BRAVO D.

RESOLUTIONES

MEDICÆ

1654

H L Afson
No. 3991.

LAZARI
RIVERII,
CONSILIARII, MEDICI AC PROFESSORIS REGII:
Nechon Regiorum in Vniversitate Monspeliensi Medicinæ Professorum Decani,
OPERA MEDICA UNIVERSA
QVIBVS CONTINENTVR.

I. Institutionum Medicarum, libri quinque.
II. Praxeos Medicæ, libri septemdecim.
III. Observationum Medicarum & curationum insignium, Centuriæ quatuor, cum observat. ab aliis communicatis rarioribus.

EDITIO ULTIMA AUCTIOR ET CORRECTIOR

Cum Gratia & Privileg. S. Cæs. Maj.

FRANCOFURTI
Sumptibus JOHANNIS PETRI ZUBRODT.
Typis PAULI HUMMII.

ANNO M. DC. LXIX.

LAZARI RIVERII DOCTOR. MEDIC. CONSILIARII AC Professor. Regij Monspel.

INSTITUTIONES MEDICAE.

PRÆCOGNITA IN UNIVERSAM MEDICINAM.

Medicina est Scientia, qua humani corporis dispositiones cognoscuntur, ut sanitas præsens conservetur, & amissa recuperetur.

MAGNA perpetuò fuit inter Authores disceptatio in Medicinæ genere constituendo. Cũ enim magna ex parte conjecturalis sit, & ad certum finem dirigatur, sanitatem nempe acquirendam, vel conservandam; inter artes omninò videtur recensenda. At verò cùm sua habeat principia, axiomata, & demonstrationes, ex naturæ demonstratione repetitas, immò nonnullas, ipsius Physicæ demonstrationibus certiores, utpote à sensuum fide repetitas; cum unicum habeat subjectum reale, per se existens ac præstantissimum, nempe corpus humanum, illiusque proprietates doceat, inter scientiarum numerum videtur potius referenda. Cui opinioni nos magis assentimur; artes enim ex frequenti tantum operatione comparantur, & totæ in operatione versantur; & Medicinæ habitus comparatur ex frequenti librorum inspectione, & doctorum institutione, sicut veræ scientiæ. Neque ulla ars potest reperiri, quæ subjecti sui passiones & proprietates per axiomata & principia, demonstret, sicut Medicina. Licèt autem aliqua ex parte conjecturalis sit, & aliqua tradat præcepta non omninò certa; hoc non efficit, ut ad artes debeat referri, hac enim ratione ipsa Physica ad artes etiam esset referenda, cum multa probet per conjecturas tantum, ex eo quod veræ causæ non sunt perfectè cognitæ. Finis denique ad quem dirigitur, ab illius doctrina & tractationis modo distinguitur, ut rectè annotavit Al. Aphrodisæus. Medicina enim dupliciter considerari potest: Vel *primariò*, quatenùs docetur ex certis, firmis & indubitatis principiis, & tunc scientia haberi debet, non minus quàm Astrologia, Geometria, aut Arithmetica, seipsa, suique cognitione contenta; Vel *secundariò*, quatenus ad usus hominum revocatur, ut Astrologia, ad horarum constitutioné; Geometria ad terras dimetiendas; Arithmetica ad numeros computandos. Et hoc modo accepta Medicina habet finem omnium præstantissimum & utilissimum. Attamen ne nimis rigidè sententiam nostram tueri videamur, dicimus Medicinam scientiam appellari latiori paululum significatione, quæ proponitur ab Aristotele, *2. Metaph. cap. 2.* prout scientias speculativas & factivas comprehendit: ita tamen, ut scientiæ factivæ à veris & illiberalibus artibus distinguantur, quomodo vero ἀκριβῶς loquendo *Ars* dici mereatur *Medicina*, V. *Manud. ad Med.* in *procem.*

Subjectum illius est corpus humanum, quatenus est sanabile.

In omni scientiarum subjecto quatuor requiruntur conditiones, duæ scilicet ex parte ipsius subjecti & duæ ex parte scientiæ. Ex parte subjecti primò requiritur ut contineat ea omnia, quæ tractantur in ea scientia: secundò, ut det unitatem & speciem scientiæ, & per illud scientia definiri possit. Ex parte verò scientiæ requiritur, ut nihil scientia consideret, quod non sit objectum, vel ad illud referatur: Deinde ut tradat causas sui subjecti, ac passiones & proprietates ejusdem ut probat Aristoteles *4. Metaph. cap. 1.* Quæ omnia in corpore humano ita manifestè reperiuntur, ut verum Medicinæ subjectum, absq; dubio dici mereatur.

Dices, non solum corpus humanum in Medicina considerari, sed etiam res naturales, nonnaturales & præter naturam; atque ita res omnes ferè creatas,

plantas, animalia, mineralia, & quæcunque universo mundi ambitu continentur, subjecta Medicinæ dici posse. *Respondes:* Medicum ea omnia considerare non per se & simpliciter, sed quatenus ad corpus humanum referuntur, prout videlicet ei commodum aliquod, vel incommodum afferre possunt: & res illæ *subjectum contemplationis* appellantur; corpus verò humanum, *subjectum reductionis,* ad quod videlicet reliqua omnia reducuntur.

Finis verò est sanitas.

Finem appellat Galenus eum, quo acquisito conquiescit artifex, quia in nulla actione datur progressus in infinitum, sed ad aliquam tandem perfectionem perveniuntur, in qua agens conquiescit, quamque perpetuò acquirere intendit, & ad quam omnes præviæ actiones diriguntur, & illa perfectio finis appellatur, qui in Medicina est sanitas, illa enim est ad quam omnia Medici opera diriguntur, quave adepta Medicus conquiescit.

Dices, cum Medicina sit de genere scientiarum factivarum, illarum autem finis sit actio sicut speculativarum contemplatio, non debere finem Medicinæ in quiete constitui. *Respondeo,* Unicum dari *finem ultimum,* ad quem reliqua ordinantur, plures, verò dari *intermedios,* qui quidem actiones sunt præviæ ad ultimum illum finem acquirendum: & de illis audiendum est, cum actio dicitur finis scientiarum factivarum.

Partes Medicinæ sunt quinque, φυσιολογικὴ, παθολογικὴ, σημειωτικὴ, ὑγιεινὴ, καὶ θεραπευτικὴ.

Prima, & generalis Medicinæ divisio bimembris tantum est, unam Medicinæ partem *theoricam* constituit, alteram verò *practicam.* In theorica, præcepta quædam traduntur & theoremata, quæ in cognitione, tantum versantur, & ab actione sunt valde remota, suique subjecti naturam considerant, ejusque constitutionem, & passiones varias; quatenus scilicet mutatur sanitate in morbum, & contra: vel etiam ostendunt signa, quibus variæ illæ dispositiones à Medico percipi possint. Unde tres emergunt Medicinæ theoricæ partes, *Physiologia, Pathologia, & Semeiotica.* At verò quoniam hæc omnia speculamur in Medicina, ut sanitas præsens conservetur, vel amissa recuperetur, duæ aliæ constituuntur partes ad practicam pertinentes, quibus operationum ratio & modus traditur, nimirum ὑγιεινὴ ad sanitatem conservandam, & θεραπευτικὴ ad morbos expellendos. Totum igitur Institutionum opus in *quinque libros* dividetur, omnes Medicinæ partes continentes. Quinque hæ partes respiciunt *prolegomena* & *Præcepta,* uti in *Manuduct. fusius expositum.*

INSTITUTIONUM MEDICARUM, LIBER PRIMUS

Physiologiam continens.

PROOEMIUM.

In Physiologia considerantur ea omnia, quæ ad corporis humani constitutionem naturaliter concurrunt.

CUM subjectum Medicinæ sit corpus humanum, primò illius natura accuratè est consideranda, ut post modum affectus præternaturales, qui illi solent contingere, facilè intelligantur ac tandem via inveniatur, qua illos possimus profligare, & naturalem statum conservare. Ideo in prima ista parte traduntur ea omnia, quæ ad corporis humani constitutionem concurrunt, & ad omnes illius functiones obeundas sunt necessaria.

Et in septem sectiones distribuitur, quarum prima est de Elementis: secunda, de temperamentis; tertia, de humoribus; quarta, de spiritibus & calido innato; quinta, de partibus; sexta, de facultatibus & functionibus; septima, de hominis generatione.

Prima principia sensibilia ex quibus corpus humanum constituitur, sunt prima rerum elementa; & ex quorum varia permixtione varia exurgunt temperamenta; ex temperamentis autem varij humores dependent; & ex humoribus spiritus, qui calidum innatum reficiunt & conservant: Ex humoribus, & spiritibus, & calido innato, partes omnes producuntur & sustinentur; quæ omnia fieri non possunt sine animæ ministerio, quæ multis prædita facultatibus, istas omnes perficit operationes, primumque agens est in totius hominis conservatione, & prima illius generatione. Atque hic *ordo* est quem servat Physiologia in rebus naturalibus edocendis, qui verè *compositivus* est, à primis principiis ad ea quæ inde oriuntur sigillatim procedens; donec totum illud naturæ opificium perfectum & absolutum repræsentet.

LIBRI

LIBRI PRIMI.

SECTIO I.

De Elementis.

CAPUT I.

De Elementorum natura.

Elementa sunt corpora simplicia, ex quibus reliqua omnia componuntur, & in quæ ultimò resolvuntur.

ELEMENTA *corpora simplicia* dicuntur, quia ex aliis corporibus specie diversis non componuntur, sed tantum ex materia & forma, quæ prima rerum omnium principia existunt, corpora tamen non sunt. Ideò elementa sunt prima corpora simplicia, ex quibus reliqua omnia componuntur; nullum enim corpus perfectè mixtum potest reperiri, quod quatuor elementorum substantiam in se non contineat, quod in corporibus nostris manifestè apparet, quæ componuntur ex quatuor humoribus, ad quatuor elementorum naturam maximè accedentibus, sed multò clariùs illud apparet ex mixtorum dissolutione, quæ in elementa denuò resolvuntur (ut propositum est in definitione.) Nam in combustione ligni, v. g. pars in aërem convertitur, ut per fumum apparet; qui ab eo magnâ copiâ exhalat, & in aërem commutatur; pars in aquam transit, quæ à ligni extremitatibus resudat; pars verò in terram abit per cineres, qui terreæ sunt naturæ; pars denique in ignem ex carbonibus & flammâ maximè conspicuum. Licèt verò multa corpora in sui corruptione non statim & immediatè in elementa convertantur, sed in alias substantias vicissitudine quadam commutentur; attamen ipsa tandem in ultima resolutione, in elementa, ex quibus constant, resolvuntur; ut patet in alimentis, quæ in corpore humano priùs in chylum commutantur, deinde in sanguinem, ac tandem in corporis substantiam, quæ post animalis interitum in elementa resolvitur: portio verò alimentorum in excrementa degenerat, quæ partim terream naturam repræsentant in fæcibus; partim aqueam, in sudore & urina; partim verò igneam & aëream in fuliginibus, quæ per habitum corporis in insensilem transpiratum quotidie abire solent.

CAPUT II.

De Numero Elementorum.

Elementa quatuor sunt, terra, aqua, aër, & ignis.

QVidam ex Antiquis Philosophis infinita voluerunt esse elementa, quos refutat Aristoteles 1. *de cœlo*: alij unicum tantùm constituebant, quos refellit Hipp. *lib. de natura humana*, hac ratione solidissimâ, *Si homo* (inquit) *ex unico elemento constaret, non doleret.* Cujus consequentiæ ratio est, quia quæ dolent, sensu participant, & alterabilia sunt, omnis autem alteratio fit à contrario: si ergo unicum tantùm esset elementum, nullum daretur contrarium, quia nihil sibi ipsi contrarium est, & quidquid patitur, ab alio patitur.

Quòd autem quatuor præcisè dentur elementa, ostenditur primò ex qualitatibus primis, quæ quatuor sunt maximè invicem distinctæ, nempe caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas, quæ cùm sint accidentia, suum unaquæque subjectum primum, distinctum, & separatum habere debet. Nec dicas inde tantùm concludi duo esse elementa, quia caliditas cum siccitate in uno eodémque corpore est conjuncta, & humiditas cum frigiditate: Nam si inde duo colligantur elementa, cùm etiam caliditas cum humiditate conjungatur, & frigiditas cum siccitate, duo alia colligentur. Sunt duo elementa activa, duo passiva, seu ligamina. V. Phys. Hipp. Deinde quaternarius ille elementorum numerus sensibiliter probatur ex corporum mixtorum dissolutione, quæ in quatuor illa prima corpora resolvuntur, ut superiori capite ostensum est.

CAPUT III.

De Qualitatibus Elementorum.

Elementorum qualitates sunt, vel primæ, vel secundæ.

Primæ qualitates sunt, quæ primò elementis insunt, & à quibus reliquæ dependent.

Suntque Activæ, vel Passivæ.

Activæ sunt quæ in ipsa elementorum mutua alteratione, tum etiam in mixti constitutione principalem obtinent efficaciam.

ACtivæ appellantur, non *simpliciter* & absolutè, ut voluerunt quidam, quòd nimirùm solæ agant, reliquæ verò sint purè passivæ; sed *comparatè* tantùm, quòd scilicet magis efficaciter agant, quàm reliquæ, *passivæ* nuncupantur, quia magis patiûtur, quàm agant, licet agendi vi non sint omninò destitutæ; humiditas, enim agit in siccitatem & siccitas in humiditatem.

Et illæ sunt caliditas & frigiditas.

Caliditas est qualitas prima activa, cujus effectus est congregare homogenea, & disgregare heterogenea. Arist. 2. de generat.

Homogenea apud Logicos dicuntur ea, quæ sunt ejusdem naturæ & speciei; *heterogenea* verò, quæ sunt diversarum specierum, quæ non sunt hoc modo hîc accipienda. Nam in generatione mixti calor non solùm homogenea, sed etiam heterogenea congregat, nimirum humidum cum sicco, quæ sunt diversæ speciei. Sic etiam diversi generis alimenta in ventriculum ingesta, à calore simul congregantur, ex iisque chylus efficitur. Dicendum ergò, per *homogenea* hic intelligi ea quæ illam habent inter se similitudinem, ut apta sint rem ejusdem naturæ constituere, in eámque converti. Atque ita humidum & siccum simul unita ad generationem mixti, homogenea dicuntur. Sic etiam in coctione, alimenta specie etiam distincta, sunt homogenea: illa verò quæ in chylum mutari non sunt idonea, ut excrementa, sunt verè heterogenea, ac proinde secernuntur.

Sunt & aliæ caloris proprietates, nempe resolvere, aperire, incidere, maturare, & attenuare.

Harum exempla infinita habentur in rerum natura, sed magis illustria in medicamentorum materia, quæ vires illas possident efficacissimas. Vid. Schröderi Pharm.

Frigiditas est qualitas prima activa, quæ homogenea & heterogenea simul congregat.

Si aquam cum aqua, ceram cum cera, & quascunque

res in illis contentas, ſtipulas ſcilicet, lapillos, ligna, arenam, paleas, & reliqua conglaciando cogit, donec à calore coagulationem ſolvente, ſegregentur.

Illius officium eſt calorem temperare, ne nimia caliditate mixtum diſſolvatur.

Et non ſolùm homogonea cum heterogeneis congregat, ſed etiam adſtringit, condenſat, obſtruit, & incraſſat.

Cùm frigus calori ſit contrarium, neceſſe eſt contrarios producere effectus. Nec recipienda eſt Cardani ſententia, qui putat frigus eſſe meram caloris abſentiam & privationem; non autem aliquid poſitivum: quod voluiſſe videtur Avicenna, qui dicit frigus non ingredi opus naturæ. Sed utrique doctiſſimè reſpondet Scaliger, *Exercit. 12.* & ante ipſum Averroës, qui oſtendit duplici ratione frigus ingredi opus naturæ, primò temperando calorem; deinde conciliando rebus conſiſtentiam, ſive partium cohærentiam, quæ ſanè non eſt à calore, cujus proprium eſt diſſolvere.

Et hæc de activis qualitatibus.

Paſſivæ ſunt, quæ minùs agunt, atq; adeò activis in mixtione corporum ſubſerviunt. Suntque humiditas & ſiccitas.

Humiditas eſt qualitas paſſiva, faciens ut res ſuo termino difficulter, alieno facillimè includantur. Ariſtot. 2. de generat.

Sic aqua, vinum, oleum, & alia corpora humida undequaque diffluunt, & non niſi intra vaſorum terminos poſſunt cohiberi.

Siccitas eſt qualitas paſſiva, faciens ut res ſuo termino facilè, alieno difficulter includantur.

Sic ligna, lapides, & alia hujuſmodi propriam figuram pertinaciter ſervant, nec alienam facilè recipiunt.

Dices ex Teleſio, ignem, qui ſicciſſimus eſt, proprio termino non coërceri, ſed potiùs alieno, quod etiam de pulvere & cineribus eſt aſſerendum. *Reſpondeo*, In igne hoc contingere non per ſe, ſed per accidens, ſcilicet propter ſubſtantiæ tenuitatem, quæ difficilè ſuis terminis poteſt cohiberi, aliqua enim ſubſtantiæ craſſities cum ſiccitate conjungi debet, ut ei deſcriptio hæc competere poſſit. Pulvis verò & cineres propriam retinent figuram quando coacervantur: Non ſunt enim unum corpus continuum, ſed minutiſſimarum terræ partium congeries, quæ propter exiguitatem quævis ſpatia occupant.

Quatuor iſtæ qualitates primæ in elementis reperiuntur ſecundùm quatuor combinationes poſſibiles: Caliditas nempe & ſiccitas in igne: Caliditas & humiditas in aëre: frigiditas & humiditas in aqua: frigiditas & ſiccitas in terra.

Hæ primarum qualitatum inhærentiæ & combinationes, fusè controverſæ, & variis opinionibus exagitatæ habentur apud Gregorium Horſtium in Phyſ. & alios Phyſicæ Profeſſores, ad quos auditorem relegamus brevitatis cauſa.

Hactenus de qualitatibus primis.

Secundæ ſunt quæ à primarum qualitatum temperie, & mixtione immediatè oriuntur.

Hac deſcriptione à ſecundarum qualitatum cenſu removentur colores, odores, & ſapores, quæ non immediatè à primis oriuntur, nec modo ita manifeſto, ſed magis remotè & obſcurè ab iis dependent: Ideóque nonnulli eas ad tertium qualitatum ordinem retulerunt, non parum appoſitè. Illarum autem expoſitio ad doctrinam ſenſuum referri debet, quòd ſine illorum intelligentia rectè percipi nequeant.

Et ſunt quatuordecim, nempe raritas, & denſitas; gravitas, & levitas; durities, & mollities; ſubtilitas, & craſſities; ariditas, & lubricitas; friabilitas & lentor; aſperitas & lævitas.

Raritas eſt qualitas ſecunda à calore potiſſimum orta, per quam res extenuantur & diſſipabiles fiunt.

Sic aqua calore Solis attenuata rara eſt & diſſipabilis: ſic nubes, per quas facile tranſeunt radii ſolares, raræ dici ſolent. *Nota*, duplicem eſſe raritatem, unam ſcilicet, quæ conſiſtit in tenuitate ſubſtantiæ: Et hæc proprie eſt in categoria qualitatis, & calorem ſequitur tanquam effectus illius, atque ita aër rarus dicitur, & terra denſa: Alteram, quæ non in tenuitate ſubſtantiæ conſiſtit, ſed in diſtantia partium inter ſe, quemadmodum ſpongiam raram dicimus, quia partes habet invicem diſtantes, per vacuum ſpatium interpoſitum, in quo aër eſt incluſus, & hæc raritas eſt in categoria ſitus, & magis impropriè raritas appellatur, licèt magis hominibus cognita.

Denſitas eſt qualitas ſecunda à frigore orta, per quam res fiunt compactiores, & firmiores, minuſque diſſipabiles.

Sic aqua frigore congelata, lapides & metalla denſa appellantur.

Gravitas eſt qualitas à frigore & denſitate orta, per quam res deorſum feruntur, lapis v. gr.

Levitas eſt qualitas orta à calore & raritate, per quam res ſurſum feruntur. vapores.

Durities eſt qualitas a ſiccitate orta; per quam res tactui difficile cedunt. terra.

Mollities eſt qualitas ab humiditate orta, per quam res tactui facile cedunt. cera.

Subtilitas eſt qualitas orta à calore, ſiccitate, & raritate, per quam res fiunt admodum tenues, & penetrantes. Spiritus.

Differt à raritate, tanquam effectus à ſua cauſa, nam ex raritate oritur ſubtilitas; Et non omnia rara ſunt ſubtilia, nam omnis aër rarus eſt, ſed non ſubtilis, quidam enim dicitur craſſus; ſic in multorum morborum therapeia aërem craſſum fugiendum eſſe conſulimus.

Craſſities eſt qualitas orta à frigore & denſitate, per quam res fiunt ſolidiores, & minus penetrantes. Aurum.

Differt etiam craſſities à denſitate, tanquam effectus à ſua cauſa, non enim omne denſum ſtatim craſſum dici poteſt.

Ariditas eſt qualitas orta à ſiccitate, per quam res fiunt humoris ferè expertes. arena.

Lubricitas eſt qualitas orta ab humiditate, per quam res fiunt tactum effugientes, & elabentes.

Sic anguilla lubrica dicitur, & via glacie obſita.

Friabilitas eſt qualitas ex ſiccitate orta, per quam res fiunt parùm cohærentes, & attritu faciles.

Sic ſal & ſaccharum friabilia dicuntur.

Lentor eſt qualitas ab humiditate orta, per quam res fiunt tenaces & glutinoſæ.

Sic pix, gluten, & alia hujuſmodi lenta appellantur.

Aſperitas eſt qualitas ex ſiccitate orta, per quam res fiunt in ſuperficie prominentes, & tactum offendentes.

Sic cortices arborum, & pumices aſperitatem præ ſe ferunt.

Lævitas eſt qualitas orta ab humiditate, per quam res fiunt in ſuperficie æquales, & tactum oblectantes.

Hæc qualitas non ſolùm ex humiditato, ſed etiam ab arte produci poteſt, dum ſcilicet res ſolidæ, & denſæ poliuntur & dedolantur. Vitrum, marmor.

CAPUT

CAPUT IV.
De Mixtione Elementorum.

Mixtio est miscibilium alteratorum unio; Aristot. 1. de generat. cap. 10.

PEr *miscibilia* intelligit elementa; quæ naturalem illam habent dispositionem, ut simul misceri possint, sese priùs invicem alterando; & ad talem temperiem reducendo, ut ex his unum quid fieri possit. Ex qua unione nova forma oritur; quæ forma mixti appellatur. Et illa unio, mixtio verè & propriè dici debet. Nam cum semina; verbi gratia, diversarum plantarum inter se commiscentur, ut iterum separari possint, *appositio* dicitur; cùm verò vinum & aqua, aut alia hujusmodi miscentur; quæ separari rursum nequeunt, sed tamen novam formam non producunt, *confusio* appellatur: Et utraque, mixtio impropriè dicta nuncupatur.

Ad mixtionem autem efficiendam quatuor requiruntur Conditiones.

1. Miscibilia contrariis qualitatibus debent esse prædita, ut in se invicem agere, & à se invicem pati queant.

Si ea quæ miscentur, in se invicem non agerent, non possent ad moderatam temperiem reduci, ex qua oritur mixtio, atque ita in eodem statu remanerent.

2. Certa miscibilium debet esse proportio, tam in quantitate, quàm in qualitate.

Si enim unum ex his reliqua quantitate, vel qualitate nimis superet, illa prorsùs interimet, & in suam naturam convertet, atque ita fiet unius generatio, & corruptio aliorum, non autem mixtio.

3. Elementa dum miscentur, in minutissimas particulas ita dividi debent, ut qualibet mixti particula quatuor elementa in se contineat.

Illa conjunctio à natura fit; quæ elementa reddit penetrabilia, & apta ut se mutuò subeant, atque hoc modo meliùs transmutari possint.

4. Elementa formaliter in mixto remanere debent.

In hoc differt *generatio à mixtione*, quod in generatione, adveniente novâ forma, priores corrumpantur; in mixtione verò etiamsi nova mixti forma producatur, formæ tamen eorum ex quibus constitutum est, simul remaneant. Quod verissimum inde comprobatur, quòd omnis actio sit à forma, pugna autem quæ in mixtis fit inter contrarias qualitates unde illorum destructio tandem sequitur, non possit fieri à forma mixti, alioqui sui ipsius destructionem moliretur, quod adversatur veræ Philosophiæ. Ergo necesse est à formis elementorum dependere, atque adeò elementa esse formaliter in mixto.

Sed *dices*, si plures formæ remaneant in mixto, mixtum non erit unum ens per se, nam ex pluribus entibus in actu, non potest fieri unum ens per se, ex Arist. 2. *Metaph.* sed tantùm aggregatum per accidens; unum quòdque autem est actu per suam formam. *Respondeo*, hoc verum esse, si omnes formæ sint æquè nobiles, & nulla reliquis prædominetur, sed in mixto est una forma nobilior; nempe forma ipsius mixti, cui formæ elementorum subjiciuntur tanquam imperfectiores, & illius imperio patent, atque ita ad illam se habent instar materiæ, licet respectu materiæ ipsorum elementorum sint veræ formæ. Quòd ut faciliùs intelligatur, sciendum est, Elementa ad duo referri posse, vel ad *materiam primam*, ex quâ componuntur, una cum propriis formis; vel *ad ipsum corpus*, cujus ipsa sunt materia. Ratione materiæ primæ, dicuntur esse in actu, ratione verò mixti, tantùm in potentia.

Quemadmodum enim in prædicatione logica, genus intermedium respectu inferiorum dicitur genus & respectu superiorum species, ita in ipsa rerum essentia, sunt actus quidam medii, qui respectu materiæ anteriores dicuntur actus; respectu verò perfectioris compositi, dicuntur potentiæ. Licet igitur elementorum formæ respectu formæ mixti se habeant instar materiæ, & sint tantùm in potentia, tamen respectu materiæ, ex qua elementa componuntur, sunt semper in actu, eámque continuò conantur alterare, ut ad pristinam naturam revertantur, & sui juris omninò efficiantur, illarum tamen actionem frænat & cohibet forma mixti, quantùm potest, ad sui conservationem, donec ille à causis externis variè adjutæ, nobilioris illius formæ jugum excutiant, & corporis mixti destructionem efficiant. Multò plura dicenda forent pro difficillimi hujus, & valdè intricati theorematis expositione, quàm in pauca hæc contraximus, ex eo quod ad rem medicam parum faciat, ut ipse Galenus affirmat, 1. *de Elementis*. Hic igitur *primæ hujus sectionis finis esto*.

PHYSIOLOGIÆ
SECTIO II.
De Temperamentis.

CAPUT PRIMUM.
De Temperamentorum natura.

Temperamentum est proportio quatuor qualitatum principalium ex elementorum mixtione orta, ad functiones ritè obeundas.

TEMPERAMENTUM à mixtione dependet tanquam effectus à sua causa, oritur enim ex mutua illa qualitatum primarum contemperatione, quæ proportionem illam efficit actionibus obeundis necessariam; vocatur autem *proportio*, quæ est relatio, quam habent qualitates inter se hoc modo contemperatæ; non autem qualitas à quatuor illis primis diversa, ut voluit Avicenna, cujus opinionem fusè confutat Fernelius.

Dices, Si temperamentum est relatio, actiones ab eo non dependebunt, quia relatio nullam habet agendi vim; neque temperamentum poterit dici unum alteri contrarium, quia relata non habent contrarium. *Respondeo*, Temperamentum non agere ratione proportionis, quæ relatio est, sed ratione fundamenti, cui relatio illa inhæret, qualitates enim primæ sunt fundamentum illiùs proportionis, & ab illis actiones essentialiter dependent: non enim tota temperamenti essentia in ipsa proportionis relatione consistit, sed hujusmodi relationem quasi connotatam necessariò importat; ac si diceremus, temperamentum esse primas qualitates sub certa proportione.

CAPUT II.
De Temperamentorum differentiis.

Novem sunt temperamenta, quatuor simplicia, calidum, frigidum, humidum, & siccum: quatuor composita, calidum humidum, calidum siccum, frigidum humidum, frigidum siccum: & unum moderatum, quod εὔκρατον appellatur.

Corpora quæ ita sunt temperata, ut una qualitas reliquas excedat, simplici temperamento prædita esse dicuntur: cùm verò duæ qualitates æqualiter superant, compositum habent temperamentum; cùm denique nullus in iis est qualitatum excessus, perfectè temperata judicantur.

Dices, priores octo temperamentorum differentias fieri ab aliquo elemento prædominante, vel saltem in corporibus nostris ab aliquo humore prædominante, unde biliosum dicitur temperamentum, vel pituitosum, & ita de cæteris. At unumquodque elementum duabus pollet qualitatibus, quæ illo excedente, necessario excedent; humores etiam duas habent qualitates prædominantes. Ergo nullum dari poterit simplex temperamentum, sed omnia erunt composita.

Respondeo. In mixtione aut alteratione elementa ita posse concurrere, ut una qualitas retundatur, altera remanente in excessu, verbi gratia, si aër & ignis excedant, humiditas unius, alterius siccitatem temperabit, sed cùm ambo sint calida, excessum in calore efficient. Idem dicendum est de humoribus, bilis enim siccitas, sanguinis humiditatem temperabit; sed uterque calidus cùm sit, calidam efficiet intemperiem.

Illa autem temperamenta talia dicuntur, vel absolutè, vel comparatè.

Absolutè talia dicuntur, cùm unam vel duas habent qualitates verè prædominantes, à quibus accipiunt denominationem.

* Sic ignis calidus dicitur absolutè, & aqua frigida; sic etiam omnia perfecta animalia, calida absolutè dicuntur, quia caloris habent prædominium, vita enim est à calore.

Comparatè talia dicuntur, cùm qualitates illas habent magis vel minùs excedentes, quam ea cum quibus comparantur.

Sic homo dicitur calidus respectu piscis, frigidus verò respectu leonis: cerebrum dicitur frigidum respectu cordis: unde patet unum & idem dici frigidum comparatè, quod tamen absolutè est calidum.

Et illa comparatio tripliciter potest fieri, vel ad genus vel ad speciem, vel ad individuum.

Comparatio ad genus illa dicitur quæ fit inter res diversi generis.

Ut cùm temperiem animantis cum plantæ, vel mineralis temperie conferimus.

Comparatio ad speciem illa est, quæ fit inter res diversæ speciei.

Ut cùm hominis temperiem, cum leonis vel canis temperie comparamus.

Comparatio ad individuum est, cùm individua ejusdem speciei inter se comparantur.

Ut cùm Socratis temperamentum cum Platonis temperamento conferimus, & unum altero calidiorem, vel frigidiorem pronuntiamus.

Variæ etiam fiunt comparationes temperamenti in ipso individuo cum seipso comparato, eoque vel integro, ut cùm Socrates senex cum seipso juvene comparatur, vel cùm illius partes conferuntur invicem, ut quando temperamentum hepatis, cum ventriculi temperamento confertur, & alia hujusmodi, quæ per se facile innotescunt.

CAPUT III.

De Εὐκράτῳ Temperamento.

Temperamentum εὔκρατον seu moderatũ duplex statuitur, unum ad pondus, alterum ad justitiam.

Moderatum ad pondus illud dicitur, in quo primæ elementorum qualitates ad tam exactam proportionem sunt redactæ, ut nulla alteri dominetur.

Quidam corpus temperatum ad pondus appellant, in quo non solùm qualitatum, sed etiam elementorum æqualis mensura reperitur, quòd non solum in rerum natura dari nequit, sed ne cogitatione quidem concipi potest, quia esset prorsus immobile, cùm omne mixtum ad motum elementi prædominantis moveatur, neque etiam proprium locum inveniret, unumquodque enim eo in loco sistitur naturaliter, qui elemento vincenti proprius existit. Ergo de solis qualitatibus æqualiter permixtis est audiendum, quod etiam non dari in rerum natura multi contendunt, sed ab authoribus fuisse constitutum, tanquam ideam perfecti temperamenti, & normam ac regulam reliquorum, ad quam illa referri possent, eorumque excessus melius judicari, quemadmodum Plato perfectam Rempublicam, Cicero Oratorem, & Stoici Sapientem descripserunt, quales nunquam extiterunt: Et Gal. ipse *1. de sanit. tuend. c. 5.* tale medium vix reperiri ait: Et si inveniatur, ne momento quidem subsistere propter varias mutationes. Quare imaginatione potius concipiendum est, quàm revera subsistat: præsertim cum ad actiones varias perfectè exercendas non sit ita utile, ac illud quod ad justitiam appellatur, ut inferius patebit.

Dicitur temperamentum ad pondus, quod ex æquali elementorum mensura, & veluti pondere constituatur: quod hac ratione, non valde aptè ita denominatur. Philosophi illud vocant *temperamentum proportionis Arithmeticæ*, quia ut in proportione Arithmetica est paritas numerorum, sive intervallorum in numeris, ita ut non majus sit intervallum à 2. ad 3. quàm à 3. ad 4. sic in hoc temperamento est paritas quædam in qualitatibus, ut nulla alias excedat.

Moderatum ad justitiam illud est, in quo primæ elementorum qualitates ad eam proportionem sunt redactæ, quæ propriis cujusque rei in sua specie functionibus obeundis, est necessaria.

Cum res diversæ speciei, diversas habeant functiones, & omnes rerum omnium functiones pendeant à temperamento, necesse fuit eas pro diversis suis functionibus obeundis diversa obtinuisse temperamenta: ita ut in hac calidum frigido, in illa humidum sicco prædominetur, alia enim temperies homini necessaria est ad proprias functiones obeundas, alia leoni, alia equo, & ita de cæteris. Et illa temperies dicitur ad justitiam, quia quemadmodum justitia pœnas & præmia non omnibus pariter, æquabiliterque distribuit, sed unicuique largitur quod ex ratione promeretur, aliis plus, aliis minus, in hac tamen inæquali distributione summa elucet æqualitas: sic justa natura diversis rerum speciebus, diversa temperamenta adhibuit, quorum ope omnibus muniis, ad quæ fuerant destinatæ, integre & perfectè fungerentur. A Philosophis vocatur hoc *temperamentum proportionis Geometricæ*, quia quemadmodum in Geometrica proportione non respicitur ad differentiarum, sed tantum ad rationum æqualitatem: ita in hoc temperamento non consideratur qualitatum ad pondus & æquilibrium æqualitas, sed potius talis qualitatum inter se consensio, ut uniuscujusque speciei naturæ optime congruat, optimum autem judicat Hipp. in quo ignis & aqua prævalent.

CAPUT

CAPUT IV.

De Temperamentorum κριτηρίῳ.

Omnes temperamentorum differentiæ tactu dignoſcuntur.

OMnes illæ differentiæ pendent ab exceſſu primarum qualitatum, quæ ſunt objectum ſenſus, tactus, ſicut colores viſus, ſapores guſtus, & odores olfactus.

Illius autem inſtrumentum eſt cutis, potiſſimum ea quæ extremis manuum digitis ineſt.

Inſtrumentum quod omnium qualitatum exceſſum debuit percipere, ex omnium qualitatum mediocritate conſtitui oportuit, neque potius in unam, quàm in alteram partem inclinare. Ejuſmodi eſt cutis hominis temperati, quæ ex æquali ſeminis, & ſanguinis portione conflata, moderatum ideo obtinuit temperamẽtum, cum partes omnino carnoſæ ſint calidæ & humidæ, ſpermaticæ frigidæ & ſiccæ. Ut autem cutis qualitatum exceſſus percipere poſſit, in naturali temperamento debet conſtitui omnis alienæ qualitatis expers, ſi enim à frigore v. g. ſit fere congelata munus illud obire nequit. Ex omnibus verò partibus, cutis manuum eſt omnium aptiſſima, non ea quæ tegit volam, illi enim durus tendo ſubtenditur, & attritu continuo denſatur, & calloſa evadit; ſed illa quæ digitorum extremitatibus ineſt, quæ naturalẽ ſuam conſtitutionem magis retinere ſolet.

Cujus verò temperamenta inæqualia & excedentia percipit poſitivè, æquale verò & moderatum privativè.

Omnis ſenſus paſſione fit, & omnis paſſio à contrario: temperamenta autem exuperantia reſpectu moderati, habent rationem contrarii, atque ita cutem quæ temperata eſt, vere & poſitive afficient: temperamentum verò moderatum, quia nullum habet qualitatum exceſſum, ideo tactum non afficit, ſed cognoſcitur tantum privative. Quæcumque enim neque calida, neque frigida, neque humida nec ſicca ſentiuntur, ita ut nullo modo tactum afficiant, propter ſimilitudinem quam cum illo habent, temperata judicantur,

COROLLARIUM

Circa Judicium temperamentorum.

Licet tactus temperamentorum judex ſtatuatur, nõ tamen ita abſolute, quin aliqua egeat reſtrictione. Galenus enim *lib. 3. de temperamentis*, aſſerit tactum eſſe quidem calidi & frigidi judicem abſolute, humidi verò & ſicci non ſimpliciter, ſed cum ratione conjunctum: quia humidum non niſi per mollitiem, & ſiccum per duritiem cognoſci poteſt: at multa tactui dura occurrunt, quæ ſicca non ſunt, & plurima mollia quæ minime humida. Durum enim trifariam dicitur, ex Gal. 5. *de ſimpl. medicam. facul. cap. 4.* ſiccitate, ut in oſſibus apparet: concretione, ut in glacie, & reliquis rebus frigoris vi condenſatis: & repletione, ut in utre, & ventre hydropicorum. Unde patet multa dura eſſe, non tamen ſicca. Sic etiam multa natura ſicca, ut plumbum, dum liquantur, mollia apparent. Unde patet qualitates iſtas tactui imponere poſſe, niſi ratio in conſilium vocetur.

Verùm *objici* poteſt, de caliditate & frigiditate idem dici poſſe, cum enim ex rebus calidis vel frigidis; aliæ per accidens, ut piper potentiâ calidiſſimum eſt, tamen aëri hyberno expoſitum frigidum ad tactum apparebit, & aqua, quæ per ſe frigida eſt, ſi calefacta fuerit, calida æſtimabitur, quia talis tactui apparet: unde non minores errores poterunt contingere in iſtis judicandis: niſi convocatâ ratione ſecernantur, & naturalis cujuſque conſtitutio exploretur. *Reſpondeo*, dum dicimus ſolum tactum eſſe judicem frigoris & caloris, hoc eſſe potiſſimum intelligendum de temperamento totius corporis, & ſine ulla comparatione, quæ proprie ad rationem pertinet. Item de ijs quæ talia ſunt per ſe, non per accidens; actu, non potentia: ſemper enim in omnibus iſtis verum eſt dicere, tactum eſſe verum judicem frigoris & caloris prout jam in præſenti ſunt, ipſumque afficiunt: quod in humido & ſicco non contingit, quia non per ſe & immediate, ſed per alias qualitates, mollitiem ſcilicet & duritiem, tactui ſe ſe repræſentant.

CAPUT V.

De Ætatum temperamentis.

Ætas eſt ſpatium vitæ quo, actione caloris nativi in humidum primigenium, corporis conſtitutio manifeſtè mutatur.

VIta noſtra à calore nativo cõnſervatur, qui humido primigenio utitur, tanquã pabulo, idque ſenſim depabulatur, & ipſe etiam agendo repatiens, ſenſim debilitatur, & ad humidi diminutionem, etiam minuitur: ita ut corpora noſtra in vitæ primordiis calida valde humidaque ſint, & temporis progreſſu, frigida ſiccaque evadant, atque ſpatium illud temporis, per quod mutationes illæ fiunt, & quod vitæ noſtræ curriculum menſurat, Ætas nominatur.

Illius principalès differentiæ quatuor ſunt, 1. Pueritia, 2. Iuventus, 3. Conſtans ætas, 4. & Senectus.

In toto illo vitæ ſpatio quatuor inſignes mutationes contingunt, ſicut in omnibus rebus conſpicimus, principium, incrementum, ſtatum, & declinationem, ideo tota hominis ætas in quatuor partes fuit ab Hipocrate diſtributa, ut numero elementorum, anni tempeſtatum, & corporis noſtri humorum, eorumque temperamento reſponderet: quod uſui Medico maxime eſt commodum. Licet enim Jureconſulti, & Aſtrologi ad ſuarum ſcientiarum præcepta magis accommodate, ætates aliter diviſerint, hoc parum moramur, quamvis apud noſtros authores, quædam quatuor illarum ætatum ſubdiviſiones reperiantur, ut poſtea monebimus. Vid. Paulus Zach. q. med. legal.

Pueritia à primo ortu ad 25. annum extenditur, eſtque calida & humida.

Hæc Veri aſſimilatur, & ex humoribus ſanguini: utrumque enim calidum & humidum cenſetur.

Et in quatuor partes rurſum diſtribuitur, quarum prima dicitur Infantia, *ad annum quartum, avel ex nõnullis ad ſeptimum; ſecunda,* Pueritia, *ad annum decimum quartum: tertia,* Pubertas, *ad annum decimum octavum: & quarta,* Adoleſcentia, *ad vigeſimum quintum.*

In illo ſpatio quod ad vigeſimum quintum annum extenditur, magna fit humidi conſumptio, ideo pro

 majore

majore, vel minore illius copia hæ subdivisiones fuerunt institutæ. Magis tamen insignis mutatio fit in pubertate, quam in reliquis differentiis, tunc enim pubes lanugine exornatur, unde illa ætas suum nomen accepit, mammæ virginib⁹ intumescunt, menses efferri incipiunt; & maribus vox plenior, & asperior efficitur, unde τραγίζειν, id est *hircire*, Hippocrati dicuntur, qui etiam tum temporis venere agnoscere incipiunt; quæ omnia ita contingunt propter caloris ἔκλαμψιν, quæ tunc maxime apparet, & antea humoris copia obruebatur.

Iuventus ad trigesimum quintum vel quadragesimum annum extenditur, estque calida, & sicca.

Æstati & humori bilioso assimilatur, caliditas enim tunc temporis maxime viget, & maxima sua vehementia humidum absumit, unde siccitas oritur.

Hic *quæri* solet, an juvenes pueris sint calidiores? *Respondetur*, Pueros esse calidiores extensive, juvenes vero intensive; vel pueros esse calidiores ratione quantitatis, juvenes vero ratione qualitatis. Cũ enim calor hic, seu calidum potius, de substantia, simul & qualitate intelligatur; ex parte quantitatis, seu copiosioris substantiæ, major calidi copia reperitur in puero quã in juvene, quia quo propius accedimus ad vitæ nostræ principia, eo magis calido, humidoque abundamus. Ex parte vero qualitatis, certissimum est juvenibus calorem esse intensiorem propter siccitatem, quæ est lima caloris, unde calor puerorum est mitis, blandus & halituosus, utpote multo humido naturali perfusus; juvenum vero mordax, acer & insuavis propter acres vapores, qui ex sicciore corpore elevantur.

Consistens ætas ad quadragesimum quintum, vel quinquagesimum annum extenditur, estque frigida & sicca.

Consistens appellatur, quia etsi virium robur paululum minui incipiat, illa tamen mutatio in habitu vel actionibus non est evidens, sed qui sunt in ea ætate, in eodem statu consistere videntur. Autumno hæc ætas comparatur, & humori melancholico, qui etiam in ea abundat, quia bilis in juventute exassata, in melancholiam vertitur.

Senectus ad extremum vitæ extenditur, estque frigida & humida.

Senum temperies dupliciter consideratur, vel secundum partium solidarum temperiem, vel secundum excrementorum proventum. Ratione partium solidarum sunt frigidi & sicci, quia in illis humidum primigenium, est valde depopulatum, unde magna partium siccitas exurgit. Ratione vero excrementorum, quæ propter caloris inopiam magna copia in iis cumulantur, & frigida humidaque existunt, frigidi & humidi dicuntur, qui respectus potius retinetur, ut illa ætatũ ad anni tempora & humores analogia servetur, atque ita senectus hyemi assimilatur, & etiam pituitæ, quã maxime abundat.

Et illa in tres partes subdividitur, quarum prima dicitur prima senectus, *ab anno quinquagesimo ad sexagesimum; secunda*, ætas ingravescens, *a sexagesimo anno ad septuagesimum; Tertia dicitur* decrepitudo, *ab anno septuagesimo usque ad finem vitæ.*

In *prima senecta* constituti, corpore sunt adhuc satis valido, & civilia munia obire possunt. In *ingravescente*, imbecilliores sunt, & delicatiori vitæ genere indigent, non tamen omnimoda quiete. In *decrepita* denique, viribus omnino destituti, ab omni opere cessare debent, & genio tantum, ac quieti indulgere, & de futura vita cogitare. *Notandum* est, has omnes ætates magnam habere latitudinem, pro robustiore, vel imbecilliore hominum constitutione, ita ut quidam seniores sint anno quinquagesimo, quam alii sexagesimo, vel ultra.

CAPUT VI.

De Sexuum Temperamento.

Mares in universum sunt calidiores & sicciores, fœminæ frigidiores & humidiores.

HUjus theorematis veritas facile demonstratur ex signis calidiorem, & sicciorem temperaturam indicantibus, quæ ex causis & effectibus desumuntur. Ac primum quod ad causas spectat, semen (quod efficientis & materiæ rationem obtinet, in generatione) ex quo mares generantur, calidius est eo ex quo fœmellæ producuntur, *Mares* enim, inquit Hippocrates *in dextris, & a dextris, oriuntur*. Ut patet ex anatome, vas dextrum quod materiam seminalem suppeditat, a trunco venæ cavæ exoriri, unde semen calidius; sinistrum vero non ab ipso trunco, sed ab emulgente ramo, qui serum ad renem defert, unde semen frigidius, & magis serosum.

Inter effectus recensentur actiones, excrementa, & quæ in habitu contingunt.

Actiones autem animales, mares esse calidiores facile demonstrant, cum illi robustiores multo sint, & laboribus ferendis aptiores; mulieres vero segnes, & otiosæ, ac non nisi vita umbratili delectentur. Quod ad vitales spectat, certum est pulsum & respirationem maribus vehementiores, vocem graviorem, & intensiorem, majorem, arguere caliditatem. Naturales etiam functiones melius exercent, quod ab excrementis innotescit.

Excrementa autẽ pauca quantitate generari solent in maribus: In fœminis vero copiosa, ut in menstruis purgationibus apparet, quæ ideo fiunt, quoniam calor non est satis efficax, ut totum illum sanguinem discutere possit, qui in hepate generatur: in mare vero ita omnia digeruntur, ut nihil superflui remaneat.

Ex habitu denique corporis manifeste elucet mares esse multo calidiores; illi enim hirsuti sunt, non solum barba, sed etiam toto corpore, duram & asperam habent cutem, venas latas & amplas; ac musculos firmos & compactos: Illæ vero sunt omnino glabræ, & depiles, cutem habent mollem & laxam, atque etiam musculos, & vasa angustiora.

Nota in theoremate dictum esse, *mares in universum esse calidiores*, quia sexus hi universaliter sunt considerandi, audiendumque est mares ex majori parte esse calidiores; quædam enim inveniuntur mulieres calido admodum temperamento præditæ, quibusdam viris valde frigidis calidiores. Sed quia utrique extra ordinariam sui sexus constitutionem sunt positi, ideo assertionem nostram non infringit. *Hippocr.* quoque l. 2. de morbis mulier. loquitur de sanguine tantum, non de toto.

CAPUT VII.

De Temporum anni temperamentis.

Quatuor sunt anni tempestates, ver, æstas, autumnus, & hyems.

HArum tempestatum causa potissima est Sol, qui annuo, suo motu, varias in aere efficit mutationes.

Duo autem motus in ſole obſervantur, unus *diurnus*, qui raptu primi mobilis fit ab ortu ad occaſum per ſpatium viginti quatuor horarum, quo diem naturalem deſcribit. Alter *proprius*, qui fit ab occaſu ad ortum per ſpatium 365. dierum, quo duodecim Zodiaci ſigna peragrat, & annum integrum deſcribit: & quia propter Zodiaci obliquitatem variè verſus noſtrum Zenith accedit, varieque ab eo recedit, ideo varias efficit mutationes frigoris & caloris, quibus tempora anni notantur.

Ver eſt calidum & humidum.

Tunc incipit cum Sol Arietis ſignum ingreditur, & aërem mediocriter calefacere incipit, qui calor mediocris nondum deſtituit humiditatem à prægreſſa hyeme relictam, eam tamen ſenſim domat, ita ut ver in ſui medio ferè temperatum exiſtat. Symbolum habet cum aëre, & temperamento ſanguineo, ac ferè temperato. Omnium tempeſtatum ſaluberrima, ex Hipp. atque etiam fœcundiſſima, quia rerum omnium vigor, & fœcunditas in calore & humiditate conſiſtit. Quamvis enim Hipp. in *Aphoriſmis*, multos, eoſque perniciosos morbos recenſeat, qui veris tempore ſolent contingere, non tamen ideò ſalubritas illius tollitur, quoniam hoc per accidens contingit in corporibus cacochymis, magnam pravorum humorum copiam per hyemem colligentibus, qui ſuccedente veris tempore funduntur, & aliquando putreſcunt: Salubria autem & bene conſtituta corpora, nihil eſt quod magis conſervet, & in propria retineat temperie, quam vernum tempus illis ſimilimum.

Æſtas eſt calida & ſicca.

Illius initium eſt, cum ſol ingreditur ſignum Cancri, qui tunc maximè ad nos accedit, & radios habet valde directos, dieſque ſunt longiſſimi, unde ingens æſtus producitur, à quo humiditas ex vere relicta, conſumitur, & ſiccitas magna introducitur. Symbolum habet cum elemento ignis, & humore bilioſo.

Autumnus eſt frigidus & ſiccus.

Tunc vigere incipit, cum Sol ingreditur ſignum Libræ, ubi fit *æquinoctium*, quod ideo *autumnale* appellatur, ſicut initium veris *æquinoctium vernum*: tantum enim ſol à nobis receſſit, ut noctes diebus ſint æquales illoſque longitudine ſuperare incipiant, unde propter illum ſolis receſſum, frigiditas in aërem introducitur, quæ juncta ſiccitati à prægreſſa æſtate relictæ, frigidum & ſiccum temperamentum inducit, unde autumnus elemento terræ, & humori melancholico dicitur analogus. Quia tamen Sol vires ſuas adhuc mediocriter exercet; ideo dum eſt in ſuo vigore, ſcilicet in meridie, aërem calefacit, quo fit ut illa tempeſtas circa meridiem ſit ſatis calida, mane autem & ſero frigida, dum ſcilicet Sol nõ exercet ſuas vires, imò in eodem die non raro tunc temporis frigus & calorem ſatis intenſum percipimus, quod fit propter ſiccitatem, quæ eſt lima primarum qualitatum, illa vero aëris inæqualitas graves morbos & pernicioſos ſolet inducere, ex Hipp. in *Aphoriſmis*.

Hyems eſt frigida & humida.

Illa die ſumit initium, qua Sol ingreditur ſignum Capricorni, tuncque contingit *ſolſtitium hybernum*, ſicut in principio æſtatis *ſolſtitium æſtivum*: tantus enim eſt ſolis receſſus à nobis, ut per radios valde obliquos nos intueatur, & dies ſint breviſſimi, noctes vero longiſſimæ, unde magna frigiditas contingit, quæ ſibi comitem accerſit humiditatem, ex eo quod vapores elevati non diſſipantur, ſed à frigore conguntur in nubes, pluvias & nives: unde hyems elemento aquæ, & humori pituitoſo aſſimilatur. *Atque hactenus de temperamentis.*

PHYSIOLOGIÆ
SECTIO TERTIA.
De Humoribus.

CAPUT PRIMUM.
De Humorum natura.

Humor eſt corpus fluidum, quod ex alimenti coctione fit in nobis nutritionis cauſa, vel ad alia corporis commoda.

HUMORIS nomen dupliciter uſurpatur; *primò* quidem communiter, & generatim pro omni re, quæ ſuis terminis difficile cohibetur, ſed tantum alienis, ſive in corpore noſtro generetur, ſive non, atque ita liquores omnes ſub illa acceptione continentur. *Secundo* verò ſumitur magis propriè, & ſtrictè apud Medicos, pro corporibus liquidis, quæ ex ſecunda & tertia coctione oriuntur, ut ex definitione patet: in qua primũ humor dicitur *corpus fluidum*, quia inſtar aliorũ liquorũ facile diffluit, & propriis terminis non continetur. Dicitur etiam *fieri in nobis ex alimenti coctione*, ut excludantur aliæ humiditates, quæ in corpus noſtrum irrumpere per varios meatus poſſunt, abſque ulla alteratione aut mutatione; & ut oſtendatur, quomodo humores illi in corpore noſtro generantur. Natura enim animantium, & hominis potiſſimum conſervationis ſollicita, varia produxit alimenta, variis qualitatibus prædita, quibus nutrimentum, & incrementum capeſceret, non quidẽ immediatè, ſed præcedentibus multis mutationibus; atque ita prius in ore atteruntur, mox in ventriculum ingeſta, permiſcentur, concoquuntur & in ſubſtantiam quandam convertuntur cremori ſimilem, quæ chylus appellatur: qui quidem chylus in ventriculo optime elaboratus in inteſtina detruditur, ibidemque utilis illius portio ſeparatur à materia terrena & inutili, ex qua fæces generantur; ſubſtantia verò illa purior ab hepate per venas meſaraïcas attrahitur, in quo denuò concoquitur & immutatur, unde maſſa ſanguinaria exurgit; in qua variæ humorum differentiæ continentur, ſecundum communem veterum opinionem à recentioribus aliis atque aliis novis inventis illuſtratam, quã de re *Deuſingius* & alii de nutrit.

CAPUT II.
De Humorum differentiis.

Omnes humores dividuntur in alibiles, & excrementitios.

Alibiles dicuntur illi, qui apti ſunt in corporis noſtri ſubſtantiam faceſſere.

Et rurſum duplices ſtatuuntur; primarii, & ſecundarii.

Prima-

Primarij dicuntur illi, qui in venis continentur, & formam in hepate receptam adhuc retinent, nulli que membro peculiariter ſunt addicti.

PRimarij dicuntur, quia ex illis generantur alij, qui *ſecundarij* appellantur tum quia ſtatim ac geniti ſunt in hepate, tunc primò humorum nomen ſortiri incipiunt; chylus enim apud Medicos humoris nomine nunquam donatur. Quandiu autem humores illi in venis continentur, formam in hepate receptam, idemque nomen ſemper retinent, donec ad ſingulas partes delati, ab iis immutari incipiant; tunc enim alias formas aliaque nomina recipiunt, ut ſuo loco dicetur.

Et quatuor ſunt, ſanguis, pituita, bilis, & melancholia.

Purior chili portio ad hepar per venas meſaraïcas delata, calore illius concoquitur, & immutatur, ejuſq; naturam quoddammodo ſortitur; non ſolum enim rubedinem, ſed etiam temperiem, hepatis temperaturæ quodammodo ſimilem acquirit: Illa autem ſubſtantia ita ab hepate immutata, *maſſa ſanguinaria* appellatur, quod ſanguine plurimum abundet, non quòd eo ſolo conſtet. Cùm enim omne agens, licet eodem modo ſemper agat, varios tamen producat effectus, pro varia diſpoſitione patientis, ſicut Sol eodem calore, linteum dealbat, & cutim denigrat; lutum indurat, & ceram emollit; Ita cum alimenta quævis quatuor conſtent elementis; calor hepatis qui eſt cauſa efficiens à qua humores generantur, aëream alimentorum portionem in ſanguinem commutat, igneam in bilem, aqueam in pituitam, & terream in melancholiam. Licet negandum non ſit, efficientem etiam multùm conferre ad majorem hujus, vel illius humoris copiam generandã, à calidiori enim hepate ex iiſdem alimentis multo major bilis, ejuſque calidioris copia procducetur, quam à frigidiore; quod contra frigidius majorem pituitæ copiam generabit. Attamẽ tantus nunquam exceſſus dari poteſt, quin ex quovis alimento quatuor humores perpetuo gignantur, licet non ſervata debita proportione, quæ talis debet eſſe naturaliter, ut major ſit ſanguinis copia, minor pituitæ, minor adhuc melancholiæ, omnium minima bilis portio exiſtat. Quod autem quatuor illi humores in maſſa ſanguinaria contineantur, ſatis apparet ex partiũ corporis noſtri varietate, quæ diverſis temperamentis præditæ, cùm ſint; non poſſunt omnes uno eodemque humore nutriti, ſimile enim à ſimili tantum nutritur. Atque ita ex ſola partium conſideratione facile judicamus, lienis, v. g. ſubſtantiam melancholico humori ſimillimam, pulmonum, bilioſo; hepatis ſanguineo; & cerebri pituitoſo, ex iiſque nutriri. Confer *Manuduct.*

CAPUT. III.

De ſanguine propriè dicto.

Sanguis proprie dictus, eſt portio totius maſſæ, magis temperata, ad calidum & humidum devergens, & colore rubro perfuſa.

POrtio chyli magis temperata, & in ſubſtantia mediocris, in ſanguinem propriè dictum convertitur qui ad hepatis naturam & temperiem maximè accedit; quod quidem cum ſit calidum & humidum, ſimilem etiam ſubſtantiæ ſibi analogæ tribuit temperiem; & non ſolum hanc, ſed etiam colorem, qui ruber eſt, iſque reliquorum humorum in maſſa permixtorum colorem ſuperat, unde tota maſſa humorum rubra conſpicitur, & ſanguinis ipſius nomen abſolutè ſortitur. Illius proventum faciunt alimenta temperâta, & boni ſucci, ætas florens, verna tempeſtas, & calida humida jecoris temperies.

Licet ex omni alimento ſanguis generetur, ex his tamen majori copia, ex aliis minori: Ideò cauſis hiſce omnibus ſimul concurrentibus ſanguineum efficitur temperamentum, ex magno ſcilicet ſanguinis prædominio. Illius uſus eſt in partium carnoſarum alimoniam faceſſere: hujuſmodi ſunt carnes omniũ muſculorum, & viſcerum, quæ ſanguine propiè dicto nutriuntur. Ejuſdem verrò effectus eſt, reddere homines hilares, & jucundos, ad riſum & amorem propenſos, ac florido colore perfuſos, quia maximâ caloris temperati copia abundant, unde jucunda illa pathemata exurgunt, hinc videmus omnia animalia in prima ætate, eximia hilaritate perfundi, quia tunc calore nativo plurimum abundant:

Sanguis autem quicunque in venis continetur, fibris quam plurimis eſt perfuſus, quarum beneficio concreſcit, & partibus aſſimilatur.

Fibræ illæ quæ magnâ copiâ in ſanguine continentur, manifeſtè apparent, dum ſanguis multa aqua diluitur, vel dum manu agitatur, ut in ſanguine ſuillo ſolet fieri, qua agitatione fibræ omnes auferuntur, ut impediatur concretio; tanta enim eſt harum fibrarum vis, ut ſanguinem è venis emiſſum, ſtatim coagulent, quibus alioqui ablatis nunquam coagulatur, ut in exemplo propoſito apparet. Atq; harum beneficio ſanguis dum ad varias partes defertur, nutritionis ergo condenſatur, & ſolidior efficitur, ut facile queat partibus aſſimilari; alioqui fibris illis deſtitutus liquidior permaneret: Non eſt enim credibile, quod Ariſtoteles aſſerit, cervos, damas, & camelos illis carere; ſed potius intelligendum eſt pauciſſimas habere, quæ tamen ad mediocrem concretionem ſufficiant. Fibræ autem illæ albæ omninò ſunt & nerveam ſubſtantiã referentes, unde arbitrandum eſt, eas non in jecore fuiſſe genitas, ſed potius in ventriculo, qui totus nervoſus eſt, & ſubſtantiæ ſuæ naturam chylo quodammodo impertit.

Sanguis verò duplex eſt, venoſus & arterioſus.

Venoſus craſſior eſt frigidior, rubicundior, & ſubſtantiæ partium ſolidæ nutriendæ deſtinatus.

Arterioſus verò tenuior eſt, calidior, ſubflavior & ſubſtantiæ partium ſpirituoſæ nutriendæ deſtinatus.

Qui in venis eſt ſanguis, ab hepate immediatè proficiſcitur, illiuſque naturam & temperiem omnino refert; atque adeò arterioſo frigidior, qui in corde elaboratur, ubi tenuior evadit, coloremque ſubflavum adipiſcitur, propter aëream portionem, quæ cum eo in ſiniſtro cordis ventriculo permiſcetur, coloremque illum ſaturatum diluit, tantò ergo calidior eſt venoſo, quanto cordis temperies, jecur caliditate ſuperat.

COROLLARIUM.

Quidam negare auſi ſunt, dari ſanguinem propriè dictum, ſed totam humorum maſſam, ex bile, pituita, & melancholia tantum conſtitui voluerunt, illoſque tres humores, ſimul mixtos ſanguinis nomine donari: quod demonſtrare conantur exemplo lactis, quod ex ſanguine immediate producitur: in eo enim tres tan-

tantùm ſubſtantiæ homogeneæ reperiuntur; nimirùm butyroſa, ſeroſa, & caſeoſa, quæ tribus illis humoribus reſpondent. Verùm hæc opinio refutatur inde, quod maſſa humorũ ruborem aliunde quàm à ſanguine vero ſortiri nequeat: Bilis enim flava eſt, pituita alba, & melancholia nigra. Deinde partes carnoſæ, quæ maximâ copiâ ſunt in corpore noſtro, colore & temperie ſanguini analogæ, peculariter demonſtrant, hunc adeſſe humorem, ex quo illæ nutriuntur. Ad lactis verò exemplum *Reſpondemus*, non eſſe neceſſe res omnes eaſdem habere partes, ac illæ ex quibus fuerunt genitæ: nam ſemen quod ex ſanguine generatur, duas tantùm habet partes, ſcilicet ſpiritus & craſſamentum. Adde, exemplum illud potius adverſus bilem, quàm adverſus ſanguinem concludere: butyrum enim eſt ſanguini analogum, puta calidum & humidum, ſicut caſeus melancholiæ, ſerum verò non omnino etiam pituitæ reſpondet; ſed potius ichoribus qui per urinas & ſudores excludi ſolent, & ipſum ſeri nomen obtinuerunt.

Maximè autem advertendum eſt, axioma illud, quo fertur res in ea reſolvi ex quibus componuntur, intelligendum eſſe tantum de ultima reſolutione quæ fit in elementa. Res enim in ea tandem reſolvuntur, ex quibus primò fuerunt genitæ: Elementa autem ſunt prima corpora, ex quibus omnia mixta componuntur atque adeò in illa ultimo reſolvuntur, ſed nunquam in ea, ex quibus ſecundariò producuntur: verbi gratia, caro & oſſa reſolvuntur quidem in elementa poſt animantis interitum, non autem in panem & alia alimenta, ex quibus per nutrionem producuntur; aut in ſemen & ſanguinem, ex quibus fuerunt genita in conceptione.

CAPUT IV.

De Pituita alimentaria.

Pituita alimentaria eſt ſanguinis crudior portio, frigida & humida, ac ferè inſipida, aut ſubdulcis.

PORtio maſſæ ſanguinariæ frigidior & humidior, Pituita appellatur, quæ ex crudiori chyli portione generatur, unde ſanguis crudus vel ſemicoctus à Galeno appellatur, qui & afferit per inedias in ſanguinem propriè dictum ulteriori coctione faceſſere, idque in ipſis venis per vim αἱματοποιητικὴν illis ab hepate communicatam.

Magnum illius proventum ſolent efficere frigida & humida alimenta, ætas ſenilis, hybernum tempus, & frigida humidáque jecoris temperies.

De tempore hyberno eſt difficultas, quia cùm ventres ſint hyeme calidiores, ex Hipp. propter concentrationem caloris nativi, quæ fit tunc temporis, melius fieri debent concoctiones, atque adeò pauca humoris crudi copia generari *Reſpondetur*, magnam pituitæ copiam hyeme generari, non ratione efficientis, ſed materiæ, ſcilicet alimenti: alimenta enim tunc temporis ſunt frigida, & compacta, & concoctu difficiliora. Adde tunc temporis plurimùm vigere appetentiã, & magna quantitate aſſumi alimenta, ita ut præ nimia copia non poſſint perfectè elobarari; ſed crudior chylus remaneat, unde crudior ſanguis; nam primæ coctionis vitium non corrigit ſecunda; ex Galeno.

Illius uſus eſt partes frigidiores & humidiores nutrire.

Cerebrum & ſpinalis medulla magnũ habent cum pituita analogiam, illâ ideo nutriuntur, ut apparet in excrementis quæ à cerebro quotide manant. Illa pituita alibilis vulgò dicitur ſanguis pituitoſus, ſicut bilis & melancholia ſanguis bilioſus, vel melancholicus; quod ſedulò advertendum, ne error contingat in autorum lectione, dum aſſerunt, omnes partes ſanguine nutriri.

Effectus verò illius eſt reddere homines, in quibus dominatur, ſtupidos, ſegnes, & ſomnolentos, toto corpore molles, & albeſentes.

Frigiditas cum humiditate coniunctâ reddit ſpiritus craſſos, & parùm mobiles, unde hæc accidentia contingunt.

CAPUT V.

De Bile alimentaria.

Bilis alimentaria eſt tenuior ſanguis portio calida & ſicca, non nihil amara, & flaveſcens.

SIcut quatuor humores, quatuor elementis reſpondent, ſic bilis igneæ naturæ, ex calidiore & ſicciore chyli portione genita, aliquo amarore prædita, non tamen inſigni, ſicut bilis excrementitia; alioqui non eſſet ad alendum idonea. Certum enim eſt amara non nutrire, quæ ſcilicet ſunt vehementer talia, nam hyſſopus, cichorium, & alia multa, levem habent amarorem, tamen nutriunt. Sic etiam bilis alimentaria leviter tantum amara eſt, ita ſcilicet ut partes illum amarorem non averſentur. Dicitur etiam ſicca poteſtate, non actu, quia omnes humores fluidi ſunt, & actu humidi; poteſtate tamen exſiccat, ſicut aqua maris, vel muria ſicca eſſe dicuntur.

Magnum illius proventum faciunt calida & ſicca alimenta, pinguia & oleoſa, ætas virilis, tempus æſtivum, & calida ſiccaque hepatis temperies.

Non videtur rationi conſonum, pinguia & oleoſa in bilem converti, cùm illa ſint calida & humida, atque ita ſanguini producendo potius apta. *Reſpondetur*, iſta quidem ex ſua temperie ſanguini potius gignendo eſſe apta; ſed quia ſubſtantiam habent valde inflammabilem, ideò in corporibus præpartis ac diſpoſitis ad bilioſi ſucci generationem, in eum facilè converti; unde pervulgatum eſt apud Medicos, dulcia facilè bileſcere, quod ſemper intelligendum eſt ita fieri in corporibus calidis & bilioſis, in aliis enim frigidioribus, vel temperatis ſanguis potius producitur; quod in melle & lacte manifeſtè apparet, mel enim Senibus, & lac pueris accommodatiſſimum eſt ad alimoniam, utrumque verò in ætate florentibus, aut calidioribus facilè bileſcit.

Illius uſus eſt partes conſimiles nutrire, & ſanguini eſſe inſtar ſalis, & condimenti, cujus beneficio partes ſanguinem avidius attrahant.

Inter partes, quæ à ſanguine bilioſo nutriuntur, pulmo præcipuè recenſetur, qui ſubſtantiam habet valde raram, ut facile ingredientem aërem recipere poſſit, ideò tenui ſanguine debuit nutriri.

Levi autem bilis amarore cum reliquorũ humorũ dulcedine permixto, gratus ſapor toti maſſæ conciliatur, unde partes alimentum avidius prolectant.

Ejuſdem verò effectus eſt, reddere homines in quibus redundat promptos, vigiles, iracundos & macilentos.

Hi omnes ſunt caliditatis & ſiccitatis effectus.

CAPUT VI.

De Melancholia alimentaria.

Melancholia alimentaria eſt craſſior ſanguinis portio,

portio, frigida & sicca, sapore acerbo, & nigro colore prædita.

CRassior chili portio in melancholiam convertitur, quæ est limosa & veluti fæculenta sanguinis pars, fæcibus vini similis, quæ in dolij fundo residere solent, ideò elemento terræ assimilatur.

Magnam ejus copiam congerunt crassa & terrena alimenta, consistens ætas, autumnus, & mœrores diuturni.

Usus verò illius est, partibus consimili temperamento præditis nutrimentum præbere.

Hujus naturæ potissimum est lien, deinde ossa, quæ licèt colore contrario sint, simile tamen habent temperamentum, albedinem autem acquirunt ulteriori coctione.

Illius denique effectus est, homines in quibus dominatur efficere timidos, mœstos, asperis moribus, & coloris nigricantis.

Quia melancholici spiritus habent obscuros & tenebricosos, ideo tristia phantasmata menti repræsentant, illamque reddunt obtusiorem.

Neque obstat dictum illud Aristotelis, apud Medicos etiam valde pervulgatum, melancholicos esse ingeniosos, non est enim intelligendum, de iis melancholicis, qui tales *natura* sunt, ac frigido siccoque temperamento præditi, sed de illis qui *per accidens* tales evadunt, fueruntque à nativo temperamento sanguinei, vel biliosi, ac progressu temporis portio quædam tenuioris sanguinis exuritur & crassescit, & naturalis melancholiæ conditiones æmulatur: sed calidior multò & lucidior, quia sanguis ex se est valde lucidus: unde cum ex illo humore spiritus lucidi & satis calidi generentur, iiq; sint satis crassi, & constantes, utpote ex crasso humore geniti; aptissimi sunt ad prudentiam efficiendam: hic igitur est humor melancholicus, qui homines ingeniosos facit, artium & scientiarum inventores, & cultores egregios; non autem naturalis illa melancholia frigida & sicca, quæ bardos & stolidos reddit homines; unde *melancholia asinina* vulgò appellatur.

CAPUT VII.

De Humoribns secundariis.

Hactenus de humoribus alimentariis primariis, sequuntur secundarii: illi autem dicuntur secundarii, quòd à primariis immediatè oriantur, & alicui membro peculiari sint inserti.

HUmores primarij, qui in venis continentur, & sanguinis nomine donantur ad singulas partes deferuntur, ut in illarum nutrimentum facessant, dum autem à singulis partibus immutari incipiunt, secundarij appellantur. Multi, humiditates potius quàm humores malunt appellare, ex eo quòd eorum pars ad substantiæ partium naturam, potius quam humorum accedant; atque ut quatuor partium siccitatibus à Galeno propositis opponantur: quod non est à ratione alienum. Possunt tamē nominari humores, cum primariis humoribus immediatè succedant, nec adhuc sint veræ partes.

Et quatuor sunt; primus dicitur humor innominatus sive insitus, secundus ros: tertius gluten, quartus cambium.

Quatuor istorum humorum secundariorum autor fuit Avic, *fen 1. primi canon. doct. 4. cap. 1.* quos elicit ex Gal. qui *lib. 7. meth. c. 6.* quatuor siccitates enumerat, quæ partibus corporis nostri solent contingere, propter quatuor diversarum humiditatum consumptionem: quæ quidem humiditates ex sanguine generantur, dum (ut dictum est) ille in partium substantiā facessit, & antequam sit omnino conversus, quatuor insignes subit mutationes, quarum unaquæque peculiare obtinuit nomen.

Humor innominatus sive insitus est ille, qui in exiliū venarum extremitatibus continetur, & levem à particularibus membris mutationem suscipere incepit.

Sanguis simulatque è vasis amplioribus defertur in angustiora, quæ unicuique parti naturaliter sunt infixa, Particulæ illius qualitatibus sensim perfunditur, eaq; commutatione partis naturā assumere incipiens, fit primus humor ex quatuor secundariis, cui nullum nomen fuit impositum, ideò *Innominatus* appellatur, recentiores tamen nonnulli *insitum* nominarunt.

Ros verò tunc appellatur, cum prima illa humiditas ab extremitatibus vasorum excidit, & in membrorum substantiam dispersa est.

Ideò Ros appellatur, quòd roris instar partium substantiam irrigat, & in tenuibus earum spatiis excipiatur, fit ex humore innominato, sed multò magis alteratus est, & ad partis naturam magis accedit.

Gluten tunc dicitur, cum roridus ille humor partibus unitur, & agglutinatur.

Cambium denique, cum gluten illud in partis substantiam omnino convertitur, & assimilatur.

Harum duarum postremarum humiditatum discrimen innotescit ex differentia, quæ inter unionem & assimilationem intercedit. Illa autem luculentissimis exemplis demonstratur, nam in scabie, elephantiasi, & similibus, appositio quidem fit seu agglutinatio copiosi humoris, qui tamen non assimilatur, sed propter pravas qualitates quæ ei insunt, corrumpitur; unde patet unionem valde differre ab assimilatione.

CAPUT VIII.

De Humoribus excrementitiis, ac primum de bile excrementitia.

Hactenus de humoribus alimentaribus. Excrementitii dicuntur illi, qui nullam habent corpori alendo aptitudinem, sed à corpore expelluntur & separantur.

Et quatuor sunt. 1. bilis, 2. melancholia, 3. serum, 4. & pituita.

Bilis excrementitia est excrementum tenue secundæ coctionis calidum, & siccum, colore flavum, & sapore amarum, quod ad vesiculam felleam expurgatur.

OMnes coctiones sua habent excrementa, quoniam omnes alimenti partes non sunt nutritioni aptæ, ideò portio inutilis ab utili separatur, & foras excluditur: sic primæ coctionis excrementa sunt fæces, quæ per alvum deturbantur. Secundæ verò excrementa tria sunt quæ quoniam ad humores referuntur, jam à nobis veniunt exponenda.

Primum igitur secundæ coctionis excrementū, est tenuis quidam humor, calidus & siccus, & valdè amarus, ideò nutritioni ineptus, qui ad vesiculam felleam defertur, partim jecoris expultrice; partim vesiculæ illius

illius attractrice, quæ idcirco familiaritate quadam & sympathiâ cum humore illo fuit à natura donata,ut eo gauderet, & oblectaretur. V. Laurемb.

Illius usus est expultricem intestinorum facultatem ad suum officium impellere, & pituitam lentam intestinorum tunicis adhærentem detergere.

Postquam vesicula fellea bilem ad se attraxit, eâ aliquandiu fruitur, & gaudet; donec per moram acrior facta cystidem illam irritet ad sui expulsionem; tunc enim à cystide propellitur ad duodenum intestinum per meatum quendam huic rei destinatum, qui porus cholidochus appellatur. Bilis autem ad intestima delata, acrimonia sua irritat, & facultatem eorum expultricem movet; unde fæces commodius excludun-tur,quæ ut plurimùm flavo,vel ruffo colore tinctæ apparent, propter bilis permixtionem. Quia verò intestina pituita multa viscida, & lenta abundare solent, hoc etiam commodum bilis præstat, quod scilicet pituitam illam incidat, & detergat, illiusque exclusionē juvet.

Differentiæ verò illius dupliciter constituuntur, vel quatenus in naturali constitutione sita est, vel quatenus naturæ limites excedit.

In naturali constitutione sita duplex est, flava & pallida.

Flava est illa quæ in cystide continetur, pura & impermixta, quæ iam fuit commemorata.

Pallida verò fit,cum serosus quidam humor flavæ permiscetur.

Serum bili permixtum, flavum illius colorem diluit, & pallidiorem reddit, necnon frigidiorem, & humidiorem.

Dum autem naturæ limites excedit, quatuor illius sunt species, vitellina, porracea, æruginosa & glastea.

Vitellina bilis colore & consistentia crudos ovorum vitellos refert, flava multo calidior ab eaque fit calore vehementiori alterata & incrassata.

Dum caloris præternaturalis acrimonia,bilis naturalis torretur, partes illius tenuiores dissipantur,unde crassior evadit, & colorem acquirit magis saturatum, caloremque intensiorem. Non enim audiendus Avic. qui vult bilem flavam in vitellinam transire per admixtionem pituitæ,nam hoc modo pallidior evaderet & frigidior.

Porracea bilis porri colorem referens, vitellinâ calidior est, & in ventriculo ut plurimum ex pravis alimentis producitur.

Viridis illa est instar porri, talisque sæpè efficitur ex pravis alimentis, qualia sunt allia, cepæ, porrum, nasturtium, brassica, & similia; quæ dum in ventriculo concoqui non possunt, & in chyli naturam converti, exuruntur, colorem tamen suum magna ex parte retinent; unde porracea illa bilis generatur. Notandum tamen est hoc non fieri nisi in ventriculis calidissimis. Fit etiam interdum in aliis corporis nostri partibus ex bile vitellina à calore exurente magis calefacta, unde illius calor in viridem convertitur.

Æruginosa bilis,æruginis colorem referens,fit ex porracea, majori adustione.

Dum bilis porracea diutius commoratur in ventriculo; calore præternaturali, eoque intensiore affecto, magis aduritur, & in æruginosam mutatur. Interdum etiam in venis fit à calore valde intenso superiores bilis species torrefaciente; estque valde acris & maligna, unde apud Hipp.dejectiones æruginosæ,lethales æstimantur.

Glastea bilis, isatidis seu glasti colorem referens, ex reliquis fit majori incendio, iisque omnibus deterior.

Hæc ad bilis atræ naturam accedit, & colore magis fusco & obscuro quam reliquæ, quem torrefactione majore acquirit,ideo illis deterior est,& magis perniciosa.

COROLLARIUM.

Galenus lib. *de atra bile*,bilem rubram commemorat, unde plures species videntur referendæ, sed illa non est propriè bilis, sed serum sanguinis, ut ipse Galenus explicat, *comment. 5. in 6. Epid.*

CAPUT IX.
De Melancholia excrementitia.

Melancholia excrementitia est excrementum crassum secundæ coctionis, frigidum & siccum colore nigro, sapore acido præditum, quod ad lienem expurgatur.

Portio chyli crassior,&magis fæculenta:quæ in substantiam alibilem non potuit ab hepate commutari, à massa sanguinea separatur, ut illa omnis impuritatis expers remanere possit; quæ quidem materia crassa & terrena, melancholia excrementitia nominatur, atque ut commode expurgari possit, peculiaris pars fuit constructa, maximam cum illo humore habens similitudinem, quem ideo ad se allicit, & intra substantiam suam mollem & laxam recondit, interea tamen sanguinem melancholicum ei permixtum ad sui nutritionem separat, sibique assimilat.

Illius usus, est, ventriculi coctionem adjuvare, & naturalem in illo excitare appetentiam.

Postquam lien humorem illum aliquandiu retinuit, ejusdem onere gravatus, ad ventriculum eum expellit, per meatum, qui ad fundum illius terminatur, & vas breve appellatur. Inutilis autem omnino non est, sed coctionem & retentionem ventriculi juvat,ex Galeno, 5. *de usu part.* Ventriculum enim contrahit, & cogit cibos ad unguem complecti, & retinere quousque fuerint concocti, levi enim adstrictione præditus est iste humor. Addit Avicenn. naturalem appetentiam excitare propter levem aciditatem quam præ se ferre solet, quemadmodum acida omnia illud idem præstant; unde usu ordinario venit,in mensarū principiis acetaria apponere, ad provocandum appetitum. Hinc fit ut melancholici omnes famelici esse soleant propter copiam hujus humoris, qui in ventriculum effunditur.

Hæc etiam opinio ex Galeno colligi potest,qui *1. de sympt. causis*,vult caninam appetentiam fieri, cum succorum acidorum copia in ipso ventriculo gignitur, aut in ejus os aliunde influit. Si igitur succus melancholicus qui acidus est, nimiâ copiâ & præter naturam congestus facit famem præter naturam, non est dubium, quin modicus ille & secundum naturam se habens, naturalem famem possit excitare.

Dices,pituitam acidam excitare etiam appetentiam caninam, non minus quam melancholiam, posse igitur in modica quantitate famem naturalē efficere, *Respondeo*, non sequi propterea quod pituita acida est perpetuò præternaturalis, & à morbo fit; melancholia verò naturalis est, & secundum naturam singulis diebus in ventriculum ejicitur, ideò effectum naturalem producere potest, non autem acida pituita, nec melancholia illa redundans ac morbosa, quæ præternaturales sunt,&famem tantum præternaturalem producere possunt. Alio etiā modo humor melancholic⁹,

ciborum appetentiam, & coctionem juvat, prout nimirum eorum diſſolutionem promovet, ſicut videmus acida omnia ut acetum, ſuccum limonum lapides diſſolvere, & ſpiritus vitrioli, nitri, & ſulphuris duriſſima metalla. De his plura diximus in *Praxi medica noſtra, cap. de concoctione læſa.*

Dum vero melancholia excrementitia præter naturam ſe habet, atra bilis appellatur, quæ ferventiſſima eſt, & acerrima.

Omnium humorum pernicioſiſſimus eſt atra bilis, quæ perpetuo præter naturam ſe habet, & omnibus corporis noſtri partibus infeſtiſſima, ac ſummè exitialis, propter maximam acrimoniam; qua partes quibus adhæret, rodit, ulcerat, & exurit; immò in terram effuſus, inſtar aceti accerrimi, vel potius aquæ fortis eam fermentat, & bullas fervendo producit. Fit è calidiſſima partium intemperie, quæ contentos ſuccos extorret & incinerat, vel à putredinoſo calore in humoribus introducto, cujus vi conſumptis tenuioribus & humidioribus partibus, craſſiores remanent tanquam fæces exuſtæ & incineratæ. Illa tamen incineratio tanta fieri nequit in humoribus, quin adhuc fluidam conſiſtentiam, & propriam humoris formam retineant.

Illius vero atræ bilis quatuor enumerantur differentiæ, à cauſarum differentiis deſumptæ, quatenus ſcilicet ex melancholia, bile, ſanguine, vel pituita ſalſa generatur.

Prima atræ bilis ſpecies fit ex melancholia naturali putrefacta, & exuſta, ab eaque differt ut fæx uſta à non uſta, pruna à carbone, ferrum candens à non candente. *Secunda* fit ex flava bile valdè aduſta, ut enim minori uſtione fit vitellina, porracea, æruginoſa, & glaſtea; ſic majori tandem fit atra omnium pernicioſiſſima, quæ illa verè eſt, quæ muſcas abigit, terram fermentat. *Tertia* fit ex ſanguine ſupra modum putreſcente, aut exuſto; tunc enim pars illius ſubtilior in bilem flavam, craſſior verò in atram commutatur, ſiquidem magna fuerit aduſtio; alioqui tetri illius humoris naturam nequit aſſumere, ſed tantum in melancholiã frigidam, & ſiccam tranſibit. Cùm verò ita à caloris incendio torretur, ut caloris Empyreuma retineat, veram atræ bilis naturam poſſidet, mitior tamen eſt reliquis, cum priſtinam naturam perpetuò aliquantulum redoleat. Eſſe tamen atram bilem paret in tumoribus carbunculoſis, qui à craſſiori ſanguine & fervidiori contingunt, ſæpeque in veros cancros degenerant. *Quarta* & ultima fit ex ſalſa pituita, quæ longiori uſtione tam mordax & infeſta evadit, ut ad confiniũ atræ bilis proximè accedere videatur; licèt rariſſima ſit iſta atræ bilis ſpecies, immò multi illam dari nullo modo, firmiter aſſeverant: Cùm enim pituita alba ſit, in nigrum colorem tranſire nequit, niſi per alios medios, ut flavum, viridem, & reliquos, deinde, ſi pituita exuratur, partes illius tenuiores reſolvuntur, craſſior verò in gypſeam mutatur, quæ ſuam etiam albedinem retinere ſolet. Exiſtimamus tamen pituitam ſalſam, ubi vehementius exuritur, tantam malitiam, & erodendi vim acquirere, ut quoad qualitates ſpectat, nihil ab atra bile differat, quoad colorem verò album, non eſt abſurdum affirmare, illum in nigrum poſſe commutari aliquando, violentâ & inæquali uſtione, per fumos & fuligines, quæ cum illa permiſcentur, quemadmodum videmus ligna candidiſſima, in carbones immediatè commutari, quando verò ſenſim & æqualiter concoquitur, ut dum gypſea fit tunc propriam albedinem non amittat.

CAPUT X.

De Sero.

Serum eſt excrementum tenue, & aquoſum ſecundæ concoctionis, quod partim per urinas, partim per ſudores expurgatur.

Alimentorum coctiones elixatione fiunt, ideò quemadmodum in artificioſis elixationibus magna humiditate opus eſt, ne res potius aſſentur quã elixentur, ſic in naturalibus coctionibus magna humiditatis copia cum alimentis debet permiſceri, quæ illa eſt quem largo potu circa paſtus aſſumimus, & illa materia potulenta cum cibis in ventriculo ita miſcetur, ut una veluti ſubſtantia fiat, eaque adeò tenuis, ut lactis vel cremoris ſpeciem repræſentet, chylus id eſt, ſuccus ideò appellata: quod quidem ita fieri neceſſum fuit, ut alimenta in illa prima coctione præparata anguſtas illas venas pervadere poſſint, per quas ad hepar ferri ſolent, tum etiam venulas illas quæ per ſubſtantiam hepatis diſperguntur. Poſtquam verò hæmatoſis in hepate peracta eſt, non tantã amplius opus eſt humiditate, ideo majorem illius partem, natura ſecernit, quæ à renibus attrahitur, & inde ad veſicam amandatur, ubi urinæ nomen ſortitur: prius verò dum in venis continetur, ſerum appellatur. Portio verò ſeri quæ in venis adhuc remanet cum ſanguinea maſſa permixta eſt, ut ſit humorum vehiculum; iique tenuiores facti & magis fluxibiles, ad ſingulas corporis noſtri particulas facilius ferri poſſint; poſtquã verò hæc ſeri portio officio ſuo omnino perfuncta eſt: partim ad renes remeat, & cum reliqua urina permiſcetur: partim verò ad habitum corporis fertur, & per ſudores expurgatur.

Illius uſus eſt, eſſe vehiculum humorum alibilium, ut facilè per corpus transferantur.

Hunc uſum præſtat quandiu in venis continetur: poſtquam enim ab eis excidit, nullum habet uſum in corpore, ſicut bilis, & melancholia.

Ejuſdem differentiæ quatuor ſunt, nimirum ſanguineum, bilioſum, pituitoſum, & melancholicum.

Unuſquiſque humor proprium & peculiare ſerum habere æſtimatur, naturæ & temperiei propriæ analogum, ſic ſerum ſanguinis calidum, & humidum, & ſubrubrum cenſetur, ſerum bilis calidum, & ſiccum, & ſubflavum: ſerum pituitæ frigidum & humidum, & albicans, ſerum denique melancholiæ frigidũ & ſiccum, ac fuſco colore præditum.

CAPUT XI.

De pituita excrementitia.

Pituita excrementitia eſt excrementum tertiæ concoctionis frigidum & humidum, colore album, ſapore inſipidum, vel ſubdulce, quod in variis partibus, cerebro potiſſimum generatur.

Partes frigido humidoque temperamento donatæ ſanguine pituitoſo nutriuntur, unde multa excrementa producuntur, tum propter ipſius partis frigiditatem, quæ perfectam concoctionem præſtare nequit, tum etiam propter humorem ipſum, qui cum ſit crudior ſanguinis portio, difficilius concoquitur, & magna ejus pars in excrementum commutatur. Quod in cerebro valde eſt manifeſtum: illud enim

enim magnam pituitæ excrementitiæ copiam conti-nuò ſolet colligere; quæ per os & nares expurgatur. Cerebrum autem pituitam illam colligit, non ſolum per concoctionem proprii alimenti,ſed etiam propter ſitum ſublimem, cujus ratione multi vapores à ven-triculo, hepate, & aliis viſceribus ſurſum ad caput fe-runtur,& à frigiditate cerebri condenſantur in aqueā materiam, quæ hujuſmodi pituitam conſtituit. Hinc propter magnam illam pituitæ copiam quæ duobus hiſce modis in cerebro colligitur, Hipp. aliique Me-dici cerebrum *Metropolim pituitæ, omniumque fluxio-num autorem* appellarunt.

Illius differentia ex ſapore, & conſiſtentia deſumun-tur.

Ratione ſaporis quadruplex ſtatuitur,inſipida,dulcis, acida, & ſalſa.

Inſipida fit ex moderata frigiditate, quæ nullum ef-ficit ſaporem.

Hæc maxime naturalis eſt, taliſque in corporibus bene diſpoſitis per ſputum quotidie reiicitur.

Dulcis ex inſipida fit, à calore nonnihil alterata.

Quando inſipida à calore moderato concoquitur, dulcis evadit; dulcedo enim à calore: non eſt tamen inde colligendum pituitam dulcem eſſe calidam, quia dulcedo quidem intenſa caliditatem arguit, non au-tem levis & moderata, ſic poma frigido temperamen-to ſunt prædita, ſicut & lac, attamen quavis pituitâ multò dulciora.

Acida fit à frigiditate intenſiori aciditatem indu-cente.

Cum exiguus pituitæ calor extinguitur, vel diſſipa-tur, tunc ille neceſſario aceſcit: non ſecus ac multorū fructuum ſucci, qui exiguo calore præditi, poſteaquā deferbuerint facillimè aceſcunt; quod calidioribus non contingit, qui diutius in integritate ſua permane-re ſolent, ut de vino generoſo patet.

Salſa pituita fit, vel ex putredine, vel ex permixtio-ne ſalſæ humiditatis ſeroſæ. Ex Gal. lib. 2. de diff. feb. cap. 6.

Ob putredinem ſalſa fit, quoniam cùm per putre-dinem ſiccum ab humido ſeparetur, & ſiccum illud à calore putredinoſo exaſſetur,dum humidæ ſubſtantiæ denuò permiſcetur, ſalſum inducit ſaporem. Fit ve-ro ex permixtione ſalſæ humiditatis ſeroſæ, dum illa à calore intenſo ſalſedinem adepta, dulci pituitæ per-miſcetur: humiditas autem ſeroſa ſalſedinem acquirit, dum calor in illam agens, exuſtos vapores producit, qui ei permixti ſalſedinem efficiunt.

Nota, duas iſtas pituitæ ſpecies, ſcilicet acidam & ſalſam, præter naturam ſe habere: dulcem verò & in-ſipidam, ſecundum naturam.

Ratione conſiſtentiæ, quadruplex etiam ſtatuitur: te-nuis, craſſa, vitrea, & gypſea.

Tenuis eſt, quæ aquea ſortitur conſiſtentiam, fluida-que valde eſt, & facilè in varias partes illabitur.

Talis eſt ea,quam videmus per nares ſtillare è cere-bro, & ex ore profluere, tum etiam in plurimas par-tes, per media muſculorum intervalla, effundi.

Craſſa eſt, cum tenuis illa craſſitiem quandam,& len-torem à calore acquiſivit.

Calor tenuiores partes reſolvendo incraſſat, unde pituita illa lentorem adepta *mucus* propriè appellatur.

Vitrea pituita: craſſa etiamnum eſt, ſed pellucida in-ſtar vitri liquefacti aut albuminis crudi ovi.

Dubium valde eſt,nec ab authore ulło, quòd ſciam, reſolutum, cur cùm *pituita vitrea*, & ea quæ *craſſa* ap-pellatur, ſimilem ferè craſſitiem habeant, una tamen ſit valde pellucida, & diaphana, altera verò opaca.Pu-tarem ego, illud fieri propter diverſitatem cauſæ ef-ficientis,quòd ſcilicet craſſa pituita fiat à calore, vitrea verò à frigiditate:in craſſa calor reſolvit partes tenuio-res, magiſque aëreas & aqueas, quæ diaphaneitatem efficiunt; unde remanet opaca, in vitrea verò, quia illa à frigore incraſſatur, non autem à calore, ideò dum à frigore condenſatur, nihil reſolvitur, ſed partes dia-phanæ remanent, unde pellucida apparet: quòd in gla-cie eſt manifeſtum.

Verum *Dices*, Pituitam in corpore noſtro tantam acquirere non poſſe frigiditatem, ut illius vi denſior, craſſiorque evadat, cum omnia ſint actu calida in cor-pore noſtro: quidquid enim frigidum eſt à parte in qua continetur calefieri eſt neceſſe. *Reſpondeo*, Pitui-tam illam, ex qua vitrea producitur, ſummam obtine-re cruditatem, ita ut à natura nequeat edomari, ideò à regimine illius deſtituitur, tanquam indomita, & in-ſuperabilis,tuncque ad propriam naturam redit,nimi-rum frigiditatem, quam ab aqua participat, & quæ non poteſt vinci exiguo calore partium, in quibus continetur,qualia ſunt inteſtina in quibus potiſſimùm vitrea illa pituita colligitur, & acerbiſſimos dolores colicos non rarò ſolet excitare, quia lentore ſuo inte-ſtinis adhæret, & frigiditate ſuâ vellicat & mordet,fri-gidum enim mordax,ex Hipp. tantâ autem frigiditate pollet, ut actu frigida excernatur, quod ipſe Galenus in ſeipſo expertus teſtatur, 4. *de locis affectis*.

Gypſea pituita ex craſſa fit, ad gypſi vel lapidis ferè craſſitiem indurata.

Hæc humoris naturam non amplius retinet, quia in ſolidam ſubſtantiam concrevit, ideo inter humores impropriè recenſetur. Fit autem à calore omnes partes humidas abſumente, ita ut partes tantum terreſtres remaneant, & indurentur in materiam tophaceam, gypſo ferè ſimilem: talis ſæpe deprehenditur in arti-culis, in quibus podagram efficit nodoſam.

PHYSIOLOGIÆ
SECTIO QVARTA.
De Spiritibus & Calido innato.

CAPUT PRIMUM.
De Spirituum naturâ.

Hactenus de humoribus: conſequens eſt ut de ſpi-ritibus agamus, qui ex illis, ſanguine potiſſimùm, generantur.

QUIA corporis noſtri ſpiritus ita tenuem ſubſtantiam obtinuerunt,ut ſenſuum acié effugiant; atque adeo illorum exiſtentia ratione tantùm poſſit confirmari: idcirco conveniens eſt oſtendere,illos corporibus noſtris ad-eſſe, antequam eorundem naturam & eſſentiam pro-ponamus.

Primò, igitur luculentiſſimus eſt contextus Hip-pocratis, 6. *Epidemicorum, ſectione* 8. ubi ait, tria eſſe quæ corporis noſtri compoſitionem conſtituunt,ni-mirum *continentia, contenta, & impetum facientia*; per continentia, partes intelligit,per contenta,humo-res, & per impetum facientia, ſpiritus, Galeno ipſo explicante, tanta enim eſt ſpirituum tenuitas,& mo-bilitas tanta, ut celerrimè quoquoverſum ferantur, & in omnia corporis membra ſeſe infinuent.

Secundo, ex Platonicis ſpirituum neceſſitas ita de-

monstratur: natura non solet duo contraria, vel plurimùm inter se distantia conjungere, nisi per medium: sed anima & corpus toto genere dissident, illa enim est incorporea & immortalis, hoc vero corporeum; caducum & mortale; non possunt ergo naturæ tam discrepantes] uniri, nisi per medium quoddam & vinculum, quod mediam quodammodo naturam inter illa duo obtineret; quales sunt spiritus, qui materiales quidem sunt, sed tanta tenuitate præditi, ut rerum immaterialium naturam æmulentur.

Tertio, idem ostendit semen prolificum, quod totum spumosum est, spiritibusque turgidum apparet, quibus evanescentibus, remanet quidam liquor aquosus, & infœcundus.

Quartò, Ex iisdem nutrimur quibus constamus; sed ad nostri conservationem necessaria est spiritus sive aëris attractio; ergo talis aliqua substantia in nobis continetur.

Denique, Idem patefaciunt magnæ illæ cavitates quæ in ventriculis cerebri, & arteriis vacuæ reperiuntur in demortuis; in viventibus verò distinctæ, & palpitantes conspiciuntur; quod indicat illas non potuisse alia re impleri, quam hujusmodi spiritibus.

Est autem spiritus, substantia tenuis, lucida, & æthe-rea, ab exhalatione sanguinis benignioris & aeris inspiratu genita, ad universas corporis functiones obeundas necessaria.

Dicitur *substantia tenuis*, quia subtilitate maximâ & celeritate incredibili totam molem corpoream penetrat, & pervadit; ac minutissimos particularum poros & interstitia musculorum subit. Dicitur *lucida*, & illustris, non ex opinione vulgi, ut putat Argenterius, sed quia splendoris, & perspicuitatis maximè est particeps, quæ luculenter apparet in oculi pupillâ admodum lucida, & probari potest ex eo quòd ubi vapores quidam humoris melancholici, aut ingestæ crapulæ in ebrijs dominantur, accedit statim mentis perturbatio, ex obscuritate ejusmodi halituum spiritibus permixtorum. Hujus etiam rei luculentum dat signum Avicenna, *propterea quod*, inquit, *anima nostra*, (quæ omnes suas actiones per spiritus exercet) *gaudet luce, non tenebris, & spiritus valde sunt alacriores die serena quàm nubilosa*, unde patet à simili suscitari. Dicitur etiam *substantia atherea*, quia spirituum materia per longam elaborationem ita depuratur, ut superioris illius elementi naturam æmuletur, quod cœlestibus corporibus est propinquius, & elementum ignis, sive æther appellatur.

Quòd autem ex sanguinis & aëris permixtione producantur, in differentiarum explicatione patebit.

Usus denique spirituum in fine exprimitur; non potest enim anima ullam operationem in corpore exercere sine spirituum adminiculo, quia sunt prima & immediata illius instrumenta.

CAPUT II.

De Spirituum Differentiis.

Spiritus duplex est, insitus, & influens. Insitus est is, qui in singulis partibus ex primis principiis relictus est.

Dicitur & *ingenitus, innatus*, seu *implantatus*, Græcis σύμφυτος, dum autem ex primis generationis nostræ principiis, semine scilicet & sanguine partes componuntur, spirituosa substantia, quæ in semine continetur insitum illum spiritum constituit. Illum autem singulis partibus adesse, hac ratione demonstratur, quod sine illius opera influens non possit generari, cum simile à simili producatur. Tum etiam semen prolificum, quod ex singulis partibus derivatur, satis ostendit materiam quandā spirituosam ex singulis partibus derivari, & à sanis sanam, à morbosis morbidam, quæ illarum dispositiones in prole repræsentat.

Influens est, qui aliunde manat, & immittitur; insitumque fovet ac conservat.

Insitus spiritus dum in partium functionibus obeūdis perpetuò occupatur, facilè dissiparetur, ni continuò influentis adventu conservaretur, & restauraretur, ideò natura quasdam partes produxit, in quibus magna spirituum copia generatur, ut per vias destinatas, in omnes corporis partes influeret, ad spiritus insiti tutelam.

Et triplex est: Naturalis, Vitalis, & Animalis, Naturalis, in jecore producitur ex tenuiore sanguinis portione cum pauco aere permixta, & per venas influit in totum corpus, ut naturales facultates debitè exerceantur: cui addendus *Genitalis* ratione speciei conf.

Magna apud authores disceptatio reperitur, de spiritu isto naturali, ex eo quod multi eum non dari asseverant, multis rationibus commoti.

Primo, quod Galenus de eo dubitaverit, *libro 12. method. cap. 5.* Ubi sic loquitur: *Quod si spiritus aliquis naturalis est, utique is in jecore tanquam in fonte, & venis tanquam instrumentis continetur; & primo de locis affectis, c. ultimo*, naturales facultates ab animalibus distinguit, quod naturales partibus sint insitæ, animales vero à principio influant in illas, tanquam lumen à sole: unde fit ut actiones animales in partibus non raro pereant, licet illæ non lædantur, sed tantum læso principio; naturales vero nunquam lædantur, ipsis partibus illæsis.

Secundo, Aër est omnium spirituum materia; ex eo enim & benigniore sanguinis exhalatione spiritus generatur. At nullæ sunt viæ, per quas aër ad hepar ferri possit. Ergo spiritus in hepate non potest generari.

Tertio, Spiritus ab Hippocrate dicuntur impetum facientes, ergo venæ deberent pulsare, si spiritum continerent, non secus ac arteriæ.

Dari tamen spiritum naturalem hac ratione potissimum conficitur. Tres in corpore nostro actiones exercentur specie distinctæ, nimirum Animalis, Vitalis, & Naturalis; At omnis actio per spiritus exercetur, ut Galenus affirmat mille in locis, Ergo tres etiā dabuntur spiritus specie distincti, nimirū Animalis, Vitalis, & Naturalis. Si *dicas* actiones naturales à spiritu insito exerceri. *Respondeo*, insitum indigere influente ut conservetur, qui consimilis naturæ sit, & is ab hepate prodire debet.

Ad *Primam* ergo rationem in contrarium allatam, quæ Galeni authoritatibus nititur, *Respondeo*, Galenū, aliquando de hoc spiritu dubitasse, quoniam rudis ille est, nec adeo purus & manifestus, ut vitalis, sed caliginosus & magis terrestris, actionique, cui inservit, proportionatus. Licet vero facultates partibus sint insitæ, indigent tamen spirituum influxu, ut commode possint exerceri, & insiti spiritus dissipatio impediatur.

Ad *secundam Respondeo*, spiritum naturalem pauco aëre indigere, qui per insensibilem transpirationem, per arterias venis hepătis conjunctas, & per continuam diaphragmatis ventilationem hepati facilè communicatur.

Ad *tertiam Respondeo*, pulsationem arteriarum à spiritibus non dependere, sed à virtute pulsificâ illis à corde communicatâ. Cùm autem talis facultas in hepate non sit; venæ quæ ab illo dependent, Pulsum non edunt; qui etiam non fuit necessarius, quoniā sanguis & spiritus naturalis tanta non indigent ventilatione, sed solâ transpiratione satis conservantur.

Vita-

Vitalis in corde generatur ex spiritu naturali & aëre inspiratione attracto, & per arterias influit in universum corpus, ad calorem nativum conservandum, vitamque tuendam.

Magis rationi est consonum, spiritum vitalem, qui tenuissimus est, ex spirituosâ illâ substantiâ in hepate præparata & attenuata generari, quàm ex solo sanguine venoso, spiritibus destituto; quemadmodum enim ex vitali animalis producitur; sic etiam ex naturali vitalem generari est credendum. Naturalis igitur ille spiritus ad sinistrum cordis sinum cum puriori sanguinis portione delatus cum aëre permiscetur, qui à pulmone ad eundem sinum inspiratione defertur per arteriam venosam, unde insitâ cordis vi & calore innato, jugi elaboratione vitalis spiritus generatur, qui postmodum in arterias delatus, per totum corpus transmittitur, ut suo calore vivifico totum corpus foveat & conservet.

Animalis in cerebro generatur ex spiritu vitali, & aëre per & ad nares attracto; & per nervos influit in universum corpus ad functiones animales exercendas.

Spiritibus vitalis portio ad cerebrum defertur per carotitas arterias, quæ per cervicem decurrunt; & in ventriculis ejus permiscetur cum aëre, qui ad cerebrũ attrahitur per patentes oris & narium ductus, ibique per cerebri idiosyncratiam commutatur, novamque formam adipiscitur, fitque spiritus animalis actionibus animalibus obeundis idoneus: dum enim in ipso cerebro adhuc continetur, principes actiones exercet, estque proximum illarum instrumentum; dum verò per nervos in varias corporis partes influit, motus sensuumque perfectionem complet. Revera autem unicus est spiritus, qui pro subjecti diversitate diversimodè agit & virtutem naturalem, vitalem, animalem & genitalem exercet.

COROLLARIUM.

Spiritum animalem non dari, sequentibus rationibus confici potest.

Primo, In cerebri substantia frigida & humida, spiritus qui calidi sunt & tenues, non possunt generari, cum simile non nisi à simili producatur.

Secundo, Vapores omnes qui ad cerebrum feruntur, à frigiditate illius, & densitate concrescunt, & in aquam convertuntur: Ergò si spiritus, qui sunt hujusmodi naturæ, in cerebro continerentur, eodem modo concrescerent.

Tertiò, Si talis spiritus daretur, potissimum in cerebri ventriculis reperiretur; sed hoc esse non potest, illi enim ventriculi excrementis perpetuò scatent, quorum expurgationi sunt dicati, iisque spiritus inficerentur.

Quarto, Si spiritus in ventriculis illis cerebri continerentur, facilè evanescerent per meatus illos, per quos excrementa expurgantur.

Quinto, Si spiritus ille in cerebro contineretur, perpetuo fierent sensationes, & cognitiones, quia animæ facultates semper adsunt, quæ semper operantur, quamdiu suppetunt instrumenta.

Ad *primam Respondeo*, Non esse tantam frigiditatem in cerebro, quin actu calidum existat, quæ caliditas sufficit ad spiritus animales generandos, qui non simpliciter à calore producuntur, sed ab ipsius cerebri ἰδιοσυγκρασία, quæ ad frigiditatẽ vergere debuit, ut vitalium spirituum fervor reprimeretur, cogitationibusque, & sensationibus nostris firmitas quædam, & constantia compararetur, quæ alioqui præ nimio spirituum calore deliræ forent, ac furibundę, quales sunt phreneticorum.

Ad *secundam Respondeo*, Non concrescere spiritus in cerebro ut vapores, quia non sunt aqueæ naturæ participes, sed potius, aëreæ, aut æthereæ.

Ad *tertiam Respondeo*, cum Aristotele, 2. *de Anima, cap.* 8. Naturam ad plura munera eadem re uti posse, ut lingua ad gustũ primariò, & secundariò ad locutionem, naribus primariò ad odoratum, & aëris inspirationem, secundariò verò ad mucosæ pituitæ expurgationem: sic cerebri ventriculi primariò ad spirituum generationem, secundariò ad excrementorum expurgationem facti sunt: cum vero illa excrementa continuò effluant, expurgenturque; non possunt inficere spiritus animales, quamdiu cerebrum secundum naturam se habet.

Ad *quartam Respondeo*, ad cogitationem efficiendã evolare, per quos excrementa effluunt, quia ab amica partis natura & familiaritate substantiæ retinentur.

Ad *quintam Respondeo*, ad cogitationem efficiendam tria concurrere, facultatem, instrumentũ, & objecta, quę omnia quamdiu suppetunt, nunquam cessant mentis operationes: non solum enim vigilantes, sed etiam dormientes non rarò cogitationes exercemus, quia licet objecta sensuum externorũ deficiant, suppetunt tamen objecta sensuum internorum: utrisque verò deficientibus, cessant cogitationes: sicut etiam propter defectum instrumenti, scilicet spiritus animalis, qui propter multas operationes exolvitur, unde provida natura animantibus somnum concessit, cujus beneficio, veluti factis induciis, actiones animales feriantur; spiritusque identidem reparantur.

CAPUT III.

De Calido innato.

Calidum innatum est humidum primigenium per omnes corporis partes sparsum, spiritu insito & calore nativo undique perfusum.

Calidi nomen concretum est, quod non solum accidens denotat, sed etiam subjectum cui illud inhæret: Tria igitur concurrunt ad calidi innati constitutionem; nimirum humidum primigenium, spiritus insitus, & calor nativus; in spiritu est calor perpetuo, spiritus autem insitus cum humido primigenio perpetuo junctus est, eique permixtus ex hisque ita unitis calidum innatum constituitur. Hisce igitur tribus ritè intellectis, calidi innati natura facilè innotescet, atque spiritus insitus satis supra fuit explicatus: superest tantum ut de humido primigenio & calore nativo agamus.

Humidum primigenium est substantia humida, pinguis, & oleosa, per omne corpus effusa, qua calor nativus, tanquam proprio pabulo conservatur.

Vita Aristoteli definitur permansio caloris nativi in certo humido, ut igitur calor ille, vitæ autor & conservator, in partibus diu perdurare possit, certo indiguit pabulo, non secus ac ignis noster continuo indiget fomento, ut conservetur. Cum autem humidum duplex sit in corpore nostro, unum aqueum, aliud verò pingue & aëreum, non potest calor ille vivificus in humido aqueo sustentari, sed pingui & aëreo: quemadmodum ellychnium vel candela accensa non liquore aqueo sustentatur, sed oleo vel pinguedine, aut alia hujusmodi substantia: sic arbores & reliquæ plantæ, quæ multum sunt hujus substantiæ pinguis participes, longissimę sunt durationis, & ignem præbent luculentum, dum comburuntur: Contrà verò ligna viridia, quæ plurimùm habent aqueæ humiditatis, vel nimis vetusta: quæ humidum istud pingue amiserunt, vix cõburi possunt. Cum autem oleosam & pinguem substan-

tiam dicimus, non audimus adipem vel ſevum, quæ frequentiſſimè in mulierculis, aut iis qui multo otio fruuntur, circa cutem & membranas colliguntur; oſſium verò nervorumque ſubſtantiam vix attingunt, hæc enim non ſunt vitalis caloris ſubjectum, ſed potius impedimentum actionum ubi nimium increſcunt. Nativus verò ille & genitalis humor, quantò magis abundat, tantò utilior eſt & commodior ad omnes functiones exercendas, vitamque producendam.

Illius origo eſt à primis generationis noſtræ principiis ſemine nimirum & ſanguine materno,

Prima generationis noſtræ principia, humido illo radicali plurimum abundant, unde cùm illa in partium corporis noſtri ſubſtantiā tranſeant fit ut totum corpus in primo vitæ exordio, humido iſto plurimum abundet, quod poſtmodum caloris nativi continuā actione, ſenſim ætatum decurſu abſumitur & exſiccatur, donec ad ultimum exſiccationis terminū pervenerit, unde extremum ſenium, & mors naturalis contingit.

Conſervatio vero à pingui & oleoſa alimentorum humiditate.

Dum humidum illud, continuam caloris actionem patitur, citiſſimè abſumeretur, ni novo adveniente pabulo illud quod deperditum eſt, reparetur: Illa autem reparatio fit ex alimentis idoneis, variis coctionibus præparatis, in quibus duplex humiditas reperitur, una quidem pinguis & aërea, quæ ad humidi primigenii naturam proximè accedit, illiuſque jacturam reſarcit; alia verò aquoſa, quæ communem partium humiditatem ſuſtentat, & impedit ne caloris vis tam citò depopuletur humidum illud pingue & aëreum, quemadmodum videmus in ſaccharo, melle, aut oleo dum coquuntur, permixtam aquam externi ignis vim excipere, & abſumi, illis integris permanentibus, aut parum imminutis. Licèt verò quod à calore abſumitur, alimenti appulſu continuò reparetur, tamen illud quod reponitur in locum deperditi, multò deterius eſt, magiſq; impurum; atque adeò in quantitate & qualitate deficiens, alioqui vita in æternum poſſet prorogari; ſed cum ſenſim minuatur humidum illud primigenium, & impoſſibile ſit quibuſvis alimentis æquale reponere illi quod antea fuit deperditum, abſolutam moriendi neceſſitatem adfert.

Calor nativus eſt qualitas omnibus animantibus propria & familiaris, cuius beneficio vivunt & actiones ſuas exercent.

Duplex in corporibus noſtris calor reperitur, unus: qui primam corporis & partium mixtionem ſequitur: quive adhuc remanet poſt interitū animantis, quādiu mixtio adhuc remanet, quæ eſt ex quatuor elementis, ſuis qualitatibus ſtipatis; alter, qui animantibus tantum proprius eſt, & vivificus appellatur, quia illo nutrimur, augemur, conſervamur, & vivimus, quamdiu præſens eſt, unde vita Ariſtoteli definitur, ut dictum eſt, conſervatio illius caloris in certo humido.

Illius origo eſt à primis principiis, ſicut & humidi primigenij.

Prima generationis Principia, ſemen potiſſimum, multis ſpiritibus, multoque calore refertum eſt, unde calor ille in primā conceptione partes omnes delineat, eaſque poſtmodum auget, & conſervat, quamdiu in corpore perdurat.

Conſervatio verò ab humido primigenio aere ambiente, calore influente.

Humidum primigenium eſt caloris nativi ſubjectum, & pabulum ordinarium, quod continuo abſumit, ut ſeipſum tueatur, quemadmodum lucerna oleo perpetuo indiget ut conſervetur, & ignis continuā lignorum appoſitione: & quemadmodum ignis augeri ſolet, aucta lignorum copiā, & minui illā imminutā; ſic calor nativus aucto vel imminuto humido primigenio, augetur, vel imminuitur; Cùm autem humidum Primigenium nunquam augeatur, ut diximus, ſed ab ipſo vitæ exordio ſenſim minuatur, fit ut calor etiam continuam ſui patiatur imminutionem, uſque ad extremum vitæ. Quemadmodum etiam ignis noſter non ſolum lignis indiget, ut ſuſtentetur, ſed etiam aëre ambiente, quo reficitur ac fovetur; in anguſto enim conclavi coërcitus, licet ſufficientem habeat pabuli materiam ſtatim ſuffocatur, ut in medicis cucurbitulis eſt manifeſtum: ſic calor noſter nativus continuo indiget aëris appulſu, ut commode eventiletur. Ille autem aër per pulmones defertur ad cor, quod eſt præcipuus caloris focus; ad alias vero partes per inſenſibilem tranſpirationem, quibus deficientibus ſtatim calor ſuffocatur, ut in ſuſpenſis apparet.

Quia vero calor ille nativus exiguus eſt in plurimis partibus corporis noſtri, ideoque facilè in illis extingueretur, fecit provida natura, ut à calore influente continuo foveretur, & ſuſtentaretur; unde duplex calor à Medicis conſtituitur, inſitus ſcilicet, & influens. Influēs autē ille à duobus caloris fontibus influit, corde ſcilicet, ac hepate; idque cum ſanguine & ſpiritibus.

COROLLARIUM.

Doctiſſimus Fernelius caloris iſtius nativi effectus præſtantiſſimos admiratus, eo commotus fuit, ut crederet eum non eſſe ex numero qualitatum elementarium; ſed ſublimiorem quandam habere originem, eſſeque prorſus Divinum ac cœleſtem: quod ne impręmeditato effutire videatur, ſequentibus rationibus evincere contendit.

Prima. Omnis actio pendet à qualitate prędominante; ſed dantur multæ plantę, ut papàver, cicuta, mandragora; & animalia, ut ſalamandra, quæ frigida in quarto gradu cenſentur, & tamen vivunt, vita autem eſt à calore; neceſſe ergo eſt alium calorem ab Elemētari (qui in illis perexiguus eſt) diverſum, cujus beneficio vivant, & actiones ſuas exerceant.

Secunda. Si calor elementaris eſſet autor vitæ, ſulphur, arſenicum, aliaque hujuſmodi, quæ intenſum habent hunc calorem, potiſſimum viverent; ſed non vivunt, quia cœleſti illo calore, & vivifico deſtituuntur: cadavera etiam habent adhuc calorem illum elementarem, nulla tamen vita.

Tertia. Si calor noſter eſſet elementaris, non haberet contrarium calorem elementarem, febrilem putā, qui eum maximè diſſolvit.

Quarto. Idem confirmat Fernelius authoritate Ariſtotelis *lib. 2. de generat. animal. cap. 3.* ubi ait, Calorem nativum nullomodo igneū eſſe, ſed aliquid divinius, *proportione reſpondens elemento ſtellarum.*

Verum, licet ſumma ingenii vi magnoque artificio inventa ſit hæc opinio, illi tamen non poſſumus acquieſcere: non ſunt enim qualitatum corporis noſtri ſpecies ſine neceſſitate multiplicandę, ſed exiſtimamus caloris nativi naturam eſſe prorſus elementarē, quod ſequentibus probamus.

Primò, corpora cœleſtia non habent qualitates primas, quia eſſent corruptibilia, omnis enim corruptio à qualitatibus dependet, & ſic probant philoſophi, cœlos eſſe incorruptibiles, quia non habent qualitates: Solem etiam probant calorem nō in ſe habere, ſed eum producere in hæc inferiora ἐνεργητικῶς & virtualiter, motu ſcilicet, lumine, & influentia.

Secundo, Si calor nativus eſſet cœleſtis, non haberet contrarium, ut ipſe vult Fernelius. Sed habet contra-

rium

rium, frigus elementare, à summo enim frigore aliquã-do intereunt homines, ob caloris nativi extinctionem; Ergò non est cœlestis.

Tertiò. Si esset cœlestis, non indigeret pabulo, & licèt indigeret, non haberet in corpore nostro sibi proportionatum; cœleste enim ab elementari foveri nequit. Ad hoc *respondent*, calorem illum licèt cœlestis sit, propter communionem quam habet cum elementaribus, fieri quodammodo elementarem, aut saltem se habere elementari modo; quod non videtur sufficiens, quia cœlestia cùm nullo modo patiantur ab elementaribus non potest eorum natura ita immutari, ut redoleat rerum elementarium conditiones. *Quartò.* Calor nativus ex semine ducit originem: Semen autem à sanguine ortum ducit, & spiritibus qui etiam à sanguine generantur; sanguis autem est elementaris, ergò & nativus calor.

Argumenta verò Fernelij, licèt quandam veri speciem præ se ferant, à nobis tamē ita resolvi possunt.

Ad *primum Respondeo*, calorem in corpore vivente esse duplicem, unum quatenus mixtum est; alterum quatenùs vivens; quatenus mixtum, habet quatuor qualitates primas invicem contemperatas, atque adeò calorem qui tantùm est in potentia, cùm mixta inanimata ad tactum calida non sentiantur; quatenùs vivens habet calorem actualem, cujus beneficio vitæ functiones exercet, & ille calor licet mixtionem non ingrediatur, & operationes exerceat à caloris mixti operationibus diversas, ab illo tamen specie non differt, sed numero tantùm: quemadmodum si piper in igne calefiat, calor ille actualis quem acquirit, erit diversus à calore illo quem habet à mixtione, tamen uterque est elementaris.

Ad *secundum Respondeo*, Sulphur, arsenicum, & alia non vivere, defectu animæ, quæ vera & principalis est vitæ causa: calor verò est tantùm illius instrumentum: causa autem instrumentalis per se nihil agit, sed pro arbitrio causæ principalis, licèt calor ille mixti non concurrat ad operationes vitæ, ut diximus, sed tantùm calor viventis, quo etiam destituuntur. Cadavera etiam neque animam habent, neque calorem illum actualem, immo nuperrimè mortua calorem illum servant per aliquod tempus, tamen non vivunt, defectu animæ: Sic semen calore illo nativo copiosè abundat, & si non vivit, hoc fit defectu animæ: quanquam Neoterici doctiores censeant esse animatum, de quo suo loco dicetur.

Ad *tertium Respondeo*, Calorem febrilem esse contrarium nativo, quatenus intensior, est ejusdem enim qualitatis gradus intensus, cum remisso collatus, habet rationem contrarij, quia illum destruit, intensiorem efficiendo. Deinde calor febrilis est contrarius nativo, ratione qualitatis passivæ sibi adjunctæ: febrilis enim siccus est, nativus verò humidus.

Denique ad *autoritatem* Aristotelis *respondemus*; eum ad effectus caloris nativi respexisse, non autem ad naturam illius. Effectus autem hujus caloris, divini ferè sunt, qui tamen animæ potiùs, & illius facultatibus sunt adscribendi: licèt calor etiam noster igneus artificiosè contemperatus, effectus prodat admirabiles in arte chymica, immò & in Culinaria, quemadmodum & in Ægypto; (sicut narrat Scaliger) ova excludi solent in quibusdam furnis, eâ arte constructis, ut ignis calor in illis maximè temperetur, & idoneus reddatur generationi efficiendæ.

PHYSIOLOGIÆ

SECTIO V.

De Partibus.

CAPUT I.

De Partium naturâ.

Pars est corpus toti cohærens, communique vita conjunctum, & ad illius functionem, usumque comparatum.

HÆc *partis* definitio à Fernelio ingeniosissimè constructa, à doctissimis viris postmodum fuit comprobata. Partem enim statuit id quod sanitatis vel morbi capax; vultque ea omnia partis nomen non mereri, quæ licèt ad corporis constitutionem concurrant, in iis tamen morbi non possunt contingere. Ab hac igitur definitione excluduntur humores & spiritus, quia toti non cohærent, nec communi vitâ fruuntur. Excluduntur etiam pili, ungues, adeps & medulla ossium quia licet toti cohæreant, communi tamen vitâ non fruuntur, neque verè nutriuntur, sed augentur tantùm per juxta positionem; ea etiam quæ corpori præter naturam adnascuntur, ut tophi, calli, verrucæ, licet toti adhæreant; vitâ tamen non fruuntur. Immò neque carnosæ excrescentiæ partes sunt, licèt toti cohæreant, & communi vitâ fruantur, quia ad nullam actionem, nullúmve usum sunt destinatæ.

Dices, Galenum & Aristotelem pilos, ungues, adipem & medullam non rarò partes appellare: *Respondeo*, Eos tunc temporis nomen partis *late* accipere, prout significat ea omnia quæ ad corporis constitutionem concurrunt; nos verò *strictè* hîc accipimus, pro iis tantùm quæ animata sunt, & sunt morborum subjecta.

Non levis tamen est dubitatio de pilis, & unguibus, quos inter partes viventes enumerant Neoterici non pauci: de qua controversia videatur Tardinus in *tractatu de pilis* elegantissimo & Plempius.

CAPUT II.

De Partium Differentiis, ac primùm de partibus similaribus.

Omnes partes dividuntur in similares, & dissimilares. Partes similares sunt, quæ in partes ejusdem naturæ & speciei non differentes, dividuntur.

HÆc divisio ex partium materiâ sumitur: cùm enim pars aliqua eandem & undique similem habet materiam, *Similaris* appellatur: si verò materia sit diversa, *Dissimilaris* erit æstimanda. Similem autem undiq; materiam dicimus habere, quę scilicet talis ad sensum primo intuitu appareat, qualis nervi substãtia est, quæ ad sensum omninò similis apparet: attamen subtiliùs inquirenti, partes quædam dissimiles in eo repe-

riuntur, ſubſtantia enim illius interior mollis eſt medulloſa: interna verò durior & membranoſa. Illa tamen differentia tanta non eſt: nec adeò conſpicua, quin ad ſimilarium partium ordinem nervus referatur, Avicenna partem ſimilarem definit, *cujus partes idem nomen, eandémque definitionem retinent cum toto:* Sic quælibet pars oſſis, os eſt, quælibet pars nervi, nervus. Intellige autem perpetuò, de partium materia tantùm hîc ſermonem haberi, non autem de figura, aut uſu: nam horum reſpectu, quælibet earum particula totius definitionem non retinet. V. g. nervus definitur pars ſimiliaris alba, à cerebro, vel ſpinali medulla orta; ad motum & ſenſum toti corpori communicandum comparata, quæ definitio cuilibet illius particulæ convenit.

Et illæ ſunt duplices: Spermaticæ, & carnoſæ.

Spermaticæ, ex ſeminis craſſamento fiunt in prima corporis conformatione.

Duo ſunt principia generationis noſtræ, ſemen ſcilicet & ſanguis menſtruus, ex quibus omnes corporis noſtri partes efformantur, ex ſemine enim conſtituuntur prima illa ſtamina, quæ ſunt totius corporis veluti fundamenta, nimirùm, oſſa, ligamenta, tendines, membranæ, & alia hujuſmodi.

Carnoſæ verò ex ſanguine componuntur.

Partes carnoſæ à ſpermaticis facilè diſtinguuntur, quòd illa rubræ ſint & molles, hæ verò albæ, atque ut plurimum ſolidæ, & duræ: quia verò ſanguis calidus eſt & humidus, ideò partes carnoſæ calidam etiam, & humidam temperiem obtinuerunt: non perinde tamen ſe habet de ſpermaticis, quæ licèt ſemen ſit calidum & humidum, ſunt tamen frigidæ & ſiccæ, quia ſeminis caliditas à ſpiritibus illius dependet, qui non mutantur in ſubſtantiam partis, habent enim tantùm nomen efficientis in generatione; humiditas verò ſeminis abſumitur, ut partes ex eo genitæ ſiccæ & duræ evadant: unde cùm calor in humido conſiſtat, eo abſumpto, ille etiam imminuitur.

Caro autem partium ſimilarium triplex eſt, muſculorum, viſcerum, & caro propriè dicta.

Maxima omnium quantitas eſt carnis muſculoſæ, tota enim ferè corporis moles ex muſculis componitur, eorúmque ſubſtantia, *caro* vulgò ſimpliciter appellatur; viſcerum verò ſubſtantia, caro etiam appellatur, & major quidem eorum pars ex ſanguine ſolo componitur; nonnulla tamen ex ſemine etiam cum ſanguine permixto, conſtituuntur; qualis eſt ſubſtantia ventriculi, inteſtinorum, uteri, ut ſimilium.

Ad partium ſimilarium actiones ritè exercendas, una tantùm requiritur conditio, earum nempe debita temperies.

Partes ſimilares quatenus ſimilares ſunt, & ab organicis diſtinguntur, unicam tantùm actionem habent, nempe nutritionem, cujus gratiâ proprium & conveniens alimentum attrahunt, retinent, & ſibi aſſimilant, quod non niſi per temperiem fieri poteſt, prout enim pars aliqua variè temperata eſt, varium poſcit alimentum, idque variè immutat: unde ſimilaris actio definitur, quæ à ſola partis temperie inchoatur, ab eadem perficitur, & à qualibet partis portiuncula integra & perfecta editur.

CAPUT III.

De partibus diſſimilaribus, & organicis.

Partes diſsimilares ſunt, quæ in partes diſsimilis naturæ, & diverſæ ſpeciei, dividuntur.

Sic cor, hepar, renes, & reliquæ partes diſſimilares appellantur, quia ex multis ſimilaribus, ſcilicet membranis, venis, arteriis, nervis, & parenchymate componuntur: Sic manus & brachium ex oſſibus, nervis, carne muſculorum, cute & reliquis conſtituitur.

Omnis pars diſſimilaris eſt organica, ſed omnis pars organica non eſt diſſimilaris.

Multi diſſimilare cum organico confundunt; ita ut perinde eſſe exiſtiment, partes dividere in ſimilares & organicas, ac in ſimilares, & diſſimilares: Falsò tamen, cùm multæ partes ſimilares, ſint etiam organicæ. Oſſa enim, venæ, & arteriæ, ſunt partes ſimilares; cùm tamen ſint variè conformatæ, & actiones organicas exerceant, organicæ etiam dici ſolent: atque ita *ſimilares* ſunt ratione materiæ, & *organicæ* ratione formæ & figuræ.

Pars autem organica ea eſt, quæ determinatam edit actionem, vi propriæ conformationis.

Si partes ſimilares ſimpliciter conſideremus, & ſtrictè, quatenus ex unica tantùm materia conſtãt, quatenus unicam tantùm edunt actionem, nempe nutritionem; tunc organicis rectè opponi poſſunt: hinc enim omnes corporis noſtri actiones in ſimilares & organicas paſſim dividi ſolent; & licet unica tantùm ſit actio ſimilaris, ut dictum eſt, organicæ tamen penè infinitæ; & prout variæ ſunt, earúmque unaquæque organo indiget variè conformato, ſic quamplures inſtrumentarias partes conſtitui neceſſarium fuit. Hinc ortus eſt ingens ille partium numerus tanto artificio conſtructarum, ut admiranda corporis noſtri compages inde oriatur.

Ad partium organicarum actiones exercendas, quatuor requiruntur conditiones, conformatio, magnitudo, numerus, & conjunctio.

Conformationis nomine tria comprehenduntur, figura, meatus & cavitas, aſperitas & lævitas.

Non poteſt pars organica actionem ſuam ritè exercere, niſi primò debitè ſit conformata, atque adeò debitam inprimis figuram nanciſcatur: ſic enim caput v. g. debuit eſſe rotundum, brachium oblongum, & ita de aliis. Deinde partes ad ſua officia exercenda certos meatus, & certas cavitates habere debuerunt: ſic venæ & arteriæ ſuos habent meatus, ventriculi meatus eſt œſophagus, cavitas verò totum illud ſpatium, quo alimenta comprehendit. Tertiò, nonnullæ partes ut commodè operentur, leves eſſe debent, ut aſpera arteria, quę interiori ſuperficie levis eſt & polita, ad vocem ſuaviter modulandam: *aſpera* enim non appellatur, quòd inæqualis ſit & rugoſa (ut nos hic aſperi nomen accipimus) ſed quòd inæquali conſtet ſubſtantia, cartilagineâ: ſcilicet & membranoſa: Nonnullæ verò partes aſperæ & rugoſæ eſſe debuerunt, qualis eſt ventriculus interiori ſua ſuperficie, ut cibos meliùs contineret.

Magnitudo etiam certa & determinata unicuique parti tributa eſt, quæ actioni ſuæ exercendæ ſit neceſſaria.

Sic jecur majus eſt corde, cerebrum oculo, & ita de aliis.

Certæ verò actiones unicâ tantùm ejuſdem generis parte indigent, & aliæ verò pluribus.

Sic ad loquelam unica lingua ſufficit, ad comprehenſionem verò plures digiti deſiderantur.

Conjunctionis nomine duo comprehenduntur, ſitus ſcilicet & connexio.

Sic jecur in dextro hypochondrio ſitum eſt, lien verò in ſiniſtro, inteſtina in medio abdomine, uterus inter

ter veſicam & inteſtinum rectum: ſic oſſa ad motum efficiendum in articulationibus invicem connectuntur: contrà verò labra, & palpebræ ad ſua munia exercenda connecti ſimul non debuerint, ſed disjuncta, & ſeparata relinqui.

Duplices autem ſunt partes organicæ, principes, & ignobiles,

Principes ſunt, quæ ad individui conſervationem abſolutè ſunt neceſſariæ, & toti corpori facultatem & ſpiritus largiuntur.

Et illæ ſunt tres, cerebrum, cor, & hepar.

Tres ſunt facultates in corpore noſtro, ut infrà docebimus, animalis, vitalis, & naturalis: & unaquæque facultas peculiarem ſedem obtinuit in peculiari membro, in quo clariùs elucet, & à quo univerſum corpus cum ſpiritibus influit, qui etiam in ea generantur: inde partes illæ *principes* fuerunt appellatæ. Hæc eſt antiqua & in ſcholis trita Medicorum doctrina, quam in gratiam tyronum proponimus, ab eáque in ſchola medica nefas eſt receſſiſſe: licèt cum Peripateticorum dogmatibus nequeat conſiſtere, qui volunt animam cum ſuis omnibus facultatibus eſſe totam in toto, & totam in qualibet parte, unde non opus videtur facultates influere, cùm in qualibet parte ſit, & ubique operentur, ſi convenientia nactæ fuerint inſtrumenta, unde Ariſtoteles, *ſi oculus eſſet in pede, pes videret.*

Ignobiles ſunt, a quibus facultates & ſpiritus non promanant, quæve principalibus inſerviunt, & famulantur.

Sic ſenſuum organa ſolius cerebri gratiâ ſunt conſtructâ: ſic pulmo, diaphragma, & arteriæ ſoli cordi temperando, expurgandóque dicatæ ſunt: ſic ventriculus, inteſtina, lien, renes, utraque veſica propter hepar ſunt condita. Uno verbo, omnes totius corporis partes *ignobiles* dicuntur, exceptis tribus principibus nuper enumeratis. Galenus tamē in *arte parva* Teſtes inter principes partes enumerat, quia ad ſpeciei conſervationem ſunt neceſſarii. Diſtinguamus ergo, eſſe partes principes *ratione ſpeciei*, non autem ratione *individui.*

COROLLARIUM.

Quæ de ſingularum partium nomine, ſubſtantia, temperamento, figura, ſitu, connexione, uſu aliiſq; jam dicenda forent, tam accuratè & perſpicuè docentur à Doctiſſimo Laurentio, in ſua *Hiſtoria anatomica*, & Gregor. Horſtio *de nat. hum.* ut eandem cramben denuò recoquere, ſuperfluum nimis videretur. Conjungi tamen debent quoad vaſa ſalivalia, lymphatica alia, lactea, ſanguinis circul. & alia nuper demonſtrata *Anatomici* recentiores, maximè Bartol. & Veſlingius Clariſſimi Blaſii.

PHYSIOLOGIÆ

SECTIO VI.

De Facultatibus & Functionum natura.

CAPUT PRIMUM.

De Facultatum & Functionum natura.

Quia Facultates & Functiones ab anima dependent, tanquam prima cauſa, ideò quid illa ſit priùs eſt dicendum.

Anima igitur eſt forma ſubſtantialis corporis viventis, per quam vivimus, ſentimus, nutrimur, intelligimus, & loco movemur.

IAM definit Ariſtoteles ἐντελέχειαν *corporis organici poteſtate vitam habentis*, quæ definitio terminis obſcuris concepta eſt, & exquiſita indiget explicatione; Nos ideò hanc noſtram magis perſpicuam, & ad rei medicæ cognitionem magis accommodatam æſtimamus: quia cùm homo conſtet materiâ & formâ, ſicut corpora omnia phyſica, & materia illius ſint omnes partes: jam anima debet eſſe illius forma. Cùm enim actiones omnes dependeant a forma, & anima ſit cauſa, & principium omnium actionum corporis viventis, anima forma illius debet conſtitui. Hinc abſente anima nulla actio in corpore poteſt exerceri. Unde illa per actiones tantùm dignoſcitur, quia ſubſtantiæ immateriales nonniſi per effectus dignoſci poſſunt. Variæ autem illæ actiones ab anima exercentur per potentias & proprietates diverſas, quæ illius eſſentiam proximè ſequuntur, ab eáque immediatè dependent, & illæ proprietates facultates appellantur, de quibus nunc agendum.

Facultas eſt accidens proprium, & inſeparabile animæ, per quod certas functiones in corpore exercet.

Facultates ſunt accidentia, quæ ad ſecundam qualitatis ſpeciem referuntur. Earum ſubjectum eſt Anima, cui inhærent non tanquam accidentia communia, ſed tanquam propria, & inſeparabilia: unde malè Fernelius illas ab anima ſeparari poſſe affirmat, quod tamen conatur oſtendere exemplo auctricis facultatis, quam aboleri vult poſt ætatis vigorem. Attamen facultas illa nunquam aboletur, ſed feriatur tantùm propter defectum inſtrumentorum: totum enim alimentum abſumitur in nutritione, quia corpus grandius factum amplius vult nutriri; & calidum innatum debilius non poteſt incumbere accretioni, quam etiam natura negligit, dum ad juſtam proportionem corpus perduxit: non tamen periit illa facultas, ſicut nec facultas procreandi in puero deperdita eſt, ſed quieſcit tantùm, uſque ad pubertatem, donec ſemen elaboratum inveniat functioni ſuæ exercendæ idoneum.

Functio eſt motus activus, ſeu effectus facultatis in aliqua corporis parte.

Quemadmodum facultas formam ſeu animam immediatè ſequitur, ita functiones à facultatibus dependent, tanquam effectus à ſuis cauſis. In hoc autem actiones à facultatibus diſtinguuntur, quòd facultates animæ ſint propriæ; functiones verò toti compoſito, ac proinde ut actio exerceatur, non ſolùm debet adeſſe anima ſuis facultatibus ſtipata, ſed etiam recta organi ad agendum diſpoſitio, quâ malè conſtitutâ actiones etiam malè vel nullo modo exercentur.

Notandum autem eſt, in partibus, præter actionem propriè dictam, duo alia ſpectari, nempe *opus*, & *Uſum.* Opus eſt actionis effectus, cùm ſcilicet illa objectum habet reale, & permanens, verbi gratia, chylus in ventriculo, qui ex illius concoctione fit, opus nominatur; item & ſanguis in hepate. Uſus verò partis actionem ex ſe non edit, ſed alterius actionem adjuvat, eique commoditatem affert, ut meſenterium quod eſt tantùm venarum meſaraicarum fulcimentum, epiploon ventriculi calorem fovet, cúmque contegit, tanquam veſtimentum. Itaque *uſus* ab *actione* diſtinguitur, quòd hæc in perpetuo motu conſiſtat, nec ſine eo concipi poſſit; ille verò in otio partis ſit conſtitutus; imò in de mortuis aliquando permanet, ut patet de uſu cutis, qui eſt ad tegendum totum corpus, & de uſu calvariæ ad cerebrum continendum.

CAPUT

CAPUT II.

De Facultatum & functionum differentiis.

Facultates & functiones ſunt triplices, naturalis, vitalis, & animalis.

TRes ſpirituum differentiæ ſuprà fuerunt inſtitutæ, quorum unúſquiſque in peculiari parte producitur, ab eaque influit in univerſum corpus, unde tres etiam partes fuerunt enumeratæ illorum ſpirituum officinæ: ſupereſt jam ut tres etiam facultates conſtituantur, quæ in illis partibus præcipuam ſedem habeant, propter inſtrumentorum diſpoſitionem, in iiſque potiſſimùm actiones ſuas exerceant; quæ actiones totidem eſſe debent quot facultates, cùm earum ſint effectus; imò cùm facultates nonniſi per functiones innoteſcant, ut dictum eſt, triplex earum numerus inde fuit conſtitutus, quòd tria actionum genera invicem maximè diſtincta in corpore appareant, quorum unumquodque in ſuas etiam ſpecies ſubdividitur, ut infrà apparebit.

Quòd autem tres iſtæ functiones, atque adeo facultates omnino inter ſe diſtinguantur multis experientiis patet.

Primò enim animalem facultatem à naturali diſtingui ſatis ex eo conſpicuum eſt, quòd multæ partes, ut oſſa & cartilagines ſenſu motúque privatæ ſint, tamen vivant, & nutriantur.

Deinde vitalem ab animali diſtinctam eſſe hoc indicat, quòd nobis dormientibus, aut ab omni opere ceſſantibus, cor tamen pulſat cum arteriis, neque ſequitur ullo modo imperium voluntatis. *Denique* vitalem à naturali diſtingui oſtendit pars atrophiâ laborans, aut totum corpus in maraſmo, quod jam alimenti defectu contabuit, vivit tamen per facultatem à corde, quæ illud tuetur & conſervat.

Objiciet aliquis, Galenum in *libris de ſymptomatum differentiis*, duas tantùm facultates conſtituere, nempe animalem, & naturalem, vitali omiſsâ. *Reſpondeo*, Galenum *ibi* naturalis nomen latè accipere, pro eo omni quod non eſt voluntarium, atque ita facultatem vitalem ſub naturali includere: reſpicit enim ibi accuratam dividendi legem, quæ fit per oppoſita membra, ita ut hoc modo voluntarium involuntario opponatur: cum autem functio animalis voluntaria ſit, vitalis verò & naturalis involuntaria, & utraque vi naturæ tantum perficiatur, ideo ſub nomine naturalis ibi utramque expreſſit quamvis alibi diſtinguat multis in locis.

CAPUT III.

De Facultate & Functione naturali, ejuſque ſpeciebus, ac primùm, de nutritione.

Facultas naturalis eſt illa animæ vis, qua corpus per calorem nativum nutritur, augetur, & ſimile ſecundùm ſpeciem generatur.

Et triplex eſt, nutrix, auctrix, & generatrix.

Illinc triplex eſt functio, nutritio, auctio, & generatio.

IN animatis corporibus tria maximè ſunt neceſſaria: conſervatio individui, ejuſdem quantitas idonea, & conſervatio ſpeciei. Subſtantia individui variis ex cauſis, tam internis, quàm externis, continuò diſſipatur, déque eâ ſemper aliquid decedit, quod niſi repararetur alimento, animal citò interiret: ut utique illud corpus aliquo temporis intervallo conſervetur, prima facultas, quæ *Nutrix* dicitur, eſt neceſſaria. Quoniam autem natura rebus ſingulis certam definivit magnitudinem, ut ſua munera obire poſſet, ſecundo loco *Auctrix* facultas erat neceſſaria, cujus beneficio corpus animatum, ad illum terminum perducitur; unde hæc potentia non formæ in materia conſervationem, ſed ad viventis opera veluti finem reſpicit. Tandem cùm animata ſint caduca, corruptionibus obnoxia, ne illorum ſpecies deficeret, *Procreatrix* erat neceſſaria, quâ ſpecies ipſa conſervatur, licet individua corrumpantur.

Nutrix facultas eſt illa anima vis, quâ alimentum vi caloris innati in corporis ſubſtantiam convertitur, ut repararetur id quod abſumitur.

Illius actio dicitur nutritio, quæ eſt deperditæ corporis noſtri ſubſtantiæ inſtauratio.

Calor nativus nunquam in corpore otioſus manere ſolet, ut ſuprà fuit propoſitum, ſed continuò in humidum agit, illúdque abſumit & diſſolvit; ne igitur contabeſcat animal, & intereat, quod deperditum eſt, debet inſtaurari, unde, ex ſententia Hippocratis, homo ultra ſeptem dies vivere non poteſt ſine alimento. Atque ita nutritio ſolis viventibus erit propria; licet enim ignis, ab ipſo Ariſtotele nutriri dicatur & augeri materiâ combuſtibili, non eſt tamen vera nutritio, ſed tantùm impropriè dicta: ad veram enim nutritionem, & accretionem tria requiruntur, ex Ariſtotele; *primò*, ut ex materia extrinſecùs accedente res nutriatur & augeatur; *Secundò*, ut idem numero ſervetur id quod augetur; *Tertiò*, ut non ſolùm toti, ſed ſingulis etiam particulis facta ſit acceſſio magnitudinis: jam verò in ignis nutritione non manet idem numero ignis, ſed ratione materiæ quæ comburitur, fit alius atque alius, neque omnibus ejus particulis fit additio magnitudinis, ut propterea vera, & propria nutritio igni non competat, ſed per analogiam tantùm nutritio dicatur.

Dices: ſi in nutritione alimentum convertitur in ſubſtantiam partium, nutritio non differt à generatione. *Reſpondeo*, non re quidem diſtingui, ſed ratione tantùm, ſcilicet ſecundùm diverſitatem totius, & partis; nutritio enim eſt partis ſubſtantiæ generatio, exiguæ portionis carnis jam conſumptæ; generatio verò totius carnis & totius ſubſtantiæ; ideoque illa *adgeneratio partium*, hæc verò ſimpliciter *generatio* à philoſophis appellatur.

Nutrici facultati quatuor aliæ ſubſerviunt, attractrix, retentrix, concoctrix & expultrix.

Earum verò actiones ſunt, attractio, retentio, concoctio, & expulſio.

Illarum unaquæque duplex eſt, officialis, & privata.

Officialis eſt, quæ non ſolùm partis in qua exercetur, ſed etiam totius corporis nutritioni inſervit. Privata verò, quæ partis tantùm in qua exercetur, nutritioni inſervit.

Partes quæ actiones edunt officiales, publicum munus habere dicuntur, reliquæ verò privatum. Sic ventriculus & hepar actionem edunt officialem, quia non ſibi ſolùm ſed & toti corpori alendo alimentum attrahunt, retinent, concoquunt, & expellunt: os verò, caro, & ſimilia privatam actionem edunt, quia alimentum tantùm attrahunt, quod ſufficit ad ſui nutritionē.

Attra-

Attractrix facultas est ea vis animæ, per quam partes familiare attrahunt alimentum.

Quia omnes partes non unâ eademque substantia sunt præditæ, neq; temperamento eodem: ideò quod-vis alimentum illis nutriendis non est æquè aptum, sed unaquæque pars ad se attrahit illud, quod magis sibi est familiare, per facultatem illam nutricis famulam, quæ attractrix appellatur.

Attractio privata per calorem & siccitatem fit.

Officialis verò tum per illas qualitates, tum etiam per villos rectos.

Omnes actiones naturales fiunt à temperie, non tamen eâdem omnes; sed prout diversæ sunt, diverso gaudent temperamento. Certum tamen est, omnes à calore adjuvari, sed nunc cum humiditate, nunc cum siccitate junctas. Atque ita attractio partium singularum calore & siccitate adjuvatur, & per eas solas perficitur, quod de tractione privatâ est audiendum; Officiales enim actiones non solâ temperie perficiuntur, sed organis etiam indigent certo modo dispositis; & sic attractio officialis non modò per dictas qualitates, sed etiam per fibras rectas exercetur, quæ dum sese contrahunt, alimentum alliciunt.

Retentrix facultas est ea vis animæ, per quam partes attractum retinent alimentum.

Partes alimentum attrahunt, tanquam sibi familiare, & amicum, illudque ideò attrahunt, ut eo fruantur; non possunt autem eo frui, nisi aliquandiu retineant, ideò alia necessaria fuit facultas, cujus beneficio alimentum in singulis partibus retineatur.

Retentio privata, à caliditate & siccitate adjuvatur, sicut & attractio.

Officialis verò, non solùm illis qualitatibus, sed etiam fibris obliquis exercetur.

Partes naturales, quæ officialem actionem exercent, tribus fibrarum generibus intertextæ sunt, rectis, obliquis & transversis: rectarum beneficio fit attractio, obliquarum retentio, & transversarum expulsio, ut mox dicetur. Illæ enim omnes fibræ illa munera exercent, sese contrahendo: sicut omnes musculi dum partes variis motibus agitant, sese contrahendo versus suum principium, illud præstare solent.

Concoctrix facultas est illa animæ vis, per quam partes alimentum immutant, sibique assimilant.

Sic cibum tum dicimus concoctum esse in ventriculo, hepate & aliis partibus, quando in colore, odore, sapore, & primis qualitatibus, tum etiam in substantia, partibus est assimilatus quod ipse Galenus voluit, *lib. 8. de compositione medicamentorum*, ubi concoctionem vocat alterationem quæ eò usque procedit, donec alimentum in partis similitudinem sit transmutatum: ubi etiam docet, quomodo differat *concoctio à nutritione*, nam concoctio est assimilatio, nutritio verò unio illius quod assimilatum est. Aristoteles concoctionem definivit *perfectionem à calore naturali, & proprio, ex oppositis passivis*: quæ nimis philosophica est, & nimis lata, nec coctionum naturam quæ in corporibus nostris fiunt, ita proximè declarat.

Concoctio qualibet corporis nostri, calore & humiditate perfici solet.

Tres apud Philosophos proponuntur concoctionis species: *Maturatio*, quæ est concoctio quæ fit in fructibus; *Assatio*, quæ fit ab igneo calore, & *Elixatio*, quæ fit à calido & humido. Concoctio, quæ fit in corpore nostro, est elixatio quædam, vel alteratio elixationi similis; fit enim à nativo nostro calore, qui multo humore est temperatus, tum etiam alimenta ut benè concoquantur, multo humore perfusa esse debent.

Nota, concoctionem officialem ab his qualitatibus tantum perfici, nec ullis fibris indigere, quemadmodum reliquæ tres actiones nutritioni subservientes.

Triplex autem fit concoctio in corpore nostro, nimirum chylosis, hæmatosis, & ὁμοίωσις. Chylosis fit in ventriculo, hæmatosis in hepate, & ὁμοίωσις in singulis partibus.

Harum coctionum modus, earumque excrementa in *sectione de humoribus* fuerunt proposita; Si quis tamen pleniorem earum expositionem desideret, & controversias quæ circa illas excitari solent, consulat Andream Laurentium in *Historia Anatomica*, ubi hæc omnia fusè & perspicuè more suo exponit.

De concoctione in genere hoc peculiare notetur Theorema, à Philosophis & Medicis concessum, quod scilicet omnis concoctio fit incrassando.

In laudabili concoctione humidum cum sicco permiscetur, & partes humidæ ad alendum magis aptæ, cum terreis alimentariis uniuntur; portio verò humida tenuior magisque dissipabilis, actione caloris absumitur, unde coctio procedit incrassando.

Verùm sequentia contrarium videntur demonstrare, *Primò* enim, chylus ex pane confectus ex eo tenuior est, sanguis chylo, spiritus sanguine, qui ex iis consequenter generantur.

Deinde, urinæ crudæ appellantur, si tenuiores sunt: vel crassiores, ergo coctio in certa substantiæ moderatione consistit, non autem in crassitie.

Ad *Primum Respondeo*, in singulis coctionibus crassa excrementa secerni quæ reliquam massæ alimentariæ partem relinquunt tenuiorem, illa tamen ex se, & ab excrementis distincta crassior evadit & hæc etiam sola dicitur concocta, reliqua verò secreta ut inutilis; illa enim quæ secernuntur, non sunt propriè materia coctionis subjecta, sed illud tantùm coctionis subjectum dici debet, quod secretis excrementis idoneum est ad concoctionem, à quo factâ omni excrementorum secretione, constat aliquid necessario toto tempore coctionis vi caloris actum effluere, atque ita rem ipsam quæ coquitur, crassescere.

Ad *secundum Respondeo*, primas illas quæ ob nimiam crassitiem crudæ appellantur, crassitiem illam non habere ex propria substantia, sed ex alterius rei crassæ permixtione, quæ non potuit separari propter defectum concoctionis, quæ beneficio caloris heterogenea separare solet.

Facultas expultrix ea est, per quam partes post concoctionem res sibi inutiles expellunt.

Quidquid à partibus fuit attractum, in illarum substantiam totum transmutari nequit, sed semper alienum remanet quippiam, quod concoctionem accipere non potest; ideo tanquam alienum, & superfluum expelli debet, quod *Excrementum* hac ratione appellatur. Necessaria idcircò fuit illa facultas, quâ aliena foras expelluntur nequid naturæ noceant. Imò partes officiales non solùm excrementa, sed etiam substantias utiles expellunt, dum scilicet totum alimentum non possunt in suam naturam convertere, postquam illud aliquandiu retinuerunt, eoque oblectatæ sunt, tanquam onus superfluum, & inutile pondus, ad alias partes deponunt. Et hac ideò ratione ipsæ substantiæ alimentariæ excrementa utilia appellantur, ratione partium quæ eas expellunt, quia quodcunque expellitur vel excernitur, excrementum communi vocabulo solet nuncupari.

Expulsio privata per calorem & siccitatem fit,

Officialis verò tum per illas qualitates, tum etiam per villos transversos.

Nulli debet esse mirum, cur attractio, retentio, & expulsio

pulfio cùm fint actiones valdè diverfæ, ab iifdem qualitatibus perficiantur nempe calore & ficcitate; nam hoc peculiariter demonftrat, fuperiorem actionum caufam effe agnofcendam, quàm temperiem, quæ eft tantùm inftrumentum formæ; fic uno & eodem inftrumento artifex diverfa admodum opera perficere folet,licèt negandum non fit, diverfos caloris vel ficcitatis gradus ad hanc vel illam actionem magis requiri, qui tamen nobis fint incogniti.

Fibræ verò tranfverfæ expulfionem officialem valdè juvant, quia illæ potiffimùm dum contrahuntur, partem comprimunt, per compreffionem autem fit expulfio.

COROLLARIUM.

Facultatum & functionum nutritioni miniftrantium numerus mancus & deficiens quamplurimis videtur, quia præter functiones jam allatas multæ aliæ proponuntur à Galeno & aliis auctoribus, at quot functiones reperiuntur, tot etiam facultates earum caufæ erunt agnofcendæ.

Primò igitur Galenus appetentiam in ventriculo conftituit,non folùm animalem,quæ fenfu percipitur, & fames appellatur: fed etiam naturalem, quâ conveniens alimentum naturali appetitu defiderat, quâ etiam prædítæ funt fingulæ corporis partes.

Secundò,idem Galenus præter jam dictas facultates, fecretivam & diftributivam enumerat, *Primò* enim *de facultat. nat.* cùm docuiffet concoctricem in venis & partibus adeffe,addit,opus effe fecretrice,ut ea quę fuperflua,vel inutilia funt,ab utilibus feparentur, deinde expellantur: Et 5. *de fymptomatum caufis*,fymptomata recenfet quæ fecretionis & diftributionis vitio contingunt, icterus enim fecretionis defectu fit, atrophia verò diftributionis.

Tertiò, appofitio & affimilatio à reliquis prædictis differunt,ergo plures funt conftituendæ.

Ad *primum Refpondeo*, Appetentiam ab attractione non differre reipfa,fed tantùm ratione; eft enim infita illa attrahendi vis non promifcuè, fed cum delectu, illius fcilicet,quod partibus familiare exiftit.

Ad *fecundum Refpondeo*, diftributionem & fecretionem non effe diftinctas facultates, fed potiùs mixtas,quæ ad aliarum operationes confequuntur.Diftributio enim alimenti per corpus univerfum fit aliis partibus expellentibus, in quibus humor redundat, aliis verò trahentibus, in quibus deficit,ut ipfe Galenus teftatur; atq; ita partim ab attractrice, partim verò ab expultrice dependet.Sic etiam fecretio tum folet fieri, cùm retentrix partium facultas illud quod fibi utile eft,fervat,expultrix verò inutile expellit.

Ad *tertium Refpondeo*,appofitionem,& affimilationem non effe ab aliqua facultate peculiari, fed varios tantùm effe concoctionis gradus,ita ut à primo alterationis motu ufque ad perfectam ὁμοίωσιν per intermedia progrediatur.

Quòd autem à Galeno ifta omnia propriis ac diftinctis nominibus doceantur, hoc factum eft clarioris doctrinæ gratiâ,non autem quòd fint revera dictinctæ ab aliis actionibus.

CAPUT IV.

De Auctrice facultate,& de Accretione.

Auctrix facultas eft illa vis animæ, quâ corpus ex alimento in fuam fubftantiam cōverfo, in omnem dimenfionem extenditur, & juftam magnitudinem confequitur, ad actiones convenientes exercendas.

Hinc auctio five Accretio eft corporis in quamvis dimenfionem; fcilicet longum, latum, & profundum ampliatio.

Hinc diftinguitur accretio *naturalis* ab ea quæ *arte* fit; illa enim quæ artificiofe augentur vel extenduntur,tantum amittunt in longitudine, verbi gratiâ, quantum illis accedit in latitudine,& contrà. Diftinguitur etiam hoc modo vera accretio à *pinguefactione*, quia pinguefactio non fit fecundùm omnes dimenfiones, fed maximè tantùm fecundùm profunditatem. Diftinguitur etiam ab accretione lapidum & metallorum,quæ fit per *juxta pofitionem*, non autem per internam partium amplificationem, ex alimento per nutritionem converfo, eâdem enim viâ procedit ac nutritio, eademq; materiâ partes augentur quâ nutriuntur.

Licet accretio fiat per viam nutritionis, ab ea tamen realiter diftinguitur.

Auctrix ifta facultas,ita conjuncta eft nutrici: ut citra illius opem nequeat compleri; unde multi unam eamdemque facultatem effe afferuerunt,propterea auctricis nulla eft propria actio diverfa à nutrice, fed quando tantum reparatur ex alimento confecto, quantum quotidiano effluvio perierat, tunc corpus fimpliciter nutriri dicitur; quando verò plus reponitur,tunc augetur & accrefcit. Sed magis & minus non variant actionis fpeciem, quare facultas auctrix à nutrice non erit diverfa, cùm unum & idem habeat objectum,nempe nutrimentum.

Certum tamen eft has duas facultates plurimùm inter fe differre, idque multis modis: *Primò* enim fine inter fe differunt, nutricis enim finis eft inftauratio partium confumptarum; Auctricis verò juftæ magnitudinis acquifitio. *Secundò*,differunt formâ; nutritionis enim forma eft unio alimenti,accretionis verò motus extenfionis. *Tertiò* differunt modo mutationis, in nutritione enim nullâ fit mutatio corporis fecundùm locum; at quod augetur locum mutat; quod enim augetur majorem occupat locum. *Quartò*, differunt ratione temporis, nutritio enim omni tempore fit, accretio verò definitum habet durationis tempus.

Accretionem autem non fieri ex redundantia alimenti, peractâ fcilicet nutritione, inde patet, quòd crefcere, & augeri videantur, qui paucâ admodum utuntur nutritione, ut patet in pueris & adolefcentibus morbo detentis, qui licet valdè emaciati, continuò tamen crefcunt propterea quòd auctrix facultas eâ potiffimùm ætate operatur,& ita potens eft, ut ipfi nutrici alimentum fubripiat,ad partes folidas augendas:Accretio enim fit circa folidas partes potiffimùm,offa nimirum, ad quorum extenfionem totum corpus extenditur; ideò auctricis vi alimentum ad illas partes rapitur, & carnofæ debito fuo nutrimento defraudantur: unde qui crefcunt, ut plurimùm macilenti apparent. Contra verò multi confpiciuntur pingues & bene faburrati,atque opiparè viventes, qui tamen debitam & decentem corporis proceritatem non attingunt.

Licet autem auctrix facultas & nutritiva idem habeant objectum, fcilicet nutrimentum,eo tamen utuntur diverfo refpectu.Nutritiva enim facultas eo utitur, quatenus fubftantiam partis confervat fimpliciter. Auctrix vero quatenus fubftantiæ magnitudinem & juftã quantitatem intendit. Nam quamvis fubftantia quæ nutritione acquiritur, quanta fit; quoniam materialis fubftantia,abfque quantitate confiftere nequit: nutri-

tio

tio tamen ſubſtantiam non reſpicit, quatenus habet quantitatem, ſed tantùm quatenus eſt ſubſtantia; Accretio verò eam ſubſtantiam reſpicit,non quatenus eſt ſubſtantia,ſed quatenus habet quantitatem. Sic quatenus mutatur ſanguis in carnem, verbi gratiâ, eatenus eſt nutritio, quæ ſolam carnis reſpicit ſubſtantiam; quatenus verò mutatur in carnem majorem, eatenus eſt accretio, quæ non reſpicit ſubſtantiam carnis, ſed tantum illius quantitatem.

Terminus accretionis non eſt continuus uſque ad finem vitæ, ſed ut plurimùm ad vigeſimum quintum, vel trigeſimum ætatis annum extenditur.

Unicuique corpori viventi certus magnitudinis terminus eſt à natura conſtitutus: ideóq; tamdiu creſcit corpus vivens, quamdiu ad terminum illum non pervenit. Cum verò debitam ſuam magnitudinem aſſecutum eſt, ex præſcripto naturæ, in ea acquieſcit, neque ulterius in creſcendo progreditur. Deinde, cùm accretio pendeat immediatè ab extenſione ſolidarum partium ſecundum trinam dimenſionem, ſequitur corpus tamdiù creſcere, quamdiu ſingulæ illius partes poſſunt hoc mŏdo extendi. Jam autem progreſſu ætatis ob continuam humidi primigenij ita tandem indurantur,& exſiccantur, ut ampliùs non ſint idoneæ ad extenſionem.

Quamvis autem poſt dictum tempus auctrix facultas non ampliùs operetur, non tamen corrumpi aut otioſam manere dicendum eſt, ut voluerunt quidam; quia non eſt neceſſe animæ facultates ſemper eſſe in actu ſecundo, & operari, non enim ſemper intelligimus actu, generamus, aut loco movemur, & propterea quoque non eſt neceſſe nos ſemper augeri, ſed facultates feriantur, cùm finem propoſitum ſunt adeptæ. Sic etiam auctrix ceſſat adepto fine, nimirum juſto magnitudinis termino.Deinde eſt impedita,quia non habet ſubjectum diſpoſitum, ſcilicet corpus extenſioni aptum. Eſt igitur duplex cauſa, una à fine, altera à ſubjecto defumpta.

COROLLARIUM.

Hic ſeſe offert problema ſcitu dignum: cur omnes homines ad eandem magnitudinem non perveniant, ſed quidam ſint aliis multo proceriores, quidam verò brevioris ſtaturæ? *Reſpondeo*, triplicem eſſe hujus rei cauſam: *prima* deſumitur ex diverſa corporum diſpoſitione, quò enim corpora ſunt humidiora & calidiora,eò ſunt aptiora ad extenſionem, magiſque & citius creſcunt quam frigida & ſicca, quorum partes non ita ſunt extenſioni aptæ. *Secunda* cauſa ſumitur ex nutritione: quo enim perfectiùs & copioſius nutritur corpus,eo etiam magis & velocius creſcit, & quò imperfectiùs & parciùs,eò minùs & tardiùs. *Tertia* cauſa ſumitur à ſimilitudine parentum ex proceris enim parentibus, filij proceri, ex parvis parvi oriuntur, quia ſemen omnium partium ideam,omneſque earum conditiones transfert à parentibus in liberos.

CAPUT V.

De Generatrice facultate, & de Generatione.

Generatrix facultas, eſt ea vis animæ, quâ homo ſibi ſimile producit, ad perpetuam ſpeciei conſervationem.

Hinc generatrix eſt ſui ſimilis productio.

Generatio apud Philoſophos duplex eſt, univoca & æquivoca. *Univoca* dicitur ea, in qua unum quodque ſibi ſimile generare ſolet, talis eſt generatio omnium animalium perfectorum. *Æquivoca* verò eſt in qua res diverſæ & diſſimilis naturæ generatur,talis eſt generatio animalium imperfectorum, quæ ex putredine oriuntur. Ergo perfectis animalibus potiſſimùm competit generatio univoca: unde muli & eunuchi non ſunt apti ad generandum. Hinc patet, generationis nomen non ita latè uſurpari apud Medicos, quemadmodum apud Philoſophos, qui omnem formæ in materiam introductionem generationem appellant; hic verò tantum ſumitur pro ſui ſimilis productione, & *procreatio* appellatur.

Generatrici facultati duæ aliæ ſubſerviunt,alteratrix & conformatrix.

Alteratrix eſt, quæ ſubjectam generationis materiam alterat & immutat.

Subjecta generationis materia eſt ſemen, quod in variarum partium naturam tranſire nequit, niſi priùs omnes illius qualitates, tam primæ, quam ſecundæ variè immutentur: ideò tributa eſt animæ peculiaris facultas, quæ munus iſtud perficiat,alteratrix ſeu immutatrix ideò appellata.

Conformatrix eſt,quæ toti corpori & ſingulis ejus partibus debitam formam & figuram largitur.

Seminalem materiam alteratam & præparatam excipit facultas conformatrix, ex eáque omnes corporis partes effingit, & unicuique harum debitam magnitudinem, figuram, ſitum, connexionem, & alia omnia commodè aſſignat, quæ ad cujuſque peculiares actiones commodè exercendas requiruntur.

COROLLARIUM.

Reliqua omnia quæ à facultate generante dependent, fuſiùs exponentur in *ſequenti ſectione*,in qua de hominis procreatione agetur.

CAPUT VI.

De Facultate Vitali.

Facultas Vitalis eſt ea vis animæ, per quam ſpiritus vitales in corde generantur, & vita in toto corpore conſervatur.

Peculiarem eſſe in corde facultatem à reliquis diſtinctam,indicant ſpiritus, qui magnâ copiâ à corde influunt in arterias: omnis autem ſpiritus eſt alicujus facultatis inſtrumentum. Facultas autem illa ſpiritus vitales generat in corde, qui ſpiritus ſunt ſubjectum caloris influentis, quæ duo in ſingulas corporis partes diffunduntur, earúmque calorem & ſpiritum inſitum conſervant. Cùm autem in calore inſito vita conſtituatur, illius conſervatio erit vitæ conſervatio; unde hæc facultas vitalis, ſeu vitam conſervans, rectè appellatur. Atque adeò vita erit actio,ab illa facultate, tanquam effectus à ſua cauſa,dependens.

Vitali facultati miniſtrant pulſus,& reſpiratio.

Malè aſſerunt quidam, pulſum eſſe præcipuam actionem vitalem, eamque à facultate vitali dependere immediatè: nam vita, ut diximus,ab illa proximè dedependet; pulſus verò eſt tantùm actio illi miniſtrans, oritúrque à facultate pulſifica,cujus tantùm vis eſt cor & arterias dilatare & conſtringere, quo modo facultati vitalis inſervit.

Pulſus eſt functio cordis & arteriarum, compoſita ex ſyſtole & diaſtole,cum intermedia quiete,orta à facultate

pulsifica cordis, ad spirituum vitalium generationem adjuvandam, eorumque distributionem per totum corpus efficiendam.

Pulsus cordis & arteriarum, ex tribus partibus componitur: diastole nimirum, systole, & intermedià quiete. Per *Diastolen* cor & arteriæ implentur. Cor quidem dum dilatatur, aërem attrahit à pulmonibus per arteriam venosam, & sanguinem à vena cava, ut ex illis in sinistro sinu commixtis, spiritus generetur, arteriæ verò dum dilatantur, spiritus attrahunt à corde, iisque implentur, tunc etiam aërem externum, per orificia quæ ad cutem desinunt, & hoc modo fit *transpiratio*, quæ aëris externi intromissione calorem internum contemperat, & fovet; omne enim calidum frigido moderato conservatur, ex Hippocrate.

Per *systolen*, sive constrictionem, cor fuliginosa excrementa, ex spirituum generatione orta, per arteriam venosam ad pulmonem expellit. Arteriæ etiam fuliginosos vapores in ipsis contentos per insensibilem transpirationem expellunt, & spiritus ad partes majori copiâ amandant.

Denique inter systolen & diastolen *intermedia* quies contingit, quia non potest fieri transitus ab uno contrario ad aliud, nisi per medium.

Dubium esse potest, quo feratur sanguis & spiritus in corde contentus, dum illud constringitur? *Respondeo*: duas esse auriculas in corde, unam scilicet in dextro sinu, alteram verò in sinistro; illæ autem dilatantur, dum cor constringitur, atque ita implentur, dextra nimirum sanguine in dextro sinu contento; sinistra vero spiritibus, qui in sinu sinistro continentur.

Ad pulsum autem efficiendum, tria requiruntur: facultas, instrumenta, & usus.

Primò requiritur facultas pulsifica, quæ est primarium agens, & principale; Secundò instrumenta requiruntur pulsui apta, nimirum cor & arteriæ, quæ à facultate illa commoventur. Tertio denique requiritur usus & necessitas, facultatem ad agendum impellens, nimirum spirituum generatio, calorisque nativi conservatio.

Respiratio est actio, partim animalis, partim naturalis, quâ per os ducitur aër ad pulmones, distento thorace, & vapor fumidus excluditur eodem contracto, ad nativi caloris conservationem, & spiritus vitalis generationem.

Respirationis sicut & pulsus tres sunt partes, *inspiratio, exspiratio, & intermedia quies*. Inspiratione thorax dilatatur per musculos huic rei destinatos & ad thoracis dilatationem pulmo etiam dilatatur, ne vacuum detur in illa cavitate, atque pulmo aëre impletur, tanquam follis, eòque aëre inspirato cordis æstus temperatur, & spiritus vitales generantur, ut dictum est. Exspiratione verò thorax & pulmo contrahuntur, seséque contrahendo, aërem calidum & fuliginosos vapores à corde emissos, foras excludunt.

Ad respirationem etiam efficiendam tria concurrunt, facultas, instrumentum, & usus.

Primò, concurrit facultas animalis, musculos thoracis movens, tum etiam naturalis insita, quæ pulmonem impellit ad motum, ut cordi auxilietur.

Secundo, concurrunt instrumenta, seu partes omnes respirationi dicatæ. Ac *denique* usus, seu necessitas respirandi, ad calorem cordis ventilandum.

COROLLARIUM.

Maximè controvertitur, an respiratio sit purè animalis, an verò mixta, scilicet, partim animalis, partim naturalis? Cujus rei elegantem disputationem vide apud Laurentium quæst. 20. lib. 9. Horstium de natur. human.

CAPUT VII.

De Facultate & Functione animali, ac primùm de principibus facultatibus.

Facultas animalis est ea vis animæ, per quam homo, sensum, motum, & principes animi functiones exercet.

Principes sunt tres, imaginatio, ratiocinatio, & memoria.

Imaginatio est illa actio animæ, qua omnium objectorum species, quæ sensibus externis offeruntur, percipiuntur, & à se invicem discernuntur.

Unusquisque sensus proprium & peculiare habet objectum (ut infrà apparebit) cujus speciem recipit in proprio organo, eam tamen non dijudicat, hoc enim pertinet ad solam imaginationem, ad quam feruntur species per spiritus, qui à cerebro influunt per nervos, ad sensuum instrumenta. Cùm igitur cerebrum sit sedes principum facultatum, dum sensuum diversorum objecta illi communicantur, primò illa in imaginatione repræsentantur, & à se invicem distinguuntur, quod sensus peculiares nequeunt præstare: visu enim, verbi gratiâ, lactis albedo sola repræsentatur, non autem dulcedo; gustui verò contra, dulcedo, & non albedo: At imaginatio utrumque simul percipit, & rectè distinguit, cujus sensus sint objecta. Præterea imaginatio non solùm res præsentes, sicut sensus, sed etiam absentes percipit & in animo repræsentat, multaque inde componit, quæ sæpe nunquam extiterunt, ex analogia tamen eorum quæ sensibus sunt conspicua.

Philosophi eas animi operationes, quas nos sub imaginatione, cum Galeno complectimur, in duas species distinguunt, scilicet in sensum communem, & phantasiam, sive imaginationem; voluntque sensum communem species tantùm percipere objectorum præsentium, imaginationem verò etiam res absentes sibi proponere, ac si præsentes essent, nec non res quæ non sunt, quæ etiam sunt impossibiles, sibi proponere. Cùm autem hęc tantùm differant modo operandi, non est necesse à facultatibus specie diversis dependere.

Ratiocinatio est illa animæ actio, per quam homo discurrit, intelligit, & ratiocinatur.

Hæc homini est peculiaris, cùm reliquæ sint etiam brutis communes. Illa autem species rerum ab imaginatione recipit easque dividit ac componit, earúmque naturam & essentiam investigat, discursus beneficio, nec non bona à malis, & vera à falsis distinguit, ex iisque multa elicit, quæ sub sensum non cadunt, quæ tamen vera esse mens certò cognoscit. Hinc ortæ sunt omnes scientiæ, quæ adhuc sublimioris hujus facultatis vi addisci, & edoceri solent.

Memoria est illa animæ operatio, quæ receptas rerum species retinet & conservat.

Rerum species semel in animo receptæ, diu conservantur, ita ut longo etiam tempore, postquam à sensibus sunt perceptæ, menti & imaginationi repræsententur. Ideò constituta est tertia facultas à reliquis distincta, quæ omnes illas species conservet, tanquam horreum quoddam, ex quo illæ depromantur, quando opus fuerit.

Philosophi aliam operationem constituunt, distinctam à memoria, scilicet *reminiscentiam*, quâ illa reducit quæ à memoria exciderunt, ea colligendo ex iis quę adhuc

adhuc retinentur. Putamus tamen, cum Galeno, reminiscentiam esse opus memoriæ, cùm se reflectit in seipsam. Memoriæ enim opus non est, rerum species solùm retinere, ut multi putant: (ita enim non esset potentia cognoscens, sed servans tantùm species) sed memoriæ est recordari rerum absentium, ut res sunt actæ: atque ita *reminisci* est memoriæ ulterior quidam motus, non actio diversa.

COROLLARIUM.

Celebris quæstio inter Medicos solet agitari, an facultates principes in cerebro locis distinguantur: quam vide apud Laurentium, *quæst. 2. lib. 10.* egregiè pertractatam.

CAPUT II.

De Somno & Vigilia.

Ad functiones cerebri internas referuntur Somnus & Vigilia: de iis ergo nunc agendum.

OMnes Philosophi Somnum & Vigiliam referunt ad sensum communem. Volunt enim somnum esse illius, atq; adeò sensuum exteriorum cessationem; vigiliam verò actum & exercitationem eorundem: Unde cùm nos sensum communem sub imaginatione complectamur, cùm & insomnia (de quibus acturi sumus) ad imaginationem spectent etiam strictè sumptam, ideóque aptus hîc erit de his agendi locus.

Est autem somnus quies, sive cessatio sensuum interiorum & exteriorum, ad corporis recreationem instituta.

Vigilia verò nihil aliud est, quàm eorundem sensuum liberum exercitium.

Per sensus interiores hîc intelligimus potissimùm actionem illam internam, per quam fit receptio specierum, quæ à sensibus externis feruntur ad imaginationem: illa enim operatio per somnum cessare solet, non autem imaginandi actio, ratiocinandi, aut memorandi, quæ inter dormiendum non rarò exercentur. Immò ipsorum sensuum non est omnimoda cessatio; dormientes enim violenta percipiunt objecta, ut clamores, concussiones, & alia hujusmodi, atque ita licèt somnus dicatur privatio, Vigilia verò habitus; non est tamen privatio totalis, sed hujusmodi, ut ab ea ad habitum facilis sit regressus, atque ita veræ privationis essentiam non complet.

Causa somni proxima & immediata est spirituum detentio, & prohibitio ne influant in organa sensus & mot[9].

Prohibetur autem influxus spirituum à vaporibus cerebrum opplentibus, illiúsque meatus obstruentibus.

Somnus naturalis & quietus tunc solet fieri, quando vapor benignus & veluti roridus ex alimentis in cerebrum fertur, ejúsque ventriculos & meatus perfundit, ut spiritus retineantur, & animales actiones consopiantur. Quòd autem ex hujusmodi vaporibus in cerebrum delatis somnus excitetur, inde patet, quòd ex copioso cibo & potu, meri potissimùm, somnus longus & profundus excitetur, at ex his multi vapores ad cerebrum feruntur. Qui verò sobrij valde sunt, aut inedias patiuntur, parum dormiunt, quia pauci vapores ad cerebrum feruntur, qui citò dissipantur, tunc enim somnus cessare solet, postquam vapores illi à calore nativo fuerunt resoluti.

Prohibent enim spirituum influxum, ea quæ illos multùm dissipant vel obtendunt, aut alio quovis modo sistunt.

Præcipua somni causa, spirituum influxum prohibens, est vaporum copia ad cerebrum delata. Sunt tamen multæ aliæ, quæ minùs efficaciter, aut saltem minùs naturaliter idem præstare solent; verbi gratiâ, quando spiritus animales sunt ita exoluti per diuturnos labores, intensiores animi cogitationes, studia & curas, ut non suppetat sufficiens eorum copia ad influxum ordinarium efficiendum, sed naturâ eos retineat, & calorem influentem, ad deperditorum reparationem. Sic etiam à rebus frigidis assumptis, vel admotis, spiritus quasi congelati subsistunt & intercipiuntur. Sistuntur etiam non rarò spiritus ab iis quæ animum demulcent, & in quiete constituunt, qualia sunt suavis cantus, strepitus aquarum, cessatio cogitationum, animi securitas, & alia hujusmodi.

Finis denique somni est virium animalium & totius corporis instauratio.

Per somnium vires animales primariò instaurantur, quia illæ longâ & multiplici sensatione defatigatæ, somni beneficio restituuntur, & spiritus per vigilias exhausti instaurantur, membráque motu defatigata, ad pristinam naturam & functiones redeunt. Deinde somnus quoque conducit secundariò ad actiones naturales feliciùs perficiendas, quæ per animales operationes in vigilia quodammodo impediuntur: Tempore enim somni, calore intus se recipiente, coctiones meliùs fiunt, nováque materia spiritibus gignendis suggeritur, excrementa mitigantur, & minuuntur, meliúsq; concoquuntur.

CAPUT XI.

De somniis.

Insomnium est phantasma rei alicujus sensilis, animali inter dormiendum occurrens.

DUm animal vigilat, & exercet sensus exteriores, deferuntur ab objectis sensibilibus simulachra ad cerebrum, & vi spiritus animalis impressa, ibi conservantur. Quando igitur idem animal dormit, & cessat à sensibus exterioribus, tunc simulachra illa, nisi impuritate aut tribulento motu spiritus animales obscurentur & obliterentur, rursus animali in somno occurrunt & apparent: quo fit ut animal judicet, se reverà sensibus externis res illas cognoscere, quæ à simulachro repræsentantur.

Contingunt autem ut plurimùm insomnia horis matutinis, quia manè peractâ digestione, purior est spiritus animalis, propter vaporum crassorum resolutionem & absumptionem à calore nativo; ideóque tunc clariùs & perfectiùs species rerum imaginationi offeruntur & repræsentantur: quemadmodum enim in aqua turbata nulla penitus effigies, aut valde deformis repræsentatur; ita in cerebro magna habituum copia detento, aut nulla penitus insomnia formantur, aut valde indistincta, & minimè cohærentia.

Insomnia autem sunt vel supernaturalia, vel naturalia.

Supernaturalia sunt vel divina, vel diabolica.

De his agere non est locus, sed ea ad Metaphysicos, vel Theologos relegamus.

Naturalia sunt, vel ex relictis vestigiis imaginum interdiu formatarum, vel ex certa quadam corporis dispositione.

Pleraque somnia oriuntur ex imaginibus earum actionum, quas interdiu exercuimus: illæ enim quia nuper in spiritus animales impressæ sunt, ideò etiam firmiùs hærent & per operationem imaginationis nocturnæ, faciliùs renovantur.

Fiunt, etiam ut plurimùm ex variâ corporum dispositione varioque eorum temperamento. Sanguineis enim

enim colores rubri, convivia, muſici concent⁹, nuptiæ, oſcula, res venereæ, horti, & id genus alia, ad voluptatem pertinentia, per ſomnum repræſentari ſolent: biliosis colores flavi, rixæ, bella, homicidia, incendia, volatus, & ſimilia. Pituitoſis colores albi, aquę, navigationes, nationes, ſubmerſiones, piſces, & alia hujuſmodi. Melancholicis colores nigri, tenebræ, cadavera, ſepulchra, & ſpectra diabolica.

Nota tamen, aſtrorum influxum non raro concurrere cum corporis diſpoſitione ad inſomnia efficienda, & illa potiſſimùm aliquam habere ſolent ſignificationem.

CAPUT X.

De Facultatibus minùs principibus.

Facultates minùs principes duæ ſunt, ſentiens, & movens.

Sentiens facultas eſt ea vis animæ, per quam objecta externa per medium idoneum delata, in propriis organis percipiuntur.

Illius verò actio, ſenſus ſive ſenſatio appellatur.

AD ſenſum autem efficiendum quatuor requiruntur: primum, inſtrumentum bene diſpoſitum; ſecundum, objectum proportionatum; tertium, mediū per quod fit multiplicatio ſpecierum à re ſenſibili; quartum, conveniens diſtantia inter objectum & ſenſum, ut recta illius perceptio fieri poſſit.

Ejus ſpecies ſunt quinque, viſus, auditus, olfactus, guſtus, & tactus.

Viſus eſt ſenſus, quo homo objectum viſibile per medium diaphanum, actu illuminatū, oculis percipit.

Auditus eſt ſenſus, quo homo objectum audibile per medium, διηχές, id eſt, *ſonis deferendis aptum*, auribus percipit.

Olfactus eſt ſenſus, quo homo objectum olfactile per medium διοσμόν, naribus percipit.

Guſtus eſt ſenſus, quo homo objectum guſtabile per medium διάχυμον, linguâ percipit.

Tactus eſt ſenſus, quo homo objectum tactile per medium διαφὲς, quavis corporis parte carnosâ & nervoſa percipit.

Facultas movens eſt illa animæ vis, quâ homo virtute propriâ ſe movet localiter.

Hæ omnes facultates & functiones minùs principes ita exactè edocentur in Phyſicis, ut in iis tempus non eſſe terendum exiſtimemus.

PHYSIOLOGIÆ

SECTIO VII.

De Hominis procreatione.

CAPUT PRIMUM.

De ſemine utriuſque ſexus.

Ad hominis procreationem duo ſexus requiruntur, mas nimirum & fœmina: ex quorum mutuo congreſſu ſemen prolificum ab utroque effunditur, ex quo in uteri ſinum recepto, prima fœtus rudimenta componuntur.

Eſt autem ſemen humanum ſubſtantia humida, & ſpirituoſa, in teſtibus elaborata, ex reſiduo tertiæ coctionis alimento, hominis formam poteſtate continens, & ad fœtus partes producendas, non ſolum virtualiter, ſed & materialiter concurrens.

MULTI ſolent aſſerere ſemen ex ſolo ſanguine in hepate confecto, generari: ex eo commoti, quòd videantur vaſa ſpermatica deferentia ſanguine turgida, ſicut aliæ venæ, & per nimios coitus ſanguis ſoleat effluere. Verum cùm iſta materia vim & ideam totius corporis referre debeat, ita ut ſimilitudinem liberorum cum parentibus, illi potiſſimùm adſcribere ſoleamus, ſatius eſſe ducimus aſſerere, illam à ſingulis partibus derivari, ex reſiduo ſcilicet alimenti tertiæ concoctionis, quod quia à partibus non fuit valdè immutatum, non eſt mirum, illud ideam ſanguinis adhuc retinere. Non eſt tamen exiſtimandum, ex minimis quibuſvis particulis, quæ cogitatione potiùs quàm ſenſu poſſunt comprehendi, materiam iſtam derivari, ſed ex ſingulis partibus ſimilaribus, quæ ſenſibilia corporis noſtri elementa vocantur, potiſſimùm verò à principibus, quæ ſpiritus illos vivificos totius ideam & characterem referentes, ſuppeditare poſſunt.

Ad id verò, quod *objiciunt*, ſanguinem per nimios coitus excerni: *Reſpondeo*, naturam ſeminalem, antequam in teſtibus elaboretur, ſanguinis ideam referre, quia ex illo facta eſt, in partibus tamen aliquatenus immutato, & quondam in iis elaborationem adepto.

In ſemine duæ ſunt partes, ſpiritus, & craſſamentum.

Spirituum beneficio ſemen turget & ſpumeſcit: turget quidem, quia ſpiritus ſunt valdè mobiles, & impetum facientes; ſpumeſcit verò, quia ab iiſdem ſpiritibus tanquam aëre impletur, & eorum motu agitatur. In materia autem illa ſpirituoſa reſidet formatrix illa facultas, per quam homo ſibi ſimile generare poteſt. Craſſamentum verò eſt ſubſtantia humida & aquea, quæ talis manifeſtè apparet, cùm ex ſemine ſpiritus evanuerunt, tunc enim illud ſpumoſitatem, & albedinem ſuam amittit, & illa humida ſubſtantia eſt omnium partium ſolidarum materia, primumque earum rudimentum.

Et in parte ſpirituoſa eſt cauſa generationis efficiens; in craſſamento verò materialis.

Philoſophi *objiciunt*, unum & idem non poſſe eſſe agens & patiens, efficiens & materiam, atque ideò in ſemine utramq; cauſam non poſſe reperiri. *Reſpondeo* illud verum fore, ſi ſeminis ſubſtantia eſſet omnino homogenea, ſed cùm in illo ſint diverſę partes, non eſſe inconveniens, diverſa munera præſtare: quatenus enim ſpirituoſum eſt, agit & informat humidiorem illam, & craſſiorem ſubſtantiam, quæ illi pro materia & quaſi ſubjecto admota eſt, ut videre eſt in ſeminibus plantarum, & in ovis, in quibus poſt ſuſceptum à terra vel incubante gallina calorem, ſpiritus ille prolificus ſuſcitatur, qui in ejuſdem ſeminis, aut ovi materiam agens, partium conformationem aggreditur & perficit. In artefactis quidem efficiens vel opifex non ingreditur rem factam, ſeu opus, quia extrinſeca tantùm attingit; natura verò uniuſcujuſque rei intus poſita, interiora & exteriora perficit, totámque operis ſui ſubſtantiam pervadit, in eáque conſiſtit, tanquam proprio domicilio: ac proinde nihil impedit, quin ſemen, tum efficiens, tum materiam fœtui generando præſtet.

Licet verò ſemen ex ſe fœtus generationem præſtet, non eſt tamen actu animatum, ſed tantùm potentiâ.

Quidam exiſtimarunt, ſemen eſſe actu animatum, & formam illam habere, quæ deinceps compoſitum organi-

ganizatum, est informatura. Nos verò existimamus, potestate tantùm semen humanum hominis formam continere. Nam cùm hominis anima extrinsecùs ipsi adveniat, non possumus dicere, semen animam humanam habere, nisi potentiâ, quatenus aptum natum est eas dispositiones inducere, quæ ad suscipiendum nobilioris formæ adventum sunt necessariæ: immò neq; in aliis animantibus semen esse actu animatum est arbitrandum, sed tantùm potentia, quia eam habet vim conformatricem in spiritu positam, quâ simile producit animatum, ubi semen in convenientem locum projectum, subjectamque materiam nactum fuerit. Illam autem vim seminis formæ insitam esse, quæ tamen non sit anima, nihil est absurdum: cùm etiam in multis inanimatis, ut magnete, rhabarbaro, & similibus, multæ eæque insignes facultates, absque anima reperiantur. Hæc tamen doctrina insignes patitur difficultates, quas apud Sennertum *in hypomnematis philosophicis* videre est.

Corrumpitur itaque seminis forma, ubi primùm anima advenit corpori jam disposito & delineato: & vitam plantæ vivere dicitur, quamdiu simpliciter nutritur, ubi verò organa sensus & motus fuerint perfecta, animalem vitam, seu sensitivam agit; ac tandem rationalis animæ opera exercet, postquam recta cerebri temperies & spirituum dispositio fuerit comparata.

COROLLARIUM.

Antiqua est controversia inter Medicos & Peripateticos, an scilicet mulieres semen prolificum emittant. Medici enim omnes post Hippocratem, partem affirmantem defendunt: ad cujus tutelam, primò communem afferunt mulierum experientiam, quę referunt se aliquid majori cum voluptate emisisse in eo coitu quo conceperunt. Quod etiam confirmatur ex partium muliebrium structura, quę testibus valdè conspicuis sunt à natura donatæ, ad seminis elaborationem, quo albicante & bene concocto sæpè refertæ in dissectionibus inveniuntur. Unde concludere licet, ex virilis & muliebris seminis commixtione fieri aliquid tertium, quod aptum est fœtui generando.

Peripatetici verò cum Aristotele putant, semen muliebre per analogiam tantùm & homonymicè semen appellari, illudque non ad fœtus generationem concurrere, sed tantum irritando coitui, aut irrigandis uteri lateribus inservire, quod validis rationibus confirmare videntur.

Prima. Si mulier semen haberet prolificum, sola sine viri congressu posset generare: semen enim, ac sanguinem menstruum haberet, quę tantùm duo ad fœtus generationem requiruntur. *Secunda.* Ex duobus entibus in actu, non potest fieri unum ens per se, sed tantùm aggregatum per accidens. Ergo ex duobus seminibus fœtus produci nequit.

Quibus objectionibus, & aliis quæ eodem recidunt, *Respondeo*, utrumque semen tum maris tum fœminæ, licet sit prolificum, esse tamen insufficiens, ut ex se solo fœtus generetur; sed requiri debitam utriusque commixtionem in utero, ex qua fœtus delineatio perficitur: atque ita ex pluribus entibus completis non fit unum ens per se; ex variis tamen entibus incompletis unum fieri ens completum, nihil habet absurdi. Conjungenda hic Harvei Commenta de Generat.

CAPUT II.

De sanguine menstruo.

Non solùm semen ad fœtus generationem concurrit, sed etiam sanguis menstruus, qui est alterum principium, idque materiale tantùm, non autem efficiens sicut semen.

IN sanguine materno nulli aut paucissimi sunt spiritus, ideò nullam habet efficiendi vim, sed tantùm materiam suppeditat, ex qua omnes partes carnosæ componuntur, sicut ex semine spermaticæ. Sanguis autem ille, *menstruus* appellatur, quia in mulieribus bene affectis, quæ nec gravidæ sunt, nec lactantes, singulis mensibus solet effluere.

Est autem sanguis menstruus, excrementum ultimi alimenti partium carnosarum, quod certis temporibus, & statis periodis, moderatâ quantitate per uterum expurgatur, ad fœtus generationem & nutritionem.

Hinc patet, menstruum sanguinem esse excrementum idque utile secundùm substantiam, cùm in fœtus partes, earumque nutritionem convertatur. In mulieribus autem sanguis iste redundare consuevit, tum ob debilem earum calorem, qui totum sanguinem in hepate confectum nequit digerere, tum ob mollem & humidam earum temperiem, quę humorum copiam solet acervare: unde fit ut sanguis iste quantitate nimiâ luxurians, à carnibus jam expletis & quasi saturatis in venas majores refundatur, & ab his per uteri venas excernatur.

Tempus quo sanguis iste excernitur duplex est, universale & particulare.

Tempus universale est à decimo secundo, vel decimo quarto ætatis anno, ad quinquagesimum vel quinquagesimum quintum.

Ante decimum secundum, vel decimum quartum annum, mulierum vasa anguftiora sunt, & calor humoris copiâ penè obrutus, reliquias pellere nequit; immò ante illam ætatem maxima sanguinis copia ad corporis augmentum absumitur. Postea verò à decimo secundo, vel decimo quarto anno calor incipit effulgere, vasa amplificantur, mammæ turgent, corpus libidine titillatur, & nova lanugine insperguntur genitalia. Contrà verò post quinquagesimum vel quinquagesimum quintum annum cessant menstrua, propterea quòd calor debilitatus tantam sanguinis copiam non ampliùs generat, ut quædam reliquiæ superfint; vel eas si adsint, commodè expellere non potest.

Tempus particulare uno mense definitur, idque per trium vel quatuor dierum spatium.

Hæc sanguinis menstrui vacuatio singulis mensibus solet contingere, quod omnes tribuunt motui Lunæ, quæ humoribus dominatur: & docet experientia, junioribus hanc purgationem ut plurimùm contingere circa novilunium, senioribus verò circa plenilunium: unde pervulgatus ille versiculus.

Luna vetus vetulas, juvenes nova luna repurgat.

COROLLARIUM.

Hinc celebris quæstio solet agitari, an sanguis menstruus sit qualitate noxius? Quam vide apud Laurentium, *quæst. 8. lib. 8. suæ Anatomiæ* diligenter excussam.

CAPUT III.

De Conceptione.

Tunc dicitur fieri conceptio, quando semina utriusque sexus in uteri cavitate simul permiscentur & foventur, eorumque virtus formatrix in actum reducitur.

MAs & fœmina, dum ſuſcipiendæ prolis gratiâ, rei venereæ incumbunt, ſimul & eodem tempore ſemina ſua effundunt, mas quidem in cervicem uteri, fœmina verò in proprium uteri ſinum: qui quidem uterus mirâ proprietate præditus eſt ſeminis virilis attrahendi; illud ideò ſtatim ac è pene virili emiſſum eſt, avidè allicit, & in proprium ſinum recondit. Ibíq; duo illa ſemina, exquiſitè uniuntur & permiſcentur, & ab ipſo utero arctiſſimè comprehenduntur, ita ut totum uteri corpus conſtringatur, & corrugetur, iliúſq; orificium internum ita exquiſitè claudatur, ut ne ſpecilli apicem admittere queat. Tunc ſemina illa à calore uteri foventur, eorúmque calor & ſpiritus ſuſcitantur, ac divina illa virtus plaſtica in actum reducitur, unde fœtus partes incipiunt delineari.

Conceptionis ſigna potiſſima, hæc ſunt:

Primum, Levis totius corporis horror ſtatim à coitu.

Quia tunc temporis uterus contrahitur, & ſeſe contrahendo horrorem illum parit.

Secundum, Seminis retentio, & pudendi muliebris ſiccitas.

Si poſt coitum ſemen non excidat, ſignum eſt mulierem concepiſſe.

Tertium, uteri oſculi exquiſita occluſio.

Quartum, menſium ſuppreſſio.

Quintum, mammarum tumor, dolor, & durities.

Sextum, languidus Veneris appetitus.

Septimum, cibi faſtidium. Non ſunt tamen vera τεκμήρια cum & hæc præcipua, & alia gravidationis ſigna, ſuppreſſio menſium non raro quoque excitare ſoleat.

CAPUT IV.

De ſingularum partium delineatione, earúmque perfectione.

Prima partium ſpermaticarum rudimenta ſeptimo conceptionis die incipiunt apparere.

VIrtus formatrix à calore uteri ſuſcitata, totam ſeminis materiam duabus tunicis contegit, quas ex ipſo ſemine efformat, & illæ tunicæ chorion & amnios appellantur, quarum uſus vide apud anatomicos. Reliqua verò ſeminis materia in partes ſpermaticas mutatur, illarúmque prima lineamenta apparere incipiunt die ſeptimo: Si enim genitura poſt ſeptimum diem emiſſa in aquam conjiciatur, in ea apparebunt tres bullæ, quæ ſunt trium partium principum rudimenta, & infinita penè filamenta, quæ ſunt reliquarum partium ſpermaticarum ſtamina.

Omnes autem partes ſpermaticæ in maribus triginta diebus; fœminis verò quadraginta perficiuntur.

Cùm mares ſint calidiores & ſicciores ideò citiùs conformantur, minor enim fœmellarum calor tardiùs concoquit, & major humiditas majori indiget tempore ut condenſetur in partium ſolidarum conſiſtentiam.

Partes verò carnoſæ tertio menſe perficiuntur in maribus; in fœminis verò quarto, & tunc moveri incipiunt.

Poſtquam omnes partes ſpermaticæ fuerunt conformatæ, ſanguis menſtruus in eas influit, earúmque omnia ſpatia intermedia implet unde virtus formatrix omnes partes carnoſas producit; quæ tunc abſolutæ ſunt, cum fœtus incipit moveri: indicat enim hoc muſculos, à quibus motus fit, eſſe abſolutos.

CAPUT V.

De Partu.

Partus eſt fœtus in utero perfecti & abſoluti debito tempore facta excluſio.

POſtquam fœtus in utero debitam conformationem, nutritionem, & accretionem acquiſivit, ſufficiens alimentum non recipiens, & calorem habẽs majorem, qui aëris inſpiratu indigeat ut ventiletur liberiorem locum quærere incipit, & calcitrando membranas quibus includitur diſrumpit, utrúmque diſtendit, unde ille irritatus onus ſibi moleſtum excludere nititur: hinc duplex motus, unus ipſius fœtus exire intendentis, alter verò uteri, fœtum excludere conantis. Partus verò *naturalis* eſt, cùm infans in caput ruit, eóque priùs foras incipit prominere, reliqui verò ſunt præternaturales.

Tempora verò, in quibus partus poſſunt contingere, ſunt menſis ſeptimus, nonus, decimus & undecimus.

Excluditur octavus, quia ſeptimo menſe perpetuò fœtus ſolet conatum aliquem edere: & ſi robuſtus ſatis ſit, foras egreditur; ſi verò ſit imbecillior, diutiùs ibi manet, eſt tamen ab illo conatu valde debilitatus, ita ut duobus egeat menſibus ad vires fractas reſtaurandas. Si igitur ſeptimo menſe excludatur, nono illo labore prorſus labefactatur, unde mors neceſſariò contingit. Aſtrologi cauſam hujus rei referũt ad infœlicem Saturni influxum, quem volunt octavo menſi dominari: de qua opinione, & reliquis ad partus varia tempora ſpectantibus, conſule Laurentium, *quæſt. 19. lib. 8. ſuæ Anatomiæ. Zachiam & Caranzam,*

CAPUT VI.

De ſimilitudine natorum cum parentibus.

Similitudo triplex eſt apud Medicos: ſpecies, ſexus & individui.

Similitudo ſpeciei eſt, dum res genita eſt ejuſdem ſpeciei cum generante.

SIc homo hominem generat, canes canem, & ita de reliquis.

Similitudo ſexus eſt, cùm res genita eſt ejuſdem ſexus cum alterutro parente.

Sic infans maſculus patri quoad ſexum ſimilis eſt, fœmella verò matri.

Illa autem ſimilitudo ſexus pendet à ſeminis maſculini vel fœminei prædominio.

Vult Hippocrates, ſemen quod à dextris partibus tam maris, quàm fœminæ decidit, eſſe validius & maribus generandis aptius: unde ſi ſemen illud maſculinum à dextris deciſum prædominetur, mas generabitur, ſi vero fœmineum, in partibus ſiniſtris genitum, magis abundet, fœmella generatur.

Similitudo individui eſt, cùm natus aliquod aliud ejuſdem ſpeciei individuum ſecundum corporis conformationem repræſentat.

Sic natus aliàs patris, aliàs matris, alias avi, aliàs alterius cujuſvis effigiem repræſentat.

Et illa ſimilitudo pendet non ſolùm à virtute formatrice ſemini inſitâ, ſed etiam interdum ab imaginatione.

Virtus formatrix cum omnes corporis partes effingat, eiſq; formam illam largiatur, quæ ſemini eſt inſita, quæ nimirum à ſingulis parentis partibus ei fuit impreſſa; neceſſe eſt ut illis etiam ſecundùm effigiem ſimilis evadat, patri quidem, ſi paternum ſemen ſuperet, matri vero, ſi maternum prædominetur. Quia verò in ſemine parentum latet non raro quædam avorum aut

pro

pro avorum facultas, quæ illorum partibus fuerat impressa, fit interdum ut illa in nepotibus suscitetur, illósque avis aut aliis consanguineis similes efficiat: Unde putatur hæc vis ad quartam generationem extendi.

Denique imaginationis vis plurimùm potest ad similitudinem inferendam. Si enim fœmina dum concipit, intentam habeat imaginationem ad alicujus effigiem huic similem edet fœtum. Sic fœmina quędam Æthiopis effigiem in cubiculo habebat, & filium peperit nigro colore præditum. Sic multæ prægnantes, dum aliquid avidè expetunt, illius effigiem fœtui imprimunt, quia à summo illo desiderio conturbatur imaginatio, & rei appetitæ effigies spiritibus imprimitur, qui quidem spiritus illam effigiem tenello fœtui facillimè inurunt. Fusius hæc explicantur à Gr. Horstio de simil. & dissim. natorum.

INSTITUTIONUM MEDICARUM. LIBER SECUNDUS

PATHOLOGIAM CONTINENS.

PRÆCOGNITA.

In Pathologiam.

In Pathologia consideratur corpus humanum præter naturam se habens, & in morboso statu constitutum.

Duplex est *Natura* apud Philosophos, universalis, & particularis. Universalis naturæ leges postulant, ut fiant in corporib⁹ generationes, corruptiones, & alterationes variæ, quæ idcircò secundum illam naturam universalem se habent at verò, natura particularis humana, v. g. peculiares habet, suæ constitutionis leges, easque à naturæ universalis legibus diversas, quæ si excedantur præter naturam se habere homo æstimabitur, scilicet præter naturam illam particularem. Sic corporis humani constitutio sita est in certa primarum qualitatum symmetria, debita partium conformatione, & unione earundem; in quibus, quoties vitium aliquod contingit, corpus præter naturam se habet, ut infrà latiùs exponetur: *Nota*, nonnullos (inter quos præcipuus est Fernelius) res *præter naturam* distinguere ab ijs quæ sunt *contra naturam*, ita ut illud præter naturam sit, quod tametsi ex naturæ præscripto non est, illi tamen nullam vim infert, ut faciei lentigines, & color ille qui ex Solis ardore contrahitur: contra naturam verò quod vim infert, ejusq; actiones manifestè lædit. Attamen hæc duo apud Medicos vulgò confunduntur, & pro uno, & eodem usurpantur.

Corporis humani status triplex est, salubris, insalubris & neuter.

Divisionem istam non agnoscunt Philosophi, afferentes, inter morbum, & sanitatem, nullum dari medium: at Medici insalubrem, seu morbosum statum appellant, cùm nonnullæ corporis actiones sunt manifestè læsæ: salubrem, quando sunt omninò integræ, neutrum verò, quando, nec manifestè læsæ, nec omninò integræ apparent; talis dispositio manifestè conspicitur in iis qui in morbos labi incipiunt, vel ab iis convalescunt: necesse namque fuit tres istas constitutiones in artem Medicam invehere, duabus potissimũ de causis. *Prima* desumpta est ex operationibus medicis, & diætæ modo unicuique instituendo; ægris namque debetur curatio, sanis conservatio, neutris verò corporibus, si sint decidua versus morbum, præservatio, & convalescentibus à morbo, refectio, seu restauratio. *Secunda* causa ducta est à diebus decretoriis, qui non sunt computandi à principio cujusvis infirmioris valetudinis, sed ab eo tempore, quo ægrotans manifestas, & satis insignes passus est actionum læsiones; ita ut decumbere fuerit coactus, quod non posset ita distingui, ni status neuter ab insalubri distingueretur. Possumus tamen Philosophos cum Medicis conciliare, si dixerimus, Philosophos latâ significatione Morbi, & Sanitatis nomen usurpare, quo modo etiam ea accepit aliquando Galenus, ut neutrum etiam statum comprehendat; Medicos verò strictiùs, prout ad artis usum est necessarium. Trium horum statuum fusiorem explicationem vide apud Galenum *in Arte parva.*

De insalubri statu jam agere incumbit, & ratione illius tria veniunt consideranda, 1. Morbus; 2. Causa morbi. 3. Symptoma.

Tota ista tractatio versatur, circa illam corporis dispositionem, quæ Morbus appellatur. Ut enim perfecta illius notitia habeatur, primò natura illi⁹ est proponenda, mox omnes illius differentiæ inquirendæ, deinde causæ, quæ illos morbos producunt investigandæ, ac denique effectus contemplandi, qui ab illis producuntur; effectus enim morborum symptomata apud Medicos appellantur. Illorum ratione, universa Pathologia in tres *sectiones* vulgò distribuitur, in quarum *prima*, morbi natura, ejusque differentiæ; in *secunda* causæ morborum; in *tertia* verò symptomata explicantur. Sed quia crisium consideratio nullibi meliùs, quàm in Pathologia collocari potest; cùm per mutationem in morbo factam definiatur; ideò nos *quartam* sectionem Pathologiæ nostræ addere decrevimus, quæ totam crisium, & dierum criticorum doctrinam contineat, eamque ordine secundam faciemus, ita ut *prima*. morbi naturam, & differentias; *secunda* mutationes, quæ in morbis contingunt, quarum præcipuæ sunt crisis; *tertia* causas morborum; & *quarta* denique symptomata contineat.

PATHOLOGIÆ SECTIO PRIMA: De Morbi natura, & differentiis.

CAPUT PRIMUM. De morbi natura.

Morbus est dispositio corporis præter naturam primò, & per se actiones lædens.

GALENUS *primo methodi medendi*, & *lib. de diff. morb.* pulcherrima, & valdè dilucidâ methodo morbi naturã investigavit, quam nos hîc paucis imitabimur. Primò igitur, actio ipsa venit consideranda, quæ si læsa sit in humano corpore, illud dicimus ægrotare; si verò integra & illæsa, sanum esse. Actionem læsam dico, quæ manifestè talis, & sensibiliter appareret; nam minimæ, & sensibus occultæ actionũ noxæ, nullum hîc debent habere locum. Præterea, cum actio sit motus, & essentiam non habeat permanentem, quia tantisper est dum fit ac celebratur; ideò causam aliquã habeat necesse est constantem, & permanentem: illa autem causa est instrumentum corporeum, quod actionem exercet, putà oculus videt, ventriculus concoquit. Cùm autem unum, & idem instrumentum, nõ uno & eodem semper modo suas exerceat operationes, sed nunc illæsas, & secundum naturam, nunc læsas, & præter naturam, vario sese habeat modo, & variè sit dispositum necesse est: unde si illius dispositio sit secundum naturam, corpus erit naturaliter dispositum, & actiones edet secundum naturam; si verò dispositio sit præter naturam, corpus erit præter naturam dispositum, & actiones edet præternaturales. Si igitur sanitas est, quando corpus naturaliter dispositum, integras actiones profert; morbus erit, quando corpus præter naturam dispositum læsas edit actiones, atque ita actionum læsio à dispositione illa præter naturam dependebit. Hæc igitur definitio morbi rem perfectè declarat, & suis numeris est absoluta, cùm genere, subjecto, & causa sit prædita, imò etiam effectu. Genus est dispositio, quæ nulla differentia restricta, non solùm de morbo, causa morbi, & symptomate prædicatur, sed etiam de sanitate. Subjectũ est corpus humanum; causa, morbum efficiens, est partium corporis ametria, seu excessus à propria, & naturali constitutione, quod per illud, præter naturam, designatur. Denique, effectus morbi immediatus definitioni additur, qui est actionum læsio, quæ morbum perpetuò consequitur, & sensibus, nostris obvia, illum nobis manifestat, qui alioqui non rarò sensuum aciem refugit. Hac positâ definitione, morbi naturam sequentia theoremata clarius illustrabunt.

Morbus in prædicamento qualitatis collocatur, & prima illius specie.

Prima species qualitatis est habitus, & dispositio. Licèt enim morbum *dispositionis* nomine enuntiemus, quæ quidem fugax est qualitas: & facilè mobilis à subjecto, secundùm Aristotelem, eam tamen hîc latiori paulò significatu usurpamus, ut habitum etiam, atque adeò totam illam primam qualitatis speciem, comprehendat.

Verùm *objici* potest, morbum in diversis categoriis debere collocari: nam magnitudo aucta ad quantitatem videtur referenda, calculus & lumbricus ad substantiam, & ita de reliquis, at hæc omnia morbi appellantur ab ipso Galeno. Ad hoc *Respondetur*, morbos omnes formaliter in prædicamento qualitatis collocari: fundamentaliter verò ad alia reduci posse, quatenus scilicet, à causis illis propinquis, quæ sub aliis categoriis continentur [cujusmodi sunt calculus, lumbrici, magnitudo aucta, numerus excedens vel deficiens, aliaque ejusmodi, quæ sunt morborum veluti fundamenta] introducitur quædam dispositio, quæ veram morbi formam constituit; at ex forma sumitur ratio categoriæ.

Illa enim quæ sub alijs categorijs continentur; nimirum calculus, lumbrici, &c. morbi à Galeno. & reliquis clarioris doctrinæ gratia appellantur, & quia nõ suppetunt nomina, quibus istas dispositiones significare possint: tum etiam, quia illud sufficiebat Medico, curationem instituenti, naturam illius rei tenere, ex cujus sublatione tota dispositio prærer naturam, & noxa functionum tollebatur; non quòd accuratè philosophantibus, veri morbi esse videantur, sed potius causæ, quia sæpe in nobis sunt, absque ulla manifesta functionum læsione; & non priùs calculi, lumbrici, & similia, actionibus vim inferre possunt, quam aliquam dispositionem, ut obstructionem, aut divulsionem in nostris corporibus excitarint.

Rursum *objici* potest, Morbum in prædicamento relationis collocari debere, quod colligitur ex Galeni dictis in *principio libri de morb. diff.* ubi *Sanitas* (inquit) *symmetria quædam est, & morbus ametria*, symmetria autem, & ametria, meras dicunt relationes, quod & apertè confirmare videtur Aristoteles *7. Phys. c. 3.* ubi morbum, & sanitatem, ad aliquid esse dicit. Ad id *Respondeo*, quòd, licet morbus ametria, seu immoderatio appellatur, hinc tamẽ non probatur esse relationem; nam quemadmodum deformitas est quædam partium improportio, tamen pulchritudo, & deformitas verè sunt qualitates, ita, morbus est improportio calidorum, frigidorum, humidorum, aut siccorum, aut partium; Relatio tamen non est, sed qualitas quædam, aut dispositio; quâ malè afficitur totum corpus. Si tamen aliquam in morbis reperiri relationem est fatendum, ut demus aliquid dictis Aristotelis; dicimus, illud fieri, quatenus qualitates illæ, nimirum sanitas, & morbus, habent quandam inter se comparationem, prout ad mediocritatem accedunt, vel ab ea recedunt, qualis respectus reperitur inter colores extremos, & inter virtutes & vitia, quæ tamẽ nemo dixerit esse simplices relationes, quæ subjectis accidere possunt sine ulla eorum mutatione.

Omnis morbus habet permanentiam in parte, & permanentia est de essentia morbi.

Mor-

Morbus per diathesin, seu dispositionem definitur, quo nomine quandam innuit essentiæ suæ, seu partium positionem, sive constantiam in corpore, quâ distinguitur à simplici affectione, quæ patibilis qualitas appellatur, & est tertia species qualitatis. Et hæc constantia permanentia appellatur, dispositio scilicet ita impressa in partem, ut essentiam suam habeat, à causa eam producente diversam & separatam, ab eaque independentem: & illæ res, quæ habent permanentiā, dicuntur à Medicis esse factæ, sive in facto esse; quę verò non habent permanentiam, esse in fieri.

Verùm *obijci* potest, febrem ephemeram, aliosque leviores affectus, imò & graviores nonnullos, ut epilepsiam, & apoplexiam, exiguo tempore in corpore permanere, atque ita, non videri habere permanētiam. *Resp.* permanentiæ nomen ad duo referri posse, vel *ad tempus*, quod duratione significat; atque ita, non est de essentia morbi, quia morbi quam plurimi exiguam habent durationem; vel referri *ad existentiam* firmam, & stabilem, quæ innuit quandam essentiæ, & partium positionem, quam habent in corpore omnes morbi, licet nonnulli exiguo tempore perdurent.

Rursus *obijcitur*, Morbi per consensum sunt in fieri, & à simplici humorum vel vaporum communicatione suam habent existentiam, quâ cessante, statim cessant; at illi inter veros morbos à Galeno recensentur: ergo omnes morbi non habent permanentiam. *Respondeo*, morbos per consensum non posse diu perdurare, quin ab eorum causis idiopathia parti inferatur, quæ, vel exigua, habet semper aliquid facti, quod est sufficiens verum morbum constituere: si tamen adhuc ita levis sit sympathicus affectus, ut nullam habeat in parte consistentiam, neque ullam peculiarem postulet curationem, sed primario morbo sublato statim omnino auferatur, certè tunc à vera morbi ratione excluditur ab ipso Galeno.

Objicitur denuò, morbos, ex omnium Medicorum consensu, quatuor habere tempora, quæ perpetuò decurrunt, nimirum principium, augmentum, statum, & declinationem: Cùm ergo sint in perpetuo motu; non poterunt habere permanentiam. *Respondeo*, ætates seu tempora morborum respicere eorum motum, & varias constitutiones, non autem generationem, & essentiam, quæ fixa, & stabilis permanet: sicut hominis natura eadem perpetuò conservatur, licet ille per diversas ætates, varias subeat mutationes; sic morbi, jam facti, & geniti, sua percurrunt tempora, in quibus variè afficiuntur.

Denique sic *arguitur*: habere permanentiam & esse in facto, idem est apud Medicos, ut suprà admonuimus: At inter omnes febres sola hectica est in facto, hac enim conditione distinguitur à reliquis, quæ in fieri tantùm esse dicuntur: Ergò reliquæ febres non habent permanentiā. *Respondeo*, in omnibus morbis esse aliquid, per quod morbi illi tales sunt, & generationē suam adipiscuntur, sed quoniam causa morbifica; v. g. humor putridus in febribus perpetuò agit, & multiplicat qualitatem illā morbosā, ideo dicuntur in fieri, donec in hecticam evadant, causa scilicet agere cessante, propter introductam æqualem intemperiem, & tunc facti simpliciter appellantur; reliqui verò, partim facti, partim fientes.

Omnem morbum necessario sequitur actio læsa per se, & immediate.

Morbi non rarò sensibus sunt incogniti, omnes tamen per symptomata innotescunt, quæ sunt illorum effectus, & potissimùm per actionem læsam, quæ à morbo dependet immediatè & per se, atque ita essentialiter, ut posità actione læsâ, necessariò ponatur morbus, à quo illa dependet.

Verùm hic *obijci* potest, ab ipsis causis morbificis sæpè lęditur actio immediatè; nimia enim alimenti copia ingesta ventriculi concoctionē lædit: nullo intercedente morbo: Ergo omnis actio læsa non dependet à morbo.

Respondeo, coctionem ventriculi non esse idcirco læsam, quod magnam alimenti copiam nequeat concoquere; cùm enim certa inter agens & passum debeat esse proportio, ut actio rectè exerceatur, si alimentū quantitate nimiâ exuperet, vel sit qualitate molestum, ventriculi actio non dicetur læsa, etiamsi illud nequeat subigere; sicut non dicetur laborare, etiamsi ferrum nequeat concoquere. Dicimus igitur vitium dependere ab objecti improportione.

Rursum sic *objicitur*: Quędam symptomata possunt primo & per se lędere actionem, ut qualitas mutata in oculo, color scilicet flavus corneę tunicæ ictericorū, à flavę bilis in illam effusione contractus, qui visionem immediatè lędit; illis enim omnia apparent flava; at nullus potest accusari morb⁹ qui visionem hoc modo lędere queat. Ergo color ille qui symptoma est, actionem lædit immediatè. *Respondeo*, in oculo peculiariter colorem præternaturalem posse dici morbum, oculus enim naturaliter constitutus debet esse omnis coloris expers, ut objectorū species puras & impermixtas, eorumque colores varios recipere possit: color enim ille oculi referri potest ad morbos in numero, quia auctus est numerus qualitatum, quæ naturaliter in oculo esse debent. Idem dicendum videtur de sapore extraneo in lingua, & sono in aure, quia scilicet impediunt ne sapores & soni ab ijs ritè percipiantur; unde patet in peculiaribus illis sensoriis, peculiari constitutione donatis, peculiarem etiam morbi rationem esse admittendam.

Denuò hic *obijcitur*. In affectibus sympathicis actiones partium læduntur absque ullo morbo: nam si in partibus per sympathiam laborantibus esset morbus: illis remedia adhiberentur, quod tamen non evenit: neque dum obstructo cerebro nervorum actio læditur, possumus dicere morbum esse in nervis, sed in cerebro tantùm. *Respondeo* affectus sympathicos in cēsu morborum nōn reponi à Medicis therapeuticis, quia illis remedia non adhibentur: si quis tamē attentè consideret, illos ad aliquod morbi genus referri posse reperiet; v. g. obstructo cerebro non influit in nervos spiritus animalis; ex cujus defectu motus & sensus abolentur; At defectus ille inter morbos in numero deficiente potest recenseri, & ita de alijs quamplurimis est dicendum.

CAPUT II.

De morbi generibus, & differentiis.

Hactenus de morbi natura, consequens est, ut de illius differentiis agamus.

GEnera, species, & differentiæ morborum confunduntur à Galeno, 2. *methodi*, & pro uno & eodē usurpantur, non enim solet exactam illam & logicam considerationem, consectari, licèt diverso respectu utrumque verè dici possit, ratione nimirum ipsius morbi, qui genus summum est, *species* seu differentię debent appellari, & ratione specierum inferiorum, in quas dividuntur, *genera* dici possunt.

Sunt autem morborum differentiæ, aliæ essentiales, aliæ accidentales.

Essen-

Effentiales funt, quæ ab ipfa morbi effentia defumuntur, & aliter fpecificæ appellantur, quia ex ijs genera, & fpecies conftituuntur.

Illæ autem funt tres, nimirum fimilaris, organica, & communis.

Tota effentia accidentium à fubjectis dependet, ideò eorum effentiales differentiæ, à fubjectorum differentijs fumi debent, morborum autem fubjecta funt corporis noftri partes, quæ propriè tales appellantur, quæ nimirum toti cohærent, communique vitâ fruuntur: nam quamvis ab Hipp. partes dividantur in *continentia, contenta*, & *impetum facientia*; ubi per continentia partes viventes & actionibus exercendis deftinatas intelligit, per contenta humores, & per impetum facientia fpiritus; tunc latiffimè accipitur nomen partis, neque humores, aut fpiritus morborum fubjecta effe poffunt, nec communi vitâ fruuntur, fed caufæ potius funt morborum, dum qualitate, vel quantitate peccant. Cum igitur partes iftæ viventes fub duplici contineantur differentia, fimilarium fcilicet, & organicarum; morbi etiam in fimilares & organicos dividuntur: fed quia in utrifque dictis partibus, communis alia requiritur difpofitio, præter debitam temperiem, & conformationem, ut fecundum naturam fe habere dicantur, naturalis fcilicet illarum partiū continuitas, feu unio, ideò dum illa folvitur, alia oritur fpecies morbi, qui communis appellatur.

CAPUT III.

De fpeciebus morbi fimilaris.

Omnis morbus fimilaris intemperies appellatur.

PArtes fimilares ex elementis tantum componuntur, & earum actiones à quatuor primarum qualitatum fymmetria, & debita commoderatione perficiuntur. Partes enim fimilares, quatenus fimilares funt, nullam edunt actionem, præter nutritionem, propter quam conveniens alimentum ad fe attractum retinēt, concoquunt, & fuperflua expellunt, quæ omnia à fola temperie in iis abfolvuntur. Igitur quamdiu partes fimilares debitam fervant temperiem; fecundum naturam fe habent. dum verò intemperatę funt, in morbofo ftatu funt conftitutæ, atque ita omnis morbus partes fimilares afficiens, erit intemperies.

Intemperies autem in alias differentias fubdividitur, quarū nonnullæ funt effentiales, reliquæ vero accidentales,

Effentiales rurfum aliæ funt fimplices, aliæ compofitæ, fimplices funt quatuor, 1. Calida, 2. Frigida, 3. Humida, 4. Sicca.

Compofitæ funt totidem, 1. Calida & humida. 2. Calida & ficca, 3. Frigida & humida, 4. Frigida & ficca.

Illæ intemperies morbofæ appellantur, quoties tantus eft earum exceffus, ut manifeftam inferant actionū læfionem, alioqui intra fanitatis limites erunt conftitutæ, v.g. licet quis biliofo temperamento donatus, calidior ficciórq; exiftat, quam par fit ad juftam temperamenti moderationem efficiendam, quamdiu tamen actiones fuas fecundum innati fui temperamenti conditionem exercet, intemperie morbofa affectus non dicetur, donec proprios fanitatis limites excedens, in febrem, v. g. aliumve calidum affectum inciderit.

Accidentales intemperiorum differentiæ defumuntur à caufa, vel à fubjecto.

Licet accidentales morborum differentias ad finē hujus fectionis remiferimus tractandas; quia tamen hę ad intemperiem folam peculiariter fpectant, ideò de illis hîc agere non erit inconveniens.

Ratione caufæ alia intemperies dicitur materialis, alia immaterialis.

Materialis intemperies ea eft, cui conjungitur interna quædā caufa, humor fcilicet, vapor, aut flatus, ut in febribus humoralibus, partium inflammationibus; & infinitis aliis contingit, & illa à Galeno appellatur intemperies humoris affluxu, immaterialis verò, quę nuda intemperies etiam appellatur, ea dicitur, quæ ab exteriori tantum caufa profecta eft fine interioris concurfu. Hæc minus frequens eft quam fuperior, & raro admodum contingit, ea tamen videre eft in marafmo, fumma partium refrigeratione, in aqua gelida, vel fub aquilone gelidiffimo contracta, in cephalalgia à vehementi æftu contracta & fimilibus.

Ratione fubjecti alia intemperies eft in habitu, alia in habitudine.

Intemperies quæ eft in habitu, feu quæ habitum cōtraxit & confirmata eft, *hectica* etiam appellatur, quæ ita firmiter inhæret, ut fit indelebilis, & dicitur etiam omnino facta; hujus generis funt febris hectica, & elephantiafis: ea verò quæ eft in habitudine, feu difpofitione, eft tantùm *inchoata*, & adhuc in fieri, aut faltem partim fiens, & partim facta, ac facile delebilis, ut febres vulgares, & alii morbi curatu faciles

Ratione etiam fubjecti, alia eft intemperies æqualis, alia inæqualis.

Æqualis intemperies eft, quæ in fingulas corporis noftri partes eft æqualiter difperfa; fic febris hectica eft ęqualis intemperies, quia idem caloris gradus in omnes partes eft introductus. *Inæqualis* verò intemperies eft, quæ partibus corporis noftri non eft æqualiter infita, fic febres putridas inæquales morbos appellamus, quod in iis partes folidæ non fint planè calefactæ, ficut humores quos calor penitus occupavit; fic febres epialæ & lypiriæ inæquales intemperies appellantur, quoniam in epiala calor & frigus fimul in toto corpore perfentitur, in lipyria verò exteriora rigent, & interiora uruntur.

COROLLARIUM CIRCA Morbos fimilares.

Objicitur *primò* non dari poffe fimplicem intemperiem, quia, illa vel effet cū materia, vel fine materia; non cum materia, quia talis intemperies ab aliquo humore pendet; at unufquifque humor duplici præditus qualitate; immaterialis vero à caufis externis excitatur; illæ autem vel funt elementa, quorum unumquodque duas habet qualitates; vel mixta, quæ duas etiam habent qualitates ab elemento prædominante. *Refpondeo*, unicam tantum qualitatem poffe excedere, reliquis bene contemperatis, cum duæ caufæ internæ, vel externæ conjunguntur, quæ in una qualitate conveniant, in alia fint contrariæ, ut dum ex fanguine & bile morbus generatur, ficcitas bilis retunditur à fanguinis humiditate, & ibi nullus eft exceffus, fed utriufque caliditas fimul juncta efficit calidam intemperiem, idē evenit in caufis externis; fi enim aër fit temperatus, ad calidam, humidamque temperiem, & alimenta frigida & humida, frigiditas ipfius cum alterius caliditate contemperationem efficient, fed humiditas utriufque humidam pariet intemperiem.

Objicitur denuò, calidam & humidam intemperiem non dari, quod caliditas, & humiditas fint vitæ noftræ principia, ac proinde fimul junctæ nōpoffint effe morbofæ. Deinde, quod caliditas debeat effe valde intenfa, ut morbofa effe poffit; at calor intenfus potenter abfumit humiditatem, & citiffimè fibi comitem accerfit ficcitatem, atque ita intemperies calida & humida non poterunt fimul fubfiftere, idem dicas de frigida intemperie, quæ magnas generās cruditates, copiofas cumu-

lat

lat in corpore humiditates: unde non videtur posse cũ siccitate reperiri. Ad hæc *Respondeo*, caliditatem & humiditatem esse quidem vitæ nostræ principiis consentaneas, si tamen ita redundent, ut humores non possint à natura gubernari, nec commodè ventilari, necessariò putredinem concipient, unde calor præter naturam introducatur, qui nimiæ humiditati junctus, calidam & humidam intemperiem efficiat. Deinde calor excedens absumit quidem humiditatem, sed non illico, ac proinde illud temporis spatium sufficit ad morborum etiam sævissimorum generationem, ut patet in febribus sanguineis, in quibus maxima initiò humiditas luxuriat, si tamen diutius perdurent, siccam intemperiem accersunt. Eodem prorsus modo frigida & sicca intemperies diutius persistit, antequam per cruditates humida acquiratur. Imò etiamsi copiosa cumulentur excrementa, partes tamen solidæ sic cã servant intemperiem ut in senibus apparet. Propositas morborum differentias, easque solas tota recipit antiquitas, omnesque fere neoterici, præter Fernelium, & alios nonnullos illius sequaces, Fernelius enim nova duo morborum genera commentus est, quorum unũ vocat materiæ, alterum vero formæ, seu totius substantiæ. Cum enim (inquit) in partibus similaribus tria spectentur, materia, forma, & temperamentum, quorum naturalis constitutio sanitas est, sic uniuscujusque immoderatio erit morbus. Atque hinc tres morborũ differentię exorientur, nimirum intemperies ex primarum qualitatum excessu; materiæ immoderatio, dum pars mollior aut durior laxior aut adstrictior, tenuior aut crassior, rarior aut densior evadit, & formæ corruptela, dum vel à morbis manifestis, ut à putredine, vel ab occultis, venenatis scilicet, contagiosis, & pestilentibus tota corporis symmetria corrumpitur.

Hanc suam opinionem nude proposuit Fernelius *lib.1. suæ Pathologiæ, cap. 7.* quam longa tamen disputatione confirmavit, *2. de abditis rerum causis, cap. 9.* & quia celebris valde est, propter tanti viri auctoritatẽ, multosque non mediocriter exercuit, illam idcirco brevi disputatione discutiemus. Rationes igitur, quæ à Fernelio afferuntur pro sua opinione confirmanda, quatuor sequentibus possunt comprehendi.

Prima. Morbi in ijs esse solent à quibus actiones perficiũtur: sed tria sunt in parte similari quæ actiones illius perficiunt, materia scilicet, forma & temperamentum, ergo & circa illa erit morbus.

Secundo. Idipsum confirmatur, ex varia actionum læsione in una eademque parte; ventriculus enim, ut pars similaris, sæpe laborat imbecillitate, à qua imminuitur concoctio; sed illa imbecillitas, nunc fit ab immodicè refrigerantibus, ut nimio aquæ potu, lactucarum, & similium usu; nunc à relaxantibus, ut olei tepentibus, & similium haustu; alias denique ab extraneis quibusdam, & venenatis qualitatibus, à quibus formæ suæ robur dejicitur. Ergo tria erunt morbi genera distincta.

Tertio. Ab ipsis remediis hoc etiam evinci posse videtur: tria enim sunt remediorum genera ab ipso Galeno constituta: alia nimirum quæ primis tantum qualitatibus alterant, & hæc in morbis intemperiei locũ habent; alia verò quæ adstringunt, relaxant, attenuant, incrassant, & hæc morbis in materia medentur; alia denique sunt, quæ agunt à tota substantia & occulta proprietate, & hæc in morborum totius substantiæ curatione usurpantur.

Quarto denique in gangræna, elephantiasi, & ulceribus malignis, tota partium substantia corrumpitur. Ergo non possunt negari morbi totius substantiæ.

Nos verò existimamus rationes istas non esse tanti momenti, ut nos cogere valeant antiquas morborum similarium differentias multiplicare. Dicimus ergo illam Fernelii opinionem esse rejiciendam, atque antequam allatis objectionibus satisfaciamus, sequentibus erit confutanda.

Primo. Morbus est affectus totius partis similaris, quatenus talis est: Ergo materia & forma non possunt dici affici morbo, sed totum compositum; sola enim intemperies est affectus totius partis similaris.

Secundo, Omnis actio partis similaris est naturalis: sed actiones omnes naturales quatuor tantum sunt, attractio, retentio, concoctio, & expulsio, quæ à temperie sola dependent; Ergo unicus tantum erit morbus partis similaris, nimirum intemperies.

Tertio. Morbus omnis habet agendi vim, nimirum actionem lædendi. At materiæ nulla est actio; est enim principium passivum, & potentiale, ergo nullus dabitur morbus materiæ.

Quarto. Si daretur morbus formæ male ab omnibus tum veteribus, tum neotericis definiretur morbus, quem volunt esse corporis dispositionem: At forma est incorporea. Ergo non potest pati morbos.

Quinto. Si darentur morbi formæ, infinita sequerentur absurda, formam scilicet per se pati posse, generari & corrumpi, magis & minus recipere, & habere contrarium, quæ abhorrent à philosophia.

Denique. Si formæ, vel totius substantiæ corruptela sit morbus: considerenda erit, vel in termino & absoluta, vel in via & in fieri. Si absoluta nihil aliud est quam animantis interitus, & integra pernicies: si vero sit in fieri, & in motu, erit tantum alteratio corruptioni prævia, ac proinde qualitas in intemperie constituta.

Atque ita satis manet confutata hæc Fernelij opinio. Ad *rationes* in illius subsidium allatas, ita *respondemus*, Ad *primam* dicimus: Materiam, & formam, non concurrere ad perfectionem actionum, sed tantũ ad compositi constitutionem; actiones enim sunt compositorum, non componentium, compositum autem operatur secundum dispositionem, quæ in illo reperitur: hæc autem dispositio in parte similari est sola temperies.

Ad *secundam respondeo* actionem ventriculi nõ esse purè similarem, sed fieri partim à temperie, partim à conformatione, & structura illius: alteratio enim & coctio alimentorum rectè perfici non potest, quin debitè contineantur, & coarctentur à ventriculo, retentio verò illa, sive complexus dependet à ventriculo, hoc, vel illo modo conformato. Quoties igitur refrigeratur ventriculus, ut non possit concoquere, est intemperies seu morbus similaris; dum verò ita relaxatur, ut non possit continere, est morbus organicus; cum deniq; actio ventriculi dejicitur à rebus venenatis, est quædam intemperies, quia corrumpitur temperamentum insitum illius partis, & illa intemperies maligna seu venenata appellatur, ut infra dicetur.

Ad *tertiam respondeo*, qualitates illas secundas à primis immediatè dependere: sic adstringentia frigida sunt & sicca, relaxantia calida & humida, & ita de cæteris: quæ vero à tota substantia operari dicuntur, id præstare per qualitates occultas, quæ ad intemperiem referuntur.

Ad *ultimam respondeo*, intemperiem esse duplicem, vulgarem unam, alteram malignam, ut in differentiis accidentalibus ostendetur; propositi autem affectus ad intemperiem malignam facillimè referri possunt.

An dentur morbi totius substantiæ, & an Fernelius rectè eas describat, & quid de Riverii sententia statuendum, discere licet ex Gr. Horst. oper. T.1. pag. 239.

CAPUT IV.

De Morbi organici fpeciebus.

Morbi organici fpecies quatuor funt, 1. Inconformatione, 2. In magnitudine, 3. In numero, 4. In conjunctione.

QUemadmodum à partibus fimilaribus actiones fimilares, ita ab organicis organicæ exercentur, quæ ut fecundum naturam fe habent, quatuor defiderant conditiones, debitam nempe conformationem, magnitudinem, numerum & conjunctionem, à quibus fi fiat receffus, morbi ftatim oriuntur: unde totidem morbi organici differentiæ exurgunt.

Conformationis morbi rurfum tres habent fpecies, 1. In figura, 2. In afperitate & lævitate, 3. In meatu & cavitate.

Morbus in figura eft, cum naturalis partium figura ita immutatur, ut inde actionum læfio contingat.

Multis modis partium figura poteft immutari, dum fcilicet quæ rectæ naturâ effe debent, incurvantur, curvæ eriguntur, aliæ inflectuntur, diftorquentur, rotundæ, quadratæ fiunt, & ita de cæteris,

Morbus in afperitate & lævitate eft, cum partes, quæ naturaliter afperæ aut rugofæ effe folent, læviores evadunt, vel contra læves afperiores,

V. g. Cùm ventriculus & inteftina mucofa pituita obducta lienteriam patiuntur, fit morbus in lævitate; cùm verò trachea arteria à diftillatione è cerebro exafperata contrahit raucitatē eft morbus in afperitate.

Morbus in meatu & cavitate eft, cum naturalis meatuum & cavitatum conftitutio evertitur.

Ejus rurfum tres funt fpecies 1. adftrictio 2. obftructio 3. dilatatio.

Adftrictio fit, cum meatus, vel cavitas, ab externa caufa comprimitur, & anguftior evadit.

Sic dum œfophagus, & afpera arteria coarctatur ex angina, & vefica comprimitur ex grandiore fœtu in utero conclufo, morb⁹ ille fit, qui adftrictio appellatur.

Obftructio fit, cum materia aliqua præternaturalis internas cavitates occupat, vel meatus occludit.

Sic calculus in vefica; materia craffa, vifcida, & lenta hepatis, lienis, aliarumque partium venas interiores, liberumque humorum commeatum impediens, & reliqua hujufmodi, obftructionem pariunt.

Dilatatio fit, quando cavitates & meatus nimis ampli & patentes efficiuntur.

Dilatatio eft adftrictioni, & obftructioni contraria: illius exemplum habemus in dilatatione pupillæ, & varicibus, tum etiam in venarum anaftomofi & diapedefi. Anaftomofis enim fit, quando orificia vaforum nimis dilatantur; diapedefis verò quando tunicæ eorū nimis relaxantur & rarefiunt, ut humores effluant. Ad dilatationem etiam refertur nimia ventriculi laxitas, ut non poffit commodè amplecti alimentum, quam perperā Ferneli⁹ ad morbos materiæ fupra revocabat.

Magnitudinis morbi, vel funt in magnitudine aucta, vel imminuta.

Utrique, vel in toto corpore, vel in aliqua ejus parte: in toto corpore eft magnitudo aucta, vel imminuta, dum tota illius moles præter modum augetur, vel imminuitur.

Magnitudinis auctæ in toto corpore exemplum affert Galenus de quodam Nicomacho Smyrnæo, qui præ nimia craffitie fefe non poterat commovere. Eadem verò imminuta fatis apparet in atrophia & febri hectica, in quibus totum corpus macie contabefcit.

In aliqua parte magnitudo augetur, vel imminuitur, dum naturaliter fibi conftitutas dimenfiones excedit, vel ab iifdem recedit,

Sic tumor præter naturam in parte eft magnitudo aucta: fic etiam partis defectus in longitudine, latitudine, vel profunditate, ut linguæ, nafi, digiti, teftis, vel alterius partis parvitas infignis, eft magnitudo imminuta. Illa enim parvitas contingit, vel ab ipfa generatione ex defectu materiæ; vel poft generationem, idq; rurfum dupliciter; defectu fcilicet alimenti, unde partis atrophia & confumptio, vel ablatione fubftantiæ partiū, ut cum portio nafi, linguæ, vel digiti amputatur.

Morbi in numero funt, vel in numero excedente, vel in deficiente.

Ad partes organicas conftituendas certus fimilarium numerus requiritur, & in majoribus, magifque compofitis, certus minorum organorum, & minus compofitorū numerus concurrit. Quomodocunque autem ifta redundent, vel deficiant, vitium faciunt, quod numeri aucti, vel imminuti appellatur.

Numerus excedens, vel eft eorum, quæ funt fecundum naturam, vel toto genere, præter naturam.

Secundum naturam dicuntur, ratione fubftantiæ, ex qua componuntur, quæ naturalis eft, & peccant tantum in eo, quod non fint neceffaria ad membri functiones exercendas; imò illas impediant, ut fexus digitus, carnis excrefcentia in ulcere, & fimilia. At vero toto genere præter naturā funt ea, quæ ex fubftantia omnino præternaturali componuntur, ut lumbrici, calculi, &c. quæ ad morbos in numero referuntur, quatenus res præter naturam fuperadditæ, organi ftructuram vitiantes, & functiones illius fuâ præfentia impedientes, alioqui fi actiones non lædant, quatenus numero redundant, fed obftructionem, aut fimilem affectum producant, caufæ morbi potius cenfebuntur, ut fuprà annotavimus.

Numerus deficiens, perpetuò in rebus naturalibus, five corporis partibus confiftit, iique, vel ab ipfo utero, vel poft exitum ab eo eft contractus.

Morbus in numero deficiente ab ipfo ortu contractus dicitur, cum quis, v. g. pede, manu, oculo, tefte, aut aliâ quavis parte mancus in lucem prodit; poft ortum verò quando pars aliqua amputatur, ut cum pes vel brachium, gangræna laborans amputatur, teftis in hernia eximitur, dēs carios⁹ evellitur, & fic de cæteris.

Morbi in conjunctione funt duplices, in fitu, & in connexione.

Morbi in fitu funt quando partes quæ fimul cohærere debent, à propriis fedibus recedunt.

Hujufmodi morbos videre eft in hernia, cum inteftinum, vel omentum in fcrotum defcendit; item in procidentia ani, vel uteri, & fimilium.

Morbi in connexione funt, quando partes quæ debent fimul cohærere non coalefcunt: vel contrà, quæ cohærere non debent, fimul coalefcunt.

Tales affectus apparent in luxationibus, quando offium connexio pervertitur, & in imperforatis, necnon, dum oculorū palpebræ, vel oris labra coalefcunt, quæ naturaliter debent effe difiuncta.

COROLLARIUM CIRCA Morbos Organicos.

Objicitur primo. Deficientem effe morborum organicorum numerum jam allatum, quia eorum differentiæ nō defumuntur ab iis omnibus, quæ neceffaria funt ad actiones organicas obeundas. Sed præter jam dicta, alia multa concurrunt: partes enim inftrumentariæ indigent calido à corde influente, nimirum fanguine, & fpiritibus bene affectis, quandoquidem iis læfis, aut abfentibus, totius corporis actiones offenduntur,

ſyncope, tremore, rigore, &c. Ergo ab illis quædam, morbi organici ſpecies erit conſtituenda. *Reſpondeo*, in propria cuiuſque partis conſtitutione diſtinguenda eſſe communia inſtrumenta, quæ in omnibus actionibus, tum ſimilarium, tum organicarum partium ſunt neceſſaria: illa enim, in neutris peculiarem obtinent conſiderationem, ſed tanquam vaga & fluxa in partium corporis viventis numero non habentur, vel certè dicendum, affectus, qui ab horum vitio contingunt, non eſſe idiopathicos, ſed debere tantùm referri ad ſympathiam negatæ materiæ, vel facultatis.

Objicitur ſecundò, præter adductas conditiones ad partium organicarum conſtitutionem, requiri ſymmetriam, ſi enim per v.g. vel manus, oſſibus, nervis, & ligamentis conſtare debeant, & tota ſint oſſea, vel carnea, mala redditur illarum partium ſtructura, quamvis rectè ſe habeant ſuperius enumerata. *Reſpondeo*: ſi pars organica, quę pluribus inſtrumētis conſtare debet, ex unico tantùm ſit conflata, eſſe tunc morbum in numero deficiente, nec aliud genus diverſum eſſe inquirendum.

Objicitur denique, ab ipſis qualitatibus, tam primis, quàm ſecundis actiones partium organicarũ lædi: partes enim v.g. duriores, vel molliores, craſſiores, aut tenuiores ad ſenſum, vel motum reddunt ineptiores, ſicut Galenus cerebri craſſitiem ad ingenii acumen plurimùm obeſſe exiſtimat, tenuitatem verò prodeſſe; ſic ventriculus laxior malè cōcoquit, cornea oculi tunica rarior aut denſior viſui officit: & ita de reliquis: undè patet iſtas etiam qualitates inter morbos organicos debere recenſeri. *Reſpondeo*, morbos illos, qui ſequuntur mutationes qualitatũ, nō poſſe tribui partibus organicis, quatenus ſunt organicæ, ſed quatenus ex ſimilaribus tanquam materiâ quâdam componuntur: ad partis enim inſtrumentariæ conſtitutionē debita partium ſimilarium ſymmetria, earumq; temperies, tam in primis, quàm in ſecūdis qualitatibus eſt ſupponenda; non igitur earũ impropoṙtio parti organicæ eſt adſcribenda, quamvis illius actiones lædat, quia id fit ex accidenti; ſicut domus corruit, ubi ligna, vel lapides ſunt putrida vel carnoſa, quamvis illa non ad domum ſpectent, ſi formalem illius rationem intueantur.

Contra iſtam *reſponſionem* denuò *objici* poteſt, ſecundas illas qualitates, duritiē, mollitiem, & reliquas, non minùs debere ad partium organicarum morbos referri quam aſperitatem, & lævitatem, quæ etiam inter qualitates ſecundas numerantur, & à nobis inter conformationis morbos recenſitæ fuerunt. *Reſpondeo*, non eſſe eandem rationem; quandoquidem durities, mollities, & reliquæ non mutantur, niſi per ipſam temperiem ſimul immutatam; aſperitas verò & lævitas, quæ ſunt affectus ſuperficiei tantùm, ita dependent à formatrice facultate, ut ſine ulla temperamenti diverſitate quaſdam læves & æquales, alias aſperas, & inæquales producat; ut patet in oſſibus, quæ ſicciſſima ſunt, & tamen maximè æqualia in ſua ſuperficie, & in ventriculo, qui ſuperficie ſuâ externâ eſt æqualis, interna, aſper & rugoſus: & ſic de cæteris.

CAPUT V.

De morbi communis, ſeu ſolutionis continui differentiis.

Morbi communis, ſeu ſolutionis continui differentiæ deſumuntur à cauſa, vel à ſubjecto.

Cauſæ continuum ſolventes quatuor ſunt: ad primam referuntur ea quæ ſunt tenuia, & ad ſecundam idonea; ad ſecundam, acria & erodentia: ad tertiam, gravia, dura, & obtuſa: ad quartam, rumpentia, & divellentia.

Quæ à tenuibus & ſecantibus fit ſolutio continui, ſectio, appellatur.

Sub hac comprehenduntur omnes ſolutiones continui, quæ fiunt ab externis cauſis incidentibus, ſive punctim, ſive cæſim, in quavis corporis parte.

Quæ ab acribus & erodentibus fit ſolutio continui, eroſio nuncupatur.

Ut plurimùm fit eroſio in corporis partibus à cauſis internis, ut acribus, & mordacibus ſuccis ulcera efficientibus; aliquando etiam fit ab externis admotis, vel actu exurentibus, ut igne, candente ferro; vel potentiâ, ut cauſticis medicamentis & ſimilibus.

Quæ à gravibus, duris, & obtuſis fit ſolutio continui, contuſio appellatur.

Hæc ſolutio continui, ut plurimum manifeſta non eſt, ſed occulta: in ea enim partes colliduntur, & violenter comprimuntur; ex qua compreſſione occulta fit continui ſolutio.

Quæ à rumpentibus, & divellentibus fit ſolutio, ruptio ſeu divulſio appellatur.

Hæc ſæpiſſimè contingit in tortura, in qua digiti pedum, vel manuum, ita divelluntur, ut eos ab aliis partibus omnino ſeparari contingat: ex nimio etiam conatu peritonæum diſrumpi ſolet, unde hernia ſolet exoriri. Aliquando etiam ex nimia plethora venarũ tunicę diſrumpuntur, unde copioſæ hæmorrhagiæ producuntur.

Ratione ſubiecti, ſeu corporis noſtri partium, variæ ſolutionis continui differentiæ conſtituuntur, & variis illis nomina adſcribuntur.

In carne enim facta inciſio, vulnus appellatur; eroſio verò ulcus.

In oſſe facta inciſio tranſverſa, fractura; recta, fiſſura dicitur; eroſio verò caries.

In venis, arteriis, nervis, & cartilaginibus facta inciſio tranſverſa, idem inciſionis retinet nomen; & recta fiſſura.

Peculiares ſolutionis ſpecies, punctura dicta, nervis potiſſimùm attribuitur, membranis verò ruptura.

Apud Chirurgicos autores omnes iſtæ ſolutionis differentiæ ſub vulnerum, ulcerum, & luxationum nomine comprehenduntur, & pulchrè exponuntur à Joële & Sennerto.

CAPUT VI.

De Differentiis accidentalib. morborũ.

Accidentales morborum differentiæ ſunt, quæ genera, & ſpecies morborum non conſtituunt, ſed tantùm nonnullas eorum proprietates declarant.

Infinitæ propemodum ab auctoribus proponuntur accidentales differentiæ, quas omnes perſequi nimis longum, & forſan minùs utile futurum arbitramur. Nos igitur eas tantùm hîc proponemus, quæ ad uſum artis magis ſunt neceſſariæ, & frequentius occurrunt in morborum tractatione.

Illæ autem deſumuntur vel à morborum eſſentia, ſeu proprietatibus eam comitantibus, vel à cauſis morborum.

Ab ipſa morbi eſſentia, eſſentiales illius differentiæ deſumuntur, ut ſupra demonſtratum fuit; accidentales verò differentiæ à nonnullis proprietatibus eſſentiam morbi comitantibus, tum etiam à cauſis & effectibus. Nos tamen reliquis omiſſis, tanquam, ut per ſe notiſſimis, vel minùs utilibus, eas tantùm hîc proponimus

quæ ab essentia & causis desumuntur.

Proprietates morborum essentiam comitantes sunt prima magnitudo, secunda motus, tertia mos, quarta & eventus.

1 *Ratione magnitudinis, morbus dicitur magnus, vel parvus*

Morbus magnus is dicitur qui intensus valdè est, & magnâ vi corpus nostrum affligit.

Parvus verò qui à naturali constitutione parum recedit, & vires nostras parum labefactat.

Galenus tribus de causis morbum magnum dici debere affirmat. *Primò* ratione partis, si nimirum partem principalem afficiat, vel ad vitam necessariam: *Secundò* ratione causarum, si nimirum illæ sint admodum vehementes, & magno impetu sæviant: *Tertiò*, ratione symptomatum si nimirum illa violentiâ & atrocitate corpus valdè molestent,

2. *Ratione motus, considerantur quatuor tempora morborum, principium, augmentum, status, & declinatio.*

Principium morbi est, quando eundem tenorem servat, quem à principio accepit, nullâ auctione insigni adveniente.

Augmentum est, cum morbus sensibiliter increscit.

Status est cum morbus non amplius increscit, eandemque retinet vehementiam à summo incremento relictam.

Declinatio denique est, cum morbus manifestam suæ vehementiæ patitur diminutionem.

Divisio temporum morborum, non solum ab essentia ipsius morbi desumitur à Galeno, sed etiam à causis & symptomatis, cum scilicet illa vehementiora fiunt à principio ad statum, & in declinatione mitescunt, ac potissimum ab excrementis, quæ in principio omnino cruda statuuntur; in augmento quoddam coctionis rudimentum præ se ferre; in statu maximo coctionis indicia ostendere; & in declinatione absolutam concoctionem & excrementorum in melius commutationem.

Tempora autem morborum vel sunt, universalia, vel particularia.

Tempora universalia sunt partes totius morbi, à principio ad finem considerati.

Tempora verò particularia sunt partes paroxysmorum, qui in morbis intermittentibus apparere solent.

Sic unusquisque morbi paroxysmus habet principium, augmentum & declinationem; sicut universus morbus in toto illius decursu consideratus.

Nota omnes morbos non habere quatuor tempora, sed tantum salutares, lethales enim ante declinationem perpetuò interimunt.

In motu etiam consideratur quantitas & modus.

Ratione quantitatis motus, seu durationis, alius morbus dicitur longus, alius brevis.

Sic febris ephemera est morbus brevis, quia citissimè finitur; hydrops verò longus, quia diutissimè perdurat.

Ratione etiam quantitatis motus seu durationis, alius morbus dicitur acutus, alius chronicus.

Acutus morbus est, qui cum brevitate iunctam habet magnitudinem.

Ideò celeriter movetur cum vehementia, & periculo. Huic vulgò chronicus opponitur, licet illi non sit omnimodè contrarius; Chronicus enim, & longus idem est, talisque appellatur ex eo solùm, quod diuturnus sit licet plerumque magnus existat, ut paralysis, hydrops, & similia, quibus verè & propriè breves opponuntur.

Nota, nonnullos morbos chronicos esse ratione propriæ essentiæ, & accutos ratione paroxysmi, ut epilesia; quæ morbus est longissimus, & paroxysmos habet acutissimos.

Morbus acutus triplex est, primus peracutus, secundus acutus simpliciter, tertius est acutus ἐκ μεταπτώσεως seu ex decidentia.

Peracutus rursum dividitur in extremè peracutum, & simpliciter peracutum.

Extremè peracutus est, qui ita vehementer, & velociter movetur, ut tertio, vel quarto die ad salutem, vel ad mortem terminetur.

Peracutus simpliciter, ad septimum diem terminatur.

Acutus verò simpliciter dictus, vel est exactè talis, vel non exactè.

Exactè talis ad decimum quartum diem terminatur.

Non exactè talis ad vigesimum, vel ultra producitur.

Acutus denique ex decidentia, ad quadragesimum usque diem se extendit; & ultra illum longus & diuturnus morbus appellatur.

Et hæ sunt differentiæ, quæ à quantitate motus desumuntur: sequitur ut eas proponamus, quæ à modo motus emanāt

Ratione igitur modi motus, alius morbus dicitur, continuus, alius intermittens.

Continuus morbus est, qui continuò affligit, & in tota sua duratione ad intermissionem aliquam non pervenit.

Intermittens verò, cùm integras in suo decursu habere solet intermissiones.

Atque ita de motu, iam de more morbi est agendum.

3 *Ratione moris morbus dicitur benignus, vel malignus.*

Benignus morbus dicitur, qui mitis valde est, & nulla sæva infert symptomata.

Malignus verò is appellatur, qui malignam quandam, & venenatam qualitatem adiunctam habet, & sævissima infert symptomata.

Malignus rursum triplex est; primus venenatus, secundus pestilens, Tertius & contagiosus.

Venenatus morbus est qui qualitatem habet vitæ nostræ penitus adversam, ex veneno assumpto, admoto, vel ex pessimis humoribus intus genito productam.

Pestilens morbus est, qui malignam & deleteriam qualitatem possidet, ac in omnes communiter grassatur.

Contagiosus denique est, qui sese valdè multiplicat, & alios quam plurimos eodem affectus genere inficere solet.

Atque ita de more morbi. Iam de illius eventu.

4. *Ratione eventus, alius morbus dicitur salutaris, alius lethalis, alius periculosus.*

Salutaris morbus est, qui nullum vitæ periculū minatur.

Lethalis morbus, est qui certissimam infert perniciem.

Periculosus denique, qui dubium exitum pollicetur, & aliquando ad salutem, aliquando ad interitum terminatur.

Atque hæ sunt differentiæ, quæ à proprietatibus, essentiam comitantibus desumuntur; iam illas, quæ à causis petendæ sunt, proponamus.

Istæ autem causæ, sunt vel materiales, vel efficientes, vel sine quibus non.

Ad materiales subiectum referimus, ad efficientes, humores, & ad eas quæ sine quibus non, locum.

Multa alia sunt genera causarum, quæ hîc non proponimus, quia ab his tantùm differentias morborum accidentales desumere decrevimus; immò neque omnes proponemus, quæ ab illis elici possunt, sed tantùm utiliores.

1. *Ratione subiecti, alius morbus dicitur* Idiopathicus, *alius sympathicus.*

Idiopathicus est, qui primariò in parte à sua causa producitur, in eaque habet permanentiam.

Sic pleuritis, peripneumonia, phthisis, aliique idiopathici appellantur.

Sympathicus verò est, cùm ab una parte idiopathicè laborante, affectus alteri communicatur.

Ita tamen affectus parti per consensum laboranti com-

communicatur, ut priore, scilicet idiopatico sublato sympaticus auferatur; alioqui, si ex se permaneat, idiopathicus factus est, & tunc à Medicis *Deuteropathicus* appellatur, sive secundarius: Primus verò dicitur *Protopathicus*, quòd primò in illa parte productus fuerit affectus.

Morbus autem sympathicus propter quinque causas solet generari. Primò, *propter viciniam*: Secundò, *propter generis societatem*: Tertiò, *propter officii communionem*; Quartò, *propter situm*: Quintò, *& propter connexionem.*

Propter viciniam manus brachio compatitur, os carni vicinæ, ventriculus hepati, pleura pulmoni, pulmo cordi, & vice versa.

Propter generis societatem partes nervosæ, nervosis compatiuntur, & carnosæ carnosis, quia sub eodem genere sunt constitutæ, eandemque possident naturam.

Propter officii communionem mammæ utero: vesicæ renes compatiuntur, quia simile in corpore officium exercent.

Propter situm caput partibus inferioribus, facilè compatitur, ut ventriculo, hepati, utero, & similibus: illis è directo superjacet atque ita vapores ab iis sursum elevatos facilè recipit. Sic etiam ventriculus, & pulmo capiti facilè compatiuntur; quia illi è directo subiiciuntur, atque ita humores ab eo defluentes facilè recipiunt.

Propter connexionem nervi cerebro compatiuntur, arteriæ cordi, venæ hepati, & vice versa, quia illis connectuntur.

Rursum omnis morbus sympathicus duobus modis fit, positivè scilicet, vel privativè.

Positivè fit, quando aliquid ab una parte in aliam defertur.

Sic à ventriculo ad cerebrum elevati vapores, dolorem, vertigines, aliosque huiusmodi affectus sympathicos producunt, qui positivi appellantur.

Privativè fit, quando id non influit, quod debebat influere.

Sic in apoplexia perit sensus & motus in toto corpore, quia facultas & spiritus animales non influunt à cerebro, propter obstructionem ventriculorum eius. Atque ita dicitur fieri propter privationem materiæ, vel facultatis.

2. *Ratione causarum efficientium, sive humorum morbos committentium, alii dicuntur legitimi, alii spurii.*

Legitimus est qui propriam suæ speciei naturam maximè retinet, & causam habet à qua solet produci, integram, & sinceram.

Spurius verò est, qui neque naturam suam puram retinet, neque causam à qua fit, habet sinceram.

Febris tertiana, quæ à bile sincera excitatur, vera & legitima appellatur, sicut quartana quæ à pura melancholia producitur: illæ autem febres nothæ, spuriæ, & illegitimæ nuncupantur, cùm alios humores habent permixtos, præter iam dictos.

3. *Ratione loci, sive regionis in qua morbi generantur, alii dicuntur endemii, alii epidemii, alij sporadici.*

Endemij morbi dicuntur, qui sunt alicui regioni peculiares, in eaque communiter grassantur.

Vernaculi & gentilitii aliter appellantur, quia eandem regionem perpetuò obsident, ob aërem partium, alimenta, &c. Sic Alpinorum montium incolis Bronchocele, strumæ Hispanis, tabes Lusitanis, Borealibus scorbutus, endemii morbi æstimantur. *Epidemii morbi sunt, qui in regione qualibet populariter grassantur.*

In hoc conveniunt morbi Endemii & Epidemii, quòd multos invadant, & populariter grassentur: Differunt verò in eo quòd endemii eandem perpetuò regionem occupent; epidemii verò minimè, sed quaslibet indifferenter invadant. Et ratio est, quia endemii à peculiari aëris patrii, aquarum, vel ciborum dispositione oriuntur: epidemii verò causam habent in solo aëre, non ex loci ratione, sed potiùs ex maligna cœli influentia infecto.

Sporadici morbi sunt, qui nec communiter grassantur, nec alicui regioni sunt peculiares.

Dispersi etiam appellantur, & endemiis ac epidemiis opponuntur, quia scilicet varii sunt, & contingenter, nunc huic, nunc illi accidunt: Sic in regione hac vel alia qualibet, hic pleuritide laborabit, illa febre continuâ, vel tertianâ, alius catharro, nephritide, podagra, hydrope, aut alio quovis alterius naturæ pro varia individuorum natura, & constitutione.

Atque hactenus de morborum natura & differentiis tam essentialibus, quam accidentalibus, superest iam ut de eorum mutationibus agamus.

PATHOLOGIÆ

SECTIO II.

De mutationibus morborum, & præcipue de Crisibus.

De mutationibus quæ in morbis contingunt.

DUÆ insigniores fiunt in morbis mutationes, vel dum in alium morbum commutantur; vel dum absolutè, & simpliciter solvuntur, sine alterius morbi interventu.

Commutatio unius morbi in alium frequenter apparet; dum apoplexia in paralysim degenerat; febris tertiana in quartanam: quartana, hepatis, aut lienis tumor, & alii quamplurimi affectus in hydropem degenerant.

Absolutè simpliciter solvuntur morbi dum sine alterius morbi interventu, ad salutem, vel mortem terminantur.

Terminantur verò ad salutem, vel mortem dupliciter.

Sensim videlicet atq; paulatim, aut subitò, & de repente.

Dum sensim & paulatim terminatur ad mortem, marasmus nominatur: dum verò sensim terminatur ad salutem, solutio simpliciter, λύσις Græcis, nominatur.

Dum subitò, crisis nominatur, quæ lysi vulgò opponitur, dum passim autores dicunt omnes morbos terminari per crysin aut lysin.

CAPUT II.

De natura Crisis.

Crisis est subita & repentina mutatio, in morbo ad salutem, vel ad mortem.

CRisis nomen multis modis usurpatur apud Hippocratem & Galenum: *Interdū* enim per crisin nihil aliud quàm humorū secretionem significant, quemadmodum Galenus *comment. in aph.* 13. *sect.* 2. *Fit*, inquit, *crisis naturâ secernente humores: noxios à bonis, & ad excretionem præparante*: Interdum verò Crisin ipsam excretionem significare volūt, quòd optima crisis excretione perficiatur. Sic Hippocrates *lib. de arte*, corrupti ossis excretionem, crisin nominat, vel, *denique* pro certamine accipitur, quod instante crisis inter

morbum&naturam folet accidere. Sed magis frequens & ufitata eft illius acceptio pro iudicio, quæ ab ipfius Galeni temporibus ad nos ufque fuit à plurimis recepta; Galenus enim *comment. in 1. progn.* Iudicationem in morbis factam è foro iudiciali derivatam, & in artem medicam tranflatam fuiffe atteftatur, nec quidem admodum impropriè: licet enim res à quibus tranflationes defumuntur, non fint omninò confimiles, attamen iudicium quòd fit in morbis, cum iudicio forenfi non exiguam habet fimilitudinem. In foro enim iudiciali, dum capitalis caufa agitur, concurrunt primò actor & reus: Actor cum reo dimicat, eumque pertinaciter accufat, teftes profert, eique mortem vel fupplicium intentat: Reus verò fi infons accufationis fuerit, fefe ftrenuè defendit, & in actorem ipfum pœnam rejicit; five rò contra accufatoris vim refiftere non poffit, fuccumbere cogitur. Hæc omnia aguntur coram iudice, qui res omnes perpendit, ac tandem certâ die univerfaliter iudicium profert. Pars quadam ratione in crifibus, morbus actoris partes agit, natura verò rei, caufa morbifica naturam laceffit, eamq; funditus evertere conatur; huius invafionis teftes funt fymptomata: quæ totius certaminis progreffum patefaciunt. Natura verò, quæ rei quodammodo rationem habet, adverfus actorem fuum morbum videlicet, fefe pro virili defendit; & fi viribus illa conftet, morbi conatus eludit, eumque tanquam iniquum actorem reiicit; & foras excludit; fi verò imbecilla fit, illius actioni fuccumbit. Hæc omnia accuratè rimatur Medicus; & utriufque partis meditatis viribus, tanquam iudex fententiam profert, diemq; notat iudicii; in quo futura eft, vel morbi, vel naturæ victoria. Patet igitur hinc, non omninò abfurdã, atque rejiciendam effe crifis cum iudicio comparationem.

Ut verò ad ipfam Crifis definitionem propiùs accedamus, cum illa per mutationem definiatur, fciendum eft, in omni motu fecundum Philofophos multa confiderari, terminum à quo, terminũ ad quem, medium per quod fit motus, movens, & mobile. Hæc omnia in crifi perpetuò reperiuntur. *Movens* enim eft ipfa natura, quæ coctiones perficit, humores fecernit, ac tandem die critico expellit: *Mobile* eft caufa morbifica, & humores præternaturales, in quos tantùm poteft cadere crifis. *Terminus à quo* incipit crifis, eft morbi augmentum; fit enim crifis in morbo; & pro varia morbi natura, tardiores, vel celeriores crifes exercentur; Acuti enim morbi celerius, longi tardiùs iudicantur.

Terminus ad quem definit crifis, eft fanitas, vel mors, vel ftatus illis proximus, aut tranfitus in aliam morbi fpeciem. *Medium* verò *per quod*, eft totum illud fpatium, quod à morbi augmento ad folutionem ufque extenditur & in quo natura concoctioni, fecretioni, & excretioni incumbit.

Motus autem ille crifis, fimplex non eft, fed compofitus, idque dupliciter, ex locali fcilicet, & alterativo, & ex naturali & violento. *Localis motus* in crifibus fit ratione caufæ morbificæ, quæ à natura commovetur & agitatur, ac per vias confuetas decernitur. *Alterativus* verò *motus* fit ratione corporis patientis, five *corruptivus* ille fit, ut apparet in crifi lethali, five *perfectivus*, ut in falutari eft manifeftum. Secundò motus ille eft *naturalis*, ratione naturæ, quæ internum eft principium, & movens, crifim primò, & per fe efficiens: *violentus*, verò eft ratione certaminis; perturbationis, & velocioris illius mutationis. Optimè igitur crifis dicitur mutatio, eaque velox & repentina, ut hoc modo diftinguatur à coctione, certamine, & fecretione; tum etiam à folutione lenta, & paulitana diuturnorum affectuum; unde velocitas illa propriæ, & peculiari differentiæ rationem habet. Reliquæ verò definitionis partes ita per fe funt manifeftæ, ut nulla indigeant explicatione.

CAPUT III.

De Crifium Differentiis.

Crifis alia eft perfecta, alia imperfecta.

Perfecta eft, quæ ægrum perfectè & integrè à morbo liberat: eftque, vel falutaris, vel lethalis.

Ut crifis perfecta fit & falutaris, fex requiruntur conditiones. Debet enim effe, Primò, *optimis fignis indicata.* Secundò, *manifefta.* Tertiò, *die critico contingere.* Quartò, *fida.* Quintò, *fecura.* Sextò, *conveniens morbo & ægrotantis naturæ.*

PRimò igitur, crifis perfecta falutaris, concoctionis fignis die indice debet præmonftrari. Unufquifque enim dies criticus fuum habet indicem, quartus videlicet eft index feptimi, undecimus decimiquarti, & decimus feptimus vigefimi. In illis, inquam, diebus apparere debent concoctionis figna, ut crifis perfecta falutaris confequatur. *Secundò*, debet effe manifefta, id eft, cum infigni aliqua evacuatione coniuncta, fcilicet excretione vel abfceffu. *Quæ enim fine manifefta excretione levant, recidivam facere folent*, (inquit Hippocrates in *prognofticis*) id ipfum confirmat idem Hippocrates quamplurimis hiftoriis in *epidemiis*, è quibus infignis hæc inftar omnium erit. *Sect. 7. lib. 3. Epid. Ægr. 2.* Hermocrates, decimoquarto die liberatur à febre, non fudavit, decimofeptimo rurfus febre corripitur, vigefimo febris expers non fudavit, vigefimoquarto die rurfum febricitavit, tandem vigefimofeptimo die moritur. Si enim fine caufis criticis folvatur morbus, periculo non vacat; & fi cum infigni excretione vel abfceffu terminetur, falutaris crifis cenfenda eft. *Tertiò*, die critico debet contingere; in illis enim diebus folet natura, dum commodè operatur, humores noxios ἀϑρόως & confeftim expellere, utilefque moliri excretiones, quæ fi alio die contingant, fignum eft naturam effe conturbatam, & tumultuariè operari. *Quartò*, debet effe fida, atque ita nullas morbi reliquias poft fe relinquere, unde recidivæ periculum fupereffe poffit. *Quintò*, debet effe fecura, id eft, cum facili ægri tolerantia, & fine ullis periculis fymptomatis. *Denique* talis crifis effe debet fpeciei conveniens, & ægrotantis naturæ, atque adeò illius ætati, & temperiei congener. Acuti morbi per excretionem, diuturni per abfceffum iudicari folent. Febris ardens in iuvene hæmorrhagiâ, in fene alvi fluxu, ut plurimùm iudicatur.

Crifis perfecta lethalis, contrarias habet conditiones ei, quæ falutaris eft.

Conditiones illas ex fupra dictis eruere facile eft, fi nimirum eas quæ pro falutari crifi propofitæ funt in contrarium ufurpemus. Ex his autem prima inter reliquas maximi momẽti eft; cùm ea crifis lethalis maximè cenfenda fit, quã non præcefferũt concoctionis figna. Si enim nullâ apparente concoctione, aliqua fiat perturbatio, & humorũ evacuatio, certiffimũ eft indicium naturæ irritatæ, & ab humorum malignitate laceffitæ. Unde fit, ut citiùs properet ad ftatum, quàm coctionis gradus ferre queat, & tunc temporis crifim minimè tutam fore, audacter pronunciandũ: idque eò magis, quo morbus naturâ fuerit periculofior. In morbo n. falutari, & minùs periculofo tunc etiam verendum eft, ne diminu-

diminutè iudicetur, & cum gravioribus, periculoſiſque ſymptomatis morbus deinceps revertatur, vel tandem diuturnior factus in mortem degeneret. *Coctiones* enim (inquit Hippocrates) *celeritatem iudicij, & morbi ſecuritatem oſtendunt: cruda verò & incocta, atque in malos abſceſſus converſa, dolores, aut diuturnitatem, aut acriſias, aut mortem, aut recidivam.* Hæc enim mala evenire ſolent, dum criſis nullo modo anteà iudicatur, unde oſtenditur naturæ conditiones & conſuetudines eſſe funditùs everſas, atque labefactatas à vi morbi, neque illam in criſi morborum eſſe debellaturam, ſiquidem in pugna nullum præſtitit ſpecimen victoriæ, quod perpetuò evenire ſolet in iis qui invicem pugnant; ille enim qui adverſus ſuum antagoniſtam victoriam eſt reportaturus, omnibus motibus ſtatim oſtendit, ſe inferiorem habere inimicum, licet ipſe aliquid ab inimico repatiatur. Verùm nullum oſtendere roboris potentioris ſignum, neceſſario ſignificat collapſam ruere facultatem.

Criſis imperfecta eſt, in qua morbus perfectè non iudicatur, ſed tantùm ſecundum partem; & alterius criſis futuræ locum poſt ſe relinquit.

Eaque duplex eſt, altera ad melius, altera verò ad deterius.

Ad melius ea eſt, quæ non omninò tollit morbum ſed facit, ut eum æger alacrius ferat.

Ad deterius eſt, quæ morbum facit vehementiorem, & magis periculoſum.

COROLLARIUM.

Præpoſitæ criſium differentiæ aliquas patiuntur difficultates, quæ hic paucis diluendæ ſunt. *Primò* enim non dari poſſe criſim perfectam, ſalutarem, aut lethalem, ſequentibus argumentis probari poteſt.

Primum. Si daretur criſis perfecta ſalutaris, eâ abſolutâ ſtatim perfecta ſanitas ſuccederet. Sed poſt criſim languida admodum eſt ſanitas, & imperfecta; omneſque actiones debiles, & infirmæ, morboſam potiùs indicant conſtitutionem, quàm ſanitatem.

Secundum. Non poteſt fieri tranſitus ab uno extremo ad aliud niſi per medium. Sed medium inter morbum, & ſanitatem, eſt ſtatus neuter. Ergo in quavis criſi fiet mutatio ad ſtatum illum neutrum, non autem ad perfectam ſanitatem.

Tertium. Convaleſcentes, qui ex morbo per criſim evaſerunt, eodem modo ut ægri conſervantur. At illud non fieret, ſi criſis perfecta fuiſſet & ſalutaris.

Quartum. Criſis etiam lethalis perfecta dici non poteſt, cùm mors illi ſuccedens deſtructio mera ſit, & perfectioni contraria.

Quintum. Omnis criſis à natura perficitur. At omnes naturæ actiones ad bonum perpetuò. Ergo nulla criſis poterit eſſe lethalis.

Ad primum, ſecundum, & tertium, dicendum eſt criſim perfectam ſalutarem appellari, cùm ab ea nulla portio materiæ morbificæ relinquitur in corpore, quæ morbum cõſtituere poſſit; licet verò ſtatim per criſim non ſit perfecta ſanitas, ſed tantùm ſtatus neuter convaleſcentiæ; ille tamen à præternaturali materia nullo modo dependet; ſed tantùm à partium languore, & imbecillitate, quæ à prægreſſi morbi violentia neceſſario fuit introducta. Ideò dicere poſſumus, perfectam tunc temporis eſſe ſanitatem, ſaltem ratione cauſæ morbificæ, quæ tota fuit vacuata. Et hoc ſufficit, ut criſis dicatur perfecta.

Ad quartum dicimus, in criſi lethali fieri deſtructionem ratione individui, & corporis ægrotantis; hoc tamen non impedire, quin aliqua in iis ſit perfectio ratione ipſius criſis, quæ quamvis lethaliter exerceatur, tamen dum integrè abſolvitur, perfecta quodammodo dici poteſt.

Ad quintum Reſpondeo, naturam perpetuò ſibi finem optimum proponere, ab eo tamen ſæpius aberrare, cùm debilis admodum eſt, ut præ nimiâ virium exolutione intentum aſſequi non poſſit, & oneri ſuccumbere cogatur.

Secundò, adverſus primam conditionem criſis perfectæ ſalutaris, obiici poſſunt duæ Hippocratis hiſtoriæ, quarum prima habetur 1. *Epid. ſect.* 3. Ubi refert, Metonem, abſque concoctionis ſignis, perfectè ad ſalutem fuiſſe iudicatũ. Altera habetur 3. *Epid. ſect.* 3. ubi etiam affirmat, Lariſſeam virginem ſine coctionis ſignis perfectè iudicatam. Verùm huic obiectioni duplex *reſponſio* ſatisfacit. *Primò* enim dicimus cum Galeno, hiſtorias illas raras eſſe, & extra ordinem naturæ, atque ideò ab Hippocrate obſervatas. Miratur enim Galenus *in commentario*, iſtas criſes nullam ſequutam fuiſſe recidivam, cùm præter naturæ conſuetudinem, & præter leges ordinarias ſalutaris criſeos, apparuerint. *Secundò* dicimus, illas criſes fuiſſe ſalutares, propterea quòd in principio multæ præceſſerant vacuationes, eæque ſatis laudabiles, multæque criſim fuerant conſequutæ ut ex hiſtoriis illis apparet. Licet autem illæ ſymptomaticæ quodammodo fuerint, ex eo quòd in principio prodierint ſine coctionis ſignis, tamen criticæ quodãmodo cenſendæ ſunt, quia vi naturæ oppreſſæ, factæ fuerunt, & materiâ turgente; vel ſaltem dicamus, illas fuiſſe mixtas, partim ſcilicet criticas, partim ſymptomaticas, quæ tamen materiam morbificam minuendo, potuerunt efficere, ut criſis poſtea ſuperveniens, ad ſalutem fuerit terminata; cùm eam præſertim aliæ ſubſequutæ fuerint evacuationes. Metoni enim poſt iudiciũ crebro ſanguis è naribus exiit; Lariſſæ verò virgini menſtrua poſt iudicium prodierunt, quæ nunquam apparuerunt, & ideo nulla ſubſequuta eſt recidiva.

Obiici etiam poteſt, naturam humores noxios dum turgent ſine coctionis ſignis poſſe criticè vacuare, cum Medico liceat ex divini ſenis præcepto, purgationes celebrare, turgente materia, nulla expectata cõcoctione. *Reſpondendum* eſt, in principiis morborum naturam oppreſſam à materia turgente, mixtas ſaltem vacuationes celebrare poſſe, partim ſcilicet criticas, & partim ſymptomaticas, perfectas criſes non poſſe, propter concoctionis defectum.

Tertiò adverſus quintam conditionem ſalutaris criſeos, quòd ſcilicet debeat eſſe ſecura, nempe cum facili ægri tolerantia; & ſine periculoſis ſymptomatis *opponi* poteſt auctoritas, ratio, & experientia. Nam Hipp. *aph.* 13. *ſect.* 2. noctem difficilem & gravem, imminentem criſim præcedere teſtatur, & Galenus *c.* 7. *l.* 3. *de criſibus*, varia ſymptomata, eaque acerbiſſima, ut perturbationẽ, deliriũ, difficultates reſpirationis, iactationes, pulſ9 inæqualitates, criticas vacuationes antecedere affirmat.

Deinde, non poteſt accidere criſis, niſi poſt certamen naturæ cũ morbo; & contentio illa non poteſt fieri ſine ſymptomatum exacerbatione: natura enim & morbus agunt invicem, & patiuntur, unde ægrotantis corpus neceſſariò affligitur. *Denique* oſtendit experientia, nullam criſim (quantumvis ſalutaris illa ſit) ſine ſymptomatum vehementia, & ſumma ægrorum agitatione exerceri. Ad hæc *Reſpondemus*, in criſi quidem multa apparere ſymptomata, ſed illa non eſſe periculoſa, ubi enim vires ſunt validæ & robuſtæ: ſymptomata quæ in criſi ſalutari ſunt perpetuò mitiora, nullum poſſunt afferre periculum. Nam quando illa ſunt admodum vehementia, lethalem criſim portendunt, vel ſaltem imperfectam, quæ ad deterius vergit.

Quartò, adversus ultimam conditionem salutaris Criseos, quòd scilicet debeat esse conveniens morbo, & ægrotantis naturæ, ita ut acuti morbi per excretionem, longi per abscessum iudicentur. Febris ardens in juvene per hæmorrhagiam, in sene per alvi͞ fluxum terminetur, hæc *obijci* possunt, quòd morbi acuti aut per excretiones, aut per abscessus iudicantur, ex Gal, *cap. 7. lib. 3. de Crisibus*. Deinde Febres pestilentes quæ sunt extremè peracutæ, per bubones & carbunculos solvuntur. Morbi etiam longi non solùm per abscessus, sed etiam per excretiones sæpe iudicantur. Neque crises illæ ægrotantis naturam sequi solent, febres enim acutæ juvenibus, non solùm per hæmorrhagiam, sed etiam per sudores, urinas, & alvi fluxum terminantur, quod etiam in senibus absque ullo discrimine contingit. His omnibus *Respondendum* est, propositam conditionem veram quidem esse, non perpetuò, & necessariò, sed ut plurimùm: habet enim natura suos motus ordinarios quos aliquando immutat, pro varia materiæ conditione, & dispositione eiusdem, ita ut materia, quam natura in tali ætate per hæmorrhagiam vacuare est consueta, si non in partibus inferioribus sit sita, commodiùs per urinas, aut alvi fluxum vacuetur.

CAPUT IV.

De signis Crisium.

Signa Critica in tres classes dividuntur, quorum alia antecedentia, alia concomitantia, alia denique subsequentia nominantur.

Antecedentia rursum duorum sunt generum, alia tempus crisium prænuntiant, alia speciem crisis significant.

Tempus futuræ criseos ex duobus innotescit, acuti morbi, & concoctionis signis: quæ à nobis exposita sunt, sect. 5. Semiotices, cap. 4.

Speciem crisis significant ea signa, quæ ostendunt per quem locum crisis adventura sit, videlicet per vomitum, alvi fluxum, sudores, urinas, hæmorrhagiam, menses, hæmorroidas, vel abscessum. Quæ omnia fuerunt à nobis exposita, sect. 3. Semioticæ, c. 6. 7. 8. 9. 10. & 11.

Signa crisim comitantia sunt, quæ cum ipsa specie crisis simul apparent, crisimque ipsam dum fit bona ne sit, an mala, perfecta, an imperfecta indicant.

Suntque ipsæmet causæ, & species criticæ, quæ duæ omninò sunt, excretio & abscessus.

Excretio ea salutaris & bona dici debet, quæ commodè fit, ut autem commodè fiat, quatuor requiruntur, qualitas laudabilis, quantitas moderata, tempus opportunum, & excernendi modus naturæ familiaris.

Qualitas humoris qui excernitur laudabilis est, si & peccans, & coctus humor vacuetur.

Quantitas moderata est, quæ neque exigua, sed sufficiens, neque immodica est, nam exigua damnatur, & suspecta est, qualis est substillum sanguinis, sudatiuncula, vomitus exigui: immodica periculo non vacat.

Tempus opportunum est dies criticus, quæ enim excretiones aliis diebus contingunt, suspectæ sunt.

Excernendi modus est naturæ familiaris, si excretiones primùm fiant confertim, non sensim & paulatim, deinde si fiant per loca conferentia, & legi naturæ commoda.

Ut verò per loca convenientia fiat evacuatio, tria sunt necessaria, Primùm, *ut locus non sit loco morbi dignior*; Deinde *ut habeat rectitudinem; postremò, ut transitus patentes habeat.*

Abscessus ut legitimus sit, tria spectanda, quò, unde, & propter quid.

Quò, *partem denotat in quam decumbit, quæ debet esse inferior, ignobilior, remota ab affecta parte, & totius materiæ morbificæ capax, alioqui periculum refluxus.*

Unde, *partem denotat ex qua, dextrane, an sinistra; debet enim fieri decubitus secundùm rectitudinem.*

Propter quid *causam designat, ob quam oritur abscessus, id est, num à natura cocto morbo, aut à materia cogente, & divexante adhuc humore crudo, nam si crudo existente morbo fiat parvus erit abscessus, & morbum perfectè non iudicat.*

Hæc omnia speciatim à nobis exponentur *Sect. 3. Semiotices cap. 2.* dum signa examinabimus, quæ desumuntur ab excrementis, per varias corporis partes profluentibus.

Signa crisim consequentia, ostendunt, an crisis perfecta fuerit, & an inde perfecta sanitas expectanda sit: an verò fuerit imperfecta, & motus sit recidivæ. Illa autem desumuntur ab actionibus, excrementis, & qualitatibus corporis, quæ si ad statum naturalem plurimùm accedant, salutaris fuit excretio: si vero ab eo valde recedant, fuit imperfecta crisis, & periculum est recidivæ. Hæc etiam erunt à nobis explicanda cap. ultimo partis prognosticæ *in quo agitur de signis futuræ recidivæ in convalescentibus.*

CAPUT V.

De diebus criticis.

Dies critici illi dicuntur, in quibus crises solent contingere.

Eorum tres sunt differentiæ: Alii dicuntur verè & perfectè critici, alii indices, alii intercidentes.

Perfectè critici, principes, aut radicales appellantur, quoniam, quæ his diebus contingunt crises, omnes perfectæ criseos notas habent: eiusmodi sunt septenarii tres, nimirum septimus, decimus quartus, & vigesimus.

Hisce duobus frequentiùs perfectæ, ac salutares crises solent contingere, quia natura in illis, præcipuè quando utiliter operatur, & absolutum supra morbum dominium obtinet, singulare adversus causam morbificam certamen aggreditur, eamque per ductus convenientes excludit. Illi autem sunt septenarii tres, quia natura septenario numero gaudet. Nam septimo mense fœtus vitales edit, septimo ætatis anno dentes prodeunt, decimoquarto menses erumpunt; & per singulos annorum septenarios, magnæ mutationes in hominibus contingũt. Horum primus est septimus, non solùm ordine, sed etiam potestate & viribus, ut testatur Gal. 1. *de dieb. decret. cap.* 4. Eumque cum Rege clementissimo confert, qui multos à pœna liberat, eosque salvos dimittit, ut plurimùm enim quæ illis diebus contingunt crises, bonæ & salutares sunt. Si verò quædam malæ contingant, non perniciosæ sunt, quemadmodum futuræ essent, si alio die contingerent.

Secundus est decimusquartꝰ, in quo iudicantur morbi, qui septimo judicari nequiverunt, nondũ satis concoctâ materiâ; at si ante decimum quartum crisis contingat, nõ est perfecta; sed fit naturâ irritatâ, aut copiâ, aut qualitate materiæ. Cùm enim dies critici per septimanas numerentur, decimusquartus est finis secũdæ septi-

feptimanæ,unde factum eft,ut ab Hippocrate appelletur impar; quandoquidem non confideratur à primo die morbi, fedà primo die fecundæ feptimanæ. Eft porrò terminus morborum acutorũ,ut teftatur Hipp. *aph.* 23. *fect.* 2. *Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicatur.* Quod etiam confirmat *in Coacis: Ardenter febricitantes iudicant quatuordecim dies vel ad interitum, vel ad falutem.* Cuius tamen fententiæ veritatem labefactare videntur plures hiftoriæ,quæ habentur in *Epidemiis*, eorũ,qui cùm acutè febricitarent, ultra decimũ quartũ producti funt. Herophon decimo feptimo iudicatus; uxor Philini vigefimo interiit; Chærion vigefimo iudicatus eft: hi autem omnes acutâ febre correpti: Cui *obiectioni Refpondendum* eft, acutos morbos verè dici, ex Hippocratis, & Galeni doctrina, qui celeriter,continenter,& vehementer moventur,neq; acutorum nomen obtinere, donec vehementiam fumpferint; licet igitur quidam morbi iudicentur decimo feptimo,& vigefimo, quoad morbi initium, femper tamen iudicantur decimo quarto, quoad morbi vehementiam, & impetum. Nam huiufmodi morbi decimo feptimo & vigefimo iudicati, non ftatim à principio fumunt impetum & vehementiam, fed paulò poft. Sic qui in fine quaternarii vehementiam ceperunt, licèt decimo feptimo finiantur: proculdubio decimoquarto fuæ vehementiæ iudicati funt; & qui feptimo vehementiores apparuerunt, vigefimo iudicati,decimoquarto fuę vehementię folvuntur. Unde Galenus *commentario in prædictum Aphorifmum*; *Nullus*,inquit, *inventus eft unquam,qui ab initio velociter moveretur,hunc tranfgredi terminum, qui aliquam ex dictis non acceperit mutationem.* Quamvis enim aliquando decimofeptimo,aut vigefimo definat morbus acutus: tamen intra fuum decimumquartum iudicatum effe comperimus, fi computationem incipiamus ab eo die, quo citatior, & vehementior morbus fieri incipit. Quòd patet ex Hippocr. hiftoria adolefcentis in Melibœa, qui decima die deliravit, vigefimâ valde infanavit, & vigefima quartâ obiit: quo conftat, decimo quarto vehementiæ obiiffe, quandoquidem illa incepit tantum die decimâ morbi. Quamvis autem apud Hippocratem quidam morbi acuti nominentur, qui ad quadragefimum, aut fexagefimum diem extenduntur,tamen illi verè, & propriè acuti non funt, quia non habent vehementiam & impetum, fed lentè progrediuntur: ideòque acuti ex decidentia vulgò nominantur, quandoquidem ex acutis producti funt per crifim imperfectam iudicatis: vel inæqualiter procedunt, ob inæqualem viciffitudinem remiffionis, & exacerbationis.

*Tertius ex diebus Principibus eft vigefimus, qui feptimus eft à decimoquarto, quandoquidem decimusquartus bis numeratur;eft enim ultimus fecundæ feptimanæ, & primus tertiæ, ut docuit Hipp.*aph.24.fect. 2. *ubi dies indices præcipuè obfervant:* Contemplabilis, *inquit*, eft decimusfeptimus,eft enim quartus à decimoquarto. *Unde neceffariò fequitur, vigefimum effe feptimum à decimoquarto.*

Idipfum confirmat idem Hippocrates pluribus hiftoriis in *Epidemiis*,ut Ctiærionis, uxoris Philini,filiæ Euryanactis, qui iudicati funt die vigefimo. In aliis verò qui iudicati funt poft vigefimum, contigerunt crifes in quaternionibus & feptimanis, computando à vigefimo. Sic Abderitana virgo vigefimoquarto iudicata eft: Anaxion verò trigefimoquarto.

Attamen, adverfus hanc doctrinam *opponi* poteft, quod idem Hippocrates *aph* 36 *fect.* 4. vigefimumprimum inter decretorios enumerat, omiffo vigefimo. *Sudores*, inquit, *febricitantibus boni,qui manare cœperunt die tertio, quinto, feptimo, nono, undecimo, decimoquarto,decimofeptimo,vigefimoprimo.* Quod etiam confirmat *in epid.* & *libello de diebus decretoriis*, in quibus vigefimumprimum refert,omiffo vigefimo.

Cui difficultati *Refpondendum* eft, crifes quæ in tertia feptimana contingunt, ut plurimùm partem vigefimi,& vigefimi primi occupare:unde fit, ut aliquando ab Hippocrate crifis ad vigefimum, aliquando verò ad vigefimum primum referatur. Fuit tamen magis confentaneum, criticum appellare diem à quo incipit, quàm à quo finitur crifis.

Indices, qui contemplabiles,& internuntii nominantur funt,qui crifim feptenario futuram indicant: funtque numero tres,quartus,undecimus, decimusfeptimus.

Contemplabiles appellantur, quòd ex eorum contemplatione crifis futura foleat prævideri; ideòque etiam internuntii nominantur, & frequentius indices, quòd indicent, & prænuntient diem futuræ crifeos: idque fit per concoctionis figna, quæ in urinis præcipuè apparent:unde Hippocrates in *prognofticis* & *aphorifmis*: Urina quæ quarto die hypoftafim habet albam, levem, & æqualem folutionem morbi feptimo fieri oftendit. Ex principibus autem diebus,unufquifque fuum habet indicem: quartus nimirum eft index feptimi,undecimus decimiquarti, & decimus feptimus vigefimi. Ifti verò dies inter criticos etiam recenfentur, quòd non fimpliciter indices fint, fed quòd in iis etiam non rarò crifes foleant contingere, quanquam minùs perfectæ.

Horum igitur primus eft dies quartus, qui primò & per fe, & ex fui natura index eft feptimi, ut diligenter annotavit Gal. *cap.* 11 *lib.* 2. *de diebus decretoriis*, ubi docet crifim quarto indicatam per figna concoctionis,die feptimo contingere, fi nihil impediat. Multa etenim poffunt naturæ motum inhibere, non folùm in feptimo, fed etiam in omni die critico, ex parte fcilicet, vel ægri ipfius vel Medici,vel aftantium, à quibus multi errores committi poffunt: ut fi Medicus die feptimo catharticum exhibeat, fi æger aut aftantes Medico non obfequantur, & legitimum tum remediorum, tum rerum non naturalium ufum pervertant. Eft autem quartus dies,inter decretorios collocandus; indicat enim morbos extremè peracutos, ut teftatur Hippocrates *in prognofticis*, *Mitiffima*, inquit, *febres, & fignis firmata fecuriffimis, quarto die, aut citius definunt,maligniffimæ verò, & horrendis comitata fymptomatis, quarto die aut citius interimunt.* Sic in *Epidemiis*, Periles, quarto die prorupto univerfali fudore, acutiffima febre defunctus eft. Calvus Lariffæus femur dextrum doluit, quarto die circa meridiem mortuus eft, celerrimè & acutiffimè. Attamen rariffimæ funt illæ crifes, quæ in quartum diem incidunt, frequentius n. tertio,aut quinto die contingunt,quia acutorum morborum exacerbationes diebus fiunt imparibus. Atiif-dem diebus indicantur morbi, quibus exacerbantur,ut docuit Hippoc. in *Epid.* ac proinde teftatur Galenus fe femel tantum, Archigenem verò bis crifim die quarto obfervaffe.

Secundus ex Indicibus eft Undecimus, qui tamen non ita perfectè decimumquartum indicat, ut quartus feptimũ. Quemadmodum enim dierum perfectè iudicantium vis fenfim minuitur:ita & indicantium, quandoquidem,quo citius crifes perficiuntur, eo maiorem oftendunt naturæ potentiam fupra caufam morbificam; & quo magis protrahuntur,eo maiorem oftendunt imbecillitatem aut faltem materiæ contumaciam, ut ideò non tam firmiter & ordinatè iudicia

obean-

obeantur. Non folùm autem indicat dies undecimus, fed etiam iudicat: An non ita perfectè, & frequenter quemadmodum verè critici; plurima tamen exempla apud Hippocratem referuntur in *Epid. mus*, eorum, qui undecimo die iudicati funt, & Gal. *cap. 7. lib. 1. de diebus decretoriis*. fe uno autumno, omnes die undecimo iudicatos, obfervaffe fcribit.

Tertius ex indicibus eft decimus feptimus, qui non ita firmiter indicat quemadmodum quartus, & undecimus, fed potentiùs multò decernit, & inter criticos validiores, à Galeno, aliifque autoribus numeratur. Attamen Archigenes, & alii, qui integros dies numerant, atque adeò vigefimumprimum, non vigefimum, verè criticum ftatuunt, decimumoctavum proinde admittunt, non decimumfeptimum, quos Gal. prolixè impugnat, 2. *de diebus decretoriis, cap. 4.*

Intercidentes, qui & intercalares, feu irrepentes, vel provocatorii nominantur, funt qui inter principes, & indices intercidunt, crifefque imperfectas moliuntur, funtque tertius, quintus, nonus, decimustertius, & decimusnonus.

Provocatorii dicuntur, quòd naturam interdum provocent ad excretionem, unde crifis in illis aliquando contingit, fed imperfecta, quia fit naturâ irritatâ ante tempus fibi ordinarium, & maximè confentaneùm. Unaquæque feptimana habet dies fuos intercidentes. Prima enim habet duos, tertium, & quintum: fecunda habet itidem duos, nonum, & decimumtertium: Tertia verò feptimana unicum tantùm habet, nimirum decimumnonum, Sunt autem illi dies quodammodo critici, quia impares. At morbi acuti diebus imparibus exacerbantur, & in illis exacerbationibus folent contingere crifes, quia tunc temporis natura irritatur ad excretionem. Attamen illæ crifes quæ fiunt ab irratione, imperfectæ funt, ut antea dictum eft.

Reliqui verò dies, qui neque principes funt, neque indices, neque intercidentes, vacui, & medicinales nominantur; funtque fextus, octavus, decimus, duodecimus, decimusfextus, & decimusoctavus.

Vacui dicuntur, quia nec decernunt, nec indicant, nec provocant, neque ullo modo critici funt: & fi quando crifis in illis contingat, mala eft. *Medicinales* verò appellantur, quia in illis omnia medicamentorum genera, atque adeò purgantia tutò exhiberi poffunt, quod docuit Hippocrates, *quarto de morbis*, infigni contextu. *Quicumque*, inquit, *febre continuâ corripti, cathartico diebus paribus ufi funt, hi nimium purgati funt nunquam: At qui diebus imparibus cathartico funt ufi, nimium funt purgati, & multi perierunt.* Decretorii etiam quodammodo dici poffunt, non fimpliciter, fed cum adiectione, ut fcilicet mali fint decretorii, nunquam enim falutariter indicanti, fed peffimè, infidè, & periculosè: quoniam quæ in illis diebus contingunt crifes, à morbi malignitate fimpliciter fiunt, non à natura, aut vincente aut faltem irritatâ, quemadmodum in provocatoriis contingit. Horum peffimus eft fextus, qui tyrannus à Galeno nuncupatur, feptimo purè contrarius qui Rex ab eodem vocabatur. Ideò quæcunque crifes in fextam diem incidunt peffimæ cenfendæ funt *fudores fexto die manantes, peffimi*, inquit Hipp. *in Coac.* & in *Aphorifmis icterus fexto die lethalis eft.* In *Epidemiis* verò quamplurimæ hiftoriæ repeririuntur, ut Drōmeadæ conjugis, Hermocratis, Philifci, & aliorum, quibus die fexto infelices crifes contigerūt. Verùm *obijci* poteft ex *fect. 3. lib. 3. Epid* Larifsæam virginem die fexta falutariter fuiffe iudicatam.

Refpondemus cum Galeno, rariffimum effe iftum cafum, & præter naturæ confuetudinem accidiffe, neque enim die critico accidit hæc crifis, neque fignis coctionis fuerat præmonftrata, ut antea dictum eft. Sed caufa falutaris crifeos referenda eft ad rarum, in extraordinarium naturæ conatum, quæ triplicem in hac virgine evacuationem molita eft, fcilicet per menftruam purgationem, largam hæmorrhagiam, & copiofum fudorem. Idem ferè aliquorum dierum parium, qui ufque ad vigefimum inveniuntur, efte iudicium. Quanquam enim quidam Neoterici cenfuerint, morbos fanguineos diebus paribus iudicari, quia paribus moventur; tamen rariffimè illud fit, tum quia in febribus acutis quæ ex fanguine fiunt, fanguis facilè in bilem degenerat, aut faltem ea illius portio quæ putredinem contrahit, tum quia crifes non fimpliciter exacerbationes fequuntur. fed multò magis caufam fuperiorem, quæ *cap. de caufis* fufiùs illuftrabitur.

Critici etiam nuncupantur à vigefimo ad quadragefimum per feptenarios, vigefimus feptimus, trigefimus quartus, & quadragefimus. A quadragefimo ad centefimum & vigefimum per vicenarios fexagefimus, octuagefimus centefimus, centefimus & vigefimus; poft hunc vero perit dierum criticorum vis, & crifes menfibus annifque fieri dicuntur.

Dies Critici præcipui & magis ordinarii funt illi, qui in morbis acutis folent contingere. Illi autem morbi acuti fi ab initio fumant vehemētiam, decimo quarto die, aut citiùs iudicantur; fi verò non incipiant moveri celeriter & vehementer, nifi in fine primæ feptimanæ, ad vigefimum extenduntur, qui ea ratione terminus eft morborum acutorum. Morbi verò qui ultra vigefimum extenduntur, acuti ex decidentia nominantur, & in illis crifes folent contingere, fed minùs frequenter, atque adeò non anteà per quaternarios, fed tantùm per feptenarios numerantur ufque ad quadragefimum, in quo perit eorum vis, & dies per vicenarios tantùm numerantur, ufque ad centefimum, & vigefimum, & in quo etiam crifes tum falutares, tum lethales contigiffe, legimus apud Hipp. 3. *Epid. fect. 3.* ubi Heropytus centefimo vigefimo perfectè, & falutariter iudicatus eft. Et Pacius in Thafo, centefimo & vigefimo moritur. Ultra illud tempus, vis dierum criticorum non extenditur, fed poftea menfibus & annis crifes, vel potiùs corporum mutationes contingunt, ut teftatur Hipp. *aph. 28. fect. 3. Plurimi*, inquit, *morbi puerulis indicantur, nonnulli quidem in quadraginta diebus, nonnulli in feptem menfibus, nonnulli verò in annis feptem, quidam verò iam ad pubem accedentibus.*

Dierum Criticorum comparatio debet fieri ab ea hora, in qua æger percipit manifeftam actionum læfionem.

Nulla poteft fieri dierum criticorum computatio, quin certò ftatuatur totius morbi principium, & ipfa notetur hora, quâ patiens cœpit ægrotare. Ab illa enim hora ad fimilem fequentis diei, primus dies computatur, & alii confequenter. Sed admodum difficile eft, horam illam ftatuere, & in eo multi errores fæpe committi folent, quandoquidem vulgares Medici principium morbi computare folent ab hora decubitus, quod quidem poteft locum habere in delicatulis, & molliribus hominibus, qui ex leviori affectu ftatim folent decumbere; at in robuftioribus, & laboribus affuetis, fallaciffimum effe confuevit, quandoquidem illi plerumque morbum adhuc incipientem, neque tanto-perè gravem, erecti etiam per plures dies aliquando ferre confueverunt; neque in lectoretinentur, donec à morbi vehementia ferè opprimantur. Vera igitur

compo-

computatio debet institui ab ea hora, quâ in ægro primùm percepta est sensibilis actionum læsio, quâ videlicet, vel non potuit prandere, vel cœnare, vel consuetomodo ambulare, & solita officia exercere: uno verbo ab eo tempore, quo febricitate cœpit, si febris sit primaria, & non symptomatica. Sed quia febris rarò ab ægro, vel astantibus dignoscitur, ideò Medicus ex symptomatum relatione, primaque eorum invasione facilè ipsam febrem, ipsiusque principium coniicit. Unicum tamen indicium verum & facile febris incipientis sæpissimè occurrit, quòd videlicet morbi acuti frequenter cum rigore, vel horrore incipiunt. Si igitur æger Medico referat, se dum cœperit malè habere, frigus aut horrorem tali horâ percepisse, illa certè hora erit morbi principium, à quo dies critici debent computari.

In puerpera muliere, febre acutâ laborante, si partus naturalis fuerit, computatio dierum Criticorum debet fieri à febre, & non à partu: si verò partus fuerit praternaturalis, computatio facienda est à partu, non autem à febre.

Hoc Theorema difficillimam quęstionem continet, & admodum intricatam, utpote, quæ ipsum Hippocratem habet sibi ipsi repugnantem, & rationum momenta utrinque gravissima, patiatur. Hippocr. 3. *progn. aph.* 12. *pars modo*, inquit, *in mulieribus iudicationes fiunt à partu.* Et Gal. in *comment. eius loci*, eandem sententiam confirmat, his verbis: *Principium enumerationis tibi fiat, non quo die cœperint febricitare, sed quo pepererint: in quibusdam igitur, circa secundum aut tertium incipiunt diem à partu ex quo multi numerant futuram iudicationem; sed res non ita se habet, nam ex quo pepererint, numerationem oportet fieri dierum.* Quod quidem præceptum in praxin revocavit idem Hipp. 3. *Epid. sect.* 2. *Ægr.* 10. 11. & 12. & *sect.* 3. *eiusdem libri. Ægr.* 14. In quibus locis proponit historias diversarum mulierum enixarum, acuto morbo laborantium, in quibus dies computantur ab ipso partûs die. Id ipsum confirmari potest ratione validissimâ. Ab eo enim, die numerandum videtur morbi principium, quo incipit moveri humor: At in die partus humor moveri incipit, fit enim maxima naturæ cōtentio, & humorum agitatio: ergo ab illa humorum exagitatione debet fieri computatio. Contrà verò idē Hipp. 1. *Epid. Ægr.* 4. In uxore Philini, quæ die à partu decimoquarto, febre correpta est, dies computat à die febris non à die partus. Item *Ægr.* 5. *sequenti*, in Epicratis uxore, quæ secundo à partu die febricitate cœpit, computationem instituit à febre, non à partu. Tum etiam *Ægr.* 11. *eiusdem libri* in Dromeadæ coniuge, quæ secundo à partu die, rigore, & febre acuta correpta est, eandem computationem facit à die febris, non à die partus. Ratio etiam pro hac sententia efficaciter militat. Si enim aliqua ratione computatio deberet fieri à die partus, esset maximè, propter motionem materiæ, quæ in partu fit, sed hæc motio non est causa sufficiens; quantumcunque enim materia ante febrem ex occasione aliqua moveatur; computatio nihilominus incipit ab ipsa febre, non à commotione: Sic in vehementissima corporis exercitatione, ex qua febris oritur non fit computatio ab ipsa exercitatione, in qua fuit humorum commotio, sed à febre tantùm, quæ postea subsequuta est. Hæc controversia proposito Theoremate resolvitur. Partus enim vel naturalis est, vel præternaturalis. Differunt inter se symptomatum gravitate, & levitate, ac præcipuè expurgatione, quæ in naturali ritè procedit; in præternaturali verò supprimitur. Si igitur naturalis fuerit partus, non potest fœmina intra terminum expugationis, nisi forte ex aliqua procatarctica causa, febre corripi, ut quæ ab omnibus excrementis ritè expurgatur. Si verò partus præter naturalis sit, constat ipsum morbi naturam induere, cùm satis multas operationes lædat; Atq; ita, febris quæ huic morboso partui succedit, ex ipso partu censenda est pendere, atq; ita, rationem habet febris symptomaticæ; & computatio dierum cùm debeat fieri à principio morbi, facienda erit à partu, qui morbosus est. Hoc observavit Hippocrates in ægrotis supra propositis: Mulieres quarum fit mentio *histor.* 10. 11. & 12. *sect.* 2. *lib.* 3. *Epid.* partum habuere præternaturalē: dies enim priores, aborsum passæ sunt: Tertia verò laboriosè peperit. Tum illa quæ habetur *hist.* 14. *sect.* 3. cum difficultate peperit, & non valde purgata est. Ideò in illis quatuor, Hippocrates computationem instituit à die partus, in aliis verò quæ continentur *hist.* 4. 5. & 11. *lib.* 1. partus fuit naturalis: uxor enim Philini fœmellam pepererat, secundum naturam factâ purgatione, & alioqui leviter degebat: Uxor Epicratis pepererat filiam, & alia omnia secundum rationem prodibant. Et Dromeadæ coniux filiam etiam pepererat aliáque omnia secundū rationem fiebant. Ideò Hippocrates in illis computationem instituit à die febris, non à die partus. Vnde liquidò constat, computationem in partu naturali debere fieri à die febris; & in partu præternaturali ab ipso partus die. Verùm adversus hanc decisionem insurgit Amatus Lusitanus, author alioqui gravissimus in *scholio curat.* 34. *centur.* 1. *Reverà*, inquit, *hoc responsum ad Hippocratis mentem ficulneum est, & nullius valoris:* idque ostendere nititur ex *hist.* 2. *sect.* 3. *lib.* 3. *Epid.* quæ est de muliere, quæ cùm filiam peperisset, & purgata non esset, eam febris acuta horrida tertiâ die corripuit, in ea autem existimat Amatus, computationem fieri à die febris, cùm tamen constet, partum fuisse præternaturalem, quandoquidem purgata non fuerat. Hanc autem computationem à die febris, colligit ex sequentibus Hippocratis verbis, quæ in historia continentur; *postquam autem riguisset, febres continuæ*, &c. *Ut ex iis*, inquit, *Lector intelligat, à tertia die post partum connumerationes fecisse.* Sed bonus ille vir male interpretatur verba Hippocratis, ex quibus nihil aliud colligi potest, nisi quòd febris continua à tertia die partus consequuta est, & symptomata illam comitantia. Imò verò, ex toto historiæ discursu, satis liquet, computationem fieri à die partus, non à die febris; quemadmodum Valesius, & Mercurialis, gravissimi librorum Epidemium Interpretes, idipsum apertè asseruńt. Et ita, proposita distinctio quæstionis decisionem continens Hippocratis doctrinæ erit consentanea. Sed unus adhuc remanet scrupulus; ut scilicet absolutè Hipp. 3. *progn.* velut regulam generalem proponens præcipit simpliciter à die partus esse computandum? *Respondendum est*, Hippocratem in *lib. Epid.* varia annotasse experimenta, & multos casus observasse, prout eveniebant, ex quibus deinde regulas, & canones concinnavit, qui in libris Prognosticōn, & Aphorismorum continentur, ut docet Gal. *lib.* 1. *de diebus decretoriis, cap.* 3. Canones autem illi ex iis deprompti sunt, quæ ut plurimùm eveniunt, fit autem ut plurimùm, ut febris, quæ partum proximè sequitur, ab ipso partus vitio dependeat; ideò etiam, ut plurimùm, à partu computatio instituenda est. Raró autem fit, ut partu naturali existente febris exoriatur, quæ tunc temporis non potest aliunde, quam à causa procatarctica, & externa provenire.

In vulneribus capitis, & aliis quibuscunque, computatio dierum criticorum debet institui à die vulneris, non à die febris.

Eadem est ratio vulneris, quæ partus præternaturalis:

lis: febris enim quæ ei ſupervenit, ſymptomatica eſt; vulnus verò eſt morbus primarius, à quo dierum criticorum numerus eliciendus eſt.

In morborum recidivis debet fieri computatio dierum Criticorum, ab initio ipſius morbi, non à recidiva.

Recidiva fit ex reliquiis prioris morbi, quæ non fuerunt integrè vacuatæ, atque ita idem morbus cenſendus eſt, cum ſit eadem materia, in quo contingit quidem remiſſio febris inter radicem & recidivam, ſed non vera intermiſſio, ut oſtendunt ſymptomata ab Hippocrate annotata, dum inquit, *ſi quid eius quod effunditur, intus relinquitur, promptū ſitis intus relicta, oris exſiccatio, & inſuavitas, eadem ratione; quæ omnia morbi non integrè ſoluti ſunt indicia*, Quia igitur is cui ſupervenit recidiva; nondum erat plane liberatus ab illis accidentibus, computatio debet eſſe unica, quia ex eo, quòd prior affectus non erat verè ſolutus, ſed tantùm ex aliqua ſui parte. Sic Hipp. in *Epid.* perpetuò dies numerat à priori morbo; nunquam autem à recidiva, ut videre eſt in hiſtoriis Hermocratis: Anaxionis, Herophontis, Cleanactidis, uxoris Epicratis, & aliorum.

CAPUT VI.

De cauſis criſium, & dierum criticorum.

Criſis quoddam quaſi compoſitum eſt, conturbationem, evacuationem, & ſubitam mutationem ad ſalutem continens.

Conturbatio eſt congeries criticorum ſymptomatum, quæ ex agitatione materiæ morbificæ oriuntur. Illa autem agitatio fit, vel à cauſa externa, qualis cœli, aſtrorumque motus & influxus, vel interna, ſcilicet natura ipſa.

Quomodo influxus ſyderum motiones criticas efficiant, inferius explicabitur. Iam verò natura in conturbatione critica humores morbificos exagitat, quia dum illi ſecreti ſunt à laudabili & benigniori materia, magis naturam irritant: ideòque illa ad expulſionem accingitur, licet enim humores illi concocti ſint, atque adeò acrimoniâ, & malignâ quadam qualitate, naturam moleſtantes, eam ad excretionem impellunt.

Evacuationis cauſa eſt facultas expultrix, quæ vel copia, vel qualitate materiæ irritata, id quod moleſtum eſt, criticè expellit.

Facultas expultrix, una eſt ex iis, quæ naturales ſubſervientes nominantur, ſuumque opus exercet beneficio caloris nativi, & ſpirituum, tum per fibras ſingulis partibus ingenitas.

Cur verò criſis, ſeu critica evacuatio, in ſeptenariis potius, & quaternariis diebus contingat, quàm aliis temporibus, id quidem à motu Lunæ, tanquam cauſa principali dependet.

Cauſa criſeos, & cauſa dierum criticorum omninò diſtinguendæ ſunt, cùm ſint res toto genere diverſæ. Nam cauſa criſeos eſt facultas expultrix, quæ id quod moleſtum eſt expellit. At cauſas dierum criticorum inveſtigare, non eſt quærere, quid humores vitioſos è corpore expellat, ſed cur facultas expultrix non in omnibus, ſed certis quibuſdam diebus, quæ ſibi moleſta ſunt, frequentius & facilius ſoleat expellere: id autem à motu Lunæ pendet, quæ variis ſuis aſpectibus has motiones efficere ſolet.

Luna maximum habet dominium in hæc inferiora, præſertim in corpora humida, in iiſque inſignes efficit mutationes, præcipuè in coniunctionibus, oppoſitionibus, & quadraturis, in quibus etiam criſes ſolent contingere.

Quas Luna variis ſuis aſpectibus in hoc inferiori mundo mutationes efficiat, & quomodo hinc venti & tempeſtates mutentur, ſata feliciùs vel infeliciùs creſcant, cancri & conchylia, nunc plena ſint, nunc vacua, ſatis compertum eſt nautis, agricolis, & ipſis muliérculis. Præcipuum autem hic planeta dominium in corpora humida obtinet; unde non mirum eſt, ſi eam in humores noſtri corporis poteſtatem habeat, ut eos certis diebus commovere, & inde criſin excitare valeat. Id autē maximè præſtare ſolet in ſuis aſpectibus, ad quorum rationem dies Critici numerantur. Primus enim Lunæ aſpectus à coniunctione, eſt ſextilis, ſeu hexagonus ſiniſter, qui quarto die contingit. Secundus, quadratus ſeu tetragonus ſiniſter, die ſeptimo. Tertius trigonus ſiniſter appellatus, die undecima. Quartus, qui oppoſitus, ſeu diameter dicitur, die decimoquarto. Quintus, trigonus dexter, die decimoſeptimo. Sextus, tetragonus ſeu quadratus dexter, die vigeſimo. Septimus, ſextilis ſeu hexagonus dexter; die vigeſimo quarto. Octavus, in cōiunctione, die vigeſimo ſeptimo. Iſti autem dies aliquam habent latitudinem, ut infra docebitur: ſufficit nunc annotare, aſpectuum Lunę computationem eandem eſſe cum dierum criticorum computatione, quæ *cap. ſuperiori* fuit propoſita.

Motus dierum criticorum non pendent ab aſpectibus, quos habet Luna cum Sole, ſed ab aſpectibus, quos habet cū ſigno Zodiaci, & loco cœli, in quo erat in principio morbi.

Si criſes moverentur, à phaſibus Lunæ cum Sole, nulla eſſet dierum criticorum ratio, quia omnes ægroti, quocunque die ægrotare cœperint, uno eodemque die criſin paterentur; v. g. in principio plenilunii, ubi fit oppoſitio Lunæ cum Sole; vel in novilunio, ubi fit coniunctio; vel in quaternionibus. Ideò exiſtimandum eſt criſes, ab huiuſmodi aſpectibus non dependere; ſed potius ab aſpectibus Lunæ ad illud ſignum, & ad eum locum zodiaci, in quo erat in principio morbi, & ſic ſeptimo die morbi Luna eſt in quadrato aſpectu ad eum locum, & decimo quarto eſt in oppoſito, atque ita de cæteris.

Computatio dierum criticorum non eſt inſtituenda iuxta menſem ſynodicum, qui & coniunctionis appellatur; neque iuxta menſem apparitionis, ſeu illuminationis; neque iuxta menſem medicinalem: ſed iuxta menſem periodicum, ſeu peragrationis.

Menſis *Synodicus* eſt illud tempus, quod inter unam atque alteram Solis & Lunæ coniunctionem intercedit, eſtque dierum 29. hor. 13. atque ita tres ſeptimanæ non viginti, ſed viginti duos dies, & horas tres conſtituunt, ideoque iuxta illum menſem non poteſt fieri computatio dierum criticorum. Menſis *illuminationis*, ſeu *apparitionis*, eſt intervallum à primo Lunæ novæ conſpectu ad diem uſque evaneſcentis; eſtque dierum 26. hor. 12. neque iuxta illum menſem poteſt fieri computatio, quia tres ſeptimanæ ſunt tantùm dierum 19. hor. 12. Menſis *periodicus*, ſeu *peragrationis* eſt illud tempus, quo Luna totum zodiacum peragrat, & ab uno puncto profecta, ad idem redire ſolet; eſtque dierum 27. & hor. 8. Atque ita tres ſeptimanæ dies viginti, & horas duodecim efficiunt. Hunc etiam noluit Galenus ordinem dierum criticorum poſſe cōſtituere; ideo novum menſem commētus eſt, quem *medicinalem* appellavit, ex menſe periodico, & illuminationis compoſitum, qui duo ſi coniungantur, faciunt dies 53. & horas 20. cuius ſummæ dimidium facit dies 26. horas 22. & illud

illud dimidium constituit mensem medicinalem Galeni, cuius tres septimanæ faciunt dies viginti, & 4. horas, sed nunc Galeni mensem omnes, tum Medici, tum Astrologi tanquam commentitium, portentosum, & ab omni veritate alienum rejiciunt, ac contemnunt. Quorũ rationes brevitatis causâ omittimus, quia notissimæ sunt. Sufficiat monuisse, dies decretorios à vero Lunæ motu desumendos esse, qui mensem *peragrationis* constituit, & à quo prędicti aspectus constituuntur. Ille autem mensis *peragrationis*, ut antea dictum est, constat diebus 27. & hor. 8. ac si in quatuor septimanas dividatur, prima finietur diebus 6. hor. 20. secunda diebꝰ tredecim, horis sexdecim. Tertia, diebus 20. hor. 12. Neq; mensis iste periodicus negligendus est, eâ ratione quæ Galenum impulit ad mensem medicinalem comminiscendum, quin potiùs eò magis retinendus est, quòd ex eo ratio reddi potest, cur dies vigesimus & vigesimus primus inter criticos numerentur; Licet enim vigesimus frequentius decernat, tamẽ vigesimus primus planè reijciendus non est. Atque ea de causâ Archigenes & Diocles, qui ipsius Galeni testimonio, *lib.* 1 *de diebus decretorius, cap.* 2. in operibus artis erant versatissimi, vigesimum primum inter criticos retulerunt. Causa autem cur uterque dies sit criticus, hæc est, quòd ambo dies ad absolvendã tertiam septimanã cócurrunt, cuius ultimus dies duodecim horas mutuatur à vigesimo, & totidem à vigesimo primo. In vigesimo tamen frequẽtiores crises accidunt, quia Natura transacto acuti morbi termino, oneris diuturnioris quasi pertæsa, in ipso diei critici principio certamen cum morbo aggreditur, crisimque molitur. Illud autem diei critici principium est in medio diei vigesimi, quemadmodum finis eiusdem incidit in medium, seu horam duodecimã vigesimi primi. *Annotandum* etiam est, Lunæ motum nunc tardiorem, nunc velociorem existere, & prout velocior est, crisin citiùs contingere, prout verò tardior, tardiùs crisin apparere, atque adeò non potest assignari certus horarum numerus, in quo crisis contingat, sed latâ determinatione dies septimus, decimus quartus, & vigesimus annotandi sunt. Quemadmodum innuere voluit Hipp. *in* 6. *Epid.* ubi dierum numero præpositionem *circa* addidit, scilicet circa vigesimum, circa quadragesimum, & ita de aliis. Deinde non semper crisis uno eodemque die incipit ac desinit, interdum enim ad plures dies extenditur, & perturbatio vigesimo incipit, crisis verò vigesimo primo desinit: At tota duratio perturbationis pugnæ, & excretionis, tempus crisis solet appellari.

Præter causam principalem, quæ est motus Lunæ, duæ aliæ dierum Criticorum causæ minus principales agnoscendæ sunt, nimirum motus, & dispositio humorum, tum etiam ipsius ægrotantis natura.

Quamvis Lunæ in diebus criticis constituendis vis maxima sit, sola tamen non sufficit, alioqui in omnibus ęgrotantibus ęędem crises, eodem dierum numero cótingerent: Secus tamen accidit, cùm alii, die septimo, alii decimoquarto, alii aliis diebus crisin pati soleant, & quidem aliis bona, aliis mala crisis contingat. Itaque aliæ causæ adiungendæ sunt, diversitatem illam efficientes. Primùm enim motus & dispositio humorum in causa est, ut crisis nunc citiùs, nunc tardiùs, aliquando etiam intercalaribus diebus, aut indicibus accidat, si enim humorum concoctio celeriùs vel tardiùs absolvatur, humoresque benignam vel malignam qualitatem acquisierint, naturam celeriùs vel tardiùs irritare poterunt: Tum etiam, si hoc, vel illo die moveantur, unde febrium exacerbationes oriuntur, in quibus plerumq; crisis solet contingere; quemadmodũ Hipp. 1. *in Epid.* *Morbi acuti*, inquit, *iisdẽ diebus iudicantur, quibus exacerbantur.* Postremò, natura corporis ægrotantis, quæ ut antea dictum est, causa principalis est ipsius crisis, seu criticæ excretionis, est etiam causa dierum criticorum minùs principalis, prout enim robusta est, vel debilis, citiùs, vel tardiùs materiam morbificam concoquit, & ex celeri, tardaque coctione crisis tarditas vel celeritas dependet. Sic quando materia morbifica non est concocta die septimo, crisis differtur ad decimum quartũ, vel vigesimum. Movet enim Luna humores singulis diebus criticis, & naturam ad excretionem excitat; sed illa frustra commovetur, neque excretionem molitur, si non inveniat materiam præparatam, & evacuationi dispositam; nisi id aliquando ex maxima irritatione contingat, ob materiæ malignitatem, quam natura totis viribus etiam adhuc crudam, interdum expellere nititur sed infelix est illa crisis, quia ordinarias naturæ leges prætergreditur. Atque hæc de Crisium & dierum criticorum causis dicta sufficiant.

PATHOLOGIÆ

SECTIO III.

De Morborum causis.

CAPUT I.

De causæ morbificæ natura.

Causa morbi est, quæ quocunque modo aliquid morbo confert.

GENERALISSIMA est hæc causæ morbificæ definitio, vel potiùs explicatio, quæ alia esse non potuit, ut omnes causas complecteretur, quæ in Medicina considerantur: eo enim causarum nomine donantur ea omnia, quæ aliquid ad morbi generationem conferunt quomodocunque sit, sive per se, sive per accidens, mediatè, vel immediatè; tum quæ morbum conservando, augendo, aut alio quovis modo aliquid præstant, ut in differentiis apparebit.

Omnes morborum causæ ad efficientem referuntur.

Omnes rerum causæ sub quaternario numero à Philosopho comprehenduntur, sub formali nimirum, materiali, efficiente, & finali, ad quarum seriem causæ omnes morbificæ sunt referendæ. Non tamen quatuor illa causarum genera possumus hîc investigare: propterea quòd primò causa formalis nihil aliud est, quàm propria cuiusque rei essentia, at morborum naturam & essentiam satis abundè superius exposuimus. Deinde causa materialis in morbis non datur: cum enim morbus sit accidens, non habet materiam ex qua fit; sed tantum in qua existat, quæ nihil aliud est, quàm illius subiectum, seu corporis nostri partes: Quod ad causam finalem attinet, quamvis actionis læsio talis quodammodo dici possit, id tamen fit per accidens, quatenus illa morbi generationem sequitur, sed nullam habet morbi causam finalem propriè, & per se, sicut nec ea omnia quæ in imperfectione quadam sunt constituta: superest igitur sola efficiens causa hîc à nobis consideranda, quæ non tantum hîc sumitur, utà Philosopho, pro eo à quo primò producitur effectus, sed latiori significato, ut ex nostra descriptione patet, pro eo omni quod quocunque modo ad morbi generationem confert.

CAPUT

CAPUT II.

De Caufarum Differentiis.

Caufa morbi alia eft per fe, alia per accidens.

Caufa per fe eft, cum propriâ, & infita vi, nullius alterius interventu, id præftat.

Caufa verò per accidens, eft, quando aliquid aliud excitatur, cuius interventu difpofitio morbofa producitur.

Sic aqua frigida corpori noftro affufa, per fe & ex natura fua refrigerat; per accidens verò denfatâ cute, & coërcitis intus vaporibus calefacit. Sic fcammonium, medicamentum calidiffimum, vifcera impensè calefacit per fe; fed quia bilem calidofque humores potenter expurgat, ex accidente refrigerat, & febrem tollit.

Eft & caufa morbi alia principalis, alia adiuvans, alia fine qua non.

Caufa principalis, eft, quæ vel dedit primum effectui motum, vel fola illum excitare valet.

Caufa adiuvans eft quæ fola effectum non producit, fed principali auxiliatur.

Caufa fine qua non eft, quæ fola effectum non producit, fed principali auxiliatur.

Caufa fine qua non ea eft, quæ affectionem ipfam non præftat nec quicquam efficit, fed fine ea actio fieri non poteft.

Harum trium caufarum exemplum dari poteft in arthritide: frigida enim aëris conftitutio & humorum excrementitiorum copia eft caufa principalis fluxionis in articulos; caufa adiuvans eft humorum tenuitas; caufa verò fine qua non, eft articulorum imbecillitas, & laxitas meatuum.

Eft & caufa morbi alia remota, alia proxima.

Remota eft, inter quam & morbum aliæ intercedunt.

Proxima verò eft, quæ immediatè morbum parit.

Propofitæ caufarum differentiæ in arte Medica funt valde frequentes & ufitatæ: fequentes tamen ufitatiffimæ, & maioris momenti in omnium morborum explicatione; ideò in iis paulò attentiùs immorabimur.

Caufæ morborum aliæ funt externæ, aliæ internæ.

Caufæ externæ funt, quæ vel exteriùs pofitæ, vel à rebus corpus noftrum conftituentibus diverfæ, morbos folent efficere.

Caufæ *externæ* nomen non videtur omnino appofitum, quia fomnus, vigilia, & animi pathemata fub illis comprehenduntur, quæ tamen inter res internas videntur contineri: tamen quia receptiffimum eft apud Medicos, ideò nos etiam illud admittimus, dicentes caufas illas *externas* dici, quòd plurimæ earum fint exteriùs pofitæ, ut aër, cibus, potus, &c. reliquæ verò, ut fomnus, vigilia, & animi pathemata ita fint manifeftæ, ut quafi exteriùs pofitæ fine ulla ratiocinatione percipiantur; ideò Celfus *evidentes* illas appellavit nomine valdè appofito: Alii procatarcticas, prægreffas, & primitivas, quòd ab illis prima morborum origo foleat emanare. *Vide Bartolin quæftion.*

Earum autem aliæ funt neceffariæ, aliæ non neceffariæ.

Neceffariæ funt, quæ neceffariò nos afficiunt, & quas evitare non poffumus.

Licet neceffariò nos afficiant, non tamen neceffariò morbos inferunt, fed indifferentes funt ad fanitatem, vel ad morbum: nam legitimo earum ufu fanitas confervatur, abufu verò & immoderato earum regimine deftruitur.

Illæ autem funt fex. 1. aër. 2. cibus & potus. 3. motus & quies. 4. excreta & retenta. 5. fomnus & vigilia. 6. animi pathemata.

Vulgò fex res non naturales appellantur, quia per fe nec fecundùm, nec præter naturam humani corporis funt, fed naturæ utiles, aut noxiæ efficiuntur, pro bene, vel malè utentium ratione. Earum peculiaris tractatio habetur in ea Medicinæ parte, quæ diætam inftituit, eamque idcircò hîc omittimus. *Vid. Bacmeifterus.*

Non neceffariæ funt, quæ fortuitò contingunt, & ad ordinarium vitæ ufum non concurrunt.

Sub his continentur res omnes fortuitæ, ut gladiorum ictus, vel lapidis, ferarum morfus, &c.

Caufæ internæ funt, quæ intra corpus latent, & non fenfibus, fed artificiosâ coniectura cognofcuntur.

Sic humores, fpiritus, excrementa, flatus, vapores, ipfarum partium particulæ, & quidquid in illis continetur, aut adnafcitur, caufæ internæ morbificæ naturam fubire poffunt.

Illæ autem, vel funt antecedentes, vel coniunctæ.

Caufa antecedens eft, quæ coniuncta prior eft, eamque movet, ac mediatè per eam morbum efficit.

Sic in continuis febribus caufa antecedens dicitur, materia quæ apta eft ad concipiendam putredinem, coniuncta, quæ actualiter putrefcit. Sic in tumoribus, qui ab humore fiunt, humor fluens, caufæ antecedentis: fluxus, coniunctæ rationem habet.

Caufa coniuncta eft, quæ immediatè & per fe morbum producit.

Illius exempla proximè funt propofita in antecedentis explicatione.

Notandum tamen, caufas etiam externas, aliquando effe coniunctas, ut gladius qui immediatè vulnus efficit, & ideò non rarò caufæ omnes dividuntur in procatarcticas, antecedentes, & coniunctas, omiffa internarum, & externarum confideratione.

Caufa coniuncta rurfus, vel eft coniuncta fimpliciter, vel continens.

Coniuncta fimpliciter eft, qua pofita ponitur morbus, fed ea fublata morbus non aufertur.

Sic pofito actu vulnerante, ponitur vulnus, fed eo fublato non tollitur.

Continens caufa eft, qua pofita ponitur morbus, & fublata tollitur.

Sic pofito calculo, aut alia materia obftructionem pariente, ponitur obftructio; & fublatis iis illa etiam aufertur. Sic etiam fublato fexto digito numerum excedentem efficiente, vitium quod ex illo pendebat, protinus aufertur.

Ex his patet, omnes morbos non habere caufam continentem, fed nonnullos tantùm; reliquos verò omnes coniunctam neceffariò habere.

CAPUT III.

De Caufis morborum fimilarium.

Hactenus de morborum caufis in genere, iam de iis in fpecie eft agendum.

Calidæ intemperaturæ caufæ quinque ftatuuntur: 1. motus. 2. putredo. 3. rei calidæ vicinia 4. conftipatio. 5. cibus potufque calidior. Galenus cap. 2. lib. 2. de caufis morborum.

Primò

Primò, motus humores & spiritus attenuando & violenter commovendo, corpus calefacit.

MOtus non solum animata, sed etiam inanimata calefacit, ex Aristotele, 2. *Mathem. cap.* 3. inanimata quidem, per rarefactionem, quia illa prævia est ad calorem dispositio, quæ scilicet materiam ultimò disponit, ut ex illius potentia calor educatur. Animata verò facilius motu incalescunt, non solum propter illam attenuationem, sed etiam, quia spiritus & calor qui illis actu inest, per totum corpus expanditur, & ad illius superficiem fertur. Unde si motus immoderatus sit, calidam producit intemperiem. Ad motum etiam referuntur, iræ, vigiliæ, & alia omnia quæ humores & spiritus possunt commovere.

Secundò, putredo corpus calefacit, propter calorem externum, qui in ea semper introducitur.

Putredo ab Aristotele definitur, *corruptio caloris nativi in uno quoque humido à calore extraneo:* Necesse est calorem illum extraneum esse valde vehementem in corporibus nostris ut calidam producat intemperiē.

Tertiò, vicinia rerum calidarum corpus calefacit per contactum physicum, & mathematicum.

Sic ab igne, vel sole æstivo corpus calefit per contactum physicum, à rebus calidis admotis, emplastris, balneis, &c. per contactum mathematicum.

Quartò, constipatio calidam intemperiem inducit, per accidens, propter scilicet impeditam transpirationem.

Eam potissimùm creant natatio in aqua aluminosa, emplastica medicamenta & obturantia admota & reliqua quæ per antiperistasim calorem augent, dum illius impediunt dissipationem.

Quintò, alimenta calida, humores calidos in corpore producendo, illud calefaciunt.

Ut ceparum, alliorum, aromatū, & cæterorum usus.

Frigidæ intemperaturæ causæ sex statuuntur. 1. vicinia corporum frigidorum. 2. assumptorum qualitas & quantitas. 3. constipatio. 4. raritas. 5. otiū immodicum. 6. motus immoderatus. Galenus cap. 3. lib. de morb. causis.

Primò, à frigido externo corpus refrigeratur, si patientis dispositio, &c. concurrant.

Sic in hyeme, ob nimiam frigiditatem sæpe corpus congelatur: sic balneum aquę frigidæ totum corpus refrigerat.

Secundò, alimentorum excessus, defectus & aliena qualitas, frigidam intemperiem inferre possunt.

Excessus alimentorum calorem nativum suffocat, unde frigida intemperies excitatur: sic à crapula frequenti excitatur epilepsia, vel apoplexia.

Defectus alimentorum efficit, ut caliditas partium dissipetur, quod non habeant sufficiens pabulum ad eam conservandam.

Quæcunque naturâ frigidiora assumuntur, ut lactuca, papaver, mandragora, & reliqua, per se corpus maximè refrigerant.

Tertiò, constipatio maxima calorem nativum suffocat, unde frigida intemperies.

Constipatio levis calidam intemperiem efficit, impediendo caloris dissipationem; maxima verò & immodica contrariam affectionem inducit, calorem suffocando.

Quartò, raritas calorem dissipat & resolvit, unde per accidens frigiditatem inducit.

Quintò, otium corpus refrigerat, ex eo quòd languescit calor nativus defectu exercitationis.

Sextò, à motu immoderato calor nativus dissipatur, unde per accidens refrigerat.

Siccæ intemperaturæ duæ sunt causæ: 1. Alteratio. 2. Resolutio.

Primò, alteratione exsiccant, quæcunque exsiccandi vi præstant.

Sic alimenta & medicamenta exsiccantia, sicca aëris constitutio, corpus exsiccare solent.

Secundò resolutione corpus exsiccant, quæcunque efficiunt, ut corporis nostri humidum plus dissipetur quàm restauretur.

Sic exercitatio violenta, æstus nimius aëris ambiētis, vigiliæ immoderatæ, humiditatem corporis resolvunt. Sic humiditas dissipatur, cum debita reparatio illius impeditur, quod fit à curis & sollicitudinibus, inedia, usu alimentorum parum nutrientium, qualia sunt valde excrementosa, & adstringentia, quia impediunt humoris alibilis per membra distributionem.

Humidæ intemperaturæ duæ sunt causæ: 1. Alteratio, 2. Retentio humidorum.

Primò, alteratione humidam intemperiem inducunt, quæcunque plurimùm corpus humectare valent.

Sic ciborum humidorum usus immodicus, largus aquæ potus, aëris constitutio humida, balneum aquæ tepidæ, & reliqua quæ humidam intemperiem inferre solent.

Secundò, retentione humidorum intemperies humida dicitur introduci, cum vacuatio aliqua consveta supprimitur.

Inter vacuationes consvetas recensemus non solùm eas, quæ sensibiliter fiunt, sed etiam quæ insensibiliter, scilicet per insensilem transpirationem.

Et hæc sunt causæ simplicium intemperierum.

Compositarum verò intemperierum causæ, facile colligi possunt ex superioribus, conjungendo scilicet causas omnes, quæ duas qualitates peccantes producere possunt.

Causæ tamen immediatæ compositarum intemperierum sunt ut plurimum humores peccantes: & illæ intemperaturæ humore peccanti similes fiunt, nam calida & sicca à bile inducitur, frigida & humida à pituita, & ita de cæteris.

Humores autem illi in partibus duobus modis cumulantur, 1. per fluxionem 2. per congestionem.

Fluxio duobus modis fit, vel dum humores à partibus mittentibus expelluntur, vel à recipientibus attrahūtur.

In fluxione quæ fit per expulsionem, duæ requiruntur conditiones, scilicet partis mittentis robur, & recipientis imbecillitas.

Sic hepar humores præternaturales robore suo ad inguina vel cutem [partes naturaliter debiles] expellit, in iisq; tumores, scabiem, aliosq; affectus producit.

In fluxione, quæ fit per attractionem, duæ potissimum concurrunt conditiones, partis scilicet attrahentis calor, vel dolor.

Calidi proprium est attrahere, ideò partes calidę potenter attrahunt: dolore verò afflictæ suppetias quærunt, ideò humores & spiritus attrahunt ad sui tutelam, quos postmodum quantitate nimia laborantes, commodè regere nequeunt, unde varii affectus oriuntur.

Secundò, per congestionem humores in partibus cumulantur ex vitio nutritionis earundem.

Sic dum in aliqua parte non bene fit alimenti assimilatio, vel expulsio excrementorum, quæ in ὁμοιώσει generantur, tunc in ea superfluitates per congestionem cumulantur.

CAPUT IV.

De Causis morborum organicorum,

Naturalis partium figura pervertitur, aut in prima generatione, aut post ipsam.

In prima generatione, cum virtus formatrix singulas partes rectè nequit effingere, quod à tribus causis contingit. 1. Propter virtutis formatricis imbecillitatem. 2. Propter materiæ vitium 3. Propter dispositionem hæreditariam.

Primò, propter virtutis formatricis vitium partes malè figurantur, cum quis à parentibus debili admodum natura præditis; est oriundus.

Secundò, propter materiæ vitium, cum scilicet peccat, quantitate, vel qualitate.

Quantitate peccat, cum redundans est, vel deficiens.

Qualitate peccat, cum siccior est, vel humidior, &c.

Tertiò, propter dispositionem hæreditariam, cum quis à parentibus malè figuratis est oriundus.

Et ita in prima generatione fiunt morbi in figura.

Post primam generationem contingunt vel in partu, vel post partum.

In partu, dum præposterè sese commovet, vel non bene educitur.

VErb.g. dum infans ab utero exiens pedem unum, vel brachium exerit, vel latera ostendit, dum ob sui crassitiem nimiam, vel partium obscœnarum angustiam diutius in exitu laborat, vel ab imperita obstetrice imperitè tractatur.

Post partum læditur partium figura, à causis externis & internis quamplurimis.

Causæ externæ figuram vitiant, cum molliores adhuc infantes congrue fasciis non excipiuntur, vel alio quovis modo temerè coarctantur: tum si fracta vel laxata membra male à Chirurgo deligentur, vel reponantur; aut si ipsius ægri errore bene restituta distorqueantur; si denique casu, percussione, motu, & agitatione nimia invertantur.

Ab internis verò causis vitiatur figura, dum humores copiose in partibus colliguntur, ut in tumoribus præter naturam, elephanticorum facie, hydropicorum ventre: & aliis hujusmodi est manifestum.

Adstrictio, obstructio, & dilatatio, ab infinitis penè causis producuntur, quæ meatus vel cavitates coarctandi, obstruendi, vel dilatandi vim habent, quas sigillatim enumerare est ferè impossibile.

Asperitas & lævitas à quam plurimis causis internis vel externis producitur.

V.g. ossa vulnera, fracta, vel erosa naturalem lævitatem amittunt, asperæ arteriæ pars interna inæqualis redditur, vocemque raucam & clangosam efficit imbuta humore nimio, exsiccata, deterfa, vel ulcerata, quod de aliis etiam eadem ratione dici potest. Partib[9] verò natura asperis aut rugosis lævitatem inferunt humores viscidi & glutinosi, tunicis interioribus impacti, ut in lienteria; tum etiam vulnerantia & erodentia per accidens, dum ulcere curato inducitur cicatrix, quâ interna illa superficies lævior redditur, & ad continendum minus apta.

Magnitudo augetur in toto corpore, propter nimiam sanguinis & adipis copiam.

In parte augetur magnitudo, vel affluxu sanguinis laudabilis, vel humore vitioso per fluxionem aut congestionem collecto.

Sic in nonullis mulieribus omentum valde pinguescit à copioso sanguinis affluxu, & in tantam molem accrescit, ut uteri os comprimendo sterilitatem inducat. hic ex vitiosis humoribus varia tumorum genera oriuntur.

Magnitudo in toto corpore ob alimenti defectum diminuitur.

Ut in phthisi, marasmo, & insigni macie.

In parte magnitudo imminuitur, cum alimentum conveniens non suscipit, vel non conficit.

Numerus partium augetur, in ortu, vel post ortum. In ortu ex redundantia materiæ seminalis.

Ut quando sex digiti, aut tres testes generantur.

Post ortum, ex vitiosa materia.

Ut apparet in verrucis, pterygio, &c.

Numerus imminuitur in ortu, ex defectu materiæ; post ortum, ab iis omnibus quæ partem aliquam amputare, vel aliter deperdere valent.

Situs partium immutatur, vel vitio earundem, vel partium continentium eas, vel ligamentorum connectentium.

Ipsarum partium vitio situs immutatur ob earum crassitiem, vel gravitatem nimiam.

Sic omentum, vel intestina cassiora vel pinguiora reddita suo pondere rumpunt; aut dilatant peritonæum, & in scrotum devolvuntur.

Partium continentium vitio situs immutatur; cum illæ ruptæ, vel laxatæ, debitè continere nequeunt.

Sic dum peritonæum ab aliqua causa rumpitur, *vel* laxatur, partes contentas nequit suo loco cohibere.

Ligamentorum defectu situs immutatur, quoties laxiora vel infirmiora efficiuntur, ita ut connexas sibi partes in naturali statu nequeant cohibere.

Sic uterus, rectum intestinum, aliæque partes procidere solent, præ extensione nimia, aut imbecillitate suorum vinculorum.

Connexio partium pervertitur à multis causis internis & externis.

In articulationibus peculiariter connexio immutatur tribus de causis: 1. Defectu excipientis, scilicet acetabuli. 2. Defectu ossis quod excipitur 3. vinculi, quod articulationem continet & firmat.

Primò, in excipiente vitium est, vel cum cavitas illa excipiens est nimis lata, vel superficiaria, vel cum supercilia auferuntur aut margines labefactantur.

Secundo in osse quod excipitur, vitium est, quando majus vel minus est quam par sit, vel alio quocumque modo malè figuratur.

Tertiò, in ligamentis vitium est, cum illa sunt laxiora, vel infirmiora.

Ex his omnibus causis laxationes solent exoriri: quibus addantur motus violenti & inordinati.

CAPUT V.

De causis morborum communium.

CAusæ morborum communium propositæ fuerunt in eorum differentiis recensendis, quia hæ ab illis desumebantur, ideo ne hic frustra repetantur, ex *cap. 5. primæ sectionis* erunt desumendæ.

CAPUT VI.

De causis differentiarum accidentalium morborum.

EÆdem causæ, quæ morbos similares, organicos & communes excitare solent, sunt etiam causæ differentiarum accidentalium, prout variis conditionibus sunt præditæ: si nimirum intensæ vel remissæ, leves vel contumaces, benignæ vel malignæ, aut alio quovis modo affectæ fuerint, morbos magnos vel parvos, acutos vel chronicos, benignos vel malignos, & alios hujusmodi producunt.

PATHO-

PATHOLOGIÆ SECTIO IV.

De Symptomatum natura, differentiis, & causis.

CAPUT PRIMUM.

De Symptomatum natura.

Symptoma est affectus præter naturam, qui morbum velut effectus suam causam sequitur, & sine eo subsistere nequit.

AFFECTUS nomen hîc paulò largiore significatione sumitur, quam in definitione morbi, quandoquidem non omnia symptomata habent permanentiam, aut partium positionem in subjecto, sed maxima eorũ aut pars essentiam habet positam in fieri: actiones enim sive integræ, sive laxæ in motu partium consistunt, & fientes perpetuò sunt: Excreta & retenta tandiu sunt, quandiu fiunt, si formalem eorum rationem spectes. Qualitates verò simplices, seu patibiles, fixæ aliquando sunt, & permanentes. Dicuntur etiam symptomata morbum sequi quia ab eo [ut diximus] efficiuntur; effectus verò posterior est suâ causâ, unde etiam patet à causa differre quia causa morbum præcedit, symptoma verò sequitur. Ad clariorem verò symptomatum naturæ intelligentiam, sequentia theoremata proponantur.

Omne symptoma à morbo dependet, mediatè vel immediatè.

Præcipuum symptoma est actio læsa, à morbo immediatè dependens; quod quidem aliud excitare potest in excretis & retentis, & illa etiam qualitates mutatas inducere possunt; quæ tamen à morbo dependēt tanquam à vera causa, alia quidem mediatè, alia immediatè, ut dictum est.

Symptomata causarum rationem habere possunt, nunquam autem morborum.

Sic læsa nutritio est causa consumptionis partium & marcoris: Sic retenta excrementa, in corpore febres generant, obstructiones, tumores, & alia hujusmodi, atque ita symptomata fiunt causæ morborum, nunquam verò morbi naturam possunt assumere, quia actiones per se lædere non possunt. Licet enim quidam morbi symptomatici appellentur, quod alios consequantur, ut febris quæ pleuritidem sequitur, aut aliam quamvis inflammationem, quæ in se verò morbus est, ratione tamen morbi à quo dependet, symptoma appellatur. Attamen certū est, eos morbos improprie symptomata appellari, quia alios morbos quidem instar symptomatum consequuntur, nō tamen immediate ab iis generantur: sed mediate per quædam vera symptomata [per humorem, v. g. aut vaporem] quæ posteriores morbi causæ fiunt.

CAPUT II.

De symptomatum differentiis.

Tria sunt symptomatum genera, actio læsa, excrementorum vitium, & qualitas mutata.

ACtio læsa primum est, & præcipuum symptoma, quod morbum sequitur immediate, & à quo reliqua dependent, & generantur, Excretorum vitium sequitur læsionem actionum naturalium, quâ prave conficiuntur, alimenta corrumpuntur: aut aliam pravam obtinent qualitatem, vel denique diversam quandam & corpori infestam obtinent naturam. Excretorum autem nomine hic intelligimus, non solùm vera excrementa, sed etiam ea omnia, quæ preter naturam è corpore educi solent ut arenulæ, partium ipsarum excrementa, &c. Qualitas verò mutata prædicta sequitur symptomata, & sub illa continentur omnes qualitates patibiles, quæ à sensibus percipiuntur, & ipsi corpori, vel alicui ejus parti inhærent, ut colores, sapores, & aliæ, quæ omnia fusius suis locis exponentur.

CAPUT III.

De actionis læsæ differentiis.

Actionis læsæ differentiæ desumuntur, vel à læsionum differentiis, vel ab ipsarum actionum divisionibus.

A læsionum differentiis actio læsa triplex statuitur.

I. *Abolita*. 2. *Imminuta*. 3. *depravata.*

I. *Actio abolita dicitur, quæ nullo modo amplius fit, vel fieri potest.*

UT visio in cæcitate, & auditus in surditate aboleri dicuntur, quia nullo modo possunt exerceri. Attamen dicitur etiam actio abolita, quantum sensus potest iudicare, ut motus & sensus in apoplexia, & uterina suffocatione.

2. *Imminuta actio dicitur, quæ debilis est, & vix fit, longiorique indiget tempore ut perficiatur, aut nunquam debitam assequitur perfectionem.*

Sic debilis concoctio ventriculi, aut cujusvis partis fūctio, quę imperfecte exercetur, imminuta appellatur

3. *Depravata actio dicitur, vel quoties corrupta est, vel quoties non exercetur, ut debet.*

Corrupta dicitur actio, quando objectum in alienam qualitatem transmutat, ut quando ventriculus alimenta convertit in nidorosos succos, ut bilem porraceam, aut omnino putridam materiam. Non exercetur ut debet, in rigore, palpitatione, singultu, &c. quia in iis affectibus partes perperam agitantur, vel nimis violenter ab objecto præternaturali irritantur.

Ab actionum differentiis actio læsa triplex statuitur.

1. Animalis 2. Vitalis 3. Naturalis.

Illarum rursus tot differentiæ, quot actionum animalium, vitalium, & naturalium differentiæ proponuntur in Physiologia.

Actiones animales in Physiologia dividuntur in sensitivas, motivas, & principes. Sensitivæ actiones sunt quinque visus, auditus, gustus, olfactus, & tactus. Hæ omnes, ut dictum est, abolentur, imminuuntur & depravantur. Visus aboletur in cæcitate, imminuitur in visus obtusione & hebetudine; depravatur in hallucinatione ejusdem. Auditus aboletur in surditate; imminuitur in gravi auditu, depravatur in aurium tinnitu: & ita de aliorum sensuum symptomatis facile est conjectari. Motus aboletur in paralysi; imminuitur in stupore; depravatur in convulsione, tremore, rigore, &c. Sic actiones principes, ratiocinatio, & memoria abolentur in caro & apoplexia; imminuuntur in stultitia & lethargo; depravantur in phrenitide & mania.

Vitales actiones in pulsibus consistunt, qui etiam frequenter abolentur, imminuuntur, vel depravantur.

Actiones deniq; naturales concoctio, retentio, attractio & expulsio, tot symptomatis afficiuntur. Concoctio ventriculi aboletur in ἀπεψία; imminuitur in βραδυπεψία & depravatur in δυσπεψία. Sic de aliis

actionem differentiis eſt judicandum, quæ omnes tot læſionum differentias patiuntur, quarum multæ propria nomina nondum obtinuerunt.

COROLLARIUM CIRCA.
Actionis læſæ differentias.

Inter actiones læſas recenſetur ea quæ præter naturam aucta dicitur, qualis eſt canina appetentia, ſitis maxima, &c. At dubium eſt, ſub qua ſpecie collocetur? Reſpondetur vulgo, ſub depravata contineri quia perperam, & perverſè exercetur, quæ eſt conditio actionis depravatæ. Sed objicitur, ſecundum hoc decretum actionem imminutam ſub depravata debere etiã collocari, cum actio aucta & imminuta ſint contrariæ, atque adeò ſub eodem genere debeant collocari. Reſpõdetur, in ratione morborum & ſymptomatum, Medicos non conſiderare Logicas contrarietates, ſed tantùm diverſitates, quibus corpora noſtra præter naturam afficiuntur: atque ita, cùm actio aucta diverſiſſima ſit ab imminuta, tum ratione modi operandi, cum, ut diximus, perperam & perverſè exerceatur, jure ſub depravata continetur, & diſtinguitur toto genere ab imminuta, Medico eas conſiderando.

CAPUT IV.
De Excrementorum differentiis.

Excrementa quatuor modis peccare poſſunt. 1. In ſubſtantia. 2. In quantitate. 3. In qualitate. 4. In excernendi modo.

Primò, in ſubſtantia peccant excrementa, cum ſubſtantiam habent à vulgarium excrementorum ſubſtantia omninò alienam.

ET illa dicuntur eſſe toto genere præter naturam. *Eaque ſunt duplicia, vel ſcilicet omnino aliena, vel ex rebus naturalibus conſtantia.*

A naturâ omnino aliena ſunt calculus, lumbricus, &c.

Ex rebus naturalibus conſtant excrementa, cùm ſanguis, adeps, caruncula, aut quidvis ſimilè excernitur, quod nullo modo debeat excerni.

Secundò, in quantitate peccant excrementa, ratione exceſſus vel deffectus.

Cùm ſcilicet vel nimis copiosè effluunt, ut in diarrhœa, dyſenteria, diabete, ſudore copioſo, & hæmorrhagia profuſiori; vel parcius quàm par ſit, aut nullo modo evacuantur, ut in conſtipatione alui, urinæ ſuppreſſione, &c.

Tertiò, in qualitate peccant excrementa, vel prima, vel ſecunda, vel tertia.

In prima, dum ſunt calidiora, frigidiora, humidiora vel ſicciora.

In ſecunda, dum ſunt tenuia vel craſſa, dura vel liquida viſcida, vel ſpumoſa.

In tertia, dum ſunt alieno colore, odore, vel ſapore prædita.

Quartò, in excernendi modo peccant excrementa, quando non excernuntur debito tempore, vel per partes conſuetas aut cũ nimis ſubito, vel paulatim vacuantur.

CAPUT V.
De qualitatis mutatæ differentiis.

Qualitates corporis mutatæ, vel ſunt primæ, vel ſecundæ, vel tertiæ.

ILlæ autem ut ſymptomata dicuntur, ab aliquo morbo debent dependere.

Primæ qualitates ſunt caliditas, frigiditas, humiditas, & ſiccitas.

Secundæ, durities, mollities, gravitas, levitas, raritas, denſitas, lævitas, aſperitas, & reliqua.

Tertiæ ſunt colores, odores, ſapores, ſoni.

COROLLARIUM,
Circa qualitates mutatas.

Inter qualitates mutatas, collocamus caliditatem, frigiditatem, humiditatem & ſiccitatem, quæ ad morbos ſimilares fuerunt ſuprà relatæ, unde gravis oritur difficultas, quam nos ita diluimus, dicentes, leves intemperies quæ ſunt tantum in fieri, & nullam habent in parte permanentiam inter morbos non poſſe recenſeri, ſed potius ſymptomata appellari, & qualitates mutatas, quæ ab aliqua partium vicinarum, aut ſympathiam habentium, intemperie facta & morboſa generentur & foveantur.

Deinde aſperitas & lævitas inter qualitates mutatas recenſentur, quæ ad morbos organicos fuerunt relatæ. *Reſpondetur*, aſperitatem & lævitatem ſi ſint valde inſignes, ita ut partium, quas occupant, actiones lædant manifeſte, eſſe veros morbos, ſi verò ita leves ſint, ut nullo modo actionibus incommodent, à cauſa tamen præternaturali producantur, intemperie puta humidâ vel ſiccâ, certiſſimum eſt veri ſymptomatis rationem obtinere.

CAPUT VI.
De ſymptomatum cauſis in Genere.

Omne ſymptoma ab aliquo morbo dependet, tanquã à propria cauſa.

HOc primò demonſtratur in actione læſa, quæ eſt effectus morbi immediatus, ut ex ipſius definitione patet. Deinde, qualitates mutatas certum eſt à primis proficiſci, quæ temperamentum conſtituunt, quod ſecundùm naturam exiſtens, non poteſt efficere qualitates ſecundum naturam mutatas, quas patet ab intemperie perpetuò proficiſci. Denique cum in excrementis vitium non contingat, niſi aut concoctrix, aut expultrix, aut retentrix fuerint vitiatæ certiſſimum eſt illa perpetuò ab aliquo morbo proficiſci.

Cauſæ autem ſymptomatum in ſpecie, *in Pathologia particulari, cap. 7.* & ſingulorum morborum hiſtoria exactè proponuntur. Nos tantùm hîc quædam exempla ad clariorem doctrinam proponemus.

CAPUT VII.
De Cauſis actionum læſarum.

Actiones animales à variis intemperierum differentiis, morbis organicis, & continuis ſolutionibus lædi ſolent.

SIc à frigida & humida cerebri intemperie excedente actiones animales abolentur, ut patet in amentia & oblivione; & à remiſſiori imminuuntur, ut in fatuitate, & ſtupiditate: tum à calida intemperie nonnunquam ſimplici, aliàs cum ſiccitate juncta depravantur, ut in phrenitide & mania. Læduntur etiam actiones iſtæ aliquando à morbis organicis, ut obſtru- ctioni-

ctionibus, & tumoribus variis, & à continuis solutionibus, ut abinsignibus capitis vulneribus.

Actiones vitales, quæ in pulsibus consistunt ab intemperie calida & frigida potissimum obstructione, & solutione continui, abolentur, depravantur, vel imminuuntur, pro varia causarum intensione vel remissione.

Sic in febribus pulsus depravatur, in syncope aboletur & in lipothymia imminuitur.

Actiones naturales privatæ, à morbis similaribus tantum læduntur, officiales verò etiam ab organicis.

Actiones naturales privatæ: quæ ad nutritionem spectant, nimirum attractrix, retentrix, & expultrix, à sola temperie perficiuntur, ergo sola intemperies eas poterit lædere: officiales verò variâ etiam indigent partium, à quibus exercentur, conformatione, ideò à morbis organicis etiam læduntur. Sic ventriculi, hepatis, alteriusque instrumenti actio, ab erysipelate, phlegmone, aliisque tumoribus præternaturam interdum pervertitur, hincque depravata, aut imminuta fit concoctio. Sic etiam attractio officialis læditur, dum à taberculo carnoso, vel alio quovis tumore in gula suborto cibis via præcluditur, vel saltem eorum difficillime in ventriculum fit attractio Retentio pariter ex causis similibus, & flatuum copia impeditur. Ac denique expulsio ex viarum angustia & obstructione impeditur; vel etiam ex dilatatione, aut partis vellicatione nimium irritatur, & acceleratur.

CAPUT VIII.

De causis Symptomatum, quæ sunt in excrementis.

Excrementorum vitia perpetuò à morbis dependent, sed ut plurimùm mediatè per actionum læsiones: Eo modo.

Nimia excrementi quantitas, vel dependet à partis, à qua fit excretio, retentrice imbecilli, vel expultrice irritatâ à prava aliqua humoris qualitate, vel quantitate nimia.

Sic ab acribus & biliosis humoribus diarrhœæ contingunt, tum etiam à nimia cujusvis humoris copia naturam aggravante.

Fit etiam nimia excrementorum vacuatio ob continentis partis vitium, propter quod illa nequit continere.

Hoc evenit, quando vasa aperiuntur in suis orificiis, vel eroduntur à causa interna, vel externa, vel debilitantur tantùm ut patet in sanguinis excretione, quæ fit per venarum ἀναστόμωσιν διάβρωσιν καὶ διαπήδησιν.

Excrementorum quantitas minuitur, vel quoties illa parciùs generantur, vel cum facultas retentrix robustior evasit, aut expultrix imbecillior, vel ob viarum angustiam, & obstructionem.

Parcius generantur excrementa, vel ob alimentorum paucitatem, crassitiem, siccitatem, vel ob vacuationes contrarias, quæ consuetas impedire solent vel ob totius corporis nimiam resolutionem.

Aliarum causarum ratio satis est manifesta.

CAPUT IX.

De causis qualitatis mutatæ.

Symptomata, quæ in primis qualitatibus consistunt fiunt à partium vicinarum, vel sympathiam habentium intemperie, ut dictum est.

Quæ verò ad secundas qualitates spectant, à vario humorum vitio, aut partium intemperie dependent.

Sic durities à siccitate, tensione, congelatione, oritur; mollities ab humiditate, & ita de cæteris.

Tertiarum denique qualitatum hæ sunt causæ.

Color in parte immutatur, vel ob intemperiem, vel propter humorem quendam ad ejus superficiem delatum.

Sic ab intemperie calida partes rubescunt, à frigida livescunt: sic à bile in corpus effusa color flavus ictericorum.

Odores pravi ab humorum, vel partium putredine oriuntur: Sapores alieni ab excrementis linguam imbuentibus, Soni præternaturales à flatu fiunt in aliqua parte inclusopro varia illius agitatione, partium angustia, amplitudine, & caloris elevantis potentia, vel impotentia.

Hi ad excrementorum qualitates videntur referendi, qui tamen ita distinguuntur: ut scilicet eæ qualitates, quæ ad hoc simplicis affectus genus referuntur, in ipsis partibus esse debeant, & ab iis dependere; quæ verò ad excretorum genus referuntur, in ipsis excrementis tanquam subjecto proprio esse debeant, & ab ipsis omnino dependere, ut qualitas, quantitas, & substantia eorum.

INSTITUTIONUM MEDICARUM.

LIBER TERTIUS

SEMEIOTICEN CONTINENS.

PRÆFATIO.

IN legitima & rationali affectuum præter naturam curatione, hac methodo, semper procedere debet Medicus; Primò morbi propositi natura, causæ, & situs seu pars affecta accuratè investigandæ. Secundò, diligenter inquirendum, an illius morbi curationem sperare debeamus, an verò sit incurabilis, ut inde moneamur, vel debita remedia nobis esse usurpanda ad pollicitam salutẽ acquirendam; vel in desperata, ab iis abstinendum, ne temerè infamentur ea, quæ multis fuêre saluti, quæ tamen cùm salis grano accipienda.

Necessaria ergo est Signorum doctrina, quę summum illud nobis confert beneficium, ut præsentes corporis dispositiones cognoscere, & futuros earum eventus prævidere valeamus. Semeiosin universam in tres sectiones dividemus, quarum prima erit de signis in genere. Secunda de signis diagnosticis. Tertia verò de signis prognosticis tractabit.

SECTIO PRIMA.

De Signis in genere.

CAPUT PRIMUM.

De Signi naturâ & definitione.

Signum apud medicos ***definitur***, ***quod sensibus obvium, aliquid aliud in corpore nostro latens significat.***

UBi notandum est, hic signi nomen latiùs quàm apud Aristotelem usurpari. Ille enim ea tantum signa appellanda esse docet, quæ ab effectis desumuntur. Nos verò ea omnia quæ aliquid ex iis quæ in corpore nostro fiunt, indicare possunt, signi nomine donamus: quæ quidem ad certa quædam genera, seu fontes signorum generales, sunt referenda, si prius communes quasdam eorum differentias, paucis tradideremus.

CAPUT II.

De Signorum differentiis.

Omnia Signa medica, à Galeno dividuntur in Arte parva, ***in salubria, insalubria, & neutra.***

DE Signis salubribus paucissima sumus acturi, cùm ex bona corporis temperie, recta partium conformatione, unione earundem, atque ex actionum omnium integritate, quæ ex illis resultat, salubris status facilè innotescat; cùm etiam ex insalubris, tanquam contrarii cognitione, satis elucescat. Neutra verò dispositio tanquam inter salubrem, & insalubrem media, per cognitionem extremorum facilè innotescet.

In signis ergo insalubribus potissimùm nobis est insistendum.

Illa autem dividuntur in παθογνωμονικὰ & συνεδρεύοντα

Pathognomonica, *seu* passionem significantia *ea sunt, quæ morbum perpetuò comitantur, & cum eodem incipiunt, & desinunt: ac pro magnitudine morbi augentur & minuuntur; propriamque morbi essentiam consequuntur.*

Sic in pleuritide dolor lateris pungitivus, difficultas spirandi, tussis, sputum cruentum, & febris assidua signa pathognomonica nominantur.

Συνεδρεύοντα, *seu* assidentia *ea sunt, quæ necessariò morbis, non cohærent, nec eorum essentiam indicant, sed alia quæ accidentariò iis eveniunt, ut magnitudinem, morem, aut eventum morbi.*

Et eâ ratione illa triplicia statuuntur: Alia scilicet, quæ coctionem & cruditatem indicant; Alia, quæ salutem & mortem. Alia denique, crisim & solutionem morbi.

Illa autem signa plerumque non ab initio morbi prodeunt; sed paulo post incipiunt apparere. Et hac ratione ἐπιφαινόμενα, *id est*, post apparentia *nuncupantur, vel etiam* ἐπιγενόμενα, *id est*, post genita: *licet hæc duo nomina apud autores non rarò distinguantur.*

Rursus ex his omnibus signis, alia præsentem corporis statum indicant & diagnostica, seu demonstrativa *appellantur; alia futura prænunciant, & prognostica dicuntur; alia denique præterita commemorant & ἀναμνηστικὰ, seu* commemorativa *nuncupantur.*

Quia verò præter ita ideò in memoriã revocantur, ut vel præsentes dispositiones melius innotescant, vel

futuri

futuri earum eventus prævideantur: commodè idcircò signa commemorativa sub diagnosticis, & prognosticis comprehenduntur.

CAPUT III.

De fontibus signorum generalibus, à quibus omnia signa desumuntur.

UT methodo facillimâ signa omnia medica elicere valeamus, stabiliendi primò sunt fontes quidam generales, ad quos omnia signa de qualibet re proposita, poterunt revocari, & à quibus eadem artificiosè deducentur.

Cùm igitur essentia, & natura uniuscujusq; rei quocúnque modo fuerit perspecta, non solùm quid res ipsa sit, sed & multa alia, quæ ad rem ipsam pertinent, nobis patefaciat, primum signorum genus à natura rei de qua agitur, erit desumendum. Deinde cùm duobus modis ad rei cujuslibet cognitionem deveniamus, uno scilicet à priori, id est, per causam, alterò verò à posteriori scilicet per effectum, duo alia signorum genera proponere necesse est, unum à causis, alterum ab effectibus.

Tres igitur in universum debent constitui signorum fontes: Essentia scilicet, causæ, & effectus.

Essentiam hic Medicè ac latè accipimus, & illius nomine non solùm rei ipsius formam, sed etiam genera, differentias, partes & proprietates usurpamus, sive essentiales illæ sint, sive accidentales.

Causarum verò nomine omnia causarum genera, quæ in Medicina considerantur.

Effectus verò varij sunt pro varietate causarum.

Qui omnes signorum fontes minutim excutientur in particulari signorum inquisitione, prout eorum usus postulabit.

Notandum autem hîc est. *Primò*: in singulis rebus dignoscendis ab omnibus fontibus signa capi non posse. Non rarò enim essentia rei est incognita: causæ verò aliquando non exquisitè judicant; Aliàs effectus sunt confusi. Sed tamen ex propositis signorum capitibus, semper invenies quod rem quam investigamus, quantum Medicina præstare potest, certò demonstret; ita ut nunc ex solis effectibus signa necessaria desumamus, nunc à causis, nunc ab essentia, nunc à duobus simul; & aliquando denique ab omnibus, quod ipsa exercitatio statim patefaciet.

Nota *secundò*, perpetuò ferè ab effectis multò plura & certiora signa desumi, quàm à reliquis duobus fontibus.

Nota *tertiò*, ex signis quæ proponentur, alia magis, alia minus efficaciter judicare, sed tamen ex omnium collectione, rem quam inquirimus, certò demonstrari.

Nota *quartò*, ut à propositis fontibus vera signa desumi possint, eorum omnium quæ corpori nostro insunt, vel ei possunt contingere naturam, causas, & effectus optimè debere innotescere. Atque adeò Physiologiæ, & Pathologiæ præcepta ita ad manum haberi debere, ut illa hîc in usum facilè possimus revocare. Alioqui hæc Semeioticæ præcepta, licèt prolixiùs multò fuerint pertractata, fore inutilia.

A. *Tabula fontes omnes continens, à quibus signa humorum in Corpore prædominantium desumuntur.*

Signa humorem in corpore dominantem indicantia: desumuntur vel in

- Caufis, quæ funt vel
  - Materiales
    - Affumpta
      - Alimenta in quibus confideratur
        - Qualitas,
        - Quantitas
        - Ordo,
        - Tempus.
      - Medicamenta
    - Excreta & Retenta.
  - Efficiẽtes.
    - Naturales
      - Temperies varia
      - Hæreditaria
      - difpofitio,
        - Ventriculi
        - Hepatis
        - Cordis,
        - Cerebri.
      - Ætas
      - Sexus.
    - Non naturales.
      - Aër, ad quem
        - Regio
        - Anni tempus
      - Cibus & potus
      - Motus ad quem
        - Exercitatio.
        - Venus.
      - Quies
      - Somnus
      - Vigilia
      - Animi pathemata
    - Juvantes & lædẽtes
- Effectibus in quibus confiderantur.
  - Actiones
    - Animales
      - Principes
        - Imaginatio, ad quã referũtur
          - Ingenii varia difpofitio.
          - Animi paffiones variæ.
        - Ratiocinatio.
        - Memoria.
      - Minùs principes
        - Senfus
          - Communis
            - Somnus
            - Vigilia
            - Infomnia
          - Privatus
            - Quinque fenfus naturales
        - Motus
    - Vitales, unde pulfus
      - Magnus
      - Parvus
      - Frequens
      - Tardus
      - Mollis
      - Durus, &c.
    - Naturales
      - Nutritio, cui inferviunt
        - Attractio ad quam
          - Fames
          - fitis.
        - Retentio
        - Concoctio
        - Expulfio.
      - Accretio, quæ vel eft in
        - Quantitate
          - Magna.
          - Parva.
        - Tempore
          - Celer.
          - Tarda.
      - Generatio, unde
        - Veneris appetitus
        - Averfio ejufdem.
        - Noxa ex illa,
        - Emolumentum.
  - Paffiones.
  - Excremẽta quæ excluduntur per
    - Os
    - Aures
    - Nares
    - Alvum
    - Veficam
    - Uterum
    - Habitum corporis
    - in iifque confideratur
      - Confiftentia
      - Color
      - Sapor
      - Odor
  - Habitus, in quo cõfiderantur.
    - Cutis, ejufque qualitates
      - Primæ
        - Caliditas.
        - Frigiditas
        - Humiditas
        - Siccitas
      - Secundæ
        - Durities
        - Mollities
        - Afperitas
        - Lævitas.
      - Tertiæ
        - Color.
    - Partes à cute exortæ, fc. pili, & in his
      - Quantitas
        - Continua
          - Longitudo
          - Brevitas.
        - Difcreta
          - Multitudo
          - Paucitas.
      - Qualitas
        - Patibilis
          - Secunda
            - Durities
            - Mollities
            - Afperitas
            - Lævitas
            - Tenuitas
            - Craffities
          - Tertia
            - Color.
        - Figura
          - Rectitudo
          - Crifpitudo
      - Paffio
        - Ortus
        - Incrementum
        - Cafus.
    - Partes cuti fubjectæ, & in his
      - Vafa, in quibus
        - Anguftia
        - Latitudo.
      - Carnes, & in his
        - Gracilitas
        - Obefitas
        - Carnofitas.

SEMEIO-

SEMEIOTICÆ SECTIO SECUNDA.

De Signis diagnosticis.

CAPUT PRIMUM.

De Signis Biliosi humoris in toto corpore prædominantis.

Cognitio temperamenti & humoris in toto corpore prædominantis necessaria est, ad effectus speciem dignoscendam, & causam illum producentem. Ideò antequam de illis differamus, primò nobis proponenda sunt signa humoris in corpore prædominantis, à bile sumpto exordio.

Notandum tamen prius est, duos tantum esse fontes, ex quibus humorum signa desumuntur, nempe causas & effectus, essentia enim hac in re nihil præstat.

Ut igitur duos hosce signorum fontes penitus exhaurire valeamus, illorum genera & species ordine sunt prosequendæ: omnes saltem illæ, quæ ad humorum potitiam aliquid præstare possunt; quæ ad faciliorem memoriam in sequentem tabulam sunt relatæ.

Huc refer tabulam notatam littera A.

Hunc igitur ordinem observando, bilem in corpore dominantem indicabunt.

Causæ materiales.

Alimentorum qualitas. Usus ciborum calidorum & siccorum, vini generosi aut meri potio, quæ facilè convertuntur in bilem.

Quantitas. Defectus alimentorum, ut inedia, victus valde tenuis & parcus.

Ordo. Dulcia in fine mensæ assumpta, quia longiori coctione in bilem vertuntur; sicut experientiâ patet, illa in diuturna coctione artificiali amarescere.

Medicamenta. Usus medicamentorum calidorum, ut aromatum, &c. quæ in bilem degenerant.

Retenta. Bilis evacuatio consueta per alvum, urinas, vomitum, vel sudores, sponte, vel per medicamenta, suppressa, vel intermissa.

Causæ efficientes.

Partes. Calida & sicca temperies ventriculi, hepatis & cordis. Quia hæ partes, corpus universum afficere valent.

Hæreditas. Parentes bilioso præditi temperamento.

Ætas. Ætas juvenilis, qualis potissimùm ab anno decimo-octavo ad trigesimum-quintum.

Sexus. Sexus virilis. Illi enim biliosi magis, sicut fœminæ pituitosæ censentur.

Regio. Regio calida & sicca.

Tempus. Tempus æstivum.

Alimenta. Cibi & potus calefacientes & exsiccantes, ut allia, cœpæ, salsa omnia & piperata quæ hepar calefaciendo, plus æquo, faciunt, ut nimiam bilis copiam progeneret.

Exercitatio. Vita laboriosa, & multis exercitationibus dedita.

Venus. Nimius ad venerem impetus, quo totum corpus incandescit.

Vigiliæ. Vigiliæ nimiæ, quibus sanguis, & spiritus inflammantur.

Animi Pathemata. Iræ, curæ, & omnes vehementes animi commotiones.

Juvantur à frigidis, & humidis, læduntur à calidis & siccis, & à jejunio.

EFFECTUS.

Actiones Animales.

Ingenium. Ingenium acre, & solers, promptum & expeditum.

Animi Passiones. Iracundia, furor, audacia, jactatio, appetitus vindictæ.

Somnus & vigiliæ. Somnus paucus admodum, & levis, ac vigiliæ maximæ.

Insomnia. Insomnia ignium, incendiorum, rixarum, & tumultus.

Sensus. Sensus vegeti, acuti, veloces, expediti, auditus potissimùm, qui maximè juvatur à siccitate.

Actiones Vitales.

Pulsus magnus, frequens, & durus.

Actiones naturales.

Appetentia. Inappetentia, & cibi fastidium, æstate potissimum.

Frigidorum appetitus.

Inediæ difficilis tolerantia.

Sitis. Sitis magna, & potus frequens.

Accretio cita, & prompta, ac matura senectus quia humidum radicale promptè absumitur.

Ad venerem proclivitas maxima, propter seminis acrimoniam.

Venus. A venere cita exolutio: quia biliosorum spiritus sunt valde dissipabiles propter tenuitatem.

Passiones.

Morbis biliosis proclivis dispositio; ut febribus ardentibus & tertianis, phrenitidi, pleuritidi, vomitui bilioso, diarrhœis, erisipelatis, herpetibus, pustulis faciei, &c.

Excrementa.

Per os. Vomitus humoris tenuis, pallidi, vel flavi, & amari, aut sapor amarus in lingua.

Aures. Aurium excrementa copiosa, & valde russa.

Alvum. Faces maximè flavescentes.

Vesicam. Urina

Urina tenuis, & ruffa, vel etiam rubra, & flammea.
Purgamenta uteri subflava, aut citrina.

Habitus corporis.

Cutis qualit. primæ. Cutis ad tactum calida & sicca, & calor illius acris & mordax, in manibus potissimùm.
Cutis dura & aspera.
secundæ. Color cutis, faciei potissimùm & oculorum pallidus, & subflavus.
Pili. Capillorum paucitas, à pororum raritate, quæ materiam pilorum effluere permittit.
Qualitas. Capilli flavi bilis colorem referentes, aut subnigri, à majori exustione, & nonnunquam crispi; propter siccitatem quæ pilos intorquet: ac calvi fiunt, propter cutis siccitatem, & materiæ pilorum consumptionem.
Passio. Pili cito oriuntur, & citò decidunt.
Latitudo vasorum. Calidi enim proprium est dilatare: & venæ in oculis conspicuæ.
Carnes. Habitus corporis gracilis & macilentus.

CAPUT II.

De Signis humoris pituitosi in corpore prædominantis.

Pituitam in corpore dominantem indicant.

Causæ materiales.

Alimentorum qualitas. Usus consuetus alimentorum frigidorum & humidorum, ut fructuum, olerum, piscium, lacticiniorum, aquæ potio, &c. Illa enim facilè in pituitam abeunt.
Quantitas. Nimia alimentorum quantitas, quæ calorem nativum obruit & cruditates gignit.
Tempus. Cibi assumpti statim à somno, vel ante somnum, aut antequam priores sint concocti.
Medicamenta. Diuturnior usus medicamentorum frigidorum & humidorum, quæ ut alimenta in pituitam degenerant.
Retenta. Omissa naturalis consuetudo pituitam evacuandi per vomitum vel secessum, vel artificialis per exercitationes, aut usu aquarum thermalium, laconicorum, vel medicamentorum purgantium, aut diureticorum, ex quorum intermissione pituitæ copia cumulatur.

Causæ efficientes.

Partus. Frigida humidáque temperies ventriculi, hepatis, cordis, & cerebri.
Hereditas. Ortus ex parentibus pituitoso temperamento præditis.
Ætas. Ætas senilis quæ propter caloris inopiam, multam acervat pituitam; tum etiam puerilis, propter ingluviem & incautam vivendi rationem.
Sexus. Sexus muliebris.
Regio. Regio frigida, & humida, quales sunt quæ stagnis, paludibus, aut majoribus fluminibus, sunt vicinæ, ac Boreæ, nivibus, imbribúsque expositæ & quæ sunt magis septentrionales, unde fit ut Germani omnes fere pituitosi sint.
Tempus. Tempus hyemale.
Cibi & potus. Cibi & potus refrigerantes, & humectantes, ut lactucæ, portulacæ, & fructuum hortorum usus, & aquæ potio, quæ ventriculum & hepar refrigerando, faciunt ut multam pituitę copiam producant.
Quies. Vita otiosa & sedentaria.
Somnus. Somni longi, & profundi, præsertim à cibo.
Pathemata. Vita sine curis, studio, mœrore, aut cum his valde excedentibus, quia calorem nativum dissipando corpus refrigerant.
Usu calidorum & siccorum juvantur, & frigidis & humidis læduntur.

EFFECTUS.

Actiones Animales.

Principes. Imaginatio satis bona, ac facilis rerum perceptio, sed prompta oblivio, quia in rebus humidis facile fiunt impressiones, sed promptè delentur.
Mens torpida, & hebes, ingenium tardum & obtusum.
Ira remissa, & facilè placabilis.
Somnus. Maxima ad somnum propensio.
Insomnia. Insomnia frigoris, aquarum, pluviarum, nivium, submersionis, fluminum, stagnorum, marium, & rerum albarum.
Sensus. Sensuum hebetudo.
Motus. Motus tarditas, sed in eo duratio, quia spiritus crassiores minus dissolvuntur.

Actiones vitales.

Pulsus. Pulsus parvus, tardus, & mollis.

Actiones naturales.

Fames. Appetentia dejecta, unde apud Hipp. senes facilè jejunium ferunt.
Sitis. Sitis nulla, aut saltem perexigua.
Accretio. Tardè adolescunt, quia nonnisi longo tempore calor debilis multam humiditatem potest edomare.
Venus. Ad venerem tardi.
Ex moderato illius usu juvantur, quia calore pituita concoquitur, & temperatius corpus evadit: At frequentiori illius usu corpus redditur frigidius.

Passiones.

Cœlo sereno meliùs habent, frigido & pluvioso pejùs.
Morborum frigidorum frequens occursus ut catarrhi, hydropis, cachexiæ pituitosæ, lethargi, paralypsis, & similium.

Excrementa.

Per os, & nares. Humoris crassi, albicantis, & insipidi excretio per os & nares.
Alvum. Fæces albicantes & mucosæ.
Vesicam. Urina alba, vel pallida, eáque tenuis, si adsint obstructiones; alioqui turbida & crassa, cum copioso sedimento.
Uterus. Alba uteri profluvia in mulieribus.

Habitus corporis.

Cutis. qualit. primæ. Cutis ad tactum frigida pedes potissimùm & manus frigidissimæ hyemis tempore.
secundæ. Cutis mollis & lævis.
tertiæ. Color, ejusdem albus.
Pili. Pili molles & læves, ac tenues, ab initio.

Ruffi

Qualit. Secundę. Tertiæ. Ruffi capilli, quia pituita ulteriori coctione talem colorem adipiſcitur.

Figura. Capilli recti, quia cum in cute nulla ſit ſiccitas, faciles in ea ſunt meatus, quos excrementa liberè permeare poſſunt.

Paſſiones Pili tardè oriuntur; & nunquam calveſcunt.

Vaſa. Vaſorum anguſtia, & nullæ venæ in oculis apparent.

Carnes. Habitus corporis mollis, & obeſus non tamen carnoſus.

CAPUT. III.

De ſignis ſanguinis in corpore prædominantis.

SAnguinem in corpore prædominantem indicant.

Cauſæ materiales.

Alimenta. Uſus ciborum euchymorum, & eupeptorum, quales ſunt panis recens albiſſimus, & probè coctus, ova tremula, carnes juniorum animalium, & laudabilis alimenti, ut gallinarum, perdicum, phaſianorum, vitulorum, hædorum, &c. Aqua purior fontana, vinum generoſum ſalubriter dilutum.

Retenta. Suppreſſiones vacuationum ſolitarum, ut hæmorrhagiæ in junioribus, hæmorrhoidum in ætate provectis, aut menſium in mulierib9.

Cauſæ efficientes.

Partes. Calida & humida hepatis, & cordis temperies.

Hæreditas. Ortus ex parentibus ſanguineis.

Ætas. Ætas à pueritia uſque ad pubertatem:

Regio. Regio meridionalis, & auſtrinis ventis perflata.

Tempus. Verna tempeſtas.

Exercitatio. Otium vel levis exercitatio, quæ appetitum intendat, & corpus non reſolvat.

Venus. Veneris uſus rarus.

Somnus. Somnus dulcis & moderatus.

Pathemata. Vita ſine curis, gaudio & lætitia plena, ac deliciis effluens.

Juvantes Juvantur ex larga ſanguinis miſſione, vel ſpontanea ejuſdem profuſione, iiſque omnibus quæ ſanguinis copiam minuere valent.

EFFECTUS.

Actiones Animales.

Imaginatio. Fœlix imaginatio & rerum comprehenſio, quia in humido promptæ ſunt impreſſiones.

Ratiocinatio. Mentis habitudo & ſtoliditas, ad riſum profuſio, impudentia, continentia invalde ſanguineis. In aliis jucunditas animi & hilaritas, cum diſcurſu facili & libero: ac magna ad amorem propenſio.

Memoria. Memoria parum debilis.

Somnus profundus, minùs tamen quam in pituitoſis.

Inſomnia. Inſomnia rerum rubrarum, & jucundarum, amœnitatum, nuptiarum, hortorum muſicorum concentuum, Regum, principum, & magnatum.

Motus quidem moderati, ſed graves & laſſitudinibus pleni. Motus.

Actiones vitales.

Pulſus magnus, tardus, & plenus. Pulſus.

Actiones naturales.

Appetitus mediocris, niſi adſit multitudo humoris, quæ ſatietatem pariat. Fames.

Sitis etiam mediocris. Sitis.

Propenſio ad Venerem, ſed non tanta ut in bilioſis. Venus.

Facilis veneris tolerantia propter copiam ſeminalis materiæ.

Paſſiones.

Facilis lapſus in febres ſynochos, phlegmonas furunculos, &c.

Excrementa.

Frequens, aut copioſæ ſanguinis excretiones per nares, uterum, & hæmorrhoides. Per varias partes.

Urinæ copioſæ laudabili colore, & conſiſtentiâ præditæ, & contentorum multitudine aliquando refertæ. Per veſicam.

Fæces ſubruffæ, & conſiſtentia mediocres. Alvum.

Habitus corporis.

Cutis ad tactum calida & mollis perſentitur. Qualitates.

Color faciei floridus, & rubricundus. Secundę. Tertiæ.

Pilorum copia mediocris, color ſubflavus, & prompta eorum generatio. Pili.

Vaſorum amplitudo mediocris. Vaſa.

Habitus corporis carnoſus, & bene compactus.

COROLLARIUM.

Vera plethora, & cacochymiæ expers, iiſdem ferè ſignis indicatur, ſi vaſorum tenſionem addas, & laſſitudinem ſpontaneam.

CAPUT IV.

De Signis Melancholiæ in corpore prædominantis.

MElancholicum humorem in corpore redundantem monſtrant.

Cauſæ materiales.

Uſus alimentorum craſſiorum, duriorum & terream ſubſtantiam poſſidentium, qualia ſunt panis ater & furfuraceus, vinum nigrum & craſſum, aquæ turbidæ & limoſæ, legumina, caſeus antiquus, carnes bubulæ, leporinæ, ſuillæ, avium paluſtrium, præcipuè ſalitæ, aut fumo induratæ, piſces cetacei, duri, & ſalſi braſſicæ, paſtinacæ, &c. Alimenta.

Retenta melancholiæ vacuatio conſueta, ſponte, Retenta.

sponte, vel arte facta per hæmorrhoïdas, alvum varices, scabiem, &c.

Causæ efficientes.

Partes. Hepatis & cordis temperies frigida & sicca, cum lienis imbecillitate, vel obstructione, ob quam non potest humorem melancholicum attrahere, & convenienter secernere.

Hæreditas. Ortus ex parentibus melancholicis.

Ætas. Ætas consistens, à quadragesimo ad sexagesimum.

Regio. Regio in qua inæquales fiunt aëris constitutiones.

Tempus. Tempus autumnale.

Vigiliæ. Vigiliæ immensæ quia corpus exsiccant, & calorem nativum dissolvunt.

Pathemata. Vita studiis, curis, sollicitudinibus, & mœrore plena.

Iuvantes, & lædentes. Juvatur calidis, & humidis, tum etiam temperatis, læduntur frigidis & siccis, ut aceto.

EFFECTUS.

Actiones Animales.

Imaginatio. Timor & mœstitia sine causa manifesta in valde melancholicis. Ij verò qui ex levi sanguinis adustione fiunt melancholici; sunt astuti, cauti, prudentes, constantes, ingeniosi.

Atrabilarij verò, ubi melancholia est adusta, osores, proditores.

Melancholici difficulter ad iram excitantur, sed postea difficulter placantur.

Rerum perceptio difficilis.

Memoria. Memoria firma propter siccitatem.

Vigiliæ. Vigiliæ maximæ, & somni turbulenti, ac interrupti.

Insomnia. Insomnia rerum nigrarum, horrendarum, cadaverum, sepulchrorum, dæmonum, &c.

Sensus. Sensuum hebetudo, aspectus inconstans, tristis & horridus.

Motus. Motus tardus, gravis & compositus.

Actiones vitales.

Pulsus. Pulsus tardus, & durus.

Actiones naturales.

Fauces. Voracitas maxima propter aciditatem melancholiæ, quæ excitat appetentiam; interdum dejecta appetentia.

Sitis. Sitis exigua propter seri & salivæ abundantiam, quæ in melancholicis redundat.

Expulsio. Ructus acidi, qui à cruditatibus excitantur, quibus melancholici abundant.

Accretio. Tarda accretio, & cita senectus.

Venus. Tardè ad Venerem excitantur, & illius usu plurimùm læduntur; ad eam tamen promptiores sunt ij melancholici, qui plurimis flatibus abundant; neque his perinde inimica est Venus, cùm sæpius semen emittant, utpote ex flatu ad coëundum excitati.

Passiones.

Frequens morborum melancholicorum incursus, quales sunt quartana, tumor lienis, & durities; lepra, fœda scabies, varices, hæmorrhoïdes, &c.

Excrementa.

Humoris melancholici vomitio frequens, Per os.

Frequens sputio, & copiosa salivæ ejectio, unde melancholici sputatores dicuntur.

Alvus ut plurimùm sicca, & constipata, dejectiones nigrantes. Alvus.

Sanguinis atri excretio per hæmorrhoïdes. Hæmorrhoïdes.

Urina tenuis & alba, interdum crassa & livida. Vesicam.

Habitus corporis.

Cutis ad tactum frigida, sicca, dura & aspera. Cutis qualit.

Calor faciei fuscus, plumbeus, aut nigricans. primæ.

Capilli multi, duri & asperi, crassi, nigri, tardè oriundi, & citò canescentes. secundæ. tertiæ, Pili.

Venæ angustæ. Vasa.

Habitus gracilis & macilentus. Carnes.

Atque hæc de signis humorum in toto corpore prædominantium.

COROLLARIUM.

Hac protinùs methodo, & iisdem omnino signis singularum partium temperiem inveniemus, ea scilicet eodem modo illis partibus applicando earúmque potissimùm actiones, & excrementa contemplando.

CAPUT. V.

De signis partis affectæ.

Naturali corporis dispositione ritè perspectâ, ad ea quæ præter naturam corpori insunt, est, deveniendum. Primò igitur jam partis affectæ indicia inquiremus. Deinde speciem affectus, qui illam partem occupat, ac tandem causas à quibus affectus ille dependet. Partis affectæ signa à tribus fontibus desumi possunt essentiâ, causis, & effectibus, quorum series proposita est in tabula notata litterâ B.

Ergò secundum illam seriem partem affectam indicat.

B. Tabu-

Signa partis Affectæ desumuntur, vel ab

- Essentia, quæ Medicis est vel
  - Temperies, quæ consistit in qualitatibus
    - Primis quæ sunt
      - Caliditas
      - Frigiditas
      - Humiditas
      - Siccitas
    - Secundis, ut sunt
      - Durities
      - Mollities
  - magnitudo
    - Aucta
    - Imminuta.
  - Situs.
  - Figura.
- Causis
  - Externis
  - Internis
- Effectibus qui sunt vel
  - Actiones
    - Animales
      - Principes, nempe
        - Imaginatio
        - Ratiocinatio,
        - Memoria.
      - minùs principes
        - Sensus
          - Cõmunis, ad quem
            - Somnus
            - Vigilia.
          - Privatus
            - Visus
            - Auditus
            - Olfactus
            - Gustus
            - Tactus
            - Sub quo dolor, qui est vel
              - Pungitivus
              - Tensivus
              - Gravativus
              - Pulsatorius
        - Motus.
    - Vitales quæ ex pulsu dignoscuntur
    - Naturales quæ sunt
      - Nutritio, cui inserviunt
        - Attractio,
        - Retentio,
        - Concoctio,
        - Expulsio,
      - Generatio maris & fœminæ
  - Excrementa in quibus cõsideratur
    - Substantia, quę est vel
      - De essentia ipsius partis.
      - Naturaliter in parte contenta
      - Præter naturam contenta.
    - Qualitas
      - Prima
        - Caliditas
        - Frigiditas
        - Humiditas
        - Siccitas.
      - Secunda
        - Tenuitas
        - Crassities
        - Visciditas
        - Spumositas
      - Tertia.
        - Color
        - Sapor,
    - Quantitas,
    - Modus excernendi
    - Ordo
  - Qualitas mutata in
    - Colore
    - Sapore
    - Sono

Essentia.

Qualitates. Temperies partis, si enim illum præter modum calidam, frigidam, humidam, aut siccam percipiamus, præter naturam affectam esse indicabimus.

Secundę. Durities & mollities, si enim in hypochondriis v. g. Duritiem & renitentiam percipiamus, partes illi subjectas, hepar, aut lienem obstructum, vel inflammatum esse judicabimus: Sic nimia alicujus partis mollities, eam œdematoso aliquo affectu laborare est indicium.

Magnitudo aucta. Tumor præter naturam, isq; vel externus, qui visu percipitur, vel internus, qui tactu persentitur, quales sunt tumores ventriculi, hepatis, lienis, vesicæ, &c.

Imminuta. Maxima partium consumptio & atrophia.

Situs. Situs partis, qui maximi est hac in re momenti; si enim ex anatome nobis constet, quē unaquæque pars in corpore nostro sortiatur locum, facilè ex humore, intemperie, aut quovis alio sensibili affectu illum locum occupante, eam partem laborare conjiciemus.

Figura. Figura partes in eodem loco sitas à se invicem discernit, sic tumor in dextro hypochondrio lunarem obtinens figuram, gibbam hepatis partem affectam esse indicat; si verò oblongam habeat figuram, & externus magis sit, musculos abdominis rectos affectos esse ostendit.

Causæ externæ.

Externæ causæ aliquid indicare valent, si quis enim v. g. cantharides assumpserit, vesicam labore conjiciemus, quòd illę peculiarem habeant vim vesicam alterandi, sic si quis ab insolatione laboraret, caput affectum indicatur, quòd eam partem præ cæteris sol afficere consevit; tum & si ab immodica venere prodiit affectus, spirituosam substantiam, nervosásque partes malè habere arbitrandum, quod illis partibus, sit inimica venus.

Causæ internæ.

Inter causas internas affectus ipsos possumus recensere: si quidem ubi tertiana infestat, hepar affectum indicat; quotidiana ventriculum, & quartana lienem, quia earum causæ in his partibus cumulari solent.

Nota; in usu practico dum partem affectam inquirimus ab essentia, & causis non esse incipiendum, sed priùs ab actionibus, excrementis & qualitatibus mutatis signa esse desumenda, ac tandem ab essentia & causis.

Effectus Actiones.

Animales. Principes. Actionis læsio partem affectam indicat, à qua dependet. V. g.

Delirium, & vigilia, sensus & motus abolitio, cerebrum affectum significant.

Sensus privatus. Sensus particularis læsio, ut visûs, vel auditûs, illius organum affectum indicat.

Dolor pungitivus, tensivus. Dolor pungitivus indicat membranam affectam, potissimùm à materia acri, & erodente. Tensivus autem fit aliquando in membranis à flatibus, & in venis à nimia repletione.

Gravativus. Dolor gravativus significat parenchyma alicujus visceris affici, omnia enim parenchymata obtusum habent sensum: Sic dum calculus renum substantiam comprimit, dolor fit gravativus dum; verò in caput ureteris fertur, dolorem efficit pungitivum. Sic etiam in pleuritide materiā membranam succingentem occupante, fit dolor punctori⁹, dum verò fit metastasis in pulmonem, mutatur in gravativum.

Dolor pulsatorius affectam arteriam indicat, aut partem ei vicinam; ideò in omnibus inflammationibus partium arterias posidentium fit dolor pulsatorius. Pulsatorius.

Excrementa.

Illa verò quæ per corporis partes excernuntur, partem affectā indicare solent, hoc modo.

Substantia cartilaginosa per tussim excreta asperam arteriam affectam indicat, vel bronchia pulmonum; carnis verò fungosæ frustulum excretum, pulmonem ipsum affectum indicat; crassa verò ex crassis educitur. De essentia partis.

Si cibus, aut urina, aut fœces per vulnus excernuntur, ventriculum, vesicam, aut intestina vulnerata pronuntiamus. Naturaliter contenta.

Si lapilli, vel arenulæ per urinam excernuntur, renes vel vesica laborant. Præternaturam contenta.

Lumbrici per os, aut anum excreti, intestina affecta indicant.

Aër calidior expiratione emissus, cor vel pulmonem indicat calidiorem; frigidior verò cor valde refrigeratum, & morti proximum. Qualitates excrementorum. Primæ, secundæ, tertiæ.

Sanguis calidior, tenuior, & flavior, ac cum quodam saltu exiliens, arteriam indicat vulneratam.

Tenues alvi dejectiones, & rubentes, ac loturæ carnium similes, hepatis indicant imbecillitatem. Tenuitas & color.

Spumosæ excreationes, ac tussiendo rejectæ, pulmonem affectum indicant. Spumositas & modus.

Quibus in alvi profluviis excrementa spumosa sunt iis ex capite pituita defluit. *Aph.20. sect.7.* Pituita enim è cerebro defluens, & cum flatibus permixta in intestinis, spumosa efficitur.

Ructus acidus ostendit ventriculum cruditate laborare. Sapor.

Si sanguis tussiendo expuatur magnâ quantitate, vasa pulmonis affecta esse oportet; cùm ea quæ sunt in aspera arteria angustiora existant, quàm ut possint multum sanguinis effundere. Quantitas.

Sanguis mejendo excretus, si paucus sit, ex vesica proficisci est conjiciendum, si multus ex renibus aut superioribus partibus, ubi majori copiâ continetur.

Excrementa spuendo rejecta, os affectum significant; screando fauces; tussiendo pulmones, vel asperam arteriam; vomendo ventriculum. Modus.

Si pus mingitur ante urinam, in pene ipso ulcus est; si post, in vesica aut renibus. Ordo.

In dissenteria si pus aut sanguis effluat purus ante feces: credibile est rectum intestinum esse potius ulceratum, quàm reliqua: si verò post fæces aut illis valde permixtus, superiora, vel media intestina affecta esse indicat.

Qualitates mutatæ.

Qualitates mutatæ aliquando partem affectam indicant, E. g. quâ parte corporis calor aut frigus est, ibi morbus est *Aph.39. sect.4.*

Plumbeus aut livescens totius corporis color, Color.

lor, hepar indicat refrigeratum, citrinus cystidem felleam esse obstructam; nigricans lienem obstructum.

Rubor pertinax, & saturatus in genis pulmonem indicat inflammatum.

Amarus sapor in lingua, bilem in ventriculo redundare significat.

Salsus verò pituitam salsam à cerebro fluere.

Tinnitus & Sibilus aurium eas affectas indicat.

Borborygmus in ventre significat flatus in intestinis.

CAPUT VI.

De Signis partis primariò, vel per consensum laborantis.

IN omni præternaturali dispositione perpetuò ferè solet evenire, ut plures partes afficiantur, quod scilicet ea quæ primariò afficitur, alias omnes cum quibus aliquam habet communionem, trahat in consensum, ubi acri Medici solertiâ opus est, ut affectus sympathici ab idiophathicis distinguantur.

Ad hoc autem præstandum, ex prædictis fontibus signa desumentur, ex quibus alia levem tantùm conjecturam afferunt, alia verò certiorem, omnium tamen collectio rem certissimè indicabit.

Horum ergo Signorum fontes ex sequenti tabulâ, notata littera C. desumentur.

C. *Tabula signorum partem primariò, vel per consensum affici indicantium.*

Signa partem primariò, vel per consensum affici indicantia, petuntur vel ab
- Essentia, ad quam refertur
  - temperies, quæ est in qualitatibus
    - primis
      - caliditate
      - frigiditate
      - humiditate
      - siccitate.
    - secundis
      - duritie
      - mollitie
      - raritate
      - densitate.
  - vicinia
  - genus
  - officium
  - connexio.
- Causis, quæ sunt vel
  - Juvantes
  - Lædentes.
- Effectib9 seu symptomatis, in quibus consideratur
  - magnitudo
  - tempus
  - ordo
  - duratio.

Quorum signorum seriem clariùs patefacient sequentia theoremata exemplis suis illustrata.

Essentia.

Qualitates. Primæ. Partes calidiores aliis faciliùs compatiuntur, quàm frigidæ: quoniam humores noxios, & vapores facilè ad se trahunt; attractio enim fit à calore. Sic cor & hepar aliis partibus faciliùs compatiuntur, quàm ventriculus, vesica, uterus, &c.

Qualitates secundæ. Partes raræ, & molles aliis faciliùs compatiuntur, quàm densæ & duræ, quia faciliùs causas noxias recipiunt, eísque minimè resistunt. Sic cutis ob raritatem facilè recipit fluentes à partibus interioribus humores: sic pulmo fluentibus à capite humoribus sæpe tentatur.

Vicinia. Partes vicinæ aptiores sunt aliis compati, quàm remotæ. Sic manus brachio vicino mala sua communicat, os carni vicinæ, ventriculus hepati, pleura pulmoni, pulmo cordi, & ita de cæteris.

Quæ sub eodem genere positæ sunt partes, eandémque possident naturam, sibi invicem facilè compatiuntur. Sic partes nervosæ nervosis compatiuntur, ut carnosæ carnosis.

Partibus publicum in corpore munus exercentibus affectis, totum corpus per consensum afficitur. Sic cerebro, corde, vel hepate laborante totum corpus laborat. Officium

Quæ partes simile in corpore officium exercent, sibi invicem compatiuntur. Sic mammæ utero, vesicæ renes compatiuntur.

Quæ partes aliis directè superjacent, vel subjiciuntur, earum affectus facilè recipiunt. Sic caput vapores à partibus inferioribus ascendentes facilè recipit, ventriculus & pulmo humores à capite defluentes. Situs.

Quæ simul connectuntur partes, sibi mutuò compatiuntur. Sic nervorum affectus cerebro communicantur, arteriarum cordi, venarum hepati, & vice versa. Connexio.

Cauſæ.

Secundò, à cauſis juvantibus, & lædentibus ſigna partis ſymphaticæ laborantis deſumuntur, ex quibus ſequens theorema conſtituitur.

Si duabus partibus ſimul laborantibus, admotis uni juvantibus aut lædentibus, altera juvetur aut lædatur, ea cui juvantia vel lædentia admoventur primariò laborat; altera verò per conſenſum.

Sic adhibitis ventriculo remediis, ſi dolor capitis ceſſet, vel remittatur, caput per conſenſum laborat.

Effectus.

Effectus etiam, ſeu ſymptomata ad hoc ipſũ demonſtrandum maximam habent efficaciam, ut ex ſequentibus theorematis apparet.

Magnitudo. Ex pluribus partibus ſimul laborantibus, ea quæ gravioribus tentatur ſymptomatis primariò afficitur, reliquæ verò per conſenſum.

Tempus. Ex multis partibus ſimul affectis ea primariò laborat, in qua ſymptomata priùs apparuerunt. Sic ventriculo laborante, ſi capitis dolor poſtea ſuboriatur, ſymptomaticus eſt ille dolor.

Ordo, In affectuum exacerbatione ea pars primariò laborat, in qua ſymptomata incipiunt exacerbari.

Duratio. Affectus idiopathici continui ſunt, & nunquam intermittunt, ſympathici verò ſolent intermittere. Sic delirium à febre exortum miteſcere ſolet inclinante febre; nunquam verò immittit, cùm à cerebri inflammatione producitur.

CAPUT VII.

De ſignis ſpeciei morbi.

Signa, affectus ſpeciem indicantia cum ſignis partis affectæ ſimul ferè innoteſcunt: clarioris tamen doctrinæ gratiâ, ea hîc ſeorſum annotabimus, ne in tractatu iſto confuſio aliqua ſuboriatur.

Illa ergo ſigna à tribus fontibus deſumi poſſunt, morbi nimirum ipſius eſſentia, cauſis eum producentibus, & effectibus, ſeu Symptomatis ab eo emanantibus.

Quæ omnia in ſequenti tabula ordine diſponentur.

Huic refer tabulam notatam litera D.

Horum autem ſeries ſequentibus theorematis breviter innoteſcet.

Eſſentia.

Morbi eſſentia nihil aliud eſt quàm morbus ipſe; ideóque ſi ſenſibus poſſimus detegere intemperiem parti alicui impreſſam, vel quandam morbi organici ſpeciem, aut continui ſolutionem, non opus erit aliis ſignis quibus indicetur.

Cauſæ.

Cauſæ omnes, quæ humores in corpore prædominantes ſignificant, poſſunt etiam morbi ſpeciem indicare, illæ enim quæ bilem generant, morbos etiam calidos & ſiccos ſolent producere, quæ pituitam, frigidos & humidos, & ita de cæteris; & hæ ratione morborum ſimilarium, à priori Tabula notata A, erunt deſumendæ.

Quibus tamen humorum periodi erunt adjiciendæ, in hunc modum.

Humores qui tertio quoque die moventur, febrem tertianam indicant: qui ſingulis diebus quotidianam: qui quarto quôque die quartanam.

Illæ verò cauſæ quæ morbos organicos, aut communes indicare valent, in hunc modum ſe habent. Cauſæ ſimilarium

Uſus alimentorum, & medicamentorum aſtringentium internos meatus, & cavitates ſolent aſtringere, & morbum in aſtrictione fuiſſe genitum ſuſpicionem afferunt. Cauſę organicorũ & communium

Alimenta vel medicamenta incraſſantia multas obſtructiones ſolent generare. Alimenta & medicamenta.

Alimenta, & medicamenta valde detergentia aſperitates ſolent producere in lingua, œſophago, aſpera arteria, ventriculo, & inteſtinis.

Alimenta

Signa affectus speciem indicantia desumuntur, vel ab

- Essentia, ratione cujus morbus est, vel
  - Similaris, seu intemperies
    - Simplex
      - Calida
      - Frigida
      - Humida
      - Sicca.
    - Composita
      - Calida humida
      - Calida sicca
      - Frigida humida
      - Frigida sicca.
  - Organicus, qui est vel in
    - Conformatione, quę est vel in
      - Figura,
      - Meatu & Cavitate,
        - Adstructio
        - Obstructio
        - Dilatatio.
      - Asperitate & Lævitate.
    - Magnitudine
      - Aucta,
      - Imminuta:
    - Numero
      - Excedente,
      - Deficiente.
    - Situ, qui est vel in
      - Positu,
      - Connexione.
  - Communis, seu solutio continui, in
    - Carne
      - Vulnus
      - Ulcus
      - Contusio.
    - Osse
      - Fractura,
      - Fissura,
      - Caries.
    - Nervo
      - Punctura,
      - Sectio.
    - Venis & arteriis
      - Ruptio
      - Anastomosis
      - Diapedesis
      - Erosio.
    - Membrana [Ruptura
    - Cute [Excoriatio.
- Causis, quæ vel indicant morbum
  - Similarem quales sunt,
    - Causæ omnes quæ indicant humorem in corpore prædominantem quibus adde humorum periodos.
  - Organicum & communem & hæ sunt, vel
    - Materiales
      - Ex quibus
        - Alimenta
        - Medicamenta.
      - In quibus
        - Peculiaris partium dispositio.
    - Efficientes
      - Naturales
        - Varia partium temperies.
        - Hæreditaria dispositio.
      - Nonnaturales
        - Exercitatio
        - Venus.
- Effectibus seu symptomatis, quæ sunt vel
  - Actiones læsæ
    - Animales
      - Principes [Delirij species variæ.
      - minùs principes
        - Sensus
          - communis
          - privatus
            - Somnus immodicus,
            - Vigiliæ immodicæ,
            - quinq; sensus naturales
              - Aboliti
              - Imminuti
              - Depravati, sub quibus dolor
                - Pulsatorius
                - Stupidus
                - Erodens
        - Motus
          - Abolitus
          - Depravatus
          - Imminutus.
    - Vitales, unde pulsus
      - Magnus
      - Parvus
      - Frequens
      - Rarus.
    - Naturales
      - Nutritio, cui inserviunt
        - Attractio, ad quam
          - Fames
          - Sitis
        - Retentio
        - Concoctio,
        - Expulsio,
      - Generatio.
  - Excrementa, quæ rejiciuntur per
    - Os,
    - Nares
    - Alvum,
    - Vesicam
    - Uterum
    - [in quibus consideratur
      - Substantia
      - Qualitas
      - Quantitas
      - Excernendi modus
  - Qualitates mutatæ.

Alimenta pinguia, & oleaginoſa, lævitates inteſtinorum, & lienterias generant.

Medicamenta acria, & erodentia aſſumpta, partes internas erodunt, & exulcerant.

Diſpoſitio partis. Hepar & lien ſæpiſſime tentantur obſtructionibus, ideò ſi illæ partes afficiantur, de obſtructionibus erit ſuſpicio.

Trachea arteria à fluxionibus ſæpiſſimè exaſperatur, vel lævior efficitur; ideóque ſi in ea ſit affectus, de aſperitate, aut lævitate conjiciendum.

In inteſtinis lumbrici paſſim producuntur. Ergo inteſtinis affectis lumbricorum erit ſuſpicio.

Tempeties partium. Qui frigidum habent ventriculum, & hepar calidum, obſtructionibus ſunt obnoxii; quia hepar cruda attrahit alimenta, ex quibus obſtructiones generantur.

Qui ventriculum habent frigidum, & renes calidos, calculos in renibus generare ſolent, quia pituita in ventriculo frigido genita, à calore renum induratur, & in lapidem convertitur.

Hæreditas. Nati à parentibus lienoſis, nephriticis podagricis, etiam talibus affectibus ſunt obnoxij.

Exercitatio ſtatim à paſtu obſtructiones generat, quia alimenta à ventriculo deturbat, antequàm ſint concocta.

Venus. Venus immodica calculoſam efficit diſpoſitionem, quia renes debilitat.

EFFECTUS.

Actiones Animales.

Delirium cum furore, calidam indicat cerebri intemperiem.

Principes. Delirium cum timore, aut triſtitia, & fatuitas frigidam indicat cerebri intemperiem.

Somnus. Somni immodici frigidam & humidam cerebri intemperiem ſignificant.

Vigiliæ. Vigiliæ immoderatæ, calidam & ſiccam indicant intemperiem.

Senſus & motus. Omnimoda ſenſus, motúſque abolitio, qualis in appoplexia apparet, omnimodam indicat ventriculorum cerebri obſtructionem ſecundum veterum opinionem.

Motus omnium partium depravatus, qualis in epilepſia apparet, dimidiatam indicat ventriculorum cerebri obſtructionem.

Motus privatio in aliqua parte ſignificat nervorum, qui ad illam partem feruntur, obſtructionem, reſolutionem, aut inciſionem.

Dolor. Dolor pulſatorius inflammationem indicat in parte dolente.

Dolor ſtupidus frigidam indicat intemperiem.

Dolor acer & erodens exulcerationem indicat.

Actiones vitales.

Pulſus magnus & frequens calidam indicat intemperiem; parvus & rarus frigidam.

Actiones naturales.

Attractio. Dejecta appetentia, & ſitis maxima, calidam indicat intemperiem.

Appetentia maxima, ſitis exigua, frigidam arguit intemperiem.

Expulſio. Ructus nidoroſus calidam intemperiem ſignificat; acidus verò frigidam.

Vomitus frequens, & fæcum excretio impedita, obſtructionem indicat in inteſtinis.

Generatio. Deperdita coëundi libido frigidam intemperiem ſignificat.

Ardens coëundi deſiderium, cum erectione perpetua, & dolorifica, affectum indicat inflammatorium.

Excrementa.

Per os. Sanguis copioſus per os affatim tuſſiendo rejectus, vaſis ruptionem indicat; paucus verò & cum pure permixtus exulcerationem.

Alvum Ramenta per alvum ejecta exulcerationem indicant in inteſtinis.

Veſicam. Urinæ rubram & arenoſam hypoſtaſim habentes, calculum indicant, aut ſaltem calidam renum intemperiem humores exurentem.

Habitum. Sudatiunculæ, & rigoris crebra viciſſitudo empyema ſignificat, *10. Coac. 1.* Ex puris acrimonia partes internæ vellicantur, unde horror; ſudatiunculæ verò ex facultate debili.

Subſtantia. Alimenta eodem modo excreta quæ aſſumpta ſunt, lienteriam ſignificant. Potus ſi per urinam emittatur non immutatus, diabeten ſignificat.

Bilis flava in principio paroxyſmi excreta, tertianam febrem ſignificat.

Modus. Sanguis copioſè fluens è naribus in principio febris, ſynochum indicat.

Sanguis ex quacunq; parte confertim fluens, venarum ruptionem, vel anaſtomoſin ſignificat; ſenſim verò reſudans, diapedeſin.

Qualitas mutata.

Rubor intenſus in aliqua parte phlegmonoſam indicat inflammationem. Sic rubedo in genis peripneumoniam ſignificat.

Flaveſcens color eryſipelatoſam indicat affectionem, Sic in exquiſita pleuritide oculi ſæpe croceo colore apparent infecti; ſic febribus bilioſis icterus non rarò ſupervenit.

Color flavus totius corporis ſine febre, veſiculam felleam indicat obſtructam.

Cutis totius corporis ſub nigro colore præter naturam infecta, lienem indicat obſtructum.

CAPUT VII.

De Signis morbi magni, & parvi.

NOn ſufficit Medico morborum curam aggredienti, eorum differentias eſſentiales per propria ſigna cognoviſſe, nam differentiæ etiam accidentales ſunt inveſtigandæ, ut certum de illis judicium ferre queat, Nos ideò hîc præcipuarum ſigna proponemus, earum ſcilicet, quæ magis ad uſum artis ſunt accommodatæ; ratione quarum omnis morbus dicitur magnus vel parvus, benignus vel malignus, acutus vel tardus, & ita de cæteris.

Magnum morbum appellamus eum, qui intenſus valde eſt, & magna vi corpus noſtrum affligit. Illius ſigna à tribus prædictis fontibus deſumuntur; ſiquidem morbum illum magnum judicamus, qui eſſentiâ magnus eſt, à cauſis magnis, & intenſis fuit productus, ac magna habet & vehementia ſymptomata, quæ omnia clarioris doctrinæ gratiâ ordine ſunt perſequenda, juxta ſequentem tabulam litera E. notatam.

Tabula

Signa magni vel parvi morbi, desumuntur vel ab
- Essentia.
- Causis,
  - Efficientibus
    - Externis
    - Internis
    - Juvantibus & lædentibus.
  - Materiali, sive subjecto.
- Effectibus seu symptomatibus, quæ sunt vel
  - Actiones
    - Animales
    - Vitales
    - Naturales.
  - Excrementa.
  - Qualitates mutatæ.

Ut igitur secundùm tabulæ istius seriem signa morbi magni proponamus, sequentia instituentur theoremata.

Essentia.

Magnæ intemperies, aut inflammationes, tumores magni, magnæ obstructiones, magna vulnera aut ulcera in longum, latum, aut profundum protracta, magnos ostendũt morbos.

Causæ.

Externæ. Quæcunque causæ externæ maximam vim obtinent corpus nostrum afficiendi, magnos morbos solent producere, eosque indicare. Sic diuturna & violenta exercitatio in aëre calidissimo habita, magnã febrem excitare solet.

Internæ. Humores ij qui in corpore nostro continẽtur, quique ordinariæ sunt omnium ferè morborum causæ, si quantitate, vel qualitate maximè peccent, morbos magnos efficiunt, eosq; indicant. Sic sanguis magnâ quantitate luxurians, aut ferventissimus, bilis utraque copiosa, acris vel putrefacta, magnum morbum indicat.

Juvantes & lædentes. Quibus morbis nulla, vel pauca prosunt remedia, multa verò nocent, magnus judicetur.

Quicunque morbi partes principes, vel publicum munus obtinentes afficiunt, ratione illarum partium magni judicantur, si modò aliquod aliud signum magnitudinis habuerint conjunctum. Sic vulnus licet exiguum ex se, si cordi, hepati, pulmoni, aliisque partibus fuerit inflictum, magnum censetur propter partem affectam, & quia etiam propter eandem partem affectam magna symptomata producit.

E F F E C T U S.

Actiones Animales.

In quocunque morbo delirium, sopor ingens, vigiliæ maximæ, sensus aut motus privatio, vel dolor vehementissimus extiterit, magnum morbum judicato.

Actiones Vitales.

Quotiescunque in aliquo ægrotante respiratio magna, frequens vel difficilis; pulsus magnus, frequens vel admodum exiguus percipitur, hunc magno detineri morbo pronuntiato.

Actiones naturales.

Anorexia, aut apositia, vel contra fames canina, aut sitis inexhausta; apepsia; vel alvi fluxus diuturnus, & urinæ suppressio, aut diuturna, & copiosa illius profusio, magnum morbum significant.

Excrementa.

Excrementorum nimia quantitas, vel omnimoda suppressio, vel pravus eorum color, aut odor fœtidissimus, & substantiâ à naturali valde remota, magnum indicat morbum.

Qualitates mutatæ.

Color in corpore valde ruber, flavus, vel lividus; aut sapor amarus in lingua, color illius niger, & siccitas maxima, magnum morbum declarant.

COROLLARIUM.

Ex his quæ jam allata fuerunt satis apparet, quinam morbi parvi dici mereantur, ij scilicet omnes in quibus dicta signa non reperiuntur.

CAPUT IX.

De ſignis Morbi maligni & benigni.

Malignos morbos appellamus eos, qui malignam quandam, & venenatam qualitatem adjunctam habent: atque eorum ſigna ex iiſdem fontibus deſumi poſſunt.

Quæ omnia in ſequenti tabula notata F. ordine proponentur.

F.

Signa morbum malignum vel benignum indicantia, deſumuntur vel ab

- Eſſentia.
- Cauſis, quæ ſunt vel
  - Materiales
    - Ex quibus
      - Alimenta.
      - Medicamenta.
    - In quibus
      - Partium diſpoſitio.
  - Efficientes
    - Externæ
      - neceſſariæ [Aër.
      - non neceſſariæ [Venus.
      - fortuitæ [Vulnera.
    - Internæ
      - ſanguis
      - pituita
      - bilis variæ ſpeciei,
    - Juvantes, & lædentes.
- Effectibus qui ſunt vel
  - Actiones
    - Animales.
    - Vitales.
    - Naturales.
  - Excrementa, quæ rejiciuntur per
    - Vomitum
    - Alvum
    - Urinas
    - Habitum Corporis,
  - Qualitates mutatæ, & accidentia propria.

Hujus ergo tabulæ ſeriem ſequentes, hæc proponimus theoremata.

Eſſentia.

Quidam morbi ſuâ naturâ perpetuo maligni ſunt, ut cancer, elephantiaſis, lues Venerea, carbunculus, peſtis; alij perpetuò benigni, niſi in peſtilenti accidant conſtitutione, ut tertiana febris, ephemera, ſynochus ſymplex, & ſimiles.

Cauſæ materiales.

Uſus ciborum cacochimorum, aut corruptorum, potus aquarum paluſtrium, turbidarum aut corruptarum, malignos morbos ſolent producere.

Medicamenta venenata, & deleteriâ qualitate prædita aſſumpta malignos morbos generant.

In corporibus cacochymis, & malè affectis, maligni utplurimum morbi generantur.

Cauſæ efficientes.

Aër peſtilens & corruptus malignos morbos ſolet efficere.

Venus cum impuro ſcorto inita, morbum inde ortum malignum atteſtatur.

Vulnera à gladiis intoxicatis inflicta, vel morſus venenatorum animalium, venenatos pariunt affectus, eóſque indicant.

Sanguis & pituita benignos morbos generant, bilis verò atra porracea, æruginoſa, & interdum flava, malignos ſolet producere.

Quicunque ægrotantes à nullis cauſis ſalutaribus juvantur, ſive illæ à natura procedant ut vacuationes ſpontaneæ ſive ab arte, in rectâ remediorum adminiſtratione, & ab iis tantùm quæ alexipharmacâ vi præſtant, ſublevantur, à reliquis autem omnibus ferè lædentur, morbô maligno laborant.

E F F E C T U S.

Actiones Animales.

Delirium, & maxima mentis perturbatio, vigiliæ, inquietudines, ſine vehementi febre, morbum malignum indicant.

Actiones Vitales.

Subita pulſuum & virium dejectio, animi deliquia, & ſyncopæ, malignum morbum teſtantur.

Actiones

Actiones naturales.

Sitis magna ſine vehementi febre, vel abolita cibi potuſque appetentia, malignum morbum ſign.

Excrementa.

Si per vomitum, alvum, aut urinas, livida, nigra, æruginoſa, aut aliam qualitatem à naturali valde remotam poſſidentia excernantur, malignum morbum ſignificant.

In febre ſatis inſigni, & pravis comitata ſymptomatis, urinæ ſanorum ſimiles morbi malignitatem indicant.

Oſtendit enim talis urina morbum à vulgari putredine minimè generari, ſed ab intenſiori profundiori, & occulta ſeu maligna qualitate, quæ in urinis non appareat.

Sudores pauci, & frequentes, per frontem tantùm, & cervicem emanantes, morbi malignitatem oſtendunt.

Qualitates mutatæ.

Color lividus in facie, aut aliis partibus per febres, malignitatem earum ſignificat.

Color niger, in lingua, ſiti non infeſtante, malignum morbum indicat.

Accidentia propria.

Quibus in febribus exanthemata, poſtulæ variæ carbunculi, bubones in alis, & inguinibus, parotides ponè aures, & ſimilia ſupervenuiunt, maligna judicantur.

Ulcera circumglabra, maligna *Aph. 40. ſect. 6*

COROLLARIUM.

In quibus morbis prædicta malignitatis ſigna non reperiuntur, benigni cenſentur.

CAPUT X.

De Signis morbi acuti & chronici.

QUicumque morbi breves ſunt, ac celeriter moventur, conjunctámque habent brevitate magnitudinem, acuti appellantur, & vehementes, quibus apud Medicos chronici vulgò opponuntur, licét iis non ſint omnimodè contrarij, chronici enim, ſeu longi morbi appellantur, ex eo ſolùm quod diuturni ſint, licet plerúmqe magni exiſtant, quales ſunt paralyſis, hydrops, & ſimiles, quibus verè, & propriè opponuntur ij, qui breves ſimpliciter appellantur, ut febris ephemera.

Morborum ergo acutorum ſigna ex ſuperioribus fontibus deſumentur, ſecundùm ordinem tabulæ ſequentis notatæ litera G.

G.

Signa morbum acutum vel chronicum indicantia, deſumuntur vel ab
- Eſſentia, ſeu ſpecie morbi
- Cauſis internis, ſeu humoribus morbum comminentibus,
- Effectibus, ſeu ſymptomatis, quæ ſunt vel
  - Actiones,
    - Animales,
    - Vitales,
    - Naturales.
  - Excrementa, quæ rejiciuntur, per
    - Alvum
    - Veſicam
  - Qualitates mutatæ.

Hujus autem tabulæ ſeriem ſequentia theoremata clariùs patefacient.

Eſſentia.

Omnes partium interiorum inflammationes, febres ardentes, & continuæ propriâ naturâ perpetuò acutę eſſe ſolent. Sic ubi quempiam phrenitide, pleuritide, aut ſimili affectu laborare conſpicimus, acuto morbo affligi pronuntiamus.

Cauſæ.

Quicunque morbi à ſanguine, bile flavâ, vel atra producuntur, acuti eſſe conſueverunt, atque ita cognito humore morbum efficiente, facilè cognoſcimus, an inter acutos ſit numerandus.

EFFECTUS.

Actiones Animales.

Delirium, ſenſus, motuſque abolitio, vel dolor vehementiſſimus in aliqua parte, morbum acutum indicant.

Actiones naturales.

Sitis ingens, magnus alvi fluxus, aut omnimoda alvi vel urinæ ſuppreſſio, morbum acutum ſignificat.

Excrementa.

Alvi excrementa flaviſſima, porracea, æruginoſa, livida, aut nigra, morbum acutum ſignificant.

Urinæ rubræ, virides, aut æruginoſæ, morbum acutum indicant.

Qualitates mutatæ.

Rubor in vultu ægrotantis, æſtus in toto corpore, nigredo; & ſapor amarus in lingua, morbum acutum ſignificant.

COROLLARIUM.

Signa differentiarum morborum acutorum ſume ex *cap.4.ſect.3.* quæ eſt de ſignis prognoſticis.

Morbi verò Chronici facilè dignoſcuntur prædictorum ſignorum abſentiâ, & præſentiâ contrariorum, ut non ſit opus illa hic recenſere.

CAPUT XI.

De ſignis cauſarum morbificarum.

AC PRIMO.

De ſignis Bilis præternaturalis.

Morbi ferè omnes à variis humoribus, naturalem conditionem non ſervantib⁹, producuntur: ſolent autē morbos efficere humores ij, qui in toto corpore, vel parte affecta prædominantur; atque ita ſi probè noverimus humorem redundantem, cauſa etiam morbi ſimul innoteſcet. Repetenda ergò erunt hujuſce ſectionis capitibus; & quoniam humores ibi conſideramus in ſtatu naturali conſtitutos ideò quatuor tantùm primas humorum differentias propoſuimus: jam verò aliæ nonnullæ, quæ præternaturales omninò ſunt, breviter veniunt proponendæ, atque eadem operâ nonnullæ aliæ morborum cauſæ ab humoribus oriundæ, erunt inquirendæ, ne quid tractatui huic noſtro deeſſe videatur.

Ut igitur à Bile exordiamur, naturalem eam diximus, quæ flava, vel pallida appellatur, licet eadem non rarò præter naturam ſe habeat, & multorum morborum cauſa exiſtat: eadem tamen ſigna perpetuò illam indicare valent, ſi hoc unum tantum ei quæ præter naturam ſe habet, & putredinem quandam adepta eſt, addiderimus, quod nimirum illa tertio quoque die moveatur, ut in tertianæ febris paroxyſmis luculenter apparet.

Aliæ autem ſunt bilis ſpecies, quæ perpetuò præternaturales, ſunt, & quoties in corpore cumulantur, morbos ſolent producere: illæ autem ſunt vitellina, porracea, æruginoſa, glaſtea, & atra.

Vitellina ex flava producitur à calore præternaturali, qui partes tenuiores diſſipando, craſſiorem illam efficit, ut conſiſtentiâ, & colore vitellos ovorum repræſentet.

Ea non aliis ſignis indicatur, quàm flava, niſi quòd excrementorum color vitellinum illū colorem referat, aut quòd materia illa vitellina per vomitum aut ſeceſſum in morbis excernatur.

Porracea, æruginoſa, & glaſtea duobus modis generatur, uno quidem ex pravis alimentis, & vitioſo ſucco præditis, qualia ſunt allia, cepæ, porrum, naſturtium, & ſimilia: Altero ex bile vitellina calore vehementiori exuſta, cujus vi varios acquirit colores pro vario exuſtionis gradu; porracea enim ex minori aduſtione fit, æruginoſa majori, & glaſtea adhuc intenſiori, prout enim color magis ad nigrum accedit, eò majorem arguit aduſtionē.

Illarum igitur bilis ſpecierum ſigna erunt, omnia ea quæ bilem flavam indicant, & multò intenſiora, ac præter illa, hæc duo potiſſimùm, nimirum alimentorum pravorum ſuprà enumeratorū uſus diuturnus, & excretiones illis coloribus infectæ.

Bilis atra ex ſuperioribꝰ bilis ſpeciebꝰ majori exuſtione producitur. Cognoſcitur ex cauſis prægreſſis humores exurentibus, & torrefacientibus: tum etiam præcipuè ex effectis. Illa enim dū excernitur, atro colore, & ſummâ acrimonia dignoſcitur, partes quas attingit exulcerat, & in terram effuſa, eam fermentat.

Accidentia denique nonnulla ſolet producere, ut cancroſos tumores, ſcabiem malignam, fœda ulcera, & ſimilia, fit etiam nonnunquam atra bilis ex melancholia putrefacta, ſed paulò mitior ſuprà dicta, & eadem parit, ſed minùs vehementia ſymptomata.

COROLLARIUM.

Sanguinis nullæ ſunt ſpecies, ſed dum à naturali conditione deficit, & à calore nimiùm alteratur, in bilis varias ſpecies commutatur: ſic etiam melancholia exuſta, vel putrefacta in atram bilem degenerat, atque adeò de illis non eſt ulteriùs inquirendum.

CAPUT

CAPUT XII.

De Signis Pituitæ præternaturalis.

NAturalis pituita dulcis, vel insipida solet appellari, ex qua tamen quantitate, motu aut alio quovis modo naturæ limites excedente multi affectus solent generari.

Aliæ verò illius sunt species, quæ perpetuò præternaturam se habent, & illæ sunt, Salsa, vitrea, & gypsea.

Salsa pituita duobus modis fit, secundùm Gal. *lib.* 2. *de differentiis febrium*, *cap.* 6. uno ex putredine, altero ex permixtione salsæ humiditatis serosæ. Illa autem his signis dignoscitur; nimirum usu diuturno salsorum eduliorum siti maximâ, dysenteria, cum excrementis pituitosis, scabie fœda, & pruritu immenso, ac Potissimùm sapore salso, ex catarrho in os delabente percepto.

Vitrea verò pituita in intestinis tantum colligitur, & propter intensam frigiditatem, mordens admodum censetur, ita ut colicos dolores non rarò efficiat, qui hoc signo distinguitur ab iis, qui flatu ducunt originem, quòd scilicet à pituita vitrea dolores fixi, & terebræ instar perforantes generentur; à flatibus verò peruagentes, & loco mutabiles producantur.

Gypsea denique pituita est illa, quæ in duritiem ferè lapideam concrevit, & in tophis, seu nodositatibus podagricorum apparet, aut etiam aliquando è pulmonibus grandinis instar per validam vim rejicitur.

CAPUT XIII.

De signis seri redundantis.

SErosus humor multos, eosque non leves affectus solet producere, quales sunt distillationes in varias partes, hydropes, & similes; ideóque illius indicia breviter sunt proponenda, quæ quidem ex duobus fontibus desumentur, causis scilicet & effectibus, juxta tabulam sequentem.

H

Signa seri redundantis, desumuntur à

- Causis, quæ sunt vel
  - Materiales
    - Assumpta
      - Cibus
      - potus.
    - Excreta & retenta
  - Efficientes
    - Naturales.
      - Partium dispositio varia.
    - Præternaturales.
      - Morbi varij.
- Effectibus, qui sunt vel
  - Excrementa.
  - Accidentia propria.

Cujus ordinem ſequendo, ſerum in corpore redundans ſequentib⁹ theorematis demonſtrabitur.

Cauſæ materiales.

Ciborum humidorum uſus frequens, ut fructuum horariorum, atque olerum magnam aquoſi humoris copiam ſolet acervare, cûmque in corpore redundare ſuſpicionem affert.

Larga & frequens aquæ potio magnam ſeri copiam cumulare ſolet.

Urinæ Vacuatio; conſueta ſuppreſſa, vel ſudores intermiſſi ſerum intra corpus cumulare ſignificat.

Cauſæ efficientes.

Frigida & humida ventriculi, & hepatis temperies, ſeroſi humoris copiam ſolet producere.

Qui melancholico temperamento ſunt præditi, plurimo abundant ſero.

Obſtructiones hepatis, lienis, & renum, magnam ſeri copiam in corpore coacervant, quod nimirum illud liberum non habeat effluxum, viis ſolitis obſeratis.

EFFECTUS.

Actiones Animales.

Sudores frequentes, & madores totius corporis ſeri copiam atteſtantur.

Quicunque ſero abundant, ij ſalivæ copiam per ſputum ſolent excernere.

Quorum ſanguis per phlebotomiam eductus majori parte in ſerum commutatur, totam ſanguinis maſſam eo ſignificat eſſe refertam.

Accidentia.

Quicunque macilenti tumidum habent abdomen, his ſeri copia cumulatur.

CAPUT XIV.

De Signis flatuum.

Flatuum copia ſolet generari ex materia cruda & craſſa, à calore debili alterata. Illorum ſigna à duobus fontibus deſumentur, cauſſis nimirum & affectibus, quorum ſeriem, ſequens tabula indicabit.

I.

Signa flatus indicantia deſumuntur vel à
- Cauſis quæ ſunt vel
  - Externæ { Alimenta
  - Internæ { Corporis temperies.
- Effectibus qui ſunt vel
  - Actiones animales læſæ, quæ conſiſtunt vel in
    - Senſu
      - Communi { inſomnia.
      - privato, qui reſpicit
        - tactum
        - auditum
      - depravato.
    - Motu
  - Excrementa,
  - Qualitates

Hujus

Hujus autem tabulæ seriem observando, hæc proponi possunt theoremata.

Castaneæ, napi, rapæ: fabæ, pisa, & omnia fere leguminum genera, flatus copiosos producunt.

Qui obstructum habent lienem, aut melancholico temperamento præditi sunt, flatibus utplurimùm abundant.

Insomnia rerum levium, & celeriter moventium, flatus in corpore abundare significant.

Dolor tensivus & mobilis sine gravitatis sensu, à flatibus excitatur.

Tinnitus aurium à flatibus per aures erumpentibus producitur.

Palpitatio & concussio partium, oscitatio, & pandiculatio, flatuum copiam indicant.

Ructus, & crepitus ventris flatuum copiam significant.

Rugitus ventris & borborygmi, tum sonus qui tumidum abdomen percutiendo editur, flatus abundare demonstrant.

CAPUT XV.

De signis temporum morborum.

MOrborum tempora nunc partes morborum, nunc ætates, nunc motiones causæ morbificæ à Galeno appellantur; unde patet eorum notitiam cum rerum præternaturalium diagnosi esse proponendam, quæ ex prædictis fontibus facilè elicitur, ut ex sequẽtibus theorematis apparebit.

Quorum morborum natura sub sensum cadit, eorum etiam tempora sensibus facilè dignoscuntur. Sic febrem cognoscimus esse in principio, cùm calorem per totum corpus effusum, eum tenorem servare percipimus, quẽ à principio accepit, nullâ auctione insigni adveniente. In augmento verò esse, cum calor evidenter crescit. In statu, cum calor eandem retinet vehementiam à summo incremento relictam: Et denique in declinatione, cum remissior fit calida intemperies.

In morborum principio leviores sunt actionum noxæ; in augmento deteriores; in statu deterrimæ, & diù tales perseverant, in declinatione deniq; meliores actiones efficiuntur.

Excrementa omninò cruda, quæ nullum coctionis rudimentum acceperunt, morbum esse in principio significant, cùm autem coctionis principiũ in ijs apparet, morbus est in augmento: & cùm maxima sunt coctionis indicia, morbus est in statu.

Ac denique absoluta concoctio, & excrementorum in melius commutatio, declinationem significat.

K, *Tabula signorum morborum vel longum futurum significantium*.

Signa longitudinis & brevitatis morbi, desumuntur, vel ab

- Essentia, ad quam referuntur morbi accessiones, in quibus consideratur.
  - Magnitudo
  - Motus
  - Tempus
  - Modus solutionis morbi.
- causis
  - Efficientibus, quę sunt vel
    - Nonnaturales
      - Regio
      - Anni tempus
      - Prægressæ vitæ conditio &c.
    - Præter naturam seu humores varij, in quibus consideratur
      - Qualitas
      - Qantitas.
  - Materiali, sive subjecto in quo consideratur.
    - Ætas
    - Temperies
    - Varia partium dispositio.
- Effectibus qui sunt, vel
  - Actiones
  - Excrementa, in quibus considerantur.
    - Concoctiones & in his
      - Tempus quo apparent
      - Incrementum
      - Duratio.
    - Qualitates
      - Primæ
        - Caliditas.
        - Frigiditas.
        - Humiditas
        - Siccitas.
      - Secundæ
        - Tenuitas
        - Crassities
      - Tertiæ
        - Color
        - Odor
        - Sapor
    - Quantitas excretionis.
    - Modus excernendi.
    - Locus per quem fit excretio, in quo consideratur
      - Aptitudo
      - Rectitudo
      - Latitudo.
    - Tempus quo perficitur.
    - Contenta in iis. pili, Calcul. &c.
  - Qualitates corporis, quæ sunt vel
    - Primæ
      - Caliditas.
      - Frigiditas.
      - Humiditas
      - Siccitas.
    - Secundæ
      - Tenuitas
      - Crassities.
    - Tertiæ Color &c.

SEMEIO.

SEMEIOTICÆ SECTIO TERTIA.

De Signis Prognosticis.

CAPUT PRIMUM.

De Signis Morbi Longi aut Brevis futuri.

MORBORUM brevitas & longitudo multis indiciis potest prævideri, quæ ex iisdẽ fontibus eâdem methodo desumuntur, juxta sequentem tabulam, notatam literâ K.

Cujus tabulæ seriem observando, sequentia constituentur theoremata.

Essentia.

Morbi calidi breviores perpetuò esse solent, nisi τὴν contraxerint, frigidi vero longiores.

Accessionum magnitudo. *In morbis qui accessiones habent, quanto illæ lõgiores fuerint, eo longiorẽ morbum prænuntiant, breviores verò breviorem.*

Motus. *Quæcunque morborum accessiones celerrime perficiuntur cito desiturum morbum significant, ut ait Gal.* lib. 3. de Crisibus, cap. 4. *quia vehemens ille motus crisin brevi futuram portendit.*

Tempus. *Quæcunque accessionem unam vel duas horas anticipant, morbum citò finitum iri significant.*

Anticipatio enim illa à materię tenuitate atque mobilitate exoritur. Advertendum tamen est: anticipationem illam, ut morbi brevitatem significet, non debere esse ordinatam, ut scilicet eodem temporis spatio singulis diebus anticipet, nimirum una horâ aut duabus, ordo enim ille firmitatem morbi, & materiæ morbificæ contumaciam significat. Sed tempus anticipationum debet esse inæquale, ut inde pateat materiam non esse stabilem, & facile à natura posse edomari. Melius in tertiana v. gr. Si paroxysmi non anticipent, sed serius ingruant.

Quæ tardiùs redeunt accessiones, morbi longitudinem prænunciant.

Inde enim ostenditur materiam morbificam incrassari, & contumaciorem fieri. Aliquando tamen id fit ab ejusdem materiæ imminutione quando sensim cõsumitur; quod ex symptomatum remissione, & facilè innotescet.

Quibuscunque accessiones fiunt, quacunque horâ febris dimiserit, si eàdem cras occupaverit judicium habet difficile, Aph. 30. sect. 4.

Dum enim paroxysmi eâdem hora constanter redeunt, materiam firmam & stabilem significant, ut nonnisi longo tempore possit edomari: quia ordo in rebus omnibus significat fixionem & potentiam causarum, atque adeò difficilem solutionem. Sic quotidiana apparet experientiâ, febrium quartanarũ paroxysmos ut plurimùm eâdem horâ recurrere, quia causam habent admodum firmam, & stabilem; unde etiam fit ut longiores contumaciores que sint.

Difficultatem etiam significat, non solùm si eadem horâ semper accidat paroxysmus, sed etiam si paribus semper horis eademque proportione anticipet aut retardet.

Ut si hodie hora primâ, cras secundâ, mox tertiâ accidat paroxysmus: in his enim non est minor ordo quàm in præcedentibus, qui ordo perpetuò ex materiæ fixione, & contumacia dependet.

Quicunque morbi tertio quôque die exacerbantur, breviores sunt quàm qui quotidie, longissimi qui quarto quôque die.

Tertiana enim febris, quia à bile generatur, humore nempe tenuiori, faciliùs dissolvitur. Quotidiana verò à pituita generatur, quæ media est inter bilem & melancholiam, ratione crassitiei, & contumaciæ. Quamvis autem tertianæ duplices, quotidianæ habeant paroxysmos, tamen propter materiæ copiam, quæ major multò in iis est, quam in tertiana simplici, fit ut illis longiores esse consueverint. De causis periodor. febr. vide problem. Gr. Horstij. dec. 1.

Qui morbi circa meridiem exacerbantur, breviores sunt, quàm qui matutino tempore.

Omnium longissimi, qui circa vesperam, aut de nocte suas habent exacerbationes.

Quatuor enim humores in quatuor dies partibus commoveri solent, videlicet sanguis mane, bilis meridie, melancholia circa vesperam, & de nocte pituita. Cùm igitur hora exacerbationis in febribus continuis dominium ostendat, eadem etiam morbi longitudinem aut brevitatem, quæ ab humoris natura dependet, poterit significare.

Qui morbi per excretionem solvuntur, citiùs finiuntur, quam qui per abscessum. Modus Solutionis.

Quia tenues humores per excretionem vacuantur, crassi verò per abscessum.

Causæ.

Regio, anni tempus, & prægressa vitæ conditio calida, breves morbos prænuntiant frigida verò diuturnos. Non naturales.

Quicunque morbi à sanguine, bile flava, & quovis humore tenui, & pauco fiunt, breviores sunt: à pituita vero, melancholia, & atra bile, ac quovis humore multo, & crasso longiores. Præter naturam.

In

Ætas.

In ætate iuvenili breves ut plurimùm fiunt morbi, in senili verò diuturni, in aliis mediocres.

Tempe-ries.

Qui calido sunt temperamento, brevibus morbis afficiuntur, qui frigido, diuturnis.

Varia corpo-rum dis-positio.

In corporibus benè affectis breviores fiunt ægritudines; in malè affectis longiores.

In partibus durioribus & densioribus morbi fiunt diuturniores, tum etiam in mollioribus, & laxioribus, breviores autem in his quæ mediocrem habent consistentiam.

Sic affectus ossium, & nervorum diuturni sunt: sic etiam affectus articulorum & similium diuturni sunt: Partium verò carnosarum affectus breves ut plurimùm existunt.

EFFECTUS.

Actiones.

Magnæ actionum læsiones longitudinem morbi significant.

Propterea quod tantus à naturali statu recessus nonnisi longo tempore ad pristinum statum potest revocari.

Excrementa.

Coctio-nis tem-pus.

Quantum temporis intercedit à principio morbi, usque ad manifesta signa coctionis, tantum etiam temporis consumitur ad omnimodam morbi solutionem.

Juxta legitimam morborum constitutionem, morbi principium æquale est duobus subsequentibus temporibus: at principium augmenti computatur à die, quâ incipiunt apparere signa manifesti concoctionis. Hujusmodi autem eventûs exempla leguntur apud Hipp. ut. *1. Epid. cap. 3. ægr. 3.* ubi dicit, illum fuisse judicatum 17. die, qui manifestæ coctionis signa habuit in nono, & *lib. 1. cap. 3.* Epicratis uxor 27. fuit judicata, & hæc habuit decimo quarto, signa manifestæ coctionis, & Cleanactides. 40. habuit signa manifestæ coctionis, & 80. fuit liberatus, & *3. Epid. 3.* Anaxion 17. cœpit concocta expuere, & 34. fuit liberatus à febre, pleuritide. Multa etiam hujus rei exempla vidisse refert Epiphanius *hist. 86.*

In quibus morbis coctiones ab initio in excrementis apparent, illorum brevitatem prænuntiant; ubi verò tardè sese produnt, longitudinem significant.

Excrementorum coctiones, quæ in die indicante apparent, brevem morbum prænuntiant; longiorem vero si alio die apparuerint.

Coctio-nis in cre mentū.

In quibus morbis magnæ excrementorum mutationes fiunt, & magnum coctionis incrementū, breviores illos æstimato: longos verò; si parvæ, & paulatim fiant.

Coctio-nis dura-tio.

In quibus morbis coctiones diu perseverant, citò finituros arbitrandum; tardè vero, si post quam apparuerint, rursus delitescant.

Excre-mento-rum qua-litates primæ.

Calida excrementa à quacunque parte emissa brevitatem morbi significant; frigida verò longitudinem.

Secundæ

Excrementa tenuia morbi brevitatem significant, crassa verò longitudinem: si tamen à coctione crasso evaserint, brevitatem etiam prænuntiant.

Adverte tamen hoc non esse perpetuum, quia in quibusdam morbis tenuitas excrementorum melior est; in aliis verò crassities: sic.

Urina tenuis & decolor, morbi longitudinem significat.

Urina valde tenuis, & nullum, aut valde tenue sedimentum habens, evariansque modo in melius, modo in deterius, diuturnitatem morbi significat.

Tertiæ. Color.

Quæ unicum habent colorē excrementa, breviorem morbum significant: quæ verò plures referunt, longiorem. Illi enim varias ostendunt dispositiones, quæ difficilius vincuntur.

Odor.

Maximus excrementorum fœtor morbi longitudinem significat, quoniam ea à statu naturali recedunt.

In distillationibus humor à capite defluens vehementer salsus, diuturnam indicat distillationē, quoniam, ea à gravissima fit intemperie.

In quo morbo excrementa pauca & paulatim emittuntur, longitudinem significant, multa vero & confertim emissa, brevitatem.

Sapor. Excre-mentorū quantitas & modus

Excretiones quæ cum fieri cœperint: sistuntur, ut cùm sudores retrocedunt, si non mortem, saltem morbi longitudinem prænuntiant.

Quæ cum vehementi strepitu emittuntur excrementa; morbi longitudinem significant.

Ut sputum quod tussi molestâ excluditur, quia magnam arguit difficultatem, quæ longitudinem parit.

Morbi omnes longiores sunt qui per abscessum solvuntur, breviores qui per excretionem.

Loca. Aptitu-do. Rectitu-do.

Excretiones quæ per loca conferentia fiunt, & partibus affectis expurgandis idonea, brevem morbum efficiunt.

Sic caput per nares & palatum expurgatur, partes ventris inferiores per alvum, & vesicā.

Partes per vias rectitudines habentes facilius expurgantur, & morbum breviorem efficiunt.

Sic hepatis inflammatio per hæmorrhagiam dextræ naris facilè solvitur: non autem per sinistram.

Latitudo

Quæ per latiores meatus fiunt excretiones breviùs morbos finiunt, quàm quæ per angustiores.

Sic capitis affectus citius per palatum & nares solvuntur, quàm per aures. Sic febres citiùs per alvum finiuntur, quàm per vesicam.

Tempus excretio-nis.

Quæ in morbis acutis die critico fiunt excretiones morbi brevitatem indicant: quæ verò alio die longitudinem.

Conten-ta in ex-cremen-tis.

Bullæ enim, ut ait Gal. *in comm.* fiunt circumtenso humore spiritui flatuoso: solet autē hoc magis accidere, quando humor aliquid tenacitatis habet; tunc enim bullæ ipsæ sunt stabiles, & difficulter solubiles. Cum igitur spiritus flatuosus una cum urinis excluditur, signum est frigidæ ægritudinis renum; hæc enim aggregat spiritum flatuosum, atque ideò ait ægritudinem fore longam. Frigidum enim omne est difficulter solubile, & vix coctionem admittit, atque adeò diu durat.

Quibuscumque febricitantibus fiunt in urinis sedimenta veluti farina crassior, longam ægritudinem fore significant. Aph. 31. sect. 7.

Significat enim febrem fieri ab humoribus crassis, qui nonnisi longo tempore possunt cōcoqui, & edomari. Sic apud eundem Hippo. 3. *Epid. sect. 2. ægr. 3.* qui decumbebat in horto Dealcis, febri magnâ laborans, urinas habebat tenues enæorema habentes minutum instar farinæ crassioris, & quadragesimâ die judicatus est. Hæc tamen sententia ita intelligenda est, ut talis

tamen sententia ita intelligenda est, ut talis urina morbi longitudinem significet si æger ab eo evasurus sit: nam aliquando lethalis esse solet, & cum ea plurimi morte præripiuntur, antequam ægritudo diutius protrahatur, ut apud eundem Hipp. videre est, *lib. ægr. 2.* ubi Silenus qui habitabat in Platamone propè filios Evaclidis, ex lassitudinibus, & potibus, & exercitationibus intempestivis febri magnâ correptus est, decimâ die minxit acervatim subcrassum, suppositum, subsidentia farinacea, extrema rursum frigidâ: undecimâ interiit. Dicendum igitur est cum Gal. hujusmodi sedimentum, vel mortem, vel morbi longitudinẽ significare.

Qua literes primæ. *Ubi in toto corpore mutationes fiunt, si corpus refrigeretur, vel rursus calefiat, vel calor alius ex alio oriatur, longitudinem morbi significat.* Aph. 40. sect. 4.

Illæ enim mutationes multos & varios humores in corpore abundare significãt, qui varias dispositiones efficiant: Natura autem longo indiget tempore, ut multas conficiat dispositiones.

Frigidi sudores cum acuta quidem febre, mortem, cum mitiori autem longitudinem morbi significant. Aph. 37. sect. 4.

Nam frigidi sudores, ut docet Gal. *in comm.* à parte aliqua frigida, & ab humore frigido oriuntur: cùm autem propriè ab ipsa cute prodeant, necesse est ut ea in omni frigido sudore frigida sit, & frigidos humores in se contineat, aut partibus sibi subjectis. Cum autem putredo febrium acutarum sit intra majora vasa cõtingit interdum ut incendium magnum, existens in partibus intimioribus, calorem nativum depopuletur in cute & partibus, calorem nativum depopuletur in cute & partibus ei subjectis existentem: atque adeò cùm illæ partes unâ cum humoribus sibi inexistentibus refrigerentur, non est mirum si sudores per ipsas transeuntes frigidos reddant, qui tamen ex frequentissimis humoribus intus conclusis suscitentur. Est igitur sudor frigidus lethale signum in acutis febribus, quia ostendit calorem nativum frigidis illis humoribus dominari non posse, atque adeò oneri succumbere. In mitioribus verò febribus longitudinem significat, quia febris exigua non ita dissolvit vires ut mortem afferre valeat; attamen humores frigidi copiosi non nisi longo tempore concoqui, & edomari possunt.

Summa totius corporis extenuatio longum morbum significat. Secundæ.

Si ei qui non omnino leviter febricitat permanet, nec extenuatur corpus, longus morbus significatur. Aph. 28. sect. 2.

Permanere enim & non extenuari, ex densitate cutis, & crassitie humorum dependet, & propterea longitudo morbi significatur.

Corpus vehementer pallidum, aut citrinum, morbi longitudinem prænuntiat.

Ille enim color maximum ostendit à statu naturali recessum, qui non nisi longo tempore potest revocari.

CAPUT II.

De Signis morbi salutaris & lethalis.

SAlutaris morbus appellatur, qui nullum infert vitæ periculum; lethalis verò, qui mortem ægro minatur. Illorum signa prognostica à tribus fontibus desumuntur, Essentiâ nẽpe, causis, & effectibus, juxta tabulam sequentem, notatam literâ L.

L. *Tabula signorum Salutis & Mortis.*

Signa morbi salutaris, & lethalis desumuntur, vel ab illius

- Essentia, ratione cujus est, vel
  - Similaris
  - Organicus
  - Communis
    - Iique vel
      - Simplices
      - Complicati.
- Causis, quæ sunt, vel
  - Efficientes, seu humores varij.
  - Materiales, sive subjectum.
  - Juvantes & lædentes.
- Effectibus, qui sunt, vel
  - Actiones
    - Animales
      - Principes
      - Minùs principes, quæ sunt
        - Sensus
          - Interni
            - Somnus.
            - Vigilia.
            - Insomnia.
          - Externi
            - Visus
            - Auditus
            - Tactus, &c.
        - Motus, ad quem refertur
          - Voluntaria membrorum commotio
          - Decubitus,
          - Tremor.
          - Convulsio.
          - Rigor & horror.
          - Sternutatio.
    - Vitales, ad quas
      - Respiratio
      - Pulsus.
    - Naturales, ad quas
      - Attractio, ad quam
        - Fames
        - Sitis.
      - Expulsio, ad quam singultus &c.
  - Excrementa, quæ reiiciuntur per
    - Oculos
    - Aures
    - Nares
    - Os
    - Alvum
    - Vesicam, & in his urinæ
      - Liquor
      - Contenta
    - Sudores
    - Abscessum & pustulas.
    - & in his omnibus
      - Substantia
      - Quantitas
      - Qualitas
      - Excernendi modus.
  - Qualitates
    - Primæ
      - Caliditas.
      - Siccitas.
      - Frigiditas.
      - Humiditas.
    - Secundæ
      - Durities
      - Mollities.
    - Tertiæ.
      - Color
      - Odor
      - Sapor
      - Sonus.
  - Accidentia propria, quæ potissimùm considerantur in
    - Oculis
    - Auribus
    - Naribus
    - Dentibus
    - Temporibus
    - Labiis
    - Lingua
    - Faucibus
    - Hypochondriis.

Cujus tabulæ seriem observando morbum salutarem aut lethalem patefacient sequentia theoremata.

Essentia.

Febres ephemeræ, & omnes verè intermittentes salutares sunt, & omni carent periculo.

Apoplexiam fortem solvere, est impossibile; levem verò non facile. Aph. 42. sect. 2.

Fortis Apoplexia vocatur ea, quæ ōnimodam habet sensus & motus privationemc um maxima respirationis læsione: Levis verò, in qua non est omnimoda sensus & motus deperditio, aut respiratio nō est ita vehementer læsa.

In forti tanta est cerebri oppressio, ut non possit ullo modo ab ea se eximere; imo neque in levi, nisi maxima cum difficultate, ita ut perpetuò cùm solvitur, in paralysin degeneret, ob naturæ impotentiam, nequeuntis materiam morbificam longiùs expellere.

Quicunque tetano corripiuntur, intra quatuor dies moriuntur, si vero hos effugerint: sani fiunt, Aph. 6. sect. 5.

Tetanus, ex Gal. *in comm.* est morbus compositus ex emprosthotono, & opisthotono, in quo corpus adeò rigidum manet, & immobile prorsus, ut solum pectus ægrè moveatur. Cùm igitur sit morbus adeò violentus, in primo quaterniore hominem interimit, quem si evanescit, signum est morbum esse remissum, alioqui non fuisset ferendo.

Qui frequenter ac fortiter absq; causa manifesta deficiunt animo, derepente moriuntur, Aph. 41. sect. 2.

Magnam enim significat virtutis vitalis imbecillitatem, vel oppressionm, propter quam natura subitò succumbit.

Omnis ferè hydrops ex sua natura lethalis est.

Quia hepatis & lienis tēperies vehementer læsa non videtur reparabilis.

Omnes febres continuæ & ardentes, tum partium internarum inflammationes, ut phreniti-des, anginæ, pleuritides, peripneumoniæ, hepatitides, & similes sunt sua natura periculosæ.

Non tamen omnino lethales, sed pro varia ægrotantis conditione nunc ad salutem, nunc ad interitum terminantur. Neque Medico licet in affectuum istorum principio de salute aut morte ægrotantis pronuntiare, sed expectandi sunt dies critici, qui nobis commodè solent demonstrare, an morbus ad salutem, vel interitum tendat.

Dum febris in periculoso morbo citra manifestam caussam cessat, mors nō salus expectanda est.

Febres quæcunque non intermittentes tertia die fortiores fiunt, magis periculosæ. Quocunque autem modo intermiserint, periculum abesse significant, Aph. 43. sect. 4.

Febres continuæ, vel semper manent in eodem statu, vel augentur, vel minuuntur. Quæ augentur & exacerbantur, deteriores sunt ijs quæ non exacerbantur, quia malum in exacerbatione multo deterius fit, & magis affligit ægrotantem: At verò exacerbantur vel singulis diebus, vel tertio quoque die. Illæ verò quę tertio quoque die exacerbantur, periculosiores sunt, quia fiunt à succis biliosis, atque adeo calidioribus, quorum proprium est tertio quoque die moveri. Hujus genreis sunt febres ardentes, & hemitritæi, quæ periculosissimè essent solent.

Illæ vero febres quæ intermittunt, carent periculo, quia, ut ait Gal. *in comment.* non ex inflammatione aliqua, neque ex maligna putredine occasionem habent; neutra enim harum ad quietem pervenit febre vacantem. Cō stat tamen experientiâ, in his saltem regionibus febres tertianas intermittentes apparuisse summæ malignitatis participes, quæ tertio aut quarto paroxysmo ægrotantes de medio tollebant. Dicendum igitur est hanc sententiam esse de ijs quæ utplurimum, non vero perpetuo contingunt; vel possumus dicere, ad Hippoc. & Galen. defensionem, tertianas illas intermittentes non habere perfectam apyrexiā, & tempore intermissionis, aliquid febris quā-vis obscurè semper latitare, & malignas esse.

Quicunque ex asthmate vel tussi gibbi fiunt, ante pubertatem moriuntur, Aph. 46. sect. 6.

Cum enim cor atque pulmones adhuc augeantur, nec locus ipsorum possit secundum proportionem augeri, quia thorax à gibbositate impeditus est, fit ut viscera augescentia, non possint diu in angustiori loco contineri, ita ut brevi post gibbositatem interitum inducat: non quod necessarium sit statim perire ægrotantes, sed quod longè ab eo vitæ spatio, quod alioqui attingerint, recedant.

Hydrops febri conjunctus aut illi superveniens lethalis esse consvevit, ex Hipp. 2. progn.

Quia febrem non solvit. sed caloris nativi resolutionem significat. Distinguendus autem Hydrops à tumore abdominis post febres familiares sæpiùs.

Quartanæ intermittentes in continuas conversæ utplurimum lethales.

Ostendunt enim humorum incinerationem, quæ propemodum irreparabilis est.

Asthmati pleuritis aut peripneumonia superveniens, lethalis est.

Quia repletis pulmonum bronchiis ab humore pituitoso, & pulmonibus debilitatis, nulla fieri potest anacatharsis, & respiratio ab utroque affectu ita impeditur, ut ægrotantem perire sit necesse. Si tamen anacatharsis facilè fiat, & alia symptomata non sint vehementiora, curari potest.

A pleuritide peripneumonia, malum, Aph. 11. sect. 7.

Hæc sententia nititur generali axiomate, proposito ab Hipp. *lib. de morbis*, quod nimirum malum signum sit morbū morbo adjungi. Pejus vero est, ubi morbus qui adjungitur, est priore deterior; pessimum, ubi id fit viribus jam fractis. Cùm igitur peripneumonia sit pleuritide multo deterior, & quando illa huic supervenit, jam vires sint admodum attritæ ab antecedente gravi morbo, pessimum id esse solet, atque utplurimum lethale. Ideóque cùm Hipp. *in aph.* in casibus minùs periculosis soleat dicere, *malum*, & in maximè periculosis *lethale*, hic certè lethalis nomine usus esse debuerat, ut non immerito dubitet Gal. an verbum istud, *malum*, fuerit ab Hipp. positum, cum in quibusdam codicibus, ut ipse testatur, non reperiatur.

Lues venerea in elephātico difficillimè curatur.

Quia remediis exſiccantibus, qualia ſunt ſudorifica, elephantiaſis valde exacerbatur, & deterior multò efficitur.

Cauſæ.

Efficientes. *Morbi qui à ſanguine oriuntur, ſalutares ſunt, niſi malignitatem acquirant, aut ſummam putredinem.*

Bilis vitellina, porracea, æruginoſa, & atra lethales morbos inferre ſolent.

Materiales. *In corporibus bene habitis, & laudabili temperamento donatis, morbi ſalutares utplurimum generantur.*

Veſica diſciſſa, aut cerebro, aut corde, aut præcordiis, aut aliquo ex tenuioribus inteſtinis, aut ventriculo, aut jecore, lethale eſt, Aph. 18. ſect. 6

Diſcuſſas vocat partes quæ magnum & profundum vulnus acceperunt. Sic tota veſicæ tunica diviſa uſque ad ſpatium interius, non poteſt coaleſcere; neque tale vulnus, magnum ſcilicet ac profundum, in partibus præcordiorum nervoſis, aut in tenuib⁹ inteſtinis. In ventriculo verò aliquando, ut vult Gal. Sed rarò ſanatur. Horum autem ratio eſt, quia veſica nervoſa eſt, quia tenuis, & exanguis, unde fit ut in cervice ejus vulnera ſanentur, quia carnoſa eſt. Hepatis vero vulnera, propter magnam ſanguinis profuſionem, lethalia ſunt, ſi modò venæ ejuſdem dividantur; alioqui vulnera in ſumma hepatis ſuperficie ſanabilia ſunt. Sic cerebri vulnera non admodum profunda interdum ſanantur; ſi verò ad ventriculos aliquatenus pervenerint, lethalia ſunt. vid. Glandorp. ſennert.

Juvantes & lædentes. *Quibus morbis nulla proſunt remedia, lethales eſſe arbitrandum; & contrà, quibus multa proſunt, ſalutares.*

EFFECTUS.

Actiones Animales.

In quovis morbo mente conſtare, & bene ſe habere ad ea quæ offeruntur, bonum; contra vero ſe habere, malum, Aph. 33. ſect. 2.

Principes. Nam mente integra exiſtente, ſignum eſt bene ſe habere cerebrum, ejuſq; membranas, & ſpinalem medullam, totumque nervoſum genus; & maximè quod ipſi cerebro eſt proximum; ſic quando æger bene ſe habet ad cibum & potum, & reliqua quæ ipſi offeruntur, ſignum eſt, ventriculum, hepar, & reliquas partes naturales commodè ſe habere. Contra verò ægros quovis modo delirare, ſeu non rectè ſecundum conſuetudinem ſapere, malum ſignum Cerebri perpetuò eſſe ſolet. Sic apud Hipp. 1. *Epid. ſect. 3. ægr. 1.* Philiſcus tertiâ die in omnibus deliravit, & ſextâ die obijt. Item *ægr. 2. ejuſdem ſect.* Silenus ſecunda die aliquantulum deliravit. Tertiâ, nocte nihil dormivit, ſermones multi, riſus, cantus, continere non poterat: undecimâ interiit. Sic etiam *ægr. 4. ejuſdem ſectionis.* In Thaſo uxor Philini cùm femellam peperiſſet, ſecundum naturam factâ purgatione, & alioquin leviter degentem, in decima quarta exiſtentem poſt partum, febris magna cepit cum rigore, ſextâ die ad noctem deliravit multum, & rurſus ſapiebat: octavâ, multa obloquebatur, exſurrexit; decimâ, parum intelligebat: undecimâ dormivit, omnium recordata eſt, celeriter autem rurſus deliravit. Decima quartâ palpitationes per totum corpus, ſermones multi, parum intelligebat, celeriter autem rurſum deliravit.

(Delirium, in margin beside "tes naturales…")

Circa verò decimam ſeptimam exiſtens, voce privata eſt: vigeſima obijt. Ita & *ægr. 8. ejuſdem ſectionis,* Eraſinum qui habitabat ad Bootæ torrentè, febris magna corripuit poſt cœnam, noctem turbulentiùs tranſegit, diem primam quietè, noctem laborioſè. Secunda omnia ſunt exacerbata, in noctem diliravit. Tertiâ laborioſè, deliravit multa. Quintâ manè recreatus eſt, & intelligebat omnia, multum autem ad meridiem furore agitatus eſt; continere ſe non poterat, extrema frigida, ſublivida; urinæ ſubſtiterunt: Interiit circa Solis occaſum. Similes caſus videre eſt in *ægr. 12. ejuſdem ſect. & ægr. 13. ſect. 3. lib. 3.* Ex quibus tamen colligere non licet, delirium in omnib⁹ ægrotis eſſe neceſſariò lethale; dixit enim tantum Hipp. in *prædicto Aph.* eſſe malum, id eſt, vitæ periculum inferre, quamvis multi ex eo frequenter evadant, ut apud eundem Hipp. videre eſt in *1. Epid. ſect. 3. ægr.* Ubi Herophon febri acutâ laborans, quinta die mente motus eſt: ſextâ deliravit, in noctem ſudor, refrigeratio, delirium perſeverabat: ſeptimâ deſpuit, nocte ad mentem rediit, dormivit: nona ſudavit, judicatus eſt; intermiſit.

Quintâ reverſus eſt, judicatus eſt decima ſeptima neque deliravit in recidiva, & in *ægr. 5. ejuſdem ſect.* ubi Epicratis uxorem, quæ decumbebat apud Archegetem, ſecundâ poſt partum die corripuit febris acuta: ſextâ deliravit: ſeptimâ omnia ſunt exacerbata: vigil, deliravit: decima ſextâ exacerbata ad noctem, & moleſte, non dormivit, deliravit. Decima octavâ ſiticuloſa, lingua exuſta eſt, non dormivit, deliravit multa. Judicata eſt perfectè abſq; febre, octuageſimâ. Similes hiſtorias videre eſt, *lib. 3. Epid ſect. 1. ægr. 3. & ſect. 3. ægr. 7.* Ideóque quamvis delirium perpetuò malũ ſit, ex eo tamen ægrotantis interitus non eſt perpetuò prædicendus, niſi cum eo alia ſigna mala & lethalia concurrant: ut ex ſequentibus theorematis clarius apparebit.

Ubi febre non intermittente difficultas ſpirandi, & deliriũ acciderit, lethale eſt, Aph. 50. ſect. 4

Fit utrũmque ſymptoma interdum ex læſione cerebri, & tunc apparet ſpiritus, ut ait idem Hipp. *in progn.* magnus, & ex multo intervallo, hoc eſt, magnus & rarus. Fit etiam difficultas ſpirandi ex affectu partium ſpiritualiũ, ut pleuritide, peripneumoniâ, & ſimilibus. Hæc autem omnia ſunt valde periculoſa.

A profluvio ſanguinis, ileo, pleuritide, vel peripneumoniâ delirium, malum, Aph. 9. 10. 11. & 12. ſect. 7.

Cùm autem profluvio ſanguinis ſuccedit, ab inanitione fit, quæ eſt admodum periculoſa, dum partes principes tantopere debilitat. In alijs verò affectibus, quando cerebrum trahitur in conſenſum, graviſſimus affectus & periculoſus ſignificatur.

Si quis ea faciat, quorum ſit inſolens, graviſſimum habet malum, 1. Coac. aph. 50.

Indicat enim mentem non conſtare, & eſt ſpecies delirij.

Apru-

A prudenti viro ferox responsum, atque à feroci modestum, & garrulitas in taciturno, atque taciturnitas in garrulo, malum, Hipp. in Prorrhet.

Significant enim hæc summam judicii eversionem.

Plangere vel lachrymari involuntariè, species delirij est, & mortis periculum intendit.

Significat enim humoris atrabilarij dominatum, sic apud Hipp. 1. *Epid sect. 3. ægr. 2.* Silenus inter alia symptomata quæ ibi recensentur, mœrebat cum dolore die octavâ, & undecimâ interiit.

Deliria quæ circa initium morbi apparent, magis periculosa.

Inde enim ostenditur morbi vehementia, qui primo congressu, & naturâ adhuc valida existente, tanta symptomata producat.

Delirium cum notabili oblivione, ignavia, & stupiditate apparens, exitii est indiciũ, 2. Prorrhet.

Quòd enim non cognoscant familiares, neque recordentur, ex cerebri refrigeratione fit. Illa autem refrigeratio, quæ calorem sequitur, est perniciosa. Si verò cum his rigeant ægroti, & frigescant, inevitabile fatum judicatur, ex Gal. 2. *Prorrhet.*

Quæ circa necessarias versantur deliria, pessima, indeque si ingravescant, mortifera, 1. Coac. aph. 103.

Ut si quis cibum & potum aversatur, in maximo est periculo: quemadmodum in 1. *epid. sect. 1. ægr. 2.* videre est, ubi is qui potum decimâ die respuebat, undecimâ interiit.

Desipientia quæ cum risu fiunt, securiores; quæ verò cũ studio, periculosiores; aph. 53. sect. 6.

Phrenitidis enim quæ cum risu fit, à sanguine producitur; cum studio verò & furore, à bile: Utraque autem periculosa est, sed quæ à sanguine multò minùs. Non tamen statim delirio cum risu apparente salus prædicenda est; nam & per se phrenitis à sanguine non caret periculo, & perseverante morbo sanguis ille exuritur, atque ita atræ bilis naturam induit, quod ex symptomatis supervenientibus ostẽditur, & ex risu in furorem, & mœstitiam conversò; quemadmodum videre est *in 1. epid. sect. 1. ægr. 2.* ubi Silenus secundâ morbi die aliquantulum deliravit: tertiâ sermones multi risus, cantus, continere nequibat: octavâ mœrebat cum dolore. Jam igitur ille humor, qui tertiâ die sanguinis naturam retinebat, & risum, atque cantum efficiebat, octavâ in atrabilarium conversus est, nam mœror cum dolore fit ab atrabile. Ideóque undecimâ interiit. Igitur dicendum est deliria cum risu quandam securitatem polliceri si toto morbi decursu perseverent.

Qui cum silentio è potestate mentis exeunt, nec voce sunt capti, mortiferum habent malum. Lib. 1. Coac. aph. 79.

Illa enim ecstasis melancholica producitur ab humore atrabilario, cerebri substantiæ infixo, & furori sæpissime succedit, tuncque fit pro clamore silentium, pro jactatione quies, pro vigiliis coma, & cataphora veternosa. Sic *in 3. epid. sect. 2. ægr. 6.* Euryanactis filia febre magnâ laborans, à qua interiit, toto morbi decursu inquit Hippocrates, abhorrebat omnes cibos, sine siti, silens, nihil loquebatur mœror & desperatio statim ipsam habuit. Sic etiam *sect. 3. ejusdem libri*, in Thaso Dealcis uxorem, quæ decumbebat in plano, febris horrida, acuta ex tristitia corripuit: à principio autem contegebatur, & usque in finem semper taciturna manibus palpabat, evellebat, scalpebat; floccos legebat, lachrymæ, & denuò risus; nona multa obloquebatur, & rursus quievit silens: vigesima prima interiit. Erat huic usque in finem spiritus magnus & rarus; insensibiliter omnium habebat; semper contegebatur, vel sermones multi, vel taciturna usque in finem, phrenitis.

In phrenitide subitanea resipiscentia, febre acutâ perseverante, & nullâ crisi prægressâ, mortem in propinquo esse significat.

Accidit enim aliquando phreniticos ita resipiscere, ut adstantes de rebus seriis & gravissimis admoneant, & quæ iis eventura sunt prævideant, & repentè moriantur prostrato scilicet jam calore nativo cerebri, & ultimos conatus exerente, sicut lucerna dum extinctioni est proxima, majores subinde flammas videtur eructare.

In delirio memoriæ abolitio funesta.

Ea inde manifestatur, cùm matulam ægri petunt, & postea mingere obliviscuntur, aut aquam flagitantes oblato poculo non bibunt, aut primis tantùm labris degustant.

Ex deliriis ea minùs mala censenda, quæ mitia leviáque sunt, & non perpetuò ægrotos tenent, sed parvo tempore, atque cum bonis signis, vel saltem non lethalibus perdurant.

Hujusmodi deliria contingunt frequentissimè in febrium biliosarũ paroxysmis, vel exacerbationibus, quibus commota bilis & exagitata calidos vapores ad cerebrum transmittit, delirium excitantes, qui tamen facilè, & brevi discutiuntur neque ullum vitæ periculum minantur, nisi alia signa lethalia simul apparuerint. Mitia autem & levia esse oportet hujusmodi deliria, nam quæ cum ferocitate conjuncta sunt, quamvis levia existant, mala esse consueverunt, quemadmodum dicit Hip. 1. *Prorrhet. aphor. 25. Quæ parvo tempore feroces fiunt desipientiæ, ferinum.* Et Galen. eandẽ sententiam exponens: *Cùm videris quempiam cum ferocitate desipientem, etsi paulo post sedetur, cognosce mentem ejus non febris ratione læsam esse, sed phreniticam subali affectionem, quæ post adaucta, ferina tibi videtur.*

Phrenitis lethargo succedens salutaris, quia materiam concoctam esse significat.

Delirium die critico cum viriũm robore, & aliis bonis signis contingens, minimè periculosum.

Denotat enim instantem crisin, quâ morbus solvi consuevit. Sic apud Hipp. *3. Epid.* in muliere morosa, tertiâ die convulsiones conquieverunt, coma & in somnum inclinatio, rursùsque vigiliæ excitaverunt eam. continere se non potuit, multum deliravit, febris acuta, sub hanc noctem sudor multus toto corpore, & calidus prorupit, libera febre dormivit, planè mente constitit.

Somnus & vigilia, utraque si modum excesserint, malum, Aph. 3. sect. 2.

Significat enim recessum à statu naturali & dispositionem morbosam in parte principe, quæ perpetuò mente consistit.

In

In quolibet morbo si somnus & vigilia eodem modo se habeant, quo antea consueverant, cum æger bene valeret, bonum.

Impossibile enim videtur hominem ex morbo aliquo interire, qui somno & vigilia inculpatis, & nullatenus immutatis utatur.

Vigiliæ in morbi augmento vel statu, cum signis concoctionis apparentes, bonæ.

Crisin enim instare significant, quam præcedunt vigiliæ, aliáque symptomata ex perturbatione critica orianda, quæ tamen apparentibus concoctionis signis tanquam salutaris crisis prodromis, minimè pertimescenda sunt.

Vigiliæ immoderatæ in juvenibus magis periculosæ, somni vero in senibus.

Quia major fit recessus à statu naturali: juvenes enim naturaliter plus dormiunt, quia copiosiori humido abundant, senes verò sicciores, ideóque naturaliter vigiles.

Quicumque ægrotantes noctu neque interdiu dormire possunt, valde periclitantur, Hipp. 2. progn.

Illæ enim continuæ vigiliæ maximam cerebri intemperiem calidam & siccam significant, tum etiam vires vehementer dissolvunt, cruditates ingeminant calore nativo resoluto, & tandem deliria convulsionésque accersunt.

Somnus comatosus in febre acuta perniciosus.

Sic apud Hipp. 3. *Epid. sect. 1. ægr. 2.* Hermocratem, qui decumbebat prope novum murū febris magna corripuit, & post varia symptomata undecima die comate laborare incepit, quod in sequentibus perseveravit, ac tandem vigesima septima mortuus est. Ratio autē cur affectio comatosa in morbis acutis sit adeò perniciosa, desumitur ex Gal. *Commentario in prædictam historiam*, ubi sic habet: *Reliquum ergo est perfrigerationem insignem cerebri, aut facultatis imbecillitatem Hermocrati coma induxisse die undecimo; utrum autem sit horum, extremi est perniciosum, nam demonstratum est insanabilia ea esse frigora, cùm calidis morbis & siccis succedunt.* Sed quod viriū imbecillitas facit, exitium proximum notat; quando verò hujusmodi coma diuturnis vigiliis succedit, magis perniciosum est, significat enim omnimodam caloris nativi extinctionem, sic quando phrenetici comatosi evadunt, jam morti sunt proximi.

In quo morbo somnus laborem facit, mortale; si verò juvat non mortale, Aph. 1. sect. 2.

Non existimandum est, quemcumque laborem à somno esse lethalem: si enim levis sit, ut quando ægroti à somno suscitati, anxij magis & inquieti fiunt, malum quidem illud, at non necessariò lethale: Sed si à somno gravissima symptomata adveniant, ut delirium, convulsio, virium imbecillitas, frigus extremorum, & similia, tunc certe lethalem affectum esse censendum est.

Ubi somnus delirium sedat, bonū, aph. 2. sect. 2

Significat enim, vaporum & humorum delirium efficientium, calorem & acrimoniam mitigari per somnum, & ad quandam mediocritatem reduci.

Quibus incidente rigore, nocturna exacerbatio somni vacuitatem affert periculosam, libro 1. Coac. aph. 20.

Significat enim materiæ anadromen ad cerebrum.

Si quis in laboriosa febre obstupescat, & veluti catoche afficiatur, morbo laborat pessimo, 1. Coac. aph. 47.

Sicut antea diximus, coma in febribus acutis esse periculosum; sic catoche multò periculosior est, quæ fit à translatione materiæ siccioris in cerebrum & nervos, unde contentio nervorum, atque ideò qui hac affectione laborant, eodem in statu manent, & apertis atque inconvenientibus oculis stupidi consistunt, & ita à comatosis differunt, qui perpetuò clausos oculos habent.

Excitationes à somno quæ cum pavore fiunt & turbulentia, periculosæ.

Significant enim humoris atrabilarii copiam quæ hujusmodi pathemata producit.

Si per somnum candidæ partis oculorum demissis palpebris aliquid apparet, nec alvi fluor, nec inedia in causa est, nec ita æger dormire consuevit, vitiosum indicium, lethaléque admodum est, Gal. in 1. progn.

Illud enim facultatis palpebras moventis extinctionem significat.

Quæ in phrenitide memorantur insomnia, bonum denuntiant, 1. Coac. aph. 95. Insomnia

Nihil optabilius est in phrenitico, quàm ut somnum ineat, suavitérque dormiat. At suavis somni indicia sunt insomnia, non illa quidem turbulenta ac tumultuosa, sed placida atque tranquilla, quæ postea ab ægrotante memorantur; hoc enim ostendit mentem ad se redire, & cerebrum ad moderatum temperiem revocari.

In eo qui periculosè ægrotat, insomnia mortuorum, sepulchrorum, & sacerdotum, futuram mortem prænuntiant.

In morituris aliquando anima suam à corpore separationem præsentit, eamque corpori per insomnia repræsentat, per species eorum quæ mortem significare valent, sed non semper.

Oculi caligantes, vel lucem refugientes in morbis acutis periculum minantur.

Magnam enim indicant spirituum dissipationem. Visus.

In febre non intermittente, si æger non videat, vel non audiat jam debili existente corpore, mors in propinquo est, Aph. 49. sect. 4.

Significat enim virtutis sensibilis, summam debilitatem, & maximam spirituum exolutionem.

Surditas, quæ ex critica perturbatione procedit, aliisque signis decretoriis comitata est, salubris esse consuevit. Auditus.

Signa decretoria, quæ surditatem comitari debent, ut salutaris dici possit, sunt præcipuè concoctionis signa quæ in excrementis apparere solent, & bona perpetuò esse consueverunt. Sic *3. epid. 3. sect. 3. ægr. 7.* de Virgine Abderitana, quæ ab octavo die usque ad 12. in quo multum sanguinis è naribus fluxit, surditate affecta est, quæ sequentibus etiam diebus perseverans, priorem crisin imperfectam denotabat, aliamque pro morbo resolvendo futuram prænuntiabat, quæ iteratâ sanguinis eruptione, sudore, & humoris translatione ad pedes,

des, postea die 20. est subsecuta. Quibus vacuationibus cum morbus non fuerit penitùs sublatus, die 24. rediit surditas cum aliis symptomatis, quæ crisis absolutissimæ die 27. futuræ fuit prænuntia, quod ex ipsius historiæ contextu clariùs innotescit. *Septima die,* inquit, *urinæ tenues quidē sed boni caloris: quæ ad alvum pertinent nō turbabant. Octavâ surditas, febris acuta, vigil, anxiosa, horrida, mente constabat, urinæ similes. Nonâ per eadem: & sequentibus, sic surditas perseverabat. Decima septimâ è naribus fluxit multùm, surditas parùm remisit, ac sequentibus surditas inerat & delirium. Vigesima pedū dolor, surditas, delirium, fluxit sanguinis parùm è naribus sudavit sine febre. Vigesima quartâ febris revertitur, surditas iterùm, pedum dolor perseveraverit, mentis alienatio, vigesima septimâ sudavit multùm sine febre, surditas defecit, pedum submanebat dolor, in alijs autem perfectè indicata est.*

Surditas morbi acuti, turbulentique succedanea, grave est malum, Coac. cap. 3. aph. 2.

Quemadmodum surditas cum bonis signis juncta bona est, ita cum malis mala esse consuevit: ideò si morbus acutus sit atque turbulentus id est cum delirio & gravibus aliis symptomatis conjunctùs, surditas ei superveniens mortis periculum minatur. Sic apud Hipp. *lib. 3. epid. sect. 7. ægr. 2.* Hermocratē qui decumbebat prope novum murum, febris magna corripuit, incepit autem dolere capite & lumbis, hypochōdrij tensio moliter, lingua verò incipienti exusta est, surditas statim, somni non aderant, siticulosus non valde, urinæ crassæ rubræ, sepositæ, non subsidebant, ab alvo autē non pauca combusta egrediebantur. Quintâ minxit tenuia, habebant enœorema, non subsidebant, ad noctem deliravit. Septima & vigesimâ mortuus est. Huic surditas usque in finem permanebat. Sic etiam *Ægr. 4. ejusdem sectionis*, in Thaso Philistes, prima die vomuit biliosa, pauca, flava primùm postea æruginosa, multa: ab alvo autem stercora prodierunt, nocte molestè. Secunda surditas. Quintâ manè extinctus est. Advertendum tamen est, surditatem etiam cum pravis signis cōjunctam, non esse perpetuò lethalem, sed tantùm periculosam, & cum ea nonnullos evadere. Ut apud eundem Hipp. videre est in 1. *Epid. sect. 1. ægr. 3.* ubi Herophonti febris acuta, ab alvo pauca, qualia in tenesmo secundum principia. Post hæc autem tenuia prodibant biliosa subcontinua, somni non aderant, urinæ nigræ, tenues. Quintâ manè surditas, exacerbata sunt omnia, lien intumuit, hypochondrij contensio, ab alvo pauca, nigra exierunt, mente motus est: nonâ sudavit, judicatus est, intermisit: quintâ reversus est, statim autem lien elevat⁹ est, febris acuta, surditas rursum. Post recidivam autem tertiâ lien fuit imminutus, surditas minùs, crura dolorosa, nocte sudavit, judicatus est decima septimâ, neque deliravit in recidiva.

Si post phrenitidem, aut gravem alium capitis morbum surditas succedat priori morbo cessante aut allevato, & facultate non debilitatâ bonum.

Quia fit abscedente materiâ ab interno cerebro ad externas ejus partes, expectabunturque tunc temporis à surditate parotides.

Bombus in acutis, & sonitus aurium, lethalis, 1. Coac. cap. 3. aph. 5.

Aurium tinnitus, & aliæ sonorum species, quæ ab ægrotantibus percipiuntur in morbis acutis, difficillimum & periculosissimum morbum ostendunt, propterea quod à flatibus crassioribus producuntur, qui pariterà crassiori materia elevantur, & cùm illa materia contumax sit atque rebellis, neque in exiguo morbi acuti spatio possit edomari, fit ut natura priùs onere oppressa concidat, & ita æger ad interitum perducatur.

Cibos & potus atque medicamenta oblata putria atque graveolentia videri, malum. Odoratus & gustus,

Denotat enim summè putridos & graveolentes humores in corpore abundare, quandoquidem odoratus ac gustus vaporibus à varijs humoribus putridis, ad linguam & nares, seu cerebrum exhalantibus vitiatur; intúsque quod est vel odoris, vel saporis prohibet extraneum, ut Philosophi docent, ejusque receptionem impedit. Hinc fit, ut, cùm nares lingua à putridis vaporibus ex inferiobus partibus elevatis inficiuntur, omnia quæ tum odorantur, tum gustantur, putrida videantur.

Dolores partes ignobiles, & à visceribus longè remotas occupantes, easque diu exercentes, apparentibus concoctionis signis, & qui præcipuè decretorio die cœperint salutares. Tactus.

Significant enim naturam præcipua membra exonerare, atque noxios humores procul à se depellere. Partes autem ingnobiles, & à visceribus longè remotæ sunt, iguina, crura, genua, tibiæ & pedes, nec non brachia & manus. Advertendum tamen est per hujusmodi dolores, morbos perpetuò non perfectè judicari, sed interdum imperfectè, ut postea recidiva succedat. Perfectè autē discutiuntur morbi, si hujusmodi doloribus convenientes evacuationes succedant, v. g. per sudores, alvi fluxum & similes, quæ universam materiam morbificam exhauriant, si verò nullæ evacuationes hujusmodi doloribus adjungantur, aut insufficientes; imperfecta fit morbi solutio, & recidivæ obnoxia, propterea quòd causa morbifica universa in partem ignobilē detrudi minime potest: ideóque necesse est, ut per alias evacuationes morbus tandem finiatur, ut videre est apud Hipp. *3. epid. sect. 3. ægr. 9.* ubi Heropytus gravi & contumaci morbo laborans post varia symptomata, imò & hęmorrhagiam, quæ morbum quidē imminuit, non tamen solvere potuit, doloribus inferiorum partium afflictus est, & denique per alvi fluxum omninò liberatus, Hipp. verba hæc sunt. *Quadragesimâ die à naribus sanguis fluxit, multum, & sapiebat magis, surditas inerat quidem minus autem: febres remiserunt, sanguis fluxit sequentibus sæpe & paulatim. Circa verò sexagesimam sanguinis quidem fluxiones cessarunt, coxæ autem dexteræ dolor fortis, & febres intendebantur, non multo autem tempore pòst dolores inferiorum omniū: contigit autem vel febres esse majores & surditatem multam, vel hæc quidem remittere & alleviari, inferiorum autē circa coxas majores esse dolores. Circa verò centesimam alvus multis, biliosis, superturbata est; & procedebant tempore non exiguo multa talia; & rursum dysenteria cum dolore, aliorum autem commodus status, in totum verò & febres defecerunt, & surditas cessavit. In centesimâ perfectè judicatus est.*

Sic

Sic etiam *ægr. 7. ejuſdem ſectionis*, Abderitanæ Virgini, decima ſeptimâ è naribus fluxit multum, vigeſimâ pedum dolor, ſurditas, deliriũ, fluxit ſanguinis parum è naribus, ſudavit, ſine febre; vigeſima quarta febris revertitur, ſurditas iterum pedum dolor perſeveravit, mentis alienatio; vigeſima ſeptimâ ſudavit multum, ſine febre, pedum ſubmanebat dolor, in aliis autem perfectè judicata eſt.

Dolores à partibus ſuperioribus ad inferiores deſcendentes, ſalutares.

Oſtendunt enim materiam morbificam à partibus præcipuis ad ignobiliores deferri, quemadmodum voluit Hipp. *3. prorrhet. Dolores*, inquit, *ſi ad infernas dilabuntur partes, facilè ab his feruntur*, & confirmatur hiſtoria Herophontis, quæ habetur in *7. Epid. ſect. 7. ægr. 3.* Huic quintâ die lien intumuit cum hypochondrij tenſione, octavâ lien imminutus eſt, doluit ſecundùm inguen; tumor primùm lienis ſecundum rectitudinem; deinde dolebat ſecundum utraque crura, noctem faciliter, urinæ coloratiores, ſubſidentiam habebant paucam. Nonâ ſudavit, judicatus eſt, intermiſit. Quinta reverſus eſt, ſtatim autem lien elevatus eſt, febris acuta, ſurditas rurſum: poſt recidivam autem tertiâ lien fuit imminutus, ſurditas minùs, crura doloroſa, nocte ſudavit, judicatus eſt decima ſeptimâ.

Capitis dolores vehementes & continui cum febre acuta, alióq; ſigno difficili, lethale, 3. progn.

Quando enim vehementes ſunt & continui, oſtenditur eos non fieri à vaporib⁹ ſublatis à partibus inferioribus, neq; à perturbatione criticâ, ſed ab intẽperie calidiſſimâ meningibus impreſſa, tenſione & gravitate in ijſdem productâ à materia morbifica cerebrũ ipſum occupante, quæ ſi febrem acutam pariat, bilioſa eſt & mordax, partique admodum moleſta; & talis etiam ſignificatur, ſi cum doloribus & febre acutâ alia ſigna mala & periculoſa appareant, ut vigiliæ, deliria, difficultates ſpirandi, urinæ tenues aut confuſæ, & ſimilia, quæ eò periculoſiorem morbum oſtendunt, quò plura ex iis apparuerint.

Dolores capitis poſt ſudores criticos evenientes, mortem utplurimum præſagiunt.

Cervicis dolores in principio vel augmento morbi affligentes mali.

Significant enim humorum copiam in poſteriori parte capitis abundantem, & in ſpinalẽ medullam, aut illi⁹ membranas ex parte diffuſam, quæ à natura diſſolvi aut concoqui nequeat. Sic in *1, epid ægr. 2.* Silenus ſtatim ab initio cœpit dolore lumbos, & caput habuit gravitas colli aderat contentio, vigeſimâ interijt. Sic etiam *3. epid. ſect. 3. ægr. 4.* Phreniticus cui primâ die capitis & colli gravitas aderat cũ dolore, quartâ die mortuus eſt. Sic etiam *ægr. 14. ejuſdem ſectionis.* In Cyzico mulieri filias enixæ gemellas, & quæ difficulter pepererat, & non admodũ purgata fuerat, primùm quidem cõtigit febris horrida, acuta, capitis & colli gravitas cum dolore: decima ſeptimâ mortua eſt. Advertendum tamen eſt, ex hoc ſigno mortẽ abſolutè non eſſe prædicendam, quia nõnullicũ eo ſolent evadere ut videre eſt in *1. Ep. ſect. 7 ægr. 5.* Ubi Epicratis uxorẽ ſecunda die capitis & colli, & lumborum dolor affligebat, & multis gravibuſque ſymptomatis divexata eſt uſque ad octuageſimam, in qua perfectè judicata eſt. Et *ægr. 14. ejuſdem ſectionis*, Melidiæ, quæ decumbebat apud Junonis templum, incœpit capitis & colli, & pectoris dolor fortis, cum aliis ſymptomatis, & judicata eſt perfecte die undecima. Ubi igitur hoc ſignum in morbi principio apparet, poſſumus ex eo morbum graviſſimum & valde periculoſum pronunciare ex eóque ægrotum aut moriturũ, aut periculoſiſſime laboraturum, ut patet ex Hiſtoriis ſupra citatis eorum qui evaſerunt, cum gravibus tamen ſymptomatis, & maximo vitæ periculo.

Auris acutus dolor cum febre continua & vehementi, gravis eſt.

Periculum enim eſt, ne homo deſipiat, & moriatur, Hipp. *3. progn.* Cùm ab ipſo Hipp. ſignũ hoc fallax cenſeatur, accuratè diſtinguendum eſt: Meatui auditorio vicina eſt dura meninx, ita ut vitiũ unius in alterum transferri valeat; ſed ita inter ſe differunt, ut ſi affecto cerebro dolor prędicto meatui ſuperveniat, non erit delirij aut mortis ſignum, ſed utriuſque prçſidium, oſtendit enim materiam morbificam à partibus interioribus ad exteriores transferri. At ſi dolor in febre acuta citra cerebri affectionem exoriatur, ſignum eſt humorem per eam partem in cerebrum irruere, phrenitidem & inde mortem effecturum, maximè ſi vehemens ac difficilis fuerit. Moriuntur autem ex tali morbo (ut docet Hipp. *loco citato*) juniores homines, ſeptimo die aut citiùs; ſeniores verò multò tardiùs, febres enim & deliria minùs ipſis accidunt, atq; adeò aures poſſunt ſuppurari. Verùm his ætatibus recidivæ accidentes plurimos interimunt: Juniores autẽ antequam auris ſuppuretur, moriuntur: Si autem fluat pus album ex aure junioris, ſpes eſt eum ſupervicturum, ſi aliud etiam optimum ſignum ipſi accidat.

Fauces dolorificæ in acuta febre periculoſæ Hipp. in Coacis.

Hic faucium dolor in febribus malignis & peſtilentibus ſæpiſſimè contingit, & eſt unum ex ſignis demonſtrativis illius affectus, fitque vel ex defluxione tenui & maligna è cerebro in fauces irruente; vel à malignis vaporibus è partibus inferioribus elevatis, & partes illas vellicantibus.

Dolor affixus pectori cum corpore peſtiferus, ſuperveniente acutâ febre, crudeliter moriuntur, 2. Prorrhet. text. 36.

Significat enim ſanguinis bilioſi copiam in pectus effuſam, quæ & dolorem & febrem acutam pariat: his ſi torpor & veluti totius corporis exolutio adjuncta ſit, oſtenditur jam collabi facultatem animalem cerebro per conſenſum graviter affecto.

In acutis febribus convulſiones, & circa viſcera dolores fortes, malum, Aph. *66.* ſect. 4.

Quemadmodum convulſiones in febribus acutis fiunt à calida & ſicca intemperie nervos exſiccante & diſtendente: Sic etiam in eodem affectu dolores fiunt intra viſcera, propter incendij vehementiam atque ſiccitatem, & quò fortiores ſunt hujuſmodi dolores, eò impenſius cauſæ magnitudinem oſtendunt, atque adeò majus periculũ. Fiunt etiam dolores intra

viscera, propter inflammationem, vel erysipelas, vel fortem obstructionem, vel abscessum: Sed de his non loquitur Hipp. *hoc aphor.* Quanquam non minus sit in iis periculum, sed non habent necessario comitem convulsionem, & agitur hic de febribus primariis, non de symptomaticis, quæ dictos affectus comitari solent. Huiusmodi dolorū exemplū habetur 1. *Epid. sect.* 1. *Ægr.* 11. Ubi Dromeadæ coniux febre acutâ laborās, primâ die cœpit dolere circa hypochondrium. Tertia super meridiē superriguit febris acuta, urinæ similes, hypochondrii dolor, sexta verò interiit.

Quæ ex dolore dorsi principia morborum ducuntur, difficilia sunt. 1. Coac. cap. 12. aph. 5.

Nam in febribus plerumque lumborum dolores atque gravitates fiunt ex pondere peccantis materiæ, illabentis in venam cavam, quæ dorso & lumbis adiacet, eaque materia succensa dolores & ardores lumborum excitantur, qui periculosum morbum ostēdunt, tum propter materiæ morbificæ copiam vel acrimoniam, tū etiam propterea quòd facilis est materiæ morbificæ recursus ab illis locis ad partes principes. Adde quòd calor hepati & regionibus propter viciniam cōmunicatus varia symptomata producit.

Dolores partium ignobilium in principio apparentes, aut cum aliis malis signis, lethales.

Quemadmodum antea dictum est huiusmodi dolores esse salutares, cū die critico contingunt & signis cōcoctionis, propterea quòd significant naturam sese exonerare ad partes ignobiles; sic contra si in principio contingant, in quo nulla potest fieri à natura expulsio salutaris, aut etiam aliis temporibus cum aliis malis signis, mortis periculum minantur. Sic apud Hipp. 1. *Coac. aph.* 13. Manuum ac pedum labores terrifici, necà genuum dolore levatio ulla sperabilis. Hæc sententia confirmatur historia luculenta, quæ habetur 3. *Epid. sect.* 3. *Ægr.* 5. In Larissa Calvus femur dextrum doluit repentè, eorum autem quæ adhibebantur nihil iuvabat, perséveravit dolor usque ad tertiam, & quarta extinctus est.

Dolores qui primo à longinqua parte incipientes, postea ad viscera ascendunt, mali.

Ostendunt enim humores ad nobilia membra transfluere, quod confirmavit Hipp. 3. *progn. Dolores*, inquit, *qui cum febre fiunt circa lumbos & inferas sedes, si præcordia attigerint, inferas relinquentes sedes, exitiales admodum sunt.* Et 1. *Coac. cap.* 1. *aph.* 13. *Terrifica etiam est doloris à femore sursum irruptio,* & *aph.* 76. *eiusdem capitis, Doloris acerbitas paulisper in iugulo fixa, si ad superiora vertatur, mortiferum affert malum.*

Dolores ignobilium partium, qui citò evanescunt atque occultantur sine causa manifesta, periculosi.

Sine causa manifesta occultari dicuntur, cùm sine Medici auxilio, evacuatione vel abscessu subitò desinunt. Vel enim significant mentem ægrotare; quæ dolorem non sentiat; vel materiæ metastasin ad interiora; vel partis corruptionem in qua sensus perierit. Sic in prædicta Calvi historia, dolor fermoris die tertia occultatus est propter metastasin materiæ ad cerebrum; vel etiam propter delirium dolorem non sentiebat, hæc sunt verba Hippocratis.

Tertia die femoris quidem dolor cessavit, alienatio verò mentis & turbatio, & multa iactatio; Quarta circa meridiem extinctus est.

In quovis morbo si æger facilè surgat, & erigat se; si de latere in latus facilè convertatur, salutare; si contra vix sese commovere possit, malum. Motus.

Quemadmodum cuiuslibet functionis integritas leviorem morbum ostendit; sic inter animales ea quæ motum voluntarium spectat, si parum læsa sit, bene sperandum est: contra verò si valde labefactata sit, ut vix ægri sese commovere valeant non caret periculo.

Multa corporis iactatio, anxietas & inquietudo in febre acuta, mala.

Ostendit enim humorum feritatem & turgentiam, qui cū tenues sint valdè mobiles, & vehementer in corpore agitentur, fit ut maximū immineant periculum ne in partes principes irruant, & perniciosum aliquem affectum producant. Sic apud Hipp. 3. *Epid. sect.* 2. *Ægr.* 12. Mulier quæ decumbebat in mendacium foro, statim incipiēs siticulosa, anxiosa. Septima superriguit, febris acuta, sitis, multa iactatio. Octava circa meridiem siticulosa, comatosa, anxiosa. Decima quarta mortua est.

Illa demum ratio decumbendi est optima quam unusquisque servat, dum valet bene. Hipp. ibid. 3. Coac. tract. 1. aph. 9. Decubitus.

Ille autem decubitus sanorum similis describitur ab eodem Hipp. 1. *prognost.* his verbis: *Deprehendendus est æger decumbens in latus dextrū, vel sinistrum, brachus, cervice, & cruribus paululū reductis, & reliquum corpus molliter iacens.* In hoc enim corporis situ omnibus membris quies cōparatur, & omnes musculi relaxantur, tum respiratio liberior efficitur, atque somnus placidior obtinetur. Si igitur æger morbo acuto laborans talem decubitum observet, signum est insigne vegetæ facultatis, quæ alacriter & sine labore corporis onus portat, & facillimè gubernat.

Gravitas totius corporis, manuum item ac pedum pestifera Hipp. 3. Coac. tract. 1. aph. 3.

Totius corporis gravitas cognoscitur ex eo, quòd æger in lecto vix se cōmovere queat, & ad latera convertere, & quando à ministris moveatur, plūbeam molē atque sarcinam repræsentet. Manuum verò ac pedum gravitas ex eo facilè apparet, quod ad cibum potumque capiendum, aut alia quævis opera manus attollere valeat, aut si cum ægrè tolluntur, contremiscant; vel si à Medico sublatæ sursū, deinde demissæ, lapidis instar decidāt. Pedū verò gravitas cognoscitur, quando extensi & minimè reflexi, ad extremam spondam delabuntur. Hæc omnia indicia sunt maximè debilitate, ac penè emoriētis facultatis.

Supinum autem iacere extensis cruribus, manibus & cervice, malum. Hipp. 3. Coac. tract. 1. aph. 10. & 1. progn. text. 2.

Magnam enim significat facultatis animalis imbecillitatē, quæ non possit corpus in alio situ continere. Ille autem decubitus supra spinā tum fit, quando corpus proprio pondere collabitur, ut in moribundis apparet, qui perpetuò supini iacere consueverunt: idque magis confirmatur ex membrorum extensione, quæ ab eorum gravitate procedit.

Si seipsum æger continere non valens, subinde ad pedes delabatur, funestum. Hipp. lib. 3. Coac. tract. 1. aph. 11.

Significat enim virtutem animalē esse propemodum extinctam, ut non possit corpus pondus

regere aut ſuſtinere ; ſed illud gravitate propriâ ad inferiora prolabatur.

Si æger acuto morbo laborans, hiante ore dormiat, funeſtum. Hipp. 1. progn. text. 20. & 3. Coac. tract.1.aph.12.

Fit enim oris hiatus , vel propter facultatis maxillam moventis imbecillitatem , & exolutionem ; vel propter ingens cordis & aliarum partium incendium , unde tam copioſi vapores effunduntur , ut ad continuam eorum excluſionem ægri hiante ore dormire cogantur. Fit autem illud præcipuè in ſomno , quia tunc temporis calor partium interiorum intenditur , unde maior fuliginum copia elevatur. Si autem æger non ſolùm in ſomno , ſed etiam in vigilia hiante ore conſiſtat , multò magis funeſtum eſt. Adverte tamen , quoſdam ex conſuetudine, etiam in ſanitate , hianti ore dormire : quod ſi Medico innoteſcat, nullum inde prognoſticum elicere oportet.

In ventrem cubare, qui non eſt ſolitus ita dormire, malum. Hipp. 2. Prorrh. text. 9. & 3. Coac. tract.1.aph.13.

Nam præpoſterus ille decubitus, aut delirium & errorem mentis , aut gravem aliquam circa ventris ſedes affectionem ſignificat.

Sin autem nudis pedibus , nec ita calentibus deprehendatur iacens; tum manibus & cervice , cruribus idem diſiectis inæqualiter , atque nudis, peſtiferum , anxietudinem enim denunciat. Hipp. 3. Coac.tract 3.aph.14.

Quãdo ęgri in ſummo exacerbationis febrilis rigore, toto corpore valde incaleſcentes, corpus aut membra denudant ad captandũ frigus, nihil eſt ſiniſtri iudicii. At ſi nulla cogente neceſſitate, & corpore ſatis temperato exiſtente, mẽbra denudaverint, & totum corpus hinc inde agitaverint, valde periculoſũ eſt, *Alyſmon enim*, inquit Hipp. *ſeu anxietudinem ſignificat.* Illius autem ἀλυσμȣ̃ duplex omnino cauſa eſt ; una quidem ſtomachi proritatio atque morſus, à feritate humoris cum æſtu : altera autem virtutis oppreſſio à corporis gravitate , ut nulla collatio in eà anxietudine ſit gratioſa. Cauſæ utriuſque ſigna ſunt ſyllogiſtica : prioris quidem nauſea & vomẽdi appetitus ; alterius autem crebra iactatio, moræ impatiens ſine nauſea. Attamen præcipua iactationis cauſa eſt virtus lãguida & oppreſſa; nudandi verò corporis febris ardens & lipyria.

Pernicioſum etiam eſt, pervolvere ſe ad margines lecti, ac primum pedes excludere, deinde corpus erigere, & niſi cohibeantur vel excidere, vel ſurgere.

Obſcurum enim delirium oſtendit, & adeò funeſtum, ut teſtetur Hollerius in *ſuo ad Coacas prænotiones commentario* , ſe ex hoc ſigno , qui convaluerit vidiſſe neminem.

Quicunque ægrotantes erecti & ſedentes manere deſiderant in morbi acuti vigore, & potiſſimum in peripneumonia , periclitantur. Hipp. 3. Coac. tract.1.aph.16.

Illud enim vel inſtantem phrenitidẽ minatur, propter quã ita exiliunt, vel inconditè iactantur, & ſine fructu; vel indicat magnũ cordis incendium, quod hoc modo per liberiorẽ aëris inſpiratum ſedare cupiunt; vel deniq; magnam partium ſpiritualium oppreſſionem , ab ingenti inflammatione eadem occupante , ut ægerrimè reſpiratio exerceri valeat, nec niſi corpore erecto.

Quicunque ægrotantes manus in vanum iactant, feſtucas carpunt, floccos, à veſtibus, aut paleas à parietibus avellunt , lecti ſtragula quaſi ſarcinas colligunt, lethale. Hipp. 1. progn. text.23.

Sunt enim hæc ſymptomata imaginationis læſæ, & phrenitidis indicia maximè lethalis. Sic apud eundem Hipp. 3: *Epid. ſect.* 3. *ægr.* 15. In Thaſo Dealcis uxor à principio contegebatur, & uſque in finem ſemper taciturna , manibus palpabat, evellebat, ſcalpebat, floccos legebat : vigeſima primâ interiit. Sed *dubium* eſt, quomodo Hipp. ſymptomata lethalia pronuntiaverit, cum Gal. 4. *de locis affect. cap* 2 de ſe ipſo narret, cùm laboraret febre ardente , animadvertiſſe, ſe feſtucas colligere , & floccos evellere, amiciſque præcepiſſe , ut curarent, ne in phrenitidem laberetur, à quo tamen morbo ipſe convaluit. Dicendum eſt, huiuſmodi ſymptomata vel fieri in veraphrenitide , & cerebro eſſentialiter affecto, vel per conſenſum à vaporibus ad cerebrum elevatis, à quibus paraphrenitis ſolet generari : Si primo modo, lethale eſt ; ſi ſecundo, minimè, licet ſit indicium futuris maioris mali.

Quibuſcunque morbo iam fractis atque extenuatis, tremores accidunt, funeſtum. Hipp. 3. Coac. tract.2.cap.4.aph.63.

Tremor perpetuò fit, docente Gal. *lib. de tremore, rigore, palpitatione & convulſione*, à virtutis animalis imbecillitate vel fit ab oppreſſione, vel ab exſolutione. Quæ ab oppreſſione fit etiamſi periculum minetur, non tamen lethalis eſt, quia oppreſſio illa quæ fit ab humorum multitudine, vacuationibus auferri poteſt : At tremores qui in principio morbi contingunt, ab oppreſſione plerumque fiunt, ideòque non ſemper lethales ſunt, ut patet exemplo Pythionis apud Hipp. 3. *epid.* 3 *ſect.* 1. *Ægr.* 1. qui ab initio morbi tremorẽ in manibus patiebatur , ab eo tamen liberatus eſt. Cùm verò tremor in morbi progreſſu contingit , ægro iam debili & extenuato exiſtente, non eſt dubium quin ab exſolutione procedat : ideòque proximam mortem ſignificat. Tremor.

Febrem convulſioni ſupervenire melius eſt, quàm febri convulſionem Aph.29.ſect.2. Convulſio.

Convulſio , ex eodem Hipp. *aut ex repletione, aut ex inanitione fit.* Cùm igitur aliquem ſanum contigerit repentè convelli , huiuſmodi convulſionem fieri ex repletione eſt neceſſarium, tunc enim nervi replentur frigidis & glutinoſis humoribus, unde convulſionem patiuntur. Hiſce igitur febris superveniens , ſolita eſt magna ex parte calefacere, extenuare , & digerere, atque adeò ſolvere convulſionem. Si verò in febribus convulſio contingat , ut plurimum ea fit ab inanitione & ſiccitate, quæ à febre ardente, & exurente producitur : quod quidem maximum eſt malum ac penè inſanabile, quoniam longum tempus exigitur ad ſiccitatem nervorum removendam; morbi autem acerbitas tempus non expectat, quin citò vires diſſolvit, & exitium affert.

Convulſiones, quæ in principiis morborum acutorum apparent, minus pericoloſæ, quàm quæ in ſtatu contingunt.

Non omnis convulſio, quę febribus ſupervenit lethalis eſt, ſed interdum minus pericoloſa, ſi in principio contingat: tunc enim multitudinẽ humorum ſignificat, quâ partes nervoſæ contunduntur ſeu convelluntur. Et multò etiam minus pericu-

periculosa esse solet, si non diu perseveret: quia à stabili causa tunc minimè producitur, ostenditque interdum translationem materiæ morbificæ à genere venoso in habitum corporis factam, per concussionem & violentam corporis commotionem, quæ in convulsione fit. Sic apud Hip. 3. *Epid. sect. 3. Ægr.* 11. In Thaso mulier morosa, ex mœrore cum occasione excita degens, evasit vigil, & cibum aversans, & sitibunda erat, & anxiosa: prima inchoante nocte timores, sermones multi, ægritudo animi, febricula tenuis, manè convulsiones multæ, obloquebatur, obscœna dicebat, multi dolores, magni, continui: secunda die per eadem, nihil dormivit, febris acutior. Tertia convulsiones quidem defecerunt, sopor autem & delatio in somnum, & rursum expergefactio, exsiliit, continere se non poterat, obloquebatur multa, febris acuta, ad noctem verò hanc sudavit multo calido per totum, sine febre, dormivit: omnia intelligebat, iudicata est. Circa iudicationem verò muliebria multa descenderunt.

Ex hac historia colligitur, convulsionem in principio apparentem fuisse ex repletione, non solùm Galeni sententia, in *commentario huius loci*, ubi dicit hanc mulierem passam esse suppressionem mensium, sed etiam ex evacuationibus, per quas liberata est, nimirum per sudores copiosos, & universales, nec non per copiosum mensium profluvium, iuxta hoc cõmune axioma: *Morbi qui ex repletione fiunt, inanitione sanantur.* At verò si in statu morbi appareat convulsio, magis periculosa est: vel enim à siccitate fit per febrilem adustionem introducta; vel à transmutatione humoris morbifici ad partes nervosas.

Quæ à siccitate fiunt, omnino perniciosæ & lethales habendæ sunt, quæ verò à permutatione, sunt aliquando sanabiles, ut quæ ex morbibus oris ventriculi proveniunt, & in histericis fœminis, & quæ criticè accidunt. Attamen perpetuò difficiles esse solent, & valde periculosæ: ut videre est in historiis quæ proponuntur apud Hipp. in Epidem. Nam in 1. *Epid. sect.* 1. *ægr.* 4. In Thaso uxor Philini febre acuta laborans, post varia symptomata, octava die superriguit, convulsiones multæ cũ dolore: nona convulsiones, undecima urinam reddidit cum convulsionibus affatim multam. Circa verò decimamseptimam existens, voce privata est. Vigesima interiit. Item *ægr.* 8. *eiusdẽ sect.* Erasinus, qui habitabat, ad Booteę torrentem, ex gravi morbo quinta die interiit, circa solis occasum. *Huic* autem, inquit Hipp. *convulsiones multæ cum sudore circa mortem contigerunt.* Item *ægr.* 11. *eiusdem sect.* Dromeadæ coniux, post varia symptomata, sexta die manè superriguit, velociter autem incaluit, sudavit per totum, extrema frigida, deliravit. Respiratio magna, rara, paulo post convulsiones à capite incœperunt, & celeriter interiit.

Denique 3. *Epid. sect.* 2. *ægr.* 4. In Thaso Philistes febre acutissima laborans, quarta die convulsiones passus est, quinta manè extinctus est.

In febribus acutis convulsiones, & circa viscera dolores fortes, malum Aph. 66. sect. 4.

Convulsionẽ in febre acuta esse malum, supra ostensum est in expositione. *Aph.* 26. *sect.* 2. At si dolores fortes viscerũ ipsi cõiungantur, pessima sine dubio est; fiunt enim illi dolores, aut ob ingentes in illis partibus inflammationes, aut ob calidam siccamque intemperiem ab ardore febrili impressam, quæ maxima esse debet, ut tam insignes dolores possit concitare, atque adeò interitum ægro minatur: ut videre est in historiis supra propositis uxore Philini, Erasini, & Dromeadæ coniugis; illi enim ægrotantes non solùm convulsiones, sed etiam hypochondriorum dolores patiebantur, & de medio sublati sunt.

Quæ in phreneticis convulsiones fiunt, proximum exitium significant.

Gal. 12. *meth. cap. ult.* se nullum horum convulsorum sanatũ vidisse testatur, neq; alium quempiam narrantem idipsũ audivisse. Etenim ab inflammatione cerebri siccitatis nervis, huiusmodi convulsio exoritur, quæ idcircò incurabilis est.

In pueris convulsiones minus periculosæ, quam in adultis.

Quia ut refert Gal. *comm. in* 3. *Aphorism.* pueri magis abundant crudis humoribus, à quibus fit convulsio à repletione, quæ minùs periculosa est illa quæ fit ab inanitione, quã adultiores partes nervosas, ideòque à leviori causa convulsione afficiuntur.

Quicunq; tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereũt si verò hoc effugerint, sani fiũt. Aph. 6. sect. 5.

Tetanus fit ex emprosthotono, id est, ad anteriora tensione, & opisthotono, id est, tẽsione ad posteriora, in eo enim fit musculorum antagonistarum æqualis convulsio, quæ ideo naturam ita vehementer affligit, ut eos labores diu tolerare nequeat, præcipuè quando totum corpus, & maximè cervix obtiguit, tunc enim præter dolores acerbissimos quibus vires citissimè dissolvuntur, diaphragma etiam per consensum afficitur, quandoquidem à quarta vertebra cervicis producuntur nervi ad diaphragma, sicque cervice convulsionem patiente, respiratio impeditur, & suffocati moriuntur intra quatuor dies. Si verò hos effugerint, mitescente morbo, & dissoluto per iudicationem, quæ quarto die contingit in morbis extremè peracutis, à gravi illo morbo liberantur.

Convulsio ex vulnere lethalis est, Aph. 2. sect. 5.

Convulsio vulneri succedit propter quatuor causas. *Primò*, quando vulnus in magnas incidit venas & arterias, & sequitur magna hæmorrhagia, à qua convulsio & animi deliquium; sed ab hac convulsione & syncope nõ moriũtur. *Secundò*, quãdo vulnus infligitur in nervosum genus, cuius vulneris ratione sequitur convulsio partiũ nervosarum, qui dicitur spasmus. *Tertiò* quando in vulnere fit inflammatio, quæ si ad nervos extendatur, fit convulsio. *Quartò*, quãdo non bene purgatur ulcus, aut cùm ante tẽpus clauditur, aut vulneris orificium nimis augustũ est, ut in punctura nervi, tũc enim sanies acris retenta vellicat nervos, & convulsionẽ excitat. Lethalis autẽ est hæc convulsio, quia cerebrum in cõsensum trahitur, nervis vehementer affectis, & quia putris sanies in vulnere retenta, interdũ transmittitur in partes nobiles. Lethalis etiam est hæc convulsio, inquit Gal. *in cõm. huius aph.* non tanquam ex necessitate ac semper mortem afferens, sed tanquã admodũ crebrò. Quod ipse Hipp. agnovisse visus est, qui in *Coacis prænotionibus* eãdem sententiam proponens, loco θανάσιμον, scripsit κακόν. Confer. Sennert. de Vulner. lethal.

A copioso sanguinis fluxu convulsio, aut singultus, malum. Aph.3.sect.5.

Convulsio ad immodicam sanguinis evacuationem sequitur, vel quòd venæ & arteriæ commoderatâ sanguinis quem continent proportione destitutæ depleantur, depletæ contrahantur,& contractæ contrahant nervos; vel quòd venæ exhaustæ à vicinis partibus trahunt, & velut mutuum beneficium repoſcunt,indeque exſiccatæ longâ profusione sanguinis, à nervis alimentum repetũt, quo fit ut nervi ſiccati ac contracti, ad ſuum principium, quasi ſuppetias petentes,convellantur:vel quia venæ & arteriæ immodicè exhauſtæ, totum ſpiritum nedum ſanguinem ab extremis partibus, intrò rapiunt,unde refrigeratio nervis ſubitò accidit, ac proinde convulsio extemporanea eſt, non diuturna,non à cauſa præter naturam, ſed potius orta ab agente natura, & noxam ex inanitione depellente: ideòque ſupra dictum eſt convulſionem ex hæmorrhagia non eſſe perpetuò lethalem, quamvis tamen periculoſa ſit, cùm nulla convulsio ab inanitione facta careat periculo.

A superpurgatione convulsio aut singultus superveniens, malum. Aph.4.sect.5.

In ſuperpurgatione humores non ſolùm inutiles, ſed etiam utiles vacuantur, ideòque convulsio quæ illi ſupervenit, ab inanitione eſt; atque adeò periculoſa. Ita *Aph.1. eiusdem sect. Convulsio ab helleboro lethalis est*, propter nimiam purgationem quæ aſſumpto helleboro ſuccedit.

Ex vigiliis convulsio & desipientia, malum. Aph. 18 ſect.7.

Vigiliæ,inquit Gal.*in comm.* ex iis ſunt, quæ maximè evacuant,& exſiccant; atque adeò convulſionē ex ſiccitate faciunt: ac præterea, quia in longis vigiliis biliosior redditur ſanguis,&per conſequens aptior ſtimulandis partib. nervoſis.

Rigor. *Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres solvuntur.* Aph.63.ſect.4.

Non ſolùm in quotidianis, ſed etiam in tertianis, & quartanis circuitibus verum eſt, febres ſolvi præcedente rigore, indeque colligitur rigores febrium intermittentium carere periculo,& non eſſe pertimeſcendos.

Rigores in febribus continuis supervenientes die critico cum præcedentibus coctionis signis, & insigni evacuatione subsequente, salutares.

Bonæ evacuationes eiuſmodi rigores ſubſequentes, ſunt ſudores copioſi, aut vomitiones, aut directiones, aut hæmorrhagiæ, ex quibus febres aut prorſus tolluntur, aut maximè minuuntur. De quibus Hipp. *Aph.58.sect.4. A febre ardēte habito, rigore superveniente, fit solutio.* Quod ita intelligendum eſt, ſi nimirum cum prædictis conditionibus contingat. Ita apud Hipp.3.*Epid. sect.2.Ægr.5.* Chærionē, qui decumbebat apud Demænetum, ex potione febris magna corripuit: tertiâ die febris acuta, capitis tremor, maximè verò labii interioris, paulo poſt autem rigor, convulſiones, in omnibus deliravit, nocte moleſtè. Quartâ quietē,modicum dormivit,obloquebatur. Quintâ laborioſè,omnia exacerbata ſunt, delirium, nocte moleſtè, non dormivit. Sextâ per eadem. Septimâ, ſui ſuperriguit,febris acuta, ſudavit per totũ,iudicatus eſt; huic uſque in finem ab alvo deiectiones bilioſæ, paucæ,ſinceræ; urinæ tenues,boni coloris,enæorema nebuloſum habentes. Circa octavã minxit,melius magis colorata, habentia ſedimentũ album,exiguum: mēte conſtabat ſine febre,intermiſit. Circa verò decimam quartam febris acuta, ſudavit: Decima ſextâ vomuit bilioſa, flava ſubcopioſa. Decima ſeptimâ ſuperriguit, febris acuta, ſudavit, ſine febre, iudicatus eſt urinæ poſt recidivam & criſin melioris coloris, ſedimentum habentes,neq; deliravit in recidiva. Decima octava calefactus eſt parum, ſitivit, urinæ tenues, enæorema nebuloſũ,paruit. Circa decimam nonam ſine febre,collum doloroſè habebat,urinis ſedimentum,perfectè iudicatus eſt vigeſimâ. In hoc ægrotante rigor primum accidit die tertia ſine fructu,tum quia illa dies raro decretoria eſt, tum quia nulla tunc apparebant ſigna concoctionis,neque ulla ſequuta eſt excretio: atque ita omnes conditiones boni rigoris ſupra propoſitæ defecerũt, at qui ſeptimo die contigit rigor,fuit ſalutaris, quia die critico apparuit, & cum præcedentibus coctionis ſignis:urinæ enim erant quidem tenues, ſed boni coloris,enæorema nebuloſum habentes; & cũ evacuatione copioſa,ſudavit enim per totum; ideò die octava, quæ criſin conſequuta eſt, fuit ſine febre: attamen morbus non omninò ſublatus eſt, ſed valdè imminutus:Diximus enim ſupra, per huiuſmodi rigores, febres vel auferri, vel maximè imminui:& non ſublatâ ex toto cauſâ morbificâ, per dictum ſudorem, contigit recidiva, quàm rigor denuò ſubſequutus eſt die decima ſeptima, dictis conditionibus ſtipatus,nimirum ſudoribus, & urinis concoctis, ideò febris expers iterũ evaſit,& vigeſima die perfectè iudicatus eſt. In hac etiam hiſtoria advertendum eſt,quod notatur ab Hippocrate in utroque rigore, qui ſeptimo & decimo ſeptimo die contigit, febrem incanduiſſe:dicit enim utrobique,*superriguit,febris acuta* quandoquidem in omni rigore critico quantò magis corpus incaleſcit,tantò melius perfectiuſque iudicium ſequitur; oſtendit enim naturam eſſe robuſtam, ac potenter inſurgere ad materiæ morbificæ excluſionem.

Rigores à quibus corpora minimè aut parum incalescunt, mali.

Naturam enim prælanguidam ſignificant, & adverſus cauſam morbificam inſurgere nequeũtem;unde Hipp.*in 1.prorrhet. A rigore refrigeratio non recalescens, malum.* Id enim ut ſcribit Gal. *in comment.* caloris extinctionem ſignificat. Quod idem Hipp. obſervavit in 3. *Epid. sect 2. Ægr.12.* ubi mulier quæ decumbebat in mendacium foro,die ſeptimâ ſuperriguit, febris acuta, ſitis multa, iactatio, circa veſperam ſudavit per totum frigido; refrigeratio extremorũ,non amplius recaleſcebat; & rurſum ad noctem ſuperriguit,extrema non recaleſcebant.Decima quartâ mortua eſt.

Si rigori aut horrori die critico venienti, coma superveniat, mors expectanda.

Rigores qui die critico non contingunt, aut quos nulla vel mala sequitur evacuatio, perniciosi.

Si in prædicta muliere, quæ in mendacium foro habitabat, rigor ſæpè apparuit; vel diebus non criticis ſine ulla excretione, vel cum frigido ſudore, quæ mala eſt evacuatio; ſic etiam *historia undecima sect.1.lib.1.Epid.* Dromeadæ uxor tertia die ſuperriguit cum ſudore univerſali, ſed frigido.

gido. Sexta iterum superriguit cum sudore universali, quem tamen sequuta est extremorum frigiditas, delirium, convulsiones,& eadem die interiit, quia ille rigor die critico non contigit, sed sexto, qui tyrannus appellatur à Gal.ut merito dixerit Hipp. *Aph.* 29.*sect.* 4. *Quibus febricitantibus sexto die rigores fiunt, difficile iudicium sequitur. Objici* tamen potest, Larissæam virginē, cuius historia describitur in 3.*Epid.sect.*3. *Ægr.* 12. die sexta, adveniente rigore, quem copiosa hæmorrhagia & sudor universalis calidus exceperunt, perfectè fuisse iudicatam; Cui *respondendum* est cum Gal. *in commentar.* hoc esse ex miris exemplis, quibus observavit Hippoc. diebus in parib. fieri interdum iudicationes; quod quidem ita raro contingit, ut communem bonarum crisium regulam infringere non debeat. Adde quòd menstrua tum primùm ei profluentia, solutionem morbi quam plurimùm adiuvarunt.

Si rigor incidat, febre non intermittente, ægro iam debili, lethale est. Aph.46.sect.4.

Gal. *in comment*, dicit, non idem esse, si quis dixerit, si inciderit, & si incidat: verbum enim *inciderit*, unum significat rigoris insultum, *incidat* verò plures: Semel igitur rigore incidente, nunc bonum, nunc malum esse potest, ut ex præcedentibus theorematis apparet; sæpius verò fieri rigorem febre non deficiente, cùm alioqui bonum non sit, in virium imbecillitate est perniciosius, nam si aliqua evacuatio rigorem subsequatur, quæ nullam faciat intermissionem propter utrumque dissolvi hominem par est, tum quia vis imbecillis ferre non potest rigoris agitationem, tum quia ab evacuatione dissolvitur. Si verò solus accidat rigor, nulla evacuatione subsequente: utroque modo casus caret bonitate: nam tanquam mala causa vires hominis tentat, & malum signum erit, illius indicans imbecillitatem, quæ solita erat noxios humores in rigoribus evacuare, nunc verò hoc non potest efficere.

Rigores in morbo diuturno sæpe advenientes, vel potius horrores sine ordine & typo, suppurationem internam sæpe significant. Hipp. in Coac. *Vel significare possunt humorum pravorum copiam, à quibus vapores acres excitare solent. Vid. Hipp.* 1.Coac. aph.10.13.16.

Horrores qui in principio febrium accuratum frequenter apparent, mali.

Maximam enim humorum pravitatem ostendunt, partes sensiles vellicantem, & naturæ infirmitatem humores movere frustra tentantis. Huiusmodi horrores apparere solent plerumque in principiis febrium malignarum, & pestilentium.

Crebri ex lumbis horrores cum cita coloris vicissitudine, calamitosi: nam acerbissima urinæ suppressio denuntiatur, atque his insudare, pestiferum. 1.Coac.aph.8.

Significat enim inflammationem spinalis medullæ, aut membranarum eius, quæ partes vi caloris præternaturalis exardent, nativi autē caloris paupertate refrigerantur, quemadmodum fit in repentina & frequenti partium extremarum in utrumque mutatione: In empyemate etiam hoc non rarò contingit; Suceedit verò urinæ suppressio, quia à frequenti rigore calor vesicæ nativus extinguitur, atq; ita virtus illius expultrix labefactatur, & sensus irritationis adimitur.

A sudore horror non bonum. Aph.4.sect.7.

Iudicatoria, quæ non indicant mala sunt; sic sudor die critico erumpens si ægrū non iuverit, sed inde horror sequutus sit malū est signum; significat enim vel humores tantùm utiles vacuatos esse per sudores, & inutiles ac noxios intus manere; vel portionem tantùm huiusmodi pravorum humorum per sudorem esse vacuatam; reliquum verò intro recurrere, ac partes sensiles vellicare, horroremque efficere. Indicatur itaq; vel naturam esse debilem, quæ non possit materiam morbificam excutere, vel humores esse contumaces, qui naturæ conatum eludant.

Observatum est, si ægrotans vir semel duntaxat sternuat, quòd is morbi ferociæ succumbet; si verò bis sternuat, profligato morbo revalescet. Contra in fœminis, si quæ graviter habens bis sternuat; funestum & exitiale; si semel sternuat, salubre signum existit. Forest. observ.487. Sternutatio.

Coryzas & sternutamenta in morbis pulmonum præcessisse, vel subsequi malum. In aliis verò morbis etiam exitialibus, & sternutamenta spem solutionis adferunt. Hipp. 2.prognost.cap.16.

In phthisi, pleuritide, & peripneumonia, ex concussione ista sternutantis cerebri, lacerantur, & violenter divelluntur partes thoracicæ, unde inflammatio valde augetur, & nulla propterea fit materiæ mòrbificæ vacuatio. In aliis verò morbis causa morbifica potest dissipari & excuti vi naturæ, adversus eam motu illo violento insurgentis, ideòque sternutamētū significat naturam iam vires resumere, & ad expellendum excitari, unde convalescentiæ initium coniectari licet, Gal. *in comment. huius loci*, sternutationem sine rheumate in declinatione, vel postquam præcessit ægritudo, semper esse bonum signum, etsi ægritudo sit periculosa, affirmat.

Mulieri quæ hystericis tenetur, aut difficulter parit, superveniens sternutatio, bonum. Aphor.35.

Sternutamētum in hystericis suffocationibus, partu difficili, & secundinis retentis, convenientissimum est, ut signum, & ut causa: ut signum, quia naturam ostendit propriam meminisse motionum, & quæ prius torpebat, excitari, & reviviscere, quandoquidem aliquam ejicit superfluitatem: ut causa, quia vehementiore concussu, atque fervore, partim quidem naturam excitat, partim verò excernit, quæ partibus corporis infixa adhærent.

Bona & facilis respiratio maximam habet vim ad salutem in morbis acutis. Hipp. 1.progn. Actiones vitales.

Nam ut docet Gal. *in comment.* bona respiratio thoracem, cor, pulmones, pleuram, diaphragma, & denique omnes partes respirationi inservientes bene valere significat. Iis autem bene valentibus, nullum ex morbo acuto debet timeri periculum, nisi ille malignus sit & pestilens. Febres enim huiusmodi ita sæpe per insidias aggrediuntur, ut nulla in respiratione læsio appareat, quamvis in progressu lethaliter afficiant. Respiratio.

Ubi in febre non intermittente difficultas spirandi & delirium acciderit, lethale. Aph.50.sect.4.

Quia duo vitæ principia, scilicet, cor, & cerebrum, vehementer læsa sunt, & ad interitum consentiunt, utraque autem passio, nimirū delirium & difficultas spirandi diu durare debent, ut

lethalia dici poffint: nam in perturbatione critica utrumque falutariter interdum contingit.

Refpiratio magna & rara cum febre acuta peffima eft.

Delirium enim vel præfens, vel imminens oftendit. Mens fiquidem valde occupata à multitudine fpecierum, quæ in delirio repræfentantur, facultatem mufculos thoracis moventem alio avertit, ita ut non fiat refpiratio, nifi maximâ cogente neceffitate, unde rara efficitur, fed raritas illa magnitudine compenfatur. Eâdem etiam ratione melancholici & amantes habent non rarò huiufmodi refpirationem magnam & raram, quia in profundis cogitationibus defixi, oblivifcuntur refpirare. Huius autem refpirationis magnæ & raræ periculum in morbis acutis, colligere licet ex Hipp. 1. *Epid. fect.* 1. *Ægr.* 2. Ubi Silenus qui undecima die interiit, habebat à principio & per totum fpiritum magnum & rarum. Item *Ægr.* 11. *eiufdem fect.* Dromeadæ conjux primâ die circa hypochondrium anxiofa, horrida, inquieta, & fequentibus, non dormivit, fpiratio rara, magna, ftatim retracta. Sextâ mane fuperriguit, velociter autem incaluit, fudavit per totum, extrema frigida, deliravit, afpiratio magna, rara. Paulo poft convulfiones à capite inceperunt, & celeriter interiit.

Magna & frequens refpiratio periculofa.

Magnum enim incendium fignificat, & putredinem cordi, partibusque vicinis proximam, quæ multa indigens ventilatione, magnam, & frequentem refpirationem efficit.

Parva & frequens refpiratio, periculofa.

Significat enim, tefte Hipp. *in Epidemiis* organi alicuius dolorem, quòd animalis facultas dolori providens nolit partes illas, quæ funt fupra feptum tranfverfum, & refpirationi inferviunt, plurimùm dilatare, quo minùs doleant, ac motu violentur. Ideò parvam efficit refpirationem. Sed quia parva illa refpiratio non fufficit incendio intus concepto ventilando, natura idcircò compenfare cogitur, quod à magnitudine detrahit. Ille autem dolor talem refpirationem efficiens: producitur ab inflammatione, abfceffu, ulcere, vel è copiofis, crudifque humoribus, quæ omnia periculum minantur.

In febribus fpiritus offendens, malum. Convulfionem enim fignificat. Aph. 68. fect. 4.

Per fpiritum offendentem intelligit refpirationem interruptam, feu intercifam, quæ in medio fui fubfiftit. Idque poteft contingere tum in infpiratione, & vocatur ab Hipp. Duplex intrò revocatio, veluti fuperinfpiratio, ut frequenter pueris plorantibus contingit; tum in exfpiratione, fed rariùs, & vocatur ab Hipp. fpiritus offendens cùm ad exteriora fertur. De utroque intelligendus eft hic aphorifmus, quòd fcilicet in febribus convulfionem fignificet; quòd nimirum mufculi ac nervi iam convulfioni parati ita moveant thoracem, quâ difpofitione infuper auctâ, & plures occupante partes; manifefta convulfio hominem apprehendit.

In acutis paffionibus quæ cum febre fiunt luctuofa fufpiria, mala Aph. 54. fect. 6.

Hic aphorifmus fuperiori fimilis eft in eo; quòd per fufpiria intelligenda eft illa refpiratio interrupta & reduplicata, quæ fupra fuit expofita: Nunc verò peior & lethalis ut plurimum efficitur huiufmodi refpiratio, quando luctuofa eft, id eft, cum luctu & gemitu quodam editur: fignificat enim quandam dolorofam difpofitionem; vel potius humoris atrabilarii copiam, qui mœrorem quendam inducens; huiufmodi etiam luctus nolentibus ægris exprimere folet.

Nocturna difpnæa in chronico morbo hydropem minatur. Plater.

Refpiratio quæ maximè naribus editur in qua pinnæ narium moveri videntur, exitiofa: Pulfus.

Significat enim omnimodam virium infirmitatem, nam progreffo iam morbo, & non fufficiente ad refpirationem diaphragmate, veniunt in fubfidium mufculi intercoftales, ac fi ne hi quidem fuffecerint ufui, cartilagines illæ à natura diducuntur plus aëris attrahere conante: fed fruftrà fit ille conatus, haut fecus quàm hiare, ut in morientibus fit.

Frigida fpiratio in morbis acutis proximam mortem fignificat.

Oftendit enim caloris innati extinctionem, & humidi primigenii confumptionem ab urente calore. Actiones naturales.

Pulfus magnus, vehemens, & æqualis, in quovis morbo falutaris effe confuevit.

Significat enim facultatis vitalis robur, à qua reliquæ fulciuntur, ut caufa morbifica facilè devinci queat.

Pulfus inconftans, inæqualis & languidus peffimum eventum prænuntiat.

Significat enim magnam pravorum humorum copiam, quæ naturam valde conturbet, unde illa inconftantia & inæqualitas in pulfu. Quòd fi virium infirmitas adfit, qui ex languido pulfu colligitur, non poterit grave illud onus excutere.

Pulfus minutus & frequens, qualis eft formicans aut μύουρος lethalis.

Vires enim paulatim deficere, & in proximam ruinam delabi fignificat.

Pulfus intermittens feu intercidens, perniciofus.

Gal. 2. *de præfag. ex pulfibus* dicit, cum pulfu intermittente multos fenes & pueros evadere. Iuvenem verò ab eo incolumem fe vidiffe neminem: Et ratio huius rei eft quia in juvenibus maximum à ftatu falubri receffum declarant, illi enim ob validum virium robur non nifi à fortiffima caufa in tales affectus incidunt, quæ difficilè fuperari queat, imò potius ægrotantem obruat. At fenes & pueri ob invalidum robur à leviori caufa magis efficiuntur, quæ tamen facilius eliminari queat. Experientia tamen Gal. fententiæ refragari videtur, cum nullus ferè Medicorum reperiatur, qui non viderit etiam juvenes nonnullos cum pulfu intermittente liberatos. Ut autem Gal. authoritas defendatur, dicimus, pulfum intermittentem dupliciter fieri, vel cum æqualiter intermittit, ut fcilicet inter duas intermiffiones idem perpetuò fit pulfationum numerus, & ille pulfus intermittens eft perpetuò lethalis: de quo Gal. fententia intelligenda eft. Vel cùm intermittit inæqualiter, & tunc ægri poffunt liberari. Pulfus intermittens æqualiter, fignificat conftantiam caufæ morbificæ, eiufque victoriam fupra naturam.

In febribus pulfus fanorum pulfibus, fimiles, periculofi.

Nam

Nam febrem malignam & peſtilentem ſignificant, in qua ſæpiſſime ſolent contingere, ut præter experientiam docuit Gal. 3. *de præſag. ex pulſib.* & tales pulſus fieri vult, quòd in huiuſmodi febribus præcipuè malignioribus, vel cordis ſubſtantia calidior fiat, humores autem contenti frigidiores, vel contra cordis ſubſtantia frigidior ſit, humores autem calidiores, ex quibus contrarietatibus quædam veluti ſymmetria in pulſu exſurgit. Vel certè dicamus, in principio potiſſimum febris malignæ & peſtilentis, pulſus ferè connaturales apparere; quia cor magis afficitur à veneno, quàm à calida intemperie, quæ ſolet efficere inſignes illas in pulſibus mutationes: cùm tamen in progreſſu morbi pulſu frequens, parvus, debilis, ac diverſus apparere ſoleat. Vide Horſtium in obſervat. de peſte.

COROLLARIUM.

Reliqua repetantur ex Gal. luculentiſſimè conſcripta in *lib. de præſagitione ex pulſibus.* ſufficiat hîc præcipuas & in praxi frequentiores pulſuum differentias annotaſſe.

Actiones naturales. Fames.

Bona & laudabilis in morbis appetentia, ſalutaris.

Illa appetentia bona & laudabilis cenſenda eſt, quæ ad bene valentium appetentiam accedit, eique maximè eſt ſimilis, quæ quidem optima eſt iuxta ſententiam Hipp. *aph. 3. ſect. 2. In quovis morbo mente conſtare, & bene ſe habere ad ea quæ offeruntur bonum.* Hinc enim facultatem naturalem, & partes illi ſervientes, ac præcipuè ventriculum bene valere colligitur.

Deiecta omnino in morbis appetentia, valde periculoſa.

Magnam enim à ſtatu naturali perverſionem ſignificat, oriturque, ut docet Gal. *in comment. in 3. Epid.* aut à pravis maligniſque humoribus, ventriculi orificium occupantibus, aut ab ipſius facultatis extinctione, cuius munus erat alimenti indigentiam ſentire, idque conſequenter appetere. Sic Hipp. *in 1. Epid.* de tabidis in epidemica conſtitutione mortuis, ait: *Cibos quoſvis perpetuò faſtidiebant, non ſitiebant.* Sic etiam Gal. *in comment. in 3. Epid.* multos ſe vidiſſe affirmat in quadam peſtilenti cònſtitutione, qui nihil quicquam ciborum aſſumebant, & de medio tollebantur: quidam tamen ut ipſe ait, fortiores quippe, qui vim ſibi ipſis afferentes cibum oblatum aſſumpſerunt, ſuperſtites fuerunt. Ita apud Hipp. 3. *Epid. ſect. 1. Ægr. 2.* Hermocrates, qui die 27. mortuus eſt, cibum averſabatur toto morbi tempore, & ultimis diebus ne deguſtare quidem poterat. Et *ſect. 2. eiuſdem lib. Ægr. 6.* Euryanactis filia abhorrebat omnes cibos toto tempore, neque appetebat quicquam, ſine ſiti, neque aliquid bibebat effatu dignum; ex quo morbo interiit poſt diem duodecimam.

In morbo diuturno faſtidium cibi, & deiectiones ſynceræ, malum, Hipp. aph. 6. ſect. 7.

Cùm cibi faſtidium per ſe ipſum pravum eſt ſignum in morbis diuturnis: (nam in iis qui à talibus morbis ſunt evaſuri, contrarius affectus ſolet accidere, vehemens ſcilicet ciborum appetentia) tum deiectiones ſynceræ iis ſupervenientes deterius multò præſagium efficiunt; quandoquidem per ſynceras deiectiones intelligit Hippocrates impermixtas aquoſæ humiditati, quando ſolus humor ſuo ſero deſtitutus eiicitur, ſive is bilioſus ſit, ſive melancholicus: nam deiectiones huiuſmodi exuſtam eſſe omnem nativam humiditatem à calore febrili demonſtrant.

In longis difficultatibus inteſtinorum cibi faſtidium, malum, & cum febre peius, Aph. 3. ſect. 6.

Dyſenteria fit ab humoribus acribus inteſtina exulcerantibus, primùm quidem ſummâ ſuperficie abraſâ, progreſſu autem temporis profundiora omnino habent & putrida ulcera, quo maxime tempore etiam ventriculus ipſis compatiens, nam bene concoquit: quâ offenſione magis ac magis ad ſuperiora perveniente, quando os ventriculi unà afficitur, tum ægrotantes cibi faſtidio laborant. Sunt quidem & ab initio nonnunquam cibum faſtidientes propter malos humores fluentes ab hepate, à quibus abraduntur inteſtina, præſertim cum huiuſmodi humores bilioſam naturam obtinent: nam pars eorum ſuperfluitas, ad os ventriculi effertur. In longis verò difficultatibus inteſtinorum, cùm hic caſus evenerit, mortem quandam ipſi advenisse ventriculo, compatiendi ratione ſignificat, in qua omnino interiit appetentia, opus ad vitam neceſſariam. Si verò unà cum in appetentia febris adveniat difficultati inteſtinorum, duorum alterum eſt, vel putredo aliqua circa ulcera, vel magna inflammatio, quorum utrumque admodum eſt exitioſum.

Fames intenſa, ac boulimia in morbis, mala.

Vel enim appetitus ille depravatus ſequitur evacuationes inſignes, quas fruſtra magnis illis repletionibus reſarcire conatur; vel acrimoniam caloris immenſi, velut fornacis, quæ omnia alimenta ſubitò abſumit, & quaſi in favillas convertit, ut in multis hecticis macilentis videre eſt; in quibus etiam ſæpe contingit hæc boulimia, propter inſignes obſtructiones venarum meſaraicarum, quæ impediunt chyli commeatum ad hepar, unde nulla vel perexigua fieri poteſt nutritio, quandoquidem illa chyloſa materia cum non poſſit præterfluere ad hepar, in inteſtinis corrumpitur, & per alvum excernitur, unde fit ut hectici huiuſmodi perpetuò & immedicabili alvi fluxu teneātur. Ideò partes ſuo genio defraudatæ perpetuò trahunt alimentum, ab hepate, hepar verò à ventriculo, ex qua tractione fit continuò in ventriculo, & præcipuè in orificio illius ſuperiori illa divulſio, quam fames neceſſario conſequitur. Vel etiam appetitus ille intenſus dependet ab humoribus acidis ventriculi orificio affixis, qui perpetuò vellicant illam partem exquiſitiori ſenſu præditam. Hæc igitur fames immenſa, ut eſt rara & portentoſa in morbis, ſic nihil boni indicare poteſt, ut eſt *Aph. 4. ſect. 2. Non ſatietas, non fames, non aliud quicquam quod modum naturæ exceſſerit, bonum.* Nam perpetuo nimia illa ciborum ingeſtio cauſa exiſtit peſſimorum excrementorum, quæ in ægrotantibus colliguntur, ut eſt *Aph. 17. ſect. 2. Ubi cibus præter naturam ingreſſus eſt, hic morbum facit.* Et ut habetur *Aph. 8. & 11. ſect. 2. Comedentes, & nihil proficientes, malo ſunt loco.*

Depravata appetentia, quæ pica ſeu malacia dicitur, in morbis chronicis, mala.

Huiuſmodi appetitus, qui ad abſurda aut alie-

na fertur, gravidis familiaris est, ob suppressionem mensium quæ pravorum excrementorum multitudinem colligit, eorumque refluxum ad ventriculum parit; & in his non est valdè periculosus, quia partu omnia illa recrementa expurgantur: At in morbis chronicis pessimus habetur, tam ratione causæ quàm signi; dum enim se ingurgitant cacochymis istis cibis, causæ morbificæ multiplicantur, & denotat eversionem temperamenti partium & humorum, propter quam similia illis expetere solent. Sapienter itaque dixit Hippocrates, *aph.* 38. *sect.* 2. paulò quidem deteriorem cibum, valdè expetitum, ægro quandoque concedendum, sed cum ea moderatione, ut non possit ratione quantitatis, aut qualitatis graviorem illi noxam afferre.

Sitis præter rationem soluta in morbis acutis, malum. Hip. 1. prorrh.

Si enim non sit causa aliqua sitim sedans, ut fluxio pituitosa à capite, quæ ventriculum irriget, vel caloris nativi extinctionem significat, vel errorem mentis. Non minus enim iis qui sitiunt, & sitim non sentiunt, qui dolent & dolorem non sentiunt, mens ægrotare solet. Hoc theorema confirmatur historiis supra propositis in deiectæ appetentiæ explicatione.

Sitis. *Sitis inexhausta, quæ nullo potu expleri potest, mala.*

Summam enim indicat dyscrasiam, & intensissimum partium internarum incendium, aut humidi primigenii consumptionem. Sic apud Hipp. *in* 2. *Epid. Ægr.* 1. Philiscus inter alia symptomata valdè siticulosus erat, & sextâ die obiit. Ita & 3. *Epid. sect.* 3. *Ægr.* 3. Pythion. toto morbi decursu ingenti siti torquebatur, & decimâ die interiit.

Depravata admodum sitis, quæ circa liquores absurdos, & potui minimè idoneos versatur, mala.

Nonnulli ægrotantes reperiuntur, qui neque aquâ, neque syrupo, aut vino diluto, vel simili liquore consueto recreantur, sed alienam potionem expetunt, quæ parum naturæ & morbo consentanea est v. g. qui acetum, aut succum limonum, aut aquam vitæ, aut alium quempiam liquorem potui parum idoneum bibere desiderant. At qui ita affecti sunt, in magno versantur vitæ periculo, quia natura tantùm, iam à suo limite recessit, ut non possit deinceps ad convenientem statum revocari.

Si quis in laboriosa febre singultiat, morbo laborat pessimo 1. Coac. aph. 47.

Fit enim ille singultus ab humoribus acribus & malignis tunicam Stomachi interiorem vellicantibus, & facultatem illius expultricem stimulantibus; & dicit Valesius se nullum vidisse servatum in extenuatis, aut febre ardente, vel malignâ correptis, cui singultus supervenerit. Sic apud Hipp. *Epist. sect. Ægr.* 12. mulier quæ in mendacium foro habitabat, die duodecima frequentes singultus patiebatur, & decima quarta interiit. Observavit Platerus, in febribus ardentibus supervenientem singultum, & perseverantem, plerumque mortis esse prænuntium: at in semitertiana febre idem vidit non lethalem. Idem in dyssenteria lethalem esse observavit.

A vomitu singultus, & oculorum rubor, malum. Aph. 3. sect. 7.

Duo hæc signa si vomitui superveniant in morbis acutis, & ad aliquod tempus perseverent, ideò lethalia habenda sunt, quia inflammationem cerebri vel ventriculi denuntiant: quę inflammatio non modo ipsius singultus, ac ruboris oculorum causa sit: sed & vomitus; si enim vomitus citaretur ab acribus humoribus os ventriculi, eiusque tunicas mordentibus: expulsis per vomitum illis humoribus, cessaret vomitus & singultus, nec à vomitu ullus vapor acer ad oculos deferretur, qui oculos rubros efficeret. At cum vomitus non solùm non profuerit, sed etiam post se singultum, & oculorum ruborem invexerit, certissimum est illa tria, vomitum, singultum, & oculorum ruborem pendere ab inflammatione cerebri, vel ventriculi. Cerebrum enim inflammatum sanguinem ad oculorum venulas exprimit præ copia, & effundit in extimam tunicam oculi quam adnatam vocant; unde oculorum rubor; cui ventriculus consentiens per nervos, qui à sexta coniugatione in eius os feruntur, ab ea cerebri inflammatione facilè in vomitum, ac singultum impellitur. Ventriculus quoque inflammatus vomitum, & à vomitu singultum, & unà cum singultu ruborem oculorum invehit, facto concursu sanguinis fervidioris ad oculos, propter maximum consensum, qui inter istas partes intercedit, quē facilè ostendunt suffusionum initia, imaginū ante oculos apparitiones, quæ plerumque vitiato ventriculo contingunt. Unde meritò Hipp. *in libro de locis in homine* dixit à vomitu oculos maximè lædi. Huius *singultus* vomitui succedentis exemplū habemus in historia supra citata mulieris, quæ in mendaciū foro habitabat, in qua ventriculi inflammationem ex pravorum humorum affluxu in illam partem fuisse genitam, verisimile est: nam octava die vomuit biliosa, exigua, subflava; nona vomuit exigua, biliosa: undecima vomuit virulenti, biliosa, superriguit non multo post, extrema frigida, advesperam sudor, rigor, vomuit multa, noctē laboriosè. Duodecima vomuit, multa, nigra graveolentia, singultus multus, sitis, laboriosè: decima quarta mortua est.

A iecoris inflammatione singultus, malum. Aph. 17. sect. 7.

Singultus tū iecoris inflāmationi supervenit, ut docet Gal. *in comment. huius aphorismi*, quando inflammatio auctior & deterior evasit: tunc enim magna inflammatio in hepate eò usque accrevit, ut vehementer superiori ventriculo incūbat, ut singultum inducat; imò verò affluente materia, nonnunquam inflammatio, aut erysipelas in ventriculo gignitur; sin minus ab ea ventriculi tunicis imbibita morsus excitatur.

In diuturnis lævitatibus intestinorum, superveniens, ructus acidus qui prius non erat, signum bonum. Aph. 1. sect. 6. Ructus.

Lienteria fit ut plurimùm à frigida ventriculi intemperie, qua coctio ventriculi aboletur, ut alimenta neque colore, neque odore, neque alia quavis qualitate mutata, celeriter excernantur. Si verò in huiusmodi lienteria iamdiu contracta ructus acidus superveniat, qui prius non extiterit, bonum erit signum: hinc enim apparebit, intemperiem iam incipere restitui, caloremque nativum iterum excitari, qui per talem lienteriam adeò debilitatus erat, ut ne tentaret quidem

quidem alimētum immutare. Licet enim ructus acidus inſignem ſignificet ventriculi refrigerationem, tamen flatus aliquos etſi acidos elevare, minoris perfrigerationis eſt, quā omnino nihil.

Excremēta per oculos.

Quibus in febribus, aut aliis morbis, voluntariè illachrymant oculi, nihil abſurdi eſt; quibus verò non voluntariè, abſurdius. Aph. 52. ſect. 4.

Lachrymæ voluntariæ dicuntur, quæ à cauſa manifeſta, & externa puta triſtitia, & mœrore, imò interdum lætitiâ excitantur, & in iis nihil periculi. Involuntariæ verò, vel fiunt ab inflammatione oculorum, aut aëri in eoſdem fluxione, & in iis etiam nihil eſt periculi: vel fiunt à perturbatione critica, & criſin per hæmorrhagiam præcipuè præſagiunt, quæ etiam nullum minantur periculum; & tales eſſe cognoſcuntur ex præcedentibus concoctionis ſignis, & pravorum ſymptomatum carentia: vel denique oriuntur ex reſoluta virtute retentrice, eſt in cantho, & cæteris oculi partibus, & illæ ſunt exitioſæ, de quibus loquitur Hipp. *in hoc aph.* & à reliquis diſcernuntur, ex oculorum cavitate, & extenuatione, aliiſque ſymptomatis, quæ ipſa neceſſariò comitantur.

Per aures.

In gravi capitis affectu, ſi pus ex auribus effluat, ſolutio fit.

Hoc theorema deſumptum eſt ab Hipp. *Aph.* 10. *ſect.* 6. *Dolenti capite & valde ſonanti, pus aut aqua, aut ſanguis fluens per aures, aut per os, aut per nares ſolvit morbum.* Hinc enim ſunt ductus & meatus ordinarii, per quos cerebrū ſeſe exonerare ſolet. At præcipua atque graviſſima cerebri affectio eſt inflammatio, quæ ſi ad ſuppurationē veniat, & pus per aures, quæ magis ordinaria in hoc caſu via eſt, vacuetur, fit morbi ſolutio.

In puerulis humiditates per aures diu effluentes, ſalutares.

Huiuſmodi humiditates pueris familiares ſunt, præter experientiam docuit Hipp. *Aph.* 24. *ſect.* 3. & ſalutares ſunt, quia in illa ætate cerebrum humidiſſimum, & excrementi ſcatens, ſalutariter ſeſe non ſolùm per aures, ſed etiam per alios ductûs expurga.

Aurium ſordes quæ natura ſua flavæ & amaræ exiſtunt, dulcere, aut colorem mutare, peſſimum. *Hip.* 6. Epid.

Gal. *in comment.* dicit, illud accidere per colliquationem cerebri in febre acuta; vel dicere poſſumus: quòd debilitato valde calore nativo, profluunt aquoſæ illæ humiditates, quæ in cerebro continebantur, ſordibuſque iſtis permixtæ illarum ſaporem, & calorem immutant.

Ructus.

Sanguis bene ac largiter fluens è naribus die critico ſalutaris.

Fit enim tunc temporis illa evacuatio à natura bene operante, & cauſam morbificam expellente, ſed diligenter advertendum eſt, ut præceſſerint ſigna concoctionis, & nulla in morbo lateat malignitas: ſiquidem in morbis malignis huiuſmodi hæmorrhagia ſæpe ſolet inutiliter contingere.

Hæmorrhagiæ nimis copioſæ & vehementes, peſſimæ, nam ad convulſionem deferunt.

Fit enim aliquando, ut natura copia ſanguinis gravata, & ad excretionem concitata, modum tenere nequeat, & ſuper criſin efficiat quam Medici ſæpè cohibere coguntur.

Hæmorrhagia in principio morbi, mala.

Quia in principio morbi nulla evacuatio poteſt eſſe critica, ſed merè ſymptomatica eſt: non tamen idcircò lethalis eſt; ſed tantùm inutilis, & nihil ægro conferens: quemadmodum contigit Pericli in 3. *Epid. ſect.* 3. *Ægr.* 6. cui prima die ſanguis fluxit ex ſiniſtro, poſtea verò febris multum intenſa eſt, & perſeveravit uſque ad quartum diem, in quo per copioſum iudicatus eſt.

Hæmorrhagia, quæ è directo partis affectæ accidit, bona, contra verò, mala.

In hepatis inflammatione hæmorrhagia critica ſalutaris eſt, ſed hanc debet habere conditionem, ut per dextram narem ſanguis evacuetur; ſi enim per ſiniſtrā effluat, non ſervabit rectitudinē tātopere laudatā ab Hippocrate, & oſtēdet naturā perturbatā prępoſtere operari. Sic in lienis inflammatione ſanguis per ſiniſtram narem debet effluere, & non verò per dextram.

Stillæ ſanguinis paucæ per nares effluentes, malæ.

Significant enim naturæ imbecillitatem, & malignitatem morbi: omnis ſiquidem excretio in morbis acutis, quæ inchoatur tantùm, non & perficitur, maximè damnatur ab Hippocr. quia maior eſt ſecuritas in febribus, in quibus natura nihil excernit, quam in quibus pauca & inutilia; ſiquidem coctioni eſſe intentam tunc temporis arguitur. Adde quòd, nullâ apparente ſtillâ, materiæ benignitas elucet, quæ inepta eſt ante tempus naturam irritare. Sic apud Hipp. 1. *Epid. Ægr.* 1. Philiſco quinta die parum è naribus ſtillavit, ſincerum, & ſexta die obiit. Et *Ægr. undecimo eiuſdem ſectionis*, Dromeadæ coniugi quarta die deſtillarunt pauca è naribus, ſexta verò interiit. Nō tamen ex hoc ſigno mors abſolutè coniicienda eſt, nam *in* 3. *Epid ſect.* 1. *Ægr.* 3. in eo qui decumbebat in Dealcis horto, ſecundâ die ex nare ſiniſtra paucus & ſincerus effluxit ex eadem nare, & quadrageſima die iudicatus eſt. Attamen graviſſimo morbo conflictatus eſt, ut ex tota hiſtoria apparet, ideòque ſi non mortem; ſaltem maximum vitæ periculum portendit huiuſmodi ſtilla ſanguinis, ſi aliis pravis ſymptomatis adiungatur. Nam hoc etiam advertendum eſt, quòd videlicet exigua ſanguinis excretio die indice apparens, ſine gravioribus ſignis vel antecedentibus, vel ſubſequentibus, tantùm abeſt ut periculoſa ſit, quin potiùs criſin per eandem viam adfuturam denuntiat: ut Metoni accidit *in* 1. *Epid. ſect.* 1. *Ægr.* 7. cui quarta die non prægreſſis gravioribus ſymptomatis, fluxit è dextra nare ſanguis, bis, partim: quinta fluxit largiùs ex ſiniſtra, ſincerum; ſudavit; iudicatus eſt, & cùm recidivam paſſus eſſet, ſanguine iterum ac ſæpe profluente liberatus eſt.

Per os. Sputum & excreatio.

Sputa alba, lævia, æqualia, non admodum tenuia, vel craſſa quæve promptè facileque excernuntur, & ſinè dolore ullo vehementi aut multa tuſſi, ſalutaria.

Significant enim naturam materiæ morbificæ dominari, eamque laudabiliter concoquere, & concoctam ſufficienter excernere. Dictæ enim qualitates in ſputo apparentes, optimæ concoctionis indicia ſunt.

Sputum ſtatim initio morbi pectoris, aut pulmonis apparens, bonum. Aph. 12. ſect. 1.

Significat enim concoctionis rudimentum: quod ſi ſtatim ab initio morbi fiat, ſperandum eſt

eft brevi tempore morbum folutum iri.

Sputum leviter rubefcens ex fanguinis & pituita permixtione, falutare.

In pleuritide hæc fputa reiiciuntur, cùm natura materiam morbificam aggreditur: hanc etenim paulatim tenuat & liquat, ac proinde laxatis viis, quo vapor exhalet, tenuior pars, & vicina vapori, per raritatem pororum elabitur in interna, ac vicina fpatia, ac pituitæ permifcetur, unde tuffi fublatâ, & fputo excluso, vitium coctionis demõftratur, ac proinde Gal. *comment. in 6. Epid.* has mitiffimas pleuritides effe ftatuit.

Sputum flavum pauco permixtum fanguine, in pectoris aut pulmonis inflammationibus, ineunte morbo editum, falutare eft, multumque confert; feptimo verò die m agenti, aut provectioribus, fecuritatis minus eft. Hipp. in Coac. & prognoft.

In inflammationibus, quæ à bile & fanguine producuntur, huiufmodi fputa folent contingere: quæ fi ab initio morbi appareant, oftendunt naturam partem oneris deponere; unde laxitas in parte & doloris remiffio exoritur, ac proinde fanationis initium. At fi provecto iam morbo, id eft, feptimo vel undecimo die tantùm hoc fputum appareat, minus fecuritatis eft, quandoquidem facultates ad anacatharfim neceffariæ à morbo magis opprimuntur, ut minus laudabiles operationes ex iis fperare poffimus: tum materia morbifica magis rebellis eft, cuius ne tenuior quidem pars, & magis obediens primis diebus potuit educi: tum morâ in parte diuturniori in eiufdem fubftantiam penitus defixa eft, ut ægriùs multò poffit eradicari.

Omnia fputa mala funt, quæ dolorem non fedant. Hippocr. 2. prognoft.

Omnes evacuationes bonæ vel malæ cenfentur, ex conferentia quæ ex iis ægrotanti accidit: Si ergo ex anacatharfi nullum doloris levamen accidat, mala fine dubio cenfenda eft: aut enim materia quæ morbum immediatè producit, non eiicitur; aut fi quædam portio illius evacuatur, nova aliunde fuppetit, quæ morbi imminutionem impedit.

Sputa pauca, etfi concocta, fi non pro ratione morbi excernantur, mala.

Quia nihil paucum criticum eft, nec aliquod levamen afferre poteft. Ideò ab huiufmodi fputis timendum effe in peripneumonia, nos docuit Hippocrates *in Coac.* qualia fuere in uxore Euxeni ab Hipp. obfervatâ 7. *Epid.* quæ ex eo morbo interiit.

Nihil omnino expuere in pleuritide aut peripneumonia progreffo iam morbo, exitiofum.

Quamvis in principio nihil excernatur, non adeò periculofum eft; fed fi in augmento vel ftatu fputum non appareat, fummam morbi cruditatem fignificat, & inflammationem contumacem ac concoctu difficilem oftendit. Hinc Hippocrates *in Coac.* ficcas pleuritides, in quibus nihil expuitur, meritò fecit periculofiffimas: & Gal. 2. *de Crifibus, cap.* 1. *Cum paffio*, inquit, *exquifitè angufta fuerit, & veluti alligans in fefe univerfum fluxum cohibuerit, tum facit morbos lethales.* Et *in libro de totius morbi temporibus*, nihil omnino expuere cum ingenti dolore, & fpirandi difficultate, effe exitiale ftatuit.

Si fputum poftquam apparuerit, fupprimatur, & plenus pulmo ferveat in gutture, ac ftertorem ebullitionemque patiatur, omnino lethale.

Vel enim fignificat maximam inflammationem quæ fputum exurendo ita vifcidum efficiat, ut nequeat expectorari; fed bronchiis pulmonem adhærens, eaque obftruens fuffocationem inducat: vel oftendit virium exfolutionem, quæ non poffit anacatharfim promovere; unde fit ut omnes qui ex pleuritide, vel peripneumonia moriuntur, iam morti proximi huiufmodi ftertorem patiantur. Huiufmodi ftertorem obfervavit Hipp. 7. *Epid.* in Menone, de quo ait, *Arteria fubfilıebat cum ftertore.* & de uxore Theodori, *Arteria & pectoris ftridula quædam afperitas, ftrepitus, & fluctuatio puris:* Et de uxore Polycratis, *intus circa arteriam & fauces fibilus erat, & κέρχνος*, vel, ut tradunt interpretes, *afperitas rancida.* In quibus & multis aliis qui *in eodem libro* recenfetur, illud fymptoma partim in naturæ impotentiam, partim in multitudinem aut lentorem puris, pituitæ, aut alterius humoris fuerat referendum. At cùm perpetuo malum fit, & fummoperè timendum, fummè tamen perniciofum eft poft morbi principium, prælanguidis viribus redditis: id enim oftendit, præ imbecillitate naturam quicquam non poffe excernere, & fuffocari; quod etiam indicabunt alia figna exitialia, quæ cum ifto copulata neceffariò apparebunt. In principio verò nonnunquam fit, ut præ copia humoris, & lentore eiufdem, ferveat in gutture, quo humore poftea cõcocto, & per fputum purgato, ceffat illa ebullitio. Tale verò non effe perniciofum ex eo dignofcitur, quòd unà adfint alia figna bona, & nullum perniciofum, ut in Pififtrato contigit, de quo ait Hipp. 7. *Epid.* ftertorofum in faucibus, bene autem ferebat morbum, mente conftabat, calor remifit, fimulque excretio, & ftertor evafit. Denique in afthmaticorum paroxifmis huiufmodi ftertor, ifq; valde intenfus cum fibilo folet contingere fine ullo periculo: quod diligenter annotandum eft, ne in prognoftico decipiamur.

Sputa alba, & merè pituitofa, in pleuritide, & peripneumonia mala.

Huiufmodi fputa incautos Medicos poffunt decipere, quandoquidem iis fputis, quæ in ftatu naturali excernuntur, admodum fimilia cùm fint falutem primâ fronte videntur polliceri. Attamen admodum mala funt, quia oftendunt nihil humoris inflammationem facientis, expurgari, propterea & morbum crudiffimum, & fummè perniciofum demonftrant. Quod Hipp. obfervavit 7. *Epid.* in uxore Euxeni quæ pleuritica obiit, ea enim per fputum pauca, candida, & tenuia excernebat.

Sputa flava, pallida, aut ruffa in fanis apparentia, five amara illa fint, five dulcia, phthifin adfuturam, & inde mortem prænuntiant.

Huiufmodi enim calores bilem in pulmonibus delitefcentem fignificant, quæ quidem in fputo amarorem magnâ ex parte interdum depofuit, ob pituitæ permixtionem, cuius dulcedine bilis acrimonia retunditur. In quo Medicos errare ac decipi facile eft, qui biliofum humorem intus in pulmone delitefcentem non agnofcant, ex eo quòd fupra, etfi flava, vel pallida, vel ruffa appareant, minimè aëria, vel amara obfervent. In iis tamen ægrotantibus, exefis pulmonibus cruenta fputa; vel purulenta poftea reddun-

redduntur, atque inde tabes. De his loquitur Gal. 4. *De loc. affect. cap. 9.* insigni contextu, & ita ad hanc rem conducente, ut illius verba huc meritò transferenda sint. *Quidam*, inquit, *humorem repente expuit, liquida bili in colore per quàm similem, medium videlicet inter flavum ac pallidum, ac nullâ acredine infectum, atque ita quotidie maiorem eius quantitatem expuit; deinde levi obortâ febriculâ, tabescere incœpit, adeò ut purulenta screaret. Postea tractu temporis, quatuor videlicet mensium, exiguum cùm pure cruorem rejecit, atque sic acuta febre magis consumebatur, ac iterum, atque iterum plus expuebat, adeò ut magnam sputi quantitatem redderet: quocirca magis increscente febre, ac resolutis viribus, eorum qui tabe marcescunt exemplo, mortem obiit. Deinde alium vidi eodem ferè morbo sex mensibus, ac alium quoque diutius laborantem. Igitur qui primus nobis occurrit, initio quidem nihil mali habere, seu tandem pessimè affici usus est. Alteram verò cùm conspiceremus, ei statim ab initio cognito malo, præsenti medicamento succurrere tentavimus, ac multò magis etiam tertiò. At quamvis multo negotio utrumque liberare conaremur, nihilominus neque horum ullus, neque alius post alios servare potuit; cùm enim iam morti proximi essent, pulmonis ipsius putres quasdam partes expuebant.* Hæc Gal. Cæterum mirum est, cur sputis flavis, aut pallidis apparentibus, acri, amaro, aut salso sapore vacantibus, homines ad tabem ducantur. Hoc verò fit, quòd pituitosi humoris mixtione in ipsis sapor facilius, quàm calor occultetur, quæ quidem pituita in bronchiis pulmonum continetur, ibidemque cum bile permiscetur: at bilis in pulmonibus colligitur, ita acris & copiosa ut eos exedat, putrefaciat, & ad tabem perducat.

A sanguinis sputo puris sputum, à puris sputo tabes, cum verò sputum supprimitur, moriuntur. Aph. 15. & 16. sect. 7.

Non ab omni sanguinis sputo puris sputum consequitur; nam & à cerebro, & à gingivis, & à gutture sanguis educitur sine noxa. Imò nec à sputo sanguinis, quod in pleuritide & peripneumonia contingit, puris sputum necessariò generatur, sed de illo tantum sputo sanguinis intelligendus est hic aphorismus, quod à pulmone procedit, per erosionem illius partis, aut ruptionem alicuius venæ per illius substantiam dispersæ: huic enim sanguinis sputo, puris sputum, & tabes, & mors necessariò succedunt. Huiusmodi autem sputum, quod in puris sputum degenerat, à prædictis distinguitur, quòd in eo spumosus ac valdè floridus sanguis per tussim excernatur; quæ conditiones in aliis omnes non reperiuntur.

Sputa viridia, æruginosa, livida, nigra, syncera, vel fœtida, mala.

Viridia & æruginosa magnum caloris incendium, & bilis æruginosæ copiam significant. Livida, aut ab atra bile, aut à caloris extinctione fiunt. Nigra fiunt ab iisdem causis, sed multò potentioribus; nam & maior adustio, & refrigeratio, seu caloris extinctio, ex livore nigredinem conciliat. Syncera sputa ea dicuntur, quæ fiunt ab unico humore puro & impermixto, suoque sero destituto, quod serum à calore consumptum est. Fœtida ingentem putredinem in partibus spiritualibus conceptam significant. Illa igitur omnia sputorum genera esse valde mala, eorum causæ iam recensitæ satis superque indicant.

Sputa admodum crassa, viscida, & glutinosa, in pleuritide vel peripneumonia, mala.

Quia significant magnum incendium & ardorem intus delitescentem, qui materiam istam valde incrassat, & viscidam reddit, ut difficillimè possit purgari, nec non cum tussi molesta & laboriosa execratione, quæ plus affert detrimenti, quam emolumenti.

Sputa viscida & glutinosa cum raucedine, pessima. 1. Coac. cap. 16.

Simpliciter viscida & glutinosa mala sunt, ut in *præcedenti theoremate* dictum est. At si huiusmodi sputa raucitatem inducant, ostenditur cum visciditate iunctam esse acrimoniam, quæ arteriam exasperando huiusmodi raucitatem inducat. Quantò igitur deterior est materia, tanto deteriorem affectum producit: atque adeò quicunque pleuritici & peripneumonici huiusmodi sputum cum raucedine emittunt, lethaliter laborant. In aliis verò qui hisce affectibus non tenentur, talia sputa cum raucedine glutinosa & falsuginosa phthisin prænuntiant.

Sputum rotundum, aut grandinis formam referens, exitiosum.

Primum enim sputum rotundum necessariò crassum & viscidum est, atque ea ratione vitiosum, ut iam annotavimus; imò verò incoctibilem arguit materiam, quæ ad ustionem deducta, crassior & viscosior, reddita, hanc figuram nacta est. Ideò quicunque pleuritici, vel peripneumonici huiusmodi sputa reiiciūt, brevi moriuntur. Cum etiam sine morbo præsenti tale sputum phthisin prænuntiat, ut testatur Gal. *comm. in 6. Epid.* Ubi refert, se huiusmodi sputum in quibusdam febre vacantibus vidisse, qui per longum temporis intervallum nihil mali pati videbantur: attamen isti omnes postea phthisici contabuerunt. Illa verò sputa, quæ grandinis granis similia sunt, quia rotundis solidiorem consistentiam nanciscuntur, ideò à maiori pulmonis calore fiunt, & certius phthisin prænuntiant. Ita Gal. 4. *de locis affectis*, *cap.* 9. Historia luculentâ huiusmodi sputorum periculum ostendit, his verbis: *Præterea alium huiusmodi affectum in pulmone notavi. Quidam diuturna tussi vexatus, & exiguum, lentumque pus expuens, frustum quoddam parvo grandinis grano haud absimile excreavit, ac deferens illud mihi ostendit, atque rursus non ita multo post aliud quoque attulit; unde conjecit lentum illum humorem, & quem antea expuere solebat, siccatum, induratumque ad huiusmodi substantiam pervenisse. Quamobrem medicamentum etiam potui dedi, quod asthmaticis auxiliatur, atque ita factum est ut minorem expueret grandinem, atque longiori quàm antea intervallo; neque pluribus deinceps annis adeo mitigari potuit affectus, quin tandem moreretur. Cæterum grandines ipsæ magna ex parte erui magnitudinem æquabant, quamvis interdum maiores esse, interdum minores viderentur. Atque alios quoque similiter quidem expuere, sed nihilominus in multos annos vitam extendere vidimus, quorum alii aliam ob causam alii verò ob spiritualium instrumentorum affectum mortui sunt, quamvis nihil cruoris excrearent.*

Qui

Spuma.

Qui suffocantur, & à vita deficiunt, nondum tamen mortui sient non referuntur in vitam, quibus spuma circa os apparet. Aph. 43. sect. 2.

Spuma generatur vel à vehementi calore multos vapores excitante, eosque cum saliva permiscente, ut videre est in iis, quæ igni apposita fervent, & bulliendo spumam emittunt; vel fit à motu violento, qui eodem modo flatus cum aquosa substantia permiscet, ut patet in albumine ovi diutius agitato, & in mari ventis vehementer commoto. Qui igitur ex vehementi ira, aut cursu, vel exercitatione violenta incandescunt, ii possunt habere spumam in ore sine periculo, quia excitatur à causa procatarctica. Ita etiam epileptici circa finem accessionis spumam emittunt ex ore, ob motum illum violentum & convulsorium, quia attenuat exagitando, dissolvitq; materiam illam pituitosam in cerebro contentam, à qua paroxysmus ille excitabatur: ideò nullam etiam in ea periculum, quia fit materiæ morbificæ exclusione. An in iis qui suffocantur, sive illud laqueo fiat, sive demersione in aqua, à gravi angina, vel apoplexia, spuma in ore apparens pessimum est signum, & proximam mortem ostendit; significat enim extremum naturæ conatum, fuligines in pulmone contentas magnâ vi excludere conantis, cum quibus etiam aliquid propriæ ipsius pulmonis humiditatis exprimit, & cum dictis fuliginibus permiscet. Cum his confer Theatrum Tabidorum Bennetti.

Per vomitum substantia.

Vomitus ex bile flava & pituita mixtus, qui nec valde crassus est, nec admodum copiosus, & qui duos istos humores habet exquisite permixtos, bonus.

Talis enim vomitus non solùm in substantia sed etiam in quantitate & qualitate laudabilis est. Ex omnibus enim humoribus excrementitiis pituita & flava bilis sunt omnium mitissimi; si autem quantitate & consistentiâ mediocri, ac bene invicem permixti per vomitum efferantur, omnes laudabilis vomitus conditiones obtinebit.

Vomitus biliosi aut pituitosi die critico erumpentes, boni.

Non solùm vomitus permixti ex utroque humore boni sunt, sed etiam qui fiunt seorsim ex alterutro humore, si talis humor morbum committat, quo æger detinetur. Sic in biliosis febribus bilis criticè erumpens, aut pituita in pituitosis, morbi solutionem afferunt, aut saltem maximam salutis spem pollicentur.

Longo alvi profluvio laboranti, spontaneus vomitus superveniens, morbum solvit. Aph. 15. sect. 6.

Fit enim revulsio materiæ morbificæ in contrariam partem, & illa revulsio ostendit naturam refici, ac vires resumere. Ut enim Medicus facit eorum, quæ in partem aliquam fluunt, retractionem; ita natura facit, cùm prævalere incipit, repulsionem: ut cùm ex surditate facit deiectiones biliosas; ita etiam ex profluvio ventris, vomitum. Nimirum cùm intestina laborarent fluxione, potentis naturæ indicium est, id quod intestina malè affecturum influebat, aliam in partem repellere.

Sanguinem supernè afferri, qualiscunque sit, malum. Aph. 25. sect. 4.

Sanguis qui per vomitum reiicitur, à ventriculo vel hepate proficiscitur, & alicuius venæ apertionem, ruptionem, aut erosionem in iisdem partibus significat. Ideò talis vomitus malus censendus est. Et de eo loquitur Hipp. *in hoc aph.* Tum etiam de sanguine qui reiicitur per tussim, & à thorace vel pulmone educitur. *Advertendum* tamen est, cruentam vomitionem aliquando bonam salubremque existere, si nimirum criticè perficiatur, quamvis hoc valde rarò contingat; hoc tamen testatur Gal. 7. *meth. cap.* 11. 3. *de sympt. caus. cap.* 2. & 5. *de locis affectis, cap.* 7. & nos vidimus aliquando pleuritidem in juvene robusto per sanguinis vomitum die septimo fuisse perfectè, & salubriter iudicatam. Alium etiam vidimus, qui longo morbo detentus, & velut tabe confectus cum difficultate spirandi, oborto repentè vomitu copioso sanguinis atri, fuit liberatus. Hic igitur aphorismus ita distinguendus est, quòd videlicet sanguinis vomitus perseverans & frequenter repetens, malus sit: si verò semel tantùm accidat, nec iterum revertatur, eumque morbi alicuius solutio consequatur, bonus sine dubio censendus est.

Quantitas.

Vomitus paucus & laboriosus in acuta febre, malus.

Nihil enim eorum quæ decretoria sunt, exiguè secerni convenit; sed quæ ita vacuantur, omnia duorum alterum significant, aut materiæ copiã quam natura tolerare nequeat, sed ex ea aliquid symptomaticè effundatur; vel naturæ imbecillitatem quæ superflua expellere frustra nitatur.

Qualitas.

Vomitus variegati, ex multis humoribus constantes, mali.

Significat enim varios humores in corpore latitare, qui eo maius negotium naturæ facessunt, quò difficilius est pluribus inimicis resistere. Si enim adversus varia alimenta pugnare gravissimũ efficitur; quantò difficilius erit, & periculo plenũ tentare varios humores præter naturæ modum existentes, concoquere & edomare? Præcipuè in morbis acutis, in quibus breve est tempus pugnæ, quod deberet esse longissimum, ut maior spes victoriæ ex parte naturæ haberi posset.

Vomitus porraceus, æruginosus, lividus, niger, aut fœtidus, lethalis.

Significat enim huiusmodi vomitus bilem porraceam, æruginosam, aut atram in corpore redundare. At hæ omnes bilis species malignos morbos atque lethales solent producere: his verò si fœtor adiunctus sit, insignem humorum corruptelam significat, cum qua natura non possit diu consistere. Vomitûs æruginosi exemplum habetur apud Hipp. 3. *Epist. sect.* 2. *Ægr.* 4. Ubi Philistes primâ die vomuit biliosa, pauca, flava primùm, postea æruginosa, multa. Quintâ manè extinctus est. Tum etiam *sect.* 3. *eiusdem libri*, *Ægr.* 4. ubi phreniticus qui primâ decubuit, vomuit æruginosa multa, tenuia: quartâ mortuus est. Nigræ verò vomitionis exemplum habemus in 1. *Epid. Ægr.* 12. qui die octava circa vesperam evomuit nigra, pauca, biliosa, & undecima obiit. Attamen *obiici* potest anceps esse huiusmodi signum, quia Epicratis uxor, ut habetur in 1. *Epid. Ægr.* 5. vigesimâ die vomuit biliosa, pauca, nigra, & iudicata est perfectè sine febre, octuagesima. *Respondendum* est, eum morbum fuisse adeò gravem, & adeò sævis comitatum symptomatis, ut mirum sit, quomodo ex eo ægrotans potuerit evadere; cùm tamẽ octuaginta dies eam occupaverit,

rit. At interdum contingit, ut quidam morbi etiam lethaliſſimi præter Medicorum ſpem feliciter terminentur, qui tamen judicia artis, nequaquam debilitant, quæ cenſenda ſunt de iis quæ utplurimùm contingunt, non autem ut ſemper neceſſariò. Præterea hoc etiam annotandum eſt, pravos hujuſmodi humores certè interdum excerni, quamvis rariſſimè hoc contingat. Denique fœtidi vomitus, cum aliis pravis qualitatibus conjuncti, exemplum habemus in *1. Epid. ſect. 2. Ægr. 12.* Ubi mulier, quæ decumbebat in mendacium foro, die octava & nonâ vomuit exigua bilioſa; undecima vomuit virulenta bilioſa: duodecima & decima tertia vomuit multa, nigra, graveolentia: decima quarta mortua eſt.

Vomitus ſynceri & impermixti in acutis febribus mali. 10. Prorrhet.

Nam humor ſyncerus non ſolùm crudus eſt, ſed etiam incoctilis, quippe qui excludat tum actum coctionis, tum poteſtatem Hippocr. ἄκρητον vocat humorem omnem mixtionis expertem, vel omne excrementum fervidum & crudum, quod ſuo ſero dilutum non eſt. Cujus generatio vel partis alicujus vitio fit, vel fervore & incendio febrili exhauſtâ aquoſa & ſeroſa parte: ideóque in acuta febre magnum intus incendium latere oſtendit, plerumque à natura noſtra invincibile.

Morbis quibuslibet incipientibus, ſi atra bilis, vel ſuperne vel inferne exierit, lethale. Aph. 22. ſect. 4.

Talis excretio lethalis eſt, ut ſignum, & ut cauſa, nihil enim ineunte morbo ſalutariter poteſt excerni, malaque eſt cujuſvis humoris à corpore evacuatio, quę fit ante coctionis ſigna. Indicium enim eſt, cauſam valde mordere aut gravare, aut omnino facultatem languere; cùm naturæ œconomia hoc modo conturbetur, quæ primùm concoquit, deinde ſecernit ac ſeparat inutilia ab utilibus, poſtremò excernit. Ac cùm materia peccans & hoc modo naturam conturbans deterrima eſt, lethaliter affici ægrotantem arbitrandum eſt. Verùm ſi in progreſſu morbi atra bilis excernatur, poterit aliquando bona eſſe illius evacuatio, ſi nimirū concoctionis ſigna ſimul apparuerint.

Quibuſcunque per morbos acutos, vel diuturnos, aut vulnera, aut quamvis alium modum extenuatis, atra bilis, aut veluti ſanguis niger per inferiora ſubſederit, poſtridie moriuntur. Aph. 23. ſect. 4.

Extenuatio magnam debilitatem ſignificat; talis dejectio magnum morbum, qui ægrum valde debilem citò interimit. Quando igitur ita extenuatis talis vacuatio contingit, ſignificat naturam omnino proſtratam humores illos ampliùs continere non poſſe, ſed veluti laxatis habenis, per inferiora demittere.

Dejectiones ſyncerè in morbis acutis peſſimæ.

Synceras dejectiones appellavit Hipp. (ut docet Gal. *in aph. 6. ſect. 7.*) quæ impermixtæ ſunt aquoſæ humiditati, quando ſolus humor qua vacuatur, dejicitur, ſive ſit bilioſus, ſive melancholicus, ſive porti colorem præ ſe ferat, ſive bilis quæ æruginoſa nominatur. Nam dejectiones hujuſmodi exuſtam eſſe omnem nativam humiditatem à calore febrili demonſtrant: unde maximum imminet vitæ periculum. Sic apud Hipp. *1. Epid. Ægr. 2.* Sileno primâ die bilioſa, ſyncera, ſpumoſa, ſaturata multa prodierunt: quinta dejectiones ſynceræ, bilioſæ, læves, pingues: undecimâ interiit. Ejuſmodi etiam ſynceræ dejectiones in Euryanacti filia, Pario, Pythione, & aliis contigerunt, quia lethalib⁹ morbis conflictabâtur.

Pingues & viſcoſæ dejectiones, lethales.

Pingues in acutis dejectiones fiunt, ut docet Gal. *comm. in text. 22. lib. 2. prorh.* quoties pinguedo ab igneo calore abſumitur. At ubi etiam viſcoſæ ſunt, ſignificant non ſolùm pinguedinem colloquari, ſed etiam ſolidas corporis partes, unde neceſſariò contabeſcunt. At verò quia dejectiones pingues & viſcidæ interdum generantur ex alimentis pinguibus & lentis, tum etiam à pituita multo calore viſcida reddita: ita invicem diſtinguendæ ſunt. ut nimirum quæ ab alimentis aut pituita, copioſiores ſint, & minimè fœtidæ, quæ verò à colliquatione, paucæ ſunt & graveolentes, & graveolentia inprimis, Gal. ut docet colliquationis indicium eſt. Hæ igitur pingues dejectiones magnum incendium ſignificant, & certum exitium, ſi aliquod ex pravis indiciis ſimul illuxerit, atque adeò ſi morbus magnus, vehemenſque fuerit; veluti in mitiori morbo longitudinem pro exitio præmonſtrabunt, cujuſmodi in eo qui in Dealcis horto habitabat, Hipp. obſervavit, de quo ait, ſexto die dejectiones fuiſſe nigras, pingues, ſpumoſas, viſcoſas, graveolentes, qui die tantùm quadrageſima fuit judicatus. Sed hæ non à colliquatione partium ſolidarum factæ fuerunt, ſed à pinguedine, & ab humoribus viſcidis putrefactis, quandoquidem eæ multæ extiterunt. Quæ verò etiam ſolidâ partium ſubſtantiâ tabeſcente fiunt, prorſus exitiales exiſtunt, quales in Sileno obſervavit. Hipp. *in præcedenti theoremate* obſervavimus.

Spumoſæ dejectiones in febribus acutis, malæ.

Illæ enim aut caloris incendium ſignificant, quo excrementa ferveſcentia ſpumam contrahunt, ut in lebete præ copia caloris fit; aut flatuoſum ſpiritum humori commixtum, ut videre eſt in ſpumis maris, incurrentibus ventis: utrumq; autem malum eſt, quia illud calorem arguit colliquantem, hoc verò inæqualem perturbationem. Pejores tamen ſunt, quæ caloris incendium colliquans denotant, & cognoſcuntur ex acuta febre, & ab excrementis calidioribus ſpumoſis redditis, tum etiam quòd ſincera ſpectentur. De his legitur in *2. Porrhet. In bilioſis ſinceriſque dejectionibus ſpumoſa efflorescentia, mala.* Quæ verò ex ſpiritus flatuoſi commixtione fiunt, malæ etiam fiunt, quia in excrementis cruditatem ſignificant.

In morbis acutis, ſi ea quæ aſſumuntur, inalterata rejiciantur, lethale eſt.

Hujuſmodi lienteria abolitas in ventriculo functiones naturales oſtendit, propter maximam caloris nativi exolutionem, quæ proximam mortem denuntiat: ut videre eſt apud Hipp. *in 3. Epid. ſect. 3. Ægr. 15.* In Dealcis uxore, cui accidit die decima-ſeptimâ ab alvo irritatio turbulenta, deinde ipſæ potiones exibant: & vigeſima primâ interiit.

Lumbrici. *In morborum principio vermes prodire, malum, tam vivos, quàm mortuos, potissimùm si soli & sine stercore exeant.*

Vivi enim summam cruditatem, aut alimenti penuriam significant, mortui verò magnam putredinem à qua enecantur.

Lumbrici in declinatione morbi cum excrementis exeuntes, & jam coctione apparente, bonum.

Ostenditur enim tunc naturam excrementis dominari, fitq; sæpius post dysenteriam.

Quantitas. *Copiosior alvi dejectio in quolibet morbo, mala. At si cum ventre subtumido & crescente efferatur pessima.*

Alvi fluxus copiosior vires maximè resolvit, & naturam prosternit, ut *in 2. progn.* Hipp. habet, At si universim & sæpè dejiciatur, periculũ imminet animę defectionis: quod etiam confirmat in *Coacis prænot.* his verbis. *Liquida dejectio, & confertim semélque effluens, & paulatim, mala: altera enim vigilias, & altera exsolutionem invehit:* At verò si copiosa dejectio cum ventre tumido conjuncta sit, significat magnam caloris nativi exsolutionem, unde cruditates & flatus multi generantur, quibus venter intumescit.

Paucæ dejectiones, vel quæ statim ubi incœperint sistuntur, malæ.

Omnes excretiones paucas inutiles esse, alibi demonstratum est, tum quòd ad morbi causam tollendam non sufficiant; tum etiam quòd vel humorum multitudinem vires opprimentem, vel earundem imbecillitatem significent. At si alvi fluxus statim ubi incœperit, cohibeatur, significat pravos humores, qui per intestina ferebantur, aliò esse conversos, ubi gravem noxam inferre possint. De his loquitur Hipp. *in 7. Epid.* his verbis: *ventres etsi forte humecti essent, statim maligno modo sistebantur.* Hinc non absimili ratione diarrhœæ & dysenteriæ, quæ subitò cohibentur, maximum vitæ periculum ægris afferre solent.

Qualitas *Liquida dejectio, quæ cum morbo acuto incipit, & cum eodem perseverat, mala.*

Significat enim magnam materiæ morbificę copiam, vel malignam qualitatem, quæ naturam coëgit ad præcocem istam diarrhœam. Sic apud Hipp. 3. *Epid. sect. 2. Ægr. 8.* in adolescente qui decumbebat in mendacium foro, cui primâ die venter turbatus est biliosis, tenuib9 multis. Secundâ dejectiones plures, intempestiviores: septimâ mortuus est, *ægr. 10. ejusdem sect.* Mulieri, quæ circa Pantimedem, primâ die alvus turbata tenuibus, multis, crudis: secunda ab alvo multa: septimâ obiit: alvus semper humida dejectionibus multis, tenuibus, crudis.

Pleuritide aut peripneumoniâ correpto, alvi profluvium adveniens, malum Aph. 16. sect. 6.

Cùm instrumenta respirationi inservientia vehementer afficiuntur, hepar & ventriculus in consensum trahuntur, eisq; labefactatis cõtingit alvi fluxus, qui eâ ratione lethalis esse consuevit. Ideò ut verum sit hoc prognosticũ, pleuritis aut peripneumonia debet esse gravissima; quod innuit Hipp. (docente Gal. *in comm. hujus aphor.*) cùm non simpliciter dixit, in pleuritide aut peripneumonia alvum turbatam esse, malum signum; sed adjecit, *correpto*, ac si dixerit detento atque vexato homini à talibus passionibus, profluvium alvi superveniens, malum esse signum; quoniam ita se habentibus profluvium alvi solet advenire, non potente hepate ad se trahere alimentum, neq; convertere in sanguinem, & quandoque ventriculo idem alimentum corrumpente: In mediocri autem pleuritide aut peripneumoniâ profluvium alvi superveniens prodesse potiùs ratione evacuationis, præcipuè si morb9 non sit gravis, & nullum timeatur ex eo periculum; tum etiam si concoctionis signa in sputis & urinis apparuerint. Interdum etiam in recenti pleuritide & peripneumonia divertitur materia antecedens ad intestina, & utilem salubrémque alvi fluxum producit.

Ophthalmia laborantem alvi profluvio corripi, bonum, Aph. 17. sect. 6.

Nam per hujusmodi alvi fluxum fit revulsio ad distantissima opposita, & à superioribus ad inferiora, quæ omnium efficacissima atque utilissima est.

Alvi excrementa liquida, quæ in progressu morbi sensim crassescunt, bona.

Omnis concoctio incrassando progreditur, & quę concoquũtur crassiora evadũt; ideò excremẽta tenuia, seu liquida quæ sensim crassescunt, virtutẽ naturæ bene operãtis significãt.

Albæ dejectiones in morbis quibuslibet, apparentes, malæ.

Vel enim albæ dejectiones fiunt ex cibis ingestis, utpote pane puro, lacte, ptisana; alica, amygdalis, aliisq;, aut ut Gal. docet *in 2. progn.* cùm bilis nullo modo pervenit ad intestina idq;, vel obstructo canale per quẽ à vesica fellis ad intestina fertur, ut in ictero cõtingit, vel eâdẽ sursũ cum sanguine in caput inflammatum attractâ: aut deniq; fiunt albę dejectiones à colliquatione pinguedinis mollis & recẽtis. At hæ paucæ, viscidæ & valdè fœtidæ existũt, Quocunq; autem modo fiant, exceptis iis quę à cibis albescunt, in acutis morbis non parum damnãtur, omniúmq; maximè quæ cerebro inflammato contingunt, de quibus Hipp. *in prorrhet. In phreniticis alba dejectio, malum,* quandoquidem universa bilis in cerebrum attrahitur. Propterea in biliosis febribus albæ dejectiones malæ etiam sunt, quia excrementa causæ morbificę respondere debent; ideóq; vel canalis obstructionem significat, quo bilis ad intestina deferri consuevit, quæ obstructio affectum plerumq; etiam in non febrientibus lethalem facit, de quo Hipp. *in Coac. Regio morbo admodum fœdati, moriuntur, & his albæ dejectio præcedit*; vel cerebri, aut convexæ jecoris partis superioris incendium, quod bilem universam ad se proliciat. Deniq; albas, paucas, viscidas, & malè olentes dejectiones malas esse, suprà ostendimus quod malignam colliquationem denotent.

Alvi dejectiones vitellinæ, virides, æruginosæ lividæ, nigræ, variegatæ, aut valde fœtidæ, malæ. 2. progn.

Hæ omnes dejectiones malæ sunt, propter easdem rationes, quas de simili vomitu suprà retulimus. Aliquando tamen possunt criticè & utiliter effundi, si antea signa concoctionis in urinis apparuerint: ut videre est apud Hipp. in

in 1. Epid. sect. 1. Ægr. 14. Ubi Melidiæ, quæ decumbebat apud Junonis templum incœpit capitis & colli, & pectoris dolor fortis, statim autem febris acuta corripuit, sexta die comatosa, anxiosa, horrida, rubor in gena, parũ deliravit: septimâ sudavit, febris defecit, dolores permanebant, rediit: somni parvi, urinę usq; in finem bene coloratę quidem, sed tenues. Dejectiones tenues, biliosæ, mordaces, valde paucæ, nigræ, fœtidæ prodierant, urinis subsidentia alba levis; sudavit, judicata est perfectè undecimâ.

Excernẽdi modo. *Fluida alvi excrementa cum dolore, & dysenteria, aut laboriosa, & frequẽti dejectione, mala.*

Significant enim maximam humorum acrimoniam, quæ intestina vehementer vellicet, pugnat, & erodat. Quod observavit Hipp. in 1. *epid.* in multis qui ex febribus malignis interibant, de quibus ait: *alvi turbatæ erant, biliosis, paucis, meris, tenuibus, mordacibúsque, & frequenter desidebant:* & paulò pòst; *quæ hos infestabant: hæc erant, dysenteriæ, tenesmi, lieteriæ, & fluxiones alvi.* Quod etiam observant in *3. epid. sect. 2. ægr. 6.* in Euryanactis filia, cui die duodecimâ alvus turbata est biliosis, paucis & sinceris, tenuibus, mordacibus, crebrò desidebat, ex quo morbo interiit. Interdum tamen quidam morbi difficiles per dysenteriam judicantur, ut docuit Hipp. *aph. 48. sect. 6. Lienosis difficultas intestinorum superveniens, bonum.* Quod ita intelligendum est, modò illa dysenteria diuturna admodum non sit, alioqui erit mala, juxta *aph. 43. ejusdem sectionis, qui lienosi difficultate intestinorum corripiuntur, iis supervenientẽ longam difficultatem intestinorũ, aqua inter cutem, aut intestinorum lævitas excipit, & moriũtur.* Alii etiam morbi per fluxum dysentericum finiuntur, ut videre est in *1. epid. sect. 1. ægr. 10.* ubi Hipp. de Clazomenio ita scribit: *Circa diẽ trigesimam primam fluxus alvi multis aquosis cum dysentericis: & quadragesima die à morbo liberatus.* Hæ autem dejectiones quando salutares sunt multa perniciosa signa cum iis apparent, plerúmq; verò hæmorrhagia bona, aut copiosus sudor, aut aliquod aliud bonum signum simul contingit.

Liquida dejectio, quæ non sentientibus effertur, valde mala.

Aut enim errorem mentis & delirium significat: aut caloris nativi exsolutionem, quam sensus abolitio consequuta est.

Alvi fluxus, qui cum facili tolerantia contingit & ex quo æger levamẽ aliquod percipit, bonus.

Ostendit enim naturam noxios humores excernere, unde solutio morbi speranda est.

Per vesicam. *Urina illa optima est, quæ in substantia est mediocris, quantitate assumptæ potioni respondens, colore subruffo aut subflavo, cum hypostasi alba, lævi & æquali, Gal. 1.* de Cris. cap. 12.

Ut omnia urinæ vitia faciliùs innotescerent, decuit ab initio omnes bonæ urinæ cõditiones simul exponere, ut hoc theorema sit veluti regula, ad quam sequentia omnia revocari queãt. Urina igitur laudabilis debet esse substãtiã, seu consistentiã mediocris, id est, media inter tenuem & crassam; colore subruffo aut subflavo, quia in multis urinæ sunt coloratiores, in aliis minùs coloratæ, & nihilominùs optimè cõcoctæ, quod à diversis corporum dispositionibus solet dependere, nimirum à temperamento hepatis & aliorum viscerum pręcipuorum, ætate, sexu, victus ratione, & vitæ instituto. Corpora etenim calidiora coloratiores urinas habẽt, & frigida pallidiores. Iuvenes urinas habẽt pueris tenuiores & coloratiores; pueri crassiores: senes tenuiores & minùs coloratas. Mulieres urinas habent viris crassiores & minùs coloratas, cum multis contentis; & qui crapulis indulgẽt. mingunt urinas cum multo sedimento crudo; & qui inediâ usi sunt, vigiliis, aut laboribus, habent urinas coloratiores cum pauco sedimento. Contrà qui in otio vitam agunt urinas habent minùs coloratas cum multo sedimento. In temperatis verò corporibus urina optima erit, ut docet Gal. colore modicè croceo, ad quam reliquę differentię quò magis accedunt, eò meliores censendæ sunt. Sufficit tamen in morbis, ad salutem prædicendam, ut urina maximè accedat ad eas conditiones quas habere solebat, dum æger optimâ fruebatur valetudine. Ideò optimum esset, illi9 urinam dum bene valeat, sæpe conspexisse, ut quantum à statu naturali recesserit, facilè dignosci queat. Sedimẽtum deniq; seu hypostasis esse debet alba, lęvis, & æqualis, quod confirmat Hipp. *2. progn. text. 26.* additq; hujusmodi hypostasim debere consistere per omne tempus, donec morb9 judicetur: si enim intermittat, & interdum urina sedimẽti expers effundatur, morb9 diuturnior futurus est, ac minùs secur9. Hic verò *annotandũ* est, Hippocratem *loco citato* solam hypostasin attendere, qua concoctio denotetur, non autẽ consistentiam, aut colorem, quia illa, ut antea dictum est, maximè variãt in variis individuis; tum etiam quia urina optimũ habens sedimentum, & optimũ colorem, & substantiã mediocrem habeat, necesse est. Illud igitur sedimentũ quod in fundo matulæ residet, album, læve & æquale, puri optimè cõcocto simile, est perfectæ concoctionis indicium; Enæorema verò, sive suspensum, seu sublimamentum, quod in medio matulæ suspenditur minùs bonum censendum est, & imperfectionem connexionem significat. Nebula verò, quæ in sũmo urinæ innatat, adhuc minùs bona est. Quanquã, ut docet Gal. in 3. *epid.* aliquando bonum enæorema, & aliquando bona nebula sat sit ad salutẽ prædicendam, quod disertè expressit Hipp. *aph. 71. sect. 4. Quibus septimo die fit crisis, iis nubecula rubea quarto die in urina apparet, & alia ex ratione.* At verò, inquit, Gal. in *comm.* non solùm rubra aliqua nubes apparens, antea non visa, judicationem significat, sed & alba multò magis quàm ipsa; adhuc autem magis & enæorema album, æquale, atque consistens.

Urinæ tenues cum bono colore in morbis acutis salutares. Urinæ liquor, ejusque qualitas.

De his loquitur Gal. *comm. in 1. epid.* his verbis: *planum ergo est tenues, sed boni coloris urinas coloris bonitate promittere salutem; quateng verò erant tenues, hactenus tempus requirebant cõcoctioni* Hæ quidem urinæ salutem prænuntiãt sed longiori tempore futuram: quod observavit Hipp. in *1. epid. sect. 1. ægr. 6.* qui Cleonactides appellatur; huic die sexagesima urinæ tenues quidem, at boni coloris apparuerunt: Octuagesima perfectè judicatus est. Item *ægr. 10. ejusdem sect.* Clazomenio ab initio usq; ad decimã

 sextam

ſextam urinæ erant tenues quidem, at boni coloris, & multum habebant enæorema diſperſum, non ſubſidebant, & quadrageſima liberatus eſt. Ita & 3. *epid. ſect. 2. Ægr. 5.* Chætioni uſq; in finem urinæ erant tenues, boni coloris, enæorema nebuloſum habentes: & die vigeſima perfectè judicatus eſt.

Urinæ tenues albæ, & aquoſæ in morbo difficili, exitioſæ.

Vel enim hujuſmodi urinæ ſignificant bilioſum humorē ſurſum in caput ferri, unde Phrenitis & delirium exoritur, de quibus Hipp. *aph. 72. ſect. 4. Quibus urinæ, albæ, perſpicuæ, malæ præſertim ſi in phreniticis appareāt.* Gal. verò *in comm.* dicit, ſe nullum phreniticum ſervatū vidiſſe, in quo talis urina apparuiſſet. Vel ſignificant ſummam cruditatem, quæ aut mortē, aut morbi longitudinē portendit, lōgo enim tempore natura indiget ad illam ſummam cruditatem tollendam; idcircò ſi febris nō admodū ſit vehemens & acuta, & vires validę ſint, aliquando, ſalus, longo tamen tempore ſuccedit. In vehementi verò morbo cū viribus prælanguidis, prorſus exitiales exiſtūt. At multo certiùs perniciem denotant, quæ poſt principium inceperunt, & diu perſeverant, quales fuerunt quæ in muliere apud frigidam aquam decumbēte apparuerunt; nam undecimâ die habuit urinas tenues aquoſas, quæ eadem uſq; ad diem quadrageſimam perſeverarunt. Si verò poſt criſin peractam diu talis urina reddatur, recidivæ certiſſimum eſt ſignum. In aliis deniq; morbis, ut febribus intermittentibus, aut mitioribus, & diuturnis, urina tenuis deſignat magnas lienis, hepatis, meſenterij, & ſimilium partium obſtructiones, per quas urina veluti percolata tenuitatem iſtam adipiſcitur.

Quibus urinæ craſſæ, grumoſæ, paucæ, non ſine febre, multitudo veniens ex his tenuis, juvat: maximè verò tales veniunt, quibus ab initio, vel celeriter ſedimentum ineſt. Aph. 69. ſect. 4.

Per *craſſas* urinas oportet intelligere eas, quę ſunt valdè tales, quęvè ſemper ſunt perturbatę, per *grumoſas*, quæ multos continent grumos. Tales urinę fiunt incipientibus febribus pituitoſis, nam craſſities fit ex multitudine craſſorū humorum grumi fiunt fruſtulis quibuſdam pituitæ calore febris exſiccatis. Hæ tunc temporis *paucæ* fiunt, quia natura eſt converſa ad retinendum: cùm verò jam coctus eſt humor, urina apparet facta tenuior, ceſſante videlicet perturbatione; & multa excernitur, natura converſa ad evacuandū; & quo copioſiùs prodit, eo plus juvat, ſicut in omnibus criticis evacuationibus. Ergo hoc loco *tenuis urina* dicitur, non quæ revera talis eſt, ea enim non juvat; ſed quæ turbationem concoctione depoſuit: hæ maxime fiunt in pituitoſis febribus, in quibus etiam ſolent urinæ in principio habere ſedimentum quoddam fallax, quod non fit concoctione, ſed deſcendentibus ſuccis crudis.

Quæ urina craſſa, turbida, & confuſa mejitur, deinde per ſeipsā clara evadit, & limpida: bona.

Oſtendit enim victoriam naturæ heterogenea ſecernentis, & quod ſibi noxium eſt expellentis: idque magis ſi poſt hujuſmodi ſeparationem craſſior pars in fundo ſubſideat, alba, lævis & æqualis.

Urina quæ clara mejitur primùm, deinde verò poſt aliquod tempus conturbatur, bona.

Significat enim naturam jam inchoaſſe concoctionem, & illi9 inſigne rudimentū ediſſe.

Urina craſſa, turbida, taliſque permanens, ut igni appoſita clareſcere non poſſit, mala.

Talis enim urina, ut docet Gal. *in aph. 70. ſect. 4.* ſi vires affuerint, longū fere morbum oſtendit, ſi imbecillitas adſit, ægri mortē prænuntiat. Fit enim ex multitudine crudorum & craſſorū humorū, quos multi flatus iis permixti, cōturbant & exagitant: atq; ita ſi vires ſint debiles, periculum eſt ne ab hujuſmodi humorū copia, ſuffocentur. Si verò validiores ſint, longo indigent tempore, quo materia illa concoquatur & edometur. Hujus urinæ exemplum habetur apud Hipp. 1. *Epid. ſect. 1. ægr. 4.* in uxore Philini, quæ die undecimā urinam reddidit cum convulſionib9 affatim multam, rarò admonentib9 craſſam, albam, qualis fit in ſubſidentibus, quādo ſepoſitæ multo tempore turbantur, nō ſubſidebat, color & craſſities qualis jumentorum, vigeſima interiit. Item *Ægr. 11. ejuſdem ſectionis*, in Dromeadæ conjuge ſecunda die urinæ erant craſſæ, albæ, turbidæ, quales fiunt ex ſubſidentiam habentibus, quando conturbantur ſepoſitę multo tempore, nō ſubſidebant: ſexta die interiit. Ita & in Hermocrate & in eo qui caleſcens cœnavit & potavit largiùs eædem urinæ turbidæ nō reſidentes fuerūt obſervatę.

Urinæ quæ turbidæ minguntur, & tales permanent cum fœtore inſigni, peſſimæ.

Gangrænam enim in veſica, aut partibus vicinis ſignificant.

Urina rubra, vel ruffa & tenuis, talis diu perſeverans, mala.

Significat enim magnum caloris incendium, & inflammatoriam quandam diſpoſitionem in hepate, aut ventriculo, aut ſepto tranſverſo reſidere, à quo nulla concoctio, ſed aduſtio potiùs in humores introducatur. Ideóq; talis urina diutiùs perſeverans cum virium imbecillitate, mortem; cum robore verò illatum, morbi longitudinem, vel abſceſſum in partibus inferioribus prænuntiat.

Nigræ urinæ in morbo acuto apparentes, perniciosæ.

Significant enim inſignem humorum torrefactionem, quę in atrę bilis naturam eos degenerare faciat, unde lethales affectus producuntur, quemadmodum videre eſt in Philiſco, *1. Epid. ſect. 3. Ægr. 1.* qui tertiâ & quinta die nigra minxit, ſexta verò obiit. Item in Eraſino, *Ægr. 8. ejuſdem ſect.* qui quinta die obiit: *Huic* inquit Hip. *febres per totū cum ſudore, hypochondria elevata, contentio cum dolore; urinæ autem nigræ, habentes enæoremata rotunda, non ſubſidebant.* Item in Pythione, 3. *Epid. ſect. 3. Ægr. 3.* in quo prima & quarta die urinæ nigrę notantur, & decima extinctus eſt. At verò ſi urinæ nigræ tenues etiam extiterint, deteriores cenſendæ ſunt quia majorem cruditatem ſignificāt. Hinc Hip. *in 1. Epid.* tenues, nigras & paucas urinas, quæ in principio febrium ardentium apparebant, unum ex ſignis fuiſſe, quæ annuntiare ſolebant, quibus exitium impenderet. At verò ſive multæ, ſive paucæ exierint urinæ, tenues & nigræ, perpetuò lethales ſunt. Tum etiam quæ

cum

cùm initio nigræ apparuerint, poſteà in tenues & aquoſas mutantur: quod confirmatur hiſtoria Sileni, *in 1. Epid.* in quo urinæ uſq; ad quartum diem nigræ cùm fuerint, quintâ tenues & tranſparentes exire incœperunt. Et *hiſt. 2. ſect. 3. lib. 3.* mulieris quæ propè frigidam aquam decumbebat, quæque octuageſimâ die interiit. Huic die undecimâ *urinæ erant multæ, tenues, & nigræ*, vigeſimâ verò *urinæ aquoſæ multæ.* Quod Gal. *in comm.* annotavit, videlicet urinas nigras in aquoſas verſas, eſſe lethales. Denique peſſimæ omnium ſunt nigræ cum nigro ſemento, de quibus Gal. 1. *de Criſ. cap. 12.* ita habet. *Peſſima igitur eſt tota urina denigrata, adeò ut neminem unquam ſervatum viderim ex iis, qui talem urinam minxerunt. Minùs verò perniciosa ſi ſolum id quod ſubſidet, nigrum fuerit, atq; adhuc minus, ſi ſolum id quod in medio jacet; & multò minùs etiam ſi nebula.* Advertendum tamen diligenter eſt, nigras urinas nō eſſe perpetuò malas. *V. Zacut.* Nam *primò*, in melancholicis tales poſſunt criticè excerni, quemadmodum Gal. *comm. in 3. Epid. ſect. 3. text. 74.* dicit, ſe noviſſe quandam mulierem, quę his urinis magnâ copiâ evacuatis, plurimùm fuit juvata. *Secundò*, in lienoſis urinę nigrę ſalutariter excerni poſſunt, quando nimirum lien ſe per illam regionem exonerat: quemadmodum Herophonti contigit, in *1. Epid. ſect. 3. Ægr. 3.* cui febre acutâ detento; ab initio uſq; ad quintam diem urinæ fuerūt nigræ & tenues, quintâ lien intumuit, octavâ lien imminutus eſt, urinæ coloratiores, ſubſidentiam habebant paucam, decima-ſeptimâ judicat9 eſt, *Tertiò*, cum hęmorrhagia conjunctæ hujuſmodi urinæ minimè periculoſæ ſunt, quia tenuior & calidior pars ſanguinis, ex qua periculum impendebat, per hæmorrhagiā vacuatur, ut videre eſt in *1. Epid. ſect. 3. Ægr. 7.* ubi Metoni magna febre correpto, quarta die fluxit è dextra nare ſanguis, bis, parùm, urinas ſubnigras habuit, enæorema ſubnigrum exiſtens, diſperſum, nō ſubſidebat, quinta fluxit largiùs ex ſiniſtra ſincerum, ſudavit; judicatus eſt: poſt criſin vigil, obloquebatur, urinæ tenues, ſubnigræ, dormivit, reſipuit, huic non rediit, ſed ſanguis ſæpè & poſt criſin. *Quartò* deniq;, ex ſuppreſſione menſium urinæ nigræ apparentes, copioſo eorundem menſium fluxu ſuperveniente, morbi ſolutio fit: ut videre eſt, in *Epid. ſect. 3. Ægr. 11.* ubi mulier moroſa, quæ tertia die judicata eſt, urinas tenues & nigras emittebat, circa judicationem verò muliebria multa deſcenderunt.

Qualitas *Urinæ multæ & concoctæ decretorio die apparentes, bonæ.*

Significant enim materiam morbificam devictam eſſe à natura, & convenienter expelli per loca conſentanea. Tales urinæ in Nicodemo obſervavit Hipp. de quo ait: *Die vigeſimo quarto multam urinam & albā reddidit, in qua multa ſubſidebant, & cum ſudore fuit judicatus.* Et de Pericle ait idem Hipp. *Tertio febris emollita fuit, urinæ multæ concoctæ, in quibus multa ſubſidebant.* Tum etiam Chærionem ait, multis urinis bilioſis fuiſſe ſervatum.

Urinæ multæ, tenues, aquoſæ, ſine contentis, nihil juvantes malæ.

Sequuntur enim humoris excrementij & crudi multitudinem, aut tenuem calidiorem intemperiem, quæ exiſtimatur diabeten parere aut totiꝰ corporis colliquatione, unde ſummæ caloris nativi exſolutio cōſequitur. Sic *3. Epid. ſect. 2. Ægr. 12.* mulier quæ in mendacium foro decumbebat, octava die multam urinam ſine fructu reddidit, decima-quarta mortua eſt.

Urinæ paucæ & tenues, & aſſumpto potui non reſpondentes, quolibet morbo, malæ.

Vel enim ſignificant ſecretricis & excretricis facultatis imbecillitatem, vel calorem intensū humiditates corporis exurentem, quales apparuerunt in uxore Droméadæ, & in adoleſcente Melibœæ, & in Euryanactis filia, & in illa muliere quæ apud Tiſamenum, & in ea quæ Pantimedem decumbebat, qui omnes ægroti urinas paucas & tenues emittebant, & paulo poſt obierunt.

Urinæ ſubſiſtentes in morbis acutis perniciosæ.

Fit enim urinæ ſuppreſſio in acutis, ut Gal. docet, *comm. in 3. Epid.* vel ab igneo calore ſerum ſanguinis prorſus abſumēte, vel ab extinctione functionum naturalium, ut Sileno contingit, cui ſexto die urinæ reſtiterunt, atque die ſeptimo nihil minxit, undecima interiit. Item in muliere Cyzici anginoſa apud Bitonem agēte, atque adoleſcente Melibœæ paulo ante interitum urinæ reſtiterunt. At deterrima etiam eſt urinæ ſuppreſſio, quę rigorem conſequitur, ut docet Hipp. *1. Coac. ſect. 1. aph. 5.* *Ex frigore*, inquit, *peſtifera eſt urinæ ſuppreſſio, quæ rigorem præcedit:* quādoquidem ſignum eſt evacuationis criticæ, quæ præſertim per ſudorem futura eſt. Ita contrà, cum rigorem ſubſequitur peſſima omninò eſt, quia ſignificat deſtructam omninò fuiſſe veſicæ actionem, & calorem illius extinctum ab illa perfrigeratione.

Urinæ, quæ nullum aut ſedimentum, aut enæorema, aut nubeculam habent malæ.

Illæ urinæ contentis carentes malæ ſunt, ſi id non dependeat ab inedia, laboribꝰ, aut vigiliis, aut nephritica rerum diſpoſitione, aut corpora non fuerint admodum bilioſa. Significāt enim magnam humorum cruditatem, aut corruptionem; aut viſcerum debilitatē, aut inflammationem, aut obſtructiones vehementes.

Urinæ paucam ſubſidentiam habentes, malæ,

Minùs quidem malæ ſunt, quam quę contentis omninò carent, quandoquidem fiunt quidē ab iiſdem cauſis, ſed paulò minoribꝰ de his loquitur Hipp. *in 1. Epid. Urinæ tenues & incoctæ, decolores, paucæ, aut craſſitiem habentes, & parvam ſubſidentiam, malæ.*

Farinacea in urinis ſedimenta mala; his ſunt deteriora laminea, his autem ſunt deteriora furfurea. Hippocrat. *2. progn.*

Hujuſmodi ſedimenta ſecundùm Gal. 1. *de Criſib. cap. 12.* fiunt à calore immenſo, liquante & exurente pinguedinem, & ipſam carnis ſubſtantiam. Ubi autem calor adurens agit in partes ſolidas, primùm pinguedinem molliorem & recenter concretam aggreditur, mox ſolidiorē: & ubi omnis pinguedo eſt colliquata & conſumpta, tum aggreditur primò carnem teneriorem, & recenter concretam, poſtremò carnem ſolidiorē, & tandem partes ſolidas. Ex pinguedine itaq; recenti, ab ingenti febris calore colliquatâ, urinæ fiunt oleagineæ. Ex pinguedine verò ſolidiori colliquata, nec non à carnib. inæqualiter liquatis aut ex aſſato ſan-

guine crasso, ut docet Gal. *in comm. hujus prognostici*, fiunt farinaceæ, Ex solidis deniq; inæqualiter eliquatis fiunt lamineæ, tum etiam furfuraceæ calore intensiùs adurente. Unde facilè videre est, sedimēta laminea esse farinaceis deteriora, furfurea verò lamineis. Quantū verò perniciosa sint illa sedimenta, satis liquebit ex Gal. judicio, de farinacio reliquis minùs malo, quod ab eo prolatum est *comm. in Aph. 31. sect. 7.* ubi sic habet: *Tales urinæ exitiales sunt, sicuti etiam in prognostico dictum est, & plurimi morte præripiuntur, antequam ægritudo diutius protrahatur; & quicunq; ex ipsis sunt liberati, iis omnibus in longū producta est ægritudo, cùm dispositio multum requireret coctionem, in qua talis urina mingitur.* Ita Hip. *in epid. ægr. 2.* sic inquit: *Minxit affatim, crassum erat quod subsiderat, sedimentum instar farinæ crassioris albū extrema rursus frigida undecima mortuꝰ est.* At in *3. epid. sect. 1. ægr. 3.* de eo qui in Dealcis horto decumbebat, *urinæ*, inquit, *tenues variæ, habentes sublimamenta varia instar farinæ crassioris:* hunc autē dicit in quadragesimo die fuisse judicatū. Liquet igitur ex his exemplis, quod quicúmq; mingant urinam similem farinæ crassiori, si salvari debeant, tarde liberantur, quicumq; vero exitialiter se habent, contingit hos quàm citò interire. Urinæ farinaceæ sunt quādo hypostasis apparet in fundo urinæ instar puris, & sunt valde exitiales, ut ego expertus sum.

Sedimentum in urinis divulsum & inæquale, malum.

Cruditatem enim significat, quæ si in eodem statu perseveret, neq; sedimentum in progressu morbi ad melius mutetur, ostendit naturam non posse materiam morbificam superare; si verò corrigatur indies, solutionis spes est, sed tardiùs accessuræ.

Sedimentum tenue initio morbi apparens, & indies sensim crassescens, bonum.

Significat enim naturam ab initio coctionem aggredi, eamq; indies ulteriùs perficere.

Sedimentum crassum in quovis morbi tempore apparens, malum.

Fiunt illa sedimenta, crassis & crudis humoribꝰ, qui cum urina permixti, ab ejusdem liquore separantur, & gravitate suâ matulæ fundum petunt. Cùm igitur crassi illi humores & crudi difficilè admodum à natura vincantur, ideò periculum minantur, præcipuè quando vires sunt debiles. Si verò cum virium robore appareant, saltem morbi longitudinem significāt. Possunt autem hujusmodi humores crudi & crassi, matulæ fundum petentes junioribus Medicis imponere, ut pro vera & laudabili hypostasi accipiātur: ab illa igitur exactè distinguēdi sunt. Ac *primùm* humores illi crudi plerúmq; in principio morbi apparere solent; bona verò hypostasis nonnisi in statu aut declinatione. Et contingit plerúmq; ut post principium morbi attenuato illo humore crudo, nullū ampliùs appareat in fundo sedimentum, sed illius loco aut nebula, aut enæorema, quod progrediēte concoctione à superioribus matulæ partibꝰ ad inferiores indies prolabatur, quæ est vera ratio bonæ concoctionis, ut scilicet ex nebula fiat enæorema, & ex enæoremate sedimentum. At contra quando ex sedimento fit nebula aut enęorema, sedimentum illud non erat laudabile, sed crudus humor & crassus, qui postea concoctione attenuatꝰ est. *Secundò*, crudꝰ humor sibi ipsi non cohæret, neq; omnino levis & æqualis est, sed viscidus & nimis crassius. At laudabile sedimentum læve & æquale est, & moderate crassum. *Deniq;* crudus humor gravior est, & in matulę fundo omninò subsidet. At bona hypostasis nō residet, sed potiùs subsidet in fundo, ab eóq; tantillum sublevatur, & globosam quodammodo figuram obtinet, quod non facit humor crudus, qui magis diffusus est. Cùm quis morbo defunctꝰ, videtur urinas tamen reddit decolores, cum sedimento valde albo instar nivis, ex recidiva moritur, ut observavit ter aut quater D. Pachecus.

Urinæ sedimenta livida aut nigra, pessima.

Idq; propter rationes, quæ in urinæ liquore nigro fuerunt propositæ.

Enæorema divulsū, inæquale, aut nigrū, malū.

Sedimentum hisce conditionibus præditum, malum esse, supra ostensum est; reliqua verò contenta propter easdem rationes etiam mala sunt, sed minùs mala quàm sedimentum.

Nebecula juxta urinæ superficiem circuli modo evecta, morbis acutis pessima.

Instantem enim phrenitidem & ex ea mortem significat.

Urina oleosa, & cui pinguia araneis similia innatant, mala, Hipp. *2. progn.*

Significat enim calorem immensum pinguedinem colliquantem, quæ est in renibus, aut in toto corpore. Quomodo autē distinguatur, an hujusmodi colliquatio procedat à renibus, an verò à toto corpore, docuit Hippoc. *Aphor. 35. sect. 7.* his verbis: *quibꝰ autem summū est pingue & confertum, his renum malum acutū significatur.* Per *acutum malum*, calidam intemperiem significat, quæ facit mictum acervatū pinguedinis, quia adjacet renibus multa acervatáque pinguedo, & est ab eo loco brevis, expeditáq; via exitus urinæ, ut quod liquatum est, minus viis hæreat. Itáq; si acervatim excernitur pingue, est ex malo acuto renum, sed si nō acervatim, sed telis aranearum similia exeant, ex consumptione communi est. Hujusmodi urinæ oleosæ exemplum habetur apud Hip. *1. epid. ægr. 11.* in Dromeadæ conjuge, in qua quartâ die urinæ apparuerūt tenues, oleosæ; quintâ urinę similes: sextâ verò interiit. Ita & *3. epid. sect. 3. ægr. 1.* in filio Parionis, qui septimâ die minxit oleosum, centesima vigesima mortuꝰ est, & in eo sine dubio tales urinæ diu perseverarunt, quod videtur innuere Hipp. his verbis: *urinæ usque in finem malæ.* Ita & *ægr. 16. ejusdem sect.* Melibœę adolescens ab initio morbi minxit oleosum, vigesima quarta interiit. Quamvis autem hujusmodi urinæ oleosæ pessimæ sint, tamen farinaceæ, lamineæ, & furfuraceæ adhuc multò deteriores sunt, ut suprà ostensum est.

Perfudores. [margin]

Urinæ quæ insciis ægrotis, & non recordantibus minguntur, pessimæ. Excernendi modus.

Hæc sententia habetur apud Hipp. *in 1. prorrhet. text. 28.* his verbis: *urinæ excretio in non recordantibus perniciosa.* Denotat námq; aut cerebrum valde læsum, & ingenti delirio ægrotantem affici; aut extinctum esse partium naturalium robur, ut functiones suas ampliùs exercere nequeant.

Urinæ in febribus malignis atque pestilentibus, *substan-*

substantiâ, colore & contentis urinæ sanorum similes, exitiosæ.

Hoc innuere videtur Hipp. *in Coacis*, dum ait: *urinæ derepentè & extra rationem coctæ pravæ & quicquid in urinis præter rationem coctum, pessimum.* Morbi autem maligni & pestilentes à venenata quadam qualitate producuntur, quæ ipsi cordi, & spiritibus bellum peculiariter indixit, quorum integritas subitò destrui potest ab hoste illo potentissimo, quantumcúmq; benè se habeat reliqua naturalis œconomia, vel etiam hujusmodi urinæ apparenter laudabiles in morbis acutis & pravis symptomatis stipatis ostendunt bilem, qua colorantur urinæ, aut cerebrū, aut aliquod aliud viscus invasisse, nihílq; succorum noxiorum cum urinis excerni, quod summè perniciosū est. Vid. Tom.2. Op. Horst.

Ne te decipiat, si vesica, vel renes morbum habentes, vitiosas urinas reddiderint, non enim totius corporis signum est, sed tantum illarum partium, Hipp. *2. progn.*

Hoc inde dignoscitur, quia si urina pravis contentis referta, & bene cocta fuerit, constat ex malo peculiari renum aut vesicæ esse; nam si ex febre urente essent, urina non esset bene cocta. Hoc innuit Hip. *Aphor. sect. 4. Quibus cum urina crassa caruncula parvæ, aut veluti capilli unà exeunt, iis à renibus excernitur.* Et *Aph. 77. ejusdem sect. Quibus cum urina crassa furfurea quædam simul exeunt, iis vesica scabie laborat:* In his Aphorismis urinam bene coctam appellat Hipp. *crassam*, ut testatur Galen. *in comment.* quod est peculiare indicium, contenta illa à renibus aut vesica provenire.

Per sudores. *Sudores qui cum manifesta concoctionis signis, die critico, & rigore præcedente, ex toto corpore, calidi, copiosi stillantes, & cum vapore erumpunt & quibus febris, vel perfectè solvitur, vel ad modum imminuitur, boni.*

Libuit omnes boni sudoris conditiones hic simul congerere, tum ut ille faciliùs internosci queat, tum ut omnes mali sudoris differētiæ, ad hanc veluti regulam collatæ meliùs innotescāt. Sex igitur *conditiones* requiruntur, ut sudor aliquis bonꝰ dici mereatur, quarum *prima* est ex Gal. *1. de Cris. cap. 2.* quòd ante sudoris eruptionem concoctionis signa debeant apparere. *Coctiones* enim, ut inquit Hipp. *1. epid. crisis celeritatem, salutísque securitatem significant. Cruda verò & incocta, & in malos abscessus conversa, dolores, longitudinem, acrisias, mortē, vel recidivas.* Secunda conditio est, ut boni sudores die critico erumpant, quod testatur Hipp. *Aphor. 36. sect. 4.* qui sic habet: *Sudores febricitantibꝰ si incœperint, boni & tertio die, & quinto, & septimo, & nono, & undecimo, & decimo quarto, & decimo septimo, & vigesimo, & vigesimo primo, & vigesimo septimo, & trigesimo primo, & trigesimo quarto. Hi enim sudores judicāt morbos, qui verò non ita fiunt laborem significant, & morbi longitudinem, & recidivam.* Notandum obiter in hunc Aphorismum, quod Gal. *in comm.* anxiè inquirit, cur quartus dies in eo omissus sit, cùm tamen sit primus judicatoriꝰ? *Resp.* verò, hunc diem vel esse prætermissum ab ipso Hipp. vel ab eo qui primus librum transcripsit. *Si autem*, inquit, *omninò Hipp. illum præteriit, hanc ob causam existimo illum fecisse, quoniam morbi plurimi peracuti, qui cum sudore judicātur, tertio & quinto die magis quàm quarto judiciū suscipiunt. Rariores enim sunt, qui die quarto judicantur, & hoc à me fuit inventum per experiētiam, ob hoc ipsum plurimum quærente, cur dies quartus fuerat ab Hippoc. in Aph. prætermissus.* Hoc deinde dicit accidere, *quoniam morbi peracuti diebus imparibus moventur, & crises iisdē diebus solent accidere, quibus morbi exacerbantur:* atque ita tertio vel quinto die potiùs crisis contingit quàm quarto, quia morbi qui diebꝰ paribꝰ moventur, tardiùs solent judicari. *Tertia* conditio est, quòd boni sudores criticū aliquem rigorem sequantur; natura siquidē cùm è venis tenues acutósq; humores detrudit, & in ambitum corporis propellit, vellicatis partibus sensibilibus, quas illi humores prætergrediuntur, rigorem concitat, cum extremarum partium refrigeratione; rigorē verò & refrigerationem, si natura robusta satis fuerit, calore foràs erumpente, febris acuta & magna consequitur, cujus calore humores extenuati, in sudorē copiosum resolvuntur: unde Hip. *Aph. 58. sect. 4. febre ardēte laborāti, rigore superveniēte, solutio fit.* Ita & *3. ep. sect. 2. ægr. 5.* loquēs de Chærione, ait: *decima septimā superriguit, febris acuta, sudavit, sine febre, judicatus est. Quarta* conditio est, ut sudores copiosi sint, & calidi, atq; ex toto corpore prorumpant. Tunc enim facultatem robustam denotant, cùm æquè per omnes partes corporis calorē diffūdat, ipsósq; superfluos humores in sudorē digerat, & æquè per omnes partes resolvat; quod ei quidē prælanguidæ nō succedit, aut cùm maligno morbo laborat. Sudores enim tunc inæqualiter vacuātur, in quibusdam partibus plus in quibusdam parùm, vel nihil. Multa talis sudoris exempla proposuit Hipp. in *epid.* ut in Pericle, de quo aiꝫ: *quarta circa meridiem sudor prorupit toto corpore multus & calidus, sine febre, judicatꝰ est, neq; rediit.* Et de Nicodemo: *sudor ei toto corpore copiosè calidus emanavit, sine febre, judicatus est.* Et de muliere morosa: *sub hanc noctem sudor multus toto corpore, & calidus prorupit, liberata febre, dormivit.* Et de Virgine Larissæa: *Inhorruit & mox sudavit toto corpore multum & calidū, sine febre, est judicata. Quinta* conditio est, ut sudor stillans effluat, & cum vapore, quā proposuit Hipp. *1. progn. cap. 8.* Illa autem ostēdit naturam pravis humoribus dominari, eósq; validè ad superficiem expellere. *Sexta & ultima* conditio est, ut ex eo sudore morbus tollatur aut admodū minuatur. Ideò Hipp. in *epid.* optimos sudores proponens, qui morbos integrè sustulerint, sæpius dixit, *febre liber*, aut *febris cessavit*, aut *sine febre, judicatus est.* Eos verò, quibus morbus tantùm imminutus est, proposuit in historia illiꝰ, qui in Dealcis horto decūbebat, de quo ait: *decima septima extrema frigida cooperiebatur, acuta febris, toto corpore sudavit, alleviatus est, meliùs sapiebat, non tamen febre liber, & vigesimo dormivit, planè mente cōstabat, sudavit, liber erat à febre non sitiebat, quæ postea rediit. Et nonnisi die quadragesima cum alvi subcrebra, pituitosa dejectione, cum multo sudore ex toto corpore absolutè est judicatus.*

Sudor multus in febre acuta apparens, eámq; non imminens, malus.

Ostendit enim humorum multitudinē, quam natura difficilè superare queat, & nonisi longo tem- Quantitas.

tempore, quod in morbis acutis non conceditur; ideò periculum eſt ne natura ſuccumbat, antequàm coctionem perficere potuerit. Unde Hip. *Aph. 42. ſect. 4. Sudor multus calidus vel frigidus ſemper fluens, frigidꝰ graviorem, calidꝰ minorem morbum ſignificat.* Quia ut inquit Gal. in *comment. uterq; copiam humorum ſignificat, quippe frigidus frigidorum, qui eſt pejor; calidus calidorum, qui priore minus eſt periculoſꝰ.* Hi enim neque febrem ſolvunt, neq; imminuunt, crudóq; morbo erumpunt; ideò longitudinē ſaltem, recidivas atque laborem ſignificant.

Sudores aſſidui, ſive modici illi ſint, ſive copioſi in febre acuta, mali.

Significant enim naturæ imbecillitatem, quæ non poſſit humores retinere, donec per concoctionem ad excretionem præparati fuerint. Ideò qui continenter ſudant, ſed modicè, ſi evaſerint diu ſaltem ægrotare ſolent. At ſi crebrò magnam ſudoris copiam profundant, palam eſt non multo poſt eorum virtutem reſolutam iri. Adde quòd, ſudores quicúmq; per plures dies perſeverant, ſymptomatici ſunt, quia critici intra unum diem abſolvuntur.

Sudatiuncula omnis, præcipuè quæ circa caput & cervicem apparet, mala.

Contingit enim plerúmq; hæc ſudatiuncula, quam ἐφίδρωσιν Hipp. nominat, ob magnam virium imbecillitatem, quæ humores circa cutem exiſtentes continere nequeat: ut videre eſt in ſyncope, ubi ſudor exiguus circa caput, collum aut pectus emanat; aut etiam in moribundis talis ſudor ſæpenumerò contingit, qui *diaphoreticus* vulgò ſolet nominari. Sic apud Hip. *1. epid. ſect. 1. ægr. 1.* Silenus circa caput modicum ſudavit: undecimâ interiit. Ita & *3. epid. ſect. 2. ægr. 11.* Mulier quæ poſt aborſum febre magnâ tenebatur, quartâ die ſudavit circa caput exiguo frigido: ſeptima interiit.

Sudor, qui cum cœperit erumpere, ſtatim deſinit, malus.

Significat enim naturam excretionem moliri, & præ imbecillitate non poſſe opus abſolvere.

Sudatiunculæ, & rigoris crebra viciſſitudo, funeſta, 1. Coac. Aph. 10.

Dicit Hipp. hanc ſudatiunculam cum rigore frequēti, empyema ſignificare. Et certè humores in vaſis contenti hæc nō poſſunt producere, quandoquidem hæc ſudatiuncula in capite tantùm & thorace ſolet apparere. Quin potiùs ex concepto empyemate fit vellicatio partium thoracicarum à puris acrimonia, unde levis ille rigor, quem ſudatiuncula ſequitur, facultatis infirmitate, ob quam ſuccialibilis reſolutio fit.

Frigidi ſudores cum acuta quidem febre, mortem; cum mitiori autem morbi longitudinem ſignificant, Aph. 37. ſect. 4.

In febribus putridis humores putreſcunt interdum in vaſis ſolis, interdū verò in toto corpore, ita ut in partium ſubſtantia, & juxta cutē, atque adeò in toto habitu corporis humores noxij contineantur: cùm verò hæc duo contigerint, tum humores qui ſunt in vaſis putreſcere, tum etiam calorem nativum vel extingui omnino in habitu corporis, vel proximum eſſe extinctioni, quæ quidem ex his partibus evacuantur frigida ſentiuntur. Eam verò quæ fit ex putredine in vaſis caliditatē, nihil prohibet vehementiſſimam eſſe, atq; ideò ſignum exitiale offendēs in hominis corpore humorū multitudinem ſuperabundare, tantam habentium frigiditatem, ut neq; à calore nativo, neq; à febrili calefiant. Si igitur in febre acuta frigidi ſudores contingant, mortem prænuntiant, quandoquidem illa humorum crudorū, & frigidorum multitudo non poteſt tam exiguo tempore concoqui calore admodum debili exiſtente. At ſi cum mitiori febre contingant, non quidē mortem, ſed morbi longitudinem prænuntiāt, quia non tantopere vires labefactātur à mitiori febre, & ea in longius tempus protrahitur, in quo natura poteſt illam humorum multitudinē concoquere. Hæc eſt doctrina Gal. in *comm. hujus Aphor.* Attamen fiunt etiam frigidi ſudores, vel ob ſummam inflammationem, vel ob ſimplicem caloris nativi exſolutionem. Cùm enim ſumma aliqua ineſt internis partibus inflammatio, univerſus calor exteriorum partiū retrahitur ad interiora, unde externæ partes manēt omnino refrigeratæ. Atq; ita fit, ut cùm ex interno illo incendio magna fiat effumatio, vapores illi in cute condēſentur, & in ſudorem abeant, cúmq; frigidum, quia à cute refrigerata refrigeretur, ut in lipyria febre ſolet evenire. Cùm etiam in morituris calor nativus eſt valde exſolutus, cogitur ille præ nimia paucitate totus in corde colligi & partibus interioribus, unde externæ partes manent refrigeratæ. Calor autem ille concluſus aliquam adhuc efficit evaporationem, quæ tota in ſudorem concreſcit, eúmq; frigidum propter dictam partiū externarum frigiditatem. Quocúmq; autem horum duorum modorū contingat hujuſmodi ſudor, lethalis proculdubio cenſendus eſt. Multa ſudorum frigidorum exempla proponuntur ab Hipp. in *Epid.* quæ hujus prognoſtici veritatē luculenter patefaciunt v.g. in *1. epid. ſect. 1. ægr. 1.* Philiſcus die quintâ ſudavit frigidum: ſextâ verò obiit. Et *ægr. 2. ejuſdem ſect.* Silenus octavâ die ſudavit per totum frigidum: undecimâ interiit. Item & *3. epid. ſect. 2. ægr. 11.* Mulier quæ ex aborſu febre magnâ correpta eſt, quartâ die ſudavit circa caput exiguo frigido: ſeptimâ interiit. Et *ægr. 12. ejuſdem ſect.* Mulier quæ in mēdacium foro decumbebat, die ſeptimâ ſudavit per totum frigido: decima quartâ mortua eſt.

Fœtidi ſudores in morbo acuto peſſimi.

Summam enim humorum putredinem ſignificant, quæ naturalem corporis œconomiam deſtruat, & evertat.

Si inter ſudandum horror vel rigor ſæpius recurrat, malum. Excernēdi modꝰ.

Quia novus iſte naturæ conatus magnam indicat illius perturbationem, quæ non poteſt propoſitam evacuationem perficere convenienter, ſed denuò inſurgit cum magno virium & vitæ periculo. Unde Hipp. *Aph. 4. ſect. 7. à ſudore horror non bonum.*

Sudor qui non effluit, ſed inſtar granorum milii; in cute apparet, malus.

Hujuſmodi ſudor in capite aut cervice tantùm ſolet apparere per ſyncopas, aut alias virium exſolutiones, quæ non poſſunt copioſum ſudorem effundere, ſed exiguum tantùm, qui in tales globulos granis milij ſimiles efformatur.

Sudores qui die non critico contingunt, mali. Tempꝰ.

Symptomatici enim ſunt, & à vi morbi concitati; qui enim fiunt à naturæ motu bene operātis,

tis, diebus tanùm criticis contingunt, sic apud Hipp. *epid. sect. 1. ægr. 11.* Dromeadæ conjux sextâ die sudavit per totum, & eadē die interiit. Et *3. epid. sect. 3. ægr. 3.* Pythioni decimâ die multus sudor accidit, & eadem die interiit.

Sudores in principio morbi apparentes, mali.

Quia in principio omnia sunt cruda, & nihil potest salutariter excerni, nisi priùs debitè cōcoctum sit. Idcircò verum est hoc theorema de omni evacuationum genere, quæ in principio morbi nunquam possunt esse salutares. Ita Philiscus die primâ sudavit: tertiâ circa vesperam febris acuta cum sudore: sextâ die obiit. Ita & Dromeadæ conjux tertiâ die sudavit per totū, sextâ verò interiit. Et phreniticus, cujus historia habetur *3. epid. sect. 3. ægr. 4.* primâ die multum sudorem per totum effudit, secunda sudavit, quartâ mortuus est.

Per absceſſum.

Quicunq; abscessus post signa concoctionis apparent, & secundum rectitudinem partis affectæ, & in loco ab illa valde remoto, declivi & capaci, non valde exquisito sensu donato, & qui citissimè ad suppurationem pervenient, salutares: qui contrario modo se habent periculosi.

Loca abscessui recipiendo maximè idonea sunt, crura, tibiæ, brachia, inguina, axillæ & articuli: sunt enim à partibꝫ internis remota, aut saltem earum excrementis recipiendis idonea, & satis capacia, ac calore nativo prædita, ut materia in illis contenta facilè concoqui valeat; si verò fiant in abdomine, periculosissimi.

Quicunq; abscessus foràs vertuntur, optimi sunt, qui parvi & maximè egrediuntur, atq; ad exteriora eminent, & in acumen elevantur. Qui verò majores sunt, plani & omni acumine destituti, mali; tum etiam quicunque ad interiora vergunt, vel intro rumpuntur.

Optimi sunt, qui interioribus partibus nihil communicant, sed sunt adducti, & parùm doloris inferunt, & cutis colorem non mutant, Hippoc. 2. prognost. cap. 10.

Abscessuum bonitas vel malitia ex triplici sumitur differentia, scilicet loci in quem erumpunt, figuræ quam retinent, & loci in quē rumpuntur. Quod ad *primam* spectat: quò magis abscessus aliquis vertitur ad exteriora, eò melior est ut signum, quia robustiorem facultatē expultricem significat; & ut causa, quia minùs lædit partes interiores. Quod attinet ad *figurā*: *qui parvi sunt*, inquit Hipp. *meliores* (quod non intelligendum est simpliciter, de quantitate totius abscessus, quandoquidem abscessuum magnitudo quantitati materiæ respondere debet; sed de magnitudine secundùm basin, ut scilicet qui minorem habent in basi circumferentiam, sint meliores) tum etiam qui maximè egrediuntur, surgúntq; in acutum; nam robur expultricis facultatis significant. Qui verò magni sunt secundùm basim hoc est, lati, & minimè acuti, contrariis de causis mali sunt. Quoad *rupturam attinet*: omniū optimi sunt, qui rumpuntur extrà solùm, quia ita fit ulcus magis idoneum ad curationem, & commodiùs multò est pus extrà erumpere, quàm ad interna membra labi. Optimi denique sunt, qui partibus internis nullum dolorem, aut inflammationem, aut aliam quamvis malam dispositionem communicant, tum & ipsi exiguum dolorem inferunt, & colorem cutis naturalem parum immutant, quia significant partes circa ulcus esse bene temperatas, atque adeò curationem illius promptè promovere.

Omnis abscessus, qui ad suppurationem venit, si pus effundat laudabile, salutaris est; si non laudabile, periculosus.

Dictum fuit anteà, pus laudabile, esse debere album, læve, & æquale, & minimè fœditum; quod contrarias habet conditiones, malum est: significat enim potiùs materiæ putredinem, quàm veram concoctionem.

Si abscessu in aliqua parte apparente æger non sublevetur, sed eadem symptomata perseverent, lethale.

Significatur enim, hunc abscessum fieri potiùs ex decubitu materiæ in illam partem, quam ex critica expulsione, ex qua perpetuò æger meliùs habere solet.

Abscessus in principio morbi apparens, pessimꝰ.

Nulla evacuatio, quę fit morbo crudo existēte, potest esse utilis: sed in abscessibus præsertim, hoc peculiariter observandum est, quòd morbi, in quorum principio contingunt, ut plurimùm maligni sint atque pestilentes, unde maximum vitæ periculum præsagire licet.

Abscessus minores, vel majores quàm par sit, apparentes, mali.

Minores non recipiunt sufficientem materiæ morbificæ copiam, quâ morbus solvi, aut multum imminui possit, ideóq; inutiles. Majores verò nimiam humoris morbifici copiam denotant, unde periculum est, ne natura oneri succumbat, tum etiam ne præter cutem & musculos, pars aliqua interna, aut ex principibus, aut ex necessariis obsideatur.

Quicunque abscessus, postquam apparuerint, citò recurrunt & occultantur, funesti.

Significant enim naturam esse prælanguidam, excretionem quidem aggredientem, sed eam præ imbecillitate perficere nequentem. Hoc tamen ita intelligendum est, modò illa retractatio non fiat ab aliqua evacuatione ab arte vel à natura procurata.

Quæ dolenter ad aures assurgunt, pestifera, 2. Coac. cap. 4.

Omnes parotides à præstantioribus Medicis semper ferè suspectæ haberi solent, propter loci angustiam, qui non est capax totam suscipere materiam; tum etiam propter vicinam cerebri ad quod fit refluxus materiæ morbificæ. Si verò parotides gravem dolorem inferant, magis periculosæ sunt, quia significant humorum multitudinem, quæ tensionem pariat, ex qua dolor concitatur. Attamen si parotidum eruptionem copiosus sequatur alvi fluxus, vel multa profluat urina, solent ægri liberari, ut Clazomenio contigit in *1. epid. sect. 2. ægr. 10.* in quo die, decima septimâ prope ambas aures facta est elevatio cum dolore. Et vigesima septimâ tumores circa aures magis elevati sunt, neq; substiterunt, neq; suppurarunt. Trigesima primâ fluxus alvi, multis, aquosis, cum dysentericis: urinas crassas minxit, substiterunt quæ circa aures, & ad quadragesimam secundam à morbo liberatus est.

Parotides, quæ cum urina cruda apparēt, malæ.

Ostendunt enim naturam non potuisse superare causam morbificam, & convenienti evacuationi disponere.

Paro-

Parotides,quæ fractis jam viribus contingunt, mortiferæ.

Maximè enim tunc temporis natura viribus opꝰ habet ad expellendam materiam morbificam, & parotidum ſuppurationem moliēdam: ſi igitur in illo motu deficiant, nulla ſalutis ſpes ſupereſſe poteſt.

Parotides quæ non ſuppurantur,malæ,niſi larga hæmorrhagia, aut copioſus alvi fluxus ſuccedat; aut urinæ craſſæ & concoctæ profundantur.

Non tamen omnis alvi fluxus parotides diſſipat; nam in febre peſtilenti ſæpè cùm parotidibus ægros de medio tollit: ſed oportet alvi fluxum eſſe criticum, & laudabilē, quod ex ſignis ſuprà de alvi fluxu propoſitis facilè innoteſcet. Hinc Hip.in *Coac. Diutiùs hypochōdrio afflicto, & alvo graviter olēte,abſceſſꝰ ad aures interfecit.*

Parotides, quæ magnitudine moderatæ, ſine dolore, integris viribus in aliquo die critico, & antegreſſis coctionis ſignis erumpunt,bonæ.

Quamvis parotides ut plurimū ſuſpectę eſſe ſoleant,ut anteà dictum eſt; tamen utiliter aliquando erumpunt; ſi nimirum cum dictis cōditionibus appareant, ex quibus dignoſcitur naturæ dominium ſupra cauſam morbificam; ſic in Clazomenio, cujus hiſtoria ſupra relata eſt; urinę toto morbo decurſu tenues quidem, ſed bene coloratæ apparuerunt: & die decima ſeptimâ quę critica eſt,parotides apparuerunt.

Per puſtulas. *Puſtulæ in principio morborū acutorū,toto corpore,aut nonnullis partibꝰ apparētes, periculoſæ.*

Apparere ſolent plerúmq; hujuſmodi puſtulæ in morbis malignis & peſtilentibus, & eorū ſunt indicia,atq; vitæ periculum minātur: pręcipuè verò ſi in principio morbi erūpāt, quod majorem malignitatem ſignificat, quæ naturā irritet ante ullam concoctionem, ad excluſionem ichorum acrium & venenatorum,à quibꝰ hujuſmodi puſtulæ produci ſolent. Unde Hip. in *Coac.quibus in febribus puſtulæ per totum corpus erumpunt,lethale; niſi purulentus abſceſſꝰ illis ſuccedat.* Et alibi: *qui circa artus rotundas in ſuperficie puſtulas habent,inſuperq; rigorem,illis tandem circa inguina & venerem rubores & nigredines* exoriuntur & intereunt. Quod etiam confirmat idem Hip. in *1.epid.* exemplo Sileni, in quo die octavâ exanthemata cū ſudore rubra,rotunda,parva,veluti vari prodierūt,& undecimâ interiit. Quamvis autē variolæ & morbili, qui in pueris frequēter apparere ſolent,ex hoc genere eſſe videantur; ſolent tamen non raro ſalutariter erumpere, ſi nimirum fiāt ſimpliciter ab ebullitione, & motu naturę ſecernētis purum ab impuro. Quando verò à maligno & venenato aëris contagio dependent, tunc magnum periculum invehunt, & magnam ſæpè puerorum ſtragem efficere ſolent.

Puſtulæ admodum rubentes, vel præcipuè liventes aut nigricantes,exitioſæ.

Valde rubræ intenſum humorum fervorem ſignificant,quales in Sileno apparuerunt. Lividæ aut nigræ humorum aduſtionem ſignificāt, & maximam malignitatem, unde puſtulæ carbunculoſam naturam naciſcuntur. Sic in variolis & morbillis quibuſcunque exanthemata livida aut nigra apparent omnes moriuntur.

Qualitates corporis, primæ. *Calor in febribus optimus eſt, temperatus,ſuavis, æqualis in omnibus corporis partibus cum quodam humido, qui maximè nativo calori ſit ſimilis, & æquali totius corporis mollitie.*

Primò, bonus iſte calor per humiditatem quam habet comitē, ab igneo diſtinguitur,qui ſiccus eſſe conſuevit. *Secundò* per mollitiem in toto corpore æqualē,diſtinguitur ab eo calore qui in febribus maligni reperiri ſolet, qui Medicos plerúmq; fallere ſolet; blandus enim & mitis eſt, calori naturali ſimillimus; intus nimirum concluſo calore intenſiori,nec foràs liberè diffuſo. Quamobrē bono illi calori corporis,unà totius æqualem mollitiem conjungi oportebit,ut docet Hip.2.*prog.optimū*,inquit, *eſt ſi corpus omne æque calidū*,molléq; eſt,æqualis enim totius corporis mollities diſtinguit bonum calorem ab aliis,qui boni nō ſunt.Atq; ita calor mitis & blandus, qui in febre maligna reperitur, dignoſci poterit ex inæquali totius corporis mollitie quod videlicet hypochōdria dura ut plurimùm & tenſa appareant. Aut ſaltem illa caliditas in toto corpore æqualis non erit, quod nimirum partes extremæ minus calidæ ſentiantur,at circa ventrem intenſior caliditas percipiatur. Itáq; caliditas,temperata æqualiter in toto corpore, cum æquali quoque mollitie, ſemper bonum ſignum erit; ſiquidē fieri non poteſt, quòd corpus tali caliditate & mollitie præditum exitioſè ægrotet, id enim certò demonſtrabit, viſcera inflammatione, obſtructionibus,& inſigni putredine carere.

Flammans cum ſudore facies in febre acuta, mala 2.Prorrhet.text.33.

Intenſa enim illa caliditas internam cerebri inflammationem ſignificat; & ſudor pariter eandem partem laborare oſtendit, quandoquidem ut teſtatur Hippoc. in *Aphoriſmis, ubi ſudor ibi morbus eſt.*

In febribus circa ventrem fortis æſtus,& morſus oris ventriculi, malum, Aph.65.ſect.4.

Significat enim magnam inflammationem, vel multam bilem,cámq; acerrimam circa ventriculum ebullientem, aut putreſcentem, quæ interni eryſipelatis metum faciat.

In morbis acutis frigus partium extremarum, malum, Aph.1.ſect.7.

Fit enim illa refrigeratio extremorū in morbis acutis, vel ob internam inflammationē,cujus calor adeò vehemēs eſt, ut ad ſe trahat totū ſāguinē inſtar cucurbitulæ; unde fit ut viis,quæ ita ſe habent, viſcera perurantur,extremæ autē partes frigeſcant,propter defectū ſanguinis ad viſcera ſe recipientis, quod confirmavit idem Hip.*aph.48.ſect.4. In febribus non intermittentibus, ſi partes exteriores ſint frigidæ, interiores verò urantur & ſitim habeāt,lethale eſt*,Hę autē febres, in quibus exteriora frigent & interiora uruntur,Lipyriæ nominātur,fiúntq; præcipuè ex inflammatione partium nervoſarum veluti ventriculi & inteſtinorum,ſuntq; perpetuò lethales,& paucis diebus interimunt. Vel fit illa refrigeratio extremorū, ex maxima exſolutione caloris nativi, cujus reliquiæ perexiguæ, in corde & pręcipuis viſceribꝰ collectę,nō poſſūt uſq; ad partes exteriores exporrigi.Idcircò qui ita refrigerati ſunt,maximâ laborant imbecillitate virium, nec amplius recaleſcunt, & morti ſunt proximi,quod teſtatur Hipp. in *Prorrhet. Quoties à rigore perfrigeratur quis, nec denuò incaleſcit,mala eſt loco.* Et cōfirmatur in *1. epid. ſect.1. ægr.1.* ubi Philiſcus quinta die habuit extrema

trema undiquáq; frigida,& non amplius recaleſcentia: ſexta die obiit. Ita & *ægr.2. ejuſdem ſect.* Silenus ſexta die extrema habuit frigida, livida: ſeptima extrema non ampliùs recaleſcebant: undecima interiit. Ita & *ægr.8. ejuſdẽ ſect.* Eraſinꝰ quinta die circa meridiem extrema habuit frigida,ſublivida,&eadem die interiit circa ſolis occaſum. Ita & 3.*epid.ſect.2.ægr.11.* Mulier quæ ex aborſu febre magna correpta eſt,habuit extrema frigida à quarta die uſque ad ſeptimam,in qua interiit. Attamen interdum extremorum frigiditas non perſeverans,nec frequenter revertens,bona eſſe conſuevit; criſin enim advenientem ſignificat in qua calor retrahitur ad interiora, ad excludẽdam materiam morbificam: ut contigit illi, qui decumbebat in Dealcis horto. *3. epid.ſect.1. ægr.3.* qui die decima ſeptimâ habuit extrema frigida, poſtea febrem acutam, & ſudavit per totum,& allevatus eſt.

Frigiditas narium perſeverans toto ferè morbi decurſu in puerulis lethalis.

Frigiditas linguæ per aliquot dies perſeverans, lethalis: ut in tribus ægrotantibus animadverſum fuit, in quibus alia ſymptomata gravia non apparebant, præter quendam virium languorẽ.

Qui frequenter refrigerantur,& viciſſim incaleſcunt,ſunt in periculo 2.Prorrhet.text.32.

Significatur enim materiæ morbificæ multitudo, vel malignitas,adverſus quam natura certamen fruſtra aggrediatur, unde caloris nativi exſolutio ac mors tandem conſequitur, ut annotavit Hipp. in *3.epid.ſect.2.ægr.12.* Ubi mulier quæ decumbebat in mendacium foro, ſeptima die ſuperriguit, febris acuta circa veſperam refrigeratio extremorum, non ampliùs recaleſcebat,& rurſum ad noctem ſuperriguit, extrema non recaleſcebant. Decima extrema recaluerunt. Undecima rurſum extrema frigida. Decima quarta mortua eſt. Ita & *3.epid.ſect.3.* Pythion die ſecunda habuit refrigerationem extremorum, & poſt multum tempus recaluit. Tertia ſubrefrigeratus eſt parum. Quarta iterum refrigeratio,& recaluit poſt tempus. Octava manè refrigeratio,ſerò autem rurſus recaluit. Decima multa refrigeratio febris acuta,multus ſudor,interiit.

Secundæ Durities *Cutis faciei & aliarum partium dura, ſcabra, aut ſqualida,mala.*

In morbis enim acutis magnam indicat exſiccationem à calore febrili factam. In diuturnis verò magnam humidi primigenii conſumptionem,ut in febribꝰ hecticis. Sic *3.epid.ſect.3.ægr.15.* in Dealcis uxore, die decima ſeptimâ erat cutis circumtenſio arida: & vigeſima primâ obiit. Et *ægr.19. ejuſdem ſect.* in Melibœæ adoleſcente die decimâ cutis fuit arida, & circumtenſa,& vigeſima quarta interiit.

Summa totius corporis mollities in quolibet morbo,mala.

In morbis enim acutis inſignem quandam putredinem ſignificat propter quam partes corporis noſtri flacceſcunt: ut patet in cadaveribus peſtilenti febre peremptis. In chronicis verò magnam pituitæ copiam in univerſum corpus diverſam, ut in leucophlegmatia contingit.

Rubor faciei intenſus cum mœſtitia,malus. 2. Prorrh.

Faciei rubor ſimpliciter conſideratus non perpetuò malus eſt: ſignificat enim interdum criſin inſtantem per hæmorrhagiam, quemadmodum Gal.in Romano juvene coram aliis Medicis ex hoc ſigno prædixit. Et tunc ſigna concoctionis ſimul debent apparere: ſi verò crudo morbo exiſtente facies valde rubra appareat, timenda erit capitis inflammatio, & cerebri præſertim; cùm hoc ſigno demonſtretur ſanguinem ſurſum in caput agi ipsúmque inflammare; unde fit ut triſtitia phrenitidem præcedat, quia ille ſanguis à nimio calore aduſtus eſt, & ad bilis atræ naturam vergit, ut docet Gal.in *comm. hujus ſententiæ* his verbis: *Cum itáque florida quidem apparuerit facies, æger autem valde triſtis fuerit, quædam in cerebro valde calida affectio eſſe videtur, quæ ſanguinem exurit, ob eámque cauſam bilem atram,ut demonſtratum eſt,gignit.*

Rubores intenſi, & quaſi eriſipelatodes in manibus & pedibus apparentes per morbos acutos, cum bonis ſignis boni, cum malis, mali eſſe conſueverunt.

Si enim cum bonis ſignis appareant, ſignificant naturam fortem eſſe,& longiùs humores noxios, ad ignobiles partes propellere; unde bona illa metaſtaſis cenſenda eſt,quam allevatio ægri neceſſariò conſequitur. Si verò cum malis ſignis appareant hujuſmodi rubores, & nullum ex iis levamen ægrotanti ſuccedat, cẽſendum eſt per epigeneſin eos excitari, videlicet per multiplicationẽ qualitatis illius phlegmonoſæ,quę jam viſcera firmiter occupavit.

Pallor ingens in facie potiſſimùm,malus.

Quia ſignificat vel retractionem caloris violentam ad interiora, vel ejuſdem extinctionem aut ſanguinis inopiam; unde fit ut ille color in demortuis ſoleat apparere.

Lividitas & nigrities totius corporis, faciei vel partium extremarum,mala.

Fit enim propter caloris extinctionem in illis partibus,ut docuit Hipp.2. *progn. Si corpus adeò grave eſt, ut ungues ac digiti lividi ſint expectanda continuò mors eſt.* Illa autem lividitas cum frigiditate extremorum perpetuò conjuncta eſt, ut videre licet in exemplis Philiſci, Sileni & aliis, pro frigiditate extremorum ſuprà propoſitis.

In oſſe ægrotante caro livida,malũ,aph.2.ſect.7.

Per *os ægrotans*,intelligit Hipp. quod vulnere vel ulcere ſeu carie affectum eſt.At liveſcit caro in vulneribꝰ aut ulceribꝰ,vel ob caloris extinctionẽ, vel ob gangrænam ſeu ſyderationẽ ex inflãmationis magnitudine, vel ob contuſionem.Si ergò in oſſe corrupto aut violato liveſcat caro,nullaq;adſit cõtuſio aut ſyderatio, certiſſimũ ſignũ erit pravã ſubeſſe putredinẽ, quæ calorem nativum extinguit: proinde illud os exſcindendum eſt aut eximendum erit.

Colorẽ ſubinde mutare in morbis acutis,malũ.

Corpora *colore mutari* dicimus,cum ex proprio colore nativo in pallidum,aut album,aut flavum,aut æruginoſum, aut viridẽ, aut plumbeum,aut deniq; nigrum mutantur. Hæc autem colorum mutatio frequens ſignificat naturam valde opprimi, & magnam adeſſe pravorum humorum redundantiam.

Quibꝰ in febribꝰ morbꝰ regiꝰ ante diem ſeptimum accidit malꝰ. Si verò ſeptimo, vel nono, vel unde-

undecimo, vel decimo quarto supervenerit, bonum, nisi dextrum hypochondrium induruerit, Aph. 62. & 64. sect. 4.

Hæc verba Hipp. non sic superficie tenùs intelligenda sunt, quando plures visi sunt ante septimum regio morbo affecti, sani & liberi evasisse. Intellige igitur *ante septimum*, id est, ante materię morbificę concoctionem, quam si aurigo antevertat, malum est, ut inquit Hipp. quia motus ille est symptomaticus. At si ante septimum materiam morbificam concoqui & edomari contingat, quam posteà natura ad cutim propellat, unde morbus regius fit bonis ægri rebus id fieri necesse est. Quod ipse confirmavit Hipp. 4. *de ratione victus in morbis acutis: In biliosa*, inquit, *febre morbus regius cum rigore ante septimum diem enatus solvit morbum; si verò absque rigore præter occasionem evenerit, lethale.* Sciendum tamen est, ideò Hippocratem septimum diem annotasse, tanquam primum terminum boni icteri, quia rarò admodum contingit, ut febrium biliosarum materia ante septimum diem benè concocta sit, cùm præsertim ad cutem expellitur, & icterum facit; hinc enim ostenditur, bilem esse crassiorem, quæ non potuit per sudores vacuari. Tradit igitur Hipp. *in hoc aphor*, id quod frequentiùs accidit, quamvis aliter interdum possit contingere. At verò icterus qui septimo, nono, undecimo, aut decimoquarto, die videlicet critico contingit, bonus est, quia tunc bonæ concoctioni succedit; signum autem ostendens icterum in illis diebus laudabili concoctioni succedentem, est, si nulla durities sit in hypochondrio dextro: nam durities illa ostendit humorem in hepate, qui vasa bilē expurgantia comprimit, vel obstruit; unde fit transfluxus humoris biliosi ad habitum corporis. Si verò nullus adsit tumor in hepate icterus fit per expulsionem bilis febrem efficientis ad habitum corporis. Huic demum signo sequentia adjungenda sunt, quod in ictero critico urinæ non sint coloratæ, ut lintea croceo colore inficiant, neque fæces candidæ appareant, ut in ictero morboso: tum etiam quòd ex eo febris soluta, aut saltem admodum imminuta sit.

Fœtor intensius ab ægrotantis corpore exhalans, malus.

Odor. Magnam enim significat humorum corruptelā, quæ tetros vapores undequaq; expirat. *Quando æger in morbis acutis odores non consuetos sentit, odorabili re nullā præsēte, qualis est odor piscium, luti, butyri, aut similiū, & mala signa adsunt, mors in propinquo est, teste Avicēna.*

Sotus. *Stertor in acutis, qui & dormientibus & vigilantibus inter respirandum fit, lethalis est.*

Stertor seu stertorosus spiritus fit, quādo inter respirandum sentitur in gutture quædā veluti ebullitio & fervor, seu strepitꝰ, cujusmodi in stertentibus. Et ille in omnibꝰ ferè morituris ex morbo acuto apparere solet per unum aut alterum diem ante obitum, præcipuè in iis qui ex pleuritide aut peripneumonia intereūt. Significat enim extinctam omnino facultatē, quæ non valeat excremēta ab aspera arteria & faucibus expellere. Quicunq; igitur morbo ingravescente hunc stertorē patiuntur, morti sunt proximi. At verò interdum contingit hujusmodi stertor in principio morborum, v.g. pleuritidis, peripneumoniæ, & febris catarrhalis, ob humorum defluxum ad pulmonē & asperam arteriam; & tunc non est necessariò lethalis, quia in progressu morbi ille humor potest excerni vel dissipari, ut in asthmaticis fit, qui hunc stertorem sine ullo vitæ periculo frequenter patiuntur. Et quia hujusmodi stertor in principio apparens, interdū lethalis est, interdum verò minimè, ita distinguendum est quod videlicet qui minimè lethalis est, augescente morbo sensim minuatur, & tandē prorsus desinat, humore aut per tussim excreto, aut à calore febrili resoluto; ille verò qui lethalis est, pertinaciter perseverat & sensim intenditur: quod ostendit naturam à multitudine humorum opprimi, eósque non posse excernere, sed ab iisdem ægrotantem suffocari.

Quibus cum strepitu alimenta in ventriculum descendunt, ut in puteū projici videātur, malū.

Significant enim fibras œsophagi esse resolutas, ut descendentia alimenta continere nequeant, & ad ventriculum veluti manu ducere, ut in naturali deglutione fit: fitq; frequentius in puerulis agonizantibus.

Dolores ex hypochondriis, & tumores si sint recentes, & sine phlegmone, solvit murmur factum in hypochondrio, maximè erumpens cum stercore & urina & flatu, si verò non effluat, confert etiam si devolvatur ad inferna. 2. Prognost.

Inflationes hypochondriorum, quæ sæpe cum morbis acutis jungi solent, si recentes, & absq; phlegmone sint, (phlegmone autem ex partis ardore & pulsu innotescit) tunc enim à flatibus producuntur, contumaciam quidem ostendunt, si dolorem habeant firmum instar fixi pali, sed maximum jamjam futuræ salutis signum ostendunt, cùm homo incipit sursum aut deorsum in ructu, & per sedem, cum dejectione & sine ea, & cum urina flatum emittere. Flatum autem cum urina emitti, ostendit spuma illi supernatans. Licèt verò flatus non emittatur, si tamen cum murmure incipiat deorsum repere, bonum est: principium siquidē salutis esse solet, quia calor membri jam incipit flatum dissipare, & membra non sunt jam adeò extensa, sed constringuntur ad flatū expellendum, unde principium est victoriæ.

Facies cadaverosa mortifera, sed ea minùs tamen quæ ob vigilias, aut ventris solutionem ejusmodi est. Atque talis corruptio his de causis orta, uno die finitur, 2. Coac. cap. 5. Accidentia Propria. In facie.

Hæc facies quam Hippoc. vocat *cadaverosā*, quòd similis sit ei, quæ appareat in cadaveribus, & iis qui morti sunt proximi, vulgò vocatur *facies Hippocratica*, quia ad amussim, & veluti penicillo describitur ab Hippocrate, *2. Coac.* & in *1. progn.* his verbis: *fuerit autem sanè facies hujusmodi, oculi concavi, nares acutæ, collapsa tempora, aures frigidæ & contractæ, cutis in fronte dura in lenta & arida, color pallidus, vel niger, lividus aut plumbeus*: quæ omnia ex pessimis causis solent contingere. Partes enim faciei aut reverā gracilescunt, consumptā earum substantiā; aut gracilitate quadam apparenti magis quàm verā, quam facit subtractio spirituū & sanguinis: hi enim tribuunt particulis vividum colorem, & mediocrem humorem, qui concidit illis subtra-

ctis;

ctis; acceditq; tunc frigus externum particulas comprimens, majoris extenuationis causa. Ut consumatur subjecta cuti caro, facit calor, qui malignus est, aut intensissimus. Ut verò sanguis & spiritus ab iis particulis subtrahantur, facit aut debilitas tanta innati calidi, ut nõ possit emergere, aut tantũ interius incendiũ, ut retrahatur intrò velut à cucurbitula. Omnes igitur causæ extenuationis maximæ, quæ in facie apparent, pessimæ sunt: illæ autẽ particulæ, quę ab Hipp. enumerantur, sunt maximè extenuationis capaces. Oculi enim multâ pinguedine referti sunt, & copiosis spiritibus abundãt, qui tumére & prominére eos faciunt. Si igitur pinguedo illa consumatur, aut spiritus exhauriantur, oculos subsidere, & locum quem anteà occupabant, vacuum majori ex parte fieri necesse est; unde oculi concavi apparent. In naso sola illa particula est crassiuscula, quæ est extrema, ac veluti quædam cuspis; nam reliqua sunt ossa, cartilagines, & cutis sine carne: In solis pinnulis sunt fibræ quædam carnosæ, tenues, ex musculis buccas moventibus productæ, ergo meritò ea in parte nasi apparet magis ex morbo facta extenuatio. Temporũ cavitates musculis valde humidis plenæ sunt, unde fit ut canities plerumq; à temporibus incipiat, quæ humiditas facile absumitur à causis supradictis. Aures merito refrigerãtur per debilitatẽ, aut retractionem caloris nativi, tum quod extremæ sunt à caloris fonte longe remotæ, tum etiam quòd excarnes, ex sola enim cute & cartilagine compositæ sunt. Contractæ etiam fiũt earum pinnulæ, & cutis frontis intenta, dura & arida per exsiccationem, ex consumptione humidarum partium, ut coria quæ exsiccata contrahuntur & contorquentur. Color denique pallidus, niger, aut lividus, ex caloris nativi & spirituum retractione aut exsolutione dependet, unde illę partes refrigeratæ talem colorem nanciscuntur. Postremò *advertendum est*, faciẽ Cadaverosam quę signis propositis innotescit, esse perniciosam, si à causis internis jam recentius producitur, nam si à causis procatarcticis talis reddita sit, minùs periculosa est, ut notat Hipp. in hoc theoremate, ubi tantum vigilias & alvi fluxum enumerat, sed his addere etiam possumus alias causas procatarcticas, ut effectum alimenti, mœrores & timores. Et facile cognoscetur cùm ab hujusmodi causis procatarcticis dependet, quia uno die finitur, & postea æger ad pristinum statum revertitur.

[Essentia. — Causæ efficientes. Aër. — Humores. — Causa materialis corpo aegrotantis. — Effectus. — Actiones animales, Rigor. — Vitales. Pulsus. — Naturales. Suppressio urinę. — Excrementa.]

Oportet verò considerare oculorum in dormientibus suspectiones. Nam si quid album commissis palpebris subinspicitur, neque ex alvi profluvio aut medicamenti potione istud contingat, malum est signum, & lethale valde. Aphor. 52. sect. 6.

Cùm Ægri semiapertis oculis dormiunt, ut album subappareat, maxima imbecillitas facultatis animalis significatur; cùm enim oculi ex minima facultate claudantur, si in somno claudi nequeant, summam spirituum animaliũ depauperationem denuntiant, signum igitur lethale est, si à vi morbi talis resolutio producta sit. At verò si ab evacuatione vel spontanea, vel arte facta, aut aliqua alia causa procatarctica talis spirituum resolutio producta sit quia illa reparabilis est, ideò conniventia oculorum ab ea producta non est ita periculosa. Addit etiam Hipp. aliam cautionem, *in 1. progn.* Si nimirum æger hoc modo dormire nõ assueverit: Sunt enim quidam qui oculis semiapertis dormire consueverunt. Habet autem maximã vim hoc prognosticum in acutis capitis morbis, sive cum febre conjuncti sint, sive sine febre, quia oculi cerebro proximi sunt, & veluti conjuncti: illius ideò passiones certissime declarant: ex aliis verò morbis non tam certum periculum denuntiat. Nam pueruli verminculosi sæpè non omninò claudunt oculos inter dormiendum, & facilè liberantur. Non solùm autem ab exsolutione virium hæc conniventia producitur, sed etiam interdum à convulsione oculos moventium musculorum, ut docet Gal. *in comm. hujus aphorismi.*

Si in morbo acuto oculus unus altero minor fiat, lethale est. Hipp. 1. progn.

Fit enim tunc temporis ob facultatis regentis imbecillitatem, quæ illũ oculum incipiat deserere. Gravius quidem foret ambos oculos extenuari, ob ejusdem facultatis imbecillitatem; sed illa extenuatio apparere incipit in altero oculo, qui perrarum est utrumq; esse eodem omninò apparatu. Nam & atrophia, quę est afflictura totum corp9, ab uno vel duob9 membris solet incipere, illincq; ad alia serpere, rursũmq; ad alia prout magis vel minus disposita sunt. *Advertendum* tamen est annon hujusmodi oculi extenuatio à peculiari morbo dependeat, non ab imbecillitate facultatis; tunc enim ex eo nullum immineret periculum.

Si in morbo acuto album oculi rubrum appareat, periculosum Hipp. 1. progn.

Significat enim sãguinem aut bilem transferri ad cerebrum, unde inflammatio, indéque phrenitis expectanda est, quæ magnum vitæ periculum minetur. Cum autem tunica adnata, quæ album oculi constituit, à meningibus cerebri exoriatur, facilè fit ut earum inflammatio ipsi communicetur.

Si in morbo acuto, venæ oculorum lividæ aut nigræ apparuerint, lethale est. 1. Progn.

Vel enim significant humores adustos & atrabilarios abũdare in cerebro; vel caloris nativi extinctionẽ, unde sanguis nativum suũ colorẽ amiserit, & concretionẽ aliquam acquisiverit.

Si in morbo acuto oculi pervertãtur, malũ. 1. pr.

Oculi *perverti* dicuntur, quãdo indecorè moventur, id est, vel magis sursum quàm deberẽt, vel deorsum, vel in obliquum: tum etiam si unus sursum, alter deorsum: unus in unum, alter in alterum angulum torqueatur. Quæ quidem oculorum perversiones fiunt ob convulsionem musculorum oculos moventiũ: quemadmodum fieri solent in epilepsia, in qua quidem periculosæ nõ sunt. At convulsiones quæ fiũt in morbis acutis, sunt maximè periculosæ.

Oculi tenebrosi, turbidi, squalidi, ac minimè splendentes, mali.

Tales enim fiunt ex defectu atque extinctione spirituum animalium, qui splendidi sunt, & luciditatem oculis conciliant: tum etiam ex arefactione tunicarum oculos componentium, & corneæ potissimùm, ut docet Gal. 1. *de sympt. caus. 10. de usu partium.*

Si autem perversa fiat, aut livida, aut pallida palpebra, aut labrum, aut nasus, cum aliquo aliorum signorum, scire oportet morti proximũ esse. [In palpebris, naribus & labris.]

Lethale etiam est labra resoluta & pendentia, & frigida & alba esse reddita. Hipp. 1. progn.

Eandem fere sententiam habet idem Hipp. *Aph. 49. sect. 4.* his verbis: *In febre non intermittente, si labrum aut palpebra, aut supercilium, aut oculus aut nasus pervertatur, aut non videat, aut non audiat jam debili existente corpore, mors proxima est.* Fiunt autem omnes istæ ex musculorum has partes moventium convulsionibus, quæ in morbis acutis lethales sunt ut sæpè inculcatum est. At lividæ aut pallidæ palpebræ fiunt ab extinctione calidi innati. Labia verò pendentia, & resoluta, & frigida, & alba manifestè indicant facultatis moventis imbecillitatem, & extinctionem calidi innati.

Nares præter modum dilatatæ in morbo acuto, periculum portendunt.

Significant enim magnam facultatis animalis imbecillitatem, quę cùm nequeat thoracem sufficienter dilatare ad summum incendium temperandum, id dilatatis naribus conatur cõpensare, ut per illas aër copiosior attrahatur.

In dentibus. *Dentibus stridere in febribus, quibus non est assuetum à pueritia, furibundum & mortale. Hipp. 1. progn.*

Hanc eandem sententiam repetit Hipp. *in 2. prorrhet.* his verbis: *Dentium stridor perniciosus quibus non est sanitatis tempore consuetus.* Galenus verò *in 1. progn. Stridere, inquit, dentibus quibus ab initio non erat consuetum futuri delirii accidens est; si verò interdum ægrum offendas utrumque perpeti, delirare & stridere dentibus, hunc jam esse prope mortem arbitrare.* Fit autem stridor dentium, musculis qui maxillas movent convulsivos motus patientibus, aut facultate movente admodum debilitatâ. Quodcunque horum fit, per morbos acutos multum pati cerebrum, suspicionem facit: magnæ cerebri læsioni dementiam succedere verisimile est, cum dementia fit facultatis, quæ in cerebro viget actio læsa, quâ partis principis læsione plurimum auctâ mortem fieri necesse est. Magis autem succedere solet furor illi stridori, qui cum maximo dentiũ sonitu fit, quàm qui cum exiguo: hic enim fieri potest ob debilitatem, quæ sine dementia afferre potest mortem; ille verò fit ob motus convulsivos, qui excitantur à malignis fuliginibus, quales ex atra bile sunt, cerebrum & nervosas partes impetentibus.

Quibus in febribus lentores & nigredines circadentes apparent, periculosum.

Significant enim maximam crudorum & crassorum humorum copiam; & maximum febris incendium, quod humores illos crassos exsiccet, & exuret.

Lingua nigra cum siccitate scabritie, scissuris & ustione, lethalis.

Hæc enim omnia à febre ardente & valde exurente ducunt originem, cujus vi lingua impensæ exarescit, & adustas fuligines à viscerum incendio elevatas recipiens, camini instar, nigredine illâ tingitur. A minori quidem ustione, siccitas & scabrities efficitur, à vehementiori verò scissuræ producuntur, quemadmodum terra valde exsiccata æstatis tempore, rimas undique & fissuras patitur. Lingua ab initio exusta significat visceris alicujus inflammationem, quæ est hypochondriorum dolore, duritie, tumore, aut calore dignoscitur.

In hypochondriis.

Lingua tremula in acutis, mortifera. In lingua.

Significat enim maximam animalis facultatis imbecillitatem, & summam cerebri læsionem; ideò phreniticis jam morti proximis lingua hoc modo solet contremiscere. Quod dilucidè exponit Gal. *in 1. prorrhet. textu 19.* his verbis: *Tremor igitur linguæ accidit, debilitata propter siccam intemperiem animali facultate. Convulsiones verò siccitatem musculorũ ipsius, unà cum capite affectorum, consequuntur: sicut & vox obtremiscit propter infirmitatem, quæ ab horum intemperie contracta est. Prædicta autem hæc omnia symptomata quæ à siccitate capitis intentiore fiunt, mentis motione fieri quoq; indicat.*

In faucibus. *Fauces exulcerari cum febre, malum; verùm si aliud signum superveniat eorum, quæ diximus pessima esse, prædicere oportet, cum periculo esse hominem. Hippocrat. 2. prognost.*

Fauces exulcerari solent, vel ab acri destillatione à capite defluente, vel cum totum corpus laborat magna cacochymia in febre ardente aut maligna. Quo fit ut plerisq; eorum qui lue venereâ aut elephantiasi tenentur, in faucibus ulcuscula fiant: At in morbis acutis, de quibus hîc tantùm agimus, ut plurimùm mali sedes est aut in thorace, aut in hypochondriis. Cùm ergo fauces incumbant vię quę venit à pulmone, & quæ venit à ventriculo; excipiunt fumos omnes, qui ab illis locis abscendũt, qui si acres ac erodentes sint, eas exulcerant. Oportet ergo locum hunc per eas febres assiduè intueri eâdem prorsus causâ, qua linguam; eodẽ enim modo repræsentat febris vehementiam, nimirum ut per febrem maxime ardentem lingua fit arida, & multis fissuris affecta, si ingens sit, ita etiam fiunt faucium ulcera, maximè si Medicus non fuerit diligens per febris ardorem, in usu eorum quæ sitim sedant. Verùm cum Medicus hæc auxilia nõ omiserit, exulcerari fauces multò majoris ardoris indicium est. Meritò ergo Hip. dicit, malum esse, non tamen adeò malum est, ut vel sine ullo alio signo possimus mortis periculum prædicere. Nam fieri potest, ut ob destillationem; quæ cum febre conjuncta sit exulcerentur fauces, quod nõ adeò malum est, ut hac unâ causâ mortis periculũ prædici possit. Si verò à summa partium inferiorum intẽperie procedat faucium exulceratio, periculosa quidem est; sed cum illa non poterunt non apparere signa alia prava. Oportet ergo signa alia considerare, & si aliquod aliud pravum appareat mortis periculum prædicere. Valesius hoc signum gravi hoc elogio commẽdat: *Ego,* inquit, *testari possum me signum hoc magnifacere, vidisseque multos, quibus febris ardens jam videbatur inclinare, cum hac affectione perire. Quod accedit gravissimum, est fastidium quoddam maximum, adeò ut nihil possint accipere, sed potum etiam detestentur, quamvis exurantur, in his conjectavi semper internas gulæ partes usque ad ipsum ventriculum ulcere exedi.* Hæc Valesius. Nos verò faucium inflammationes & exulcerationes millies observavimus in febribus illis malignis, quæ annis elapsis populariter grassatæ sunt, & castra Regia potissimùm infestabant. Illæ autem ab ipso morbi initio in omni-

omnibus ferè ægrotantibus apparebant, ut inter signa hujus morbi pathognomonica vulgò haberentur: unde colligere licet, eas à prava, malignáque causa plerumque generari.

In hypochondris. *Hypochondria optima sunt, quæ sine dolore, mollia & æqualia sunt dextrâ ac sinistrâ parte. Hippoc. 1. progn.*

Hypochondriorum nomine vulgò intelligitur tota illa regio quæ est inter septum transversum & umbilicum, in qua hepar, lien & ventriculus continentur. Harum partium attrectatio nunquã est contemnenda à Medico per morbos; plurimum enim facit ad prænotionem. Imò verò singulis diebus Medico diligenti & sedulo attrectenda sunt hypochondria, imitatione Hippocratis, quem hoc in usu habuisse apparet ex *1. Epid. 1. Ægr. 2.* ubi ait, Sileno tertiâ die hypochondriorum tensionem apparuisse, quo innuit se eadem aliis etiam diebus attrectasse. Unde existimandum est Medicos in cognoscendo quotidie hypochondriorum statu debere esse diligentissimos, quandoquidem ibi est sedes facultatis naturalis, hoc est, viscerum naturalium, in quibꝰ ferè tota vis salutis, aut interitus posita est, & in quibus tanquam in palæstra quadam omnes ferè morbi & naturæ fiunt conflictꝰ, quos maximè omnium semper Medicus observat. Itaq; in morbis acutis hypochondria bene se habere, non leve est optimi præsagij argumentum; nam impossibile, est aliquam partium illarum læsam esse, & hypochondria mollia esse, & absque dolore. Tum æqualitas iisdem locis secundùm dextras & sinistras partes necessaria est, quæ quidem æqualitas in omnibus accidentibus intelligenda est, scilicet in calore, mollitie & mole; talia enim hypochondria, sunt quæ in hominibus bene valentibus solent apparere.

Hypochondrium exæstuans, aut dolens, aut tensum, aut inæqualiter affectum dextris partibus ad sinistras, morbi est non mansueti. Hip. 2. Coac. & 1. progn.

Hypochondrium ardens, & multo calore abundans, fit ex calidorum humorum multitudine ibidem putrescentium. Dolor & tensio ab eadem causa producuntur partes replente, & malam intemperiem in iis producente, vel etiã à nimio calore siccitas introducitur, quæ tensionem facit. Inæqualiter afficitur parte alterutrâ, vel utraq; quando scil. hîc calidus hic frigidius est, hîc durus, illic mollius; hîc lævius, illic asperius, alibi doloris expers, hîc dolens, denique magis, minùsve distentum: quæ omnia aliquam earum partium deteriùs habere significant, & aliqua inflammatione affici quę in febribus acutis sæpissimè solet contingere.

Hypochondria sursum revulsa, nullis criseos per hæmorrhagiam futuræ signis apparentibꝰ, mala.

Contingit aliquando, instante hæmorrhagiâ criticâ, hypochondria sursum revelli, humoribus sursum irruentibus vi jecoris sese contrahentis, & excutientis humores illos, quod tamen sine dolore fit, & parum durat, & alia signa apparent futurę hæmorrhagię. Si verò diu perseveret illa hypochondriorum revulsio, cum dolore & sine ullis futuræ hæmorrhagię signis, pessima est & lethalis, fit enim ab inflammatione vel exsiccatione ex ardore febrili, diaphragmatis, aut membranæ costas succingentis, quæ partes contractæ & revulsæ attrahunt secum peritonæum & hypochondria, quæ cum illis annectuntur. Hujus rei etiam signum erit certissimum vox acuta, quæ antea fuerat gravis, ita enim immutatur ex diaphragmatis cõtractione; unde Hipp. *in Cocacis. Quibus acuta vox, hypochondria intro sursum iis revulsa sunt.*

Tumor in hypochondrio durꝰ & dolens pessimꝰ, si toto est in hypochondrio. Si vero sit in altera parte minùs periculosus est in sinistra. Hipp. 1. *progn.*

Tumor durus & dolens ab inflammatione fit quę si totum occupat hypochondrium, maximum impendet periculum: si solum dextrũ, minus; & si solum sinistrum, adhuc multo minus. Ratio uniuscujusque evidentissima est. Etenim inflammata esse simul plura viscera in febre acuta, exitiosissimum est. At cùm in dextera parte collocatum sit jecur, in sinistra lien; certissimum est, affectum eundem multo esse graviorem in jecorem quod nobilius est viscus quam in liene multò ignobiliori.

Tibiarũ inflatio vespere apparens, & manè discussa cum bonis signis bona, cum malis mala est.

Hæc tibiarum inflatio contingit sæpe in convalescentibus. At si convalescentiæ signa non appareant, sed alia quædam signa mala, hydropem minatur aut pravam aliquam hepatis dispositionem significat. Aliquando enim apparuit, cùm abscessus esset in hepate.

CAPUT III.

De modo quo finietur morbus: An scilicet per crisin, vel paulatinam solutionem.

Omnes morbi vel per crisin, vel per paulatinam solutionem finiri consueverunt.

Per crisin finiuntur ii qui magni sunt & acuti, paulatim verò finiuntur qui inter chronicos recensentur, aut nullam habent magnitudinem.

Signa igitur morbum acutum & magnum vel chronicum & parvum indicantia, eadem etiam per crisin, vel paulatinam solutionem finiturum pronuntiabunt, quæ quidem in diagnosi fuere proposita, & inde erunt repetenda.

CAPUT IV.

De tempore quo finietur morbus; ubi dies & hora futuræ criseos prænuntiatur.

Tempus futuræ criseos ex duobus potissimùm innotescit, acutie nimirùm morbi, & ex concoctionis signis, quæ omnia sequentibus theorematis patent.

Morbi acuti simpliciter decimo quarto die solent judicari, peracuti die septimo, & perperacuti die quarto. Acutorũ differentiæ.

Has morborum acutorum differentias dignoscemus ex vehementia, & celeritate symptomatum. Si enim primo statim die symptomata ingravescant, sumantque vehementiam & impetum, erit perperacutus, seu extremè peracutus, & quarto morbi die judicabitur. Si verò impetum sumant & vehementiam primo quidem quaternario sed non primo statim die; erit ille peracutus, & septimo judicabitur. Si verò vehementia illa secundo tantum quaternario, idque in illius principio apparuerit, decimo quarto crisis erit speranda. Si deniq; post septimum tantum impetus sæviat, vigesimo tantum

tantum vel vigeſimo primo judicium apparebit.

Notandum autem eſt, criſes illas dies judicatorios non raro prævertere, aut retardare pro materiæ mobilitate, aut contumacia, & in diebus indicibus perfici, qui etiam ſunt nonnihil judicatorij quod tamen inde poterit dignoſci, cùm vehementia & impetus morbi paulò citiùs vel tardiùs incipit, ex gr. cum impetus incipit in principio ſecundi quaternarij, nimirum die quinto, criſis decimo-quarto erit ſperanda. At ſi ſexto vel ſeptimo tantùm impetus incipiat decimo-ſeptimo futuram criſin erit conjiciendum. Quæ quidem ſolerti admodum indigent exercitatione, ab uſu artis comparatâ.

Si primo ſtatim morbi die concoctionis ſigna apparuerint, quarto morbus judicabitur, ſi quarto tantùm appareant, ſeptimo finietur. Si ſeptimo appareant, undecimo judicabitur. Si undecimo, fiet criſis decimo-quarto: & ita de aliis per quaternarios vel ſeptimanas computando juxta naturam morbi.

Concoctionis ſigna aliunde ſunt repetenda. Ex his tamen præcipuum eſt in febribus hypoſtaſis urinarum. *Notandum* autem eſt concoctionis ſigna cum vehementia ſymptomatum perpetuò eſſe conjungenda, ut certam prognoſim efficias.

At verò jam futura criſis facilè dignoſcitur ex perturbatione, quæ illam ſolet præcedere: cùm enim fieri incipit certamen morbi & naturæ, omnia ſymptomata maximè exacerbantur, quod innuit Hipp. *Aph.13. ſect.2. Quibuſcunque criſis fit, iis nox gravis ante acceſſionem exiſtit.*

Hora denique futuræ criſeos, inde artificiosè erit præſagienda, ſupponendo primum omnem criſin in morbi vigore, ſeu ſtatu fieri. Cùm ergo vigoris tempus cognoverimus, criſeos etiam tempus cognoſcemus. Rurſus ſi morbus aliquas habere ſoleat exacerbationes, priùs animadvertimus, quâ horâ fieri ſoleant exacerbationes, & quantum temporis perdurent, ac poſtremò quâ horâ vigor exacerbationis ſoleat apparere: cum enim certum ſit, criſes in vigore morbi & in vigore exacerbationis fieri illis ſedulo præcognitis, non ſolum diem, ſed ipſiſſimam etiam horam futuræ criſeos prævidebimus. Conf. Joelem.

CAPUT V.

De loco per quem futura eſt criſis. Ac primùm De ſignis futuræ criſeos per vomitum.

OMnis critica vacuatio fit per vomitum, per alvi fluxum, vel ſudores, vel urinas, vel hæmorrhagiam, vel menſes, vel hæmorrhoïdes: vel abſceſſum quorum ſigna à prædictis fontibus deprompta ſequentibus patefient theorematis, à vomitu incipiendo.

Actiones viſus. *Tenebricoſæ apparitiones oculis obverſantes, futurum vomitum prænuntiant.*

Indicant enim materiam morbificam in ventriculo cumulari, quæ habitus copioſos ad caput emittit, & hujuſmodi apparitiones tenebricoſas efficit.

Capitis dolor acris & mordens, futurum vomitum ſignificat.

Ille enim dolor à dictis halitibus excitatur, qui acrimoniâ ſuâ meninges cerebri vellicant.

Oris ventriculi morſus inſtantem vomitum ſignificat.

Fit enim à dictis halitibus partes illas vellicantibus.

Rigor & frigus hypochondriorum inſtantem vomitum ſignificat. **Motus.**

Fit enim etiam à dictis halitibus partes illas vellicantibus.

Labri inferioris tremor inſtantem vomitum ſignificat.

Fit enim ob communicationem tunicæ interioris ventriculi cum ore & palato.

Sputationes frequentes imminentem vomitum ſignificant. **Excrementa.**

Fiunt enim ob dictam tunicæ communionem, & ventriculi compreſſionem ſeſe ad vomitum accingentis.

COROLLARIUM.

Nota, ut plurimùm poſt vomitionem criticam ſubſequi diarrhœam quæ morbo finem ſolet imponere; & reliquas ex vomitu omiſſas expurgare.

CAPUT VI.

De ſignis criſeos futuræ per alvi fluxum.

CRiſis quæ per alvi fluxum perficitur non admodum certis & manifeſtis ſignis indicatur. Illa tamen erit prænoſcenda partim ex ſignis quæ jam proponentur, partim etiam ex ſignorum privatione, quæ alias criſes indicare ſolent. Ad eam igitur prænoſcendam ſequentia proponentur theoremata.

Quibus adſunt frequentes ructus eiſque ſuccedunt multi flatus & crepitus ventris cum borborygmo, & quadam illius inflatione, inſtantem alvi fluxum expectare oportet.

Hæc enim omnia ſignificant translationem materiæ morbificæ ad inteſtina.

Lumborum dolor, cum aliis ſignis potiſſimum conjunctus, alvi fluxum prænuntiat.

Quando enim per venas meſaraïcas humor noxius fertur ad inteſtina, dolor lumbis communicatur per continuationem meſenterij, quod à ligamentis lumborum vertebras connectentibus ducit originem.

Quibus hypochondria ſuſpenſa murmurant, dolore lumborum ſuperveniente, alvi iis humectantur, niſi flatus erumpant, aut urinæ multitudo procedat: in febribus antè hæc. Aph.73. ſect.4.

Cùm regio hypochondriorum intumeſcit, & murmurat, conſtat humorum cum flatu, eo loci redundare. Quibus ſi dolor lumborum ſuccedit, ille humor aut flatus deorſum repit, unde alvi fluxus conſequitur, aut ſaltem flatuũ eruptio per ſedem, niſi ille humor per urinas evacuetur.

COROLLARIUM.

Nota, majorem fieri conjecturam, ſi toto morbi decurſus alvus libera valde fuerit, aut in die indice apparuerit fluidior, quam in reliquis temporibus.

CAPUT VII.

De ſignis futuræ Criſeos, per ſudores.

MOrbi acuti frequentiùs multò per ſudores, quàm aliam quamvis evacuationem ſolent

solent indicari. Ideò exactiores paulò erimus in futuri sudoris signis investigandis, quorum facilem intelligentiam sequens Tabula præstabit, notata litera M

M

Signa indicātia futuram crisin per sudores desumuntur vel ab

- Essentia.
- Causis quę sunt, vel
  - Efficientes
    - externæ — aër.
    - internæ — humores.
  - Materiales — corpus ægrotantis.
- Effectibus, qui sunt, vel
  - actiones
    - animales — Rigor.
    - vitales — Pulsus.
    - naturales — Suppressio urinæ.
  - excrementa.
  - qualitates mutatæ.

Cujus Tabulæ seriem observando, sequentia proponentur theoremata.

Essentia. *Morbi acutissimi per sudores ut plurimùm judicantur.*

Fiunt enim ab humore bilioso, calido & tenui qui facilè per habitum corporis excluditur.

Causæ efficientes. *In calida & humida aeris constitutione morbi ut plurimum per sudores terminantur.*

Aër. Quandoquidem à calida & humida ambientis temperie, pori & meatus totius habitus laxantur & aperiuntur, humores liquantur, & fluidiores afficiuntur, ut facilè per sudores expurgari valeant.

Humores. *Quicunque morbi ab humore tenui & calido producuntur, per sudores solent judicari.*

Sic febres biliosæ plerumque per sudores judicantur, quia illius humoris tenuitas & calor facit ut à natura commodè per habitum excernatur.

Causa materialis, corpus ægrotantis. *Quicunque ægrotantes carne molli & cute laxâ sunt præditi, his per sudores crisis facile perficitur.*

Sive illa habitûs laxitas & mollities à nativa dispositione fit, sive à cœli constitutione, ut dictum est, perpetuò maximè confert ad crisin per sudores efficiendam.

Effectus, Actiones animales. Rigor. *Rigor aut horror in febribus continuis apparens, crisin per sudorem imminere significat.*

Quia humores illi tenues dum à venis ad habitum feruntur, partes membranosas vellicant acrimoniâ suâ, atque ita rigorem pariunt.

Vitales. Pulsus. *Pulsus mollis & undosus in febribus, sudorem adfuturum demonstrat.*

Quando enim tenuiores humorum partes ad habitum affectant viam, arterias humectant & emolliunt; unde fit pulsus mollis & undosus sudoris futuri prænuntius.

Naturales. Suppressio urinę. *Urinæ suppressio in febribus crisin per sudorem futuram ostendit.*

Quia cum eadem sit materia sudoris & urinæ, nimirum serosi humores, dum illi ad habitum feruntur, necesse est urinam supprimi, aut maximam pati imminutionem.

Excrementa. *Si calidus quidam vapor à corpore ægrotantis elevari præsentiatur, aut levis quidam mador percipiatur, per sudorem futura est crisis.*

Si præter consuetudinem in ægrotante partes corporis externæ incalescant aut facies rubescat, crisis per sudorem futura judicatur.

Postrema hæc duo signa ostendunt naturam ad habitum corporis viam affectare, per quam humores noxios, & præternaturales expellat.

CAPUT VIII.

De signis futuræ Crisis per urinas.

Signa futuræ criseos per urinas, pauca admodum proponuntur: illa tamen licet prævidere partim ex quibusdam signis positis, partim verò ex absentia aliorum. Si enim signa apparuerint, quæ crisin futuram in genere demonstrent, & nulla vomitûs, diarrheæ, sudoris, aut hæmorrhagiæ signa apparuerint, per urinas eam futuram erit colligendum.

Signa verò quæ illam futuram peculiariter demonstrant, hac serie proponuntur, quæ tamen simul sunt colligenda, ut aliquam in judicando certitudinem habere valeamus.

Illa autem hæc sunt.

Hyberna constitutio.

Senilis ætas.

Cutis densitas.

Frequens micturitio, vel urinæ copiosiores die indice apparentes.

Ardor vel pruritus in extremo pudendi.

Gravitas in hypochondrio.

Tria priora signa continent impedimenta quæ in habitu reperiri possunt, & efficere ne serosus humor per sudores expurgetur. Cùm autem eadem materia quæ per sudores effluit, per urinas facile possit expurgari, posito impedimento in via sudoris, conjicere possumus per urinas futuram excretionem. At tria signa posteriora ostendunt jam humores descendere ad urinæ meatus.

CAPUT IX.

De signis futuræ Criseos per hæmorrhagiam.

Futuram hæmorrhagiam sequentia theoremata demonstrant.

Inflammationes hypochondriorum hæmorrhagiâ ut plurimùm solvuntur. Essentia.

Et in hoc solutionis modo tota salutis spes est constituta, quia si non accidat, mors prædicenda est.

Hæmorrhagiæ sæpius solent contingere usq; ad vigesimum-quintum annum, quàm ultra hunc in temperamento sanguineo, aut bilioso verna tempestate, & austrina constitutione. Causæ adjuvantes.

Ex effectibus qui ab actionibus læsis, excrementis, & qualitatibus mutatis desumuntur, sequentes futuram hæmorrhagiam prænuntiant. Effectus.

Insomnia & imagines rerum rubrarum.

Capitis & cervicis dolor subinde obortus.

Temporum gravitas, & pulsatio magna in arteriis illorum.

Tinnitus, vel sonitus aurium.

Oculorum hebetudo & marmaryges illis obversantes.

Rubor eorundem, ac totius ferè faciei.

Lucis aversio.

Lachrymæ involuntariæ.

Pruritus nasi.

Sanguinis stilla die indice.
Spirandi difficultas.
Tensio hypochondriorum sine dolore.

Quando sanguis ad caput deferri incipit, parit in cerebro phantasmata rerum rubrarum tum per insomnia, tum etiam inter vigilandum, ut juveni Romano contigit, cujus mentionem facit Gal. *lib. de præsag. ad posthumum*: is enim morbo acuto laborans, rubrum serpentem ad cubiculi laquearia oberrantem videre visus est, quo perterritus, è lecto subinde exiliit, unde Gal. adventantem hæmorrhagiam prædixit, & sanguinis missionem impedivit, quam alij Medici præscripserant. Dolor capitis & cervicis, ex eadem sanguinis translatione ad partes superiores exoritur, qui membranas divellens distendénsque doloris sensum parit. Pulsant arteriæ temporum extraordinario motu, propter earum compressionem, quæ à venarum repletione fit. Aurium tinnitus fit ex vaporibus ad cerebrum magnâ copiâ ascendentibus. Visus hebetudo fit, quia copiosi & crassi vapores ad superiora elati meatus obstruunt, unde fit ut denegato aditu spiritui animali, habescat visus. Marmaryges oculis obversãtes, nihil aliud sunt quàm tenuia quædam & divulsa corpuscula variorum colorum intra corneam tunicam & crystalloidẽ contenta, ex vaporibꝰ sursũ elatis producta, quę licet interiùs sint, exteriùs tamen posita, deceptione visus apparent; quandoquidem oculus externæ assuetus visioni, quæcunq; intus sunt, extrà esse judicat. Robur faciei & oculorum ex sanguine fit, qui majori copia ad illas partes cumulatur. Lucis aversio ex eo proficiscitur, quòd distenti oculi humorum copiâ & ex nimia luce magis distenduntur, quia lux disgregat spiritus, unde oculi dilatatio, ex qua dolor consequitur, quem ut evitent ægrotantes, lucem refugiunt. Lachrymæ involuntariæ fiunt ex repletione oculorum, & partium adjacentium, quæ pręter modum distentę comprimunt glandulas illas humorem continentes, ex quo lachrymæ generantur. Pruritus narium fit ex vaporibus sursum ascendentibus & nares vellicantibus. Sanguinis stilla die indice apparens, ut quarto vel undecimo, ostendit futuram hęmorrhagiam die judicatorio, v. gr. septimo, vel decimo-quarto, quia diebus indicibus natura incipit transferre humores ad eas partes. Difficilis redditur respiratio, quia dum sanguis ad superiora transfertur, diaphragma comprimit. Tensio denique hypochondriorum fit, quia sanguis in suo fonte, & radicibus venarum moveri incipit, sed fugax est ea distensio, & sine dolore; quemadmodum & difficilis respiratio: si enim diutius & contumaciter perseverarent, signa essent potiùs hepatis inflammati.

CAPUT X.

De signis futuræ criseos per menses aut hæmorrhoidas.

Mensium & hæmorrhoïdum fluxus futurus; iisdem signis dignoscitur; in eo tamen distinguuntur, quod si in muliere appareant, menstruas purgationes pati consuetâ, per uterũ perficitur: Si verò in viro se prodant, hæmorrhoïdes pati solito, per eas futuram crisin arbitrabimur. Illa autem signa utrique vacuationi communia sunt hæc.

Dolor & gravitas lumborum, ac æstus eorundem.
Dolor & tensio in hypogastrio.
Oris ventriculi molestia.

Quando sanguis ad partes inferiores descẽdit, venam cavam admodum replens atque distendens, dolorem & gravitatẽ, necnõ æstum in eis efficit; quandoquidem vena cava descendens lumbis superjacet; à qua insignes rami ad hypogastrium deferuntur, qui dolorem etiam atque tensionem in iis partibus efficiunt: unde etiam molestia in ore ventriculi persentitur, propter magnum consensum quem habẽt partes hypostaticæ & lumbares cum ventriculo.

CAPUT XI.

De Signis futuri abscessus.

Abscessum in aliquo morbo eventurum, sequentibꝰ aphorismis breviter significatur.

Quos febres longæ exercent, iis tubercula, vel labores in articulis fiunt. Aph. 44. sect. 4.

Febres longæ eæ dicuntur, quæ ultra quadraginta dies exporriguntur, & fiunt ex materia frigida, crassa & contumaci: quoniam igitur illa materia non facile per excretionem potest vacuari, ideò sæpissime ad partes debiliores à natura expellitur, ibíque abscessum producit.

Quicunque urinas tenues & crudas multo tempore mingunt, si alia omnia signa, ut iis supervicturis, sint in his oportet expectare abscessus in regionibus infra septum transversum. Hip. 2. *progn.*

Dictum fuit supra signa cruditatis longo tempore durantia, si vires sint debiles, mortem prędsagire, eo quod metus sit, ne æger possit durare, donec materia concocta sit. At verò si vires sint validæ, & reliqua signa convalescentiam polliceri videantur, sperandum est forte ut homo liberetur, non quidem perfectâ solutione, sed permutatione vel abscessu.

Quæ cum rigore sistuntur urinæ, iis qui sopore tẽtantur, parotidas fore sperabile. Hipp. *in Coac.*

Sopor magnam cerebri oppressionem significat, quæ rigore superveniente abscessum producit, aut magnam convulsionem.

Febricitantibus lassitudinem habentibus, in articulis, & circa maxillas potissimùm abscessus fiunt. Aphor. 31. sect. 4.

Lassitudo spontanea in febribus fit ex crassorum & crudorum succorum multitudine, & illæ febres difficillimi sunt indicii, atque ut plurimùm per abscessus judicantur.

Quibus convalescentibus ex morbo aliquid laboraverit, illic abscessus fiunt. aph. 32. sect. 4.

Non solùm dolor aliquam partem affligens circa morbi declinationem, in ea futurum abscessum præmonstrat, sed etiam ea omnia quæ partem debilem esse ostendunt.

Nota ex Hippocrat. *Aphor. 74. sect. 4.* quod dum signa futuri abscessus apparent à metu abscessus

ſceſſus liberat, ſi urina multa, craſſa & alba appareat, idque multò certiùs, & citiùs ſi cùm his urinis hæmorrhagia contingat.

CAPUT XII.

De Signis eorum quæ ſuperventura ſunt in his qui jam ægrotant, vel in morbos prolabuntur. Atprimùm de Signis futuri delirii.

MUlta in morbis præter criſin ſupervenire ſolent, tum ſymptomata gravia, tum etiam quando unus morbus in alium commutatur, quæ omnia ſi à medico prævideri poſſint, ſummum illi honorem & ægrotanti utilitatem afferre ſolent. Eorum igitur ſigna juxta prædictam methodum proponere aggredimur, à ſignis futuri delirij incipientes, quæ quidem ſequentibus theorematis innoteſcent.

Actiones animales Principes Minùs Principes Somnus & vigilia. *Oblivio derepente contingens in acutis phrenitidem prænuntiat.*

Oſtendit enim cerebrum jam affici, & materiam morbificam ad ipſum à partibus inferioribus irrumpere.

Somni perturbati, atque tumultuoſi, delirium portendunt.

Hoc docuit Hippocr. *in Coac.* his verbis: *Turbulentæ, ferocéſque excitationes è ſomno, delirium afferunt*: Et oſtendunt cerebrum valde affici, & à naturali ſuo ſtatu dimoveri.

Vigiliæ indeſinentes delirium afferunt. Hipp. 2. *prognoſt.*

Utraque enim affectio ab eadem cauſa producitur calidâ nimirum & ſicca cerebri intemperie, ut docet Galen. 4. *de præſ. ex pulſib.* Ideò remiſſior intemperies facit vigiliam, quando verò intenditur, in delirium commutatur.

Auditus. *Tinnitus & ſonitus aurium, vel etiam ſurditas, inſaniam ſæpe præcedit, præſertim ſi cum urinis, appareat habentibus ſuſpenſionem elatam & ſublimem,* Hippoc. 1. *prorrhet.*

Significant enim hæc materiam transferri ad cerebrum, à qua delirium excitatur.

Exquiſitus nimium odoratus futuram inſaniam prænuntiat.

Significat enim inſolitam cerebri exſiccationem, & ſpirituum attenuationem, quæ cerebrum ad phrenitidem diſponit.

Tactus. *Dolor capitis vehemens & aſſiduus in acutis febribus, delirium portendit, præſertim qui in auribus obſervatur, aut qui cum præcordiis revulſis conjungitur.*

Significat enim humores magnâ copiâ tranſferri ad cerebrum, idque vehementer afficere.

Lateris dolor, qui cum ſputo bilioſo ſine cauſa manifeſta evanuit, exceſſum affert mentis.

Significat enim tranſlationem humoris bilioſi à latere ad cerebrum.

Surarum dolores mentem præcipitant, idque tum aliàs, tum ſi in urina pravam ſit enæorema, Hipp. *in Coac.*

Tanta eſt ſurarum communio cùm partibus principibus, ut quemadmodum in calcis fractura accidunt febres peracutæ, tremulæ, ſingultuoſæ, paucorum dierum, mortiferæ denique; ita quoq; in ſurarum doloribus, qui fiunt à cacochymia maligna, febris excitatur in corde, & delirium in cerebro, quandoquidem humores maligni facilè cerebrum invadunt. Quanquam verò hujuſmodi dolores non modò ſurarum, ſed & femorum, dorſi & aliarum partium ignobilium, ſuâ præſentiâ delirium portendant, attamen multò certiùs id præſtant, ſi poſtquam apparuerint, occultentur; ſignificant enim materiæ morbificæ tranſlationem ad cerebrum: ut videre eſt apud Hipp. in 3. *epid. ſection.* 3. *Ægr.* 5. ubi Calvus in Lariſſa femur dextrum doluit repentè, eorum verò quæ adhibebantur, nihil juvabat. Primâ die febris acuta, ardens, dolores autem pergebant. Tertia femoris quidem dolor ceſſavit, alienatio verò mentis, & turbatio, & multa jactatio. Quartâ circa meridiem extinctus eſt acutiſſimè.

Actiones vitales. *Reſpiratio magna & rara delirium ſignificat.*

Spiritus magnus & rarus proprius eſt delirantium. Hipp. 1. *progn.* 24. illi enim ob febris ardorem plurimâ reſpiratione indigentes, atq; ob mentis errorem reſpirare obliviſcentes, fit ut rarò reſpirent, & raritas magnitudine compenſetur. Hæc ſententia eſt etiam Galen. *de difficultate reſpirationis cap.* 3. Ubi oſtendit hujuſmodi reſpirationem eſſe delirij propriam. Et *cap.* 10. *ejuſdem libri* dicit, Philiſcum & Silenum non habuiſſe alias cauſas talis reſpirationis, quàm delirium. De Philiſco & Sileno agitur apud Hipp. in *epidem ſect.* 1. *hiſtor.* 1. & 2. Utriq; à principio reſpiratio magna & rara fuit, in progreſſu verò manifeſta deliria contigerunt.

Excrementa. *Urinæ albæ & lucidæ in acutis, phrenitidem prænuntiant.*

Significant enim bilem, quæ per urinas effundi ſolebat, eáſque coloratiores efficere, ad cerebrum transferri.

Qualitates mutatæ. *Si in morbo acuto album oculi rubrum appareat, phrenitidem portendit.*

Significat enim membranas cerebri inflammari, quæ inflammatio facilè communicatur tunicæ adnatæ, quæ ab ipſis ducit originem:

Accidentia propria. *Si pulſus inſit in hypochondrio, tumultum ſignificat, aut delirium, verum oculos horum conſpicari oportet; ſi enim obtutus crebrò movetur, fore ut furiant, expectandum eſt.*

Cùm arteria pulſat vehementer in eo loco in quo non ſolet ſentiri, calidam ſignificat intemperiem, & multum flatus calidi per arterias delati, quæ ipſa cauſa tentans cerebrum, delirium facit, iis enim quæ per arterias meant, expeditiſſima via eſt ad cerebrum per carotidas & jugulares, quæ penetrant in ipſos cerebri ventriculos. Cùm verò delirium cum furore eſt, accidit menti magna varietas imaginationum & inquietudo; movet ergò variè oculos, quaſi requirens res varias, quæ illi obverſantur per cerebrum.

CAPUT XIII.

De ſignis futuræ convulſionis.

Effectus: Actiones principes. *Ex frigore cum adeſt metus & mœror immèrito convulſione finis eſt,* Hipp. *in Coac.*

MEtus & mœror fiunt ex contractione ſpirituum verſus ſua principia, à copia humoris

moris melancholici obrutorum, unde cum frigore conjuncta sunt; atque ita humor ille cerebrum afficiens convulsionem excitat, nisi hæmorrhoidibus, varicibus, aut mensium proflu- vio vacuetur.

Minùs. principes *Deliria immanissima in convulsionem desinunt*, Hippoc. *in Coac.*

Somnus & vigilia. Fiunt enim calidissima & siccissima cerebri intemperie, quæ principium nervorum afficiens, convulsionem inducit à siccitate.

Quibus incidente rigore, nocturna exacerbatio somni vacuitatem affert cum facultate conjunctam, si nonnunquam in somnis urina excidit, convulsione finis fit, Hippoc *in Coac.*

Hæc omnia symptomata significant materiæ anadromen ad cerebrum, quæ convulsionem minatur.

Dolor capitis ingens & perseverans cum alvo suppressa, convulsionem minatur.

Significat enim materiam morbificam in cerebrum desigi, quæ ad nervorum principium tandem delata, convulsionem efficiat.

Tactu. *Dolores cubitorum & cervicis graves & profundi, convulsiones accersunt.*

Procedunt enim ab oppressione partium posteriorum cerebri, & humorum diffusione in spinalem medullam, aut membranas ejus, ob copiam materiæ, aut malignam qualitatem, quę extenditur per dorsum & ad cubitum, eo quòd natura causam dissolvere, aut concoquere non valeat.

Excrementa. Urina. *Urina cum rigore suppressa, prava, convulsionem enim invehit, tum alias, tum si antea sopor invaserit*, Hippoc. *in Coac.*

Rigores symptomaticos cum urinæ suppressione convulsio facilè excipit: quandoquidem ostendunt anadromen humorum ad cerebrum, & principium nervorum; idque magis, si æger sopore afficiatur, qui evidentissimum est affecti cerebri indicium.

Urina, quæ in somnis excidit præter consuetudinem, convulsionem minatur.

Significat enim musculum cervicem occludentem debiliorem esse redditum, cujus motus dependet à nervo, cujus principium & origo in vitio est, nisi peculiari morbo pars illa afficiatur.

CAPUT XIV.

De signis futuræ recidivæ.

Futura recidiva in convalescentibus, sequentibus theorematis poterit prævideri.

Assentia. *Morbi maligni & mali moris, non rarò solent recidere.*

Illi enim naturam admodum debilitant, ut vix possit à causa morbifica se ita perfectè liberare, quin aliquæ supersint reliquiæ recidivam producturæ.

Morbi quantò longiores sunt, tantò magis obnoxii recidivæ: quantò verò acutiores, minùs revertuntur.

Morbi diuturni fiunt à materia crassiori & frigidiori, quæ difficiliùs concoquitur & evacuatur. At morbi acuti ex materia tenuiori fiunt, quæ faciliùs præparatur atq; excernitur.

Quibus die non critico febres solvuntur, iis revertuntur.

Quemadmodum dies critici maximam habent vim ad perfectam morborum curationem, quandoquidem tunc temporis natura utiliter excernit humores morbificos; ita quæ die non critico contingunt solutiones infidæ perpetuò esse consueverunt, quandoquidem naturæ bene operantis legibus non respondent.

Morbi qui ab atra bile, variis & mixtis humoribus, viscidis, crassis, & perversis oriuntur, recidivas facere solent. Causæ internæ.

Illi enim humores maximè rebelles sunt & à natura perfectè subigi & edomari nequeunt, unde recidivæ solent exoriri.

Morbi qui à sanguine; pituita dulci, aut bile pallida producuntur, aut aliis humoribus; qui nullam malignitatem acceperunt, simplicésq; existunt & qui neque copiâ hominem gravant, nec crassitie aut lentore sunt prædìti, nullam recidivam minantur.

Qui natura facillimè se liberat à sarcina hujusmodi humorum, qui nullam contumaciam præ se ferunt.

Qui morbi in hyeme, vere, aut prima æstate contingunt, non solent facere recidivas: Qui verò autumno solent contingere, illis maximè obnoxii sunt. Externæ.

Hyeme enim & vere calor nativus potentissimus est, & noxios humores efficaciter dissolvit.

Autumnò verò maximè debilis est, & exhaustus ex prægressæ æstatis exsolutione; ideò vix potest causas morbificas integrè discutere.

Qui bonâ corporis constitutione præditi sunt à morbo semel curati non patiuntur recidivas, at malè constituti ut plurimùm relabuntur. Subjectū.

Robur partium causam morbificam perfectè dissolvit; at quando est imbecillitas; ut in male habitis, imperfecta fit humorum excretio.

Quicumq; ægrotantes perfectam sanitatem nequeunt adipisci, & à paucis rebus juvantur, læduntur verò à plurimis, sunt in periculo recidivæ. Iuvantes & lædentes.

Hæc omnia significant causæ morbificæ reliquias in corpore latitantes, quæ recidivas facere consueverunt.

In quibus convalescentibus actiones, excrementa, & qualitates plurimùm à naturali constitutione evariant, nec ad pristinum statum reducuntur, in his metuenda est recidiva. Effectꝰ.

Quibus febres cessant sine signis concoctionis, recidivam in his expectare oportet, Hipp. *progn.* 2.

Non possunt humores morbifici convenienter excerni, nisi priùs concocti fuerint: ideò quamvis febris cesset si cruditatis signa appareant, ostendunt materiam morbificam adhuc intùs retineri, recidivam effecturam.

Si post crisin peractam urina tenuis diu reddatur, & parum colorata, recidivam prænuntiat.

Significat enim naturæ imbecillitatem quæ concoctiones suas rite non exerceat; unde novorum excrementorum proventus ex quibus recidiva expectanda est.

INSTITUTIONUM MEDICARUM LIBER QVARTVS.

Qui est de ὑγιεινῇ, seu de conservanda valetudine.

PROOEMIUM.

Finis Medicinæ duplex est, ut scilicet sanitas præsens conservetur, & amissa recuperetur. Priori debetur Ὑγιεινὴ, posteriori Θεραπευτική.

Ὑγιεινὴ in sex rerum nonnaturalium administratione tota versatur. Illæ autem sex res nonnaturales sunt, Aër, cibus, & potus; motus, & quies; somnus, & vigilia, excreta, & retenta, & animi pathemata.

NON naturales dicuntur, quasi mediæ inter naturales, & præternaturales. Illæ enim proprie, & absolute naturales dicuntur, quæ corporis viventis constitutionem ingrediuntur, & tractantur *in Physiologia*. Hæ verò dicũtur nonnaturales, quandoquidem rectus ac legitimus earum usus sanitatem conservat; & tunc ad causas naturales referuntur: præposterus verò & illegitimus, morbos producit; & tunc præternaturales fiunt, omniúmq; propemodum morborum causæ, ut *in Pathologia* docetur. Sunt tamen earum nonnullæ, quę in rerum verè naturalium serie continentur, ut motus corporis, & animi pathemata, prout functiones sunt à facultatibus suis profectæ: consideratæ verò prout earum usus corpus afficit, non naturales appellantur.

Dicuntur etiam necessariæ, quia iis carere, earúmque vim effugere possumus, sed continuò, & necessariò corpus nostrum afficiunt.

Objici potest, alia esse non pauca, quæ corpus nostrum alterant; & ideò ad res non naturales esse referenda, nempe cœlum, aquam, ignem, terram, & regiones; ac proinde senarium earum numerum esse multiplicandum. *Respondemus*, Cœlum, ignem, terram, & regiones ad aërem reduci, quia non agunt in nos, nisi per aërem; Aquam verò, si assumatur, ad potum esse referendam; si verò admoveatur, ut in balneo, & lotionibus, negamus esse necessariam, siquidem eâ facilè carere possumus, atque adeò à rerum nonnaturalium censu expungenda est.

Totus igitur hic liber in sex rerum nonnaturalium explicatione versabitur: in eóque ostendemus, quo modo iis utendum sit ad sanitatem tuendam, vitámq; incolumem, & à morbis immunem diutissimè conservandam: à cibo, & potu incipiendo, quod majoris sint momenti, & multò plura in iis consideranda veniant.

CAPUT I.

De Cibo, & Potu, seu de Alimentis.

Alimentum est id, quod à calore nativo commutatum, in corporis nostri substantiam converti, illudque nutrire potest.

In eo differt à medicamento, quòd medicamentum definitur à Galeno 1. simpl. *quod corporis nostri substantiam alterare, neque in eam quatenus tale converti potest.*

Datur tamen medium quoddam inter illa duo, utriusque naturæ particeps, quod & nutrire & alterare potest, vocaturque alimentum medicamentosum.

Varia autem sunt alimentorum genera ex diversis rebus petita, quæ tamen omnia sub plantarum & animalium generibus continentur.

RES omnes sublunares, quibus in Medicina utimur, sub triplici genere comprehenduntur, plantarum, animalium, & mineralium. Omne autem mixtum nutriendi facultate præditum, vitam habuisse necesse est, sicque mineralia ex alimentorum serie prorsus excluduntur.

In eorum verò usu consideranda sunt, substantia, quantitas, qualitas, ordo, tempus & hora sumendi, præparatio, consuetudo & delectatio, ætas, & anni tempus. De quibus omnibus sigillatim agemus. Iísque consequenter præcipuorum, ac magis usitatorum ciborum ac condimentorum facultates subjiciemus. Ac tandem potulentorum materiam & vires excutiemus.

CAPUT II.

De Alimentorum substantia.

Per alimentorum substantiam intelligimus formam, & materiam ex qua illa componuntur.

Sub formæ nomine comprehendimus illam totius substantiæ proprietatem, quâ alimentum idoneum redditur, ut in corporis nostri substantiam convertatur. Unde vulgo dici solet, alimenta nos nutrire propter substantiæ similitudinem, quam habent cum corporibus nostris.

Hinc cibi dicuntur boni, vel mali succi, multùm vel parùm nutrientes, quatenùs habent substantiam corpori nostro magis vel minùs analogam, eamque puriorem, aut multis partibus heterogeneis permixtam.

Ad materiam referuntur, durities, mollities, raritas, densitas, gravitas, levitas, crassities, tenuitas, lentor, & friabilitas.

Quæ

Quæ licèt sub qualitatem secundarum classe continentur, quia tamen materiam proximè sequuntur, & ideò qualitates materiales nominantur, (propterea quòd ex varia permixtione humidi cum sicco oriuntur) ad substantiam, vel substantiæ modum reducuntur.

Ergo ratione substantiæ, bona & laudabilia alimenta vocantur, quæ bonum & laudabilem succum, ac pauca excrementa generant, & mediocrem obtinent consistentiam, nempe quæ neque nimis dura, crassa, aut densa; neque nimis mollia, rara, aut tenuia. E quorum genere sunt panis ex purissima tritici farina confectus, recens, benè coctus, & fermentatus, caro vervecina, hædina, vitulina, caponum, gallinarum, pullorum, pipionum, perdicum, aliarumque avicularum montanarum; aliaque in sequentibus fusius explicanda.

Prava verò, & dyspepta, ac malè nutrientia, multaque excrementa generantia dicuntur ea, quæ duram, gravem, densam, ac crassam substantiam obtinent, ut panis furfuraceus, caro bovina, caprina, hircina, cervina, legumina, caseus antiquus, & similia.

Hæc tamen bona, vel mala alimenta, salubria, aut insalubria generaliter dicenda non sunt omnibus hominibus; sed pro diversa eorum natura, vitæ genere, & exercitiis illa quibusdam magis conveniunt, hæc verò aliis commodiora sunt. Sic quibus calor fortior est, iis dyspepta alimenta, qualia sunt carnes bubulæ, cervinæ, leporinæ, infumatæ, & similia benè concoquuntur: contra verò eupepta, ut carnes agninæ, vitulinæ, ova tremula, pisces saxatiles, & similia, deteriùs concoquuntur; siquidem illa corrumpuntur, & aduruntur à calore fortiori: prout enim alterantur facilè, sic promptè vitiantur, ac corrumpuntur. Alia verò quæ communiter dyspepta nominantur, sicut difficulter alterantur: ita ægrè ad statum deteriorem producuntur.

HUjus rei exempla desumere possumus ex iis, quæ exteriùs coquuntur; v. g. melle, quod suâ naturâ dulcissimum si ulteriùs coquatur, amaritudinem contrahit. Contrà verò carnes bubulæ, & porcinæ, diutiùs coctæ, sapidiores evadunt. Idem mel juvenibus est noxium, quoniam à mordaci eorum calore aduritur, & in bilem convertitur; senibus verò salubre est, quoniam à modico eorum calore probè concoquitur. Propter eandem causam agricolæ, fossores, bajuli, nautæ, aliique artifices laboriosam artem exercentes carnibus hœdinis, vitulinis, pullis gallinaceis, columbinis, & ovis sorbilib9 non probè nutriuntur: non solùm quòd à fortiori eorum calore alimenta illa citiùs consumantur, ac dissipentur; sed etiam quòd ab eodem calore nimis concoquantur, & corrumpantur. Contrà verò leguminibus, brassicâ, caseo, carne bubulâ, & similibus commodè aluntur.

CAPUT III.
De Alimentorum quantitate.

Quantitas alimentorum debet esse moderata, quæ scilicet corpori nutriendo, & viribus reficiendis sufficiat. Et si hos limites plurimum excedat, varios producit morbos ac vitam abbreviat.

Quemadmodum autem ciborum multitudo plurimos morbos generat; sic eorundem parcimonia, quæ sobrietas vulgò ac frugalitas nominatur, multorum morborum curationi, & præcautioni inservit, vitámque longam efficit.

SUmma ac præcipua Diætetices ratio in moderata quantitate consistit. Licèt enim alimenta in substantia, qualitate, aliísque conditionibus aliquantulum aberrent; si tamen pauca sit eorum quantitas benè concoquuntur, & optimè nutriunt. Itáque in primis quantitati attendere oportet, quæ ut plurimùm nimia esse solet. Hoc ex eo satis patet, quòd omnes ferè morbi venæ sectione, purgatione, aliísque evacuationibus curantur, quibus superflua humorum copia auferenda est, quæ ex nimia ingestorum copia ducit originem. Hinc sobrietas, & ciborum parcimonia, sanitatis, & vitæ longæ parens dici consuevit. Unde Hippoc. 6. *epid. sect. 4. Aph. 20. sanitatis studium est, non satiari cibis, & impigrum esse ad labores.* Idem *Aphor. 17. sect. 1. ubi plus cibi quàm pro natura ingestum est, hic morbū facit.* Plato intemperantem civitatem hoc signo patefacit, quòd multos Medicos alat. Hinc natum proverbium: *Intemperantia Medicorum nutrix.* Tum etiam illud: *plures occidit gula, quàm gladius.* Galenus verò, *Majores nostri,* inquit, *paucioribus morbis laborabant, quia frugalius vivebant.* Et Seneca luxum & ingluviem sui temporis, mendacem fecisse Hippocratem scribit, qui Eunuchos, & fœminas arthriticis doloribus non vexari, asseruerat, Arist. verò *in problematis* dicit saluberrimum esse, cibum minuere, & laborem augere. Diogenes Cynicus dicere solebat, insanum esse eà à Diis petere, quæ in nostra essent potestate; dum scilicet pro obtinenda bona valetudine Deum oramus; deinde nos cibo, potúque ingurgitamus. His omnibus sacræ Scripturæ auctoritatem subnectamus. Eaclesiastes *cap. 37. Noli,* inquit, *avidus esse in omni epulatione, & non te effundas super escam, in multis enim cibis erit infirmitas, & aviditas appropinquabit usque ad choleram: propter crapulam multi obierunt, qui autem abstinens est, adjicit vitam.*

Idipsum exemplis luculentis confirmari potest. Sanctus Paulus primus Eremita, referente Divo Hieronymo *in ejus vita*, ad annos 115. ætatem produxit, ex quibus centum egit in Eremo, quadraginta quidem primos cum paucis dactilis, & haustu aquæ; reliquos verò postquam dactili defecissent, pane dimidio, quem corvus ei quotidie subministrabat. Sanctus Antonius, teste Athanasio vixit annos 105. ex quibus 90. egit in Eremo, solo pane, & aqua corpus sustentans, quib9 interdum aliquid oleris addebat in extrema senectute. Arsenius, præceptor Ardij Imperatoris vixit annos 120. quorum 55. transegit in deserto, abstinentiâ mirabili. At nostro seclusò Ludovicus Cornarus, Nobilis Venetus, cùm ad 35. ætatis annum vitam insalubrem duxisset, sic et multis remediis frustra usus esset, variis frequenter morbis conflictatus: tandem consilio cujusdam Medici solâ diætâ morbos illos oppugnare cœpit; cibi & potus quantitatem sensim imminuens, donec ad uncias quatuordecim cibi computando panem, carnes, ova, & alia quævis edulia, & sexdecim potus ad singulos dies pervenisset; in quo regimine perseverans, vitam incolumem, & à morbis liberam, atque vegetam ultra centesimum annum produxit; ut ipsemet

met teſtatur *in libello, de vita ſobriæ commodis* inſcripto, ab eo Italicè edito, qui poſtmodum in Latinam, & Gallicam Linguam converſus eſt. Ex quibus colligere poſſumus, ciborum parcimoniam non ſolùm ad ſanitatem in eodem ſtatu conſervandam; ſed etiam profligandos morbos contumaces, & diuturnos maxime conferre. Poſtquam enim calor nativus paucam illam alimentorum quantitatem citò concoxit; poſtmodum circa humores ſuperfluos occupatur, eóſque digerit, diſſipat, & per varia corporis emunctoria ſenſim eliminat, ut tandem corpus purum, & à cauſis morbificis liberum evadat. Perſeverando autem in eodem victus regimine, corpus ab omnibus morbis liberum redditur, ſaltem ratione cauſarum internarum, quarum congeries ab eodem præcavetur. Si verò à cauſis externis corpus offendatur, multò minor læſio conſequitur, quia corpus ſuperfluitatibus vacuum magis reſiſtit. Unde videmus in magnis mutationibus temporum, v.g. quando à conſtitutione auſtrina, calida, & humida, ſubita & repentina fit mutatio in Aquiloniam, frigidam & ſiccam, multos homines affici catharro, pleuritide aut peripneumonia, in quorum ſcilicet corporibus morboſus apparatus latitabat, alios verò minime, quorum ſcilicet corpora magis vacua ſuperfluis humoribus reperiuntur: & ſi tales homines interdum cauſarum externarum vehementiâ in aliquem morbum præcipitentur; citiùs liberantur, ob paucitatem cauſæ internæ ab externa commotæ, quæ ideò facile vincitur, ac reſolvitur.

Præterea, ſi exacta illa diæta morbos incurabiles auferre nequit, eos tamen multò leviores, & tolerabiliores reddit, facitque ut ægri cum iis diu vivere poſſint. Sic multos quotidie videmus cum ulcere pulmonis, cum ſcirrho hepatis; vel lienis, cum calculo in renibus, aut veſica, diu vitam producere. Sic teſtatur Ariſtoteles *in problematis*, quendam fuiſſe ſuo tempore Philoſophum, Hærodicum nomine, qui cùm tabe laboraret, tamen arte τῆς διαιτητικῆς ad centeſimum annum pervenerat.

Vulgo *objici* ſolet multos ad extremum ſenium pervenire, qui multis cibis quotidie ſeſe ingurgitant. *Reſpondemus*, rariſſimos eſſe illos & eximio partium robore, ac temperamento præditos, qui ſi ſobriè viverent, vitam diutiùs protraherent, & ad animi actiones meliùs diſpoſiti eſſent. Neceſſe eſt enim eos, qui non frugaliter vivunt, multis pravis humoribus impleri, & ſæpe morbis tentari, nec poſſe ſine detrimento valetudinis, arduis mentis functionibus diu intendere: tum quia in illis tota vis naturæ, & ſpirituum, concoctioni ciborum mancipata eſt; à qua ſi violenter per animi contentiones abſtrahatur, prava fiet cōcoctio, & multæ naſcentur cruditates: tum quia illis opus eſt crebrâ corporis exercitatione, vel medicamentis, quibus corpus expurgetur: atque adeò etſi diu videantur vivere corpore, tamen animo, & ingenio parùm vivunt, cùm exiguo tempore ad functiones animi ſint idonei, & major pars temporis debeat impendi obſequio corporis. His adde, quòd ſi aliquando contingat, eos qui fortiori naturâ præditi ſunt, diu vitam producere, licet plurimis cibis ſeſe ingurgitent; nullum tamen unquam videre eſt ex iis qui debilioris ſunt naturæ, tali victu utentem, qui ad ſenectutem pervenire potuerit. Contra verò ſi temperate vivant longiùs vitam producunt, quàm robuſti intemperate viventes.

Moderata autem, & neceſſaria ciborum quantitas regulâ generali determinari nequit, cùm diverſitas temporum, ætatum & temperierum eam multùm evariet.

Hoc theoremate oſtenditur Ludov. Cornari exemplum ſuprà propoſitum quibuslibet hominibus tanquam exemplar imitandum objici non debere. Multi enim homines reperiuntur robuſto, ac valido calore nativo præditi, qui à tam parco victu maxime læderentur. Scribit enim Hippoc. *Aphor. 5. lib. 1.* tenuem victum, eúmque admodum exquiſitum paulò pleniori eſſe periculoſiorem; quia facilius eſt cauſis replentibus ſubvenire, quam exhauſtum humidum primigenium, & exhauſtas partes ſolidas, alimento reficere. Victus ratio triplex inſtituitur ab Hipp. & Galen. *tenuis*, quæ vires imminuit, *mediocris*, quæ conſervat; & *plena*, quæ auget. Tenuis nunquam ſanis, ſed ægris tantùm competit. Nam *ſicut ſanis cibus robur eſt, ita ægrotanti morbus: & impura corpora quò plus nutries, eò magis lædes.* In ſanis verò ſemper ſervandum eſt naturæ robur, vel augendum alimentis, non frangendum; quod in ægris non poteſt fieri, quia victus mediocris vires conſervans in ſanis, eas imminuit in ægris, morbum agendo; quia quò magis nutrias, eo magis lædas. Tam exacta igitur victus ratio, qualis à Cornaro obſervata eſt omnibus hominibus convenire non poteſt, ſed tantum iis qui valetudinarij ſunt, & calorem nativum habent admodum debilem multis cibis concoquendis minime capacem: tum etiam iis qui corpus habent multis humiditatibus refertum: inedia enim corpus exſiccat: ac deniq; iis qui parum exercitiis indulgent, & vitam agunt ſedentariam: ſimulque contemplationi, aut magnis animi contentionibus dediti ſunt. Nonnulla tamen theoremata ſtabiliri poſſunt, quibus unuſquiſque ſibi convenientem ciborum copiam circumcirca determinare poterit.

Primum Theorema eſt? *Nunquam bene ſano ad ſatietatem eſſe comedendum, ſed à menſa, vigente adhuc appetitu, eſſe recedendum.*

Hoc theorema reſpondet *Aphor.* Hipp. *ſuprà citato, non ſatiari cibis*; in bene valentibus enim viget appetitus, donec ventriculus valdè repletus ſit, quæ repletio admodum noxia eſt, ut ſuprà monuimus.

Secundum theorema eſt. *Si tantum ordinariè ſumas cibi & potus ut poſtea ſentias torporem quendam, gravitatem, & laſſitudinem corporis, cùm antea eſſes agilis, & alacrior, ſignum eſt menſuram congruentem excedi; & quantitatem alimentorum eſſe minuendam; donec prædicta incommoda non amplius appareant.*

Tertium theorema eſt. *Si à paſtu parum aptus ſis actionibus mentis, ut ſtudio, meditationi, aut contemplationi, aliiſq; tum animi, tum corporis functionibus; perſpicuum eſt, te juſtam menſuram excedere.*

Quartum theorema *deſumitur ab* Hipp. 3. *de diæta, ubi ſigna repletionis proponit; quæ quidem repletio ex nimia alimentorum copia procedit; & ideò minuenda eſt. Imò verò ſi multum exuperet, ut morbum minari videatur; cùm victus parſimonia nonniſi lentè humores ſuperfluos conſumat; evacuationibus confeſtim auferēda eſt.*

Signa ergo repletionis ab Hippocrate *propoſita hic ſummatim deſcribenda ſunt, juxta ſemeiotices noſtræ methodum, ut meliùs percipiantur, in ordinem à nobis redacta. Talia igitur ſunt capitis dolor & gravitas, ſomni longiores, & perturbati inſomnia turbulenta, ut videntur homo cùm aliquo pugnam committere; ſomnus etiam diurnus præcipuè poſt paſtus. Segnities totius corporis laſſitudines & dolores vel toto, vel aliqua parte. Appetitus dejectio, aut imminutio; cruditates in ventriculo; ructus acidi, vel nidoroſi, alvi conſtrictio, aut tarditas inſolita. Deſtillationes frequentes; nares à cœna repletæ, è quibus tamen nihil aut parum emungitur, manè cùm exerceri incipiunt, multum emungitur & expuitur. Flatuum copia præter conſuetudinem, alvi profluvia interdum à corruptis alimentis, & interdum dyſenteria.*

Quin-

Quintum theorema est. *Ab inordinata vivendi ratione non est immediatè transeundum ad exactam regulam, sed in sensim faciendum minuendo modicis subtractionibus consuetam quantitatem, donec ad eam perveniatur mensuram, quæ non ampliùs corpus gravet, aut animi functiones offendat.*

Hoc theorema fulcitur *Aphorismo* Hippocratis *51. lib. 2.* *Plurimùm atque repente evacuare vel replere, refrigerare, vel calefacere, sive quovis alio modo corpus movere; periculosum, omne enim nimium naturæ inimicum, sed quod sensim futurum est; cùm aliàs, tum cùm ab uno alterum transitus fit.*

Ad quantitatem discretam spectat ciborum varietas, quæ sanitati noxiosissima est. Cùm enim diversorum ciborum diversa sit natura, fit ut alij cleriùs, & alij tardiùs conficiantur. inde prava sequitur concoctio. Si enim, cibi concoctu faciliores, postquam perfectè concocti sunt ulteriùs in ventriculo detineantur, corrumpuntur citissimè: Si verò quamprimùm concocti sunt ad intestina detrudantur: reliquos cibos nondum concoctos simul abripiunt, unde cruditates emergunt.

Hoc theorema intelligendum est de varietate ciborum, natura, & temperie plurimùm inter se discrepantium. Nullum enim est inconveniens, in una & eadem mensa, pullos, pipiones, perdices, aliásque carnes delicatiores comedere: sed si carnes cum piscibus, oleribus, fructibus, aliísque eduliis heterogeneis misceantur, prava inde sequitur concoctio, Hippocrates *lib. de flatibus.* *Dissimilia*, inquit, *seditionem movent*, aliáque celeriùs, alia tardiùs, & ægriùs concoquuntur. Et Seneca eleganter: *Diversa cibaria inquinant, & non alunt.*

CAPUT IV.

De Qualitate alimentorum.

Alimenta ratione qualitatis, vel temperata sunt, vel intemperata.

Temperata dicuntur, in quibus nulla qualitas manifesta superat: & illa omni hominum generi, præsertim vero temperatis conveniunt. Ex eo genere sunt panis, & carnes, quas euchymas nominavimus: & illa simpliciter Alimenta *vocantur.*

Intemperata sunt, quæ manifestâ aliquâ qualitate nos immutant, & Alimenta medicamentosa *dicuntur.*

Illa autem alimenta medicamentosa, corpora nostra immutant calefaciendo, refrigerando, humectando, vel exsiccando; obstruendo, vel aperiendo; alvum laxando, vel constringendo; semen vel lac generando.

Manifestè calefaciunt, vinum, piper, & alia aromata, cepa, allium, portum, nasturtium, hyssopus, mentha, petroselinum, & salsa omnia; eadem etiam exsiccant. Refrigerant verò panis ex farina hordei, aut secalina, acetum, lactuca, portulaca, acetosa, cucurbita, cucumeres, melones, & fructus hortarij; quæ etiam humectant, si acetum excipias. Obstruunt alimenta crassa suprà enumerata, & reliqua ejusdem generis: quæ maximè vitanda sunt omnibus hominibus, quia omnes ferè morbi fiunt ab obstructione. Aperiunt obstructiones aromata prędicta, apium, petroselinum, capparis, asparagus, pastinaca sylvestris, fœniculum marinum, cicera rubra, & alia quamplurima. Semen & lac generantia ex materia medica desumenda sunt: in qua etiam multò plura prædictis facultatibus prædita reperiuntur, præter ea quæ suprà, tantùm exempli gratiâ, proposita sunt.

CAPUT V.

De Ordine alimentorum.

Si ultimum theorema, cap. 2. propositum, ritè observetur, ut sc. ciborum varietas in una, & eadem mensa, tanquam noxia, vitetur; huic capiti nullus erit locus; sed quia hominum intemperantia strictioribus vivendi legibus submitti non vult; cogimur etiam præcepta docere, quibus noxam illius imminuere valeant.

Communis igitur, atque generalis circa ordinem regula habenda est, ut alimenta tenuia, liquida, concoctu facilia, laxantia, & quæ facilè descendunt, priùs assumantur; crassa verò solida, concoctu difficilia, & astringentia posteriùs.

Hoc theorema desumitur à Gal. 2. *de Alim. facult. cap. 2. & 3. de victus rat. in morbis acutis, text. 22.* Et ratio idipsum maximè confirmat. Nam quæ celeriùs concoquuntur, qualia sunt humida, & liquida, citiùs è ventriculo descendunt: & si diutiùs retineantur postquam concocta sunt, facile putrescunt. Adde quòd, postquam illa concocta sunt, & ad duodenum detrusa, reliquis nondum concoctis locum cedunt, ut ad fundum ventriculi devoluta, meliùs concoquantur.

Quamvis autem hæc doctrina receptissima sit, nonnulli tamen contrarium probare conati sunt: ex eo quòd solida & dyspepta alimenta majori calore indigent, qui talis est in fundo ventriculi magis carnoso: atque adeò priùs ingesta eadem temporis distantiâ concoquentur, quâ eupepta superiorem partem minori calore præditam occupantia. Verùm, non tanta est in superiori & inferiori ventriculi parte caloris differentia, ut in unâ eupepta, in aliâ dyspepta eodem tempore concoqui valeant. Sed potiùs dicendum est, alimentum in ventriculo eandem sedem toto concoctionis tempore non servare, quam, dum ingesta fuerunt, obtinuerunt: sed per coctionem, quæ elixatione fit, simul commisceri: cùm caloris sit congregare homogenea: & constat experientiâ, chylum uniformem, & omnibus suis partibus similem, ex omnibus alimentis generari: adde quod potus, qui per prandij, & cœnæ decursum, partitis vicibus ingeritur, exactè cibis miscetur, quod etiam de jusculis, aliísque liquidis alimentis dicendum est. Non est igitur magni momenti hæc regula ciborum ordinem spectans. Sed multò majoris momenti est, huic ciborum varietati non indulgere, cùm unicus cibus, aut saltem plures valdè analogi, simul rite concoquantur, nullúmque cruditatis metum inferant, si modicâ quantitate sumantur. Asserendum tamen est, alimenta humida, & laxantia priùs assumpta ventriculi tunicas laxare, & alvum molliorem reddere, contrà verò astringentia eandem comprimere, si priori loco sumantur.

In principio mensæ jusculum, aut offa, aut quodvis aliud alimentum actu calidum sumatur. Nunquam tamen pastus à potu est inchoandus.

Huic theoremati repugnare videtur vulgaris ille versiculus scholæ Salernitanæ:

Ut vites pœnam, de potibus incipe cœnam.

Ille

Ille tamen non intelligendus eſt de potu aquæ, & vini, alioqui purè, & ſimpliciter reiiciendus eſſet; ſed de alimento liquido audiendus eſt: in quo ſenſu etiam Hippocrates nomen potus uſurpavit *Aphor.11.ſect.2.* ubi *facilius eſt*, inquit, *impleri potu quàm cibo*, per potum intelligit liquidum alimentum, quod potu hauritur, quale febricitantibus vulgò exhiberi ſolet, idque alibi victum humidum appellat. Illa ſiquidem faciliùs concoquuntur, & diſtribuuntur, ſicque facilè corpus impletur, ac reficitur. Potus autem ordinarius, qui ex aqua & vino componitur, priori loco aſſumptus, crudus rapitur à venis, præſertim exiſtentibus famelicis, nervóſque ferit, maximè ſi vinum bibatur. Nam aquam bibere ante paſtum, iis qui ventriculum habent calidum, & ſitibundum, præcipuè æſtatis tempore, incommodum non eſt: illa enim aqua citò rapitur ab hepate ſitibundo, unde ipſi refrigerium aliquod accedit.

Neque obſtat veterum conſuetudo, à quibuſdam allata, quæ apud Athenæum reperitur *lib.4. Dipnoſophiſt.* ubi refert, donatas fuiſſe convivis aſſidentibus argenteas phialas viginti, quibus evacuatis, panem demum carnéſque appoſitas eſſe. Idem *loco citato* frugalitatem deſcribens Cleomenis Lacedæmoniorum Regis, notat convivis datum eſſe cyathum unum ante cœnam. Hæc bibendi ratio προπόματα, καὶ προποτισμὸς vocabatur. Apud Latinos etiam hic mos obſervatus fuit, quemadmodum refert Plinius *lib.12. cap.22.* Tiberio Claudio principe ante annos 400. inſtitutum, ut jejuni biberent, potuſq; vini cibos antecederet. Verùm prava fuit & damnoſa illa conſuetudo, in conviviorum luxu, non apud homines ſobrios uſitata. Quod ipſe Plinius innuit inquiens, hunc morem introductum fuiſſe externis artibus, & placitis quorumdam Medicorum novitate aliqua ſeſe commendantium. A Plutarcho etiam improbatur *lib.8. ſympoſ. quæſt. 9.* ubi inter cauſas novorum morborum προπόματα recenſet. *Antiqui, ait, ne aquã quidem biberunt antequã comediſſent: nunc ante cibum captum vino oppleti, humectato, & fervente corpore, cibum aggrediuntur.* Saluberrimũ autem eſt ante potum cibos ſolidos aſſumere, donec ſitis excitetur, eoſque actu calidos, ne calorem ſtomachi offendant, ut ſint veluti fundamentũ ſtabile totius paſtus.

Paſtum verò potu claudere inconveniens non eſt.

Non eſt res magni momenti, ſi paſtus potu, vel cibo claudatur; ſed hoc tantùm advertendum eſt, ne nimiâ copiâ potus ingeratur, fluctuationem enim in ventriculo efficeret. At ſi in fine paſtus ſitis aliqua ſuperſit commodè potus aſſumitur. Celſus optimum eſſe aſſerit in fine paſtus aquæ frigidæ parùm aſſumere, quod à ratione alienum non eſt, illa enim ſtomachi orificium frigiditate ſuâ leviter conſtringit, calorem cogit antiperiſtaſi, & vaporum aſcenſum prohibet, quemadmodum experientia docet, gravem quorumdam edulio-rum halitum, ut ceparum, alliorum, caſei antiqui, & ſimilium aquæ frigidæ potu in fine menſæ, prohiberi, aut plurimùm imminui ut proinde aquam potius & cerevi-ſiam poſt caſeum &c. ſumant doctiores.

CAPUT VI.

Tempus & horam ſumendi alimenti à conſuetudine deſumere oportet. Si quis enim bis aut ter in die, & ſtatis horis alimenta ſumere conſueverit, & cum his benè habeat; in eo modo perſeverare debet, donec aliquid contingat, quod eum immutare cogat.

NOn poteſt certa regula ſtatui circa cibandi tempus, ſed illud imprimis à conſuetudine deſumendum eſt; cui natura tantoperè inhæret, ut adventante horâ prandii, in bene ſanis, ventriculus plurimùm appetat, & novum famelicus appetat alimentum. Quâ horâ prætergreſſa languet plurimùm appetentia, & fames dejicitur.

Adventante verò prandij aut cœnæ horâ, neceſſe eſt ut appetitus vigeat, & cibus in priori paſtu ingeſtus optimè concoctus fuerit, alioqui ſatius eſt horam illam differre, aut paſtum omninò intermittere, aut pauciſſimã alimentorum copiam aſſumere.

In eo univerſum hæc regula verſatur ut cibus non aſſumatur, antequàm prior anteà ingeſtus, ſit omnino concoctus, & ad inteſtina detruſus; nunc enim appetentia redintegratur, & coctio poſtmodùm egregiè perficitur. Si verò cibus aſſumatur priori nondum concocto, malè concoquetur, & inſignem cruditatem pariet. Hoc tantùm in iis habet locum, qui caſu alio quo extraordinario, ut in convivio lautiori, ſeſe præter modum epulis ingurgitarunt: nunc enim ſaluberrimum eſt ſequentem paſtum omninò præſcindere; aut unico hauſtu vini diluti; & tantillo cibo abſolvere. Si enim in victu ordinatio illud contingeret, ut horâ paſtus ordinaria appetentia non vigeret, & alia non dum concocti prioris cibi ſigna apparerent; indicio eſt, nimiam alimenti copiam aſſumi; eamque eſſe minuendam.

Cum autem tempus aliquod ſumendi cibi univerſim præſigi debeat, quod majori hominum parti conveniat, ſtatuimus bis in diem cibũ ſumere conveniêntiſſimum eſſe. Frequentiores enim epulæ cruditatis metum afferunt. Jejunia verò longiora corpus debilitant, & pravos humores ad ventriculum deducunt unde multi affectus exoriri poſſunt.

Maximâ pars hominum prandio, & cœnâ contentâ eſt: multi tamen ientaculum addunt, alii etiam merendam; quod præcipuè pueris, & ſenibus convenit: illis, quia ut docuit Hipp. *Plurimùm habent calidi innati, & plurimo egent alimento.* His verò, quia cum habeant calorem debilem, paucum alimentum ſingulis vicibus ingerere debent, ut benè concoqui valeat, & illud frequentiùs aſſumendum, ut toti corpori nutriendo ſufficere poſſit. Iejunia verò longiora picrocolis præſertim noxam afferre ſolent, quia ventriculus vacuus biliosis impletur humoribus; qui cardialgias, colicas bilioſas & alios affectus pariunt. Cæteris autem hominibus ventriculus vacuus non habens quod concoquat, à vicinis locis trahit quod invenit, ſicque pravis impletur humoribus, qui etiam multorum morborum cauſa eſſe poſſunt. Satiùs ergò eſt in ſingulis paſtibus quantitatem ciborum minuere, quàm poſt lautas epulas longum jejunium exercere.

Cœna in nonnullis optimâ ſanitate præditis, & in florenti ætate conſtitutis, prandio æqualis aut largior eſſe poteſt. At in reliquis omnibus parcior eſſe debet.

Nulla res in tota arte magis controverſa reperitur; quàm ubi quæritur, an cœna prandio largior eſſe debeat, an contra; quæ aliam etiam graviſſimam quæſtionem includit: an coctio meliùs noctu quàm interdiu, in ſomno meliùs quàm in vigilia perficiatur. Utrinque enim authoritates, & rationes efficaciter militent;

Ac primùm cœnam largiorem eſſe debere, probatur ex Hippocrate 3. *de diæta*; ubi hyeme ſemel tantùm in die cibum ſumere præcipit, niſi quis ventrem valde ſiccum habeat. Quod ſi id fieri minime poſſit,

modicum prandere jubet. Vnde facilè colligitur per unicum illum paſtum, quem hyeme præcipit Hippoc, cœnam eſſe intelligendam.

Celſus verò Hippocratem ſequutus, *Hyeme*, inquit, *oportet ſemel in die cibum capere, niſi venter nimis aſtrictus ſit.* Poſteà addit: *ſi prandeat aliquis, utilius eſt exiguum aliquid, & ipſum ſiccum, ſine carne, ſine potione ſumere.*

Galenus 7 *meth. cap. 6.* cœnam prandio liberaliorem eſſe debere, diſertè pronuntiat: rationem addit, quòd cibum veſpertinum ſequatur quies; & ſomnus, ac tempus diuturnius, ac duplum ferè ad illud quod inter cœnam & prandium intercedit. Ex his Galeni dictis triplex ratio elici poteſt.

Primò, In quiete corpus non movetur, nec agitatur; ita ut cibus in ventriculo aptè reſideat, non fluctuet, non dimoveatur; ſicq; melius concoquitur, quia concoctio indiget quiete.

Secundò, In ſomno, cùm animales ſpiritus magna ex parte ferientur; vitales, & naturales fortiores ac vegetiores evadunt, unde melius fiunt concoctiones.

Tertiò, Cùm duplum ſit tempus à cœna ad prandium, duplum debet eſſe alimentum.

Quartò, His addit Gal. exemplum athletarum, qui multas carnes comedebant in cœna, in prandio verò ſolùm panem. His Galeni rationibus ſequentes adduntur.

Quintò, Noctis frigiditas cibi concoctionem juvat, Hæc enim perinde ut hyems, ventres calidiores reddit, calorem pellendo ad interiora, ut melius coctionem perficiat.

Sextò, In ſomno calorem concentrari probatur; tum autoritate Hippocratis 7. *Epidem ſect. 4.* dicentis, vigilantem calidiorem eſſe circa exteriora, frigidiorem circa interiora, dormientem contrà: tum ex pulſu, ac reſpiratione validiore in ſomno, quàm in vigilia.

Contrà verò prandium largius eſſe debere, ſequentibus autoritatibus, & rationibus conficitur.

Autoritates deſumuntur ab Actuario, & Avicenna, qui præcipiunt, cibum in tres partes eſſe diſtribuendum, & duas ſumendas eſſe in prandio, tertiam verò in cœna: quibus accedunt ſcholæ Salernitanæ verſiculi.

Ex magna cœna ſtomacho fit maxima pœna.
Vt ſis nocte levis, ſit tibi cœna brevis.

His rationes validæ ſubnectuntur.

Primò. Inter prandium, & cœnam ſeptem vel octo tantum horæ intercedunt; inter cœnam verò & prandium circiter ſexdecim. Si verò per ſomnum coctio melius perficeretur, circa mediam noctem illa abſoluta eſſe deberet, & ſtatim fames urgere. At contra videmus manè è lecto ſurgentes minùs fame tentari, quàm ante cœnam; unde facile videre eſt coctionem tardiùs perfici in ſomno quàm in vigilia.

Secundò, Somnus à prandio facit in non aſſuetis, ut horâ cœnandi appetitus non vigeat, & ventriculus cibis gravatus ſentiatur, quod oſtendit coctionem imperfectius fieri in ſomno. Si enim ſomnus coctionem adjuvaret, eſſet utilior omnibus.

Tertiò, vigilantes fame laborant, unde Hipp. 6. *Epidem ſect. 4. Aphor. 20. aqua vorax, vigilia vorax.* Sic qui noctu præter ſolitum vigilant; citiùs famem percipiunt Sic vinum, & oleum exprimentes; quia perpetuò vigilant, multùm, & frequenter comedunt.

Quartò, ſi per ſomnum melior fieret concoctio, ſtatim à paſtu eſſet dormiendum; quia tunc cibus ſolidior majori ventriculi actione indiget, & primarum horarum actio difficilior eſt quæ tamen vigilando tranſigitur, alioqui ſtomachus gravatur.

Quintò, Qui ventriculum habet debilem, & βραδυπεψίᾳ laborant, magis torquentur noctu poſt primum ſomnum, quàm interdiu poſt meridiem; quo arguitur coctionem difficiliùs perfici in ſomno.

Sextò, Celſus præcipit in longis diebus ſatius eſſe meridiari ante cibum, cuius rei non poteſt eſſe alia ratio, niſi quia ſomnus coctionem retardat.

Septimò, Per ſomnum calor recurrit ad ſuos fontes, reliquæ verò partes illo magis deſtituuntur, quàm in vigilia: per vigiliam verò ad omnes partes magis diffunditur. Ergo minor eſt calor in ventriculo per ſomnum, quàm per vigiliam.

Octavò, Interdiu calor Solis coctionem adjuvat. Sol enim ex Ariſt. 2. *Phyſ. 2.* eſt vitæ principium. E. Concoctio diurna duplex habet calidum, nocturna verò minimè.

Nonò, Situs ventriculi in vigilantibus magis facit ad concoctionem quia erecta figura facit, ut cibi meliùs deſcendant ad fundum ventriculi, qui carnoſior eſt, cubantibus verò latera ventriculi magis attingunt, unde os illius non ſufficienter clauditur. Hinc fit, ut ſomnus meridianus minus noceat, ſi ſedendo capiatur, quàm cubando.

Decimò, Pituita, quæ interdiu per nares, & ſputum rejicitur, noctu in ventriculum defluit, & coctionem retardat, quo incommodo carent vigilantes.

Denique experientia huic veritati maximè favere videtur: ſiquidem pauciſſimi homines reperiuntur, qui liberè non fateantur, ſe à leviori cœna longè meliùs habere, & Cardanus teſtatur, ſe multos interrogaſſe, qui ad centeſimum annum pervenerant, & omnes parciori cœna uſi fuerant. His addere poſſumus Telephi Grammatici exemplū à Gal. relatum, 5. *de ſanitate tuenda*; qui ad annum ferè centeſimum acceſſit, Illius autem verba ita ſe habent: *Mel crudum alica cum aqua cocta, permixtum edebat horâ diei tertiâ fermè ſeptimâ prandebat, oleribus primò ſumptis, inde piſcibus ſaxatilibus, aut avibus. Veſpere autem pane cum vino permixto contentus erat.*

Nos igitur poſterioris ſententiæ rationibus, & multò, magis quotidianâ experientia convicti, cenſemus cœnam prandio parciorem eſſe debere. Concedimus tamen (ut in *theorem.* dictum eſt) eos qui perfecta fruuntur valetudine & ventriculum habent validum, poſſe aut æqualiter cum prandio, aut etiam copioſius cœnare: modo tota utriusque paſtus quantitas mediocritatem non excedat: in iis enim, & noctu interdiu & optima fit concoctio. Et hîc locum habet ſententia Celſi, *Homo benè ſanus nullis ſeſe debet obligare legibus.* Imò verò in debiliori etiam conſtitutione, ſi quis pauco utatur alimento, & minimam illius quantitatem ſumat in prandio, poterit ſine dubio lautiùs cœnare; ut tota ciborum quantitas quæ unâ die ſumitur, corporis nutritioni ſufficiat. Sed ſi hodiernorum hominum morem intueamur, qui in prandio comedunt ad ſatietatem, certum eſt eos maxime gravari, ſi in cœna adhuc largiùs comedant, & tunc verificatur ille verſiculus ſcholæ Salernitanæ ſuprà citatus.

Ex magna cœna ſtomacho fit maxima pœna.
Vt ſis nocte levis, ſit tibi cœna brevis.

At præcipuè locum habet hoc theorema in iis, qui fluxionibus, & catharris obnoxii ſunt. Noctu ſiquidem humor pituitoſus è cerebro defluit in ventriculum, & coctionem perturbat. Contrà verò, ſi paucus in coena cibus aſſumatur, pituitoſus humor conſumitur à calore nativo, nec tam facilè multiplicatur, ut in copio-

copiosè cœnantibus: cùm ex illa alimentorum copia, multi vapores persomnum in cerebrum exhalent. Et ita affecti post levem cœnam placidè dormiunt; si verò lautiùs cœnaverint, somnum habent inquietum, & interruptum, ita ut eorum maxima pars in cæna parcè comedere, nonnulli etiam à cœna planè abstinere cogantur. Hinc sapienter dictum à Manardo, *Epist.* 4.*lib.* 6:

Exiguam cœnam capiti, & oculis conferre.

Ut autem veritas ista clariùs elucescat, autoritatibus, & rationibus in contrarium allatis satisfaciendum est.

Ac *primùm* ad Hippocratis, Celsi, & Galeni auctoritates dicimus, ex iis quidem convinci, morem apud Antiquos fuisse parum comedere in prandio, multum verò in cœna. Attamen cùm parcissimè pransi essent, majorem cibi copiam in cœna ferre potuerunt. Interim ille cibus in cœna ingestus longiore tempore ad coctionem opus habuit, quàm si in prandio sumptus fuisset. Nostris autem temporibus cùm prandium lautius esse soleat, Antiquos in cœna imitari non possumus. Et meliùs procul dubio sese gessissent Antiqui si quod in cœna ingerebant in prandio sumpsissent, & quod in prandio sumebant, cœnæ loco habuissent. Adde quos non eadem erat apud Antiquos hora cœnæ, quemadmodum apud nos: siquidem Romani cùm parcissimè pransi essent, satis manè, tribus horis ante Solis occasum cœnare solebant; ita ut coctio ferè peracta fuerit, antequam ad somnum sese componerent.

Ad *primam* verò *rationem* pro adversa sententia allatam *dicimus*, omnimodam quietem ad coctionem juvandam non esse utiliorem: siquidem motus levis, & moderatus à pastu, facit ut cibi in fundum ventriculi meliùs descendant, & calorem nativum aliquantulum excitat, ut faciliùs coctioni incumbere valeat, hinc vulgaris ille versiculus: *Post cœnam stabis aut passus mille meabis.*

Ad *secundam dicimus*, vitales quidem spiritus fortiores fieri in somno, sed non influere in ventriculum; & alias partes, eà copiâ quâ in vigilia, quæ per somnum retrahuntur ad suum fontem: in vigilia verò magis diffunduntur.

Ad *tertiam respondemus*, quòd duplum tempus inter cœnam, & prandium intercedens, duplum requireret alimentum, si coctio in utroque pastu æqualiter fieret. Sed cùm illa tardiùs à cœnâ perficiatur, ut à nobis demonstratum est, longius illud tempus fuit necessarium.

Ad *quartam dicimus*; Athletarum constitutionem non probari à Galeno 1. *Aph.* 3. & *in libro de bono corporis habitu*, & *in suasoria ad artes*: quinimò & brevis vitæ, & morbosæ illos accusat. Ad corpus quidem instaurandum, & impinguandū magis confert cibus in cœna sumptus, quia minor fit illius resolutio per somnum: sed copia superfluitatum, quæ inde emergunt, morbos producit. Hinc etiam convalescentes ex paulò lautiori cœna citiùs reficiuntur, sed majus recidivæ periculum incurrunt.

Ad *quintam*, & *sextam dicimus*: in somno quidem calorem concentrari, & ad suos fontes recurrere, nempe cor & hepar: Hinc meliores fiunt concoctiones in venis, & arteriis: unde nihil utilius somno ad coctionem pravorum humorum in febribus continuis perficiendam; & nihil magis impedit coctionem eorundem, quàm vigiliæ continuæ. Hinc etiam ebriosi crapulam edormire dicuntur quæ ex potu nimio in venis cumulata est. Sed coctionis quæ fit in ventriculo longè alia est ratio, quæ imperfectiùs exercetur; quando natura intenta est alimentorum antea concoctorum distributioni & pravorum humorum concoctioni; à quo opere vicissim non parum avertitur coctione ciborum; quæ fit in ventriculo, præsertim si illa magnâ copiâ ingerantur.

Hora prandii tempestiva, nempe duabus aut tribus horis ante meridiem, longè salubrior est eâ quæ ad meridem, aut ulteriùs differtur.

Ex prandio tempestivo tria lucramur. *Primò*, tempus longius usque ad cœnam; ut meliùs coctio perfici valeat. *Secundò*, quòd homo est frigidior, (quod in æstate potissimùm locum habet) illa autem frigiditas coctionem juvat. *Tertiò*, quod homo est robustior, quia vicinior somno præcedenti; ex quo multi spiritus geniti sunt, qui totum corpus robustius, & alacrius reddunt: Hinc passim videmus eos, qui diutissimè vixerunt, tempestivè cibum sumpsisse: contrà verò eos qui tradiùs pransi sunt, morbosos fuisse & brevioris vitæ.

CAPUT VII.
De præparatione Alimentorum,

Ciborum alii præparatione artificiali indigent, ut alendis corporibus nostris idonei reddantur: alii ab ipsa natura sufficienter præparantur; ut tales assumi valeant, quales nobis à natura exhibentur.

Prioris generis sunt carnes; pisces, & similia; posterioris, fructus fere omnes maturi.

Præparatio ciborum coctione potissimùm perficitur, idque tripliciter, dum scilicet elixantur, assantur; aut friguntur, seu torrentur.

Elixatio dupliciter fit, vel cùm res in aqua decoquuntur, & tunc idem elixationis nomen retinet, sicque hoc modo præparatæ carnes elixæ nominantur: vel ubi cum proprio succo lento igne decoquuntur, & carnes hoc modo paratæ, jurulentæ appellantur.

Scribit Celsus, carnes jurulentas magis alere quàm assas, & has magis quàm frixas. Addimus nos, elixas omnium minimè nutrire, quia bonam partem succi altibilis jusculo deposuerunt.

Magis tamen laudatur elixatio in vulgari usu familiarium, quia quod ex carne amittitur, in jusculo reperitur. Deinde cùm elixatione carnes molliores evadant; in ventriculo faciliùs dissolvuntur, & concoquuntur.

Assatio carnis vervecinæ meliùs procedit; si priùs malleo, aut pistillo ligneo contundatur, ut vulgò coqui, & ancillæ facere solent: sic enim tenerior redditur, & laxior evadit, ut à calore ignis melius penetrari valeat.

Reliquæ ciborum præparationes sanitati inservientes in particularibus eorum descriptionibus proponentur. Quæ verò ad lautitias, & conviviorum luxus spectant, ad coquos releganda sunt.

CAPUT VIII.
De consuetudine, & delectatione in alimentorum usu.

Cibi consueti, licet paulò deteriores, utiliores sunt insuetis aliquantulum melioribus.

Hoc theorema ab Hippocrate sancitum est, *Aph.* 50. *sect.* 1. qui sic habet: *Quæ longo tempore consue-*

sueta sunt,etsi deteriora sint insuetis, minùs molesta esse solent.

Consuetudo enim est altera natura, siquidem alimenta longo tempore consueta naturam immutant, eamque sibi similem reddunt. Per *Naturam* autem temperamentum intelligimus, quod redditur simile alimentis, quibus longo tempore uti consuevimus. Illius autem consuetudinis efficacia quamplurimis historiis ab autoribus relatis comprobatur. Nobis unicam proponere sufficiet, à Solenandro relatam, *Concilior. medicinal. sect. 5. consil. 15*: de quodam rustico, qui ad hospitale perductus, nullis remediis curari potuit. Tandem ex brevi morituro quæsivit Medicus quid peteret, & quâ victus ratione antea usus esset. Respondit, se planè ab isto cibo, & potu, syrupis, ac id genus aliis, ut & lecto quod nimis molle esset, planè abhorrere; cùm non dormivisset intra annos novendecim in lecto, atque usus fuisset, caseo, & similibus, & sub dio in stramine vestitus dormivisset. Medicus permisit ut unâ nocte in stramine dormiret, & uteretur sale, cœpis & aquâ frigidâ. Etsi verò arbitraretur cum inde citiùs moriturum: tamen postridie præter omnium opinionem eum foco adstantem invenit.

Consuetudinis autem ratio habenda est, non solùm circa substantiam ciborum, sed etiam circa qualitatem, quantitatem, & tempus exhibendi.

Hoc etiam theorema ab Hippocrate mutuatum est, qui *Aphor. 17. sect. 1. Et quibus*, inquit, *semel, aut bis, & quibus pluráne aut pauciora, & particulátim oporteat offerre considerandum. Concedendum autem aliquid tempori, regioni, consuetudini, & ætati.*

Quando cibi consueti deteriores, propter aliquam occasionem corpori noxam inferunt, commutandi sunt, & ad meliores transeundum est, modò id sensim & paulatim fiat. Omnis enim subita & repentina mutatio periculosa est.

Propter varias causas ciborum mutationes interdum necessariæ sunt; è quarum numero sunt morbi, qui à cibis consuetis foveri vel augeri possunt: ætas quæ jam provecta cibos concoctu difficiles ita subigere non potest, ut in juventute solebat, & alia quamplurima: si igitur propter aliquam causam, necessarium videatur victus rationem mutare, id sensim & paulatim faciendum est, Quod docuit Hipp. *Aph. 51. sect. 2. Plurimùm, inquit, atque repente evacuare, vel replere vel calefacere, vel refrigerare, sive quovis alio modo corpus movere periculosum, omne enim nimium naturæ inimicum, sed quod paulatim futurum est, cùm aliàs, tum cum ab altero ad alterum transitus fit.* Id ipsum multis exemplis confirmari potest, sed instar omnium sit historia Dionysii Siciliæ tyranni, qui ebrietati, & luxui valdè deditus fuerat. Cùm verò ab hoste aliquando obsideretur, & necessitate coactus à solita potandi consuetudine sibi desistendum esse animadverteret, subitò ab ea abstinuit, quod cùm aliquandiu fecisset, tabifico morbo corripi cœpit, nec eo liberari potuit, priusquam ad pristinum potandi morem, ebrietatemque rediisset. Quod si sensim & paulatim pravam illam consuetudinem deseruisset, nihil incommodi passus esset.

Illi cibi semper præferendi sunt, quibus aliquis maximè delectatur, etiamsi paulò deteriores sint iis quos aliquantulum aversatur.

Hoc docuit Hippoc. conceptis verbis, *Aphoris. 38. sect. 2.* in hunc modum: *Paulò deterior cibus & potus, qui tamen sit suavior, melioribus quidem sed minus suavibus anteferendus.* Qui enim cum voluptate cibi assumuntur, eos ventriculus avidius amplectitur, promptiusque & expeditius concoquit. Contrà eos qui displicent, aversatur; quo fit, ut neque avidè illos amplectatur, neque probe conficiat. Ex hoc Hippoc. Aphorismo multi assentatores sibi patrocinium quærunt, qui ut ægrotantibus gratificentur, omnia ab iis expetita liberaliter concedunt. Verùm ij turpiter errant, & à Gal. damnantur *lib. 12. method. cap. 1. Quemadmodum*, inquit, *crudelis hominis officium facit, qui unà cum morbo vitam quoque homini aufert; sic qui cubantis deliciis perpetuò subscribit, ejusque voluptatem, non sanitatem pro meta gerendorum habet, adulatoris.* Et, 1. *meth. cap. 1.* graviter in istos adulatores invehitur, *qui frigidam exhibent, si hanc ægri poposcerint, qui lavant Cum jusserint; qui nivem vinumque porrigunt, quando hæc postulårint; qui denique quidquid optarint, mancipiorum ritu faciunt. Contra quàm veteres illi Medici ab Æsculapio oriundi, qui tanquam duces militibus, & ut Reges subditis, imperarunt; nequaquam verò Getarum, Tibiorum, Phrygum, & Thracum emptitiorum more, parere & obsecundare voluerunt.*

Ut igitur certa quædam mensura statuatur eorum, quæ ægris concedi possunt consulendus Hipp. *6. Epid. sect. 4.* ubi sic loquitur: *Hæc sunt in quibus gratificandum est ægris, ut scilicet cibus ac potus pure conficiantur; grata sint etiam quæ viderint, & mollia quæ attigerint, sed non admodum lædant, & facilè reparabilia sint, veluti frigidæ exhibitio, ubi opus fuerit illa & alia.* Ubi hæc verba præcipue notanda sunt, *quæ non admodum lædant, & facilè reparabilia sint*: Si enim ea quæ ab ægris expetuntur, satis insignem noxam inferre valeant, prorsus abdicanda.

CAPUT IX.

De Victu singulis ætatibus congruo.

Victus puerorum ad frigidum & humidum inclinare debet. Et ideo vinum illis inimicum est.

Cùm puerorum corpora multo calore prædita sint, victu refrigerante opus habet. Hinc vinum illis noxium est, quia calorem auget, & præterea caput eorum multo halitu replet, quâ ratione iis interdicitur a Galen. 1. *de sanit. tuenda cap.* 9. & Plato 2. *de legibus* præcipit, ne pueris usque ad duodevigesimum annum vinum concedatur; *quia*, inquit, *ignem igni addere non oportet*. Humidum verò cibum illis competere docuit Hippocrat. *Aphor. 16. sect. 1. victus humidus febricitantibus convenit, maximè verò pueris.* Et ratio idipsum suadet. Cùm enim in hac ætate corpus admodum crescat, & augeatur, incrementum illud exsiccantibus cibis inhibendum non est. Deinde puerorum substantia valde resolubilis est, & ideò humidis alimentis, quæ citò distribuuntur, reparanda.

Quantitas etiam ciborum major eis concedenda est, quàm in reliquis ætatibus, ob caloris copiam, & corporis incrementum.

Hoc theorem, ab Hippoc. sancitum est. *Aphor. 14. sect. 1. Qui crescunt, plurimum habent calidi innati, plurimo igitur egent alimento, alioqui corpus absumitur.* Ratio Aphor. est, quia à multo calore in corpore molli & raro substantia illius multùm absumitur; quæ pluri-mo alimento reparanda est.

Puberi-

Puberibus & adolescentibus victus medius,tum ratione qualitatis,tum ratione quantitatis adhibendus est.

Puberes & adolescentes moderatum habent temperamentum, ideò temperatis alimentis nutriendi sunt, quæ scilicet moderatam primarum qualitatum proportionem habeant. Quantitas etiam eorum debet esse moderata,minor scilicet quàm in pueritia, & maior quàm in aliis ætatibus.

Iuvenes,quia impensè calidi & sicci, contrario victu,id est frigido & humido indigent.

Licet victus iste iuvenibus præscriptus, puerorum victui ratione qualitatum similis esse debeat: ratione tamen substantiæ,dissimilem esse oportet. Si quidem alimenta humida pueris, actu & potentiâ talia præscribenda sunt, id est liquida maiori parte & sorbilia, aut saltem mollia, & concoctu facilia. Iuvenibus verò conveniunt solidiora & concoctu difficilia, ut olera, fructus, & similia, quæ à ventriculis eorum robustiori-bus facilius concoqui valent. Imprimis vinum iis maximè noxium est, præcipuè meracam; hoc enim, ut Plato loquitur, habitum eorum furiosum reddit. Et Galenus ait, eos vinum præcipitare ad iram & libidinem.

Senibus victus calidus & humidus convenit, quia corpora eorum refrigerata & exsiccata sunt.

Inter alimenta calefacientia & humectantia vinum senibus maximè convenit, & ideò *lac senum* nominari solet,debilem enim eorum calorem fovet; vires infirmas reficit; cruditates, quibus abundant, concoquit; humiditates excrementitias absumit & exsiccat, ac per urinas evacuat; tristitiam depellit, & hilaritatem inducit. Quod à Platone eleganter traditum est 2. *de legibus. Deus*,inquit, *vinum hominibus, quasi auxiliare adversus senectutis austeritatem pharmacum largitus est, ut reiuvenescere videantur, & mœstitiæ, nos oblivio capiat, atque ipse hominis habitus mollis è duro factus ut ferrum igni impositum tractabilior fiat.* Cavendum tamen, ne nimia eius copia assumatur, humidum enim primigenium citius absumeret, caput tentaret, & catarrhos excitaret. Eligendum autem est vinum potens, tenue, fragrans, sapore bono. ætate medium, colore fulvum. Crassa verò senibus non competunt, quia obstructiones pariunt, alvum constringunt, urinas non provocant, sicut prædicta. Utile quoque est senibus hydromel ad vitam diutius producendam; sicut narrat Plinius *lib.* 22 *hist.nat cap* 24. de Pollione Romano, annum centesimum excedente, qui cum ab Imperatore Augusto interrogaretur, quanam maximè ratione vigorem illum animi, & corporis tamdiu custodivisset, respondit, intùs mulso, foris oleo. Mel crudum etiam (modò optimum sit, ut Narbonense) senibus multum convenit cum pane in ientaculo, vel in cœna comestum.

Ciborum quantitas in senibus minor esse debet, quàm in aliis ætatibus.

Calor enim senum debilis est, ut magnam alimentorum copiam concoquere non valeat. Hoc docuit Hipp. *Aph*.14.*sect*.1.*Senibus*, inquit,*parùm innati calidi inest, paucis propterea fomitibus egent,quia à multis extinguitur. Sicuti enim*,inquit Gal. *in comment. Lucernarum flammæ, quarum tamen oleum est alimentū si quis id totum simul superinfundat,extinguuntur potius, quàm nutriantur: eodem modo & in senibus calidum sui fomentum quidem habet alimenta; si verò multis, & confertis cumuletur,ac quodammodo strangulet ur,periculum est ne extinguatur, sicuti etiam si parvæ scintillæ ignis lignorum multitudinem superacerves.* V. Ranchinum.

CAPUT X.

De victu singulis anni temporibus idoneo.

Hyeme alimenta calidiora, sicciora & copiosiora usurpanda sunt,quàm aliis temporibus, Potus verò parcior esse debet,ac vinū paulò meracius.

Calidiora & sicciora debent esse alimenta, ut frigiditati atque humiditati aëris hyberni resistatur, pituita quæ hyemis tempore congeritur, absumatur. Copiosiora verò debent esse alimēta,quia naturalis calor in hyeme maximè viget,ut docuit Hipp.(*Vid. Gal.in comm.*) *Aph*.15 *sect*.1.*Ventres Hyeme, & Vere natura calidissimi sunt & somni longissimi, quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda. Etenim tunc calor nativus plurimus est, unde & pluribus egent alimentis.*

Potus verò parcior esse debet, quia tunc temporis corpus humiditatibus abundat. Et vinum paulò meracius bibendum est, ut noxas à temporis frigiditate allatas corrigere valeat.

Vere cibi debent esse qualitate & quantitate mediocres, calidiores tamen & copiosiores, quàm in æstate, minus verò quàm in hyeme.

Cùm ver sit omnium temporum anni temperatissimum:ideò temperatissima requirit alimenta, & quantitate mediocria. Attamen quia ventres etiam vere sunt calidissimi, ut docuit Hipp. *Aphor. supra citato.* copia ciborum debet esse maior, quàm in aliis temporibus,excepta Hyeme. Advertendum tamen, in principio Veris, quod aliquid adhuc retinet de natura hyemis victum hyemali similiorem esse debere: in progressu verò sensim immutandum esse, ut ad æstatem proximè accedens, quantitate minor sit, & frigidior, atque humidior reddatur.

Æstate cibi refrigerantes atque humectantes conveniunt,& pauca eorum quantitas assumenda. Potus verò copiosior esse debet.

Caliditas aëre æstivo corporibus nostris inditas, refrigerantibus atque humectantibus cibis ac multo potu corrigenda est. Cui rei natura ipsa incumbere videtur, quæ fructuum atque olerum copiam tunc temporis nobis suppeditare solet. Cùm autem calor nativus tunc temporis debilior sit, pauciora alimenta ingerenda sunt,ut commodius concoqui valeant.

Autumno, paulò pleniori, calidiori, ac sicciori victu utendum quàm in æstate: sed in principio, ab eo qui æstati conveniens est,parùm declinet: in fine verò ad hyemalem magis accedat.

Dictum fuit antea mutationem victus sensim esse faciendam, ut ei natura faciliùs assuescat, quod in Autumno,sicut in aliis temporibus observandum est.

CAPUT XI.

De Pane.

Panis,ad corporis nutritionem, sanitatis conservationem,utilissimus, esse debet ex purissima farina confectus,fermentatus, & benè coctus; levis, & oculatus, mediocri sale conditus, recens,sed ante 24. horas coctus.

Postquam generalia theoremata circa ciborum usum proposuimus, iam peculiaria quædam & magis necessaria, ad præcipuos & magis usitatos ci-

bos fpectantia, paucis exponere aggredimur; reliqua omittentes, quibus opus nimium excrefceret, & quæ apud authores qui de alimentorum facultatibus ex profeffo fcripferunt,fusè exarata inveniuntur.

A pane igitur incipientes, tanquam primario nutritionis fundamento,dicimus primùm, illum ex puriffima tritici farina confici debere. Ex omnibus autem cerealibus pani conficiendo idoneis,triticum maxime prævalet,cuius plurimæ fpecies enumerantur: unicuique tamen regioni notiffima eft, etiam apud plebeculam illa tritici fpecies, quæ meliori pani conficiendo magis idonea eft. Matthiolus *in Diofcoridem*, optimi tritici conditiones defcribit, ut nempè fit fractu contumax, denfum, grave, colore aureum, lucidum, leve, trium menfium, maturum, mundum, pinguique terrà ortum.

Ex puriffima illius farina panis confici debet, quæ fcilicet repurgata fit ab omni furfuracea materia,& flos farinæ, five filigo nominatur, unde panis ex ea confectus,filigineus dicitur.

Panis autem filigineus omnium maximè nutrit, quamvis ille qui furfur habet admixtum, magis ventrem fubducat,propter vim detergendi, quæ in furfure refidet ideò quidam alvum ftrictam habentes aliquid furfuris farinæ admifcent, ut alvus laxior fervetur: alii fecalem admifcent, quæ cum humidior fit,alvum molliorem reddit.

Fermentatus etiam debet effe panis optimus, quia pafta vifcida & lenta fermenti admiftione inciditur; attenuatur, & in aëream fubftantiam (ut loquitur Plato *in Timæo*) quodammodo immutatur, atque in ampliorem magnitudinem intumefcit; unde panis fit leviffimus & oculatus, quæ funt aliæ optimi panis conditiones. Qui verò fermento caret,aut non fatis habet fermenti, difficilè coquitur, ftomachum gravat, validas parit obftructiones. Neque obftat Celfi fententia, qui *lib. 2. cap. 28.* dicit panē fermentatum corruptioni effe facillimū,non fermentatum verò minus intra corpus vitiari, putredinique minus effe obnoxium: illa enim fententia, tanquam falfa & erronea à Rhonfæo Bruyerino,Mercuriali,& Silvatico,rejicitur. Excufari tamen poteft, fi unicum vocabulum fententiæ addatur dicendo, panem nimis fermentatum facilè intus corrumpi; minimè verò,qui nimis fermentatus non eft. Quamvis fortè talis non fuerit authoris mens. Et profectò nefcio, quomodo ab errore excufari valeat, quando *in eodem capite* mel enumerat, inter ea quæ facilè corrumpuntur; cum mel incorruptibile fit, & omnia quibus admifcetur, quantumvis corruptibilia à putredine præfervet,ut in fructibus horæis videre eft, qui melle conditi putrefcere non poffunt. Audacter Mercurialis, fummus authorum criticus, qui etiam librorum Hippocratis cenfuram elegantem edidit, de Cornelio Celfo fuam fententiam profert,eum fcilicet Medicum non fuiffe. Propria illius verba referre lubet quæ habentur *tom. 4. confult. medicinal. confil. 20.* ad Bernardinum Caftellanum fcripto, ubi fic habet. *Celfi locus de pane nō fermentato femper mihi fufpectus fuit, nempe, quem medicinam non feciffe, ex eo conjicere licet, quod Plinius eo pofterior fcriptum reliquit neminem Romanum ufque ad fua tempora artem medendi exercuiffe, ac ob id multos errores in rebus ad exercitationem artis fpectantibus,commififfe, etenim experientia ipfa docet, fermentum moderatè adhibitum, panem reddere leviorem, ac propter ea coctu faciliorem, minufque ftomacho moleftum, & nifi aliud poffet hoc confirmare, unus omnium penè gentium mos, & confenfus fat effet ad oftendendum panem fermentatum pro fanitatis ufu non fermentato præftantiorem effe.*

Debet etiam panis effe bene coctus: nam fi malè coctus fit ventriculum gravat, & malè concoquitur: quod docuit Avic. 2. *Canone tract.* 2. dicens panem qui probe coctus non fuerit, plurimùm quidem nutrire, fed fi quis privatus, & ab exercitatione alienus, eo uti voluerit,celerrime in obftructiones incurrere.

Mediocri debet effe fale conditus: fal enim, quemadmodum fermentum craffam & vifcidam illius fubftantiam attenuat, efficitque ut minus obftructionibus generandis obnoxius fit. Modica tamen illius quantitas effe debet, fi enim falfior panis fit nimium exficcat.

Recens etiam effe debet, & ante 24. horas coctus: vetus enim durus eft ac ficcus difficilius concoquitur, ftomachum gravat, alvumque cohibet. Attamen nimis recens, nuper è furno extractus, lentorem adhuc retinet,vehementer inflat vifceraque obftruit: etfi adhuc è furno caleat, empyreuma retinet, quod perturbat fpiritus, & calori naturali nocet, ut loquitur Arnaldus Villanovanus *lib. de iis, quæ iuventutem inducunt.*

Panis medulla nutritioni aptior eft, crufta verò nimium exficcat, & humores aduftos, atque melancholicos procreat.

Hoc theorema confirmatur vulgatiffimo fcholæ Salernitanæ verficulo.

Non comedas cruftam, choleram quia gignit aduftam.

Attamen qui ventriculum habent humidiorem, eâ uti poffunt,modò exufta non fit. Potiffimum verò in fine menfæ, omnibus hominibus utile eft, cruftæ frustulum comedere; os enim ventriculi conftringit, & concoctionem adjuvat.

Omnis repletio mala, panis peffima.

Licet panis præ cæteris omnibus alimentis corpus optime nutriat, fi tamen nimiâ quantitate fumatur,infignem noxam afferre confuevit. Cum enim fubftantiam habeat glutinofam, cuius etiam ratione plurimum nutrit fi nimiâ copiâ fumatur, non concoquitur fufficienter, ac per confequens non fatis attenuatur in ventriculo: unde fit ut in venis mefenterii hæreat, ac graves obftructiones pariat. Hoc docuit Avicenna, 3. *can. lib. 1. doct. 2. cap. 7.* in hunc fenfum: panis impedimentum,ubi non percoquit venter, maximum cenferi debet; carnis verò non ita.In ftomacho quippe refidet diu,onere imprimis molefto: quòd fi non concoctus fatis,tandem dilapfus fuerit hepar obftruit, ac mefaraicas. Caro autem maiorem ducit cum humano corpore fimilitudinem: proinde ex ea minus provenit nocumenti, & hepatis aut mefaraicarum obftructio minor, ac curationi minus obfiftens imbibentibus membris longe facilius carnis fuccum ob cognitionem quandam,quàm panis.

CAPUT XII.

De hordeo,oryza, avena,fabis, pifis,ciceribus,& lentibus.

Hordeum eft in primo gradu frigidum & ficcum. Cortex tamen exterior, medulla interiore ficcior eft. Abftergendi vi prædita eft utraque, fed multò magis cortex.

Ex eo interdum panis fit, qui frigidior eft, & minus firmum ac ftabile nutrimentum fuppeditat.

Fit etiam ex eo hordeatum, ex hordeo decorticato in aqua decocto, addendo amygdalas contufas, & faccharum.

Coqui-

Coquitur etiam interdum cum frustulo colli verve-cini, & colatura sumitur instar panatellæ, vel etiam interdum saccharo adiecto.

Hæc autem hordeata calido ac sicco temperamento prædictis plurimum conferunt, tum etiam macilentos reficiunt, & ad tabem propensos præservant; humorum acrimoniam temperando, & corpus reficiendo atque impinguando.

Hic tantùm proponimus esculenta, quæ in statu sano usitata sunt. Quæ enim ægrotis conveniunt, non sunt huius loci: ideò ptisanam antiquorum,& illius differentias, quæ apud antiquos maximo in usu erant ad dietam ægrorum remittimus.

Oryza in primis qualitatibus temperata est,ad calidum & siccum aliquantulum declinans. Multum nutrit cum lacte,vel iure carnium decocta; at paulò difficilius concoquitur, crassiusque alimentum præbet. Ideò iuvenibus ac laboriosis magis convenit, & frequens illius usus, propter substantiæ crassitiem,obstructiones parere potest. Propter incrassandi & adstringendi vim quâ prædita est iis, qui sanguineis profluviis, diarrhœa, dysenteriæ, aliisque affectibus,ex tenuium humorum defluxionibus oriundis obnoxii sunt,plurimum conducit.

Avena non solum iumentorum, ut quidam censent; sed etiam hominum cibo,inservire solet. Ex ea enim decorticata, & in aqua decocta addendo lac amygdalarum, & saccharum,optimum fit ferculum, quod Avenatum *nominatur,hordeato levius,& ideò facilius concoquitur; urinas movet,ob substantiæ tenuitatem, & temperamentum ad calidum inclinans.*

Fabæ dupliciter usurpantur: aridæque à plebeiis tantùm & vilioris fortunæ hominibus usurpantur; & virides, quæ in mensis etiam delicatioribus apponuntur, tum elixæ cum iusculo,tum frixæ in sartagine.

Quoquo modo parentur,malè concoquuntur, ac distribuuntur, crassos flatulentosque succos generant, ventrem inflant, spirandi difficultatem augent, alvum adstringunt, hepar, lienem, venasque meseraicas obstruunt, vapores multos ad cerebrum transmittunt: unde visum hebetant, & insomnia turbulenta inducunt, frigido, & sicco temperamento præditæ sunt,virides tamen humidiores.

Quamvis fabæ inter esculenta infimum locum obtineant; ex iis tamen præstantissima medicamenta eliciuntur quorum enumeratio licet non sit huius loci, ubi alimentorum materiam tantùm exponimus, lubet tamen ea extra theorematum seriem, tanquam utilissima, summatim attingere, quæ certa ac frequenti experientiâ nobis cognita sunt.

Ac primum ex corticibus fabarum recentibus, aqua per destillationem elicitur calculosis utilissima, renes enim abstergit,& mundificat sicque calculorum generationem prohibet, si eius ℥ ij vel iij mane sumantur per intervalla. Iis qui calida renum intemperie laborant, maximè convenit, quia frigida est, & humida, cum omnia fere nephritica medicamenta impense calefaciant.

Ex corticibus fabarum exsiccatis, & stipitibus combustis cinis conficitur, quia in aqua parietariæ decoctus ad formam lixivii, eiusque ℥v.vel vj.mane exhibitæ per aliquot dies,cum ℥j.syrupi capillorum veneris ad formam julepi, contumaces gonorrhœas efficacissime curat. Idem julepus præstantissimus est ad calculos in ureteribus hærentes, & graves dolores concitantes, confestim deturbandos. Eundem effectum præbet sal ex prædictis cineribus elicitus, & ℥j. pondere cum aqua parietariæ exhibitus.

Exterius etiam farina fabarum utiliter admovetur in multis affectibus; præsertim in testium inflammationibus quæ male curatæ gonorrhϾ sæpe succedunt. Chirurgi plerique omnes, qui à stolidis ægrotantibus in morbis venereis frequentius consuluntur: quam Medici,summam testium inflammatorum duritiem advertentes cataplasmata emollientia statim admovent, unde inflammatio plurimum augetur: quandoquidem pars mollis & spongiosa, relaxantibus hisce aptior redditur ad suscipiendam fluxionem. Ideò astringentibus,ac discutientibus tumores isti curandi sunt: cui usui mirabiliter confert cataplasma confectum ex farina fabarum cocta in oxycrato, quod cataplasma sæpe mutandum est, ac renovandum, quia citò exsiccatur ob pinguium ingredientium defectum, quæ in omnibus aliis cataplasmatis miscentur. Sed hîc non conveniunt:quia partem inflammant. Potest tamen addi huic cataplasmati, ut prompta illius exsiccatio prohibeatur, parum oxymelitis simplicis, quod utraque facultate adstringendi ac discutiendi præditum est.

Pisa omnibus leguminibus præferenda sunt, & quodammodo media inter euchyma, & cacochyma,eupepta, & dyspepta,ut testatur Galen. 1. de aliment. facult. cap. 21. *& nulla excedente qualitate prædita: atque adeò ad medium temperamentum accidentia. Attamen frigiditas, & siccitas aliquantulum prædominatur. Variis modis præparantur tum viridia,tum sicca.*

Facilius concoquuntur in stomacho à corticibus suis exuta,quando scilicet post coctionem transcolantur, & indè puls conficitur (Purée) *nominata. Cortices enim dyspepti sunt,cacochymi, & astringentes. Sicca,viridibus præferuntur, quæ magis flatulenta sunt, & concoctu difficiliora. Utraque tamen quemadmodum & reliqua omnia legumina,melancholicis, & iis qui crassis abundant succis,aut obstructionibus laborant,noxia sunt.*

Cicera crassiorem habent substantiam,quàm pisa, & difficilioris sunt coctionis tum intra,tum extra corpus: longiori enim tempore elixanda sunt, antequam mollescant, neque optimè coquuntur in aqua puteali,sed pluviali, aut fontanâ tenuissimâ opus est.

Iusculum tamen eorum præstantissimum est: facultate siquidem abstergendi,aperiendi, urinas & menstrua provocandi prædita sunt: ad quos usus nigra præcipuè commendantur,quæ ideò apud vulgus dicuntur medicamenta.

Nostrates mulierculæ iusculum vulgò parant, ad cienda menstrua ex ciceribus nigris,radicibus petroselini,& croco: quod per triduum exhibent instante, aut incipiente illâ evacuatione.

Lentes omnium leguminum pessimæ: frigido & siccò temperamento præditæ,difficilè concoquuntur,succum melancholicum generant,obstructiones pariunt, visui nocent, somnia excitant tumultuosa,capiti, nervis, & pulmonibus nocent,alvum astringunt,menses & urinas cohibent. Quæ omnia à crassa & astringente earum substantia dependent. Decoctum tamen probatur in Variolis.

CAPUT XIII.

De oleribus usitatioribus, eorumque facultatibus.

Lactuca, Galeno teste, meliorem cæteris oleribus sanguinem generat,sed paucum; frigida est & humida, somnum conciliat, lac generat, alvum emollit, ventriculi ardorem extinguit, omniumque humorum acrimoniam reprimit, biliosis, sanguineis, & iuvenibus convenit, præsertim in æstate: cruda comeditur in acetariis,

tum etiam cocta in iusculis, & magis convenit iis qui debilem habent stomachum. Crebrior illius usus oculorum claritati officit, inquit Dioscorides.

Referunt multi lactucæ succum epotum, trium aut quatuor unciarum pondere reliquorum venenorum more interimere: attamen si tanta lactucæ copia edatur, à qua eadem succi copia elici valeat, nullam inferre noxam. Cuius eventus ratio duplex afferri potest. Prima est, quòd lactuca integra diutius maneat in ventriculo; sicque frigiditas illius coctione longiori corrigatur: succus verò citius penitiora pervadat. Secunda est; quod lactuca coctione, aut salis, olei, & aceti, atque interdum sacchari admixtione corrigatur.

Brassica, ex Galen. 3. simpl. cap. 15. *duplicem habet substantiam, succulentam, & terrestrem. Illa calida est ordine primo, atque nitrosa, hæc frigida & sicca.*

Succus nitrosus est acer, & abstersorius, ideòque alvum movet. Ipsum verò corpus, crassum est; siccum, terrenum, & astringens, ac proinde alvum supprimit.

Succi pars tenuior primâ ebullitione brassicæ extrahitur: ideò primum illud iusculum alvum movet; secunda verò aut tertia ebullitio idem non præstat.

Paucum brassica præbet alimentum, neque probum succum generat, ut lactuca; sed vitiosum & graveolentem.

Pravum illius succum ostendit primum illius decoctum, quod effusum graviter olet, præcipuè quod ex brassica capitata elicitur, tum etiam in hortis brassica putrefacta, abominabilem spirat odorem.

Brassica ante alios cibos ingesta ebrietatē arcet: at summo cibo sumpta, crapulam discutit, ac vini noxam restinguit.

Hæc brassicæ facultas ebrietatem arcendi, secundum quosdam ex antipathia colligitur, quæ inter eam & vitem, vinumque intercedat, vites enim minimè aut debiliter adolescere si in eodem solo brassicę ferantur, sed falluntur.

Est verò concoctionis difficilis, & crassum melancholicumque succum generat. Halituosa quoque est, ideoque crassis ad caput missis vaporibus mentem turbat, somnumque efficit turbulentum.

Quandam habet cum pulmone analogiam, ideò morbis pulmonum laborantibus, illius usus minus noxius est. Brassica verò rubra inter herbas vulnerarias recensetur.

Pulmonum affectibus conferre brassicam ostendunt medicamenta, quæ ex iis componuntur. Pharmacopæiarum scriptores Looch de caulibus commendant. Nos præstantissimos vidimus effectus in asthmate, aliisque pulmonum vitiis, ex succo caulium rubrorum cum saccharo, in julepi vel syrupi formam redacto. Ulcera verò contumacia optimè sanantur fotu aquæ catapultarum vulgò dictæ, postmodum verò admovendo folium brassicæ rubræ in eadem aqua calente madefactum. Aqua catapultarum fit ex *rad. aristoloch. rotund. gentianæ. raphan. Zedoar. an.* ℥ j. coctis in libris tribus vini albi ad medias, postea dissolvendo sacchari albi ℥ iiij.

Beta ad brassicæ naturam accedit, illius enim succus nitrosa qualitate præditus est, abstersoriâ, & quodammodo acri, unde alvum stimulat; atque adeò ad calidum, & siccum temperamentum vergit. Corpus verò terrestre, frigidum & siccum est, ventremque constipat.

Est rusticorum & plebeiorum edulium, unde Martialis betas *fabrorum prandia* nominat. Illarum autem cum brassicis similitudinem, in laxanda & constringenda alvo, propter substantiarum diversitatem, colligere possumus ex duobus versiculis, quorum prior de beta sic se habet.

Sicla parùm nutrit, ventrem constipat, & urget.

Alter verò de brassica, Scholæ Salernitanæ, *cap.* 57.

Ius caulis solvit, cuius substantia stringit.

Spinachia refrigerat, & humectat ordine ferè secundò substantiam habet aquosam, ac ferè insipidam. Ideò citò descendit, alvumque emollit. Pectus insuper expedit, asperam arteriam lenit, & tussi medetur: parùm alit, multum ferè producit flatus generat, & nauseam parit, nisi aromatibus condiatur.

Endivia refrigerat, aperit, & abstergit: ideò inter olera maximè est usus, tum cruda, tum cocta. Confert eximiè calido, debili, obstructoq; iecinori, stomachum debilem ac biliosum iuvat, sanguinem purificat, scabiem sanat, sitim sedat, stomachi ardoribus subvenit, appetitum conciliat, ictericos iuvat.

Cichorium easdem vires obtinet quas endivia, sed multò efficaciores propter amaritudinem, cuius ratione magis aperit, & abstergit magisque stomacho placet, & hepati simul.

Acetosa frigida & sicca est in gradu secundo. Incidit, aperit, & modicè adstringit, parum nutrit; viscerum intemperiem calidam emendat, sitim sedat, appetentiam excitat; bilis acrimoniam temperat, cor exhilarat, & venenis resistit.

Borrago in æstivis qualitatibus temperata est, in passivis verò humida in primo gradu: Sanguinem purificat, humori melancholico adversatur, & cor exhilarat.

Portulaca frigida est tertio gradu, humida verò in secundo: parùm alit, sanguinem refrigerat & incrassat, bilis acrimoniam atque fervorem temperat, sitim sedat, appetitum excitat, lumbricos interimit, visum hebetat, & actus venereos infringit, quod omnibus plantis refrigerantibus commune est, si quis iis copiosè utatur.

Petroselinum calidum, & siccum est gradu secundo. Aperit, urinas movet, menses provocat, flatus discutit, ideòque colicis doloribus obnoxiis plurimum confert.

Eruca calida & sicca est ordine tertio. Ideò solà non comeditur, sed cum lactuca, aliisque herbis refrigerantibus miscetur instar correctivi. Concoctionem iuvat, urinas movet, venerem stimulat largius assumpta.

Nasturtium cum Eruca temperamento, & facultatibus convenit. Aperit, attenuat, & incidit; arenulas expellit, propterea renibus, & vesicæ confert. Hortense & aquatile cum in acetariis usurpatur, utrumque imprimis lienosis conducit; & inter scorbutica remedia recensetur, ut nonnulli existiment cochleariæ, ac becabungæ non cedere.

Pimpinella refrigerat mediocriter, astringit, & exsiccat. Usus illius in acetariis, sapidà: est ac bene odorata: tum etiam cordialis est, & hilaritatem inducit; ideò etiam in vino maceratur.

In Medicina maximus est pimpinellæ usus: ita ut in julepis & apozematis frequenter præscribatur, præcipuè in febribus malignis. Propter vim astrictoriam ad omnes ventris fluores, & sanguinis profluvia utiliter usurpatur. Leve illius decoctum in potu ordinario usurpatum citò dysenteriam curat. Ad pulmonum ulcera sananda utiliter exhibetur aqua pimpinellæ stillatitia, in qua conserva rosarum dissoluta fuerit, & colata. Eiusdem pulvis frequenter exhibitus multum confert.

CAPUT XIV.

De Radicibus esculentis.

Rapæ & napi eiusdem sunt naturæ; moderatè calefaciunt & humectant.

Cum carnibus elixæ comeduntur, tum etiam in aqua simplici, addendo Butyrum vel oleum, exiguum

guum præbent alimentum , ſuccum generant mediocriter craſſum, inflationem pariunt , quia flatuoſa ſunt , lac & ſemen augent , veneris ſtimulos incitant ; urinas movent ; fauces , & pulmonem leniunt , humorem melancholicum contemperant , ideo ad quartanam à Cratone commendantur.

Paſtinaca calida eſt & ſicca ordine ſecundo : craſſum ac melancholicum præbet alimentum , & difficilè concoquitur. At tamen diuretica eſt , venerem ſtimulat, & menſtrua ciet.

Raphanus calidus eſt ordine tertiò , & ſiccus ſecundo. Eſt tamen aliqua differentia inter illius ſpecies. Acriores enim calidiores ſunt , dulciores verò magis temperati ; paucum , & vitioſum præbet nutrimentum : & magis obſonium eſt quàm alimentum. Nam ut ciborum condimentum , & appetentiæ incitamentum adhiberi ſolet.

Difficilè concoquitur , flatus generat , ructus olidos parit, gravitatem capitis infert , vaporibus illud replendo : menſes & urinas provocat ; arenulas renum deturbat. Ac denique aperiendo, incidendo, attenuando lienoſis prodeſt. Verùm oculis nocet propter halitus acres , & mordaces, Salernitani addunt, venenis adverſari.

Allium calefacit & exſiccat ferè ordine quarto ; exteriùs enim admotum cutem exulcerat. Coctum tamen debilius eſt , quàm crudum · alvum & urinas movet, menſes evocat , flatus parit , & oculis nocet : Ventriculi concoctionem adjuvat , quando is frigidâ intemperie laborat ſi aliquot bulbi integri pilularum inſtar manè devorentur.

Viſcerum obſtructiones aperit, craſſos , lentoſque humores incidit , & abſtergit, bronchia pulmonum ab eorum infractu liberat & vocem clariorem reddit : lumbricos enecat , & venenis reſiſtit, unde theriaca ruſticorum *nominatur.*

QUærit Galen. *lib. 3. de temperam. cap. 3.* cur allium , cepa, & ſinapi cuti impoſita eam exulcerent ; devorata verò interiora non erodant ? Reſpondet , quia concoquuntur in ventriculo, & aliis partibus ; in eodem loco non manent, ſed per partes diſperguntur ; & quia multis cibis & potibus, [quæ ratio præcipua eſt] permiſcentur.

Cepa calefacit & exſiccat ordine quarto. Acris enim eſt atque mordax, eſt tamen aliqua differentia , ſecundum magis & minus , ut de Raphanis diximus ; & inter illas differentias , longa acrior eſt quàm rotunda , rubra quam alba , ſicca quàm viridis , cruda quam cocta ; paucum , & pravum alimentum præbet , flatulentos gignit ſpiritus, hinc largiori uſu , capitis dolores invehit, ſomnia facit turbulenta, oculis nocet , ut gingivis propter acrimoniam. Incidit, attenuat , aperit , & menſes movet.

Quamvis Cepa pravum ſit alimentum, optimum tamen eſt medicamentum, & in multorum morborum curationibus mirabiliter conducit. Ac primùm cepæ ſub cineribus coctæ, tuſſientibus & aſtmaticis, proſunt cum butyro comeſtæ. Idem beneficium conferunt cum Juſculo carnium elixæ. Calculoſis plurimùm conferunt mane comeſtæ, & aceto priùs intinctæ aqua illarum deſtillata in B.M. cum ſaccharo, & in eodem affectu miranda præſtat. Si in orbiculos ſcindantur , & in aqua per noctem macerentur ; Aqua illa pueris exhibita, lumbricos potenter enecat, Exteriùs etiam admotæ ſuppreſſam urinam promovent. In hunc uſum ex cepis conciſis & in ſartagine frixis cum ol. communi , deinde additis ovis, placenta conficitur pubis regioni applicanda ad urinam retentam provocandam ; vel pelliculæ earum in ſacculum conjectæ & in vino albo decoctæ, eidem parti admoventur. Feliciùs operantur, ſi pars oleo ſcorpionum prius inungatur. Cepæ excavatæ & ol. amigdal. amar. repletæ, ac ſub cineribus coctæ, denique expreſſæ ejuſmodi liquorem fundunt , qui ſedi illitus hæmorrhoidum fluxum promovet.

Eædem coctæ ſub cineribus , & in mortario marmoreo cum piſtillo ligneo contuſæ , additâ butyri recentis æquali portione, dolores hæmorrhoidum ſedant & tumentes hæmorrhoides emolliunt ac breviter diſcutiunt.

Porrum ſimilem cum Cepis habet naturam, & temperiem, eaſdemque facultates, ſed paulò debiliores. Ab Hip. commendatur, 1, de morb. mulier. *ad juvandam conceptionem, non ſolùm intus aſſumptum , ſed etiam exterius admotum, per fomenta, ſemicupia, & cataplaſmata.*

Hoc præcipue dependet à vi abſterſoria. quâ uterum expurgat à mucoſis humoribus, qui ſeminis retentionem, & actuationem prohibent,

---

CAPUT XV.

De Fructibus eſculentis uſitatioribus.

Poma omnia refrigerant & humectant. Differunt tamen inter ſe variæ eorum ſpecies ſecundùm magis, & minùs. Acidiora enim frigidiora ſunt , & alvum aſtringunt. Dulcia ſunt magis temperata , & alvum laxant.

Cruda difficilis ſunt concoctionis ; cocta verò non item : Cardiacam vim obtinent , præſertim redolentia , ideò melancholicis admodum utilia.

POmorum facultates adverſus morbos melancholicos, animadverti poſſunt ex ſyrupis , qui in Officinis habentur, hujuſmodi morbis deſtinatis, quales ſunt ſyrupus de pomis Regis Sapor , & ſyrupus de pomis redolentibus. Præterea in ſyrupis magiſtralibus , qui ad prædictos morbos præſcribuntur; nunquam omittitur ſuccus pomorum redolentium. Vis laxandi alvum, ex eo dignoſcitur, quod iis qui eam aſtrictam habent , poma cocta præſcribuntur, per horam ante cibum uſurpanda,

Pyrorum (ut etiam de pomis dictum eſt) variæ ſunt ſpecies. & varia eorum temperamenta. Inſipida enim frigida, & humida ſunt.

Acida, auſtera, & acerba, frigida, & ſicca. Dulcia ad aliquem calorem inclinant. Omnia aſtringendi vim obtinent ſed majorem auſtera, & acerba , minorem dulcia, minimam inſipida. Cocta crudis utiliora ſunt, & ventriculo convenientiora.

Cydonia terrenæ ſunt naturæ, valdè aſtringunt, refrigerant & ſiccant, gradu ſecundo. Vomitum & alvi fluxum curant; cor exhilarant eique robur addunt, venenis reſiſtunt ; & ventriculi concoctionem adjuvant in menſæ fine ingeſta, quia orificium illius claudunt,

Pruna recentia refrigerant, humectant, alvũ emolliunt & parum nutriunt. Facilè corrumpuntur, unde largiore eſu febres putridas, diarrhœas, & dyſenterias pariũt, præ-

ſertim

sertim si non satis matura comedantur. Ab iis abstinendum, quibus ventriculus frigidus, humidus, ac debilis est; tum etiam senibus, & multâ pituitâ refertis. Conveniunt autem juvenibus, biliosis, & sanguineis; æstuosâ maximè aeris constitutione. Siccata stomacho salubriora sunt, nec tam facilè corrumpuntur: ventrem insuper subducunt in aqua cum saccharo decocta.

Mala Persica frigida & humida sunt gradu secundo Pravum generant succum & facile corruptibilem. Ideò monet Galen.2. de alim.facult.cap.19. *post alios cibos non esse comedenda. Dicit enim, corrumpi in superficie natantia. Sumenda igitur ante fercula alia, sic enim fiet, ut facilè egerantur, & aliis cibis viam muniant, si enim sumpta fuerint postrema, una secum alia quoq; corrumpunt. Prava eorum qualitas corrigitur vino, & sale. Quidam decoquunt supra cineres calidos, ut poma, & saccharo conspergunt, quæ correctio omnium optima est.*

Præceptum Galeni de malis Persicis, ut ante alios cibos ingerantur, omnibus fructibus convenit, qui frigidi & humidi, valdeque corruptibiles sunt. Illi enim diu retenti in ventriculo, corrumpuntur, & aliis cibis innatantes, eos quoque corrumpunt.

Mala Armeniaca, Persicorum temperiem æmulantur, sed paulò minùs humida; illa tamen bonitate superant, Galeno teste, neque tam facilè acescunt, aut corrumpuntur. Sunt enim suaviora, ideò magis grata ventriculo, cujus mos est sibi gratiora meliùs concoquere.

Cerasa cũ prunis maximè conveniunt, tum ratione temperiei, tum ratione facultatum. Non levis tamen est in variis eorum speciebus differentia. Acida enim magis refrigerant & difficiliùs corrumpuntur; dulcia verò magis corruptibilia sunt.

Ficus recentes in activis qualitatibus temperatæ, in passivis humidæ sunt. Satis laudabilem succum generant, si perfectam maturitatem adeptæ sint. Si verò satis maturæ non fuerint, (quod ex eo cognoscitur, cùm ex arbore deceptæ lac in extremo pediculi emittunt) tunc pravum, & corrosivum succum producunt, unde febres putridæ, ac præsertim dysenteriæ oriuntur. Facilè in ventrem descendunt, et primo cibo assumptæ, eũ laxant; abstergendi vim obtinent.

Ficus siccæ, caricæ vulgò dictæ, calidæ sunt in primo gradu, attenuandi, atque abstergendi facultate præditæ sunt. Vires fovent, alvum subducunt, renes mundificant, frigidis pulmonum vitiis opitulantur, hepatis & lienis obstructiones reserant. Largiùs ingestæ sitim excitant, quia æstuosæ. Sanguinem impurum, & putredini obnoxium generant, unde ex illarum usu crebro pediculorum proventus, aut scabies exoritur.

Venenis resistere non pauci auctores referunt, & Plinius narrat, Mithridatem Regem Ponti, alexipharmácum in parato habuisse contra venena præsentissimum quod ex ficubus, nucibus juglandibus, foliis rutæ, & sale confectum erat. Quintus Serenus ingredientium dosin notat, dicitque componi ex foliis rutæ 20, salis grano 1. nucibus duabus & totidem ficubus.

Uvæ inter autumnales fructus principatum obtinent, ut testatur Galen.2. de alim.facult.cap.9. *eò quòd plus nutriant, quàm reliqui fructus, minimũque pravi succi contineant; modo ad perfectam maturitatem pervenerint. Benè nutrire ostendit exemplo eorum, qui vineas custodiunt: illi enim postquã per duos menses custodiæ præfuerunt, & solis uvis, ac ficubus, pasti sunt, corpulenti admodum evadere solent. Caro tamen quæ inde progignitur, minûs firma densaque est illa, quæ ex carnibus generatur.*

Bonitas uvarum in omnibus regionibus eadem non est. Quæ enim in frigidis locis proveniunt, & perfectam maturitatem non adipiscuntur, acidæ sunt, austeræ, vel acerbæ, & sanitati plurimùm infensæ. Contrà verò quæ in calidis regionibus adolescunt, gratam habent dulcedinem, corpus reficiunt, & humectant egregiè. Pueris maximè conveniunt, propter magnam temperamenti analogiam: sunt enim calidæ, & humidæ Nonnullos puerulos febre hecticâ laborantes, & marasmo consumptos, solo uvarum usu restitutos vidimus, quas in omnibus pastibus copiosè cum pane comedebant. Sed perpetuò cavendum est, ut sint bene maturæ, & iis qui admodum debilitati sunt, à pellibus exuendæ, ne illæ deglutitæ stomachum gravent; incoctiles enim sunt. Recenter è vite decerptæ, calidiores sunt, & empyreuma retinent à radiis solaribus impressum, si autem per biduum aut triduum asserventur, frigidiores evadunt. Uvæ pensiles inter cibos refrigerantes enumerantur.

Uvæ passæ calidiores sunt, & æstuosæ ab Hipp. dicuntur, bili enim generandæ idoneæ sunt, quemadmodum omnia dulcia, in corporibus scilicet biliosis: nam frigida & temperata bene nutriunt. Ex iis præstantiores sunt pingues, & tenui folliculo vestitæ, pleniusq; nutriunt. Alvum laxant, & abstergunt, sed paulo minus quàm caricæ; magis tamen stomachum juvant. Pectori, renibus, & vesicæ plurimum prosunt. Scribit Galen.8. κατὰ τόπους, uvam passam hepati tota substantia familiarem esse.

Hæc cum hepate familiaritas locum dedit electuario de Passulis, quod & electuarium de vino appellatur, hepati roborando convenientissimum; eaque ratione ad hydropem maximè commendatur. Illius descriptio reformata habetur in *Praxi medica nostra, cap. de hydrope.* Nos aliquot puerulos ab hydrope liberatos vidimus usus electuarii simpliciùs parati. Coquebantur passulæ in vino albo ad consumptionem vini, & per seraceum traiiciebantur; atque iterum recoquebantur ad cydoniati consistentiam, eaque utebantur in omni pastu, interjectis aliquot purgationibus specificis.

Valde usitatæ sunt in Germania, multisque aliis locis Passulæ laxantes, iis qui astrictam habent alvum utilissimæ, puerulis iisque qui medicamentorum sapores, ingratos abhorrent. convenientissimæ. Harum descriptio habetur in *Pharmacopæa Augustana*, in hunc modum.

℞. *Sennæ Alexandrinæ* ℥iiij. *cinnamom. electi, zinziberis* añ. ℈.iiij. *aquæ endiviæ, & vini albi*, añ. ℥xiiij. Infundantur per hor. vj. aut viij. deinde bulliant, & leniter exprimantur: huic decocto post colaturam adde, *sacchari*, albi ℥iiij. Coquantur fere ad consistentiam syrupi; tum injice *passularum minorum repurgatar.* ℥xij. Coquantur iterum lege artis, ad justam mensuram.

Amigdalæ dulces moderatè calidæ sunt, & pinguem atque oleosam humiditatem habent. Attenuant, detergunt, urinas movent & pulmones inprimis ab infarctu liberant, brachiorumque asperitates leniunt. Copiosè nutriunt, & alimentum euchymum sed crassum præbent, genituram augent, somnum conciliant, quia alituosæ, sed difficilè concoquuntur, propter substantiæ crassitiem. Infinitis penè modis præparantur ad rem cibariam â coquis, pistoribus, & dulciariis.

Nuclei pinei ad naturam amygdalarum maximè accedunt, sunt enim calidi & humidi, crassumque succum generant, ac difficilè concoquuntur. Lac & semen augent, ac venereos stimulos irritant. Detergunt, humectant, reficiunt & impinguant: unde tussientibus, phthisicis & tabescentibus conferunt.

Nuces avellanæ ad pineorum, & amygdalarum temperiem accedunt; sed difficilius concoquuntur, & ventriculum gravant. Largiùs comestæ in ventriculo cibis supernatant, vomitum, flatus, capitisque dolores creant. Nephriticis conferunt ante pastum esitatæ, & à calculo præservant.

Nuces juglandes calidæ & siccæ sunt, parum nutriunt, et difficile concoquuntur, stomacho nocent, bilem generant, capitis dolorem inferunt, & pulmoni noxiæ sunt, lumbricos expellunt. Virides cum saccharo conditæ, cortice priori detracto, stomachum & cor roborant. Siccæ venenis resistunt, ut in ficuum explicatione, de Antidoto Mithridatis dictum est.

Præcipit schola Salernitana, post pisces nuces esse comedendas, cuius præcepti ratio est, quia pisces frigidi sunt & humidi, phlegma generant, facile corrumpuntur, & putrescunt præsertim in debili frigido, humidoque stomacho. Nonnulli etiam, præsertim ij qui in cœnosis, stagnantibusque aquis habitant, maligni aliquid habent. At nuces aridæ calefaciunt & exsiccant, putredinem arcent, & malignitati resistunt.

Castaneæ in activis qualitatibus temperatæ sunt, ad calidum vergentes, in passivis verò siccæ. Satis copiosum præbent nutrimentum, sed difficile concoquuntur, succū producunt crassum, flatus excitant, alvum astringunt. Elixæ cum fœniculo minùs flatuosæ sunt, quàm assæ, quæ illicò stomachum inflant: variis tamen modis corrigi possunt, quod ex culinis petendum est.

Melones frigidi & humidi sunt, sitim sedant, urinas movent, facillime corrumpuntur, & corrupti naturam veneni induunt, unde cholera morbus, aut febris maligna, excitari solet.

Eorum noxa aliquatenùs evitatur si multo sale corrigantur, in prima mensa modica quantitate sumantur, ut meliùs concoquantur, & faciliùs ad intestina descendant, si merum superbibatur, & cibi euchymi postmodum ingerantur.

Quidam volunt vinum post melonum esum assumptum magis nocere, quòd pravum illorum succum citiùs deferat, ad penitiora corporis, ubi noxam graviorem inferre solet. Verùm id quidem locum habere potest, si vinum debile, aquosum, & minùs potens, vel in nimis exigua quantitate bibatur; sed si generosum, & satis copiose sumptum, omnem melonum noxam corrigit, & bona fit illorum concoctio, ubi postmodum eorum succus ad venas translatus suam malitiam deposuerit.

Cucumeres sunt frigidi & humidi ferè in tertio gradu: pravum succum corpori suppeditant, ac facile putrescibilem, unde febribus malignis diarrhœæ, ac dysenteriæ materiam suppeditare possunt,

Cucurbita frigida & humida est in gradu secundo, Parū alit, succum gignit improbum: cucumeribus tamen salubriorem, & in jusculis commodè æstuante cœlo usurpatur: refrigerat enim, & humectat, bilisque fervorem contemperat.

Articoca, quam Gal. Cynaram, recentiores scolymum vocant, calida est in gradu secundo, sicca in primo. Flatus generat, venerem stimulat, caput gravat. Hanc Gal. vocat eduliū cacochymum, præsertim cùm plusculum obduruit. Tunc enim habet succum biliosum in copia majori totàmque substantiam lignosiorem: adeo ut ex hac quidem succus gignatur melancholicus: ex ipso verò succo tenuis ac biliosus.

CAPUT XVI.

De cibis, qui ex Animalibus petuntur, Ac primùm de carnibus in genere.

Carnes animalium plurimùm inter se differunt, non solùm ratione diversarum specierum, sed etiam in una, & eadem specie ratione ætatis, regionis, pabuli, habitus, castrationis, sexus, & præparationis.

Iuniorum animalium caro & præsertim recenter genitorum, mucosa est, mollis, humida, & excrementis referta, eorum maximè quæ naturâ sunt humidiora: faciliùs tamen concoquitur, & alvum fluidam reddit.

Vetustorum animalium caro dura est. sicca, nervosa, concoctu difficilis, paucique ac pravi alimenti.

Eorum verò animalium caro quæ in media ætate sunt constituta, medio modo se habet.

Quæ humida & palustria incolunt loca carnes habent humidas, & superfluitatibus plenas. Quæ sicca & montosa excrementis vacuas, concoctu faciliores, & ad nutriendum aptiores.

Animalia silvestria carnes sicciores, & magis excrementis vacuas largiuntur domesticis & urbanis, quæ carnes habent humidiores, magisque excrementitias.

Carnes macilentæ, & extenuatæ, duræ sunt ac siccæ concoctu difficiles, & parùm nutrientes: pingues verò, & obesæ præhumidæ sunt, & ventriculo infensæ, nauseamque parientes, si pinguedo admodum excesserit. Si verò medio modo se habeant, hoc est, neque macriores neque pinguiores, substantiæ bonitate, & saporis suavitate, reliquis præferendæ.

Animalia quæ in locis nutriuntur optimis pascuis refertis, sapidiora sunt, & meliùs nutrientia; sic verveces in dumetis nostris, thymo lavendula, rore marino, aliisque plantis aromaticis refertis enutriti, longè suaviorem carnem habent iis qui in montibus, hisce plantis destitutis aluntur. Si etiam perdices montanæ nostratibus insipidiores sunt.

Castratorum animalium carnes teneriores, sapidiores, & concoctu faciliores sunt, ut in vervecibus, bobus, suibus, & caponibus apparet.

Masculorum carnes laudabiliores sunt carnibus fœminarum: quandoquidem mares calidiores sunt & sicciores, laboriosiores, & excrementis minus onerati, ut in pecore bovino & ovillo conspicuum est.

Carnes elixæ humidiores sunt, & ad secessum commodiores.

Assæ verò sicciores, quia humiditas & pinguedo igne absumpta est. Frixæ etiam sicciores, & acriores. Sale & aromatibus conditæ calidiores, & sicciores.

Circa carnes assas & elixas est *dubitatio*, quæ elicitur ab Arist. *probl. 54. sect.* 1. ubi asserit, carnes assas esse humidiores elixis, quod theoremati proposito, & sensibus ipsis repugnare videtur, *Solvitur* tamen dicendo, carnes assas esse humidiores humiditate propriâ & congenitâ; elixas verò humiditate adventitiâ, quæ ab ipsis imbibitur, dum in aqua decoquuntur; sunt verò sicciores ratione humiditatis propriæ, quæ in jusculum extrahitur; unde fit ut minùs nutriant, quàm assæ, si seorsim, & sine jusculo sumantur.

Carnes elixæ magis competunt ijs, qui sunt adhuc in incremento corporis, qui sicco sunt temperamento præditi, et

qui

qui calidis ſiccisq; laborant ægritudinibus: idque magis in regionibus, & anni temporibus calidis, & ſiccis. Aſſæ verò magis conveniunt iis qui frigido & humido temperamento præditi ſunt, quibus alvus fluida eſt, & qui morbis frigidis & humidis obnoxii ſunt.

CAPUT XVII.
De carnibus quadrupedum.

Caro vervecina in noſtris (Galliæ) regionibus omnium præſtantiſſima, & uſitatiſſima eſt, omni ætati, complexioni, & tempori convenientiſſima. Temperata eſt, aut ſaltem moderatè calida & humida. Optima, tum aſſa, tum elixa, quæ ex vervecibus anniculis aut bimulis, mediocriter pinguibus, puro in aere, & bonæ notæ paſcuis, enutritis provenit.

Caro ovilla mali ſucci eſt, & excrementitii; difficilè concoquitur ob ſubſtantiam viſcidam, ac lentam, & partus frequentiam.

Agnina caro valde humida eſt, mucoſa & pituitoſa, & ob hanc cauſam declinanda, Galeni judicio, lib. de victu attenuante, cap. 8. *Quod tamen de agnis recens natis intelligendum; non verò de adultioribus, qui optimum præbent alimentum, & facilè concoquuntur. Hinc caro eorum convenientiſſima eſt iis, qui naturæ ſunt delicatioris, ac debilioris, & qui parum exercentur. Præterea diſtinguendum eſt de regionibus, in quibus adoleſcunt. Lutetiæ enim caro agnina magno eſt in pretio, & hædinæ longe præfertur: Apud nos verò hædina agninæ præferri conſuevit.*

Caro hædina carnem habet humidam, ſed minùs agninâ: Ideò præfertur, ſaltem apud nos; moderatè nutrit, ſanguinem gignit tenuem & humidum, alvum emollit, & melior eſt aſſa, quàm elixa, ſicut & agnina.

Caro bovina calida eſt & humida, abſolutè conſiderata, quia omnis caro tale habet temperamentum, utpote ex ſanguine calido & humido genita. Comparatè tamen reſpectu aliorum animalium, ſicca eſt, ac dura concoctu difficilis & alvum ſiſtens. Sanguinem procreat ſicciorem, & melancholicum; firmum tamen præbet alimentum, ſi bene concoquatur; ideò robuſtioribus corporibus, & valido exercitio utentibus utilis.

Vitulina caro in activis temperata eſt, in paſſivis humida, boni ſucci, concoctu facilis, ſanis atque ægrotantibus conveniens. Magis tamen competit iis, qui in otio & deliciis vivunt, quique mollioris, ac delicatioris ſunt conſtitutionis, quàm bajulis, nautis, foſſoribus, & aliis, qui duros ſubeunt labores, quibus bubula caro eſt convenientior.

Suilla caro in activis temperata eſt, in paſſivis humida; Galenus humanæ carni ſimilem eſſe aſſerit, & ſi benè concoquatur, omnium ciborum potentiſſimè nutrire. Craſſum, & lentum habet ſuccum, & ideò nutrimentum præbet firmum, ac durabile, quod diſſipari facilè nequit.

Porcellorum caro præhumida eſt, & mucoſa, plurimùmque gignit pituitæ; magis excrementoſa, quàm ſuilla, quia humidior, minùs autem nutrit. Alimentum quod præbet, facilè quidem ob tenuitatem ſubſtantiæ diſtribuitur, ſed promptè diſcutitur.

Leporina caro ſicca eſt, dura & craſſa, ſanguiniſque melancholici parens. Quod de vetuſto animali audiendum: ſiquidem lepuſculorum caro delicatiſſima eſt, & inter conviviorum lautitias cum perdicibus æquiparatur. Laudantur verò bimeſtres, trimeſtres, & quadrimeſtres.

Cuniculorum caro ad leporinam proximè accedit: in eo tamen diſtinguuntur, quòd cuniculi mediæ ætatis reliquis præſtantiores ſunt. Vetuſti autem duriores ſicciore ſque: juniores verò, & nuper in lucem editi mucoſiores. Sylveſtres altilibus præferuntur, utpote minùs excrementoſi minuſque humidi. Altiles, qui domi educantur pinguiores quidem, corpulentioreſque ſunt; at ſapore, & ſalubritate ſylveſtribus longè inferiores. Illud pabulum ſapiunt quo nutriti fuerunt, atque adeò ſi braſſicis alantur, (ut ſæpe fit) abominabilem ſaporem habent: ſi verò triticum tantum comedant, valde impinguantur, & deliciatiſſimum præbent edulium; quod in Apiciorum gratiam ſit dictum. Sylveſtres qui in dumetis noſtris, thymo, lavendulâ, origano, aliiſque herbis aromatibus refertis nutriuntur, ſapidiſſimum, & ſaluberrimum alimentum præbent.

CAPUT XVIII.
De interaneis, & extremitatibus Animalium,

Hepatis ſubſtantia genericè conſiderata; craſſum præbet alimentum, concoctu difficile, gignendiſque obſtructionibus idoneum: magna tamen differentia reperitur ratione animalium à quibus deſumuntur: ſiquidem hepar gallinarum, caponum, anſerum, pipionum, & pullorum gallinaceorum præſtantiſſimum eſt. Ideò prior ſententia de quadrupedum hepate audienda eſt: inter quas, hædi, vituli, & ſues, ſatis laudabilis ſucci jecinora exhibent.

Lien pravum alimentum ſuppeditat, & melancholicum ſuccum producit, difficilè concoquitur, & tarde diſtribuitur. Renes difficile concoquuntur, ob ſubſtantiæ ſoliditatem qua præditi ſunt; ſuccum pariunt craſſum, & malum, propter varios & excrementitios humores qui eos continuò pervadunt.

Cor fibroſam carnem obtinet, ſolidam, & duram; atque adeò difficile concoquitur, tarde diſtribuitur, & craſſum ſuccum producit. Si tamen benè concoquatur, non paucum corpori alimentum

tum præbet, neque id mali ſucci.

Pulmo, hepate, ac liene concoctu facilior eſt, quia utroque rarior, & mollior, longè tamen hepate quoad alendum, inferior.

Glandulæ omnes hoc commune habent, ut ſuaves in cibo & teneræ ac friabiles appareant. Craſſū dant alimentum, & ſi bene animal habitum ſit, multum ac boni ſucci: & probe in ventriculo concoctæ non minus nutriunt, quàm carnes muſculoſæ. Minùs verò quàm par ſit digeſtæ, ſuccum, pituitoſum & crudum generant. Hæc de glandulis mā-marum præcipuè audienda. Ex aliis verò glandulis molliores ſanguinem pituitoſum generant, duriores verò crudum.

Lingua vitulina, hædina, agnina, ſuilla, & vervecina concoctu facilis eſt, & laudabilem ſuccum generat; bovina paulò craſſior, ſed nutritioni ſatis idonea: modò ſale non condiatur, nec fumo induretur.

Cerebrum cibum præbet phlegmaticum, craſſi ſucci, concoctu difficilem, craſſum & tardè permeabilem. Appetitum proſternit, & nauſeam parit.

Pinguedo, & adeps pauci ſunt nutrimenti, & potiùs carnium nos nutrientium condimenta, quàm alimenta. Ventriculi tunicas laxant, eiuſque tenum diſſolvunt, ac propterea nauſeam pariunt, & appetentiam dejiciunt. In biliofis corporibus facilè in bilem vertuntur; difficillimè concoquuntur.

Ventriculi ſubſtantia membranoſa eſt; atque adeò frigida, & ſicca, dura, & glutinoſa. Difficilè concoquitur, pituitā generat, obſtructiones parit, multorumque morborum cauſa eſſe poteſt mollibus & otioſis hominibus vitanda, & bajulis, foſſoribus, nautis, & ſimilis naturæ hominibus tantùm exhibenda.

Inteſtinorum eadem eſt ratio ſiquidem eorum ſimilis eſt natura. Iuniorum tamen animalium, ut agnorum, & hædorum inteſtina molliorem habent ſubſtantiam, & faciliùs concoquuntur.

Pedes, aliæque extremitates quadrupedum ex membranis; ligamentis, tendinibus, venis, arteriis; & cartilaginibus compoſitæ, frigidæ ſunt & ſiccæ, lentæ, viſcoſæ, pauci nutrimenti, & difficilis concoctionis; juniorum tamen & lactantium animalium extremitates excipimus, ut de ventriculo & inteſtinis annotatum eſt.

CAPUT XIX.

De Alimentis quæ in quadrupedum partibus continentur.

Sanguis calidus eſt & humidus, concoctu difficilis, & plurima excrementa generans. Licet enim dum in venis continetur, facile in ſubſtantiam corporis noſtri convertatur; tamen poſtquam ab iis eductus eſt, & calorem atque ſpiritus amiſit, concreſcit, & in pravam ſubſtantiam degenerat.

Medulla calida eſt & humida; optimè nutrit, ſi bene concoquatur; nimiâ quantitate aſſumpta ſtomachum relaxat, & nauſeam parit.

Lac integrum in activis qualitatibus temperatum eſt, ad frigidum aliquantulùm vergens, in paſſivis verò humidum ratione pinguis, & aquoſæ ſubſtantiæ: emplaſticum: & incraſſans ratione caſeoſæ; abſterſorium ratione ſeroſæ: contemperatorium, ſeu mitigatorium ratione butyroſæ.

Optimi electio eſt, ut ſit candidum, clarum, purum atque ſincerum, dulce omniſque amaritudinis, acrimoniæ, aciditatis & ſalſedinis expers, odore ſuaveolens, aut ſaltem boni odoris exiguum quid ſpirans: conſiſtentiâ moderatum, hoc eſt, neque nimis craſſum, & caſeoſum, neque nimis tenue, & ſeroſum, ſibi ipſi continuum, & ungui inſtillatum cohærens, & non diffluens, recens multum, & ab animali bene paſto, & habito petitum.

Lac optimum prædictis conditionibus ſtipatum, omnium ferè alimentorum eſt præſtantiſsimum: facile concoquitur, & levi negotio vertitur in ſanguinem, ſufficienter alit, corpus roborat, atque impinguat, alvum emollit, ſed ſtomachum & inteſtina inflat. Quæ omnia locum habent in corpore temperato, & ſuperfluitatibus vacuo: nam in ventriculo pituitoſo aceſcit, in bilioſo nidorem contrahit. Corrigitur ſale, vitello ovi, ſaccharo, aut melle. Lac verò vitioſum nocentiſsimum eſt, & tantùm abeſt, ut ad ſuccum laudabilem generandum conferat, ut etiam corpora ſumentium cacochyma reddat.

PRavos vitioſi lactis effectus oſtendit Gal. *lib. 3. de aliment. fac. c. 15.* exemplo nutricum, quæ ob annonæ caritatem uſæ ſunt ſylveſtribus oleribus; pueri enim earum lac ſugentes pravis ulceribus, aliiſque affectibus inficiuntur. Item exemplo caprarum ſcammonio, aut tithymalo paſtarum, quarum lac catharticum eſt.

Inter lactis differentias, ad ſanorum alimoniam magis uſitatas, vaccinum omnium craſſiſſimum & pinguiſſimum eſt, nam caſeoſæ ſubſtantiæ habet plurimum, ſeroſæ verò, ſi cum aliis comparetur, minimum. Hinc alvum minus ſubducit, magis autem nutrit. Difficiliùs concoquitur, citiùs in ventriculo coagulatur, tardius deſcendit, difficiliùs diſtribuitur; & obſtructionibus generandis magis eſt idoneum. Caprinum mediæ eſt conſiſtentiæ, quemadmodum & Ovillum, quod tamen caprillo craſſius eſt, plus enim caſei habet, minus verò ſeri: ideoque minùs dejicit, & valentiùs nutrit. Aſininum omnium tenuiſſimum & maximè ſeroſum eſt. Verum illius uſus ad Therapeuticen magis, quam ad Hygieinen ſpectat.

Butyrum calidum, & humidum eſt gradu primo, & ejuſdem ferè naturæ cum oleo olivarum maturarum; teſte Avicennâ. Magis tamen humidum, quàm calidum. Vetuſtum calidius eſt, atque tenuius; recens ferè

temperatum in actìvis. Nutrit, impinguat, ventrem laxat, tuſſi obnoxiis confert. Nimius illius eſus ventriculi tonum diſſolvit, nauſeam parit, appetitum aufert. Proinde iis vitandus, qui humidiorem laxioremque habent ventriculum. Vitandus & calidioris complexionis hominibus, in quibus facile accenditur, & in bilem mutatur. Apponendum eſt primâ menſâ, citius enim exit, cibiſque ingeſtis quaſi viam ſternit. Si autem poſt alios ſumatur, ventriculum relaxat, & in complectendo cibo, conſtringendoque orificio ſuperiori eum impedit.

Cremor lactis butyro ſimillimus eſt, & cum eo viribus ac qualitatibus maxime convenit. In eo differunt, quòd butyrũ arte extrahitur, cremor verò ſponte ſupernatat. Lac bubulum præſertim, eo maximè abundat. Ob pinguedinis copiam ventriculum relaxat, cibo ſupernatat, alimenta aſſumpta ejicit priuſquàm concoquantur, vapores mittit ad caput, ſuccum generat craſſum.

Recocta eſt ſubſtantia recenti caſeo ſimilis, ex ſeroſa lactis parte per ebullitionem extracta. Minus ſtomacho nocet, quàm caſeus recenter preſſus. Calidis confert defluxionibus, ſitim ſedat, ſomnum conciliat: ſed frigido ventriculo, & nervorum morbis obeſt. Vetuſta & indurata difficilè concoquitur, ſitim parit, parùm nutrit, alvum ſiſtit, flatus generat.

Caſeus omnis eandem non habet naturam & temperiem, ſed pro diverſitate animalium ex quibus deſumitur, & pro ipſius caſei ætate, odore, ſapore, aliiſque circumſtantiis plurimùm variat.

Caſeus vaccinus multùm alit, ſed difficilè concoquitur. Ovillus minus craſſam habet ſubſtantiam, & facilius concoquitur, parciùs alit vaccino, ſed melius alimentum præbet. Caprinus utroque eſt deterior, ſed ob acrimoniam facilius dejicitur.

Antiquus calidus eſt propter acrimoniam, & aliquando putredinem quam contrahit vel propter coaguli, & ſalis, dum paratur, admixtionem. Et quò antiquior, eò acrior ac per conſequens calidior, & ſiccior, adeò ut Avicenna eum talem gradu tertio pronunciet. Hinc ob caliditatem & ſiccitatem concoctu difficilior, & calculo gignendo aptiſſimus, præſertim ſi ſit plus æquo ſalitus. Vitandus igitur eſt, cum docente Galeno, Dioſcoride, & Avicenna, male concoquatur, & diſtribuatur ſiccum & pravum generet, alvum conſtringat, & in atram bilẽ vertatur. In pauca tamen quantitate ſumptus, præſumptorum alimentorum præcipuè carnis concoctionem juvat, quanquam ipſe difficilius concoquatur.

Recens, qui adhuc mollis, & nuper coagulatus eſt, frigidus & humidus eſt; duro & ſicco flatuoſior propter humiditatem, minus tamen ſiticuloſus, minuſque ventrem ſiſtit, bene nutrit & impinguat ſtomacho utilis, facile in membra diſtribuitur, non ita craſſi, aut pravi ſucci ut antiquus. Attamen concoctu difficilis eſt, calculum, obſtructiones, alioſque affectus producit.

Putridus, aut fœtidus omnium peſſimus eſt, qui verò bonum ſpirat odorem ſalubrior. Acer, & ſalſus calidus eſt & ſiccus, ſiticuloſus, & cacochymus, acidus, cacochymus & frigidus eſt. Dulcis & pinguis modice calidus, magis nutriens, & ſucci melioris.

Caſeus pinguis & butyroſus, cui nihil aut parùm butyri ademptum eſt, melior eſt: macer verò, & oculatus omni ferè butyro privatus longè deterior.

CAPUT XX.

De Cibis ex volatilibus deſumptis.

Gallinarum caro in actìvis temperata eſt, in paſſivis humida, concoctu facilis, boni ſucci, & multùm nutrientis. Scribit Avicenna, eam augere intellectum & ingenium, clarificare vocem, & ſeminis copiam generare. Quæ omnia de juvenibus, mediocriter obeſis, & quæ nondum pepererunt audienda ſunt; annoſæ enim, utpote duræ & nervoſæ, macræ: glocientes & incubantes, damnãtur.

Caponum, & pullorum gallinaceorum caro, ejuſdem eſt naturæ, & temperiei cum carne gallinarum juniorũ, hac tantùm differentiâ, quod pulli tenuiorem ſubſtantiam habentes minus alunt, & minùs ſolidam ſubſtantiã præbent, ideò corporibus multùm laborantibus minus aptam.

Pulli Columbini inter laudatiſſima reponuntur alimenta, optimè concoquuntur, ſuccum generant neque craſſum, neque tenuem, ſed inter hoc medium.

Galli Indici caponibus & gallinis non cedunt, ſi juniores ſint, & ante aliquot dies jugulati; ſi enim veterani ſint aut recenter mactati, carnem habent duriorem, & concoctu difficilem.

Anſerum caro calida eſt & humida, craſſa, concoctu difficilis, & excrementitia. Quò autem ſunt annoſiores, eò ſicciores, duriores, & ad alendum ineptiores, viſcera obſtruunt, & pravum ſuccum generant. Qui verò ætatis ſunt mediæ, & bene ſaginati, meliores, ac teneriores ſunt, & in multis regionibus inter cupedias habentur.

Pulli juniores inſalubres ſunt, quia muco, & excrementitiâ carne referti.

Perdices inter alites principatum obtinent, ſine illis ſumptuoſa convivia gratiam & ſplendorem amittunt, carnem habent ſapidiſſimam præſertim juniores, cùm aliquamdiu in aëre fuerint ſuſpenſæ; bonum ac laudabilem generant ſanguinem, eumque copioſum, & excrementis vacuum, memoriam augent, ſemen multiplicant, Veneris ſtimulos excitant. Cardanus aſſerit continuo perdicum eſu luem veneream curari, quandoquidem ab iis maſſa ſanguinea, & totum corpus renovatur.

Palumbæ, turtures, coturnices, turdi, merulæ, alaudæ, & reliquæ montanæ aviculæ, ſecundum à perdicibus locum obtinent; optimum ſuccum generant; bene nutriunt, & excrementorum pauciſſimam copiam obtinent.

DE Coturnice eſt controverſia, ſiquidem Galenus, Plinius, & Avicenna referunt, eos qui coturnicibus frequenter aluntur, ſpaſmo eſſe obnoxius cuius rei cauſam deſumit Galen. ex veratro, ſeu helleboro, quo coturnices paſci conſueverunt. Avicẽna addit, ſubſtantiæ illarum quandam ineſſe facultatem occultam quæ ſpaſmum inducere poſſit. Contrà ab aliis improbatur hæc ſententia quorum anteſignanus eſt Averroës, aſſerens coturnicum carnem eſſe ſaluberrimam, & optimam, ac laudabilem ſanguinem gene-

est Averroes, asserens coturnicum carnem esse saluberrimam, & optimam, ac laudabilem sanguinem generare. Quod rationi maxime consentaneum est. Paucissimæ enim sunt regiones, in quibus hellebo-rus adolescat, sed passim vescuntur coturnices optimis herbis, & cerealibus: neque experientia docet, eos qui coturnices comedunt, obnoxios esse epilepsiæ: Adde quòd singulari Dei beneficio, Israëlitis olim in deserto concessæ sunt, quod factum non fuisset, nisi optimum præberent alimentum. Etiamsi enim Israëlitis graves morbi inde exorti sunt, hoc ex abusu illius cibi provenisse constat, quo se plurimùm ingurgitabant, ut sufficienter cum concoquere non possent, hinc cruditates, & putredines maximæ exortæ sunt.

De quadrupedum & volatilium carnibus hoc theorema universale annotandum est, illas plurimùm inter se differre, ratione ætatis, modi, præpartionis, & loci in quo habitant. Siquidem juniorum, & adhuc augescentium caro longè præstantior est ætate provectiorum, & declinantium, eorum verò quæ in ætate florenti constituta sunt, mediam naturam obtinet. At recenter editorum caro prava est, quia mucosa, humida, & excrementis plena. Assa, & in sartagine frixa, siccior est, elixa verò humidior. Animalium quæ in stagnis, paludibus, & locis humidis vivunt, carnes humidæ, & excrementitiæ sunt, ac concoctu difficiles, quæ verò in montibus, dumetis & locis siccis degunt carnes habent sicciores, concoctu faciliores, & excrementis vacuas.

Ova ex variis animalibus petuntur, at sola gallinacea in usum quotidianũ veniunt, ex duplici substantia conflata sunt, temperie diversâ prædita, vitello scilicet, & albumine. Vitellus moderatè calidus est, & humidus, optimum præbet alimentum, sanguini maximè vicinus est; in eumque levissima coctione convertitur: unde vulgò dicitur, tantum gignere sanguinis, quantum habet ponderis, atque adeo excrementis vacuus est. Albumen verò frigidum est, ac moderatè siccum, Galeno teste.

Ova optima eligenda sunt quæ candida, longa, nova: nam recentia ejusdem diei aurea dicuntur, duorum dierum, argentea; trium verò ferrea.

Ova tremula dicuntur, quæ in aqua modicè elixa, eatenus ut in manu detenta tremere videantur. Ad corporis alimoniam, omnium sunt accommodatissima, Galeno teste & magis alunt quam sorbilia.

Ova sorbilia, quæ in aqua cum putamine eò usque elixa sunt ut sorberi valeant, minus nutriunt quàm tremula; (ut dictum est) propter substantiæ tenuitatem; faciliùs autem subducuntur ac probè alvum emolliunt, præsertim manè jejuno stomacho sumpta, vocem reddunt claram, tussim sedant, partum facilitanti & venenis in peste adversantur. Illa ut & tremula, convalescentibus, senibus, infantibus, phthisicis, & hæmorrhagia, aliaque insigni evacuatione debilitatis, plurimum conferunt.

Ova longiori elixatione indurata, difficilè concoquuntur, succum crassum generant, & alvum cõstipant. Assa sub cineribus magis constipant, succique pejoris sunt, crassiorisque, vim enim ignis patiuntur majorem, & plus nativæ humiditatis admittunt, quã elixatione indurata.

Ova frixa omnium pessima sunt, ægre concoquuntur, lente permeant, pravum crassumque succum gignunt, & humores sibi admixtos in corruptelam perducunt. Quod tamen intelligendum est de ovis ad integram duritiem frixis.

Placentæ enim ex ovis parata in sortagine, cum butyri satis bona quantitate, & ad mollem adhuc consistentiam coctæ, saluberrimæ sunt. Idem dicendum est de ovis suffocatis, quæ scilicet conquassata in patina concoquuntur, ad mediocrem consistentiam cum butyro, vel lacte saccharo postmodum adjecto. Illa enim facilè concoquuntur, & probè nutriunt.

CAPUT XXI.
De Piscibus.

Pisces in genere, frigido & humido temperamento præditi sunt, alij tamen plus, alii minus: & quoad substantiam plurimùm evariant, ut alii concoctu faciles sint, ac succum laudabilem generent, alij verò difficile concoquantur, & magnum faciant excrementorum proventum.

Pisces qui in limosis, sordidis, graviterque olentibus aquis degunt, insaluberrimi sunt. Improbantur etiam qui in paludibus, stagnis, fluminibus parvis atque stagnantibus, aut cœnosis, & turbidis, aut magnarum civitatum, quas perfluunt excrementis, & sordibus inquinatis, versantur.

Maximè probantur pisces saxatiles, qui in saxosis aquis delitescunt, quæ limpidissimæ sunt. Facilè enim concoquuntur, & mediæ consistentiæ sanguinem, hoc est, neque nimis tenuem neque nimis crassum producunt.

Squammosi pisces, & carnem teneram atque friabilem habentes, salubriores sunt iis, qui squammis carent. Illi enim substantiam habent sicciorem, hi verò lentam, glutinosam & humidiorem.

Pisces in alto mari degentes, meliores sunt, qui ab undis agitantur motuque continuo sicciores redduntur. Littorales his cedunt, quia mare in littore minus agitatur, estque ibi impurius.

Ex generalibus hisce theorematis facile erit singularum piscium specierum naturam, salubritatem, aut insalubritatem distinguere, ut in singulis enumerandis tempus insumere non opus sit.

CAPUT XXII.
De condimentis.

Cinamomum calidum est ordine tertio, siccum secundo. Urinas movet, menses provocat, visum acuit, attenuat, incidit, digerit, concoctionem juvat, flatus discutit: partesque corroborat, leviter astringit.

Garyophylli sunt calidi, & sicci ordine tertio, cerebro, cordi, ventriculo, & utero appropriati. Cerebrum roborant, materiam distillationum absumunt, mentem erigunt, memoriam firmant, & frigidam humidamque cerebri intemperiem corrigunt, & morbis ex ea oriundis medentur spiritus vitales reficiunt, syncopen arcent: ventriculi concoctionem promovent, nauseam tollunt, flatus discutiunt: uterum recreant, illiusque affectus leniunt: visum acuunt, & venerem stimulant.

Zinziber calidum eſt ordine tertio, & humidum primo, facilè cariem contrahit propter humiditatem. Ventriculum roborat, flatus diſcutit, in appetentiam à frigidis humoribus oriundam curat.

Piper calidum eſt ordine tertio, & ſiccum. Longum minùs habet ſiccitatis, quo fit ut carioſum evadat. Album acrius; & calidius eſt nigro. Ventriculi concoctionem juvat, appetentiam movet, flatus diſcutit, tuſsi & pectoris vitiis medetur, partum adjuvat, & oculorum caliginem diſcutit.

Nux moſchata calefacit, & ſiccat gradu ſecundo. aſtringit & propterea ventriculum roborat, flatus diſcutit, oris halitum commendat, alvi fluxũ cohibet, frigidis cerebri, nervorum, & uteri affectibus medetur.

Crocus calefacit gradu ſecundo, ſiccat primo, leniterque aſtringit, concoctionem adjuvat, urinam movet, venerem ſtimulat, vim habet cardiacam, venenis inimicam, putredini adverſam. Tuſsientibus, aſthmatitis, phthiſicis & pleuriticis mirabiliter ſubvenit: unde anima pulmonum appellatur. Elegantem, *inquit Dioſcorides* faciei colorem præſtat, *obſtructa viſcera aperiendo, & concoctionem ventriciculi promovendi ſi moderate uſurpetur.*

Menſes etiam retentos, fœtum, & ſecundinas potenter educit. Nimio verò uſu aut aſsiduâ odoris inſpiratione, caput lædit; id enim replet, mentemque perturbat; ſpiritus attenuat, diſſolvit, ut in magna quantitate ſumptus mortẽ inferre valeat.

MUlierem novimus, quæ ad provocanda menſtrua, eam croci quantitatem ſumpſerat, quàm ei ſe plaſiarius quinque aſſibus dederat. Inde tanto impetu menſes prorupere, ut intra tridum è vivis ſublata fuerit.

Ad pulmonis affectus tam efficax eſſe remedium ſcribit Dodonæus ut ſubinde phthiſicis in ſummo vitæ diſcrimine, & animam propè agentibus ſpiritum reducat, vitamque ad dies aliquot proroget, ſcrupuli dimidij, aut ad ſummum ſcrupuli unius pondere, cum paſſo alióve dulci vino exhibitus. Eodem modo oblatum aſſerit, graviſſimas diſpnœas ſubitò citra febrem irruentes, momento temporis auferre, idque non ſemel fuiſſe obſervatum.

Bellarium ſinapis, quàm moſtardam *vulgo vocant, quaſi muſtum ardens, frigidam & humidam ventriculi intemperiem corrigit, pituitam illius parietibus hærentem detergit, concoctionem adjuvat, & dejectam appetentiam excitat.*

Sal calidum eſt ordine ſecundo, & ſiccum tertio abſtergit, digerit, aſtringit condenſat, putredinem arcet, torpentem appetitum excitat, ventriculi concoctionem adjuvat, alvum ſubducit: & omnibus eduliis gratum ſaporem conciliat. Nimiâ quantitate uſurpatum, calculum gignit, pruritum parit, ſcabiem inducit, impetiginem accerſit. Scorbutum generat, quod nationes ſalſis tum piſcibus, tum carnibus quotidie utentes experiuntur. Aciem oculorum obtundit, genituram minuit, bilioſis, & melancholicis nocet.

Cibi ſale conditi frequentius aſſumpti eaſdem noxas inferunt: præterea duriores & concoctu difficiliores redduntur, quia nativa eorum humiditas abſumitur unde ſubſtantia eorum condenſatur, & induratur, quo nomine coctioni fit rebellior.

Oleum recens & dulce ex maturis olivis expreſſum modicè calidum eſt & humidum: Emollit, laxat, lenit, acrimoniam omnem contemperat, lumbricos enecat, & venenis reſiſtit.

Saccharum calidum & ſiccum eſt in gradu primo: putredinem arcet, abſtergit, & ideò ſtomachum juvat, quia detergendo, illius phlegma eluit. Attamen ſi ſtomachus bile inquinatus fuerit, nocebit, quia in bilem convertitur: Renibus & veſicæ confert, arenulas, & mucoſam pituitam abſtergendo: pectus lenit & mundificat; alvum laxat; optimè nutrit: verùm nimio uſu obſtructiones generat, ut alia dulcia, quia promptè rapiuntur ab hepate, ſicque alia edulia ad mixta nondum ſatis concocta attrahuntur. Dentibus eſt inimicum, quos denigrat, & ad cariem perducit: ideò poſt illius eſum os colluens dum eſt.

CAPUT XXII.

De Melle.

Mel calidum & ſiccum eſt gradu ſecundo; eſt tamen quædam differentia ratione locorum, ex quibus mel ab apibus colligitur. Calidius enim, & ſiccius eſt quod in locis provenit calidioribus thymo, lavendula, roremarino, aliiſque herbis aromaticis refertis: in regionibus verò frigidis, hujuſcemodi herbis deſtitutis, minus calidum eſt. In genere flavum calidius, ſicciuſque eſt albo: & ſenſus oſtendunt aliud alio eſſe odoratius, & acrius, atque adeo viribus & qualitatibus potentius. Abſtergit, alvum movet, urinam provocat, tuſſi medetur, putredini mirum in modum adverſatur, & fructus horai maximè corruptibiles, ſi cum melle aut ſaccharo condiantur incorrupti permanent ad plures annos. Vtile eſt ſenibus, & frigidi temperamenti hominibus & hyemali tempeſtate: noxium verò juvenibus, bilioſis, & tempore æſtivo. Calculoſis, aſthmaticis, aliiſque pulmonum affectibus obnoxiis maximè conducit. Purum homini nutrimentum exhibet; corporis animique vires reficit, ſenſus omnes recreat, eoſque acutiores reddit.

MEllis naturam & facultates capite proprio, & ſeparato explicare voluimus, tum propter illius præſtantiam, tum quia non ſolùm inter condimenta, ſed etiam inter alimenta locum habet; ac denique quia Galen. 11. *ſimpl.* ſcribit, mellis naturam ſeparatum quid eſſe à plantis, & animalibus.

Illius præſtantia multis authoritatibus & exemplis confirmatur. Plinius enim mel, divinum nectar appellavit. Idem ex Ariſtæo, melle non minima hujus vitæ munera vocauit. Maximo autem in uſu fuiſſe apud antiquos, & plurimam ad ſanitatem conſervandam, utilitatem attuliſſe, hiſtoriæ plurimæ teſtantur. Pythagoras (referente Laërtio) cum frugaliſſimè viveret, ſolo ſæpe melle contentus fuit, & ad annum nonageſimum vitam perduxit. Eóſque ſive morbo vivere

poſſe

poſſe affirmabat,qui mel crebro comederent. Refertque Atheneæus,Pythagoricorum cibum, panem fuiſſe cum melle. Galen. 5. *de. ſan. tuenda, capit. 4.* refert hiſtorias Antiochi Medici, & TelephiGrammatici, quorum ille ſingulis diebus tertiâ diei horâ panem ſumebat cum melle Attico, rariùs crudo, plerumque cocto, & ſic cum alia victus ratione ibi deſcriptâ annum octuageſimum exceſſit. Hic verò pro jentaculo mel crudum eſitabat, cum alica in aqua cocta, & ad centeſimum annum vitam protraxit Plin. *lib. 22. c.24.* de Pollione Romano annum centeſimum excedente refert: cùm Auguſtus Imperator illius hoſpes interrogaſſet, quânam ratione maximè, vigorem illum animi corporiſque ſervaſſet, reſponſum tuliſſe foris oleo, intus melle. Quod à Democrito didicerat, qui aliquando interrogatus, quomodo quis in ſanitate vitam traducere valeret; reſpondit, ſi exteriora oleo, interiora melle rigarit. Idem Democritus, cum in ſenectute vitæ eſſet pertæſus,eam ſubtractione alimenti finire conabatur. Sed cum ingruerent Theſmophoria ſeu ſacrorum cerealium dies, rogantibus mulieribus ne per id tempus domum funeſtaret, vas melle plenum adferri juſſit, & ſolâ illius anaphorâ, hoc eſt; evaporatione, aliquot dies vitam produxit. Scribit etiam Athenæus, Cyrnios, qui Corſicam inſulam habitant, ideò eſſe longævos, quòd mellis cibo utantur aſſiduè, cujus maxima copia ibi colligitur. Denique ſacri Codicis teſtimonio, mellis præſtantia confirmatur,ubi de Joanne Baptiſta loquens, *Butyrum*, inquit; *& mel comedet*; *ut ſciat eligere bonum, & reprobare malum*; cùm enim boni & laudabiles humores ex melle generentur, ex bonis humoribus boni ſpiritus, à quibus functiones corporis omnes, atque adeo functiones cerebri principes exercentur,conſequens eſt illius uſu ingenium & intellectum acui, cujus tota operatio in boni & mali exquiſita dignotione conſiſtit.

Mellis natura ſatis recondita eſt, quandoquidem incertum eſt ad quam rerum claſſem revocari debeat; cùm ſcripſerit Galen. *loco ſupra citato*, illius naturam ſeparatum quid eſſe à plantis & animalibus. Et authores in hac re maximè variant, aliis ab aëre purè & ſimpliciter provenire, & ab apibus in eſcam colligi, atque in favos transferri aſſerentibus; aliis verò dicentibus, ex plantarum ſucco ab apibus generari. Prior ſententia ab Ariſtotele, Galeno, aliiſque innumeris magis probatur: Et confirmatur experientiâ, quod in regionibus melle abundantibus, vernâ tempeſtate matutinis horis, folia plantarum melle referta comperiuntur, quod ex aëre promanavit. Eſt igitur mel, ros quidam aëreus & pinguis, ex pinguibus quibuſdam vaporibus è terra elevatis, & in aëre condenſatis genitus; ab apibus ſupra flores præſertim, tum etiam folia plantarum, non raro colligitur,& ad cibum in favis reſervatur. *Dubium* tamen aliquod remanet, num ex ipſo florum ſucco aliquid etiam mellis generari poſſit, quandoquidem nemini dubium eſt,quin cera ab ipſis apibus ex plantarum ſuccis generetur, quæ cum maximam habeat analogiam cum melle, veriſimile videtur, mel etiam ex iiſdem ſuccis in roris penuria generari poſſe. Hoc ſaltem certiſſimum eſt, mel qualitates plantarum referre, è quibus colligitur. Si quod in thymo colligitur, thymum redolet; quod in Sardinia provenit ubi abſynthii magna copia creſcit, amarum eſt: in Ponto verò eſt venenatum,propter rododendron, quod in eo magnâ copiâ adoleſcit. *Verùm* qualitates plantarum melli facilè communicari poſſunt, dum in eas ſpargitur, iiſque tenaciter adhæret,& aliqua ex parte imbibitur.

Mellis optimi electio ab auctoribus propoſita eſt, ut ſit colore flavo; odore ſuavi, nullum nec florum, nec herbarum odorem aut ſaporem referens, guſtu jucundum. Album tamen, quale eſt noſtrum Narbonenſe, & quale Atticum olim fuit, præſtantius eſt in ratione alimenti, quia magis temperatum. Flavum verò præferri poteſt in ratione medicamenti. Omne tamen mel eſt alimentum medicamentorum, quia non ſolùm perfectè nutrit, ut potè puriſſimum & incorruptibile alimentum, ac excrementis vacuum, ſed etiam corpus calefacit, pituitam ventriculo & inteſtinis hærentem abſtergit, alvúmque laxat. Aliaque commoda non pauca corpori ſuppeditat.

Mel vernum præſtantius eſt autumnali, quia è cera nova exemptum, novelliſque ſtirpibus genitum. Æſtivum deterius eſt verno, quia calidius & acrius. Hybernum omnibus deterius, *halitum enim ceraginis expirat, inquit Dioſcorides, &* craſſius exiſtit.

CAPUT XXIV.

De Potu & materia potulenta.

Aqua ſimplex frigida eſt & humida. Omnium verò optima, quæ limpida & clara eſt, pura, minimeque cænoſa, & ab omnibus quæ innatare ſolent ramentis liberata: omnis ſaporis, omniſque odoris expers: tennis & levis quæ hypochondria celeleriter permeat, & per corpus citò diſtribuitur; citò caleſcit & refrigeratur. His optimæ aquæ notis ab authoribus propoſitis duæ aliæ addi poſſunt non ita vulgares; ut ſcilicet duo lintei fruſta ejuſdem ponderis ſumantur, & in aquis diverſis humectentur, ac poſtmodùm ad ſolem exſiccentur: ſi alterum prius exſiccetur, melior erit aqua in qua illud humectatum fuerit. Deinde poſtquam ambo exſiccata fuerint, iterum ponderentur, & ſi unum altero levius ſit, melior erit aqua in quam demerſum fuerit.

Ratione locorum ex quibus aquæ deſumuntur, Fontana reliquis præferenda eſt, modò conditiones habeat ſuperiori theoremate ***propoſitas: ſi enim iis deſtituatur, improbanda eſt.*** Hipp. lib. de aëre, loc. & aq. ***aliàs proponit conditiones, ut ſcilicèt versùs ortum ſolis, præcipuè æſtivũ ſcaturiat: per terram mundam, minimeque lutoſam, vel argilloſam ſed per arenas, & lapillos fluat; quæve hyeme ſit calidior, æſtate verò frigidior. Hoc enim ſignificat ex profundis terræ viſceribus eam ſcaturire, quæ propter antiperiſtaſim hyeme calent, æſtate verò frigent, ut in puteis ſolet contingere. Quæ ad Septentrionem aut Occidentem oriuntur, & Solem averſum habent, deteriores ſunt, utpote crudæ, graves, & tardè permeantes.***

Aqua Pluvialis poſt fontanam omnium optima cenſetur, imò verò à quamplurimis authoribus fontanæ præfertur, ſi conditionibus requiſitis ſtipata ſit. Illæ autem conditiones ſunt, ſi fictilibus tubis in contectam ciſternam deducatur:

ſi per locum arenâ repletum transfundatur: ſi verno tempore blandè & pacatè, non autem procellosè decidat: ſi in munda ciſterna pura & incorrupta ſervetur, neque ſordes aut vitium aliquod contrahat ex tegulis, quas eluit.

AQuæ fontanæ primum locum conceſſimus, juxta ſententiam Hipp. Galen. & Avicennæ. Multa tamen afferri poſſunt, quæ pluvialem cum ea de dignitate certare poſſe oſtendant. Ac *primùm* Celſus; *lib. 2. cap. 18, leviſſima,* inquit, *pluvialis eſt, deinde fontana, tum ex flumine, tum ex puteo, poſt hæc ex nive, aut glacie, gravior his ex lacu, graviſſima ex palude.* Aëtius *tetra bibl. 1. ſermone 3. capit. 165. Aqua pluvialis*, inquit, *omnium leviſſima cenſetur, & facilè tranſmutatur.* Hippocrates *lib. de aëre, locis, & aq.* aquam pluvialem laudat, quòd levis, dulcis, limpida, & tenuis ſit, ex eo quòd à Sole tenuiſſimum trahitur, & leviſſimum. Vitruvius *lib. 8. cap. 9. Quæ ex imbribus*, inquit, *aqua colligitur, ſalubriores habet virtutes, eo quòd eligitur ex omnibus fontibus leviſſimis, ſubtilibúſque raritatibus, deinde per aëris exercitationem percolata, tempeſtatibus liqueſcendo pervenit ad terram.* Averroës *in Canticis*, diſertè aſſerit, aquam pluviam optimam eſſe, & fontanâ ac fluviali longè excellentiorem. His authoritatibus accedunt rationes ab experientia deſumptæ: ſiquidem aqua pluvialis ad ſtateram omnium leviſſima eſt, promptiſſimè calefit, atque refrigeratur, hyponchondria non gravat, ſed facilè permeat; nullam in colore, odore, vel ſapore inſignem qualitatem obtinet: ejuſque tenuitas ex eo potiſſimùm apparet, quod legumina in ea meliùs coquantur quam in fontana. Prætereà aquæ pluviæ ſalubritatem oſtendunt olera, & omne ſtirpium genus, quæ imbrium depluvio meliùs, quàm irrigatione nutriuntur, & incrementum capiunt. Imò *& arundines in palude prognatæ, ſine imbribus non adoleſcunt*, ut Plin. affirmat. Et Ariſtot. 8. *de hiſtor. animal.* dicit, piſces ipſos, qui in aqua continuò degunt, non benè vivere ac ſoboleſcere iis annis, quibus pluviæ deficiunt. Diceres, humorem in vapores ſolutum, & inſitâ levitate ſursùm delatum, & cœlo & ſyderibus vivificam vim mutari quam poſtmodum hiſce inferioribus impertitur.

Obijci poteſt, nivem & grandines ex pluviæ materia generari, attamen aquas ex iis eliquatas reijci ab omnibus, cùm tamen eandē cum pluvia naturam participent. *Reſpondet* Paulus, aquam nivalem & glacialem omnium vitioſiſſimam eſſe, quod aquarum congelatione omnes tenuiſſimæ partes exprimantur.

Secundo objici poteſt ex Gal. aquam pluviæ facilè putreſcere, & aſtringendi facultate præditam eſſe. *Reſpondet* iterum Paulus, his verbis: *Nemo citiùs putreſcibilem aquam deterrimam eſſe iudicet, cùm alterationis, mutationiſque proclivitas virtuti magis, quàm vitio adſcribenda ſit.* Et Galenus ipſe 1. *De aliment. facultatib.* ait, ea quæ facilè concoquuntur, facilè item alterari & corrumpi: & contrà, quæ concoctu ſunt difficilia, difficiliùs alterari & corrumpi. Ad adſtrictionem verò aquæ pluviali tributam à Galeno, *reſponſio* elicitur ex Avicenna, qui dicit, aquam pluvialem eâ ratione videri aſtringentem, quòd mox diſtribuatur, & ad vias urinæ penetret: hinc enim fit, ut fæcibus minùs humiditate dilutis, factiſque ſiccioribus, alvus aſtrictior evadat. Per ſe autem aqua pluvialis aſtringere non poteſt, cùm tenuiſſima ſit, & aërea, aſtrictoria autem vis à terrea materia dependeat.

Ex iis quæ dicta ſunt, aqua pluvialis fontanæ videretur præferenda. Nos tamen fontanam cum graviſſimis authoribus prætulimus, quia ſi debitis conditionibus in theoremate propoſitis ſtipata ſit, in eodem ſtatu ſemper remanet, neque facilè à cauſis externis immutatur. Contrà verò pluvialis tot conditionibus indiget à rebus externis petitis, ut difficillimum ſit omnes concurrere ſimul: ſed aliquâ earum deficiente, non parùm illam de perfectione ſua amittere neceſſe eſt; ſi nimirùm à tegulis non diligenter ablutis, ſed ſordibus inquinatis excipiatur, vel in ciſterna non benè mundata ſervetur, & tempore minus apto colligatur.

Eſt autem *dubitatio* circa tempus aquæ pluviali colligendæ magis idoneum. Siquidem non pauci ex Hippocr. cenſent, æſtivo tempore collectam, & cum tonitru deſcendentem eſſe præferendam, quòd illa tenuiſſima, & leviſſima ſit. Verùm licet talis aqua, ratione tenuitatis & levitatis, aliquam habeat prærogativam; tamen cùm tempore æſtivo variæ exhalationes è terra eleventur, quæ mineralium naturam quodammodo æmulentur, & cum vaporibus miſceantur, ex quibus pluviæ conflantur; non ita laudabiles videntur illæ aquæ: cujus rei evidens eſt indicium, quòd facilè putreſcunt, & vermiculi frequenter in iis generantur. Fulgura enim & tonitrua à ſulphureis exhalationibus oriuntur, quæ etiam aliquando aërem odore ſuo inficiunt. Adde quòd, æſtatis tempore aquæ ſtagnorum, lacuum, & paludum contrahunt putredinem, ex iiſque vapores elevati pluviæ materiam ſuppeditant, quæ ideò vitioſa, & facilè putreſcibilis eſt. His rationibus ducti, eam aquam prætulimus in theoremate, quæ verno tempore colligitur; quandoquidem ſtagna, lacus & paludes aquam habent copioſam, eámque puram ex pluviarum copia, quæ totâ hyeme deciderunt. Deinde impoſſibile eſſet, eam aquæ copiam colligere, quæ uſui annuo ſufficere valeret, cùm rariſſimæ ſint, & paucæ pluviæ æſtivæ, ad aliquot tantùm horas perdurantes. Et docet nos experientia hîc Monſpelii, ubi aquæ pluviæ uſus frequentiſſimus eſt, quæ vulgò per hyemis & veris decurſum colligitur, eam eſſe optimam, & omnes habere prærogativas, quæ ſuprà deſcriptæ ſunt. In decoctione leguminum præſertim, hæc ſola uſurpari ſolet, in qua mollitiem inſignem adipiſcuntur, tum in aliis aquis duritiem aliquam retineant, quantumvis decoquantur.

Aqua Putealis craſſa eſt, & gravis: unde in viſceribus diutius hæret, & obſtructionum generationem promovet. Magna tamen eſt inter aquas puteales differentia, ita ut nonnullæ cum fontanis de bonitate certent, ſi nimirum ſequentibus conditionibus ſtipatæ ſint. 1. Si fontes vicinos habeant, ex quibus aquæ laudabiles ſcaturiunt; conjiciendum enim eſt ab illis fontibus aquas ſuas mutuari; vel flumini puro ac rapido vicinæ ſint. 2. Si ex profundis puteis hauriantur, tales enim æſtate frigidæ, hyeme calidæ ſunt; & externis injuriis minùs patent. 3. Si cœlum ſpectent, & aëri libero à Sole illuſtrato expoſitæ ſint: Solis namque lumine depurantur & ſerenantur, vitaliſque cujuſdam auræ redduntur participes. 4. Si frequenter moveantur & hauriantur; attenuantur enim & minùs putreſcunt. 5. Quarum putei ſæpè ac diligenter expurgentur, unde puriores redduntur. 6. Quæ à cloacis aut ſterquiliniis ſunt remotæ, à quibus pravam aliquam qualitatem mutuari poſſunt. Quæ verò contrarias habent conditiones, illaudabiles cenſendæ ſunt. Quæ enim profundæ non ſunt; (niſi à fontis cujuſ-

cujusdam scaturigine oriantur) injuriis patent externis; hyeme algent, æstate calent, paluſtrium & ſtagnantium aquarum more. Concluſæ ſub tectis, locisque concameratis, cælesti lumine privantur, & situ mucido inquinantur. Immotæ craſſeſcunt, crudæ manent, putredinis quid concipiunt, ventriculum offendunt, ægrè permeant, viſcera lædunt. Cloacis & ſterquilinus vicinæ viroſo ſapore & odore imbuuntur.

Aquæ fluviales cum putealibus bonitate certant, & in quibusdam locis præferendæ ſunt, in aliis poſtponendæ. Magnas tamen habent aquæ fluviales inter ſe differentias. Meliores enim ſunt quæ dulces ac limpidæ ſunt, & è magnis ac rapidis fluminibus petuntur, per laudabiles terras fluunt & fœlici cœli aſpectu fruuntur. Malæ autē ſunt, quæ ex pravis & ſtagnantib⁹, aut cœnoſis ac turbidis fluvijs hauriuntur; vel ex magnis quidem ac currentibus, ſed latrinas expurgantibus, ſordesque culinarum, veſtium, & linteorum recipientibus.

Hinc flumina, quæ magnarum civitatum mœnia alluunt, multas habent impuritates admiſtas, & multos morbos generant, ni cautio adhibeatur, quæ in eo præcipuè verſatur, ut loca hauriendæ aquæ deſtinata ſupra civitatem poſita ſint, ubi aqua civitatis ſordibus nondum infecta eſt. Si verò aqua civitatis præterlapſa uſurpetur, ſalubris eſſe non poteſt. Hæc etiam cautio in aquæ fluvialis uſu adhibenda eſt, ut in hydriis per aliquot dies aſſervetur; ibi enim quieſcens terreſtres ac limoſas partes, omnesque impuritates ad fundum deponit.

Aquæ ſtagnantes, & paluſtres omnium peſſimæ ſunt, cùm enim nullo aut exiguo motu cieantur, facile putreſcunt: craſſæ ſunt, crudæ, & ſæpè malignæ ac peſtilentes.

Aquæ Nivales & Glaciales peſſimæ etiam ſunt: Dum enim à frigore congelantur, tenuiores partes exhalant; præterea inſigni frigiditate prædita ſunt, quæ ventriculū offendit. Quod de vinis & aquis nive & glacie refrigeratis, intempeſtivè & præpoſtere uſurpatis, etiam dicendum eſt. Licèt enim juvenes robuſtiores earum noxam ſtatim non percipiant; progreſſu tamen ætatis eam ſentiunt, & varios articulorum, viſcerum, & partium nervoſarum morbos incurrunt.

Noſtrâ ætate, & à paucis annis, apud nos maximè invaluit potus aquæ nive aut glacie refrigeratæ, æſtâtis tempore uſurpatus; imò non pauci vinum hoc modo refrigerant. Quæ res inter Medicos, imò & apud vulgus maximè controvertitur; aliis hunc uſum plurimùm laudantibus, aliis improbantibus. Quandoquidem igitur opportuna occaſio hîc ſeſe offert, ſententiam noſtram aperiendi, paucis eam explicabimus. Ac primùm in theoremate, aquæ nive aut glacie refrigeratæ potum damnavimus; ſed cum hac additione, ſi intempeſtivè & præpoſterè uſurpetur quod accurata explicatione indiget. Nam primò potus iſte admodum frigidus in genere conſideratus damnandus abſolutè videtur, juxtà ſententiam Hippocratis, *Aphor. 51. ſect. 2. Plurimùm atq; repentè evacuare, vel replere, vel calefacere, vel refrigerare, vel alio quovis modo corpus movere periculoſum. Omne enim nimium naturæ inimicū, ſed quod paulatim fit, tutum eſt.* Cùm igitur in magno æſtatis ardore corpus plurimùm æſtuet; periculoſum eſſe videtur, illud ſubitò & derepentè glaciali illo potu refrigerare. Hujus periculi effectus confirmari poteſt plurimis exemplis eorum, qui ex hujuſmodi potu in graviſſimos morbos præcipitati ſunt, quorum non paucos ipſimet vidimus & curavimus. Ex altera verò parte infiniti reperiuntur, qui hunc uſum ad cœlum efferunt, & plurimis tum rationibus, tum experimentis confirmant.

Prima ratio ex eo deſumitur, quod calor noſter nativus à duobus validis & potentiſſimis hoſtibus oppugnari, & extingui conſuevit; frigore nimirum extinguente, & calore diſſipante. Sic in vehementiſſimo æſtatis ardore corpora languida & effœta redduntur, ab æſtuante aëre partes corporis veluti inflammante, earumque calorem exſolvente. Quæ exſolutio impediri non poteſt niſi refrigerantibus aſſumptis & admotis. Quemadmodum igitur ab omni ævo balnea & natationes in aquis frigidis convenienter uſurpatæ fuerunt ad fervorem illum corporis temperandum; ſic etiam potus frigidus aſſumptus ad hoc ipſum efficiendum maximè valebit.

Secundò, Potus in genere neceſſarius eſt ad reſtaurandam humiditatem, quæ à calore nativo indefinenter abſumitur ac diſſipatur; potus autem ille quatenùs humidus, id præſtat: ſi autem cum humiditate juncta eſſet caliditas, illa plurimum humiditatis reſolutionem adjuvaret; ideò communis eſt omnium hominum inſtinctus ut frigidum potum appetant, etiam hyemis tempore, ad calorem illum internum temperandum, & humidi diſſipationem rem remorandam. Potiori ergo jure æſtatis tempore, ubi magna fit humiditatis diſſipatio à calore viſcerum intenſo, potus ille refrigerans neceſſarius eſt.

Denique frigidiſſimū potum æſtatis tempore uſurpatum maximè conferre infinitorum hominum teſtimoniis conſtat, qui ſe à plurimis incommodis, potu nive aut glacie refrigerato, liberatos eſſe teſtantur. Tū etiam in Hiſpania & Italia pro certo habetur, ab eo tempore quo hujuſmodi potus invaluerit, minus graſſari æſtatis tempore febres continuas & malignas, quæ anteà eos maximè infeſtabant.

Nos verò hac de re ita ſtatuendum cenſemus. *Primò*, de potu mediocriter frigido nulla eſt dubitatio, quin omnibus hominibus maximè conveniat. Hinc ab antiquo ſolent omnes (quantum fieri poteſt) vinum in cellis ſubterraneis pro æſtatis uſu aſſervare, aquas è profundis puteis haurire, iiſque vinum diluere, ſi potabiles ſint; ſin minus, in ijs vinum & aquam meliorem refrigerare. Atque adeò ſaluberrimum cenſemus, vigente æſtu, vulgaribus & antiquis hiſce modis vinum & aquam refrigerare; quibus etiam ulteriorem frigiditatis gradum conciliare poſſumus, ſi lagenæ ijs repletæ in puteū demittantur, ita tamen ut aquam nō attingant: aër enim aquæ vicinus ab ea frigiditatem contrahit, & magis penetrat quàm aqua, lagenaſque ſuſpenſas potentius refrigerat. Sed de potu nive aut glacie refrigerato, qui longe intenſiorem ac propemodùm glacialem frigiditatē contrahit, major eſt difficultas. De ea enim maximè valet citatus Aphoriſmus, *plurimùm atque repentè refrigerare vel calefacere, periculoſum.* Ad cujus reſolutionem dicimus in regione & tempeſtate calidiſſima poſſe uſurpari ab iis qui in juvenili ætate conſtituti ſunt calidiori temperamento præditi; & pravis humoribus vacui; tum etiam viſcera omnia valida ac robuſta obtinent, & imprimis qui hujuſmodi potui ſunt aſſueti, & ſeſe plurimùm exercent. Aliis verò, qui nempe in ſenili aut puerili ætate conſtituti, debilia habent viſcera, vel obſtructa; pituitoſo aut melancholico temperamento præditi ſunt, plurimos habent humores excrementitios, otioſam vitam agunt, pauco exercitio & plurimo coïtu utuntur, noxioſiſſimus eſt. Cùm igitur tot circūſtantię requirantur ad hujuſmodi potum impunè uſurpandū, & illæ in pauciſſimis hominibus reperiantur, ſatius eſt ab eo abſtinere, & potu modis propoſitis refrigerato uti, qui ad ſanitatem conſervandam ſufficere poteſt.

At verò qui tantopere invaluit hoc tempore potus glacie refrigeratus, ut multi ei non affueti in conviviis, aut aliis locis eo uti cogantur, alio potus genere deftituti; unde nonnullos vidimus in graviffima pericula conjectos: operæ pretium duximus præceptum aliquod excogitare, quo minorem noxam ex eo incurrere valeant. Atque adeò præcipimus, ut ante omnem potum plurimos cibos ingerant, eòfque calidiores, ut offam calidam, falfa & piperata, quibus excalefactus ventriculus vehementi potus frigiditati melius refiftat: mox potum affumat pauciffimum, eúmque non multùm dilutum, fed folito meraciorem: vinum enim tantum frigus non concipit, ut aqua, ac promptiùs incalefcit in ventriculo, quem poftmodùm actuatus calefacit. Atque ut fiti omninò fatis fiat, potuum fingulorum paucitas frequentiâ compenfetur: Sic enim potus illius frigidioris noxa faltem majori parte evitari poterit. Eandem cautionem obfervare poffunt ij, qui calidiori temperamento præditi, ardente Sirio plurimùm æftuant, & febribus ardentibus obnoxiè funt, aliafque conditiones præ fe ferunt, quibus innoxiè tali potu uti valeant, & fe ex eo haud exiguum fructum percepturos fperant; ut fcilicet ei paulatim affuefcant per aliquot dies, ab initio pitiffando, feu parùm & frequenter bibendo.

Vinum in genere confideratum in activis qualitatibus calidum eft, in paffivis verò ficcum. Calorem noftrum fovet, cor maximè roborat, fpiritus auget, vires reficit, concoctiones juvat, pituitam attenuat, bilem per urinas expurgat, omniumque excrementorum expulfionem promovet.

Per vinum in genere confideratum, intelligimus illud, quod principaliter vinum dici meretur, & quod in regionibus calidis aut faltem temperatis provenit, quod ex uvis maturis expreffum eft, in dolio probè confectum, cum infigni tamen differentia, ut aliud in primo, aliud in fecundo, aliud in tertio gradu calidum fit & ficcum. Illud verò quod ex uvis immaturis exprimitur, quódque acidum eft, aufterum, vel acerbum vini nomen propriè non meretur, fed potiùs omphacium appellandum eft.

At verò circa paffivas vini qualitates, gravis eft difficultas, propter pugnantes invicem authoritates & rationes. Nam *Primò* Ariftoteles *proplem.17. fect. 3.* vinum diferte calidum & humidum pronuntiat. *Secundo* Galen. 3. *de cauf. pulf. cap. ultimo*, vinum propter humiditatem celeriter nutrire afferit, eóque magis, quia fimul calidum; calorem enim ducem humoris nominat.

Tertiò, idem Galenus 1. *de fanit, tuenda, cap.11.* pueris vinum interdicit, tum alias ob caufas, tum præcipue quia eos nimis humectat, & copiofo halitu replet. *Eodemque loco* fcribit vinum humectare, quidquid immodice ficcatum eft.

Quarto, idem Galen. 5. *de fanit. tuenda, cap. 5.* vinum fenibus aptiffimum cenfet, non modò propter calorem, quem fenes habent debilem; verùm etiam propter humiditatem.

Quintò, Plato 2. *De legibus* dicit. Dionyfium hominibus vinum largitum effe, quafi remedium adverfus duritiem fenectutis, ut rejuvenefcere videantur: & non fecùs ac igne ferrũ, ita vino fenũ corpora molliri.

Sextò, Hippocrates 2. *de diæta* vina dulcia, nigra, dulcia, tenuia & acida humectare afferit.

Septimò, fuccus uvarum maturarum, ex quo vinum conficitur, calidus eft & humidus, tefte Hippocrate 2. *de diæta*.

Octavò, Vinum humanæ naturæ, quæ calida eft & humida, gratiffimum eft, & amiciffimum.

Nonò, Vinum melancholicis maximè confert, qui humectatione indigent, unde illud: quamdiu humectantur tamdiu curantur.

Contrà verò ficcitatem in vino prævalere, fequentibus authoritatibus, & rationibus oftenditur.

Primò Galenus 8. *fimplic. de vino*, in eo ficcitatem caliditati proportione refpondere fequitur.

Secundo, idem confirmat Paulus Æginetal *l. 7. cap. 3.* & Galeni mentem fequitur.

Tertiò, Aëtius *tetrabibl. fect. cap. de vino*, vinum antiquum tertio ordine ficcum ftatuit.

Quartò lib. 2. Synopf. cap. 15. vinum gradu fecundo ficcum effe afferit, & *cap. 16.* ponit in gradu tertio, fi nempe valde fit vetuftum.

Quintò, Vinum multum fpiritum continet, qui igneæ eft naturæ, & facilè inflammabilis.

Sextò, Phlegmaticis naturis confert, & immoderate fumptum fitim excitat, ac vifcera torrefacit, unde color rubicundus, & puftulæ præcalidæ in ebriofiorum facie apparent.

Septimò, ad ulcerum curationem utiliffimum eft, docente Galeno 4. *meth. cap. 5.* At ulcera deterfione & exficcatione curantur.

Pro hujus controverfiæ decifione, duplex diftinctio adhibenda eft: una humiditatis, altera vini.

Humiditas duplex eft, actualis & potentialis. Et utraque nativa, vel afcititia.

Vinum vel immaturũ eft, acidum & imperfectum; vel maturum perfectéque coctum. Iterum vel recens, vel antiquum, & utrúmque vel generofum ac potens, vel debile & infirmum.

His pofitis, dicimus vinum actu effe humidum, quandoquidem omne corpus fluidum actu humidum eft. Potentialiter verò ficcum eft, fi fit maturum, generofum, neque valde recens: quemadmodũ in theoremate pofuimus.

Quod verò crudum & acidum eft, valde recens; & adhuc mufti naturam redolens, tum etiam dulce, humidum eft à prædominio. Crudum abundat phlegmate, & aquosâ humiditate, tam propriâ, quã afcititiâ: recens multâ abundat humiditate, quæ fenfim in dolio per fermentationem abfumitur.

Præmiffis igitur hifce diftinctionibus, authoritatibus & rationibus acquiefcimus, quibus vini ficcitas confirmatur. Iis verò, quæ pro illius humiditate allatæ funt, ita refpondemus.

Ad *primam* dicimus, Ariftotelem vinum vocare humidum actuali humiditati, non autem potentiali.

Ad *fecundam Refpondemus*, Galenum vinum confiderare, ut alimentum eft, quâ ratione actu humidum eft, & propter illam actualem humiditatem celeriter diftribuitur, & facile immutatur, unde etiam celeriter nutrit.

Ad *tertiam dicimus*. Galenum pueris vinum interdicere non quòd potentialiter, fed actualiter eos humectet, quòd calefaciat, quodque halitibus caput repleat, ficque variis morbis, & imprimis convulfionibus anfam præbeat.

Ad *quartam Refpondemus*, Galenum fenibus vinum commendare, non quòd humectet, fed quòd calorem eorum debilem reficiat, feroſófque humores, quibus abundant, per urinas evacuet. Quã de caufa vinum, tenue, ac flavum ijs accommodatum effe monet.

Ad *quintam Refpondemus*, Platonẽ, cùm vinum dicit remedium effe adverfus duritiẽ fenectutis, non intelligere duritiem corporis, fed animi: inquit enim, fenioribus bibendum effe vinum ut rejuvenefcant, & mœftitiæ eos capiat oblivio, ipsáque animi affectio, velut ferrum

ferrum in igne, ex duritie in mollitiem deducta, flexibilior fiat. Quod etiam clariùs explicat in sequentibus, dicens bibentium animos, ſiccut in igne ferrum, molliores, junioréſque evadere.

Ad *ſextam dicimus*, Authoritatem Hippocratis ſententiæ noſtræ minime repugnare, qui in controverſiæ deciſione diximus, vinum acidum & dulce eſſe humidum à prædominio.

Ad *ſeptimam Reſpondemus*, Hippocratem loqui de muſto; ſeu vino recenti, quod vocat ſuccum uvarum maturarum; & illud etiam humidum eſſe à prædominio fatemur:

Ad *octavam Reſpondemus*, Vinum humanæ naturæ amicum eſſe, quia celeriter nutrit, ſpiritus reficit; qui effectus non impediuntur ab exſiccandi vi, quæ valde moderata eſt, & ab humana temperatura non admodum recedens.

Ad *nonam Reſpondemus*, Vinum melancholicis conferre, non quatenùs humectat, ſed quatenùs ſpiritus recreat, cor exhilarat, & lætitiam inducit.

Variæ autem ſunt vinorum differentiæ, à propria natura, ſapore, odore, colore, & ætate deſumptæ, quæ viribus etiam ac facultatibus multùm inter ſe variant.

Ratione propriæ naturæ vinum aliud vocatur ὀλιγόφορον, *ſeu* pauciferum, *quod in diluendo paucam aquæ admixtionem fert: aliud vinoſum, ac generoſum, quod potentius eſt, & plus aquæ ferre poteſt; & quò generoſius eſt, eò magis ad caliditatem & ſiccitatem vergit.*

Ratione ſaporis, vina dulcia bene nutriunt, & à viſceribus avidè arripiuntur. Quia tamen ſunt craſſiora, obſtructiones pariunt, hypochondria inflant, flatus generãdo propter eandem craſſitiẽ, & facile in bilem vertuntur. Pulmonibus conferunt, neque nimis calida ſunt, neque caput tentant, aut nervos feriunt. Quæ omnia relata ſunt ab Hippoc. 2. de rat. vict. in acut. text. 2.

Vina auſtera & acerba calorem habent debiliorem, in ventre diutius morantur, neq; facile venas permeant, & ad vias urinæ penetrant: pulmonis affectibus nocent; alvi fluxui conferunt, utpote aſtringendi vi prædita.

Ratione odoris, vina odorata & fragrantia maximè commendantur; vires inſtaurant, ſpiritus reficiunt, totum corpus recreant & exhilarant, ſenibus utilia ſunt niſi quod caput replent nervóſque feriunt: ideò noxia ſunt iis, qui catharris, aliiſque capitis affectibus obnoxii ſunt.

Ratione coloris non ita certa facultatum indicia deſumi poſſunt. Sunt enim vina quædam alba, aquoſa & minùs potentia, alia generoſa, & impensè calida. In univerſum tamen alba fulvis & flavis minus calefaciunt. Inter fulva, generoſiſſima ſunt Rhenanum, Creticum & Moſchatellinum. Ex rubris etiam alia magis, alia minùs generoſa. Ut plurimùm tamen quæ intenſiorem habent rubedinem, & quo magis ad nigredinem accedunt, minùs potentia ſunt, & quo craſſiora, eo magis obſtructionib⁹ generandis idonea ſunt. Tenuia vero meatus aperiunt, ſudores & urinas movent; paucioris tamen ſunt nutrimenti, quàm craſſa.

Ratione ætatis, vina nova & recentia, quæ muſteã adhuc dulcedinem ſervant, aquoſiora, debilioraque ſunt, quã vino conveniat; excrementoſa ſunt & coctionis difficilis; alimenti diſtributionem ſufficienter non adjuvant, ſed diu in ventre retinent, unde hypochondria inflant & diſtendunt: gravia inſomnia excitant, viſcera obſtruunt, & calculum generant, præcipuè quæ dulcia ſunt, craſſa, turbida, & parum defœcata, muſtiq; naturam adhuc retinentia.

Vina antiqua, quæ ab ortu ſuo & propria natura generoſa ſunt, acriora ac vinoſa evadũt, ac plus juſto calefaciũt. Caput nervoſque lædunt, facilè inebriant, & corpus uſu quotidiano attenuãt; calidis temperaturis noxia, niſi modicè, ac benè diluta bibantur. In quibuſdam tamen regionibus frigidioribus, vina quæ acerba & auſtera eſſe ſolent, ſecundo vel tertio anno meliora, & ſalubriora evadunt, & longiori coctione quæ fit in doliis, auſteritatem deponunt.

Vina ætate mediâ victui ſanorum, & ægrorum accommodatiſſima ſunt; ſiquidem tunc temporis optimè defæcata ſunt, & in calore mediocria. Vini enim calor ſucceſſu temporis magis ſeſe exerit, & minùs potens eſt in novo, magis in ætate media, maxime in annoſo.

Licet autem varia vinorum genera variis naturis ac temperiebus, magis vel minùs opportuna ſint; in univerſum tamen optimi vini, & omnibus propemodum hominibus convenientiſſimi conditiones ſunt, ut ſaporem habeat inter dulcem & auſterum medium, ut ſit odoratum & fragrans; ſit clarum & nonnihil fulvum, non nimis tenue, aut craſſum, ad tenuitatem tamen magis accedat, neque nimis potens, neque nimis debile, ætatis mediæ.

APPENDIX.

Multa alia potuum genera ob vini penuriam in variis regionibus communiter uſurpantur, ut cereviſia, pomaceum, pyraceum, &c. quæ quoniam apud nos incognita & inuſitata ſunt, ijs qui dictas regiones incolunt, examinanda relinquimus. Præterea varia etiam potuum genera vulgo uſurpantur, & à Medicis præſcribuntur ad multorum morborum curationem, & præcautionem, ut ptiſana ex hordeo, liquiritia, ebore, cornu cervi, variiſque radicibus & herbis confecta; bochetum ex China ſalſaparilla, ſantalo, buxo, rhabarbaro, hydromel, & infinita alia, quæ conſultò omittimus, potui ſanorum tantum inhærentes. Videantur Sennert. Ioël, Horſtius, & alii de his potibus ſcrib.

CAPUT XXV.

De Aëre.

Aër omnibus hominibus ſaluberrimus, eorumque ſanitati conſervandæ maximè idoneus, debet eſſe in primis qualitatibus temperatus, purus, nitidus, tenuis, patens & liber, nullo vapore malo, nullis inquinamentis, nulla uligine aut corruptelâ perfuſus: ſed blandis, ac ſuaviter ſpirantibus ventis difflatus; & ut plurimùm ſerenus.

Inſalubris verò eſt, qui ſtagnantium aquarum, aut paludũ habitu inficitur aut è profundo quodã ſpecu peſtilentem auram recipit, qui è cloacis vaſtam urbem purgantibus vitium contrahit, aut ex animalium laniena, coriariorum officinis fimique putredine: Qui ex ſtagni, aut magni fluminis vicinia craſſus, nebuloſus, & caligine plenus eſt: qui editis undique montibus ſeptus, demiſſoque loco ac cavo arctatus, nullum recipit perflatum.

AEr duobus modis corpora noſtra afficit, vel quatenus ea extrinſecus ambit & per cutis poros ac ſpiracula ſeſe inſinuat; vel quatenus inſpiratione attrahitur. Utroque modo magnam corpora noſtra afficiendi atque alterandi vim habet, dum omnes ſuas qualitates ſpiritibus (qui ex eo aluntur ac generantur) continuò communicat & per ſpiritus ſingulis corporis noſtri partibus. Quæ ſi corpori conſervando idoneæ ſint ad tuendam ſanitatem plurimùm conferunt; ſi verò illius temperiei ac conſtitutioni ſint adverſæ, ad morbos procreandos inſignẽ vim obtinent.

Galenus *1. de ſanit. tuend.* ſaluberrimũ eſſe ait hominibus optimum in pulmones aërem attrahere, ut puri

ex

ex eo ſpiritus generentur; uti peſtilentiſſimum noxio aëre uti. Et Columella *1. de re ruſtica cap. 3.* in emendo agro cœli ſalubritatem imprimis ſpectandam cenſuit; neminem enim ſanum debere facere ſumptus in peſtilenti, quamvis feraciſſimo, in pinguique agro, cum incertum ſit, an dominum ſinat ad fructus pervenire. Nam ubi ſit cum orco ratio ponenda, ubi non modò perceptionem fructuum, ſed & vitam colonorum eſſe dubiam, vel potiùs mortem quæſtu certiorē. Petatur igitur aër calore & frigore temperatus quem fere medius obtinet collis, qui neque depreſſus hyeme pruinis torpet, aut torret æſtate vaporibus; neque elatis in ſumma montium perpetuis ventorum motibus, aut pluviis omni tempore anni ſævit.

Aer exquiſitè temperatus & quaſi mediam inter calorem ac frigus humiditatem ac ſiccitatem, conſtitutionem ſortitus, optime temperatis corporibus ſaluberrimus eſt. Intemperatis verò aër contrariâ qualitate præditus longe ſalubrior eſt.

Sic calido temperamento præditi in aëre frigido meliùs degunt: qui frigidiorem temperiem nacti ſunt, iis calidior aër utilior eſt; humidiores ſicciori, ſicciores humidiori aëre gaudent.

Cùm verò unuſquiſque proprium, & ſuæ temperaturæ maximæ idoneum aërem invenire, aut eligere nequeat, arte ſupplendum eſt, quod naturæ beneficio denegatur. Atque adeò frigidior aër arte calefaciendus eſt, calidior refrigerandus, humidior exſiccandus, & ſiccior humectandus.

Si regendo corpori calido aëre frigido egeamus, qui talis vel regionis, vel ſitus ædium culpâ non fuerit, præparare ipſum ad frigidum oportet frequenti ædium irrigatione, florum & plantarum refrigerantium uſu, patentium ad Septentrionem, luminum apertione, quò inde ſpirans aura ædes refrigeret. Si aër frigidior ſit, accenſo igne luculento calefaciendus eſt; ædium meatus omnes occludendi, ut frigidi aëris ingreſſus prohibeatur, vel in hypocauſto ut plurimùm degere oportet, ut apud Germanos, omneſque Septentrionalis plagæ incolas fieri ſolet. Humidior aër igne multo ac ſuffitibus ſiccabitur; ſiccior aquarum perfuſionibus humectandus erit.

Aër calidior corpora reddit calidiora, humores liquat, attenuat & diſſolvit; vires deiicit, ſi immodica fuerit illius caliditas: coctionem debilitat, vitam inſuper brevem facit.

Ariſtoteles Æthiopes, & qui Lybiam Sole exuſtam incolunt, ideò brevioris ævi eſſe voluit, quòd nimio Solis ardore nativus eorum calor brevi diſſipetur, citoque ſenium accedat ſiccatis eorum corporibus.

Frigidior aër corpora refrigerat, denſat, aſtringit, coctionem adjuvat, urinæ copiam auget, catarrhos aliosque capitis morbos excitat, ſi frigiditas fuerit intenſior.

Calor vi frigoris ambientis ad interiora repercuſſus, validior ac vegetior fit, unde Hippocrati, *ventres hyeme calidiores*, & à calore illo potentiori coctio alimentorum melius perficitur. Urinæ copiam auget frigidus aër, quia condenſatis cutis poris maxime impeditur diaphoreſis, & vapores qui per tranſpirationem excludebantur, interiùs retenti condenſantur, ac ſeri formam adepti ad urinæ vias transferuntur. Sic vulgò dicitur eandem eſſe materiam ſudoris & urinæ; ita ut profluentibus ſudoribus, pauca ſit urinæ copia; & contrà iiſdem ſuppreſſis magnus ſit urinæ proventus. Sic vulgaris docet experientia, hyemis tempore, & flante Borea majorem urinæ copiam profundi; Æſtate verò & in conſtitutione Auſtri, longe minorem. Si verò intenſior fuerit frigiditas, catarrhi excitantur cerebro refrigerato, quandoquidem frigidum cerebro valde inimicum eſt, ut docuit Hipp. in *Aphoriſmis.*

Humidus aer cutem emollit, & corpus humectat excrementiſque obnoxium reddit, idque pigrum ac deſes efficit ingenii torporem ac tarditatem inducit.

Siccus aer totum corporis habitum ſiccat, excrementa minuit, corpori agilitatem, ſenſibus & ingenio claritatem inducit.

Aër turbidus, nubilus ac nebuloſus, corpora pravis humoribus, & inquinatiſſimis ſpiritibus implet in pituitoſis naturis pituitæ copiam acervat, quæ nubi ac nebulæ ſimilis eſt.

Quotidiana docet experientia, in locis paludibus, ſtagnis, lacubus, aut magnis fluminibus vicinis, aut qui propter aliam cauſam craſſo ac turbido aëre fruuntur, febres putridas tum ſimplices, tum malignas, eſſe frequentiores.

CAPUT XXVI.

De Temporibus Anni.

Ad aërem anni tempora referuntur, quoniam in eo magnas mutationes faciunt.

Aſtrologi quatuor anni partibus æqualibus, illius tempora definiunt; nempè Ver ab ingreſſu Solis in principium arietis, uſque ad finem geminorum; Æſtatem, à principio cancri ad finem virginis; Autumnum à principio libræ ad finem ſagittarii: & Hyemem à principio capricorni ad finem piſcium.

Medici verò & populi diverſi, juxta aëris temperiem anni tempeſtates menſurant; & prout aër in quibuſdam locis ex nativa conſtitutione calidior, in aliis frigidior eſt: in his hyemem, in illis æſtatem longiorem efficiunt. Sic Hipp. in Taſo, ubi habitabat, hyemem definit. 3. de Diæta, *à vigiliarum occaſu, ſeu initio menſis Novembris, uſque ad æquinoctium vernum: ver autem ab æquinoctio ad vergiliarum exortū, hoc eſt, circiter diem ſeptimū Maij: æſtatem à vergiliarum exortu, ad Arcturi exortū, qui incidit in mediū ferè Septembris: Autumnum ab Arcturi exortu ad vergiliarum occaſum. Qua computatione tribuuntur hyemi quatuor menſes, & dies decem: totidem æſtati, veri duo ſolùm menſes & aliquot dies: Autumno vix duo menſes. In regionibus Septentrionalibus frigus maxime viget in æquinoctio, ut brumalis tempeſtas longè ulterius progredi, & ad quinque menſes durare cenſeatur.*

PRoſper Alpinus *lib. 1. de med. Ægyptior. cap. 7.* ſcribit in Ægypto aërem eſſe temperatum, & ver vigere menſibus Januario & Februario; æſtatem Martio incipere; & ad finem Auguſti durare; Autumnum Septembri & Octobri: hyemem verò Novembri & Decembri abſolvi. Ab aëris ergo temperie anni tempora juxta Medicorum doctrinam metiendo ſequentibus theorematis erunt definienda.

Ver inter alias omnes anni tempeſtates temperatiſſimū eſt, & inter primas qualitates medium quoddam obtinet: ut neque, ſicut in hyeme, maxime polleat frigidum & humidum: neque ſicut in æſtate, calidum & ſiccum,

Hippo-

humidum esse dixit, quod intelligendum est, comparatione facta ad alias tempestates. Hyemi enim collatum, calidum dici potest: æstati verò humidum statuetur, sed in seipso, sine ulla relatione ad alias tempestates consideratum, temperatum dicendum est.

Quod Galen. ostendit *1. De temperam.* proprio cujusque experimento. Etenim cum neque propter frigus; in vere nativam suam constitutionem servante, algere nos perinde atque in hyeme contingat, neque æstu perinde atq; in æstate premi, nec humore diffluere, aut siccitate torqueri, neque ullum insignem harum qualitatum sentiamus excessum; temperatum omnino ver meritò judicabimus. Illa autem moderata temperies in toto veris decursu non reperitur, sed principium illius, hyemis naturam redolet, finis verò ad æstatis temperiem accedit.

Ver inter alias anni tempestates saluberrimum est dicente Hipp. Aph. 9. sect. 3.

Adveniente vere, corpora quæ hyberno tempore constringebantur, laxari & rarefieri incipiunt, sanguis augetur, spiritus recreantur, & post hybernas glacies omnia quasi exhilarantur. Neque obstat *dicere*; verè morbos multos produci: siquidem ver ex propria natura salubritatem, non morbos inferre solet, & si corpus bonis humoribus præditum reperit, illud in sanitate conservat. Verùm si pravorum humorum prægressâ hyeme collectorum congeries adfuerit, illi verno tempore funduntur, commoventur, & aliquando putrescunt, unde varii morbi excitari possunt. Sicque ver per accidens tantum, non ex se, & ex propria natura morborum ferax dici potest.

Objicies rursùm, Ver ex Hipp. calidum & humidum est: At calida & humida constitutio insalubris est, & ad producendos morbos ex putredine maximè idonea; Ergo vel saluberrimum dici non potest.

Respondemus, id habere locum in magno caliditatis & humiditatis excessu: verùm ubi moderatè caliditas frigiditatem & humiditas siccitatem excedit, tunc temporis saluberrima est temperies, & maximè laudata ac pro temperata habetur, id est, temperiei humanæ maximè congrua, quæ ad caliditatem & humiditatem inclinat. Adde quod vita in calido & humido consistit, quod similibus conservandum est.

Æstas calida est sicca: corpora calidiora, & sicciora, squallida, siticulosa, imbecillaque reddit: humores attenuat, & accendit: bilis proventum efficit, unde febres ex ea genitæ illo tempore grassantur.

Autumnus frigidus est, & siccus: morborum maximè ferax propter inæqualitates quæ in eo contingunt: manè enim frigus viget, circa meridiem æstus, ac demum circa vesperam aer frigidus evadit. Tunc temporis densantur corpora, & humores difflari prohibentur, & ad interiora aëris frigiditate traduntur: unde etiam multi morbi oriuntur maximè periculosi propter atram bilem, quæ autumno in corpore redundat.

Hyems frigida est & humida: corpora firmat, eaque vegetiora & multo calore nativo referta efficit somnosque ob longitudinem noctium prolixiores reddit. Pituitæ procreatrix est, & corpora fluxionibus facit obnoxia.

CAPUT XXVII.

De Motu & quiete.

Motus & exercitatio ad sanitatis conservationem supra omnes alias res non naturales principem locum obtinet, si sobrietatem exceperis

Hic locum habet vulgatissima Hippoc. sententia, *lib. 6. Epid.* desumpta *Sanitatis studium est, non satiari cibis, & impigrum esse ad labores.* Galenus verò pluribus in locis exercitationem maximè commendat: unus sit instar omnium, in quo exercitationem etiam ciborum parsimoniæ anteponit. Is habetur *lib. de succorum bonitate & vitio, cap. 2. Nisi quis*, inquit, *satis exerceatur, nulla ciborũ parsimonia se à morbis immunem tueri poterit; nisi per intervalla inopiam exercitij purgatione, vel sanguinis missione compenset. Sin integre exercetur, etiam aliquando in alimenti ratione peccans, durabit sine morbis.* Aristoteles verò *probl. 47. sect. 1.* quærens cur cibum minuere & laborem augere salubre sit, *An* inquit, *quia causam ægrotandi excrementorum habet nimietas, quæ tum certe exultat, cùm aut cibus superest, aut labor deest.*

Motus & exercitatio, calorem nativum excitat, spiritus movet & exagitat; unde corpus fit robustius, ut externis injuriis minus pateat, & ad omnes actiones obeundas aptius evadat. Coctiones præcipue ex caloris augmento melius perficiuntur: & spirituũ commotio transpirationem uberiorem facit, cujus defectus omnium ferè morborum causa esse solet.

Plures autem sunt motus & exercitationis species, nempe ambulatio, cursus, saltus, equitatio, vectio, gestatio, & infinitæ aliæ, quarum aliæ magis, aliæ minus corpus exercent: aliæ totum corpus, aliæ quasdam tantum partes.

Galenus ludum parvæ pilæ præcipuè commendat, in quo omnes corporis partes exercentur. Cursu & ambulatione potissimùm crura exercentur, armorum tractatione & remigatione brachia, & partes superiores; cantu, vociferatione & clara lectione thorax; equitatione ventriculus.

Commodior & usitatior exercitationis species, est ambulatio mediocris per amœna & virentia loca, placido & sereno cœlo suscepta. Qui verò pedibus ire satis liberè non possunt, aut propter virium infirmitatem nimis fatigantur, equitatione indulgerè saluberrimè poterunt.

Ambulatio moderata probè universum corpus exercet, appetentiam excitat, calorem nativum exsuscitat, corpus roborat, & vacuationem excrementorum maximè juvat.

Ut exercitatio corporis sit utilis & fructuosa, duo observanda sunt, tempus & mensura.

Tempus commodum est ante cibum, & præcipue ante prandium.

Ante cibum commodior est exercitatio, quia coctione superioris pastus peractâ, excrementa residua per exercitationem evacuantur, & dissipantur; sicque corpus melius disponitur ad novum cibum recipiendum, & concoquendum; unde Gal. *1. de san. tuenda, cap. 2.* ei qui non concoxit jubet ex toto conquiescere. Exercitatio verò quæ fit à pastu, pessima est, crudos enim humores in venas rapit unde jecur obstruitur, caput gravatur, & morbi multiplices excitantur. Hac de causa Scholastici plerùmque scabie laborant, quia statim à prandio ut plurimum sese exercere solent: unde cibi è ventriculo ante debitam concoctionem rapiuntur, hincque crudorum humorum copia cumulatur, quæ vehementibus exercitationibus ad cutem rapitur, & scabiei materiam suppeditat. Idem enim illis accidere solet, quod iis in cacochymia & humorum vitio se exercitant: in iis enim ad cutem pravi humores evocantur, unde ulcera & scabies procreantur ut docuit Hippoc. *6. Epidem. sect. 5. Si impurgatus laboraverit ulcera erumpent.* Melior autem est exercitatio ante prandium, quàm ante cœnam, quia matutinis horis ventriculus vacuus est, & per longius

longius tempus, quod à pridiana cœna interceſſit, concoctiones meliùs abſolutæ ſunt: contrà verò ante cœnam cibi in prandio ingeſti, nondum ita perfectè elaborati ſunt.

Poſt cibum tamen levis deambulatio utiliter uſurpatur, ut quæ neque calorem revocet neque cibum rapiat, ſed eum ad fundum ventriculi melius deſcendere faciat ubi promptius concoquitur; & jam concocti diſtributionem adjuvat.

Menſura exercitationis ſtabilitur à Gal. 2. de ſanit. tuenda, cap. ultimo, *quæ ad quatuor capita referri poteſt;* primò, *ut continuetur exercitatio, donec corpus intumeſcat;* ſecundò, *donec corpus floridum appareat;* tertiò, *donec corpus laſſitudine affici incipiat;* quartò, *donec ſudor modicus, aut ſaltem calidus vapor erumpat. Quorum aliquo apparente ab exercitatione deſiſtendum eſt.*

CAPVT XXVIII.

De ſomno & vigilia.

Somnus ad vitæ conſervationem abſolutè neceſſarius eſt, & ſi moderatus ſit concoctiones adjuvat; vires ex vigilia reſolutas inſtaurat, internas corporis partes humectat; ac ſenibus præſertim maximè conducit.

OMnia, quæ ex ſomno hominibus eveniunt commoda, uni caloris ad interiora retractioni aſcribenda ſunt. Calor enim in viſceribus auctus copioſos ſpiritus generat, & per vigilias diſſipatos reparat & inſtaurat; unde concoctiones meliùs perficiuntur præſertim in hepate, & ſingulis partibus; & excrementorum expulſio adjuvatur. Et cùm virium reſolutio quæ vigilando inducitur, ex ſpirituū reſolutione oriatur iis inſtauratis vires reficiuntur, & laſſitudo fugatur. Per coctiones autem copia humoris alibilis partibus internis ſuppeditatur, unde illæ plurimùm humectantur: quemadmodum docuit Hippoc. *6. Epid. Labor Articulis cibus eſt, ſomnus verò viſceribus.* Ac denique ſenibus plurimùm conducit, quia nihil æquè eorum corpora frigida & ſicca calefacit & humectat: atque adeò deperditam humidam ſubſtantiam inſtaurat, unde illud Homeri à Galen. citatum, *de ſan. tuenda, Vt lavit, ſumpſitque cibum dat membra ſopori, Namque hæc juſta ſeni.*

Somnus verò immodicus membra omnia laxat, colorem, habitumque corporis deteriorem reddit, caput gravat, multiſque vaporibus atque humoribus implet, calorem nativum hebetiorem partéſque omnes ad motum pigriores reddit.

Hæc omnia dependent ex nimiâ excrementorum retentione, quæ ex ſomno immodico contingit. Notiſſimum enim eſt, ſomnum omnes evacuationes cohibere, præter ſudores atque adeò poſtquam concoctiones peractæ ſunt; quas ſequi debet excrementorum evacuatio, ſi illa in corpore præter modum retineantur, omnia mala in theoremate recenſita producunt.

In ſomno ſalubriter ineundo tria ſpectanda ſunt, tempus ſpatium & decubitus.

Tempus ſomno convenientiſſimum eſt nocturnum, poſt horam unam aut duas à cœna, præmiſſa levi deambulatione, ut cibus ad inferiora deſcendat.

Nox propter ſuam humiditatem & tranquillitatem ſomno eſt aptiſſima, & longum illius ſpatium ſatis temporis ſuppeditat ad coctionem abſolvendam ita ut ſomnum interrumpere, negociorum causâ, non ſit neceſſe, quemadmodum in diurno ſomno plerumque ſolet contingere.

Somnus meridianus maximè noxius eſt, præcipue non aſſuetis.

Tempus enim quo quis interdiu dormit, ad perfectam concoctionem non ſufficit; hinc fit, ut ij qui à prandio dormiunt, excitati à ſomno propter interruptam concoctionem, gravitatem ſentiant in ſtomacho, acidos edant ructus, flatibus impleantur, & horâ cœnæ inappetentiâ laborent. Adde quòd, ſomnus diurnus nimiâ humiditate cerebrum implens, catarrhos, alioſque capitis morbos procreat. Implet autem cerebrum humiditate, quod nox cerebrum abundè ſatis humectarit, ut non opꝰ ſit illud denuò per ſomnū diurnum humectare; quin potiùs per vigilias humiditas illa, quæ plerumque nimia eſt, diſcutienda.

Si quis tamen propter labores matutinos, aut corporis debilitatem, ut in convaleſcentibus contingit, laſſitudine tentetur, aut nocte prægreſſâ non dormierit, ſomno indulgere poſt meridiem innoxiè poterit.

Imò verò utilis eſſe poterit ſomnus meridianus, ſi breviſſimus ſit, qui tantum calorum revocet ab externis partibus ad interiores ut concoctio melius perficiatur.

Cùm enim minimo temporis ſpatio duret, vaporibus caput replere nequit, & tamen vires recreat, vaporeſque in cerebro potius diſſipat, quàm colligit, calore intus tantiſper revocato.

In longiſſimis etiam & calidioribus diebus meridiari licet, iis præſertim qui aſſueti ſunt.

Cùm enim noctes breves & ſæpè inquietè, ſomnum ſufficientem interdum non concedant, defectus ille ſomno meridiano reparari poteſt. Adde quòd, ſpiritus reſoluti à nimio æſtu per ſomnum reſarciuntur. Talis autem ſomnus aſſuetis magis prodeſt, quod Itali experiuntur, qui per æſtatis decurſum meridiari conſueverunt, & inde maximum ſolatium percipiunt.

Quoties ob prædictas cauſas ſomno meridiano indulgendum eſt, ille ſomnus aut longiſſimus eſſe debet, aut breviſſimus.

Quòd breviſſimus eſſe debeat, ratio reddita eſt. Longiſſimi verò hæc eſt ratio, etiam ſuprà allata, quia ſi anteà abſolutam coctionem ſomnus interrumpatur, perturbatur ea, & inde multæ oriuntur cruditates.

Minus verò nocet ſomnus meridianus, ſi erecto corpore captetur, quàm decumbente: ſic enim facilior aſcendentibus vaporibus exitus patet.

Neque ſtatim à prandio dormiendum, ſed aliqua mora eſt neceſſaria, & levis deambulatio, ut cibi ad fundum ventriculi deſcendant.

Spatium ſomni definitur ex perfecta concoctione, quæ in ventriculo & hepate abſolvitur eaque ex coctis urinis, & actionum alacritate dignoſcitur.

Cùm igitur in quibuſdam promptiùs: in aliis tardius coctiones perficiantur, in his longior, in illis brevior ſomnus concedendus eſt.

Sic helluonibus, repletis, pituitoſis, mulieribus & ventriculum debiliorem habentibus ſomnus longior neceſſarius eſt, quia longiori caloris retractione indigent: Brevior verò craſſis & obeſis, ſobriis, & valide coquentibus competit: mediocris denique ſanis ac bene temperatis, qui vulgò ſeptem vel octo horarum ſpatio definitur.

Decubitus debet capite ſublimiori, in latere alterutro: primū quidem in dextro, poſtmodū verò in ſiniſtro. Pronꝰ decubitus ad coctionē confert, viſui tamen nocet. Supinus excrementorum evacuationem per conſuetos meatus prohibet; calculoſis imprimis noxioſiſſimus eſt, vid. Plemp.

Ere-

Erectior decubitus facit, ut caput ab excrementis facilius liberetur. Ita latere dextro facit ut cibus facilius in imum deſcendat, & reſpiratio ſit facilior in ſiniſtro ut melius concoquatur, ob iecur ventriculo incubans. His addit Ariſtoteles *in problematis*, non recto, ſed inflexo corpore, ut venter incaleſcat.

Vigiliæ moderatæ omnes ſenſus excitant, ac vegetiores reddunt; ſpiritus & calorem in omnes corporis partes diffundunt; alimenti diſtributionem adiuvant; excrementorum evacuationem promovent. Immoderatæ verò ſpiritus abſumunt, & diſſipant corpus univerſum, imprimis cerebrum exſiccant; bilem augent, acuunt, inflammant, ac morborum calidorum ſæpe cauſa exiſtunt: interdum etiam frigidorum, calore diſſipato, & abſumpto.

CAPUT XXIX.

De Excretis, & Retentis,

Ad excreta & retenta referuntur fæces alvi, urina, inſenſilis tranſpiratio, menſes, & ſemen. Quæ ſi tempeſtivè egerantur ſanitatem conſervant; ſi verò retineantur diutius, quàm par ſit, morbos pariunt.

Alvi excrementa, ſi debito tempore non eiiciantur, coctionem impediunt, inappetentiam excitant, & nauſeam pariunt; quia vapores putridi à retentis excrementis elevati ad ventriculum exhalant; dolores colicos excitant, flatibus exitu prohibitis vertiginem & cephalalgiam afferunt, fumis ad caput delatis.

Dum verò ſecundum naturam ſe habent, mollia ſunt, mediocrem tamen conſiſtentiam habentia, colore ſubrufa, nec admodum fœtida: copiâ autem aſſumptis reſpondere debent.

Vrina naturalis, mediocris eſſe debet conſiſtentiæ, coloris fulvi ſine ſedimento, aut cum ſedimento albo, lævi, & æquali, quantitate liquidis aſſumptis reſpondens.

Tranſpiratio inſenſilis ſi prohibeatur, vel occluſione pororum externorum à frigore ambientis, vel internorum à pravis humoribus retentis, graviſſimi morbi excitantur, ut pleuritides, peripneumoniæ, febres putridæ, &c. Quando verò legitima fit, & conveniens tranſpiratio, corpus ſanum, ac bene diſpoſitum conſervatur.

HIc diligenter advertenda ſunt, quæ de inſenſili tranſpiratione prodidit Sanctorius, *lib. de ſtatica medicina*, ubi dicit, tranſpiratione inſenſili multò plura & copioſiora excrementa vacuari, quàm omnibus aliis evacuationibus ſimul ſumptis, quod quidem omnium ſeculorum Medicos latuit: id tamen ſibi compertum aſſerit Sanctorius, experimentis triginta annorum, in corporibus innumeris, ante & poſt paſtus, & poſt excrementorum reiectiones exactè ponderatis: Quæ omnia apud authorem videnda ſunt, aut apud Sennertum *in febrium putridarum theoria*, fuſiſſimè tranſcripta.

Menſium fluxus debet eſſe moderatus, mulieris temperaturæ, & conſuetudini conveniens, certa intervalla, certaſque periodos obſervans. Alioqui dum ſupprimuntur, vel parcè aut immodicè fluunt, multorum morborum cauſæ eſſe ſolent.

Ad ſeminis excretionem refertur Veneris uſus; qui ſi moderatus ſit, valetudini non officit: eo tamen homines plerumque impunè carere poſſunt, ut experientia docet in monachis, & cœlibem vitam agentibus; in iis enim materia ſeminalis ad partes diverſas traſmittitur, in earumque alimoniam inſumitur; partes verò ſeminales areſcunt, & ad munus ſuum ineptæ redduntur. In quibuſdam tamen mulieribus; magis noxia eſt Veneris abſtinentia, quibus ſemen retentum corrumpitur, & hyſtericos affectus parit.

Immodicus autem Veneris uſus viros magis quàm fœminas lædit; ſpiritus diſſolvit, totum corpus refrigerat, cerebrum, nervos, ventriculum, oculos, & articulos debilitat; mentem ſenſusque obtundit, cruditates, & oris fœtorem parit.

Ætas Veneri aptiſſima, eſt iuvenilis & virilis: reliquis nocet potiſſimum ſenibus, & naturis ſiccis ac debilibus.

Intervalla autem talia adhiberi debent, (docente Galeno in arte parva*) ut homo poſt coitum levior ſeipſo, & agilior factus videatur.*

Vernum tempus Veneri magis idoneum eſt, deinde hyems, minus Autumnus, omnium minimè æſtas, quo tempore melius eſt omninò abſtinere.

Quod ad partes diei ſpectat; manè aut poſt primum ſomnum opportunè venus inſtituitur, peracta concoctione ciborum in ventriculo, non ſtatim poſt cibum. Importuna verò & noxia poſt crapulam, exercitia valida, tempore inediæ, aut poſt immodicas evacuationes.

CAPUT XXX.

De Animi Pathematis.

ANimi Pathemata ad immutandam totius corporis conſtitutionem maximam vim habent, ita ut non ſolùm graviſſimi morbi, ſed etiam mors interdum ex immodico eorum exceſſu oriatur. Si verò in moderatione contineantur, ad ſanitatem conſervandam plurimùm conferunt.

Quiſquis igitur ſanitatis conſervationi ſtudere cupit, animi tranquillitatem aucupari debet, & vehementibus paſſionibus reſiſtere. Sic enim corpus in ſtatu naturali conſervatur, & nulla in eo ex parte pathematum, mutatio contingit. Quia verò impoſſibile eſt ab omnibus pathematis ſeſe immunem reddere; enitendum ſumma rationis vi illis obſiſtere, eorumque impetus frænare. Horum autem pathematum aut ſaltem præcipuorum, effectus paucis exponendi ſunt.

Gaudium moderatum inter reliquos animi affectus, ad ſanitatem conſervandam principem locum obtinet: ex eo enim calor ſpiritus, & ſanguis ad totum corpus diffunditur, unde facultatum vigor excitatur, habitus corporis alitur, humectatur, & vivido colore ſuffunditur, hinc illud Sapiẽtis: Animus gaudens ætatem floridam reddit. *Gaudium verò immodicum ſpirituum ſubſtantiam diſſipat; & vitalis facultatis robur diſſolvit: unde ſyncope, & interdum mors repentina ſuccedit præcipuè in ſenibus, mulieribus, & naturis imbecillioribus.*

Triſtitia calorem nativum debilitat, corpus refrigerat & exſiccat, faciem reddit decolorem, pulſumque imminuit, propter cordis conſtrictionem, interdum febrem accendit, ob difflationem prohibitam ex qua putredo in humoribus accenditur. Avicenna lib. de viribus cordis, cap. 6. *Duo ex triſtitia conſequi teſtatur, naturalis facultatis imbecillitatem, ob caloris extinctionem, &*

ſpirituum humorumque incraſſationem à frigiditate, unde humor melancholicus exaggeratur.

Timor ſubitò calorem ad cor revocat; unde partes extimæ, algeſcunt, pallent, contremiſcunt, dentes ſtrident, vox interrumpitur, vires concidunt : interdum alvus ſolvitur, & urina profunditur , ob retentricis imbecillitatem, & muſculorum reſolutionem: mors interdum ſuccedit, revocato magnâ copiâ ſanguine ad cor , à quo opprimitur & extinguitur facultas vitalis.

Ita calorem & ſpiritus vehementer exagitat , pulſum auget , & accelerat ſpiritus & ſanguinem inflammat, bilem acuit, febres diarias, & putridas accendit : ſi valdè effrænis ſit rationem ſubigit , & interdum de ſede ſua dimovet. Frigidis naturis interdum utilis eſt, calor enim debilior exſuſcitatur, vegetior redditur.

INSTITVTIONVM MEDICARVM LIBER QVINTVS,

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗΝ CONTINENS.

PRÆFATIO.

Quinta Medicinæ pars , quæ *Therapeutice* nominatur, in duas principales dividitur.

Prima continet methodum generalem medendi , & indicationes omnes proponit , quæ ad morborum curationem ſunt neceſſariæ.

Secunda inſtrumenta docet, quæ ad illas indicationes adimplendas ſunt neceſſaria.

Ideò quintus iſte liber duas partes continebit : in prima , methodus generalis medendi , in ſecunda , inſtrumenta Medici exponentur.

THERAPEUTICES PARTIS PRIMAE,

De Methodo generali medendi,

PROOEMIVM.

Methodus medendi duplex ab autoribus proponitur, generalis ſcilicet, & particularis. Generalis eſt, quæ communia tradit præcepta, quibus ſingula morborum genera curari debeant, & oſtendit quæ remedia morbis ſimilaribus, quæ organicis, quæve communibus idonea ſint. Particularis verò docet, quo modo ſingulæ morborum ſpecies in ſingulis partibus à capite ad pedes curandæ ſint. Quæ quidem methodus obſervatur in auctorum operibus , quos Practicos vulgo vocant: & & hæc morborum particularium curatio univerſa dependet ex communibus præceptis , quæ in methodo generali propoſita ſunt, imò verò nihil aliud eſt, quam methodi generalis per omnes morborum ſpecies , & ſingulas corporis partes exercitatio. Quia verò dogmatica medēdi methodus per indicationes perpetuò procedit, ideò noſter hic Tractatus quatuor comprehendetur Sectionibus : *Prima* erit de methodo medendi, & indicationibus. *Secunda*, de indicationibus à cauſa. *Tertia*, de indicationibus à morbo. *Quarta* denique, de indicationibus à viribus. Et ſic nullum erit præceptum morborum curationi inſerviens , quod in quatuor hiſce Sectionibus non explicetur.

SECTIO PRIMA.

De methodo medendi, & Indicationibus.

CAPUT PRIMUM.

Quid methodus medendi , quid curatio, & quæ illius conditiones.

Methodus medendi eſt pars Medicinæ , qua per indicationes auxilia inveniuntur , ut deperditâ hominis ſanitas reſtituatur.

Curatio eſt præſentis in corpore vitioſi affectus in naturalem habitum mutatio. Galen. 9. meth. cap. 15.

Debet autem inſtitui curatio quantum fieri poteſt citò, tutò & iucundè.

Methodus medendi & curatio morborū, parum inter ſe differunt: ſi quidem methodus medendi nihil aliud eſt, quàm rationalis via, quâ Medicus in morborum curatione debet incedere. Et hac medendi methodo quæ per indicationes progreditur , Medici dogmatici à reliquis ſectis diſtinguuntur ; quia illi ſoli indicationibus, tanquā propriis inſtrumentis, uti conſueverunt: reliqui verò minimè. In omni autem curatione propoſitę conditiones perpetuò obſervandę ſunt, iiſq; tanquam firmiſſimis fundamentis inniti debet vera atq; rationalis medendi methodus. *Tutò* itaque curatio progreditur , ſi morbū expellat, quantū fieri poterit, ſive metu recidivæ, & nullam vel quam minimam ęgrotanti noxam attulerit, adhibitis nimirū remediis frequenti uſu & longā experientiâ cognitis. *Citò* verò fiet curatio , ſi nulla agen-

agendorum occaſio prætermiſſa fuerit, & remedia efficacia, ac morbo æqualia, vel etiam potentiora fuerint uſurpata. Denique *Iucundè* curatio exercebitur, ſi inter remedia morbo expugnando aptiora, ea imprimis eligantur, quæ & guſtui gratiora ſunt, & cum minori ægrotantis moleſtia uſurpantur: quemadmodum docet Hippocrates primùm diæta curationem eſſe tentandam: mox pharmaceuticis remediis, priuſquam ad ferrum & ignem deveniatur, tum ſi accidentia morbos conſequentia, ut ſitis, dolor, vigiliæ, blandè leniantur atque demulceantur.

CAPUT II.

De Indicationibus, & earũ differentiis.

Indicatio eſt comprehenſio iuvantis unà cum comprehenſione nocentis, quæ ſimul cum re indicante adveniat ſine ulla experientia, aut ratiocinio. Galen. lib. de opt. ſect. cap. 11.

INdicatio Græcè ἔνδειξις dicitur, quæ nihil aliud quàm oſtenſionem ſeu delationem ſignificat; atque ita cum in methodo medendi uſurpatur, ſignificat oſtenſiones auxiliorum. Indicantia enim indicata, quaſi deferunt, & ad curationem utilia eſſe indicant, ac veluti digito demonſtrant. Indicationem definit Galenus 2. *method. capite* 7. agendi inſinuationem, quæ ferè nominis explicatio eſt, quoquo modo illius naturam adumbrans. Perfectior habenda eſt illa, quæ proponitur in theoremate, deſumpta ex eodem Galeno, *lib. de optima ſecta*, in qua Galenus *primùm* genus convenieus proponit, dum ait eſſe comprehenſionem, ſeu notionem quandam Medico atque ægrotanti inſitam à natura, ex rei moleſtæ ſenſu, ad eius expulſionem: *Deinde* propriam differentiam addidit, dum vult hanc notionem proficiſci ex rei nocentis natura cognita adjuvantis auxilii perceptionem, id eſt, à cognitione effectus præternaturalis, in ordine ad quem, ſive cuius gratia ſequitur cognitio juvantis auxilii. *Denique*, indicatio advenit ſine experientia aut ratiocinio, quia ubi primùm patuit natura rei moleſtæ, ex inſito quodam principio ſtatim indicatur, ſeu infertur genus ipſius auxilii: nam percepto frigore calorifica inquirimus, infixam acum evellimus, ſimiliaque abſque diſcurſu præſtamus. Advertendum enim eſt, res præter naturam remedia indicare, non per ſe, ſic enim ſui deſtructionem molirentur, ſed per accidens, quatenus moleſtiam animanti inferentes, ſui depulſionem inſinuant, & per communem quandam notitiam contrarii uſum.

Adverſus propoſitam doctrinam *objici* poteſt: Si inventio remedii ex communi quadam notitia, & inſito principio dependeat, ſequetur idiotas quoſlibet à peritis artificibus nihil differre, & rei medicæ æque eſſe peritos, ac ipſos Medicos. *Reſpondendum* eſt, maximum eſſe diſcrimen, non quidem in primis ac generaliſſimis indicationibus, quæ in ſublatione rei præternaturalis, & contrarii uſu verſantur, illæ enim omnibus communes ſunt; ſed in ipſo progreſſu, & ſpecialibus indicationibus, ad quas adimplendas neceſſe eſt genera remediorum, ſeu materiam medicam habere perſpectam; tum enim morbos, eorundem cauſas, atque ſymptomata rectè diſtinguere: necnon remedii formam, qualitatem, quantitatem, locum, tempus, & exhibendi modum accuratè indagare, in quibus omnibus maximè ratiocinatio expetitur, & varia inter ipſos Medicos peritia elucescit. Ex quibus concludendum eſt, quamvis indicatio primario & generatim ſine ratiocinio eliciatur: attamen ſecundariò & ſpeciatim eo maximè indigere, ita ut quamplurimi auctores non exigui nominis, indicationem retulerint ad tertiam mentis operationem, quæ ſyllogiſmus nominatur. Sennertus corrigit in textu Græco ſive λογισμῶ, id eſt, *ratiocinio*, & ponit ἀναλογισμῶ & ſic omnis ambiguitas tollitur.

Hæc autem indicatio quadrifariam dividi poteſt.

Primò, alia eſt indicatio conſervatoria, alia curatoria.

Indicatio conſervatoria reſpicit res naturales, quæ conſervandæ ſunt per ſimilia.

Indicatio curatoria reſpicit res præternaturales, quæ auferendæ ſunt per contraria.

Secundò, Indicatio alia eſt generica, alia ſubalterna, alia ſpecifica.

Generica indicatio ea eſt, quam communis & generica indicantis natura ſuppeditat.

Subalterna, quam ſubalterna indicantis natura ſuggerit.

Specifica quæ à ſpeciali indicantis natura petitur.

In hac indicationum ſerie totum Medic. Dogmatici artificium conſtituitur, cui inſiſtens methodum ſequi dicitur, progrediendo nimirum à generica indicatione per ſubalternas ad ſpecificas & determinatas, ut docetur à Galen. 2. *meth. cap.* 7. *Quiſquis*, inquit, *commode rememethodum parat, huic à primis indicationibus eſt auſpicandum, atque hinc ad eas, quæ deinceps ſunt, tranſeundum, rurſuſque ab his ad proximas: Itaque pergenti non prius conſiſtendum, quam ipſius compos ſit finis. Finis autem eſt invenire cuique morbo remedia:* Huius methodi & ſeriei indicationum exempla deſumi poſſunt ab omnibus morbis: proponatur v.g. curanda frigida ventriculi intemperies in ſecundo gradu: *primùm* adeſt morbus, à quo ſumitur indicatio generaliſſima, eum eſſe tollendum. *Secundò* eſt morbus intemperiei à quo ſumitur indicatio ſubalterna, eſſe alterandum. *Tertiò* eſt intemperies frigida, à qua ſumitur indicatio itidem ſubalterna, eſſe calefaciendum. *Denique* eſt intemperies frigida in ſecundo gradu, à qua petitur indicatio ſpecifica eſſe adhibendum medicamentum calefaciens in ſecundo gradu, & ultra ars non progreditur, nec ultra infimas ſpecies methodus deſcendit.

Tertiò, Indicatio alia eſt inartificioſa, alia artificioſa.

Inartificioſa eſt, quæ aliis quàm artificibus, & ipſi vulgo innoteſcit.

Eadem omnino eſt hæc inartificioſa indicatio cum ea, quam ſuprà genericam appellavimus, quemadmodum docet Galenus 3. *method cap.* 7. *Indicatio*, inquit, *quæ à morbo ſumitur, eſt velut principium vel carcer, unde medendi ratio promovet; nulla prorſus ipſius medicæ artis adhuc portio, aut certe nec magna, nec propria, ſed quæ etiam ſit communis.*

Artificioſa indicatio eſt, quæ non omnibus; ſed artificibus tantùm nota eſt, & ut cognoſcatur magno artificio indiget.

Quemadmodum indicationes genericæ, inartificioſæ ſunt; ita ſubalternæ magis artificioſæ ac multo magis ſpecificæ, quia difficilius, & cum magno artificio cognoſcuntur, ideò medendi methodo propriæ.

Quartò, alia eſt indicatio utilis, alia inutilis.

Utilis indicatio illa eſt, cui aliqua reſpondet materia, ſeu quæ tale auxilium indicat, cuius materiam reperire licet, quæ primò & per ſe affectum tollere poſſit.

Inutilis indicatio eſt, quæ tale auxilium indicat, cuius non invenitur materia, quæ affectum primò & per ſe tollere poſſit.

Quidam affectus præternaturam utiles præbent indicationes; alii verò inutiles, v.g. in calida, vel frigida temperie indicatio utilis, & quia multæ dantur

materiæ, quibus id poſſimus efficere, at obſtructio, quæ indicat aperiendum eſſe inutilem indicationem ſuppeditat, qui nullum datur medicamentum, quod per ſe obſtructionem tollat; ſed obſtructionis apertio conſequitur ad alia nempe ad inciſionem, attenuationem, deterſionem, & evacuationem materiæ obſtruentis.

CAPUT III.
De Indicantibus.

Indicans eſt agens aliquod in corpore permanens, quod per propriam naturam & eſſentiam auxilium aliquod indicat, atque indicatum quod expoſtulat, ad ſeſe dirigendum eſſe monſtrat, ut ſanitas hominis amiſſa reſtituatur.

HÆc definitio indicans tantùm curatorium comprehendit, non autem conſervatorium, cuius finis eſt ſanitatem conſervare, huius autem amiſſam reſtituere.

Veri indicantis quatuor ſunt conditiones.

Prima, *ut ſit agens aliquod, & corpus afficiat.*

Sic morbus quia corpus afficit, idque deſtruit & corrumpit indicans eſt, ſuique inſinuationem inſinuat.

Secunda *conditio eſt, ut Indicans maneat in corpore.*

Prout enim ſui ablationem indicat per remedia corpori adhibenda, ſic etiam eidem corpori debent inhærere.

Tertia *conditio eſt, ut Indicans ſit notum intellectui.*

Explicatur: quidquid enim indicat, in alterius cognitionem nos deducit, puta indicati, ſeu remedii; quod autē ignotum eſt, alterius cognitionem inſinuare nequit. Ideò Gal. 13. *meth. cap.* 6. & paſſim alibi quæ occulta qualitate agunt, & ideò intellectui nota non ſunt, à methodo medendi, quæ indicationibus perficitur, ſolet excludere.

Quarta *conditio eſt, ut Indicans unum indicet, quemadmodum unum tantùm ab uno indicatur.*

Hoc axioma traditur, à Galeno 11. *meth.* & *lib. de optima ſecta*: & illius ratio eſt, quòd indicans perpetuò ſui contrarium indicat, à quo auferatur: at unum uni tantùm contrarium eſt. Adverte tamen effectum, qui unus appellatur, ſæpe compoſitum eſſe; ideò quatenus compoſitus eſt, plura indicare poteſt, ſeu ut Galenus loquitur 9. *meth. cap.* 12. *Quod ſimplex eſt ſimplicem indicationem habet; quod non ſimplex, etiam non ſimplicem.* Adverte etiam, unum indicans habere eſſe genericum, ſubalternum, & ſpecificum; & prout diverſam habet naturā, plura indicare poſſe: ſed tamen per unam eſſentiam unum tantùm, per genericam remedium genericum, per ſubalternam ſubalternum, per ſpecificam ſpecificum indicat.

Indicantia vera & propria duo ſunt, morbus, & cauſa morbi.

Indicans eſt res præter naturam, quæ auferenda eſt contrariis remediis: Remedia autem cauſæ morbificæ & morbo adhibenda ſunt. Primò quidem cauſæ quandoquidem, ut docet Galenus 7. *meth. cap.* 12. impoſſibile eſt ullum affectum ad perfectionem ſanari, manente adhuc effectrice eius cauſâ. Quamvis autem idem Galenus præſervationem cauſis propriè deberi afferat, unde nonnulli cauſam, indicans præſervatorium nominant: hoc tamen audiendum eſt de prӕcautione cauſarum imminentium & futurarum, non earum quæ iam actu morbos in nobis producunt, in quarum averſione, & curatione verſatur plerumque tota curationis vis, nemo enim unquam febrem à putredine productam, niſi illâ ſublatâ, curaverit. Si velis igitur cum Gal. loqui, ſit hæc præſervatio curatoria, cùm aliis ſimpliciter præcautio dicatur in ſtatu ſalubri, & neutro. Morbo etiam curatio debetur, quia ille ſublatā cauſā ſæpiſſime adhuc permanet, imò verò intemperies interdum nuda & per ſe, ſine illius cauſæ præſentia diutiſſimè perſeverat, ut in febre hectica videre eſt: tum in pleriſque morbis contraria eſt indicatio quæ ab affectu morboſo petitur, illi quam cauſa ſuppeditat, ut in quotidiana febre, quæ in propria eſſentia refrigerari vult, ac ratione cauſæ, quæ pituita eſt calefacientia requirit. Porrò ex definitione indicantis ſupra poſita, manifeſtè apparet, errare eos, qui vires inter vera indicantia numerandas eſſe contendunt: quandoquidem omne indicans therapeuticum ſui ſublationem expoſtulat; ſed vires perpetuo conſervandæ ſunt, igitur magis appoſitè coindicantibus annumerandæ ſunt, cùm in morbo conſiderantur: quamvis in ſtatu ſalubri, & in ea parte quæ ὑγιεινὴ nominatur, vires propriè & verè indicent, quia omnis indicatio quæ in illa parte conſideratur, conſervationem reſpicit. Ergo uno verbo concludendum eſt, vires in parte Medicinæ conſervatoria eſſe verum indicans: in curatoria verò tantùm coindicans.

Symptoma inter indicantia non poteſt numerari.

Licet indicationes à rebus præter naturam deſumantur, hæ verò ternario numero comprehendantur, prout morbum, cauſam morbi, & ſymptoma continent, omnes tamen indicationes à morbo & cauſa morbifica tantùm deſumuntur, nullæ verò à ſymptomate: quia ſymptoma ita dependenter à morbo eſſentiam ſuam, atque exiſtentiam mutuatur, ut eo ſublato confeſtim evaneſcat. Et quamvis ſymptomati mitigatio debeatur, quæ curationi ſubalterna eſt, tamen id fit, non quatenus ſymptoma eſt, ſed quatenus cauſæ rationem obtinet, & morbum ſuā præſentiā vel producere, vel augere poteſt. Sic hæmorrhagia ſiſtenda eſt, quia frigidæ intemperiei, & mortis cauſa eſſe poteſt: aquæ hydropicorum educendæ, quia iecoris intemperiem augent: dolor in vulnere, aut inflammatione ſedandus eſt, quia impetum auget fluxionis & vires proſternit.

CAPUT IV.
De Coindicantibus, Contraindicantibus, & Correpugnantibus.

Coindicantia ſunt, quæ propriè remedii uſum non indicant, ſed indicationis tantùm id ſuadentis efficaciam augent vel faciliorem reddunt.

Ea verò ſunt res naturales, & non naturales.

Ad res naturales referuntur vires, temperamentum, ætas, ſexus, conſuetudo, & vitæ genus: tum pars affecta eiuſque ſubſtantia, temperamentum, actio, figura, ſitus, connexus, ſenſus exquiſitus vel obtuſus.

Ad res non naturales referuntur ſex illæ res hoc nomine donatæ, nimirum aër, cibus & potus; motus & quies, ſomnus & vigilia, excreta & retenta, & animi pathemata.

Ad aërem verò refertur domus, regio, anni tempus, dies, hora, venti, Lunæ quadræ, & varii cæli aſtrorumque poſitus.

Que-

Quemadmodum veræ & propriæ indicationes à rebus præter naturam desumuntur, sic coindicationes à rebus naturalibus & non naturalibus petidebent, quia etiam remedia primario non indicent, secundario tamen id præstant, & sine diligenti earum animadversione, rectus eorum usus constare nequit. Ideo Galenus sæpe *in libris methodi*, quæ verè sunt coindicantia simpliciter indicantia nominat, latiori tamen nominis acceptione: quo diligenter observandum est, ne Galeni lectio confusionem pariat. Primo igitur rerum naturalium vera & propria indicatio est conservatio; quatenus autem natura morbos curat, & remediis utitur tanquam instrumentis, eaque reducit de potentia in actum, illius vires expendendæ sunt ut pro modo earum æstimetur remedii efficacia, atque ita si morbus vehemens postulet remedium, & vires sint validæ, illiusque vim ferre queant, tunc coindicare dicuntur. Sic etiam temperamentum calidum in morbo calido, coindicat remedia refrigerantia, & contra. Tum vero qui plurimum à naturali statu distat morbus, vehementioribus eget remediis; qui verò à statu naturali minus recedit, ægrique naturæ & temperamento naturali cognatus est, mitioribus remediis curandus est. Idem præstare solent ætas, sexus, consuetudo, Idiosyncrasia, & vitæ genus, quæ particularem virium & temperamenti statum patefaciunt. Deinde post considerationem totius, partis etiam affectæ habenda est ratio; quæ in usu remedii potenter coindicat, considerando nimirum illius substantiam, temperamentum, figuram, situm, connexionem, & actionem, nec non sensum exquisitum; vel obtusum, pro quorum varietate usus auxilii immutandus est. Denique res non naturales coindicant, quia varius earum flatus, usum remedii variè immutare solet. Sic aër æstivus in morbo calido remedii refrigerantis indicationem adiuvat, & fortius adhibendum esse demonstrat, quàm si aëre frigidiori vel temperato exstitisset, morbus contigisset: & ita de reliquis est sentiendum; quanquam aër cæteris rebus nonnaturalibus maiorem in coindicando habeat potentiam.

Contraindicantia sunt ea, quæ verè & ex diametro indicantibus opponuntur.

Nomen ipsum satis ostendit, contraindicantia indicantibus esse contraria: cum autem contraria sub eodem genere collocari debeant, & indicantia propria atque primaria sint res præternaturales; ita contraindicantia sint etiam res præternaturales, quæ indicantibus opponuntur, ut quando morbus morbo contrarius est, vel causa causæ, item morbus causæ, vel causa morbo, & contrarium remedium indicat. Sic calida hepatis intemperies indicat refrigerantia: huic autem frigida ventriculi intemperies contraindicat, cum ambæ in eodem individuo reperiuntur, quod sæpissime contingit. Sic etiam febris quotidiana ratione sui refrigerantia indicat, causa verò contraindicat, quæ est humor pituitosus, & calefacientia potius exposcit.

Correpugnantia sunt ea, quæ coindicantibus opposita sunt.

Quemadmodum vera indicantia dicuntur indicantia primaria, & coindicantia indicantia secundaria; ita contraindicantia vera vocantur contraindicantia primaria, & correpugnantia vocantur contraindicantia secundaria. Hæc autem correpugnantia sunt eadem genere cum coindicantibus, nimirum res naturales, & non naturales; sed quatenus remedio à morbo vel causa morbifica indicato resistunt, & illius usum dehortantur; ut quando purgatio vel venæ sectio à causa morbifica indicatur, vires autem sunt debiles, tum illæ correpugnare dicuntur, vel contraindicare contraindicatione istâ secundariâ. Sic etiam febris putrida in diebus canicularibus purgationem indicat ratione causæ, aër verò calidior repugnat; vel contraindicat: & ita de aliis est sentiendum. Hic autem *advertendum* est, Correpugnantiæ nomen rarò esse in usu apud auctores, sed contraindicationis nomen pro primaria & secundaria indiscriminatim usurpari.

CAPUT V.

De Indicatis.

Indicatum est illud, quod à natura indicantis sequendum demonstratur, ut illius efficacia dispositio præter naturam auferatur.

Hinc patet Indicatum nihil aliud esse, quàm remedium; quod Galenus *lib. de constitut. art. med. cap. 4.* dicit esse, quidquid corpus iuvat, dum affectum ad naturalem statum revocamus. Variis autem nominibus usurpatur à Galeno, aliisque autoribus, vocatur enim utile, postulatum, auxilium, præsidium, scopus, & intentio; quanquam scopi nomen in alio etiam sensu usurpetur, ut quando à Galeno scopi venæ sectionis proponuntur, magnitudo morbi, & virium robur, tunc enim scopi, indicationes significant. Imò verò indicans primus scopus appellari consuevit; & indicatum scopus secundus.

Omnis indicati consideratio versatur circa genus remedii, & rectam illius administrationem.

Ad genus remedii spectat primus scopus, quo quæritur, quid sit agendum.

Ad rectam remedii Administrationem spectant quatuor scopi, quibus quæritur, quantum agendum, quo modo, quando, & ubi.

Quid agendum, seu genus remedii ab essentia indicantis, seu rei præternaturalis desumitur.

Sic morbus frigidus indicat esse calefaciendum, calidus refrigerandum; repletio vacuandum, solutio continui coniungendum, & ita de cæteris: per genus autem remedii nonsolum genus summum intelligimus sed etiam subalternum, & specificum, ut remedia inveniantur, quę satisfaciant indicationibus genericis, subalternis, & specificis, quæ supra *cap. 2* expositæ fuerunt. V. g. febris ratione generis summi, quod est affectus præternaturam; indicat remedium auferens, seu removens febrem; ratione generis subalterni, quod est calor pręternaturam, indicat remedium frigidum, & ratione generis specifici, quod est v. g. calida intemperies in secundo gradu, indicat remedium frigidum in secundo. Ex quibus facile videre est, qualitatem remedii, & gradus eiusdem, ad genus remedii pertinere; quamvis à nonnullis perperam distinguantur, & male ab iisdem gradus remedii ad illius quantitatem referatur. Reiiciendum quoque est quod à nonnullis, & à Galeno ipso traditur, genus remedii à partis natura; dignitate, actione, substantia, situ, ægri viribus aliisque indicari. Nam, ante a dictum est, unum tantùm ab uno indicatur, & omne indicans est res præternaturam. At partis natura, actio, & similia, sunt res naturales, ideò iuxta fundamenta superiùs posita, illa tantùm coindicant, vel correpugnant. Atque ut Galeni mentem ad exactam doctrinæ normam revocemus dicendum est, eum Coindicantia nominare, non ut vera & propria indicantia, sed tan-

tùm ut indicantis fecundaria, quâ ratione fedulò obfervanda funt velut ad curationem maximè conferentia. Sic hepar, cor, & aliæ partes præftantiores non ferunt vehementiora remedia, & illorum ufui repugnant. Sic etiam quæ frigidæ naturæ funt partes, dum calido affectu laborant, remedia defiderant quæ validius refrigerent, cum in pari affectu longius à naturali temperie quàm, quæ calidæ funt, recedant. Eodem modo quæ fenfu exquifito prædita funt membra, dolorifica remedia non fuftinent, qualia illorum affectus fæpe poftulant, quæ item longiùs ab externa fuperficie in profundo corporis funt collocata, validiora quàm affectus ipfe naturâ fuâ defiderat, requirunt auxilia: & internæ partes non admittunt, quæ erodendi, aut venenofam vim obtinent, quibus earum mala fæpe gaudent, ea autem tolerant externæ.

Quantum agendum remedii quantitatem fignificat, illius fcilicet dofin, quæ à morbi quantitate, feu receffu à naturali ftatu indicatur.

Quantitas remedii fæpe etiam pro gradu & vehementia ufurpatur, fed exactius philofophantibus ad quantitatem fola dofis referenda eft, cum gradus ad genus remedii reducatur, ut fuperiori theoremate dictum eft. Prout autem morbus magis vel minus à naturali ftatu recedit, dofis maior, vel minor exhibenda eft, quia in maiori quanto eft maius quale, & fic in maiori exceffu, maior dofis præfcribenda eft, ut morbum fuperare poffit. Multum etiam conferunt ad quantitatem remedii definiendam indicantia fecundaria, quæ tamen verè non indicant, fed tantùm coindicant, aut correpugnant. Sic naturalis temperies partis indicat remedii quantitatem, prout oftendit quantus fit ab ea receffus. Si partes quæ in profundo corporis funt fitæ, maiorem dofin remedii poftulant, ut facultas eoufque faciliùs ferre queat. Sic erifypelas pollicis minore fecundùm quantitatem eget oxycrato, quàm cruris aut brachii. Sic inflammatio plurium partium internarum maiorem medicamenti frigidi quantitatem expofcit, quæ huic incendio fedando fufficere poffit.

Quo modo feu utendi modus nihil aliud fignificat, quàm an femel aut bis partitè vel confertim adhibenda fint remedia: Ille autem à modo affectus præter naturam indicatur.

Sic quando morbus affligit continuò & violenter, remedia fubitò & confertim adhibenda funt. Si caufa morbi turgeat, & orgafmo teneatur, fi bene fit concocta, fi tenuis & fequax, fubitaneam evacuationem pofcit; at verò fi lentè tantùm & per intervalla, & longitudinem potius ex cruditate, quàm periculum minetur tunc repetitis alterationibus & purgationibus materia alteranda, & concoquenda erit.

Ad modum etiam utendi indicandum, non parum conferunt indicantia fecundaria, quatenus coindicant, vel correpugnant.

Sic vires robuftæ facilè affentiuntur repentino remedio; infirmæ verò ac debiles non nifi benignas & partitas ferre poffunt mutationes. Sic etiam tenuis & rara partiū fubftantia, vel exquifitior fenfus vix ferre poteft vim præcipitem vacuantis aut alterantis auxilii, quam folida & denfa, vel obtufioris fenfus facilè fuftinet. Situs etiam valde remotus, per vices id præftandum fuadet ut tandem remedium eoufque penetrare poffit, falva interiectarum partium temperie. In parte etiam nobili cautè agendum partitis in vicibus ne graviorem noxam ex illius fubita mutatione toti corpori inferamus.

Quando agendum, eft tempus opportunum, & occafio conveniens adminiftrationi remediorum.

Illud autem duplex eft, generale & particulare.

Tempus generale eft unum ex morbi quatuor temporibus, quæ vocantur principium, augmentum, ftatus & declinatio.

Sic Galenus *lib. de opt. fect. cap. 37.* docet quo morbi tempore frigida potio fit adminiftranda, an fcilicet in principio vel augmento, vel ftatu, vel declinatione. Sic in principio inflammationū docent Practici repellentia effe applicanda, in augmento refolventia cum repellentibus, & ita de cæteris.

Tempus particulare, eft dies & hora exhibendi remedii.

Sic idem Galen. *eodem loco*, docet quo die & quâ diei horâ aqua frigida fit exhibenda. Sic purgans medicamentum fexto die vel alio pari & matutinis horis exhibendum.

Ad tempus etiam revocatur ordo remediorum, ut malè nonnulli ordinem à tempore diftinguant, illiusque ratione diverfum fcopum conftituant.

In affectu fimplici vel compofito, fi plura remedia funt ufurpanda, ut perpetuò ferè contingit, videndum eft, quo tempore unumquodque adminiftrandum fit, & hoc ad ordinem fpectat, v. g. ratione febris aqua frigida eft exhibenda; ratione caufæ vena fecanda: dum autem tempus cuique opportunum præfinitur, ordo fimul ftabilitur, qui in eorum celebratione eft obfervandus.

Tempus autem, & occafio, & ordo remediorum indicatur à præfentia urgentioris indicantis.

Quando & quoties malum urget, ei perpetuò occurrendum eft, ideò præfentia morbi, vel caufæ morbificæ indicat tempus & occafionem remedii adhibendi. At verò quando plura urgent, occurrendum eft urgentiori. In horum autem ufurpatione, habenda perpetuo ratio coindicantium & contraindicantium. Licet enim affectûs præfentia remedium hoc tempore effe ufurpandum fuadeat, tamen virtus aut natura particularis ægrotantis, aut aliquid aliud prohibere poffunt.

Vbi agendum, fignificat locum in quo, & per quem, remedia adminiftranda funt, & indicatur à loco indicantis.

Si morbus vel caufa morbi totum corpus occupet toti corpori remedia adhibenda; fi unam tantùm partem obfideat, ei tantùm parti remedia convenient: fi externæ partes afficiantur, exterius erunt adhibenda: fi internæ, interius erunt affumenda; & fi per utramque viam remedii vis ad locum affectus ferri poffit, utrinque erit admovendum.

Ad locum etiam remedii indicandum non parum conferunt Coindicantia feu res naturales, & præcipuè partium conformatio: fitus & connexio.

Sic ventriculus per vomitum & feceffum; hepatis cava deiectione, convexa urinarum provocatione potiffimùm expurgantur: Affectis inteftinis remedia per anum infundimus.

Eodem modo correpugnantia confideranda funt, quæ impediunt remedii ufum.

Verbi gratia orificium ventriculi inflammatum exteriùs effet refrigerandum, ni diaphragmatis vicinia impediret; quemadmodum eiufdem refrigerati calefactionem hepatis lobus ei fuperiacens prohibere folet.

CAPUT VI.

De primo & generaliffimo curationis principio.

Omnis

Omnis curandi methodus à primo hoc, & generalissimo principio desumitur, contraria contrariis curantur.

Quamvis de principiis minime disputandum sit, sed ex tanquam vera & indubitata supponenda sint, quemadmodum Galenus de hoc ipso *artis curativæ principio* refert, in Medicina tam certum esse contraria contrariorum esse remedia, quàm in mathematicis bis duo quatuor efficere; & hoc principio non tantùm hominibus, sed etiam brutis esse à natura insitum.

Nonnullæ tamen *obiectiones* illius veritatem primâ fronte convellere videntur.

Prima. Tetanus morbus frigidus est, & frigidæ affusione curatur, dolor dolore tollitur, vomitus vomitu, alvi fluxus alvi fluxu.

Secunda. Omne contrarium contrarii adventu magis intenditur: quemadmodum torpentem gelu manum si quis igni exponat magno vexatur cruciatu; si ambustum digitum in frigidam aquam immittat, crudelius torquetur, quàm si igni admoveat, aut aquâ vitæ perfundat.

Tertia. Purgantia medicamenta sunt humorum peccantium propria remedia: sed illa humores purgant familiaritate substantiæ quam habent cum iis, non autem contrarietate.

Quarta. Natura morbos tum calidos tum frigidos curare solet, cum quibus nulla ipsi intervenire potest contrarietas.

Quinta. Morbi magnitudinis, numeri & figuræ nullum habent contrarium, quo auferri valeant.

His ut satisfiat dicendum est, Contrarietatis nomen latiùs patere apud Medicos, quàm apud Philosophos, & contrarietatem non solùm spectari secundùm formam, sed etiam secundùm effectum & operationem; quidquid enim rem præter naturam auferre potest, vel contrarium effectum inducere, sive per se, sive per accidens id præstet contrarium nominatur. Sic rhabarbarum biliosæ cacochymiæ contrarium dicitur, quatenus eam expurgat; sic ferrum, vel ignis carni superfluæ contrarius est, quatenus eam extirpat. Quibus ita suppositis, ad *obiectiones* facile est respondere.

Ad *primam* enim dicendum est, Tetanum affusione frigidæ curari per accidens, aucto per antiperistasin calore in partibus interioribus; dolorem dolore tolli etiam per accidens, dum novus dolor causam prioris doloris ad se revellit: vomitum curari vomitu, & alvi fluxum alvi fluxu; vacuatâ causa quæ illum committebat.

Ad *Secundam* dicimus contrariorum conflictum naturæ molestum esse, si repentinus sit, & vehemens; si verò moderatus & conveniens, maximè amicus: sic manus frigore torpescens igni exposita cruciatur, quia subita fit eorum pugna: at in tepidam coniecta vel linteolis calidis involuta restituitur: & digitus combustus igni admotus, aut aquâ vitæ perfusus levatur, ratione causæ, quia eiusmodi calidis consumuntur, vel avocantur foras scintillæ parti penitus infixæ, quas frigida in profundum depellebat.

Ad *tertiam respondeo*, quodlicet purgantia sint humoribus peccantibus, similia ratione substantiæ; tamen contraria effective dicenda sunt, quatenus eos expurgant, & extra corpus educunt.

Ad *quartam respondeo*, naturam morbis omnibus contrariam esse, quatenus eorum causam vel coquit, vel expellit, vel alio quovis modo expugnat.

Ad *quintam* dicimus, magnitudine, numero, & figuræ effective contraria esse quæcunque eas auferre, vel immutare possunt, ut ferrum, ignis, ligaturæ, & similia.

Illa autem contraria, quantum fieri potest, debent esse invicem æqualia.

Æqualitas illa indicatur à natura morbi & causæ morbificæ; quæ citam sui ablationem indicant. At vires; pars effecta tempus morbi, & aliæ circumstantiæ huic æqualitati repugnant. Ideò addita est theoremati hæc particula, *quantum fieri potest*, quia æqualitas contrariorum ad curationem simpliciter necessaria non est, sed tantùm ad commodius curandum, si reliqua consentiant.

Æqualitas verò remedii respectu morbi dupliciter consideratur, vel secundum gradum, vel secundum copiam & molem.

Æquale remedium secundum gradum dicitur, quod parem cum morbo recessum à mediocritate obtinet. Sic remedium frigidum in secundo gradu æquale est morbo calido in secundo.

Æquale remedium secundum molem & copiam illud est, quod præter gradum suæ qualitatis ea est quantitate, ut una, duabus, vel pluribus vicibus exhibitum, expugnare possit morbum.

Hoc sensu & mediocre & vehemens remedium adversus eundem morbum æqualitatem obtinere potest, quandoquidem vehemens semel aut bis usurpatum, mediocre verò frequenter, morbum tollere potest.

Præterea æqualitas in gradu, vel actu; & realiter existit, vel tantùm consideratur respectu operationis.

Sic in morbis similaribus datur gradus contrarietatis actu existens, ut calidum remedium in secundo appositum morbo frigido in eodem: at in morbis conformationis, magnitudinis, & numeri dicuntur remedia æqulia iuxta operationem, qui scilicet eo usque agere possunt, donec naturalis conformatio, magnitudo & numerus restituantur.

Ex supra propositis dissolvi facile queunt omnes *obiectiones*, quæ adversus æqualitatem contrariorum afferri solent, quarum præcipuæ tales sunt.

Prima. Hippocrates 6. *Epid.* contraria præcipit sensim usurpanda, & intermissionibus adhibitis.

Secunda. Galenus *secundo κατὰ τόπους*, statim ab initio efficacissima prohibet, & à debilioribus inchoandum præcipit.

Tertia. Frigoris minor est efficacia quàm caloris, humiditatis quàm siccitatis: non ergo in pari gradu hæc opponenda.

Quarta. Morbis calidis vel frigidis in quarto gradu non possunt adhiberi remedia calida vel frigida in quarto, quæ venena sunt.

Quinta. Si omnes morbi curarentur contrariis æqualibus, par esset in omnibus agentis proportio ad id quod patitur, atque ita eadem velocitas mutationis; ac proinde eodem temporis intervallo omnes ægri sanarentur.

Sexta. Reductio ex Galeno, debet fieri in corporibus sanis per contraria equalia, & in ægrotis validiora erunt usurpanda, quia citiùs oportet morbum tolli, quàm temperamentum naturale.

Deniq; Paulus *initio lib. 4. Rectè*, inquit, *mea sententia, Cappadox Aretæus memoriæ prodidit, auxiliorum vim morbus fortiorem esse oportere, eòq; elephantiam nunquam curari, ut qua nulla fortior medicina reperiatur.*

Ad *primam & secundam respondendum est*: Hippocratem contraria adhibere sensim; & Galenum à debilioribus incipere habita circumstantiarum ratione, ne scilicet vires frangantur, aut ratione contradicentium, ne cruda materia vehementioribus frustra agitetur,

cùm tamen ipſe morbus æqualia reſpectu ſui ſemper indicet.

Ad *tertiam* dicendum eſt: quamvis minor ſit frigoris vis quàm caloris, humiditatis quàm ſiccitatis, quia tamen æqualitatem in ultimo actionis termino ſpectamus, ideò non minus hæc dicentur æqualia, ſi quidem exceſſum morboſum ad mediocritatem reducere poſſunt.

Ad *quartam reſpondeo*, etiam venena in uſum medicum vocari, ſi ea morbi natura poſtulet, idoneâ tamen præparatione præmiſsâ.

Ad *quintam reſpondeo*, non eſſe par in omnibus morbis curationis tempus, quia non licet in omnibus eodem tempore uti contrariis æqualibus, propter variam ſubiecti & circumſtantiarum diſpoſitionem: & quamvis eorum uſus admitteretur, non eſſet par in omnibus curationis velocitas, propter maiorem in uno morbo, quàm in alio.

Ad *ſextam* dicendum eſt: quamvis reductio debeat fieri per contraria æqualia, tamen ea non eadem efficacia operantur, quemadmodum in curatione morbi, qui cùm in diſpoſitione ſit, facilius aufertur contrariis æqualibus, quàm temperamentum naturale quod in habitu eſt, & ideò difficilius corrumpitur. Denique *auctoritatem* Pauli & Aretæi dicimus: Remedia morbi ęqualia ratione intentionis, eſſe tamen valentiora ratione effectus, quia adiuvantur à natura, quæ ſemper contra morbum cum iis pugnare conſuevit.

CAPUT VII.

De inventione Remediorum.

Remedia morborum curationi apta triplici viâ inveniuntur, ratione, experientia, & analogiſmo.

Ratione inveniuntur remedia per indicationes, quando morbi & remedii natura nobis cognita eſt.

SIc febrem refrigerantia indicare dicimus, quia ſcimus, illius naturam eſſe calidam, & nobis inimicam, quæ ſibi contraria & ſui oblationem demonſtrat.

Experientia inveniuntur remedia, quando pluribus exemplis obſervatum eſt, aliquod remedium alicui morbo prodeſſe, etſi effectus illius cauſa ignoretur.

Scribit Galenus, artem medicam duplici crure inniꝫam incedere, ratione & experientia, quod quidem intelligendum eſt, non de rudi illa experientia, qua Empirici & idiotæ in omnibus morbis ſumma cum temeritate utuntur, ſed tantùm de illa, quæ circa eos morbos, & ea remedia verſatur, quorum natura & cauſa incognita eſt; quemadmodum antidota venenis, & morbis venenatis opitulari, nullâ docente ratione, ſed ipſo duntaxat uſu novimus.

Analogiſmo remedia inveniuntur, quando morbo incognito ea adhibentur remedia, quibus alius affectus cognitus, qui cum eo aliquam habet ſimilitudinem, curari ſolet.

Sic in lue venerea, cum primùm graſſari cœpiſſet, & adhuc ignota eſſet, remedia quæ in elephantiaſi & fœda ſcabie utilia ſunt, non inutiliter uſurpata fuerunt.

SECTIO SECUNDA.

De Indicationibus à cauſa.

CAPUT PRIMUM.

De evacuatione in genere, & illius differentiis.

In legitima curatione cauſa morbifica primò auferenda eſt, ſecundò ipſe morbus, ſi poſt cauſæ ablationem ſuperſtes maneat.

LEGITIMÆ curationi opponitur Illegitima & extraordinaria, quam aliquando uſurpare cogimur; cùm urgens aliqua intemperies corrigenda eſt, priuſquam cauſæ demolitionem aggrediamur, aut etiam aliquod ſymptoma prius eſt mitigandum.

Cauſa autem morbifica multiplex eſt, ut docetur in pathologia: *præcipua tamen & magis ordinaria eſt humor, quia morbi ab humoribus multò frequentius, quam ab aliis cauſis producuntur.*

Humorum autem peccantium præipuum atque uſitatiſſimum remedium eſt evacuatio, quæ nihil aliud eſt quàm humoris vitioſi è corpore eductio.

Ea verò duplex eſt, univerſalis & particularis.

Univerſalis eſt, quæ communiter ab univerſo corpore, & tribus illius regionibus materiam ſubtrahit.

Trium autem corporum regionum prima *eſt, quæ ventriculum, inteſtina, venas meſeraicas, & reliquos venæ portæ ramos, cava hepatis, lienem & pancreas continet.*

Secunda *regio, hepatis connexa, omnemque venam cavam, atque illi comitem arteriam magnam, & quidquid incidit inter alas & inguina comprehendit.*

Tertia *regio, muſculos complectitur, membranas, oſſa, omnemque corporis molem, uſque ad extimam cutem.*

Præter communes illas regiones, aliæ multæ ſunt, quæ particulares appellantur, in quibus etiam aſſervantur excrementa, ut cerebrum, pulmones, renes, & uterus.

Univerſalis evacuatio fieri conſuevit, per venæ ſectionem, alvi deiectionem, vomitum, & ſudorem, harum ſiquidem quæcunque primùm obtigerit, quanquam plurimùm ac validè regionem unam, cæteras etiam conſequutione quadam, licet parcius, evacuat.

Venæ ſectio primùm venas exhaurit, & arterias illis anaſtomoſi coniunctas, deinde corporis molem ipſaque viſcera, ad primas uſque venas progreſſa.

Alvi deiectio primùm inteſtina, ventriculum, viſcera, primaſque vias expurgat, deinde venas, habitumque corporis.

Vomitus primùm ventriculum expurgat: deinde viſcera, venaſque maiores, poſtremò corporis habitum.

Quæ per ſudores fit evacuatio, proximè quidem è corporis habitu diſſolvit, ſecundò è venis arteriiſque grandioribus, ac poſtremò à viſceribus, & ex intima corporis regione particularis evacuatio eſt, quæ à parte quadam peculiari excrementa educit.

Huius generis eſt cerebri per palatum & nares expurgatio, thoracis per anacatharſim, renum & veſicæ per urinas.

Omnis porrò vacuatio, vel ſpontanea eſt, vel artificioſa.

Spontanea vacuatio eſt, cum citra ullius remedii opem quippiam è corpore effunditur.

Eaque rurſum duplex, naturalis, & ſymptomatica.

Naturalis eſt, quando vi ſolius naturæ bene operantis, vitioſi humores excluduntur.

Symptomatica rurſum fit, vel ratione facultatis, vel ratione materiæ.

Ratione facultatis, quādo ea imbecillior humores corporis regere atque retinere nequit, eoſque prorſus diffluere ſinit.

Ratione

Ratione materiæ, quādo humor quantitate aut qualita- te peccans naturam ita irritat, ut eum è vasis, receptaculis que suis excludere cogatur.

Vtraque irrita, præter naturam, nulloque usui est; quòd benignus atq; salutaris humor pariter cum pernicio- so promiscuè, nullo delectu, nullisque legibus prorumpat.

Artificiosa vacuatio est, quæ remediorum ope perficitur.

Eaque duplex est, universalis, & particularis.

Vniversalis est, quæ ab universo corpore humores educit.

Particularis, quæ ab aliqua tantum parte.

Rursum evacuatio ad duplicem præcipuè finem institui- tur, revulsionem & derivationem.

Quamvis propter alios fines sæpe vacuationes insti- tuantur, ut in progressu patebit, quia tamen revulsio & derivatio frequentius usu veniunt, & maiores ha- bent difficultates; ideò sequenti capite seorsim expli- candæ sunt, cum particulari evacuatione, propter sum- mam quæ inter eas intercedit affinitatem.

CAPUT II.

De revulsione, derivatione, & particu- lari evacuatione.

Revulsio est humoris in aliquam partem fluentis aversio ad opposita distantissima, habitâ fluxus originis, communitatis vasorum, & rectitu- dinis ratione.

Evacuatio quæ humori debetur, vel eum respicit quatenus est in motu, vel quatenus quiescit. Hu- mori moventi, seu in aliquam partem fluenti, debetur revulsio & derivatio; quiescenti verò vacuatio sim- plex. Revulsionem verò fieri debere longissimè à par- te quæ fluxione tentatur; constat ex Galeni præcepto, 13. *meth. cap.* 11. & 2. *ad Glauconem, cap.* 2. & ipsa revulsio- nis natura ad ipsum infinuat: quærimus enim, ut quod semel revulsum est, non retrocedat, quod facilius ob- tinere licet, si revulsio contraria & longinqua fiat; ne- que enim facile motus contrarii sibi invicem succe- dunt. Id tamen non simpliciter & absolute accipien- dum est, sed tantùm suppositis conditionibus quæ in sequentibus theorematis exponentur.

Oppositio partium, seu contrarietas quæ in revulsione observatur, tribus conditionibus stipata est.

Prima *conditio est, ut revulsio fiat ad fluxionis originem.*

Quotiescunque fluxionis origo cognita est, illi per- petuò revulsio opponenda est, & ad eam humores re- trahendi sunt: v. g. si ab hepate ad uterum fluxio defera- tur: vena cubiti dextri aperienda est, ut ad fluxonis ex- ordium humor revocetur.

Huic conditioni adversari videtur illa Galeni sen- tentia, quæ habetur *lib. de curandi ratione per venæ se- ctionem. cap.* 8. quâ vult utero inflammatione laboran- te venas crurum esse aperiendas. Cui *Respondendum* est; venas inferiores secari in uteri inflammatione, non ad simplicem revulsionem, cuius ratione melius foret à partibus superioribus sanguinem mittere, sed ad de- rivationem simul cum revulsione celebrandam. Quâ responsione solvuntur etiam alia Galeni loca, in qui- bus docet affectis partibus infra renes positis, venas inferiores esse secandas, quod ideò fit, ut derivatio si- mul cum revulsione fiat; cùm alioqui ad simplicem re- vulsionem, sæpe in affectibus earum partium, venæ su- periores aperiri soleant.

Secunda *conditio est, ut servetur vasorum communitas.*

Si fluxionis origo teneatur, primam conditionem observare satis est, ut scilicet ad partem mittentem fluxio retrahatur. Sed quando pars illa mittens non cognoscitur, quod sæpissime contingit, tunc temporis duæ posteriores conditiones observandæ sunt, quæ respiciunt partem recipientem, ut scilicet illius ra- tione servetur vasorum communitas, & partium re- ctitudo. Communia autem vasa sunt, quæ cum par- te affecta communicationem habent. Sic in fluxu sanguinis à naribus, venæ brachii aperiuntur, non autem crurum, quamvis hæ maiorem habeant distan- tiam à parte recipiente, quia minorem habent com- municationem. Sic Galenus 13. *meth.* in phlegmone hepatis, internam brachii venam secat, eo quòd, in- quit, cum iecinore amplâ, & rectâ viâ communicet. Sic etiam *lib. de tremore*: *Si, inquit, venas quæ nullum cum affecta parte consortium habent, secueris, ipsam qui- dem non iuvabis, & sanam lædes, & qua sanguinem hau- ris utilem.*

Tertia *conditio est, ut servetur rectitudo partium.*

Hæc condito maximi est momenti, & diligenter ob- servanda in omni revulsione: fundatur enim in con- sortio, & consensu mutuo, quod maximum reperitur inter partes eiusdem lateris, & vocatur illa rectitudo κατ' ἴξιν ab Hippocrate, & εὐθυωρία à Galeno, quæ confirmatur multis experimentis: Uteri enim pars dextra tantò est sinistra calidior, ut caloris aucti nomi- ne mares formet, sinistra fœminas: sic dexter testis ad sinistrum collatus. Est autem caloris aucti causa recti- tudo hepatis, vicinitas enim & vasorum communitas, non sunt utrique parti disparia. Paralysis medietatem corporis exactam corripit, illæsâ reliquâ, & tamen hu- mor illabitur à tertio & quarto cerebri ventriculis, in quibus non est dextri à sinistro secretio. Si inflamma- to hepate, ex dextra nare sanguis erumpit, sanatur; si ex sinistra, non iuvatur, cum una ad utramque narem ex iecinore vena pertingat. Si cubitus sinister secatur, vacuatur lien inflammatus, & pleura sinistra, quæ om- nia ex dextra axillari non succedunt. Sinistra tamen, si venarum communionem spectes, non nisi interven- tu hepatis ex sinistro exhaurit. Ac denique dicebat, Hippocrates *sexto Epid. per rectum fiunt morborum per- mutationes, & crisis & abscessus.*

Cur verò tantùm possit rectitudo, adeò difficile est respondere, ut multi varia commenti sint, quibus omissis probabilius videtur illud, quod à gravissimis quibusdam auctoribus sancitum est; multos nimirum esse canales corporis longitudinem perreptantes, & distinguentes, per quos sursum deorsum promptus est omnium in corpore contentorum commeatus, qui tamen non perinde per latera distribuitur. Illi autem ductus, quoniam sensibus conspicui non sunt, duabus rationibus firmantur, præter experimenta superius proposita, *Prima* à fine desumpta est, quòd scilicet natura conservationis individuorum sollicita, ea ve- luti gemina constituit, ut dimidiâ illius parte læsa, altera minus pateretur: Sic dum aliquo infortunio unus oculus, auris, brachium perit; altero oculo, aure, brachio vita servatur. Ita duo quasi animalia, dextrum sinistrumque, in unum animal coniungens diuturniorem illis vitam comparavit. *Secunda* ratio ab eventu petitur: repentè enim & frequenter com- mutatio fit à dextro pede, ad dextrum vel brachium vel humerum, & contra, quemadmodum etiam la- borante dextrâ capitis parte, & descendente humo- re potius intumescit pars dextra cervicis, si illic sisti- tur humor. aut si ad thoracem descendit, potius dex- trum latus, quàm sinistrum repletur; vel denique si ad partes inferiores labitur, dextram potius podagram efficit, quàm sinistram. Eâdem ratione, laborante

pede

Pede in epilepsia subitò ascendit materia aliqua ad caput: quod non posset fieri, nisi ductus illi concederentur, qui ut demortuo homine occulti sunt, sic in vivente manifesti; & per eos humores, qui rectâ feruntur, ascendendo, vel descendendo, facilem viam inveniunt, si attrahantur, expellantur & aliis remediis hinc inde dimoveantur.

Ex suprà propositis facile confutatur sententia Arabum, qui revulsiones moliuntur, omissâ illâ rectitudine ad quoslibet contrarietatis terminos, cuius tres faciunt species, videlicet à superioribus ad inferiora, ab anterioribus ad posteriora, & à dextris ad sinistra: unde Avicenna *fen.* 10. *lib.* 3. *tract.* 5. *cap.* 1. in pleuritide, & aliis internis inflammationibus, primò iubet secari venam in malleolo eiusdem lateris, secundò communem in brachio contrarii lateris; ultimò internam eiusdem lateris. Quæ doctrina adversus τὸ κατ' ἴξιν Hippocratis, & legitimam curandi methodum manifestè pugnat. Adde quod, in diametris, seu quadris corporis enumerandis deficiunt Arabes, cum tres tantùm constituant, illis enim quarta adiungenda est, quæ scilicet ab internis ad externa, quam proponit Galenus *libro de revulsione*, & illa observatur in pleuritide, quando vena secatur in eodem latere: fit enim tunc revulsio à partibus interioribus ad exteriores.

Revulsio autem duplex est, universalis una, particularis altera.

Universalis est, quæ contrarietatem observat respectu totius corporis, & in eo contrarios terminos respicit, undecunque humores prolabantur.

Hæc potissimùm celebratur, quando maiores venæ secantur, & ipsum hepar fluxionum origo exhauritur, atque adeò usitatissima & securissima est, ut nimirum quando fluxionis origo propria ignoratur ab ipso hepate per maiores venas revulsio ineatur, sic enim exinanitæ venæ reliquum sanguinem arctiùs retinent, neque eum fluere permittunt. Unde Galenus 1. *ad Glauconem*, 14. inflammationum defluxum revocari vult, vel ad commune Vas, vel ad originis fontem. Ita 2. *acut. cap.* 10. *quæcunque*, inquit, *venæ secentur, universæ exhauriuntur, quia omnium in corpore una est confluxio, & commeatus*, hæc tantùm differentia, quòd quædam venæ exhauriunt certas partes aliis celeriùs.

Revulsio particularis, quæ & localis nominatur, est quæ in uno membro tantum contrarios terminos respicit.

Hæc præcipuè fit venis minoribus apertis, quæ à parte tantùm revellunt; & revulsionis nomen simpliciter non meretur, sed tantùm revulsionis localis; imò verò ad derivationem propriè referenda est, ideò tantùm revulsionis nomen retinens, ut hæc præcepta consentanea sint cum Galeni doctrina, qui huiusmodi derivationes revulsionum nomine usurpat; explicans enim aphorismum Hippocratis 68. *sect.* 5. qui sic habet: *Dolente parte capitis posteriori, in fronte vena incisa prodest*, dicit revulsionem fieri secundum longitudinem, supra infraque; secundùm latitudinem, ad dextram & sinistram; secundũ profunditatem, ad anteriora, & posteriora: ac proinde dolente parte capitis posteriori revulsionem fieri sectâ venâ frontis, quæ quidem revulsio particularis, & localis est, nec nisi post universalem fieri debet in corpore plethorico.

Derivatio est humoris ad aliquam partem fluentis per vicinas partes aversio.

Quoniam derivatio revulsioni particulari finitima est, ideò ex superioris theorematis explicatione, derivationis natura satis innotescit.

In derivatione vasorum communio, perpetuò observanda est.

Derivatio in eo differt à revulsione; quòd illa ad opposita & remota fieri debeat, hæc verò ad vicina. Cum ea verò convenit, quòd in utraque vasorum communio requiratur. Sic in fluxione quæ ad dentes, vel oculos labitur, vesicatorium pone aures admovemus, derivationis gratiâ.

Particularis evacuatio est, quæ humorem alicui parti impactum evacuat.

Hæc autem post revulsionem & derivationem celebranda est.

Et fit dupliciter, nimirum sensibiliter, aut insensibiliter.

Sensibiliter rursum, vel per ductus à natura in eum usum conformatos, vel parte ferro aut caustico aperta.

Sic cerebrum per nares & palatum evacuatur, pulmo per asperam arteriam, vesica per urethram, per ductus scilicet naturales. Abscessus verò materiam, & alia huiusmodi in parte ductibus carente præter naturam contenta, artificiosa apertione educimus.

Insensibiliter fit per poros & insensiles partium meatus: & hæc resolutio propriè nominatur.

Sic materia in aliqua parte contenta, tumores, aliosque affectus pariens citra manifestam evacuationem resolvitur fomentis, linimentis, emplastris, & similibus remediis.

In revulsionis, derivationis, & particularis evacuationis rectâ administratione, [s]*equentia theoremata observanda sunt.*

Cum fluxio maximè urget, revulsione utendum est: cum verò sedata est magna ex parte, derivatione: cum denique non amplius influit humor, sed parti impactus est, particulari vacuatione.

Quando materia fluens est venenata, nequaquam revellenda est: sed ab initio per partem ipsam recipientem vacuanda.

Sic in carbunculis, pustulis malignis, variolis, & bubonibus pestilentibus, aut venereis, non licet secare venam revulsionis gratia, sed tantum simplicis evacuationis, si corpus sit valde plethoricum.

Revulsio, derivatio, & particularis evacuatio, simul & semel una & eadem evacuatione celebrari possunt.

Quamvis revulsio, derivatio, & particularis evacuatio contrariæ quodammodo videantur, quod una ad longinqua fieri debeat, aliæ verò ad vicina, multæ tamen possunt institui vacuationes omnium participes: si nimirum media distantia inter propinquam & remotam eligatur; ut in pleuritide, cum vena brachii secatur quod fluit revellitur, quod iam parti recipienti proximum est derivatur, & quod partis ipsius angustis meatibus impactum est, evacuatur. Has autem evacuationes simul & semel factas, utilissimas esse colligitur, ex Gal. præcepto, vulgo Medicorum incognito, quod habetur 6. *Epid. sect.* 2. ubi docet, non esse insistendum toto fluxionis tempore revulsoriis; sed interponendum esse medium tempus vacuationi humoris in parte contenti. Ita enim demum fluxio cessabit, si & àlongè revellentibus avertatur confluens materia, & proxima vacuatione dolor, calorque partis tollantur, fluxionis causæ. Si ergo confluente humore, simul detur unica sectione modicè remota, revellere simul & vacuare, non est dubium, quin illa amplectenda sit: quod Galenus in iecore inflammato, & alibi perpetuò sequitur: quemadmodum & pleuritide vulgò fieri consuevit, ut antea ostensum est. Denique ex eodem Galeno 13. *meth. cap.* 10. *Si solus fluxus curandus, secanda distantissima pars est, si*

ſola partis plenitudo viciniſſima. Ex hoc conficitur, ut ubi pariter iunguntur, mediam quandam diſtantiam obſervare neceſſum ſit.

Quando ex communi vena revulſio & derivatio ſimul & ſemel fiunt, illa adhibenda moderatio eſt, ut vacuatio non ſit exigua, quæ agitando magis augeat fluxum, quam extractione ſedet: dandaque opera eſt, ut eodem die ſi natura patitur, ſin minus, poſtero repetatur eiuſdem venæ ſectio.

Hæc præceptum utiliſſimum eſt, & maximi momenti in uſu practico, quod tamen multi cum ægrorum incommodo ſurdâ aure pertranſeunt: Si enim primùm parcâ manu ſanguis mittatur, ille magis exagitatus, nec ſufficienti quantitate eductus, vehementius in partem irruit. Deinde, cum prima ſectione non liceat exhaurire totum, quod in inflammato loco vitioſum continetur, ſed tantùm uſque ad coloris mutationem, ex Hippocratis ſententia, neque enim amplio- rem virtus ferre poteſt; ſupereſt, ut quod prior tranſpoſuit, ſequens inaniat: & cum inanitus locus affectus ex vicinis vaſis ſanguinem fugat, eumque vitiet; niſi ab eo beneficio repetitæ vacuationis brevi extrahatur, putreat neceſſe eſt, & rurſum ingraveſcat malum.

Quantitas revulſionis & derivationis, fluxionis quantitati reſpondere debet, modo vires ferre queant.

Sic quando fluxio magna eſt, ſi revellenda ſit atque derivanda per venæ ſectionem; eâ copiâ mitti debet ſanguis per univerſam fluxionis materiam educere poſſit habita ſemper virium ratione, ut ſcilicet totam evacuationem ferre queant. Ubi notandum eſt inſigne præceptum quod habetur apud Hippocratem 2. *de victus ratione in acutis*, *text.* 10. docens modum & terminum venæ ſectionis in inflammationibus, & præſertim in pleuritide, ſcilicet uſque ad coloris mutationem. Illa autem coloris mutatio, ab ipſa parte affecta ſanguinem educi ſignificat; quemadmodum docet Galenus, *in commentario huius loci*, his verbis: *Quidquid ſanguinis in phlegmone continetur, id caloris abundantia, colore permutatur: reliquum autem in partibus omnibus ſimile manet. Eam ob cauſam ſanguine, qui in totum ſpargitur corpus pituitoſiore exiſtente, rubicundior ſanè erit, qui in eo, quod phlegmone obſidetur, latere continetur. Quod ſi ſanguis in totum corpus diffuſus, rubicundior extiterit: is proculdubio, qui ad phlegmonem eſt, aduſtus, aſſatuſque in nigrum convertitur.* Coloris itaque mutatio ſanguinis tranſlationem ex parte affecta certò ſignificat, unam eam ſemper, ut *ibidem* docet Galenus, non expectare oportet, ob virium imbecillitatem.

Dum humor cum impetu fluit, maiores venæ aperiendæ ſunt, modò id loci natura, & ſitus partium permittat.

Quia per maiores venas prompta & ſubita fit revulſio ac plerumque derivatio quæ fluxionis celeritati obſiſtere poſſit.

CAPUT III.

De ſanguinis miſſione.

Humorum vitium duplex eſt, in quantitate & in qualitate: illud vocatur plethora; hoc cacochymia.

A plethora indicatur ſanguinis miſſio, à cacochymia purgatio.

HOc theoremate graviſſima includitur controverſia, de indicationibus mittendi ſanguinis, quæ auctorum ingenia variè torſit, & multis difficultatibus intricavit, à quibus ut nos breviter expediamus, propoſita in *ſuperiori ſectione* principia ſequemur, quibus indicantium & indicatorum natura rectè conſtituitur, & ea coindicantibus ac correpugnantibus exactè diſtinguuntur.

Primum igitur ſupponendum eſt, nos hîc ſanguinis miſſionem uſurpare, prout eſt ſpecies evacuationis, & remedium ſanguinem evacuans. Quo poſito dicimus, ſanguinis miſſionem indicari à ſola plethora, ſeu plenitudine, quæ ſanguinis redundantiam ſignificat, propterea quòd unum tantùm ab uno indicatur, & indicatum debet eſſe contrarium indicanti: at copiæ ſanguinis directè opponitur illius imminutio; quod quidem agnovit Galenus, dum 2. κατὰ τόπȣς, & *alibi* ſanguinis miſſionem à multitudine ſanguinis indicari docet. Cum verò 4. *meth. cap.* 6. plenitudini adjungit magnitudinem morbi, virium robur, & ætatem florentē, & *lib. de venæ ſectione*, tum multis aliis locis, tres iam dictas indicationes mittendi ſanguinis ſimpliciter proponit, nempe magnitudinem morbi, virium robur, & ætatem florentem, non propriè & ſtrictè intelligendum eſt indicationis nomen, ut ex ſequentibus demonſtrabitur.

Primò, unum tantùm ab uno indicatur, ut ſupra oſtenſum eſt, *cap.* 3. *ſect.* 1. Ergo ſanguinis miſſio à tribus indicari nequit.

Secundò, vires & ætas cùm ad res naturales referantur, nunquam poſſunt verè indicare, ſed tantùm coindicant, ut ſupra demonſtratum eſt, *cap.* 4. *ſect.* 1.

Tertiò, Magnitudo morbi ſervatâ lege contrarietatis, quæ debet intercedere inter indicans, & indicatum, non poteſt indicare niſi magnitudinem remedii; atque ita cùm purgatio æque magnum remedium ſit ac venæ ſectio; æqualiter utraque à magno morbo indicabitur, non autem ſpeciatim venæ ſectio. Quod videns Galenus 4. *meth.* magnitudinem morbi nunc ſanguinis miſſionem, nunc purgationem indicare ſcribit: quo oſtenditur, magnitudinem morbi non eſſe verum indicans venæ ſectionis, quia non eſt unum, neque perpetuum.

Quartò, ex eadem contrarietatis lege, Cum ſanguinis miſſio ſit ſpecies evacuationis, inter morbum magnum, & evacuationem vera contrarietas deberet intercedere, quæ cum nulla omnino ſit, unum ab alio non poteſt indicari. Neque eſt quod dicas, eſſe contraria per accidens, nam vera indicantia debent indicare per ſe contrarium remedium.

Quintò, multi ſunt morbi magni, quibus non convenit ſanguinis miſſio, ut febris hectica, & quicunque ab inanitione fiunt, ergo magnitudo morbi non eſt vera indicatio venæ ſectionis.

Dicimus igitur, Galenum morbi magnitudinem proponere quaſi ſanguinis miſſionem indicet, non quod propriè & reverâ id præſtet, quod nonnulli recentiores ſummis viribus defendere conantur, ſed quòd ſit ſignum, vehemens ſanguinis vitium oſtendens, quoties ab eo producitur, & illud ſanguinis vitium poſtulat venæ ſectionem. Vires verò & ætas coindicant ſolummodò, latiorique verbi acceptione indicare dicuntur, ut ſupra oſtenſum eſt, coindicantia, ſimpliciter indicantia ſæpe à Galeno nominari. Magnitudo morbi venæ ſectionem indicat, quatenus eſt conditio ſine qua non, juncta cum multitudine ſanguinis: nam ea, abſente plethorâ, ſolvi poteſt aliis viis, putâ inedia, exercitio, &c.

Plethora alia eſt ad vaſa, alia ad vires.

Plethora ad vaſa ſit, vel omnibus humoribus æqualiter adau-

adauctis, & appellatur ſimpliciter plethora: vel ſolo ſanguine copioſius redundante, & vocatur plethora ſanguinea.

Quando alius humor à ſanguine, ſua quantitate ſymmetriam excedit, & omnes alios exuperat, ipſis etiam adhuc adauctis, illius humoris appellatur plenitudo.

Cum denique unus tantùm humor excedit, reliquis in æquilibrio poſitis, vocatur cacochymia.

Cacochymia eſt vitium in qualitate, quemadmodum plethora eſt vitium in quantitate, quia ſanguis abſque vitio qualitatis poteſt augeri, alii verò humores nequaquam.

Plethora ad vires ea eſt, quæ licet vaſa præter modum non repleat; corporis tamen facultates premit, & præcipuè naturales, ita ut cum ab illis regi nequeat, in corruptelam degeneret.

Rurſus plethora alia levis, alia gravior, alia præſens, alia futura, alia communis, alia propria.

Confert etiam ſanguinis miſſio ad revulſionem, derivationem, & totius corporis refrigerium, non quidem per ſe, ſed tantùm per accidens.

Sanguinis miſſio per ſe multitudinem humorum qui continentur in venis educit: per accidens verò revellit, & derivat humores ad aliquam partem confluentes. Totum verò corpus refrigerat etiam per accidens, videlicet humoris calidi portionem educendo, & illi qui relinquitur liberam tranſpirationem conciliando.

Ex prædictis theorematis facilè deſumi poſſunt ſolutiones omnium argumentorum, quæ à multis afferri ſolent, ut probent ſanguinis miſſionem non indicari à plethora: nam in iis qui ex alto ceciderunt, licet nulla adſit manifeſta plethora, ſecatur vena, quia eſt plethora ad vires, illæ enim ex caſu debilitatæ, non poſſunt regere humores; qui antea ſub regimine naturæ ritè coërcebantur, dum ſanitas erat integra. Deinde fit illa ſanguinis miſſio, ad revulſionem humorum qui fluere incipiebant ad partes contuſas. Sic in immodico ſanguinis fluxu venæ ſectio celebratur, non quatenus eſt evacuatio, ſed quatenus eſt remedium revellens. Sic in febribus putridis, & quandoq; etiam malignis (V. Senn.) ſecatur vena ad corporis refrigerium, aut quia adeſt plethora ad vires: levata enim natura portione oneris, quo premebatur, quod reliquum eſt facilius ſuſtinet minoreque negotio domat, atque conficit. Denique plethora levis, quæ ſolo exercitio, & frictionibus curari poteſt, non indiget venæ ſectione; ſed tantùm ea, quæ gravior eſt, & morbum magnum producit, aut brevi productura eſt.

Inter ea quæ venæ ſectionem coindicant, vires primùm locum occupant, quæ ſi validæ ſunt, & robuſtæ, eam permittunt: ſi verò debiles ac languidæ, eandem prohibent.

Vires ſub triplici facultatum numero continentur, præcipuè tamen in facultate vitali virium robur conſtituitur: ſi enim illa ex pulſu magno & æquali, nec non reſpiratione libera, conſtans & robuſta comperiatur, ſanguinis miſſionem permittit; ſi verò ex contrario pulſus & reſpirationis habitu imbecilla appareat; venæ ſectionem dehortatur: etſi cauſa morbifica, vel morbus hoc remedii genus expoſtulet, aut certè pauca manu, & per dilucida intervalla ſanguis educendus eſt. Hîc enim diligenter vires languidæ ab oppreſſis diſtinguendæ ſunt. Opprimuntur à cauſis internis, ut obſtructione, & humorum copiâ, & tunc vacuatione recreantur; exolvuntur & diſſipantur à cauſis evidentibus, ut aëris fervore, & maligna corruptione, labore, vigiliis, inedia, vacuatione quavis immodica, doloris atrocitate, morbi violentia, & diuturnitate, aliisque huiuſmodi, tunc verò refectioni potiùs, quàm evacuationi danda eſt opera. In languidis & oppreſſis viribus pulſus ferè ſimilis eſt, ſed hoc diſcrimen afferri poteſt; quod oppreſſis morbi initio exilis pulſus, & ſepultus percipitur, languentibus autem & deiectis incremento, & vigore, cum quibus cauſæ commemoratæ concurrunt.

Coindicat etiam ſanguinis miſſionem ætas florens, quæ inter pueritiam & extremam ſenectutem media eſt, at pueritia & ultima ſenectus eandem prohibent, aut certè non niſi maxima urgente neceſſitate, & ſumma cum cautione celebranda eſſe ſuadent.

Ætas non coindicat, aut correpugnat, niſi ratione virium quæ in puero, & ſene ſunt ita debiles, ut vix ferre queant venæ ſectionem. Pueri enim corpus habent molle, tenerum, & patens, quod ſponte ſua aſſiduo digeritur ac diffluit; ſenes verò ſpirituum & caloris inopia laborare ſolent: ideo Hippoc. 4. *de victus ratione in morbis acutis*, ætatem florentem cum magnitudine morbi & virium robore ad ſanguinis miſſionem requiri præcipit, quam ſequutus Galenus 11. *meth. cap.* 14. & *lib. de curandi ratione per venæ ſectionem*, ante annum 14. & poſt ſeptuageſimum venam ſecare vetat. Quod de pleniori illa veteribuſque conſueta vacuatione audiendum eſt; nam moderatam quæ viribus & plenitudini aut par, aut inferior ſit, omnis ferè ætas ferre poteſt, ſi vegeta & robuſta ſit: ætas ſiquidem non tam annorum numero, quàm habitus & virium robore metienda eſt. Quod eleganter Celſus confirmavit *lib.* 2. *cap.* 10. *Antiqui* (inquit) *primam, ultimamque ætatem ſuſtinere non poſſe hoc auxilii genus indicabant, perſuaſerantque ſibi, mulierem gravidam quæ ita curata eſſet, abortum eſſe facturam: poſtea verò uſus oſtendit nihil ex his eſſe perpetuum, aliaſque potiores obſervationes adhibendas eſſe, ad quas dirigi curantis conſilium debet. Intereſt enim non quæ ætas ſit, neque quid in corpore intus geratur, ſed quæ vires ſint: ideò firmus puer, & robuſtus ſenex, & gravida mulier valens tutò curantur.* Sic Rhaſis in ætate decrepita, quæ gravi urgenteque pleuritide laborabat ſanguinem miſit. Sic Avenzoar filio ſuo trimo ſe utiliter venam ſecuiſſe commemorat; & nos plerumque experimur pueros quarto aut quinto ætatis anno à graviſſimis morbis venæ ſectione liberari.

Quantitas venæ ſectionis à magnitudine vitii à ſanguine dependentis indicatur, atque ita magnus morbus copioſam indicat ſanguinis miſſionem, mediocris moderatam, parvus denique exiguam aut nullam.

Quantitatem verò coindicant vires ægrotantis, quæ ſi validæ fuerint, quantum morbus deſiderat, fidenter vacuandum: minùs validis parcius, proſtratis nihil prorſus educendum.

In magno ſanguinis vitio viribus conſtantibus antiqui ſanguinem mittebant uſque ad lipothymiam, ſeu animi deliquium, quo non intelligendum eſt illud, quod nonnullis venæ ſectionem expaveſcentibus, aut aliâ de cauſa citra inſignem evacuationem accidit, ſed illud quod ratione evacuationis contingit. Talem adhibebant ſanguinis miſſionem in magnis inflammationibus, febribus ſynochis vel ardentiſſimis, & doloribus vehementiſſimis: affertque Galen. ſe experientiâ comperiſſe, ſi in ardentiſſimis febribus uſque ad animi deliquium ſanguis mittatur, ſtatim corporis habitum refrigerari, & febrem extingui, plurimoſque alvo ſolutâ, & ſudoribus erumpentibus planè ſanitati reſtitui: hæc tamen uſque ad lipothymiam vacuatio noſtris temporibus rariſſimè uſurpatur, & apud vulgus temeritatis maximè ſuſpecta eſſe conſuevit. Satius igitur eſt infra ſubſiſtere, & ſanguinis quantitatem

titatem quæ unâ vice lypothymiam induceret, duabus potius, aut tribus vicibus educere, abſque ullo lipothymiæ metu, & minori virium jacturâ.

Coindicant etiam quantitatem mittendi ſanguinis cauſa internæ, & externæ.

Internæ ſunt corporis temperamentum, habitus, ætas.

Temperamentum calidum & humidum copioſiorem patitur venæ ſectionem quàm frigidum & ſiccum.

Habitus corporis extenuatus, mollis & rarus magnam ferre nequit ſanguinis evacuationem, contrà verò carnoſus, firmus atque denſus.

Habitus præpinguis, & obeſus difficilè ſuſtinet venæ ſectionem.

Quamvis hujuſmodi habitus minimè reſolubilis ſit, quia tamen anguſtas & exiles habet venas; quas exinanitas pinguedo facilè ſtringit, ut inde metus ſit, ne nativum calorem extinguat, ideò difficilè ferre poteſt venæ ſectionem.

Iuvenilis ætas largiorem patitur venæ ſectionem quàm puerilis aut ſenilis.

Cauſæ externæ ſunt, regio, anni tempus, cœli ſtatus, vacuatio ſuppreſſa, vel immodicè procedens, conſuetudo victus, vel generis vitæ, vel vacuationis.

In regione calida & ſicca ſanguis minori copiâ educendus eſt.

Quia talis regio multum innati calidi, ſanguinis & ſpirituum abſumit, hinc vires comminuuntur, & minor ſanguinis quantitas relinquitur in venis.

Regio frigida & humida ſatis largam patitur venæ ſectionem minùs verò quæ eſt frigidiſſima: at temperata largiſſimam profuſionem tolerat.

Frigida & humida aëris temperies innatum calidum humoréſque intus coërcet; horúmque minimum diſſolvit, in extremè frigida ſanguis veluti frigore conglaciatus vacuationi vix cedit, tum partes internæ ſi à ſuo calore deſtitutæ maneant, ambientis frigoris injuriâ extinctionis periculum ſubibunt.

In anni temporibus ver ſanguinem largiùs profundi permittit, poſt autumnus, deinde hyems, omnium verò minimum æſtas.

In cœli ſtatu calidiſſimo & frigidiſſimo parcè ſanguis mittendus eſt; in temperato copioſius.

Conſueta aliqua vacuatio ſuppreſſa largiorem patitur ſanguinis miſſionem.

Vacuatio ſpontanea materiæ morbi nihil detrahens, venæ ſectionem non excludit, modò illâ vires valde attritæ non fuerint: harum tamen ratione ſanguis parciùs mittendns eſt, & ſiſtenda vacuatio, ſi magis vires offenſura eſt.

Spontanea vacuatio, quæ materiam morbificam educit, ſi jam ægrotum levet, poſſitqne quantum requiris vacuare prorſus eſt naturæ committenda ſin minus id poſſit, tantum ipſe detrahes, quò ex conjunctis ambobus perficiatur quod poſtulas.

Qui frugaliter ſive ex conſuetudine, ſive ex morbi impedimento victitant, parcius vacuandi ſunt, qàm qui liberaliùs, pleniúſque vivunt.

Qui venæ ſectioni ſunt aſſueti, alacriùs ac leviùs eam perferunt, quàm non aſſueti.

In quibus morbis convenit venæ ſectio, Illa ab initio eſt celebranda.

Tempus ſanguinis mittendi definitur à præſentia eorum indicantium, quæ tale remedium poſtulant: in principio enim morbi illa indicantia maximè concurrunt tum ratione ſui, tum ratione virium, quæ tunc temporis validiores ſunt, tum quia in progreſſu morbi natura coctioni & pugnæ cum morbo intenta, ab iis non eſt avocanda.

Si morbi principium fuerit prætermiſſum, aut in eo ſufficiens ſanguinis quantitas detracta non ſit, aliis etiam temporibus educendus eſt, ſi plenitudinis atque cruditatis ſigna perſeverent, & vires ferre queant, aliáque coindicantia concurrant, aut ſaltem non prohibeant.

Ex iis quæ venæ ſectionem prohibere ſolent in principio morbi, aliiſque temporibus, non infima eſt cruditas ventriculi, aut cibi incocti in primis viis.

Hoc præceptum proponitur à Galeno 9. *meth. c.* 5. ideò ſemper, niſi ſanguinis vitium ſit vehementiſſimũ, differenda eſt venæ ſectio, donec humores ij concoquantur, ne ad hepar attracti obſtructiones pariant, & plus damni inferant, quàm ex venæ ſectione poſſit ſperari commodi.

Iniis morbis, quorum certa eſt vel remiſſio, vel intermiſſio, venæ ſectio in remiſſione aut intermiſſione celebranda eſt.

In febrium acceſſionibus, & exacerbationibus maximus eſt naturæ cum morbo conflictus, in quo nihil movendum eſt, neque vires ad pugnam neceſſariæ, venæ ſectione imminuendæ ſunt, quod eleganter à Celſo proditum eſt, *cap.* 10. *lib.* 2. his verbis: *Si vehemens febris urget, in ipſo impetu eius ſanguinem minuere, hominem iugulare eſt.*

Quando affectus vehementer urget, quacunque horâ ſanguis mittendus eſt; in ijs verò qui dant inducias, hora ſanguini mittendo aptior eſt matutina, maximè ſecunda vel tertia hora ab exortu ſolis.

Tum enim cibus heſternus probè coctus eſt, & vires plerumque magis urgent, necnon matutinis horis ſanguis magis dominatur, & ipſo diei lumine quodammodo tenuior, & ad fluendum aptior efficitur.

CAPUT IV.

De Purgatione.

Purgatio eſt humorum qualitate peccantium evacuatio.

HÆc definitio proponitur à Galeno, *comment. in* 2. *Aph. ſect.* 1. quæ ut recte intelligatur, ſciendum eſt, per qualitatis vitium non audiendam eſſe meram intemperiem quia illi ſola alteratio deberetur; ſed potiùs cacochymiam, ſeu humorum nutritioni ineptorum redundantiam. Hujus generis ſunt humores omnes excrementitii, qui in venis cum ſanguine permixti, vel extra venas continentur. Illi autem duorum ſunt generum, ut ex Phyſiologia conſtat, alij ſcilicet naturales, alij præternaturales. Naturales ſunt, qui ex naturæ inſtituto generantur, ut pituita dulcis, bilis, melancholia, & ſerum, qui ſi in debita proportione, ac quantitate generentur, vacuatione non indigent, ſi verò in majori quantitate abundent, cacochymiam conſtituunt, & purgatione educendi ſunt: humores verò excrementitij præternaturales ſunt; qui præter naturæ leges producuntur, ut bilis vitellina, porracea, æruginoſa, glaſtea, & atra, necnon pituita acida & ſalſa, & ſerum ipſum, qui humores cùm nullo modo eſſe debeant in corpore, etiam minima illorum quantitas cacochymiam conſtituit, & purgationem indicat, ſi diætâ, exercitio, aut levioribus remediis auferri nequiverint.

Unicuique autem humoris peccantis ſpeciei, propria medicamenti purgantis ſpecies reſpondere debet; atque ita pituitæ phlegmagogum, bili cholagogum, melancholiæ melanagogum, ſero hydragogum, mixtis humoribus mixtum medicamentum adhibendum eſt.

Purgationem verò coindicant ægrotantis vires, temperamentum, habitus, ætas, ſexus, natura, conſuetudo, & aëris ſtatus.

In omni purgatione ægrotantis vires validas, aut ſaltē mediocres eſſe neceſſe eſt.

Purgatione vires aliquatenus infringuntur; ideo ſi valde labefactatæ fuerint, non eſt tentanda purgatio, ne ab ea planè dejiciantur.

Corpora calida & ſicca, tum frigida, ſive humidiora ſint ſive ſicciora, difficilius purgationem ferunt: calida verò, & humida faciliùs.

Qui calidiori & ſicciori temperamento præditi ſunt ex purgatione facilè poſſunt incaleſcere, areſieri, & exſiccari necnon in convulſiones incidere, ſi purgatio nimia extiterit. Frigidi & humidi, tum frigidi & ſicci, calorem babent languentem, & ſpiritus exiguos, qui facile à purgatione diſſipantur: Calidi verrò & humidi calidiora habent naturæ principia, quæ purgationis impetum eludunt.

Habitus gracilis, tenuis, & laxus facilè exſolvitur; carnoſus verò & benè compactus, commode purgationem tolerat; pinguis non æque benè.

Pingues à carnoſis ſedulo ſunt diſtinguendi: licèt enim utrique ferre poſſint purgationem, tamen multo minùs pingues quia frigidiores ſunt, ſpiritus habent pauciores & vaſa anguſtiora.

Pueri & ſenes benigniora tantùm ferre poſſunt medicamenta in ætate media conſtituti vehementiora.

Gravidæ mulieres quarto, quinto, & ſexto menſe magnâ urgente neceſſitate, & ſumma cum cautione purgandæ ſunt.

Hæc ſententia deſumpta eſt ab Hipp. *Aph.* 1. *ſect.* 4. & illi ratio evidens ſuffragatur: Cùm enim natura à purgante medicamento irritata, humores excrementitios, & ipſum pharmacum expellere nitatur uterum & concutit, & fœtum ſimul expellit, niſi fortiter adhæreat. Si tamen prægnans tali morbo affligatur, qui purgationem maximè deſideret, illa nihilominus tentanda eſt, ſed blandis atque benignioribus medicamentis: quæ corpus parum concutiunt: & illis menſibus fidentius ineunda, quibus fœtus utero fortius alligatus eſt, quod quarto, quinto, & ſexto menſe contingit. Similis enim eſt, ut docet eleganter Galenus, *in comm. prædicti Aphoriſmi*, fœtus cum utero & fructuū cum arboribus adhæſio. Fructus in prima generatione debilioribus pediculis continentur, & ideo facilè decidunt, quando vehementior ventus ipſos concuſſerit; poſtea verò aucti difficilem habent à plantis diſſolutionem; ſicuti rurſus cùm perfecti ſunt, ſponte ſuâ ſine vi extrinſeca decidunt: eodem modo & conceptus in principio ſuæ formationis, & quando jam perfecti ſunt ex leviori commotione facilè diſrumpuntur, tempore verò intermedio firmiorem habet coalitum.

Ægrotantis natura particularis diligenter obſervanda eſt: quidam enim à mitioribus medicamentis facillime & copioſiſſime purgantur, alij verò fortioribus vix commoventur.

Qui purgationibus aſſueti ſunt, faciliùs eas tolerant; in iis verò qui nunquam aut rariſſimè purgati ſunt, cautius procedendum.

In calidiori aut frigidiori aëre purgationes difficiliores, in temperato faciliores.

Calidior aër vires debilitat, & morbos calidos gignit, ideo purgantia quæ vires magis debilitant, & corpus calefaciunt, non ita facilè admittit: unde Hippocratis *Aphor.* 5. *ſect.* 3. In cane, & ante canem, purgationes difficiles.

Frigus humores condenſat, & meatus conſtipat, atque ita corpus minus fluxile reddit, unde laborioſæ ſuccedunt purgationes. Rectè igitur Hipp. Aph. 47. ſect. 6. *purgationes verno tempore magis convenire, quam reliquis temporibus aſſeruit.*

Purgationis quantitatem humoris peccantis quantitas oſtendit: univerſus enim expurgandus eſt, ut corpus à morbo vindicetur.

Si noxius humor totus non auferatur, vel non curatur morbus, vel ſi curatus appareat, recidivæ obnoxius eſt: unde Hipp. *Aph.* 10. *ſect.* 2. *Quæ relinquuntur in morbis, recidivas facere conſueverunt*; ſi tamen exigua humoris illius portio derelicta eſt, exquiſita vivendi ratione naturæ caloriſque vi domari, ac vinci poterit.

Pauca cacochymia univerſè detrahi poteſt conſtantibus viribus præſertim ſi concocta ſit, aut tenuis; imbecillis autem viribus non modò multa, ſed & pauca cacochymia partite eximenda eſt.

Huic theoremati ſuffragatur *Hipp. Aph.* 36. *ſect.* 2. *Qui pravo utuntur cibo, medicamenta purgantia aſſumentes, ſtatim debilitantur.* Et ratio eſt, quia multis vitioſis corruptiſque ſcatent humoribus, & pauco fruuntur bono ſucco, unde vires debiles à fortiori medicamento dejiciuntur; tum ſentina illa pravorum humorum purgantibus mota, putres, tetros, ac pernicioſos humores ad cor, ventriculum emittit, unde lipothymia, vertigines & alii accidere poſſunt. Non tamen hi humores in corpore relinquendi ſunt, ſed ſenſim & per intervalla, ac per epicraſin ſine magna agitatione evacuandi ſunt.

Tempus morbi purgationi aptiſſimum eſt morbi ſtatus aut declinatio in quibus humores concocti ſunt, & ad evacuationem præparati.

Fundatur hoc theorema *Aph. Hipp.* 22. *ſect.* 1. *Concocta medicari oportet, non cruda.* At in ſola morbi declinatione aut ſaltem in ſine ſtatus integrè concocti ſunt. Hac tamen reſtrictione limitandū eſt hoc theorema, videlicet ſi natura per ſe evacuationem non aggrediatur: quando enim humores criticè vacuantur, purgatio nulla inſtituenda eſt niſi criſis fuerit imperfecta; tunc enim reliquiæ materiæ morbificæ medicamentis educendæ ſunt, ne recidivam pariant.

In principiis etiam morborum purgationes conveniré poſſunt, ſi nempe materia turgeat.

Turgere dicuntur humores, quod ὀργᾶν Græci nominant, quando cum impetu in corpore agitantur, partéſque laceſſunt & vellicant: hæc autem turgentia humoribus bilioſis propriè competit, qui calidi ſunt tenues, atque mordaces, morbos acutos gignere aptiſſimi. Craſſi verò humores atque frigidi, ex quibus morbi diurni generantur, orgaſmi capaces minimè eſſe ſolent. Si itaque tales humores turgeant, eos non expectatâ coctione purgare licet, metus enim eſt: ne vires ex illa materiæ agitatione dejiciantur vel humores impetu illo concitati, in partem aliquam principē ruant: tum verò ſatis facilè purgantur illi humores, licèt concocti non ſint, quia tenues & mobiles & ipſa natura ab iis ſtimulata, & laceſſita purganti medicamento auxiliatrices manus porrigit: ut ita ex hac turgentium humorum ante coctionem purgatione, plus utilitatis, quàm damni æger percipiat. Unde Hipp. *Aph.* 10. *ſect.* 4. *Medicari in valde acutis ſi materia turget eâdem die, tardare enim in talibus, malum eſt: hoc tamen ſummâ cautione, & cum diligenti præmeditatione exequendum eſt; ut plurimùm enim materia non turget*, ut eſt *Aph.* 22. *ſect.* 1. & docuit idem Hipp. *Aph.* 24. *ſect.* 1. *In acutis morbis rarò, & in principiis medicamentis purgantibus uti, & hoc cū præmeditatione faciendum.*

dum. Purgantia enim caliditate suâ, & acrimonia morbos acutos augent: & acuti morbi sæpius critica evacuatione, quàm purgatione solvi solent. Illæ autem crises haud temere turbandæ sunt: quin potiùs si aliqua earum spes, à purgatione abstinendum viæque potiùs ad illam evacuationem præparandæ, considerandæ etiam vires & reliqua coindicantia, tum etiam corpus ipsum, an scilicet vias habeat patentes, & ab obstructionibus liberas, & æger multitudine crassorum humorum atque cruditatum non scateat, tum verò ne inflammatione aliquâ internâ conflictetur quæ purgatione ingravesceret.

Humores ad partes nobiliores, aut ad eas quæ nobiles consensum trahere possunt, fluentes, aut quamprimùm fluxuri, in morbi principio purgatione educendi sunt.

Sic in magnis vulneribus, aut ulceribus, inflammationibus, aliisque tumoribus, capitis doloribus aliisque aliarum partium affectibus si pravorum humorum copia in corpore luxuriet, non est dubium, quin purgatio conveniat, si nihil aliud eam prohibeat ut materia quæ affectum augere posset, minuatur, & à parte affecta avocetur: quod quidem & in praxi ordinaria usurpatur, & à Gal. sancitum est *lib. de curandi ratione per venæsect. cap. 8. in iis* (inquit) *quibus pars quædam graviter icta est, aut utcumque aliter incipientem habet plegmonen eam si magnam fore suspicamur, curationem ab evacuatione incipimus, aut purgatorio medicamento exhibito, aut vena incisa, prout nimirum alterum altero magis convenire judicamus.*

Quando humores copiâ luxuriant, & ideò commodè coqui nequeunt, eorundem portio catharsi detrahenda est, ut natura portione oneris liberata, quod reliquum est, facilius expellat.

Quia hujusmodi purgatio materiam morbificam imminuit demptâ aliquâ illius portione, ideò *minorativa* vulgo nominatur, quæ nostris temporibus in omnibus ferè morbis usurpari solet.

Neque pericula, quæ hujusmodi purgationes minorantes in morborum principiis institutas aversantes in medium afferre solent, admodum reformidanda sunt. Metuunt enim, ne commota saltem, & non evacuata materia, ob multitudinem æger in grave aliquod discrimen conjiciatur, & humores mali cum bonis magis commisceantur.

Quæ pericula evitare facillimum est si benigniora medicamenta, ut vulgò fieri solet usurpentur, quæ sine ulla, aut saltem minimâ humorum commotione; primam regionem expurgant, & eam materiæ morbificæ portionem educunt, quæ evacuationi magis disposita est.

Quòd si fortè Hippocratis & Galeni temporibus minus usitatæ erant hujusmodi purgationes in morborum principiis usurpatæ, ideò factum esse certissimum, est, quod illis temporibus vehementia tantum, acria & maligna medicaméta propinari consueverant, neque mitiora illa atq; benigniora nostris temporibus familiarissima, illis nota erant, quæ sine ulla ferè molestia usurpari possunt. Ideò Celsus præsente febre pharmacum semper abdicat, qui sua ignea caliditate & acredine, sui temporis pharmaca, febrilem calorem intendebant, & ob eandem rationem Hippocrat. vigente æstate hujusmodi medicamenta exhorrebat, ut *Aph. 5. lib. 4. sub cante; & anse canem, purgationes difficiles*, quia exusti tunc temporis humores illam purgantium acrimoniam ferre nequeunt: eademque omnino ratione nos hoc seculo medicamenta illa quæ vulgò *diagrydiata* nominantur, temporibus illis calidioribus, & in corporibus febre affectis aversamur; sed mitiora alia, quæ parum calida & ferè temperata, imò verò nonnulla eorum refrigerantia sunt & in febribus continuis, & in earum principiis, & æstatis tépore ipsis etiam diebus canicularibus tutò, & feliciter usurpamus, ut sunt Manna, Cassia, Tamarin. &c.

Certum tamen est, antiquos in morborum principiis purgationi indulsisse, præsertim in morbis febre vacantibus & in quibus non aderat humorum cruditas ex putredine oriunda quemadmodum Galenus, 4. *de victus ratione in morbis acutis*, interdum primâ, interdum secundâ, interdum quartâ, & quandoque quinta die pharmacum se exhibuisse tradit, tum etiam *lib. de compos. medic. secundum loca*, nulla præcedente coctione, aliáve præparatione, utramque bilem, & pituitam purgat in alopecia, qui paulo post in multis capitis morbis idem facit. Denique *13. methodi*, refert, multis quibus inflammatio in oculis cœperat, sola per inferiorem ventrem purgatione una die liberatos.

In morbis qui exacerbationes habent vel paroxismos, tutius est remissionis, aut intermissionis die, purgans medicamentum exhibere.

Quando enim morbus minùs fatigat vires robustiores sunt, & morbus impetum facilius ferre possunt Certum tamen est in exacerbatione, vel accessione promptiorem fieri evacuationem, quia tunc temporis humores sunt in motu, & veluti turgentes, sicque faciliùs educi possunt. Ideò Empirici non raro febres intermittentes curare solent, exhibito medicamento, quod per vomitum vel secessum, utramque regionem evacuat. Quia tamen hoc modo natura valde conflictatur, ideò prudens Medicus rarò & non nisi summa cum cautione hujusmodi curationes experietur.

Purgationi liberæ & electivæ dies temperata, Austrina potius quàm Aquilonia, & benevolâ syderum commixtione salutaris.

Austrina tempestate corpora laxiora sunt, & humores fluidiores, unde melius purgatio succedit. At syderũ influxus esse advertendos in purgatione instituenda docent Astrologi, eorúmque hac de re præcepta in unum caput collecta videre est apud Io. Antonium Maginum. *lib. de legitimo Astrologiæ in Medicinâ usu cap. 26.* Imprimis autem observandum est, ne in conjunctione, & oppositione Lunæ cum Sole catharsis instituatur: quamvis enim cum aliis Astrologorum dogmatis etiam hoc præceptum à non paucis derideatur, observatum tamen persæpe est, illis temporibus purgationem non ita feliciter procedere idcircò satius est in purgatione electiva eos aspectus evitare.

Locus per quem debet fieri purgatio, duplex est, scilicet per vomitum, & per secessum.

Et indicatur à loco humoris, & natura ejusdem.

Humores in ventriculo residentes per vomitum commodè expurgantur; tum etiam non rarò ij qui in liene, cavis hepatis & pancreate continentur. Illi verò qui in partibus inferioribus, aut à ventriculo remotis continentur, per alvum facilius educuntur.

Evacuatio quæ fit per vomitum, præcipuè competit humori in ventriculo contento: certum tamen est, partes ventriculo vicinas vel lienem, cava hepatis & pancreas, per vomitum aliquando utiliter expurgari; ita ut interdũ contumacissimi humores morbos diuturnos committentes ex iis locis utiliter per hanc viam evacuati fuerint, qui aliis remediis eradicari nequiverant.

Humores tenues, calidi & biliosi per vomitum; crassi verò, pituitosi, & melancholici per alvum facilius educuntur.

Bilioſi ſunt ἀνάῤῥοποι, quia leviores; pituitoſi & melancholici κατάῤῥοποι quia graviores.

Locum verò per quem debet fieri purgatio, coindicant, tempus anni, ægrotantis habitus, natura, & conſuetudo.

Æſtate commodius per ſuperiora purgatio inſtituitur hyeme vero per inferiora.

Hoc præceptum habetur apud Hippocratem, *Aph. 4. ſect. 4.* & ratio illius eſt, quia æſtate bilis flava, calidique humores abundant, qui faciliùs ſursùm feruntur, hyeme verò contrarium accidit. Neque huic ſententiæ obſtatquod habetur, apud eundem Hippocratem *libro de ſalubri diæta*, ſex hybernis menſibus vomendum eſſe, id enim à Galeno *in commentaria* explicatur tantùm colligendum eſſe de pituita, quæ in ventriculo colligitur, ea enim per vomitum expurganda eſt, reliquum verò corpus per ſeceſſum.

Qui habitu ſunt gracili, per ſuperiora faciliùs expurgantur, craſſi verò & carnoſi per inferiora.

Deſumitur hoc theorema ex Aphor.. *6. & 7. ſect. 4.* illiuſque ratio ex eo deſumitur, quod graciles bile magis abundant, carnoſi verò pituita. Adde quod hi propter omenti & muſculorum abdominis pondus, non niſi laborioſè, & cum violentia, ac vaſis alicujus in thorace rupturæ periculo vomere poſſunt.

Quorum natura ad vomitum prona, atque facilis eſt, illis tuto vomitus excitari poteſt; qui verò difficulter vomunt, à vomitu arcendi ſunt.

Difficulter vomentes non niſi vehementiſſimis medicamentis ad vomitum excitari poſſunt; unde metus eſt, ne exagitatione alicujus venæ in pectore ruptio contingat.

Qui vomitionibus aſſueti ſunt, faciliùs per vomitum expurgantur; qui verò non aſſueti, difficiliùs.

Vomendi conſuetudo antiquis erat uſitatiſſima, qua de cauſa vehementiora vomitoria ferebant. Noſtris autem temporibus vomendi illa ratio ferè obſolevit: ideò etiam in ciendo vomitu cautiùs agendum, & diligenter advertendum, quando utiliter moveri poſſit, quando verò adhibenda per alvum purgatio, quæ certè plerúmque commodior eſt. Natura enim ipſa viam hanc, per inteſtina ſcilicet, ad excrementorum ejectionem paravit, eáque idcirco ignobiliora fecit: imò etiam brevior, & rectior à corpore univerſo ad inteſtina via eſt, quàm ad ventriculum; plures enim & potentiores venæ ad inteſtina, quam ad ventriculum feruntur.

CAPUT V.

De Humorum præparatione & concoctione.

Humores noxij antequàm expurgentur, præparandi & concoquendi ſunt.

Præparatio humorum fit ab arte, coctio verò à natura.

Eſt autem concoctio mutatio ſubſtantiæ in meliorem ſtatum, quæ caloris vi perficitur.

IN hoc concoctio ab alteratione differt, quod in alteratione ſolæ qualitates mutantur, in concoctione verò ipſa etiam ſubſtantia.

Eaque duplex eſt una, quæ vocatur pepſis, altera verò pepaſmus.

Pepſis eſt illa vera & propria concoctio, quâ alimentum in corporis noſtri ſubſtantiam commutatur.

Pepaſmus verò eſt, quando vitioſus, ac putridus humor qui in corporis ſubſtantiã faceſſere non poteſt, in aliquid melius & naturæ convenientius, ut in pus, aut quidpiam puri finitimum deducitur.

Tumores à ſanguine oriundi in verum pus commutantur, quemadmodùm & ſanies quæ in ulceribus generatur. At humores putreſcentes qui in venis continentur, non quidem in verum pus, ſed in quippiam aliud puri finitimum convertuntur, quemadmodum illius idea in urinarum hypoſtaſi apparere ſolet.

Humorum verò præparatio, quæ fit ab arte vel ipſos humores reſpicit vel vias per quas illi humores expurgandi ſunt.

Humores calidiores refrigerandi, frigidiores calefaciendi; craſſiores incidendi & attenuandi; lenti ac glutinoſi detergendi tenuiores incraſſandi.

Quamvis multi exiſtiment, contra Avicennam, humores quò tenuiores ſunt, eo facilius expurgari, neque unquam eſſe incraſſandos; attamen rationi magis conſonum eſt, moderatam craſſitiem iis magis competere: ut enim palea vento agitata huc illuc impellitur, ait Avicenna, ſic humor bilioſus interdum præ tenuitate ſuâ hinc inde agitatus non tam facilè trahitur à medicamento, vel à natura expellitur, quàm ubi mediocritatem ſubſtantiæ per leviter incraſſantia fuerit adeptus.

Viæ per quas humores expurgandi ſunt, liberæ & patentes reddantur atque ventriculus humorum copia minimè ſit nauſeabundus; ne hauſtum pharmacum magnopere averſetur, ac revomat, inteſtina etiam ſatis vacua ſint, & curſui humorum non obſiſtant, tum venarum, atque viſcerum obſtructiones reſerentur.

Quælibet præparatio, quæ artis & remediorum operâ perficitur, non ſolùm ad juvandas purgationes, ſed etiam ad coctiones humoris morbifici promovendas, uſurpatur.

Quia hujuſmodi remediis præparantibus ſubactus humor morbificus, faciliùs à calore noſtro vincitur, & ad pepaſmum perducitur, ideò hæc medicamenta præparantia à Medicis concoquentia, quamvis impropriè nominantur; quia ad juvandam concoctionem & humorum morbificorum mutationem conferunt.

CAPUT VI.

De evacuatione per urinas.

Per urinas evacuari ſolent humores ſeroſi, bilioſi, & pituita tenuior ab univerſo corpore.

LIcet in operibus naturæ ordinariis humor tantùm aquoſus vacuetur, qui ex potu ſupereſſe ſolet; tum etiam commodiùs per eas vias gibba hepatis pars renes, veſica, & vaſa his inſervientia purgentur, quam reliquæ corporis partes, interdum tamen & totum corpus per eas vias humores quoslibet tenuiores evacuat, ut videre eſt in criſibus, quæ per urinas frequenter, & utiliter contingunt: ideò etiam Medicus hujuſmodi evacuationes aptis remediis promovebit.

In iis præcipuè morbis evacuatio per urinas molienda eſt, quorum materia ſenſim & paulatim evacuanda eſt.

Diuretica enim medicamenta non niſi ſenſim & paulatim corpus evacuant: ideò in illis morbis parùm profunt, qui ſubita evacuatione indigent.

Quando per urinas inſtituitur vacuatio cavendum eſt ne humor educendus multus atq; copioſus ſit; periculũ enim

Quando per urinas inſtituitur vacuatio cavendum eſt ne humor educendus multus atque copioſus ſit; periculum enim eſt ne dumrad vias anguſtas impellitur, eà copiâ obſtruat, ſibique & aliis exitum precludat.

Ideò Medici ante uſum diureticorum purgatione per alvum inſtituta, bonam humoris peccantis quantitatem educunt, ac illius poſtmodum reliquias per urinas evacuant.

Si renes, veſica, & huic evacuationi deſtinata vaſa exulcerata, vel inflammata ſint, aut ſimili vitio laborent, urinæ provocatio ſuſcipienda non eſt.

Quia minimè conſentaneum eſt humores ad partem affectam & debilem deducere.

CAPUT VII.

De evacuatione per ſudores.

Per ſudores expurgari poſſunt, quicumque humores tenues aut tenuitatis capaces, in habitu corporis & venis continentur, aut ad eas partes deduci poſſunt.

IN hac evacuatione contraria videtur eſſe naturæ, & Medici operatio: natura enim morbos tantùm acutos per ſudores criticè reſolvit; at Medicus cronicorum tantùm curationem per hoc evacuationis genus tentare conſuevit. Ratio hujus rei eſt, quia non poſſunt ſudores arte procurari; quin corpus univerſum impensè calefiat, quod in morbis acutis eſſet periculoſiſſium. Illud tamen in morbis longis & frigidis utiliſſimum eſſe ſolet, quandoquidem hac ratione humores pituitoſi partibus pertinaciter infixi attenuantur, & paulatim educuntur.

Evacuationem illam, quæ per ſudores perficitur diſſuadere ſolent vires languidæ, temperamentum calidum & bilioſum, & materiæ multitudo.

Sudorificorum uſu cutis ſpiracula reſerantur, & multa fit ſpirituum caloriſque nativi deperditio, unde vires maxime atteruntur. Per eadem ſudorifica corpus vehementer incaleſcit, unde metus eſt ne calidior temperies in febrem, aut marcorem conjiciatur. Denique ſi materia ſit multa, dum tota ſimul commovetur & potenter attenuatur, metus eſt ne in partem aliquam principem irruat, aut poros ipſius habitus occludat; unde putredines, tumores, & alia vitia contingunt, Ideò conſultiſſimum eſt, ante ſudorum provocationem univerſali purgatione materiam morbificam imminuere.

THERAPEUTICES PARTIS PRIMÆ, SECTIO TERTIA.

De Indicationibus à morbo.

CAPUT PRIMUM.

De indicationibus à morbo ſimilari.

Omnis intemperies alteratione per contraria corrigenda eſt.

SIc calida intemperies indicat medicamĕtum refrigerans, frigida calefaciens, humida exſiccans; ſicca humectans: ſic etiā in compoſitis intemperiebus, calida humida medicamentum poſtulat frigidum & ſiccum, calida ſicca frigidum & humidum, frigida & humida calidum & ſiccum, frigida & ſicca calidum & humidum.

Intenſior intemperies, & à naturali ſtatu valde recedens intenſionibus indiget contrariis, remiſſior verò & à ſtatu naturali minus recedens, remiſſionibus.

In corrigenda qualibet intemperie, partis affectæ ratio maxima habenda eſt, ut illi appropriata & ſpecifica ſeu peculiarem quandam cum eà affinitatem, & naturæ convenientiam habentia remedia præſcribantur.

Si quando cerebrum calefaciendum, non ipſi quælibet calefacientia indiſcriminatim adhibenda ſunt, ſed ea quæ Cephalica dicuntur: ſic thoraci thoracica, cordi cardiaca, ventriculo ſtomachica, hepati hepatica, lieni ſplenica, utero hyſterica, & ſic quælibet parti appropriata medicamementa adhibenda ſunt, iis qualitatibus primis donata, quas dictarum partium intemperies requirit.

CAPUT II.

De indicationibus à morbo organico.

Morbi organici plures ſunt ſpecies, nimirum in conformatione, magnitudine, numero, & ſitu, quorum indicationes ſigillatim proponendæ ſunt.

Morbi conformationis verſantur in figura, meatu & cavitate, aſperitate, & levitate.

Figura vitiata vel ab utero contracta eſt, vel à partu genita.

Quæ ab utero contracta eſt, tanquam incurabilis omittenda.

Quæ poſt partum genita eſt, ſi diuturnior facta ſit, difficillimè curatur, recentior multò faciliùs.

Si figuræ vitium ex humorum affluxu producatur, aut aliqua alia cauſa vel interna, vel externa, illarum cauſarum ſublatione protinùs emendabitur.

SIc depravata figura, quæ in hydrope tumoribus præter naturam, elephanticorum facie, & ſimilibus apparet, humorum eos affectus committentiū revulſione, derivatione, & evacuatione reſtituenda eſt.

Si figuræ vitium abſque humoris affluxu contingat, ut iis ſit, qui obtorta habent crura vel dorſi ſpinam convexam, aut coſtas nimis elevatas: in pueris quidem correctio tentanda eſt contrectatione longa & frequenti manuum in oppoſitam partem poſteà decubitu, & deligatione conveniente cùm faſciis, clitellis, & cartulis. In adultioribus verò emollientibus medicamentis pars priùs demulcenda eſt, deinde in loco debito continenda prædictis inſtrumentis. Quod ſi ex fractura, & malè genito callo ob indebitam membri collocationem vitium figuræ acciderit, denuò callus frangendus eſt, ut deinceps commodius regignatur, modò illud ſine periculo fieri poſſit; nimirum in corpore robuſto, benè habito, & temperato.

Morbi meatus & cavitatis, ſunt dilatatio, aſtrictio, & obſtructio quæ ab innumeris cauſis produci ſolent, & ſecundùm cauſarum varietatem, quamplurimas exhibent indicationes, quæ nonniſi in methodo particulari exactè tradi poſſunt.

Aſperitates etiam & levitates præternaturales fiunt ab innumeris cauſis tam internis, quam externis, vulnerantibus, erodentibus, abſtergentibus, ſiccantibus & ſimilibus,

libus, quarum ablatio nonniſi in particulari methodo doceri poteſt.

Morbi in numero deficiente à ſola natura curabiles ſunt, quidquid enim deeſt, vel eſt caro, vel os, vel alia quædam pars, quam Medicus nequit reponere; illius tamen generationem promovere poteſt, removendo impedimenta, quæ naturam in hoc opere remorari poſſunt. Tum etiã quando membra deperdita à natura regenerari nequeũt, in eorum locum quippiam aliud Medicus ſubrogare poteſt, quod partis amiſſæ uſum quodammodo præſtare poſſit, ut quando brachium ferreum aut crus ligneum aut nares artificiales Taliacotij in amiſſorum locum adaptari ſolent.

Quæcumque numero excedunt protinus reſcindenda ſunt, modò id ſine periculo, & cum ægrotantis commodo fieri poſſit: prout autem eorum maxima eſt varietas, ſic diverſiſſimus eſſe ſolet extirpationum modus, cùm tamen omnes ferro, igne, vel medicamentis perficiantur.

Magnitudo aucta immutatione, imminuta additione ſanatur, iiſdem propemodùm inſtrumentis, quibus numerus auctus & imminutus curari ſolent.

Quando partes ſitum & connexum naturalem amittunt, in priſtinum locum reponendæ ſunt, eâ præſertim methodo quæ in luxationum & herniarum curatione proponitur.

CAPUT III.

De Indicationibus à morbo communi ſeu ſolutâ unitate.

Omnis ſolutio continui unionem deſiderat, quæ à natura perficitur, cujus tamen miniſter eſt Medicus, cujus præcipua hac in re officia quinario numero continentur.

Primum *eſt, ut videat ne quid incidat in partem affectam, quod conglutinationem impedire poßit.*

Secundum, *ut extrema ſolutæ unitatis rectè iterum coniungantur, & ſibi mutuo applicentur.*

Tertium, *ut extrema coniuncta conſerventur.*

Quartum, *ut eorundem unio & mutuus coalitus promoveatur.*

Quintum, *ut ſymptomata quæ ſupervenire poßunt præcaveantur, & corrigantur: quorum præceptorum exercitatio in vulnerum, ulcerum, & fracturarum curationibus fuse oſtenditur.*

THERAPEUTICES

PARTIS PRIMÆ

SECTIO QUARTA.

De Indicationibus à viribus.

CAPUT PRIMUM.

Quid diætam in agris indicet ac coindicet.

Vires in quocunque corporis ſtatu ſui conſervationem indicant.

Illa autem conſervatio à diætâ, ſeu victus ratione perficitur, quæ ut à viribus propriè indicatur, ſic à morbo ſeu cauſa morbifica coindicatur: vel prohibetur.

QUEMADMODUM ſuprà dictum eſt, remedium prout eſt curationis inſtrumentum indicari à rebus præter naturam & coindicari à rebus naturalibus; ſic jam contra pro certo habendum eſt, alimenta, utpote conſervationis inſtrumenta à rebus ſecundum naturam indicari, & coindicari à rebus contra naturam. Sunt autem vires ipſæ facultates, ſeu pótius earum inſtrumenta, nimirum caloris, ſpirituum & partium ſolidarum robur, quo firmo ac vegeto exiſtente vires eſſe dicuntur validæ, & contra. Quia igitur partium ſolidarum, & ſpirituoſarum conſervatio fit beneficio alimenti, ideò illius uſus, qui diæta nominatur, vires conſervare dicitur. Morbus verò, ſeu cauſa morbifica coindicant vel prohibent alimenti uſum, quatenus ab eo augeri, vel foveri poſſunt; vel natura pepſi intenta à pepaſmo avocari, quando enim in concoctione alimentorum occupatur, à materiæ morbificæ concoctione diſtrahitur, unde fit ut ex conſideratione morbi, cibationi modus ſit adhibendus.

CAPUT II.

Quæ ad diætam, ſeu victus rationem ſpectent.

In omni corporis ſtatu diæta, ſeu victus ratio in ſex rebus non naturalibus verſatur, præcipuè verò in in morbis cibi & potûs conſideratio principem locum obtinet.

CIbus & potus prout ſunt vera nutritionis objecta, ſic vera ſunt inſtrumenta quibus vires conſervantur; reliquæ verò res non naturales ſunt tantùm cauſæ adjuvantes, quæ benè vel malè diſpoſitæ faciunt ut nutritio ex alimento meliùs aut pejùs procedat. Nam ſomnus & vigilia ſi modum exceſſerint, calori & ſpiritibus officiunt, ſi verò intra ſanitatis limites conſtiterint, eadem conſervant, ac proinde coctionem juvant. Somnus enim immodicus cerebrum refrigerat & humectat, unde calor innatus marceſcit, ſpirituſque animales humiditate obruuntur atque ita facultas animalis labefactatur, cui facile vitalis, & naturalis compatitur. Nimiæ verò vigiliæ ſpiritus & calorem diſſipant: at moderatus ſomnus, & moderatæ vigiliæ calorem & ſpiritus conſervant: atque ita coctionem juvant: Sic etiam motus, & quies, quæ intra modum conſtiterint, calorem nativum excitant & fovent. Tum etiam repletio & inanitio in ſymmetria poſitæ optimæ coctioni inſerviunt. Animi verò pathemata & ipſa moderata faciunt, ut calor nativus vigeat & hinc bona fiat concoctio: contrà vero eorum exceſſus calorem, & ſpiritus vel diſſipant vel ſuffocant. Ac denique aër ambiens bene temperatus omnes corporis functiones recreat, & intemperatus eaſdem inſigniter lædit, morborumque curationem impedit.

CAPUT

CAPUT III.

Quænam ſint diætæ ſpecies, & quibus morbis conveniant.

Diæta triplex eſt, plena, mediocris, & tenuis.

Plena eſt, quæ non ſolum vires præſentes conſervare, ſed etiam augere poteſt.

Eaque rurſum triplex eſt, una ſimpliciſſima, quæ & ægrotantibus convenit; Fitque ſecundùm Hippocratem per ptiſanam hordeaceam integram: alia plenior & craſſior, quæ fit per piſces & ova; alia pleniſſima, quæ carnes ſolidiores complectitur.

Diæta tenuis eſt, quæ vires quidem conſervat, nonnihil tamen imminutas.

Eaque etiam triplex; una ſimpliciter talis, quæ fit per ptiſanæ ſuccum; alia tenuior, in qua melicratum exhibebatur; alia tenuiſſima, quæ mera erat inedia.

Diæta mediocris eſt, quæ vires in eodem ſtatu conſervat, & fiebat olim per panem in jure lotum, vel etiam per carnes pullorum.

Noſtris temporibus diæta ægrorum valde diverſa eſt, & victus non magis tenuis quàm per juſcula caponum, gallinarum, aut pullorum inſtituitur, Mediocris verò per hordeata, panatelias, & cætera perficitur: Ac denique plenior per uſum alimentorum euchymorum, & ſolidorum, ut perdicum, caponum, columbarum, & aliorum ejuſdem naturæ.

Qualibet diæta ægrorum ex virium & morbi collatione metienda eſt, itaut quò magis natura in morbo expugnando occupata eſt, eò tenuior diæta imperanda ſit, quantùm ſcilicet vires eam ferre poſſunt, & quo minùs natura occupata eſt, eo uberiorem victum adhibere liceat.

In morbis longis mediocri vel pleno victu opus eſt, & tanto quidem pleniore, quanto morbus longior eſt.

Vires enim ita conſervandæ ſunt, ut uſque ad ſtatum durare poſſint, & totius morbi expugnationi ſufficere, qui cùm diu duraturus ſit, vires tenui victu non imminuendæ ſunt.

In acutis morbis tenuis victus requiritur, & quo acutior eſt morbus, eò tenuior victus eſt exhibendus.

In acutis morbis natura expugnationi cauſæ morbificæ maximè occupata eſt, ideo alimentis quam minimum fieri poteſt, ab opere ſuo non avocanda eſt: ideo tenuis victus convenit qui quamvis aliquantulum vires imminuat, illæ tamen totius morbi decurſui, qui breviſſimus, ſufficere poterunt.

Si vires non ita Medico perſpectæ ſint, ut juſtam alimenti formam præſcribat, ſatius eſt juſto pleniorem victum præſcribere quàm tenuiorem.

Hoc præceptum depromptum eſt ab Hippocrate, *Aph. 5. ſect. 1.* qui ſic habet: *In tenui victu ægri delinquunt; quo fit ut magis lædantur, quicunque enim error committitur magnus, major in hoc fit, quam in paulo pleniori victu. Propterea etiam ſanis periculoſus exiſtit valde exquiſitus victus, quoniam errores graviùs ferunt. Ob hoc igitur tenuis victus, atque admodum exquiſitus eo qui fit paulo plenior, magis periculoſus.* Cui tamen ſententiæ contrariã attuliſſe viſus eſt idem Hippocrates, *2. de vict. rat. in acut. Adjectioni*, inquit, *ciborum attendendum multo minus, ſubtrahere autem omnino expedit.* Hanc tamen contrarietatem conciliare poſſumus *dicentes*, in priori ſententia loqui Hippocrat. de forma victus, quæ ſi ſit juſto tenuior, majora affert incommoda, quam paulò plenior, in poſteriori verò loqui de quantitate victus, in quo, eadem forma obſervata ſatius eſt nos eſſe pauciores.

CAPUT IV.

De quantitate victus.

Quantitas victus triplex eſt, ſumma, media, & minima, quæ in omni victu ſive pleno, ſive tenui, ſive mediocri adhiberi poteſt.

Quemadmodum in medicamentis triplex quantitas, ſeu doſis conſideratur, nimirum ſumma, media, & infima, quæ tum in vehementioribus, tum mitioribus, tum etiam mediis conſideratur; ſic & in alimentis idem fit; & poſtquam Medicus judicavit, an in morbo propoſito victus tenuis conveniat, vel plenus, vel mediocris; deinde advertere debet, an in quantitate mediocri, ſumma, vel minima exhibere debeat, quod ex morbi acutie, & majori vel minori naturæ cum morbo certamine diſtinguere poterit.

In principio morbi, victus qui ei competit; in ſummâ doſi exhibendus eſt.

Quia tunc temporis natura cum cauſa morbifica non valde pugnat, neque adhuc in illius coctione & evacuatione occupata eſt, ideò majorem alimenti copiam conficere poterit.

In augmento morbi victus in mediocri quantitate exhibendus eſt.

Quia tum temporis natura in materiæ morbificæ concoctione magis occupata eſt, quam in principio.

In ſtatu morbi, victus in minima doſi eſt exhibendus.

Quia tunc temporis naturæ pugna cum morbo vehementiſſima eſt, & natura in concoctione, ac evacuatione materiæ occupatiſſima, & ab inſtituto ſuo minimè revocanda.

Si vires ſint debiles, & cauſa morbifica valde urgeat, parva cibi quantitas, & ſæpius iterata exhibenda eſt.

Ratione cauſæ quæ vehemens eſt, parum cibi exhibere oportet, ne illa cauſa morbifica augeatur: atratione virium ſæpè iterare convenit, ne ipſæ deficiant, in quo magna Medici prudentia opus eſt, quia omnia indicantia, coindicantia, & prohibentia diligenter debet circumſpicere, quod annotavit Hippocrates, *Aph. 17. ſect. 1. quibus*, inquit, *etiam ſemel aut bis, & plus minuſve & partitis vicibus cibum præbere convenit, ſpectandum eſt; dandum verò aliquid regioni, ætati, & conſuetudini.*

CAPUT V.

De tempore victus exhibendi.

In morbis continuis, & qui acceſſionum, aut exacerbationum differentias non habent, victus exhibendus eſt ſecundum conſuetudinem, eo potiſſimùm tempore quo priùs æger cibum aſſumere conſuevit.

In morbis, qui accessiones, vel exacerbationes habent, in tempore majoris quietis cibus est offerendus.

CUm enim in paroxysmo vis morbi sit maxima, & naturæ cum morbo pugna acerrima, tum temporis natura alimentis oneranda & ab opere suo ad cibi concoctionem avocanda non est, ne inferior evadat. Tum etiam cibus exhibitus tunc temporis non coquitur, sed crudus manet, & à materia putrida, quæ tempore accessionis agitatur, contaminatur & corrũpitur, atque ita morbus augetur, & mala symptomata inducuntur.

Quando maxima est virium jactura, etiam in paroxysmo cibum exhibere convenit.

Si febris sit ab humore acri & mordaci accenso à Sole, inediâ, laboribus, & æger fit habitu gracili, temperatura calidâ & siccâ, præsertim æstatis tempore, in ipso paroxysmo, vel paulò ante ipsum æger cibandus est.

Si enim hujusmodi ægrotantes diutius à cibo abstineant, periculum est, ne febris magis incandescat, syncope vel convulsio excitetur, aut etiam febris hectica, ut docet Galenus 10. *meth. cap. 3.*

THERAPEUTICES.

PARS SECUNDA.

De instrumentis Medici.

PRÆFATIO.

Omnia Medici opera tribus instrumentis perficiuntur, Diætâ, Chirurgiâ, & Pharmaciâ.

REMEDIORUM sylva, quibus Medicus utitur ad morborum, vel præsentium curationem, vel imminentium præcautionem, sub tribus hisce instrumentis omnino comprehenditur. Quorum *primum* debitam victus rationem secundum legitimum sex rerum nonnaturalium usum instituit. *Secundum* circa ea versatur, quæ manu periti artificis in corpore humano exercentur. *Tertium* denique omnia medicamentorũ genera, quibus humores noxij præparantur & expurgantur, partium intemperies emendatur, earumque robur intenditur, ac reliquæ omnes indicationes curativæ implentur, gremio atque ambitu suo complectitur.

De Diæta & Chirurgia, quantum ad medicas institutiones attinet, satis abundè egimus in methodo generali medendi. *Superest jam quæ ad Pharmaciam spectant, diligenter inquirere.*

Est autem Pharmacia illa Medicinæ pars, quæ materiam medicamentorum, eorumque facultates, usus & componendi modos complectitur,

Quæ ut sigillatim explicentur, totus iste Tractatus in duas sectiones *erit distribuendus.*

In prima, *omnis medicamentorum materia earumq; facultates, & usus exponentur.*

In secunda *vero, componendorum medicamentorum ratio docebitur.*

THERAPEUTICES

PARTIS SECUNDÆ

SECTIO PRIMA,

De Materia Medica.

PROOEMIUM.

Quid medicamentum, quæ illus differentiæ & sectionis divisio.

Medicamentum, ex Gal. 1. de simpl. med. facultatibus, cap. 1. & 3. *est illud, quod naturam nostram alterare potest, & à statu præternaturali ad naturalem reducere.*

Differt ab alimento, & veneno, quod alimentum à natura nostra vincitur, & in corporis substantiam commutatur. Venenum verò corpus nostrum corrumpit.

Et ideò medicamentum est veluti medium, inter alimentum & venenum, quod neque à corpore nostro vincitur, neque illud corrumpit, sed tantùm alterat & immutat.

Omnia verò medicamenta vulgo dividi solent in simplicia, & composita.

Simplicia sunt, quæ à sola natura nobis suggeruntur, & nihil ab arte permixtum habent. Eaq; ex tribus fontibus desumuntur, plantis, animalibus & mineralibus.

Composita sunt, quæ ex pluribus simplicibus simul mixtis conflata sunt, aut quæ artis ministerio in aliam formam commutata fuerunt.

Vtraque rursum duplicia sunt, interna & externa.

Interna hic vocamus, quæ internorum affectuum curationi sunt accommodata.

NE quis ægrè ferat nos in internorum medicamentorum catalogo, illa etiã admiscere quæ foris admoventur, sciat nos hîc interna appellare non solùm quæ intra corpus assumuntur, sed etiam quæ foris admoventur dummodò affectuum internorum curationi inserviant, quod magno tyronum cõmodo factum est, ut ad eandem indicationem adimplendam materiam internam & externam simul congestam reperire possint.

Externa vero quæ curandis affectibus externis inservire solent.

Ideo Sectio ista prima in duas particulas *dividenda est.*

Prima *materiam medicamentorum internorum proponet.*

Secunda *verò externorum materiam continebit.*

SECTIONIS PRIMÆ PARTICULA PRIMA.

De materia medica interna.

PRÆ-

PRÆFATIO.

In morborum internorum curatione præcipuæ indicationes respiciunt vel causas morbificas, vel morbos, vel ipsas partes affectas.

Causæ morbificæ majori ex parte sunt varij humores, qui prout variis qualitatibus peccare solent, ita varia requirunt medicamenta, contrariis qualitatibus donata: verbi gratiâ, frigidi humores calida exposcunt remedia, calidi, frigerantia, tenues incrassantia, crassi attenuantia, corrupti expurgantia: & ita de cæteris.

Morbi quandoque sublatis suis causis adhuc permanent, & peculiarem exposcunt curationem per contraria remedia; ut in methodo generali medendi *luculenter docetur.*

Partes denique corroborantia requirunt & alterantia specifica, qualia sunt Cephalica, Thoracica, Cardiaca, Stomachcia, Hepatica, &c. quæ omnia ordine suo proponentur.

Porrò omnis hæc materia, vel sumitur ex plantarum radicibus lignis, corticibus, foliis, seminibus, fructibus, floribus, gummis, resinis, liquoribus, succis. Vel ex animalibus integris, aut ipsorum partibus, tam viventibus, quàm non viventibus & excrementitiis. Vel denique ex mineralibus, qualia sunt Terra, succi concreti, lapides & metalla, ex quibus omnibus varia composita parantur in officinis, ut aquæ, syrupi: conservæ, pulveres, trochisci, confectiones, electuaria, pilulæ, &c.

CAPUT I.

De medicamentis bilem refrigerantibus & attenuantibus.

Biliosus humor, quoties morbum aliquem producit refrigerantia medicamenta postulat. Quando autem crassior est, & alicui parti impactus, tum medicamenta non solùm refrigerantia, sed etiam leviter attenuantia esse debent.

Refrigerantia medicamenta in usum revocantur. sumpta indicatione à morbo & à morbi causa: bilis enim propriâ naturâ calida est, & morbos calidos producit; unde utrique refrigeratio est consentanea. Attenuantia vero esse debent in omnibus propemodum febribus, præsertim iis quæ ab humorû putredine ducunt originem. Siquidem omnis putredo à prohibita transpiratione fit, prohibita transpiratio ab obstructione, obstructio ab humorum crassitie, vel multitudine. Quemadmodum ergo nonnullæ febres putridæ fiunt ab humorum multitudine, ita maxima pars earum, humoris crassitiem solet habere comitem: quæ si tanta non fuerit, in bile potissimùm, ut patentes meatus possit obstruere; sufficiens saltem est poros insensiles partium internarum occludere, qui ut aperiatur, leviter saltem attenuantibus humor est præparandus. Adde, interdum parti alicui bilem esse impactam, quæ ut auferatur, attenuanda est, iisque usib⁹ medicamenta bilem refrigerantia & attenuantia destinata fuerunt, quæ licèt frigida sint, tamen substantiæ tenuitate sunt prædita, quam levi aciditate, aut amarore patefaciunt, eaque humores attenuant.

Illorum autem medicamentorum series hæc est.

SIMPLICIA.

Radices *acetosæ, graminis, cichorei, lapathi acuti.*

Folia *endiviæ, cichorei, acetosæ, capilorum veneris, scariolæ, dentis leonis.*

Semina, *quatuor frigida majora, endiviæ, acetosæ, hordeum.*

Fructus, *poma pruna acida, cerasa acida.*

Flores *cichorei*, præsertim quibus adduntur, *flores borraginis, buglossi & violarum,* qui licèt non habeant attenuandi vim, quia tamen refrigerant, humectant & coroborant, ideo in omni ferè refrigerationis indicatione, sive attenuandum sit, sive incrassandum, frequenter præscribi solent.

COMPOSITA.

Aquæ *acetosæ, cichorei graminis, endiviæ, hordei,* quæ non destillatione, ut aliæ; sed sola decoctione fit.

Succi *limonum, granatorum, pomorum, acetum, omphacium.*

Syrupi, *de limonibus, acetosus simplex, cichorei simplex, de succo acetosæ, capillorū veneris, de pomis, de granatis acidis, de agresta, oxysaccharum.*

Conservæ *florum cichorei, foliorum acetosæ, capillorum veneris, cerasa condita.*

Pulveres & electuaria, *diamargariti frigidi, diatriasanta i.*

Chimica. *spiritus sulphuris & vitrioli, Clissus, sal prunellæ.*

CAPUT II.

De medicamentis bilem refrigerantibus & incrassantibus.

Interdum bilis suâ tenuitate multa parit incommoda, quibus opitulantur incrassantia medicamenta, quæ simul refrigerant, & ferocientis humoris impetum coërcent.

Bilis calida & tenuis sæpe in morbis acutis facit orgasmum, unde periculum est, ne vehementer commota, in partem aliquam nobilem irruat; eamque insigniter lædat. Aliàs ad intestina delata, molestas parit diarrhœas: nonnunquam etiam aliis humoribus permixta, iisque tenuitatem concilians graves excitat fluxiones, unde postquam catharticis quædam illius portio vacuata est, reliqua debet incrassari, ut ferox illius motus coërceatur. Quâ ratione usurpari solent medicamenta incrassantia, quæ necessario frigida sunt, cum incrassatio à frigiditate naturaliter dependeat.

Illa autem medicamenta incrassantia sunt hujusmodi.

SIMPLICIA.

Radices *altheæ, plantaginis.*

Folia *portulacæ, plantaginis, malvæ, altheæ.*

Semina *lactucæ portulacæ, papaveris albi, malvæ, Psyllij, cydoniorum, bombacis.*

Fructus *iuiubæ, sebesten cydonia.*

Flores *nymphea, papaveris rhœados, violæ, rosæ rubræ,*

Gummi, *Arabicum tragacanthum.*

Animalia, *ebur spodium, cornu cervi.*

Mineralia, *terra sigillata, bolus armena.*

COMPOSITA.

Aquæ *lactucæ, portulacæ, papaveris, rhœados, nymphea, rosarum.*

Syrupi *violaceus, iuiubarum, papaveris rhœados, rosarum siccarum, papaveris albi.*

Succi *cydoniorum, amylum.*

Con-

Confervæ, *rofarfum,violarum,florũ nenupharis,lactucæ conditæ, cydonia condita.*

Electuaria, *diatragacantum frigidum, diapenidion fine fpeciebus.*

Trochifci *de fpodio.*

Chymica, *laudanum opiaticum, fal prunellæ.*

Licèt fal prunellæ inter attenuantia fuerit recenfitum, hîc tamen locum habere debet, quia fummè refrigerando humorum motum cohibet, & mira quadam naturâ contrarios veluti effectus parit. Siquidem humores tenuiores & mobiliores incraffat,eorumque impetum mirabiliter cohibet: unde fit, ut ad quamlibet hæmorrhagiam potentiffimè conducat,tum etiam diaphoreticum eft, ut pleuritidi, peripneumoniæ,& febribus malignis multum profit; necnon urinas provocat, & calculofis efficaciffimè confert.

CAPUT III.

De Medicamentis pituitam alterantibus.

Pituita excrementitia frigida eft & humida, craffa, vifcida & lenta: ideò medicamenta illam præparantia calefaciendi, exficcandi,attenuandi,incidendi, & detergendi facultate prædita effe debent.

NOn poteft pituita catharticis commodè expurgari, quin priùs alterantibus convenienter præparetur, & purgationi idonea reddatur. Ideo medicamenta ei deftinata,quoad primas qualitates,frigidum, humidúmque humorem calefaciunt & exficcant;quo ad fecundas, craffum attenuant, vifcidum incidunt, lentum detergunt, cúmque ita difponunt, ut purgantium tractationi facile obfequatur.

Nota pituitam falfam tantopere calefacientibus nõ indigere,fed tantùm temperatis, admixtis etiam frigidis quæ bilem incraffare valent, quando præfertim à pituita falfa catarrhi generatur.

Medicamenta verò pituitam alterantia funt.

SIMPLICIA.

Radices *enulæ campanæ, cyperi, calami aromatici, galangæ, apij petrofelini, fœniculi,zedoariæ,ireos florentinæ, chinæ,falfæ parillæ,zinziberis.*

Ligna *xyloaloes, guaiacum, faffafras.*

Cortices *citri ficci, guaiaci,cinamomum.*

Folia *falviæ, betonicæ, rorifmarini,majoranæ,thymi, origani, calamenthi,pulegii, abfynthii, menthæ, chamædryos,chamæpitheos.*

Semina *anifi, fœniculi, apij, petrofelini,citri,cardui benedicti,carvi,ameos,dauci,fefeleos.*

Fructus *piper,cubebæ, caryophylli, cardamomum.*

Flores *falviæ,* ftœchados, *anthos,lavendulæ, betonicæ,fchœnanthos, macis.*

Animalia *mofchus, zibeta, caftoreum.*

Mineralia, *ambra grifea, chalybs præparatus.*

COMPOSITA.

Aquæ *falviæ, betonicæ, fœniculi, hyffopi,abfynthij, meliffæ,cardui benedicti, cœleftis, Imperialis, Theriacalis, cinamomi,aqua vitæ.*

Syrupi *de ftœchade de hyffopo,de mentha,de abfynthio, de quinque radicibus, oxymel fimplex, oxymel compofitum, fyrupus conditura corticis citri, mel rofatum.*

Confervæ & conditura *florum falviæ,ftœchados,anthos,foliorum abfynthij, zinziberis, radicis enulæ campanæ,radicis acori, corticis citri, myrobalanorum, nucis mofchatæ.*

Confectiones *Theriaca,mitridacium,aurea Alexãdrina, confectio alkermes.*

Pulveres & electuaria *diambræ, diamofchi, de gemmis, dianthos,diareos, diagalangæ.*

Trochifci *Galliæ mofchatæ, aliptæ mofchatæ, de myrrha, de abfynthio, de eupatorio.*

Chymica *oleum feu effentia anifi, fœniculi,thymi,falviæ,cinamomi,cariophilorum,* ex his Elœofachara. & multa alia.

CAPUT IV.

De medicamentis melancholiam alterantibus.

Humor melancholicus frigidus & ficcus, craffus & & terreftris eft.ideò medicamenta quæ illum præparant calefacere, humectare, attenuare & incidere debent.

IMpoffibile eft aliquod reperire medicamentum, quod calefaciat & attenuet fimúlque humectet, illa enim quæ calefaciunt& attenuant,neceffariò exficcant. Non poffumus igitur hunc humorem fecundum omnes fuas qualitates alterare nifi attenuantibus admifcendo ea, quæ peculiarem humectandi vim præ fe ferunt, prout in fequentibus fiet.

SIMPLICIA.

Radices *enulæ campanæ,eryngij,apij, petrofelini, buglofsi, fœniculi.*

Cortices *radicum capparum, mediana fraxini, tamarifci, fambuci, citri.*

Folia *fumariæ lupulorum, ceterach,cufcutæ,meliffæ, borraginis, pimpinellæ,capillorum veneris.*

Semina *anifi, fœniculi, apij, citri, cardui benedicti.*

Fructus *paffulæ, cappares, poma redolentia, uvæ Corinthiacæ, granæ Kermes.*

Flores *geniftæ, tamarifci, borraginis, bugloffi, calendulæ, fambuci,violarum, croeus.*

Gummi *bedellium ammoniacum.*

Mineralia, *Chalybs.*

COMPOSITA.

Aquæ *borraginis, bugloffi, fœniculi, cardui benedicti.*

Syrupi *de pomis redolentibus, fumaria, de quinque radicibus, bizantinus, capillorum veneris.*

Confervæ & conditura *florum borraginis, bugloffi, geniftæ, violarum, radicis enulæ campanæ,bugloffi,Corticis citri,myrobalani conditæ.*

Confectiones *alkermes, theriaca.*

Pulveres & electuaria *diambra, lætificans Galeni,de gemmis,diamofchum dulce.*

Chymica, *fales fraxini, tamarifci, tartari, cremor tartari,chalybs præparatus.*

CAPUT V.

De medicamentis atram bilem alterantibus.

Atra bilis aduftione generatur; unde calida eft & ficca, necnon craffitiei particeps:unde medicamenta, quæ illum humorem præparant, frigida humidaque effe debent, & fimul attenuantia.

Hæc

HÆc ab iis quæ bilem flavam præparant, ferè non diſtinguuntur, niſi quòd ea tantùm ſeliguntur, quæ majori pollent humiditate, atque adeò quæcunque acida ſunt, hìc non uſurpantur, propterea quòd ſiccandi facultate quadam prædita cenſentur. Igitur quæ bilem flavam alterant, hìc uſurpari poterunt, attamen propriè & directè ſequentia medicamenta atram bilem oppugnant.

SIMPLICIA.

Radices *bugloſſi, porraginis, liquiritiæ.*
Folia *borraginis, bugloſſi, fumariæ, lupulorum.*
Semina *quatuor frigida majora.*
Fructus *poma redolentia*
Flores *borraginis, bugloſſi, violarum, nymphéæ.*

COMPOSITA.

Aquæ *borraginis, bugloſſi, nymphéæ.*

Syrupi, *violaceus; pomorum redolentium.*

Conſervæ *violarum, borraginis, bugloſſi, nymphéæ, lactucæ.*

Chymica *ſpiritus ſulphuris, vitrioli, ſal prunellæ, Saturni, Martis, tartari.*

CAPUT VI.

De medicamentis aperientibus.

In multis corporis meatibus, venis potiſſimùm hepatis, lienis, meſenterij & uteri, obſtructiones generantur à craſſis viſcidiſque humoribus, vaſorum tunicis adhærentibus, ac reliquorum humorum tranſitum præpedientibus.

IN frigidioribus naturis, vitâ ſedentariâ, & pravis alimentis utentibus, humores crudi generantur, qui per anguſtiora vaſa delati propter craſſitiem non poſſunt transfluere, ſed magis ac magis incraſſantur, lenti ac glutinoſi evadunt venarum tunicis adhærent, in iiſque obſtructiones generant, à quibus infinita incommoda ſolent exoriri.

Solvuntur autem illæ obſtructiones aperientibus medicamentis, quæ ex Galeno, 5. de ſimpl. medicam. facult. cap. 11. *nitroſa ſunt & amara, quarum qualitatum ope attenuant, incidunt & abſtergunt, atque adeò pituitam præparentibus ſunt finitima.*

Aperientia medicamenta à Galeno appellantur ἐκφρακτικά, ſeu ἐκκαθαρτικά, quaſi expurgantia & ab infractu liberantia, quâ facultate ea omnia præſtant, quæ ad tollendas obſtructiones ſunt neceſſaria: quatenus enim attenuant, humoris craſſitiem aufferunt: quatenus incidunt viſciditatem tollunt, quæ in partium tenuitate conſiſtit: quatenus deniquè abſtergunt, humorem partibus adhærentem excutiunt.

Quæcumque igitur verè atque efficaciter aperientia ſunt, calida eſſe neceſſe eſt. Dantur tamen aperientia frigida minoris virtutis, & minùs propriè ita dicta, levioribus obſtructionibus, & calidioribus naturis idonea.

In febribus putridis, aut alioqui calidioribus naturis, obſtructiones ſæpe contingunt, quæ niſi ſint valde contumaces aperientibus frigidis ſunt auferendæ, aut ſaltem calidioribus frigeda hæc miſcenda; quæ tamen non tam abſolute frigida dicuntur, quàm, aliis comparata: Ex ſe enim vel temperata ſunt, vel remiſſe frigida: Non poteſt ſiquidem aperiendi vis cum eximia frigiditate conſiſtere.

Illa autem medicamenta aperientia ſunt hujuſmodi.

APERIENTIA CALIDA
SIMPLICIA.

Radices *apij, petroſelini, fœniculi, filicis, cyperi, enulæ companæ, gentianæ, eringij, ononidis, ariſtolochiæ utriuſque, aſſari.*

Cortices *radicis capparum, median. fraxini, median. tamariſci.*

Folia *origani, calamenthi, pulegij, chamædrios chamæpiteos, cẽtaurij minoris, betonicæ, hyperici, abſynthij romani, capillares omnes,* quæ temperatæ ſunt.

Semina *apij, petroſelini, fœniculi, cardui benedicti, urticæ, agni caſti, aniſi, dauci, ameos, ſeſeleos, cicera rubra.*

Flores *ſtœchados, anthos, geniſtæ, ſambuci, tamariſci, hyſſopi, betonicæ.*

Gummi, *ammoniacum, bedelliũ, aloës, terebinthina, myrrha.*

Mineralia, *chalybs.*

COMPOSITA.

Aquæ *fœniculi, betonicæ, abſynthij hyſſopi, cardui benedicti, cinnamomi.*

Syrupi *Byzantinus, de quinque radicibus, de abſynthio, oxymel ſymplex, oxymel compoſitum.*

Conſervæ *florum geniſtæ, tamariſci, foliorum abſynthij, capillorum veneris, radicis enulæ campanæ, zinziberis,*

Electuaria, *aromaticũ roſatum, diarrhodon abbatis.*

Confectiones, *alkermes, Theriaca.*

Trochiſci *de capparibus, de abſynthio, de eupatorio, de myrrha.*

Chymica: *chalybs præparatus, ſal abſynthij, tamariſci, fraxini, tartari, & Cremor ejuſdem. Oleum aniſi, fœniculi, cinnamomi, ſpiritus terebinthinæ, balſ. ſulph.*

APERIENTIA FRIGIDA
SIMPLICIA.

Radices, *cichorei, graminis, aſparagi, acetoſæ, bruſci, oxylapathi.*

Folia, *endiviæ, cichorei, cucurbitæ, acetoſæ, hepaticæ, agrimoniæ, cappillares omnes.*

Semina, *quatuor frigida majora, acetoſæ.*

Flores *cichorei.*

COMPOSITA.

Aquæ, *endiviæ, cichorei, graminis, acetoſæ, agrimoniæ.*

Syrupi *acetoſus ſimplex, de limonibus, de cichoreo ſimplex, de ſucco acetoſæ, capillorum veneris.*

Electuaria, *triaſantalon, diarrhodon abbatis*, temperatum.

Chymica *ſpiritus ſulphuris, vitrioli, ſal prunellæ, cremor & liquor tartari.*

CAPUT VII.

De medicamentis purgantibus.

Hactenus medicamenta propoſuim⁹ quæ humores noxios præparant, & purgationi ſubeundæ idoneos efficiunt: jam de purgantibus agendum.

Solent autem humores evacuari purgantibus medicamentis, quæ ſubſtantiæ familiaritate quam habent cum illis, eos ad ſe attrahunt, ut magnes ferrum.

Tot igitur erunt purgantium medicamentorum genera, quot ſunt humores in corpore purgationi idonei, nimirum cholagoga, phlegmagoga, melanagoga, & hydragoga.

HUmores qui catharticorum ope vacuari ſolent, vulgò ſunt bilis, pituita, melancholia, & ſerum; ſeu aquoſus humor; unicuique horum peculiaria competunt remedia electivè purgantia: ſic quæ bilem purgant, *cholagoga* nuncupantur, quæ pituitam *phlegmagoga*; quæ melancholiam, *melanagoga* & quæ ſeroſos humores *hydragoga.*

Illa

Illa iterum dividi solent in mitiora, mediocria, & vehementia.

Omnia medicamenta purgantia non æquali virtute operantur, sed alia minori, alia majori pro varia agendi vi sibi à natura insita: ideò ut faciliùs possint in usum revocari, in tres classes distribuuntur, mitiorum scilicet, mediocrium, & vehementium. *Mitiora* enim usurpari solent in debilioribus naturis, vel ubi à prima tantùm regione est vacuandum. *Mediocria* in mediocri virium robore, & ad secundam regionem vacuandum. Denique *vehementia* in robustioribus corporibus, & quando à remotioribus partibus humores attrahendi, cerebro puta articulis, &c. Plerumque tamen in eodē pharmaco vehementia cum mitioribus, & mediocribus à prudenti Medico permisceri solent, ut fæliciùs invicem permixta operentur.

Atque ut facile in usum revocari queant, justa singulorum dosis erit proponenda.

Maximi est momenti cujuslibet medicamenti dosin rectè tenere, sine qua nemo unquam medicinam facere audeat, nisi cum certò ægrotantium vitæ discrimine. Quia tamen purgantium dosis ubique immutāda est prò varia corporum dispositione, quod quidem à judicio medici omnino dependet, ideo cujuslibet medicamenti majorem & minorem dosin proponemus, quatenus scilicet in ætate mediocri usurpantur; ut ex earum latitudine quantitas magis consentanea elici possit.

Illæ autem doses ita accipiendæ sunt prout scilicet medicamenta per se aut in substantia, (ut vocant) assumuntur: nam in infusione vehementiora duplâ quantitate exhibentur, in decocto verò triplâ. Mitiora verò, & mediocria, triplâ ferè in infusione, & quadruplâ in decocto.

Virtus medicamentorum infusione, & decocto deperditur: illa etenim in tenuiori substantia residet, quæ à calore facile dissipatur. Ideo cùm in decoctione multò major sit caloris vis, quàm in infusione, necesse est vim purgatricem magis minui, atque adeò majori dosi medicamenta erunt præscribenda.

Ab hoc tamen generali theoremate excluduntur rhabarbarum & myrobalani, *quæ magis purgant in infusione, quàm in substantia, propterea quod non solùm vim purgatricem præ se ferunt, sed etiam astrictoriam quæ infusione deperditur.*

Hæc duo medicamenta purgandi & astringendi vim obtinent ratione diversæ substantiæ, tenuis scilicet, & crassæ, seu terrestris. In tenui enim substantia vis purgatrix residet, in terrestri verò adstrictoria. Jam infusione tenuis substantia in liquorem transfertur, terrestris verò rejicitur, unde in infusione purgans tantùm remanet. Vidē M. M. Fernelianam Gr. Horstij. & ex Pharmac.

CAPUT VIII.

Cholagoga medicamenta.

SIMPLICIA.

MITIORA.

Cassia, ab ℥j ad ℥ j. ß.
Manna, ab ℥ j. ad ℥ ij. & ℥ ij ß.
Succus rosarum, ab ℥ j. ß. ad ℥ iij.
Tamarindi, ab ℥ ij. ad ℥ iij.

MEDIOCRIA.

Aloe, à ℈j. ad ʒ j. Corrigitur *mastiche, tragacantho.*
Rhabarbarum, à ʒ j. ad ʒ ij. tam in substantia, quam in infusione. Corrigitur *spica nardi, cinamomo.*

Myrobalani citrini, à ʒ ij. ad ʒ iij magis astringunt quàm purgent. Vis illorum astrictoria minuitur infusione & frictione eorundem cum *oleo amygdalarum dulcium.*

VEHEMENTIA.

Scammonium, à gran iiij. ad viij. Corrigitur *succo cydoniorum*; & quando correctum est, *diagridium* appellatur.

Corrigitur etiam *vapore sulphuris*, ut in pulveris Cornachini descriptione videre est, tum etiam *succo limonum* per infusionem & evaporationem. Ac denique extractum illius putatur cum *spiritu vini*, quod *resina scammonij* vocatur blandè admodum purgans ad ℈ß exhibitum.

COMPOSITA.

SYRUPI.

Rosatus solutivus
De cichoreo cum Rheo } ab ℥ iij. ad ℥ iiij.

OPIATÆ.

Catholicum,
Diaprunum simplex } ab ℥ j. ad ℥ j. ß.
Diacassia.

Diaprunum solutivum
Electuarium de succo rosarum } ab ℥ ß. ad ʒ vj. & vij
Tryphera persica.

PILULÆ.

Aureæ
Sine quibus } à ʒ ß. ad ʒj
De rhabarbaro

CHYMICA

Extractum rhabarbari, scammonij, mercurius dulcis, mercurius vitæ, crocus metallorum, aliæque Antimonij præparationes purgantes. de quarum dosi V. Schrôder. Pharm.

CAPUT IX.

Phlegmagoga medicamenta.

SIMPLICIA.

MITIORA.

Semen carthami, ab ℥ j. ad ℥ ij. Corrigitur *aniso* & *cinamomo.*

MEDIOCRIA.

Agaricus ʒ j. ad ʒ ij. Corrigitur *Zinziberi* & *sale gemmæ.*

VEHEMENTIA.

Turbith, à ℈ ij. ad ℈ iiij. Corigitur *zinzibere.*

Hermodactylus, eadem dosi correctione quâ turbith.

Colocynthis non exhibetur, nisi correcta & præparata in trochiscis, qui *alhandal* appellantur, ad grana octo vel decem

COMPOSITA.

OPIATÆ ET ELECTUARIA.

Catholicum
Diaphænicum
Hiera picra } ab ℥ ß. ad ʒ vi. aut ℥j.
Electuarium diacarthami
De citro solutivum.

PILVLÆ.

PILULÆ.

Cochiæ majores
De Agarico
Sine quibus
Stomachicæ. } à ʒ.j. ad ℈ iiij

Cochiæ minores
Fœtidæ majores
Lucis majores
Arthriticæ
De Hermodactylis. } à ℈ ij ad ʒ j.

TROCHISCI.

Agaricus trochiscatus, à ʒ j. ad ℈ iiij.

CHYMICA.

Extractum agarici, colocynthidis, mercurius dulcis, mercurius vitæ, crocus metallorum, Aliæque antimonij præparationes. V, Schröder.

Hæc purgantia è mineralibus petita, omnes humores purgant: ideò in variis capitibus enuntiantur.

CAPUT X.

Melanagoga medicamenta.

SIMPLICIA.

Senna à ʒ j. ß. ad ʒ ij.
Polypodium, à ʒ ij ad ℥ ß.
Epithymum, eadem dosi.
Elleborus niger, à gr. X. ad ʒ ß. præstat infundere vel decoquere, à ʒ ʒ ß. ad ʒ ij.

COMPOSITA.

OPIATÆ.

Catholicum
Diasenna } à ʒ vj. ad ʒ x.
Confectio hamec, à ʒ iij. ad ʒ vj.

CHYMICA.

Extractum sennæ, Ellebori nigri, & Antimonij, variè præparatum.

CAPUT XI.

Hydragoga medicamenta.

SIMPLICIA.

MITIORA.

Ebuli semen, ad ʒ j.
Cortex medianus ejusdem, ad ʒ. ij.
Succus ejusdem, ab ʒ j. ad ʒ x.
Succus ireos nostratis, ab ʒ j. ad ʒ ij.
Sambucus, idem cum prædictis, sed min⁹ efficaciter.

MEDIOCRIA.

Radix mechoacan, à ʒ j. ad ʒ ij. non coquitur, sed infunditur in vino albo, & liquor cum pulvere simul exhibetur.
Radix ialappæ, ad ʒ ß

VEHEMENTIA.

Soldanella pulverata, à ʒ j ad ʒ ij.
Succus ejusdem, ad ʒ ß ad ʒ j.
Elaterium, à gr. viij. ad gr. xvi.
Esula, à gr. viij. ad gr. xij.
Chamelæa
Thymelæa
Gutta Gummi } à gr. v. ad ℈ ß.

COMPOSITA.

Diaturbith ad ʒ j.
Diacarthamum ab ʒ ß. ad ʒ j.
Pilulæ de sagapeno, ad ℈ iiij.

CHYMICA.

Resina jalappæ scammonij, pulvis Cornachini, Mercurius & antimonium variè præparata.

CAPUT XII.

De vomitoriis medicamentis.

Humores noxij in ventriculo, & partibus ei vicinis contenti facilius sæpe vacuantur per vomitum, quàm per secessum; si æger ad eum fuerit propensius, cui usurpantur medicamenta. Vomitoria *nuncupata.*

IN ventriculo sæpe humores excrementitij innatant, qui breviori via per vomitum excluduntur; præcipue si ægrotans nauseâ infestetur, & vomitum non ægre ferat. Facile enim vomitum patiuntur ex Hipp. doctrina, biliosi, graciles, & qui amplo sunt pectore: Contra verò lædi solent à vomitu melancholici, valde carnosi, & stricto pectore prediti, idq; magis, si phthisi, asthmate, aut alio pulmonum affectu laboraverint. His addere oportet tempus anni: æstate enim per superiora purgatio facilis; hyeme verò minime. Licet verò horum remediorum usus non sit valde frequens, certum tamen est, opportune usurpata prestantissimos effectus producere multas enim febres intermittentes videre est, quę cęterorum remediorum vim eludentes, solis vomitoriis eradicantur, quod frequenti experientia nobis innotescit.

Illa autem vomitum provocant, vel qualitate manifestâ ventriculum relaxando; vel specificâ proprietate quemadmodum cathartica.

Quæcumque pingui sunt, & oleosa, magnâ quantitate hausta ventriculum relaxant dumque subvertunt, unde vomitus consequitur, quo ea tantum vacuantur quæ in ventriculo continentur. At verò proprie dicta vomitoria, qualitate occultâ humores attrahunt ad ventriculum, eúmque ad expulsionem excitant per superiora: Et sic fœliciter humores in hepate, liene, & partibus ventriculo vicinis contenti non rarò vacuantur.

Præcipuorum & magis usitatorum series hæc est.

MITIORA.

Aqua tepida, aqua hordei tepida, jusculapinguia tepida, butyrum, oleum simplex, oxymel simplex, syrupus acetosus. Quæ omnia magno haustu sunt exhibenda.

MEDIOCRIA.

Semen atriplicis, anethi, in decocto, ab ʒ ß ad ʒ j.
Flores anethi, genistæ, in decocto à p. j. ad p. ij.
Semen raphani in decocto ab ʒ ß. ad ʒ. vj.
Raphani succus, ad ʒ iij.
Radix peponis, ad ʒ j. in decoctione.
Agaricus, à ʒ j. ad ʒ ij.
Radix asari à ʒ j, ad ℈ iiij.

VEHEMENTIA.

Nux methel. balanus myrepsica; catapútia; æs ustum, helleborus albus.

Dosis eorum non proponitur; quia satius est illis

P nunquam

nunquam uti propter vitæ periculum, quod ex nimia vehementia inferre possunt, aut saltem nonnisi diligentissimâ præparatione & correctione adhibita.

Chymici vomitoriis medicamentis nimium abundant, iisque majori parte ita vehementibus, ut eorum causâ omnia spagyrica remedia apud vulgus suspecta evaserint. Ex eorum genere sunt illa, quæ ex antimonio componuntur, præcipuè verò *vitrum & flores antimonij*, quibus ego nunquam uti hactenus ausus sum, licet aliquando medicamentorum spagyricorum usum tentare voluerim, & quid in medicina possint, experiri. Verùm enimverò negandum non est spagyricis medicamentis nonnulla interdum rite à prudenti medico administrata, optatos producere effectus, qui à vulgaribus remediis obtineri nequiverant. Ideò non abs re facturus videor, si quæ propriâ experientiâ comprobata sunt spagyrica vomitoria, summatim exposuero.

Ea autem quatuor omninò sunt, viribus & efficaciâ maxime diversa, quæ omnia in manibus habere debet, quicumque cautè hujusmodi remediis uti voluerit, ut nimirum à minus vehementibus incipiat, & ad fortiora progrediatur, si illa satis efficacem operationem non ediderint.

Primùm est *vitriolum albûm præparatum*, prout à Crollio, & Beguino describitur, quod ita blandum est vomitivum, ut etiam puerulis tutò exhiberi valeat à ℈ ß. ad ʒ ß. adultioribus verò ad ʒ j. in aqua communi dissolutum: humores tantùm in ventriculo contentos evacuat, ab aliis verò partibus nihil educit.

Secundum est *sal vitrioli*, ex vitriolo Cyprio calcinato extractum, quod priori vehementiùs operatur: at verò ex ventriculo tantùm humores educit. Dosis à gr. x. ad xx. in aqua communi, describitur à Beguino sub nomine *salis colchotaris*, & ab Angelo Sala *in triumpho Emeticorum*; tum etiam *in anatomia vitrioli*.

Tertium est *Aqua benedicta*, quæ describitur à Quercetano *in pharmacopœa*: hæc componitur ex Antimonio, & prioribus multò vehementior est, nec nisi robustioribus hominibus, & summâ cum cautione exhibenda. Si tamen opportunè usurpetur, præstantissimos sæpe effectus parit. Dosis ejus aquæ est ab ℥ j. ad ℥ iij. humores non solùm à ventriculo, sed etiam à toto corpore educit.

Quartum denique est *pulvis Emeticus*, qui vulgò nominatur *mercurius vitæ*, & à Beguino & Crollio describitur omnibus prædictis vehementior est, suos tamen in medicina usus habere potest in cura morborum contumacium, quique remediis vulgaribus non cedunt cautè tamen & nonnisi in summa virium fiducia eo utendum est. Humores à toto corpore eradicat potentissimè, dosis à gr. iij ad v. in jusculo, conserva rosarum, vel alia quavis re. Corrigi tamen potest illa mercurij vitæ vehementia, ut majori dosi exhiberi valeat innoxiè, & vix aut leviter vomitum moveat, totamque ut plurimum operationem suam perficiat per inferiora. Corrigendi modi varij proponuntur ab Hartmanno, *in comment. ad Crollium.*

Nos hanc addimus usu nostro comprobatam quæ in multis ægrotantibus per inferiora tantum purgat, in nonnullis verò semel tantum aut bis vomitum movet. Facillima autem est hæc correctio nostra quæ fit, ponendo mercurium vitæ, seu pulverem emeticum benè lotum in patina terrea vitreata supra foculum mensarium, aut furnulum exiguum, semper movendo. Fumus exhalat ater & fœtidus, qui venenositatem intus latentem continet, & illa operationem continuando per duas vel tres horas, tota absumitur. Peractæ sufficienter operationis signum est, quando nullum amplius fumum emittit. Si post istam operationem adhuc vomitum moveat, iteranda erit, & optatum habebis effectum. Pulvis albissimus coctione ista griseum colorem acquirit. Dari potest à gr. iiij. ad gr. viij in tabellulam cum saccharo & mucilagine tragacanthi redactus, ut sine ullo fastidio exhiberi valeat. Adde Tartarum Emeticum & alia Antimoni alia à Schrödero descripta.

CAPUT XIII.

De sudorificis medicamentis.

In morbis chronicis & contumacibus sudorifica medicamenta frequenter usurpantur.

ILli morbi qui alterantibus & purgantibus medicamentis curari nequiverunt, sed radices habent altius infixas, quales sunt epilepsiæ, paralyses, contumaces catharrhi, hydropes, arthritides, & quilibet frigidi affectus tum imprimis lues venerea, necesse est potentioribus medicamentis eos eradicare, qualia sunt sudorifica, quæ per plures dies, ut moris est, usurpata, non solum tertiam corporis regionem cui peculiariter destinata sunt, sed etiam totum corpus à recrementis expurgant.

Illa autem calefaciendi & attenuandi vi prædita, humores colliquant, eósque per insensibiles meatus excutiunt.

Humores diuturnos morbos efficientes, frigidi & crassi ut plurimùm esse solent; ideò sudorifica illis ritè conveniunt, quæ humores eos calefaciunt, colliquant, & attenuant, insensiles corporis meatus recludunt, per eósque humores evacuant.

Multa tamen non tam manifestis qualitatibus, quàm specificâ proprietate sudores promovent.

Apud antiquos Medicos hoc dogma non habetur, quia illi omnem sudorificorum vim ad manifestas qualitates retulerunt; neque enim præstantiora sudorifica, quibus hodie utimur illis nota fuerunt: attamen necesse est, occultam qualitatem in iis agnoscere, qua sudores provocant: cum piper & pyrethrum valde calida & attenuantia, sudores non moveant, & radix Chynæ, in primis qualitatibus ferè temperata, id potenter efficiat. Inter omnia sudorif. eminet Opium teste Walvo.

Illa autem sudorifica medicamenta sunt.

SIMPLICIA.

Lignum guajacum & cortex ejusdem, lignum sassafras, radix Chynæ, radix salsæ parillæ.

Hæc efficaciter sudores movent; minùs verò frequentia.

Radices *carlinæ, angelicæ, zedoariæ, scorzoneræ, fæniculi, apij, petroselini, bardanæ, pimpinellæ, tormentillæ.*

Folia *scordij, ulmariæ, cardui benedicti, capilli veneris, bardanæ.*

Semina *cardui benedicti, milium vulgare, lentes.*

Flores *chamæmeli, cyani, papaveris rubri.*

COMPOSITA.

Aquæ *papaveris rhœados, cardui benedicti, scabiosæ, theriachalis.*

Opiatæ, Theriaca vetus, opii scil. ratione.

CHYMICA.

Sal cardui benedicti, mater perlarum calcinata, bezoardicum minerale Beguini, Antimonium diaphoreticum

Crolly,

Crollij, *Bezoardicum joviale Hartmanni* in commentariis ad Crollium; & alia penè infinita à Chymiatris descripta. Nos prædicta tantùm in usum revocavimus, & præstantissimos effectus ex iis obtinuimus, quorum exempla nonnulla in *Observationibus nostris*, videri possunt, in febrium præsertim malignarum curationibus.

CAPUT XIV.

De Diureticis medicamentis.

Diureticis medicamentis convenienter expurgantur gibbæ hepatis partes, renes, vesica, uterus, & universum venosum genus.

QUemadmodum affectus venosum genus occupantes ex urinis dignoscuntur; quia portio materiæ in venis contentæ ad illas transfertur, nec non iidem affectus crisi, quæ per urinam fit sæpè terminantur, ita humores noxij diureticorum ope non difficili negotio expurgari solent.

Ex his quædam calida sunt, quædam verò frigida.

Calida humores fundendo partes magis aqueas, & serosas separant, quæ postmodum à renibus attrahuntur.

Quæ verè & proprie *Diuretica* nominantur acria sunt, vehementer calida & sicca, ideò sanguinem fundunt, & seorsum humorem ab eo separant, tum etiam pituitam, & crassos humores colliquant, eósque in aquosum humorem commutant, qui cum sero facile commiscetur. Simúlque ad renes attrahitur, & cum urinis excernitur.

Frigida verò aliàs abstergendo, aliàs aquosam materiam suppeditando, urinas movent.

Nonnulla medicamenta humores qui in vasis & renibus continentur, abstergunt, eósque nonnihil attenuant, quia licet frigida sint, tenues tamen habent partes, atque ita urinas promovent: talia sunt *gramen, asparagus, parietaria, capillares herbæ*, &c. Alia multa humiditate sunt prædita quæ venis suppeditatur, deindè à renibus attrahitur, & cum ea humores in venis contenti simul rapiuntur: hujus naturæ sunt *althea, cucurbita, semina frigida majora.*

Horum autem diureticorum medicamentorum tam calidorum, quam frigidorum materia talis est.

DIURETICA CALIDA. SIMPLICIA.

Radices *apij, petroselini: fœniculi, eringij, valerianæ, asari, ononidis, raphani.*

Cortex *medianus genistæ, & medianus tamarisci.*

Folia *Saxifragæ, pimpinellæ, apij, urticæ, fœniculi, chamædrios, centaurij minoris, sisymbrij, nasturtij aquatici, sabinæ.*

Semina, *seseleos Massiliensis, petroselini Macedonici, apij, raphani urticæ, levistici, milij solis, paliuri, cicera rubra.*

Fructus *baccæ lauri, juniperi.*

Flores *genistæ, chamomillæ.*

Gummi *therebinthina.*

Animalia, *sanguis hirci præparatus, cantharides.*

Mineralia, *carabe.*

COMPOSITA.

Aquæ *fœniculi, apij sabinæ.*

Syrupi, *de quinque radicibus, capillorum veneris, byzantinus, oxymel simplex, & compositum.*

Conservæ, *florum genistæ.*

CHYMICA.

Spiritus *sulphuris vitrioli, tartari, salis, therebintinæ.*

Sales *tartari, baccarum hederæ, siliquarum stipitum fabarum.*

DIURETICA FRIGIDA. SIMPLICIA.

Radices *asparagi, graminis, rusci, althea, oxylapathi acetosæ.*

Folia *capillorum veneris, acetosæ, parietariæ, herniariæ bismalvæ, summitates asparagi.*

Semina *quatuor frigida majora, acetosæ, alkekengi, hordeum.*

Fructus *cucurbitæ pepones, cucumeres, fraga.*

Flores *altheæ, cichorei.*

Gummi *caphura.*

Succi *limonum, granatorum acidorum.*

CHYMICA.

Sal prunellæ, spiritus sulphuris & vitrioli, qui licet inter diuretica calida relati sint, refrigerandi tamen facultate insigni præditi sunt, & nihilominùs in affectibus tum calidis, tum frigidis conveniunt, propter summam tenuitatem, & penetrandi vim, cujus ratione vehicula sunt aliorum remediorum.

COMPOSITA.

Aquæ, *parietariæ, graminis, acetosæ, hordei.*

Syrupi *capillorum veneris de limonibus, de althea.*

Conservę *capillor. veneris, radicum eryngij, carnis cucurbitæ.*

Trochisci *de Caphura.*

COROLLARIUM.

Ad vacuantium genus spectant menses moventia, quæ tamen ad hystericorum classes meliùs referuntur: inde ergo erunt repetenda.

CAPUT XV.

De Errhinis medicamentis.

In affectibus capitis diuturnis à pituita productis, post universales vacuationes, errhina usurpantur, quæ illam per nares attrahunt & expurgant.

VAcuationes illæ, quæ humores à toto corpore expurgare solent, *universales* appellantur, quibus succedunt, illæ quæ peculiarem tantùm partem evacuant, *particulares* nuncupatæ, qualis est illa, quę pituitam per nares è cerebro elicit, multis illius affectibus convenientissima, postquam enim major excrementorum pars universali vacuatione educta est, postmodum per vicina emunctoria, reliquiæ commodè educuntur.

Utque facile humorem illum crassum & frigidum attrahant, calida esse debent, attenuantia, & detergentia: Qualia sunt quæ sequuntur.

Radices *ireos, cyclaminis, cucumeris agrestis.*

Folia, *betæ rubræ potissimum brassicæ, anagallidis, majoranæ, salviæ, betonicæ, pulegij, origani, prassij, hederæ, nicotianæ.*

Gummi, *euphorbium.*

Succi *radicum, & foliorum prædictorum, elaterium.*

CAPUT XVII.

De Sternutatoriis.

Sternutatoria medicamenta sua acrimonia expultricem cerebri facultatem irritando pituitam è cerebro eliciunt, tum etiam in affectibus comatosis sopitum cerebrum exsuscitant. Talia sunt quæ sequuntur.

Radices *zinziberis, pyrethri, ireos Florentiæ, hellebori albi, & nigri.*

Folia, *betonicæ, majoranæ, salviæ, nicotianæ.*

Gummi, *euphorbium.*

Animalia, *castoreum.*

CHYMICA.

Spiritus sulphuris, vitrioli, sal vitrioli.

CAPUT XVII.

De Masticatoriis.

Ἀποφλεγματίζοντα medicamenta sunt illa, quæ pituitam per os à cerebro educunt, idque præstant suâ caliditate & acrimoniâ, quâ humorem attenuant, & facultatem irritant expultricem. Illa autem sunt hujusmodi.

SIMPLICIA.

Radices *zinziberis, pyrethri, angelicæ.*

Folia, *salviæ, majoranæ, hyssopi, origani tabaci.*

Semina *nasturtij, sinapi, staphisagriæ, nigellæ, piper album, & nigrum.*

Fructus, *passulæ, cubebæ.*

Gummi, *mastiche.*

COMPOSITA.

Acetum scilliticum.

Oxymel scilliticum.

Theriaca, confectio anacardina.

CAPUT XVIII.

De Cephalicis medicamentis.

Cephalica medicamenta ea dicuntur, quæ cerebrum roborant, ejusque intemperies emendant.

Multa dantur medicamenta quæ specificâ proprietate, & sympathiâ quam habent cum certis corporis nostris partibus, earum robur intendunt, & peculiares earum affectus oppugnant. Talia sunt *Cephalica*, quæ vires suas peculiariter in cerebrum exercere creduntur.

Eaque duplicia sunt calida scilicet, & frigida.

Calida cerebrum calefaciunt & exsiccant, ac pituitam in eo contentam incidunt, & attenuant.

Frigida partim calidam cerebri intemperiem contemperant: partim pituitam acrem & salsam, aliósque humores tenuiores, graves fluxiones efficientes incrassant.

Quum cerebrum nunc frigidis, nunc calidis affectibus tentatur; medicamenta illam partem respicientia duorum generum esse debuerunt, ut omnibus hisce affectibus succurrere possemus.

Horum autem omnium materia talis est.

CEPHALICA CALIDA SIMPLICIA.

Radices, *spica nardi, calami aromatici, valerianæ, ireos.*

Florentiæ, acori, galangæ, zedoariæ, pœoniæ.

Ligna, *viscus quercinus, xyloaloës.*

Cortices, *cinamomum.*

Folia *betonicæ, majoranæ, salviæ, rorismarini, lauri, calamenthi, poly montani.*

Semina *pœoniæ, cardamomum, sileris montani, nigellæ Romanæ.*

Fructus *baccæ lauri, juniperi, garyophylli, nux moschata, cubebæ, grana kermes.*

Flores *betonicæ, stechados, anthos, salviæ, macis, chamomillæ, lilij convallium, tiliæ arboris.*

Succi & liquores: *opobalsamum, vinum.*

Gummi, *thus, mastiche, storax, benioinum.*

Marina, *succinum, ambra.*

Animalia, *castoreum, moschus, Zibetta.*

COMPOSITA.

Aquæ, *betonicæ, salviæ, majoranæ, naphæ,* seu florum arantiorum, *cinamomi, theriacalis, imperialis cælestis, aqua vitæ.*

Syrupi *de stechade, mel rosatum.*

Conservæ *acori, Zinziberis, florum stœchados, anthos, salviæ mirobalanorum conditarum, nux condita, nux moschata condita, corticis citri.*

Confectiones, *alkermes, theriaca, mitrhidatium, aurea alexandrina.*

Electuaria, *dianthos, diambra, diamoschum dulce, diairis, aromaticum rosatum.*

Trochisci, *de Gallia moschata de carabe.*

EXTERNA.

Olea, *de castoreo, chamæmelinum, irinum, laurinum, nardinum, rutaceum, de spica, vulpinum.*

Unguenta, *martiatum, aregon.*

Emplastra, *de betonica, de baccis lauri, de meliloto, de mucilaginibus.*

CHYMICA.

Olea destillata, *succini, rorismarini, lavendulæ, salviæ, thymi, fœniculi, anisi, cinamomi, nucis moschatæ, cariophyllorum, balsamus Vitæ.*

CEPHALICA FRIGIDA.

SIMPLICIA.

Ligna, *santali omnes.*

Folia, *lactucæ, portulacæ, plantaginis,*

Semina *lactucæ, papaveris albi, quatuor frigida majora, psyllij, hordei.*

Flores *rosarum, violarum, nymphea, papaveris rhœados.*

Succi, *limonum granatorum, acetum, omphacium, opium,* lachrymæ, *camphora.*

COMPOSITA.

Aquæ *portulacæ, lactucæ, plantaginis, rosarum, papaveris rhœados nymphea.*

Syrupi *violaceus, rosarum siccarum, de papavere.*

Conservæ *rosarum, violarum, nymphea, lactucæ, cucurbitæ.*

Electuaria, *tria santali, diamargariti frigidi.*

Confectiones, *philonium, requies Nicolai.*

Trochisci *de caphura.*

Pilulæ *de cynoglosso, laudanum opiaticum.*

CHYMICA.

Sal prunellæ, spiritus sulphuris, & vitrioli.

EXTERNA.

Olea, *violaceum, nymphea, rosaceum, caphuræ, omphacinum.*

Unguenta, *rosaceum, populeum, refrigerans Galeni, ceratum santalinum.*

CAPUT

CAPUT XIX.

De Ophthalmicis medicamentis.

Ophthalmatica propriè dicta ea sunt, quæ proprietate specifica oculos corroborant, eorúmque visum acuunt, oxydorcica appellata.

Alia tamen secundariò referuntur, quæ variis oculorum affectibus curandis sunt necessaria, videlicet anodyna, repellentia, exsiccantia, digerentia, detergentia.

OCuli sensu exquisitissimo donati in plurimis affectibus dolore acerbissimo cruciantur, ut omni arte mitigandus sit anodynis medicamentis. Sæpe etiam inflammationibus laborant, quibus in principio repellentia conveniunt, in aliis temporibus resolventia. Denique lachrymis, ulceribus, aliisque affectibus tentantur, quibus exsiccantia & detergentia conveniunt. Illa autem omnia exquisitè selecta esse debent, ob delicatiorem partis naturam & exquisitum sensum. Qualia sunt quæ sequuntur.

OXYDORCICA, SEU VISUM ACUENTIA.

Radices *fœniculi, chelidoniæ, raphani.*
Folia *chelidoniæ, verbenæ, rutæ, euphrasiæ, fœniculi.*
Semina *fœniculi*, raphani, *ormini* majori.

ANODYNA.

Lac muliebre, Albumen ovi agitatum, & in aquam conversum. *Aqua rosarum, mucilago seminis phyllij, mucilago seminis cydoniorum*; *medulla panis* macerata & in lacte cocta, addito pauco croco, *Poma dulcia cocta.* Sub cineribus. *Pomorum putridorum pulpa. Trochisci albi Rhasi cum opio.*

REPELLENTIA.

Aqua *rosarum plantaginis, peculi rosarum, portulacæ.* Succus *cydoniorum*, *pomorum acidorum*, *albumen ovi, Alumen.*

EXSICCANTIA.

Cerusa lota, tuthia lota, antimonium lotum, unguentum de tuthia, Trochisci albi rhasis sine opio.

DIGERENTIA, SEU RESOLVENTIA.

Sarcocolla cum lacte nutrita, crocus. Lac muliebre, decoctum fœnugraci. Sanguis columborum juniorum, è pennis majoribus in oculum expressus,

DETERGENTIA SINE MORSU.

Saccharum candum, Syrupus rosarum siccarum, tuthia, pompholix, plumbum ustum & lotum, antimonium lotum.

DETERGENTIA CUM MORSU.

Fella piscium mitiora, *Quadrupedum* media, *avium* fortissima, & inter illa *fel perdicis* omnium validissimum, *gallinæ* mitissimum. *Succus chelidoniæ, fœniculi, aqua mellis composita.*

CAPUT XX.

De Thoracicis medicamentis.

THoracica medicamenta ea dicuntur, quæ pulmoni familiaria sunt, & humores in eo contentos præparant ad anacatharsin.

Ut autem hi humores per anacatharsin facilè expellantur, non debent esse nimiæ crassitiei, aut tenuitatis participes unde crassiores præparantur attenuantibus, incidentibus & detergentibus medicamentis quæ calida sunt; tenuiores incrassantibus quæ frigida sunt. Horum omnium materia talis est.

THORACICA CALIDA. SIMPLICIA.

Radices *enulæ campanæ, ireos Florentiæ, aristolochiæ utriusque, liquiritiæ, Zinziberis, squillæ.*
Folia *tussilaginis, prassij albi, hyssopi, thymi, satureja, origani, calamenthi, pedis cati, hederæ terrestris, ros solis, nicotianæ*, paucâ dosi quia vomitiva.
Semina *urticæ, lini, brassicæ seseleos Massiliensis.*
Fructus, *ficus pingues, passulæ dulces, amygdalæ, nuclei pinei, baccæ lauri.*
Flores, *chamomillæ.*
Aromata, *crocus*, eximius.
Gummi, *Therebinthina myrrha.*
Animalia, *mel, pulmo, vulpis præparatus.*
Mineralia, *flores sulphuris.*

COMPOSITA.

Aquæ *hyssopi, tussilaginis.*
Syrupi *de tussilagine: de hyssopo. de liquiritia, capillorum veneris, oxymel simplex, oxymel scilliticum, saccharum candum.*
Conservæ *capillorum veneris, radicis enulæ campanæ, Zinziberis.*
Electuaria *diaireos simplex, diaireos Salomonis.*

EXTERNA.

Olea, *irinum, amygdalarum dulcium, chamomillæ liliorum.*
Adipes, *axungia gallinæ, anatis, vitulina, butyrum.*
Medullæ, *cervina, vitulina.*
Unguenta, *de althea, resumptivum.*
Emplastra, *de sulphure, de baccis lauri, filij Zachariæ.*

THORACICA FRIGIDA. EXTERNA.

Radices *altheæ, liquiritiæ.*
Folia *capillorum veneris, pulmonariæ.*
Semina *quatuor frigida majora, malvæ, altheæ, papaveris albi, psyllij, bombacis, hordeum.*
Fructus: *jujubæ*; *sebesten, amygdalæ dulces, prunæ dulcia.*
Flores *violarum, nymphheæ, papaveris rhœados.*
Gummi, *Arabicum, tragacanthum.*
Succi, *amylum, succus liquiritiæ.*
Animalia, *lac muliebre, asininum, caprinum, caro testudinum, cancri fluviatiles.*

COMPOSITA.

Aquæ, *lactucæ, portulacæ, nympheæ, papaveris rhœados, hordei.*
Syrupi, *jujubinus, violaceus, capillorum veneris, papaveris albi*, narcoticus.
Sacchara, *rosaceum, penidiatum.*
Conservæ *rosarum, violarum, borraginis, lactucæ, caro cucurbitæ condita.*
Electuaria *diatragacantum frigidum, diamargaritum frigidum, diapenidium sine speciebus.*

EXTERNA.

Oleum *violaceum, nymphheæ, amygdalarum dulcium.*

Axungiæ *gallinæ, anatis, vituli, butyrum recens.*

Axungiæ istæ temperatæ sunt, & ideò in affectibus tam calidis, quam frigidis usurpantur.

CAPUT XXI.

De Cardiacis medicamentis.

EA medicamenta *Cardiaca* nominantur, quæ proprietate specifica cor roborant, spiritus vitales reficiunt, venenis & malignis affectibus resistunt.

Et quia interdum ab intemperie calida; interdum à frigida cor debilitatur: ideo Cardiaca medicamenta alia calida, alia frigida esse debuerunt.

CARDIACA CALIDA.

SIMPLICIA.

Radices *dictamni,* seu *fraxinellæ, angelicæ, pentaphylli, scorzoneræ, Zedoariæ, gentianæ, imperatoriæ, doronici.*

Cortices, *cinamomum, cortex citri siccus.*

Ligna, *xyloaloës.*

Folia *melissæ, scabiosæ, cardui benedicti, ocymi,* seu basiliconis, *poly, abrotani, rorismarini, lavendulæ.*

Semina *cardui benedicti, ocymi, citri.*

Fructus, *grana tinctorum, bacca juniperi, nux moschata, garyophilli.*

Flores, *anthos, boraginis, buglossi, macis, crocus, spica nardi.*

Gummi, *thus, myrrha, mastiche.*

Succi *melissæ, scabiosæ, borraginis.*

Animalia, *moschus, Zibetta, lapis bezoar, sericum crudum.*

Mineralia, *ambarum, succinum.*

COMPOSITA.

Aquæ *florum arantiorum, melissæ, rorismarini, cardui benedicti, scabiosæ, aqua vitæ, Imperialis, Theriacalis, cœlestis, cinamomi.*

Olea Chymica, *cinamomi, gariophyllorum, nucis moschatæ.*

Syrupi *conditura corticis citri, byzantinus.*

Conservæ *florum anthos, cortex aurant. conditus, nux moschata condita, myrobalani conditæ.*

Confectiones, *alkermes, theriaca.*

Electuaria, *aromaticum rosatum, diambra, de gemmis, lætificans Galeni, diamoschum dulce.*

CARDIACA FRIGIDA.

SIMPLICIA.

Radices *acetosæ, bulglossi, bistortæ, tormentillæ.*

Ligna, *santali omnes.*

Folia, *Borraginis, bulglossi, acetosæ, oxylapathi.*

Semina *cydoniorum, plantaginis, acetosæ.*

Flores *rosarum, violarum, borraginis, buglossi, nenupharis.*

Fructus, *citria, limones, cerasa acida, ribes, granata acida, poma odorata, cydonia.*

Gummi, *Camphora.*

Animalia, *perlæ, unicornu, os de corde cervi, ebur, spodium; cornu cervi, lapis Bezoar.*

Mineralia, *terra sigillata, bolus armena, fragmenta pretiosa, aurum, corallius.*

COMPOSITA.

Aquæ *rosarum, borraginis, bugossi, acetosæ.*

Syrupi *granatorum, de limonibus, violaceus, de succo acetosæ, rosarum siccarum de pomis redolentibus.*

Conservæ *florum borraginis, buglossi, rosarum, violarum, foliorum acetosæ.*

Confectio *de hiacyntho.*

Electuaria, *diamargaritum frigidum, diatriasantalum.*

CAPUT XXII.

De Hepatis medicamentis.

HEpatica medicamenta hepati roborando, ejusdemque intemperiebus corrigendis sunt destinata: unde alia calefaciunt, alia refrigerant.

Quia tamen omnes humores in eo generantur, & ipsius venæ sunt admodum angustæ obstructionibus est valdè obnoxium: idcirco omnia ferè medicamenta hepati convenientia, sunt etiam aperienti facultate donata.

HEPATICA CALIDA.

SIMPLICIA.

Radices *calami aromatici, cyperi, enulæ campanæ.*

Folia, *agrimoniæ, absynthy, menthæ, chamædryos chamæpityos, betonicæ, centaury minoris.*

Semina *anisi, fœniculi, carui, ameos.*

Flores *anthos, macis, schœnanthos, spica nardi.*

Fructus *garyophilli, nux moschata, passulæ.*

COMPOSITA.

Aquæ *absynty, menthæ, betonicæ.*

Syrupi *de absynthio, de mentha, bysantinus, de quinque radicibus.*

Conservæ *florum salviæ, anthos, cortex citri conditus, radix enulæ condita, acorus conditus, nux condita, nux moschata condita, myrobalani conditæ.*

Confectiones *theriaca, mithridatium.*

Electuaria *aromaticum rosatum, diambra, diarrhodon temperatum.*

Trochisci, *de absynthio, de rhabarbaro, de eupatorio.*

EXTERNA.

Olea *de absynthio, de mentha nardinum.*

HEPATICA FRIGIDA.

SIMPLICIA.

Radices, *graminis asparagi, cichorei, acetosæ, brusci.*

Ligna, *santali omnes.*

Folia *endiviæ, cichorei, scariolæ, chondrillæ, hepaticæ adianti, acetosæ, portulacæ.*

Semina *quatuor frigida majora, quatuor frigida minora.*

Nempe *lactucæ, portulacæ, endiviæ, & cichorei, semen acetosæ.*

Flores *rosarum, nymphea, cichorei.*

Fructus *pruna acida, granata acida, cucurbitæ, ribes, cucumeres.*

Succi *limonum, granatorum, cydoniorum, endiviæ, acetosæ, cichorei, acetum, omphacium.*

Animalia, *ebur, spodium.*

Mineralia, *corallium.*

COMPOSITA.

Aquæ *cichorei, endiviæ graminis, acetosæ, rosarum, agrimoniæ.*

Syrupi *de cichoreo simplex & compositus, de succo acetosæ, de granatis, de limonibus, rosarum siccarum.*

Conservæ *florum cichorei, foliorum acetosæ, rosarum, fructuum berberis cerasa acida condita.*

Electuaria, *diatriasantali, diarrhodonis abbatis, diamargariti frigidi.*

Trochi-

Trochiſci, *de ſpodio, de caphura.*

EXTERNA.

Olea, *roſaceum, omphacinum, nenupharis.*

Unguenta *roſaceum*, *ceratum ſantalinum*, *refrigerans Galeni.*

CAPUT XXIII.

De Stomachicis medicamentis.

Ventriculi actio multis modis oſtenditur: vel quatenus alimentum non appetit, vel idem malè concoquit, vel denique illud probè non retinet.

Appetentia dejicitur, quando ventriculus, & præſertim ſuperius illius orificium, aliquo humore excrementitio obducitur, qui partis illius ſenſum obtundit. Concoctio læditur imminuto ventriculi calore. Retentio denique labefactatur, ex partis laxitate, quam ſequitur vomitus & alvi fluxus.

Appetentiam exſuſcitant medicamenta, quæ humores noxios detergunt, partis robore ſervato, partem & blandè vellicando divulſionis; ſenſum efficiunt: qualia ſunt acida & ſalſa. Concoctionem juvant nonnulla proprietate ſpecifica, alia calore moderato & aromatica vi. Retentio denique aſtringentibus appropriatis confirmatur.

Illa autem omnia ſtomachica medicamenta ad calidorum vel frigidorum claſſes referri ſolent.

Ventriculi, quemadmodum & aliarum partium functiones à variis intemperiebus lædi ſolent, quæ generaliter ſui oblationem indicant: ideo ſemper in ſtomachicorum claſſe ea erunt ſeligenda, quæ cùm partem roborent, generali etiam indicationi inſerviant hanc ſcilicet vel illam intemperiem corrigentia.

STOMACHICA CALIDA.

SIMPLICIA.

Radices *Zinziberis, cyperi, calami aromatici, galangæ:*

Cortices *citri ſicci, cinamomi.*

Ligna, *xyloæloes.*

Folia *menthæ*, *abſynthij utriuſque ſalviæ, betonicæ, roriſmarini.*

Semina *aniſi, fœniculi, coriandri, citri, piper.*

Fructus, *garyophylli, nux moſchata.*

Flores *ſalviæ, anthos, betonicæ, macis, crocus.*

Gummi, *maſtiches.*

Mineralia *ſuccinum, ambra.*

COMPOSITA.

Aquæ *bethonicæ, abſynthij menthæ, ſalviæ.*

Syrupi *de mentha de abſynthio pontico.*

Conſervæ *florum ſalviæ, anthos foliorum abſynthij, cortex citri conditus, nux moſchata condita, mirobalani conditæ, Zinziber conditum, acorus conditus.*

Confectiones, *theriaca, mithridacium, alkermes.*

Electuaria, *aromaticum roſatum, diambra, diagalãga.*

Trochiſci *de abſynthio, de rhabarbaro.*

EXTERNA.

Olea *nardinum, de abſynthio, de mentha, nucis moſchatæ, maſtichinum, myrtinum.*

Emplaſtra *pro ſtomcaho, de maſtiche.*

STOMACHICA FRIGIDA.

SIMPLICIA.

Radices *plantaginis, acetoſæ.*

Ligna, *ſantalum rubrum.*

Folia *plantaginis, myrti,*

Semina *plantaginis, cydoniorum.*

Flores, *roſæ rubræ, balauſtia.*

Fructus, *cydonia, pira, meſpila, myrtilli.*

Succi, *acacia, hypociſtis.*

Mineralia, *corallus.*

COMPOSITA.

Aquæ *roſarum, plantaginis, acetoſæ.*

Syrupi *roſarum ſiccarum, cidoniorum, granatorum, myrtinus, de ſucco acetoſæ, de agreſta*

Conſervæ *roſarum rubrarum, foliorum acetoſæ.*

Electuaria *diatriaſantalon.*

EXTERNA.

Olea *roſaceum, lentiſcinum, omphacinum*

Unguenta, *ceratum ſantalinum, roſaceum.*

CAPUT XXIV.

De Splenicis medicamentis.

Lieni dicata medicamenta ea ferè ſunt, quæ melancholicum humorem præparant, proptereà quòd lien dicatur melancholiæ conceptaculum.

At verò quandóque illa melancholia naturalem ſortitur conditionem, eſtque frigida, craſſa, & terreſtris, obſtructiones efficiens, túmque medicamenta poſtulat aperientia, incidentia, & detergentia, imò & interdum emollientia, quando humor induratus ſcirrhum producit.

Interdum nimio calore aduritur, & atræ bilis conditiones acquirit, túmque eadem requirit medicamenta, quæ ſuprà atræ bili præparandæ idonea eſſe diximus.

SPLENICA CALIDA.

SIMPLICIA.

Radices *apij*, *enulæ campanæ, ireos, calami aromatici, ariſtolochiæ.*

Cortices *radicum capparum*, *medianus fraxini, medianus tamariſci, cinamomum.*

Folia *chamædryos, cuſcutæ, ceterach, ſummitates lupuli, tamariſci, pulegij, thymi, naſturtij, fumariæ, centaurij minoris, meliſſæ.*

Semina *agni caſti, naſturtij, aniſi, apij, cardui benedicti.*

Flores, *geniſtæ, calendulæ, tamariſci, crocus.*

Fructus, *cappares.*

Gummi *ammoniacum, bdellium, myrrha.*

Mineralia, *chalybs.*

COMPOSITA.

Aquæ *fœniculi, fumariæ, meliſſæ, cardui benedicti, cinamomi.*

Syrupi *de fumaria, de quinque radicibus, oxymel ſimplex, oxymel ſcilliticum.*

Conſervæ *florum tamariſci, geniſtæ, acorus conditus, Zinziber conditum, cortex citri conditus.*

Confectiones, *alkermes.*

Electuaria, *de gemmis, lætificans Galeni.*

Trochiſci, *de capparibus, de euphorbio.*

EXTERNA.

Olea *de capparibus, tamariſci, irinum, rutaceum.*

Unguenta *de arthanita, de althea.*

Emplaſtra *de mucilaginibus*, *de meliloto*, *diachylum cum gummis, de Ammoniaco.*

SPLE-

SPLENICA FRIGIDA.

Eadem ferè sunt ac bilem attenuantia, quæ ideò ne hîc frustra repetantur inde erunt depromenda, quibus addenda erunt ea, quæ bilem adustam præparare valent.

CAPUT XXV.

De nephriticis medicamentis.

Medicamenta renum affectibus curandis idonea dicuntur, vel quatenus urinas promovent; vel quatenus renum ardorem contemperant: vel quatenus calculos frangunt, aut comminuunt: vel denique quatenus arenulas viscidosque humores in renibus contentos detergunt.

Urinas moventia suprà fuerunt proposita, iis tamen quædam addenda sunt renibus magis peculiariter appropriata.

Renum ardorem contemperant diuretica frigida, tum alia nonnulla simpliciter refrigerantia, quæ nephritica frigida appellantur.

AD calidam renum intemperiem corrigendam non semper utendum est diureticis, quantumvis refrigerent; nam quando immoderatum urinę profluvium illam intemperiem consequitur, aliis refrigerantibus est utendum, quæ potius incrassent, aut leniter astringant, qualia sunt lactuca, portulaca, semen psyllij, gummi tragacanthum, &c.

Lithontriptica, seu calculum frangentia medicamenta id præstant vel specificâ proprietate, vel quatenus incidunt & attenuant sine admodum insigni calore, alioquin calculum magis excoquerent, vel denique asperitate suâ summam calculi faciem abstergunt & attritu comminuunt.

Arenulas viscidósque humores detergentia ex diureticis aut lithontripticis desumuntur.

Horum omnium materia talis est.

URINAS MOVENTIA.

Hæc suprà fuerunt proposita tam calida quàm frigida capitibus propriis.

URINÆ RENUM ARDOREM
Temperantia & lenientia.

SIMPLICIA.

Radices *althea, liquiritiæ.*

Folia *malvæ, lactucæ, portulacæ, endiviæ, cicerbitæ, scariolæ.*

Semina *melonum, cucurbitæ, cucumeris, althea, malvæ, lactucæ, papaveris albi, psyllij, hordeum.*

Fructus, *pruna dulcia, passulæ, jujubæ, amygdalæ.*

Flores *violarum, nenupharis.*

Gummi *tragacanthum.*

Animalia, *lac, butyrum.*

COMPOSITA.

Aquæ *lactucæ, portulacæ, nenupharis.*

Syrupi *de liquiritia, althea, jujubarum, violarum.*

Conservæ *violarum nymphea, lactucæ conditæ.*

Electuaria, *diatragacanthum frigidum.*

EXTERNA.

Olea *violarum, rosaceum, nenupharis.*

Unguenta, refrigerans Galeni, unguentum rosaceum.

LITHONTRIPTICA, SEU
calculum frangentia

SIMPLICIA.

Radices *ononidis, lappæ majoris, saxifragæ, virgæ aureæ, calcatrippæ.*

Ligna, *lignum nephriticum.*

Cortices *fabarum siccarum, radicis lauri.*

Folia *saxifragæ, calcatrippæ, argentinæ, fragariæ, parietariæ, fœniculi marini.*

Semina *milij solis, urticæ, raphani.*

Fructus nuclei cerasorum, *persicorum, mespilorum, baccæ juniperi, hederæ.*

Gummi, *therebintina.*

Animalia, *mille pedes, sanguis hircinus præparatus, oculi cancrorum fluviatilium.*

Lapides, *Judaicus, nephriticus, crystallus præparatus.*

COMPOSITA.

Aquæ *saxifragæ, calcatrippæ, nicotianæ.*

Syrupi *nephrocatharticus Iouberti, de Raphano Fernelij, oxymel simplex, oxymel scilliticum.*

Electuaria, *lithontripticon.*

ARENULAS ET VISCIDOS
Humores detergentia.

Eadem sunt, quæ diuretica, & calculos expellentia:

Therebinthina, parietaria, raphanus, apium, cicera rubra.

CAPUT XXVI.

De Hystericis medicamentis.

Quæ in uteri affectibus usurpantur medicamenta vel ipsum corroborant, & conceptiorem adjuvant, vel partus & secundinarum exclusionem promovent, vel menstruas purgationes educunt, vel nimium earundem fluxum cohibent, vel uterum ab excrementorum illuvie expurgant.

Conceptum juvantia moderato calore uterum reficiunt, aromatica vi recreant, & quadam astrictione firmant.

Quæ fœtum & secundinas excludunt, menses etiam promovent, sed fortiora ex his usurpantur.

Menses moventia, calida sunt & tenuium partium, nec tamen vehementer exsiccant, neque solùm sanguinem attenuant, sed etiam vasorum oscula aperiunt.

MAxima est menses moventium & diureticorum affinitas; in eo tamen distinguuntur secundum Galenum 5. *de simpl. med. fac. cap. 22.* quòd ambo quidem sint calida sed diuretica potenter exsiccent, menses moventia minimè; illa enim quæ validiùs exsiccant, sanguinem absumunt, & sic menstruis materiam subripiunt, necnon eundem incrassant, & fluxui minus idoneum efficiunt; eadem tamen urinarum profusionem juvant, quia dum sanguis à calore fusus cogitur à siccitate, oportet fieri serosæ substantiæ secretionem, quæ urinæ materiam suppeditant.

Menses cohibentia mendicamenta, vel astrictoria vi meatus occludunt, vel humores incrassando eorum fluxum impediunt.

Omnis fluxio immodica vel ex nimia meatuum laxitate vel humorum tenuitate, ac mobilitate dependet: hinc meatûs illos astringendo, ut humoribus crassitiem & lentorem conciliando, facilè cohibetur.

Uterum expurgantia ex menses moventibus desumuntur, ea præsertim seligendo quæ sunt detergendi facultate donata.

Horum omnium materia talis est.

CONCE-

CONCEPTUM JUVANTIA.

SIMPLICIA.

Radices *calami aromatici, bistortæ, galangæ, cyperi.*
Folia *betonicæ, salviæ, rorismarini, majoranæ,*
Fructus, *nux moschata, caryophylli.*
Flores, *salviæ, rorismarini, betonicæ, macis, spica nardi.*
Gummi *styrax, benjoinum, thus, mastix.*
Animalia, *moschus, Zibetum.*
Mineralia, *succinum, corallium, ambra.*

COMPOSITA.

Aquæ *salvia, betonicæ, majoranæ.*
Conservæ *florum betonicæ, salviæ, anthos, acorus conditus, nuces juglandes conditæ, nuces moschatæ conditæ, myrobalani conditæ, radix satyrionis condita.*
Confectiones, *theriaca, mithridatium.*
Electuaria, *diamoschum, diambra de gemmis, diagalanga, aromaticum rosatum.*
Trochisci *galliæ moschatæ, aliptæ moschatæ.*

EXTERNA.

Olea *nardinum, myrtinum.*

PARTUM ET SECUNDINAS
Excludentia.

Quæ menses movent, illa etiam fœtum & secundinas educunt: peculiariter autem hæc.

Dictamnus creticus, arthemisia, aristolochia, crocus, aqua cinamomi, Confectio alkermes, borax officinarum, sabina, opopanax, sagapenum, myrrha, testiculi equorum, epar anguillæ, castoreum, assa fœtida.

Posteriora duo secundinis tantùm conveniunt, quia gravi odore fœtum enecarent.

MENSES MOVENTIA.

SIMPLICIA.

Radices *aristolochiæ utriusque, rubiæ tinctorum, valerianæ, cyperi, ireos, gentianæ.*
Cortices, *cinnamomum.*
Folia *arthemisiæ, mercurialis, matricariæ, nepetæ, salviæ, calamenti, pulegij, origani, ruthæ, abrotani, prassij, dictamni cretici.*
Semina *seseleos, anisi, dauci, fœniculi, rutæ, carui,*
Flores *camomillæ, matricariæ, crocus.*
Gummi, *myrrha, assa fœtida, opopanax, sagapenum, galbanum.*
Animalia, *castoreum*
Mineralia, *borax officinalis.*

COMPOSITA.

Aquæ *arthemisiæ, cinamomi.*
Syrupi *de arthemisiâ, de hyssopo.*
Conservæ & electuaria, *repetenda ex diureticis.*
Trochisci, *de myrrhâ.*

EXTERNA.

Olea & unguenta repetenda ab emollientibus, quæ in *secunda sectione* tradentur.

MENSES SISTENTIA.

SIMPLICIA.

Radices, *symphyti, bistortæ, tormentillæ.*
Folia *plantaginis, lentisci, equiseti, rubi, portulacæ, myrti, centinodiæ, menthæ.*
Semina *plantaginis, acetosæ.*
Fructus *myrtilli.*
Flores *rosæ, balaustia.*
Gummi *mastiches, sanguis draconis.*
Animalia, *coagulum hædi, leporis, cornu cervi ustum, ebur, spodium.*
Mineralia, *bolus armena, terra sigillata, corallum.*

COMPOSITA.

Aquæ *plantaginis, rosarum, nymphea portulacæ, menthæ.*
Syrupi, *myrtinus de mentha cydoniorum, rosarum siccarum.*
Conservæ *rosarum, cydonia condita.*
Confectiones *philonium Romanum.*
Trochisci *de spodio, de terra sigillata.*

EXTERNA.

Olea, *myrtinum, rosaceum, cydoniorum.*
Unguenta *Comitissæ.*
Emplastra *de mastiche contra rupturam.*

UTERUM EXPURGANTIA.

Eadem quæ menses moventia, & præcipuè.

Bryonia, aristolochia, utraque, gentiana, mercurialis, arthemisia, matricaria, marrubium, chamædrys, &c.

CAPUT XXVII.

De Arthriticis medicamentis.

Articuli ex nervosis partibus maximè componuntur, & cum nervorum ac cerebri eadem sit proportio, quæ suprà proposita Cephalica interiùs usurpanda, eadem arthritica censebuntur.

Quando humor in articulis contentus apozemate aut aliquo alio interno medicamento præparandus est, eadem omninò præscribenda remedia, quæ in affectibus capitis conveniunt, ex quibus tamen ea seligenda erunt, quæ magis specificè articulis convenire credidit antiquitas.

Quia verò articulorum affectus topicis remediis maximè curari solent, ea hic proponenda sunt, quæ illis peculiariter conveniunt; atque ita distinguenda, ut alia statim initio ardorem, si quis inest, compescant & fluxiones arceant: nec tamen humores in partem inflammatam altius impingant: alia dolorem, qui citra inflammationem fuerit, compescant, alia denique dolore sedato humorem impactum digerant: quæ omnia sigillatim sunt proponenda.

FLUXIONEM INHIBENTIA.

Folia *hyoscyami, cicutæ, solani, mãdragoræ, sempervivi.*
Succi *hyoscyami, solani, lactucæ, acetum, opium.*
Gummi, *caphura.*
Mucilagines *seminis psylly, cydoniorum.*
Aquæ *rosarum, plantaginis solani.*
Olea, *rosaceum.*

DOLOREM SEDANTIA.

Radix *althea, lac vaccinum, stercus vaccinum,* œsipus, *thus, ovi candido subactum, vitellus ovi, flos chamæmeli, meliloti, crocus,* & quam plurima alia ex practicis repetenda.

DIGERENTIA.

Radices *enulæ campanæ, hermodactyli.*
Folia *verbasci, chamæpityos, urticæ, ebuli, salviæ, centaury minoris.*
Semina *urticæ, nasturtij.*
Gummi, *opopanax, bdellium, ammoniacum, sagapenum, galbanum, euphorbium.*
Animalia, *castoreum, catuli vivi admoti.*

Liquo-

Liquores, *vinum, aqua vitæ, aqua marina, aqua thermarum ſulphurearum.*

Olea Chymica, *vitrioli, ceræ, de lateribus.*

Emplaſtra *de mucilaginibus, de meliloto, oxycroceum, diapalma, diaphoreticum.*

CAPUT XXVIII.

De Medicamentis lac generantibus, idémque minuentibus.

Medicamenta lacti generando idonea, ex Gal. 5. de ſimpl. med. fac. cap. *22. modicè calefaciunt, & non exſiccant, quia calefaciendo ſanguinem attenuant ut faciliùs ad mammas ferri poſſit, neq; exſiccando illius copiam minuunt, quæ magna eſſe debet ad lactis generationem,*

LAc generantia iiſdem qualitatibus videntur eſſe prædita, quibus menſes moventia, cum tamen hæc illis maximè videantur eſſe contraria quoad effectus; quoties enim menſium fluxus proritatur, toties lactis generatio impeditur. In eo tamen differunt, quòd menſes moventia calidiora ſint lac generantibus, & magis attenuent: nam in lactis generatione fit expulſio ſanguinis ad mammas, & attractio ab iiſdem; at in menſium vacuatione fit tantùm expulſio ad uterum: unde oportet ſanguinem magis attenuari, & remedia eſſe calidiora ſiccioráque. Sic Gal. *cap. 21. lib. 5. de med. fac.* vult anethum, fœniculum, & erucam, illas inquam herbas virentes & humidas lacti generando convenire, ſiccas verò menſes movere, quia tunc temporis magis calefaciunt & exſiccant.

Lactis copiam minuunt, quæ exſiccando ſanguinem abſumunt, vel eundem refrigerando & incraſſando ineptum efficiunt, ut ad mammas deferatur.

Horum omnium materia talis eſt.

LAC GENERANTIA.

Fœniculum viride, ſemen ejuſdem, anethum viride, apium, Amaranthus, lac Lunæ, *cryſtalli pulvis, braſſicæ decoctum, butyrum cum lacte, & fœniculo ſumptum.*

LAC MINUENTIA.

Mentha, chelidonium majus, calamentum, coriandrum, ocymum, omphacium, acetum, oxymel, camphora.

CAPUT XXIX.

De medicamentis ſemen generantibus, idémque extinguentibus.

SEmen generant & ad libidinem provocant ea medicamenta, quæ calida ſunt & flatuoſa ſine exſiccatione.

Minuunt verò ſemen, & veneris ſtimulos obtundunt ea, quæ vel impensè refrigerant, vel admodum exſiccando, materiam ſeminalem abſumunt.

Horum materia talis eſt.

SEMEN GENERANTIA.

Semina *erucæ, napi, urticæ, ſinapi, piper.*

Fructus, *piſtacia, nuclei, pinei.*

Animalia *ſcincus, cerebella paſſerum, teſticuli galli,*

SEMEN EXTINGUENTIA.

Lactuca, portulaca, camphora, mentha, ruta, ſemen agni caſti, anethi.

CAPUT XXX.

De medicamentis flatus diſcutientibus.

MEdicamenta flatus diſcutientia calefaciunt & attenuant, vaporéſque à materia frigida productos per diaphoreſim reſolvunt.

Hæc ab iis quæ pituitam calefaciunt & attenuant ferè non diſtinguuntur: ideò hîc non erunt repetenda.

CAPUT XXXI.

De Aſtringentibus medicamentis.

Aſtringentia medicamenta frigida ſunt & ſicca, ſubſtantiæque terreſtris, unde partes contrahunt, conſtipant, & condenſant.

HOc theorema veriſſimum quidem eſt de ſimpliciter aſtringentibus, quæ illas qualitates præ ſe ferunt: attamen dantur alia medicamenta quæ cum aliis facultatibus, habent etiam aſtringendi vim ob variam ſubſtantiæ conditionem, ſeu dantur multa aſtringentia quæ calida ſunt, ut *abſynthium, maſtiche, vitriolum,* & alia hujuſmodi.

Quæcúmque ad menſes ſiſtendos ſuprà fuerunt propoſita, eadem ſunt aſtringentia: quare inde illa erunt repetenda.

CAPUT XXXII.

De medicamentis lumbricos enecantibus.

Quæcúmque medicamenta amara ſunt, acria, acida, aſtringentia, vel oleoſa, lumbricos enecare valent.

AMara, acria, & acida tenuitate ſua lumbricorum ſubſtantiam penetrant, eámque diſſolvunt, aſtringentia lumbricos conſtipando: oleoſa eorundem poros obturando tranſpirationem impediunt, qua ſola vivunt, ſicque eos ſuffocant. Certum tamen eſt, nonnulla dari medicamenta, quæ non ſolùm qualitatibus manifeſtis, ſed ſpecifica proprietate lumbricos enecant, exemplo ſit Mercurius, qui ventri tantùm admotus cum unguentis lumbricos in inteſtinis contentos potenter enecat; at interiùs aſſumptus & convenienter adminiſtratus, ac debitè præparatus miranda præſtat. Imò verò Mercurius crudus cum aqua ſimplici aliquamdiu agitatus virtutem ſuam ei aliquatenus communicat, & ut puriſſima illa aqua nulla ſenſibili qualitate prædita pro potu ordinario exhibita lumbricos etiam efficaciter enecet.

Horum autem lumbricos enecantium materia talis eſt.

SIMPLICIA.

Radices *graminis, primulæ veris, zedoariæ, dictamni albi, gentianæ, angelicæ, mori, rhabarbarum.*

Folia *portulacæ, cichorij, acetoſæ, abſynthij, Corallinæ; ſcordij, hyperici, centaurij minoris, verbenæ, marrubij, dictamni cretici.*

Semina *citri, tanaceti, braſſicæ, lupini, ſemen contra vermes, amygdalæ amaræ.*

Succi *limonum, granatorum, portulacæ, aloes.*

Animalia, *raſura eboris, cornu cervi.*

COMPOSITA.

Pulvis contra vermes, hiera picra.

Chymica, *ſpiritus ſulphuris, vitrioli, Mercurius dulcis.*

CAPUT

CAPUT XXXIII.

De Vulnerariis medicamentis.

Vulneraria medicamenta ea sunt quæ leviter astringendo & exsiccando vulnerum conglutinationem promovent.

NOn solùm externis & topicis medicamentis vulnera curari solent, sed etiam internis, quæ conglutinationem assumpta promovent, ex iisque potiones vulnerariæ frequenter componi solent.

Horum materia talis est.

Radices *symphyti, aristolochiæ rotundæ, zedoariæ, tormentillæ.*

Folia *vineæ pervincæ, pimpinellæ, saniculæ, bugulæ, pilosellæ, veronicæ, agrimoniæ, centaurij minoris.*

Semina *cardui benedicti.*

Animalia, *cancri fluviatiles.*

LIBER QVINTVS PARTIS SECUNDÆ

SECTIONIS SECUNDÆ PARTICULA SECUNDA.

De materiâ medicâ externâ.

CAPUT PRIMUM.

De refrigerantibus, & repellentibus medicamentis.

IN partibus externis sæpè contingunt inflammationes, erysipelata, herpetes, carbunculi, & similes affectus calidiores quos refrigerantium admonitione compescere necesse est, potissimùm in eorum principio.

Et quandoquidem hi affectus ut plurimum à fluxionibus ducunt originem, ideò illa medicamenta in principio repellentia esse debent, ut humorum fluxum impediant, eósque à parte affectâ eliminent.

Repellunt autem medicamenta, quatenùs prædita sunt astringendi vi, quæ suprà fuit explicata, cùm de astringentibus internis ageretur.

Quia verò refrigerantia & repellentia externa ab internis maximè differunt, illorum ideò series hîc exponenda est.

REFRIGERANTIA.
Medicamenta.

SIMPLICIA.

Cortices *radicis solani, mandragoræ.*

Folia *lactucæ, intybi genera quatuor, hyoscyami, lenticulæ palustris, umbilici veneris.*

Prædicta simpliciter refrigerant. Sequentia verò refrigerando leniter astringunt.

Portulaca, polygonum, plantago, ligustrum, solanum, sempervivum, mandragora.

Semina *psyllij, hyoscyami albi, papaveris albi, frigida majora & minora.*

Flores *rosarum, violarum nymphea.*

Succi *granatorum, lactucæ portulacæ, sempervivi, solani, plantaginis, limonum acetum, omphacium.*

Animalia *albumen ovi.*

COMPOSITA.

Aquæ *solani, nymphea, rosarum, plantaginis, polygoni.*

Olea, *rosaceum, violatum, nymphea, papaveris, hyoscyami, mandragoræ.*

Unguenta, *rosaceum, ceratum santalinum refrigerans Galeni, populeum.*

REPELLENTIA ET
Astringentia.

SIMPLICIA.

Radices *bistortæ, symphyti, tormentillæ, rhapontici.*

Cortices *medianę: sumach granatorum, juglandium viridium, calices glandium.*

Folia *vitis & capreoli ejusdem, myrthi, cupressi quercus, oleastri, sumach, centinodiæ, bursæ pastoris, equiseti, plantaginis, absynthij, menthæ, verbasci, summitates rubi.*

Semina *portulacæ plantaginis, bursæ pastoris, grana tinctorum, acini uvarum.*

Flores *rosæ rubræ, fæx rosarum stillatarum, balaustia.*

Fructus *myrtilli, nuces cupressi, gallæ immaturæ, mespila, sorba, cydonia.*

Succi *plantaginis, & herbarum prædictarum, acaciæ, hypocistis.*

Gummi, *mastiche, sanguis draconis, thus, sandaraca, tragacanthum, sarcocolla, gummi arabicum.*

Mineralia, *bolus armena, terra sigillata, alumen, corallium.*

COMPOSITA.

Aquæ *rosarum plantaginis, solani, rosarum, corticis nucum, ferrata.*

Olea *rosarum, omphacinum, myrthinum, mastichinum, lentiscinum, de absynthio, de menthâ*

Unguenta *Comitissæ.*

Emplastra *contra rupturam, de crusta panis.*

CAPUT II.

De Emplasticis medicamentis.

REpellentibus & astringentibus emplastica sunt finitima, & in fluxionum principiis ac sanguinis eruptionibus ex quacúmque parte etiamnum conveniunt. Sunt enim glutinosâ & pingui substantiâ prædita, quâ parti tenaciter adhærent, illiúsque poros implent & obstruunt, ne humor influens eas pervadere possit, tum etiam partem comprimendo humorem illum alio impellunt.

Ex his quædam simpliciter talia sunt, nec ulla alia qualitate insigniter prædita; quædam verò simul exsiccant, aut etiam astringunt: imò maxima eorum pars duas hasce qualitates solet habere conjunctas.

Horum autem materia talis est.

SIMPLICIA.

Farinæ *tritici, fabrum.*

Succi, *amylum.*

Gummi, *mastiche, sanguis draconis.*

Animalia, *albumen ovi, mumia.*

Mineralia, *lapis hæmatites, coralliū, terra sigillata, bolus*

lus armena, gypsum, litargyrus, cerusa, pompholyx, cadmia, lapis calaminaris, antimonium, alumen, plumbum.

COMPOSITA.

Unguenta, *album Rhasis, de lithargyro, nutritum, diachalcitheos, diapompholygos, deficcativum rubrum,*

CAPUT III.

De Anodynis medicamentis.

DOlor corporis partes affligens tribus modis sedari solet: vel causam dolorem efficientem auferendo; vel sensum stupefaciendo narcoticis medicamentis; vel iis medicamentis quæ anodyna propriè appellantur.

Illa autem anodyna, seu paregorica dicuntur, quæ causâ, & morbo remanentibus dolorem mitigant.

Idq; præstant blando, & moderato calore, quo pars affecta fovetur, & ad quandam æqualitatem reducitur, cutis relaxatur, ejúsque pori aperiuntur, ut per eam quædam materiæ portio resolvatur.

Horum autem materia talis est.

SIMPLICIA.

Radices *althea, malvæ, liliorum.*
Folia *malvæ, althea, brancæ ursinæ.*
Semina *lini, fœnugræci, althea.*
Flores *liliorum, chamomillæ, meliloti.*
Farinæ *seminis lini, fœnugræci.*

COMPOSITA.

Olea, *commune amygdalarum dulcium, liliorum, chamæmelinum, anethinum, irinum, ex vitellis ovorum.*
Unguenta, *dialthea, resumptivum.*

CAPUT IV.

De Narcoticis medicamentis.

NArcotica dolorem sedant stupefaciendo partem, eique sensum auferendo, vel somnum conciliando, quo sensus toti corpori adimitur.

Hunc effectum producere creduntur summâ frigiditate quam habent in quarto gradu, hæc est antiqua Galeni doctrina: Recentiores tamen non pauci existimant, non frigiditate simpliciter, sed peculiari facultate, & proprietate specificâ, quam vim narcoticam appellant, sensum adimere, & somnum conciliare.

Horum usus non admittitur nisi post anodyna frustrà tentata.

SIMPLICIA.

Radices *mandragoræ, hyoscyami.*
Folia *hyoscyami, cicutæ, mandragoræ, papaveris albi.*
Semina *hyoscyami, papaveris albi.*
Succi *lactucæ, cicutæ, hyoscyami, opium.*

COMPOSITA.

Opiatæ; *philonium Romanum, Requies Nicolai.*
Olea *mandragoræ, hyoscyami, papaveris albi.*
Chymica, *laudanum opiaticum.*

CAPUT V.

De Emollientibus medicamentis.

Durities omnis à tribus causis produci solet; siccitate, tensione, vel concretione.

QUæ exsiccantur, duriora evadunt: quæ verò repleta sunt, distenduntur, & renitentia fiunt, ita ut contactui resistant, dura appellentur: illa etiam quæ à frigore concrescunt, duritiem acquirunt, ut in glacie apparet. Omnes istæ duritiei species corpori nostro contingunt; humores enim siccitatem contrahunt diuturnâ caloris aut resolventium medicamentorum actione, quia tenuiores, humidioréſque partes dissipantur, crassiores sicciorésque remanent. Ab humorum multitudine partes replentur & distenduntur: ac denique humores naturæ frigidi proprio calore destituti, vel in parte intemperie frigida laborante residentes, sponte concrescunt & indurantur.

Quæ à siccitate oritur, humectatione curatur, quæ à repletione & humorum multitudine, vacuatione solvitur: quæ à concretione, proprie dictis emollientibus aufertur.

Sunt autem verè emollientia anodynis finitima, moderato calore & siccitate prædita secundum Galenum, 5. de simpl. medic. fac. cap. 8. *omni acrimoniâ & excedente qualitate destituta, unde concretum frigore humorem fundunt & colliquant, sicque illius duritiem auferunt.*

Horum autem materia talis est.

SIMPLICIA.

Radices *malvæ, althea, liliorum, iridis, bryoniæ, ebuli, cucumeris agrestis.*
Folia *violariæ, parietariæ, acanthi, malvæ, althea, atriplicis, ebuli.*
Semina *lini, fœnugræci, malvæ, althea.*
Flores *chamæmeli, meliloti, liliorum.*
Fructus *ficus pingues.*
Gummi *therebintina, ammoniacum, bdellium, styrax, galbanum, opopanax.*
Animalia, *butyrum, adeps suillus, gallinaceus, anserimus, œsypus, medulla cervina, vitulina.*

COMPOSITA.

Olea *commune, liliorum, violaceum, lumbricorum, chamæmelinum lini, irinum, catulorum:*
Unguenta *de althea, resumptivum.*
Emplastra *diachylum magnum, de mucilaginibus, de meliloto, filij Zachariæ, ceroneum, oxycroceum, de ranis.*

CAPUT VI.

De Resolventibus medicamentis.

REsolventia medicamenta emollientibus sunt calidiora, necnon tenuem habent substantiam, unde facilè penetrant, cutis poros dilatant, humores attenuant, & in vapores convertunt, ut per insensibilem transpirationem, seu diaphoresin vacuentur.

Eorum materia talis est.

SIMPLICIA.

Radices *enulæ campanæ, ireos, aristolochiæ, galangæ.*
Folia *majoranæ, absynthij, hyssopi, calamenti, pulegij, origani, lauri, rutæ, satureiæ, salviæ, rorismarini.*
Semina *dauci, cumini anethi, fœnugræci, lini, nigellæ, anisi, fœniculi.*
Fructus, *baccæ lauri, juniperi, piper.*
Flores, *stœchados hyssopi, lavendulæ, anethi, chamomillæ, meliloti.*

COMPOSITA.

Olea, *anethinum, rutaceum, amygdalarum amararum, de capparibus, scorpionum, nardinum, hyperici, vulpinum, therebintinæ, de spica.*

Unguenta,

Unguenta, *agrippæ, aregon, martiatum.*

Emplastra, *de sulphure, de baccis lauri, diachylum iræatum.*

CAPVT VII.

De Epispasticis, seu attrahentibus medicamentis.

ATtrahentia medicamenta resolventibus sunt calidiora, & humores in profundo corporis contentos cuti admota foras evocant, eosque discutiunt.

Licet autem ut plurimum à caliditate, & partium tenuitate vim illam obtineant, nonnulla tamen proprietate insitâ id præstant, quemadmodum dictamus infixa corpori spicula trahere creditur: alia similitudine substantiæ, ut scorpius vulneri à se inflicto impositus venenum ad se trahit.

Attrahentium autem medicamentorum materia talis est.

SIMPLICIA.

Radices *aristolochiæ utriusque pyretri, thapsiæ, hermodactyli, iridis, hellebori, cyclaminis anacardi.*

Folia *anagallidis, calamintæ, iberidis, saponariæ, urticæ zedoariæ.*

Semina *thlaspi, sinapi, nasturtii, urticæ.*

Fructus, *colocynthis.*

Succi, *elaterium.*

Gummi, *pix, euphorbium, ammoniacum.*

Animalia, *castoreum; fimus columbinus, gallinaceus, stercus caprillum.*

Mineralia; *sulphur.*

COMPOSITA.

Olea, *balaninum, sinapinum.*

Emplastra, *de meliloto, de baccis lauri, de sulphure, oxycroceum.*

CAPVT VIII.

De suppurantibus medicamentis.

Suppurantia medicamenta moderato calore & humiditate prædita sunt, at partis cui admoventur, temperatura simillima, sicque nativum illius calorum augent, quo sanguis putrescens concoquitur, & in verum pus commutatur.

IN corporibus nostris tres omnino fieri solent alterationes secundum Gal. 5. *de simpl. medic. fac. cap. 6.* *Una* planè secundùm naturam est, cùm videlicet in ventriculo, hepate, & singulis partibus alimentum concoquitur ad nutritionem. *Altera* est omninò præter naturam, cùm substantiæ in corpore contentæ putredinem contrahunt. *Tertia* denique media existit partim naturalis, partim verò præternaturalis, & *suppuratio* appellatur: cum enim sanguis in parte contentus putredinem contrahens calorem præternaturalem acquisivit à partis calore nativo alteratur & concoquitur, ita ut calore utroque simul operante, nec perfecta concoctio, nec putredo absoluta producatur, sed media quædam operatio *Suppuratio* dicta, quà humor non quidem nutritioni idoneus redditur, sed ad quandam substantiæ & qualitatum moderationem, naturæ magis consentaneam, reducitur. Iam verò medicamenta suppurationem promoventia, ea sunt quæ calorem nativum augent, ut meliùs vires suas possit exserere, talia sunt illa quæ calorem habent, partis cui imponuntur calori consimilem, sicque eum fovent, & vegetiorem efficiunt.

Illa verò emollientibus medicamentis sunt valdè similia: in eo tamen distinguuntur, Galeno teste, quod emollientia calidiora sint & sicciora, atque adeo nonnihil humoris in parte contenti absumant, suppurantia verò magis temperata totam humiditatem servent.

Porrò suppurantia exactè talia, emplastica esse debent: ut enim calor in parte retineatur pori illius obstrui debent ne per eosdem fiat dissipatio: emplasticis verò medicamentis proprium est poros partium occludere.

Suppurantium autem medicamentorũ materia talis est.

SIMPLICIA.

Radices *altheæ, liliorum, cœpa* sub cineribus cocta, in tumoribus, quiægrè suppurant, efficax.

Folia *malvæ, altheæ, acanthi, tussilaginis, oxalidis.*

Semina *altheæ, lini, fœnugræci.*

Flores *chamomillæ, meliloti.*

Gummi *pix liquida, therebinthina, resina, ammoniacum bdellium.*

Farinæ *tritici, lini, fœnugræci.*

Animalia, *butyrum, œsypus, adeps suillus, vitulinus, gallinaceus, anserinus, medulla cervina, vitulina, vitellum ovi.*

COMPOSITA.

Olea *liliorum, chamæmelinum, irinum, commune, hydreleum.*

Unguenta *basilicum, de althea, Agrippæ, resumptivum.*

Emplastra *diachylum magnum, de mucilaginibus.*

CAPUT IX.

De Medicamentis detergentibus.

Ad abscessuum disruptorum, vel ulcerum sordidorum saniem, pus, aliasque sordes expurgandas detergentibus utimur medicamentis, quæ asperitate sua, vel nitrosa vi materias illas impactas eliciant.

DEtergendi facultas à primis qualitatibus non dependet, cùm dentur calida & frigida detergentia, sed à quadam asperitate & nitrosa vi, quæ nihilominus calori conjuncta potentius operatur, propterea quod materia lenta & parti adhærescens calore attenuata faciliùs detergitur.

Horum autem detergentium materia talis est.

SIMPLICIA.

Radices *apii, ireos, aristolochiæ utriusque, gentianæ.*

Folia *absynthii, centaurii minoris, marubii, apii, agrimoniæ, plantaginis, anagallidis.*

Semina *apii plantaginis,*

Succi *foliorum prædictorum, vinum,*

Farinæ *fabarum, lupinorum, fœnugræci, hordei, lini.*

Gummi, *therebintina, aloës, thus, myrrha.*

Animalia, *mel, urina.*

Mineralia, *vitriolum ustum, ærugo, salpetræ.*

COMPOSITA.

Syrupi *de rosis siccis,mel rosaceum.*

Olea *de myrrha,de tartaro,ex vitellis ovorum,sambucinum,*

Unguenta,*aureum,enulatum,apostolorum,Ægyptiacum,mundificativum de apio.*

Emplastra *de januâ,gratia Dei,divinum.*

CAPUT X.

De Sarcoticis medicamentis.

Sarcotica medicamenta ea dicuntur, quæ carnis in vulnere aut ulcere deficientis generationem promovent.

Id præstant moderatè exsiccando, & ulcerum sordes blandè detergendo; ideò moderatè calida & sicca esse debent,omnisque acrimoniæ expertia: si enim calidiora & acriora forent,carnem colliquarent; si frigidiora, & astringentia citiùs cicatricem inducerent antequam ulcus carne fuerit repletum.

PRoprium naturæ munus est, carnem generare per alimenti assimilationem, medicamenta verò quæ *sarcotica*, seu carnem generantia nominantur, non possunt per se id efficere,sed tantum naturæ actionem adjuvant,impedimenta auferendo: solent enim carnis generationem impedire sordes in ulcere contentæ & humiditates superfluæ in eo luxuriantes; hinc leviter exsiccantibus&detergentibus medicamentis ulcus purum efficitur, & actioni naturæ carnem deficientem reparare studentis suscipiendæ dispositum.

Sarcoticorum autem materia talis est.

SIMPLICIA.

Farinæ *fœnugræci,orobi,lupinorum.*

Gummi,*thus,pix utraque, therebintina,sarcocolla, aloe myrrha.*

Mineralia,*plumbum ustum,cerusa.*

COMPOSITA.

Unguenta, *Basilicum,aureum,pompholigos, apostolorum.*

Emplastra *de januâ, gratia Dei, divinum, de betonicâ.*

CAPUT XI.

De Epuloticis,seu cicatricem inducentibus medicamentis.

Epulotica medicamenta ea dicuntur, quæ ulceris carnem cuti consimilem efficiunt, eam valdè exsiccando & astringendo.

UT cute nudata caro cicatrice obducatur, extima illius superficies debet maximè astringi, contrahi, & exsiccari: unde cicatricem inducentia medicamenta, exsiccantia & astringentia cùm sint, glutinantibus finitima esse videntur, quæ iisdem qualitatibus prædita esse suprà annotavimus. In eo tamen differunt, quòd epulotica potentius exsiccent & astringant, neque enim id solum quod in carnem influit & excrementitium est humidum absumunt; sed ipsam carnis substantiam valdè exsiccant eamque in cutis naturam ferè convertunt.

Epuloticorum autem materia talis est.

SIMPLICIA.

Plantæ *malicorium,plantago,myrthus,balaustia,rosæ.*

Mineralia,*bolus armena,terra sigillata,lithargyrus cerusa,lapis hæmatites,calaminaris cadmia, pompholyx, scoria ferri,plumbum ustum,squamma æris,æs ustum,antimonium ustum,calx, alumen ustum,vitriolum ustum.* Sex ista posteriora sæpius lota,donec acrimoniam deposuerint,sunt usurpanda.

COMPOSITA.

Unguenta,*album Rhasis,desiccativum rubrum,diapompholigos.*

Emplastra *de cerusâ,de lapide calaminari, diapalma, Paracelsi.*

CAPUT XII.

De Medicamentis sanguinem sistentibus.

EA medicamenta, quæ sanguinem ex quacunque parte fluentem prohibent, trium generum esse solent,vel enim proprietate peculiari id præstant;vel quatenus empiasticâ sunt venasque apertas infarciunt, & occludunt,vel denique quatenus partem vulneratam urunt,eamque crustâ obducunt.

Præcipuorum autem materia talis est.

Radices *symphyti pentaphylli.*

Folia *centinodiæ,pimpinellæ,equiseti,plantaginis,vincæ pervincæ,urticæ.*

Fructus,*gallæ.*

Flores,*balaustia.*

Succi,*acetum,omphacium,acacia,hypocystis.*

Gummi,*mastiche sanguis draconis,thus,myrrha.*

Animalia *gluten,mumia,albumen ovi,*

Mineralia,*bolus armena,terra sigillata,lapis hæmatites,jaspis,corallium,alumen,vitriolum.*

Idipsum præstant emplastica omnia sed minus efficaciter.

CAPUT XIII.

De Glutinantibus medicamentis.

Κολλητικὰ seu glutinantia medicamenta illa sunt quæ vulnerum labra adducta conjungunt, & ad perfectam unionem perducunt.

Eaque omnia astringentia, & exsiccantia esse debent.

QUandò pars divisa constringitur, unio illius faciliùs perficitur,ad quam etiam necesse est, ut non id solùm quod influit; sed quod in ipsa carne consistit liquidius absumatur atque ita magnâ exsiccatione opus est, quæ tamen calorem non habeat,ita excedentem ut vel partem colliquet,vel acrimoniâ feriat: inde enim nova humiditas succresceret, quæ conglutinationem impediret.

Horum materia talis est.

SIMPLICIA.

Radices *symphiti,tormentillæ,pentaphylli.*

Folia *arnoglossi,cynoglossi,millefolij verbenæ,pilosellæ,betoni-*

tonicæ,fcabiofæ, bugulæ,fanicula,hyperici,prunellæ.

Gummi,*farcocolla,myrrha,thus,aloë, therebinthina, pix liquida.*

Animalia,*lumbrici,mumia,pili leporis* minutim diffecti.

Mineralia,*lithargyrus auri.*

COMPOSITA.

Olea *myrrha, nicotianæ,balfama varia.*

Unguenta,*aureum,deficcativum rubrum.*

Emplaftra,*contra rupturam,triapharmacum, nigrū.*

CAPVT XIV.

De Veficantibus medicamentis.

VEficantia medicamenta fummam cutem valde calefaciunt, ferofos humores ad ipfam attrahunt ac cuticulam urendo à fubjectâ eam divellunt, unde veficulæ excitantur.

Sunt etiam fummè calida, tenuis & ferè igneæ fubftantiæ, ut partem cui admoventur, facilè inflamment,in eaque veficulas excitent: unde nomen fortita funt.

Horum materia talis eft.

SIMPLICIA.

Radices *thapfiæ,pyrethri.*

Semina,*finapi,ftaphifagriæ.*

Gummi,*euphorbium.*

Animalia,*ftercus columbinum,cantharides.*

COMPOSITA.

Emplaftrum *veficatorium.*

CAPUT XV.

De Cathæreticis, feu exedentibus medicamentis.

CAthæretica medicamenta carnes fuperfluas in ulceribus excrefcentes, polypos, & tubercula quævis abfumunt.

Calidiffima funt,etiam in quarto gradu ; nec non tenuis fubftantiæ,ac ferè adurentis, quâ omnes illas excrefcentias obliterant: veficantibus paulò minus vehementia, quod inde patet,quòd cathæretica cuti admota illam non alterent, fed tantùm carnem denudatam,quæ mollior multò exiftit ; at veficantia partem cui admoventur,facilè inflammant.

Horum autem Cathæreticorum materia talis eft.

SIMPLICIA.

Pumex crematus,fal torrefactus,alumen uftum, vitriolum uftum,antimonium uftum,crocus metallorum,ærugo,fquamma æris , mercurius præcipitatus,cinnabaris, pulvis Sabinæ.

COMPOSITA.

Oleum vitrioli & fulphuris,aqua fecunda,unguentum apoftolorum,Ægyptiacum.

CAPVT XVI.

De Cauflicis medicamentis.

CAuftica medicamenta non folùm cuticulam, fed etiam ipfam veram cutem & carnem fubjectam uftione folvunt, in eaque efcharam efficiunt, quæ à parte feparatur,& decidit in eaque profundum ulcus relinquit.

Hæc verè *pyrotica* appellantur, quia prorfus igneam obtinent naturam,craffamque fubftantiam, quâ impenfius urunt: ignis enim in denfiori materia magis urit.

Horum materia talis eft.

Calx viva,æs uftum,mercurius fublimatus,arfenicum, cauflicum vulgare chirurgorum,liquor gummofus , qui ad mercurii vitæ confectionem elicitur , de quo vide Zappatam.

THERAPEVTICÆ PARTIS SECUNDAE. SECTIO II.

De Compofitione medicamentorum.

PROOEMIUM.

Compofita medicamenta triplicia funt; interna,media & externa.

Interna funt,quæ intra corpus afumuntur.

ALia funt Apozemata, potiones, julepi, fyrupi,emulfiones,boli,opiatæ , tabellæ, pulveres,trochifci,pilulæ,&c.

Media quæ neque intra corpus affumuntur,nec corporis fuperficiei admoventur,fed in certas corporis cavitates immittuntur.

Qualia funt fuppofitoria,clyfteres,injectiones,peffaria,errhina,gargarifmata,mafticatoria,collyria,&c.

Externa verò,quæ partibus exterioribus admoventur.

Cujufmodi funt epithemata,fomenta,balnea, olea, unguenta,emplaftra,cataplafmata,facculi,&c.

Ideò hæc Sectio fecunda tribus articulis comprehendetur

In primo,*internorum medicamentorum componendorum regulæ tradentur:in* fecundo, *mediorum: in* tertio, *denique externorum.*

SECTIONIS SECUNDÆ.

ARTICULUS PRIMUS.

De Compofitione medicamentorum externorum.

CAPVT PRIMVM.

De Apozemate alterante.

APOZEMA eft forma medicamenti liquida, multorum fimplicium decoctione conflata, faccharo,vel melle dulcorata,clarificata,& aromatifata,in tres, quatuor, aut quinque dofes,ad alterandum vel purgandum comparata.

Ideo duplex effe folet,alterans fcilicet,& purgans.

Apozema alterans componitur ex radicibus,corticibus,lignis,foliis,feminibus,fructibus , & floribus, quorum quantitas talis effe folet.

Radicum ℥ iiij. vel vij.

Corticum ℥ j. vel ij,

Lignorum, eadem quantitas.

Foliorum m.v.vel viij.

Seminum ℥ ß.vel ℥ j.ß.

Fructuum minorum, ut paſſularum, ℥ j. Interdum numero menſurantur, ad paria xij. vel xvj. Maiores verò fructus tantum numero menſurantur, eoque pari, ut ficus, ad paria vij. vel octo; maximi verò impari numero ut poma.

Florum pugill. iiij. vel vj.

Hæc omnia decoquuntur in liquore idoneo, qui vulgò eſt aqua fontis, interdum etiam aqua hordei in affectibus bilioſis vel hydromel tenue in pituitoſis. Nonnunquam etiam in obſtructionibus fit decoctio in æquis partibus aquæ fontis & vini albi ſub finem additi; vel duabus partibus aquæ fontis & unâ vini albi pro arbitrio Medici.

Liquoris quantitas non definitur, ſed hac præſcribitur formulâ: *Fiat decoctio in aquæ fontis, verbi gratiâ, ſufficienti quantitate.*

Decocti tamen colati quantitas determinari debet, ſcilicet ad ℔ j. pro tribus doſibus, ad quartaria quinque pro quatuor doſibus, ad ℔ j ß. pro quinque doſibus, ac formula: *de colatura cape* ℔ j.ß.

Poſtea diſſolvuntur ſyrupi eâ quantitate ut pro unaquaque doſi apozematis ſit ℥ j. ſyrupi, hac formulâ: *in qua* (ſcilicet colatura) *diſſolve ſyrupi*, v.g. violacei, & capillor. ven, ana, ℥ ij.

Interdum ſaccharum præſcribitur eadem doſi, præcipuè quando ſucci aliqui diſſolvuntur, qui apozema reddunt efficacius.

Illi autem ſucci utiliſſimè præſcribuntur in apozemate, ad ℥ ij. hac formula: *in colatura diſſolve ſuccorum depuratorum* borraginis, verbi gratiâ, & acetoſæ, ana; ℥ j, ſacchari albi ℥ iiij. ut plurimum verò ſacchari quantitas non definitur, ſed dicitur ſacchari albi quantitate ſufficienti.

His præſtitis, apozema condiri ſolet aliquo aromate, quo jucundius evadat, frequentiſſima autem & magis grata aromata ſunt ſantalum citrinum, vel electuarium tria ſantali in apozemate refrigerante, cinamomum verò in calefaciente: & horum aromatum doſis eſt ʒ j. ß. vel ʒ. ij. hac formula: *Fiat apozema clarificatum, & aromatiſatum* verbi gratiâ ʒ ij. cinamomi electi, pro iiij. doſibus (matutinis.)

CAPVT II.

De apozemate purgante.

Apozema purgans eſt, quod humores non ſolum præparat ſed etiam, unâ eademque opera evacuat, purgantibus medicamentis cum alterantibus admixtis.

HOdie uſitatiſſimum eſt hoc apozematis genus, & ſolum ferè in uſum revocatur: Illud enim quod ſimpliciter alterat, Julepi nomine ut plurimum uſurpari ſolet.

Et quadruplex eſſe ſolet, pro quadruplici catharticorum differentia, cholagogum ſcil. phegmagogum, melanagogum & hydragogum.

Componitur ex eadem alterantium materia, eademque forma qua alterans apozema ac præterea cathartica adduntur, cum ſuis correctivis, & inter fructus & flores collocantur, ea proportione ut totidem ſint catharticorum doſes quot apozematis.

Uſitatiſſimum autem eſt in omni apozemate ſennam pro baſi præſcribere, ferè ad ℥ ij, cui adduntur polypodium & ſemen carthami eadem quantitate, vel ſaltem ad ℥ j. utriuſque, deinde alia præſcribuntur cathartica, pro humoris peccantis ratione, quorum alia decoqui ſolent, ut turbith, hermodactyli, agaricus, epithymus, helleborus niger, ſemen ebuli, alia verò infunduntur, ut rhabarb. agaricus, tamarindi.

Illa autem, quæ non decoquuntur, ſed tantùm infunduntur, hac formula præſcribi debent, Rhabarb. verbi gratia, ſeorſim infuſi ʒ ß. ea verò quæ decoquuntur, ſimpliciter enuntiari. Doſium verò computatio ita fieri debet. ut unica, ſennæ doſis in decoctione, ſit ℥ j. turbith, hermodactyl. & agarici ʒ. ß. rhabarb. infuſi etiam ʒ. ß. polypodii verò, ſem. carthami & Epithymi nulla ferè habetur ratio, quia ſunt exiguæ virtutis.

Sic, quando apozema componimus in quatuor doſes, poſſumus præſcribere, ſennæ ℥ ij. turbith & agarici, ana. ℥ ß ita enim erunt quatuor doſes purgantium, videlicet duæ ſennæ, una turbith, & una agarici, quorum loco alia ſubſtituere poſſumus, prout indicatio exigit, eodem ſemper methodo obſervata.

Correctiva ſtatim poſt omnium purgantium enumerationem, præſcribuntur quæ ut plurimum ſunt zingiber, et garyophylli, utriusque ʒ j.

In decocto collato diſſolvuntur iidem propemodum ſyrupi, qui in alterantibus apozematis præſcripti fuerunt. Interdum verò, quando apozema ſufficienter purgans non æſtimatur, ſyrupi purgantes diſſolvuntur, & frequentiſſime ſyrupus roſatus ſolutivus, aliquando ſyrupus de cichorio compoſitus cum rhéo, in affectibus bilioſis, & ſyrupus de fumaria compoſitus cum rhéo, in affectibus melancholicis.

Nonnunquam etiam veris tempore diſſolvitur ſuccus roſarum pallidarum, vel infuſio earundem completa, ad ʒ iiij. *in affectibus bilioſis, & tunc nulli præſcribuntur ſyrupi, ſed ſacchari q. s.*

In uſu autem omnium apozematum hoc obſervandum, ut initio humores in prima regione contenti medicamento cathartico, vacuentur, & in fine illius omnes humorum reliquiæ expurgentur, quod ſæpiſſimè fit ipſo apozemate, ſi prima & ultima illius doſis validius purgans efficiatur diſſolvendo in illa, opiatæ, vel electuarii purgantis ʒ iij. *plus, minus, pro diſpoſitione ægrotantis, ſyrupi purgantis* ʒ j. *hac formula.* In prima & ultima doſi diſſolve *electuarii diacarthami v. gr.* ℥ iij. *ſyrupi roſati ſolutivi* ʒ j. *Miſce, fiat potio; capiat cum regimine.*

Aliquando minorans medicamentum præſcribitur ante apozema, & tunc in ultima tantum doſi purgantia illa diſſolvuntur.

Nonnunquam etiam in affectibus capitis, & partium à venticulo valde remotarum, pilulæ præſcribuntur poſt apozema, & tunc nihil diſſolvitur in ultima doſi.

CAPVT XII.

De potione purgante.

POtio eſt medicamenti forma liquida in unicam doſin præſcribenda ex variarum rerum decoctione, infuſione, aut diſſolutione in liquore idoneo compoſita.

Eaque multiplex eſt, ſecundum varias indicationes, in quibus uſurpatur, videlicet purgans, corroborans ſomnum concilians, lumbricos enecans, partum promovens, &c.

Potio

Potio purgans multis modis parari solet, & in ea tria considerantur, 1. decoctio, 2. infusio, 3. dissolutio.

Decoctio magis usitata præscribitur ex senna ad ℥. ß. vel ʒvj. sem. anisi ʒ j. ad correctionem sennæ, vel sem. anisi, & garyophyll. ana ʒ ß. herbarum affectui propriarum M. j. ß. vel manip. ij. liquiritiæ. rasl. & passular. mundat. ana ʒ iij. (in omnibus fere potionibus hæc duo præscribuntur, præterquam in nonnullis mulieribus, quæ à dulcedine abhorrent) florum appropriatorum pug. j. vel ij. & fit decoctio ad ℥ iij.

Vel sumitur decoctum commune medicinæ purgans, quod in officinis haberi solet.

Interdum etiam in affectibus pectoris præscribitur decoctum commune pectorale purgans eâdem methodo.

Infusio fit ex rhab. in affectibus biliosis, agarico in pituitôsis, vel utroque in mixtis: & illorum quantitas est à ʒ j. ad ʒ. j. ß. addito correctivo, scilicet spicâ nardi, vel cinamomo, vel santalo citrino, à gran. vj. ad ℈ ß. spica soli rhabarbaro correctivum est, cinamomum utrique, sed in affectibus minus calidis santalum citrinum in febribus vehementissimis.

Liquor autem in quo solet fieri infusio est aqua stillatitia affectui appropriata, vel etiam decoctum purgans prædictum.

In dissolutione præscribuntur composita purgantia, opiatæ, vel electuaria, varia dosi pro majori vel minori quantitate purgantium, quæ in decoctione vel infusione præscripta fuerunt, & syrupus aliquis purgans, ut rosatus solutivus frequentissimè: interdum syrupus de cichorio compos. cum rheo, vel de fumaria compositus, qui minus purgant quàm prædictus. Syrupi autem quantitas perpetuò est ℥j. nonnunquam verò in affectibus pulmonum, manna dissolvitur, ab ℥ ß. ad ℥ j. & tunc syrupi quantitas minuitur ad ℥ ß.

His variis modis potiones catharticæ componuntur scilicet vel tribus hisce præparationibus, vel duabus tantum, vel unicâ.

Ex tribus præparationibus variæ etiam componuntur formulæ, pro varietate decoctionis, vel infusionis.

Si enim fiat decoctio magistralis cum infusione, in eadem decoctione, ita præscribitur. ℞ fol. sennæ &c. *Fiat decoctio* ad ℥ iij. *in colatura infunde* rhabarb. verbi gratiâ ʒ j. ß. spicæ nardi gr. vij. *expressione factâ dissolve*, diaprun. solut. verbi gratiâ ℥ iij. syrup. rosat. solut. ℥. j. *misce, fiat potio quæ detur cras manè cum custodia & regimine artis.*

Si verò fiat decoctio magistralis cum infusione in aqua stillatitia, hac formulâ præscribitur. ℞. &c. *fiat decoctio* ad ℥. iij. *in colatura dissolve* rhab. verbi gratiâ in aqua cichorij cum spica infusi & expressi ʒj. electuarii de succo rosarum ʒ iij. syrupi de cichorio compos. cum rheo ℥ j. *Misce, fiat potio quæ detur,* &c.

Si fiat ex decocto officinali cum infusione in aqua stillatitia, hac formulâ præscribitur. ℞. verbi gratiâ, rhab. elect. & agarici trociscat. ana ℈ ij. cinamom. ℈. ß. *Infundantur in aqua* betonicæ, *expressione factâ dissolve* electuarii diacharthami & diaphœnic. ana. ʒ. j. ß. syrup. rosat. solut. ℥. j. decocti communis med. purgantis ℥ iij. vel decocti commun. pectoral. purgant. ℥. iij. *Misce, fiat potio, quæ detur,* &c.

Nota interdum nulla electuaria præscribi, quando scilicet benignius est purgandum, sed tantùm decoctum commune, & syrupum.

Ex duabus tantùm præparationibus conflatæ potiones, duplices sunt, vel scilicet ex decoctione & dissolutione, vel ex infusione & dissolutione.

Ex decoctione & dissolutione fiunt potiones hac formula ℞. &c. *fiat decoctio* ad ℥ iij *in colatura dissolve* electuarii &c. syrupi &c. *Misce, fiat potio.*

Ex infusione & dissolutione fiunt potiones hac formulâ. ℞. Rhab. &c. *Infundantur* &c. *expressione facta dissolve electuarii* &c. *syrupi,* &c. *Misce, fiat potio.*

Ex unica tantum præparatione fiunt potiones, quæ simplici dissolutione constant, quod fit in casibus valde urgentibus, ubi decoctionibus vel infusionibus tempus non suppetit, & tunc electuaria purgantia dissolvuntur cum jusculo vel aqua appropriata, ad ʒ vj. aut ℥. j hac formula. ℞. *Electuarii* verbi gratia, diacarthami, ℥. j. *detur cum jusculo* vel ℞. *elect.* &c. *syrupi* rosat. solut. ℥. j. *aquæ*, verbi gratia, betonicæ, q. s. *Misce, fiat potio.*

Interdum dissolvitur rhab. pulverat. cum jusculo, in diarrhæa vel dysenteria, hac formula. ℞. Rhab. pulverat. ʒ j. *detur cras manè cum jusculo.* Datur etiam Rhab. cum jusculo ad ʒ. ß. puerulis, qui ferre nequeunt vehementiora cathartica.

Pueris etiam exhibetur manna cum jusculo dissoluta, ad ℥j. & grandioribus in affectibus pulmonum, ad ℥ ij. & ℥. ij. ß.

CAPVT IV.

De Potione corroborante, somnum conciliante, lumbricos enecante, & similibus.

Potiones istæ, quia unica tantùm dosi præscribuntur, sub potionum titulo exponuntur, licet hodie usus invaluerit in Medicina facienda, ut frequentet vocentur Julepi pro unica dosi, ad differentiam vulgarium Juleporum, qui pro tribus dosibus ut plurimum præscribuntur.

Fiunt autem potiones cardiacæ ex aquæ cardiacæ ℥ iij. syrupi cardiaci ℥ j. confectionis cardiacæ ʒ j. pulverum cardiacorum ℈ j. hac formula. ℞. &c. *Misce, fiat potio*, (vel fiat julep. pro unica dosi) *quam capiat* tali hora: omnis enim hora apta est huic remedio propinando, sed potissimum manè & sero usurpatur.

Somnifera potio fit ex syrupis de papavere ℥ j. aquæ cardiacæ ℥ iij. confect. alchermes ʒ ß. vel ʒ j. hac formula. ℞. &c. *Misce, fiat potio, quæ detur hac nocte, horâ somni.*

Potus contra vermes fit ex aqua portulacæ vel graminis ℥ iij. syrupi de limonibus ℥ j. confect. de hiacyntho ʒ j. pulveris contra vermes ℈ j. vel alio modo consimili.

Ad reliquas indicationes adimplendas, eadem ingredientium proportio perpetuò erit observanda, ut sint aquarum ℥iij. syrupi ℥ j. confect. ʒ j. pulver. ℈ j. ʒ ß. vel ℈ ij. ad summum.

CAPVT V.

De Iulepis.

Iulepus duobus modis componi solet, nimirum vel ex aquis stillatitiis, vel ex simplicium decoctione, aut aqua fontana.

Præſcribitur autem ut plurimum pro tribus velquatuor doſibus, ea proportione, ut pro una quâque doſi ſint aquarum ℥ ij. vel iiij. ſyruporum ℥ j. hac formula: ♃. *Aquarum,* &c. *Miſce, fiat Iulep, pro tribus doſibus manè & ſerò ſumendis.*

Interdum ſucci cum aquis admiſcentur, ea proportione, ut pro unaquaque doſi ſint ſuccorum ℥ ß. ʒ. vj.

Nonnunquam etiam in julepis refrigerantibus præſcribuntur ſpiritus vitrioli guttæ aliquot, quæ non definiuntur, ſed hac formula uſurpantur, *ſpiritus vitrioli q.ſ. ad gratam aciditatem.*

Ex decoctione julepi componuntur eadem methodo qua apozemata alterantia, minori paulò ſimplicium doſi, in eo tamen differunt quòd in fine non præſcribitur clarificatio & aromatiſatio, ſed talis eorum eſt formula: ♃. *Radic.* &c. *fiat decoctio ad* ℔ j. *In colatura diſſolve* ſyruporum ℥ iij. *Miſce, fiat Iulep. pro tribus doſibus & manè & ſerò ſumendis.*

CAPVT VI.

De Syrupis, ac primum de alterante.

SYruporum duo ſunt genera, alterantium ſcilicet, & purgantium.

Alterantes ſyrupi raro componuntur à Medicis, quia quamplurimi habentur in officinis ad omnes indicationes adimplendas idonei.

Ideò nunquam, aut rariſſimè ſyrupi magiſtrales alterantes præſcribuntur, ſed ſoli officinales uſurpantur, idque dupliciter, vel enim in aliis liquoribus diſſolvuntur, vel ſoli per ſe exhibentur.

Quomodo in aliis liquoribus diſſolvantur, ſupra monſtratum eſt in apozemate, potione, & julepo.

Sed prætereà diſſolvi ſolent nonnulli ſyrupi cum aqua communi, vel ptiſana, ad reſtinguendam ſitim; tales ſunt ſyrupus capill.ven. de limonibus, & cydoniorum in alvi fluxu, & hac formula præſcribi ſolent. ♃. *Syrupi,* verbi gratiâ, capill.ven. ℥ iiij. *utatur cum aqua potabili ſitis tempore extra paſtum.*

Soli & per ſe exhibentur in affectibus ventriculi & pulmonum, potiſſimùm in imbecillitate ventriculi frequentiſſimus eſt ſyrupus de abſynthio, qui manè per ſe exhibetur hac formula. ♃. *ſyrupi de abſynthio* ℥ j. *capiat manè duabus horis ante paſtum, continuando per triduum*

In affectibus pulmonum bechici ſyrupi præſcribuntur hac formula. ♃. *ſyrupi de tuſſilag.* verbi gratiâ ℥ iiij. *utatur frequenter ex cochleari ſenſim lambendo.*

CAPVT VII.

De ſyrupo purgante magiſtrali.

SYrupus magiſtralis eodem modo componitur, quo apozema purgans, & ex eadem materia, parique ſimplicium alterantium doſi, purgantia verò dupla ferè apozematis quantitate præſcribuntur, cum ſuis correctivis, dupla etiam doſi.

Interdum efficaciſſimi componuntur ſyrupi ex ſuccis herbarum & fructuum depuratis, in quibus purgantia infunduntur & decoquuntur, & illi ſucci ad ℔. iiij. v. vel vj. præſcribi debent, propterea quod decoctione & infuſione catharticorum plurimum abſumantur.

Decoctio fieri ſolet ad ℔. j. vel ℔. j. ß.

Et in ea diſſolvitur ſaccharum quantitate circiter decocto pari.

Interdum ſyrupi diſſolvuntur purgantes, vel alterantes, ad ℥ v. vj. & tunc ſacchari quantitas minuta, ad ſyrupi quantitatem proportionata, quia ſyrupus pro ſaccharo habetur.

Aliquando ſucci diſſolvuntur ad ℥ vj. vel vij. quando ex aqua ſimplici facta fuit decoctio, & tunc nulli ſyrupi diſſolvi debent, ſed ſolum ſaccharum.

Nonnunquam in affectibus pulmonum frigidis mellis aliqua portio cum ſaccharo conjungitur, ſed valdè raró.

Poſtea coquitur in ſyrupum, qui in uſum aſſervatur.

Doſis eſt ab ℥ j. ß. ad ℥ ij. pro majore vel minore ſyrupi efficacia, idque ſemel, aut bis in menſe.

Sumitur tandem cum juſculo herbis convenientibus alterato, vel in melancholicis cum ſero lactis, aut decocto florum & fructuum cordialium.

Quæ omnia hac formula præſcribi ſolent. ♃. &c. *fiat decoctio ad* ℔ j. *in qua diſſolve* ſacchari albiſſimi ℔ j. *fiat ſyrupus perfectè coctus, clarificatus, & aromatiſatus cum* ʒ ij. verbi gratia, cinamomi, *qui ſervetur in vaſe vitreo de quo capiat* ℥ j. ß. vel ℥ ij. *bis in menſe, cum Iuſculo* foliis verbi gratia borraginis, bugloſſi, capill.ven. & ſcabioſæ alterato.

Si ex ſuccis fiat ſyrupus hac formula præſcribitur. ♃. *Succorum depuratorum* &c. *in quibus decoque* folia ſennæ &c.

CAPVT. VIII.

De vomitoriis.

VOmitoriorum compoſitio tam varia & multiplex eſt, ut vix certas eorum componendorum regulas proponere valeamus, ſed variæ eorum formulæ ex variis authoribus erunt mutuandæ, præcipuæ tamen ſequentes eſſe ſolent, quæ ex triplici vomitoriorum genere, ſcilicet mitiorum, mediocrium, & vehementiorum deſumuntur.

Mitiora fieri ſolent ex aquæ tepidæ ℥ viij. cum olei vel butyri ℥ ij. vel ex aquæ hordei tepidæ, aut juſculi valde pinguis bono hauſtu.

Vel ex radice peponis ℥ ij. contuſa & infuſa in ℥ viij. aquæ hordei, vel hydromelitis.

Vel ex decoctione ſem. atriplic. ʒ. ß. florum anethi P. j. ad ʒ. viij. diſſolvendo oxymel ſimpl. vel ſyrupi acetoſi ℥ ij.

Uſus horum omnium hac formula præſcribitur. ♃. &c. *Fiat vomitorium, quod ſumatur tepidè, deinde poſt paucam deambulationem indatur digitus in fauces; aut penna oleo intincta vomitus proritetur.*

Mediocria fieri poſſunt ex radicis raphani ℥ j. agarici ʒ ß. coctis in ℥ x. aquæ hordei, addendo oxymelit, ſcilit. ℥ ij. ſi craſſa pituita luxuriet, vel ſyrupi acetoſi ſimpl, ſi bilis exuperet.

Vel ex radicis aſari ℥ ij. ſem. urticæ ʒ ß. flor. geniſtæ p. ß, coctis in ℥ viij. hydromelitis.

Vel ex radicis aſari pulverati ʒ ß. in aqua hyſſopi aut menthæ diſſoluta. vel ex foliis Aſari infuſis.

Vehementia fiunt ex vitrioli albi præparati ʒ ß, aut ℈ ij. in juſculo diſſolutis, vel ex croco metallorum, (quod *hepar antimonii* appellant quidam) infuſo in vini albi, vel aquæ cardui benedicti ℥ iij, cum pauco cinamomo.

CAPUT IX.

De emulſione.

EMulſio fit ex amygdalis dulcibus excorticatis ad ℥ j. ℥ j. ß. quatuor ſeminum frigidorum majorum ʒ ß. vel ʒ j. ſeminum lactucæ & papaveris albi, ubi adſunt vigiliæ,

vigiliæ, ℥ ß.contunduntur omnia & diſſolvuntur cum aquæ hordei ℔.j.ß. pro iij. doſibus,& dulcorantur vel ſaccharo ſolo ad ℥ iij. vel,iiij. aut ſyrupis gratioribus,ut violaceo & capillorum veneris.

Formula autem præſcribendi talis eſt. ♃. &c.*contundantur in mortario marmoreo, ſenſim affundendo* aquæ hordei ℔.ß. *in colatura diſſolve* ſyrupi violacei & capillorum Veneris,ana ℥ ij. *fiat emulſio pro* iij. doſibus, *mane & ſero ſumendis*.

Interdum nuclei pinei prædictis adduntur in affectibus thoracis.

Aliquando decocto hordei additur aquæ roſarum ℥ j.quæ ſuaviorem reddit emulſionem.

CAPUT X.

De lacte.

LAc exhibetur phthiſicis, & febre hectica conſumptis: reliquis præſtat aſininum,ubi refrigerandum & detergendum; caprillum verò,ubi nutriendum & reficiendum.

Præſcribitur illius uſus per menſem integrum,menſe Maio præſertim, corpore prius purgato, & exhibetur primâ die ad ℥ iiij.cum ſacchari roſacei ℥ j. augendo ſingulis diebus ℥ j.donec ad ℥ viij.pervenerit, ſacchari quantitatem proportionaliter augendo ad ℥ ij. in eadem quantitate poſtmodum perſiſtendo.

Hora aſſumendi eſt matutina, quatuor horis ante cibum, quibus neque dormiat, nec ſeſe vehementius commoveat.

Formula autem quæ præſcribitur,talis eſſe poteſt: *℞. tatur lacte aſinino recenter ab ubere extracto per menſem integrum ſumendo primâ die* ℥ iiij. ſacchari ℥ j. *augendo ſingulis diebus lactis quantitatem* ℥ j.*donec pervenerit ad* ℥ viij.*ubi poſtmodum ſubſiſtat,eandemque aſſumat quantitatem quotidie manè*,quatuor *horis ante cibum,quibus neque dormiat,nec ſeſe vehementius commoveat.*

CAPVT XI.

De Sero lactis.

SErum lactis præſcribitur etiam verno tempore per quindecim dies aut menſem integrum.

In eo macerantur per noctem herbæ refrigerantes,ut fumaria, cichorium,acetoſa,ad M.j. ß. vel frequenter epithymum in melancholicis, ad ℥ ß. in quo caſu etiam diſſolvitur interdum ſuccus pomorum redolentium,ad ℥ j.

Doſis eſt ℥ viij. vel ℔.j. manè quatuor horis ante paſtum.

Talis autem formula præſcribitur. ♃. *Seri lactis* q. ſ. *bulliat leviter & coletur,& in ejus libra una macerentur per noctem fol.*&c. *coletur manè*, *addendo* ſacchari albi ℥ j.*capiat manè quatuor horis ante paſtum ſingulis diebus, continuando per menſem integrum.*vid. Rod. Caſtrenſis

CAPVT XII.

De decoctis ſudorificis.

DEcocta ſudorifica vulgo componi ſolent ex quatuor illis præcipuis ſudorificis, ligno guaiaco, ſaſſafras,radicibus Chinæ, & ſalſæ parillæ, ex quibus diætæ tam ſudorificæ quàm ſimplices inſtituuntur.

Quantitas ſudorificorum præſcribitur ad ℥ iiij. vel vj. eaque unius tantùm,vel duorum, pro varia ægrotantis diſpoſitione;hac perpetuo obſervatione; ut guaiacum in frigidioribus naturis,radix chinæ, in calidioribus magis conveniat.

Poſtea infunduntur in ea aquæ fontis quantitate, ut pro ſingulis unciis ſudorifici,ſint totidem aquæ libræ. Infuſio autem fit per viginti quatuor horas ſupra cineres calidos ac tandem decoquuntur ad mediæ partis conſumptionem.

Doſis decocti eſt ℥ viij.manè corpus tegendo plus ſolito,ut faciliùs ſudores eliciantur.

Formula verò præſcribendi,talis eſſe poteſt. ♃. verbi gratia, *Raſuræ ligni guaiaci* ℥ iiij.*corticis ejuſdem* ℥ ij. *infundantur per horas viginti quatuor in* ℔.vj.*aquæ fontis,ſupra cineres calidos,coquantur in vaſe duplici lento igne & ſine fumo,ad mediæ partis conſumptionem:colentur per manicam Hippocratis colatura ſervetur in vaſe vitreo:de qua capiat* ℥ viij.*ſingulis diebus manè corpus tegendo plus ſolito,ut excitentur ſudores, continuando per viginti aut triginta dierum ſpatium.*

Aliquando in delicatioribus,dulcoratur ſacchari ℥ iij, vel.iiij cinamomi ℥ ij.

Totum illud tempus quo æger decocto ſudorifico utitur, *Diæta* appellatur,propterea quòd victus obſervatur valde exquiſitus,attenuans & exſiccans, & pro potu ordinario præſcribitur *decoctum ſecundarium*, ex prioris reſidentia paratum, quod etiam *Bochetum* appellatur.

Illa autem reſidentia vel ſumitur ſola, vel ut efficacior decoctio evadat, additur ſudorifici recentis ℥ j. Infunditur per horas octo in ℔.xij.aquæ fontis;coquitur ad quartæ partis conſumptionem,dulcoratur,& aromatizatur,hac formulâ:♃. *Reſidentiam prædictæ decoctionis:infundatur in* ℔.xij.*aquæ fontis,ſupra cineres calidos per octo horarum ſpatium:coquatur ad quartæ partis conſumtionem,coletur per manicam Hippocratis,addendo ſacchari & cinamomi*,q.ſ.*ad ſaporis gratiam: Fiat Bochetum,quo utatur pro potu ordinario toto diæta tempore, utendo intereà pane biſcocto & aniſato,carnibus aſſis & non elixis, aviculis montanis garyophyllis,aut cinamomo transfixis,paſſulis,amygdalis torrefactis, nucleis pineis, &c.*

Si diæta ſimplex inſtituenda ſit in qua potiones ſudorificæ non exhibentur; ſed victus tantùm exſiccans cum uſu bocheti præſcribitur, tunc temporis componitur bochetum ex ℥ ij.ſudorifici, infuſi & decocti in ℔.xij.aquæ fontis,& reliqua eodem modo præſtando, ut in decocto ex reſidentia, hac formula:♃. verbi gratia, *Radicis chinæ in tabellas diviſæ* ℥ ij. *infundantur per horas xij. in* ℔ xij.&c. *fiat bochetum quo utatur pro potu ordinario per ſpatium viginti vel triginta dierum,utendo interea pane biſcocto.*

Interdum etiam decoctum ſecundarium eodem modo paratur ex recentis ſudorifici ℥ ij. rejectâ reſidentiâ prioris decoctionis,cuius virtus eſt ferè deperdita.

In omni diæta ſudorifica hoc *obſervandum*, Alvum perpetuo ferè eſſe adſtrictam, quæ laxanda eſt quarto quoque die injecto clyſtere emolliente. Ac prætereà, quia per ſudores tenuior tantùm materia vacuatur, craſſior verò remanet, ideò conſultiſſimum erit, octavo quoque die purgans medicamentum exhibere abſtinendo tunc temporis ab uſu potionis ſudorificæ.

CAPVT XIII.

De Decocto galli veteris.

USurpatur non raro huiuſmodi decoctum in morbis chronicis,ut melancholia hypochondriaca, aſthmate,obſtructionibus diuturnis,

Et duplex parari ſolet, alterans ſcilicet, & purgans.

Alterans componitur ex materia eadem, quæ fuit propoſita in apozemate alterante, & præterea adduntur ſudorifica ad ℥ ij.

Maximè tamen differunt præſcribendi modo, nam in hoc decocto ſudorifica, ſemina, & fructus priùs præſcribuntur, iiſque venter galli veteris impletur: poſteà verò radices, folia, & flores in decocto adduntur, hac formulâ: ♃. *Radicis chynæ*, verbi gratia, ℥ ij. *ſeminum*, &c. *contundenda contundantur, & miſceantur omnia ſimul, iiſque impleatur venter galli veteris eviſcerati, & antequàm juguletur, curſu & verberibus fatigati, fiat decoctio in ſufficienti quantitate aquæ fontis*, (vel quando ſunt obſtructiones, *in tribus aquæ partibus, & in una vini albi,*) *addendo radicum*, &c. *florum*, &c. *Coquantur donec galli caro ab oſſibus ſeparetur, coletur decoctum, & fortiter exprimatur, ſerveturque in vaſe vitreo in loco frigido, omni pinguedine detracta: de quo capiat* ℥ viij. *omni manè per multos dies.*

Purgans eodem modo præſcribitur, addendo prædictis purgantia ſimplicia eadem doſi qua in apozemate purgante: & illa miſcentur cum iis quibus venter galli impletur. Vulgò autem in hoc decocto præſcribi ſolent ſenna, polypodium, carthamum, epithymum, agaricus, turbith.

Formula huius decocti talis eſt. ♃. &c. *coquantur donec galli caro ob oſſibus ſeparetur: de colatura cape* ℔ ij. *quæ ſerventur in vaſe vitreo in loco frigido, omni pinguedine detracta: de quibus capiat* ℔ ß. *manè per quatriduum ſingulis menſibus repetendo.*

CAPUT XIV.

De Juſculis.

JUſcula duplica ſunt, alterantia, & purgantia.

Alterantia fiunt ex herbis convenientibus cum pullo gallinaceo, vel juſculo communi: ita ut herbarum ſint manipuli iij. vel iiij.

Omnium vulgatiſſima ſunt juſcula refrigerantia in febribus bilioſis, & calidis hepatis intemperiebus, hac formulâ ♃. *fol.* &c. *coquantur cum pullo gallinaceo, & fiat juſculum, quod capiat manè, continuando per octo vel novem dies.*

Fiunt etiam interdum affectibus calidis pectoris, ex thoracicis ſimplicibus cum pullo decoctis, quarta tantùm parte apozemata thoracis, quibus additur rad. Chynæ ad ℥ j. ante alia ſimplicia præſcribenda. Sæpè etiam uſurpantur juſcula aperientia ex radicibus, herbis, & ſem. aperientibus, dicta quantitate cum juſculo communi ſemiconfecto decoctis.

Juſcula *Reſtaurantia* conficiuntur ex capone pingui exenterato, & in fruſtula conciſo: quod ponatur ſine ullo liquore in olla vitreata accuratè clauſa & lutata, ne quid expiret: coquatur in balneo Mariæ ad putrilaginem. Exprimatur ſuccus à quo pinguedo ſeparatur, ſervaturque in vaſe vitreo & loco frigido ad uſum.

Nonnunquàm in juſculi ſingulis libris adduntur ſucci cardiaci ℥ ii. vel iii. ſacchari tantundem. Eo utitur æger per ſe, vel cum juſculo.

Juſculi huius reſtaurantis formula peculiaris non proponitur, propterea quod ab iis qui ægro miniſtrant, parari ſolet, & Medici illius componendi modum verbo tenus tantùm docere ſolent.

CAPVT. XV.

De Bolo.

BOlus duplex eſt *purgans, & corroborans.*

Purgans fit interdum ex caſſia ſola ad ℥ j. qui lenitivus tantùm eſt.

Vel ex caſſiæ ℥ ß. cum alterius opiatæ purgantis ʒ ij. iij. vel ℥. ß.

Vel ex opiatis purgantibus, unâ vel pluribus, ad ℥. ß ʒ vj. ℥ j.

Vel ex opiatis & electuariis purgantibus, ea proportione, ut perpetuò major opiatæ quantitas quàm electuarii, & omnia ſimul ℥ j. quantitatem nunquam excedant.

Formula omnium illorum talis eſt. ℞. v.g. *Caſſiæ recenter extractæ*, &c. *cum ſaccharo fiat bolus, quem cap. manè cum ſyrupo capill. ven.* vel alio convenienti & palato grato.

Interdum fiunt boli ex terebinthina ad ℥ ß. ʒ. vj, ad renes detergendos, quæ abluitur vino albo aut aqua aliqua aperiente, quorum formula talis eſt: ♃. *Terebinth. Venetæ lotæ*, &c. *fiant boli qui nebulis involvantur, & in cochleari cum ſyrupo capill. Ven. devorentur manè 4. aut 5. horis ante prandium, continuando per triduum.*

Bolus *corroborans* fit ex conſervæ alicuius ʒ iij. vel ℥ ß. confect. ʒ. ß. vel ℈ ij. pulveris ℈ j. hac formula. ♃. &c. *cum ſaccharo fiat bolus, quem capiat mane, duabus horis ante paſtum.*

Præſcribi ſolet paſſim bolus corroborans poſtridie purgationis, ad ventriculum aliaſque partes roborandas, quæ purgatione moleſtiam ſubierunt.

CAPVT XVI.

De Opiatâ.

OPiata duplex eſt, *purgans*, & *corrborans*

Purgans componitur ex opiatis purgantibus officinalibus, electuariis purgantibus, pulveribus ſimplicium purgantium, & ſyrupo purgante idoneo hac proportione, ut pro ſingulis opiatæ ℥ ij. ſint electuarii ʒ ij, vel iij. pulveris ſimplicis purgantis ʒ j.

Interdum fit tantum ex opiatis & electuariis, pulveribus ſimplicibus omiſſis.

Aliàs ex opiatis & pulveribus ſimplicibus tantum electuariis omiſſis.

Aliàs ex opiatis ſolis.

Frequenter etiam ubi benignior efficienda eſt opiata, caſſiæ portio opiatis permiſcetur, vel ſolis, vel etiam cum electuariis & pulveribus permixtis.

Quantitas verò opiatæ totius, ℥ iiij. non excedat.

Doſis verò ab ℥ ß. ad ℥ j. per ſe in forma boli, vel cum decocto herbarum appropriatarum, ſemel in hebdom. vel bis in menſe.

Formula autem præſcribendi talis eſt. ♃. &c. *cum ſyrupo* roſato ſolut. verbi gratia, *fiat opiata, de qua capiat* ℥ ß. v.g. *per ſe, vel diſſolvendo in decocto* borraginis, fumariæ, & cichorii *ſemel in ſeptim. cum cuſtod. & regimine artis.*

Roborans opiata componitur ex conſervis ad ℥ j. ℥ j. ß. condituris ad ℥ ß. ℥ j. confectionibus ad ʒ ij. ℥ ß. pulveribus ad ʒ iij. ℥ ß. ʒ vj. cum ſyrupo idoneo.

Interdum ad ornatum permiſcentur foliola auri N. ij. vel iij. & poſt pulveres præſcribuntur. Doſis ℥ ij. vel ʒ iij. aut quod frequentius, ad magnitudinem caſtaneæ, ſuperbibendo liquorem convenientem, ut aquam ſtillatitiam appropriatam, vel vinum album, vel vinum rubrum dilutum.

Quæ omnia hac formula præſcribi ſolent. ♃. &c. *cum ſyrupo* &c. *fiat opiata, de qua capiat magnitudinem*

caſta-

caſtaneæ ſingulis diebus manè, duabus horis ante prandium, ſuperhauſto vini diluti momento: vel ſuperbibendo parum aquæ borraginis, v.g.

Interdum præſcribi ſolet aſſumenda duobus horis ante cœnam, ſi horis matutinis aliquod aliud remedium ſit aſſumendum.

CAPVT XVII.

De Conditis.

Conditum eodem modo fit, quo Opiata corroborans, eadem ſcil. conſervarum, confectionum & pulverum quantitate addendo ſacchari albi, vel roſacei ad pondus omnium, hac formulâ. ℞. *Conſervarum,* &c. *ſacchari roſacei, ad pondus omnium, Fiat conditum auro coopertum, quo utatur frequenter, per ſe ex cochleari*, vel diſſolvendo in juſculis; vel cum aqua potabili ſitis tempore extra paſtus.

In hoc tamen differt conditum ab opiata, quod hæc ad omnes partes præcipuas corroborandas, vel etiam alterandas præſcribatur; illud verò ad cordis & pulmonum affectus tantùm uſurpetur.

CAPVT XVIII.

De Eclegmate, ſeu Looch.

Eclegmata ſolis affectibus Thoracis conveniunt, ad humorem in pulmone contentum expectorandum, aſperitates leniendas, hæmoptyſim compeſcendam.

Fiunt paſſim ex pulveribus bechicis ad ʒ iij. ℥ ß. ſacchari candi, vel penidiati, vel roſati tabulati ad ℥ vj. ℥ j. ſyrupi convenientis, q.ſ.

Vel prædictis addi ſolent frequenter pulpæ fructuum, ſcil. paſſularum, ficuum, vel jujubarum, ad ℥ ß.

Multis etiam aliis modis eclegmata parari ſolent, ſed minùs uſitatè, quæ tamen apud authores varios videri poſſunt ſequenti verò formula præſcribuntur. ℞. &c. *cum ſyrupo,* &c. *fiat looch, quo utatur frequenter cum baculo liquiritiæ, ſenſim lambendo.*

CAPUT XIX.

De Tabellis.

Tabulæ duplices ſunt, *purgantes* & *corroborantes,*

Purgantes in officinis habentur, & nunquam aut rariſſimè magiſtrales præſcribuntur.

Roborantes fiunt ex pulveris ſimplicis aut compoſiti ʒ ß. ʒ vj. ſacchari in aqua appropriata diſſoluti ℥ iiij. vel vj. hac formula. ℞. &c. *Fiant tabellæ ponderis* ʒ ij. *quorum unam capiat ſingulis diebus, horis ante paſtum, ſuperbibendo*, &c. eodem modo ac in opiata corroborante.

Fiunt etiam frequenter tabellæ ad effectus pulmon. ex pulver. appropriatis, eadem methodo.

CAPVT XX.

De Pilulis.

Pilulæ duplices ſunt, *Officinales* & *magiſtrales,*

Officinales paſſim præſcribuntur in affectibus frigidis præſertim, & hyemis tempore, ad partes à ventriculo remotas vacuandas.

Formula eas præſcribendi talis eſt. ℞. *maſſæ pilular.* &c. *malaxentur cum* &c, [aqua vel ſyrupo idoneo] *formentur pilulæ vj. vel vij. deauratæ, quas capiat poſt primum ſomnum.*

Si pilulæ infirmiores videantur, adduntur diagridii vel trochiſc. alhandal, gr. iiij. vel v.

Magiſtrales, quæ à Medicis ad varias indicationes frequenter componi ſolent, uſuales etiam vulgò nuncupantur, quia earum uſus frequens eſſe debet, nempe ſemel in ſeptimana, vel bis in menſe.

Componuntur ex variis purgantibus, oleo nempè agarico, turbith, hermod. rhab. diagridio, trochiſcis alhandal, cum correctivis, omnibus in pulverem redactis, & ſyrupo convenienti exceptis.

Omnium harum pilularum perpetuò ferè aloë baſis eſſet ſolet: & præſcribitur ferè ad ʒ iij. vel ʒ. ß. reliqua verò purgantia ſimul ſumpta ʒ ß. quantitatem non excedunt, correctiva verò ad ʒ j. ß. ſyrupi quantitas non definitur. Doſis pilularum metienda eſt pro purganti-um efficacia, ita ut non admodum vehementer purgent à ʒ ß, vel ℈ ij. non excedant.

Interdum ad obſtructiones purgantibus admiſcetur gummi ammoniacum, vel b delliū in aceto diſſoluta, ad ʒ ij. vel ʒ iij

Hac autem formula præſcribi ſolent. ℞. *aloë hepaticæ,* &c. *fiat omnium pulvis, & cum ſyrupo,* v.g. verb. ſolut. *fiat maſſa pilularum, ex cujus* ʒ j. *formenter pilulæ* vj. *deauratæ: capiat num.* iij. *vel* iiij. *manè duabus horis ante prandium, ſemel in ſeptimana,* Præſtant maximè Maro coſtinæ, & Francofurt, ℈ ß. pondere.

CAPVT XXI.

De Trochiſcis.

Trochiſci rarò præſcribuntur à Medicis, qui officinalibus ſunt contenti: ſi quis tamen componere voluerit id facilè præſtabit ſumendo pulveres ſuæ intentioni aptos ad ℥ j. vel ij. & excipiendo liquore convenienti aut mucilagine, ex quibus permiſtis fiat paſta, & ex illa orbiculi in umbra exſiccandi, v.gr. Trochiſci Gordonii in Gonorrhæa.

CAPVT XXII.

De Pulveribus.

Pulveres ad purgandum, corroborandum, & alias intentiones præſcribi ſolent.

Purgantes ex ſimplicibus gratioribus guſtu cum correctivis & ſaccharo, in delicatioribus, quorum doſis erit metienda pro purgantium efficacia.

Sumuntur verò illi pulveres cum juſculo vel alio liquore diſſoluti manè cum cuſtodia & regimine.

Inter pulveres roborantes frequentiſſimi ſunt ſtomachici, qui vulgò *digeſtivi* appellantur. Fiuntque ex ſtomachicis ſuavioribus, ut coriandro, aniſo, fœniculo, cinamomo & ſimili ad ʒ ij. cum ſacchari æquali vel dupla quantitate, hac formula. ℞. &c. *ad pondus omnium duplum: Miſce, fiat pulvis, de quo capiat cochlear unum poſt ſingulos paſtus, nihi inſuper edendo vel bibendo.*

SECTIONIS SECUNDÆ

ARTICULUS SECUNDUS

De Compositione medicamentorum mediorum.

CAPUT PRIMUM.

De suppositoriis.

SUPPOSITORIA ad alvum laxandam vulgò usurpantur: interdum verò licèt valdè raiò, ad quosdam ani & recti intestini affectus.

Alvum laxantia componi solent ex melle ad ℥ j cocto & indurato, additis pulveribus idoneis ad ʒ j. vel ℈ iiij. pulveres autem illi sunt, sal commune, hiera picra vel ubi fortius est agendum, sal gemmeum, ammoniacum, hiera diacolocynth. helleborus pulveratus.

Formula eorum talis est. ♃. &c. *Fiant suppositoria, quorum unum oleo vel butyro illitũ immittatur in anum* quoties opus videbitur. His add. Globuli sachar.

CAPUT II.

De Clystere.

CLysteres alii sunt mollientes & laxantes, alii detergentes, alii adstringentes, alii anodyni, & ad alias intentiones parati.

Mollientes & laxantes fiunt ex decocto herbarum emollientium, ad ℔. j. opiatis laxantibus, ad ℥ j. ℥ j. ß interdum melle, melle mercuriali, rosaceo aut violaceo, ad ℥ ij. olei liliorum communis aut violacei, ad ℥ iij. salis communis, aut gemmei, ad j.

Quia decoctum emolliens in officinis paratum haberi solet, ideò nunquam ferè præscribitur, sed absolutè enuntiatur.

Huius ergo clysteris formula talis erit. ♃. *Decocti, communis emollientis clysteris*, ℔. j. *in qua dissolve*, &c. *Misce: fiat clyster, qui injiciatur horâ commodâ.*

Detergens clyster componitur ex decoctione hordei, furfuris macri, & rosar. rubr. singulor. pugillo uno. Si simul leniendum sit, flores chamomillæ & meliloti præscribuntur, ad p. j. vel ij. si verò lumbrici sint eliciendi in pueris, adducatur passulæ, & liquiritia, ad ℥ j. singulorum.

Quantitas decoctionis clysteris non excedat ℔ j. & in ea dissolvatur saccharum rubrum, ad ℥ ij. vel cum eo mel rosaceum diminuta sacchari dosi, dissolvatur etiam vitellus ovi N. j. pro pueris, duo verò pro adultis.

Pueris etiam decocti quantitas minuitur ab ℔ ß. quartaria iij.

Adstringentes clysteres fiunt ex decoctione simplicium adstringentium dosi apozematis paulò minoris, & in decocti ℔. j. dissolvitur saccharum, mel rosaceum, & vitelli ovorum dosi prædictâ.

Anodyni clysteres fiunt ex lacte caprillo, aut ovillo, vel decocto capitis & intestinorum vervecis, ad ℔. j. dissolvendo saccharum & vitellos ovorum, dicta quantitate.

Interdum in gravissimis doloribus intestinorum, aut partium adjacentium, renum v. g. etiam dissolvitur Philonium Romanum ad ʒ j. vel ij. aut laudanum opiaticum ad gr. viij. vel ℈ ß.

Fiunt etiam aliquando clysteres nutrientes ex jusculo, saccharo, & vitellis ovorum: quibus interdum ad corroborandum dissolvitur confect. Alcherm, & de hyacinth. ad ʒ ij.

Ad colicum dolorem præscribuntur, clysteres carminantes, ex decocto simplicium flatus discutientium, qualia sunt ea quæ pituitam attenuant eodem modo ut diximus in adstringente, dissolvendo in decocto oleum rutaceum, laurinum, ad ℥ iiij. Vel fiunt clysteres ad eundem scopum ex vini generosi & olei nucum, utriusque ℔. ß.

Ad calculum renum expellendum fiunt clysteres ex decocto simplicium aperientium, dissolvendo olea aperientia ad ℥ iij. vel iiij quorum præcipuum est oleum scorpionum: additur etiam terebinthina vitello ovi dissoluta. ad ℥ j.

CAPUT III.

De Injectionibus.

INjectiones in varias partes fieri solent, uterum, vesicam, aures, & alias partium cavitates, natura vel morbo factas ut fistulas, & similes.

In uterum fiunt injectiones ad menses movendos, sordes detergendas, dolorem & inflammationem sedandum, & multas alias intentiones.

Fiunt autem hujusmodi injectiones decocto simplicium idoneorum dosi apozematis paulò minore, fit decoctio ab ℔ j. quæ frequenter in uterum iniicienda per syringam, quam *metrenchytem* vulgò appellant.

Vel fiunt tales injectiones ex succis herbarum depuratis, vel ex aquis stillatitiis.

Et non rarò prædictis liquoribus quædam dissolvuntur, ut syrupi; electuaria, trochisci pulveres, & similia.

Reliquæ verò injectiones eadem fere methodo præscribuntur, quæ tamen sicut & prædictæ, quia sunt particularia remedia, ex praxi particulari erunt mutuandæ.

CAPUT IV.

De Pessariis.

PEssaria ad varios uteri affectus in illius cervicem immittuntur, & in crassioris longiorisque digiti figuram efformantur: nonnunquam tamen instar globuli effinguntur pro virginibus, ut facilius ab iis admittantur, & *nascalia* appellantur. Fiunt autem pessaria. *Primò*, vel ex unguentis aut opiatis solis, ad ℥. j. ß. ℥ ij. stupis mollioribus exceptis, & panno serico vel lineo involutis. *Secundò*, vel ex pulveribus idoneis ad ʒ j. ʒ j. ß. melle cocto exceptis, instar suppositorii, unde pessarium efformatur.

Tertiò, vel ex succis herbarum cotone exceptis, & ad iij. quibus pulveres pro arbitrio possunt admisceri ad ʒ ß. ʒ vj.

Hac denique formula præscribi solent. ℞. &c. *Fiat pessarium magnitudine digiti crassioris, quod panno serico invo-*

involutum, & filo alligatum in uteri cervicem immittatur.

CAPUT V.

De Errhinis.

ERrhinum est medicamentum liquidum, quod naribus attractum humores à cerebro pituitam, potissimum evacuat, & ad multos etiam narium affectus usurpatur.

Componitur ex succis herbarum errhinarum, qui extrahuntur ex fol. contusorum Milii, cum vini albi ℥ iiij. vj. vel viij. his ad correctionem foliis cephalica adduntur, ac aquæ vitæ nunquam ad penetrandum, ℥ j.

Vel ex decocto simplicium idoneorum dosi dimidia apozematis, ad ℥ viij. in quo dissolvuntur interdum succi ad ℥ ij. vel iij. mel, aut syrupus ad ℥ j. vel ij. pulveres ad ʒ ß ʒ j. hac verò formula præscribi solet, ℞. &c. *Fiat errhinum, quo utatur tepidè manè duabus horis ante pastum, ore prius aqua repleto.*

CAPUT VI.

De Sternutatoriis.

FIt etiam sternutatorium ad pituitam è cerebro eliciendam, cerebri sopitam facultatem expultricem irritandam in affectibus comatosis.

Componitur ex pulveribus rerum acrium, quales sunt piper, pirethrum, semen sinapi, staphisagriæ semen, radix ellebori albi, euphorbium, tabacum.

Quantitas horum omnium, ʒ ij. non excedat, quibus addere poteris, ad cerebri defensionem, majoranæ siccæ ℈ j.

Adverte, euphorbium esse vehementissimum, nec ultra gran. iij. iiij. esse præscribendum, acetocorr.

Formula præscribendi talis est. ℞. &c. *Misce, fiat pulvis tenuissimus, qui pennulà insuffletur in nares.*

CAPUT VII.

De Gargarismate.

GArgarisma fit ad varios oris & partium ei adjacentium affectus.

Componitur ex decoctione simplicium, dosi apozematis, ad ℔ j. in qua dissolvuntur syrupi convenientes ad ℥ iij. vel iiij. quia verò frequentissimè parantur gargarismata adstringentia ad fluxiones repellendas, ideò usitatissimè in eis dissolvuntur diamorum, dianucum, syrupus myrthinus, & de rosis siccis, non rarò etiam mel rosaceum, ubi detergendum.

Fit etiam interdum ex aquis stillatitiis ab ℔. j. dissolvendo syrupos prædictos.

Hac denique formula præscribitur: ℞. &c. *Fiat gargarisma, quo utatur omni horâ.*

CAPUT. VIII.

De Masticatoriis.

MAsticatoriis etiam pituita è cerebro copiosè attrahitur.

Fiunt autem ex rad. pyrethri sola in frustula incisa, & in aceto macerata.

Vel ex multorum simpliciũ pulveribus cera exceptis, ut inde globuli conficiantur. Illa autem simplicia magis usitata sunt Catecheu, rad. pyrethri zinziberis, iridis, sem. sinapi, staphisagriæ, piper longum, mastiche, quibus adduntur cephalica, gariophylli, nux moschata.

Pulveris quantitas non excedat ℥ ß. ceræ quantitas non definitur.

Formula præscribendi talis est. ♃. &c. *fiat omnium pulvis, qui cerâ alba excipiatur, fiantque plures globuli, Masticetur unus manè prono capite frequenter spuendo.*

CAPUT IX.

De Collyriis.

COllyria pluribus formis componi solent, scil. vel liquoris formâ, vel linimenti, vel cataplasmatis.

Usitatissima tamen sunt liquida, quæ verè & propriè colliria appellantur.

Componuntur ex aqua stillatitia ad ℥ iij. vel iiij. cui admiscetur pulvis conveniens, v. g. tutia præparata trochisci albi Rhasis, antimonium lotum, sarcocolla in lacte muliebri nutrita, &c. ad ʒ j. vel ʒ. j. ß.

Interdum succi permiscentur, vel albumen ovi agitatum, ad ℥ j. vel ij.

Formula præscribendi talis est. ♃. &c. *Fiat collirium, quod instilletur in oculos, manè & serò.*

Reliquæ collyriorum formulæ ex praxi peculiari sunt desumendæ, proptereaquod exquisitum remediorum delectum & exactam præparationem ac dosin desiderant, ob eximium partis sensum.

SECTIONIS SECUNDÆ.

ARTICULUS TERTIUS.

De Compositione medicamentorum externorum.

CAPUT PRIMUM.

De Epithemate.

EPITHEMA cordi & hepati potissimum admoveri solet, ad partes illas alterandas & corroborandas.

Et duplex est liquidum & solidum.

Liquidũ fit ex aquis stillatitiis, ad ℥ viij. vel ℔ 1. succis fructuum v. g. limonum, granatorũ, pomor. redolens, ad ℥ ij. vel iij aceti rosacei ad ʒ j. aut ʒ j. ß. pulverũ cardiacorum, ad ʒ ij. vel iij. *Nota*: quando præscribuntur succi acidi limonum, vel granatorum, non esse opus aceto.

Nota etiam in epithemate cordis si pulmones sint peculiariter affecti, acida non esse præscribenda, quia sunt pectori noxia.

Item in epithemate hepatis majorem quantitatem succorum, acidorum vel aceti esse præscribendam, quam in epithemate cordis.

Interdum præter pulveres cardiacos permiscentur confectiones cardiacæ, alchermes, vel de hyacintho, ad

ad ʒj: vel ij. & trochisci de caphura, in epithemate refrigerante, ad ℈ ß. crocus in calefaciente, ad gr. v.

Formula præscribendi talis est. ℞. &c. *Fiat Epithema liquidum, applicandum regioni cordis tepide, frequenter, cum pannis scarlatinis hoc liquore imbutis & expressis.*

Solidum cordi tantum admovetur, & componitur ex conservis cardiacis, ad ℥ iij. confectionibus, ad ℥ ß. pulveribus, ad ʒ j. ß. aut ʒ ij. cum aqua cardiaca convenienti.

Formula illius talis est, ℞. &c. *cum aqua* rosarum v. g. *Fiat Epithema solidum applicandum regioni cordis, cum panno scarlatino.*

Solidum hoc Epithema solùm non rarò præscribitur, ubi major roborandi quàm alterandi necessitas appareт; at verò liquidum nunquam usurpatur, quin post usum illius solidum statim admoveatur: ideo solent Medici in illo casu liquidum & solidum consequenter præscribere, & in fine formulæ addere, *Fiat epithema solidum applicandum regioni cordis statim post liquidum.*

Ad epithemata referuntur juniora animalia per medium secta, pulvere cardiaco conspersa, & cordis regioni admota: illa autem animalia sunt pullus columbinus vel catellus. Horum verò præscribendorum formula talis est, *Admoveatur regioni cordis pullus columbinus per medium sectus & pulvere electuarii diamarg. frigidi sinapizatus.*

Vel ♃. *pulv. electuarii diamarg. frigidi* ʒ ij. *sinapisetur pullus columbinus per medium sectus, regioni cordis applicandus.*

Interdum ea animalia sincipiti raso admoventur pulvere cephalico conspersa, ad cerebrum corroborandum. v. gr. Gallina in Phrenit.

CAPUT II.

De Fomento.

Fotus fit in variis partibus, sed frequentius in latere, ad dolores pleuriticos, in ventriculo ad corroborandum, in hypochondriis, ad solvendas obstructiones.

Pro latere fiunt decocta ex simplicibus emollientibus, additis anodynis & resolventibus, quæ omnia dosi apozematis ferè præscribuntur, hac formula. ♃. &c. *fiat omnium decoctio, qua foveatur latus dolens calidè, frequenter, cum vesica suilla hoc decocto semiplena.*

Pro ventriculo præscribuntur simplicia stomachica dosi apozematis minori, quibus adduntur aromata vel gariophylli, nux moschata, spica nardi, satis magna dosi, nempe singulorum ʒ ij. iij. vel ℥ ß. *fiat decoctio in æquis partibus aquæ fontis, & vini rubri adstringentis, sub finem additi;* vel ubi magis adstringendum, loco aquæ fontis, aqua ferrata præscribenda.

Formula hujus talis est. ♃. &c. *fiat decoctio in æquis partibus, &c. qua foveatur regio ventriculi calidè longè à pastu duobus sacculis prædictis simplicibus semiplenis.*

Pro hypochondriis fiat decoctio ex simplicibus aperientibus, dosi dicta, admistis quibusdam emollientibus in æquis partibus aquæ fontis, & vini albi sub finem additi, dummodo calida intemperies non impediat.

Formula hujus talis est. ℞. &c. *fiat decoctio, &c. qua foveantur hypochondria calidè frequenter cum filtris imbutis & expressis.* Si alterum tantùm hypochondrium laboret, præscribendum est ut foveatur regio hepatis, vel lienis, prout hæc vel illa pars fuerit affecta, admixtis in decoctione iis simplicibus, quæ partes illas peculiariter respiciunt.

CAPUT. III.

De Balneo.

Balnea parari solent ad multas intentiones, scil. ad refrigerandum & humectandum, menses movendos conceptum juvandum & ad externos affectus, scabiem, & elephantiasim.

Componuntur ex radicibus tribus, quatuor, aut quinque, an ℔. j. ℔. j. ß. herbis 5. 6. vel 7. singulorum fasc. j. semin. à ℔. ß. ad ℔. j. fructibus a ℔. j. ad ℔. j. ß. floribus ad M. iij. vel iiij.

Formula præscribendi talis est. ℞. &c. *Fiat decoctio pro balneo quod ingrediatur tepide, sine sudore, bis in die, per biduum aut triduum.*

CAPUT IV.

De Semicupio.

Semicupium nihil aliud est quàm dimidium balneum, quo immergitur æger umbilico tenus.

Componitur ex iisdem balnei simplicibus, dimidiâ tantum dosi, & sequenti formulâ præscribitur. ℞. &c. *Fiat decoctio pro semicupio, cui æger insideat à genibus usque ad umbilicum manè & vesperi longè à pastu, per biduum aut triduum,* vel *urgente necessitate,* si ad dolores sedandos præscribatur.

CAPUT V.

De Oleis.

Olea rarissimè componuntur à medicis, quia in officinis ad omnes ferè intentiones parata habentur: si quis tamen olea componendi rationem desideret, ita progrediatur.

Præscribatur primo olei vel communis, vel officinalis, unius vel plurium, v. g. ℔. ß. simplicium pulverat. ℥. j. succi, vini, vel alterius liquoris ad scopum facientis ℥ ij. vel iij, coquatur ad succorum consumptionem, fortiter exprimantur, fiatque oleum usui reservandum.

Si olea officinalia sola (ut frequenter fit) præscribantur sive à Medico seorsim componantur, talis erit formula. ℞. &c. *Misce, inungatur talis pars calide, vel tepide, admotis linteis tepidiusculis.*

Vel ℞. &c. *Misce fiat embrocatio supra talem partem admotis,* &c.

CAPUT VI.

De Linimentis.

Linimenta vulgò fiunt ex oleis officinalibus cum axungiis, butyro, medullis, aut mucilaginibus, eâ proportione, ut sit oleorum quantitas, reliquorum dupla, unde linimenti consistentia emergit, quæ est media inter oleum & unguentum.

Vel loco butyri, aut axungiarum, cera præscribitur eâ quantitate ut pro olei ℥j. sit ceræ ʒ j. passim tamen ceræ quantitas non definitur, sed præscribitur in fine, ceræ q. s.

tæ q. ſ. interdum pulveres admiſcentur ad ʒ. ß. pro olei ℥. j.

Vel denique fit linimentum ex unguentis officinalibus cum oleis duplâ quantitate, additis etiam pulveribus, ſi lubet proportione dictâ.

Quantitas linimenti præſcribitur pro partis affectæ magnitudine, paſſim tamen ad ℥. iiij. vel vj.

Formula illius talis eſt. ℞. &c. *Fiat linimentum, quo illinatur pars affecta calidè, admotis linteis calidiuſculis.*

CAPVT VII.

De unguentis.

COmponuntur vulgò unguenta ex oleis, pulveribus, & cera, eâ proportione, ut pro olei ℥ j. ſit pulveris ʒ j. vel ʒ. j. ß. ceræ ʒ. ij. ut plurimùm tamen ceræ quantitas non definitur; ſed dicitur q. ſ.

Quantitas totius maſſæ pro partis inungendæ magnitudine, & temporis diuturnitate præſcribenda eſt, ad ℥. v. vj. vij. formula verò talis eſt, ℞. &c. *Fiat unguentum, quo inungatur pars affecta.*

Frequenter etiam fiunt unguenta efficaciſſima ex oleis ad ℥. iiij. v. vel vj. pulveribus ad ℥. ß, ʒ. vj, ſuccis dimidia oleorum quantitate, vel majore, ita ut bulliant ad ſuccorum conſumptionem, addendo poſtea ceræ q. ſ. vel aliquando unguenti officinalis ad ℥. j. ß. ℥. ij. q. ſ.

Hujus formula talis eſt. ℞. &c. *bulliant ad ſuccorum conſumtionem: expreſſione facta diſſolve cera* &c. *fiat unguentum*, &c. *Nota*: in prædictis unguentis ſæpiſſimè miſceri pinguedines, medullas, butyrum, & mucilagines, quæ pro oleo ſunt habenda: gummata verò, ut ammoniacum, bdellium &c. ceræ locum obtinere.

Fiunt etiam unguenta ex unguentis officinalibus ad ℥. ij. oleis eadem plus minùs quantitate, pulveribus ad ʒ. ij. vel iij. ceræ q. ſ.

Vel interdum unguentum officinale ſolum ſine ulla additione præſcribitur.

CAPVT. VIII.

De Emplaſtris.

EMplaſtra vulgò componuntur ex oleo pulveribus, & cera: aut iis quæ olei conſiſtentiam ferè habent, ut axungiæ, medullæ butyrum, mucilagines; aut iis quæ ceræ naturam referunt, ut gummata, pix, reſina.

Horum talis eſt proportio, ut pro olei ℥. j. ſint pulveris ʒ. vj. ceræ ℥. j. ß. Quantitas totius maſſæ, eadem quæ unguenti.

Fiunt etiam emplaſtra ex emplaſtris officinalibus ad ℥. j. aut ℥. j. ß. pulveribus ad ℥. ß. vel ʒ vj. oleo ad ℥. j. ceræ q. ſ. addendo terebinthinæ parum.

Vel ex ſolis emplaſtris officinalibus, quantitate parti affectæ proportionatâ.

Formula præſcribendi talis eſt, ℞. &c. *Fiat emplaſtrum quod extendatur ſuper alutam, & tali parti applicetur.*

Nota, figuram emplaſtri in multis partibus deſignari, ut in ſincipite ad formam literæ T. vel etiam ovalis figuræ in ventriculi regione in formam ſcuti; lienis ad formam linguæ bonis; uteri rotundum; renum quadratum: in aliis partibus non definitur, ſed dicitur, *Fiat emplaſtrum magnitudinis debitæ.*

CAPVT IX.

De Cataplaſmate.

CAtaplaſma vulgò fit ex radicibus, foliis, ſeminibus fructibus, doſi fotus, quæ decoquuntur in liquore idoneo, poſtea contunduntur, & traiiciuntur per ſetaceum, addendo pulverum, vel farinarum ℥. ij. iij. vel iiij. oleorum vel axungiarum ℥. iij. vel iiij.

Hac autem formula præſcribi ſolet. ℞. &c. *decoquantur omnia, piſtentur in mortario marmoreo & per ſetaceum traiiciantur, addendo*, &c. *fiat cataplaſma, applicetur parti affectæ.*

Sæpiſſimè poſt uſum fomenti cataplaſma admovetur, & ex illius reſidentia paratur, quando ſcilicet intentio eſt emolliendi, reſolvendi, &c. hac formula, &c. *Reſidentiam prædicti fomenti, contundatur in mortario*, &c.

Interdum fit ex fructibus ſub cineribus coctis, ut in alvi fluxu & dyſenteria ex cydoniis coctis ſub cineribus, N. iij. vel iiij. pro eorum magnitudine, vel certius ad ℔. j. ℔ j. ß. contuſis & trajectis, addendo pulveres adſtringentes doſi dictâ, & tantillum vini rubri, ſi lubet.

Fit etiam in alvi fluxu ex cruſta panis in vino macerata ad ℔. ß. aut quartar, iij. cui adduntur pulveres roborantes & adſtringentes ad ʒ. j. vel ij.

Vel ad dolorem ſedandum in inflammationibus fit cataplaſma *de mica panis*, vulgò dictum, ex mica panis albi in lacte macerata ad ℔. ß. vitellis ovorum duobus, & croci ℈. j. nonnunquam olei roſacei q. ſ.

CAPVT X.

De Veſicatorio.

VEſicatorium duplex eſt officinale, & magiſtrale.

In officinis habetur emplaſtrum veſicatorium, quod frequentiſſimè præſcribitur à Medicis hac formula. ♃ *Maſſæ emplaſtri veſicatorii* ʒ j. vel ʒ j. ß. *extendatur ſupra alutam, fiat emplaſtrum magnitudinis dimidiæ volæ manus, applicandum* poſteriori parti cervicis, vel alteri parti, ſi opus videbitur.

Magiſtrale præſcribitur ex fermenti acrioris ℥. j. cantharidarum pulveratarum ʒ. iij. cum aceto roſaceo, fit cataplaſma veſicatorium.

Interdum ad affectus oculorum vel dentium applicantur veſicatoria ponè aures, in formam Semilunæ; hac formulâ. ♃. *Maſſæ emplaſtri veſicatorii* ʒ. j. *formentur duo emplaſtra ad formam ſemilunæ, applicanda ponè utramque aurem.*

CAPVT XI.

De Sacculis.

SAcculi duabus potiſſimùm intentionibus præſcribi ſolent, vel ſcilicet ad humorem frigidum, craſſum, & impactum in aliqua parte reſolvendum, ut in capite frequenter per diætas ſudorificas tales ſacculi admoventur, poſt aſſumptam ſudorificam potionem; vel ad roborandum, cor præſertim & ventriculum.

Reſolventes ſacculi fiunt ut plurimùm ex milio ad ℔. j. ſale

j. sale communi ad ℔. ß. seminibus discutientibus, ut anisi, fœniculi, fœnugræci, baccis lauri ad ℔. ß. ℥. iij.

Illi autem hac formula præscribuntur. ℞. &c. *torrefiant in sartagine, sensim affundendo vini generosi, q. s. includantur duobus sacculis, qui vicissim applicentur, aqua vitæ prius irrorati.*

Roborantes. fiunt ex pulveribus radicum, lignorum, corticum & aromatum, ad ℥. ij. ℥. ij. ß. quibus aliquando pulvis cyprius, aut violaceus adjungitur, ad ℥. ß. moschus, ambra, ad grana iiij. vj. ℈. ß.

Hac autem formula præscribi solent. ℞. &c. *Fiat omnium pulvis, qui excipiatur cotone moschato, & cum panno serico rubro interpuncto fiat sacculus, qui collo appensus gestetur supra regionem cordis, vel stomachi.*

CAPUT XII.

De *Cucupha*.

Sacculos roborantes æmulatur cucupha, cerebro roborando & calefaciendo dicata.

Fit ex cephalicis magis odoratis, radicibus, ad ℥. j. foliis ad M. ij. vel iij. floribus ad P. ij. vel iij. aromatis ad ℥. ß. quibus addi possunt pulvis violaceus, & ciprius, ad ℥. ß. storax, benioinum, ad ʒ. j. vel ij. moschatus ad ℈. ß.

Formula autem talis est. ℞. &c. *Fiat pulvis, qui excipiatur cotone moschato, & cum panno serico interpuncto fiat cucupha supra caput gestanda, vel pileo assuenda.*

Interdum duæ præscribuntur cucuphæ, una interdiu, altera de nocte gestanda, & tunc pulveris quantitas est duplicanda, atque ita præscribuntur: *Fiant duæ cucuphæ quarũ unam pileo assuat, alteram de nocte gestet.*

CAPUT XIII.

De *Frontali*.

Admovetur frequenter frontale, ad capitis dolorem sedandum, & somnum conciliandum, ex seminibus quatuor frigid. major. lactuc. & papav. albi, ad ℥. ß. aut ʒ. vij. floribus rosar. violar. & nympheæ ad p. iij. adduntur sæpe ad robur grana chermes, ad ℥. ß. vel pulvis trium santalor. ad ʒ. j. interdum florum chamom. & meliloti ana p. ß. qui dolorem sedant nec valde calefaciunt.

Formula horum talis est. ℞. &c. *Fiat omnium pulvis crassior, qui includatur duobus pannis lineis, & vapore aceti irroratus fronti applicetur horâ somni.*

Fit etiam frontale formâ humidâ, ad oxyrrhodini naturam accedit, & intentius refrigerat, ac somnũ conciliat in phrenitide & febribus ardentibus, aut diuturnis vigiliis.

Componitur ex unguento populeone ad ℥. j. oleo rosaceo ad ℥. ß. parte dimidiâ albuminis unius ovi, addendo parum aceti rosacei, hac formula. ℞. &c. *agitentur omnia simul, excipiantur stuppis cannabinis ac fronti applicentur duobus linteis inclusa.*

Aliquando adduntur conservæ rosarum violarum ad ℥ ß. aut ʒ. vj.

F I N I S.

Tomi Primi.

INDEX

INDEX

Librorum & Capitum Institutionum Medicarum Tomo I. Comprehensarum.

Præcognita in universam medicinam. pag. I.

LIBER PRIMUS

Physiologiam continens.

PROOEMIUM.

SECTIO PRIMA.

De Elementis.

Physiologiæ Sectio Secunda.

De Temperamentis.

Physiologiæ Sectio Tertia.

De humoribus.

Physiologiæ Sectio Quarta.

De spiritibus & calido innato.

Physiologiæ Sectio Quinta.

De partibus.

Physiologiæ Sectio Sexta.

De facultatibus & functionibus.

Physiologiæ Sectio Septima.

De hominis procreatione.

5. De

Institutionum Medicarum,

LIBER SECUNDUS

Pathologiam continens.

PATHOLOGIÆ SECTIO, I.

De morbi natura & differentiis

Pathologiæ Sectio Secunda.

De mutationibus morborum ac præcipuè de crisibus.

Pathologiæ Sectio Tertia.

De morborum causis.

Pathologiæ Sectio Quarta.

De symptomatum natura, differentiis, & causis.

Institutionum medicarum.

LIBER TERTIUS

Semeioticen continens.

Præfatio.

SECTIO PRIMA

De signis in genere.

Semeioticæ Sectio Secunda.

De signis diagnosticis.

13 De

Semeioticæ Sectio Tertia·

De signis prognosticis.

Institutionum Medicarum.

LIBER QUARTUS

Qui est de Ὑγιεινῇ seu de conservanda valetudine.

PROOEMIUM

Institutionum medicarum.

LIBER QVINTVS

Θεραπευτικὴν Continens.

Præfatio.

Therapeutices.

PARS PRIMA.

De methodo generali medendi.

Procemium.

SECTIO PRIMA

De methodo medẽdi & indicationibus.

3. De

SECTIO SECUNDA

De indicationibus à causa,

SECTIO TERTIA

De indicationibus à morbo,

SECTIO QUARTA

De indicationibus à viribus,

Therapeutices,

PARS SECVNDA

De instrumentis Medici.

Præfatio.

Therapeutices Partis secundæ,

SECTIO PRIMA

De materia medicâ.

Procœmium.

Sectionis primæ particula prima.

De materia medica interna.

PRÆFATIO

SECTIONIS SECUNDÆ Particula II.

De materia medica externa.

Therapeutices,

PARTIS SECVNDÆ

Sectio secunda.

De compositione medicamentorum,

Sectionis Secundæ procemium, & divisio in tres articulos.

ARTICULUS PRIMUS

De Compositione medicamentorum internorum.

ARTICULUS SECUNDUS.

De compositione medicamentorum mediorum.

Artic.

Articulus tertius.

De compositione medicamentorum externorum.

F I N I S.

OPER. MEDICORUM.
LAZARI RIVERIJ
TOMUS II.
EXHIBENS.
PRAXIN.

PRAXEOS MEDICÆ
Liber Primus.

DE AFFECTIBUS CAPITIS.

PRÆFATIO.

IN capitis affectuum serie illos omnes comprehendimus, qui cerebri substantiam aut meninges occupant. Licet enim oculi, aures, lingua, dentes, gingivæ, fauces, & columella, capitis constitutionem ingrediantur: earum tamen partium affectus, clarioris doctrinæ gratiâ, separatis libris exponere visum est, & cerebri ac meningum morbos, capitis affectuum nomine, per excellentiam, insignire, Illi autem affectus ex cerebri actionum læsionibus erunt desumendi, quæ quidem actiones sensum, & motum respiciunt, tum etiam actiones naturales, quæ ad illius nutritionem spectant. Sensus verò dividuntur in internos, & externos. Interni principes actiones comprehendunt; imaginationem, ratiocinationem, & memoriam; tum etiam somnum, & vigiliam. Ad quarum functionum symptomata referuntur, phrenitis, mania, melancholia; coma, lethargus, carus, apoplexia, catoche; & coma vigil. Sensus verò externi quinque vulgò statuuntur visus, auditus, olfactus, gustus, & tactus. Quia tamen quatuor prioribus partes peculiares, tanquam propria eorum organa, destinatæ sunt, quæ varios patiuntur morbos, in propriis libris explicandos, ideo in hoc libro symptomata tantum exponemus, quæ sensum tactus respiciunt; quandoquidem illa à cerebro affecto, vel illius membranis, immediaté procedunt: & vel paralysim in sensu tactus abolito, aut imminuto; vel dolorem capitis in depravato, respiciunt. Motus autem voluntarii læsiones reperiuntur in convulsione, epilepsia, paralysi, apoplexia, vertigine, tremore. Denique affectus ad actiones cerebri naturales spectantes, in intemperie consistunt, vel in excretorum vitio, quo catarrhus generatur. Nos omnes illos affectus ad propria capita reducimus, eo tamen ordine, qui ad therapeiam instituendam magis conveniens est. Atque ità primum frigidam cerebri intemperiem: mox omnes affectus, qui ab illa oriuntur, subjungimus, quia eorum curationis fundamentum ab illius curatione desumi debet, Postmodum verò affectus à calidâ intemperie, & calidis humoribus oriundos, exponimus. Quæ omnia in singulorum capitum perlustratione clariùs apparebunt.

CAPUT I.
De frigida cerebri intemperie.

OMnes intemperies vulgò dividuntur in pathologia in simplices & compositas, materiales, & immateriales. Simplices rarò inveniuntur; tum etiam immateriales; nec nisi à causis procatarcticis producuntur: & vel sponte, vel levissimis remediis evanescunt. Materiales verò, omnes capitis affectus producunt: illarum ideo tractationi sedulò incumbendum est; quod tamen seorsim paucissimi auctores præstiterunt & propterea quòd in expositione affectuum, qui ab illis intemperiebus producuntur, earum etiam explicatio sufficienter proponitur. Nos itaque eorum vestigiis inhærentes, calidæ cerebri intemperiei, tum etiam humidæ & siccæ theoriam ad affectuum qui ab iis producuntur, tractationes remittimus. Sed quia maximus capitis affectuum numerus à frigida & pituitosa cerebri intemperie dependet, operæ pretium censuimus, illius theoriam in huius tractationis limine seorsim proponere, ut postmodum illius curatio sit veluti basis curationum omnium, quæ dictis affectibus erunt adscribendæ, & remedia quæ eorum causæ debebuntur, ex hoc capite depromi valeant: atque ita inanis eorum repetitio, (quâ omnes propemodùm practicæ Medicinæ scriptores laborare solent, & inde sua volumina inutiliter augere, artemque difficiliorem, ac magis tyronibus laboriosam atque tædiosam reddere) à nobis evitetur.

Frigida igitur cerebri intemperies composita, & cum materia conjuncta ut plurimum pituitosa est, quia cerebrum est metropolis pituitæ, & frigiditas diu durans sibi accersit humiditatem. Quamvis enim interdum humori melancholico copulata sit, rarò tamen ille humor in cerebro gignitur, quemadmodum pituita, sed in hypochondriis ut plurimum cumulatur, & ad cerebrum transmittitur, in eoque gravissima symptomata producit.

Causæ, frigidæ ac pituitosæ cerebri intemperaturæ sunt.

Alimenta frigida, & humida, quæ facilè in pituitam abeunt, tum etiam, dum concoquuntur, ventriculum & hepar refrigerando, faciunt, ut multam pituitam producant, quæ postmodum magnâ copiâ ad cerebrum transmittitur.

Nimia alimentorum, non solum frigidorum, sed etiam laudabilium quantitas, quæ calorem nativum obruit, & cruditates gignit,

Cibi assumpti statim à somno, vel ante somnum, vel antequam priores sint concocti: ex iis enim cruditate s plurimæ oriuntur, quæ materiam pituitosam cerebro suppeditant.

Omissa naturalis consuetudo pituitam evacuandi per vomitum, aut secessum; vel artificialis per medicamenta purgantia, diuretica, sudorifica, vel frequentes exercitationes.

Ortus ex parentibus frigida cerebri intemperie laborantibus,

Ætas senilis, quæ propter caloris inopiam multam generat pituitam; tum quoque puerilis, propter ingluviem & incautam victus rationem.

Regio frigida & humida, quales sunt, quæ stagnis, paludibus, aut majoribus fluminibus sunt vicinæ, ac boreæ, nivibus, imbribusque expositæ, & quæ sunt magis septentrionales.

Somni longi & profundi, præsertim à cibo.

Vita sedentaria, otiosa, sine curis, studio, mœrore; aut cum his valdè excedentibus; quia calorem nativum dissipando, præcipuè in cerebro, illud refrigerant.

Ad has causas etiam referri potest hepar calidum & humidum, quod multos vapores transmittit ad cerebrum, qui in eo concrescunt, & in materiam pituitosam abeunt.

Signa frigidæ intemperaturæ cerebri desumuntur tum à causis suprà propositis, quarum præsentia intemperiei huius magnam conjecturam faciet; tum præcipuè ab effectibus, qui, ut sigillatim examinari queant, à suis fontibus illos mutuabimur, nempè ab actionibus, passionibus, excrementis, & habitu corporis.

Actiones animales frigidam cerebri intemperiem indicantes, sunt mens torpida & hebes, ingenium tardum & obtusum, infœlix memoria, maxima ad somnum propensio, & somni longiores ac profundiores, nisi catarrhus, dolor capitis, aut animi pathemata obstiterint.

Insomnia frigoris, àquarum nempe pluviarum, nivium, fluminum, stagnorum, marium, & rerum albarum.

Sensuum omnium inertia & hebetudo.

Motus tarditas, sed in eo duratio; qua spiritus crassiores minus dissolvuntur.

Passiones frigidam cerebri intemperiem indicantes sunt, morbi frigidi, ut paralysis, lethargus, catarrhus, & alij quamplurimi; quibus si æger antea obnoxius fuerit, eum hac intemperie laborare conjiciendum est.

Idipsum confirmabit, si æger cœlo sereno, & in calida & sicca aëris constitutione melius habeat: in frigida verò & humida, hyemali nempe, pluviosa & austrina, pejus.

Excrementa pituitosa per os & nares frequenter, & copiosè rejecta manifestissimè humoris pituitosi redundantiam in crebro ostendunt.

Ex habitu corporis desumuntur signa, tam generalia, quàm specialia hujus intemperiei.

Generalia ex toto habitu corporis desumuntur. Si enim totus corporis habitus frigidus sit & humidus, cerebrum proculdubio, omnium corporis partium frigidissimum & humidissimum, tale futurum est.

Cutis ergo ad tactum frigida, eadem mollis, lævis & alba, totus corporis habitus mollis & obesus, non autem carnosus, & venarum angustia frigidam temperiem significant.

Signa specialia frigidam cerebri temperiem indicantia in capite considerantur; ut sunt. Faciei pallor, venarum carentia in oculis: capilli molles, læves, ac tenues ab initio, tardè orientes, deinde rufi ac minimè crispi, ac tota vitâ sine calvitie perseverantes; à frigore externo capitis facilis læsio, à calefacientibus juvamentum.

Quod ad prognosim attinet; hæc intemperies curatu difficilis est, & sæpè gravissimos capitis affectus producit. Quæ à longo tempore contracta est, difficilius curatur; quæ à nativitate, nunquam, tum etiam quæ est hæreditaria, & quæ in corpore senili reperitur, si per longum tempus illud obsederit: Tempus hybernum huic curationi idoneum non est, æstate verò melius curatio succedit.

Curatio duabus indicationibus perficitur, nimirum pituitæ redundantis evacuatione, & ipsius intemperiei per contraria correctione, quibus indicationibus debet satisfieri triplici instrumento, diætetico, chirurgico, & pharmaceutico.

Diæta calefaciens & exsiccans instituenda est. Ac primum eligatur aër purus, ad calidum & siccum vergens qui tamen in caliditate non multum excedat; humores enim in capite contentos fundere ac liquare posset, sicque catarrhos aliosque affectus producere; quod sæpe contingit iis, qui sub Solis radiis morantur, vel caput ad ignem calefaciunt. In siccitate verò non potest nimium excedere, modo in activis qualitatibus sit temperatus; ad calidum magis tamen, quàm ad frigidum deflectat. Cubiculum in quo æger degere consuevit, non angustum sit nec depressum, nec humelcens, aut aliquo situ obductum, sed pervium & perflatum, sicciori bus ventis expositum. Temporibus humidis nebulosis, ac frigidis, alterari interdum poterit aër cubiculi herbis calidis ac odoratis pavimento stratis, ut salviâ, majorana, lavendula, roremarino, thymo, serpillo, vel etiam iisdem in ignem conjectis, aut etiam lignis siccioribus in igne accensis, ut præcipuè juniperino. Ignis autem sit luculentus, qui aërem conclavis sufficienter exsiccet. Suffitus in ædibus excitati, nisi admodùm graves sint, siccando, absumendoque humiditatem, non parum conferre possunt. In eorum tamen usu cautio magna adhibenda est, tum ut moderatissimi excitentur. Si enim nimii sint, quoscumque homines offendunt, & humores fundendo, graves catarrhos excitant. Tum etiam, ut patientis constitutio advertatur; nonnullorum enim capita ita facilè replentur, & à suffitibus alterantur, ut quilibet odor capitis dolorem inducat. Suffitus temperatus & utilis parabitur ex succino puriore, cuius tenuia ramenta carbonibus erunt injicienda. Minus gravis est, & optimè siccat, roboratque cerebrum suffitus ex Indico succino, quod *gummi animæ* nominatur, vel magis compositus ita præscribi poterit.

℞. Ligni aloës & benjoini, ana ℥. ij. styracis calamitæ ℥. j. ß. thuris & sandaracæ, an. ℈. ij, gummi animæ & garyophyllor. an. ℥. ß. Fiat pulvis crassior supra prunas injiciendus.

Vitetur aër austrinus & pluviosus, tum quoque nocturnus, & imprimis caput non exponatur radiis lunaribus, qui cerebro mirum in modum sunt infensi. Vitandus est quoque aër valdè frigidus, & aquilonatis præcipuè quando subitò ad eum ab austrino fit mutatio. Is enim cerebrum humidis excrementis refertum, non minus quàm manus comprehensam madentem spongiam exprimit, & in partes subjectas detrubat.

Secundò alimentorum ratio maximè adhibenda est, quandoquidem (ut docet Hipp. *lib. de natura humana*) morbi fiunt partim à victu, partim à spiritu, cujus attractione vivimus. Itaque cibi sint boni succi, facilis coctionis, nec frigidi, nec excrementitii, Atque adeò in tre-

frequenti usu erunt carnes vervecinæ, hœdinæ, vitulinæ; his vero præcedunt pulli columbini, gallinacei, capones, gallinæ, perdices, turdi, & omne genus avicularum montanarum, & ovorum recentium vitelli. Prædictæ carnes magis assæ, quàm elixæ usurpentur. Vitentur autem carnes duræ & concoctu difficiles, ut bovinæ, porcinæ, cervinæ, leporinæ, anserum, anatum, aliarumque avium aquatilium: ad hoc genus referuntur capita; intestina, extrema, & interanea animalium. Piscium usus sit rarissimus, iique eligendi, qui carnem habent solidam & friabilem, in rivis rapide fluentibus, aut juxta saxa viventes, saxatiles ideò dicti, in vino præcipuè decocti, addendo acetum, butyrum, & aromata; quorum usus etiam in aliis cibis concedendus est, nisi calida hepatis intemperies contra indicet. Ex his præcipuè sunt nux moscb. Mac. garyophylli, cinnamomum. Herbarum refrigerantium & humectantium, ut Lactucæ, portulacæ, spinaciæ, nullus aut rarissimus sit usus. Æstivo tamen tempore, earum quæ mediocriter refrigerando siccare aliquantulum, & membris robur addere, mallæque sanguinis, quò minus evaporet, firmitudinem qualemcunque conciliare valent, mediocris usu concedi potest. Tales sunt endivia, cichorium, acetosa, quæ tamen coctæ, non crudæ usurpandæ sunt. Conveniunt autem radices petroselini, dauci, seleri, & pastinacæ, folia menthæ, hyssopi, nasturtii. Vitanda quoque omnia, quæ facilè caput tentant, illudque replent: eaque duorum sunt generum. Unum eorum, quæ acrimonia sua humores fundunt, ut cepe, allium, sinapi, eruca, raphanus. Alterum eorum, quæ crassis vaporibus caput replere solent, ut lac, & lacticinia omnia & legumina, ex quibus tamē minus nocent cicera rubra, propter eximiam aperiendi & detergendi vim quâ prædita sunt; ideò conceduntur, præcipuè jusculo eorum. Fructus omnes recentes, & præcipuè fugaces multa aquea humiditate præditi, ut frequens cruditatum materia vitandi. In libellariis fructus ficciores usurpari poterunt, ut passulæ, amygdalæ, & nuclei pinei, dactyli, & similes: quorum tamen usus parcus esse decet, quia majori ex parte difficile concoquuntur. Pyra cocta facchare contecta, vel conditura corticis citri, limonis, arantii in fine mensæ usurpari poterunt. Sed multò utilius erit pulveris digestivi cochlear unum sumere post pastum, cuius vapor aromaticus, & cerebro amicus cum alimentorum vaporibus sursum elevatur, sicque cerebrum roborat & exsiccat. Parabitur ex coriandro, fœniculo, aniso, cinnamomo, nuce moschata, cum dupla quantitate sacchari rosacei. Panis ex optima tritici farina conflatus sit, benè coctus & fermentatus, cui etiam aliquid salis & anisi aut Carui utiliter addi poterit; in majori intemperie biscoctus erit utilior. Potius sit vinum tenue, ac oligophorum, quod caput vaporibus non replet, & aqua multa dilutum. Tum etiam valde conferet per horam ante pastum, vinum aqua miscere, ut illius vapores infringantur; nechon coriandri tantillum in aqua decoquere, quo vis roborandi cerebrum & ventriculum ipsi conciliabitur. In graviori affectu, si vinum etiam cum prædictis cautionibus usurpatum, suspectum esse videatur; illius loco hydromel tenue subrogari poterit. Hoc autem in omni cibatione semper observandum, ut cibi moderata quantitate sumantur, & cœna sit levior prandio. Sobrietas, ut in omnium morborum curatione & præcuatione magni momenti est: sic præcipuè in omnibus capitis affectibus maximè commendatur; à plurimo enim ingesto alimento caput vaporibus & humoribus repletur, & contra ab ejusdem penuria plurimum inanitur.

Tertiò, corporis exercitatio moderata esse debet, & singulis diebus, quantum fieri poterit, continuari. Otium enim & quies corporis nimia, calorem nativum debilitat, ac torpidum reddit, ita ut coctiones suas non ritè peragat, & corpus excrementis repleat; contra verò motus & exercitatio calorem nativum suscitat, concoctiones adjuvat, excrementa discutit, spiritus purificat & exhilarat. Debet autem fieri exercitatio ante singulos pastus, & utilius est à pastu per aliquot horas quiescere, aut saltem non valdè concitato motu corpus movere.

Quartò in somno & vigilia modus adhibendus est. Ut enim somno mediocri reficiuntur vires; ita longiore torpescit corpus, refrigeratur & oneratur excrementitiis humoribus, præcipuè vero cerebrum. Nimia verò vigilia corpus extenuat, spiritus absumit & quod in corpore sanum est, depascitur. Somnus itaque longior non sit, is tamen metiendus pro consuetudine, & rebus incidentibus. Vulgo septem horis determinatur. Quod spatium produci, vel abbreviari potest pro ægrotantis ætate vel consuetudine. Si in alterutro peccetur, præstat in vigilia immodica, quàm in superfluo somno delinquere. Non statim à cœna somno indulgendum est, sed duabus saltem horis interjectis, in quibus levis deambulatio prodest. Capite altiore & in alterutrum latus dormiendum. Supinus decubitus improbatur.

Quintò, omnium corporis partium excrementa suis temporibus sunt evacuanda, cerebri potissimum, atque adeò quotidiè manè screando è palato, emungendo è naribus, pectivando, & linteo aspero, vel spongia caput confricando, è futuris cerebri superfluitates evocandæ. Alvus libera & mollis servanda est, & si sponte non obediat, glande vel enemate sollicitanda, vel etiam interdum levia medicamenta purgantia per os exhibenda. v. gr. pilulæ Francof. aut Marocost. ad ℈. ß. Non solum enim alvi excrementa iftis auxiliis evocantur, sed etiam paulatim, & successivè revellitur aliquid à capite, aut saltem retinetur, derivaturque; quod eo, tanquam ad partem imbecilliorem, amandabatur.

Denique animi affectuum maxima ratio habenda est utpotè à quibus corpus nostrum mirum in modum alteratur, & de sede sua dejicitur. Inter cæteros maximè cavenda est tristitia, & ira: illa calorem nativum imminuit, & spiritus conterit; unde concoctiones infœliciter obeuntur, & multus fit excrementorum proventus: hæc vero magnam sanguinis ebullitionem, & spirituum agitationem efficit, unde humores funduntur, liquantur & commoventur: & si quæ pituitosa excrementa in cerebro fuerit, affatim in partes debiles infirmasque præcipitantur, gravissimosque affectus parere consueverunt.

Reliqua duo instrumenta medica, nempe chirurgia & pharmacia, huius affectus curationi in sequentem modum aptari poterunt.

Generalis evacuatio in omnibus ferè morbis humoralibus fieri solet venæ sectione, & purgatione.

Sanguinis evacuatio ratione pituitæ consentanea non est. Si tamen in reliquo corpore sanguis abundet; hepar sit calidius, ætas florens aut consistens, eum detrahere convenit. Sic enim vaporum ad caput effumatio impeditur, & supperfluum alimentum demitur, ut natura posteà quidquid crudum & pituitosum in sanguine est, facilius concoquat, & purgantia medicamenta tutius posteà usurpari valeant.

At verò, nisi plethora vehementer urgeat, meliùs erit venæ sectioni præmittere potionem phlegmago-

gam, bolum, pilulas, aut pulverem. Quorum formulæ tales esse poterunt.

℞. Sennæ mundat. ℥. ß. sem. anisi, & caryophyll. ana ʒ. ß. fol. menthæ, & betonicæ, ana M. ß. summitatum thym. P. ß. Coquantur ad ℥. iiij. In colat. infunde agarici recenter trochiscati ℈. ij. cinnamomi ℈. ß. In expresso dissolve diaphœn. ʒ. iij. syrupi rosat. ℥. j. Fiat potio, quæ detur cum regimine. Vel

℞. Catholici duplicati, & diaphœn. ana ʒ. ß. Cum saccharo fiat bolus. Cui poteſt etiam addi electuar. diacarth. ad ʒ. j. vel ij. detrahendo partem diaphœn. quantitatem; tum etiam catholicum arbitrio detrahi, & bolus ex diacarthamo & diaphœnicone componi poterit. Vel.

℞. Massæ pilular. cocciar. min. ℈. ij. Malaxentur cum aqua betonicæ. Formentur pilulæ v. vel vj. deauratæ, quas capiat summo mane, præcedente levi cœna.

Pilulæ de agarico, & cocciæ majores huic etiam usui accommodari poterunt. Vel

℞. Sennæ mundat. turbith, hermodactyl. ana ℈. j. diagridii gr. v. cariophyll. n. j. Fiat pulvis, qui detur cum jusculo.

Post venæ sectionem, si quidem necessaria fuerit aut ea omissa, si minus utilis videatur, statim ad humoris præparationem, & purgationem veniendum est; quod fiet apozemate sequenti.

℞. Rad. cyperi, ireos Florent. angelicæ, zedoariæ, & enulæ campanæ, ana ℥. j. fol. beton. majoran. melissæ, pulegii, origani, calamenthi, ana M. j. summitatum thymi & salviæ. ana M. ß. sem. anisi, seseleos, & fœniculi, ana ʒ iij. liquiritiæ rasæ, & passularum mundat. ana ℥. j. sennæ mundatæ aqua vitæ irroratæ ℥. ij. sem. carthami contusi, & polypod. querc. recentis, ana ℥. j. agarici recenter trochiscati, turbith, hermodactyl. ana ʒ. iij. zinziberis & caryophyll. ana. ʒ. j. flor. stœchados, anthos, salviæ, & lavendulæ, ana P. j. Coquantur ad quartaria v. In colatura dissolve sacchari albi ℥. iv. Fiat apozema clarif. & aromatiza. ʒ. ij. cinnam. electi pro iv. dosibus matutinis.

In prima & ult. dosi dissolve electuarii diacarthami, vel diaphœnici ʒ. iij. Capiat cum regimine.

Vel si nihil addatur ultimæ dosi, postridie illius, pilulæ purgantes exhiberi poterunt, quales supra descriptæ sunt.

Post purgationem, ut cerebrum alteretur & roboretur, & purgantium noxa corrigatur, capiat æger bolum sequentem.

℞. Theriacæ veter ʒ. ß. conservæ anthos & rosarum, ana ℈. ij. Cum saccharo fiat bolus, quem capiat manè duabus horis ante pastum, superhausto vini diluti momento.

Quia verò malum hoc sæpe pertinax est, & generosis etiam remediis semper non cedit, ad potentiora præsidia confugere necesse est. Ac primum corpore purgato diæta sudorifica instituenda est, quæ cerebrum & totum corpus calefacit & exsiccat; crudos humores concoquit, crassos attenuat, viscidos incidit, lentos abstergit, & quidquid aquosum est, per urinam educit, acper sudores aut insensilem transpirationem discutit. Ad quæ omnia multùm etiam facit tenuior illa victus ratio, quæ tempore diætæ adhiberi solet.

Illa autem diæta componi poterit, vel ex decocto guajaci solius, vel addendo lignum sassafras, aut radicem salsæ parillæ, aut etiam cephalica specifica; prout videbitur Medico prudenti, varias corporum disposi-tiones, variaque temperamenta sedulò contemplanti. Quorum etiam respectu longiorem, aut breviorem, illius usum imperat, v. g. xv. xx. vel xxx. dierum spatium.

Decoctum verò sudorificum in hunc, aut similem modum componi poterit.

℞. Rasuræ ligni guajaci & radic. salsæparillæ, ana ℥. ij. Infundantur per 24. horas in ℔. iv. aquæ fontis supra cineres calidos. Bulliant lento igne & sine fumo ad mediæ partis consumptionem. Colentur per manicam Hippocratis. Colatura servetur in vase vitreo; de qua capiat ℔. ß. calidè, manè, corpus tegendo plus solito, ut excitentur sudores.

℞. Radic salsæ parillæ ℥. ij. Infundantur per horas xij. in ℔. xij. aquæ fontis. Bulliant ad quartæ partis consumptionem. Colentur per manicam Hippocratis, addendo coriandri, & liquiritiæ, vel sacchari, & cinamomi quantum satis ad saporis gratiam. Fiat bochetum, quo utatur pro potu ordinario toto diætæ tempore, utendo interea pane biscocto & anisato, carnibus assis & non elixis, amygdalis torrefactis, passulis, nucleis pineis, prunis cum saccharo coctis, & similibus.

In usu decocti sudorifici hoc perpetuò observandum est, ut semel in septimana purgans aliquod medicamentum propinetur, omissa ea die potione sudorifica. Quandoquidem per sudores tenuior humorum portio tantum educitur, remanente crassiore, quæ per alvum expurganda est. Præterea, quia ut plurimum in usu diætæ alvus constringitur, clyster tertio aut quarto quoque die injiciendus est.

Si adhuc pluribus machinis morbus iste oppugnandus videatur, durante diæta sacculi sequentes capiti admoveri poterunt.

℞. Sem. anisi, fœniculi & baccarum lauri contus. ana ℥. iij. milii ℔. j. salis communis ℔. ß. Torrefiant omnia in sartagine, sensim affundendo vini generosi quantum satis. Iisque impleantur duo sacculi, qui applicentur sincipiti raso, calidè, vicissim, post assumptam potionem sudorificam.

Deterso sudore emplastrum caput toborans capiti admoveatur, in sequentem modum compositum.

℞. Succini pellucidi, thuris, mastiches, ana ʒ. j. ß. galbani, opopanacis, ana ℈. j. visci quercini ʒ. ij. sem. pœoniæ maris ʒ. ß. olei nucis moschat. q. s. Fiat ex omnibus massa emplastri, quæ extendantur super alutam in formam ovalem, & applicetur sincipiti raso post detersum sudorem.

Vel admoveri potest emplastrum caput roborans, quod in officinis Monspel. Pharmacopæorum habetur, licet in dispensatoriis non reperiatur; cujus descriptio talis est.

℞. Storacis, benjoini ladani, ana ℥. iv. radic. pæoniæ, ireos Flor. visci quercini, mastiches, ana ℥. j. styracis aliquid. q. s. Fiat emplastri massa, de cujus ℥. j. fiat emplastrum ovalis figuræ, applicandum suturæ coronali.

Si verò emplastrum magis attrahens & resolvens habere cupias, quod epispasticum vulgò nominatur, in hunc modum parari poterit.

℞. Massæ emplastri de mucilag. ℥. ij. radic. ireos Florent. hermodactyl. pyrethri, sem. staphisagriæ, cubebarum, stercoris columbini, & sem. sinapi, ana ʒ. j. nucis moschat. caryophyll. cinam. piperis longi & nigri, ana ℈. ß. styracis liquidæ q. s. Fiat massa emplastri, cuius portio extendatur super alutam in formam ovalem, & sincipiti applicetur.

Post universales evacuationes, particulares etiam commodè usurpari poterunt: quæ fiunt per errhina, sternutatoria, & apophlegmatismos; quorum formulæ in hunc modum componi poterunt.

℞. Fol. majoranæ, salviæ, & betonicæ, ana M. j. Terantur

tantur in mortario marmoreo, fenfim affundendo aquæ betonicæ,& vini albi,ana ℥.ij. Exprimatur fuccus & fiat errhinum,quod paulò acrius efficietur, fi radic. ireos ℥.ß.prædictis adjiciatur.

Ufus hodie invaluit folia nicotianæ ficca & digitis contrita in nares immittere,vel pulverem eorū naribus attrahere: ficque paratu facile errhinum habetur, quo magna humoris copia è cerebro elicitur.

Sternutatoria verò fic parari poterunt.

℞.Fol.majoranæ, falviæ & rorifmarini ficcorum, ana ʒ.ß.radic,pyrethri,& hellebori albi,ana ℈. j. mo fchi grana iij. Fiat pulvis,qui pennæ tubulo infuffletur in nares. Vel

℞.Radic.zinziberis,& ireos Florent.ana ℈.j. cafto rei ℈.ß.euphorbii gr.vj.Fiat fternutatorium. Præftantiffimum fternutatorium fit ex helleboro nigro, cum parte æquali facchari candi in fubtiliffimum pulverem redacto. Quod etiam ad catarrhi curationem plurimum confert.

Apophlegmatifmi componuntur in formam mafticatorii, vel gargarifmata.Mafticatorium ita parari poterit.

℞. Rad.pyrethri ʒ.ij.fem.finapi, ftaphifagriæ ana ʒ.j. Excipiantur cerâ albâ, & formentur globuli, quorum unus mafticetur prono capite manè,continuo fpuendo.

In vulgari ufu habetur radix ireos Florentiæ mafticata, quæ in levioribus affectibus poteft fufficere. Mitior adhuc eft maftiche fola, quæ humorem attrahit ad os citra illius calefactionem: quod reliqua non præftant.

Gargarifma verò in hunc modum erit præfcribendum.

℞.Sem.ftaphifag.ʒ.ß.fem finapi ʒ.iij. rad. pyrethri ʒ.j. Coquantur in hydromelite ad ℥ iij.in quibus diffolve oxymelit. fcilit ℥.ij.Fiat gargarifma.

In ufu tamen horum remediorum hoc obfervandum eft eam evacuationem, quæ per palatum fit,effe commodiorem,quandoquidem illa à natura cerebri expurgationi fimpliciter deftinata eft. At nafus, odoratus & refpirationis gratia factus eft, eoque natura abutitur, quando humores in cerebro majori copia redundantes per hanc viam expurgat. Præterea per palatum via fecurior eft, neque eâ excretione tantoperè cerebrum concutitur,quemadmodum illa quæ fit per nares. Attamen errhina humores potentius educunt,quia non folum medicamenti qualitas,aut vapor, ut in apophlegmatifmis;fed & ipfa ejus fubftantia cerebrum ftimulat.

Obfervandum etiam errhinorum ufum effe fufpectum,dum oculi funt affecti,vel nares ulceribus obnoxiæ,vel æger in hæmorrhagiam facilè incidit,aut etiam vertiginem,quam fternutatoria in primis excitare valent,cerebrum vehementius concutiendo.

Errhina liquida in nares ex vola manus attrahuntur, vel fupino corpore naribus infunduntur;ore tamē prius aquâ vel vino repleto, ne liquor per palatum in os influat;quanquam quod fic influit,etiam humores efficaciter per fauces educit.

Apophlegmatifmi cautè ufurpandi funt in iis, qui fluxioni in pectus,& tabi funt obnoxij.

Ad particularem etiam capitis evacuationem utiliter adhibentur veficatoria pofteriori parti cervicis,in formâ emplaftri,quod à Pharmacopœis Monfpelienfibus compofitum habetur,licet in ordinariis difpenfatoriis non habeatur.Illius autem formula talis eft.

℞.Galbani,ammoniac.ana ℥. v. pulveris canthārid, ℔.j.ß.finapi,piperis,ana ℔.ß.viridis æris pyrethri,ana ℥.ij.ß.euphorbii ℥.j.ß. ceræ ℔.j.ß, picis,refinæ,terebinth.ana quartaria iij.olei parum.Fiat maffa emplaftri cujus ℥.j. vel ij.extenditur fuper alutam & pofteriori parti cervicis admovetur.

Exterius capiti admoventur pulveres,& cucufæ,quibus cerebrum roboratur, ejusque calor intenditur, ac humoris reliquiæ difcutiuntur.

℞.Pulveris ireos Florent.℔.ß. ftoracis & benjoini, ana ℥.ij.Fiat pulvis tenuiffimus, capillis infpergendus in lecti introitu,& manè pectine decutiendus.

Hic pulvis eft odore gratiffimus,cerebrum roborat, & capillos valdè exficcat,ita ut delicatioribus in ufum vocari valeat. Si tamen illius efficaciam intendere volueris, caryophillos, nucem mofchatam,& cinamomum addere licebit.

℞.Flor.ftœchados,anthos,& rofar.rub.anaP.ß.betonicæ ficcæ ℈.ij.fem. coriandri,ligni rodij,thuris,maftiches,nucis mofchatæ,ireos Florent.ana ℈.j.benjoini, vernicis,macis&caryophyll.ana.℈ß.Fiat omnium pulvis,qui excipiatur rafurâ fcarlatæ, vel cotone mofchato,& cum panno ferico rubro fiat cucufa interpuncta, pileo affuenda,vel in formam calanticæ perpetuo geftanda.

Sequenti etiam fuffumigio caput non parum exficcari poterit.

℞.Ligni aloes,thuris, maftiches, fuccini pellucidi, fantali citrini,rofar.rubr. & fol. betonicæ ficcorum, ana ʒ.j.cinnamomi,macis,caryophyllor.ftyracis calamitæ ana ℈.j.Fiat ex omnibus pulvis craffior,qui afpergatur fuper prunas, & fumum hauriat manè jejuno ftomacho;ore,&naribus apertis,capite linteo circumvoluto,ne fumus tam facilè exhalet, eoque utatur bis aut ter in feptimana.

Vel fi à fuffumigio dolor capitis excitetur,eo faltem fuffumigentur fingulis noctibus operimenta capitis. In quem ufum poteft etiam præfcribi fequens paratu facilius.

℞.Thuris,maftiches,ftyracis calamitæ,benjoini,& fandaracæ ana ℥ ß.macis & caryophyll.ana.ʒ.ij. Fiat pulvis craffior pro fuffitu.

Quia verò hujufmodi intemperies contumaciffima eft,novumque pituitæ proventum, etiam poft univerfales & particulares evacuationes,folet efficere; ufualia etiam remedia præfcribenda funt, quibus per intervalla humor educatur; & in cerebro melior illa difpofitio, quæ prædictis remediis inducta eft, diutius confervetur. In hunc finem fyrupus magiftralis componi poterit, ex materia in apozematis fuprà propofitis,triplicata purgantium dofi, quo utetur bis, aut ter in menfe ad ℥.ij.vel.iij.cum decocto betonicæ & majoranæ.

Vel in locum fyrupi, fequentibus pilulis ufualibus affuefcere poterit.

℞. Aloës optimæ ʒ.ß. turbith gummofi hermodactyl. & agarici recenter trochifcati,ana ʒ.ij. diagrydii ʒ.j.zinziberis & caryophyll. ana ℈.ß. croci & falis gemmei.ana gr.vii.Pulverentur omnia, & perfundantur fucco majoranæ, ac denuò exficcentur in umbra. Poftea excipiantur oxymelite fcillitico, & fiet maffa pilularum,de qua capiat ʒ.ß.vel ℈. ij.femel in feptimana,duabus horis ante prandium.

Poftridiè fyrupi,aut pilularum,tum etiam bis,aut ter in feptimana capiat dofim opiatæ fequentis.

℞.Cōfer.rad.acori,aut zinziberis&corticis citri condit.ana ℥.j.conferv.flor.falviæ & rorifm.ana ʒ.vi.nucis mofchatæ condit.ʒ.ß.myrobal.condit.ana ʒ.j.theriacæ veteris & confectionis alkermes,ana ʒ.iij.pulveris electuarii diambræ & diamofchi dulcis,ana ʒ.j. Cum fyrupo conditurae corticis citri fiat opiata, de qua capiat

ad magnitudinem caſtaneæ manè duabus horis ante paſtum, ſuperbibendo parum vini generoſi mediocriter diluti.

Potentius cerebrum roborabit balſamum ſequens, cujus guttæ iij. vel iv. per intervalla ſumi poterunt cum vino, vel juſculo.

℞. Ol. nucis moſchatæ ʒ. iij. pulv. majoranæ, anthos, & carabes, an. ʒ. ß. moſchi, ambræ, griſeæ, an. ℈. j. Cum ſufficienti quantitate olei cranii humani, reducantur ad balſami conſiſtentiam.

Oleum cranii humani huic uſui idoneum parabitur ponendo raſuram cranii non humati in retorta cum vini albi ſ. q. ut digerantur in B. M. per aliquot dies poſtea diſtillentur in arena ad ſiccitatem prodibit oleum aquæ ſupernatans.

Hoc balſamo poſſunt etiam inungi nares interiores hora ſomni, ad cerebrum efficaciter roborandum. Aliud tamen balſamum paratu facilius ad nares ſaltem interius inungendas, & valde efficax componi poterit in hunc modum.

℞. Ol. è. flor. arantiorum ʒ. iij. ceræ albæ ʒ. j. Liquentur leviſſimo calore. Deinde adde ol. ſuccini puriſſimi ʒ. ß. olei ſtillatitii ſalviæ, & roriſmarini, ana gutt. xv. olei ſpicæ gut. v. Fiat balſamum.

Utiliſſimum etiam erit cauſticum inurere poſteriori parti cervicis, ut materia, quæ in cerebro ſenſim colligitur, per hanc etiam viam ſenſim evacuetur.

Denique ad cerebrum exſiccandum atque roborandũ efficaciſſimæ ſunt aquæ thermales ſulphureæ, nitroſæ ac bituminoſæ, quales ſunt noſtræ Belilucanæ, & German. Wilbadenſis potiſſimum. Ex quibus fiunt embrocationes, ſeu irrigationes capitis per aliquot dies, præmiſſis vacuationibus univerſalibus: earumq; uſu graviſſimos capitis affectus diſcuti quotidiana docet experientia.

Utiliſſimæ etiam erunt aquæ thermales maxime Emſemſes & Aquenſes in potu uſurpatæ ad roborandũ ſtomachum, qui cerebro maximè compatitur. Ad eundem finē preſcribendus erit pulvis digeſtivus in hunc modũ

℞. Coriandri præpar. ʒ. j. ſem. aniſi, & fæniculi dulc. ana ʒ. iij. cinam. & nuc. moſch. ana ʒ. ij. coralli præparat, raſuræ eboris, & marg. præp. ana ℈. I. ſacchari roſat. ad pondus omnium, vel pro delicatioribus, pondus omnium duplũ, fiat pulvis, de quo capiat cochl. j. poſt ſingulos paſtus, nihil deſuper comedendo, vel bibendo.

CAPUT II.

De affectibus ſoporoſis, comate, lethargo, caro, & apoplexia.

SOmni præternaturalis quatuor præcipuæ proponuntur differentiæ, coma, lethargus, carus, & apoplexia; quæ cum plurimum ab iiſdem cauſis oriantur, eandem curationem poſtulant, ideò unico hoc capite comprehendi poſſunt.

Differunt autem inter ſe quatuor iſti affectus, quod in comate, ſeu cataphora, ſeu ſubeta Avicennæ eſt quidem ſomnus profundus, ſed à quo æger excitatur, & oculos aperit & reſpondet, moxque iterum profundè dormit: in lethargo eſt ſomnus comati ſimilis, ſed cum febre, & delirio: in caro æger febre caret, ut in comate, ſed in eo ſomnus eſt profundior, ita ut æger excitatus oculos vix aperiat, & non reſpondeat, ſicuti in prædictis; attamen vellicatus ſentiat, & integra maneat reſpiratio. In apoplexia ſomnus eſt profundiſſimus, & omnimoda ſenſus & motus privatio, excepta reſpiratione; atque ita ægri neque oculos aperiunt, neque reſpondent, neque ſentiunt & reſpirationem habent difficilem.

Cauſæ horum affectuum plurimæ aſſignari poſſunt.

Prima & potiſſima eſt humor pituitoſus, vel aquoſus in cerebro præternaturaliter contentus, qui in minori copia cumulatur, & cerebri ſubſtantiam irrorans, ac refrigerans, ejuſque meatus inſenſiles obturans, coma generare ſolet. Si verò in eandem copia collectus putredinem concipiat, ſive in tumorem collectus ſit, ſive per totam ſubſtantiam diſperſus, lethargũ producit. Quando verò majori copia collectus eſt ſine putredine, & totius propemodum cerebri ſubſtantiæ imbibitus, carum efficere conſuevit. Ac denique ſi copia adhuc majori affluens non ſolum cerebri ſubſtantiam, ſed etiam ventriculos oppleat; aut ſaltem mole cerebri concidente comprimat & anguſtet; nec non principium nervorum in baſi calvariæ à cerebro prodiens premat, & ſpiritui animali tranſitum præcludat, apoplexiam facit. Conjungantur Recentiores hac de re, maximè Sneiderum.

Secundò à ſanguine etiam redundante in cerebro ſoporoſi affectus generari ſolent, ſi nimirum nimia copia in illius vaſis contentus crudior, ſeroſior, ac frigidior fuerit, ſpiritus animales condenſat, & motus ineptos efficit, tum copia cerebrum gravando, liberum eorum commeatum impedit, ac pro majori vel minori copia, majori, vel minori frigiditate graviorem, aut leviorem affectum producit; ſicque tum coma, tum carus, tum apoplexia ab hac cauſa generari poteſt.

A ſanguine etiam extravaſato, & cerebri ventriculos opplente, vel comprimente, affectus ſoporoſi, præſertim apoplexia, generari ſolet. Id autem contingit rupta vena in cerebro, vel ob plethoram ad vaſa, vel ob contuſionem capitis inſignem, vel etiam ob vulnus punctim, aut cæſim factum; quo venæ in cerebro dividi, multùmque ſanguinem profundere conſueverunt. Sola etiam cranii fractura cerebrm comprimendo ſtuporem ac comatoſum affectum producere poteſt.

Tertio à tumore in cerebro genito, & pondere ſuo gravante, comatoſum affectum generari poſſe dubium non eſt. Et hujus rei exemplum refertur à Palatero in Barone quodam obſervatum, qui longo tempore attonitus, & ſomnolentus, nihil ſecundum rationem agebat, cibum nec petebat, nec niſi per vim intruſum capiebat, nec lectum niſi coactus accedebat, ſed ad menſam tota die brachio innixus, oculiſque clauſis veluti dormiens ſedebat, nec niſi interrogatus ſæpiuſque admonitus quicquam, ſed tunc quoque quæ ad rem minimè pertinebant, reſpondebat. At poſt obitum tum illius aperta calvaria, inventa eſt in cerebro glandula magna dura ſupra calloſum corpus genita, cujus cauſa eſſe potuit ictus quem in capite longè ante morbi principium acceperat.

Quartò vapores immodici ad cerebrum delati comatoſi affectus ſympathici cauſa eſſe poſſunt. Si enim copioſi & halituoſi ſint, ſpiritus animales aggravant, & veluti caligine ſuffundunt; quemadmodum nubes in majori mundo Solis radios obtenebrant. Si verò crudiores fuerint, cerebrum adeò humectant, ut languidum ad actiones obeundas fiat. Sic ebrii ſopore profundiſſimo à vaporum ex vino, & crudis alimentis elevatorum copia, detinentur. Sic pueri lumbricis laborantes comatoſis affectibus corripiuntur, à craſſis & copioſis vaporibus ex crudorum & pituitoſorum humorum copia elevatis. Sic in febribus nonnullas intermittentibus ſopor inexpugnabilis acceſſionis initio

contingit

contingit, ob crudorum, & putrescentium in venis humorum, præsertim mesaraicis contentorum, copia, qui à calore febrili paroxysmi attenuati, multos vapores ad caput transmittunt, talemque soporem inducunt, qui interdum cessante frigore, vel rigore cessat, interdum vero usque ad finem paroxysmi permanet prout vapores crassiores aut tenuiores magis, aut minus copiosi facilius, aut difficilius discutiuntur.

Quintò à medicamentis narcoticis nimia copia assumptis somnus ita profundus excitatur, ut multi ex imprudenti opij usu in somnum perpetuum demersi fuerint. Talis etiam vis narcotica in quibusdam animalibus reperitur, ut in torpedine. Sic enim ex morsu Aspidis soporem lethalem induci refert Plutarchus in Cleopatræ interitu. In humanis etiam corporibus qualitas hæc narcotica generatur ex maligna humorum putredine, quæ in malignis ac pestilentibus febribus reperitur, unde comatosus affectus in hujusmodi febribus sæpissimè contingit, qui malignitatis certissimus est index, & futuræ mortis non rarò prænuncius.

Signa diagnostica varias soporosorum affectuum differentias indicantia, in eorum distinctione in principio huius capitis fuere proposita. At signa causarum hos affectus producentium ita se habent.

A pituitosis humoribus in cerebro restagnantibus affectus soporosos produci testantur habitus pituitosus, ætas senilis, aut puerilis, regio & tempestas frigida & humida, consuetæ per os & nares pituitosæ excretionis suppressio; & quod æger ante invasionem capitis gravitate, oculorum obtenebratione, & totius corporis segnitie affectus fuerit, quodque non raro in ipso morbo pituita per os & nares effluat, aut in gulam defluens ab ægro frequenter deglutiatur.

A sanguine verò soporosum affectum generari significant plethorica dispositio, rubor faciei, & capitis dolor affectum præcedens.

Tumor in cerebro genitus vix ullis indiciis internosci potest, sed sola calvariæ apertione post obitum ægrotantis detegitur, ut in usu supra proposito ostenditur.

Sympathicum affectum & à vaporibus ad cerebrum elevatis oriundum ostendunt, primò absentia eorum signorum, quæ idiopathicum affectum significant. Secundò signa indicantia peculiarem affectum partium, à quibus vapores ad cerebrum transmittuntur. Sic à ventriculo vapores huiusmodi elevari testantur, crapula præcedens, ructus acidi, aut nidorosi, aliaque crudorum humorum in ventriculo, aliisque partibus ventris inferioris redundantium indicia. Si verò à lumbricis oriantur, propria eorum signa apparebunt, proprio capite descripta.

Quod ad prognosim attinet, omnis soporosus affectus periculosus est; sed quo major & profundior est somnus, à quo æger difficilius expergiscitur, eo maius portendit vitæ periculum. Atque ita carus comate, & lethargo periculosior est; apoplexia caro, quæ si fortis fuerit, omnino incurabilis censetur ab Hipp. *Aphor. 42. sect. 2.* qui sic habet. *Apoplexiam fortem solvere est impossibile, debilem vero non facile.* Fortis verò dicitur apoplexia, in qua respiratio inæqualis, inordinata & interdum intermittens est. Si verò ita se habens respiratio magna vi exerceatur, fortior censenda est: si autem respiratio penitus prohibeatur, fortissima est. Contra vero ubi respiratio aliquem servat ordinem, debilior existit, quæ doctrina proponitur à Gal. *comment. Aphor. prædicti.*

Valdè periculosus est comatosus affectus, qui acutissimo morbo supervenit. Vel enim caloris nativi extinctionem significat, vel malignam & venenatam qualitatem, quæ in febribus malignis cerebrum plerumque solet impetere. Qui per consensum partium inferiorem fit comatosus effectus, & à vaporibus ex iis elevatis, minus infert periculum.

Lethargo affecti in septem diebus moriuntur; si verò hos effugerint, sani evadunt. Hipp. *secundo de morbis.*

Affectus comatosi in senibus ut plurimum lethales esse consueverunt. Cum enim propter caloris nativi inopiam debilem habeant facultatem concoctricem, & expultricem, fit, ut materiam morbificam superare & expellere nequeant, eam in primis quæ in cerebro redundat; siquidem cerebrum cum sit pars corporis frigidissima, adventante senio caloris imminutionem, & tandem extinctionem, citius quàm reliquæ, pati consuevit.

In lethargo parotides supervenientes, vel pus ex auribus effluens cum imminutione symptomatum, salutare; finificat enim dominium naturæ supra causam morbificam, quam vel expellit ad emunctoria nondum perfectè concoctam, vel in pus conversam per ductus naturales evacuat.

Qui ex lethargo servantur, empyyici fiunt, ex Hipp. *in Coac. & 3. de morbis.* Hæc sententia, ut sonat, & ut plerique interpretantur, experientiæ non respondet. Vix enim verum empyyema ex lethargo genitum, ulli videre contingit. Sed veritati est consentanea Mercurialis interpretatio, quæ vel empyycos, seu suppuratos hoc loco esse intelligendos, quibus per aures, vel nares materia purulenta evacuetur. Docuit enim Gal. *com. Aphor. 7. sect. 5. & Aphor. 44. sect. 7.* per empyyema Hippocratem non solùm quæ in thorace, sed quæ etiam in singulis partibus fit, suppurationem intelligere.

Soporoso affectui à causa frigida oriundo phrenitidem succedere bonum: quandoquidem à calore intensiore phrenitidem efficienti materia pituitosa, affectum soporosum producens, concoquitur.

Apoplectici in septem diebus pereunt, nisi febris apprehenderit. Hipp. 2. *de morbis, & Aphor. 51. sect. 6.* Illa autem febris acuta esse debet, & essentialis, ab humorum, & spirituum effervescentia oriunda, ut possit materiam morbificam discutere. Si autem remissior fuerit, & symptomatica, qualis apparere consuevit in apoplexia, quæ à dispositione inflammatoria cerebri, & nimia sanguinis copia in venis illius contenta, exoritur, morbum non imminuit; quin potius phrenitica quædam symptomata accersit, quæ facultates animales debilitant. Et in hac causa phrenitis soporoso affectui superveniens non est bona, ut in superiori prognostico dicebatur. Præterea febris morbum solutura alia conditione indiget, ut nimirum à principio morbi accidat, dum natura adhuc in suo robore consistens validos conatus exercere potest; quæ enim progresso morbo supervenit, salutaris non est, ut docuit Hipp. in Coacis. *Apoplecticæ, inquit, affectiones derepente exolutorio modo fientes, febre temporis progressu accidente, perniciosæ.*

Apoplectici ἐφίδρωσις supervenientes mala; illa enim sudatiuncula summam naturæ oppressionem significat.

Ad horum affectuum curationem, sicut & reliquorum omnium, tria instrumenta medica necessaria sunt, diæta, chirurgia, & pharmacia.

Diæta in horum affectuum principio tenuissima est imperanda, quia morbi sunt acutissimi; ideò solis jusculis

culis ægri nutriendi ſunt, per dilucida intervalla uſurpatis. In declinatione verò, & in curatione prophylactica eadem diæta convenit, quæ in frigida cerebri intemperie deſcripta eſt.

Reliqua duo inſtrumenta ſequenti methodo ſunt uſurpanda.

Quandoquidem huiuſmodi affectus ſoporoſi præcipites ſunt, & periculo pleni, ſedulam Medici diligentiam poſtulant, & in talibus caſibus remedia feſtinanter adminiſtranda ſunt.

Primo igitur Medicus ad affectum aliquem ſoporoſum vocatus, ægrum confeſtim à gravi illo ſomno excitare conabitur, omnibus ſenſibus objecta vehementia offerenda. Atque adeò oculi radiis ſolaribus, & luci ſplendidæ objiciendi.

Aures clamoribus, ſtrepitu, & ſonitu concutiendæ; & in primis æger proprio nomine magnâ voce ſæpè appellandus eſt,

Naribus acria, ut ruta, caſtoreum, acetum; objicienda, In os & palatum itidem acria injicienda.

Tactus frictionibus, vellicationibus, pilorum evulſionibus, ligaturis, digitorum complicationibus, & aliis huiuſmodi irritandus.

Clyſter laxans præſcribatur, primum ex decocto communi, ut citius paretur, hunc modum.

℞. Decocti communis clyſteris ℔. j. hieræ picræ, & diaphœn. ana ℥. j. ol. lilior. & rutac. ana ℥. j. ß. mellis anthoſati ℥. ij. ſalis ʒ. j. Fiat clyſter, injiciendus ſtatim.

Dum hæc fiunt, ſeriò apud ſe meditari debet Medicus, an venæ ſectio celebranda ſit; quandoquidem in hiſce affectibus, quod dixit Celſus de apoplexia, ſanguinis detractio, vel occidit, vel liberat. Convenit autem venæ ſectio, ſi ſanguis cauſæ principalis, vel adjuvantis, vel ſine qua non, rationem habeat, vireſque ferant.

Vires autem non actionum animalium ablatione æſtimandæ ſunt, ſed quales ante morbi invaſionem fuerant. Si enim tum ſatis fortes fuerunt, etiam nunc permittunt, niſi plane fortis ſit apoplexia. Neque vires ſunt debiles per reſolutionem, ſed per oppreſſionem.

Si verò nullo modo ſanguis peccet, aut vires ſint verè deiectæ, aut æger admodum ſenex, venæ ſectio omittenda.

Statim verò & ſine omni mora, ſive noctu, ſive interdiu, affectu quis corripiatur, venæ ſectio inſtituatur, & quidem ante clyſterem, ſi quam primùm injectus non fuerit. Fricetur tamen priùs corpus, & aperiatur vena in brachio.

Hoc etiam advertendum eſt, utilius ac tutius eſſe non unâ vice mittere quantum opus eſt ſanguinis; ſed per vices; intra tamen paucarum horarum ſpatium. Nam per iteratam illam ſanguinis miſſionem, & materia facilius movetur, & vires non dejiciuntur. Inſpiciatur poſt primam venæ ſectionem ægri facies, & pulſus exploretur. Et ſi color faciei vividior reddatur, & reſpiratio facilior, ac pulſus benè habeat, optimè ſperandum, & confidentius venæ ſectio repetenda.

Vulnus in venæ ſectione fiat ampliori foramine: alias enim ſanguis, qui craſſior eſt ſtatim ſubſiſtit.

Quo magis abundat ſanguis, eo liberalius detrahi debet. Si verò pituita magis luxuriet, parciori manu mittendus eſt, ne calor nativus, ad hunc affectum diſcutiendum tantoperè neceſſarius, quadantenus infringatur.

Copioſæ & frequentis ſanguinis detractionis in apoplexia exemplum ſingulare proponitur à Zacuto Luſitano; *lib. 1. hiſtoria Medicorum principum, hiſt. 33.* his verbis. *Nobilis quædam fæmina juvencula, in omniũ rerum oblivionem, deinde in veram apoplexiam cũ menſtrui effluvio incidit, Cui cũ plurima, tam in ſuperioribus, quã in inferioribus partibus eſſent celebrata auxilia, per ligaturas, acres clyſteres, ſcarificatas cucurbitas dorſo applicatas, neglectâ indicatione, quæ à menſtruo actu fluente deſumitur, ob urgens ex procraſtinatione periculum, cum viribus eſſet valentibus, factis frictionibus crurum, & cucurbitulis femoribus appoſitis, octo horarum ſpatio, quater è cephalica copiosè ſanguine miſſo, à quo præſidio loqui cœpit, & convaluit.*

Quidam practici recentiores audent in apoplecticis jugulares venas aperire, ſicquè omnes propemodùm liberari affirmant: in eaque apertione hac methodo progrediuntur. Primo collum leviter conſtringunt linteo, apertione facta ſtatim laxant; ſanguis ſpontè fluit ſine ligatura, quæ poſſet ſanguinem ad caput attrahere; vulnus poſtea occludunt emplaſtro glutinante ſine ligatura, eoque facilè ſanguinẽ cohiberi aſſerunt. Quod confirmat Zacutus Luſitanus, qui tamen ligaturam adhibet, *obſervat. 79. lib. 1. Praxis Medicæ admirandæ*; ubi refert hiſtoriam anginæ acutiſſimæ, in qua peritiſſimorum Medicorum conſilio venæ jugulares apertæ fuerunt, unde ſequutus eſt irreparabilis, (ut ipſe loquitur,) ſanguinis fluxus, quo æger in omnimodam virium jacturam lapſus eſt. Vocatus Zacutus accurrit, emplaſtrum Galenicum ſuper impoſuit, quo ipſe *lib. 5. meth. c. 4.* ad arteriarum, & jugularium hæmorrhagias feliciter utitur; ſicque collo commodè ligato, æger jam exhauſtus reficitur, & à morbo liberatur. Emplaſtrum verò componitur ex thure, aloë & pilis leporinis, albumine ovi ſubactis, dupla thuris ad aloën quantitate, ut docet Gal, *loco citato*; aliquando verò æquali utriuſque quantitate, in durioribus ſcilicet corporibus. Superiorem operationem Gal. comprobat, cùm dicit hoc emplaſtrum venarum jugularium profluvium citra vinculum ſiſtere. Hoc etiam animadverti velim, in apoplexia ſanguinem ex vena apertâ tanto impetũ non profluere, quemadmodum in angina, quia in illa ſanguis eſt refrigeratus, ac veluti congelatus, ut docuit Hippocrates 2. *de morbis* & ea ratione creditur venas & arterias carotides obſtruere, in hac verò fervidus eſt ac tenuis, cùm anginoſi febre acutiſſima laborare ſoleant.

Purgatio inſtituatur paucis horis poſt venæ ſectionem, neglectâ temporum electione. Neque enim in purgando cunctabundus nimis, aut timidus eſſe debet Medicus, cum morbus valdè urgeat & brevi ſua percurrat tempora. Et illa purgatio forti medicamento debet fieri, quia humor contumax eſt, & obruta facultas, nec niſi vehementioribus irritatur.

Illud autem medicamentum vulgò fieri ſolet ex ℥. j. electuarii diacarthami, diſſoluta cum aqua betonicæ addendo caſtorei ℈. ß. Vel.

℞. Turbith electi ℈. iiij. agarici recenter trochiſc. ʒ. ij. zinzib. ℈. ij. ſem. fœniculi ℈. j. caſtorei gr. vj. Infundantur in ſufficienti quantitate aquæ betonicæ. In colat. ℥. ij. diſſolve electuarii diacarthami ʒ. iii. ſyrupi roſ. ℥. j. fiat potio. Vel

℞. Maſſæ pilul. coch. min. ʒ. j. caſtorei gr. iij. Malaxentur cum aqua betonicæ, formentur pilulæ ſeptem; & ſi æger non poſſit deglutire; diſſolvantur in aqua ſalviæ, lavendulæ, vel betonicæ. Vel

℞. Maſſæ pilul. coch. mai. & de agarico, ana ʒ. ß. trochiſc. alhandal, diagrydii & caſtorei, ana gr. iij. Fiat maſſa cum melle anthoſato, quæ diſſolvatur in aqua ſalviæ. Vel fiat talis potio.

℞. Fol. ſennæ ℥. ß. agar. albi ʒ. j. ß. turbith elect. ʒ. j. zingib. & galangæ, ana ʒ. ß. Coquantur in aqua ſalviæ & roriſmar. Colat. ℥. ij. ß. adde electuarii diacarthami

thami ʒ ij. castorei ℈, ß, oxymelitis simplicis ℥. ß. Fiat potio.

In lethargo purgatio ab initio mitior esse debet, propter febrem continuam conjunctam, ex agarico; cui aliquid rhab. addi potest, vel scammonii, aut pilulis de hiera cum agarico, cum bilis plerumque humorum ad caput vehiculum sit. In morbi tamen progressu, cum jam materia ad caput fluxit, & in eo hæret, purgantibus etiam prædictis utendum est.

Trallianus scammonii ℈. ß. cum castorei ℈. ij, in oxy. melite exhibet, quo multos lethargicos deploratos se restituisse refert. Et Oribasius ex Ruffo Ephesio refert, nullum aliud esse lethargo correptis æque utile, atque efficax medicamentum ad purgandam pituitam, quam bilis admixta in caput detulit, quàm scammonium cum castoreo exhibitum.

Sæpe verò accidit facultates esse ita oppressas, ut medicamenta in actum minimè deducantur, atq; adeò etiam nihil operentur; quod mali ominis est, & ita affecti ut plurimum pereunt. Attamen, quia, ut inquit Celsus, quando huiusmodi tempestates ingruunt, remedia etiam cum aliqua temeritate rapienda sunt, & omninò periculum in hoc morbo aliquid tentare permittit. Nam ut Serenus habet, *Medici hæc potiora putant, quàm dulci morte perire*. Et, utidem Celsus *multa in præcipiti periculo rectè fiunt, quæ alias essent omittenda*. Ideò propositis remediis non proficientibus, ad ea quæ ex antimonio parantur, licet transcendere, præsertim ea, quæ minus vehementia sunt, qualis est aqua benedicta, ex croco metallorum composita; quæ per supe-riora & inferiora potenter expurgans, tantam pituitæ copiam non solum è ventriculo, partibusque inferioribus, sed etiam è cerebro educit, ut hac evacuatione interdùm ægri liberentur. Et bonâ fide testari possum, me virum nobilem ex primoribus huius civitatis vidisse, ter intra biennium ab apoplexia hoc solo remedio liberatum. Quamvis autem nonnulli etiam viri doctissimi vomitoriorum usum in hisce affectibus improbent, tamen experientiæ magis credendum est, quæ etiam nos docet quotidianis experimentis pueros comate affectos sale vitrioli vomitivo promptius & tutius, quàm ullo alio remedio liberari.

Tinctura nicotianæ in aqua vitæ extracta, & ad ℥. ij. cum melle excepta, & in os infusa potenter educit.

Interim medicamento purgante exhibito, antequam operari incipiat, & dum etiam operatur, revellentia omnium generum in usum revocanda sunt, non solum frictiones, & ligaturæ anteà propositæ, sed etiam cucurbitulæ dorso, scapulis, brachiis, & femoribus affixæ, sine scarificatione, si sanguinis missio sufficiens celebrata sit: & cum scarificatione, saltem earum aliquæ, si phlebotomia fuerit omissa.

In apoplexia non admoveantur cucurbitulæ posteriori thoracis parti, aut hypochondriis, ne contractis thoracis & abdominis musculis, respiratio magis impediatur.

Summum & unicum remedium habentur, præsertim in apoplexia, cucurbitulæ capiti impositæ. Quod remedii genus insignis ille Medicus Fracastorius apoplexia correptus nutibus suis indicasse fertur; sed non intellectus periit.

Zacutus Lusitanus *hist. 31. lib. 1. de Medicorum principum historiis*, refert desperatam apoplexiam, cucurbitulâ bis occipiti admotâ cum profundis scarificationibus, à se curatam fuisse.

Vesicatorium posteriori parti cervicis & scapulis admoveatur.

Clysteres acres injiciantur duo, vel tres eadem die.

℞. Fol. parietar. hyssopi, calamenti, origani salviæ, rutæ, & centaurii minoris, ana M. j. sem. carthami ℥. ß. sem. fœniculi & cumini, ana ʒ ij. agarici albi in nodulo inclusi ℥. j. pulpæ colocynth. in eodem nodulo inclusæ ℥. j. ß. Coquantur ad ℔. j. In colat. dissol. hieræ picræ ʒ ß, diaphœnici ℥. j. olei rutacei ℥. ij. Fiat clyster.

Chymici clysteribus admiscent aquæ benedictæ ℥. ij, vel iij. & sic potenter purgant.

Aquæ autem huius dosis augeri potest ad ℥. iv. & ℥. v. Imo verò antequam è phiala educatur, aliquantulum agitari debet, ut nonnihil pulveris in fundo residentis admisceatur, unde vires efficaciores evadunt. Ideo ut plurimum clysteres ex aqua benedicta, seu vino Emetico, hac formula præscribere soleo, qui in multis affectibus, præsertim colicis doloribus, miranda præstant.

℞. Decocti emollientis ℔. j. diaphœnici ℥. j. aquæ benedictæ turbidæ ℥ iv. Fiat clyster.

Si clyster debito tempore non reddatur, glande alvus proritetur.

℞. Pulv. hieræ picræ Gal. ℥. ij, pulpæ colocynthidos, agarici albi, ana ℥. ß. diagrydii ℈ j. salis gemmei ℥. ij. mellis ad debitam consistentiam cocti quantum satis; fiant suppositoria.

Sæpè tamen accidit, ut sphincter ani resolvatur, unde anus planè pateat, ac clysteres sine fructu injiciantur, cùm retineri non possunt; qui casus plerumque desperatus est.

Naribus admoveantur castoreum cum aceto, quæ specificâ proprietate somnum excutere creduntur.

Efficax etiam remedium est, si acetum acerrimum supra laminam candentem effundatur, & vapor ab ægro naribus excipiatur. Adhuc efficacius erit, si aceto addatur semen nigellæ, rutæ, & castoreum. Ipsum etiam acetum modicè calefactum & naribus adhibitum excitat potenter, si acerrimum sit, & adhuc potentius, si ei piper & castoreum admisceantur. Excitat etiam à fumo suffitus sulphuris.

Pili capræ usti, & cornu cervi & capræ ustum, & naribus admotum, potentissima sunt ad excitandum altissimè dormientem.

Succini albi fumus ad apoplecticos excitandos præstantissimus est, si tum illius oleo tempora & nares sæpè illinantur.

Fiant etiam frictiones in plantis pedum cum sale & aceto, manibus inunctis oleo rutaceo & de castoreo: lingua & palatum inungatur theriacâ veteri, in aqua cælesti, aut apoplectica dissoluta. Sed advertendum est, ne theriaca recens adhuc sit, nam ratione opii somnum inducit. Ad eundem usũ revocari poterit aurea Alexandrina, & confectio anacardina. Sinapi etiam potest coqui in vino forti, & eo palatum inungi. Pyrethri radices in oxymelite coctæ idem præstant. Omnibus verò hisce castoreum utiliter admiscetur.

Universali evacuatione peractâ, & purgato corpore, caput evacuandum est, tam sensibiliter, quam insensibiliter.

Sensibiliter per nares & palatum, errhinis, & sternutatoriis, in curatione frigidæ intemperiei cerebri propositis, & inunctionibus palati supra descriptis. Hisce omnibus addantur ruta, castoreum, acetum.

At de sternutatoriis hoc advertendum, si affectus perseveret, æger difficulter excitetur, eorum usum commodissimum esse; non tamen diutius in iis persistendum, ne caput repleant, humores commoveant, ac fundant. Sed initio morbi ab intempestivo sternutatoriorum usu abstinendum, cum magis ab iis tum materia,

ria fundatur, & partibus impingatur; unde morbus fit contumax, vel interdum levior affectus in apoplexiam degenerat.

Tandem insensibiliter resolventia applicanda, quæ in sequentem modum componi poterunt.

℞. Baccarum lauri & iuniperi, ana ℥.j.ß. radic. angelicæ, zedoariæ, imperatoriæ, ana ℥.j. fol. beton. salviæ, rorismar. ana. M.j. rutæ. satureiæ, majoranæ, flor. lavendulæ, ana. M.ß. Coquantur in aceti sufficienti quantitate. Hoc decocto spongia, aut linteum imbutum, aut stupa capiti calidè applicentur. Mirum quantum auxilii soporosis affectibus hoc remedium afferat. Brachia quoque & manus eo abstergantur, eoque crura & pedes fricentur.

℞. Castorei ℥.ß. capil. hominis ustorum ʒ.iij. succi rutæ, aceti, & olei communis, ana ℥.ij. Coquantur ad ungnenti consistentiam, quo illinatur caput calidè post fotum. Vel

℞. Olei costini, castorei, & de euphorbio, ana ℥.j. pulv. sinapi, euphorbii, ana ʒ, j. aceti cochlear 1. ceræ quantum satis, Misce, fiat unguentum.

Si prædictis remediis non cesserit affectus, vesicatorium magnum vertici, & sincipiti erit applicandum.

Efficacius multò evadet vesicatorium, si euphorbium ei addatur, quod è profundioribus capitis partibus humores attrahit ad superficiem.

Nonnulli etiam, cum morbi vis maxima est, cauterium actuale occipiti inter primam & secundam vertebram applicant.

Zacutus Lusitanus plura eodem tempore applicuit cum fœlici successu; ut testatur *lib. 1. praxis admirandæ, observat. 14.* his verbis. *Vocatus ut inviserem ægrum qui post dies triginta inexpugnabili dormiendi necessitate correptus, cũ febricula lenta, ægrè palpebras attollere poterat, profundo somno immersus. Hic varia revellentia, & vacuantia erat expertus, quibus cũ non levaretur, ad cauteriũ accessi cũ utilitate summa. Quare candenti ferramento crustas in vertice capitis excitavi, in occipite unam, & circumcirca multas: ex, quibus cum excitaretur æger, & ichores effluerunt, experge factus ad mentem rediit. Hoc auxilio præter omnium spem, omnibus tentatis, memini me bis caroticos persanasse. Hi enim ignis ope, liquata pituita & per multos dies per os, & nares excreta convaluere.*

Alii, ex antiquorum præscripto, sartaginem candentem capiti admovent ea distantia, ut pilos, non cutim capitis possit comburere.

Commodèquoque in hujusmodi affect bus, aliquid aquæ cœlestis, vel apoplecticæ ægro infunditur. Aquæ enim hæ ob summam penetrandi vim, præstantissimum sæpè afferunt auxilium, (& multos ab imminentea apoplexia, vel etiam jam præsente liberarunt) modo sanguis non valdè abundet, qui aquarum istarum usu posset fundi.

Aquarum autem apoplecticarum multæ descriptiones habentur apud Languium, Weccherum, Quercetanum, Crollium & alios. Unam tantùm, exempli gratia, ex selectioribus simplicibus à nobis compositam hic afferre lubet.

℞. Radic. pœoniæ, visci quercini ana ℥. ii, calami aromat. galangæ, cyperi, ana ℥.i. fol. beton. salviæ, majoranæ, ana M.j. sem. pœoniæ, anisi. fœniculi. carui, ana ʒ. iii. flor. lavendulæ, stœchados, & rorismar. ana P.i. nucis moschat. macis, caryophyll. cubebar, granor. paradisi, cardamomi, ana ʒ.ß. cinamomi ℥. ii. croci ʒ.i.ß. specierum diambræ, & diamoschi, ana ʒ ii. Contundantur & incidantur, ut artis est, & reponantur in alembico vitreo, desuper affundendo spiritus vini optimè rectificati q.s. ut tribus digitis materia superemineat. Digerantur in B.M. per octo dierum spatium, postea distillentur, & aqua servetur in vase vitreo bene clauso.

Si tandem morbus ad declinationem translatus esse videatur, somnusque ille profundus jam discussus fuerit, omissis prædictis remediis, soli roborationi cerebri incumbendum est. Quod satis commodè fiet usu quotidiano opiatæ cephalicæ, pro frigida intemperie cerebri descriptæ. Vel si potentius agendum est, aqua apoplecticæ usurpari poterit.

In primis verò castorei usus continuetur, si malum protrahatur, & manè per aliquot dies eius grana iij, vel iiij. cum oxymelite simplici, vel scill. exhibeantur, testatur Trallianus, multos isto morbo victos, hoc solo remedio mortem evasisse.

Exterius etiam utiliter admoventur balsama apoplectica, quorum variæ extant formulæ apud Chymiatros. Nos unicam, e.g. hic tantum subjiciemus.

℞. Olei nucis moschat. per expressionem parati ʒ. ß. ambræ griseæ, moschi optimi & zibetæ, ana ℈.j. ol. destillati lavendulæ, succini, cinamomi, rorismar. caryophyll. ana ℈ ß. Misce, fiat balsamum, quod naribus & auribus instilletur, palatoque illinatur singulis diebus manè. Ad hanc rem etiam valdè commendatur oleum nucis moschatæ destillatum, eodem modo usurpatum.

Denique in horum affectuum generali curatione diligenter advertendum est, in iis qui fiunt à sanguine, minus calefacientia medicamenta esse adhibenda, at phlebotomiam largiori manu celebrandam; postea venam frontis aperiendam: tum etiam purgantibus phlegmagogis cholagoga esse admiscenda.

Qui hisce affectibus semel affecti, ab iisque liberati sunt, in eos ut plurimum solent recidere. Quod ut præcaveatur, frigidior cerebri intemperies corrigenda est, eademque illius cura instituenda, quæ supra fuit proposita. Eademque viâ & methodo imminens apoplexia, vel carus, vel lethargus, vel coma præcavebitur. Et si cerebrum valdè refrigeratum est, post universales vacuationes, aqua apoplectica in usu frequenti esse poterit. Vel etiam uti poterit tabellis in sequentem modum compositis.

℞. Ambræ griseæ ℈.ß. olei destillat, anisi, cinnamomi, nucis moschat. ana guttulas ij. olei caryophyll. gutt. j. sacchari in aqua flor. arantiorum dissoluti ℥. iv. Fiant tabellæ, capiat ʒ j. vel duas manè.

Pilulæ caput roborantes etiam usurpari poterunt, in hunc modum compositæ.

℞. Cubeb. mastiches, nucis moschat. caryophyll, ana ʒ.j. ambræ griseæ ʒ.ß. moschi gran. vj. Cum succo majoranæ formentur pilulæ, capiat ℈.j. horâ somni, bis in septimana.

Commendatur etiam, & apud multos in usu est hic pulvis,

℞. Succini albi ℥.ß. pulv. electuar. diarthod. abbatis ʒ.ij. radic. pœoniæ ʒ.j.ß. Fiat pulvis, de quo capiat ʒ.j. in aqua conveniente ante novilunium.

Utile quoque est nucem moschatam sæpè ore detinere & masticare.

Tum etiam odoramenta sæpè naribus admovenda sunt, & in primis balsama apoplectica.

Aromata in cibis usurpentur: post pastus pulvis digestivus, in curatione frigidæ intemperiei cerebri descriptus.

Si à sanguinis copia affectus soporosus metuitur, illius in primis quantitas imminuenda est, dandaque sedulò opera, ut hæmorrhoides profluant, quo nihil utilius esse potest.

His

His etiam purgationes instituendæ sunt, ex senna & rhab. eaque remedia eligenda, quæ minus calefaciunt.

Si denique ab humore melancholico metuatur apoplexia, fluxus hæmorrhoidum etiam utilissimus est, purgatio iterata humoris melancholici, & medicamenta proposita ad roborandum cerebrum, præcipuè verò pulvis ex succino, diarrhodone & pœonia supradescriptus.

CAPUT III.

De comate vigili.

Licet coma ἄγρυπνον, seu vigil ad soporosos affectus referri soleat, quia tamen longè diversam à cæteris conditionem obtinet; ideò seorsim in hoc capite explicandum est.

Est autem coma vigil affectus, in quo ægri clausis oculis discumbunt, ut dormire videntur, cùm tamen vigilent, & delirent: ac si eos tetigeris, statim oculos aperiunt, & torvè aspiciunt, & iterum delabuntur in somnum, qui variis imaginibus & deliramentis impeditur, ita ut vigilare cogantur. Hunc affectuum Gal. medium constituit inter phrenitidem & lethargum, & typhomaniam appellat.

Causa huius affectus vulgatissima, est bilis cum pituita permista, à quibus humoribus cerebrum tantum irrigatur, vel tumorem atque inflammationem concipit, unde erysipelas œdematosum, vel œdema erysipelatosum exoritur. Cum autem ea humorum miscella variis modis & proportionibus fieri valeat, sic variiin diversis ægrotantibus isti affectus apparent. Si enim bilis in mixtione prævaleat, delirium maius est, & ægri, licet clausos habeant oculos, minùs dormiunt; si verò pituita prædominetur, ægri magis dormiunt, minùs delirant, & expergefacti minus vociferantur, ac desipiunt.

Fit enim coma vigil per sympathiam à vaporibus biliosis, & pituitosis simul mixtis in cerebrum translatis: quòd non rarò solet contingere in febribus ex humorum miscella oriundis, præcipuè hemitritæis ex tertiana & quotidiana compositis. Non est tamen inconveniens asserere, vapores simpliciter calidos & humidos in febribus satis intensis hunc affectum producere, quia ab humiditate fit somnus, à calore autem vigilia.

Diagnosis huius affectus ex iis quæ antea dicta sunt satis elucescit. In eo enim laborantes clausis oculis permanent, & somnum capere videntur; attamen dormire nequeunt, & se variis modis exagitant, sese subitò erigunt, è lecto surgere nituntur, & iterum in somnum relabuntur. Causarum varietas ex prædictis etiam facilè dignoscitur.

Periculosus affectus maxime censendus est. Sive enim tumore & inflammatione cerebrum afficiatur, grave malum esse consuevit, seu alio quovis modo à prædictis humoribus obsideatur, sive à vaporibus ex febrium malignarum materia oriundis afficiatur.

Deliria vehementiora in comate vigili convulsionem efficiunt: fiunt enim ab humore, vel vapore acerrimo, qui partes nervosas feriendo, convulsionem facile concitare potest.

Curatio comatis vigilis idiopathici iisdem instrumentis perficitur, quibus phrenitis & lethargus curari consuevit: quod si magis ad phrenitidem deflectat, illius remedia magis adhibetur. Si verò magis ad lethargum inclinet, eiusdem remedia magis usurpantur. Sympathici verò comatis curatio à febris malignæ curatione dependet, à qua sumit originem. Peculiariter tamen remedia vapores illos à cerebro revellentia, & repellentia usurpanda sunt in principio, ut phlebotomia ex brachio, & malleolo, & oxyrrhodina fronti & sincipiti admota; quibus accedent clysteres frequenter iniecti, cucurbitulæ tum siccæ, tum humidæ scapulis, dorsomaribus, & cruribus affixæ, vesicatoria cervici, & brachiis & femoribus admota: & si quid cerebro infixum videatur, derivatio per apertionem venæ frontis, aut hirudines pone aures, & temporibus affixas molienda erit, simulque resolutio procuranda animalibus tenellis calentibus eorumve sanguine, capiti admotis.

CAPUT IV.

De Catoche, seu catalepsi.

Quædam apud authores confusio reperitur circa catochi nomen, quod alii pro comate vigili, alii pro catalepsi usurpant, illis autem occasionem dedit Paulus, qui *lib. 3. cap.* 8. de duplici catoche agit, & primùm sub illius nomine de comate vigili tractat: in fine verò sub eodem nomine catalepsin explicat. Usus tamen invaluit, ut catochus, & catalepsis pro uno & eodem morbo apud omnes propemodum authores habeatur. Latini vulgò congelationem appellant.

Rarissimus est affectus, & admiratione dignissimus, & quicunque ex authoribus aliquem eius casum viderunt, observatione dignissimum censuerunt, eiusque historiam descripserunt. Primus omnium Gal. *comment. in* 1. *prorrhet. sect.* 2. *partic.* § 6. cuiusdam condiscipuli sui historiam proponit, qui cùm assiduo studio se fatigaret, catalepsi correptus est. *Iacebat, inquit, veluti lignum prorsus inflexus rigidusque, atque extensus. Videbaturque oculis apertis ita nos intueri, ut ne conniveret quidem, nihil tamen loquebatur. Is quoque eodem tempore quæ loqueremur audire se dixit, quamquam non evidenter clareque, nonnulla item & memoria tenens referebat, præsentesque omnes se conspicere dixit; ita ut quorundam actiones recordatus exponeret; sed neque loqui posse, neque membrum ullum movere.* Fernelius verò *lib.* 3. *de morborum partibus cap.* 2. duas refert historias quæ sic habent. *Unus dum literis & chartis sedulò invigilaret, repentè hoc vitio perculsus ita quidem obriguit ut sedens calamumque digitis premens, oculis in libro defixis, putaretur in eadem studia incumbere, donec vocatus ac impulsus deprehensus est omni sensu atque motu carere. Alterum mortui ritu iacentem invisi, qui neque cernebat, neque audiebat, neque compunctus sentiebat quicquam. Facilis tamen inerat respiratio, & quicquid in os ingerebatur, promptè vorabat; è lectulo sublatus solus insistebat, impulsusque incedebat & quocunque vel manus, vel brachium, vel crus inflecteretur, illic quasi fixum, vel stabile permanebat; expressam quandam dixisses larvam, aut arte progredientem statuam.*

Similes historias videre est apud Schenkium, Marcellum Donatum, Rondeletium, Iacontium, Tulpium & alios. Ex quibus colligitur, in hoc affectu sensuum internorum & externorum abolitionem cum membrorum rigiditate ut plurimum reperiri, interdum tamen sensus non esse prorsus abolitos, ita ut ægri colloquentes audiant, interdum etiam membra non esse rigida, sed ab astantibus flecti posse, & in varios situs moveri.

Caufæ huius affectus variæ affignari poffunt. Gal. *com. Aphor.* 3. *fect.* 2. frigidæ & ficcæ cerebri intemperiei catalepfis generationem tribuit, quæ quidem intemperies partem cerebri pofteriorem præcipuè occupat, eam conftipat, & condenfat; unde nervi ab ea oriundi etiam condenfantur, & tenfi ac rigidi evadunt. Talis etiam intemperies totum nervofum genus occupare poteft, ab externa, vel interna caufa producta. Hanc tamen caufam nonnulli in dubium revocant, exiftimantes tamen frigiditatem in vivente corpore reperiri non poffe, quæ talem nervis congelationem inferat. Verùm hoc tacitè redarguit Gal. *lib. de diff. morb cap.* 5. ratione ab experientia defumptâ, his verbis. *Nam ij quos in itinere ufque ad mortem frigus oppreffit, talibus rigoribus corripiuntur, quales Græci emproſthotonos, epiſthonos, tetanofque appellant; nonnulli verò his paffionibus quas congelationes nominant, affliguntur.* Docet igitur Gal. à frigore externo catalepfin generari poffe. Et ratio facilè perfuadet, in iis qui in itinere ex intenfo frigore rigefcunt & intereunt, rigiditatem mortem præcedere, atque adeò minorem frigiditatem eam poffe inducere, quam fit illa, quæ mortem inducit; ficque congelatio nervorum, feu catalepfis à frigida intemperie produci poterit quæ citiùs talem affectum pariet, fi ficcitatem comitem habuerit.

Frequentius tamen generatur hic affectus ab intemperie frigida & ficca cum materia coniuncta. Illa autem materia eft humor, aut vapor melancholicus, à quibus conftipatio partis cerebri pofterioris, & nervorum tenfio, atque rigiditas inducitur, non folùm qualitate fua frigida & ficca; fed etiam quantitate, quæ replendo diftentionem facit.

Aëtius *lib.* 6. *cap.* 4. à fanguine etiam fieri poffe catalepfim afferuit, cui fubfcribit Rondeletius, dicens illud contingere quando venæ & arteriæ cerebri opplentur, unde rigefcit corpus, & diftentum in modum corporum à frigore congelatorum confpicitur. Hanc fententiam confirmat hiftoria nobilis mulieris febre fynocho laborantis, quæ 19. die catalepfi correpta eft, fed largo tandem fluente è naribus fanguine liberata.

Sennertus novam excogitavit caufam, quam dicit effe fpiritum quemdam congelantem, à quo fpiritus animales figuntur, & immobiles redduntur: illam autem vim congelativam, & fixativam ab intemperie frigida & ficca dependere negat: fed à qualitate quadam occulta exoriri afferit, cuiufmodi fpiritus congelantes in Macrocofmo reperiuntur; ut in fulmine, à quo interdum homines rigidi, & veluti congelati redduntur; quemadmodum refert Card. octo meffores fub quercu cœnantes fulmine percuffos fuiffe, & eandē figurā corporis fervaffe, ut unus comedere videretur, & alter manum poculo admovere, alius bibere, licet omnes effent exanimati. Vulgò etiam afferitur vinum in dolio à fulminis fpiritu interdum congelari; in terræmotibus aliquando fpiritus quofdam è terra erumpere, à quibus homines, & reliqua animalia repentè confiftunt, & rigida manent. Addit Sennertus vim congelandi in nitro & pluribus mineralibus infignem reperiri. Exempla eorum non affert. Nos unum proponimus ex plumbo defumptū, cuius vapor mercurium ita figit, & congelat, ut malleabilis evadat. Hoc Sennerti inventum non effet prorfus reiiciendum, nifi ille hanc unicam catalepfeos caufam ftatuens, reliquas omnes expungeret, & quæ cum à Gal. aliifque præftantiffimis Medicis ftabilitæ fint, temerè non funt reiiciendæ. Neque ulla neceffitas cogit ad caufas occultas confugiendi quando manifeftæ habentur, talem effectum producendi capaces, ut in earum enumeratione fatis demonftratum eft. Et cùm Sennertus huiufmodi fpiritum congelantem ab humore melancholico excitari dicit, illius fententia à communi parùm diftat, quæ humori aut vapori frigido & ficco, atque adeò melancholico catalepfis generationem tribuit.

Diagnofis huius affectus fatis manifefta eft ex hiftoriis fupra ex Gal. & Fernel. propofitis; malum enim fubitò hominem invadit, eumque in ftatu detinet, in quo primò eum offendit. Sicque immotum fervat, ac fi congelatus effet. Diverfitas verò fymptomatum in differentiis propofita fenfibus ipfis difcernitur.

Prognofis huius affectus eadem propemodum inftituenda eft, qualis in foporofis affectibus fuit propofita, nempè affectum effe periculofum, & pro maiori aut minori intenfione fymptomatum, maius aut minus portendere periculum.

Curatio autem duplex inftituenda eft; una in paroxifmo, altera extra paroxifmum. In paroxifmo ad ægrum excitandum conveniunt ea remedia quæ in foporofis affectibus defcripta funt. Extra paroxifmum curatio melancholiæ hîc omninò conveniet, fi catochus ab humore aut vapore melancholico generetur, quæ quidem caufa frequentiffima eft. Si autem frigida intemperies fola, à caufa externa, vel interna producta huic malo originem dederit; quæ illam emendant remedia è capite primo huius libri erunt depromenda. Ac denique fi copia fanguinis hunc affectum generet, vel foveat, illius imminutio, per venæ fectionem erit confentanea.

Victus ratio calefaciens & humectans præfcribenda erit, ficut in affectibus ab humore melancholico oriundis.

CAPUT V.

De Paralyſi.

PAralyfis eft privatio motus & fenfus in quibufdam partibus ob impeditum influxum fpirituum animalium.

Variæ funt illius differentiæ. Vel enim omnes quæ fub capite funt partes occupat, & παραπληγία dicitur, vel dimidiam tantùm corporis partem, & ἡμιπληγία nominatur, vel unicam tantùm particulam obfidet, & paralyfis particularis appellari folet. Quamvis nonnulli authores paralyfin, hemiplegiam, paraplegiam, parefin, & refolutionem pro una & eadem motus, & fenfus privatione, quæ dimidiam corporis partem occupat, indifcriminatim ufurpent.

Duplex iterum paralyfis conftituitur. Una perfecta, in qua fenfus & motus omninò abolentur. Altera imperfecta, in qua functiones iftæ tantùm imminuuntur, & fi levis fit earum imminutio, nondum paralyfis, fed torporis, vel ftuporis nomen obtinet, quia via eft ad veram paralyfin, & prodromus illius.

Alia eft fpecies imperfectæ paralyfis, quando motus læditur illæfo fenfu, vel vice verfa.

Caufæ paralyfis in genere funt illæ omnes, quæ fpirituum animalium influxum in nervos & mufculos impedire poffunt.

Omnium frequentiffima eft humor pituituofus, qui nervos obftruendo, comprimendo, denfando, vel refrigerando, dictum fpirituum animalium influxum prohibere folet.

Humor ille pituituofus influit à cerebro in nervos & medullam fpinalem. Sic apoplexia levis degenerat in paralyfin, quia humor illam efficiens è cerebro excutitura

cutitur in medullam & principium nervorum: ficque vel in eorum fubftantiam fe infinuat, meatufque in-fenfiles,per quos fpiritus influunt, occludit,vel per ca-vitatem vertebrarum dorfi defcendens,& fpinalis me-dullæ ac nervorum ductus fequens, eos comprimit & anguftat, ficque fpirituum animalium commeatum etiam impedit. Poteft etiam idem humor frigiditate fua nervi fubftantiam denfare, ut deinceps fpiritibus animalibus pervia non fit. Ac denique fimplici intem-perie frigidiori humidiorique fpirituum influxum im-pedire poteft quandoquidem dum nativum nervi tem-peramentum,& calor illius infitus à nimia refrigera-tione deftructus eft,fpiritus animalis officio fuo fungi non poteft, calor enim illius influens cum partis calore infito conjungi debet, ad propriam illius actionem obeundam.

De aliis humoribus controvertitur, num paralyfis caufæ effe poffint. Attamen licet infrequentiores fint, non funt omnino abdicandæ.

Trallianus *lib.1.cap.6.* refert,quemdam in paralyfim ex mœrore incidiffe,deinde fumpta hiera adeò læfum, ut totus immobilis fieret, & propemodum interiret, nifi in contrarium mutatus fuiffet, & humectantibus omnibus, tum potibus,tum cibis,&aliis quæ tempera-tum ipfum redderent ufus fuiffet,maximè vero balneis complutibus,unctionibus ex hydrelæo.

Paulus *lib.3.cap.28.* & 43. paralyfim proponit ex colica biliofa, cui refrigerantia maximè conferunt. Et noftro fæculo notiffima eft colica Pictonum, quæ in paralyfim ut plurimum degenerat,eamque ab humore biliofo produci apud omnes in confeffo eft, de qua fufius agetur in colici doloris theoria.

Ejufdem rei exemplum proponitur à Forefto *ob-ferv.97.lib.* 10. cujufdam adolefcentis, cum earundem partium extenuatione & atrophia;cumque calefacien-tium,&exficcantium medicamentorũ ufu,ab aliis Me-dicis præfcriptorum,in pejus continuo rueret;tandem folis humectantibus affumptis & admotis ab eo refti-tutus eft.

Ratio idipfum convincit.Bilis enim & melancholia, & quivis alius humor in nervos influens, meatus eorũ infenfiles occludere poteft,fi eorum interiora petat;vel eofdem comprimere,fi extrinfecus ambiat.

Neque rationes Rondeletii contrarium fententis ullo modo convincunt;dum ait bilem & melancho-liam ficcare potius quam emollire nervos, bilem ad convulfionem magis,mordendo & vellicando, quàm ad paralyfim faciendam effe idoneam;fiquidem emol-litio nervorum, ut in paralyfi à pituita concedi poteft in omni tamen paralyfi neceffaria non eft, licet vulgò paralyfis,nervorum refolutio nominetur; cum illius effentia à fola privatione influxus fpirituum anima-lium dependeat,quæ dum à compreffione nervorum, aliifque caufis producitur, eorumdem emollitio ad illius generationem minimè concurrit. Hujus autem relaxationis & emollitionis nervorum opinio inde exorta eft, quod partes paralyticæ tenfione deftitutæ, emollitæ videantur. Motus enim membrorum fit per tenfionem mufculorum&contractionem verfus fuam originem qua tenfione ceffante,refoluta dicuntur, li-cet nulla humectatio,aut emollitio extraordinaria illis acciderit. Deinde cum bilis variæ fint fpecies, variique gradus, non eft neceffe,ut omnis talis habeat acrimo-niam, quæ convulfionem efficere valeat. Adde quod varia fit humorum permixtio,& pituita,aut ferofus hu-mor bili paralyfim producenti mifceri poteft, quæ il-lius acrimoniam contemperet. Talis permixtio in fe-bribus tertianis nothis præcipuè contingit, quales effe credibile eft eas,quas dicit Fernelius in paralyfim mi-grare.

Denique res manifefta evadit, ex paralyfi fcorbuti-ca, quæ convulfionem fæpè habet comitem,ut docet Eugalenus multis in locis,& Sennertus *lib. de fcorbuto cap.5.* Et licet verus fcorbutus Gallis penè ignotus fit, non raro tamen fcorbuticas quafdam affectiones no-bis videre contigit, in quibus nonnulla hujus morbi fymptomata elucebant. Unde duo exempla paralyfis fcorbuticæ, cui convulfiones frequenter fupervenie-bant, recenfuimus in obfervationibus noftris, nem-pè obfervatione 74, cent.1. & obfervatione 98, cen-tur.2.

Aliæ caufæ paralyfeos minus frequentes, variæ effe poffunt. Ac primum frigida & humida intemperies nuda,& fine materia,tum fpiritus congelando, eorum influxum impedire poteft; tum nervi temperiem de-ftruendo,eum reddere poteft ineptum ad fpiritum ani-malem recipiendum,eaque excitari poteft ab aëre am-biente frigidiore, & cujusvis rei frigidæ contactu, quemadmodum docet Galenus 4. *de locis aff.cap.* 4. quemdam tempore frigido ac pluviofo,cum madidum pallium collo diutius obvolviffet, in manus paralyfim incidiffe,nervis quià fpinali medulla ad manum ferun-tur,nimirum refrigeratis & humectatis.

A vi etiam narcotica,medicamentis, venenis & ipfis interdum humoribus infita, paralyfim generari poffe, Neoterici nonnulli cenfuerunt:&ab hac caufa produci paralyfim exiftimant, quæ ex contactu torpedinis ex-oritur, quamvis ab hoc animali ftupor quidam potius, quam vera paralyfis excitari foleat. Ejufdem generis eft,quæ à contactu hydrargyri contingit aurifabris, & iis artificibus,qui fpecula parare folent, quod Venetiis frequenter confpicitur. Vinum etiam virtute narcotica cenfetur à Platero ftuporem & paralyfim inducere,li-cet alii aliter fentiant. Fernelius tamen huic fententiæ favere videtur afferens loco fupra citato,fe vidiffe ali-quando univerfam corporis cutem ex crapula & vino-lentia,ftupore affectam fuiffe. Et Petrus Fabius Diver-fus *in notis in Ultimarum cap.14.* refert hiftoriam cujuf-dam ronforis,qui cum vino & gulæ nimium indulfif-fet,nocte media expergefactus incidit fubito in paraly-fim omnium corporis partium infra faciem exiftenti-um;in qua adeo motus & fenfus erant deperditi,ut nec acu profundè proforatus, nec gladiolo fcarificatus quicquam fentiret. Hic tamen foluta in totum ebrieta-te& crapulâ,intra tertium diem omnino fanatus eft,fa-ctis tantummodo nonnullis revulfionibus ac inuncti-onibus quibufdam refolventibus ad fpinam. Attamen hic author non virtuti narcoticæ,fed vaporibus craffis ex crapula oriundis,& nervos obftruentibus,paralyfis hujus generationem adfcribit. Quam caufam fupra propofitis addere,non eft à ratione alienum. In humo-ribus etiam corruptis,& malignam qualitatem adeptis vim narcoticam refidere, in fopoforum affectuũ ex-pofitione oftenfum eft; qui humores, fi ad nervos de-ferantur,actionem eorum labefactare poffunt. Et cum humores fcorbutum producentes malignam qualita-tem adepti fint,vis illius narcoticæ poffunt effe partici-pes,quæ etiam ad paralyfim fcorbuticam efficiendam concurrere poteft. quamvis fola obftructio, vel com-preffio ad eum affectum producendum fufficiat, ut anteà monuimus.

Tumores etiam juxta fpinam aut nervos concreti eos comprimendo, paralyfim fine dubio efficere pof-funt.

Sic etiam præcifio nervorum, & quæcunque conti-nuitatis folutio eundem effectum parit.

Luxatio vertebræ, aliorumque articulorum, ſpinam & nervos comprimendo idem præſtat,

Ac denique condenſatio nervorum ſpirituum influxum impedire poteſt; eaque fit, vel exſiccatione nimia; vel ab humore craſſiori terreſtriori eorum ſubſtantiæ imbibito. Sic in elephanticis perit ſenſus multarum partium propter earum denſitatem nimiam, quæ inducitur ab alimento craſſo & terreſtri, quo illæ nutriuntur,

Cauſæ differentiarum hujuſmodi ſe habent. In perfecta paralyſi, quæ integram motus & ſenſus privationem ſupponit, materiæ morbificæ copia major eſt, quæ integram nervi obſtructionem vel aſtrictionem producit: in imperfecta verò minor, quæ ſpirituum animalium influxum penitus non impedit, ſed aliquam eorum portiunculam commeare ſinit,

Motus læditur interdum illæſo ſenſu, quia ad motum efficiendum major virtus requiritur quàm ad ſenſum, quia ſentire eſt quoddam pati; motus verò in actione omnino conſiſtit. Senſus autem læditur illæſo motu, quia in aliquibus partibus nervi aut eorum ramuli ſenſui inſervientes, motui non inſerviunt, quemadmodum illi, qui ad cutem feruntur. Si igitur illi nervi tantum afficiantur, ſolus ſenſus læditur. Quod tantum contingit in paralyſi particulari, quæ unicam, particulam occupat; ſi enim afficiantur nervi inſigniores, qui ad muſculos feruntur, non poteſt lædi ſenſus illæſo motu.

Diagnoſis hujus affectus ad tria dirigenda eſt; affectus ſpeciem, partem affectam, & cauſam affectum producentem. Affectus ſpecies per ſe notiſſima eſt, cum motus impotentia, & ſenſus privatio; aut imminutio oculis ipſis pateat.

Partis affectæ dignotio difficilior eſt; ea tamen univerſa ex anatome deſumitur, in qua nervorum origines & inſertiones docentur.

Si enim pars faciei dextra, vel ſiniſtra reſolvatur, reliquis partibus illæſis, cerebrum tantū afficitur ſecundum eam partem, à qua nervi ad partes eas deferuntur. Si verò partes capiti ſubjectæ una cum facie lædantur, ſpina dorſi & cerebrum afficitur. Et ſi partes ſubjectæ lædantur facie illæſa, in ſola ſpina virium conſiſtit. Et quidem in principio illius, ſi omnes ſimul lædantur. Si verò dimidia pars corporis paralytica ſit, dimidia tantum ſpinæ portio obſidetur. Cruribus reſolutis affectio eſt circa finem ſpinalis medullæ, juxta vertebras oſſis ſacri. Sic in cæteris inquirendus eſt locus quo nervi exoriuntur, qui ad partem paralyticam deferuntur.

Aliquando etiam cauſæ externæ inquiſitio ad loci affecti dignotionem plurimū confert: cujus rei exempla duo apud Galenum inveniuntur, quorum unum ſupra propoſitum eſt *ex 4. de loco affect. cap. 4.* cujuſdam hominis, qui cum tempore frigido ac pluvioſo madidum pallium collo diutius obvolviſſet, in manus paralyſim incidit. Alterum habetur 1. *de loc. aff. cap. 5.* de Pauſania Syro, qui in tribus digitis ſenſum amiſerat, quem cum Galenus è vehiculo in dorſum prolapſum cognoſceret, conjecturam fecit, in primo exortu nervi poſt ſeptimam vertebram prodeuntis, partem quamdam ab ictu fuiſſe læſam. Ideoque medicamentum digitis fruſtrà admotum, huic parti appoſuit, & curatio ſubſequuta eſt.

Cauſarum diagnoſis ex cauſis procatarcticis, morbis prægreſſis, & temperamento ægrotantis eruitur. Atque adeo cauſæ externæ refrigerantes & humectantes prægreſſæ, ætas ſenilis, aut temperamentum pituitoſum, tempus hyemale, victus frigidus & humidus, apoplexia præcedens à frigida intemperie, & humore pituitoſo morbum exoriri ſignificant.

Paralyſim vero à bilioſo humore, aut melancholico exoriri teſtantur, febres prægreſſæ, & interdum præſentes; temperamentum bilioſum, aut melancholicum, tempus æſtivum, vel autumnale, uſu aromatum, ſalſorum, aliorumque ciborum calidiorum, animi pathemata gravia, & diuturna, humorum bilioſorum, aut melancholicorum, vel ſeri acidi, aut acris excretio. Fluxiones acres in varias partes decumbentes, & dolores in iis concitantes; ac denique cum motus & ſenſus imminutione adeſt dolor, & convulſio; & hujuſmodi laborantes à calefacientibus & exſiccantibus remediis læduntur à frigidis & humidis juvantur. Tumores, luxationes, & ſolutiones continui paralyſim efficientes per ſe ſatis innoteſcunt.

Quod ad prognoſim attinet: paralyſis ab humore pituitoſo nervorum ſubſtantiæ impacto genita, curatu difficilis eſt, quia ægerrimè diſcutitur, propter frigiditatem partis, ejuſque debilem expultricem, quæ cum remediis cooperari debet; & ſitum ſpinæ, nervorumque profundam, ita ut ad eas partes vis remediorum integra pervenire non poſſit. Et cum diuturnus eorum uſus neceſſarius ſit, ægri ut plurimum tædio affecti, curationi adeo protractæ ſe ſubjicere nolunt.

Paralyſis apoplexiæ ſuccedanea rariſſimè curatur, & plerumque in apoplexiam iterum degenerat, ex novo ejuſdem materiæ ad cerebrum affluxu, quod ex priori morbo debilitatum eſt.

Tremor paralyſi ſuperveniens, ſalutaris. Significat enim meatus nervorum aliquo modo aperiri, per quos aliquid ſpiritus animalis ad muſculorum motum efficiendum tranſire incipit.

Si pars paralytica calore actuali prædita ſit, ſanitatis ſpes eſt, ſi vero actu frigida continuo ſentiatur, difficillimè curatur.

Atrophia, aut inſignis extenuatio parti paralyticæ adveniens, & pallor ingens, curationis ſpem adimit. Non ſolum enim ſpiritus animalis defectum, ſed & calorem naturalem propemodum extinctum arguit.

Si reſoluti lateris oculus imminuatur, exigua curationis ſpes eſt; ſummam enim ſpirituum penuriam in ea corporis parte ſignificat.

Crurum & pedum reſolutio facilius curatur, quàm partium ſuperiorum, quia illi nervi duriores, ac robuſtiores ſunt.

In ſenibus paralyſis incurabilis eſt, ob caloris nativi inopiam.

Hyemis tempore paralyſis curari nequit, vere autem & æſtate curatio obtineri poteſt, ſi cætera conſentiant.

Paralyſi febris valida ſuperveniens, bona; materiam enim morbificam abſumere poteſt.

Paralyſi debili & recenti diarrhœa ſuperveniens, bona; dicit enim Rhaſis 1. *contin.* ſe multos paralyticos ex diarrhœa ſuperveniente curatos vidiſſe.

Curatio paralyſis juxta varietatem cauſarum varianda eſt. Et cum ut plurimum fiat à pituita, & frigida intemperie, hujus cauſæ ablationi præcipue incumbendum eſt. Hæc autem ab univerſali totius corporis evacuatione inchoanda eſt.

Et quidem quod ad venæ ſectionem attinet, vix ea conferre poteſt, cum ſanguis non peccet, ſed pituita, & plerumque hoc malum ſenibus, pituitoſis, naturâ frigidis accidere ſoleat. Si tamen crudi ſanguinis copia humorem pituitoſum producere videatur, eumque fovere, venam in brachio partis ſanæ aperire licet,

licet, attmen parca manu, ne languidus calor extinguatur.

Prætermiſsâ igitur phlebotomiâ, aut parca manu, ut dictum eſt, celebrata, reliqua curatio inchoanda eſt à ſublatione cauſæ antecedentis, quæ eſt frigida cerebri intemperies; cuius curatio eadem omninò inſtituenda eſt, quæ antea fuit propoſita, per apozema, pilulas, diætam ſudorificam, ſacculos, emplaſtra, errhina, ſternutatoria, apophlegmatiſmos, veſicatoria, pulverem cephalicum, cucufam; ſuffimigium, ſyrupum magiſtralem, pilulas uſuales, opiatam roborantem, cauſticum, pulverem digeſtivum, & aquas thermales.

Diæta ad hunc effectum parari debet ex decocto guaiaci ſolius & corticis eiuſdem. Poſt cuius hauſtum admovendi partibus paralyticis lateres igniti, extincti in decocto cephalico, facto in vino albo, cum pauco aceto, & involuti linteo, ut partium calor languidus excitetur. Et quarto, aut quinto quoque die purgatio repetenda. Melius tamen erit, ſi decocto ſudorifico purgans præmittatur ad xv. dies, ut tota humorum crudorum ſaburra melius educatur, ac poſtmodum illorum reliquiæ per habitum corporis diſcutiantur. Illud autem ita parari poterit.

℞. Raſuræ ligni guaiaci ℥.iij. cort. eiuſdem ℥.j. aquæ fontis ℔. iv. Infundantur per xxiv. horas. Deinde ebulliant ad mediæ partis conſumpt. addendo ſub finem, ſennæ mund. ℥.j. turbith. hermodact. ana ʒ. ij. Colaturæ capiat ℔.ß. manè, ſine ſudore per xv. dies.

Cauſticum applicetur occipiti vel brachio ſano, ſi alterum ſit affectum, utrique, ſi tibiæ tantum laborent.

Poſt diætam utatur pro potu ordinario bocheto ex guaiaco, vel hydromelite, in quo tantillum roriſmar. bullierit, à vino abſtinendo, quod in hoc affectu valdè nocivum eſt. Si tamen ægrum vini cupiditas teneat, betonica & ſalvia in eo infundantur. Et longè efficaciùs erit, ſi tempore vindemiarum prædictæ herbæ in dolium vino recenti plenum coniiciantur.

Si affectus ſit contumax, poſt diætæ uſum, omiſſis ſyrupo magiſtrali, & pilulis uſualibus prædictis fortiores uſurpandæ ſunt, in hunc modum compoſitæ.

℞. Maſſæ pilul. fœtid. maior. & cochiar. min. an. ʒ.ß. trochiſc. alhandal. gran. iv. Capiat ſemel in ſeptimana.

Sed quia humor ante quamlibet purgationem præparatione indiget, ideò per biduum, aut triduum, ante ſingulas doſes pilul. capiat ℥. iij. vel iv. aquæ ſequentis, manè duabus horis ante paſtum.

℞. Raſur. ligni guaiaci ℥. iv. corticis eiuſdem ℥.j radic. ſalſæ paril. ℥.j.ß. rad. chinæ ℥ j. ligni ſaſſafras ʒ. vj. ligni aloës, galang. an. ʒ.j.ß. rad. angel. pœoniæ, fœniculi, an. ʒ. iij. ſem. pœoniæ ʒ ij. Infundantur per 24. horas in aqua fontis ℔. vj. vini albi ℔. iv. Poſtea adde fol. betonicæ, iuæ arth. ſalviæ. an. M.j. flor. tiliæ, primulæ veris, ſtœchad. & anthos, an. P.ij. lavendulæ P. j. theriacæ, vet. ʒ.ß. ſem. & cortic. citri an. ʒ.ij. ß. polypod. ʒ. ß. cinamomi ʒ. vj. Fiat ſecundum artem deſtillatio in B. M. Pro ℔.ij.ß. liquoris deſtillati, adde manus Chriſti cum oleo cinam. paratæ ℥.iv. Vel loco illius aquæ opiata caput roborans, in frigida cerebri intemperie deſcripta uſurpari poterit. Sed multò efficacius & cum maiori fructu, opiata Montagnanæ, in epilepſiæ curatione deſcripta.

Cæteris purgantibus parum proficientibus, haud erit inutile ad vomitoria chymica tranſcendere, ſi æger ſatis robuſtus ſit, qualia in ſoporoſis affectibus fuere propoſita. Illa enim humores contumaces ex alto trahunt, & morborum interdum, qui vulgaribus remediis extirpari nequiverunt, curationem abſolvunt.

Diebus vacuis ab uſu aliorum remediorum, utatur opiata cephalica, deſcripta in curatione frigidæ intemperiei cerebri, vel aqua apoplectica, vel tabellis pro ſoporoſis affectibus propoſitis.

Poſt univerſales evacuatione ad topica veniendum eſt, quæ & parti reſolutæ applicanda, ad calorem & ſpiritus revocandos, & ſpinali medullæ, ubi ut plurimum mali cauſa hæret, ad eam exſiccandam & diſcutiendam.

Pars ergo affecta pannis calentibus quotidie fricetur, ſed leniter: ne quod de naturali colore, & ſpiritibus attractum eſt, iterum diſſipetur.

Cucurbitulæ etiam applicentur capitibus muſculorum partis affectæ, eæque ſint anguſtioris orificii, & cum multa flamma adhibeantur; ne tamen diu affixæ maneant, ne quod attractum eſt, diſſipetur. Poſtea emplaſtr. ex pice & reſina pini applicetur, ut quod attractum eſt, ibi conſervetur. Vel membrum reſolutum urticis viridibus leniter percutiatur, aut ipſi ſinapiſmi imponatur, donec pars rubeſcere incipiat: ea tamen non ſunt tamdiu in parte relinquenda, ut veſicas excitent, ſic enim ſpiritus & ſanguis diſſiparentur; ſed tamdiu ſolùm, donec pars rubicunda digito preſſa non albeſcat, ſed rubicunda permaneat.

Poſtea inunctiones fiant & parti affectæ, & ſpinali medullæ, oleis, unguentis & balſamis, quorum deſcriptiones apud Autores numeroſæ habentur. Ad hanc rem peculiaris eſt efficaciæ balſamum Guidonis, quod apud Pharmacopœos noſtros perpetuò paratum invenitur. Hoc vel ſolo utimur, vel cum aliis permixto in hunc modum.

℞. Ol. vulpini. lumbricorum & de caſtoreo, an. ℥.j. balſami Guidonis ℥. iij. aquæ vitæ ℥. ß. olei roriſmar. deſtill. ʒ.j.ß. Miſce, fiat linimentum, quo inungatur tota ſpina dorſi, & partes reſolutæ calidiſſimè, ſuperтegendo linteis calidiuſculis. Sequens etiam unguentum à Valeriola in obſervationibus plurimum laudatur.

℞. Fol. ſalviæ, maioranæ, betonicæ, lauri, roriſm. & primulæ veris, an. M.j. radic. acori veri, & ireos recentis, an. ℥. iij. olei vulpini, de nuce Indica, & rutacei an. ℔. j. olei terebinthinæ ℔. ß. vini potentiſſimi ℔. j. aquæ vitæ ℔. ß. Coquantur ſimul ad vini conſumptionem, & colentur. Colaturæ adde ſerapini, opopanac. bdellii, an. ʒ.ij. caſtorei ℥.ß. macis, nucis moſchat. ſtyracis calamitæ, benjoini, an. ʒ. iij. piperis longi, pyrethri. a. ʒ.j. axungiæ cati pinguioris, axungiæ ſerpentis, & anſeris an. ℥.j. medullæ cruris bovis ℥. ij. ſuccorum ebuli, ſalviæ, & Meliſſæ, an. ℥. iv. ceræ propoleos ℥. ij. Miſce. & cum ceræ ſ. q. in prædictis oleis liquatæ, reducantur omnia ad formam unguenti mediocris conſiſtentiæ, quo univerſa dorſi ſpina calide inungatur, deſuper admotis lanis mollibus, vel linteis calidis.

Maioris etiam efficaciæ, & minoris operæ unguentum parari poteſt in hunc modum.

℞. Succi ſcillæ ℥.iv. ſucci cucumeris ſylveſtris, ſucci rutæ, an. ℥.j. euphorbii, caſtorei, ſagapeni, ammoniaci, bdellii in aceto ſolutorum, an. ʒ.j. ß. myrrhæ, thuris, pyrethri, nitri. an. ʒ.j. olei ſambuci, terebinthinæ, & de euphorbio, an. ℥.ß. ceræ q. ſ. Fiat unguentum ſecundum artem.

Huiuſmodi linimentis præcipuè utendum eſt tempore diætæ, poſt deterſum ſudorem, & in uſu thermarum etiam poſt ſudorem; quia tunc temporis pori cutis & partium reſerati, unguenti penetrationem facilius admittunt.

Lintea post inunctiones applicanda suffumigentur & incalescant suffitu sequenti.

℞. Succini, mastiches, myrrhæ, an. ʒ. j. thuris ℈. ij. caryophill. nucis moschat. cinnam. macis, an. ʒ. ß. ligni aloës ℈. ß. Pulverisata irrorentur spiritu vini, postea exsiccentur, & iterum irrorentur quinquies, & exsiccentur. Et fiat pulvis, qui iniiciatur prunis pro suffumigio.

Si his malum non cedat, cerata & emplastra supra spinam dorsi erunt applicanda.

℞. Massæ empl. de beton. de melilot. & de baccis lauri, an. ℥. j. thuris ℥. ß. castorei, euphorbii, an. ʒ. j. sem. nigell. nasturtii. sinapi, radic. pyrethri, salis nitri, ana ʒ. ß. Cum oleo de lateribus redigantur in formam emplastri, quod super alutam extensum applicetur. Longè maioris erit efficaciæ emplastrum in hunc modum compositum.

℞. Picis navalis, galbani, sagapeni, & gummi ammoniaci; an. ℥. j. radic. pyrethri, & sem. sinapi, an. ℥. ß. euphorbii ʒ. ij. ceræ flavæ ʒ. iij. olei. terebinth. q. s. Fiat massa emplastri.

Sudores quoque in parte provocare utile fuerit, per evaporationes ex decocto herbarum & radicum cephalicarum cum vino albo ita parato, ut halitus partem affectam attingant. Si nimirum decoctum calens in vas aliquod infundatur, in quo æger ieiunus ita sedeat contectus, ne decoctum attingat, sed vaporem tantùm excipiat. Vel in balneo sicco, quod stupham vulgò appellant; vapor ex decocto prædicto, silicibus candentibus inspersо excipiatur.

Ad sudores huiusmodi movendos valdè commendatur decoctum rad. bardanæ, seu lappę maioris. At nostrates mulieres ad hos affectus, & dolores artuum diuturnos, utuntur decocto ebuli, quo sudores copiosi eliciuntur. Ubi æger satis sudauit, in lecto componatur, exhibitâ theriacæ ʒ. j. cum aqua conveniente. Eiusmodi autem balneis bis, aut ter in septimana utendum est. Autumni quoque tempore, vinaceis effervescentibus membra per horam unam aut longius spatium, immergere, & postea linimento convenienti inungere, toto vindemiarum tempore, summè utile fuerit.

Denique thermæ sulphureæ, nitrosæ, & bituminosæ supra recensitæ maximè conveniunt, & reliquorum remediorum vires plerumque superare solent, si iis æger utatur per aliquot dies in potu, balneo, & lotione capitis, & post sudores ungatur linimentis prædictis.

Chymici commendant multa remedia ad huius morbi curationem. Ex quibus non infimum locum obtinent elixir proprietatis, spiritus tartari & balsamum galbani.

Toto morbi decursu partes resolutæ probè muniantur pellibus vulpinis, leporinis, agninis & similibus.

Paralysis verò, quæ à bilioso humore, aut melancholico producitur eandem curationem postulat, quæ ad melancholiam hypochondriacam præscripta est; ita tamen ut in affectu magis bilioso, remedia magis ad frigiditatem inclinantia eligantur.

CAPUT VI.

De Convulsione.

Spasmus, seu convulsio est nervorum, musculorumque versùs suam originem involuntaria & perpetua retractio.

Duplex autem est convulsio. Una propriè dicta, cui iam proposita definitio competit. Altera impropria, quæ potius motus convulsivus dici debet. Et ita distinguuntur, quod in vera convulsione retractio musculorum est perpetua, seu continua & indefinens; in motu verò convulsivo retractio est interpolata. Præterea in vera convulsione membrum est immobile; in motu convulsivo variè agitatur, in epilepsia, quæ inter motus convulsivos principem locum obtinet.

Differunt etiam inter se ratione causarum; vera enim convulsio fit à repletione & inanitione: motus verò convulsivus ab irritatione. Denique in eo distinguuntur, quòd convulsio à solo morbo fit; motus verò convulsivus à sola facultate. Quæ ut rectè à iunioribus intelligantur, sciendum est Gal. 2. *de sympt cauf. cap.* 1. depravati motus symptomata ita inter se distingui, quod alia solius naturæ sint opera, quæ tamen à morbosa quapiam causa violenter moveri sit coacta: alia morbosos comitentur affectus, natura ad eorum generationem suppetias minimè ferente; alia denique concurrente, simul natura & morbo fiant. Naturæ autem nomine Galenus facultatem intelligit. Facultatis ergo opera sunt sternutatio, tussis, oscitatio, pandiculatio, & singultus. Unius autem morbi opera sunt palpitatio, & convulsio. Utriusque verò, morbi scilicet, & facultatis opera sunt, tremor & imperfecta resolutio.

Ex Galeni dictis supra positis gravis difficultas emergit, cùm ille singultum recenset inter opera quæ à facultate fiunt: fit enim perpetuò ab irritatione, & est motus convulsivus: convulsionem verò inter opera quæ à solo morbo fiunt, Gal. recenset. Attamen Hipp. *Aphor.* 39. *sect.* 6. convulsionem & singultum à repletione & inanitione fieri affirmat, cùm tamen repletio & inanitio veram tantùm convulsionem efficiant. Ad cuius difficultatis resolutionem dicendum est, repletionis nomen latè sumptum irritationem etiam comprehendere iuxta multorum authorum sententiam; quia causæ irritantes materiales sunt, atque adeò replent aliquo modo partes in quibus continentur. Sed hoc modo repletio non est causa proxima singultus, sed tantùm mediata, quatenus partem in qua est, quantitate vel qualitate sua irritat ad expulsionem.

Denique sciendum est; & diligenter annotandum, Hippocratem & Galenum motum convulsivum communi & generico convulsionis nomine simpliciter enuntiare, ita ut nonnisi per supra positas differentias invicem distingui possint.

Vera autem convulsio rursùm dividitur in universalem, quâ totum ferè corpus contrahitur; & particularem, qua certum aliquod membrum convellitur.

Universalis vel causam habet in cerebro, quando nimirum cum universo corpore, musculi etiam faciei convelluntur: vel in exortu spinalis medullæ, cum musculi caput & spinam moventes, vel anteriores, vel posteriores, vel utrique convelluntur: unde tres exurgunt convulsionis differentię. Prima Emprosthotonos dicitur, quando corpus cum cervice, & capite violenter ad anteriora contrahitur, ut mentum pectori annectatur, & corpus carinam navis referre videatur, imò verò interdum in arcum contorqueatur, & quandoque in orbem, ægrique caput genibus annexum habeant. In hac differentia duo musculi caput ad anteriora flectentes præcipuè afficiuntur. Secunda Opisthotonos nominatur, quando corpus ad posteriora convellitur, & in ea musculi duodecim caput extendentes, aut eorum nonnulli convelluntur. Tertia Tetanos dicitur

quando musculi & nervi, tam anteriores, quàm posteriores contrahuntur æqualiter, partesque ab appositis musculis attractæ, velut in æquilibrio positæ, rigidæ & erectæ permanent, & ille motus Tonicus appellatur, qui omnium violentissimus est, cum ex omnium musculorum contentione oriatur.

Particularis convulsio fit ex contractione musculi partis alicuius à nervo illius motioni destinato malè affecto, & interdum ab effectu, vel symptomate peculiare nomen sortitur. Sic convulsio musculorum oculos moventium, strabismus nominatur: mandibularum & musculorum temporum τρισμὸς dicitur: oris convulsio ex contractione lati musculi ex una tantùm parte oriunda, spasmus cynicus, convulsio canina, & oris tortura nominatur; si verò in utraque parte contractio fiat, risus sardonicus appellatur. Interim tamen oris tortura sine convulsione contingit, nempe ex paralysi alterius musculi, quò relaxato, eius antagonista os ad partem sanam contrahit, & distortio in ea apparet, quæ convulsio impropriè nominatur. Musculorum penis convulsio satyriasis, vel priapismus dicitur. Reliquæ verò convulsiones propriis nominibus destituuntur.

Causæ veræ convulsionis immediatæ, iuxta Hippocratis, & Gal. placita, ad repletionem, & inanitionem referuntur, ut antea dictum est. Ea confirmatur hæc doctrina exemplo chordarum, quæ in lyris & citharis tendi consueverunt, quod sæpè, & elegantissimè inculcatur à Galeno, nempe *lib. de tremore palpit. & convulſ. cap. 8. tertio de locis affectis cap. 6. ſecundo de ſymptom. cauſ. capit. 2. & comment. Aphor. 39 ſect. 6.* Dum enim chordæ ab humore replentur, quod in australinis constitutionibus solet contingere, tenduntur & disrumpuntur. Si verò præter modum arescant, ut in constitutione Aquilonia fit, contrahi, & disrumpi etiam contingit. Eodem modo lora prope ignem siccescentia tenduntur & contrahuntur. Idem nervis omnino solet contingere, qui vel ab humore repleti, vel nimium arefacti, tenduntur & contrahuntur, & musculos simul ad quos inseruntur, retrahunt ad suum principium, unde totum membrum convellitur.

Causæ mediatæ convulsionis, quæ repletionem, aut inanitionem efficere possunt, variæ sunt. Apprimum causæ repletionis referuntur à Galeno *lib. de tremore capite ultimo* ad humoris pituitosi affluxum, & inflammationem. Humor pituitosus ad nervos influens, eos distendere censetur secundum latitudinem, unde secundum longitudinem contrahi necesse est.

Verum hîc gravissima sese offert difficultas, quenam scilicet differentia sit constituenda inter causam paralysis, & convulsionis; quando utraque fit ab humore pituitoso, in nervos influente, cur materia paralysin efficiens, nervos ita replendo, ut omnes illius meatus occludantur, unde spirituum animalium transitus impeditur non faciat nervi distensionem in latitudinem, atque adeò convulsionem. Et cur materia convulsionem efficiens, nervos replendo, meatus illorum non obstruat, ut paralysin efficiat, cum tamen in convulsione sensus integer maneat, & pars affecta ut plurimum gravissimo dolore torqueatur? In hoc dubio resolvendo auctores variè se torquent, & qui inter subtilissimos principem locum obtinent, ingenii sui captum superare fatentur. Acutissimus Averroës *tertio collige* in hæc verba erumpit. *Utinam scirem cur distendantur in latum nervi, & non in longum.* Mox subiicit. *Scias Medicorum verba in hoc ſymptomate universè propriora eſſe verbis muſicorum, ſeu fabellas canentium, quàm demonſtrato-*

rum. Et subtilissimus Argenterius *comm. Aph. 26. ſect. 2.* sic loquitur. *Non eſt facile profectò reddere omnium rationem, & præſertim cur pituita, quæ reſolutionis nervorum, & convulſionis cauſa dicitur nunc unum, nunc aliud ex iis malis inferat: cùm enim eadem materia ſit, & eadem pars affecta, nempè nervus, cur idem non ſemper ſit affectus?* Hæc Argenterius. Summa rei difficultas in varias sententias Auctores distraxit; ita ut nonnulli ab Hipp. & Gal. doctrina omnino desciverint, inter quos recenseri possunt Averroës, Erastus, Platerus, Cæsalpinus, Sennertus aliique quorum varias cogitationes, & prolixas hac de re disputationes recensere, instituti nostri ratio non patitur, qui summam brevitatem in hoc opere affectamus, & omnes controversias ablegamus, iis tantùm inhærentes, quæ ad medicinam faciendam maximè necessaria sunt. Saniorum decisio à Galeni placitis recedere nolentium eò revolvitur, convulsionem fieri ab humore crassiori, qui nervos secundum latitudinem extendit, & secundum longitudinem coarctat, paralysin verò ab humore tenui, qui per nervi substantiam decurrit, eamque emollit, porosautem illius non extendit. Hæc tamen animum veritatis avidum omninò non explent. Si enim humor crassus nervum replendo, eum in latitudinem extendit, cur poros illius, & meatus insensiles non implet, & spirituum animalium influxum non impedit, atque adeò paralysin inducit? Et cur paralysi saltem successu temporis non succedit convulsio, cum humor tenuis in parte diu hærens, necessariò crassescat, ita ut etiam serosa materia arthritidem efficiens, longa mora in parte, tophaceam materiam acquirat. Alii dicunt in convulsione partem tantùm nervi exteriorem & membranosam ab humore obsideri, in paralysi verò medullarem. Sed hoc multo minùs satisfacit. Cum enim nervi maiori parte exiles admodum sint, non est facile concipere, quomodo humor partem tantum nervi exteriorem occupet, illæsa interiori, aut vice versa. Vel saltem si hoc ita posset contingere, paralysi ut plurimum cõvulsio succederet, & convulsioni paralysis, multiplicata materia morbifica, & quæ exteriorem partem solùm, vel interiorem tantùm ab initio occupabat, successu temporis totum nervum invaderet.

Nos igitur licet in tanta difficultate nobis ipsis satisfacere nequeamus, donec certiora ab aliis proponantur, existimamus prædictas obiectiones dilui posse dicendo, convulsionem, & paralysin in eo differre, quod paralysis ab humore pituitoso puro, & impermixto generetur, qui quidem humor tensionem non efficit in partibus, sed eas potius relaxat, ut in œdemate videre est, convulsio verò ab eodem humore fiat, non quidem sincero, sed plurimis flatibus permixto, à quibus flatibus præsertim tenduntur nervi ac musculi, & versus suam originem contrahuntur. Nulla enim causa excogitari potest aptior ad tam vehementem contractionem efficiendam, quàm spiritus flatuosus, quàm etiam agnovit Galenus *2. de ſympt cauſ. c. 2.* & docet experientia maximas distensiones à flatibus præsertim fieri, ut videre est in hydrope, tympanite, & colico dolore. Ad de quod in cõvulsione, ut plurimum gravissimi dolores reperiuntur, quos à flatibus distendentibus fieri credibile est. Hac decisione dilui possunt omnes obiectiones supra propositæ. Si enim quæratur, cur pituita convulsionem efficiens paralysin non afferat, spirituus animalis influxum impediendo, dicere poterimus eam esse in perexigua quantitate, ut meatus nervi infensiles occludere non possit, & multis flatibus permixtam ita attenuari, ut obstructionem parere non valent. Vel certè dicamus spiritum flatuosum præcipuam esse cau-

ſam convulſionis, quàm Galenus *loco citato* Et *lib. 6. de loc. aff. cap. ult.* priapiſmi (qui à membri virilis convulſione fit) cauſam unicam propoſuit ſpiritum flatuoſum.

Altera cauſa convulſionis à repletione factæ, quam proponit Galen. *loco citato*, eſt inflammatio partium nervoſarum, præcipuè in nervorum principio, aut prope ipſum, qua nervi tenduntur, & contrahuntur Et excitatur illa inflammatio, vel à cauſa interna ſola, nempè à fluxu ſanguinis in partem; vel à cauſis externis, ut vulnere, contuſione, & punctura nervi.

Cauſæ convulſionis ab inanitione ſunt omnes immodicæ evacuationes per hæmorrhagiam, vomitum, alvi fluxum, ſudores; tum etiam maximæ humidi primigenii conſumptiones, quæ contingunt in febribus ardentibus & colliquantibus, laboribus immodicis, vigiliis, ſollicitudinibus, venere immodica, fame & ſiti & uſu diuturno alimentorum, & medicamentorum calefacientium & exſiccantium.

Hæc etiam convulſio ab inanitione à non paucis reiicitur, exiſtimantibus tantam ſiccitatem in corpore vivente reperiri non poſſe, ut inde nervi contrahi valeant; illa in febre hectica & maraſmo præcipuè contingeret; quibus tamen abundè ſatisfieri poteſt, dicendo non omnem inanitionem, aut ſiccitatem idoneam eſſe convulſionem efficere, ſed eam tantùm quæ confertim & inæqualiter fit, quandoquidem ſubitò interni humidi facta inanitione, partes connivent, & in ſe concidunt, vacuum fugientes. Si verò æqualiter undique, & ſenſim exhauriatur humiditas, nulla fit contractio, quia inanitæ partes ingreſſu aëris occupantur.

Motus convulſivus fit à materia pungente, vellicante, & irritante partes nervoſas; eſtque ut plurimum humor, vel vapor, acrimonia, aut alia quavis maligna qualitate præditus; qualis in febribus malignis ſæpiſſimè contingit. Fiunt autem iſti motus convulſivi plerumque cerebro & nervis per ſympathiam affectis, & convulſio ſympathica nominatur. Compatiuntur autem vel per nudam condolentiam, & generis, officii, aut viciniæ ſocietatem; aut à prava qualitate, vel aura venenata ad initium nervorum tranſmiſſa. Sæpiſſimè autem fit per conſenſum oris ventriculi à bile æruginoſa, vermibus, veneno, aut alia materia acri, & vellicante: tum etiam per conſenſum uteri, ſicut in hyſtericis affectibus contingit.

Diagnoſis convulſionis ex iis quæ in principio huius capitis propoſita ſunt, facilè elicitur. In vera enim convulſione pars contrahitur, ac rigida & immota manet, ut flecti, aut moveri pro arbitrio non valeat. In motu verò convulſivo pars variè concutitur, & agitatur.

Quod ad prognoſin attinet, convulſio quæ multas partes, & præſertim cerebro vicinas occupat, periculoſior eſt. Tum etiam quæ muſculos thoracis obſidet; metus enim eſt, ne ob difficilem reſpirationem æger ſuffocetur.

A copioſo ſanguinis fluxu, vel hypercatharſi convulſio lethalis, ex Hippocr. in Aphoriſmis, quia, ut docet Galenus in commentariis, talis convulſio ab inanitione fit: Attamen fieri poteſt, ut talis convulſio interdum ab irritatione fiat, commotis humoribus acribus biliofiſque, & ad partes nervoſas translatis, vel à qualitate maligna venenati medicamenti, ut ex aſſumptione hellebori contingit.

A phrenitide convulſio lethalis. Aetius affirmat ſe neminem ex iis, qui ita convulſi ſunt, ſervatum vidiſſe, neque qui vidiſſet, audiviſſe.

Febrem convulſioni ſupervenire, melius eſt, quàm febri convulſionem, *Aph 57 ſect. 2.* febris enim convulſioni ſuperveniens, illius cauſam abſumit. Convulſio autem febri ſuperveniens à materia maligna oritur, quæ vitæ periculum minatur.

Quicunque tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt, ſi verò hos effugerint ſani fiunt, *Aph. 6. ſect. 5.* Maxima enim tenſio omnium muſculorum, reſpirationem impedit, ita ut ægri ſuffocati moriantur. Et notanda eſt cauſa interitus in convulſione, quæ non videtur alioqui periculoſa ratione cauſæ nervos obſidentis, quemadmodum paralyſis à ſimili ferè cauſa oriunda, ad multos annos producitur. Sed lethalis evadit convulſio, ex eo ſolùm quod ſuffocationem inducit, convulſis muſculis reſpirationi dicatis.

Curatio huius affectus varia eſt pro varietate cauſarum. Quæ ab inanitione fit, rariſſimè contingit, & incurabilis eſt, adeò illius theraphiæ non immorandum. Authores humectantia omnis generis præſcribunt & inunctiones ex oleis chalaſticis. Ea verò quæ fit ab irritatione, ab aliis morbis dependet, & illorum curationi ſubjicitur. Supereſt igitur ut convulſionis à repletione curationem proponamus, quæ cùm à pituita & flatu potiſſimum dependeat, ad illorum ſublationem dirigenda eſt. Eaque primùm à venæ ſectione auſpicanda, ſi ſanguis abundet, & vires ſint validæ. In qua tamen evacuatione ſatius eſt peccare in defectu, quàm in exceſſu; cùm illa cauſæ principali, quæ pituita eſt, contraria ſit.

Poſt venæ ſectionem, aut ea omiſſa, ſi conveniens non ſit, purgatio inſtituenda eſt per pilulas, quæ ſatis potenter evacuant (habita tamen virium ratione,) iuxta formulas in frigida cerebri intemperie deſcriptas. His verò adiungenda ſunt caſtorei gr. iij.

Si pilulas faſtidiat æger, potionis, pulveris aut alterius medicamenti forma uſurpari poterit, prout dicto capite habentur.

Poſt purgationem admoveantur cucurbitulæ cum ſcarificatione, ſi ſanguis non fuerit detractus; alioqui ſiccæ: primo quidem partibus remotioribus, poſtea affectæ parti vicinis. At ſi crura ſint convulſa, naribus & lumbis applicentur: ſi brachia, collo & ſcapulis. Hoc in omnibus obſervando, ut fluxio verſus originem retrahatur.

Veſicatorium etiam partibus affectæ oppoſitis utiliter admovebitur.

Interim poſt primam purgationem materia præparanda eſt apozemate deſcripto in curatione intemperiei frigidæ. Purgante quidem, ſi vires & reliqua conſentiant: ſin minùs detractis purgantibus.

Finito apozemate iterum pilulæ exhibendæ, caſtoreum illis & omnibus purgantibus adiiciendo.

Si apozema tantùm alterans uſurpetur, per illius uſum clyſteres acres frequenter iniiciendi, quales in ſoporoſis affectibus fuerunt propoſiti.

Fiant etiam inunctiones ſupra partem affectam linimento convenienti.

℞. Unguenti de althæa ℥. vj. ol. terebinth. & chamæmel. an. ℥. j. ol. lavendulæ ℥. iij. ol. vulpini ℥. ß. ſtyriacis liquidæ ℥. ij. Fiat linimentum, quo inungatur pars affecta calidè frequenter, & ſpina dorſi. Vel,

℞. Ol. anethini & chamæm. ana ℥. j. unguenti martiati ℥. ß. ol. petrolei & de ſpica, ana ℥. j. ſpiritus vini ℥. iij. Miſc.

Maximè laudatur axungia anſeris aut anatis, in ſequentem modum parata.

℞. Anſe-

♃. Anatem aut Anserem pinguem deplumatum, & exenteratum quem reple materia sequenti.

♃. Fol. salviæ, majoranæ & stœchad. ana. M. j. gummi ammoniaci & bdellij, ana ℥. j. calami aromat. nucis mosch. macis, caryophyl. ana. ℥. ß. Contundantur in mortario, & malaxentur cum ol. lumbricorũ, postea inclu-dantur ventri anseris, qui benè consuatur ne quid effluat, & in veru assetur. Pinguedo extillans excipiatur vase aceto semipleno, eaque illinantur partes affectæ.

Efficacius operabitur, si usurpetur in sequentem modum.

♃. Pinguedinis prædictæ ℥. vj. oleor. ceræ, nucis mosch. & salviæ arte chymica extractorum, ana ʒ. ij. Misce, fiat linimentum.

Post inunctionem partes convulsæ contegantur pelle arietis adhuc calente: & cum refrixerit, si novarum non sit copia, recalefcat oleo anethino, aut simili valdè calente.

Utiliter etiam parti convulsæ adhibentur pulmones vervecini calentes tum etiam pulli columbini, catuli, galli, gallinæ per medium sectæ.

Pars etiam affecta in intima bovis, aut vervecis, aut majoris alius animalis, recens cæsorum immittitur, Et ibi tamdiu detinetur, quamdiu animal calet.

Balnea ex decocto herbarum cephalicarum etiam conveniunt, addita olei tertia parte, vel inunctis mox à balneo partibus convulsis.

Alii hoc emplastrum commendant.

♃. Colophoniæ ℥. ij. resinæ, picis navalis, ana ℥. j. thuris, mastiches, cerussæ, ana ℥. ß. sanguinis draconis, salis communis, salis ammoniaci, terebinth. ana. ʒ. ij ceræ novæ ℥. ij. vitrioli albi ʒ. ij. matris perlarum ʒ. ij. lapidis magnetis ʒ. ß. succini flavi ʒ. j. ß. ol. ovor. rosac. ana ℥. ij. Fiat secundum artem emplastrum, quod alutæ inductum imponatur.

Præstantissima verò sunt balnea sulphurea, in diuturnis præcipuè convulsionibus. Conveniunt etiam balnea sicca seu vaporosa ex decocto salviæ, rorismar. stœchados, chamæp. origani & similium cum vino albo, lapidibus ignitis, cupro aut scoriis ferri ignitis infuso.

Optimum etiam est fovere occiput & cervicem aqua vitæ calente.

Penotus sequens linimentum mirè prædicat, ad convulsionem brevi tempore dissolvendam.

♃. Ol. terebinth. ℥. ß. ol. caryophyll. gutt. vj. mucilaginis bryoniæ q. s. ad consistentiam linimenti. Misce, inunge locum affectum cum radice sui nervi.

Alii oleum seu spiritum salis cum oleo terebinthinæ ceræ, chamæmeli & similium commixtum, membra convulsa cito restituere asserunt.

Linimentum sequens eximiæ est efficaciæ.

♃. Butyri rancidi, & lardi veteris, an. quart. j. bdellij. ammoniaci, an. ℥. j. myrrhæ, castorei, an. ʒ. ij. flor. stœchad. & anthos. an. P. j. nucis moschat. & caryophyl. an. ʒ. j. catum parvum exenteratum, excoriatum, & in frusta divisum. His infarciatur anser, & consuatur, ac torreatur in veru. Primus qui stillabit succus magis aqueus adjiciatur; secundus verò pinguior, colligatur in vase aqueo semipleno, eoque illinantur partes convulsæ & tota dorsi spina.

Interdum verò dolor ita intolerabilis sentitur, ut ad eum prius cura dirigenda sit. Illi igitur convenit sequens linimentum.

♃. Olei violacei, lilior & chamæmeli, ana. ℥. j. ß. olei amygdalarum dulcium, mastiches, & rosac, ana ℥. Misce, inungatur pars affecta, Si potentius agendum sit, petetur sequens balneum.

♃. Rad. altheæ, & liliorum, ana. ℔. ß. fol. malvæ, violariæ, origani, salviæ, absinthii, ana M. ij. sem. lini & fœnugr. ana. ℔. j. Decoquantur pro balneo, in quo diu non immoretur æger, sed dolore sedato confestim egrediatur, sufficiet autem partes convulsas tantum immergere.

Alii parant balneum ex oleo puro, & si æger sit dives, in eo decoquunt vulpem unam, aut alteram.

Dum hæc fiunt, cerebri expurgationi incumbendum est, apophlegmatismis & errhinis, suis capitibus descriptis.

Tum etiam eadem pars roboranda est opiatâ cephalicâ, aquâ apoplecticâ, theriacali, aut alia earundum virium.

Rondeletius de aqua sua hirundinum hæc habet, *Aqua ex hirundinibus & castoreo parata, exhibita, convulsionem à repletione subito cessare facit.* Ejus descriptio est in cap. de epilepsia apud Authorem dictum.

CAPUT VII.

De Epilepsia.

EPilepsia est convulsio totius corporis non perpetua, sed interpolata, cum mentis & sensuum læsione.

Convulsionis nomen hic propriè, & strictè non sumitur pro vera convulsione, sed impropriè, pro motu convulsivo, Sed convulsionis nomen retinere voluimus, imitatione Galeni, qui eam passim convulsionem appellat.

Hac autem definitione ex Gal. desumpta 3. *de loc. aff. cap. 7. & lib. de diff. sympt. cap.* 3. perfectam & integram Epilepsiam proponimus, in qua totum corpus convellitur, & omnes sensus tum interni, tum externi abolentur. Dantur tamen imperfectæ Epilepsiæ, in quibus caput tantum, vel brachium, vel tibia, & femur, vel dimidia corporis pars convellitur. Datur etiam epilepsia, in qua integra mens remanet, sensus etiam exteriores vigent, nec non quarumdam partium motus voluntarius. Vidi Monialem, quæ in paroxismis Epilepticis contractiones varias patiebatur, nunc brachiorum, nunc crurum, nunc capitis, nunc trunci totius corporis videbat tamen astantes & loquebatur: imo vero contra motum partium quæ convellebantur, motu voluntario oblinebatur, ita ut motum involuntarium, quodammodo minueret; in paroxysmo leviori interdum stabat, & in cubiculo ambulabat, sed motu admodum inordinato, saltando scilicet, & motus præposteros edendo instar histrionum: quibus, reliquis Monialibus risum concitabat & cum illis etiam ridebat, & pro arbitrio loquebatur.

Omnis motus convulsivus, ut superiori capite dictum est, fit ab irritatione. Irritatio autem fit à materiæ quantitate, vel qualitate, quantitas materiæ morbificæ naturam gravans, eam irritat ad expulsionem ejus quod sibi molestum est. Unde stabilitur me judice, Galeni doctrina, à quamplurimis neotericis varie exagitata, qua sancitum est ab obstructione imperfecta ventriculorum cerebri Epilepsiam generari. Si enim humor obstruens naturæ molestus est, quidni cerebrum insurgere poterit ad illius exclusionem? De qualitate nulla est difficultas. Omnes enim in eo consentiunt, facultatem expultricem singularium partium irritari ab acrimonia & prava quavis qualitate naturæ infensa.

Causæ irritantes vel in ipso cerebro cõtinentur, & Epilepsiam idiopathicam efficiunt; vel aliunde ad cerebrũ transmittuntur, & sympathicam Epilepsiam generant.

Illa

Illa autem irritatio Epilepſiam facit, quandoquidem cerebrum, dum rem noxiam expellere conatur, ſeipſũ concutit, & conſequenter nervos ſibi adnexos.

Triplex à Galeno conſtituitur Epilepſiæ differentia, & ab omnibus propemodum authoribus recipitur. Prima, qua cerebrum afficitur, conſiſtente in ipſo affectu. Secunda, in qua cerebrum per ventriculi conſenſum afficitur. Tertia, cum ab aliis corporis partibus ad cerebrum affectus tranſmittitur. Et propria etiam nomina, apud nonnullos ſortitæ ſunt iſtæ differentiæ. Prima enim tanquam præcipua generis nomine Epilepſia nominatur; ſecunda analepſia; tertia catalepſia. Verum (pace Galeni, aliorumque dixerim) ſuperflua eſt illa diviſio, & fruſtrà ſuperatur Epilepſia à ventriculo genita, ab aliis quæ per aliarum partium ſympathiam oriuntur; cùm omnes uno ſympathicæ Epilepſiæ nomine comprehendi debeant. Neque ſatisfacit dicere Epilepſiam à ventriculo ſeorſim enuntiari, tanquam frequentiſſimam; ſiquidem ea quæ ex uteri aut lienis conſenſu oritur, non minus frequens aut certè frequentior eſſe conſuevit.

Dividatur ergo Epilepſia in idiopathicam, & ſympathicam. Sympathica rurſum juxta varias partes à quibus vapores acres, aut maligni ad cerebrum tranſmitti poſſunt. Nulla autem propemodum pars in toto corpore reperitur, à qua malignus vapor ad cerebrum tranſmitti nequeat. Harum hiſtoriæ duæ proponuntur à Galeno *loco citato*. Una de puero decimum tertium ætatis annum agente, in qua paroxiſmus à tibia initium capiebat, mox illinc rectà aſcendebat per femur, & ſuperpoſita ilia, ac per latera ad cervicem, donec ad caput perveniret, quò cum primum tangeret, ipſe haudquaquam ſibi conſtabat. Altera eſt de adoleſcente qui invadentis paroxiſmi initio veluti frigidam auram aſcendere ſentiebat.

A ventriculo autem, inteſtinis, & materia verminoſa, tum etiam ab utero, aliiſque partibus Epilepſiam plerumque generari notiſſimum eſt, & variorum authorum hiſtoriis confirmatur.

Conſtat igitur ex prædictis, quomodo defendi poſſit Galeni doctrina, ab imperfecta ventriculorum cerebri obſtructione idiopathicam Epilepſiam generari aſſerentis, quam tamen cauſam perpetuam eſſe defendere non poſſumus, ut Galenus innuere videtur, nullam aliam proponens; quin potius eam cæteris infrequentiorem eſſe confiteri cogimur.

Neque tamen argumenta adverſus Galenum propoſita ullo modo convincunt quorum præcipua hæc ſunt.

Primò enim inquit Fernelius, ſi Epilepſia ab humoris copia fieret, in ſopore eà maximè contingeret, in quo magna humoris copia reperitur. Reſpondeo, humorem à quo ſopor excitatur, eſſe in ſubſtantia cerebri, non in ventriculis, & ideo facultatem expultricem non irritare, quæ in ventriculis magis reſidet.

Secundo ex eodem Fernelio, cum Epilepſia citò ſolvatur, deſineret in paralyſim, ut apoplexia excuſſo in nervos humore. Reſpondeo in apoplexia humores excuti ad partes viciniores propter debilitatem expultricis à copia humoris oppreſſæ, quæ cum liberior ſit in Epilepſia, ad vias naturales expurgationi dicatas humores amandat. Falſum tamen eſt quod aſſerit Fernelius, nunquam Epilepſiam deſinere in paralyſim; nos enim paralyſim Epilepſiæ ſuccedaneam vidimus. Et non rarò apoplectici in prima invaſione convulſioni bus Epilepticis corripiuntur, nondum perfecta obſtructione ventriculorum cerebri; tum etiam multi Epileptici tandem apoplexia pereunt, quando dimidiata obſtructio in integram degenerat.

Tertio, contra Galenum nonnulli ita argumentantur. Sicut completa ventriculorum obſtructio functiones penitus tollit in apoplexia, ità incompleta eas tantum imminueret, non depravaret, neque motus illos convulſivos ederet, ſanis plerumque validiores. Reſpondeo naturam omnino oppreſſam ab integra obſtructione non excitari ad expulſionem, in dimidiata vero obſtructione ſatis habere virium, ut cerebrum commoveat, & exagitet ad expulſionem. Confirmatur doctrina exemplo catarrhi in pulmonem delabentis, qui ſi totum pulmonem repleat, ſummam ſpirandi difficultatem efficit ſine ulla tuſſi, ut in aſthmate contingit. Si verò minor fluentis humoris copia extiterit, pulmo irritatur ad expulſionem, unde tuſſis excitatur.

Signa Epilepſiæ diagnoſtica in tres ordines diſtribuenda ſunt, quæ ſcilicet imminentem Epilepſiam ſignificant, quæ præſentem demonſtrant, & quæ illius differentias patefaciunt.

Imminentis Epilepſiæ ſigna dupliciter conſiderari poſſunt, vel prout primam morbi invaſionem præſagiunt, vel prout imminentem paroxyſmum ſignificant. Eadem autem ſigna utrique indicio inſerviunt, ſed multo certius in iis, qui ab Epilepſia actu poſſidentur, imminentem inſultum indicant. In iis enim qui nunquam hactenus morbo affecti ſunt, æquivoca majori ex parte ſunt hujuſmodi ſigna, & multos alios capitis affectus prænuntiare poſſunt, integra tamen eorum congeries aliquam certitudinem afferre poteſt.

Omnia igitur imminentis Epilepſiæ ſigna proponenda ſunt, hac præmiſſa admonitione, non omnia in omnibus Epilepticis concurrere, ſed nonnulla in his, alia in illis, pro varia cauſarum & corporum diſpoſitione. Ut autem ea debito ordine proponantur, fontes ſignorum percurrendi ſunt, qui ab actionibus animalibus, vitalibus & naturalibus, excrementis, qualitatibus immutatis, & propriis accidentibus ſcaturiunt.

Ratione functionum animalium, Epilepſiam minantur, animi & corporis inſueta conturbatio; capitis gravitas, cephalalgia, vertigo, vigiliæ, aut plurimus ſomnus à quo nullum levamen emergit, inſomnia turbulenta, mentis torpor, vel anxietas, oblivio, mœſtitia, pavor, formido, ſegnities, artuum gravitas. Saltus & tremores membrorum, ſenſuum hebetudines, obtutus defixus, ſcintillæ oculis obverſantes, & interdum nubeculæ, aut marmaryges. Aurium tinnitus, fœdi odoris perceptio, lingua inflexibilis, ejusque inordinata motio, oſcitatio, ſternutatio.

Ratione functionum vitalium Epilepſiam minantur cum aliorum ſignorum concurſu, Iracundia, cordis palpitatio, pectoris conſtrictio, anhelitus mutatio.

Ratione functionũ naturalium, Epilepſiæ prodromi ſunt, cibi faſtidium, aut appetitus immodicus, nauſea moleſta, cardiagmos, ſeu oris ventriculi morſus.

Ratione excretorum, Epilepſiam portendunt, ſalivæ per os effluvium, urinæ tenues & crudæ, pollutio nocturna frequentior.

Ratione qualitatis mutatæ & propriorum accidentium, Epilepſiam portendunt faciei pallor, & præcordiorum inflatio.

Præſens Epilepſia etiam vulgo notiſſima eſt, ſi omnibus ſuis numeris abſoluta ſit, multas tamen habet differentias, quæ difficilem interdum faciunt diagnoſim, ut ex ſequentibus videre eſt.

In paroxyſmo Epileptico integro & abſoluto, ſenſus omnes tum interni, tum externi intercipiuntur. Æger ſubitò in terram concidit, & totum corpus, aut partes tantum nonnullæ variis motibus concutiuntur, adeſt prætereà oculorum prominentia, ſtridor dentium,

tium, respiratio suffocatoria, velut in iis qui laqueo strangulantur; semen, stercus & urina involuntariè aliquando profunditur; & circa finem accessionis spuma per os & nares effluit: quæ non nisi in vehementi Epilepsia contingunt, & finita accessione rerum omnium quæ in paroxismo actæ sunt, oblivio remanet.

Antiquorum nonnulli tres Epilepsiæ differentias faciunt; unam quæ somno similis altissimo videtur; aliam quæ variis motibus corpus exagitat; tertiam denique ex utriusque cōmixtione conflatam. Primam speciem, recentiores quidam admittere nolunt, dicentes, illam coma potius aut carum esse, quam Epilepsiam & non alia ratione distingui inter se hos duos affectus, quàm ex eo quòd in comate est somnus profundus sine convulsione, convulsio autem est signum pathognomonicum Epilepsiæ. Verùm aliter docet Avicenna; dicens sæpe evenire Epilepsiam sine spasmo sensato, id est, nulla convulsione apparente. Et docet experientia multos Epilepticos habere paroxysmos comati persimiles. Esse autem Epilepsiam, non coma, vel carum, ex eo tantùm cognoscitur, quòd sopor ille per intervalla, & periodicè recurrit, cum coma semel tantùm invadat, neque periodico recursui obnoxium sit.

Idiopathica epilepsia à sympathica distinguitur, quòd in idiopathica multa apparent cerebri affecti indicia, Mentis torpor, vel tarditas, memoriæ imminutio, insomnia turbulenta, sensuum hebetudo, corporis gravitas, & segnities, capitis dolor, aliaque; præterea æger venientem paroxysmum non percepit, sed ab eo incautus subitò opprimitur; tum paroxysmus in coitu Solis & Lunæ ut plurimum contingit. Hac diagnosin confirmat bona partium inferiorum diathesis, & nullum vitium in iis apparens.

Dextram verò, aut sinistram capitis partem magis affici, & mali mineram continere ex eo dignoscitur, quod visio alterius oculi obtusior est, vel auditus in altera aure hebetior, aut tinnitus eam afficit, & si partes dextræ, vel sinistræ ad motum, aliasque actiones ignaviores fuerint.

A quo verò humore præsertim Epilepsia generetur, ex signis pituitam aut bilem, aut melancholiam in toto corpore, & capite præsertim redundantem, indicantibus dignoscere poterimus.

Sympathica verò Epilepsia inde dignoscitur, quòd nulla apparent cerebri affecti signa; æger venientem paroxysmum percipit, & interdum veluti auram quandam à partibus inferioribus ad cerebrum ascendentem aut pars aliqua inferior peculiari quodam vitio labefactata est, aut tempore invasionis gravi aliquo symptomate affecta.

Sic à ventriculo communicari Epilepsiæ causam ostendunt, cibi fastidium, difficilis inediæ tolerantia, nausea, vomitus, ventriculi dolor, erosio, compunctio, vel distensio, vel etiam interdum cordis palpitatio, ventriculo cordi affectum communicante.

Ab hepate, vel liene, malum oriri significant, flatuum frequens & copiosa excretio, ventris inflatio, rugitus, & borborygmi, ructus acidus, præcordiorum molesta coarctatio, eorumque dolor ad dorsum usque interdum procedens. Quibus addere licet vitia peculiarem ventris inferioris partem obsidentia.

Ab utero affectum procedere indicat hysterica passio, convulsionibus epilepticis implicita, tùm si menstrum aut seminis retentio præcesserit.

Si à parte aliqua externa Epilepsia oriunda sit, aura quædam percipitur à parte illa elevari, & minera morbi in ea delitescens, vellicat interdum, aut titillat, quòd imminentem paroxysmum prænuntiat; & si pars illa constringatur vinculo, impeditur paroxysmus.

Denique à lumbricis procedere affectum ostendunt signa lumbricos indicantia, ut anhelitus fœtor acidus, narium pruritus, ventris dolor, fæces cineritiæ, stridor dentium, sopor, & similia, tum præcipuè si lumbrici per alvum interdum excernantur.

Rariores verò causæ & extraordinariæ, ut abscessus, ossis caries, urinæ suppressio, anadrome, & similia, ex propriis signis mutuari poterunt.

Quod ad prognosin attinet, Epilepsia morbus est diuturnus, & contumacissimus, & in infantibus ut plurimum lethalis.

Epilepsia hæreditaria incurabilis est, quę verò è causis externis, & prava victus ratione ducit originem curationem admittit.

Epilepsia ante pubertatem eveniens curabilis est, eadem verò post 25. annum curationem non admittit, ex Hipp. *Aphor.7.sect.5.* Siquidem in pubertate magna fit caloris nativi eclampsis, quæ causas morbificas discutere potenter valeat. Adde quod tunc temporis in fœminis menstrua erumpere incipiunt, per quæ impuritates corporis expurgari solent. Licet autem post 25. annum incurabilis dicatur Epilepsia ab Hipp. hoc tamen non est perpetuæ veritatis: multos enim ætate provectos ab hoc morbo liberatos fuisse plurimis observationibus relatum est; quamvis tamen hoc rarò contingat: sicque Aphorismum prædictum, ut plurimum, & ferè semper verum esse statuendum est.

Vehemens Epilepsia sæpe in paroxysmo ægrotantem abripit, & de medio tollit; vel enim in apoplexiam degenerat vel propter pravitatem symptomatum, & violentam cerebri concussionem, tota illius œconomia evertitur, ut interdum particulæ illius diffringantur; & contigerit aliquando processuum mamillarium particulas per nares explosas fuisse.

Epilepsia à melancholico humore oriunda in melancholicam insaniam nonnunquam degenerat; quando videlicet ille humor à ventriculis cerebri in substantiam eiusdem transmittitur. Idem etenim humor dum cerebrum afficit, ut partem instrumentalem, ventriculos illius obstruendo, aut tunicas eorum divellendo Epilepsiam efficit: dum verò ipsam cerebri substantiam, quæ functionum principum sedes est, ut similarem partem offendit, naturale ipsius temperamentum vitiando & animales spiritus corrumpendo, atque obtenebrando; delirium melancholicum inducit. Unde apud Hip. *6.epid. sect.8. textu.* 40. melancholici plerumque fiunt epileptici, & epileptici fiunt melancholici. Degenerãt autem isti affectus in se invicem dupliciter, vel per materiæ morbificæ transpositionem sede derelicta, & sic uno exoriente alter desinit; vel per materiæ propagationem, & tum uterque affectus permanet.

Epilepsia pituitosa in apoplexiam, vel paralysin degenerat.

Quartana febris Epilepsiæ superveniens, & diu perseverans, eam solvit, quandoquidem à calore febrili materia morbifica sensim absumitur, si pituitosa sit; vel si melancholica fuerit, à parte affecta transmittitur in locum ubi minera morbi residet, ut novis paroxysmis materiam suppeditet.

Curatio Epilepsiæ duplex instituitur, alia in paroxysmo, alia extra paroxysmum.

Ad paroxysmi curationem rarò vocantur Medici, nisi ipse interdū longius protrahatur, quo in casu conveniunt eadem remedia, quæ pro soporosis affectibus fuêre proposita. Præsertim verò aqua apoplectica, cinamomi, aqua vitæ, & aliæ multum spirituosæ, ad paroxysmi materiam discutiendam efficacissimæ.

Extra

Extra paroxyſmum curatio varianda eſt pro varietate cauſarum. Ac primum epilepſiæ idiopathicæ curatio proponenda eſt, quæ in totius corporis evacuatione, materiæ morbificæ diſcuſſione, pravęque illius qualitatis emendatione, & cerebri roboratione conſiſtit. Cùm autem materia peccans in idiopathica epilepſia, ut plurimùm pituitoſa ſit, nos ad illius oppugnationem, curationem univerſam dirigemus, tyrones alioqui admonentes, ut ſi humores bilioſi, aut melancholici in vitio eſſe videantur, medicamenta illos præparantia & expurgantia ſubſtituantur. Specifica verò remedia, à quacunque cauſa morbus oriatur, eadem perpetuò uſurpanda ſunt.

Ad integram ergo curationem ſequenti viâ procedendum eſt. Primò potio phlegmagoga erit propinanda, aut aliud medicamentum, ægrotantis naturæ accommodum, ex iis quæ in frigida cerebri intemperie fuerunt propoſita; iniecto priùs clyſtere, ſi alvus non ſit libera.

Poſtea ſi plenitudinis notæ appareant, aut æger ſit ſanguineo temperamento præditus, phlebotomia erit celebranda: ſi minus omittenda.

Mox cura univerſalis frigidę intemperiei cerebri ſupra propoſita ſigillatim celebranda erit, hoc obſervando, ut decoctis, apozematis, diętæ ſudorificæ, & ſyrupo magiſtrali, tum etiam maſticatoriis, & pulveribus cephalicis, addantur radix & ſemen pœoniæ, & viſcus quercinus, quæ proprietate ſpecifica epilepſiam curare tota credidit antiquitas.

In diæta verò ex ſudorificis guaiacum præferant; cuius uſu ſe multos epilepticos curaſſe refert Iachinus. Continuetur autem per triginta; vel quadraginta dies.

Singulis doſibus decocti ſudorifici aliquot guttæ ſpiritus vitrioli addantur, qui etiam ſpecificus creditur ad epilepſiam.

Notandum eſt purgantia uſualia, nimirum pilulas, aut ſyrupum magiſtralem, in frequenti uſu habenda, nempè ſemel aut bis in ſeptimana, prout vires ægrotantis ferre poterunt; & per plures menſes purgationes eſſe continuandas: imò ad fortiora interdum purgantia eſſe tranſeundum, iuxta præceptum Maſſariæ, qui hinc fieri dicit, quòd epilepſia rarò curetur, quòd Medici ſemper in levioribus hæreant.

Hac ratione Chymici purgantia mineralia uſurpare ſolent, quæ à remotiſſimis partibus humores attrahunt, at non ſine periculo, præſertim ſi à peritiſſimo artifice præparata non fuerint. Si tamen in hoc caſu felix eventus ex huiuſmodi remediis aliquando contingat, ille in primis ſperandus eſt ex mercurio, per ſe, vel cum auro calcinato in furno arenæ, longe ignis regimine; probè cavendo, ne qua illius portio cruda adhuc & volatilis maneat, quæ ſummam vehementiam medicamento conciliaret, alioqui ſatis blandè purganti, ſi cum pilulis cochiis, aut quod melius erit, cum extracto aliquo phlegmagogo, vel panchymago, pondere gr. iv. vel v. uſurpetur.

Recens autem epilepſia ſale vitrioli aliquando curatur, quemadmodum refert Angelus Sala, ex hoc remedio, quarto quoque die exhibito, ſe epilepſiam tertiâ exhibitione curaſſe. Poſterius verò *curat.* 77. *cent.* 2. gloriatur ſe ſtibio calcinato ter exhibito puellam undecim annorum ab epilepſia hæreditaria liberaſſe.

Syrupus de peto Quercet. maximam vim habet ad curandam epilepſiam. Sed non niſi à prudenti Medico uſurpandus, quia vehementiſſimum eſt medicamentum.

Loco opiatæ dicto loco propoſitæ, ſequens, magis huic affectui ſpecifica, erit ſubroganda.

℞. Conſervæ flor. anthos, pœoniæ, bugloſſi, ana ℥ ß. corticis citri ſaccharo conditi ʒ ij. pulv. viſci querni, ſem. pœoniæ decreſcente lunâ collecti, & ungulæ alcis, ana ʒ ß. cranii humani non humati, ad albedinem calcinati ʒ j ß. coral. præp. margarit. præp. & cornu cervi præp. ana ℈ iv. lapid. bezoad. veri ℈ j. diamoſchi dulcis, diatriaſant. ana ℈ ij. theriac. vet. & confect. de hyacinth. ana ʒ j. ſpiritus vitrioli gutt. xv. Cum ſyrupo conditura corticis citri, fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem avellanæ, ſuperbibendo aquæ cinam parùm.

Sequens verò efficaciſſima eſt ad morbum radicitus tollendum, poſt diligentem corporis purgationem.

℞. Conſervæ flor. betonicæ, & roriſm. ana ℥ ij. ß. rad. eryngii conditæ, & mithridatii, ana ℥ j. pulv. ligni ſaſſafras ʒ vj. caſtorei ʒ iij. cranii humani non humat. ungulæ alcis, ana ʒ ij. rad. & ſem. pœoniæ, ſem. nigellæ, rutæ ſylveſtris, & rad. pyrethri, ana ʒ j. oxymel. q. ſ. Fiat opiata, de qua capiat ʒ ij. & iij. Reliquas omnes efficaciâ ſuperat opiata Montagnanæ, cuius beneficio multi epileptici liberantur. Illius deſcriptio talis eſt.

℞. Rad. pœoniæ maris, ſtœchados, coſti, an ʒ x. agarici ʒ v. pyrethri, carui, ſem. anethi, aſſæ fœtidæ, & ariſtol. rot. ana ʒ ij. ß. ſucci ſcillæ, & mellis electi, an. ℔ j. & ʒ ij. Scilla & mel ſimul coquantur lento igne uſque ad bonam conſiſtentiam; deinde ſuperadditis ſpeciebus fiat electuarium, de quo capiat æger ʒ ij. vel iij. iiij. pro ætatis ratione, continuando per 20. aut 30. dies.

Poſt uſum emplaſtri epiſpaſtici, veſicatorium etiam ſincipiti erit admovendum, & cauterium poſteriori parti cervicis.

At ſetaceum multò efficacius humores extrahit à cerebro. Refertque Fabricius Hildanus, ſe iuvenem quotidie epilepſia laborantem, & cui fruſtra alia remedia adhibita fuerant, & puellam 18. annorum, ab ipſa infantia epilepticam, ſolo ſetaceo reſtituiſſe.

Si coniectura ſit, vapores ad cerebrum exhalantes à partibus inferioribus, affectum producere, vel fovere; utiliſſimum erit cauſticum ſincipiti admovere, vitatis ſuturis: refert enim Carolus Piſo, duos epilepticos hoc cauterio fuiſſe curatos. Tum etiam ſi à partibus inferioribus affectus producatur, aquæ acidulæ mirabiles ſæpè affectus producunt; & morbum interdum radicitus tollunt ſi prius evacuationes univerſales, & venarum inferiorum ſectiones celebrentur.

Peculiariter verò ab utero procedens epilepſia curationem ſortitur, pulvere granorum actes à Quercet. deſcripto in Pharmacop. reſtit. per triduum exhibito ad ʒ j. cum aqua quadam hyſterica.

Si cætera non profuerint, extremum remedium erit ſinciput terebello perfodere, vitatis ſuturis, ut hoc veluti ſpiraculo aura maligna exhalare poſſit. Hoc remedio aliquando deſperatæ epilepſiæ curatæ ſunt; & ſine periculo celebrari poteſt, ſi periti Chirurgi manus adhibeatur.

Utatur æger pro potu ordinario hydromelite, vel bocheto ex guaiaco, & rad. pœoniæ.

Sacculus de collo ſuſpenſus continuo geſtabitur, in ſequentem modum paratus.

℞. Rad. pœoniæ, viſci querc. ana ℥ j. ungulæ alcis ʒ ij. nucis moſch. caryophyll. macis, ana ʒ ij. fol. rutæ & hyſſopi, ana ℥ j. ʒ. Pulverentur, & rubâ ſindone excipiantur. Fiat ſacculus, deferat appenſum collo, ſæpe illum odorando.

Poſt univerſales evacuationes, inter aliorum remediorum uſum, ſpecificis præſertim morbus oppugnandus

dus est, quorum infinitus ferè numerus reperitur apud Autores. Nos ex selectioribus nonnulla proponemus præter opiatas suprà descriptas, quæ ad hunc morbum expugnandũ non infimum locum obtinent.

Rondeletius maximè commendat aquam hirundinum, quam etiam ab eo mutuatus est Quercetanus in pharmacopœa Non minoris est pretij aqua theriacalis cephalica, & syrupus antepilepticus, ab eodem Quercetano dicto loco descriptus.

Radix valerianæ sylvestris à Fabio Columna tantopere celebratur, ut semel, aut bis exhibitam ab epilepsia liberare affirmet. Refertque se hanc multis amicis dono dedisse, qui deindè divino priùs numine & fautore glorificato, pulvere hujus radicis sibi restitutam sanitatem affirmarunt. Dosis autem est cochleare semis cum vino, aqua, lacte, aut quovis liquore appropriato. Pueris verò in minore dosi cum lacte datur.

Chymici valdè commendant mixturam spiritalem quâ in epilepsia nullum medicamentum præstantius exoptari posse asserunt. Illius autem compositio talis est.

♃. Spiritus vitrioli partem unam, spiritus tartari partes tres, aquæ theriacalis camphoratæ partes quatuor Misceantur; & vitro benè clauso, per tres, aut quatuor septimanas digerantur. Dosis est ʒ. j in convenienti vehiculo.

Rulandus oleum ligni heraclei (quod corylinum esse affirmant Chymiatri.) in frequenti usu habebat; & nonnullas historias refert in centuriis, eorum qui hujus medicamenti usu ab eo morbo liberati sunt. Dosis autem est trium, vel quatuor guttarum, cum liquore idoneo, per quinque dies.

Huic nullo modo cedit, aut fortè multò præstantius est oleum succini albi, à perito artifice extractum, quod nullũ empyreuma redolet, imò verò fragrantissimum expirat odorem. Dosis à ℈. ß. ad ℈. j.

Oleum buxi ad gutt. iiij. cum pari quantitate spiritus sulphuris, & aquæ flor. tiliæ arboris ℥. iiij. per aliquot dies exhibitum. insignis est efficaciæ, & à multis creditur verum ligni heraclei oleum, & per descensum elicitur.

Crato cinnabarim nativam epilepsiæ magnetem vocat, ex eáque talem pulverem parat,

♃. Cinnabaris nativæ pellucidæ limatæ, & in tenuissimum pulverem tritæ ℥. ß. coralli rubri & margarit. præparat. ana. ℈. ij. croci orientalis ℈. j. fol. auri n. xv. Terantur omnia subtilissimè super lapidem. Dosis in ipsa accessione à granis vj. ad ℈. j. in aquis appropriatis.

At non minoris virtutis censetur à non paucis Chymiatris, cinnabaris antimonii quæ post mercurii vitæ extractionem elicitur. Si enim æquali pondere jungatur cum magisteriis perlarum, corallorum, & cranij humani, specificum esse ajunt in epilepsia etiam inveterata. Dosis à granis x. ad xv. in liquore idoneo.

Sympathicæ epilepsiæ curatio ad partem primariò affectam dirigenda est. Eâque remediis convenientibus, è propriis capitibus delumendis, evacuanda, & roboranda est; non omissis specificis, & antepilepticis, quæ in omni epilepsia perpetuò usurpanda sunt, Attamen si à parte aliqua externa concitetur epilepsia, præter curationem universalem, ad eam peculiariter respiciendum est, & materia maligna in ea contenta educẽda, cucurbitulis scarificatis, vesicatoriis, & cauteriis admotis. Et si malum perseveret, supra cauterium post escharæ casum cucurbitula frequenter admoveatur: ac tandem urgente necessitate, ad cauterium actuale confugiendum est. Si à cranij carie malum oriatur trepano & ustione illa auferenda est.

CAPUT VIII.

De Epilepsia puerorum

Quia iste morbus pueris familiaris est, in iisque plerumque acutus & valde periculosus esse consuevit; ideò peculiaris illius curatio hic seorsim subnectenda est, ut pote ab adultiorum curatione valde diversa.

Primò igitur suppositorio vel clystere alvus solvenda est.

Posteà, & ferè eodem tempore, purgans medicamentum exhibendum satis validum pro ætatis robore, ita ut non dubitemus in puerulis unius anni electuarium diacarthami ad ʒ. ij. exhibere, si fiat ex lacte corrupto.

♃. Hieræ picræ ℈. ß. vel ℈. j. pulv. de gutt. ℈. ß. Cum liquore specifico, vel cum melle rosato fiant pilulæ, dentur.

Cucurbitulæ scapulis & lumbis admoveantur, & cum scarificatione, si puer sit grandior.

Vesicatorium applicetur posteriori parti cervicis.

Si purgatio non rectè processerit, aut parùm profecerit, vomitus provocandus est vitriolo albo præparato, vel etiam sale vitrioli. Quod bis, ter, & quater exhiberi poterit, si affectus protrahatur. Pulvis epilepticus, *de gutteta* vulgò nominatus, frequenter exhibeatur cum lacte, jusculo, & panatellis à ℈. ß. ad ℈. j.

Ille autem pulvis de gutteta in vulgaribus Pharmacopœis descriptus non habetur, sed in Monspeliensibus officinis vulgò componitur ex traditiva descriptione, quæ talis est.

♃. Rad. pœoniæ, sem. ejusdem, dictamni albi, visci querc. ana ℥. ß. sem. atriplicis ℥. ij. cranij humani ℥. iij. corall. rubr. præparati, hyacinthorum præpar ʒ. j. ß. ungulæ alcis præpar. ℥. ß. moschi ℈. j. fol. auri ʒ. j. Misce, fiat pulvis.

Exhibeatur etiam aquæ alicujus antepilepticæ cochlear exiguum, vel earum defectu aquæ cinam. vel imperialis: vel guttulæ aliquot mixturæ spiritalis cum liquore idoneo.

Occipiti admoveatur emplastrum de ammoniaco, deraso capillitio, fluxionem enim impedit à capite in spinam ruentem per partes exteriores.

Sinciput verò sequenti pulvere sinapisetur.

♃ Nucis mosch. ʒ. ß. granor. pœoniæ ʒ. j flor. lavendulæ P. j. succini ℈. ij. Fiat pulvis.

Vel roborans emplastrum applicetur, in curatione frigidæ intemperiei cerebri descriptum.

Olei succini guttæ ij. vel iij. cum pari quantitate spiritus vitrioli, in aqua betonicæ exhibitæ, puerulos à paroxysmo epileptico statim plerumque liberant. Idẽ oleum naribus illitum multùm confert. Loco olei succini, oleum buri per descensum paratum utiliter exhibetur; tum etiam aqua flor. tiliæ arboris; aqua betonicæ utilior in hoc casu censetur.

Fumus tabaci pueros ab insultu epileptico liberat, si minister eum tubulo attractum in os pueri apertum frequenter insufflaverit.

Spina dorsi, & membra quæ contrahuntur, inungantur sequenti linimento.

♃. Ol. rutacei, lumbricorum, ana ℥. ij. ol. de castoreo ʒ. j. aquæ vitæ parum. Fiat linimentum.

♃. Theriacæ vet. ʒ. j. confect. alkermes, & de hyacintho, ana ℈. j. aquarum betonicæ, salviæ, majoranæ, & cinam. ana ℥. ß. Misce, foveantur nares, tempora, & aures.

Ejuſdem aquæ cochlear j. per os poterit exhiberi.

Majoria tamen efficaciâ inunguntur nares, tempora & vertex capitis, balſamo apoplectico, ad ſoporoſos affectus deſcripto.

Interim etiam os, & palatum, urgente neceſſitate, eodem balſamo inungi poteſt.

Schenkius exotericorum experimentorum cent. 5. num. 85. ex Georgio Kuſnero hæc habet. *De epilepſia puerorum expertum medicamentum. Detur de moſcho fino ex mero ſubtili, bis vel ter in die parum, & ſic perfecté, curantur.*

Dum hæc omnia fiunt, clyſteres ſemel, aut bis in die injiciendi ſunt, in hunc modum compoſiti.

♃. Rad. ariſtol. rotundæ, polypodij quercini, ſem. carthami, ana ℥. ß. ſem. pœoniæ, cumini, ana ʒ. iij. flor. chamomil. & anthos, ana P. j. Coquantur ad ℔. j. De colat. cape ℔. ß. hieræ picræ ʒ. iij. mellis anthoſati ℥. j. olei rutacei & liliorum, ana ʒ. iij. Fiat clyſter.

Inter ſpecifica duo ſunt maximè laudata, quæ ideò merentur ad experimentum revocari.

Unum eſt radix valerianæ ſylveſtris, ſuprà à Columna commendata: quam ipſe aſſerit in pulverem redactum, & cum lacte exhibitam, multos puerulos liberaſſe.

Alterum eſt fel catelli lactentis, quod ab Untzero hiſce verbis prædicatur. *Sume catellum parvum nigrũ adhuc ſugentem (pro fœmella verò epileptica ſume catellam) eumque ſtrangula ac interfice. Ex interfecti, & per ſectionem aperti corpore extrahe totam cyſtim felleam vix. iij. vel iiij. guttas ſinceræ bilis in ſe habentem. Illum biliosũm ſuccum omnem puerulo, in paroxyſmo epileptico, cum pauxillo aquæ flor. tiliæ propina, & miraculi inſtar videbis illum ab hoc morbo è veſtigio ſanari & curari.*

Si puer epilepticus adhuc lac ſugat, habenda eſt cura nutricis: illiuſque lac diligenter examinandum, ne vitio aliquo laboret. Victu nihilominus attenuante utatur, & laudabili Vino interdicatur, bibat aquam, vel hydromel, vel bochetum ſalſæ parillæ.

Pueri denique nonnulli ita huic morbo obnoxij ſunt, ut ſemel curati, tamen ſoleant recidere. Imò verò in quibuſdam familiis omnes liberi hoc morbo ſolent interfici. Ideò tum iis qui nuper in lucem editi ſunt, tum qui à morbo convaluerunt, debetur prophylaxis.

Primò igitur recens natis, antequam lactari incipiant, detur pulveris de gutteta ℈. j. cum pauco lacte, eademque doſi ter repetatur intra duos dies.

Iiſdem verò poſt aliquot dies à partu, tum etiam iis qui ſemel epilepſiâ correpti ſunt, cauſticum occipitio inurere utiliſſimum eſt. At multò utilius cauterium actuale, quod apud noſtrates, neutiquam uſurpatur, à vehementioribus remediis, aut terrorem aliquem incutientibus, abhorrentes. Rondeletius tamen hujuſmodi cauterium actuale Florentiæ ita uſitatum eſſe affirmat ut ipſæ mulieres illud, ut torrem ignitum, plerumque applicare ſoleant. Idipſum teſtatur Aquapendens in operationibus chirurgicis, & modum applicandi docet cap. proprio de exuſtione occipitij in infantibus & puerulis.

Purgetur puer bis in menſe, cum manna, ſyrupo roſaceo, aut de cichorio cum rhabarbaro.

Singulis interluniis capiat doſin pulveris epileptici de gutteta dicti.

Paretur cucufa cerebrum roborans, & ſuffumigium pro tegumentis capitis, juxta deſcriptiones in curatione frigidæ intemperiei cerebri propoſitas. Tum etiam poterit inſpergi capillis pulvis ad curationem hujus affectus ſuprà deſcriptus.

Nonnulli denique ad præſervationem hoc remedium commendant.

♃. Spiritus vini ℔. iv. caſtorei ℥. j. rad. pœoniæ ℥. iij. Macerentur, & colentur. Colatura totum corpus infantuli abluatur calidiuſculè.

CAPUT IX.

De Vertigine.

Vertigo eſt falſa imaginatio, in qua omnia objecta & caput ipſum rotari ac circumagi videntur, ut æger ſæpè in terram decidat; niſi propinquis adminiculis nitatur.

Objici poteſt in vertigine non eſſe læſam imaginationem; quia ſi hoc eſſet, vertiginoſi putarent objecta verè in gyrum verti, quemadmodum phrenitici, & melancholici verè putant illud eſſe quod imaginantur. Reſpondemus, in vertigine rationem manere integrã, quæ cognoſcit imaginationis errorem; in phrenitide verò & melancholia rationẽ cum imaginatione affici.

Duæ illius proponuntur differentiæ. Una vertigo ſimpliciter, δῖνος Græcis nominatur, in qua viſio illæſa permanet. Altera σκότωμα, tenebricoſa vertigo nominatur, in qua oculi ſimul obtenebrantur, iiſque veluti fumus, aut nubes quædam offertur.

In utraque vertiginis ſpecie viſio aliquantulum læditur, quia ſpiritus qui ad oculos tendere rectà ſolent, per nervos viſorios tranſuerſim moventur, unde oculus illis non ità commodè fruitur. Sed in vertigine tenebricoſa vehementior eſt ſpirituum commotio, ità ut minùs ad oculos ferantur, unde viſio obtenebratur.

Cauſa proxima vertiginis eſt circumvolutio ſpirituum, producta à materia vaporoſa, vel flatulenta, quæ in cerebri ventriculos, ac plexum choroidem irruens ſpiritus animales exagitat, & in gyrum commovet, unde ſpecies objectorum per ſpiritus illos delatæ pari motu cientur; atque ita objecta ipſa eodem motu cieri videntur.

Verùm hîc dubitare licet, cum vertigo ſit ſymptoma actionis læſæ, & omnis actio læſa ab aliquo morbo immediatè dependeat, quomodo circumvolutio ſpirituum poteſt eſſe cauſa proxima vertiginis, cum illa ad nullum morbi genus referri valeat. Cui dubitationi reſpondendum eſt, circumvolutionem ſpirituũ eſſe morbum in ſitu, tunc enim ſpiritus non ſervant eum ſitum quem debent naturaliter obtinere, ſed perperam & præternaturaliter moventur.

Hæc tamen reſponſio gravem patitur inſtantiam. Morbus enim eſt affectus veræ partis, ſpiritus autem non ſunt veræ partes. Reſpondemus, axioma illud verum eſſe utplurimum, non autem perpetuò. Et ut conſiſtere poſſit Galeni doctrina, qua ſancitum eſt, illud quod primò, & per ſe actionem lædit, eſſe verum morbum: dicendum eſt nomen partis latiùs paulò uſurpari debere, ut ea omnia comprehendat, quæ ad corporis conſtitutionem concurrunt, & quæcumque alicujus partis actionem lædunt, morbi nomine eſſe afficienda. Sic color flavus in oculo viſionem lædit immediatè, & ideò dicitur eſſe morbus in numero. Sic ſapor amarus in lingua, & ſonitus auriũ ſunt morbi in numero excedente, quatenus in iis partibus eſt aliquid præter illa, ex quibus naturaliter conſtituuntur, quod actio-

actionibus officit. Eodem modo circumvolutio spirituum in ventriculis cerebri est morbus in situ propter rationem dictam.

Vapores autem illi ex pravis humoribus elevantur, non continenter & assiduò, sed per circuitus & intervalla, quoties à causa aliqua externa excitantur. Illi autem humores sunt quicumque vapores, vel flatus emittere nati sunt, sanguis nimirum, bilis, pituita, melancholia, & humor serosus; cùm tam calidus, quàm frigidus vapor vertiginem excitare possit, ut docet Galen. *de loc. affect. cap. 8. & comment. Aphor. 23. sect. 3.*

Humores illi pravi vel continentur in cerebro, vel in partibus inferioribus, hinc duplex emergit vertiginis differentia, idiopathica scilicet, & sympathica.

Humores aquei & pituitosi in cerebro cumulati, flatus & vapores emittunt ad ventriculos ejusdem, qui in iis rotantur, & vertiginem excitant. Atque adeò vertigo idiopathica plerumque est epilepsiæ, aut apoplexiæ prænuntia.

In partibus verò inferioribus, ventriculo præsertim & liene humores contenti facilè ad cerebrum vapores transmittunt, qui si ventriculos & arterias subeant, vertiginem efficiunt.

Causæ externæ sunt quæcumque humores subito fundere & in vapores dissolvere, vel flatibus illis, & spiritibus motum inordinatum conciliare, possunt. Inter illas recensetur ab Hip. *Aphor. 17. sect. 2.* austrina constitutio, & subita aëris mutatio. His addantur Solis ardor, cibi vaporosi, & flatulenti, allium, sinapi, raphanus legumina, tum etiam ebrietas, ingluvies, exercitia immodica, & intempestiva, evacuatio solita suppressa, ira, balneū, inedia maximè in picrocholis, frequens ac diuturna corporis circumgyratio, diuturnus rotarum, & rerum in circulum motarum intuitus, & aquarum præcipiti cursu labentium, prospectus ex loco altissimo in profundum, casus, ictus, & percussio capitis vehemens: fractura, vel depressio cranii cerebri compressionem inducens.

Diagnosis hujus affectus in genere nulla proponenda est, quandoquidem affectus per se satis patet. Attamen in specie signa partem affectam, & morbi minerам continentem, tum etiam humorem peccantem indicantia proponenda sunt.

Idiopathicam vertiginem ex cerebri affectione ortam ostendunt capitis dolor, & gravitas & alicujus sensus oblæsio, ut visus caligo, seu hebetudo, aurium tinnitus, & gravis auditus, olfactus, gustúsque imminutio, Arteriarum capitis pulsatio, & aliarum partium incolumitas.

Materiam peccantem signa indicantia hæc sunt. Pituitam exuberantem significant sensum interiorum, & exteriorum hebetudo, capitis gravitas, ad motum pigrities, somnolentia, sputio multa, inappetentia, sitis carentia, urina alba, & cruda, & reliqua pituitæ redundantis indicia.

Biliosam vero materiam peccare ostendunt vigiliæ, iracundia, actionum promptitúdo, sitis, oris amaror, pulsus celeritas, urina tenuis & flava & similia.

Atrabilarium humorem significant timor, mœstitia cogitationes turbulentæ, vigiliæ importūæ, insomnia horrenda, ructus acidi, & similia.

Sanguinem verò redundare ostendunt, venarum tensio & tumor, faciei rubor & calor, pulsatio temporum, capitis gravitas, ac tensio, somni longiores, insomnia rerum rubrarum, lassitudo, pandiculatio, urina rubra & crassa, aliquando tenuis & perspicua ex translatione sanguinis ad caput.

Vertigo sympathica dignoscitur ex absentia symptomatum à capite manantium, & quòd nullum vitiū in cerebro appareat, potitùs quin aliqua pars inferior sensibilem noxam patiatur.

A ventriculo procedere vertiginem ostendunt, inappetentia, nausea, ructus acidi, vel nidorosi, dolor ventriculi aut inflatio.

Jecoris, lienis, aut uteri consensu fieri vertiginem ostendunt eadem signa, quæ pro Epilepsia sympathica, ab iisdem partibus oriunda, superiore capite fuere proposita.

Prognosis hujus morbi in hunc modum instituenda est.

Vertigo recens, & raro invadens, quæ non nisi à causis externis excitatur, levior est ac curatu facilior: contra vero quæ gravior est, frequentior, & antiqua, in Epilepsiam, aut in apoplexiam plerumque degenerat.

Vertigo in senibus magis periculosa, quia ipsorum cerebrum frigidius ac debilius est, pituita vero abundans.

Vertigo in qua non solùm res externæ, sed etiam caput, & totum corpus circumagi videntur, & quæ cum visus læsione accidit, periculosior, majorem enim causæ vehementiam significat. Et si æger in terram concidat, imminentem Epilepsiam aut apoplexiam prænunciat.

Vertigo à calidis humoribus oriunda citiùs solvitur quàm quæ à frigidis, quia humores calidi facilius discutiuntur.

Curatio vertiginis cum epilepsiæ curatione multùm convenit, cùm ab iisdē propemodùm causis uterque affectus oriatur, unde fit ut vertigo sæpè in epilepsiam degeneret. Attamen cùm vertigo sit levior affectus, non tanto indiget remediorum apparatu, ut Epilesia, sed ea sufficient quæ nos hic summatim indicabimus, quæque hic morbus peculiariter desideret, breviter exponemus.

Primò itaque si sanguis in toto corpore, vel in capite abundet phlebotomia celebranda est, & sanguis per intervalla educendus, clystere præmisso aliquantùm acriori.

Deinde purgatio solemnis instituatur apozemate proposito in curatione frigidæ intemperiei cerebri.

Posteà ad particulares cerebri evacuationes veniendum est per errhina, sternutatoria, & apophlegmatismos dicto loco propositos.

Cucurbitulæ tum siccæ, tum scarificatæ; frictiones partium extremarum, & apertio hæmorrhoïdum celebrentur revulsionis gratiâ.

Vesicatoria & cauteria ad derivationem applicentur; tandemque adhibenda, quæ cerebrum roborant, vapores & humores discutiunt, tam interna, quàm externa, ut opiata, pulvis, & cucufa, secundùm formulas loco dicto descriptas.

Neque omittatur pulvis digestivus, quia ventriculi imbecillitas etiam in idiopathica, ad hujus morbi generationem sæpissimè concurrit.

Ac denique usurpanda ea remedia, quæ proprietate specificâ vertiginem curare æstimantur qualia sunt ea, quæ pro epilesia curanda fuerunt proposita, nimirùm aquæ antepilepticæ, balsamum pro inunctione, narium, temporum, & verticis, capitis oleum succini, pulvis ex cinabari & alia permulta.

Laudatur etiam à Quercetano in Pharmacopœa *cap. 20.* remedium ex stercore pavonis, cujus præparationem, & utendi modum apud Authorem videre est.

Si morbus pertinaciter obsistat remediis propositis, ad diætam ex guajaco veniendum est.

Conserva florum calendulæ à nonnullis, tanquam specificum vertiginis maximè commendatur.

Cauterium sincipiti admotum maximè laudatur à Zacuto Lusitano *lib. 1. Praxis admirandæ, obs. 28.* his verbis. *Vir quidam tenebricosa vertigine adeo vexabatur ut illi cerebrum ferè continuò in gyrũ ageretur; cumque plura expertus esset auxilia, & de futura apoplexia timor esset nullo alio præsidio (præter vacuationes universales, & particulares celebratasq; in variis partibus fontanellas, setonémque nuchæ affixum) quàm cauterio bregmati imposito, potuit persanari. Quo solo plurimus cerebri morbis exitialibus correptos, præter Medicorum votum, ad sanitatem, ulceribus diu fluidis permanentibus, perduxi.*

CAPUT X.

De Tremore.

TRemor Græcis τρόμος dictus, est motus voluntarius, depravatus, quo membrum vicissim elevatur: & deprimitur, ex mutua facultatis, & gravitatis membri contentione.

Dicitur motus depravatus à Gal. 2. *de sympt. caus. c. 1.* idemque repetit *lib. de sympt. different. c. 3.* sibi tamen videtur contradicere dum *lib. de tremore, cap. 4.* tremorem recenset inter motus diminutos. Verum conciliari potest illa contradictio, dicendo motũ dupliciter considerari posse, vel secundum seipsum, vel ratione facultatis. Si consideretur secundum seipsum est depravatus, quia non fit eo pacto quo deberet. Si secundum facultatem est motus diminutus, quia fit à facultate debili quæ satis fortes motus edere non potest.

Instabit aliquis à facultate debili semper imminutam actionem fieri, non autem depravatam. Respondeo id verum esse si tota actio à sola facultate dependeat. Sed tremor fit partim à facultate, partim à gravitate partis, ideò est motus depravatus.

Facultas motrix membrum attollere, & in eo situ continere nititur; gravitas verò membri illud deorsũ deprimit, unde motus ille tremulus contingit.

Causa proxima tremoris est imbecillitas facultatis motricis, seu potius instrumenti proximi illius, nempè spiritus animalis, qui non sufficit ad motum voluntarium perfectè exercendum.

Debiliores fiunt spiritus, vel ob vitium proprium ipsorum, vel ob nervorum defectum, qui sunt canales per quos illi deferuntur, & actiones suas exercent.

In spiritibus vitium residet, vel quando sufficienti copiâ non generantur, vel geniti dissipantur.

Non generantur in sufficienti copia, vel ob frigidã cerebri intemperiem, ut senibus plerumque contingit, vel ob inopiam vitalium spirituum, qui sunt materia animalium.

Dissipantur vero spiritus à multis causis externis, ut immodicis evacuationibus, venere immoderata & intempestiva, dolore magno, & diuturno jejunio, mœrore, & morbis vehementioribus diuturnis.

Nervorum defectu vitiantur spiritus, ac debiliores fiunt, cum illi vel frigida intemperie laborant, vel maligna quadam qualitate inficiuntur, vel obstruuntur, vel comprimuntur.

Frigida intemperie afficiuntur ab aëre valdè frigido, usu alimentorum frigidorum & largo frigidæ potu, natatione frequenti in aqua frigida, & aliis hujusmodi.

Maligna qualitate afficiuntur ab usu opij, hyosciami, papaveris, vel ab hydrargyri vapore, ut in aurifabris contingit, vel lue venerea affectis, qui per cinnabaris suffitum curati sunt. Sic in febribus malignis tremores ab eadem causa sæpè contingunt; qui tamen ad motus convulsivos potiùs referendi, & ab irritatione partium nervosarum frequenter oriuntur.

Obstruuntur non totaliter, ut in paralysi, sed multò leviùs, ab eadem tamen causa, humore nempè pituitoso nervos leviter irrigante, qui à crapula, vinolentia, aliisque causis produci solet.

Denique à nervorum compressione potest interdũ fieri t[illegible] nor, quando humores excrementitij in toto ambitu redundantes nervos comprimunt, & liberum spirituum animalium influxum impediunt.

Hercules Saxonia præter causas propositas, à Galeno mutuatas, alium tremorem agnoscit, à flatibus excitatum, & Cardanus alium qui à vellicatione partium nervosarum fiat. Verùm in eo decipiuntur, quòd motus ab illis causis oriundi ad palpitationem, aut motum convulsivum referri debeant.

Diagnosis hujus affectus nulla alia necessaria est, siquidem tremor per seipsum patet. Causæ verò illum producentes ex proprijs signis dignoscendæ sunt; tum causæ externę quæ præcesserunt diligenter investigandæ.

Quod ad prognosin attinet; tremor per se periculosus non est, sed inclinante ætate adveniens, ad mortem usque ægrum comitatur. Per accidens tamen lethalis esse potest, quatenùs paralysin aut apoplexiam sæpè præcedere solet.

Curatio tremoris eadem instituenda est quæ pro paralysis curatione fuit proposita, ut eam hic frustra repetere non opus sit.

CAPUT XI.

De Phrenitide.

PHrenitis est inflammatio cerebri, & membranarũ ejus cum delirio perpetuo, & febre acuta continua.

Inflammationis nomine verum tumorem intelligimus, qui vulgò systrophica inflammatio nominatur, ex sanguine extravasato, & in partis substantiam effuso, oriunda. Ille autem sanguis calidus, atque biliosus est & in cerebri membranis, ipsaq; substantia erysipelas exquisitum, vel erysipelas, phlegmonodes, vel phlegmonem erysipelatodem inducit.

Per delirium autem ratiocinationis errorem præcipuè intelligimus, nam imaginationis solius errorem sine vitio ratiocinatricis in phrenitide contingere non posse censemus, quidquid alij sentiant Galeni authoritate persuasi, qui *lib. de sympt. different. cap. 3.* exemplum proponit Theophili Medici, qui tibicines quosdam angulum domus ubi decumbebat, occupasse, assidueque sonare putabat, atque illos se tueri rebatur partim stantes, partim verò sedentes, & continuò exclamabat ut foras ejicerentur. In eóque dicit Galenus imaginationem fuisse læsam, illæsa ratiocinatione. Primò enim dicere possemus, Theophilum illum phrenitide non fuisse affectum, Galenus enim hunc morbum ipsi non ascribit, cujus verba hæc sunt, de delirio verba faciens, *quod genus Theophilo medico ægrotanti contigit*; sed cum potiùs melancholiæ morbo affectum fuisse: quandoquidem melancholici non rarò errant tantùm circa unum objectum, & in reliquis constant & benè habent. Sic de Theophilo dicit Galenus, quod in reliquis illi prudentia superaret, & disputandi, & præsentes exactè noscendi. Verum ulteriùs dicimus in Theophilo non solum imaginationẽ sed etiam ratiocinationem fuisse læsam. Quia verè putabat tibicines adesse,

adesse, eosque ejici cupiebat. Nam quando sola imaginatio læditur, ratio illæsa illum imaginationis errorem agnoscit, ut in vertigine contingit, in qua ægris videntur omnia circumvolvi. Attamen ratio agnoscit, non revera ita fieri, sed in eo imaginationem errare.

Neque tamen recipienda est in hoc casu Eustachij Rudij sententia, qui statuit nunquam fieri posse, ut imaginatio lædatur, ratiocinatione illæsâ, Quia ratiocinatio circa phantasma operatur ab imaginatione recepta. Atque adeò si ratiocinationi absurda phantasmata afferantur, necesse esse putat, ut intellectus prava illa phantasmata speculando, pravè quoque, & absurdè speculetur. Et hinc colligit Eustachius Rudius, in vertigine non esse imaginationem depravatam, sed merâ fieri & simplicem visionis hallucinationem. Dicimus enim intellectum de uno ad aliud discurrere, & circa species memoria retentas etiam occupati. Atque adeò licèt phantasia aliquid absurdi menti offerat, attamen si species antea perceptæ in memoria adhuc retineantur, & rationi offerantur ideò errorem illum phantasiæ cognoscere & corrigere potest: si nempe judicet absurda illa phantasmata, quæ illi ab imaginatione depravata offeruntur, neque loco, neque tempori, neque aliis circumstantiis, quæ adhuc in memoria habentur, & vera esse scit; convenire. Sic in vertigine ratio se bene habens rerum omnium externarum, quæ visui offeruntur ut parietum, laquearium, & pavimentorum circumvolutionem impossibilem esse judicat, atque adeò falsò imaginationi repræsentari. Sic Philosophus ille, qui à cane rabido demorsus fuerat, dum illi imaginatio lædi incipiebat, balneum ingressurus, falsam canis imaginem in balneo percipiebat, quem tamen imaginationis errorem ratio adhuc integra redarguens, hæc illi verba suppeditavit, *quid cani cum balneo*? Et statim in balneum se conjecit, cujus opè à morbi imminentis, nempè hydrophobiæ periculo liberatus est.

Phrenitidis species duæ sunt præcipuæ. Vera nempè & legitima, quæ proposita definitione exprimitur. Alia non vera, & spuria, quæ paraphrenitis appellatur. Vera phrenitis alia est in dispositione, quæ frequentissima est: alia verò in habitu, quæ hectica nominatur. in qua biliosi humores altiùs in cerebro figuntur, & plures illius partes occupant, ac tincturæ instar adhærent. Paraphrenitis verò fit dum calida intemperies cerebro communicatur, vel à toto corpore ut in febribus ardentibus contingit; vel ex cujusdam partis inflammatione, ventriculi v. g, hepatis, pulmonis, & potissimùm diaphragmatis, quod inflammatione affectũ deliriũ veræ phrenitidis æmulum, scilicet perpetuum excitare solet. Quod fit ex magno consensũ qui inter cerebrum & diaphragma intercedit, propter nervos insignes qui ad illud feruntur, & ex motu perpetuò diaphragmatis cujus ratione perpetuos vapores ad cerebrum transmittit.

Causa verò phrenitidis est sanguis biliosus cui etiam bilis excrementitia ut plurimùm admixta est; & pro variis illius gradibus, majori scilicet, vel minori fervore aut adustione graviorem aut leviorem phrenitidem producit, sic bilis pallida omnium mitissimam, adusta verò ferinam excitat phrenitidem.

Ut verò fiat inflammatio cerebri, & membranarum oportet sanguinem illum biliosum extravasari, & in dictarum partium substantiam effundi, quod duobus præcipuè modis fieri consuevit, vel cerebro primariò affecto, vel secundariò.

Primariò afficitur cerebrum, quando immediatè à causa aliqua externa incalescit, ut radiis solaribus, meripotu, irâ & similibus, ut sanguis in venis cerebri commotus extra vasa feratur; quod etiam à vulnere, percussione, contusione capitis fieri potest. Et phrenitis hoc modo genita primaria phrenitis dici potest.

Secundaria verò phrenitis illa est, quæ febribus ardentibus, vel malignis succedit, quando humoris morbifici portio ad cerebrum detruditur.

Fit enim plerumque in hujusmodi febribus, ut naturà à causæ morbificæ malitia perturbata, illius portionẽ ad viscus aliquod deponat: unde videmus pleuritides, peripneumonias, anginas, hepatides, aliarumque partium inflammationes illis febribus superveniré. Ita si humores illi ad cerebrum transimittantur, veram phrenitidem efficiunt; & tunc febris delirium præcedit: in primariis verò delirium ab initio cum febre apparet.

Signa phrenitidem imminentem indicantia sunt, vigiliæ, somni turbulenti, sermo immodicus, urina primùm crassa, mox tenuis, & diaphana; calor capitis. Hæc enim indicant materiam calidam ad caput ferri. Oculi immutantur, quia læso cerebro, spiritu animali destituuntur. Dolor circa occiput persentitur, quia venæ jugulares ad eam partem feruntur, & sanguinem biliosum refundunt.

Præsentem verò phrenitidem judicant, delirium assiduum, quia cerebrum indesinenter afficitur: vigiliæ turbulentæ, ab intemperie calida cerebri productæ, respiratio magna & rara, quia phrenitici respirare obliviscuntur. Cùm enim per oblivionem, aut maximam mentis occupationem ab infinitis phantasmatis, quæ in imaginatione delira repræsentatur, & spiritus animales avocant, rara fiat respiratio, magnitudine raritas compensatur. In phrenitide etiam sitis nulla est: aut saltem perexigua, quamvis præsentes sint intensæ sitis causæ, quia mens ægrotat, & quia animales spiritus ob læsum cerebrum non mittunt radios sufficientes ad os ventriculi superius, ad quod sitis pertinet. Pulsus parvus est, quia cor compatitur, durus, ob membranam inflammatam, celer & frequens, propter magnam necessitatem, nonnihil undosus, quia cerebrum afficitur. Febris etiam est continua, quia inflammatio cerebri necessariò febrem accersit. Lingua denique aspera, & admodum nigra, vel citrina, propter vapores biliosos illius humiditates absumentes.

Hectica phrenitis ex eo dignoscitur, juxta Hippocr. præceptum I. *prorrhet. text. 33.* quod in ea delirium sit mite, & obscurum, ægri non loquantur, & quieti inhæneant, atque dormire videantur.

Phrenitis vera à paraphrenitide distinguitur, ex eo quod affectus qui hanc producit, multò citius manifestatur, quam delirium, & eo ingravescente, vel mitescente delirium intenditur, vel minuitur, imò per vices intermittit, & non est continuum. At verò paraphrenitis ex septi transversi inflammatione orta, in qua delirium est continuum, aliis signis distinguitur. Quod nimirum in vera phrenitide respiratio est magna & rara, in ista verò parva & frequens. Parva quidem, propterea quod diaphragma inflammatione obsessum, non potest facilè extendi & dilatari, frequens verò propter necessitatem, ut frequentia parvitas compensetur. Deinde in vera phrenitide vox est gravis, & in ea ægrotantes admodum vociferantur: in hac vero vox acuta, quia respirationis organum est impeditum. Ac denique in septi transversi inflammatione hypochondria sunt rursum revulsa, secundum Hippocr. *in Coacis.* Et ratio est, quia diaphragma inferiori parte regitur membrana, à peritonæo mutuata, atque ita dum inflammatur peritonæum retrahit, & cum peritonæo hypochondria.

Causarum denique signa ex humoris in toto corpore prædominio, tum etiam ex modo delirii mutuari poterunt. Pallida etiam bilis phrenitidem efficit mitiorem flava ferociorem, adusta ferocissimam. Sanguis verò biliosus, omnium mitissimam & cum usu conjunctam.

Prognosis hujus affectus, ut plurimùm lethalis est, pauci enim evadunt, quia pars nobilis gravissimè afficitur.

Maximam tamen solutionis spem præbent delirium cum risu, omnium symptomatum vehementia minor, virium constantia, tum si post summum morbi vigorem insignis aliqua evacuatio contingat, per sudores hæmorrhagiam, aut alvi fluxum.

Lethalem verò affectum ostendunt, lingua & manus tremulæ, stridor dentium, convulsio, rigor in principio morbi apparens, & quando ægri floccos & farcinas colligunt, & festucas carpunt. Ejusdem efficaciæ sunt ad prognosim lethalem efficiendam, stilla sanguinis nigri è naribus emanans, albæ dejectiones, urinæ albæ & pellucidæ. Hæc enim omnia significant magnâ cerebri oppressionem, vel bilis à toto corpore in partem affectam translationem.

Ad hujus affectus curationem sanguis ad caput affluens evacuandus, revellendus, derivandus, repellendus, intercipiendus, qui jam affluxit evacuandus, & discutiendus est. Partis intemperies corrigenda, robur illius & totius corporis conservandum.

Hæc omnia præstari poterunt sequentibus remediis.

Ante omnia mox ab initio, & quacunque diei horâ: quia morbus est acutissimus, venæ sectio instituenda est, præmisso clystere, ex cephalica: vel si magna adsit sanguinis copia, ex basilica, vel mediana primùm, & post aliquot horas ex cephalica.

Si ex mensium vel lochiorum, vel hæmorrhoidum suppressione malum oriatur, saphena in pede aperienda. Postea ad cephalicam veniendum, ut quod in capite receptum est, vel proximè in id movetur, educi valeat.

Unica phlebotomia ad hujus affectus curationem ut plurimum non sufficit, sed bis, ter & ampliùs in principio vel augmento morbi, pro humoris copia & conditione, ægrotantis ætate, temperie & viribus, repetenda.

Si febre continuâ laboranti phrenitis supervenerit, (ut non rarò fit in earum febrium augmento vel statu, naturam errantem, & materiæ morbificæ malignitate peturbatam, biliosos humores ad caput transmittere,) licèt anteà ratione febris sanguis detractus fuerit, repetenda est venæ sectio. Sed quia vires à febre, & prægressa evacuatione debilitatæ sunt, parciùs sanguis detrahendus est. Ideò tunc temporis vena cephalica aperiatur, vel si vires id non ferant, saphena in alterutro pede vel utroque, cujus venæ in talibus morbis apertio plurimum utilitatis affert. Neque minoris tamen est efficaciæ hæmorrhoidum apertio per hirudines.

In omni autem venæ sectione, quæ præsente delirio fit, hoc observandum, ut foramen non amplum fiat. Sic enim vulnus citò coalescit; quod etiam accuratè obligandum est ne ab ægro dissolvatur. Tum ad promptiorem coalitum utile erit emplastrum ex aloë, albumine ovi, & pilis leporinis paratum applicare.

Post venæ sectionem provocetur somnus. Nam si à sanguine evacuato procedant vigiliæ, de novo accensis humoribus æger ferocior evadit. Conciliatur verò somnus tum repellentibus remediis sincipiti admotis, tum etiam refrigerantibus & hypnoticis, quorum seriem infrà proponemus.

Cùm venæ sectioni non est locus; cucurbitulæ cum scarificatione profunda applicentur, primò partibus inferioribus, posteà superioribus. Tum etiam cucurbitulæ non scarificatæ cruribus & aliis prtibus applicentur.

Frictiones in iisdem partibus, & ligaturæ in tibiis celebrentur revulsionis gratiâ. Vesicatoria etiam scapulis & brachiis utiliter admoveri poterunt.

Clysteres singulis diebus injiciantur, ex refrigerantibus & humectantibus parati: his enim humorum acrimonia temperatur, eorùmque motus ad inferiora promovetur. Eorum autem formula talis esse poterit.

℞. Radicum althææ ℥. ß. foliorum malvæ, violarum, lactucæ, parietariæ, betæ, an. M. j. florum nymphææ & summit. anethi, an. P. j. prunorum par. vj. Coquantur in aqua hord. In colaturæ ℔. j. dissolve cassiæ recenter extractæ, & diaprun. simpl, an. ℥. vj. sacchari rubri ℥. j. Fiat clyster.

Hujusmodi clysteribus ne misceantur olea, quia facilè inflammantur.

Purgatio in phrenitide primaria, quæ scilicet alteri morbo non succedit, nullo modo convenit. In ea verò, quæ febri continuæ supervenit, aliquando confert. Si nimirùm magna sit cacochymia, & phrenitis incipiens: tunc enim materia est errabunda, & pro turgente habetur, atque adeò ex consilio Hip. *Aphor. 22. sect. 1* per initia statim evacuanda est.

Purgatio autem debet institui ex decocto refrigerante, cum purgantibus benignioribus, ut sennâ, rhab. cassiâ, tamarindis, catholicone & syrupo rosaceo.

Statim verò post venæ sectionem ad repellentia veniendum est, quæ humorum ascensum impediunt, caputque refrigerant. In hunc finem oxyrrhodina usurpantur, quæ ex oleo rosaceo, & aceto ab antiquis cōponebantur. Recentiores verò aquas stillatitias & succos herbarum adjiciunt; & magis vel minùs refrigerātia ac repellentia fiunt, prout magis vel minus fluxio & inflammatio urget, cui rei diligenter attendendum est. Ideò plures eorum formulas hic describemus, ut casibus particularibus aptiores eligi possint.

℞. Ol. rosac. ℥. iij. aceti rosac. ℥. j. aquæ rosar. & plantaginis; ana. ℥. ij. Admoveantur sincipiti raso, & temporibus cum pannis quadruplicatis. Vel,

℞. Aquæ rosar. ℥. iiij. olei rosac. ℥. ij. aceti rosac. ℥. ß. albumina ovorum n. ij. Conquassata misceantur. Vel.

℞. Ol. violar. rosar. nymphææ, an. ℥. ß. aquæ rosar. lactucæ sempervivi, ana ℥. ij. aceti ℥. ß. Misce. Vel.

℞. Succi lactucæ, portulacæ, solani, umbilici Vener. ana ℥. ij. ol rosac. ℥. iij. aceti rosac. ß. ℥. Misce. Vel.

℞. Ol. rosac. omphac. ℥. j. ß. unguenti popul. recentis, (nam vetus calefacit) ℥. j. aceti rosac. ℥. ß. albumē ovi n. j. Agitentur omnia simul, excipiantur stupis canabinis, & applicentur.

Lac mulieris quæ puellam peperit, cum succo lactucæ, & oleo rosaceo subactum, instar oxyrrhodini admotum, mire delirium sedat.

Circa hujusmodi refrigerantia hoc observandum, ut cautè, & cum judicio usurpentur, cum cerebrum suapte natura frigidum sit, & membrum princeps: ac metus sit, ne diuturniori horum remediorum usu æger in contrarium affectum, scilicet comatosum, inducatur, præsertim si senex fuerit, aut admodum debilis. Ac licet nunc longiori, nunc breviori tempore eorum usus continuandus sit, tamen circiter ad dies tres potest extendi.

Ut verò ista medicamenta facilè diffluant, sicque oculos

oculos & faciem aliásque partes inquinent, corona ex panno lineo, vel lana convoluta anteriori capitis parti imponatur; ut caput circumdet parte anteriore, in media fronte lateribus supra aures. Parte posteriore, versùs occiput, & in medio coronæ remedia applicentur. Ista verò remedia, juxta Gal. præceptum *2. de comp. med cap.* 2. hyeme actu calida, vel tepida, æstate frigida applicanda sunt. In sene tamen aut debili melius est actu frigida non admovere.

Si inflammatio ad cutem & partes exteriores vergere videatur, quod nonnunquam accidit, tunc temporis à repellentibus, præsertim fortioribus, abstinendum est, ne materia ad cerebrum repulsa gravius malum efficiat.

Ad humoris quóque ad caput fluentis impetum intercipiendum, fasciæ aquâ rosar. & aceto madidæ inter initia collo circumjiciendæ.

Caustica & vesicatoria tibiis admota humorum revulsionem ad inferiora plurimùm adjuvant.

Interim dum hæc fiunt, quæ totum corpus & præcipuas partes refrigerant, tum interna, tum externa, in usum revocanda sunt.

Interius usurpari poterunt julepi, emulsiones, & electuaria.

℞. Aquar. lactulæ, portulac. rosar. & papav. rhœados, ana ℥ iij. syrupi violac. & granat. ana ℥ j. ß. salis prunellæ ʒ iij. fiat julep. pro iij. dosibus, bis aut ter in die sumendis. Vel

℞. Fol. lactucæ, portulacæ, plantag. ana M. ij. flor. nymphea, & violar. ana P. j. Coquantur in aqua hord. ad ℔. j. In colat. dissolve syrupi violac. ℥. iij. salis prunellæ ʒ iij. Fiat julep. pro iij. dosibus.

Julepis perpetuò præter salem prunellæ, optimum erit spiritum sulphuris, aut vitrioli admiscere, his enim bilis fervor optimè temperatur.

℞. Quatuor seminum frigidorum maj. mundat. ʒ vj. sem. papav. albi ʒ ij. aquæ hord. ℔. ß. aquar. lact. & nymphea, ana ℥ ij. aquæ rosar. ℥ j. Fiat emulsio secundùm artem pro duabus dosibus, addendo syrup. violac. ℥ ij.

℞. Conservæ violar. & rosar. ana ℥. j. conservæ flor. nymphea, & caulium lactucæ condit. ana ℥. ß. pulv. electuarij diamarg. frig. ʒ. ß. Cum syrupo violaceo fiat electuarium.

Parari etiam potest electuarium ex sem. papav. albi in mortario marmor. contuso, & cum saccharo permixto, quod diacodium album potest nominari; humores enim calidos & acres temperat, & somnū conciliat. fit ex sem. papav. ℥. j. contuso, cum tantillo aquæ rosar. deinde adde sacchari ℥ ij. vel utriusque partes æquales.

Exterius verò admoventur epithemata refrigerantia cordi & hepati.

℞. Aquæ rosar. ℥ iv. aquar. borrag. bugloss. & acetos. ana ℥ ij. aceti vini albi ℥ ß. pulv. trium santal. ʒ j. ß. spodij ʒ. ß. ligni aloës ℈ j. croci gr. viij. camphoræ, gr. vj. Fiat epithema cordi.

℞. Aquar. lactuc. & rosar. ana ℥ iij. aquarum endiviæ & portulac. ana ℥ ij. aceti rosac. ℥ j. santali albi, rubri, spodii, ana ℈ j. camphoræ, & spicæ nard. ana gr. vj. pulv. electuarij diarrhod. abbat. ʒ j. Fiat epithema hepati.

Item hepatis & lumborum regio inungatur sequenti linimento,

℞. Unguenti rosac. ℥ j. ß. cerati santal. ℥ j. succi lactuc. & olei rosac. ana ℥ ß. Fiat linimentum.

Pectus etiam oleis relaxantibus, ut violaceo, inungatur.

Testes linteis oxycrato madidis involvantur, vel quod erit præstantius, aqua rosarum cum tantillo aceti usurpetur.

Lotio pedum ex decocto refrigerante actu calido commendatur; nam calore humido eas partes relaxat, & humorum motum ad inferiora promovet. Frigiditas verò illius potentialis per nervos toti corpori, & cerebro in primis communicatur, somnúsque conciliatur. Illius autem formula talis est.

℞. Fol. violar. malvæ, salicis, vitis; nymphea, ana. M. ij. flor. nymphea rosar. ana M. j. cap. papaverum n. x. fiat decoctio ad usum dictum.

Aqua pura ad lotiones pedum sufficere potest, in qua subfrigida si pedes ægrotantis mergantur per tres aut quatuor horas, à delirio liberatur, somnúsque conciliatur.

Similem effectum præstat sedum maius contusum instar cataplasmatis, & plantis pedum admotum: tum etiam cucurbita contusa, & eodem modo apposita.

Odoramenta etiam naribus frequenter admota cerebrum refrigerant, in sequentem modum parata.

℞. Florum violarum, nymphea, ana P. j. rosar. P. ij. santali citrini ℈ j. Ligentur in nodulo raro, qui aqua rosar. adspersus naribus offeratur. Vel

℞. Santali citrini, flor. rosar. nymphea, ana ʒ j. camphoræ ℈ ß. Includantur in vase angusti orificii cum aqua rosar. & supra ignem ebulliant, vaporque naribus excipiatur.

Quia verò in hoc affectu vigiliæ maximè urgent, omni arte somnus conciliandus est, ab ipso morbi initio. Cui usui non parùm conferunt repellentia medicamenta antea proposita. Præsertim si ante oxyrrhodini admotionem caput oleo violaceo frigido perfundatur; quod in vigiliis maximè proficuum est, tū etiam convulsionibus ex hoc morbo oriundis. Idipsum tamen efficacius sequentia præstare poterunt.

℞. Capit. papav. albi cum sem. n. vj. florum nymphea P. ij. Contundantur omnia, & cum æquæ rosar. & lactucæ q. s. Fiat instar cataplasmatis, quod fronti applicetur duobus linteis inclusum.

Nota, in medicamentis somnum conciliantibus acetum non esse permiscendum, nisi quantitate paucissima, quia vigilias excitat. Vel

Flor. lact. M. j. ß. ros. M. ß. sem papav. albi ʒ ß. Coquantur in aqua ad mollitiem. Contusis adde farinæ hordei, lactis muliebris, an. ʒ ß. ol. violac. q. s. Misceā- tur pro frontali. Vel

℞. Ol. violac nymphea, unguenti populi recent. an. ʒ iij. opij, olei nuc. mosch. an. gr. iij. Misce, Fiat linimentum, quo frons & tempora inungantur.

Sedum majus contus. & cum lacte muliebri mixtum sincipiti admotum mirè sedat phrenitidem, & somnū conciliat. Sed statim ac dormire cœperit æger, detrahendum, ne in coma præcipitetur. Ramenta cucurbitæ recentis idem præstant, & minori periculo.

Penotus sequens epithema miris laudibus effert, quod sic habet.

℞. Moschi gr. xij, camphoræ gr. xx. aquæ rosar. rubrarum tinctura santalorum rubror. imprægnatæ ℥ xx. Misce. Capite deraso madefiant lintea duplicata in hoc liquore, & tepida per omnes capitis suturas applicentur. Ubi resiccata fuerint, iterùm imbibe, & per 24. horas applicationem continua, & somno conciliato, cerebroque confirmato, ægrum mirificè convalescentem prospicies, nisi ipsamet cerebri substantia fuerit corrupta.

Interiùs verò cum julepis, aut emulsionibus interdùm exhiberi poterit syrup. de papav. simpl. ℥ j.

Vel ladani opiati gr. iv. aut v. exhiberi poterunt, quod

etiamnùm in clyſteribus uſurpatum ſatis potenter, & tutius ſomnum conciliat.

Attamen in narcoticorum uſu cautus eſſe debet Medicus. Exhiberi enim non debent, ſi vires ſint valdè debiles, ne ſpiritus & calor ab ijs extinguatur.

Celebratis ſufficienter prædictis materiæ fluentis evacuationibus, revulſionibus, derivationibus, & interceptionibus; ad materiæ fluxæ eductionem veniendũ eſt. Ac primùm vena frontis aperienda, ſi manifeſta ſit, & ſecari poſſit, faſciâ collum non adſtringendo, ut vulgò ſolet fieri; ſic enim ſanguis ſursùm impellitur.

Utiliſſimè etiam aperientur venæ narium, & ſi ullo modo morbus eſt ſanabilis, hoc præcipuè curabitur: ſanguiſque ſatis copiosè per eas emittendus, idque ſatis maturè, & ſtatim poſt univerſales evacuationes faciendum eſt. Aperiuntur autem hujuſmodi venæ, nares interiùs ſetis, aliiſque aſperis frequenter pungendo atque lancinando. Vel adhibitis poſt aures, naribus, fronti, podici, hirudinibus ſanguis exſugendus eſt.

Capiti verò applicentur reſolventia ſimul cum repellentibus, eâ proportione, ut primò parum addatur de reſolventibus; quò verò morbus magis ad declinationem vergit, eorum quantitas augeatur, ut tandem ſola reſolventia uſurpentur, ad materiæ morbificæ reliquias diſcutiendas. In hunc finem uſurpari poterit oleum chamæmel. vel anethinum, cum oleo roſac. permixtum.

Sed inter reſolventia primas obtinent animalia tenella mactata, capiti ſtatim admota, vel eorum partes; ut Gallinæ, pulli columbini, & gallinacei, catelli per ſpinam ſecti, & pulmo vervecinus: ſuo enim calore naturali partem roborant, humorem diſcutiunt, illiuſque acrimoniam contemperant.

Quibus uno aut altero die tentatis, ſi nihil commodi conſequaris, docet Mercatus ſummo capiti cucurbitulam affigere, ut per ſuturas aliquid expiret evocetur que ad cutem: ac ſi rubor compareat ac tumor ſubtùs cucurbitulam, ipſam ſcarificate. Quo auxilio aſſerit Medicum conſequi poſſe, quod reliquis omnibus non valuerit, maximè adhibeatur lavacrum aquæ dulcis, in quo aliquid ex diſcutientibus coctum ſit. Hoc tamen monet, in ea ſolùm inflammatione faciendum eſſe, quæ per ſe inceperit, non aliis autem febribus ſupervenerit.

Hoc remedium confirmat Zacutus Luſitanus, referens ſe deſperâtam phrenitidem curaſſe, admota ſincipiti cucurbitula cum ſcarificatione.

Quidam majori audaciâ veſicatorium ſincipiti admovent, quod aliquando ſucceſſiſſe ajunt; ſed maximâ indiget præmeditatione.

Pro potu utatur æger decocto hordei, vel rad. acetoſæ, cum ſyrupo granatorum, berberis, aut limonum. Vel ſequens infuſum propinetur.

℞. Aquæ fontis ℔.ij. fol. acetoſæ, & papav. rhœados an. M. ß. flor. borrag. nymphea, violar. an. P. ß. ſpiritus vitrioli ℨ j. ſantali rubri limati ℈. ij. Stent in infuſione per aliquot horas frigidè. Colentur per chartam emporeticam, addendo ſacchari albi q. ſ. ad ſaporis gratiam.

Urina in hoc morbo utplurimùm ſupprimitur, quia ægri eam emittere negligunt, unde partes illæ diſtenduntur, ac tandem inflammationem concipiunt, quæ vel ſola interitum ægro afferre poteſt, itaque ægri ad urinam reddendam ſæpiùs incitandi ſunt. Mox veſicæ regio fovenda aquâ tepidâ. Dein manu comprimendo urina propellenda, aut ea elicienda penem contrectando. Et ſi levioribus hiſce ſymptoma non cedat, ad ſequentia veniendum erit.

℞. Fol. parietariæ M. ij. petroſel. cum rad. M. j. Fiat decoctio. In colatura diſſolve olei ſcorpionum ℥. iij. Fiat fotus ſupra pectinem.

Hujus decocti reſidentia frigatur in ſartagine cum oleo ſcorpionum, & poſt fotum applicetur.

Si decoctum efficacius deſideretur, adde ſem. apij, petroſelini, milij ſolis, ſeſeleos, an. ℨ ij.

Utiliter etiam poſt fotum, ſequens unguentum poteſt applicari.

℞. Pinguedinis cuniculi, olei ſcorpionum, an. ℥. ij. ſem. apij, petroſ. aſari, & ſeſeleos ſubtiliſſ. pulverat. an. ℨ ß. Fiat unguentum.

CAPUT XII.

De Cerebri abſceſſu, & ſphacelo.

Cerebri abſceſſus & ſphacelus à pauciſſimis Autoribus deſcribitur, licèt ab Hippocrate annotatus fuerit *3. de morbis*, & in uſu practico interdùm occurrat minúſque exercitatos Medicos alterius morbi ſpecie deludat.

Eſt autem cerebri ſphacelus ſubſtantiæ cerebri ſuppuratio, vel corruptio, quæ gangræna, vel ſyderatio etiam nominatur.

Cauſa illius immediata eſt cerebri ſubſtantiæ inflammatio, quæ tamen à phrenitide diſtinguitur eo quod in ea membranæ potiſſimùm inflammantur, & ab ijs inflammatio parti tantùm exteriori & contiguæ communicatur. In hac verò inflammatio partes cerebri interiores, ac totam propemodùm illius ſubſtantiam occupat. Magna autem illa inflammatio in parte molliſſima & humidiſſima brevi ſphacelum accerſit.

Hujus inflammationis cauſa eſt ſanguis ſupercalefactus, vel admodùm bilioſus, in cerebri corpus & partes ejus internas affatim irruens.

Cauſæ procatarcticæ ſunt illæ omnes, quæ ſanguinem calidum copioſum in toto corpore cumulare, & ad caput transferre valent, ut exercitatio vehemens, inſolatus, vel capitis ad ignem calefactio, ira, & ſimilia. Sed frequentiùs hunc affectum inducere ſolent vulnera capitis gravia, & contuſiones. Ab hac tamen cauſa oriundus abſceſſus, vel ſphacelus, à prædicto diverſus aliquo modo eſt. Quia ex contuſione factus abſceſſus, tot cerebri partes ut plurimum non occupat, ſed uni præcipuè adhæret. Unde ſymptomata leviora, ſaltem ab initio eſſe ſolent, & affectus ad plures dies prorogatur.

Signa abſceſſus & ſphaceli, qui ſine vulnere aut contuſione producitur, ita ſe habent.

Invadente affectu ingens capitis dolor ægrotantem adoritur, qui per occiput collo & univerſæ ſpinæ communicatur. Cui mox ſuccedit ſenſuum omnium tum internorum, tum externorum abolitio, ſicut in apoplexia contingit, à qua tamen ſignis infra deſcribendis diſtinguitur.

Variis motibus & inordinatis ſeſe ægri exagitant, ut vix in uno loco contineri valeant. Manibus interdum partes ſuperiores invadunt, eaſque divellere ac laniare conantur, faciem unguibus dilacerant, crines avellunt. At procedente morbo corpus languescit, & ad motum impotens efficitur.

Febris acutiſſima & intenſſima hunc perpetuò comitatur affectum, quæ ab ingenti cerebri inflammatione procedit.

Denique in hoc affectu ægrotantes neque cibum neque potum admittunt, vixque aliquid in ſtomachũ illorum quorumque artificio ingeri poteſt, unde cita advenit virium exolutio.

Abscessus ex vulnere aut contusione genitus sequentibus signis dignoscitur. Post acceptam contusionem capitis torpor quidam & mœstitia apparet, animalibus spiritibus à materia extravasata labefactari incipientibus. Morbo invalescente, febricula exoritur, materiâ putrescere incipiente. His capitis dolor succedit, & somnolentia. Mox aucta putredine omnia symptomata ingravescunt. febris intensior evadit;æger è profundiori somno emergens subitò vociferatur, surgit è lecto, statimque iterùm decumbit. Frequenter manum ad caput adducit. Ex his plerique ante obitum purulentam materiam, & virescentem ore aut naribus rejiciunt.

Quod ad prognosin spectat, affectus iste periculosissimus est,& ut plurimùm lethalis, imò intra triduum ægrotantes interimit,ut docet Hipp. *Aphor. 51. sect. 7. Quibus* inquit, *cerebrum sphacelatum est, in tribus diebus pereunt; si verò hos evaserint, sani fiunt.* Galenus *in comment.* docet per sphacelum hic non esse intelligendam factam & completam partis corruptionem, quoniam hæc sanationem non admittit; sed quæ est in fieri, imminetque ob inflammationis magnitudinem.

In ijs qui convalescunt (quod rarissimè contingit) nulla est præteritorum memoria: ægri enim nec morbi, nec alterius rei ad morbum pertinentis meminerunt.

Ad curationem hujus affectus magna festinatione opus est. Nisi enim in principio illius remedia statim adhibeantur, nullus amplius superest curationi locus.

In prima igitur morbi invasione statim sanguis detrahendus est; magnâ copiâ,& iteratis vicibus,bis,ter, quater eadem die,quantum vires ferre possunt; in hoc enim unico remedio tota curationis spes residet. Cùm enim magna sanguinis copia cerebri substantiam occupet, [quæ magna est, mollis & humidissima,] ab ea sufficienter revelli ac derivari nequit, nisi totus ferè sanguis in venis contentus educatur. Et in hoc casu locum habet vulgaris illa Celsi sententia,multa in præcipiti periculo rectè fiunt, quæ alias essent, omittenda.

Cum venæ sectionibus clysteres acriores injiciendi sunt; ut humores superiora petentes ad inferiora revellantur, & singulis diebus iterandi.

Eodem tempore oxyrrhodina admovenda sunt sincipiti,& fronti,qualia in phrenitide descripta sunt.

Ad majorem revulsionem & derivationem,cucurbitulæ scapulis & dorso cum profundis scarificationibus admovendæ sunt, frictiones & ligaturæ extremorum celebrandæ, venæ primùm malleoli posteà frontis, & arteriæ temporum aperiendæ; hirudines pone aures, & hæmorrhoïdibus applicandæ; vesicatoria cervici & brachiis admovenda, & reliqua remedia usurpanda,quæ in phrenitidis curatione à nobis proposita sunt.

Ac tandem si morbus ad declinationem vergat,leniter resolventia capiti admovenda sunt, inter quæ pulmones vervecini ex animali ex tempore mactato calentes , principem locum obtinent.

CAPUT XIII.

De Mania.

Mania est delirium sine febre, cum forore, & audacia.

A phrenitide distinguitur , quia in ea febris acuta viget, à cerebri & membranarum ejus inflammatione oriunda. Mania verò febre caret , saltem ratione propriæ essentiæ; nihil enim impedit,quin febris cum mania complicari possit, sed ab alia causâ oriunda, non autem ab ea quæ maniam producit. Atque ideò in phrenitide febris est symptomatica; in mania essentialis & primigenia,ab alia causâ procedens;& sic Gal.*c.3. de loc. affect. cap. 7.* explicandus est. *Quemadmodum* inquit, *alter atræ bilis succus, qui ex præassata flava bile nascitur, ferina deliramenta inducit, modo sine febre, modo cum febre.*

A melancholia distinguitur per symptomata pathognomonica; siquidem mania est cum furore & audacia, melancholia verò cum timore & mœstitia.

Causa maniæ proxima & immediata, juxta Galeni mentem, est calida & sicca intemperies ab humore atrabilario oriunda; quæ tamen gravissimis urgetur difficultatibus.

Si enim tanta esset intemperies in cerebro, ut mentem de sua sede dejicere valeret, febrem deberet parere? cùm calor remissior delirium efficere non valens, febrem pariat, qualis est ea quæ ab insolatu exoritur.

Ad hoc dubium varii varia respondent. Solidiorum responsio est, calorem qui febrem excitat, debere esse fuliginosum, ut ad cor delatæ fuligines febrem efficiant;& calorem fuliginosum, in materia humida consistere debere, qualis est materia febrium putridarum; in mania verò humores esse adustos & incineratos, ita ut ab ijs nullæ eleventur fuligines. Uno verbo aiunt, calor in mania est velut in pruna, in febribus vero ut in flamma.

Hæc tamen responsio fortissimâ urgetur instantiâ: Quod nimirum in febre hectica major sit humiditatum consumptio, quàm in mania. Attamen febris usque ad integram & absolutam omnium humiditatum, & ipsius humidi primigenii consumptionem, ægrique interitum perseveret.

Platerus hac ratione aliisque nonnullis persuasus existimat præter calidam & siccam intemperiem,adesse quoque malignam venenatam & quandam qualitatem, quæ sit præcipua causa delirii. Magna hujus sententiæ probabilitas inde elici potest, quòd furor uterinus à semine corrupto, & malignam ac venenatam qualitatem adepto exoritur. Quod hydrophobia, quæ est species maniæ, à morsu venenato canis rabidi in quocumque temperamento sine atræ bilis concursu inducitur; morbus qui à morsu Tarantulæ exoritur, quædam etiam maniæ species appellatur, ac denique venena quædam maniam inferre possunt, ut de cerebro mustelæ & solano maniaco referunt. Ideo verisimile est, peculiare quoddam venenum in corpore humano genitum maniæ causam esse præcipuam:cum etiam febres malignæ, quæ non rarò mitissimæ sunt, ut in iis pulsus ac urinæ sanis simillimæ appareant, deliria producere soleant potius quam febres ardentes malignitatis expertes. Et docet experientia, maniam contingere frequenter, non tantùm atrabilario temperamento præditis, sed etiam omnibus naturis & ætatibus . præsertim si hæreditario jure contigerit, ac denique illam calidioribus medicamentis , specifica virtute præditis, non rarò curari. Etsi diffiteri minimè oporteat in melancholicis, & atrabilariis hunc morbum frequentiùs & ut plurimum produci,quia ille humor tali veneno suscipiendo magis idoneus est. Et Galenus ipse malignitatem istam humori atrabilario advenientem agnoscere videtur *comment. Aphor. 56. sect. 6.* ubi dicit maniæ causam esse melancholicum humorem,non semper, sed cùm supra modum exustus aut putrefactus malignam induerit acritudinem.

Sed

Sed manet adhuc difficultas ex eo desumpta, quod maniaci frigus externum etiam hyemis tempore nudato corpore innoxiè patiuntur, & præterea ad tactum calidi sentiuntur, quod indicat calorem intentissimum in iis vigere.

Verùm respondemus hoc in omnibus maniacis minimè contingere, & multos hybernum frigus aversari, vestibusque plurimis gaudere. Alios verò ab aëre externo non affici, propter consuetudinem, quia ab assuetis non fit passio. Sic videmus puellas delicatulas hyemis tempore pectus denudatum habere, quod tactu calidum sentitur, quamvis ex Hippocrate frigus sit pectori valdè inimicum.

Materia hunc affectum producens in venis & arteriis continetur, vel totius corporis, vel cerebro propioribus, vel ipsis cerebri vasis & ex locorum varietate varia symptomata eáque graviora, vel leviora emergunt. Non raro etiam in uteri vasis, ex sanguine vel semine corrupto, materia morbifica continetur, ex qua furor uterinus generatur.

Si materia peccans est in omnibus venis, aut cerebro vicinis, insania fit perpetua & indesinens. Si verò in parte tantum aliqua concludatur, delirium tunc temporis quasdam habet intermissiones, & per intervalla recurrit.

Signa diagnostica alia imminentem, alia præsentem maniam significant.

Ad imminentem vel futuram maniam dignoscendam primò consideranda est ægrotantis nativa dispositio, quæ scilicet ad biliosam seu atrabilariam temperiem accedit. Sic apud Hippoc. *2. epid. 5. Cui vena in cubito pulsat, furibundus est, & ad iracundiam præceps; cui verò sensim movetur, torpens est ac stupidus*, Arterias nomine venarum Hippocrates afficit. Non autem simplicem pulsationem intelligit, sed vehementem, cui opponit illud, *quando sensim movetur*, ut sensus hujus sententiæ ita se habeat. Qui habent pulsum magnum velocem, & vehementem à nativa constitutione ad iram & furorem maximè proclives sunt, qui verò tardum habent pulsum, torpidi sunt & stupidi.

Secundò, sexus ratio habenda est. Viri enim frequentiùs furore exagitantur, quàm mulieres. Quod intelligendū est de affectu primigenio, ex utero enim mulieres non raro in furorem aguntur.

Tertiò, ætas consideranda est, Juvenibus enim frequentiùs mania contingit, quam pueris & senibus.

Quartò anni tempus advertendum. Sæpe enim verno tempore contingit hic affectus, sæpiùs æstate, sæpissime autumno, ex Hipp & Gal. *sententiis Aphor. 20. 21. & 22. sect.* 3. Vere humores aliis temporibus geniti & per hyemem asservati acquiescentes, commoventur & exagitantur, morbósque analogos pariunt. Æstate multa bilis non solùm flava, sed etiam atra in dispositis gignitur, quæ maniam efficit eodem tempore, vel ad autumnum usque majori copia cumulata, morbum tunc temporis producit.

Hæc signa remotiora sunt, & in genere tantùm dispositionem ad hunc morbum significant. Proximè verò imminentem affectum ostendunt, dolor capitis assiduus, vigiliæ contumaces, somni levissimi atque brevissimi, insomnia turbulenta, curæ & sollicitudines molestæ terrores ex levi causa, præceps & frequens iracundia ex minima vel nulla occasione, splendores oculis obversantes, aurium sonitus, proclivitas ad venerem insueta, pollutio nocturna frequentior, risus præter assuetudinem & rationem, loquacitas insueta, & ferè assidua, & interdum taciturnitas meditabunda. Posteriora hæc incipientem maniam significant.

Factam verò, & præsentem maniam ostendunt ea quæ in definitione prolata sunt, nempe delirium sine febre, cum furore & audacia. Varia tamen sunt hujusmodi deliria in varijs ægrotantibus, tùm etiam in iisdem, diversis temporibus, pro majori vel minori causæ vehementia. Alii enim feroci iracundia rapiuntur, & obvios quósque invadunt, proprias vestes proscindunt, & sibi interdum violentas manus inferunt, sibiq; vitam eripere conantur. Alij verò mitiores & pacatiores sunt, nullámque astantibus noxam inferunt, sed tantùm varios sermones & ridiculos proferunt; interdùm canunt & rident, & variis deliramentis afficiuntur, ac symptomata patiuntur ijs aliquo modo similia, quæ in melancholia & stultitia solent contingere.

Ex illa autem varietate symptomatum, causarum varietas dignoscitur. Risus enim immodicus, hilaritas & cantillatio materiam peccantem, multo sanguine dilui significant, iracundia verò; inquietudo, clamor, percussio, pallidus & flavescens faciei color, bilem flavam in vitio esse ostendunt. Insania verò admodum furiosa, ut ægri obvios impetant, & aliquando interficiant, à flava bile exusta, quæ atra bilis dicitur, ducit originem. Si verò atra bilis non ex flava bile, sed à melancholia exusta & præassata generetur, ægri truculento vultu præditi sunt, manent interdum in diuturno silentio, quod nonnunquam in sermonem importunum erumpit, immites sunt, pertinaces, ingenti mœrore interdùm ac luctibus afficiuntur.

Prognosis hujus affectus in hunc modum instituenda est.

Mania gravissimus est affectus, & non solùm per menses, sed per annos aliquando & usque ad mortem perseverat, præsertim si hæreditaria sit. Cùm omnes morbi ab atra bile sint curatu difficillimi, iste præ cæteris difficilior est, quod ægri medicis non obtemperent; & necessaria remedia usurpare minimè velint.

Faciliùs curatur mania quæ cum risu, & mitioribus symptomatis copulata est, quam quæ cum studio ac furore.

Brevi successuram morbi curationem ostendunt quæcunque evacuationes ex motu naturæ contingentes, per sudores, alui fluxum, hæmorrhagiam per nares, aut hæmorrhoides, aut si varices supervenerint: unde Hipp. *Aphor. 21. sect. 6. Si insanis varices aut hæmorrhoides contigerint, morbi solutio fit.*

Dysenteria, aut hydrops, aut febris tertiana, vel quartana maniæ superveniens, eam tollit: fit enim metastasis humorum à cerebro ad partes inferiores, in quibus novum morbum producunt.

Ad hujus morbi curationem materia peccans evacuanda, revellenda & repellenda est; calida intemperies corrigenda, cerebrum aliæque partes principes roborandæ. Quæ omnia sequentibus præsidiis adimpleri poterunt.

Primò sanguinis missio celebranda est præmisso clystere, ex vena brachij insigniori: postridiè verò iteranda ex altero brachio, idemque remedium frequenter usurpandum. Asserit enim Platerus innumeros hac ratione curatos fuisse à Chirurgis & aliis, qui ex professo hisce morbis curandis operam dabant, qui vigesies, imo sexagesies venas apariebant. Non solùm enim venæ brachij utriusque, sed etiam malleoli, frontis, narium, hæmorrhoidum, etiam varices si appareant, & salvatellæ: idque per intervalla, interjectis clysteribus, & medicamentis purgantibus infrà describendis. Cucurbi-

curbitulæ etiam fcapulis & dorfo cum fcarificatione admotæ poft multas venæ fectiones: tum etiam hirudines temporibus,& ponè aures, utiliffimæ funt.

At frequentibus illis phlebotomiis materiæ peccantis præparationes & purgationes interjiciendæ funt; eæque diù, multùmque continuandæ. Cui ufui conferent ea omnia, quæ ad bilis & melancholiæ præparationem & expurgationem ufurpari folent, quibus & fequentia, utpote fele&tiora, adjicere poffumus.

♃. Lapid. Lazuli ʒ. j. ß. diagrid. ʒ. ß. turbith ʒ. j. fennæ ʒ. ß. epithymi, cremor. tartari,ana ʒ. ij. cinam. &corr. citri, anna℈.j. croci ℈. ß. fiat pulvis,cujus dofis erit ʒ j. vel ℈ j. iv. cum jufculo, vel liquore appropriato.

♃. Rament helleb. nigri ℥ j. Infundantur per triduum in aquæ pluviæ, ℥ iiij. Decoquantur lento igne ad tertias. Colaturæ adde mellis optimè defpumati ℥ ij. Mifce, capiat cochlear j. cum jufculo pingui. Vel

♃. Extracti hellebori nigri ℈ ß. fyrupi violac.℥ j. Mifce pro una dofi.

Omnia medicamenta ex helleboro confecta, ut vinum,fyrupus & oxymel, ad hujus affectus curationem plurimùm conferunt. Unde olim ferunt Melampum Amythaonis Medici filium, vino helleborato Prœti Agivorum regis filias, quæ fe boves exiftimabant, liberaffe.

Antimonium in hoc morbo non folùm à Chymiatris, fed etiam Galenicis omnibus commendatur, tum quòd humorem atrabilarium è toto corpore evacuat: tum quia eo ægrotantes commodè falli poffunt,remedia alioqui infuavia renuentes. Dofis varia eft pro variis illius præparationibus.

Balnea aquæ tepidæ frequenter& poft fingulas purgationes ufurpanda funt.

Ordo medicamentorum purgantium in hoc morbo talis eft, ut primò apozema alterans & purgans per tres aut quatuor dies exhibeatur,poft venæ fectionem in utróque brachio celebratam. Deinde purgantia mediocria ex potionibus, pulveribus, aut fyrupo magiftrali bis in feptimana exhibeantur. Vehementia verò bis in menfe, interjectis continuò venæ fectionibus,ut anteà dictum eft.

Diebus verò intermediis balnea, julepi præparantes, aut jufcula alterantia, tum etiam opiatæ roborantes exhibeantur.

Præter julepos vulgares, fequens ex fuccis paratus erit utiliffimus.

♃. Succorum borrag. bugloff. & pomor. redol.an ʒ. iij. aquar. fumariæ & cichor. ana ℥ iiij. facchari albi ʒ. vj. Coquantur, depurentur, & aromatifentur fantalo citrino. Capiat ℥ vj. manè & ferò.

Opiata etiam in fequentem modum concinnari poterit

♃. Confervæ rofar, violar. & bugloff. an.ʒ. j. conferve flor. tamarifci, caryophylli hortenfis,caulium lactuc. condit. & cortic. citri condit. ana ℥ ß. myrobal emblic.condit.n. j. confect. alkerm. & de hyacint. ana ʒ. iij. pulelect. diamarg. frig.& lætif. Gal. ana ʒ.j.coral.præpar. & margarit.præpar. ana ʒ ß. Cũ fyrupo de pomis redol. fiat opiata, de qua capiat magnitudinem caftaneæ, fuperbibendo parùm julepi,aut aquæ cujufdam appropriatæ.

Tabellæ etiam ufurpari poterunt, in hunc modum compofitæ.

♃. Confect. alkerm. ʒ ij. pulv. electuar. de gemmis,& diamarg. frig.ana ʒ ß. facchari. in fucco pomorum diffoluti ℥ iiij. Fiant tabellæ pond.ʒ.ij. Capiat unam pro dofi.

Interdùm etiam tentari poterunt fpecifica & amuleta,quorum non exiguum numerum collegit Sennertus. Nos verò unum adjiciemus, quod in illuftri quadam familia Monfpelienfi, pro fecreto gentilitio, & hereditario habetur, illiufque defcriptio talis eft.

♃. Fol. meliffæ M.j. Incidantur minutim,& infundantur in fpiritus vini ℥ iiij. Deinde adde margarit. præp. ʒ. ß. Mifce. Dofis eft cochlear ij.

Interim dum hæc fiunt, fomnus omni arte conciliandus eft, & fomnifera per intervalla ufurpanda. Quæ non alia effe debent, quàm quæ in phrenitidis curatione propofita funt, tam interna, quàm externa.

Ac præter fomnifera externa admovenda quoque capiti funt topica medicamenta, quæ æftum ac furorem vehementem temperent ac demulceant. Illa verò non folùm refrigerantia,fed multo magis humectantia fint, & in principio morbi nonnihil repellentia.

Ideo in principio morbi oleo rofac.conveniet, cum violac. anethino,& chamæmelino; poftea verò eadem olea detracto rofac. Ubi verò magis refrigerandum eft, olea ex femine cucurbitæ & papav. addenda erunt. Ac denique ut in formam linimenti reduci queant, mucilagines fem. lini, fœnugr. & butyrum addi poterunt.

Plurimùm etiam confert epithema in fequentem modum compofitum.

♃. Aquæ nymphεæ ℔.j.falis prunellæ ℥ j. camphoræ ℈ j. Mifce, & cum linteis complicatis admoveantur tepidè fincipiti.

Epithema ex fale Saturni, & aqua rofarum utiliffimum eft.

Utiliffimum quoque erit epithema ex aqua rofarum, fantali rubri tincturâ imprægnata, cum mofcho & camphora compofita, quæ fuperiori capite defcripta eft.

Chymici verò balfamo Saturni palmam tribuunt, eóque caput inunguntinftar linimenti.

Maximè etiam conveniunt in fummo furore animalia tenella per medium fecta, vel eorum partes,ac præfertim pulmo vervecinus ubi femel refrixerit, iterùm poteft calefieri in aqua fervente.

In declinatione nonnulli difcutientia validiora adhibent. Imò verò in ipfo vigore morbi, poft evacuationes fufficientes, fomentum fequens admirandæ creditur efficaciæ.

♃. Herbarum cephalicarum cum floribus q. f. Decoquantur in aqua fontana. Deinde ♃ baccarum lauri & rad. helleborj nigri veri, ana q. f. Contundantur craffiufcule, & infuantur facculo oblongo interbaftato. Sacculus parùm bulliat in prædicto decocto.

Tandem per novem dies continuos ♃. iftius decocti ℔.ij. Eoque calefacto foveatur caput rafum per integram horam,cum linteis duplicatis. Poftea facculum iftum applica futuræ coronali cum bona ligatura,linteis calidis involvendo. Patiens decumbat in lecto & fi fieri poteft, quiefcat. Tum mirè expurgatur per omnia capitis emunctoria, & alvus fimul aliquantulùm fluit. Sic enim fulgines inhærentes cranio & crebro mirabiliter diffolvuntur, quod vix alia remedia præftare poterunt.

Denique cauterium futuræ coronali applicatum maximè probatur à Gordonio.ejufque utilitatem confirmat hiftoriâ cujufdam maniaci: cui cum effet vulnus inflictum capiti cum cranij fractura, quamdiu fuit vulnus apertum, tamdiu benè habuit; vulnere fanato reverfa eft mania.

Quam-

Quamvis autem cerebrum in hoc affectu præcipuè laboret, tamen aliæ partes alterandæ, præcipuè cor & hepar, epithematis & linimentis in phrenitidis curatione propoſitis.

CAPVT XIV.

De Melancholia.

MElancholia eſt delirium ſine febre cum timore & mœſtitia.

A phrenitide diſtinguitur, per carentiam febris, & à mania per timorem & mœſtitiam, quia hæc eſt cum furore & audacia.

Dicimus autem febrem abeſſe ab hoc affectu, quod intelligendum eſt ex propria natura, & per ſe; attamen ex accidenti febris cum illa copulari poteſt. Nihil enim impedit, quin febris continua, vel intermittens, in melancholia laborante contigat; ſed illa febris non erit de eſſentia melancholiæ, quemadmodum in phrenitide febris eſt de eſſentia illius.

Dubitare licet, quomodo timor & mœſtitia dicantur eſſe de eſſentia melancholiæ; cùm in multis melancholicis gaudium & lætitia maximè vigere videantur. Alij enim continuò rident, alij canunt, alij ſe ditiſſimos, alij Reges & Monarchas eſſe putant.

Reſpondemus varios eſſe melancholiæ gradus, & varias humoris melancholici cum alijs humoribus permixtiones, indeque maximam deliriorum varietatem emergere. Ita ut qui multum ſanguinis, aut pituitæ cum humore melancholico permixtum habent, gaudio & lætitia affici poſſint. Aſt ille affectus tunc temporis non eſt vera, & legitima melancholia; ſed potius ad ſtultitiam & fatuitatem accedit.

Ex varia autem humoris mel ncholici diſpoſitione maxima deliriorum varietas emergit: unde alij ſe Reges, Principes, vates, alij vitreos, teſtas fragiles grana tritici à gallinis devoranda? alij ceram igne liquabilem; alij ſe canes, feles, lupos, cuculos, luſcinias, gallos eſſe putant, horumque aut aliorum animalium voces imitantur. Alij ſe mortuos eſſe, nec quicquam edendum, aut bibendum eſſe imaginantur. Alii mingere non audent, ne diluviũ inde oriatur. Alij ſe capite, vel membris truncatos eſſe, vel orbem digito ſuſtinere, vel paſſeres in capite, ſerpentes, ranas, mures, aliaque animalia in ventre habere arbitrantur.

Cauſa melancholiæ proxima & immediata eſt ſpiritus tenebricoſus, & (ut Galeni verbis utar,) nigro colore infectus. Cùm enim ſpiritus animales, naturâ ſuâ puri, tenues & perſpicui eſſe debeant ad actiones cerebri alacriter exercendas, & alacritatem ac lætitiam inducendam ſi ab ea conſtitutione dejiciantur, & opaci ac tenebricoſi evadant mœſtitiam, & timorem inducunt. Unde Galenus 2. *de ſymptom. cauſ. cap. 6.* à tenebris exterioribus mutato exemplo rem explicat. *Eorum*, inquit, *quæ extra corpus ſunt nihil videmus quod nos perinde terreat, ac tenebræ: ergo cùm tenebræ rationalis animæ parti ſunt circumfuſæ, neceſſe eſt hominem timere qui ſemper unà cum corpore, ſui timoris cauſam circumferat.*

Cauſa verò pravæ hujus ſpirituum diſpoſitionis eſt humor melancholicus qui craſſitie, opacitate & colore nigro præditus, ſpiritus animales inficit, & tenebricoſos reddit. Et cùm humor melancholicus frigida & ſicca temperie donatus ſit, ad figendos & denſandos ſpiritus maximè conducit, quæ quidem denſatio & fixatio ſpirituum ad mœrorem & triſtitiam neceſſaria eſt. Si enim humor tenuis ſit & calidus, qualis eſt atrabilis, à qua mania producitur, furorem potius & audaciam excitat. Ergo cauſa proxima melancholiæ eſt opacitas, & tenebroſitas ſpirituum animalium. Conditio verò neceſſaria & ſine qua non eſt frigida & ſicca intemperies.

Si quis verò inſtet, in melancholia hypochodriaca, ex Galeno 3. *de loc. affect. cap. 7.* eſſe inflammationem in hypochondriis, atque ideò calidam intemperiem prævalere.

Roſpondebimus illam inflammationem, ſeu potius phlogoſim hypochondriorũ fieri ex eo quod ſanguis melancholicus in liene & venis meſaraïcis diutiùs retentus propter obſtructiones incaleſcit, unde multi vapores elevantur ad cerebrum, qui licet calidi ſint, vincuntur tamen à frigiditate cerebri, & facilè ad temperiem humori melancholico propriam, nempè frigidam & ſiccam, reducuntur. Si verò tantus ſit illorum vaporum calor, ut cerebri temperiem invertat, & in calidam & ſiccam permutet, tunc mania, non melancholia generatur. Ita ut mania & melancholia in eo præſertim differant, quòd in illa eſt calida & ſicca intemperies, in hac verò frigida & ſicca.

Prædicta ſpirituum tenebroſitas à Galeno ſancita rejicitur ab Averroë, ex eo quòd tenebræ ſpritibus animalibus inductæ, & color niger humoris melancholici non poſſint afficere ſenſus internos, juxta vulgatum illud axioma, *Nihil eſt in intellectu, quod prius non fuerit in ſenſu*, atque adeò cùm color ille niger, aut tenebræ interiores oculis non offerantur, à ſenſibus externis percipi non poſſint.

Reſpondemus colorem nigrum humoris melancholici, aut ſpirituum tenebroſitatem non afficere ſenſus internos ſubratione coloris, ſed quatenùs aliquid præter naturam exiſtens in cerebro, quo actiones illius lædat. Quia nimirum ſpiritus animales ad actiones cerebri perfectè obeundas debent eſſe puri, tenues & perſpicui. Si contrà impuri, craſſi & tenebricoſi extiterint, actiones cerebri vitiant, quatenus ſpecies à ſenſoriis tranſmiſſas inficiunt veluti, & inquinant; ſicut vitrum coloratum, aut aliter infectum ſpecies objectorum eodem modo infectas oculis repræſentat.

Frigida etiam & ſicca intemperies, quæ tanquam conditio neceſſaria propoſita ad melancholiam efficiendam, hoc argumento impugnari poteſt, ab Avicennæ authoritate deſumpto, qui *ſen. 1. lib. 3. tract. 4. cap. 18.* *Balbi*, inquit, *ſunt plurimùm diſpoſiti ad melancholiam.* Sed balbi ſunt valdè humido temperamento donati, quod probatur ex Gal. *comment. Aphor. 32. ſect. 6.* ubi Hippocrates ſic habet. *Balbi ab alvi profluvio maximè capiuntur.* Galenus verò dicit Balbos habere humidiorem temperaturam, quemadmodum & pueros, ratione cujus alvi profluvio ſunt maximè obnoxij.

Reſpondemus contextum Avicennæ non de verè balbis eſſe intelligendum, qui litteram R. pronunciare non poſſunt, de quibus loquuti ſunt Hipp. & Galenus *Aphor. prædicto*, & illi quidem humidiori temperie præditi ſunt; ſed de illis qui trauli nominantur, qui ſcilicet eandem ſyllabam ſæpiùs repetunt, antequam verbum integrum pronuntiare valeant. Quod ſit ex præcipitatione mentis, cum celerius loqui contendũt, tunc enim lingua ſeſe implicat, & in verborum prolatione hæſitare cogitur. Et illi trauli ſunt melancholico temperamento donati.

Denique dubitare licet, quomodo tenebroſitas ſpirituũ ſit cauſa immediata delirii melancholici, cùm omnis actio læſa dependeat immediatè ab aliquo morbo

morbo; hæc autem tenebrofitas ad nullum morbi genus referri valeat.

Refpondemus tenebrofitatem illam effe morbum in numero, quatenùs illius acceffu augetur numerus eorum quæ neceffaria funt in cerebro ad actiones animales obeundas. Inftantia verò quæ contra hanc refponfionem afferri poteft, quòd fcilicet morbus fit affect⁹ verè partis, in vertiginis explicatione refoluta eft.

Signa melancholiæ pathognomonica in definitione propofita funt, timor nempè & triftitia, fine caufa manifefta, quæ in omni melancholiæ fpecie reperitur. At verò fingulæ melancholiæ fpecies propriis fignis innotefcunt. Sicque primariam in folo capite refidentem melancholiam fignificant, cerebri vitiofa conftitutio, aut morbi calidi prægreffi, quibus fanguis in venis illius contentus, exuftus & torrefactus eft: tandemque in humorem melancholicum converfus. Somni breves & interrupti, infomnia turbulenta, vertigines, aurium tinnitus, & fymptomatum in reliquo corpore, ac præfertim ventre inferiori abfentia.

A toto corpore provenire hunc affectum oftendunt habitus totius corporis melancholicus, vel naturalis, qui ex colore nigro, hirfutie, macilentia, aliifq; dignofcitur: vel afcititius ex curis, laboribus, vigiliis, victu craffo & fimilibus contractus.

Ab hypochondriis procedere hunc affectum teftantur, æftus in præcordiis fine fiti, fputatio frequens, ructus acidi, flatus per fuperiora vel inferiora frequenter emiffi, ventris rugitus, compreffio interdum diaphragmatis, anxietas, naufea, appetitus interdùm infatiabilis, cordis palpitatio, tumor aliquando & renitentia in hypochondriis. Et reliqua quæ fufiùs in affectione hypochondriaca exponentur.

Ab utero affectum procedere indicant ea figna quæ hyftericas affectiones procedere in loco dicentur.

Prognofis hujus affectus in hunc modum inftituenda eft. Chronicus eft ifte morbus, & contumaciffimus, fi femel altas in corpore radices egerit. Humor enim melancholicus, præcipuè qui per aduftionem genitus eft, & ad atræ bilis naturam accedit, vim remediorum eludit, mitiora contemnit, & à fortioribus efferatur. Unde humor melancholicus flagellum Medicorum, crux feu opprobrium Medicorum vulgò nominari confuevit.

Recens tamen melancholia, & à caufis procatarcticis oriunda facilè curatur. Refert enim Gal. 3. *de loc. affect. cap.* 7. fe melancholiam incipientem folo aquæ dulcis balneo frequenter curaffe.

Melancholicis hæmorrhoïdes, aut varices fupervenientes, curationem interdùm afferunt, fi criticè à natura humores ad illas partes inferiores detrudantur: Interdùm enim fymptomaticè contingunt, & per epigenefin multiplicatâ materia morbificâ, indeq; ad plures partes diffufa.

Solvitur etiam interdùm melancholia per fluxum hæmorrhoidum, & per fcabiem aliofque cutaneos affectus.

Quod curationem fpectat, undecunque morbus primam traxerit originem, duò perpetuò advertenda funt. Primum, ut totum corpus ab humore melancholico omnique aliorum humorum illuvie liberetur. Rariffimè enim contingit, ut unica pars hoc humore obfideatur. Secundum, ut ad hypochondria curatio præcipua femper dirigatur; quandoquidem in hepate & liene prima humoris melancholici generatio & in iifdem partibus totâque hypochondriaca regione illius collectio fieri confuevit: ideò curatio pro affectione hypochondriaca propofita ad reliquarum melancholiæ fpecierum curationem fufficere poterit. Vix enim hypochondria ab illius humoris redundantia, & nova ejufdem generatione liberari poffunt, quin totum corpus confequenter ab eodem immune fiat.

Pro omnium igitur melancholiæ fpecierum curatione fufficient ea remedia, quæ in affectionis hypochondriacæ curatione propofita funt.

CAPUT XV.

De Catarrho.

Catarrhus eft humoris excrementitij è capite in fubjectas partes præternaturalis effluxus.

Eft ergo fymptoma tertij generis, nempè vitium in excretis.

Cerebri fubftantia eximiâ mole prædita multo indiget alimento, ex quo neceffariò copiofa generantur excrementa, concurrente potiffimum frigida humidaque partis temperie: quæ fi naturalem & modicam quantitatem fervaverint, in prioribꝰ cerebri ventriculis excipiuntur, & per choanam feu infundibulum ad glandem pituitariam tranfmittuntur, ac per palatum quotidiè excernuntur. Si verò paulò uberiùs redundaverint, in ftatu tamen naturali conftituta, circa cerebrum & meninges difperguntur; commodè tamen, nō folum per palatum, fed etiam per nares expurgantur.

Cùm verò cerebrum intemperie atque imbecillitate affectum eft, vel alimentum copiofius & improportionatum recipere cogitur, quod fufficienter concoquere nequeat, magnus fit excrementorum proventus. Adde quod cerebrum (ut inquit Hip.) tanquam cucurbitula corpori impofita, humores & vapores à partibus inferioribus attrahere non definit: hinc non parum adaugetur excrementorum cumulus, quæ quantitate & qualitate fuâ facultatem expultricem ftimulantia & retentricem fuperantia, quâ data porta, ruunt immodicè & inordinatè per vias & loca non conferentia, magna cum corporis afflictione.

Cum igitur fluxio fit motus materiæ ab una parte in aliam, in ea perpetuò, (ut in omni motu) quinque confideranda funt. Terminus à quo, terminus ad quem movens, mobile, & viæ per quas ipfa movetur. Terminus à quo, eft cerebrum; terminus ad quem, partes cerebro fubjectæ; movens eft facultas expultrix irritata, vel retentrix debilitata; mobile eft humor excrementitius; viæ per quas movetur, funt ductus parentes, nempè palatum, nares, oculi, aures, & meatus infenfiles, tùm etiam venæ, arteriæ & nervi.

In termino à quo feu parte mandante duo caufarum genera confideranda funt: unum eft earum, quę humoris pituitofi copiam in corpore gignunt, & cumulant; alterum earum, quæ fluxum ejufdem excitant & promovent, illæ generantes, hæ impellentes dici poffunt.

Generantes confiftunt in fruftratione facultatis concoctricis, quæ contingit vel vitio ipfius facultatis, vel vitio alimenti.

Concoctrix cerebri facultas læditur potiffimùm ab intemperie eáque frigida vel calida.

Frigida intemperies efficit, ut alimentum ad cerebrum delatum malè concoquatur, & in pituitam commutetur, tum etiam ut vapores à partibus inferioribus tranflati fufficienter non difcutiantur, fed in aqueum humorem condenfentur.

Calida verò intemperies copiofius alimentum & copiofiores vapores allicit, ut non poffint à natura fufficienter difcuti ac refolvi.

Vitio alimenti concoctrix cerebri fruftratur, cum illud vel nimia copia cerebro fuppeditatur, vel alienis qualitatibus infectum difficiliùs concoquitur. Sic frigida, craffa, & vifcida alimenta immoderatius ingefta perfectè concoqui nequeunt, & crudum alimentum Cerebro fuppeditant. Sic alimenta acria & vaporofa multos vapores ad cerebrum tranfmittunt.

His adjungendæ funt caufæ externæ, quæ fuperfluâ humiditate caput repellere folent, ut auftrina conftitutio, fomnus longus, præcipuè meridianus; vita defes & otiofa & alia hujufmodi.

Licèt autem cerebrum pars mandans præcipuè dici foleat, non eft tamen perpetuò caufa fluxionis præcipua, fed plerumque fluxionis materia aliunde ad cerebrum tranfmittitur. Poftquam enim vitiofi humores vel in toto venofo genere, vel in aliqua parte peculiari, ventriculo nimirùm, hepate, liene, mefenterio, utero aliifque collecti funt, non folùm ab iis ad caput vapores multi adfcendunt, fed etiam ipfi humores vitiofi ad caput feruntur, & inde rursùm ad fubjectas partes defcendunt; iftorum autem vifcerum vitia præcipua ad catarrhos generandos idonea funt, intemperies variæ & obftructiones.

Calida vifcerum intemperies copiofam facit anathymiafin, ex qua velut in alembico deftillationes generantur, frigida verò, propter concoctionis defectum, humores crudos generat, qui data occafione ad caput transferuntur.

Obftructiones verò partium infimi ventris liberam excrementorum expurgationem impediunt, unde fit ut illa fenfim cumulata, cum liberum exitum non inveniant per vias naturales & ordinarias, ad fuperiora refluant, & ad cerebrum transferantur. Ad hoc autem opus eo modo perficiendum concurrere neceffariò debet cerebri imbecillitas, horum excrementorum receptioni idonea, quandoquidem, (ut antea dictum eft,) partes robuftiores ad debiliores fefe exonerant: frequentiffimè autem contingit, ut cerebrum fit debilius reliquis partibus, propter fubftantiam fuam mollem & laxam, quæ compactis & folidioribus minorem habet refiftentiam.

Caufæ impellentes funt nimia cerebri calefactio. vel refrigeratio, aut alia quævis humorum commotio. Nimia cerebri calefactio humores in eo contentos attenuat & fundit, meatufque referat, per quos illi fluere confuevere: talis eft capitis calefactio à fole, igne, nimio capitis tegumento, olefactu aromatum calidiorum, ira, alioque animi pathemate excedente.

Refrigeratio verò cerebrum comprimit & humores in eo contentos exprimit, ut in fpongia aqua repleta & manu compreffa contingit; talis alteratio hyeme frequens eft, fed præcipuè contingit in fubitis aëris mutationibus, quando fcilicet conftitutio auftrina calida & humida, in aquiloniam frigidam & ficcam convertitur, vel quando aliquis è loco calido egrediens, aëri frigido fubitò fe exponit. His annumeranda eft pedum refrigeratio, quæ fympathicè per nervos cerebro communicatur.

Prædictam cerebri compreffionem à frigore factam multi negant, quia frigus humores denfat & incraffat, minúfque fluidos reddit. Neque quadrare videtur exemplum fpongiæ aqua repletæ, quæ aëri expofita nullo modo comprimitur.

Verùm hæc fententia ab Hipp. tradita *lib. de locis in homine*, veritati confentanea eft; *Fluxiones*, inquit, *propter frigus fiunt, cum caro in capite & vena tenfæ fuerint: hæ enim horrente carne & ad anguftias perveniente, adftrictaq; ac excludente, humiditatem exprimunt. Et fimul carnes ipfæ contrà exprimunt ad anguftias pervenientes, & capilli furfum erecti fiunt, utpote fimul undiquaque fortiter compreffi: quicquid igitur inde expreffum fuerit, id ipfum, quocunque contigerit, fluit.*

Ex quibus coarctationem & compreffionem partium à frigore fieri, indeque humorum exprimi manifeftum eft.

Neq; obftat denfatio humorum & incraffatio à frigore facta fuprà propofita; fi quidem hęc locum habere poteft, quando torum corpus fenfim & æqualiter refrigeratur. At cùm à frigore fubitò irruente partes externæ offenduntur, tunc illæ fubitò coarctantur, & humores intùs coërcitos exprimunt.

Multò minoris eft efficaciæ, quod de fpongia dicebatur, eam nimirùm à frigore aëris non exprimi. Alia enim eft ratio partium viventium, quarum calor & fpiritus ad frigoris fenfum refugiunt, & partes iis deftitutæ confequenter coarctantur, quod in fpongia aqua repleta non poteft.

Attamen confiteri oportet non hunc unicum effe modum, quo fluxio à frigore excitatur. Etenim refrigeratio pedum catarrhum inducit, intemperie frigidâ cerebro communicata per nervos infignes, qui ab eo ad pedes deferuntur per fpinæ medullam; illa autem refrigeratio intimas cerebri partes petit, non verò externas ut frigiditas aëris, caput immediatè afficiens, facere confuevit. Ideò potiùs exiftimandum eft in hoc cafu retentricem cerebri facultatem debilitari, eo refrigerato non poffit humores fuperfluos in eo contentos, (fi quidem illi copia luxurient,) ampliùs retinere, fed eofdem effluere patiatur.

Eft & alius modus admodùm efficax & frequens, quo catarrhus à frigore generari confuevit, nempè pororum externorum conftipatio, eo prefertim tempore facta, quo maxima fieri folet per corporis habitum diaphorefis, unde fit ut excalefacti, frigidum aërem fubitò incurrentes, catarrhis maxime afficiantur. Sic in primis autumni frigoribus catarrhi maximè fiunt, quia per æftatis decurfum habitu corporis rarefacto, & poris valdè apertis, multa fit per tranfpirationem infenfilem excrementorum diffipatio, quæ fi derepentè, conftricto corporis habitu, cohibeatur, vapores & humores in centrum cerebri & corporis repercuffi fluxionibus materiam fuppeditant; ita ut circa autumni initia, non folùm catarrhi contingant, fed etiam copiofa fiat in omnibus ferè hominibus ferofæ materiæ per urinas excretio, & in nonnullis per alvum, unde alvi fluxus dictis temporibus frequentes effe confueverunt.

Si quis verò quæfierit, cur per totum hyemis decurfum catarrhi non perfeverent, cùm perpetua fiat à frigore ambientis pororum externorum conftrictio. Refpondebimus, naturam per alias vias fuperfluitates expurgare hyemis tempore magis, quàm per diaphorefin nempe per alvum, urinas & fputa.

Quàm copiofa autem fit evacuatio illa quæ per infenfilem tranfpirationem fieri confuevit, luculenter docetur à Sanctorio, *libello de Statica medicina*, ubi dicit, perfpirationem infenfilem effe longè pleniorem, quàm omnes evacuationes fenfiles fimul unitas, ita ut fi cibus & potus unius diei fit ponderis octo librarum, tranfpiratio infenfilis ad quinque circiter libras afcendat. Curiofa & laboriofa ifthæc circa tranfpirationis menfuram fpeculatio, quantam lucem in morborum caufis introfpiciendis, eorumq; curationibus inftituendis, afferre valeat, peritioribus & folertioribus quibufque judicandum relinquo.

In parte recipiente confideranda eft imbecillitas, vel alia quævis difpofitio fluxioni recipiendæ, vel attrahen-

hendæ idonea. Ratione imbecillitatis vulgatiſſimum eſt Medicorum axioma, partes robuſtiores in debiliores perpetuò onus ſuperfluum deponere, ſicut in Republica Magnates & potentiores in debiliorem plebem gravia onera deponunt.

Imbecillitatis verò partium, vel intro eſt & nativa, vel adventitia. Inſita imbecillitas pendet à mollitie & laxitate partium, unde glandulæ & pulmo fluxiones facilè recipiunt. Adventitia verò imbecillitas fit ab intemperie vel ſolutione continui.

Frigida intemperies calorem nativum debilitando facit, ut pars minorem habeat reſiſtentiam, ſicque faciliùs humorem influentem recipiat.

Solutio continui partem etiam debilitando eam fluxioni recipiendæ magis reddit idoneam. Hinc ortus eſt cauteriorum uſus, quia parte ulcere debilitatâ humores ab aliis partibus eò decurrunt. Sic etiam pulmo in phthiſi ulceratus humores à cerebro & toto corpore influentes recipit.

Inter alias verò diſpoſitiones, fluxioni attrahendæ idoneas, calor præcipuè annumerandus eſt, unde videmus partes inflammatas copioſos humores attrahere. Sic etiam in phthiſi non ſolùm propter ulcus, ſed etiam propter calidam humoris intemperiem humores copioſi à capite proliciuntur. Unde Hip. *de morbis* agens de phthiſi ſic loquitur: *Pulmo à calore ad ſe trahit pituitam ex toto corpore, & maximè ex capite. Caput verò calefactum ex corpore, hanc putreſcentem ſubcraſſam expuit.*

Viæ per quas humores feruntur à capite in partes ſubjectas, duplices ſtatuuntur, internæ & externæ. Internæ ſunt, cum è partibus ſub calvaria contentis, potiſſimum è ventriculis cerebri humor defluit per vias interiores, & pro natura partium, ad quas defertur varios morbos, variáque ſymptomata producit, quorum nonnulla propria nomina ſortiti ſunt juxta vulgares illos verſiculos ſcholæ Salernitanæ.

Si fluat ad pectus, dicatur rheuma, catarrhus.
Si ad fauces, bronchus; ſi ad nares, eſto coryza.

In pectus defluente humore, affectus generis nomen retinet, ad fauces verò & aſperam arteriam, bronchus, ſeu raucedo, generatur; ſi verò ad nares defluat, non ſolùm coryzam, ſed etiam ocænam, & polypum efficit, ſi humor inſignior eſt & malignus.

In aliis etiam partibus varios producit affectus; in nervis torporem, paralyſin, convulſionem, tremorem; in auribus ſurditatem, tumorem; in oculis ophthalmiam, lachrymas, cœcitatem; in vulva tumorem, laxitatem, ulcus; in gutture aginam, in pectore & pulmone pleuritidem, peripneumoniam, tuſſim, aſthma, hemoptoën, phthiſin; in ventriculo vomitum, in appetentiam; in inteſtinis diarrhœam & dyſenteriam; ita ut maxima morborum corpus humanum infeſtantium pars à capite ortum ducere jure merito cenſeatur.

In venas etiam cum ſanguine humor à cerebro defluit, unde febris catarrhalis generatur, quando ſcilicet natura ad humoris ſuperflui expulſionem acriùs commovetur, unde commoti vehementer ſpiritus accenduntur, & febrem Ephemeram efficiunt, hinc catarrhus inter febris Ephemeræ cauſas recenſetur. Sic ante invaſionem arthritidis, aut Eryſipelatis eruptionem, tales ſæpiſſimè contingunt.

Externæ autem viæ per quas humor à capite defluit, ſunt illæ, quæ calvariæ adjacent, & ſub cute continentur; unde cenſuit Fernelius, inter carnem & cutem humores ut plurimùm deferri, quamvis etiam per continuitatem muſculorum, membranarum & nervorum, tum etiam per venas & arterias defluere ſoleant in oculos, dentes, maxillas, cervicem, ſcapulas, brachia, articulos & alias partes externas.

Differentiæ catarrhi nonnullæ ab authoribus proponuntur, quarum præcipuæ ſunt, quòd alius dicatur ferinus, alius ſuffocans, alius epidemicus.

Catarrhus ferinus ille eſt, qui ſua acrimonia pulmonem exulcerat, & tabem inducit, fitque ab humore acri & ſalſo in hepate fervido genito, & in cerebrum tranſlato, unde in pulmones propellitur. Suffocans verò catarrhus fit quando fluxio in brachia pulmonis confertim irruit, ac ſubinde renovatur, unde ſuffocationis impendet periculum. Catarrhus denique epidemicus malignâ qualitate præditus eſt, & populariter graſſatur, à vitio aëris deperdens.

Diagnoſis hujus affectus ad tria dirigitur ſubjectum, morbum & cauſam.

Subjectum vel corpus catarrhis obnoxium indicant rata corporis & capitis textura, facilem aëri frigido, vel calido penetrationem præbens: tum etiam eadem textura nimis denſa, liberam tranſpirationem impediens: cerebrum frigidum & debile vapores ad ſe tranſmiſſos diſcutere non valens, vel proprium alimentum ſufficienter non concoquens: cerebrum item calidum vapores copioſos attrahens: ventriculi & hepatis ἀντιπαρᾶξια ut unum ſit calidum, alterum verò frigidum.

Signa morbum indicantia, vel imminentem prænuntiant, vel præſentem oſtendunt.

Imminentem catarrhum prænuntiant cauſæ prædictæ, ſed magis præcisè capitis gravitas, ſenſuum hebetudo & torpor, ſomni longiores, ſternutatio frequens, emunctio narium, & expuitio ſolito copioſior, alvi ſegnities & flatuum copia.

Præſentis verò catarrhi indicia manifeſta ſunt. Humor enim à cerebro defluens vel manifeſtè percipitur, vel tumoribus ac doloribus in partibus quas invadit, ſatis manifeſtatur.

Signa cauſarum ſatis etiam conſpicua ſunt. Si enim ab humore frigido catarrhus excitetur, aderit ſenſus frigoris, faciei pallor, ſapor pituitæ, dulcis, ructus acidus, materia viſcoſa vel aquoſa, & in univerſum temperamentum corporis pituitoſum.

Calidum verò humorem diſtillantem oſtendunt rubor faciei, ſitis, ſalſedinis, vel acrimoniæ ſenſus in ore, inflammationes, dolores & ulcera in partibus affectis & temperamentum totius corporis bilioſum.

Fluxio verò externa ab interna dignoſcitur, quòd in illa dolor magis externus ſit, imprimis ſub cute verticis, ubi interdùm tumor mollis percipitur; ſæpiùs verò pilorum inverſio dolorifica eſt; ſæpè etiam ægri humorum deſcenſum per partes exteriores cum dolore, calore aut frigore perſentiunt.

Prognoſis hujus affectus à Cornelio Celſo eleganter proponitur his verbis: *Si ex capite in nares deſtillat humor, leve eſt; ſi in fauces, pejus, ſi verò in pulmonem, peſſimum eſt.* Hippocrates verò in valdè ſenibus catarrhum difficillimè concoqui aſſeruit.

Ubi magna humorum copia redundat, ſive ea à plethora ſit, ſive à cacochymia, periculoſus inducitur catarrhus; metuendum enim eſt, ne affatim irruens copioſus humor ſuffocationem, aut grave aliquod aliud malum inducat.

Hujus affectus curatio duplex inſtituenda eſt, una quæ frigidum catarrhum, alia quæ calidum reſpiciat.

Tota catarrhi frigidi curatio in eo conſiſtit, ut materia peccans præparetur & evacuetur, & ſi ad pectus aliámve partem influat, revellatur, illiúſque motus

inhibeatur; tandémque intemperies cerebri corrigatur.

Primò itaque si materia copiosa sit, aut nimio impetu ruat, & metus sit, ne à reliquo etiam corpore affluat, præsertim si hepar sit calidum, (contingit enim non rarò, ut catarrhis obnoxij habeant cerebrum frigidum, & hepar calidum,) sanguis mittendus est, sed parciori manu. Si verò materia sit pauca, & lentè moveatur, ætas verò senilis, aut temperamentum hepatis minimè calidum, unde nulla sit suspicio humorem aliunde cerebro suppeditari, venæ sectio omittẽda est.

Materia verò peccans primùm imminuenda est, potione, aut pilulis, vel alio quovis medicamento purgante, ex his, quæ in frigida cerebri intemperie fuerunt proposita.

Mox reliquiæ humoris præparandæ apozemate dicto loco descripto; aut si nimia humoris exagitatio non metuatur, apozema purgans poterit institui.

Ac tandem pilulis fortioribus, aut alio cathartico integra purgatio erit absolvenda.

Si catarrhus admodum contumax fuerit, ad vomitoria confugiendum est, quæ illius materiam potenter eradicant.

Colocynthis ad cerebrum potenter expurgandum efficacissima est, sed summo amarore infensa est, veheménsque illius est operatio. Corrigitur utrumque infusione in urina, sic enim amaritudinem deponit, & ferè insipidum remedium evadit; tum vehementia illius infringitur, ut ad ʒ.j. tutò exhiberi valeat; fitque excellens ad omnes capitis morbos à causa frigida oriundos remedium.

Interdùm verò contingit; ut humores excrementitij à partibus inferioribus ad cerebrum sublati, catarrhum efficiant. Motum autem illum præternaturalem nanciscuntur, obstructis meatibus ordinariis, per quos humores illi expurgari solebant. Et tunc temporis opportunissimè curatur catarrhus apertione viarum, tum etiam blandâ, miti, & continuâ purgatione; quia humores ἀνάῤῥοποι ad partes inferiores deturbantur, iisque motus contrarius sensim conciliatur.

Hujusmodi autem purgationes blandæ fieri possunt per decocta, vel jusculα ad multos dies usurpata. Interim tamen roborantia medicamenta non erunt omittenda.

Ad revulsionem verò admovebuntur cucurbitulæ, & vesicatorium scapulis, & cervici, tum etiam cauteria occipiti, vel brachio. Zacutus Lusitanus *lib. 2. Praxis admirandæ, observat. 160.* Cauterium retrò aures, tanquam præstantissimum, ad omnes distillationes à capite manantes, remedium plurimùm commendat. Et nos influxionibus, oculorum præsertim, laudabiles effectus vidimus. Errhina, sternutatoria, apophlegmatismi, & masticatoria erunt usurpanda; eâ tamen adhibitâ cautione, ut quando catarrhus in fauces pulmones, aut ventriculum decumbit, errhina & sternutatoria tantùm usurpentur; quando verò in oculos & nares influit, masticatoria & apophlegmatismi.

Horum omnium formulæ capite prædicto fuerunt propositæ. In his tamen advertendum, quando materia tenuitatis cujusdam particeps est, ne fortius resolventia usurpentur: his enim humoris impetus ad pectus & pulmonem, aliásq; partes adaugeri potest; sed nonnulla incrassantia, aut humoris impetum cohibentia erunt admiscenda, ut rosæ rubræ, mastiche, coriandrum, nux moschata, aliáque in catarrho calido fusiùs proponenda. In hunc sensum errhinum in sequentem modum componi poterit.

℞. Aquæ majoranæ ℥.iv. succi betonicæ ℥.j. sem. nigellæ pulverat. ʒ.ß. nuc. moschat. ℈.j. Fiat errhinum. Proditioribus addi poterunt moschi, & ambræ griseæ, an gr. ij. Vel.

℞. Ligni guajaci limati ℥.j. aquæ puræ ℔.j. infundantur per noctem supra cineres calidos, deinde coquantur ad mediæ partis consumpt. addendo sub finem majoran. & rosarum rubr. an. P. ij.

Sic etiam masticatorium, subtenui existente materiâ, vel fiet ex mastiche sola, vel in hunc modum.

℞. Nucis mosch. ʒ.j. mastiches, gummi arabici, an. ʒ.ß. Redigantur in pulverem, & cum aqua rosar. fiant trochisci masticatorij.

Præstans sternutatorium componitur, ex hellebori nigri, & sacchari partibus æqualibus; quod cerebrum potenter expurgat.

Extractum nicotianæ cum aqua vitæ paratum, linguæ impositum ad pisi magnitudinem, magnam pituitæ copiam instar apophlegmatismi per os educit. Verùm si nimiâ copiâ usurpetur, aut si in ventriculum effluere sinatur, vomitum excitat etiam vehementem.

Suprà dictum est cauteria bracchiis, occipiti, & ponè aures inusta plurimùm conferre; quod etiam efficaciter præstant posteriori parti cervicis & inter scapulas admota; quæ hodie in maximo usu sunt, & à practicis nostris passim usurpantur. Novus etiam locus à quibusdam inventus est; nempè in cervice prope venas jugulares, in musculorum interstitio; & hujus cauterij beneficio catarrhus inveteratus raucedinem efficiens in duobus curatus est.

Tandem post convenientes evacuationes, cerebrum roborantia & exsiccantia tam interna, quàm externa, erunt utilissima, ut opiatæ, pulveres cucufæ, suffitus; prout in curatione frigidæ intemperiei cerebri descripta fuerunt.

Notandum, autem est opiatæ prædictæ, aut aliis similibus, in catarrhi curatione conservam rosarum, nucem moschatam, & thus albiss. utiliter admiscere.

Decoctum ligni lentiscini, in modum decocti sudorifici usurpatum, cerebrum exsiccat, & fluxionem cohibet.

Prætereà sequentes morsuli ad hunc usum utilissimi sunt.

℞. Sem. coriandri præparati ℥.ß. nucis mosch. thuris an. ʒ.iij. glycyrrhizæ, mastiches, an ʒ.ij. cubebar. ʒ.j. conserv. rosar. rub. ℥.j. sacchari albi in aqua rosar. dissoluti ℥.x. Fiat confectio in rotulis, pond. ʒ.iij. Capiat unam manè & vesperi.

Trochisci sequentes valdè commendantur à Solenandro *cons. 10. sect. 4.* quos ab antiquis, tum Græcis, tum Arabibus mutuatur.

℞. Thuris masculi, succi liquiritiæ, an. ʒ.j. opij, croci, myrrhæ, an. ℈.j. Cum syrupo papav. forma trochiscos, vel pilulas urgente catarrho exhibendas per intervalla. Dosis erit ℈.ij. vel ʒ.ß.

Tabellæ sequentes etiamnum usui esse poterunt.

℞. Pulver. electuar. diambr. & diamoschi dulcis, an. ʒ.j. succini albi. ℈.j. ol. anisi gutt. iij. sacchari in aqua lavendulæ dissoluti ℥.iv. Fiant Tabellæ pond. ʒ.ij. Capiat unam manè & serò.

Inter remedia interna, capite de intemperie frigida cerebri descripta, summæ est efficaciæ ad catarrhi inveterati curationem, balsamum cephalicum ibidem post opiatam descriptum, quod intùs assumi poterit, & in narium cavitates immitti.

Lac sulphuris, & flores ejusdem ad catarrhum exsiccandum maximè laudantur à Chymiatris, tum etiam

Gale-

Galenici in Tabellis flores sæpissimè usurpant.

In recenti catarrho aqua nucum cum hydromelite exhibitâ hora somni per triduum, eum valdè imminuit.

Ad cohibendum catarrhum utiliter admovetur sincipiti raso cataplasma ex fermenti ℥. ij. & carabes ʒ. ij: compositum. Si verò æger caput radere noluerit, supra ipsum capillitium aliqua ex parte detonsum, sacculus ex chamæpit. & carabe conflatus apponi poterit.

Præter suffitus prædictos, qui ex gummi Tacamahaca fit, summæ est efficaciæ; catarrhum enim exsiccat, ejúsque motum cohibet, neque vehemens est illius odor, ita ut conclave ægrotantis eo sine molestia perfundi valeat.

Commodissimum est etiam caput exsiccare sacculi ex furfure, milio, sale; foliis, salviæ, betonicæ, stœchados, sem. fœniculi, anisi, & similibus.

Denique si affectus sit contumax, omnia convenient remedia, quæ pro frigidæ cerebri intemperiei curatione fuerunt proposita.

Calidus catarrhus curatur remediis materiam peccantem evacuantibus, incrassantibus & revellentibus; tum etiam partium mandantium & recipientium intemperiem corrigentibus.

In hunc finem primò phlebotomia instituenda est si cætera consentiant, qua humor fluens revellitur; ejúsque acrimonia temperatur.

Deinde humoris ejusdem portio educenda est blando cathartico, quod humores nullo modo commoveat in hunc aut similem modum.

℞. Rhab. electi ℈. iv. myrobalan. citrinor. ol. amygdal. dulc. confricat. ʒ. ß. santali citrini ℈. ß. Infundantur in aqua lactucæ & portulacæ. In expressione dissolve mannæ granat. & syrup. rosar. solut. an. ℥. j. Fiat potio.

Vel loco aquarum prædictarum potest fieri decoctio ex herbis refrigerantibus, & tamarindis, cui purgantia prædicta permisceantur.

Deinde humor alterandus & incrassandus est julepis convenientibus.

℞. Fol. lactuc. portulac. & plantag. an. M. j. sem. quatuor frig. maj. & papaveris albi, an. ʒ. ij. flor. violar. nymphææ & papaveris, rhœados, an. P. j. Coquantur ad ℔. j. In colat. dissolve syrupi violac. & rosac. siccar. ana. ℥. j. ß. Fiat julep. pro tribus dosibus, bis in die sumendis.

Vel loco decocti, aquæ stillatitiæ prædictarum herbarum, vel emulsiones quatuor sem. frigidorum maj. substitui poterunt:

Deinde purgatio paulò fortior usurpanda, addendo purgantibus prædictis sennam; catholicum; diaprunum, & similia.

Leve ac blandum remedium incrassans, humorísque acrimoniam demulcens, desumitur ex vitellis ovorum recentium, quorum duo in unciis quinque vel sex aquæ fontis dissolvantur, binario numero, addendo sacchari albi ℥. j. Coquantur parùm sine ebullitione, semper movendo, & capiat calidè quantum ferre poterit, manè & serò per triduum.

Ac tandem majori humorum incrassationi & fluxus cohibitioni incumbendū est, quod fiet syrupo sequēti.

℞. Syrupi violac. & de rosf. siccis, ana. ℥. j. syrupi de papavere ℥. ß. Detur ex cochleari ℥. j horâ somni.

In eundem finem usurpari poterit opiata sequens.

℞. Conservæ rosar. antiquæ ʒ. vj. pulveris electar. diatrag. frig. ʒ. ij. boli armeni loti in aqua rosar. ℈. ij. Cum syrupo rosar. siccarum fiat opiata; capiat ad magnitudinem avellanæ horâ somni.

Hordeatum sequens utilissimum etiam est.

℞. Hord. mundat. q. s. Maceretur per horas vj. posteà coquatur perfectè, & trajiciatur. Deinde accipe amyg. dulc. excort. ℥. iij. sem. cucurbitæ mund. ʒ. j. ß. sem. melon. ʒ. j. papav. albi. lactuc. ana. ʒ. ß. Contusis omnibus cum aqua hord. eliciatur lac; quod cum ℔. ij. pulpæ hord. permixtum coquatur parum, addendo sacchari portionem. Bibat ℥. x. aliquot matutinis superdormiendo, & nonnunquam in introitu lecti. Tum etiam trochisci sequentens in ore frequenter erunt detinēdi.

℞. Gummi tragacanthi & arabici, ana. ʒ. ij. boli armen. terræ sigillat. lotor. in aqua rosac. ana. ʒ. j. sem. papav. albi, succi liquiritiæ, ana. ʒ. ß. sacchari penidiat. ℥. j. Cum mucilag. sem. cydon. extract. cum aqua rosar. fiant orbiculi parvi, quos diu noctúque in ore detineat.

Spiritus sulphuris & vitrioli ad gutt. iij. vel iv. exhibitus manè, & serò cum liquore idoneo, contra omnes fluxiones magnas vires habet; præsertim verò eas quæ à calida viscerum intemperie ducunt originem. Potest etiam in minori dosi potui permisceri, quia cum eo venas omnes pervadit, & motum humorum cohibet.

Crystallum etiam minerale ad eundum usum julepis, aliisque remediis admisceri potest.

His nihil proficientibus necessitas cogit uti narcoticis. Inter quæ principatum obtinet laudanum opiatum, ab gr. j. ab ij. & iij. hora somni exhibendum. Vel syrupi de papav. ʒ. ß. vel ʒ. j. exhiberi poterit. Hæc ab initio morbi usurpata miranda præstant. Eandem habet vim theriaca recens ad ℈. j. vel ʒ. ß. noctu exhibita.

Benedictus Faventinus sequentibus pilulis usus est in catarrho salso, felicissimo cum successu.

℞. Succi glycyrrhizæ ʒ. ij. aloës lotæ ʒ. j. pilul. de cynoglosso ʒ. ß. Cum syrup. violac. fiat massa pilularum, de qua capiat ℈. ß. horâ somni. Trochisci Solenandri suprà descripti erunt etiam utilissimi.

Huic usui etiam maximè conferre potest diacodium album, in curatione phrenit. descriptum.

Interim revellenda est materia fluens per clysteres cucurb. frictiones & ligaturas extremorum omniumque potentissimè per vesicatoria, posteriori cervicis parti admota; ac denique cauterium occipitio vel brachio, si catarrhus sit diuturnus.

Ad caput etiam roborandum, fluxionem retinendam, ejúsque reliquias absumendas, conveniunt pulveres, cucufæ, & emplastra.

℞. Succini albi, sandarac. Arab. mastiches, benjoini, nucis moschatæ, ana. ʒ. j. thuris gran. Kermes & rosar. rubrar. ana. ʒ. ß. santalor. omnium myrtill. & balaust. ana. ʒ. ij. Fiat pulvis, qui inspergatur capiti horâ somni. manè pectine decutiendus.

℞. Gummi juniperi ℈. ij. rosar. rubrar. P. ij. myrtill. ʒ. j. macis, nucis moschat. ana. ℈. j. thuris, sem. pæoniæ, cortic. papav. ana. ℈. ij. nuc. cupress. ℈. ß. Pulverisentur, & cum floccis panni coccinei, ac sindone rubra, fiat cucufa interpuncta perpetuò gestanda.

℞. Mastiches, cortic. thuris, ana. ʒ. ß. sandaracæ, coralli rubri, rosar. rubrar. myrtill. balaust. cortic. granat. ana ʒ. j. ladani ʒ. ij. ceræ, & olei rosacei q. s. Fiat emplastrum, applic. suturæ coronali.

Quia verò hujusmodi catarrhus à calida plerumque hepatis intemperie ducit originem; ideò remedia quæ illius intemperiem emendant, erunt etiam usurpanda.

Deniq; hoc imprimis notatu dignissimum est, quod etiamnum suprà in catarrhi frigidi curatione propositum est; quòd nimirum non rarò humores excrementitij, à partibus inferioribus ad cerebrum sublati, catarrhos

tarrhos efficiant, & motum acquirant præternaturalem, obſtructis meatibus ordinariis, per quos expurgari ſolebant. Et tunc temporis opportunè curatur catarrhus apertione viarum, ſimulque blandâ & continuâ purgatione per juſcula, aut alia decocta, ad multos dies inſtituta. His omnibus conjungenda ſunt quę tradit Sneiderus de Catarrh.

CAPUT XVI.

De Dolore capitis.

Cephalalgiæ nomen pro omni dolore capitis generaliter uſurpatur: ſed in ſpecie, & magis ſtrictè recentem capitis dolorem ſignificat; cephalæa verò inveteratum; & hemicrania eum, qui dimidiam tantùm capitis partem occupat.

Sunt & aliæ doloris capitis differentiæ, quibus dividitur in internum & externum, ſympathicum, & idiopathicum, & ex his denuò alius pungitivus, alius tenſivus, alius gravativus, alius pulſatorius.

Dolor capitis internus in meningibus locum habet qui profundus eſt, & ad radices oculorum pertingit: externus verò in pericranio ſitus pilorum radices inverti non ſinit, & ad capitis compreſſionem exacerbatur. Hæc eſt Galeni doctrina, quam proponit *3. de loc. aff. c. 1. & l. 1. de com. med. ſecundum locos c. 3.* ubi diſertè aſſerit, dolorem capitis internum hoc peculiari ſigno diſtingui ab externo, quòd in interno ad radices oculorum pertingat, in externo verò minimè. Et rationem reddit, quia tunicæ oculorum à cerebri meningibus prodeunt, unde fit, ut dolor eò uſque facilè propagetur.

Attamen Fernelius huic doctrinæ contradicit *lib. 5. ſuæ Pathologiæ cap. 1.* aſſeritque externos etiam dolores ad radices oculorum pertingere, quòd pericranium, cui inſident, oculorum cavum pertingat.

Huic reſpondet Rondeletius *lib. 1. meth. med. cap. 5.* ad dolorem pericranij oculi cavum non dolere, licèt illud eò uſque pertingat, propterea quòd pericranij dolor à frigore externo ut plurimùm oritur, quia pars frigida à ſimili facillimè patitur qualitate. Illud autem frigus ad oculi cavum non poteſt pervenire, quia à calore oculorum, ſpiritibus & ſanguine conſervatur. Si verò interdum ab æſtu, aut ſimili cauſa dolor capitis externus excitetur, tunc cutem capitis tantùm affici affirmat, non autem pericranium in profundiori loco ſitum.

Verùm hæc Rondeletij doctrina non omnem omninò tollit difficultatem. Licèt enim omnia, quæ ille adſtruit, ipſi concederentur, tamen ſi dolor excitetur ab aliquo tumore juxta pericranium collecto, aut ab alia cauſa continuum ſolvente, nulla ratio erit, cur dolor ad oculi cavum non feratur.

Dicere poſſumus ad Galeni defenſionem, duplici ratione hoc ſignum fuiſſe à Galeno propoſitum. Primò, quia membrana, quæ à pericranio ad oculi cavum fertur, eſt hebetioris ſenſûs, atque ita non compatitur dolori pericranij, niſi admodum obtusè: tunicæ verò oculi, quæ prodeunt à meningibus, ſunt exquiſitiſſimi ſenſûs, atque adeò inſigniter dolent. Deinde membrana illa, quæ à pericranio oritur, non ita intrinſecè & profundè attingit oculum versùs nervos opticos, ſicut tunicæ quæ à meningibus procedunt. Unde fit, ut dolor ille externus non poſſit ſeſe extendere ad fundamenta oculorum, ut loquitur Galenus.

Idiopathicus dolor ſtabilis & permanens, nec aliarum partium ſequitur affectus: Sympathicus verò ab alterius partis affectu dependet, ita ut, dum affectus ille ſuſcipit incrementum, dolor capitis intendatur; dum verò remittitur, conquieſcat. Ille autem ſympathicus dolor fit vel ex conſenſu totius corporis, ſicut in febribus contingit; vel determinatæ partis, putà ventriculi, hepatis, lienis vel uteri.

Quænam verò ſit illa pars, quæ dolorem capiti communicet, ex cujuſque partis affectæ propriis indiciis facilè innoteſcet.

Dolor pungitivus ab acri & bilioſo humore, vel vapore membranas feriente excitatur. Gravativus à copioſo humore, craſſo, frigido, pituita ſcilicet, vel melancholia partes ſenſiles comprimente. Tenſivus fit à flatibus aut humoribus mitioribus intra membranas ſeſe inſinuantibus, eaſque diſtendentibus. Pulſatorius denique fit à tenui bilioſóque ſanguine, vel ſpiritu redundante; quo turgentes ac diſtentæ arteriæ vehementiùs pulſant, membranáſque concutiunt: ſicque partes vicinas percutiendo ſenſum pulſationis in iis efficiunt, ut fuſius docetur à Galenó, *2. de loc. aff. cap. 3.*

Ex ſuprà propoſitis cauſæ præcipuæ doloris capitis ſatis declarantur, quæ in univerſum ad ſolutionem continui, tanquàm ad cauſam proximam & immediatam referuntur. Quæcunque igitur continui ſolutionem manifeſtam vel occultam inferre poſſunt, ea capitis dolorem etiam inducere apta nata ſunt.

Signa etiam diágnoſtica tum ſpecierum doloris capitis, tum cauſarum eas producentium, ex ſuperioribus deſumi poſſunt, ut prognoſtica tantùm exponenda ſuperſint.

Dolor capitis externus perpetuò minùs periculoſus & curatu facilior eſt interno.

Dolor capitis in febre acuta cum urina tenui & alba, periculoſus. Significat enim raptum materiæ bilioſæ ad cerebrum, unde phrenitidis periculum impendet.

Dolor capitis fortis, ſubitò deliteſcens, nullâ ſubſequente evacuatione, aut morbi imminutione, lethalis. Significat enim facultatis animalis abolitionem, quæ objectum dolorificum ampliùs non ſentiat.

In vehementi capitis dolore extrema frigeſcere malum; ex doloris enim vehementia magna fit caloris retractio ad partem affectam, unde periculum imminet inflammationis.

Quibus ex morbo partium inferiorum convaleſcentibus dolor capitis vehemens ſupervenerit, ſi non præcedat excretio manifeſta, iis in cerebro futurus eſt abſceſſus; materiæ enim morbificæ tranſlationem ad cerebrum ſignificat.

Qui in doloribus capitis æruginoſa vomunt, & cum ſurditate vigilant, ij citò vehementer inſaniunt. *1. Prorrh.* Significat enim bilis aduſtæ in cerebro collectionem, quæ ventriculum in conſenſum trahat.

Capitis dolores & ſonitus aurium ſine febre, aut vertigo, aut ſurditas, aut manuum torpor, imminentem apoplexiam, aut epilepſiam ſignificat. Hipp. *in Coacis.* Fiunt etiam iſta ſymptomata è pituitæ craſſæ copiâ in cerebro cumulata.

Utero gerentibus capitis dolores ſoporoſi cum gravitate ſientes, mali, *1. Prorrh.* Significant enim humorum transfluxum ad cerebrum, qui cùm multi & copioſi ſint in muliere gravida, ob purgationis menſtruæ defectum, hinc gravius malum metuendum eſt.

Dolor capitis, qui à morbi principio non apparuit agitato & perturbato corpore obortus, imminentem criſin per hæmorrhagiam, aut vomitum ſignificat.

Cùm igitur capitis dolor tum à frigida cauſa, tum à calida dependeat, ad utriuſque ablationem curatio dirigenda eſt.

Ad prioris curationem materia pituitoſa primùm evacuan-

evacuanda est convenienti præparatione adhibitâ; ut superiori capite dictum est. Deinde intemperies cerebri frigida corrigenda, ac reliquiæ humoris discutiendæ sacculis, superiori etiam capite propositis, vel iis, qui in frigida cerebri intemperie descripti sunt. Quibus calentibus confricetur caput derasum manè, per sesquihoram singulis diebus, dum doloris causa fuerit exhausta.

Post frictionem capitis per sacculos, inspergatur pulvis sequens, cotone, aut lanâ superpositâ.

℞. Nuc. moschat. caryophyll. piperis, pyrethri. ana ℥.ß. fol. salviæ baccarum lauri, ana ℥.ij. sem. sinapi, nasturtii contus. an. ℥.vj. Fiat pulvis, capiti inspergatur ut dictum est & manè pectatur ante usum sacculorum, ut pulvis pridie inspersus excidat.

Utilia etiam erunt errhina, sternutatoria & apophlegmatismi; quorum descriptiones suprà fuerunt propositæ.

Utilis etiam erit syrupus magistralis, in hunc modum compositus.

℞. Ras. ligni guajaci, & rad. chinæ in taleolas divisæ, ana ℥.j.ß. Infundantur per horas xii. in ℔.iv. aquæ fontis. Bulliant ad mediæ partis consumptionem, addendo sub finem fol. verbenæ M.i. flor. stœchados & majoran. ana P.i. In colatura dissolve sacchari albi ℔.ß. Coquantur in syrupum, & antequam fit perfectè coctus, in eum conjice in nodulo, sennæ mundat. ℥. iii. agarici recenter trochiscati ℥.ii. rhab. opt. ℥.iii. Capiat ℥. ii. vel iii. semel in septimana.

Conferent etiam plurimùm pilulæ sequentes, quæ in Italia olim magno in pretio habitæ sunt tempore Eustachii Rudii, in Academia Patavina professoris Practicæ primarii, qui earum autor prædicabatur, & pro magno secreto habebat; ideóque uni duntaxat Pharmacopœo conficiendas dederat, ne aliis innotesceret earum descriptio, quam tamen mutuatus fuerat à Weckero, qui eam proponit ex Andernaco. Illa autem talis est.

℞. Colocynth. ℥. vi. agarici troch. diagrydii, helleb. nigri, turbith. an. ℥.ß. aloës ℥. i. specier. diarrhod. abbatis ℥.ß. Contundantur purgantia, & ponantur in vase vitreo cum spiritu vini, ut octo digitos superemineat, & digerantur per octo dies in loco calido, postea adjiciatur pulvis diarrhod. Et infundantur adhuc per quatuor dies. Mox colentur omnia & fortiter exprimantur. Liquor expressus distilletur in balneo, donec in fundo alembici extractum redeat ad eam crassitiem, quæ pilulis efformandis idonea sit: quarum dosis est. ℈. i.

Sequentes verò pilulæ Fernelio tribuuntur, quarum se tantam vim experiendo cognovisse affirmabat, ut nullam cephalalgiam, aut hemicraniam offenderit, quam non curaverit.

℞. Aloës opt. ℥.ß. pulv. electuar. de gemmis, trium santal. rosar. rubrar. ana gr. iij. Cum syrupo absinthii, & violar. fiat massa. Detur ℥.i. bis in hebdomada hora i. vel ij. ante cœnam.

Ac deniq; in contumaci dolore & inveterato omnia convenient remedia, quæ pro curatione frigidæ intemperiei cerebri fuerunt proposita. Inter quę non infimum locum obtinent emplastra epispastica. Quibus etiam non conferentibus, nonnulli ausi sunt capiti admovere emplastrum] de ramis Vigonis cum mercurio, quo multis pituitosis humoribus per sputa evacuatis, inveteratos capitis dolores interdum cessasse asserunt.

Thermæ sulphureæ, ac bituminosæ in hoc casu efficacissimæ sunt, tum balneo, tum lotione capitis.

Plurimùm etiam conferunt, in dolore inveterato, decocta sudorifica, quibus multos fuisse liberatos, apud celeberrimos Autores legere est.

Quibus non conferentibus, Mercatus ad stibii usum audet confugere, cúmque cum elogio commendat *l. 1. de intern. morb. curatione c. 8.* In dolore autem diuturno plus prǫstat caput frequentiùs roborare, quàm pertinaciter vacuationibus insistere. Ideò conferent pulveres & cucufæ, aliáque topica, in frigidæ intemperiei cerebri curatione proposita.

Magis tamen probantur pulveres, quia virtus pilei non ita cerebro communicatur, & ex ejusdem sorditie dolor excitari potest.

Præterea fieri poterit inunctio ex ol. amygd. in quo serpillum lauri folia, mastiche, spica, mentha, majorana, thymus, pulegium, nux moschata, caryophylli, & cinamomum, aut horum nonnulla bullierint, addendo dum fit ebullitio, vini rubri parum.

Vel sequens oleum arte chymicâ paratum componi poterit.

℞. Terebinth. ℔.i. mastiches nucis moschatæ, cinamomi, ana ℥. i. caryophill. zedoar. galangæ, laudani ana ℥. i. ß. succi ebuli, & cucum. agrest. ana ℥. i. ol. chamom. & liliorum, ana ℔.ß. vini rubri ℔.i. ß. serpilli virid. M. i. Pulveranda pulverentur, & conficiantur in retortam vitream, extrahatúrque oleum, quo derasum caput illinatur.

Oleum succini ad idem est efficax, eóque tempora inungere sufficiet. Efficacior Bals. vitæ Bilgens.

Dum prædicta remedia administrantur, ab ipso etiam curationis initio specifica remedia usurpari poterunt, quale est hoc epithema.

℞. Pulv. zedoar. ℥. i. aquæ betonicæ, verbenæ, sambuci, ana ℥. i. Misce, applicetur calidè parti dolenti cum pannis scarlatinis.

Inter specifica doloris capitis, à quacumque causa oriantur, principem locum obtinet verbena, cuj⁹ aqua destillata, & capiti admovetur, & intùs assumitur ad ℥. iv. cum spiritus salis gut. iij. Imò verò ipsa verbena viridis, de collo tantum suspensa, duos ægros sanavit apud Forestum, cum multa remedia frustra usurpata fuissent.

Zacutus Lusitanus *lib. 1. Praxis Med. mirab. observ. 7. 8. 9. & 10.* quatuor proponit remedia, experimentis ibidem enarratis confirmata; nempè fonticulum in summa manu, hirudines temporibus affixas, apertionem venæ frontis, & juxta canthum oculi, quorum historias dictis locis videre est.

Circa illas observationes hæc notanda. Primò, quòd fonticulus inter pollicem & indicem admotus, aliis experimentis comprobatus est, & rebellem capitis dolorem curavit.

Secundò, in curatione quæ per hirudines fit, Zacutum nō esse contentum duas vel tres admovere, ut vulgò solet fieri, sed decē aut duodecim circulariter temporibꝰ affigere, unde maxima sequitur sanguinis attractio, quæ totam materiam morbificā exhaurire potest.

Tertiò, in curatione quæ fit secta vena frontis, notandum est eam venam bis sectam fuisse, unde innuitur primam sectionem satis non profuisse; cùm tamen practici nostri rarò eam operationem repetant, si primâ vice non successerit.

Causa calida dolorem capitis primarium & essentialem efficiens, est sanguis, aut bilis. Eademque utique conveniunt remedia, sed magis minúsve potentia, pro majori vel minori causæ efficacia.

Primò igitur à phlebotomia incipiendum est præmisso clystere. Major tamen sanguinis copia educenda est, cùm dolor sit à sanguine: minor, bile redundante.

 Deinde

Deinde medicamentum purgans bilem exhibendum eſt: non ſolùm quando bilis cauſæ principalis rationem obtinet, ſed etiam quando ſanguis luxuriat, cujus portio tenuior facilè in bilem vertitur.

Si unicâ evacuatione materia peccans ſufficienter educta non videatur, repetenda erit purgatio per debita intervalla.

Poſtea admoveantur capiti repellentia, & oxyrrhodina; qualia in curatione phrenitidis fuerunt propoſita, mitiora eligendo.

Ac conſequenter animalia recenter mactata, aut eorum partes, ad materiæ morbificæ reliquias diſſolvendas, & dolorem demulcendum, erunt utiliſſima.

In dolore capitis qui per febres continuas affligit pulmo vervecinus ex recenter mactato animali extractus, & calidè admotus, dolorem potenter demulcet.

Ad idem valet cataplaſma ex cucurbita contuſa vel ſempervivo majore plantis pedum admotum.

Apertio ſaphenæ, præmiſsâ ſufficienti phlebotomia in brachio, capitis dolorem in febribus, ſæpè in momento fugat.

Interim revulſiones per cucurbitulas, tam ſiccas, quàm ſcarificatas, & frictiones extremorum erunt celebrandæ.

Ac toto morbi decurſu, ſi alvus non ſit fluida, clyſteres emollientes, refrigerantes, & leniter purgantes alternis diebus erunt injiciendi.

Tum etiam derivatio rectè & utiliter celebratur poſt generales evacuationes & revulſiones, ſecta vena frontis, aut eidem admotis hirudinibus, & veſicatoriis cervici applicitis.

Dum hæc fiunt, tota humorum maſſa erit temperanda julepis, emulſionibus & juſculis, in curatione phrenitidis propoſitis.

Si denique dolor valdè urgeat, ad narcotica veniendum eſt, tam externa, quàm interna prout in dicta curatione phrenitidis uſurpata ſunt.

Apertio venarum frontis, & hirudines temporibus ex Zacuto Luſitano ſuprà commendatæ, hîc etiam conferre poterunt.

Paræus *lib.16.cap.4.* hemicraniam deſperatam arteriotomia in temporibus celebrata curatam eſſe refert: nullúmque in ea periculum eſſe teſtatur. Aperitur arteria ut in plebotomia, & ſanguinis impetu ac ſaltu proſilientis, ℥.vj. detrahendæ. Mox appoſitis, ut decet, plagulis deligatio facienda, & per quatriduum detinenda.

Eandem dicit Botallus in vetuſtis capitis doloribus, quaſi miraculo conferre. Nos etiam illius uſu atrociſſimam hemicraniam curavimus, & nullum in ea arteriarum apertione periculum eſſe advertimus.

Vulneri emplaſtrum admovendum eſt, ex thure maſtiche, bolo armeno & pilis leporinis albumine ovi ſubactis. Deinde faſcia admovenda, qualis in vulneribus capitis concinnari ſolet.

In omni dolore capitis, à quacunque cauſa fiat, ſi aliis remediis non ceſſerit, & doloris atrocitas ad extrema confugere cogat, veſicatorium toti capiti admotum, & deraſo capillitio, curationem abſolvere poterit.

Cauterium futuræ coronali admotum dolorem capitis contumacem aliquando radicitùs abſtulit.

Multò majoris eſt efficaciæ, ſi temporibus admoveatur, de quo vide Poterium *obſervationum centur.3. c.8.* & obſervationes noſtras publico communicatas.

PRAXEOS MEDICÆ

Liber Secundus.

DE AFFECTIBUS OCULORUM.

PRÆFATIO.

OCULORUM affectus tam varii ſunt atque multiplices, ut difficillimum ſit eos perſpicuè, atque dilucidè, enarrare ab invicemque diſtinguere. Quod tamen ut nos, (quantum fieri poterit,) aſſequi nitamur, & tractationem iſtam praxeos uſui maximè accommodemus; eos ita partiemur, ut morbi à quibus viſio immediatè læditur, primùm exponatur: poſtmodum: verò reliqui morbi explicentur, qui partibus oculum componentibus, aut illi adjacentibus, citra ullam aut ſaltem perexiguam viſionis læſionem, contingunt. Læditur autem viſio imminutè, abolitè, & depravatè. Abolita viſio τυφλότης Græcis, cæcitas Latinis, nominatur. Imminuta verò, pro variis imminutionis gradibus, & modis, varia nomina ſortita eſt, quorum præcipua ſunt, Amblyopia, Myopya. Nyctalopia, & acies ſive acuties veſpertina.

Cæcitas vel à nervorum opticorum obſtructione abſoluta, (& tunc Amauroſis nominatur) vel à ſuffuſione integra, vel aliis humorum & unicarum vitiis gravioribus exoritur. Amblyopia, quæ Latinis viſus obſcuritas, hebetudo, vel caligo nominatur, in qua objecta non ſatis clarè & perſpicuè cernuntur, in quacunque diſtantia poſita, ab iiſdem cæcitatis cauſis producitur, ſed levioribus, & imperfectis, ut nervorum opticorum obſtructione imperfecta, ſuffuſione levi, ſpirituum inopia, vel craſſitie,

crassitie, & aliis hujusmodi. Myopia, Latinis luscitiositas dicitur, in qua objecta non nisi propinqua, & ferè oculis admota cernuntur, dissita verò minimè, vel saltem imperfectè; ut ita affecti notos, & amicos prætereuntes non agnoscant. Fitque secundum Galeni & omnium ferè recentiorum doctrinam, à paucitate & tenuitate spiritus visorij, qui illius non eget medij illuminati copia ad perfectè visionem efficiendam, sed ab ea dissipatur. Contra verò, qui spiritus habent crassos, remota meliùs vident; quia spiritus ille crassus majori indiget collustratione, quæ in majori medij illuminati copia reperitur. Verùm hæc doctrina falsissima ex Opticæ ignorantia oriunda, ex illius theorematis apertè demonstratur, ex humoris crystallini situ diverso, has visionem diversitates emergere. Cùm enim species objectorum per pyramidem recipiantur in crystallino humore, ad quem conus pyramidis protenditur; si crystallinus ad anteriora & versùs pupillam magis vergat, objecta remotiora meliùs videntur, quia ut conus pyramidis ad crystallinum perveniat, & in eo terminetur, objecta remotoria esse necesse est. Si enim ad oculum magis accedant, conus pyramidis crystallinum transgreditur, & objecta magis confusa percipiuntur: contrà verò si crystallinus in profundo oculi magis situs sit, & ab uvea tunica magis remotus, objecta debent oculis esse viciniora, ut conus pyramidis ad eum accedere valeat: unde patet myopiam non aliter fieri, quàm ex situ crystallini profundiori, atque ita affectum hunc esse connaturalem, neque remediis superabilem. Affectus verò myopiæ contrarius, in quo nimirum objecta remotiora melius videntur senibus plerumque solet contingere, in quibus humoris aquei portio consumpta est, ut crystallinus ad pupillam accedat. Adde quod à longa capitis inclinatione, quæ vita decursu fit, vel in legendo, scribendo, vel alia negotia tractando, humor crystallinus sensim ad anteriora vergit. Hæc demonstrantur usu specillorum; siquidem myopiâ laborantes juvantur specillis concavis, à quibus radii specierum visibilium dispergantur, sicque efficiunt ut conus pyramidis longiùs protendatur, atque adeò res quæ ob distantiam majorem à myopicis percipi non poterat, postmodum percipiatur, protenso nimirum pyramidis cono usque ad crystallinum, qui antea in pupilla, vel humore aqueo seu albugineo desinebat. Senes contrà juvantur specillis convexis, quibus radii uniuntur, atque ita, res propinquæ meliùs cernuntur, quarum conus antea crystallinum pupillæ proriorem transgrediebatur.

Nyctalopia seu nocturna cæcitas, fit, quando interdiu quidem satis vident, occidente sole obscuriùs, noctu verò nihil; fitque à spiritibus, humoribus, aut tunicis crassioribus vel pupilla angustiore. In iis enim omnibus majus lumen necessarium est ad rectè videndum, quo deficiente in Solis occasu, vel noctu ad lucernam, parum aut nihil videt.

Vespertina acies sive acuties est quando obscurius interdiu, noctu verò meliùs vident. Hæc etiam aliquando nyctalopia nominata est, ut videre est apud Hippoc. 2. prorrhet. Usus tamen retinuit apud recentiores Græcos, ut nyctalopia pro nocturna tantùm cæcitate usurpatur. Fitque à tenuitate nimia spirituum, qui multo splendore disgregantur: vel à pupillæ dilatatione, in qua nimium lumen interdiu oculum ingreditur, & visionem lædit, noctu verò exiguum lumen magis illustrat, quàm in eis, qui minùs dilatatam pupillam sortiti sunt.

Quomodò imminutè, & abolitè & depravatè visio lædatur, diligentiùs exponemus, dum omnium oculi partium morbos sigillatim explicabimus. Cùm enim omnes particulæ oculum constituentes ad actionem illius, putà visionem, conferant, iisdem partibus vitiatis, visionem etiam male affici necesse est.

Componitur autem oculus ex tunicis, humoribus, & nervo optico, ad quarum partium actionem, spiritus animalis tanquam agens principale, & universale concurrit. Atque, ut earum partium morbos percurramus à nervi optici vitiata constitutione ordiemur, mox ad humorum & tunicarum affectus progrediemur.

Spirituum autem vitia, vel à cerebro malè affecto dependent, & tunc alii sensus quoque læduntur, vel ab ipsius oculi vitiis, quibus curatis pristinam, atque debitam constitutionem spiritus recipiunt, ut peculiaris eorum tractatio necessaria non sit. Sed in oculorum affectibus curandis, quibus visio læditur ea quæ spiritus visivos reficiunt, & visum confortare dicuntur, reliquis remediis perperpetuò admiscenda sunt.

CAPUT I.

De gutta serena.

Quando visio aboletur, nullo sensibili vitio in oculis apparente, Amaurosis, seu Gutta serena, affectus ille nominatur. Fitque, dum spiritus animales à cerebro ad oculum transmeare nequeunt. Cùm autem spiritus animales à cerebro per nervos opticos in oculos influant, influxus illius impedimentum in nervis opticis quærendum est. Multis autem modis affici possunt nervi optici, potissimùm verò obstructione, adstrictione, & solutione continui.

Obstructio communissima est, & maximè ordinaria guttæ serenæ causa, quæ ab humore pituitoso generatur, à cerebro in nervos illabente, non secus ac alij nervi in paralysi ab eodem humore obstruuntur, ita ut consimiles affectus, ratione illius obstructionis, dici possint.

Certum tamen est, ab adstrictione & compressione nervorum opticorum hunc affectum etiam generari; quæ quidem compressio fieri potest, tum ab humore pituitoso, circa nervos opticos collecto, eosque comprimente, cum etiam à sanguine, pure, aliâve materia in eodem loco cumulata. Unde, tumores quilibet in iis partibus geniti, similem affectum possunt producere

Docet

Docet enim experientia, cerebri inflammationi, tum etiam phrenitidi, in febribus malignis cæcitatem, interdum in uno oculo, interdum in utroque ſupervenire. Et refert Platerus *lib.1.obſervationum*, cæcitatem à ſe viſam, quæ à tumore globoſo in cerebro enato, & nervos opticos comprimente ortum duxerat; quod per diſſectionem cadaveris poſt ægri obitum innotuit.

Denique vulnera capiti inflicta, in quibus nervi optici præſcinduntur, ſine controverſia efficiunt, ut ſpiritus animales ad oculos ampliùs influere nequeant.

Dignoſcitur hic affectus, quòd oculi in ſtatu naturali conſtitui videntur, nullumque vitium in iis conſpicitur, niſi quòd pupilla nigrior & amplior apparet. Verum in cauſarum differentiis diſtinguendis maxima difficultas eſt. Licèt enim à ſanguine aut pure genitus affectus, ex inflammatione, abſceſſu, aut vulnere prægreſſo dignoſcatur, nullum tamen ſignum certum dari poteſt per quod compreſſionem ab humore pituitoſo factam, ab obſtructione diſtinguere poſſimus. Conjecturâ tamen id quodammodo aſſequi poſſumus, quandoquidem in obſtructione ſola nervi optici, ſolus oculus afficitur. Si verò ejuſdem nervi compreſſio fiat ab humoribus pituitoſis circa oculorum radices & proceſſus mammillares collectis, vel illa materia alias etiam cerebri partes occupet; tunc reliqui ſenſus læduntur, aut eorum nonnulli. Si verò nervos tantùm opticos obſideat, materia pituitoſa ſolito copioſior per nares excernitur, & gravitatis ſenſus in anteriori capitis parte, præſertim circa ſupercilia, percipitur.

Quod ad prognoſim ſpectat, hic affectus, ſi abſolutus ſit, id eſt, ſi integra ſit viſus abolitio, ab obſtructione nervi optici præſertim oriunda, plerumque incurabilis eſt. Quemadmodum etiam videmus obſtructiones aliorum nervorum, à quibus generatur paralyſis, vix aut nunquam curari, præcipuè in iis, qui ætate provecti ſunt. Si verò imperfecta tantùm ſit obſtructio, quæ viſus tantùm imminutionem, non autem cæcitatem efficiat, major ſalutis ſpes eſt, licèt ea non niſi magno labore & longiſſimo remediorum uſu obtineri poſſit.

Si verò hic affectus fiat ab humoribus in anteriore cerebri parte collectis, & nervos comprimentibus, facilius curari poteſt. Sic refert Fabricius Hildanus *obſerv.19. cent. 5.* virum quemdam, ex aſſumpto vomitorio vehementi viſum amiſiſſe, eúmque, ejuſdem medicamenti beneficio recuperaſſe: quandoquidem vehementi vomitorio, ut humores nimium exagitati, & versùs nervos opticos propulſi, eodem comprimendo, ſpirituum ad oculos commeatum impediebant; iiſdem verò, eodem medicamento evacuatis, morbus ſolutus eſt. Similis ferè hiſtoria refertur à Sennerto de quodam ſtudioſo, cui cùm medicamentũ purgans fortius exhibitum fuiſſet, ſubitò obcæcatus eſt. Idem etiã teſtatur fœminas quaſdam, cùm in utero concepiſſent, ex nervorum opticorum anguſtia obcæcatas fuiſſe, malúmque hoc poſt quatuor aut quinque menſes, vel tempore partus, omninò deſiiſſe. Nos etiam nonnullos vidimus, qui ſubitò in maximam viſus imminutionem inciderant, vacuationibus univerſalibus & revulſionibus quibuſdam intra quindecim dies fuiſſe reſtitutos. Ex facilitate curationis conjecimus, humorem non intra nervi ſubſtantiam, impactum, ſed in cerebro tantùm circa eoſdem nervos congeſtum fuiſſe.

Ad hujus morbi curationem, materia nervis impacta vel adhærens, quæ obſtructionem vel adſtrictionem efficit, evacuanda eſt. Quod fieri non poteſt, niſi priùs univerſum corpus evacuetur, quemadmodum docuit Galen. 4. *meth.* oculum non eſſe ſanandum ante totum caput; neque Caput, ante totum corpus.

Atque ut remedia convenienti methodo deſcribantur, victus ratio huic morbo conveniens primùm inſtituenda eſt, quæ quidem attenuans & moderatè ſiccans eſſe debet. Ac primum aër ad calidum & ſiccum inclinare debet; craſſus verò, frigidus, nebuloſus ac pluvioſus, omnino vitandus. Cibi laudabiles ac boni ſucci uſurpentur, vitando eos qui craſſum ſuccum generant; quales ſunt caro porcina, anſerina, piſces, legumina, caſeus & ſimilia; tum etiam ea, quę vaporoſa cùm ſint, caput replent, ut lacticinia & aromata calidiora, piper nimirum, zinziber, &c. Panis conficiatur cum aqua fœniculi, aut ejuſdem ſemen permiſceatur, ſedulò cavendo, ne tritico, ex quo panis conficitur, ſolium admiſtum ſit, quod viſui maximè obeſſe tota credidit antiquitas. Unde apud Comicum ille qui alteri viſus defectum exprobat, *lolio*, (inquit) *credo victitare te.* In ciborum condimentis & juſculis, utatur iis quæ extenuandi vim habent, ut hyſſopo, fœniculo, majorana, betonica, ſalvia, euphraſia, ac præſertim nuce moſchata, quæ cerebrum roborat, viſumque clarificat. Raparum uſus frequens eſſe debet, quia oculos acutiores reddere creduntur. Idem etiam præſtant paſſeres & columbæ frequenter uſitatæ. Vitandæ herbæ frigidiores, ac imprimis lactuca, quæ oculis infenſa eſt.

Ciborum quantitas moderata ſit, neque unquam æger iis ſe immodicè repleat. Cœna ſit parcior prandio, & ſemel, aut bis in ſeptimana, à cœna abſtinere utiliſſimum eſt. In paſtu loco ſalis conferret uti pulvere ſequenti.

℞. Salis communis ℥. ij. euphraſiæ ſic. ʒ. ij. nuc. moſch. ʒ. j. cinamom. ℈. ij. M. fiat pulvis. Poſt ſingulos paſtus capiat æger pulveri ſequentis cochl. j.

℞. Sem. coriand. præparati ℥. ß. ſemin. aniſi, fœniculi, ana ʒ. ij. cinamom. nuc. moſch. ana ʒ. j. euphraſiæ ſiccæ ʒ. iij. ſacchari roſac. duplum pondus omnium, fiat pulvis.

Vinum in hoc affectu non convenit, quia vaporoſum eſt, & caput replet, fluxionibuſque promovendis maximè idoneum. Ideo decoctum ſalſæ parillæ, liquiritia dulcoratum, & coriandro aromatizatum erit utiliſſimum. Sed quia diuturnus admodum eſt affectus, & omnes tam longam vini abſtinentiam ferre nequeunt, ſi illius uſus concedendus ſit, eligatur oligophorum, quodque minùs generoſum minuſq; potens eſt. Multóque utilius erit, ſi euphraſia ſicca in eo ante maduerit. Atque ut ad longum uſum paretur vinum euphraſiatum, in doliolo muſto repleto, vindemiarum tempore, euphraſia demittatur, eoque vino utatur æger pro potu ordinario.

Somnus conſuetudo brevior ſit, & decubitus ſupinus quantum fieri poteſt, ſomnuſque fugiatur meridianus, tanquam maximè noxius. Exercitia moderata ſint, eorumque loco frictiones inferiorum partium celebrentur. Alvus laxa perpetuò ſervetur; & gravia animi pathemata fugiantur.

Inſtituta hunc modum victus ratione, curatio ab univerſali evacuatione incipienda eſt. Ac primum purgatio inſtituenda eſt ſequenti medicamento.

℞. Sennæ mund. ℥. ß. ſemin. fœnic. ʒ. j. folior. beton. euphraſ. & verben. ana M. ß. liquiritiæ ʒ. iij. Coquantur ad ℥. iij. In colatura diſſolve diaphœnici ʒ. iij. ſyrup. roſac. ℥. j. Fiat potio, quæ detur manè cum regimine.

Poſt primam illam purgationem, ſeriò apud ſe cogitare debet Medicus, an phlebotomia uſurpanda ſit.

Quan-

Quandoquidem ea ab omnibus ferè practicis in hoc casu rejicitur, cùm affectus sit chronicus à frigida intemperie &materia pituitosa oriundus. Unde metuunt ne per sanguinis evacuationem cerebrum magis refrigeretur, sicque majorem pituitæ copiam generet, & ne causa morbi conjuncta magis incrassetur, atque ita difficilius discuti ac dissipari valeat. Verùm, ut eorum sententia in senibus & pituitoso temperamento præditis locum habere debet: in iis tamen, qui aut in juvenili ætate constituti, aut calido temperamento præditi sunt, admittenda non est, præsertim si sanguinis redundantis notæ manifestæ appareant: tunc dubium non est, quin phlebotomia maturè usurpata plurimum conferre valeat. Imò verò ubi sanguinis mittendi indicationes prædictæ reperiuntur, utile erit ex Pauli & Aëtij sententia, post venæ sectionem in brachio celebratam, venas capitis particulares & oculis vicinas aperire, nempe venam frontis, temporum, & eas quæ sunt in angulis oculorum juxta nasi radicem. Temporibus tamen commodiùs hirudines applicabuntur, quæ etiam pone aures admotæ, non parum conferre poterunt. Referunt practici nonulli, ob frontis vulnera, nonnullos à cæcitate fuisse liberatos. In quibus cœcitatis causam verisimile est fuisse nervorum opticorum compressionem à venis & arteriis vicinis sanguine turgentibus, quas dicta vulnera deplevere. Unde Spigelius, referente Plempio *in ophthalmographia*, in gutta ferena non sine fructu mediam frontis venam pertundere solebat, sanguinemque tamdiu evacuabat, donec sua sponte erumpere desineret.

Si verò mensium suppressio hunc affectum præcesserit, ex venis inferioribus sanguis detrahendus est, aut hirudines hæmorrhoidibus affigendæ, si æger earum fluxum antea passus fuerit, qui tunc temporis suppressus sit, vel si hepate calidiori, aut melancholico temperamento donatus sit.

Postmodum verò, totum corpus exactiùs vacuandum est apozemate sequenti.

℞. Rad. fœnic. salsæ paril. ireos Florent. & enulæ camp. ana. ℥. j. folior. betonic. majoranæ, melissæ, euphras. fœnic. verben.. & chelidon. major. ana M. j. liquiritiæ rasæ & passular. mund. ana. ℥. i. semin, anisi & fœnic. ana. ʒ. iij. sennæ mund. ℥. ij. turbith. gummosi & agarici recenter trochisc. ana. ʒ. ij .zinzib. & caryophyllor. ana. ℈. j. flor. stœchad. anthos, & lavendulæ, ana. P. j. Coquantur ad quartar. 5. In colatura dissolve sacchari albi ℥. iiij. Fiat apozema clarificat. & aromatizat. ʒ. ij. cinamomi electi, pro iiij. dosib. matutinis. Finitis apozematis, exhibeantur pilulæ sequentes.

Acc. massæ pilulat lucis maj. & cochiar. min. ana. ʒ. ß. Malaxentur cum aqua betonicæ, formentur pilulæ sex deauratæ, quas capiat summo mane.

Præmissa hac universali evacuatione, causa antecedens revellenda est, conjuncta verò derivanda ac discutienda.

In hunc finem frictiones partium extremarum; & præcipuè inferiorum, matutinis horis celebrandæ sunt.

Cucurbitulæ scapulis & dorso sine scarificatione admovendæ. Ac præsertim cucurbitula occipitio cum scarificatione admota, tanta efficaciâ humores à partibus anterioribus & nervorum principio detrahit, ut nonnulli post illius applicationem, quasi momento visum recuperaverint.

Eodem tempore, vesicatorium posteriori parti cervicis admovendum, & vesiculæ excitatæ serventur diù apertæ, betæ aut brassicæ foliis frequenter admotis.

Exsiccato vesicatorio, admoveatur causticum occipiti, inter primam & secundam vertebram; vel (quod jam apud nos in frequenti usu est) duo caustica applicentur posteriori parti cervicis, juxta quartam & quintam colli vertebram, ita ut spina dorsi utriq; cauterio intermedia sit, & utrumque eodem emplastro curari valeat.

Loco cauteriorum, setaceum eidem parti admotum efficacissimum est; sed nostrorum hominum mollities illius usum penè abolevit.

Si prædicta cauteria non profuerint, futuræ coronali admoveri potest causticum potentialè, quod aliquando profuit, reliquis non conferentibus.

Dum hæc fiunt, statim post purgationem universalem, diæta sudorifica instituenda est ex decocto ligni guajaci, sassafr. & rad. salsæ paril. juxta methodum, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione à nobis proposita est. Hoc tamen advertendo, ut decocto sudorifico, & circa finem illius addantur ea, quæ oculos peculiariter respiciunt, ut verbena, fœniculum, euphrasia & chelidonia major.

Et ad cerebrum potentiùs exsiccandum, sacculi loco prædicto descripti, tempore sudoris capiti admovendi sunt, si nimia illius calefactio non metuatur.

Imò verò, post diætam sudorificam, usus thermarum sulphurearum & bituminosarum tum balneo, tum capitis irrigatione erit convenientissimus; cùm hujusmodi aquæ ad frigidam & humidam intemperiem corrigendam, pituitam absumendam, & cerebrum roborandum efficacissimæ sint.

Præter universales totius corporis & capitis evacuationes, peculiares etiam institui possunt per apophlegmatismos, quibus pituita per palatum è cerebro elicitur: qui quidem formâ gargarismatis aut masticatorij præscribi possunt, juxta formulas in cerebri frigidæ intemperiei curatione descriptas.

Errhina & sternutatoria ab omnibus propemodum practicis damnantur in hoc affectu, quia humores ad oculos attrahunt. Si tamen post exactam totius corporis & capitis ipsius evacuationem mitiora & benigniora per aliquot dies usurpentur, utilia esse poterunt: siquidem materiam morbificam nervis opticis impactam, sensim educere ac derivare poterunt, neque ex profundioribus cerebri partibus quicquam elicient ad partes anteriores. Alioquin in omni derivatione, quæ est evacuatio per partem affectam, aut ipsi vicinam, perpetuò metuendum esset, ne ad ipsam partem affectam fieret attractio, quæ tamen ab universalibus evacuationibus, quæ ipsam debent præcedere, facilè impeditur. Illa autem errhina componi poterunt ex succo betæ & majoranæ cum vino albo extracto, in quo manna dissoluta fuerit.

Potentius autem & nihilominus tutum errhinum parari potest ex pulvere nicotianæ præciputis cephalicis, & oxydorcicis correcto. Ab eo enim per palatum magis, quàm per nares, pituita educitur & cerebrum ita roboratur, ut non adeò facilè humorum influxum ab aliis partibus recipiat. Illius igitur compositio talis erit.

℞. Nicotianæ siccæ ℥. j. fol. salviæ; majoran. beton. euphras. flor. caryophyllatæ nostratis, & rosar. rub. an. ʒ. j, Fiat pulvis, qui naribus attrahatur mane per aliquot dies.

Neque sufficit purgatione universali totum corpus ab humoribus excrementitiis semel liberare, sed in eo statu conservandum est toto curationis decursu; atq; adeo purgationibus interpolatis, quæ indies congeruntur

runtur excrementa educenda ſunt, quod fiet pilulis uſualibus in hunc modum compoſitis.

♃. Aloës optimæ ℥.ß. ſennæ mund. turbith. hermodactyl. & agaric. recenter trochiſc. an. ʒ.ij. diagrydij ʒ.j. macis, charyophyllor. & croci Orientalis an. gr. vij. Irrorentur ſucco majoranæ & chelidoniæ mai. Deinde iterum exſiccentur in umbra, & cum oxymelite ſcillit. fiat maſſa pilularum, de qua capiat ʒ.ß. vel ℈.ij. bis aut ter in menſe.

Dum hæc fiunt, cerebri & oculorum roborationi perpetuò inſiſtendum eſt, & varia medicamenta viciſſim uſurpanda: ne æger, unum & idem continuò ſumendo nimium faſtidiat, néve natura idem remedio aſſueſcat: Interea verò, quæ hæc dote prædita ſunt, recenſetur theriaca vetus, quæ ʒ.j. pondere ſumi poteſt horâ ſomni, cum aqua fœniculi, euphraſ. & chelidoniæ, bis aut ter in ſeptimana.

Commendatur etiam nux moſchata manè, jejuno ſtomacho, comeſta, & dentibus diu attrita, ut vapor illius ad oculos deferatur. Si illius deglutitio metuatur, propter viſcerum calorem, expui poteſt poſt comeſtionem.

Myrobalani conditæ manè aſſumptæ, viſum maximè clarificare exiſtimantur.

Opiata etiam uſualis ita componi poterit.

♃. Conſervæ flor. beton. & anthos, ana ℥.ij. myrobalanos conditos num. ij. theriacæ veter. ʒ.ij. pulveris folior. euphraſ. ʒ.iij. ſem. fœn. ʒ.ij. nucis moſchat. cinam. & caryophyll. ana ℈.j. Cum ſyrupo ex ſuccis fœnic. rutæ, chelidon. cum melle confecto, fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem caſtaneæ, ſuperhauſto vini, aqua fœniculi diluti, momento.

Neque omittenda ſunt externa remedia, quæ caput roborant, calefaciunt & exſiccant; qualia ſunt pulvis cephalicus capillis inſpergendus, cucupha & ſuffitus, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione à nobis tradita ſunt.

Denique topica roborantia oculis admovenda, ab Autoribus paſſim proponi conſueverunt, quæ tamen nullius aut exiguæ ſunt efficaciæ; propterea quòd eorum vis ad nervos opticos penetrare non poſſit. Si quis tamen eorum nonnulla uſurpare deſideret, ex ſuffuſionis curatione (ubi ingens copia eſt) deſumere poterit.

In caſu deſperato, poſtquam omnia remedia fruſtrà uſurpata ſunt, veſicatorium toti capiti raſo inſtar cucuphæ admotum, multum aliquando profuit, etiam bis aut ter admotum, ubi priores veſiculæ & excoriatione exſiccatæ fuerint.

CAPUT II.

De humoris vitrei affectibus.

HUmor vitreus cryſtallino ſubjectus eſt, & ideò diaphanus à natura factus ut ſpecies puræ ac limpidæ ad nervum opticum deferri poſſint. Si igitur perſpicuitas illius, humoris cujuſvis admixtione turbetur, eique opacitas inducatur, pro majori vel minori illius gradu, viſum imminui aut aboleri neceſſe eſt.

Præterea iſte humor laborare poteſt ſitu vitiato; ſi nimirum, quædam illius portio, per ictum; & contuſionem ante cryſtallinum transferatur, tunc enim viſio obtenebratur; quandoquidem humor vitreus aqueo craſſior eſt, atque ita ſpecies objectorum puræ & ſinceræ ad cryſtallinum deferri nequeunt.

Prior affectus nullis ſignis cognoſcitur, ſed ſolâ ratione fieri poſſe judicatur. Vitreus enim humor introſpici non poteſt, neque illius diſpoſitio internoſci; coguntur que praxim medicam excernentes, cùm nullum vitium in oculis appareat, eum cum gutta ſerena confundere, idque ſine ullo ægrotantium damno; cùm humores extranei in vitreum effuſi, iiſdem remediis diſcuti debeant, quibus gutta ſerena curari conſuevit.

Situs verò vitrei vitiatus ex eo cognoſci poteſt, quòd ſub pupilla albuminis inſtar appareat. A ſuffuſione tamen non facilè diſtinguitur, niſi cauſæ antecedentes & procatarcticæ diligenter advertantur. Fit enim ſuffuſio à ſimplici humorum influxu: hæc verò vitrei humoris tranſpoſitio ab ictu, & vulnere ſolet generari.

Incurabilis eſt iſte affectus, neque artis operâ vitreus humor ad priſtinum locum reduci poteſt. Id tamen à natura fieri contingit, atque adeò totum negotium illi eſt committendum.

CAPUT III.

De humoris cryſtallini affectibus.

CRyſtallinus humor præcipuum viſionis inſtrumentum, præ cæteris oculi humoribus ſuam puritatem & perſpicuitatem retinere debet, ut viſio perfectè exerceri valeat. Et ſi ab ea puritate deflectat, viſio plurimùm læditur.

Præcipuus autem cryſtallini affectus, quo illius puritas turbatur, eſt glaucoma, ſeu humoris cryſtallini in glaucum colorem mutatio. Fitque hic affectus quando humor cryſtallinus condenſatur per exſiccationem, quæ in ſenectute contingit, concurrente tamen causâ aliquâ exſiccante & condenſante.

Cognoſcitur hic affectus, quòd circa pupillam inſignis & profunda appareat albedo, & omnia tanquam per fumum & nebulam videantur, Difficilè tamen à ſuffuſione diſtinguitur, quæ talem albedinem in pupilla repræſentat: unde factum eſt, ut autores quamplurimi glaucoma cum ſuffuſione confundant. Verùm diligenter introſpicientibus ex eo diſtingui poſſunt iſti duo affectus, quòd in ſuffuſione albedo in ipſa pupilla, & ferè juxta corneam, in glaucomate verò profundior.

Incurabilis eſt hic affectûs, præcipuè in ſenibus, in quibus ſiccitas partium emendari non poteſt: Si tamen non ſatis conſtet in cryſtallino affectum reſidere, ſed ſuffuſionis quædam conjectura ſit, illius remedia in uſum revocari poterunt.

Præterea laborare poteſt humor cryſtallinus ſitu vitiato, cùm nimirum latiori ſua parte, quæ lentis inſtar compreſſa eſt, pupillæ foramini non rectâ opponitur, ſed vel ſurſùm declinat, vel deorſum, tumque res geminæ ſolent apparere, ſi unus tantum oculus hoc vitium patiatur; quia amittitur parallelus qui in utroque oculo idem eſſe debet ut res à duobus oculis percepta eadem appareat. Et ſi in eadem planitie conſtituti non ſint, res geminæ apparent, quod facile experitur quicumque alterum oculum digito deprimit, vel attollit: tunc enim amiſſo parallelo res duplices apparent. Hæc tamen viſionis depravatio, quâ objecta duplicia apparent, non ſolùm ex cauſa propoſita exoritur, ſed etiam à vaporibus aut tenui pituita cryſtallinum inficientibus, à quibus ſpiritus viſorij diſcinduntur; unde fit, ut ejuſdem rei ſpecies in duobus locis recipiatur; quod etiam in ebriis ſæpè ſolet contingere.

Secundò ſitus cryſtallini vitiatur, quando verſùs anteriora aut poſteriora inclinat. Si verſus anteriora & pupillam,

pupillam, tunc res propinquæ non rectè percipiuntur, meliùs verò dissitæ, quod in senibus plerumque contingit. Si verò versùs posteriora & nervum opticum magis situs sit propinqua rectè videntur, dissita verò minimè, & tunc fit Myopia, quæ in præfatione explicata est, dictumque est ibidem hos affectus solis specillis esse reparabiles.

Tertiò situs crystallini vitiatur, quando ad dextra vel ad sinistra nimium inclinat; qui affectus Strabismus nominatur cùm pupilla rebus videndis non directè sed obliquè opponitur, neque ipsa in medio oculi apparet: sed ab eo declinat, ita ut in una oculi parte plus albi appareat quàm in alia.

Fit tamen hic affectus non solùm à crystallini situ vitiato; sed etiam ex prava musculorum oculos moventium dispositione, quæ vel naturalis est, vel à dictorum musculorum paralysi aut convulsione orienda.

Verùm à quacunque causa producatur, si connaturalis est, incurabilis censendus. Si verò à prædictorum musculorum paralysi aut convulsione fiat, eorum morborum curatio à capitis affectuum curationibus desumenda est.

Denique ex majori vel minori inversione crystallini, aliæ visus depravationes possunt contingere; quādo nimirum quæ recta sunt curva apparent, vel quando objecta quasi inversa videntur; quod contingit Medico cuidam, ut refert Sennertus, qui cum scalam, librum aliquem è forulis petiturus ascenderet, & oculos fortiùs sursum converteret, accidit ut omnia ei postea inversa apparerent, & homines in platea capite ambulare viderentur; quod ex situ crystallini mutato contigit: siquidem post anni quadrantem, cùm forte iterum oculos sursum converteret, naturalis visio rediit & omnia in recto situ vidit. Unde patet violento oculi motu crystallinum è sua sede dejectum; simili postmodum motu ad eundem iterū transmissum fuisse. Eam autem crystallini mutationem ita contigisse existimo, ut crystallinus humor si fuerit inversus, ut pars illius anterior, quæ reliquis depressior est pupillæ directè opposita non fuerit: sed potius pars illius lateralis, quæ cùm gibbosior & magis convexa sit, species objectorum inversas repræsentare potuit, quemadmodum videmus in speculis rotundis objecta inversa apparere. Idque ea ratione contingere ex Opticæ præceptis docetur, quod in medio convexo & densiori radii specierum visibilium ita refranguntur, ut sese cruciatim interſecent; qui à parte objecti superiori feruntur, eam tanquam inferiorem repræsentent, & vice versa.

Si verò minor fuerit humoris crystallini inversio, ita ut, tum pars crystallini depressa, tum ejusdem convexa pupillæ aliquatenus opponatur, objecta incurva apparere possunt. Quamvis etiam alia ratione fieri possit illa visus depravatio, qua objecta incurva apparent: nempe si portio humoris crystallini pituitoso humore suffundantur. Tunc enim propter diversam crystallini tenuitatem, & crassitiem diversæ fiunt refractiones, quæ causæ sunt illius visus depravationis, quia objecta incurva apparent. Hoc dilucido exemplo demonstrari potest, scilicet baculi, cujus media pars in aquam demersa sit; tunc enim incurvus apparet, ex eo quòd portionis in aquam demersæ species, quando ex aqua in aërem defertur, utpote à medio densiori ad tenui, refrangetur à perpendiculari: portio verò quæ est in aëre, non refrangitur, quia non transit per diversa media, quemadmodum ea, quæ est in aqua, inde fit ut baculus incurvus appareat. Eodem modo species objecti, quæ fertur in portionem crystallini densiorem; magis refrangitur, quàm dum fertur ad portionem illius tenuiorem, quæ scilicet in statu naturali constituta est, pituitoso humore minimè suffusa: atque ita, propter varias refractiones, objecta incurva apparent.

Cùm autem in horum affectuum curationibus remedia non conferant, in iis inquirendis frustrà laborandum non est.

CAPUT IV.

De humoris aquei affectibus, ac præcipuè de suffusione.

HUmor aqueus à sua naturali constitutione dejicitur, cùm quantitate vel qualitate peccat. Dum quantitate peccat, augetur, vel imminuitur præter modum & pupillæ dilatationem, aut constrictionem efficit, qui affectus suo loco erunt exponendi. Dum verò qualitate peccat, crassior evadit, quod fit ab humore extraneo in eum effuso, & Suffusio nominatur, quæ hìc explicanda est. Licèt enim Galenus *1. sympto, caus. cap. 2.* ab ipsius humoris aquei condensatione fieri interdum suffusionem doceat, sine humoris excrementitij affluxu: tamen quia rarissimè id contingit, & imaginatione potius, quàm artis usu dignoscitur; & si talis affectio detur, prorsùs incurabilis est: illâ omissâ, de ea, quæ fit ab humoris excrementitij affluxu tantùm agemus. Hæc autem ὑπόχυμα Græcis; Latinis suffusio, Arabibus aqua, vulgo *cataracta* nominatur. Auctores quidam hæc nomina inter se distinguenda esse volunt, ut varios hujus morbi gradus significent. Incipiens enim affectus, in quo levis quædam visus obtenebratio contingit; suffusio ab iis nominatur. Cùm verò ulteriùs progressus est morbus, & aliquid in pupilla collectum, aquę instar apparet, aquam peculiariter nominant. Cùm denique materia in pupilla omnimodè concreta est, visionemque prorsus aufert, cataracta ab iis nominatur. Fit igitur suffusio, ex serosi vel pituitosi humoris, in illud spatium quod inter corneā & crystallinum est, affusione. Cum autem in illo spatio humor aqueus contineatur, jure merito inter aquei humoris affectus recensetur.

Hæc quidem veræ suffusionis causa est. Alia tamen datur suffusio spuria, quæ fit à vaporibus, à ventriculo aliisque partibus in oculos translatis. A capite etiam vapores ad oculos transmitti, & suffusionem spuriam efficere posse docuit Galen. *4. de loc. aff. cap. 2.* Quamvis autem duæ suffusionis differentiæ inter se distinctæ ab Auctoribus proponantur, ut plurimùm tamen complicatæ sunt, saltem legitimæ suffusioni spuria complicari solet: quia vapores à partibus inferioribus ad cerebrum translati, facilè deferuntur ad eas capitis partes, quæ à morbo aliquo debilitatæ sunt. Id quidem ex eo docetur, quòd omnes suffusione laborantes, minùs læduntur, ac perspicaciùs vident matutinis horis quàm meridianis & vespertinis; quia, nimirum à prandio & cœna multi vapores à ventriculo ad oculos elevantur & visum conturbant. Imò docet experientia, in dictis laborantibus visum esse hebetiorem & caliginosiorem statim à pastu, quam paucis post horis ab ipso. Præterea omnes suffusione laborantes referunt, sibi videri in aëre corpuscula quædam volitantia, velut culices, muscas, pilos, tela aranearum & similia, quæ non fiunt, nisi à vaporibus crassis ad oculum translatis, & in eo sese commoventibus. Licèt enim Auctoers existiment, hujusmodi repræsentationes dependere

X à par-

à particulis craſſioribus humoris pituitoſi in oculo contenti, & ſuffuſionem efficientis; hoc tamen credi bile non eſt, quia oporteret humorem illum pituitoſum ſuffuſionem efficientem, perpetuò moveri in oculo, ut ſpecies illas corpuſculorum in aëre volitantium repræſentare poſſet: quod quidem rationi penitùs adverſatur. Quin potiùs haud dubium eſt vapores eſſe in perpetuo motu, atque adeò phantaſmata illa volitantia repræſentate poſſe.

Humor quidem pituitoſus, præcipua eſt, ac magis ordinaria ſuffuſionis cauſa: alii tamen humores exiguâ ſaltem portione, ei commiſceri poſſunt: & ſi bilis miſceatur, citrina; ſi melancholia, nigricans ſuffuſio apparet.

Humores autem iſti ad oculos confluere ſolent, quando aliquâ debilitate affecti ſunt, ſeu nativâ, ſeu aſcititiâ.

Ad nativam debilitatem pertinet oculorum prominentia; qui enim tales oculos habent, ſuffuſioni obnoxii ſunt; oculi ſiquidem prominentes magni eſſe ſolent, atque adeò virtus diffuſa in iis debilior eſt; tum etiam magni & prominentes oculi, humores & vapores facilè ſuſcipiunt. Debilitatem verò aſcititiam faciunt cauſæ externæ, ut ictus, contuſio, balneum, auſtrina & pluvioſa conſtitutio, inſolatio, fumus, lectio aſſidua, præſertim ad lucernam, & alia hujuſmodi. Quæ etiam cauſæ humorum fluxionem ad oculos commovere poſſunt.

Fluunt autem humores à cerebro ad oculos per venas, uveam tunicam, & nervum opticum. Venæ per quas humores deferri poſſunt ad eas partes multiplices ſunt; quæ ſcilicet vel feruntur à pericranio, ad conjunctivam tunicam, inde ad corneam, & uveam, vel à meningibus cerebri, à quibus rami ad oculi membranas derivantur. A quibus membranis præcipuè verò uvea tunica, ad humorem aqueum ſibi contiguum excrementitii humores facilè inſtillari poſſunt.

Denique per nervos opticos facilè deferri poſſunt humores à cerebro, per tunicam retiformen & araneam in humoré cryſtallinum, tumque materia ſuffuſionis cryſtallini ſuperficiei adhæret. Licet autẽ utplurimùm ſuffuſio per fluxioné fiat, poteſt tamen aliquando per congeſtioné fieri, quando nimirũ oculi nutrimentum probè non immutatur, & facultas expultrix debilis, illius reſiduâ excrementa ſufficienter non expurgat, ita ut ſenſim congeſta circa pupillam ea excrementa ſuffuſionem efficiant. In quo caſu, alii etiam humores plerumque labefactantur, & difficillimi affectus producuntur.

Suffuſionis differentiæ deſumuntur ex humoris eam efficientis craſſitie, quantitate & loco, in quo humor ille reſidet.

Ratione craſſitiei majoris vel minoris, major vel minor viſionis læſio efficitur. Si enim tenuis & ſeroſus humor exiſtat, à quo ſuffuſionem fieri, & punctione evacuari docuit Gal. 14. *meth. cap. ultimo*, viſio parùm minuitur, & ſuffuſio incipiens nominatur. Si craſſior paulò fuerit, viſionis obſcuritas major. Si verò craſſiſſima, cæcitas omnimoda emergit.

Ratione quantitatis & loci vel humor totam pupillam occupat, & tunc viſio æqualiter læditur, quocunque modo ab objecta dirigatur: vel unam partem pupillæ magis quàm aliam occupat, & objecta directo intuitu integra non cernuntur, nec uno tempore multa. Si verò humor perexiguus ſit, & medium pupillæ occupet, objecta feneſtrata apparent. Si verò materia divulſa fuerit, & in varia corpuſcula, varias pupillæ partes occupantia diſtincta, culicum ſpecies ante oculos verſari videbuntur: quæ omnes differentiæ exactè diſtinguntur à Gal. *1. de ſymp. cauſis. cap. 2.*

Ratione loci etiam, vel ſitus materiæ, aliæ poſſunt deſumi differentiæ; quòd ſcilicet aliquando materia in ipſo uveæ foramine juxta corneam tunicam ſita eſt: aliquando juxta uveam, & inter hanc & humoré aqueũ: aliquando ipſi humori aqueo permiſta ac denique interdum inter cryſtallinum & aqueum.

Poſſunt & quædam differentiæ à figura materiæ deſumi, quas recenſet Gal. 1. *de ſympt. cauſis cap. 2. & 4. de loc. affect. cap. 2.* Prout enim varia eſt humoris pupillæ adjacentis figura, ægris repreſentantur in aëre volitantes culices, pili, telæ aranearum, circuli circa candelam & alia quamplurima.

Diagnoſis hujus affectus primò dirigenda eſt ad legitimam ſuffuſionem à ſpuria diſtinguendam; poſtea verò variæ legitimæ ſuffuſionis differentię internoſcendæ ſunt.

Vera ſuffuſio alterum tantum oculum plerumque occupare ſolet; aut ſi utrumque, non tamen ſimul, nec ſimiliter, quod in ſpuria accidit.

Secundò, in legitima ſuffuſione tenebroſum quiddam in pupilla apparet, quod in ſpuria non contingit. Hoc tamen ſignum perpetuum non eſt. Si enim à tenui & ſeroſo humore ſuffuſio generetur, cùm ille humor aqueo ferè craſſior non ſit nulla in oculo immutatio apparet. Quo decepti plerumque Medici, eam ſuffuſionem non agnoſcentes, guttam ſerenam eſſe exiſtimant, cùm nempe nullam in pupilla mutationem percipiant. Sed facilè diſtinguitur hæc ſuffuſio à gutta ſerena. Primò, quòd in gutta ſerena viſio vel abolita, aut valde imminuta eſt, nulla in oculo læſione apparẽte. Contrà verò in ſuffuſione; quæ ſenſui non patet, eſt levis tantùm viſus immutatio, quia humor ſeroſus, à quo illa producitur, tenuis eſt & diaphanus, ita ut à ſpeciebus objectorum, vitri inſtar, penetrari poſſit. Secundò, ex eo, quod ut plurimum in ſuffuſione viſio in omnibus pupillæ partibus æqualiter non læditur, ſed objecta aliquando directè oculis oppoſita, aliquãdo verſus angulum collocata, melius videntur; quia nimirum major eſt plurimum humoris craſſities vel tenuitas in una pupillæ parte, quàm in alia.

Tertiò, in vera ſuffuſione ſymptomata ſunt continua, nec ulla habent intervalla. In ſpuria vero, per intervalla augentur, & remittuntur, prout vaporum anathymiaſis major vel minor ad cerebrum effertur. Sicque, jejuno ſtomacho, multò minora ſunt, quam eo cibis repleto, præcipuè paulo poſt paſtus; tunc enim major vaporum copia ſurſum attollitur, Qui vapores ad oculos tranſlati, muſcas, culices, aranearum telas, & alia hujuſmodi corpuſcula, viſui quidem repræſentant; non continuo, ſed tantum per intervalla quædam. Quæ quidem exigua corpuſcula, in aëre repræſentata, à vaporibus dependent, ut antea dictum eſt: attamen, quia dum oculi à vera ſuffuſione debilitati ſunt, continua ferè fit ad eos vaporum tranſmiſſio, ideo continua eſt propemodum hujuſmodi corpuſculorum in aëre volitantium apparitio. Præterea, in vera ſuffuſione, viſus obtenebratio, qua omnia objecta, veluti per nebulam aut vitrum denſum conſpiciuntur, (quod eſt proprium ſymptoma & pathognomonicũ hujus affectus) continua eſt & ſemper eodem modo ſe habet. In ſpuria vero ſuffuſione, nunc major, nunc minor, & aliquando ferè nulla eſt viſus obſcuritas, prout vapores, vel majori copia, vel minori, vel nullo modo transferuntur ad oculos.

Denique vera ſuffuſio brevi tempore incrementum ſuſcipit, & plerumque intra ſex menſes confirmata evadit,

evadit. Interdum etiam paucis diebus crescit,& refert Fernelius *5. patol. cap. 5.* consummatam suffusionem uno die subortam; quod nobis etiam non semel vid始re contigit. Spuria autem per multos annos sine incremento perseverat.

Veræ autem suffusionis differentiæ sequentibus signis erunt distinguendæ.

In suffusione incipiente corpuscula quædam, ut pili,culices, muscæ volitantes,lanarum aut aranearum fragmenta, oculis obversantur.

Dum verò incrementum sumit, aër nebulosus apparet & objecta veluti per vitrum densius conspiciuntur; color pupillæ immutatus est, eaque vel turbida, vel nebulosa, aut vitreo contaminato similis, aut colore cæruleo infecta apparet. Quando suffusio perfecta est, visio omnino perit, pupillæ color albus apparet, aut alio colore infectus.

Ex colore etiam quædam signa desumuntur; color enim margaritæ similis, pituitam adhuc fluidam & diaphanam significat; gypseus crassam & compactam; citrinus pituitam cum bile mixtam; niger cum humore melancholico.

Locus suffusionis dignoscitur ex eo quòd materia inter uveam& corneā sita sit,pupilla magis obtenebrata conspicitur, quia materia oculis intuentis propinquior est. Deinde pupilla dilatata apparet; ab humore enim in ea contenta distenditur. Et in affectu confirmato albæ & virides fibræ,aut striæ supra iridem protensæ conspiciuntur, aut puncta quædam albicantia circa pupillam apparent.

Si materia inter crystallinum & uveam contineatur,contraria prædictis apparebunt symptomata;tum etiam pupilla angusta apparebit, si profundior materia sit: amplior verò, si minus profunda.

Prognosis hujus affectus, pro variis illius temporibus,variè statuenda est.Incipiens enim suffusio, in qua ægri objecta possunt discernere, eaque per nebulam conspicere videntur, curabilis est,juxta Gal.sententiā 14. *meth. cap.ult.* & Celsi *lib. 6. cap. 6.* Quæ tamen sententia restrictione indiget, modo scilicet æger in ætate florenti sit constitutus: in senibus enim hi affectus incurabiles sunt; & si oculi ex nativa constitutione debiles non fuerint; Nos enim nonnullos in suffusionis principio,etiam quinquagesimum annum prætergressos, sola evacuatione universali,diæta sudorifica, & vesicatorio,sine ulla topicorum applicatione,intra quindecim dies curatos vidimus.

Curatio autem feliciùs succeditin aëre calido, & tempore æstivo; quia pori aperiuntur,materia morbifica mobilior & obsequentior redditur, ita ut sponte sua sæpe ad alvum deferatur. Qui motus, quantum momenti habeat ad hujus morbi solutionem, docuit Hip. *Aph. 17. sect. 6.* his verbis, *lippientem alvi profluvio corripi, bonum.*

Si ex febre acuta, peripneumonia, phrenitide, aut dolore capitis intenso suffusio proveniat, difficillimè curatur.

Suffusio confirmata, in qua materia jam concreta est, discuti medicamentis non potest,& sola compunctione curabilis est.

Hæc tamen operatio quæ compunctione perficitur & acu in oculum immissâ ad inferiores oculi partes suffusio deprimitur,tuta non est,& sæpè male succedit. Vel enim uvea tunica laceratur vel ex dolore & inflammatione nova fluxio in oculum jamdiu debilitatum influit, & alia contingunt incommoda, quibus visio in perpetuum affertur. Cùm tamen aliquando succedat hæc operatio,tentari potest ab iis,quibus nulla alia curationis spes superest; satius enim est ut docet Celsus, anceps experiri remedium, quàm nullum.

In confirmata suffusione, si altero oculo clauso, pupilla dilatetur, curatio per acus immissionem sperabilis est: si verò non dilatatur, visus nunquam recipitur docente Galeno 1. *de sympt. causis, cap. 2.* quia nervus opticus obstruitur,& spiritus ad pupillam,licet aperta foret, pervenire nequit.

Licèt autem altero oculo clauso pupilla dilatetur, æger acu immissâ visum non recipiet, si lumen non percipiat, quia spiritus visivus turbidus & obscurus redditus est, atque adeò visioni ineptus.

Suffusio nigra, & omni splendore orbata, neque medicamenti neque chirurgia curari potest,quia spiritus visorii destructi sunt.Pellucida verò,& splendorem aliquem ostentans, curabilis est.

Curationem etiam plerumque non admittit viridis, obscura & multum citrina, dura & quæ hydrargyrum colore & mobilitate repræsentat.

Suffusio, quæ objecta fenestrata repræsentat; tentanda non est; cùm enim materia in centro pupillæ consistat, periculum est, ne acu immissâ,tota pupilla impleatur, & integra visionis jactura fiat.

Operatio, quæ per acus immissionem fit, felicius succedit in oculo pleniore, & naturalē magnitudinem servante; si verò oculus minor & marcidus evaserit, succedere non potest.

In senili ætate prædicta operatio tentanda non est, neque in puerili; in illa morbus est incurabilis, in hac verò humor mollior est,&non satis maturus. Curationi aptissima ætas est juvenilis, & consistens.

Si operatio exerceatur quando oculo digito compresso suffusio nonnihil diffluit, & latior aliquantulum apparet; postmodum verò ad pristinam magnitudinem, & figuram revertitur,non succedit: quia suffusio nondum matura est, sed adhuc tenuis & cruda. Si verò digito compressa nullam patiatur figuræ mutationem, matura est, & acu decuti potest.

Notandum tamen istam suffusionis, quam vocant, maturitatem seu concretionem, moderatam esse debere, ut deponi facile possit. Debet enim esse instar pelliculæ,quæ acu circumvolvitur,& ad inferiora oculi deponitur. Si enim crassior & solidior sit, discuti non potest, quod inde dignoscitur, quod gypsi aut grandinis speciem colore præ se fert. Contra verò quæ mediocrem maturitatem nacta est, colorem cœli aut maris, ferri aut plumbi non admodum nigri repræsentare solet.

Suffusionis curatio non solùm ad causam conjuncta, sed etiam antecedentem dirigenda est. Atque ita, primò totum corpus, & præcipuè cerebrum exactè evacuandum est. Mox humor pupillam obstruens discutiendus,aut alio quovis modo amoliendus est.

Quæ indicationes, cùm eædem ferme sint, quæ ad guttæ serenæ curationem fuerunt propositæ, eadem remedia, quæ victus rationem, totius corporis evacuationem, humoris peccantis revulsionem, & capitis atque oculorum roborationem respiciunt, hîc etiam aptari poterunt, ut non opus sit eadem hîc frustrà repetere.

Præmissa igitur tota illa curatione, quæ pro gutta serena instituta est, ad ea remedia veniendum est quæ peculiarem materiæ juxta pupillam contentæ eductionem respiciunt. Et quamvis topica remedia non multum conferre existimentur, juxta Gal. sententiam. 2. κατὰ τόπους, qui dicit ea plus promittere, quàm præstare: attamen legitimus eorum usus rejiciendus non est; &docuit experientia,probatissimorum auctorum fide

confirmata, ſuffuſiones incipientes, præmiſſis univerſalibus, uſu topicorum fuiſſe diſſipatas.

Primò igitur à mitioribus reſolventibus incipiendum eſt, quæ non valdè exſiccent, ne materia ſuffuſionis induretur, & reſolutioni inepta evadat; tum reſolventibus emollientia admiſcenda ſunt, ut prædicta induratio impediatur, & reſolutio faciliùs perficiatur. In hunc finē fotus ſequens ab initio uſurpari poterit.

♃. Fol. rutæ. fœnic. euphraſ. chelidon. major. ana M. j. ſem. fœnugr. ℥. j. flor. chamom. & melilot. ana P. j. Coquantur in tribus partibus aquæ fon. & una vini albi ſub finem additi. Colatura foueantur oculi manē & ſerò, cum ſpongia molli.

Ex eodem decocto ſuffitus parari poterit, fumum illius excipiendo oculis, undique capite contecto.

In ipſo morbi principio, dum fluxio fieri incipit, dumque revellentia remedia uſurpantur, utile eſt fovere oculos ſimpliciter vino rubro auſtero, quod aſtrictione ſua fluxionem impedit, parte verò ſpirituoſa diſcutit ac reſolvit.

In progreſſu morbi, fotus ex vino albo, in quo crocus metallorum infuſus fuerit, utiliſſimus eſt.

Non parum etiam utilis eſt pueri halitus manè oculis exceptus, ſi prius aliquandiu puer ſemen fœniculi maſticaverit.

Neque minus conducibile eſt oculos lingere per longum tempus, matutinis horis, linguâ pueri aut catelli.

Ad ſuffitum etiam referri poteſt panis cum ſemine fœniculi contuſo ſubactus, & dum calens è furno extrahitur, per mediū ſectus, ſi ejus vapor oculi recipiatur; panem ſcilicet ita oculis admovendo ut fixo intuitu in panem, oculi vapore illius madeſcant.

Remedia prædicta matutinis horis præcipuè uſurpanda ſunt. Noctu verò ſequens cataplaſma admoveri poterit.

♃. Farinæ fœnugr. ℥. j. aloës ℥. ß. croci ℥. j. Fiat pulvis ſubtiliſſimus, excipiatur vino albo in quo crocus metallorum infuſus fuerit, & fiat cataplaſma applicandum calidè hora ſomni.

Multi laudant ſanguinem columbinum, in oculum calide inſtillatum eo enim calore nativo animalis, refecta pars valdè corroboratur, & materia excrementitia diſſolvitur. Sed quia in illo ſanguine calor citò evaneſcit, multò conducibilius foret pullum columbinum juniorem, & nondum plumis contectum, ac per ſpinam ſectum oculo applicare.

Prædictis remediis, præſertim materiæ conjunctæ diſſipatio obtineri poteſt, ſi illa ſperabilis eſt. Topica enim varia, quæ oculis inſtillantur, collyria vulgo dicta, exiguæ ſunt efficaciæ, & illa ſunt de quibus dixit Galenus, ea plus promittere, quàm præſtare; tota enim eorum virtus in cornea tunica ferè abſumitur, neque poteſt ad interiores partes penetrare, niſi ea inſigni acrimonia prædita ſint, qua dolores in oculis excitantur & fluxio ad illos magis promovetur: unde non pauci immodico eorum uſu, ex leviori affectu in omnimodam cæcitatem perducti ſunt. Quia tamen multæ reperiuntur apud authores collyriorum deſcriptiones, quibus, præſtantiſſimi effectus ab iis tribuuntur, ne hîc aliquid deficere videatur, nos ſelectiſſimas nonnullas proponemus, ut unuſquique eorum effectus explorare valeat.

♃. Mellis optimi ℔. ij. ij. rad. fœnic, ariſtoloch. long. & rotund. ana ℔. j. fol. rutæ euphraſ. chelidon. major. & ſummit. fœnic. ana M. vj. centaur. min. M. iij. roſar. recent. P. iij. urinæ pueri impubis ℔. ij. Miſceantur omnia ſimul in vaſe vitreo, & diſtillentur in balneo Mariæ. Hæc aqua inſtilletur in oculos frequenter.

Vel parari poteſt panis ex tota farina, cum rutæ, chelidon, euphraſ. betonic. & fœnic. pulveribus, addito melle, qui recenter ex furno extractus, in parteſque diſſectus, intra vaſa duo ſtannea vel argentea concluditur, inde aqua quædam colligitur, quam guttatim in oculos inſtillatam mirificè conducere Zechius affirmat. Sequens etiam collyrium ab eodem autore miris effertur laudibus.

♃. Fol. viol. alb. ſeu leucoij M. j. ſem. raphani hortenſis ℥. j. ammoniaci ℥. ß. Miſceantur, & pulverata macerentur per horas 24. in aquæ fœnic. ℔. j. Deinde bulliant unica ebullitione levi. Poſteà collaturæ adde ſucci fœniculi depurati ℥. j. balſami Peruviani ℥. ij. Fiat collyrium, quod manè & veſperi inſtillatum (inquit Zechius) corpore (ut decet) prius evacuato, antiquas oculorum ægritudines ita detergit ac diſſipat, ut cataractam, etiam citra ferrum mirabiliter auferat.

Hollerius aquam deſcribit, quam dicit reſtituiſſe viſum cœco novem annorum, quæ talis eſt.

♃. Succi apij, fœnic. verben. chamædr. pimpinellæ, caryophyllatæ, ſalviæ, chelidon. rutæ, centinod. morſus gallinæ, caryophyllorum, farinæ volatilis, ana ℥. j. piperis craſſiuſculè triti, nucis moſchat. igni aloës, ana ℥. iij. Omnia immergantur in urina pueri incorrupti, & ſextâ parte vini malvatici. Bulliant brevi tempore. Tū exprime, percola, & repone in vaſe vitreo obturato: horâ ſomni ſingulas guttas ſingulis oculis inſtilla.

Succus anagallidis aquaticæ ſolus in oculos per aliquos dies inſtillatus curavit aliquando ſuffuſionem incipientem; cui tamen plurimum adjumenti attulit cauterium futuræ coronali inuſtum.

Non minoris ſunt efficaciæ ſucci chelidoniæ & calcatripæ ſimul mixti.

Quercenatus in Pharmacopœa aquam ex infuſione croci metallorum paratam valdè commendat, quæ in hunc modum componitur.

♃. Aquar. chelidon. maj. ℥. v. croci metallor. ℥. j. Infundantur ſimul. Et hujus aquæ tepidæ guttas tres vel quatuor infunde intra oculos ter aut quater in die per longum tempus. Hanc aquam ſe expertum eſſe dicit Fonſeca viſionem reſtituiſſe cuidam, qui eam offuſcatam habebat per plures menſes. Habet autem hoc egregii, ut ſine morſu validiſſimè abſtergat, quod vix in alio medicamento reperitur.

Idem Fonſeca aquam ſequentem tanquam mirabilem prædicat.

♃. Plures hirundines. Contundantur integrè cum ſuis pennis in mortario, illarum cuilibet libræ adde medullæ panis ℥. iiij. vini albi maturi ℔. iiij. Infundantur per ſex dies, & deſtillentur per balneum uſque ad ſiccitatem. Deinde expone illam aquam in vaſe vitreo ad ſolem per dies viginti, & inſtilla in oculos mane & ſerò.

Ex floribus roriſmarini liquor elicitur nebulis diſcutiendis admodum idoneus, qui in hunc modum paratur.

♃. Flor. roriſmar. q. ſ. Impleatur ampulla vitrea, quæ probè obturetur, & ſoli meridiano exponatur ad parietem. Inde liqueſcit oleoſus quidem humor, quo oculi pennâ illinantur.

Auctores fella animalium commendant, quod potentiſſimè abſtergant & diſcutiant. Sed acrimoniâ ſua dolorem excitant, ideò rarò in uſum revocantur.

Foreſtus *obſ. 35. lib. 11.* piſciculum quemdam patriæ ſuæ familiarem commendat, ex cujus jecore ſuccus quidam elicitur, quo ſuffuſiones quaſi momento & miraculo curari teſtatur: ejus hiſtoriam & utendi modū vide loco citato. Guillemus Lozell⁹ ſe plurecus curaſſe

refert,

refert nullâ lucis uſurâ fruentes, aquâ ſequenti, poſt univerſalia remedia uſurpata.

℞. Hepatis hirci ſani & recentis ℔. ij. calami aromat, & mellis, ana ℥ ß. ſucci rutæ ʒ. iij. Aquæ chelidoniæ, verbenę, fœniculi, euphraſiæ, ana ʒ. iiij. piperis longi, nucis moſch. caryophyllor. ana ʒ. ij. croci ℈ j. flor. roriſmarini aliquantulum contritor. M. ß. ſarcocollæ, aloës hepaticæ, ana ℥ iij. fellis avium rapacium, vel caponum, aut perdicum ℥ j. Incidenda inciduntur, terenda terantur deinde omnia ſimul miſceantur, addendo ſacchari albiſſ. ℥ ij. mellis roſ. ℥ vj. ponantur in alembico vitreo. Deſtillentur in B. M. igne lento. Hæc aqua ſervetur in vaſe vitreo benè obturato, tanquam pretioſa, quæ in oculum laborantem inſtilletur bis aut ter in die.

Zacutus Luſitanus aquam ſequentem maximè commendat his verbis. *Ophthalmiæ diuturnæ noctiſque oculorũ affectionibus quæ ex nimia humiditate craſſiſq; humoribus & caliginoſis ſcaturiunt, ut denſitati, albugini, ungui, & ſuffuſioni. Et hanc aquam principatum obtinere diutino experimento compertũ habeo; ſi corpore exquiſitè vacuato, noctu ſolum tribus horis poſt paſtum juxta oculum ſex guttas ejus inſtilles actu frigidas: poſt duas horas; tanquam è fonte perenni, manabunt ichores in copia multa.*

℞. Aloës ℥ iij. rutæ, fœniculi, betonicę, ana M. ii. verbenæ, tormentillæ, ana M. j. ſarcocollæ ℥ iij. ſpumæ nitri ℥ ij. ß. ſacchari candi ℥ iij. ſyrupi roſac. ʒ. iiij. urinæ pueri impubis ℔. ß. ſtercoris lacerti ℥ iij. marrubij M. iij. euphraſiæ M. j. ß. zinzib. ſpicæ nardi, piperis longi, caryophyll. tutiæ, ana ℥ ij. balſami ℥ iij. mellis roſati ℥ j. viridis æris ℥ j. licij. ℈ ij. fol. raphani M. j. Pulveranda pulverentur, miſceantur omnia, & infundantur in vino albo generoſo, in vaſe deſtillatorio, addita quarta parte mellis optimi, decem dierum ſpatio, dummodò quotidie agitentur, & deinde deſtillentur, & aqua quæ exierit, reſervetur.

Idem Zacutus ſequens unguentum maximè commendat his verbis. *Ad ſiccandas humiditates ad oculos à capite confluentes ſimulque valentiſſimè per canthos expurgandas, unguentum fit magiſtrale nulli ſecundum, applicitum poſt totius corporis, capitis & oculorum vacuationem univerſalem. Eo bis in die, manè & noctu tribus horis poſt cœnã palpebræ ſuperiores leviter illinantur. Poſt horam humoris ſeroſi rivuli per angulum præſertim majorem effluunt ubertim.*

℞. Ol. roſac ℥ iij. aquæ roſ. ℥ ix. camphoræ ℥ j. tutiæ ℈ j. mellis ℥ ij. fellis hirci ℥ ß. farinæ lupinorum ℥ ß. aloës ſocotrinæ ʒ j. ſacchari andi ℥ ß. ſucci marrubij. fœniculi, rutæ, ana ℥ ß. myrrhæ ℈ j. ammoniaci ℥ ß. ſarcocollæ ℥ j. ß Pulveratis pulverandis, miſce, & lento igne coque modicè; & cum pinguedine hircina & arietina, & momento ceræ, fiat ſecundum artem unguentum.

Denique, reliquis remediis non conferentibus morbo propemodum ad deſperationem verſo, ad experimentum reduci mereretur inunctio ex hydrargyro, quam à ſe excogitatam ait Fonſeca, non tamen in uſum revocatam, *conſultatione* enim 19. *lib. 1.* ſic loquitur: *Aliquando cogitavi inunctionem argenti vivi, ea ratione qua adhibetur in morbo Gallico, magnâ efficaciâ poſſe extirpare cataractas incipientes & increſcentes, quod viſum eſt in ophthalmiis gallicis; ubi humorum reſidua viſionem impediunt, ſed etiam in non gallicis. Iſto remedio caput ita expurgari poterit, ut diſſolvatur veſtigia cataractæ, & aliquando experiri decrevi.* Hinc ſuæ cogitationi maximè applauſiſſet Fonſeca, ſi Schenckhij obſervationem 309. *lib. 1.* vidiſſet, quæ ex Alexandri Trajani Petroni *lib. 5. de morbo Gallico c. 1.* deſumpta eſt *Quidam* inquit, *qui antequam morbo Gallico afficeretur, altero oculo cæcus erat, ſuffuſione denſiſſimâ (vulgus cataractam vocat) oculum occupante hydrargyri inunctione morbo Gallico, & à ſuffuſione, quod maximè mirum eſt, evaſit. Neque à ratione alienum eſt inunctione illa cataractas poſſe diſſolvi, cùm frequens experientia doceat præduros tumores ex pituitâ craſſâ & concreta genitos, illius hydrargyri potenter diſſolvi.*

Cùm nullis medicamentis diſſolvi poteſt cataracta, ultimum remedium eſt Chirurgica operatio, qua acu in oculum immiſſa materia pituitoſa ſuffuſionem efficiens condenſata, & in pelliculam converſa ad inferiores oculi partes decutitur, & apertâ veluti feneſtra viſus recuperatur. Quæ operatio aliquando ſuccedit feliciter, pluries verò infeliciter, ita ut ex ea non pauci viſum in perpetuum amiſerint. Quando tamen res eò devenit, ut nulla alia ſuperſit viſionis recuperandæ ſpes, ſatius eſt, juxta Celſi ſententiam prius laudatam, anceps experiri remedium quàm nullum. Hæc autem operatio propter incertum eventum à Chirurgis ordinariis non ſolet exerceri; ſed ab Operatoribus vulgò dictis, qui per varias urbes vagantes, frequentiùs ſeſe in operationibus exercent: atque ita operandi tempus & modus illis prorsùs committendus eſt. Quia tamen à Medico ignorari non debent, apud Practicos non paucos exactè deſcripta inveniri poterunt.

Curata ſuffuſione, ſive reſolventibus medicamentis, ſive operatione Chirurgica, prophylaxi per longũ tempus incumbendum eſt, quia recidivæ maximum eſt periculum: oculi enim ex longo affectu debilitati admodùm diſpoſiti ſunt ad fluxiones è cerebro denuò excipiendas. Idcircò purgationibus uſualibus incumbendum eſt, fonticuli ad fluxionis averſionem continuò geſtandi, & oculos roborantia frequenter uſurpanda, qualia in guttæ ſerenæ curatione propoſita ſunt. Quibus addi poteſt ablutio oculorum, quæ ſingulis diebus manè uſurpanda eſt in hunc modum. Ab exitu lecti maſticetur ſemẽ fœniculi aliquandiù, deinde os vino repleatur, eoque vino tantillum in ore calefacto abluantur oculi, donec acrimonia ſuâ eos vellicet, & dolorem aliquem inferat, qui ceſſante ablutione ſtatim etiam ceſſare conſuevit.

Propterea viſus conſervationi plurimùm conferunt ſpecilla, quæ objecta, prout naturaliter ſe habent, nempe neque majora neque minora repræſentant. Necnon utile eſt, per vices ſpecillis viridibus aut cæruleis viſum recreare.

Ac denique ea omnia vitanda, quæ viſui nocent, & uſurpanda quæ ipſi conferunt, prout in victus ratione, pro guttæ ſerenæ curatione inſtituta, annotata ſunt.

CAPUT V.

De Dilatatione pupillæ.

UVeä tunica, ex Galen. *1. de ſympt. cauſis, cap. 2.* variis morbis obnoxia eſt, ac præcipuè ruptionem, diſtorſionem, dilatationem & conſtrictionem pati conſuevit.

Ruptio fieri poteſt, tum à cauſa externa, ut percuſſione & contuſione, tum ab internâ, humore ſcilicet copioſo tunicam uveam diſtendente & rumpente. Cùm autem eâ arte reparabilis non ſit, medicam tractationem non poſtulat.

Diſtortio uveæ tunicæ non poteſt contingere, niſi à prima confirmatione, cùm illa corneæ tunicæ undique adhæreat, Ideo Galen. ipſe, *loco citato*, nudam illius

enumerationem facit, inter differentias ſymptomatum uveæ tunicæ: in ea autem explicanda non immoratur, quia nullius eſt uſus in praxi medica. Nos etiam prioribus duabus differentiis prætermiſſis, dilatationis & conſtrictionis pupillæ explicationi tantùm incumbemus.

Dilatatio igitur pupillæ, quæ eſt uveæ tunicæ foramen, per quod ſpecies objectorum oculum ingrediũtur, Mydriaſis Græcis appellata, viſionem lædit, quòd lumen nimia copia oculum ingrediatur: unde fit, ut ea laborantes in obſcuriori loco magis videant, quam in lucidiori. Quod oſtendunt naturales & ordinariæ pupillæ mutationes, quæ in locis ſplendidis & obſcuris contingunt; dum enim viſio fit in loco ſplendidiori & multùm illuminato, pupilla conſtringitur, ut minori copia lumen oculum ingrediatur, & ne majori copia viſionem lædat, ſpiritus diſſipando ac diſgregando. Et hinc fit, ut qui à loco valdè lucido in obſcuriorem ingrediuntur, primò ingreſſu nihil ferè videant: quandoquidem pupilla conſtricta in loco obſcuro, non ſatis luminis recipit ad viſionem integrè perficiendam. Poſteà verò cùm aliquandiu in loco obſcuro morati fuerint, pupilla ſenſim dilatatur, ut majorem luminis copiam recipiat, quæ primo ingreſſu non videbantur, clarè percipiuntur. Contra verò, qui à loco obſcuro in valdè lucidum tranſeunt, lumen ferre non poſſunt ab initio, & eorum oculi graviter perſtringuntur. Quia cùm pupilla magis dilatata fuerit in loco obſcuro, ut ſufficiens luminis copia oculum ingrediatur, ſi hoc modo dilatata ſubitò magno lumini objiciatur, nimia copia lumen oculum ingrediatur, eumque perſtringit ac viſionem turbat. Unde patet, lumen viſioni neceſſarium copia mediocri oculos ingredi debere, & ad illius receptionem, pupillæ latitudinem moderatam eſſe neceſſariam.

Fit autem dilatatio pupillæ præternaturalis, vel à primo ortu, quæ immedicabilis eſt; vel poſt ortum à cauſis præternaturalibus & adventitiis, quæ vel internæ ſunt, vel externæ.

Internarum proxima eſt & immediata, tenſio uveæ tunicæ: illa autem tenſio, vel à ſiccitate fit, val à repletione.

Siccitas uveam tendit, & foramen pupillæ amplius efficit; quemadmodum coria perforata cùm exſiccantur, patentiora foramina efficiunt. Fit autem ſicca illa intemperies à vigiliis diuturnis, febribus aliiſque cauſis exſiccantibus.

Repletio uveæ tunicæ, dum eam omni ex parte diſtendit, ampliorem pupillam efficit, eaque producitur, vel à flatibus & vaporibus in oculum tranſmiſſis, vel ab humoribus in eundem confluxis, vel ab aqueo humore ſupra modum aucto, vel denique à tunicæ ipſius uveæ tumore. His cauſis addere poſſumus convulſionem uveæ tunicæ, quæ in paroxyſmis epilepticis præcipuè apparet. Cùm enim tunc omnes partes nervoſæ & membranoſæ diſtendantur, uvea etiam tunica ſuam diſtenſionem patitur. Et hæc præcipuè ac manifeſtè apparet in puerorum convulſionibus epilepticis, in quibus tanta fit pupillæ dilatatio, ut totam ferè iridem occupet, & illius ratione viſio prorsùs aboleatur.

Cauſæ externæ ſunt percuſſio vel caſus ab alto, vel ſpiritus retentio, ut in parturientibus & tibicinibus. Percuſſio & caſus fluxionem ad oculos promovent, unde diſtenſio pupillæ; ſpiritus retentio flatus & humores ad oculos impellit, à quibus etiam diſtenſio producitur.

Diagnoſis hujus affectus difficilis non eſt. Siquidem pupillæ dilatatio oculis eſt conſpicua, præſertim ſi ante morboſam conſtitutionem pupillæ amplitudo naturalis Medico innotuerit: tum etiam ſi cum latitudine pupillæ mediocritatem excedente, viſionis læſio adfuerit.

Præterea naturalis amplitudo pupillæ dignoſcitur ex eo, quòd clauſo uno oculo, alterius pupilla magis dilatatur; quod non fit in dilatatione morboſa, quia tunica uvea à cauſa præternaturali diſtenta ampliùs diſtendi nequit.

Si denique dilatatio pupillæ in uno tantùm oculo appareat & præternaturalis eſt, & unicum tantùm oculum affici ſignificat.

Quod ad prognoſim ſpectat, pupillæ dilatatio ab ortu contracta incurabilis eſt; quæ verò poſt ortum accidit, difficilè curatur, maximè verò quæ à ſiccitate producitur. Quæ verò ab aliis cauſis fit, ſi adhuc recens fuerit, curabilis eſt; cùm affectus oculorum recentes juxta Gal. doctrinam, curationem recipiant; inveterati verò nunquam, aut ſaltem difficillimè tollantur.

Curatio pro varietate cauſarum varianda eſt. Si à ſiccitate fiat, cùm vix illud valeat contingere à cauſa interna, quin totum etiam corpus eadem intemperie afficiatur; Ideò remediis atque alimentis humectantibus & analepticis totum corpus reficiendum eſt, qualia in febre hectica uſurpari conſueverunt. Peculiariter verò corpus humectandum eſt balneo aquę tepidæ, & lactis recenter mulcti, quod etiam in oculos frequenter inſtillabitur, præſertim muliebre.

Si fiat ab humore oculum replente, cùm ille à capite defluat, etiam caput & totum corpus erit evacuandum, mox humor oculis impactus diſcutiendus. Quæ quidem, cum ſufficienter perfici valeat remediis pro ſuffuſionis curatione propoſitis, ea hîc fruſtra repetenda non ſunt, ſed à curatione prædicta deſumenda. Quæ etiam ea remedia ſuppeditabit, quæ humori in oculo contento diſcutiendo ac diſſipando idonea ſunt. Iis tamen ſuccedere poſſunt quædam aſtringentia, quæ pupillam nimis dilatatam anguſtiorem efficiant. In hunc finem collyrium ſequens uſurpari poterit.

℞. Roſar. rubr. ſiccar. ℈ ij. croci, ſpicæ nardi, corticis thuris, ana ℈ ß. tutiæ præparatæ, ſpodij, acaciæ, ana ℈ j. In pulverem redacta includantur panno lineo raro, & fiat nodulus, qui infundatur in aquæ roſar. ℥. iij. & illa aqua inſtilletur in oculum frequenter, toties nodulum exprimendo, quoties aqua uſurpabitur.

Si fiat à flatibus, poſt univerſales evacuationes, ea medicamenta erunt uſurpanda, quæ flatus diſcutiunt in toto corpore & ipſis oculis. Atque ita illi foveri poterunt decocto fœniculi, rutæ, aneth. roſar. rubr. myrtillorum, facto in aqua peculi roſarum, cum quarta parte vini albi.

Si denique à percuſſione fiat, pro contuſionis magnitudine varianda curatio eſt; & ſi adſit inflammatio inſtar ophthalmiæ curanda eſt. Si verò inflammatio non ſit, admovebitur in principio cataplaſma ex farina fabarum, foliis plantaginis & roſis rubris, cum aqua roſarum paratum. Poſteà verò ſanguis columbinus ex pennis expreſſus frequenter inſtillabitur, quod in omnibus oculorum vulneribus ac contuſionibus excellens eſt remedium.

CAPUT VI.

De Pupillæ anguſtia.

Pupillæ anguſtia viſui etiam officit, quemadmodum dilatatio, ut dictum eſt capite ſuperiori, quandoquidem moderata pupillæ amplitudo neceſſaria

ria eſt ad ſpecies viſibiles perfectè recipiendas. Sic quando in ſtatu naturali, oculo in loco ſplendidiori poſito, pupilla conſtringitur, ne lumen nimium recipiat, ſi ſubitò in obſcuriorem locum transferatur, res in eo contentæ primò ingreſſu vix aut parum videntur, propter dictam anguſtiam. Poſtea verò quando pupilla dilatata eſt, omnia ritè percipiuntur. Igitur in loco mediocri lumine affecto, pupillæ latitudo mediocris eſſe debet, ut mediocre lumen recipiat, ad viſionem rectè efficiendam. Si verò pupilla debito anguſtior ſit, ſufficiens lumen non recipit; ideò in iis, qui hoc vitio laborant; viſio imminuta eſt. Illi tamen in loco valdè lucido rectè viſionem exercent, quia ſufficiens lumen tunc temporis per anguſtum foramen ingreditur, niſi alij oculorum morbi cum hoc affectu conjungantur.

Fit autem pupillæ anguſtia, vel ab ortu & prima formatione, & tunc parum nocet: ſi enim eâ affecti minus vident in loco obſcuro, aut mediocriter lucido, quàm mediocri pupillæ latitudine præditi; in loco tamen lucido meliùs & perſpicacius vident. Unde dixit Gal. I. *de ſympt. cauſis cap.* 2. eos, qui à nativitate pupillam anguſtam habent, acutiùs videre.

Vel fit anguſtia pupillæ à cauſis præternaturalibus nempè nimia humiditate, ſiccitate, defectu humoris aquei & ſpirituum inopia.

Ab humiditate fit anguſtia pupillæ, quando ab eâdem tunica uvea relaxatur, & relaxata foramen anguſtius efficit. Licet enim ab eadem humiditate fiat pupillæ dilatatio, non tamen contrarij effectus ab eadem cauſa fiunt quia ut cauſa eadem dici poſſit, debet eodem modo ſe habere ad ſuum effectum: at non eodem modo ſe habet humiditas, quando facit dilatationem, eam ſiquidem efficit replendo & diſtendendo membranam, anguſtiam vero efficit relaxando: diſtendit, quando in illius capacitate continetur; relaxat, quando ſubſtantiæ illius imbibitur.

De ſiccitate eadem eſt difficultas, quandoquidem illa inter cauſas dilatationis pupillæ recenſita eſt. Hæc autem eſt differentia. Quando uvea tunica exſiccatur humoribus in debita quantitate permanentibus, tunc facit pupillæ dilatationem; quandoquidem tenſionem ſuam, quam antea habebat, non amittit, quemadmodum, (ut ſuperiori capite dictum eſt) coria tenſa quæ exſiccantur, foramina ſua ampliora reddunt. Si verò uvea tunica dum exſiccatur corrugetur & concidat, tenſionemque priorem amittat, propter defectum aut imminutionem humorum oculi, tunc pupillæ foramen anguſtius efficitur.

Et ſic conſtrictio pupillæ à ſiccitate eadem fermè erit, quæ à defectu humoris aquei contingit, quamvis etiam poſſit fieri ſine exſiccatione, dum humore aqueo effuſo tunica uvea concidit.

Denique ex ſpirituum defectu vel paucitate fit anguſtia pupillæ, quandò propter obſtructionem nervi optici, aut aliam cauſam, ſpiritus viſivus non poteſt confluere ad oculum, qui eo repletus tunicarum ſuarũ tenſionem conſervat, eoque deficiente illæ laxantur & concidunt; unde pupillæ conſtrictio evenire ſolet. Hoc apparet in valdè ſenibus, in quibus pupilla anguſtior efficitur propter ſpirituum defectum.

Hic affectus ex ſe facilè dignoſcitur, & ſenſui patet. Si enim unus tantum oculus afficiatur, alterius comparatione anguſtia pupillæ dignoſcitur. Si verò uterque oculus laboret, aliorum hominum rectè ſe habentium oculos inſpiciendo laborantis pupillæ anguſtiores comperiuntur.

Quo ad prognoſim ſpectat, pupillæ anguſtia, quæ ab humoris aquei jactura procedit, incurabilis eſt: quandoquidem ille ſemel effuſus regenerari nequit, præcipuè in grandioribus. In pueris tamen aliquando per vulnus effuſus humor aqueus reparatus atque regeneratus eſt. A ſiccitate etiam producta pupillæ conſtrictio, vix aut difficillimè ſaltem curari poteſt. Illa verò quæ ab humiditate fit, in ſuo principio, adhuc recens; facilè curari poteſt, inveterata verò difficillimè.

Curatio hujus affectus à præcedente non variat quandoquidem ab iiſdem cauſis producuntur, nimirum ſiccitate vel humiditate; quæ intemperies, quamvis contrarios effectus pariant, modo ante explicato, iiſdem tamen remediis auferendæ ſunt.

CAPUT VII.

De Albugine, ſeu macula, & aliis corneæ coloribus mutatis.

Naturalis corneæ conſtitutio evertitur, quando perſpicuitatem ſuam amittit, vel colore alieno inficitur.

Perſpicuitatem ſuam amittit, quando craſſior evadit. Craſſeſcit autem cornea tunica per exſiccationem, ut in ſenibus, quæ affectio irreparabilis eſt, vel ab humoribus craſſis in eam impactis, quod contingit frequenter in ophthalmia, quando vel à nimio reſolventium medicamentorum uſu tenuiores humoris partes diſcutiuntur, craſſæ verò remanẽt, vel cùm importuno refrigerantium uſu humores incraſſantur: & non ſolum craſſior evadit cornea tunica, in ea parte, cui humor ille impactus eſt, ſed etiam album colorem contrahit, unde Leucoma, ſeu Albugo nominatur, fit etiam talis affectus à cicatrice ex ulcere relicta, in qua cornea denſior redditur, & diaphaneitatem ſuam amittit.

Variæ ſunt illius differentiæ, prout alia magis, alia minus craſſa eſt; alia corneæ ſuperficiem tantum occupat, alia in profundo conſiſtit & totam corneam penetrat; alia major eſt & totam pupillam obſidet, vel maximam illius partem; alia minor & exiguum pupillæ ſpatium comprehendit, tuncque propriè macula nominatur.

Colore etiam alieno inficitur cornea, quando ſanguis in eam effunditur, qui affectus Sugillatio nominatur, & tunc omnia objecta rubra apparent, vel quando bilis ſeſe in eam inſinuat, quod in ictericis contingit. & tunc objecta flava apparere ſolent juxta Gal. doctrinam. Quod tamen intelligendum eſt de magna bilis effuſione in corneam. Si enim leviter tantùm tincta fuerit cornea, quod plerumque contingit, (major enim bilis receptio in tunica adnata fit quàm in cornea,) tunc objecta colore flavo minimè infecta, ſed prout naturaliter ſe habent conſpiciuntur.

Hi effectus peculiari non indigent diagnoſi, quia ſenſibus conſpicui ſunt, ſpeciatim verò albugo, quæ craſſior eſt, magis albicat, & magis viſum offendit; ſic etiam quæ magis ſuperficiaria eſt, magis albicat: quæ autem profundior, ad nigredinem declinat, utpote uveæ tunicę propior, quæ cum nigra ſit, aliquid ſui coloris illi communicat. Cauſæ eam producentes, ex iis quæ præceſſerunt facilè dignoſcuntur, ſi nempè ophthalmia, vulnus, aut ulcus præceſſerit.

Quod ad prognoſim ſpectat, albugo quæ à pituita fit, humoreve craſſo ex ophthalmia relicto, ſatis facilè curatur, præſertim ſi inveterata non ſit. Quæ verò à cicatrice relicta, difficillimè: quandoquidem in parte exquiſita ſenſu donata, remedia acriora exterendæ cicatrici idonea vix tolerari poſſunt.

Curatio albuginis ab humore pituitoso in cornea concreto productæ, emollientibus, attenuantibus & discutientibus remediis perficitur, præmissis tamen universalibus, quæ causæ antecedentis sublationem respiciunt; & novum humorum influxum ad oculos prohibent, qui facilè proritari posset à topicis remediis, præcipuè iis quæ acrimonia quadam, aut calefaciendi vi prædita sunt, nisi illius materia prius submoveretur.

Itaque primùm universales evacuationes usurpandæ sunt, tum etiam revulsiones & derivationes, quæ in cura suffusionis & guttæ serenæ traditæ sunt.

Postmodum verò ad materiam concretam emolliendam, fotus admovendus est, cum spongiis mollioribus ex decocto fœnugræci, meliloti, chelidoniæ, & fœniculi paratus.

Vel ejusdem decocti vapor oculis excipiatur, & in hunc finem sequens etiam decoctum parari poterit.

℞. Rad. alth. ℥j. fol. malvæ, euphras. chelid. maj. ana M. j. semin. lini & fœnugr. ana ℥ iij. flor. melilot. P. j. Fiat decoctio in aqua fontis, cujus vapor recipiatur in oculum manè & serò.

Mox discutienda remedia usurpanda sunt, qualia in suffusionis curatione descripta fuerunt: illa enim hic etiam plurimùm conferre poterunt, atque ita collyria attenuantia, & humorem oculo impactum resolventia inde erunt desumenda, & præcipuè ea quæ ex melle cum oxydorcicis remediis distillato componuntur. Aqua enim mellis destillata, etiam sola usurpata, multum præstat ad omnes oculorum maculas extergendas, si illius usus diù continuetur.

Ad idem præstat saccharum candum, in aqua euphrasiæ, chelidoniæ, aut fœniculi dissolutum.

Tum etiam valdè conferet, si oculus linguâ pueri vel puellæ, quæ fœniculum masticaverit, frequenter lambatur.

Amatus Lusitanus nubeculas crassas in puella duodecim annos nata, se curasse refert, post decocti salsæ parillæ exhibitionem per viginti dies, sequenti collyrio.

℞. Mellis in ipso favo ℔. ij. summitatum fœniculi, flor. sambuci, euphras. ana P. ij, sacchari candi ℥ iiij. Destillentur in B. M. & aqua instilletur in oculos.

Semen homini oculo impositum horâ somni, purgat oculum à sordibus, eumque abstergit, sicque albuginis curationi conducit.

Potenter etiam albuginem discutit succus fœniculi recenter extractus, cui balsami Peruviani gutta una admista sit.

Idem præstat oleum ex linteis combustis, cum saliva pueri mixtum, & penna illitum. Elicitur hoc oleum linteo accendendo, & inter duas patinas suffocando, materiâ refrigeratâ, guttæ illius olei patinæ adherentes inveniuntur.

Albugo verò seu macula à cicatrice producta, curatur iis remediis, quæ cicatricem emollire, attenuare ac dissolvere possunt; cùm autem ea, quæ cicatricem cōterunt, acrimonia non careant, majori cura universales evacuationes ac revulsiones præmittendæ sunt, ne fluxio humorum attrahatur ad partem. Illis igitur, ut supra dictum est, usurpatis; primùm fotus emollientes, aut suffumigia adhibere convenit, quæ suprà proposita sunt. Deinde abstergentia & discutienda remedia admovenda sunt. Primò leniora, qualia sunt suprà proposita, præsertim aqua mellis composita. Postea verò ad fortiora veniendum est, qualia sunt fella pisciū, ut uranoscopi, pastinacæ, lucij; tum etiam aliorum animalium, ut perdicis, galli, anseris, bovis & aliorum. Eodem modo usurpari poterunt succi chelidon. maj. centaur. minor. anagallidis & similium, quæ melli permiscenda sunt, tum quòd mel abstergendi & discutiendi vi præditum est; etiam quia liquores in oculum infusi, diffluunt ad canthos, nec in pupilla morantur, in qua eorum actio desideratur, sed cum melle inspissato, facilè pupillæ adhærent. Si tamen eorum mordacitas tolerari nequeat, dicti succi aut fella inspissari poterunt mucilagine gummi tragacanthi, psyllij aut cydoniorum, extracta cum aqua fœniculi, euphras. aut alia ophthalmica. Formula collyrij ex succis talis esse poterit.

℞. Succi fœniculi, chelidon. & anagallidis, ana ʒ. iij. succi centaur. min. ʒ ß. mellis albi ʒ. j. M. instar linimenti. Si cum albugine adsit oculorum rubor, utile erit collyrium ex vino albo, sale & tritico paratum in ophthalmia descriptum. Vel sequens.

℞. Aloës & agarici, ana ℈ j. Pulverentur, & includantur nodulo, qui maceretur in aqua euphrasiæ, vel fœniculi & confricentur oculi manè & serò. Aloë abstergit, roborat & fluxionem sistit, agaricus potenter abstergit.

Sugillatio, seu color oculi rubens ex sanguine in eum effuso productus, si recens adhuc fuerit, optimè curatur sanguine columbino in eum instillato. In illius verò defectu lac muliebre instillari poterit cum pauco thure & croco, vel ovi vitellus cum vino admovebitur, quod remedium à Gal. laudatur 4. *de comp. med. sec. loc. cap. 8.* Si verò contumax fuerit affectus, fovendus erit oculus decocto fœnugr. althææ, fœniculi, urtæ, chelidon. vel illius decocti fumus oculo excipiendus est. Ac denique ea omnia, quæ pro suffusione descripta sunt, ad hujus affectus curationem poterunt esse idonea. Speciatim verò, in malo inveterato, quando rubor ad nigredinem declinat, à Gal. commendatur hyssopi coma trita, linteo inclusa, in aquam ferventem demersa, & oculo admota. Et docet experientia, hoc remedium tantæ esse efficaciæ, ut cruor sensibiliter attrahatur. & linteo adhæreat.

Ac denique color flavus ictericorum, qui in oculis maximè apparet, curato morbo sponte discutitur. Si tamen illius dissipationem accelerare lubeat, suffitu aceti oculis excepto id præstari poterit.

CAPUT VIII.

De Ophthalmia.

Tunica adnata ita corneæ conjuncta est, ut quamplurimi affectus utramque tunicam occupent. Sicque oculorum inflammatio, licèt tunicæ adnatæ propria sit, ad corneam tamen non rarò extenditur, in eaque varios affectus producit, ulcera nimirum hypopyon, albuginem & alia. Sic etiam pustulæ aliique tumores, vulnera & ulcera, utrique tunicæ communia sunt. Ita ut omnes harum tunicarum affectus seorsim, tractari nequeant. Ideò nos adnatæ tunicæ affectus aggredi cogimur, priusquam corneæ morbos ulterius persequamur.

Ab Ophthalmia igitur incipientes, dicimus, illam, quæ, ut verbum sonat, nihil aliud est, quàm oculi inflammatio, ab omnibus authoribus pro tunicæ adnatæ seu conjunctivæ inflammatione usurpari. Lippitudo à Latinis post Cornelium Celsum nominatur.

Hæc autem inflammatio, prout major vel minor est, triplicem differentiam sortita est. Prima ταραξις, Græcè, Latinis conturbatio dicitur, quæ juxta Pauli sententiam, à causa extrinseca oritur, nempè sole, fumo, pulvere,

pulvere, oleo & ſimilibus. Sed nihil impedit fieri etiam à causâ internâ, vitio ſcilicet ventriculi poſt vini potationem, vel alios errores; eſtque levis inflammatio ſeu phlogoſis, cum exiguo rubore & dolore miti, quæ tamen in veram ophthalmiam non rarò degenerat, & eſt illius principium.

Vera autem ophthalmia à cauſa interna perpetuò producitur, eſtque vera inflammatio cum tumore, rubore & dolore; lippitudo à Celſo nominatur; quia in ea craſſum excrementum, quod lippa vocatur, oculis adhæret.

Tertia χήμωσις Græcè, Latinè etiam chemoſis appellata; eſt quando inflammatio ita ingraveſcit, ut magna ſit cum dolore vehementi, & utraque palpebra inverſa ſit, ut vix ab eis oculi contegantur; & album oculi ſublimius evaſerit, rubrumque magna ex parte itidem occupet. In pueris oculos prominentes habentibus ſæpius contigit, fitque à magna plethora & pituitoſis humoribus.

Alia deſumitur differentia ophthalmiæ ex Hipp. *Aph.* 14. *ſect.* 3. quà nimirùm ophthalmia dividitur in humidam, & ſiccam. Humida illa eſt quæ jam fuit propoſita, & lacrymarum effuſionem ſecum habet conjunctam. Sicca verò, quæ ex eodem Hipp. ξηροφθαλμία nominatur, & in ſicciori ætate & autumno contingit; fit à bile aut melancholia exaſſata, cujus pars humida & aquoſa abſumpta eſt, ideò nullas humiditates aut lachrymas emittit. Alias etiam patitur ſubdiviſiodes ab adjunctis. Si enim fit cum pruritu, ψωροφθαλμία dicitur; ſi cum duritie palpebræ: σκληροφθαλμία nominatur.

Alia etiam deſumi poteſt differentia ophthalmię ex Gal. 1. *de diff. febr. cap.* 11. ubi quandam dicit ophthalmiam eſſe periodicam quæ ſcilicet per intervalla repetit in iis, qui illi valdè obnoxij ſunt, & qui caput habent calidum & humidum, oculoſque debiles fluxioni recipiendæ idoneos. In iis autem poſtquam frequēter per multos annos ophthalmia affecti ſunt, oculi tādem contabeſcunt, & viſus prorſus amittitur, unde tabida ophthalmia nominatur; vel potiùs ophthalmia in oculi tabem degenerat.

Alia denique deſumitur differentia à cauſa proxima & immediata, quæ eſt fluxio, vel congeſtio. Per fluxionem utplurimùm fieri ſolet ophthalmia Aliquando tamen per congeſtionem generatur, ſi nimirum aliqua intemperies ſeu imbecillitas conjunctivæ acciderit, ex qua ὁμοίωσις in parte rectè non exerceatur; ſed multa excrementa in ea congeruntur, à quibus pars ſeſe eximere ſufficienter non poteſt, unde inflammatio ſuccedit.

Cauſa ophthalmiæ conjuncta eſt ſanguis bilioſus, pituitoſus aut melancholicus, in oculos defluens, vel in iis per congeſtionem cumulatus.

Fluxionis cauſę ſunt multiplices, tum externæ, tum internæ, etiam vulgò notiſſimæ.

Congeſtionis verò cauſæ ſunt illæ omnes, quæ oculos intemperie aut imbecillitate afficiunt; ita ut, quæ à ſola fluxione initium duxerat, ſucceſſu temporis partem debilitans, illius coctionem vitiet, & ophthalmia partim à fluxione, partim à congeſtione fiat, quod in chronica ophthalmia plerumque ſolet contingere.

Cùm autem ophthalmia per vim fluxionis generatur, à capite, ut plurimùm fluxionem eam derivari certum eſt, & omnes propemodum authores hanc unicam fluxionis originem agnoſcunt. Verùm docet experientia contumaces ophthalmias ab hepate non raro exoriri, & humoribus ab eo in oculos confluentibus, ita ut tunc temporis cautéria occipitio admota, morbum foveant, quæ alioqui fluxioni à capite oriundæ maximè conducunt: tunc enim humorum motum ad partes ſuperiores magis promovent. Et vidimus ſæpè veteres ophthalmias, nulliſque cedentes remediis, clauſo fonticulo, qui diu in occipitio geſtatus fuerat, brevi & ſponte deſiiſſe, ceſſante nimirum humorum motu à partibus inferioribus ad ſuperiores, qui à cauterio continuò fovebatur, naturâ humores amandante ad illud emiſſarium, quorum portio ad oculos, tanquam partes vicinas, & à longo affectu debilitatas ferebatur.

Quæ à capite fit fluxio, vel à partibus interioribus ad oculos defertur, per venas ſcilicet quæ ſub cranio exiſtunt; vel per partes externas, quod frequentius eſt, per venas ſcilicet & arterias, quæ à pericranio per frontem & tempora ad conjunctivam deferuntur.

Diagnoſis ophthalmiæ facillima eſt, quandoquidē ſanguis in conjunctivam effuſus oculis objicitur. Et ſi rubor ſine tumore appareat, atq; ab externa cauſa genitus fuerit, ταραξις ſeu conturbatio dicetur. Si verò præter ruborem, tumor & calor cum lachrymis adfuerit, vera erit ophthalmia. Ac tandem, ſi adeò ingraveſcat, ut nigrum oculi occupet, & palpebræ invertantur, χήμωσις erit appellanda.

Signa cauſarum inde repetenda erunt: quòd ſi fiat à plethora & ſanguine propriè dicto, non ſolùm in adnata tunica, ſed etiam in tota facie rubor apparebit, tum etiam venarum latitudo, ſenſuum gravitas, & totius corporis ac tumor erit inſignis.

Si à ſanguine bilioſo oriatur, aderit lachrymarum acrimonia, ut non ſolùm oculorum anguli, ſed etiam genæ ipſæ erodantur: dolor aderit pungitivus & intolerabilis; tumor parvus cum rubore ad citrinitatem vergente: exercitationes immodicę, inſolatus, ira & acrium eſus præceſſerunt: temperamentum erit bilioſum, ætas florens & tempus æſtivum.

Si fiat à pituita, aderit dolor gravans, calor exiguus, non intenſa rubedo, dolor parvus, lacrymæ non acutæ, ſed cum multa lippitudine & viſcoſitate.

Si fiat à melancholica, tumor erit exiguus, rubor ad fuſcum vergens lachrymæ paucæ, pauca viſcoſitas, ſed denſa; temperamentum melancholicum, & alia melancholiam indicantia.

Si ab interioribus capitis partibus fluxio oriatur, dolor capitis apparet iſque magis internus, & ad radices oculorum pervenit. Si verò per vaſa exteriora fluxio in oculos irruat, dolor capitis externus eſt, frontis venæ diſtenduntur, & pulſatio in temporibus perſentitur.

Prognoſis reſpicit ophthalmiam imminentem, vel præſentem.

Imminens lippitudo cognoſcitur ex eo, quòd pruritus quidam aut punctura in oculis cum calore percipiuntur: Illiuſque præſagium auget diſpoſitio oculorum ad fluxiones recipiendas: ſic qui oculos prominentes habent, huic affectui ſunt magis diſpoſiti. Malo etiam huic generando maximè conducit conſtitutio temporum, quemadmodum docet. Hip. *Aph.* 11. *ſect.* 3. *Si hyems fuerit ſicca & aquilonia, ver verò pluvioſum & auſtrale, æſtate lippitudines fieri conſueverunt, præcipuè in mulieribus, & viris naturâ humidioribus.*

Alvi fluxus ophthalmiæ ſuperveniens, bonus, ex eodem Hip. *Aph.* 17. *ſect.* 6. quia humorum abundantia evacuatur, & ad inferiora retrahitur.

Dolor oculorum valdè diuturnus malus eſt; cauſæ enim

enim contumaciam arguit, & periculum eſt,ne ſuppuratio aut exulceratio ſuccedat.

Ophthalmia in uno oculo incipiens, ad alterum utplurimùm tranſire conſuevit.

Ad ophthalmiæ curationem cauſæ externæ primùm ſubmovendæ ſunt, tum antecedens evacuanda, revellenda ac repellenda; conjuncta derivanda ac diſcutienda, & pars affecta roboranda. Quibus adimplendis indicationibus tria medica inſtrumenta de more aptanda ſunt.

Victus itaque ſit refrigerans & humectans, ex alimentis euchymis,elixis potius quàm aſſis, ſorbilibus potiùs quàm ſolidis, quia mandendo oculi exagitantur. Vitet acria, ſalſa & piperata; tum etiam vaporoſa,quæ caput replent; tum quæ in bilem facilè convertuntur, ut lac, ſaccharum, mel & omnia dulcia. Vinum in principio non convenit: cujus loco ptiſana ex hordeo & liquiritia, aut alia refrigerans uſurpanda eſt.

Somnus valdè utilis eſt,quia oculus quieſcit à motu qui dolorem & fluxionem irritat,tum ſomno dolor ſedatur, & materia morbifica concoquitur; æger dormiat elevato capite, & in latus magis ſanum.

Motus omnis corporis vitandus eſt, & quies imperanda: quę tantopere utilis eſt, ut Celſus primo die à ſermone quoque abſtinere rubeat, ne motu illo materia ad caput attrahatur.

Alvus fluida ſervanda eſt, lippientem enim (ait Hip.) alvi profluvio corripi, bonum.

Vitentur animi pathemata, & præ cæteris ira.

Aër ſit temperatus ac purus,expers fumi, pulveris & ventorum: obſcurior etiam & tenebricoſior: lux enim fluxiones commovet, ſpiritus agitando. Linteolum nigrum viride, aut cæruleum oculo obducatur, habeatque æger non ſolùm oculum ægrum, ſed etiam ſanum clauſum, vel tectum: quia ſanus oculus, dum ad objecta movetur, ægrum etiam commovet, unde doloris incrementum. Et hęc ratio eſt, cui uno oculo tantùm inflammato, majores fiant dolores, quàm utróque affecto.

Victus ratione hoc modo inſtitutâ, Taraxis curatio primùm exponenda eſt. Et cùm ea à cauſis externis plerumque oriatur, illæ ſtatim ſubmovendæ ſunt, ne morbum foveant,&in ophthalmiam convertant. Mox collyrium paretur, ex aqua roſarum,plantaginis,albumine ovi, & lacte muliebri,idque inſtilletur in oculum pluries in die,tum pannus linteus in eo madefactus applicetur. Eodem tempore æger ſomno indulgeat quàtum poterit: plurimùm enim valet ſomnus ad materiam morbificam concoquendam & diſcutiendam. Si his non ſedetur affectus, ad veræ ophthalmiæ remedia cofugiendum eſt, quę hac ſerie uſurpanda ſunt.

Statim ab initio morbi vena ſecanda eſt, præmiſſo clyſtere: eaque è directo partis affectæ aperienda, ſæpèque iteranda phlebotomia, donec ſufficiens evacuatio, & revulſio facta fuerit: docetque Avicenna in vera ophthalmia ſanguinem mittendum eſſe uſque ad lypothymiam. Gal. verò *lib.de curatione per ſanguin. miſſ. cap. 17.* refert hiſtoriam cujuſdam œconimi, qui à graviſſima ophthalmia liberatus eſt, ſanguine detracto, primum ad ℔. iij. deinde verò poſt quatuor horas ad ℔. j. & *capitul. 16. ejuſdem libri*, teſtatur ophthalmias ſæpè ſola phlebotomia intra unam horam fuiſſe curatas: quod non potuit contingere,niſi magna ſanguinis copia detracta fuerit: quemadmodum eo tempore paſſim fieri conſueverant. Moderanda tamen eſt iſta ſanguinis miſſio, juxta temperamenti,ætatis,ſexus, virium, & ſpeciei ophthalmiæ rationem. Major enim quantitas ſanguinis detrahenda eſt in ophthalmia, quæ fit à ſanguine, & in corpore plethorico, minor verò in ophthalmia biliosa, melancholica, aut pituitoſa, aliis circumſtantiis magnam ſanguinis detractionem dehortantibus. Si ſanguis in toto corpore redundet, primum baſilica,vel mediana aperienda eſt, poſtea verò cephalica. Si verò minori copiâ ſanguis mittendus eſſe videatur, ſtatim cephalica erit aperienda.

In iis autem, quibus aliqua ſanguinis evacuatio conſueta ſuppreſſa eſt per menſes aut hæmorrhoidas,venæ inferiores aperiendæ ſunt,aut hirudines hæmorrhoidibus affigendæ.

Poſtquàm verò ſufficiens ſanguinis copia per venæ ſectionem detracta eſt, ulterius molienda revulſio per cucurbitulas ſcapulis & dorſo affixas,tum ſiccas, tum ſcarificatas.

Ad eandem revulſionem non parum etiam conferent frictiones & ligaturæ in partibus inferioribus celebratæ.

Revulſionibus prædictis derivationes quoque adjungendæ ſunt, quæ fiunt per apertionem venarum frontis & temporum, quibus addunt nonnulli apertiones venarum, quæ ſunt in angulo oculi. Alii hirudines temporibus admovent; alii ponè aures. Quæ omnia derivationum genera poſt ſufficientes evacuationes utiliſſima ſunt.

Galenus 13. *meth capit. 22.* arteriotomiam laudat in arteriis temporum celebratam,quando ophthalmia fit à ſanguine valdè calido & ferventi. Et quamvis hoc remedii genus noſtris temporibus ferè obſoletum ſit, præſtantiſſimum tamen atque utiliſſimum eſt, omnis expers periculi. Solâ enim ligaturâ impeditur ſanguinis arterioſi effluxus in minoribus illis arteriis. Neq; neceſſarium eſt emplaſtrum à Galeno propoſitum *loco citato* ex bolo armeno, thure, maſtiche & pilis leporinis. cum albumine ovi compoſitum, quod tamen ad majorem cautelam, qui hanc arteriarū apertionem reformidant, in uſum revocare poterunt. Quæ de hac arteriarum apertione à nobis ſunt dicta, in doloris capitis curatione videre poterunt.

Veſicatoria quoque in hoc affectu utiliſſima ſunt, tum poſteriori parti cervicis, tum ponè aures admota.

Sanguine ſufficienter detracto,purgatio etiam celebranda eſt, ut bilioſi humores,præſertim qui ſanguini fervorem & impetum conciliant, evacuentur. Eam autem maximè convenire docuit Hip. *Aphor 17. ſect. 6.* ubi ait, *Lippientem alvi profluvio corripi, bonum* Galenus 13. *meth. cap. 11. Ex iis,* inquit, *quibus oculi tentari phlegmone cœperant. nonnullos ſola purgatione per alvum uno die ſanatos vidimus.* debet autem fieri purgatio ex medicamentis blandioribus, ac ſanguinis fervorem cohibentibus vitatis diagrydiatis quæ in ſequentem aut conſimilem formulam reduci poterunt.

℞. Tamarindor. ℥.ß. ſennæ mund. ʒ.iij. ſemin. aniſi ʒ. ß. folior. endiv. cichor. fumar. ana M. ß. Coquantur ad ℥.iiij. In colatura infunde rhabar. electi & myrobalanor. citrin. oleo amygdalar. dulcium confricatarum ana ʒ. j. ſantali citrini ϶ ß. In expreſſione diſſolve mannæ ſyrupi roſ. ana ℥.j. M. Fiat potio. Vel in forma boli.

℞. Caſſiæ recenter extractæ ʒ.vj. cathol. dupl. ʒ.iij. rhabarb. pulverati ʒ. j. Cum ſaccharo fiat bolus.

In ophtalmia pituitoſa pilulæ non rarò præſcribuntur, nempè lucis majores, de agarico & aliæ hujuſmodi: quæ quidem, licèt in ſtatu morbi commodiſſimæ ſint, ſatius tamen eſt in principio ab ijs abſtinere, ne vehementi medicamento humores commoti magis in partem irruant.

Ne-

Neque unica purgatio sufficit, sed ea per intervalla repetenda, si morbus in longitudinem abeat; præmissis præparationibus convenientibus per apozemata, vel julepos humori peccanti appropriatos. In primis verò ab initio morbi humorum fervor temperandus est julepis refrigerantibus & incrassantibus vel emulsionibus semin. quatuor frig. major. lactucæ & papaver. albi in decocto refrigerante, addita aquâ rosaceâ.

Præmissis universalibus evacuationibus & revulsionibus, ad topica veniendum est, quæ quidem ab initio repellentia esse debent. Monent tamen saniores Practici, ne primis statim diebus collyria repellentia oculis admoveantur, quia plerumque humorem in oculos impetu irruentem in parte retinent, & dolorem atque inflammationem augent. Galenus enim *comment. Aph. 31. sect. 6.* Ocularium quemdam reprehendit, qui hisce remediis ad initio inflammationis uti proposuerat. Suspecti enim esse ait ab initio, quod vehementes fluxiones non reprimant, sed ne excernantur prohibeant. Unde, si acres humores extiterint, corneam exulcerari accidit; si verò multi, distendi, & irritari vehementer, & interdum disrumpi. Avicenna verò *fen. 3. tract. 1. cap. 9.* sic loquitur; *Et oportet quantùm possibile est, ut retardetur in ophthalmia collyriorum administratio usque ad tres dies.* Et paulo post, *Oportet,* inquit, *ut in principio non adhibeantur inspissantia fortia, & quæ sint vehementer styptica quoniam inspissant tunicas, & prohibent resolutionem, & augent dolorem.* Non tamen ita exactè dierum numerus præfiniendus est, cum morborum tempora in quibusdam breviora, in aliis longiora esse soleant. Utiliter tamen astringentia fronti & temporibus statim à principio admoveri poterunt; illis enim venæ, per quas humores defluunt ad oculos, comprimuntur, humorque influens repellitur. Horum formula talis esse poterit.

℞. Boli armenæ sanguin. dracon. thuris, mastiches, ana ʒ. j. rosar. rubr. balaustior. & farinæ lentium, ana ℈. ij. Excipiantur albumine ovi & aceto rosaceo. Fiat cataplasma, fronti & temporibus applicandum.

Ad fluxionem etiam cohibendam, plurimum valere creditur cataplasma ex succo urticæ & farina tritici, fronti & temporibus applicatum; quandoquidem urticæ succus specificâ vi omnem sanguinis fluxum cohibet, & narium hæmorrhagiam iisdem partibus admotus potenter sistit: tum ore sumptus eandem hæmorrhagiam, aliaque sanguinis profluvia efficaciter cohibet.

Interim tamen, si dolor valde urgeat, qui fluxionem ad oculos magis ac magis promovere consuevit; anodyna medicamenta ipsi oculo admovenda sunt; inter quæ lac recens, præsertim mulieris benè sanæ, primum locum obtinet, idque ex ipso ubere in oculos emulgendum & sæpè mutandum; citò enim acescit, sicque oculo infensus est. In ejus locum sufficì poterit caseus ovillus recens, qui etiam sæpè mutandus est ne butyrescat, sicque oculum inflammet.

Ovi albumen diu agitatum, & in aquam conversum, maximè commendatur à Galeno, quia dolorem lenit, & fluxionem leniter cohibet.

Pomum sub cineribus coctum dolorem oculorum, etiam valdè temperat.

Mucilagines seminum psyllij, cydoniorum, fœnugr. extractæ cum aqua rosar. dolorem valde leniunt. Illæ tamen biduo quoque renovandæ, quia diutiùs servatæ, acorem contrahunt.

Ex his variæ formulæ in rem præsentem concinnari poterunt. V. g.

℞. Medullæ pomi dulcis sub cineribus cocti ℥. j. mucilagin. semin. psyllij & cydoniorum extractæ in aqua rosar. ana ʒ. vj. liquoris albuminis ovi recentis, & lactis mulieris ana ℥. j. Fiat cataplasma oculo applicandum. Vel

℞. Pulpæ pomi cocti ℥. j. micæ panis albiss. ℥. ß. ovum num. 1. Cum lacte muliebri fiat cataplasma.

Laminæ carnis recentis, hœdinæ, vitulinæ, aut vervecinæ oculis frequenter admotæ, dolorem potenter demulcent.

Simplicius cataplasma parari potest ex medulla panis, in lacte muliebri, & aqua rosarum macerata.

Si dolor vehementissimus sit atque intolerabilis, ad narcotica confugiendum est; quibus tamen parce & cum religione utendum, quia spiritus visorios condensant, humores & tunicas incrassant, sicque visum hebetant. Inter narcotica ocularia primas tenent trochisci albi Rhasis cum opio, qui in hunc modum præscribi possunt.

℞. Aquæ rosar. ℥. ij. liquoris albuminis ovi fortiter agitati ℥. j. trochiscor. alb. Rhasis cum opio ʒ. j. Fiat collyrium in oculos instillandum.

Sedato aliquantulum dolore, ad repellentia veniendum est, quæ tamen mitiora esse debent, & iis anodyna quædam perpetuò admiscenda; in hunc finem collyrium sequens præscribi solet.

℞. Aquar. Plantag. rosar. (vel ad magis repellendum) peculi rosar. ana ℥. j. ß. liquoris, albuminis ovi ℥. j. trochisc. alb. Rhasis sine opio ʒ. j. Fiat. collyrium, in oculos frequenter instillandum.

Si dolor sit acerbior, possunt addi collyrio lac muliebre, & mucilagines prædictæ.

Remedium sequens inflammationem potenter sedat, & fluxionem cohibet.

℞. Albumen ovi unius. Agitetur cum frusto aluminis satis magno in patina stannea, & tamdiu moveatur, donec unguenti consistentiam adeptum sit, quod extendatur supra linteum, & oculis tepidè applicetur. Post duas aut tres horas auferendum est remedium, ne longiori mora & astringendi vi satis insigni, quam ex alumine habet, humores in oculo retineat.

Aqua etiam aluminis destillata in alembico supra cineres, & oculo cum linteis ea madidis admota, inflammationem efficaciter temperat.

Sal Saturni in aqua rosarum vel oxycrato dissolutum, vel cum pomata permixtum, oculorum inflammationes potenter extinguit.

In augmento morbi, digerentia cum repellentibus miscenda sunt; atque ita collyriis prædictis addi poterunt aquæ euphrasiæ, fœniculi, chelidoniæ & mucilagines seminum lini, altheæ, fœnugræci. Gal. 13. *meth.* decoctũ fœnugræci præcipuè commendat, quod digerit, concoquit & modicè repellit. Debet autem fœnugræcum antequam decoquatur, vel ex eo mucilago extrahatur, excuti per cribrum, ut pulvis quo abundat auferatur, postmodùm verò aqua frequenter ablui, Collyrii formula talis esse poterit.

℞. Mucilagin. semin. fœnugr. & cydoniorum extractæ in aqua rosarum & euphras. ana ℥. j. ß. trochiscor. albor. Rhasis sine opio ʒ. j. tutiæ præparatæ ʒ. ß. Fiat collyrium.

Quando morbus ad statum magis vergit, sarcocolla etiam, collyriis additur, quæ paulò potentiùs digerit. Sed cùm siccitate sua & acrimonia quadam oculos lædere possit, prius lacte nutrienda est, macerando scilicet in lacte per dies aliquo, lacte frequenter mutato. Et parva illius quantitas una vice præparanda est, diù enim asservata acescit, & oculis infensa est. Illius usus talis esse poterit,

℞. Flo-

℞. Florum chamomill. melil. roſar. rubr. ana P. j. ſemin. fœnugr. optimè mundati ʒ. j. Coquantur in aqua plantaginis. In colaturæ ℥. iiij. diſſolve ſarcocollæ nutritæ ʒ. j. tutiæ præparatæ & trohiſcorum albor. Rhaſis ſine opio, ana ʒ. ß. Fiat collyrium.

Aquæ etiam nonnullæ ab authoribus commendantur tanquam efficaciſſimæ.

Quercetanus in Pharmacopœa laudat infuſionem croci metallorum in aqua euphraſiæ & fœniculi, quæ ſatis efficax eſt, & nullo morſu oculum afficit, quemadmodum reliquæ ferè omnes.

Crollius & reliqui chymici miris laudibus efferunt ſal Saturni in aqua roſarum diſſolutum, cui etiam ſalis ammoniaci grana aliquot addunt. Hujus formula talis eſſe poterit.

℞. Salis Saturni gr. xij. ſalis ammoniaci gr. iij. aquæ roſar. ℥. ij. M. inſtillentur in oculum manè & ſerò.

Ex plumbo etiam calcinato, vel lythargyro, aut minio in aceto infuſo paratur aqua, quæ cum primo linco oculi admota, eorum inflammationibus citiſſimè medetur.

In vulgari uſu habetur aqua ex vitriolo albo: in aqua roſar. aut plantag. diſſoluto, quæ inflammationes temperat, diſcutit & fluxionem arcet. Eorum proportio talis eſt.

℞. Vitrioli albi ℈ j. aquæ roſar, vel plantag. ℥ iiij. Vitriolum pulveratum in aqua ad ignem diſſolvatur. Coletur aqua per linteum, & in oculos inſtilletur. Si acrimonia ſua nimiùm eos vellicet, additione aquæ roſac. vel plantag. ad libitum temperabitur. Sequens minoris acrimoniæ particeps eſt, & magis reſolvit.

℞. Radic. ireos Flor. & roſar. rubr. ana ℈ j. aquæ roſar, & plantaginis, ana ℥ iiij. Bulliant lento igne ad tertias. Colaturæ adde vitrioli albi pulverati gr. viij. Fiat collyrium.

Unguenta etiam quamplurima ad opthalmiæ curationem uſurpari ſolent, ex quibus tria ſequentia cætera longè ſuperant, & mirabiles non rarò effectus producunt. Primùm deſcribitur à Renodæo in Pharmacopœa, titulo unguenti ophtalmici, in hunc modum.

℞. Boli armenæ in aqua roſar. lotæ ʒ. j. lapidis calaminaris in aqua euphraſiæ abluti, tutiæ præparatæ ana ℈ ij. margaritarum tenuiſſimè lævigatarum ʒ. ß. camphoræ ℈ ß. opij. gr. v. butyri q. ſ. Fiat unguentum ſecundum artem, ad oculorum angulos, & palpebrarum oras adhibendum.

Secundum eſt Joannis Cratonis, quod proponitur in conſiliis Medicis à Laurentio Scholzio collectis, conſilio 6. in hunc modum.

Accipiatur butyrum, ſi haberi poteſt menſe Majo factum, aut aliud recentiſſimum diligenter elotum, vel loco illius medulla bovina è cruribus, vel cervina: atque huic admiſceatur lapidis calaminaris in tenuiſſimum pulverem triti quantum excipere poterit. Fiat unguentum.

Tertium habetur apud Penotum in denario, in hunc modum compoſitum.

℞ Tutiæ præparatæ ℥ j. ß. camphoræ ʒ. j. viridis æris gr. xij. Tutiam cum camphora ſimul contere in mortario, æs ſeorſim, omnia verò ad pulveris impalpabilis conſiſtentiam. Tum ℞ Butyri recentis ʒ. j. aquæ roſar. ʒ. j. Bulliant leniter ſimul, & ab igne remotis, primùm tutiam cum camphora, deinde æris viride ſenſim immiſce, agitato optimè, & in vaſe vitreo reconde. Fiat unguentum, quod per ſericum tranſcoletur. Inunge interiores palpebras, præſertim circa angulos & breviſſimè ſanabitur. Probatiſſimum eſt ad oculorum inflammationes tam materiales, quam ſiccas, & palpebrarum pruritus, & lachrymas ſingulare remedium.

Aliud unguentum habetur magnæ efficaciæ inciſta medica, quod tamen acrimoniæ valdè particeps eſt, idcirco palpebris tantùm admovetur. Illius deſcriptio talis eſt. Cæteris omnibus nihil conferentibus hoc remedium profuit in rebelli ophthalmia. Quod fit ex ſucco nicotianæ & butyro majali ſimul coctis ad unguenti conſiſtentiam, quod clauſis palpebris admoveantur, in loco obſcuro, quamprimùm patiens oculos aperit, ſtatim mordicare incipit, & fœliciter curat.

In ſtatu reſolventia remedia repellentibus prævalere debent. Ideò eadem remedia, quæ pro augmento deſcripta fuerunt, in ſtatu etiam convenient, ſi reſolventium quantitas augeatur, repellentiũ verò minuatur. Præcipuè verò unguenta duo poſteriora non ſolùm in ſtatu ſed etiam in ipſa declinatione, & uſque ad perfectam curationem uſurpari poterunt.

Fotus in primis ad diſcutiendam materiam morbificam, in ſtatu idonei ſunt, qui in hunc modum parari poſſunt.

℞. Florum chamomil. meliloti & roſar. ana P. j. ſemin. fœnug. ut ſuprà dictum eſt præparati ʒ. ij. Fiat decoctio, quâ foveantur oculi cum pannis lineis tenuibus quadruplicatis. Hic fotus in fine augmenti, & principio ſtatus conveniet, & calidè applicabitur hyeme; æſtate verò tepidè, aut ſubfrigidè.

In fine ſtatus & declinatione; magis reſolvens fotus efficietur, ſi prædictis ſimplicibus addantur folia euphraſiæ, majoranæ, betonicæ & tantillum vini albi.

Præſtantiſſimum etiam, & paucis notum ad diſcutiendas ophthalmias remedium paratur ex oleo, ſeu liquore, qui ex linteis accenſis, & inter duas patinas ſuffocatis elicitur; cujus liquoris gutta una cum ſaliva pueri permiſcetur, & pennæ apice oculis admovetur.

In declinatione non ſolùm remedia prædicta, ſed etiam collyria magis reſolventia uſurpari poterunt, in hunc modum.

℞. Thuris & aloës ana ʒ. ß. ſarcocollæ nutritæ in lacte muliebri ʒ. j. ß. croci ℈ ß. mucilagin. fœnug. ʒ. ß. aquæ fœniculi & euphraſiæ an. ʒ. j. ß. Fiat collyrium. Vel ſi magis ſiccandum & ſimul digerendum eſt.

℞. Sarcocollæ nutrita ʒ. j. ß. tutiæ præpar. ʒ. j. ß. aloës ℈. j. mirrhæ ℈ ß. mucil. ſem. fœnugr. ʒ. ß. aquar. verbenæ & chelidoniæ ana ʒ. ß. Fiat collyrium.

In fluxione pituitoſa, potenter reſolventia non ſolum in declinatione, ſed etiam in ſtatu & augmento audaciùs uſurpari poſſunt.

Præterea in declinatione, duo inſignia remedia ab auctoribus proponuntur, nempè balneum & vini uſus: quæ primùm ab Hipp. tradita ſunt *Aph. 31, ſect. 6.* his verbis, *Dolores oculorum vini potio, aut balneum, aut fomentum, aut venæſectio, aut medicamentum epotum ſolvit.* Galenus *in commentario hujus Aph.* diſtinguit caſus & tempora, in quibus prædicta remedia conferunt; quæ etiam à nobis expoſita ſunt, quoad venæ ſectionem, purgationem & fomentum ſpectat. Balneum verò docet Galenus *dicto loco, & cap. 22. lib. 13. meth.* tunc temporis convenire, quando ophthalmia fit ab humoribus acribus, & corpus ſufficienter per phlebotomiam & purgationem evacuatum eſt. Quandoquidem humorum acrimoniam temperat, eorumq; motum atque fluxionem ſiſtit, maxima eorum parte per inſenſilem tranſpiratum excreta; & quod ſupereſt humoris bilioſi contemperatum, facilius vincitur à natura. Convenit etiam balneum ex Galeno in ophthalmia pituitoſa, præmiſſis perpetuò evacuationibus idoneis, quandoquidem homores craſſi oculis impacti per balneũ attenuantur, ſicq; facilè diſcutiuntur.

Vini

Vini autem meracioris potio , ex eodem Galeno *tom. Prædicto* , utilis eſt , in quibus ſanguinis copia craſſioris in oculorum venulis continetur , ſine plethorica in toto corpore diſpoſitione , quia ſanguinem illum craſſiorem liquat, fundit ac diſcutit, tum etiam obſtructiones aperit.

Ad ruboris & Inflammationis reliquias auferendas, fotus ſequens parari poterit.

℞: Folior. euphraſ. pulegii, ana M.j. flor. chamomil. meliloti roſar. rubr. & paleæ avenæ, ana P. j. ſemin. fœnugr. ℥. iij. ſemin. fœniculi ℥. j. Fiat decoctio in ſ.q. aquæ, addendo ſub finem parum vini albi, qua foveantur oculi, cum pannis lineis, vel ſacculis prædictis ſimplicibus ſemiplenis.

Aqua fœniculi ſola cum vino aſtringente permiſta utiliter admovetur pro fotu , ad reliquas diſcutiendas, & oculum roborandum.

Ovum ad duritiem coctum detractâ teſtâ, & per medium ſectum, calidè oculo admotum, ruboris reliquas abſumit.

Fotus ex decoctu hyſſopi ſoli ruboris reliquias etiam efficaciter diſcutit.

Ophthalmia inveterata, & quæ per multos ſæpè annos perſeverat, diverſam aliquantulum , & longiorem curandi rationem poſtulat , & illa non raro magnum Medico curanti faceſſit negotium ;|& cùm difficillimè impedire poſſit , quo minus pars nobiliſſima & delicatiſſima , à longo tempore debilitata fluxionem recipiat. Adde quòd non ſolùm per fluxionem fovetur hic affectus, ſed etiam ſæpenumero per congeſtionem, ex intemperie in parte contracta, quæ difficillimè corrigi poteſt.

Ad illius curationem primò advertendum eſt , num à calidiori hepatis intemperie, quod non raro fit, affectus iſte foveatur ; & tunc remedia calidam illam intemperiem corrigentia primùm adminiſtranda ſunt. Et in primis poſt phlebotomiam & purgationes convenientes , maximè conferunt balnea, ſerum lactis, & aquæ minerales vitriolatæ tum etiam hirudines hæmorrhoidibus affixæ.

Si verò ophthalmiæ materia à ſola cerebri intemperie oriatur, cuius ratione humores pituitoſi ad oculos defluant, cum aliqua ſanguinis portione permiſti, tunc temporis cerebri expurgationi incumbendum eſt per pilulas uſuales , (poſt evacuationes univerſales , per apozemata aut alia huiuſmodi remedia,) bis, ter, aut quater, in menſe uſurpatas ; quæ ſimiles eſſe poterunt iis, quæ pro frigida cerebri intemperie præſcriptę ſunt.

Si purgationes prædictæ cum aliis remediis infra deſcriptis, ad curationem non ſufficiant ; ad purgationes mercuriares per intervalla repetitas , tanquam ad ſacram anchoram confugiendum eſt.

Tum etiam, ad humoris influentis diverſionem, cauterium occipitio admotum erit utiliſſimum. Cuius loco ſetaceum poſteriori cervi infixum multò felicius operabitur , in iis qui hoc remedii genus ferre poterunt. Veſicatorium ſincipiti admotum mirificè profuit in vetula quadam lippitudine contumaci laborante ut refert Foreſtus *obſ.* 11. *lib.* 11.

Rondeletius verò cauterium futuræ coronali affixum magis prodeſſe aſſerit, quam in aliis partibus.

Maſticatoria etiam ad fluxionis derivationem proficua futura ſunt , minimè verò errhina, quæ propter partium viciniam, humores ad partem affectam attrahere poſſunt.

Si autem cerebrum maiori exſiccatione indigere videatur , ad diætam ſudorificam confugiendum eſt, ex china, ſalſa parilla & aliis etiam ſudorificis confectam

His accedunt topica reſolventia & oculos roborantia, qualia ſunt in primis fotus & unguenta , pro ſtatu & declinatione ophthalmiæ ſupra propoſita , quæ etiam inveteratas ophthalmias diſcutere plurimum valent.

Neque omittenda eſt abſolutio oculorum ſupra memorata, ex aqua fœniculi & vino rubro, ad ruboris reliquias diſcutiendas , & oculos roborandos, quæ ſingulis diebus mane iteranda eſt. Ad huiuſmodi etiam ophthalmias inveteratas aqua ſequens magnæ eſt efficaciæ.

℞. Aloës opt. & tutiæ præparatæ, ana ℥. vj. ſacchari albiſſimi ℥. j. aquæ roſar. & vini albi non acidi, an. ℥. vj. Infundantur in ampulla vitrea benè clauſa ad ſolem per 40. dies. Huius aquæ non colatæ inſtillentur guttæ aliquot in oculum.

Vel ℞. vini albi ℔. iij. aquæ roſ. ℔. ß. tutiæ præparat. ℥. iij. garyophyl. pulver. ℥. j. camphoræ ℥. ß. Miſceantur omnia in vaſe vitreo benè clauſo , & agitentur per duas horas, ac ſoli exponantur per menſem integrum, ea cautione ut ſingulis diebus ante ſolis occaſum ab aëre removeantur , neċilli unquam , niſi à ſole illuminato, exponantur. Huius aquæ per filtrum traiectæ guttæ duæ, vel tres in oculum inſtellentur hora ſomni , vel etiam horâ unâ aut alterâ ante exitum è lecto vel cubiculo. Ruborem oculorum etiam inveteratum tollit ; lachrymantes oculos, & fiſtuloſos ſiccat ; omnem ſuperfluam humiditatem circa membrana exteriores abſumit, viſum acuit.

Sequens etiam præſtantiſſima eſt , ℞. Tritici M. ij. ſalis triti M. j. Ponantur in vaſe cupreo , & affundatur vinum album , ut materiæ ſupernatet altitudine duorū digitorum tranſverſorum. Tegatur vas, & ſimul ſtent in umbra per 6. aut 7. dies, donec liquor colorem viridem acquire incipiat , movendo pluries in die cum ſpatula lignea. Liquor tandem effundatur per inclinationem, & coletur, ſi opus fuerit , per chartam emporeticam. Eius gutta una inſtilletur in oculum. Ruborem diſcutit, fluxionem arcet , oculos abſtergit à maculis omnibuſque ſordibus, & viſum acuit.

Solenander plurimum laudat decoctum foliorum citoniorum , quæ primo vere integra & illæſa colligenda ſunt , & diligenter aſſervanda , ne ſitu, pulvere aliiſque inquinamentis oblædantur , & uſus tempore, eorum manipulus incoquatur aquâ puriſſimâ , eaque ſæpenumero oculi abluantur. Mirum, (inquit,) quàm oculos præſervant, ruborem diſcutiunt, & influentem humorem arcent.

Aliquando cum ophthalmia pertinaci, ſordes quam plurimæ , puris inſtar, in oculis colliguntur , quæ vix collyriis aliiſque remediis curari poſſunt. Attamen hoc caſu maximè confert goſſipium optimæ carptum, aut digitis diſcerptum, & ad prunas diligenter exſiccatum , cuius paucâ quantitate inſtar plumaceoli oculi contegantur, faſcia ſuperinducta. Mane goſſipium auferetur dictis ſordibus imbutum , hocque remedio per plures noctes continuato, morbus curatur, qui aliis remediis non ceſſerat. Et præcipue ſuccedit in pueris & infantibus tali morbo laborantibus.

Pro huius capitis coronide , non erit abs re Zacuti Luſitani experimentum proponere, qui ophthalmiam deſperatam, & omnibus remediis per annum integrum pertinaciter obſiſtentem, unguento mercuriali curavit Quamvis enim nulla luis venereæ apparerent indicia, Mercurialis admonitione perſuaſus, qui *lib. de Morbo Gallico, Cum videritis* , inquit , *morbum quempiam communibus remediis non curari* , *putato eſſe morbum Gallicum cognominatū*, ægrotantem interrogavit, num

esset passus aliquando luem veneream, aut cum fœda obscœnaque fœmina concubuisset; omnia negavit, unum solum confessus, se per noctem in lecto huius contagiosi morbi suspicione non carente decubuisse. Hac solâ fretus coniectura, diætam sudorificam ex decocto salsæ parillæ per viginti dies præscripsit, attamen citra fructum, quamobrem, licet in superis partibus premeret affectio, ut timor esset, ne vacuato humore per os, mercurii vi, fluxio rueret in oculos, & ingravesceret ampliùs affectus, tamen cum esset diuturnus, & confluentis humoris impetus sedatus, unguentum mercuriale corpore exquisitè purgato præscripsit, eoque admoto septem dierum curriculo, post copiosam sputi vacuationem, dolores cessarunt, evanuit inflammatio, mitigatus pruritus, qui antea percipiebatur in palpebris cum acrimonia multa: & sic relicto solo in brachio sinistro fonticulo, ut spiraret cerebrum, & servato victu, pristinam recuperavit sanitatem.

Idem Zacutus Lusitanus in praxi ad historias, ad ophthalmiam inveteratam, & admodum contumacem valdè commendat aquam & unguentum, quæ à nobis descripta sunt cap. de suffusione.

CAPUT IX.

De Hypopyo, seu pure sub cornea.

Oculorum inflammationes, quando insignes sunt & in magnum tumorem elevatæ, aliquando per resolutionem terminari nequeunt; sed in suppurationem abeunt, quod maximè metuendum est, & omni ratione avertendum: inde enim ulcera succedunt, & aliquando pus sub cornea colligitur, qui affectus ὑπόπυον dicitur. Contusionibus etiam oculorum non rarò succedit, & sugillationibus inde ortis. Interdum totam pupillam contegit, & visionem impedit. Interdum verò iridis circuitum amplectitur, & unguis refecti figuram refert, eaque ratione ὄνυξ, seu unguis nominatur.

Cognoscitur hic affectus non solùm ex colore albicante puris naturam referente, sed etiam ex præcedente inflammatione, aut sugillatione. Commoto etiam oculo, pus sub cornea commoveri videtur: adest color rubeus in oculo, & dolor pulsans, aut saltem præcessit.

Ad curationem, præmissis universalibus remediis, si inflammationis reliquiæ superfint, auferendæ sunt remediis in ophthalmia descriptis. Postmodum leviter discutientia admovenda sunt emollientibus permista, ne tenuiori parte resolutâ, crassior materia fiat, & resolutioni minime idonea. Fiant igitur fomenta ex decocto florum chamomil. meliloti, semin. psylij, & fœnugr. cum pannis lineis, vel sacculis applicanda. In progressu verò addi poterunt decocto folia euphras. chelidon. & semin. fœniculi: vel sequens collyrium usurpari poterit.

℞. Aquar. verbenæ, rutæ, chelidon. rosar. & fœniculi, ana ℥. ß. aloës opt. tutliæ præparatæ, ana ʒ. ß. sacchari candi ʒ. j. Pulverisentur & misceantur, addendo lactis muliebris tantillum; & fiat collyrium; de quo bis terve in die guttæ aliquot oculis instillentur.

Sequens erit valdè efficax.

℞. Croci, aloës, myrrhæ, ana ʒ. j. vini ℥. iij. mellis ʒ. vj. Dissolvatur crocus in vino. Deinde cum aloë & myrrha misceantur. Tandem mel addatur. Hoc remedio oculi illinantur.

Denique ea remedia, quæ in declinatione ophthalmiæ, in oculorum maculis, & suffusione præscripta sunt, hic etiam conveniunt.

Si resolventibus medicamentis materia discuti nequeat, ad alia remedia confugiendum est. Gal. 14. *meth.* refert, Ocularium quemdam sui temporis Medicum, cui Iustus nomen erat, concussione capitis multos hypopyos sanavisse. Collocans enim eos in sella rectos ac capita eorum utrinque à lateribus apprehendens, mox quatiebat, adeò ut manifestè descendere pus ipsi videretur.

Si neque hac ratione pus visum impediens dimoveri valeat, Galenus *loco cit.* ad chirurgiam confugit, quem sequitur Aetius & alii quamplurimi, quæ oculi punctione perficitur, qualis in suffusione fieri consuevit. Quæ quidem operatio ut parum nostris temporibus usitata est, sic peritissimi chirurgi manum desiderat, & verendum maximè est, ne apertâ corneâ, cum pure humor aqueus effluat.

CAPUT X.

De Phlyctænis.

In cornea & adnata tunica, quemadmodum in reliquis corporis partibus, generari solent vesicæ parvæ, aqua repletæ, bullis seu vesiculis similes, quæ à combustione aque ferventis excitantur, φλυκταίναι Græcis, Arabibus *Bothor* nominantur: suntque tumores quidam parvi instar granorum milii, ab acri quodam aut seroso humore oriundi.

Harum pustularum cognitio facillima est, cùm sensibus pateant. Quæ in adnata oriuntur, rubrum colorem referunt: quæ autem in corneâ, subnigrum, si in illius superficie consistant, album verò, si in parte corneæ profundiore sitæ sint.

Quod ad prognosin spectat, phlyctænæ in adnata minus periculosæ sunt, quàm in cornea. Superficiariæ pustulæ, minus periculosæ, profundiores verò magis: metuendum enim est, ne tota corneæ densitas erodatur, & vel humor aqueus effluat, vel uveæ procidentia contingat.

Curatio in materiæ coniunctæ resolutione tota versatur, & causæ antecedentis aversione. Et omnimodo pustularum suppuratio prohibenda est, quæ in ulcus degenerat.

Universales igitur evacuationes, revulsiones, ac derivationes; quæ in ophthalmiæ curatione propositæ fuerunt, hic etiam celebrandæ sunt.

Postmodum topica administranda, quæ leviter repellant in principio, tum etiam discutiant, qualia in ophthalmiæ augmento proposita sunt, quæ magis convenient, quando inflammatio pustulas comitatur, quod plerumque fieri consuevit.

In progressu verò, magis exsiccantia & resolventia erunt usurpanda, qualia in statu & declinatione ophthalmiæ descripta sunt: ac præsertim unguenta ibidem proposita, quæ pustulis illis discutiendis & exsiccandis aptissima sint.

CAPUT XI.

De Corneæ & adnatæ ulceribus.

Ophthalmiæ succedere solent ulcera in cornea tunica & adnata, quando in suppurationem versa est. Succedunt etiam phlyctænis, seu pustulis, in cornea oriundis, iisq; disruptis. Fieri etiam solent ab humoribus

bus acribus & erodentibus in oculos confluentibus.

Variæ eorum differentiæ ab auctoribus proponuntur, ex variis circumstantiis desumptæ : prout scilicet vel superficialia sunt, vel profunda, lata, vel angusta; varias figuras habentia, & alia huiusmodi. Sic ulcus cavum, angustum, & durum βόθριον, fossula nominatur. Latum & minùs profundum κοίλωμα dicitur. Quod in iridis circulo situm est, ἄργεμον appellatur, & à nonnullis *ulcus coronale*. Quod denique profundum, solidius, asperum, & quasi crustosum est, ἐπίκαυμα & ἔγκαυμα vocatur.

Cognitio ulcerum non est difficilis, cùm per se oculis pateant. Si ulcus sit in cornea, ulcusculum album apparet in nigro oculi: si in tunica adnata, punctum veluti rubicundum in albo oculi conspicitur, ob illius tunicæ venas sanguine refertas.

Ulcera oculorum curatu difficilia & periculosa sunt, multò magis tamen in cornea, quàm in adnata. Ulcus quod è regione pupillæ situm est, magis periculosum, quia in eo sanato relinquitur cicatrix, quæ corneæ diaphaneitatem aufert, sicque visionem lædit, & si tota tunica erodatur, fit effluxus humoris aquei, & uveæ procidentia.

Curatio huius affectus, quemadmodum & reliquorum ulcerum, detergentibus & exsiccantibus perficitur quæ tamen mitissima esse debent, propter partis mollitiem, & exquisitum sensum. Præmittenda tamen ea, quæ fluxionem ab oculis revellunt, eamque reprimunt qualia in ophthalmia, tum recenti, tum antiqua fuere proposita. Et si inflammatio ulceri coniuncta sit, remedia illam respicientia cum prædictis erunt permiscenda. Quibus etiam dolorem lenientia addere conveniet, quoties ille partem infestaverit.

Detergentia & exsiccantia moderata, sunt saccharum, mel, crocus, myrrha, thus, aloë, sarcocolla, tutia, & cerussa, ex quibus formulæ sequentes componi poterunt.

♃. Decocti hordei & fœnugr. ℥. iv. mellis optimi ℥. ß. vel syrupi de rosis sic. ℥. j. Fiat collyrium, quo oculi sæpe abluantur. Vel

♃. Aquar. verbenæ, & plantag. ana ℥. ij. sacchari candi ℥. ß Misce pro collyrio. Vel

♃. Aquæ mellis in B. M. destillatæ, & aquæ rosar. ana partes æquales. Vel

♃. Ovum coctione induratum & à putamine mundatum. Dividatur in duas partes, & detracto vitello repleatur fovea saccharo cando pulverato. Optimè ligetur & ponatur in cella vinaria. Extillabit liquor, qui detergendis ulceribus sine morsu valdè idoneus est. Et si potentius remedium desideres, myrrha pulverata cum saccharo cando admiscenda est.

Montanus pulverem sequentem valdè commendat.

♃. Albumina ovorum recentium n. xx. Ponantur in vase stanneo ad solem, donec exsiccentur, postea pulverentur subtilissimè cum æquali pondere sacchari, & pulvis immittatur in oculos, qui sine erosione plurimum adiuvat.

In progressu morbi si potentius detergendum sit & exsiccandum, adde collyriis prędictis trochiscos albos Rhasis, thus, aloën, myrrham, sarcocollam & alia huiusmodi, in parva tamen dosi, ne oculos exasperent, & iis etiam lac, albumen ovi, mucilagines, aliaque anodyna addi poterunt.

Tutia præ cæteris valet, quia minimè dolorifica est, & sine morsu siccat, ac cicatricem inducit, ideò collyria & unguenta ex ea parata utilissima sunt. Et præ cæteris unguentum in opthalmiæ curatione descriptum, quod magnam tutiæ quantitatem recipit, erit utilissimùm.

Collyrii valdè detergentis & exsiccantis, ac cicatricem inducentis formula talis esse poterit.

♃. Sarcocollę nutritæ in aqua rosar. cerussæ & aloës lotæ, myrrhæ, tutiæ præparatæ ana ʒ. ß. sacchari candi ℥. j. cum mucilagine gummi tragacanthi extracta in aqua rosar. Fiat collyrium, quo palpebræ illinantur.

CAPUT XII.

De corneæ cancro.

VT singulis corporis partibus cancer solet accidere, sic etiã in oculis aliquando contingit. Et cùm ea quæ communem cancri theoriam & praxin respiciunt, è morborum externorum tractatibus desumenda sint; nos hic tantùm ea, quæ ad oculum peculiariter tali morbo affectum pertinent, paucis attingemus.

Cancer vel occultus est, vel ulceratus. Occultus ad tumorum genera refertur, & in oculo tumor cancrosus, seu cancer oculi nominatur. Ulceratus verò, ulcus cancrosum oculi dicitur.

In utroque tamen adest durities inæqualis & renitentia, color plumbeus & livescens, dolor intensus & pungitivus, caput & tempora præsertim occupans; venæ lividæ & varicosæ in tumore, & partibus vicinis apparent. Sanguis acerrimus & adustus à parte affecta non rarò effluit, quando cancer ulceratus est. Ac denique à medicamentis tantillùm calefacientibus dolor admodum exasperatur.

Incurabilis est affectus, in oculo, quemadmodum in reliquis corporis partibus, quando iam radices egit, nisi operatione chirurgicâ radicitus extirpetur.

Curatio duplex ab auctoribus proponitur, vera scilicet, & palliativa. Vera, ut dictum est, in cancro iam genito, & parti valde radicato, non potest obtineri nisi chirurgiâ. Recens tamen cancer ac fere incipiens, curari potest frequentibus evacuationibus humoris atrabilarii, præmissâ venæ sectione convenienti, ut docet Gal. 2. *ad Glauconem c.* 10. ubi gloriatur se hunc morbum per initia sæpe sanasse adiungendo remediis prædictis optimam victus rationem.

Curatio palliativa, quæ ad symptomatum mitigationem dirigitur, non solùm per dictas evacuationes, sed etiam topica convenientia perficitur.

Primum igitur victus ratio refrigerans & humectans, qualis humori atrabilario debetur, instituenda est.

Postea sanguis detrahatur è directo oculi affecti, hirudines ponè aurem eiusdem lateris applicentur: tum etiam hæmorrhoidibus, si aliquantulum tumeant. Cucurbitulæ scapulis admoveantur, & reliqua revulsionum genera celebrentur.

Purgationes & præparationes humoris atrabilarii, fient per potiones, apozemata, iusculà medicata, syrupos magistrales, & alia huiusmodi. Sed præ cæteris multum confert ad humorem atrabilarium evacuandum, helleborus niger rite præparatus : eiusque extracto bis aut ter exhibito, cancer incipiens aliquando à nobis sanatus est.

Hæc remedia humoris affluxum ad oculos, dolores & reliqua symptomata vehementia valde imminuunt. At id tamen non parum etiam conferunt topica remedia, qualia sunt in ophthalmia, ad dolorem leniendum descripta; præcipue autem collyria cum mucilagi-

nibus, trochiſcis albi Rhaſis, & tutia præparata, cum aqua roſarum; ſolani & plantaginis.

Aqua ſequens pro collyrio & oculi ablutione erit præſtantiſſima.

℞. Radic. ſcrophulariæ mai. & geranii Robertiani, an. M. ij. arnogloſſe, ſolani, borragin. bugloſ. portul. euphraſ. beton. ana M. j. ranarum viridium & albuminum ovorum ana num. xij. ſem. fœnugr. & cydonior. ana ℥ j. radices & ſemina contundantur, & folia incidantur. Deinde affunde aquæ roſar. & euphraſ. ana ℔. j. Miſceantur omnia & diſtillentur in alembico plumbeo.

Pullorum caro ad doloris ſedationem plurimum poteſt, & morbum ipſum aliquando hoc ſolo remedio curatum fuiſſe à nonnullis creditur. Sic Mauritius Cordæus, *comment. 7. in lib. 1. Hipp. de morbis mulierum*, refert hiſtoriam nobilis cuiuſdam fœminæ, cui tota pars dextra faciei cancro, eoque ulceroſo obſeſſa fuit diutiſſimè, quæ cum variis auxiliis, à Medicis Italis, Gallis, Germanis, Hiſpanis, petitis uſa eſſet, tandem vulgari hoc barbitonſoris remedio ſanata eſt. Pullos gallinaceos in partes tenues & latas concidebat, quas ſæpiuſculè commutando interdiu admovent parti affectæ. Alii admovens carnes pullorum columbinorum, ſectas & adhuc tepidas.

Denique curatio vera cancri confirmati, ſola extirpatione obtineri poteſt, quæ fit omnimodâ oculi, extractione: quàm tuto & ſalutatites fieri poſſe docet Fabricius Hildanus, & extractionis modum, omnesque illius circumſtantias fuſiſſimè deſcribit *obſ. 1. cent. 1.* ut eâ hic fruſtra repetere non opus ſit.

CAPUT XIII.

De ruptura corneæ.

Cornea tunica tantam aliquando patitur continui ſolutionem, ut humor aqueus, interdum tunica uvea egrediatur, & illa ſolutio ruptura corneæ ab auctoribus nominatur.

Huius cauſa eſt ulcus, aut vulnus illius membranæ, aut magnus humorum affluxus à quo dicta membrana iſta diſtenditur, ut media crepet, & contenti humores effundantur: ut in muliere quadam Pariſienſi contigiſſe refert Paræus *lib. 16. cap. 13.*

Incurabilis eſt plerumque hæc affectio, & viſus privationem relinquit, quandoquidem humores oculi effuſi regenerari nequeunt. Si tamen vulnus ſit exiguum, ex quo portio tantùm humoris aquei affluat, curationem ſuſcipere poteſt: quandoquidem aqueus humor interdum regenerari poteſt, ut docuit Gal. 4. *de ſympt. cauſ. cap. 2.*

Curatio huius affectus glutinantibus remediis tentanda eſt. Et præmiſſis univerſalibus evacuationibus venæ ſectione ſcilicet, & purgatione, ſi eæ neceſſariæ ſint, aſtringentia, & glutinantia oculo admoveantur & in oculum inſtilletur albumen ovi, cui trochiſci albi Rhaſis admiſceantur.

Eadem pars foveatur decocto roſar. rubr. fol. polygoni, rubi, burſæ paſtoris, & plantag. in vino aſtringente parato, ſi non adſit inflammatio, alioqui in ſimplici. Vel

℞. Carnis cydonior. ℔. ß. roſar. rubr. P. iij. acaciæ ʒ. ij. croci ℈. j. decoquantur in vino aſtringente & fiat cataplaſma parti applicandum.

Ad integram conſolidationem ſequens collyrium adhibeatur.

℞. Aloës lotæ, tutiæ præparatæ, & ſarcocollæ nutritæ in lacte muliebri, ana ℈. ß. croci gr. v. cum mucilagine gummi tragacanthi, fiat collyrium.

CAPUT XIV.

De uveæ procidentia.

Uveæ procidentia corneæ rupturæ non raró ſuccedere conſuevit, quæ Græcis, προπτωσις ῥαγοειδοῦς nominatur. Quatuor illius differentiæ ab auctoribus, & præſertim Paulo, proponuntur, quarũ prima μυοκέφαλον dicitur, quod formam capitis muſcæ habeat; & contingit, quando exigua portio uveæ egreditur. Secunda σταφύλωμα dicitur; & fit, quando maior portio uveæ excidit, ut acini uveæ figuram repræſentet. Tertià verò μῆλον nominatur, quando maxima eſt uveæ eruptio; ut ad pomi magnitudinem accedat. Quarta denique ἧλος id eſt, clavus dicitur, quando uveæ procidentia inveterata eſt & calloſa reddita.

Curatio huius affectus difficillima eſt, & eò difficilior, quo maior eſt uveæ procidentia: ſi verò minor ſit ut in myocephalo, curationem admittit; quæ aſtringentibus moderatis perficitur, qualia in corneæ ruptura ſupra fuere propoſita.

Antiqui, ut Paulus, Aëtius, & Celſus, procidentias inveteratas, quæ medicamentis non cedunt, chirurgiâ perficere tentant, quæ tamen noſtris temporibus obſoleta eſt, propter ſummam illius difficultatem, & ancipitem eventum. Si quis tamen eam tentare cupierit, exactè deſcriptam inveniet apud Hieron. Fabric. ab Aquapend. *cap. de ſtaphylomate.*

CAPUT XV.

De Ægylope & fiſtula lachrymali.

Hactenus affectus oculorum, qui in humoribus, & tunicis eorum contingunt, expoſiti ſunt. Supereſtiam, ut angulorum & palpebrarum morbi explicentur.

Ac primum ſeſe offert tumor inter maiorem angulum & naſi radicem apparens, qui ægylops & anchylops nominatur. Anchylops quidem, ſi nondum ſit ruptus, ægylops verò, poſtquam ruptus eſt.

Tumor iſte, ſeu potiùs tuberculum, duplici modo ſe habet, cum inflammatione ſcilicet, vel ſine ea.

Quando inflammationem habet comitem, eſt veluti phlegmone parva furunculo ſimilis, rubore in ambitu perfuſus cum dolore lancinante. Fitque à ſanguine tenui & bilioſo, per temporum frontis, facieique venas in partem delato. Unde in abſceſſum plerumque degenerat; qui apertus ulcus producit, quod ſinuoſum brevi efficitur, unde fiſtula lachrymalis nominari conſuevit.

Si autem fiſtula per annum perſeveret, cariem in oſſe producere conſuevit, iuxta Aph. Hipp. 45. *ſect. 6. In ulceribus annuis os abſedere neceſſe eſt.* Et inſuper caries iam facta dignoſcitur ex cavitate, quæ digito comprehenditur, ſanici ex ulcere manentis fœtore, & aſperitate ſpecillum demonſtrata.

Sine inflammatione etiam dictum tuberculum ſeſe prodit tuncque generatur ab humore craſſo, & viſcido, putri aut melli perſimili, & ad tumores illos accedit qui atheromata, ſteatomata, & meliceriдes nominantur, quique doloris expertes eſſe conſueverunt.

Curatio ægylopis valdè difficilis eſt, tum quod medicamenta difficile admoveri poſſunt, propter oculi viciniam, tum quia, ob partium mollitiem, abſceſſus in ulcus ſinuoſum facile degenerat, ut ante dictum eſt. At multò

multò adhuc difficilius curatur, si abſceſſus ad nares rumpatur, & pus per illas effluat, quia ſubiectorum oſſium corruptio ut plurimum conſequitur.

Aliquando verò ægylops ad cancri naturam accedit, quod dignoſcitur ex dolore pungitivo, venarum tenſione, cutis duritie, atque lividitate; tuncque ſatius eſt omninò non attingere, quia remediis magis efferatur, doloreſque acerbiores excitat.

Fiſtula lachrymalis recenter genita, & quæ orificium habet extrinſecum ac manifeſtum, medicamentis curabilis eſt; quæ verò profunda & inveterata, ac cum oſſis carie coniuncta, vix ſine cauterio auferri poteſt.

Varia horum affectuum tempora, variam remediorum adminiſtrationem deſiderant. Ac primum ægylope incipiente fluxio quæ ad partem fit, revellenda eſt phlebotomiâ & purgatione: ſimulque repellentia fronti admovenda, quibus aliquando morbi progreſſus prohibetur, & ſuppuratio impeditur. In hunc finem ceratum ſequens concinnari poterit.

℞. Cortic. malor. granator. acaciæ, balauſtior. gallar. nuc. cupreſſi. aluminis rochæ, boli armenæ, ana ʒ. j. ceræ albæ ℥. iiij. terebinthinæ ʒ. ij. Fiat ceratum.

Poſt uſum repercutientis remedii, per aliquod tempus reſolventia parti affectæ admovenda ſunt: quale eſt hoc decoctum.

℞. Mellis puri, aloës, ana ℥. ij. myrrhæ ℥. j. croci ʒ. j. ß. aquæ ℔. ij. Coquantur lento igne ad mediæ partis conſumptionem. Hoc decocto imbuatur fruſtulum ſpongiæ mollioris, & mediocriter exprimatur, ac parti applicetur calidè. Poſtea faſcia deligando, & ſæpe iterando.

Amatus Luſitanus ceratum contra ægylopas deſcribit *curatione* 68. *cent.* 5. & multis laudibus effert, quod ita ſe habet.

℞. Pulver. teſtar. cochlearum ʒ. ij. myrrhæ, aloës lotæ, thuris, ana ℥. ß. ſarcocollæ, ſanguin. dracon. ceruſſæ, ana ʒ. iij. opopanacis aceto ſoluti, & lapidis hæmatitis, ana ʒ. j. ß. croci ℈. ij. ceræ & reſinæ, ana ℥. iij. M. ſimul ad ignem ſecundum artem, & fiat ceratum, angulo oculi applicandum.

Si prædictis remediis tumor reſolvi nequeat, ſed ad ſuppurationem tendat, illa iuvanda eſt emplaſtro diachylo ſimplici; aut ſi dolor & inflãmatio urgeat, cataplaſma de mica panis utiliter admovebitur. Si ſponte abſceſſus non rumpitur, ferro aperiendus eſt, idque quã primum: ſi enim apertio differatur, pus partes vicinas erodit, & fiſtulã incurabilem ſæpe producit. Multi cauterio aperiunt, ſed ferrum non ignitum tutius eſt.

Aperto abſceſſu ulcus detergendum eſt, & ad cicatricem ducendum, more aliorum abſceſſuum. Si verò ulcus pertinacius evadat, & in fiſtulam abeat, curatio ſequens illi adhibenda eſt.

Ac primum vacuatio univerſalis per phlebotomiam & purgationem repetenda eſt. Fluxio à capite avertenda per cucurbitulas, veſicatoria & cauſtica idoneis locis appoſita, quibus ſuccedere poterit decoctum chinæ, vel ſalſæ parillæ, per plures dies exhibitum. Eodemque tempore cerebrum exſiccandum ſuffumigiis, pulveribus cephalicis, & aliis in catarrhi curatione propoſitis.

Cauterii loco ſetaceum cervici utiliter admovebitur, eo enim ſolo curatam fuiſſe fiſtulam lachrymalem refert Fabr. Hildanus *obſ.* 41. *cent.* 1.

Si iecoris intemperies fluxionis cauſa antecedens (ut ſæpe fit) eſſe videatur, illi peculiariter eſt providendum remediis idoneis.

Ad topica veniendo, ulceris orificium aperiendum, & dilatandum eſt lentè & paulatim, cum penicillo ex medullâ ſambuci, ſpongiâ præparata, vel radice gentianæ confecto. Eoque ſatis aperto, ſequens medicamentum à Foreſto commendatum, *obſerv.* 17. *lib.* 11. apponatur.

℞. Mellis communis ℥. ij. viridis æris ʒ. j. aquæ rutæ ℥. iiij. Æs viride pulveriſetur, & cum aliis lento igne decoquatur ad tertiæ partis conſumptionem; & colatura per ſyringam tepidè ac ſuaviter imponatur. Si acrius medicamentum videatur, aquâ rutæ ulcus abluatur quotidie, & poſt lotionem exiguum unguenti apoſtolorum admoveatur. Hæc remedia viciſſim per tres ſeptimanas continuanda, ſuperponendo emplaſtrum conveniens, & oculum aquâ roſaceâ defendendo.

Ulcere ſatis repurgato, ad incarnandum & cicatrizandum, ſequens collyrium uſurpabitur.

℞. Thur. ſarcocol. aloës, ſanguin. dracon. balauſtior. alumin. antimonii, ana ʒ. j. viridis æris gr. v. Subtiliter pulveriſentur, cum aqua rutæ fiat collyrium, ſatis liquidum, inſtillantur leviter cum ſtipite rutæ, ter in die, & turunda in eo madefacta immittatur, ſuperimpoſito emplaſtro diapalma. Turunda paulatim minuatur, & circa finem omninò auferatur, abluendo tantùm partem collyrio prædicto & diapalma imponendo. Hac methodo fiſtulas recentes curatas fuiſſe refert Foreſtus *loco citato*, ab inſigni quodam ſui temporis chirurgo.

Si os carie affectum manifeſtè appareat, ſolo cauterio actuali curari poteſt, cuius adhibendi modus exactè deſcribitur à Paræo, Fallopio, & Aquapendente *in operibus chirurgicis*. Fabrit. tamen Hildanus *obſ.* 22. *cent.* 5. ſe fiſtulam lachrymalem cum oſſis carie, à quatuor annis infeſtantem, & pro deplorata habitam, in puero tredecim annorum, ſolis medicamentis, feliciter curaſſe gloriatur, eam dilatando cum ſpongiis preparatis uſque ad ipſum os, poſtea euphorbium per ſe fiſtulæ inſpergendo, & quidem in copia, deinde emplaſtrum ex ſolo gummi elemi applicando. His eâ, quâ fieri potuit, diligentiâ per ſeptimanas aliquot adhibitis remediis, ſquamula oſſis ſe obtulit, quæ extracta eſt, & poſtquam per paucos dies ſemiguttulam balſami Tolutani, ſemel in die, cum filamentis ulceri impoſuiſſet, fiſtula brevi pleniſſimè conſolidata eſt.

CAPUT XVI.

De Rhyade, & Encanthide.

Fiſtulis lachrymalibus ut plurimum ſuccedit alius affectus, qui Rhyas nominatur, & eſt carunculæ anguli maioris abumptio, vel imminutio, à qua & angulus latior evadit. Fit tamen ab aliis cauſis, nempe ab humoribus acribus, & erodentibus in eam partem decumbentibus; vel à medicamentis cathæreticis, pro fiſtulæ curatione adhibitis.

Rhyadi opponitur Encanthis, quæ eſt ipſius carunculæ immodica excretio & eminentia, eaque generatur à ſanguine redundante ad partem tranſlato, & ulcere eiuſdem partis non ſatis maturè exſiccato.

Rhyadis curatio ſarcoticis & conſolidantibus medicamentis perficitur, qualia ſunt quæ ſequuntur.

℞. Roſar. rubr. P. j. nucum cupreſ. & myrtillor. ana ʒ. ij. aloës, ʒ. j. ß. vini auſteri ℔. j. Coquantur ad quartæ partis conſumptionem. Hoc decocto abluatur pars frequenter. Vel

℞. Aloës, thuris, ana ʒ. j. ſanguin. dracon. ʒ. ß. roſar. rubr.

rubr. & granor. ſumach. ana ℈. j. aquæ roſar. ℔. j. Bulliant ad quartæ partis conſumptionem. Fiat inſtar collyrii.

Encanthis curatur ablatione carnis ſuperfluæ in oculi angulo adnatæ, quod perficitur exedentibus medicamentis, à mitioribus ad potentiora progrediendo. Igitur alumen uſtum prius admovendum eſt, quod, ſi non ſufficiat, ad unguentum Apoſtolorum, vel ægyptiacum, vel vitriolum uſtum progrediendum. Quòd ſi ne hæc quidem ſufficiant, ferro abſcindenda eſt caruncula, vel cauterio actuali abſumenda.

Antequam autem hæc fiant, corpus prius præparandum eſt evacuationibus convenientibus, ne nova fluxio ad partem attrahatur.

In excisione autem & cauterii adminiſtratione, vel etiam in abſumptione carunculæ, quæ medicamentis fit, hoc diligenter obſervandum, ne tota caruncula abſumatur, ſed illud tantùm quod ſuperfluum eſt, auferatur; alioquin in contrarium affectum, rhyadem puta, deducetur.

CAPUT XVII.

De Epiphora.

Epiphoræ nomen humoris fluxum generatim ſignificat, in quamcunque partem irruat. Uſus tamen obtinuit, ut pro tenuis humoris per oculos effluxu ſpeciatim accipiatur, unde lachrymæ involuntariæ etiam nominantur, quæ per oculorum angulos aſſiduè defluere conſueverunt.

Ad harum autem lachrymarum præternaturaliter effluentium generationem, concurrunt pravæ partis mandantis & recipientis diſpoſitiones. Pars mandans eſt cerebrum, quod frigidiori, aut calidiori intemperie præditum ſeroſos humores congerit, eoſque ad partes inferiores, & fluxioni recipiendæ idoneas tranſmittit. pars recipiens eſt glandula, iuxta oculi angulum maiorem conſtituta & caruncula eidem angulo ſuperpoſita: quarum partium raritas, aut denſitas, aut alia quævis imbecillitas efficit, ut humorum influentium decubitum facilè recipiant. Ideò ſæpe ſolet contingere epiphora in ægylope, fiſtula lachrymali, rhyade, & encanthide; quòd nimirum humores ſuperflui ad partes laborantes facile tranſmitti ſoleant.

Fertur huiuſmodi humor à cerebro in oculorum angulos, interdum per venas internas, & interdum per externas, ut propriis ſignis paulò inferius diſtinguemus.

Ille autem humor epiphoram efficiens, aliquando frigus eſt, & nullum aliud incommodum ægrotanti adfert, præter fluxionis moleſtiam: aliquando verò acrimoniæ & ſalſedinis particeps dolorem, ardorem, ruborem, tum etiam exulcerationem palpebris afferre ſolet.

Signa præſentium lachrymarum nulla ſunt, cum ipſa ſatis per ſe pateant. Apparet etiam ex prædictis, num lachrymæ frigiditatis, an caliditatis, & acrimoniæ ſint participes. Supereſt tantum diſtinguere, an per interna vaſa, an per externa efferantur. Cum per internas venas humores defluunt, dolores in intimo capitis perſentiuntur, & acres ſternutationes nonnunquam excitantur. Si verò per venas externas, quæ extra calvariam poſitæ ſunt, humores defluant; vaſa in fronte, & temporibus diſtenta apparent, & caput veluti revinctum ſentitur, & ab aſtringentibus remediis exterius applicitis iuvantur.

Quod ad prognoſin ſpectat, recentes ephiphore, & à cauſis externis præcipue oriundæ facile curantur, maxime verò in iuvenili ætate. Antiquæ & in ſenibus difficillime curationem recipiunt. Quæ verò ex aliis morbis procedunt, ut ægylope, fiſtula lachrymali & ſimilibus, ab illorum affectuum curationibus omninò dependent.

Curatio huius affectus in fluxionis ablatione, & partis recipientis roboratione conſiſtit.

Fluxio auferenda eſt humoris peccantis evacuatione, revulſione, derivatione, & partis mandantis roboratione.

Humor peccans, ſeu ſeroſus humor in cerebro redundans, evacuabitur venæ ſectione & purgatione.

Venæ ſectio in frigida cerebri intemperie non convenit, niſi manifeſta plethoræ ſigna adfuerint. In calida verò intemperie, quando humores acrimoniâ præditi ſunt, maxime convenit, eaque bis, aut ter, ſi opus videatur, iterari poterit.

Purgatio fieri poteſt per potiones, apozemata, pilulas, & alia huiuſmodi, quæ ægrotantis naturæ aptari poterunt.

Revulſio humoris affluentis fiet per cucurbitulas, ſcapulis frequenter admotas, veſicatoria poſteriori parti cervicis appoſita, & cauteria occipiti, aut brachiis inuſta.

In contumaci affectu veſicatorium ſincipiti admotum mirifice prodeſt, ut narrat Foreſtus. *obſ.11. libro 11.* de vetula quadam, quæ cum oculos haberet lippientes, lachrymantes, & ſanioſos, cum intenſo dolore, & prurigine, & nullis remediis curari poſſet; admoto capiti raſo emplaſtro, ex pulvere cantharidum, fermento & melle, perfectè curata eſt.

Rondeletius verò cauterium ſupra commiſſuram admotum, magis conferre aſſerit; quàm ſi aliis partibus applicetur.

Ad derivationem conferunt hirudines pone aures admotæ, & maſticatoria horis matutinis uſurpata.

Ne verò humores ſemel evacuati de novo generentur, cerebrum roborandum, atque exſiccandum eſt. Et quidem, ſi frigida fuerit illius intemperies, omnia remedia, quæ pro intemperiei frigidæ cerebri curatione, à nobis propoſita ſunt, uſurpari poterunt. In calidiori verò, ea quæ in calidi catarrhi curatione præſcripta ſunt, præcipuè cerebrum reſpicientia, hîc etiam convenient.

Dum prædicta remedia uſurpantur, parti recipienti providendum eſt topicis remediis. Ac primò ſi humor fluat per venas externas, aſtringentia fronti & temporibus admovenda ſunt, & ſi fluxio fiat ab humore calido, & acri, ſequens cataplaſma admovendum eſt.

℞. Boli armen. ſanguin. dracon. balauſtior. & myrtillor. ana ℥. j. ß. acaciæ & hypociſtidos ana ℥. j. thur. maſtich. ana ℈. ij. roſar. rubr. P. j. Pulverentur & excipiantur albumine ovi, & pauco aceto. Fiat cataplaſma, quod linteo inductum, dictis partibus applicetur, & quoties exſiccatum fuerit, renovetur.

Si fiat ab humore frigido ceratum ſequens admoveatur.

℞. Thur. maſtich. ana ℥. j. ß. gummi anime, tacamahacæ, & lapidis hæmatitis ana ℥. j. gummi iuniper. ℈. ij. terebinthinæ, & ceræ q. ſ. Fiat ceratum.

Ipſi verò parti affectæ collyria aſtringentia & exſiccantia admovenda ſunt, in ſequentem modum compoſita.

℞. Tutiæ præparatæ ℥. j. ſarcocollæ nutritæ ℥. ß. thur. maſtich. ana ℈. ß. ſpicæ nardi gr. vj. Fiant trochiſci qui ovi albumine, vel ſucco cydoniorum excepti, cantho oculi applicentur.

Vel

Vel tutiæ præparatæ linteo raro excipiatur, & filo alligetur, in vino austero immergatur; eoque oculus sæpe abluatur. Vel

℞. Tutiæ præparatæ, cortic. ovorum pulverisator. aloes optimæ ana ʒ. j. Involvantur in panno lineo, & fiat pila, quæ infundatur in aqua fœniculi suspensa cum filo, postea sæpe in die exprimatur pila in oculos.

Sola aloë pulverata, & in pilam, ut dictum est, concinnata, & in aqua rosar. posita, non parum conducibilis est. Vel

℞. Aloës, nucis cupres. thur. mastich. myrrhæ, ana ʒ. ij. tutiæ præparatæ, sarcocollæ nutritæ, an. ʒ. j. ß. sanguin. dracon. berberis, sumach, rosar. rubrar. ana ℈. j. Pulverentur tenuissimè, & excipiantur aquâ fœniculi, fiatque collyrium.

In calida fluxione sequens præcipuè convenit

℞. Trochiscorum albor. Rhasis sine opio, sarcocollæ nutritæ, lycii, acaciæ, olibani ana ʒ. j. ossium myrobalanor. adustorum, coralli albi & rubri ana ʒ. ß. margaritar. ℈. ß. succi mali punici ad medietatis absumptionem cocti, quantum satis. Fiat collyrium.

Si rubor oculorum epiphoræ coniunctus sit, sequens erit utile.

℞. Granor. sumach contusor. ℈. j. aquæ plantagin. calidæ ℥. j. Macerētur aliquandiu, deinde fortiter exprimantur, addendo aquæ rosar. euphras. aquæ albumin. ovi diu concussi ana ℥. ß. sacchari candi subtilissimè triti, & cum pauca aqua colati ℈. j. Fiat collyrium.

Denique ea collyria quæ pro opthalmia inveterata præscripta sunt, hîc etiam aptari poterunt.

CAPUT XVIII.

De pterygio, seu ungue oculorum.

Vnguis oculi est membranula dura & nervosa, quæ ex angulo oculi maiore prodiens, album oculi primum contegit, mox & successu temporis ad nigrum tenditur, & pupillam tegendo visionem impedit.

Aliquando tenuis est hæc tunica, colore albicante prædita: interdum verò carnosa evadit, venis multis cruentis contexta, diciturque *panniculus*, & *sebel* ab Avicenna. Quamvis nonnulli panniculum ab ungula distinguant, quòd scilicet ungula sit nervea quædam tunica, sine venarum repletione, & tunicam tantùm adnatam contingat: Sebel verò, seu panniculus totum oculum cooperiat. & rubro colore præditus sit, ac venulis intertextus.

Oritur hic affectus ab exulceratione carnis, quæ est in angulo oculi, aut tunicæ adnatæ, unde scabricies parti & inæqualitas emergit, quam dum facultas nutriens adæquare & complanare nititur, copiosiorem sanguinem affundit, eique incrementum præternaturale producit, aut quoddam veluti tegumentum ei ingenerat. Quia tamen in oculum male affectum quamplurima excrementa confluunt, ideò non ex sanguine puro, sed pluribus incrementis permixto unguis generatur. Unde variæ illius differentiæ exurgunt, quod alius durus, alius mollis, alius albo, alius citrino, alius rubro, alius fusco colore præditus sit. Alius facile separabilis ab adnata & cornea, alius tenaciter adhærens. Alius simplex & pravæ qualitatis expers, alius putridus & cancrosus.

Huius affectus diagnosis ex dictis facilè intelligitur. Tum causæ illum producentes, humores scilicet, ex quibus generatur, ex colore internosci poterunt: rubra enim ungula fit à sanguine puro, citrina à bile, alba à pituita, fusca ac nigricans à melancholia.

Quod ad prognosin attinet, malum hoc difficilè curatur, & non nisi longissimo tempore; siquidem remedia acria ungulæ conterendæ necessaria, non nisi sensim & paulatim usurpari possunt, propter exquisitum oculorum sensum.

Si oculus affectus minor evaserit, malum est signum, partis enim debilitatem arguit.

Recens ungula & magnitudine mediocris, pharmaceuticis remediis curari potest. Quæ verò aucta est, ad nigrum oculi se extendens & iam inveterata, nonnisi manuali operatione curari potest.

Ungula, quæ crassa est eversa, eminens, indurata & nigricans curari non potest, cancrosam enim naturam obtinet.

Curatio ad causam morbi antecedentem & coniunctam dirigenda est.

Ratione antecedentis, primum victus ratio idonea præscribenda est; qualis in aliis oculorum affectibus à fluxione oriundis supra proposita est.

Simulque evacuationes, ac revulsiones in dictorum affectuum curationibus præscriptæ, etiam hîc usurpari poterunt: nempè purgationes, phlebotomiæ, cucurbitulæ, vesicatoria, & alia huiusmodi.

Ac sufficienter corpore repurgato, ad topica veniendum est, quæ ungulam absumere valeant, à minoribus incipiendo; qualia sunt ea omnia, quę pro macularum curatione supra proposita sunt. Quæ si non sufficiant ad fortiora veniendum est, quæ ab auctoribus passim descripta inveniuntur. Forestus collyrium sequens maximè commendat.

℞. Succi fœniculi ℥ iiij. succi chelidon. ℥ iiij. succi rutæ ℥ ij. succi malvæ ℥ ij. ß. aloës ʒ j. vitrioli ℈. ij. ærugi-nis æris ℈. j. zinziberis & cinnamomi ana ℈. ß. fellis anguillæ ℥ ß. fellis tauri, bovis, aut porci ℥ ij. sacchari candi ℈ ij. bulliant succi addendo reliqua, & depurentur. Fiat collyrium.

Sequens etiam ab eodem commendatur.

℞. Lapid. hæmatitis Drach. ij. vitrioli albi, viridis æris ustorum ana ʒ iij. myrrhæ & croci ana Drach. j. piperis longi Drach. ß. saccharicandi ℥ ß. Pulverisentur subtilissimè ut alcohol. Huius pulveris ʒ j. misceatur Drach. ij aquæ raphani, & applicetur bis terve in die prout æger tolerare poterit.

Ante usum horum remediorum, pars fovenda est decocto emolliente, quod etiam post eorum applicationem iterandum est, ad dolorem leniendum.

Inter remedia minus vehementia, sequens cum fructu usurpari poterit.

℞. Ossis sepiæ ℈ j. sacchari candi Drach. j. vitrioli ℈ ß. tutiæ præparatæ Drach. ß. M. Fiat pulvis subtilissimus, ungulæ inspergendus.

Si topicis hisce remediis ungula absumi nequeat ad chirurgicam operationem veniendum est; quæ fit hamulo perforato ungulam ad basim, deinde filum lineum duplicatum, acu traijciendo, utrinque ad basim arctè deligando, atque sic apprehensam incisorio instrumento abscindendo, prout fusius docetur à Celso, Paulo, Aëtio, Hieronymo ab Aquapendente, in operationibus chirurgicis, aliisque quamplurimis.

Factâ incisione, linteum aquâ rosaceâ & albumine ovi imbutum, est apponendum, ad dolorem sedandum, & inflammationem prohibendam. Ac denique siccantibus medicamentis, collyriis ex tutia, thure, aloë, trochiscis albis Rhasis, aliisque siccantibus medicamentis cicatrix inducenda est.

PRAXEOS MEDICÆ, Liber Tertius.

DE AFFECTIBVS AVRIVM.

PRÆFATIO.

AVRES pluribus morbis conflictari solent, similaribus, organicis, & communibus, ut docet Galenus 1. de sympt. cauf. cap. 2. *qui cùm nonnisi per symptomata cognoscantur, ad symptomatum seriem eos reducere est animus. Symptomata verò quæ in auribus contingunt, ad actiones læsas, aut vitia excretorum referuntur. Actio læsa, vel est auri propria vel communis omnibus sensoriis. Actio auri propria nimirum auditus, læditur abolitè, imminutè & depravatè. Abolitè in surditate, imminutè in gravi auditu, depravatè in sonitu aurium. Actio communis omnibus sensoriis est sensus tactus, cuius ratione doloribus obnoxia sunt. Vitia denique in excretis ea omnia continent, quæ ab auribus præternaturaliter egrediuntur. Sicque totus hic tractatus quatuor concludetur capitibus. Primum erit de surditate, & gravi auditu. Secundum de tinnitu aurium. Tertium de dolore aurium. Quartum de exeuntibus præter naturam ex aurium cavitatibus.*

CAPUT PRIMUM.

De surditate, & gravi auditu.

SUrditatem & gravem auditum eodem capite complectimur, quia fiunt ab iisdem causis, secundùm magis & minus tantùm differentibus: ita ut valde excedentes auditum prorsus auferant, remissiores verò eum tantùm imminuant. Imò verò uterque affectus vulgò surditas nominatur; qui enim alios audire nequeunt, nisi altâ voce loquentes, surdi esse dicuntur.

Surditas autem propriè dicta κώφωσις Græcis nominatur, cum nempè auditus omninò aboletur, adeò ut eâ affecti, vel nullum penitùs sonum audiant; vel si sonum aliquem auribus excipiant, illius tamen differentias percipere nequeant. Hi etiam sæpè muti sunt, si nimirum ab ortu surdi nascantur; non solùm ex eo, quod per auditum homines loquendi formulas addiscunt; sed etiam propter maximum consensum, qui est inter auditus & loquelæ instrumenta; per nervum quintæ conjugationis, cuius rami præcipui ad aures quidem feruntur, nonnulli tamen ad linguam, & laryngem protenduntur; unde fit, ut aurem interiorem vellicando, tussis excitetur. Et ratio evidens est. Siquidem surdi à nativitate; si loquelæ instrumenta non haberent vitiata, aliquam vocem articulatam ex naturali instinctu ederent; quemadmodum reliqua animalia, etiamsi à nativitate ab aliis eiusdem speciei animalibus segregentur, ut nunquam ea audire valeant, vocem tamen sibi connaturalem proferunt. At surdi à nativitate nullam vocem articulatam edunt, sed sonum tantùm confusum, qui partium loquelæ inservientium læsionem manifestam arguit. Læsio autem illarum partium potissimum est ab humiditate, quæ cum nervum illum afficiat, qui ad aures, linguam & laryngem protenditur, auditum & loquelam simul affici necesse est.

Gravis auditus βαρυηκοΐα Græcis appellatur, eoque affecti ægre sonum percipiunt, nec loquentes intelligunt, nisi alta voce clamantes. Alii verò ne sic quidem audire satis possunt, nec nisi colloquentes aures ipsis loquantur, ac vociferentur.

Uterque affectus à cerebri, vel auris vitio exoritur.

Cerebri intemperies frigida, aut repletio, aut imbecillitas, aut alia quælibet læsio, in ea præcipuè parte, quæ nervi auditorii exortum, aut progressum occupat, surditatem, aut gravem auditum potest efficere.

Auris affectus, vel in exteriore, vel in interiore auris parte versantur.

In exteriore cavitate auditus defectum efficit obturatio perfecta, vel imperfecta, à tumore, abscessu, sanguine, pure, pituita, aliisque rebus tum intrinsecus, tum extrinsecus incidentibus. Advertendum tamen est, meatus exterioris obturationem, integram & absolutam surditatem non posse efficere, sed tantùm gravem auditum: quandoquidem per os etiam soni ad aures deferri possunt. Etenim meatus patens est ab auris interna cavitate ad palatum, per quem soni facilè ingrediuntur & ad aures sese insinuant, qui etiam meatus aurium expurgationi dicatus est. Et sonum per os aperturn excipi multa ostendunt experimenta. Videmus enim surdastros, ut meliùs loquentes audiant, aperto ore sermones eorum excipere. Et si utraque aure diligenter obturata, musica instrumenta baculo contingas, quem dentibus apprehenderis, exquisitius audiuntur. Et in via noctu alicuius procul advenientis, strepitum captamus, & è longinquo magis audimus; si baculi, aut ensis alterum extremum terræ affignamus, alterum verò dentibus apprehendamus.

In parte auris interiore surditatem, aut gravem auditum efficiunt humores in cavitate interiori collecti, & à capite præsertim defluentes: qui plerumque pituitosi sunt, nonnunquam tamen biliosi; ut patet *Aph.* 28. *sect.* 4. ubi Hipp. biliosas dejectiones surdis prodesse asserit; interdum etiam sanguinei, siquidem surditatem,

tem; quæ crisin comitatur, ex sanguinis fluxu per aures fieri compertum est. Illi autem humores à toto corpore interdum ad aures transmittuntur, ut in febribus cõtinuis, & præcipuè malignis. Eundem affectum producit mala auditus organorum conformatio; qualis est, si tympanum nimis laxum evaserit à sono violento, vel humectatione. Eâ ratione surdastri quampluri-mi in constitutione austrina graviorem habent auditũ quia membrana aëris humiditate relaxatur, aut nimis tensum, exsiccatumque post morbos acutos, vigilias, aut jeiunia, aut disruptum ab iisdem motibus ingentibus aut erosum à pure. Egreditur tamen aliquando pus ex suppurata aure, & sanguis in magnis concussionibus sine læsione auditus; quando exitus est inter os & membranam, sic enim septum illæsum permanet. Vel si reliquæ auris particulæ ab ortu; aut aliqua causa externa, ut ictu, casu, aliisque à debito naturali statu deiectæ sint. Intemperies denique frigida ab aëre frigidiore, vel aqua frigidissima in aurem immissa; vel narcoticorum, aliorumque medicamentorum usu nimio, hunc affectum producere solita est.

Has omnes causas per propria signa diagnostica sigillatim distinguere difficillimum est. Arte tamen & coniectura in hunc modum elucidari possunt.

Si à cerebri vitio surditas contingat, aut alii etiam sensus læduntur, aut aliquis affectus peculiaris in cerebro apparuit, aut dolor capitis, aut gravitas, apoplexia, lethargus, aut alii huiusmodi.

Obturatio externæ aurium cavitatis oculis ipsis dignoscitur, si ad Solem cavitatem illam introspicias; tumque apparebit, tum tumor, aut materia crassa, aut alia quæpiam substantia heterogenea cavitatem illam repleat. Tum etiam, si aliquid extrinsecus in aurem illapsum sit, ex relatu ægrotantis dignoscitur.

Si verò cavitas interior aliquo humore repleatur, pituitam esse iudicabimus, si fluxio pituitosa ægrotantem prius infestaverit, aut si ille huiusmodi fluxionibus frequenter fuerit obnoxius.

Biliosum verò humorem hunc affectum producere indicabit febris biliosa prægressa, aut iam ægrotantem detinens, & acutissimi doloris præsentia. A sanguine verò fieri ostendit dolor gravans, & sanguinis redundantia in toto corpore. Et hæc in perturbationibus criticis præcipuè contingit.

Tympani laxitas & humectatio dignoscitur ex causis prægressis humectantibus, & humida intemperie aliquam aliam partem affligente: vix enim fieri potest ut causæ humectantes hanc unicam particulã affecerint.

Eiusdem tympani tensio & exsiccatio nimia, ex totius corporis siccitate, & causis exsiccantibus prægressis erit dignoscenda.

Tympani etiam disruptionem aut erosionem conjicere poterimus; si causæ vehementes rumpentesque, aut erodentes enumeratæ præcesserint.

Prognosis huius affectus in hunc modum instituenda est.

Surditas à nativitate, & quæ longo tempore contracta est, eaque integra & absoluta, incurabilis est. Quæ verò non absoluta, sed diuturna, difficillimè, & ut plurimum nunquam curatur.

Surditas à bile, aut sanguine oriunda, cum in febribus continuis, & acutis tantùm soleat contingere, cum earum febrium curatione solvi consuevit.

Gravis auditus, si brevi tempore non curetur, inomnimodam surditatem degenerat; teste Gal. 3. *de compos. med. sec. loc. cap.* 3.

Membrana tympani rupta, vel cicatrix in ea relicta incurabilem surditatem efficit.

Surditas per intervalla crescens & decrescens curabilis est: ab humore enim mobili, qui interdum minuitur & augetur, eam produci significat.

Surditas quæ à vitio cerebri excitatur, faciliùs curatur, quàm quæ à proprio auris affectu producitur.

Curationem quod attinet; illa surditas quæ ab aliquo cerebri affectu dependet, non aliam curationem requirit, quàm quæ dictis affectibus destinata est, propriis capitibus repetenda. Quæ à tumore exoritur, si ille durus sit & inveteratus, curationem non recipit: si verò calidus & inflammatorius, illius curatio in aurium doloris curatione proponetur. Si verò à pure in aure collecto producatur, ex capite ultimo huius tractatus curatio erit desumenda, ubi de his agetur quæ præternaturaliter ex aure egrediuntur.

Si à siccitate hic affectus oriatur, curandus est, iuxta Rhasis præceptum, victu humectante, somno longiori, & capitis perfusione cum aqua tepida: quibus addi possunt humectantia in aurem immissa, ut oleum amygdal. dulc. & similia. Si ab aliena re extrinsecus in aurem illapsa, surditas, vel gravis auditus oritur, ea protinus auferenda est eluendo, aut excutiendo, aut extrahendo: & si animalcula quædam sint, quæ auris cavitatem subierint, alliciendo, aut enecando. Eluuntur, infundendo quæ venam hanc lubricam reddunt, & humectant, dilatantque, ut lac, oleum amygdal. dulc. vel decoctũ aliquod emolliens & relaxans. Excutiuntur impetu quodam, ut sternutatione motâ; sic enim spiritus impulsu, commotis illis partibus, quod in meatu auris latet, sæpè excluditur, idque citiùs, si prius via, ut dictum est dilatata & lubrica facta fuerit. Prodest etiam inclinatâ aure affectâ, supra pedem illius lateris saltare; qua ratione pueri post natationem aquam auribus influxam excutiunt. Si hæc non succedant, extractio mollienda est auriscalpio, cavendo tamen ne dum intromittitur, illud quod adhæret ulterius propellatur. Ideò auriscalpii cochleare admodum tenue sit, ut faciliùs in aure contentis postponi possit. Vel forcipe ad id accommodata, utrinque acutâ & asperâ, illa apprehendi & eximi debent. Vel si neque hoc succedat, cum corpora dura sint, ut nucleus, vel lapis, alio instrumento apprehensa confringenda sunt, & deinde, ut dictum, humore infuso eluenda. Si auriscalpium intromitti nequeat, specillum cotone involvatur in extima sui parte, deinde immergatur in terebinthinam, aut in aliquod aliud viscidum post immittatur in aurem, ut agglutinet id quod obstruit. Idem fit ex candela cerea, extremâ sui parte visco inducta. Quod si aliquid visci, aut glutinis post extractionem intus inhæserit, id auriscalpio extrahendum. Sunt qui calamum aperiunt in extremis eius partibus unam eius partem in aurem immittunt, alteram ore comprehendunt; ut inde frequenti suctu, quod intus conditum est, attrahant.

Animalcula ex aure alliciuntur, admotis quibusdam, quæ illis grata sunt, ut extrorsum repant; ut si lac cum saccharo, in spongiola auri adhibeatur, vel leviter intrudatur, vel ficus inversa, vel pulpa pomi dulcis, vel laridum, quo vermiculi citiùs eliciuntur; idque præsertim, si aures Soli obvertantur, dum hæc continent. Peculiariter verò hirudines casu ingressæ alliciuntur sanguine immisso in aures. Pulices verò pilis caninis in aurem introductis. Si autem viva sint animalia enecanda sunt; mortua enim non amplius auditui obstrepunt, & facilius extrahuntur. Enecantur autem, si salivâ auribus instilletur, aut propriâ urinâ infusâ.

Amara autem citiùs infecta enecant, ut centaurii, vel absynthii, succus aut decoctum aloës, & fella quælibet. Acria idem præstant, ut acetum, succus ceparum, & similia. At

At cùm frequentiſſima ſurditatis & gravis auditus cauſa ſit frigida intemperies,& humoris pituitoſi influxus in eam partem ; ad illius oppugnationem hæc præcipuè curatio dirigenda eſt.

Quia verò huiuſmodi pituitæ influxus à cerebro ducunt originem, illius ideò curatio ad eam partem dirigenda eſt non abſimilis ei, quæ frigidæ cerebri intemperiei aſſignata eſt, quam prudens Medicus, pro vario intemperieigradu,eiuſdemque contumacia, moderari poterit.

Summa autem huius curationis erit, ut præmiſsâ victus ratione attenuante,& modicè calefaciente, atque exſiccante, qualis in gutta ſerena præſcripta eſt ; vitando in primis ventos auſtrinos , & ab iis aures muniendo,vaporoſa alimenta, & in primis allium & cepæ quæ auditui nocent; tum etiam quæ humores craſſos ac pituitoſos generant; ut inquam,primum evacuatio univerſalis inſtituatur per pilulas, apozema cephalicum & purgans,tum etiam per phlebotomiam , ſi illius indicationes adfuerint. Cui ſubnectatur,ſi affectus ſit contumax, diæta ſudorifica , eique ſuccedant particularia remedia fluxionem revellentia, ut cauteria veſicatoria, errhina,ſternutatoria,maſticatoria,apophlegmatiſmi, peculiariter verò maſticatoria ſunt maximi uſus in hoc morbo , propter meatum qui ab interna aure ad palatum defertur,& aurium excrementa deponit. Ac denique morbo in longitudinem abeunte , ad pilulas uſuales,aut ſyrupum magiſtralem , opiatam cephalicam, pulverem,aut cucupham caput roborantem,& alia huiuſmodi veniendum erit. Quæ omnia in frigidæ cerebri intemperiei curatione propoſita ſunt.

In uſu diætæ,ſi affectus ſit contumax , conveniunt etiam ſacculi , poſt aſſumptam potionem ſudorificam capiti admovendi ; quales in dicta curatione deſcripti ſunt , iique non ſincipiti tantùm,ut ibi dictum eſt , ſed etiam auribus erunt admovendi.

Peculiariter verò conducunt ad huius affectus curationem thermæ ſulphureæ & bituminoſæ , cum balneo tum lotione capitis. Balneo ſiquidem ſudores copioſi provocantur , & materia fluxionis antecedens educitur. Lotione verò capitis cerebrum roboratur & exſiccatur , & humores in ipſam aurem impacti diſcutiuntur. Utendi modus peculiaris à Penoto deſcribitur,& valdè commendatur,his verbis. *Nihil æquè conducit in ſurditate , etiam poſt centum remediorum uſum quam ut patiens optimè prius corpore mundato , & deinde capite purgato , ſulphureis balneis caput madefaciat,hoc modo. Ex ſpongiis magnis conſutis veluti cucupham ferat in capite , ad ſupercilia & infra aures deſcendentem. Sedeat ſub canali balneorum, & verſo epiſtomio aquam accipiat , quæ abſorpta ſpongiis , caput continuò calore ſuo fovebit , atque omnes capitis futuras auriumque commiſſuras deducens atque aperiens , vapores tollet , vel materiam impactam nervis viiſque auditoriis reſolvet per halitum, aut adeò mutabit , ut brevi ſit abitura, bis in die ita ſedere eum convenit ad horas duas , ac deinceps ſtatim ſudare in lecto , diætamque adhibere tenuem, ex ſuccis & iure carnium ; vinoque , niſi oligophoro plane abſtinendum eſt.*

Tandem ad topica materiam auri impactam diſcutientia veniendum eſt ; quæ in hunc modum adminiſtrari poterunt.

℞. Fol.origani,abſynth.puleg.ſerpilli,ſalviæ,menthæ , centaur.min.malvæ , & althææ, ana M.j. florum chamomil. melil. ſtœchad. & anth. an. P. j. cinamomi & caryophill.ana ℥.ß. Decoquantur in æquis partibus aquæ font.& vini albi ſub finem additi.Colatura foveatur auris affecta cum ſpongia,calidè,manè & ſerò.

Ex eodem decocto poterit fieri ſuffitus in aurem per infundibulum , quem maximè prodeſſe certum eſt, ex eo quod vapor ex decocto calente elatus, penitiſſimas auris partes facilè penetrat.

Fomenti loco adhiberi poteſt panis cum ſemine carui ſubactus,& calens è furno per medium ſectus.

Vel panis ordinarius ex clibano ſumptus,& inferiori cruſtâ ablatâ in ſpiritu vini immergatur , & calidè quantùm æger ferre poterit , ad aurem applicetur,ut vapor intromittatur.

Efficacior erit panis ex farina vulgari factus, & cum ſemine carui,baccis lauri, iuniperi , & nuce moſchata ſubactus antequam coquatur , deinde poſt levem cocturam,dum adhuc calet,diſruptus , & auri laboranti impoſitus.

Si decoctum pro fomento & ſuffitu præſcriptum fortius deſideres , pulpa colocynthidis & radix hellebori albi ad ℥.j.vel ij.addi poterunt. Idem decoctum in vino albo ſolo , vel in vino & aceto parari poterit, ut magis penetret,& potentius diſcutiat.

Pro ſuffitu etiam utiliter excipi poterit in auris meatum per infundibulum fumus caryophillorum , caput muniendo linteo calidiſſimo , dum fumus excipietur.

Poſt fotum & ſuffumigium , liquor aliquis in aurem injiciendus eſt , eaque poſtmodum cotone moſchato obturanda.

℞. Olei amygdal.amar.& rutacei ana ℥.j.M.infundantur calidè in aurem. Vel

℞. Olei de caſtoreo & lilior.albor.ana ℥.j.olei anethini ℥ ß. hellebori albi ʒ ß. aquæ vitæ ℥ j. Bulliant in B.M.ad aquæ vitæ conſumptionem.Colentur ad uſum dictum. Vel

℞.Radic.cyperi,baccar.lauri,ſemin.aniſi & cumini pulverator. ana ʒ j. caſtorei pulverati ʒ ß. olei rutæ quantum ſatis. Miſceantur,iiſque impleatur cepe magnum excavatum quod poſtea coquatur ſuper prunas, & exprimatur ſuccus in aurem inſtillandus.

Olea chymica efficaciſſimè operantur , qualia ſunt oleum roriſmarini, maioranæ, ſalviæ, fœniculi , de ſpica , caryophyll. Quæ tamen propter nimiam vehementiam ſola non ſunt uſurpanda , ſed cum prædictis in parva quantitate admiſceri poſſunt in hunc,aut ſimilem modum.

℞. Oleorum prædictorum ℥ ij.olei de ſpica , fœniculi,aut caryophillorum , aut alterius cuiusvis ʒ ß. vel ʒ j.Miſc.

Aquæ enim nonnullæ in aurem inſtillantur, quæ ad ſurditatem maximè conferre exiſtimantur. Sic plurimum laudatur ab auctoribus aqua fraxini , quæ elicitur , ramos virides fraxini unâ extremitate igni admovendo , & ex altera extremitate aqua ſtillans uſu aſſervanda. Præcipuè confert quando ſurditas à cauſa calida oriunda eſt , & remedia valdè calefacientia ſuſpecta ſunt. Si caliditas non timeatur,pari aquæ vitæ portione admiſta efficacior evadet. Matthiolus hanc aquam cum ſuccis quibusdam permiſcet , eamque ſic compoſitam valdè prædicat his verbis. *Fraxini ſpumam, quæ à viridi ligno igni expoſito manat , additis ſuccis cyclaminis,ſcillæ,rutæ: æqualibus partibus , omnibus ſimul parum per fervefactis , plurimum valere ad ſurditatem ſcimus ſi in aurem ſanam hic liquor calidus infundatur , cumſe cubitum reciperit æger : atque eum ſuper affecta aure iacere oportet. Ubi verò utramque aurem ſurditas occupaverit,in eam fundatur, quæ minus affecta fuerit , & ſuper alteram iaceat.*

Spiritus vini in quo helleborus albus infuſus fuerit, in aurem affectam inſtillatus,magnæ eſt efficaciæ.

Alii

Alii multùm commendant fuccum hederæ depuratum, cum vino albo potenti permiftum.

Fella animalium, ut leporis, capræ, perdicis, maximè laudantur, fi recentia ufurpentur, cum pari mellis portione mifceantur, & in cepe pellicula incalefcant.

Pinguedo anguillæ maximo in ufu eft. Ea autem colligitur dum anguilla magna in veru affatur, & fuppofitis lauri foliis excipitur, eaque tepidè in aurem inftillatur.

Zechius ova formicarum prædicat his verbis. *Ova formicarum contrita & cum fucco cepæ in aurem infufa, quam vetuftiffimam furditatem perfanant.*

Sanguis lupi iunioris calens in aurem inftillatus furditatem curare creditur.

Denique, fi affectus contumaciffimus propofitis remediis non cedat; non effet abs re extremum tentare remedium, quod à Fonfeca proponitur *confil.* 58. *tom.* 2. inunctionem nempè factam ex hydrargyro: quia furditas ex lue venerea contracta ita curari folet; quare etiam hæc licet talis non fit, fortè curari poterit. Et ratio huic fententiæ videtur fuffragari, quia hydrargyrum tumores duros emollit & difcutit, ac humores concretos & partibus impactos potentiffimè diffolvit: atque ita pituitam in auris particulis concretam, & reliquis remediis non cedentem fortè poterit diffolvere. Hoc tamen remedium, non nifi in defperato cafu tentandum eft; anceps enim & dubius admodum eft illius eventus. Siquidem ab inunctione hydrargyri cerebrum valdè labefactatur, & variæ fluxiones concitantur; ita ut nonnullis ex lue venerea per hydrargyrum curatis, ipfa furditas aut gravis auditus interdum contingat: quamvis, ut antea dictum eft, ex ipfa lue venerea contingens furditas interdum curetur. Fit debitè adminiftrata hydrargyrofis, poft fufficientes purgationes, nullam in cerebro noxam ut plurimùm relinquat.

In topicorum remediorum adminiftratione, hoc perpetuò obfervandum, ut non frigida, fed femper tepida, aut calidiufcula in aurem immittantur. Præterea nunquam medicamenta inftillanda funt, quin priora abftergantur. Inftillato verò medicamento, auris perpetuo cotone mofchato obturanda, ille enim folus, & per fe furditati maximè conducit: quod confirmatur à Forefto *obferv.* 15. *lib.* 12. his verbis. *Mulier Delphenfis, cùm ex diuturno morbo convaluiffet, incidit in furditatem fatis diuturnam, quæ cùm fatis purgata effet, & deinde à medicamentis abftineret, & longo tempore adhuc furditate laboraret; vetula quædam ei confuluit, ut granum unum vel alterum mofchi optimi in bombace mifceret, & auri perpetuò imponeret. Hoc remedio, præter omnem fpem, ab omni furditate liberata eft. Ego multos quidem, quibus auris fanie longo tempore maderet curavi folâ impofita bombyce, vel cotone, in quo mofchus refervatur, quòd & aurem exficcaret, & fimul furditatem tolleret.*

CAPUT II.

De fonitu aurium.

Auditionis fenfus depravatur in fonitu aurium; quemadmodum enim oculus debet effe omnis coloris expers, ut colores omnes objectorum ritè percipiat; & fi aliquo colore præternaturaliter afficiatur, ut in ictero, tunc depravari vifionem neceffe eft: ita auris nullum in fe debet habere fonum, ut omnes fonos extrinfecus advenientes percipere valeat; & fi in ea fonus aliquis præternaturaliter efficiatur, auditus depravatur. Hæc autem depravata auditio παρακουσία Græcis, Latinis Obauditio nominatur; vulgo etiam tinnitus aurium appellari confuevit, quamvis tinnitus propriè unicam tantùm depravati auditus differentiam conftituat, ut in fequentibus patebit.

Fit autem fonitus in aure, ex commotione præternaturali aëris vernaculi, feu congeniti in auris cavitate contenti. Quamvis enim aër ille congenitus naturaliter in aure moveatur, ut docuit Ariftoteles, fonus tamen ex eo motu non exauditur, nifi quando aurem manu concavâ, aut alia re fimili obturamus: tunc enim melius fit auditio in aure interna, cùm aëris externi ad aurem ingreffus impeditur, ut docetur vulgari experimento: fi nimirum teftudinis, aut alterius inftrumenti mufici manubrium dentibus apprehendamus aures obturando; tunc enim fonus quadruplo maior percipitur, quàm fi apertis auribus excipiatur; quia fonus teftudinis per continuitatem manubrii in os ingreditur, & ad auris cavitatem fefe infinuat per patentem canalem, qui ab aure ad fauces exporrigitur. Motus autem ille naturalis aëris implantati, fit à fpiritu ἀκουστικῷ, feu auditorio, qui continuò in aurem influit, & aërem illum tenuem & nobilem leviter exagitat. Si verò aër ille implantatus folito vehementius moveatur, tunc fonus intra aurem percipitur, qui præternaturalis eft, & auditum vitiat.

Caufæ verò aërem vernaculum præternaturaliter cõmoventes quamplurimæ funt. Præcipua tamen & frequentiffima eft vapor, flatus, aut fpiritus in aurem ab aliis partibus tranfmiffus, vel in ipfa aure genitus. Si ab aliis partibus feratur, vel à toto corpore, vel ab aliqua parte peculiari ducit originem. A toto corpore prómanat in febribus, unde Hipp. *in Coacis, Bombus in acutis, & fonitus aurium lethalis.* Et ille aurium fonitus fit à fpiritu flatuofo, per arterias à toto corpore ad aures tranfmiffo. Frequentius tamen accidere confuevit in principio paroxyfmorum, & inftante crifi per hæmorrhagiam. A parte peculiari flatus elevati ad aures tranfferuntur, nempè à ventriculo, hepate, liene, mefenterio, utero, aliifque partibus. Unde in vomitu vehementi, melancholia hypochondriaca, & hyfterica fuffocatione aurium tinnitus frequenter folent contingere. A capite etiam frequentius fpiritus flatuofus, ex frigidis pituitofis humoribus excitatus à calore debili, in aures defertur per venas, arterias, & quintam nervorum coniugationem; per quas etiam vias vapores & flatus ab inferioribus partibus tranfmittuntur.

In aure ipfa generatur flatus ex materia pituitofa in auribus contenta, unde fit, ut gravis auditus cum tinnitu aurium fæpiffimè coniunctus fit. Ab humore enim fit obftructio, à qua furditas, aut gravis auditus, dum in minori copia redundat, à flatibus verò ex eodem humore elevatis aurium tinnitus generatur.

Aliæ verò caufæ fonitum aurium excitantes funt, percuffio capitis vehemens, fonus vehementior, aurium ulcera, calida intemperies, debilitas, & fenfus exquifitior.

Percuffio capitis vehemens, fpiritus in capite contentos violenter commovendo, facit ut illi in aurem confertim propellantur, & fonitum edant.

Sonus vehemens in aurem violenter impulfus aërem implantatum maximè exagitat, ut commotio illius diutius perfeverans fonitum diuturniorem efficiat.

Aurium ulcera, puris, aut faniei fervore, ftrepitum quendam in aure excitare folent; quod etiam fieri poteft à fpiritibus maiori copiâ in partem ulceratam tranflatis, & in auris cavitatem effufis, aëremque implantatum commoventibus.

Calida intemperies arteriam auris interiora fubeuntem

tem multo ſpiritu replet, unde contingit, ut pulſatio fiat vehementior, & ſonus pulſans in aure excitetur. Vel copioſior ſpiritus per arteriam illam effuſus in aurem, aërem vernaculum commovet, & ſonitum producit. Et ab iſta cauſa ſonitus aurium diuturnus efficitur, per menſes interdum perſeverans.

Auditus debilitas ſonitum aurium efficere ſolet, ut in convaleſcentibus; quia omnis ſenſus debilitatus ab objecto non ſolùm vehementiori, ſed etiam mediocri offenditur; ſic illi qui debilem habent viſum, à lumine etiam moderato læduntur.

Ac denique ſenſus exquiſitior: ex Gal. *lib. 3. de comp. med. ſect. loc. cap.* 1. tinnitum aurium efficit eadem ratione; quia ſcilicet objecta etiam moderata illum nimirùm afficiunt. Ille autem ſenſus exquiſitior præternaturalis eſſe debet ut affectum præternaturalem efficiat, nam ſenſuum perſpicacitas per ſe actionem depravatam non poteſt producere: quin potiùs, quo exquiſitior eſt ſenſus, eò minùs aberrare debet. Præternaturalis autem efficitur à calida intemperie, ulcere, aut alio conſimili affectu: quemadmodum partes inflammatæ contactus moderatos depravatè ſentiunt, nempe dolorificè. Vel ſi exquiſitus ſenſus in ſtatu naturali conſiſtat; exiſtimandum eſt cauſam tinnitum efficientem eſſe præternaturalem, & excedentem ratione illius exquiſiti ſenſus: vapor enim v.g. ita exiguus, ut à ſenſu obtuſiori non percipiatur, ſicque actionem non lædat, ab eo qui exquiſitiori ſenſu præditus eſt percipietur, & tinnitum efficiet; atque ita in hoc præternaturalis erit, in alio verò ſanitatis limites non excedet.

Variæ dari poſſunt aurium ſonitus differentiæ, quæ à vaporum multitudine, vel paucitate, craſſitie, vel tenuitate, motu celeri, aut lento oriuntur: ſi enim vapor aut flatus multus ſit, craſſus, & celeriter moveatur; ſenſorio exhibebit ſimilitudinem aquæ rapido curſu cum fragore fluentis, vel tympani, vel id genus inſtrumentorum muſicorum, vel venti reboantis, vel id genus ſimilia. Quod ſi paucus ſit craſſus, & celeriter moveatur, arboris confractæ, vel domus collabentis, ſubit æque ruinæ, vel catapultæ ſpeciem refert. Si multus ſit, tenuis, & celeriter moveatur; ſibilum excitare ſolet, & torrentis cuiuſdam lenioris imaginem. Si paucus ſit, tenuis, & celeriter moveatur, tinnitum excitat. Si multus ſit, craſſus, & lentè moveatur; murmura quædam excitare ſolet. Si paucus ſit craſſus, & lentè moveatur, ſuſurrum repræſentat. Si multus ſit, tenuis, & lentè moveatur; ſibilum remiſſiorem refert. Ac denique cum gradus innumeri dari poſſint craſſitiei & tenuitatis, multitudinis & paucitatis, motus celeris & tardi: pro eorum ratione, innumeri propemodum ſonorum modi in auribus produci poterunt; prout magis, vel minus; ad hanc, vel ad illam accedere videbuntur.

Diagnoſis prædictarum cauſarum certa haberi non poteſt, docente Gal. 3. *de comp. med. ſect. loc. cap.* 1. artificialem talem conjecturam ex cauſis prægreſſis, aliiſque circumſtantiis elicere poſſumus.

A flatuoſo ſpiritu fieri ſonitum aurium, inde colligi poteſt, quod interdum ceſſet, & intervallo poſito revertatur: tum etiam ſi præceſſerint cibi flatibus generandis idonei.

Per conſenſum ab aliis partibus fieri oſtendunt, ſi aliqua alia pars affectu peculiari laboret, & affectus per intervalla repetat.

A cerebro præſertim fieri teſtatur dolor capitis præcedens, aut gravitas eiuſdem; & ut plurimum nocumentum aliis ſenſibus communicatur.

In ipſis auribus vitium eſſe teſtatur ſonitus continuus, & ſine ulla intermiſſione infeſtans.

A materia frigida affectum produci cognoſcimus; ſi æger à calidis medicamentis juvetur, & ſi ſanitatis tempore omnes ſtrepitus facilè præferat.

A vaporibus craſſis vel tenuibus paucis vel copioſis, affectum produci oſtendunt ſonorum differentiæ, quæ in aure percipiuntur, ſupra propoſitæ.

A facultatis imbecillitate exoriri facile patebit ex iis quæ præceſſerunt; utpote morbis præcedentibus, ex quibus vix dum ægri convaleſcere incipiunt.

A calida intemperie, & exquiſitiori ſenſu inde oborto fieri conjicimus; dum æger percipit caliditatem in capite circa aures; cauſę calefacientes præceſſerunt, & flatus diſcutientia medicamenta malum augent: tum etiam quòd æger ſanitatis tempore magnos ſtrepitus, propter ſenſum exquiſitum, perferre non poteſt.

Quod ad prognoſin ſpectat, recens aurium tinnitus facile curatur, chronicus verò difficile, eoque magis, ſi à lue venerea ortum duxerit. Qui à cauſa calida ortum ducit, facilius curatur; qui à frigida, difficilius.

Diuturnus aurium tinnitus, à materia pituitoſa in aure contenta oriundus, in ſurditatem degenerat: aucta enim materiæ illius copiâ, meatus auditorius obſtruitur, & ſpiritus influxu ad aures inhibetur.

Curatio huius affectus pro varietate cauſarum varia eſſe debet.

Ac primùm curatio ſonitus aurium, qui per conſenſum aliarum partium generatur, à curatione affectuum illarum partium dependet, & ideò, ex propriis cuiuſque capitibus erit deſumenda.

Qui verò ab aure primario affecta exoritur, peculiarem curationem deſiderat, & ſi à frigida intemperie, craſſiorique flatu generetur, eandem curationem deſiderat, quæ in gravi auditu deſcripta eſt, conſimiles enim ſunt affectus, qui ſæpe ſimul complicantur, aut unus in alium degenerat: tinnitus enim non raro gravis auditûs, & ſurditatis prodromus eſſe conſuevit.

Omnia igitur remedia, tum univerſalia, tum particularia, ſuperiori capite ad ſurditatis, & gravis auditus curationem propoſita, huc transferri poterunt.

Si ab aurium ulcere tinnitus provenit, non aliam poſtulat curationem, quàm quæ ulceri debetur: qualis capite ſequenti proponetur.

Si à ſenſus debilitate procedat, ut in convaleſcentibus ab aliquo morbo graviori: inſtauratione ac refectione totius corporis ſponte affectus evaneſcit, poterunt tamen interim olea quædam temperata in aurem infundi, ad ſymptoma demulcendum, ut chamomelinum, anethinum, amygdalar. dulc.

Ac denique, ſi à calida intemperie, vel exquiſitiori ſenſu ducat originem, victus refrigerans & humectans præſcribendus eſt, tum etiam refrigerantia in aurem immittenda, à mitioribus ad fortiora progrediendo. Ac primum inſtillari poterit doctum hordei, violarum, lactucæ, nymphеæ, quibus ad penetrationem aliquid meliſſæ, aut chamæmeli addi poterit. Quibus non conferentibus ſucci lactucæ, portulacæ, hyoſciami uſurpandi ſunt: imò ad papaveris ſuccum, & ipſum opium confugit Galen. quibus tamen parcè & ſumma cum cautione utendum eſt, ut calorem nativum partis debilitando, auditum nimis haberent.

CAPUT III.

De dolore aurium.

Aurium dolor ὠταλγία Græcis nominatur, eſtque graviſſimus affectus, tum propter partem affectat

ctam, membranam putà interiorem auris cavitatem ambientem, tum propter cerebri viciniam, cujus ratione illud non rarò in consensum trahitur.

Cùm autem omnis dolor à solutione continui oriatur, quæcumque partium illarum sensibilium auris cavitatem ambientium continuitaté solvere possunt, aurium dolorem excitare solent; quorum præcipua sunt intemperies, tum immaterialis, tum humoralis, seu cum materia conjuncta, vulnera, ulcera, & res externæ in auris cavitatem illapsæ, vel immissæ.

Frigida intemperies sæpè aurium dolorem excitat, inducitur que à ventis frigidioribus, balneo aquæ frigidæ, aliisque causis impensiùs refrigerantibus. Calida intemperies sine materia, rarò aut nonnunquam aurium dolorem producit, quemadmodum frigida, nam frigidum partibus hisce nervosis & membranosis inimicum est, calidum verò amicum: neque dolorem in auribus efficere potest, quin multùm excedat, sicque humorum defluxum ad partem alliciat; unde materialis intemperies producitur. Hac de causa nec Galenus, neque alius Græcorum, calidæ intemperiei mentionem fecerunt, quamvis Avicenna & Arabes ferè omnes eam proposuerint.

Materia verò frigida dolorem aurium efficiens, est pituitosa, vel serosa in aures à cerebro defluens: vel flatus ab eodem cerebro, aut partibus inferioribus transmissus.

Materia verò calida, vel biliosa est, ex venis & arteriis in prædictas partes illapsa; vel sanguinea, per dictas etiam vias effusa, à qua inflammatio generatur.

Prædictæ causæ solutionem continui occultam producunt, à qua dolor excitatur. Solutiones verò manifestæ, ut vulnera & ulcera, non est dubium, quin dolorem etiam inferre possint. Vulnera fiunt à causis externis pungentibus, incidentibus, & contundentibus, ita ut contusio ad hanc classem referatur. Ulcera verò fiunt, post inflammationem abscessu rupto, vel ab humoribus acribus partem erodentibus.

Denique res externæ in aurem immissæ, si duræ, acutæ, aut alio quovis modo mordentes, aut vellicantes sint, dolorem procul dubio efficere consueverunt.

Diagnosis harum omnium causarum ita instituenda est. Si intemperies immaterialis sit nulla sentitur gravitas in aure, neque ulla tensio, & nullus tumor apparebit. Frigidam autem esse intemperiem cognosces ex eo, quod causæ refrigerantes præcesserunt, ut peregrinatio tempore hyberno, à frigore externo dolor intenditur, & admotis calefacientibus lenitur. Calidam verò intemperiem indicabunt externæ calefacientes; ut insolatio, vel aër calidior, & noxa à remediis calidis in aurem injectis; levamen verò à refrigerantibus.

Si ab humore pituitoso dolor excitetur, gravitas quædam in aure & ipso capite percipietur: tum fluxio pituitosa interdum aliquam aliam partem infestabit. Præterea causæ refrigerantes præcesserunt, ut aër frigidus & aquilonius, alimenta frigidiora: adestque tempestas hyemalis, ætas senilis, & similia.

Si à flatu oriatur, dolor erit vehemens sine pondere aut gravitate; interpolatus, non continuus, & cum tinnitu conjunctus.

A seroso humore fieri ostendunt, alij affectus ab eodem producti, & simul ægrum infestantes, ut fluxiones acres & tenues in dentes, oculos, aures, pectus, aliasque partes; & serosi humoris per vomitum, alvum, urinas, aut sudores evacuatio.

Si ab humore bilioso ducat originem, dolor erit pungens & acutus, cum caloris sensu adjuncto; à refrigerantibus juvabitur, & biliosæ quædam humiditates interdum è capite manabunt: quibus accedunt calidum & biliosum temperamentum, ætas juvenilis, tempus æstivum, victus ratio calidior, aliæque causæ calefacientes, à quibus lædi æger consuevit.

Inflammatio cognoscitur ex dolore intenso & pulsatili, cum calore insigni, & rubore, interdum ad malas, & tempora sese extendente: quibus febris adjuncta est continua & intensa, nec non aliquando delirium convulsio, syncope, & frigiditas extremorum.

Vulnus ex sanguine ab aure profluente cognoscitur: ulcus verò à pure vel sanie. Sed quia puris effluxus interdum à cerebro fit per aures, distinctione opus est. Si enim procedat à cerebro, dolor capitis aliaque apostematis cerebri signa præcesserunt; & primò sanies magnâ copiâ effunditur; deinde sensim minuitur, donec ex toto consumpta sit. Potest quidem magnâ copiâ effundi ex abscessu auris; sed inflammationis in aure conceptæ signa præcesserunt. Huic postea ulcus succedit, quod postmodum, sive ab abscessu, sive à fluxione humoris aeris duxerit originem, sequentibus signis innotescit. Pauca puris, aut saniei quantitas sensim & continuò profluit; dolor, ardor & punctionis sensus in ipsa aure percipitur, præcipuè dum auriscalpium immittitur. Imò verò ulceris differentias conjecturâ quadam assequi poterimus. Si enim ulcus sit in osse, cognoscitur ex sanie tenui ad citrinum colorem vergente, & ex affectus longitudine. Si sit profundum, ex puris multitudine, si mundum sit, ex pure laudabili, si sordidum: ex crassitie & copia ejusdem: si virulentum, ex sanie tenuis: si putridum, ex fœtore puris: si corrosivum, ex eo quòd post saniem sanguis egreditur: si fistulosum, ex vetustate ulceris, sanie virulenta, & carne callosa ac duriori. Denique extrinsecus in aurem immissa, vel illapsa, aut sensibus percipiuntur in auris cavitate contenta, aut ex relatu ægrorum addiscuntur.

Prognosis doloris aurium varia est pro varietate causarum. Qui à nuda intemperie ducit originem, facilè curabilis est. Qui à materia frigida, pituitosa, serosa, vel flatuosa producitur, non est quidem valdè periculosus, sed chronicus ut plurimùm esse consuevit. Qui verò à calidis humoribus, & præsertim inflammationem efficientibus exoritur, admodum periculosus est; cerebrum enim propter viciniam trahitur in consensum, unde delirium, & convulsio subsequi consuevit. Juvenes in hoc morbo magis periclitantur. Cùm enim calidiori temperie præditi sint, & sanguine calidiori, intensior fit inflammatio, quæ, calorem nativum cerebri dissolvit, prorsusque hominem extinguit; unde fit, ut ægri plerumque intra septimum diem intereant. Senes verò, cum humores habeant frigidiores, minore inflammatione afficiuntur; sicque minùs periclitantur.

Ulcera in auribus difficilè curantur, quia cerebrum vicinum ad eas partes excrementa deponit. Ea tamen quæ abscessus confectaria sunt, faciliùs curantur, tum etiam ea quæ plus laudabile generant. Ubi verò sanies virulenta, fœtida, aut alia prava qualitate prædita fuerit, difficillimam curationem arguit, idque magis, si ulcus fistulosum, aut cum ossis carie copulatum fuerit.

Curatio, non secus ac diagnosis & prognosis, juxta varietatem causarum varianda est.

Si enim à frigida intemperie nuda producatur, calefacientia remedia auri admota ad illius curationem sufficiunt, qualia in surditatis curatione fuere proposita,

ac præcipuè fotus & ſuffitus, tum etiam olea calefacientia ibidem deſcripta, Calida verò intemperies, ſi aliquando ſine materia contingat, topicis refrigerantibus, quæ paulò inferius proponentur: edomari poterit; ac præcipuè ovi candido cum lacte muliebri ſubacto, & in aurem inſtillato.

Si à frigida intemperie cum materia conjuncta, pituita ſcilicet aut flatu, aut ſeroſa materia; eadem curatio erit adminiſtranda, quæ ad ſurditatis curationem fuit propoſita. Ut primùm totum corpus evacuetur, cerebri intemperies corrigatur, & topica remedia calefacientia, ac diſcutientia auri admoveantur, à curatione prædicta deſumenda.

Si à calida intemperie, cum bilioſi humoris affluxu, aurium dolor producatur, qui chronicus ſit, aut per intervalla recurrat. Primùm humor ad partem affluens revellendus erit phlebotomiâ, quâ etiam calida intemperies totius corporis, nedum ipſius hepatis, in quo humor bilioſus generatur, emandari poterit. Deinde humoris peccantis evacuatio fiet purgationibus idoneis. Dicta hepatis intemperies calidior emendabitur julepis, aut juſculis refrigerantibus, ſero lactis caprino, aquis mineralibus & acidulis & vitriolatis, balneis aquæ tepidæ, & ſimilibus. Ac denique ea omnia convenient, quæ in doloris capitis à calida intemperie oriundi curatione fuere propoſita. Dolor verò ipſe demulcebitur topicis refrigerantibus & anodynis, pro inflammatione infra deſcribendis.

Inflammatio auris curabitur, miſſo priùs ſanguine eâ quantitate, quæ tum plenitudini ſatisfaciat, tum humorem ad aurem affectam confluentem revellere poſſit, idque præmiſſo clyſtere emolliente, refrigerante & laxante. Debet aurem ſanguis detrahi magnâ copiâ, iteratis ſaltem vicibus, id enim poſtulat morbi magnitudo, & acuties. Secanda eſt autem vena cephalica è directo auris affectæ. Si à ſuppreſſione menſium, aut hæmorrhoïdum affectus originem duxiſſe videatur, venæ inferiores aperiendæ ſunt, demptâ prius plenitudine per venam brachij, Imò & abſentibus hujuſmodi cauſis, venarum inferiorum apertio optimam revulſionem præſtabit ad oppoſita diſtantiſſima, cui etiam uſui confertur hirudines ano affixæ.

Revulſiones etiam commodè fient per frictiones, & ligaturas brachiorum & crurum; cucurbitulas ſcapulis & dorſo admotas, tum ſiccas, tum ſcarificatas.

Interdum etiam ad derivandum, cucurbitula ſcarificata ponè aures appoſita, multum juvat, ut docetur hiſtoriâ luculentâ à Zacuto Luſitano appoſitâ. *obſer. 64. lib. 1. praxis admirandæ* his verbis. *Divinus ſenex lib. 2. epid. ſect. 6. poſt medium ſic præfatur. Ad auris dolorem, cucurbitam affigito. Hac memoranda ſententia ſummam attulit opem miſero cuidã, qui ex dolore auris atroci malè habens, omnibus præſidiis deſtitutus, vigiliis debilis, & amens factus, continuò febriens, & in horas moriturus ſperabatur. Hic cùm ex venæ ſectione, cucurbitulis coſtis, humeris collo affixis; revellentibus clyſteribus, expurgantibus, cæteriſque revulſoriis auxiliis, ſicut & anodynis intra aurem inditis nullam ſentiret utilitatem, cucurbitulâ ſcarificatâ, juxta aurium glandulas applicatâ, levatus eſt extracto enim copioſo ſanguine inflammatio neque reſoluta, hujus auxilij beneficio omnino ſanus permanſit.*

Idem Zacutus Luſitanus, *in praxi ad hiſtorias*, laudat hirudines ponè aures admotas quaternario numero, quas maximum levamen attuliſſe refert juveni cuidam, ſæviſſimâ auris inflammatione laboranti.

Mirandum etiam interdum effectum profert arteriotomia in temporibus celebrata, ad aurium dolorem atrociſſimum compeſcendum, ſanguinem fervidum & ſpirituoſum educendo, qui ſymptoma illud graviſſimum producebat. Operandi modus à nobis expoſitus eſt, in curatione doloris capitis à materia calida oriundi.

Purgatio etiam in hoc affectu utiliſſima eſt, ex cholagôgis compoſita; humores enim bilioſi ſanguini permixti, eique fluxibilitatem, & anthirrhopiam conciliantes, ad inferiora retrahuntur; & foras educuntur.

Poſtmodùm verò julepis refrigerantibus, tota humorum maſſa contemperanda eſt; qui fiunt ex decocto lactucæ, portulacæ, plantaginis, acetoſæ, & ſimilium, cum ſyrup. limon. granat. aut papaveris rhœados.

Interim verò, dum prædicta remedia uſurpantur topica continuò adminiſtranda ſunt, quæ perpetuò anodyna eſſe debent propter doloris vehementiam, cujus mitigatio reliquas indicationes ſuperat; quarum tamen ratio haberi poterit, ſi prędictis anodynis, in principio & augmento, leniter repellentia admiſceantur; in ſtatu verò & declinatione reſolventia; quorum exempla talia eſſe poterunt.

℞. Lactis muliebris recenter mulcti ℥. ij. album. ovi agitati, ut in liquorem abeat ℥. ß. M. inſtillentur tepidè in aurem.

Vel lac ſolum ab ubere in aurem inſtillatum, valdè dolorem lenit.

℞. Fol. plantag. & ſolani, ana M. j. flor. chamomil. & meliſ. ana P. j. Fiat decoctio, cujus fumum æger. excipiat in aurem per infundibulum.

℞. Ol. viol. nymphææ & roſac. ana. ℥. j. M. inſtillentur in aurem tepidè per ſuffumigium.

Aſelli in prædictis olei infuſi & expreſſi, præſtantius faciunt anodynum; hæc enim animalia eximiam habent vim dolorem ſedandi, eáque ratione in doloribus dentium, hæmorrhoïdum aliiſque uſurpantur. Vel dicti aſſelli vivi capiùntur, & in oleis cum aqua decoquuntur ad aquæ conſumptionem.

Si ardor ſit valdè intenſus, ſucci refrigerantes oleis prædictis ádmiſceri poterunt, in hunc modum.

℞. Ol. nymph. & roſac. ana. ℥. j. ſucci ſolani & plantag. ana ℥. ß. M. inſtillentur in aurem.

Oxyrrhodinum à Practicis non paucis uſurpatur, ex olei roſacei partibus duabus, & aceti parte una compoſitum, quod tamen ſuſpectum eſſe debet, quemadmodum omnia quæ potenter repellunt. Periculum enim eſt, ne humor defluens in cerebrum vicinum retrocedat. Eſtq; præceptum generale perpetuò obſervandũ, ne inflammationibus, quæ partibus nobilibꝰ proximæ ſunt, repellentia admoveantur. Admiſceri tamen poſſunt leviora repellentia cum anodynis & relaxantibus. Sic enim fluxionem moderatè reprimunt, nec tamen eam longiùs propellunt, cujuſmodi ſunt antea propoſita; quibus etiam ſequens commodè addi poterit.

℞. Ol. roſac. & nymph. ana ℥. j. ß. aquæ roſar. & plantag. ana ℥. ß. lactis muliebris ℥. j. mucilag. ſemin. pſyllij & cydon. extractæ cum aqua roſar. ana ʒ. vj. M. injice in aures guttulas aliquot hujus liquoris tepentis, & circùm aures, lintea in eo liquore macerata, appone.

In dolore vehementiſſimo ad narcotica interdum confugere cogimur; ſed raro ea uſurpanda ſunt, & maximâ cautione adhibita, quia cerebro infenſa ſunt. *Novi quemdam* (inquit Gal. 3. *de comp. med. ſec. loc.*) *ſolo uſum opio, & vocem & ſenſum ægro ademiſſe, ut ne opobalſamo quidem, aut aliis injectis calefacientibus, homo amplius reſtitui potuerit.* Si igitur magna urgeat neceſſitas, in hunc modum præſcribenda ſunt.

℞. Ol.

℞. Ol. de semin. papaveris ℥. j. ß. camphoræ. opij, an. gr. ij. M. instillentur in aurem.

℞. Ol. amygdal. dulc. ℥. ij. succi malvæ ℥. ß. myrrhæ ʒ. ß. croci ℈. ß. opij. gr. iij. vel iiij. M. utatur ut supra.

In topicorum administratione diligenter observandum esse Galeni præceptum, quod habetur *lib. de compos. medic. sec. loc. cap. 1.* ut scilicet auris inflammatione affecta non attingatur, sed medicamenta in eam instillentur per auricularium specillum, lanâ mollissimâ obvolutum, & in iis intinctum; tum æger interrogetur, num medicamentum tepidum ei videatur, & num calidius ipsum ferre possit, & ad tantam caliditatem procedatur, ut ipsum non offendat. Tinctum itaque pharmaco specillum ad principium meatus auditorij moderatè imponendum est, ut ex eo in altum medicamentum defluat: idque toties interandum, donec meatus impleatur; mox lana eodem medicamento imbuta, tum meatus osculo, tum auri universæ imponenda est.

In statu morbi olea leniter resolventia cum anodynis permiscenda sunt, in hunc modum.

℞. Ol. chamæmel. amygdal. dulc. & violac. an. ℥. j. ol. lilior. ℥. ß. M.

Sed fomenta & suffumigia potentiùs resolvunt, quæ ex decocto sequenti parari poterunt.

℞. Rad. alth. ℥. j. fol. malvæ, solani, hyperici; ana M. j. semin. lini ℥. ß. semin. malvæ, alth. & papav. albi, an. ʒ. ij. flor. chamom. aneth. & rosar. an. P. j. Fiat decoctio in aqua, vel lacte, pro fotu vel suffitu. Aqua è stipitibus fraxini educta, in aurem instillata mirificè dolorem sedat, ejusque causam resolvit. Stipites fraxini virides igni admovendi, & aqua ab eorum extremitatibus stillans usui reservanda.

Si tumor resolvi non possit, sed ad suppurationem tendere videatur; quod ex doloris incremento, pulsatione majore, & febre intensiore dignoscitur: naturæ motus adjuvandus erit, & cataplasma sequens admoveri poterit.

℞. Residentiam prædicti decocti, pro fotu & suffitu descripti, cui adde adipis anseris, gallinæ, medullæ vituli, mucilagin. semin. psyllij & fœnugr. ana ʒ. j. olei chamom. violac. an. ʒ. j. butyri recentis ʒ. j. ß. croci ʒ. ß. Fiat cataplasma.

Cataplasma de mica panis hic etiam erit convenientissimum, dolorem enim sedat, & suppurationem leniter sine calefactione juvat, eaque ratione in omni phlegmone fœliciter usurpatur. Illius compositio talis est.

℞. Medullæ panis albissimi ℔. j. Coquatur in lacte caprino ad pultis consistentiam; deinde adde vitellos ovor. num. ij. ol. rosac. ℥. ij. croci ℈. j. Fiat cataplasma.

Maximè etiam commendatur cataplasma ex cæpa Victorij Faventini, quod in hunc modum componitur.

℞. Cæpam num. j. butyri recentis ℥. ij. ol. chamom. & rosac. an. ℥. j. croci ℈. j. Fiat cataplasma, quod moderatè calidum parti applicetur.

Facta suppuratione abscessus rumpitur, & pus egreditur per auris membranam rarefactam, aut erosam. Tumque æger in aurem affectam decumbere debet, ut pus commodè effluat; & in aurem infundenda, quæ pus eluere, & abstergere valent.

℞. Decocti hordei ℥. iiij. mellis rosac. ℥. j. M. instillentur tepidè in aurem.

Si à puris acrimonia ulcus generetur peculiaris cura illi adhibenda est, quæ etiam conveniat ulceri ab humorum influxu oriundo.

Ac primùm quia ex sententia Gal. 4. *de compos. med. secund. loc.* topica alicui membro adhiberi non debent nisi priùs toto corpore repurgato: Evacuationes solennes instituendæ sunt per phlebotomiam, & catharsim, ægrotantis naturæ, & temperamento appropriatam; eæque per curationis decursum repetendæ, quoties opus videbitur. Mox topica abstergentia & exsiccantia usurpanda, à mitioribus ad validiora progrediendo. Quorum exempla talia esse poterunt.

℞. Mellis optimi, & vini albi antiqui an. ℥. iij. Bulliant ad despumationem, & instillentur in aurem, cotone postmodum eodem liquore imbuto obturādam.

Deinde, ut medicamentum, potentius efficiatur, succum marrubij, apij, absinthij, centaurij minoris, aut cyclaminis cum melle admisce, leviter decoque, & in aurem instilla. Vel

℞. Succi betæ ℥. j. marrubij ℥. ß. mellis opt. ʒ. vj. Coque parum, posteà adde syrupi absinthij ʒ. ij. M.

Fortius medicamentum ita parabitur.

℞. Succi cyclaminis ℥. j. myrrhæ ʒ. j. croci ℈. ß. thuris ℈. j. viridis æris ℈. ß. vini antiqui ℥. j. ß. Bulliant leviter ad vini consumptionem; liquor bis, aut ter in die infundatur.

Nota, ante quamlibet liquoris infusionem aurem esse abluendam hydromelite tepido, probeque abstergendam penicillis, ex mundis linteis confectis, vel specillo auriculario cotone obvoluto.

Detersum ulcus sufficienter, ad cicatricem perducendum est medicamentis epuloticis, in hunc modum usurpatis.

℞. Aristolochiæ rotundæ, cortic. granat. & gallar. an. ℥. ß. Coquantur in æquis partibus vini & aquæ ferratæ ad ℔. ß. Colat. adde succi plantag. & polygoni, an. ℥ j. mellis rosat. ʒ. ij. M. instillentur in aurem Vel

℞. Thuris, mirrhæ, ana ʒ. j. gummi juniperi ʒ. ß. sarcocollæ, ladani. an. ℈. j. Fiat pulvis, qui excipiatur terebinthina, & fiant pastilli, supra carbones injiciendi quorum fumum recipiat æger in aurem per infundibulum.

Vel pulvis iste misceatur cum aliquo ex succis prædictis, & auri instilletur. Vel alumen ustum cum vino mixtum in aurem infundatur; potentissimam enim exsiccandi vim obtinet.

Si ulcus contumax fuerit, & vetustatem contraxerit; à fluxione foveri necesse est, cujus remotioni incumbendum est purgationib9 usualibus, diætâ ex guajaco, & salsa parilla, errhinis, masticatoriis, cauteriis, aliisque remediis fluxionem avertentibus. Mox ulceris exsiccationi incumbendum est remediis fortioribus, quale est antea præscriptum, ex succo cyclaminis, mirrha, viridi æris, aliisque compositum. Vel sequens Valesci, quo se aurium ulcere laborantem Presbyterum ab octo annis, curasse refert.

℞. Mellis ʒ. x. aceti ʒ. viij. Coque ad ignem, & despuma, deinde adde viridis æris ʒ. j. M.

Hæc remedia manè & serò in aurem infundenda sunt, & antequam instillentur, auris abluenda est sequenti decocto.

℞. Folior. absinth. althææ, & agrimon. an. M. j. Fiat decoctio in æquis partibus aquæ fontis, & vini albi sub finem additi ad ℔. ß. In colatura dissolve oxymel. simpl. ℥. j. ß. alum. pulverat. ʒ. j. M. abluatur auris calidè, & postea exsiccetur specillo cotone obvoluto.

Si dolor excitetur à remediorum acrimonia, immittatur ol. amygdal. dulc. vel amarar. cum myrrha, aloë, & croco; & si major sit dolor, misceatur parum opij; vel instilletur oleum ex vitellis ovorum in mortario plumbeo subactum.

Si ulcus valdè sordidum appareat, unguentum Æ-

gyptiacum in ſuccis prædictis diſſolutum, uſurpandum erit.

Denique plurimùm commendatur à Galen. Aëtio, aliiſque, tum Græcis, tum Arabibus; tum neotericis, ſcoria ferri, ad ulcus aurium potenter exſiccandum. Galen. 3. *de comp. med. ſec. loc.* ſcoriam ferri cum aceto acerrimo tritam, vel decoctam uſurpat. Hollerius *in commentario illius capitis*, Arabum præparationem magis probat, qui ſcoriam cum aceto terunt, & poſteà exſiccant; idque ſepties repetunt, poſteà in pollinem redigunt, & cum aceto acerrimo coquunt longâ coctione, dum mellis craſſitudinem acquiſierit; atque ita ſiccant, & in uſum revocant, cum melle aliiſque liquoribus diſſolutam.

Si auris dolor excitetur ab aliquo corpuſculo in aurem immiſſo, ut lapillo, nucleo cerasi, aut aliis hujuſmodi, quæ intenſum dolorem parere conſueverunt, & interdum inflammationem, convulſiones, ac mortem accreſcere, ut refert Matthæus de Gradi, puero cuidam decem annorum, nucleum cerasi in aurem immiſſum, & malè à chirurgo tractatum, inſignem dolorem ac mortem intuliſſe. Eorum corpuſculorum extractio ſic molienda eſt.

Primùm advertendum eſt, an auriculario ſpecillo corpuſcula illa extrahi poſſint; quod cautè admodum agendum eſt, ne ab eodem ſpecillo penitiùs immittantur, quod non rarò ſolet contingere. Ideò ſi res in aurem immiſſa totum foramen impleat, ſatius eſt ab uſu ſpecilli omninò abſtinere, & reliqua auxilia tentare, quæ in hunc modum adminiſtranda ſunt.

Paulus ſpecillum lanâ involutum in reſinam, ſeu terebinthinam, aut Gummi, aut aliud quoddam glutinans medicamentum demittendum eſſe ſcribit; ibique vertendum, donec ſenſim res in aure contenta extrahatur.

Si hoc modo nihil efficitur, oleum calens meatui continuò inſtillato, ut pars illa relaxetur, & res in aure contenta lubrica fiat; ſic enim faciliùs excidere, aut extrahi poterit.

Adhibeantur ſternutamenta naribus, nareſque clauduntur, & os comprimatur; ita enim à vehementi ſpiritus exploſione, id quod in aure continetur, expellitur.

Hæc auxilia indeſinenter uſurpanda ſunt, donec æger liberetur. Si enim res in aurem immiſſa diutiùs perſtiterit, inflammatio orietur, & poſtmodum multò difficilior erit corpuſculi extractio, & grave impendebit periculum.

Arculanus *in nonum Rhaſis* affert, caput licertæ auri admotum, corpuſcula illa extrahere, & propriâ experientiâ confirmat his verbis. *De expertis per me in extractione rerum infixarum in aurem eſt, ut lacerta viva, aut noviter mortua applicetur cum capite ſuo auri, & ligetur ſic per tres horas retenta, & cum eam amovebis, invenies rem infixam adhærentem capiti lacertæ. Et hoc valet in extractione cujuſcumque rei ubicumque fixæ.*

Denique, ſi prædicta remedia non ſufficiant, ad extractionem veniendum eſt, quæ fit per inſtrumenta chirurgica; quæ fusè & eleganter docentur à Fabricio Hildano *cent. 1. obſerv. 4. 5. 6.* & ab Aquâ pendente *in operationibus chirurgicis, & capite de aurium chirurgia.*

Pulices aliquando in aurem ſeſe inſinuant, & in illius cavitate ſeſe commoventes magnam moleſtiam pariũt. Ad illarum extractionem globulus ex pilis caninis compoſitus in aurem demittatur, & pulex ſeſe in eum inferet, ob ſympathiam quam habent pulices cum canibus. Vel ex lana molli compreſſa peſſulum componito, & in aurem frequenter demittito. Vel dictum peſſulum terebinthina illinito, & altiùs in aurem demittito.

Aqua in aurem introducta natando, aut caput irrigando, ſæpiſſimè moleſta eſſe conſuevit, & dolorem efficere. Illa ut plurimùm facilè excutitur, ſi quis alteri pedi innixus ejuſdem lateris cum aure affecta, capite parumper declivi ſaliat. Si hoc non ſufficiat, extractio molienda eſt exſuctione facta per fiſtulam, aut arundinem peritiſſimè in aurem immiſſam, aut folle parvo in eandem introducto, & poſteà dilata. Extremitas autem fiſtulæ quæ in aurem demittitur, cotone obvolvatur, ut foramini auris arctiùs uniatur, néve aër externus ingrediatur, qui attractionem impediret.

Galenus, & Aëtius aſſiduè oleum infundunt, & aurem irrigant, mollique lana fovent; deinde molli etiam lanâ extergunt, rurſuſque infundunt, idem ſæpius repetendo.

Ac denique ſpongiæ molliſſimæ, & ſicciſſimæ fruſtula in aurem demittantur, donec ſicca, nec ampliùs humida extrahantur.

CAPUT IV.

De exeuntibus præter naturam ab aurium cavitatibus.

Ex auribus multa præter naturam egrediuntur, quæ ſigillatim commemoranda ſunt: iiſque propria remedia ſigillatim adſcribenda.

Primò igitur rupto abſceſſu, poſt inflammationem genito, aut ex ulcere ab humorum acrimonia, pus aut ſanies ſolet effluere, cujus curatio à prædictorum affectuum curatione dependet, quæ ſuperiori capite fuit propoſita.

Sanguis etiam aliquando ex auribus profluit, ut in vulneribus capitis, ac percuſſionibus, in quibus venæ aurium rumpi, aut lacerari poſſunt, Si autem modicus ſit ille fluxus, cohibendus non eſt, quia intus retentus inflammationem efficeret. Si verò immoderatus ſit aut diuturnior, cohibendus eſt venæ ſectione in brachio celebrata, & cucurbitulis ſcapulis affixis cum ſcarificatione. Deinde aſtringentia & refrigerantia in aurem inſtillentur, qualia ſunt ſuccus plãtaginis, polygoni, vel decoctum rubi, roſar. rubr. maſtiches, acaciæ, hypociſtidis balauſtiorum, ſumach, & ſimil. in vino & aceto, ut aqua ferrata.

Aquoſus humor per aures è cerebro nonnunquam effluit, idque pueris plerumque ſolet contingere; qui humor cohibendus non eſt: nam importunè ſuppreſſus epilepſiam, aut gravem alium cerebri affectum pariet; natura enim per hanc viam licèt minùs idoneam, excrementa deponit; nimiáque humiditas in capitibus puerorum luxurians, non ſolùm per vias ordinarias, huic uſui à natura deſtinatas, nares ſcilicet, & palatum; ſed etiam per aures, oculos, & totam capitis ſuperficiem, (unde ulcera & achores capitis) expurgatur. Cùm tamen iſta evacuatio ſymptomatica ſit, & humor ad aures profluens, eas tandem exulcerare, & auditum lædere valeat; illius curationi convenienti methodo incumbendum eſt.

Ac primùm humores ſuperflui in cerebro redundantes, educendi ſunt blandis, & frequenter repetitis purgationibus; tum etiam derivationibus, per veſicatoria poſteriori parti cervicis admota, & cauſticum occipiti inuſtum.

Poſtea meatus aurium detergendus, & exſiccandus eſt tali medimento.

℞. Succi agrim. & abſinth. an. ℥.iiij. vini albi & mel. roſac. an. ℥. j. Bulliant parùm, & in aurem inſtillentur, ſordibus priùs abſterſis; poſteà verò aures cotone obturentur eodem liquore imbuto. Vel

℞. Vini albi ℥. iiij. succor. agrimon. absinth. & centaur. minor. an. ℥. j. Bulliant simul & in aurem instillentur.

In adultioribus verò, si aquosus humor per aures effluat, & diu perseveret, totum corpus, & ipsum cerebrum evacuandum & apozemate cephalico & purgante. Postmodùm humiditas superflua absumenda diætâ sudorificâ; derivanda vesicatoriis, cauteriis, & cucurbitulis; cæteraque remedia administranda, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione proposita sunt.

Vermes denique in auribus aliquando generantur, ex putridis ulceribus, & ex iis emanare solent; qui curatis quidem ulceribus cessant. Quia tamen ulceris sanatio non ita brevi tempore obtineri potest, vermium extinctio interim molienda est remediis convenientibus. Hoc unicum exempli loco haberi poterit.

℞. Ol. amygdal. amar. succi apij, centaurij minor, an. ℥. ij. aceti ℥ ij. Bulliant parum, deinde adde myrrhæ, aloës, an ℈. j. M. instillentur in aurem. Si fortius desideres, colocynthidis ℈. ß. addi poterit.

PRAXEOS MEDICÆ, Liber Quartus.

DE NARIUM AFFECTIBUS.

PRÆFATIO.

Nares varios affectus præter naturam pati consueverunt, qui ad morborum, vel symptomatum seriem referuntur. Ad morbos referuntur ulcus & ozæna, sarcoma, & polypus. Ad symptomata verò reducuntur, olfactus læsio, fœtor narium, coryza, sternutatio, hæmorrhagia. Ideò quartus hic liber septem absolvetur capitibus. Primùm erit de narium ulcere, & ozæna. Secundum, de sarcomate, & polypo. Tertium, de læso olfactu. Quartum, de narium fœtore. Quintum, de coryza. Sextum, de sternutatione. Septimum denique de hæmorrhagia narium.

CAPUT I.

De narium ulcere & Ozæna.

Ulcus narium, aut recens, & simplex est, aut vetustum, & putridum, quod Ozœna nominatur.

Recens & simplex fit, vel à causis externis, ut vulnere, aut contusione; vel ab internis, humorum quippe acrimoniâ ad illas partes decurrentium, ac præcipuè pituitæ salsæ à cerebro profluentis.

Ozœna verò fit ab ulcere simplici, si negligatur; aut propter causæ malitiam, & majorem acrimoniam magis penetret, putridumque & sordidum efficiatur.

Diagnosis utriusque petitur ex eo, quòd ulcus simplex, nullum, aut exiguum dolorem infert: sed tantùm aliquid sanguinis frequenter emittit, præsertim cum attingitur, aut irritatur, alioqui crustula sicca eaque nigra obducitur, quæ emunctionis impetu nonnunquam excutitur. Ozœna verò majorem dolorem infligit, crusta illius sordidior est, tum graveolens mucus ex ea profluit. Æger ipse tum sibi graveolet, tum astantibus tetri odoris expiratione molestus est, & à fœdo illo odore ozœna Græcis nominata. Sæpè ulcus illud, serpit, & vel narium pinnas, vel earum interstitium, vel interdum tenella illius loci ossa exedit ac putrefacit, exesumque palatum aliquando perforat, idque maximè, si ad cancri naturam accedat, vel ex lue venerea (quod frequenter contingit,) aut elephantiasi originem duxerit.

Quod ad prognosim attinet, ulcera recentia, & ab humore benigno, minorisque acrimoniæ participe genita, satis facilè curantur. Vetusta verò, sordida, putrida, difficillimè & si in cancrum degenerent, prorsus insanabilia sunt. Si à lue venerea, aut elephantiasi oriantur, curari non possunt, nisi affectus illi priùs auferantur.

Ad curationem, primùm victus ratio conveniens instituenda, quæ humorum acrimoniam contempéret, eorumque generationem prohibeat. Mox totum corpus evacuandum est phlebotomia, & purgatione convenienti, tum cucurbitulæ affigendæ cum scarificatione. Et si fluxio humorum acrium in nares sit valdè contumax, vesicatoriis & cauteriis, posterioribus partibus admotis, erit derivanda, tum caput roborantia administranda.

Præmissis universalibus remediis, ad topica veniendum est. Ac primùm advertendum, num ulcera crustosa sint, & antequam ulteriùs progrediaris, crusta auferenda est, eam emolliendo fotu aquæ tepidæ, butyro insulso, adipe anseris, aut gallinæ recenti, oleo amygdalarum dulcium, & similibus. Emollita crusta, vi excutienda non est, ne irritetur ulcus, & fluxio exasperetur, sed expectandum est, dum sponte decidat, nares emungendo, aut saltem leniter & blande summitate digiti, oleo amygdalarum dulcium inuncta, detrahenda.

Ablata crusta, astringentia & exsiccantia remedia usurpanda sunt. In simplici ulcere sufficit aqua hordei cum melle rosaceo ulcus abluere, deinde unguento de tutia, vel albo Rhasis, vel oleo ex vitellis ovorum illinire, quod erit efficacius, si in mortario plumbeo priùs agitetur.

Ad ozœnam verò sequentia parabuntur.

℞. Hordei integri P.j. fol. agrimon. plantag. absinthij & centaurij min. ana M.j. rosar. rubr. P.ß. Coquantur in aqua ferrata. In colat. dissolve mellis ros. ℥. iiij. Fiat errhinum naribus frequenter attrahendum.

Post aliquam detersionem, sequens decoctum usurpandum est.

℞. Balaustiorum & cortic. granat. ana ℥. ij. fol. plantag. caudæ equinæ, pilosellæ & herniariæ, ana M.j. radic. bistortæ ℥.j. aluminis crudi ℥. j. ß. Fiat decoctio.

Aqua aluminosa ad idem etiam est efficax; tum ea remedia, quæ ad polypum astringendum & exsiccandum capite sequenti proponentur, erunt efficacia.

Ad idem facit unguentum Ægyptiacum in qua hordei dissolutum.

Deinde fiant unguenta, quæ astringant, detergant, & summè exsiccent; ut unguentum pompholygos, addito alumine, chalcitide, & cortice mali granati. Vel sequens unguentum præscribatur.

℞. Omphacij ℥.ß. cortic. mali granati, balaustiorum, ana ʒ.iij. myrrhæ aluminis, ladani ana ʒ. ij. chalcitidis, aloës, cortic. thuris, ana ʒ.j. olei rosac. & myrtin. ana. ij. ceræ rubræ quantum satis. Fiat unguentum, quod applicetur ulceri, vel dissolvatur in vino, aqua plantag. peculi rosar. aut myrtillor. & frequenter naribus attrahatur ore aqua pleno.

Si hæc non sufficiant, abluatur ulcus aqua sublimata, bis, quaterve in die; siccat enim egregie, & citra ullum morsum detergit. Illius præparatio talis est.

℞. Aquæ plantag. ℥. iiij. sublimati crudi pulveris. gr. xij. Bulliant in phiala vitrea ad mediæ partis consumptionem. Potest augeri vel minui sublimati quantitas prout fortius, aut debilius medicamentum efficere volueris.

Ulcere probè deterso, ad illius exsiccationem veniendum est, cui rei refert pulvis rosarum rubrarum exsufflatus, & si efficaciùs id præstare velis, pulveres unguenti prædicti addi poterunt.

Rondeletius ad ulcera exsiccanda, post sufficientem detersionem, nihil efficacius esse testatur suffumigio, quod partes illas profundas attingit & siccat, idque parandum esse docet ex potentissimè resiccantibus, ut auripigmento & cinnabari, quibus addenda sunt aliqua odorata, ex quibus fuligo excitatur, & ulcera siccantur, ut myrrha, thus, mastiche, benjoinum, &c. quæ in hanc formam reduci possunt.

℞. Ladani puri, hypocistidos, mastich. myrrhæ, an. ʒ.iij. styracis rubræ, & calamitæ, cortic. thuris, sandaracæ, auripigmenti, ana. ʒ. ij. Excipiantur omnia terebinthina, & fiant trochisci, quibus suffiatur æger serò & mane in cubiculo.

Optimum etiam est parare candelas ex cera rubra, nam fuligo talis candelæ narium ulcera potenter exsiccat, maximè si æger contineatur in cubiculo bene clauso & angusto. Quòd autem fuligo recipiatur, idem experimur (inquit Rondeleti⁹) cùm diutiùs in studiolo moram trahimus noctu: nam posteà sputum & excrementa narium fuligine illa denigrata redduntur. Deinde hæc addit. *Hac ratione nos ulcus curavimus, quod neque ab Italis neque à Gallis Medicis curari potuerat.*

CAPUT II.

De Sarcomate, & Polypo.

Narium ulceribus excrescentiæ carneæ interdum superveniunt, quæ aliud morbi genus, nempe tumorem preter naturam constituunt, Earum autem duplex est differentia, quarum una Sarcoma nominatur, altera verò Polypus.

Sarcoma est excrescentia carnea in naribus genita, certa figura carens, & ulcerum, quæ partibus externis adveniunt, hyperfarcosi quam simillima.

Polypus verò est excrescentia carnea, radicibus exilibus adhærens, in latum sese porrigens, & ad inferiores narium partes propendens, ita ut polypi piscis speciem referat, unde nomen sortitus est. Rhasis narium hæmorrhoïdas appellat, quoniam hæmorrhoïdibus, quæ in ano succrescunt, quodammodo similes sunt. Hæc autem caruncula mollis est, modò alba, modò rubra, ac interdum livida, & si multùm excrescat, aliquando extra nares propendet, si verò in summis narium partibus adnascatur, aliquando ad palatum propendet, & communes oris meatus obstruit, & post uvam facile conspici potest. in austrina constitutione maximè inflatur, tum etiam in plenilunio. Tempore verò aquilonio & ficciore existente, tum etiam in novilunio plurimùm imminuitur. In hoc etiam à sarcomate differt, quod sarcoma magis in imis narium partibus, quę carnosiores sunt succrescere, polypus verò in summis ac superioribus, juxta nasi radicem solet.

Utriusque tumoris causa est humor crassus, viscidus ac pituitosus è cerebro defluens, cum aliqua sanguinis portione admixtus. Aliquando humoris melancholici portio quædam admixta est tuncque metus est ne in cancrum degeneret. Ex superfluo tamen narium nutrimento, in carnem luxuriantem commutato, sarcoma sæpè generatur: ideo curatu facilius est.

Horum affectuum diagnosis, ex his quæ dicta sunt, facile intelligitur, tum ipsis oculis per se patent.

Prognosis verò ita instituenda est, ut sarcoma plerumque facilem curationem incipiat, polypus vero admodum difficilem. Ille tamen qui mollis est, albus, vel ruber, vel colore ex albo & rubro composito prædi- tura faciliùs curatur; purus verò ac lividus, difficillimè & periculum est, ne in cancrum degeneret. Item qui in ima aut media narium parte residet, faciliùs curatur. qui verò in summa parte radicatur, difficilem curationem suscipit, quoniam remedia ad eam partem vix possunt pertingere.

Uterque affectus iisdem remediis, curatur, quæ ad hunc scopum redigenda sunt, ut caro superflua auferatur, sed priùs causa antecedens tollēda est, humor scilicet pituitosus à capite defluēs, quod fiet victus ratione attenuante & exsiccante, vacuatione universali, revulsione, derivatione, & capitis exsiccatione. Quæ omnia perficiētur remediis in frigidę cerebri intemperiei curatione propositis, cum Medici curantis prudētia usurpandis. Quamvis enim multi authores testentur decoctum guajaci, cum victu exsiccante in hoc affectu plurimùm sæpè contulisse, cavendum tamen est, ne calidi humores pituitæ admixti sint, eorum enim efferatione plypus in cancrum converti tandem posset.

Postmodùm vero caro superflua assumenda est causticis medicamentis, vel ferramentis idoneis abscindenda, & ulcus relictum cicatrice obducendum. In principio tamen, dum adhuc morbus recens, solis astringentibus & valdè exsiccantibus interdum curatio obtineri potest, & perpetuo mitiora illa remedia priùs tentanda sunt, antequam ad vehementiora deveniatur.

Primo igitur tentandum est medicamentum, compositum ex tribus generibus malorum granatorum, à Galeno propositum *lib. 3. de comp. medic. sec. loc. cap. 3.* quod sic habet. Accipiantur tria mala granata, ex tribus generibus eorum, acidis scilicet, dulcibus, & mediis, eaque matura, ac recentia terantur simul in mortario.

tario. Deinde ſuccus exprimatur, & coquatur in linimenti formam. Specillum ex lana, vel linteo confectum ex ſucco imbuatur, & frequenter in narem demittatur. Hoc remedium ſiccat & aſtringit ſine morſu, & excrementitium humorem abſumit.

Sequens verò aqua eundẽ effectũ præſtat efficaciter.

℞. Uvarum immaturarum ℔.iij. cortic. mali granati, balauſtiorum, ſumach, ana ℔.ij. Macerentur in aceto & deſtillentur, deinde adde aluminis ℔ j. vitrioli ℥.iij. Deſtillentur iterùm omnia ſimul, & aquâ illâ tangantur partes internæ narium frequenter.

Si hæc non ſufficiant, ad potentiora veniendum eſt & aquæ prædictæ ſandaracha & auripigmentum adjicienda ſunt.

Vel ſpiritus vitrioli, aut aqua ſeparationis auri, quæ ſecunda vulgò nominatur, aqua plantaginis temperanda eſt, iiſque polypus frequenter attingendus.

Vel illinatur aqua mercuriali in ulceris narium curatione deſcripta.

Vel immittatur turunda ſucco radicis ari imbuta, & ſi ſuccus acrior fuerit, aqua plantaginis etiam temperari poteris.

Inter præcipua annumerari debet mercurius præcipitatus rubeus, qui ſi plurimis lotionibus dulcoretur, hyperſarcoſim egregiè abſumit, ſine ullo, aut exiguo dolore. Ille pulvis cum melle roſaceo permiſcendus eſt eoque intincta turunda, in nares demittenda.

Emplaſtra etiam in hunc uſum revocantur, quæ ſine inſigni dolore polypum abſumere valent, quorum formula talis eſſe poterit.

℞. Maſſæ emplaſtri de mucilaginibus ℥. ß. pulveris ſabinæ ʒ.ij. Malaxentur, & incorporentur ſimul. Ex hac maſſa fiant cereoli debitæ magnitudinis, in nares immittendi. Vel.

℞. Viridis æris auripigmenti, vitrioli, aluminis crudi, ana ℥.j.ß. antimonij ʒ.vj. Macerentur in aceto, deinde exquiſite terantur, poſt ſiccentur, eadem tritura & maceratione octies repetita; dein in aqua plantaginis denuò macerata ſiccentur. Poſtea recipe olei roſacei ℥.iiij. lithargyri ℥.ij. Nutriantur & coquantur; addendo ſub finem coctionis, prædicti pulveris ℥.ij. Coque in emplaſtrum ſatis glutinoſum, ex quo formentur cereoli, ut ſuprà.

In uſu medicamentorum cauſticorum primò notandum eſt, ante eorum admotionem nares eſſe muniendas unguento refrigerante Galeni, vel nutritio vel populeo, vel ovi albumine agitato cum oleo roſaceo & ſimilibus.

Secundò obſervandum eſt medicamenta cauſtica, ne nares lædant, per fiſtulam argenteam immitti poſſe ita ut fiſtulæ extremitas, polypum ambiat, atque ita medicamenta ad eum conferri poſſint naribus intactis.

Tertiò notandum eſt dicta medicamenta decreſcente luna eſſe uſurpanda; tunc enim tumor admodum imminuitur, & ita remedia facilius ad radicem uſque immitti poſſunt, cùm tumor eorum introitum impediat.

Denique ſi medicamentis polypus auferri nequeat, ad operationem chirurgicam veniendum eſt, quæ deſcribitur à Paulo Ægineta, Cornelio Celſo, Hieronymo Fabricio ab Aqua pendente, aliiſque recentioribus.

CAPUT III.

De læſo olfactu.

Olfactus, quemadmodum & reliquæ omnes corporis actiones, tribus modis læditur, imminute, abolite, & depravate.

Imminuti & aboliti olfactus eædem ſunt cauſæ, ſecundùm magis & minùs tantùm differentes, intemperies ſcilicet, obſtructio & adſtrictio.

Intemperies frigida & humida cum materia pituitoſa conjuncta, ut quemlibet ſenſum obtundere nata eſt, ſic olfactum imprimis imminuit, aut abolet, unde in catarrho & coryza frequens eſſe ſolet hujuſmodi olfactus læſio; frigiditas enim ſenſum imminuit, aut abolet, quatenùs calorem nativum, partis, actionem omnium opificem obtundit, ac debilitat.

Obſtructio ab eodem humore pituitoſo producitur, qui meatus tum ſenſiles, ſeu narium ductus, tum inſenſiles, ſeu poros ipſius cerebri, & proceſſuum mammillarium replet, ut odores ad eas partes pervenire nequeant. poteſt etiam fieri à ſarcomate, polypo & alia quavis cauſa, narium meatus replente & obturante.

Aſtrictio etiam interdum poteſt contingere ab humore pituitoſo in anteriore cerebri parte collecto, & proceſſus mammillares comprimente, ut de viſꝰ imminutione à nervorum opticorum adſtrictione, à nobis dictum eſt. A nativa etiam narium conformatione eadem adſtrictio poteſt contingere, ſi nimirum illæ ita depreſſæ & anguſtæ fuerint, ut liber odoribus aditus non pateat.

Depravati olfactus cauſa eſt odor pravus nares continuò feriens, qui quidem, aut ex ulcere narium exhalat; aut putrida pituita circa nares, vel os ethmoïdes contenta: nam quæ in ipſo olfaciendi ſenſu, aut prope hunc intra meninges putreſcunt, ſenſum ipſum haudquaquam feriunt, nec ea laborans, ſed quivis aſſidens deprehẽdit. Ut enim quippiam odoratum feriat, oportet aliunde ad ipſum ſenſum deferri. Poteſt etiam teter ac fœtidus vapor ab aliis partibus, ut ventriculo, gingivis, & cerebro ipſo ad proceſſꝰ mammillares exhalare, eoſque ita inficere, ut omnes odores eò delati ſimili fœtore infecti appareant, quemadmodum lingua bile amara infecta exiſtente, omnia quæ guſtantur, ſapore amaro prædita eſſe videntur.

Harum cauſarum quælibet ſatis facile dignoſcitur. Frigidam intemperiem, & pituitæ redundantiam oſtendunt frigida & humida cerebri intemperies, & mucoſa pituita è cerebro ſtillans.

Obſtructio verò ſi à pituita originem duxerit, iiſdem ſignis indicabitur. Si à ſarcomate, vel polypo, ex propriis capitibus diagnoſis erit deſumenda.

Locus verò, in quo materia reſidet, obſtructionem efficiens, dignoſcitur ex eo, quòd ſi in narium meatibꝰ hæſerit, vocis oblæſio contingit, quia nares ad vocem efformandam plurimùm conferunt. Si verò anteriori cerebri parti, aut proceſſibus mammillaribus dicta materia hæſerit, vox integra permanet.

Odor pravus olfactus ſenſorium feriens, à qua parte ducat originem, ex proprio cujuſque vitio erit dignoſcendum.

Quod ad prognoſim attinet, olfactus læſio recens, & à ſimplici coryza genita, facile curatur, inveterata verò, & à confirmata intemperie proveniens, difficile: quæ ex mala narium conformatione procedit, incurabilis eſt.

Curatio pro diverſitate cauſarum diverſo modo inſtituenda eſt. Si à frigida intemperie oriatur, ea remedia illi adhibenda ſunt, quæ pro frigido catarrho propoſita ſunt.

Ad obſtructionem verò ab eadem pituita, ductibus narium, aut proceſſibus mammillaribus impacta, auferendam: partes illas expurgantia remedia uſurpanda ſunt, errhina nimirum, ſternutatoria, & apophlegmatiſmi;

tiſmi; quæ etiam in frigidæ cerebri intemperiei curatione à nobis propoſita ſunt.

Si denique à ſarcomate, aut polypo nares obſtruantur, à præcedente capite eorum curatio erit deſumenda.

CAPUT IV.

De fœtore Narium.

NArium fœtor, & fœtor anhelitus valde differunt inter ſe; ille enim ex naribus tantùm prodit; hic verò ex variis partibus, ventriculo nimirùm, pulmone, gingivis, aut faucibus ulceratis, quæ vel ſenſu ipſo, vel propriis ſignis diſcerni poſſunt.

At narium fœtor ex putridis vaporibus, vel in naribus ipſis genitis, ut in ozæna, ſarcomate, aut polypo putrefactis, vel ad nares tranſmiſſis, ex humoribus putridis in ipſo cerebro, & parte illius anteriore, vel circa proceſſus mammillares, aut os cribroſum contentis. Putreſcunt autem humores pituitoſi in dictis partibus, quando in iis præter modum retinentur, præſertim ſi calida & humida cerebri temperies acceſſerit. Retinentur verò propter obſtructionem earum partium, aut conſtrictionem nimiam, ut in ſimis & depreſſionibus contingit.

Narium affectus talem fœtorem producentes, propriis ſignis ſuprà propoſitis dignoſcentur, quorum ſi nullus adfuerit, ab humore putrido in ipſo cerebro, aut proceſſibus mammillaribus, aut oſſe cribroſo, contento, gravem illum odorem provenire conjiciendū erit.

Prognoſis fœtoris narium qui ab ulcere, polypo, aut ſarcomate promanat, ex eorum prognoſi dependet.

Qui verò à corruptis humoribus in cerebri anteriori, parte contentis exoritur, ſi recens fuerit, facilè curatur, ſi inveteratus, incurabilis eſt, maximè ſi à mala narium conformatione, nempè ſimitate, & depreſſione nimia contingat.

Curatio perficitur cauſarum ablatione, & ſymtomatis lenitione.

Ulceris, ſarcomatis, & polypi curatio ſuprà poſita eſt. Humor verò putridus in cerebro, proceſſibus mammillaribus, aut oſſe ethmoide contentus, vacuantibus, & abſtergentibus auferendus erit.

Ac primùm evacuationes univerſales inſtituendæ ſunt, quæ totum corpus, & ipſum cerebrum excrementis pituitoſis liberent, per apozemata, pilulas, & alia id genus, quibus, ſi magna humorum ſaburra redundare videatur, diæta ſudorifica addi poterit. Mox errhina abſtergentia, & materiam conjunctam educentia erunt adminiſtranda.

Ac primùm manè & veſperi, è vola manus vinum album attrahatur, in quo centaurium minus, & calamentum incoctum fuerit.

Deinde betæ ſuccus cum aqua majoranæ extractus loco prædicti attrahatur. Vel.

℞. Rad. cyper. & calami. aromat. ana. ℥. ß. roſar. rubr. P.j. myrrhæ ʒ.ij. Coquantur cum vino albo pro errhino.

Ad potentiùs pituitam ex alto eliciendam, ſequens componi poterit.

℞. Rad. ireos Flor. ℥. ß. ellebori albi piperis longi, an. ℈. ß. ſem. aniſi & majoranæ ſiccæ pulver. ana. ℈. j. euphorbij gr. j. ol. nardini, cheirini & viol. ana quantum ſatis. Fiat unguentum molle, ex quo intincta minimi digiti extremitate fricentur nares internæ, vel turunda, aut alio linamento, lentis magnitudine in nares immittatur.

Denique ad fœtidum odorem fallendum, ſuaveolentia naribus ſæpe attrahenda ſunt, ut gallia moſchata in vino odoro diſſoluta aqua angelica, & alia cujuſmodi.

CAPUT V.

De Coryza.

COryza, quæ & gravedo à Latinis nominatur, eſt catarrhi ſpecies in qua fluxio è cerebro in nares defluit. Illa autem defluxio eſt humoris crudi in anterioribus cerebri ventriculis contenti, qui à cauſa plerumque externa concitatur, æſtu Solis nimirum, vini potu largiori, balneo calidiori, & ſimilibus: quæ pituitam in cerebro collectam fundere, ac liquare poſſunt. Fit etiam à cauſis externis cerebrum refrigerantibus: comprimitur enim tunc temporis ſpongiæ inſtar, & humorem in ſe contentum ad partes ſubjectas amandat. Tum etiam cerebri infrigeratione novus fit pituitæ proventus: illud enim caloris penuria male concoquit alimentum, unde plurimi excrementi proventus quod à facultate expultrice per vias patentes excluditur.

Affectus iſte per ſe patet; in eo enim plurimus humor per nares excernitur.

Inter reliquas catarrhi ſpecies, quæ in nares fit, leviſſima & tutiſſima eſt, ac citò curatur, ſi recens fuerit, & à cauſa externa concitata. Quæ verò diuturna eſt à contumaci cerebri intemperie oriunda, difficile curatur. Tum etiam, ſi à calida hepatis intemperie producatur, quę non rarò catarrhos calidos & acres invehit, à quibus nares ſæpe exulcerantur, alioſque affectus graves patiuntur.

Curatio hujus affectus à catarrhi curatione deſumenda eſt. Eaſdem enim evacuationes, & revulſiones, & derivationes poſtulat. Niſi quod errhina hic uſurpanda non ſunt, ne nimiùm ad partem affectam attrahant, ſed apophlegmatiſmi, & maſticatoria poſt univerſali maximè convenient.

Ac præter dicta remedia, authores nonnulla commendant, quæ coryzæ compeſcendæ peculiariter conveniunt, ut vapor decocti majoranæ naribus exceptus, vel aqua majoranæ naribus exceptus; Vapor aceti in ferream laminam candentem infuſi ad idem confert idque efficaciùs, ſi in aceto roſæ rubræ prius infundantur.

Si fluxio valde frigida fuerit, ſuffitus ficci ex nigella thure, aliiſque in prunas conjectis erunt utiliſſimi: his enim frigida cerebri intemperies corrigitur, & ſuperflua humiditas abſumitur.

CAPUT VI.

De Sternutatione,

LIcet Sternutatio in ſtatu ſano ſæpiſſime contingat, & ita levis affectio ut plurimùm eſſe ſoleat, ut ſymptomatis nomen non mereatur. Aliquando tamen ita moleſta efficitur, ut Medici curantis opem deſideret, quemadmodum ad Foreſtum videre eſt, qui *obſervatione 127. lib 10.* hiſtoriam proponit cujuſdam ancillæ, quæ ita gravem & moleſtam ex catharro acri & ſalſo ſternutationem patiebatur, ut ad plurium Medicorum opem confugiendum fuerit. Idem confirmat vetus conſuetudo ſternutantibus bene precandi, quam nonnulli inde ortam exiſtimant, quòd Gregorij Magni temporibus morbus epidemicus ſævierit, in quod ægrotantes ſternutando moriebantur, quamvis alij antiquiorem eſſe illam conſuetudinem aſſeverent.

Eſt igitur ſternutatio cerebri motus velox, quo per nares

nares confertim acto ſpiritu moleſta excernere conatur. Per cerebrum autem non ſolùm cerebri ſubſtantiam, ſed totum aggregatum ex eo, & ejus membranis intelligimus, præcipuè anterioribus, quæ in primis in hoc affectu contrahuntur. Quod ex eo licet colligere quòd dum caput attollimus, faciliùs ſternutamus: tunc enim materia irritans, quæ ut plurimum vaporoſa eſt, & ſurſum ſua natura fertur, faciliùs ad illam partem defertur.

Ille autem motus qui ſternutatione contingit, ad cerebri & membranarum facultatem expultricem naturalem ſpectat, juxta Galeni doctrinam *2. de ſympt. cauſ. cap. 1.* ubi diſtinguens ſternutamentum à tremore & palpitatione, dicit palpitationem à ſolo morbo fieri, tremorem verò à natura & morbo, ſternutationem verò à ſola natura.

Sibi tamen prima fronte contradicere videtur Galenus, qui *cap. 4. ejuſdem libri*, tuſſim & ſternutationem voluntariæ facultatis ſymptomata eſſe dicit. Nulla tamen contradictio eſt, ſeque ab ea diſertè liberat Galenus, innuens facultatem animalem in ſternutamento concurrere tantùm ſecundariò, quòd videlicet in ſternutamento è capite, & à pulmone ſpiritus emittatur; attamen caput pectori principium motus tradere. Cùm enim quæ in naſo offendunt, perſequi properat, utriſque emittendi ſpiritus viis ſimul utitur, altera quidem, quam ipſum per ſe facit, altera quam per nervos, veluti per quædam longa brachia, quæ in pectus deſcendant: unde idem Galenus *comm. Aph. 51. ſect. 7.* docet antecedente inſpiratione ſternutamentum fieri, natura aggregante aëris copiam ad ſternutationem. Tum enim aër, qui è pectore egreditur, conjunctus ei qui per nares ad cerebrum attrahitur, quidquid narium membranis exquiſito ſenſu donatis, moleſtum eſt, cum impetu & ſono explodit.

Ex hoc etiam Galeni loco colligitur, irritationem ſternutationem excitantem, in naſo potiſſimùm fieri quod etiam confirmatur aliâ ſententiâ, quæ habetur in *comment. Aph. 51. lib. 7.* ubi, *ſoli*, inquit, *ex his ita affectis illi ſternutant, quibus mordax eſt ea quæ à capite fluit humiditas; ſeu & ſi quid mordax naribus imponas. Sicut enim tuſſis motus quidem naturalis eſt, ad expurgandas eas quæ ſunt in pulmone, aſperas arterias; ſic & ſternutamentum manifeſtè videtur expurgare narium meatus.*

Verùm objici poteſt, quòd multi caput nudantes, aut alio quovis modo aëri frigido exponentes, ſternutamentum illicò patiuntur, ut videatur tunc temporis cerebrum immediatè irritari. Reſpondendum eſt, aërem frigidum eſſe cauſam ſternutationis, non dum in cerebrum immediatè agit, ſed quia cerebrum ejuſque membranas exprimendo, in cauſa eſt, ut acris materia ad nares deſcendat. Quamvis igitur in hoc ſymptomate, cerebri membranæ poſſint etiam irritari; non priùs tamen ſternutatio promovetur, quàm noxa ad narium membranam, quæ exquiſitiſſimo ſenſu prædita eſt, pervenerit.

Cauſæ ſternutamenti ex dictis colligi poſſunt, quæcumque nimirùm tunicam narium internam irritare poſſunt; quales ſunt humores, aut vapores acres, vel à cerebro delabentes vel à partibus inferioribus tranſmiſſi; unde, in febribus interdum ſternutationes contingunt, ut ait Avicenna, quia vapores acres à toto in caput transferuntur; vel exteriùs in nares acria immittuntur, quemadmodum medicamentis acrimoniâ prǽditis, quæ ptarmica nominantur, ſternutamentum excitamus. Hæ quidem cauſæ externæ ſternutationem immediatè producunt. Dantur tamen aliæ quampluriṃę, eandem mediatè efficientes, internas ſcilicet generando, vel commovendo, quales ſunt omnes aëris alterationes, ut de frigido aëre ſupra dictum eſt. Galenus *lib. de inſtrum. odoratus cap. 6.* dicit à ſolis aſpectu ſternutationem excitari, quia cerebri ſpiritus vapori ſimiles à ſole funduntur.

Diagnoſis ipſius affectus per ſe manifeſta eſt. Cauſæ externæ ex ægri relatione patent; internæ vero ex ſignis partium affectarum, à quibus materia irritans ad nares, & anteriorem cerebri partem tranſmittitur.

Quod ad prognoſim attinet, hic affectus ex ſe omni vacat periculo. In principio tamen catarrhi & coryzæ valdè nocet, quia humor concoquendus quiete indiget. Interdum autem in febribus adeò viget, ut vires dejiciat, & fluxum ſanguinis è naribus interdum excitet. Sæpè tamen nullo modo nocet, & in ſanis cerebri ſuperfluitates expellit: In ægris verò pro bono ſigno habetur. In febribus præcipuè malignis, etiam rebus omnibus deſperatis, ſalutem promittit. Hyſtericæ mulieri, aut difficulter patienti, ſi ſternutatio accidat, bonum, *Aph. 35. ſect. 5.* Medicamentis ptarmicis provocata ſternutatio, apoplexię, aliiſq; gravioribus cerebri affectib9 prodeſt. At ſi provocata non adveniat, ſignum lethale eſt, naturam enim ſuccumbere ſignificat.

In morbis pulmonum, pleuritide præſertim, & peripneumonia, ſternutatio mala eſt, ex Hipp. *2. progn.* qui ex concuſſione illa ſternutantis cerebri, lacerantur & violenter divellūtur partes thoracicæ, unde inflammatio valdè augetur, & nulla præterea ſit materiæ morbificæ vacuatio. Ad pituitam verò in bronchiis pulmonum contentam, potenter expellendam, quæ tuſſi rejici non potuerat, ſternutamentum conferre docet Gal. *2. de ſympt. cauſ. cap. 5. & 6.*

Curatio, quando neceſſaria eſt, dum ſcilicet ſternutatio alia infert incommoda, perficitur; primò cauſarum externarum amotione, ſi ab iis excitetur. Si verò fiat à cauſa interna, illa etiam auferenda eſt, evacuantibus, revellentibus, derivantibus & diſcutientibus remediis.

Si itaque calida cerebri, aut alterius partis intemperies, vapores acres ad nares & interiores cerebri meninges tranſmittat, venæ ſectio celebranda eſt, mox purgatio idonea inſtituenda. Deinde vapores illi revellantur frictionibus & ligaturis extremorum, cucurbitulis ſcapulis admotis; tum reliqua revellentia, derivantia, & diſcutienda uſurpentur, caput pectinetur, aures vellicentur, oculi confricentur, nares emungantur, ſpiritus cohibeatur.

Ad acrimoniam denique demulcendam, & narium irritationem compeſcendam, utile erit aquæ tepidæ vaporem naribus excipere, vel eaſdem oleo violaceo, roſaceo, amygdal. dulcium, aut butyro recenti illinire, vel hac tepens naribus attrahere; quo ſolo remedio Foreſtus ancillam à gravi ſternutatione, in principio hujus capitis propoſitâ, confeſtim liberavit.

CAPUT VII.

De Hæmorrhagia narium.

HÆmorrhagię nomen quemlibet ſanguinis fluxum à quacunque parte profluentis vulgò ſignificat. Peculiariter tamen, quando ſimpliciter abſque ulla partis affectæ mentione enunciatur ab Hippocrate, id tantùm profluvium ſignificat, quod è naribus fit, tanquam ſpeciem primariam, & evidentiſſimam; ut annotavit Galenus *comm. in 1. Epid.*

Eſt autem hæmorrhagia nariū, ſymptoma in excretis eorum quæ ſunt toto genere præter naturam. Sanguis

guis autem per nares effluēs, aut à venis & arteriis cerebri basim perreptantibus effunditur; aut à vasis è palato ad nares descendentibus, quæ sunt instar venarum hæmorrhoidalium in ano & utero.

Cùm verò omne symptoma pendeat à morbo, tanquam à causa proxima & immediata, hujus causa erit morbus organicus, vel communis. Organicus duplex est, vasorum apertio, quæ ἀναστόμωσις Græcis dicitur, & rarefactio διαπήδησις appellata. Communis etiam duplex eorundem vasorum ruptio, quæ ῥῆξις nominatur; & erosio, διάβρωσις appellata.

Causæ istos morbos immediatè producentes sunt, sanguinis quantitas, vel qualitas excedens. Sanguis quantitate peccans, venas rumpere, aut orificia illarum aperire potis est. Idem verò qualitate peccans; si nimirùm calidior tenuiorque sit, per anastomosim effluere potest, quia calor orificia dilatat, & tenuitas efficit, ut faciliùs effluere possit. Eædem qualitates diapedesim etiam efficiunt: Calor enim rarefacit tunicas vasorum; & sanguinis tenuitas efficit, ut per poros earum tunicarum transfluere possit. Sanguinis denique acrimonia venarum tunicas erodit & exulcerat, & diabrosim parit.

Causæ etiam externæ ad horum morborum productionem concurrunt, mediatè, vel immediatè. Immediatè id præstant casus, ictus, vulnus, & alia id genus, quæ venas rumpere, aut dividere valent. Mediate verò operantur, quæcumque sanguinem multiplicare, calefacere, aut attenuare possunt; ut victus plenior, & crapula, otium, aut exercitia nimia, magnus clamor, æstus, longa in sole mora, & alia quamplurima.

Hæmorrhagiæ differentiæ ex eo desumuntur, quod alia critica est, alia symptomatica, critica fit in febrib9 acutis, vi naturæ causam morbificam per has vias expellere conantis: præsertim in iis, quæ visceris alicujus inflammationi conjunctæ sunt, ac in primis hepatis & lienis, quæ per has vias sæpissimè solvuntur. Fit etiam interdum sine febre, natura sese à superfluo sanguine exonerante; unde vidimus quamplurimos ætati juvenili periodicam hæmorrhagiam pati, alios etiam per alias vias sanguinem utiliter effundere.

Symptomatica verò in morbis chronicis præcipuè contingit, in quibus sanguis vitiosus ab hepate debili, & insigni aliqua intemperie laborante producitur, qui vel ob retentricis facultatis imbecillitatem, per venas illas effluit; vel ab expultrice rejicitur, tanquam onus inutile, cùm sanguis impurus & vitiosus corpori alendo idoneus non sit.

Cognoscitur per se ipsa hæmorrhagia. Causæ verò illius hoc modo distinguuntur. Ea quæ quidem fit per ἀναστόμωσιν hoc habet commune cum ea, quæ per ῥῆξιν, quod in utraq; sanguis copiosè fluat; sed in eo distinguuntur, quòd si præcesserit ictus, vel casus, ῥῆξιν, potiùs adesse conjiciendum est. Cùm tamen à plethora & sanguinis multitudine ruptio & apertio vasorum possit contingere, ita distingui possunt; quòd rupto vase sanguis continuò effluat, aperto verò tantùm per intervalla: quia vasorum orificia constringi solent, quando humoris copia dilatans ad ea minùs confluit; vasa autem rupta semper aperta manent; & ideò sanguis continuò effluit, donec solutio continui in iis facta iterum uniatur. Propterea distinguitur apertio vasorum à ruptione, ex ipsius sanguinis substantia. Si enim tenuis sit, ab apertis vasis potiùs; si crassus, à diruptis emanat. Hinc fit, ut hæmorrhagia plerumque in juvenibus à vasorum apertione fiat, quia sanguinem habent tenuiorem; in senibus verò à ruptione, quia crassiorem obtinuerunt.

Si à venarum erosione fiat hæmorrhagia, addunt signa cacochymiæ, ulcerisve, & pus aut sanies interdum egreditur, aut saltem catarrhus salsus præcessit. Si per διαπήδησιν effluat sanguis, ille tenuis est, & admodum paucus.

Causæ verò antecedentes & externæ facilè distinguuntur. Si enim à copia sanguinis hæmorrhagia contingat, adest rubor in facie, & tensio venarum: tum etiam præcessit victus largior & calidior, aut causa aliqua externa fundens & attenuans sanguinem: hæc autem præcipuè contingunt iis, qui calidiori hepate præditi sunt.

Si à cacochymia affectus proveniat, illa propriis signis distinguetur, quæ bilem, aut melancholiam redundantem ostendunt; propterea sanguis effluens, aut per venam brachij detractus, corruptus, aut pravâ qualitate infectus apparebit.

Si à retentricis facultatis imbecillitate hæmorrhagia contingat, pallidus faciei color, & totius corporis debilitas apparet; tum etiam affectus aliquis præcessit, à quo hepar in primis debilitatum est; ac denique sanguis paucus & per intervalla effluit.

Si sanguis è venis narium immediatè effluat, astringentibus remediis naribus admotis, facilè sedatur, & nullibi capitis dolor percipitur. Contra verò, si à cerebro profluat, in aliqua capitis parte determinata dolor percipitur, fluxus difficilè sedatur, & in naso posita nihil conferunt. Ab aliis etiam partibus sanguis interdum profluit, ut hepate, liene, utero; quarum indicia dabunt dolores & tensiones circa easdem partes.

Si sanguis fluat ab arteria, cum impetu egreditur, calidus est, purus, floridus & rutilans; ex vena verò rubeus, in fuscum tendens, crassus, interdum impurus, & cum parvo impetu egreditur.

Prognosis imminentis hæmorrhagiæ, præcipuè criticæ, ab actionibus læsis, excrementis & qualitatibus mutatis desumitur: sicque futuram hæmorrhagiam indicant insomnia, & imagines rerum rubrarum; capitis & cervicis dolor subinde ortus, temporum gravitas, & pulsatio magna in arteriis illorum; tinnitus, vel sonitus aurium, oculorum hebetudo, & marmaryges illis obversantes, rubor eorundem, ac totius ferè faciei; lucis aversio, lachrymæ involuntariæ, pruritus nasi, sanguinis stilla die indice, spirandi difficultas, tensio hypochondriorum sine dolore.

Quorum signorum ratio talis est. Quando sanguis ad caput deferri incipit, parit in cerebro phantasmata rerum rubrarum, tum per insomnia, tum etiam inter vigilandum; ut juveni Romano contigit, cujus mentionem facit Gal. *lib. de præsagitione ad Posthum. cap. 12.* Is enim morbo acuto laborans, rubrum serpentem ad cubiculi laquearia oberrantem videre visus est, quo perterritus, è lecto subinde exiliit. Unde Gal. adventantem hæmorrhagiam prædixit, & sanguinis missionem impedivit, quam alij Medici præscripserant. Dolor capitis & cervicis ex eadem sanguinis translatione ad partes superiores exoritur, qui membranas divellens distendensque, doloris sensum parit. Pulsant autem arteriæ temporum extraordinario motu, propter earum compressionem, quæ à venarum repletione fit. Aurium tinnitus fit ex vaporibus, ad cerebrum magna copiâ tendentibus. Visus hebetudo fit, quia copiosi & crassi vapores ad superiora elati, meatus obstruunt, unde fit, ut denegato aditu spiritui animali, hebescat visus. Marmaryges oculis obversantes, nihil aliud sunt, quam tenuia quædam, & divulsa corpuscula variorum colorum, intra corneam tunicam, & crystalloidem contenta, ex vaporibus sursum elatis producta; quæ licet interiùs

riùs ſint, exteriùs tamen poſita, deceptione viſus apparent; quandoquidem oculus externæ aſſuetus viſioni, quæcumque intùs ſunt, extra eſſe judicat. Rubor faciei & oculorum, ſanguine ſit, qui majori copia ad illas partes cumulatur. Lucis averſio ex eo proficiſcitur, quòd diſtenti oculi humorum copiâ, ex nimia luce magis diſtenduntur; quia lux diſgregat ſpiritus, unde oculi dilatatio, ex qua dolor conſequitur, quem ut evitent ægrotantes, lucem fugiunt. Lachrymæ involuntariæ fiunt ex repletione oculorum, & partium adjacentium, quæ præter modum diſtentæ comprimunt glandulas illas humorem continentes, ex quo lachrymæ generantur. Pruritus narium fit ex vaporibus ſurſum aſcendentibus, & nares vellicantibus. Sanguinis ſtilla die indice apparens, v. g. quarto, vel undecimo, oſtendit futuram hemorrhagiam de judicatorio, nempè ſeptimo, vel decimoquarto, quia diebus indicibus natura incipit transferre humores ad eas partes. Difficilis redditur reſpiratio, quia dum ſanguis ad ſuperiora transfertur, diaphragma comprimit. Tenſio deniq; hypochondriorum, fit, quia ſanguis in ſuo fonte, & radicibus venarum moveri incipit; ſed fugax eſt ea diſtenſio & ſine dolore, quemadmodum & difficilis reſpiratio; ſi enim diutiùs & contumaciter perſeverarent, ſigna eſſent potiùs hepatis inflammati.

Præſentis verò hæmorrhagiæ prognoſis ita inſtituenda eſt.

Sanguis è naribus die critico moderatâ quantitate fluens, ſalutaris. Quamvis hæc ſententia à Galeno ſæpiùs inculcata ſit, illi tamen Fernelius reluctatur *lib. 2. de ſanguinis miſſione cap. 1.* dicens nullum ſanguinis profluvium, licèt criticum; ſalubre eſſe. Quoniam licèt deliria, vigilias, capitis dolorem, & reliqua ſymptomata demulceat, vix tamen morbum penitus evellit, quia ſanguinis portio purior emittitur, impuriori remanente. Idque ex eo probatur, quòd ſanguis ex nare profluens, colore & ſubſtantiâ laudabilis apparet, cùm ſanguis eodem tempore è vena detractus, impurus & corruptus appareat.

Speciosa quidem eſt hæc Fernelij doctrina, non tamen abſolutè recipienda. Verum quidem eſt in pluribus morbis acutis, præcipuè verò in febribus malignis, hæmorrhagiam ſæpè morbum penitùs non ſolvere, quemadmodum nec ſudores in iiſdem febribus perpetuò ſalutares ſunt; quia tales evacuationes à natura irritata ante tempus, materiæ morbificę malitia plerumque fiunt. Attamen non rarò morbi acuti hæmorrhagia ſolvuntur, ut docuit Gal. *lib. 3. de criſ. cap. ultimo*, & paſſim alibi. Quod autem ſanguis per nares excretus, purus ſemper appareat, ratio inde deſumitur; quod nimirùm ille guttatim effluat, ſicque ſtatim refrigeretur, ut partes impuræ ſeparari nequeant, & illæ puriores partes reliquis permixtæ rubrum colorem toti maſſæ concilient. Sanguis verò è brachio detractus, quia affatim effluit, calorem in vaſculo diu retinet, à quo partes impuræ ſeparantur, ita ut craſſa & fæculenta fundum petat; bilioſa verò & pituitoſa, quæ magis alterata, & impurior eſt, ſupernatet, & ita ſanguis impurus, ac ſordidus appareat. Contra verò, ſi ſanguis è brachio guttatim effluat, purus apparebit, quia citò concreſcit, antequam partes heterogeneę à calore ſecerni potuerint. Imò verò ſanguis copioſè effluens, ſi in pelvi latiore recipiatur, purus etiam apparet, quia citò refrigeratur.

Hæmorrhagiæ nimis copioſæ & vehementes peſſimæ: nam ad convulſionem deferunt. Fit enim aliquando, ut natura copia ſanguinis gravata, & ad excretionem concitata, modum tenere nequeat, & ſupercriſin efficiat, quam Medici ſæpè cohibere coguntur,

Hæmorrhagia in principio morbi, mala, quia ſymptomatica eſt, & fit natura ante tempus irritata ad excretionem, à materiæ morbificæ malitia.

Hæmorrhagia quæ è directo partis affectæ accidit, bona contra verò, mala; ſic in hepatis inflammatione, ſanguis effluens è nare dextra, bonus, è ſiniſtra verò, malus, Contra, liene inflammato, è ſiniſtra bonus, è dextra verò malus; quia omnis bona evacuatio κατ' ἴξιν debet fieri.

Stillæ ſanguinis paucæ per nares effluentes, malæ: Significant enim naturæ imbecillitatem & malignitatem morbi. Omnis ſiquidem excretio in morbis acutis quæ inchoatur tantùm, & non perficitur, maximè damnatur ab Hipp. quia major eſt ſecuritas in febribus, in quibus natura nihil excernit, quam in quibus pauca & inutilia, ſiquidem coctioni eſſe intentam tunc temporis arguitur. Quòd ſi ſtilla appareat, ſignum eſt ante tempus naturam irritari. Stilla tamen die indice prodiens, ſignis concoctionis utcumque apparentibus, futuram criſin per hæmorrhagiam die critico ſignificat.

Hæmorrhagiæ longo tempore perdurantes, hepatis imbecillitatem, & refrigerationem, & inde cachexiam atque hydropem portendunt.

Quibus in febribus quartanis ſanguis è naribus fluxerit, pravum, Hip. *Aph. 87. ſect. 7.* quia, ut docet Avic. ſanguinis fluxus in melancholicis & pituitoſis, noxius, ab eo enim magis refrigerantur.

Quibus febricitantibus ſanguinis fluxerit multitudo, quacumq; ex parte, cùm reficiuntur, alvi iis humectantur, Hipp. *Aph. 27. ſect. 4.* quia, ut docet Gal. *in com.* calore nativo debilitato ex profluvio ſanguinis, neque cibi benè concoqui, neque in ſanguinem tranſmutari, neque diſtribui poſſunt per corpus; & propterea alvos fieri humidiores par eſt, donec proceſſu temporis vires ſuas natura recuperarit.

In hæmorrhagiæ curatione, primùm advertendum eſt, an illa critica ſit, vel ſymptomatica. Critica enim cohibenda non eſt, ſed ad ſanguinem quantitatem ſanguis fluere permittendus. At enim Avicenna, ſanguinem è naribus interdum critica expulſione ad libras quatuor ſine virium inſigni lapſu profluxiſſe. Idque videtur deſumptum à Gal. qui *lib. de præc. ad Poſth. c. 13.* juveni Romano hæmorrhagia correpto ſanguinem fluere permiſit ad libras quatuor cum dimidia, priuſquam remedia fluxum cohibentia uſurparet.

Quòd quidem, ut in valdè plethoricis corporibus aliquando utiliter contingere, ita in aliis vitæ periculum inferre poteſt, & certum eſt criticam hæmorrhagiam, quantumvis opera naturæ fiat, modum non rarò excedere. Natura ſiquidem ſanguinis multitudine gravata, & ad illius expulſionem excitata, modum aliquando tenere non poteſt, nimiamque evacuationem facit, unde maximam virium dejectionem, & mortem metuere: oportet & tunc cohibenda eſt, quoties nimirum ex ea notabilis virium infirmitas prodierit.

Sic etiam ſanguis, qui ſine febre, ex conſuetudine fluit, cohibendus non eſt, ſed naturæ arbitrio relinquendus, niſi immoderatior fuerit, multi enim per hujuſmodi hæmorrhagias periodicas, à graviſſimis morbis immunes fiunt, in quos earum ſuppreſſione incidere conſueverunt.

Symptomatica verò hæmorrhagia cohibenda eſt. Quod fiet ſanguinem ad nares confluentem revellendo ab iiſdem, & vicinis partibus repellendo, venas apertas occludendo, ſanguinis motum præpoſterum inhibẽdo, & humores acriores, aut tenuiores, ſanguini permixtos, hemorrhagię cauſas præcipuas evacuando,

corri-

corrigendo, eorumque generationem prohibendo, & facultatem retentricem hepatis & venarum roborando. Quæ omnia sequentibus præsidiis præstari poterunt.

Ac primùm sanguinis missio inter revulsoria remedia principem locum obtinet; quæ maturè celebranda est, antequam vires admodùm debiles evaserint, idque è vena brachij è directo partis, à qua sanguis profluit; dextri nimirùm, si è nare dextra; vel sinistri, si è sinistra sanguis emanaverit. Et Galen. *lib. de sang. miss. cap. 11.* hujus remedij efficaciam confirmat, asserens se validas sanguinis è naribus fluxiones repentè venæ sectione sedasse. Debet autem detrahi sanguis & satis largâ manu, si vires ferant, & amplo foramine: Quamvis maxima Medicorum tum antiquorum, tum neotericorum pars aliter censet; qui angusto foramine, & exiguâ quantitate sæpius repetita, sanguinem detrahendum esse censet, sicque revulsionem melius fieri. Nam ut sanguini motus contrarius concilietur, vehementiori motu agitandus est, siquidem motus vehementior debiliorem rapit; ideò quò ampliori foramine, & magis confertim sanguis effluit per venam sectam, eò promptiùs è naribus profluentem sanguinem abducit; ita ut non rarò hæmorrhagia vehemens, phlebotomia hoc modo celebrata, sine plethora in instanti fuerit cohibita. Attamen si unica phlebotomia, aliisque remediis inferiùs describendis hæmorrhagia cohibita non sit, illa reiterari poterit pro virium modulo. Tum etiam vena pedis secari poterit, ut revulsio fiat ad distantissima, quæ etiam sæpè plurimùm confert, ut testatur Avicenna, Paulus & Trallianus.

Post venæ sectionem, vel etiam ante ipsam, fient frictiones & ligaturæ partium extremarum; & cucurbitula satis magna hypochondrio admovenda, dextro, si à nare dextra; sinistro verò, si à sinistra sanguis profluerit. Galenus enim hæmorrhagiam cohibuit in juvene Romano, cucurbitula hypochondrio admota, sine venæ sectione, ut ipse refert *lib. de præcognitione ad Posthumum cap. 13.*

Non est tamen usque quaque tuta cucurbitularum applicatio hypochondriorum regioni. Sanguis enim tunc temporis effervescens, ad hepar, aut lienem nimiâ copiâ attrahi potest, & inflammationem in iis partibus efficere. Cujus rei exemplum habetur apud Fabricium Hildanum *obs. 47. cent. 2.* de quodam aulico maxima hæmorrhagia narium laborante, cui præter alia remedia, cucurbitulæ magnæ ad regionem hepatis admotæ sunt. Sanguis quidem substitit, sed inflammatio hepatis sequuta fuit. Caute igitur agendum est in cucurbitularum admotione regioni hypochôdriorum, & ad eam confugiendum non est, nisi reliquis remediis non conferentibus & post iteratas phlebotomias. Copia enim sanguinis in venis imminuta, minus est periculum, ne sanguis nimia copia ad hepar attrahatur, ut inflammationem excitare valeat. Attamen quocumque modo applicentur cucurbitulæ hypochôdriorum regioni, sanguinem, & spiritus attrahunt ad illas partes, & sic calorem earum augent; quod adversari videtur sententiæ Hippocratis *Aph. 13. sect. 5.*

Ubi in his unde sanguis fluit, aut fluxurus est, frigidis utendum esse præcipit. Interpretes autem volunt ad ea loca frigida esse admovenda, unde motus sanguinis incipit, qualia sunt hepar & lien.

Forestus commendat cucurbitulas supra pedes, insigni experimento, quod habetur *obs. 14. lib. 13.* his verbis. *Vir generosus sanguinis narium profluvio cum extremè laboraret, neq; remedia commodè adhibita juvarent, circiter duodecim libræ sanguinis ex utraque nare per vices effluxere. Cùm ad eum accitus essem, & per integrum diem sanguis effluxisset, ut duas ventosas absque scarificatione, unam supra hepatis regionem, alteram supra lienis locum poneret, mandavi, quibus parum videbatur fluxus subsistere. Verùm post meum discessum, uxor cum videret sanguinem iterum ex utraq; nare cum impetu erumpere, & quod ventosæ hypochondriis adhibitæ nullo modo juvarent, alias duas, unam suprà pedem dextrum, alteram supra sinistrum affigi jussi, dictu mirum, sanguis præter spem subitò restrictus est. Verum cum aliquo tempore ventosæ cuti adhærerent, æger in animi deliquium incidit, quare iisdem ventosis detractis, aqua in faciem conspersa excitatus est; mox odore vini recreatus ad se rediit & à fluxu sanguinis narium miraculi, aut incantamenti instar, præter omnium spem pristinæ sanitati restitutus est.*

Cucurbitulæ etiam scapulis admotæ tum siccæ, tum humidæ fluentem sanguinem è naribus retrahunt. Attamen non est usquequaque tutum remedium. Possunt enim à partibus inferioribus ad superiores sanguinem attrahere, & novo fluxui occasionem præbere.

Quidam practici cucurbitulas brachiis admovent suprà musculum bicipitem quibus etiam sanguis ad nares profluens repellitur.

Crato *in consiliis*, inter revulsoria remedia proponit incurvationê digiti minimi, in dextra manu, si ex dextra nare fluit; vel in sinistra, si è sinistra. Cùm enim vehemens illa compressio intensum dolorem pariat, ab illo dolore sanguinis retractio fieri potest.

Sed multò potentiùs sanguis & spiritus ad interiora retrahuntur per animi deliquium, cujus interventu contumacissimam hæmorrhagiam curatam vidimus in Illustrissimo Episcopo Lodovensi, anno 1629. qui febre maligna laborans, cum renis dextri inflammatione, quæ postmodum in abscessum abiit die 27. morbi, tam vehementi correptus est hæmorrhagia, ut intra quatuor horas sanguis libras duas excreverit, & cum adhuc sanguis affatim flueret, viresque collaberentur, de hæmorrhagia cohibenda cogitandum fuit, & in hunc finem multa remedia usurpata. Quibus nihil proficientibus, æger se alvum deponere velle dixit, nec potuit cogi, ut in lecto dejiceret. Præmonuimus, si è lecto surgeret cum tanta virium exsolutione, fore ut in syncopen reveret, eam tamen syncopen cohibendæ hæmorrhagiæ futuram esse pertutilem. Ita ferè successit, nam postquam surrexisset, in animi deliquium passus, à quo statim excitatus est vino exhibito, & aqua frigida in faciem projecta, posteà copiosè dejecit, & postquam in lectum delatus fuisset, sanguis multo minori impetu fluebat & exhibito sale prunellæ ad ℥. j. ß. in aqua frigida dissoluto, statim sanguis fluxus omnino fuit cohibitus, cùm tamen anteà idem remedium & quamplurima alia frustra in usum revocata fuissent.

Quamvis autem animi deliquium à vulgaribus practicis inter hæmorrhagiæ remedia non proponatur: habetur tamen apud Hip. *lib. 3. Epid. sect. 7.* his verbis: *Sanguinis venarum suppressiones faciunt, animi deliquium figura alterata, interceptio, linamentum intortum, appositio, deliquatio.* Idem quoq; docuit Gal. *3. meth. cap. 5.* his verbis. *Porrò sanguis confluere prohibetur, & propter animi deliquium, & cum ad contraria revellitur, & cum ad vicina derivatur, & per refrigerationê tum corporis totius, tum verò præcipuè ipsius partis afflictæ. Notandum tamen est, animi deliquium tantùm convenire, quando sanguis affluit è venis quæ ad corporis superficiem desiniunt, quod innuit Hipp. dum eidem linamenta deligationes, & alia ejusmodi præscribit.* Quando enim sanguis à partibus interioribus profluit; ut in hæmop-

toë

toë, menſium fluxu immodico, aut vulneribus partium interiorum, tunc animi deliquium fluxum augere poteſt, retracto calore ad interiora, & ad eas partes à quibus ſanguis profluit.

Zacutus Luſitanus *l. 1. praxis admirandæ obſerv. 66* refert ſe deſperatam hæmorrhagiam, & nullis aliis remediis cedentem, appoſito cauterio actuali in utraque planta pedum cohibuiſſe. Quod remedium ſimilem ſucceſſum habuiſſe refert in magna ſanguinis excretione per os, ex venæ raninæ apertione producta quæ ab acri catarrho eroſa fuerat, & cum per biduum ſanguis ad libras viginti effluxiſſet, multaque emplaſtica, & aſtringentia parti admota fuiſſent, revellentia & incraſſantia remedia, tum etiam narcotica uſurpata, cauterio in eadem pedis parte indito, fluxus omninò ceſſavit.

Revulſionibus prædictis aliquandiu uſurpatis ſi fluxus nihilominus perſeveret, ad ea remedia veniendum, quæ fientem ſanguinem repellunt, qualia ſunt ea quæ anacollemata vulgò nominantur, fronti & temporibus applicanda, quæ in hunc modum componi poterunt.

℞. Boli armenæ, terræ ſigill. ſanguinis dracon. thuris maſtiches, & aloës, ana ℥. j. farinæ volatilis, & pilor. leporis minutim inciſ. ana ℥. ß. albumen ovi num. j. ſucci plantag. & ſolani ana q. ſ. Fiat cataplaſma fronti & temporibus applicandum.

In caſu urgente, promptiſſimè parari poteſt caplaſma ex bolo armena ſolo, cum albumine ovi & aceto ſubacta fronti ac temporibus appoſitum.

Efficaciſſimum etiam paratur cataplaſma ex gypſo cum aceto ſubacto, & ad craſſitiem duorum digitorum fronti & temporibus admoto. Et ſi prima applicatio non ſuccedat, iterabitur, & certò curare creditur.

Amatus Luſitanus laudat pileum ex dictis aſtringentibus cum oxycrato ſubactus, capiti raſo appoſitum, quod in ſumma neceſſitate tentari poterit.

Fotus etiam fieri poteſt ex aqua valdè frigida, vel oxycrato fronti & temporibus, cum linteis frequenter immutatis, quamprimùm ſcilicet calefacere incipiunt. Vel idem fotus fieri poteſt ex ſucco plantag. polygoni, equiſeti burſæ paſtoris, & ſimilium, addito aceto ad penetrationem.

Ubi notandum, caput non eſſe aqua frigida perfundendum, neque repellentia fronti admovenda; donec revulſiones ſufficientes præceſſerint; alioqui ſanguis per refrigerantia intrò compulſus, venas quæ in alto ſunt replebit, ut docet Gal. *l. 5. meth. cap. 6.* atque ita fluxus ſanguinis augebitur, calore aucto per antiperiſtaſim, à quo ſanguinis motus & impetus adjuvatur, aut ſi ſanguis retineatur, cōvulſio, apoplexia, dyſpnœa, aut alius quiſpiam gravis affectus excitari poterit.

Solum etiam acetum ſanguinem fluentem cohibere poteſt, ſi eo frons cum ſpongia foveatur.

Eadem ſpongia aceto imbuta, & in nares immiſſa ad idem eſt efficax.

Conſperſio faciei aquâ frigidâ, non ſolùm repellit ſanguinem flentem, ſed etiam eundem retrahit ad interiora interventu timoris, qui ex aqua frigida in faciem ex improviſo injecta, exoritur. Quemadmodum enim ſyncope, ut anteà dictum eſt, fluxum ſanguinis cohibet, propter caloris retractionē ad interiora, eadem ratione timor, à quo ſimilis retractio poteſt conducere.

Atque ita, quocunq; modo excitetur cōferre poteſt. Aqua autem frigida, ſatis magna copia, in faciem conjici debet, nempe ad duos, vel tres cyathos per brevia intervalla projectos.

Vulgò etiam uſurpatur, ad ſanguinis impetum ad ſuperiora retundendum, illiuſque aſcenſum prohibendum, fotus cervicis, ex linteo aceto frigido imbuto quod collo circumduci debet, & frequenter immutari, antequam incaleſcat.

Idem oxycratum in ore detentum, & ſæpè immutatum, ſanguinem etiam ad partes ſuperiores confluentem repellit, tum etiam impedit, ne ſanguis è naribus ad gulam defluat, quod ſæpè contigit.

Ad idem valet acetum inſtillatum in aurem, quæ nari fluenti vicina eſt, ſic enim vena per quam fluit ſanguis, reſtringitur.

Faba, aut numiſma argenteum radici narium inter cilia admotum, & faſcia arctè alligatum, ut fortiter partem comprimat, eundem fluxum cohibet. Tum etiam animadvertendum eſt, an in temporibus, aut fronte venæ aut arteriæ tumeant: tum enim eas numiſmate aliquo, aut faba ſicca per medium in longitudinem ſecta comprimere, faſcia interveniente, optimum & ſupremum remedium eſt. Et ad majorem compreſſionem ſupra fabam aut numiſma, albumen ovi concuſſum, adjecto gypſo & ſtupâ exceptum: admovendum eſt.

Vapor aceti, in laminam candentem affuſi, naribus exceptus venas apertas conſtringit.

Ad idem confert oxycratum naribus frequenter attractum.

Præter repellentia dicta, in uſum revocanda ſunt, quæ ipſas venas apertas occludere & conglutinare ſolent. In quem finem multa remedia in nares immitti conſueverunt.

Galenus *lib. de paratu facilibus, cap. 13.* thus & aloëm in pulverem redacta albumine ovi excipit, & cum linteolo, aſperſis prius pilis leporinis, in nares immittit.

Vel turunda in hunc modum parari poteſt.

℞. Thuris, aſoës, ſanguin. dracon. farinæ volatilis, telæ aranearum, & pilorum leporinorum minutim inciſorum, ana ℥. ß. Excipiantur ſucco plant. & goſſipio, fiantque turundæ in nares frequenter immittendæ.

Iidem pulveres in nares inſufflari poterunt. Cui etiam uſui maximè conferre teſtantur practici magni nominis, cinerem teſtarum, ovorum, & chartarum. Verùm, circa horum pulverum uſum, obſervandum eſt, dum illi adminiſtrantur, os aqua frigida plenum eſſe debere, ne medicamentum ad os per palatum transferatur.

Potenter etiam ſanguinem fluentem cohibet goſſipium atramento infectum, quod in thecis ſcriptoriis aſſervari ſolet, ſi aliquantulùm expreſſum, & in turundæ figuram efformatum in nares immittatur.

Idem goſſipium atramento imbutum; & fronti admotum cum faſcia, fluentem ſanguinem potenter ſiſtit.

Tandem hæmorrhagiâ prædictis remediis, tum etiam infrà proponendis pertinaciter obſiſtente, ad eſcharotica veniendum eſt, quæ venarum extremitates apertas comburendo cruſtam inducent, & ſanguinem inhibent. In iis tamē magna cautio adhibenda eſt, quia dum eſchara decidit, vaſorum apertio plerumque renovatur, & ſic fluxus redintegrari ſolet.

Inter eſcharotica autem principum obtinet vitriolum uſtum, quod præterquam quod eſcharam inducit, ad quemvis ſanguinis fluxum cohibendum eſt efficaſſimum.

Si mitius remedium habere deſideres, vitriolum aliis permiſcendum eſt, in hunc modum.

℞. Gallarum ℔. ß. aluminis quartarium j. Combu-

rantur & calcinentur, fiatque pulvis in naris profundum demittendus. Vel

℞. Boli armenæ, fang. dracon. thuris, aloës, gypsi, vitrioli usti, sarcocollæ, mastiches, an. ʒ.j. Fiat pulvis subtilissimus.

Vitriolum album mitiùs operatur, quàm vitriolum ustum, neque valdè escharoticum est: hæmorrhagiam tamen potenter cohibet, orificia venarum constringendo, si in nares cum turunda ex gossipio confecta, immittatur.

Remedia verò, quæ sanguinis motum cohibendo, refrigerando, incrassando, & veluti coagulando, hæmorrhagiam cohibent, in hunc modum præscribi possunt.

℞. Salis prunellæ ʒ.j. trochiscorum de carabe ʒ.ß. lapidis hæmatitis, coralli rubri præparati, an. ℈.j. syrupi de rosis siccis ℥.j. aquæ plantag. ℥.iij. Fiat julep. qui detur bis, aut ter in die.

℞. Conservæ rosarum & mivæ cydoniorum, ana ʒ.j. trochiscor. de spodio & de terra sigillata, an ʒ.j. coralli præparati & cornu cervi usti, an. ℈.j. Fiat opiata de qua capiat ad magnitudinem castaneæ bis, aut ter in die.

Oxycratum satis copiosè sumptum hæmorrhagiam efficaciter sedat.

Exterius verò, ad sanguinem refrigerandum, illiusque motum cohibendum, aqua frigida, vel oxycratum variis partibus applicanda sunt: sicque aqua frigida brachiis affundenda, pedes in aquam frigidam immergendi, testes oxycrato frigido fovendi, tum etiam dorsum, proptereà quòd vena cava eam regionem occupat, & ita sanguis in ea fervens refrigeratur.

In maximo autem fervore sanguinis, qui prædictis cohiberi nequit, quidam practici totum corpus oxycrato irrigant, vel in balneum frigidum demittunt, quod tamen, jam debili ægro existente, periculo non vacat.

Optimum etiam est hepar & lienem epithemate refrigerante, vel etiam oxycrato tepido fovere, ad sanguinis ebullientis fervorem temperandum.

Denique in contumacissimo affectu, & aliis remediis non cedente, ad narcotica veniendum est, quæ omnem tum fluxionem, tum evacuationem, & quemcumque humoris motum citissimè cohibent, & inter cætera laudanum ad gr. iij. vel iiij. exhibitum, principem locum obtinet.

Cavendum tamen est, ne ægro valdè debili exhibeatur, periculum enim est ne calor nativus admodum debilis, narcoticâ vi omninò suffocetur.

Syrupus de papavere idem præstare poterit ad ℥.j. in julepo adstringente, horâ somni exhibitus.

Tandem specifica remedia, quæ scilicet proprietate occulta sanguinem fluentem cohibent multa ab authoribus proponuntur; quorum præcipua & frequenti usu comprobata sunt, quæ sequuntur.

Succus urticæ miris laudibus effertur ad quemlibet sanguinis fluxum ex quacumque parte prodeuntem, maximâ efficaciâ cohibendum; & ideò tum per os exhibetur ad ℥.iiij. semel atque iterum; tum per nares attrahitur; tum fronti & temporibus admovetur, in formam cataplasmatis cum farina subactus, vel tota urtica contusa dictis partibus admovetur. Nonnulli asserunt radicem urticæ in ore detentam sanguinis fluxum statim constringere.

Fimus porcinus inter præstantissima specifica etiam recensetur, si adhuc calens fronti & temporibus admoveatur; vel olfaciendus præbeatur; vel siccus in nares immittatur. Posterioris formula talis esse poterit.

℞. Stercoris porcini exsiccati ʒ.iij. pulveris rosar. ad fœtorum auferendum ʒ.ß. Excipiantur succo plantag. in eoque intingatur bombax in nares immittendus.

Laudatur etiam ab authoribus stercus asininum eodem modo usurpatum, ut de porcino diximus. Et narrat Rodericus à Castro *lib.1. de morbis mulierum cap.5.* Medicum quendam septuagenarium, hæmorrhagiæ maximè obnoxium, stercus asininum modicè exsiccatum in capsula semper gestare solitum, cui medicamento nullum aliud simile se reperisse referebat, præsertim si succo urticæ commixtum, si siccum; aut recens per se naribus adhibentur.

Zacutus Lusitanus *lib. ult. praxis Historiarum cap. 2.* stupendam narium hæmorrhagiam, si septuagenario excarni & debili, se hoc remedio certasse refert, qui reliqua remedia frustrà administrata fuerant, & septédecim sanguinis libræ effluxerant. Stercus itaque asininum in exactissimũ lævorem redactum omni juri poturque permiscebat; eo dem tabellas cum saccharo efformabat, ægroque edendas præbebat cum aqua chalybeata; quo auxilio solo, septem dierum spatio, æger à fluxu salvus evasit.

Sanguis per nares effluens non solùm apud vulgus commendatur, sed etiam à quibusdam Medicis præstantissimis probatur, tanquã specificâ vi hæmorrhagiam cohibens; eumque frigunt in sartagine, ægroque inscio eundem exhibent. Tum etiam olla figulinâ exustum, & in pulverem redactum, cataplasmatis adstringentibus supra propositis admiscent.

Alii laudant pulverem limacum cum crusta combustorum, alii pulverem ranarum etiam combustarum, in nares immissum. Alij Comp. Sperniol. Crollij.

Refert Pereda vetulam quandam Monspessulanam, sola mentha naribus impositа, sanguis profluvium è naribus trium dierum curavisse.

Inter cætera autem remedia præstantissimum est, & à nobis frequenti usu expertum, spica nardi in tenuissimum pulverem redacta, & ad ʒ.j. cum jusculo, aqua plantaginis, aut alio liquore exhibita, non solum enim specifica vi, sed etiam hepar roborando, sanguinis fluxum cohibet.

Finkius testatur bufonem exsiccatum, & pulverisatum in sindone rubra, axillis suppositum, vel manibus retentum, ut incalescat, sanguinem statim sigere, eumque velut Gorgonis conspectо capite statim rigescere. Alii bufonem sub dio suspendunt, donec caro universa absumpta sit, os femoris denudatum servant, idque nari inditum, hæmorrhagiam in instanti cohibere asserunt.

Dum remedia prædicta in usum revocantur, de omnimoda causæ ablatione cogitandum est quæ ut plurimum esse solet, humor tenuis, serosus, aut biliosus in sanguine redundans, eique motum præposterum conciliаns, naturamque ad illius excretionem irritans; unde sit ut humore illo evacuato, & sanguine repurgato, natura eum tanquam amicissimum, & familiarissimum, ac vitæ thesaurum retineat, neque ampliùs excernat. Ideò purgatio instituenda est, bis terve iterata, si opus fuerit, ex purgantibus adstrictione præditis, & refrigerantibus composita, in hunc, aut similem modum.

℞. Tamarindor. ℥.ß. fol. plantag. M.j. Coquantur ad ℥.iiij. In colat. infunde rhabarbari electi ʒ.j. myrobalan. citrin. ʒ.ß. spicæ nardi gr. vij. In express. diss. syrupi rosacei ℥.j. rhabarb. pulv. ℈.j. Fiat potio.

In affectu inveterato & frequenter recurrente, talis purgatio semel in septimana repetita erit efficacissima, & interim julepi astringentes post singulas purgatio-

nes,

nes. vel opiatæ per aliquot dies exhiberi poterunt. Opiata suprà descripta huic usui inservit. Julepi vero in hunc modum concinnari poterunt.

℞. Radicum bistortæ & consolidæ majoris, ana ℥.j. fol. plantag. centinodię, herniarię, fumariæ, ana. M.j. sem 4. frigid. major. ana ʒ j. Coquantur ad ℔. In colat diss. facchari albi ℥. iij. Fiat julep. pro iij. dosibus matutinis.

Loco juleporum vel opiatæ, aut post eorum vicem per aliquot dies continuatum, syrupus usurpari poterit ex succo urticæ cum saccharo partibus æqualibus compositus, & ad cochlearia duo, singulis diebus manè exhibitus.

Neque sufficit causam hæmorrhagiæ præsentem auferre, scilicet peccantem humorem evacuare; sed etiam nova illius generatio impedienda est, viscera roboranda, eorumque intemperies corrigenda præcipuè hepatis, in quo humores illi generari consueverunt. Atque ita julepi refrigerantes supra præscripti, huic usui inservient, tum etiam trinctura rosarum, ad hepar refrigerandum, & maxime roborandum efficacissima est. Exterius verò epithemata eidem parti admoveri possunt, in hunc modum composita.

℞. Aquæ rosar. plantag. portulacæ, acetosæ, cichor. ana ℥.iiij. sem portulacæ, acetosæ cichor. ana. ʒ.j. trochiscor. de caphura & santali citrini, ana ʒ.ij. aceti ℥.ij. Fiat epithema.

His etiam addi poterunt omnia remedia, quæ pro calida hepatis intemperie curanda, descripta sunt.

Interdum etiam calida lienis, aut tenum intemperies, huic affectui præbet originem, & tunc refrigerantia medicamenta, his etiam partibus admovenda sunt.

His omnibus accedere debet idonea victus ratio, quæ ab ipso curationis principio sedulo instituenda, atque ita primùm aër in quo decumbit æger, frigidus sit, & si tempus sit æstivum, alteretur, irrorando pavimentum aceto & aqua rosacea, tum sternendo folia vitis, salicis nymphææ, & similia.

Cibi sint incrassantes & pauci nutrimenti, ut pedes vituli, arietis, hœdi, & aliorum animalium, oryza caseus recens & pinguis, ova indurata, & similia. Fructus acerbiores, astringentes, aut aciduli ex usu esse poterunt, ut pyra, cydonia, mespila sorba, & condimenta ex succis granatorum, limonum, arantiorum, acetosæ: Quidam laudant usum lentium in aceto decoctarum, quia astringendi & incrassandi sanguinis, ejusque acrimoniam retundendi vim obtinent. Abstineat æger, saltem in principio morbi, dum vires adhuc non sunt debiles, à vino, carnibus, & ovis sorbilibus & tremulis, quæ copiosiorem & liquidiorem sanguinem generant.

Alimenta autem liquida præsente sanguinis fluxu; & sorbilia, quantum fieri potest, exhibenda sunt ut juscula refrigerantia, hordeata, avenata, & orizata, cum aqua, non jusculo parata. Masticatio enim hæmorrhagiam promovet. Si vires sint debiles, juscula carnium, & panatellas exhibere oportet, in quibus amylum sine calce paratum, aut gummi arabicum dissolvantur.

Potus sit aqua chalybeata, & omnes cibi in ea decoquantur, quæ quidē utilior erit, si radices urticæ priùs in ea incoctæ fuerint.

Quies totius corporis imperetur, ita ut æger nec ambulet, nec tussiat, nec vociferetur, nec loquatur, motus enim linguæ, & maxillarum, sanguinis fluxum commovent.

Teneat caput detectum, & oculos clausos, ne sanguinem fluentem videat, quoniam illius conspectus, mota imaginatione, sanguinem commovet.

Vigiliæ immodicæ maximè vitentur, quia sanguinem acriorem, biliosiorem, ac fluidiorem efficiunt. Somnus contra humores contemperat, eorumque motum cohibet.

Denique animi pathemata vitentur, quæ sanguinem sursum impellunt, ut ita, risus & gaudium.

PRAXEOS MEDICÆ,
Liber Quintus.

DE AFFECTIBUS LINGUÆ.
PRÆFATIO.

LINGUA tum gustus, tum loquelæ instrumentum est. Utraque actio læditur per tumores varios, qui linguæ adnasci consueverunt. Speciatim verò unaquæque actio à peculiaribus causis imminitur, aboletur & depravatur. Quæ omnia ut sigillatim describantur, quintus hic liber in quatuor capita distinguendus est, quorum primum erit de inflammatione, aliisque linguæ tumoribus. Secundum erit de ranula sub lingua; quæ licèt ad tumorum genus pertineat, seorsim tamen tractanda est, quòd diversissimam à reliquis tumoribus curationem desideret. Tertium erit de gustu læso. Quartum denique de paralysi linguæ, aliisque motus illius læsionibus.

CAPUT I.
De linguæ inflammatione, aliisque ejusdem tumoribus.

QUemadmodum omnes corporis partes, præcipuè carnosæ, inflammatione affici consueverunt, sic etiam lingua eâdem aliquando tentatur, ex sanguinis in eam affluxu, qui prout vel purus ac syncerus, biliosus, pituitosus, ac melancholicus est phlegmonem ve-

ram, aut eandem eryſipelatoſam, œdematoſam, aut ſcirrhoſam producit; quæ interdum etiam ad ſuppurationem deſinit. Cujus rei exemplum habetur apud Foreſtum *obſ. lib. 14.* cujuſdam cereviſiarij, qui ingentem linguæ inflammationem patiebatur, quæ in ſuppuratum abiit.

Patitur etiam lingua, idque multò frequentiùs, tumorem mollem & laxum, ac purè œdematoſum, ex pituitæ à cerebro in eam affluxu. Cujus exemplum proponit Gal. *lib. 14. meth. cap. 8.* in quodam homine, cui lingua ita tumefacta erat, ut ore contineri non poſſet.

Interdum etiam lingua in magnitudinem excedentem excreſcit, quæ tamen neque ſub œdematis, aut ſcirrhi, aut alterius cujuſvis tumoris genere collocari poteſt; ut docet Gal. *lib. de diff. morb. cap. 9.* ſe cujuſdam linguam vidiſſe, quæ in ingentem molem excreverat abſque ullo doloris ſenſu: neque enim prementi manui cedebat, neque dolore infeſtabatur, ſed nudum linguæ incrementum erat, ipſius ſubſtantia nullo modo vitiata, quod ex nimia copia utilis alimenti ejus in ſubſtantiam converſi acciderat. Ejuſque rei exemplum proponit Claudinus *conſult. 9.* puellæ 12. annos natæ, cujus lingua in tumorem excreverat, qui neque ad œdema neque ad ſcirrhum referri poterat, quoniam indolens erat, nec prementi manui cedebat, ut fovea remaneret, nec ſenſu naturali carebat; cujus prima origo fuerat ex violenta frænuli linguæ diruptione, cujus dolore ſanguis ad partem attractus fuit, & continua poſtmodum ejuſdem tranſmiſſione tale incrementum productum. In hoc autem caſu peculiariter notat Claudinus, tumorem illum in veſpere decreſcere, manè verò augeri, & ſemper liveſcere. Quorum eventuum rationem reddit, quoniam in coctione & aſſimilatione ſanguinis illius, alioquin pituitoſi (qualis in pueris ob ætatem humidiſſimam & ingluviem generatur) multi flatus potiſſimum autem per noctem, retracto & coacto calore concitantur, qui linguæ tumorem augent. Per diem verò ob motum linguæ, & ambientis aëris calorem diſſipantur, unde tumor parum decreſcit. Lividitatem refert ad aërem ambientem, in quo lingua continuò verſatur: ab illius enim frigiditate ſanguis ad ſuperficiem linguæ affluxus, antequam aſſimiletur, concreſcit aliquo modo, ſic lividitatem contrahit, à frigore enim ſanguinem nigriſcere ſcribit Gal. 3. *De ſympt. cauſis cap. 2.* quod tamen in aliis corporis partibus non contingit, quoniam ad illas ea ſanguinis tantum portio quæ pro nutritione ſufficit, ſed non ſuperfluit, amandatur.

Horum tumorum diagnoſis difficilis non eſt, quandoquidem magnitudo aucta præternaturam, viſui ſubjicitur. Tumorum autem differentiæ ita diſtinguuntur. Si fuerit inflammatio, adeſt dolor & caliditas in lingua, tum etiam rubedo, qua etiam facies aliquantulùm inficitur. Si verò à pituita tumor duxerit originem lingua albicat, multumque pituitæ effluit, cujus ſapor dulcis, aut inſipidus eſt. Si nudum ſit linguæ incrementum, aliorum tumorum, ac vitioſorum humorum ſigna non adſunt.

Quod ad prognoſin attinet, tumores linguæ ut plurimùm vitæ periculum non afferunt, niſi in tantam molem excreverint, ut inde ſuffocatio metuenda ſit, aut ex humore quodam maligno atque atrabilario ortum duxerint; unde cancroſus tumor generari poteſt, quod duritie, lividitate ac dolore pungitivo internoſcitur.

Curatio inflammationis linguæ revellentibus, ac repellentibus remediis inchoanda eſt, atque ita primũ præmiſſo clyſtere laxante, venæ ſectio celebranda eſt, & ſanguis ſatis magna quantitate detrahendus, pro virium modulo.

Mox cucurbitulæ cum ſcarificatione ſcapulis admovendæ.

Poſtmodùm gargariſmata refrigerantia ac repellentia uſurpanda, & inter cætera commendatur à Gal. 14. *meth. cap. 8.* ſuccus lactucæ, quo lingua frequenter abluenda eſt. Vel magis compoſitum gargariſma parari poterit ex decocto plantaginis, ſolani, lentis decorticatæ; & cortic. granatorum, addendo ſyrupum de roſis ſiccis, vel diamorum.

Poſt venæ ſectionem, purgatio etiam inſtituenda eſt medicamento ex cholagogis & phlegmagogis compoſito, quandoquidem pituita è capite defluens ad horum tumorum productionem particulariter ſaltem concurrit.

Sedata fluxione evacuantibus, revellentibus, ac repellentibus remediis, humoris parti impacti derivatio molienda eſt, & in hunc finem venæ ſub lingua aperiendæ, quod ſi fieri non poſſit, propter linguæ magnitudinem, cucurbitula ſub mento cum ſcarificatione erit admovenda.

Si tumor ad ſuppurationem deſinat, promovenda erit ficu per medium ſectam frequenter admota, vel gargariſmate ex decocto hordei, malvæ, violar, ficuum, paſſularum, ſeminum cydoniorum, & fœnugræci compoſito, addendo ſyrupum violaceum & jujubinum.

Facta ſuppuratione, ſi abſceſſus ſponte non aperiatur, ſcalpello aperiendus eſt. Mox ulcus detergendum decocto, hordei, agrimonii, plantag. cum melle roſaceo.

Tumor verò mollis & laxus à pituitæ influxu oriundus, curatur primùm revulſione facta per phlebotomiam, ſi æger ſanguine abundet, deinde purgans medicamentum ſatis vehemens eſt exhibendum, quales ſunt pilulæ cochiæ minores ex aloë, ſcammonio, & colocynthide paratæ, quæ à Gal. fœliciter uſurpatæ ſunt in quodam ſexagenario *14. meth. ſuprà citato.* Quod ſi æger pilulas deglutire nequeat medicamentum componi poterit ex ſenna, agarico, diaphœnicone, & ſimilibus.

Poſt hujuſmodi evacuationes, refrigerantia & repellentia in principio admovenda ſunt, quemadmodum in inflammatione dictum eſt. Et Galenus *loco citato*, dictum ſexagenarium oris collutione ex ſolo lactucæ ſucco poſt purgationem uſurpata ſanavit.

Poteſt etiam utiliter linguæ collutio fieri ex ſucco limonum, granatorum, acetoſæ, & plantaginis: quandoquidem prædicti ſucci non ſolùm frigiditate ſua repellunt, ſed etiam acetoſitate humiditatem linguæ impactam educunt.

Utiliter etiam lingua illinetur oxymelite ſimplici, cui in augmento addi poterit parum zinziberis, ſalis gemmei, aut ammoniaci.

Collui etiam os poterit decocto origani, pyrethri, cum hydromelite.

Zacutus Luſitanus *lib. 1. hiſtoriæ Medicorum principum obſ. 47.* in caſu valde præcipiti, ubi linguæ tumor in molem ingentem excreverat, ut inde ſuffocatio metuenda videretur, vacuantibus ac revellentibus remediis fruſtra tentatis hirudines quatuor linguę affixit, & brevi tempore copioſa ſanguinis vacuatione ſequuta, ipſa exilis tenuiſque facta eſt, & ſic æger à periculo evaſit.

Idem Zacutus *obſ. 48. ejuſdem libri*, decem annorum puero ex catarrhoſa fluxione linguæ tumore ingenti

laboranti, ut ipsius ore contineri non posset, post revulsiones per venæ sectionem; cucurbitulas scarificatas, & acres clysteres: cùm linguę tumor mollis, laxusque esset, profundis linguæ scarificationibus usus est, moxque aqua salita linguam ablui jussit, unde tanta aquosi humoris vacuatio facta est, ut illicò sanitatem æger recuperaverit. Quam observationem è Joachimo Camerario desumpsit, qui libro observationum suarum narrat, quendam tumente lingua suffocatum, ipsam sibi acuto cultello decussatim, incidisse, multó que sanguine effluente fuisse persanatum.

Denique tumor linguæ carnosus, seu linguæ incrementum nimium, ex superflua ipsius carne provenniens, licet curationem suscipere non posse videatur. Illa tamen à Claudino proponitur, *loco citato*, per operationem chirurgicam, at scilicet quidquid linguæ superfluum est, cultello abscindatur, adhibitis, prius pręparationibus necessariis, quæ omnia dicto loco fusè ab eo describuntur.

CAPUT II.

De Ranula sub lingua.

QUamvis superiori capite varii linguę tumores à nobis expositi sint, unus tamen adhuc explicandus superest, qui βάτραχος Græcis, Ranula Latinis nominatur. Cùm enim ille naturam à prædictis maxime diversam obtineat, ac diversum planè curandi modum requirat, fatius esse duximus peculiari capite illius descriptionem exponere.

Est autem Ranula tumor qui sub lingua colligitur, in eâ parte, quâ illa vinculo alligatur, & tantus utplurimùm apparet tumor, ut dentes inferiores superet, rima autem media, dextram tumoris partem à sinistra dirimente, ranæ posteriorem partem refert, unde affectui nomen. Alii verò Batrachum inde dictum existimant, quòd eo affecti, loquelæ impedimentum patiátur, & non nisi coaxando loqui possint, ranarum instar. Ad œdematis, aut meliceridis naturam accedit, è quo aperto materia profluit ovi candido, aut melli persimilis. Et cùm dicta materia in folliculo contineatur, ideò inter Melicerides à nonnullis reponitur. In iis folliculis interdùm calculos inventus est ut plurimorum authorum observationibus constat, quas collegit Schenkius *obs. 388. lib. 10.*

Diagnosis hujus affectus difficilis non est, dum enim sublevatur lingua, quædam veluti carnositas laxa & mollis sub ea continetur, & ab utraque parte ligamenti quædam prominentia sphærica, ciceris, vel fabæ, vel interdum castaneæ magnitudinem æquans conspicitur.

Periculo vacat utplurimum hic affectus. In pueris tamen aliquando suffocationis periculum intentat, propter asperæ arteriæ & laryngis viciniam. In adultis etiam si dolor & febris adsit, vitæ periculum affert, quandoquidem in anginam degenerare potest. Periculosa etiam est Ranula, quæ nigra, aut fusca, & dura est, ad cancri naturam accedens, & illa non est attingenda.

Ad curationem hujus affectus, primùm causa antecedens auferenda est, venę sectione, & purgatione ægrotantis naturæ, & ætati accomodata. Et si affectus sit inveteratus, ad cauteria & decocta sudorifica veniendum est.

Postmodum topicis medicamentis resolutio tumoris tentanda est in hunc modum.

℞. Cortic. granat. hyssopi sicci, salis commun. ana. ℥. ij. Fiat pulvis sub lingua detinendus, & frequenter iterandus. Refert Forestus puellam 12. annorum, intra biduum fuisse curatam hoc solo remedio, cujus auctor est Nicolaus Florentinus, qui in adultis oleo salis communis utitur sale ammoniaco, quod magis penetrat & potentius dissolvit. Forestus verò in studioso quodam prædictum pulverem cum sale communi paratum usurpavit, tum etiam decoctum ex balaustiis alumine, & gallis, æquis partibus paratum, ac denique partem sale tosto & gemmæ fricari jussit, & æger curatus est sine operatione chirurgica, quod rarissimè solet contingere, quia tumores isti ad naturam abscessuum accedunt, & in quodam veluti folliculo continentur, ita ut discussa quandantenus materia contenta, iterum repleatur.

Si discutientibus remediis tumor curari nequeat, ad illius apertionem veniendum est, quod utplurimum faciendum, rarissimè enim per resolutionem curatur.

Apertio autem exiguo foramine facienda non est, quia materia in folliculo contenta, iterum colligitur, & folliculus impletur. (cui rei maximè conducit summa partis laxitas, & mollities recipiendis excrementis maximè idonea: Sed per summum tumorem, longissima sectio facienda est in utraque eminentia, ut tota materia simul effluat. Posteà ulcus abluendum est primùm lenientibus, ut decocto malvæ, posteà verò detergentibus, ut vino albo cum melle rosaceo, aut diamorone, ac demùm oxymelite, donec purum appareat ulcus, & folliculo liberum. Ac denique ad cicatricem inducendum, vino nigro, in quo alumen dissolutum sit, os frequenter colluendum.

Forestus similem abscessum curavit in quadam muliere rustica, sectione utrinque factâ, & postmodum ore frequenter colluto poscâ, cui exiguum salis admixtum fuerat.

Si affectus sit inveteratus, & ulcus prædictis remediis exsiccari nequeat, tangatur oleo sulphuris bis in die, temperato tamen cum aqua rosacea, ita ut ad unam guttam olei quinque vel sex guttæ aquæ rosaceæ misceantur: ita enim intemperies corrigetur, & exsiccabitur pars quæ ad roborationem, vino nigro, admixto alumine sæpè abluenda est. Si post hæc remedia debitè usurpata morbus redeat, ad cauterium actuale veniendum est, cujus administrationem docet Paræus *lib. 7. cap. 5.*

CAPUT III.

De Gustatu læso.

GUstus quemadmodum reliqui sensus, omnesque corporis actiones, tripliciter læditur; imminutè abolitè, & depravatè. Imminuitur cùm sapores remissos vix percipit, intensos verò remissè. Aboletur, cum prædictos sapores, sive intensi sint, sive remissi, nullo modo sentit. Depravatur denique, cum objectum alieno sapore infectum judicat.

Imminutionis & abolitionis gustus causæ eædem sunt, magnitudine tantum differentes, si enim leviores sint, gustum imminuunt; si graviores, abolent. Et illæ causæ sunt, vel defect⁹ spirit⁹ animalis in ipsa parte, vel nervi à tertio pari in linguâ translati intéperies, vel lingua ipsa aliquo affectu præternaturali afflicta.

Spiritus deficiunt, vel propter ipsorum penuriam, ut in moribundis, vel propter obstructiones nervorū tertii paris, per quod deferuntur, vel propter tumorē in ea cerebri parte genitum, à qua nervi oriuntur.

Lingua vel humida & pituitosâ materia obducitur, vel tumoribus, pustulis, aut ulceribus, afficitur, &

hinc propria illius actio, seu gustatus imminui, vel aboleri potest.

Gustus depravatur, quando lingua vitioso aliquo humore inficitur, ut in febribus sæpè contingit, cùm bile infecta lingua, omnia quæ gustantur, amara esse judicat. Alias pituita salsa, vel humore melancholico imbuta, omnia salsa; vel acida ei videntur, objecta enim externa linguæ admota, vitiosum ipsius succum commovent, qui tunc temporis linguam magis feriens saporem suum in eam fortius imprimit: & ita, quæ gustantur, tali sapore infecta videntur. Contingit tamen non rarò, linguam succorum in se contentorum sapores percipere etiamsi nullum objectum externum ipsi admoveatur, ut docet Gal. 1. *de sympt: causis cap. 4.* Et quotidiana confirmatur experientia in febricitantibus, quorum lingua bile perfunditur, quæ si valdè amara sit, continuum amarorem in lingua persentiunt, licèt nihil extrinsecum degustetur.

Causarum prædictarum diversitas ex saporum varietate, & linguæ ipsius dispositione cognoscitur; dulcis enim sapor, & linguæ rubedo sanguinem significat, amaror & color flavus, bilem, albedo cum dulcedine, pituitam, color fuscus & aciditas, melancholiam. Sapor abominabilis, pravos humores in ventriculo contineri ostendit. Pustulæ, tumores, & ulcera oculis patent. Ac denique, si nulla in lingua permutatio appareat, & gustus imminuatur, aut aboleatur, in cerebro, vel nervis causam latere censendum est.

Curatio admodum varia est, pro varietate causarum. Et ideò, si in cerebro, vel nervis affectus lateat, illi remedia aptanda sunt, præsertim ea, quę, ad paralysis curationem præscribi solent. Cùm verò à pravis humoribus gustus depravatur, illud symptoma ut plurimùm ab aliis morbis dependet præcipuè verò febribus, quibus curatis illa etiam symptomata tolluntur.

Si à tumoribus lædatur gustus, illius curatione ex dictorum tumorum curatione dependet, quæ suprà proposita est.

Si denique à pustulis, aut ulceribus linguæ, affectus oriatur, curatio horum affectuum instituenda est per venæ sectionem, & purgationem humorum acrium, quibus accedant topica refrigerantia, & astringentia, & exsiccantia, ad gargarismatis formam redacta, & si ulcera sordida sint, abstergantur melle rosaceo, addito oleo sulphuris, aut vitrioli, eâ quantitate, quæ linguam moderatè feriat: vel etiam ad p otentiùs exsiccandum, oleis prędictis, puris & impermixtis, pars affecta, semel atque iterùm tangenda est. Sic enim aphthæ, omniumque oris, & linguæ ulcera certissimè sanantur.

CAPUT IV.

De Paralysi linguæ, ejusque motu læso.

Actio linguæ præcipua, loquela est, eaque aboletur, imminuitur & depravatur à variis causis, quæ ad morbos similares, organicos, vel communes referuntur. Quod ad similares attinet, humida intemperies cum materia conjuncta, linguam molliorem & laxiorē efficit, ut motus suos liberè exercere nequeat. Siccitas etiam nimia loquelam vitiat, ut in febribus contingit. Morbi verò organici sunt, magnitudo aucta, ut de tumoribus antea dictum est, qui liberum linguæ motum impediunt, figura vitiata, ut si lingua brevior ex nativa conformatione, aut præcisione apicis illius, aut si fræno, seu vinculo suo arctiùs alligetur, & obstructio nervorum septimi paris, qui ad musculos linguam moventes deferuntur. Morbi denique communes sunt solutiones continui, seu vulnera ejusdem partis.

Nimia linguæ humiditas balbutiem efficit, qua affecti literam. R. pronunciare nequeunt, eaque vel nativa est, ut in pueris, qui ob nimiam humiditatem hoc affectu laborant, ab eoque liberantur ætatis progressu, quo superflua illa humiditas absumitur. In quibusdā verò intemperies humida tota vita perseverat, & illi perpetuo balbi remanent, de quib⁹ agit Hipp. *Aph. 32. sect. 6.* his verbis, *Balbi ab alvi profluvio diuturno maximè capiuntur.* Galenus *in comm.* dicit eos qui natura balbi sunt, aut cerebrum habere humidū, aut linguam, aut utrumque, & à cerebro humido multas profluere humiditates quas in ventrem delabi par est, unde alvi profluvia. Lingua verò admodùm naturâ existente, & ventriculum talem esse par est, (ut qui alteram tunicam communem habet cum lingua,) imbecillemque ex humiditate. Ventriculi autem humidi propria passio est diuturnum profluvium.

Attamen Avicenna propositæ doctrinæ adversari videtur. dicens *Fen. 1. lib. 3. tr. 4. c. 18.* balbos esse maximè dispositos ad melancholiam, cùm tamen melancholia à sicciori cerebri intemperie procedat. Conciliatur tamen illa contrarietas, dicendo per balbos, seu traulos Avicennam intelligere, non balbos propriè dictos, qui literam R. pronunciare nequeunt, sed eos, qui linguæ hæsitantia laborant, quive eandem syllabam multoties repetunt, antequam dictionem proferant, hæc enim linguæ hæsitantia, ex calido & sicco cerebri temperamento oritur, in quo adeò promptæ fiunt cogitationes, ut linguam præcurrant, ejusque motum præcipitent, unde conturbatio ipsius atque hæsitantia exoritur. Prædicta autem balbuties è nativitate contracta incurabilis est.

In quibusdam verò balbuties accidentaria contingit à catarrho, & copioso humoris pituitosi defluxu in fauces & linguam, quæ evacuatione, revulsione, & derivatione humoris influentis, tum etiam capitis roboratione & exsiccatione curatur. Cùm autem remedia propositas indicationes adimplentia, paralysi linguæ jam describendæ conveniant, ex illius curatione erunt repetenda.

Ad linguam deferuntur duo nervorum paria, tertium videlicet ad gustandi, & sentiendi actionem exercendam; & septimum ad loquelam, & linguam variis modis movendam. Ex horum igitur nervorum, qui à septimo pari oriuntur, obstructione, & relatione paralysis linguæ procedit, quæ est privatio, aut imminutio motus illius partis, Eaque succedere consuevit frequēter apoplexiæ, cerebro ipso secundùm posteriorem partem humore pituitoso imbibito, & tunc aliæ quoquo partes & plerumque dimidia corporis pars paralysi tentantur. Interdum tamen solitaria est, nervis tantùm, aut musculis linguam moventibus, humore pituitoso imbibitis & repletis. Ex præcisione etiam eorum nervorum linguæ paralysis generari potest, cujus rei exemplum habetur apud Avic. *Fen. 6. lib. 3. tract. 1. c. 12* his verbis: *Quidam homo tam ventosatus fuit, & percussus est cū scalpello villus nervi in substantia panniculi conjuncti cum lingua, quare mollificata est lingua.* Has autem cucurbitulas, in cervice & juxta occiput admotas fuisse conjiciendum est, cùm enim nervi linguam moventes à principio spinalis medullæ oriantur, quæ est in occipitio, ex profundiori scarificatione cujuspiā illius rami præcisionem contigisse certissimum est.

Quamvis autem materia hunc affectum producens pituitosa sit, interdum tamen crassior & frigidior, interdum tenuior & calidior esse consuevit, pro ratione humorum in corpore prædominantium, quorum dia-

gnosis

gnosis proponitur ab Avicenna *Fen. 6. lib. 3. tr. 1. c. 6.* his verbis: *Et quandoque significat quòd materia sit sanguinea, rubedo linguæ, & caliditas ejus. Et quandoque significat quod materia sit subtilis, & aquosa, multitudo cursus salivæ aquosæ, & paucitas juvamenti ex resolutivis, & juvamentum ab eo, in quo est stypticitas.*

Affectus iste, si à cerebri vitio dependeat, & apoplexiæ sit consectarius, ita ut aliæ quoque partes afficiantur, rarò curationem recipit, præsertim si æger ætate provectior fuerit, si verò simplex & solitarius fuerit, curationem recipit, idque multò facilius, si æger in ætate florente constitutus fuerit.

Curatio Paralysis linguæ perficitur sublatione causæ antecedentis, humoris scilicet in cerebro redundantis, & discussione ac resolutione causæ conjunctæ, humoris scilicet nervis linguam moventibus impacti & imbibiti.

Causa antecedens eliminabitur iis remediis, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione proposita sunt.

Ac primum purgatio instituetur potione, aut pilulis dicto loco propositis. Mox si sanguis redundare, & affectus causa principalis, vel adjuvans esse videantur, detrahendus est quantitate, quæ viribus & ætati conveniat. Postmodum apozema cephalicum exhibendum. Et si affectus contumax esse videatur, ad diætam sudorificam transeundum est, quorum omnium formulæ dicto loco propositæ sunt.

Post universales evacuationes, ad materiæ morbificæ derivationem deveniendum est, per cucurbitulas & vesicatoria posteriori parti admota; tum etiam cauterium occipiti inustum. Avicenna cucurbitulam sub mento affigit, quod etiam à recentioribus probatur.

Vena etiam sub lingua utiliter aperitur præmissis evacuationibus universalibus ad derivationem humoris musculis linguæ imbibiti.

Ad discutiendum verò & extrahendum eundem humorem, gargarisma sequens frequenter usurpabitur.

℞. Rad. ireos Flor. ℥. ß. fol. origani, salviæ, stœchad. rorismar. ana M. ß. cubebarum ʒ. iij. liquiritiæ ℥. j. Coquantur in æquis partibus aquæ & vini albi sub finem additi ℔. j. In colatura dissolve oxymelitis scillitici ℥. ij. Fiat gargarisma, quod si non satis efficaciter operetur. addi poterit decocto radix pyrethri ad ʒ. ij. vel iij. vel etiam semen sinapi pari quantitate. Addi etiam potest castoreum, nisi ægro nimium ingratum videatur.

Ad eundem usum potest frequenter lingua confricari oxymelite scillitico solo, cui etiam semen sinapi addi poterit.

Succus salviæ ad linguæ paralysim multùm commendatur, si eo lingua frequenter confricetur, cui etiam sicut in præcedenti, sinapi addi poterit.

Pilulæ etiam sequentes supra linguam frequenter detineri poterunt in eundem finem.

℞. Succi betonicæ & liquiritiæ, ana ʒ. j. ß. castorei & assæ fœtidæ, ana ʒ. ß. nucis moschatæ, spicæ nardi ana ℈. j. Incorporentur cum melle, & fiant formulæ instar lupinorum.

Hic etiam conferre poterunt gargarismata, masticatoria, & errhina in frigidæ cerebri intemperiei curatione proposita.

Ad cerebrum verò roborandum, & humoris pituitosi in eo contenti reliquias discutiendas, convenient suffitus, pulvis capillis inspergendus, & cucupha dicto loco proposita.

Ac denique, ad novum pituitæ proventum, quem cerebri intemperies, etiam post universales & particulares evacuationes solet efficere, usualia remedia præscribenda; nempe syrupus magistralis, aut pilulæ usuales, quibus opiata roborans adjungenda est eorumque remediorum descriptio à prædicta curatione desumi poterit.

PRAXEOS MEDICÆ,

Liber Sextus.

DE AFFECTIBUS DENTIUM GINGIVARUM, faucium, uvulæ, & laryngis.

PRÆFATIO.

PARTES in ore & faucibus contentæ varios affectus patiuntur, quorum præcipuos tantum describere animus est, & reliquos minoris momenti quive à solis Chirurgis ut plurimum curari consueverunt, consultò prætermittere. Hic igitur liber septem concluditur capitibus. Primum erit de dolore dentium. Secundum de dentium nigredine, & erosione. Tertium de gingivarum erosione, & exulceratione. Quartum de fluxu sanguinis ex gingivis. Quintum de oris & faucium ulceribus. Sextum de uvulæ relaxatione. Septimum de angina.

CAPUT I.

De dolore dentium.

Dentes non folùm fecundum nervos eorum radicibus infertos, & membranulam, dentis cavitatem intus fuccingentem, fed etiam in propria fubftantia fentire docuit Galenus 5. *de compofitione medicamentorum fecundum locos, cap. 8. & 16. de ufu partium cap.2* ubi dicit, dentes & cæteras oris particulas, unà cum lingua, fapores percipere. Tum etiam *lib. de offibus c.5.* inquiens, ex offibus dentes tantummodo mollium cerebri nervorum effe participes, ob idque folos manifeftè fentire. Dolor igitur non folum nervulis & membranulæ interiori, fed etiam ipfi dentium fubftantiæ contingit.

Fit autem dolor dentium ab humorum influxu, qui vel frigidi & pituitofi funt, vel calidi & ferofi, falfi & acres, unde particularum dictarum diftenfio aut vellicatio contingit. Illi autem humores, vel in maxillarū, & dentium alveolorum membranas confluunt, vel in nervulum radici dentis infertum, vel in ipfam dentis fubftantiam. Quamvis enim multi exiftiment, dentes humorum affluxum ac diftenfionem in propria fubftantia recipere non poffe, cùm fint corpora denfiffima & duriffima, id tamen docetur ab Avicenna *Fen. 1. lib. 1. doctrina 1. c. 5. & Fen. 7. lib. 4. tract. 1. c. 4. Et quandoq;*, inquit, *eft materia apoftemans dentem ipfum.* Quam fententiā confirmat, ac perfpicue difputat. *Fen. 1. lib. 5. tract. 3. cap. 1.* his verbis *Non enim eft, quemadmodum quidam exiftimant medicorum, quod cerebrum ipfum non apoftematur, fic ratiocinantes, Nam quod lene eft, ficut cerebrum, & durum ficut offa, non extenditur, & quod non extenditur, non apoftematur. Hic autē fermo eft erroneus, & illud ideo, quoniā lene vifcofū extenditur, & offa etiam apoftemantur, Galenus illud confeffus eft, & nos monftrabimus fermonem in capitulo dentium. Imò dicimus quod omne quod nutritur, extenditur, & augmentatur cum nutrimento & fimiliter eft poffibile, quod extendatur & augmentetur cum fuperfluitate, & illud eft apoftema.* Hoc verò docet Avicenna ex Galeni fententia, qui *lib. 5. de compofitione med. fec. loc. cap. 8. Cùm*, inquit, *impoffibile fit dentes incrementum accipere citra nutrimentum, omninò duabus affectionibus, & his contrariis obnoxij erunt, inopia videlicet, & redundantia alimenti, quod eis fuppeditatur. Inopia igitur aridiores & macriores, alimentumq; non fentientes, & ob id tenuiores eos reddet: redundantia verò confimilem in iis affectionē excitare poteft, qualis eft circa carnofas partes inflammatio.* Hæc Galenus. Verifimile tamen eft dolorem frequentiùs fieri (fi modò ille valdè intenfus fuerit) in partibus illis exquifito fenfu donatis, nervulo nimirū, & membranula alveolum fuccingente, dentiumq; radices proximè ambiente: Quæ ab humoribus influentibus, non folùm diftenfionem ac vellicationem, fed etiam interdum inflammationem patiuntur, fi nempè fanguis cum aliis humoribus admifceatur: tunc enim dolor à duplici caufa exoritur, diftenfione videlicet, & compreffione quæ fit à dentis duritie quam ferre non poteft fine dolore, membranula inflammata. Hanc autem membranulæ inflammationem comitatur ut plurimùm gingivę inflammtio, quæ ideò à Gal. & Avic. inter caufas doloris dentium recenfetur.

Fluunt autem humores in dentes & partes adjunctas ut plurimùm à capite: interdum tamen è partibus inferioribus promanant. Cùm enim vitiofi aliqui humores, præcipue ferofi in parte aliqua geniti, in venis cumulantur, natura illorum onus excutere tentans, ad partes debiliores eos præcipitat. Et fi dentes propter intemperiem, cariem, aut erofionem tales extiterint, ad eos præfertim fluxio decumbit. Hujus rei experimentum proponit Carolus Pifo (qui etiam exiftimat dolorem dentium à ferofo humore utplurimùm fieri) *lib. de morbis ab illuvie ferofa, obf. 7.* ubi refert fe ipfum dolore dentium per multos dies afflictum, ab affumpto medicamento purgante, poft fefquihoram, finceram aquam ad ℔. j. & amplius evomuiffe, tanto fucceffu, ut poftea vel decem annis ab hujufmodi dolore immunis prorfus fuerit. Quo edoctus experimento fimili affectu laborantibus, medicamenta, ferofos humores educentia præfcripfit fœlici fucceffu. Præterea hunc affectum à tali caufa utplurimum dependere, hoc figno probare nititur; quòd affidua falivatio doloris dentium comes fere perpetua effe folet.

Præter caufas enumeratas, vermes in dentibus cariofis geniti, doloris dentium caufa effe poffunt: iique producuntur ex qualibet materia in illis cavitatibus retenta & putrefacta, five excrementitia fit, five ex alimentis putredini obnoxiis, carnibus præfertim & dulciariis, quæ propter lentorem cavitatibus dentium adhærefcunt.

Nonnulli etiam exiftimant, dolorem dentium interdum fieri à fpiritu flatulento intra dentis cavitatem, & nervulum incluso, ac membranulam interiorem violenter divellente, unde dolor atrociffimus, ac pene intolerabilis excitari folet.

Caufæ externæ & procatarcticæ dolorem dentium producentes, funt illæ omnes, quæ humorum fluxiones promovere folent; quarum præcipuæ funt, aër frigidus, vel auftrinus, mota in fole ardente, aut in aëre nocturno, crapula; omnes denique errores in victus ratione commiffi. His adde eas, quæ partem debilitare, & fluxioni recipiendæ magis idoneam reddere valent, qualis eft præfertim caries & perforatio dentis, quæ pertinaces non raro dentium dolores efficere confuevit.

Caufarum diverfitas variis fignis dignofcitur. A calidis enim humoribus dolor oriundus, intenfior multò eft, temperamentum calidius, ætas florens, tempus æftivum, caliditatis fenfus in parte percipitur, & fæpe gingivarum inflammatio contingit, à frigidis remediis juvantur, læduntur autem à calidis. Si verò à frigido humore dolor oriatur, figna prædictis contraria apparere folent.

Si vermis caufa doloris extiterit, dolor erit interpopolatus, exiguis intervallis definens ac rediens; tum motus vermis in parte aliquando percipitur.

A fpiritu flatuofo dolorem produci teftantur illius atrocitas, & divulfionis fenfus, qui in parte percipitur, quive exiguo tempore definit, ac difcutientibus remediis parti admotis facile curatur.

Prognofis varia eft pro caufarum varietate. Dolor enim qui ab humore calido, tenui, & fero acri & falfo producitur, vehementior quidē eft, fed citiùs definit, ob humoris illius fubitus mutationes. Qui verò ab humore frigido & pituitofo excitatur, mitior eft, fed multò diuturnior.

Tumor in gingivis aut maxillis obortus, doloris dentium folutionem affert, translata fluxione ad partes exteriores, ita ut, non ampliùs ad internam dentis cavitatem decumbat.

Curatio ad doloris caufam auferendam, & ipfum dolorem mitigandum, dirigenda eft. Licèt enim anodyna parum profint, nifi fluxio auferatur: Ita tamen non raro urget, ut non folùm anodynis propriè dictis, fed etiam interdum narcoticis ante caufæ ablationem demul-

demulcendus sit. Humor igitur qui ad dentes confluit, revellendus, evacuandus & repellendus est: qui verò jam influxit, derivandus & discutiendus.

Primò igitur, si dolor ab humoribus calidis oriatur, venæ sectio celebranda est è brachio ejusdem lateris, qua fluens humor plurimùm revellitur. Si verò dolor frigidis humoribus excitetur, minus venæ sectio convenit; ratione tamen fluxionis etiam usurpari poterit, cum inter revellentia remedia principem locum teneat. Sed minori copia tunc temporis sanguis detrahendus, nisi plethoræ signa appareant; cujus ratione etiamsi ea pituitosa sit, liberalis venæ sectio instituenda, juxta præceptum Galeni, qui largam sanguinis detractionem plenitudini respondente, omnium dolorum promptissimum esse remedium asseruit, quod nos frequentissimâ experientia, tum in aliis doloribus, tum præcipuè in dolore dentium, verissimum esse comperimus.

Sequenti die purgans medicamentum exhibeatur, humori peccanti accommodatum, & in forma, vel potionis, si humor peccans calidus extiterit; vel pilularum, si frigidus, & pituitosus humor doloris causa fuerit.

Postmodùm, perseverante dolore, cucurbitulæ scapulis cū scarificatione applicentur; vel cucurbitula magna inter scapulas sine scarificatione affigatur. Vesicatorum posteriori parti cervicis, vel ponè aures admotum, humores fluentes potentissimè retrahit ad posteriora.

Ad fluxionem etiam inhibendam, astringentia temporibus utiliter applicantur, qualia sunt emplastra ex gummi elemi, vel mastiche sola, supra pannum sericum liquata, cum pistillo æneo calefacto, emplastrum de mastiche officinarum, vel contra rupturam, vel tale in rem præsentem præscribatur.

℞. Thuris, hypocist. ladani, ana ʒ. j. ß. picis, mastiches, ana ʒ. j. opij. ℈. ß. olei lentisci q. s. Fiat massa emplastri.

Radix consolidæ majoris recens, contusa & admota tempori in formam emplastri, fluxionem efficaciter intercipit.

Fit etiam emplastrum ex pulvere aluminis & gallarum cum pice subacto, efficacissimum.

Riverius Henrici magni Archiater emplastrum sequens pro secreto habebat.

℞. Nucum cupressi, rosar. rubr. seminis nasturtij torrefacti, mastiches, terræ sigillatæ, an. ʒ. j. ß. Macerentur in aceto rosaceo per horas 4. postea siccentur, & adde opii in aqua vitæ dissoluti ʒ. iij. picis navalis, colophoniæ, ana ʒ. j. ceræ flavæ in oleis expressis, seminum hyoscyami, & papaveris albi liquatæ q. s. Fiat emplastrum, quod applicetur arteriis, vel etiam loco dolenti.

In aures quoque immittuntur medicamenta ad dolores dentium, quia venulæ, per quas fertur alimentum ad dentes, per illas partes excurrunt. ideò infunditur oleum amygdalar. amar. in aurem vicinam denti dolenti, aut excipitur fumus aceti, in quo pulegium aut origanum cocta sint.

Alij acetum in aurem infundunt, quo fluxio cohibetur efficacissimè, & in fluxione calida præcipuè confert.

In frigida verò fluxione, succus allii cum theriaca mixtus, & in aurem tepidè instillatus, mirum in modum dolorem compescit. Idem præstat allii bulbus detracto cortice in formam suppositorij scissus, & in aurem intrusus.

Adstringentia etiam ipsi parti dolenti admoventur in fluxionis principio, eaque refrigerantia, si materia calida sit, frigida verò existente, calida cum repellentibus sunt permiscenda. In qualibet autem causa, si dolor vehemens fuerit, anodyna repellentibus erunt admiscenda. Materia verò hisce usibus idonea talis esse poterit.

℞. Rad. bistortæ, pentaphylli, tormentillæ, ana ℥. j. fol. verbenæ, plantag. & tapsi barbati, ana M. j. nucum cupressi, gallarum calycum glandium, an. ʒ. ij. santali rubri & crystallorum ana ʒ j. ß. rosarum rubr. & balaustiorum ana P. j. Fiat decoctio in vino stypticо, & aceto, qua abluatur pars dolens tepidè; frequenter. Hęc in fluxione calida usurpari poterit ab initio, in frigida verò addi poterunt radix cyperi, cortex buxi, folia hederæ, & similia.

Simplicius medicamentū componitur ex aqua plantag. & rosar. cum aceti tantillo ad formam oxycrati.

Vel gallæ decoquantur in aceto, quo abluantur dentes. Vel.

℞. Rad. pentaphylli ℥. ß. fol. salicis M. ß. gallarum ʒ. ij. Fiat decoctio in vino styptico, qua colluatur os. Hæc decoctio sistit fluxionem, & dolorem sedat.

Postmodum ea usurpanda erunt remedia, quæ dolorem sedant, ejusque causam discutiunt, quorum maximus apud autores, imo & apud vulgus, numerus habetur. Nos efficaciora hic proponemus, ex quibus eo judicio delectus habendus est, ut quæ non solùm resolvunt & discutiunt, sed etiam fluxionem cohibent, astringentium admixtione, in principio & augmento magis usurpentur, quæ verò tantùm discutiunt, in statu & declinatione.

℞. Succi sempervivi & solani, ana ℥. ij. lactis vaccini, aut ovilli ℥. viij. olei rosacei omphacini ℥. j. ß. opii. croci, ana g. iij. Misceantur, & linteo exceptus liquor maxillæ dentis dolentis tepidè applicetur frequenter.

℞. Medullæ pomorum dulcium coctorum ℥. ij. furfuris aceto macerati ℥. iij. olei rosacei omphacini ℥. j. croci ℈. ß. opii. gr. ij. Misce, fiat cataplasma parti dolenti applicandum. Vel

℞. Farinæ hordei & fabarum, ana ℥. iij. olei rosati completi & amygdalar. dulc. an. ℥. ß. succi sempervivi majoris ℥. j. ß. lactis. q. s. Fiat cataplasma parti dolenti applicandum tepidè frequenter. Vel

℞. Albumina ovor. num. ij. Agitentur cum aqua rosacea, & excipiantur stupis cannabinis, quæ aspergantur piperis pulverati. ʒ. ij. & parti dolenti applicentur, ut totam genæ sedem comprehendant.

Hic tamen sedulò advertendum, ne astringentia maxillis applicentur, si tumor eas occupet, periculum enim est, ne humor ad fauces repellatur, ægrùmque suffocet. Cujus rei exemplum proponit Valescus de Taranta; cujusdam medici, dolore dentium laborantis, cum maxillæ inflammatione, qui oleum rosaceum cum aceto admovit, unde incidit in anginam, & mortuus est.

Aliæ oris collutiones in morbi decursu parari poterunt in hunc modum.

℞. Vini albi generosi ℥. iiij. radicis hyoscyami albi ℥. ij. Bulliant ad consumptionem tertiæ partis. Colaturæ adde aceti ℥. j. vernicis ʒ. j. iterumque bulliant unica ebullitione. Colatura abluatur os frequenter.

Decoctum verbenæ simplex ad eundem usum à quamplurimis commendatur.

Laudatur etiam decoctum guajaci in aqua, vel vino paratum, cui sal interdum permisceri poterit. Vel

℞. Fol. persicariæ & cortic. rad. hyoscyam. ana partes æquales. Coquantur in aceto rosaceo, & hoc decocto

coćto colluatur os. Et ſi à cauſa calida dolor producatur, radix hyoſcyami ſola in aceto decoqui poterit.

Si perſicariæ acrimonia offendat, illius quantitas minuenda eſt. Imo penitus omitti poteſt in fluxione à cauſa calida, & in illius locum ſubrogari perſicaria maculata, quæ refrigerandi & aſtringendi facultate prædita eſt, cujuſque ſuccus, aut decoćtum ad omnes fluxiones acres & bilioſas coërcendas per os tutò exhiberi poteſt. Folia etiam hyoſcyami loco radicis uſurpari poſſunt.

Quidam foliis hyoſcyami, & perſicariæ maculatæ pro remedio magnetico utuntur; eaque decoquunt in aceto, cocta comburunt igne luculento, dentes aceto abluunt, & dolorem evaneſcere ajunt, quamprimùm folia combuſta ſunt. Ego verò affećtum aceto tribuere malim quo dentes abluuntur.

In prædićtis decoćtis, ſi aceti acrimonia tanta ſit, ut eam æger difficilè ferre valeat, ex æquis partibus vini & aceti parari poterunt; imò verò in cauſa frigida vinum ſolum uſurpabitur.

Amatus Luſitanus ſandaracham valdè laudat in aceto & vino decoćtam, hoc modo.

℞. Sandarachæ ℥. j. vini & aceti ana ℔. ß. Coquantur, & colatura calida teneatur diu in ore.

Decoćtum radicis urticæ majoris, cum pauxillo nucis moſchatæ & croci, in æquis partibus vini & aceti paratum, & calidè in ore detentum, humores illapſos mirabiliter extrahit. Ab initio quidem videtur dolor augeri, ſed paulò poſt mitigatur & deſinit.

Radix lapathi acuti, vere, ante germinationem collećta & exſiccata, denti dolenti admota, ſpecificâ proprietate dolorem dentium tollit, quod confirmatur Foreſti experimento, quod habetur *obſ. 6. lib. 14.* ubi etiam dićtam radicem recentem in taleolas conciſam denti dolenti feliciter applicavit in puella quadã, quo etiam remedio in aliis quamplurimis, præcedentibus univerſalibus remediis, ſe feliciter uſum teſtatur.

Si corpus ritè purgatum fuerit, caput pituitâ non ſit admodum repletum, maſticatoria ad humores à parte affećta extrahendos, erunt efficaciſſima, quæ parantur, vel ex pyrethro ſolo dentibus diu præmanſo, vel ſequens componi poterit.

℞. Maſtiches, pyrethri, & ſtaphiſagaiæ ana ʒ. j. ß. hyoſcyami ʒ. ß. Pulverentur, miſceantur, ex iiſque fiant globuli in panno lineo raro, quos diu maſticet, frequenter expuendo.

In vulgari uſu habetur oleum caryophyllorum, quo fruſtulum goſſipii intinćtum denti admovetur, & ſi eroſus fuerit, cavo illius inſeritur, ſicque humor parti adhærens extrahitur, & illa roboratur.

Oleum camphorę ad eundem uſum mirè eſt efficax.

Vel in olei caryophyllorum ʒ. j, diſſolve camphoræ gr. viij. iiſque eodem modo utere.

Verùm præ cæteris commendatur, & miris laudibus effertur oleum buxi, quod ſi goſſipio per ſtilum excipiatur, & in foramen dentis gutta unâ, vel altera injiciatur, illicò dolorem tollit. Fit autem hoc oleum, conciſo ligno buxi in multas particulas, deinde deſtillatur per deſcenſum, duobus vaſis, altero infra terram, altero ſupra poſito, & circa hoc opponitur ignis ex carbonibus validior & oleum extillat in vas inferius.

Præter olea prædićta, Chymici etiam laudant oleum ligni, quod vocant, Heraclei, ſeu corylini, eodem modo uſurpatum.

Si dolor ita vehemens ſit ut prædićtis remediis cedere non valeat, ad narcotica veniendum eſt, quæ ſub variis formulis à praćticis proponuntur: & denti dolenti admoventur, quorum tamen affećtus, non minus quàm cæterorum topicorum, admodùm incertus eſt. Verùm eadem aſſumpta dolorem certò conſopiunt. Inter cætera laudanum opiatum principem locum obtinet, quod non ſolum dolorem ſedat, ſed etiam fluxionem cohibet, & tutò exhiberi poteſt poſt remedia univerſalia ad gr. iij vel iiij, modo à perito artifice præparatum ſit.

Topica verò remedia ex narcoticis parata multa circumferuntur. Sequentia duo nobis ſint inſtar omnium.

℞. Opii, myrrhæ & ladani, an. ʒ. j. Pulverentur, & cum vino albo decoquantur in formam linimenti quod pauco goſſipio exceptum denti applicetur.

Alterum eſt emplaſtrum Riverij, Henrici magni Archiatri, ſuprà deſcriptum.

Si vermes in dente fuerint, amaris enecandi ſunt, & inter alia ſequens conferre poterit.

℞. Aloës ʒ. j. camphoræ ℈. ß. aquæ vitæ ʒ. ß. Miſceantur & cum bombace denti admoveantur.

Notandum eſt rarò dentes dolere, niſi perforati fuerint, & eroſio uſque ad cavitatem internam penetret, ac nervum tangat, ideò ut doloris ſenſus auferatur, nervus adurendus eſt cauterio aćtuali, vel aquâ forti, aut oleo vitrioli in cavũ dentis immiſſo, quod ſi frequenter iteretur, & dens valdè corroſus fuerit, in fragmenta ſenſim rumpitur, & extrahitur.

Si hiſce omnibus dolor dentium non cedit & dens valdè exeſus fuerit ferro extrahendus eſt, eoque extirpato dolor ſtatim ceſſat, non amplius reverſurus. Cavendum tamen eſt, ne dens evellatur eo tempore, quo fluxio impetu ruit, aut caput dolet, aut tumet gingiva, aut dolor atrox ſentitur. Et monendus eſt Chirurgus, ne violenter & affatim, uno ſcilicet ićtu dentem evellat, ne violentam extraćtionem conſequatur maxima cerebri concuſſio, & oſſis maxillæ diſruptio, quam ſæpè magna hæmorragia, febris, & interdum mors conſequitur: Evulſo dente, ea pars à qua extraćtus eſt, digitis undiquaque comprimatur, ut ad naturalem ſtatum redeat; poſtmodum æger os colluat oxycrato tepido, caveatq; ab aëre frigido, ne nova fluxio in alios dentes delabatur. Si verò ſanguis in tanta copia effluat, ut vix cohiberi poſſit; (quod interdùm contingit, etiam ſine maxillæ ruptione, ex vena, vel arteria diſciſſa; & refert Valeriola hiſtoriam cujuſdam, qui dente, ſine ulla vi & ſine ferro, ſed ſolis digitis extraćto, ſanguis ℔. j. uno impetu ejecit, & altero die ferè tantumdem ex arteria gingivæ ſuppoſita) Siſtitur utplurimùm ille ſanguinis fluxus, appoſito globulo ſolidiori ex linteo confećto, & digitis per horam unam, aut alteram compreſſo. Quòd ſi non ſuccedat, vitriolum uſtum admovendum eſt, & linteum in aceto maceratum ſuperimponendum, idque digito comprimendum; donec cruſtra inducta fuerit. Poſtremum remediũ eſt cauterium ignitum, quo ſanguis erumpens ſtatim cohibetur.

Si quis meticuloſus Chirurgi manum refugiat; & aliis remediis ſibi dentem extrahi cupiat, ea tentanda ſunt, quæ ab authoribus paſſim proponuntur, & dentis caſum promovere cenſentur; qualia ſunt, paſta ex lacte tithymali, & thuris pulvere ſimul incorporatis cum pauco amylo in cavum dentis immiſſa; radix ranunculi, cortex radicis mori, cinis vermium terreſtriũ, pyrethrum in aceto infuſum, radix cucumeris agreſtis in aceto infuſum, & ſimilia. Sed præ cæteris efficaciſſimam vim obtinet ad dentium caſum promovendum elleboraſter, ſi ejus folio contrito dens confricetur, ſed diligenter cavendum eſt, ne alii dentes hoc remedio tangantur, eorum enim caſum etiam promoveret. Quidam ruſticus cùm dolore dentium acerbiſſimo

pre-

hæreretur, suasit alter ut elleborastro dentem confricaret; ille incautè hoc utens remedio, majorem partem dentium maxillæ afflictæ confricuit, & intra paucas horas omnes propemodum deciderunt. Si quis igitur tam vehemens remedium experiri cupierit, suaserim ut reliquos dentes cerâ diligenter obducat; ita ut ille qui evellendus est, nudus relinquatur, & actioni medicamenti pateat.

Quamvis tumor in maxillis obortus, ut plurimùm doloris solutionem afferat, translata materia ad partes exteriores, ut tamen ille citò resolvatur, quædam remedia usurpanda sunt, cui rei conferet sequens linimentum.

℞. Butyri recentis, & axungiæ gallinæ, an. ℥. j. pulveris ireos Flor. ʒ. j. croci ℈. ß. ol. chamæmel. & amygdal. dulc. an. ℥. ß. Fiat linimentum.

Promptiùs operatur cataplasma ex ficubus, pane & urtica contusa maxillæ admota citò dolorem solvit.

Hæc est doloris dentium præsentis curatio. Si autem ille frequenter recurrere consueverit, ut in multis huic affectui obnoxiis contingit; prophylaxis adhibenda est, quæ in eo consistit, ut humorum ad partes istas fluentium generatio impediatur, & dentes ipsi roborentur, ne tam facilè fluxionem excipiant. Si igitur ab humoribus calidis affectus producatur, eadem curatio adhibenda est, quæ in calida hepatis intemperie & catharro calido fuit proposita. Si verò à frigidis, & pituitosis humoribus ducat originem, frigidæ cerebri intemperiei, & catarrhi frigidi curatio usurpanda est, dentium verò roboratio ex sequenti capite erit desumenda.

CAPUT II.

De dentium nigredine & erosione.

DEntes non rarò nigrum, lividum, aut flavum colorem contrahunt, ab humoribus vitiosis, illorum superficiei adhærentibus qui longa mora eos tandem corrodunt, & cariè afficiunt. Producuntur etiam iidem affectus à vaporibus tetris sursum exhalantibus, qui ex pravis alimentis ingestis, aut à ventriculi intemperie cibos corrumpente exoriuntur. Plurimùm ad dentes denigrandos confert hydrargyrum, sive toti corpori admotum, ut in lue venereâ contingit; sive facies tantùm eo illinatur. Unde mulieres, quæ fucis ex mercurio utuntur, dentes nigros, aut fœdo colore infectos habere consueverunt.

Ad curationem, causa antecedens priùs auferenda est, & si humores pravi in ventriculo redundantes huic malo originem dederint, evacuandi sunt, & partium eos producentium intemperies corrigenda, optimaque victus ratio instituenda, eaque alimenta eliminanda, quæ dentes corrumpere nata sunt, præcipuè verò dulcia.

Infinita propemodum ad dentes dealbandos proponuntur remedia apud authores, quæ unusquisque experiri poterit. Nobis unicum saltem sufficere poterit, quod in instanti dentes dealbat, ab omni sorditie liberat, à carie præservat, nempè spiritus sulphuris, aut vitrioli, in quo exiguus bacillus demergendus est, ejusque extremo dentes confricandi, moxque linteo detergendi. In magna dentium sorditie purum & putum oleum usurpari poterit; aliàs verò cum melle rosaceo permiscendum, aut aquâ simplici temperandum erit, ne usu frequenti gingivas erodat. Montan. *consil. 113.* refert se id didicisse Romæ ex quadam muliere, quam Mariam Græcam appellabant: ad quam cum venisset admodùm juvenis, atque illa esset annorum 20. posteà quinquagenariam in eodem ferè statu eam reperit; quę formæ atque virium integritatem oleo vitrioli acceptâ tulisset, atque significasset, se ex ejus usu dentes, quos in juventute pessimos habuerat, pulcherrimos habere & firmissimos, gingivas etiam firmas; & addidisset, quod videretur sibi ob ejus usum tardiùs senescere. Usa erat autem singulis diebus unâ aut alterâ guttulâ gingivas & dentes leviter fricando.

Cinis tabaci ad dentes abstergendos & dealbandos est etiam mirè efficax.

Ad præcautionem verò, & dentes conservandos, primùm ij à sordibus, & cibis quotidie mundandi sunt dentiscalpio ex ligno lentiscino, aut alia materia idonea; mox vino os colluendum, dentes verò confricandi pulvere sequenti.

℞. Rad. bistortæ, aluminis, & coralli albi ana ʒ. j. Fiat pulvis tenuissimus, quo dentes confricentur. Vel aqua sequenti abluantur.

℞. Aluminis usti subtilissimè pulverati ℥ ij. cinamomi integri ℥ ß. aquæ fontis & rosarum, ana ℥ iv. Bulliant in phiala vitrea supra cineres calidos, ad tertiæ partis consumptionem. Hoc liquore dentes confricentur manè cum linteo in eo madefacto.

CAPUT III.

De gingivarum erosione & exulceratione.

ERoduntur gingivæ, & exulcerantur ab humoribus acribus & erodentibus ad eas confluentibus. Partes autem mandantes sunt cerebrum, ventriculus, lien, aliæque partes. Lienosi præsertim ulceribus gingivarum maximè obnoxij sunt, unde in scorbuto, magna earum partium exulceratio, & corruptio contingit. Interdum etiam ex lumbricis, aut corruptis humoribus ex quibus illi generantur, gingivarum erosiones solent contingere, ita ut illæ diu perseverantes, lumbricorum intùs latentium indicia esse soleant. Sic refert Fabricius Hildanus *obs. 59. centur. 1.* cujusdam civis Dusseldorphensis puerum erosione gingivarum à longo tempore gravissimè vexatum, cùm varia multaque remedia tam interna, quàm topica adhibita fuissent, tandem vitam cum morte commutasse. Et aperto corpore tantam inventam esse vermium copiam, ut aliquibus in locis intestina erosserint, multique in vacuo ventris reperti fuerint.

Curatio primùm ad causam antecedentem dirigenda est, & humores vitiosi vacuandi per venę sectionē & purgationem, acres & calidi temperandi per apozemata, julepos, juscula medicata, & alia hujusmodi. Eorundem humorum fluxio avertenda per cucurbitulas & cauteria partibus idoneis admota. Ac denique partis præcipue affectæ vitia corrigenda.

Postmodum vero ad topica veniendum est, quæ pro magnitudine affectus varianda sunt: ita ut simplici erosione ea tantum admovenda sint, quæ astringendi & exsiccandi vi prædita sunt, atque ita lotio sequens primum usurpari poterit.

℞. Gallarum immaturarum, calycum glandium, & balaustiorum, ana ʒ. j. rosar rubr. P. j. aluminis crudi ʒ. iij. Coquantur in aquæ ferratę partibus duabus, & una vini rubri austeri; hoc decocto sæpe gingivæ abluantur.

Si hoc decocto non tollatur erosio, opiata sequens adjungenda est.

℞. Sang. drac. ʒ. iij. ligni aloës rosar. rubr. spodii, cornu cervi ad albedinem usti & nucum cupressi, ana ʒ. j.

myr-

myrrhæ & cineris tabaci,ana ℈. iij aluminis ʒ. j. Fiat omnium pulvis, qui excipiatur melle, additis ſpiritus vitrioli aut ſulphuris guttis aliquot. Fiat opiata, quæ extenditur ſupra linteola inſtar lamellarum, gingivis applicanda hora omni.

Spiritus ſulphuris aut vitrioli,quemadmodum dentes mundificat & dealbat; ſic etiam gingivarum putredinem arcet ſolus vel cum aqua, aut melle roſaceo permixtus,ut ſuperiori capite dictum eſt.

Si ulcus profundum fuerit, aut ſordidum,ſequenti balſamo illinatur.

℞. Myrrhæ electæ, & ſacchari candi, ana partes æquales. Pulverentur, iiſque impleatur album ovi ad duritiem coctum, & per medium ſectum; poſtea filo probè alligetur, & ſuſpendatur in cella vinaria, ſupponendo vas vitreum, inſtillabit liquor, ſeu balſamum, quo pars ſæpius in die illinatur.

Quod ſi prędictis remediis ex parte adminiſtratis affectus non tollatur, & dens ulceri vicinus carie affectus ſit, ad illius avulſionem veniendum eſt, & ulcus citò curabitur, alioqui incurabile prorſus remanebit.

CAPUT IV.

De fluxu ſanguinis ex gingivis.

SAnguis magnâ copiâ interdum à gingivis fluere cō-ſuevit, idque vel criticè vel ſymptomaticè. Quamvis autem hæmorrhagia critica rariſſimè per gingivas fieri conſueverit; id tamen interdum accidere docet experientia & authorum obſervationes. Sic refert Dodonæus *obſ. 14.* cuidam Latomo ecthymatis laboranti ſanguinem è gingivis erupiſſe, cúmq; repreſſum ad urinarios meatus translatum fuiſſe, unde cruenta urina ſubſequuta eſt; quæ cùm aſtringentibus cohibita fuiſſet, iterùm ad gingivas ſe contulit, nec fluxus ceſſavit, donec æger à morbo libertatus eſt. Amatus Luſitanus *curatione 5. cen. 5.* refert quibuſdam ſanguinem è gingivis utiliter effluxiſſe, eóque cohibito nonnulla ſanitatis incommoda prodiiſſe. Zacutus etiā Luſitanus *obſ. 86. lib. 1. praxis admirandæ*, refert aurifabrum quēdam, cùm ex multo labore juxta fornacem in ardentē febrem incidiſſet, & eſſet firmus ac fortis copioſam celebraſſe phlebotomiam, cujus vi ita levatus eſt, ut in 7. die præcedente gingivarum proritu, & labij inferioris ingenti dolore, ex gingivæ inferioris rivuli ſanguinei profluerent per tres continuos dies, in tanta quantitate, ut libras amplius quinque excederent, & quantò plus ſanguinis effluebat, tantò magis remittebatur febris, qua omninò extinctâ, ſanguis ſponte ſuâ ceſſavit omninò.

Symptomaticè verò ſanguis è gingivis profluit, ob ſuam acrimoniam, & vitioſam hepatis aut lienis conſtitutionem. Sic in ſcorbuto familiaris eſt hujuſmodi ſanguinis è gingivis effluxus.

Interdum etiam ſanguis copioſè profluit ex dente avulſo, lacerata ſcilicet arteriola, quæ radici dentis inſeritur, unde tanta interdum ſanguinis copia emergit, ut inde quibuſdam mors contigerit.

Fluxus ſymptomatici curatio perficitur ſanguinis detractione & purgatione, aliiſque remediis viſcerum affectorum vitia corrigentibus. Quibus ſuccedent topica remedia, aſtringendi vi prędita, in gargariſmatū, ſeu collutionum, pulverum, & linimentorum, aut opiatarum formam redacta.

Si evulſio dente copioſa accidat hæmorrhagia, revulſio primùm inſtituenda eſt per venæ ſectionem & cucurbitulas, & parti aſtringentia admovenda, quale eſt cataplaſma ex bolo armena, terra ſigillata, ſang. dracon. aliiſque aſtringentibus, albumine ovi exceptis paratum: tum gypſum ſolum albumine ovi exceptum, ſanguinem fluentem potentiſſimè cohibet. Quę ſi non ſufficiant; patientis digitus loco imponendus eſt, ex quo ſanguis erumpit, & tamdiu detinendus, donec ſanguis ſupra orificium arteriæ coagulatus, non amplius effluat.

Si levioribus hiſce ſanguis cohiberi nequeat, quod ſæpe contingit, ad potentiora veniendum eſt. Valeriola *obſ. 3. lib. 5.* refert, in vetula ex dente putrido, ſine ulla vi, ac ſine ferro evulſo, ſed ſolo digito apprehenſo, & leniſſimo concuſſu educto, ingentem ſequutam fuiſſe hæmorrhagiam ex arteria gingivæ ſubita. Quem ſanguinis fluxum cohibuit, cum leviora ſiſtere nō potuiſſent, chalcitide uſta impoſita, quę in ſiſtendo ſanguine mirificam vim obtinet; nam & vehementer aſtringit, cauſtica virtute inſtar ignis fluorem omnem reprimit, Zacutus Luſitanus *obſ. 84. lib. 1. Praxeos Medicæ admirandæ*, refert hiſtoriam cujuſdam qui cùm dentis dolore premeretur immaniter, illum violento concuſſu, ferri ope eduxit. Extracto eo, ex lacerata arteria gingivæ ſubdita, copioſa ſequuta eſt hæmorrhagia; quæ cùm venæ ſectione, cucurbitulis, & aſtringentibus appoſitis cohiberi non potuiſſet neque digito vulneri impoſito, neque chalcitide uſtâ admotâ, tandem illius conſilio, locus pulvere gummi Arabici impletus eſt, quod auxilium ita profuit, ut poſt tres horas ſanguis fuerit omninò reſtrictus, hoc enim gummi obſtruendi, refrigerandi, glutinandi & exſiccandi vim habet. Idem Zacutus *obſ. 85. ejuſdem libri*, refert militem quendam ſtrenuum dentem, cujus ſæviſſimo cruciabatur dolore, ferrô cùm extraxiſſet violentiâ ſummâ, vehementem paſſum eſſe ſanguinis fluxum ex arteria, cui dens innitebatur. Sanguine biduo ubertim fluente, peritiſſimi Medici, omnis generis obſtruentia extra apponunt, revellentia conſulunt, arteriam candenti ferro inurunt. At incaſſum omnia: nam ſanguis majori impetu proſiliens, eum in ſtatum morti valdè propinquum, viribus pene exhauſtis deduxerat. Vocatus Zacutus Galenicum emplaſtrum ex aloë, thure, & pilis leporinis exactiſſime trituratis, & mixtis cum candido ovi impoſuit, quo intra paucas horas ſanguis fuit omninò ſuppreſſus, & æger à mortis faucibus ereptus. Hoc pretioſiſſimo auxilio à ſe primùm invento gloriatur Gal. *l. 5. meth. c. 7.* inciſam in Gibberto arteriam, fuiſſe conglutinatam, & *c. 4. ejuſdem libri*, tum etiam *lib. de curandi ratione per ſang: miſ. c. ult.* hujus remedii præſtantiam confirmat, & quibuſdâ hiſtoriis illuſtrat.

CAPUT V.

De oris & faucium ulceribus,

LEvia & ſuperficiaria oris ulcera, vulgò Aphthæ nominari ſolent, quamvis apud Hip. & Galenum, interdum hoc nomen pro aliarum partium ulceribus uſurpatum reperiatur, quæ verò profundiùs ſe demittunt, oris, vel fauciū ulcera abſolute nominantur; qualia ſunt ea, quæ lue venereâ affectis contingere ſolent.

Hæc autem ulcera generari ſolent ab acribus humoribus, aut vaporibus à variis partibus in fauces translatis. Sic in febribus malignis hujuſmodi ulcera ſæpiſſime contingunt, & in iis qui calidiori hepatis, aut aliarum partium intemperie laborant, aut corruptorum humorum illuvie ſcatent; unde puerulis aphthæ ſæpiſſime contingunt, ex Hipp. *aph. 4. ſect. 3.* tum ob lactis acrimoniam, quæ in tranſitu partes illas molliſſimas exulcerat, ut docet Gal. *in comment. illius aphoriſmi*, tū quia lac in ventriculis puerulorum ſæpe corrumpitur,

& acres

& acres vapores ad os transmittit, ut idem Gal. *asserit*. *5.de compos.med.sec.loc.cap.ult.*

Variæ autem sunt huiusmodi ulcerum differentiæ, non solùm quòd alia leviora, alia deteriora sint: alia pueros, alia adultiores infestent; sed etiam quod alia cum inflammatione coniuncta sint, alia verò minimè. Hi varii gradus reperiri solent, pro varietate humorum à quibus generantur. Vel etiam fiunt à sanguine, vel à bile, vel pituita, vel melancholia, seu potiùs atra bile, quæ non solùm exurentem, sed etiam plerumque malignam qualitatem obtinet, & ulcera κακοήθη generare solet.

Hæ autem differentiæ propriis signis distinguuntur siquidem ulcera rubicundiora à sanguine oriuntur, flaviora à bile, albescentia à pituita, livida ab atra bile fœtida putredinem adesse significant.

Quod ad prognosin attinet, aphthæ propriè dictæ facillimè curantur, ulcera verò profundiora, aut putredinem adepta, νόμαι à Græcis appellata, difficilius curantur. Et in pueris illa periculosiora sunt, tum propter carnis mollitiem, quam huiusmodi ulcera magis depascuntur, tum quod remedia potentiora, ob eandem carnis mollitiem ferre nequeunt. Unde fit ut pueri interdum ex hoc affectu intereant, si malignitatem & putredinem comitem habuerit.

Ratione causæ, etiam minùs periculosa sunt ulcera quæ à pituita, magis quæ à sanguine vel bile, maximè, quæ ab atra bile generantur.

Ulcera nigra & crustosa, pessima & lethalia sunt, præcipuè in pueris.

Fauces exulceratæ cum febre, difficiles sunt, ut docet Hipp.3.*prog*.quia, ut Gal.explicat, humoris erodentis malitiam indicant.

Curatio instituitur primùm idoneâ victus ratione, quæ refrigeret & exsiccet; ac causæ antecedentis generationem impediat. Pueris itaque, si à lactis vitio malum contraxerint, nutricis mutatio precipiatur, aut propriæ nutricis lac corrigatur cibo & potu laudabili, tum etiam venæ sectione & purgatione, si opus fuerit. Præsertim verò nutricibus præscribantur edulia refrigerantia & astringentia, qualia sunt cydonia, pyra, mespila, sorba, lactuca, & portulaca. In adultis eadem præscribantur, & vitentur acria, salsa & piperata.

Deinde causæ antecedenti prospiciendum est universalibus evacuationibus, pro ętatis ratione usurpatis. Ac primum phlebotomia humores ad partem fluentes potenter revellit, eorumque acrimoniam temperat, totum corpus refrigerando.

Huic succedere debent cucurbitulæ scarificatæ, hirudines pone aures, & sub mento affixæ, vesicatorium posteriori cervici admotum.

Posterâ die à venæ sectione purgatio præscribenda est humori peccanti, & ætati congrua.

Eodem tempore, nempe ab ipso curationis principio, topica administrentur, stomatica à Galeno appellata, eaque ab initio mitiora sint, qualia sunt gargarismata, vel oris collutiones ex aquis plantaginis, matrisylvæ, peculi rosarum, syrupo de rosis siccis, & de moris paratæ. Vel decocta ex foliis plantaginis, rubi, centinodiæ, balaustiis, santalo rubro, & similibus, cum syrupis prædictis. Etsi inflammatio adfuerit, utiliter addi poterunt succi solani, sempervivi, portulacæ, & sal prunellæ, in ea quantitate, quæ acrimonia non feriat, vel illius loco alumen crudum in parva dosi admisceri poterit.

Si non sit inflammatio, unicum ac summum remedium est spiritus vitrioli, aut sulphuris, qui in adultis purus ac putùs usurpari poterit, intincto in eum gossipio bacilli apici alligato, eoque ulceri admoto, levissimò contactu, sic enim aphthæ simplices momento ferè curantur. In pueris verò permisceatur dictus spiritus cum melle rosaceo, ea proportione, ut aciditas linguam leviter feriat, & cum penicillo ex linteo, bacula alligato aphthæ illinuntur frequenter, & citò curantur.

Si admodum dolorifica sint ulcera, cum inflammatione coniuncta, lacte frequenter gargarisato demulcentur, vel lactis defectu, emulsionibus sem. frigid. vel mucilag. sem. psyllij & cydon. cum aquis rosar. plantag. solani extractis.

Si denique dolor pertinax revulsionibus propositis, & topicis non sedetur, sed ab illius vehementia copiosi humores acres continuò attrahantur, unde vigiliæ continuę exoriuntur, & corporis consumptio sequitur quæ vitæ summum periculum minatur, extremum remedium est ad narcotica confugere, quæ dolorem sedant, & humorum influxum inhibent, eorumque dosis metienda est pro ætate & viribus.

Ego aliquando puerum quatuor annorum ab orci faucibus, Dei beneficio, liberavi, exhibito laudani gr.j. cùm eius fauces & lingua profundis ulceribus scaterent, cum tanta inflammatione, ut ne iuscula, nec topica remedia ferre posset, & tanto humorum acrium affluxu, ut illi continuò ex ore, rivuli instar emanarent, puer dies noctesque insomnes eiulando transigeret.

Si ulcus sordidum ac putridum evaserit, abluatur primum decocto hordei & melle rosaceo, & in pueris lacte chalybeato, cum conserva rosarum agitato: mox ad fortiora transeundum est, & in primis mel rosaceum supra laudatum, & guttis aliquot spiritus vitrioli acidum redditum, multum confert.

Si hæc non sufficiant, aquis, vel decoctis supra descriptis addi poterunt alumen ustum, collyrium Lanfranci vel unguentum ægyptiacum, maiori vel minori dosi prout affectus vehementia postulare videbitur. Si denique à lue venerea faucium ulcus procedat, non nisi lue sublatâ curari potest.

CAPUT VI.

De uvulæ relaxatione.

Uvulæ relaxatio contingit ab humore pituitoso à capite in eam delabente, cui non rarò sanguinis quædam portio admiscetur, & tunc cum relaxatione inflammatio coniuncta est, quæ etiam tonsillis freque̅ter evenire solet; quarum tamen inflammationum curationem omittimus, cum iisdem remediis perfici valeat, quæ ad linguæ inflammationem, & oris ulcera cum inflammatione coniuncta proposita sunt.

Humor igitur pituitosus columellam defluens, eam humectat, emollit & relaxat, ut longior facta partem superiorem œsophagi tangat, & nauseam pareat. Tum etiam laborantes bolum quendam in summo œsophago habere videntur, quem frustra devorare conantur, ut hoc solo signo sine inspectione, uvulæ relaxatio dignosci valeat.

Illius curatio primum ad causam antecedentem dirigenda est, sicque humores à capite fluentes evacuandi, revellendi ac derivandi iis remediis, quæ in catarrhi curatione fuere proposita.

Topica verò in principio sint astringentia & repellentia, qualia in gingivarum & faucium ulceribus fuere proposita, & in curatione Anginę capite sequenti proponentur, quibus postmodum resolventia & exsiccantia erunt admiscenda. Et licet gargarismata dictis locis

propoſita, hic utilia ſint, tamen ubi nulla eſt inflammatio, pulverum uſus efficacior eſt, iis enim uvula relaxata potentius conſtringitur, & exſiccatur. Atque ita primum admovebitur cortex granatorum ſubtiliſſimè pulveratus, cui in progreſſu tantillum piperis admiſceri poterit. Vel

℞. Roſar. rubr. balauſt. corticis granat. an. ℨ. ß. rad. biſtortæ, tormentillæ, gallarum immatur. ireos Florent. an. ℨ. j. aluminis uſti ℈ ij. Fiat pulvis. Vulgus Chirurgorum piper longum pulveratum admovent, quod non vacat periculo, ſiquidem metuendum eſt, ne humores affatim à cerebro ad partem affectam attrahantur, & grave aliquod damnum afferant.

Modus autem huiuſmodi pulveres adhibendi talis eſt. Linguâ ſpeculo oris depreſsâ, mox ſpatulâ chirurgicâ, aut cochleari perexiguo ad id concinnato, pulvis uvulæ admoveatur: quod pluries in die repetendum eſt, donec humor columellæ imbibitus prorsùs abſumptus ſit. Ut autem pulvis uvulæ undique aſpergi atque inſufflari poſſit, utile eſt inſtrumentum à Fabricio Hildano inventum, & deſcriptum *obſ. 22. cent. 2.* quod inde mutuari curioſus quiſque poterit.

Denique ſi relaxata columella prædictis remediis ad priſtinum ſtatum reduci non valeat, ſed elongata permanens gravem continuò moleſtiam inferat; ultimum erit ſummitatem eius præſcindere. In qua operatione quædam cautiones adhibendæ ſunt. Prima deſumitur ex Hip. 3 *progn. text.* 21. ubi *gurguliones*, inquit, *cum periculo ſecantur, & ſcarificantur, & aduruntur, quoad rubidi magniq; fuerint, inflammatio enim ſupervenit & ſanguinis fluor. Sed hos oportet aliis moliminibus extenuare eoque per illud tempus. Ubi verò penſile fuerit omne id, quod uvam appellant, fitque pars gurgulionis ſumma maior ac orbiculata, ſuperior verò tenuior, per illud tempus admoliri manus tutum eſt. Sed præſtat ubi alvum ſubduxeris, uti chirurgia, ſi liceat per tempus, ne æger ſtranguletur.* Galenus *in comm. huius loci* verba Hipp. explicans, dicit gurgulionem inflammatione laborantem non eſſe præſcindendum, aut ſcarificandum, ſed ea tantum ſedata ita ut pars ſuperior ſaltem gurgulionis extenuata ſit.

Altera cautio deſumitur ex Paulo Æginetà *lib. 6. cap.* 31. ut ſcilicet columella ferro non attingatur, quando livida aut ſubnigra eſt, nempe malignitatis cuiuſdam particeps, vel ad cancri naturam accedens. Sed ex eodem Paulo, in iis operatio tuto perfici poteſt, quæ tenues ſunt, oblongæ, albicantes, & ut ait Hipp. in ſuprema parte imminutæ. Huius operationis feliciter peractæ exemplum habemus apud Amatum Luſit. *obſ. 65. cent.* 3. in quodam ſtudioſo, qui gurgulionem habebat lori modo oblongum, & exanguem: cui cum nulla remedia profuiſſent, portio eius ſuperflua forcipibus præciſa eſt, & illico oleo vitrioli contacta, ſicque æger ab eo incommodo liberatus eſt.

Tertia denique cautio in hac operatione adhibenda eſt, ne nimia gurgulionis quantitas abſcindatur: indè enim vocis & reſpirationis læſionem exoriri docuit Gal. 11. *de uſu part. cap.* 11. & ex integra illius conſumptione, ut in lue venerea aliquando contingit, tabes, & mors non raro ſubſequuta eſt.

CAPUT VII.

De Angina.

ANginæ nomen in genere ſumptum, omnem faucium & gutturis affectionem ſignificat, quâ reſpiratio, & deglutitio impeditur, nullo exiſtente in pulmone aut thorace vitio. Eaque duplex eſt, legitima, & ſpuria.

Legitima fit ab inflammatione, quâ muſculi faucium & laryngis tumefacti, reſpirationis & deglutitionis vias coarctant & anguſtiores reddunt; illa autem inflammatio vel laryngem occupat, vel fauces, quæ pharyngis nomine enunciari conſueverunt, Utraq; pars muſculos habet internos & externos. Ac licet ut plurimum pharynx & larynx propter viciniam & continuitatem in Angina patiantur, modò tamen hic, modò ille magis afficitur, unde non exigua ſymptomatum differentia emergit, quorum ratione quatuor à Gal. 4. *de loc. affect. cap.* 5. propoſitæ ſunt anginæ differentiæ, quas recentiores Græci, qui paulò ante Galeni ſæculum vixerunt, propriis nominibus, nimis curioſo, (ut idem Galenus cenſet,) verborum aucupio deſignarunt, unam vocantes συνάγχην alteram κυνάγχην, tertiam παρασυνάγχην, quartam παρακυνάγχην. Si inflammatio interiores proprioſque laryngis muſculos occupet, κυνάγχη, ſi interiores pharyngis muſculos, συνάγχη, ſi exteriores laryngis muſculos παρακυνάγχη, ac denique ſi exteriores faucium muſculos invadat, παρασυνάγχη appellatur.

Non ſolùm autem plerumque faucium & laryngis muſculi ſimul inflammantur, ut antea dictum eſt; ſed etiam interdum ad vicinas partes & cervicem ipſam exteriorem inflammatio protenditur, ut in diagnoſi & prognoſi huius affectus dicetur.

In hiſce omnibus ſpeciebus, cum periculoſior eſt morbus, deglutitione impeditâ, ſolent aſſumpta ad nares reſilire, præcipuè liquidiora, quorū deglutitio difficilior eſt, propterea quòd liquida, cum ſeſe latius diffundant, non poſſunt ita facilè à muſculis comprehendi, ut ad œſophagum detrudantur, eorumque maiori contractione indigent, quæ ob inflammationem ſufficienter non fit, ſolida verò alimenta, cum magis corpulenta ſint, ſuperficiariâ tantum muſculorum actione indigent, & levi eorum contractione deglutiuntur. Contingit tamen aliquando, ut ſolida difficilius, liquida verò facilius deglutiantur, quod ex partium affectarum diverſitate dependet. Siquidem muſculi laryngis non ſolum ad vocem efformandam, ſed etiam cibum devorandū deſtinati ſunt, dum enim cibus in œſophagum impellitur, larynx cum lingua ſurſum effertur. Ad potum verò hauriendum magis lingua utimur, quæ dum intus retrahitur, ex labiis liquorem ducit ad fauces. Si igitur muſculi linguam moventes magis afficiantur, potus deglutitio difficilior eſt: ſi verò laryngis muſculi magis læduntur, cibus difficilius ingeritur.

Hic obiter annotandum, Hippocratem aliquando nomine Anginæ, laryngis tantum inflammationem intelligere, & ſic magis ſtrictè hoc nomen uſurpare, cuius rei exemplum habetur 6. *Epid. ſect.* 8. *text.* 1. ubi ſic loquitur. *Quibuſdam verò faucium inflammatione aderant, aliis angina:* ubi nomen anginæ, muſculorum laryngis inflammationem intelligit, & à faucium inflammatione diſtinguit.

Spuria angina febris eſt expers, & duplex iterum ſtatuitur. Prima & communiſſima eſt quæ ab humore pituitoſo producitur, in fauces & partes laryngi vicinas delabente. Altera verò fit à luxatione vertebrarum cervicis, qua gulæ gutturiſque introitus premitur & coanguſtatur.

Veræ anginæ cauſa, ut & aliarum inflammationum eſt ſanguis vel ſincerus vel bilioſus, pituitoſus aut melancholicus, qui è venarum iugularium ramis indictas partes effunditur, iſque vel attractus à calore aut dolore illarum partium, vel tranſmiſſus aliunde, ſi partes illæ

debi-

debiles, aut laxæ; ad ſuſcipiendam fluxionem idoneæ fuerint: tum ſi humidorum copia adfuerit in toto corpore, vel in capite, vel in partibus faucibus vicinis. Sanguis enim in toto corpore redundans, vel prava qualitate affectus, dum ad caput transfertur, cerebum vero robuſtum eſt, ab eo non recipitur, ſed per eaſdem venas ad ſubjectas partes retruditur, unde in iis variæ inflammationes fiunt parotides, ophthalmiæ, anginæ & ſimiles.

Juvenes anginæ magis obnoxii ſunt, quàm ſenes; quia multo bilioſoque ſanguine abundant; tum etiam qui habitu corporis ſunt craſſo, ac multo ſanguine abundant, præſertim in capite.

A nonnullis authoribus annotatum eſt, viros magis eſſe obnoxios anginæ, quàm fœminas: quod videtur Hipp. obſervaſſe *6. Epid. ſect. 7.* ubi epidemicam conſtitutionem deſcribens, in qua anginæ, tuſſes, peripneumoniæ vagabantur pauciſſimas fœminas ægrotaſſe affirmat. Cuius rei non aliam cauſam refert; niſi quod minus in publicum prodibant, quàm viri, & ita aëris externi injuriis ſeſe non objiciebant. Quæ ratio propoſitioni univerſali non convenit, quod fœminæ minus anginæ ſint obnoxiæ, quàm viri. Vera autem ratio talis eſſe poteſt, quod fœminæ ſanguinem frigidiorem, laryngem minorem, & gutturis venas anguſtiores exilioreſque habeant. Quorum ratione partes illæ fluxionem tam facile non recipiunt.

Ad cauſas internas revocari poſſunt morbi præcedentes, ut febres continuæ, putridæ, ardentes & in primis epidemicæ: qualis fuit illa, quæ recenſetur à Foreſto *obſ. 2 lib. 6.* quæ contigit anno 1517. In qua omnes laborantes graviſſimâ faucium inflammatione corripiebantur, & intra ſex decim, aut viginti horas moriebantur, niſi ante ſex horas ab invaſione ſanguis detraheretur. In hac autem angina febris ſymptomatica non eſt, ſed potius eſſentialis, & angina illius veluti ſymptoma, quando materiæ morbificæ pars ad hunc locum propellitur. Fiunt autem in febribus epidemicis aliquando anginæ, alias pleuritides, peripneumoniæ, dyſenteriæ, & ſimiles affectus, ab occulta quadam vi, & aſtrorum influxu, quo nunc hæ, nunc illæ partes magis afficiuntur.

Quidquid autem fluxiones humorum ad iſtas partes excitare poteſt; inter cauſas hujus affectus externas recenſeri debet, qualis eſt auſtrina conſtitutio diuturna juxta *Aphor. Hipp. 1. 6. ſect. 3. Morbi in pluviarum multitudine magnâ ex parte fiunt, febres longæ, alvi profluvia, putredines, morbi comitiales apoplexiæ & anginæ.* Ad hunc etiam affectum producendum maximè facit temporum inæqualitas, quando à calore laxantur partes, & à frigore ſubito ſuperveniente humores ad eas propelluntur. Idem præſtat ſubitâ refrigeratio ac incaleſcentia, frigidæ potus poſt eandem: tum etiam ſi caput pluribus tegumentis incaleſcat; vel nudum aëri frigido exponatur.

Primæ ſpuriæ anginæ ſpeciei cauſa proponitur ab Hip. 4 *de vict. rat. in morb. acut. text. 39.* ubi ſic loquitur *Synanchus fit, cum hyeme vereque multa fluxio & viſcoſa à capite ad venas jugulares deſcendit, cum autem frigida & glutinoſa fuerit, ſpiritus obſtruit permeationes.*

Alterius denique ſpuriæ anginæ ſpeciei cauſa proponitur ad Hipp. 2, *Epidem ſect. 2.* tumor nempè, ſeu tuberculum juxta vertebras cervicis obortum, ac præcipuè illam, quæ dens ſeu dentiformis ab eodem Hipp. nominatur, à quo tumore vertebræ ad interiora trahuntur, & conſequenter cavitas in parte exteriori apparet. Hic autem tumor, vel ab humore pituitoſo fit copiâ ſuâ vertebras à propria ſede dimovente; vel à ſanguine in muſculos effuſo, unde inflammatio fit, qua muſculi contracti vertebras ad anteriora trahunt: & tunc vera eſt angina, ab inflammatione ſcilicet dictorum muſculorum oriunda. Poteſt etiam fieri luxatio vertebrarum ab humore pituitoſo earum vincula laxante, & internodia lubrica reddente. Ac denique poteſt fieri à cauſis externis, caſu ſcilicet vel percuſſione; quemadmodum reliquæ omnium totius corporis articulorum luxationes.

Angina primo in genere dignoſcitur ex illius ſignis pathognomonicis, reſpirandi nempè, & deglutiendi difficultate, abſque aliquo thoracis, aut pulmonum vitio; dolor præterea circa fauces & guttur percipitur; tum etiam in legitima angina, rubor, calor & febris.

Differentiæ vero propriis etiam ſignis diſtingui poſſunt. In ſynanche enim minor eſt reſpirandi difficultas, deglutiendi vero maxima, ut liquida vix tranſire poſſit, ſed potus ferè per nares rejiciantur.

In Paraſynanche minor eſt reſpirationis difficultas, imo perexigua, cum muſculorum faucium externorum inflammatio parum reſpirationi officiat; dolor etiam & rubor foris in cervice percipitur, cum inflammatio partes externas occupet.

In ſynanche maxima eſt reſpirationis læſio, ità ut ægri ſtrangulari videantur; & paucis etiam horis aliquando ſtrangulentur, ac non niſi erectâ cervice, & aperto ore ſpirare valeant. Fauces vehementer dolent, nullus tamen rubor aut tumor, neque in faucibus intus neque extra in cervice apparet. Lingua livida eſt nigra inflexa, vel retorta, ob ſummam venarum circa linguam repletionem. Acutiſſima etiam febris adeſſe conſuevit. Hujus ſpeciei deſcriptionē accuratam videre eſt apud Hipp. 3. *de morbis*, Hoc autem notatu digniſſimum eſt, quod tamen à paucis animadverſum, non tantū in hac ſpecie muſculos laryngis interiores affici, ſed ipſum etiam pulmonem, unde tanta reſpirationis difficultas & ſuffocatio exoritur, quod à Dodonæo luculenter obſervatum eſt *obſ. medicinalium cap. 48.* Ubi refert hiſtoriam cujuſdam lanionis, qui cum meridie circa laryngem & fauces dolorem ſenſiſſet, & quandam in deglutiendo cibo ac potu difficultatem noctè ſtrangulatus interiit: hujus corpore aperto inventa eſt pulmonis ſubſtantia in pus converſa. Alia exempla annotavit an. no 1565. in quo multi angina correpti, apparente circà laryngem dolore, & tandem deſinente in peripneumoniam inciderunt, iiſque defunctis pulmones vel purulenti fuere, vel abſceſſum habuere, juxta verò laryngem, aut ejus muſculos nihil occurrit; quod vel adeſſe, vel adfuiſſe inflammationem oſtenderet. Et in his caſibus cenſet laryngem non primario, ſed per conſenſum laboraſſe: & veriſimile eſſe deſtillante humore à capite, aſperam arteriam eiuſque ramo impleri, atque diſtendi, deinde eodem ad alia vaſa tranſmiſſo, aſperam arteriam & laryngem dolore liberari, pulmones vero affici, & hoc modo ex angina in peripneumoniam permutationem fieri. In hac autem angina pulmonem non rarò affici colligere poſſumus ex dictis Hippocr. quæ habentur *4. acut. text. 30. & 31.* ubi duas anginæ ſpecies proponit pro humoris diverſitate: unam, in qua fluxio pituitoſa, hieme & vere, ad venas jugulares fertur: alteram, in qua humores bilioſi infeſtant, quod ætate & autumno contingit. De hac autem poſteriori ſic loquitur. *Cum ex capite fluxerit calida & nitroſa fluxio, ut pote acris, mordet, ulcerat, ſpiritu implet, orthopnœam parit, ſiccitatemque multam. Praeterea quæ intuenti apparent, haud quaquam tumentia videntur; tendines quoque cervicis poſteriores contenduntur; apparentque tetani modo intendi; vox abrupta, ſpiritus*

parvus;

parvus, spiritusque revulsio frequens & violenta accedit, talibus arteria ulceratur, incenditurque pulmo, neque externum aërem admittere intro queunt. Hæc Hippocrates. Dicit autem calidam & acrem fluxionem orthopnœam parere, quia mordet, ulcerat & spiritu implet; feruntur enim spiritus ad locum demorsum, hinc pulmonis repletio, unde orthopnœa, cum non sit locus in quem externus aër admittatur, quantumcumque thorax dilatetur. Eandem sententiam confirmare videtur, Hippocr. 3. *de morbis*, ubi in curatione Anginæ dicit, venam secandam esse sub mamma, nam hac parte concomitatur ex pulmone spiritus calidus. Et paulo post inquit, faciendum ut quam citissimè spuat, & pulmo gracilis fiat; quasi intumuerit pulmo ex spiritu calido replente. Notissimum autem est; cum spiritus ad partem aliquam defertur magnâ copiâ, cum eo etiam sanguinem transferri, qui si tantâ copiâ affluat, ut à natura commode regi nequeat, inflammationes & abscessus efficere solet, unde non mirum est, si in tali angina pulmones purulenti evadant.

In paracynanche respiratio minus difficilis est, quam in cynanche: difficilior autem quam in synanche rubor ac tumor aliquis in faucibus deprehenditur.

Angina spuria ex pituita dignoscitur ex febris carentia, & humore pituitoso ad os magnâ copia confluente.

Spuria verò angina ex luxatione genita cognoscitur ex motu capitis ac cervicis læso, & cavitate quæ in cervice præternaturaliter apparet, ob vertebram intus depressam.

Causarum dignotio ex universalibus humoris in toto corpore dominantis signis elicitur, tum etiam particularibus. Quando angina fit à sanguine in facie calor & rubor apparet, & major distensio in parte affecta. Quando fit à bile, dolor & calor major est, cum sitioris amaritudine, & acrimoniæ sensu. Et si à pituito so sanguine fiat, dolor & rubor minor est & febris exigua.

A parte affecta quædam etiam humoris peccantis diagnosis haberi potest. Sanguis enim biliosus plerumque in laryngis musculi potius inflammationem facit pituitosus fauces magis aggreditur. Cum enim exiles sint laryngis venæ, non nisi sanguis tenuis ad eas penetrât. Fauces vero quæ laxæ & spongiosæ sunt, pituitosos humores facilius recipiunt.

Denique ex anni tempore humoris peccantis diagnosis desumi potest. Anginæ enim biliosæ maximè æstate, & autumno proveniunt; quod in æstate bilis generatur, & in autumno retinetur. Pituitosæ vero hyeme & vere fiunt, propterea quod hyeme maximus fit pituitæ proventus, tum etiam vere: quia collecti humores in hyeme, tunc temporis liquantur, & à capite in partes subjectas decumbunt.

Quod ad prognosim attinet, angina vera morbus est acutissimus, & valdè periculosus, propter respirationem impeditam, & strangulationem, quæ non rarò contingit à constrictione meatus per quem fit respiratio. Ideòquò major fit constrictio, eò majus periculum, & sic prima species anginæ omnium periculosissima est, quia inflammatio musculorum internorum laryngis meatum magis præcludit. Unde Hipppcr. *Aph.* 34. *sect.* 4. sic loquitur. *Si febrem habenti suffocatio repentè supervenìat, nullo tumore in faucibus existente, lethale est.* Quam sententiam confirmat *in Coac. & progn.* dicitque hujusmodi anginas eadem die & 2. & 3. & 4. strangulare.

Secunda species anginæ, licet admodum periculosa sit, paulo minus tamen lethalis est, quàm prima; quia inflammatio musculorum externorum laryngis; tantam tamque subitam constrictionem non facit. De hac loquutus est Hipp. 3. *progn. text.* 17 his verbis. *Quæcumque vero* (id est, anginæ) *dolorem alioquin alteri similem inferunt, in faucibus vero tumorem & ruborem excitant, valde quidem lethales sunt, præcedentibus vero diuturniores, si rubor fuerit magnus.*

Tertia species minus periculosa est, quia in ea minus læditur respiratio; quàm deglutitio ab inflammatione musculorum faucium internorum. Læsa autem deglutitio non ita periculosa est. De hac etiam loquitur Hipp. *lib. antea citato, textu 18.* his verbis. *Si quibus vero fauces rubent, & cervix, hæ diuturniores sunt: maxime vero ii servantur si cervix ac pectus traxerit ruborem, nec sacer ignis intro recurrat.*

Quarta denique anginæ species omnium levissima est, & securissima; quia inflammatio longius à gutture abest; hinc Hipp. *Aph.* 37. *sect.* 6. sic loquitur, *Angina correpto si tumor in collo appareat, bonum, extra enim vertitur morbus.* Idem confirmat 3. *progn. text.* 20 his verbis; *Securissimum verò si tumor, ut rubor quam maximè foras vertatur.*

Has omnes differentias unicâ sententiâ complexus esse visus est Hipp. 6. *Epid. sect.* 7. ubi de signis anginæ Epidemicæ loquens, hæc habet. *In summa, qui solum deglutire non poterant, his valdè mites & toleratu faciles erant; pessimæ verò his quibus una spiritus sublimis erat.*

Si anginæ materia in pulmonem transferatur, vel moriuntur ægri, vel in desipientiam aguntur; vel empyici fiunt, ut docet Hipp. *Aph.* 10. *sect.* 5. & 3 *progn.*

In angina valdè urgente: si spuma circa os appareat, lethale est; ex *Aph.* 42. *sect.* 2. summam enim cordis angustiam significat, fervoremque intensissimum, à quo propria pulmonis humiditas exprimitur, & ad spumæ formam in os transfertur.

Angina laborantes, nisi celeriter cocta expuant, sed pauca, viscida, crassa sputa reddant, malè & lethaliter habent: Hipp. *in Coacis.*

Tumores faucium in angina, sine ulla ratione repentè evanescentes, lethales sunt, Hipp. *in Coacis.* Sine ulla ratione, id est, sine præcedente evacuatione per artem vel crisim facta: significant enim materiæ ad interiora recessus, unde periculosior morbus in partibus internis excitari potest: vel quod interdû accidit, materia ad eâdem partem iterum delata, subito suffocationê inducit.

Anginæ curatio iisdem indicationibus perficitur; quæ in omnium inflammationum curationibus observari consueverunt. Sicque humor ad partem confluens revellendus & repellendus est; qui jam fluxit, derivandus & resolvendus: quod si resolvi nequeat; concoquendus & suppurandus; quæ omnia sequentibus præsidiis perfici poterunt.

Primò victus ratio instituetur tenuissima, refrigerans, & humectans ex cremore hordei; jusculis pullorum, aut caponum, herbis refrigerantibus alteratis, & aliis hujusmodi. Si ob œsophagi angustiam ab inflammatione contractam æger deglutire nequeat, ut inde virium defectio & interitus metuatur: ab eo periculo liberari poterit, immisso in œsophagum cathetere, cui syringa aptabitur, per quam jusculum in ventriculum immitti poterit. Practici clysteres nutrientes usurpant; quibus aliquid nutrimenti ad hepar per venas mesaraicas transferri potest. Potius sit aqua hordei, & reliqua in febribus acutis observari solita. Aër sit temperatus & omnis illius excessus arceatur, frigidior namque meatus constringit, calidior vero fluxionem & inflammationem auget. Æger capite sublimi, & erecta cervice decumbat, ut facilius respiret, somnus, ut in om-

hibus internis inflammationibus, maximè arcendus est, nam ut docet Hip. sanguis in somno ad interiora recurrit, sicque humorum confluxus ad partem affectam augetur.

Cum autem angina sit morbus acutissimus, & uno interdum die hominem de medio tollat, magna remedia summâ cura & diligentiâ usurpanda sunt. Ideò quacunque diei horâ vocetur Medicus, sanguinem statim detrahat, è directo partis magis affectæ, è vena cephalica, aut si ea satis conspicua non sit, è mediana, ad ℔.ß.℔.j.ß.℔.ij. quantùm vires ferre poterunt. In hoc enim remedio præcipua salutis spes constituenda est, non tamen unâ vice magna illa sanguinis copia detrahenda est, ne æger in animi diliquium incidat, ex quo non exiguum vitæ periculum emergeret, sed partitè, & per aliqua intervalla, tertiâ nimirum, aut quartâ quaque horâ. Hæc autem sanguinis missio tantopere est necessaria in hoc affectu, ut à nullo contraindicante retardari debeat. Sic fluentibus mensibus aut lochiis, & in quocunque graviditatis tempore, sanguis magnâ copiâ detrahendus est. Cuius rei exemplum habemus apud Zacutum Lusitanum *lib praxis admir. cap.* 135. de quadam muliere, quæ gravida septimestris, angina sæva correpta, septies in una die phlebotomia celebrata, liberata est.

Si morbus non vehementer urgeat, venæ sectioni præmittatur clyster laxans, sin minus à venæ sectione iniiciatur.

Dum iteratur phlebotomia eadem die, alię revulsiones fiant per cucurbitulas, tum siccas, tum scarificatas scapulis & lumbis admotas, frictiones partium extremarum & ligaturas dolorificas.

Detracto sufficienter sanguine, ad purgationem veniendum est, quę sequenti die usurpanda, non expectata humorum coctione, quia morbus non dat inducias idque potione purgante, humori peccanti accommodata. Imò verò, si morbus admodum urgeat, venę sectio & purgatio eadem die celebranda est, ut se fecisse refert Trallianus *lib.4.cap.1.* his verbis. *Ego sanè memini me, cum usus valdè urgeret, venam manè aperuisse, dilucolo venas linguæ subiectas secuisse, & vesperi ex cremore ptisanæ extractum scammonii exhibuisse, atque ita laqueum ex inflammatione obortum, vix potuisse dissolvere. Imò alium quendam novi, me, postquam brachiorum duorum venas incubito secuissem, repurgasse sequenti die non expectato.* Potio autem purgans ex blandioribus esse debet, si à bile morbus originem duxerit ne vehementius commoti humores ad partem affectam irruant. Tum etiam, si à sanguine syncero producatur inflammatio, satius est à purgatione prorsus abstinere. Si verò pituitosa cacochymia concurrat, ad fortiora cõfugiendum, & cum senna agaricus & diaphœnicum præscribi potest. Imò verò ad ea medicamenta, quæ vomitum excitant, etiam satis vehementia, transcendere licet in angina pituitosa, & inter reliqua palmam obtinet in hoc casu aqua benedicta, quæ ad ℥.ij. exhibita, miranda præstat, & morbum ut plurimum inter duas horas dissolvit. Adde quod nullo ingrato sapore prædita, facile pitissando ingeri potest, quod in aliis medicamentis fieri non potest, quæ propter saporis ingratitudinem non possunt nisi uno haustu ab ægrotis sorberi: ideo ut plurimum anginosi purgari nequeunt, donec meatuum angustia maiori parte sublata sit. Sed frequentibus clysteribus, purgandi indicationi aliquo modo satisfit. Atque ita quibus aqua benedicta non convenit, propter inflammationis naturam, vel ægri imbecillitatem, (vires siquidem robustæ in huius remedii usu necessariæ sunt) neque alia medicamenta exhiberi possunt, frequentibus clysteribus alvus subducenda est, iisque satis acribus, ut revulsio humorum ad inferiora fiat.

Ad eandem revulsionem cucurbitulæ scarificatæ cervici & scapulis admotæ, frictiones & ligaturæ partium inferiorum, & lotiones pedum ex aqua calida, plurimum conferre solent.

Ac potentius revellit humores à capite defluentes vesicatorium posteriori parti cervicis admotum, quod statim ab initio post sanguinis missionem admovendum est.

Revulsionibus sufficienter ac diligenter administratis, ad derivantia veniendum est, quæ humorem parti impactum evacuant: ac primum ranularum, seu venarum sub lingua apertio ab Hipp. Gal. & recentioribus, commendatur, quâ sanguis inflammationem immediatè efficiens educitur.

Antiqui in angina desperata venas iugulares aperiebant, quod remedium, licet à recentiorum plurimis etiam comprobatum, nostris ferè temporibus obsolevit, quòd periculosum censeatur, ob sanguinis fluxum, qui difficilè cohiberi potest, propter venarum amplitudinem. Verùm experientia docuit, non ita periculosam esse hanc operationem, si debitè administretur. Primò enim caput ægrotantis ad latus intorqueri debet, quantum fieri potest, ut mentum humerum ferè attingat, mox vena aperienda sine ligatura, angusto foramine, secundum illius longitudinem (sic enim facilius coalescit,) & extracta sanguinis quantitate sufficiente, caput reducendo ad situm naturalem, sanguis plerumque sponte cohibetur. Attamen vulneri statim admovendum est emplastrum à Gal. descriptum 5. *meth.* c.4. ex pilis leporinis, aloë, thure, & albumine ovi confectum, sicque fluxus sanguinis certò cohibetur. Refert Trallianus *lib.4.c.1.* plures anginosos venarũ iugularium apertione à se curatos esse, & Zacutus Lusitanus *obs.* 89. *lib.1. Prax. admir.* refert historiam cuiusdam Hispani, qui huius auxilii beneficio, ab acutissima angina liberatus est.

Ad derivationem etiam plurimum confert cucurbitula sub mento scarificata, cuius ope curatam fuisse mulierem angina canina laborantem, refert Zacutus Lusitanus *obs.88.lib.1. Praxis admirandæ.*

Non minoris efficaciæ sunt scarificationes sub maxillis, & supra collum, altioribus plagis inflictæ, quarum beneficio scribit Benivenius *lib. de abditis morb. caus. cap.* 83. Nicolaum Rotam à deplorata angina liberatum fuisse cuius integram historiam transcripsit Sennertus *Pract. Med. lib.2. p.1. c.24.*

Dum prędicta remedia usurpantur, topicis remediis inflammatio gutturis & faucium oppugnanda est, eaque varianda iuxta varietatem temporum, ut in aliis inflammationibus, sicque in principio conveniunt repellentia, ad gargarismatis formam redacta, ut partem inflammatam immediatè attingere valeant.

℞. Aquar. plantag. solani & caprifolii, an. ℥.iij. succi granator. ℥.ij. diamori ℥.iij. salis prunellæ ℥.j.ß. Fiat gargarisma. Vel ex decocto in hunc modum.

℞. Fol. Plantag. acetosæ, & summit. rubi, an. M.j. granorum sumach. ℥.ß. malum granatum cum cortic. & granis contusum num. I. rosar. rubr. P.j. Fiat decoctio ad ℔.j. In colatura dissolve diamor. & dianuc. ana ℥.j.ß. salis prunellæ ℥.ij. Fiat gargarisma.

De gargarismatis hoc notandum, ea suspecta esse posse, quia gargarizando partes inflammatæ commoventur, quæ quiete indigẽt. Sed hoc incommodum vitari potest, si gargarismata in ore detineantur resupino corpore, citra ullam agitationem, ut partem affectam contingant.

Sine gargarizatione ufurpari poffunt fpiritus acidi falis, fulphuris, aut vitrioli, qui aqua temperati ut eorum aciditas ferri valeat, paulatim forbendi funt. Tranfeundo enim per partem affectam, illius inflammationem temperant, & à ventriculo ad hepar & venas translati, fanguinis fervorem coërcent. Quod remedium in faucium & tonfillarum inflammationibus eft etiam efficax.

Dum gargarifmata repellentia ufurpantur, laxantia & refolventia linimenta exterius cervici admovenda funt, ut materia morbifica exterius evocetur, eaque in hunc modum parari poterunt.

♃. Olei chamomil. lilior. & amygdalar. dulc. an. ℥. j. axungiæ gallinæ, & butyri recentis. an. ℥. j. ß. croci ℈. j. Fiat linimentum cervici admovendum cum lana fuccida.

Hoc linimentum dolori leniendo etiam conferre poterit, qui fi vehementer urgeat, demulceri ulterius poterit gargarifmate ex lacte parato, vel emulfione quatuor fem. frigidor. maior. vel mucilaginibus liquidis ex fem. pfyllii & cydonior. cum aqua rofarum extractis addito fyrupo violaceo, vel diluto caffiæ cum fero lactis, aut decocto radicis althææ parato.

Tranfacto morbi principio, eoque ad augmentum & ftatum progrediente, in gargarifmatis digerentia & refolventia repellentibus amifcenda funt; quod fecundo ftatim die faciendum, quia morbus acutiffimus eft.

♃. Fol. hyffopi & plantag. ana M. j. liquiritiæ rafæ & paffular. mundat. an. ℥. j. caricarum ping. num. xij. rofar. rubr. & hordei integri an. P. j. Fiat decoctio ad ℔. j. In colatura diffolve mellis rofac. & fyrupi violac. an. ℥. j. Fiat gargarifma.

Nota, quamdiu viget inflammatio, refolventibus & adftringentibus aliquid repellentium femper effe admifcendum, ne pars fuâ naturâ mollis & laxa magis relaxetur, & fluxioni recipiendæ magis idonea reddatur.

Exterius verò magis refolventia admovenda funt, addito etiam nido hirudinem, quem fpecificâ proprietate huic affectui conferre, omnium practicorum confenfu fancitum eft.

♃. Pulveris nidi hirundinum, & ftercoris canis jejunio macerati, an. ʒ. j. rad. ireos florent. & flor. chamom. pulverat. an. ʒ. ß. axungiæ Gallinæ, & olei lilior. an. ℥. j. ceræ flavæ parum. Fiat linimentum.

Vel formâ cataplafmatis in hunc modum componi poterit.

♃. Nidum hirund. num. I. fol. malvæ, violar. ana M. j. rad. althææ & lilior. an. ℥. ß. ficuum ping. par. iij. flor. chamom. & meliloti, an. P. j. Coquantur, & contundantur, deinde adde farinæ hordei, fem. lini & fœnugr. an. ʒ. iij. croci ℈. j. butyri recentis ℥. j. olei chamomil. & amygdal. dulc. ana q. f. Fiat cataplafma anteriori colli parti admovendum.

Interim etiam eclegmata per intervalla ufurpanda, ut materia quæ à parte affecta exudat, vel à capite defluens ipfi hærefcit fenfim abftergatur.

♃. Pulv. elect. diatragacanth. frig. ʒ. ij. diaireos fimpl. ʒ. j. fachari candi & penidiati, an. ℥. ß. diamor. ℥. j. fyrupi iuiub. q. f. Fiat looch.

Si tumor difcuti nequeat, & ad fuppurationem vergat; quod plerumque quarto, vel quinto die folet accidere, ea adiuvabitur cataplafmate prædicto, aliifque emollientibus & fuppurantibus. Simulque in ore frequenter erunt detinenda, quæ dolori leniendo fupra propofuimus. Vel

♃. Liquirit. raf. & pafful. mund. ana ℥. j. caricarum ping. num. vj. fem. althææ & cydonior. an. ʒ. ij. flor. chamom. P. j. Coquantur in hydromelite. In colatura diffolve fapæ ℥. ij. Fiat gargarifma.

Utile etiam eft medullam caffiæ recenter extractam ore detinere, ut paulatim liquefcens in gulam defcendat, lenit enim, refolvit & maturat.

Si tumor tandem fuppuratus fuerit, quod ex fymptomatum remiffione cognofcitur, nec tamen is fponte rumpatur; æger aut aliquis miniftrorum, digitis in fauces immiffis abfceffum rumpere conetur, quod fi fieri non poffit, ægri os per fpeculum oris valdè aperiatur, & ubi apparuerit tumor fcalpello incurvo, quod biftortum vocant, incidatur. Ruptâ vomicâ æger caput inclinet, ne pus in pulmones irrumpat; poftmodum ulcus decocto hordei cum melle rofaceo, hydromelite, aut œnomelite, detergendum, deterfum aqua aluminofa exficcandum, & ad cicatricem perducendum.

Alii candelam ceream oleo amygdal. dulc. illitam in œfophagum immittunt, ut rumpatur abfceffus, quod fi obtineri non poffit, cultro ligneo acuto, vel tandem fcalpello aperiunt.

Alii oleo vitrioli abfceffum attingunt, & mox plerumque rumpitur abfceffus. Arculanus cufpide ferrea, ligno infixâ apertionem abfceffus molitur, ne alias oris partes attingat. Idem remedium probat Faventius his verbis, *Accipiat unum lignum fubtile rotundum, in cuius extremitate apponat ferrum acutum, cuius longitudo fit tantæ quantitatis, quantæ eft medietas digiti; deinde ore aperto ponendo lignum intra dentes ægrotantis, ac fi effet frænum; deinde ponat cannulam illam cum ferro ad locum apoftematis, ac fcindat: aperto apoftemate, pronus declinet caput inferius, ore aperto, ut exeat fanies.*

Schenkius ex Douyneto, decocto agarici abfceffum rumpi afféverat, & fequenti hiftoria confirmat, ab eodem Douyneto relata, *apologiæ libro* 3. *cap.* 1. *Illuftris mulier, Gabriella Goufier Domina à Saultono, cum angina Autumnali, omnium periculofiffima detineretur, venit in mentem legiffe me apud Aëtium lib.* 15. *cap.* 6. *agaricum occultos abfceffus abforbere, vel foras materiam evocare; ftatim agaricum in talleolas concifum in decocto radicis, althææ, ficuum, cum momento zinziberis, & quarta parte vini albi maceravi, addidi fyrupum de althæa, potionem ægrotæ dedi, monuique ne illam ftatim deglutiret, fed aliquod tempus in imis faucibus contineret, fi hac potione vitam fibi redimere vellet. Obfequitur ægrota. Interim dum cum illa fermonem confero, ecce magna puris albi copia, tam putridi & graveolentis ore rejicitur, ut filia quæ ad matrem cum pelvi adftabat, excipiendi puris ergo, nec opinato, præ gravi illius puris fœtore, conciderit animo, reliqui cuftodes magna corporis contentione foras proruperint (accurrunt aliæ, purulenta detrahunt, detergent; feftinant aliæ, ut intolerabilem gravis odoris fœditatem fuffitu quodam depellerent, quâ fublata ad ægrotam redii, quam planè & vocis vitio, & refpiratione difficili, & gravi deglutitione, & febre levatam reperi, & ab omni vitæ periculo tutam, quâ nunc fruitur incolumis.*

Si pus ad partes externas quodammodo vergere videatur, apertio exterius molienda eft, quod fe feliciter præftitiffe refert Lanfrancus, *Chirurgiæ maioris doctrina* 2. *tract.* 3. *cap* 5. his verbis: *Quoniam bona cafuum varietio multùm corroborat operantem, ponam in hoc loco quid mihi accidit in civitate Mediolani, de quadam Domina quinquagenaria quinta, quæ fquinantiam phlegmaticam patiebatur, quæ totam occupavit gulam, intus & extra, ita quòd*

quòd extra tumor maximus apparebat, & cum his non loquebatur, nec poterat transglutire. Cum essem vocatus, tangens pulsum, in ultima inveni debilitate: tangens locum corruptum, sensi materiam in profundo, & cognovi quod potius suffocaretur, quàm exterius apostema, vel interius rumperetur. Tunc mihi praeparavi rasorium, & locum palpans cum digitis, inveni maturam materiam inter mentum & epiglottum, plusquam in alio loco congregatam, & vulnus ibi feci profundum, per quod de corrupta & male foetente materia magnam partem extraxi, magnamque partem dimisi, quam tunc evacuare poteram, secundum rationem nolui, quam scivisti. Tunc aegra leniorē habuit anhelitum, pulsusque fuit fortificatus. Tunc administrans ei brodium, per vulnus magna ipsius quantitas exibat, tunc ingeniavi, ut cum argentea cannula, quae posita in ore totum vulnus transibat, sua cura reciperet ad ipsius necessaria nutrimenta: gulam totam, & collum cum medicinis mundificantibus, & residuum materiae maturantibus circumdabam, donec extrahi de vulnere frustum magnum viscosae materiae, & foetentis, quae fuerat sicut quoddam intestinum, longum unius maioris digiti quantitate: quae quidem materia calore fuerat extraneo condensata. Quaremota, remansit locus sine foetore, & aegra incepit maximè confortari. Tamen in ea continuavi mundificativa, & incarnativis, & cicatrizativis vulnus optime sigillavi, & aegra fuit saluti pristinae restituta.

Hûc referri potest historia Benivenii, cuius supra mentionem fecimus, de quodam anginoso, qui cum ab aliis Medicis pro deplorato relictus fuisset; ab eo liberatus est profundis scarificationibus sub maxillis & ipsa cervice celebratis, à quibus multa sanies effluxit.

Si abscessus intus in ore rumpatur, decocto hordei, aut hydromelite, ut dictum est, detergitur. Verùm aliquando ulcus sordidum redditur, & tunc ad potentiora remedia confugiendum est, in hunc modum.

℞. Fol. scabiosae & agrimon. ana M. j. nucum cupressi ℥.j. rad. ireos Florent. & aristol. rotund. ana ℥.ß. myrrhae ʒ.ß. rosar. rubr. P. ij. Coquantur in hydromel. ad ℔. j. Colatura colluantur frequenter ulceratae partes.

Hoc decoctum ulceri sordido abstergendo plurimum conferet; attamen si non sufficiat, ad collyrium Lanfranci confugiendum est, quod mirabilis est efficaciae.

Ulcere probè deterso, illius consolidatio molienda est bolo armena, cum melle rosacco permixto ad formam eclegmatis, cui etiam thus & myrrha utiliter addi poterunt.

Fit autem interdum, ut deferyente inflammatione tumor neque resolvatur, nec suppuretur, sed duritiem contrahat; quo in casu cataplasmatis emollientibus & resolventibus curatio perficienda est, eaque in hunc modum componi poterunt.

℞. Rad. altheaeae, bryoniae, & cucumeris agrest. an. ℥.j. fol. malvae, parietariae, origani, & centaurei min. an. M.j. caricarum ping par. vj. sem. lini & foenugr. an. ℥.j. Coquantur, pistentur, & per setaceum trajiciantur; deinde adde pulveris hirundinum combustarum, & stercoris canis ossa rodentis, an. ʒ.iij. sulphuris vivi ʒ.j. butyri recentis, & axungiae anatis, ana ℥.j. olei anethini ℥.ij. Fiat cataaplasma.

Pro coronide aliquid dicendum est de Laryngotomia, quae ab antiquis, & à neotericis non paucis proponitur, & propriis experimentis confirmatur. Cùm nempè in angina desperata, quâ aegris suffocatio omnimoda prae foribus est, incisio fit in aspera arteria, per quam aëri ingressus datur in pulmonem, & fuliginum ab eodem expirantium egressus. Hanc probat Avicenna *Fen.9. lib. 3. cap.11.* Paulus *lib.6. cap.33.* Rhasis *3. continentis.* Alsaharavius, Avenzoar, Albucasis, & Halyabbas *capitibus propriis.* Eandem potuit Galenus ex Asclepiade *in introductorio, cap.13.* Ex recentioribus Brassavolus *comment. in lib. 4. Hipp. de victus ratione in morbis acutis, sect. 35.* se propriis manibus hanc operationem fecisse testatur cum felici successu. Rarissimè tamen in usum revocatur haec operatio, propter metum infamiae, quae Medicis & Chirurgis impendet, dum aeger post operationem occumbit, quod ut plurimum contingit, & mors operationi potius, quam morbo tribuitur, quantumvis Medicus praemisso prognostico sese adversum calumniam munierit. Adde quòd in angina valdè pituitosa pulmones plerumque affecti sunt, & multis humoribus repleti, unde plerumque suffocatio contingit; & tunc incisio asperae arteriae nihil conferre potest. Quae advertens pericula Hieronymus Fabricius ab Aquapendente, Chirurgus expertissimus, se hanc operationem nunquam molitum esse, neq; eam à sui temporis Chirurgis administratam fuisse testatur. Eam tamē posse in usum revocari fatetur, modò pulmo & aspera arteria colluvie non sit repleta; & operandi modum exactè describit in operationibus Chirurgicis, capite proprio, quem inde desumere quis poterit. Vide *Fontanum* de laryngotomia.

PRAXEOS MEDICÆ, Liber Septimus.

DE MORBIS THORACIS.

PRÆFATIO.

THORACIS nomine comprehendimus eas tantùm partes, quae respirationi inserviunt. Licet enim cor in thorace contineatur; illius tamen affectus peculiari libro, qui hunc sequuturus est, exponendi sunt. In hoc verò eos tantùm exponemus qui respirationem laedunt, & partes respirationi inservientes frequentius infestant, quales sunt asthma, pleuritis, peripneumonia, empyema, hydrops pectoris, haemoptoë, & phthisis: quarum unicuique capita propria destinavimus.

CAPUT PRIMUM.

De aſthmate.

RESpiratio læditur à variis cauſis tum ſympathicè, tum idiopathicè.

Idiopathica reſpirationis læſio fit ex vitiato pulmone, atque adeò omnes pulmonis morbi actionem illius lædunt; qui quidem morbi vel in ipſa partis ſubſtantia, vel in vaſis illius reſident.

In pulmonis ſubſtantia contingunt inflammationes, tubercula, abſceſſus, ulcera, tum etiam interdum ipſius partis exſiccatio & atrophia; interdum & humor ſeroſus ac pituitoſus ſpongioſæ pulmonis ſubſtantiæ imbibitur, & liberam ipſius dilationem impedit. Rariùs ſcirrhi, & carculi, & grandines in eadem parte generantur.

In pulmonis vaſis frequentiſſimè fiunt obſtructiones, quæ liberum aëris commeatum impedientes difficilem faciunt reſpirationem.

Sympathicè læditur reſpiratio ex conſenſu aliarum partium, non ſolùm vicinarum, ſed etiam remotiorum. Sic inflammatâ membranâ coſtas ſuccingente, vel diaphragmate, vel mediaſtino, reſpiratio læditur. Sic cordè intemperie calida laborante, ut in febribus, aucto reſpirationis uſu, magna & frequens reſpiratio evadit, contra verò eodem frigida intemperie laborante, ut in moribundis, imminuitur & tandem omninò ceſſat, idem contingit in ſyncope ceſſante actione cordis, & conſequenter ceſſante reſpirationis uſu. Sic in empyemate aut hydrope thoracis, pus aut aqua in capacitate thoracis collecta pulmonis dilatationem impedit & & reſpirationem lædit. Sic muſculorum reſpirationi inſervientium læſio eandem actionem vitiat, ut in vulneribus ac tumoribus eorum contingit: tum præcipuè in apoplexia, denegato influxu ſpiritus animalis ad eos muſculos. Muſculorum etiam laryngis inflammatio ſpirandi difficultatem efficit in angina.

Affectus etiam hypochondriorum ſympathicè reſpirationem lædunt, ut tumores hepatis lienis, pancreatis, pondere ſuo diaphragma, cui annectuntur ab inferiora retrahunt, eiuſque motum liberum impediunt. Sic etiam vapores & flatus ab illis partibus elevati diaphragma comprimunt eiuſque actionem lædunt, unde aſthma flatulentum exoritur. Idem contingit à flatuum vel ſeroſi humoris copia in hydropicorum abdomine contenta & diaphragma comprimente. Ab utero denique vapores elevati reſpirationem vitiant, unde hic affectus ſuffocatio hyſterica nominatur.

Inter prædictas reſpirationis læſiones aſthma ab autoribus ſeorſim tractatur, quia reliquæ ab aliis morbis dependent, ſuis locis explicandæ.

Licet autem aſthma interdum genericè & latâ ſignificatione uſurpatum, omnem reſpirandi difficultatem complectatur: in ſpecie tamen eam imprimis ſignificat, quæ à pulmonum infarctu & bronchiorum illius obſtructione exoritur, quæ ex ſe & ratione propriæ eſſentiæ febre carere ſolet, licet interdum febris ei adiungi valeat. Et iterum in tres alias ſpecies ſubdividitur, quarum una Dyſpnœa nominatur, ſecunda idem Aſthmatis nomen retinet, tertia verò Orthopnœa nuncupatur.

Dyſpnœa eſt difficilis reſpiratio, in qua crebrior denſiorque fit ſpiritus tractio ex infarctu pulmonum oriunda. Hæc Aſthmate & Orthopnœa minor eſt, & à minori materiæ obſtruentis copia oriunda, & magis ipſam pulmonis ſubſtantiam obſtruit, quam bronchia, unde ſtertoris carentia, quæ fit ab humoris in bronchiis pulmonis contentis commotione, & alliſionibus cum aëre per ea continuo oberrante.

Aſthma eſt magna & frequens reſpiratio, in qua diaphragma, muſculi intercoſtales, tum etiam abdominis violenter moventur, cum ſtertore & ſibilo coniuncta. In vero enim & propriè dicto aſthmate bronchia pulmonis humore pituitoſo opplentur, qui (ut dictum eſt) ab aëre commotus talem ſtrepitum edit.

Orthopnœa verò eſt maxima ſpirandi difficultas, in qua ægrotantes non niſi ſedentes & erectâ cervice reſpirare poſſunt, & non ſolùm muſculi prædicti, ſed etiam ſuperiores pectoris & ſcapularum, vehementer exagitantur.

Dyſpnœę etiam & Orthopnœę nomen, quemadmodum de aſthmate diximus, communiter non rarò in omni difficultate ſpirandi uſurpatur, quæ in pleuritide, peripneumonia, aliiſque affectibus contingit. Idem dicendum eſt de apnœa, quæ non depravatam, ut prædictæ, ſed imminutam vel abolitam reſpirationem ſignificat, eaque contingere ſolet in ſyncope, hyſterico affectu, & apoplexia fortiſſima.

Humor aſthma efficiens eſt ut plurimum pituita à capite in pulmonem defluens, eiuſque bronchia obſtruens. Interdum tamen fit ab humoribus crudis & ſeroſis à venoſo genere per arteriam venoſam in pulmonem tranſlatis, & ſi ad bronchiorum canales profluant, verum aſthma cum ſtertore producunt, ſi verò in pulmonum ſubſtantia, vel in lævibus arteriis ſubſiſtant, aſthma ſpurium generant ſine ſtertore.

Hæc aſthmatis ſpecies quę vulgaribus Medicis ignota eſt, (nullam enim aliam cauſam præter fluxionem à capite agnoſcunt,) confirmatur, non ſolùm ex ſtertoris carentia, ſed etiam ex eo quod urinæ ægrotantium craſſæ & turbidæ eſſe ſolent, præſertim in paroxyſmo, quia humorum craſſorum & crudorum in venis agitatorum portio ad renes & veſicam tranſmittitur. Et nonnulli aſthmatici urinæ difficultati obnoxii ſunt, eaque vigente ab aſthmate liberi ſunt; aſthmatis verò paroxyſmo præſente ceſſat urinæ difficultas, ob materiæ morbificæ in venis contentæ ad hanc vel illam partem decubitum. Vidimus etiam quoſdam aſthmaticos alvi fluxui obnoxios, ita ut præſente alvi fluxu ab aſthmate liberi eſſent; eo verò ceſſante aſthmatis paroxyſmi redirent. Adde quod hæc aſthmatis ſpecies, quæ ſine ſtertore fit, venæ ſectione ita efficaciter oppugnatur, ut ea in paroxyſmo celebrata, quamprimum ſanguis fluere incipit, ægri ſtatim melius ſpirare incipiant, & in fine illius aut poſt exiguum ſaltem intervallum à paroxyſmo penitus liberati appareant. Ac denique huiuſmodi aſthmatici plerumque cachexia & pedum tumore œdematoſo laborant. Quod oſtendit cauſam aſthmatis tunc temporis ab hepate proficiſci, & in venis contineri, ita ut tandem in pleriſque hydrops conſequatur. Inde Aretæus inter ſigna aſthmatis imminentis flatus in præcordiis & eructationes præter rationem enumerat, quæ proculdubio à materia cruda in præcordiis exagitata proveniunt.

Illa tamen flatulenta materia primò, & per ſe aliam aſthmatis ſpeciem interdum producit, quæ aſthma flatulentum, ſeu hypochondriacum nominatur; quando ſcilicet flatus craſſi & copioſi ab hypochondriis elevati diaphragma comprimunt, eiuſque motum impediunt, unde ſumma reſpirandi difficultas ſine ſtertore procedit.

Diagnoſis huius affectus, & ſpecierum illius, ex propoſitis innoteſcit.

In

In dyfpnœa enim fpiritus eft denfus citra fonum & anhelationem eum minori moleftia.

In afthmate gravitas pectoris eft major,fpiritus crebrior & denfior,cum anhelatione, ftertore, ac fibilo.

Orthopnœa verò non nifi erectâ cervice refpirare permittit decumbentibus fuffocationem minatur.

Signa caufarum in hunc modum fe habent.

Si à craffis humoribus in pulmone collectis afthma generetur, difficultas fpirandi fenfim & paulatim accrefcit,eaque continua eft & indefinens.

Si verò humores aliunde in pulmones in intervalla affluant, difficilis refpiratio continua non eft, fed per intervalla recurrit. Licet enim afthma quòd à materia in pulmone contenta excitatur, exacerbari plerumque foleat à caufis externis,ita nimirum,aëre,auftrino, & fimilibus.In afthmate tamen quod à materia aliunde affluente producitur, exacerbatio illà longè manifeftior eft. Si afthmatis materia à cerebro defluat, catharri figna adfunt. Sin vero nulla catarrhi indicia apparent, per venas materiam affluere conjiciendum eft. Hepatis affecti & partis mandantis rationem habentis indicium eft tumor pedum & cachexia.

Si humor craffus in bronchiis pulmonum continetur,refpiratio fit cum fonitu & tuffi, cum pituita per tuffim excretâ ceffat vel imminuitur affectus.

Si humor in venis aut fubftantia pulmunis hæreat, nullus adeft fonitus & raro aliquid per tuffim excernitur.

Quod ad prognofim attinet, afthma chronicus eft affectus, & curatù difficillimus, fæpèque in cachexiam & hydropem degenerat. Juvenes aliquando liberantur,fed & non fine magno labore:fenes verò nunquam.Infantes nifi mature curentur,fupervenienteca tarrho fuffocante,intereunt.

Qui ex afthmate,vel tuffi gibbi evadunt, ante pubertatem moriuntur, quia gibbofitas conveniens pectoris incrementum impedit; pulmo nihilominus, debitam magnitudinem acquirens, non habet fufficiens fpatium; in quo dilatari commode poffit ad liberam refpirationem; unde calor cordis non fufficienter ventilatus marefcit, & hominem ad interitum perducit.

Afthmati pleuritis aut peripneumonia fuperveniens lethalis. Quia pulmo à longo morbo debilitatus non poteft graviffimo morbo fupervenienti refiftere, & materiam morbificam expellere.

Afthmatis curatio duplex inftituitur,una in paroxymo,altera extra paroxyfmum.

In paroxyfmo ftatim vena fecanda eft præmiffo clyftere, fi fanguis mediocriter abundare videatur: nam depletis fanguine venis liberior erit refpiratio. Quod fi affectus fit antiquior, plurièfque fanguis fuerit detractus,fatius eft à phlebotomia abftinere, quia calorem nativum imminuendo,majorem promovet pituitæ copiam.

Sectio malleoli præftans eft,præcipuè in affectu fympathico.

Poft venæ fectionem, vel etiam eâ omiffâ, fi non videatur idonea, purgans phlegmagogum erit exhibendum,ex iis quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione defcripta funt,adjectis perpetuò, quibufdam thoracis, quantum remedij forma permittere poterit.

Vomitoria verò, licet à nonnullis improbentur in hoc affectu,tamen convenientiffima funt,ut frequens experientia docuit,& non rarò hoc folo remedio paroxyfmus folutus eft.

Inter alia autem vomitoria principem locum obtinet aqua nicotianæ, exhibita ad ℥.j,reduci poteft in fyrupum cum faccharo. Dofis cochlearia ij. In cujus penuria ufurpari poteft fal vitrioli, vel aqua benedicta. Ratio autem cur vomitoria in hoc affectu tantoperè profint,elegantiffima eft, quia dum pituita tenuior à capite defluens,in afperam arteriam, & pulmonis brōchia fefe infinuat, craffior illius portio in ventriculum delabitur,illiufque parietibus ita affigitur, ut ægerrimè avelli poffit. Interim verò dum calor illius debilis materiam illam exagitat,flatus craffiores producuntur, qui ventriculum inflantes diaphragma comprimunt, & difficilem refpirationem efficiunt. Unde fit ut vacuato ventriculo ceffet paroxyfmus,aut mirum in modum remittatur. Adde quod afthma interdū [imò frequentiffime; juxta Sennerti fententiam] ab humoribus crudis generatur citra hepar. & in venis collectis, qui per venam arteriofam ad pulmones feruntur, & bronchia comprimentis afthmatis caufa funt. Hifce autem humoribus purgandis & à pulmone revellendis maximè conferunt vomitoria. Quamvis etiam hujus caufæ ratione remedia, quæ per inferiora humores expurgant,convenientiffima fint.

Vomitum etiam in hoc affectu leniter movet,fimulque per inferiora purgat fuccus ireos noftratis ad ℥. ß, & vini hippocratici ℥ j. quem fe feliciffimo cum fucceffu ufurpaffe refert Platerus in obfervationibus.

Poteft augeri dofis fucci ireos noftratis ad ℥ ij. fi minori exhibitus fufficienter operatus non fuerit.

Clyfteres etiam acriores frequenter injici poterunt revulfionis gratiâ.Eorum tamen quantitas fit exigua, ne inteftina admodùm replendo diaphragma comprimant.

Tum etiam frictiones in partibus inferioribus celebrandæ,ijfdemque cucurbitulæ plures affigendæ, tum etiam cervici. Poftmodum humores craffi liquandi & attennandi; flatus ab ijfdem humoribus excitati refolvendi atque difcutiendi. In quem ufum utiliter exhibetur aqua cinamomi ex cochleari,per fe, vel cum fyrup.violac.mixta, ut

℞. Aquæ cinamo.℥.ij.fyrup violac.℥. j. Mifce. Locō fyrup. violac.oxymel admifceri poterit,ad lentos humores potentius difcutiendos.

Utile etiam eft ol.falviæ,rorifmar.Vel anifi arte chymica extractum,ad guttulas iij.iiij. vel v, cum vino exhibitum.Vel his afpergantur tabellæ diatrag,frig quas æger deglutiat.

Alii commendant croci ℈ j. cum vini cochleari exhibitum. Utilis etiam eft aqua clareta,in hunc modum compofita:

℞. Aquæ vitæ ℥ iv,aquæ tuffilag.& fcabiof.ana ℥ iij. facchari ℥ ij. cinam. ℥.vj. Trajiciantur per manicam Hippocratis. Capiat æger ℥ ij,vel iij.

Fumus nicotianæ per tubulum hauftus paroxyfmum cohibet.Idem præftat eadem nicotiana linguæ tantum admorà; idem quoque præftat fumus caryophyllum per tubulum hauftus.

Interim expectorantia ufurpanda funt, quæ craffiorem materiam per anacatharfim educant.

℞. Syrup.de praffio,de liquirit. & de tuffilag. ana. ℥. ij.oxymel.fimp.℥.j. Mifce, utatur ex cochleari fenfim lambendo.

℞. Terebinth.claræ ℥ j. ammoniaci ℈ ij. florum fulphuris ℈j.Mifce,fiant pilulæ molles quarum una fingulis duabus horis deglutiatur cū fyrup.de hyffopo ℥ ß.

℞. Ol.amygd. dulc. recenter fine igne expreffi ℥ vj. facchari candi ℥ ij.Mifce,capiat fenfim lambendo.

℞.Rad.

℞ Rad. enulæ camp. ſaccharo condit. ʒ.iij.ſacchari candi ℥ ß.ſyrup.de hyſſopo,& de praſſio,ana ℥.j.gummi ammonic. aquâ vitæ diſſoluti ʒ.ß.Miſce,fiat looch, Vel

℞.Conſer.violar.&rad.enulæ camp,ana ʒ.vj,pulv. elect. diatragacanthi frig.& diaireos Salomonis ana ʒ.j. ſyrup. violac & capill.ven.ana q.ſ.fiat looch.

℞.Rad althææ ℔.j.rad.enulæ camp.ʒ.iv. cydoniorum vel eorum loco carnis cydonior.condit ℥xvj.Bulliant in aqua ad exſiccationem. Contundantur, trajiciantur per ſetaceum,addendo mellis ℔ ij.Coquantur leviter,extrahe ab igne,&adde cinam.ʒj,flor.ſulphuris ℥ß.liquirit.cum moſcho,& aqua roſac.aromatizat.℥ij. fiat electuarium molle,de quo teneat in ore ad magnitudinem avellanæ per intervalla. Utiliſſimum etiam extra paroxyſmum,ſi de eo ſumatur,℥ß. manè & ſerò.

Exterius etiam pectori admovenda unguenta & linimenta laxantia & diſcutientia,in hunc modum compoſita.

℞.Ol.chamæmel. irini,& amygdal.dulc.ana.℥ß,axungiæ gallinæ recent.ʒj.pulv. rad.althææ ireos Florent,ana trach.j.farinæ ſem,lini,&fœnugr.ana trach.ij. gummi ammoniaci,cum vino diſſoluti trach. j.ß.ceræ q.ſ. Fiat linimentum.Vel

℞.Mucilag.ſem,cydonior,lini fœnugr,extractæ cum aqua tuſſilag,vel ſcabioſæ,ana ʒ.vj. pulv. radicis ireos, hyſſopi, ana ℥ß.croci ℈j. ol.lilior. & amygdal, dulc. ana ℥ij. ceræ q.ſ fiat linimentum.

Si paroxyſmus protrahatur,veſicatorium applicetur poſteriori parti cervicis,

Extra paroxyſmum humoris fluxio impedienda eſt, tum qui jam influxit,& in pulmone continetur, incidendus,detergendus,& expectorandus eſt.

Ad fluxionis impetum cohibendum ea omnia conveniunt remedia,quæ in frigidi catharri curatione ſupra propoſita ſunt.

Attamen circa nonnulla remedia,eo loci propoſitâ cautiones quædam adhibendæ ſunt.

Primò in apozematis,aut ſyrupis,aliiſque remediis, ne calida nimium & exſiccantia præſcribantur, quæ partes tenuiores abſumendo,reliquum incraſſare poſſunt,& ita affectum contumaciorem reddere. Sed potiùs humectantia permiſceantur, qualia ſunt paſſulæ, ficus,liquiritia,jujubæ.

Secundo,in prædictis remediis loco cephalicorum, thoracica ſupra enumerata uſurpentur.

Tertiò, ad derivationem humoris in capite redundantis,proponuntur errhina, ſternutatoria, & apophlegmatiſmi. Verum in hoc caſu non conveniunt apophlegmatiſmi,ob vicinitatem partium,per quas decurrit humor ad pulmonem. Sed errhina, & ſternutatoria utiliter uſurpari poterunt.

Quartò,ad caput roborandum,& exſiccandum inter alia remedia commendantur ſuffitus; qui tamen in hoc affectu non conveniunt,ſaltem ore & naribus excepti: proptereà quod difficiliorem anhelitum afficiunt,& aſthmatis paroxyſmum excitant. At verò iis operimentâ capitis extra ægri cubiculum tutò profundi poterunt.

Ad deterſionem & expectorationem humorum craſſorum,pulmonum bronchiis impactorum, expectorantia ſuprà deſcripta uſurpari poterunt, tum etiam ſequentia.

℞.Rad.enulæ camp.& polypodi querc,ana ℥ß.fo-lior.origani,calament.hyſſopi,ſatureiæ, capil, ven. ſcabioſ.& tuſſilag.an.M.j.ſem.althææ, bombacis, & carthami,ana ℥ ij.liquirit, raſæ & paſſul.mundat. ana.ʒ. vj. jujubar.ſebeſten,& ficuum pinguium,ana n.v. Fiat decoctio ad quartaria v, in hydromelite. In colat.diſſolve ſacchari albi quartaria v. Fiat ſyrup. perfectè coctus,quo utatur ex cochleari frequenter, ſenſim lambendo,

Majoris efficaciæ,& paratu facilior ſyrupus componi poterit in hunc modum.

℞.Rad,enulæ camp.℥ iij.tabaci indici ℥ j. Infunde per noctem in ℥ vj,aquæ vitæ vulgaris. Manè fiat colatura,cui adde ſacchari cryſtallini ℥ iiij.Incendatur continuò agitando; adde ſyrupi de eryſimo aut tuſſilagine ℥ ij,ol.ſulph.q.ſ.ad gratam aciditatem. Utatur ex cochleari,vel bacillo glycyrrhizæ contuſo, ſenſim lambendo & deglutiendo,

Sequentia verò remedia pulmonibus ab infractu liberandis ſpecifica ſunt efficaciſſima.

℞Gummi ammoniaci&bdellii in aceto ſcillitico diſſolut,ana ℥ ß.flor.ſulphuris ʒ iij.fol.tuſſilag.& ſatureiæ ſiccor,& pulverat,& diaireos ſimpl.ana ʒ ß. Cum ſyrupo de hyſſopo,vel oxymelite ſcillit. fiat maſſa pilul. de cujus trach.j.formentur pilulæ vj.Sumat.nu.iij.duabus horis ante cœnam,bis in hebdomada.Vel

℞.Aloës ſoccotrinæ ℥ ß.myrrhæ,amoniaci,ana trach. ß.croci ℈ ß.florum ſulphuris ʒ ß. Cum ſyrup.de tuſſilag.fiat maſſa pilul.cujus trach. j.capiat duabus horis ante prandium per aliquot dies.

Aqua quæ educitur ex rad.bryoniæ excavata deſtilletur in B.M.Hujus ℥ viij.miſce ſpirit.vitriol. vel ſulph. ʒ ß. Capiat ſingulis diebus cochlear. j. jejuno ſtomacho.

℞.Fol.peti,hyſſopi,praſſii albi,capill.ven,ana M. ij. rad.ireos Florent.& liquirit. raſ.ana ℥ ß.Coquantur ad ℔ ij.ß. In colat,diſſolve ſacchar,albi.℔.j.mellis albi ℔ ß.Fiat ſyrup.perfectè coctus,clarif.& aromatizat tantillo croci & cinam.Capiat cochlear j. vel ij. horis matutinis.

Ejuſdem virtutis eſt oxymel; & ſyrupus de peto Quercetani in Pharmacopœa deſcriptus. Tinctura peti ſicci extrahitur cum aqua vitæ, melle excipitur pauca illius quantitas,& ad piſi vel fabæ magnitudinem in ore detinetur,ſenſim deglutiendo; pituitam copioſè trahit à ventriculo & à pulmone.

Mille pedes ſeu aſelli n. xij. panno lineô involuti,in vino albo macerantur;hinc facta expreſſio potui datur; quæ brevi ſaburratos pulmones deplet.

Oleum ſacchari craſſos & glutinoſos humores in pulmone contentos potenter diſſolvit, & expectorat. Sed multo potentius atque excellentius id præſtat oleum ſacchari compoſitum,cujus formula talis eſt.

℞.Rad.ireos Florent.& enulæ camp. pulverat. ana ℥ ß.pulpæ dactyl. & paſſul. purgat,ana℥ iij.cortic.citrior. & arantior,ana ℥ ß,benjoini℥ ij.croci ʒj. Infunde bidui ſpatio in ſpiritu vini ſæpiſſimè rectificato. Mox ſeparetur liquor per inclinationem. Admiſce liquori ſacchari candi pulver. quantum in eo diſſolvi poterit, & accende ſpiritum vini, ſpatulâ continuò agitando, donec in ſpiſſum, olei æmulum liquorem flamma extincta abierint. Cui admiſce olei ſulph. q. ſ. ad gratam aciditatem.

Decoctum caulium rubrorum cum pauco ſaccharo per plures dies ſumptum,aſthmaticos multum juvat.

Efficacior multò eſt ſuccus caulium rubrorum cum ſaccharo roſac.vel ſyrupo tuſſilaginis exhibitus ad julepi formam,per plures dies.

Spiritus ſulphuris viſcidam pituitam diſſolvit, & bronchia aperit, ſi illius guttæ iv. aut v. ſumantur cum juſculo,aut ſyrupo convenienti,

Terebinthina ad hunc etiam uſum valdè commendatur ad ʒij,vel iij,frequenter exhibita,cum ol.amygdal.

dal.dulc.conferva violar. Vel in opiatæ formam redu-ci poterit, in fequentem modum.

℞. Terebinth.aqua tuffilag.diligenter lotæ ℔.j.fi-cuum pinguium ℔.ß. penid.℥.iiij.ol. amygdal. dulc. ℥.j.Mifc.fiat opiatæ.

Crocus in condimentis pectori utilis eft. Tum etiam bellarium finapis cum melle paratum egregiè,ex-pectorationem iuvat.

Oxymel cum agarico utiliffimum etiam eft ad pulmones expurgandos, cuius cochlear.ij. manè exhiberi poterunt.

Flores fulphuris cum butyro recenti ad pilularum formam redacti, per triduum exhibiti manè, ad ℈j. afthmaticis multum opitulantur. Lac fulphuris idem præftat maiori efficacia, & minori dofi,quæ gr. viij. tranfcendere non debet.

Tabellæ etiam fequentes præftantiffimæ funt.

℞. Pulpæ rad.althææ, & rad.fymphyti maioris, an. ℥ij.flor.fulphuris ℥ij.flor.benioni ℥ß.facchari in aqua lilior.alborum diffoluti ℥.viij.Fiant tabellæ, quas teneat æger in ore frequenter.

Decoctum galli veteris commendatur etiam non parùm ad hunc affectum expurgandum, eiufque formula talis eft.

℞. Rad. enulæ campanæ,& ireos Florentiæ,an.℥.ß. folior.hyffopi,& praffii ficcorum,an. ℨvj.fem. carthami ℥j.fem.anifi,& anethi, an. ℥.ij.liquirit. raf.& paffiul. mundat.ana ℥iij. pulmonis vulpis præparati ℥ij. Contundantur, iifque impleatur venter galli veteris, qui decoquatur in aquæ ℔. xv. donec caro ab offibus fepa-retur, Colatura poft fortem expreffionem ponatur in loco frigido, ut quod craffum eft fubfideat, pars verò clara feparetur. Cuius capiat æger ℥ vj. cum oxymel. fimpl.℥j.

Si purgans efficere volueris,addi poterunt folia fen-næ ad ℥ij.vel iij. pro fingulis dofibus. Imò & diffolvi poterit alicui dofi mannæ ℥ ß.vel (fi fortius purgan-dum) electuarium aliquod phlegmagogum per inter-valla. Platerus fequentem galli præparationem reliquis anteponit.

℞. Gallum aliquot annorum iugulatum, depluma-tum,& eviſceratum. Infarciatur fequentibus,pulmonis vulpis frufto recenti,vel præpar.& ficcati ℥j. paffu-lar.enucleat.& ficuum,ana ℥ij.rad.enulæ ℥j.herbarum hyffopi,fatureiæ, marrubii, thymi calamenti. pulegii, ficcar.ana ℥j. fem.fœniculi,anifi, ana M. j. fem carthami contufi, rad.polypod.ana ℥. ß. tartari albi ℥j. falis ℥ ß.vitellos ovor.n.ij.butyri recentis ℥ ß.Incidantur, & contundantur, utartis eft, & infinuantur gallo, decoquantur donec caro ab offibus fecedat, in multa aqua vafe amplo, ne opus fit novam affundere. Dein eam colato & in ℔. x. adde mellis defpumati ℔.j. ne citò corrumpatur. Capiat fcutellam unam mane, in qua diffolve mannæ,& caffiæ recentis, ana ℥ ß. continuando ad multos dies,ut menfem, & amplius. Quod eo melius iuvabit,fi mox etiam terebinth ℥j.cum penidiis in forma boli,ter affumat.

Ludovicus Septalius, *in animadverfionibus practicis*, hæc iura galli veteris damnat, tanquam inutilia, vel potius noxia. Rationes illius funt,quod experientiæ non refpondeant.& irrito fucceffu à fe, & aliis Medicis Mediolanenfibus fuerint ufurpata. Quod ex longa ebullitione nitrofæ illæ partes,quibus maximè prodeffe iura illa creduntur,fubfideant,atque in percolatione reiiciantur:vifcidæ autem,glutinofę,craffæ,tum & per-pingues ex cute,pedibus,alarum extremis,mufculofis, & nervofis partibus promanantes, maximè remaneat. Unde craffior reddatur materia morbifica, & expera-tioni minùs idonea. Purgantia verò,& alterantia longâ ebullitione vires fuas amittant.

Verùm non debet Septalii experientia tot tantorumque celebrium Medicorum tum antiquorum, tum recentiorum, à quibus hoc genus remedii maximè commendatur, experientiæ præferri. Si enim quibufdam ægrotantibus à fe, aliifq; curatis non contulerit, multa alia obftare potuerant, nempè vel prava ægrotantium difpofitio,morbiq; contumacia, vel cætera ad curationem fpectantia non bene adminiftrata, vel ipfum remedium malè præparatum. Quod verò dicit nitrofas partes longâ ebullitione fubfidere, & in percolatione rejici,ridiculum eft, fubfident enim tantùm partes terreftriores. Nitrofa verò fubftantia in liquore fimul recepta nunquam feparatur. Unde fit ut iufcula,quo diutius coquuntur,eo falfiora evadant. Salfedo autem illâ incidit,attenuat,deobftruit; tantùm abeft,ut iufculum falfedine illa præditum incraffare poffit materiam morbificam. Neq; habent carnes aliæque partes gallorum, fubftantiam ita glutinofam, ut ille fingit, qualis fortè in vitulorum pedibus, aliorumque animalium reperitur; fed potius attenuantem, cum nitrofa fubftantia maximè refertæ fint. Ac denique purgantia,& alterantia,fi iuxta Pharmaciæ præcepta, & fecundum artem decoquantur,vires fuas integras in decocto relinquunt;cùm quotidiana apud nos experientia conftet, huiufmodi iufcula galli veteris perbellè purgare. Et fi experientiam noftrâ Septalii experientiæ opponere liceat bona fide teftari poffumus, non ex huiufmodi decoctis mirabiles effectus in afthmaticis affectibus, & doloribus colicis diuturnis & cõtumaciffimis percepiffe.Hoc tamen in horum iufculorùm præparatione immutare folemus quod nimirum pro una tantùm dofi fingulis diebus iteranda præfcribimus; metuentes fcilicet,ne ad plures dies affervata corrumpantur, aut faltem deteriora fiant. Formulæ autem à nobis præfcribi folitæ in afthmatis curatione exemplum tale erit.

℞. Rad.enulæ camp.& ireos Florent.an. ℥j. ß. fol. hyffopi,& tuffilaginis, an.M.j. liquirit.raf.& paffal. mundat. an. ℥ij. ficuum pinguium n. iiij. fennæ mundat. ℥iij. polypod. querc. & fem. carthami contuf. ana ℥ ß. fem. anifi ℥j. ß. Coquantur cum tertia, vel quarta parte galli veteris fecundum artem, & fiat iufculum, quod capiat æger per xij.vel xv.dies.

Vino purgante infra defcribendo Platerus mulierem curavit difpnœa laborantem, & ad hydropem inclinantem.

℞. Rad.iridis ℥j.rad. enulæ,fcillæ prẹparat. ana ℥ ß. marrubii M.j.cortic.fambuci,& ebuli,an.℥ j.fennę ℥j. ß.agaric.℥ij.zinzib.℥j.Conquaffentur omnia, & adde vini albi ℔.iiij.Coquantur parum in duplici vafe. Bibit cubitum itura hauftum per dies fex, ceffavitque difpnœa & tumor evanuit; pulchreque curata fuit.

Notandum autem eft purgantia in hoc affectu effe iteranda, idque fub variis formulis, ne uni eidemque remedio natura affuefcat. Sic etiam remedia detergentia, incidentia expectorantia, aliaque per vices immutanda funt,propter eandem caufam.

CAPUT II.

De Pleuritide.

Pleuritis alia vera & legitima eft, alia notha feu fpuria.

Vera pleuritis eft inflãmatio membranæ coftas fuccingentis vel mufculorum intercoftalium internorum.

Notha

Notha verò eſt inflammatio muſculorum interco-ſtalium externorum.

Dantur etiam alii lateris aliarumque thoracis partium dolores, qui ad notham pleuritidem referuntur, quando nimirum mediaſtinum inflammatur, pulmo coſtis agglutinatur, humores ſeroſi vel pituitoſi à capite in thoracis muſculos defluunt, flatus eoſdem muſculos aut thoracis membranas, divellunt, & vapores à ventre inferiori elevati eaſdem partes vellicant aut diſtendunt, ut in lumbricis *ſæpe* contingit.

Diximus in vera pleuritide non *ſolùm* pleuram, ſed etiam muſculos meſopleuricos *i*nternos inflammari, quia impoſſibile eſt quin inflammatio membranæ muſculis contiguis communicetur. Nonnulli præterea pulmonem etiam in omni pleuritide inflammari contendunt, & ſententiam ſuam autoritate, ratione, & experientia confirmant. Autoritas eſt Hippocratis *lib. de locis in homine*, ubi dicit, utraque pulmonis parte inflammata fieri peripneumoniam: ſi verò altera tantùm pulmonis pars inflammetur, eſſe pleuritidem. Idipſum ratio convincere videtur. Siquidem ſigna pleuritidis ſunt etiam ſigna peripneumoniæ, tuſſis nimirum, febris continua, reſpirandi difficultas, & ſputum cruentum. Prognôſis etiam & curatio eadem eſt in utroque affectu. Afferunt denique ſibi experientia compertum eſſe, in apertis pleuriticorum cadaveribus pulmonem inflammatum ſemper apparuiſſe. Verùm concedendum quidem eſt in plurimis pleuriticis pulmonem cum pleura ſimul affectum eſſe, facile enim fluxio in utramque partem decumbit, cum pulmo pleuræ ſuperiori parte alligetur. Aſſerendum tamen, ſolam pleuram ſæpiſſimè inflammatione affici, illæſo pulmone, aut ſaltem ita leviter affecto, ut morbus, illius partis affectus dici nequeat. Authoritas verò Hippocratis à nonnullis rejicitur tanquam ſpuria & aliis quamplurimis contraria, in quibus Hippocr. ſolam pleuram tanquam partem affectam agnoſcit, præſertim *lib.* 1. *de morbis*, ubi pluries repetit, bilem & pituitam ad latus affigi & dolorem vehementem excitare.

Martianus verò eam ita conciliat, dicens, Hippocr. eo loco agere de peripneumonia quæ fit à defluxione à capite, cuius portio decidit in pleuram, & eâ ratione, ut diſtinguunt eam quæ unam tantum pulmonis partem afficit, ab ea quæ utramque, pleuritidis nomine eam afficere. Similitudinem verò ſymptomatum in pleuritide & peripneumonia facit morbi utriuſque natura eadem, quæ in inflammatione conſiſtit, & partium affectarum vicinia.

Quòd verò in plurimis ex pleuritide ſublatis pulmo affectus inveniatur, inde concludendum non eſt, ſemper ita contingere; nam pleuritides vehementiores, quæ mortem inducere conſueverunt; in peripneumoniam ut plurimum degenerant. Sed plurimi teſtantur, & nobis etiam experientiâ compertum eſt, in multis pleuriticorum cadaveribus ſolam pleuram corruptam & putrefactam inveniri.

Dubitare licet cur pleura frequentius quam aliæ membranæ inflammatione afficiantur? Reſponſio verò deſumitur ab Hippocr. 1. *de morb. textu* 124. iuxta Sa-lii diviſionem, ubi dicit, latus eſſe partem maximè debilem, quia carne nudum eſt præ reliquis corporis partibus, & non habet aliquid quo renitatur, ideò commotis humoribus ab aliqua cauſa procatarctica iiſque excalefactis, eorum defluxus in illam partem facilè concitantur.

Materia pleuritidem efficiens eſt ut plurimum ſanguis bilioſus; qui facilius denſam membranam penetrat; & Avicenna de pleuritide loquens, *in membranam* inquit, *non penetrat, niſi humor tenuis & cholericus.* Alii tamen humores hunc affectum producere valent, modo humorem ſeroſum aut bilioſum pro vehiculo ſecum admixtum habeant; alios humores dico, non excrementitios, ſed naturales, qui ſub forma ſanguinis continentur, & vel ſanguis propriè dictus, vel ſanguis pituitoſus aut melancholicus nominatur. Obſervandum tamen eſt, humores tenuiores veram pleuritidem magis efficere, craſſiores verò notham.

Ille autem ſanguis per vaſa thoracem nutrientia, venam præſertim axillarem & azygon defertur, & ſi quantitate, vel qualitate, vel motu peccet, in membranam & muſculos vicinos effunditur.

Pleuritidis differentiæ à loco affecto, & cauſis deſumuntur.

Ratione loci, vel ſitus doloris, dividitur ab Hippocr. 2. *acutor.* in aſcendentem, cùm dolor ad iugulum magis tendit, & deſcendentem, cùm versùs hypochondria vergit. Nonnunquam etiam versùs dorſum magis extenditur, cuius mentionem facit Hippocr. 3. *de morbis*; interdum etiam magis versùs anteriora deflectit.

Ratione cauſæ ſeu humoris peccantis, alia dicitur ſanguinea, alia bilioſa, alia pituitoſa, alia melancholica.

Inſignis alia differentia proponitur ab Hippocrate 1. *acutor.* qua pleuritis dividitur in ſiccam & humidam. Sicca dicitur ea in qua nihil perexiguum expuitur, non ſolùm in morbi principio, ſed etiam in progreſſu illius. Cuius rei variæ poſſunt eſſe cauſæ, nempè materiæ morbificæ cruditas, craſſities & viſciditas, vel facultatis imbecillitas, vel bronchiorum obſtructio, vel doloris vehementia. Humida verò eſt in qua ſputum ab ipſo morbi initio ſatis copioſum apparere incipit.

Diagnoſis huius morbi per ſigna pathognomonica ſtabilitur à Gal. 5. *de loc. aff. cap.* 8. *& aliis in locis*, quæ numero quinario comprehenduntur, nempe 1. Dolor lateris punctorius. 2. Febris acuta continua. 3. Difficilis reſpiratio. 4. Pulſus durus & ſerratilis. 5. Tuſſis frequens & moleſta.

Dolor punctorius eſt membranis proprius, præcipuè à materia bilioſa proveniens. Ille autem dolor latus occupans ad vicinas partes ſe extendit, & nunc ad iugulum, nunc ad hypochondria exporrigitur per continuitatem membranæ, quæ totam thoracis cavitatem inveſtit. Hoc ſigno pleuritis à peripneumonia diſtinguitur, in qua nullùs aut perexiguus lateris dolor apparet, niſi cum pleuritide complicata ſit.

Febris acuta continua ex phlegmone in parte cordi vicina ducit originem, atque adeò ſymptomatica eſt: quamvis interdum febris eſſentialis pleuritidi coniuncta ſit; imò verò illi primam originem dederit. Contingit, enim ſæpe in principio febrium continuarum, ut ſanguis in venis ebulliens expellatur à natura in partem receptioni illius magis idoneam, quales ſunt partes laterales, & inflammationem pariat. Huius rei indicium eſt, quòd febris primum ægrotantem invadat, mox ſecundo tantùm, vel tertio die lateris dolor appareat. Quando verò, febris eſt ſymptomatica, tunc dolor lateris ab initio ægrotantem corripit, febris verò paulò poſt aut eodem tempore apparet.

Reſpiratio difficilis in hoc affectu neceſſario contingit, cum partes inflammatæ diſtindi ſufficienter non valeant ad magnam aëris copiam attrahendam, quæ

ad

ad cordis æſtuantis refrigerium neceſſaria eſt.

Pulſus durus fit ob membranam affectam illiuſque tenſionem, quæ arterias etiam diſtendit, & illæ propter eandem tenſionem, eam pulſus differentiam efficiunt, quæ ſerratilis nominatur, quando ſcilicet, dum plures digiti arteriæ admoventur, una illius pars magis attolli, quàm alia videtur, ut ſerram hoc modo aliquatenus repræſentet.

Tuſſis moleſta in pleuritide contingit, quia natura continuò rem moleſtam è parte affecta expellere nititur: tum etiam ex illa aliquid in pulmones refudat, quod ejus facultatem expultricem commovet, undè tuſſis oritur.

Propoſitis ſignis adjungitur ſputum cruentum, quod quidem neq; in omnibus pleuriticis, neq; in omnibus morbi temporib⁹ apparet; ideò inter ſigna pathognomonica non recenſetur. Qui pulmonem perpetuò affici in pleuritide affirmant, ſputum cruentum à pulmone afferri aſſerunt, idque à membrana coſtas ſuccingente ad pulmonem tranſire poſſe negant, cùm membrana denſiſſima ſit, tum etiam membrana pulmonem inveſtiens ſit ejuſdem naturæ, quæ à ſanguine illo extravaſato penetrari non poſſit.

Verùm hos Galenus manifeſtè redarguit *5. de loc. aff. cap.* 3. ubi primùm oſtendit, materiam in thoracis cavitate contentam tranſſumi in pulmonem, & per anacatharſim expurgari, duobus exemplis luculentis. Unum eſt eorum, qui vulnus in thorace acceperunt, in cavitatem illius penetrans. Si enim mulſa in cavitatem pectoris injiciatur & vulnus confeſtim occludatur parvo interjecto tempore mulſa per os cum tuſſi ejicitur, & æger mulſæ ſaporem in ore percipiet. Alterum exemplum deſumitur ex oſſium fractura, quæ fit illæſa cute. In ea enim dum callus conficitur, & oſſa fracta conglutinari incipiunt, portio ſanguinis qui ad partem affectam confluxit, ad cutem defertur, eamque pervadit, ita ut vittas faſciasq; membro obductas irriget, & conſpurcet. Docet etiam modum Galenus quo ſanguis, pus, aut alia quævis materia in cavitate thoracis contenta à pulmone tranſſumi ſoleat nimirùm per orificia extrema bronchiorum ſive ramorum aſperæ arteriæ, qui per pulmonem diſperguntur & ad illius ſuperficiem deſinunt. Quamvis enim venæ arterioſæ & arteriæ venoſæ orificia ad pulmonis ſuperficiem etiam deferantur, bronchiorum tamen orificia reliquis ampliora & potentiora ſunt. Quantò enim aſpera arteria ratione caudicis major eſt caudice venæ arterioſæ aut arteriæ venoſæ, tantò rami majores ſunt ramis & orificia orificiis, cum omnia hæc vaſa æquali quadam diviſione ſcindantur, quò in univerſum pulmonis corpus diſtribuantur. Deinde aſperæ & arteriæ bronchiorum ejus ſubſtantia cartilaginoſa eſt; undè fit ut non ita connivere ac concidere valeāt, ut reliqua vaſa, eorumque orificia magis aperta maneant, ſicque materiam in thoracis cavitate contentam faciliùs excipere.

Iſta autem tranſſumptio materiæ in thorace contentæ fit docente Galeno, in conſtrictione thoracis dum expiratio perficitur: tum enim thorax quæ in ſua cavitate continetur, premit versùs pulmonem, & in ipſum impellit; ut portio ſaltem eorum in bronchiorum orificio exprimatur. Neque obſtat pulmonis mollities quæ compreſſioni cedit, atque ita materiam ad eum impulſam recipere non cogitur. Hæc enim mollities facit quidem, ut tota materia impulſa non recipiatur: non impedit tamen, quin portio quædam illius in partis ſubſtantiam ſeſe inſinuare valeat, quamvis maxima pars in cavitate remaneat ob mollitiem prædictam.

Addamus & nos huic Galeni doctrinæ admirabilem naturæ providentiam, quæ paſſim invenit vias non ſolùm manifeſtas, ſed etiam incognitas & ſæpè incomprehenſibiles, per quas res noxias & moleſtas expurgare conſuevit; de ſanie in fracturis dictum eſt, quæ per poros inſenſiles muſculorum & ipſius cutis expurgatur.

Spuria pleuritis à legitima diſtinguitur, quod in hac dolor exacerbatur dum æger decumbit in latus oppoſitum: tunc enim pars inflammata pondere ſuo divellit majoremque patitur diſtenſionem; in illa verò muſculi externi inflammati comprimuntur quando ſupra latus affectum æger decumbit.

Tempora hujus morbi ſequentibus ſignis indicantur. In principio omnia ſymptomata pathognomonica debiliora ſunt, dolor & febris exigua, tuſſis ſicca vel certè ſputum exiguum & crudum. In augmento febris & doloris incrementum adeſt, ſputum copioſius. In ſtatu ſymptomata vehementiora, inquietudo, delirium, dolor capitis, ſi morbus ſalutaris ſit, ſputum concoctum, liberum & copioſum. In declinatione ſputum perfectè coctum libera anacatharſis omniumque ſymptomatum remiſſio.

Signa cauſarum diagnoſtica generaliter deſumuntur ex temperamento ægrotantis, anni tempore, regione, victus ratione, aliiſque communibus. Specialiter verò à ſanguine puro fieri pleuritidem oſtendunt. Sputum rubrum & ſanguinolentum, dolor tenſivus pungitivo mixtus; venarum plenitudo præſertim circa tempora & frontem, rubor faciei totius, pulſus plenus, urina rubea & craſſa, cum corona interdùm liveſcente.

Bilioſum ſanguinem oſtendunt ſputum flavum, febris ardentior, ſitis vehementior, pulſus durior & velocior, dolor pungens acutior, vigiliæ & inquietudines majores, oris amaritudo, urina tenuis & intensè flava.

Pituitoſum ſanguinem demonſtrant, ſputum album viſcidum aut ſpumoſum, dulce & tardè erumpens, febris remiſſa, ſitis pauca, ſaliva & excretio multa, dolor remiſſior & gravativus; ſomnus major, pulſus parvus & minùs durus, urina pallida & craſſa.

Sanguinem melancholicum oſtendunt ſputum nigrans, tenax & tardè erumpens, febris & dolor remiſſior, urina rubea, obſcura, tuſſis ſiccior, lingua nigricans, & aſpera, alvus adſtricta.

Prognoſis primùm ex ſymptomatum remiſſione vehementia deſumitur. Si enim dolor, ſpirandi difficultas & febris non multùm moleſtaverint morbum remiſſiorem ſignificant; ſi verò dolor vehemens fuerit & tuſſis magna, in qua nihil excernitur, febris item valida & anhelitus difficultas maxima, periculoſam pleuritidem exiſtimare oportet.

Pulſus in pleuritide parvus, frequens & valdè durus mortem prænuntiat. Ex eo nullum ſanatum eſſe affirmat Gal. 4. *de præſag. ex pulſ. c. 5.*

Pleuritis exquiſita, in qua nihil exputitur, autin qua ſputum poſtquam apparere incepit, iterùm ſuppreſſum eſt, dolore lateris & pectoris gravitate ſuperſtite, periculoſiſſima eſt. Crudiſſimum enim morbum ſignificat, qui aut brevi hominem jugulat, vel non niſi longo temporis ſpatio finitur.

Sputum initio & intra tertium diem apparens, brevem morbum ſignificat; ſin verò poſteriùs, longum, Hippocr. *Aph. 1. ſect. 12.*

Flava bilis pituitæ vel pauco ſanguine valdè permixta, cum ſatis copioſo ſputo in principio morbi apparente, ſalutaris.

Sputum valdè ſanguinolentum periculoſum eſt,

venarum enim aut carnis ruptionem significat, unde suppuratio expectanda est. Paucus verò sanguis per resudationem effluere censetur.

Sputum album, ac glutinosum rotundum, malum est. Lentor enim & viscidítas ab igneo calore materiam adurente proficiscitur.

Sputum viride & æruginosum malum; nigrum verò pessimum. Summam enim adustionem vel caloris nativi extinctionem significat.

Anacatharsis copiosa, quæ dolorem aliaque symptomata non sedat, mala. Magnam enim materiæ copiam arguit.

Pleuritis in senibus, mulieribus utero gerentibus, asthmaticis, & iis qui bis terve hunc morbum passi sunt, perniciosa.

Quicumque laterali morbo laborantes in quatuordecim diebus non repurgantur empyici fiunt. *Aph. 8. sect. 5.* Alij ad vigesimam diem expurgationem extendunt.

Diarrhœa pleuritidi aut peripneumoniæ superveniens, mala. *Aph. 16. sect. 6.* Quod intelligendum est de pleuritide, in qua tanta est inflammatio, ut hepar & ventriculum in consensum trahat, aut quando prostratis à morbo viribus retentrix facultas ferè abolita est. Si verò pleuritis adeò magna non sit, & in corpore contingat multa cacochymia laborante, alvi fluxus interdum salutaris esse solet, præsertim si quædam concoctionis signa præcesserint.

Vomitus biliosus & copiosus in principio pleuritidis, salutem prænuntiat. Levata enim natura ab illa evacuatione biliosæ cacochymiæ; morbũ faciliùs superat.

Pleuritidi si peripnenmonia superveniat, malum, ex *Aph. 11. sect. 7.* Fit enim translatio materiæ ad partem nobiliorem.

Si pleuriticus dolor cum sputis biliosis sine ratione evanuerit, ægri in delirium incidunt. Hipp. 3. *Prorrhet.* Humor enim biliosus sursùm ad caput rapitur, & tunc etiam urinæ tenues & albæ apparent.

Pleuritis quæ diuturno morbo succedit, aut in corpore cachectico accidit, periculosa.

Densa & exercitationi dedita corpora citiùs ex pleuritide & peripneumonia intereunt. Hipp. *in Coac.* Et quotidiana docet experientia, fossores pleuritide correptos, omnes propemodùm interire. Quia robusta illa corpora non nisi ex gravissima causa in morbos incidunt, & propter densitatem non facilè transpirant, ut morbi resolutio fieri non possit.

Quibus in morbo laterali plurimus ex sputo strepitus in pectore sonat, & vultus demissus est, oculusque aurigine suffusus, & caligine obductus, in his mors expectanda est Hipp. *in Coac.*

Quibus pleuriticis lingua circa initia biliosa est, hi intra septimum judicantur; quibus verò tertio aut quarto die, circa nonum.

Ad pleuritidis curationem primò humor illam committens, revellendus, derivandus & discutiendus est. Ac si totus discuti nequeat, concoquendus, maturandus & expectorandus. Tum febri, quæ non rarò essentialis in pleuritide, non semper symptomatica est propriis remediis succurendum. Quæ omnia sequentibus auxiliis perfici poterunt.

Et quidem ab initio sanguis detrahendus est è basilica ejusdem lateris, præmisso clystere, si affectus non valdè urgeat, alioqui post phlebotomiam ille poterit injici.

Mitti autem debet sanguis singulis diebus, donec dolor, & febris multò mitiores evaserint. Imò verò interdùm bis in die, cum peracuta pleuritis est.

Hippoc. 2. *de rat, victus in acutis, text. 10.* insignem regulam, & in praxi utilissimam posteritati tradidit; ut mittatur sanguis usque ad coloris mutationem. Si nimirùm prima, aut secunda phlebotomia sanguis apparet crudus, pituitosus, aut aquosus; continuanda singulis diebus, aut bis in die vacuatio, donec sanguis detractus appareat rubicundus, vel flavescens. Si verò in principio appareat ruber, iteranda toties phlebotomia, donec lividus, aut niger appareat. Significatur enim sanguinem illum posteriorem à parte affecta, aut venis ipsi vicinis effluere, qui quidem à calore partis inflammatæ alteratus est, & ex crudo ruber factus, vel ex rubro niger, aut lividus per adustionem.

Licèt autem hujus præcepti observatio in praxi ut plurimùm optimè succedat, aliquando tamen coloris illa mutatio pertinaciter expectanda non est, sed priùs à sanguinis missione desistendum; cum videlicet, aut vires sunt debiles; aut æger habitu raro, aut valdè resolubili præditus, aut tempus anni calidissimum.

Quamvis autem sanguinis missio in principio morbi præcipuè conferat; si tamen ea fuerit omissa, aut insufficienter celebrata, etiam post septimum, nonum, aut undecimum, venam secare licet, exemplo Hippocratis, qui 3. *Epidem.* Anaxioni venam secuit octavâ die, vel quòd citius non fuerit vocatus; vel quòd in pleuritide crudissima, quæ undecimo die vix coqui cœpit, morbus inducias dedit.

Cùm verò anacatharsis libera, & liberalis fieri incipit, tunc temporis à phlebotomia abstinendum; quia anacatharsis supprimitur, & æger in vitæ discrimen conjicitur.

Adeò autem necessaria est venæ sectio hujus affectus principio, ut nunquam omitti debeat, nedum in senibus, pueris, gravidis mulieribus, puerperis, & menstruas purgationes patientibus; quibus omnibus experientia docuit phlebotomiam, præsente hoc affectu, fuisse utilissimam. Cautiones autem in venæ sectione observandæ in mulieribus puerperis, aut menstruas purgationes patientibus, videantur infra *lib. 15. ultimo*, in morborum acutorum puerperarum curatione.

Ab ipso etiam morbi initio, bis aut ter in die exhibendi sunt julepi refrigerantes, humoris ardorem, & ebullitionem cohibentes, & fluxiones sistentes, in hunc modum compositi.

℞. Aquæ papav. rhœad. ℥. iiij. syrupi violac. vel ejusdem papaveris ℥. j. salis prunellæ ʒ. j. Fiat julep.

Post primam phlebotomiam inungatur latus dolens sequenti linimento, cutem posteà tegendo lanâ succidâ linteo insutâ.

℞. Ol. lilior. chamæm. amygdal. dulc. ana ℥. j. butyri recentis, & axungiæ gallinæ, ana ℥. j. Fiat linimentum.

Multi addunt ceram hujusmodi linimentis, quæ tamen non convenit, quia obstruit poros; ut neque mucilagines, quæ emplasticæ sunt, quia refrigerant & astringunt.

In pleuritide maligna, & pestilenti, utiliter additur hujusmodi linimentis olei scorpion. Matthioli, vel theriacæ.

Post iteratam venæ sectionem fotus admovendus est, in sequentem modum compositus.

℞. Radic. althææ, & lilior. ana ℥. ij. fol. malvæ, viol. parietar. ana M. j. sem. lini, & fœnugr. ana ʒ. j. florum chamæm. melilot. sambuci, violar. ana P. j. Fiat omnium decoctio, qua foveatur latus dolens, cum vesica suilla.

Post

Post fotum admovebitur linimentum prædictum; cui in progressu morbi addi poterunt olea magis resolventia, ut anethinum, irinum; tum etiam pulvis ireos & crocus. Imò verò ipsi fomento addi poterunt herbæ discutientes, ut origanum, calamentum, hyssopus, & semina valdè discutientia.

Multa alia topica, pleuritidis curationi valdè proficua, ab auctoribus usurpantur, quorum præcipua hęc sunt.

Priùs inungatur pars unguento de althæa, postea cumini pulvis inspergatur. Vel post inunctionem brassicæ folium ad ignem calefactum & inunctum admoveatur.

Faventinus miscet unguentum de althæa cum ol. amygdal. Post inunctionem aspergit pulv. cumini & super imponit folium caulis, & miris laudibus effert.

Item cataplasma sequens utilissimum est.

♃. Residentiam decocti pro fotu suprà descripti. Contundatur in mortario marmoreo, addendo ol. amygdal. dulc. lilior. & chamæmel. ana ℥. ij. pinguedinis gallinæ ℥. j. farinæ hord. fabar. ana q. s. Fiat cataplasma.

Item gallina viva per spinam secta, pulvere ireos Florent. conspersa, & admota multùm prodest.

Omentum vervecis recenter ab animali extractum, vel in aqua calida calefactum, optimum est anodynum. At pulmo ejusdem animalis idem efficacius præstat.

Oleum ceræ arte chymicâ extractum, linimentis admixtum dolorem lenit, & materiam morbificam potenter discutit.

Panis recens è furno extractus, per medium sectus, & in butyro recenti liquato madefactus, & admotus, materiam lateri impactam potenter resolvit.

Post tres aut quatuor doses julepi prædicti, usurpari poterunt julepi pectorales, in hunc modum compositi.

♃. Hord. integri P. j. liquir. ras. & passul. mundat. ana ℥. j. jujubar. par. xx. sem. quatuor. frig. maj. an. ℨ. iiij. flor. buglossi & violar. ana P. j. Coquantur ad quartarias v. In colat. dissolve syrup. violac. & jujubini, an. ℥. ij. Fiat julep. pro quatuor dosibus, manè & serò sumendis.

Vel si febris valdè acuta sit, cum vigiliis conjuncta, emulsiones usurpari poterunt in sequentem modum.

♃. Amygdal. dulc. excorticat. & in aqua frig. macerat. ℥. j. quatuor sem. frig. major. ana ℥. ß. sem. lactuc. & papav. albi, ana ℨ. ij. Contundantur in mortario marmoreo, sensim affundendo decocti hord. & liquirit. ℔. j. ß. In colatura dissolve syrup. violac. ℥. iij. fiat emulsio pro iij. dosibus manè & serò sumendis.

Quidam practici urgentibus vigiliis audent exhibere narcotica, ut syrup. de papav. philonium roman. & ladanum opiatum. Quæ tamen in hoc affectu perniciosa sunt, sputum enim retinent, & pectus coarctant. Unde non raro præceps exitium consequitur.

Quod tamen intelligendum est de integra narcoticorum dosi, nam in perexigua quantitate exhibita prodesse possunt in dolore vehementissimo, tussi molesta, & inani, à valdè tenui humore oriunda, & vigiliis assiduis. In quibus casibus sæpè ladani gr. j. fœlici cum successu exhibui, & pluries aliquando iteravi. Sed illius usus præcipuè in principio morbi convenit; tunc enim humor influens in partem cohiberi potest, & morbi incrementum impediri.

Quando tussis importuna est, & natura incipit per anacatharsim aliquid evacuare, teneat æger frequenter in ore saccharum rosaceum, candum, aut penidiatum, vel tabellas diatragacanthi frigidi. Tum utatur syrup. violac. vel jujubino ex cochleari frequenter. Vel utatur eclegmate sequenti.

♃. Sacchari candi, & penidiat. an. ℥. j. pulv. electuar. diatragacant. frigidi ℨ. ij. syrup. violac. & jujubini. ana q. s. Fiat looch, quo utatur frequenter cum baculo liquirit. sensim lambendo. Vel fiat eclegma ex butyri, mellis, & sacchari æqualibus portionibus.

Oleum sem. lini vel amygdal. dulc. recenter sine igne extractum, cum saccharo mixtum, & exhibitum, egregiè tussim lenit, & dolorem pleuriticum demulcet. Pręsertim si cum jusculo aut alio decocto affatim bibatur.

Si sputa crassiora sint, quædam incidentia, & attenuantia erunt permiscenda, ut syrup. de tussilag. de liquirit. oxymeli simplex, pulvis diaireos, & alia hujusmodi.

Eclegmata, autem supino corpore sumenda, quia sic meliùs pulmonem subeunt.

Progrediente morbo, ad corroborationem virium conditum restaurans usurpari potest.

♃. Conservæ flor. violar. ℥. j. conservæ flor. borrag. & rad. buglossi, ana ℥. ß. confect. alchermes ℨ. ij. pulv. electuarij diamarg. frig. & diatragacanth. frigidi, ana ℨ. j. sacchari rosati ad pondus omnium. Fiat conditum auro coopertum, quo utatur frequenter ex cochleari.

Purgatio in pleuritide vera non convenit, nisi omninò ad declinationem pervenerit: & tunc sequenti medicamento illa potest institui.

♃. Sennæ mundat ℥. ß. sem. anisi ℨ. j. fol. buglossi & capill. ven. ana M. ß. liquirit. ras. & passul. mundat. ana ℨ. iij. flor. bugloss. & violar. ana P. j. Coquantur ad ℥. iij. In colat. dissolve rhab. in aqua scabiosæ cum santalo citrino infusi ℈. iiij. mannæ granat. & syrup. rosac. ana ℥. j. Fiat potio.

Toto morbi decursu utatur æger pro potu ordinario decocto hordei, & liquiritiæ, vel decocto papav. rhœad. cum syrup. capill. ven. Potus verò non sit actu frigidus, quia Pectori noceret. Vinum in hoc affectu merum est venenum, quemadmodum acida omnia, quæ tussim excitant, & constringendo anacatharsim impediunt.

In declinatione post purgationem, & febrem valdè imminutam, si dolor perseveret, admoveri poterit ipsi parti dolenti cucurbitula cum scarificatione. Imò & sequenti die iterùm applicari, ad sanguinem denuò extrahendum. Possunt etiam applicari ante declinationem post iteratam phlebotomiam, bis aut ter. Et si dolor augeatur, vel redeat post aliquod tempus, iterùm secabitur vena, & post iterum cucurbitula applicabitur.

Zacutus Lusitanus locis scarificatis detractâ cucurbitulâ, hirudines sex admovit fœlici successu, ut ipse testatur *observ. 104. lib. 1. praxis admirandæ.*

In eundem finem, ad reliquas materiæ morbificæ discutiendas tentatis priùs fomentis, & linimentis potenter discutientibus, utiliter parti applicabitur emplastrum de sulphure, vel de baccis lauri.

Præter remedia vulgaria huic morbo valdè proficua alia quædam usurpari possunt propria & specifica: nempe rasura dentis apri, cinis priapi, tauri vel cervi flores papaveris rubri, corallus præparatus.

Quercetanus in Pharmacopœa laudat pomum excavatum, & thuris masculi ℨ. j. repletum, & ad ignem coctum, quod æger deglutiat, superbibendo

 aquas

aquæ card. bened. ℥. iij. postea verò benè contectus sudet. Hoc remedium post tertium morbi diem usurpandum esse vult, eóque multos asserit fuisse restitutos.

Flores buxi adeò sanguinem purgare feruntur, ut si eorum pulveris ℥. j. cum aqua papaveris rhœad. exhibita; sanguis post horam mittatur, floridus is manet.

Stercus equinum in aqua cardui benedicti dissolutum, & colatum pleuriticum dolorem, & humorem illum producentem potenter discutit.

Idem præstat stercus album gallinæ, ad ℥. j. cum eadem aqua exhibitum.

Stercora illa multùm habent salis volatilis, qui maximâ penetrandi ac discutiendi ut præditus est.

Ex duobus illis stercoribus potest fieri potio efficax in hunc modum.

℞. sem. cannabis ℥. j. Contundantur in mortario, deinde adde stercoris albi gallinæ, & stercoris equini, an. ℥. ß. Dissolvantur in aquæ card. bened. ℥. v. Coletur per linteum, & exhibeatur.

Sanguis hirci sylvestris ad gr. x. exhibitus cum aqua prædicta, potenter discutit pleuritidem. In illius defectu sanguis hirci domestici usurpari poterit. Sed cùm vires illius sint infirmiores, ad ℥. j. exhibendus. Ejus autem præparatio in hunc modum se habet.

Hircum suspende cornibus, & crura posteriora reflecte ad cornua, testes abscinde, & sanguinem fluentem excipe in vase amplo, & exsicca in sole, si æstas sit, vel retrò furnum pistoris. Longissimè distat ab hircino sanguine officinatum.

Fuligo camini ad ℥. j. exhibita multùm confert; sed multò magis spiritus fuliginis, ab Hartmanno descriptus in praxi medica.

In pleuritide epidemica sudorifica, aut diaphoretica medicamenta usurpanda sunt, qualia in febribus malignis præscribi solent, quæ tamen hunc morbum, quantùm fieri potest, peculiariter debent respicere.

Diarrhœa pleuritidi superveniens periculosa est. Ideò temperari debet syrupo myrtino, qui eam sistit, & nihilominùs expectorat: atque ita cum aliis syrupis permiscendus est. Venter & renes astringentibus inunguntur, ut in omni diarrhœa fieri solet. Clysteres injiciendi, ex decocto hordei excorticati, quod, ut Galen. docet refrigerat & astringit, additis rosis rubris, & in eo dissolvendo ovorum vitellos.

CAPUT III.

De Peripneumonia.

PEripneumonia eandem habet cum pleuritide essentiam & parte affectâ tantùm distinguitur, quòd illa sit pulmonis inflammatio, hæc verò membranæ costas succingentis. Materiâ etiam aliquatenùs differunt. Siquidem pleuritis frequentiùs fit à bile; peripneumonia frequentiùs à pituita; quamvis omnes humores, (ut de pleuritide dictum,) hunc affectum producere valeant; humores, inquam, massam sanguinis constituentes & sub forma sanguinis contenti. Quemadmodum humores crassi densam pleuræ membranam difficilè penetrant, tenues verò & biliosi eam facilè pervadunt. Sic contrà pituitosi & crassi in mollem & raram pulmonis substantiam facilè transferuntur, eique tenaciter adhærent; biliosi verò & tenues facilè præterlabuntur. Hoc tamen non impedit, quin sanguis biliosus interdum pulmonis inflammationem efficere valeat, quemadmodum Hippoc. 1. *de morbis* Erysipelas pulmonis describit.

Fit autem inflammatio erysipelatosa ex sanguine bilioso à dextro cordis sinu per venam arteriosam in pulmonem delato. Oedematosa verò ex sanguine pituitoso per viam fluxionis à capite in subjectas partes irruente Sola tamen pituita excrementa per viam catarrhi à cerebro defluens peripneumoniam efficere potis est, quatenùs in pulmone putrescens sanguinem attrahit, ex cujus admixtione inflammatio oritur, & hæc sæpissimè in senibus contingit.

Mesuæus tamen peripneumoniam magis fieri à bile asseruit, quia pulmo sanguine bilioso nutritur, qui magna copia affluit per viam patentissimam, nempè venam arteriosam.

Respondemus, sanguinem floridum, tenuem & vaporosum ut in dextro cordis sinu elaboratum ferri in pulmonem, qui propter puritatem facilè tegitur à natura, & per arteriam venosam ad sinistrum cordis ventriculum transmittitur, ideoque rarò tantum subire à naturali statu recessum, qui peripneumoniam efficere natus sit. Contrà verò fluxionem à capite irruentem & per vias amplissimas ad bronchia delatam, si ibi putrescat, sanguinem accrescere & peripneumoniam excitare.

Generatur verò peripneumonia interdùm primariò, sine alterius morbi interventu: interdùm verò aliis morbis succedit, ut anginæ & pleuritidi Gal. *in comm.* 11. *sect.* 7. *Aph.* docet, duobus modis peripneumoniam pleuritidi succedere; vel quando morbus lateralis in peripneumoniam transmutatur, quando morbo laterali pulmonis inflammatio supervenit. Hæc autem transmutatio fit, quando priore cessante morbo advenit alter, supervenit autem quando altero manente, alter adjicitur.

Causa igitur interna & immediatâ peripneumoniæ sanguis est, frequenter pituitosus, rarius biliosus rarissimè melancholicus. Qui vel à toto fluit corpore plethorico vel cacochymico; vel ab aliqua parte similiter repleta aut præternaturam affecta.

Causæ externæ peripneumoniæ & pleuritidis eædem omninò sunt, quæcunque videlicet fluxiones ad eas partes commovere possunt, quarum præcipuæ sunt. Primò motus corporis & exercitium vehemens, præsertim post magnam quietem & multas epulas: tunc enim humores ex ciborum multitudine asservati, & præcedenti quiete intùs detenti, superveniente exercitio funduntur, attenuantur & incalescunt; ac postmodùm ad partes debiliores & fluxioni eorum recipiendæ magis idoneas propelluntur: inter quas thorax & pulmo principem locum obtinent, quia valido exercitio anhelitus magnus & creber efficitur, sicque partes prædictæ maximè fatigantur & pulmonis substantia mollis & laxa humorem influentem facilè recipere potest.

Secundò inter causas externas efficaciores ponitur aër frigidus & aquilonius, austrino & tepido subitò succedens; à tepidiusculo siquidem aëre pori laxantur & humores fluidiores evadunt, qui adveniente aëre frigido comprimuntur & ad partes debiles exprimuntur.

Denique ex Hippoc. *lib. de aëre, locis & aquis*, usus aquarum lacustrium & stagnantium peripneumoniæ generandæ idoneus est, Dicit enim divinus Senex in regionibus lacustribus & paludosis frequentes pulmonias observari.

Signa etiam peripneumoniæ cum signis pleuritidis majori parte conveniunt. Duo prorsus eadem, febris acuta, & tussis, quæ aliquando sicca, aliquando humida est, seu cum sputo magis pituitoso colorato ex bile aut sangui-

ſanguine: imo & in progreſſu ſputa fiunt purulenta, materiâ morbificâ à calore coctâ & maturatâ, quod fit plerumque illæſa pulmonum ſubſtantiâ, alioqui enim, eâ exulceratâ, phthiſis ſuccederet. Sic paſſim videmus in oculis ophthalmia laborantibus & pure ſordidis, humores in pus converti,non ſuppuratâ neque ulceratâ partis ſubſtantiâ.

Reliqua ſigna differunt ratione partis affectæ difficultas ſpirandi major eſt quàm in pleuritide, ob anguſtiam inſtrumenti inflammati,ut ægri ſuffocati videantur, & non niſi erecti reſpirare valeant. Pars enim ob tenſionem & repletionem comprimi nequit, neque ampliùs dilatari, quamvis magna adſit pulmonis dilatatio; paucum tamen aërem capit, ideò celer & frequens eſt reſpiratio cum ſtertore. Augetur neceſſitas ex febre,cum afflatione calidioris ſpiritus, & aëris frigidi deſiderio.

Pulſus magnus, languidus, mollis, ob pituitam & pulmonis laxitatem; aliqua interdum durities ex bile & ſanguine; inæqualis, ob compreſſionem arteriæ prope cor,in craſſis humoribus magis; interdùm verò intermittens,intercurrens,undoſus,vermicularis,cùm ex immodica humiditate pulmo computruit.

Dolor gravans & profundus ex imo ad pectus & ſpinam pertingens. Quandoque inter ſcapulas,quandoque ſub una tantùm ſcapula dolor percipitur & jugulo ac mammæ communicatur, præſertim in tuſſi. Quandoque dolorem non ſentiunt, niſi cum tuſſire inceperint. Quandoque etiam dolor apparet punctorius in latere, cum pleuritidi conjuncta eſt peripneumonia,quod ſæpiſſimè contingit. Licèt autem membrana pulmonem inveſtiens ſit ejuſdem naturæ cum membrana coſtas ſuccingente, ut docuit Gal. 4. *de loc. aff. capit.* 5. dolor tamen ita intenſus non percipitur in peripneumonia,quemadmodum in pleuritide,propter duplicem differentiam,quæ ab eodem Gal.proponitur *loco citato.* Prima eſt, quòd nervi, qui feruntad membranam pulmonis, ſunt pauci & exigui; qui verò ad pleuram, plures & inſignes. Altera eſt, quod thorax conſtat oſſibus & carne, quæ reſiſtunt tenſioni, undè major dolor; pulmo verò mollis cedit tenſioni, undè minor dolor.

Rubor genarum apparet ob vapores calidos ad caput exhalantes,& tenuiorem ſanguinem ſecum rapientes, cujus color in malis præſertim effloreſcit, quia earum cutis tenuior eſt.

Propoſitis ſignis accedunt anxietas, impotentia, jactatio cum caloris ingentis ſenſu in toto corpore. Color linguæ flavus,deindè proceſſu temporis rubeſcens, ſitis ingens, oculorum extumeſcentia, & venarum temporum elevatio. Delirium,quando peripneumonia ab humore bilioſo; & coma, ſi ab humore pituitoſo generentur.

Si à ſanguine bilioſo morbus òriatur, ſputa erunt flava, æſtus major & ſitis; major reſpirationis anguſtia cum minoris gravitate; expiratus aër calidior, febris ardentiſſima, cum pulſu creberrimo, delirium ingens, urina tenuis, citrina & pellucida. Ætas, anni tempus,regio,victus præcedens bili atteſtantur.

Si pituita, (quod frequentius eſt,) morbum producat,ſputum erit album, viſcidum & ſpumans; febris thoracis incendium, ſitis linguæ ſiccitas,minora: thoracis gravitas major, pulſus rarior, & mollior, ætas utplurimùm ſenilis,habitudo, anni tempus,regio frigida & humida.

Si ex ſanguine puro affectus ortum duxerit, ſputum erit rubrum,urinæ rubræ & craſſæ,faciei rubor major, venarum temporum evidentior elevatio, cum totius corporis gravitate ac tenſione, & reliquis quæ ſanguinis abundantiam oſtendunt.

Sic denique melancholicus ſanguis in cauſa fuerit ſputum apparebit nigrum aut ſublividum, lingua à principio nigra, ſicca & ſcabra: aderunt etiam triſtitia & magna inter reſpirandum ſuſpiria, ac reliqua melancholiæ in toto corpore dominantis ſigna apparebunt.

Prognoſis hujus affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Peripneumonia pleuritide periculoſior eſt, & ut plurimum lethalis, ob reſpirationis neceſſitatem & cordis viciniam. Hoc ſanè morbi genus, (inquit Celſus) plus periculi quàm doloris habet, & plerumque in calamitatem abire ſolet.

Spem tamen ſaluti oſtentant virium robur, minor ſymptomatum vehementia, ſputa ſuflava, non multo permixta ſanguine: circa initia excreta, ſanguinis fluxus è naribus copioſè & die critico erumpens, vel alvi fluxus bilioſus & ſpumoſus, vel menſium aut hæmorrhoïdum conferta eruptio.

Abſceſſus circa aures vel partes infernas debitè ſuppurati & aperti, ſalutem oſtendunt, ut docet Hippoc. *in prognoſticis.*

Si peripneumonia in pleuritidem tranſmutetur, bonum eſt. Et quamvis id rarò contingat, ut docet Gal. *comment. Aphor. 11. ſect. 7.* quia ex morbo periculoſiore ad minus periculoſum fit tranſitus. Et cognoſcitur hujuſmodi tranſmutatio ex ſuperveniente lateris dolore punctorio & imminuta ſpirandi difficultate.

Periculoſam verò ac lethalem peripneumoniam portendunt morbi & ſymptomatum vehementia, ſputi carentia, vigiliæ aſſiduæ, delirium vel coma, extremorum frigiditas, ſtertor cum maxima reſpirationis anguſtia, unguium livor & incuratio.

Præterea pleuritidi peripneumonia ſuccedens periculoſiſſima eſt, ut docet Hipp. *Aph. 11. ſect. 7.* quia humoris tranſlatio à parte ignobiliore ad nobiliorem mala eſt; & vires à prægreſſo morbo fatigatæ novi & deterioris vim præferre non poſſunt.

Urinæ circa initia craſſæ & poſtmodum ante diem quartum tenues factæ, mortem portendunt. Hippoc. *in Coacis.*

Peripneumoniæ curatio pleuritis curationi ſimilliſma eſt. Ac primùm in ea utramque paginam implet phlebotomia, quantùm vires ferre poſſunt, ſemel aut bis in die, donec morbus miteſcat. Cùm enim pulmo multo ſanguine abundet, & à corde æſtuante magnam illius copiam attrahat; minimè verendum eſt,ter,quater,quinquies,& ſexies ſanguinem detrahere.

Si tamen peripneumoniam anginæ & pleuritidi ſuccedat, majori cum religione ſanguis mittendus eſt, qua vires afflictæ ſunt priori morbo.

Mitti verò debet ſanguis è baſilica utraque, ſi totus pulmo æqualiter afficiatur; vel ab alterutra, quæ lateri affecto magis reſpondeat; in quo ſcilicet æger dolorem,aut gravitatem majorem percipiat, & ex quo ſputum potiùs evehi ſentiat.

Mulieribus peripneumonicis, quibus ſanguis menſtruus actu fluit, à talo primò, & mox intra ſex horas à brachio ſanguinem mittere oportet; niſi adeò urgeat periculum, ut cogat primo acceſſu ſanguinem è brachio fundere. Quo in caſu,toto venæ ſectionis tempore, & parùm ante illud, cucurbitulæ femoribus ſunt affigendæ.

Poſteaquàm verò non videntur vires ulteriorem venæ ſectionem ferre poſſe, cucurbitulæ admovendæ

ſunt ſcapulis, & dorſo, tum ſiccæ, tum maximè ſcarificatæ, quantùm vires ferre poſſunt.

Clyſteres etiam emollientes, & lenientes revulſorij ſint; ne tamen in iis vehementiora cathartica miſceantur, metu alvi fluxus, qui in hoc morbo periculoſus eſt.

Si humor crudus, & pituitoſus à capite irruens morbum efficiat, vel foveat, veſicatorium poſteriori cervicis parti admotum ſummoperè proderit.

Interim uſurpentur julepi, & emulſiones in cura pleuritidis deſcriptæ. Pectus illinatur oleo violaceo, amygdal. dulc. butyro recenti, & ſimilibus, vel ſequenti linimento.

℞. Olei violac. & nymphææ, ana ℥. j. ß. butyri recentis, & mucilag. ſem. pſyllij, ana ℥. j. ol. roſac. ℥. ß. trochiſc. de caphura ʒ. j. Fiat linimentum. Vel.

℞. Ol. violac. ℥. iij. ol. de ſem. cucurbitæ, & lactis muliebris, ana ℥. j. butyri recentis ℥. j. ß. Miſce, fiat linimentum.

Anacatharſis promovetur ſyrupo violac. jujubino, aliiſque in cura pleuritidis propoſitis. Quemadmodum eclegmate, & condita ibidem deſcripta uſurpari poterunt hâc cautione adhibitâ, ut in materia tenuiori incraſſantia, in craſſiori attenuantia uſurpentur.

Potus ordinarius ſit decoctum hordei & liquiritiæ, quemadmodum in pleuritide.

Purgatio in hoc affectu non convenit, niſi declinante morbo, illiúſque materia ſeligenda, qualis in cura pleuritidis propoſita eſt.

CAPUT IV.

De Empyemate.

Licèt empyematis nomen omnem ſuppurationem ſignificet, uſus tamen obtinuit, ut non niſi pro puris collectione in thoracis capacitate uſurpetur.

Hæc autem puris inter pulmonem & thoracem collectio triplicem agnoſcit cauſam: Prima eſt inflammatio ſuppurata quæ in pleuritide aut peripneumonia contingit: & rupto abſceſſu, pus in thoracis cavitatem effunditur. Idem fieri poteſt in angina, ut docuit Hipp. *Aph. 10. ſect. 5.* his verbis: *Quicumque ab angina liberantur, iis ad pulmonem vertitur, & in ſeptem diebus pereunt; Si verò hos effugerint, ſuppurantur.* Secunda eſt ſanguis in thoracem effuſus, ubi moram trahens neceſſariò ſuppuratur. Sic apud Hippoc. *Aph. 20. ſect. 6. Si in ventrem ſanguis præter naturam effunditur neceſſariò ſuppuratur.* Illa autem ſuppuratio (ut docet Gal. *in comm.*) non ſemper eſt vera & propriè dicta ſuppuratio, ſed potiùs corruptio dicenda, ex qua materia quædam puri analoga generatur. Effluere autem poteſt ille ſanguis in thoracem ex vulnere aut vena quadam diſrupta. Tertia eſt pituita à capite vel aliis partibus in thoracem emiſſa & ibi putrefacta. Sic apud Hip. *Aph. 38. ſect. 7. Deſtillationes in ventrem ſuperiorem ſuppurantur intra vinginti dies.* Gal. *in comm.* per ventrem ſuperiorem, thoracem intelligendum eſſe affirmat. Illa autem pituita putreſcens non verum ac legitimum pus, ſed quippiam ipſi analogum producit, quemadmodum videmus tumores pituitoſos, ut atheromata, ſteatomata & melicerides, quaſdam abſceſſuum ſpecies conſtituere.

Signa diagnoſtica duorum ſunt generum: Quædam recentem & incipientem affectum oſtendunt, alia verò diuturnum & confirmatum.

Incipientis ſuppurationis tria proponuntur ſigna ab Hippoc. *2. Prognoſt.* Primum eſt, ſi pleuritide aut peripneumoniâ non expurgatâ febris intenſior evadat, dum enim pus conficitur, febris intenditur, ex Hipp. *Aph. 47. ſect. 1.* Secundum eſt rigor, qui fit, dum puris acrimonia partes vellicat membranoſas. Tertium eſt pondus, & ſenſus gravitatis in parte; humor enim in cavitate contentus magis gravat, quàm dum in partis ſubſtantiam effuſus eſt. Addit Gal. 4. *de loc. affect. cap. 9.* fluctuationem. *Nam ubi quis* (inquit) *affatim à decubitu tranſmutatur, idque maximè ſi ab uno latere in aliud ſe convertens defluere aliquid ſentiat, puris multitudinem ibi contineri haud dubia conjectura eſt.* Quin etiam in his fluctuatio ſæpe numerò haud obſcurè auditur, niſi puris craſſities aut copia quę totam thoracis cavitatem impleat, fluctuationem impediat. His etiam accedit reſpiratio difficilior. Quamvis enim rupto abſceſſu dolor lateris ſedetur, & hinc diaphragma & thoracis muſculi liberiùs moveri poſſint, quia tamen pulmo à circumfuſo pure gravatur, ut liberè moveri non poſſit, & præterea quædam puris portio ſpongioſa pulmonis ſubſtantia imbibitur, indè pulmo gravior redditur, bronchiaque à pure imbibito obſtruuntur, reſpiratio redditur difficilior. Ex illa etiam puris in pulmonem & bronchia tranſmiſſione ſputum purulentum exoritur, quod etiam factum empyema ſignificat, non ſemper tamen puris excretio fit propter illius craſſitiem; ob quam ad bronchia pervenire non poteſt.

Diuturniorem verò ac confirmatum affectum ſignificant febris lenta continuò infeſtans quæ partim putrida, partim hectica videtur, interdiu mitior, noctu verò vehementior, ſudores multi, noctu præſertim advenientes, tuſſis frequens & moleſta, temporis verò proceſſu maxillæ ruborem contrahunt, oculi concavi redduntur, ungues incurvantur, pedes intumeſcunt, & puſtulæ circa pectus erumpunt, acriore puris parte ad extremum uſque cutem penetrante.

Latus affectum diſtinguitur ex iis quæ habentur apud Hipp. *2. Prognoſt. text. 21. Si empyema* (inquit) *in altera tantùm parte exiſtat, hos convertere ac diſcere oportet, doleatne in altero latere, & an alterum altero calidius ſit; atque cubantem ſupra ſanum latus interrogare, an videatur ſibi onus aliquod deſuper ſuſpendi. Si enim ita eſt, in quocumque latus pondus ſit, in altero ſuppuratio exiſtit. Quemadmodum ſi utrinque calor & pondus ſentiatur, in tota thoracis cavitate pus continetur.* Addit Avicennas etiam conjecturam quam deprompſit ex Hippoc. *2. de morbis.* Applicetur (inquit) *linteum thoraci madefactum, ſecundum utramque partem, dextram & ſiniſtram, citius enim exſiccabitur illud, quod ſuprà partem pus continentem appoſitum eſt.* Aliud denique ſignum ab experientia noſtra deſumptum proponere liceat, quòd ab authoribus non fuit animadverſum; quod nimirùm in latere affecto tumor ut plurimùm œdematoſus appareat, ex tenuiore materiæ collectæ portione in thoracis muſculos refudante. Et quando, in ſuſpicione empyematis, hujuſmodi tumor, aut cutis inflatio in alterutro latere apparet, certò pronuntiare licet, empyema intùs latitare, & apertio lateris tutò fieri poſſe.

Signa prognoſtica præcipua proponuntur ab Hipp. inſigni contextu, qui habetur *2. Progn. tit. 63.* his verbis, *Suppuratorum ij potiſſimùm ſuperſunt quos febris eadem die dimiſerit poſt ruptionem, ac cibum citiùs appetunt, & ſiti liberati ſunt, & venter exigua ac conſiſtentia dejicit; & pus album, læve, concolorque eſt & vacans pituita & abſque labore ac valida tuſſi expurgatur. Itaque optimè quidem ſic ac celerrimè judicantur ſin minus, quibus ad hæc proximè accedunt. Moriuntur verò ij quos febris non deſerit, aut cum videtur deſerere, denuo recaleſcens innoteſcit, & ſitiunt nec cibum appetunt, alvus humida eſt, pus viride, lividumque ſpuunt, vel pituitoſum ſpumoſumque.*

Pereunt

Pereunt si hæc desint omnia. At quibus alia veniunt, alia non, horum quidam intereunt, quidam in multo tempore incolumes evadunt. His & nos sequentia Prognostica adjungamus.

Empyici, quibus ob magnam puris copiam totus thorax in respiratione attollitur, celerrimè suffocantur ex Gal. 4. *de loc. aff. cap. 7.*

Empyema si 40. dierum spatio per sputum non repurgetur, in tabem degenerat, quæ mortem accersit, ex Hipp. *aph. 15. sect. 5.*

Suppuratio quæ utramque thoracis partem occupat, periculosior est quam quæ unicam. Item quæ sinistram occupat periculosior est quam quæ dextram, propter vicinam sinistri cordis ventriculi qui à pure, in illa parte collecto, graviùs afficitur.

Quicumque suppurati uruntur vel secantur, si pus purum fluxerit & album, evadunt. Si verò subcruentum; fæculentum ac fœtidum pereunt. *Aph. 44. sect. 7.*

Si pus Empyicorum per alvum & urinam, validis viribus existentibus, satis copiosè expurgetur, salutem portendit. Licet rara sit puris hæc per alvum aut urinas evacuatio: illa tamen à Galeno, Paulo & Aëtio proponitur; tum viæ, per quas fit, à Galeno proponuntur *3. de loc. aff. cap. 4. & comm. Aph. 30. sect. 7.* In priori sic loquitur: *Hæc quæstio Erasistrati sectatores non parùm urget, quippe qui putant solum spiritum in arteriis contineri. Nobis verò nihil difficultatis affert, utpotè intelligentibus quòd lævis arteria pulmonis, quantùm puris ex rupta vomica suscipit, id in sinistrum cordis sinum deferre potest, quod inde per arteriam magnam in renes fluit.* In posteriori loco dicit, materiam in pulmone contentam primum ad ventriculos cordis pervenire, & indè vel ad arteriam magnam; vel per cavam ad gibba hepatis, deindè illinc ad cava, & ita per portas ad intestina. Ex quibus facilè patent viæ per quas empyema per alvum & urinas expurgari potest. V. Severin.

Empyici meliùs habentes, & qui ferè expurgari videntur, si sputum fœtidum excernant, cum recidiva intereunt. Hipp. *in Coacis.*

Quibus specillum à pure, velut ab igne coloratur, ij ferè moriuntur. Hipp. *in Coacis.*

Pro hujus affectus curatione. Primùm si materiæ in thorace collectæ suppuratio prohiberi nequeat, adjuvanda est cataplasmatis convenientibus.

℞. Rhad. althææ ℥. iij. ficuum pinguium n. x. passul. mundat. ℥. j. florum chamæm. & melilot. ana P. j. Coquantur omnia perfectè deindè contundantur, & per cribrum trajiciantur. Postea adde farinæ sem. lini, fœnugr. & tritici, anà ℥. j. ol. lilior. amygdal. butyri recentis & terebinth. an. Unc. j. Fiat cataplasma.

Ad concoctionem, & maturationem intùs etiam adjuvandam, apozema sequens in usum vocari poterit.

℞. Rad. althææ, & symphyti major, ana Unc. j. foliorum agrimoniæ, tussilag. scabiosæ, capill. ven. ana M. j. quatuor sem. frig. major. ana Unc. j. sem. anisi ʒ. j. liquir. ras. & passul. mundat. ana Unc. j. flor, trium cord. & chamæm. ana P. j. Fiat decoctio ad ℔. j. sem. In colat. dissolve syrup. de tussilag. de liquirit. sacchari candi, ana Unc. j. Fiat apozema, aromatizat. pulv. rad. ireos Florent. ʒ. j. pro v. dosibus matutinis.

In eundem finem utatur eclegmate sequenti.

℞. Pulpæ ficum pinguium Unc. j. butyri recentis Unc. ij. ol. amygdal. dulc. recenter sine igne extracti Unc. j. sacchari candi Unc. ij. amyli ʒ. ij. Fiat looch, capiat lambendo.

Terebinthina Veneta aquâ hordei lota, ad ʒ. iij. exhibita cum pulvere liquiritiæ, multùm prodest ad maturandum, discutiendum, & detergendum.

Si denique per anacatharsim empyema solvi non posse videatur (quemadmodum ut plurimùm non fit) ad lateris apertionem veniendum est, quæ fit inter quartam, & quintam costam, ab inferioribus & nothis incipiendo, multis cautionibus adhibitis; quæ apud Chirurgiæ scriptores, & præsertim apud Hieronymum Fabricium ab Aquapendente, in libro de operationibus Chirurgicis eleganter descriptæ reperiuntur. At verò multò utilius est abscessum qui pleuritidi successit, aperire, antequàm disrumpantur, & pus in thoracis capacitatem effluat. Quod dignoscitur ex tumore, qui juxta suppurationis locum elevatur, aliisque signis empyemati omni communibus. Tum verò apertio molienda est, non in parte thoracis inferiori & inter quartam, & quintam costam, quia aperto foramine longè ab abscessu pus nullum exiret; sed in medio tumore, admoto prius caustico. Si verò nullus tumor appareat, difficillimum est apertionem tentare ante abscessus ruptionem.

Si tamen eam quis aggredi voluerit, eligere debet locum, in quo æger dolorem & pondus percipit, & qui majori calore pollet. Fieri autem debet apertio inter duas costas, suprà partem costæ superiorem, quia inferiori adjacet vena & arteria, Quod in omni empyematis apertione observandum est. Dum pus, aperto thorace, per intervalla educitur, utatur æger bis in die potione vulneratâ, quæ sanguinem expurget, ulcera detergat, & putredinem inhibeat.

℞. Saniculæ, buglæ, scabiosæ betonicæ, hyperici, card. benedict. pilosellæ, pimpinellæ, vincæ pervincæ, agrimon. plantag. ana M. sem. hyperici, card. bened. ana ʒ. sem. flor. cord. an. P. j. Coquantur in hydromel. ad ℔. j. sem. cujus capiat Unc. vj. singulis vicibus.

Hoc eodem decocto poterunt fieri injectiones in thoracis cavum.

Pro potu utatur hydromel. vel aquâ hordei saccharata, vel saccharatâ simplici.

Si aperto thorace pus debitè non fluat sequenti emplastro eliciendum est, quod ex omnibus abscessibus potentissime pus attrahit, & foras educit.

℞. Resinæ pini recentis claræ, & odoratæ. ℔. ß. ol. laurini, & terebinthinæ, ana ʒ. j. gummi elemi ℥. ij. Primò resina & gummi in igne liquentur, donec simul misceantur. Posteà adde terebinthinam & oleum omniaq; simul bulliant tantillùm, & per linteum crassius transcolentur. Massæ istius portio extendatur, super alutam, & fiat emplastrum, quod mutetur semel in die tantùm hyemis tempore; bis autem in die in æstate. Perforetur in medio duabus aut tribus incisuris oblongis ut pus attractum effluat,

CAPUT V.

De Hydrope pectoris.

EMpyemati simillimus est hydrops pectoris, qui fit à seroso humore in pectoris capacitate collecto. Practicorum vulgus hunc modum non describit, licèt ab Hippocrate graphicè delineatus sit *2. de morbis* sub nomine hydropis pulmonis. in hunc modum. *Febris & tussis tenet, & acervatim respirat, & pedes tument, & ungues contrahuntur, & patiũtur talia, qualia is qui suppuratus est, sed debilius & diuturniꝰ. Et si quid infundas, aut fotum aut suffitum adhibeas; pus non sequitur. Atq; ex hoc sanè cognoveris, non pus sed aquam intus esse. Et si multò tempore, aure ad latera adhibitâ, audire tẽtaveris, ebullit intùs velut acetum. Et hoc quidem aliquando patitur, posteà erumpit ad alvum, & statim quidem sanus esse videtur ac morbo liberatꝰ. Verùm progressu tẽporis alvus*

 incen-

incenditur, eadémque illa patitur & adhuc amplius. Alii etiam intumescunt ventre, scroto & facie. Hæc Hippocrates.

Hic morbus rarissimè contingit, frequentior tamen est, quàm vulgò creditur; sed plerumque non agnoscitur. Plures illius historiæ à Schenkio collectæ sunt, ex quibus patet, eum non nisi post dissecta cadavera ex hoc morbo defunctorum, innotuisse. Ideò exactè describendus est, ut Medici curantis peritiam non subterfugiant.

Serosus iste humor vel in ipso pulmone gigni potest, proprio ipsius vitio; dum scilicet proprium alimentum non benè concoquit, sed illud in serosum humorem convertit, qui sensim ad thoracis cavitatem transmittitur, quod etiam fieri potest vesiculis hydatidibus in pulmone excitatis, iisque disruptis, quæ ab Hippocrate, recensitæ sunt *lib. de internis affectionibus*, & à quibusdam autoribus observatæ. Vel aliundè in thoracem transmittitur præsertim ab hypochondriis, quando scilicet hepar aut lien intemperie, scirrho, aut alio gravi morbo afficitur, unde serosi humoris copia generantur. Serosus ille humor vel per venas ad pulmonem naturâ aut casu debilem transmittitur, vel à cavitate abdominis ad thoracem per cęca spiracula transfertur. Facilem autem esse illam serosi humoris ab uno ventre in alium transmissionem, docetur experientiâ, quandoquidem hydrops pectoris in hydropem abdominis tandem degenerat, & vice versâ humor in Ascitieorum abdomine contentus, in thoracem sæpissimè transfertur, unde illi subitò & ex improviso suffocati pereunt.

Diagnosis hujus affectus, (sicut anteà dictum,) difficillima est, & omnia ferè signa cum aliis thoracis morbis communia sunt. Hoc tamen illi & empyemati tantùm peculiare, murmur scilicet aquæ fluctuantis, quod intra pectus exaudiri potest, si corpus sursùm ac deorsùm transversimque commoveatur, vel à valido homine scapulis apprehensum agitetur.

Omnia verò signa ex Hippocr. suprà recensita, collectivè sumpta diagnosim satis certam stabilire possũt. Quibus hoc unicum addere licet tanquam pathognomonicum & quod solo hydrops pectoris à cæteris difficultatis respirandi speciebus distinguitur. Quando nimirum spirandi difficultas primo quoq; somni tempore invadit, eumque intercepit, ac per noctem magis urget, procedente verò die sensim lentescit.

His accedit interdùm brachij alterius vel humeri dolor, ut paralysis quæ fit ab humore à capite in pectus delabente, cujus portio in brachium vicinum defluit; vel è sero in pectore contento, & ad brachia per venas axillares exundante vel à refrigeratione musculorum intercostalium, à quibus ab brachia nervi derivantur, vel aliâ quavis sympathia viciniæ lege oborta. Hanc enim pectoris & brachiorum sympathiam notavit Hipp. *in Coacis*, his verbis: *Si vehementer inflammetur appendentes utrinque pulmonis partes, ut in latus incumbat, resolvuntur ea parte corporis.*

Gravissimus est affectus & difficillimè curationem suscipit. In iis enim qui eo laborant, calor nativus admodum debilis est, viresque naturales languidæ ex gravi aliquo viscerum affectu: undè fit, ut quamvis collectus humor in thorace remediis idoneis evacuetur, (quod tamen difficillimum est,) novus subindè fiat novæ materiæ affluxus; undè morbus non solùm fovetur, sed etiam deterior in dies evadit; ita ut tandem in hydropem ascitem incidat, multiplicata materia, & in abdominis cavitatem transfusa. In principio tamen, antequam viscera insignem læsionem susceperint, curationem interdùm admittere potest.

Ad curationem hujus morbi duæ indicationes ante oculos proponendæ sunt, ut scilicet materia in thorace contenta evacuetur, & nova illius generatio impediatur.

Materiæ in thorace contentæ evacuatio difficillima est, quia non sunt viæ patentes, per quas educi possit. Ideò Hipp. lateris apertionem præcipit, quam tamen, quia in usum revocatam non vidimus, neque felicem illius successum apud ullum autorem legimus, probare absolutè non possumus. Et de ea idem dici potest, quod de paracentesi in hydrope ascite, capite proprio diximus.

Satius ergo est hydragogis medicamentis humoris illius evacuationem tentare. Cui rei conferent ea omnia quæ in hydropis curatione à nobis proposita sunt. Ubi tamen diligenter observandum, quod si morbo jam confirmato, & multa serosi humoris copia in thorace collecta, purgans validius exhibeatur, humores illi valdè exagitantur, undè suffocatio ingens ægrotanti contingit, quæ illum subitò de medio tollit. Ideò cautè agendum est, & in minori dosi, atque iteratis vicibus medicamenta exhibenda sunt, eaque cum potentioribus aperientibus ac diureticis miscenda, ut simul viæ aperiantur, & serosæ materiæ portio ad urinæ vias deducatur.

Inter hydrogoga, ea quæ ex mineralibus desumuntur, in hoc affectu maximè conveniunt, qualia sunt mercurius vitæ, ita correctus ut per inferiora tantùm evacuet.

Diuretica etiam sola frequenter usurpata multum conferre possunt, quia materiam antecedentem ad thoracem confluentem avertunt, & per urinas evacuant; tum etiam consequutione quadam ab ipso thorace educunt.

Sudorifica etiam ad serosam illam materiam educendam utilissima sunt, & nos vidimus virum sexagenarium usu decocti sudorifici ex guajaco, & salsa parato per 15. dies, sudores excitando cum vapore spiritus vini, fuisse liberatum.

Ad eandem serosi humoris à thorace aversionem plurimùm conferent cauteria cruribus aut tibiis admota.

Generatio verò illius serosæ materiæ impedietur, vitia corrigendo earum partium, quæ hanc materiam suppeditat. Sic pulmone ipso laborante, illi remedia appropriata erunt usurpanda. Si hepar aut lien intemperie, obstructione, scirrho, aut alio quopiam vitio laboret, illorum affectuum curationes ex propriis capitibus erunt repetendæ.

Universaliter vero ea quæ partes vitales & naturales roborant, semper convenire poterunt, qualia in virium imbecillitate, hydropis & fluxus hepatici curatione descripta sunt.

CAPUT VI.

De *Hæmoptysi, seu sanguinis sputo.*

Licet vulgò hæmoptysis omnem sanguinis per os excretionem significet, à quacumque parte procedat, sive à thorace, pulmone, aspera arteria, sive à faucibus, gingivis, palato, columella, cerebro, ventriculo, hepate, & liene; propriè tamen à Gal. *1. de cris. capit. 5.* hæmoptysis nomen pro ea sanguinis expuitione sumitur, quæ à partibus vitalibus, thorace nimirùm, pulmone, & aspera arteria procedit.

Est symptoma in excretis eorum quæ sunt toto genere præter naturam.

Cùm

Cùm autem omne symptoma pendeat à morbo tanquam causa proxima, & immediata; hujus causa erit morbus organicus, vel communis. Organicus duplex est, vasorum apertio, quæ ἀναστόμωσις, Græcis dicitur, & rarefactio διαπήδησις appellata. Communis etiam duplex est, eorundem vasorum ruptio, quæ ῥῆξις nominatur & erosio διάβρωσις appellata.

Causæ internæ istos morbos immediatè producentes sunt sanguinis quantitas, vel qualitas excedens.

Sanguis quantitate peccans venas rumpere aut orificia illarum aperire potis est, atque ita rhixin aut anastomosin efficere.

Idem verò qualitate peccans, si nimirùm calidior tenuiorque sit, per anastomosim effluere potest, quia calor orificia dilatat, & tenuitas efficit ut facilius effluere possit. Eædem qualitates diapedesim etiam efficiunt; calor enim rarefacit tunicas vasorum, tenuitas verò sanguinis efficit, ut per poros earum tunicarum facilius transfluere possit.

Sanguinis denique acrimonia venarum tunicas erodit & exulcerat, ac diabrosim parit. Id ipsum præstare possunt humores acres vel salsi à capite destillantes, vel aliundè ad pulmonem confluentes.

Causæ etiam externæ ad horum morborum productionem concurrunt mediatè, vel immediatè. Immediatè id præstant, ictus, casus, vulnus, & alia id genus. Mediatè verò operantur, quæcumque sanguinem multiplicare, calefacere aut attenuare possunt, ut victus plenior aut calidior, mensium aut hæmorrhoïdum suppressio, exercitatio nimia, clamor ingens, longa in sole mora, & alia quamplurima.

Frigus etiam externum vasorum disruptionem potest adjuvare, eorum tunicas duriores & ad extensionem difficiliores reddens. Ad hoc tamen concurrere debet motus vehemens, aut humorum abundantia.

Diagnosis hujus affectus satis difficilis est ratione partis mandantis, quam tamen Gal. paucis absolvit 4. *de locis affectis c. 6.* quod nimirùm sanguinis è gula & ventriculo excernitur vomitione, ex spiritualibus partibus tussi, ex faucibus & gugurlione screatu, ex ore simplici expuitione. Quæ quidem clariori explicatione indigent. Siquidem sanguis è capite ad gurgulionis partes internas, & ad fauces affatim irruens, tussiendo educitur, sicque ab eo qui ex partibus spiritualibus effertur, hoc saltem signo non distinguitur.

Præterea cum sanguis è pulmone & à thorace promanans tussi, educatur, alia signa necessaria sunt quibus hæ partes affectæ invicem distinguantur.

Primo igitur à capite profluens sanguis, licet tussim interdum moveat, major tamen illius portio screatu excernitur, & titillatio percipitur in palato, qualis ex catarrho solet contingere, tum etiam palatum inspectum sordidatum apparet, & cruentum. Ac denique omnimodam certitudinem facit, si eodem tempore aliquid sanguinis stillet è naribus.

A pulmone prodiens sanguis, ab eo qui à thorace, distinguitur ex Gal. *loco citato*, ex eo quod à pulmone est spumosus, majori copia, & sine dolore; à thorace verò nigricans, paucior, & cum dolore.

Objici tamen potest, quod sanguis thorace prodiens per pulmonem fertur, ac per consequens spumosus est, quia cum aëre inspirato permiscetur, quemadmodum ille qui à pulmone immediatè defertur. Et Avicenna dixit ex thorace sanguinem spumescere. Respondendum est aliud esse nonnihil spumæ pexmixtum educi, aliud ex toto spumescere, quod solius substantiæ pulmonum proprium est. Ita tres spumæ gradus in concreto sanguine notari possunt. Aut enim ex toto spumans est è pulmonis carne, cujus induit similitudinem; est enim pulmo coagulata spuma: aut plurimùm spumans è pulmonis vasis; aut spumæ permixtus ex thorace.

Verùm certissimum thoracis affecti judicium desumitur ex dolore, qui fixus est & perdurans juxta illum locum in quo est solutio continui.

Advertendum verò est sanguinem interdum ab hepate, liene, utero aliisque partibus in pulmonem transmitti, & per sputum excerni; ita ut pectus secundariò tantùm, non primariò efficiatur. Cujus rei diagnosis per quàm difficilis est. Illam tamen conjecturâ assequi poterimus, si nimirùm aliquo prædictarum partium dolore, inflammatione aut aliquo alio affectu laboret, & nullum aliud in pectore vitium adfuerit, aut præcesserit.

Signa causarum ex iis quæ superiùs dicta sunt elici possunt. Si enim per anastomasim venarum sanguis feratur, causæ vasorum orificia aperientes præcesserunt, & sanguis egreditur mediocri quantitate, & sine dolore. Per Diapedesim verò effluens sanguis serosus est paucus, & sine dolore.

Per rhixin erumpens, copiosus est, si plethora præcessit, vel causa aliqua externa ruptionem vasorum efficere valens.

Sic denique per διάβρωσιν seu venarum erosionem sanguis profluxerit, salsæ vel acres à capite destillationes præcesserunt, sanguis salsedinis, vel acrimoniæ particeps percipitur, & male coloratus apparet, & præcesserunt causæ humores acres generantes. In principio sanguis paucus expuitur; in progressu verò, aucta erosione, copiosior, tandemque puris sputum consequitur.

Prognosim hujus affectus Hipp. generatim instituit *Aph. 25. sect. 4. Sanguinem superne quidem efferri, qualiscumq. sit, malum.* Omnis enim vasorum apertio, quę sanguinem effluere sinit periculosa est, pręcipuè in pulmone, de qua in primis audiendus est aphorismus. Fit tamen interdum ut talis sanguinis excretio innoxiè contingat, natura motu quodam critico sanguinem superfluum per illas vias expurgante, & observatum est, quosdam mulieres suppressione mensium laborantes, certis periodis sanguinem ex pulmone, per illius venarum anastomosim innoxiè excrevisse.

Ratione causarum, diapedesis minùs periculosa est: anastomosis magis: rhixis adhuc periculosior; nisi enim intra tertium, vel quartum diem consolidetur, inflammatio succedit, quæ in suppurationem versa, ulcus producit à quo phthisis consequitur; unde Hippoc. *aph. 15. & 16. sect. 7. A sanguinis sputo puris sputum, a puris sputo phthisis.* Diabrosis verò omnium periculosissima est & Galenus eam incurabilem pronuntiat, propter ulcus insanabile quod illam consequitur.

Hæmoptoës curatio perficitur revellendo sanguinem à pulmone, malam illius qualitatem corrigendo, & venam apertam obturando, astringendo & conglutinando.

Primò igitur instituenda est venæ sectio, ex brachio illius lateris, in quo gravitas, aut punctio præcipitur in pauca quantitate, & per intervalla repetita ad majorem revulsionem.

Post sectionem venæ brachij, in pede etiam aperienda est: sicque fiet revulsio ad distantissima. Adhuc multò magis conducit, si affectus, ex suppressione mensium traxerit originem.

Si æger sit obnoxius hæmorrhoïdibus, utiliter etiam aperientur, admotis hirudinibus.

Cucur-

Cucurbitulæ etiam ſcarificatæ admovebuntur ſcapulis & dorſo, vel cucurbitulæ ſine ferro hypochondriis inguinibus. Frictiones & ligaturæ partium extremarum celebrentur, præſertim cucurbitulæ hypochondriis, per intervalla repetantur toto curationis decurſu.

Interim julepus ſequens ab initio ter in die repetendus.

℞. Aquar. plantag. & papav. rhœad. ana ℥.ij. ſyrup. de roſis ſiccis ℥.j. ſalis prunellæ ʒ.j. Miſce, Fiat julep.

Denique humores ſeroſi & bilioſi, ſanguinem tenuiorem & fluidiorem efficientes, repurgandi medicamentis aſtringendi vi præditis, & eo nomine humores minimè commoventibus, in hunc modum.

℞. Rhab. elect. ʒ.j. myrob. citrin. ʒ.ß. tamarind. ʒ.ß. Infundantur in aqua plantag. Expreſſione factâ diſſolve rhab. pulverat. ʒ.ß. ſyrup. de roſis ſiccis Unc.j. Fiat potio.

Demùm exhibeantur medicamenta, quæ oſcula reſerata occludant vi emplaſticâ, & aſtringente: ita tamen, ne nimiâ aſtrictione ſanguinem in pectore retineant. Qui potiùs ea interdum permiſceantur, quę ſanguinem extravaſatum, & concretum diſſolvant, & expectorent.

Ex omnibus quæ ad hanc rem maximè faciunt, ſequentia præſtantiſſima ſunt.

℞. Boli armenæ: terræ ſigillatæ, coralli utriuſque, & lapid. hæmat. ana ʒ.ß. ſacchari roſac. ℥.ß. album ovi cum aqua roſarum fortiter agitatum n. j. Fiat looch, quo utatur ex cochleari frequenter.

Vel guſtu gratius, & paratu facile in hunc modum componi poterit.

℞. Liquoris albuminis ovi fortiter agitati ℥.ij. ſacchari roſac. Unc.j. amyli ʒ.iij. Miſce, fiat looch.

℞. Conſervæ roſar. & ſymphyti major. ana ℥.j. boli armenæ, terræ ſigillatæ, ana ʒ.j. Cum ſyrup. roſar. ſiccar. fiat opiata, teneat in ore frequenter & ſenſim deglutiat.

℞. Conſervæ roſar. ſiccar. trochiſc. de carabe, & de terra ſigillata, ʒ. ſem. margarit, præp. ℈.j. ſacchar. roſacei ad pondus omnium. Fiat conditum, capiat cochlear unum, horâ unâ ante paſtum.

℞. Succi portulacæ ℥.xij. ſacchari Unc.viij. Coquantur in ſyrupum, quo utatur frequenter, ſenſim lambendo. Hic ſyrupus in hæmoptyſi præ cæteris excellit. In portulacæ defectu, ex ſucco plantag. componi poterit.

Ad idem ſummè eſt efficax ſyrupus ex ſymphyto Fernelij à Bauderono deſcriptus.

℞. Millefolij flore albo, & flore luteo, ana M. ij. radic. tormentillæ recentis, & cum foliis, ſi haberi poſſit, ſin minus, ſiccæ Unc. j. pimpinellæ majoris M. j. conſervæ roſar. rubr. ℔.ß. aquæ fontis ℔.xvj. Ponantur in olla vitreata, quæ cum ſuo operculo diligenter lutetur, ut vapores non expirent. Coquantur poſtea in B. M. bulliente per horas xvj. Colatura ſervetur in vaſe vitreo, de qua capiat Unc. vj. manè & meridiè & veſperi.

℞. Trochiſ. de carabe ʒ.j. aquæ plantag. & roſar. ana Unc. j. ſem. ſyrupi myrtini, & de roſis ſiccis, ana Unc. ſem. Miſce, fiat julep.

℞. Spirit. vitrioli ℈. ſem. aquæ plantag. Unc. iv. Miſce, fiat potiuncula; ſubito ſiſtit ſanguinem tuſſi, vel vomitu rejectum.

Syrupus corallorum ad cochlearia ij. ſingulis diebus exhibitus, omni ſanguinis fluxui convenientiſſimus eſt. At tinctura ejuſdem, cum ſucco limonum recenti aut ſpiritu Panis extracta, potentiùs operatur.

Quercetanus in Pharmacopœa ſequentem aquam deſcribit ad hæmoptyſin, quæ eſt magnarum virium.

℞. Rad. biſtortæ, ſymphyti major. tormentillæ, ana Unc. j. herbar. centinodi millefolij, veronicæ, pytolæ, ſaniculæ, burſæ paſtoris cum rad. ana M. j. ſumittat. rubi lentiſci, ana M. ſem. gran. ſumach. myrtill. ſem. plantag. berberis, papaveris albi, ana. ʒ.vj. florum nymphææ; cucurbiæ, cydon. roſar. rubr. ana P. ij. Contuſis & commixtis omnibus, macerentur per quatriduum ad ignem balnei, in ſuccor. deputatorum plantag. portulacæ; acetoſæ, agrimoniæ, ana ℔.ij. Deinde fortiter exprimantur. His adde acaciæ, hypociſtid. ana. ʒ.ij. terræ ſigillatæ, boli armen. veri, ana Unc. ß. electuarij, diatrag. frig. ʒ.j. Macerentur denuò per quatriduum, dein per cineres ad ſiccitatem deſtillentur. Hujus aquæ capiat æger cochlearia duo vel tria, per ſe, aut cum ſyrupo convenienti.

Oleum de carabe chymicè extractum potentiſſimè penetrat, aſtringit, & ſiccat, ſi guttæ duæ in potu dentur cum aqua plantag. ut docet Ceſalpinus: *in ſpeculo artis Medicæ.*

Mercurialis *in conſultationibus*, valdè commendat ſemen papaveris albi, vel hyoſcyami albi ſingulo mane, ſi ejus capiat æger ʒ.j. plus minùs, cum ſaccharo roſac. & ſyrup. de portulaca mixtum. Sed etiam diacodium album, in cura phrenitidis deſcriptum, utiliter uſurpari poterit.

Amatus Luſitanus ſuccum urticæ mirè prædicat, his verbis. *Qui ſanguinem ex pectore rejectarunt, & à Medicis tanquam deplorati ſunt habiti, ſolo urticæ ſucco convaluerunt. Poſt multa autem machinata remedia, nullum ita contulit ut ſanguis cohiberetur, ac urticæ ſuccus, quem ad 5. v. 6. dies ebiberunt, ſingulis ſcilicet diebus quatuor uncias jejuno ſtomacho. Imo & ipſam urticam coctam jure pulli aut vervecis ſæpe comedebant.*

Sanguis draconis omnem venarum apertionem internam mirè conglutinat, ad ʒ.ß. cum aqua plantag. aut alio liquore convenienti exhibitus, vel cum aliis medicamentis permixtus.

Pilulæ ſublinguales uſitatiſſimæ ſunt, & in ſequentem modum componi poſſunt.

℞. Mucag. gum. arab. & tragag. extract. cum aqua plantag. ʒ.ij. mumiæ, maſtiches, ana ʒ.j. ſacchari roſati q. ſ. Fiant pilulæ ſublinguales, quarum unam teneat in ore perpetuò.

In juſculis etiam pulvis ſequens permiſceri poterit.

℞. Coralli rubri. margarit. præparat. ana ʒ.ß. gummi arabici, tragacanth. ana ʒ.ij. Fiat pulvis.

Vel in juſculis ſemina papaveris albi, & ſumach, in panno lineo ligata, decoquantur.

Narcotica in hoc affectu multùm præſtant, eaque in hunc modum uſurpanda ſunt.

℞. Syrup. de papav. jujub. & de roſis ſiccis, ana ʒ.j. Capiat cochlear. j. hora ſomni. Vel.

℞. Syrup. de papav. & de portulaca, an. ʒ. iij. terræ ſigillatæ ʒ.ß. aquæ portulacæ, & plantag. an. ʒ.j. ß. fiat potio, detur hora ſomni. Vel

℞. Syrup. myrtini, & de papav. an. ʒ.j. boli armenæ ʒ.ß. Miſce, utatur noctu ex cochleari.

Vel etiam interdùm theriaca recens quatuor menſium, ut docet Gal. *5. method. cap. 13.* philonium romanum, aut ladanum opiatum uſurpari poterunt.

Refert Platerus, ſe hæmoptoicum curaſſe ſola exhibitione trochiſcorum alkekengi, cum opio in lacte caprino diſſolut. per aliquot noctes. Idem mulierem ſimili affectu laborantem curavit purgatione, ex mannæ ʒ.j. ß. cum juſculo, venæ ſectione, & uſu ſequentium tabellarum per multos dies mane, & ſerò continuato.

℞. Semin, hyoſcyami albi ſubtiliſſimè pulverati ℈.ij. coralli rubri ʒ. ß. gummi arabici ℈. j. violas recentes

n, x.

n.x.ſucci berberis ʒ.ij.ſacchari in aqua roſar.&plantag. diſſoluti ℥.ij. Fiant tabellæ.

Trallianus *lib. 7. cap. 1.* mirum in modum commendat lapidem hæmatitem, quo dicit ſe multos hæmoptoicos curaſſe, exhibendo ad ℈. iiij. cum ſucco mali punici aut polygoni,iis qui copioſum ſanguinem ſpuebant.In quibus verò ſanguis non copioſè evacuabatur, cum aqua pura tepida. At lævigandum eſſe curioſè monet,ut ſit aëreus & vento perſimilis, tum frequenter exhibendum, & commodiùs diſtribuatur; & in vino etiam infuſum exhibet ad præcautionem.

Antonius Valerius *exercitat.ad c.27.lib.1.Holleriȷ de morbis internis*,refert,quendam hæmoptoicum,qui alternis temporibus multum ſanguinis rejecerat, neque ullis remediis ſaneſcere potuerat uſu ſequentis pulveris Julio Scaligero ſibi præſcripti,brevi convaluiſſe.

℞. Spodii,roſar. rubr. boli armenæ, terræ ſigillatæ, lapid.hæmat. aã. ℥. ß. coralli rubri, carabes, margarit. non perforat. ana, ʒ. ij. ß. gummi arabic. tragacanthi, ana ʒ. ij. ſeminis portulacæ, malvæ, arnogloſſæ, ſem. roſar. rubr. cornu cervi uſti,amyli torrefacti,ana ʒ.iiij. Fiat pulvis tenuiſſ. Doſis ʒ.iij.cum aqua pluviali. Hunc pulverem Scaliger mutuatus fuerat à Serapione, qui eum tradit *c. de ſputo ſanguinis*,tanquàm remedium expertum; quem etiam validè laudat Valeſcus. Ex eo etiam poſſunt fieri tabellæ, cum ſaccharo in aqua plantag. & roſar. diſſoluto.

Ad hunc pulverem quadantenùs accedit, ſed paratu facilius electuarium Hælidei ad hæmoptiſin, in Germania olim celeberrimum, & à Geſnero, Eraſto, & Cratone commendatum,quod ſic habet.

℞. Semin. hyoſcyami & papav. albi an. ʒ. x. terræ ſigillatæ coralli rubri; an. ʒ.v. ſacchari roſar. antiquiſſimi q.ſ. Fiat electuarium,cujus doſis ʒ.j.manè & ſerò, præmiſſis univerſalibus.

Quia verò aſtringentium uſu ſputum ſupprimitur, & difficultas ſpirandi exoritur,per intervalla recurrendum eſt ad ea quæ pectus leniunt, & nihilominùs ſanguinis ſputum cohibent. Qualia ſunt ea quæ componuntur ex gummi arabico,tragacantho,amylo,& ſyrupis de roſis ſiccis, cydonior. myrtill. jujubino,de ſucco portulacæ,aut plantaginis.

Dum aſtringentia remedia in uſum revocantur, ſi alvus non procedat, clyſtere ſubducatur, vel purgante medicamento aſtrictionem aliquam relinquente.

In toto curationis decurſu, ſi ſanguinis concreti, in thorace contenti ſuſpicio ſit diſſolvendus erit oxycrato. Quod ut Gal. docet *5. method.* in hoc caſu ita componendum erit, ut potu ſit jucundum, nec ob acetum copioſius tuſſim excitet: ita enim ſanguinem ſolvit, & leviter aſtringit; hujus capiat æger ℥. vj. tepidè bis,aut ter in die, ſi tamen adhuc tuſſim moveat, ſaccharo dulcorandum erit.Eſt autem eo utendum,cùm jam aliquo modo fluere ceſſat ſanguis. Huic etiam rei conferunt carabe & mumia, quæ cum aſtringentibus & glutinantibus permiſcenda ſunt, ut in formulis nonnullis ſuprà præſtitum eſt.

In eodem curationis decurſu, ad fervorem hepatis temperandum, epithema refrigerans hypochondrio dextro admoveatur.

℞. Aquæ roſar. plantag. & cichorij, an. ℥. iiij. aceti roſac. ℥. ij. pulver. electuar. tria ſantal. ʒ.j.ß. camphoræ ℈.j. Fiat epithema applicandum tepidè regioni hæpatis.

Poſt uſum epithematis inungatur eadem pars unguento roſac.vel cerato ſantalino,addendo aceti roſac. parùm unctionis tempore.

Lumbi etiam & ſpina dorſi illinantur oleo roſac. & nymphææ lotis in aceto, addèndo parùm camphoræ, ut ſanguinis in vena cava contenti fervor temperetur. Cavendum tamen eſt ab iis quæ vehementer aſtringunt, quia ſanguinem à vena cava in pulmonem propellerent.

Plurimùm etiam ad ſanguinis fervorem temperandum, ejuſque fluxum cohibendum conducit oxycrato frigido teſtes fovere: maximus enim eſt conſenſus inter ſpiritualia & genitalia membra.

Balneum in hoc affectu conveniret, ad viſcerum calorem temperandum.Sed quia relaxare,& venas magis reſerare poteſt,ideò illius uſus fugiendus eſt.

Pro potu utatur æger ſyrupo myrtino, de portulaca, aut de roſis ſiccis; aut ſaccharo roſaceo cum aqua hordei, aut cum aqua infuſionis lapid. hæmatit. vel terræ ſigillatæ; aut conſerva roſarum, cum ea aqua permixta, vel cum aqua infuſionis coriandri præparata,& acidula reddita cum ſpiritu vitrioli; vel cum tinctura roſarum.

Leve decoctum milleſolij pro potu ordinario uſurpatum ad quemcunque ſanguinis fluxum cohibendum efficaciſſimum eſt.

Si acris fluxio in pulmonem è capite irruens, cauſa ſit hujus ſymptomatis; præter ſuprà dicta,convenient ea remedia, quæ pro catarrhi calidi curatione ſupra propoſita ſunt.

Sedato ſanguinis fluxu,ad impediendam recidivam, vitanda primum ea omnia, quæ humores exagitare ſolent; ut vehemens exercitium, ingens calor, incandeſcentia, vociferatio, vina generoſa, cibi præditi ſale aut aromate conditi.

Conſervar.roſar.ſiccar.teneantur in ore frequenter præſertim ſub lecti ingreſſum.

℞. Coſervæ roſar.& rad.ſymphyti.ana ℥.j.trochiſc. de carabe, & de terra ſigillata, ana ʒ. ß. coralli rubri, & margarit.præparat.ana ℈.j. ſacchari roſacei ad pondus omnium. Fiat conditum,de quo capiat cochlear. j. per intervalla hora una ante paſtum.

Purgetur quater in anno, vel etiam ſæpiùs ſi opus videatur, potione ex rhab. & myrobalanis ſuprà deſcripta cui addatur loco ſyrupi,mannæ granatæ ℥.j.

Utiliter etiam ſumi poteſt per aliquod tempus à ſedata hæmoptoë, rhab. torrefacti ℈. j. ſingulis diebus manè, hora una ante paſtum. Imò verò ſi ſanguis plurimùm aqueus, & ſeroſus ſit, (ut plerumque in omni hæmorrhagia ſolet contingere) idem rhab. non torrefactum, ſed tantùm pulveratum dicta doſi maxima conveniet; ſic enim ſanguis,expurgatis paulatim ſeroſis illiushumoribus, priſtinam ſuam craſſitiem recuperare poterit. Vel poterit idem rhab. ſumi ad ʒ. j. ſemel in ſeptimana.

Poterit etiam in uſum revocari ſyrupus magiſtralis, ad ſanguinem mundificandum à ſeroſis & tenuibus ichoribus & humoribus.

℞. Fol. Bugloſ. utriuſque fumariæ, lupul. cichorij, endiviæ,agrimon.plantag. polytrichi,ana M.j.ſummit. aſparagi,verbenæ,euphraſiæ, ana M. ß.ſem.cucurbitulæ, & melonum, ana ʒ. ß. ſemin endiviæ, cuſcutæ, ana ʒ. ij. liquirit. raſ. & paſſul. mundat. ana ℥. j. prunor. dulcium par. vj. ſennæ mundat. ℥.iiij. polypod. querni ℥.ij. agarici in panno raro ligati ʒ.vj. macis ʒ. j.flor.iij. cordial.& cicer.rubeor.anaP.j.Coquantur ad ℔.j.ß.In colat. diſſolve ſucci pomor. redolent.℥.iij ſacchari albi quartaria quinque.Fiat ſyrup.perfectè coctus,aromat. ſantalo citrino. Poſteà in ſyrupo infunde rhab. electi contuſi, & in panno raro ligati ℥ j. capiat ʒ. ß. vel ʒ. ij. cum juſculo bis in menſe.

Cauterium affigatur tibiæ dextræ, vel ſiniſtræ, pro- hepatis

hepatis aut lienis affectus huic symptomati occasionem suppeditant.

Denique lactis asinini chalybeati usus per mensem integrum, ad hujus affectus præcautionem erit utilissimus. Vel ad potentiùs hepar refrigerandum, serum caprillum chalybeatum, illius loco poterit substitui.

Pro potu utatur aquâ leviter coctâ cum semine coriandri præparato, vel decocto hordei & liquiritiæ.

CAPUT VII.

De Phthisi.

Licèt phthiseos nomen generaliter omnem corporis consumptionem significet, propriè tamen & specialiter pro ea corporis extenuatione usurpatur, quæ ulcus pulmonum consequitur.

Hæc autem corporis extenuatio provenit à febre putrida & lenta, quæ in hecticam degenerat. Febris verò ab ulcere pulmonis exoritur, à quo propter viciniam, putridi vapores ad cor continuò exhalant, & in eo febrem accēdunt. Postmodùm verò calor ille febrilis à corde in totum corpus diffunditur: sicque partes omnes intemperie calida & sicca laborante, & calorem influentem, intemperatum ac putredinosum recipientes alimentum commodè non concoquunt, & malè nutriuntur; undè sensim propriæ substantiæ consumptio succedit.

Febris autem illa propter longitudinem, & causæ perseverantiam in hecticam degenerat, cui tamen non rarò putrida conjuncta est, quod ex urinis dignoscitur, & exacerbationibus, quæ certis horis non rarò contingere solent. Imò verò interdùm paroxysmi febrium intermittentium in phthisicis observantur.

Ulceris pulmonis causa proxima & immediata est humor acer & erodens, qui vel aliundè in pulmonem influit, vel in ipso pulmone generatur.

Influit in primis à cerebro pituita acris & salsa catarrhum serinum efficiens, qui pulmonem exulcerat facilè potis est. Interdùm verò pituita effluens à cerebro etiam salsedinis, & acrimoniæ expers, exulcerationem pulmonis efficere potest, si nimirùm in eo diutiùs remoretur, & putredinem contrahat, à putredine autem acrimonia exoriens, partem corrodit & exulcerat.

Non semper tamen pituita putrescens in pulmone, illum exulcerat. Siquidem videmus sæpè in catarrho, pituitam putridam excerni, cum tamen pulmo nullam læsionem conceperit. Sed ad ulcerationem efficiendam duæ requiruntur conditiones; una ex parte materiæ fluxæ, altera ex parte pulmonis. Ex parte materiæ conditio necessaria est, ut illa talem habeat dispositionem ac temperiem, ut per putredinem acquirat insignem acrimoniam, quæ exulcerationem efficere valeat. Ex parte verò pulmonis concurrere solet mollis præter modum, tenella, ac corruptioni parata illius substantia, quæ uno verbo vitiosa pulmonis constitutio vocatur; ab ortu & semine parentum plurimùm contracta, de qua paulò inferiùs agetur.

A vicinis etiam partibus humores pulmones exulcerantes, & putrefacientes solent influere, ut pleura, mediastino, diaphragmate, aspera arteria, & in primis ex earum partium inflammatione suppurata, quæ in empyema convertitur; de quo Hippoc. *Aphor. 15. sect. 5. Qui ex pleuritide empyici fiunt, si à ruptione empyematis intra dies 40. repurgentur, liberantur, alioqui transeunt in tabem.*

In ipso pulmone generantur, quando è vase illius rupto vel eroso, aut ex vulnere aperto sanguis effusus putrescit, aut à variolis ulcus in eo relinquitur.

Interdùm verò ex ipso pulmonis vitio pravi humores generantur, qui illius substantiam corrumpunt, & phthisin efficiunt. Tale autem vitium plerumque seu vitiosa pulmonis constitutio, à primo ortu contrahitur, & a semine parentum simili labe infectorum. Unde phthisis inter morbos hæreditarios principem locum obtinet, ita ut multas familias viderimus inevitabili fato, hujus morbi foreciâ è medio sublatas.

Hæc autem vitiosa pulmonum constitutio, non in primis qualitatibus sita est, sed malignam quandam ac venenatam qualitatem agnoscit, cujus ratione contagiosa est.

Quamvis negandum non sit molliorem & laxiorem pulmonum substantiam, atque adeo corruptioni magis paratam, ad hujus morbi generationem plurimùm conferre.

Hæc autem pulmonum vitiosa constitutio efficit interdum, ut nulla præcedente destillatione, nullo præcedente inflammatorio affectu, aut alia causa evidente, ægri in tabem incidant, ex solo partis vitio proprium alimentum corrumpente.

A tuberculo etiam in pulmone genito suppurato & disrupto phthisis interdùm generari solet. Est autem tuberculum pulmonis, tumor exiguus in quadam illius particula collectus.

Duplex illius genus ab Hippocr. constituitur *1. de morbis*, quorum unum crudum tuberculum ab eo nominatur, quod nonnunquam ad suppurationem venit, sed sensim increscens spiritus vias præcludit, & tandem ægrotantem interimit.

Alterum est quod ad suppurationem venit, & vomica pulmonis nominatur. Fiunt autem dupliciter per fluxionem, vel congestionem & materia collecta vel in cystide concluditur, vel sine vesicula in ipsa partis substantia. Vesiculæ illius densitas sæpè facit, ut hujusmodi vomica per multos annos in pulmone gestetur, nullis signis indicata, & nulla alia corpori noxa communicata, unde Hippocr. *Aph. 41. sect. 6. Quibus suppuratio in corpore existens non innotescit, iis ob crassitudinem puris aut loci non innotescit.* Ita ut multi omnia corporis munia ritè exercentes, rupta derepentè vomica è medio sublati sint, quorum exempla aliquot proponuntur à Fernelio *lib. 5. de part. morb. & sympt. c. 10.* è quorum numero fuerunt duo medici qui nullis signis impendens periculum prævidere potuerunt.

Si pus è rupta vomica effluens in cordis ventriculos feratur, ægri subitò intereunt, si verò ad bronchia transmittatur, per anacatharsim expurgari potest, si corpus sit validum, & materiæ quantitas exigua, ut plurimùm tamen relicto ulcere in pulmone phthisis indè exoritur.

Causæ etiam externæ ad hujus affectus generationem concurrere possunt inter quas principem locum obtinet contagium; hic enim morbus est valdè contagiosus, ita ut videamus ut plurimùm uxores maritis phthisicis assiduò inservientes, eodem affectu corripi, & vice versa. Sic etiam liberi ejusdem familiæ ex eodem affectu sigillatim intereunt, non solùm propter impressam labem à semine parentum, sed etiam propter frequentationem illius qui primus hoc affectu actu laboravit.

Inter consanguineos enim faciliùs, & promptiùs communicatur hujusmodi contagium: ut tutum non sit fratribus, aut sororibꝰ fratris, aut sororis phthisi laborantis, cubiculum ingredi. Siquidem μαράσματα illa, quæ à phthisicorum pulmonibus exhalant, & cubiculi totius aërem inficiunt, ab aliis, (præcipuè dispositionem aliquam ad hunc morbum habentibus,) in pulmo-

pulmonem attracta, ſimilem in eo diſpoſitionem generant.

Aliæ verò cauſæ externæ ſunt primò aër impensè calidus, aut frigidus; calidus enim humores acres incapite contentos fundit, & liquat, & in pulmonem præcipiat. Frigus conſtringendo & comprimendo ejuſdem humoris defluxū promovet. Sed maximè noxius eſt aër in primis autumnalis, qui inæqualitate frigoris & caloris acres & falſas deſtillationes concitat, unde apud Hipp. *Aphor. 10. ſect. 3. Autumnus tabidis malus.* Secundò ad phthiſim producendam maximè conferunt cibi potuſque acres & ſalſi, & qui caput vaporibus hujuſmodi replent, ac denique omnes aliæ cauſæ tum internæ tum externæ, quæ hæmoptoën inducere ſolent, cum ea plerumque in phthiſim degeneret.

Inter cauſas antecedentes præcipuè recenſentur humores vitioſi in toto corpore collecti, qui ubi à cauſis externis commoventur, ad cerebrum tranſmittuntur & indè in pulmonem confluunt. Huc pertinet menſium, hæmorrhoidum, aut alterius evacuationis conſuetæ ſuppreſſio, quæ materiam catarrhis, & fluxionibus ſuppeditat.

Prædictæ cauſæ hunc affectum inducunt, præcipuè in diſpoſitis qui φθινώδεις & πτερυγώδεις ab Hipp. nominantur, qui habent pectus anguſtum & depreſſum, collum oblongum, & ſcapulas alatas, quibus ſi pulmonis mollities & hæreditaria diſpoſitio accedat; inevitabili fato, eos ex hoc morbo concidere neceſſarium eſt. Sunt etiam ad phthiſim diſpoſiti qui caput habent debile, quòd facilè ſuperfluis humoribus impletur, eoſque ad ſpiritus organa demittit.

Veræ & propriæ dictæ phthiſeos differentiæ aliæ non ſunt, quam quæ à cauſarum varietate deſumuntur. Hipp. tamen plures tabis ſpecies proponit notatu digniſſimas, quæ non ad veram phthiſim, ſed ad tabem generaliter ſumptam reduci debent, & ſine pulmonis exulceratione contingunt. Ac primùm *lib. 6. epid ſect. 8. text. 47.* tabem ex gonorrhœa proponit hiſtoriâ ſequenti. *Satyrus in Thaſo cognomento Grypalopex cum eſſet annorum circiter viginti quinque, ſemen per ſomnum effudit ſæpè, & interdiu quoque ſæpè ipſi prodibat: cum autem ad trigeſimum perveniſſet, tabidus fiebat, & mortuus eſt.* Ex continua autem & ſuperflua ſeminis profuſione corporis alimentum ſurripitur, unde partes ſolidæ abſumuntur & exſiccantur, ac tandem in tabem incidunt.

Alia tabis ſpecies proponitur ab Hippocrat. *2. de morbis*, tabes dorſalis appellata, quæ fit ex nimia venere corporis habitum univerſum abſumente, ſolidiſque partibus alimentum ſubripiente, hæc recenter ſponſis effrænatæ libidini deditis ſolet contingere, & eſt præcipua tabis dorſalis ſpecies; quatuor enim illius ſpecies in Hippoc. ſcriptis reperiuntur. Prima eſt jam deſcripta ex immodica venere oriunda. Secunda deſcribitur lib. 2. *de internis affectionibus text. 13.* pendens à nimia ſanguinis, & nutrimenti copia in medullam ſpinalem irruente, ex qua calor ejus innatus, ac facultates omnes obruuntur, ac ſuffocantur. A ſanguinis autem copia emaciari corpus docuit Hipp. *5. in hiſtoria viri in Oeneade*, qui cùm ab alimentis non reſtauraretur, ſed in dies magis contabeſcere, venâ ſectâ in utraque manu, ſanguineque extracto quouſque exanguis redderetur, hoc ſolo remedio perfectè liberatus eſt, cùm omnia incaſſum anteà tentata fuiſſent. Tertia ſpecies loco citato propoſita eſt, quando ſpinalis medulla reſiccatur, & indè totum corpus areſcit & contabeſcit.

Hujus autem exſiccatione cauſæ in Hippocratis doctrina duæ inveniuntur. Una eſt obſtructio venarum, quæ ad ſpinam tendunt, quarum humore nutritur eoque deficiente, reſiccatur. Altera eſt bilis influxus à capite in ſpinam, quem Hipp. *lib. de locis in homine proponit.*

Quarta deſcribitur *in libro de locis in homine*, quæ, fit ex diſtillatione in medullam ſpinalem irruente, his verbis: *Porrò cùm retro in ſpinam fluxio proceſſerit, tabes fit hujuſmodi: lumbos dolet, & interiores capitis partes vacuæ videntur ipſi eſſe.* In eodem etiam *libro numero* 18. hæc habentur. *Cùm verò in medullam fluxio contigerit. tabes occulta ac inconſpicua exoritur.* Occultam eam dixit, quoniam hinc langueſcente corpore morbi cauſa non ita facilè patet. Inconſpicuam autem, quia nec deſtillationis, nec tabis nocumenta, deſtillatione in medulla ſpinali firmata, & non ultrà progrediente ſenſibus clarè deprehenduntur. Definit tamen eſſe occulta & conſpicua, ſi fluxio non in ſola ſpinali medulla firmetur, ſed ultrà progrediens in os ſacrum & coxendicem irruat, Tum enim evidentior apparet diſtillatio, & dolores, ac motus impedimenta cum ſumma animi demiſſione prodeunt.

Hæc ab eodem Hippocrate clariùs explicantur *lib. de glandulis numero* 10. his verbis: *Alius morbus oritur ex defluxione capitis per venas in ſpinalem medullam indè autem in os ſacrum impetum facit quò medulla ipſa fluxionem producit, & in coxendicum acetabula, ſive juncturas deponit, & ſi tabem fecerit, homo macreſcit, atque hoc modo contabeſcit, & vivere non expetit. Statim enim ſcapulæ dolent amboque pedes, ac crura conſequuntur, & ſemper tandem pereunt multo tempore curati. Sic defloreſcit homo, ac moritur.* Hæc tabis ſpecies à Medicis obſervanda eſt, quia aliquando in praxi occurrit, & iis præcipuè contingit, quibus nervi languidi & tabefacti, hujuſmodi fluxiones facilè recipiunt.

Ad tabis ſpecies etiam referri poteſt tabes ex inedia & fame, cujus mentionem facit Galen. *lib. de Maraſmo.* cùm deficiente nutrimento corpus abſumitur, & contabeſcit. Deficit autem nutrimentum in ſolidis partibus, non ſolùm ob ciborum penuriam, quos ventriculus concoquit, & ad hepar generando ſanguini, totius corporis alimento, tranſmittit. Sed etiam quando chylus in ventriculo ſufficienter concoctus, venas meſaraicas pervadere non poteſt, propter graves earum obſtructiones; ut in ſtrumis laborantibus ſæpiſſime contingit, quorum meſenterium utplurimùm glandulis refertum eſt; à quibus venæ lacteæ comprimuntur, unde totum corpus contabeſcit, & illi tabidi moriuntur.

Privantur etiam partes ſolidæ neceſſario alimento, quando ſanguis ſalſuginoſus, & parùm nutritioni idoneus in venus congeritur, qui niſi per epicraſim curentur, ut docuit Galen. *5. meth.* omninò inſanabiles ſunt, & inevitabiliter tabidi evadent. Ac denique Galen. *lib. de Maraſmo, decimo methodi*, & aliis in locis tabem proponit ex inflammatione manifeſta, vel occulta, ex ſyncope cardiaca, vel ſtomachica, & alias minus frequentes, quæ dictis locis videri poſſunt.

Veræ phthiſeos ſigna diagnoſtica, alia imminentem, alia incipientem, alia verò confirmatum affectum oſtendunt. Quæ omnia graphicè deſcribuntur ab Hipp. 1. *de morbis.*

Imminentis phthiſeos ſigna proponuntur ab Hipp. lib. prædicto text. 9. his verbis:

Fit autem & ſuppuratus, ſi pituita à capite in pulmonem deſtillet. Et primum quidem utplurimum latenter defluit, tuſſimque tenuem exhibet, & ſputum paulò ama-

rius ſolito, & aliquando tenuis adeſt color. In hac ſententia quatuor ſigna continentur phthiſis imminentis.

Primum ſignum eſt, quod fluxio à principio latenter defluat ad pulmonem, quia tunc temporis materia deſtillans quantitate eſt pauca, quia tenuior humoris portio quæ defluit per parietes aſperæ arteriæ, non irritat pulmonem, qui alioqui à principio magis reluctatur, nondum à morbo labefactatus, unde fit ut cùm ex his minima ſequatur læſio, hæc materia dicatur latenter defluere.

Secundum ſignum eſt, quod humor ille defluens tuſſim tenuem excitat: cùm enim in principio paucus ſit, & tenuis, levem tantùm tuſſim excitare debet.

Tertium ſignum eſt, quod ſputum amarius ſolito appareat. Quia humor defluens pulmoni exulcerando idoneus dulcedinis, acrimoniæ, vel ſalſedinis particeps eſſe neceſſariò debet, quæ qualitates ulteriori calore, & præternaturali alteratæ in amaram qualitatem degenerant, notum enim eſt dulcia & ſalſa dum præter modum coquuntur, amaritudinem contrahere. Cùm autem calor ille præternaturalis in principio non fit valdè intenſus, ideo ſputum levem tantùm præ ſe fert amarorem, & ſubamarum tantum efficitur.

Quartum ſignum eſt, quod aliquando tenuis adeſt calor, id eſt, quandoque illis aliquæ accedunt febres, leviores tamen, & non vehementes. Cum enim materia non ſit conculcata, ſed potius ex diuturna mora, & ex loci continentis calore præternaturali aliquam concipiat putredinem, hinc febris non poteſt eſſe intenſa; habet enim materia putreſcens multa ſpiracula, per quæ diſſlari poteſt: quare non eſt mirum quòd à principio febres non urgeant, & ſint leviores.

His ſignis ab Hippocrate propoſitis adjungere poſſumus malam thoracis conformationem, & ætatem juvenilem. Si enim illa duo cum prædictis concurrant, phthiſim in procinctu eſſe, certò pronuntiare poſſumus.

Prava thoracis conformatio in iis reperitur qui habent thoracem anguſtum & ſcapulas prominentes alarum modo, in ſimilitudinem avium, partem thoracis anteriorem anguſtam, poſteriorem autem latam habent, quare & pravitatem & malam conformationem thoracis ſimul poſſident. Thoracis anguſtia penuriam caloris nativi, mala conformatio ejuſdem imbecillitatem ſignificat. Si enim calidum inſitum plurimum ac vegetum fuiſſet, thorax amplus & magnus, extenſa ab eo validè materia formatus fuiſſet; tanta autem & talis eſt hæc diſpoſitio ad tabem, ut eam Hippocrates nativam tabem appellaverit, quòd ab intimis ortûs primordiis, & naturæ principiis concepta ſit. Quamobrem neceſſarium ferè videtur ita affectos in phthiſim tandem incidere, niſi ab aliis gravioribus morbis præveniantur. Notandum enim eſt obiter, eos, qui talem habent diſpoſitionem, ſi gravi aliquo & acuto morbo corripiantur, ut plurimùm interimi. Cum enim in his calor nativus exiſtat paucus in quantitate, & debilis in virtute, cauſis morbificis vehementibus facilè ſuccumbit. Ideò cautiores Medici in hujuſmodi naturis & habitibus, ſi gravi aliquo morbo corripiantur, mortem potius quam ſalutem, aut ſaltem grave periculum præſagient.

Ætas verò juvenilis in diſpotis ad hunc morbum producendum maximè eſt idonea, quam definit Hippocrat. *Aphor. 9. ſect. 5.* à decimo octavo ad 35 in illa enim ætate adeſt maxima ſanguinis copia ruptioni venarum efficiendæ idonea: adeſt etiam ejuſdem ſanguinis tenuitas, & acrimonia, apertioni, aut eroſioni vaſorum producendæ diſpoſita. Contrà verò in pueris catarrhi humido multo hebetantur; in ſenibus frigore torpent; cùm in media ætate propter rationes dictas, frequentius exulcerent. Adde quod in adoleſcentia & juventute plurimi errores committuntur in victu, à quibus pravorum humorum copia cumulari ſolet, & prava qualitas maſſæ ſanguinis induci; tum etiam ob vehementiora exercitia in curſu, lucta, ſaltu, armis, & inſolatu, ruptio vaſorum in pulmone, & ab ea phthiſis excitari poteſt.

Incipientis phthiſeos ſigna proponuntur ab eodem Hippocrat. *de morbis antea citato textu 10.* his verbis: *Temporis autem progreſſu exaſperatur pulmo, & intùs ulceratur à pituita inhærente, & putreſcente, & gravitatem exhibet pectori & dolorem acutum ante, & retro, caloreſque acutiores in corpus incidunt, & pulmo à calore ad ſe trahit pituitam ex toto corpore, & maximè ex capite, caput verò calefactum ex corpore, & hanc putreſcentem ſubcraſſam ſpuit* In hoc contextu ſex ſigna continentur phthiſeos incipientis.

Primum ſignum eſt, quod temporis progreſſu, exaſperatur pulmo; hoc eſt, tuſſis vehementior, & moleſtior efficitur, producente enim morbo, deſtillatio invaleſcit, ab eáque pulmo lancinatur, atque irritatur ad expulſionem rei noxiæ. Quæ quidem tuſſis non ſolum à materia fluente excitatur, ſed etiam ab ea quæ antea fluxa eſt. Cum enim illa ſufficienter non expurgetur, diuturna mora putredinem contrahit, & pravam concipit qualitatem à qua pulmo magis irritatur ad expulſionem, unde tuſſis vehementior exoritur.

Secundum incipientis atque fientis phthiſeos ſignum eſt gravitas thoracis, quæ ex materia in pulmone congeſta exoritur. Licèt enim pulmo ex ſe parum aut nihil ſentiat, & dolorificos affectus in ſe ipſo non percipiat, quia tamen thoraci per membranas alligatur, ideò illi gravitatis ſenſum communicat, quando à majore copia gravatur.

Tertium ſignum eſt dolor acutus antè & retro. Materia enim in pulmone contenta etiam prava qualitate & putredine, pulmonis membranas pungit, & vellicat, undeacutus dolor exoritur, dolor enim membranis proprius pungitivus eſt. Percipitur autem ille dolor antè & retrò; quoniam hæ membranæ ſterno alligantur ex parte anteriore, & dorſo ex parte poſteriore. Infertur etiam talis dolor à moleſtiſſima tuſſi, quæ tuſſis ratione ingentis moleſtiæ & turbationis quam infert, maligna & ferina ab Hippocrate nominatur.

Quartum ſignum eſt, quod calores acutiores in corpus incidunt, hoc eſt, febres inſignes, & vehementes ſuperveniunt. Cum enim in progreſſu morbi major ex diuturniori mora materiæ morbificæ putredo inducatur, majores inde febres excitari neceſſe eſt. Quamvis enim in ſolo pulmone ab initio materia illa putreſcat, attamen ex ſuppuratione in thorace facta, & ulcere ſuperinducto, putredo humoribus in venis exiſtentibus communicatur; quibus putreſcentibus, varia putridarum febrium genera exoriuntur, & hæ febres de putridarum genere ſunt, toto genere diverſæ à febricula illa, quæ ab ulcere pulmonis excitetur ex putridis vaporibus ab eo in cor tranſlatis, quæ febricula temporis progreſſu in hecticam degenerat, & ideò in phthiſicis com-

complicatio febris hecticæ cum putrida plerumque annotatur.

Quintum signum est, quod magna pituitæ copia descendat à cerebro in pulmonem, quod indicavit Hippocr. causam referens magni illius defluxus, quoniam scilicet pulmo à calore ad se trahit pituitam ex toto corpore. Hinc patet humores in toto corpore contentos fieri materiam fluxionis continuæ, & copiosæ, quæ phthisicos infestat. Pulmo ex putredine concepta caliditatem contrahit, cujus ministerio pituitâ attrahit à cerebro, cerebrum verò à toto copore; & hæc est una ex præcipuis extenuationis & consumptionis totius corporis causis. Humores enim omnes tum pravi tum laudabiles ad illas partes deferuntur, sicque totum corpus exhauritur.

Sextum signum est, quod æger pituitam putrescentem subcrassam expuit; quandoquidem materia fluxa jam putredinem concipit, & superveniente ulcere, necessariò pus ex eo excernitur; & ideò purulentum sputum screatur. Est autem pituita subcrassa, id est inter crassam, & tenuem mediocris; quia cum ex mora quam facit in pulmone crassitiem acquisierit; admixtione saniei, quæ ex ulcere pulmonis exudat tenuior efficitur; atque adeò mediocrem quandam crassitiem acquirit, cujus ratione subcrassa ab Hippocrate nominatur.

Prædictis signis ab Hippocr. propositis hoc tanquam certissimum adjungendum est, nempè corporis extenuatio cum febre lenta, & continua. Nam præter febres putridas suprà enumeratas, quæ per vices accedunt, & recedunt, & ex humoribus in venis putrescentibus oriuntur, adest semper febris lenta, & assidua ex vaporibus ab ulcere ad cor continuò translatis, quæ nutritionem in toto corpore corrumpit, eique calidam siccamque intemperiem imprimit, unde extenuatio necessariò consequitur.

His etiam adjungendi sunt sudores nocturni, quibus ut plurimùm phthisici vexari consueverunt simulatque somno corripiunt. Per somnum enim calor concentratur, & pulmonis inflammationem auget, eo calore autem intùs augescente magna fit evaporatio, quæ in cute condensatur, & in sudorem vertitur.

Addi etiam possunt rigores frequentes nullum typum servantes, qui ex puris acrimonia membranas vellicante oriuntur.

Ac denique addi potest sputi dulcedo, quæ in pure incipiente generari solet, siquidem illa est principium salsedinis.

Factæ denique ac confirmatæ phthiseos signa proponuntur ab Hippocrate, *lib. prædicto textu undecimo*, his verbis. *Quantò verò magis tempus progreditur, tantò magis pus sincerum expuit, & febres acutiores fiunt, & tussis frequens ac fortis & inedia vexat, & tamen alvus infernè turbatur, Turbatur autem à pituita, pituita verò de capite descendit. Hic cùm ad hoc pervenerit, perit.* His dictis quinque signa confirmatæ phthiseos continentur.

Primum signum est, quòd sputum redditur magis purulentum, imò pus sincerum expuitur.

Secundum signum est, quod febres fiunt vehementiores; & acutiores, putredine semper ulteriùs procedente, & ulcere magis sanioso, ac purulento reddito.

Tertium signum est, tussis frequens ac fortis, id est, frequentior ac fortior quàm anteà fuerit. Frequentior quidem quoniam plurima est irritatio, pauca verò expurgatio, unde natura iteratis vicibus perficere conatur, quod unica non potest. Fortior autem est tussis non solùm, quia major puris acrimonia facultatem expultricem acrius stimulat, sed etiam quia emaciatis solidis partibus, thorax quoad cavitatem amplior factus est, unde fit tussis quædam rauca, & resonans, ut in illis rebus contingit quæ ex cavo & recondito loco resonant.

Quartum signum est inedia seu inappetentia, quæ ægrotantes vexat, & majorem corporis extenuationem inducit. Fit autem illa inappetentia ex eo quod distillatio à capite defluens, non solùm ad spiritualia membra descendit, sed etiam naturalibus partibus communicatur, ventriculo præsertim, cujus orificium inde labefactatum, functionem propriam nimirum appetentiam amittit. Adde quod ex putridis exhalationibus, quæ partim ratione febrium putridarum, partim ratione putridæ pulmonum affectionis; oris ventriculi communicantur, appetitricis facultatis robur destruitur.

Quintum & ultimum signum est alvi fluxus, qui à pituita ex capite defluente producitur, unde successu temporis ventriculus, & intestina labefactantur, ac facultas retentrix debilitatur, hincque alvi fluxus exoritur qui ad interitum ægrotantem deducit; ut in prognostico fusiùs dicetur.

His signis ab Hippocrate propositis adjungenda sunt alia. Primum est summa totius corporis extenuatio ita ut in illo statu caro musculosa universa absumpta sit, & ossa omnia se prodant sola cute contecta. Hinc ungues incurvantur absumpta carne, quæ in summis digitis existebat, unguesque fulciebat.

His etiam addenda est respiratio difficilis, tum quia facultas est debilis, tum quia bronchia pulmonis, à materia putrida & purulenta obstruuntur; tum quod ipsum viscus majori parte consumptum & putrefactum, aërem sufficientem non trahit ad cordis refrigerium, ita ut quod unica respiratio præstare non potest, pluribus atque iteratis perficere conetur.

Ac denique addendum est, quod in phthisi confirmata, & ad interitum vergente capilli defluunt, malæ livescunt, nisi quod post cibum elevatis sursùm vaporibus rubescunt, pediculi magna copia generantur, & pedes intumescunt.

Neque tamen in eo statu tanta signorum speculatione opus est. Si quis enim vel plebejus (inquit Aretæus) hominem viderit pallentem, imbecillem, tussientem, macie confectum, hunc verâ phthoë laborare pronuntiat.

Advertendum tamen est diligenter, quod in praxi maximi est momenti, catarrhum contumacem in pulmonem defluentem sæpè veram phthisim ementiri; siquidem pituita putrida puris æmula per tussim excernitur, hinc ex putredine fiunt febres ac corporis extenuatio consequitur: attamen ita affecti diligenti curatione adhibita facilè liberantur. Ideò attentè distinguendus est huic affectus à vera phthisi; quod fit præcipuè distinctione pituitæ putridæ à verò pure: Quæ distinctio his præcipuè signis perficitur, quod videlicet pus coloris est cineritii & minus album quàm pituita, & interdum varii coloris, & in aquam tepidam projectum, fundum petit in eaque dissolvitur. Pituita verò aquæ innatat, & propter visciditatem cohæret ac minimè dissolvitur: si verò sputi portio dissolvatur, alia verò minimè, tale sputum fit ex pure cum pituita mixto quod ut plurimùm in phthisicis contingit.

Quod ad prognosim attinet recentis ulceris pul-

monis ſanatio difficillima eſt, inveterati omninò impoſſibilis: quia ulcus continuo pulmonis motu, & tuſſi magis laceratur, tantùm abeſt ut coaleſcere valeat. Tum medicamentorum vis longo tractu ferè exoleſcit & deperdita pulmonum ſubſtantia nulla arte reſarciri poteſt. Adde quod ulcus, ſputum, febris & macies contraria remedia expoſcunt. Illa enim quæ ulcus exſiccant, ſputum impediunt febrem augent, & maciem, humectantia verò quæ febri & maciei obſiſtunt, ulcus ſordidius efficiunt. Interdùm tamen quibuſdam ulcus ſanatum videtur, cruſta ſuper inducta, quæ tamen levi occaſione decidens, morbum renovat, ægrumque ad priorem ſtatum reducit.

Phthiſis quæ ab ulcere parvo & non diuturno provenit, licet curatu difficillima ſit, non eſt tamen omninò incurabilis, ſi curatio idonea maturè adhibeatur, & non pauca curatorum phthiſicorum exempla apud obſervationum collectores reperiuntur. Spem autem aliquam curationis præbere poſſunt, vires robuſtæ, ſputum album æquale, unius coloris, & quod facilè expectoratur. Si humor à capite defluens ad nares convertatur, indéque febris remittatur; ſi appetitus vigeat, ſitis abſit, alvuſq; quotidie compacta, & aſſumptis convenientia deponat. Si æger bono habitu præditus ſit, in ætate puerili, aut pectus habeat amplum & hirſutum.

Quibus phthiſis ſputum graviter olet, aut alvi fluxus ſupervenit, aut ſputum ſupprimitur, aut facies Hippocratica apparet, mors in propinquo eſt, docente Hippocr. *1. prognoſt. & Aph. 11. & 12. ſect. 5. & Aph. 16. ſect. 7.*

Phthiſis acuto morbo ſuperveniens brevi interimit, Ab aliis verò cauſis genita chronica interdum evadit, & ad multos annos perſeverat. Refertque Avicenna ſe mulierem phthiſicam vidiſſe quæ per 23. annos vixerit & Matthæus de Gradi dicit aliam mulierem phthiſicam quæ circa furnum & ignem quotidie occupabatur, plus viginti octo annis vixiſſe.

Curatio hujus affectus, ut anteà dictum eſt, plurimùm impoſſibilis eſt. Si nimirum affectus altiores egerit radices. quia tamē incipiens affectus interdum curari poteſt & multò facilius, imminens in iis ſcilicet qui ex diſpoſitione hæreditaria in phthiſim incidere proclives ſunt, nondum tamen in eam inciderunt, ideò prophylactica curatio priùs proponenda eſt, poſtea verò affectus jam geniti cura erit inſtituenda.

Ad corrigendam igitur pravam illam in tabem propenſionem, convenit victus refrigerans & humectans, & ea omnia quę ſanguinem corrigere cumque mitem ac blandum reddere poſſunt: omnemque illius acrimoniam & ſalſedinem corrigere, qualia ſunt aquarum dulcium balnea, lactis uſus & cibaria ſimilis naturæ. Tum etiam decoctum radicis chinæ in potu ordinario exhibitum. Sed multò efficacius erit decoctum ſantalorum, quod non ſolùm in curatione tabis inſtantis, vel incipientis; ſed etiam in diſtillationibus ſalſis, præcipuè autem tenuibus in diuturnis ſanguinis fluxibus, ab illius ardore productis, miranda præſtat: & fit ſimili omninò ratione, quo guajaci decoctum componi ſolet, idque vel in aquis ſtillatitiis, modo addita portioni vini, vel albi, vel rubri pro ratione affectus. Paratur autem decoctum ſantalorum ut guajaci decoctum, cum primarium, tum ſecundarium, & eodem modo exhibetur. His addenda eſt mutatio aëris, quæ ad imminentis affectus præcautionem & incipientis, curationem plurimùm poteſt. Ac denique illa convenient remedia quæ in morbi jam facti curatione primo loco uſurpanda proponere aggredimur.

Tota igitur jam factæ & confirmatæ phthiſeos curatio verſatur in ulceris abſterſione & conglutinatione, cauſarum producentium, vel foventium ablatione, febris lentæ & hecticæ oppugnatione, ac conſumptionis reſtauratione.

Primò igitur, quia cacochymia redundans in corpore ulcus pulmonis fovere, & augere ſolet, blandis purgantibus auferenda eſt, per intervalla repetitis, quandiu corpus non eſt valdè conſumptum. Eæque purgationes componantur ex rhab. manna, caſſia, aut ſyrup. roſac. in hunc modum.

℞. Hordei integri P. ß. liquirit. raſæ, & paſſul. mundat. an. ʒ. iij. jujubar. par. ij. flor. bugloſſ. & violar. an. P. ſemis. Coquantur ad ℥. iij. In colat. diſſolve rhab. in aqua ſcabioſ. cum ſantalo citrino infuſi ℈. iiij. mannæ ℥. j. ſyrup. roſac. ℥. ſemis. Fiat potio.

Vel mannæ ℥. ij. cum juſculo pulli, aut communi exhiberi poterunt.

Vel parari poteſt bolus ex caſſiæ ℥. j. cum pulver. liquirit. ſcrup. j.

In principio phthiſeos valentiora etiam purgantia uſurpari poſſunt, ad catarrhum acrem & ſalſum, præcipuam ulceris cauſam, potentiùs revellendum: qualia in catarrho calido propoſita ſunt.

In eodem etiam phthiſeos principio, antequàm corpus ſit emaciatum, convenit venæ ſectio, ad febrem temperandam, & humoris acrimoniam demulcendam.

Ab ipſo etiam curationis initio catarrhus, ſi affectum iſtum foveat; ſiſtendus, & à pectore avertendus eſt: alioqui fruſtrà cæteris remediis pugnatur. Huic autem negocio conferunt ea omnia, quæ in catarrhi calidi curatione propoſita ſunt.

Ac præter illa remedia ſetaceum cervici admotum ſummè eſt efficax. Refertque Fabricius Hildanus, ſe nonnullos phthiſicos hoc præcipuè remedio curaſſe.

Tandem ad ulceris ipſius curationem veniendum eſt. Cui uſui maximè conferunt; quæ abſtergunt, conſolidant & expectorant. Ad hanc rem infinita uſurpari ſolent medicamenta. Efficaciſſima verò ſunt quæ ſequuntur.

Lac omnes intentiones ad phthiſicorum curationem propoſitas adimplet. Abſtergit ſeroſa ſuâ parte, conglutinat caſeoſâ, corpus nutrit & reficit butyroſâ. Cum autem varia ſint lactis genera, omnibus præferendum eſt muliebre, utpotè naturæ noſtræ magis familiare, utiliuſque erit ſi eo ipſo ubere ſugatur. Hujus uſu ſe aliquot reſtitutos vidiſſe teſtatur Platerus: ex iiſque unum non ſolùm convaluiſſe, ſed etiam tantas vires recepiſſe, ut ne lac ſibi in poſterum deficerret, nutricem de novo imprægnarit.

At quia multi ab eo lacte abhorrent, uſitatius eſt aſininum, Quod quia valde ſeroſum eſt, facilè venas penetrat, & ulcus optimè detergit. Huic verò ſuccedit caprillum. Aſina nutriatur foliis plantag. rubi, vitis, polygoni gramine, hordeo & ſecali. Lac autem recentiſſime mulctum, & adhuc calens hauriatur. Idcircò inducta propè cubiculum aſina, in vas calefactum mulgeatur. Aſſumatur primum in parva quantitate ad ℥. iij. vel iiij. ut ventriculus illi aſſueſcat, quantitatem illius ſenſim augendo uſque ad ℥. viij. x. & ℔. j. Ne verò aceſcat, aut coaguletur in ventriculo, utque pulmoni magis fiat amicum, ſaccharum roſaceum ei permiſceatur eâ proportione, ut ad lactis ℥. viij. ſit ſacchari ℥. j. Poſt aſſumptum lac non dormiat æger. ſed levi deambulatione per cubiculum ſe exerceat. Non prandeat, donec lac bene coctum à ventriculo ſeceſſerit, & æger fame provocetur ad cibum. Ut denique hoc cōmode uſur-

usurpari possit, non debet adesse magna febris, aut dolor capitis, aut hypochondriorum tumor, aut biliosus alvi fluxus, juxta Aphor. Hipp. 64. *sect.* 5.

Vulgò sumitur lac semel tantùm in die, sed melius est bis in die sumere. Et adhuc melius, si æger solo lacte nutriatur. Nam præterquam quod in majori copia sumptum, majores exerit effectus, magnum vitatur incommodum, quod ex jusculis & carnibus cum lacte permixtis exoritur, facilè enim putrescunt. Si ergo in morbo desperato curatio tentanda sit, exhibeatur lac præmissâ purgatione, sextâ quaque hora addita manu Christi perlata, & corallata. Et ne vires deficiant, per intervalla potionibus lactis intermedia capiat distillatum restaurans & continuetur hæc methodus, donec vires refici videantur.

Saccharum rosatum phthisicis utilissimum est, tum etiam conserva rosar. Cujus usu refert Avicenna quandam mulierem phthisicam & desperatam, ita curatam fuisse, ut non solum sana, sed etiam pinguis redderetur.

Eadem testatur Mesuæus multos fuisse restitutos, præscripsitque, ut conserva rosar. recens sit, non excedens unum annum, magna quantitate, & frequenter assumatur, cum medicamentis, cibis & potibus, tum etiam per se omni hora. Prius tamen mundificantia usurpentur, quia materiam purulentam & excrementitiam in pulmonem retinet.

Quoties verò contingit restringi anhelitum, aut sputum supprimi, expectorantia ut syrup. de hyssopo, de tussilag. eclegmata, & similia usurpentur.

Si denique contingat calefactio propter desiccationem, detur syrup. violac. jujubinus. mucilago seminis psyllii, cydoniorum & similia.

Saccharo rosac, se quosdam vidisse curatos, testantur Montanus, Valeriola, & Forestus, quo ægri in maxima quantitate utebantur. Quidam Pharmacopœus phthisicus nobis notus, ingentem sacchari rosacei quantitatem sibi ipsi præparabat, idque perpetuò comedebat, & hoc solo remedio sanatus est.

Phthisicis etiam maxime confert infusum ex millefol. torment. pimpinell. & conserva rosar, in B. M. paratum, & in cap. de sputo sanguinis descriptum, si per xx. dies illius usus continuetur.

Decoctum buglæ in jusculo vervecis, phthisi & internis ulceribus mirè prodest, parum & clementer ventrem laxat, contra naturam consolidarum.

Trallianus *l.* 7. *cap.* 1. se multos phthisicos curasse gloriatur usu lapidis hæmatitis. Cujus præparationem & utendi modum proposuimus in curatione sputi sanguinis.

Syrupus ex succo hederæ terrestris commendatur à Quercetano, ejusque descriptio talis est.

℞. Succi hederæ terrestris. ℔. j. ß. Digeratur & purificetur ad ignem in B. M. Huic succo perfectè depurato adde sacchari rosat. ℔. j. penidiat. ℥. iiij. Coquantur in syrupum, quo utatur æger ex cochleari.

Huic etiam syrupo idem Quercetanus flores sulphuris admiscet, ad consistentiam looch. de quo exhibet quater in die, cóque se multos phthisicos desperatos, & proclamatos restituisse gloriatur.

Syrupus ex florib. hyperici per infusionem præparatus in B. M. huic etiam affectui, quemadmodum omnibus ulceribus, internis consolidandis convenientissimus est.

Syrupus de symphyto optimus: Nam detergit consolidat, & astringendo roborat, tum etiam radix symphyti decocta in jusculo.

Hydromelite sequenti quosdam phthisicos fuisse curatos à nonnullis asseritur.

℞. Rad. chinæ in taleolas sectæ Unc. vj. rad. tussilaginis idoneo tempore collectæ Unc. iij. rad. bardanæ, & garyophyllatæ, ana Unc. iij. rad. enulæ camp. Unc. ij. Fol. pulmonariæ, scabiosę totius, veronicæ utriusque, ulmariæ, nummulariæ, ana M. ij. capillar. omnium ana M. j. summit. floridarum bugulæ, betonicæ, flor. herbæ paralyseos, & veronicæ rubræ, ana P. iv. hederæ terrestris totius. M. iij. jujubar. dactylor. sebesten, passul. mundat. ana Unc. j. ß. liquirit. hispanicæ Unc. j. ß. Omnia debitè concisa bulliant debito ordine in aquæ fontis purissimæ ℔. xxxij. ad mediæ partis consumptionem, subito calore lento. Colaturæ clarificatæ adde mellis Narbonensis ℔. iiij. Coquantur iterum despumando ad supernatantis ovi terminum. Colentur per manicam Hippocratis, addendo cinam. inter. ℥. ß. sem. coriandri Drach. vj. ß. anisi & fœniculi dulcis, ana Drach. iij. Ponatur liquor in dolium satis capax, & sinatur fermentari; quòd promptiùs fiet si dolium in sole manserit, hoc enim modo intra 40. dies satis erit fermentatum: alioqui multò longius tempus necessarium est. Semper autem vas apertum, & plenum servari debet, ut optimè despumetur. In hunc finem major quantitas hydromelitis conficienda est, quam quæ in dolio contineri possit. Imò verò si morbus urgeat, recens, & non fermentatum usurpari potest, dum aliud in dolio fermentatum; quod etiam dupla, vel tripla quantitate componi poterit, quia per plures menses est usurpandum, Hujus capiat æger bonum haustum bis aut ter in die.

Syrupus sequens paratu facilior eximias habet vires.

℞. Succor. hederæ terrestris, veronicæ & card. bened. depurat. an. Unc. viij. in quibus bulliant leviter fol. adjanthi polytrich, scabiosæ, & lactucæ, an M. sem. In colat. dissolve sacchari albiss. ℔. j. sem. fiat syrupus perfectè coctus, addendo in fine extracti juniperi Drach. iij. succi liquirit. & extracti card. bened. an. ℈. iv. Capiat æger cochl. j. hora una ante prandium, & ante cœnam, & in ingressu lecti.

Cardanus se multos phthisicos etiam desperatos restituisse testatur sequenti regimine. Ut scilicet non utatur æger alio alimento, quam hordeato sine jusculo carnium confecto. Potus sit aqua saccharata. Et singulis diebus manè capiat unc. iiij. decocti caudarum, & brachiorum cancrorum fluviatilium facti in aqua hordei cum sachari Drach. ij.

Admiratione dignum est, quod testantur Arcæus, Ingrassias, Fracastorius, & Erastus, se multos phthisicos curasse usu decocti ligni sancti, per longum tempus continuato, cùm illud ratione causæ antecedentis, humoris scilicet calidi & acris, maximè adversum videatur.

Refert Avenzoar, ab avo suo quendam phtisicum perfectè curatum fuisse, cibando cum pane benè fermentato cum oleo olivarum, Tum etiam seipsum alium ægrotantē eodem morbo, eadēratione liberasse.

Pulvis sequens à Valesco de Taranta valdè commendatur, & Haly Abbati tribuitur: eoque præcipuè verum phthisicum se restituisse affirmat. Eodemque Forestus fratrem proprium curasse testatur.

℞. Sem. papav, albi Drach. x. gummi arab. amyli, tragacanth. an. Drach. iij. sem. portulac. sem. malvæ, an. Drach. v. sem. cucurb. melon. cucumeris, citrulli, cydonior. mundat. ana Drach. vj. spodij, succi liquirit. ana Drach. iij. penidiat. ad pondus omniū, fiat pulvis, den-

tur omni manè Drach. ii. cum syrup. de papav. vel in-jubino. Eo etiam utatur æger in hordeatis, amygdalatis, aliisque cibis.

Capivaccius & Claudinus probant oleum vitrioli ad ulcus exsiccandum, ad guttas ij. vel iij. cum aqua rosar. vel succo plantag. & modico saccharo.

Crollius etiam valdè commendat elixir proprietatis quod ex spiritu sulphuris, cum spiritu vini, myrrha, aloë, & croco componitur.

Chymici medicamenta ex sulphure, ut flores, lac & balsamum maximè laudant, ut in eorum scriptis videre est, illorum usus commodissimus talis esse potest.

℞. Florum sulphuris, & thuris pulverat. ana ℈. j. Includatur pomo appiano excavato. Coquatur pomum, & saccharo conspersum comedatur ab ægro, manè per viij aut x. dies. Vel

℞. Conservæ rosar. antiquæ, diamarg. frig. diapenid. ana ℥. j. flor. sulphur. pulverat. ʒ. iij. Cum melle despumato, fiat opiata, de qua capiat magnitud. avellanæ, bis aut ter in die. Vel

℞. Flor. sulphur. ʒ. iv. sacchar. in aqua rosar. dissoluti ℥. iij. Fiant tabellæ, quas teneat in ore frequenter. Vel

℞. Lactis sulphur. ʒ. ß. magisterii perlar. & coral. ana. ℈. ß. emulf. sem. melon. cum aqua tussilag. vel veronicæ factæ ℥. ij. julep. rosac. ʒ. vj. aquæ cinam. & manus Christi perlat. ana ʒ. ij. Misce, capiat cochlear unum vel ij. singulis diebus mane.

Laudant etiam Chymici nonnulli antimonium diaphoreticum, cum triplo salis petræ probe calcinatum, ut omnis vis vomitiva ablata fuerit. Quod singulis diebus exhiberi debet, in tabellas redactum cum saccharo rosaceo, vel cum conserva rosarum permixtum, vel cum aliis remediis suprà descriptis.

Balsamum Peruvianum ad ulcera pulmonum sananda multùm conducit; si ejus gutta una cum saccharo in pilulam redacta singulis diebus exhibeatur.

Pulvis pimpinellæ ad Drach. j. cum jusculo singulis diebus exhibitus maximæ etiam creditur efficaciæ.

Pilulæ Ruffi à nonnullis commendantur tanquàm efficacissimæ, sumendo Scrup. j. singulis diebus. Verùm in sequentem modum compositæ mirabiles edunt effectus.

℞. Massæ pilular. Ruffi Unc. j. antimon. diaphoret. & gummi guajaci, ana Unc. ß. cum balsamo Peruviano fiat massa, de qua capiat Scrup. j. per mensem integrum.

Syrup. corallorum, & gelatina cydonior. huic affectui etiam maxime conducunt.

Rodericus à Fonseca decoctum santali citrini commendat, tanquam præstantissimum remedium ad fluxionem à pulmone inhibendam, quod parat in sequentem modum.

℞. Aquæ cichorii, acetosæ, ana ℔. iv. santali citrini minutim concisi Unc. iij. Fiat infusio per unam diem. Deinde fiat coctio in B. M. ferventi, obturato vase, per tres horas. Hujus decocti capiat Unc. iij. mane, & bibat in potu per 40. dies.

Omnia denique remedia, quæ ad venam pulmonis ruptam conglutinandam in hæmoptoës curatione proposuimus, huic etiam affectui prodesse possunt.

Suffumigia etiam utiliter usurpari poterunt, ad ulcus pulmonis potenter exsiccandum, & illa ore, naribusque frequenter attrahenda sunt. Compositio autem talis esse potest.

℞. Gummi hederæ Drach. 1. ß. thuris Drach. 1. myrrhæ Drach. ß. succini Scrup. j. benioini, styracis, ana Drach. ß. hypocist. Scrup. ij. sem. coriandri, rosar. rubr. santali rubri, ana Scrup. 1. Pulverentur & excipiantur mucilag. gummi tragacanth. vel resinâ laticeâ. Fiant trochisci. super prunas injiciendi.

Vel simpliciùs fiant suffumigia ex thure, myrrha, mastiche, benjoino, quæ semper sint in thalamo, ut siccus aër & odoratus attrahatur.

Efficacius suffumigium, sed non nisi in robustioribus corporibus, quidam parant seq.

℞. Gummi animæ, vel guajaci ℥ ij. tabaci indici ℥. ß. fol. siccor. tussilag ℥. 1. hyssopi, marrubij albi, rorismar. auripigmenti, ana ʒ. iij. Fiat omnium pulvis, cujus portiuncula indatur fistulæ, quâ fumus tabaci hauritur, accendatur & hauriatur fumus bis in die, longè à pastu, & post dimidiam horam capiat dosim decocti sequentis.

℞. Rad. chinæ, salsæ parill. ana Unc. ß. fol. scabiosæ, tussilag. hederæ terrestris, ulmariæ, capill. ven. & garyophyllatæ totius, ana M. j. hordei integri P. j. liquir. ras. & uvar. corinth. ana Unc. j. Coquantur ad ℔. ij. Colaturæ adde sacchari rosar. ℥. iv. capiat ℔. ß. bis in die, ut dictum est.

Pro delicatioribus suffitus humidus usurpari poterit, ex decocto herbarum compositus, qui processus utilissimus est, sic enim vires herbarum recta via ad pulmonem feruntur. Omnes autem pulmoni appropriatę & ulceribus curandis idoneæ usurpari possunt. Sequens formula pro exemplo habeatur.

℞. Tussilag. viridis M. viij. hyssopi M. ij. Incidantur, & includantur in olla, cum tantillo aquæ, lutetur operculum perforatum in summitate ita tamen ut foramen sit etiam lutatum. Immittitur olla in clibanum circa medium coctionis panis, qui cùm extrahitur dematur olla, & aperto foramine imponatur infundibulum, atque ita per hos attrahatur fumus in pulmones, per nares rejiciendus, Mirabiliter movet expuitionem.

Exteriùs verò linimentum refrigerans, & leniens pectori admovendum est, manè & serò.

℞. Gummi tragacanth. & arabici, ana ℥. j. Infundantur in aquâ rosacea per diem & noctem; adde olei violac. Unc. j. sem. butyri recentis Unc. sem. salis prunellæ. ʒ. ij. camphoræ ℈. lactis muliebris q. s. Misceantur in mortario, & fiat unguentum.

Ad consumptionem reparandam, aut saltem impediendam, vel retardandam, præter victum analepticum ad quem præcipue referuntur hordeata, amygdalata, pineata, oryzata, avenata, & instaurantia varii generis, quæ passim apud auctores inveniuntur, maxime conveniunt lac ab initio laudatum, & balneum aquæ tepidæ, vel ex decocto hordei mundati, & amygdal. contusarum. Quod tamen præsenti catarrho non convenit, aut quandiu febris putredinis particeps esse judicatur, aut quando pulmo multis scatet excrementis.

Potus sit aqua saccharata, decoctum hordei, & liquirit. hydromel tenue, vel leve chinæ decoctum.

De suffitibus sequere Bennettum qui fusius exponit hanc rem in Theatro Thabidorum. Auripigmentum talo non adhibetur.

PRAXEOS

PRAXEOS MEDICÆ,

Liber Octavus.

DE AFFECTIBUS CORDIS.

PRÆFATIO.

COR varios patitur morbos ſimilares, organicos & communes, cùm tamen pauciſſimi ſint, qui Medici curantis ditioni ſubjiciantur, quandoquidem viſcus nobiliſſimum graves affectus diù ferre non poteſt, quin homo confeſtim de medio tollatur, ſicque nullus remediis locus relinquatur; Nos ideo qui omnes labores noſtros ad uſum artis conferre jam diù conſtituimus, tres tantùm cordis affectus explicare decrevimus qui frequentiùs in praxi medica occurrunt, & multorum remediorum apparatu oppugnari poſſunt. Atque adeò tria illis capita deſtinavimus, quorum primum erit de ſyncope. Secundum de palpitatione. Tertium denique de virium imbecillitate.

CAPUT PRIMUM.

De ſyncope.

SYncope definitur à Galeno 12. *meth c.5.* præceps omnium virium lapſus. Licet enim in ea ſolum cor patiatur, & ſola facultas vitalis intercipiatur, eâ tamen collabente cæteras perire neceſſe eſt, cùm ab ea continuum, & neceſſarium influxum recipiant.

Dicitur præceps omnium virium lapſus, ut ab aliis affectibus diſtinguatur, in quibus vires paulatim deficiunt, donec mors ſubſequatur, neque obſtat doctrina Avicenæ *fen.1. lib.3. tract.2. cap.2.* proponentis ſigna ſyncopes paulatim advenientis, licet enim cauſæ ſpiritus diſſolventes aliquando ſenſim, & paulatim operentur, attamen ingraveſcentes ſubitò ſyncopem efficiunt, & ideò Avicenna proponit potius ſigna antecedentia ſyncopē, quam ipſam ſyncopem præſentē.

Demùm hæc definitio videtur etiam apoplexiæ competere, in qua contingit præceps omnium virium lapſus, quod tamen non eſt veritati conſentaneum, ſiquidem vires cordis in apoplexia permanent, & pulſus utplurimum magnus, ac plenus reperitur. Adde quod reſpirationis læſio, quæ in apoplexia inſignis reperitur etiam ut plurimùm cum ſtertore, maximè eam à ſyncope diſtinguit, in qua reſpiratio nullo modo læditur.

Quæritur cur ceſſante actione cordis, actio cerebri ſtatim ceſſet, cum ſpiritus animalis ex vitali generetur per viam coctionis, & in cerebro aliquandiu manere debeat, licèt vitalis continuò non influat. Reſpondemus cerebrum ut & alias omnes partes, ad actiones ſuas perficiendas indigere continuo affluxu caloris influentis, quo ceſſante illæ ſtatim ceſſant. Calor autem influens per ſpiritus vitales defertur.

Alii dantur affectus ad ſyncopem maximè accédentes & ab ea tantum ſecundum magis & minus differentes, nempè Ἔκλυσις λειποθυμία & ἀσφυξία, leve eſt animi deliquium, λειποθυμία ſeu λειποψυχία ſeu ἀποψυχία, gravius, ſyncope graviſſimum, quæ ſi eo uſque deveniat ut in toto corpore pulſatio aboleatur, ἀσφυξία nominatur, quæ proximus ad mortem gradus eſt.

ApudHippocratem & Græcos antiquiores vox iſta σύγκοπη uſitata non fuit, qui affectum hunc lipothymiam, lipopſychiam & aſphyxiam appellarunt. Sed paulò ante Galeni tempora hæc vox inventa, & in medium adducta eſt, & in ſpecie graviori malo tribuitur, quàm ſit lipothymia, & lipopſychia, ſic apud *Gal.1.ad Glauc. cap.14.* lipothymia eſt ſyncope imperfecta, & ſyncopem ſemper præcedit.

Ex prædictis patet partem affectam in ſyncope eſſe cor ſpirituum vitalium officinam, quorum influxu inſitus ſingularum partium calor ac ſpiritus in actum deducitur, ideò ceſſante illa actuatione ob prohibitum ſpirituum vitalium influxum, omnium partium vires collabi actioneſque ceſſare neceſſe eſt.

Cauſa hujus affectus proxima & immediata eſt ſpirituum vitalium defectus, non totalis, mortem enim ſubitaneam afferret, ſed tantus ut natura cogatur (ne vires cordis penitus exſolvantur) ſpiritus ab aliis partibus ad ipſum cor retrahere, unde illæ à functionibus ſuis feriari coguntur.

Ille autem ſpirituum defectus quatuor modis potiſſimum contingere ſolet, Vel quia ſufficienti copia non generantur, vel quia geniti diſſipantur, & evacuantur, vel quia præter naturam alterantur & corrumpuntur: Vel denique quia ſuffocantur, & obruuntur: Non generantur vitio facultatis, vel materię. Facultas ſpirituum generatrix læditur, vel proprio cordis affectu, vel per conſenſum.

Morbi proprii cordi inſigniores ſunt intemperies magnæ nativam temperiem evertentes, aut ſubſtantiam partium, & caloris nativi depaſcentes. Quales ſunt febres ſyncopales, acutę, & malignæ, ſyntecticæ ſeu colliquantes, & peſtilentes, hecticæ maraſmodes; his accedunt morbi organici, ut conſtrictio, & dilatatio nimia, & continui ſolutiones quæ ad ventriculum cordis penetrantes citiſſimè interficiunt.

Per conſenſum facultas cordis læditur à reliquis principiis cerebro & hepate, quæ maximam cum corde ſympathiam habent, ſæpiſſime etiam ab ore ventriculi, ob viciniam ſenſumque exquiſitum, unde orta eſt diviſio ſyncopes in cardiacam, & ſtomachicam. Cardiaca eſt illa quæ fit corde primario affecto. Stomachica verò quæ per conſenſum ſtomachi producitur. Nō rarò etiam ab utero exoritur ex tetris vaporibus ex parte ad cor tranſmiſſis, unde uteri præfocatio, apnæa, & ſyncope hyſterica proficiſcuntur, prout va-

 pores

pores illi pulmonem, diaphragma, aut cor impetunt, & invadunt.

Vitium materiæ eſt defectus, vel corruptio aëris & ſanguinis; ex quibus ſpiritus vitales generantur. Aëris defectus contingit, ex reſpiratione, vel tranſpiratione læſa; ſanguinis verò defectus ex læſa nutritione, Utriuſque corruptio accidit cum alienam qualitatem induunt; ſic aër inquinatus in conſtitutione peſtilenti lipothymiam & ſyncopem non rarò inferre ſolet: Sic tetri odores nonnullis eundem affectum præſtant, imò verò ſuaves mulieribus quibuſdam: ſic ex pravis eduliis corruptus interdùm ſanguis generatur.

Spiritus diſſipant evacuationes nimiæ, tum ſenſiles, tum inſenſiles. Senſiles fiunt primò ipſius ſanguinis per os, nares, uterum, alvum, hæmorrhoides, phlebotomiam, aliaque vulnera inſigniora: ſecundò aliorum humorum, qui licet excrementitij ſint, majori tamē copiâ excerni maximam ſpirituum diſſipationem faciunt, & ſyncopem inferunt. Tales autem humores excerni ſolent per vomitum, alvum, urinas, ſudores, magni abſceſſus apertionem, præcipuè introrsùm, ut empyematis; tum etiam extrorſum, ut in hydrope, aperto umbilico, contingit.

Inſenſiles evacuationes fiunt ex nimia cutis raritate & contentorum tenuitate, & acrimonia, immodico æſtu, balneo, vel laconico, calidiori, immodico labore. Diſſipant etiam vigiliæ pertinaces, inedia longa, effrænata venus, ira vel gaudium vehemens, ægritudines, longæ & acutæ, his adde ingentes dolores cordis, ventriculi, inteſtinorum, renum, aurium, dentium, & partium omnium nervoſarum.

Spiritus alterant & corrumpunt prava viſcerum diſpoſitio, & quæcunque malignam & cordi inimicam qualitatem obtinent, ut aër, & halitus fœtidus, venenoſus, & peſtilens reſpiratione, vel tranſpiratione attractus; vel in corpore ex putredine humorum genitus. Idem præſtat venenum aſſumptum, vel admotum, vel morſu animalium venenatorum communicatum.

Denique ſuffocant & obruunt ſpiritus vitales ſanguinis, & ſpiritus ad cor vehemens refluxus, copioſa fuliginum pravarum circa cor, & membra vicina congregatio: nimia ſanguinis frigidi & craſſi circa cor, ejuſque venas, & arterias, & membra vicina redundantier.

Syncopem graviſſimam quam mors repentina ſubſequuta eſt à ſanguinis & ſpirituum ſubito refluxu ad cor, nuper vidimus in nobili virgine, quæ ab ineunte ætate huic ſymptomati erat valdè obnoxia; ita ut ex quovis animi pathemate, etiam leviori in lypothymiam aut ſyncopem incideret. Cùm autem egregio adoleſcenti, qui illam ardenter deperibat matrimonio jungeretur, facto celebri parentum conſanguineorū, affinium, & amicorum conventu, poſtquam ipſi penna à tabellione tradita fuiſſet, ut nuptialem contractum ſubſcriberet, vix dimidiam ſyngraphi ſui partem exaraverat, cum illa ſubitò in terram concidit exanimis, & omninò demortua, undè facilè fuit conjicere, ex vehementi animi pathemate, maximam & ſubitaneam ſanguinis & ſpirituum retractionem, ad cor factam fuiſſe, quæ calorem nativum, & ſpiritum inſitum ſuffocaverit, undè mors repentina ſubſequuta eſt.

A ſanguine verò frigido craſſo copiosè circa cor, & in majoribus vaſis congregato ſyncopem oriundam vidit Petrus Salius Diverſus, ut ipſe refert *lib. de affectibus particularibus c. 4.* in puella quartum decimum annum agente, quæ cum per diem capitis gravitatem, vertiginis, & anxietatem paſſa eſſet, die ſequenti ſubitò extincta eſt. Sexto poſt mortem cadavere in arteria magna, & in vena cava totus ſanguis concretus apparuit, ut apprehenſo illius altero principio, ita integer ex vena & arteria educeretur ac gladius è vagina extrahi ſolet. Quare judicatum fuit ſubitam hanc mortem à ſola interceptione venarum, & occluſione à ſanguine concreto, cauſatam fuiſſe. Caſus iſte rarus eſt, cùm ſanguinis concretio in venis in cadaveribus quidem contingere ſoleat, tanta enim eſt ut venarum ſanguinis continendi proprietas, velut proprium illius conceptaculum, ut etiam poſt mortem illum fluidum conſervet, qui in omnibus aliis locis illicò concreſcit. Hujus autem extraordinariæ concretionis rationem deſumit Salius ex analogia ſanguinis extravaſati; qui ſimul atque refrigeratur, ſtatim concreſcit, quòd magis ei admixti ſunt humores frigidiores, craſſiores, & viſcidiores, pituitoſi nimirùm & melancholici, quorum ratione intemperiem conſequutus frigidiorem, ad concreſcendum majorem aptitudinem, & promptitudinē recepit. Simile quippiam evenire poteſt ſanguini intra venas coërcito, qui vitioſis abundans ſuccis, craſſioribus & frigidiorbus venas majores adeò replet, ut ſpiritus intercipiens, & penetrare non permittens, eos in extinctionem ducat; iiſque extinctis ſanguis refrigeretur ac concreſcat, propter humores frigidos & concretioni idoneos illi admixtos; qui ſi præſtò non fuiſſent, ſanguis liquidus & incorruptus permanſiſſet. Spagirici hunc effectum referent ad ſpiritum quemdam coagulantem & congelantem, ex peculiari & extraordinaria humorum diatheſi genitum, quæ cum rariſſimè contingat, rariſſimus etiam ſolet eſſe iſte affectus. Et certè ſimplex refrigeratio concretionem iſtam efficere non poteſt, alioquin in defunctorum cadaveribus hyemis tempore præſertim, ſanguis in venis perpetuò concreſceret, cùm tamen omni tempore fluidus reperiatur. Spiritum autem hunc congelandi vi præditum, exſtimare poſſumus ſimilem eſſe ille, qui catalepſim inducit; in qua membra frigida & congelata redduntur, ut inflecti nullo modo valeant. Spiritus hujuſmodi fixantes, & congelantes Chymici in multis animalibus, vegetalibus & mineralibus agnoſcunt: tales etiam è terra interdùm ſuſcitari docent hiſtoriæ quorumdam hominum & brutorum à terris vaporibus in terræ motibus, aut etiam è cavernis quibuſdam erumpentibus congelatorum, ut repentè corpora illorum rigida facta fuerint, tales denique ſpiritus fulminibus miſceri docet Cardanus hiſtoria octo meſſorum ſub quercu cœnantium, qui fulmine percuſſi, rigidi omninò facti ſunt, & in eadem ſpecie permanſerunt, ut unus comedere, alter manum poculo admovere, alius bibere videretur.

Signa huius affectus diagnoſtica, vel reſpiciunt ſubjectum, ad illum recipiendum magis idoneum, vel paroxiſmum imminentem vel eundem præſentem, vel denique cauſas illum producentes.

Subjecta magis ad ſyncopem diſpoſita ſunt homines debilitate quadam nativa, vel adſcititia à morbo, aut alio caſu præditi, puſillanimes, fœminæ potiùs quā mares, virgines menſtrua patientes, mulieres gravidæ, tum etiam illi qui ſunt raræ texturæ, icterici, ſplenici & melancholici.

Syncopem imminentem ſignificant in illis præſertim qui illi obnoxii ſunt, improviſa anxietas, animi perturbatio, capitis gravitas, vertigo, alieni & varii coloris, viridis, & flavi obverſatio, coloris faciei, tum etiam & pulſus frequens ac ſubita mutatio.

In lypothymia præſente prædicta etiam ſigna repe-riuntur; ſed paulo graviora, quibus non rarò ſudor frigidus

gidus adjungitur, tum ægrotantes (quod præcipuum est) de animi defectione conqueruntur.

Præsentem verò syncopem demonstrant, præceps omnium virium lapsus, pulsus rarissimus, formicans, obscurus, tandemque abolitus; color faciei summo pallore, aut livore suffusus, totius corporis præsertim extremorum frigiditas, sudor frigidus, syncopticus ideò dictus, præcipuè in temporibus, collo & thorace.

Signa causarum majori ex parte per se manifesta sunt. Febres enim malignæ, acutæ, syncopales, syntecticæ syncopem idiopathicam efficientes, per se satis conspicuæ sunt; causæ etiam externæ, repentinam syncopem inducentes, sensibus obviæ sunt; ut ira & gaudium immodicum, terror subitus & repentinus; odores tetri, hæmorrhagia larga, aliæque evacuationes copiosæ, vigiliæ pertinaces, inedia longa, affrænata venus, dolores atrocissimi.

Humores tenuiores, & corporis raritatem significant, nares acutæ, oculi concavi, collapsa tempora. Flavæ bilis abundantiam ostendunt, morsus oris ventriculi, anxietas, vellicatio, calor & dolor insignis.

Humorum crudorum copiam significant, totius corporis moles amplior, præcordiorum tumor, calor faciei albidus, nigricans aut livescens, pulsus minor, obscurus & inæqualis.

Syncope vero sympathica ex aliarum partium vitio producta, ex earumdem partium affectarum signis innotescit: sic ex affecto ventriculo si proveniat, ejusdem partis affectus præcesserunt ut nausea, vomitus, ventriculi morsus, oris amaror, sitis, & similia. Idem de aliis partibus esto judicium. Si verò nullum alicujus partis affectæ judicium appareat, ex primario cordis affectu syncopem exoriri indicio est.

Ab aliis affectibus syncope propiis etiam signis distinguitur. Ab epilepsia quidem quòd in ea sit convulsio, non autem in syncope; ab apoplexia, quòd in ea insigniter lædatur respiratio; etiam utplurimùm cum stertore, & pulsus non admodum imminuatur, nisi in morti proximis. In syncope verò pulsus ferè aboleatur, & respiratio libero permaneat. Ab uteri suffocatione distinguitur, quod in ea partes spirituales utplurimùm maximè afficiantur, ægrotantes strangulari videantur, pulsus tamen non valde immutetur, neque faciei color, qui statum naturalem servat, imò frequenter rubicundior apparet: in syncope verò respiratio non læditur, pulsus ferè abolitus est, & facies admodum pallet. Aliquando tamen syncope cum uteri suffocatione conjungitur, & tum pulsus interdùm non percipitur.

Prognosis hujus affectus ex Hipp. primum desumitur *Aph. 41. sect. 2. Qui frequenter ac fortiter sine causa manifesta deficiunt animo, derepente moriuntur.* Quia ut ante dictū est, syncope gravior vires cordis penitus opprimit, vel exoluit, undè mors consequitur.

Syncope à qua homo non restituitur post irrorationem faciei cum aqua rosacea, post vini exhibitionem, & sternutatoria, naribus immissa, lethalis.

Cum quis à syncope suscitatur, non statim salus promittenda est. Si enim pulsus non restituitur, & color vividus non redit, æger que frigidus semper manet, in syncopē citò relabitur, ex qua periculum impendet.

Quæ ab immodicis evacuationibus, timore, tristitia aut alia evidenti causa syncope exoritur, minùs periculosa est, quàm quæ ab interna causa procedit.

Quod ad curationem spectat; cùm syncope à variis causis dependeat, illarum ratione diversum curandi modum desiderat.

A quacumque tamen fiat causa, urgente paroxismo sequentia conveniunt: Supinus decubitus, injectio aquæ frigidæ in faciem, sternutamenti concitatio; vini generosi, aquæ cinam. imperialis, vitæ, cœlestis, & similium in os immissio. Admotio propè nares panis è furno calentis; vociferatio & ægri agitatio, narium compressio, & digitorum contorsio, pilorum avulsio, frictiones, ligaturæ, & cucurbitulæ.

At ratione causarum diversarum curatio varianda est in sequentem modum.

Si ex defectu alimenti ducit orignem; vino generoso assumpto reparetur, & crustâ panis in eodem madefactâ & assumptâ, tum etiam alimenti sorbilibus, & valdè nutrientibus, ut jusculis destillatis restaurantibus & similibus.

Inter alia plurimùm valet ferculum ex ovis, saccharo, vino, & cinamomo sequenti capite descriptum.

Si ab humorum tenuitate, quâ spiritus facilè exhalant; odoramenta & cibi boni succi, incrassantésque exhibeantur: cutis pori constrigantur ol. rosaceo? maneat æger in aëre frigidiori.

Si ab hysterico affectu; remedia illi appropriata adhibeantur.

Si à maligna qualitate; cardiaca, & alexipharmaca usurpentur, qualia in febrium malignarum curatione præscribi solent.

Si à veneno hausto; venenum illud evacuantia, & tum manifestis qualitatibus, tum peculiari proprietate oppugnantia propinentur. Ideóqne vomitus statim provocetur, postmodùm theriaca exhibeatur. Deinde si sentiatur ardor, vel erosio ventriculi; lac vel butyrum accipiat, vel jusculá pinguia, aut potiones cardiacas refrigerantes.

Si ab immodica evacuatione; æger odoribus, cibo potu, somno & quiete reficiendus.

Si à nimia profusione sanguinis; ponatur æger supra lectum; capite declivi, aquâ frigidâ facies irroretur, detur parùm vini aqua frigida diluti.

Si à superpurgatione, detur theriaca recens, vel in ejus defectu antiqua, cum opij. gr. ij. in vino dissoluta: vel quod melius est laudani gr. iij. Totus venter oleis sequentibus inungatur.

℞. Ol. myrtin. & cydon. an. Unc. j. semis ol. absinthij Unc. j. aceti rosac. parùm. Misce, fiat inunctio frequenter.

Injiciatur clyster ex lacte chalybeato, addendo vitellos ovorum n. ij philonij romani ℥. ij.

Fiant frictiones brachiorum, & partium superiorum.

Mica panis vino madefacta, aut etiam vinum ipsum exhibeatur.

Ac denique evacuatio quævis, sive sanguinis sit per nares, uterum, aliásque partes; sive aliorum humorum.

Per vomitum, aut alvi fluxum; remediis, propriis capitibus describendis, erit cohibenda.

Quæ à sudore nimio exoritur syncope, curatur remediis sudorem coërcentibus, ut aqua frigida, vel rosacea, sola, aut cum modico aceto, in faciem & manus affatim conjecta. Aër etiam prædictis aquis, flabellatione refrigeretur. Epithemata frigida cordi adhibeātur ex aqua rosar. acetosæ, borrag. & pulv. diamarg. frigidi, cum tantillo illo vini penetrationis gratia.

Julepi etiam refrigerantes ex syrupo acetoso, violaceo, de pomis, aut de limonibus, cum aquis refrigerantibus, & sale prunellæ frequenter exhibendi. Obstruantur pori inunctionibus cutis ex ol. rosac. myrtino, mastichino. A vino æger abstineat. Nullo pacto fricetur, sed sæpè locum mutet, & leviter operiatur. Lectus sequenti pulvere sinapisetur.

℞. Flor.

℞. Flor. nymphææ & rosar. rubr. anâ ℥. iij. ladani puri ℥. ß. styrac. ʒ. ij. myrtill. & granat. sumach. ana ʒ. ij. Fiat pulvis.

Si ex suffocatione spirituum, ad ambitum corporis illi revocandi sunt frictionibus, ligaturis, cucurbitulis, & similibus remediis. At si à plenitudine oriatur suffocatio, sanguis copiosè, sed per intervalla, detrahendus est.

Si à terrore & metu, sanguinis missio etiam usurpanda est, ne ex affluxu sanguinis, obstructio aliqua vel inflammatio excitetur.

CAPUT II.

De palpitatione cordis.

UT in syncope motus cordis imminutus, sic in palpitatione est depravatus. Malè à quibusdam tremor cordis nominatur, cùm tremor sit passio motus animalis & voluntarij, & non nisi partibus voluntario motu præditis competat.

Galenus *lib. de tremore, palpit. & convul.* dicit palpitationem à solo morbo fieri, nempè à sola causa morbifica partem attollente, & deprimente, sine ullo facultatis concursu, tremorem vero partim à morbo, partim à facultate. Hinc multi palpitationis vocabulum cordi & aliis partibus univocè tribuentes, eodem modo fieri existimant in corde, ac in cute & musculis in quibus palpitatio contingit à spiritu flatulento, ad eas partes violenter impulso. Si enim ab eodem spiritu impletum, atque iterum evacuatum cor moveatur utris instar, (in quo tale aliquid à liquore violenter infuso, vel spiritu inflato & rursùm compresso contingit) palpitationem pati existimant. Verùm dispar admodùm est ratio; cutis enim & musculi non habent naturalem sese dilatandi, ac constringendi vim, sed tantùm à causis morbificis motum illum acquirunt. Cor verò cùm naturalem habeat dilatandi sese ac constringendi facultatem, Palpitatio cordis sine motu illus fieri non potest. Et frustra à nonnullis multa loca congeruntur ex Galeno, quibus probare conantur, palpitationem cordis non fieri à natura, sed à morbo, vel potius causa morbifica. Galenus enim in omnibus iis locis, agit tantùm de palpitatione quæ in cute & aliis partibus externis fit, non verò de palpitatione cordis quæ alterius naturæ est, ipse Galenus 2. *de sympt. caus cap.* 2. palpitationem cordis & arteriarum ab aliarum partium palpitatione discernit.

Est igitur cordis palpitatio, immoderata ex præternaturalibus illius partibꝰ concussio, vehementi diastole, ac systole molesta; quæ tanta interdū est, ut [docente Fernelio] sæpè sit animadversa thoracis vicinas costas effregisse, sæpè & eas, quæ supra mammas sunt, de propria sede depulisse, sæpè etiam arteriam foras dilatasse in aneurisma contracti pugni magnitudine, in quo & tactu, & visu conspicua erat pulsatio.

Fit autem immoderata illa cordis concussio, & facultate pulsifica stimulata, & irritata à re molesta, & usu illius plurimùm aucto.

Hic objici potest, in febribus hæc omnia reperiri. Immoderata enim fit systole, & diastole, facultate irritata à re molesta, vel usu aucto ob calorem immodicum cordi impressum.

Respondemus motum cordis in febribus distingui à palpitatione tantùm per magis & minus? & motum cordis depravatum dici palpitationē quando insignis & vehemens est, si verò tantam vehementiam non habeat, pulsus frequens, magnus, velox, aut celer nominatur, ad aliasque pulsus immutati & preternaturalis differentias refertur.

Causæ igitur palpitationem cordis efficientes ad tria capita reduci possunt. Vel enim est res molestans & irritans, vel refrigerationis necessitas; vel spirituum defectus: quæ duæ causæ posteriores ad usum auctum referri possunt.

Causa molestans omnium frequentissima est, ita ut quamplurimi authores haud unicam agnoverint reliquæ verò rariores. Ista autem causa molestans, ut plurimùm est vapor, vel flatus qui quantitate, vel qualitate, vel utraque cordi molestiam parit. Qualitas autem vel manifesta est vel occulta.

Vapor manifesta qualitate molestus, vel in ipso corde est, & partibus vicinioribus, vel aliundè ab aliis partibus remotioribus transmittitur, isque subitò in abditos cordis sinus ingressus, expultricem visceris stimulat, quod summo robore naturaliter præditum, potenter insurgit, & vehementiori nisu hostem expellere nititur.

In corde aut partibus vicinis, potissimùm pericardio humores frigidi & crassi interdùm colliguntur, è quibus vapores elevantur, & ad cordis ventriculos transferuntur, ubi palpitationem efficiunt.

Ab aliis verò partibus remotioribus vapores & flatꝰ ad cordis ventriculos elevantur; putà ventriculo, liene, utero cæterisque in ventre inferiori contentis.

Vapor occultâ qualitate molestus cor non rarò afficit in febribus malignis, pestilentibus, in venenis assumptis, & aliquando vermes putrescentes, sanguis menstruus retentus semenque corruptum, aliaque putrida materia, vapores malignos ad cor mittunt, qui facultatem illius vehementer irritant.

Humores varij cordi molestiam exhibent, quantitate, vel qualitate peccantes; sic sanguis nimiâ quantitate venas, & arterias, tum & cordis ventriculos gravans, ut liberè moveri nequeant, cordis palpitationem efficit, motum illius liberum impediens, quem defectum ut refarciat facultas violentiùs movet. Si aqua in pericardio contenta, nimiâ copia luxurians, cordis substantiam comprimit, illiusque ventriculos ut liberè dilatari nō valeant, idem præstant humores confertim ad cor affluentes, ut fit aliquando in vulneribus, formidine, ac terrore.

Humores qualitate peccantes cordi infensi sunt, eique molestiam afferunt, si venenati, putridi, corrupti, acres, & calidi nimis fuerint, ejusmodi est præcipuè bilis torrida & exusta in cordis substantiam impetum faciens, illiusque vim expultricem irritans.

Tumores etiam, licèt rariùs, hujusmodi affectum excitant, ut inflammatio cordis, abscessus, tuberculum in arteriis pulmonum prope cor exortum, quod Antipatro Medico contigisse refert Gal. 4. *de loc. aff.* unde post pulsum inæqualem, in palpitationem, & asthma incidit ex quo subitò interiit. Sic refert Dodonæus se callū in arteria magna, loco cordi proximo observasse; undè palpitatio orta erat, multis annis perseverans.

Tumores etiam in pericardio excitati, sive humoris expertes, & scirrhosi, sive humorē in se contineant, ut sunt pustulæ hydatides. In corde ipso calculi, officula, & carnis frustula interdùm generantur, quæ palpitationem efficiunt. Sic refert Platerus in quodam diuturna cordis palpitatione vexato, & tandem è medio sublato, osseum quiddam in corde deprehensum fuisse. Schenkius verò refert, in sacerdote quodam, qui à teneris annis. usque ad annum 42. quo è vita discessit, cordis palpitatione laboraverat, in cordis basi carnis excrescentiam repertam fuisse, quæ sex drachmas pendebat, & alterum corculum repræsentabat.

Secunda palpitationis caufa fuprà propofita fuit refrigerationis neceffitas, quæ tum præcipuè adeft, cum calor præter naturam in corde augetur, à quo fpiritus intùs accenduntur, ac propterea motus cordis, & arteriam augetur, ut quod abfumitur reftituatur, & calor refrigeretur. Id quidem fieri folet interdùm à caufis internis, quo tamen rariffimum eft, ut anteà diximus, frequentiùs verò ab externis, ut ita, exercitatione vehementi, & fimilibus. Quemadmodū obfervavit Platerus juvenem quendam admodùm calentem, cùm in ludo parvæ pilæ ira corriperetur, ficq; duæ caufæ conjungerentur, palpitatione cordis adeò vehementi correptum fuiffe, ut indè mors confequuta fit.

Tertia caufa fuit fpirituum defectus, qui fit per inediam, vigilias, iram, gaudium, metum, pudorem, morbos vehementes, aliafque caufas fubitò & copiosè fpiritus diffipantes, quem fpirituum defectum cor refarcire contendens, ut illos promptiùs & copiofiùs regeneret, & ad totum corpus celerius tranfmittit, motum fuum intendit, ac celeriorem efficit.

Notandum eft pro coronide, palpitationem cordis longe frequentiorem effe, quæ fit per confenfum aliarum partium, quàm ipfo corde primariò affecto. Habet enim cor cum omnibus corporis partibus confenfum per arterias & venas, per quas vapores, flatus, & humores tranfmittuntur. Quæ omnia fuo loco in diagnofi jam proponenda clariùs innotefcent.

Diagnofis hujus affectus vel ad ipfum affectum, vel ad caufas illam producentes refertur.

Affectus ipfe fenfibus confpicuus eft, æger enim manifeftè palpitationem in fe percipit, & adftantes manum regioni cordis admoventes motum illum vehementem percipiunt. Imò verò vifui etiam & interdùm auditui fefe objicit: fubfultans enim arteriam motus præcipuè in jugulo, vifu deprehenditur, aliquando etiam audiri teftatur Foreftus exemplo juvenis cujufdam, cujus cor adeo palpitabat, ut prætereuntes feneftræ cubiculi claufæ aurem admoventes, clarè exaudirent.

Caufæ palpitationem producentes fuis etiam fignis diftinguuntur; calida intēperies dignofcitur, ex pulfus magnitudine, celeritate, & crebritate, febre, & calore thoracis, magna & frequenti refpiratione, & frigidorum appetentia.

Si à vapore aut flatu generetur cordis palpitatio, citò fit & citò definit, à levi corporis motu excitatur, refpiratio interdùm difficilis eft, interdùm etiā tremor genuum contingit; oculorum tenebræ, fonitus aurium, & dolor non rarò alicujus partis fubitò evanefcens, cujus autem naturæ & qualitatis fit vapor aut flatus palpitationem committens ex fignis humoris corpore aut partibus quibufdam redundantis colligitur, cùm vapores, & flatus ab humoribus perpetuò elevari foleant.

Si ab humoribus cordis palpitatio generetur, affectus non ita fubitò invadit, & diutiùs perfeverat, qualis autem humor caufa hujus mali fit, ex fignis humoris in toto corpore redundantis facilè internofci poteft. Ac præcipuè fanguinis copia, à qua frequentiùs quàm ab aliis humoribus hic affectus generatur; cognofcitur ex pulfu vario & inæquali, ita ut nunc magnus, nunc parvus, tardus iterumque velox exiftat, cui etiam refpiratio proportione refpondet; cor ægrotanti conftringi & opprimi videtur, idipfum teftantur calor excedens, diftenfio venarum, rubor faciei, tempus vernum, ætas, regio, & victus ratio fanguinem multiplicans.

Quæ per confenfum aliarum partium palpitatio exoritur, ex propriis illarum partium affectarum fignis innotefcit. Sic ventriculi confenfum indicat inappetentia, naufea, humorum peffimorum vomitus, & ftomachi morfus. Molefta circa pancreas aut lienem pulfatio, aut alius lienis affectus, materiam in iis partibus latitantem fignificat, à qua vapores, & flatus, ad cor tranfmittuntur, fic menfium fuppreffio, & affectiones hiftericæ, ab utero malum exoriri fignificant.

Aqua in pericardio redundans difficiliùs cognofcitur, conjecturâ tamen eam fufpicari poffumus, fi pulfus mollis, & languidus fit, & æger conqueratur fibi, cor velut in aqua innatare, & fuffocari. Si malum fit continuum, & in atrophiam vel hecticam degeneret.

Si humores maligni & venenati huic affectui originem dederint, magna in pulfu varietas apparet, virium maxima dejectio, & interdùm lipothymia, aliaque malignitatis figna confpiciuntur.

Si à tumore palpitatio oriatur, notabilis in pulfu apparet varietas, & motus cordis à naturali valdè recedit, admodùm inæqualis, & inordinatus eft, & fi humor fit calidus, ingens in corpore erit inflammatio, fitis magna, difficilis refpiratio, fuccedit lipothymia, & tandem mors confequitur. Si verò tumor durus fit in pericardio, affectus eft continuus & æger fenfim & fine caufa manifefta contabefcit. Si caro vel quidpiam aliud folidius cordi adnafcatur, palpitatio à morbi principio ufque ad mortē continuò hominem infeftat.

Denique fpirituum defectus cordis palpitationem excitans cognofcitur ex caufis præcedentibus, à quibus magna fpirituum exfolutio fieri potuit, tum etiam ex pulfu crebro, celeri & parvo, & quòd ex quovis labore etiā leviffimo palpitatio contingit. Simile enim quippiam convalefcentibus accidit, quibus ex deambulatione, aut quavis alia corporis agitatione, etiam leviori, pulfus immutatio fit fatis infignis & palpitationi analoga.

Prognofis hujus affectus ita inftituenda eft, ut periculofus exiftat, ob læfum cordis motum, quo vita confervari debet, & frequenter ad fyncopem deducat, tandemque hominem de medio tollat. Veriffima enim eft obfervatio à Gal. propofita *comm. Aph.* 41. *fect.* 2. & 5. *de loc. aff. cap.* 2. omnes qui juvenes, aut in declinante ætate cordis palpitationi maximè obnoxij fuerunt, ante fenectutem mortuos effe. Frequens enim palpitatio fignum erat facultatem vitalem admodùm debilem fuiffe.

Palpitatio idiopathica eft fympathicâ periculofior, imò ut plurimum lethalis. Tum etiam illa quæ ab interna caufa fit periculofior eft illa, quæ ab externa producitur, nifi magna fit externæ caufæ vehementia, ut veneni vel alicujus vulneris infignioris.

Si à cordis tumore, vel foluta unitate palpitatio procedat infanabilis eft, & deplorata.

Curatio palpitationis cordis varia effe debet pro varietate affectuum, à quibus dependet; ac primum ea quæ à peculiari affectu cordis aut pericardii, curationem non recipit, ideò tota practicorum curatio ad fympathicam dirigitur, quæ à variis partium inferiorum affectibus dependet, quorum curatio è propriis locis depromenda eft.

At præter illa remedia, quæ caufæ fublationem refpiciunt; ufurpanda etiam funt, quæ fymptomatis fedationi, aut lenitioni conferunt, cor reficiendo roborandóque, nec-non flatus & vapores ex humoribus melancholicis, aut crudis, & pituitofis elevatos difcutiendo. Qualia funt julepi cardiaci, opiatæ, epithemata, & odoramenta in virium imbecillitatis curatione defcribenda, tum etiam fequentia.

♃. Con-

℞. Conservæ melissæ, anthos, flor. borrag. & caryophylli nostratis, ana ʒ. j. confect. alkerm. & theriacæ vet. ana ʒ. j. pulv. elect. diambræ, & diamoschi dulcis, ana ℈. j. Cum syrup. de cortice citri, fiat opiata, qua utatur frequenter.

℞. Aquar. buglosi, rosar. & flor. arantiorum, ana ʒ. ij. syrup. caryoph. nostr. ʒ. j. ß. aquæ cinamoni ʒ. ß. spiritus rosar. ʒ. ij. confect. alkerm. ʒ. j. Misce, dentur cochlear. ij. per intervalla.

Liquor sequens ad imitationem succi ex cordibus sequenti cap. describendi, erit utilissimus.

℞. Corda porci, aut vervecis num. iij. cinam. & caryoph, ana ʒ. j. sem. acetosæ, & lactucæ, ana ʒ. j. sem. vini albi Unc. ij. aquar. borrag. scabios. & rosar. ana Unc. j. sem. confect. alkerm. ʒ. j. Bulliant omnia inter duo vasa. De hoc liquore capiat cochl. ij. mane & vesperi.

℞. Rosar. rubr. & flor. rorism. ana ℥ ij. flor. lavendulæ Drach. j. sem angelicæ, cortic, citri. caryophyll. cinamom. macis ana ʒ. ß. croci Scrup. j. moschi, ambræ, ana gr. vj. Cum sindone rubra fiat sac culus, qui irroretur vino albo, & aqua rosar. applicetur tepidè regioni cordis.

℞. Unguenri rosac. ʒ. ß. olei cinam. & caryophyll. ana gutt. vj. moschi, ambræ, ana gr. iv. Misce, fiat linimentum, quo illinatur regio cordis.

Clysteres purgantes, & carminantes frequenter injecti flatuosam materiam potenter evacuant, & discutiunt.

Sed venæ sectio omnibus remediis præstat in hoc affectu, urgente paroxysmo. Et Gal. testatur *5. de locis affectis, cap. 2.* se nunquam inutiliter venam secuisse in palpitatione cordis.

Quidam practici admovent thoraci cucurbitulas sine scarificatione, quibus magnam vim tribuunt discutiendis ac digerendis flatuosis spiritibus, qui in partibus internis inclusi continentur. Alij hypochondriis admovent, quando in iis locis mali minera residet.

Ac Zacutus Lusitanus cucurbitulam scarificatam regioni cordis admovit cum miro successu, ut videre est in historia ab eo descripta in *Praxi Medica admiranda. observ. 133. lib. 1.*

Alij verò commendant rhaponticum verum ad ℈. ij. cum vino exhibitum, ut vinum in quo eadem radix macerata fuerit.

CAPUT III.

De imbecillitate virum.

ET si virium imbecillitas omnium actionum, scilicet animalium, vitalium & naturalium læsiones generatim comprehendat: strictè tamen, & peculiariter vitales significat, quæ pulsu debili, & infirmo denotantur. Illa autē virium imbecillitas in omnibus morbis gravib⁹, in quibus, natura vel succumbit, vel ægerrime resistit causæ morbificæ reperiri solet.

Quemadmodum igitur in palpitatione, actio cordis, nimirùm pulsatio est depravata, sic in virium debilitate, est imminuta, in quo quidem cum syncope coincidit. Ab ea tamen differt, quòd pulsus imminutio in syncope tanta est, ut ille sit fere abolitus & ægerrime percipiatur: at in debilitate virium, pulsus manifestus est, & conspicuus, neque adeò imminutus quemadmodum in syncope.

In hac perpetuò facultas animalis etiam offenditur, unde motus impotentia consequitur, quæ sine ullo cerebri, nervorum, aut musculorum vitio contingit; sed tantùm procedit à spirituum vitalium defectu, qui sufficienter cerebro non communicantur, ut ex iis spiritus animales generentur.

Causa proxima virium imbecillitatis est caloris nativi, & spirituum defectus; à quibus vita, & robur partium dependet. Contingit autem ille defectus in singulis partibus ex defectu spirituum vitalium caloris influentis à cordè. Deficiunt autem spiritus vitales, vel quòd sufficienti copia non generantur, vel quòd geniti dissipentur, corrumpuntur, aut suffocantur, quemadmodum in syncope fieri diximus. Ubi tamen hæc differentia reperitur. quòd in syncope causæ defectum spirituum producentes, subitò & derepente effectum suum producunt: in virium autem imbecillitate sensim & paulatim operantur. Atque adeò in syncope & lipothymia spiritus vitales penè toti & subito deficiunt; at in virium imbecillitate, pauciores, quàm debebant, singulis partibus communicantur.

Præterea cùm calor nativus, non solùm calore influente, sed etiam humido primigenio, tanquàm pabulo indigeat: si humidum istud deficiat, & imminuatur, etiam calorem nativum debilitari, & vires labefactari necesse est.

Causæ autem efficientes, ut spiritus non generentur, vel dissipentur, vel corrumpantur, vel suffocentur in syncopes theoria propositæ sunt.

Diagnosis hujus affectus nulla explicatione indiget, siquidem malum per se patet, & ægri sponte de virium imbecillitate conqueruntur. Signa verò causarum in syncope fuere proposita.

Prognosis etiam ex varia causarum dispositione dependet, prout enim causæ virium imbecillitatem producentes, leniores, aut graviores sunt, majus vel minus inde periculum emergit.

Curatio hujus affectus ad duo dirigenda est causarum sublationem, & cordis ac spirituum vitalium instaurationem.

Causæ sunt omnes fere morbi graves, in quibus vel natura succumbit vel ægerrime resistit causæ morbificæ. Ergo causarum sublatio omnium fere morborum curationes respicit, quæ à suis locis erunt desumendæ.

Coridis verò roboratio, & spirituum vitalium instauratio seorsim instituenda est; imo interdùm causarum morbificarum curationi præferenda, cum mortis periculum impendet; cavendo tamen perpetuo, ne vires reficiendo causas morbificas augeamus. Atque adeò in calido morbo cardiaca magis temperata, in frigido calidiora potius usurpentur.

Primo igitur in alimentis cardiaca permiscenda sunt, ut confectio alkermes, vel de hyacintho cum iusculis, vel etiam cum vino odorifero, aut aqua cinam. si summa sit imbecillitas.

In jusculo etiam decoquantur inter duas patinas frustulum coxæ vervecinæ, detractis membranis & pinguedine. Postea colatum jusculum capiat æger uno haustu.

Caro caponis, detracta pelle & pinguedine, in frusta divisa, ponatur in olla vitreata bene lutata, & maneat in B.M. bulliente per quinq; horas. Tū liquoris inde manantis capiat æger cochl. ii. vel iii. cum singulis jusculis.

Vel poterit fieri destillatum restaurans in hunc modum.

℞. Caponem vel gallinam, detracta pelle & pinguedine, ac in frusta divide. Deinde affunde aquar. buglossi, borrag. acetosæ, rosar. & flor. arant. ana ℔. ß. pulv. aromat. rosar. triasantal. & cinam. elect. ana ʒ. ß. santal. citrin, ʒ. j. limones incisos num. iii. Fiat destillatio secundùm artem, quæ detur ex cochleari omni horâ.

Suc-

Succus carnis vervecinę ſolus ac ſimplex in uſu eſt frequentiſſimo. Coxa vervecina in veru aſſatur, & inter aſſandum, cum ſemicocta eſt, mucronato cultro pungitur. Expreſſus ſuccus parum adhuc in patina coquitur & exhibetur per ſe, vel cum juſculis, aut vitellis ovorum permixtus.

Valeriola ſuccum ex cordibus vervecinis extractum miris effert laudibus. Et Zacutus Luſitanus propriâ experientiâ confirmat, dicitque ſe hoc remedio per menſem exhibito, divitem quendam virum liberaſſe, qui frequenter in ſyncopem incidebat ex debilitate facultatis vitalis, ſanguinis, & ſpiritus reſolutione; cum multa alia remedia anteà uſurpata nihil profeciſſent. Extrahendi hujus ſucci hæc ratio. Accepto vervecis corde, aut hœdi, finditur medium, & probè aqua eluitur, & ultimò aquâ roſacea fovetur, in taleolas oblongas diſſecatur, inque vitreato vaſe teſtaceo, cum caryophyllis aliquot imponitur, ſine ullo liquore. Probeque operculato vaſe, paſta vel luto ſapientiæ, in calentem furnum extracto pane inditur, quoad calore contabeſcens in ſuccum eliquatur. Indè poſt extrahitur & aperto vaſe ſumitur inventus in vaſe ſuccus, & ægro propinatur.

Itali in uſu habent ſorbitionem ex vitellis ovorum, vino, ſaccharo, & cinamomo paratam, quæ optima & valde reficiens eſt.

Zacutus Luſitanus ex viginti ovorum vitellis ferculum parat, ut videre eſt *Obſerv. 107. lib. 2. Praxis admirandæ.*

Poterunt etiam fieri julepi cardiaci in ſequentem modum.

℞. Aquar. bugloſ. roſar. & flor. arantior. ana ℥. j. ſyrup. de pomis, & de limonib. ana ℥. ß. confection. alkerm. ʒ. ß. aquæ cinam. ʒ. ij. Fiat julep.

Vel paretur mixtura ſequens.

℞. Sacchari albiſſ. ℥. ij. Humectetur cum aqua cinam. optima, & nonnihil fluidum reddatur ſaccharum. Deinde adde ſpiritus vitrioli q. ſ. ad manifeſtam aciditatem, eſſentiæ cinam. gutt. iv. eſſentiæ macis, nucis moſchat. & aniſi. ana gutt. iij. eſſentiæ cariophyllor. gutt. ij. Miſce, utatur per ſe, vel cum juſculo.

Parari etiam poterit opiata reſtaurans in ſequentem modum.

℞. Conſervæ roſar. bugloſſi. borrag, & caryophylli noſtratis, ana ℥. j. cortic. citri condit. & nucis. moſchat. condit. ana ʒ. iij. myrobal. condit. num. j. confect. alkerm ℥. ß. ſpiritus roſar. & eſſentiæ citri, ana ʒ. ß. eſſentiæ cinam. gutt. vj. Cum ſyrup. de pomis, fiat opiata, qua utatur frequenter.

Aqua ſequens præſtantiſſima eſt.

℞. Gelatinæ cornu cervi cum vino albo extractæ ℔. iv. ſanguinis agni, & vituli manibus agitati, & ab omnibus fibris liberati, ana ℔. ij. vini moſcatellini, canarini, aut malvatici ℔. iij. Corda vituli per fruſta ſecta, & valdè recentia num. iv. micæ panis albiſſimi recentis lacte vaccino inebriatæ ℔. ij. ſem. ſucci meliſſæ recenter expreſſi ℔. j. ſem. aquæ roſar. fragrantis, & flor. arantiorũ an. ℔. j. mala citria majora in taleolas ſecta numero iij. cinam. opt. ʒ. iv. macis Unc. j. Ponantur in alembico vitreo capaci, & diſtillentur in B. M. Aquæ dimidia pars, quæ prima prodibit ſervetur ad uſum.

Liquor cardiacus excellens, & pretioſus in hunc modum componi poterit.

℞. Ambræ griſeæ Drach. ij. moſchi opt. ſcrup. ij. ligni aloës ʒ. j. ſem. partis albæ benzoini puriſſimii ʒ. iij. contuſis & ſimul mixtis affunde ſpirit. vini, ut quatuor digitis ſupernatet; & ad leniſſ. cinerum calorem extrahatur tinctura ſaturata, fiatque liquoris tincti per chartam emporeticam colatura: & evocetur dimidia pars ſpiritus in cineribus lentiſſimo igne per alembicum. Liquor in cucurbita reſtans ſervetur in ampulla vitreâ forti optimè obturata ſubere, cerato, & veſicâ. Cujus guttæ ij iij iv. poterunt ſumi cum juſculo, vino, julepis, aliiſque liquoribus prædictis, vel cum ſyrupo ſequenti.

℞. Aquæ cinam. Unc. iv. aquæ flor. arantiorũ fragrantiſſimæ, aquæ roſar, admodũ odoratæ, an. Unc. vi. Miſce & in his diſſolve ſacchari candi quantum diſſolvi poterit; & fiat ſine ullo calore veluti ſyrupus cujus cochleari uni permiſceantur, guttæ iv. liquoris cardiaci prædicti.

Ex magmate reſiduo illius liquoris, addito pari pondere roſarum damaſcenarum, & quadruplo benzoini, poterunt fieri paſtilli valdè ſuaves pro ſuffitu cubiculi.

Cordi applicentur epithemata tum liquida, tum ſolida, & pulli columbini per medium ſecti & pulveribus cardiacis conſperſi.

Ventriculo admoveantur ſacculi ex aromatibus, in vino madefacti. Teſtes & pudenda foveantur confectione alkerm. in vino diſſoluta.

Arteriæ temporum, manuum & pedum eâdem confect. illinantur, addendo tantillum aquæ cinam.

Odoramenta efferantur naribus in ſequentem modum compoſita.

℞. Fol. meliſſæ, ocymi, & majoranæ ana. Drach. ij. cortic. citri ſantal. citrin. caryophyll. ana Drach. 1. croci ſcrup. ſem. ambræ. griſ. gr. vi. moſchi gr. iv. Ligentur in nodulo, & irrorentur aquâ cinam, & roſar. ac naribus frequenter offerantur.

Vel ex prædictis oleis diſtillatis ex nuce moſch. cinam. & caryophyllis, cum tantillo ceræ fiant balſama; quibus nares illinantur.

PRAXEOS MEDICÆ, Liber Nonus.

DE AFFECTIBUS VENTRICULI.

PRÆFATIO.

Ut ventriculi variæ ſunt actiones, ſic variæ earum læſiones diverſos affectus conſtituunt. Cum enim illa pars ciborum coctioni, & chyli confectioni deſtinata ſit, ad illud opus perficiendum primò inſtituta eſt cibi & potus appetentia, quæ imminui, aboleri, & depravari ſolet. Abolitæ ciborum appetentia, anorexia, & apoſitia nominatur. Immi-

nuta, inappetentia, & cibi fastidium. Depravata verò caninam famem, & picam, ac malaciam constituit. Nimia potus appetentia sitis morbosa nominatur. Vitia prædicta attracticem facultatem respiciunt. Ea verò quæ ad ciborum concoctrionem spectant prout imminuitur, aboletur, aut depravatur, unico læsæ concoctionis nomine comprehenduntur. Retentio & expulsio læsa in vomitu & singultu versatur. Vomitus tamen variæ sunt species pro diversa materiæ quæ excernitur natura, & conditione. Quia verò ventriculus sensu tactus exquisito præditus est, propter nervum quem à sexta conjugatione recipit satis insignem, doloribus ideo quemadmodum aliæ partes sensiles, obnoxius est. Ac denique tumores, quemadmodum aliæ partes, præsertim inflammationes, tum etiam abscessus, & ulcera pati consuevit.

Vt igitur omnes ventriculi affectus, qui frequentius in praxi Medica occurrunt, in hac sectione explicemus, eam prorsus undecim concludemus capitibus. Quorum primum erit de inappetentia, & cibi fastidio. Secundum de fame canina. Tertium de pica & malacia. Quartum de siti morbosa. Quintum de concoctione læsa. Sextum de singultu. Septimum de vomitu. Octavum de vomitu sanguinis. Nonum de cholera morbo. Decimum de dolore ventriculi. Vndecimum de ventriculi inflammatione, abscessu, & ulcere.

CAPVT. I.

De inappetentia, & cibi fastidio.

INappetentia, & cibi fastidium actionem ventriculi abolitam & imminutam comprehendit. Abolita vocatur ἀνορεξία, & ἀποσιτία. Imminuta verò δυσορεξία. Usus tamen obtinuit, ut ἀνορεξία & ἀποσιτία pro imminuta & abolita appetentia usurpentur.

Causæ hujus affectus variæ sunt, atque multiplices, quæ ut in ordinem quemdam redigantur considerandę sunt causæ naturales, quæ famem, seu appetitũ naturalem efficiunt. Illæ autem à Gal. 1. *de sympt. caus. capit.* 7. symptomata impropriè nominantur, & quinario numero comprehenduntur. Quarum prima est inanitio partium. Secunda est inanitarum partium appetentia naturalis, & tractio alimenti à jecore, & venis, usque ad ventriculum continuara. Tertia est venarum mesaraicarum (ad quas omnium partium attractio terminatur) suctio & attractio ab intestinis & ventriculo. Quarta est suctionis sensus in ventriculo. Quinta appetentia animalis, quæ sensu tactus orificio stomachi implantato per nervum insignem à cerebro communicato, perficitur. Hanc etiam actionem non parũ adjuvat humor melancholicus à liene in ventriculum transmissus, qui aciditate suâ, & astrictione tunicam interiorem ventriculi vellicat, & corrugat, estque illi instar acetarii, ad excitandum appetentiam. Ut igitur appetentia secundum naturam se habeat, omnes istas causas benè constitutas esse necesse est. Si verò aliquod vitium in qualibet earum contigerit, inde appetitus læsio exoritur.

Prima ergo causa, quæ est partium inanitio, si quacunque de causa defuerit, non fit ab illis attractio ab aliis partibus, & ventriculo, sicque appetentia non excitatur. Deest autem illa partium inanitio, vel quando repletæ sunt crudorum succorum copia, ob crapulam & ingluviem, vel ob intermissas exercitationes, aut evacuationes consuetas, vel quando tanta est pinguedinis moles ut partibus ipsis ad alimoniam sufficiat. Impedit etiam partium inanitionem pororũ cutis constipatio magna; vel ingens caloris nativi imbecillitas, ut nihil aut perexiguum substantiæ partium dissipare valeat, vel ejudem caloris ad morbificæ cujusdam materiam pepasmum revocatio, neglectâ interim partium nutritione, ut in febribus fieri consuevit.

Secunda causa erat appetentia naturalis, & tractio alimenti usque ad ventriculum producta. Illa autem vitiatur quando partes, licet inanitæ sint, non trahunt tamen à venis, ob exolutum illarum robur, sed velut effetæ, ac muneris sui oblitæ, languent & feriantur, ut solet contingere in febribus acutis malignis, pestilentibus, syntecticis, & hecticis. Idem contingit in immodicis ac diuturnis evacuationibus, ut in fluxu hepatico, uterino, hæmorrhoidali, hæmorrhagia è naribus, sudore diaphoretico, venere effrænata, inedia longa, & similibus.

Tertia causa erat, tractio quæ fit è ventriculo per venas mesaraicas, quæ vitiari solet per obstructiones insignes illarum venarum, quarum ratione partes inanitæ non possunt materiam chylosam attrahere, neque orificio ventriculi divulsionis sensum inferre. Sic videmus sæpè pueros strumis laborantes cum alvi fluxu chyloso, eoque diuturno sensim contabescere, & ad marasmum deduci: propterea quod in iis universum mesenterium glandulis refertum est, quæ venas illium obstruunt, & chyli ad jecur commeatum impediunt, unde fit ut ille semiconfectus per alvum excludatur, sicque partes alimento necessario priventur.

Quarta, & quinta causa quæ sunt suctionis sensus & appetentia animalis, bonam ventriculi, cerebri & nervorum dispositionem requirunt. Ideo quæcunque illas dispositiones evertere possunt, appetentiam quoque dejicere valent. Si quæcunque intemperies ventriculi valdè excedens appetentiam vitiat, præcipuè calida & sicca. Calor enim ingens humidam ventriculi substantiam dissipando, appetentiam aufert. Frigus etiam valdè intensum appetentiam vitiat, non solum positivum, quando nimirum viscera ab externo aëre, aqua gelu, nive, & similibus ita refrigerantur ut in narcosim incidant, sed etiam privativum ab exhausto calore nativo, quod Galenus Narcosim appellat, ut per longas hæmorrhagias, febres ardentes, & similia: quibus exhauritur ventriculi, & aliarum partium robur. Sic etiam humores pravi & excrementitii tum calidi, tum frigidi, inappetentias excitare solent. Calidi quidem ut biliosi, & adusti putridi aut virulenti, sive in ventriculo ob vitiatam coctionem generentur, sive ex aliis partibus male affectis transferantur. Frigidi verò, & pituitosi, viscidi, ac lenti in ventriculo collecti, ex male concoctis alimentis; vel illapsi ex toto corpore, ut in illis qui per vomitiones consuetas, aliarum partium impuritates in ventriculum allicere consueverunt; vel ex cerebro per catarrhos in quibus frequenter ventriculus ab humore pituitoso gravari consuevit, suppressis mensibus, aut hæmorrhoidibus calorem suffocando, appetentiam imminuit.

Cerebri etiam & nervorum vitia faciunt ut in stomacho suctionis sensus non percipiatur in quibus scilicet facultas animalis concidit, vel depravata est, atque adeò iis mens ægrotat, ut in apoplexia, lethargo, phrenitide, mania, & similibus contingit (quemadmodum etiam in paralysi, propter obstuctio-

nem nervi ſextæ conjugationis, qui ad ventriculum defertur; vel propter ejusdem obſtupefactionem ex uſu refrigerantium, & narcoticorum contractam.

Diagnoſis hujus affectus per ſe ſatis innoteſcit, æger enim ipſe de appetentia dejecta, & alimentorum averſione ſatis conqueritur. At ſigna cauſarum partim conſpicua ſunt, partim verò artificioſè elicienda.

Ac primum illæ quæ inanitionis defectum pariunt cognoſcuntur, ex victu liberaliori prægreſſo, corpore admodum repleto, intermiſſis exercitationibus, aut evacuationibus, ſomno longiore, & aliis cauſis crudorum ſuccorum copiam congerere idoneis; tum etiam ſi corpus obeſum, & venæ diſtentæ appareant. Eundem inanitionis defectum ſignificat cutis denſitas, quæ humoris alimentarii diſſipationem impedit, tum etiam morbus aliquis gravis, peculiare membrum obſidens, à quo facta eſt caloris nativi diſſipatio in toto corpore, ita ut ſumma debilitas illius non poſſit attractum ad partes alimentum ſufficienter conficere, ejuſque penuriam inferre.

Secundæ cauſæ ſigna ſatis conſpicua ſunt nimirum febres acutæ, malignæ, peſtilentes, aut ſyntecticæ, vel evacuationes immodicæ, aliæque cauſæ, à quibus magna caloris nativi exſolutio producta eſt in partibus, ut non poſſit neceſſarium alimentum attrahere.

Tertiæ cauſæ ſigna ad obſtructiones præſertim referuntur, quarum ſigna in hepatis, lienis, & meſenterii affectibus innoteſcent.

Quartæ & quintæ cauſæ ſigna majori indagine opus habent. Ac primum calidam ventriculi intemperiem & bilioſi humoris redundantiam ſignificant, æſtus in præcordiis, ac præſertim in regione ventriculi, ſitis, linguæ & faucium ariditas, & amaror, febris interdum adeſt, & ſi ab alia parte humores calidi & bilioſi influant: illius partis affectus innoteſcet; ut hepatis inflammatio, aut alterius partis. Si vero nulla alia pars laborare videatur, in ipſo ventriculo intemperiem reſidere conjiciendum eſt; aut vitioſorum alimentorum uſu præceſſiſſe. His ut plurimum accedunt, cardialgia, nauſea, vomitus, vel alvi fluxus, & ab eorum quæ excernuntur qualitatibus, humoris peccantis natura innoteſcit. Frigida intemperies & pituitoſorum humorum copia, ex cauſis refrigerantibus prægreſſis, vel nativum calorem inſigniter diſſipantibus & extinguentibus innoteſcit; tum etiam ex gravitatis ſenſu, in regione ſtomachi, ructu acido, humore viſcido & craſſo per os aut per alvum excreto. Idem etiam ſignificant catarrhus frequens aut diuturnus, & affectus alicujus partis quæ humorem pituitoſum, aut melancholicum ad ventriculum tranſmittere poteſt, ut lienis, uteri, & ſimilium. Cerebri denique & nervorum vitia per propria indicia erunt diſtinguenda.

Quod ad prognoſim ſpectat, quemamodum bona appetentia in omnibus morbis laudabilis eſt, ut docuit Hippocr. *Aph.33. ſect.2.* Mente conſtare, & bene ſe habere ad ea quæ offeruntur bonum: ſic etiam inappetentia, malum omen eſſe conſuevit. Magnam enim à ſtatu naturali perverſionem ſignificat; oriturque, ut docet Gal. *comment. in 3. Epid.* aut à pravis malignisque humoribus ventriculi orificium occupantibus, aut ab ipſius facultatis extinctione, cujus munus erat alimenti indigentiam ſentire, idque conſequenter appetere. Sic Hipp. *in 1. Epid.* de tabidis in Epidemica conſtitutione mortuis, ait *cibos omnes perpetuo faſtidiebant, non ſitiebant.* Sic etiam Gal, *comment. in 3. Epid.* multos ſe vidiſſe affirmat in quadam peſtilenti conſtitutione, qui nihil quicquam ciborum aſſumebant, & de medio tollebantur. Quidam tamẽ, ut ipſe ait, fortiores quippè, qui vim ſibi ipſis afferentes, cibum oblatum aſſumpſerunt, ſuperſtites fuerunt. Ita apud Hipp. *3. Epid. ſect. 1. Ægr. 2. Hermocrates,* qui die 27. mortuus eſt, *cibum adverſabatur toto morbi tempore, & ultimis diebus ne deguſtare quidem poterat.* Et ſect. 2. ejuſdem libri Æger. 6. *Euryanactis filia abhorrebat omnes cibos toto tempore neque appetebat quicquam, ſine ſiti, neque aliquid bibebat effatu dignum,* ex quo morbo interit poſt diem duodecimam.

Advertendum tamen eſt, cibi faſtidium eſſe quidem funeſtum, ſi à caloris nativi exſolutione prodeat: ſed non eſſe ita pernicioſum ſi ab humorum pravorum redundantia & cacochymia oriatur, ut videre eſt apud Hippocr. 7. *Epid.* in Cleomenis filio cibi faſtidio citrà febrem totos duos menſes, laborante ex pituitæ crudæ, & viſcidæ copia, quæ tamen vomitu copioſo fuit excluſa. Sic in morborum ac febrium præcipuè initiis, non eſt adeò periculoſa inappetentia, quia tunc natura putreſcentium humorum pepaſmo intenta, minus appetit alimentum, quod illam ab inſtituto ſuo revocaret. Poſtmodum enim ſedatâ febre, & humoribus morbificis excluſis, ſponte ſuâ munus ſuum repetit intermiſſum.

In pueris inappetentia gravior eſt, quam in alia ætate, propter humidam valdè, & diſſipabilem ſubſtantiam, quâ præditi ſunt, & quæ majori reſtauratione indiget uſu alimentorum, quibus privantur per inappetentiam.

In convaleſcentibus, cibi faſtidium recidivam minatur, propter reliquias materiæ morbificæ inappetentiam producentes.

In morbo diuturno cibi faſtidium, & dejectiones ſynceræ, malum. *Hippocr. Aphor. 6. ſect. 7.* cibi faſtidium per ſeipſum pravum eſt ſignum in morbis diuturnis: in iis enim qui à talibus morbis ſunt evaſuri, contrarius affectus ſolet accidere, vehemens ſcilicet ciborum appetentia. At dejectiones ſynceræ, iis ſupervenientes deterius multò præſagium efficiunt; quandoquidem per ſynceras dejectiones intelligit. Hippocr. impermixtas aquoſæ humiditati, quando ſolus humor ſero ſuo deſtitutus ejicitur, ſive is bilioſus ſit, ſive melancholicus. Nam dejectiones hujuſmodi exuſtam eſſe omnem humiditatem nativam ſignificant à calore febrili.

In longis difficultatibus inteſtinorum cibi faſtidium malum, & cum febre pejus Hippocr. *Aphor. 3. ſect. 6.* quando in dyſenteria profundiora & putrida ulcera ſunt, ventriculus ipſis compatiens non benè concoquit, quâ offenſione, magis ac magis ad ſuperiora perveniente, quando os ventriculi unà efficitur, tum ægrotantes cibi faſtidio laborant. Sunt quidem dyſenterici non rarò ab initio morbi cibum faſtidientes, ob pravos humores ab hepate confluentes: pars enim eorum ſuperfluitans, ad os ventriculi effertur, quod tamen non eſt perpetuò periculoſum. Sed in longis difficultatibus inteſtinorum cum hic caſus advenerit, duorum alterum eſt, vel putredo aliqua circa ulcera, vel magna inflammatio quorum utrumque admodum eſt exitioſum.

Curatio hujus affectus ſi ab aliarum partium vitiò dependeat ab earum curatione deſumenda eſt. Si verò ex proprio ventriculi vitio contingat, ad calidam vel frigidam illius intemperiem cum materia conjunctam reducenda eſt.

Calida intemperies curanda eſt primum humoris bilioſi expurgatione, blandè & frequenter repetitâ. Eaq;

componi poterit ex rhab. myrob. tamarind. ſyrup. roſ. vel de cichorio compoſit. cum reho. Aut ſi æger ſit ad vomitum proclivis, blandis vomitoriis provocandus erit.

Idem humor alterabitur julepis, aut juſculis refrigerantibus, in quibus non omittendus eſt ſpiritus vitrioli, aut ſulphuris. Quandoquidem acida omnia, præterquam quod bilem valdè contemperant, appetitum etiam maximè excitare valent. Unde fit, ut acetaria æſtatis tempore ad excitandam appetentiam frequenter uſurpentur.

Vel ſimul & ſemel humor ille bilioſus alterari, & expurgari poterit apozemate convenienti, cui ratione ventriculi addi poterunt abſinthii pontici M. ſem. myrobal. citrin. Unc. ſem.

Poſt purgationem, ad ventriculum roborandum convenient miva cydonior. aut cydoniatum ipſum, vel ſyrupus cydon. cum ſyrupo de abſinthio pontic. mixtus, tabellæ, diamarg. frig. vel triaſantal. vel etiam diarrhod. abbat. ſi quædam obſtructionis ſuſpicio fuerit. Vel opiata ſequens.

♃. Conditura lactucæ, & cucurbitæ, ana Unc. j. conſervæ acetoſæ, roſar. flor. & cichorii bugloſſi. ana ℥. ſem. ſantal, rubri, corall præparat. & margarit. præ. ana ʒ. ſem. trochiſc. de ſpodio, & ſem. acetoſæ, ana ℈ j. Cum ſyrupo limon. fiat opiata, cujus capiat ad magnitudinem caſtaneæ manè & ſerò, ſuperbibendo parum vini dilutiſſimi.

Exterius verò ſequenti unguento regio ventriculi inungatur.

♃. Ol. roſat. myrtini, & cydonior. aceto roſac. lotor. ana ℥. ij. ſantal. omnium. coralli rubri, coriandri præp. roſar. rubr. ana ʒ. j. gran. Kermes, & ſpodij, ana ʒ. ß. ceræ albæ q. ſ. Fiat linimentum, quo ſubtepido, & in vola manus tantum calefacto inungatur dicta regio bis, aut ter in die, addendo etiam aceti roſac. parum unctionis tempore.

Vel eidem parti admoveantur placenta roſac. aceto irrorata, aut in eodem parum macerata, quæ removenda erit priuſquam incaleſcat.

Denique in perſeverante affectu plurimum proderit balneum, vel ſemicupium refrigerans, & humectans, bis, aut ter repetitum. Quo maximè recreantur convaleſcentes, & in priorem ſtatum atque appetentiam ſæpe reſtituuntur.

In alimentis acetum, & acida omnia erunt utiliſſima.

A frigida intemperie producitur inappetentia, quando humores pituitoſi & melancholici in ventriculo collecti, functionem illius deſtruunt; vel aliundè illapſi à toto corpore, ut in illis, qui per aſſuetas vomitiones allicere ſolent aliarum partium impuritates in ventriculum; aut à cerebro, liene, utero, aliiſque partibus. Illiuſque curatio primum reſpicere debet intemperiem partium mandantium, quæ corrigenda remediis, è propriis capitibus deſumendis.

Ipſi verò ventriculo medicatio adhibenda eſt, per evacuationem humoris morbifici, & partis corroborationem.

Vacuatio poteſt fieri per vomitum, & ſucceſſum.

Per vomitum quidem, ſi æger ſit nauſeabundus, & facile vomat medicamentis ciendo vomitui deſtinatis.

Si verò illi humores craſſi ſint, & tunicis ventriculi impacti, ægerque vomitui non ſit aſſuetus, per alvum deturbandi ſunt, pilulis præcipue, quæ hic magis conveniunt, quia diutius in ventriculo morantur, ut docet Gal. *c. 7. lib. 4. de ſanitate tuenda.* Qui etiam valde commendat pilulas de hiera, quæ exhiberi poſſunt ad ℈. ij. vel ʒ. j. mane duabus horis ante paſtum, vel recenter in hunc modum componi poſſunt.

♃. Aloës electæ, ſucco abſinthii diligenter nutritæ ℥. j. agarici trochiſc. ʒ. ij. rhab. pulverat. & vino albo irrorati, ʒ. j. nucis moſch. & ſpicæ nard. ana ʒ. ß. ſalis tartari maſtich. & cinnam. ana ℈. j. Cum ſyrup. de abſinthio, fiat maſſa pilular. de cujus ʒ. ij. formentur pilulæ vj. deauratæ. Capiat ſummo mane, ſi velis integre purgare, vel ſumat. ʒ. ß. horis duabus ante prandium, bis aut ter in ſeptimana. Poſſunt acui diagrydio ſi validius purgare volumus.

Si metus ſit calidioris jecoris, poterunt miſceri quædam refrigerantia, ut roſæ rubræ, ſantala, pulv. diamargariti. Et fiet maſſa cum ſyrup. de cichor. compoſito.

Validiores pilulæ non conveniunt, quia humores ab aliis partibus ad ventriculum alliciunt.

Si pilulæ devorari non poſſint, hiera propinanda eſt cum decocto convenienti. Vel ſi potio videatur ingrata, fiat infuſio fol. ſennæ myrobalan. rhei, & agarici, in vino abſinthite, vel decocto ſtomachico, diſſolvendo tantillum electuarii de citro ſolutivi, ſi magis purgans medicamentum componere ſit animus.

Si à pituita admodum lenta viſcidaque oriatur hic affectus, ante purgationem diſſolvenda eſt uſu mellis roſac. oxymel. ſyrup. de hyſſopo, aliiſque cum decocto incidente & abſtergente. Vel ſequenti apozemate utrumque ſimul præſtari poterit.

♃. Rad. acori vulgaris, cyperi, & calami aromat. ana Unc. ij. cortic. citri ſicci, & rad. ſalſæ par. ana Drach. vj. fol. abſinthij pontic. menthæ, majoranæ, chamæd. chamæp. ana M. j. ſem. citri & aniſi, ana Drach. ij. ſennæ mundat. Unc. ij. ſem. carthami contuſi Unc. j. agarici trochiſcat. Drach. iij. epithemi, flor. ſalviæ, anthos & lavendulæ, ana P. j. Fiat decoctio ad ℔. j. ß. In qua diſſolve ſyrup. de abſinthio pontic. & conditura cortic. citri. ana ℥. j. Fiat apozema clarum, & aromat pauco cinnam. & pulv. electuarii aromat. roſat. pro iv. doſibus matutinis. In quarum prima & ultima diſſolvi poſſunt, ad uberiorem purgationem electuar. de citro ſolut. ʒ. iij. cum rhab. pulverat. ℈. j.

Therebinthinæ uſus opportuniſſimus eſt, quia viſcera omnia commodè repurgat; maximè ſi ex ea & rhab. pilulas confeceris.

Venæ ſectio in hoc effectu non convenit, niſi jecur ſit calidius.

Poſt purgationem ſufficientem ad roborantia veniendum eſt, tam interna, quam externa, quæ in ſequentem modum præſcribi poterunt.

♃. Syrup. de abſinthio pontic ℥. j. Capiat manè jejuno ſtomacho per aliquot dies. Vel illius loco vinum abſinthites ſubſtitui poterit.

♃. Conſervæ anthos, menthæ, cort. citri conditi & nucis moſchatæ condit. ana ℥. ß. myrobalan. condit. num. j. confect. alkerm. ʒ. iij. tunicar. interior. ventriculor. gallinæ præparat. ʒ. ij. cinnam. & pulver. aromat. roſar. ana Drach. j. Cum ſyrup. de mentha fiat opiata; vel cum ſaccharo roſac. fiat conditum. Utatur manè ſuperbibendo parum vini generoſi.

Dictis remediis utiliter additur ſal abſinthii, vel ol. de mentha arte Chymicâ extractum.

Vel ſal abſinthij, & cortic. arantior. vel alterutrum ad Drach. ſem. in vino, vel juſculo diſſolutum exhibeatur.

Sequens etiam ſyrup. efficaciſſimus eſt.

♃. Syrup. cydonior. & condit. cort. citri. ana Unc. ij. aqua cinnam. Unc. j. ol. ſulphur. gutt. xij. Miſce, capiat.

co-

cochlear.j.per intervalla.

Aqua clareta frequentissimo in usu apud multos habetur, cujus compositio talis est.

℞.Cinnam.crassiusculè triti Unc. ij. Macerentur in ℔.j.aquæ vitæ per se in vase vitreo. In alio vase vitreo per se, & seorsim macerentur sacchari albiss. Unc. vj. aquæ rosar.℔.ß. Stent hæc omnia seorsim in infusione per duos aut tres dies, agitando quolibet die pluries hæc duo vasa. Tandem simul misceantur materiæ in ipsis contentæ, & per manicam transmittantur. Colatura servetur in vase vitreo benè obturato. Sumat coch.j.aut ij.

Apud Parisienses maximo in pretio habetur syrupus de absinthio Penæ. Cujus descriptio in hunc modum se habet,

℞.Cort.citri saccharo conditi & in taleolas dissecti ℔.sem. Coquantur in æquis partibus aquæ cichorii & agrimonii usque ad putrilaginem. Expressioni fortiter factæ adde succi cydon.& aquæ stillat.absinth.pont.an. ℔.sem. Quibus simul mixtis infunde per quatriduum schœnanth.Unc.iv.in vase benè clauso, vitreato, suprà cineres calidos. In expressione fortiter facta dissolve sacchari albis.q.s.Coquantur posteà in syrupum perfectum, quo calente dissolve ambræ cineritæ Drach.j. Servetur posteà in vase vitreo benè clauso.

In maxima frigiditate ventriculi aquam cinnam.sola præstantissima est. Sin minus cum aliis medicamentis permiscenda v.g.cum syrupo de absinthio, de mentha, corallor. quibus etiam ambra gris. utiliter addi poterit.

Non minoris est efficaciæ syrupus cinnam.cum aqua vitæ confectus, prout describitur à Quercetano in Pharmacopœa.

Aqua cinnam.cum succo cydon. destillata præstantissima est.

Ad idem præstat spiritus mastiches, in hunc modum compositus.

℞.Mastiches Unc.iij.galangæ Unc.j. spiritus vini ℔. sem. Digerantur ac destillentur.

Utile est etiam elixir proprietatis à Crollio descriptum Cujus guttæ xij.aut xv.cum vino exhibitæ, mire stomachum roborant.

Tabellæ etiam ad eundem usum componi poterunt in hunc modum.

℞.Pulpæ cortic.arantior.recent. & pulv.aromat.rosar.ana Drach.ij.sacchari albi in aqua flor.arantior. dissoluti Unc iv.Fiant tabellæ.

Eundem usum præstant tabellæ aromat.rosat. opiata Salomonis, & theriaca.

In affectu inveterato plurimum conducit decoctum ligni guajaci, aut sasafras in plures dies sumptum, cum levi sudore, aut sine eo in debilioribus.

Aquæ etiam thermales sulphureæ, & nitrosæ; quales nostræ Bellilucanæ, magnâ copiâ plures dies sumptæ, crassos & mucilaginosos humores, omnemque ventriculi & intestinorum illuviem potenter abstergunt & evacuant.

℞.Fol.agrimon.centaur.minor.& absinthii vulgaris ana M.sem. Coquantur ad ℔.sem. Dissolve sacchari Unc.j. Fiat potio præstans, & in causa frigida, & calida efficax.

Hartmannus zedoariæ usum valdè commendat, his verbis, *Frequens usus zedoariæ ventriculum malè affectum adeò roborat, ut nihil supra. Ideoque usus ejus toties comprobatum magni facere licet, cum nusquam non effectus consequatur petitus. Sæpius autem zedoaria est comedenda.*

Costæus vini calidi usum prædicat in sequentem modũ. *In potu ordinario vinum calidum ebibitum ventriculi imbecillitatem corrigit. Non infrequens enim est observatio eorum, qui cum ventris flatibus, doloribusque ob malam coctionem perpetuò torqueretur, ubi calido potu uti cœpere, omni prorsus ejusmodi molestiâ soluti, meliorem multos iam annos vitam vivunt.*

Cum vino aqua potus ordinarii permiscenda est, quæ prius cum semine coriandri parum bullierit.

Notandum autem est diligenter, si cum frigida ventriculi intemperie calida hepatis concurrat, ut sæpe fit; calida medicamenta esse cautè adhibenda, & temperatioria potius usurpanda.

Zechius sequentem bolum his verbis commendat, *Ut stomachus moderatè calefiat, neque exsiccetur nullum ex internis valentius hoc præsidium usurpari potest.*

℞.Terebinth.claræ ℥.ij. mastich. pulver. ℥.sem. pulver aromat.rosat.℈ sem. Fiat bolus, duabus horis ante cibum dandus.

Pulvis digestivus ad concoctionem ventriculi adjuvandam, in frequenti usu esse consuevit.

℞.Coriandri præp.Unc.ß.sem.fœnicul.dulc.& anisi; ana ℥.ij.cinnam.caryophyll, ana Drach.sem. sacchari ad pondus omnium duplum, fiat pulvis, de quo capiat cochl.j.post singulos pastus, nihil desuper comedendo vel bibendo.

Balsamum Peruvianum ad roborandum ventriculum, præstans & efficax remedium, si ejus guttæ aliquot, cum vino hippocratico, vel alio, horâ unâ ante pastum exhibeantur.

Vel balsami Peruviani gutta una aut altera, cum saccharo permixta in formam pilularum sumatur per multos dies.

Magis familiaria medicamenta ventriculo roborando & calefaciendo idonea sunt, vinum hippocraticum bochetum ex decocto anisi & coriandri, cum saccharo & cinam.paratum pro potu ordinario. Pulvis dulcis vulgo dictus ex duabus sacchari partibus, & una cinnam. conflatus, omnibus alimentis inspersus. Sal ad condiendos cibos confectum ex pulvere coriandri, anisi, piperis longi, galangæ, & nuc.moschat.mixto cum pari portione salis communis. Piperis grana aliquot integra vel contusa. ventriculo jejuno sumpta, Nuces juglandes caryophyllis, & cinnam.transfixæ, & saccharo conditæ. Cortex citri & arantior.pariter conditus. Semina anisi fœniculi, coriandri, & frustula cinnam.saccharo incrustata. Quæ omnia ægrotantes ad libitum usurpare poterunt.

Ex prædictis cortex citri gustui gratissimus est. Sed quia sæpe ab exsiccatione duritiem contraxit, ut dentibus facile comminui non possit, cogimur non rarò eum in mortario marmoreo contundere cum aqua rosarum, in formam opiatæ.

Myrobalani condit.& nux mosch.condit.in eundem finem usurpari possunt, & si opus fuerit eodem modo contundi, quamvis ut plurimum sufficientem mollitiem obtineant.

Essentiæ anisi, cinnam, cortic.citri, nuc. moschat. & caryophyll.ad ventriculum roborandum efficacissimæ sunt. Earumque usus erit, quemadmodum suprà in affectu cordis propositus est.

Ex alimentis salsa appetentiam plurimum excitant, Imo verò & acida usupari poterunt in parva quantitate, cum aliis permixta; ne ventriculum refrigerent.

Exterius verò admoveantur fomenta, linimenta, & emplastra: in sequentem modum composita.

℞.Rad.cyperi, galangæ.ireos Florent. & cort. citri sicci, ana Unc.ij.fol.menthæ, hyssopi, salviæ rorismar,

&majoran.ana, M.j.fem.anifi,baccar. lauri,nucis mofchat.caryophyll.&cinnam.an.Drach,iij.flor.ftœchad. fchœnant.&rotifm. an.P.j. Incidenda incidantur, & contundenda contundantur, ut artis eft, includantur duobus facculis interpunctis; qui macerentur in vino generofo; & applicentur regioni ftomachi calidè viciffim.

℞.Ol.de abfinthio,de mentha,& nardini, an.℥.ß. ol.nucis mofchat ʒ.ij.ligni aloës,macis cinnam.an.℈.j. Ceræ parum,fiat linimentum. Quod præftantius evadet fi addideris olei caryophyll.gutt.vj, mofchi & ambræ grifeæ,an.gr.vii.

Linimentum ex ol. nucis mofchat.& balfamo Peruviano; vel ex oleo abfinth. maftic. & balfamo Peruviano.

℞ Maffæ emplaftri de maftiche ℥.j.pulv.aromat.rofat.ʒ.j ol.nucis mofchat.q.f.Fiat emplaftr. fcuti forme, applicandum regioni ftomachi.

Crato fequens emplaftrum miris laudibus effert.

℞.Ladani ℥.ij. ceræ ℥.iv. olei nucis mofchat. ʒ.iij. Fiat emplaftri maffa ad ufum,adde Tacam. Maftic.ʒ.j.

Admonet Galen.7.*meth.* hujufmodi emplaftra diutius non effe in parte detinenda,quia tandem calorem diffolvunt.

Multi practici hujufmodi remedia admovent, non folum parti anteriori fupra cartilaginem xiphoidum; fed etiam pofteriori fupra 13. vertebram,quia orificium ventriculi fuperius ad pofteriora fertur.

℞.Rad.galangæ , & calami aromat.an.Drach.iij. maftiches & caryophyll. an. Drach. ij. nuc. mofchat. n.j.cort.citri ficci. Unc.ß.fem. anifi Drach.j.ß. ex his contufis fiat facculus interpunctus cum findone rubra, & cotone mofchato,perpetuo geftandus fupra regionem ftomachi.

Ad idem valdè laudantur pelles lupinæ, & vulturis præparatæ,& fupra regionem ventriculi geftatæ: earum defectu pellis leporis, aut pannus fcarlatinus ufurpari poterit,ventriculi item lupini membrana præparata.

CAPVT. II.

De Fame canina.

CUm fuperiori capite de appetentia imminuta, & abolita actum fit, ordinis ratio poftulat, ut depravata explicetur. Depravatur autem appetentia duobus modis, quando fcilicet vel quantitare, vel qualitate peccat. Quantitate peccat, dum majori copia alimenta expetuntur quàm naturalis ordo requirit,& ille affectus βυλιμία feu fames canina nominatur, qualitate verò, cum cibi abfurdi, aut ea quæ extra rationem alimenti funt, expetuntur; & pica feu κίττα appellatur. De priori hoc capite, de altero verò capite fequenti agendum eft.

Nomen igitur βυλιμίας ἀπὸ τοῦ βοῦ καὶ λιμοῦ deducitur, quia βοῦ particula aliis vocibus addita fignificationem auget, ac fi bovis magnitudini conferatur. Vocatur etiam φαγ'δαινα, quod nomen ulceribus quoque tribuitur, quæ carnem exedunt, & continuum incrementum capiunt, eaque ideo autores ulcera φαγέδαινα, id eft depafcentia nominant. Fames etiam canina nominatur, quoniam fic affecti vehementi appetitu canum more in cibos feruntur.

Notandum autem eft, hæc duo nomina, nempe boulimiam, & famem caninam interdum confundi, & pro uno & eodem ufurpari: interdum verò diftingui, ut fames canina dicatur, quando poft nimium affumptum alimentum vomitus confequitur: & ita ægroti canum more afficiuntur, qui cibos nimia quantitate affumptos, vomitu rejicere folent. Quibusdam tamen alvi fluxus potius quàm vomitus accidit, natura copiam illam alimenti, quam ventriculus concoquere non poteft, per alvum detrudente. In boulimia verò vomitus non accidit, fed eam interdum lipothymia comitatur. Sunt etiam quidam, qui infatiabili illo comedendi defiderio premuntur, non tamen vomunt, nec alvi fluxu tenentur: fed omnes cibos ingeftos probè concoquunt, & nifi mox alium fumant, male habent. Quemadmodum narrat Sennertus de quodam ftudiofo, nigro corporis habitu prædito, qui non folum de die, fed noctu etiam comedebat. cibum tamen quem fumebat, fine vomitu concoquebat, imò verò cibis delicatis fatiari non poterat, fed craffos expetebat, unde nec panem à piftoribus confectum, fed à rufticis in vicinis pagis emptum, ut folidiorem, comedebat; fæpe manè tempore æftivo paftinacæ fativæ radices tot quot fex nummis emuntur, crudas fine damno comedebat.

Ex his patet hunc affectum effe fymptoma actionis depravatæ, refpectu quantitatis, quæ actio aucta nominatur, nempe appetentia modum naturalem excedens. Pars affecta præcipua eft os ventriculi fuperius. Caufa continens eft fenfus fuctionis & vellicationis vehemens & immodicus, appetitum fubinde irritans.

Galenus 2. *de fympt.cauf.cap.7.* caufas huius affectus proximas ad duo genera reducit; his verbis. *Vitiofæ appetentiæ, quæ modum in quantitate excedunt, vocanturque à quibufdam caninæ, tum exiftunt, cum vel acidus quifpiam vitiofus fuccus ventriculum mordet, vel totum corpus immodice digeftum inops alimenti redditur. Vitiofus namque fuccus, qui frigidus eft, fimilem fuctui morfum infert; appetentiam vero proritat naturalis affectus fimilitudine.* Caufa igitur proxima auctæ præter naturam appetentiæ, juxta Galeni mentem, eft primò humor vitiofus & frigidus in ventriculo hærens, fecundo alimenti indigentia ob nimiam digeftionem.

Humores vitiofi in ventriculo hærentes famem immodicam excitant, quatenus nimia fua frigiditate, aciditate & aufteritate orificium ventriculi conftringunt, corrugant ac vellicant, adeoque fenfum naturali fuctioni fimilem, & fpuriam famem inferunt. Talis humor eft, vel pituita acida in ventriculo reftagnans, vel ut plurimum melancholia à liene in ventriculum transfufa, quæ in ftatu naturali exiftens, & moderata quantitate, & qualitate prædita, naturalem & moderatam excitat appetetiam, fi verò præter naturam fe habeat, & in prædictis excedat, eam intenfiorem ac præternaturalem efficit.

Alimenti indigentia, ob quam venæ continuò ex ventriculo fugunt, vel à nimiis oritur evacuationibus, per hæmorrhagiam, alvi fluxum, vomitum, fudorem & fimilia, vel ex nimia fubftantiæ alimentariæ confumptione, ob calorem partium immoderatum, aut humorum tenuitatem, corporis raritatem, & pororum laxitatem, vigilias, balnea, exercitia immodica, venerem effrænatam, quæ omnia humiditatem fubftantificam maximè diffolvunt, ab iifque facta inanitione, & alimenti penuria, cibus citius quàm debeat à ventriculo abripitur.

A lumbricis etiam chylum depafcentibus poteft fieri fames canina, quemadmodum refert Trallianus *lib.7.cap.4.* de quadam muliere boulimia laborante,

quæ

quæ ab usu hieræ vermem duodecim cubitos longum excrevit, & liberata est.

Hermetici aliam hujus stupendi appetitus causam statuunt: nempe spiritum quendam dissolventem in corpore genitum, qui insita proprietate quidquid ci-borum ingeritur, tam promptè consumit, & resolvit, ut legitimum & necessarium nutritioni terminum naturæ non concedat. Hunc spiritum vocant fameli-cum, esurinum, voracem, salinum, acidum, & vitrio-latum. Quemadmodum enim, inquiunt, ex variis sa-libus, vitriolo, nitro, sale communi, ammoniaco & similibus, spiritus seu liquores, quos aquas fortes vo-cant, arte chymica eliciuntur, qui lapides durissimos, & durissima metalla, brevi temporis spatio in liquo-rem resolvunt; ita ut aurum, quod ne igne quidem fortissimo intra mensis spatium dissolvi potest, at-tamen intra horæ quadrantem in aqua regia solva-tur, & in liquorem aquæ ipsi per similem conver-tatur.

Hæc doctrina diligenti examine digna est. Sicut e-nim digestio ventriculi naturaliter se habens sedulis rerum naturalium indagatoribus quippiam mirabile, & stupendum ostentare videtur: sic eadem immode-rata & præternaturalis reddita, quippiam habet ad-miratione dignissimum. Hoc autem admirabile est in digestione ventriculi naturali; quod cibi durissimi in eo dissolvantur, & trium vel quatuor horarum spa-tio in liquorem chylosum convertantur, ita tenuem, ut per angustissimos venarum lactearum ramos transf-colari, ac veluti filtrari valeant: quod canes ossa du-rissima in eundem liquorem convertant; hoc certè calori intensiori valide concoquenti tribui non po-test, cum cibi in olla, igne quantumvis luculento, intra 24. horas ac plures dies in similem succum con-verti nequeant. Dicunt Galenici à facultate ventri-culi illud dependere. Sed facultas non agit sine instru-mento, quod etiam assignatur idiosyncrasiæ partis; quæ tamen idiosyncrasi, si est certa primarum quali-tatum proportio, ut vulgo circumfertur, præcipua il-lius actio erit à calore, frigiditas enim, humiditas & siccitas, nihil faciunt ad eximiam illam ciborum li-quationem, calor autem, ut dictum est, non habet il-lam efficaciam. Est igitur illa idiosyncrasia, aliquid a-liud ignotum & inexplicabile. Liceat ergo illud in-quirere per ea quæ fiunt in macrocosmo, quorum a-nalogia quædam esse potest in microcosmo. Et ideò dicunt Hermetici acutiores, spiritum quendam seu li-quorem acidum transfundi à liene in ventriculum, qui solidiora alimenta dissolvit, & in liquorem chy-losum brevi tempore convertit; ita ut spiritus ille seu liquor acidus fit præcipuum digestionis instrumen-tum. Et quædam hujus rei conjectura ex eo elici po-test, quod aves, quæ durissima alimenta conficiunt, lienem habeant, ventriculum undiquaque ambien-tem, caro enim illa quæ ventriculis avium circumdu-cta reperitur, lienis substantiam omnino repræsen-tat; unde nobiliorem lieni usum tribuunt, quàm qui ab antiquis est traditus; qui eum solummodò limo-sæ sanguinis parti expurgandæ dicatum censuerunt, cum alimentorum concoctioni, juxta novam hanc doctrinam, maximè inserviat. Si igitur spiritus aut li-quor ille acidus à liene promanans naturaliter se ha-bens, digestionem naturalem & moderatam perficiat; ille idem spiritus à naturali statu dejectus & vitio-sus redditus, acutior nempe & nimia dissolvendi vi præditus, solida alimenta promptius liquabit & conficiet, iisque dissolutis & à ventriculo confe-stim deturbatis, nova fames, eaque immodica exsur-get. Novam hanc doctrinam certam & indubiam non statuimus, sed eam tantum proponimus, ut à solidiori-bus ingeniis sedulò examinetur. Eamque inferius ite-rum discutiemus, dum læsæ concoctionis causas inqui-remus.

Signa hujus affectus diagnostica satis manifesta sunt. Per se enim ægrotantibus, & attestantibus apparet appetentia depravata & excedens, quæ plures cibos assumere cogit; qui tamen postmodum nimium gra-vantes per vomitum rejicitur, & est fames canina; vel si vomitus non subsequatur, animi deliquium adest cum extremorum refrigeratione, & tunc est bou-limia.

Signa causarum ex antecedentibus, comitantibus, & consequentibus, facile desumi possunt. Frigidæ in-temperiei, & humorum acidorum in ventriculo re-stagnantium signa sunt, ructus & vomitus acidi, deje-ctiones crudæ, sitis carentia, & causæ externæ refri-gerantes prægressæ. Si à defectu alimenti dependeat, ægri emaciantur, & causæ humiditates corporis dis-solventes adsunt, vel præcesserunt, ac denique lumbri-corum signa ex proprio capite erunt desumenda.

Prognosis hujus affectus ita instituenda est, ut si à causis externis omnino dependeat, periculosus non sit; modo illæ cito auferantur: à lumbricis etiam ori-undus parum infert periculi, quia illis sublatis affectus etiam tollitur.

Maximè autem periculosus est, si ingentes evacua-tiones, aut colliquationes corporis consequantur; præ-cipuè si post ingestum alimentum, & ventriculo adhuc pleno existente, animi deliquia contingant, quando e-nim ea quæ maximè juvare debent, inutilia existunt, magnam significant ventriculi atoniam.

Sic etiam canina appetentia, cum vomitu aut crebrâ dejectione perseverans periculosa est, in cachexiam e-nim hydropem, lienteriam, marcores, aliosque letha-les affectus degenerare solet.

Quod ad curationem spectat, quia ut plurimum fames canina ab humoribus melancholicis aut pitui-tosis, ventriculi tunicis impactis, & imbibitis, ducit originem: ad eos præsertim remedia dirigenda sunt, quæ tum humoris peccantis evacuationem & altera-tionem; tum partis laborantis roborationem respi-cient.

Evacuatio instituenda est per vomitum, vel secessum, remediis supra in curatione inappetentiæ à frigida cau-sa ortæ propositis. Licet enim hi duo affectus invicem contrarii sint, ab iisdem tamen humoribus, sed frigidi-tatis gradu; & secundis qualitatibus admodum diver-sis, ac ventriculum diversimodè afficientibus produci solent.

Remedia etiam ventriculum calefacientia & robo-rantia tam interna, quàm externa, ibidem proposi-ta, maximè conveniunt. Quæ non solum conferunt frigidam intemperiem corrigendo, sed etiam exsic-cando & sitim inducendo. At urgente siti fames im-minuitur.

Præterea vinum meracum satis copiosè sumptum fa-mem potentissimè resolvit, juxta Aph. Hippoc. 21. *sect.* 2. Idque potentius adhuc præstat illius spiritus, aqua vitæ vulgò nuncupatus.

Famem illam peculiariter obtundunt, quæ ventricu-lum potenter humectant & relaxant, humorisque aciditatem leniunt. Qualia sunt pinguia omnia, & o-leaginosa, ut adipes, olea, extremitates animalium. Quemadmodum Villanovanus refert, quendam hoc affectu percitum, panem calentem amurcâ olei imbu-tum comedisse: & mulierem bovis liquatum adipem,

cum pari calentis olei quantitate, duabus vicibus bibiffe, & in tantum cibi faftidium utrumque incidiffe, ut nihil per quinque dies comederint, & à priori affectu liberati fint.

Narcotica medicamenta fenfum ventriculi nimis exquifitum obtundendo, famen illam caninam poffunt imminuere. Et inter alia, theriaca recens magis ex ufu eft. Quia præter vim narcoticam, humorum etiam malignam qualitatem; quæ à nonnullis in hoc affectu fubeffe creditur, virtute alexiteriâ corrigere valet.

Quia verò narcotica rarò, & nonnifi fummâ urgente neceffitate ufurpanda funt aliis temporibus theriaca antiqua, propter rationem dictam, tum etiam roborationi caufâ erit ufurpanda.

Ambra grifea ad gr. v, vel vi. cum ovo forbili fumpta, non folum ventriculum roborat, fed etiam proprietate fpecificâ huic affectui prodeffe creditur.

CAPVT III.

De pica & malacia.

Pica & malacia eft appetitus depravatus quæ ægrotantes res abfurdas, inutiles, & noxias appetere confueverunt.

Κίσσα five pica nominatur à pica ave, five ob varietatem coloris quo donata eft, five quòd terræ globos efitat; mulieres autem hoc affectu laborantes, terram, gypfum, & fimilia plerumque comedere folent. Malacia etiam ex Plinio appellatur; quia mulieres hujufmodi, præ animi impotentia, & mollitie, à recto & naturali alimentorum appetitu defi ciunt.

Producitur hic affectus à pravis & certo modo corruptis humoribus, qui in ventriculo ob læfam illius coctionem colliguntur, vel ab aliis partibus in eum transferuntur.

Ad horum autem humorum productionem maximè difpofita funt corpora pituitofa, & melancholica, præfertim vero mulieres, quibus hic affectus proprius & peculiaris effe videtur; quamvis pueri interdum, imò etiam viri, fed rarius, eo affligantur. Ad hanc rem maximè faciunt pravorum eduliorum ufus, fuppreffa aliqua evacuatio naturalis, præcipuè menftruorum, animi mœrores, hepatis & lienis intemperies, obftructiones & imbecillitates, uteri affectus varii & fimilia.

Illi autem humores vitiofi pro variis intemperierum, aliarumque difpofitionum gradibus, variam & diffimilem naturam obtinent, unde variæ rerum abfurdarum appetentiæ oriuntur. Cum enim hujufmodi humores alias crudi & incocti, alias exufti & præaffati exiftant; fic quorundam appetitus ad res acidas, auftetas, acerbas & valde frigidas feruntur, ita ut fructuum immaturorum, aceti, omphacii, fucci limonum, granatorum, & arantiorum aquæ frigidæ, nivis, glaciei, & fimilium ufu affiduo & copiofo delectentur: alii terrea, ficca, & exufta appetunt, ut garyophyllos, cinamomum, nucem mofchatam, aliaque aromata, fal, cineres, gypfum, & fimilia.

Familiaris eft, hic appetitus virginibus chlorofi laborantibus, & gravidis mulieribus ob fuppreffionem menftruorum, quæ in corporis moram trahentia, vitiofam induunt qualitatem, ad partes fuperiores delata, ventriculum inficiunt pravo illo fucco, à quo actiones illius depravantur, & appetitus in primis à ftatu naturali maximè dejicitur. Pueri interdum hoc affectu detinentur, præcipuè qui à matre chlorofi laborante oriundi funt. Neque viri ab eo omnino immunes funt, quam vis rarius id contingat, & præfertim illi obnoxii funt, qui melancholico temperamento prædi-ti funt, obftructionibus laborant, aut fluxus hæmorrhoidum confueti fuppreffionem patiuntur.

Apud authores maximè controvertitur an appetitus depravatus feratur ad ea quæ diathefi ventriculi præternaturali fimilia funt, an verò ad contraria. Dubitandi anfam dedit Galen. *cap. 3. artis parvæ*, ubi docet ventriculum præternaturam fe habentem appetere contraria, & in ftatu naturali appetere fimilia. Quam doctrinam fequutus Avicen. *fen. 13, lib. 3. tract. 2. cap. 10.* fic loquitur. *Quando in ftomacho aggregatur humor malus diverfus à confueto in qualitate fua natura, tunc requirit aliquid fibi contrarium. Quapropter incidit quibufdam appetitus luti, imo carbonum, & terræ, & gypfi & rerum hujus generis, propter qualitatem quæ iis eft, exficcantem, aut incidentem: contrariam qualitati humorum.* Saniorum tamen judicium eo dirigitur, ut fimilia potius, quàm contraria appetantur. Cum enim ad appetentiam excitandam phantafia maximè concurrat; qua à difpofitione corporis maximè excitatur, verifimile eft dominantem humorem ad fimilium appetitum phantafiam movere. Sicut enim biliofi in ftatu tum fano tum morbofo ignis, & irarum infomnia patiuntur; pituitofi, nivium, glaciei & aquarum; quarum rerum phantafmata ab humore in corpore prædominante excitantur, fic etiam affecta fede appetentiæ humores vitiofi in ea diu ftagnantes, fui fpeciem phantafiæ imprimunt, quæ ab ea obfeffa, fimilium appetentiam excitat, etiam ratione repugnante, quæ à vehementi illa imaginationis vi fuperatur. Adde quod fi contraria morbo aut illius caufæ appeterentur, continuato illorum ufu, morbus tandem curaretur, cum tamen ab iis deterior in dies reddatur. Hinc fententiæ quotidiana experientia fuffragari videtur, quo docetur virgines chlorofi laborantes, & prægnantes mulieres ea plerumque appetere, quæ illarum temperamento & præfenti cacochymiæ confentanea funt; ut fcilicet illæ quibus falfi & adufti infunt humores, carbones, falem, aromata, & fimilia expetant: quibus verò melancholia, aut acida pituita dominatur; ad acetum, fructus immaturos, & fimilia ferantur.

Quod ad Galeni authoritatem fpectat, quidam penitus eam rejiciunt, dicentes quod fi verum effet morbofas difpofitiones contraria appetere, ægrotantes omnes, convalefcentes, & reliqui cacochymia laborantes, cibos euchymos expeterent; quod tamen veritati non eft confentaneum. Videmus enim fæpè ægrotantes & convalefcentes pravos cibos appetere, laudabiles verò refpuere. Videmus etiam corpora excalefacta five in ftatu præternaturali, ut in febribus, five in naturali, ut per exercitia immodica, refrigerationem expetere.

Alii verò hanc Galeni fententiam conciliare nituntur dicentes, in pica intemperiem ventriculo impreffam effe veluti habitualem & connaturalem; & ideò facere appetentiam fimilem naturali, quæ eft ad fimilia. Quod in hunc modum explicari poteft, dicendo, omnem temperiem naturalem appetere fimilia: præternaturalem verò contraria; intelligendum effe; poftremum de intemperiebus, quæ fiunt fine fucci redundantia. Quæ enim funt cum fucci abundantia, quando fucci admodum imbibiti funt in tunicis ventriculi, appetunt potius ipfis fuccis, quibus madent, fimilia, quia humor qui totas tunicas jam penetrat, quamvis noxius fit, moleftiam non infert. Contra vero quando humor

mor partem tantum aliquam ventriculi occupat, vel est solum in cavitate, ventriculus appetat contrarium ei quod sibi noxium est. Si autem humor totum ventriculum occupet, illiusque tunicis imbibitus sit, tunc facultas illius naturalis obruitur, & ita immutatur, ut non appetat nisi similia humori imbibito. Et ita rectè dici potest, illum humorem factum fuisse veluti connaturalem.

Platerus & Sennertus ab hisce difficultatibus facilè se expediunt, ad qualitatem occultam confugientes; hujusque perfugii occasionem quærunt, ex eo quod si hujusmodi ægrotantes appeterent similia causæ morbificæ, ex eorum usu copioso maximè augeretur affectus, cum tamen videamus pica laborantes, gypsio, calce, carbonibus, aliisque rebus noxiosissimis sese ingurgitare, ex iisque levissimam noxam percipere, à quibus bene sani ad internecionem usque læderentur. Prætereà dicunt prægnantes mulieres humores salsos & acidos sæpe rejicere, cum tamen salsa & acida non appetant sed toto genere diversa. Ac denique nullam esse inter carbones, calcem, carnes crudas, aliaque, cum humoribus convenientiam constanter asseverant; atque adeo in qualitatibus manifestis non esse acquiescendum censent; ex iisque symptomatis hujus, & appetentiæ mirabilis causam desumi non posse: sed ad qualitatem quandam occultam & inexplicabilem esse confugiendum.

Fatetur tamen Sennertus probabile esse à simili potius quàm contraria qualitate appetentiam istam depravatam provenire. Quænam verò sit illa qualitas, explicari non posse, cum res quæ appetentur nullam cum humoribus, vel dulcibus vel salsis, vel acidis, in manifestis qualitatibus ut plurimum convenientiam habeant.

Hæc omnia conciliare possumus dicentes, rerum absurdarum appetentiam ab humoribus simili naturâ & temperie præditis excitari: sed illos humores, præter nativam temperiem, vitio quodam peculiari è corruptela quadam oriundo, esse præditos, quod vitium cum disertè explicari nequeat, ad qualitatem occultam revocari potest.

Diagnosis hujus affectus per se satis facilis est; ex solaenim ægrotantis relatione innotescit. Partem præcipuè affectam esse orificium ventriculi notissimum est, cum illud sit sedes appetentiæ. Causam etiam ex suppositâ similium appetentia, conjectura indagari potest. Si enim appetant carbones, salem & similia, colligere possumus, ab humoribus salsis, & exustis affectum dependere: quæ omnia clarius innotescent; si humorum prædictorum portio per vomitum vel alvum rejiciatur; si ructus acidi, vel nidorosi, sapor amarus, acidus, vel salsus adfuerit.

Quod ad prognosim spectat, chronicus est iste affectus; non tamen admodum periculosus, si naturâ vel arte corpus ad pristinum statum revocetur, quod non valde difficile contingit. Excluditur enim sæpe succesu temporis humor noxius crebris vomitionibus vel medicamentis convenientibus evacuatur, & suppressæ mensium aut hæmorrhoidum evacuationes quæ huic malo ansam præbebant, cū tempore restituuntur. Quæ tamen si negligantur & natura oneri succumbat, gravissimi morbi succedere possunt. Vitiatâ enim primâ coctione, necesse est secundam & tertiam corrumpi, unde graves obstructiones, cachexię & hydropes contingunt. Vel etiam si humor majori copia in ventriculum feratur & majoris malignitatis particeps sit, cardialgias insignes interdum producit, ex quibus lipothymia, & syncope, & nonnunquam mors succedere solet.

Si mulieres hoc affectu laborantes ab eduliis pravis abstinere incipiant, & laudabilibus uti cum minori fastidio, proxima salutis & curationis incipientis signum est certissimum.

Gravidæ mulieres à malacia ut plurimum liberati solent, circa quartum gestationis mensem, quia fœtus grandior factus, majorem humorum copiam absumit, & ipsa mater crebris vomitionibus istam illuviem exclusit. Quod si malum ulterius progreditur, periculosum est. Significat enim altius impressam fuisse pravam istam diathesim, quæ difficili negotio extermina-ri valeat.

Melius est hoc affectu laborantes, acida & acuta appetere, pejus si res planè à natura alienas exoptent, ut docet Avic. *fen.13.lib.2.tract.2.cap.20.* Majorem enim significat à statu naturali recessum, qui difficilius emendari valeat.

Curatio hujus affectus varia instituenda est, pro varietate corporum ægrotantium.

In gravidis enim mulieribus pauca celebrantur remedia, ob subjecti ineptitudinem, & abortus periculum. In illis tamen leviora usurpari possunt; & benigniora, ex iis quæ ad ventriculum evacuandum, & roborandum in curatione inappetentiæ fuere proposita. Neque omittenda erit venæ sectio, quæ parcâ manu celebrata, & frequenter, si opus fuerit, repetita maximum ad hujus affectus curationem momentum habet.

In virginibus autem chlorosi laborantibus curatur iste affectus iisdem remediis, quæ ad ipsius chlorosis curationem suo loco proponentur.

Quæ verò pica contingit in viris, quod tamen rarissimum est, cum ab obstructionibus hepatis, & lienis dependeat, earum curatione suis locis proponendâ eximi nabitur.

CAPVT. IV.

De Siti morbosa.

Sitis seu potus appetentia non minus ac fames triplicitèr lædi potest, imminutè, abolitè & depravatè. Imminuitur non rarò à dulci & insipido humore, ventriculi tunicas irrigante, vel ab humiditate nimia in toto corpore dominante, unde fit ut partes potulentam materiam à ventriculo non trahant. Aboletur verò in morbis acutis propter interceptionem primi sensorii, quando mens ægrotat, aut quia concidit omnino facultas naturalis, extincto propemodum calore nativo; unde Hipp. *In causa siti fera non sitire, malum;* cum tamen sitis imminuta ab iisdem causis pendeat; à quibus inappetentia ciborum producitur. Abolitâ verò morborum acutorum sit confectaria; earum ratio petuliaris hic habenda non est. Sed sufficiet nobis de siti depravatâ, tanquam frequentiori specialius agere. Quæ quidem sitis depravata etiam bifariam dividi potest; quemadmodum fames; ut una potulentorum varia genera feratur; altera vero sit aucta, & potus quantitatem, ac frequentiam respiciens. Quæ potus genera absurda respicit, ad picam refertur; quando scilicet ægrotantes appetunt acetum, succum limoniorum, vel aquam salsam. Superest igitur ut sitim auctam contemplemur, quod symptoma frequentissimum esse consuevit, dum appetitus humidi quantitate peccat, & potus immodicè expetitur.

Causa illius proxima est defectus alimenti humidi, & siccitas ventriculi, aliarumque partium quæ stomacho penuriam suam communicare valent.

Illa

Illa autem siccitas, vel humoris penuria exoriri solet ab omnibus iis quæ roridam humiditatem ventriculi totiusque corporis absumere, & exsiccare valent; quæ omnia ad calefacientia & exsiccantia referuntur. Exsiccantia per se, & primario exsiccant, calefacientia secundario, humidum absorbendo.

Est autem sitis hæc morbosa idiopathica vel sympathica. Idiopathica fit, cum innata ventriculi humiditas alteratur, & exhauritur ab inæquali intemperie sicca, vel calida, vel utraque; interdum & rarius simplici, frequentius cum materia conjuncta: cum humore scilicet, acri, salso, aut putrido, ventriculi tunicis impacto, vel in illius cavitate incluso. Sympathica vero fit ex consensu totius corporis, vel aliquarum partium, quarum venæ exhausto humido, à ventriculo sugunt: ut in febribus contingit, hepatis, pulmonis & aliarum partium inflammationibus, tum etiam intemperiebus calidis, & siccis, præcipuè renum, ut videre est in diabete, quæ eo nomine dipsacus nominatur, propter sitim ingentem, quæ illam comitatur.

Causæ externæ sunt quæcunque impensè calefacere vel exsiccare valent, ut aër valdè calidus & siccus, diuturna in sole vel ad ignem mora, usus ciborum salsorum acrium, & aromatibus conditorum, usu copiosus vini antiqui, & generosi, vigiliæ nimiæ, nimia corporis evacuatio, præcipuè per medicamenta purgantia.

Hermetici sitim immodicam & præternaturalem à spiritibus quibusdam sitibundis, ex impuritatibus sulphureis genitis, exoriri contendunt, qui non simplici refrigeratione & humectatione, sed spiritibus aliis sibi analogis satiari volunt, quemadmodum videmus in febrium accessionibus sitim intensam multo aquæ potu parum inhiberi, quæ tamen spiritibus acidis vitrioli, sulphuris, salis, & similium cum longè à minori quæ quantitate permixtis, facilius cedat.

Diagnosis nihil habet difficile, satis enim ægri de siti urgente conqueruntur. Causæ etiam propriis signis dignoscuntur, ut calida & sicca intemperies ventriculo, aut aliis partibus inhærescens; tum humores acres, salsi, vel amari, quorum portio interdum excluditur, vel saltem similes sapores in ore repræsentant. Si in ventriculo contineantur, vel si per consensum aliarum partium sitis excitetur, affectuum eorumdem signa sese prodent.

Quod ad prognosim attinet, sitis quæ à causis procatarcticis excitatur tutissima est; illa enim potu assumpto facile sedatur. Quæ vero à causis internis procedit pro illarum varietate, magis vel minus periculosa existit.

Sitis quæ in febribus contingit aliisque affectibus curatu facilibus, cum eorum solutione sponte evanescit. Si vero à gravibus morbis & periculosis dependeat, est valdè periculosa; ut in hydrope contingit, in quo affectu sitis potu non sedatur, sed potius magis intenditur.

Curatio sitis morbosæ frequentius occurrit in febribus, & quarumdam partium inflammationibus, quæ tamen sufficienter descripta est in methodo nostra curandarum febrium *sect.5. cap.2.*

Si vero sitis à sicca ventriculi intemperie ex immoderatis evacuationibus, aliisque causis contracta sit, illius curatio perficitur vacuationes illas supprimendo, tum partes inanitas restaurando remediis humectantibus.

Instituto igitur prius victu analeptico, qualis in febre hectica, phthisi, & marasmo concedi solet; omnium præstantissima erunt duo remedia à Galen. proposita 9.meth. scilicet lac, & balneum. Quamvis enim Hipp. *aphorism.63. sect.5.* lac siticulosis interdicat: illud tamen intelligendum est de iis, qui ob biliosi, putridique humoris copiam, siti afficiuntur; in quibus lac facillimè corrumpitur; non de iis, qui siti ex siccitate, & consumptione laborant. Lactis usum in curatione phthiseos edocuimus.

Balneum vero fiat ex decocto rad. altheæ, & lilior. fol. malvæ, violariæ, vel ex decocto capitis, pedum & intestinorum vervecis. Aut butyrum recens vel oleum violaceum in qua tepida dissolvatur pro balneo; quod tepidum esse debet, & frequenter usurpari.

In exitu balnei inungantur lumbi, dorsum, & ventriculus ol. violac. medulla cruris vituli; & similibus quibus immisceatur lactis muliebris, aut caprilli, quantum ebibere poterit.

Utatur intereà æger syrupis, & tabellis instaurantibus, aliisque remediis, quæ in febris hecticæ curatione latius proponentur.

Sequens etiam opiata erit utilissima.

♃. Conservæ rad. eryngii, & buglossi, ana ℥ij. conset. flor. violar. & borrag. an. ℥j. confect. alkermes ʒ. ß. diapenidii sine speciebus recenter præparati ʒ ij. Cum syrupo de pomis redol. fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem castaneæ sitis tempore, superbibendo parum aquæ borraginis.

CAPUT V.

De ventriculi concoctione læsa.

VEntriculi concoctio chylosis appellata, quemadmodum, & reliquæ omnium partium actiones, tripliciter læditur, imminutè; abolitè & depravatè. Imminuta concoctio βραδυπεψία dicitur, abolita ἀπεψία, depravata δυσπεψία quæ omnes differentiæ unico cruditatis nomine comprehenduntur. Hæc autem cruditas duplex constituitur, nidorosa scilicet, & acida: cruditas nidorosa fit quando alimentum in nidorosam, & ustam quasi materiam mutatur, ut per eructationem odor ovorum, & piscium corruptorum, vel olei frixi efferatur: qui ructus nidorosi in calidis, ac biliosis naturis frequentius contingunt. Acida vero cruditas fit, cum cibi in acidam naturam mutantur, & ructus acidi excluduntur, & hæc à frigida intemperie procedit. His & tertia addi potest cruditatis differentia, quando ob calorem debilem cibus imperfectè coquitur, & in pituitosam quandam materiam mutatur, citra tamen aciditatem.

Causæ ventriculi concoctionem lædentes, ad tria capita reduci possunt, vitium scilicet organi, objecti, & rerum externarum, seu extrinsecus advenientium.

Organi vitium omnes ventriculi morbos complectitur, sive similares sint, sive organici, sive communes; qui omnes illius actionem evertere possunt. Intemperies tamen frequentissima est læsæ concoctionis causa. Cum enim concoctio à moderato calore rectè & secundum naturam se habente, perficiatur si ille à debita moderatione recesserit, coctionis læsio contingit. Sic frigida ventriculi intemperies, quæ caloris immutationem facit, si remissior fuerit, concoctionem imminuit & bradypepsiam parit. Si vero intensior, concoctionem abolitam, & apepsiam producit. Calida vero intemperies concoctionem depravat, & dyspepsiam generat. Illæ autem intemperies interdum simplices sunt; ut in iis qui ab ortu calore debili, & ventriculi imbecillitate

litate præditi sunt ; vel calorem acrem & exurentem obtinuerunt, ut plurimum autem cum materia conjuncta: unde in melancholia hypochondriaca, pituitæ copia, & fermentatio nigri humoris, cruditates, flatus, inflationes, fluctuationes, ructusque acidos excitari solent.

Vitium objecti, alimenti scilicet, quod est ventriculi proprium objectum, multis modis contingit, dum scilicet peccat in substantia, quantitate, qualitate, tempore, & ordine assumendi.

Vitiosa sunt alimenta ratione substantiæ, quæ duriora sunt, & concoctu difficiliora, ut carnes cervinæ, leporinæ, præcipuè vetustiores, sale vel fumo induratæ, panis furfuraceus, tubera, radices, legumina, & similia, quæ dyspepta nominantur.

Quantitate peccant alimenta, quæ nimiâ copiâ assumuntur, & eo nomine à colore vinci & superari nequeunt, unde cruditates oriuntur, illis maxime familiares, qui genio & crapulæ indulgent. Minor etiam quàm par sit alimenti quantitas, speciem quandam cruditatis inducere potest, quando cibi pauciores, in ventriculo, [in primis bilioso] exuruntur & præassantur.

Qualitate peccant alimenta, quæ nimis frigida & humida, flatuosàque existunt : vel quæ calidiora tenuior chyli portionem exurunt, & in nidorosos vapores convertunt,

Ad hoc genus reducenda est concoquendi & condiendi ratio, varii enim elixandi, assandi & condimentorum modi, novas alimentis dispositiones inducunt, propter quas concoctu faciliora, vel difficiliora redduntur.

Tempus & ordo assumendi præposterus concoctionem etiam vitiare possunt ; ut si quis horam cibandi consuetam omittens nocte intempesta, & immediatè ante somnum cibis stomachum repleat: vel si post solidorum & adstringentium, ut casei, pyrorum, cydoniorum, & similium assumptione, liquida postmodum & corruptioni obnoxia ingerat.

Res denique externæ coctionem vitiare possunt, si immoderatæ sint: aque ita aër frigidior, calorem nativum obtundendo, si debilior fuerit, vel calidior, eundem calorem dissipando, coctionem evertere potest ; tum etiam exercitationes immodicæ, præsertim à pastu, calorem nativum eliciendo à ventriculo ad partes exteriores eumque præter modum dissipando, nec non chylum adhuc imperfectum præcipitando versus intestina. Alvi & aliorum excrementorum suppressio, aut fluxus immodicus ; vigiliæ immoderatæ, somnus diuturnus, animi pathemata graviora præcipuè mœror, & profunda meditatio statim à pastu, & similes causæ externæ, ventriculi actionem non parum vitiare possunt.

Præter causas enumeratas Hermetici nonnulli recentiores aliam adducunt minus tritam & ab antiquis minimè perspectam ; quæ quidem ab iis perspicuè non demonstratur; quibusdam tamen conjecturis minimè contemnendis stabilitur ; cujus etiam supra in famis caninæ causis explicandis mentionem fecimus. Primum itaque statuunt coctionem ventriculi naturalem à solo calore non perfici ; sed promptam illam ciborum solidorum liquationem, ac dissolutionem, qua in chylum convertuntur, ab alia causa dependere: cum experientia doceat cibos in olla bullientes igne lucu-lento, etiam per plures dies continuato, nunquam talem dissolutionem pati, cum tamen ossa in ventriculis canum, brevi temporis spatio dissolvantur, & in chylosum liquorem convertantur : cum in ventriculis piscium nullo calore actuali præditis, cibi quilibet ingesti, eodem modo dissolvantur & concoquantur. Causam itaque præcipuam hujusmodi liquationis esse statuunt spiritum quendam, aut liquorem acidum à liene in ventriculum transfusum, qui eximiam dissolvendi facultatem habeat. Quam sententiam ex Galenicorum doctrina eliciunt, qua sancitum est humorem melancholicum à liene in ventriculum transfusum excitare appetentiam : idque vel constringendo, ac corrugando tunicam interiorem ventriculi; vel aciditate sua vellicando. Quod quidem impugnari potest ex eo quòd si constringendo id facere omnia adstringentia idem præstare possent ; & si vellicando, acria quælibet potentius quàm acida appetentiam excitarent. Probabilius igitur existimant humorem illum appetentiam excitare per accidens penuriam scilicet alimenti inferendo, per dissolutionem illius quod ingestum est, ex qua penuria appetitus excitatur. Atque ita longè nobiliorem lieni usum tribuunt, quàm qui ab antiquis fuit propositus ; nempe ventriculo subministrandi præcipuum coctionis instrumentum. Hujus rei conjectura satis valida ex avibus elicitur, quæ durissima plantarum semina dissolvunt, & lienem habent ventriculo undiquaque circumductum, ut potentius spiritum illum dissolventem inspiret, vel liquorem acidum commodius communicet. Validum autem avibus inesse acidum illum spiritum ostendit, Helmontius proprio experimento : refert enim se in pueritia cum passerem aleret, ipsi aliquando linguam obtulisse, quàm ille rostro apprehendens deglutire conabatur, se verò linguæ apice passeris guttur contingentem, maximam in eo aciditatem percepisse. De spiritu vero dissolvente avium ventriculis inhærente probatur ex praxi medica, in qua gallinarum ventriculi ad juvandam concoctionem passim præscribuntur in pulveribus digestivis quos hunc effectum præstare credibile est, ciborum dissolutionem adjuvando, cum iidem gallinarum ventriculi calculosis etiam præscribantur, quibus calculorum dissolutio maxime juvatur. Idque manifestius elicitur ex eo quod ex avium ventriculis sal elicitur maxima calculos dissolvendi efficacia præditum. Ex quo quidem sale ventriculis avium magna copia infixo, natura sagax & provida spiritum elicere novit in vivente animali, cujus adminiculo [concurrente calore nativo] solidorum alimentorum dissolutionem moliri possit. Et vulgò notissimum est ex salibus dissolventibus, puta vitriolo, nitro, ammoniaco, & sale communi, spiritus elici, longè efficaciori dissolvendi vi præditos.

Ille igitur spiritus, seu liquor acidus à liene in ventriculum transfusus dum secundum naturam se habet, bonam ac laudabilem ciborum concoctionem efficit, si verò à statu naturali recedat, ventriculi actionem evertere potis est. Sicut antea dictum fuit ex hisce præsuppositis, caninam appetentiam excitari, quando spiritus ille seu liquor acidus nimiam activitatem, & potentiorem dissolvendi vim obtinuit, Sic etiam ex adverso, si vis illa dissolvens debilior efficiatur, aut omnino deficiat, coctio ventriculi imminuta, aut abolita sequetur. Hinc dicit Helmontius Aphorismum Hippocratis primum sect. 6. qui sic habet : *In longis lævitatibus intestinorum, si ructus acidus superveniat, qui prius non erat, signum bonum*, ita interpretandum esse: ut scilicet ructus acidus superveniens significet fermentum illiud acidum, quod à morbo fuerat deperditum, restitui incipere.

Fulciamus & nos novam hanc doctrinam proprio experimento. Cum enim anno præterito 1648. alvi

fluxu

fluxu pituitoſo, & melancholico per quatuor menſes integros, afflicti fuerimus, & ab eo ad extremam maciem, & veluti marcorem perducti; quandoquidem omnia alimenta in pituitoſam & mucilaginoſam ſubſtantiam convertebantur, ex debilitate ventriculi ea perfectè concoquere nequeuntis; poſt multa remedia per totum illud tempus uſurpata, quorum maxima pars parum aut nihil profuit: tandem aceti acerrimi uſu frequenti, intra paucos dies è ſævo illo affectu integrè liberati ſumus: cujus equidem aceti vi, acidum illud naturale penè deperditum, plurimum adjutum, ac reſtitutum fuiſſe conjicere poſſumus. Uſus autem aceti fuit in paſtibus cum ovis induratis, quæ fruſtulatim diſſecta, aceto intingebamus & per aliquos dies hoc ſolo edulio in omnibus paſtibus utebamur. Tum hoc manifeſtè percipiebamus, quòd ſi acetum non eſſet valde acre, exiguum ventriculo adjumentum ferebat.

Diagnoſis hujus affectus juxta læſæ coctionis differentias, varia eſt. Ac primum apepſia, & bradypepſia iiſdem ſignis indicantur, per magis & minus tantum differentibus. Illa autem ſigna ſunt, ructus acidus, alimenti incocti, vel ſemicocti per os aut alvum rejectio; cauſæ ventriculum refrigerantes prægreſſæ; gravitas, tenſio, & inflatio in regione ſtomachi; læſio à frigidis aſſumptis; urinæ tenues, aquoſæ & decolores. Interdum tamen urinæ craſſæ & rubræ apparent, ex ſucco impuro ac fæculento, qui ob primæ coctionis imperfectionem à chylo ſufficienter ſeparari non potuit, ſed ad renes uſque tranſmiſſus cum ſeroſo humore, impuras etiam urinas reddit, quales interdum à melancholicis præſertim, & ſcorbuticis excerni ſolent. Fuſiorem hujus urinæ explicationem vide apud Sennertum *lib.3. pract.part.8.ſect.2.cap.6.* Dyſpepſiam verò ſeu depravatam coctionem oſtendunt, ructus nidoroſi, ſapor ſimilis aut putredinoſus in ore; ſitis & æſtuationis ſenſus à calidis aſſumptis læſio.

Si idiopathicè ventriculus laboret, propria ejuſdem morboſæ diſpoſitionis ſigna aderunt. Si verò ſympathicè afficiatur, ex propriis partium affectarum ſignis, illa ſympathia eſt elicienda. Si verò ex errore cauſarum externarum, vel objecti vitio ſymptoma dependeat, ex earum præſenti aut prægreſſa conſtitutione, ægri vel aſtantium relatu, innoteſcet.

Prognoſis hujus affectus ita inſtituenda eſt. Coctionis vitium quod à cauſis externis excitatur, facile corrigitur, cauſis illis ſublatis, & idoneâ victus ratione inſtitutâ.

Facilius etiam curatur læſa concoctio, ex humoribus ab aliis partibus in ventriculum translatis; quàm dum à proprio ventriculi vitio exoritur. Humoribus enim illis expurgatis, antequam morbum aliquem ſtabilem in ventriculo excitent, coctionis officium reſtituitur.

Abolita ventriculi coctio omnium deterrima eſt; quia totius corporis nutritio fruſtratur, unde morbi lethaliſſimi, ut lienteria, hydrops, atrophia, & ſimiles conſequuntur.

Coctio imminuta ſua etiam parit incommoda, ut colicos dolores, cachexias, ac tandem hydropis varias ſpecies.

Depravata concoctio multorum etiam malorum cauſa eſt, puta obſtructionum, ſcabiei, febrium, & ſimilium.

Curatio perficitur ſublatione cauſarum externarum, antecedentium, & conjunctarum, quæ affectum iſtum efficiunt, augent, vel conſervant.

Ac primum advertendum erit, utrum ab aliis partibus ad ventriculum humores transferantur; & in hoc caſu humores illi erunt evacuandi ac revellendi, partis mandantis affectus corrigendus, & ventriculus roborandus. Affectarum aliarum partium curationes ex propriis capitibus erunt deſumendæ. Ventriculi verò roboratio ex inappetentiæ curatione deſumi poterit.

Quæ vero ex proprio ventriculi vitio coctionis læſio contingit, ea ut plurimum ab humoribus frigidis aut calidis ducit originem; atque adeò eandem curationem obtinet, quæ pro inappetentia à ſimilibus cauſis oriunda fuit propoſita; quam hîc fruſtrâ repetere non opus eſt.

Si denique Hermeticorum cauſa peculiaris ſuprà propoſita animadverſione digna ſit; illi providendum erit, primo lienis pravam diatheſim corrigendo; & ſpiritus diſſolventes reſtituendo ſubſtantiâ quadam acidâ, cujus generis ſunt ſpiritus ſulphuris, vitrioli, ſalis, ſucci limonum, granatorum, arantiorum, & acetum.

CAPUT VI.

De Singultu.

Singultus eſt motus ventriculi depravatus; quo rem ſibi noxiam expellere nititur.

A vomitu diſtinguitur ex eo quòd materia quæ vomitu rejicitur, in ventriculi cavitate continetur, & ille totus invertitur, ut materiam illam excludat: in ſingultu verò materia peccans, tunicis ejusdem infixa eſt, ideo ventriculus ſeſe conſtringit, ac fibras ſuas concutit, ut eam excludat. Et ut nauſeam quoque in hac definitione comprehendamus, dicimus motus ventriculi expulſivos tripliciter fieri: vel enim natura quandoque vult inſurgere ad expellendum, & non poteſt; aut non ſufficienter ad hunc motum irritatur, & tunc nauſea fit: aliquando inſurgit, & expellit, & fit vomitus: vel denique inſurgit, ut expellat, ſed non poteſt expellere, & tunc fit ſingultus.

Ille autem motus convulſivus eſt, non autem vera convulſio, quæ ſolis muſculis competit, & partibus voluntario motu donatis.

Cauſæ ſingultus immediatæ proponuntur ab Hipp. *aph.39.ſect.6.* inanitio, & repletio, ſicut & convulſionis, Gal. & Avicenna tertiam addunt, nempe irritationem à materia acri. Alii anxiè laborant, ut materiam irritantem ad repletionis genus trahant, quo ſententiam Hipp. illæſam tueantur. Verum ubi res ipſa loquitur perſpicuè, non opus eſt rerum evidentias propter Authorum verba confundere & obſcurare. Quid enim clarius eſt, quàm ſingultum fieri à facultate expultrice irritata? Quæcunque igitur irritationem illam efficere poſſunt erunt cauſæ proximæ ſingultus: Iam vero humores & vapores quantitate vel qualitate peccantes, ventriculum irritare poſſunt ad expulſionem, & ſic repletio, & acrimonia erunt cauſæ diverſæ toto genere diſtinctæ. Inanitio verò quomodo ſingultum excitare poſſit, non eſt facile explicare. Cum enim illius eſſentia conſiſtat in defectu, nemo dixerit, naturam inſurgere ad defectum expellendum; quin potiùs movebitur ad illum reficiendum ac reparandum: & ſic attractricem potius, quàm expultricem facultatem movebit. Si verò interdum ſingultus magnas evacuationes ſequatur, ut in acutis & malignis febribus, & purgatione ex helleboro contingit, id non evacuationi ſimpliciter tribuendum, ſed potius malignæ cuidam qualitati à morbo, vel medicamento ventriculo impreſſæ.

Materia autem ſingultum efficiens, vel in ipſo ventriculo

triculo colligitur, vel aliundè ab hepate, liene, intesti-nis, aliisque partibus, vel etiam toto corpore communicatur. Sic alimenta vel medicamenta acriora, humores acres, aut lumbrici mordentes in ventriculo contenti, singultum idiopathicum producunt, Sympathicum vero inferunt vicinarum partium inflammationes transmisso ad ventriculum ichore, aut vapore acri: tum etiam quòd tumor, hepate præsertim inflammato, ventriculum comprimit; undè facultas expultrix assiduè irritatur. Denique à toto corpore possunt transferri ad ventriculum humores, vel vapores acres, in affectibus totum corpus occupantibus, ut interdum in febribus acutis & malignis contingit.

Diagnosis hujus affectus per se conspicua est. Causæ verò signa ita distinguenda sunt, ut si idiopathicè contingat, affectus magis continuus sit, & humorum in ventriculo contentorum signa appareant; & affectio vomitu sedetur. Humor verò peccans in ventriculo collectus, vomitu, aut ructu, aut oris sapore, aliisque signis internosci poterit. Si denique ab alterius cujusdam partis morbo oriatur, ejusdem signa ex propriis capitibus erunt desumenda.

Quòd ad prognosim attinet. Singultus qui à causa aliqua procatarctica, ut cibo, potu, aut frigore exoritur, periculosus non est; tum etiam ille qui crisim per vomitum interdum antecedit; sed tunc reliqua signa in bonum consentire, & salutaria esse debent.

Si quis in laboriosa febre singultiat, morbo laborat pessimo Hipp. *in Coacis*. Fit enim ille singultus ab humoribus acribus & malignis, tunicam ventriculi interiorem vellicantibus, & facultatem illius expultricem stimulantibus. Et dicit Vallesius se nullum vidisse servatum in extenuatis, aut febre ardente, vel maligna correptis, cui singultus supervenerit. Sic apud Hippocrat. 3. *Epid. section. secund. Ægr.* 12. Mulier quæ in foro habitabat, die 12. frequentes singultus patiebatur, & 14. interiit. Observavit etiam Platerus singultum febribus ardentibus supervenientem, & perseverantem, plerumque mortis esse prænuntium, eundem etiam in dysenteria esse lethalem.

A vomitu singultus, & oculorum rubor, malum, Hippocr. *Aph.3.sect.7.* duo hæc signa si vomitui superveniant in morbis acutis, & ad aliquod tempus perseverent, ideò lethalia habenda sunt, quia inflammationem cerebri, aut ventriculi denuntiant; quæ inflammatio non modò ipsius singultus ac ruboris oculorum causa sit; sed etiam vomitus. Si enim vomitus excitaretur ab acrib humoribus os ventriculi ejusque tunicas mordentibus; excretis per vomitum illis humoribus, cessaret vomitus & singultus; nec à vomitu ullus vapor acer ad oculos defertur, qui oculos rubros efficeret: At cùm vomitus non solùm non profuerit, sed etiam post se singultum & oculorum ruborem invexerit, certissimum est illa tria vomitum, singultum, & oculorum ruborem, ab inflammatione cerebri, aut ventriculi dependere. Cerebrum enim inflammatum sanguinem ad oculorum venulas exprimit præ copia, & in extimam oculi tunicam effundit; undè oculorum rubor, cui ventriculus consentiens per nervos sextæ conjugationis admodum insignes; ab ea cerebri inflammatione facilè, in vomitum; ac singultum impellitur. Ventriculus quoque inflammatus vomitum, & à vomitu singultum, & unà cum singultu ruborem oculorum invehit, facto concursu sanguinis fervidioris ad oculos propter maximum consensum, qui inter istas partes intercedit: quem facilè ostendunt suffusionum initia, imaginumque ante oculos apparitiones, quæ plerumque vitiato ventriculo contingunt; undè meritò Hippocrates *In libro de locis in homine*, à vomitu oculos maximè lædi asseruit.

A jecoris inflammatione singultus, malum. Hipp. *Aph. 17. sect. 7.* singultus tum jecoris inflammationi supervenit, ut docet Galen. *in comment. hujus Aphorismi*, quando inflammatio auctior, & deterior evasit, tunc enim magna inflammatio in hepate eo usque accrevit, ut vehementer superiori ventriculo incumbat, & singultum inducat: imò verò affluente materiâ nonnunquam inflammatio aut erysipelas gignitur in ipso ventriculo. Sin minus, ab ea ventriculi tunicis imbibita, morsus excitatur.

Curatio hujus affectus ad illius causas dirigitur, quæ ut anteà dictum est, vel sympathicè hunc affectum producunt, vel idiopathicè. Sympathicè afficientes causæ sunt aliarum partium affectus, quibus curatis singultus etiam aufertur, quamvis ea remedia quæ symptomati demulcendo idonea sunt, interim usurpari valeant, quæ inferius proponentur.

Idiopathicus verò affectus fit, à pituita, flatibus, bile, aliove humore acri, aut malignæ qualitatis participe.

Qui fit ab humore pituitoso, tunicis ventriculi imbibito, curatur remediis humorem illum incidentibus, detergentibus, expurgantibus, ac ventriculum roborantibus; qualia in curatione inappetentiæ à frigida causa oriundæ fuerunt proposita, Quibus sequẽtia, velut affectui magis appropriata, adjicienda sunt.

℞. Castorei ʒ. j. succi menthæ ℥. iiij. Misce, capiat æger cochl. j. vel ij. urgente singultu. Eodemque remedio potest inungi ventriculus calidè, bis aut ter in die.

Acetum scillit. sumi potest frequenter, ad materiam tunicis ventriculi impactam incidendam & resolvendam, vel illius loco oxymel scilliticum.

Caryophylli in ore frequenter detenti non parùm juvant.

Utile est etiam elexir proprietatis à Crollio descriptum.

℞. Seminis anethi ʒ. ij. vel iij. decoquantur leviter in vini generosi ℥. viij. de quibus ℥. j. capiat æger, manè & serò. Idem semen inclusum linteolo naribus frequenter objiciatur.

In affectu contumaci pilulæ sequentes erunt efficacissimæ.

℞. Castorei & myrrhæ, ana ʒ. iij. salis gemmæ ʒ. ß. diagryd. & mastiches, an. ʒ. j. agarici recenter trochisc. ʒ. iij. aloës electæ ad pondus omnium. Excipiantur succo menthæ & fiat pilular massa, de cujus Drach. j. formentur pilulæ vi. deauratæ. Capiat. ii. vel iii. manè duabus horis ante cibum, bis in septimana.

Simpliciores pilulæ, & non parùm efficaces fieri possunt ex pulvere hieræ cum oxymelite, quarum Drach. i. exhiberi poterit.

Intermediis verò diebus utetur pulvere sequenti.

℞. Sem. anethi ʒ. ß. zedoariæ, ligni aloës, nuc. mosch. caryophyll. pulv. diambræ, an. Drach. i. Capiat manè ℈. ii. cùm pauco vino odorifero. Vel adde salis communis ℥iij. utatur pro condimento ciborum ordinariorum.

Ventriculo admoveatur sequens cataplasma.

℞. Rad. aristoloch. longæ, ireos Florent. baccar. lauri, fol. rutæ & menthæ siccor. an. Drach. iii. castorei, & myrrhæ, ana Drach. ii. caryophyll. & hypocist. ana Drach. vi. Cum melle anthosato fiat cataplasma.

Tantum in affectu contumaci ad decoctum guajaci, & thermar, sulphurearum usum, tanquàm remedia generosissima confugiendum erit.

Qui à flatibus producitur, iisdem remediis curatur, quibus adduntur flatus discutientia. Admoveantur etiam

etiam cucurbitulæ regioni ventriculi, quæ instar miraculi, flatulentos infimi ventris affectus repentè mitigant & tollunt.

Qui ab humore acri & bilioso oritur, præter ea remedia, quæ pro inappetentia à calida intemperie genita fuerunt proposita, huic etiam affectui convenientissima, curari debet phlebotomiâ (si plethora adfuerit) vomitione, aut purgatione blanda, tertio quoque die repetita in hunc modum.

℞. Rhab. elect. pulverat. & aqua endiviæ donec mollescat irrorati ʒ. ß. pulpæ tamarind. ʒ. ij. sem. endiviæ, portulac. & spodij, ana ʒ. j. santali citrini, & diagrydii, ana ʒ. j. Cum syrup. de limon. fiat massa pilular. de cujus ʒ. ß. formentur pilulæ iv. vel v. quæ dentur manè, ut dictum est.

Aliis verò diebus sumat conserv. rosar. & borrag. pauco pulvere triasantali aspersam, vel opiatam in prædicta inappetentiæ curatione descriptam.

Emulsiones frequentes ex seminibus frigidis paratæ dicti humoris acrimoniam potenter demulcent; vel in affectu minus calido lac. amygdal. dulcium.

Syrupus de pomis, cum syrupo cydonior. mixtus, ex cochl. exhibendus.

Jusculum affatim, & sæpè propinandum.

Aqua frigida, vel calida, aut ptisana copiosè bibenda.

Oleum amygdal. dulcium humorum acrimoniam retundit.

Foveatur regio stomachi cum spongia in aceto rosac. macerata.

℞. Cerati santalini, & unguenti rosac. ana ʒ. j. mastiches ʒ. ß. cortic. citri, & carnis cydonior. ana ʒ. j. Cum succo sempervivi, & pauca terebinthina, fiant emplastra duo, quorum unum anteriùs, aliud posterius stomachi sedi applicetur.

Inungatur regio hepatis unguentis refrigerantibus Quia ab ea parte humores in stomachum confluere soliti sunt.

Si verò malignæ cujusdam qualitatis suspicio sit, theriaca, aliaque alexipharmaca erunt præscribenda, & regio ventriculi ol. scorpion. Matthioli inungenda.

A quacunque vero causa oriatur singultus, sequentia utiliter usurpari poterunt.

Primò humoris peccantis evacuatio per vomitum, si æger facilè ferat, & reiteranda vomitio, si affectum imminuat, non autem prorsùs auferat; etiam fortioribus exhibitis, si necessitas exigat; quemadmodùm docet Platerus in sua praxi. Cujus rei experimentum proponit in observationibus his verbis. *Chirurgus æger factus mox singultire cœpit, adeo continuatis vicibus dies, noctesque; ut nec dormire, nec rectè loqui, aut cibum capere posset. Ad extremum hoc pacto debilitatus, cum nihil juvisset, & jam in agone esset, dedimus illi non sine metu, ipso tamen summopere rogante, vomitorium satis validum chymisticum, quod Medicus ad manum habebat. Unde immensam bilis æruginosæ & nigræ copiam evomuit aliquoties, cessavitque singultus, ipseque sensim convaluit.*

Si æger vomitum aversetur, per inferiora expurgandus est.

Præparandus humor ante vacuationem, aut ipsius iterationem, incidentibus, & abstergentibus. Posteà sequentia conveniunt.

Cucurbitula admota dorso in regione ventriculi, vel etiam parti anteriori ejusdem.

Ventriculi per fasciam constrictio, quo minus dilatari queat.

Extremorum ligaturæ.

Semen anisi assumptum, quod peculiariter singultum sedare creditur.

Clysteres frequentes, qui humores noxios, à ventriculo revellunt.

Animalia juniora ventriculo admota.

Acetum scilliticum ex cochleari usurpatum.

Sternutatio materiam in ventriculi tunicis impactam excutit. Quemadmodùm Chrysimachus Medicus apud Platonem, Aristophanem singultientem, qui spiritus cohibitione, & aquâ frigidâ gargarisatâ curari non potuerat, sternutamento excitato curavit.

Galen. 8. *de comp. medic. secundùm loc.* proponit medicamentum Asclepiadis. Cujus singula examinat simplicia, idque probat, quasi omnes habeat facultates ad hanc intentionem idoneas; scilicèt discutiendi, & evacuandi materiam noxiam per alvum & lotium, roborandi ventriculum, & postremò mitigandi acrimoniam humorum. Compositio est talis, quæ recipit costi, vel illius loco galangæ croci, spicæ nardi, rosar. recent. mastiches, ana ℈. iiij. asari aloës; ana ℈. ij. opij. ℈. j. cum succo psyllii fiant pastilli, de quibus detur ℈. j. singulo mane.

Ad hujus imitationem breviùs parari possunt pilulæ pro una dosi, ex aloës ʒ. j. laudani opiati gr. ij. vel iij. Si animus sit magis purgare, addi possunt diagridii gr. iij. vel iv.

Quam insignes vires habeant in hoc affectu medicamenta ex aloë parata, testatur Duretus his verbis. *Permulti cum singultiendo frangerentur, ductâ alvo per quinque dies hierâ picrâ, glutinosis & nigris humoribus ejectis, singultiendi finem fecerunt.*

Platerus in observationibus refert, se puerum decem annorum per octiduum dies noctesque singultientem curasse aqua nucum viridium, cum raphano priùs in aceto maceratarum, destillata, quam vomitionis excitandæ gratia propinare solebat. Verum etsi minimè vomuerit, tamen statim singultum desiisse, & cùm sub noctem denuò haustum bibisset, ab hoc symptomate penitus fuisse liberatum.

Forestus narrat se hominem, gravi singultu laborantem, curasse unico haustu decocti seminum anethi, carui, portulacæ, & papav. albi in cerevisia tenuiori.

Claudinus valdè commendat diaphœnicum cum philonio romano, ubi causa & symptoma valdè urgent.

Narcotica denique sola pertinacem singultum, & aliis remediis minimè cedentem, facilè compescunt, sensum partis obtundendo nimis exquisitum.

CAPUT VII.

De Nausea & vomitu.

NAusea & vomitus differunt tantùm per magis & minus, uterque affectus est motus ventriculi, quo res in cavitate sua contentas expellit, vel expellere nititur. Est igitur nausea inane vomendi desiderium cum anxietate, & tenuis ac pellucidi humoris per simplicem salivationem, excretione. Eam excitare solet, quidquid ventriculo quantitate, vel qualitate molestiam infert, nec tamen propter ventriculi imbecillitatem; aut orificii ejusdem superioris robur, vel materiæ crassitiem, & viscididatem excludi potest.

Vomitus verò qui Græcis ἔμετος, vel ἐμεσία nominatur, est motus ventriculi depravatus, & concussivus, quo vis expultrix irritata, contractis fibris partis inferioris, laxatisque superioris, materiam in capacitate contentam sibi molestam, sensibiliter per superiora violento impetu rejicit. Dicitur motus depravatus tum ratione objecti molestantis; tum ratione motus ipsius, qui fit à fundo versus orificium; quasi per subversionem; cùm motus ventriculo naturalis, versùs intestina & pylorum compulsivus fiat.

Vomitus

Vomitus differentiæ à caufis defumuntur, quæ vel internæ funt, vel externæ; ideò vomitus primum dividitur in naturalem, & artificialem. Naturalis rursùm, vel extra conftitutionem morbofam accidit, vel in ipfo morbo præfente: unde triplex exfurget illius differentia, ut alius fit periodicus,alius criticus, alius fymptomaticus.

Periodicus eft qui extra morbofam conftitutionem & velut naturâ affuetâ exercetur præcautionis gratiâ, & certis temporum fpatiis repetita,unde apud Hippocratem legimus antiquos bis in menfe,| continuis; aut interjectis diebus, vomere folitos. Et noftris etiam temporibus multi reperiuntur, qui per quædam intervalla, alii fingulis menfibus, alii fingulis feptimanis, alii fingulis diebus humorum biliofarum, & frequentiùs pituitoforum copiam vomitu rejicere confueverunt; quibus evacuationibus tanquàm prophylacticis à multis morbis præfervantur. Et hic vomitus verè fymptoma non eft, quia fine ullo morbo præfente excitatur, fed potius motus naturæ nominandus.

Criticus vomitus non rarò contingit in morbis eoque materia morbifica, (prius coctione præparata,) falutariter evacuatur, vel tota; undè perfecta morbi folutio; vel majori parte, undè magna illius imminutio fuccedit.

Symptomaticus vomitus fit à natura irritata & debilitata,&fine ægri allevatione contingit, quia vel non fatis copiosè aut confertim fit, vel continuo materiæ morbificæ affluxu fovetur & perfeverat.

Aliæ vomitus differentiæ petuntur ab excretis. Quandoque enim materia quæ excernitur alibilis eft, aliàs excrementitia. Alibilis materia eft cibus,aut chylus, aut fanguis purus, vel permixtus. Excrementitia materia eft pituita, bilis, melancholia, ferum, pus, lumbrici, & fimilia.

Vomitus artificialis generali vocabulo à nobis appellatur quicumque à caufis externis inducitur.

Illæ autem caufæ externæ, quæ vomitum excitare valent, funt præcipuè ictus, vel cafus, compreffio circa epigaftrium; aër auftrinus, vel contagiofus, aura venenata, fœtidus odor, exercitationes violentæ, aut moleftæ, ut fuccuffatio equi infueta, navigatio in mari, potiffimùm flante auftro, afpectus vel imaginatio rei fœdæ, & exofæ, & fimiles caufæ externæ, quæ naturam irritando vel humores commovendo vomitum excitare folent. Ac præ cæteris affumpta maximam vim habent ad vomitum excitandum, non folum medicamenta, emetica ideo nominata, & venena toto genere nobis infefta; fed etiam alimenta, vel fuâ naturâ noxia, vel alicui peculiariter exofa; ut eft apud Hippocr. de illo qui ab efu fungorum vomitu vehementi excitato interiit.Idem contigit aulico Antonini Imperatoris ex cafeo putri magna copia comefto. Idê præftat alimentorum qualitas, pinguis & oleofa, tum etiam ordo affumendi præpofterus, quando humectantia & relaxantia poft aftringentia fumuntur; denique alimenta,nimia quantitate ingefta, quantumvis euchyma, & laudabilia, vomitum excitare poffunt, ut crapulæ deditis, fæpè contingit. Tunc enim natura nimia mole gravata, inutile pondus, cujus coctioni par effe non poteft, excludere tentat; ad quam etiam exclufionem excitatur mala qualitate, quæ illis alimentis per corruptionem, ob pravam coctionem, inducitur.

Caufæ internæ funt antecedentes vel conjunctæ.

Antecedentes vel à corpore univerfo;vel à peculiari aliqua parte in ventriculum confluunt. A toto corpore feruntur in plethora, cachexia,febribus,aliifque affectibus totum corpus occupantibus.A parte aliqua peculiari derivantur fæpè humores in ventriculum,in hepatis inflammatione, lienis, aut mefenterii obftructione, fuppreffis menftruis, aut hæmorrhoidibus, catarrhofa conftitutione, & fimilibus. His addenda eft prava pori cholidochi conformatio, quando fcilicet non in duodenum inteftinum, fed in ipfum ventriculum implantatur,undè picrocholi ἄνω nominantur qui vomitu biliofo, propter pravam hanc conformationem, frequenter divexantur. Fit etiam vomitus interdum in periftaltico inteftinorum motu, quando obftructa inteftina, in colico,vel iliaco affectu,humores liberum exitum invenientes, ad fuperiora propellunt. Lumbrici etiam non rarò in ventriculum afcendentes ab inteftinis ejufque tunicam interiorem vellicantes vomitum efficiunt. Ac denique abfceffus difruptus in liene, mefenterio aliifque abdominis partibus, vomitum purulentum & faniofum excitare folet.

Caufæ vomitus conjunctæ funt eædem caufæ fuprà memoratę, quando ad ventriculum fluxerunt; quamdiu enim in aliis partibus continebantur erant caufæ antecedentes. Poftquàm verò ad ventriculum translatæ funt, in eoque commorantur, caufæ conjunctæ rationem obtinent. Tales caufæ funt præcipuè humores varii, quorum etiam nonnulli in ipfo ventriculo generantur; pituita potiffimùm, cujus maximus proventus non raro fit in ventriculo,per cruditates,&apepfias; quando ftomachus debilis alimenta probè non concoquit, eaque in pituitofum excrementum convertit. Sic etiam in ventriculo interdum generatur bilis porracea ex corruptis alimentis,ut docet Gal. *comm in prognoftic.*&hoc luculenter apparet in pueris lactantibus,qui ex lactis corruptione in ventriculo, fæces porraceas, & æruginofas excernere confuerunt.

Hæc tamen bilis porracea, ex corruptis alimentis in ventriculo genita non eft ejufdem naturæ cum ea quæ ex bile flava per aduftionem & torrefactionem generatur.

Signa vomitus diagnoftica per fe manifefta funt. Caufæ verò prout variæ funt ,fic etiam variis fignis innotefcunt.

Primò igitur fi ventriculi ipfius vitio vomitus contingat, ejufdem partis laborantis figna apparent, ut cibi faftidium, gravitas, tenfio, & inflatio in regione ftomachi, tarda & difficilis concoctio, ructus acidi, vel nidorofi, aliaque figna debilitatem & intemperiem illius partis demonftrantia.Sic etiam fi ex morbo organico vel communi ventriculo inhærente, ut tumore, vel ulcere, vomitus oriatur, eorum morborum figna fefe produnt. Si verò per fympathiam totius corporis, aut aliarum partium vomitus contingat; affectus totum corpus,vel aliquâ partem obfidentes apparebunt.

Totum corpus afficitur in febribus, cachexia, ictero,atrophia.Partes verò peculiares,à quibus frequentiùs humores ad ventriculum tranfmittuntur, funt cerebrum, hepar, inteftina, & uterus.

Si è cerebro humores ad ventriculum confluant, diftillationis figna apparebunt, tum etiam vomitus erunt fpumofi, ac pituitofi, naufea erit magis molefta quo tempore cibus affumitur.

Si ex hepate humor tranfmittitur, is plerumque biliofus effe confuevit; atque adeò bilis vomitu rejicitur, & vomitus antè cibum quàm eo affumpto moleftior eft, tum aliquis affectus, ut dolor, tumor, aliufque in hepate apparet.

Si ex inteftinis materia ad ventriculum feratur, dolor colicus aut iliacus aderit, vel lumbricorum figna fefe oftentabunt.

Si denique per uteri ſympathiam vomitus concitetur, conceptio aderit, vel menſium ſuppreſſio, vel alia ex utero ſymptomata prodibunt.

Quibuſdam etiam ſignis conjicere poſſumus, utrùm humor in cavitate ventriculi contineatur, vel tunicis ipſius hæreat. Si enim in cavitate ſit, leviſſimo conatu rejicitur, & ineſt ventriculo tenſio, & anxietas ab aſſumptò alimento, quæ non ceſſat, donec humores vomitu rejecti ſint, qui ſoli plerumque excernuntur, alimentum verò retinetur. Si verò humores tunicis adhæreant, ab ingeſto cibo præcipuè vomitus contingit, & alimenta ſine humoribus rejiciuntur; citra verò cibum nauſeâ admodùm moleſtat, & quod rejicitur craſſum, ac viſcidum eſt magnoque conatu extruditur.

Cauſæ externæ ex ægrorum relatu innoteſcent, ut ſi nimio cibo & potu ſeſe ingurgitaverint, vel ictum aliquem gravem in illa regione acceperint; vel pravum aliquod edulium aut venenoſum ingeſſerint.

Imminentis denique vomitus ſigna proponuntur à Galen. *lib. 3. de criſ. cap. ultimo*, qualia ſunt, dolor capitis, vertigo tenebricoſa, tumor labij inferioris, oris ventriculi morſus, frequens & copioſa ſalivatio.

Prognoſis hujus affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Vomitus ex bile flava, & pituita mixtus, qui nec valdè craſſus eſt, nec admodùm copioſus, & qui duos iſtos humores habet exquiſitè permixtos, bonus. Talis enim vomitus in ſubſtantia, quantitate, qualitate laudabilis eſt. Ex omnibus enim humoribus excrementitiis, pituita, & flava bilis ſunt omnium mitiſſimi, ſi autem quantitate, & conſiſtentia mediocri, ac benè invicem permixti per vomitum efferantur, omnes laudabilis vomitus conditiones obtinebit.

Vomitus bilioſi aut pituitoſi die critico erumpentes, boni. Non ſolum enim vomitus permixti ex utroque humore boni ſunt; ſed etiam qui fiunt ſeorſim ex alterutro humore, ſi talis humor morborum committat, quo æger detinetur. Sic in bilioſis febribus bilis criticè erumpens, aut pituita in pituitoſis, morbi ſolutionem efferunt, aut ſaltem maximam ſalutis ſpem pollicentur.

Longo alvi profluvio laboranti ſpontaneus vomitus ſuperveniens, morbum ſolvit. *Aph. 15. ſect. 9.* fit revulſio materiæ morbificæ in contrariam partem. Et illa revulſio oſtendit naturam refici, ac vires reſumere. Ut enim Medicus eorum quæ ad partem aliquam fluunt retractionem molitur; ita natura, cum prævalere incipit, humoris ad partem affectam confluentis, repulſionem facit dum illa pars refici ac roborari incipit.

Vomitus paucus, & laborioſus in acuta febre, malus: nihil enim eorum quæ decretoria ſunt, exiguè ſecerni convenit, ſed quæ ita vacuantur omnia duorum alterum ſignificant; aut materiæ copiam, quam natura tolerare nequeat, ſed ex ea aliquid ſymptomaticè effundat; vel naturæ imbecillitatem, quæ ſuperflua expellere fruſtrà nitatur.

Vomitus variegati ex multis humoribus conſtantes, mali: ſignificant enim varios humores in corpore latitare, qui eò majus negotium naturæ faceſſerunt, quò difficiliùs eſt pluribus inimicis reſiſtere. Si enim adverſus varia alimenta pugnare naturam grave eſt; quantò difficilius erit, & periculo plenum tentare varios humores præter naturæ modum exiſtentes concoquere, & edomare. Præcipuè in morbis acutis, in quibus breve eſt tempus pugnæ, quod deberet eſſe longiſſimum, ut major ſpes victoriæ ex parte naturæ haberi poſſit.

Vomitus porraceus, æruginoſus, lividus, niger, fœtidus, lethalis. Significat enim hujuſmodi vomitus bilem porraceam, æruginoſam, aut atram in corpore redundare. At hæ omnes bilis ſpecies malignos morbos, atque lethales ſolent producere. His verò ſi fœtor adjunctus ſit inſignem humorum corruptelam ſignificat, cum qua natura diù conſiſtere nequeat.

Vomitus ſynceri, & impermixti in acutis febribus mali. Hip. 1. *prorrhet.* Humor enim ſyncerus non ſolum crudus eſt, ſed etiam incoctilis, quippè qui tum actum coctionis, tum potentiam excludat. Hippocrates ἄκρητον vocat humorem omnem mixtionis expertem, vel omne excrementum fervidum, & crudum, quod ſuo ſero dilutum non eſt. Cujus generatio vel partis alicujus vitio ſit, vel fervore, ac incendio febrili, exhauſta aquoſa, & ſeroſa parte. Ideoque in acuta febre magnum intùs incendium laterè oſtendit, plerumque à natura invincibile.

Quod ad curationem ſpectat, ſi vomitus ab aliarum partium affectu dependeat, non aliis indiget remediis, quam iis quæ morbo à quo procedit conveniunt.

Si verò fiat ab humoribus bilioſis, pituitoſis, aut melancholicis quantitate, aut qualitate ſua ventriculum ſtimulantibus; humores illi vomitoriis medicamentis excludendi ſunt.

Si verò craſſi & glutinoſi ſint, incidendi & abſtergendi, quemadmodum in euratione inappetentiæ dictum eſt.

Vomitus etiam in hoc caſu plurimùm confert, qui provocandus eſt emetico mediocri, non imbecillo, quale eſt oleum tepens; neque etiam vehementi, quod à longinquis partibus trahat, ut quæ ex antimonio parantur. Sed illud tantùm maximè convenit, quod valida detergendi ac diſſolvendi glutinoſum illum humorem virtute præditum eſt; talis eſt gilla Theophraſti, ſeu vitriolum album præparatum, ac paulò efficacius id præſtat ſal ex vitriolo ad intenſam rubedinem calcinato extractum.

Si vomitoria non arrideant, clyſteribus frequentibus, & catharticis blandis materia peccans detrahenda eſt, addito rhab. quod purgando aſtringit, & ventriculum roborat.

Sic in vomitu bilioſo pilulæ ſequentes præſcribi poterunt.

℞. Aloës opt. aqua roſar. lotæ Drach. iij. rhab. pulv. & aqua borrag. irrorati Drach. j. maſtiches ſantali rubri, coralli præparat. an. ℈. j. Cum ſyrupo roſar. ſolut. fiat maſſa pilular. cujus capiat ℥. ß. vel ℥. j. alternis diebus, donec ſedatus ſit vomitus. Vel

℞. Rhab. pulv. ℥. j. cortic. myrobal. citrin. ℈. j. ſpodij, & raſuræ cornu cervi, an. gr. vi. Fiat pulvis, qui detur bis in ſeptimana, cum pauco juſculo.

Vel fiat bolus ex hieræ picræ, aut catholici ℥. iij. cum ℥. j. rhab. pulverati.

In vomitu vehementiſſima dentur laudani grana iij. cum cochiar. min. ℈. ij. ß. Sedabitur vomitus, & 5. poſt horas purgatio fiet per inferiora; Satis magna ponitur purgantium quantitas, quia infringitur à laudano, quod ideò miſcendū eſt cum diagrydiatis, & colocynthiatis. Si reſtitet medicamentum, clyſtere acriori evocandum.

Poſt ſufficientem purgationem, vomitus cohibendus erit partem roborantibus; ut ſyrupo cydon. de granatis acidis, conſerva roſar. uteri, vel rad. ſymphyti, miva cydon. vel julepo ſequenti, ſi vehementiſſimus vomitus ſit valdè bilioſus, ut in cholera morbo.

℞. Succi

℞. Succi granat. acidor. ℥. vj. ſucci menthæ depurati ℥. ij. aquæ oxalidis ℔. j. ſacchari albi ℔. ß. Fiat julep. in cujus clarificatione leviter bulliant in nodulo, ſantali citrini, roſar. rubr, & ſpodii, ana ℥. ij. Capiat ℥. iiij. manè & ſerò.

℞. Terræ ſigillatæ, boli armeni, coralli rubr. margarit. præp. ſem. portulac. & acetoſæ, an. j. raſuræ cornu cerni, fol. menthæ ſiccor. an. ℈. j. roſar. rubr. P. ß. Fiat pulvis aſpergendus juſculis, & panatellis, aut ſumendus ex cochleari, cum pauca aqua ferrata. Ex eo etiam poterunt fieri tabellæ cum ſaccharo aqua plantag. diſſoluto; vel opiata cum ſyrupo cydon. addendo conſervam roſar. aut ſymphyti.

Maſtiches aliquot grana puriora, manè ſumpta non parùm valent ad vomitum compeſcendum.

Balſami Peruviani gutt. iij. in ovo ſorbili, aut cum ſaccharo in formam pilularum redactæ idem efficaciùs præſtant.

Laudatur etiam decoctum fabarum aut lentium, abjectâ priori aquâ, & addito pauco aceto. Succus cydon. crudus miraculosè vomitum ſiſtit, ſi ejus cochlear. j. vel ij. exhibeantur.

Camphora naribus frequenter admota, vel illita, atque etiam ſumpta cum pauca aqua roſar. & tantillo pulv. diamoſchi, ad idem eſt efficax.

Spiritus vitrioli cum aqua plantag. vel communi mixtus, & ad moderatam aciditatem exhibitus, vomitum etiam potenter cohibet.

Si verò admodùm pertinax fuerit vomitus, ſpiritus vitrioli quantitas augenda eſt, ut aqua valdè acida reddatur. Cum vino generoſo utiliter etiam miſceri poteſt. In ſpiritus vitrioli penuria, acetum fortiſſimum uſurpari poteſt, cujus cochlear unum, vel alterum purum & impermixtum exhibendum eſt.

Salis abſinthii ſcrup. j. cum ſucci limonum cochleari mixtus, remedium eſt præſtantiſſimum, præſertim in vomitu, qui à febribus malignis ſolet contingere.

Si vomitus vires valdè dejiciat, detur laudanum cum miva cydon. vel ſyrupo de roſis ſiccis: & illicò applicetur cucurbitula ventriculo, & catapl. ex fermento, pulv. abſinth. & cortic. arantior. ſubactis cum ſucco menthæ.

Exteriùs verò regioni ſtomachi admoveatur fotus ex ſpongia nova, in aquam roſaceam, & acetum roſarum immerſa, iique ſubfrigidi. Vel dicta ſpongia bulliat in aceto forti, & calidè ventriculo applicetur. Vel componatur fotus ex decocto rad. biſtortæ, fol. plantag. portul. menthæ, ſummitatum rubi, & ſalicis. Deinde inungatur unguento ſequenti.

℞. Acaciæ, hypociſt. granor. ſumach. & myrtill. an. ℥. ij. maſtiches & granor. kermes, an. ℥. j. olei myrtini ℥. ij. ceræ q. ſ. Fiat unguentum, vel ſequens cataplaſma admoveatur.

℞. Carnis cydonior. in aqua roſac. & aceto decoctor. aut cydoniati fortiter contuſi ℥. iij. pulveris maſtiches. granor. kermes, myrtill. & ſem. plantag. an. ℥. ij. Cum ſucco menthæ, vel cydonior. vel ſyrupo de abſinthio, fiat inſtar cataplaſmatis.

Vel cruſta panis in aceto roſac. macerata, & ſequenti pulvere conſperſa.

℞. Roſar. rub. balauſtior. ſem. coriandri præp. ana Drach. j. ß. maſtiches, coralli rubri, ſem. acetoſæ, ſpodii, ana Drach. ß. ſantali citrini. ℈. j. Miſce, fiat pulvis.

Vel emplaſtrum ſequens applicabitur.

Maſſæ empl. de maſtiche Unc. j. pulv. myrtill. & rad. biſtortæ, ana Drach. ß. cum oleo lentiſc. Fiat emplaſtrum ſcutiforme.

Si vomitus ſit vehementiſſimus, & febrem ſymptomaticam inducat, & corpus ſit plethoricum; utile eſt nonnunquam ſanguinem detrahere, ad præcautionem inflammationis, quæ in partibus internis ex concuſſione illa poteſt contingere. Id tamen cautè agendum, & parca manu, metu dejectionis virium.

Prætereà conveniunt cucurbitulæ dorſo & umbilico admotæ, frictiones, & ligaturæ partium extremarū.

Fauces & collum obvolvi poſſunt linteis oxycrato imbutis, ut humores repellantur. Manum injectio in aquam frigidam omnem vomitum compeſcit.

Ac tandem reliquis non conferentibus ad narcotica veniendum erit, quæ omnes evacuationes citiſſimè cobibent.

In vomitu pituitoſo (ſi vomitoriis prædictis ſedari nequeat) exhibendæ ſunt pilulæ de hiera, addito rhab. & agarico, aut alia cathartica huic uſui idonea.

Poſteà ad ventriculum roborantia veniendum eſt, qualia in curatione inappetentiæ propoſita ſunt; quibus addi poſſunt ſequentia.

℞. Conſervæ roſar. & rad. ſymphyti, ana Unc. j. confection. de hyacinth. Drach. iij. pulveris electar. diambræ, & aromat. roſar, ana Drach. ß. trohiſc. de ſpodio, terræ ſigillatæ, & granor. Kermes, ana ℈. j. cum ſyrupo cydonior. fiat opiata.

Spiritus vitrioli cum aqua abſinthij, vel ſucco menthæ mixtus, vomitum potenter cohibet, & ventriculum roborat.

Vel aquæ imperialis cochl. j. aut duo poſt vomitum exhibeantur, ſi magna ſit ventriculi frigiditas.

Exterius verò ſequentia admoventur.

℞. Abſinthii, menthæ meliſſæ, ana M. iij. Coquantur in ſ. q. vini & aceti, ad terriæ partis conſumptionem. Fiat fotus pro ſtomacho.

Poſteà admoveatur emplaſtrum prædictum, vel cataplaſma ex cydoniis, ſubſtituendo pulverem nucis moſchat. & caryophyll. loco myrtill. & plantag. Vel

℞. Abſinthii, & menthæ viridis, ana ℔. j. cruſtæ panis aſſatæ, & in aceto roſac. infuſæ ℔. ß. pulpæ cydonior. vel cydoniati Unc. ij. maſtiches Unc. ß. macis, & nucis moſchat. ana Drach. ij. Omnia piſtentur fortiſſime cum oleo cydonior, & fiat emplaſtrum.

Vel fiat cataplaſma ex cydoniis in aceto fortiſſimo coctis & contuſis, addendo parum ſem. ſinapi, & pulveris caryophyllorum.

Vel admoveatur cruſta panis torrefacta, & in vino generoſo, cum ſucco menthæ madefacta, & pulv. nucis moſchat. caryophyll. thuris, maſtiches, & granor. xermes ſinapiſata.

Villanovanus plurimum commendat fermentum acre, quod aceto acerrimo, & ſucco menthæ maceratum applicatur ventriculo, & bis aut ter renovatur. Certiſſimè enim ſedat, poſt convenientes evacuationes & revulſiones.

In diuturniori vomitu, ubi magna eſt ventriculi laxitas, ad valdè aſtringentia veniendum erit, in ſequentem modum compoſita.

℞. Rad. biſtortæ tormentillæ, cert. malorum granator. balauſt. & hypociſt. ana Drach. ij. fol. menthæ. & abſinthij ſiccor. ana M. ß. granor. ſumac. & myrtill. ana Drach. j. roſar. rubr. P. j. cinnam. caryophyll. & maſtiches ana Drach. ß. gallar. viridium, & nucum cupreſſi, ana Drach. ij. Fiat decoctio in aqua ferrata, & vino rubro in qua diſſolvi poſſunt grana aliquot moſchi, quia odorata maximè faciunt ad vomitus compeſcendos. Cujus decocti capiat æger manè ℥. ij. & ex eodem foveatur regio ventriculi.

Poſt fotum admoveatur emplaſtrum, vel cataplaſma aliquod ex ſuprà propoſitis.

CAPUT VIII.

De Vomitu ſanguinis.

SAnguinis è ventriculo per os excluſio; quæ vomitus ſanguinis vulgò nominatur, hoc cùm omnibus aliis hæmorrhagiis commune habet, ut per anaſtomoſim, rixim, diabroſim, aut diapedeſim, ſanguis è venis egrediatur; qui quidem venarum affectus in hæmoptyſis theoria pathologicè expoſiti fuerunt.

Cauſæ etiam ſanguinis vomitum efficientes, cum hæmoptyſis cauſis coincidunt.

Ac primum cauſa conjuncta iſtas ſanguinis effuſiones producens, eſt illius quantitas, vel qualitas excedens.

Sanguis quantitate peccans, venas rumpere, aut orificia illarum aperire potis eſt: ſicque rixim, aut anaſtomoſim efficit, quod in pletoricis corporibus, & athletico habitu præditis contingit.

Idem verò qualitate peccans, ſi nimirum calidior, tenuiórque ſit, per anaſtomoſim effluere poteſt; quia calor orificia dilatat, & tenuitas efficit, ut faciliùs effluere poſſit. Eædem qualitates diapedeſim etiam pariunt; calor enim rarefacit tunicas vaſorum, tenuitas verò ſanguinis efficit, ut per poros earum tunicarum facilius transfluere poſſit.

Sanguinis denique acrimonia, venarum tunicas erodit, & exulcerat, ac diabroſim producit.

Cauſæ antecedentes, eædem ſunt, quas conjunctas appellavimus, loco tantùm differentes, quando enim ſanguis quantitate, vel qualitate peccans, venas immediatè aperit cauſa conjuncta nominatur; idem verò ſanguis in venis contentus cauſæ antecedentis rationem habet.

Ad cauſas etiam antecedentes referuntur, partes mandantes, quarum præcipuæ ſunt, caput, hepar, lien, & uterus.

Plerumque fertur ſanguis à capite: ad ventriculum per palatum, & œſophagum: ſæpè etiam catarrhus ferinus ex pituita acri & ſalſa genitus ventriculum erodit, venaſque illius aperit.

Ab hepate, & liene, per venas quæ ad ventriculum feruntur, & cum illis partibus communicant.

Ab utero denique ſanguis refluens in ſuppreſſione menſium ventriculi venas aperit, ita ut quædam mulieres repertæ fuerint, quæ purgationes menſtruas per vomitum ſanguinis periodicum paſſæ fuerint.

Frequentiùs contingit ſanguinis vomitus ab hepate, & liene, quàm ab aliis partibus: & à liene etiam, ſepius, quàm ab ipſo hepate: majorem enim conſenſum habet lien cum ventriculo, quàm hepar. patet ſiquidè ex anatome maximum ramum venæ portæ, in lienem demitti, à quo venæ multæ ad ventriculum feruntur tum ad partem ſuperiorem tum ad inferiorem, ſeu fundum ventriculi & quidem inſigniores; ita ut interdum flatibus, & ſanguine diſtentæ, medii digiti craſſitiem æquent quod ex diſſectione cadaverum innotuit. Præterea vas breve patentiſſimum, ut excrementum melancholicum; in ſtatu naturali continuò in ventriculum eructat, ſic in præternaturali ſanguinem magnâ copiâ in illius capacitatem effundere poteſt, Advertendum autem hìc eſt non ſolum per vomitum, ſed etiam per alvum in hoc affectu ſanguinem excludi, tum quia portio illius qui ad ventriculū confluxit, ad inferiora deturbatur, tum etiam quia venæ meſaraicæ aperiuntur, & inteſtina ſanguinem profundunt; qui quidem ſanguis in longo inteſtinorum anfractu denigratur & picis liquidæ inſtar rejicitur.

Cauſæ externæ ſunt omnia, quæ vulnerare aut contundere poſſunt, tum etiam æſtus vehementior ob ebullitionem quæ in ſanguine commovetur, unde juvenes ad 35. annum ſanguinis vomitui, aliiſque hæmorrhagiæ ſpeciebus maximè ſunt obnoxii, frigus etiam immodicum conſtringendo, venarum ruptionem moliri poteſt: idipſum efficiunt motus intempeſtivi, & labores, ac exercitationes inſuetæ, clamores, & vociferationes magnæ, quæ ſanguinem in venis vehementer commovent.

Ac denique omnes cauſæ quæ hæmoptoën excitare poſſunt, proprio capite recenſitæ. Sanguis enim in venis, & arteriis à quacunque cauſa, ſive interna, ſive externa vehementer commotus, ad eam partem faciliùs irrumpit, quæ debilior, & illius receptioni magis diſpoſita eſt, atque ita ſi ventriculus, aut venæ, quę ad ipſum feruntur, talem diſpoſitionem habeat, vomitus ſanguinis excitabitur, potiùs quam alia quævis hæmorrhagiæ ſpecies.

Diagnoſis hujus affectus, in eo potiſſimum verſatur, ut pars à qua ſanguis profluit nobis innoteſcat.

Si ex ipſo ventriculo ſanguis effundatur, ſitus partis, & in ea doloris aut gravitatis ſenſus ferè continuus illud demonſtrabit. Deindè minor eſt illius copia gracciles enim ſunt ſtomachi venæ, cum nauſea ſanguis effertur, ac in deglutiendo mordacitas percipitur tum ſanguis aliquando cum cibo, aliàs cum bile, vel pituita mixtus ejicitur.

Si à capite ſanguis profluat, quædam circa fauces, & palatum titillatio percipitur, pars ſanguinis aliquando per nares emungitur, muco permixta, capitis dolor, aut gravitas præceſſit, quæ poſt talem hæmorrhagiam ſedatur.

Ex liene, & jecore ſanguis copioſior effunditur, & plerumque tumor aut dolor in illa parte apparet. Ex liene craſſus, globoſus, ac niger, ex jecore rubicundior, & quodammodo ſpumoſus. Præterea ſanguis qui ab hepate fluit, magis per partem inferiorem elabitur; quàm per vomitum, quia ab hepate per venas meſaraicas plerumque fluit ad inteſtina, & ab iis, (ut vomitum efficiat,) aſcendere debet in ventriculum; faciliùs verò deſcendit in aluum, cùm via ſit proclivior. Contrà quià à liene fluit, per vomitum potius quam per inteſtina purgatur; quia venæ à liene ad ventriculum ſunt breviores & minus amplæ.

Si denique vomitus ſanguinis fiat à ſuppreſſione menſium, ipſa ſuppreſſio ab ægrotantis relatu innoteſcet, & ſanguinis excretio periodica erit, quæ augebit conjecturam, ſi nullus aliarum partium affectus conſpiciatur.

Quod ad prognoſim ſpectat, vomitus ſanguinis à quacumque cauſa oriatur non eſt expers periculi, vel enim ex nimia ſanguinis effuſione mortis ſubitaneæ periculum imminet, vel ſi in ventriculo grumeſcat, corrumpatur, & putreſcat: lipothymias, ſyncopem, & ſuffocationes parit.

Minus tamen periculoſus eſt vomitus ſanguinis ex ſuppreſſione menſium oriundus, quàm ſi ex hepate vel liene procedat: provocatis enim quomodocumquem menſibus, curari ſolet, ut docuit Hippocr. *Aph. 34. ſect. 5.* his verbis. *Mulieri ſanguinem evomenti, menſtruis erumpentibus, ſolutio fit.* Et in his ſæpè ſolâ venarum inferiorum apertione menſtrua provocantur, aut ſaltem paucis aliis remediis melanagogis adhibitis & ſic vomitus ſanguinis cohibetur.

Qui ex vomitu ſanguinis in hydropem aſcitem prolabuntur, ex eodem pereunt. Teſtatur Dodonæus, ſe neminem à tali hydrope ſervatum vidiſſe, & docet experien-

perientia ex quacumque ſanguinis profuſione hydropem excitatum, eſſe lethaliſſimum, quia ex ſumma caloris nativi diſſipatione exoritur, quæ irreparabilis eſt.

Ad hujus affectus curationem opus eſt remediis, ſanguinem à ventriculo revellentibus, ejuſdem intemperiem corrigentibus, & apertionem venarum conſtringentibus ac glutinantibus, Quibus jungenda erunt, quæ partem primariò affectam reſpiciunt, à qua ſanguis in ventriculum tranſmittitur, quibus pro varia earum natura & affectu, proſpiciendum erit.

Ac primum quia victus ratio in hoc affectu maximum momentum habet: illius præcipua capita hic ſubnectenda.

Alimenta igitur ordinaria debent eſſe aſtringentia, & emplaſtica, tum etiam refrigerantia, actu & poteſtate talia; ut hordeata, amygdalata, oriſata, panatellæ, gelatinæ, & in primis amylum, ſine calce paratum, cum lacte coctum, quod ad hæmoptyſim compeſcendam eximium eſt; his omnibus ſemper aliquid ſucci mali punici, vel aceti roſacei addi poterit. His accedere poterunt ova indurata aceto intincta; mica panis aquâ frigidâ macerata; juſcula pullorum cum oxalide, portulaca, plantagine, & granis uvæ immaturæ parata; pedes & inteſtina vervecum, hædorum & vitulorum, ad putrilaginem uſque decocta. In principio menſæ ſumatur aliquid aſtringens, ut malum cydonium, pomum, aut pyrum auſterum ſub cineribus coctum, minus cydoniorum, aut gelatina ex ceraſis acidis, meſpilis, aut ſorbis confecta.

Abſtineat æger ab omnibus cibis acrioribus, ſalſis, piperatis, & frixis: tum etiam euchymis, quæ multum ſanguinem generant, niſi aliquando vires collabi videantur, ad quarum refectionem illa aliquando, ſed parcâ manu erunt exhibenda. Parcè admodum ægri nutriendi ſunt, quo minùs enim ſanguinis generabitur, eò minor erit fluxio, & partes inanitæ ſanguinem magis attrahendo, illius effluxum prohibebunt.

Potus erit perexiguus, ex aqua ferrata cum pauco ſucco granatorum. Vinum interdicendum eſt, niſi ſit craſſum & auſterum: quod nos tortivum appellamus; & tunc etiam febris carentia eſſe debet.

Aër ſit frigidiuſculus, extra ventorum flatus, Solis, & Lunæ radios. Somnus ſit modicus, & non diurnus. Quamvis enim in ſomno omnes fluxiones cohiberi dicantur; hæc tamen ex diuturniori caloris concentratione renovari poteſt. Alvus ſit ſemper libera, & omnia animi pathemata vitentur.

Diæta in hunc modum inſtituta, ad chirurgica, & pharmaceutica remedia progrediendum eſt.

Ac primùm venæſectio ſtatim celebranda eſt parca manu, & repetitis vicibus, ut major fiat revulſio. Idque ex baſilica cubiti dextri, ſi à jecore; vel ſiniſtri, ſi à liene malum exoriri videatur; vel ex vena malleoli, ſi ex menſium ſuppreſſione profluxerit.

Fiant frictiones & ligaturæ partium extremarum. Cliſteres detergentes injiciantur.

Applicentur cucurbitulæ naribus, cruribus & lumbis; imò & hypochondriis, ut ſanguis retineatur.

Camphoræ ſcrup. ſem. exhibeatur cum oxycrati, vel aqua plantag. ℥. iiij. Quod remedium Rondeletius in conſilio quodam, tanquam præſtantiſſimum commendat.

Oxycrati cyathus exhibeatur, ſi ſanguinis concreti ſuſpicio fuerit: eo enim facile diſſolvitur ſanguis, & à ventriculi venis propellitur, eædemque conſtringuntur.

Eodem oxycrato ventriculi regio foveatur ſubfrigidè.

Abſente vomitu, ut venæ conſtringantur, ſequenda uſurpanda.

℞. Album ovi n. j. aquæ roſar. & aceti, ana ℥. j. ß. Agitentur fortiter, deinde adde amyli ℥. ij. Miſce, utatur æger ex cochleari. Vel

℞. Coral. præpar. terræ ſigillat. boli armenæ, lapidis hæmat. & trochiſc. de carabe ana ℥. j. aquæ plantag. & ſyrupi mirtini, ana ℥. ij. Miſce, utatur ut ſuprà. Vel prædicto pulvere utatur cum juſculis. Vel

℞. Succi plantag. ℥. iiij. Exhibeatur actu frigidus, manè & ſerò. Teſtatur Galen. hoc ſucco nihil eſſe præſtantius, ad quodlibet ſanguinis profluvium cohibendum.

Succus portulacæ, & polygoni cum ſaccharo ſumptus ad idem eſt efficax.

℞. Aquæ plantag. & portulac. ana ℥. j. ß. ſyrupi myrtini ℥. ß. ſyrupi de papavere ℥. ij. vel iij. ſalis prunellæ ℥. j. Miſce, fiat julep. frequenter iterandus. Vel ex decocto prædictar. herbar. idem julepus utiliter componi poterit.

℞. Conſervæ roſar. antiquæ, & rad. ſymphyti, ana ℥. j. cydoniati ℥ ſem. myrobal. condit. n. j. trochiſc. de carabe, & de terra lemnia, ana Drach. ij. corall. præpar. & croci Martis ana ℥. j. Cum ſyrupo de roſ. ſiccis fiat opiata, qua utatur frequenter. Trochiſci de carabe non ſolùm aſtringunt, ſed etiam ſanguinem concretum diſſolvunt, ideò frequenter uſurpandi.

Syrupus corallor. utiliter etiam uſurpari poterit, multò utilius eorum tinctura, cum ſucco limonum recenter parata.

Ubi magno impetu ſanguis excernitur, nec prædictis remediis illius vomitus ſedatur, ut mortis periculum immineat, ad narcotica veniendum eſt, vel aſſumpta, vel per clyſterem injecta.

Exterius vero inungatur regio ventriculi ol. roſac. & myrtino, lotis in aceto, & poſt unctionē aſpergatur pulvis coralli, boli armenæ, terræ ſigillatæ, vel inungatur unguento ſequenti.

℞. Succi plantag. & centinod. ana ℥. j. ſem. aceti roſac. ℥. j. olei omphac. ℥. vi. Bulliant ad ſuccor. conſumptionem. Deinde adde ſang. drac. maſtiches, cortic. granat. & myrtill. ana ℥. ii. camphoræ ℈. j. ceræ rubræ q. ſ. Fiat unguentum.

Pro potu utatur aqua ferrata, cū ſyrupo cydonior. & ſpir. vitr. Juſcula etiam cum aqua ferrata decoquantur.

Foveantur hypochondria & lumbi ſubfrigide decocto plantag. & portulac. facto in oxycrato.

Manus demittantur in aquam frigidam: ſic enim omnis vomitus ſedatur.

Poſteà unguentum refrigerans Galen. in aceto locum dictis partibus illinatur.

Celebrata ſufficienter phlebotomiâ ad cauſæ ſublationem, & integram morbi ſolutionem, purgatio blanda & frequens inſtituenda eſt, qua ſanguis à ſeroſis & bilioſis humoribus hunc affectum producentibus repurgatur. Cujuſmodi purgationes à Medico prudenti celebratę miranda præſtant, ut nos experientia dicimus. Debet autem fieri ex rhabarb. myrobalanis, tamarindis, & tryphera perſica: quæ medicamenta purgando aſtringunt, & humores nullo modo exagitant, ut inde non metuenda ſit vomitus ſanguinis concitatio. Illa autem exhiberi poterunt, vel in forma boli, cum ſyrupo myrtino, aut de roſis ſiccis: vel potionis, cum decocto cichorii, acetoſæ, portulac. & ſimilium.

Dum purgatio celebratur, quæ per tres aut quatuor dies poteſt continuari, parca purgantium doſi: veſpertinis horis exhiberi poterit opiata prædicta, aut ſyru-

pus corall.aut aliud ex prædictis medicamentis aſtringentibus & roborantibus.

Denique ad præcautionem, rhab. pulv.ʒ.j. ſemel in ſeptimana, per longum tempus exhiberi poterit; vel ſyrupus magiſtralis ad hæmoptyſeos præcautionem deſcriptus. Tum reliqua ferè remedia, quæ ad illius affectus curationem & præcautionem propoſita ſunt, in hoc etiam cauſa convenire poterunt.

CAPUT IX.

De Cholera morbo.

Cholera morbus eſt violentiſſima humorum bilioſorum acrium, aut corruptorum, per vomitum & alvum excretio.

Cholera dicitur ἀπὸ τῆς χολῆς, à bile flava, ut docet Gal. ex ſententia Gnidiorum medicorum *1. meth. c. 2.* cùm ex bile flava, & humore pravo bilem æmulante, ſuprà & infrà erumpente hoc malum oriatur. Attamen Alexander Trallianus *lib. 7. cap. 14.* non vult hoc nomen ab humore bilioſo eſſe deductum, quia non ſemper bilis evomitur, ſed etiam ſæpe ſeroſus, & pituitoſus humor, ſed potiùs ἀπὸ τῶν χολάδων, id eſt ab inteſtinis, quæ ab antiquis χολάδες nominata ſunt; quoniam ab inteſtinis, & interaneis humores iſti eructantur. Prior tamen etymologia magis probanda eſt, quia non ſolùm à Galeno, ſed etiam ab Hipp. *7. epid. textu 19.* Celſo *lib. 4. cap. 11.* & Aureliano *lib. 3. acutor. cap. 9.* recipitur, Et quamvis bilioſus humor non ſemper rejiciatur, eſt tamen acer, mordax & corruptus, ad bilis naturam accedens.

Partem affectam alij ſtatuunt ventriculum, alii inteſtina, alii ventriculum, & inteſtina ſimul; verum Galeni ſententiæ inhærendum eſt, aſſerentis: *de ſympt cauſis cap. 2.* partem primariò affectam eſſe ventriculum, cujus facultas expultrix vehementer irritatur, ut per utrumque orificium humorem noxium expellat ſecundariò verò, gulam, & inteſtina affici dubium non eſt.

Eſt igitur hic affectus ſymptoma facultatis expultricis læſæ; & vehementer irritatæ: non poteſt autem dependere à retentrice debilitata quia in ea humores paulatim effluunt, ut in lienteria, & cœliaca paſſione. Fateri tamen oportet; vehementiorem fieri affectum, & retentrix debilis expultrici non reſiſtat. Concurrit etiam ad hoc opus concoctio læſa, ob quam pravi humores in ventriculo generantur, & expultricem irritant; ſed hæc cauſa tantùm antecedentis rationem habet. Hipp. *4. de victus ratione in acutis textu 204.* duas proponit choleræ ſpecies, unam humidam, alteram verò ſiccam. Humida eſt illa quæ hactenùs deſcripta eſt, quave ſolâ propoſitâ definitione deſcribitur, tanquam frequentior & magis uſitata. Sicca verò longè infrequentior eſt, fitque à ſpiritu flatuoſo à ventriculo & inteſtinis exeunte, parteſque per quas tranſit, mordicant. Generantur iſti flatus, vel à ventriculi calore igneo cibos corrumpente, & in nidorem convertente; vel à cibis flatuoſis & nidoroſis, ut ſunt cepæ, raphani & ſimilia. Sennertus aliam cauſam addit ab Hermeticorum doctrina mutuatam, nempe humores ſalſos, & aduſtos circa hypochondria cumulatos, & alterius humoris permixtione effetueſcentes. Quantam enim (inquit) ſpirituum copiam ſales & ſpiritus ſalini cum ſpiritibus acribus permixti ſuppeditent ex olei, vitrioli, & aquarum fortium cum ſale tartari mixtione apparet. Tale ergo quidpiam etiam in corpore humano accidere & ex humoris ſalſi atque aduſti cum aliis ſpiriti bus commixtione, magnam ſpiritus flatuoſi copiam excitari poſſe incredibile non eſt.

Cauſa proxima hujus affectus eſt humor bilioſus, exuſtus, acidus, ſalſus, vel putreſcens in ventriculo, inteſtinis, hepate, liene, meſenterio, vel pancreate collectus: vel alimentum prava ſubſtantia præditum, medicamentum vehemens & deleterium, aut venenum aſſumptum. Hipp. *7. Epid. tex. 90.* cauſa fere omnes, à quibus pravi iſti humores generantur: diligenter enumerat. his verbis. *Cholericæ ſurſum & deorſum eruptiones è nimio eſu carnis, potiſſimum ſuillæ crudioris: item ex cibis inſuetis & ebrietate vini veteris, & dulcioris, ex granis pini, locuſtis, nucibus rancidis, atque ex aliorum uſu, porri, & ceparum, maximè à lactucis coctis, braſſica, & ſimilibus crudioribus, à placentis etiam, & dulciariis, & mellitis, fructibus horariis, potiſſimum cucumero, & pepone. Fiunt autem magis æſtate, quia tunc facilius corrumpuntur, vel inconfecta manent.*

Animadverſione dignum eſt, unde tanta humorum copia derivetur, quę per vomitum, & in alvum in cholera morbo rejicitur. Vulgò reſpondetur illos humores in meſenterio, & locis ei vicinis contineri. Nonnunquam etiam è toto corpore confluere. Quod cùm veritati conſentaneum ſit; dicere tamen poſſumus humores corruptos in ventriculo, aut partibus vicinis contentos, malignâ qualitate alios quoque humores corrumpere, eoſque à natura irritata ad ventriculum & inteſtina protrudi: quemadmodum venenata medicamenta, ut antimonium, colocynthis, elaterium & ſimilia, bonos humores corrumpendo, hypercatharſim afficiunt.

Signa hujus affectus diagnoſtica ſunt, humoris bilioſi, acidi, vel aliis modis corrupti, per vomitum, & ſeceſſum, frequens & copioſa excretio: ventriculi & inteſtinorum morſus: inflatio & dolores, ſitis cum æſtu & anxietate: nauſea vehemens, quæ frigida nonnihil ſedatur, ſed calefacta ſtatim rejicitur: pulſus non rarò parvus, & inæqualis: ſudor interdùm diaphoreticus, crurum & brachiorum convulſio, ſyncope, extremorum frigiditas, aliaque graviſſima ſymptomata.

Cauſæ etiam hunc affectum producentes facile internoſci poterunt. Ac primum externæ, ex ægrorum, & aſtantium relatu innoteſcent. Si nimirùm æger alimenta in nimia copia, vel prava qualitate infecta ingeſſerit: ſi venenum aliquod, aut vehemens medicamentum hauſerit. Internæ verò ex humorum qui rejiciuntur qualitate, eorumdem intus genitorum copia dignoſcuntur. Primarum eſſe affectum, & ventriculi vitio oriundū conjicimus, ſi reliquæ partes benè conſtitutæ ſint, nulloque affectu laborent. Præterea adeſt nauſea perpetua anguſtia, morſus, & dolor ventriculi, materia rejicitur viridis, & æruginoſa. Si verò in venis ſit genita, febris ut plurimùm maligna adeſt.

Prognoſis hujus affectus ita inſtituenda eſt, ut nimirum morbus dicatur acutiſſimus, ſubitam plerumque mortem inferre ſolitus. Si tamen ex aſſumptorum vitio oriatur, minus periculi eſt, quia iis excluſis affectus plerumque ſolvitur.

Quo graviora ſunt in cholera ſymptomata, ut ſyncope, convulſio, & extremorum frigiditas, eò breviorem hiſtoriam, & mortem propinquiorem expectare oportet.

Hippocrates *in coacis* choleras quaſdam criticas eſſe docuit, quæ lipyriis febribus adveniunt, & alio modo ex illius ſententia ſolvi non poſſunt, niſi ingenti bilis eruptione ſurſum & deorſum facta: quę tamen criſes rariſſimè contingunt & valdè ſuſpectæ eſſe debent, utpotè bonæ criſis & ſalutaris conditiones non habentes.

Si

Si vomitus mitigari & ſedari incipiat, ſi faciei color cadaveroſus, & habitus Hipp. in meliorem reſtituatur, ſalutis ſpes affulget.

In hujus morbi curatione primùm affectu incipiente, evacuatio aliquantulum permittenda eſt dum pravi & corrupti humores exierint. Tum etiam interdum eorum excluſio molienda, vomitione concitata hauſtu aquæ tepidæ, cum ſyrupo acetoſo mixtæ, aut juſculo pulli magna copia ſumpto; & ſi non vomatur, humorum acrimoniam ſaltem contemperat. Vel dictorum humorum excluſio perficiatur rhab. exhibito cum ſyrupo de abſinthio, in formam pilular. redacto, necnon clyſteribus nonnullis detergendi vi præditis.

Præterea clyſteres pingues & lenientes identidem injiciendi, ex lacte, ol. roſato, butyro inſulſo, loto cum aqua roſar. vel ex decocto pulli, carnis vitulinæ, vitellis ovor. quibus interdum, urgente affectu narcotica permiſcenda.

Clyſteres etiam ex oxycrata plurimum conferunt: vel ex decocto lactucæ, portulacæ, plantaginis addito aceto, ſyrupo de nymphæa, & vitellis ovorum.

Internis etiam humorum acrimonia demulcenda: ut decocto portulac. & plantag. cum ſyrupo cydonior. & de roſis ſiccis, & ſale prunellæ, ſi ardor & ſitis urgeant.

Ac denique vomitus cohibendus iis medicamentis tam internis, quàm externis quæ pro vomitu bilioſo fuerunt deſcripta.

Inter quæ narcotica principem locum obtinent, ac præcipuè theriaca recens, quæ ad Drach. j. exhibita vehementes illas evacuationes velut in momento cohibet. Idem præſtat laudanum opiatum, ad g. iv. exhibitum.

Si magna ſit virium exſolutio (ut ſæpiſſimè contingit) integra laudani doſis tuta non eſt: ſed melius eſt gr. j. vel ij. tantùm exhibere, & ſemel in die repetere, atque etiam bis, ſi res admodùm urgeat. Sic enim impetus humorum cohibetur, & naturæ dantur induciæ, ut eos concoquere ac edomare valeat.

Cohibito vomitu & alvi fluxu remediis ſupra propoſitis: & viribus aliquantulùm inſtauratis, cardiacis remediis: ægri à periculo liberati videntur: quod non ſolum aſtantes, ſed etiam medicos interdum fallit: ſymptomata enim poſt unum aut alterum quietis, & intermiſſionis diem, fortiora ac vehementiora reſurgunt, & ægrum, à priori inſultu valdè debilitatum, de medio tollunt. Cui ingenti periculo occurrendum eſt, non ſolum vires inſtaurantibus, & humoris fervorem demulcentib⁹ ſuprà propoſitis, quæ etiam ſedato inſultu continuari debent: ſed præcipue venæ ſectione, quæ ſanguinem illũ torridum & æſtuantẽ revellit, & maximè contemperat: eáque ſemel, bis, tèrve erit iteranda, ſi vires à prima evacuatione nullo modo debilitatæ, ſed potius receatæ appareant. Quidam practici in ipſo inſultu, etiam valdè proſtratis viribus venam ſecare audent, quas dicunt eſſe oppreſſas, non exſolutas. At tamen ſine periculo tunc temporis ſanguis mitti non poteſt. Et interdum ægrotantes paulò poſt illam evacuationem è medio ſublati ſunt, non ſine remedii opprobrio. Ac licet virium oppreſſio quædam agnoſcenda ſit ab humore ſuperfluo, & naturæ infeſto in venis contento: maxima tamen earum exſolutio negari non poteſt, ab horrendis evacuationibus per vomitum, & ſeceſſum ſubſecuta. Satius ergo eſt humorum impetum primùm cohibere, mox pacatis ſymptomatibus ad venæ ſectionem confugere.

Quia verò in hoc affectu vires ex maximis evacuationibus citiſſimè concidunt, earum inſtaurationi diligenter incumbendum eſt iis auxiliis, quæ in virium imbecillitatis curatione propoſita ſunt.

CAPUT X.

De dolore ventriculi.

Dolor ventriculi eſt triſtis ejuſdem partis ſenſatio, à rebus mordentibus; aut diſtendentibus, ſicque continuitatem illius ſolventibus excitatus.

In ventriculo autem tres partes plurimùm inter ſe diſcrepantes, conſiderandæ ſunt; orificium nempè illius ſuperius, orificium inferius, pylorus nominatus, & reliquum illius corpus totam cavitatem conſtituens.

Orificium ventriculi ſuperius exquiſitiſſimo ſenſu donatum eſt propter nervum inſignem, quem à ſexta conjugatione mutuatur, & ideò dolores in eo fiunt acutiſſimi, qui viſcus nobiliſſimum, ſibique vicinum, cor nimirum in conſenſum trahit; undè cardialgia, & cardiogmos nominatur. Tantus enim eſt ille cordis cum orificio ventriculi ſuperiori conſenſus, ut veteres illud orificium καρδίαν nominaverint.

Si verò membranæ ventriculi cavitatem conſtituentes, aut pylorus dolore afficiantur, dolor ventriculi ſimpliciter nominatur, & interdùm, colica ventriculi præcipuè quando à flatibus excitatur.

Proxima hujus doloris cauſa eſt ſolutio continui, à rebus mordentibus, vel diſtendentibus excitata. Illæ autem res mordentes, vel diſtendentes præcipuæ, & frequentiores ſunt, humores, vel flatus. Quibus addi poſſunt lumbrici tunicas ventriculi vellicantes.

Humores acres, vel maligni, ut bilis porracea, æruginoſa, vel atra, pituita ſalſa, corrupti ichores, pus fœtidum, ex diſrupta hepatis aut thoracis vomica, in ventriculum effuſum, & quicunque alij humores acrimonia præditi, dolores in ventriculo excitare poſſunt.

Vapores etiam acres ex iiſdem humoribus elevati, hunc dolorem efficere conſueverunt.

Flatus verò in cavitate ventriculi contenti, inflationem, & tenſionem dolorificam efficiunt, ſed multò magis intra tunicas illius coërciti, qui affectum contumaciorem efficiunt; cùm difficiliùs indè excuti valeant.

Morbi etiam tum ipſius ventriculi, tum partium vicinarum, hunc dolorem parere conſueverunt, ut intemperies quælibet excedens, tum calida, tum frigida, & multò magis inflammatio: interdum verò ſcirrhus, aut alius tumor durus, gravantem dolorem efficiens. Ac denique vulnera, & ulcera ejuſdem partis, vicinarum etiam partium tumores, & inflationes ventriculum comprimendo, dolorem ipſi inferre poſſunt.

Humores autem & flatus, ventriculi dolorem excitantes, vel in ipſo ventriculo generantur, vel à toto corpore, aut quibuſdam illius partibus in eum confluunt. A toto corpore in febribus, vel dum corpus pravis humoribus refertum eſt. Ab aliis partibus verò fluunt præcipuè ab hepate, liene, & cerebro: ab hepate bilis, à liene melancholia, vel atra bilis: à capite pituita ſalſa.

Ab aliis etiam cauſis extraordinariis, & infrequentioribus talis dolor excitari poteſt, ut de lapidibus in ventriculo genitis narrat Schenckius *lib. 3. obſervatio-num.* Et de corio lardi fumo exſiccati refert Fabricius Hildanus *obſervat. 33. lib. 4.* cujus fruſtum deglutitum matrona quædam in ventriculo ſervaverat per duos annos, continuis excruciata doloribus, idque tandem aſſumpto vomitorio medicamento, vomitu rejecit & liberata eſt.

Cauſę externæ hunc affectum producentes, ſunt ali-

alimenta vel prava qualitate infecta, aut ſumma acrimonia prædita, quæ per ſe talem dolorem inferre poſſunt: vel flatibus generandis idonea: vel nimia quantitate aſſumpta: ita ut putreſcant & acrimoniam induant: vel calidiora plus juſto, ut ex iis copia bilis producatur. Sic etiam medicamenta fortiora vel acriora, vel deleteriâ facultate prædita, vel nimia quantitate aſſumpta, vel non ſatis correcta; & venena exhibita hunc dolorem facilè inferre poſſunt.

Signa diagnoſtica ad partem affectam, & cauſam dirigenda ſunt. Ac primum ſitus doloris orificium ventriculi ſuperius affici oſtendit, quando ſcilicet ſub cartilagine xiphoïde percipitur. Sed multò certiùs hanc partem affici ſignificant, & veram eſſe cardialgiam, dolor acerbiſſimus ab exquiſito partis ſenſu promanans, anxietates, & jactationes, ut æger in uno ſitu conſiſtere non poſſit; quib⁹ etiam ſæpe accedunt lipothymiæ, & animi defectiones, propter cordis conſenſum cujus ſumma eſt cum ventriculo ſympathia, non ſolùm propter viciniam, ſed etiam propter magnam ſpirituum diſſipationem, quæ per iſtos cruciatus contingit. Interdum etiam cerebrum trahitur in ſympathiam, ob inſignem nervum qui huic particulæ implantatur: & vapores acres, qui indè rectâ viâ ad caput elevantur; undè cephalalgiæ, & hemicraniæ, & aliquandò vertigines, & epilepſiæ oriuntur.

In aliis verò ventriculi partibus dolores fiunt quidem acerbi, ſed tam gravibus ſymptomatis comitati non ſunt, atque adeo dolores colicos æmulantur, ſitu tantùm doloris differentes.

Cauſæ iſtos dolores efficientes propriis ſignis diſtinguuntur, quorum magis perſpicua ab excretis deſumuntur. Si enim bilis vel pituita vel flatus, vel lumbrici per os, aut alvum excernantur, facilè eſt conjicere ab hujuſmodi cauſis affectum dependere. Attamen etiamſi nulla materiæ morbificæ excretio fiat, ſignis peculiaribus bilis, aut pituitæ, aut flatuum redundantiam internoſcere poſſumus; tum etiam ſigna lumbricorum intùs latitantium ex proprio capite erunt deſumenda. Quemadmodum etiam morbi peculiares, tum ventriculi ipſius, tum partium vicinarum hunc affectũ producentes ex propriis cujuſque ſignis innoteſcent. Colligitur etiam diagnoſis humoris dolorem committentis, ex tempore invaſionis incrementi, aut ceſſationis doloris. Quibuſdam enim antè cibum dolor exacerbatur, & hoc bilis dominium ſignificat, quæ jejunii tempore exagitatur, & in ventriculum attrahitur, aut magis intenditur, & acrior evadit. Aliis ſtatim ab aſſumpto cibo dolor commovetur, quia humores crudi & mordaces, qui anteà quieti erant, & ventriculi tunicis infixi, ab aſſumpto cibo commoventur, vel qui in fundo ventriculi hærebant, ſurſum attolluntur, & orificium ventriculi afficiunt. Aliis dum cibus concoquitur dolor exacerbatur, quia vapores acres; & mordaces elevantur ex materia morbifica, à calore aucto in ventriculo tempore concoctionis. Aliis quatuor aut quinque horis à paſtu, quia ex concoctione depravata cibi corrumpuntur, & corrupti ventriculum vellicant. Quibuſdam denique poſt ſomnum dolor exacerbatur, & ille fit à catarrho, fluente humore à cerebro per ſomnum, qui majori copia cumultus, dolorem in vigilia producit. Sedatur verò interdum dolor à cibo, quia ciborum benignitate humoris acrimonia demulcetur.

Quod ad prognoſim ſpectat. Certum eſt cardialgiam reliquis ventriculi doloribus eſſe longè periculoſiorem, propter exquiſitum oris ventriculi ſenſum, & maximũ illius cum partibus principibus conſenſum.

Major vel minor cauſæ morbificæ pravitas, & ſymptomatum vehementia majus vel minus periculum portendit.

Febris continua & acuta cum inſigni ventriculi dolore conjuncta magnum minatur periculum; quod docuit Hippocrat. *Aphor. 65. ſect. 5. In febribus circa ventriculum vehemens æſtus, & cardiogmos, malum*, Magnam enim ventriculi inflammationem; vel humorum vitioſorum copiam in ventriculo contentam, ſignificat.

Ventriculi dolor à lumbricis, vel flatu oriundus, ut plurimùm minùs periculoſus eſt, quia cauſam minus rebellem, & parti minimè affixam habet. Aliquando tamen ex lumbricis in ventriculo contentis, cumque mordentib⁹ graviſſima ſymptomata oriuntur, ex quibus ægri derepentè intereunt. Sic etiam ubi intemperies flatus generans rebellis facta eſt, ac veluti habitualis, non caret periculo, quia in hydropem ſiccum degenerat ex Hippocrat. *Aphor. 1. ſect. 4.* In Cardialgia extremorum frigiditas, mortem proximam prænuntiat.

Curatio hujus affectus pro cauſarum varietate maximè varianda eſt. Si enim ab aliarum partium affectibus oriatur, illorum affectuum therapia adhibenda eſt. Si verò in ipſo ventriculo cauſa ſtabulетur, dolor vel à flatu, vel humoribus acribus & bilioſis, vel ab inflamatione, aut ulcere procedit.

Qui à flatu generatur, curandus eſt remediis diſcutientibus, & evacuationibus flatulentam illam materiam tum etiam pituitam, à qua flatus concitantur.

Ac primùm injiciendus eſt clyſter emolliens & laxans, cui ſtatim ſuccedat alter carminans, & diſcutiens, ex decocto fol. origani, calamenthi, pulegij, rutæ, centaurii minoris: ſem. aniſ. fœnic. dauci, cumini, & ſimilium. In quibus diſſolvatur benedicta laxatina, ol. anethinum, rutaceum, mel anthoſatum.

Si dolor perſeveret, ex oleo rutac. aut nucum, & vini generoſi, aut hippocratici partibus æqualibus clyſter erit componendus, addendo aquæ vitæ ℥. iij.

Vel paretur clyſter ex vino albo, cum olei juniperi, aut cinam. aut caryophyll. chymicè extracti gutt. viij. qui miraculi inſtar liberat.

Poſteà admoveatur fotus ſequens regioni ſtomachi.

℞. Rad. cyperi, galangæ, calami aromat. ana ℥. j. fol. menthæ, origani, pulegii, majoranæ, hyſſopi, ſalviæ, ana M. j. ſem. aniſi fœniculi, carui, dauci & baccar. lauri, ana ℥. ſem. flor. camomil. meliloti anthos, & lavendulæ, ana P. j. Contundantur, & incidantur, includanturque duobus ſacculis, qui bulliant in vino generoſo: dein expreſſi, ventriculo, & toti ventri alternatim admoveãtur.

At in materia minus frigida poteſt parari fotus ſequens, maximè laudatus à Foreſto, ut qui reliquis remediis non conferentibus, ægrum à dolore citiſſimè liberavit.

℞. Rad. althææ ℥. ſem, roſar rubr. flor. cham, ſummitatum abſinthii, ana M. j. Coquantur in aqua communi, & chamæm. ad ℔. j. ſem. in fine addendo vini Rhenenſis opt. aquæ roſac. & aceti, ana parum. Fiat fotus.

Poſt fotum fiat illitus ex ol. rutaceo, & anethino mixtis cum aqua vitæ, quibus aliquid addatur ol. ſalviæ, aut caryophyll. chymicè extracti.

Poſt inunctionem admoveatur emplaſtrum de baccis lauri: vel ejus loco cataplaſma ex melle, & ſemine cumini.

Interim dum hæc fiunt, ſi nauſea adſit, excitabitur vomi-

Vomitus blandiori, vomitorio: aut catharticum exhibebitur pituitam evacuans.

Purgato corpore exhibeatur ol. amygdal. amar. recenter extract. & cum vino albo mixtum: aut vinum Hipp. aqua clareta, vel aqua cinam.

Julepus sequens ad dolorem sedandum, flatus discutiendos, pituitam detergendam, & ventriculum roborandum efficacissimus est.

℞. Fol. absinthij. vulg. centaurii minor. & agrimon. ana M. sem. Coquantur ad ℥. v. In colat. dissolu. sacchari albi Unc. j. Capiat manè per biduum.

Amatus Lusitanus valdè commendat aquam è flo- rib. chamæm. destillatam tanquam præcipuum, lenien- dis ventriculi, & intestinorum doloribus, auxilium; cujus Unc. iij. calidè exhibeantur, Vel in aquæ illius penuria, decoctum flor. chamæm. usurpari poterit, maximè laudatum à Foresto: Qui se mercatorem quendam, ingenti stomachi dolore affectum cum insigni clamore, hoc solo decocto semel exhibito curasse refert. Quo epoto, emissis ructibus in sudorem solutus est, & incantamenti instar omnis dolor evanuit, ut nullis aliis præsidiis opus fuerit. Ex hoc autem decocto, cum semine anethi parto, aut etiam agarico, vel radice asari; dissolvendo oxymel, syrupum acetosum, aut rosatum solutivum, parari potest vomitorium, ab initio morbi exhibendum, quod evacuando mitigare dolorem poterit.

Docet Galen. cucurbitulam ventriculo admotam illius dolores citissimè resolvere instar incantamenti. Hæc tamen cautio adhibenda est, ut nihil aut parum humoris crudi in ventriculo lateat; alioqui dolorem intendit.

Utiliter etiam admoveri potest eidem parti panis recenter è furno extractus, per medium sectus, tum per se, tum pulveribus aromaticis conspersus.

Tandem dolore pertinaciter adhærente, confugiendum est ad balneum ex decocto herbarum emollientium, & calefacientium, quod tutissimum & efficacissimum est: flatus enim diffundendo, & per poros apertos resolvendo, à dolore liberat. Quòd citius efficitur, si in ipso balneo remedium aliquod discutiens ægro exhibeatur. Concurrente enim utroque præsidio, tum interno, tum externo, opus ritè peragitur.

Balneum esse debet valdè calidum, ut faciliùs flatus discutiantur, & humores crassi colliquentur.

Quòd si propter doloris vehementiam clysteres vel injici, vel retineri nequiverint; in ipso balneo catharticum propinandum est, & in eo horam integram, aut dimidiam immorandum, donec vis cathartica ventriculum & viscera attingat.

Aliquando autem, ubi ex doloris vehementia periculum imminet, ad narcotica est confugiendum. Quibus prudenter exhibitis, admirandus non rarò subsequitur effectus.

Nonnulli etiam cum purgantibus narcotica permiscent, ut simul & dolor sedetur, & materia peccans educatur: quale est medicamentum Elidæi à Foresto laudatum, quod sic habet.

℞. Diaphœn. ℥. ß. philonij Romani ℈. ij. Cum aqua vel decocto chamomillæ, fiat potio.

Dolore prorsus sublato, in iis qui ei sunt obnoxii, semel aut bis in mense purgatio iteretur, ut proxima flatuum causa auferatur: tum remedia roborantia usurpentur, qualia in læsæ concoctionis curatione proposita sunt.

Qui verò à bile dolor excitatur, curandus est humoris peccantis evacuatione, vomitorio blando, aut cathartico medicamento: aut clysteribus frequentibus, emollientibus quidem, non acribus: aut calefacientibus.

Postmodum demulceatur humorum acrimonia julepis refrigerantibus & incrassantibus; emulsionibus semin. frig. major. lacte recentur mulcto. oleo amygdal. dulcium recenti, vitellis ovor. & similibus.

Interim non omitantur opiatæ, aliaque roborantia, in superioribus curationibus descripta.

Ac tandem necessitate urgente, ad narcotica confugiendum est.

Extrinsecus admoveatur cataplasma ex mica panis in lacte decocta additis vitell. ovor. & croco.

Vel admoveatur panis recenter ab igne extractus, per medium sectus, & in aceto madefactus.

Vel foveatur eadem pars decocto flor. chamomill. violar. & nymphææ. Aut quod multò præstantius, demergatur æger in balneum, aquæ tepidæ; id enim ad hujus affectus curationem præcipuam vim obtinet.

Dolore sedato, si forti reverti contingat, æger purgabitur bis in mense, & viscerum intemperies calida corrigetur victu refrigerante, & remediis convenientibus.

Qui verò dolor fit ab inflammatione, abscessu vel ulcere, remediis in sequenti curatione proponendis oppugnabitur.

CAPUT XI.

De inflammatione, abscessu, & ulcere ventriculi.

Licet ventriculo, quemadmodum in omnibus aliis partibus omnia tumorum genera contingere possint, non hic tantū de inflammatione, seu phlegmone agemus, quæ frequentior est, cum reliqui tumores, rarissimè eveniant, & eadem methodo quo reliquarum partium internarum tumores curari valeant.

Est igitur inflammatio ventriculi tumor præter naturam à sanguine per venas quibus alitur à venæ portæ ramis derivatis, in ventriculi substantiam ejusque membranam effuso.

Ille autem sanguis vel purus est ac syncerus, & phlegmonem propriè dictam producit, vel cum bile, pituita, aut melancholia permixtus, & phlegmonem erysipelatosam, œdematosam, aut scirrhosam efficit.

Causæ externæ plurimæ esse possunt; quæcumque videlicet sanguinem fervidiorem efficiunt, ut alimenta calidiora, & meri potio, vel cum ad illam partem promovere possunt, ut contusio ventriculi, dum præsertim cibo turget. Quibus addi possunt calidissima, & acerrima assumpta, ut cantharides, sublimatum, & similia.

Signa hujus affectus diagnostica sunt ingens dolor, ardens & pungens distendens & pulsans, & in dorsum usque protensus, tumor adest tactu conspicuus; imo & interdum visu. Scapulæ deorsum trahuntur; respiratio difficilis est, sicut & deglutitio, atque eructatio. Cruentum nonnunquam aliquid evomitur, febris adest ardentissima sævissimis comitata symptomatis.

Si inflammatio est pura à solo sanguine oriunda, mitior aliquantulum est, si verò erysipelatosa, symptomata graviffima sunt, & speciatim febris lipyria adest, in qua exteriora rigent, & interiora uruntur, & sitis adest inextinguibilis, quæ etiam febris inflammationi intestinorum erysipelatosæ advenire solet.

Huic ventriculi inflammationi plurimum affinis est inflammatio, quæ vel summam jecoris partem, quâ ventriculus obrigetur: vel incumbentem illi abdomi- nis reginonem occupat: quæ sola symptomatum vehementia & pernicie distinguitur: nempe ventriculum obsi-

obſidens inflammatio omnia ſæviſſima & periculoſiſſima præ ſe ferre conſuevit.

Ex prædictis facile eſt prognoſim elicere, & affectum valdè periculoſum, imò ut plurimùm lethalem, nuntiare.

Periculoſior tamen eſt qui totum ventriculum aut ſuperiorem ejus partem occupat, vel qui ad eryſipelatis naturam accedit.

Galen. *in 3. prorrhet.* nauſeam, & conturbationem ventris plurimam, ac frequentem pravam eſſe docet; oſtendit enim pravos humores ventriculi tunicis pertinaciter adhærere, eaſque vellicare; & ad expulſionem irritare.

Si inflammatio non interimat, neque reſolutione curetur, in abſceſſum degenerat, qui cognoſcitur doloris & febris remiſſione, tumore perſeverante.

Rupto abſceſſu ulcus relinquitur, quod puris excretione, per vomitum & ſeceſſum rejecti innoteſcit.

At verò ulcus ventriculi non ſolùm ex abſceſſu diſrupto, ſed etiam ab aliis cauſis producitur, quæ hîc etiam numerandæ ſunt, ne quippiam in illius theoria deficiat.

Cauſæ igitur ulceris ventriculi ſunt, vel internæ vel externæ.

Internæ ſunt humores acres in ventriculo geniti, vel aliunde in eum tranſmiſſi, ut bilis flava, vel atra, vel pituita ſalſa.

Externæ cauſæ ſunt medicamenta acria erodentia, aut venena. Huc etiam referri poſſunt, vulnera ventriculi malè curata, quæ in ulcus degenerant: tum etiam ruptio alicujus venæ inſignioris, quę coaleſcere ſufficienter non potuit poſt vomitum ſanguinis copioſum.

Cognoſcitur ulcus in ventriculo genitum præcipuè ex pure quod vomitu aut ſeceſſu rejicitur. Cui ſigno primario alia addenda ſunt. Primò enim percipitur in ventriculo dolor pungens cum ardore conjunctus, præcipuè dum quippiam excedente aliqua qualitate præditum aſſumitur, aëre ſcilicet, ſalſum, vel acidum: aut intensè calidum, vel frigidum. Adeſt præterea dejecta appetentia, ructus fœtidus, febris lenta, & aſſidua.

Prognoſis funeſta ut plurimùm inſtituenda eſt, niſi ulcus ſit perexiguum, & ſuperficiem tantum occupet, ac febrem conjunctam non habeat. Membrana enim ventriculi ulcerata, utpote pars ſpermatica difficillimè coaleſcit: alimenta in ventriculo male affecto non bene concoquuntur, & ante abſolutam coctionem rejiciuntur ulcus lancinantia. Præterea medicamenta parùm præſtant, quia detergentia ulceris curationi neceſſaria dolorem excitant: exſiccantia verò, quæ alteram ulcerum curandorum indicationem implent, impediuntur continuò ab eſculentis, & potulentis, & chyloſa materia, aliiſque humoribus, qui in ventriculo debili continuò reſtagnant.

Curatio prædictorum affectuum ſigillatim inſtituenda eſt.

Ac primùm inflammationis curatio inchoanda eſt à venæſectione pluries repetita in utroque brachio, quantum vires ferre poſſunt. Ac licet ob ſyncopen, & extremorum refrigerationem, vires ab initio dejectæ videantur: illa tamen virium infirmitas eſt ab oppreſſione, quæ vacuationem poſtulat, atque ita venæ ſectionem prohiberè non debet.

Præterea apertio hæmorrhoidum, ſi æger huic evacuationi aſſuetus ſit, ſanguinem à ventriculo utiliter evellere poterit. Quod etiam munus utiliter præſtabunt cucurbitulæ ſcapulis, dorſo, & naribus admotæ, tum ſiccæ, tum humidæ; frictiones & ligaturæ partium extremarum; & calefactio earundem partium, (quæ frigere plerumque ſolent) admotis linteis calentibus, & inunctione olei irini, nardini, aliorumque calidorum.

Purgantia in hoc affectu improbantur, quia humores conturbant & in partem affectam attrahunt.

Attamen Avic. tamarindorum decoctum, aut caſſiæ ℥. ß. cum aqua endiviæ, vel ſero lactis diſſolutam commendat, ſingulis diebus uſque ad ſeptimum diem exhibitam. Quia molliendo, non trahendo expurgat, mitigat acrimoniam, & lenit dolorem. Satius tamen eſt ab omni purgatione in principio abſtinere. Septimo elapſo, apparentibus quibuſdam concoctionis & declinationis indiciis, poteſt etiam inſtitui purgatio ex rab. ʒ. j. cum ſantal. rubr. ℈. j. in aqua borrag. infuſa, addendo ſyrupi roſac. ℥. j. vel ij. ut ſordes parti hærentes paulò valentiùs educantur.

Interim clyſteres emollientes, refrigerantes, & lenientes ſingulis diebus erunt injiciendi, quorum formula talis eſſe poterit.

℞. Juris pulli, vel decocti malvæ, & violariæ. ℔. j. caſſiæ recenter extractæ ℥. j. olei roſac. & violac. ana ℥. ij. ſacchari ℥. j. ß. vitell. ovor. num. ij. Fiat clyſter.

Alterantia & roborantia per os aſſumenda, eadem eſſe poterunt, quæ in curatione doloris ventriculi ab humore bilioſo fuerunt propoſita.

Peculiariter autē conferre poſſunt ſyrupi de nymphæa, & de ſucco portulacæ, potiſſimùm in principio, quia repellentis medicamenti vicem implere poſſunt.

Conferunt etiam non parùm emulſiones iv. ſem. frig. maj. & ſem. papav. albi. dolorem enim leniunt, & calorem. contemperant. Tum etiam julepi ſequentes.

℞. Aquæ roſar. ℥. iij. aquæ plantag. Unc. ii. ſucci acetoſæ, vel vini granat. Unc. j. ß. ſacchari roſar. Unc. j. Bulliant parùm & colentur. Capiat Unc. ii. bis aut ter in die.

Si dolor vehementer urget, ſyrupus de papav. exhiberi poteſt.

Pro potu utatur decocto hordei cum ſyrup. violac, & frigidum bibatur.

In progreſſu morbi, alia medicamenta prædictis erunt permiſcenda, quæ reſolutionem adjuvent. In hunc finem julepi ſequentes præſcribi poterunt.

℞. Syrup. nymphææ, de pomis, & de ſucco portulacæ, ana Unc. i. ſyrupi de abſinthio pontico Unc. ß. aquar. lactucæ, acetoſæ, & fœniculi, ana Unc. iii. pulveris electuar. diamarg. frig. ʒ. i. Fiat julep. pro iii. doſibus, bis in die ſumendis.

His addere licet opiatas inſtaurantes, narcotica & ſimilia. Quæ omnia varianda erunt multis modis, pro Medici judicio & prudentia.

Terebinthina cum aqua abſinthii lota, ſi bis, terve detur, vel reſolvit, vel mutat ventriculi apoſtema.

Exterius vero fotus ſequens in principio admoveatur.

℞. Rad. acetoſæ Unc. ii. fol. end. cichorii, & malvæ, ana M. i. ſeminis lactuc. & papav. albi, ana ʒ. iii. ſantali albi & rubri, ana ʒ. ß. florum violar. & nymphææ, ana P. i. Fiat decoctio, addendo aceti roſacei parùm; foveatur regio ventriculi tepidè,

Vel ex aquis ſtillatitiis end. lactuc. & nymphææ, cum tantillo aceti, & pulv. triaſantali, idem fotus parari poterit.

Poſt fotum inungatur eadem pars oleo roſac. & violac. invicem permixtis, vel unguento ſequenti.

℞. Ol. roſac. Unc. i. ß. ol. violac. aceti roſac. ſucci hieracii, ana Unc. ß. Bulliant ad ſuccor. conſumptionem, deinde adde ſantali rubri ʒ. i. roſar. rubrar. ʒ. ß.

ſpicæ

ſpicæ & camphoræ, ana ℈. ß. ceræ albæ q. ſ. Fiat unguentum.

Cataplaſmata in principio non conveniunt; quia partem pondere ſuo gravant, & colorem retinendo inflammationem augent.

In declinatione, ſi contingat, & tumor reſolutione finiatur, quod maximè eſt exoptandum, fotus reſolvens admoveri poterit, in hunc modum compoſitus.

℞. Rhad. ireos Florent. Unc. ij. fol. menthæ, majoranæ, pulegij, & abſinthij pontici, ana M. j. ſeminis fœnugræci & aniſi, ana ʒ. ij. granor. kermes ʒ. j. florum ſtœchados, antos, chamomillæ, ana P. j. Fiat decoctio, addendo ſub finem parùm vini albi; qua foveatur regio ventriculi.

Poſt fotum inungantur eadem pars oleo abſinthij, nucis moſch. nardino & ſimilibus, quibus addita cera, & pulv. ireos Florent. aut cinam. poteſt concinnari unguentum. Emplaſtra verò, & cataplaſmata, quia pondere gravant partem, hîc non conveniunt.

Si verò tumor ad ſuppurationem tendere videatur, foveatur pars decocto flor. chamæm. & roſar. rubr. Poſteà cataplaſma ſequens admoveatur.

℞. Rhad. althææ Unc. ij. fol. branch. urſinæ, & roſar. ana M. j. Coquantur optimè & contudantur; deinde adde farinæ hordei, ſem. lini, fœnugræci, & pulv. chamæm. ana Unc. ſem. ſantali albi & rubri, ana ʒ. ij. Cum oleo roſar. & chamæm. & pauca pinguedine gallinæ fiat cataplaſma ſæpè renovandum.

Rupto abſceſſu, ulcus detergeatur hydromelite in potu exhibito. Cui addenda eſt interdum manna thuris, Galen. præcepto. Vel aqua hordei cum ſaccharo roſaceo in principio, & conſtitutione calidiori exhibenda.

Ulcere verò in vetuſtatem abeunte; ſive ab hac cauſa, ſive ab alia quavis, ut in humoribus acribus, & erodentibus; vel aſſumptis cauſticis, & venenatis rebus genitum fuerit, convenient primùm juſcula, herbis refrigerantibus & modicè aſtringentibus alterata, hordeata, amygdalata, cum ſaccharo roſac. parata, lac recens mulctum cum ſaccharo; & tantillo mellis, ac tandem chalybeatum: tum etiam aqua ferrata pro potu ordinario, aut in aqua boli armenæ, vel terræ ſigillatæ fiſtula maduerint. Cui addi poterit vinum rubrum auſterum, ſi perexigua caliditas in parte apparuerint.

Deinde apozema ſequens in uſum revocetur.

℞. Hord. integri P. j. ſcabioſæ, agrimon. pimpinell. & capill. ven. ana M. ß. ſem. melon. Drach. ij. roſar. rubr. ſiccar. P. j. Fiat decoctio ad ℔. j. In qua diſſolve ſyrup. de roſis ſiccis ℥. iij. Fiat apozema pro iiij. doſibus frequenter iterandis.

Ad interna etiam ulcera plurimùm confert decoctum rad. chinæ, ubi febris abſuerit, per viginti aut plures dies ſumptum; leviter ſudores provocando; ſic enim ulcus paulatim exſiccant. Si verò tabes, & corporis conſumptio timeatur, decoquatur prædicta radix in juſculo pulli gallinacei, vel collumbini, cum herbis prædictis & hordeo mundato.

In diuturniori ulcere potus aquar. mineralium vitriolatarum, ferratarum, aut aluminoſarum quales ſunt noſtræ Meinenſes, per menſem integrum ſumptæ, non parùm conferunt.

Toto morbi decurſu, ad ventriculum ab illuvie repurgandum, conferunt leviora cathartica; ut rhab. tamarindi, myrobal. ſyrup. roſac. & catholicum, ſemel in ſeptimana uſurpata.

Denique ad ulceris occluſionem ſequentia uſurpari poterunt.

℞. Boli armenæ, terræ ſigillatæ, corall. rubr. lapid. hæmat. aqua roſar. diligenter lotor. ana Drach. j. ſang. dracon. gummi arabici, & tragacanth. ana Drach. ß, ſem. papav. albi leviter contuſi, & aſſi, hypociſt. thuris, & ſarcocollæ, ana ℈. j. ſacchari roſac. Unc. j. fiat pulvis cujus capiat Drach. j. cum aqua plantag. aut conſerva roſar. ſingulis diebus.

Vel ex eodem pulvere poteſt fieri opiata, cum conſerva ſymphyti, & roſar. ſyrup. cydonior. aut myrtino exceptis. Vel etiam poſſunt fieri trochiſci ex eodem pulvere cum mucilagine ſem. pſyllij, aut tragacanthæ. Quibus omnibus viciſſim uti æger poterit, ne ejuſdem remedij tædio afficiatur.

Exterius verò, ad ulceris occluſionem, admoveri poterit regioni ventriculi fotus ex decocto abſinthij, roſar. malicorij, gallar. balauſtior. myrtillor. thuris, maſtiches ac ſimilium. Ac deinde pars eadem inungenda erit unguento aſtringente, vel emplaſtrum aſtringens eidem admovendum.

PRAXEOS MEDICÆ,

Liber Decimus.

DE AFFECTIBUS INTESTINORUM.

PRÆFATIO.

SUMMA totius nutritionis perfectio in tribus hiſce operationibus conſiſtit; optimè ſcilicet ingerere, digerere, & egerere. Prima quæ appetitum reſpicit, & ſecunda quæ concoctionem, ad ventriculum pertinet. Tertia verò inteſtina; quarum egeſtio moderata, & ſecundùm naturæ leges peracta, maximũ toti corpori commodum afferre ſolet. Contrà verò ſi deficiat, ut in aſtrictione alvi; vel exuperet, ut in variis alvi fluxibus contingit, maxima inde incommoda, & graviſſimi morbi emergunt. Prætereà ſuperfluorum retentio in inteſtinis dolores colicos, iliacos & hæmorrhoidales, inferre ſolet. Ac deniquè putredines in inteſtinis genitæ, non ſolùm alvi fluxus prædictos, ſed etiam lumbricos, generare ſolent. Ut hæc omnia ſigillatim exponantur, univerſus hic tractatus undecim comprehendetur capitibus. Quorum primum erit de dolore colico. Secundum de iliaco. Tertium de aſtrictione alvi. Quartum de lienteria affectione cœliaca, Quintum de diar-

diarrhœa, Sextum de dyſenteria, Septimum de teneſmo. Octavum de fluxu hepatico. Nonum de lumbricis. Decimum de fluxu hæmorrhoidali. Vndecimum de hæmorrhoidum dolore.

CAPUT I.

De dolore colico.

Colicus dolor nomen deſumit à parte affecta quæ eſt colon inteſtinum; quod longum & anfractuoſum eſt, & totius ferè corporis excrementis recipiendis deſtinatum, illa autem excrementa diutiùs retenta, dolores hujuſmodi parere conſueverunt.

Cauſæ igitur colici doloris ſunt materiæ excrementitiæ quæcunque ſolutionem continui, diſtendendo, pungendo, aut erodendo efficere poſſunt, eæque ſunt, flatus vel humores.

Flatus ex cruditatibus, aut frigida ventriculi, vel inteſtinorum intemperie geniti ſi commodè non excludantur, propter induratas fæces, aut alias cauſas inteſtina obſtruentes, magna copia in inteſtinis craſſioribus, colo præſertim cumulantur, & dolorem inteſiſſimum efficiunt.

Humores enim craſſi, frigidi, & pituitoſi tunicis inteſtinorum impacti, ejuſmodi dolorem efficere poſsūt tùm mordendo, ſi acrimonia quadam aut ſalſedine pręditi ſint: tum refrigerando partem, quæ conſequenter concoctionem & divulſionem patitur, quemadmodū Galenus de ſe ipſo narrat, ſe dolorem colicum acerbiſſimum patientem, pituitam vitream actu frigidam excreviſſe; tum deniq; flatus emittendo, qui facilè ex humore craſſo, viſcido ac lento à calore debili elevantur.

Humores denique bilioſi & acres tùm etiam melancholici & acidi, pungendo ac vellicando inteſtina, hujuſmodi dolores efficiunt. In harum autem cauſarum actione dubitare licet, quomodo colicus iſte dolor ſuas exacerbationes & remiſſiones habeat, eadem materia in inteſtinis remanente, quæ quamdiù præſens eſt, diſtentionem aut morſum inferre debet. Cui dubio reſpondemus materias illas interdùm quietas permanere, & nullum tunc temporis aut exiguum dolorem efficere: interdum verò commoveri, & excitari per fermentationes varias, quæ in humoribus contingunt, ut ſolet fieri in epilepſia, hyſtericis affectibus, & febrium acceſſionibus.

Advertendum autem eſt diligenter, flatus illos aut humores non tantùm in cavitate inteſtinorum reſidere, tunc etiam facilè excluduntur, ab evacuantibus, detergentibus, & carminantibus medicamentis; ſed plerumq; ipſis inteſtinorum tunicis infixos eſſe; unde fit ut non tam facilè inde avelli poſſint, morbumque longiorem ac contumaciorem efficiant, qui prædictis remediis non ita facile oppugnari valeat. Si humores craſſi, pituitoſi, aut melancholici, per venas inteſtinorum in eorum ſubſtantiam ſenſim ac paulatim confluunt, & non ſtatim dolorem efficiunt, donec ſufficienti copiâ cumulati naturam irritent ad expulſionem ſicque commoti & exagitati dolorem inferunt; vel flatus ex ea elevantur, qui inter inteſtini tunicas concluſi, eas diſtendunt ac divellunt; facilemque exitum non invenientes dolorem inferunt diuturnum. Bilis etiam eodem modo per venas inteſtinorum, in eorum tunicas effuſa, iiſque imbibita, dolores acerrimos excitat, qui diuturni, ac contumaces eſſe conſueverunt, quia difficillimo negotio ab inteſtinorum ſubſtantia avelli poteſt.

Eſt alia colicæ bilioſæ ſpecies, quæ in paralyſim degenerat, veteribus parùm nota, quæ fit ab humore bilioſo, non in colon inteſtinum, quemadmodum prędicta, ſed in abdominis membranas repentè effuſo, qui eò transfertur à cyſtide fellea, vel meſenterio in criſi diuturna febrium, aut à vehementi iracundia, aliaque cauſa externa, quando propter obſtructiones ad vias communes effundi non poteſt; ſed motu præpoſtero ad prædictas abdominis membranas repentè excutitur. Hinc dolor exoritur crudeliſſimus colicum imitatus, qui tamen neque clyſteribus, neq; fomentis, neq; aliis remediis cedit; ad plures menſes perſeverat, unde corpus contabeſcit; febris interdum alicujus ex intermittentibus typum referens moleſtat, interdum, idque ſæpiùs continua, ac lenta, ac tandem doloribus remittentibus, paralyſis ſuccedit, humore illo per abdominis membranas in ſpinam dorſi ſenſim irrepente. Illa autem paralyſis partes ſuperiores magis occupat. Crura verò & tibiæ plerumque dolent, in paucis reſolvuntur omninò, bile ſcilicet ob levitatem ſuperiora petente. Imò verò interdum in ipſum cerebrum irrumpit, & convulſiones epilepticas producit, undè mors ut plurimùm ſolet ſuccedere.

Dantur & aliæ colici doloris cauſæ, ſed minùs frequentes, nimirùm calculi in inteſtinis geniti, & lumbrici glomerati inteſtina obſtruentes: compreſſio inteſtinorum à tumoribus vicinarum partium: vel anguſtia ab inflammatione, aliiſque tumoribus inteſtinorum, vel contorſio eorundem à flatibus excitata, quæ via eſt ad iliacam paſſionem; interdùm etiam materia quæ colicam excitat eſt venenata ac maligna, & colicam peſtilentem efficit, ſicut Paulus Ægineta refert, colicam peſtilentem in Italia exortam multas Romanorum provincias infeſtaſſe. Omnia denique corpora dura inteſtina obſtruendo, vel diſtendendo, colicum dolorem efficere valent, ut calculi in inteſtinis geniti, nuclei ceraſorum magna copia ingeſti, caſeus durus, & ſimilia. Sic refert Platerus præfectum quendam colicis doloribus diù vexatum convulſionibuſque laborantem, poſt clyſmatum uſum caſei indurati magnam copiam per alvum rejeciſſe, qui per longum tempus in inteſtinis hæſerat, propterea quod antequam ægrotaret, eo ſeſe immoderatè repleverat.

Cauſæ externæ ſunt aëris conſtitutio frigidior alvum comprimens & conſtringens, ac indurans: vel calidior, à qua fæces etiam indurantur; ex iis enim à calore omnis humiditas exſurgit: uſus ciborum, & potuum hominis temperamento minùs convenientium fructuum crudorum, & ſtypticorum, ciborum craſſorum, & concoctu difficilium, quies nimia, & ſomnus immodicus; exercitia intempeſtiva, immoderata Venus, aliæque cauſæ externæ, quæ ventriculi concoctionem invertere poſſunt.

Diagnoſis hujus affectus in genere ſatis facilis eſt. In primis enim dolor acerbiſſimus eſt, adeò ut ſi levior fuerit, verè colicus appellari non debeat, ex ſententia Galeni *lib. 6. de locis affect. capit. ſecund.* Deinde dolor iſte interdum vagus eſt, & modò in hac, modò in illa parte gravius urget; ita ut nunc hepatis, nunc lienis, nunc ventriculi, nunc renum regionem occupet, nunc ſupra; nunc infra umbilicum appareat; ac ſæpè in ſiniſtro latere plus urgeat, ex eo quòd in ea parte ſit quædam anguſtia, primum à Bauhino obſervata. Quando enim excrementa in ſuperiori ac capaciſſima coli parte, in globos magnos, prout capacitas illius ferebat, indurata, à flatu verſus illam partem magna cum violentia pelluntur, fit ut non niſi magno cum dolore permeare poſſint, quo ſymptomate dolor colicus cum ſplenico & nephritico ſæpè confunditur; ab iiſq; ſatis difficili

difficili negotio reliquorum ſignorum comparatione diſtinguitur. Interdum verò dolor magis fixus, & in una parte ſtabilis, terebro perforanti, aut palo infixo ſimilis. Ducto in conſenſum ventriculo, vomitus ſæpè excitatur, quo interdum pituitoſa, interdum bilioſa, porracea, & æruginoſa rejiciuntur. Poſt cibum dolor intenditur, quia repletus ventriculus comprimit inteſtina. Alvus ut plurimùm aſtricta eſt, ut nihil per alvum ægrotantes, ne flatum quidem emittere poſſunt. Si verò aliquid excernatur, vel ſponte vel arte, id majori parte flatulentum eſt, ac bovino ſtercori ſimile, & aquę ſupernatans, utpote majori parte pituitoſum, quia pituita per alvum excreta, aquæ & ſeroſis excrementis ſupernatare conſuevit. Tanta autem interdum eſt ſupradicta alvi aſtrictio, ut ſæviente dolore medicamenta purgantia exhibita, etiam vehementiora, nihil operentur.

Signa cauſarum in hunc modum diſtinguenda ſunt.

Si dolor fiat à pituita, non adeò vehemens eſt, niſi flatum habeat adjunctum, qui ex iis locis in quibus continetur nequeat erumpere; tunc enim graviſſimi dolores fiunt, modo in una parte, ac ſi illa terebro, vel infixo palo perforetur; modo in pluribus, ſi flatus ille divagetur. Ægri à calidis juvantur; à frigidis læduntur. Præceſſit victus ratio generandæ pituitæ idonea, urina crudior, & albidior interdum eſt, non tamen perpetuò, quod juniores & inexpertos medicos fallere ſolet, interdum enim etiam in colica pituitoſa, ac flatulenta, urina flava ac rubicunda apparere conſuevit, propter vehementem dolorem, qui ſpiritus & humores in venis & arteriis contentos accendit & inflammat. Quod ſapienter annotavit Avicen. *fen.13. lib.3. tract.3. cap.11.* *Non oportet, inquit, ut decipiatur aliquis, per id quod fortè ſit de ſiti, & inflammatione, & rubedine aquæ, ut exiſtiment quod ægritudo ſit calida, illud namque eſt commune omnibus.*

Si à flatibus colicus dolor oriatur, dolor tenſivus aderit, & quædam ventris inflatio: ægri flatuum multitudinem, & ventris rugitum percipiunt; à flatuum excluſione maximè levantur, victus ratio flatibus generandis idonea præceſſit, ut aquæ frigidæ potio in tempeſtiva, uſus frequens leguminum, raparum, caſtanearum, olerum fructuum, & ſimilium, Et ſi flatus in cavitatibus inteſtinorum contineantur, dolor vagus eſt, neque in uno loco conſiſtit, & per intervalla renovatur. Si verò intra eorum tunicas coërceatur, dolor fixus eſt, quia flatus locum mutare non poſſunt; continuus & pertinax, quia flatus exitum non inveniunt.

Si colicus dolor ab humore acri & bilioſo oriatur: ille acerbiſſimus eſt, vellicans, & pungitivus: æſtus adeſt, ſitis, & plerunque febris, urinæque ſunt valdè bilioſæ. A calidis alimentis & medicamentis malum intenditur, à frigidis verò levatur. Materiæ bilioſæ excretione malum imminuitur, & victus ratio bili generandæ idonea præceſſit.

Dolores reliquarum partium in imo ventre contentarum à colico dolore propriis ſignis facilè diſtinguuntur, excepto dolore nephritico, cujus ſigna cum doloris colici ſignis tantam habent affinitatem, ut Medicos non rarò etiam peritiſſimos, in eorum diſtinctione errare contingat. Quod ipſi Galeno contigit, qui ut ipſe fatetur, *ſecund. de loc. aff. capit. quint.* colico dolore vexatus ſe nephritico laborare, ex lapide alteri ureterum impacto arbitrabatur: donec humore per alvum excreto, & inde ſedato dolore, colicum eſſe animadvertit. Sequentibus tamen ſignis hi duo affectus ſatis dilucide invicem diſtingui poſſunt, ſi accuratè examinentur.

Primò, dolor nephriticus fixus in rene eſt, & ab eo ad teſtem exporrigitur, ſecundùm longitudinem ureteris. Colicus verò vagus eſt, & cinguli inſtar medium ventrem affligit.

Secundò, à paſtu colicus dolor augetur, ob compreſſionem inteſtini, quæ fit à ventriculo repleto: nephriticus verò neutiquam augetur, ſed potius imminuitur: quia aliquid humoris alimentarij ad renes transfertur, quod dolorem aliquantulum demulcet.

Tertiò, in colico dolore vomitus eſt vehementior, & alvus ſtrictior; quia colon inteſtinum fundo ventriculi adjacet, & inteſtina diſtenta, aut vehementer irritata ſeſe conſtringunt, ut inimicum expellant. Utrumque tamen ſymptoma utrique affectui commune eſt, ut eorum intenſio, & remiſſio difficilem habeat diagnoſim: quandoquidem dolor nephriticus intenſior majorem vomitum, & alvi adſtrictionem majorem afficere poteſt, quàm dolor colicus remiſſior.

Quartò in colico dolore, ab excretionibus per alvum, & per vomitum majus levamen emergit, quam in nephritico.

Quintò, in dolore nephritico, urina primùm clara, & tenuis, & tranſcolata, poſteà aliquid ſubſidet, & tandem arenulæ, aut lapilli excernuntur. At in colicis urinæ ab initio craſſiores exiſtunt.

Quoad prognoſim ſpectat, colicus dolor ut plurimùm, ſi lenior ac remiſſior ſit, neque admodùm diuturnus, neque conſtans in una parte, ſed vagus, & inſtabilis, per vices intermittat, & alvum omnino non conſtringat: curabilis eſt, & periculo vacat. Si verò dolores ſint acerbiſſimi in uno loco firmiter fixi, nunquam intermittentes: nihil per alvum excernatur, urgeant vigiliæ: ac demùm ſequatur vomitus, ſingultus, delirium, refrigeratio extremorum, & ſudores frigidi, lethalis eſt affectus.

Colicus dolor contumax à materia acri, & bilioſa præſertim oriundus, in alios affectus eoſq; graviſſimos ſæpè degenerat, arthritidem, epilepſiam, & frequentiùs paralyſim.

Colicus dolor epidemicus, contagioſus, & peſtilens, lethalis ut plurimùm eſſe conſuevit.

Curatio hujus affectus pro varietate cauſarum varia inſtituenda eſt.

Ac primùm flatulentæ & pituitoſæ eadem curatio adhibenda eſt: quæ incipit à clyſtere emolliente, cui poſtmodùm ſuccedat carminans & diſcutiens, (qualis in dolore ventriculi à ſimili cauſa diſruptus eſt,) qui reiterandus eſt eàdem die bis, ter, quater, donec dolor diſpareat. Si tamen uno aut altero clyſtere alvus non deponat, ut interdum contingit, acri ſuppoſitorio ſolicitanda eſt. In uno autem prædictorum clyſterum utiliter admiſcentur aquæ benedictæ ℥.iiij.

Vel colocynthidis ʒ.ij. vel iij. in clyſtere emolliente & carminante decoquuntur.

Si clyſteres dolorem non ſolvant, in iis pertinaciter inſiſtendum non eſt, ſed ſatius eſt levi aliquo medicamento uti. Obſervatum eſt, cùm æger quidam triginta clyſteres ſine fructu accepiſſet: alium Medicum mannæ ℥.j.ß. cum ol. amygd. dulc. Unc.ij. in juſculo gallinæ pingui exhibuiſſe, & ægrum à dolore liberaſſe. In dolore tamen qui fit à pituita craſſa, fortiora medicamenta exhibenda.

Poſteà verò fomenta, inunctiones, balnea, emplaſtra, aliáque remedia, convenient, quæ in doloris ventriculi curatione ſupra propoſita ſunt. Quibus addenda ſunt ſpecifica nonnulla, hinc affectui maximè proficua.

Inteſtina lupi vino albo abluantur, poſteà in furno exſiccentur in vaſe terreo, donec in pulverem reduci queant. Hujus pulveris capiat æger Drach.j.cum vino albo: ſubitò dolorem ſedat.

Aqua ſimplex bulliat, eique ferventi adde ol. commun.quartam partem,& grana aliquot piperis craſſiuſculè triti: capiat æger cochl.iij.vel iiij. calidè,quantùm ferre poterit. Sedatur dolor ferè in momento.

♃. Aloës opt. Drach.j. laudani opiati gr. ij. diagrydij gr. vj. Miſce formentur pilulæ vj. deauratæ, capiat æger horâ commodâ: dolorem poſt horam ſedant, & poſteà humores noxios evacuant. His etiam pilulis ſubſtitui poteſt medicamentum ex diaphœnico & philonio Romano, in dolore ventriculi deſcriptum Hippocr. *lib. de internis affectib.* proponit purgationem ex peplio & meconio.

Olei amygdal.dulc. aut amarar. recentis Unc.vj. exhibitæ dolorem demulcent, & materiam inteſtinis adhærentem per inferiora deturbant.

Cum ſequentibus etiam mixtum utiliſſimum eſt.

♃. Ol. amygdal. dulc. vel alterius pro pauperibus, Unc. iiij. vini generoſi unc. j. ſem. ſyrupi de papav. unc.j. Miſce,fiat potio.

Cum manna etiam exhibitum oleum amygdal. dulcium in juſculo pingui, ut ſuprà dictum eſt, dolorem lenit,& materiam peccantem evacuat.

Semen ameos pulverat. cum vino exhibit. ad ʒ. in urgente dolore eum ſubitò ſiſtit, & ſecundâ exhibitione morbum plerumque aufert, admovendo ſimul cataplaſma ex terebinth. ℥. iij. ſtupis exceptum, ſinapiſatum piperis, & ſang. draco. ſubtiliſſ. pulverat. an.ʒ.j.

Galbanetum Paracelſi humori diſcutiendo idoneum eſt, ſi totus venter eo illinatur. Illius deſcriptio à Cratone talis proponitur.

♃. Gummi elemi, hederæ, galbani, ol. laurini, ana partes æquales. Diſtillentur in arena per retortam: ſerventur ſeorſim,primùm aqua:deinde ol.clarum,tertio ol. craſſum inſtar mellis,quo inprimis utendum eſt.

♃. Calami aromat. Unc. j. galangæ ℥. iij. flavedinis exterioris corticis arantior.Unc.iiij.cinam. electi,ſem. aniſi & fœniculi,ana Drach. iij. cumini Dra.vj. baccar. juniperi recent. Unc.ß.bacc.lauri Drach.iij. Pulverentur ſubtiliſſimè, & infundantur in vini malvat. opt. ℔. vj. Stent in infuſione in loco calido per vj. dies. Poſteà diſtillentur in balneo Mariæ. Doſis Unc. j. præmiſſis evacuationibus.

Ventri admovetur utiliter gummi caragna, & tacamahaca: & priùs cucurbitula magna umbilico affigatur.

Etiamſi emplaſtra prædicta ventri non admoveantur: omittenda tamen non eſt cucurbitula umbilico admota, quæ ipſo Galeno teſte, dolorem à flatibus excitatum diſcutit inſtar incantamenti.

Si affectus ſit diuturnior,decocto guajaci per multos dies continuato fœliciter curari poterit, purgando per intervalla & clyſteres frequenter injiciendo. At ſi colicus dolor fiat à pituita vitrea, decoquatur guajacum cum vino,quemadmodum uſurpavit Amat. Luſit. cum fœlici ſucceſſu,*curat.32.cent.1.*

Sedato dolore apozema pituitam evacuans præſcribendum eſt, quo reliquiæ omnes educantur: vel ejus loco decoctum galli ventris cum incidentibus, attenuantibus,& catharticis compoſitum. Vel julepus efficaciſſimus in colica ventriculi deſcriptus.

Colica bilioſa curatur clyſteribus emollientibus, & acrimoniam humorum temperantibus.

Foveatur venter decocto emolliente & anodyno, aut quod melius erit, paretur ſemicupium ex eodem decocto.

Conveniet etiam cataplaſma infimo ventri ex farina hordei,& ſem.lini coctis in ol.chamæmel.

Tum etiam epithema refrigerans hepatis regioni admotum,in hunc modum compoſitum.

♃. Succi endiviæ,& cichorij ana ℔.ß. ſucci lactucæ, & aceti roſac.ana Unc.ij. Miſce,fiat epithema.

Julepi exhibeantur ex aquis papav. rhœad. lactucæ, endiviæ, acetoſæ, cum ſyrup. violac. de pomis,& de limonibus.

Si doloris atrocitas urgeat,ad narcotica confugiendum erit.

Mitigato aliquantulùm dolore, expreſſio rhei in aqua cichorij cum ſyrupo roſaceo exhibenda erit, & frequenter repetenda, donec tota humorum ſaburra evacuata fuerit.

Si purgatio iſta benignior morbo eradicando non ſufficiat, confugiendum eſt ad mercurium dulcem, qui aliquoties exhibitus cum purgantibus diagrydiatis, curationem abſolvit. Quibus ſuſpectum eſt diagrydium, ſolus exhibeatur mercurius dulcis, in pilulam efformatus, cum conſerva roſarum; ſuperhauſtâ infuſione ſennæ, & rhab. additâ mannâ, & ſyrupo roſaceo.

Poſteà utiliter uſurpantur aquæ acidulæ, & vitriolatæ.

Sæviente dolore ab balneum, & laudanum confugiendum eſt, cui aliquando purgantia miſceri poterunt, ſed major doſi, quia eorum vis retunditur à laudano.

Galbanetum Paracelſi, quamvis calidum,ad humorem diſcutiendum idoneum eſt, ſi totus venter eo illinatur. Illius deſcriptio ſuprà propoſita eſt.

Phlebotomia in hac colicæ ſpecie aliquando convenit,cum metus eſt, ne caloris vehementia ſanguis incaleſcat, febriſque generetur. Si verò febris adfuerit,ſtatim celebranda eſt.

Urgente admodùm ſiti, aqua frigida exhibenda eſt, docente Galen. *lib. 12. meth. cap. 7.* Ejúſque uſu teſtatur Amat. Luſit. ſe talem dolorem ſubitò, incantamenti inſtar,ſuſtuliſſe. Eadem ſe uſum fœliciter tum ſumpta,tum admota, teſtatur Septalius duabus hiſtoriis,*lib. 7. animadverſionum practicarum* deſcriptis.

Ad colici doloris, qui in paralyſim degenerat, curationem, alvo variis clyſteribus ſoluta, primiſque viis cathartico apertis, demittatur æger in balneum tepidum, ex decocto emollientium paratum, bis, ter, quater,quinquies in die, ut acrimonia humoris temperetur,ac pori membranarum aperiantur. Poſtero die cathartico accomodato humor ille purgetur. Deinde repetatur balneum. Idque alternis diebus faciendum, ſi vires ægri ferre queant: donec expurgatis humoribus & ſedato dolore,æger in tuto ſit.

Interim clyſteres continuentur: præſertim qui ex lacte parantur, ad dolorem demulcendum utiliſſimi ſunt: quibus caſſia,ol. violaceum,& liliorum admiſceri poterunt.

Venter ol.chamæmel. anethino,amygdal.dulc.lilior. cum butyro frequenter inungatur.

His ſeri lactis & acidularum uſus tandem ſubjiciatur.

Ac denique,affectu in longitudinem abeunte,ea quæ in melancholiç hypochondriacæ curatione relata ſunt, hic aptari poterunt.

Neque omittenda eſt,ab ipſo morbi initio,phlebotomia, eaq; purgationi præmittenda, ac ſæpè iteranda, ſi ſanguis prava qualitate infectus appareat, aut ſi dolor rheumatiſmi particeps eſſe videatur.

Denique

Denique omnia remedia, quæ in colica biliosa propositæ sunt, hîc etiam aptari poterunt. Quibus non conferentibus, nonnulli Medici confugiunt ad potionem sequentem, quam licèt sordidam, & delicatorum hominum ore indignam exhibent, & dolorem statim mitigare affirmant.

℞. Stercoris equini ℥.j. Minutim dividatur, & infundatur in ℔. j. aquæ papav. rhœad. in qua spiritus vini guttæ viij. vel x. dissolutæ fuerint. Colentur cum expressione levi, & dividantur in tres doses satis amplas, sumendas horis exacerbationis doloris.

Si verò affectus in paralysim degeneret, lenienda est spina dorsi & partes paralyticæ, balsamo resolvente, & nervos roborante, modò febris adfuerit. Si enim adsit, lana succida oleo, aut unguento digerente imbuta, partibus paralyticis alligatur, cavendo diligenter frigus, quo humor partibus impingitur, illiúsq; difflatio impeditur.

Galbanetum Paracelsi hîc præcipuè confert, si partibus prædictis, tum etiam umbilico admoveatur.

CAPUT II.

De Iliaco affectu.

ILeos seu Iliaca passio nomen accipit, ut nonnulli volunt, ab ileo intestino, quod ut plurimùm in hoc affectu laborat, quamvis alia tenuia intestina, imò & interdum crassa eodem tentari valeant. Vel potiùs ab εἰλεῖν, quod circumvolvi & circumcingi significat; Ideò Latinis, volvulus seu convolvulus nominatur, quòd in eo intestina manifestè convolvi, & motu præpostero ad superiora moveri videantur. χορδαψὸς etiam nominatur, quò intestina manum admoventi chordæ quasi tensæ, & veluti convolutæ speciem repræsentent. Barbari *miserere mei* vocant: quòd miserabile sit malum & ut plurimùm lethale, atque adeò miseratione divina opus habeat.

Est autem iliacus affectus, motus intestinorum præposterus & inversus, in quo alvus omninò constricta est, & quæ per inferiora dejici deberent, ad ventriculum feruntur, ac per vomitum rejiciuntur.

Notum est intestina motum habere naturalem, quo chylus & fæces ad inferiora sensim propelluntur, qui peristalticus nominatur. Hic motus fit per fibras orbiculares, & transversas intestina contrahentes, & comparatur motui lumbricorum terrestrium, qui partes corporis successivè movent. Invertitur autem motus iste aliquando à causis præternaturalibus; ut intestinorum fibræ, quæ à superioribus versùs inferiora contrahi debent, ad superiora contrahantur, & quæcunq; in intestinis continentur, non versùs alvum, sed versùs ventriculum protrudantur: & tunc affectio iliaca generatur. Simile quidpiam in vomitu animadvertimus; dum enim fibræ œsophagi à parte superiore versùs ventriculum se contrahunt, fit deglutitio ciborum; cum verò inverso hoc agendi ordine à parte inferiore, versùs superiora se contrahunt, vomitus excitatur. Fit autem motus iste peristalticus inversus à facultate intestinorum expultrice vehementer irritata; quæ quando materias superfluas & excrementitias per inferiora deturbare non potest, eas ad superiora violento motu propellit. Adeò autem violentus interdum est ille motus, ut non solùm chylus, & flatus, & humores excrementitij, sed etiam fæces non rarò per vomitum excernantur, imò verò ea quę per anum immittuntur, ut clysteres, & suppositoria rapiantur, ac vomitu rejiciantur. Sic refert Matthæus de Gradi puellam quamdam annos natam duodecim ileo laborantem, postquam per triduum non solùm fæces, sed etiam clysteres injectos vomitu rejecisset, tandem suppositorium oblongum in anum immissum, post breve tempus vomitu excrevisse. Cum verò deinde suppositorium aliud filo ad coxam alligaretur, illud statim disrupto filo sursum ascendit ad ventriculum, idque ægra cum parte fili appensi evomuit. Et cum tertiò suppositorium aliud quatuor filis fortibus alligaretur, illud etiam paulò post, ruptis filis, per os cum parte filorum, rejectum fuit. Tandem cùm medicus juberet, ut mater aliud suppositorium immitteret, tanta violentia sursùm attractum fuit; ut mater ne sursùm raperetur, illud extrahere coacta fuerit. Similes quædam historiæ apud autores reperiuntur quas brevitatis causa omittimus.

Illa autem facultatis expultricis intestinorum irritatio à pluribus causis dependet: quarum præcipuæ & frequentiores ad obstructionem referuntur. Quæcunque igitur intestina vehementer obstruere possunt, ut nihil per inferiora descendere valeat, hunc affectum producere solent. Postquam enim facultas diu enixa est fæces & alias superfluitates per viam ordinariam excernere; fine suo frustrata, & exclusionis necessitati satisfacere tentans, alia via aggreditur; & motu præpostero, ad superiora propellit, ut superfluitates illæ per vomitum rejiciantur.

Causæ autem obstruentes sunt fæces induratæ ac retentæ; flatus crassi magna copia in intestinis collecti, eaque vehementer distendentes; inflammatio, aliique tumores magni, qui cavitatem internam intestini penitus occludunt, & intestini circumvolutio ac complicatio, ut veluti nodus in ipso fiat: quæ quidem complicatio, & constrictio intestinorum in hernia sæpè contingit, tum etiam in colico dolore, cui sæpè succedit ileos, quia intestina flatibus distenta se convolvunt ut interdum veluti nodum efficiant.

Causæ verò infrequentiores intestinorum facultatem expultricem ita irritantes, ut motum suum invertere cogantur, sunt exulcerationes insignes, aut humores acerrimi, intestina vellicantes. Quando enim fæces aut alij humores, ad inferiora delabentes partem ulceratam attingunt, eam acriter vellicant, ita ut ea irritata rem noxiam præterfluere non patiatur, sed sursùm impetu propellat, quem motum reliqua intestina per sympathiam irritata sequuntur, donec materia noxia ad ventriculum feratur, qui motum eundem sequens, prędictæ facultatis expultricis ministerio, foras per vomitum expellit.

Signa iliaci affectus alia communia sunt cum dolore colico, alia verò propria.

Communia sunt, dolor in regione abdominis, inflatio, & distensio ventris, alvus astricta, cibi fastidium, nausea, vomitus, inquietudo, spirandi, & mingendi quædam difficultas.

Propria verò, & peculiaria passioni iliacæ sunt, dolor acutissimus, & sævissimus, inflatio, & distensio vehemens, tumor in hypogastrio eminens & durus, omnimoda alvi suppressio, ut nihil per inferiora descendat. Progrediente malo vomitus accedit enormis, primùm bilis, pituitæ, & chylosæ materiæ, ac denique stercoris; vel potiùs materiæ stercori similis, cibalis nempè corruptæ ac fœtidæ rarissimè enim fæces rejiciuntur; brevi morituris sudor frigidus copiosus, extremorum refrigeratio, cordis tremor, inquietudo, & animi deliquium.

Galenus *comment. Aphor. 10. sect. septimæ* asserit proprium & inseparabile hujus affectus signum esse nihil per inferiora descendere. Hippocrates tamen contra-

rium afferere videtur *tertio Epid. sect. secund. textu 7.* in hiſtoria mulieris volvuloſæ, quæ apud Tiſamenum habitabat, dicens. *Dejectiones tenues, crudæ, paucæ.* Cui difficultati reſpondendum eſt, dejectiones quaſdam omitti poſſe in principio morbi, ex fæcibus contentis infra inteſtinum affectum, quæ à natura vel arte excludi poſſunt per inferiora, antequam omnia inteſtina in conſenſum trahantur, & propriam naturalémque facultatem amittant. Poſtquam verò morbus confirmatus eſt, & motus omnium inteſtinorum periſtalticus omninò inverſus nihil ampliùs per inferiora emittitur.

Signa cauſarum in hunc modum ſe habent. Si ileos ab inflammatione fiat, (quod ut plurimùm contingit,) morbus eſt acutiſſimus, qui velociter ad ſtatum properat, febris adeſt intenſa, dolor vehementiſſimus, vomitus bilioſi, & pituitoſi citiſſimè apparent; quos brevi fæcum rejectio conſequitur, & reliqua ſigna exitialia ſuprà propoſita.

Si à fæcibus induratis, alvi conſtrictio præceſſit per plures dies perſeverans, & in principio non eſt dolor, qui poſteà accedit; morbus longiùs protrahitur, nec adeò eſt acutus, ut inflammatione, nec dolor adeò vehemens, neque adeò intenſa febris, imò interdum nulla.

Si à flatibus vel pituita iliacus affectus generetur, ille dolori colico ut plurimùm ſuccedit, & præceſſerunt ſigna colici doloris à pituita vel flatibus oriundis ſuperiori capite propoſita.

Quod ad prognoſim ſpectat. Ileos omnis periculoſus eſt, ſed unus alio longè periculoſior. Ille igitur eſt magis exitialis, cui vomitus ſupervenit primum quidem materiæ bilioſæ, vel pituitoſæ; poſtmodùm verò fæculentæ; & ex his nullum ſalvari aſſerit Gal. *6. de loc. affect. c. 2.* Docet tamen experientia nonnullos evadere, quando ex fæcum retentione vel hernia inteſtinali affectus exoritur.

Quibus in ſtranguria ileos ſupervenit, intra ſeptem dies moriuntur, niſi febre ſuperveniente copioſior urina fluxerit. Hippoc. *Aph. 44. ſect. 6.* Si ſtranguria fiat ab humoribus craſſis & pituitoſis, qui etiam magnâ copiâ in inteſtinis, & in venis redundent, ſuperveniente febre poſſunt illi concoqui, liquari, & attenuari, ac per urinas excerni, unde ſolutio ilei contingit. Licèt Gal. *in comment. hujus Aphoriſmi* ſe ignorare aſſerat quæ Hippoc. dixit in hoc aphor. eâque ratione, & experientia confirmari non poſſe.

Si ſymptomata remittant, & medicamenta, vel alimenta ore aſſumpta, per inferiora deſcendant, ſalus expectanda eſt.

Curatio hujus affectus juxta cauſarum varietatem varianda eſt. Ac primùm ſi à fæcibus induratis, vel à craſſa & viſcida pituita obſtructio inteſtinorum dependeat, emollientia, & relaxantia remedia interna, & externa erunt uſurpanda.

Primò igitur injiciantur clyſteres, ex decocto althææ, malvæ, violariæ, chamomillæ, & meliloti, cum ſem. lini & fœnugr. vel ex ol. communi ſolo ad ℔. j. in quo butyri tertia pars diſſolvi poterit; vel ex decocto inteſtinorum, & omenti vervecis, in quo diſſolvatur butyrum, mel, & ſal gemmeum. Quibus decoctis, ſi flatus adfuerint, ut plerumque ſolent, carminantia, & diſcutientia addere convenit.

His demùm clyſteribus emollita aliquantiſper materia, purgantia priùs mediocria, mox paulò vehementiora erunt admiſcenda; ac tandem ad vehementiſſima tranſeundum erit.

Interim fomenta & linimenta emollientia toti ventri erunt admovenda, diùque continuanda, omentum caſtrati in aqua fervente calefactum, ventri applicandum; & quod utilius multò, balnea emollientia adminiſtranda, quæ erunt efficaciora, ſi ex oleo ſolo componantur.

Interiùs verò exhiberi poterit oleum amygd. dulc. vel ſolum, vel cum vino albo permixtum. Quibus, ſi dolor valdè urgeat, ſyrup. de papav. addi poterit, ut in colici doloris curatione dictum eſt.

Ac denique, ſi vehemens dolor & flatuum copia adfuerit, reliqua remedia in colici doloris curatione propoſita uſurpari poterunt. Non omiſſis purgationibus, quæ oportunè inſtitutæ mali cauſam evacuant.

Quæ fit ab inflammatione inteſtinorum, curanda eſt venæ ſectione frequenter repetita, ſi vires ferant, tùm in brachio, tum in pede; cucurbitularum admotione unguinibus cum ſcarificatione. Clyſteres etiam emollientes, & refrigerantes injiciendi erunt, in hunc modum compoſiti.

♃. Rad. alth. Unc. ij. fol. malv. violariæ, ana M. j. ſem. cucurbit. Unc. ß. ſem. lini & pſyllij, ana Drach. ij. flor. nymph. & roſar. ana P. j. flor. chamæm. P. ß. Fiat decoctio, in cujus ℔. j. diſſolve ol. roſar. Unc. ij. caſſiæ recenter extractæ Unc. j. Fiat clyſter. In progreſſu verò addendum erit ol. violac. & chamæmelinum.

Prædicta emollientia in oxycrato decoqui debent.

Vel lac recenter mulctum cum pauco ſaccharo & albumine ovi, vel mucilag. ſeminis pſyllij Unc. j. ad dolorem leniendum injici poterit.

Vel parari poteſt clyſter ex lacte amygdal. dulcium, aut cremore hordei, ex illius mundati decocto expreſſo, addendo butyri recentis & ſacchari parum.

Ex oxycrato ſimplici parari poteſt enema, & ſingulis diebus injici, quod ad inflammationis inteſtinorum cohibendam plurimum valet.

Inunctiones fiant ex oleo violato, amygd. dulc. & chamæm. additis mucilag. ſem. lini fœnugr. cydonior. axungiis gallinæ, anatis & butyro recenti.

Tum etiam fotus admoveantur ex decocto ſimplicium, pro enemate ſupra deſcriptorum.

Tum ex oxycrato ſimplici fotus in principio parari poterunt. In progreſſu verò prædicta ſimplicia in oxycrato decoquantur.

Necnon cataplaſma, ex reſidentia ejuſdem decocti, vel ex farina hordei, fœnugr. lini, cum butyro, axungiis oleis prædictis compoſitum.

Ac denique balneum aquæ dulcis tepidum, huic etiam affectui erit convenientiſſimum, in quo emollientia & refrigerantia bullierint.

Poſt venæ ſectionem exhibeatur olei amygdal. dulc. Unc. ij. ad dolorem leniendum, & ſi dolor valdè urgeat, ad narcotica veniendum erit.

Si vomitus non adſit, provocandus eſt hauſtu aquæ tepidæ cum ol. violaceo, eo enim purgantur ſuperiora, & humores revelluntur ad partem affectam defluentes. In toto morbi decurſu propinandi ſunt julepi & emulſiones in ventriculi inflammatione propoſitæ.

Potus ſit aqua hordei. Et in principio morbi, abſtineat æger ab omni alimento per viginti quatuor horas, ut materiæ morbificæ portio abſumatur; poſteà juſculum pulli exhibeatur. Summa enim cura tractandus eſt hic affectus, quia ut plurimùm lethalis eſt.

Præcipuum autem curationis negotium in abſtinentia verſatur; idque exemplo à vulneribus inteſtinorum deducto: qui enim ita vulnerati ſunt, penè fame conficiuntur per 40. dies. Hoc igitur affectu laborantes per 4. aut 5. dies, tria tantum cochlearia juſculi ſumant ſingulis diebus, ut vomitus impediatur, qui morbum graviter auget. Adde quod alimentum exhibitum nullum ſolatium affert ægrotanti, non enim in nutritionem

cedit

cedit, ſed planè corrumpitur, & chylus à ventriculo in inteſtina prolabens, cum excrementis retentis permiſcetur, & vomitionem auget.

In potu paulò major poteſt eſſe libertas, quia facilè tranſit ad hepar, & illius materia morbo expugnando idonea eſſe poteſt, ſi oxycratum exhibeatur valdè temperatum, & in parva quantitate.

Denique à circumvolutione inteſtinorum quandoque contingit iliacus affectus, quod rariſſimum eſt; vel à flatibus producitur inteſtina contorquentibus; vel ab hernia, quæ enterocele nominatur.

Qui à flatibus exoritur, iiſdem remediis curatur, quæ ad flatulentam colicam præſcripta ſunt. Si verò omnibus iis remediis ſatis diu uſurpatis, alvus non aperiatur; ſed omnia aſſumpta per vomitum excernantur, ut ſpes ſalutis in anguſto poſita ſit, extremum remedium erit uſurpandum, quod proponit Hipp. 3. *de morbis*, ut ſcilicet, follis fabrilis ano adaptetur; & eo flatus in ventrem immittatur. Poſtmodum clyſter emolliens cum trochiſcis alhandal injiciatur, ut fæces educantur. Valet hoc remedium, non ſolùm ad ileum ex contorſione inteſtinorum: ſed etiam ad eum qui fit ex obſtructione gravi, & contumaci: dilatando enim inteſtina obſtructionem ſolvit. Ama.tLuſit. *curat.ult.cent.1.* teſtatur ſe iliacum deſperatum hoc remedio curaſſe; tum etiam Epiphanius ferdinandus, *in hiſtoriis ſuis Medicis*, *hiſt. 74.* refert, Neapoli filium Joannis Altimari, Medici expertiſſimi, qui ex colica & iliaca peribat, hoc eodem remedio ab orci faucibus fuiſſe revocatum. Verùm Aurelianus hoc remedii genus improbat, ex eo quod ventus à folle immiſſus frigiditate ſuâ multùm lædere poteſt. Attamen hoc incommodum evitare facile eſt, ſi juxta ignem follis aëre impleatur.

Aliud præterea remedium facilè inuſitatum à Pareo proponitur, quo multos ab ileo deſperatos imminente morte, liberatos eſſe refert; hauſtis ſcilicet, argenti vivi in aqua ſola libris tribus. Pondere enim ſuo inteſtinum velut vinctum expedit, & evolvit, præduraſque & obſtruentes fæces deorsùm deturbat. Quod remedium ab aliis etiam authoribus non paucis approbatur, qui & illud innoxie ſumi poſſe teſtantur.

Verùm tanta mercurii quantitas valdè pertimeſcenda eſt, ne frigiditate ſua calorem nativum extinguat, & ſanguinem in venis coagulet. In caſu igitur deſperato ſatiùs eſt minorem quantitatem exhibere. Quidam exhibent Unc. ij. in ovo ſorbili, & iterandum cenſent, ſi prima exhibitio non ſuccedat. Unius tamen unciæ exhibitionem fœlicem ſucceſſum habuiſſe in obſervationibus noſtris videre eſt.

Quando verò iliacus affectus procedit à prolapſu inteſtinorum in ſcrotum tota cura eò dirigenda eſt, ut illa in ſuum locum reponantur. Quod fiet blandâ & prudenti manu Chirurgi, locum affectum diù anteà fovendo decocto emolliente, & oleis relaxantibus, clyſteribus etiam emollientibus, carminantibuſque frequenter injectis; ægrum ita collocando, ut caput ſit valdè declive, crura verò elata. Imo nonnulli, cum pedibus ſuſpenderentur, citiſſimè liberati ſunt.

Si hernia fiat cum inflammatione inteſtini, fotu ex aqua frigida curatur. Si flatus inteſtinum diſtendant, fotu ex ſpiritu vini diſcutiuntur. Utriuſque curationis exempla vide in obſervationibus noſtris.

CAPUT III.

De aſtrictione alvi.

PEr aſtrictionem alvi non intelligimus omnimodam alvi ſuppreſſionem, qua nihil per inferiora dejicitur, qualis in ileo contingit. Sed tantùm pigram, & tardam alvi dejectionem, quâ fæces, & cibi reliquiæ rarò nec pro aſſumptorum ratione excernuntur. In hac fæces neceſſariò indurantur, quia diutiùs retentæ caloris vi continenter exſiccantur, ab iiſque nonnihil ſucci ſemper exſugitur per venas meſaraicas, non modò ad tenuia, ſed etiam ad craſſa inteſtina propagatas. Eſt ſymptoma facultatis expultricis imminutæ, vel retentricis auctæ. Cauſa tamen eſt multorum morborum; ideò excreta & retenta in numero ſex rerum non naturalium recenſentur, quæ debitam naturæ legem non ſervantes, infinitos morbos producunt. Sicque alvus aſtricta vapores ad caput mittit, catarrhos alioſque cerebri affectus producit, ventriculi coctionem aliarumque partium actiones perturbat.

Cauſæ hujus ſymptomatis quamplurimæ ſunt. Ac primùm fæcum durities & ſiccitas non ſolùm eſt effectus aſtrictionis alvi, ut ſuprà dictum eſt, ſed etiam cauſa efficiens, quia fæces induratæ difficiliùs excernuntur, & facultatem expultricem non irritant. Duræ autem fiunt, & ſicciores præcipuè & frequentiùs, ab hepatis calore excedente, qui omnem humiditatem in inteſtinis contentam potenter attrahit, & fæces ſicciores relinquit. Cui rei etiam plurimum conferre poteſt motus vehementior, præſertim equitatio, excrementorum paucitas ex inedia proveniens; vel dum acrimoniam non habent, quæ inteſtina vellicare poſſint, quod ex cibis frigidioribus contingit, & quando bilis flava ad inteſtina non deſcendit, ut in ictero fieri videmus. Ac denique morbi inteſtinorum non pauci, hanc alvi conſtrictionem efficere poſſunt, ut frigida, & ſicca intemperies, tumores, obſtructiones, ani ſtupor, & paralyſis; aliique non pauci.

Signa diagnoſtica ex cauſarum diagnoſi dependent, quæ ex propriis fontibus haurienda. Calidæ enim hepatis intemperiei ſigna ex proprio capite deſumenda ſunt. Tumores etiam, aliique inteſtinorum morbi propriam habent diagnoſim. Ac denique cauſæ externæ, ut ciborum paucitas, vel frigiditas, equitatio, & ſimilia ex ægrotantis relatione innoteſcet.

Quod ad prognoſim ſpectat, conſtrictio alvi magis & minus periculoſa eſt, pro majori vel minori gravitate cauſarum. Si enim ab inflammatione, aut alio inteſtinorum tumore fiat, valdè periculoſa eſt. Ab aliis verò cauſis oriunda minùs habet periculi. Contumax, & diuturna plerumque eſſe ſolet, quando à fæcibus induratis producitur: inde enim ſæpe colici dolores excitantur, qui ſemel ſedati, frequenter tamen recurrunt, tum propter novam fæcum exſiccationem: tum quia licet purgantibus alvus ſufficienter ſoluta videatur, & excrementa liquida per multa evacuata ſint: non pauca tamen interdum excrementa ſolida, & dura inteſtinis ſubſiſtunt, quæ novos dolores pariunt, & non niſi clyſteribus quamplurimis, etiam poſt purgationem injectis avelli poſſunt.

Curatio hujus affectus à cauſarum ſuarum ſublatione dependet, quæ ex propriis capitibus deſumenda eſt. Cum tamen illa curatio, ut plurimum longa eſſe conſueverit: præcipue quando à calida hepatis intemperie, aut ſicca inteſtinorum dependet, & interim alvus aſtricta graviſſima parit incommoda; illius correctioni ſeorſim incumbendum eſt. Quod fiet in univerſum remediis emollientibus, ſimulque alvi excretionem promoventibus in ſequentem modum.

℞. Rad. alth. & lilior. ana Unc. ij. fol. malv. alth. mercurial. violar. branc. urſinæ, ana M. j. ſem. lini & fænugr.

 ana

ana ℥.ß.sem. anisi ℥.j.ß. prunor. dulc. par.iij. flor. chamomil. & melilot.ana P.j. Coquantur ad ℔.j.ß. In colatura dissolve olei liliorum,& sem. lini,ana Unc.ij. butyri recentis Unc.j.ß.catholic.duplic.& diaprun.simpl. ana Drach. vj. Fiat clyster, injiciendus quoties opus fuerit.

Interdùm verò loco hujus clysteris utatur sequenti.

℞. Decocti intestinorum vervecis ℔.j.butyri recentis Unc. ij. cassiæ recenter extractæ, catholici optimi, vel diaprun.simpl.ana Unc.ß.sacchari rubri Unc.j. Fiat clyster.

Parari etiam potest bis, aut ter in mense clyster ex oleo communi solo ad ℔. j.

Adnitendum tamen est aliis remediis alvum mollire, quandoquidem frequentiori clysmatum usu natura segnior evadit,& tandem assuescit nunquam alvum deponere,nisi clysteribus irritata.

In hunc finem pruna dulcia, vel poma cocta cum saccharo, per horam ante prandium erunt assumenda, ut docet Gal.*2. de alim.facult.c.31.* Alioqui si immediatè ante prandium assumantur,nihil operantur. Vel jusculum pulli, aut commune, in quo fol. borrag. betæ, & poma aliquot bullierint, vel ol. amygd. dulc. recenter extracti sine igne cochlear.j. cum syrupo capill.ven.pari quantitate,vel cochlear.ij.syrupi sequentis.

℞. Mucilaginis sem. psyllij, & cydoniorum cum aqua malvæ extract.℔.j.ß. sacchari albi ℔.j. Fiat syrupus secundùm artem.

Ut pruna meliùs operentur,vinum lymphatum ante & post eorum assumptionem hauriendum est; ita tamen ut tota illius quantitas dimidium cyatum non excedat. Idem præstabit butyrum recens per horam ante prandium assumptum, magnitudine nucis majusculæ, superbibendo vinum lymphatum.

Semel in septimana utatur aliquo ex sequentibus.

℞. Cass. recent. extract. ℥.j, cremor. tart.ʒ.j. Cum saccharo fiat bolus.

℞. Mannæ granat. ℥. j. ß. Capiat manè cum jusculo Vel.

Olei amygdal. dulc. & mannæ granat. an.℥.j. dissolvantur cum jusculo, & capiat manè duabus horis ante prandium.

℞. Pulpæ cassiæ ℥.ij.pulpæ tamarind. & mannæ granat. ana ℥. j. fol. sennæ tenuiss. pulverat. ℥. ß. cremor. tart.ʒ.ij. Cum syrupo rosato solutivo fiat opiata capiat ℥.ß.vel Unc.j.

Vel in decocto prunorum,mannæ ℥.ß.vel ℥.j. dissolvatur,capiat horâ unâ antè prandium, quemadmodum prædicta omnia per horam ante pastum exhibenda sunt,sic enim melius operantur.

Ptisana ex cichor. agrimon.& acetosa in aquam fervere incipientem conjectis, & per noctem infusis, pro potu ordinario usurpata,vel sola,vel cum vino permixta,alvum liberam servat.

Jusculum sequens alvum certissimè laxat, eámque diebus sequentibus laxiorem relinquit.

℞. Fol. betæ,& mercurialis,an. M.j. Coquantur in jusculo communi, quod capiat per horam ante prandium.

Vel parari potest conserva rosar. laxans,& rosis pallidis non explicatis, præcisis unguibus, cum manna & saccharo,ana partibus æqualibus cujus dosis Unc. j.

Denique balneum, vel semicupium frequens ex decocto herbarum emollientium paratum, ad partes omnes naturales humectandas,& alvum emolliendam, erit utilissimum.

CAPUT IV.

De lienteria, & cœliaca passione.

Lienteria est species alvi fluxus, in quo cibus non immutatus, sed prout fuerat assumptus, per alvum celeriter excernitur. In cœliaca verò passione alimenta cruda,& imperfectè cocta per alvum rejiciuntur. Unde patet duos istos affectus differre inter se tantùm, per magis & minùs, ut lienteria ad actionem abolitam; cœliaca passio ad imminutam referatur. Licèt autem cibi vel omninò incocti, vel imperfectè cocti, rejiciantur; non ideò tamen ad concoctionem læsam hi affectus referuntur; sed potiùs retentionem. Malè enim vel nullo modo concoquuntur, quia citò dejiciuntur, nec satis diù in ventriculo retinentur, ut concoctionem subire valeant. Hinc etiam colligitur in hoc affectu, licet, inter morbos intestinorum referatur ventriculum valdè affici, & plerumque magis quàm intestina; unde Gal. *6. de locis affect. c.2.* lienteriam,& cœliacam passionem tum ventriculi, tum intestinorum vitio fieri scribit.

Causæ lienteriæ, & cœliacæ affectionis plurimæ proponuntur ab auctoribus, quas omnes ad tria capita referre possumus, frigidam ventriculi, & intestinorum intemperiem: earundem partium irritationem,& summam facultatis retentricis debilitatem ex gravi ac lethali morbo.

Frigida intemperies magnam crudorum, pituitosorum, ac glutinosorum humorum copiam generat, qui ventriculi rugas obducit & oblinit, ut alimenta in eo retineri nequeant. Unde mirari licet Gal. *Aph.1.* in veteres Græcos invehi,qui hunc affectum lienteriam,seu lævitatem intestinorum idcirco nominarunt, quòd interna ventriculi superficies lævior reddita cibos non retineat: quandoquidem ventriculus nòn tam asperitate tunicæ interioris, quam innata sese constringendi proprietate, cibos tandiu contineat, donec concoctio peracta sit. Ut enim concedendum est præcipuam retentionis causam esse facultatem: sic etiam fateri oportet; facultatem illam instrumentis indigere certo modo dispositis, sine quibus actionem exercere non potest: atque adeò cùm tunica ventriculi interior aspera & rugosa facta sit, ut alimenta in ventriculo commode retineantur: non est dubium quin, si illa asperitas tollatur, dum rugæ implentur humore pituitoso: retentio ventriculi lædatur,ita ut alimenta incocta præterlabantur. Simile quidpiam in utero contingit,cujus tunica interior aspera, & rugosa facta est, ut semen faciliùs retineat ad conceptionem: at si lentis & glutinosis humoribꝰ obducatur,non retinet,& semen statim effluit: unde sterilitas non paucis mulieribus inducitur.

Advertendum tamen, si quis hanc nomenclaturam rigide examinare voluerit,ventriculi lævitatem potiùs, quàm intestinórum,hoc symptoma esse nominandum: neque tamen omnes illius species comprehendere,sed illam tantùm quæ ab humore pituitoso producitur, quæ cum omnium frequentissima sit, reliquarum denominatio ab ea sumi potest.

Irritatio ventriculi, & intestinorum ab acribus humoribus fit, qui vellicando partes illas ad excretionem præmaturam excitant: quemadmodum in vesica contingit, quæ ab urinæ acrimonia vellicata frequenti micturitione laborat, unde stranguria exoritur. Galen.*6. Aph.1.* dicit ab illis humoribus acribus fieri in ventriculo ulcerosam dispositionem, eo modo quo aphthæ in ore puerorum fieri consueverunt.

Summa facultatis retentricis imbecillitas in gravibꝰ & le-

& lethalibus morbis ſæpè lienteriam efficit; ut videre, eſt frequentiùs in dyſenteria; quæ naturâ ſuccumbente in lienteriam degenerat, ventriculo in conſenſum inteſtinorum graviter affectorum pertracto; ejuſq; facultatibus omninò dejectis. Sic etiam in febribus malignis, alvi fluxus lientericus ſæpiſſimè contingit, in quo juſcula ſtatim ferè ac aſſumpta ſunt, per alvum incocta rejiciuntur. Idem poteſt contingere à rebus venenatis, aut noxiſſima qualitate præditis aſſumptis.

Eſt & alia cauſa à prædictis diverſa, quæ peculiariter cœliacam paſſionem efficere conſuevit, nempe obſtructiones venarum meſaraicarum, quæ tranſitum impediunt chyloſæ materiæ ad hepar; unde neceſſe eſt illam per alvum rejici. Verùm ut hæc affectio fiat, oportet omnes venas meſaraicas, aut majorem illarum partem obſtrui; quemadmodum contingit in pueris ſtrumoſis, quorum meſenterium glandulis in numeris refertum invenitur, à quibus venæ meſaraicæ præcluduntur: & hi continuo alvi fluxu chyloſo & cœliaco laborant; multùm comedunt, & in dies emaciantur, donec in maraſmum incidant.

Aëtius & Celſus multique eorum ſequaces aliam etiam lienteriæ cauſam proponunt, nempè levem & denſam cicatricem inteſtinis ex magna dyſenteria relictam, ob quam venarum oſculis obſtructis alimenti diſtributio impeditur, & ita fit lienteria. Quæ tamen cauſa non videtur recipienda, quandoquidem oportet univerſa inteſtina fuiſſe ulcerata, & in iis poſtmodum genitam cicatricem omnes propemodùm venas meſaraicas occluſiſſe, quod rationi nullo modo videtur conſentaneum: ſiquidem impoſſibile eſt univerſa inteſtina ulcerari, quin homo intereat.

Signa horum ſymptomatum præcipua ex antedictis patent. Si enim alimenta cruda, & inalterata celeriter, & frequenter per inferiora deſcendant, lienteriam ſignificant. Si verò aliquantulùm immutata, & nonnullam chyli ſpeciem adepta effluant, cœliacam affectionem oſtendunt.

Signa verò cauſarum inde colliguntur, ſi lienteria aut cœliaca paſſio fiat à frigida intemperie, & pituitoſis humoribus, ructus acidi appareant: pituitoſa excrementa per alvum dejiciuntur, ſitis, & doloris carētia: & ſi à capite fluat pituita quod frequenter contingit, dejectiones ſunt ſpumoſæ: major eſt fluxus poſt ſomnū, & aliæ cauſæ caput alterantes, aliáq; Catarrhi ſigna appareant.

Si verò ab irritatione proveniat, mordicatio interdùm in ventriculo ſentitur: calor in hypochondriis percipitur, ſitis interdum urget, & dejectiones acres, ac bilioſæ apparent.

Quod ad prognoſim attinet, lienteria, & cœliaca paſſio diu perſeverans periculoſa eſt, quia toti corpori nutrimentum ſubripit, unde atrophia, vel hydrops conſequitur. Et ſi graviſſimos acutiſſimóſque morbos conſequatur; lethalis ut plurimùm eſſe conſuevit.

Curatio hujus affectus pro varietate cauſarum illum producentium varianda eſt. Ac primùm qui ab humore pituitoſo producitur, iis remediis curari poterit, quæ pro inappetentia à frigida cauſa oriunda fuerunt propoſita: eligendo ea quæ majori aſtringendi vi prædita ſunt, ut ventris fluxum poſſint compeſcere.

Incipiendum itaq; erit à purgatione humoris peccantis medicamentis compoſitis ex aloë, rhab. & myrobal.

Clyſteres hîc parùm conferunt, cùm ventriculus præcipuè laboret: niſi immoderata dejectio accedens, ut in aliis alvi fluxibus, eos requirat. Tumque aſtringentes & roborantes eſſe debent, juxta formulas, quæ in ſequentibus curationibus proponentur.

Poſt ſufficientem purgationem roborandus ventriculus opiatis, pulverib. fotib9, emplaſtris, aliiſq; remediis dicto loco propoſitis: in quibus, ut dictū eſt, aſtringentia non erunt omittenda, ut maſtiche, cortex citri, ſem. coriandri, rad. biſtortæ, tormentillæ, corallia, &c.

Ac præter illa remedia conveniet opiata ſequens ab Amato Luſitano maximè commendata, qua ſenem quendam lientericum, poſt multa alia remedia fruſtra uſurpata, liberatum eſſe refert.

℞. Conſervæ roſ. antiquæ ℥. vj. theriacæ opt. ʒ. vj. mivæ cydonior. quantum ſatis. Fiat opiata, de qua capiat ℥. ß. manè, nihil ſuperbibendo.

Quæ fit ab humore bilioſo curanda erit iis remediis, quæ ad vomitum bilioſum fuerunt propoſita: tum etiā iis, quæ in diarrhœæ bilioſæ curatione deſcribentur.

Quæ è retentricis facultatis imbecillitate oritur, in gravi & lethali aut ſaltem valde periculoſo morbo, curanda eſt: primùm fomentis ventriculi regioni admotis, in hunc modum compoſitis.

℞. Rad. biſtortæ, tormentillæ, & corticis citri ſicci, ana Unc. ij. fol. menthæ, plantag. & abſinthij pontici, ana M. j. nucis moſchatæ caryophyll. & cinnam. ana. ʒ. iij. roſ. rubrar. P. iiij. Contundantur, & incidantur, ut artis eſt, iiſque impleantur duo ſacculi interpuncti, qui macerentur in æquis partib9 aquæ ferratę, & vini rubri aſtringentis: vel in vino oleo, ſi magna febris non adfuerit, & applicentur regioni ventriculi calide viciſſim.

Poſteà admoveatur unguentum, vel emplaſtrum aliquod ex iis, quæ pro vomitu bilioſo propoſita ſunt.

Totus venter etiam oleis, vel linimentis aſtringentibus inungatur.

Clyſteres injiciantur ex juſculo communi, in quo roſæ rubræ bullierint, diſſolvendo ſaccharum & vitellos ovorum: tum etiam interdùm confectionem de hyazintho, ſi æger ſit valde debilis.

Ac denique per os, roborantia, & aſtringentia, in curatione vomitus propoſita, exhiberi poterunt: tum etiam ea, quæ pro alvi fluxu proponentur.

In cœliaca paſſione alimenta cruda & imperfecte concocta per alvum rejiciuntur. Differt tantum à lienteria ſecundùm magis & min9, iiſdemq; remedia profligatur.

Si verò omninò chyloſæ ſint dejectiones, non à vitio ventriculi, ſed ab obſtructione venarum meſaraicarum dependet hic affectus qui ſatis frequens eſt, & infantibus præcipue familiaris. Ideóque remediis obſtructiones aperientibus curandus eſt, & hepar roborantibus, quia illius imbecillitas ſæpe conjungitur, non autem aſtringentibus, niſi alia alvi fluxus ſpecies ſubſequatur. Horum materia in hepatis affectuum curatione fuſe deſcribitur.

CAPUT V.

De Diarrhœa.

Diarrhœa eſt illa ſpecies alvi fluxus, quà humores excrementitij ſine ſanguine aut alimento, & ſine exulceratione inteſtinorum excernuntur.

Hiſce conditionibus diarrhœa proprie dicta ab aliis alvi fluxus ſpeciebus diſtinguitur: quia in lienteria, & cœliaca paſſione alimentum incoctum, aut ſemiconfectum ejicitur: in dyſenteria & teneſmo, ſanguis cùm humoribus excrementitiis permiſcetur, quemadmodùm in fluxu hepatico, & hæmorrhoïdali ſanguinolenta excretio reperitur.

Plurimæ ſunt illius differentiæ, quæ ut dilucide exponantur, ad tria capita referendæ ſunt, quorum primùm reſpicit materiam quæ excernitur: ſecundùm continet locum à quo illa materia profluit: tertium verò modum & cauſam efficientem, quæ alvi fluxum producit.

Ratione materiæ quæ excernitur, alvi fluxus dividitur

tur in biliosum, pituitoſum, melancholicum, & ſerosū.

Ratione loci à quo humores profluunt; vel alvi fluxus provenit à toto corpore, vel ab aliqua parte peculiari, putà cerebro, ventriculo, inteſtinis, hepate, liene, menſenterio, utero, aliiſque partibus.

Tertiò ratione modi, & cauſæ efficientis; alia diarrhœa eſt critica alia ſymptomatica; alia à cauſa interna ut intemperie, vel prava alia partium internarum diatheſi, vel externa, ut medicamento, aut veneno aſsūpto.

Iſtæ autem differentiæ ſimplices ut plurimùm non reperiuntur, ſed in uno eodémque alvi fluxu ſæpè complicantur. Sic alvi fluxus bilioſus eſt ab hepate, vel toto corpore, pituitoſus à cerebro, aut ventriculo; melancholicus à liene, ſeroſus, à toto corpore.

Complicantur etiam ut plurimùm iſtæ differentiæ varia humorum miſcella; ita ut non rarò bilis, & pituita, & ſeroſus humor, eodem alvi fluxu excernantur.

Eſt & alia diarrhœæ ſpecies à prædictis diverſa, quæ συντηκτικὴ, ſeu colliquativa nominatur, orta ex colliquatione ſubſtantiæ corporis, & humorum ab intenſè calida partium ſolidarum intemperie: qualis contingit plerumque in viſcerum inflammationibus, febre ardente intenſiori, hectica, & peſtilenti; in quibus materia pinguis, quaſi adipe, vel oleo perfuſa, per alvum dejicitur.

Denique ad alvi fluxus ſpecies, refertur fluxus ſtercoroſus, in quo magna copia ſtercoris liquidi frequenter ejicitur, qui ex cibis excrementitiis in ventriculo corruptis, aut magna excrementorum copia in inteſtinis cumulata, exoritur.

Diagnoſis in genere manifeſta eſt, quando ſcilicet per alvum dejiciuntur excrementa liquidiora, & frequentiora, quam inſtituto naturæ conveniat.

Signa etiam differentiarum quæ petuntur, à materia conſpicua ſunt; cùm ſenſibus ipſis pateat utrum excrementa bilioſa, pituitoſa, melancholica, vel ſeroſa dejiciantur.

Partes verò mandantes difficiliorem habent diagnoſim, tamen ita diſtinguendæ ſunt.

Si à toto corpore humores profluant, adeſt, vel præceſſit febris continua, vel aliquis alius totius corporis affectus, ut cachexia, leucophlegmatia; vel ingeſtorum ciborum & potuum copia præceſſit, & nullius partis peculiaris affectus innoteſcit.

Si autem critica ſit illa diarrhœa, fit cum bonis ægri rebus, ac facili tolerantia, & inde morbi ſolutio, aut maxima illius imminutio conſequitur.

Contingit etiam interdum critica diarrhœa ſine ullo morbo, in corporibus nonnullis pravos humores cumulare ſolitis, quæ cùm robore inſigni prædita ſint, pravos illos humores dum copia luxuriant & naturam gravant, per intervalla deponunt; ut docuit Gal. 7. *meth. c. 11.* de quo atiam alvi fluxu Celſus mentionem facit *lib. 4. c. 19.* his verbis: *Uno die fluere alvum ſæpè pro valetudine eſt; atque etiam pluribus ſi febris abſit, & intra ſeptimum diem conquieſcat, purgatur enim corpus, & quod intùs læſurum erat utiliter effunditur.*

Inter criticos etiam referri debet alvi fluxus ſeroſus qui ſine ullo morbo præcedente, contingit hominibus, quibus ſerum in venis plurimùm redundat, idque potiſſimùm tempore autumnali; cum videlicet frigus autumni nocturnum, vel matutinum, apertos ab æſtate prægreſſa cutis & partium externarum meatus offendens; ac propterea ſeſe altiùs in corpus inſinuans, ſeroſos humores in venis contentos exprimit ad inferiora, quos deinde natura à nimia illorum copia gravata, per venas meſaraicas ad inteſtina protrudit, quamvis ſæpiſſimè accidat eos per urinas excerni, unde contingit multos in principio autumni, & primis illius frigoribus, magnam urinarum copiam per aliquot dies profundere.

Si verò diarrhœa ſymptomatica ſit, magnum facit laborem ægrotanti, vires plurimùm dejicit, & morbus qui ſupervenit, augetur, vel ſaltem in eodem ſtatu perſeverat.

Iſte autem fluxus ſymptomaticus in febribus ardentibus & malignis ſæpè fit colliquativus, & inde dignoſcitur, quòd excrementa oleo aut pinguedine perfuſa apparent; tum corpus confeſtim emaciatur & abſumitur, ac ferè in maraſmum perducitur.

Si à cerebro diarrhœa oriatur, dejectiones fiunt ſpumoſæ, ut docuit Hipp. *Aph. 30. ſect. 7.* Quod tamen non eſt perpetuum; quandoquidem pituita poteſt à cerebro defluere citra flatuum permixtionem, quæ unica eſt ſpumoſitatis cauſa; tum etiam humoribus genitis, aut contentis in ventriculo & inteſtinis, poſſunt permiſceri flatus unde excrementa erunt ſpumoſa, licèt non à capite profluant. Ideò huic ſigno alia adjungenda ſunt, nempè ſi cerebrum aliquo affectu manifeſto laboret, ut catarrho, ſurditate, lethargo, apoplexia, aut inſignis ſaltem capitis gravitas, aut dolor, aut ſomnolentia appareat, & noctu magis alvi fluxus quàm alio tempore fatiget.

Si à ventriculi vitio procedat alvi fluxus, ſigna aderunt quæ vitioſam ventriculi coctionem demonſtrare ſolent; v. g. ſi alimenta corrumpantur, recipiantque acrem & nidoroſam qualitatem, ex qua deinde irritata facultas expultrix, cogatur ea per alvum expellere, túmque ſigna calidæ ventriculi intemperiei aderunt. Sic etiam ſi cruda & pituitoſa dejiciantur, & tarda, ac imminuta fuerit alimentorum concoctio à frigida intemperie læſam ventriculi coctionem arguimus, ac denique vitium in ventriculo reſidere cognoſcimus, ſi æger anteà pravis eduliis ſeſe impleverit, quæ facilè in ventriculo corrumpi potuerint.

Ab inteſtinis procedit alvi fluxus, præcipuè cum illa lumbricis referta ſunt; & tunc ſigna lumbricorum apparebunt, ex proprio capite deſumenda.

Si ab hepate procedat alvi fluxus, dejectiones erunt bilioſæ, quia bilis in hepate generatur, & ſigna calidæ intemperiei, inflammationis, obſtructionis, aut alterius cujuſdam hepatis affectus apparebunt.

Si à liene diarrhœa procedat, dejectiones majori parte nigræ, aut ad nigrum vergentes erunt, in ſiniſtro hypochondrio tenſio, gravitas aut dolor, & alia lienis laborantis ſigna conſpicientur.

Si à meſenterio procedat: tenſio vel dolor in illa parte apparebit: Verùm humores meſenterio collecti: ab hepate vel liene plerumque oriuntur.

Si ab utero procedat alvi fluxus: ſuppreſſio menſium, vel ſymptomata affecti uteri aderunt, quæ magis ſævire ſolent, & præſertim alvi fluxus ingraveſcit, quo tempore menſtrua fluere conſueverunt.

Prognoſis diarrhœæ in hunc modum inſtituenda eſt.

Alvi fluxus, qui cum facili tolerantia contingit, & ex quo æger levamen aliquod percipit, bonus. Contra verò qui laborioſus eſt ac vires dejicit, malus. Ille enim criticus cenſendus eſt, hic verò ſymptomaticus.

Alvi excrementa liquida quæ in progreſſu morbi ſenſim craſſeſcunt, bona, Virtutem enim bene operantem ſignificant, quæ pravos humores concoquit, cum concoctio fiat incraſſando.

Fluida alvi excrementa cum dolore, & laborioſa, ac frequenti dejectione, mala. Significant enim maximam humorum acrimoniam, quæ inteſtina vehementer vellicat, ſtimulat, pungit & erodit.

Liquida

Liquida dejectio quæ non sentientibus effertur, valdè mala. Aut enim errorem mentis, & delirium significat; aut caloris nativi exsolutionem, quam sensus abolitio consequuta est.

Liquida dejectio quæ cum morbo acuto incipit, & cum eodem perseverat, mala. Significat enim magnam materiæ morbificæ copiam, vel malignam qualitatem quæ naturam cogit ad præconem istam diarrhœam.

Si leucophlegmatia detento fortis diarrhœa supervenerit, malum solvit. Hipp. *Aph. 28. sect. 7.* Materiæ enim in toto corpore restagnantis evacuatio fit. Id autem limitatione indiget. Verus siquidem est Aphorismus, si talis alvi fluxus in morbi principio, & adhuc constantibus viribus accidat: alioqui non morbum, sed ægrum de medio tollit.

Mulieri utero gerenti, si alvus multùm fluat, periculum est ne abortiat. Hipp. *Aph. 34. sect. 5.* alimenta enim fœtus nutritioni necessaria per alvum majori parte excernuntur, & vires dejiciuntur, tum vincula uteri continuo humorum ad illas partes affluxu laxantur; tùm fœtus ac uterus tetro excrementorum continenter dejectorum vapore inficitur.

Alvi dejectiones vitellinæ, virides, æruginosæ, lividæ nigræ, variegatæ, aut valdè fœtidæ, malæ. Hæ dejectiones malæ sunt propter eas rationes, quas de simil. vomitu capite proprio retulimus.

Quod ad curationem spectat: cùm diarrhœa symptomatica plerumq; oriatur ex pravis corruptisq; humoribus biliosis, pituitosis, melancholicis, aut serosis, & præcipuè biliosis, acrimonia sua facultatem intestinorum expultricem irritantibus; illius curatio ab humoris peccantis evacuatione auspicanda est, quod fiet medicamento, quod purgando astringit; ne humoribus commotis alvi fluxus nimiùm irritetur, quod in similem modum concinnari poterit.

℞. Rhab. elect. ℥.j. myrobal. citrin. ℥.ß. santal. citrin. ℈.ß. Infundantur in aqua plantag. In expressione dissolve rhab. pulverati ℥.ß. syrupi rosac. ℥.j. Fiat potio. Poterit addi catholicum, vel aliud medicamentum purgans pro conditione humoris expurgandi.

Vomitus etiam interdum convenire poterit, quia revellit & evacuat materiam morbificam.

Si sanguinis redundantis indicia fuerint, & robur virium, phlebotomia initio celebranda est. At si febris adfuerit, sanguis detrahendus est, etiamsi nulla plethora appareat.

Ante & post purgationem, clysteres detergentes injiciendi sunt, quorum descriptio talis esse poterit.

℞. Hordei integri P.ij. furfuris macri & rosar. rubr. ana P.j. liquirit. rasæ & passul. integr. ana ℥.j. Coquantur ad ℔.j. In colatura dissolve sacchari albi ℥.j. vitellos ovor. n.ij. Fiat clyster.

Corpore sufficienter evacuato, tum medicamentis purgantibus, tum ipso alvi fluxu, astringentia & roborantia usurpanda erunt, tum per os assumenda, tum per clysterem injicienda, tum ventri admovenda: quorum formulæ à curatione dysenteriæ erunt repetendæ.

Præterea verò sequentia utiliter usurpari poterunt.

℞. Aceti chalybeati partem unam, aquæ chalybeatæ partes duas, fol. & fructuum myrti, cydonior. mespilor. sorborum, ana M.j. nucum. cupressi par. vj. Coquantur ad medias. Colatura foveatur totus venter, tepidè frequenter.

℞. Ol. mastiches, cydonior. & myrtin. ana Unc. j. sang. drac. thuris, & gummi tragacanth. ana ℥. j. ceræ quantum satis. Fiat unguentum, illinendum post fotum. Vel

℞. Micæ panis assatæ, & in aceto chalybeato infusæ & carnis cydonior. sub cineribus coctorum, vel cydoniati, ana Unc. iij. thuris, mastiches, sang. drac. ana Drach. ij. Cum syrupo de absinthio cydoniorum. Fiat cataplasma.

℞. Mastiches ℥.ij. Bulliant in ℔.iij. aquæ fontis pro potu ordinario. Præstat aqua ferrata, quia alvum turbat, sed in affectu calido non valet: in cujus curatione conveniet uti tinctura rosarum; vel conserva rosar. cum aqua fontis permixta cum aqua extinctionis auri, cum syrupo cydoniorum agitata.

Amatus Lusitanus refert quendam curarum diarrhœa biliosa largo frigidæ potu in æstate. Nos verò cuidam viro sanguineo, diarrhœa biliosa æstate media laboranti, cum siti intensa, præscripsimus salem prunellæ in potu ordinario, tum etiam julepis, cum aqua lactucæ & portulacæ, ter in die sumendis, & intra viginti quatuor horas curatus est.

Si humor fuerit valdè acer & adustus, parciùs & mitioribus medicamentis purgandus est æger, alioqui affectus ingravescit; sed refrigerantibus & humectantibus temperandus est; tum etiam sanguine parca manu detracto.

In eodem casu plurimùm confert semicupium tepidum cujus exemplū habetur in observationib9 nostris.

Folia plantaginis in jusculis decocta, ad hunc affectum utilissima sunt.

Ne verò diarrhœa in dysenteriam transeat, ad demulcendam humoris acrimoniam, clysteres ex lacte chalybeato usurpandi sunt; tum etiam emulsiones ex seminibus frig. maj. & sem. papav. albi.

Ad eandem diarrhœam biliosam syrupus sequens erit convenientissimus.

℞. Succi cydonior. Unc. vj. succi endiviæ & acetosæ an. Unc. iij. sem. acetosæ, & plantag. ana Drach. ij. coral. rubr. ℥.j. aquæ plantag. ℥. iv. Coquantur ad mediæ partis consumptionem, Colentur & fortiter exprimentur. Adde sacchari parem colaturæ quantitatem, & fiat syrupus, de quo capiat Drach. ij. manè & serò.

In omni autem diarrhœa, præmissis universalibus bolus sequens usurpari poterit.

℞. Conservæ rosar. antiquæ ℥. ß. cydonior. condit. ℥.j. pulveris tormentillæ ℈.j. boli armeni ℈.ß. cum saccharo. Fiat bolus frequenter iterandus. Vel si affectus sit diuturnior, ex iisdem aut similibus majori quantitate præscriptis, opiata concinnari poterit, ad plures doses sumenda.

Vel ad potentiùs astringendum utatur æger pulvere sequenti.

℞. Sang. drac. thuris, mastich. mumiæ; terræ sigill. lapidis hæmatit. trochisc. de carabe, ana Drach. j. boli arm. veri Drach. iij. Fiat pulvis, de quo capiat ℈. ij. cum liquore idoneo.

Rhab. bis infusum, & posteà aqua rosar. lotum bis aut ter, & exsiccatum, utile.

Tabellæ triasantali quadruplicato rheo, bis in die exhibito, pondere Drach. ij. alvi fluxus materiam auferunt, viscera corroborant.

Conyzæ folia super prunas injecta, ut fumus in cathedra perforata recipiatur specifica vi alvi fluxui medentur. Tum si eadem herba cum aceto trita, regioni stomachi admoveatur,

Suffitus etiam tapsi barbari in cathedra perforata receptus, insignis est efficaciæ, cujus exemplum habetur in observationibus nostris.

Syrupus corallorum an idem est efficax, & multò magis illius tinctura, vel magisterium.

Conser-

Conſerva cynorrhodi per ſe ad diarrhœam bilioſam utiliſſimum eſt tum etiam, ſi opiatis aſtringentibus permiſceatur.

Ubi verò ex fluxu frequentiori,& acriori,periculum eſt ne vires deficiant, laudanum opiatum cum maſtiche,& terra ſigillata utiliter exhibetur.

In contumaci alvi fluxu, clyſter ex juſculo & theriaca recenti utilis.

Pilulæ de bdellio bis aut ter in ſeptimana, vel alternis diebus uſurpatæ: ad diuturnos, & contumaces alvi fluxus ſiſtendos utiliſſimæ ſunt.

Ad idem valet meſpilorum uſus frequens, ut ſe experientiâ comprobaſſe teſtatur Foreſtus *obſ. 1. lib. 22.* his verbis. *Quidam, diuturno alvi fluxu laborabat, & omnem ſuam ſubſtantiam fruſtrà in Medicorum ope conſumpſerat,conſilij causâ,ut ab hoc malo liberari poſſet, ad me acceſſit. Cui conſilium dedi,ut meſpila etiam immatura in maxima copia devoraret. Quibus comeſtis alvi profluvium paucis diebus ceſſavit. Uti & cuidam evenit mercatori Zelando, ad Ioannem Spirinchium quondam Medicum Lovanienſem celebriorem profectò, ut ab eo curaretur. Qui cum multis menſibus laboraſſet profluvio, & tandem etiam dyſenteriâ, neque ab ullis Medicis curari poſſet tandem meſpilis comeſtis,ex ejuſdem Medici conſilio, ſanitatem conſequutus eſt, & Medico trecentos aureos,pro ſola meſpilorum præſcriptione numeravit,quibus ſolis in priſtinam ſanitatem fuerat reſtitutus.* Hæc Foreſtus.

Verùm advertendum eſt, ut ante meſpilorum uſum corpus ab excrementis, & omni cacochymia liberum præſtetur.

In diarrhœa inveterata ſequentia utiliſſima ſunt.

℞. Raſ.eboris ℥.iij. confect. alkerm. ℥.j. ſacchari in aqua roſ. diſſoluti Unc.iiij. Fiant tabellæ.

℞. Croci martis reverberati gr. vj. bezoard. miner. ℈.ß.conſervæ roſ.℥.ij.ſpirit.vitr. gut.iij.Miſce,fiat bolus qui detur bis in die,longè à paſtu.

℞. Succi perſicariæ maculatæ, & ſempervivi maj. an. ℥. iij. bulliant ad tertiæ partis conſumpt. & dentur manè.Certò curant quemlibet fluxum quantumvis inveteratum.

Mercurius diaphoreticus per aliquot dies gr.xij.exhibitus, omnes corporis impuritates aufert, quæ contumaces interdùm alvi fluxus parere conſueverunt.

Decoctum granorum juniperi in vino paratum,per triduum exhibitum multùm confert.Tum pulvis cicadarum cum vino albo exhibitus ad Drach.j. Hæc duo conferunt, materiam alvi fluxum committentem derivando ad urinæ vias. Paratur autem decoctum juniperi in ſequentem modum.

℞.Granor.juniperi M.j.vini rubri.℔.j.ß.Bulliant ad duarum partium conſumptionem ; colaturam capiat manè per triduum.

Potus aquarum ſulphurearum, totum corpus expurgando, & ventriculum roborando, inveteratam diarrhœam curat. Cujus rei exemplum habetur in obſervationibus noſtris.

Si diarrhœa fiat catarrho, cerebro proſpiciendum eſt velut parti mandanti, iis remediis, quæ in catarrhi curatione propoſita ſunt. Si verò pendeat ab hepatis; aut lienis obſtructione, vel imbecillitate ; illis affectibus mederi oportebit, prout in peculiaribus eorum curationibus docebitur: túmque aſtringentium medicamentorum uſus nullus, aut parciſſimus eſſe debet. Platerus in cura hæmorrhoïdum,dicit ſanguinem calentem injectum mirabiliter alvum fluentem cohibere.

CAPUT VI.

De dyſenteria.

Dyſenteria eſt frequens, & cruenta alvi dejectio cum ventris dolore, ac torminibus, ab inteſtinorum exulceratione dependens.

Dyſenteriæ nomen apud veteres plerumquè ſumitur communiter pro omni cruenta alvi dejectione: ſtrictè tamen &propriè eam tantùm alvi fluxus ſanguinolenti ſpeciem ſignificat, quæ ab ulcere inteſtinorum exoritur.

Gal. 3. *de ſymptomat. cauſ. capit. 1.* quatuor cruentæ dejectionis ſpecies proponit, quibus etiam dyſenteriæ nomen communiter uſurpatum tribuitur.

Prima eſt, quando propter aliquam partem præciſam corporis ; aut intermiſſam aliquam exercitationem, aut ſanguinis evacuationem per alias partes, puta nares,vel uterum ſuppreſſam : ſanguis copia luxurians, per venas meſaraicas ad inteſtina detruditur, & per alvum evacuatur.

Secunda differentia eſt, quando propter jecoris imbecillitatem ſanguis aquoſus, & loturæ carnium ſimilis excernitur, quod in fluxu hepatico contingit, de quo infra tractabimus.

Tertia differentia eſt, quando ſanguis melancholicus & ſplendens ejicitur, qui propter nimiam moram in hepate, aut liene uſtionem concepit, & cum humore melancholico permixtus eſt; ſplendor uſtionem ſignificat, quandoquidem ſanguis qui ex refrigeratione nigreſcit,ſplendorem non habet; imò verò eum quem priùs habebat,amittit.

Quarta differentia eſt, ubi brevibus quibuſdam intervallis ægri cum humoribus, & excrementis ſanguinem rejiciunt, cui interdum puris aliquid admixtum eſt,idque cum dolore,& torminibus,quibus inteſtinorum ulcus arguitur. Et hæc eſt propriè dicta dyſenteria,de qua tantùm hic agimus.

Cauſæ internæ dyſenteriam efficientes ſunt ,humores acres & exulcerantes,ut bilis flava,porracea,æruginoſa, & atra; tum etiam pituita ſalſa ab intenſo calore genita,vel per putredinem in ventre ſalſedinem adepta, & ad inteſtina delata,ubi propter lentorem diutiùs hærens aſſiduè detergendo,tandem exulcerat.

Hic dubium non leve proponitur,ab autoribus,quomodo bilis flava interdum brevi temporis ſpatio dyſenteriam faciat cùm tamen non raro bilis porracea, & æruginoſa ſimplicem faciat diarrhœam ad longum tempus perdurantem, quæ tamen nunquam in dyſenteriam degeneret, cum bilis porracea & æruginoſa ex flava generetur ulteriori aduſtione, & proindè majorem habeat acrimoniam.

Reſpondet Mercatus,cum humorum acrimonia requiri lentorem & viſciditatem, cujus ratione diutiùs morentur in inteſtinis,eaque magis corrodant. Et ita ſi flava bilis lentorem habeat dyſenteriam efficit, contrà verò ſi porracea & æruginoſa fluidior ſit, & minorem in inteſtinis moram faciat, ſimplicem producet diarrhœam. Sennertus hanc reſponſionem probabilem eſſe dicit, eam tamen omninò dubium non ſolvere exiſtimat, quod ſæpè alvi fluxus dentur, in quibus viſciditas & lentor cum acrimonia reperitur, & tamen dyſenteria non excitatur. Contrà verò viſciditas & lentor ſæpè non adeſt in bilioſis humoribus dyſenteriam excitantibus ; ideò cenſet humores qui dyſenteriam pariunt, peculiarem & occultam quamdam qualitatem habere, quâ peculiariter inteſtinis infenſi ſunt, eaque exulcerat, ſicut lepus

lepus marinus pulmonem, & cantharides veſicam exulcerant, non autem alias partes. Illam verò qualitatem malignam & inteſtinis ut plurimùm infenſam probat ex eo quòd dyſenteria plerumque contagioſa eſt, ita ut miaſmata ex deiectionibus dyſentericorum exhalantia, ſola inteſtina afficiant in iis qui contagium recipiunt, non autem alias partes. Idem contingit in aliis morbis epidemicis & contagioſis, in quibus venenum graſſatur parti cuidam peculiari infuſum. Sic dantur pleuritides; & peripneumoniæ, & anginæ peſtilentes. Sic venenum canis rabidi ſoli cerebro infenſum eſt. Id apertius in medicamentis purgantibus videre eſt, quæ peculiarem vim obtinent, humores in corpore commovendi, & ad inteſtina propellendi; cùm enim illa, non ſolùm ore ſumptâ, ſed etiam umbiculo admota, imo vapore ipſorum naribus attracto, alvum movere, & purgare ſoleant, veriſimile eſt illa per poros cutis, & vaſorum extremitates in venas & arterias penetrantia, agitationem quamdam & fermentationem in humoribus excitare, quia vitioſi humores à bonis ſeparantur, & ij deinceps naturam ſtimulantes ad inteſtina propelluntur, vi medicamenti ad ea loca expulſionem dirigente. Pari etiam ratione ſed modo diverſo, ſudorifica ad cutem, & diuretica ad veſicam inſitâ vi humores propellunt. Ex quibus licet colligere, contagium dyſenteri-cum quocunque modo, & loco intra corpus admiſſum fermentationem quamdam in humoribus excitare, & ſibi ſimilem diſpoſitionem imprimere, quæ inteſtinis inimica, ad ea curſum humorum promovet, eaque labefactat, atque exulcerat; & illa demùm tali diſpoſitione infecta humores, & alimenta inficiunt, undè vera & propriè dicta dyſenteria emergit.

Quæritur etiam apud autores, quidnam ſit illud mucoſum, & album, quod magnâ copiâ plerunque in dyſenteriâ excernitur, cum ſanguine, aliiſque humoribus permixtum. Quidam putant eſſe pinguedinem inteſtinorum abraſam; alii mucum quo inteſtina oblinuntur, ad faciliorem tranſitum excrementorum; alij pituitam à cerebro, aliiſque partibus defluentem: alij pus ex viſceribus manans. Nos verò ſtatuimus hanc mucoſam ſubſtantiam nihil aliud eſſe, quàm inteſtinorum excrementum præternaturale. Inteſtina ſiquidem labefactata & à naturali conſtitutione deiecta, proprium alimentum ritè convertere nequeunt in ſuam ſubſtantiam, ſed illud imperfectè aſſimulando in mucoſam illam ſubſtantiam commutant, quæ cum nutritioni illarum partium inepta ſit, expellitur foras, & pars, demum nutritionis indiga novum attrahit alimentum, quod denuò cum perfectè tranſmutari non poſſit ob vitium partis, in ſubſtantiam illam heterogeneam, mucoſam convertitur cuius magnus eſt proventus, quoniam pars ad ſui nutritionem continuò ſanguinem attrahit à venis, qui in mucoſam ſubſtantiam convertitur, atque adeò pars ſuo genio fraudata novum iterùm attrahit ſanguinem ad ſui nutritionem, quam perpetuo intendit, qui cùm propter depravatam homioſin in prædictam ſubſtantiam commutetur, magnus fit mucoſi illius excrementi proventus. Idem in quamplurimis aliis partibus contingit, & preſertim in iis quæ magna & profunda ulcera patiuntur. Pars ſiquidem ulcerata cùm ob pravam diatheſin probè nutriri nequeat, ſanguinem continuò attrahit à venis, qui in purulentam ſubſtantiam commutatur, unde totum corpus ſenſim exhauritur, & tandem contabeſcit. Neque ſolum partibus ulceratis hoc vitium contingit, ſed etiam aliis nullo ulcere aut abſceſſu affectis, ita ut licèt excrementum prædictum puris naturam æmuletur, non ſit tamen verum pus, quod non niſi ex ulcere vel abceſſu procedit. Id præcipuè apparet in ophthalmia, in qua oculus ſimplici inflammatione affectus, copioſum excrementum puri ſimile continuò emittit, quod ex ſola partis intemperie & depravata homioſi procedit; Idem contingit ſæpè aſthmaticis & aliis qui pulmonum affectibus laborant, eorum enim pulmones malè affecti proprium alimentum malè concoquunt, & in excrementum pituitoſum atque interdum puri ſimile convertunt quod per anacatharſin expelitur, in iis tamen nullum ulcus eſt in pulmone; quod multi Medici etiam periti ſtatim pronuntiant, conſpectâ illâ materiâ puris ſpeciem referente.

Cauſæ externæ dyſenteriæ ſunt quæcunque humores acres & vitioſos generare poſſunt, vel jam genitis pravam illam diſpoſitionem dyſenteriæ excitandæ idoneam, inducere. Inter illas primum locum tenent cibi acriores, vel putredini valdè obnoxii, ut fructus horarii & alii omnes qui non ſatis maturi devorantur, idem præſtant aquæ valde crudæ, aut minerali aliquo infectę in potu ordinario uſurpatæ, tum etiam medicamenta aſſumptâ deleteriâ qualitate prædita.

Prava etiam aëris diſpoſitio ad dyſenteriam efficiendam maximè efficax eſt. Sic apud Hipp. *Aph.* 11. *ſect.* 3. ſi hyems plus juſto frigidior & ſiccior extiterit, ver autem pluvioſum & auſtrinum æſtate futuras eſſe dyſenterias, Et *Aph.* 12. eiuſdem ſectionis, ſi hyems admodum auſtrina fuerit, & pluvioſa, ver autem ſiccum & aquilonium, dyſenteriæ producendæ tempeſtates illas eſſe maximè idoneas.

Peculiare etiam aëris vitium dyſenteriæ generandæ idoneum reperitur in epidemica dyſenteria, quæ aliquando peſtilens eſt, ac valdè pernicioſa, aliquando verò minus infert periculum, & ex ea ut plurimùm ægrotantes evadunt. Ad hanc etiam claſſem revocandum eſt contagium, quod ab ægrotantium excrementis exhalatur, & ſuam ſæpè labem aſtantibus communicat. Imo verò ſi talia excrementa in latrinas effundantur, multos eiuſdem familiæ inficere ſolent.

Signa dyſenteriæ diagnoſtiça ex definitione ab initio propoſita facile eliciuntur. Adeſt enim frequens, & cruenta deiectio, cum dolore & torminibus ventris. His accedunt plerumque febris, vigiliæ, ſitis, faſtidium cibi, & alia quæ cum multis morbis communia ſunt.

Quænam verò inteſtina, tenuia nimirùm ân craſſa ulcere afficiantur dignoſcere difficilius eſt. Vulgò dicitur quòd ſi dolor ſit ſupra umbilicum, tenuia inteſtina afficiuntur, ſi verò infra, craſſa maximè laborant, quod tamen rationi manifeſtè repugnat, cùm & tenuia & craſſa inteſtina ad partem ſuperiorem & inferiorem circumagantur. Meliùs igitur elicietur iſta diagnoſis ex qualitate doloris, & iis quæ excernuntur. Si enim tenuia inteſtina affecta ſint dolor eſt acutiſſimus, ut ægri aciculis compungi videantur, quia tenuia inteſtina magis membranoſa ſunt, & ſenſu exquiſitiori prædita. Deinde alvus ſtatim poſt tormina & dolores non deponit; ac denique ſanguis cum ſtercoribus omnibus permixtus eſt. Cum enim via à ſuperioribus inteſtinis ad anum longior ſit; ſanguis, & purulenta materia antequam per alvum excernatur, in longiore itinere magis cum ſtercoribus permiſcetur. Si verò inteſtina craſſa afficiantur; dolor eſt minùs vehemens & diuturnus; à torminibus & cruciatu ventris ſtatim fit excretio, cruor; & purulenta materia alvi excrementis ſupernatat, aut parum permixta apparet. In maiori exulceratione veluti caruncula excernuntur.

Signa cauſarum ab excrementorum colore præſertim deſumuntur, quatenus illa citrina, flava, viridia, albi-

cantia, vel atra conſpiciuntur. Quibus adiungenda ſunt ſigna abundantium in corpore humorum quæ ab ætate, temperamento, anni tempore, & vitæ genere deſumuntur.

Prognoſis huius affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Si tenuia inteſtina exulcerentur, maius eſt periculum, ſubſtantiâ enim pollent magis nervosâ, & hepati viciniora bilem ſynceriorem recipiunt.

Dyſenteria ab atra bile proveniens lethalis eſt Hipp. *Aph.* 24. *ſect.* 4. quia tale ulcus ad cancri naturam accedit, qui etiam in externis corporis partibus rarò curationem admittit. Si tamen per criſim excreta atra bilis dyſenteriam movit, adeò periculoſa non eſt. Cavendum tamen hic eſt ne ſanguis concretus, aut diutius retentus pro atra bile accipatur.

Dyſenteria à flava bile aut cibis acribus proveniens facilè curabilis eſt.

A pituita falſa dyſenteria veniens, crudelior & contumacior eſt, quàm quæ à flava bile, quia propter lentorem diutiùs inteſtinis hærens, gravius affligit, & magis exulcerat.

In longis difficultatibus inteſtinorum cibi faſtidium malum, & cum febre peius. Hipp. *Aph.* 3. *ſect.* 6.

Si dyſenteria detento veluti carunculæ deiiciantur, mortiferum. *Aph.* 26. *ſect.* 4. profundum enim ulcus ſignificat, quod inteſtini particulas abradit.

Vigiliæ immodicæ, deiectiones ſynceræ, nigræ, fœtidæ ſanguinis excretio copioſa, ſuperveniens lienteria, ſingultus, vomitus bilioſi jecoris, & præcordiorum dolor, ſitis intenſior, lethalem ut plurimum dyſenteria, boprænunciant.

Podagricis, & lienoſis ſuperveniens dyſenteria num. Hipp. 2. *Progn.* & *aph.* 46. *ſect.* 6. hæc tamen dyſenteria talis revera non eſt, potius ad ſimplicem diarrhœam referenda, quæ materiam morbificam, illos morbos producentem evacuat.

Senes & pueri hoc morbo ſæpius pereunt, quàm in media ætate conſtituti Hipp. 2. *progn.* pueri quidem quia citò diſſolvuntur ob mollitiem, tum quia præceptis minus obtempetant: ſenes verò quia viribus ſunt exhauſti, & quia magna ſtatus naturalis everſio ſignificatur. Talia ſi quidem excrementa dyſenteriç producendæ idonea, non facilè gignunt.

Curatio huius affectus perficitur medicamentis humores acres lenientibus, abſtergentibus, evacuantibus: ulcus conſolidantibus, fluxumque conſtringentibus.

Humoris peccantis evacuatio ſtatim ab initio molienda eſt, ut citò educatur, antequàm gravius lædat; imò verò repetenda, donec magna ex parte ſublatus ſit.

Et ſi tutum non videatur ſingulis, vel alternis diebus purgare, fieri poteſt tertio, vel quarto quoque die. Huic uſui cæteris præſtat medicamentis rhabarbarum, vel in ſubſtantia cum inſculo uſurpatum; vel in potionis formam redactum, ut in diarrhœç curatione, vel in ſequentem modum.

℞. Fol. plantag. M. ß. liquirit. raſ. & paſſul. integr. an. Drach. iij. roſar. rub. P. j. tamarind. Drach. vj. corticis myrobal. citrin. ol. amygd. dulc. confricat. Drach. ij. Coquantur ad Unc. iij. In colatura diſſolve rhab. in aqua plantag. cum ſpica infuſi Drach. j. ſyrupi cydonior. ℥. j. Fiat potio. Vel

℞. Tamarindor. Unc. ſem. myrobalan. citrin. Drach. ij. Coque in aqua hordei & plantag. In colatura infunde rhab. Drach. j. ſem. ſantal. citrin. ℈. ß. Colaturæ Unc. iiij. adde ſyrupi roſar. ſolut. Unc. j. Fiat potio.

Commendatur à nonnullis decoctum myrobal. in plures doſes exhibitum, hoc modo paratum.

℞. Corticum myrobal. cepulor. Drach. x. citrin. ℥. v. paſſular. minor. Unc. ij. Coque omnia in aqua Unc. xxvj. ad conſumptionem tertiæ partis. Poſteà colentur. Adde colaturæ ſacchari Drach. x. Clarificetur, aromatizando cinnam. Unc. ſem.

Penotus ſequentem potionem laudat, tanquam ſingulare remedium ad dyſenteriam, & diarrhœam deſperatam.

℞. Corticis guaiaci contriti Unc. ij. Bulliant in ſufficienti quantitate aquæ ad medias, cui impone roſar. rubr. balauſt. ſem. plantag. an. Drach. ij. Bulliant per horam. Deinde colaturæ adde rhab. pulverat. Drach. j. cathol. Drach. iij. Fiat potio.

Quam plurimi practici rhab. torrefactum exhibent, ut vis purgans ex parte auferatur. Sed Amatus Luſitanus ſecundam rhabarbari infuſionem uſurpat, dicitque primâ infuſione omnem eius acrimoniam auferri, & melius eſſe hoc modo uſurpatum, quàm torrefactum: illâ enim torrefactione empyreuma acquirere non pauci exiſtimant. Præparatio autem talis eſt.

℞. Rhab. elect. Drach. j. ſem. Infundatur in aquæ plantag. iij. per aliquot horas. Colentur & leviter exprimantur, iterùmque infundantur in novæ aquę plantag. Unc. iij. In expreſſione diſſolve caſſiæ recenter extractę Unc. ſem. Fiat potio.

Si propter humorum crudorum copiam magis purgare eſt animus, ſyrupus roſaceus, catholic. aliáque mitiora admiſcenda ſunt abſtinendo à vehementioribus.

Vomitus aliquando convenire poteſt, ſi æger ſit nauſeabundus, & humores in ventriculo reſtagnare videantur: ſit enim revulſio à parte affecta. Quod diſertè innuit Amatus Luſitanus *curat.* 44. *cent.* 2. *in ſcholio* his verbis: *Si ad inteſtina corrivantem biliosum, & acrem humorem dyſenteriam gignentem Medicus per ſuperiora retrahere poſſet, & eum per vomitum vacuare, dubio procul ineptum eſſet, & contra Galeni præcepta libro artis Medicinalis, & methodi ſuæ curativæ, per inteſtina, ulceribus ſcatentia, materiam ducere. At cum hac Medicus non ſic aſſequi poſſit, tametſi tentare pro ulceribus debeat, conſequens medicamentis purgatoriis id efficiat, præſertim rhabarbaro.* Illud ipſum docuerat Hipp. *Aphor.* 15. *ſect.* 6. *A longo alvi profluvio habito, ſpontaneus vomitus ſuperveniens morbum ſolvit.* Galen. verò *in com. huius Aphor. Hoc*, inquit, *exemplum ex eorum quæ rectè fiunt à natura, quæ Medicum imitari oportet.* Idem confirmat Mercatus, his verbis: *Aliò humores transferes, ſanguine miſſo, ſi opus fuerit, item expurganti pharmaco exhibito, vel comitibus, maximè in falſa pituita, nam hac una diuturnas dyſenterias curari conſpeximus.* Angelus Sala in dyſenteria ſequens præſcribit vomitorium.

℞. Sal. vitriol. ℥. ß. vel Drach. j. ſyrup. cydon. & aq. beton. an. ℥. j. aq. cinna. Drach. x. Miſce & propina.

De phlebotomia in hoc affectu magna eſt diſſenſio inter authores. At peritorum ſententia eſt præſente febre & inteſtinorum inflammatione, (quæ non raro ulceri copulata eſt) debere celebrari in principio morbi, antequam vires ab alvi profluvio diuturniori fuerint attritæ: ſic enim fit revulſio ſanguinis & humorum acriorum ad inteſtina profluentium. Imò verò Valeſcus de Taranta, & Amatus Luſitanus in antiqua dyſenteria ſanguinem detrahunt. *Valdè ſenex*, inquit Valeſcus, *dyſenteria à tribus jam menſibus miſerè torquebatur. Vocatus in conſilium, reluctantibus omnibus aliis Medicis juſſi venam aperire, Mox convaluit.* Amatus verò ſic habet. *Ad virum illum, qui dyſenteriam diuturnam, & fortè triginta dierum, ingenti cum febre patiebatur, & poſt multa ac varia adhibita remedia, imbecillis & gracilis* eſt

eſt factus, perſeverante etiam fluxu ventris multo cum ſanguine; Medicus cordatus ingreſſus eſt, qui ſanguinem ex baſilica dextri brachij extraxit. Sed quanto iuvamine, audite. Illicò, mirum dictu, ſanguis cohibitus fuit, perſeverante adhuc fluxu ventris. Cæterùm ſaccharo ad aliquot dies, & nonnullis ingeſtis clyſteribus, ac topicis aſtringentibus remediis applicitis, alvus in totum reſtricta eſt.

Interim varii iniiciantur clyſteres, primum lenientes & detergentes; poſteà verò glutinantes & aſtringentes. Non raró autem in uno eodémque clyſtere omnes prędictæ indicationes permiſcentur, aut earum plures.

Clyſteres lenientes & anodyni parantur ex lacte, vel ſolo vel cum vitellis ovor. n. ij. aut iij. vel mucilag. ſeminis pſyllii & cydonior. Unc. iv. vel ad ſimul aſtringendum, cum ſacchari, aut mellis roſacei Unc. j. vel ad glutinandum cum ſevi hircini recentis Unc. j. aut ferro, auro, vel ſilicibus ignitis in lacte extinctis, ut ſeroſa illius portio abſumatur ſicque glutinoſum magis evadat.

In lactis verò defectu, lac amygd. dulc. vel cremor. hord. ſeu oryzæ, quem oryzogalon vocant, ſola vel invicem mixta, tum etiam juſculum vervecis; pulli aut caponis, vel capitis & inteſtinorũ vervecis uſurpari poterunt, iiſque reliqua permiſceri. Vulgare autem eſt, roſas, & caudam equinam cum capite vervecis decoquere. Vel decoctum ſequens erit præſcribendum.

♃. Rad. alth. Unc. j. hord. mundat. vel oryzæ P. j. ſem. lini, & cydonior. an. ℥. j. ſem. pſyllii. Drach. ſem. flor. chamom. P. j. Fiat decoctio in lacte, vel juſculo, addendo ſevum, vitellos & alia præſcripta.

Vel fieri poteſt ex lacte ſolo, cum rad. alth. decocto, in principio ad tergendum, & dolorem demulcendum.

Dolore admodùm urgente, narcotica interdùm dictis clyſteribus admiſcenda ſunt; ut philonii Perſici Drach. j. vel ij. pilul. de cynogloſſo ℈. j. vel ij. ſyrup. de papav. Unc. j. ſem. laudani opiati gr. v. vel vj.

Si inflammatio inteſtina obſidere videatur, quod ex dolore ventris continuo & contrectando ſeſe exaſperante, tum etiam febre, ac linguæ ſiccitate dignoſci poterit: iteretur phlebotomia, clyſteres iniiciantur ex aqua roſarum, in qua ſal Saturni diſſolutum fuerit, & venter oxycrato foveatur.

Idem Sal Saturni per os exhiberi poterit ad gr. x. cum conſerva roſarum.

Clyſteres detergentes fiunt ex decocto hordei, furfur. macri, & roſ. rubr. cum ſaccharo, aut melle roſac..

Ad maiorem verò deterſionem, & ulceris glutinationem addi poterit terebinthinæ drach. j. cum vitello ovi diſſoluta. In ſordidioribus ulceribus, ad fortiora interdum detergentia erit confugiendum, ut betam; & parietariam, in prædicto decocto uſurpandam. Fortiſſima verò ſunt centaurium, abſinthium, gentiana, mutia, ex Gal. 12. *meth. cap.* 1. & ſimilia, quorum uſus hoc tempore rariſſimus eſt, propter dolores, qui graviores multò ſolent evadere.

Zacutus Luſitanus auſus eſt uti arſenico, cùm felici tamen ſucceſſu, ut videre eſt *obſer.* 18. *lib.* 2. *Praxis Medicæ admirandæ.*

Chymici nonnulli oleum ceræ in clyſteribus diſſolvunt ad Drach. j. eóque venter inungunt.

Ad ulcus glutinandum, clyſteres primò leniter ſiccantes, & parùm aſtringentes convenient, ad eos poſtmodùm deſcendendo, qui maiori ſiccandi aſtrigendique vi præditi ſunt. Atque ita fient primùm ex lacte chalybeato, in quo roſæ decoctæ ſint, vel ex decocto hordei, aut oryzæ torrefactæ, & roſar. rubr. P. j. addendo utrique clyſmati interdùm vitellos ovor. aſſos n. ij. aliquando & mel roſac. & cùm magis operati vis ſucci plantag. Unc. j.

Ad magis aſtringendum & glutinandum, in hunc modum parabitur.

♃. Radic. conſolid. maj. & tapſi barbati ana Unc. j. fol. plantag. & conſolid. ana M. j. roſar. rubr. hord. torrefacti, an. P. j. myrtillor. Drach. ij. Fiat decoctio in aqua ciſternę. In colaturæ ℔. j. diſſolve mellis roſac. ℥. j. album ovi n. j. vel mucilag. gummi tragacanth. Unc. j. ſevi hircini Unc. ij. ſucci millefolij. vel Polygoni Unc. j. Fiat clyſter. Vel.

♃. Rad. biſtort. vel tormentill. Unc. j. ſem. rad. conſol. mai. Unc. j. fol. burſ. paſtor. polygon. equiſeti, & piloſell. an. M. j. balauſt. calycum glandium, nucum cupreſſi, an. Drach. ij. oryzæ toſtæ P. j. Fiat. decoctio in aqua fabrorum. In colat. ℔. j. diſſolve ſucci plantag. Unc. ij. vitellos ovor. aſſos nu. ij. Fiat clyſter.

Angelus Sala mirum in modum commendat clyſterem ſequentem.

♃. Caput vervecis per medium ſectum decoquatur, donec caro ab oſſibus ſeparetur. Iuri colati adde ſumit. hyperici M. ij. vel iij. rad. tormentill. craſſo modo contuſæ Unc. ij. infunde per 3. vel 4. horas ſupra cineres calidos. Colatura bis terve in clyſteris formam iniiciatur.

Succus plantag. ſolus, vel lacte, & decocto hordei contemperatus utiliter iniicitur.

Gummi tragacanth. Drach. ij. vel illarum infuſio in aqua peculi roſar. & plantag. clyſteribus utiliter permiſcerur; vel cum ſucco plantag. permixta, addito ſevo hircino, efficatiſſimum enema componet. Loco tragacanthæ, aut etiam cum illa utiliter uſurpari poterunt gummi arabicum, thus, maſtiche, ſarcocolla. Quæ omnia in prædictis liquoribus ſoluta, glutinando operantur, nec ut valdè aſtringentia ulcus exaſperant. Amatus Luſitanus valdè probat clyſteres ex Emplaſticis prædictis paratos, quia internam inteſtinorum ſuperficiem, contra fluentis materiæ morſum, cruſtæ inſtar obducunt, eóſque ita componit.

♃. Aquæ hord. Unc. x. album. ovi optimè concuſſum n. j. gummi arabici, adipis caprini, an. Unc. ſem. ol. roſac. Unc. ij. bol. armen. & gum. tragacanth. an. Drach. j. Miſce, fiat clyſter.

At ne clyſteres iſti emplaſtici ſuo lentore acres materias, tanquam retentas, inteſtinis affigant, ad clyſteres detergentes deveniendum eſt, qui non diu ſunt retinendi; tum etiam clyſteribus aſtringentibus detergentes, identidem interiiciendi ſunt.

In clyſteribus aſtringentibus utiliter admiſcere poterunt, acacia, hypociſtis, ſanguis draconis, lapidis hæmatitis ſuccus rubeus, attritione cum aqua roſar. vel plantag. elicitus, bol. armen. terra ſigill. trochiſc. de ſuccino, albi Rhaſis ad Drach. j. vel ij. Alii verò pulveres qui à nonnullis præſcribuntur, noxii potiùs ſunt, cùm in liquore ſubſideant, partemque vellicando irritant.

Imò verò ſatius eſt, etiam prædictos pulveres in liquore, vel decocto infundere, & factâ colaturâ iniicere.

Dum clyſteres iniiciuntur, medicamenta, iiſdem viribus prædita per os exhibenda ſunt, idque multò frequentiùs, quando ſuperiora inteſtina ulcerata ſunt, ad quæ clyſterum materia pervenire nequit.

Lac caprinum, ubi magis detergere, vaccinum, ubi magis glutinare eſt animus, cum ſaccharo roſac. utiliter exhibetur modo febris abſit. At chalybeatum efficaciùs conglutinat: illius Unc. iij. cum ſucci plantag. & ſacch. roſac. an. Unc. j. præſtans efficiunt medicamentum. Vel ſymphyti maioris radix in lacte chalybeato utiliter decoquitur & exhibetur.

Vel fiat panis ex ſubtiliſſima & puriſſima hordei fa-

rinacum vitellis ovor. Coquatur in furno poft extractionem panis. Micas eius lacti faccharato immifce ad pulticulæ confiftentiam, de qua æger capiat cochlear. v. vel vj. bis aut ter in die.

Jufculum carnis vitulinæ, optimè & diu coctæ, ulcerum dolores lenit.

Cremor oryzę mundę benè coctę, ulcera confolidat.

Refert Lerius in fua hiftoria, multos dyfentericos in longinqua navigatione fame propemodùm enectos oryza in lacte decoctâ, additis vitellis ovor. & fucco hederæ terreftris, fuiffe reftitutos.

In lacte etiam amygdalino oryza poterit decoqui & utrumque lac priùs auro uftulari.

Hordei verò cremor cum faccharo paratus detergit & refrigerat.

Jufculum ex decocto pimpinellæ cum butyro paratum, & per triduum exhibitum, manè, & ferò, dyfenteriæ curationem mirabiliter promovet; idque magis, fi eiufdem decoctum eodem tempore pro potu ordinario exhibeatur.

Cortices duorum arantiorum fubviridium in ℔. viij. aquę decocti pro potu ordinario, curationem accelerant.

Rafura cranii humani Drach. j. bis aut ter exhibita cum jufculo, aut alio liquore idoneo, dyfenteriæ curationem citiffimè abfolvit.

Mucilaginis gummi tragacanthæ extractæ cum aq. rofar. cochlear. ij. vel gum. arab. Drach. fem. in fingulis jufculis panatellis utiliter diffolvitur; tum etiam gelatinæ corvi cochlear. j.

Tandem decocta aftringentia ad integram fanationem, corpore benè evacuato, exhiberi poterunt. Quæ fient ex rad. biftortæ, tormentillæ, fymphyti, fol. plantag. millefol. burfæ paft. equifeti, pilofellæ, acrimoniæ; fem. plantag. acetofæ, fumach, vinaceorum, rofis rubris, &c. in aqua cifternæ; diffolvendo fyrup. cydonior. myrtin. aut de rof. ficcis; tum etiam interdum acaciam, hypocift. bolum armenam, aut fpodium.

Succus cydoniorum coctus fine additione ad confiftentiam fyrupi, vel rob, & ad cochleare. i. vel ij. frequenter exhibitus valdè prodeft. Similes fuccei ex pyris, cornis, aliifque fructibus aufteris parari poffunt.

Inteftina vervecis pinguia decoquantur in olla, donec jufculum redeat ad mediam fcutellam; huic adde olei dulcis parem quantitatem, capiat æger per os. Dyfenteriam non valdè contumacem unâ vel altera exhibitione fiftit. Idem præftant oleum & aqua rofarum pari quantitate exhibita.

Vitelli quoq; ovorum indurati, & in aqua rofarum diffoluti inftar panatellæ, condiantur faccharo, & pauca nuce mofchata, & bis aut ter exhibeantur.

Succus plantag. crudus ad Unc. iij. vel iv. exhibitus folùs vel cum aliis permixtus præftantiffimus eft: & fi inflammatio adfuerit, eam compefcit.

Teftatur Hollerius hederæ terreftris fuccum propinatum plurimos à morte liberaffe.

Julepi ex aquis, vel decoctis, & fyrupis aftringentibus frequenter etiam exhibendi.

Syrupus coraliorum, tinctura, & magifterium huic affectui funt valdè idonea, quibus utatur æger ex cochleari frequenter vel fyrupis fequentibus.

♃. Syrupi de agrefta, myrtini, de fucco plantag. cydonior. de rof. ficcis, & de fucco portulacæ, ana ℥. j. Mifce ad ufum dictum.

In fine dyfenteriæ valde confert fuccus abfinthii & menthæ benè depuratus, & cum faccharo in fyrupum redactus, habet enim mentha cum abfinthio mixta miram vim corroborandi ventriculum.

Imò verò, fi dyfenteria à multò fructuum ufu contigerit, in ipfo principio valdè conducit fyrupus de abfinthio cum aqua cinamomi, vel theriacali; ventriculo interim admovendo fomenta & emplaftra roborantia.

Malum cydonium excavatum, cerâ albâ derasâ impletum, & fub cineribus coctum, ac poftea exhibitum per aliquot dies, fpecificum eft dyfenteriæ remedium.

Quercetanus idem remedium parat ex pomo curtipendulo excavato, & gummi arabici ac rafuræ ceræ albæ, an. Drach. j. repleto, & ad ignem cocto. Pomo devorato, ftatim exhibet hauftum decocti aftringentis.

Alii ufurpant pullum columbinum cera infarctum, & affum, ac in prandio exhibitum.

Mefpilorum ufus dyfenteriam inveteratam curat, ut teftatur Foreftus hiftoriis duabus *lib. 22, obf. 1.* propofitis, qui locus fupra citatus eft in diarrhœæ curatione.

Bruyerinus verò *lib. 8. de re cibaria capit. 22.* fcribit feipfum defperata dyfenteria laborantem, de anus cuiufdam confilio forba cruda largiffimè devoraffe, indeque fanitati reftitutum fuiffe.

Nec omittenda eft illa uva quercina, à Martino Rulando defcripta, quam dicit effe concretitium quiddam in formæ uvæ, ad radices quercuum fub terra, tempore veris pullulans, faporis ftyptici, colore foris purpureo, intùs candido, & quafi lactifero, qui in æftate pereat, & & quafi fiat lignea: ideòque tempore veris debeat exficcari in umbra, & deinde pulverifari; hocque pulvere nihil præftantius effe ait in dyfenteria, omnique fanguinis profluvio. Illius etiam uvæ mentionem faciunt Encelius, Bauhinus, & Skenkius.

In omni fluxu à putridis humoribus, roborentur inteftina pane bifcocto, qui in aceto fuerit decoctus, & poftea exficcatus. Bis terve repetita ea præparatione ille pulverifetur, & jufculis indatur ad mediocrem craffitiem.

Pulveres ad eundem affectum varii etiam parantur in fequentem modum.

♃. Rad. biftort. & tormentill. ana Drach. ij. fem. acetof. & plantag. ana Drach. j. corall. rubr. & margarit. præparat. ana Drach. fem. Fiat pulvis tenuiffimus, de quo capiat Drach. j. cum jufculo, vel liquore idoneo. Poffunt addi huic pulveri ad maiorem aftrictionem, rofæ rubræ, myrtilli, balauftia, cornu cervi uftum, vel fpodium, aut trochifci de fpodio; vel ad maiorem adhuc aftrictionem fanguis draconis, acacia, gallæ, bolus armena, terra figillata, lapis hæmatites. Si fimul glutinare defideres, adde fem. pfyllii, amylum, gum. tragacanthum.

Bolus armena orientalis ad ℈. j. cum jufculo, ftatim fedat dyfenteriam, fi purgatio fufficiens præcefferit. Vel

♃. Pulveris tragacanthæ Drach. j. nucis mofchatæ, coralli præparati, ana Drach. fem. Mifce, capiat duas vel tres dofes, cum ovo forbili, aut cum jufculo. Vel

♃. Gummi arab. Drach. j. coralli præparati, boli armenæ. an. Drach. fem. Mifce, utatur loco prædicti. Vel

♃. Cornu cervi ufti, boli armen. corall. utriufque, fantalor. omnium, mafliches, an Drach. fem. thuris, tragacanthæ, ana ℈. fem. Mifce, fiat pulvis, de quo capiat Drach. fem. frequenter.

Foreftus valdè commendat pulverem fequentem, aliquoties ufurpatum.

♃. Myrobalan. citrin. & rhab. parùm torrefacti, an. ℈. i. Fiat pulvis pro una dofi.

Hercules Saxonia fequenti pulvere dicit omnes dyfenterias recentes, nifi fluxio admodùm urgeat, ftatim & certò fanari.

♃. Offis fepiæ ufti Drach. ij. fpongiæ picæ imbutæ, & in ollula uftæ, & cortic. ovor. indurator. ablatâ pelliculâ

culâ interiori, an. Drach. j. Fiat pulvis. Dofis Drach. j. in liquore idoneo.

Non minoris efficaciæ, imò frequenti experientiâ confirmatus eft pulvis granor. actes. à Quercetano deſcriptus in Pharmacopœa, illiúſque utendi modus ibidem videri poteſt.

Opiatæ etiam in ſequentem modum præſcribi poſſunt.

♃. Conſervæ roſar. antiquæ & cydoniati, an. Unc. j. conſervæ rad. ſymphyti. ℥. ſem. coralli præparati ℥. j. ß. croci Martis, boli armenæ, terræ ſigill. ſem. plantag. an. ℥. j. ſpodij ℈. ij. Cum ſyrupo de roſis ſicc. vel myrtino, fiat opiata, de qua capiat magnitudinem caſtaneæ, bis aut ter in die. Vel cum ſaccharo roſac. ad pondus omnium, poterit fieri conditum ad uſum frequentem.

Mycleta Nicolai ad dyſenteriam, & reliquos alvi fluxus utiliter uſurpatur.

Sapienter monet Crato, ante ſeptimum diem, priuſquàm ulcera inteſtinorum probè abſtergantur, aſtringentia per os non convenire, nec foris etiam applicanda eſſe. Verum poſt ſeptimum à levioribus incipiendum Montanus verò aſtringentia penitus abdicat, detergentibus, lenientibus & incraſſantibus contentus. Verum materiâ morbifica probè evacuata, retentricis facultatis imbecillitas, quâ fluxus alvi fovetur, aſtringentibus remediis opportunè tollitur.

Utile ergo fuerit, poſt purgationem ſufficientem, bolum armenam, terram lemniam, pulverem granorum actes, aut alia aſtringentia, & exſiccantia per plures dies cum ſaccharo exhibere, & uſque ad integram ſanationem. Quòd ſi aſtrictio nimia nocere videatur, purgandum iterùm & denuò aſtringendum; ac rursùs purgandum. Advertendum autem terras prædictas dupliciter conferre, aſtringendo ſcilicet, & malignam qualitatem quæ dyſenteriæ coniuncta eſt, oppugnando. Obſtructio verò quæ ex horum aſtringentium uſu metuitur, ſaccha-ri admixtione prohibetur.

Ad ulcus leniendum & conſolidandum, electuarium ſequens ulitiſſimum eſt,

♃. Mucilag. ſem. cydonior. mucilag. rad. conſolidæ, & gummi tragachanthę, omnium extractarum cum aqua roſar. ana Unc. j. amyli Drach. j. coralli rubri Drach. ij. boli armen. præp. Drach. j. balauſt. Drach. ſem. rob. de ſorbis vel cydoniati Unc. ij. ſacchari roſac. Unc. j. Fiat inſtar electuarii, doſis Drach. ij.

Narcotica per os aliquoties exhibita miranda præſtant: dolorem enim ſedant, fluxum cohibent, ſomnum conciliant, & ſic quoque vires reficiunt. At multò erunt utiliora, ſi aſtringentibus, & roborantibus permiſceantur. Exempli gratia.

♃. Conſervæ roſar. antiquæ Drach. ij. laudani opiati gr. iij. confectionis alkerm. ℈. ß. Fiat bolus.

In dyſenteria maligna & epidemica, bezoardica & ſudorifica multùm poſſunt. Compertum enim eſt, per huiuſmodi remedia, evacuata materia dyſenteriam ceſſare: ideóque mox à principio, & dum reliqua fiunt, humoris peccantis natura advertenda eſt. Si enim is malignus ſit, qualis in dyſenteria epidemica eſſe ſolet, fruſtrà laboratur reliquis medicamentis, niſi ſimul, & quidem ſtatim in principio, alexipharmaca exhibeantur. Ad huic uſum revocari poſſunt ea omnia, quæ febribus malignis conveniunt. Ac præterea quæ diaphoretica ſunt, ut lapis bezoardicicus, aqua theriacalis; conferent etiam plurimùm cornu cervi, terra ſigillata, bolus armena, unicornu, corallium, carabe, ſcordium, hypericum, plantago, tormentilla, pimpinella, & alia innumera.

Exterius verò admoveantur toti ventri olea cydonior. roſac. & ſi magis aſtringendum, omphacinum, vel additâ aceti tertia parte, & concoquendo ad conſumptionem aceti; ſi ventriculus ſimul affectus ſit, addatur maſtichinum, vel abſinthinum.

Poſt inunctionem eadem pars conſpergatur pulvere aliquo aſtringente conflato ex myrtillis, corticę granator. gallis, nucibus cupreſſi, calycibus glandium, roſis rubris, balauſtiis, thure, maſtiche. Cuiad maiorem aſtrictionem addi poſſunt bolus armena, terra ſigillata.

Etiisdem pulveribus, oleis prædictis exceptis, additâ cera, poſſunt parari unguenta ad eundem uſum. Vel etiam unguentum Comitiſſæ ſolum, aut aliis permixtum admoveri poteſt.

Cataplaſma ad diarrhœam præſcriptum hîc convenire poteſt; tum etiam ſequens, quando potentiùs aſtringere deſideras.

♃. Bol. armen. ℥. vj. thuris ℥. ß. ſang. drac. maſtiches, mumiæ, ana ℥. ij. Fiat pulvis, qui excipiatur albumine ovi & aceto, & cum panno ventri ſub umbilico apponatur. Vel

♃. Telæ araneæ. ℥. iij. album ovi diu concuſſum n. j. Frigantur in ſartagine, & calidè umbilico applicentur.

In dyſenteria epidemica laudatur cataplaſma ex theriaca, & terra ſigillata ventri appoſitum.

Cataplaſma ſequens hepar roborans, à Solenandro multùm commendatur in omni alvi fluxu; tum hepatico, quam dyſenterico, & antiqua diarrhœa. Neque ob aſtringentia metuendum eſſe docet; quia hepar roborantibns temperatur.

♃. Eupatorii, ſchœnanthi, ana M. j. ſpicæ indicæ P. ſem. maſtiches, macis, ana ℥. ſem. ligni aloës ℥. iij. myrobalan. chebul. & emblic. torrefact. ana ℥. j. bol. armen, terræ ſigil. lapid. hæmatit. an. ℥. vj. coriandri præp. Unc. j. ſem. ſpodij ℥. ij. roſar. Unc. j. ſpecierum trianſantal. fine camphora, Unc. ſem. ſcoriæ ferri præp. Unc. j. farinæ hordei ℥. ij. olei de maſtiche, & myrtill. an quantum ſatis. Fiat emplaſtrum, quo totus venter contegatur, à cartilagine xiphoide ad os pectinis.

Fotus etiam fieri poteſt toti ventri, ex decocto aſtringentium facto in aqua ferrata, cum vini rubri, vel aceti portione. Vel

♃. Roſar. rubr. M. ij. abſinthii, menthæ, an. M. j. nucis moſchat. rad. cyperi, maſtiches, galangæ, an ℥. j. Cum linteo albo fiat ſacculus juſtę magnitudinis, qui in vino rubro, vel aceto calefactus ventri imponatur. Vel

♃. Abſinthii, menthæ, plantag. fol. quercus, ſummitatum rubi, caudæ equinæ, centinodiæ, ana M. j. flor. chamom. P. ij. roſar. rubr. M. ſem. myrtillor. ℥. j. ſem. ſumach. plantag. coriandri an. ℥. vj. nuc. moſchat. num. iij. Fiat decoctio in aqua chalybeata, & vino rubro, quâ foveatur venter.

Rulandus ventri admovet ſacculum ex furfuribus, in aceto decoctis.

Si dolor valdè urgeat, ventri admoveantur lintea in lacte chalybeato calente madefacta.

Quòd ſi fomenta non ſufficiant, ad inſeſſus devenitè poſſumus, qui à Matthæo de Gradi, Savanarola, & Iachino præcipue laudantur. Idemque Iachinus ad pueros maximum eſſe ſecrętum aſſerit. Nam calore actuali nonnihil, humores ad cutem avertunt; qualitate verò aſtringente fluxum cohibent. Iis tamen utendum non erit, ſi corpus humoribus vitioſis refertum fuerit; ſi dyſenteria fuerit maligna, & febrem comitem habuerit. Fiunt autem ex teneris germinibus quercuum, baccis cupreſſi viridibus, nucibus pineis viridibus, vel pini foliis, & corticibus, aliiſque in aqua decoctis.

Ex prædictis fotuum decoctis poſſunt fieri ſuffumigia, ſi nempe eorum vaporem recipiat æger in ſella

perforata,

Præcipuè commendatur ſuffitus ex decocto tapſibarbati, qui etiam in diarrhœa laudatus eſt.

Faventinus commendat ſuffumigium ex terebinthina ſupra laminam candentem iniecta, bis in die exceptum.

Idem laudat fomentum ſequens, ano admovendum.

♃. Meliſſæ ℔. j. verbaſci M. j. Includantur ſacculo oblongo, qui poſtea in vini rubri ſtyptici, & aceti fortiſſimi ana quantum ſatis, coquatur ad tertias, & cadus ano imponatur.

Rulandus verò ano admovet fotum ex decocto glandium in aceto paratum.

Idem Faventinus hanc lotionem proponit, tanquam ſecretum ad ſiſtendum fluxum dyſentericum.

♃. Scoriæ ferri aceto præparatæ limaturæ chalybis aceto præparatæ, an. ℔. j. Bulliant in ℔. ij. aceti fortiſſimi ad mediæ partis conſumptionem. In hoc decocto æger plantas pedum, & volas manuum detineat per dimidiam horam manè & veſperi.

In affectu diuturno, & ubi ulcera contumacia inteſtina occupant, mercurius crudus ad eorum curationem plurimùm confert, ſi cum unguento roſaceo permiſceatur, eóque venter illinatur.

Huic addi poſſunt clyſteres pro ſordidis ulceribus ſuprà propoſiti.

Lac vaccinum eodem tempore exhiberi poterit cum ſyrupo myrtino.

Item balſami veri Drach. j. cum nebula exhibita, ulcera interna mirabiliter conſolidat.

Ad dolores leniendos, omentum caſtrati, aut vervecis recenter mactati, ventri admotum & faſciis alligatum multùm prodeſt, præcipuè in pueris & pluries idem remedium iterari debet.

Si hepar aut ventriculus, aut cerebrum huic fluxui occaſionem præbeant, propria remedia illis erunt adhibenda, ea perpetuò ſeligendo, quæ aſtringendi & roborandi vim habeant.

Pro potu ordinario exhibeatur aqua, cum conſerva roſar. agitata, tinctura roſar. decoctum fol. quercus, vel aqua infuſionis terræ ſigillatæ, vel aqua ſimplex auro uſtulata, cum ſyrupo cydonior. myrtino, aut de roſis ſiccis. Vel abſente febre leve decoctum maſtiches cum ſyrupis prædictis. Potus chalybeatus, ex ſententiâ Cratonis exhibendus non eſt; non enim aſtringit; ut vulgò creditur ſed turbat alvum. Alii laudant decoctum graminis, quia ſiccando prodeſt, & per urinam divertendo.

Denique obſervatione dignum eſt, quod tradit Aëtius *lib.* 3. *cap.* 8. & Paulus *lib.* 1. *cap.* 35. inveterata alvi profluvia per venerem exſiccari. Quod prius dixerat Hipp. 7. *Epid. in fine. Impudens ſcortatio difficultati inteſtinorum medetur.* Huius rei veritatem experientiâ dicit Amatus Luſitanus *curat.* 47. *cent.* 2. *Dyſentericus,* inquit, *cum graviter opprimeretur, noctu cum uxore hymenæum exercuit, & illico deiectiones ceſſarunt, indéque ſanus evaſit.*

Hic pro coronide addatur, quod in curatione diarrhœæ, ex Platero in cura fluxus hæmorrhoïdum relatum eſt, ſanguinem fervidum iniectum mirabiliter alvum fluentem cohibere, vel humanum, vel alterius animalis.

CAPUT VII.

De Teneſmo.

Teneſmus eſt aſſidua deſidendi cupiditas, quâ nihil præter mucoſum quiddam, & ſubcruentum, aut purulentum excernitur.

Cauſa proxima hujus affectus eſt ulcus recti inteſtini, à quo ſanies quædam aut materia purulenta continuò emanat, & facultatem expultricem irritat; unde aſſidua deſidendi cupiditas emergit. Præterea mucoſum quiddam cum ſanguine aut purè permixtum excernitur ex depravata homioſi partis ulceratæ, quæ proprium alimentum probè non concoquit, & ſibi aſſimulat, ſed in ſubſtantiam illam heterogeneam & mucoſam convertit, ut de aliis ulceribus inteſtinorum in dyſenteria fuſiùs expoſuimus. Cùm verò in dyſenteriæ theoria dubiũ ſit à nobis, omnia inteſtina in eo affectu poſſe ulcere tentari, hinc ſequi videtur etiam recti inteſtini ulcera ad dyſenteriam eſſe referenda. Uſus tamen invaluit, ut quando ſolum inteſtinum rectum afficitur, peculiari teneſmi nomine donetur; cùm tamen aliis inteſtinis affectis, ſi rectum etiam afficiatur, licèt dyſenteriæ nomen obtineat, frequens illa deſidendi cupiditas, reperiatur & ita teneſmus & dyſenteria ſunt eiuſdẽ naturæ, & eaſdem habent generationis cauſas, ut tota eorum affectuum differentia in loci affecti diverſitate conſiſtat, Atque ita omnes dyſenteriæ cauſæ ſuperiori capite propoſitæ teneſmum etiam producere valent, ut eas repetere non opus ſit.

Ad diagnoſin huius affectus nihil aliud requiritur, quam eum à dyſenteria diſtinguere, quod facilè obtinetur, per ea quæ in definitione propoſita ſunt. In teneſmo enim aſſidua eſt egerendi cupiditas, in dyſenteria verò interpolata, & dilucida habens intervalla. Præterea in teneſmo poſt magnum deſidendi conatum exiguus mucus, iſque ſanguinolentus, aut purulentus excernitur, in dyſenteria verò tum excrementa, tum humores ſingulis deiectionibus excernuntur.

Signa cauſarum eadem ſunt, quæ in dyſenteriæ cauſis dignoſcendis fuere propoſita.

Quod ad prognoſin attinet: Celſus *lib.* 4. *cap.* 19. teneſmum facilè tolli aſſerit, & numquam per ſe hominem jugulare. Galen. *tamen* 5. *de uſu partium c.* 4. inter morbos qui ventri accidunt graviſſimos enumerat: & certè ratione moleſtiæ & durationis, gravis morbus dici meretur; periculoſus tamen non eſt, niſi ab atra bile excitetur, tunc enim ad cancri ulcerati naturam accedit. Præterea gravia incommoda afferre poteſt, ut abortum mulieribus. Sic apud Hipp. *Aph.* 27. *ſect.* 7. Mulieri uterum gerenti, ſi teneſmus ſupervenerit, abortum facit. Aſſiduus enim deiiciendi conatus uterum recto inteſtino vicinum maxime fatigat; deinde muſculi fæcum excluſioni deſtinati, ad fœtus etiam excluſionem inſerviunt, ideò quando illi aſſidue ventrem inferiorem comprimunt, abortum faciunt. Denique ulcera recti inteſtini ano vicina, ſi diutiùs durent, in fiſtulam immedicabilem degenerant.

Teneſmi curatio à dyſenteriæ curatione parùm abeſt. Atque ita, primum humores acres & erodentes, ab hepate, aliiſve partibus profluentes, expurgandi ſunt medicamentis aſtringendi vi præditis, quale eſt imprimis rhab. quod eò uſque iterandum eſt, donec exhauſta & inhibita fluxio videatur.

Si adſit inflammatio, (quæ febre potiſſimùm dignoſcitur,) aut multitudo ſanguinis, phlebotomia uſurpanda eſt. Imò verò ſi inflammatio poſt venæ ſectionem perſeveret, ut etiam ſtranguriam efficiat, (quod non rarò ſolet contingere,) venarum hæmorrhoïdalium apertio per hirudines erit utiliſſima.

Tum clyſteres, nunc lenientes, cum dolor urget plurimum, nunc abſtergentes, glutinantes, aut aſtringentes, pro variis ulceris temporibus iniiciendi ſunt, quorum formulæ ex dyſenteriæ curatione deſumendæ ſunt.

In

In clysterum autem usu observandum est primò, ut sæpè & in parva quantitate scilicet ad ℔. ß. iniiciantur, quia difficile ob conatum assiduum retinentur; deinde ut canalis in podicem blandissimè inseratur, ne locum irritet, dolorémque augeat.

Tum pars affecta sedulò tractanda est fotibus, insessibus, suffumigiis, suppositoriis, & inunctionibus.

Fotus in hunc modum concinnari poterit.

℞. Fol. tapsi barbati, & absinthii, ana M. vj. Decoquantur in lacte recenti, & includantur duobus sacculis; qui alternatim ano & toti ventri calidè applicentur. Vel

℞. Flor. chamæmel, & ros. ana M. j. vini rubri ℔. ij. infundantur per duas horas supra cineres calidos. Foveatur anus calidè quantum ferre potest, cum linteis quadruplicatis. Postea super spongiam in eodem liquore expressam sedeat æger, ipsámque sedendo comprimat.

Vel impleantur duo sacculi furfure tritici; & in aceto bulliant. Sedeat æger, modò super unum, modò super alterum calidum, quantum ferre potest.

Si multùm sanguinis excernatur, fotus in hunc modum componi poterit.

℞. Fol. verbasci cum radic. M. ij. rosar. rubr. P. j. cortic. granat. & gallar. ana Unc. sem. Coquantur in duabus partibus aquæ ferratæ, & unâ vini rubri pro fotu quem efficaciorem efficies, si aluminis Unc. sem. addideris.

Insessus ad dolorem leniendum fiunt ex emollientibus, in aqua vel jure extremitatum vervecis decoctis; quibus, si ardor increverit, addi poterunt violæ, solanum, cucurbitæ, & melonis ramenta. Ad ulceris verò sanationem, ex astringentibus pro fotu suprà descriptis erunt componendi.

Suffitus ulceri exsiccando idonei sunt, ex thure in ignem coniecto, vel ex decocto sabinæ facto in oxycrato, aliisque in curatione dysenteriæ propositis; quorum fumum excipiat æger in cathedra perforata. Sequens autem maximè laudatur à Foresto.

℞. Mastiches ℥ j. thuris ℈ j. myrtillor. ℥ j. ß. rosar. rubr. ℈ j. Fiat pulvis pro suffumigio.

Suppositoria in hoc affectu multùm possunt, quæ blanda ac lenia esse debent, ne partem admodum sensibilem exasperent. Fiunt autem commodè ex sevo hirci vel capræ, in formam suppositorii secto & indito, dolorem enim sedat, & ulcus consolidat. Sed ad dolorem sedandum erunt præstantiora, si semen papaveris, vel hyoscyami subtilissimè tusum permisceas & in nodulum chartaceum suppositorii formâ effundas. Longè magis, si horum loco, oleorum ex dictis seminibus expressorum guttas tres cuilibet suppositorio addideris, vel opii gr. j. in olei amygd. dulc. ℈ ß. dissolutum.

Ad ulcus sanandum efficacius fiet, si sevo, ut dictum, soluto, vel simplici, vel narcoticis additis, amylum & gummi tragacanth. tritum, vel infusum priùs in aqua plantaginis misceas. Vel in sequentem modum componi poterit.

℞. Gum. tragacanth. quantùm satis. Affunde tantillum aquæ plantag. ut intumescat tantum, neque nimium liquescat; adde mucilag. sem. psyllii, aut cydonior. tantundem, & vitellum ovi assum. Misce, iisque parum calentibus adde ceræ albæ liquatæ q. s. ad suppositorii consistentiam. Huc etiam narcotica addi possunt. Tum etiam, quemadmodum in prædictis; ad maiorem erosionem curandam, pulveres cerusæ, tutiæ, boli balaustior. aliorùmque citra acrimoniam siccantium; qui tamen subtilissimè levigari debent; ne partis sensum exasperent.

Olea & unguenta admoveri poterunt, tùm ventri; qualia in dysenteriæ curatione proposita sunt; tum ano; ut unguentum rosac. popul. vel ex mucilaginibus, vitellis ovor. oleo rosac. &c. paratum; ad inflammationem & dolorem demulcendum, aliáque in hæmorrhoïdum dolore proponenda; vel ad ulceris sanationem unguentum album Rhasis, pompholygos, in hydromelite liquatum, & alia innumera.

Denique in graviori affectu ad narcotica confugiendum est, non solùm admota, sed etiam assumpta. Cæteris autem præstat laudanum, opiatum ad gr. iij. vel iiij. cum mastiche & terra sigillata exhibitum, vel in clystere permixtum ex decocto flor. chamæm. parato.

CAPUT VIII.

De *fluxu hepatico.*

FLuxus hepaticus est ille, in quo serosi & sanguinei humores loturæ carnium similes excernuntur.

Producitur hic affectus ab hepatis imbecillitate & atonia, propter quam bonum & laudabilem sanguinem producere non potest; sed chylosam materiam in sanguinem tenuem, & serosum convertit; qui cùm alendis partibus idoneus non sit, à natura expellitur ad intestina, unde fluxus ille hepaticus contingit.

Illa autem imbecillitas & atonia à qualibet intemperie produci potest. A quocùnque enim primarum qualitatum excessu robur hepatis nativum, & vis illius sanguifica deiicitur. Quòd tamen dubitationem habet ab experientia desumptam, quandoquidem videmus sæpè graves hepatis intemperies, & insignes primarum qualitatum excessus, alios morbos producere; istum verò ab illis minimè induci. Contrà verò fluxum hunc hepaticum sæpè apparere sine insigni primarum qualitatum excessu. Ut igitur affectus istius natura integrè stabiliatur, dicendum est cum Sapientissimo Varandæo præceptore meo, præter vulgarem intemperiem aliquid superius, & maius reperiri, quod istum affectum producere valeat. Et illud dicit esse occultiorem quandam intemperiem, quæ exolutionem sive consumptionem humidi primigenii, sive radicalis in hepate inducit, ad quam sequitur caloris inati ipsius maxima exolutio.

Hanc pravam diathesin & occultam intemperiem producere possunt febres ardentes, & syntecticæ; intemperies viscerum calidior oleosam substantiam colliquans, occulta putredo; humorum corruptela, refrigeratio summa à pituitæ vel melancholiæ copia in corpore præter naturam cumulata, & calorem nativum opprimente, ac corrumpente. Id ipsum præstare possunt causæ externæ, ut larga frigidæ potio, nivis aut glaciei haustus, olerum frigidorum ac crudorum usus immodicus; venena assumpta, & medicamenta cathartica vehementiora. Sic enim vinum meracum copiosè haustum: salsa, acria, & piperata, aliáque insigni qualitate prædita, iecoris substantiam exhauriunt, & extorrent, his addere licet omnes alias causas quæ impensè refrigerando vel calefaciando, hepatis robur ac tonum dissolvere possunt.

Verus igitur ac legitimus fluxus hepaticus hactenus expositus est, qui hunc peculiariter habet characterismum, ut in eo deiectiones liquidæ ac serosæ, & loturæ carnium similes appareant, & hic ab hepatis imbecillitate procedit, ob quam sanguificatio non rectè perficitur, seu ab intemperie maligniori calidum & humidum nativum partis vitiante.

Datur verò præterea fluxus hepaticus ſpurius, qui à ſimplici intemperie, ſine ullo humidi primigenii vitio procedit, à qua quidem intemperie, ipſa facultas non læditur, ſed tantùm illius opus corrumpitur: ita ut loco puri ſanguinis, impurus & corruptus proveniat, vel bonus ſanguis in pravum degeneret, cùm in legitimo fluxu hepatico nunquam bonus & laudabilis ſanguis in hepate generetur.

Corrumpitur autem, vel impurus redditur ſanguis fluxum iſtum ſpurium committens, vel ex permixtione bilis flavæ, aut atræ, alteriuſque cuiuſdam materiæ impuræ; vel ex diuturniori in hepate locíſque vicinis mora, ob quam craſſior redditur, aut aduritur, aut etiam interdum putreſcit; vel propter vitium lienis fæculentam ſanguinis portionem non trahentis. Et in hoc ſpurio fluxu ſanguis interdum craſſus, interdum niger, interdum variis humoribus diverſis coloribus infectis, permixtus excernitur.

Signa huius affectus ex his quæ dicta ſunt facile elici poſſunt.

In fluxu enim hepatico legitimo deiectiones liquidæ, & loturæ carnium ſimiles apparent, quod in aliis fluxibus ſanguineis non contingit: ſaltem ut in omnibus deiectionibus tales materiæ appareant, in dyſenteria enim ſi aliquando talis excretio ſit, id rarò contingit, & conſequenter bilis, pituita & fæces varii coloris excernuntur. Adde quod in dyſenteria adſunt dolores & tormina ventris, in fluxu verò hepatico nullus eſt dolor.

Cauſarum verò ſigna propriis characteribus diſtinguenda ſunt. ſi enim à calida intemperie hepatis imbecillitas & atonia inducta ſit, febres ardentes aut colliquantes præceſſerunt; vel vomitus æruginoſi aut deiectiones, ſitis, & febris adeſt, corporis ſquallor, & inappetentia, & deiectiones valdè fœtidæ apparent. Si verò à frigida intemperie ortum duxerit, deiectiones minùs fœtent, nec ſitis, nec colliquatio adeſt: totum corpus frigidius efficitur, & livido colore perfuſum.

Interdùm tamen ex humorum putredine febris exoritur, quæ dicta ſymptomata aliquantulum immutat: ſed cauſæ prægreſſæ examinandæ ſunt, quæ utràmque intemperiem facile manifeſtare poſſunt. In hac etiam frigida intemperie ægri maximo vini generoſi ac meracioris deſiderio tenentur.

Humidior verò ac ſiccior intemperies ex contrariis affectibus deprehenduntur. Humidior enim pluri-mam ac crebram deiectionem facit, & valdè tenuem: contra verò ſiccior paucam, & craſſiorem reddit, quam tamen ingens potus cupiditas comitatur.

Cauſæ denique externæ ex relatu ægrotantium & adſtantium facile innoteſcent.

Spurius verò fluxus hepaticus omnia ferè ſigna habet communia cum dyſenteria, niſi quòd in eo nullus adeſt ventris dolor, neque tormina moleſtant, neque ulla ramenta aut carunculæ in deiectionibus conſpiciuntur.

Prognoſis huius affectus nonniſi mala & ut plurimum funeſta inſtitui poteſt. Cùm enim pars princeps graviſſimè laboret, exhauſtu ſcilicet & conſumptione humidi primigenii, cuius reparato vix ſperabilis, eſt nonniſi certum exitium ut plurimum expectandum eſt, præcipuè quando à calida intemperie affectus ducit originem.

Quando enim in febribus hic affectus contingit, colliquationes corporis, & putredines ingentes brevi ſuccedunt, quæ citò ægrotantes de medio tollunt. In febribus vero malignis & peſtilentibus propter cauſæ cacoëthiam, periculum augetur. Quando verò hic affectus à frigida intemperie ducit originem; diuturnior eſſe dolor, & in hydropem immedicabilem plerúmque degenerat.

Denique fluxus hepaticus ſpurius licèt admodum periculoſus ſit, minus tamen habet periculum legitimo; quia à ſimplici & vulgari intemperie, & prava humorum diatheſi tantum exoritur, tono & robore hepatis integro remanente, & ſublatis cauſis ſanguinem vitiantibus evinci poteſt.

Duratio huius affectus perficitur remediis hepar roborantibus, eius intemperiem corrigentibus fluxumque cohibentibus. Et quia longè frequentiùs atque ut plurimum à calida intemperie ducit originem, ideò huic inprimis intemperiei curationem aptabimus, cum ille qui à frigida intemperie producitur rariſſimè contingat, & eandem cum hydrope curationem deſideret.

Primò igitur quamvis nullus vacuationibus locus eſſe videatur, cùm fluxus immodicus ſui tantum cohibitionem indicet; rhab. tamen vel ſolùm, vel cùm myrobalanis exhibitum juxta formulas in dyſenteriæ curatione propoſitas, interdum prodeſſe poterit, quia hepar roborat; idque inprimis, ſi quædam impuritates deiectionibus permixtæ videantur. Imo verò nonnulli ægrotantes rhab. Scrup. j. cùm conſerva roſar. in multos dies exhibitio liberati ſunt.

Clyſteres hic parùm proſunt, cùm hepar affectum ſit. Attamen ex lacte chalybeato, vel decocto leniter aſtringente interdum injici poterunt, ne inteſtina nimis relaxentur.

At julepi hepar robotantes, eiúſque intemperiem corrigentes, in hunc modum componi poterunt.

℞. Rad. cichor. gramin, acetoſ. ana Unc. j. fol. endiv. agrim. cichor. plantag. cuſcutæ ana M. j. abſinthii pontici M. ß. ſantali rubr. Drach. j. ſem. taſar. eboris & ſpodii, ana Scrup. ij. coriandri præparati Drach. j. roſar. rubr. P. j. Coquantur ad ℔. j. ß. In volatura diſſolve ſyrupi cydoniorum & aceto. ſimp. ana Unc. j. fiat julep. pro iv. doſibus, ſerò & manè ſumendis. vel

℞. Aquæ plantag. unc. iij. ſyrup. de roſis ſicc. unc. j. ſpiritus vitrioli q. ſ. ad moderatam aciditatem. Fiat julep. frequenter iterandus.

Poterit etiam æger uti frequenter ex cochleari ſyrupis ſequentibus.

℞. Syrupi myrtini cidonior, & de roſis ſiccis, ana unc. j. ſyrup. de cichor. ſimpl. aut compoſ. cum rheo, ana unc. j. ſem. Miſce.

Fit ſyrup. præſtantiſſimus ex tinctura roſar. facta in aqua roſar. & cum ſaccharo roſac. redacta in ſyrupum.

Pulvis etiam ſequens ad Drach. ſem. vel Drac. j. ſemel aut bis in die, in ovo ſorbili, juſculo, aut alio liquore idoneo uſurpari poterit.

℞. Sem. plantag. & acetoſæ, ana Drach. j. ſem. endiv. portul. cuſcut. coriand. præp. ana Scrup. j. roſar. rubr. trochiſc. de ſpodio, cum tragacanth. torrefacti, ana Drach. ſem. pellicul. interiorum ventricul. gallinæ exſiccator. Scrup. ſem. Fiat pulvis tenuiſſimus.

Vel tabellæ triaſantali duplicato rheo ad ℥. ij. pro doſi exhibitæ, ad hepar roborandum erunt utiliſſimæ, tum etiam opiata ſequens.

℞. Conſerv. rad. cichorii ℥ j. conſerv. roſar. veter. ℥ ß. pulpæ paſſular. corinth. ℥ vj. croci Martis ℥. j. coralli præpar. raſuræ eboris, & cornu cervi, ana ℈ j. Cum ſyrupo de roſ. ſiccis, fiat opiata, addendo ſpirit. vitriol. ℈ ß. De qua capiat magnitudinem caſtaneæ tribus horis ante paſtum. Poteſt etiam addi hepar lupi præparatum, quod ab authoribus commendatur tanquam ſpecificum.

Paſſulæ maiores vel corinthiacæ, quia hepati amicæ, in hoc

in hoc affectu commendantur, ideò magna copia cum seminibus sunt comedendæ. Quod ut commodiùs fiat, priùs in mortario erunt contundendæ.

Vel rob. passularum fieri potest, coquendo eas in vino rubro, vel alio generoso, si calor non obstiterit, & posteà succum ex iis exprimendo, rursùmque in formam rob decoquendo. Quod simplex usurpari poterit, vel cum sequentibus componi in formam opiatæ.

℞. Passular. corinthiac. ℔. ß. Coquantur ad pultis consistentiam in vino veteri. Transfundantur setaceo, & colaturæ admisce corticis citri condit. pistaci Unc. sem. pulv. electar. triasantal. & diamarg. frig. an. Drach. j. coralli præp. & rosar. rubr. an. Scrup. vi. iecoris lupi præp. Drach. iij. Fiat opiata.

Syrupus corall. ad hepar roborandum & fluxum cohibendum præstantissimus est. At longè præstantior illius tinctura. Cui etiam substitui poterit extractum vel magisterium in aqua plantag. exhibitum.

Succus ex surculis tenuioribus urticæ per se ad ℥. ij. vel cum aqua & aceto exhibitus manè per triduum fluxum sistit, & sanguinem corruptum purificat.

Quia verò in hoc affectu, corpus valdè absumitur, destillatum restaurans fluxui etiam cohibendo idoneum, vel per se frequenter exhibendum, vel omnibus cibariis permiscendum est.

℞. Caponem pinguem & perdicem, iisque depluma- tis & exenteratis, repleantur ventres fol. cichorii agrim. & carnis testudinum, ana M. j. conservæ rosf. ℥. iij. sem. plantag. coriand. præp. ana ℥. ij. myrobalan. citrin. ℥. j. fol. sanguinariæ M. ß. trochiscor. de carabe, & de spodio, ana ℈. iv. pulv. elect. de gemmis, triasantali & diamarg. frig. an. ℥. j. Irrorentur omnia vino styptico, & simul in ventres avium immissa coquentur in aquæ ℔. iv. ad mediæ partis consumptionem vase clauso. Posteà reponantur omnia in alembico vitreo cum vini optimi Unc. iij. Distillentur in balneo Mariæ ad usum dictum.

Pro potu utatur æger tinctura rosar. vel decocto cichorii & graminis cum syrupo cydonior. addendo aliquot guttulas spiritus vitrioli.

In cibis hordeata & amygdalata, ac præcipuè oryzata conveniunt.

E teriùs verò applicentur ventri eadem remedia, quæ in dysenteriæ curatione præscripta sunt addendo hepatica nonnulla, ut absinthium, rosas, santala omnia, spodium, &c. Quæ inunctiones ventris ad hepatis usque regionem debent pertingere.

Hepati verò sequens epithema admoveri poterit.

℞. Fol. endiv. & cichorii ana M. j. cuscutæ & absinthii utriusque, an. M. ß. rosar. rubr. P. j. santali rub. ℥. j. sem. spodii Scrup. ij. Coquantur ad ℔. j. sem. In colatura dissolve aceti rosac. ℥. ij. Iterùm bulliant leviter & colentur. Fiat epithema.

Eadem pars sequenti unguento illinatur.

℞. Cerati santalini ℥. ij. olei cydonior. & absinthii, an. Drach. iij. Misce, fiat linimentum.

Denique si vigiliæ plurimùm ægrotantem infestent, ut non rarò solet contingere, quia hic fluxus noctù solet ingravescere ad narcotica erit deveniendum, qualia in superioribus alvi fluxibus fuerunt proposita.

CAPUT IX.

De Lumbricis.

Quamvis lumbrici in variis corporis partibus generentur, quia tamen id rarissimè contingit, & frequentissimè in intestinis magnus fit eorum proventus, ideo nos tantum de his in hoc loco agere instituimus.

A nonnullis ambigitur, ad quod genus affectuum præter naturam lumbrici referendi sint: omnem tamen dubitationis ansam facilè auferre possumus, dicentes, ab diverso respectu ad omnia genera referri posse. Prout enim intestina vellicant & pungunt, vel obstruunt aliosque morbos producunt, causæ morbificæ dici possunt. Prout verò sunt substantiæ superadditæ iis quæ naturaliter in intestinis contineri debent, inter morbos in numero aucto toto genere præter naturam à Galeno recensentur; quemadmodum & calculus: ac denique prout excernuntur per alvum præternaturaliter, aut etiam per os, ad vitium excretorum sunt referendi.

Tria lumbricorum genera proponuntur à Galeno *comment. aphor.* 27. *sect.* 3. teretes seu rotundi, qui in tenuibus intestinis frequentiùs generantur, unde sæpè in ventriculum ascendunt, ascarides, seu tenues lumbrici filorum particulas referentes, qui in parte inferiori crassorum intestinorum, & juxta sphincterem musculum residere solent: & lati lumbrici, fasciæ etiam nominati, quia lati & longi sunt instar fasciarum quibus infantes obvolvuntur. Ista species rarior multò est cæteris, & medico praxim exercenti vix ter aut quater in vita videre contingit. Magnæ tamen de eo apud authores habentur controversiæ, aliis scilicet asserentibus esse vermem unicum: aliis verò ex plurimis vermiculis simul unitis compositū, quos vermiculos cucurbitinos appellant, & lati lumbrici particulas esse asserunt; alii verò quartam lumbricorum speciem faciunt, cucurbitinos continentem, quorum rationes, & experimenta sigillatim recensere, & toties ab aliis decantata repetere, instituti nostri ratio non patitur; sed ea curiosus lector apud Rondeletium, Platerum, Sennertum, aliosque innumeros videre poterit.

De causa etiam lumbricorum efficiente admodum controvertitur, aliis calorem putredinosum; aliis nativum accusantibus, aliis utrumque vicissim concurrere asserentibus. Primi omnia infecta ex putredine secundum Aristotelem exoriri contendunt. Secundi asserunt calorem putredinosum esse intensum, igneum, & destructivum; atque adeò corporis viventis generationi non esse idoneum. Tertii ut pugnantes hasce sententias concilient, dicunt à calore, putredinoso materiam disponi ad generationem vermium, eámque ita præparatam à calore nativo per viam concoctionis in lumbricos converti. Quæ tamen conciliatio subsistere non potest. Siquidem ex axiomate physico, eiusdem est materiam disponere, & formam inducere; atque ita præparatio materiæ, & inductio formæ, ab eodem agente proficisci debet. Deinde in cadaveribus generantur vermes, in quibus nullus est calor nativus. Dicendum est calorem, qui putredinosus est respectu materiæ putrescentis, fieri nativum respectu lumbrici quia calor naturalis & putredinalis differunt tantùm gradibus, sed ad diversorum animalium generationem diversi caloris gradus requiruntur, atque adeò calor qui putredinosus est respectu nostri potest esse naturalis respectu alterius animalis. Sic calor qui leoni naturalis est, nobis febrilis, & per consequens putrefactivus. Multi confugiunt ad calorem Solis, qui est causa universalis omnium generationum. Sed agnoscenda est perpetuò causa peculiaris, à qua immediatè producitur effectus, concurrente & cooperante causa universali. At longè gravior hic etiam occurrit difficultas, ex eo quòd vulgatissimo theoremate sancitum est nihil posse seipso nobilius generare; atque ita calorem non esse præcipuum agens in genera-

tione

tione lumbricorum, qui ad ſubſtantiæ categoriam referendi ſunt, calor verò eſt accidens, & quicquid de ſole dicatur, perpetuò forma lumbrici, ut potè forma viventis, nobilior eſt formâ ſolis, quæ tantum eſt forma mixti. Hæc dubitatio in gravem illam atque prolixam de generatione æquivoca diſpoſitionem nos coniicit; in cujus ambagibus præſtantiſſimi quidam philoſophi integris voluminibus ſeſe exercuerunt, ad quos lectorem remittimus, & in primis Fortunium Licetum, *lib. de ſpontaneo viventium ortu*. Sufficit hoc loco dicere, multorum opinionem eò deduci, ut credant multiplicia rerum ſemina in variis ſubſtantiis latitare, quæ juxta varias illarum permutationes, in lucem emergunt; prout videlicet materia per putredinem, aut aliam quamvis alterationem, ad hanc vel illam formam recipiendam magis diſponitur, & ſemen illi diſpoſitioni magis analogum ſuſcitatur in actum, formámque ſibi propriam in materiam introducit. Hæc ſententia non valde recedit à veteri philoſophia, quæ docet formas educi è potentia materiæ. Sed hi tutiùs eſſe exiſtimant, ſemina rerum in materia recondere quæ verè ſint efficientia, quàm ſolam materiæ potentiam agnoſcere, quæ nullam habet efficiendi vim, cùm illa enim materiæ potentia inquirendum eſt aliquod efficiens, quod formas illas educat, aut potius in eam introducat.

Cauſa materialis lumbricorum vulgatiſſima eſt pituita dulcis, putredinem concipiens, cuius putredinis ope eam acquirit diſpoſitionem, ut in lumbricos tranſmutetur, verùm nullo modo neceſſarium putamus, ut alimenta vermibus generandis idonea in pituitam prius convertantur. De iis enim immediatè, dum putreſcunt; vermes generari poſſunt, quemadmodum videmus in carne, caſeo, caſteneis, pomis, pyris; ceraſis, aliiſque innumeris fructibus vermes per putredinem produci. Ita fit in corpore noſtro præcipuè puerorum qui ingluviei maximè dediti ſunt, prædictis alimentis ſeſe ingurgitant, & plerúmque nova aſſumunt, antequam priora fuerint concocta. Hinc fit ut illa putredinem concipiant, ex qua lumbrici oriuntur.

Hoc verò tyrones advertant, quod in praxi quotidie obſervatur, pueros lactantes, quibus carnes exhibentur, à lumbricis maximè infeſtari propterea quòd tenelli eorum ſtomachi ſolidum illud alimentum concoquere non poſſunt, ideo corrumpitur, & in lumbricos faceſſit. Ad de quod lac citiſſime conficitur in ventriculo, & confectum ad inteſtina deturbatur, quod ſi carnem admixtam habeat, quæ tam citò conſici non potuit; illa cum lacte ſimul in inteſtina demittitur, ibique putreſcit, & in lumbricos convertitur.

Obſervent etiam juniores, ex lacte ſolo nunquam lumbricos generari: ita ut quoties de morbo infantis alicuius ambigitur, utrum ſcilicet ex lumbricis laboret, quos mulierculæ perpetuò accuſant, omnéſque morbos infantiles, ac pueriles, ad lumbricos referunt, quemadmodum omnes mulierum affectus utero adſcribuntur. Medicus certò pronunciare poſſit, infantem illum, ſi lacte ſolo veſcatur, neque carnem aut juſculum ex ea guſtaverit, lumbricis non laborare. Hoc docuit diſerte Galen. *comment. aph.* 26. *ſect.* 3. dicens in pueris lac ſugentibus vermes non generari. Cuius rei ratio perſpicua non eſt. Multi dicunt in pueris lactentibus calorem non eſſe ſatis fortem ad lumbricorum generationem. Et fulcitur reſponſio authoritate Galeni dicentis *loco citato*, ad generationem lumbricorum requiri calorem fortem; unde fieri dicit, ut lumbrici magis generentur in pueris adultioribus, quàm in infantibus, quod docet Hippoc. *aph. prædicto*. Cui tamen doctrinæ ipſe Hippocrates refragari videtur 4. *de morbis*, dicens in pueris dum utero clauſi ſunt, generari vermes: at illi non habent intenſiorem calorem, pueris lac ſugentibus. Et idem Hipp. aliam reddit rationem cur pueris in utero concluſis vermes generentur: *quia* inquit, *faces in iis retinentur, poſtquam verò in lucem exierunt non generant, quia in iis ampliùs fæces non retinentur*. Quod tamen ſatisfacere non videtur, ſiquidem in puerulis extra uterum fæces ſæpe retinentur, & lumbrici tamen in iis non proveniunt, quamdiu ſolo lacte utuntur. Cùm igitur prædictæ rationes ſolida ingenia non expleant, novas hac in re ſapientium cogitationes expectamus, & interim quid nobis videatur, paucis aperiemus, id doctiorum criterio libenter ſubiicientes. Dicimus igitur lac putreſcens aciditatem contrahere, quæ inepta ſit lumbricorum generationi, imò verò illi fortiter obſiſtat, acida enim omnia vermes enecare notiſſimum eſt. Hinc ſuccus limonum ad hanc rem utiliſſimus, & uſitatiſſimus eſt. Et in potu ordinario aqua ſpiritu vitrioli acidula reddita, in hoc affectu mirabilis eſt.

Inter cauſas materiales lumbricorum dulcia primum locum obtinere vulgò exiſtimatur. Quod tamen dubitatione non caret, cùm vulgari axiomate ſancitum ſit, dulcia facile bileſcere, & bilem amaritudine lumbricos enecare, cui tamen dubitationi facile eſt reſpondere, in corporibus bilioſis, & caloris acrimoniâ præditis dulcia facile bileſcere, quia ulteriori coctione amaritudinem contrahunt, ut in coctione artificiali quotidie experimur. Verùm in aliis temperamentis minus calidis dulcia non bileſcunt, ſed potius in pituitam convertuntur, dum à ventriculo citiùs, quàm par ſit, attrahuntur ad inteſtina, & ita cruda, ac ſemicocta putreſcunt, ac lumbricis generandis materiam idoneam præbent.

Sed manet adhuc difficultas de ſaccharo & melle, quæ cùm ſubſtantiam habeant putredini minimè obnoxiam, imo verò cætera, omnia quantumvis putredini obnoxia, ab ea præſervent; non poſſunt ex iis lumbrici generari. Quæ ratio omnino convincat, dicimus ex ſaccharo & melle lumbricos non generari, cùm habeant ſubſtantiam incorruptibilem, ſed jam genitos excitati, ac commoveri, quia lumbrici dulcia maximè appetentes, ad mellis & ſacchari occurſum ſeſe exagitant, & versùs ventriculum feruntur, nec non citiſſimum incrementum capiunt, unde ſymptomata emergunt lumbricorum confectaria.

Signa lumbricorum præſentium, & in inteſtinis latitantium varia ſeſe offerre ſolent, non omnia quidem in omnibus, ſed plura in pluribus. Frequentiora tamen & magis ordinaria ſunt, oris fœtor peculiaris ad aciditatem vergens, ideo mulierculæ noſtræ acidum anhelitum vocant, & deiectiones ſtercori bubulo ſimiles, ac griſeo colore infectæ; ita ut argillam diſſolutam repræſentent. Alia ſigna in frequentiora ſunt febres continuæ, quæ pluries in die exacerbantur ex motu vermium, cum anxietate, ſudore frigido interdum, & animi deliquio, nauſeâ, vomitu, & ſiti inexplicabili. Pulſus eſt inæqualis, genæ alternatim rubent, aut liveſcunt, oculi ſplendent; natium pruritus adeſt, dentium ſtridor, & interdum tremor. Tuſſis adeſt ſicca & exigua; ſaliva præter ſolitum ex ore effluit. Interdum etiam capitis gravitas & ſopor, interdum deliria, interdum convulſiones epilepticæ. Dolor in ventre plerúmque affligit, morſum & eroſionem repræſentans; interdum etiam venter inflatur ac diſtenditur, inſtar hydropicorum; interdum, horrifica eſt in ſomno expergiſcentia, nonnulli in ſomno tremunt, ac ſurgunt, atque iterum ſopiuntur, interdum totum corpus præter rationem decreſcit, & nonnunquam æger fame canina laborat, atque inſatiabili; quod

quod in lato lumbrico magis contingit, qui omnia alimenta assumpta devorat & absumit. Præterea vermes cucurbitini, si excernant latotum sunt indicia. Ascarides verò ex pruritu ani molesto cognoscuntur, & fæces non rarò iis conspersæ apparent.

Pro coronide, inter signa lumbricorum in corpore latentium censeri debet gingivarum erosio, vel putredo quod sequenti observatione confirmatur. Puer quidam erosione gingivarum à longo tempore gravissimè vexabatur. Multa, variáque remedia tam interna, quàm topica ipsi præscripta, & adhibita fuerunt, frustrà tamen omnia. Tandem vitam cum morte commutavit. Aperto corpore tanta inventa est abundantia vermium, ut aliquibus in locis intestina erroserint, multíque in vacuo ventris reperti fuerint.

Quod ad prognosin spectat, lumbrici plures paucioribus sunt deteriores, maiores minoribus. Non rarò periculosi sunt, & graves morbos accersunt, ut febrem intensam, & inordinatam, syncopem, aphoniam, delirium, epilepsiam, colicam, vel caninam appetentiam.

In morborum principio vermes prodire, malum, tam vivos, quam mortuos, potissimum si soli, & sine stercore, exeant; vivi enim summam cruditatem, aut alimenti penuriam significant, mortui verò magnam putredinem, à qua enecantur.

Lumbrici in declinatione morbi, & jam coctione apparente, cum excrementis exeuntes, salutem portendunt; ostenditur enim tum naturam excrementis dominari.

Curatio lumbricorum ad eorum expulsionem dirigenda est, cùm sint toto genere præter naturam. Illa autem expulsio commodè perficietur catharticis medicamentis, quæ vermes enecant, & expellunt, tum etiam putridam materiam, ex qua generantur, evacuant.

At verò inter purgantia præstantissimum est rhab. quod etiam præsenti alvi fluxui & febri convenit. Illius tamen exhibitionem præcedere debent lumbricos enecantia, aut saltem quæ ipsos ad inferiora intestina detrudant, per os assumpta; tum quæ eosdem deorsùm enecant, per clysterem iniecta. Quorum formulæ vulgò in hunc modum habent.

℞. Aquar. gramin. & portul. ana unc. j. sem. syrup. de limon. unc. j. confect. de hyacinth. drach. j. pulveris contra vermes ℈. j. fiat potio, quæ detur statim, & paulo post clyster sequens iniiciendus est.

℞. Hord. integ. furfur. macri & rosar. rubr. an. P. j. liquirit. ras. & passul. mundat. an. unc. ß. coquantur ad ℔. sem. vel quartaria tria pro puerulo. In colatura dissolve sacchari rubri unc. j. vitellum ovi n. j. Fiat clyster. Potest addi cassia, vel catholicum, si magis laxare est animus.

Quibus remediis semel aut bis usurpatis, potio sequens propinanda est.

℞. Rhab. electi drach. j. santali citrini scrup. sem. Infundantur in aquæ graminis, aut portulacæ unc. ij. vel iij. In expressione dissolve rhab. pulverati, & pulv. contra vermes, an. scrup. j. syrup. rosac. unc. j. Misce, fiat potio. vel

℞. Rhab. pulverati, & corallinæ, an. drach. sem. plus, minùs, pro ætate; aquæ gramin. unc. ij. syrup. violac. unc. j. fiat potio.

Si febris magna non adest, hieræ picræ drach. ij. plus minus, potioni admiscendæ sunt: illa enim propter amaritudinem lumbricos potenter enecat & expellit.

Si verò prædictis remediis non cesserit affectus, ad sequentia transeundum est.

℞. Rad. gram. & acetos. an. unc. j. fol. endiviæ, cichorii, acetosæ, portulacæ, an. M. j. summitatum hyperici, scordii, & centauri minor. an. P. j. corallin. drach. iij. Coquantur. ad ℔. j. In colatura dissolve syrup. de limonib. unc. iij. fiat iulep. pro iij. aut iiij. dosibus, bis in die sumendis.

℞. Unguenti de arthanita unc. iij. mercurii crudi ʒ. j. Misce, inungatur totus venter.

Deinde purgatio repetenda est, imò frequenter iteranda, donec imputitati corporis sit satisfactum.

Imò verò prædicto decocto senna, agaric. rhab. &c. addi poterunt, & tunc semel tantùm in die erit exhibendum.

Rondeletius valdè probat electar. diacarth. tanquam remedium potentissimum ad vermes deiiciendos, & pituitam expurgandam, ac etiam chylum corruptum, ex quibus generantur & nutriuntur vermes; tum etiam infusionem agarici in oxymelite. Quæ remedia præcipuè convenient, si febris non adfuerit.

Quia verò sæpè non nisi magno labore, & longo tempore verminosi affectus in nonnullis pueris expugnari possunt, quam plurima remedia, eáque præstantissima, ab autoribus inventa & usurpata sunt, tum interna, tum externa.

Inter interna primùm recenseri debent pulveres varii, quorum formulas apud authores passim videre est.

Ad præcipuos verò sequentes referendi sunt, quorum dosis erit à scrup. j. ad Drach. j. pro ætate puerorum, cum liquore idoneo.

℞. Sem. santonici, quod contra vermes vulgò, vocant. Unc. sem. corallinæ Drach. iij. rasuræ cornu cerv. Drach. ij. Fiat pulvis. Vel

℞. Sem. contra vermes, corallinæ, & cornu cervi; ad summam albedinem usti, ana partes æquales. Vel

℞. Pulv. hieræ simp. ʒ. ij. sem. contra vermes scordii, centaur. minor. corallinæ, an. Drach. j. Fiat pulvis.

℞. Rhab. & agarici, an. ʒ. j. trochisc. alhandal. scrup. j. diagry. scrup. ß. corallinæ, cornu cervi usti. an. ʒ. ß. myrrhæ. zedoar flor. tanaceti, an. scrup. j. salis absinthii & tartari, ana Drach. ß. Fiat pulvis tenuissimus.

In hisce autem pulveribus advertendum est, ut ex calidioribus medicamentis compositi, in calidis naturis & febricitantibus, rarò & in minori dosi usurpentur.

Mulierculæ vulgò pueris à lumbricis malè habentibus exhibere solent sem. contrà vermes sacchato incrustatum vel nudum sem. cum melle permixtum. Quod remedium præstantissimum est; siquidem lumbrici dulcium rerum avidi mel devorant, & cum melle semen, quo interficiuntur.

Quia verò semen aliud valdè calidum est, temperari potest in aceto infundantur per duas horas; posteà verò cum melle cocto misceatur ad formam opiatæ, quam Amatus Lusitanus prædicat, tanquàm primùm adversus lumbricos remedium.

Cornu cervi ustum à Foresto maximè laudatur; cùm passulis, aut alio quovis modo exhibitum, ut nonnulli hoc loco remedio curati sint; iis præcipuè convenit, qui lumbricis cum alvi fluxu laborant. In qua affectuum complicatione commendat etiam succum plantaginis, & decoctum centinodiæ in potu exhibitum. Quibus addi possunt topica ventri admota, partim astringentia, partim lumbricos enecandi virtute prædita.

Vulgò etiam usurpatur à mulieribus oleum commune cum vino exhibitum. Illud autem lentore suo; animalium eorum, quæ sola transpiratione vivunt, spiracula occludens, ipsa suffocat & interimit. Vinum etiam acrimonia sua, eadem interficit. At præsente febre;

febre, melius eſt oleum cum ſucco limonum, vel granatorum admiſcere; vel, quod multò præſtantius eſt, oleum amygdal. amar. cum prædictis ſuccis vel aqua florum arantiorum.

Stocherus in Empirica ſua, oleum è ligno exſiccato coryli, ſeu avellanæ per deſcenſum paratum laudat, ſi una, vel duæ guttæ puero exhibeantur: grandioribus verò, tres, vel quatuor cum mica panis. *Immediatè*, inquit, *interficit, & educit per ſeceſſum, imò verò lumbricos & pediculos extra corpus levi contactu enecat.* Volunt autem authores peritiſſimi hoc oleum è ligno corylino extractum eſſe oleum illud haraclinum, quo Martinus Rolandus pueros à lumbricis ferè in momento liberabat, labra & umbilicum eodem illinendo; ut paſſim in illius centuriis videre eſt.

Nos autem experti ſumus, oleum juniperinum ad guttam unam exhibitum cum juſculo, puerulis hiſce à lumbricis laborantibus multùm opitulari modò febris abſit.

At reliquis omnibus remediis fortè præſtaret mercurius crudus, ſi eum per os exhibere auderemus; quod tamen magnorum virorum ſuffragia fieri poſſe teſtantur. Quorum nonnulla in medium proferam: ut qui hoc remedii genus tentare voluerint, id minimè ſine authore feciſſe exiſtimentur.

Matthiolus epiſt. 4. ad Stephanum Laureum, medicum Cæſareum. *Cum*, inquit, *argentum vivum nullâ aliâ lethiferâ facultate (ut Dioſcorides inquit) interimat, quàm quod ſuo ingenti pondere inteſtina laceret: nihil ſane verendum, videtur minimâ quantitate id poſſe moliri unquam; præſertim cùm ſuâ gravitate & ſphæricâ formâ, facilè è corpore per inferiora labatur. Idcirco mirari non debemus ſi Braſſavolus, tam clarus ætatis noſtræ Medicus, ad necandos interaneorum vermes, dari pueris argentum vivum nullo incommodo, ſcriptum reliquit; & eo tam feliciter uſus ſit alter quidem clariſſimus Medicus Patavinus; quanquam parandi, dandique rationem minimè unquam docere voluit. Atqui ego, etſi hoc medicamento nunquam ſum uſus, vidi tamen dari ſæpè illud, ſcrupuli, vel ſequidrachmæ pondere à Goritienſibus obſtetricibus, ægre parturientibus mulieribus; nullo prorſus incommodo, ſed felici ſemper eventu.* Hæc Matthiolus.

Fallopius *tract. de morbo gallico capit. 76. Si libatur*, inquit, *argentum vivum illud non facit quod unctum. Vidi mulieres, quæ libras ejus bibebant ut abortum facerent, & ſine noxa. Ego exhibeo in vermibus puerorum & nullum parit ſymptoma, ſolum necantur vermes.*

Platerus in curatione lumbricorum: *Argenti vivi*, inquit, *guttam unam vel alteram, vel ℈. ß. aliqui degluttiendum propinant: quod vermes, quibus maxime adverſum, citò fugat, poteſtque innoxiè, ut alibi etiam dictum, ſumi.*

Apud Fabricium Hildanum *obſerv. 71. cent. 2.* in qua deſcribitur hiſtoria cuiuſdam mulieris lumbricis laborantis, à Gilberto Saraceno ad dictum Fabricium miſſa ſequentia habentur, poſt quorumdam remediorum enumerationem. *Hiſce additum eſt ex hydrargyro præſtantiſſimum remedium, illud enim ad ſeſquidrachmam purum, & per corium traiectum hauſit, nec ab eo infeſtare ceſſarunt eum dira hæc animalia.*

Joannes Baptiſta Zappata *lib. de ſecretis mirabilibus c. 5.* inſignes proponit hiſtorias lumbricis laborantium mercurii uſu ſanatorum, in quibus infinita alia remedia, tum aloë & abſinthium fruſtrà uſurpata fuerant. Illius autem exhibendi modus duplex ab eo proponitur. Primus talis eſt.

℞. Arg. vivi ʒ. j. pro pueris verò ℈. j. vel ij. benioini ℈. ß. aquæ vitæ rectificatæ guttas iv vel v. Miſceantur ſimul in mortario vitreo, cum piſtillo vitreo, Poſteà adde conſervæ roſar. aut violar. q. ſ. ad incorporandum, ut fiat bolus, quem capiat æger manè per ſe, vel in pane hoſtiario. Secundus modus talis eſt.

℞. Sacchari valdè rub. parùm, aquæ commun. guttas iij. vel iiij. Miſceantur in mortario vitreo ad conſiſtentiam mellis. Deinde adde arg. vivi quantitatem dictam. Incorporentur ſimul, addendo olei amygd. dulc. guttas vj. aut vij. quæ impediant ne mercurius vivificare poſſit. Miſceantur omnia. Tandem cum pauca conſerva roſar. fiat bolus.

Baricellus in hortulo geniali hæc habet. *Hydrargyrum, quod à multis venenum exiſtimatur, feliciſſimo ſucceſſu contra vermes exhibetur, tantæque certitudinis illud in Hiſpania reputatur, ut mulieres tenellis pueris, qui lactis vomitu laborant, ad quantitatem granorum iij. in propria ſubſtantia propinare audeant. Hac autem viâ morbus ceſſare videtur frequentatis experimentis. Ego quidem viduam mulierem curavi, quæ novem dierum ſpatio, vomitibus continuis ex vermibus laboraverat, & fere triduo nec comederat, nec cibum retinere valuerat. Huic cum hydragyri ℈. ij cum tantillo cydonij mortificati propinaſſem, abſque ulla moleſtia per alvum centum & plures emiſit vermes, & eadem die liberata eſt, & ſolita exercuit domi & foris negotia, magna profectò parentum admiratione cùm priùs debilis & emaciata eſſet. Aliis etiam exhibui, & bono ſemper eventu, domique continuò aquam habeo, in qua hydrargyrum infuſum retineo illamque puerulis pro vermibus libentiſſime concedo: nec adhuc quempiam ex illo noxam accepiſſe expertus. Uſus eſt hoc remedio ad vermes necandos Matthiolus, Horatius Augenius, & plerique alij celebres viri, qui omnes hujus auxilij maximè extollunt beneficia. Datur pueris in ſubſtantia ℈. j. grandioribus ℈. ij. vel ʒ. j. Corrigitur illud & mortificatur in mortario vitreo cum ſaccharo rubro, idque tamdiu conteritur, ut in partes inſenſibiles diſſolvatur. Ne autem in priſtinam formam iterum redeat, olei amygdal. dulc. guttulas binas addere oportet; & cum ſaccharo roſac. violato; vel cydoniato jeiuno ſtomacho languentibus propinatur.* Hæc Baricellus.

Sanctorius *in meth. vitand. error. lib. 5. cap. 1. Niſi*, inquit, *in lumbricis necandis ad valida præſidia confugiamus, ut ad aloëm non lotam, vel ad mercurij ℈. j. cum aloës & terebinthinæ pauxillo, ad pilulæ perexiguæ formam recepti, nihil fit.*

Qui mercurii crudi uſum reformidant, eodem præparato uti poſſunt; nempè mercurio dulci, non ſolùm ter, (ut vulgò fit) ſed etiam ſexies ſublimato: ulteriori enim præparatione malignitas illius magis retunditur; admixtis aliquot granis diagrydii, ut citiùs è corpore eliminetur, ſimulque lumbricos eorùmque materiam expellat.

Quantitas autem illius augenda, vel minuenda eſt pro ratione ætatis. Exempli gratia pueris octo, aut decem annos natis ita præſcribi poterit.

℞. Mercurii dulcis gr. xij. diagryd. gr. v. vel vj. fiat pulvis, qui detur cum pomo cocto ſaccharo conſperſo, vel panatella ſaccharata.

Pro potu ordinario, aqua ſuprà laudata erit utiliſſima ex hydrargyri infuſione parata, vel in qua hydrargyrum per horam integram in ampulla vitrea ſemiplena agitatum fuerit.

Utilis etiam eſt aqua in qua ſtannum fuſum ſæpè extinctum fuerit. Si verò hydrargyro uti lubeat, ſatius eſt aquam cum eo parum ebullire: ſic enim efficacior redditur.

Non minoris fortè eſt efficaciæ aqua fontis, cum

ſpiritu vitrioli aut ſulphuris guttis aliquot acidula reddita: ſunt enim acetoſitates illæ ſpecifica materia quâ moriuntur vermes. Aqua verò, prout puer eſt grandior, magis vel minùs acida eſt efficienda.

Vulgò autem uſurpatur pro potu ordinario, decoctum graminis, aut coriandri præpar. cum ſyrupo limonum, aut granatorum mixtum. Vel decocto graminis ſaccharum cum aceti tantillo admiſceri poterit.

Dum prædicta remedia uſurpantur, clyſteres to morbi decurſu frequenter injiciendi ſunt; primum attrahentes lumbricos, ex dulcibus compoſiti, ut ab initio dictum eſt. Qui non ſolum ex decocto liquiritiæ, paſſularum & ficuum parari poſſunt; ſed etiam ex juſculo pulli admixto ſaccharo, & melle roſaceo, vel ex lacte ſi febris adfuerit; alii qua facilè corrumpitur.

At ſi lumbricos in craſſis jam inteſtinis eſſe conjiciamus, quia tunc vix amplius in tenuia poſſunt aſcendere, medicamenta illos enecantia per clyſterem infundere poſſumus, in hunc modum compoſita.

℞. Rad. gram. Unc. j. fol. betæ. malv. mercurial. & portul. an. M. ß. corallinæ P. j. coriandri præpar. & ſem. contra, an. Drach. ij. In ℔. ij. aquæ fiet decoctio. In colaturæ ℔. j. diſſolve olei roſac. Unc. ij. caſſiæ recenter extractæ ℥. vj. hieræ picræ ℥. ij. mellis violacei ℥. j. Fiat clyſter.

Si fortiorem deſideres.

℞. Rad. gentian. Unc. j. abſinth. vulgaris, & abrotani, ana M. j. centaur. min. M. ſem. lupinor. Unc. ß. ſem. contra Drach. ij. Fiat decoctio. In colaturæ q. ſ. diſſolve olei abſinthij Unc. j. ſem ſalis Drach. j. ſem. Fiat clyſter, qui iterandus eſt, & in poſteriori, ut vermes enecati educantur, diſſolve benedictæ laxativæ, & hieræ picræ. ana Drach. iij. vel unc. ſem.

Si præſens ſit alvi fluxus, clyſter ſequens injiciendus eſt.

℞. Rad. tormentillæ, & ariſtoll. rotund ana ℥. j. ß. cortic. granat. & myrobalan. an. ℥. j. lentium P. j. baccarum myrti ℥. roſac. rubr. P. j. Fiat decoctio. In colatura diſſolve olei menthæ vel abſinthij ℥. j. Fiat clyſter.

Exteriùs verò ventri admoveri ſolent topica varia, non ſolùm anteà propoſita, ſed etiam ſequentia.

℞. Rad. gentian. ℥. j. rad. ariſtoloch. ℥ vj. cortic. arantior. ℥. j. colocinthid. ℥. j. cornu cervi uſti ℥. ij. croci ℥. ß. Fiat pulvis, qui ſubigatur cum oleo de abſinthio, vel amygd. amar. & addita cera fiat unguentum.

Item oleum ſimplex cum pulpa colocynthid. decoctum efficaciſſimum eſt.

Item oleum de abſinthio & hyperico, toti ventri manè & ſerò admovendum.

℞. Ol. abſinthii, menthæ, & amygd. amar. ana ℥. ß. ſucci abſinthii. rutæ, anna. ℥. ij. tormentilæ dictamni albi, zedoar. ana ʒ. ß. fellis bubuli ʒ. iij. aloës ℈. j. Pulveriſentur, & cum modica cera fiat unguentum. Vel

℞. Colocynthid. Drach. vi. Terantur, & cum felle bovis & vino imponantur umbilico. Quo remedio & vermes interficiuntur, & venter ſolvitur.

℞. Myrrhæ ʒ. ij. maſtich. ʒ. viij. aloës hepat. ʒ. xviij. ſal. comm. ℔. 1. Contuſa omnia deſtillentur per retortam lento igne, & magna diligentia; exibit primò aqua: deinde oleum: Quo ſi illinatur infantium umbilicus, omnem putredinem corrigit, quæ in eorum meſenterio reſtagnat.

Cataplaſma etiã in hunc modum concinnari poterit.

℞. Farinæ lupinor. ℥. ij. myrrhæ, aloës, ana ℥. ij. fellis bovis quantum ſatis, olei de abſinthio. ℥. ij. Fiat cataplaſma ventri admovendum.

Si alvi fluxus diutius perduraverit, cataplaſma ſequens admoveri poterit,

℞. Ol. cydonior. & abſinthii. ana ℥. j. ſucci portulacæ cum aceto extracti unc. j. ſem. farinæ lentium unc. j. farinæ lupinor. unc. ſem. coralli rubr. cornu. cerv. uſti, ana ℥. iij. Incorporentur ſimul, & cum pauca terebinthina fiant ad formam cataplaſmatis.

Ex ſola hiera picra cataplaſma conflatum efficaciſſimum eſt.

Fotus etiam interdum adhiberi poſſunt, quando magna ventris inflatio & tenſio apparet, in hunc modum compoſiti.

℞. Fol. abſinthii abrotani, tanaceti. ſcordii, malvæ, & violariæ, ana M. j. lupinor. contuſor. unc. ſem. centaur. P. j. Coquantur in aqua & aceto. Foveatur totus venter calidè frequenter.

Denique ad latos lumbricos; & aſcarides, clyſter ex amaris compoſitus erit utiliſſimus. Cui addi debent purgantia toties repetita, donec corporis impuritas, ex qua illi generantur extirpata fuerit.

CAPUT X.

De hæmorrhoidum fluxu immodico.

Licèt moderandus hæmorrhoidum fluxus ſalutaris ſit, & à multis morbis, iiſque graviſſimis hominem præſervare, ac liberare ſoleat, quemadmodùm docet Hipp. in Epidemiis, & Aphoriſmis, nempe pleuritide, peripneumonia, nephritide, mania, melancholia, aliiſqud innumeris. Immoderatus tamen periculoſiſſimus eſt, alioſque morbos pernicioſos inducit, nempè totius corporis imbecillitatem, omnium viſcerum refrigerationem, & præſertim hepatis, atrophiam, cachexiam, & hydropem propter caloris nativi deperditionem, effuſo vitæ theſauro, & totius corporis fomento.

Ille autem fluxus immodicus eaſdem habet cauſas, quæ alia ſanguinis profluvia excitare ſolent; ſanguinem nimirum quantitate, vel qualitate peccantem. Dum quantitate peccat, & magnâ copia ad venas hæmorrhoidales defertur, eas impensè dilatat, & oſcula illarum aperit, quod quidem fit tunc temporis robore facultatis expultricis: ſed nimia interdum copia ſanguis ad eas venas propulſus, retentricem opprimit, unde fit, ut illa in officio ſuo deficiente, fluxus fiat immodicus, qui artis miniſterio cohibendus eſt. Dum verò ſanguis qualitate peccat, acrimonia, vel tenuitate nimia facultatem irritat expultricem, quæ non ſolùm inutilem, ſed etiam utilem ſanguinem per illas venas excernit. Sanguis autem hujuſmodi fluxum immodicum efficiens acrior redditur ex permiſtione bilis, aut ſeri acrioris.

Cognoſcitur immodicus hæmorrhoidum fluxus ex viribus, proſtratis, & imbecillitate, quam æger percipit, & ex diuturnitate fluxus, ac copia ſanguinis excreti; cum etiam fœdo totius corporis colore ad citrinum vergente, ut ægri ictero laborante videantur.

Si à ſanguinis quantitate prodeat, affectu præceſſere cauſæ ſanguinem multiplicantes, & patientes in principio leviter ferunt, alacrioreſque fiunt: poſtmodùm verò perſeverante fluxu, debilitantur, ac vires eorum maximè dejiciuntur.

Si verò à ſanguinis acrimonia, vel tenuitate nimia fluxus immodicus oriatur; cauſæ bilem generantes aut ſerum acre multiplicantes præceſſerunt: temperamentum corporis adeſt bilioſum, & exuſtum; ſanguis magno impetu effunditur & effuſus admodum rubicundus, rutilus, ac veluti flammeus apparet, cùm aliàs, ſi ſola quantitate peccet, ſubniger & melancholicus eſſe ſoleat.

Prognoſis ex prædictis ſufficienter colligitur, cum

graves affectus qui fluxum hæmorrhoidum immodicum consequuntur, enumeravimus.

Ad curationem, sanguis immodice fluens cohibendus, aut saltem moderandus est quod fiet revellentibus derivantibus, incrassantib⁹, & astringentib⁹ remediis.

Ac primum phlebotomia in omni sanguinis profluvio, revulsorium est remedium. Ideò in profluvio hæmorrhoidum sanguis ex vena brachii erit detrahendus; majori quidem copia, si plenitudinis quædā signa appareant, & nondum maxima sanguinis quantitas per hæmorrhoidas effluxerit. Alioquin in exigua quantitate, & partitis vicibus tantum erit detrahendus.

Sanguinem etiam per dictas venas effluentem revellunt frictiones, & ligaturæ partium superiorum: tum cucurbitulæ, scapulis, mammis, & hypochondriis admotæ, quæ ad majorem revulsionem in scapulis scarificari poterunt: in omnibus autem locis prædictis plures, & frequenter erunt admovendæ.

Purgatio etiam blanda humores biliosos sanguini impetum conciliantes ad intestina derivat; eaque fieri debet ex purgantibus astringendi vi prædictis, ut rhabarbaro, myrobalanis, & tamarindis qualis ad vomitum sanguinis fuit proposita. Docetque Mercurialis tamarindos præcipue ad compescendum hujusmodi sanguinem fluentem, miram quandam potestatem habere, tam decoctos, quàm in substantia usurpatos. Imo pruna nostratia acidula, quæ aliquo modo tamarindos æmulantur, frequenter esitata ante alios cibos, huic rei etiam conducere. Illorum præterea usus erit convenientissimus, ut alvus laxa servetur; ac si non suffecerint, alia etiam addenda erunt, quæ ad alvi astrictionem fuerunt proposita: quandoquidem usu medicamentorum astringentium alvus constipatur, & in conatu, qui ad fæces duriores expellendas necessarius est, hæmorrhoides magis aperiuntur, ac copiosum sanguinem effundunt.

Postmodùm ad ea remedia veniendum est, quæ sanguinem incrassant, & venas laxiores constringunt: qualia sunt ea, quæ ad sanguinis vomitum, & sanguinis sputum, in formam julepi, pulveris, opiatæ, aliorumque suprà proposita sunt. Deveniedū etiam ad narcotica ut ibidē dictum est, si maxima necessitas postulaverit.

Ac præter illa remedia, valdè laudantur ab auctoribus pilulæ de bdellio: quas tamen rejicit Rondeletius, propterea quod vero bdellio Pharmacopœi careant & illius loco myrrham usurpent, quæ sanguinis fluxum promovet. Verum huic obsistit Solenander, illiusque experientiæ propriam opponit, asserens se in usu harū pilularum, ut sunt præscriptæ, atque cum usitato bdellio compositæ effectum, quem promittunt, tam evidentem comprehendisse, ut de compositione dubitare vix queat. Nisi quis putet ab adjectis siccantibus & astringentibus hoc qualecumque quod recipiunt myrrhæ, obtusum superatumque esse. His addere possum⁹, Bauderonium in Pharmacopœa, aliosque recentiores asserere, verum hodie bdelliū, Dioscordis descriptioni conveniens, ex Judæa nobis afferri, & à mirrha non difficile distingui. Illarum pilularum usus talis esse poterit.

℞. Pilular. de bdellio ℨ. j. trochisc. de carab. & de terra sigillata, an. ℈. j. Cum mucilag. sem. cydonior. extracta cum aqua rosacea, fiat massa pilularum, de qua capiat ℈. j. bis in die: ante prandium & cœnam.

Topica remedia eodem tempore, usurpanda sunt, in varias formulas redacta.

Fotus ex verbasci, seu tapsi barbati decocto in aqua ferrata, vel vino astringente parato, convenientissimus est: hæc siquidem planta hæmorrhoidum fluori, & dolori appropriata est. In usu verò fomenti diligenter observandum, ut frigidè vel saltem temperatè admoveatur.

Magis composita decoctio in hunc modum præscribi potest,

℞. Radicis bistortæ ℔. ß. folior. plantaginis, verbasci, summitatum rubi, & quercus, ana M. ij. ß. granorum sumachi, balaustior. gallar. viridium, & malicorii, ana M. j. myrtillor ℨ. sem. rosarum rubrar. P. ij. aluminis ℥ j. Coquantur in tribus partibus aquæ ferratæ, & una vini rubri austeri pro fotu.

Martinus Rulandus fomentum laudat ex duobus sacculis, alternatim calidè admotis, ex rubro panno conflatis, & glandibus contusis, ac quercus foliis repletis, & in forti aceto multùm decoctis, quibus ocyus fluxus consistit.

Ex decoctis superioribus, auctâ dosi simplicium, potest fieri insessus, quo utatur æger subfrigidè, ut de fomento dictum est.

Unguentum comitissæ ad fluxum cohibendum utilissimum est, eóque inungi debet dorsum & hæmorrhoides, vel in rem præsentem tale componi poterit.

℞. Olei rosar. omphacini, & myrtillorum, ana ℥. ij. succi plantaginis & tapsi barbati an. ℥. j. sem. aceti vini rubri Unc. j. Bulliant ad succorum consumptionem, deinde adde boli armenæ, sanguinis draconis, thuris, & scoriæ ferri subtilissimè pulverat. an. ℨ. j. ceræ q. s. Fiat unguentum.

Rondeletius magis probat unguenta quæ sine oleis parantur, quia magis astringunt, eaque in hunc modum parat.

℞. Succi plantag. bursæ pastoris, & tapsi barbati, an. Unc. ij. syrup. acetosi simplicis Unc. iij. Coquantur simul leviter. Posteà misce sanguinis draconis Unc. j. boli armenæ, terræ sigillatæ, & radicis bistorti subtilissimè pulverat. an. ℨ. j. sem. cerussæ lotæ ℈. ij. Misceantur ad formam linimenti.

Si hæmorrhoides sint exulceratæ, sequens parari poterit.

℞. Olei rosac. Unc. ij. thuris & aloes, ana ℨ. j. sarcocollæ, sanguinis draconis, boli armen. an. ℨ. sem. spodii. carabes, an. ℈. j. amyli ℨ. iij. succi plantag. Unc. j. Fiat unguentum.

Pinguedo anguillæ, quæ dum torretur exudat, unguentis addita proprietate quâdam agens illa efficaciora reddit.

Cataplasma etiam dictis partibus utiliter admovetur, in hunc modum compositum.

℞. Boli armenæ, aloes, mastiches, thuris, sanguinis draconis, an. ℥. sem. off. myrobalan. indorum, & gallarum, ana ℨ. j. Subigantur cum albumine ovi & succo plantag. fiat cataplasma.

Vel pili leporis combusti, & tela aranearum minutissima, misceantur cum albumine ovi, & fiat cataplasma, quod ipsi venæ apertæ, si appareat, utiliter admovebitur, aut in podicem blandè inferetur.

Suppositoria huic usui sunt valdè idonea, quia penitiùs in partē demittuntur. Horum autem forma talis est.

℞. Colophoniæ, thuris, ana Drach. iij. boli armenæ Unc. sem. cerussæ, plumbi usti, ana ℨ. j. acaciæ ℨ. sem. Subtilissimè trita excipiantur sevo hircino pro formandis suppositoriis.

Injectiones per syringam in anum fiunt, ex succo plantaginis, aliisve supradictis ad fotum propositis. Sanguis cujusvis animalis recenter extractus, & adhuc fervidus injectus, mirabiliter sanguinem ex alvo profluentem.

Pulmō

Pulmo arietis adhuc calens & cruentus, podici subjectus, magnam in sistendo sanguine habet efficaciam.

Suffitus etiam in eundem finem utiliter usurpantur, ex decoctis fotuum prædictorum parati. Quibus etiã addi possunt; qui in dysenteriæ curatione fuerunt propositi. Tum etiam sequens.

℞. Thuris, aloes, mastiches, rosar. rubr. myrtillor. & absinthij. ana ℥. sem. trohisc. de carabe ℥. j. Fiat pulvis crassitior, carbonibus injiciendus. Cujus fumus recipiendus est in cathedra perforata per infundibulum amplum, cujus angusto orificio aptetur tubulus ex ligno, vel argento, in anum demissus.

Suffitus ex decocto tapsi barbati omnium ferè utilissimus est.

Si venæ ipsi fluenti remedia applicari possint, reliquis præferenda sunt. Ideòque ut illa apparete possit, æger supra mensam collocatus podicem exprimere debet quasi dejicere velit, donec conspicua sit; adhibitio insuper si opus fuerit, instrumento ad eum nonnihil invertendum. Tuncque venæ cataplasma prædictum, ex telis aranearum & pilis leporinis, vel alia remedia validissimè siccantia adhibenda sunt; vel bolus armena, alumen, aut vitriolum ustum. Oleo etiam vitrioli venam tangere efficax est remedium, vel in extremo periculo aquâ forti appellatâ.

Quibus non conferentibus, Hippocrates *libro de Victus ratione in acutis, & libro de Hæmorrhoidibus*, deligationem, sectionem, & ustionem hæmorrhoidum proponit, unicâ servâtâ, quæ tamen operatio, tanquam laboriosissima & valdè periculosa, nostris temporibus obsolevit. Quanquam Massaria hanc semel operationem se vidisse referat; cujus historiam proponere erit utilissimum: siquidem ex ea operandi modus ejusque eventus apertè docetur. Ea autem talis est. *Federicus Corsicus Vincentinus laboraverat primum dolore, deinde immoderatâ fluxione hæmorrhoidum. Et cùm ille multa præsidia expertus fuisset frustra, tandè Patavium se contulit. Ubi Medici communi consensu statuerunt sanguinem esse cohibendum. Sed cùm ille varia præsidia, tum interna, tum externa ab iis viris proposita frustra expertus fuisset, uno verbo, cùm nullum suis malis remedium inveniret, statuit hanc manus operationem experiri. Cùm autem apud nos nullus esset chirurgus idoneus, advocato chirurgo Neapolitano, qui hanc rem profitebatur, Fabricio, hæmorrhoides incisæ, ligatæ, & combustæ fuerunt. Summa autem hujus administrationis est hujusmodi. Hominem primum accommodatè vinciunt, ut nullo modo possit dimoveri. Deinde extrema capita hæmorrhoidũ quotquot illa fuerunt, ab intestino excorriant leviter, & separant tum propriâ quâdam acu forti obductâ filo ferè ad extremum tota perforant, & strictè obvinciunt, consuuntque. Hoc pacto, demùm forcipe amputatâ venarum portiunculâ, quæ ex futura superest, ignito ferro eam comburunt. Opus sanè est dolorificum, & fastidiosum. Aliquâ, sectione, & ustione Federico febris, atque insignis dolor supervenere. Sed nonnullâ sua præsidia adhibente chirurgo ille paucis diebus, & à febre, & à dolore, & sanguinis fluxione, non sine multorum admiratione, liberatus, integram suam sanitatem visus est recuperasse. Verùm tamen non est prætermittendum, cùm ille sibi nimiũ fideret, neque solùm prætermisisset sectionem venæ & purgationem ut necessarium fuerat; sed & nullam probam vivendi rationem servasset, proximo anno febre pestilenti correptus obiit. Unde observandũ venit diligenter Hipp. præceptum Aph. 12. sectionis sextæ, ut una hæmorrhois aperta servetur. Nisi, ut docet Aetius, maluerit æger, quæ suppressione imminent pericula victu frugali, exercitio, venâ sectione, & purgatione cohibere.*

In ordinaria autem curatione, quæ per medicamenta fit, hepatis & lienis ratio habenda est, cum venæ mesaraicæ visceribus hisce inserantur, præsertim si hæc calidiora sint, aut debiliora. Ideòque non inutiliter epithemata, atque unguenta refrigerantia & roborantia applicantur, qualia in fluxu hepatico fuerunt proposita, & fusiùs in earum partium calida intemperie, & inflammatione describentur. Aliquando etiam obstructiones viscerum, & venarum melaraicarum huic malo dant originem. Quæ omninò solvendæ sunt, ut æger ab hoc affectu liberetur. Et nos aliquando fluxũ hunc contumacem, pilulis ex chalybe, in hepatis obstructione, descriptis, prorsus sustulimns.

Toto autem curationis tempore utatur æger pro potu ordinario aquâ, ferratâ, vel decocto millefolii.

Eodem tempore, præ cæteris omnibus, summâ curâ sanguinis vitium emendandum est, quod primaria hujus fluxus causa esse videatur. Ideò si acer & biliosus fuerit, infuso rhei & tamarindorum sæpe repetito corrigendus est. Si calidus & tenuis, in crassantibus & refrigerantibus. Si aqueus, deficcantibus. Si multus, victu tenui. Nam frustra de sistendo fluore consilium suscipitur, nisi mali origo prius tollatur. Quod abundè observavit Solenander *consf. 22. sect.* sequenti historia, *Memini (inquit) me Annam, ex Ducibus Clivensium prognatam gravissimo hæmorrhoidum, diuturnoque fluxu curantem, magnâ diligentiâ, summéque nisu, quia viderem viribus labefactis, spiritibusque dissolutis summum discrimen imminere profluvium obfirmasse. Verũ cum illa inde primò die recreata sequentibus mirificè gravari, & circa præcordia tumere, atque inflari incipere, revocatus sexto die, coactus venis reclusis, profluvium rursus movi. Neque potui securè & tutò stringere prius, quàm corpori, lenibus vacuationibus, hepatique necessario aliis alterantibus atque roborantibus prospexissem.*

Curatio tandem hæmorrhoidum fluxu, de præcautione cogitandum est ne iterum redeat. Quod fiet victus ratione convenienti, phlebotomia bis aut ter in anno usurpata, purgatione usuali ex syrupo magistrali, aut alio medicamento, cum caustico tibiæ admoto, aliisque hujusmodi, quæ varianda sunt, juxta varias corporum dispositiones. Prætereà aquæ minerales vitriolatæ, aluminosæ & ferratæ erunt convenientissimæ. Fonseca commendat ad præcautionem hujus affectus decoctum lentisci, vel eiusdem infusionem in vino, parans hoc modo.

℞. Rasuræ lentisci ℥. ii. Infundantur in libris xii. vini per 24. horas in loco tepido. Deinde colentur, & de hoc vino bibat pro potu ordinario per mensem integrum. Habet enim vires sistendi hæmorrhoides, tum etiam ventriculum roborandi.

CAPUT XI.

De dolore Hæmorrhoidum.

Venæ hæmorrhoidales in recti intestini extremitatem, & anum de finentes sæpè tumore afficiuntur ex quo gravissimus dolor non raro excitari solet.

Fit autem ille tumor ex eadem causa, quæ fluxum hæmorrhoidum evitare potest; sanguine videlicet quantitate, vel qualitate peccante; qui si viam non invenit, & venarum illarum extremitates aperire nequeat, in iisdem congeritur, easq; replendo tumorem efficit cùm inflammatione, & dolore, qui acerbitate sua omnes intentiones curationes ad se trahit. Causa autem præcipua, cur sanguis ex illis venis effluere, nequeat est eiusdem crassities, quippe qui melancholicus est: dicuntur enim vulgò hæmorrhoidales venæ, præcipuè internæ humorem melancholicum à liene excipere; & interdum expurgare.

Multę proponuntur ab authoribus hæmorrhoidum differẽtię, à magnitudine,numero,figura,&loco defũptæ:unde aliæ magnæ,aliæ parvæ;aliæ plures; aliæ pauciores,aliæ uvis,moris,verrucis,aut veficis fimiles,ũde uvales, morales, verrucales, aut veficales nominatur: aliæ denique internæ, vel externæ dici confueverunt.

Ex his diagnofis facilè elicitur. Siquidem ex tumore inani extremitatibus apparente, ejufdemque magnitudine, colore & confiftentia,variæ illius differentiæ cognofcuntur. Prætereà tamen ab aliis affectibus diftinguendæ funt, qui ano accidere confueverunt, quales funt rhagades, condylomata, thymi,fici, aliiq;.

Rhagades funt ulcera quædam in fiffuras diducta, quæ iis ferè fimiles funt, quæ in manibus, & labiis à vehementi frigore excitantur. Nullam habent cum hemorrhoidibus fimilitudinem, fed eas cum fubfequentibus paucis exponimus,ut omnes affectus anum obfidentes cum hæmorrhoidibus innotefcant,licet illi ad morbos externos propriè referendi funt.

Condylomata funt tumores quidam pelliculæ ani, quæ quum natura fua rugofa fint, fi ad eam confluentibus humoribus, ruga aliqua intumefcat, affectio illa dicitur condyloma. Diftinguitur ab hæmorrhoide, quoniam hæc major eft, nigra, & rotunda, venam aliquam occupans, cùm illa fit oblonga, concolor,& venas non attingens.

Thymi funt tubercula carnofa, quæ non modò in ano, fed etiam in pudendo virili, ac mulicbri folent exoriri, verrucæ confimilia, & florum thymi formam referentia, unde nomen fortita funt. Parvi funt hujufmodi tumores, colore candido, vel fubrubro,& doloris expertes; cum hæmorrhoides fint majores,nigriores,& utplurimùm dolorofæ.

Fici funt etiam tubercula carnofa; fed magnitudine thymos fuperantia; tum etiam livida, & dolorofa:ideò hæmorrhoidibus fimiliora funt: fed ab iis diftinguuntur, quòd carnofa omninò funt; hæmorrhoides verò venarum extrema dilatata, & fanguine turgida repræfentent. Adde quod fici plerumque ulcerantur,& malignitatem quamdam præ fe ferunt, quæ tanta interdum eft, ut ad cancri naturam accedat.

Hujufmodi ficis finitimæ funt carunculæ illæ, quæ ano fubcrefcere folent, criftarum nomine donatæ,in Italia familiares;apud nos verò infrequentes; quandoquidem ex impuro, præpoftero concubitu folent exoriri; pullorum Gallinaceorum criftas referunt, unde habeant fimilitudinem, diftinctione non indigent. Hoc faltem pro coronide dicendũ, prædictos omnes affectus ano innafcentes folà chirurgià fanari,ut peculiaris eorum Therapia proponenda non fit.

Quod ad prognofim tumentium hæmorrhoidum fpectat:illæ utplurimum periculofæ non funt, aliquando tamen adeò gravem inflammationem concipiunt, gangrænæ periculum immineat; aut faltem præ doloris acerbitate,ægrotantem vehementer excruciant.

Hæmorrhoides fi fuppurentur, aut exulcerentur, fiftulam fæpe in ano relinquunt, eamque utplurimum incurabilem,propter partis mollitiem,&fummam humiditatem, quæ ulceris exficcationem difficillimè patitur.

Ad hujus curationẽ primò fanguis detrahendus eft ex venis brachii, ut fiat revulfio à parte affecta. Quã fufficienter celebratã, derivationis gratiã vena malleoli etiam aperienda eft.

Cucurbitulis etiam idem beneficium confequimur, admotis hypochondriis ad revellendum, coxis verò ad derivandum.

Purgantia potentiora in hoc affectu non conveniunt, quia humorem ad partem attrahunt,& tumorem irritant. Attamen alvus continuo emollienda eft, quia dura excrementa & cum aliquo conatu emiffa, dolorem exafperant. Ad alvi autem lenitionem infufum caffiæ, manè & ferò exhibitum, maxime convenict, in hunc modum paratum.

℞. Folior. lactucæ, bugloffi, & fummitat. malvæ, ana M. j. liquiritiæ raf.& pafful.mundatar.ana ℥.ß.Folior.bugloffi,borragin.& violariæ,an. P. j. Coquantur ad ℥. viij. In colatura infunde caffiæ recenter extractæ ℥. j. Colentur & clarificentur, addendo poftmodùm fyrup.violacei ℥. j. Capiat bis in die,ut dictum eft.

Interdum etiam, ad humoris acrimoniam demulcendam, emulfiones quatuor feminum frigidorum, cum prædicto decocto extractæ,exhiberi poterunt.

Interim topica varia parti admovenda funt, ad dolorem leniendum,inflammationem auferendam,& tumorem difcutiendum. Oleum amygd. dulcium recenter extractum, parti dolenti admotum, dolorem demulcet.Idque multò efficacius præftant olea ex nucleis malorum perficorum, vel ex feminibus cucurbitæ,papaveris,& hyofcyami.

Præ cæteris autem efficaciffimum eft oleum buxi, eft enim narcoticum. Et ficuti dentium dolores quoflibet vis ad miraculum fedat, ita & reliquos dolores,ac præfertim hunc hæmorrhoidalem mitigat, fi illius gutta una fupra hæmorrhoides apponatur cum ftylo goffipio involuto; aut fi cum oleo feminis lini mifceatur,eã proportione,ut prædicti olei ℥.ß.olei buxi℈j.recipiat.

Quercetanus valdè commendat oleum nucum expreffum, in quo millepedes, feu afelli bullierint. In oleo communi, eòque dulci, poffunt etiam afelli decoqui,& dolorem mirabiliter fedant.

Oleum ovorum fimplex, vel in mortario plumbeo agitatum ad idem eft efficax.

Linimenta & unguenta ad eundem ufum varia præfcribi poffunt. Quorum alia dolorem tantum leniunt; alia tumorem etiam difcutiunt & exficcant; alia ulceratis hæmorrhoidibus medentur. Eaque cum linteis, lana aut goffipio parti admovenda funt.

℞. Vitellum ovi n. j. olei rofac. vel violac. quantum fufficit. Fiat linimentum. Cui fi unguentum populeum addatur, efficacius erit ad dolorem fedandum: tùm etiam in dolore acerbiori apij grana aliquot admifceri poterunt. Vel

℞. Axungiæ gallinæ Unc. fem. pulpæ pomi cocti fub cineribus ℥.j.croci orientalis Drach.fem.unguent. popul.Unc.fem.vitellum ovi n.j. Fiat linimentum. Vel

℞. Olei violac. Unc. ij. unguenti populei Unc. ß. Cum ovo integro fiat unguentum.Vel album ovi,cum lacte muliebri agitatum parti admoveatur cum pannis lineis hoc liquore imbutis. Vel

℞. Mucilag. fem. pfyllii.Unc.ij. olei violac.Unc.iij. Fiat linimentum. Vel

℞. Mucilag. femin. pfyllii & fœnugr. extract. cum vino, an. ℥.ij. butyri recentis ℥.iij. fevi hœdini, ℥.j. Agitentur fimul in mortario plumbeo. Fiat linimentum.

Vel butyrum folum in mortario plumbeo ductum ad folem donec nigrefcat, eft egregium remedium.

Pomata etiam recens parti admota, eft valdè anodyna. Vel

℞. Succi portulacæ & mellis,an. Unc.iiij.Mifceantur in mortario plumbeo ad formam linimenti. Vel

℞. Unguenti rofac. Unc.ij. mercurii crudi Drach. ij. Mifce. fiat linimentum. Vel

℞. Diachyli albi cum oleo chamæmel. mollificati Unc.ij. croci ℈. j. opij, gr. iij. Fiat unguentum.

Horftius plurimùm commendat linimentũ ex lina-

na

ria herba floribus, cocta cum adipe porcino. Cui expresso, & parumper refrigerato vitellū ovi permiscet, idque cum lana vel gossipio dolenti parti applicat. Dicitque hoc linimentum ejusmodi dolores ad miraculum usque confestim sistere, seque illud accepisse à Joanne Vulsio, celeberimo in Hassia Medico, qui Principi suo. Hassiæ Landgravio, tanquam secretum eximium, revelare noluit, donec ipsi annuatim bovem saginatum promitteret.

Ad tumorem discutiendum simul & dolorem leniendum; sequentia linimenta utiliter usurpari poterunt.

Porrorum radices, sub prunis cum stupis madefactis decoctæ, & cum butyro pistatæ dolorem, & tumorem auferunt. Idem præstat cepe rubrum, cum pulpa lilii decoctum, & cum oleo myrtino pistatum & subactum. Vel

℞. Ol. nucl. persicor. & olei amygdal. amarar, ana Unc. ij. styracis liquidæ, bdellij, ana Drach. ij. Omnia dissoluta in oleo corporentur in mortario, fiat linimentum.

Balsamum sulphuris ex floribus sulphuris, & spiritu terebinthinæ paratum, præstantissimum est ad dolorē sedandum, & tumorem discutiendum: tum etiam ulcera earum partium mundificat, & detergit. Idque potētiùs si loco spiritus terebinthinæ, oleum hyperici & ovorum substituantur. Tum etiam in tumentibus & valdè inflammatis hæmorrhoidibus, loco prædicti spiritus oleum rosaceum, aut violaceum subrogari poterit.

Cataplasmata etiam ad eosdem usus commodè usurpantur. Ex quib⁹ vulgatissimum est, ad omnes dolores ex inflammatione demulcendos, cataplasma de mica panis, compositum ex medulla panis albi in lacte decocti, addendo oleum rosaceum, & vitellos ovorum.

Aqua pendens commendat cataplasma ex plantagine, parietaria, & malva in aqua coctis, & cum oleo rosaceo decoctis & subactis, cui interdum: cùm magis exsiccare est animus, farinam hordei & milii admiscet, Si verò dolor urgeat, lac omne adjicitur. Idem etiam laudat cataplasma ex radicibus porrorum, in oleo communi, aut myrtino coctis, tum etiam ex scrofularia in aqua decocta.

Folia sambuci viridis coquantur ad putrilaginem in aqua communi. Posteà extendantur super pannum magnitudine volæ manus. Applicentur calidè, ægro prono existente, priùs tamen parte affectâ oleo communi illitâ, Renovetur sæpè applicatio, & continuetur per multas horas. Ante applicationem foveatur pars decocto eorundem foliorum.

Eadem folia sambuci contusa, & frigidè admota, tertia applicatione dolorem sedant.

Portulaca etiam contusa; & admota, dolorem sedat, tumorem imminuit, ulcera consolidat, & excrescentias carneas absumit.

Cepa alba sub cineribus cocta, & cum butyro recenti subacta instar cataplasmatis, dolorem sedat, & tumorem discutit.

Fotus admoventur eidem parti, ad dolorem sedandum, ex decocto tapsi barbati, malvæ, bismalvæ, parietariæ seminis lini, fœnugræc. althææ, flor. chamæm. & anethi, in lacte parato. Vel lactis defectu, idem decoctum parari potest in hydrelæo, vel jusculo intestinorum vervecis.

Insessus ex eodem decocto, aucta quantitate simplicium parari potest.

Aqua frigida sola pro fotu utilissima. Incessus in eadem præstans, hyeme sit tepida.

Fotus etiam utilissimus sit ex aqua rosarum, in qua [illegible] saturni dissolutum fuerit, præsertim si pars admota inflammata fuerit.

Ad tumorem discutiendum convenit fotus ex alumine in vino rubro decocto.

Polypodium quercinum, & hypericum coquantur in æquis partibus aquæ, & vini, & prono corpore decoctio instilletur in hæmorrhoides guttatim ex spongia expressa. Hæmorrhoides sensibiliter detumescunt.

Ad idem conferunt aquę thermales, pro fotu cum spongiis admotæ, vel insessus in iisdem calidiusculè.

Aqua; pendens admovet spongiam, ex aqua calci expressam, & supra partem alligat.

Suffitus ex decocto supradicto, dum fervet, excepto, vel ex paucioribus, aut solo tapso barbato in lacte cocto cum tritico secalino, dolorem quoque compescit. Vel

℞. Sempervivi maj. M. ij. Decoquantur in vino albo, & fumum excipiat æger in sella perforata.

Ad hæmorrhoides absumendas, & exsiccandas conveniet suffumigium ex pulveribus lolii, tapsi barbati, scrofulariæ, super prunas conjectis. At efficacius fiet suffumigium si sulphur simul uratur. Imò verò ex sulphure solo suffumigium paratur, & per tubulum exceptum hæmorrhoides cæcas, & latentes potenter exsiccat. Suffitus ex lapide pyrite in aceto extincto optimus ad hæmorrhoides absumendas.

Ad easdem hæmorrhoides cæcas & latentes, mirum in modum confert injectio sequens, frequenter usurpata.

℞. Succi & plantaginis & olei violac. ana ℥. iv. balsami naturalis Unc. sem. Misce, fiat injectio in anum.

Amatus Lusitanus *curatione 91. centur. 2*, suppositorium sequens hisce verbis prædicat. *Romana quæ ad pontem sancti Angeli habitat, cùm uteri procidentiam pateretur, de dolore hæmorrhoidum querebatur. At cùm illi multa & selecta medicamenta admota essent, quibus non juvabatur, ad balanum ex sevo hircino cum opio confectum confugimus quo dolor evanuit nec postea rediit. At postea calidis roborantibus locum prout post admota stupefacientia fieri solet, fovimus.*

Idem Amatus *curatione 6. centur. 3*, sequens topicum commendat, his verbis. *Reverendissimus ille, qui ab hæmorrhoidum dolore graviter cruciabatur, post varia & multa à medicis tentata præsidia, hoc remedio à nobis præsentato usus fuit, & brevi ab illo infestissimo dolore liber evasit. Habet autem remedium sic.*

℞. *Arantium pomum, & id cultro excava, in quo oleum rosaceum, & pseudonardi, lavendulæ dictæ semina infunde & ad cineres calidos admove, & calidum applica, & sæpe innova, est enim mirum.*

In communi usu est pulmo hœdinus, ex animali adhuc calens parti appositus; vel illius laminæ inter duas patinas calefactæ, cum tantillo aquæ etiam admoventur. Sic enim dolor admodùm demulcetur.

Ad hæmorrhoides ulceratas conveniunt tum balsamus sulphuris prædictus, tum unguenta sequentia.

℞. Olei ovor. recentis Unc. ij. Agitentur in mortario plumbeo & applicentur.

℞. Ol. rosar. Unc. iv. cerussæ Unc. j. lythargyri Unc. sem. ceræ novæ ʒ vj. opij. gr. iv. Fiat unguentum. Vel

℞. Thuris; myrrhæ, croci. ana Drach. j. opij. gr. ij. vitellum ovi n. 1. olei rosac. & mucilag. semin. psyllij, ana q. s. Fiat unguentum.

Si non facilè resolvi possint, post convenientes revulsiones aperiendæ sunt, confricando panno asperiori madefacto in succo ceparum, in quo dissoluta

fuerit aloes Drach. j. Est secretum Hartmanni. Promptius tamen & cum minore dolore, scalpello, aut hirudinibus admotis aperiuntur.

Per os etiam assumuntur specifica nonnulla ad dolorem sedandum, & hæmorrhoides absumendas idonea; quorum præcipua hæc sunt.

Decoctum millefollij. in potu ordinario per triduum exhibitum, hæmorrhoidum dolorem fœliciter solet discutere.

Semen trifolii hæmorrhoidalis ad Drach. j. cum vitello ovi per plures dies exhibitum, ad idem est efficax.

Tapsi barbati pulvis exhibitus cum lacte, vel alio modo, valdè probatur ad hæmorrhoides tumentes absumendas. Pulvis millefolii, & tormentillæ idem præstare valent.

Succus tapsi barbati per se, vel cum saccharo rosaceo, aut penidiato mixtus; vel cum saccharo in syrupum redactus, ad idem utilis est.

Denique pilulæ de bdellio frequenter usurpatæ, tumentes hæmorrhoidas absumunt, earumque causam insensibiliter detrahunt.

In iis qui huic affectui valdè obnoxii sunt, causticum tibiæ utilissimè admovetur.

PRAXEOS MEDICÆ, Liber Undecimus.

DE AFFECTIBUS HEPATIS.

PRÆFATIO.

HEPAR, quemadmodum aliæ partes, omnibus morborum generibus obnoxium est. Quatenus enim ex partibus similaribus componitur, varias pattiur intemperies: quatenus verò est pars organica, tumoribus & obstructionibus afficitur; ac denique solutione continui, vulneribus putà, & ulceribus tentari solet. Et quamvis hydrops totum abdomen occupet, ut in ascite, & tympanite; vel etiam totum corpus, ut in anasarca: prima tamen illius radix ut plurimum à vitio hepatis dependet. Nos hic affectus præcipuos, & qui frequentiùs in Praxi Medica occurrunt, exponere aggredimur, eosque sex capitibus comprehendimus: quorum primum est de calida hepatis intemperie. Secundùm de hepatis inflammatione, abscessu, & ulcere. Tertium de obstructione. Quartum de ictero. Quintum de scirrho. Sextum de hydrope.

CAPUT PRIMUM.

De calida Hepatis intemperie.

CAlida hepatis intemperies in quamplurimis hominibus accusatur, eaque ferè congenita, & à primis generationis principiis oriunda. Quæ cùm in latitudine sanitatis posita sit, de ea hic non agimus, sed tantùm de præternaturali, & morbosa, quæ hepatis actiones manifestè lædit.

Illa autem intemperies vel simplex, vel composita esse potest; vel sine materia, vel cum materia conjuncta. Utplurimùm tamen conjunctam habet materiam, quandoquidem calida hepatis intemperies calidos ac biliosos humores producere consuevit.

Causæ hujus intemperiei sunt, calidior aer, exercitationes immodicæ, vigiliæ immoderatæ, ira frequens, & alia animi pathemata graviora, & præsertim alimenta, vel medicamenta calidiora frequenter assumpta, vel aromatis condita, & vinum meracum ac potens largiùs epotum. His accedit partium vicinarum caliditas, ut in febribus vehementioribus, à calore cordis, & ipsum hepar incalescit.

Signa diagnostica calidioris hepatis intemperiei sunt cibi fastidium & præcipuè carnis, sitis, alvus astricta, calor vehemens in toto corpore, præcipuè in volis manuum ac pedum: macies totius corporis: ægri à calidis læduntur, juvantur à frigidis: etsi prætere- calidiores humores exuperent, bilis per vomitum, aut secessum interdum excernitur, oris amaror adest, & plerumque febris.

Quod ad prognosim attinet. Calida hepatis intemperies non valdè periculosa est, cùm hepatis constitutioni non ita adversetur: sed multorum morborum, non solùm hepati, verùm etiam aliarum partium causa esse solet. Difficilis etiam est curationis, præsertim si ventriculus frigidus sit, ut plerumque contingit. Illa enim quæ ad hepar refrigerandum exhibentur, ventriculo nocent, & illius intemperiem intendunt.

Curatio omninò consistit in correctione illius intemperiei, per refrigerantia remedia, & biliosi humoris, qui ab ea producitur, eámque vicissim fovet, aliorumque morborum causa existit, evacuatione.

Ac primùm venæ sectio hepar maximè refrigerat, biliosi sanguinis portionem educit, & obstructiones à bile solvit. Mittendus igitur sanguis est è basilica dextra, quantitate plenitudini ac virium robori respondente, vel una vice, vel per intervalla, pro affectus magnitudine, & duratione; idque præmisso clystere, vel medicamento primas vias expurgante.

Deinde bilis, quæ in hoc intemperamento continuò luxuriat, educenda est cholagogo medicamento binigniori, per intervalla repetito; aut apozemate in plures doses exhibito, aut syrupo magistrali, aut etiam syrupo de cichorio, composito quadruplicato rheo, qui convenientissimus est. Siquidem innoxiè biliosos humores expurgat, jecur refrigerat, & corroborat, ejusque obstructiones aperit.

Dictorum remedioru formulæ tales esse poterunt.

℞. Sennæ mundat. & tamarindor. ana ℥. sem. semin. anisi Drach. j. fol. cichorij, & acetosæ, an. M. j. liquirit. ras. Drach. iij. flor. iij. cordial. ana P. sem. Coquantur ad Unc. iij. In colatura dissolve rhab. in aqua cichorij cum spica infusi Drach. j. sem. Cathol. dupl. Drach. iij. syrup. ros. Unc. j. Fiat potio, detur manè cum regimine.

Pro delicatioribus fiunt potiones clarificatæ, à recentioribus inventę, quæ julepi formam referunt, at gustui parùm ingratæ. In iisque dupla purgantium quan-

quantitas præſcribitur, eo quòd de eorum vi clarificatione plurimùm amittitur; ita ut robuſtiora corpora nunquam ſufficienter evacuent, in hac potiſſimùm regione, quæ propter intemperiem ſiccam, humores minùs fluidos, minuſque purgantibus obſequentes efficit. At verò Lutetiæ, in aliiſque regionibus multò humidioribus, hujuſmodi medicamenta fœliciùs operantur. Harum igitur potionum clarificatarum ſequens eſto exemplum.

℞. Sennæ mundat. Unc. j. ſem. aniſi ʒ. j. fol. cichorij, & capill. ven. ana M. j. liquirit. raſæ Unc. ß. Coquantur ad ℥. x. In colat. infunde rhab. elect. Drach. ij. caſſiæ recenter extractæ, & cathol. dupl. ana Unc. j. tamarindorum contuſor. Unc. ſem. coriandri Drach. j. ſyrup. roſacei Unc. j. Colentur & clarificentur ut artis eſt, & fiat potio.

Apozema bilem evacuans ita componi poterit.

℞. Rad. acetoſæ gram. cichorii, & oxylapathi, ana ℥. j. fol. endiviæ, cichorii, dentis leonis & capillor. ven. ana M. j. ſem. 4. frig. maj. ana. Drach. iij. liquiritiæ raſæ Unc. j. flor. cichorii, bugloſſi & violar. ana P. j. ſennę mund. ℥. ij. tamarind. Unc. j. macis & caryophyll. ana Drach. j. Coquantur ad quartaria v. In colat. diſſolve expreſſionem Unc. ſem. rhab. in prædicto cum cinnamomo infuſi, ſyrup. de cichorio compoſiti & roſati ſolutivi, ana Unc. ij. Fiat apozema clarificatum & aromat. Drach. ij. ſantali citrini, pro iv. doſibus matutinis.

Syrupus magiſtralis componi poteſt ex materia prædicti apozematis, triplicata doſi purgantium, & addita ſacchari quantitate decocto æquali.

Uſitatiſſimus apud nos eſt ſyrupus ex ſuccis, ſummæ efficaciæ ad chronicos omnes morbos, qui à calida hepatis intemperie, & bilis flavæ, aut exuſtæ proventu oriuntur; & in ſequentem modum præparatur.

℞. Succor. recenter expreſſorum, & per reſidentiam depuratorum ex foliis endiviæ, cichorij, acetoſæ, fumariæ, borrag. & bugloſſi ℔. iij. ſucci pomor. redolentium recenter expreſſi & depurati ℔. ij. polypod. querc. recentis ℔. ß. ſennæ mundat. Unc. viij. epithymi Unc. iij. agatici recenter trochiſcat. Unc. ß. macis & caryopyll. ana Drach. ß. Infundantur, & decoquantur ut artis eſt, donec colaturæ ℔. j. ß. ſuperſit. In qua diſſolve rhab. elect. in prædictis ſuccis cum ſpica infuſi expreſſi Unc. j. ſacchari albi ℔. j. ß. Fiat ſyrupus perfectè coctus, clarificatus & aromat. Drach. ij. pulv. electarij triaſantali, qui ſervetur in vaſe vitreo. Doſis Unc. ij. vel iij. bis aut ter in menſe cum juſculo pulli, foliis endiviæ, cichorij, & acetoſæ alterato vel cum ſero lactis.

Ad hepatis refrigerium ſequentia utiliſſima ſunt. Ac primùm pro potu ordinario uſurpatur, vel ptiſana vulgaris ex hordeo, & liquiritia confecta, vel addita graminis, aut acetoſę radice. Vel hujuſmodi decocta permiſcentur cum ſyrupo de limonibus, aut capill. ven. Vel iis qui palato ſunt delicatiori, ſimplex aqua fontana, cum prædictis ſyrupis permixta exhibetur. Quòd ſi potentiùs refrigerandum ſit, addi poſſunt ſpiritus ſulphuris, aut vitrioli q. ſ. ad gratam aciditatem. Et in vehementiori æſtu additur etiam ſalis prunellæ Drach. j. Fit etiam ad ſitim potus guſtui graviſſimus ex conſerva roſar. cum aqua fontis permixta & colata. Cui adduntur ſpiritus ſulphuris, aut vitrioli guttæ aliquot: iiſque gratam aciditatem & calorem rubellum, vino perſimilem, acquirit. Huic ſubſtitui poterit tinctura roſarum. in hunc modum compoſita.

℞. Roſar. rubrar. ſiccar. Unc. j. aquæ tepidæ ℔. iij. ſpiritus ſulphuris, aut vitrioli Drach. j. ß. Infundantur per iij. aut iv. horas. Colaturæ adde ſacchari albi quartaria iij. Servetur ad uſum.

Ad eoſdem uſus refertur julepus Alexandrinus, qui vulgò ſic parari ſolet.

℞. Aquæ fontis ℔. j. aquæ roſar. ſucci limonum, & ſacchari albi, ana Unc. iv. Coquantur lento igne, dum deſpumaverint.

Poſteriora duo remedia duobus modis ſolent uſurpari, vel pro potu ordinario, vel in forma julepi, bis aut ter in die ſumendi.

Varii etiam julepi hepar refrigerantes præſcribi ſolent; quorum ſequentes formulæ exempli loco eſſe poterunt.

℞. Radicis acetoſæ, cichoriij, gram. & lapathi acuti ana ℥. i. fol. endiviæ, cichorii, acetoſæ, capill. ven. ana M. i. flor. cichorii. bugloſſi & borrag. ana P. i. Coquantur ad ℔. i. In colatura diſſolve ſyrupi de limonibus Unc. iij. Fiat julepus clarus pro iij. doſib⁹ bis in die ſumendis. Si magis refrigerare ſtudeas, adde ſingulis doſib. ſpiritus ſulph. aut vitrioli q. ſ. ad gratam aciditatem. Poteſt enim miſceri ſalis prunellæ Drach. i. ad maius refrigerium.

In herbarum penuria componantur iulepi ex aquis ſtillatitiis. V. g.

℞. Aquarum endiviæ, acetoſæ & cichorii, ana Unc. iii. ſyrup. de limon. & granatorum, ana Unc. i. ſem. Fiat julep. pro iii. doſibus.

Poſſunt etiam parari iulepi ex ſuccis efficaciſſimi, & guſtui gratiſſimi; quorum hoc, omnium loco, eſto exemplum.

℞. Succi pomor. redolent. recenter extracti, & per reſidentiam depurati Unc. iv. ſucci limon. Unc. iii. aquę roſaceæ Unc. ii. ſucci malor. granat. Unc. i. ſacch. albiſſ. ℔. ſem. Fiat iulep. pro iii. doſibus.

Juleporum loco iuſcula medicata delicatioribus exhibentur, ex herbis prædictis cum pullo gallinaceo parata. Quibus ad maius refrigerium ſalis prunellæ ʒ. i. addi poteſt, vel acidula redduntur guttis aliquot ſpiritus vitrioli.

Sanguis cichorii, & chamædryos ad ſanguinem depurandum, obſtructiones reſerandas, & hepar refrigerandum utiliſſimus eſt, in ſyrupum redactus in hunc modum.

℞. Aquæ cichorii in B. M. paratæ q. v. folior. cichorii partes duas, chamædr. partem unam. Macerentur ſimul, & digerantur per triduum in B. M. poſteà exprimantur; liquori adde nova folia cichorii, & chamædryos; digerantur iterùm per triduum deinde exprimantur, & infuſiones illæ octies, vel decies repetantur. Liquor evadet rubeus inſtar ſanguinis, cui adde ſacchari parem liquori quantitatem, & fiat ſyrupus.

Præterea opiatæ, & tabellæ hepar refrigerantes, & roborantes ita componi poterunt.

℞. Conſervæ flor. cichorii, violarúm, nymphææ, & bugloſſi an. Unc. i. pulv. elect. triaſant. Drach. i. ſem. Cum ſyrupo de limon. fiat opiata, quâ atatur frequenter.

℞. Tabellarum triaſantali duplicato rheo Unc. iiii. capiat tabellam unam pond. Drach. ii. ſingulis diebus manè duabus horis ante paſtum.

Conſerva ex fructu cynorrhodi, ſeu roſæ caninæ optimè mundato, & cocto cum ſaccharo ad formam cydoniati, hepar potentiſſimè refrigerat, ſi eâ utatur æger loco opiatæ prædictæ.

Tinctura corallorum cum ſucco limonum parata hepar refrigerat, & corroborat, ſi eius cochlearia duo ſingulis diebus exhibeantur, aut ſaltem bis in hebdomada.

Balneum aquæ tepidæ frequenter uſurpatum, totum corpus refrigerat & humectat multò potentiùs, &

utilius quovis alio remedio, in emaciatis præfertim corporibus.

Serum lactis ad idem eft efficax; fi ad 15. dies, aut plures ufurpetur. Elicitur autem commode per lactis ebullitionem, affundendo parum aceti, vel fucci limonum, & poftea colando. Amatus Lufitanus ipfum præparat in hunc modum.

℞ Seri lactis ℔. j. fyrupi acetofi valde acidi. Unc. iij. Mifce, & facta ut à ebullitione capiat more aquar. mineralium, fcilicet per duas aut tres vices, poftea deambulando. Antiqui eo utebantur ad heminas, hoc eft ℔. v. Quercetanus verò in hunc modum præparat,

℞. Seri lactis ℔. ij. fucci limon. ℥. ij. fucci pomor. redolent. recenter extracti Unc. iij. Omnia fimul cum albumine ovi prius agitata ad ignem clarificentur, addendo parùm facchari. De colatura cape Unc. vj. vel viij. continuando per 15. aut 20. dies.

At fi emaciatum & confumptum fuerit corpus, lac integrum & præfertim afininum, in plures dies exhiberi poterit.

Decoctum chinæ cum fucco limonum paratum, huic etiam ufui confert, præfertim fi obftructiones adfuerint. Cujus compofitio talis effe poterit.

℞. Rhad. chinæ tenuiter incifæ Unc. j. aquæ fontis ℔. vi. fucci limon. Unc. iij. Macerentur per 24. horas; deinde coquantur ad 3. partis confumptionem; poftea colentur per manicam Hippocratis. Capiat Unc. vi. manè & vefperi, vinumque eo diluatur.

Denique aquæ minerales vitriolatæ, utpote aperiendi & refrigerandi vi præditæ, quales funt noftræ Meynenfes erunt utiliffimæ.

Perfeverante affectu, hæmorrhoides per hirudines aperientur femel aut bis in menfe.

Ac tandem exteriùs regioni hepatis epithemata & unguenta refrigerantia admoveantur. Epithemata fiunt ex aquis acetofæ, cichorii; rofar. plantag. aceto & caphura; quibus ad robur partis additur pulvis triafantali. Unguenta verò funt rofaceum, refrigerans Galeni & ceratum fantalinum.

CAPUT II.

De hepatis inflammatione, abfceffu, & ulcere.

HEpatis inflammatio eft tumor calidus, ex fanguine extravafato, & in illius fubftantiam effufo, oriundus.

Prout autem fanguis vel purus eft, ac fyncerus, vel aliis humoribus permixtus; fic varias tumoris differentias producit. Si enim à fanguine puro phlegmonem exquifitam parit. Si verò ab eodem cum bile, pituita, aut melancholia permixto generetur, phlegmonem eryfipelatofam, œdematofam, aut fcirrhofam generat. Et vice verfa, fi prædicti humores fanguini prædominentur, eryfipelas plegmonofum, œdema, aut fcirrhum pariter phlegmonofum efficit.

Eft & alia differentia ratione loci, in quo fit inflammatio, prout illa vel partem gibbam hepatis occupat, vel cavam. Quod tamen ita accipiendum eft, docente Galeno 5. *de locis affect. cap. 7.* ut in neutra hepatis parte exquifitè diftincta inflammatio poffit confiftere, ut altera integra, & omnis mali immunis confervetur quia vifceris caro continua eft in omnibus fuis partibus & ideò unâ patiente, altera etiam quodammodò afficitur.

Prætereà animadverfione dignum eft, quod docuit Galen. 13. *meth. cap. 14.* Cavâ hepatis parte laborante, inflammationem neceffariò[venis mefenterii communicari, quæ ex vena porta oriuntur. Et docet experientia in iis, qui ex tali inflammatione perierunt, abfceffum non folùm in hepate, fed etiam in mefenterio repertum effe.

Notandum etiam eft ex Hipp. *Aph. 45. fect. 7.* inflammationem aliquando folam membranam hepar veftientem occupare: aliquando verò ipfam hepatis fubftantiam, & proprium parenchyma. *Quorum*, inquit, *hepar fuppuratum aduritur, fi pus purum fluxerit, & albumen evadunt, in tunica enim his pus continetur, fi vero qualis amurca fluat, pereunt:* Galen. *in comment.* fic loquitur. *Quibus in tunica eft pus, nihil patiente fubftantia hepatis falvantur omnes, quibus vero ufque ad carnem hepatis corruptio pertingit, non abfq; ratione moriuntur.*

Caufæ hujus affectus immediatæ funt fanguinis quantitas nimia; vel ejufdem effervefcentia, tenuitas, & acrimonia, commotio, & exagitatio in venis, à quibus propter dictas caufas facilè extravafatur, & partes magis difpofitas effunditur. Hepar autem magis difpofitum redditur ad fanguinem influentem recipiendum, fi calidius fit, vel dolore aliquo tentetur, calor enim & dolor attrahunt; vel denique fi nativâ quadam, aut afcititia imbecillitate laboret; quia omnes partes humore aliquo gravatæ ad debiliores fefe exonerant. Ad harum etiam caufarum numerum referri debet hepatis obftructio, quæ facit, ut humores craffi retineantur, putrefcant, & dolore præternaturali inflammentur.

Caufæ verò externæ plurimæ effe poffunt, ut nimia corporis calefactio ex immodico motu, fole, vel igne acquifita, cibi calefacientes, acres, vel aromatibus conditi, vini generofi potus immodicus, effrænata venus, excandefcentia; percuffio, cafus circa hepatis regionem. Idem præftant medicamenta calefacientia regioni hepatis præpoftere admota ficut refert Fabricius Hildanus cuidam intemperie frigida ventriculi laboranti, emplaftra, & unguenta calida ex pipere, cardamomo, oleo garyophyllorum, & fimilibus admota fuiffe; atque inde inflammationem hepatis excitatam. Hepar enim ventriculum contegit, ut medicamenta ventriculo admota ipfum primò afficiant.

Idem præftare poffunt cucurbitulæ regioni hepatis admotæ. Cujus etiam rei exemplum affert idem Fabricius Hildanus, de quodam hæmorrhagia narium laborante, cui cum magnæ cucurbitulæ ad hepatis regionem admotæ fuiffent, fanguis quidem fubftitit, fed hepatis inflammatio fequuta eft.

Signa diagnoftica hujus affectus plurima proponuntur à Galeno, aliifque authoribus, quæ hic figillatim exponenda funt; quandoquidem fæpè in recta illius diagnofi errare contingit.

Primum fignum eft, Gravitas in dextro hypochondrio, quæ à repletione & diftenfione hepatis contingit, quandoquidem vifcus fuaptè natura amplum, & valdè compactum, fi humore multo repleatur, fummâ gravitatem nancifcitur, quæ ab ægrotante præcipuè percipitur, dum fefe ab uno latere in aliud convertit.

Secundum fignum eft dolor, qui aliàs in uno, alias in duobus, & tribus locis percipitur. In ipfa hepatis regione dolor percipitur gravativus. Aliquando etiam in nothis coftis, ifque tenfivus, quando inflammatio ligamentis hepatis fufpenforiis communicatur, quæ coftis nothis connectuntur. Aliquando etiam dolor communicatur jugulo per continuationem membranarum, quæ communionem habent cum membrana hepar veftiente.

Tertium fignum eft febris, quæ noctu utplurimum exa-

exacerbatur, & magis, vel minus acuta eſt, pro ratione humoris peccantis: in biliofa enim inflammatione ardentiſſima eſt; in pituitoſa mitis, & in ſanguinea, medio modo ſe habet.

Quartum ſignum eſt difficultas ſpirandi, propterea quòd hepar diaphragmati contiguum eſt, eique alligatur; atque adeò gravitate ſuâ illud deorſum attrahit, tum magnitudine, & intumeſcentia illud etiam comprimit; ita ut utroque modo liberum ejus motum impediat.

Prædicta ſigna univoca ſunt, & pathognomonica. Multa verò alia dantur æquivoca, & ad certam diagnoſim ſtabiliendam non parùm conferentia; qualia ſunt tuſſis ſicca, & moleſta: pulſus durus, inæqualis, & quodammodo ſerratilis: color linguæ primùm ruber, deinde niger: cibi faſtidium vehemens: ſitis inexplebilis: vomitus bilioſi, & interdum pituitoſi: color totius corporis pallidus ad ictericum vergens: urina rubra, flammea, & acris: decubitus ſupinus facilis, difficilior ſuprà latera, quia in dextro decubitu hepar premitur à ventriculo; in ſiniſtro tenditur & ſuſpenditur, alvus adſtricta à calore omnem humiditatem chyloſæ materiæ abſumente: interdum tamen liquida eſt, ſi nimirùm inflammationi ſumma hepatis imbecillitas conjungatur, tunc enim liquida excrementa dejiciuntur, & loturæ carnium interdum ſimilia.

Signa differentiarum ita inſtituenda ſunt: ſi gibba, vel connexa hepatis pars afficiatur, tumor adeſt in dextro hypochondrio tactui conſpicuus, & figuram hepatis, inſtar ſemilunæ referens: dolor inter reſpirandum, major, & uſque ad dextram juguli partem protenſus, ut detrahi videatur: tuſſis & reſpiratio crebrior, & gravitas major.

Si verò cava hepatis pars laboret tumor ad tactum non eſt ita conſpicuus, attamen quia, ut anteà diximus, una pars hepatis inflammari non poteſt, quin alia etiā aliquid patiatur, dolor aliquis in viſcere tangendo, & comprimendo percipitur: deinde quia hæc pars ventriculo incubat, majus adeſt cibi faſtidium, major vomitus, ſitis, & ventris laxitas, ex corruptis alimentis inter in ventriculo, propter viciniam graviter affecto.

Signa cauſarum in hunc modum ſe habent. Si inflammatio à puro ſanguine oriatur, rubor adeſt faciei interdum purus, interdùm verò ſubfuſcus; pulſus magnus, mollis, & undoſus, urina rubea, & craſſa, corporis habitus carnoſus, dulcedo quædam in ore; ætas juvenilis; victus præcedens plenus, & liberalis.

Si verò bis prædominetur, color eſt citrinus in facie: pulſus velox, durus, & inæqualis, urina tenuis, & intensè citrina, & interdum flammea: habitus, macilentus, & extenuatus: oculi concavi: oris amaror, vomitus bilioſi, præceſſerunt cauſæ bilem multiplicantes.

Quia verò inflammatio muſculorum abdominis cum hepatis inflammatione magnam habet ſimilitudinem, ideò hęc ab illa propriis ſignis diſtinguenda eſt.

In muſculorum abdominis inflammatione cutis circumtenſa eſt ut ſi quis digitis apprehenſam attrahere velit, ea minimè ſequatur. Rectorum muſculorum tumores oblongi, & per totum ventrem extenſi, umbilicum comprehendunt. Sic etiam aliorum muſculorū inflammatio, eorum figuram quodammodò repræſentant. Contrà verò hepatis inflammatio partis laborantis figuram, & circumſcriptionem ſe fert: tum ſi muſculi manibus tractentur, tactui cedere videntur, & tumor profundior apparet. Præterea totius corporis color eſt magni momenti ad hoſce affectus diſtinguendos: ſiquidem in muſculorum inflammatione vividus permanet & ferè in naturali ſtatu conſtitutus: at in hepatis inflāmtione pallidus, & citrinus apparet, ad ictericum vergens. Hujus rei inſigne exemplum habetur apud Gal. 5. *de loc. aff. cap. 7.* de quodam Steſiano, qui cum ab aliis medicis judicatus fuiſſet abſceſſum habere in hepate: Galenus vocatus, ex ſola faciei inſpectione ſtatim pronunciavit, non eſſe abſceſſum in hepate, & ventre poſtmodùm explorato eum in muſculis abdominis latere comperuit: hoc autem ita judicant, quòd æger non haberet faciem ita immutatam, ut in hepatis inflammatione vel abſceſſu eſſe debuiſſet. Simile exēplum habetur apud Valeriolam *l. 4. obſervationum c. 5.* de quadā muliere, quæ ab alio Medico judicata fuerat habere tumorem phlegmonoſum in hepate. At ille, *Quum verò,* inquit, *ægra me ad curam adhibuiſſet, non pati illam ſecundum hepar phlegmonoſum tumorem judicavi, ſed in muſculis ſuprà poſitis,* & paulò poſt ? *Primùm ad hanc vocatus locum tango, invenio in hypochondrio dextro tumorem oblongum, qui ſe ad umbilicum proferebat, tumor porrò ſeſe mox tactui offerebat: color in facie rubicundus, vividus, roſeus, ex rubeo & albo mixtus, per omnem morbi decurſum in eodem ſtatu permanens, urinæ optimæ conſiſtentiæ, coloris atque contentorū apparebant. Ex quibus omnibus deprehendi non jecur in hac ſed ſolùm muſculos abdominis ſuprà poſitos morbo teneri. Ubi namque hepar afficitur, vitium in facie colorem apparere neceſſario oportet;* ex colore namque plurimos ſecundùm hepar laborantes deprehendiſſe Galenum ipſemet teſtis eſt. *lib. 5. de loc. aff. cap. 7.* hepaticorum enim color ad citrinitatem, & albedinem, cum fuſco quodam virore plerumque inclinat.

Præterea pleuritidem ab hepatis inflammatione diſtinguere ſatis operoſum eſt: quemadmodum apud Galen. 5. *de loc. aff. cap. 7.* videre eſt in hiſtoria Siculi Medici, qui in ſeipſo deceptus eſt, ſe pleuritide laborare arbitratus, ex eo quòd illi adeſſet febris, reſpiratio parva & frequens, tuſſis exigua, & dolor inferiores coſtas attingens. Galenus tamen eum hepatide tentari cognovit ex alvi dejectionibus, quæ loturæ carnium erant conſimiles, tales enim dejectiones fluxum hepaticum conſtituunt, & hepar maximè laborare oſtendunt. Verum illud ſignum facere perpetuò non poteſt ad diſtinguendam pleuritidem ab hepatis inflammatione: ſiquidem, docente Galeno, *loc. cit.* dejectiones hujuſmodi liquidæ, & cruentæ accidunt tantùm in hepatis inflammatione, quando cum eâ ſumma debilitas conjuncta eſt, alioqui unum ex ſignis hepatis inflammationis ab eodem Galeno propoſitum eſt alvus aſtricta. Ideò deficiente illa hepatis imbecillitate, quærenda ſunt alia ſigna, quib⁹ pleuritidē ab hepatis inflāmatione diſtinguere poſſumus. Si itaque inflammatio pleuram verſus dextrū hypochondriū occupet, dolor erit vehementior & punctorius, difficultas ſpirandi major, nulla erit coloris faciei mutatio, tuſſis vehemētior ac moleſtior eſt; & non planè ſicca; ſed plerumq; ſaltem procedente malo, cruento ſputo, aut aliquantulum ſaltem colorato, conjuncta; ac denique pulſus durus eſt, ac ſerrinus. In hepatis autem inflāmatione, dolor mitior eſt, cum gravitatis ſenſu conjunctus, color corporis ad flavum accedit, tuſſicula adeſt arida, diluci-da habens intervalla: pulſus minus durus: tumor denique aliquis in dextro hypochondrio apparet.

Denique, ſi inflammatio ſit in meſenterio, tumor, infrà regionem hepatis apparebit: coloris mutatio in facie nulla erit, alvi dejectiones erunt liquidæ, in quibus primò tenuis & cruda quædam ſanies conſpicitur; poſteà materia quædam concocta puris ſpeciem referens, præſertim ubi ſanationis ſpes eſt.

Prognoſis hujus affectus ita inſtituenda eſt.

Omnis

Omnis hepatis inflammatio periculosissima est; plerumque lethalis, & si non citò jugulat, in hydropem, aut atrophiam terminatur. Unica autem salutis spes in virium robore consistit, ex Gal. 10. *meth. c. 5.*

Inflammatio gibbam hepatis partem occupans periculosior est eâ quæ cavam obsidet, propter majorem viciniam cordis, septi transversi, & venæ cavæ.

A bilioso succo inflammatio proveniens periculosior est ea quæ à puro sanguine fit, quia febris intensior, & reliqua symptomata graviora.

In hepatis inflammatione singultus malum ex Hipp. *Aph. 17. sect. 7.* Indicat enim augmentum inflammationis, ejúsque malignitatem, quę ventriculum per consensum vehementer afficiat.

Alvi fluxus hepatis inflammationi conjunctus lethalis est, nisi materia quæ excernitur, concocta appareat, & fluxus ille criticè afferatur.

Si inflammatio hepatis per resolutionem discuti non valeat, quod rarissimè contingit, in abscessum degenerat, si facultas valida sit; alioqui in gangrænam & sphacelum convertitur Et suppuratio ut plurimum intra viginti dies contingit. Et ille abscessus etiam periculosissimus est, ab eò quę pauci evadunt. Si tamen exiguus sit, particulam tantùm hepatis exiguam occupans, & pus album, ac æquale per alvum, vel urinas effluat, liberantur. Sic etiam tumore extimam & convexam hepatis superficiem occupante, ita ut in summa cute eminentiam faciat cum quodam fluctuationis sensu, cauterio actuali aperiri potest; & si pus album & purum effluxerit, evadunt; in tunica enim pus continetur: sin qualis amurca intereunt.

Rupto abscessu, si æger superstes fuerit, ulcus remanet, quod etiam medico curanti magnū facit negotium ac nisi superficiarium sit, in hydropem, aut marasmum ægrotantem perducit.

Potest etiam ulcus in hepate fieri ab humoribus acribus, & erodentibus, præsertim biliosis, per hepatis substantiam diffusis; qui sensim putrescentes, malignam & virulentam qualitatem acquirunt.

Hujus ulceris sine præcedente inflammatione ex humorum acrimonia geniti diagnosis difficilima est. Quibusdam tamen signis internosci poterit. Ac primum dolor quidā ulcerosus in hypochondrio dextro percipitur; æger sensim contabescit: & si ulcus sit in cavò hepatis, dejectiones alvi purulentæ apparent: Interdum & quippiam cruentum exernitur, cum dolore intestinorum ob materiæ acrimoniam, ut, dysenteriā æmuletur, quæ ab hoc affectu distinguitur ex eo quòd sensus gravitatis & punctionis circa hepar hæreat. Interdùm verò jecoris portiunculas per alvum excretas fuisse, ab authorib° observatum. Si verò in parte gibba ulcus lateat, urina purulenta est apparet absq; ullo affectu renum, aut vesicæ indicio. Febris in progressu morbi, lenta oritur, typum non servans, quæ tandem in hecticam degenerat. Color faciei citrinus apparet, & nonnunquam pustulæ parvæ, ex humorum adustione, in ea efflorescunt. Ciborum omnium præcipuè carnis magnum est fastidium, fœtor anhelitus adest; ac tandem frequens animi deliquium accedit.

De prognosi simul dictum est; quòd hæc affectio febrem lentam & hecticam accersat.

Præterea nisi ulcus exiguum sit & superficiale, & inter initia curetur, exitiale est.

Periculosiores sunt hepati exulcerationes, quæ inflammationes & abscessus sequuntur, quàm quæ sine iis incipiunt.

Curatio inflammationis hepatis eadem ferè instituenda est, quæ in ventriculi inflammatione fuit proposita; & in primis quod ad phlebotomiam attinet, purgationem, & alterantia remedia in principio morbi exhibenda.

Clysteres etiam frequenter injiciendi, quales in ventriculi inflammatione descripti sunt.

At in progressu julepi refrigerantes, detergentes, & aperientes erunt propinandi, quales superiori capite fuerunt descripti. Cavendo tamen ne admodum dulces sint: nam dulcibus hepar inflammatum in majorem molem attollitur, ut docet Trallianus *lib. 4. cap. 10.*

Pro potu utatur æger decocto hordei & graminis, cùm tantillo liquiritiæ, vel syrupo violaceo, aut capill. ven.

In declinatione adduntur prædictis julepis radices apii & petroselini: fol agrimonii, capill. ven. &c.

Ac tandem terebinthina cum aqua agrimonii vel petrosel. lota, bis aut ter exhibita morbis reliquias abstergit.

Si verò morbus sit contumacior, & diutius protrahi videatur, apozema ex aperientibus & laxantibus erit præscribendum in sequentem modum.

℞. Rad. apii. petrosel. ana Unc. ii. polypodii quercrecent. Unc. iij. folior. agrimon. pimpinel. ceterach. capill. vener, ana M. j. femin. anisi, fœniculi: & petrosel. ana. Drach. j. florum chamem. violar. ana P. j. sennæ mundat, Unc. j. Coquantur ad quartaria v. In colat. dissolve rhabarb. in aqua cichorij cum spica infusi Drach. ij. syrupi acetosi simpl. Unc. iv. Fiat apozema pro pro iv. dosib. alternis diebus sumendis.

Exteriùs verò varia conveniunt topica, in toto morbi decursu admovenda. Ac primum ab initio morbi conveniunt epithemata, linimenta & cataplasmata refrigerantia, & fluxionem inhibentia, quorum compositio talis esse poterit.

℞. Aquar. endiviæ, cichorii, acetosæ, plantag. & rosar. an. Unc. ij. aceti rosac. ℥. j. pulveris electarii triasantali ʒ. j. ß. camphoræ ℈. ß. Fiat epithema, admovendum regioni hepatis tepidè frequenter. Vel

℞. Fol. endiviæ, cichorij, scariolæ, plantag. buglossi, borrag. & flor. nymphææ; ana M. j. absinthij roman. M. sem. rosar. rubrar. P. ij. santali rubri, & citrini ana. Drach. ij. Coquantur ad ℔. j. sem. In colat. dissolve aquæ rosar. ℔. ß. aceti rosac. Unc. j. camphoræ ℈. j. Fiat epithema.

Si magis refrigerare est animus, prædictarum herbarum succi alterutri epithemati addi possunt.

℞. Olei rosac. ℥. ij. olei de absinthio ℥. sem. Misce, abluantur oxycrato, & inungatur eadem regio post usum enithematis. Vel

℞. Olei rosac. & myrtini, ana ℥. ij. succi endiviæ & cichorij, an. ℥. j. aceti ℥. sem. Bulliant ad succorum consumptionem; deinde adde pulv. santali rubri, & rosar. rubr. an. Drach. j. ceræ albæ q. s. Fiat unguentum.

Vel unguentum rosac. solum, aut refrigerans Galeni oxycrato lotum potest admoveri.

In progressu morbi, mitescente febre ac dolore, resolventia cum refrigerantib° permiscenda sunt æquali, vel inæquali dosi, prout morbus ad statum, aut declinationem magis vel minus accedere videtur, quæ à Medico prudenti temperari debet. Ut tamen eorum materia innotescat, nonulla exempla annotabimus.

℞. Olei rosac. Unc. ij. ol. de absinth. Unc. j. ol. chamom. Unc. sem. pulv. trium santal. ʒ. j. spicæ nardi ʒ. sem. ceræ q. s. Fiat linimentum.

℞. Dactyl. mundat. n. x. passular. integrar. Unc. iij. Coquantur in oxycrato, posteà contundantur, addendo flor. chamomill. melilot rosar. rubrar. an. P. j. spicæ nardi,

nardi, ſchœnanthi, an. ʒ. j. ſem. apii, petroſel, an. ʒ. ſem endiviæ, portulac. an ʒ. j. ſem. olei de abſinth. & roſar. ana, Unc. j. farinæ hordei Unc. ij. Fiat cataplaſma.

Vel minùs calidum ſic parabitur.

℞. Farinæ hordei Unc. iij. ſantali rubri Unc. ij. olei roſar. Unc iij. Miſce, cùm decocto endiviæ, & cichorij fiat cataplaſma.

In declinatione, febre profligatâ, reſolventia erunt admovenda, additis emollientibus, ne qua durities ſuperſit; & nonnullis aſtringentibus, ad robur partis conſervandum.

℞. Rad. althææ ʒ. iij. rad. cyperi & calami aromat. ana. Unc. ſem. fol. malvæ, violar. agrimon; ana M. j. abſinthij utriuſque ana M. ſem. lini, fœnugr. aniſi, & fœniculi, ana Unc. ſem. flor. chamæm. melilot. anethi, ana P. j. ſpicæ nardi, ſchœnanthi, maſtiches, ana ʒ. j. ſem. Fiat omnium decoctio, quâ foveatur pars affecta calidiuſculè.

℞. Ol. chamæmel, liliór. & amygd. dulc. ana Unc. j. olei de abſinthio; & nardini, ana Unc. ſem. pulv. ſchœnanthi, roſatæ novellæ & abſinthij, ana ʒ. j. ceræ q. ſ. Fiat linimentum, in declinatione uſurpandum.

Si durities partis perſiſtat, gummi ammoniacum in aceto diſſolutum prædicto linimento addere conveniet, vel etiam ſequens emplaſtrum erit admovendum.

℞. Empl. de meliloto, & diachylonis ireati, ana ʒ. j. Miſce, extendantur ſuper alutam. Fiat emplaſtrum ad formam ſemilunæ, admovendum parti affectæ. Vel

℞. Gummi ammoniaci in aceto remolliti. Unc. j. ladani & maſtiches, ana ʒ. ij. olei abſinthii & ceræ, ana q. ſ. Fiat emplaſtrum.

Si inflammatio ad ſuppurationem vergat, quod cognoſcetur ex febris & doloris intenſione, juxtà *Aph*, 47. *lib*. 2. maximum eſt periculum, & pauci evadunt. Attamen ſuppuratio adjuvanda eſt emplaſtris prædictis quæ materiam reſolubilem reſolvent, & ſuppurabilem ſuppurabunt; tùm etiam admotis cataplaſmatis emollientibus: intùs verò exhibendus jus pulli altera-tum malvâ, althæâ, caricis prunis. Rupto abſceſſu, ſi pus album effluat per alvum, aut urinas abſtergendum eſt aquâ hordei, vel ſero lactis, cum melle roſaceo, tum his remediis; quæ ad ulceris ventriculi curationem propoſita ſunt. Si verò ſuppuratio vergat in partem externam, cultello ignito aperienda eſt, ſecundum Hippocratem. Et ſi pus effluat album & coctum, ſpes eſt ſanationis. Si verò rubrum, fæculentum, & fœtidum, tendit æger ad interitum.

CAPUT III.

De Obſtructione hepatis.

Hepatis obſtructio eſt anguſtia, & occluſio præternaturalis propaginum venæ portæ, & cavæ, quandoque etiam ipſius parenchymatis, tranſitum humorum naturalium, alimentique diſtributionem impediens, à materia ipſarum cavitatē opplente producta.

Hinc patet obſtructionem eſſe morbum organicum, nempè in via, & meatu obſtructo, qui ſanguinis diſtributionem impedit ad membra nutrienda. Viæ autem illæ, & meatus non ſolùm venæ ſunt per totum hepatis parenchyma diſperſæ; ſed etiam pori, & meatus inſenſibiles, quibus tota hepatis, ſicut & reliquarum partium ſubſtantia referta eſt; quibus ab humore præternaturali occluſis, nec calor hepatis inſitus ventilari, nec halituoſa, & tenuia excrementa evacuari poſſunt.

Materia obſtructionem efficiens, ut plurimum, eſt humor craſſus, viſcidus & lentus, qui liberè præter-fluere non valens, in meatibus illis ſubſiſtit, & à calore partis magis ac magis incraſſatur, ita ut obſtructiones quò diuturniores ſunt, eò contumaciores evadunt.

Interdùm etiam humorum quantitas & copia obſtructionem efficere ſolet, ut docuit Gal. 10. meth. c. 2. his verbis. *Iam verò obſtructionem ipſarum alia eſt, quæ ex abundantia, alia, quæ ex qualitate ſuccorum: ſcilicet qui aut lenti, aut craſſi ſint, incidit. Præferatur autem inter remedia in ea quam copia facit, ſanguinis miſſio: in ea qua ex humoris qualitate conſiſtit, attenuantium uſus.*

Illa autem obſtructio à copia humorum oriunda, præcipuè in vaſis & cavitatibus contingit, quando illa nimis repleta ità diſtenduntur, ut non poſſunt ſeſe cōtrahere ad excluſionem materiæ contentæ; quemadmodum ſæpè obſervavimus veſicam à nimia urinæ copia ex diuturniori illius retentione, diſtentam, ſeſe contrahere non poſſe; unde urinæ ſuppreſſio, aut difficilis illius excluſio ſuccedit.

Non ſolùm autem humores, ſed etiam interdùm flatus craſſi & copioſi, qui non facilè diſcuti poſſunt, (quòd illis non pateat aditus, ut in colico dolore contingit) obſtructionis cauſa eſſe poſſunt, docente Gal. 3. *de locis aff*. Quæ tamen cauſa rariſſima eſt, & à nonnullis abſolutè negatur.

Humor craſſitie obſtruens eſt in primis pituita, quæ facilè craſſitiem, & viſciditatem contrahit. Hanc ſequitur melancholia, quæ frigiditate, craſſitie & fæculentiâ obſtructionem parere poteſt. Sanguis verò ratione quantitatis, & craſſitiei idem præſtare valet. Ac denique bilis in hepate diutiùs hærens craſſeſcit, & perniciofas obſtructiones parit. Cauſæ antecedentes & procatarcticæ ſunt, quæcunque humores craſſos, & viſcoſos producere valent: ut aer craſſus & nebuloſus, cibi craſſi, ſucci viſcidi, ac difficilis coctionis & diſtributionis, adſtringentes, frigidi, ad eſum parùm apti; ut pyra, cydonia, ſorba, meſpila, fungi, caſeus, legumina, carò bovina & porcina, piſces viſcoſi, & fumo indurati, panis non probè coctus, rapæ, caſtaneæ, vinum craſſum, rubrum, ſtypticum, cereviſia craſſa.

Mala autem hepatis diſpoſitio, frigida præſertim, intemperies, etiam ex laudabili cibo obſtructiones gignere poteſt; ſi nempe oblatum chylum non bene concoquat, ſed eum in materiam tartaream, & mucilaginoſam convertat. Ventriculi etiam intemperies cauſa obſtructionum eſſe poteſt, dum chylum crudiorem generat, qui ab hepate poſtmodum rectè ſubigi non valet, ſiquidem vitium primæ concoctionis non corrigitur à ſecunda.

Signa hujus affectus diagnoſtica in varias particulas dividenda ſunt, ut alia morbi ſpeciem, alia partem affectam, alia cauſam eum producentem ſignificent.

Signa morbi ſpeciem indicantia omnibus partibus naturalibus obſtructionibus obnoxiis communia ſunt: indicant enim ſolùm obſtructiones in imo ventre latitantes, & ita hæc diagnoſis obſtructionibus lienis, & meſenterii præſertim cognoſcendis inſerviet.

Obſtructiones igitur in dictis partibus latitantes oſtendunt, alvi excrementum à naturali ſtatu recedentia, præſertim liquidiora, humida, alba, chyloſa, & interdùm ſanguinolenta: urina alba, tenuis, aquoſa, & velut tranſcolata; quia partes craſſiores propter obſtructiones tranſire nō poſſunt, ſed ſola aquoſitas tenuior impermixta præterlabitur; poteſt tamen eſſe citrina, ſi caliditas adſit: difficilis reſpiratio, præcipuè ſi æger con-

concitatiori greſſu ambulet, vel montes, aut ſcalas aſcendat; quia partes obſtructæ diaphragma deorſum trahunt ejuſque liberum motum impediunt: faciei color pallidus, macies, & ſegnities totius corporis, pulſus inæqualis; ac denique gravitatis ſenſus in hypochondriis illi perſimilis, quam percipiunt ij qui ſeſe cibis plurimis impleverunt. Ideo Hippocrat. 4. *de victus rat. in acut.* gravitatem illam vocat ſatietatem hypochondriorum, affectionem hypochondriis tribuens, quæ propriè ventriculo debetur. Quotieſcumque enim hepar & lien pravis humoribus replentur & intumeſcunt; ab aſſumpto cibo etiam leniſſimo, & in pauca quantitate ingeſto comprimuntur, & gravitatem inferant, ſimilem gravitati eorum, qui immodicè cibis, & potibus ſeſe impleverunt. Hoc ſignum hypochondriorum obſtructionem ita certò indicat, licet nullus dolor, nec tumor in illis partibus appareat; ut Proſper Martianus *comment in libr. Hippocr. prædictum*, aſſerat ſe hoc ſolo ſigno, viſcerum obſtructiones, ante hypochondriorum contrectationem, affirmare non dubitaſſe.

Partem affectam indicant, cum ſignis prædictis, tenſio & renitentia in dextro hypochondrio, & aliquando dolor in eadem parte, iſque gravativus & obtuſus, qui à ſumpto cibo ingraveſcit, præſertim ſi ab hujus ingeſtione vehementior exercitatio ſubeatur: tuſſis interdum ſicca, reſpiratio difficilior propter majorem cum diaphragmate viciniam, & gravius viſceris pondus, quam reliquarum partium.

Signa cauſarum ſunt. Si fiat ab humoribus, dolor magis gravans, tenſivus, & fixus: ſi à flatibus, acutior, & vagus. Si à frigidis humoribus, major gravitatis ſenſus in dextro hypochondrio, color faciei albidior, nulla febris, neque ſitis; victus ratio, frigida, craſſa & otioſa præceſſit. Si à calidis humoribus, gravitas minor adeſt, major ſitis facies citrina à bile, rubra à ſanguine, febris, & dolor interdum pungitivus, & victus calidus præceſſit.

Prognoſis hujus affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Obſtructio recens facilè tollitur, inveterata difficulter.

Obſtructio hepatis, niſi citò, penitùſque tollatur, infinita mala inferre conſuevit; nempe humorum putredines, febres, inflammationes, alvi fluxus varios, diuturnos ac vehementes; quia alimenta ad partes nutriendas penetrare nequeunt, colicam, icterum, cachexiam, hydropem, ſcirrhum, alioſque infinitos morbos, ut Avicenna obſtructionem, ægritudinem matrem vocaverit.

Obſtructio quæ fit ab humoribus deterior eſt, quā quæ à flatu generatur.

Quæ à crudis & pituitoſis humoribus, vel à flatu producitur, febre ſupervenienre interdùm diſſolvitur, ſiquidem calor febrilis flatum diſcutit, pituitam attenuat, & fluxiorem reddit, ac reſolvit.

Curatio obſtructionis auſpicanda eſt ab univerſali totius corporis evacuatione, quæ fit primum potione purgante ægrotantis naturæ appropriatâ; mox, ſi quædam plethoræ judicia appareant, imò verò, niſi corpus ſit valdè emaciatum, detrahendus erit ſanguis ex baſilica dextra.

Poſteà verò ſequens apozema erit præſcribendum.

℞. Rad. apij. petroſel. fœniculi in vino albo per noctem infuſar. an. Unc. j. rad. chelidon. maj. Unc. ij. rad. filicis, enulæ camp. cortic. rad. cappar. mediani fraxini, & tamariſci, an. Unc. ſem. fol. abſinth. agrimoniæ, capill. ven. chamædr. ſummitatum hyperici, & centaur. min. an. M. j. ſem. apij. petroſel. aniſi & fœniculi, an. Unc. ſem. ſennæ mundatæ polypod. querc. & medullæ ſem. carthami, an. Unc. ij. epythymi cretici Unc. j. zinzib. & caryophyll. an Drach. j. florū tamariſci, calendulæ & cicerum rubeor. an. P. j. Fiat decoctio ad quartaria 5. In colat. diſſolve ſyrupi de 5. radicib. & roſar. ſolut. an. Unc. ij. Fiat apozema clarificatum, & aromat. Drach. ij. cinam. elect. pro iiij. doſibus matutinis, addendo unicuique doſi cryſtalli tartari Drach. j. ſalis abſinthij & tamariſc. an ſcrup. ſem.

In ultima doſi diſſolve, (ſi priores ſufficienter non purgaverint,) electar. de citro ſolut, & diacartham. ana Drach. j. ſem.

In prædicto decocto interdum additur vinum album, interdùm aceti parùm, pro varia ægri natura.

Si æger fuerit delicatior & apozematis uſum ferre nequeat, in ejus locum ſequentia juſcula erunt uſurpanda.

℞. Rad. apij. petroſel. & aſparagi; an. Unc. ſem. fol. agrimon. hyſſopi, capill. ven. an. M. j. cryſtalli tartari Drach. j. Bulliant. cum pullo gallinaceo, vel cum fruſtulo colli verveci, Fiat juſculum, quod capiat manè per ix. dies.

Melius eſt cryſtallum tartari in juſculo jam confecto, & colato diſſolvere, qui in decoctione refrigerata concreſcit iterùm majori parte, & ab ea ſeparatur. Imò verò dum exhibetur cum juſculo, moveri debet diligenter cochleari argenteo immediatè priuſquam aſſumatur, alioqui bona illius pars in fundo ſcutellæ relinquitur.

In alternis juſculis infunde, & leviter decoque ſennæ mundatæ Unc. ß. ſem. aniſi Drach j.

Quamdiu utitur æger remediis prædictis, vel etiam poſt eorum uſum, quoties opus videbitur, foveatur regio hepatis manè horâ unâ ante hauſtum apozematis, & veſperi horâ unâ antè cœnam, fotu ſequenti.

℞. Rad. althææ & bryoniæ, an. Unc. j. ſem. rad. ebuli, cyperi, eryngis, cortic. rad. capparis, & mediam tamariſci, an. Unc. j. Fol. malvę, althææ, violariæ, agrimonii, chamædr. menthæ, & abſinthii, ana M. j. ſem. lini, fœnugræci, & bacar. juniperi, an. Unc. ſem. coriandri, & ſantal. citrin. an. Drach. iij. flor. geniſtæ, ſambuci, chamæm. & melilot. an. P. j. Fiat omnium decoctio in duab. partib. aquæ chalybeatæ, & una vini albi, ſub finem adde colaturæ aceti ℔. ß. Foveatur pars, ut dictum eſt.

Poſt fotum inungatur eadem regio unguento ſequenti.

℞. Ol. lilior. de capparib. an. Unc. ij. ſucci rad bryoniæ, & apij. an. unc. iij. Bulliant ad ſuccorum conſumptionē, addendo unguenti de althęa, & gummi ammoniaci in aceto ſolut. & trajecti, ana ℥. ſem. dauci, & ſpicæ nardi, ana ℥. j. ſem. ceræ flavæ q. ſ. Fiat unguentum, quo utatur ut dictum eſt, addendo aceti roſacei parùm unctionis tempore.

Poſt horum remediorum uſum, ad obſtructionum reliquias conterendas, & partis robur inſtaurandum conveniet opiata ſequens.

℞. Conſervæ fol. abſinthii, capill. ven. & flor. tamariſci, ana unc. j. conſer. rad. enulæ camp. & cortic. citr. conditi, an. ℥. ß. myrobalan. condit. n. j. nucis moſchat. condit. ℥. iij. confect. alkerm. Drach. ij. pulver. elect. diarrhod. abbatis ℥. j. ſalis abſinthii, & tamariſci, an. ℈. ij. croci ℈. j. ambræ griſeæ ℈. ß. Cum ſyrupo conditura citri, fiat opiata, de qua capiat magnit. caſtaneæ ſingulis diebus manè, duabus horis ante paſtum, ſuperbibendo vini Hippocr. parùm.

Plurimum etiam conferent balnea tepida, in quibus emol-

emollientia & aperientia bullierint.

Si obſtructiones contumaciores ſint, pilulæ ſequentes in uſum veniant.

℞. Aloës opt. ſucco abſinthij diligenter nutritæ Unc. ſem. gummi ammoniaci aceto ſoluti & trajecti ℥. iij. myrrhæ electæ in vino calente ſolutæ, & trajectæ Drach. ij. pulver. electar. triaſant. & cryſt. tart. ana ℈. j. agarici recenter trochiſc. & rhabarb. elect. ana Drach. ij. ſalis abſinthij & tamariſci ana Drach. ſem. croci Scrup. ſem. Cum ſyrup. roſar. ſolut. fiat maſſa pilular. de qua cacapiat Drach. ſem. duabus horis ante prandium, bis in ſeptimana.

Loco apozematis prædicti decoctum galli veteris utiliter ſubſtitui poterit, in diuturnis & contumacibus obſtructionibus.

℞. Polypod. querc. & ſem. carthami, ana Unc. j. ſummit. thymi & epithymi, ana P. j. ſem. aniſi, fœniculi, carui, ana Drach. ij. ſennæ mundat. Unc. ij. cryſtall. tatt. Unc. ſem. Contunduntur omnia, & miſceantur, iiſq; impleatur venter galli veteris eviſcerati. Coquatur in tribus aquæ partibus, & una vini albi, donec galli caro ab oſſibus ſeparetur. Fiat juſculum, quod capiat æger in quatuor doſes matutinas.

Vel quod melius erit, ex quarta prædictorum ſimplicium parte, fiat decoctio pro una doſi, in ſingulos dies uſurpanda.

Huic etiam juſculo addi poſſunt herbæ & radices aperientes in parva quantitate.

Ad obſtructiones inveteratas, maximè commendat Quercetanus in Pharmacopœa pulver. rad. aronis compoſitum, cujus Drach. ij. cum liquore idoneo ad aliquot dies exhiberi poſſunt.

Sed præ cæteris omnibus medicamentis, ad delendas obſtructiones inveteratas, maximè conferunt remedia ex tartaro, vitriolo, & chalybe confiata.

Ex tartaro fiunt cryſtallus, ſal, & ſpiritus, & cum variis medicamentorum formis exhibentur.

Cryſtalli tartari uſus ſupra propoſitus eſt in apozemate, & juſculis medicatis, tum ex pullo gallinaceo, tum ex Gallo veteri conflatis. Circa hoc medicamentū juniores medici movendi ſunt, id majoris eſſe efficaciæ, quàm vulgò creditur, quandoquidem illam in uſu practico rarò animadvertim⁹, propter incuriam Pharmacopœorum, & fraudem pſeudochymicorum, ſeu plebejorum illorum deſtillatorum, qui chymica medicamenta Pharmacopæis vendunt, quorum nullum ferè ſyncerum eſt, ſed omnia adulterata. Incuria Pharmacopœorum majori parte talis eſt, ut cryſtallum tartari à deſtillatoribus illis emere malint, quam propriâ manu conficere (quamvis nulla medicamentorum præparatio in tota arte facilior reperiatur) quia viliſſimo pretio illis venditur, & non niſi majori ſumptu ipſimet præparare poſſent: libra ſiquidem illius, ſeptem vel octo aſſibus tantùm ab illis impoſtoribus venditur. Ex hoc ſolo, Pharmacopœi fraudem arguere deberent, damnum potiùs inde emergere videntes, quā lucrum aliquod, ſi fideliter præparetur. Fraus verò in eo verſatur, quòd impoſtores illi parum tartari, & multum aluminis decoctis ſuis admiſcent, non quòd tartarum carius vendatur, ſed quod exiguam cryſtallorum copiam præbeat; alumen verò totum in cryſtallos abeat. Hinc medici ſuo, fine fraudantur, cùm alumen aſtringendi vi præditum ſit, aperiendi facultati, quæ ab iis deſideratur, contraria. Aliud præterea damnum huic medicamento infertur, quòd nimirùm cryſtalli hujuſmodi eliciuntur per decoctiones factas in cacabis æneis, à quibus maligna æris qualitas medicamento imprimitur. Notiſſimum enim, & vulgatiſſimum eſt Pharmaciæ præceptum, ne acida in vaſis æneis decoquantur, quia facilè penetrant, & quandam æris tincturam, maximè noxiam attrahunt. At cryſtalli tartari acidiſſimi ſunt, & à nonnullis acidum tartari nominatur. Qui tamen error utplurimùm ab ipſis Pharmacopœis committitur, & omnes ferè eorum, qui has cryſtallos propriâ manu præparant, vaſis æneis utuntur, ut viderim interdum apud quoſdam Pharmacopœos cryſtallos tartari colore cæruleo infectas à viridis æris ex vaſe cupreo attracto. Plurimum ergo Medici, & conſcientiæ, & exiſtimationi ſuæ, & ægrorū ſaluti conſulent, ſi Pharmacopœos cogant cryſtallum tartari propria manu, & in vaſis vitreis, ferreis, aut terreis vitreatis, conficere.

Sal tartari maximam habet deobſtruendi vim, & apozematis, opiatis, ac pilulis aperientibus utiliter admiſceri poteſt. Sed præcipuus illius uſus eſt in ptiſana laxante, quæ fit ex ſennę Drach. ij. in aquæ frigidæ Unc. viij. infuſis, cum Scrup. i. vel Drach. ſem. ſalis tartari, à quo ſennæ tinctura potenter extrahitur; ut ptiſana hæc multò potentius purget, quam ptiſana vulgaris; & ad multos dies continuata, omnes obſtructiones ſolvat, quo effectu non rarò quartana, contumaces hujus ptiſanæ uſu per xv. dies continuato radicitùs curatas vidimus. Si ſalis tartari metuatur acrimonia, corrigi poteſt ſpiritu ſulphuris, aut vitrioli, ut pro Drach. ſem. ſalis, ſint guttæ xv. ſpiritus.

Spiritus tartari uſus ex hydropis curationibus in obſervationib⁹ noſtris deſcriptis elici poteſt, ſub nomine ſpiritus diuretici.

Ex vitriolo verò oleum tantùm ſpiritus uſurpatur in apozematis, ſyrupis, aliiſque remediorum formulis. Exemplo eſſe poterit ſequens ſyrupus, in omnibus jecoris, meſenterii, & venarum obſtructionibus perutilis; quo plurimi per diuturnas febres in cachexias, ac hydropes devoluti, priſtinam ſanitatem rurſus adepti ſunt.

℞. Rad. apii, enulæ, camp. aſparagi, eryngii, ana Unc. ii. fol. agrim, ceterach capill. ven. cuſcutæ, cardui bened. ana M. j. ſummit. abſinthii pontic. & centaur. min. ana M. ſem. granorum alkekengi unc. i. aquæ fontis ℔. vi. Coquantur, donec colaturæ ℔. ii. ſuperſint. In quibus diſſolve ſuccorum cichorii, & pimpinellæ depuratorum ana ℔. i. fumariæ, & lupul. ana unc. vi. fœniculi & petroſel. ana unc. iii. aceti ſcillitici ℔. j. ß. ſacchari albi ℔. iv. Fiat ſyrupus, cui adde olei vitrioli q. ſ. ad gratam aciditatem. de quo capiat æger cochlearia iii. ante jentaculum, & totidem ante prandium & cœnam.

Vitrioli autem efficaciam oſtendunt aquæ naturales acidæ & vitriolatę, quarum uſus frequentiſſimus, & utiliſſimus eſt, in omnibus morbis ab obſtructionibus oriundis.

At ſpiritus vitrioli cum ſale, aut ſpiritu tartari permixtus, valdè commendatur à Spagyricis, ex iiſque conficiunt tartarum vitriolatum, & mixturam ſpiritualem ex ſpiritu vitrioli, tartari, & theriacali conflatam; quæ cum aliis multis aperientibus admiſceri poſſunt.

Deniquè ex chalybe varia præparantur medicamenta, tum à Dogmaticis, tum à ſpagyricis, quæ evidenti effectu obſtructiones brevi reſolventia omnes cogerunt ad uſum eorum frequentem etiam illos, qui omnia remedia ex metallis petita, tanquàm naturæ noſtræ minimè analoga, atque adeo infeſta, reſpuunt & abominantur. Illa autem medicamenta ex chalybe parata componuntur in formam vini, ſyrupi, opiatæ, pilularum & tabellarum,

Vinum chalybeatum hoc modo confici poteſt.

♃. Limaturæ chalybis Unc. iv. rad. eryngii, enul. camp.ana Unc. j. ß. ſantali citr. Unc. j. coralli rubr. raſ. eboris, an. Drach. vj. caryoph. nuc. moſchat. cinam. an. Drach. ij. flor. geniſtæ, anthos, & epithymi, ana P. ij. vini albi generoſi ℔. vj. Macerentur per octiduum in B. M. vel retro furnum. Deinde tranſcolentur per manicam Hippocrat. ut vinum optimè clarificetur; de quo capiat æger ℥. ij. vel iij. manè duabus horis antè paſtum, per xv. dies, aut plures ſi opus fuerit. Vel in hunc modum fieri poterit.

♃. Chalyb. præp. cum ſulphure ℥. j. rad. enul. camp. & cort. med. tamariſci, ana unc. ß. ſennæ unc. iij. epithymi unc. j. fæculæ bryoniæ & cinam. ana Drach. ij. pulv. triaſant. Drach. j. ß. aquæ agrim. & vini albi, ana ℔. j. Infundantur per triduum in B. M. Colaturæ capiat. unc. iij. vel iv tribus horis ante paſtum.

Vulgò autem uſurpatur infuſio limaturæ chalybis facta in vino albo vel clareto, pro potu ordinario, cum multa aqua permixta, per duos vel tres menſes continuanda.

Syrupus ex chalibe ita præparatur.

♃. Limaturæ chalybis in aceto maceratæ unc. ii. cort. med. tamariſci unc. ſem. ceterach. M. ſem. cinam. Drach. ii. aquar. abſinth. & agrim. ana. ℔. ſem. vini albi ℔. j. infundantur per dies ſex in loco tepido. Colaturæ adde ſacchari ℔. i. ß. Fiat. ſyrupus; capiat æger ℥. ii. vel iii. manè ſingulis diebus.

In prædicta præparatione chalybis, maceretur in aceto ad ſolem, donec acetum exſiccetur: idque tertiò repetitur: poſteà lævigatur in marmore.

Hujuſmodi ſyrupus purgans & efficacior evadet, ſi cum ſaccharo diſſolvatur aquæ ciſternæ ℔. i. in qua ſennæ ℥. iij. rhab. Unc. ß. per noctem maduerint.

Pulvis ex chalybe talis erit, ex Quercetani Pharmacopœa depromptus.

♃. Limaturæ chalybis communiter, vel cum ſulphure præparatæ unc. j. fæculæ rad. aronis ℥. i. ß. ambræ griſeæ ℥. ß. (pro pauperibus ſpecies cordiales loco ambræ ſufficient) corall. & magarit. præparat ana ℥. ij. ſuccini præp. & cinam. ana ℈. iv. ſacchari q. ſ. ut fiat pulvis guſtui gratus, cujus capiat cochleare ſemis vel ℥. ij. cum vino per xv. dies.

Ex eodem pulvere, cum ſaccharo in aqua naphæ diſſoluto, & confectione alkermes, poſſunt fieri tabellæ guſtui gratiſſimæ, eodem modo ſumendæ. Vel

♃. Chalybis præp. cum ſulphure unc. ſem. confect. alkermes ℥. ii. ambræ griſeæ ℈. j. ſacchari in aqua naphæ & roſac. diſſoluti unc. iv. Fiant tabellæ, capiat ℥. ii. ſingulis diebus manè.

Loco pulveris poteſt uſurpari extractum chalybis cum vino albo paratum, pro delicatioribus.

Opiatæ ex chalybe variis modiis ſiunt. Præſtantiſſimæ ſunt ſequentes.

♃. Conſervæ flor. tamariſc. & capill. ven. ana unc j. ſem. conſervæ rad. enulæ camp. Drach. vj. chalybis præp. cum ſulphure vel aceto Drach. i. ſalis tamariſc. Drach. j. ſpiritus vitrioli ℈. ſem. Cum ſyrupo conditure citri, fiat opiata, de qua capiat Drach. ij. aut iij. ſingulis diebus manè. Vel

Limaturæ chalybis ℔. ſem. vini albi ℔. j. ſem. Miſce in vaſe vitreo. Vas igni apponito, molliſſimè fervere ſinito, ſemper agitando ſurſum, & deorſum uſque ad x. vel xi. ebullitiones, quouſque ſpumoſum ſurſum feratur. Tunc ſpumoſam & pinguem chalybis partem quæ fervore ſeparatur, ſimul cum vino in aliud vas tranſpone. Atque id quater facies prædicto modo, infundendo novum vinum, fervefaciendo, & ſeparando. Deinde ſeparatum vinum ex 4. ebullitionibus igni appone lento, donec leviter ferens, mellis craſſitudinem acquirat, & ſervetur in uſum, qui talis eſt.

♃. Chalybis prædicto modo præparati Drach. vi. ſem, petroſel. dauci, ſpecier. diacurcumæ, & diarrhod. abbatis, ana Drach. j. cinam. Drach. ſem. Cum melle deſpumato fiat opiata, de qua capiat Drach. iii. vel unc. ſem. ſingulis diebus manè. Vel

♃. Chalyb. præparat. cum ſulphure unc. j. ſennæ mundat. rhab. elect. & agarici recenter trochiſcat. ana Drach. ij. diarrhod. abbatis Drach. j. croci ℈. j. Cum ſyrupo roſato ſolut. fiat opiata, de qua capiat Drach. ii. manè, tribus horis ante paſtum, continuando per xv. dies.

Pilulæ ex chalybe reliquis remediis non cedunt, & in modum ſequentem concinnari poſſunt.

♃. Chalybis præparat. cum ſulphure unc. ſem. aloës optim. ſennæ mundat. agaric. recenter trochiſcat. & rhab. elect. ana Drah. i. pulver. electar. diarrhod. abbatis Drach. ſem. croci ℈. ſem. Cum ſyrupo roſar. ſolut. fiat pilul. De cujus Drach. j. formentur pilulæ vi. deauratæ, quas capiat manè ſingulis diebus, tribus horis ante paſtum, continuando per xv. dies.

Hiſce pilulis addi poſſunt, pro ſpecie morbi & ægrorum opportunitate, gummi ammoniacum, ſagapenum, opopanax, myrrha, gentiana, ariſtolochia, maſtiche, nux moſchata, aliaque.

In omnibus medicamentis chalybeatis hoc perpetuò obſervandum, ut poſt eorum aſſumptionem deambulatione corpus exerceatur, ut hujus beneficio medicamenti vires in actum melius reducantur, ac in partes obſtructas tranſmittantur. Eaque deambulatio continuanda eſt per duas horas. Quibus tranſactis capiat æger juſculum, in quo herbæ & radices aperientes nonnullæ decoctæ fuerint.

Præter omnia prædicta remedia, Chymici commendant purgationes mercuriales, ex mercurio dulci, præſertim cum pilulis ordinariis, vel per extracta paratis, quia mercurius valdè penetrat, & obſtructiones aperit.

Bezoardicum minerale plurimum etiam commendatur, & cum mercurio dulci exhibitum miranda præſtat. In hunc autem modum præſcribi poterit.

♃. Bezoard. min. gr. xii. mercurii dulcis gr. vi. conſervæ roſar. Drach. i. vel Drach. ii. Fiat bolus, qui detur per plures dies.

Si obſtructio hepatis reperiatur in corpore bilioſo, cum calida & ſicca partis intemperie; tunc temporis, aperientia frigida, aut temperata erunt uſurpanda. Qualia proponentur in curatione affectionis hypochondriacæ, inter affectus lienis à nobis explicandæ.

Pro potu ordinario utatur æger aquâ ex infuſione chalybis paratâ cum vino tenui. Vel utatur levi decocto tamariſci, agrimon. ceterach. capil. ven. pimpinellæ, iiſque ſimul mixtis, aut ſeorſim uſurpatis, etiam cũ vino.

Quidam laudant infuſionem ligni nephritici pro potu ordinario; alii decoctum rad. cynosbati, quod potenter aperit, & roborat eóque ſolo multos à gravibus affectibus liberatos eſſe contendunt.

Potentius autem operatur infuſio limaturæ chalybis facta in vino albo, vel rubro tenui, cum aquis prædictis, aut etiam cum aqua ſimplici permixta. Hoc enim ſolo remedio quamplurimæ virgines à chloroſi liberantur. Et adhuc potentius operatur vinum iſtud chalybeatum ſi præter potum ordinarium, meracum manè ſumatur ad ℥. iij.

CAPUT

CAPUT IV.

De Ičtero.

ICterus eſt color flavus totius corporis à bilis in cutem univerſam effuſione proveniens.

Eſt igitur ſymptoma qualitatis mutatæ: verùm ſtatim ſeſe offert difficultas illa vulgatiſſima ab omnibus propemodùm Pathologicis exagitata, quòd ille color flavus in cornea viſionem immediate lædit, efficiens nempe ut omnia objecta appareant flava. Quæ ut uno verbo expediatur (miſſis aliorum ambagibus) dicendum eſt eſſe morbum in numero aucto; cùm enim cornea debeat eſſe omnis coloris expers, ut ſpecies objectorum puras & immutatas tranſmittere poſſit; ſi colore aliquo extraneo præternaturaliter afficiatur, laborat morbo in numero aucto eorum, quæ neceſſaria ſunt ad naturalem illius conſtitutionem.

Authores duplicem Ičteri ſpeciem faciunt, flavum ſcilicet & nigrum. Ičterus niger à liene dependet, & rariſſimus eſt. Ideo hîc affectus hepatis exponentes, de flavo tantùm agimus.

Effuſio bilis in cutem à multis cauſis producitur, quæ quidem ad tria capita reduci poſſunt, pravam ſcilicet hepatis diatheſim, veſicæ felleæ obſtructionem, & biliofi humoris pravitatem.

Prava hepatis diatheſis varia eſſe poteſt; ut intemperies inflammatio, obſtructio, ſcirrhus, & quæcunq; partem ita debilitare poſſunt, ut bilis excrementitia à ſanguine ſeparari non valeat, ſed cum eo ad totum corpus diſtribuatur.

Obſtructio cyſtidis felleæ bilis commeatum impedit ad inteſtina, unde illa in hepate reſtitat, & inde cum ſanguine corpus univerſum pervadit. Hæc autem obſtructio fit vel à pituita craſſa; interdum à bile craſſa & copioſa, interdum à calculis, qui ſæpè in cyſtide fellea generantur: Poteſt denique ſieri veſicæ felleæ, aut illius meatuum anguſtia, à compreſſione partium vicinarum inflammatione vel ſcirrho laborantium.

Pravitas humoris biliofi conſiſtit, vel in quantitate nimia, quæ non poteſt regi à natura, neque à maſſa ſanguinis ſecerni; aut etiam quà ita repletur veſica fellea, ut non poſſit ſeſe contrahere ad illius expulſionem. Vel in prava qualitate, quæ humores corrumpendo debitam eorum ſecretionem impedit, vel etiam interdum ad naturam ſubitam illius propulſionem irritat, ut Ičtero critico & ſymptomatico contingit. Corruptio contingit in febribus putridis bilioſis; tum etiam ex veneno aſſumpto, aut morſu quorundam animalium venenatorum, quo totus ſanguis in bilioſam naturam commutatur.

Signa Ičteri flavi per ſe manifeſta ſunt, color ſcilicet flavus in toto corpore, maximè in albis oculorum conſpicuus; quem ſequitur corporis pruritus, & ſæpè ſitis, linguæ amaror, vomitus bilioſus interdum, & ſingultus.

Signa cauſarum ex propriis fontibus deſumenda ſunt. Si enim calida hepatis intemperies, inflammatio, obſtructio, aut ſcirrhus huic malo originem dederint, eorum affectuum diagnoſis ex propriis capitibus deſumenda eſt.

Obſtructionem cyſtidis felleæ peculiariter indicant, fæces albæ, & alvus aſtricta, ex bilis defectu, quæ fæces colore flavo, vel rufo tingere conſuevit, & facultatem expultricem inteſtinorum excitare, ut ſe habeat inſtar clyſteris naturalis. Urinæ ſunt colore flavo intensè ſaturato, ad rubrum vergente, infectæ; quæ linteum in iis immerſum colore flavo imbuunt.

Si à pravitate humoris biliofi fiat, fæces alvi ſunt valdè coloratæ, tum etiam urinæ; præſertim ſi febribus putridis ſuccedat, quando Ičterus eſt ſymptomaticus; tumque febris poſt ičteri adventum perſeverat: ſi verò criticus ſit, febris ceſſat, tum alvi excrementa, & urinæ, benè colorata apparent. Cauſæ externæ, ut venenum aſſumptum, & morſus animalium venenatorum, ab ægro & aſtantibus referendæ ſunt.

Prognoſis Ičteri varia inſtituenda eſt, pro varietate cauſarum. Curatu facilior eſt, qui ab obſtructione veſiculæ felleæ producitur, quia illius meatu inteſtinis propriores ſunt, & materiæ illis adhæreſcentes ad ea facilè decutiuntur: modò obſtructio non ſit à calculo, qui cum diſſolvi non poſſit, morbum facit incurabilem.

Ičterus ab inflammatione, aut ſcirrho hepatis proveniens, periculoſiſſimus eſt: illa enim plerunque in abſceſſum, hic in hydropem degenerat.

Quibus in febribus morbus regius ante diem ſeptimum accidit, malum Hipp. *Aph. 62. ſect. 4.* cui Aphoriſmo opponitur alia ejuſdem Hippocratis ſententia, quæ habetur 4. *de victus rat. in acutis*, his verbis. *In febre bilioſa morbus regius ante ſeptimum diem natus, cum rigore morbum ſolvit, ſine rigore peſtiferum.* Huic etiam ſententiæ ratio adſtipulatur. Cùm enim die tertia, quarta, & quinta, contingant criſes ſalutares per ſudores, urinas & alvi fluxum, quidni etiam Ičterus criticus iiſdem diebus poterit contingere? Et teſtatur experientia, à multis probatis authoribus propoſita, ſæpe Ičterum ante ſeptimum diem ſalutariter contingere. Illi autem authores prædictum Aphoriſmum ita interpretantur, quòd nempe Hippocrates per diem ſeptimum intelligat quemvis diem criticum, ſeptimum enim enumerat, tanquam nobiliorem criticum, ut pro aliis omnibus intelligatur. Verè autem criticus ille audiendus eſt, quem legitima concoctio materiæ febrem efficientis præceſſit.

Curatio Ičteri ad cauſarum ſublationem dirigenda eſt. Si enim à calida hepatis intemperie, aut aliquo ejuſdem viſceris tumore oriatur; illorum affectuum curationes ex ſuperioribus capitibus depromendæ ſunt. Qui verò in febribus putridis contingit, ſi criticus ſit, nulla curatione indiget. Si verò ſymptomaticus ſit, curatio illius dependet à curatione morbi à quo exoritur.

Qui verò à cyſtidis felleæ obſtructione dependet, illius ablatione curandus eſt: quæ convenienter perficietur remediis ſuperiori curatione propoſitis. Quibus ſuppoſitis, nonnulla etiam huic affectui magis propria & ſpecifica ſubnectenda ſunt.

Primò igitur humoris peccantis portio educetur bolo ſequenti.

℞. Elect. de ſucco roſ. & diaprun. ſolut. ana Drach. iij, rhab. pulv. Drach. j. croci ℈. ſem. Cum ſaccharo fiat bolus, qui ſemel atq; iterum exhiberi poterit, ſi cacochymia urgeat. Vel apozema aperiens & purgans erit exhibendum.

Quod ad phlebotomiam ſpectat, licet ea improbetur à Gal. quemadmodùm ratione ipſius affectus non prodeſt: tamen ſi multitudo ſanguinis in venis contineri videtur, illius imminutio utiliſſima eſt.

Poſt univerſales evacuationes ſequens infuſum, per ſex, vel ſeptem dies uſurpatum, ičtericum affectum plerumque radicitùs evellit, ſi recens adhuc, ac minime inveteratus ſit.

℞. Rad. rub. tinctorum ℥. ß. fol. chelidon. maj. M. j. ſummit. abſinthii pontici, centaur. min. an. P. j. cinam. ʒ. ß. croci ℈. ſem. Infundantur per noctem cum ℥. viij.

vini albi. Colaturæ adde facchari albi ℥. fem. Capiat manè tribus horis ante paftum.

Vel poteft fieri fequens decoctum.

℞. Chelidoniæ cum toto M. j. fol. & flor. hyperici, an. M. ß. rafuræ eboris; pulv. ftercoris anferis an. ʒ. iij. croci ʒ. ß. Pulvis ftercoris anferis, & crocus ponantur in modulo, & omnia coquantur in æquis partibus vini albi, & aquæ abfinthii, ad ℔. j. In colat. diffolve facchari Unc. j. Detur in tres dofes matutinas, quæ poftmodum iterari poterunt.

Ad hunc ufum valdè commendat Quercetanus ftercus anferculi verno tempore herbam pafcentis: tum etiam ftercus album gallinæ exficcatum, & ad ʒ. ß. vel ʒ. j. exhibitum per aliquot dies; dicitque horum aëreorum animalium ftercora effe nitro fulphurea, & miram habere incidendi, attenuandi, ac diffolvendi facultatem.

Commendat Diofcorides fuccum marrubii ad morbi regii curationem, & poft eum recentiores, ac præfertim Foreftus, qui nonnullos refert ufu fyrupi ex fucco marrubii fuiffe perfanatos, cùm multa alia remedia fruftrà ufurpata fuiffent.

Gefnerus laudat radicem urticæ, in hunc modum præparatam.

℞. Rad. urticæ ℔. j. croci. ℈. j. Contundantur diligenter, & cum vino albo fuccus extrahatur, de quo capiat æger. ℥. iv. per 4. aut 5. dies manè; posteà tegatur ut fudet.

Dum interna remedia exhibentur, illinatur regio hepatis fequenti linimento.

℞. Succor. apii, petrofel. & cichorii, ana ℥. j. aceti albi Unc. fem. olei tamarifci Unc. ij. Bulliant ad confumptionem fuccorum & aceti. Mox adde fantali citrini, & fpicæ, nardi, ana Drachm. j. ceræ q. f. Fiat linimentum.

Sublatis obftructionibus flavus ille color brevi evanefcet, difcuffo humore cuti imbibito, per folum nativi caloris minifterium. Ut tamen promptius evanefcat, parari poteft balneum aquæ tepidæ, corpus in eo confricando facculo farinâ hordei, & fabarum referto.

CAPUT V.

De Scirrho hepatis.

SCirrhus hepatis, eft tumor durus, renitens, & indolens, ab humore craffo in hepatis fubftantia impacto, atque indurato genitus.

Duplex autem eft fcirrhus, exquifitus, & non exquifitus. Exquifitus tantum propofita definitione comprehenditur, qui indolens eft, & fenfus omninò expers.

Non exquifitus verò quemdam habet doloris fenfum, & fit à materia minus indurata; uno verbo eft fcirrhus incipiens, & nondum confirmatus, exquifitus verò eft confirmatus, ita ut differant tantum per magis & minus:

Duobus modis in hepate fcirrhus generari folet, per fluxionem fcilicet; aut congeftionem humoris craffi & glutinofi in partis fubftantia, vel ab inflammatione, aliifque tumoribus induratis per refolutionem partium tenuiorum humoris illos committentis, relictâ ac fuperftite parte craffiori.

Materia prioris eft humor pituitofus, aut melancholicus, vel ab aliis partibus tranfmiffus, vel in ipfa vifceris fubftantia ex prava homiofi genitus, & coacervatus. Huic humori producendo non parum facit victus ratio prava ex craffis, frigidis, ac vifcofis alimentis conftans: pituitofum aut melancholicum temperamentum, & nativa hepatis anguftia, Unde Galen. 13. *meth.* fcirrhum in hepate, liene, & renibus facilè generari docet. In hepate quidem, quod viæ ftrictæ fit, & fanguine craffo nutriatur. In liene verò, quod fanguinem craffum recipiat. In renibus deniq; quòd fanguine craffo nutriantur.

Pofterioris fcirrhi; feu aliis tumoribus fuccedanei caufæ funt, immodicus difcutientium medicamentorum ufus, vel etiam repellentium, quæ refrigerando, & conftringendo materiam incraffant, ejufq; refolutionem impediunt. His accedit materiæ morbificæ frigiditas propria, & craffities, quæ refolutioni non cedit, vel partis imbecillitas, quæ diaphorefim fufficienter promovere non poteft. Ac denique victus ratio refrigerans & incraffans.

Signa fcirrhi in hepate geniti funt: durities & renitentia in dextro hypochondrio hepatis circumfcriptionem referens, & multò major quàm in obftructione; gravitas in eadem parte, & ponderis fenfus, præcipuè quando magna fit refpiratio: febris carentia, & doloris, quibus diftinguitur ab inflammatione, aut faltē dolor eft exiguus in fcirrho non exquifito: difficilior decubitus in latus finiftrum, quoniam hepar durum & grave ventriculum comprimit, eique dolorem infert: color faciei pallidus, & quafi virefcens; quia fanguis laudabilis in hepate fcirrhofo nō generatur. Corpus etiam emaciatur, quia neque hæmatofis, neque anadofis rectè perficitur.

Prognofis hujus affectus à Galeno proponitur 2. *ad Glauc. cap. 4.* his verbis: *Scirrhus infenfibilis curationem non recipit, qui verò difficulter fentit non incurabilis quidem eft, non tamen facile curationem admittit.* Idem Galen. *cap 5. ejufdem libri: Scirrhum,* inquit, *jecoris ab initio fanavimus fæpius, ubi verò ad plures dies fuerit extenfus neque ipfe potui fanare neq; alium vidi, qui poffet.*

Scirrhus inveteratus & incurabilis in hydropem infanabilem degenerat: & pereunt quidem nonnulli tempore longo, alij verò breviori, quibus fcilicet alvi fluxus fupervenit, & diutius perfeverat. Scirrhus ictero fuccedens, aut illam generans, perniciofus. unde Hipp. *Aph. 42. fect.* 6. morbo regio laborantibus, fi fiat hepar durum, malum.

Scirrhi curatiò fiet primum caufæ antecedentis ablatione, per apozema in obftructione hepatis defcriptum. Cui etiam alia remedia obftructionibus referandis idonea, fubjici utiliter poterunt.

Poftmodùm verò materia indurata emollientibus & aperientibus difcutienda eft. In hunc finem maximè convenient pilulæ ex chalibe fuprà defcriptæ præcipue fi iis addantur bdellium, ammoniacum & fagapenum.

Si verò durities contumaciffima fuerit, fequentes pilulæ ad multos dies erunt ufurpandæ.

℞. Gummi ammoniaci in aceto foluti & trajecti, atque iterum infpiffati ℥. ij. bdellij. ftyracis, an. ℈. iv. Mifce, capiat ʒ. j. alternis diebus.

Intermediis verò diebus utatur opiatâ, vel tabellis roborantibus & aperientibus, in obftructionis curatione defcriptis.

Sequentes verò pilulæ ad fcirrhum emolliendum, ac diffolvendum mirabilis funt efficaciæ.

℞. Aloes optimæ, & gummi ammoniaci in aceto foluti, & tracti per fetaceum, atque iterum infpiffati an. Unc. fem. mercurii dulcis Drach. ii. diagrydii ʒ. j. Cùm oxymel. fcillit. fiat maffa pilular. de qua capiat. Drach. fem. quatuor horis ante prandium, fingulis diebus per 20. aut 30. dies.

ZacutusLufitanus *obſ. 41.lib.1. Praxis admir.* refert, ſcirrhum contumacem conſervâ marrubij 40. diebus uſurpatâ curatum fuiſſe.

Quidam Practici commendant uſum terebinthinæ in hunc modum præparatæ.

℞. Terebinthinæ lotæ cum vino albo ℥.j.ß.ſacchari pulverati. Unc. ſem. Capiat Drach. j. ſingulis vel alternis diebus; eſt enim remedium aperiens, urinam movens, & alvum emolliens.

Tota curationis decurſu utatur æger pro potu ordinario vino albo, aut clareto tenui, ex infuſione chalybis parato.

Tum etiam aliæ chalybis præparationes ſuprà deſcriptæ, hîc etiam maximè convenire poterunt.

Exteriusverò admoveri debent fomenta, unguenta & emplaſtra in ſequentem modum compoſita.

℞. Rad. althææ, bryoniæ & lilior. ana Unc. j. fol. malvæ, violar. parietariæ, abſinth. agrimoniæ, ana M. j. ſem. lini, fœnugr. anethi, ana Drach. ſem. flor. chamæm. meliloti, roſar. ana P. j. Coquantur in tribus partibus aquæ, & una vini albi, ſub finem additi: vel in aqua & aceto. Colaturâ foveatur regio hepatis manè & ſerò.

Si ſcirrhus ſit contumacior, addantur decocto rad. ireos noſtrat. cucumer. agreſt. & ebuli. Et paretur decoctio in aqua decoctionis inteſtinorum vervecis & vino albo.

℞. Ol. lilior. chamæm. meliloti & amygdal. dulc. ana Unc. j. ol. roſat. & abſinthij, ana Unc. ſem. gummi ammoniaci in aceto ſoluti ℥. iij. ceræ ℥. ij. Fiat linimentum, quo inungatur dicta pars poſt fotum.

Si fortius linimentum deſideres.

℞. Succor. bryon. & cucumeris agreſt. an. Unc. ij. ol. de capparib. & tamariſci, ana Unc. iij. vini albi ℥. j. Bulliant ad ſuccor. & vini conſumpt. deinde adde abſinthij pulverat. Drach. ij. gummi ammon. in aceto ſoluti Unc. ſem. ceræ parùm; fiat linimentum.

℞. Maſſæ empl. de mucilag. Unc. j. empl. de meliloto Unc. ſem. gummi ammoniaci liquati in ſucco abſinthii Drach. iij. Malaxentur cum oleo abſinthii & liliorum. Fiat emplaſtrum, admovendum poſt inunctionem.

Utiliter etiã parti admoventur folia hyoſcyami in aceto decocta, addito oleo amygd. amarar. & in formam cataplaſmatis redacta.

His etiam addere licet ſemicupia, ex emollientibus, digerentibus, & roborantibus parata, qualia pro potu deſcripta ſunt; iiſque alternatim æger uti poterit.

Ac denique cauſticum tibiæ dextræ inurendum, ut materiæ peccantis portio per id loci derivetur.

CAPUT VI.

De Hydrope.

Duæ hydropis differentiæ reperiuntur apud Hippocratem, univerſalis ſcilicet, & particularis. Univerſalis dicitur ille qui totum corpus, vel abdomen univerſum occupat. Particularis verò, qui unicam tantùm corporis partem; unde hydrops capitis, pectoris, & uteri; de quo hîc non agimus, ſed tantùm de univerſali.

Hujus autem hydropis univerſalis tres proponuntur ſpecies à Galeno, aſcites tympanites, & anaſarca ſeu leucophlegmatia.

Aſcites eſt tumor abdominis ab humore ſeroſo in illius capacitate collecto oriundus.

Neque ſolùm abdomen utplurimùm intumeſcit, ſed etiam pedes, tibiæ, femora, & ſcrotum eodem tumore plerumque afficiuntur. Quinimò aſcites non rarò à pedum tumore incipit, qui poſtmodùm tibias, deinde crura, ac tandem abdomen ipſum invadit.

Humor autem ille ſeroſus, ſeu aquoſus, quatenus aquæ naturam retinet, frigidus quidem eſt: ſed quatenus etiam ſalſedinis eſt particeps, calorem in ſe habet, qui tum è viſcerum vicinia augetur; tum etiam, & multò infenſius, ex putredine, quam diuturnâ mora contrahit; unde febris exoritur, & ſitis, à vaporibus ſalſis ac putridis os ventriculi inficientibus, excitatur.

Contingit autem interdum, ut humor ille aquoſus, non in cavitate abdominis, ſed in veſiculis quibuſdam, partibus ventris inferioris adnatis, contineatur. Cujus reihiſtoriæ proponuntur à Schenckio *lib. 3. obſervat* & Mauritio Cordæo *comm. 3. & 5. in Hippocr. l. 1. de morbis mulierum.* Cenſuit Galenus, (cumque ſequuta eſt tota ferè Medicorum, tum antiquorum, tum neotericorum cohors,) omnem hydropem fieri ab hepate frigidiore, & hæmatoſim non exactè perficiente, ita ut pro laudabili ſanguine, multam aquam, pituitam, aut flatum generet. Quæ ſententia, ut de anaſarca veriſſima eſt & omnium conſenſu receptiſſima, ſic de aſcite, & tympanite à recentioribus non paucis controvertitur, proptereà quòd in multorum hydropicorum diſſectionibus hepar incolume & illæſum inventum ſit: ut ex plurimis hiſtoriis conſtat ab authoribus propoſitis. Præterea Hippocr. 2. *Prorrhet.* diſertè aſſerit hydropem fieri vel ab hepate, vel parte inani. Per partem verò inanem intelligit totum illud ſpatium, quod à coſtis ad illa extenditur, & partes in eo contentas. Idem Hippocr. 4. *de morb. & 1. de morbis mulierum*, hydropem ex liene deſcribit. Quibus authoritatibus vulgò reſponderi ſolet, hepar perpetuò affici, primariò, vel ſecundariò: ita ut nunquam hydrops contingat, quin hæmatoſis vitietur, & loco laudabilis ſanguinis, aquoſus generetur. Verum duæ rationes hanc doctrinam acriter urgent: prima deſumpta eſt ab experientia ſuprà propoſita, quòd nimirum ſi neceſſarium eſſet hepar perpetuò affici, in diſſectione cadaverum nunquam illæſum reperiretur. Secunda, quòd ſi hepar ſanguinem aquoſum generaret, ille in totum corpus diſtribueretur, quemadmodum in anaſarca ſanguis pituitoſus in omnes partes transfertur. Neque ſufficiens ratio reddi poteſt, cur ſeroſus humor in hepate genitus in ſolum abdomen non in alias partes deferatur.

Quòd ad frigidam hepatis intemperiem ſpectat, illa etiam impugnatur Ttalliani, Avicennæ & aliorum authoritatibus qui ſtatuunt, etiam à calida intemperie hydropem excitari, & non niſi refrigerantibus remediis curari. Quod etiam Hyppocratis authoritate fulciri poteſt *ex 2. Progn.* mutuata. *Hydrops*, inquit, *morbo acuto ſuperveniens, malus, febrem enim non tollit.* Si igitur hydrops ſupervenit, perſeverante febre, manifeſtum eſt calidam intemperiem permanere. Neque mihi unquam placere potuit, quòd vulgò dicitur à Galeni mancipiis: à calida intemperie calorem nativum diſſolvi, ac plurimum imminui, & calorem illum imminutum frigiditatis nomine donari. Sic enim in febre hectica, & febribus aliis diuturnis, in quibus calor nativus plurimum imminuitur, frigida intemperies eſſet perpetuò accuſanda, & ſymptomata, quæ illas ſequuntur, huic intemperiei eſſent adſcribenda, non autem caliditati. Unde magnam confuſionem, in ſymptomatum cauſis inquirendis, excitari, quis non videt?

Inter recentiores Carolus Piſo, quem ſequutus eſt Sennertus, in veras hydropis aſcitis cauſas altiùs penetravit, ſtatuitque hunc generari ex materia ſeroſa in potu & cibis humidioribus contenta, quæ ab aliqua cauſa præternaturali in venis portæ & cavæ diutius retenta & in totum corpus non diſtributa (ut in ſtatu naturali fieri conſuevit) in abdominis capacitatem effundantur. Retinetur autem humor ille ſeroſus in venis & ad totum corpus non diſtribuitur, ex læſa, vel impedita facultate attractrice, partium, ad quas deferri ſolet; vel ob errorem externum.

Partes autem præcipuæ quæ primum ſeroſam materiam attrahere ſolent, ſunt hepar & lien. Illa enim viſcera chyloſam materiam ad ſe trahunt, in qua ſubſtantia humida & aquoſa ciborum & potuum continetur. Tum etiam lien potulentam materiam ad ſe trahit puram & permixtam, ut docuit Hipp. & teſtatur experientia eos qui potui maximè indulgent, illius portionem effatu dignam emittere per urinas ſtatim à paſtu, quod fieri dicunt authores peritiſſimi, à liene aquoſam illam materiam attrahente, antequam ciborum concoctio in ventriculo peracta ſit.

Læditur autem hepatis, & lienis attractio à variis cauſis: præcipuè ex defectu, ſeu imbecillitate caloris nativi: debilitatur autem calor nativus à frigida, vel calida intemperie, & à ſuffocatione.

Frigida intemperies à nimio alimentorum refrigerantium uſu, largâ ſanguinis evacuatione ſpiritus confeſtim exhauriente, vel quâvis aliâ causâ excitata cum per ſe calori adverſa ſit, etiam nativum hepatis, & lienis calorem obtundit, ejuſque actiones lædit.

Calida verò intemperies nativum calorem diſſipat, undè ille debilior factus actiones hepatis & lienis minus fœliciter exercet. Inducitur autem calida illa intemperies à febribus ardentibus, vini meracioris largo potu, ciborum & medicamentorum calidorum uſu nimio.

Denique debilitatur calor nativus per ſuffocationem quando ſanguis nimia copia redundat in venis, præcipuè impurus, qualis cumulari ſolet in menſium, vel hæmorrhoidum ſuppreſſione: per illas ſiquidem evacuationes corporis impuritates expurgari ſolebant quæ iiſdem ſuppreſſis retentæ totam ſanguinis maſſam inficiunt.

Læditur etiam, vel impeditur prædictorum viſcerum attractio ab obſtructionibus, quæ liberum materiæ ſeroſæ tranſitum intercipiunt. Sic ſcirrhum hepatis & lienis hydrops conſequitur, non tantum quod illæ partes debilitatæ ſanguinem laudabilem generare nequeant, ſed præcipue, quod totam illam materiam, quæ potu aſſumitur, attrahere non valeant: & ad alias partes tranſmittere.

Hîc objici poteſt; in hydrope totum corpus nutriri à ſanguine in hepate genito ex chyloſâ materiâ, quam ad ſe neceſſariò attrahit. Cum autem chyli portio ex qua ſanguis generatur, craſſior ſit ſeroſâ materia, nihil impedit quò minus ſeroſa illa materia etiam attrahatur. Reſpondemus primùm hepar melius attrahere, quod ſibi familiarius eſt, & idoneum, ut in ſanguinem convertatur; illud autem attrahit minori copiâ quàm par ſit, propter attractricis imbecillitatem unde totius corporis macies exurgit, & cum ea chyli portione ſibi magis analoga, portionem etiam ſeroſæ ſubſtantiæ pro vehiculo trahit; reliquam verò in venis meſaraicis & epiploicis relinquit, quæ ibi moram faciens in abdominis capacitatem ſenſim effunditur.

Non negamus tamen in hydrope ſanguificationem lædi, præſente enim frigidiori, aut calidiori intemperie, aut gravi obſtructione, vel ſcirrho, non poteſt eſſe ſanguificatio integra. Sed negamus illam eſſe proximam, & immediatam hydropis cauſam; imò potiùs conſectarium quid, & interdùm hydropis effectum, cum ſcilicet aqua in abdomine contenta corrumpitur, & in ea innatantia viſcera corrumpit.

Poſt hepar & lienem, ſeroſam materiam ad venam cavam translatam attrahunt renes, & totum corpus à ſuperflua illius copia liberant, ita ut ſi functio eorum ceſſaverit maxima ſeri copia in venis retineatur; quæ in abdomen effuſa hydropem aſcitem brevi producit. Ceſſare autem poteſt renum attractio à multis cauſis, frigidiori intemperie, tumoribus, ulceribus, & obſtructionibus, quæ functionem eorum imminuere, abolere vel intercipere valent.

Denique ob errorem externũ ſeri diſtributio impeditur, quando magna copia aquæ frigidæ hauritur, quæ non poſſit regi à natura, & in venas ſufficienter diſtribui. Sic refert Carolus Piſo quendam adoleſcentem tertiana laborantem, cùm in paroxyſmo aquam intemperantiùs bibiſſet, in aſcitem incidiſſe, à quo tamen unius tabellæ diacarthami uſu liberatus eſt, aquâ in abdomine reſtitante confertim redditâ. Si tamen diutius continuatus fuerit nimius ille aquæ potus, hydropem inducit non ita facilè curabilem, propterea quod graves inde fiunt obſtructiones & frigida inducitur viſcerum intemperies, calore nativo admodùm labefactato, unde hydrops curatu difficilis emergit.

Per quas autem vias ſeroſa illa materia à venis in capacitatem abdominis transferatur, à nonnullis dubitatum eſt. Quibus tamen ſimpliciter ſatisfieri poſſet, dicendo ex doctrina Hippocratis, in corpore vivente omnia eſſe tranſfluxibilia, & permeabilia; ita ut urgente neceſſitate non ſolùm humores tenues ac ſeroſi, ſed etiam craſſiores per meatus inſenſibiles partium tranſmittantur. Sic in pleuritide ſanguis & pus denſam pleuræ & membranæ pulmonem veſtientis ſubſtantiam penetrat, ac per anacatharſim expellitur. Sic in tibiæ ac cruris fractura, quæ illæſis muſculis & cute contingit; ſanies ex oſſe fracto manans, prædictarum partium ſubſtantiam penetrat, & inficit lintea faſciarum. Sic in hydrope ipſo, ſæpè ingens aquæ quantitas unâ die per alvum excernitur, exhibito hydragogo potentiori, quod fieri non poteſt, niſi aqua in abdomine contenta tunicas inteſtinorum pervadat.

Neque obſtat, quod à Fernelio objicitur, fruſtrà conditas fore à natura tot patentes, ſi per cæcos meatus humores transferri poſſent.

Reſpondemus in motu humorum ordinario & naturali, totius corporis nutritioni deſtinato, neceſſarios eſſe ductus, per quos illi continuò, facile, & affatim fluere poſſint: Sed in caſu extraordinario, & urgente, providam naturam vias extraordinarias invenire, per quas materias noxias excernat, aut ſaltem in locum minus incommodum deponat.

Objicit iterum Fernelius, in iis, qui ex urina per 20. dies ſuppreſſa extincti ſunt, aquæ nihil deprehenſum eſſe per cæcos illos ductus in abdomines defluxiſſe.

Reſpondemus, naturam non ſemper eodem modo operari circa cauſas præternaturales, neque humores noxios ad eadem loca deponere: ſed ad eas partes præſertim quæ magis diſpoſitæ ſũt eorũ receptioni, utpote imbecilliores. Sic in urinæ ſuppreſſione, ſeroſus humor per venas & arterias patenter decurrit, eaſque implet, etſi quædam pars debilior reperiatur, in eam impetu ruit: unde fit: ut quidam comatoſi, alii orthopnoici,

ci, alii ex alterius partis insignis læsione moriantur. Sic etiam nihil impedit, quin si partes abdominis, ad quas venarum & arteriarum extrema desinunt, debiliores reperiantur, humor serosus in illius capacitatem transferri valeat.

Neque verum est, quod Fernelius adstruere velle videtur, nunquam hydropem ex urinæ suppressione exoriri. Imò multoties ab hac causa produci ratio & experientia docet; quemadmodum nos suprà ostendimus ex læsa renum attractione, ab aliquo insigni illius vitio, hydropem contingere.

Hoc tamen advertendum est, urinæ suppressionem seri redundantiam efficere in venæ cavæ magis, quam in portæ ramis, per quos in primis humorem aquosum in abdominis capacitatem effluere, ex sequentibus apparebit.

Posset igitur satisfieri quæstioni propositæ, simpliciter dicendo, per cæcos & insensibiles partium ductus serosos humores transferri in abdominis capacitatē. Facile tamen est ductus conspicuos & patentes indicare, per quos liber est humoris serosi à venis in capacitatem illam commeatus.

Horum autem ductuum notitiam nobis indicavit Hippocr. *Aphor. 55. sect. 7. Quibus*, inquit, *jecur aqua repletum in omentum eruperit, his venter aqua repletur, & moriuntur.* Cujus Aphorismi sensus talis est (à Galeno non satis perspectus) aquam ab hepate in ramos venæ portæ per omentum sparsos influere, & cum illi repleti fuerint, vel tunicis eorum rarefactis per diapedesim, aut osculis patefactis per anastomosin, in cavitatem; abdominis deferri. Idem in liene potest contingere, & fortè frequentius cum lien aquam magnâ copiâ è ventriculo trahat, ut ex multis Hippocratis locis innotescit. Et ex liene in omentum traduci constat ejusdem Hipp. sententiâ, *lib. 4. de morbis*, proposita, his verbis: *In ventriculum autem etiam potus fertur, quo cùm expletus fuerit, ab eo lien recipit, & ad venas omentum transmittit.* Ex prædictis videre est, per omē-ti venas præcipue, quæ Epiploicæ & Gastrepiploicæ nominantur, aquam in abdomen effluere; quamvis per alias etiam venas extillare possit.

Præter causas hydropis prædictas, quæ frequentiores sunt, & magis ordinariæ, aliæ dantur minus frequentes ab Authoribus relatæ, & quibusdam observationibus confirmatæ, quæ scilicet ex peculiari quarū-dam partium vitio contingunt, non solum hepatis, & lienis, sed etiam mesenterii, pancreatis, ventriculi intestinorum, renum, vesicæ, & uteri læsâ nimirum illarum partium homiosi, à gravi quodam affectu, ut proprium alimentum corrumpant, & in serosum humorem colliquatione quadam convertant. Sic apud Gal. *comment. Aph. 55. sect. 7.* vesiculæ hydatides in hepatis superficie interdum excitantur, quę disruptæ serosum humorem profundunt in capacitatem abdominis ex cujus collectione hydrops emergit. Sic Fernelius existimat hepar valde exsiccatum findi, & rimis quibusdam dehiscere instar terræ siccæ, ac per illas rimas serum continuò effluens abdominis capacitatem replere. Alii verò dicunt ex intestinis hydropem fieri posse si illa perforentur, & homo statim non moriatur; sed humor aquosus in abdominis capacitatem ex iis stillet. Tum etiam ex renibus, si valde ulcerentur, & per ea ulcera serosus humor erumpat. Sic refert Platerus in quodam hydropico utrumque renem multis ulceribus perforatum fuisse, unde sanies & serum in abdominis cavitatem effluxerat. Hydropis denique ex uteri vitio prognati habetur historia apud Sennertum, ex Joanne Heinzio, de ancilla quadam hydropica, cuius viscera omnia salva inventa sunt, exceptis testibus, qui tūmidi sunt reperti ad magnitudinem capitis infantis recens nati, tum etiam lividi, fungosi, & plurimis ulceribus conspersi, ex quibus serosa materia hydropem committens effluxerat.

Hydrops tympanites, à tympano nomen habet; siquidem abdomen instar tympani tensum est & si manu percutiatur sonum consimilē edit: tensio autem illa est à flatibus in abdominis capacitate conclusis. Aliquando tamen contingit flatus tympanitem efficientes, non in capacitate abdominis, sed in cavitatibus intestinorum contineri, quod observavit Platerus, dicens in quibusdam; qui tympanici putabantur; post mortē dissectis, nullum flatum è ventris cavo erupisse, nec ventrem subsedisse; sed intestina, præsertim tenuiora, flatibus adeò distenta, & convoluta prosiliisse, ut in ventrem denuò reponi nequirent.

Observandum autem est rarò flatum tympanitem efficientem solum in abdomine contineri, sed plerumque aquæ permixtum, quemadmodum etiam in ascite non aqua sola, sed flatus etiam in abdomine continetur, & uterque à prædominante nomen mutatur. Si nimirum major flatuum, minor aquæ copia collecta sit, dicitur tympanites: si verò aqua flatibus prævaleat, ascites nominatur: si denique æqualis utriusque portio cumuletur, ambigit inter utrumque, ut dubitare liceat utrum ascites, vel tympanites talis hydrops dici debeat.

Flatuum causa materialis est humor crudus & crassus, sive pituitosus ille sit, sive melancholicus, qui à calore exagitatus, & attenuatus vapores crassos emittit qui difficillime discutiuntur, & illi vapores flatus nominantur.

Humor autem ille crudus & crassus in ventriculo & intestinis aliqua ex parte residet, sed multò magis intra diaphragmatis & intestinorum membranas continetur unde difficilius, quàm à cavitatibus partium prædictarum, avelli potest. Hujus rei fortè conjecturam facit Aphorismus Hipp. *11. sect. 6. Quibus tormina, & circa umbilicum labores, & lumborum dolor, qui neque medicamentis, neque aliter solvuntur in hydropem siccum firmantur.* Cum enim mesenterium parte anteriore intestinis alligetur, posteriore verò lumbis, facile videre est dolores ad umbilicum & lumbos spectantes, ex mesenterio prodire. Adde quod dolorum contumacia causam denotat in profundo corporis, & partium substantia conclusam, quæ nullo modo deturbari valeat. Si enim in ventriculi & intestinorum cavitatibus contineretur, facilius excludi posset.

De causa verò efficiente discrepant inter se Authores aliis frigidam intemperiem accusantibus, aliis verò calidam. Qui frigidam intemperiem accusant, se fautorem habere putant Galenum, dicentem flatus generari à calore debili. Quibus respondendum est, calorem posse dici debilem respectu materiæ, quæ ab eo non potest discuti ac resolvi. Sed hoc potius adscribendum est ipsius materiæ defectui, non caloris, qui sæpè intensior est, ac præternaturalis. Et certè agnoscendum est cum doctissimis Authoribus, materiā tympaniti generandæ magis idoneam esse humorem melancholicum adustum, & atrabilarium, qui à calore viscerum torrefaciente generatur, Qui quidem calor eandem materiam exagitat, & ex ea flatus crassos, ac difficilè resolubiles educit.

Hydrops anasarca fit ab humore pituitoso in totum corporis habitum effuso, qui ideò tumidus & albus apparet, unde leucophlegmatia nōmatur. Generatur autē humor ille pituitosus ab hepate frigidiori, quod pro laudſbili sanguine crudū & pituitosum producit, qui cum substantiæ partium in homiosi sufficienter agglu-

tinari

tinari nequeat; portio illius crudior, & nutritioni inepta restitat in partibus, easque tumidas reddit, hincq; anasarca, seu leucophlegmatia exurgit.

Affectus incipiens dicitur cachexia, quæ ab eadem causa procedit & eadem habet generationis principia; ita ut facilè cachexia in leucophlegmatiam degeneret, cùm differant tantum secundum magis & minus.

Causæ antecedentes sunt, quæcúmque hepar impensè refrigerare valent, illiusque vim concoctricem plurimum infringere: ut alimenta frigida & humida largius assumpta, suppressiones mensium, & hæmorrhoidum, obstructiones & tumores frigidi, quales sunt scirrhosi: tum etiam hæmorrhagiæ copiosæ, aliorumque humorum magnæ ac diuturnæ evacuationes, à quibus calor nativus plurimum imminuitur.

Signa hydropis, & cujusque illius speciei, ex prædictis satis manifesta sunt. In ascite enim aquosus humor in abdomine contentus indicatur ex abdominis mole grandiori, tumore molliore, ac latiore, qui per latera compressus fluctuationis sensum manifestũ repræsentat; & æger ipse dum sese in alterutrum latus cõvertit, murmur velut fluctuantis aquæ percipit, tum universa ventris moles in latus illud provolvitur. Hinc pedes & scrotum intumescunt; superiores verò partes graciliores evadunt, ac contabescunt; urinæ sunt paucæ, & crassæ, atque interdum rubræ, quia exigua seri quantitas ad renes, & vesicam transit, in iisque diu moratur, & in illa mora crassescit ac coloratur. In progressu morbi difficultas respirandi adest, ob aquæ copiam diaphragmati incumbentem, præcipuè dum æger decumbit, ut ea de causa erectus manere ac sedere cogatur. Sitis etiam adest molesta ex humoris salsedine, cui ventriculus innatat. Ac denique febris continua & lenta excitatur ex ejusdem aquæ putredine, quæ viscera omnia in ea innatantia tandẽ labefactat & corrumpit.

In tympanite verò venter percussus instar tympani sonum edit; moles abdominis minus gravis est, quàm in ascite: tormina præcesserunt circa umbilicum, & lumborum dolor; ægro supino jacente venter distentus ac durus manet, neque dum se convertit æger, ad latera devolvitur.

In anasarca denique non solum venter, crura & tibiæ, sed etiam manus, brachia, pectus, facies, & totum corpus intumescit; & ubicumque digito premitur, vestigium relinquit. Color cutis pallidus, & cadaverosus, carnes molles, & laxæ; urinæ tenues, & albæ; respiratio difficilis, febris lenta non rarò consequitur.

Quod ad prognosim attinet; omnis hydrops periculosus est, & curatu difficilis: eoque difficilior, quò magis inveteratus. Sed inter species anasarca minus habet periculum: ascites verò & tympanites inter se ambigunt: ut nunc hic, nunc ille periculosior sit, pro majori vel minori gravitate causarum à quibus dependent. Sic ascites à scirrho hepatis oriundus, aut ab ulcere alicujus partis internæ, periculosior est tympanite: si verò à nimio aquæ potu, aut obstructionibus nõ adeò inveteratis, minus infert periculum.

Hydrops facilius curatur in servis, quàm in liberis: in rusticis, quàm in nobilibus: quia cum desideret famẽ, sitim, & multa alia tædia: longamque patientiam, promptius succurritur his, qui facile coguntur, quàm quibus noxia libertas est.

Hydrops à duritie lienis minus periculosus est, quàm à duritie hepatis, quia lien minus princeps membrum est, quàm hepar.

Hydrops morbo acuto superveniens, malus: neque enim sedat febrem, sed dolorem admodum infert, ac mortem, Hipp. *Prognost.*

Quibus hepar aqua plenum erumpit in omentum, iis venter aqua impletur, & moriuntur, Hip. *aph. 55. sect.* 7

Ab aqua intercutem habito, si aqua quæ in venis est, in ventrem confluxerit, morbi fit solutio, Hipp. *aph. 14. sect. 6.* Hic aphorismus priori contrarius videtur. Sed contrarietas solvitur dicendo Hippocrat. in priori per ventrem intelligere capacitatẽ abdominis, in hoc verò alvum. Si nimirum aqua per alvum effluxerit, morbi fit solutio. Quæ sententia clarius explicatur ab eodem Hippoc. *in Coacis*, his verbis: *Incipiente hydrope alvi profluvium, sine apepsia, seu cruditate proveniens, morbum solvit.* Notanda est illa conditio, *incipiente hydrope*: nam si morbo inveterato contingat profluvium alvi, non est adeò tutum; quia utplurimum vitium aliquod per morbi longitudinem contractum in visceribus relinquitur, ut scirrhus, aut substantiæ corruptela, quod novæ aquæ proventum efficit, & mortem tandem inducit. Unde idem Hippoc. *in Prorrhet.* eos qui ab hydrope servari debent εὐσπλάγχνυς esse debere affirmat, hoc est sana & integra viscera habentes, seu à gravioribus illis affectibus immunita. Alioqui si cum scirrho, aut hepatis corruptione contingat alvi fluxus, citissimè moriuntur, docente Galen. 2. *ad Glauconem, cap. 5.* & Avicenna, qui sic loquitur. *Constrictio anhelitus, & solutio ventris, in tribus diebus mortem significat.*

Urinæ paucitas in hydropicis mala, & quò minor illius quantitas redditur, eò deterior est morbus, quia materia potulenta in ventrem confluit, & nihil ferè illius ad renes pervenit. Hinc Hipp. *in Coac. hydropico febriculoso urina pauca, turbataque, lethalis. Contra verò, si urinæ quantitas augeatur, benè sperandum.* Quod eleganter à Celso proditum est. *Et tum demum*, inquit, *secundæ valetudinis spes est, cum plus humoris per urinã excernitur, quàm assumitur. Ideo bonum est singulis diebus urinam & potum metiri: tum etiam ventrem, lino circumducto, præsertim dum remedia usurpantur, ut videamus, num ille decrescat, quod in bonis habendum est. Si verò augeatur, non obstantibus remediis, res in angusto est.*

Abscessus, vel maculæ in hydropicorum cruribus erumpentes, lethales. Hoc confirmat Hipp. 7. *epidem.* historia Biontis, & Ctesiphontis, quorum ille oborto abscessu in genu sinistro, & suppurato, obiit. Huic verò paulò ante mortem collectio cum rubore aliquantulum livido in femore dextro apparuit.

Hydropici qui remediorum efficacia liberantur, si in eundem affectum reciderint, desperati sunt. Hipp. *in Coac.* Significatur enim vitium aliquod immedicabile intra viscera latitare, quod evacuatis aquis, novam earum generationem promovet.

Si æger εὐσπλαγχνος sit, & bonis visceribus ac constantibus viribus; cibum libenter assumat, bene concoquat, nec ab eo ingesto affligatur: bene spiret non doleat; neque tussis, neque sitis adsit, lingua ne in somno quidem non inarescat: alvus medicamentis celeriter moveatur: extra purgationem non admodum cita sit, & naturaliter excernat: urina pro victus ratione mutationem subeat: lassitudinis expers sit: si hæc omnia adsint, æger bene se habet: si plurima, aliqua convalescentiæ spes est: si nulla, res desperata est.

In sicco hydrope stillicidium urinæ malum est. Hippocrates *in Coacis.*

Tympanites in corpore atrabilario, aut qui fit ab atra bile multa in corpore redundante, lethalis est, & frustrà illi remedia adhibentur.

Si leucophlegmatia detento fortior diarrhœa supervenit, morbum solvit, Hipp. *aph. 29. sect. 7.* Talis autem

diarrhœa

diarrhœa morbo incipiente, aut ſaltem non inveterato fieri debet, & viribus adhuc conſtantibus: ſi enim ægro jam debili exiſtente contingat, periculoſa eſt.

Hydropis curatio verſatur in materiæ heterogeneæ evacuatione, ſive illa in abdomine, ſive in toto habitu contineatur; cauſæ illam materiam producentis ablatione: & viſcerum, præſertim hepatis, roboratione. Cauſæ autem præcipuæ, & magis ordinariæ, ſunt obſtructiones graves & contumaces: tum etiam ſcirrhi: quorum affectuum curationes ex propriis capitibus deſumendæ ſunt. Si verò illę non ſufficiant, ad ſequentia hydropi magis appropriata erit progrediendum, eaque pro varietate cauſarum, & corporum ægrotantium à prudenti Medico erunt varianda.

Ac primùm purgatio ſolemnis inſtituenda eſt, per apozema aperiens, phlegmagogum, & hydragogum, in hunc modum compoſitum.

℞. Rad. eryngii, rubiæ tinctorum, apii, petroſel. & enulæ camp. an. ℥. j. rad. valerianæ, aſari, ebuli, & ireos noſtratis. an. ℥. ß. cortic. rad. cappar. madian. fraxini & tamariſci, an. ʒ. vj. fol. agrimon. ceterach. capill. ven. chamædr. hyperici, abſinthij, centaur. min. an. M. j. ſoldanellæ M. ß. ſem. dauci, petroſel. maced. & fœniculi, an. ℥. ß. liquiritiæ raſ. & paſſul. mundat. ana ℥. j. ſennæ. mundat. unc. j. ß. agarici in nodulo ligati ʒ. iij. ſem. ebuli, & rad. jalapæ, an. drach. j. ſem. zinzib. & caryophyll. an. ʒ. j. flor. geniſtæ; ſambuci & tamariſci, an. P. j. Coquantur in æquis partibus aquæ chalybeatæ, & vini albi ſub finem additi ad quartaria quinque. In colat. diſſolve ſyrup. de cichorio compoſiti cum rheo unc. iiij. fiat apozema clarum & aromat. ʒ. iij. cinam. pro iiij. doſib. matutinis.

Poſt purgationem univerſalem utatur æger ſemel in ſeptimanâ pulvere ſequenti.

℞. Sennæ mundat. turbith. gummoſi, hermodactyl. ſem. ebuli, jalapæ, mechoacan. an. drach. j. cremor. tart. ʒ. ij. guttæ gummi drach. ſem. pulv. diambræ, diarrhod. abba. & ſem. fœnic. an. ℈. j. ſacchari candi drach. iij. fiat omnium pulvis, cujus ʒ. ij. vel ʒ. ii. ß. infundantur per noctem in vini albi ℥. iiij. Capiat manè vinum, & pulverem.

Syrupus rhamni cathartici, ex ſucco fructus illius cum ſaccharo compoſ. ad unc. j. exhibitus, aquas mirabiliter educit. Sumendus eſt immediatè ante prandium.

Vel utatur ſyrupo magiſtrali, ex decocto apozematis conflato, auctâ doſi purgantium, vel etiam ſequenti.

℞. Succi roſar. pallid. ℔. ij. ſuccor. rad. ebul. ireos noſtratis, fol. cichorii & agrim. an. ℔. ß. ſem. ebuli, rad. mechoac. & rhab. elect. an. ℥. ij. ſpicæ nardi ʒ. iij. ſantali citrin. ʒ. ii. cryſtalli tart. ʒ. j. ſem. Infandantur per noctem, & poſt levem ebullitionem colentur. Deinde adde ſacchari albi parem colaturæ quantitatem. Coquantur in ſyrupum, cui adde ſalis abſinthii unc. ſem. Capiat drach. ij. cum juſculo aperiente, ſemel in ſeptimanâ.

Vel loco ſyrupi, aut alternatim cum ipſo pilulæ ſequentes uſurpari poterunt, quæ ſimul humores noxios expurgant, & obſtructiones reſerant.

℞. Aloes opt. ſucco abſinthii diligenter nutritæ unc. ſem. gummi ammoniaci in aceto ſoluti & trajecti, myrrhæ electæ & croci Martis cum ſulphure parati, an. drach. iij. ſalis abſinthii & tamariſci, an. drach. ij. diagrydii & trochiſc. alhandal, an. drach. j. croci, zinzib. & ſalis gemmei, an. ℈. j. Cum oxymelite ſcillit. fiat maſſa pilul. de qua capiat drach. ſem, bis in ſeptimana, duab. horis ante prandium.

Vina etiam purgantia ad hydropis curationem valdè commendantur, quorum variæ extant formulæ. Hæc verò efficaciſſima eſt.

℞. Rad. aſari & mechoac. ana unc. ii. rad. ireos noſtrat. cortic. rad. ebuli & ſambuci, ana unc. j. rad. enulę camp. unc. ſem. abſinthii ſicci & epithymi, ana P. j. ſennæ mundat. ℥. j. ſoldanellæ ʒ. ij. trochiſc. de rhab. & de eupator. ana ʒ. i. macis, & cinam. ana drach ß. ſcammonii ℈. iv. vini albi ℔. ii. ß. Infundantur per triduum in B. M. vaſe probè clauſo. Servetur ſine colatura. Capiat ℥. ii. vel iii. manè, bis aut ter in ſeptimana.

Inter remedia, aquis extrahendis idonea, maximè laudatur ſuccus ireos noſtratis, cum vino albo extractus, qui ad unc. iii. exhiberi poteſt; alvum enim & urinas potenter movet. Quia vero aſperitate ſuâ faucibus & ventriculo moleſtus eſt, cum manna, aut melle permiſceri ſolet. Maſſaria ita præſcribit.

℞. Succi ireos recenter extracti unc. iii. mannæ calabrinæ ℥. j. ß. Miſce fiat potio.

Platerus in obſervationibus; *Hydropico,* inquit, *cuidam propinavi ſuccum ireos, ut biberet ad ℥. ii. addito melle, unde plurimum & ſæpius minxit & dejecit. Et poſtquam repetiiſſet bis vel ter, detumuit venter, pedeſque ſubſederunt ſicque ſanatus eſt.*

Rhabarbarum à nonnullis commendatur, quia purgando humores noxios, hepar valde roborat. Et Stocherus ſe multos curaſſe refert uſu rhab. ad ʒ. i. vel ii. tertio, aut quarto quoque die exhibiti cum decocto aperiente. Tum etiam apud Scholtzium in Epiſtolis, habetur inſignis hiſtoria cuiuſdam hydropici ſolo uſu rhab. perfectè ſanati, quod ſingulis diebus deglutiebat eâ quantitate, quæ neceſſaria videbatur ad alvum ſubducendam.

Trochiſci de rhab. ab omnibus authoribus laudantur. Et Matthæus de Gradi, refert ducem quendam Mediolanenſem hoc ſolo remedio fuiſſe curatum, cujus drach. ii. ſumebat bis in hebdomada.

Iiſdem trochiſcis ſe alium hydropicum curaſſe teſtatur Michaël Paſchalius; quos in pilulas efformabat propter amaritudinem.

Chymici extractum hellebori nigri, aquilam cœleſtem, & mercurium vitæ commendant, eaque cum aliis medicamentis vulgaribus permiſcens, unde copioſa ſequitur ſeroſi humoris evacuatio. Sed viribus admodum robuſtis opus eſt, ad horum medicamentorum vehementiam tolerandam.

Mitius operatur mercurius dulcis, & mercurius diaphoreticus. At ſine manifeſta evacuatione, antimonium diaphoreticum, cum ſale petræ ad albedinem calcinatum; ac multò efficacius diaphoreticum ex butyro antimonii paratum, omnes hydropis ſpecies curat.

Verum in omni purgantium adminiſtratione obſervandum eſt, purgantia ſaltem validiora non eſſe frequentius uſurpanda, ut docet Galen. 9. κατὰ τόπους, quia corpus debilitant, ut poſtea major aquarum proventus exoriatur. Ideo roborantia, & aperientia frequentius quam purgantia erunt præſcribenda. Et experientia nos docet, evacuationem in hoc morbo quæ fit per urinas, melius ſuccedere eâ quæ fit per alvum.

Purgationum vice clyſteres injici poſſunt, quibus flatus diſcutiantur, aquæ educantur, & venter imminuatur, in hunc modum compoſiti.

℞. Fol. malvæ, mercurial. braſſicæ rubræ ana M. i. ſoldanellæ M. ß. ſem. aniſi, carui, & anethi, ana ʒ. iii. flor. chamæ. melilot. ſtœchados & geniſtæ ana

P. i.

P. j. Coquantur ad ℔. j. In colat. dissolve catholici ʒ. j. hieræ picræ ʒ. ß. olei anethi, liliorum, & mellis comm. ana ʒ. ij. Fiat clyster, bis in hebdomada injiciendus. Vel

℞. Fermenti acrioris ʒ. ß. salis comm. P. j. Coquantur in aquæ q. s. In colat. dissolve urinæ pueri impubis ʒ. iv. olei rutacei ʒ. iij. mellis despumati ʒ. j. Fiat clyster, quem valdè commendat Valeriola.

Sequens verò clyster insignem aquarum copiam educit.

℞. Pulpæ colocynth. ʒ. j. Infunde per noctem in vini albi ʒ. iij. Colaturæ adde decocti intestinorum vervecis ℔. j. olei communis ʒ. ij. salis petræ fusi Unc. j. aceti fortis cochl. j. Fiat clyster. Vel

℞. Pulpæ colocynthid. ʒ. j. furfuris macri M. j. Decoquantur in vino albo, & fiat clyster. Vel

℞. Sem. carth. Unc. j. agarici opt. Unc. ß. pulpæ colocynth. ʒ. iij. fol. centaur. minor. chamędr. & absinthii utriusque, ana M. ß. Coquantur ad ℔. j. In colat. dissolve olei chamæmel. rutæ, & de cappar. an. Unc. j. mellis rosac. Unc. ij. Fiat clyster. Vel

℞. Decocti emollient. ℔. j. vini emetici turbidi Unc. iv. diaphæn. Unc. j. Fiat clyster.

Venæ sectio in hoc affectu meritò rejicitur, nisi fiat à suppressione mensium, vel hæmorrhoidum. Et tunc etiam, non nisi ab initio morbi vena est aperienda, antequam hepar frigidam diathesim contraxerit.

Cauteria, vesicatoria, & scarificationes in hydropicis gangrænam sæpè afferre solent, quia calor partium pusillus facilè extinguitur. Ideóque satius est ab hujusmodi remediis prorsus abstinere, licèt nonnullis aliquando profuerint.

Paracentesis etiam rarò, aut nunquam celebranda est, quin ex ea pauci evadunt, præsertim cùm ægri, & affines illorum, eam operationem fieri nolint, nisi confirmato morbo; quando videlicet corruptis visceribus, nulla salutis spes est. Ideo, ut plurimùm, secundo, aut tertio ab operatione die intereunt. Prudentiores volunt apertionem esse faciendam in principio, vel augmento morbi, antequàm viscera labem contraxerint. Sed neque tunc temporis necessaria est, cum aliis remediis, iisque tutioribus, morbus adhuc levior curari valeat.

Inter evacuantia remedia huic affectui proficua recensentur sudorifica, quæ ut in anasarca perpetuò prosunt, sic in tympanite, & ascite aliquando nocent, si nempe hepatis siccitas, ut non rarò fit, morbo originem dederit. Adde quod in hydropicis sudorem elicere ut plurimum impossibile est. Si tamen illa hepatis siccitas abfuerit, sudorifica in omni specie hydropis convenire possunt, præcipuè in declinatione morbi, ad serosi humoris reliquias per habitum discutiendas. Sic Valeriola refert à se curatum asciticum decocto ligni sancti per 40. dies exhibito. Utile autem erit idem decoctum cum aqua chalybeata & vini albi portione componere. Chymici commendant antimonium diaphoreticum.

Martinus Rulandus sudorificum parat ex baccis juniperi, quæ cum urinas etiam movendi vim non exiguam habeant, utrâque ratione plurimùm prodesse poterunt. Illius compositio talis est.

℞. Granor. juniperi contus. M. iij. Vini generosi q. s. Decoquantur ad medias, & exhibeantur Unc. vj. singulis diebus mane, corpusque optimè tegatur.

Horatius Reserus apud Scholtzium, se multos pueros & nonnullas mulieres anasarcâ laborantes curasse gloriatur usu syrupi sancti Ambrosij, qui sudorificus est; illiusq; descriptio habetur in veteri dispensatorio, quod Luminare majus appellatur, quæ ita se habet.

℞. Milij excorticati Unc. ij. aquæ fontis ℔. ß. Bulliant donec. Unc. iij. vel iv. illius aquæ supersint. Quæ percolata, cum æquali vini albi generosi portione misceatur, deturque calidum hydropico: copiosissimè enim sudabit, si texeris diligenter.

At verò cæteris præstant medicamentis, quæ per urinas serosos humores evacuant, & fœlicior utplurimùm curatio hac viâ solet succedere.

Inter præcipua habetur succus cherefolii, cujus Unc. ii. exhibentur manè cum vino albo per plures dies.

Vina aperientia diuretica in hoc casu plurimùm etiam conferre solent: quorum exemplum tale esse potest.

℞. Rad. enulę camp. apij, fœniculi & iridis, siccarum ana Unc. j. sem. rad. valerianæ, gentianæ, asari, scillæ, ana Drach. j. corticis med. sambuci & ligni sassafras, ana Drach. vj. fol. absinthii, agrim. chamædr. capill. ven. siccor. ana Drach. ij. summit. centaur. min. & flor. genist. ana Drach. j. sem. petrosel. ameos, anethi, ana Drach. i. sem. cinamomi Drach. ij. spicæ nardi Drach. sem. Conquassentur omnia, & infundantur in vini albi mensuris ii. vel iij. per aliquot dies; deinde hoc vino utatur omni mane.

In eundem usum referri potest vinum chalybeatum compositum, in obstructione descriptum.

Inter diuretica etiam censendum est decoctum juniperi suprà relatum. Quod etiam, si nimia ejus caliditas timeatur; in aqua parari poterit, eique spiritus vitrioli tantillum admisceri.

Fonseca commendat usum terebinthinæ cum aqua hordei lotæ, ejusque ʒ. sem. exhibet bis in septimana.

Ac denique spiritus salis, tartari & vitrioli, justa dosi exhibiti, cum apozemate, aut alio decocto aperiente per aliquot dies, miranda præstant: quia summa tenuitate præditi in omnes corporis meatus facilè penetrant, eosque aperiunt. Idem præstant sales absinthij juniperi, stirpium fabarum; & similes cum vino albo exhibiti. Vel salium defectu lixivia ex eorum cineribus parata sufficiant.

Matthiolus *ad cap. 87. lib. 1. Dioscorid. Lixivium,* inquit, *ex vino albo, & junipero cinere paratum 4. aut 5. unciarum pondere potum, valentissimè urinam pellit, ita ut nonnullos viderim hydropicos hoc tantum auxilio sanatos.*

Præterea in toto curationis decursu roborantia hepar nunquam omittenda. Quia frustrà aquas educimus nisi novam earum generationem inhibeamus. Quod non nisi hepar reficiendo, & ad pristinam temperiem revocando consequi possumus.

Inter præcipua roborantia recenseri debet aqua cinnamomi. Cujus cochlear unum manè vel ante cœnam interdum exhiberi poterit.

At maxime laudatur à Gal. 8. κατὰ τόπους electuarium cyphoides, ab Arabibus *de vino* appellatum. Cujus Unc. sem. manè exhiberi poterit. Illius compositio ab Hollerio correcta ita se habet.

℞. Passul. corinth. mundat. ℔. sem. Coquantur in vino veteri generoso ad pultis consistentiam. Tusas excerne per setaceum. Tum admisce conservæ anthos, cortic. citri conditi cinam. acuti inter. ana Drach. j. pulver. aromat. rosar. diamarg. calidi, diacinam. ana Scrup. ij. ligni aloës odorif. Drach. sem. croci ℈. sem. Misce, fiat electuarium molle.

Opiata ad obstructiones hepatis præscripta hîc etiam erit utilissima.

Plurimùm etiam valet conserva absinthij pontici, ex una parte comarum illius, & tribus sacchari partibus com-

compoſita. Cujus uſu nonnullos hydropicos percuratos fuiſſe teſtatur Matthiolus, *cap. de abſinthio.*

Poterius opiatam componit ex conſerva roſar. ſpecifico ſtomachico, croco martis, & ol vitrioli, quo ſolo remedio ſe hydropicos curaſſe gloriatur. Specificum autem ſtomachicum eſt antimonium fixum.

Cæterùm in potu hydropicorum maximum verſatur curationis momentum. Illius idcircò curam exactam habere opus eſt, ut parciſſimè bibat æger, & ſitim toleret quantùm poteſt. Multos enim omnimodâ potus abſtinentia & aſſorum uſu, ſine alio remedio convaluiſſe notum eſt. Pro potu utetur vino enulato, vel abſinthite, vel juniperino, vel chalybeato, vel prædictis etiam chalybeatis. Jubet Avicenna ne aquam quidem videant hydropici. Si tamen nimia calefactio aut exſiccatio metuatur, vel æger ſit abſtemius, uti poterit decocto juniperi, ligni ſancti & ſaſſafras, vel decocto rad. rubiæ tinctorum, quæ urinas potenter movet; iiſque vel ſolis, vel cum vino albo permixtis. Cùm autem, ut anteà dictum eſt, potus abſtinentia maxima eſſe debeat, ſitis tamen admodùm urgeat; illa per vices fallenda eſt, vel oris collutione cum aqua chalybeata & aceto, frequenter mandendo grana aliquot maſtiches, vel quidvis ejuſdem facultatis. Aquam enim plurimam in os eliciet. Non ut quibuſdam videtur, è capite ſolo, ſed ex ventriculo, & ex abdominis capacitate, ſicque multis eſt nominibus profutura.

De cibis, hoc tantùm dicemus, ſicciores eſſe eligendos, & dulcia, ut peſtem, eſſe fugienda.

Dum remedia interna celebrantur, externa etiam adminiſtranda ſunt. Illa enim non parùm conferunt ad ventris tumorem diſcutiendum. Ad hanc rem componuntur fomenta, ſacculi, unguenta, cataplaſmata, & emplaſtra, quorum præcipua in hunc modum ſehabent.

℞. Rad althææ, liliorum, cyperi, cortic. rad, cappar. mediani fraxini, tamariſci, ebuli, & ſerpentariæ major. ana ℥. iij. fol. abſinthij. agrimonij, majoranæ. origani, calamenti, pulegij, rutæ, chamædr. chamæ, abrotoni & ſambuci, ana M. j. ſem. petroſel. anethi & cumini, ana Unc. j. Flor. chamæm. melilot. & geniſtæ, ana P. iii. ſpicæ nardi, ſchœnanthos; nucis moſchat. caryophyll. & cinnam ane Unc. ſem. ſalis & aluminis, ana ℔. ß. Fiat omnium decoctio in lixivio facto ex cineribus quercus, vel ſarmentorum, quâ foveatur totus venter & calidè ante cibum, cum ſpongiis in ea imbutis & expreſſis. Vel

℞. Urinæ pueri mund. ℔. iv. ſalis prunellæ Unc. iij. Bulliant ad tertiæ partis conſumptionem pro fotu.

Aquapendens aquam calcis prædicat, in qua ſpongiam novam, quæ totum abdomen comprehendat, exprimit, eamque ſuperligat. Sic enim aquas hydropicorum inſenſibiliter abſumi, & frigidam humidamque ulcerum intemperiem tolli, & lienem induratam aliquando ſanari aſſerit. Claudinus verò calcem in aqua thermali ſalſa, ſulphurea aut nitroſa extinguit ſpongiam in ea expreſſam faſciis arctè ventri alligat, & diu ibi detinet ſubindeque permutat.

Sacculi parari poſſunt ex materiâ prioris fomenti, in vino albo decoqui & calidè ventri admoveri.

Poſt fotum liniatur venter ol. anethino, rutaceo, irino; cum pulvere ammoniaci, galangæ, aneth. baccarum lauri & ſimilibus.

Inunctio ex ol, ſcorpion. Matthioli, cum pauco oleo roriſmarini utiliſſima eſt.

Multi unguenta, & linimenta componunt ex purgantibus validioribus, quæ hydropicorum aquas potenter detrahunt, & diſtentum abdomen remittunt.

Verùm illa periculoſa ſunt. Inſerta namque muſculis, & membranis vis purgatoria lethale ſæpè alvi profluvium ciet.

Poſt linimenta, vel etiam iis omiſſis, cataplaſmata vel emplaſtra imponi poterunt, Sequens præſtantiſſimum eſt.

℞. Rad. cucum, agreſt, optimè contuſæ & in aceto ſcillit. per 24. horas macerat. ℔. j. mellis deſpumati ℔. ij. Miſce, & bulliant ad conſiſtentiam carati, & in fine adde cumini ſubtiliter pulverati Unc. iv. Fiat emplaſtrum abdomini applicandum & ſingulis diebus renovandum. Vel

℞. Stercoris bovini ſiccati ℔. j. ſulphuris vivi, & ſem. cumini pulverat, ana Drach. ij, ſapæ vel urinæ pueri q. ſ. Fiat cataplaſma,

Cataplaſma ex raphanis contuſis umbilico, & lumbis admotum, alvum, & urinas movet.

Galenus commendat cataplaſma ex cochleis cum ſuis teſtis contuſis, quod ventri admotum ibi detinendum eſt, donec ſponte cadat; aquas hydropicorum potenter abſumit.

In emplaſtri formam redactum tale componitur à Valeriola.

℞. Stercoris vaccini lib. j. ſterc. caprini ℔. ſem. Bulliant ſimul in aceto fortiſſimo, & in mortario contundantur, addendo ſulphur. vivi Unc. iii. alumin. Unc. i. ſuc. cor. thymelææ & ebuli recent. extractorum, ana Unc. iii. farin. lupin. & orobi, ana Unc. ii. pulver. ſoldanell, quart. j. aniſi marathri, cumini, ana Drach. ii. ſalis comm. torrefacti Drach. iii. terebinth, Unc. iv. picis navalis Unc. vi. Miſce, fiat emplaſtrum,

Obſervatione dignum eſt, quod ſibi experientiâ compertum eſſe teſtantur Uvierus & Varignana, bufonem ſylveſtrem, qui in nemoribus reperitur, per ventrem ſectum & renibus obligatum aquas hydropicorum per urinas educere, & cum amplius evacuare volumus, applicationem eſſe renovandam.

Petræus verò refert eiuſdem bufonis pulverem in clibano ſiccatum, & calcinatum, Drach, ſem pondere in vino, vel alio liquore propinatum, per urinas hydropem mirificè expellere. Cuius experimenti inventor primus, mortis accelerationem ex eo quærens, inſperatò convaluit. Sequens etiam ceratum ex bufone paratum utiliſſimum eſt.

℞. Bufonum ℔. ii, ſucci ebuli ℔. iii, olei lib. i. ceræ ℔. ß. Bulliant in olla lutata ad mediæ partis conſumptionem. Colentur fiat ceratum, quod extendatur ſupra alutam & regioni lienis applicetur; aquas omnes evacuat.

Toto curationis decurſu roborantia ventriculo admovenda ſunt. Et in primis hepatis, dum tumor ſubſidere incipit, aut non eſt ita inſignis, ut topicorum penetrationem ad hepar impedire queat.

℞. Ol. flor. arantiorum unc. i. olei de ſpica Drach. iii, unguenti roſac. cerati ſtomachici Gal. ana Drach. ii, ol. maſtich. ſtillatitii ℈. ii. ol. abſinthii ſtill, ℈. i. ol. nucis moſchat. Drach. i. ſem. Ceræ albæ parum. Miſce, fiat linimentum ventriculo applicandum.

℞. Comar. abſinthii pontic. ℥. iii. marrubii, toriſm. ana Drach. ii. roſar rubr. P. ii. flor. chamæm. fol. lauri, ana M. ß. corric arantiorum, ligni aloes odorif. ana Drach. iii, rad. cyperi, ſchœnanthos. ſpicæ nardi, ana ℥. ſem. Cum vini optimi partibus duabus, aquæ abſinthii & agrim. ana parte una, fiat decoctio, qua foveatur regio hepatis cum ſpongia vino abſinthite elota.

℞ Unguenti roſac cerati ſantal. ana Unc. iii. roſar. rubr. ſem. endiviæ, & acetoſæ, ana Drach. i. ſpicæ nardi, ſchœnanth. abſinthii ſicci, ſtyrac. calamit, ana Scrup. iv.

ol,

ol. maſtich. vel de abſinthio q. ſ. Fiat linimentum applicandum eidem parti poſt fotum.

Utplurimum in hydrope crura, tibiæ & pedes œdematoſo tumore afficiuntur; ad eumque diſcutiendum conveniet lixivium, in quo rad. ebuli & enulæ camp. folia roriſm. majoran. thymi, lauri origani, ſal. & alumen incocta fuerint.

Quamvis autem utplurimum propoſita curatio uſurpanda ſit, aliquando tamen minus conveniens eſt, quando nimirum hydrops in calido & ſicco temperamento, à cauſis calefacientibus calorem nativum diſſipantibus, productus eſt; quemadmodum in febribus biliofis & vehementibus ſolet accidere. Tum enim hepatica frigida cum aperientibus minus calidis convenient, qualia in febribus diuturnis uſurpari ſolent. Tum etiam ſyrupus magiſtralis ſuprà deſcriptus, ex ſuccis roſar. cichorij, & agrim. compoſitus in hoc caſu maximè conveniet.

Pro potu ſumatur decoctum rad. cichorij, & calcitrapæ guſtui non ingratum, vel aliorum aperientium temperatorum; ſed liberaliore quantitate, quam quæ ſuprà propoſita eſt, quæ nimirum ſitim leniat, jecoris ardorem temperet, idque reſiccatum humectet. Quam doctrinam (quamvis ab Avicenna, Tralliano, aliiſque ſancita eſt, quia tamen à nonnullis paradoxa videtur, & magni eſt in uſu practico momenti,) non erit inutile inſigni exemplo confirmare, à BaptiſtaMontano relato *conſ. 263.* his verbis. *Vidi*, inquit, *Venetiis religioſum quemdam Ordinis Prædicatorij, hydropicum ex aſcite, & tympanite, qui fuit curatus. Adfuerunt mecum excellentiſſimi Medici plurimi, ſcilicet Papienſis, Eugubinus, Trincavella, & alij. Habebat is, ut dixi, aſcitem cum tympanite, & tabem cum febre hectica. Oportebat tum exſiccare & humectare. Quare eramus in maxima diſcordia. Ego volebam ut multum biberet, ſed quæ aperirent, quia habebat plurimas obſtructiones; præterea ut humectaretur, quia ad tabem pervenerat. Ordinabam ego ſyrupum acetoſum, cum omnibus quæ provocant urinam. Eugubinus nolebat quicquam eſſe bibendum, & narrabat de quodam hiſtoriam, qui per ſiccâ fuit curatus. Papienſis, ut litem dirimeret, concluſit neque liberaliter, neque omnino nihil eſſe bibendum. Res extrahebatur uſque ad noctem. Deducebant nobiles unumquenque Medicum ad ſuam cymbam. Ibi tum Papienſis, quod anteà diſſimulaverat, converſus ad magnificum quemdam, dixit: Si vultis curare hunc dominum, profectò non aliud erit faciendum, quàm quod conſuluit Baptiſta Montanus.*

In hoc etiam caſu maximè convenient medicamenta ex chalybe, tartaro, & vitriolo, quia citra inſignem calefactionem potenter aperiunt & urinas movent.

At cæteris remediis palmam præripiunt in hoc caſu aquæ minerales acidulæ & vitriolatæ, quæ viſcera potenter deobſtruunt, aquas per urinas evacuant, & viſcerum intemperiem corrigunt. Unde experientiâ conſtat, multos hydropicos quotannis aquarum Spadanarum uſu percurari.

Narrat Avicenna *cap. de cura aſcitis*, hiſtoriam mulietis cujuſdam, *quam hydropiſis attrivit*, ut ipſe loquitur, *& magnificata eſt ſuper eam, & ipſa mulier concedit quantitatem malorum granatorum, tam maximam, quod ejus relatio eſt incredibilis, & ſanata eſt.*

Et Varignana refert ex Plateario, quòd quædam vetula coxit in olla ſuccum plantaginis ad medietatem & dedit hydropico de cauſa calida, ad bibendum quotidiè, & ſic curatus fuit.

Quibus exemplis patet hydropem aliquandò refrigerantibus curari. Iiſque addere poſſumus Chriſtophori à Vega teſtimonium, qui *lib. 3. art. medic. ſect. 8. cap. 12.* *Tympanitem*, inquit, *vidimus à calida jecoris intemperie natum, quem refrigerantibus curavimus, jecori ſuperponentes ſuccum endiviæ, & cichorii cum pauco aceto, & cichorium edendum dantes, atque endiviam,*

PRAXEOS MEDICÆ, Liber Duodecimus.

DE AFFECTIBUS LIENIS.

PRÆFATIO.

QUAMVIS lien omni morborum genere tam ſimilari, quam organico, & communi affici valeat: eos tamen ſolummodò qui in praxi frequentiùs occurrere conſueverunt, explicare decrevimus; eoſque ſex capitibus comprehendere. Quorum primum erit de lienis inflammatione. Secundum de dolore. Tertium de obſtructione & tumore, ſeu inflatione lienis. Quartum de ſcirrho lienis. Quintum de melancholia hypochondriaca. Sextum de ſcorbutica affectione.

CAPUT PRIMUM.

De Inflammatione lienis.

INflammatio lienis ejuſdem eſt naturæ cum hepatis inflammatione. In eo tantùm differt, quod rarius fit à ſanguine puro; frequentius à ſanguine melancholico. Eaſdem etiam habet cauſas, tam conjunctas, quam antecedentes. Diagnoſis verò diverſa eſt.

Signa igitur inflammati lienis ſunt, tumor & dolor in ſiniſtro hypochondrio, qui interdum ad diaphragma, & ſiniſtrum humerum extenditur, gravitas etiam adeſt, & pulſatio in eodem hypochondrio; febris aſſiduà, cibi faſtidium, ſitis, lentor nigricans linguæ adhærens, moleſtus dexter decubitus, propter viſceris gravitatem ventriculo incubantis; interdum etiam ſiniſter, ſi tumor ingens fuerit, quia comprimitur tunc à ventriculo & hepate, tumor interdum lienis figuram retinet interdum totum ſiniſtrum hypochondrium implet; interdum etiam infra umbilicum apparet, multiplicatâ materiâ, & inflammatione vicinas partes, præcipuè umbilicum occupante.

Intenſiora autem & remiſſiora prædicta ſigna apparent, cum aliquâ etiam varietate, pro varia humorum miſcela. Si enim ſanguini melancholico bilis admixta ſit, urinę ſunt rubicūdiores, os amareſcit, ſitis intẽſior, febris

febris ardens, & tertio die ingravescens, vigiliæ tensæ, & interdum deliria. Si fit admixta pituita, color est pallidus, febris & sitis minor, ac dolor remissior. Si verò sanguis melancholicus putus sit, durities maior est; color corporis nigricat, & interdum urina, aliáque dominantis melancholiæ indicia apparent.

Prognosis ferè eadem est, quæ hepatis inflammationis, attamen paulò minùs periculosa; cùm hepar sit nobilius. Si ægrum non interimat, vel crisi terminatur, vel resolutione solvitur, vel suppuratione, vel induratione, quâ in scirrhum degenerat. Crisis bona sæpè contingit per hæmorrhagiam naris sinistræ, urinæ vel alvi profluvium.

Curatio huius affectus eadem instituenda est, quæ in hepatis inflammatione fuit proposita; si frequentes tantùm adhibeantur differentiæ.

Primò quòd venæ sectio, liene inflammato, in brachio sinistro celebranda est, & non ita frequenter ut in hepatis inflammatione: quia hepar fons sanguinis largiori indiget evacuatione. Quod vero de apertione salvatellæ ab Authoribus circumfertur, quam lienem peculiariter exonerare aiunt, superstitiosum quibusdam, & jam ferè in usu practico obsolevit. Utiliùs enim multò è basilica vena ad omnes implendas indicationes, sanguis detrahitur ex multorum opinione.

Secundo, quòd topica, quæ inflammatione hepatis hypochondrio dextro admovebantur, hic sinistro applicentur.

Tertiò, quòd in dictorum topicorum usu, astringentia non fiant tantâ curâ; & tam diu continuanda: quia cum lien sit pars minus princeps, illius robori tantoperè studendum non est.

Reliqua ex inflammationis hepatis curatione desumantur.

CAPUT II.

De Dolore lienis.

Dolor interdum lienem affligit circa febrem & duritiem, quæ tactui renitatur; isque à flatu exoritur, qui non solum lienis substantiam, quæ ferè insensilis est, sed etiam membranam ipsum vestientem distendit.

Ab inflammatione facilè distinguitur per febris, & renitentiæ absentiam. Difficilius verò à colico dolore, quia colon intestinum spleni subjicitur, & incumbit: distinguuntur tamen, quod dolor splenicus gravis sit, & in uno loco fixus; colicus verò distendens, acutus, mobilis & ad totum ventrem excurrens.

Curatio huius doloris perficitur clysteribus carminantibus, purgatione convenienti fomentísque emollientibus ac discutientibus, aceto adiecto. Tum etiam linimentis compositis ex ol. lilior. chamæm. capparum, absinthii, cum modico spicæ & aceti.

Si post horum remediorum usum dolor persistat, cucurbitula sinistro hypochondrio erit admovenda, modò nulla inflammationis aut fluxionis suspicio fuerit.

CAPUT III.

De obstructione, & tumore, seu inflatione lienis.

Lien obstructionibus obnoxius est non minùs, quàm hepar, imò & frequentiùs; quandoquidem crassiori sanguinis parti recipiendæ destinatus est, ac magis fæculentæ, quæ ideò faciliùs in venis illius retinetur vel in meatibus insensibilibus hæret, propter mollitiem & laxitatem partis crassorum humorum receptioni idoneam. Et quando humor crassus substantiæ lienis hæret, tumorem in parte efficit, ac inflationem. Et quidem si humor ille diuturna mora crassescat, ac duritiem nanciscatur, scirrhum generare solet; quamdiù verò liquidior manet admixtione pituitæ; ad œdematosi tumoris naturam accedit, qui illis præcipuè familiaris est, qui in locis palustribus, humidisque degunt: vel qui frigidis alimentis vescuntur, aut frigidæ potu largiori utuntur. Si verò tumor ille mollior, & laxior fuerit, inflatio simpliciter appellatur, cuius causa est materia partim pituitosa partim flatulenta. Huiusmodi obstructionibus, tumoribus, & inflationibus affecti, lienosi vulgò nominantur.

Causæ lienis obstructiones generantes eædem omninò sunt, quæ in hepatis obstructione fuère propositæ & hanc vel illam partem afficiunt; prout magis, vel minùs dispositæ sunt ad eas recipiendas. Non rarò autem utrumque viscus simul afficitur. Vix enim humores crassi possunt in uno viscere luxuriare, quin portio eorum ad alterum deferatur.

Distinguitur obstructio lienis ab obstructione hepatis, ex situ partis affectæ; gravitas enim percipitur in sinistro hypochondrio, & interdùm dolor præsertim in cursu, vel concitatiore ambulatione aut equitatione; & contrectando hypocondrium, tensio & renitentia quædam invenitur; tum color faciei lividus percipitur, & reliqua melancholiæ dominantis indicia apparent.

Affectus est pertinax, & diuturnus, ob partis mollitiem & laxitatem, cuius ratione ab humore imbibito sese facilè expedire non potest; & si in vetustatem abeat, nec citò curetur, in scirrhum degenerat.

Curatio eadem competit, quæ in hepatis obstructione fuit proposita, addendo ea quæ peculiariter lienem respiciunt, & humori melancholico præparando, expurgandòque dicata sunt.

His autem pilulæ de ammoniaco sequentes, tanquam efficacissimæ addendæ sunt, & in frequenti usu habendæ.

℞. Ammoniaci pinguis in aceto scillitico soluti Unc. j. extracti aloës Unc. sem. crystalli tart. Drach. j. myrrhæ, croci, an. ℨ. sem. masticℎes, benjoini, salis fraxini, & absinthii an. ℈. j. Cum oxymel. scillit. fiat massa pilular. Dosis Drach. sem. bis in septimana, purgationibus interiectis.

In apozematis aliisque aperientibus remediis liquidioribus oxymel. simplex, & scilliticum utiliter dissolvitur, ad crassos & terrestres humores potenter dissecandos.

Præ cæteris autem remediis, quæ ex chalybe componuntur, ad lienis obstructiones referandas sunt efficacissima.

Imò verò pro potu ordinario aqua ferrata, vel chalybeata usurpanda est; quæ lienem imminuere; utinquit Celsus, ex eo cognoscitur, quòd ea animalia, quæ apud fabros ferrarios educata sunt, exiguos lienes habent.

Fomentis acetum addatur loco vini albi, quòd majorem penetrationem conciliet: quæ necessaria est in humore crassiori. Adde quod Galen. in affectibus lienis acetum valdè commendat, in remediis tum internis, tum externis usurpatum.

Cataplasmatis addatur cicuta, tanquam efficacissima ad tumores emolliendos & discutiendos.

Efficax fit cataplasma ex nicotiana viridi cocta in oleo & vino albo.

Ex oleo etiam cocto cum nicotiana & vino albo, ad vini consumptionem, fieri potest litus admodum efficax.

Amatus Lusit. *curat.* 61. *cent.* 5. curationem proponit obstructionis lienis, à quartana febre relictæ, qua sublata est decocto rad. chinæ, per 20. dies, post convenientes purgationes usurpato.

CAPUT IV.

De Scirrho lienis.

Materia lienis obstructionem efficiens diuturnâ morâ crassescit magis ac magis, & scirrhosam duritiem contrahit. Cùm autem eadem sit natura scirrhi lienis & hepatis; quæcunque de hepatis scirrho à nobis dicta sunt, in hunc etiam locum transferri possunt.

Diagnosis etiam scirrhi lienis eadem est, cum scirrhi hepatis diagnosi, nisi quod in illo durities, & renitentia percipitur in sinistro hypochondrio.

A tumore flatuoso, seu inflatione distinguitur; quòd in scirrho maior est gravitas; quam in flatuoso tumore, qui etiam digitis compressus cedit; & murmur, ac sonum edit, quæ in scirrho non reperiuntur.

Si à sole melancholia fiat, insignia atque evidentia prædominantis melancholiæ signa apparent: Si verò pituitam admixtam habeat, cachexia pituitosa in toto corpore apparet.

Prognosis etiam eadem est cum hepatis scirrhi prognosi; nisi quòd lienis scirrhus faciliorem aliquantulùm curationem obtinet, propterea quod viscus ignobilius fortiora citra noxam tolerat remedia.

Ac denique curatio scirrhi lienis eadem omninò est cum ea, quæ pro hepatis scirrho fuit proposita.

Quia tamen per gradus ineunda curatio est, & à mitioribus ad valentiora progrediendum: ea priùs remedia usurpanda erunt, quæ obstructionibus hepatis & lienis convenire diximus. Et inter medicamenta chalybeata ibidem laudata, maximè conveniunt pilulæ ex chalybe ammoniaco, aliisque compositæ, in obstructione hepatis descriptæ.

Ex remediis verò pro hepatis scirrho propositis, magno in pretio habendæ sunt pilulæ ex aloë, ammoniaco, & mercurio dulci: quæ tamen non abundè satisfaciunt. Opiata sequens utramque paginam implebit, nisi morbus sit prorsùs incurabilis.

℞. Gummi ammoniaci, opopanacis, & bdellii, ana ℥. ij. Dissolvantur in vino albo, colentur, & coquantur; deinde adde confect. hamech. & diaphœn. an. ℥. ij. catholici dupl. ℥. ß. pilular. fœtid. ℥. ii. Fiat opiata, de qua capiat ℥. ß. addendo mercurii dulcis gr. xx. continuando per plures dies consequentes: sicque tumor, & durities evanescet.

At præter illa remedia & præcepta, in prædictis curationibus proposita, sequentia in hoc morbo observanda veniunt.

Primò, quod de sanguinis missione valdè dubitetur. Hæc tamen difficultas resolvitur, concludendo eam convenire posse in principio. At morbo inveterato minimè prodesse.

Secundò inter specifica remedia commendatur à Solenandro & Fonseca urtica mortua, quæ Galiopsis dicitur, seu lamium Plinii, Itali herbam lienis vocant. Hanc cum vino tenui decoctam ad ℥. j. exhibent, vel pulveris illius Drach. j. cum eodem vino, aut alio liquore idoneo, felicissimo successu.

Tertiò præter fomenta ibi enumerata, Aqua pendens in Chirurgia, abdominis forum ex spongia in aqua calcis expressa admotum prædicat, eòque scirrhum lienis & hydropem curatum asserit.

Quartò præter unguenta dictis locis proposita, sequens tanquam mirabile laudatur ab Amato Lusitano cuius usu se scirrhum lienis curasse gloriatur; idque à Medicis Ferrariensibus accepisse refert.

℞. Ol. commun. ℔. iij. medullæ crurum bovis ℔. j. butyri recentis ℔. ß. succi bryoniæ, & cyclam. an. ℔. j. Bulliant lento igne ferè ad consumpt. succorum. Colaturæ adde ceræ citrin. ℥. viij. ceterach. cortic. capparis, tamarisci, sem. agni casti, an. ℥. iii. Misce, fiat unguentum.

Ita describitur ab Amato. Sed nimia est illius quantitas pro unico ægrotante. Poterit ergo imminui in hunc modum.

℞. Ol. comm. ℥. iij. medullæ cruris bovis ℥. j. butyri recent. ℥. sem. Bulliant lento igne ferè ad consumpt. succorum. Colaturæ adde ceræ citrin. ℥. j. pulv. ceterach. cort. capp. tamarisci, & semin. agni casti, an. ℥. ii. Fiat unguentum.

Quintò, cataplasmata sequentia maximæ sunt efficaciæ.

℞. Rad. cucumer. agrest. ℔. ii. fol. malvæ & violar. ana M. iij. Coquantur ad putrilaginem. Contundantur & traiiciantur per setaceum; deinde adde ol. de cappar. & tamarisci, an. Unc. j. aceti scillit. parùm. Fiat cataplasma.

℞. Fermenti acrioris ℔. ij. Coquantur in æquis partibus olei & vini ad formam cataplasmatis.

Denique præter emplastrum in scirrho hepatis propositum, sequentia erunt efficacissima.

℞. Gummi ammon. ℥. iv. Dissolvantur in aceto forti, posteà colentur, & bulliant ad consumptionem aceti; deinde adde ceræ parum. Fiat emplastrum.

℞. Cicutæ M. iv. ammoniaci ℔. ß. Infundantur in aceto dies octo, deinde bulliant cum ammon. solvatur, hinc per pannum lineum validè exprimatur; iterùmque expressus liquor ebullit parùm; & adiecta cerâ & ol. amygd. fiat emplastrum.

℞. Succi malvæ, cressonis, caulium, & rad. filicis, an. Unc. ij. gummi ammoniac. Unc. iv. aceti parum. Dissolve simul lento igne, posteà coquantur, postremò colentur; tandem recoquantur ad syrupi consistentiam, & cum ℥. j. ol. de capparibus, & ceræ q. s. fiat spanadrap regioni lienis applicandum, & tertio quoque die renovandum.

Aqua pendens loco citato, lienes induratos sequenti emplastro pluries sanatos fuisse asseverat, quod fit ex duabus partibus ammoniaci ex aceto dissoluti, unâ succi nicotianæ, unâ resinæ pini, terebinth. & succi ebuli, unâ ol. de cappar. & ceræ novæ q. s. ad emplastri seu cerati formam adipiscendam.

CAPUT V.

De Melancholia hypochondriaca.

Licèt omnes partes hypochondria constituentes in hoc morbo afficiantur, lien tamen pars affecta præcipua censetur, cum sit humoris melancholici conceptaculum, ut non ineptè inter morbos lienis collocari valeat.

Fit igitur hæc affectio à melancholia præternaturali, quæ atra bilis nominatur; & ex aliis humoribus exustis ac torrefactis generatur; præcipuæ sanguine, aut bili, aut melancholia naturali.

Hic tamen humor melancholicus, purus ac syncerus non est, sed plerumque aliis humoribus, iisque vitiosis permixtus, putà biliosis, pituitosis, ac serosis, ex quibus magna symptomatum varietas exurgit, inferiùs referenda. Generantur verò humores isti vitiosi in liene

præsertim

præſertim calidiori intemperie affecto, tum etiam in hepate pariter intemperato: unde fit ut cibum & potum crudum, & non ſatis coctum ad ſe trahant; & quidem tenuem, & aquoſam chyli partem maturiùs; craſſam verò tardiùs: hinc poſteà craſſior vehiculo deſtituta, in venis meſaraicis ſubſiſtit, ibique diutiùs hærens ulteriùs incraſſatur, ſæpèque aduritur; & poſtmodùm ad prædicta viſcera perveniens non rectè concoquitur. Adde quòd concoctio illorum viſcerum quæ in ſtatu naturali per elixationem fieri debet, ab iis intemperatis per aſſationem potiùs fiat: undè humorum aduſtio major conſequitur: fieri tamen poteſt, ut citra viſcerum intemperiem hæc affectio generetur; ex pravis ſcilicet alimentis, & ſanguini melancholico producendo idoneis: Imò verò ex ipſo ſanguine laudabili diutiùs in vaſis retento & quantitate ſuperfluo; quod in ſuppreſſione menſium, & hæmorrhoidum contingit, qui quidem ſanguis in prædictis vaſis diutinam moram trahens, exuritur, & atræ bilis naturam induit.

Oriri etiam poteſt hæc affectio ex vitio ventriculi alimenta probè non concoquentis, ſed ea in nidoroſam cruditatem convertentis, ex qua deinde in hepate, & liene vitioſi illi ſucci generantur. Imò verò Gal. 3. *de loc. affect. c.* 7. Dioclem ſequutus, cenſuit, propriam melancholiæ hypochondriacæ ſedem eſſe in ventriculo ex eo quod ut plurimùm in hoc affectu ventriculi laborantis indicia appareant. Veritati tamen magis conſonum eſt ventriculum frequentiùs ſecundario affici, hepatis aut lienis vitio ipſi communicato, ut in ſequentibus clariùs oſtendemus.

Colliguntur autem vitioſi illi humores in venis & arteriis, quæ in infimo ventre continentur: ramis præſertim venæ portæ maioribus, ſplenicis meſentericis, epiploicis, gaſtricis, & gaſtrepiploicis. In quibus magnas, & ſæpè horrendas fermentationes patiuntur: unde anathymiaſes terræ, & malignæ ad cerebrum, cor, & diaphragma elevantur, quæ ſymptomata varia in iis partibus excitant, inferiùs enumeranda.

In ipſis etiam viſceribus humores prædicti continentur, liene præſertim & pancreate, glandulıſque in meſenterio reſidentibus, quarum omnium partium ſubſtantia mollis, & ſpongioſa prædictis humoribus facilè imbuitur, & ſemel imbibitos difficillimè deponit. Prætereà glandulæ per totum meſenterium diſperſæ, ut venis & arteriis fulcimentum, & firmamentum ſint, & obſtent ne illæ à repletis inteſtinis, vel alia de cauſa comprimantur: Si præter modum intumeſcant, ipſa vaſa comprimunt, & liberum humorum commeatum impediunt: unde obſtructiones in illis ductibus generantur.

Pueri & adoleſcentes huic affectui minimè obnoxij ſunt propter humidum temperamentum humori melancholico generando ineptum: ſed in ætate conſiſtenti frequentiſſimè contingit: quia humores in iuventute à calore acriore aduruntur: & ubi calor ille deferbuit, tenuioreſque partes exhalarunt, magnus fit humoris melancholici proventus.

Cauſæ huius affectus antecedentes, & procatarcticæ ſunt: primò cibi pravi ſucci, & concoctu difficiles, & qui generando humori melancholico idonei ſunt; ut panis furfuraceus, aut non benè fermentatus, aut cruſta, eius legumina, caſeus, ova indurata, & frixa, aves aquaticæ, carnes bovinæ, cervinæ, leporinæ, & omnes ſale, & fumo induratæ, & alia innumera alimenta craſſiori & duriori ſubſtantiâ prædita.

Secundò, animi pathemata gravia, & diuturna, præcipuè mœror & mœſtitia, ad hunc affectum generandum maximam vim habent, ab iis enim maxima fit ſpirituum diſſipatio; cuius ratione coctiones debilitantur; & magnus fit cruditatum proventus; quæ à viſceribus calidioribus exuſtæ, in humorem atrabilarium degenerant.

Tertiò, quies & otium huic malo producendo occaſionem præbent, quia efficiunt; ut plurima excrementa in corpore retineantur; imprimis ſi meditationes plurimæ, ac lucubrationes accedant. Unde litterati, & qui vitam ſedentariam agunt, huic affectui maximè obnoxii ſunt.

Denique ſuppreſſio menſium, & hæmorrhoidum; non ſolùm ratione quantitatis; ut anteà dictum eſt: ſed etiam qualitatis, morbum hunc producere poteſt. Cùm enim per venas hæmorrhoidales ſanguis melancholicus à naturâ evacuari ſoleat, & cum eo multi humores ſalſi & aduſti: tum in purgationibus menſtruis multi etiam humores vitioſi educantur; ſi vacuationes illæ ſubſtiterint; fit refluxus illorum humorum ad hypochondria qui huic morbo occaſionem præbent.

Diagnoſis huius affectus ex ſymptomatis petenda eſt; quæ illum conſequi ſolent: eorùmque maximus eſt numerus; etenim omnes propemodum corporis partes in hoc affectu labem aliquam percipiunt, quando is ad ſummum exaltationis gradum pervenit. Eorum ſeriem explicare aggredimur, hoc priùs admonendo; non omnibus ægris contingere: ſed alia in his, alia in illis pro varia humorum peccantium natura, & variis partibus quæ afficiuntur.

Primò igitur ventriculus ut plurimùm laborat; non quidem primario affectu, ut Galenus ex Diocle cenſuiſſe viſus eſt: ſed potiùs ſecundario, quando ſcilicet ſanguis pro nutritione ventriculi è venæ portæ ramis effluens non benè ſe habeat: unde ventriculus malè nutritus, malè alimentum concoquit, idque in alienam ac vitioſam ſubſtantiam convertit. Hinc reciproca quædam & circularis noxa exoritur dum hepar & lien pravum ſanguinem ventriculo nutriendo ſuppeditant: & ventriculus demùm pravum chylum generat, ex quo iterum ſanguis vitioſus producitur.

Ventriculus igitur in hoc affectu plerumque cibos malè concoquit, & bonam eorum partem, in materiam nunc aqueam, nunc acidam, vel acerbam, nunc viſcidam mutat: quæ cum inteſtinis, & venis meſaraicis utpotè alendo inepta non attrahatur, in ventriculo moratur: & nunc ſurſùm repens, linguam & os ſaliva & humiditate aquea replet, ut continuò ægri expuere cogantur, ſæpe etiam per vomitum humores illos in ventriculo collectos reiicere.

Sæpe etiam materia in ventriculo contenta ebullit, & fermentatur; unde flatuum copia excitatur, qui non ſolùm ventriculum, ſed etiam vicinas partes diſtendunt, ac tantam in præcordiis moleſtiam pariunt; ut ægri interdum in lypothymiam incidant. Interdùm verò flatuum illorum pars per ſuperiora, & inferiora reiicitur, pars verò per inſenſibilem tranſpirationem diſcutitur; aut eorum materia per vomitum excluditur.

Advertendum tamen eſt, non omnia quæ vomitu reiiciuntur, in eo generari; ſed etiam non rarò à liene aliiſque partibus tranſmitti. Humores etiam interdum evomuntur tanta aciditate præditi; ut ſtuporem dentibus afferant quos è liene in ventriculum per vas breve transfundi, minimè dubium eſt.

In aliis ſanguis è liene in ventriculum per vas breve, cum humore atrabilario, aliiſque vitioſis humoribus tranſmittitur: qui partim per vomitum, partim per ſeceſſum reiicitur, ut in vomitus ſanguinis theoria fuſiùs expoſuimus.

Ructus etiam frequentes hoc affectu laborantibus,

tum etiam rugitus & murmura hypochondriorum, ſolent contingere, propter copiam flatuum, qui ex crudis, ac melancholicis humoribus generantur; unde ab antiquis hic morbus, affectio flatuoſa, nominatus eſt. Quomodò autem flatus ex melancholico humore ſuſciten- tur id in tympanite dictum eſt.

Dolores etiam non rarò in ventriculo, & hypochondriis ab iiſdem flatibus excitantur, & interdum ad dorſum & lumbos extenduntur, ut nephriticos æmulentur; præſertim ſi urina rubra, & craſſa hypochondriacis familiaris, excernatur.

Alvus adſtricta ſæpè eſt in hoc affectu; quod nimirum cibus in materiam viſcidam ac glutinoſam commutatur, quæ cùm inteſtinis hæreat, alvi conſtrictionem parit, cùm facultas expultrix viſcidum illum humorem excernere nequeat, niſi à medicamentis adjuvetur; quò fit, ut huiuſmodi melancholici frequentiùs catharticis, aut enematis alvum reſolvere coguntur.

Alvi fluxus etiam interdùm contingit: ſi humores acrimoniam acquirant, & bilem, aut fervidam melancholiam admixtam habeant.

Æſtus in hypochondriis percipitur, & inflammatorius quidam affectus, cum ardore & fervore interno, nunc in uno, nunc in utroq; hypochondrio ægros affligente, ex humoribus calidis ac fervidis in iis contentis. Et ſolet iſte calor ac æſtus ſeſe magis exercere, quando humores illi calidi ab aliqua cauſa interna, vel externa commoventur, & exagitantur; ita ut ex vaporibus inde elevatis facies incaleſcat, ac rubore ſuffundatur, imò verò interdum febris ephemera excitetur, ex iiſdem vaporibus in totum corpus diffuſis.

Urina in hoc affectu varia eſt, nunc tenuis, nunc craſſa. Tenuis quidem, quando humores craſſi urinæ vias obſidet, per quos illa quodammodò tranſcolatur, ut partes tantùm tenuiores & ſeroſæ permeare valeant. Craſſi verò, rubra, & turbida, obmateriæ craſſæ admixtionem, quæ multo ſale ſaturata eſt, & ideò tartarea nominatur, tum in fundo matulæ inſtar ſedimenti craſſioris colligitur: vel etiam quædam illius portio matulæ parietibus adhæret inſtar arenularum rubrarum, quæ multis calculis metum incutiunt, quamvis immeritò, cùm huiuſmodi arenulæ non in renibus, ſed in hepate generentur ex materia aduſta, & ſalina. Cuius rei indicium eſt, quòd huiuſmodi arenulæ digitis attritæ facilè diſſolvuntur, ſalis inſtar; quod in arenulis à renibus oriundis non contingit.

Cordis palpitatio in hoc affectu interdum accidit, ob vapores ad cor aſcendentes, quod dùm expellere nititur, ipſum violenter, & inordinatè movetur: & tunc ægri ſe in magno vitæ periculo conſtitutos exiſtimant, & auxilium anxiè requirunt.

Pulſatio in ſiniſtro hypochondrio nonnunquam percipitur, quando ſcilicet humores fervidi in iis locis exagitantur, & vapores inde excitati a teriarum ſyſtolen & diaſtolen maiorem efficiunt; ita ut tum ab ægrotantibus, tum ab adſtantibus manum hypochondrio admoventibus, pulſatio illa percipiatur, quæ tum in primis commovetur, quando ab ægri ira, motu vehementiore, aut meri largiore potu, incaleſcunt. Et hæc in primis palpitatio in arteria cœliaca fit, quæ inſignior eſt in illa parte. Aliquando etiam continua eſt, & indeſinens in morbo inveterato, & quocumque tempore manum admoveas, perpetuò pulſationem advertis, quod morbum habitualem, & incurabilem ſignificat. Continuam autem illam pulſationem interdùm ſequitur aneuriſma, ex arteriæ cœliacæ, aut alterius cuiuſdam arteriæ inſignioris dilatione, à ſanguine fervidiori in iis contento, qui valdè attenuatus, & multis ac fervidis ſpiritibus permixtus, arteriam continuò dilatat ac diſtendit, donec aneuriſma integrum contraxerit, quale obſervavit Fallopius, *lib. de tumorib. prætern. cap.* 14. in vetula quadam, cuius cadavere aperto, inventum eſt, aneuriſma in abdomine, in quod pugnum immittere potuit, & immiſit. Ubi obiter notanda eſt ſumma naturæ providentia, quæ arteriæ diſruptionem præcavens ex nimiâ dilatatione, tunicam illius adeò induraverat, ut oſſea appareret, ſicut annotavit Fallopius, loco citato. Paræus etiam lib. 6. ſui operis, cap. 28. ſimilem hiſtoriam refert aneuriſmatis, non quidem in abdomine, ſed in thorace reperti ſcilicet in arteria venoſa, quæ in eam amplitudinem diſtenta erat, ut manum in pugnum complicatam capere potuerit; tum etiam tunica illius interna oſſea evaſerat. Et nos etiam ſimilem caſum ante duos annos in hac urbe vidimus, nempè aneuriſma in pectore, ex arteriæ dilatatione, quæ pueri quindecim annorum pugnum recipere poterat: tunica verò arteriæ cartilagineam craſſitiem, ac duritiem acquiſierat.

Vapores autem tetri ab hypochondriis elevati ad partes ſuperiores, quamplurima ſymptomata producunt: ad palatum enim, & linguam tranſmiſſi, eas partes exſiccant, & ſitim levem inducunt: diaphragma verò & pulmonem obſidentes, difficilem reſpirationem efficiunt: dum verò ad membranas cerebri feruntur, dolores capitis inducunt; & dum cerebrum ipſum impetunt, aurium tinnitus, oculorum calignem, vertiginem, metum, & mœſtitiam, & deliria melancholica diverſa inferre conſueverant. Quod ſi vapores illi ſummam acrimoniam, aut malignitatem induant, epilepſiæ cauſa efficiuntur: ſi verò itidem vapores nervos occupent, in iis etiam convulſiones generant: ac ſi virtute narcotica præditi ſint, torporem & paralyſin ſpuriam inferunt, tum etiam comatoſos affectus, & apoplexiam, ſi cerebrum penitiùs evadant. Si autem vapores illi calidi & ſicci fuerint, cerebrum exſiccant, & vigilias moleſtas, aut ſomnos perturbatos inſomniáque terrifica efficiunt. In primis verò vigiliæ poſt mediam noctem pleróſque infeſtare ſolent. Etiamſi enim poſt cœnam ad mediam noctem, aut paulò ulteriùs ſatis benè dormiant, poſteà tamen evigilant, & alii duabus vel tribus horis vigilant, & iterùm manè circa horam tertiam vel quartam dormire incipiunt, alii verò iterùm dormire non poſſunt. Quorum eventuum ratio talis reddenda eſt, quod nimirùm dum chylus ad partes ſecundæ concoctioni deſtinatas, vel inſervientes defertur, tum humores vitioſi in membris, & vaſis latentes agitantur, ex iiſque vapores elevantur, qui per venas, & arterias ad caput delati vigilias excitant; & ſi brevi diſſipantur, ſomnus iterùm revertitur, ſi verò diutiùs perſeverent, reliqua noctis pars inſomnis transigitur.

De his omnibus ſymptomatis anteà dictum eſt, & iterum repetendum, omnia in omnibus non reperiri, ſed plura, vel pauciora, pro humorum & partium affectarum varietate.

Hoc etiam annotatum eſt, non eſſe de eſſentiâ melancholiæ hypochondriacæ, ut in hypochondriis tenſio, durities, dolor & tumor percipiatur, cum mali fomes plerumque in ramis venæ portæ, & arteriis vicinis hæreat, & indè vapores ad cor, & cerebrum tranſmittat. Sæpè tamen tenſiones in hepate vel liene reperiuntur, quæ humores in illis partibus hærentes ſignificant: ſi verò nullæ adfuerint, ſignum eſt humores vitioſos in venis meſenterii, omenti, pancreatis, & ventriculi

triculi latitare. Ventriculum autem præcipuè affici demonſtrant peculiaria illius ſymptomata, ut ructus acidi, vel nidoroſi, nauſeæ, vomitus, apepſiæ, & interdùm alvi fluxus.

Quod ad prognoſin attinet: affectus iſte ut plurimùm lethalis non eſt; ſed longiſſimus eſſe conſuevit; & ſæpè toto vitæ decurſu perſeverat, unde vulgò dicitur opprobrium medicorum, ex eo quòd non ſatis feliciter curatio ſuccedat: & ſi tandem poſt multa remedia ægri convaleſcere videantur; poſteà tamen intra paucos menſes malum recrudeſcit, & omnia ſymptomata redintegrantur. Dicitur etiam flagellum medicorum, quia huiuſmodi melancholici nova quotidie poſtulant remedia, iiſque ſtatim ſatiantur, & aſſiduis querimoniis Medicos infeſtant, eòſque ſæpiſſimè mutant.

Hæmorrhoidum fluxus melancholiâ hypochondriacâ laborantibus ſuperveniens, plurimùm iuvat, modò fuerit moderatus; ſi enim diutius duret, periculum portendit.

Urina craſſior melior eſt in hoc morbo, quàm tenuis & aquoſa, quæ craſſos humores in corpore retineri arguit. Nigræ quoque urinæ ſine febre ſæpè hunc morbum ſolvunt.

Alvum in hoc morbo laxam habere, bonum; aſtrictam verò habere, malum. Vomitus quoque cum εὐφορίᾳ ſæpè utilis; diu vero perſeverans, perniciosus.

Vertigo, & diuturnus capitis dolor in melancholia hypochondriaca, in epilepſiam, vel cæcitatem, vel apoplexiam degenerat.

Curatio huius affectus in tribus potiſſimùm indicationibus verſabitur, obſtructionum apertione, intemperiei viſcerum correctione, & humoris peccantis evacuatione non omiſſis roborantibus, quæ dictarum partium vires reficiant, & inſtaurent. In hunc finem ſequentia remedia, adhibito ſapientis Medici judicio & delectu uſurpari poterunt.

Præmiſſo clyſtere ſequens potio primùm exhibeatur.

℞. Sennæ mundatæ Unc. ſem. ſeminis aniſi & crem. tart. an. ʒ. j. fol. borrag. fumar. acetoſæ, an. M. ß. liquirit. Drach. iij. Coquantur ad ℥. iij. In colatura diſſolve rhabarb. in aqua bugloſſi cum ſpica infuſi Drach. j. ſem. cathol. dupl. Drach. iij. ſyrup. de cichor. compoſ. Unc. j. Fiat potio, cui addere utiliter licet in valdè melancholicis confect. alkermes Drach. j.

Poſtridiè potionis phlebotomia celebranda eſt ex alterutro brachio, prout hepar, aut lien magis laborare videbuntur, ſed præcipuè è ſiniſtro.

Poſteà ſequentium juſculorum uſum æger aggrediatur.

℞. Radic. aſparagi, gram. & cichor. an. Unc. ſem. fol. agrim. ceterach. capill. ven. bugloſſi, & cichor. ana M. ſem. cremor. tart. Drach. j. Coquantur cum pullo gallinaceo, & fiat juſculum per x. aut xij. dies continuandum. Ad magis refrigerandum, & efficaciùs obſtructiones aperiendas, utiliter addi poſſunt ſpirit. vitrioli gutt. iiij.

Prædictis etiam ſimplicibus addi poſſunt in diuturnis obſtructionibus, radic. chinæ, lignum ſaſſafras, ſantalum album, radic. apii, filicis maris, fol. betonicæ, ſcabioſæ; ſemen coriandri præp. paſſulæ, & ſimilia.

Si alvus ſit adſtricta, aut cacochymiæ copia, in tertio quoque juſculo ſennæ Unc. ß. cum ſem. aniſi utiliter infundi poterit.

Vel loco juſculi ad materiam peccantem potentiùs educendam, apozema ſequens erit convenientiſſimum.

℞. Rad. bugloſſi, aſparag. cichor. & acetoſ. ana ʒ. j. cortic. median. fraxini, & tamariſci, ana ℥. ß. fol. agrim. ceterach. capill. vener. cuſcutæ, cichorii, fumariæ, lupulor. bugloſſ. & borrag. ana M. j. ſem. quatuor frig. maj. aniſi & fœniculi, ana ʒ. ij. uvarum corinth. ʒ. j. ſennæ mundat. & polypod. querc. recent. ana ℥. ii. apithymi ℥. j. agarici recenter trochiſc. & rhab. elect. ſeorſim infuſor. cum cinam. ana Drach. ij. macis & caryophyll. ana Drach. j. flor. iij. cordial. ana. P. j. Coquantur ad quartaria quinque. In colat. diſſolve ſyrupi de cichorio compoſ. cum rheo, & roſat. ſolut. an. Unc. ij. Fiat apozema clarificatum, & aromat. Drach. ij. ſantali citrini, pro iv. doſibus matutinis.

Loco apozematis utiliter ſubrogari poteſt decoctum galli veteris, in hunc modum compoſitum.

℞. Radic. aſparagi, bruſci, cortic. rad. capparis, & mediani tamariſci, ana Unc. ſem. fol. agrim. ceterach. capill. ven. ana M. j. ſem. aniſi, citri, & card. bened. ana Drach. j. ſennæ mundat. Unc. ſem. polypod. querc. & epithymi. an. Drach. iij. cinam. Scrup. j. cryſtal. tart. Drach. j. Coquantur omnia ſecundùm artem cum media parte galli veteris; fiat juſculum, quod capiat manè per iv. dies.

Poſt ſufficientem purgationem, balneum aquæ tepidæ convenientiſſimum eſt, per aliquot dies uſurpatum. utiliter in eo coquuntur herbæ refrigerantes cum bona quantitate pomorum redolentium. Vel fieri non raro ſolet ex hordeo & amygdalis contuſis in ſacculo incluſis, & in aqua decoctis. Frequenter iterandum eſt, ſi tempus anni fuerit opportunum; quandoquidem Gal. refert. 8. *de loc. aff. cap.* 6. ſolis balneis aquarum dulcium ſe multos melancholicos curaſſe abſque alio medicamento. Si tamen æger ferre frequenter nequeat integrum balneum ſemicupium ſubrogari poterit.

Et ne lotio frequens ventriculo noceat in ingreſſu balnei inungetur ventriculus oleo nucis moſchatæ, aut alio ſimili linimento.

Ab exitu balnei inungatur hepatis regio cerato ſantalino, vel unguento roſaceo in oxycrato locis.

Poſt ultimum balneum proritentur hæmorrhoides, ſubditis balanis acrioribus, vel anum confricando ſolis ficulneis, aut pannis lineis aſperioribus; & affixis partibus eminentioribus hirudinibus duabus aut tribus extrahantur ſanguinis ℥. v. vel vj. Eadémque hæmorrhoidum provocatio vere & autumno, imo interdùm ſingulis menſibus iterari debet.

In iis qui aſſueti ſunt pati fluxum hæmorrhoidum, qui tamen jam diu ſuppreſſus ſit, & ubi hæmorrhoides non apparent, admotâ ano cucurbitula patefiunt.

Si poſtquam hirudines ſaturatæ ceciderunt, ſanguis nimiùm profluat, ut non raro contingit; ſiſtetur luto, aut carbonis pulvere, aut aranearum telâ aut gypſi pulviſculo, aut pulveribus aſtringentibus, albo ovi & ſtupis exceptis.

At ſi hæmorrhoides commodè aperiri nequeant, opportunum erit ex venis inferioribus ſanguinem detrahere, ut ſanguis fæculentus per ea loca derivari queat.

Cauſticum tibiæ ſiniſtræ inuſtum ab humoribus excrementitiis lienem, aliáque viſcera repurgat; ideóque non erit omittendum.

Quia verò hic affectus contumaciſſimus eſſe conſuevit, & poſt univerſales evacuationes, novus pravorum ſuccorum cumulus temporis progreſſu ſolet ſuccreſcere, purgationes periodicæ inſtituendæ ſunt, ut per intervalla ab eorum noxa corpus liberetur. Quod commodiſſimè fiet ſyrupo magiſtrali, in ſequentem modum compoſito.

℞. Succor. recenter expreſſ. & per recidentiam depurat. ex fol. borrag. bugloſſ. endiviæ, cichor. fumar. & oxalidis ℔. iij. ſucci pom, redolent. recenter expreſſi & depurati ℔. ij. polypod. querc. recent, ℔. ß. ſennæ mund. ℥. viij. epithymi ℥. iij. agar. recenter trochiſcati ℥. j. zinzib. & caryophill. ana ʒ. j. Infundantur, & decoquantur, ut artis eſt, donec colaturæ ſuperſint quartaria quinque. In quibus diſſolve expreſſionem Unc. j. rhab. in prædictis ſuccis cum cinam. ſeorſim infuſi, ſacchari albi quartaria quinque. Fiat ſyrup. perfectè coctus, clarif. & aromatiz. ʒ. ij. pulver. elect. triaſant. qui ſervetur, in vaſe vitreo, & de eo capiat Unc. ij. bis aut ter in menſe cum iuſculo pulli, vel hœduli, fol. endiviæ, acetoſæ, borrag. & pimpinel. alterato.

Vel loco ſyrup. pilulæ uſurpari poterunt, hyemis præſertim tempore, quales in hepate obſtructione fuerunt propoſitæ, vel ſi earum nimia caliditas metuatur, ſequentes magis correctæ in eundem uſum componi poterunt.

℞. Polypod. querc. Unc. ſem. rad. aſari ſummit. geniſtæ, ana Drach. j. paſſul. corinth. Drach. iij. cryſtalli tart. Drach. j. ß. flor. bugloſſ. & borrag. an. P. ſem. Coquantur in aquæ font. q. ſ. De colat. opt. clarif. cape ℔. ſem. ſucci pomor. redolent, opt. depurati Unc. iv. In quibus infunde ſennæ mundatæ Unc. j. turbith. & agar. ana Drach. iij. macis, caryophyll. cinam. & epithymi, ana Drach. j. Digerantur per quatriduum in B. M. poſteà colentur, & exprim. Colat. adde extracti aloës, facti in aqua endiviæ, & acetoſæ, unc. j. myrrhæ in vino ad ignem diſſolutæ & colatæ ʒ. ij. ſalis tart. ʒ. j. Evaporentur omnia, & inſpiſſentur ad lentum ignem, addendo ſub finem, dum ferè evaporata erit materia, ſpecier. diarrhod. abbat. lætif. Gal. & trochiſc. dialacea, an. ℈. ß. Reducantur in maſſæ pilularis conſiſtentiam, de qua capiat æger ʒ. ß. ſemel in ſeptimana, duabus horis ante paſtum.

Pereda ſequenti pulvere multos melancholicos curatos eſſe teſtatur, eúmque benedictum & divinum appellat.

℞. Epithymi ℥. ß. lapid. lazuli opt. & agar. recenter trochiſc. ana ʒ. ij. ſcammon, ʒ. j. caryophyl. numero xx. Miſce, fiat pulvis de quo capiat ʒ. ij. bis aut ter in menſe, cum ſero lactis vel aqua borraginis.

Si purgantia medicamenta ſatis frequenter exhiberi nequeant, aut ægri morbi diuturnitate fracti aſſumere nolint: conſultiſſimum erit clyſteres alternis diebus iniicere ut vapores ſursùm ſe efferentes revellantur, & humoris peccantis portio educatur. Si enim inteſtina penitiùs ſubierint, à venis meſaraicis maiorem illuviei partem exhauriunt. Novimus enim quemdam nobilem virum affectione hypochondriacâ diu, & graviter affectum, qui ex clyſteribus frequenter iniectis ita levatus fuit, ut omninò curatus videretur: cùm multa alia remedia fruſtrà uſurpata fuiſſent.

Dum purgationes periodicæ uſurpantur intermediis temporibus curandum eſt, ut corpus univerſum balneis humectetur, aut ſaltem ſemicupii, vel fomentis quibus & humoris peccantis inclementia frænatur, eiuſdemque reliquiæ conteruntur, & corpus humidius ac fluidius redditur.

Roborantia etiam intermediis temporibus uſurpanda ſunt, quæ ſimul obſtructionem apertioni inſerviant eáque frequenter componi ſolent in formam opiatæ, vel electuarii ſolidi in tabellas redacti, in hunc modum.

℞. Conſervæ rad. bugloſſ. ℥. ß. conſervæ flor. borrag. viol. ana ℥. j. conſervæ roſ. & cortic. citri conditi, ana ℥. ß. myrob. condit. numero j. confect. alkerm. ʒ. iij. raſuræ eboris, cornu cervi & lapidis bezoard. an. ʒ. j. pulver. elect. lætif. Gal. & diarrhod. abbatis, an. ℈. ij. coralli præpar. & margarit. præp. ana ʒ. ß. ambræ griſ. ℈. ß. moſchi opt. gr. v, fol. auri numero iij. Cum ſyrupo de pomis, vel conditura citri fiat opiata, de qua capiat magnitudinem caſtaneæ, horis duabus ante paſtum ſingulis diebus, ſuperbibendo vini albi parùm.

Simplicior & guſtui gratior opiata fit ex parte una confect. alkerm. & quatuor partibus conſervæ flor. borrag. Ad potentiùs obſtructiones aperiendas, ſi calidiora non multùm metuantur, addi poſſunt opiatæ, conſervæ flor. tamariſci, rad. enulæ campanæ, fol. abſinth. capill. ven. & ſales abſinth. tamariſci, &c.

Tabellæ in ſequentem modum componi poterunt.

℞. Pulv. diambræ, diamoſchi dulcis, & lætif. Gal. an. ℈. I. confect. alkerm. Drach. iij. ſacch. aqua borrag. & roſar. ſoluti Unc. iiij. Fiant tabel. deauratæ pond. ʒ. j. Capiat unam ſingulis diebus, horis duabus ante paſtum. Vel guſtui gratiores ita parabuntur.

℞. Confect. alkerm. ʒ. ij. ambræ griſ. ſcrup. j. ſacch. aqua naphæ & roſarum diſſoluti Unc. iv. Fiant tabellæ.

Ambra griſea ſola ad gr. v. vel vj. ſingulis diebus exhibita cum vino, aut aqua roſarum, ſpiritus & calorem nativum vivificat, & cor maximè exhilarat.

Authores nonnulli lapidis bezoardici uſum valdè probant adversùs omnes morbos melancholicos, utpote qui vires cordis mirum in modum reficiat; ejúſque grana v. vel vj. cum aqua roſar, aut alio liquore exhiberi debent.

Corpore ſufficienter expurgato tempeſtate idoneâ, nimirùm vere aut æſtate, ſerum lactis utiliter exhibebitur per 15. aut 20. dies: ſic enim viſcerum obſtructiones aperientur, & calida eorum intemperies emendabitur. Extrahetur autem ſerum lactis per ebullitionem, & clarificationem, in eóque commodè infundentur per noctem epithymi ʒ. ij. vel Unc. ſem.

Quantitatis illius ad robur ventriculi metienda eſt. Si tamen facilè venas iam aliquatenus apertas pervadere queat, & per alvum & urinas eiici in maxima quantitate exhibitum inſtar aquæ mineralis, ut in calida hepatis intemperie docetur, multùm proderit: hâc cautione adhibitâ, ut ventriculus muniatur ſacculis, aliiſque remediis infrà deſcribendis, & veſpertinis horis opiata roborans ſingulis diebus exhibeatur. Loco autem epithymi aliquando permiſcetur ſero ſuccus cichorii & borraginis aut alii refrigerantes, & appropriati in hunc modum.

℞. Seri lactis caprilli. ℔. iv. vel v. ſucci limon. recent. Unc. iv. ſucci pomor. redol. noviter extracti Unc. vj. conſervæ roſar. aut violar. aut ſacchari albiſſ. Unc. j. cum duobus albumin. ovor. clarificentur. Capiat manè pocula tria, vel quatuor, vel plura, ſi ſtomachus ferre valeat.

In corporibus valdè emaciatis, referatis aliquantiſper obſtructionibus, lactis aſinini uſus convenire poterit, cum ſacch. roſaceo; & ſi obmurmurantia ſint hypochondria, tantillum aromatici roſati, vel diarrhod. abbatis erit utiliſſimum.

At cæteris remediis præſtant aquæ minerales acidulæ & vitriolatæ, quæ viſcerum intemperiem corrigendo, obſtructiones reſerant potentiſſimè. Tales ſunt in Occitania noſtra Meynenſes, & Vallenſes Illæ magis refrigerant. Hæ calidiores quidem, ut obſtructionibus tollendis, & humori terreno attenuando ac detergendo multò efficaciores.

De potu aquarum thermalium non lienis eſt inter Authores diſcrepantia. Nonnulli, ut Sennertus, omninò probant, quod huiuſmodi aquæ ob mineralia à quibus

ſuas

ſuas vires habent, & primas vias eluant, & vitioſos humores, qui in iis hærent, per alvum & urinas educant, ventriculum calefaciant, hepar & lienem roborent. Calefactionem autem, & exſiccationem ab huiuſmodi aquarum externo uſu, non autem interno eſſe metuendam. Alii, ut Claudinus, omninò reiiciunt, propter dictam exſiccandi vim. Alii denique nec omninò reiiciunt, nec omninò admittunt huiuſmodi aquarum uſum, ut Montanus, qui eas convenire ſentit, propter frigiditatem ventriculi, quæ huius affectus comes eſt individua, & obſtructiones. Ratione autem hepatis calidioris, & fervidi ſanguinis, vult muniendum eſſe hepar & lienem unguento refrigerante Gal. Tum etiam univerſam lumborum regionem eodem unguento inungendam. Hoc modo ait non nocere aquam, quia magis figitur in ventriculo & locis frigidioribus, alia verò viſcera ſolùm pertranſit, nec in iis moram facit. Nos verò earum aquarum uſum convenire poſſe cenſemus, ſi ventriculus frigidior magnam craſſæ & viſcidæ pituitæ copiam cumulet, & non admodùm inſignis fuerit hepatis caliditas. Cuius partis noxa maiori ex parte declinari poterit; ſi non ſolùm unguentum prædictum admoveatur; ſed etiam juſcula refrigerantia poſt eiectas aquas exhibeantur, & poſt integrum earum uſum balnea refrigerantia & humectantia per aliquot dies uſurpentur.

Non parùm præſtare conſueverunt ad obſtructiones hypochondriacas aperiendas medicamenta ex chalybe compoſita, qualia in obſtructionibus hepatis, & lienis fuerunt propoſita; vitando tamen ea, quæ multùm calefacere aut exſiccare valent. Imò verò in corporibus calidioribus conveniet chalybem cum ſulphure aut aceto præparatum, cum conſerva borraginis, & cichorii ad formam opiatæ permiſcere.

In delicatioribus conveniet ſyrupus ex chalybe, prædicto loco deſcriptus, aut ſpuma quæ manet in vaſe vitreo poſt vini pluries chalybeati evaporationem, cum dictis conſervis permixta.

At cæteris omnibus remediis palmam præripit ſal, ſeu vitriolum martis, quod obſtructiones aperit, viſcera corroborat, eorumque calidam intemperiem emendat, Doſis illius eſt à gr. xii. ad xx. cum liquore idoneo, ſyrupo, aut conſerva. Sed quia ſapor illius admodùm ingratus eſt, ſoleo ego in pilulas reducere cum mucilagine gummi tragacanthi. Uſus illius debet eſſe diuturnus, & ideò magna illius quantitas habenda eſt, quæ facilè comparari non poteſt modo à Beguino aliiſque deſcripto. Nos faciilimam illius compoſitionem paucis cognitam hîc ſubnectemus.

℞. Olei vitrioli aut ſulphuris ℔. ß. ſpiritus vini ℔. j. ponantur in ſartagine nova, & munda, & aſſere contegantur intra quindecim dies fiet per ſe ſalina concretio, quæ ſoli poſtmodùm exponenda eſt, ut omninò exſiccetur, movendo interdùm cum ſpatula ferrea. Hyeme poterit exſiccari ſupra ignem leviſſimum, aut in hypocauſto. Sal probè exſiccatum in phiala vitrea recondatur, benè obturata, nam aëri expoſita facilè humectatur. Pilulæ etiam ex eo compoſitæ cum mucilâgine tragacanthi duriores fieri debent, addendo pulverem ipſius tragacanthi, ac poſtmodùm in phiala recondi, alioqui humeſcerent. Per menſem unum vel plures poteſt continuari huius remedii uſus, non ſolùm innoxiè, ſed ſemper cum utilitate ſumma.

Ad obſtructiones ſenſim aperiendas, & humorem melancholicum ſenſim expurgandum ac contemperandum, laudat Fonſeca pilulas ſequentes, quas diatartarum appellat,

℞. Sennæ pulverat. & ſalis tartari, ân. ʒ. i. cinam. pulverat. ℈. ſem. Cum ſyrupo de limon. fiat maſſa, cuius capiat pilulas iij. pond. ʒ. ſem. per horam ante cœnam, ut bis, aut ter deiiciat. Habet enim ſal tartari magnam vim domandi humores melancholicos & atros; nam trahit ad ſe proprietate quâdam acetoſitates, ut videre eſt, quando permiſcetur aceto, aut ſpiritui vitrioli, quorum aciditatem tollit. Sciendum autem eſt Fonſecam per ſalem tartari cryſtallum intelligere. Attamen non minùs efficaciter ſenna infundi poterit cum ſale tartari, & guttis aliquot ſpiritus vitrioli in liquore idoneo.

Ad dictas obſtructiones aperiendas, nonnulli Authores commendant decoctum radicis chinæ, ut in obſtructione lienis dictum eſt; quod à prudenti Medico utiliter interdum in uſum revocari poterit.

Alii verò laudant ſuccum abſinthii concretum in forma pilularum, per ſe, vel cum gummi ammoniaco exhibitum, cui ſtatim oxymel, factum ex decocto rad. aſari ac liquirit. ſuperbibatur, Alii verò teſtantur decocto abſinthii, aut vino abſinthite per 30. vel 40. dies uſurpato melancholiam hypochondriacam fuiſſe curatam.

Succus bugloſſi non quidem ad obſtructiones aperiendas, quemadmodum abſinthium; ſed ad humorem atrabilarium contemperandum efficaciſſimus eſt. Ideò illius ℥. ii. cum ſacchari ʒ. ij. vel cum vini optimi æquali portione per x. aut xii. dies manè utiliter exhiberi poterunt.

Inter præcipua huius curationis hoc habendum eſt, ut alvus ſemper laxa ſervetur. Ideò æger plura medicamenta habere debet familiaria, quibus frequenter utatur ante cibum, modo hoc, modò illo, ne ullum ei veniat in faſtidium. In hunc finem uſurpari poterunt ſyrupus magiſtralis, & pilulæ prædictæ; tum etiam ea quæ ad alvum aſtrictam ſuprà deſcripta ſunt. Quibus addere licet ex Montano, terebinthinam cypriam, quam deglutiendam eſſe præcipit ad quantitatem avellanæ, tribus horis ante prandium, ſemel, aut bis, aut ter in ſingulis ſeptimanis. Nam præterquàm quòd alvum mollem efficit, ventriculum etiam purgat, obſtructiones aperit, urinam provocat, calefacit ventriculum, neque propterea hepar lædit; imò & illi mirum in modum confert aperiendo, abſtergendo, & mundificando.

Pro potu ordinario uti poterit aquâ extinctionis auri, vel infuſionis tamariſci, agrimon. pimpinellæ, cum vino tenui ſimplici, vel medicato tempore vindemiarum cum rad. bugloſ. & borrag. adiectis floribus anthos in parva quantitate & ſantalo albo.

Decoctum radicis cynosbati pro potu ordinario à quibuſdam plurimùm laudatur; aperit enim, & roborat partes omnes naturales.

Decoctum ligni nephritici viſcerum obſtructiones citra ullam manifeſtam corporis alterationem reſerat. At frequentiùs uſurpatur aqua ex infuſione chalybis parata. Quæ omnes aquæ, vel decocta cum vino commodè miſceri poſſunt.

Dum remedia interna propoſita, aut eorum nonnulla uſurpantur, externa etiam admovenda ſunt, nimirùm fomenta, & unguenta in hypochondriis, qualia ad obſtructiones hepatis & lienis deſcripta ſunt, vitando calidiora.

Ventriculo etiam roborantia admovenda ſunt, quoniam illa pars in hoc affectu perpetuò laborat. Idcóque fomenta, unguenta, emplaſtra, & ſcuta in affectibus ventriculi propoſita, in uſum revocari poterunt. Tum etiam interna, quæ hepar minùs calefacere poſſunt, ac præcipuè pulvis pepticus à paſtibus ſumendus. In paroxyſmo, quando vapores ab hypochondriis elevati cor,

cerebrum,aliásque partes afficiunt,& gravia symptomata producunt, ut animi defectiones, palpitationes, tremores,& convulsiones,dolores capitis & similia; ea remedia usurpanda sunt,que in syncope & affectu hysterico usurpari solent. At inter cætera laudanum prudenter usurpatum miranda præstat.

CAPUT VI.

De Scorbutica affectione.

Scorbutus septentrionalibus regionibus familiaris est,& non paucis earum plagis endemius. In nostris verò meridionalibus hactenus ferè incognitus, ita ut omnes Medicinæ practicæ scriptores,qui in medicam artem exercuerunt, nullam illius mentionem faciant, & nos etiam ipsum penitus omittere debere videamur,qui in huius libri præfatione protestati fuimus, nos morbos tantùm,lienis usitatiores,& qui frequentiùs in praxi occurrere consueverunt, esse describturos. Verùm usus nos docuit, hanc nostram regionem hoc affectu non omninò carere,qui si omnibus circunstantiis stipatus non sit, quæ ab Authoribus septentrionalibus referuntur, quædam tamen symptomata præ se ferat, ad illius naturam stabiliendam sufficientia. Siquidem prædicti Authores unicum symptoma scorbuto peculiare sufficere aiunt ad morbum istum detergendum. Nos verò sæpè huiusmodi symptomata non pauca in plurimis ægrotantibus animadvertimus. Quia tamen scorbutus hisce regionibus, ut anteà dictum est, non est familiaris, & nos ab illo prorsùs immunes esse omnes Medici nostrates existimant, noluimus eum absolutè scorbuti nomine donare; sed satius esse duximus affectionem scorbuticam appellare; quæ scilicet ad scorbuti naturam proximè accedat, verus tamen scorbutus non sit.

Est autem scorbutus nihil aliud, quàm affectio hypochondriaca, peculiarem quemdam malignitatis gradum adepta: à qua quidem malignitate nonnulla symptomata oriuntur supra illa quæ in affectione hypochondriaca solent contingere. Illa verò malignitas fit ex humoris melancholici corruptione non qualibet, siquidem sæpè corrumpitur ac putrescit humor melancholicus, ex quo alii affectus producuntur, non autem scorbutus, ut febris quartana, & abscessus mesenterii, aliarúmque partium: sed peculiari & propria, cum tali malignitate analoga. Hæc autem malignitas innotescit ex contagio, quod in hoc affectu reperitur; siquidem contagiosum esse ab omnibus Authoribus, qui de eo scripserunt, sancitum est. Quemadmodum autem omnes malignitatis gradus & species in humoribus latentes, ex quibus varii morbi producuntur, nos latent, & humanam cognitionem effugiunt; sic malignitas scorbutica etiam occulta est. Et certè mirum est, quanta morborum varietas emergat ex variis malignitatis gradibus in humores introductis; ex quibus febres malignæ, & pestilentes, variolæ,& morbilli; cancer & elephantiasis,lues venerea; aliique quamplurimi ac diversissimi affectus oriuntur. Et speciatim elephantiasis ex malignitate quadam peculiari, in humore melancholico residente, ducit originem. Scorbutus etiam ex peculiari malignitate in eodem humore melancholico latente producitur: cùm tamen isti duo morbi toto cœlo differant inter se, & nemo possit varios illos malignitatis gradus explicare.

Magnam scorbuti & melancholiæ hypochondriacæ similitudinem ostendunt symptomata varia utrique affectui communia. Omnia enim symptomata superiori capite à nobis enumerata, quæ in melancholia hypochondriaca reperiri docuimus, in scorbuto etiam reperiri solent; ut cruditates ventriculi & dyspepsiæ, salivationes frequentes, vomitus materiæ pituitosæ, acidæ, aut nidorosæ, murmura & rugitus hypochondriorum, eructationes, & flatuum per inferiora explosiones; sanguinis vomitiones,& per alvum excretiones; dolores ab iisdem flatibus in ventriculo, & hypochondriis excitati, alvus adstricta interdum,& alias alvi fluxus; æstus hypochondriorum, urina nunc tenuis, nunc crassa, cordis palpitatio, pulsatio sinistri hypochondrii, sitis, & oris siccitas, difficilis respiratio, dolores capitis, aurium tinnitus, oculorum caligines, vertigines, metus & mœstitia, & deliria melancholica diversa; convulsiones, epilepsiæ, torpores, comatosi affectus, vigiliæ, somni perturbati, & insomnia terrifica. Quorum omnium symptomatum rationes superiori capite propositæ in affectione scorbutica etiam militare poterunt.

Si verò præter symptomata prædicta alia etiam appareant, quæ in melancholia hypochondriaca non reperiuntur, neque ab Authoribus illi tribuuntur, neque ad aliam affectionem cum hypochondriaca complicatam revocari possunt, magna debet esse scorbuti coniectura. Horum autem symptomatum præcipua in hunc modum se habent; quæ in uno ægrotante omnia non reperiuntur, sed unicum sufficit ad indicandum talem morbum ad scorbuticam affectionem accedere.

Primum igitur, atque evidentissimum scorbuti signum est affectio gingivarum, oris, & dentium. In gingivis contingit rubor, pruritus, ac putrefactio, & ex iis plerumque sanguis effunditur, nec non deterrimus odor expiratur. Quæ affectiones interdum faucibus & palato communicantur; tum etiam dentibus, qui vacillantes, ac nigredine infecti redduntur.

Secundum atque evidens scorbuti signum petitur à maculis crura & tibias invadentibus, quæ in principio rubræ, & in progressu purpureæ, lividæ, ac nigræ apparent. Nonnunquam verò in tibiis spatia latiora, imò verò interdùm totam partem occupantia, livida, vel cum nigrore, aut livore purpurea apparent. Fiunt autem huiusmodi maculæ ex serosa, atque ichorosa sanguinis parte ad corpus alendum inutili, quæ ideò à natura extra venas in cutem protenditur, per nausiosin venarum, ut loquitur Hippocr. *lib. de fracturis.* Quod quidem frequentiùs in tibiis & cruribus contingit: quia natura vitiosos humores ad partes ignobiliores, ac remotiores expellere consuevit. Aliquando tamen ubi maior est materiæ copia, in dorso, brachiis, cervice, ac facie efflorescunt.

Tertium signum est difficilis respiratio, & pectoris anguſtia, quæ fit plerumque à crassis vaporibus ex hypochondriis elevatis, ac diaphragma impetentibus; tum etiam ex tumoribus atque inflationibus earundem partium, à quibus diaphragma comprimitur: præsertim verò à tumore pancreatis, quod ut plurimùm in hoc affectu humore illo crasso ac melancholico impletur: undè ægri nihil de thorace conqueruntur, sed locum affectum, in quo gravitatem sentiunt, & cuius causa difficilè spirant, sub diaphragmate & ventriculi regione ostendunt, ut diligenter annotavit Eugalenus, qui in hoc morbo sese plurimum exercuit, & multas, circa illius phænomena, collegit observationes. Huius tamen gravitatis causam, nempe tumorem pancreatis, non agnovit: neque ullus alius eorum, qui de scorbuto scripserunt, illius mentionem facit. Nos tamen eum observavimus in Domino Audeyer, in Senato Gratianopolitano Præside, quem affectione scorbuticâ laborare existimavimus, ut in prolixiori eius historia videre est, à nobis relata in observa-

servationibus nostris, *centur. 3. observat.* 85. Cum autem valdè macilentus esset, ac strigosus, facilè fuit, summos digitos profundiùs adigendo duritiem ac renitentiam, eamque doloroficam percipere in ea regione, in qua pancreas situm est: & partem contrectando, æger ipse pronunciabat, difficilem respirationem, ac pectoris angustiam, quâ ipse continuò premebatur, inde tantam exoriri.

Quartum signum est; lassitudo spontanea, & gravitas corporis, præcipuè verò in cruribus, quæ fit à serosis ac vitiosis humoribus per venas ad habitum corporis, & musculosum genus delatis.

Quintum signum petitur ex urinis, quæ quidem variæ sunt, ut in melancholia hypochondriaca; sed in hoc differunt interdùm quòd claræ & rubræ sunt instar lixivij ab humoribus salsis magnâ copiâ admixtis, Illa autem rubedo eò intensior est, & ad fuscum declinatis, quò maior salsæ materiæ quantitas permiscetur. Quemadmodum enim lixivium eò maiorem rubedinem acquirit, quò plures salsæ & adustæ partes ipsi insunt: sicetiam urinæ, quò plus salsi & adusti humoris iis admiscetur, eò rubicundiorem calorem acquirunt. Interdum verò sunt admodum crassæ, sedimentum rubrum ac crassum, instar farinæ laterum, habentes. Ac tanta interdum est materiæ huius crassæ & tartareæ copia & acrimonia, ut urinæ ardorem, atque stillicidium excitet, præcipuè iis, quibus suppressio hæmorrhoidum malo originem dedit; tum etiam post subsidentiam urinæ, tertia vel quarta pars matulæ, crassâ illâ, mucosâ, & nigricante: materia repleatur, quæ incautioribus calculi, aut ulceris vesicæ suspicionem parit.

Sæpe etiam ita variant urinæ sine causa manifesta, ut quæ hodie turbidæ ac crassæ, cras tenues & aqueæ appareant; hodie pallidæ, cras citrinæ, aureæ, vel rubræ.

Sextum signum ex pulsu desumitur; qui nunc debilis est, & inæqualis, ac ferè formicans, ut mirum sit hominem cum tali pulsu vivere posse, nunc magnus & durus absque inflammatione. In eo etiam hoc notatur, quod imminente animi deliquio, in summis illis angustiis, quibus ægri sæpè divexantur, pulsus maior ac fortior sit, quam aliis temporibus. Quod procedit ex contentione cordis vapores crassos, à quibus tunc temporis maximè affligitur, expellere conantis.

Septimum signum petitur ex doloribus, varias corporis partes affligentibus: adest enim interdum dolor crurum obtusus, aliquando tensivus, plerumque ὀστοκόπος; aliàs dolores excitantur in suris; aliàs circa talos; aliàs in plantis pedum; aliàs circa manuum & digitorum extrema: aliàs in genuum, vel coxæ, aliarumque partium articulationibus cæterisque corporis partibus, prout humores salsi, acres, & serosi ad eas deferuntur: nonnunquam ventris dolor contumax, & acerbus ægrotantem exercet, qui colicam biliosam æmulatur; fitque à prædictis humoribus in peritonæum effusis. Isti autem dolores præsertim qui brachia, coxas, & tibias occupant dolores illos æmulantur, qui lue venerea infectos affligere solent, & Medicis facilè imponere possunt, in hac potissimùm regione, in qua scorbutus rarissimus est, lues autem venerea frequentissima. Verùm distingui possunt ex eo, quod dolores venerei plerumque internodia occupant seu medias artuum partes, & si diu perseverent, exostoses in iis partibus generantur; tum etiam alia luis venereæ symptomata adsunt, aut aliàs adfuerunt, ut gonorrhœa, caries pudendi, bubo venereus, & simi-lia; aut impuris concubitus præcessit. Doloris autem scorbutici quascumque partes differenter invadunt; alia adsunt scorbuti indicia, aut saltem temperamentum melancholicum admodum prædominatur, & res certò determinari poterit, si æger constanter asseveret, se cum impuris mulieribus rem non habuisse. Quod suspicionem nostram confirmavit in Magistratu Nemausensi, qui gravissimus pedum, tibiarum, & crurum doloribus diu affectus fuerat, & ad extremam maciem deductus, ut in marasmum omninò incidisse crederetur, & cùm nulla remedia per longum tempus usurpata ipsi profuissent, nos ex temperamento illius valdè melancholico, & quibusdam aliis signis, præsertim quod castissimam vitam egisset, & quod à multis annis sanguis illi è gingivis per intervalla fluere consuevisset, scorbuticum affectum esse coniecimus, & antiscorbuticis remediis per aliquod tempus usurpatis omnino convaluit.

Interdum etiam in hypochondriis dolores isti resident; interdum verò lumbos afficiunt ut ægri quasi elumbes reddantur, ac vix progredi, & sese loco movere possint. Unde à nonnullis hic affectus lumbago nominatus est.

Quandoque verò dolores isti nephriticos æmulantur, & cum iis urinæ impensè rubræ, aut etiam atræ minguntur, & nisi diligenter considerentur, pro cruentis habentur, & è renibus à calculo læsis provenire creduntur: cum tamen ex materia tartarea & scorbutica à liene viciniśque partibus ad urinæ vias effusa, proveniant.

Nonnullos etiam, atque eos præcipuè, qui ex suppressione hæmorrhoidum hoc malum contraxêre capitis dolor, & calor circa vesperam infestat, ex vaporibus ad caput ascendentibus, & posteà totâ nocte, calor quidam præter naturam instar febrilis, in toto corpore sentitur, qui manè per sudores evanescit.

Dolor dentium aliquando frequens, ac præter rationem recurrens, hunc affectum comitatur: qui non eodem loco persistit, sed vagus est, nunc dentem hunc, nunc illum invadens ac relaxans: qui rursùs sponte firmantur, dolore ac tumore discusso.

Latera etiam interdum invadit scorbuticus iste dolor, pleuritidem ementitus, à qua tamen facilè distinguitur, quòd febris non adest, aut saltem admodum lenta: respiratio parùm læditur, nulla tussis, nulla anacatharsis, neque dolor est continuus: sed per intervalla recurrens.

Articulos etiam invadere dolores istos scorbuticos, anteà dictum est. Sed quomodo à vera arthritide distinguantur explicare oportet. Arthritis enim scorbutica, fixa & permanens non est, atque in uno & eodem loco consistens, sed per varios articulos vagatur, & ab uno in alium atque alium eiusdem vel oppositi lateris transfertur: interdum etiam evanescit, ac subinde revertitur, ut qui jam à dolore prorsùs liberatus, & integræ sanitati restitutus videbatur, iterùm & ex improviso, dolore, cum & tumore, corripiatur. At vera arthritis locum raro mutat, & ad solutionem usque, partem quam apprehendit, obsidere non definit. Habet etiam hoc peculiare arthritis scorbutica, quòd plerumque cum levi paralysi juncta est, ob quam membrum affectum movere nequeunt, & illâ cessante dolor cessat; eo-que redeunte revertitur.

Octavum signum desumitur ex variis motus læsionibus. Interdum enim contingit in huiusmodi ægrotantibus spuria quædam paralysis, cuius exempla quædam in observationibus nostris proposuimus, & à vera paralysi distinguitur, quòd hæc permanens est, neque

que ulla habet intervalla: in illa verò sæpè accidit, ut qui heri pedem vix loco movere poterat, hodie cruribus insistat, & levi adminiculo nixus ambulet; paulò post verò omni motu iterùm privetur. Deinde cum ea coniunguntur sæpè motus tremuli & convulsivi; quod in vera paralysi non contingit. Fit autem huiusmodi paralysis à materia quadam ichorosa, vel vaporosâ nervos ac musculos invadente. Quòd si materia illa acrimoniæ particeps fuerit, partes nervosas vellicando, tremores & convulsiones efficit.

Non solùm autem in parte aliquâ peculiari convulsiones contingunt, sed etiam interdum in toto corpore, epilepsiæ characterem referentes, vaporosâ, aut serosâ materiâ, acrimoniâ atque malignitate præditâ ad cerebrum elevatâ, quæ discussa sæpè inducias dat: atque iterum collecta novas convulsiones inducit.

Contractio membrorum in hoc affectu etiam contingere solet, interdum omnium, ut ægri nullum articulum habeant quem extendere valeant: alias verò unum, aut alterum; & hoc præcipuè in cruribus contingit, tendinibus ad crus movendum destinatis, duris ac rigidis in poplite evadentibus. Talis autem contractio indè exoritur, quòd tartareus humor multo sero dilutus ad nervos & tendines defertur: parte verò serosâ & tenuiori; successu temporis discussâ; crassiores exsiccantur & indurantur, unde contractiones nervorum ac tendinum efficiuntur.

Interdum etiam contractio in œsophago contingit, ut ægri cibum cum summa difficultate deglutiant, & in strangulationis metu versentur. Quod fit ex vaporibus stypticis œsophagum contrahentibus.

Nonum signum desumitur ex alvi fluxu, vel simplici, vel sanguineo. Simplex à vulgari alvi fluxu in eo tantùm distinguitur, quod excrementa in eo crassiora reddantur, & maiori parte stercorosâ, ac ciborum assumptorum quantitatem superantia; cùm vulgaris alvi fluxus liquidior sit, & ex solis ferè humoribus compositus. At sanguineus alvi fluxus à dysenteria distinguitur; quòd sine ventris dolore ac torminibus efferatur: fitque à sanguine crasso & fæculento, qui per venas mesaraicas in intestina effunditur. Interdum etiam venæ hæmorrhoidales sanguinem istum fæculentum recipiunt, & per alvi fluxum evacuant. At si diu talis alvi fluxus perseveret, venæ illæ varicosæ evadunt, & dilatæ non solùm copiam sanguinis; sed etiam multos alios humores tartareos, & mucilaginosos educunt.

Decimum signum est, oris gravis anhelitus, qui omnibus scorbuticis familiaris est, ut testatur Eugalenus; ita ut astantes eum vix ferre possint, & nares avertere cogantur.

Undecimum signum est, horror frequens, quem nullus, aut minimus calor sequitur; & eodem die bis, ter; vel etiam pluries invadit.

Duodecimum signum petitur à febribus intermittentibus, quæ interdùm scorbuticis accidunt, & characteres habent à vulgarium febrium characteribus longè diversos. Pulsus enim in iis debilis est, tardus, & inæqualis, præsertim in declinatione; in vigore enim plerumque magnus & durus esse consuevit. Prætereà in principio accessionum tantæ plerumque fiunt membranarum in variis partibus, cruribus præsertim, vellicationes, ut carnes lacerari atque divelli videantur: quibus interdùm motus convulsivi iunguntur. Ac licet nonnunquam quotidianæ, tertianæ, aut quartanæ typum servent, sæpè tamen rariores, & inordinatos paroxysmos habent, ut semel tantùm, aut bis in mense sine certis periodis invadant.

Decimum tertium signum petitur ex tumoribus, qui in variis partibus varii contingunt, nunc duri, nunc molles, & vesicatum speciem referentes, nunc ad erysipelatis naturam accedentes.

Decimum quartum signum, est atrophia, quæ tanta interdum in hoc affectu contingit, ut nihil præter ossa & pellem in ægris remaneat; & sceleton repræsentent, præsertim affectu diù perseverante. Quod fit à vitioso sanguine, & à naturali statu valdè recedente, ita ut partibus alendis assimilari nequeat.

Plura alia scorbuti signa proponuntur ab Eugaleno, Sennerto, aliísque, quorum nonnulla quamplurimis aliis morbis communia sunt, quæ nos supprimenda censuimus, ne confusio quædam in hac diagnosi inducatur. Ac licet (ut ab initio diximus) scorbutus in hac regione familiaris non sit, ut in Polonia, aliísque locis septentrionalibus, imò apud nos ferè sit incognitus: si quis tamen in Medicina facienda, omnia melancholicorum symptomata penitùs investiget; quosdam reperiet ad scorbuticam affectionem accedentes, in quibus nonnulla ex superioribus symptomatis scorbuto peculiaribus apparebunt.

Quod ad prognosin spectat, morbus iste curatu difficillimus est, quemadmodum omnes ab humore melancholico oriundi. Sed hic multò magis, in quo humor melancholicus pravam atque malignam qualitatem adeptus est; quæ corporis œconomiam crudeliùs evertit, & maximam remediorum partem contemnit.

Periculosus etiam est; quia ægros non rarò in atrophiam aut hydropem deducit, alios morte subitanea, per apoplexiam; syncopen aliósque acutissimos morbos subripit.

Curantur tamen non rarò, qui pro deploratis habebantur, magis in hoc morbo, quam in aliis quamplurimis. Et nos vidimus nonnullos in omnimodam atrophiam perductos ex diuturnis doloribus aut contumaci alvi fluxu sanguineo (quos affectus ex multis circumstantiis scorbuticos censuimus) feliciter convaluisse.

Præterea sæpe deludit pulsus, qui in febrium paroxysmis præcipuè, ita frequens, parvus, & inæqualis interdum fit, ut æger intra paucas horas moriturus videatur, qui tamen finito paroxysmo surgit è lecto, & ad consueta munia revertitur: ut peculiariter annotavimus in studioso Hollando, ad quem vocati, in vigore paroxysmi, cum brevi moriturum existimavimus: postquam verò eum postridiè bene habentem vidimus; reliquis morbi circumstantiis diligentius examinatis, eum scorbuto laborare comperimus, quem ille ex patria sua in qua frequentissimus est, ad nos attulerat.

Curatio huius affectus eadem instituenda est, quæ in hypochondriaca melancholia fuit proposita quandoquidem, ut ab initio dictum est, ab eodem humore generatur, sed à statu naturali magis recedente. Ideò plerumque potentioribus indiget remediis. Quia tamen hæc est generalis medendi regula, ut omnis curatio à lenioribus incipiatur, ad fortiora postmodum progrediendo, si illa non suffecerint, optimum erit in hoc affectu integram melancholiæ hypochondriacæ curationem instituere, & remedia proprio capite à nobis descripta sigillatim usurpare: quandoquidem morbus iste chronicus & contumax, non nisi longo remediorum usu evinci potest. Et si morbum penitùs extirpare nequiverint, ad ea tandem veniendum erit, quæ proprietate specifica illum oppugnare creduntur. Non erit tamen inutile, etiam ab initio nonnulla eorum illis admiscere.

Illa autem remedia specifica, antiscorbutica dicta, plurima proponuntur ab authoribus, qui de hoc

morbo scripserunt: quorum vis præcipuè dependet à sale quodam volatili, cuius magna copia in iis reperitur, & cuius opera humorem illum crassum, terrestrem ac tartareum attenuant, & fluxiliorem reddunt, ac tandem discutiunt. Imò verò virtutem quandam alexipharmacam habent contra venenum illud scorbuticum humori melancholico impressum. Inter illa autem primo loco laudatur cochlearia Batavica, quæ in nostris regionibus non reperitur. Alia verò sunt, nasturtium utrumque (præfertur tamen aquaticum) becabunga, seu anagalli, aquatica, raphanus rusticanus, chelidonium minus, absinthium, & fumaria. Quibus etiam adduntur alia quamplurima, sed minoris efficaciæ; suntque ea omnia, quæ melancholicum humorem præparare, corrigere & edomare valent. Unde non sine ratione dictum est à nobis, curationem adversus melancholiam hypochondriacam institutam, hîc etiam plurimùm conferre. Illa autem sunt, carduus benedictus, ceterach, & capillares omnes hyssopus chamædrys, betonica, agrimonia, borrago, buglossum, radices enulæ campanæ, asari, oxylapathi, polypodium quernum, cortices capparum, fraxini, & tamarisci, flores eiusdem tamarisci, sambuci, & epithymum.

In harum autem plantarum delectu hoc perpetuò observandum, ut illæ quæ calidiores sunt, minori dosi usurpentur: frigida verò aut temperata semper admisceantur, idque ut plurimùm in maiori dosi, præsertim in nostris plagis meridionalibus, in quibus humor melancholicus adustus est, & ad atræ bilis naturam accedit. Ac præter capillares herbas, borraginem, buglossum & agrimonium suprà enumeratas, ubi febris adest, aut calor magis metuitur, addi possunt endivia, cichorium, acetosa, succus citri, limonum, arantiorum; imò & spiritus sulphuris, aut vitrioli; aut etiam serum lactis.

Ex prædictis autem plantis quam plurimæ remediorum formulæ parari possunt, quæ omnes à Sennerto collectæ sunt, & ab omnibus Authoribus excerptæ: quas unusquisque pro arbitrio suo imitari poterit. Hoc salem diligenter annotandum, quòd ab omnibus Authoribus proponitur, plantas prædictas efficacius operari, si expressus earum succus usurpetur, vel in conservas redigantur: quia sal illud volatile, in quo tota eorum efficacia residet, per decoctionem evanescit, tum si planta exsiccetur, maiori parte resolvitur.

Nos verò formulas sequentes feliciter usurpavimus.

℞. Succorum depuratorum nasturtii aquatici & becabungæ, an. ℥. j. succi fumariæ ℥. ij. sacchari albi ℥. ij. fiat potio. Vel

℞. Succi fumariæ & nasturtii aquatici, an. ℥. ij. Misce. Vel

℞. Succorum acetosæ, fumariæ, & nasturtii aquatici, an. ℥. ij. Misce.

Succus acetosæ augeri potest, si impensiùs refrigerare estanimus, tum succus limonum, aliique refrigerantes addi possunt.

Maior erit remedii efficacia ad dissolvendum tartarum illud tenax & glutinosum, si sal tartari, addatur ad ʒ. j. cum spiritu sulphuris, aut vitrioli ad ℈. j. vel ʒ. ß. Et quia in usu huiusmodi remediorum purgationes frequenter usurpandæ sunt, optimum erit in prædictis succis sennæ ʒ. j. vel ʒ. ij. per noctem infundere, & singulis vel alternis diebus, vel tertio quoque die exhibere.

His verò chalybeata remedia per vices adiungere operæ pretium est, qualia in melancholiæ hypochondriacæ curatione proposita sunt, tum etiam opiatæ roborantes & aperientes; aliaque remedia ibidem descripta interferenda, pro prudentis Medici arbitrio.

Ac denique aquæ minerales acidulæ, & vitriolatæ convenienter, & debito tempore usurpatæ, ad huius affectus curationem plurimùm conferre poterunt.

PRAXEOS MEDICÆ, Liber Decimus tertius.

DE AFFECTIBVS MESENTERII, PANCREATIS & Omenti.

PRÆFATIO.

IN explicandis Mesenterii, Pancreatis, & Omenti affectibus, Autores admodùm steriles sunt: & maior pars illorum, penitus eos omiserunt, quòd cognitu difficillimi sint, & maiori parte non nisi ex dissectis cadaveribus innotescant; ut ex historiis constat à Schenkio, Sennerto, aliisque collectis. Frequentissimi tamen esse consueverunt. Vnde verè Fernelius asserit, sæpè in Mesenterio latere plurimorum morborū causas, ut choleræ, melancholiæ, diarrhææ, dysenteriæ, cachexiæ, atrophiæ, languoris, lentarum, errantiúmque febrium, vomitionum, dolorum colicorum, tumorum & abscessuum. Sylvius verò Mesenterium infinitorum morborum parentem nominabat: ab aliis autem, Medicorum nutricula vocatur. Idem de pancreate, & omento dici potest; sunt enim partes illæ ignobiliores, & velut corporis sentina, ad quam membra nobiliora excrementa sua deponunt. Licèt autem prædictæ partes, quemadmodum & reliquæ potius corporis, omnibus morborum generibus affici valeant, similaribus, organicis, & communibus, variaque inde symptomata emergant. Nos tamen iis tantùm inhærentes, quæ ad usum praxeos maximè faciunt: universum hunc tractatum quinque comprehendemus capitibus: quorum Primum erit de obstructione Mesenterii. Secundum de inflammatione Mesen-

Mesenterii. Tertium de abscessu, scirrho, & ulcere Mesenterii. Quartum de morbis Pancreatis. Quintum de morbis Omenti.

CAPUT I.

De Obstructione Mesenterii.

Obstructiones in mesenterio ab iisdem causis generantur, quæ in hepatis & lienis obstructionibus propositæ sunt; sed frequentiùs & faciliùs contingunt, propter venarũ mesaraicarum angustiam, & præcipuè lacteurum, quæ chylosam materiam devehunt ad secundæ concoctionis officinas: & cùm illa materia chylosa crudiori & crassiori succo sæpè referta sit, fit ut illa liberum commeatum non habens, in illis venulis hæreat, & obstructiones pariat. Venæ etiam mesaraicæ obstruuntur ab humoribus crassis, ab hepate, liene, aliisque partibus transmissis, ibique diutiùs remorantibus, in quamora maiorem indies crassitiem acquirunt; ita ut interdum tumorem scirrhosum generent. Cum humoribus etiam interdum flatus crassi commiscentur, qui gravissimorum symptomatum causæ esse solent. Ad obstructionem etiam, vel potiùs angustiam illarum venarum referimus compressionem, quæ fit à glandulis, per totam mesenterii substantiam dispersis: illæ enim præter modum increscentes, ut in strumosis dispositionibus contingit: venas mesaraicas comprimunt, & tum chyli, tum sanguinis commeatum impediunt.

Signa obstructionum diagnostica in tres classes dividenda sunt, ut in hepatis obstructionibus factum est, quæ scilicet morbi speciem, vel partem affectam, vel causam eum producentem significant.

Signa morbi speciem indicantia, id est, obstructiones in hypochondriis latitantes, tum etiam earum causas, communia sunt obstructionibus hepatis, lienis, & mesenterii: ideò ex diagnosi obstructionis hepatis repetenda. Quæ verò mesenterium peculiariter affectum significant, sunt, tensio & renitentia in medio ventre, & sub ventriculo, ac regione umbilicali; gravitatis sensus in eadem regione, & interdum dolor obtusus, nonnunquam etiam acutissimus, quando flatus in iis partibus continentur: dolor etiam aliquando in dorso percipitur, propterea quòd mesenterium huic parti alligatur: murmura & rugitus in ventre fiunt, ructus excitantur, vapores in caput attolluntur, unde varia symptomata contingunt: ac denique ea omnia, quæ in melancholia hypochondriaca accidere consueverunt, mesenterii obstructiones indicant: quandoquidem illa ab huiusmodi obstructionibus producitur ac fovetur.

Quod ad prognosin attinet affectus ex se periculosus non est, quia pars ignobilis gravia mala ferre potest sine vitæ periculo: deinde remedia generosa ad illius curationem adhiberi possunt, quæ convenienter administrata, exoptatum effectum ut plurimum consequuntur: nisi melancholia hypochondriaca inde exorta fuerit, quæ opprobrium Medicorum vocari consuevit, propter rebellem humoris melancholici naturam. Cum tamen hæc pars sensu exquisito donata non sit, & obstructiones plerumque grave incommodum ægrotantibus non afferant; sæpè negliguntur, & aliorum morborum maximè periculosorum causæ esse solent.

Curatio huius affectus eadem instituenda est, quæ in hepatis obstructionibus fuit proposita, eáque inde erit repetenda.

CAPUT II.

De inflammatione mesenterii.

Cum Mesenterium, ut anteà dictum est, sit velut sentina, ad quam partes nobiles superfluitates suas deponunt: quæ postmodùm per vomitum, aut secessum, à natura excluduntur: ut in nonnullis videre liceat, insignem vitiosorum humorum copiam, per intervalla, vomitu aut secessu excerni: si vacuationes illæ impediantur, obturatis viis per quas ferri solebant, vel alia quapiam causa, humores illi retenti, & diu in parte commorantes, calorem præternaturalem concipiunt, unde putredines, inflammationes, febres variæ, & abscessus oriuntur. At inflammatio specialiter concitatur, quando sanguis in venis mesaraicis cumulatus, per alicuius rami apertionem in mesenterii substantiam effunditur: cum autem in iis venis, propter obstructiones maximè cumuletur, ideò omnes causæ, ad inflammationis causas etiam referri poterunt.

Ad hanc etiam inflammationem efficiendam plurimùm confert humorum congestorum, acrimonia, & erosio: lapsus aut percussio regionis hypogastricæ: facultatis hepatis attractricis, concoctricis, aut retentricis debilitas: corporis calefactio nimia, vel refrigerantium usus intempestivus: motus criticus, naturæ in febribus malignis, aut variolis, humores peccantes in hanc sentinam demandantis: diarrhœa, vel dysenteria intempestivè suppressa.

Signa inflammationis mesenterii diagnostica sunt, febris languida, occulta & lenta, absque siti, & gravioribus symptomatis; anorexia: tensionis & gravitatis sensus subter ventriculum, citra magnam duritiem, & quæ non nisi pressu dignoscitur: citra dolorem etiam, saltem effatu dignum, quia pars obtuso sensu donata est: egestiones chylosæ, quas plerumque ichor tenuis consequitur, sine ullo doloris sensu, modò seorsim ac sinceirus, modò fæcibus permixtus.

Mitiora sunt omnia symptomata prædicta, si mesenterium solum inflammatione afficiatur: si verò hepar, aut lien, aut intestina simul inflammatione tententur, vehementiora sunt omnia symptomata ac prætereà peculiaria prædictarum partium affectarum signa apparebũt, ex suis capitibus desumenda. Cùm enim huius partis inflammationes, & abscessus maximè lateant, si solitarii sint, propter obtusum partis sensum, & quia nullam in corpore edit actionem, cuius læsio internosci valeat; sed usum tantùm habent chyli & sanguinis distributioni inservientem, ideò obliquè magis, quàm directè & artificiosa coniectura, internoscendi sunt: si nimirùm præsente febre, aliisque symptomatis, nulla affecti hepatis, lienis, aut intestinorum signa appareant. Speciatim verò intestina simul cum mesenterio inflammati, ostendit febris hemitritæa, quam observavit Spigelius plerumque ab harum partium inflammatione exoriri. A musculorum etiam abdominis inflammatione discernitur hic affectus, quod tumor, ac dolor secundùm eorum ductum, figuram, ac positum procedit. Plerumque verò illi musculorum abdominis tumores oblongi sunt, aut per totum ventrem diffusi, & partes exteriias magis occupantes, ut levi contactu statim percipiantur, & insignem dolorem, ac febrem inferre soleant.

Denique distinguendus est hic affectus à diaphragmatis tumoribus, qui paucissimis hactenus Medicis innotuerunt. In illis autem perpetuò insignis est respirandi difficultas, hypochondria revulsa, pulsus durus ac

ac parvus, citra omnem tumorem in hypochondriis ſenſum aut apparentiam. Tum ſi tumor fiat à materia calida, febris acuta, dolor intenſus, deliria, & convulſiones inſequuntur, quæ ſymptomata in meſenterii inflammationibus ſolitariis nunquam contingunt.

Quod ad prognoſin attinet periculoſiſſimus eſt hic affectus, qui plerumque in abſceſſum degenerat; vel putredo, ac corruptio meſenterio inducitur. Sæpè etiam materia morbifica aliò à naturâ tranſmittitur, non tamen planè tollitur, unde malum recrudeſcit, & ſæpe ad multos annos, & per totum vitæ tempus perſeverat, nunc febre redeunte, nunc eâdem in colicos dolores permutatâ, ac inflammatione, vel phlogoſi ſaltem redeunte.

Curatio inflammationis meſenterii, ab hepatis, & lienis inflammationis curatione abſimilis non eſt, illa ideò à ſuis capitibus huc erit transferanda.

CAPUT III.

De abſceſſu, ulcere, & ſcirrho meſenterii.

INflammatio meſenterii ſæpè in abſceſſum degenerat. Omnis tamen abſceſſus meſenterii non fit ab inflammatione, ſed plerumque à vitioſis humoribus in ea parte cumulatis, ac putreſcentibus; ita ut huiuſmodi abſceſſus ſenſim producantur ſine febre præcedente, aut alio gravi ſymptomate; quemadmodum videmus in aliis partibus atheromata; ſteatomata, & meliceriдes, & alia abſceſſuum genera ſine inflammatione præcedente generari. Et dum illi abſceſſus diſrumpuntur, evacuato pure, ulcus remanet, quod difficilem curationem recipit. Si verò illi humores valdè pituitoſi ſint, aut melancholici, & putredini ac corruptioni reſiſtant, concreſcunt non rarò & indurantur, atque in ſcirrhum degenerant: imò verò interdum lapideam duritiem acquirunt; prout multorum obſervationibus conſtat lapides in meſenterio fuiſſe repertos.

Diagnoſis abſceſſuum meſenterii interdum facilis eſt, interdum vero difficillima. Si enim ab inflammatione eiuſdem partis fiat, eâ anteà perceptâ, ſignis ſuperiori capite propoſitis & diutiùs perſeverante, indicium eſt inflammationem diſcuti non potuiſſe, ſed fuiſſe ſuppuratam, atque in abſceſſum converſam. At vero quando abſceſſus ab humoribus pravis, in meſenterio diu commorantibus, ac tandem putreſcentibus exoritur; difficillima eſt illius diagnoſis, ita ut plurimi Authores, quia talium abſceſſuum obſervationes ſcripſerunt, eos non niſi poſt mortem, & diſſecta cadavera innotuiſſe referant. Licet enim ut plurimùm tactu dignoſci valeant, aliquando tamen tam altè ſepulti ſunt, ut neque ipſo tactu deprehendi poſſint, & partis ſenſus adeo eſt obtuſus, ut nullo dolore ſeſe interdum prodant. Quia tamen iſta variis modis contingunt in ſequentem modum diſtinguenda ſunt.

Si abſceſſus meſenterii tumorem habeat conſpicuum ille primum ab inflammatione, & ſcirrho diſcernendus eſt. Ab inflammatione diſtinguitur: ſi ab ea ortum non duxerit, quod nulla adeſt febris, aut certe perexigua, & nulla etiam præceſſit, neque alia ſigna, quę inflammationem indicare potuerint. Si verò inflammationem ſequatur, non aliter diſtingui poteſt, quàm duratione, ac perſeverantia: ſi enim inflammationis ſigna per 30. aut 40. dies, aut ampliùs perſeveraverint, ſignum eſt eam in abſceſſum abiiſſe. A ſcirrho verò diſtinguitur per duritiem, quę maxima eſt in ſcirrho, in abſceſſu verò quædam molities apparet; tum etiam ex doloris carentia omnimoda, cùm in abſceſſu aliquis ſemper dolor perſentiatur, ſaltem ex violenta compreſſione. Præterea ille tumor ab aliorum partium tumoribus diſcernendus eſt, per ſignum illius, quemadmodum ſuprà de inflammatione meſenterii dictum eſt.

Si verò abſceſſus in menſenterio lateat, ſine ullo tumore conſpicuo; nulla dari poteſt certa illius tecmarſis: artificiosâ tamen coniectura ad magnam illius ſuſpicionem pervenire poſſumus: ſi nimirùm ſibi faſtidium, nauſea, vel vomitus adſit, citra ventriculi vitium manifeſtum; & magna veluti ſatietas poſt aſſumptum cibum, etiam pauciſſimum, laſſitudines totius corporis, ac languores ſine cauſa manifeſta; alvus vel ſuppreſſa præter conſuetudinem, vel fluidior, ex qua fœtidiſſima excrementa deiiciuntur, & interdum ſanguinolenta, citra ullam dyſenteriæ ſuſpicionem. Quibus addere licet vigilias continuas, & ſi ſomnus aliquando irrepſerit, eum ægri difficile ferunt, & animi exſolutionem, ac ſudores frigidos incurrunt. Ac licèt interdum nulla febris, nullúſque dolor appareat; ut plurimùm tamen febris quædam lenta conſpicitur, cuius ſi nulla cauſa manifeſta appareat, ab hoc malo dependere coniiciendum eſt ſi nonnulla ex ſignis propoſitis adiuncta fuerint. Tum etiam ſi abdomen violenter comprimatur, dolor aliquis interiùs ab ægrotante percipitur. Verum quidem eſt in partibus etiam ſanis dolores excitari vehementi compreſſione; attamen ſi maior dolor in una parte abdominis percipiatur, quàm in alia, ita ut cum omnes partes illius, & omnia loca ſigillatim contrectantur, dū manus contrectans ad certum & peculiarem locum pervenit, ineo perpetuò, & contrectatione iterata, maior dolor percipiatur, magnam facit coniecturam abſceſſus in eo loco latitantis.

Si verò tandem purulenta materia excernatur, tunc abſceſſus latens fiet manifeſtus. Ut plurimùm autem per alvum pus excernitur, variis conditionibus donatum, pro varia partis affectæ, & vicinarum diatheſi. Hinc modò pus ſincerum, & albicans, magna copia, nullóque doloris ſenſu, per venas meſaraicas & in inteſtina profunditur; modò abſceſſu ad craſſiora, & poſtrema inteſtina vergente, fæcibus alvi permixtum redditur: modò ad renes propellitur, & cum urinis excernitur, modò inter peritonæum, & abdominis muſculos copiosè profuſum, vel in cavitatem ventris, rupto peritonæo, profluit, vel per abſceſſum exteriùs erumpit: ita ut interdum magna puris copia per umbilicum effundatur, & nonnunquam vermes ex meſenterii corruptela geniti cum pure emittantur. Et quidem per alvum excretum pus (quæ via frequentior eſt) modò ſyncerum, ut antea dictum eſt, modò ſanguini, aut ſaniei permixtum apparet: modò ſanguis niger ac fœtidus, modò alia materia nigra, aut variis coloribus infecta excernitur. Utrū vero purulenta materia à meſenterio, hepate, liene, aut alia parte procedat, ex propriis cuiuſque partis affectæ ſignis innoteſcet.

Rupto abſceſſu, & puris effluxu perſeverante ulcus in meſenterio latère certiſſimum eſt, quod interdum brevi curatur, interdum diutiſſimè permanet, & nonnunquam partem univerſam in putredinem, ac ſphacelum perducit.

Quoad prognoſin attinet. Abſceſſus meſenterii periculoſiſſimus eſt. Si enim in parte diutiſſime aſſervetur, ut ſæpe contingit, malignam acquirit putredinem, & vel parti gangrænam inducit, vel ægrum in tabem, aut hydropem præcipitat. Si vero rumpatur, & ulcus cito non curetur, pravámque conditionem acquirat, ſimilem habet exitum, gangrænam, atrophiam, aut hydropem inducens. Interdum etiam rupto abſceſſu, & pure valide corrupto in abdominis capacitatem effuſo,

æger ſubito perimitur. Scirrhus verò meſenterii minùs periculoſus eſt,& ſi recens fuerit, curationem admittit. Si verò admodùm inveteratus ſit, in hydropem ægrotantem perducit.

Curatio horum affectuum juxta eorum diverſitatem varianda eſt. Ac primùm abſceſſus jam genitus ſui apertionem & evacuationem indicat; eáque molienda erit aperientibus & purgantibus medicamentis, qualia in obſtructionibus hepatis l enis propoſita ſunt, non omiſſis externis emollientibus & relaxantibus, fomentis, cataplaſmatis & linimentis, quæ materiam abſceſſus attenuant,& vias relaxant, ut commodius evacuatio puris obtineri valeat.

Aperto abſceſſu ulcus detergendum, & conſolidandum eſt. Cui uſui plurimum conferre poterunt remedia in ulceribus ventriculi, hepatis, renum, & uteri propoſita; quorum delectum prudens Medicus habere poterit, pro varia corporum,& affectuum diatheſi.

Scirrhus verò meſenterii iiſdem remediis curandus eſt; quæ pro hepatis & lienis ſcirrho propoſita ſunt.

CAPUT IV.

De morbis pancreatis.

PAncreatis actionem antiqui Anatomici nullam agnoverunt, ſed uſum tantum, ut vaſa fulciat, ne ruptionis periculo ſint expoſita; & ut ventriculo ſit pulvinaris inſtar, ne nimium repletus à vertebratum duritie lædatur. At recentiores Anatomici actionem ipſi, eamque magni momenti tribuerunt; nimirum primam chyli præparationem illiúſque defæcationem ut magis elaboratus hepati ſubminiſtretur; cuius rei conie ctuuram, manifeſtam exhibere videntur venæ lacteæ,quæ in pancreas omnes deferuntur,ut in illius ſubſtantiam variis anfractibus diſſeminantur. Præterea in medio pancreatis ductus patens reperitur, qui ad inteſtina protenditur, quem per chyli excrementa repurgari rationi conſentaneum eſt: Ideò pancreas ſuos etiam patitur morbos, qui maximam toti corpori noxam inferre poſſunt; ac præſertim obſtructiones, atque tumores, quemadmodum meſenterium: quando materia chylosa crudior ac craſſior, neque ſatis in ventriculo elaborata ad ipſum transfertur, ab eoque liberum non habet effluxum.

Scirrhum pancreatis obſervavit Riolanus in Auguſto Thuano, (qui ſui temporis hiſtoriam latino idiomate elegantiſſimè ſcripſit,) qui cùm per quatuor annos inter alia ſymptomata gravitatis ſenſum in regione ſtomachi continuò perciperet præcipuè dum ſtaret, vel ambularet; hypochondria verò nec tumida; nec dura apparerent: poſt obitum tandem pancreas inventum eſt hepar magnitudine æquans, totúmq; ſcirrhoſum multis globulis ſpecie ovi columbini refertum.

Cum autem pancreas à ventriculo tegatur, tumores illius difficillimè tactu deprehendi poſſunt; & hæc cauſa eſt cur eorum mentio vulgò à practicis nulla fiat, & qui eos obſervarunt, poſt obitum tantum & diſſectis cadaveribus deprehenderint. Non exigua tamen eorum coniectura haberi poteſt ex iis quæ in Thuano Riolanus notavit, ſi nempè ponderis & gravitatis ſenſus in regione ventriculi percipiatur, & nullus tumor, nulláque durities in hypochondriis appareant: alia tamen obſtructionem latentium indicia adſint, qualia in hepatis,lienis, ac meſenterii obſtructionibus propoſita ſunt. Quibus etiam ſignis addi poſſunt dolor, & alia ſymptomata ventriculi propter viciniam patientis, reſpiratio difficilis; ob diaphragmatis compreſſionem. Quibus ſignis aliàs conjecimus nos D. Audeyerium in Senatu Gratianopolitano Præſidem, ſcirrhum habere in pancreate, eúmque etiamnum tactu deprehendere potuimus, manu ad latera ventriculi verſus medium profundius adacta, cum eſſet valdè macilentus: & duritiem in ea parte animadvertimus, quæ digitis compreſſa dolorem ipſi non mediocrem inferebat: quæ hiſtoria fuse à nobis deſcripta eſt in obſervatione 81. centur. 3. Et in Scorbuti diagnoſi hoc annotavimus (quod à nullo hactenus eorum, qui de Scorbuto ſcripſerunt, eſt animadverſum) in omnibus propemodum ſcorbuticis tumores huiuſmodi pancreatis generari,cum in iis anguſtia, oppreſſiò, & gravitas in regione ventriculi percipiatur; & hoc ſignum veluti pathognomonicum ſcorbuti,ab Eugaleno,Sennerto,aliiſque proponatur.

Abſceſſuum etiam in pancreate repertorum hiſtoriæ nonnullæ apud Authores reperiuntur, qui vivis ægrotantibus detecti non fuerant. Attamen ex ſymptomatis, quibus affecti fuerant, aliquatenus internoſci poſſunt, quorum nonnulla cum prædictis ſcirrhum eiuſdem partis indicantibus communia ſunt; iiſque addi poſſunt febris lenta abſceſſuum internorum (ſaltem maiori parte) comes individua; vigiliæ juges, ac ſomni breviſſimi ab iiſque labores, lipothymiæ,& ſudores frigidi.

Curatio obſtructionis,ſcirrhi,& abſceſſus pancreatis, eadem eſſe debet,cum ea, quæ iiſdem morbis hepar,lienem, & meſenterium affligentibus adſcripta eſt. Ea ideò ex illis capitibus erit depromenda.

CAPUT V.

De Affectibus Omenti.

CUm Omentum pars mollis ſit, & adipoſa & recipiendis humoribus aliundè confluentibus pro- pter laxitatem maximè idonea, pluribus etiam morbis, non minus ac meſenterium, atque pancreas, obnoxium eſt, qui tamen ab Authoribus non deſcribuntur quia vix ac ne vix quidem in viventibus diſcerni queunt, ſed ex apertione cadaverum tantùm innoteſcunt, ut ex hiſtoriis quibuſdam in obſervationibus propoſitis videre eſt. Sic narrat Veſalius ſe in diſſecto cadavere omentum vidiſſe adeò tumefactum, ut quinque librarum pondus æquaret, cum naturaliter ſeſe habens vix libræ ſemis pondus excedat. Rouſſetus, *lib. de partu cæſareo*, refert Lutetiæ in aperto cadavere inſignem abſceſſum in omentum fuiſſe repertum. Riolanus in Anthropographia,ſe omentum nobilis adoleſcentis 19. annos nati vidiſſe teſtatur, multis glandulis refertum, quibus inſignem humorum illuviem exceperat, meſenterio & pancreate ex abſceſſu putrefactis, & liene valdè imminutò,ac penè conſumpto. Nos verò in Canonico Monſpelienſi omentum vidimus ſcirrhoſum totam Epigaſtrii regionem occupans, & quatuor digitorum tranſverſorum craſſitudinem æquans; ille autem tumor, lienis calorem referebat, ut veriſimile fuerit humorem melancholicum à liene in eam partem translatum & cumulatum fuiſſe, cum æger temperamento valde melancholico donatus fuiſſet, & via patentiſſima ſit per ramos ſplenicos à liene ad omentum: per quos etiam ramos in hydrope non raró, (ut docuit Hippocrates) aqua fertur à liene ad omentum

tum, à quo in capacitatem abdominis fenfim extillat.

Cum autem omenti tumores à mefenterii tumoribus nulla arte diftingui valeant, ideò certa illorum diagnofis ftatui non poteft. Verum quidem eft tumores omenti primo contactu faciliùs percipi,cùm peritonæo immediatè fubiectum fit; mefenterium verò profundiorem obtineat fitum. Sed tumores mefenterii grandiores ad peritonæum afcendunt; imò verò cum eo, & mufculi Epigaftrii ita interdum uniuntur, ut fuppuratione facta per umbilicum aut partes alias externas expurgentur.

Hæc tamen diagnofis difficultas curationi non officit, quandoquidem omnibus tumoribus eiufdem fpeciei, ventris inferioris partes occupantibus, eadem adhiberetur medela; quæ tamen in omento infeliciùs fuccedit, quandoquidem non habet vias ita idoneas, quemadmodùm reliquæ partes, per quas expurgari valeat.

PRAXEOS MEDICÆ,

Liber Decimus quartus.

DE AFFECTIBUS RENUM ET VESICAE.

PRÆFATIO.

RENES & vefica varios & omnis generis patiuntur affectus; fimilares, organicos, & communes; ex quibus varia etiam fymptomata, tum in actionibus læfis, tum in viis excretorum, oriuntur. Nos horum affectuum præcipuos novem capitibus complectemur. Quorum Primum erit de calculo renum & dolore nephritico. Secundum de calculo veficæ. Tertium de inflammatione renum & veficæ. Quartum de mictu fanguinolento. Quintum de ulcere renum, & veficæ. Sextum de diabete. Septimum de urinæ incontinentia. Octavum de ifchuria & ftranguria. Nonum de dyfuria, feu ardore urinæ.

CAPUT PRIMUM.

De Dolore nephritico, & calculo renum.

DOlor nephriticus ille nominatur, qui renes aut ureteres affligit. Apud vulgus colica nephritica dicitur propter maximam affinitatem,quæ ipfi cum colico dolore intercedit: ita ut fæpè non parùm difficile fit utrumque affectum invicem diftinguere, ut in diagnofi patebit.

Multiplex huius doloris caufa ftatuitur, frequentiffima tamen eft calculus,aut pituita craffa. Calculus in rene moram trahens dolorem, aut nullum, aut obtufum efficit, propterea quod renum fubftantia obtufo fenfu donata eft. Si verò in caput ureteris demittatur,vel illius canalem fubeat,eúmq; diftendat,neque ad veficam propter magnitudinem propelli valeat, tunc dolores atroces movet, & ægrotantem mirum in modum excruciat. Pituita verò craffa ureteribus impacta,eos etiam diftendit,& dolorem nephriticum producit.

Minùs verò frequentes caufæ funt, grumus fanguinis ureteribus impactus, vel pus craffius à renibus,aut aliis partibus fuperioribus in ureteres deductum. Interdum etiam flatus in ureterum cavitates fefe infinuant, & dolores atrociffimos inducunt.

De calculo, doloris nephritici præcipua caufa, & magis ordinaria, quamplurimæ apud Authores agitantur controverfiæ, quas accuratè perfequi inftituti noftri ratio non patitur. Sed ea tantùm attingemus, quæ ad illius naturam & caufas ftabiliendas neceffaria funt.

Ac primùm dubitatur,fed quo affectuum genere calculus conftituendus fit. Galenus inter morbos in numero collocat, eorum qui funt toto genere præter naturam,quemadmodum & lumbricos. Licet enim proprie morbus in numero refpiciat partes viventes, quarum numerus auctus, vel imminutus, morbum iftum organicum conftituit, ea tamen quæ præternaturaliter addita funt numero eorum, ex quibus corpus naturaliter componitur, ad morbos in numero referri debent; ita ut etiam qualitates nudæ interdum ad morbos in numero referantur,quando immediate actiones lædunt,ut color flavus in oculo icterici, fonitus excedens in aure, & fapor amarus in lingua.

Plerumque tamen calculus inter caufas morbificas collocandus eft,quatenus obftructionem,vel diftenfionem parit.

Inter fymptomata etiam collocari poteft, excreta fcilicet, & retenta. Si enim in renibus,ureteribus, aut vefica retineatur, cùm excerni melius foret, ad præternaturam retenta revocandus eft: dum verò excernitur,ad excretum toto genere præter naturam eft referendus.

At verò circa calculi caufam tum materialem, tum efficientem maior eft difficultas. Galenus cum affecliscenfuit, caufam calculi materialem effe materiam pituitofam, craffam, vifcidam & lentam, concretioni idoneam, & ut recentiores loquuntur,fæculentá, limofam & tartaream: efficientem verò calorem, materiam illam exficcatam & indurantem, atque in lapidem tandem convertentem. Quæ doctrina graviffimis impugnatur rationibus.

Primò enim fi ex materia pituitofa, vifcida & craffa calculi generarentur, in cerebro & ventriculo frequenter producerentur, in quibus talis pituita maximè redundat. Neque fufficit dicere,in illis partibus calorem non effe fufficientem ad concretionem efficiendam. Siquidem ex Hippocratis & Galeni doctrina, calor remiffus actione diuturniori, fufficit ad concretionem efficiendam. Et hic ratio petitur, cur fenes ad calculorum

generationem fint magis dispositi; cum juvenes habeant renes longè calidiores; quia numerùm materia calculi diutiùs moratur in renibus senum, propter imbecillitatem facultatis expultricis, & ita diutiùs coquitur à calore renum, ab eoque tandem induratur, licet longè remissior sit.

Secundò, ex Aristotel. 2. *meteor. cap.* 4. quæ concrescunt à calore, liquantur ab humido: sic lutum à calore satis induratum, in humido liquatur. Calculus autem nunquam dissolvitur in aqua. Neque obstat dicere, fortem calorem tantam concretionem efficere, ut in humido solvi nequeat: quemadmodum in lateribus contingit, qui probe cocti in fornace, postmodùm in aqua non solvuntur. Nam primum in corpore humano tantus calor non reperitur, deinde laterum concretio ab aqua non solubilis, minimè dependet à calore intensiori; sed potius à dispositione argillæ, ex qua lateres conficiuntur, quæ habet materiam lapideæ consistentiæ, & indissolubili acquirendæ idoneam. Lutum enim ex terra vulgari conflatum, quantumvis coquatur in fornace; nunquam lateritiam consistentiam acquiret, sed perpetuò in humido liquescet.

Tertiò, ex eodem Arist. *loc. cit.* calor concretionem efficiens debet esse siccus, hoc enim præstat per exsiccationem & partium humidarum resolutionem. At perpetua fit humiditatis serosæ effusio in renes & vesicam. Ergo talis exsiccatio & induratio in iis partibus non potest fieri.

Quartò, in fluviis & fontibus lapides generantur, in quibus nullus est calor, imò verò in cavernis & speluncis frigidioribus nonnullis, aqua stillans condensatur in lapidem, unde pyramides & aliæ figuræ exurgunt. Ergo alia causa efficiens inquirenda est præter calorem, & alia materia præter humorem viscidum ac glutinosum.

Quintò, pituita indurata gypseam induit naturam, & semper friabilis est, ut in tophis articulorum videre est. At calculi non raro silicei sunt, quam consistentiam ex pituita obtinere non possunt. Neque tantus calor in corpore humano reperitur, qui siliceam illam consistentiam tali materiæ indere possit.

Omnium sæculorum Medicos decepit mucosa illa pituita, quæ in multorum calculosorum urinis reperitur, ipsamque proximam calculi materiam esse putaverunt. In quo tamen longe à veritate aberrarunt. Nam primò, in renum calculo mucosæ illæ urinæ ut plurimum non apparent; sed frequentius in calculo vesicæ. Si autem hæc esset calculi materia, in utriusque partis calculo æqualiter apparet. Ergo ex affectu vesicæ proprio & peculiari hæc materia maximè dependet. Est nimirum vesicæ male affectæ excrementum; hic autem vesicæ affectus talis est. Docuit autopsia in eorum cadaveribus, qui ex calculo vesicæ obierant, & humorem illum mucosum diu multúmque cum urinis excreverant; vesicæ corpus carnosum evasisse, & digiti, aut pollicis crassitiem adeptum esse ita ut totam illius cavitatem interdum impleat, & ipsum calculum proxime amplectatur, donec tandem urinam supprimens, ægrum misere jugulet. In iis verò qui urinam tenuem, claram & aquosam reddiderant; vesicæ substantia membranosa, & in statu naturali constituta apparuit. Quorum eventuum ratio desumitur ex Hipp. *Aph.* 66. *sect.* 5. *Si in vulneribus pravis & magnis tumor non appareat, ingens malum.* Rationem reddit Galenus, quia suspicio oritur humores, qui ob dolorem ad vulnera defluunt, jam ad partes principaliores transmeare. Præterea omnibus partibus insitum est, docente eodem Galen. *lib. de differ. febr. cap.* 11. ut quæcumque robustior est, id quod noxium est, aut superfluum, ad debiliorem transmittat, nec cesset illa transmissio, donec ad imbecillimam ventum sit. Cum autem pars vulnerata admodum debilis sit, ac proinde ad excipiendos humores maximè disposita, si illi ad eam non deferantur, signum est alias partes admodum esse debiles, quæ talem transmissionem moliri nequeant, aut alias esse vulneratâ debiliores, ad quas humores deferantur. Non solum autem humores vitiosi ad partem vulneratam deferuntur, sed etiam sanguis laudabilis, quem natura maiori copiâ ad partem afflictam transmittit, ut illi suppetias ferat quantum potest. Hæc omnia locum habent in vesica à calculo oppressâ. Calculus grandior, aut inæqualis, vel aculeis præditus, vesicæ tunicam interiorem vellicat; unde dolor, & imbecellitas parti accedit. Natura verò illi suppetias ferens, solito copiosiorem sanguinem ad eam mittit; tum reliquæ partes robustiores; superfluitates suas ad eam deponunt. Hosce humores vesicæ substantia concoquit & assimilat quantum potest, sicque ex copiosiori sanguine copiosius sumens alimentum accrescit, & crassior atque carnosior evadit. Cum autem totum sanguinem affluentem, multò minus humores vitiosos sibi assimilare nequeat, inde multa exoritur excrementorum illuvies, quæ ex propria partis natura, pituitosam illam ac mucilaginosam formam induere consuevit. In iis autem calculosis, qui urinam claram, tenuem & aquosam reddunt; vel quiescens calculus dolorem non parit, qui talis attractionis causa sit; vel aliæ sunt partes vesicâ debiliores, ad quas reliqua membra sese exonerant.

Quia verò hæc doctrina præconceptam multorum sæculorum opinionem diruit, luculento uteri exemplo roboranda est. Uteri substantia, sicut & vesicæ, membranea est: at in prægnantibus tota penè carnea evadit, atque ita crassa, ut postremis mensibus duorum dignitorum crassitiem æquet. Quia natura toto gestationis tempore multum sanguinem ad uterum mittit fœtus nutriendi gratiâ, qui cum à fœtu totus non absumatur portio quædam illius utero apponitur, & inde cum fœtu ad partum usque continuò augetur. Idem in vesica contingit, quamvis præternaturaliter (cum in utero naturaliter id fiat) ut quando maior sanguinis quantitas ad eam confluit; portionem illius in propriam substantiam convertat, & illa inde maiorem crassitiem acquirat. Si verò contingat, extrà graviditatem, uterum intemperie aliqua insigni, aut alio quovis affectu laborantem, debiliorem reddi, tum humores superflui ab aliis partibus ad eum transmittuntur, qui cum sufficienter assimilari nequeant, multa inde emergit excrementorum illuvies, quæ per fluorem muliebrem, seu menstrua alba quotidie expurgatur. Et ille fluxus albus mulierum est proprium uteri excrementum, quemadmodum mucilaginosa urinæ portio est excrementum vesicæ. Idem in renibus contingit, quamvis non ita frequenter, ut quando à calculo, eorum substantiæ impacto, dolor atque imbecillitas iis inducitur, ad eos natura multum sanguinem multosque humores demittat, qui cùm parti assimilari nequeant, saltem maiori parte, in excrementum crassum ac mucilaginosum convertuntur, quod magnâ copiâ cum urinis excernitur, idque astantes, ac Medici vulgares purulentam materiam esse putant, quæ tamen merè pituitosa est, aut saltem exiguo puri permixta, quando scilicet à calculo per attritionem ulcus in renibus genitum est.

Recentiores nonnulli prædictis rationibus convicti, causam materialem calculi statuerunt, succum lapi-

descen-

descentem; efficientem verò spiritum quemdam lapidificum. Succum lapidescentem vocant humorem quemdam innatâ & peculiari vi præditum, ut in lapidem convertatur. Hunc verò probare contendunt ex generatione lapidum quæ fit in maiori mundo. Siquidem quamplurimis historiis constat, à non paucis Authoribus collectis, aquas quorundam fontium in lapides & saxa converti; alias, quæcumque iniiciuntur, ligna, stirpes, animalia, intra paucos dies, crustâ lapideâ obducere; liquores in quorumdam montium cavernis, in stirias & columnas converti: ac denique videmus quandam vini portiunculam, lapideam duritiem acquirere, quæ doliorum parietibus adhærescit, & tartarum nominatur; tum etiam in ipsis urinis, quæ claræ ac limpidæ redduntur, postquam refrigeratæ sunt, in lapideam quandam substantiam concrescere, & matulæ parietibus adhærere. Quamvis autem peculiaris illa materiæ aptitudo, ut in lapidem convertatur, satis cognita non sit, nonnulli tamen eam invenisse putant dicentes, hoc ex salibus provenire, cum terrea quadam portione permixtis. Sales quidam soli facilè concrescunt, sed in humido etiam facile solvuntur, at si cum materia terrestri aut lutosâ sibi analoga coniungantur, causæ efficientis vi lapideam naturam acquirunt. Sic videmus in vino salem istum cum materiæ fæculentæ portione mixtum, in lapideam duritiem juxta dolium concrescere: tartarum enim calcinatum totum ferè in salem abit, quod ostendit illud ex sale potissimum coagmentari. Sic etiam in urinis plurimum salem in se continentibus, præcipuè illis quibus limosa, ac lutosa materia permiscetur, tartaream ac lapidosam materiam concrescere videmus, matulæ parietibus adhærentem. Hæc autem salina materia, quæ cum urinis permiscetur, provenit ab esculentis & potulentis, quæ huiusmodi salibus abundant, qui corpore benè se habente foras eiiciuntur, neque in renibus retinentur, absente præsertim causa efficiente, quæ sive potens fuerit in ipsa materia, sive ex propria renum diathesi dependeat; calculorum concretionem promovet in renibus & vesica.

Causam igitur efficientem calculi vocamus spiritum lapidificum, Fernelius verò appellat calculosam dispositionem, quæ renibus insita est, hæreditario jure ut plurimùm adepta, cùm iste affectus inter hæreditarios principem ferè locum obtineat. Nos verò satius esse ducimus causam istam efficientem spiritum lapidificum appellare, qui multò latiùs patet, quàm calculosa illa Fernelii, arenosáque renum dispositio. Nam primo in iis qui talem à natura, aut hæreditario jure, renum dispositionem non habent, calculi etiam generabuntur, si alimentis continuò, & maximâ copiâ utantur, quæ plurimùm succi lapidescentis in se continent, aut aquas bibant tali succo abundantes, quia in illis aquis aut cibis non solùm adest causa materialis, sed etiam spiritus lapidificus illis insitus est, qui feminis instar, lapidis formam inducit; unde non malè Hermetici causam lapidum efficientem ad propria semina referunt, quæ in materia disposita suæ speciei lapidem producunt.

Præterea à spiritu quodam lapidifico calculos generari ostenditur historiis luculentis, à variis Authoribus relatis, hominum, brutorum, aliarumque rerum, à spiritu quodam è terra expirato, in lapides & saxa conversorum. Sic apud Aventinum *lib. 7. Annal. Bavaric.* legere est, anno 1343. ex terræ motu plures quàm quinquaginta rusticos, item vaccas emulgentes, cum ipsis vasis extinctos diriguisse, & corpora in salinas, ac lapideas statuas redacta fuisse. Sic narrat Ortelius *in descriptione Russiæ*, de pecudum gregibus & armentis illicò petrefactis. Sic refert Camerarius de aura meridionali certis anni temporibus flante in locis montanis Provinciæ Chilensis in Armenia, cuius afflatu integræ equitum turmæ, in statuas lapideas subitò conversæ sint, steterintque in via eo aciei ordine quo ante metamorphosin erant dispositæ.

Ille autem spiritus lapidificus, non solùm in calculosorum renibus residet, sed etiam in succo lapidescente ab esculentis & potulentis separato; ita ut dum potentior non est, utriusque concursus necessarius sit: unde multi reperiuntur, qui cibis utentes ad calculi generationem aliquantulùm idoneis, calculos producunt, concurrente calculosâ renum dispositione, vel spiritu lapidifico renibus infixo. Si verò renes à spiritu illo immunes sint; ex talibus cibis calculi non fiunt, quia vis illorum lapidifica satis potens non est, ut sine renum concursu, materiam illam in lapideam duritiem convertere valeat. Contrà verò si vis lapidifica longè potentior sit in iis quæ assumuntur, & frequens sit eorum usus, calculi producentur, etiam renes tali dispositione, aut spiritu lapidifico orbati sint. Sic videmus in quibusdam locis, ubi aquæ vel vina succo lapidescente plurimo abundant, maximam incolarum partem calculis laborare: ut de Ciconibus apud Ovidium videre est his versibus.

Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit
Viscera, quod totis inducit marmora rebus.

Et vice versâ, si vis illa lapidifica in renibus calculosis maximè vigeat, ex quibuslibet alimentis, quantum laudabilibus; calculos generabit. Sic ante triennium mihi videre contigit, virum quemdam qui per tres aut quatuor menses plusquam duodecim calculos exiguos singulis diebus cum urinis reddebat, cum tamen totò illo tempore solis jusculis aut panatellis; lecto affixus & graviter laborans, vesceretur.

Causæ calculi antecedentes & procatarcticæ, vel ad materiam calculi suppeditandam faciunt, vel respiciunt constitutionem renum ob quam calculi faciliùs concrescunt.

Materiæ calculi generandæ ac cumulandæ plurimùm conferunt; ventriculus, hepar, lien; & renes. Ventriculus primùm, si non benè concoquat, crudus chylus in hepar deducitur, indeque impuri, ac terrestres succi cum sero in renes derivantur. Hepar calidius materiam chylosam torret, & calculo generando idoneam reddit, tum etiam frigidius sanguinem crudum producit, huic etiam operi aptissimum. Lien debilis vel obstructus, aut quoquo modo intemperatus, fæculentam sanguinis partem sufficienter non expurgat, eiusq; portionem ad renes amandat, quæ ad calculosæ materiæ elaborationem faciliùs disponitur. Ac deniq; renes, præter causam coniunctam, quæ est calculosa dispositio duplici nomine causæ antecedentis rationem habere possunt, scilicet ratione temperaturæ, vel conformationis. Ratione temperaturæ calidioris, materiam calculosam attrahunt impensius eamque magis incrassant; ratione vero conformationis, si venæ emulgentes laxiores sint, ut materiæ illæ crassæ, & tartareæ faciliùs in renibus recipiantur ureteres verò angustiores, & vasa serosam materiam ad eos transmittentia, ut materiæ illæ crassæ liberum exitum non habeant, sed in renibus retineantur.

Præcipuè verò materiam calculi suppeditant alimenta crassa & viscosa, falsoque excremento referta, ut carnes bubulæ, porcinæ, leporinæ, anserinæ, & quæ fumo aut sale conditæ sunt pisces saliti duriores, & ostracei & anguillæ legumina, caseus, omniaque lacticinia, ova indurata, castaneæ, pyra, cydonia, mespila, pa-

 nis

nis azymus, & oryza, vinum crassum, austerum, & nigrum, vel novum, & nondum defæcatum, aquæ lacustres, aut succo lapidescente refertæ.

His addantur alimenta valdè calida, ut piper, zinziber, allia, cepæ, vinum vetus, & potens, quæ hepar & renes impensè calefaciunt; diuretica nimis fortia, quæ materiam morbificam potenter ad renes deturbant; vestimenta densiora, lecti plumei nimis calefacientes, balnea, venus immoderatior, quæ renibus est inimicissima, exercitium vehemens, (præsertim à pastu, nimia repletio, aut fames diuturna, ita vehemens & alia animi pathemata.

Signa calculi diagnostica seorsim spectata, æquivoca sunt, & aliis morbis communia; si tamen omnia simul & coniunctim considerentur, certam diagnosin efficient.

Primum signum est, dolor fixus, & stabilis circa lumborum regionem, qui ut plurimùm gravativus est, quando calculus infixus est parenchymati, illud enim obtusiori sensu donatum gravantem dolorem percipit. Quoties verò calculus in caput ureteris sese insinuat, tunc dolorem acutum & pungentem excitat, qui dolor nephriticus appellatur, tamdiu perseverans, quamdiu calculus ibi hæret: neque ægrum excruciare desinit, donec calculus aut in vesicæ cavitatem protrusus fuerit, aut in renis cavum remeaverit.

Secundum signum est, urina cruenta, quæ fit ex apertis venulis aut erosis, in renis substantiam dispersis, ab attritione quæ fit à calculo ipsius parenchymati inhærente. At si paucissimus sanguis excernatur, colorem sanguinis amittit cum urina permixtus, & urina lixivium repræsentat. Perpetuum non est istud signum, & ab aliis causis non rarò dependet. At quando apparet, unum ex præcipuis est, quod dolorem nephriticum à colico distinguit. Excitari autem solet ab equitatione, ambulatione multa, & alia quavis exercitatione vehementi; quia tunç calculus, si asper & angulosus sit, è sua sede dimotus, tenerrimam renis carnem proscindit ac dilacerat.

Tertium signum est, urina tenuis, aquosa & pauca circa initium paroxysmi nephritici, quam interdùm suppressio integra consequitur, (si ambo ureteres fuerint obstructi.) At dum solvitur paroxysmus & calculus ureteri impactus in vesicam demittitur, urinæ crassæ, turbidæ & copiosæ excernuntur, arenosum sedimentum habentes.

Quartum signum est, arenularum & lapillorum frequens excretio. De calculis res ipsa loquitur. Si enim æger nonnullos anteà excreverit, quamtumvis exiguos, quoties doloribus affligitur, à calculo affectum provenire certa coniectura est. At de arenulis non ita certò pronunciare licet. Plurimos siquidem videre est, qui totâ vitâ multas arenulas cum urinis profundunt, nunquam tamen calculo laborant. Non rarò enim arenulæ proveniunt ab humorum adustione, quæ in hepate ac venis fit; & illę vitri parietibus adhęrent, nec in fundo subsident, ut illę quę à renibus proveniunt. Prętereà digitis contritæ, dissolvuntur, & salinam substantiam referunt, cùm alię digitis non cedant, & dissolvi nullo modo valeant. Ac denique cùm huiusmodi arenulę salinam habeant substantiam, in calida urina dissolvuntur, neque ullo modo in ea apparent, dum adhuc calida est: postquam verò refrixerit, coalescunt, & matulę parietibus adhęrent, non secus ac crystalli tartari, quæ in aqua calentę dissolutæ, dum illa refrigeratur, concrescunt, & vasis parietibus adhærent, ita ut valdè similis sit huiusmodi arenularum, & crystalli tartari natura.

Quintum signum est, & omnium certissimum, calculus excretus. Si enim aliquod signum ex superioribus quantumvis ęquivocum appareat, & aliàs calculus ab ęgro excretus fuerit; calculosum esse affectum certò pronunciare possumus.

Sextum signum est, stupor cruris è directo renis laborantis. Calculus enim grandior nervum illum comprimit, qui in musculos lumbares inseritur, renibus substratos, & ab Anatomicis ψόας nominatos, qui musculi ad coxam deferuntur, motui eiusdem inservientes. Talis stupor percipitur ex sessione suprà femur, ob compressionem, vel etiam in brachio ex decubitu suprà illud diuturniori.

Septimum signum est, testis retractio, eius lateris in quo dolor est. Renes enim & ureteres doloris acerbitate irritati, sese vehementer contrahunt, simulque vasa spermatica, & partes omnes vicinę contrahuntur, quæ quidem vasa testiculum sibi annexum sursùm retrahunt, ut inguini aliquando infixus videatur. Et ista partium prędictarum retractio usque ad vesicam & intestina extenditur. Siquidem in summa doloris acerbitate urinæ, & alvi excretio supprimitur, ita ut tunc temporis medicamenta purgantia nihil operentur, contractione illa eius actioni obsistente.

Octavum signum est, nausea & vomitus, ob connexionem renum cum ventriculo per membranam à peritonæo mutuatam, & per nervum sextæ coniugationis, cuius duo rami à stomacho in tunicam renum interiorem deferuntur. Ideò cùm partes illę sentientes vellicantur in renibus, ventriculus compatiens ad rei noxię exclusionem irritatur, & primùm pituitam reiicit, mox bilem flavam, ac postmodùm ęruginosam, si malum protrahatur: quandoquidem ex diuturnis doloribus & vigiliis sanguis in venis alteratur, & portio illius magis disposita in bilem ęruginosam commutatur.

Denique dolor nephriticus cum colico dolore tantam habet similitudinem, ut Galenus ipse in eorum distinctione deceptus fuerit, sicut à nobis relatum est in colici doloris diagnosi. Ubi etiam signa proposuimus, quibus hi duo affectus à se invicem distingui valeant, ut non opus sit ea hic repetere.

Signa hactenus proposita ęquivoca esse diximus, & vix unicum eorum certam diagnosin posse constituere. Alia tamen nonnulla à quibusdam Authoribus proponuntur, quæ adhuc magis sunt æquivoca, & valdè incerta; sed cum aliis adiuncta diagnosin adiuvant, illa ideò enumerare non erit inutile.

Hipp. *Aph. 34. sect. 7. Quibus*, inquit, *bullæ in urina natant, nephritica mala, diuturnamque ægritudinem significant.* Fiunt enim huiusmodi bullæ à crassis humoribus flatu crassiori refertis, qui vel in renibus congeruntur; vel aliunde in eos transferuntur. Materia autem illa calculis gignendis idonea est, & non nisi longissimo tempore edomari potest, unde diuturnam ægritudinem significant. Galenus *in com. huius Aphoris.* dicit, ab acritudine urinarum aperiri ora arteriarum quæ renibus condonantur, atq; ita prodire spiritum aliquem, qui urinæ permixtus, bullas facit. Attamen verisimile non est ex arteriis spiritum ita crassum & stabilem emanere posse, ut urina etiam refrigerata per longum tempus permanere valeat, quemadmodum videmus bullas huiusmodi per multas horas urinis innatare. Deinde apertis arteriarum osculis ab urinæ acrimonia sanguis ab iis etiam efflueret. Imò verò orificia venarum tenuiori tunica constantium faciliùs aperientur, & ita perpetuò urinæ cruentæ cum huiusmodi bullis apparerent.

Idem Hipp. *Aph. 76. sect. 4. Quibuscumque cum urina*

crassa caruncula parva, ac veluti capilli quidam exeunt, iis è renibus excernuntur. Carunculæ ab ulcere renum exeunt, de quibus infrà dicemus. Filamenta verò à Gal. *in com.* referuntur in crudam lentamq; pituitam calore renum intensiori in oblongam & teretem figuram conglobatam. Attamen idem Gal. 6. *loc. af. c. 3.* palam profitetur se post anxiam & tædiosam venationem, causam tantæ longitudinis nescire. Avicenna dicit filamenta fuam longitudinem in vasis renum vel aliis; cùm enim per diuretica sanentur, fateanturque ægrotantes se ex renibus laborare, in renibus formam nancisci credibile est. Actuarius præcisè ad ureteres refert. Quando enim renum sinus pituita abundat, cum urina ad ureteres labitur, & lentore suo insigni ureteribus adhærens, tum præ calore crassescens, longam ac teretem effigiem, pilo consimilem acquirit. Fernelius verò scribit se animadvertisse ea filamenta è vasis parastatis derivari, in quibus teretem & pilarem formam sortiuntur; ex seminis materia, quæ vi morbi sensim defluens, calore crassescit: apparere autem plurima in iis, qui fœda, exulcerataque gonorrhœa non ita pridem affecti fuere, & iis mulieribus, quibus albicantes menses profluunt, aut uterus fœda colluvie turget; item & sæpenumerò in urina, quæ prima fiat à concubitu. Alii denique arbitrantur crassos eiusmodi, & lentos humores, è quibus ista filamenta nascuntur, in venis quidem primitùs procreari, sed consistentiam & effigiem pilorum accipere in angustis renum meatibus, per quos veluti per cribri foramina capillaria traiiciuntur, posteà verò descendere in ureteres, in quibus adhuc magis exsiccantur, donec à lotione in vesicam protrudantur, neque ob tenacitatem disrumpuntur.

Quidquid sit, cùm ex communiori Authorum sententiâ constet, hæc filamenta à pituita crassa in renibus genita, vel ad eos ab aliis partibus transmissa provenire, certum est eam in calculum coagmentari posse, si causa efficiens calculis generandis idonea concurrat. Atq; adeò ista filamenta signum calculi æquivocum suppeditare.

Quod ad prognosin spectat. Calculus renum valdè periculosus est: gravissima enim mala, ut inflammationem, exulcerationem, dolores atroces, vigilias, virium deiectiones, febres, urinæ suppressiones, aliaque symptomata perniciosa inferre consuevit.

Si affectus hæreditarius sit à parentibus contractus, incurabilis est.

Cùm vitia renum & vesicæ in senibus difficulter curentur, ex Hipp. *Aph. 6. sect. 6.* calculus renum in ea ætate, curatu difficilis, vel potiùs insanabilis est.

Si dolor nephriticus ad plurimos dies perseveret, neque ullis medicamentis curari valeat, mortis adest periculum; eaque jam in propinquo est, cum frigiditas partes extremas, & sudor frigidus faciem occupat. Urinæ quæ primùm tenues, postmodum verò crassæ apparent, & arenæ in fundo resident, morbi solutionem portendunt.

Calculus cum ulcere renum coniunctus, incurabilis est. Illa enim quæ lapidem frangunt, ulcus valdè exasperant.

Curatio doloris nephritici, & calculi renibus aut ureteribus inhærentis perficitur, viarum dilatatione ac relaxatione, calculorum, aut alterius materiæ dolorem efficientis exclusione, causæ antecedentis revulsione, ac sublatione; & doloris ipsius mitigatione. Quibus indicationibus sequentibus satisfiet remediis.

℞. Rad. althææ, & lilior. an. ℥. j. fol. malvæ. violar. parietar. branc. ursinę, an. M. j. semin. lini, & fœnugręci, an. Unc. ß. ficuum pinguium par. iij. flor. cham. & meliloti, an P. j. Coquantur ad ℔. j. In colat. dissolve cassiæ & catholici, an. Drach. vj. ol. lilior. & violar. an. Unc. j. ß. butyri recentis Unc. ij. Fiat clyster, iniiciendus statim.

Reiecto clystere aperiatur vena Basilica cubiti dextri vel sinistri, & mittantur sanguin. Unc. viij. vel ix. pro viribus aut plenitudine ægrotantis: maximè enim necessaria est phlebotomia ad præcavendam inflammationem, quæ à dolore perseverante excitari potest.

Post venæ sectionem clyster sequens iniiciatur.

℞. Flor. Chamæm. & melilot. summit. anethi, parietariæ, rutæ, an. M. ß. sem. anisi, fœniculi, cumini, ana Unc. sem. Fiat decoctio ad ℔. j. In qua dissolve diaphœnici Unc. sem. terebinth. vitello ovi dissolutæ Unc. j. ol. anethini, & scorpionum, ana Unc. iij. Misce, fiat clyster.

Ad magis emolliendum, & dolorem leniendum, ex oleis componi potest in hunc modum præmisso laxante.

℞. Olei anethini, & chamęmel. an. ℔. sem. ol. amygdalar. dulcium ℥. ij. olei rutacei Unc. j. Misce, fiat clyster.

Eodem tempore fotus admoveantur parti dolenti ex decocto primi clysteris (additis seminibus anisi & fœniculi) facto in hydrelæo, cum spongiis in eodem expressis.

℞. Ol. scorpionum compositi ℥. ij. butyri recentis, axungię gallinę, ol. lilior. & amygd. dulcium, an. Unc. j. Fiat linimentum, quod illinatur post fotum. Vel tale cataplasma admoveatur.

℞. Fol. malvæ, pariet. an. M. ij. petroselini cum rad. M. j. rad. raphani Unc. ij. Decoquantur ad putrilaginem & contundantur, addendo cepas sub cineribus coctas n. ij. ol. lilior. amygd. amar. & butyri recentis, an. Unc. ij. Fiat cataplasma, quod duobus linteis raris inclusum ventri applicetur calidè secundùm longitudinem ureteris, & quoties refrixerit, recalescat in sartagine.

Applicari etiam solet placenta ex parietaria vel sola; vel cum ovis permixtâ, frixâ in sartagine cum oleo chamæmel. amygdal. amar. scorpionum, linteo raro obvoluta.

Vel fieri potest etiam placenta ex cepis minutim dissectis, in sartagine frixis cum axungia porci, aut oleis prędictis, additis ovis v. vel vj. calidè applicanda.

Quia verò magna crudorum humorum saburra hunc affectum plerumque comitari solet, post aliquot clysteres iniectos, (qui subindè repetendi sunt dolore perseverante) purgans aliquod medicamentum exhibendum est, præcipuè in forma boli, ne tam facilè revomatur, quia huiusmodi ægrotantes plerumque solent esse nauseabundi.

℞. Cassiæ recenter extractæ cum ol. amygdal. dulcium Unc. j. diaphœnici ℥. iij. rhabar. pulv. ℥. j. Cum pulvere liquiritiæ & tragacanth. fiat bolus.

Si æger non possit bolum devorare, dissolvantur purgantia in decocto malvarum.

Diligenter autem animadvertendum est, purgans medicamentum non esse exhibendum, priùsquam dolor fuerit aliquantulùm remissus. Nam dolore valdè urgente, catharticum exhibitum, etiam vehemens, sæpè non purgat, quia tunc temporis omnes partes sese contrahunt, & medicamento non opitulantur.

Attamen eo tempore vomitus poterit convenire, quo etiam saburra humorum educitur, & fit revulsio à parte affecta; & non rarò natura ipsa per se, urgentibus doloribus, hanc molitur evacuationem, eâque absolutâ levamen subsequitur.

Vomitorium blandum ita componi poterit, quod & dolorem demulcebit.

℞. Aquæ tepidæ Unc. iv. ol. crudi Unc. j. fyrupi acetofi fimplicis Unc. j. ß. Fiat vomitorium.

Si vehementioribus uti lubeat, ad falem vitrioli, aut mercurium vitæ confugiendum erit, quibus fe nephriticos dolores citò fugaviffe Angelus Sala gloriatur.

Ante & poft purgationem, per os exhibenda funt quę vias laxant, & dolorem leniunt, Cuiufui confert fyrupus de althæa Fernelii frequenter exhibitus, Sed quia hic fyrupus paratus femper non habetur in officinis, fimplicior in hunc modum parari poterit.

℞. Rad. althæę Unc. iij. Coquantur ad ℔. j. In colotura diffolve facchari ℔. fem. Utatur frequenter.

Julepus fequens ad vias leniendas frequenter exhibendus.

℞. Hordei integri P. j. cicer. rub. P. ß. fem. malvæ & althæę, an. ʒ. ij. fem. quatuor frig. maj. an. Drach. j. ficuum pinguium paria iv. febeften. paria iij. liquirit. raf. Unc. fem. Coquantur ad ℔. j. fem. In colatura diffolve fyrupi capill. ven. Unç. iv. Detur in quatuor dofes bis aut ter in die.

Pro potu decoctum ex rad. alth. Unc. j. fem. hordei. P. ij. liquirit. Drach. vj. in aquæ ℔. ad ℔. j. confumptionem, erit utiliffimum.

Vel fiant jufcula ex malva, althæa, & ciceribus rubris, cum multo butyro & modico fale; vel eadem decoquantur in jure pingui.

Vel exhibeantur emulfiones, ex quatuor femin. frig. maioribus paratæ.

At præ ceteris remediis vias emollit & laxat, dolorem que lenit. ol. amygd. dulcium recenter extractum, quod ad ℥. iij. vel iv. per fe, vel cum vino albo, aut decocto malvæ althæę, liquirit. & cicer. rubrorum exhiberi poterit. Vel fiet potio ex olei amygd. dulc. & amararum partibus æqualibus, quia amygdalæ amaræ ad expellendum calculum etiam conferunt.

Poftero die ab hac venæ fectione, vena etiam poplitis, aut malleoli aperienda eft, è directo partis affectæ. Sic enim ab ipfa fit derivatio, ex eaq; ut plurimùm ægrotantes levamen maximum folent percipere. Quod præceptum ab Hipp. nobis traditum eft *6. epid. part. 1. Aph. 6.* & ab Aëtio *lib. 11. c. 5.*

Imò verò affectu ulteriùs procedente, apertio hæmorrhoidum erit utiliffima, juxta Aph. Hipp. *11. fect. 6. Melancholicis & nephriticis hæmorrhoides fupervenire bonum.* Nam ex eodem ramo fplenico venæ fparguntur ad renes, veficam & hæmorrhoides.

Si fomentis, linimentis & cataplafmatis prædictis dolor non fatis leniatur, in femicupium æger demittendus, ex decocto emollientium compofitum, addito vino albo; hoc enim mitefcit dolor ut plurimùm, faltem quamdiu æger in eo refidet. Non tamen frequentiùs ægri demergendi funt, quandoquidem vires diuturniori balnei ufu admodùm exfolvuntur.

Ac denique dolore nimiùm fæviente, ex quo vigiliæ diuturnæ, ac virium exfolutio fequatur, ad narcotica confugiendum eft, & philonii romani ʒ. ij. clyfteri admifcendæ, vel laudani opiati gr. v. aut vj. Vel eiufdem laudani gr. iij. aut iv. per os exhibenda, Vel denique fyrupi de papavere ℥. j. in julepo convenienti.

Prædictis topicis ufurpatis, in dolore diuturniori non parùm proderit emplaftrum de meliloto, cum ol. chamæmel. vel anethino malaxatum.

Hifce remediis, aut etiam eorum nonnullis methodicè ufurpatis, dolor nephriticus ut plurimùm curari confuevit, iterata, etiam purgatione fi opus videatur, aut medulla caffiæ frequenter exhibitâ. At verò fi poft eorum ufum dolor adhuc excruciet, certum erit calculos grandiores, renes & ureteres obftruere, qui diureticis remediis, calculum frangentibus & expellentibus deturbandi erunt. Quorum tamen remediorum delectus habendus eft, ut primò mitiora ufurpentur, & magis temperata, antequam ad acriora veniatur, quæ fanguinem & renes inflammare valent. Ubi etiam corporis habitus ratio ineunda eft. Nam obefum corpus magis tenuantia, gracile verò minùs perferre poteft.

Horum autem remediorum calculos imminentium, frangentium, vel expellentium materia infinita penè reperitur apud Authores, nos felectiorem tantùm hîc proponemus.

℞. Rad. apii, petrofel. brufci, gram. & afparagi, ana Unc. j. rad. malvæ & althæę, ana Unc. ß. fol. j. parietariæ M. ij. fem. anifi, fœniculi, anethi, carui, dauci, ameos, carthami, rutæ, cumini, & bacc. lauri, ana ʒ. ij. chamomill, meliloti, anethi, & ftœchados, an. P. j. Coquantur in vino albo ad medias, In colat. ℔. j. diffolve butyri recentis ℥. iv. mellis rofac. ℥. ij. facchari rubri Unc. j. benedictæ laxativæ ℥. ß. vitellum ovi numero j. olei nucum, anethi, vel lini Unc. iij. Mifce, fiat clyfter, qui retineatur duabus horis, fi fieri poffit.

℞. Aquar. fragariæ, & faxifragæ, an. Unc. ij. vini albi generofi Unc. vj. ol. amygd. dulc. Unc. ij. fpirit. vitrioli Drach. j. Mifce pro tribus dofibus. Prima detur calidè quantùm ferre poteft. Poft horas fex detur fecunda pari modo. Si etiam hæc inefficax, (quod rarò contingit,) tertia propinetur.

Paratu facilior fit julepus ex aqua faxifragæ, & fyrupo violaceo, cum fpirit. vitrioli guttis 15. aut 20.

℞. Succi parietariæ fine igne extracti ℥. iij. fucci limonum recentis, & olei amygd. dulcium extracti fine igne, an. Unc. ß. Mifce, fiat julep. qui detur tribus, aut quatuor vicibus manè, & ferò. Vel

℞. Succi limon. & vini albi, ana ℥. ij. facchari candi ℥. ß. Capiat loco julepi.

De fucco limonum hoc notandum eft, cautum effe debere illius ufum, qui frequentiùs aut nimiâ copiâ exhibitus, aphthas facit in ventriculo, unde lienteria fucce dit.

Pilulæ fequentes funt efficaciffimæ.

℞. Salis prunellæ, cryftalli tartari, falis baccarum hederæ, & fol. nafturtii, ana partes æquales. Cum fyrupo aliquo appropriato, vel terebenthina, fiat maffa pilul. de qua capiat ʒ. j. fingulis diebus manè.

Pulvis fequens à Quercetano valdè commendatur in Pharmacopœa.

℞. Tunicæ interioris ventriculorum gallinæ, & ftercoris albi eiufdem, ana Unc. fem. pulveris pelliculæ interioris, quæ in putaminibus ovorum reperitur. Drach. ij. fem. herniariæ, cinam. ana ℈. iv. nucleor. mefpil. Drach. ij. femin. anifi, fœniculi ana ʒ. j. Reducantur in pulverem tenuiffimum, de quo capiat ʒ. ß. vel j. cum vino albo.

Cinis corticum ovorum aduftorum à ʒ. ß. ad ʒ. j. exhibitus cum vino albo, potenter expellit calculum in urinæ meatibus hærentem.

Sanguis hirci præparatus ab omnibus, tum antiquis tum neotericis commendatur, tanquam remedium excellens ad diffolvendum calculum. Dofis illius erit à ʒ. ß. ad ʒ. j. Aqua ex fanguine hirci deftillata per vitrea organa in B.M. miranda præftat. Sed hircus per menfem nutriendus eft faxifragâ, pimpinella, baccis juniperi, petrofelino, aliifque diureticis fine ullo potu.

Hart-

Hartmannus urinam hirci, tanquam ſtupendum remedium, commendat, his verbis. *In obſtructione renum à calculo totali, vel etiam ubi ureteres & veſica à calculis in eam regionem detruſis omninò fuerint obſtructi, ut ne gutta quidem urinæ prolabi poſſit: præſtantiſſimum eſt; ſi urina hirci, recentiſſimè ex vivente adhuc hirco cum veſica extracta, potanda detur, & omentum cum inteſtinis, ventri, pubi, & peritonæo fuerit applicatum. Sic enim calculus repentè conſumitur ſine læſione vaſorum, & patiens liberabitur.*

Pulvis millepedum ad diſſolvendos calculos præſtantiſſimus eſt, illiúſque uſus docebitur in calculo veſicæ.

Infuſum etiam millepedum in vino albo paratum & diu continuatum ad idem eſt efficax.

Vinum alkekengi ab Arnaldo Villanovano maximè commendatur, eóque materiam calculoſam ita educi refert, ut manu colligi poſſit. Fitque hoc vinum contundendo fructus alkekengi cum vino albo, & colaturam exhibendo.

Sequentia verò in communem uſum revocari poterunt.

℞. Lapidis Judaïci, pulv. lithontriptici Juſtini, ana ʒ.j. nucleor. perſicorum, gummi tragacanthi, & nucleor. ceraſorum, ana ʒ.ß. Reducantur in pulverem, & cum terebinthina fiat bolus, qui detur in tres doſes, manè & ſerò ſumendas.

℞. Raphani acerrimi deraſi ℥.ij. vini albi ℥.iv. Macerentur per aliquot horas, deinde fortiter exprimantur. Colaturam capiat æger bis, aut ter horis convenientibus.

Aqua ſabinæ ad ℥.j. vel ℥.ij. ſumpta calculum & arenulas potenter expurgat.

℞. Rad. biſmalvæ in vino albo mundat. ℥.vj. rad. bardanæ & graminis, ana ℥.iv. rad. aſari, petroſelini, valerianæ, fœniculi, contulatum, ana ℥.ij. fol. capill. veneris, ſaxifragæ, pimpinellæ, virgæ aureæ, betonicæ, ana M. iv. ſem. baſilici, bardanæ, cardui benedicti, ſileris montani, nucleor. meſpil. & perſicor. ana ℥.j. milij ſolis ℥.j. lapidis lyncis, Judaici, ana ℥.j.ß. terebinthinæ ℥.iiij. ſanguinis hirci præparati ℥.ij.ß. croci ʒ.ij. vini albi ℔.iv. Contundenda contundantur, & miſceantur omnia. Diſtillentur in B. M. Huius aquæ capiat æger ℥.ij. tribus horis ante cibum, ſuperbibendo vini albi ℥.iv.

℞. Cortic. rad. card. aſinini ℥.j. liquirit. ʒ.ij. Coquantur ad unc. vj. Colaturam capiat per multos dies. Calculos, & arenulas renibus inhærentes mirabiliter expellit.

℞. Ceparum albarum minutim conciſarum ℔.iv. ſacchari albi ℔.ij. vini albi ℔.j.ß. Diſtillentur in B. M. ad ſiccitatem. Dentur manè unc. ij. vel tres per multos dies.

Apud practicos commendatur cinis ſcorpionum ad ℈.j. exhibitus cum aqua graminis, parietariæ, aut vino albo; cuius tamen uſus rariſſimus eſt. At frequentiùs uſurpatur oleum ſcorpionum Matthioli, cuius ʒ.j. per os exhibita cum prædictis liquoribus, calculi excretionem egregiè accelerat.

Chymici ſuos ſales ad calculorum excluſionem maxime prædicant. Inter quos non infimum locum obtinet ſal ſiliquatum & ſtipitum fabarum cuius ʒ.ß. cum vino albo egregiè operatur. Idem præſtat tartarum vitriolatum, eadem doſi. Ab iiſdem etiam laudantur ſpiritus ſalis, vitrioli, & mercurius dulcis, cum propriis vehiculis uſurpati.

Exterius verò calculorum excluſio adjuvari poteſt, ſi tota renum & ureterum regio calentibus manibus, oleo ſcorpionum inunctis, aſſiduè perfricetur.

Tum cucurbitulæ plures, à rene affecto ad pubem deſcendendo, ſecundùm longitudinem veteris, ſine ſcarificatione applicentur.

Illinatur denuò eadem pars ol. ſcorpionum Matthioli, aut cantharidum ſubtiliſſimè pulverat. portiuncula addatur. Vel fiat linimentum ex olei ceræ, de lateribus & ſcorpionum partibus æqualibus maxime penetrans & ſummæ efficaciæ, modo renum inflammatio non timeatur.

In uſu medicamentorum calculum frangentium & expellentium, obſervandum eſt, non ſemel ea, aut bis eſſe uſurpanda, ſed pluries, donec viæ obſtructæ fuerint reſeratæ. Dum autem exhibentur, renes & veſica fovendi ſunt balneis, fomentis, unctionibus & cataplaſmatis, quò faciliori negotio operentur. Nec non liquores aliqui tenuium partium, quale eſt vinum album vinoſum, propinandi ſunt viciſſim; & uſurpanda ſunt interna emollientia laxantia, & vias lenientia, ut viæ magis dilatentur & aliorum remediorum acrimonia temperentur.

Hiſce remediis curatur dolor nephriticus, & calculorum diſſolutio atque excluſio promovetur. Quia verò huic affectui diſpoſiti & curati, ſæpe ſolent recidere: ideò illius prophylaxis inſtituenda eſt, ut quantùm fieri poteſt, recidiva inhibeatur.

Ac primùm, ſi plethora adfuerit, vel calida hepatis & renum intemperies, confert venæ ſectio vere & autumno celebrata, præmiſſo clyſtere, aut leviori aliquo cathartico. Deinde materia calculo generando idonea evacuanda eſt, antequam ad renes deducatur. Quod fieri poterit vomitu bis, aut ter in menſe excitato in iis, qui facile vomunt.

Vel purgatio inſtituenda eſt bolo, ex caſſia, diaphœnico & rhab. compoſito, in curatione deſcripto; aut convenienti alio medicamento ſingulis menſibus, aut bimeſtri, vel trimeſtri ſpatio, ſecundum ægri habitum & humorum copiam; idque in ultima lunæ quadra commodiùs fiet.

Vel ſi cacochymia magis urgeat, apozemate conveniente vere autumno uſurpato, expurganda erit. Eo enim non tantùm antecedens cauſa & remota ſubtrahitur, ſed etiam coniunctæ portio quædam; tum obſtructiones viſcerum, quæ hunc affectum frequenter comitari ſolent, admixtis incidentibus & detergentibus convenienter diſſolvuntur.

Vel apozematis vice decoctum galli veteris uſurpari poterit, in hunc modum compoſitum.

℞. Polypod. querc. ſem. carthami, ana unc. j.ß. thymi, & epithymi, ana P. j. ſem. cumini, aniſi, anethi, fœniculi, carui, cardui benedicti, ana ʒ.ij. fol. ſennæ unc. j.ß. turbith. gummoſi unc. ſem. cinam. ʒ.j. cryſtalli tartari drach. ij. Contundantur & miſceantur ſimul; ex qua mixtura venter galli veteris eviſcerati impleatur; deinde coquantur, donec galli caro ab oſſibus ſeparetur. Colatum iuſculum capiat in quatuor doſes matutinas.

Vel uſurpati poterit pulvis ſequens à Solenandro commendatus, cuius uſu teſtatur multos à doloribus nephriticis fuiſſe præſervatos, imò verò liberatos, nam dolore præſente eum exhibet cum ſucceſſu.

℞. Fol. ſennæ unc. ij. rhab. opt. ʒ.ß. turbith. drach. ß. hermodactyl. ℈.ij. polypod. ʒ.ß. cinam. zinzib. milii ſolis, ſaxifragæ, ſem. geniſtæ, ana ʒ.j. Pulverentur ſubtiliſſimè. Doſis autem à ʒ.j. ad ʒ.j.ß. cum vino albo, vel rubello tenui ſemel in menſe.

Carolus Piſo pulveris ſequentis ſingulares effectus prædicat.

℞. Ani-

℞. Anisi, marathri, carui, cumini, an. ʒ. j. coriandri præparat. ʒ. ß. liquir. sem. bardanæ, ana ʒ. j. sem. cinnam. galangæ, ana ℈. j. sem. milii solis, genistæ, ana ʒ. ß. pulv. diatrag. frig. ʒ. ij. diagridii ℈. j. sennæ orientalis ad pondus omnium, fiat pulvis. Dosis ʒ. j. cum jusculo cicerum rubrorum.

Vel syrupus magistralis in hunc modum componi poterit.

℞. Rad. asparagi, gram. altheæ, brusci & petroselini, ana unc. j. fol. betonicæ, pimpinellæ, saxifragæ, parietariæ, adianti polytrichi, ana M. j. sem. ocymi, petrosel. macedonici, milii solis, genistæ, bardanæ, sileris montani, ana ʒ. ij. liquiritiæ rasæ, passularum mundatarum & polypod. querc. ana unc. j. fiat decoctio ad ℔. j. sem. In colat. infunde sennæ mundatæ. unc. iv. agarici albi unc. ij. zinziberis Scrup. ij. Bulliant parùm, & fiat expressio. In qua dissolve sacchari albi ℔. j. Fiat syrupus perfectè coctus de quo capiat unc. ij. semel, aut bis in mense, cum decocto hordei, graminis & cicerum rubrorum.

Vel in magna cachochymia fiant pilulæ ex aloë & agarico, quarum duæ vel tres assumantur alternis diebus ante prandium.

Post purgationem quædam diuretica usurpanda sunt, ut materia mucilaginosa, tum etiam arenulæ circa vias urinarias oberrantes educantur.

In hunc finem parari possunt decocta ex diureticis, in syrupo magistrali descriptis, composita & cum saccharo in julepi, vel apozematis formam redacta. Vel etiam cum pullo gallinaceo, vel carne hœdina, aut vervecina, parari possunt iuscula in multos dies sumenda, bis in anno post purgationes universales.

Tum post singulas purgationes nonnulla ex sequentibus usurpari poterunt, & semel aut bis in hebdomada continuari.

℞. Caudicum & flor. fabarum ℔. iij. calcitrapæ ℔. j. Contundantur, addendo sacchari candi ℔. j. succi limonum ℔. j. succi arantiorum ℔. ß. Decocti malvæ & altheæ factâ forti expressione ℔. ij. mellis ℔. j. distillentur lento igno, & non permittantur comburi, neque liquores ex toto consumi. Huius aquæ capiat æger ℥. iv. manè, ut dictum est.

℞. Nucleor. mespil. & pulv. electar. diatragacanthi frig. ana ℥. j. rad. ononidis siccæ, liquir. ras. sem. melonum & milii solis, ana ʒ. ij. sem. saxifragæ, genistæ, raphani, brusci, calcitrapæ, ana ʒ. j. sem. altheæ & asparagi, ana ℈. j. sacchari candi ℥. ij. Fiat omnium pulvis, de quo capiat cochlear j. manè, ter singulis mensibus, nempè circa novilunium, plenâ lunâ, & mediâ; superbibendo parum vini albi, aut decocti cicerum rubrorum rad. eryngii & glycyrrhizæ, fortiter posteâ se agitando, aut deambulando.

Carolus Piso eximiè laudat pulverem sequentem, eúmque cum pulvere purgante suprà ex eo descripto, usurpatum plures pyxides fragmentorum lapidum excussisse refert in quodam præside Lotharingo.

℞. Sem. Altheæ & violarum, ana ℈. ß. sem. milii solis & rad. liquirit. ana ℈. j. lapidis Judaici & lapid. spongiæ, an. g. vj. pulv. ossis dactylorum mespilorum, cerasorum, ana D. ij. sem. melonum ʒ. ij. fiat pulvis dosis ʒ. j. sumenda cum pane azymo vino albo madefacto, tribus diebus interlunii cuiúsque, & superbibendo jusculum cicerum rubror. alteratum rad. altheæ, fœniculi, eryngii, onodinis, petroselini, & granis juniperi contusis, addendo vinum album, mel, butyrum & succum limonum.

Electuarium sequens à Zapata describitur insignis efficaciæ.

℞. Sem. hyperici probè exsiccati & in tenuissimum pulverem redacti ℥. iij. conservæ rosarum, aut violar. ℔. j. Misce, fiat electuarium, de quo capiat æger ℥. ß. manè per biduum, tribus horis ante pastum, duabus primis septimanis; posteà, semel in septimana per 15. dies; ac deinde semel in mense, vel per longiora intervalla, secundùm affectus urgentiam.

Conserva rosarum melior, quia corrigit odorem terebinthinæ à semine hyperici impressum, licèt conserva violarum renibus magis conveniat.

Tabellarum sequentium usus poterit esse tutissimus, & efficacissimus.

℞. Quatuor sem. frig. maior. mundat. glycyrrhizæ rasa, ana ℈. j. sem. pimpinellæ ocymi. petrosel. macedonici, nucis mosch. ana ʒ. ß. pulv. aromat. rosat. ℈. ij. sacchari in aqua alkekengi dissoluti ℥. iv. Fiant tabellæ pond. ʒ. iij. Capiat unam manè tribus horis ante pastum, superbibendo aquæ onodinis, aut herniariæ ℥ iv. cum vini albi ℥ ij.

Vinum alkekengi in curatione descriptum, si per intervalla exhibeatur, omnem materiam calculorum educere asserit Villanovanus.

In omnium diureticorum usu hoc perpetuò observandum, ea non esse frequenter usurpanda, quia trahunt ad partem affectam: ideò semel, aut bis in mense, vel aliquando per majora intervalla exhibere sufficiat, corpore tamen priùs purgato, ne aliarum partium cacochymia ad renes deducatur.

Attamen terebinthina in usum frequentiorem venire poterit. Refert enim Amatus Lusitanus *curatione* 68. *cent.* 2. monachum quendam, cùm articulari morbo, simul & nephritico corripi soleret, & nullo remediorum genere, multis frustrà tentatis, convalesceret, tandem terebinthinæ usu intra sex menses liberum à dictis morbis evasisse. Deglutiebat autem singulis diebus terebinthinæ particulam nucis magnitudine saccharo admixtam. Ratio autem cur terebinthina frequentiùs usurpata non noceat, sicut alia diuretica, ea est, meo judicio, quia urinas movendo simul alvum laxat, ita ut crassiores humores per alvum deturbentur, qui ab aliis diureticis ad renes deducerentur.

Vulgò autem usurpatur terebinthina per intervalla, quemadmodum alia diuretica, tum sola, tum aliis medicamentis admixta, in hunc modum.

℞. Terebinthinæ in aqua saxifragæ, vel parietariæ, decies lotæ ℥. ß. Cum saccharo fiat bolus. Vel

℞. Cassiæ recenter extractæ ʒ. vj. terebinthinæ ℥. ß. pulv. liquirit. ʒ. ij. Misce, fiat bolus. Vel

℞. Terebinthinæ ℥. ß. pulv. lithontriptici ℥. ij. Misce, fiat bolus. Vel

℞. Terebinthinæ ℥. ß. rhab. pulv. ʒ. j. Misce, fiat bolus. Vel

℞. Terebinthinæ ℥. iv. Inuratur in lamina ferrea candente ut possit in pulverem reduci, cuius dosis erit ad ʒ. ij. cum liquore idoneo.

Zacutus Lusitanus *observ.* 58. *lib.* 2. *Prax. admir.* balsami naturalis vires ad calculos expellendos mirè prædicat, eóque liberatum esse virum saxagenarium, qui per dies octodecim urinæ suppressionem à copia calculorum passus fuerat. Is primò guttulas aliquot balsami cum oleo amygdalino hauriens, dosin utriusque augendo singulis diebus, ita ut tandem ab balsami ℥. ß. & olei amygd. unc. iij. ascenderit, intra decem dies calculos sex excrevit; & eiusdem auxilii beneficio in posterum præservatus est, dimidiam ol. amygdalini unciam, sex balsami guttulis permixtam jeiuno stomacho absorbens; cuius præsidii ope, sabulosam urinam, excernens in multos annos vitam produxit. Si balsamum

Orien-

Orientale deſit, Peruvianum erit uſurpandum. Idem Zacutus *in eadem obſervatione*, aquam nicotianæ prædicat his verbis. *Memini me pluries calculos magnos, renum cavo tenaciter impactos, uſu ſtillatitia aqua ex nicotiana viridi extracta in potum exhibita, per urinam deturbaſſe. Si ea deſit, eius decocto utere cum utilitate multa.*

Sapientiſſimus Varandæus præceptor meus, mirum in modum probat ad prophylaxin huius affectus, uſum aquarum noſtrarum Balerucanarum, cuius etiam nos admirandos ſæpè vidimus affectus. Huius autem verba ſummo judicio exarata, & ex diuturna magni illius viri experientia deprompta hîc ſubnectimus. *Nullum eſt*, inquit, *me quidem judice, potentius praſtantiúſve remedium, poſt accuratam corporis purgationem, ad vias iſtas excrementis ſuis liberandas & mundificandas, quam potus aquarum noſtrarum Balerucanarum; ſuo enim calore ex bituminali vena profecto, fundunt liquántque quoſcunque craſſiores mucos, & ipſos calculos, ſi adhuc ſint teneriores; nitrosâ autem ſubſtantiâ abradunt quaſi & detergent ſordes iſtarum viarum, & quantitate mirabili quâ aſſumuntur, ſolent impuritates non tantùm inteſtinorum, ſed etiam renum & veſica quaſi torrente quodam abripere. Vnde incredibile eſt dictu, quantum viderimus ex calculoſis iſtis hominibus ſaburram, illarum potu, cum urinis deturbatam. In quibus autem timuimus calefactionem viſcerum, praſcripſimus tunc temporis vini abſtinentiam, juſcula quoque pullorum, herbis refrigerantibus temperata, julepos temperantes & ſimilia. Quibus ita conſideratis non veremur etiam pituitoſos ac pingues homines [dummodò firmiſſimis viribus] in balneum dictarum thermarum pracipitare, ſemel tantùm in die circa auroram, munitis prius renibus & hepate propriis quibuſdam in unctionibus, atque etiam duplici linteolo involutis: ut deinceps ſudoribus concitatis, viiſque iſtis relaxatis, excrementa huiusmodi copioſè vacuentur. Licebit etiam poſteà dum erunt domi, ſi ita videatur, emendare, quidquid empyreumatis contraxerint, uſu balnei domeſtici ex aqua dulci, & refrigerantibus ac humectantibus parati.*

Conferunt etiam non parùm ad huius affectus præcautionem, aquæ minerales acidulæ & vitriolatæ. Quia non ſolum materiam mucilaginoſam atque tartaream, ex qua coagmentantur calculi, diſſolvunt, & arenulas deturbant, ſed etiam hepatis & renum calidam intemperiem corrigunt; ideòque in calidioribus dictarum partium in temperaturis huiuſmodi aquæ erunt convenientiſſimæ.

Cum autem naturæ calidiores à prædictis remediis diureticis, maiori ex parte calidis, aliquantulùm lædantur; eorum loco alia magis temperata illis ſubſtitui poterunt, quorum præcipua ſunt.

Aqua foliorum, & ſiliquarum fabarum recentium, vel aqua herniariæ.

Aqua limonum deſtillata etiam commendatur. Limones integri in taleolas dividuntur & deſtillantur in B. M. Ad magis refrigerandum, cum lacte deſtillantur utiliter,

Conſerva fructus cynorrhodi, quæ diuretica eſt; attamen refrigerat, & à Cratone in hoc caſu laudatur.

Conſerva flor. althæę, vel malvæ, quæ leniendo & humectando vias urinarias, arenularum excluſionem adiuvat.

Succus porrulacæ inſpiſſatus, & in pilulas redactus ʒ. j. pondere exhibitus, renes potenter detergit.

Flores granatorum exſiccati, & ʒ. j. pondere ſumpti calculoſam materiam expurgant.

Idem præſtat ſpongia bedegaris exſiccata, & pari pondere cum liquore idoneo propinata.

Butyrum recens cum ſaccharo cando partibus æqualibus mixtum, quotidie manè ſumptum jeiuno ſtomacho, vias urinæ lenit & abſtergit, ac calculo generationem impedit.

Idem præſtant amygdalæ amaræ, ſi quotidie x. aut xij. comedantur.

Nec minoris ſunt efficaciæ nuces avellanæ ante paſtum comeſtæ, quæ à Cratone commendantur, dicente ſe compertum habere, non paucos ſævis cruciatibus calculi diu affectos, uſu avellanarum liberatos. Quod quidem diſertè confirmat Amatus Luſitanus *curat. 78. cent. 7.* ubi ſic loquitur. *Vir qui nephritim patiebatur, & de renibus non raro capillos rubentes per virgam mittebat, multùm querebatur, lumborum namque & illorum, imò totius ventris dolores & rugitus ſapè ſentiebat. Pro quibus abigendis ſymptomatis, multis eſt uſus remediis, fruſtrà tamen. At cùm prater ſpem, ex cuiuſdam commendatione, avellanis in rictu uteretur liber & ſanus à tantis affectionibus evaſit. Conſuluerat autem illi vir quidam, ſi morbum profligatum vellet, avellanas cum internis ſuis membranulis comederet initio prandij & cœna. Caterum ille remedium conſiderans familiare, non ſolùm initio menſa eas comedebat; ſed medio & fine. Quarum aſſiduo uſu ita valuit, ut nunquam poſteà morbum perſenſerit.* Addit Amatus Luſitanus in ſcholio. *Non ſolùm vir hic de quo agimus, per avellanarum eſum ſanus ex hac mala affectione fuit, ſed plures alii. Sunt autem avellana ha vulgares pontica nuces dicta, quas Avic: inter eas medicinas qua lapidis renum materiam abſumunt, reponit. Sed quâ facultate operentur, dubium eſt. An forte ſuâ ſiccitate, & facultate in membranula interiore comperta? Sed non deſunt alii, qui hoc operari ſuâ nuclei parte oleoſâ contendunt.*

Chymici ſpiritum ſalis laudant, illiuſque guttas aliquot manè cum juſculo, aut alio liquore exhibent.

Aqua tepida excocta à Zechio commendatur, ſex, vel ſeptem unciarum pondere, ante omnem cibum bis, aut ſaltem ſemel in die pota; *nihil enim*, inquit, *adeò renes à recrementis vacuos temperatos reddit. Igneus enim eorum calor aqua tempore tandem extinguitur, ita ut in poſterum calculos procreare non poſſint.*

Pro potu utatur æger vino tenui & paucifero, cum decocto radicis eryngii. Quod quidem decoctum pro potu ordinario à Cratone commendatur. Et nos egregios illius vidimus effectus. Sed eryngium marinum vulgari multò præſtantius eſt.

Nonnulli à calculo præſervati ſunt uſu ad potum ordinarium vini expreſſi ab uvis acidulis, quæ vulgò apud noſtrates *unies*, nominantur, ita ut vineam ex illis uvis ad hunc uſum de induſtria condiderint.

Ad prophylaxin etiam huius affectus non parùm conducit renum intemperiem calidiorem corrigere, cui rei proderunt remedia, in calida hepatis intemperie deſcripta, quæ etiam renum intemperiem emendare valent. Præterquam quod caliditas immodica renibus non rarò ab hepate communicatur.

Inter cætera verò ſerum lactis per menſem integrum verno tempore uſurpatum, præſtantiſſimum eſt. Tum etiam aquæ minerales acidulæ & vitriolatæ omnia viſcera interna potenter refrigerant.

Inter externa balneum aquæ dulcis tepidæ frequenter uſurpatum, & natatio in flumine æſtatis tempore erit convenientiſſima.

Epithema ſequens renibus etiam frequenter admoveri poterit.

℞. Aquarum lactucæ, nymphæę, & roſar. ana ℥. iij. aceti roſacei ℥. ij. Miſce, admoveatur valdè tepidè manè & ſerò.

Convenit etiam ſequens linimentum, præcipuè hyemis tempore.

℞. Ol. roſac. nymph. & violar. in aceto & aqua roſac. lotorum, ana ℥.j. mucilag. althææ extractæ in aqua parietariæ ℥.vj. ceræ tantillum; fiat linimentum pro unctione renum mane & veſperi.

Temperatur & renum caliditas immodica, laminâ plumbeâ perforatâ, ſupra regionem renum, continuò geſtatâ.

Ac denique quia ventriculi cruditates materiam ſuppeditant calculis generandis, illius etiam ratio habenda eſt, & roborandus ventriculus ſumptis & admotis, in illius partis imbecillitate deſcriptis.

CAPUT II.

De Calculo veſicæ.

QUamvis ordinis ratio poſtulare videatur, ut omnes renum affectus ſeriatim perſequamur, tamen ordo doctrinæ poſtulat, ut calculo renum, veſicæ calculum ſubnectamus; cùm, eadem utriuſque ſit natura & conditio; & maxima pars eorum quæ de calculi renum generatione diximus, eadem etiam calculo veſicæ conveniant.

Cauſæ igitur materialis & efficiens calculi veſicæ eædem omnino ſunt, quas ad calculi renum productionem concurrere ſuprà retulimus. Hæc tantùm in eorum generatione differentia annotanda eſt; quod pueri magis calculo veſicæ laborent, ſenes verò calculo renum magis afficiantur. Cuius eventus ratio à Galeno tradita eſt *in 6. epid. ſect.* 3. quia nimirùm craſſities urinarum, quæ in pueris frequenter ob ingluviem contingit, à calore illorum blando diſſolvitur, ac ſimul diffunditur: nec in renibus moram trahit, adiuvante facultate expultrice renum, quæ fortior eſt in ea ætate: ſed lapſa in veſicam, ibi reſidet, ac moratur diutiùs quia pueri ludicris intenti, & diuturno ſomno indulgentes, longiora faciunt meiendi intervalla; adde quòd urina minùs acris, veſicæ expultricem non irritat, donec copiâ gravans effluciatur: & ſic fæx iſta retinetur, neque poteſt deinde commodè expurgari per exiguum adhuc urinæ canicu-lum; præterea veſica ab urinæ copia valde diſtenta, non poteſt tam exactè ſeſe contrahere, ut totam urinam evacuet, ſed aliqua eius portio in fundo remaneat, quæ eſt craſſa illa fæx calculis coagmentandis idonea. Senes contrà frequenter emingunt eam materiã, quæ in veſica continetur; ampliórque ductus patet ad eius expulſionem. In renibus autem craſſamentum illud moratur, quia viſcidius eſt, neque poteſt diſſolvi ab effœto calore, aut tranſcolari ob ſiccitatem, & quaſi ariditatem in renibus iam contractam; unde Hippocr. *in Coacis*, vult lapidem in veſica non generari à decimo-quarto ætatis anno, uſque ad ſexageſimum, niſi priùs extiterit.

Fernelius novam de calculi veſicæ ortu opinionem propoſuit, dicens omnem calculum in veſica contentum rudimentum è renibus traxiſſe, & in veſica poſtmodum incrementum ſumpſiſſe. Quando nimirum calculus è renibus excidit per dolorem nephriticum, ſi grandiuſculus ſit, in veſica ſubſiſtit, ibique novæ materiæ appoſitione ſenſim accreſcit. Aſſerit etiam ſe in contritis veſicæ calculis nucleum quendam in medio reperiſſe è renibus exturbatum, diverſi à reliquo integumento coloris & ſubſtantiæ. Neque unquam ſe aliquem offendiſſe calculum in veſica habentem, qui nephriticis doloribus antea divexatus non fuerit.

Verùm hæc ſententia à probatis Authoribus non paucis reiicitur; qui ſua experimenta prædictis contraria afferunt: quamplurimos nimirum calculos ex puerorum veſicis extractos, ſe vidiſſe afferentes, nucleos habentes, à reliquo integumento, nec colore, nec ſubſtantia ullo modo diſſimiles. Et certè vulgaris experientia nobis apertè demonſtrat, pueros calculo veſicæ laborantes, nunquam doloribus nephriticis affectos fuiſſe: quod ſæpiſſimè contingeret, ſi calculorum rudimenta à renibus extruderentur. Verum quidem eſt in adultioribus non rarò, calculos à renibus deturbatos in veſica contineri, & per novæ materiæ additionem, paulatim increſcere. Sed illud ſemper ita fieri negandum eſt, & conſtanter aſſerendum quàmplurimos calculos exordium ſumere in ipſa veſica.

Diagnoſis calculi veſicæ difficillima eſt, præcipuè in principio, quando calculus exiguus eſt, gravior enim factus, ſatis evidentes notas præ ſe fert. Nos verò eam quantum artis beneficio præſtari poteſt, elucidabimus.

Primum ſignum eſt. Dolor in collo veſicæ, qui circa finem mictionis exaſperatur, & ad glandis extremum exporrigitur, omnino ſimilis illi qui in dyſuria contingit, & ab ea vix diſtinguitur in principio, donec illa ſigna appareré incipiant.

Secundum ſignum. Pruritus in pudendo, qui ægros cogit illud ſæpe ſcalpere & contrectare, ac veluti diſcerpere, moleſtiam illam auferre conantes.

Tertium ſignum. Pondus in peritonæo & tota pectinis regione, cum dolore gravante, quod fit à calculo grandiori.

Quartum ſignum. In calculo grandiori ſumma mingendi difficultas, cum ſummo conatu, parturientium more, & urinæ ſtillicidio guttatim effluentis, cum micturitione frequenti.

Quintum ſignum. Urinæ ſuppreſſio inter mingendum, ut in medio curſu ſubitò ſupprimatur, calculo ad veſicæ orificium cum urina delato, illúdque obturante.

Sextum ſignum. Facilior exitus urinæ reſupinato corpore, quia calculus in ea poſiturà à canali veſicæ longiùs recedit. Tum quando urina inter mingendum ſupprimitur, ſi corpus reſupinetur, & concutiatur, liber fit urinæ exitus, calculo ad veſicæ fundum translato.

Septimum ſignum. Frequens virgæ erectio, quæ tum à retentione urinæ procedit, tum à phlogoſi veſicæ, quæ calculi attritione inducitur.

Octavum ſignum. Teneſmus ac frequens deſidendi cupiditas, quæ mingendi cupiditatem ſequitur, propter conſenſum ſphincteris ani & veſicæ, uno enim irritato, alter etiam irritatur, quia ramos recipiunt ab eodem nervo.

Nonum ſignum eſt quòd ægri quieſcere non poſſunt, & in uno loco manere: ſed valde inquieti ſunt, crebrò moventur, & crura alternatim exagitant; & ſi maior ſit calculus, vix recti ſtare poſſunt, equitare vel ambulare per ſalebroſa loca, quia tunc temporis cervix veſicæ à lapide commoto valde contunditur.

Decimum ſignum eſt, quòd ægri à nullo remedio levantur, ſed ut plurimùm peiùs habent. Quia medicamenta quæcúmque urinæ vias pervadunt: vel novam materiam ad veſicam deducendo, malum augent, vel pituitam abſtergunt, quæ lapidi circumducta, eum mitiorem reddit, & contra is denudatus acriùs mordet tunicam veſicæ interiorem.

Undecimum ſignum ex eo depromitur, quòd cùm æger

æger dolorjbus nephriticis obnoxius fit, & in fine paroxyfmorum calculos excernere foleat, quos eorum dolorum caufas fuiffe certum eft;fi aliquando poft dolores illos calculum nullum excreverit, ut antea folebat; fignum eft eum calculum, qui dolorem efficiebat, in veficam fuiffe detrufum,in eaque retentum;ubi fenfim incrementum fumit, & prædicta fymptomata fenfim inducit. Ideò fi quis à dolore nephritico liberatus nullum calculum excreverit, & poft aliquod tempus urinæ difficultate urgeri incipiat, maxima eft retenti calculi conjectura.

Duodecimum fignum defumitur ex Hipp. *Aph. 79. fect. 4. Quibus in urinis arenofa fubfident, his vefica calculo laborat.* Qui Aphorifmus multorum ingenia torfit. Galenus *in illius commentario* dicit, eum manifeftè mancum effe, quod Hippocrates dimidiam illius partem omiferit: five enim in renibus, five in vefica calculi generentur, arenofa cum urinis fimul egrediuntur. Et ipfe Hippocrates huic contradicit Aphorifmo *lib. de internis affectionibus*, ubi veteres Medicos reprehendit, putantes arenam effe fignum calculi in vefica. Cardanus *in comment. ejufdem Aphorifmi* teftatur fe ab annis triginta arenulas primò rubras, poftmodùm verò albas quotidiè & copiosè excreviffe, fine ulla calculi renum aut veficæ fufpicione. Afferit etiam vix è decem unum reperiri, qui arenas cum lotio non excernant; raros tamen effe, qui renum calculo laborent ac rariores multo qui veficæ. Referunt etiam Hifpanos magna ex parte arenas cum urinis excernere, qui tamen parùm lithiafi obnoxii funt.

Nos fuperiori capite arenas diftinximus, quæ calculum fignificare poffunt ab iis quę nullo modo indicant. Sed diximus effe fignum valdè æquivocum. Fit enim plerumque ut robore facultatis expultricis arenulæ illæ penitus excludantur, nec ullo modo retineãtur in renibus & vefica. Et quamvis hujufmodi arenulæ certius indicarent; nunquam tamen foli veficæ tribui poffent. Atque adeò Aphorifmus, ut verba illius fonant, femper falfitatis convincitur.

De hujus Aphorifmi interpretatione lis maxima orta eft inter Beverovitium & Salmafium (viros doctiffimos, & in Authorum fententiis obfcuribus, aut mutilatis, reftituendis, peritiffimos) quæ integra utrinque peperit volumina. Noftrum non eft, neque inftituti noftri ratio patitur, in iis diutius immorari, hoc unicè ftatuentes, pro omnium criticarum diffenfionum refolutione, Authorum fententias, quæ prima fronte veritati, & quotidianæ experientiæ contrariæ videntur, ad eum perpetuò fenfum effe retrahendas, qui veritati magis conformis & confentaneus eft; etiãfi termini fententiarum eum fenfum pati non poffint; qui in tali cafu cenfendi funt fuppofititij, & ab aliis (fortè imperitis) adjecti: aut fortè illas fententias integras effe ab aliis infertas, ut fæpè Galenus dicit de quibufdam Hippocratis fententiis, quas ab aliis adjectas pronuntiat, utpote Hippocratis majeftatem præ fe minimè ferentes. At verò Beverovitii interpretatio circa arenofam fubfidentiam ad mentem Hippocratis non videtur inftituta, neque magni ufus in actu practico. Primò non videtur menti Hippocratis refpondere; qui in præcedentibus Aphorifmis figna defumit ex urinæ contentis; quod fuum propofitum fequens, fumit etiam fignum ex arenulis urina fubfidentibus, quas dicit calculum veficæ fignificare. At Beverovitius fenfum illum invertens, dicit Hippocratem effe intelligendum de arenulis, quæ per urinas antea excerni folebant, fi fubfiftant in vefica, id eft, retineantur, & non ampliùs excernantur, fignum eft illas arenulas retentas calculum in vefica coagmentare. Hæc interpretatio, ut dictum eft, menti Hippocratis non refpondet; deinde nihil confert ad ufum praxeos. Illi enim qui arenulas cum urinis emingere folent, quædam habent intervalla, in quibus tamen non fit calculus in vefica. Neque magnam habet vim quòd Beverovitius notat, in aliis Aphorifmis Hippocratem, ubi ponit figna ex urinæ contentis defumenda, non uti verbo fubfidentiæ, fed potius excretionis. V. g. *Qui pus aut fanguinem mingunt*; *Quibus cum urina craffa furfurofa exeunt*, &c. At hic utitur nomine fubfidentiæ, ut aliud quippiam fignificare videatur.

Verùm nos ad ufum arti omnia revocantes, dicimus Hippocratem in hoc Aphorifmo non potuiffe uti nomine quodam excretionem tantum fignificante, quia diftinguere debebat illas arenulas, quæ calculum fignificant, ab illis quæ nullo modo eum indicare poffunt: illæ autem arenulæ (ut cap. fuperiori diximus) fubfident in fundo matulæ; aliæ vero minimè, fed tantùm matulæ parietibus adhærent, & ideo rectè Hippocrates ut illas arenulas ab his diftinguat, dicit quibus fabulofa fubfident, quia aliæ arenulæ, quæ non fubfident, non funt calculi indicium.

Quandoquidem igitur hic Aphorifmus ad veritatem, & ufum artis revocandus eft, quantũ fieri poteft, exiftimamus interpretationem à Ioanne Zechio (in artis operibus exercitatiffimo) propofitam, reliquis omnibus effe anteponendam; cujus beneficio fignum pathognomonicum ftabilitur calculi veficæ, & magnus Aphorifmi ufus elicitur in Medicina facienda, cum fecundum omnes alias interpretationes inutilis reddatur. Atque ut debitus honor Zechio reddatur, apud eos qui ejus operibus carent; operæ pretium duximus, ipfa illius verba tranfcribere, quæ habentur in libro confultationum medicarum, confultatione 58. *Hippocrates*, inquit, *Aph. 79. fect. 4. à nullo, neque ab ipfo Galeno hactenus, ut docet explicatus, hanc protulit fententiam. Quibus in urina fabulofa fubfident, his vefica calculo laborat. Quam quidem fententiam, fi ea ratione admittamus, quam interpres Galenus fequitur, falfam prorsùs effe ex eo facile conftat, quod infiniti ferme homines urinam fabulofam, toto eorum vitæ tempore, mingere obfervent ur (& unus ex illis fum) citra tamen ullam veficæ lithiafis fufpicionem. Quo fit ut non poffim non valdè Galenum, tantum virum, & omnes alios poft ipfum fcriptores admirari, quippe qui tanti momenti ad Medicinã faciendam Aphorifmum, vel non intellexerint, quod quidem vix adduci poffum ut credam, vel faltem ob aliquam in eo ambiguitatem diffimularint. Tota autem propofitæ difficultatis explicatio ex illius verbis,* [fabulofa] *proprio fignificatu palam defumitur: etenim hac voce, fabulofa, Græcè* ψαμμώδεα, *nihil aliud fummus Hippocrates intelligere voluit, quam fabulum craffum, cui veluti terra pinguis fit admixta. Hoc eft, lutofum, five argillofum quid, veluti earum mucus, matulæ fundo tenaciter inhærefcens. Signum fanè lapidis majoris in vefica concreti pathognomonicum. Sed quoniam in rebus humanis nihil eft perpetuum, mirari non oportet, fi interdum confimili affectu laborantes hoc figno deftituantur, quod lapis in vefica fit exiguus, ut in Illuftriffimo, ac Reverendiffimo Cardinali Paleoto obfervavimus. Caufam autem hujus cœnofi excrementi alias fufiori fermone explicavimus.* Hactenus Zechius. Ubi autem cœnofi illius excrementi caufam reddiderit, compertum nobis non eft. Nos vero eam dilucidè expofuimus capite fuperiori, ubi oftendimus mufcofam illam materiam effe veficæ malè affectæ proprium excrementum, quando nimiam fanguinis copiam, & fuperfluos humores ad

ſe tranſmiſſos concoquere&aſſimilare non poteſt eoſque in mucilaginoſam iſtam materiam convertit; & illam pravam veſicæ diatheſim à calculo utplurimùm excitari. Relegantur illa in hoc loco, qui ad eorum quæ ſuprà dicta ſunt, intelligentiam plurimùm faciunt.

Sed una adhuc remanet difficultas, quòd nonnulli aliquando materiam pituitoſam & mucilaginoſam quotidiè cum urina excernunt, quamvis à calculo veſicæ immunes ſint. Et refert Cardanus *loco ſuprà citato*, Leonem quemdam monachum Divi Auguſtini, tantum pituitæ lentæ in matula concreta ſæpè illi oſtendiſſe, ut ovum anſeris magnitudine ſuperaret; & tamen lapidem nunquam habuiſſe.

Cui dubio reſpondemus, materiam mucilaginoſam è veſica prodeuntem, in eo diſtingui ab illa quæ ex aliis partibus procedit, quod quæ à veſica, magis tenax & glutinoſa eſt; ita ut fundo matulæ aut vitri ouroſcopi tenaciter adhæreat, nec poſt urinæ effuſionem vehementi concuſſione excuti valeat. Quæ verò eſt ab aliis partibus, fundo matulę non adhæret, ſed ea inverſa ſtatim cum urina effluit. Hoc uſus nos docuit, quod à nullo Auctore hactenus eſt animadverſum. Illa autem glutinoſitas major in excrementis veſicæ, à propria illius natura dependet quæ membranea eſt, & glutini huic producendo idonea; quemadmodum videmus ex pellibus membraneis aliorum animalium, gluten ſeu collam confici firmiſſimam, ad varios uſus mechanicos idoneam.

Hanc autem materiam glutinoſam ſeu argilloſam, ut vocat Zechius, à prava veſicæ diſpoſitione ex calculo contracto provenire, nos inde probare poſſumus, præter ea quæ ſuperiori capite dicta ſunt, quod alias obſervavimus puerũ duodecim annorum calculo veſicæ laborantem, qui quotidè cum urina mingebat materiam glutinoſam fundo vitri adhærentem. Poſtquam verò calculus ſectione ademptus eſt, puer ille per menſem integrum eandem materiam poſt ſectionem cum urina excrevit, poſtmodum vero nihil tale emiſit. Quod apertè demonſtrat, illam materiam ex veſicæ mala diſpoſitione prodiiſſe, quæ cum non illicò poſt exſectionem curari potuerit, ſed per aliquod tempus perſeveraverit, illa etiam continuaverit materiæ glutinoſæ excretio; ſed vitio veſicæ curato, nunquam amplius apparuit talis materi, aquod oſtendit eam non aliundè, quam è veſica proveniſſe.

Sciendum etiam pro coronide, hanc quidem materiam mucilaginoſam prædictis conditionibus ſtipatã, quoties apparet, calculi veſicæ præſentiam indicare: non tamen contra, quando non apparet, ejuſdem abſentiam ſignificare; quia ſæpè contingit, ut calculus levis & politus, & nulla aſperitate donatus, aut quantitate minor, veſicam tantoperè non offendat, ut inde prava illa diatheſis oriatur, & tunc urinæ claræ perpetuò redduntur. Igitur ſignum iſtud pathognomonicum dici poteſt, quatenus præſens calculi veſicæ præſentiam indicat; quamvis abſens ejuſdem abſentiam non ſignificet.

Neque prætereà digna eſſet viro cordato hæc obiectio, vel potius cavillatio, quod ex noſtra obſervatione ſupra propoſita, talis materia cum urinis excernebatur quamvis calculus non eſſet in veſica, qui anteà per exciſionem ademptus fuerat. Sufficit enim calculum anteà & nuperrimè adfuiſſe, qui hujus affectus cauſa fuerit. Atque adeò talis materia ſignificat calculum, qui vel jam adeſt, vel nuperrimè adfuit.

Ultimum difficillimæ iſtius diagnoſis ſignum petitur ab exploratione quæ fit per catheterem, & digiti in anum immiſſionem, ad quam tandem confugiendum eſt, ut illa omninò indubia reddatur. Quod etiã intelligendum eſt de iis, quæ utplurimùm contingunt; non de iis quæ ſemper. Aliquando enim calculus ſubſtantiâ mucosâ, vel etiam cyſtide obvolutus eſt ut certa illius exploratio fieri non valeat; & lithotomos aliquando in eo decipi videamus. Quod tamen de cathetere præcipuè audiendum eſt: nam exploratio quæ fit per immiſſionem digiti in anum longè certior eſt, & non ſolùm calculum adeſſe oſtendit, ſed etiam illius differentias quoad magnitudinem, figuram, & numerum patefacit.

Prognoſis hujus affectus, non niſi laborioſa & periculoſa inſtitui poteſt. Laborioſa quidem, ex eo quòd minimi tantùm calculi per anguſtum veſicæ meatum excludi poſſunt; grandiores verò, ſi duriores ac veluti ſilicei, conteri ac diſſolvi nequeunt, ſi verò molliores; gypſei aut tophacei, aut alio quovis modò friabiles, diſſolvi quidem poſſunt longo efficacium remediorũ uſu, quem ut plurimùm ægrotantes ferre nequeunt, & ideò talis curatio rariſſimè ſuccedit, ita ut ſæpiſſimè ad ſectionem veniendum ſit, quæ quàm plena ſit terroris quotidianus eventus docet, cùm plurimi ex illa operatione moriantur. Unde Hipp. in juramento, diſcipulos ſuos monet, ne hanc ſectionem aggrediantur, ſed eam lithotomis perficiendam relinquant. In mulieribus tamen facilior eſt operatio, & periculi expers, quod latiorem habeant meatum urinarium, & nulla ſectione, ſed ſimplici dilatatione perficiatur.

Curatio calculi in veſica concreti eaſdem habet intentiones, quæ ſuprà in renum calculi curatione propoſitæ ſunt, ut nempè materia illius antecedens evacuetur, revellatur, ejuſdemque generatio prohibeatur, materia verò conjuncta, ſeu calculus ipſe imminuatur, atteratur & diſſolvatur. Quibus intentionibus proſunt remedia etiam ibidem propoſita.

Ex quibus maximæ eſt efficaciæ aqua ex cepis deſtillata, cujus uſu per 40. dies continuato, nos calculum fabæ magnitudinem ſuperantem è veſica excretum vidimus.

Attamen & graviſſimorum Authorum ſententia, & quotidiana experientia docet, medicamentis ore aſſũptis vix ac ne vix quidem calculum veſicæ diſſolvi poſſe. Unde fit, ut ad lithotomiam ſeu calculi chirurgicam extractionem, ut plurimùm confugiendum ſit. Quia tamen nonnullæ inveniuntur hiſtoriæ calculo laborantium per medicamenta curatorum, nos præcipuas hîc annotabimus, ut cuique liberum ſit efficaciora experiri remedia, priuſquam periculoſiſſimæ & terroris plenæ Chirurgiæ ſeſe committat. Adde quòd reperiuntur aliquando calculi ita molles & arenoſi, aut recenter concreti ut eos diſſolvere non ſit impoſſibile. Nam durorum & ſiliceorum diſſolutio minime ſperabilis eſt.

Horatius Augenius *tom. 2. epiſt. medicinalium lib. 6. epiſt. 8. Ego*, inquit, *bis in hunc diem calculum veſicæ fractum vidi, primo caſu, mox deliberatione atque maturâ conſultatione additâ. Caſus fuit. Filium laneti Pontificii Typogrphi Romæ expurgandum ſuſceperamus, ut poſteà tutior ad ipſam ſectionẽ accederet. Tentaverat enim antea omnia remediorum genera, tum a Medicis Venetis, tum Florentinis præſcripta. Cum verò nullam utilitatem ſubſequi deprehenderet, ſecari cupidus Sacerdotem juſſit accedere, ut ſi ex ſectione moreretur, animæ fuiſſet conſultum. Requiſitus fuit ex Societate Ieſu, qui auditâ confeſſione ab ægroto, & cognito morbi genere, proponit illi pharmacum, ut dicebat, magni uſus, de quo & in ſe ipſo, & in aliis periculum feciſſet. Experiri placuit, neque*

que facti pœnituit. Nam qui proximè incidi debebat, liber ab omni calculo nono die fuit. Pharmacum autem à Iesuita ei datum hoc erat.

℞. Pulv. mille pedum Drach. j. ad summum ℈. iiij. aquæ vitæ Unc. sem. juris cicerum rubrum Unc. ix. vel x. Capiat horis ante prandium quinque.

Ego verò juvenem annorum 18. calidi & sicci temperamenti totius corporis curaturus, duxi imminuendam quantitatem aquæ vitæ, & ubi singulis diebus datum alteri fuit antidotum, huic alternis dari jussi; & pro refrigeratione totius corporis, aquæ fabarum & fragorum, ana Unc. v. propinare intermedio die, cum gutt. vj. olei de chalcantho. & Unc. j. julepi violati. Hoc autem modo pharmacum præbebam.

℞. Pulv. asellor. præp. ℈. j. aquæ vitæ ℈. ij. decoct. cicer. rubr. Unc. viij. Misce, capiat horis sex ante cibum. Hæc Augenius.

Sennertus *cap. de calculo vesicæ*, memorabilem historiam refert Wilhelmi Laurembergij Professoris Rostochiensis, ab eodem acceptam, qui provecta jam ætate calculo vesicæ affectus, ac sectionis auxilio periculosissimo sese committere nolens, de aliis remediis cogitare cœpit. Primò ergo liquorem illum nephriticum celeberrimum, magnóque apud Principes in pretio, & usu habitum expertus est, qui ita paratur.

℞. Salis tartari albi Unc. j. Affunde aquæ petrosel. ℞. j. Misce, & per chartam bibulam cola, & liquori color croceus corticibus aurantiorum concilietur. Usurpavit etiam gemmam illam indicam, *Igiada* Hispanis dictam, ad calculum frangendum celeberrimam. Sed utriusque remedij nullam vim deprehendit. Ergo inter reliqua, quæ ad calculum comminuendum commendantur, pharmacum ex asellis experiri voluit, quo duos adolescentes vesicæ calculo laborantes feliciter sanatos esse Horatius Augenius profitetur.

Ad cujus imitationem, præmissis universalibus, & exquisita victus ratione instituta, accepit asellor. præparat. ℈. j. spiritus juniperini ℈. ij. juris cicer rub. Unc. x. quo mane assumpto. prima & secunda vice à sumpto medicamento, tribus, aut quatuor horis, quandam pectoris compressionem percepit, & quasi imminens animi deliquium, ut necesse haberet theriacæ Drach. j. potioni admiscere. Atque ita remedio hoc totos 15. dies usus est. Sed toto hoc spatio, ne minimũ sabuli expurgari reperit. Itaque alia addenda ratus, sequenti medicamento usus est.

℞. Asellor. præp. Unc. ij. leporis præpar. sang. hirci præpar. spongiæ rosar. sylvestrium, semin. viol. purpur. ana Unc. j. specierum lithontribi ß. ij. Misce, fiat antidotum. Cujus accepit ℈. ij. decocti diuretici ℥. x. spiritus juniperi ℈. ij. Quod medicamentum ubi manè hora quinta hausisset, secunda vice, post horas plus minùs quatuor, sub pubis osse ad regionem ostii vesicæ, magnos sentire cœpit dolores. Paulò pòst parùm urinæ profluebat, & cum ea lamellæ exiguæ, instar squamæ piscis subrubeæ: quæ licèt aliquam viscitatem habere viderentur, ad tactum tamen in sabulum resolvebantur. Ita ut manifestè appareret tunicam vel crustam esse, à majore calculo solutam. Cujus medicamenti usum cùm continuaret, interdum quarto, honnunquam quinto die hujusmodi lamellæ crassiores, & fragmenta sæpè grandiuscula profluxerunt, præsertim ubi lavacro aquæ dulcis uteretur. Cùm verò & à calculo & ab ejus fragmentis orificium vesicæ esset sauciatum, ad leniendum dolorem medicamentis usus est. Atque horum medicamentorum usu, 17. septimanarum spatio à calculo liberatus est. Decoctum hoc fuit.

℞. Rad. glycyrrhizæ ℈. iv. althææ, gram. ononidis, ana ℥. ß. baccar. halicacabi, n. xx. cicer. rub. ℥. iv. uvar. passar. ℥. j. sem. quatuor frigid. major. ana ℈. j. hordei M. ij. Coque in aquæ alkekengi, ononidis, fragorum, flor. fabarum, ana ℔. j. sem. Colaturæ adde syrupi de althæa ℥. iv.

Millepedes ita præparantur.

℞. Asellor. vivorum ℔. ij. Albuantur aqua ononidis, & à sordibus purgentur; deinde vino Hispanicò Petrosimeno dicto inebrientur, eoque sensim effuso, conjiciantur in ollas vitreatas, quantò plures, tantò melius, cum in unam ollam conjecti, citra combustionem vel putrefactionem difficulter exsiccari possint. Hæ ollæ luto diligenter occlusæ in furnum à panis coctione calente collocentur; ut moderato calore exsiccentur, & in pulverem redigi possint. Huic pulveri rursùm infunditur sensim vinum Hispanicum, quantùm imbibere poterit, & rursum exsiccatur. Istaque imbibitio & exsiccatio tertiò repetatur. Quarta vice hoc liquore irroretur.

℞. Aquæ fragor. ℥. iij. spiritus vitrioli ℥. ß. Misce. Iterùm pulvis exsiccetur, & tenuissimè contritus in vitro usui servetur.

Præter dicta remedia, usus aquæ sanguinis hirci destillatæ, vel urinæ hirci recenter mactati, tentari potest, modò in calculo renum proposito.

Si medicamentis calculus frangi nequeat, ad operationem devenire quantumvis periculosissimam, necessitas exigit, ne æger cum gravissimis & diuturnis doloribus tandem conficiatur. Ea autem peritum artificem & valdè exercitatum desiderat, ut debitè administretur; sic enim utplurimùm solet succedere, nosque quamplurimos hoc modo sanatos vidimus.

Medici autem hac in parte est, ante operationem corpus præparare per venæ sectionem; purgationem, vitamque idoneam, prout rei status indicabit. Notandum autem, minimè periculosam esse in mulieribus calculi extractionem, quippe quæ solâ meatus urinarii, qui brevissimus est, dilatatione perficitur.

Si æger curationem per sectionem reformidet, aut desit peritus Chirurgus, interim, ne lapis vesicæ cervicem, in quam sæpe incumbit, asperitate sua exulceret, lenientia remedia usurpanda sunt; qualia pro ardore urinæ infrà describentur.

Quòd si fortè lapis in cervicem vesicæ impactus urinam supprimit, supino decubitu, cruribus elevatis, & corpore agitato decutiendus est; dein fotu aut infesu emolliente, tum catheterè intromisso, qui lapidem in capacitatem vesicæ impellat.

CAPUT III.

De inflammatione renum & vesicæ.

Quia inflammatio renum & vesicæ iisdem curatur remediis, ideò utramque in eodem capite inclusimus, quamvis in diagnosi quandam habeant differentiam, quæ in sequentibus explicabitur.

Est autem inflammatio renum & vesicæ, tumor illarum partium, ex effluxu humoris sanguinei, vel biliosi in propriam illarum substantiam effusi.

Non admodum frequens est partium istarum inflammatio, ob substantiam earum solidam ac densam; interdum tamen fieri solet, quia renes carnoso præditi sunt parenchymate, sanguini recipiendo idoneo: vesica verò licèt exanguis & spermatica sit, cùm tamen sanguinem ad sui nutritionem, per venarum propagines recipiat, non est dubium, quin illo nimiâ

copiâ influente & extravaſato inflammatio fieri poſſit; quemadmodum in aliis corporis membranis, ut meningibus cerebri, pleura, mediaſtino, aliiſque contingit.

Diximus iſtas inflammationes ex affluxu humoris ſanguinei, vel bilioſi produci, quandoquidem pituita, & melancholia ſanguine redundantes, illum craſſiorem reddunt, quominus denſam earum partium ſubſtantiam ſubire poſſint: aut ſaltem exigua debet eſſe craſſorum iſtorum humorum portio cum ſanguine permixta, ut hunc affectum producat, quod etiam rarius contingit.

Cauſæ hunc affectum producentes ex rebus naturalibus, non naturalibus, ac præternaturalibus deſumuntur.

Ex parte rerum naturalium, infirmitas illarum partium congenita, & à parentibus contracta, vel magna ſubſtantiæ earum laxitas, fervor & caliditas excedens illis ab ortu impreſſa, cuius ope humores copioſos attrahunt; ætas juvenilis, & fervida, ad inflammationem inducendam plurimum conferunt.

Ex parte verò rerum non naturalium, ad huius affectus productionem plurimum poſſunt; venus immodica, partes iſtas maximè debilitans, & plurimum ſanguinem, alioſque humores ad eas alliciens; crapula, & uſus vini generoſioris ac meracioris; tum ciborum ſalſorum & piperatorum, animi pathemata graviora; ſupinus decubitus in culcitra molliori; exercitationes vehementiores, aut labores inſueti, inſignium evacuationum ſuppreſſiones, ut menſium hæmorrhoidum, aut hæmorrhagiæ è naribus, quæ cauſas internas, plethoram ſcilicet & cacochymiam multiplicant, & humores ad interiora viſcera quaſi refluxu quodam propellunt.

Res denique præternaturales ad hujus affectus productionem concurrentes ſunt, ictus, aut vulnera, renum, aut veſicæ regioni inflicta, compreſſio nimia, aut contuſio illarum partium, febres continuæ, impuritates omnium vaſorum, vel aliquarum partium ſuam illuviem expurgantium per urinæ vias, ut in pleuritide, empyemate lienis obſtructione, meſenterii infractu, & ſimilibus contingit: ac denique ipſarum partium affectus peculiares ad inflammationem in iis accerſendam plurimum conferunt, ut calculus, dolor vehemens à quacumque cauſa excitatus, exulceratio, urinæ ardor, vel ſuppreſſio, & ſimilia.

Signa inflammationis renum diagnoſtica ſunt. Dolor in renum regione gravis, & aliquando pulſans, ſi locus in quo ſunt arteriæ, afficiatur: & ille dolor ad partes vicinas extenditur, ut ægri neque ſeſe erigere, neque pedibus inniti valeant, tum etiam difficilè in latus oppoſitū ſeſe convertere, neque in illud, neque in ventrem decumbere poſſint, quia ſuſpenditur pars inflammata; ideò perpetuò in dorſum reſidere coguntur, & ſi ſternutatio, vel alia corporis commotio accidat, dolor valde exaſperatur. Stupor aut etiam dolor in crure ejuſdem lateris percipitur, ob nervi, qui inde ad crus tendit, condolentiam. Dyſuriâ etiam laborant ægrotantes, ob ardorē urinæ communicatum, & ichores ei permixtos à parte inflammata exudantes. Urina in principio tenuis eſt & flava, in progreſſu verò rubicunda & craſſior evadit, febris aſſidua & acuta ægrotantem affligit, quam ſæpe ſequuntur, vigiliæ, deliria, aliáque gravia ſymptomata, nauſea & vomitus ſæpè affligit, quo bilioſa, pituitoſa, ac varia reiiciuntur.

Colon inteſtinum aliquando inflammatione afficitur, quæ ſi eam partem occupet quæ renibus vicina eſt, ſimilia parit ſymptomata, in eo tamen diſtinguitur, quod in renum inflammatione, dolor ad coſtas nothas, dorſum, & veſicam ſe extendat, coli verò inflammatio magis versùs ventrem, & major apparet mutatio in alvi dejectionibus, quam in renum inflammatione.

In veſicæ verò inflammatione dolor pubis regionem occupat, & perinæū, in quibus etiam partibus calor, & interdum rubor apparet. Ardor urinæ perpetuus eſt, ſed illa etiam ſupprimitur, adſtricto veſicæ ductu à tumore partis. Rectum inteſtinum affligitur propter viciniam, unde crebra deſidendi cupiditas cum ardore procedit, aliquando etiam alvi ſuppreſſio, inteſtino à veſica inflammata compreſſo. Adſunt etiam alia ſymptomata communia, quæ in renum inflammatione enumerata ſunt, ut febris, vigiliæ, delirium, ſitis, & alia huiuſmodi.

Prognoſis horum affectuum non niſi mala, & valdè anceps proponi poteſt. Internæ enim inflammationes, præcipuè in partibus ad vitam neceſſariis, perpetuo mortis periculum minantur. Magis autem lethales ſunt, ſi iis delirium, aut convulſio, aut gravia alia ſymptomata ſuccedant. Ac ſi ſudores frigidi, ac perfrigerationes extremorum appareant, mors in propinquo eſt.

In renum inflammatione ſi hæmorrhoides ſuperveniant, bonum.

Si renum inflammatione ſuppuretur, & rupto abſceſſu per urinæ vias pus evacuetur, ſalutis ſpem præbet. Si verò per emulgentes ad hepar, & inteſtina viam moliatur, periculoſa eſt.

Levis veſicæ inflammatio cum hypoſtaſi in urina, alba & æquali, ſpem ſalutis pollicetur.

Veſicæ inflammatio ſolvitur aliquando, eryſipelate in cute repentè oborto, & urina copioſè emiſſa.

Curatio inflammationis in renibus & veſica, perficitur remediis revellentibus, derivantibus, refrigerantibus, ac modicè repellentibus, anodynis, reſolventibus, vel ſuppurantibus, ſi opus fuerit, aliiſque, quorum materia, & utendi modus ſequentibus exponetur.

Ac primùm phlebotomia maximè neceſſaria eſt, aperiendaque baſilica reſpondens affecto reni, bis, ter, quater, & pluries, modo vires conſtent, idque donec fluxio conſiſtat, quod ex doloris remiſſione cognoſcitur. In veſicæ verò inflammatione eligenda eſt pars dextra propter hepar, ex quo velut ſanguinis fonte præſumitur eiuſmodi materiam profluere.

Demptâ ſanguinis multitudine, & factâ revulſione ſufficienti per venas ſuperiores, inferiores etiam aperiendæ ſunt derivationis gratiâ, in poplite, vel malleolo, tum etiam hæmorrhoides aperiendæ, potiſſimùm ſi tumefactæ, aut prominentes appareant.

Ad revulſionem etiam non parùm conferre poterunt cucurbitulæ ſuperioribus & inferioribus partibus admotæ cum ſcarificatione, frictiones, & ligaturæ dolorificæ extremarum partium, ad revocandos versùs exteriora humores.

Ante & poſt venæ ſectionem, clyſter emolliens & refrigerans iniiciatur, ac moderatè laxans, ejuſque parva ſit quantitas, ne tumorem comprimat, hac forma.

℞. Rad. althææ ℥. i. fol. malvæ, violar. lactucæ, ana M. i. prun. dulc. paria iiii. hord. mundat. & flor. violar. ana P. i. Fiat decoctio ad ℥. viii. vel x. In colat. diſſolve caſſiæ, vel diapruni ſimplicis ℥. i. ol. violac. ℥. iiii. vitellos ovorum num. ii. Fiat clyſter.

Sanguinis fervor inhibeatur iulepis & emulſionibus, in hunc modum compoſitis.

℞. Aquar.

℞. Aquar, endiviæ, lactucæ, & portulacæ ana. ℥. iiii. syrupi granat. ℥. ii. syrupi nymphææ ℥. i. Misce, fiat julep, pro iij. dosibus mane & serò sumendis. Vel

℞. Rad. acetosæ ℥. ii. fol. malvæ, palntag. portulacæ & endiviæ, ana M. j. summitat. papav. albi M. ß. sem. anisi & lactucæ, ana ʒ. j. flor. borrag. violar. & nymphææ, ana P. j. Coquantur ad ℔. j. ß. deinde adde succi granat. ℥. iiii. Vel

℞. Amygdal. dulc. excorticat. ℥. j. pineorum recentium ℥. ß. sem. lactucæ, acetosæ, portulacæ, & papaveris albi, ana ʒ. iii. Contundantur, ut artis est, sensim affundendo aquæ hordei, vel lactucæ, aut portulacæ ℔. i. ß. In colat. dissolve sacchari rosacei ℥. j. Fiat emulsio pro iii. dosibus; in qua omissa fuerunt semina frigida majora, quia diuretica cùm sint, aliquid versus istas partes deducere possent, præcipuè dum fluxio adhuc est in motu; nam in declinatione ex usu esse poterunt. Utiliter etiam addetur emulsioni syrupus de papav. ad fluxionem potentius cohibendam.

Per clysteres etiam partes inflammatæ refrigerari poterunt, paratos ex decocto julepi prædicti cum olei rosar. aut violat. ℥. ii.

In principio harum inflammationum purgatio non convenit, quia metus est, ne exagitati humores magis præriperentur ad partes affectas; ita ut etiam alvi fluxus ingens eo tempore superveniens, cohibendus sit, propter eandem causam. At sedata aliquantulum inflammatione, & inclinante morbo, purgatio conveniре poterit ex benignioribus composita, ut manna, cassia, rhab. tamarindis, diaprun. simpl. catholicone & syrupo rosaceo cum decocto lactucæ, portulacæ, aliorumquæ refrigerantium in julepis descriptorum. Vel ex prædictorum nonnullis bolus componi poterit.

Exteriùs verò, ab ipso morbi initio, adhibenda erunt medicamenta refrigerantia, & modicè repellentia, ut epithemata liquida, ex aquis vel succis plantaginis, acetosæ, endiviæ, solani, rosarum, cum pauco aceto, santalo rubro, & camphora. Linimenta ex oleo rosaceo omphacino; violac. cerato santal. unguento albo refrigerante, vel populeone, solis, aut mixtis, addito pauco aceto quæ applicari debent partib⁹ prædictis singulis horis subfrigidè.

Vel poterit fieri linimentum ex ovo integro fortiter agitatio, affundendo parum olei, & aceti rosacei.

Vel poterit parari optimum ex oleo rosaceo omphacino, cum aceto & succo polygoni, aut portulacæ cui etiam adde, si lubet, recentem ovi vitellum. His imbuti panni admoveantur subfrigidè.

Si dolor acerbissimus urgeat, non erit alienum in hujusmodi epithematis & linimentis parùm opij & croci dissolvere.

Poterit etiam fieri cataplasma ex farina hordei, cum succo intybi, portulacæ, & solani, adjecto oleo rosaceo & unguento populeone. Sed illud frequenter immutandum est, priusquàm incalescat.

Hic autem tria diligenter observanda. Primò non esse diu immorandum in istis refrigerantibus, ne impediatur materiæ conjunctæ diaphoresis, vel ne tumores isti scirrhescant. Secundò in vesicæ inflammatione minus astringentia, & refrigerantia esse admovenda, ne accidat ischuria, quod symptoma per se est valdè frequens in hoc malo, ac valdè periculosum. Tertiò cataplasmata in vesicæ inflammatione minus convenire, quàm unguenta & linimenta, quia partem pondere suo gravant, ita ut difficilius multò dilatari valeat.

Postquam igitur per brevissimum spatium refrigerantibus hisce remediis usus fueris; iis dimissis, post iteratam scilicet phlebotomiam, & fluxione magnâ ex parte cohibitâ, ad mollientia, leniter resolventia & chalastica dicta veniendum. Talia erunt fomenta ex decocto rad. althææ, fol. malvæ violar. parietar. sem. lini, fœnugr. malvæ, bombacis, cum flor. chamæm. meliloti, anthos & rosar. ad robur partis servandum.

Deinde admovenda erunt linimenta ex oleo lilior. rosac. cum pauco chamæmelino.

Inter chalastica autem, & anodyna simul, non est præstantius ullum cataplasmate de mica panis, quod in hunc modum componitur.

℞. Medullæ panis albiss. ℔. i. Coquatur in lacte caprillo ad pultis consistentiam. Deinde adde vitellos ovorum n. iii, olei rosac. Unc. iv. croci ℈. sem. Fiat cataplasma, sæpe immutandum. Poterit addi tantillum opij, & camphoræ; si dolor fuerit acerbior.

In vesicæ inflammatione; si metus, sit gangrænæ, conveniet cataplasma corroborans ex farinis fabarum, orobi, lupinorum in vino decoctis.

Ubi jam maxima pars inflammationis sedata videbitur, tum purè resolventibus decoctis, & linimentis utendum, ut reliquiæ absumantur, quod est maximè optandum.

In toto morbi decursu symptomatibus gravioribus, ut febri, dolori, vigiliis, suppressæ urinæ, & alvo, ventriculo, aliisque partibus compatientibus erit accuratè prospiciendum.

Et quidem quod ad febrem, dolorem, & vigilias attinet, certum est vacuantia, & alterantia proposita plurimùm facere ad illorum mitigationem. Illis tamen addi possunt epithemata, linimenta, & oxyrrhodina, quæ hepatis, cordis, & cerebri regioni admoveri solent; nec non summâ urgente necessitate, narcotica, tum assumpta, tum per clysterem injecta.

Peculiariter verò ad vesicæ dolores leniendos parari possunt glandes anodynæ; vel noduli ex vitellis ovorum cum pauco opio, & succo hyoscyami, vel similibus confecti, in anum immittendi.

Ischuriæ verò, aut dysuriæ vesicæ inflammationi frequenter accidere solitæ, remedia ex propriis capitibus erunt desumenda.

Si renum inflammatio propositis remediis discuti non potuerit, sed ad suppurationem tendat, quod dignoscetur ex febris, doloris, aliorumque symptomatum augmento, tum etiam horrore & vomitu, pondere circa partem majore, tum præcipuè apparente, cum æger in partem sanam inclinat; motus naturæ adjuvandus est admotis cataplasmatis ex radicibus & herbis emollientibus, sem. lini, flor. chamæm. Quibus coctis, tusis & cribratis adduntur farinæ, butyrum, axungiæ, & olea iisdem viribus prædita. Quibus nisi abscessus ruptus cum urinis sese expurget, pus in abdominis capacitatem irrumpit, unde mors repentina, vel febris hectica succedit. Aliquando tumor foras prodit; tumque vel cauterio potentiali, vel scapello aperiendus est.

Contingit etiam aliquando tumores istos indurari, & scirrhosam naturam adipisci, cessante febre, dolore tamen perseverante, cum ponderis sensu majore & circumjectarum partium quodam stupore. Quod malum plerumque insanabile est, in cachexiam, & hydropem hominem conjiciens. Tentanda tamen illius curatio est, mollientibus, incidentibus, & digerentibus remediis, qualia in scirrhi hepatis curatione fuerunt proposita.

CAPUT IV.

De mictu sanguineo.

SAnguis à multis partibus ad urinæ vias transferri potest, & urinæ permisceri, eámque sanguinolentam reddere; sed cùm id rarò contingat, & nos hîc tantum renum & vesicæ affectus elucubremus, de illa tantùm urina cruenta agere instituimus, quæ à renum, aut vesicæ vitio contingit. Effluit autem sanguis ab illis partibus, quemadmodum ab omnibus aliis (ut in hæmorrahgia nariũ, hæmoptysi, vomitu sanguinis, & fluxu hæmorrhoidali diximus) per anastomosim, rixim, aut diabrosim, rarissimè verò per diapedesim venarum, quæ ad illas partes deferuntur.

Causæ frequentiores sunt, sanguinis copia vel acrimonia, vel calculus renibus impactus: à copiâ sanguinis præsertim ruptio venarum potest contingere, ab acrimonia erosio, vel apertio, seu anastomosis; à calculo etiam erosio, seu attritio venularũ, & ipsius renum parenchymatis, quando calculus impactus per equitationem, ambulationem celerem, aut alium quempiam motum celerem commovetur, & in eo motu partes illas asperitate sua dilacerat.

Aliæ autem causæ præter repletionem, aut sanguinis copiam, ruptionem vasorum efficere possunt, ut casus ictus ponderis gravioris elevatio, vel gestatio, motus corporis vehemens, & similia.

Qui à plethora inducitur fluxus sanguinis per urinas, non semper morbosus est, aut symptomaticus, sed interdum contingit bonis ægri rebus, natura onus superfluum per illas vias deponente, sicut refert Aretæus, nonnullos per quosdam circuitus sanguinem mingere, eóque circuitu cessante, capitis dolores, oculorum caligines, & vertigines excitari.

Vesica etiam sanguinem effundere potest, si à calculo asperiori vulneretur, aut humore acri erodatur; sed pauca est illius quantitas, quia vesica membranosa est & exanguis. Si autem sphincter musculus afficiatur, aut virgæ canaliculus, inde copiosior sanguis emanare potest; ut in effrænata venere interdum contingit, in primis si inflammatio ex gonorrhœa adfuerit.

Diagnosis hujus affectus respicit illius speciem, partem affectam & causam illam committentem Affectus species sensibus obvia est. Facile enim est sanguinem urinæ permixtum agnoscere; est enim loturæ carnium similis, & interdum exigui quidam thrombi in ejus fundo resident. Aliàs verò urina lixivio similis est, quando diutiùs moratur in vesica, siquidem in illa mora sanguis denigratur. Partem affectam situs doloris ostendit. Si enim in regione lumborum percipiatur, renem affectum significat; si verò in regione hypogastrii, vesicam. Deinde sanguis à renibus profluens, urinæ exquisitè miscetur: ex vesica verò purus frequenter, & impermixtus effunditur. Hanc diagnosim expressit Hippocr. duobus Aphorismis, nempè. *Aph. 78. sect. 4. Quicumque sponte & repente sanguinem mingunt, iis à renibus venula rupta significatur; & Aphor. 80 eiusdem sectionis: Si sanguinem mingant, aut grumos, vel stillicidium urinæ habeant, & dolor in imum incidat ventrem, & pectinem, & perinæum; ad vesicam labor est.*

Si à calculo mictus sanguinis procedat, illius signa apparebunt, capite proprio relata. In horum defectu conjiciendum est, sanguinis copiam vel acrimoniam hunc affectum producere. Copia sanguinis ex signis plethoræ apparebit, acrimonia verò ex signis biliosi aut melancholici humoris in corpore dominantis; tum etiam pituita salsa, quæ per urinas excernitur, gravem dysuriam, & mictum sanguinis efficere consuevit, quod in senibus frequenter contingit, huic pituitæ salsæ generandæ valdè obnoxiis. Et hac ratione præsertim discernitur mictio sanguinolenta; quæ fit ab acribus humoribus, ab ea quæ fit à calculo, quòd in hac nephritici dolores, aut etiam lapillorum excretiones præcesserunt; in illa verò æger nunquam anteà calculo laboravit, & urinæ claræ, ac limpidæ, nullis heterogeneis contentis infectæ apparent. Et non solùm ab exercitiis immodicis, [quod utrique causæ commune est], sed etiam à solis animi pathematis affectus excitatur, quando ab humoribus acribus procedit, qui ab hujusmodi pathematis maximè commoventur, ita ut huic affectui obnoxii post iram, aut mœrorem, aut animi contentionem gravem, in mictum sanguinis plerumque soleant incidere.

Quod ad prognosim spectat. Copiosa vel frequens sanguinis per urinas evacuatio valdè periculosa est, potest enim in tabem & hydropem ægrotantem deducere. Si verò diuturna sit, ulcus excitare potest in ea parte à qua sanguis emanat. Si affatim sanguis una vice emingatur, metuendum est ne periculosam excitet ischuriam, in vesica concrescens; vel alia gravia symptomata pariat, in eadem concrescens, & pravam inducens qualitatem.

Curatio hujus affectus pro varietate causarum varianda est.

Ac primùm si à sanguinis copia, vel acrimonia producatur, curandus est primum phlebotomia, è directo renis affecti celebrata, parca manu & frequenter, ut major fiat revulsio. Cui etiam conferre poterunt cucurbitulæ, frictiones, & ligaturæ in partibus superiobus. Imò si sanguis copiosè fluat, cucurbitulæ hypochondriis erunt admovendæ.

Ad derivationem verò sectio malleoli, & apertio hæmorrhoidum convenire poterit.

Quando humores serosi, aut biliosi sanguinis excretionem promovent, illi expurgandi erunt purgationibus in hæmoptoë propositis, per intervalla repetitis. Quibus etiam sequentia pro Medici arbitrio, subrogari poterunt.

℞. Rhab. parum torrefacti pulverat. Drach. j. coralli præparat. ℈. sem, seri caprilli, aut aquæ plantag. Unc. iij. Fiat potio.

℞. Cassiæ recenter extractæ Unc. sem. pulpæ tamarind. Drach. vi, boli armen. orient. ℈. sem. Cum sacharo fiat bolus.

Post debitas revulsiones & evacuationes, vel etiam dum illæ celebrantur, si res urgeat, ad ea veniendum est, quæ cohibere sanguinem, ac venas constringere, & glutinare possunt. Quæ tamen statim apparente sanguinis fluxu usurpanda non sunt, ne citius quàm par sit cohibitus, incrassatus alicubi grumescat. In hunc usum maximè commendantur sucus plantaginis recenter extractus, ad Unc. iv. vel. v. exhibitus manè & serò sumptus, qui etiam ad quamcumque hæmorrhagiam utilissimus est. Si tamen nimia ventriculi refrigeratio timeatur, cum saccharo nonnihil decoquendus est.

Lac ovillum maximè laudatur à Foresto *libro 24. observ. 13. Sæpè*, inquit, *sanguinis mictum solo lactè ovillo, nempè sumendo ℥. iv. lactis. & Drach. j. boli armeni veri, curavi.* Hoc idem expertum à Gatinaria. Qui tamen præcipit, ne post ejus assumptionem aliquis dormiat, neque se exerceat. Laudant etiam Hollerius, & Duretus, ex Hippoc. & Avicenna.

Decoctiones etiam ex centinodia, equiseto, portu-

laca

laca & summitatibus rubi ad hanc rem sunt efficaces, additâ tertiâ parte succi granatorum acidorum, vel cydoniorum.

Vel ad fervorem sanguinis temperandum, utatur apozemate in plures doses manè & serò, in hunc modum composito.

℞. Folior. lactucæ, portulacæ, plantag. & consolidæ major. ana M. j. sem. frigid. maior, & minor. ana ʒ. j. jujubar. par. iij. liquirit. Unc. sem. flor. nymphææ, violar. & rosar ana P. j. Fiat decoctio ad ℔. j. sem. In colat. dissolve gummi tragacanthæ Drach. j. sem. syrupi violac. & de rosis siccis, ana Unc. j. sem. salis prunellæ Unc. sem. trochiscor. alkekengi sine opio Drach. sem. Fiat julep. pro quatuor dosibus.

Ad magis incrassandum, sanguinem potentiùs cohibendum, poterit addi prædicto apozemati syrupi de papav. Unc. j.

Pulvere etiam sanguinis fluxum cohibentes, ut corallii rubri, lapid. hemat. boli armen. terræ sigillatæ, exhiberi possunt cum aqua rosar. & plantag. aut decoctis prædictis.

Si morbus sit diuturnior, opiata in hunc modum parari poterit.

℞. Conservæ rosar. & rad. symphyti major. ana Unc ii. terræ sigillatæ, boli armen. sanguinis draconis, corall. rubr. lapid. hemat. & trochisc. de carabe, an. ℈. j. hypocistidos, granor. Kermes, & sem. plantag ana ℈. j. Cum syrupo de papavere, & myrtino, ana part. æqual. fiat opiata, de qua capiat magnitudinem castaneæ manè, & serò, superbibendo parùm aquæ plantaginis.

Affectu etiam perseverante, convenientissimum erit ægro per intervalla exhibere decoctum myrobalanorum, in sero lactis aut alio liquore paratum.

Hollerius affirmat, & cum eo Duretus, ad mictum sanguinis curandum trochiscos Gordonii esse instar omnium.

Christophorus à Vega trochiscos de carabe commendat, cum aqua plantaginis exhibitos: iisque semel tantùm hora somni exhibitis se hunc affectum curasse affirmat.

Pro potu ordinario conveniet infusum lentisci cùm vino mixtum, quod etiam manè instar juleporum exhiberi poterit. Hujus compositio talis erit.

℞. Lentisci sicci minutim concisi Unc. j. aquæ fontis ℔. iv. Infundantur per horas xii. in B. M. valdè tepido, vase benè clauso. Colatura servetur ad usum dictum.

Quia verò sanguinis grumi nonnunquàm in vesica retineri solent, & sævissima symptomata inducere: pro illorum dissolutione conveniet posca tepida adhibita per intervalla, ex aqua malvæ & aceto non valdè acri. Acetum verò sit in minima quantitate, ut vix gustu sentiatur.

Exteriùs verò topica admoventur regioni lumborum, refrigerationi & constrictioni renum idonea.

℞. Rad. bistortæ & symphyti major. an. Unc. j. folior. plantaginis, portulacæ, equiseti, polygoni, bursæ pastoris. ana M. j. malicorii Unc. ß. granor. sumach, myrtillor. hypocistid. an. Drach. ii. calycum glandium, santali rubri & citrini, an. Drach. j. rosar. rubrarum P. iij. Coquantur in aqua ferrata & pauco aceto. Colaturâ foveantur renes tepidiusculè.

Ex eodem decocto poterit fieri insessus, auctâ dosi simplicium.

℞. Unguenti comitissæ & refrigerant. Gal. ana unc. j. sem. Abluantur oxycrato diligenter, & inungantur lumbi frequenter. Vel ad magis constringendum,

℞. Succi plantaginis, sanguinariæ, ana Unc. ii. aceti Unc. sem. olei omphacini Unc. j. Bulliant ad succorum consumptionem. Deinde adde sanguinis draconis, mastiches, cortic. granator. ana Drach. ii. camphoræ Drach. sem. unguenti comitissæ Unc. iv. ceræ q. s. Fiat linimentum, addendo aceti parùm unctionis tempore.

Lamina etiam plumbea multis foraminibus perforata, & supra renes gestata, huic usui erit valdè idonea.

In eo sanguinis mictu, qui fit ex humorum acrimonia, jecoris ratio ineunda est, epithematis & unguentis, illius regioni applicitis.

Quando à calculo & arenulis fit sanguinis mictus, præmissis evacuantibus, revellentibus, & acrimoniam demulcentibus propositis; ad ea deveniendum est, quę leniter abstergendo renes ab infarctu liberare possunt. Ejusmodi sunt sequentia.

℞. Massæ pilular. de terebinth. cum rhab. ʒ. j. Capiat Drach. sem. manè cum syrupi de althæa cochlear ii. alternis diebus.

Diebus verò vacuis ab usu pilular sumat æger alternatim pulverem & morsulos sequentes.

℞. Glycyrrh. rasæ Drach. ii. sem. 4. frigid. major. mundat. ana Drach. j. sem. portulacæ, lactucæ, ana ℈. sem. trochiscorum de carabe, ac cornu cervi usti præparat. ana ℈. j. sacchari ad pondus omnium. Fiat pulvis tenuis de quo capiat ℈. j. cum aqua malvæ, in qua semen cydoniorum aliquandiu infusum erit.

℞. Amygdalar. excorticat. & pineor. mundat. ana Drach. sem. althææ alkekengi, ana ℈. j. sem. lactucæ, papavaris albi, ana ℈. sem. amyli, tragacanth. ana Drach. sem. glycyrrhiz. Drach. ii. sacchari Unc. vi. Cum aqua parietariæ, fiat confectio in morsulos. Capiat manè & vesperi. Unc. sem.

Efficaciora diuretica non conveniunt, utpote quæ sanguinis fluxum promovere valent.

Ac denique aquæ vitriolatæ ad sanguinem cohibendum, renes refrigerandos, & calculos expellendos sunt efficacissimæ.

CAPUT V.

De ulcere renum, & vesicæ.

Ulcus in renibus, & vesica à tribus excitatur causis; abscessu dirupto post inflammationem suppuratam, humorum acrimoniâ, qualis est ea quæ mictum cruentum efficit, quæ intentior facta aut durans diutiùs, eas partes exulcerat, aut à calculo aspero dictas partes erodente. Postrema hæc causa frequentior est, ac ferè ordinaria, reliquæ verò infrequentissimæ.

Inter signa diagnostica, primum ac præcipuum est puris excretio cum urina, quæ diutiùs perseverans, ulcus in partibus urinariis latens certissimè ostendit. Utrùm verò renes, an vesica ulcere afficiantur, cognoscitur ex situ doloris, prout vel in regione lumborum, vel in pube, aut perinæo infestat. Præterea pus à renibus procedens meliùs coctum est album scilicet, leve, & minimè fœtidum: quia parenchyma renum carnosum meliùs concoquit; tum pus copiosius est, ac urinæ magis permixtum, quæ lacti similis profunditur, donec longè post mictionem pus ab ea separetur, & in fundo resideat. E vesica verò emanans purulenta materia pauca est, neque multùm urinæ permixta, neq; adeò concocta: sed cruda, variegata, & graveolens: pars enim exanguis, & debili calore prædita, materiam sufficienter elaborare nequit. Ex collo autem vesicæ, aut meatu urinario, sincerum pus absque urinâ sæpè excernitur.

His

His adde quòd in ulcere veſicæ, aut illius cervicis, perpetuâ adeſt dyſuria, & continuus doloris ſenſus partem iſtam infeſtans, quòd in ulcere renum minimè fieri ſolet, ſed dilucida ſunt dyſuriæ & doloris intervalla.

Profundiori ulcere exiſtente ſanguinis interdum copioſus effunditur, qui difficile cohibetur ſæpiuſque ramenta partium cum pure, vel ſanguine excernuntur; nempè carunculæ ex renibus minutulæ utplurimum, aliquando craſſiores, quæ per ureteres difficilem tranſitum habentes, dolorem nephriticũ pariunt: è veſicâ verò ſquamulæ ſeu pelliculæ membranoſæ, ac veluti furfuraceæ cruſtulæ dimanant.

Ac denique in ulcere veſicæ diuturno & calloſo mucoſa illa pituita producitur, quæ in calculo veſicæ deſcripta eſt.

Quod ad prognoſim attinet: cum omnia ulcera interna periculoſa ſint; iſta etiam formidoloſa & curatu difficillima cenſenda ſunt; quandoquidem perpetuus fit ad eas partes humorum affluxus. Licèt enim ſerum ſuaptè naturâ detergendi vi præditum ſit, hoc tamen locum habere poteſt in ſtatu naturali, quandò ſerum alienis qualitatibus infectum non eſt: ſi verò pravi humores, acres & ſalſi cum eo permiſceantur, exulcerationem efficere eamque fovere poſſunt.

Recentia renum & veſicæ ulcera curationem recipiunt: inveterata verò incurabilia ſunt.

In ſenibus non curantur renum & veſicæ ulcera, in juvenibus aliquando, ſed non niſi magno labore.

Ulcera quę à calculo fiunt & foventur, non niſi priùs extracto calculo curari poſſunt.

Dolor aliaque ſymptômata quæ ulcera prædicta comitantur, vigilias pariunt, corpus conſumunt, homoque tandem in cachexiam vel atrophiam deducitur.

Curatio ulcerum renum & veſicæ quemadmodum & omnium aliorum ulcerum, deterſione, & exſiccatione ſeu conſolidatione perficitur. In hunc finē ſequentia utiliter uſurpari poterunt.

Ac primùm ſi plethora adfuerit; vel in parte affectâ inflammatio quædam, phlebotomia celebranda eſt; primum in brachio, poſteà verò in poplite.

Poſtmodum purgatio inſtituenda eſt, eaque frequenter repetenda, ut vitioſi humores in toto corpore redundantes, & ad partem affectam confluentes, educantur. Quæ tamen fieri debet medicamentis blandioribus, & tantùm lenientibus, ut caſſiâ, mannâ, ſyrupò roſar. rhab. & agarico in formam boli, aut aliam ſolidiorem redactis; quia in forma liquida ad vias urinæ facilius deferuntur, ejuſque acrimoniam augent. Sic opiata ſequens uſurpari poterit.

℞. Polypod. querc. & glycyrrhiz. raſ. an. ℥. ß. ſem. quatuor frig. major. an. Drach. j. flor. viol. & borrag. an. P. ſem. jujubar. vi. prunor. damaſc. par. iij. paſſular. minor. Unc. ſem. ſennæ mundat. ℥. ij. ß. Infundantur in aqua hordei per noctem. Manè bulliant & colentur. Poſteà diſſolve mannæ, in q. ſ. decocti ſolutæ & colatæ Unc. j. ſem caſſiæ recenter extractæ Unc. iii. Coquãtur ad opiatæ conſiſtentiam, addendo in fine rhab. pulver. ℥. ſem. Doſis erit ℥. j. ſemel in ſeptimanâ, duabus horis ante paſtum. Vel.

℞. Caſſiæ ℥. ij. mannæ ℥. ſem. pulpæ ſebeſt. & tamarind. ana Unc j. mucil. ſem. pſyllii Drach. vi. quatuor ſem. frig. major ana Drach. j. ſucci liquir. Drach. ii. Cum ſyrup. roſar. ſolut. Fiat opiata.

Utiliores erunt opiatæ prædictæ, ſi addatur mercurius dulcis, aut alius optimè præparatus. Siquidem mercurius eximiam vim habet omnia ulcera interna & externa mundificandi ac conſolidandi.

Inter purgantia recenſetur terebinthina, & in hoc affectu valde commendatur, quia ſimul alvum laxat, & ulcus abſtergit. Eaq; cum pulvere liquiritiæ exhibenda eſt ad Unc. ſem. cum aqua plantaginis lota. Præcipuè verò convenit, quando urina valde craſſa, & mucoſa eſt.

Vomitum in hoc affectu valde commendat Avicenna, *cap. de ulceribus renum. Melius*, inquit, *quo renum ulcera curantur, eſt vomitus, propterea quod mundificat, & evacuat, & trahit ad contrarium partis renũ.* Aëtius verò *cap. de ſuppuratis renibus: Si quis*, inquit, *omni menſe audacter vomat, fortè & renum ulcus, & quicquid inde mali accidere poſſet, diſſolvet.* Hos ſequũtur neoterici complures, quorum nonulli aquæ & olei tepentis ante paſtum exhibitione vomitum excitant. Quo ſolo remedio ſæpè repetito, referunt hunc affectum curatum fuiſſe. At Rondeletius vult à cibo id fieri, cum à cibo meliùs vomant, & aquam tepidam exhibet, cùm pauco oleo, ſimul inungendo os ventriculi oleo lilior. ad ejuſdem relaxationem. Advertendum tamen vomitum protitandum eſſe in iis tantum qui facilè vomunt; nam vehemens vomitus ulcus irritat.

Poſt debitas evacuationes & revulſiones, ad detergentium uſum progrediendum eſt. Quorum præcipua ſunt ſerum lactis, matutinis horis in magna copia exhibitum, hydromel tenue, quod etiam manè ſumi poterit ad Unc. vi. vel viii. & in potu ordinario uſurpari. Decoctũ hordei & liquiritiæ cum ſaccharo, eodem modo etiam uſurpatum. Cui pro potu hydroſaccharum ſimplex ſubſtitui poterit. In hydromelite autem, ſi caliditas illius metuatur, ſemina frigida majora, vel ad magis leniendum, radix liquirit. & ſummit. malvæ, incoqui poterunt. Lac etiam aſininum non ſolum detergit ſeroſâ ſuâ parte ſed & caſeoſa conſolidat. Non tamen exhibendum præſente febre. Vel ad detergendum ſimul & leniendum decoctum ſequens componi poterit.

℞. Rad. althææ Unc. ſem. fol. plantag. agrimon. capill. ven. & ſummitatum malvæ, ana M. j. ſem. malvæ & melonum, cum corticibus contuſor. ana Unc. ſem. granor. alkekengi Drach. vi. liquirit. raſ. Unc. j. hord. integri P. j. Coquantur ad ℔. ij. In colat. diſſolve mellis roſac. unc. iij. ſacchari candi unc. ii. Fiat julep. de quo capiat unc. viij. manè per decem dies. Quæ ad renum, veſicæ, & uteri affectus exhibentur magnâ doſi ſunt præſcribenda, ne eorum vis in media via diſſipetur.

Loco iſtorum omnium, utiliter uſurpari poſſunt aquæ minerales aluminoſæ, & ferratæ, quales ſunt aquæ noſtræ Meynenſes. Quarum diuturno uſu corrigi poteſt intemperies calidior, ulcus mundificari, & ad cicatricem perduci.

Nonnulli commendant ad ichores ulcus foventes abſumendos, internaque ulcera expurganda & conſolidanda (in ægris potiſſimum temperamenti pituitoſi: vel ſi lue venereâ aliquando infecti fuerint; & febris ac ſanguinis fluxus non adfuerint) decoctum ſudorificum ex rad. chinæ, ſalſæparillæ, aut ligno ſaſſafras, vel etiam guajaco, per triginta, aut etiam plures dies exhibitũ, cum decocto ſecundario ad potum ordinarium, victuque tenui & exſiccante. Intereà tamen, ne viſcera nimis inflammentur uſu iſtius decocti, juſculis refrigerantibus circa veſperam exhibitis, & inunctionibus renum ex unguentis refrigerantibus temperari poſſunt.

Tutiùs & utiliùs in quolibet casu decoctum sequens usurpari poterit.

℞. Rad. salsæpar. unc. iij. ras. ligni lentisc. unc. ij. ligni sassafras unc. j. rasuræ eboris, & cornu cervi, an. ʒ. vj. iuiubar. & sebest. an. unc. sem. ligni nephrit. unc. iv. hord. mund. ℥. ij. Infund. per hor. xij. in aquæ fontis ℔. v. Coquantur ad ℔. iii. pro vj. dosibus bis in die sumendis aromatizentur Drach. ij. cinnamomi.

Post usum detergentium, ubi ulcus satis mundificatũ fuerit, (quod cognoscitur, quando pus cum urinâ minore quantitate excernitur, idque album, & æquale, ac minimè fœtidum) ea quæ exsiccant, astringunt, glutinant & consolidant, exhibenda sunt quales; sunt trochisci sequentes.

℞. Boli armen. terræ sigill. coralli rubr, ana ℥. iij. gummi arabic. & tragacanth. ana Unc. sem. Cum aqua agrimon. fiant trochisci pond. ʒ. ij. Capiat unum manè & serò cum lacte ovillo ustulato, vel decocto symphyti majoris.

At reliquis præferuntur, imò instar omnium habentur ad ulcera renum, & vesicæ detergenda & conglutinanda, trochisci Gordonii, qui simul dolorem leniunt, & ardorem urinæ contemperant. Eorum dosis est ad ʒ. ij. vel iij. cum hydromelite, vel decocto hordei, quando magis est detergendum; vel cum lacte caprillo, aut potius ovillo, cum magis glutinandum est.

In eundem usum opiata sequens potest usurpari.

℞. Conservæ ros. antiquæ Unc. ij. sem. portulacæ, plantag. myrtill. boli armen. terræ sigill. sang. draconis, ana ʒ. j. rasuræ eboris, & trochisc. alkekengi, ana ʒ. sem cum syrup. de ros. siccis, fiat opiata, de qua capiat magnit. castaneæ bis in die.

Julepi verò consolidantes in hunc modum componi possunt.

℔. Rad. symphyti major. Unc. ij. fol. plantag. & pilosellæ, ana M. j. summit. malvę & capill. ven. ana M. sem. liquirit. ras. Unc. sem. amyli, gummi arabici, tragacanthæ, boli armen. ana Drach. j. sem. lactucæ & portul. ana Drach j. sem. ros. rubr. P. j. Fiat decoctio in aqua pluviali ad ℔. j. sem. In colat. dissolve sacchari Unc. iv. penidiati Unc. ij. Fiat julep. de quo capiat Unc. viij. manè per x. aut xij. dies.

Pilulæ etiam sequentes non parùm conferre poterunt.

℞. Terebinth. aqua plantag. lotæ Drach. j. succi liquirit. & gummi tragacanth. an. ℈. ii. boli armen. & trochisc. alkek. ana Scrup. sem. Cum succo equiseti, fiant pilulæ, capiat Drach. sem. manè & serò.

Maioris sunt efficaciæ in sequentem modum compositæ.

℞. Rad. althææ, & symphyti mai. siccat. an. Drach. ii. gummi arabici, cerasi, & prunor. ana Drach. i. olibani, myrrhæ, ana ℈. iv. sem. papav. alb. & alkek. ana ʒ. i. ß. camphoræ ℈. ii. Terantur omnia subtilissimè, & additâ tertiâ parte ponderis omnium cerussæ antim. seu diaphoretici vulgaris fixissimi; cum s. q. terebinth. Venetæ, fiat massa pilular. de qua capiat Drach. i. manè, & serò longè à pastu, superbibendo parùm aquæ potus ordinarii.

Si dolorifica sit operatio terebinthinæ, eius loco succus liquiritiæ sumatur, in aqua parietariæ dissolutus ad formandam massam.

At præ cæteris lac vaccinum recenter mulctum, ad cyathi unius quantitatem, cum boli armeni veri ℥. ß. haustum singulis diebus matutinis, maximè conferre testatur Forestus ad ulceris consolidationem. Dicitq; hoc unum esse ex arcanis præceptoris sui Helidæi, quod ulcus expurgat, & simul consolidat.

Quercetanus in Pharmacophœa, commendat aquã ad gonorrhœam. Quæ cùm ulcera ex gonorrhœa contracta consolidet, idem in renibus præstare potest.

Hartmannus verò laudat opiatam confectam ex conservæ ros. partibus duabus, & pulveris sem. hyperici parte una, in fine curæ per aliquot dies vesperi exhibitam. Idem curationem ulcerum fœliciter absolvi posse asserit usu mercurii dulcis ad gr. ii. vel iii. in aqua plantag. quotidiè semel atque iterùm exhibiti.

Majoris est efficaciæ mercurius diaphoreticus exactâ, ac frequenti calcinatione paratus, ut fixus tandem evadat; & igni satis valido resistat; qui omnibus ulceribus internis persanandis, iustâ dosi, ac diu usurpatus mirabiliter conducit.

In ulceribus admodum inveteratis decoctũ aristolochiæ rotundę in vinò albo paratum, & saccharo addito, multùm confert.

Præterea animadversione dignum est, quod scribit Garcias ab Horto, in urbe Goa aloën probè tusam, & cum lacte mixtam iis propinari, qui ulcere renum, aut vesicæ laborant, vel qui purulentas excernunt urinas, & ægros illicò curari.

Exteriùs verò, ad consolidationem ulceris adiuvandam, sequens unguentum admoveri poterit.

℞. Succi plantag. & solani, ana ℥. iiii. ol. rosac. omphacini ℥. iii. aceti ℥. i. lithargyri tenuiss. pulverati ℥. i. ß. cerussæ lothæ ℥. ß. tuthiæ subtilissimè pulveratæ ℥. ii. sang. Drach. ℥. i. Reducantur omnia ad formam nutriti.

Sequens etiam admoveri poterit absente inflammatione.

℞. Olei rosac. mastich. & lentisc. an. ℥. ii. myrrhæ, aloës, sarcocollæ, sang. draconis, an. ℥. i. amyli, tragacanth. an. ℈. iiii. styrac. calamit. ℥. i. ceræ albæ q. s. Fiat unguentum.

In ulcere vesicæ peculiariter conveniunt iniectiones bis in die usurpatæ, primùm detergentes ex hydromelite, sero lactis, aut decocto hordei, cum pauco melle rosaceo; posteà verò adstringentes, & consolidantes ex aqua ferrata, in qua rad. symphyti, myrrha, alumen, sarcocolla, & tragacanthum bullierint. Maximè verò conferent trochisci Gordonii in lacte dissoluti.

Fabricius Hildanus ulcus insigne vesicę iniectione sequenti, cum nonnullis aliis remediis, curavit *obs. 69. cent. 3.*

℞. Rad. consolid. maior. ℥. i. hordei integri M. i. fol. agrimonii, veronicæ. scordii, alchymillæ, saniculę, ana M. ß. Coquantur ad ℔. i. In colat. dissolve mellis ros. ℥. ii. Misce, fiat iniectio.

Advertendum, iniectiones istas non tantùm per syringam immittendas esse, ut vulgò fit, quia in vesicæ cavitatem non penetrant obstante musculo sphinctere exquisitè clauso; sed immisso in vesicam catheteri syringa aptanda est, sicque iniectio ad locum affectum facilè deferetur.

Quia verò in huiusmodi ulceribus dolores plerumque infesti esse solent, eorum mitigatio in toto curationis decursu, quoties urgebunt, molienda est anodynis, interius & exterius usurpatis. Interna erunt syrupus de papavere, laudanum opiatum, & huic usui peculiariter destinati trochisci alkekengi. Tum etiam emulsionis sem. frig. cum sem. papav. albi; addito, si opus fuerit, ipso papaveris syrupo; ac denique conserva florum althææ frequenter exhibita.

Exterius verò fomentum sequens admoveri poterit regioni renum.

℞. Rad.

℞. Rad. althææ ℥. ij. fol. malvæ, parietariæ, violariæ, an. M. j. ſem. lini, fœnugr. alkekengi, an. ʒ. iij. flor. chamæm. meliloti, nymphææ, an. P. j. Fiat decoctio, quâ foveatur pars cum filtris, non autem cum ſpongiis, propter ſalſedinem, quam à mari habent.

Poſt fotum linimentum ſequens admoveatur.

℞. Olei violac. & amygd. dulc. an. Unc. j. ß. olei roſac. ℥. j. mucilag. ſemin. althææ & fœnugr. an. ℥. ij. croci ℈. j. Fiat linimentum.

Ad veſicæ dolores ſequens injectio parabitur.

℞. Sem. fœnugr. & cydonior. an. ℈. j. Macerentur per horam in ℔. j. ß. decocti hordei. Poſtea per linteum exprimantur. Fiatque mucilago ſatis liquida. Cui adde ol. amyg. dulc. Unc. ij, mellis roſat. colat. Unc. j. Miſce, fiat injectio.

At verò lac tepens recenter mulctum frequenter injectum, præſtantiſſimum eſt anodynum. In quò ſi trochiſci Gordonii diſſolvantur; omnes ſcopi, tum doloris ſedandi, tum ulceris curandi adimpleri poterunt.

CAPUT VI.

De Diabete.

Diabete eſt celerrima ac copioſiſſima potus non tranſmutati per urinas emiſſio, quam ſequitur ſitis intenſa ac indeſinens, & totius corporis colliquatio.

Dicitur diabetes ἀπὸ τοῦ διαβαίνειν, à permeando ſeu tranſeundo, ob celerem urinæ tranſitum, ſeu traductionem, ſicut aqua per ſiphonem trajicitur, quam Mechanici, teſte Columella, διαβήτην vocant. Dicitur etiam διψακός à ſiti inexplebili, & hydrops ad matulam, propter urinæ copiam, quæ aſſiduè profunditur. Rariſſimus eſt affectus, quem Gal. ſe bis tantùm vidiſſe refert 6. *de loc. affect. cap. 3.*

Cauſa proxima & immediata hujus affectus ex eodem Gal. *loco citatò*, & omnibus illius ſequacibus, eſt calida renum intemperies, cujus operâ ſerum à venis copioſiſſimè trahunt, & ad veſicam tranſmittunt, tantam ejus copiam retinere nequeuntes; venę exhauſtæ ab hepate eandem trahunt materiam, hepar ab inteſtinis, & ventriculo, unde ſitis continua exoritur, potuſque ingens cupiditas; qui ſimul atque aſſumptus eſt à venis jecore & renibus denuò abripitur, & copiâ ſua expultricem irritans, ac retentricem gravans denuò ad veſicam deturbatur.

Nonnullis hæc cauſa videtur inſufficiens, cùm calida renum intemperies frequentiſſimus ſit affectus, diabetes verò rariſſimus; ideò aliquid aliud valdè infrequens hîc contingere ajunt, nempe humorem acrem, aut ſalſum renum parenchymati imbibitum, id eſt, bilem aut pituitam ſalſam, quæ virtutem partis attractricem continuò irritat, quemadmodum in febrium bilioſarum paroxyſmis continua ſitis urget; quæ nullo potu ſedatur, ex humore bilioſo tunicis ventriculi impacto aut vaporibus bilioſis à partibus vicinis (ubi bilis reſtagnat, & in paroxyſmo febrili commovetur) elevatis, & ventriculum impetentibus. Quæ ſententia probabilis eſt. Illi tamen hoc addi poſſe exiſtimamus, non ſolos renes in hoc caſu tentari, cùm bilis, & alii humores aduſti in hepate primùm generentur; atque ità eos non poſſe magna copia in renes influere, quin hepar eadem intemperie, eodemque vitio afficiatur. Imò verò, ſi ulterius nobis in re obſcura, & in naturæ ſilentio recondita per analogyſmum ratiocinari liceat; poſſumus dicere venenatâ quandam qualitatem huic ſymptomati generando idoneam præcipuè concurrere. Cum enim illud ſerpentis genus, quod dipſacos appellatur; & in Libya præſertim reperitur, morſu ſuo venenum quoddã in homines inſinuet, à quo ſitis inextinguibilis inducitur; ſimile etiam venenum in corporibus noſtris, ex certa ac peculiari humorum corruptela, generari poterit, ad ſimilem ſitim inducendam idoneũ; cùm ipſo Galeno Authore; venena varii generis in corporibus noſtris generari poſſunt. Et magis adhuc pręciſe, *ſi venenum in corporibus noſtris generari poſſit; maximam, & horrendam potùs averſionem inferens, quod in hydrophobia contingit, ut ægri ne viſum quidem aquæ, alteriuſve rei potulentæ, ferre queant: quidni etiam aliud venenum contrariis dotibus præditum generari poterit, ut ſummam & incompeſcibilem potus appetentiam excitet? Inde etiam ratio deſumi poteſt, cur iſte affectus adeò rarus ſit; quia nimirum rariſſima eſt talis veneni generatio; cùm tamen bilis & pituitæ ſalſæ productio, & morbi ab iis oriundi frequentiſſimi contingant. Ac denique ſicut fames canina diabeti comparatur, quòd in ea ſit inſatiabilis ciborum cupiditas, & occultæ cuidam qualitati à cordatioribus aſcribitur; ſic etiam immane iſtud potus deſiderium, qualitati cuidam peculiari, & occultæ aſcribi poteſt.

Signa huius affectus diagnoſtica, ex iis quæ dicta ſunt ſatis eluceſcunt; quando ſcilicet immodicum adeſt urinæ profluvium; cum ſiti immenſa, quæ aſſumpto potu nihil ſedatur, quia ſtatim atque aſſumptus eſt, ſubitò rejicitur; & totum corpus celeriter contabeſcit: cum materia enim potulenta humiditates corporis alibiles ſimul excernuntur; factâ totius corporis colliquatione. Licèt autem non raro urinæ profluvia copioſa contingant in febribus acutis, aliiſque caſibus, illa tamen ad diabetem referenda non ſunt, quoniam in iis ſymptomata prædicta, ut ſitis inexhauſta, corporis colliquatio, aliáque non reperiuntur.

Prognoſis hujus affectus non niſi funeſta inſtitui poteſt: malum enim incurabile eſt; niſi in principio curatio adhibeatur, & hominem ad tabem celerrimè perducit. In ſenibus etiam periculoſior eſt, tum etiam ſi poſt immodicam venerem, aut febres chronicas tingat.

Illius curatio conſiſtit in calida renum, aliorúmque viſcerum intemperie corrigenda, eorumdem imbecillitate ac laxitate reparanda; humorum ad eos confluentium tenuitate incraſſanda; & maligna qualitate oppugnanda. Quæ omnia ſequentibus auxilis præſtari poterunt.

Venæ ſectio in principio morbi, viribus adhuc ſatis validis exiſtentibus, revulſionis, & refrigerationis cauſa convenire poteſt, parva quantitate, & partitis vicibus celebrata. Si tamen vires iam dejectæ fuerint, aut hîc affectus alteri ſuccedat, non erit locus huic remedio.

Evacuatio excrementorum per mollientes, & lenientes clyſteres mollienda eſt, in hunc modum compoſitos.

℞. Fol. lactucæ, portulacæ, malvæ & plantag. ana M. i. hordei mundati, & roſ. rub. ana P. j. Fiat decoctio ad ℔. i. ſem. In colat. diſſolve diaprun. ſimpl. Drach. vi. mellis roſac. & ol. omphacini, ana Unc. ij. Fiat clyſter, frequenter injiciendus.

Tum etiam purgatio blanda inſtituenda eſt cum medulla caſſiæ, & pulpa tamarindorum; vel decocto plantag. portul. lactuc. tamarind. & myrobal. cum ſyrupo roſaceo.

Vomitus etiam à nonnullis commendatur ex deco-

cto

cto feminis raphani & ebuli, cum oxrmelite; qui vacuat, & revellit à partibus urinariis.

Ad intemperiem autem dictarum partium corrigendam, & humores incrassandos, conveniunt julepi ex aquis, vel decoctis lactucæ, portulacæ, plantag. cum syrupo myrthino, cydon. & similibus, atque etiam de papavere in modica quantitate; addendo pulverem diatragacanthi frig. trochiscos terræ sigillatæ, & similia.

Vel ad magis astringendum in hunc modum componi poterunt.

℞. Rad. consolid. major. & plantag. ana Unc. j. fol. plantag. M. j. balaustior. & myrobal. citrin. ana ʒ. j. sem. plantaginis & portulacæ, ana ʒ. sem. rosar. rubr. P. Coquantur ad ℔. j. In colatura dissolve syrupi cydonior. Unc. iij. Fiat julep pro iij. dosibus.

In eundem finem pulvis, vel opiata confici poterit in hunc modum,

℞. Sem. plantag. portulac. coriandri præp. & rosarum rubr. ana Unc. j. coralli præp. boli armen. margaritarum præp. & radicis tormentillæ. ana ℈. j. nucis moschat. ʒ. sem. Misce, fiat pulvis.

℞. Conservæ ros. antiquæ Unc. iv. boli armeni, coralli præpar. & cornu cervi usti, ana ℈. j. Cum mina cydonior. fiat opiata.

Erastus valdè commendat syrupum, ex radice symphyti majoris, & prunis sylvestribus confectum: quem se summa cum fœlicitate in affectibus huic malo similibus usurpasse testatur.

Narcotica etiam, ut theriaca recens, syrupus de papavere, & ladanum opiatum, prudenter usurpata, in hoc affectu plurimum prodesse poterunt.

Perseverante affectu lac ovillum, aut bubulum, aut asininum erit convenientissimum: modò prius serum absumatur, injectis frequenter silicibus candentibus. Eóque æger uti poterit manè, prout in aliis affectibus dictum est.

Sudorifica etiam ab Authoribus commendantur, quibus serosus humor ad corporis superficiem evocatur. Ea tamen suspecta meritò esse debent, quandoquidem summam cum diureticis cognationem habent, viscerumque intemperiem augent. Si tamen iis locus aliquis unquam esse videatur, ex têperatioribus, utpotè rad. chinæ, aut salsæparillæ, cum foliis endiviæ; borrag. acetosæ, decoctum parari poterit; imò verò in cõsumptis fieri poterit ex decocto pulli, aut gallinæ junioris, ut simul renutritioni corporis consulatur. At verò tutiùs esse censemus extremis remediis sudores elicere, putà vapore decocti convenientis in ligneo instrumẽto (ut vulgò fieri solet) nudo corpore suscepto.

Prædictorum sudorificorum loco maximè conveniunt diaphoretica, quæ simul malignam qualitatem oppugnare possunt: qualia in febribus malignis proposita sunt ex quibus ol. vitrioli præcipuum est, quia ad sitim extinguendam, fluxum cohibendum, & malignitatem infringendam præstantissimum est.

Pro potu utatur æger aqua ferrata, cum syrupis acidis & astringentibus; vel decocto prunorum sylvestrium & corticis interioris quercus. Quo remedio ferè solo se hunc morbum in puero curasse testatur Erastus.

Exteriùs verò admoveatur fotus regioni lumborum, ex decocto rad. acetosæ fol. plantag. cortic. granat. sem. sumach. & similibus, quibus aceti parùm addatur. Vel quod utilius erit, paretur insessus ex eodem decocto.

Eademque pars inungatur unguento rosaceo, santalino, & comitissæ simul mixtis, vel sequenti liniméto.

℞. Olei rosac. & myrtin. ʒ. j. santali rubri, rosar. rubr. & corall. rubr. an. ℈. j. succi. plantag. ʒ. j. ceræ. q. s. Fiat unguentum.

Denique symptomata hunc affectum comitantia, ut sitis, vigiliæ, consumptio, aliàque, remediis in propriis capitibus descriptis mitigantur.

CAPUT VII.

De Vrinæ Incontinentia.

Urinæ incontinentia in retentricis vesicę actionis læsione consistit; quemadmodum diabetes in vitio attractricis, & dysuria expultricis. Illa verò duobus modis solet contingere, vigilantibus nempe, & tunc causa gravior est; aut dormientibus, quod levius esse consuevit, quandoquidem tunc temporis functiones animales minus liberè excercentur; & hoc etiam duobus modis fit, nempè debilitate, & laxitate musculi sphincteris vesicæ, quod pueris omnibus lactentibus, multis decrepitis, & quibusdam adultis accidit, aut imaginationis errore; non pauci enim reperiuntur, qui vel ex nimio potu, aut exquisitiore sensu vesicæ, aut acriori urina lectum permingunt, concurrente quodammodo voluntatis imperio, dum per somnum imaginantur, se in parietem, aut alium locum urinam effundere; & huic vitio ita assuescunt, ut sine ulla vesicæ aut sphincteris ejusdem prava diathesi, id fiat, neque tam medicamentis liberentur, quem pravæ illius imaginationis mutatione, ut in pueris flagro, vel in adultis, si locus ille, quem per insomnia permingere putant, rebus quibusdam pretiosis, aut venerandis exornetur, & illis sæpè spectandus proponatur.

Affectus autem præternaturalis, & verè morbosus, urinæ incontinentiam committens, in musculo sphinctere consistit, qui vel sympathicè afficitur, vel idiopathicè. Sympathicè quidem variis modis, ut quoties accidit summa totius corporis imbecillitas, & caloris nativi exolutio, sicut in morti proximis; vel quando totum corpus, aut dimidia illius pars afficitur paralysi; aut illę tantum nervorum propagines, quæ ab osse sacro exortæ, ramum vesicæ communicant. Fit etiam aliquando hæc musculi resolutio, ob simplicem condolentiam & vicinitatem, ut in gravidis mulieribus recti intestini affectibus.

Idiopathicè verò musculus sphincter variis modis afficitur, per vulnera scilicet illi inflicta, ut in lythotomia contingit: aut ulcera profundiora, illius contractionem & occlusionem impedientia. Potissima tamen causa, & frequentissima, est frigida & humida intemperies, quæ ad partem istam debilitandam & relaxandam aptissima est. Ad quam intemperiem producendã plurimum conferunt, nativum temperamentum frigidum & humidum, ætas puerilis, aut senilis, sexus muliebris, & morbi totius corporis, aut quarundam partium, à frigida & humida intemperie oriundi: quibus addi possunt causæ externæ huic intemperiei producendæ idoneæ, sæpè alias recensitæ.

Hic tamen dubitare licet, quomodo contrarii affectus ab eadem causa producantur. Hippocr. enim *in Coacis*, à frigida intemperie urinæ suppressionem fieri pronuntiat: *Ex refrigeratione*, inquit, *interceptio urinæ, pessima*, incontinentia verò interceptioni contraria est. Dicendũ est, quando frigida intemperies solum vesicæ sensum imminuit, vel abolet, fieri suppressionem urinæ

urinæ, quia vesica non irritatur ad expellendum: si verò facultas motiva lædatur, quæ est in musculo sphinctere, ab eadem intemperie fieri incontinentiam, eo musculo relaxato.

Signa hujus affectus diagnostica, alia sympathicum affectum demonstrant, quæ desumenda sunt ex affectibus incontinentiæ urinæ producendæ idoneis, suprà commemoratis, quæ si adfuerint, inde affectum exoriri conjiciendum est: illis autem absentibus, de idiopathico affectu cogitandum est: qui si à vulnere ulcere, aut alio affectu conspicuo sphincteris procedat, facilè cognoscitur, at verò si nihil horum appareat, ad intemperiem partis frigidam & humidam animus convertendus est: eaque deprehendi poterit ex causarum tam internarum, quàm externarum constitutione, & effectibus qui ab illis dependent, quales sunt, totius corporis mollities, color albicans, nervosi generis, & partium genitalium laxitas, & ætas puerilis, aut senilis, cacochymia pituitosa, & similia.

Quod ad prognosim spectat: affectus iste in senibus immedicabilis est, ob exuperantem humiditatem, & caloris nativi exsolutionem, quæ irreparabilis est.

In febre acuta excretio urinæ involuntaria admodùm periculosa est; vel enim à delirio procedit, vel à summa facultatum omnium exsolutione, quæ caloris nativi extinctionem consequitur.

In pueris curatur urinæ incontinentia; ætatis mutatione, cujus beneficio humiditas superflua sensim absumitur, & partes laxiores constringuntur. Si verò ante 25. annum non curetur, immedicabilis est.

Curatio incontinentiæ urinæ ad frigidam & humidam intemperiem, & musculi sphincteris laxitatem corrigendam dirigenda est. Quæ enim per sympathiã ab aliis primariis affectibus procedit, ad illorum affectuum curationem referenda est. Tum etiam quæ à vulneribus, ulceribus, aliisque affectibus conspicuis exoritur, ab eorum curatione dependet. Hanc itaque curationem ita proponemus, ut tum pueris, tum grandioribus sufficere valeat, modò remediorum delectus à perito Medico habeatur. Ut nempè leviora tantùm in pueris usurpentur, & pro majori vel minori annorum numero, eorum quantitas, & efficacia augeatur vel minuatur.

Primò igitur phlebotomiæ locus hîc rarò esse potest, cum frigida intemperies & pituitosa illuvies hunc affectum producat. Nisi fortè totius plethora in juvenili corpore eam suadere videatur.

Purgatio autem in hoc affectu semper necessaria est, eaque componatur ex phlegmagogis medicamentis, quibus adstringentia quædam misceantur, non solùm alterantia, sed etiam purgantia, ut rhab. myrobalani & similia.

Posteà verò ad exsiccandam materiam illam pituitosam, partemque relaxatam constringendam, pulveres, opiatæ, vina medicata, & simila usurpari possunt, in hunc vel similem modum composita.

♃. Nucum cupressi, & myrtill. torrefact. rasuræ eboris, coriandri præp. coralli rubri, & Karabes, ana ℥.ij. spodii ℥. j. rad. cyperi & galangæ, ana ℥. ß. Cum syrupo conditurae citri, fiat opiata, de qua capiat magnit. castaneæ manè & serò, superbibendo parùm vini rubri.

Vel pulvis ex prædictis, aut eorum nonnullis conflatus à ℨ. ß. ad ℨ. j. cum vino rubro exhibeatur bis in die longè à pastu.

♃. Rad. consolid. major. ℨ. ß. rad. cyperi, galangæ; ana ℨ. j. fol. plantag. equiseti, pentaphylli cum rad. ana M. j. nucum cupessi, calycum glandium, an. ℈. iiij. sem. rutæ, agni casti, thuris, & rasuræ eboris, ana ℈. ß. rosar. rubr. P. j. vini rubri ℔. iij. Infundantur per 24. horas. Colentur per manicam Hippocratis, addendo cinam. ℨ. ß. facchari q. s. Fiat claretum, de quo capiat ℥. iij. vel iiij. bis in die.

Multa & specifica proponuntur ab Authoribus, ad hujus affectus curationem maximè conducentia, Gal. *in medicamentis localibus*, & *in lib. de facilè parabilibus*, laudat cerebrum, & testiculos leporis combustos. Item cochleam cum suâ testâ combustam potandam exhibet. Recentiores stercus leporis præbent, cinerem murium tostorum, ungulam apri torrefactam, cinerẽ ossium dactylorum, avellanas assas; pulverem corticum ovorum. Sed præ cæteris laudatur pulvis agrimonii, & tunicæ interioris ventriculorum gallinæ exsiccatæ; quæ seorsim, vel simul mixta exhiberi possunt cum vino rubro.

Testatur Solenander, se fœlicissimum vidisse successum ex medicamento, à Gilberto Horstio Hollando Medico Romano celeberrimo in usum revocato. Accipiebat guttur galli, urebat, ut non consumptum, sed tostum, exsiccatúmque teri posset. Exhibebat pulvisculum ante cœnam cum tantillo vini rubri, & si æger vino uti non posset, cum haustu oxycrati dulcissimi: idque per aliquot dies iterabat.

In grandioribus, ratione causæ antecedentis, ad exsiccandum totum corpus, conveniunt decocta sudorifica per xx. dies usurpata, ex ligno guajaco, aut sassafras parata. Quibus & substitui poterunt stuphæ, laconica, & in primis thermæ sulphureæ, & nitrosæ, quales sunt nostræ Balerucanæ.

Pro potu utatur æger vino rubro austero meracio-ri, vel paucâ aquâ ferratâ dissoluto. Hydropotæ verò solâ aquâ ferratâ, vel in qua semen coriandri, aut tantillum mastiches bullierit. Vel deniq; ad magis astringendum, aquâ in qua tegulæ recentes ignitæ extinctæ fuerint. Eademque aquâ omnes cibi decoqui possunt. Parùm autem bibendũ est, præsertim in cœna. Tum in ingressu lecti urinam reddat æger, ac rursùs mediâ nocte excitetur ad mingendum nec non & ante auroram. Hoc non minimùm facere poterit ad mingendi in lecto consuetudinem immutandam.

Exterius verò, pubi scilicet & perinæo, topica admoveantur, quæ calefaciant, roborent, & exsiccent, in hunc modum composita.

♃. Rad. enulæ camp. calami aromat. rad acori, cyperi, an ℥. ß. fol. menthæ, salviæ, origani, calamenti, absinthii an. M. ß. nucum cupressi, myrtill gallar. & balaustior. an. ℥. j. rosar. rubr. P. j. Coquantur in æquis partibus aquæ fabror. & vini rubri, ad ℔. ij. In colat. dissolve salis & aluminis, an. ℥. j. Foveatur regiò pubis, & perinæi, calidè manè & serò.

Vel ex eodem decocto, auctâ dosi simplicium, fieri poterit insessus, per multos dies usurpandus.

Post fotum, vel semicupium inungi poterunt eædẽ partes linimento parato ex oleis vulpino, rutaceo, irino; unguentis martiato, aregon. cum pulvere mastiches, cyperi, myrtillorum.

Vel admoveri potest utiliter storax liquida, vel balsamum indicum, pauco vino dissolutum: vel pro ditioribus moschi & zibetæ grana aliquot in oleo moschatelino dissoluta.

Vel emplastrum sequens dictis partibus applicetur.

♃. Ladani mastiches, an. ℨ. ij. ligni aloës, styrac. calamitæ, cinam. terebinth. an. ℨ. j. myrtillor. rad. cyperi, an. ℨ. ß. succi menthæ & equiseti cum vino rubro extract. q. s. Fiat emplastrum.

Denique

Denique ſi fluxio à capite in partes inferiores delabi videatur, quæ infirmitatem illam conciliet; derivetur errhinis, maſticatoriis, cauſtico occipiti, vel brachio admoto, aliiſque remediis, in catarrhi curatione propoſitis.

CAPUT VIII.

De Iſchuria, & Stranguria.

URinæ ſuppreſſio omnimoda ἰσχυρία ab Authoribus nominatur; imminuta verò mingendi actio στραγγυρία dici ſolet; quamvis hoc vocabulum latius multò pateat, & ſimpliciter omne urinæ ſtillicidium comprehendat; quod ſi abſque dolore fiat, & urina ſtillatim effluat, etiam cum aliquo conatu, imminuta eſt iſchuria, ſi verò fiat cum dolore, ad dyſuriam potiùs, ſeu urinæ ardorem referenda eſt.

Iſchuria igitur, ſeu omnimoda urinæ ſuppreſſio, duplex ſtatuitur, vera ſcilicet, ſeu legitima, quæ fit veſicâ plenâ exiſtente, & notha ſeu ſpuria, quæ fit cum veſica vacua eſt, nihilque ad eam è renibus deſcendit.

Vera & legitima iſchuria à tribus cauſis dependet, quarum prima eſt, ſenſus abolitus in veſica propter nervi, qui ad eam defertur, paralyſim & obſtructionem; aut ſpirituum averſionem; quorum defectu efficitur, ut veſica ſtimulum non ſentiat, & ad expulſionem non irritetur, ut in deliriis, & ſoporoſis affectibus contingit.

Secunda cauſa eſt frigida veſicæ intemperies à cauſis refrigerantibus ſeu internis ſeu externis contracta, quatenus ſenſum veſicæ hebetat, ejuſque expultricem debilitat.

Tertia cauſa eſt, anguſtia cervicis veſicæ urinæ exclusionem præpediens. Hujus autem anguſtiæ tres aſſignantur cauſæ à Gal. 1. *de loc. affect. c. 1.* Aut enim muſculus cervicem veſicæ circundans in tantum tumorem attollitur, ut meatus inde occupetur, ut ſi vel inflammatione, vel ſcirrho, vel abſceſſu, vel alio quopiam tumore affectus ſit; aut in meatu caruncula quædam adnaſcitur ex præcedente ulcere, vel callus, aut alia quædam res, ex craſſo lentoque humore paulatim in longo temporis tractu generatur. Obſtruitur etiam meatus à calculo, crudo craſſoque humore, grumo ſanguinis, vel pure.

Præterea exitum urinæ intercludit compreſſio cervicis veſicæ à tumore partium vicinarum incumbentium, nimirùm uteri ex fœtu grandiore turgidi, inteſtini recti fæcibus duris impleti, vel ani grandioribus hæmorrhoidibus tumefacti.

Fit etiam interdum hæc ſuppreſſio à nimia urinæ copia diutiùs retenta, quæ totum veſicæ corpus, ita diſtendit, ut ad expellendum ſeſe contrahere nequeat, ex qua tenſione meatus etiam contrahitur & obturatur. Repletur autem veſica ab urina nimis diu retenta, duobus potiſſimùm caſibus. Primò quando ſanus aliquis urgentibus negotiis in foro, ſenatu, concionibus, comitiis, convivio, curru, aliiſque caſibus, ob loci & temporis non ſatis idoneam opportunitatem, urinam ſponte ſupprimit. Deinde veſica nimis repletur, & diſtenditur ut contrahere ſe ampliùs nequeat, dum urinæ ſtimulus non percipitur, propter obtuſum veſicæ ſenſum, affectis nervis, qui ad veſicam deferuntur, cum tamen illi qui muſculo ſphincteri conſtringendo dicati ſunt, incolumes remaneant, quod cuidam accidiſſe teſtatur Gal. 6. *de loc. affect. cap. 4.* luxatis ſpinæ vertebris.

Notha verò iſchuria illa nominatur in qua urina ſupprimitur, veſica vacua exiſtente, quia nihil ſeri ad eam defluit & deſcendit. Cauſa cur nihil ſeri ad veſicam deſcendat, duplex eſt; vel quia renes urinæ materiam non attrahunt, deorſumque demittunt, vel quia ureteres non ſuſcipiunt. Renum igitur attractrix, vel expultrix læditur. Attractrix læditur, vel læſa facultate, vel errore objecti. Facultas læditur à valida intemperie frigida præſertim; vel impeditur ob aliquam obſtructionem in renibus, aut venis emulgentibus reſidentem. Fiunt autem illæ obſtructiones à calculo, pituita craſſa, vel pure ab aliqua parte ſuperiore ad illas vias confluente. Fit etiam interdum obſtructio venarum emulgentium à repletione nimia ex ſanguine, & ſero copioſo in iis collecto; cujus rei hiſtoriam habemus in obſervationibus noſtris, *obſerv. 1. cent. 1.*

Objecti vitio renum attractio læditur, cum ſerum, vel abſumitur, ut in febribus ardentibus; vel ad alias partes tranſſumitur, ut in dydrôpe contingit.

Expultrix ſimiliter læditur ab iiſdem cauſis; intemperie ſcilicet, obſtructione à calculo, ſanguinis grumo, pure, vel pituita craſſa; vel ab inflammatione.

Ureteres ſerum non ſuſcipiunt, nec ad veſicam demittunt, propter inflammationem, vel obſtructionem à calculo ſanguinis grumo, pure vel pituita craſſa; vel ob compreſſionem à tumoribus partium vicinarum.

Notandum eſt utrumque renem, aut ureterem debere eſſe affectum, ut omnimoda urinæ ſuppreſſio contingat, alterutro enim aperto, & libero exiſtente, urina fluere poteſt.

Cauſæ omnes prædictæ ſi graviores ſint, integram urinæ retentionem facere poſſunt, quæ iſchuria nominatur, ſi verò remiſſiores, partialem tantùm & imminutam excretionem efficiunt, quæ ſtranguria dicitur. Uterque autem affectus ab iiſdem cauſis per magis & minùs tantùm differentibus dependet.

Dignoſcitur vera, & legitima iſchuria ex pondere & tenſione hypogaſtrii; ac tumore circumſcripto, veſicæ figuram referente. Cauſæ illius dignoſcuntur ex rebus prægreſſis & concomitantibus. Si enim fiat ex quantitate urinæ collectæ copioſiori, quæ veſicæ contractionem impediat, ex relatu ægrotantis percipitur, illum ob diuturniorem equitationem, loci, aut perſonarum præſentiam & dignitatem, mictionis officium longiori temporis ſpatio omiſiſſe, & nullam anteà in illis partibus affectum habuiſſe. Si verò delirio, paralyſi, aut alio affectu laboraverit, ex iis qui in cauſis enumerati ſunt, illis meritò urinæ ſuppreſſio erit referenda.

Aſtrictiones quæ fiunt à tumoribus illarum partium aut vicinarum, vel aliis cauſis ſuprà propoſitis ex propriis illorum affectuum indiciis innoteſcent. Obſtructiones verò canalis veſicæ dignoſcentur immiſsâ candelâ, vel cathetere, quæ ſi penetrare non poſſunt, ſed in via ſubſiſtunt, calculum, aut carunculam, aut aliam quampiam materiam obſtruentem adeſſe demonſtrabunt. Et illæ materiæ ita diſtinguentur, quod nimirum ſi calculus ad ſit canali impactus, dolores nephritici præceſſerunt, ſi ille à renibus ſit deciduus, aut ſi in veſica genitus, vel diu commoratus fuerit, ſigna præceſſerunt calculi veſicæ, ſaltem levioſa, qualia ſuo loco propoſita ſunt. Si caruncula urinæ commeatum impediat, præceſſit gonorrhœa virulenta, aut ulcus in meatu virgæ longo tempore materiam purulentam emittens. Si denique ſanguinis grumus, pus concretum, vel pituita craſſa obſtructio-

Oo nem

nem efficiat; portiunculæ quædam eorum per virgam excretæ, immisso catheteri adhærentes satis patefacient.

Spuria verò ischuria ex eo cognoscetur, quòd nulla tensio, nullusque tumor, aut pondus existit in pubis regione, sed potiùs vacuitas quædam in ea percipitur, nullum adest mingendi desiderium, nulláque irritatio in vesica; & immisso cathetere, liber canalis aditus reperitur,& nulla urina educitur. Præcesserunt autem signa calculi in renibus, aut ureteribus; inflammationibus, aut magnæ plenitudinis, aut potus largior præcessit, quem non sequuta est urina copiosa, unde venarum nimia repletio potuit contingere; aut denique febris ardentis,vel hydropis præsentis, serosæ materiæ aversionem testantur.

Prognosim quod attinet, urinæ suppressio valde periculosa est,& si septimum diem excedat, plerunque certum affert interitum: serum enim retentum in venis,jecur opprimit,sanguinem inficit & inquinat, ac in totum corpus regurgitat, suffocationis periculum infert,& ad cerebrum delatum, comatosum affectum inducit.

Suppressio urinæ, quæ ad faucitatem splnam, aut casum, aut vertebræ luxationem accidit, incurabilis est.

Si odor urinæ naribus & ore ægrotantis emittatur lethale prorsùs est.

Urinæ suppressioni si tenesmus supervenerit, in septimo moriuntur. Eidem singultus superveniens, mortem proximam denuntiat.

Curatio suppressionis urinæ, sive illa totalis sit, sive partialis, ad causarum sublationem dirigenda est. Ac primùm illa quæ spuria dicitur, & à renum aut ureterum affectibus dependet, ex inflammationis doloris nephritici, aut calculi renum curatione desumenda est. Quæ verò fit à repletione venarum emulgentium, larga sanguinis missione, & hydragogis medicamentis curanda est. Legitima verò ischuria, curatur remediis causas eam producentes auferentibus. Ac primum si fiat à vesicæ, aut partium vicinarum inflammatione, remedia ex vesicæ inflammationis curatione mutuanda sunt.

Si verò suppressio fiat à calculo vesicæ cervicem impacto, sequentibus remediis auferenda est.

Primò æger supinus collocetur, cruribus elatis, mox plurimùm diuque concutiatur, ut calculus in vesicam relabatur. Et si hoc modo deturbari nequeat, immisso cathetere impellatur. Si verò calculus altiùs penetraverit in penis meatum, omnimoda illius exclusio procuranda est, digitis molliter impellendo, & deducendo ad extremum virgæ: tum virgam in aquam tepidam aut in lac tepidum demittendo, aut ægrum in semicupium mergendo, ut meatus laxetur, & amplior fiat. Si verò neque foràs extrahi, neque intrò impelli valeat, docent Practici ligato penè in superiori,& inferiori loco, partem sectione factâ aperire, & calculum eximere.

Obstructio verò colli vesicæ, quæ ab inflammatione fit, propriis inflammationis remediis curabitur. Interim tamen si urina diutius retineatur, candela cerea, oleo amygdal. dulcium illita, blandè immitti poterit, omninò vitando catheterem, ne dolore excitato inflammatio augeatur.

Quæ verò à caruncula fit urinæ suppressio, carunculę ipsius extirpatione curatur. Hęc autem remediis appropriatis perficitur, per candelam ceream immissis, quæ à perito artifice, in hujusmodi Chirurgia apprimè exercitato, administranda sunt. Urgenter tamen symptomate, quandoquidem caruncula interdum intumescit, & totum canalem obstruit, necessitas cogit immisso cathetere urinam educere, quamvis periculum sit, ne irritata pars magis intumescat. Prius tamen tentandum est revulsionibus per venæ sectionem, & vomitoria celebratis, tum repellentibus pubi & perinæo adhibitis, carunculæ inflationem imminuere, ut retentæ urinæ via pateſiat.

Si à pituita crassa oriatur urinæ suppressio, conveniet primum purgatio ex diaphœnicone cum thab. in boli formam redacto; ac deinde terebinthina, cum pulvere liquiritiæ frequenter exhibita, postmodum radicum aperientium decoctum, cum oxymel. aut syrup. byzantino exhiberi poterit. Non omissis interim clysteribus, fomentis & semicupiis emollientibus & aperientibus. Eáque omnia convenient, quæ ad calculum dissolvendum & expellendum fuerunt proposita. At inter cætera peculiari efficaciâ sequentia conferre experientia docuit.

℞. Benedictæ laxativæ ℥. ß. trochisc. de myrrha ℈. ij. decocti sabinæ Unc. iij. Misce, fiat potio, quæ urinæ suppressio in quadam muliere brevi curata est.

Si redundantis pituitæ copia in toto corpore, vel capite luxuriare videatur, purgatio universalis per apozemata ad tres vel quatuor dies instituta, ab ipso morbi principio, erit utilissima, præmissâ phlebotomiâ.

Non parùm etiam huic affectui prodesse potest julepus, ex succo parietariæ, fœniculi marini, & limon. cum ol. amygd. dulcium, in curatione calculi renum descriptus.

Syrupus Fernelii de raphano, ad Unc. ij. per vices exhibitus, est etiam utilissimus.

Refert Dodonæus *libro observat. cap. 48.* quendam octogenarium, lixivio, ex ovorum testis in cinerem redactis, cum vino Rhenano permixtis, semel tantùm assumpto, ab urinæ stillicidio integrè fuisse liberatum.

Renaldus Villanovanus vinum alkekengi commendat sequenti historiâ, *in libro de vinis* conscriptâ. *Fuit tempore meo Cardinalis quidam, qui jam per quatriduum urina abnegationem passus est: turgidus, & ut dicitur, desperatus nullis aliis proficientibus medicinis: qui de consilio parvi Medici per potum vini alkekengi liberatus est, & soluta est urina in quantitate, ut impleretur quasi concha una. Ex eo solo experimento, Medicus ille cum parva scientia & pauper, factus est magnus & dives, & multis quidem Deus dat gratiam, & affert utilitates, & contra, & totum est, quia judicia Dei abyssus multa,* Fit autem hujusmodi vinum, ut ibidem docet Arnaldus accipiendo fructus alkekengi 5. aut 7. aut plures, & contundendo cum vino albo; posteà colando & exhibendo.

Aselli etiam cum vino albo triti & exhibiti, ad urinam provocandam efficacissimi sunt. Oleum scorpionum Matthioli ad gutt. v. vel vj. exhibitum cum jusculo, aut alio liquore, urinam potenter educit.

Crystalli mineralis usus frequens suppressam urinam movet, præcipue ubi metuitur inflammatio, quæ ab ipsa urina diu retenta sæpissime concitatur in tunica interiori vesicæ.

Spiritus salis idem præstat,& multò efficacius.

Ex vulgaribus succus parietariæ depuratus ad Unc. iv. exhibitus cum sacchari Unc. ß. multum prodest. Illi admisceri potest sal prunellæ vel spiritus salis.

Si hujusmodi suppressiones urinæ à materia pituitosa oriundæ frequenter recurrant, nihil erit præstantius aquis thermalibus nitrosis & sulphureis, quales sunt nostræ balerucanæ quæ tum potu tum balneo materiam

riam illam mucilaginosam dissolvere, abstergere, & absumere facilè poterunt.

Quidam vir nobilis hujus urbis, ab urinæ suppressione multos dies perseverante, post alia remedia frustrà tentata, sequenti clystere injecto, & per duas horas retento, liberatus est.

℞. Rad. apii. petrosel. brusci. gram. asparagi, malvæ, bismalvæ ana ℥. ij. parietar. M. ij. sem. anisi, fœniculi, anethi carui, dauci, ameos, carthami, rutæ, cumini, & baccarum lauri, an. Unc. ferm. flor. chamæn. melilot. anethi, & stœchad. an. P. ij. Coquantur in vino albo, ad medias. In colaturæ ℔. j. dissolve butyri recentis Unc. iv. mellis rosac. Unc. ij. sacchari rubri Unc. j. benedict. laxat. Unc. ß. vitell. ovi, n. j. olei nucum, anethini, & sem. lini, an. Unc. j. Fiat clister.

Chymici sua etiam remedia ad hunc affectum prædicant, nimirùm spiritus salis, vitrioli, sulphuris & terebinthinæ: quos ad ℈. ß. exhibent cum aquis appropriatis, vel jusculo pulli. Commendant & salem tartari, & salem stipitum fabarum, ℨ. ß. ad ℨ. j. exhibitum.

Necnon ad revulsionem humorum à parte affecta, vomitoria usurpant: eorùmque beneficio non paucos fuisse confestim liberatos gloriantur.

Toto curationis decursu fomenta, linimenta, cataplasmata, semicupia, aliàque externa usurpanda sunt: quæ non alia esse debent, quàm quæ ad dolorem nephriticum suprà fuêre proposita. Inter cætera valet cataplasma parietariæ frixæ cum butyro, vel meliùs cum oleo scorp. Item vesica oleo semiplena: melius erit si in hoc oleo cantharides coquantur.

Vulgò admovetur regioni pubis & lumborum cataplasma ex cepis frixis cum axungia porci, additis oleis quibusdam.

At longè efficaciùs operantur cepæ albæ crudæ in mortario tusæ, addito oleo in formam cataplasmatis, & renibus admotæ, atque ureteribus & regioni pubis.

Cataplasma ex raphanis contusis idem præstare potest.

Quando à grumo sanguinis ischuria producitur, illius dissolutioni incumbendum est, exhibitis iis, quæ id præstare apta nata sunt. In hunc censum referuntur trochisci de carabe, coagulum hœdi, leporis, mumia oxymel simplex & scilliticum, syrupus acetosus, & similia. Exteriùs verò stercus bubulum mira præstat, juxta sententiam Aëtii *tetrab, 3. serm. 2. c. 27.*

Cùm denique à pure urinæ suppressio, aut stillicidium producitur, tergentibus & incidentibus opus est, qualia potissimum in renum & vesicæ ulcere proposita sunt.

CAPUT IX.

De Dysuria seu ardore urinæ.

DYsuriæ, seu urinæ difficultatis nomine, omnem dolorificam mictionem intelligimus, quam etiam nomine ardoris urinæ recentioris enuntiare solent. Cum stranguria ferè confunditur à quamplurimis Autoribus, qui in hac dolorificam etiam mictionem constituunt, sed eam à dysuria in hoc tantùm differre volunt, quòd major urinæ quantitas in dysuria excernatur, minor verò in stranguria, quæ etiam ea ratione urinæ stillicidium nominatur, Verùm maluimus nos, clarioris doctrinæ gratiâ urinæ quantitatem imminutam, quæ sine dolore fit, stranguriam nominare; & sub uno capite cum ischuria comprehendere, ex eo quod utrique eadem curatio adhibenda sit omnem verò mictionem dolorificam sub dysuriæ nomine in hoc capite explicare, propterea quod ab iisdem causis omnes producantur, iisdemque remediis curentur.

Causa proxima & immediata mictionis dolorificæ est solutio continui in musculo sphinctere, vel canali vesicæ. Atque adeò quæcunque solutionem continui in illis partibus inferre valent, dysuriam seu ardorem urinæ excitare possunt.

Inter illas causas, præcipua & magis frequens est urinæ acrimonia, aliquando simplex, & sine aliorum humorum permixtione, quam viscerum, vel totius intemperies calidior, vel acriorum & calidiorum ciborum usus excitavit; sæpiùs verò ex permixtione humorum acriorum, ut bilis, & pituitæ salsæ, comparata. Aliquando pus ex renibus aut vesica ulceratis emanans talem urinis conciliat acrimoniam. Nonnunquam etiam materia alba, & quasi lactea cum urina copiose emittitur, & ardorem urinæ inducit, quam quidem materiam vulgus Medicorum purulentam esse existimat, & à renibus oriundam. Quam sententiam reprobat *Sennertus*, huic innixus rationi, quod nimirùm, etiamsi toti renes in pus resolverentur, non posset tanta ejus copia, quanta interdum per aliquot septimanas singulis diebus excernitur, inde suppeditari. Sed arbitratur ipse hanc materiam provenire ex vitiata coctione, primo quidem ventriculi, deinde etiam hepatis, cùm error primæ coctionis non possit corrigi in secunda, unde chylus, & postea etiam sanguis crudus relinquitur, neque à partibus salsis & tartareis mundatur, quæ in prima coctione separari debent, & illæ postmodum à renibus attractæ, & ad vesicam transmissæ, dolorem inter mingendum pariunt. In eam sententiam se deductum esse profitetur, ex eo quod vir quidam doctus, qui per aliquot septimanas ardore urinæ laborabat, & urinam quidem satis copiosam, sed tali materia alba ita refertam, ut dimidium urinalis occuparet, cum maximo dolore excernebat, & variis adhibitis remediis nihil levaminis sentiebat, tandem solius vini malvatici potu curatus fuit.

Calculus etiam in vesica latens, ubi inter mingendum cervici vesicæ alliditur dolorem excitat, quod etiam præstare possunt arenulæ crassiores canalem in exitu vellicantes.

Inflammatio denique, vel ulcus istarum partium urinæ ardorem excitat, quandoquidem sensus exquisitior ab illis affectibus redditus, ab urina etiam bene temperata graviter afficitur, quemadmodum videmus partes externas inflammatas aut ulceratas, ab objectis etiam proportionatis, vel levi contactu, dolore affici. Sic in gonorrhœa, quamdiu adest parastatarum inflammatio, ardor urinæ continuo percipitur.

Diagnosis hujus affectus ex se manifesta est, dolor enim inter mejendum ita evidens est, ut ægri non raro ex illius molestia ejulare cogantur. At signa causarum, ita distinguenda sunt.

Si ex urinæ acrimonia procedat, illa tenuis apparebit, ac intenso colore, atque interdum flammeo prædita, vel admistio biliosæ, pituitosæ, aut purulenta materiæ conspicua fiet, viscerum aderit intemperies vel alimenta calida & acria, aëris æstus & similes causæ calefacientes præcesserunt.

Calculi denique, & inflammationes illarum partium ex propriis suis locis innotescent.

Quod ad prognosim attinet, hic affectus per se periculosus non est; sed magnam affert laboranti molestiam: & pro varia causarum dispositione difficilem non

non rarò curationem recipit; in ſenibus præſertim,qui ſi decrepiti ſunt cum morbo commoriuntur. Atque in quacunq; ætate, ſi diutiùs perſeveret, veſicam tandem & illius cervicem exulcerat.

Curatio primùm ad cauſæ ſublationem dirigenda eſt. Atque ita ſi à calculo,inflammatione,vel ulcere veſicæ,aut cervicis illius dyſuria oriatur,ex propriis capitibus eorum affectuum curatio deſumenda eſt,leniendo tamen ſymptomati,quæ inferiùs proponentur,plurimùm conferre poterunt.

Quæ verò ab urinæ acrimonia & humoribus calidioribus ei permixtis oritur,ſequentibus remediis oppugnanda eſt.

Ac primùm phlebotomia, ad hepatis aliarumque partium intemperiem corrigendam, neceſſaria eſt. Eáq; pluries repetita, pro plethoræ magnitudine aut inflammatione, periculo, ex brachio dextro primû ad evacuationem, & revulſionem; poſtmodum verò ex venis inferioribus ad derivationem à parte affecta cujus ratione Hippoc. eumque ſequutus Galenus, in omnium partium infra renes poſitarum affectibus, venas inferiores aperire præcipiunt.

Purgatio etiam in hoc affectu convenit, ſed ex lenientibus tantum & refrigerantibus compoſita; alioqui ardorem urinæ maximè exaſperaret. Ideóq; multi bolum ex caſſia ſimplici non audent tranſcendere. Et illa certè reliquis præferenda.Magis tamen refrigerans efficietur ſi pulpa tamarindorum etiam adjiciatur. Vel dilutum caſſiæ,ex decocto lactucæ,portulac.& ſummitatum malvæ paratum, ad plures dies exhiberi poterit, ut acres humores in partes urinarias confluentes, ad inteſtina ſenſim deriventur. Si tamen humorum pravorum copia majorem purgationem poſtulare videatur, & ſequentem potionem tranſcendere poterimus.

℞.Fol.lactucæ,portulac. plantag. & ſummit. malvæ ana M.ß.tamarind.℥.ß. myrubal. citrin.℥.j. Coquantur ad ℥.vj.In colatura infunde caſſiæ recenter extractę ℥.j. Colentur iterum & poſteà diſſolve rhab. in aqua lactucæ cum ſantal. citrin. infuſi ℥.j.ß. mannæ & ſyrup. roſ.an.℥. Fiat potio.

In diuturna dyſuria conveniet opiata purgans in ulcere veſicæ deſcripta.

Vomitus blandis remediis concitatus præſtantiſſimus eſt, revellit enim à parte affecta, & incommoda arcet, quæ à purgantibus per inferiora induci conſueverunt. In iis igitur erit proritandus, qui ſine magno labore illum ferre poſſunt, & ſemel, aut bis in ſeptimana iterandus.

Per clyſteres etiam frequenter injectos, non ſolùm humores acres ad inteſtina derivari, ſenſimque expurgari; ſed etiam veſicæ partiúmque annexarum intemperies atque inflammationes demulceri poterunt; quorum formula talis eſſe poterit.

℞. Rad.althææ.℥.j. fol.malvæ,violariæ,lactucæ. an. M. j, flor. nymphææ, & hordei mundati, an. P. j. Coquantur ad ℔. j. In colatura diſſolve caſſiæ recenter extractæ ℥. j. ovum integrum unum, olei violac. ℥. ij. Fiat clyſter.

Mucilagines ſem. althææ, cydonior. fœnugr. Clyſteribus utiliter admiſceri poſſunt ad dolorem leniendum.

Verùm ad contemperandum dolorem & ardorem, clyſteres ex lacte puro, vel cum prædictis admixto, ita efficaces eſſe conſueverunt, ut quoſdam viderimus ægrotantes, qui in diuturnis doloribus ex hoc ſolo remedio, & ſemicupio, de quo poſteà dicetur, levamen ſuſceperint.

Per os autem exhibenda quamplurima, in uſu practico comperta non parùm conferre ad ardorem urinę demulcendum, & partium affectarum intemperies corrigendas: quorum præcipua ſunt quæ ſequuntur.

℞. Aquar. portulac. lactucæ; roſarum & nymphææ, an. Unc. j. ſyrupi violacei,& nymphææ, an. ʒ. vj. ſalis prun. ʒ.j. Miſce, fiat julep. ſæpe iterandus. Vel.

℞.Rad.althææ ℥.j.fol.lactucæ,endiviæ,portulac. & ſummit. Malvæ, an. M. j. ſem. melon. cucurbitulæ, malvæ, lactucæ, & papav. albi, ana Drach. iij. jujubar. ſebeſten.an.par.vj.flor, violar.roſ. & nymphææ an.P.j. Coquantur ad quartaria quinque. In colatura diſſolve ſyrupi violac. jujubini, & de papavere, ana Unc. j. ſem. ſalis prunell. Unc.ſem. Fiat julep.pro iv.doſibus,bis in die ſumendis.

Emulſiones etiam uſurpari poterunt, quamvis ſint diureticæ, quia refrigerant, & veſicæ meatus leniter expurgant,in hunc modum compoſitæ.

℞. Quatuor ſem.frig.major.& papav.albi.an.Drah. iij.amygdal.dulc. excortic. & in aqua frig.infuſar.Unc. ſem. Confundantur in mortario marmoreo.ſenſim affundendo decocti hordei excorticati, liquir.portulac. & ſummit.malvæ ℔.j.ſem.Fiat emulſio pro iij.doſibus, addendo unicuique doſi ſyrup. violac.Unc.j. ſalis prunellæ Drach. j. Si dolor ſit acerbior, aliquid ſyrupi de papavere admiſceri poteſt. Tum etiam gummi arab. pulv.Drach.j.utiliter additur vel ſyrup.de alth.Fern.de mucilaginibus.

Juſcula etiam parari poſſunt in hunc modum.

℞. Rad. althææ Unc. ſem. malvæ M. j. liquirit. Unc.ß. ſem. cydon. Drach.j. Bulliant cum juſculo pulli, vel gallinæ. Fiat juſculum, per plures dies iterandum.

Conveniet etiam non parum ſerum lactis caprilli, magno hauſtu exhibitum, ut in calida hepatis intemperie dictum eſt.

Imò & majori efficaciâ, abſente febre, lac integrum præſertim aſininum, propinari poterit; quod non ſolum detergit, ſed etiam dolorem mulcet, & humorum acrimoniam contemperat.

In diuturno autem affectu, aquæ minerales refrigerantes præſertim aluminoſæ, & ferratæ, aut parum vitriolatæ plurimum conferunt. Experientiâ enim compertum eſt aquas noſtras Meynenſes ſimili virtute præditas, hujuſmodi affectus, quamvis inveteratos, interdum ſuſtuliſſe.

Loco juleporum prædictorum, ſimplex malvæ decoctum, cum ſyrupo violaceo uſurpari poterit, quo ſe ipſum Foreſtus, *obſ. 4. lib. 25.* à graviſſima dyſuria liberatum refert: dicitque nihil æquè juviſſe ac dictum decoctum, eóque ſe alios ægros ſimiliter liberantes curaſſe.

Idem Foreſtus *obſ. 3. ejuſdem libri*, dicit quemdam Jacobum Johannis Pharmacopœum, aquâ roſaceâ cum albumine ovi concuſsâ, & ad medium ſcutellæ ebibita ſeipſum & alios curaſſe.

Tradit etiam ibidem Foreſtus, ſenem quemdam Delphenſem decocto flor. chamæmeli cum lacte bubulo, ex mulierculæ conſilio fuiſſe curatum.

Amatus Luſitanus *curatione 56. cent. 6.* dicit quamdam mulierem dyſuria laborantem, quæ multis remediis ibidem recenſitis curari non potuerat, uſu conſervæ florum malvæ fuiſſe perſanatam. Sumebat autem illius conſervæ ℥. j. manè, & veſperi, ſuperbibendo aquæ malvæ ℥. iij. Et idem *curatione ſequenti 59.* dicit ſenem quemdam ab excreto lapillo dyſuria laborantem, eadem conſerva, eodem modo uſurpata, intra triduum fuiſſe liberatum. Conſerva flor. althææ eſt ejuſdem vel majoris efficaciæ.

Qui-

Quidam Practici commendant trochiscos alkekengi ad Drach. j. cum liquore idoneo exhibitos, quia diuretici sunt, urinæ acrimoniam obtundunt, & stupefaciunt.

Dolore admodum urgente, non inutile est dum urina redditur, penem demergere in lac tepidum, vel decoctum malvæ, & sem. papav. albi. Imò & aqua sola tepida non parùm conducit ad hujusmodi dolorem & ardorem minuendum.

Pro potu leve decoctum malvæ, cum syrupo violaceo, aut conserva rosarum agitatum, erit utilissimum.

Ad eundem vero ardorem leniendum, fiunt etiam injectiones in vesicæ ductum, ex lacte, emulsione sem. frigid. aqua plantag. sero lactis, quibus addi potest liquor. albuminis ovi probè concussi, vel trochiscor. alkekengi ℈. j.

Externa etiam remedia ad hujusmodi ardores temperandos non parum conducunt, qualia sunt balnea, vel semicupia, & fomenta pubi & perinæo admota, ex decocto herbarum refrigerantium parata. Linimenta ex oleo rosac. nymphææ, unguento rosaceo, refrigerante Galeni, populeone cum caphura, & mucilag. psyll. extr. in aqua plantag. Renibus etiam & jecori admovenda epithemata refrigerantia, & linimenta prædicta; tum ea quæ ad jecoris, & renum intemperiem calidiorem supra proposita sunt.

Quando humores acres & biliosi fluunt ab hepate, ad eorum derivationem conveniet causticum tibiæ dextræ, tum apertio hæmorrhoidum, quæ omnibus renium, & vesicæ affectibus utilissima est; juxta Aph. 11. sect. 6. quandoquidem ab eodem ramo splenico ad renes, vesicam & hæmorrhoïdes venæ disseminantur.

PRAXEOS MEDICÆ,

Liber Decimus quintus.

DE MORBIS MULIERUM.

PRÆFATIO.

MORBI *mulierum appellantur ij, qui mulieribus proprij sunt, & à vitio illius partis emanant, quæ mulieribus propria est,* uteri *nimirum, de quo non sine ratione dixit Democritus in epistola ad Hippocratem, eum sexcentarum ærumnarum, & innumerarum calamitatum Authorem esse. Nos igitur ut affectus uteri præcipuos, & in Praxi Medica frequentiùs occurrentes, quadam methodo exponamus, eos ità dividemus, ut alij à* vasis uteri *dependeant; alij in ipso* uteri corpore, *illiusque* cavitate *resideant; alii verò præcipuam illius* actionem, *& opus nobilissimum, nempè generationem, respiciant. A vasis uteri malè affectis, & causis præternaturalibus ea obsidentibus dependent chlorosis; mensium suppressio; & fluxus immodicus: fluores albi seu fluor muliebris; furor uterinus, & hysterica passio. In ipso uteri corpore, illiusque cavitate resident, inflammatio, ulcus, scirrhus, cancer, gangræna & sphacelus, hydrops uteri, procidentia & clausura. Illi autem affectus generationi quidem officere possunt, sed tantùm per accidens. Affectus verò totum generationis opus, nempè conceptionem, graviditatem, & partum respicientes sunt, sterilitas, morbi acuti, & chronici prægnantium, abortus, partus difficilis, fœtus mortuus, secundinæ retentæ, fluxus lochiorum immodicus, suppressio lochiorum, tormina à partu, & morbi acuti puerperarum. Quos omnes affectus brevissimà ratione, quantum rei dignitas ferre poterit, elucubrare aggredimur.*

CAPUT PRIMUM.

De Chlorosi, seu pallidis virginum coloribus.

Hic affectus ab Hippocr. Chlorosis, à recentioribus febris alba, febris amatoria, morbus virgineus, pallidi virginum colores, & icterus albus appellatur.

Definiri potest, vitiosus corporis habitus, ab obstructione venarum hepatis, lienis, ac mesenterii, & præcipuè earum, quæ sunt circa uterum, quam sequitur plenumque gravitas membrorum, palpitatio cordis, difficultas spirandi, rerum absurdarum appetitus, & alia symptomata.

Pendet igitur hic affectus immediatè ab obstructionibus partium infimi ventris, præcipue earum venarum quę sunt circa uterum, quę liberum sanguinis affluxum ad uterum impediunt, unde ille copià luxurians in virginibus, quando menstruæ purgationes apparere incipiunt, si ab illis obstructionibus impediantur, sanguis refluit ad partes superiores, & cor, hepar, lienem, diaphragma, aliasque partes opprimit, earumque calorem nativum obruit, & vasa obstruit, unde vitiosa fit in visceribus concoctio, & hinc crudi humores in toto corpore cumulantur, qui ad habitum corporis delati, cachexiam excitant: in reliquis verò partibus varia symptomata producunt. In hypochondriis enim viscerum intumescentiam parit, à qua diaphragma comprimitur, unde difficultas spirandi emergit. Quia verò sanguis crassus & flatulentus spiritus per venæ cavæ & magnæ arteriæ ramos ad cor deferuntur; quorum noxam excutere contendens ne suffocetur, frequenti arteriarum motu eluctatur, unde palpitatio cordis emanat, quam etiam tem porum pulsationes frequenter consequuntur. Præterea cibi fastidio hujusmodi virgines

frequenter corripiuntur, quia ob malam concoctionem, & distributionem, ventriculus magna crudorum excrementorum copia refertus est. Quæ excrementa vitiosam, ex peculiari quadam corruptela, qualitatem adepta, pravorum eduliorum, imò & rerum absurdarum minimè alibilium appetentiam inducunt, ut salis, aromatum, gypsi, carbonum, cinerum, & similium, qui affectus pica & malacia nominatur; à nobis inter affectus ventriculi capite proprio fusè explicatus est.

Causæ obstructionum, quæ in venis uteri & hypochondriorum contingunt, sunt humores crassi, viscidi & crudi, ex prava plerumq; victus ratione geniti. Virgines enim istæ largo aquæ frigidæ potu hora somni, vel manè jejuno stomacho utuntur; aliæ acetum, olera, fructus immmaturos, vel ipsam nivem & glaciem avidissimè devorant: undè calor partium nativus obruitur, & magnus fit crudorum excrementorum proventus: aliæ nimio somno indulgent, aliæ otio immodico, ut quæ, fuendi causa, pulvinaribus toto die affixæ, maximo sæpe frigore torquentur, aliæ intempestivis vigiliis & exercitationibus utuntur, ut choreis statim à pastu, quas in longam noctem, cum suis amatoribus perducunt, quibus ut plurimùm accedunt gravissimæ curæ, & varia animi pathemata, ex quibus coctiones ordinariæ plurimùm evertuntur, & multa cacochymia inducitur.

Diagnosis ex sequenti symptomatum serie manifesta evadet.

Primò sese offert faciei & totius corporis color pallidus & subalbidus; interdùm verò plumbeus, lividus aut virescens. Cùm enim in hoc affectu humores crudi, pituitosi, ac serosi abundent, & ad habitum corporis deferantur, calorem toti corpori inducunt; & si pituita, bilis, aut melancholia permisceatur, color inde subflavus, virescens, aut lividus efficitur.

Secundò, inflatio & quædam intumescentia in facie & palpebris apparet, præcipue post somnum; quia per noctem conclusus calor plures vapores elevavit, quàm dissipare potuerit. Crura quoq; & pedes præcipue circa malleolos intumescunt, totumque corpus laxum & molle evadit, ob eandem pituitosorum ac serosorum humorum abundantiam.

Tertiò, gravitas & segnities totius corporis adest, crurum ac pedum tensiva lassitudo, devolutis sua gravitate humoribus ad partes illas decliviores.

Quartò, respiratio difficilis est, præsertim cum se vehementer movent, aut loca alta, & acclivia conscendũt. Tunc enim sanguis crassus incalescit, ex eòq; multi vapores elevantur, qui difficultatem spirandi pariunt.

Quintò: cordis adest palpitatio, & pulsatio in arteriis temporum, dum corpus commovetur & exagitatur, propter eandem evaporationem, quæ ab humoribus crassis excitatur aucto per exercitationem calore.

Sextò, dolor capitis gravans ac diuturnus sæpe ægrotantes affligit, & interdum in occipitio, dum uterus compatitur; in sincipite verò ac fronte, dum ab hypochondriis magis vapores elevantur.

Septimò, pulsus est celer, & frequens, ut febricitare videantur, & ideò hic affectus dicitur febris alba; propter illam pulsus frequentiam, quæ talis efficitur, quia cùm facultas vitalis debilis sit, unde pulsus parvus emergit, natura parvitatem frequentia cogitur compensare.

Octavò, somnus gravis est, ac profundus, ita ut ad meridiem usque somnum producant, nisi expergiscantur, qui à vaporibus crassis ac copiosis ex illuvie pituitosa elevatis excitatur.

Nonò, ingens adest ciborum, præcipue euchymorum, fastidium. propter maximam crudorum in ventriculo, ac vicinis partibus collectionem; qui humores deteriorem tandem conditionem adepti, picam, & reliquum absurdarum appetitum inducunt.

Denique malo ingravescente, & multiplicatis obstructionibus, suppressio mensium tandem consequitur, quæ provectum affectum, ac veluti confirmatum ostendit.

Quod ad prognosim attinet. Affectus iste ut plurimùm periculosus non est, & ad longum tempus perseverat. Si tamen nimium negligatur & ad altas radices agere permittatur, ita ut magna nutritionis depravatio contingat; partium naturalium graves affectus, ut scirrhi aliíque tumores, tum etiam propriæ substantiæ corruptiones contingunt, quæ per hydropem, febres longas, aliósque graves casus, ad interitum perducunt.

Quando levior est affectus, & à venarum uteri obstructionibus potissimum oriundus, in juvenculis virginibus conjugio fœliciter curatur.

Mulieres quæ diutiùs hoc affectu laborarunt, aut steriles fiunt, aut prolem morbosam, debilem ac parùm vitalem edunt.

Magna salutis spes elucet, quando menstrua statas periodos repetunt, & debita quantitate ac qualitate donata progrediuntur.

Curatio hujus affectus perficitur obstructionum apertione, vitiosorum humorum ex toto corpore vacuatione, & intemperiei viscerum correctione, eorùmque roboratione.

Obstructiones auferuntur iisdem remediis, quæ in obstructionum hepatis, & lienis curationibus fuêre proposita; additis nonnullis quæ uterum respiciunt, & ad venarum ejus obstructiones referandas magis appropriata sunt.

Primò igitur medicamentum purgans exhibendum est, laborantis naturæ & temperamento congruum, ex benignioribus compositum, ut primam tantum regionem evacuet; idque præmisso clystere, si alvus non sit libera.

Posteà verò venæ sectio erit celebranda, si affectus non fuerit inveteratus admodùm, & puella valdè exanguis vel ad cachexiam inclinans. Vena autem brachii ab initio erit aperienda, quamvis menstrua suppressa fuerint. Si enim ex pede sanguis tunc temporis detrahatur, majores fient venarum uteri obstructiones, aucta earum plenitudine. Et brachio deníque sinistro sanguis detrahetur, si lien magis obstructus sit: è dextro verò, si hepar obstructiones magis invaserint.

Educta ea sanguinis quantitate quæ necessaria fuerit, solennis purgatio instituenda est apozemate aperiente & purgante, quale in obstructionis hepatis curatione fuit propositum. Cui addentur herbæ utero peculiares, ut artemisia, matricaria, pulegium, & si lien obstructus fuerit, addi etiam poterunt, quæ illum peculiariter respiciunt, ut cortex capparis, ceterach, scolopendrium. Si verò biliosum fuerit temperamentum, & calidioris, & ficcioris hepatis indicia apparuerint, calidiora omnia simplicia ex apozemate erunt detrahenda, & aperientia frigida eorum loco substituenda.

In puellis delicatioribus loco apozematis, jusculа in dicta curatione obstructionis hepatis descripta usurpari poterunt, ejusdémque simplicia immutari, ut de apozematete dictum est.

Interim fotus & linimentum dicto loco descripta admoveri debent, non solum regioni hepatis, sed etiam lienis & uteri.

Peracta

Peractâ solenni purgatione, paretur sequens balneum; ad vasa aperienda & relaxanda & materiam obstructionum fundendam, atque dirigendã. Cujus tanta est efficacia, ut aliquando viderimus quibusdam ægrotantibus menstruas purgationes in tertio aut quarto balneo profluere incepisse; quæ per longum tempus anteà delituerant.

℞. Rad. althææ, liliorum, enulæ campanæ, bryoniæ, cucumeris agrestis, ana ℔. ij. foliorum malvæ, violarię, mercurialis, pulegij, matricariæ, melissæ, ana M. iv. seminis lini & fœnugr. leviter contusi, ana Unc. ij. Coquantur in aqua fontis pro balneo, quod ingrediatur tepidè, bis in die, sine sudore, longè à pastu, per biduum singulis diebus decocto renovato.

Postridie ultimi balnei, si mensium suppressio adfuerit, aperiantur venæ inferiores, & emittatur sanguis ad Unc. iij. Idque bis, aut ter repeti poterit eo tempore, quo menses fluere solebant. At si nunquam adhuc apparuerint, quo tempore ægra magis affici, & gravius laborare solita est.

Absolutis hisce remediis, ad viscera roboranda, & obstructionum reliquias conterendas, conveniet opiata aperiens & roborans, dicto loco descripta. Cui utiliter fæcula bryoniæ & sal artemisiæ ad drach. ij. utriusque audi poterit.

Quia vero non rarò adeò contumaces sunt obstructiones, ut primis remediis non cedant; in hoc casu syrupus magistralis parari poterit, ex materiâ apozematis præscripti, auctâ purgantium dosi, quo utetur ægra bis, aut ter in mense.

Pilulæ etiam usuales erunt efficacissimæ, quales in dicta obstructionis hepatis curatione fuerunt propositæ, quibus utiliter addentur remedia ex tartaro vitriolato, & chalybe composita, ibidem descripta.

Zacutus Lusitanus *observ. 99. lib. 2.* proponit historiam cujusdam mulieris, quæ chlorosim per decennium cum mensium suppressione passa erat, & variis purgantibus & aperientibus remediis, quibus chalybs etiam accesserat, curari non potuerat. Hanc ipse curavit conservâ artemisiæ, triginta dierum spatio exhibita, superbibendo aquam stillatitiam sabinæ: in qua per noctem rhabarbarum maduerat.

Idem Zacutus *observ. 117. lib. 3.* aliam proponit historiam cujusdam virginis, quæ multo sale sese ingurgitans, ex diuturno atque assiduo illius usu incidit in diarrhœam biliosam cum tabe implicatam. Quam ipse curavit post totius providentiam, lacte caprino chalybeato, & frigidis hepati applicitis.

In contumacissimis & diuturnis obstructionibus: causticum tibiæ dextræ, vel sinistræ (prout hepar, aut lien afficitur) inustum, plurimùm conferre poterit.

Reseratis magnâ ex parte obstructionibus humores pituitosi ac serosi, tum in venis residui, tum præcipuè in habitu corporis stagnantes, per sudores resolvendi sunt. Cui usui conveniet decoctum guajaci, in naturis frigidioribus, vel radicis chinæ ac salsæ parillæ, in calidioribus, per quindecim aut viginti dies exhibitum. Hâc cautione adhibitâ, ut quarto aut quinto quoque die, intermisso sudore, catharticum detur, quod humorem circum viscera collectum præparatum, ac concoctum (ad sudores ineptum) per alvum detrahat. Alioqui intus si restitet, ibi obdurescens & putrescens, febris & aliorum morborum occasio erit. In eundem finem thermæ sulphureæ usurpari poterunt, quales sunt nostræ Balerucanæ, tam potu, quam balneo. Potu enim iftarum aquarum, expeditis priùs, & liberatis viis, remediis anteà propositis, detergitur excluditurque humor in prima & secunda corporis regione contentus, per alvi & urinæ profluvium: tertia verò regio excitatis à sudoribus, ab humorum sarcina liberetur.

Ac denique congressus, si legitimè fieri possit, post de obstruentium remediorum usum, erit utilissimus: illo enim calor naturalis in partib. naturalibus multùm excitatur, quo uteri vasa impensè dilatantur. Et docet experientia, interdum primâ conjugii nocte pallidis istis mensium fluxum excitari: aliis verò, quæ optimâ fruuntur valetudine, tempus consuetum anticipari.

CAPUT II.

De suppressione mensium.

Mensium suppressio adesse dicitur, quando in fœmina ætate matura, quæ nec lactat, nec gravida est, sanguinis per uterum evacuatio, quæ naturaliter singulis mensibus fieri consuevit, rariùs aut parciùs procedit, aut omninò supprimitur.

Causa illius suppressionis, vel ad uterum referenda est, vel ad vasa illius, vel ad sanguinem, qui per illas fluit aut fluere debet.

Uteri varii morbi suppressionem istam efficere possunt: intemperies nimirum frigida & sicca, densando & constringendo corpus uteri: vel calida & sicca partem eandem exsiccando, vel ejusdem alimentum exurendo, unde pravi humores generantur, qui parti infixi liberum mensium effluxum prohibent: Morbi etiam organici ejusdem partis, nempe inflammatio, vel scirrhus, distorsio osculi interioris, vel compressio facta à tumoribus partium vicinarum, aut omenti crassioris: ipsius uteri densitas & crassities nimia, ulcera & cicatrices ab iis relictæ, aut ex laceratione cotyledonum in violento aborsu.

Vasa uteri non rarò obstructiones patiuntur, quia frequentissima est causa mensium suppressionis, ab humoribus frigidis & crassis oriundæ. Interdum etiam à constrictione earum venarum suppressio hæc contingit, quæ sit à partibus vicinis distentis, vel tumefactis, ut de ipsius uteri astrictione dictum est.

Sanguis quantitate, qualitate, vel motu peccans, causa esse potest suppressionis mensium. Quantitate peccat aucta, vel imminuta. Aucta, si nimiâ copiâ in venis redundet: tunc enim venas, nimiùm distendit, ut sese contrahere nequeant ad expulsionem: quemadmodum vesica nimis repleta urinam emittere nequit ob eandem distensionem. Imminuta verò quia paucus & imminutus sanguis in corpore retinetur ad illius nutritionem.

Sanguis qualitate peccat, dum crassior & viscidior est ex se, & propriâ naturâ, propter frigidam hepatis aliarúmque partium intemperiem, vel ex humorum crassorum, pituitosorum scilicet aut melancholicorum permixtione, unde plerúmque obstructiones oriuntur.

Motu verò peccat, cùm per alias vias excernitur, ut per nares, vomitum, sputum, urinas, hæmorrhoïdes, & multas alias partes. Vidi puellam pustulam habentem in capite, quæ singulis mensibus aperiebatur, & satis copiosum sanguinem fundebat. Multas verò vidimus sanguinem periodicè per pulmonem rejicientes, quæ evacuatio purgationis menstruæ vicem gerebat.

Causæ externæ suppressionem sanguinis promoventes sunt, aër frigidior & siccior, ut Aquilonia tempestas; ingressus præceps in aquam frigidam, aut nimia in ea mora, præcipuè dum fluunt purgationes menstruæ, cibi pauciores, vel copiosiores, crassiores & frigidiores, vel astringendi vi prædití; calidiore etiam id

id faciunt, ut nimius ſalis uſus, & aromatum, exſiccando, hepatis, aliarúmque partium ſubſtantiam, & ſanguinem ipſum abſumendo, atque exaſſando, unde craſſitiem acquirit, obſtructionibus efficiendis idoneam, exercitationes vehementes, & vigiliæ immodicæ, ſanguinem valde abſumentes: ſomnus diuturnus & otium immodicum calorem nativum enervans & cruditates multiplicans, excreta & retenta naturæ limites excedentia, ut hæmorrhagia narium, aut hæmorrhoïdum, diarrhϾ, aliæque evacuationes diuturnæ, per vomitum, urinas, aut ſudores. Ac denique animi pathemata graviora, ut iracundia vehemens, timor ſubitus, mœror perſeverans, zelotypia gravis, & ſimilia.

Diagnoſis ſuppreſſionis menſium ex ipſius ægrotantis relatu, mutuanda eſt. Sed quia illa vel à cauſis præternaturalibus procedit, vel à naturalibus, puta graviditate; ſigna utriuſque ſuppreſſionis diſtinctiva proponenda ſunt; ne Medicus à Mulierculis graviditatem ex illegitimo concubitu contractam tegere conantibus, decipiatur; neve remedia menſes provocantia gravidæ mulieri temere præſcribat.

Primò igitur gravidæ ut plurimùm naturalem retinent colorem, qui in aliis valde immutatur, & pallidus ac fœdus afficitur.

Secundò, ſymptomata, quæ gravidis in principio accidere ſolent, in dies paulatim miteſcunt: contrà verò in ſimplici menſium ſuppreſſione, quòd diutiùs menſes ſubſiſtunt, eò magis ſymptomata augentur.

Tertiò, in gravidis poſt tertium menſem, motus & ſitus infantis ſenſibiliter percipitur, admotâ ventri inferiori manu: in aliis verò ſentitur quidem aliquis tumor, ſed œdematoſus: ac minimè durus, qui circumſcriptionem non habet ſemper cum utero limitatam.

Quartò, ſi oſculum uteri interius à peritâ obſtetrice tangatur, non ita exactè clauſum, ut in gravidis, percipitur, ſed potiùs durum, contractum, & quodam dolore affectum.

Quintò, gravidæ ut plurimùm hilares ſunt, & parùm in animi pathemata mutantur; contrà verò in ſuppreſſione menſium plerumque mœſtæ fiunt, & triſtitia afficiuntur.

Signa cauſarum in hunc modum ſe habent.

Uteri vitia quæ ſuppreſſionem menſium efficere valent, in ſequentibus capitibus erunt explicanda; maxima tamen pars eorum ex relatu ægrotantis, inſpectione & contactu earum partium percipi poteſt.

Obſtructiones & anguſtiæ vaſorum uteri cognoſcentur ex labore & moleſtia, quæ in lumbis & partibus utero vicinis, inſtante potiſſimum menſtruæ purgationis tempore, percipiuntur, & ſi quid tunc temporis effluat, mucoſum, ſubalbidum, aut ſubnigricans apparet. Affectus verò partium vicinarum, qui uteri os aut venas occludere poſſunt, ex propriis ſignis apparebunt.

Sanguis in venis redundans ſeſe evidenter profert ex venis admodùm diſtentis in cruribus & brachiis; tum ſi fœmina carnoſior & rubicundior evaſerit, cibiſque lautioribus ſeſe per multum tempus impleverit. Defectus verò ſanguinis erit conjiciendus, ſi fœmina obeſior fuerit; ſi febrem diuturnam, longam inediam, aut cibi faſtidium paſſa fuerit. Prava verò ſanguinis qualitas, ex pravo corporis habitu, hepatis aut aliarum partium vitio, & præſertim ex ipſius ſanguinis conſideratione, ſi tantillum ex eo effluat, innoteſcet. Motus verò ſanguinis præpoſterus, quando nempe per alias vias effluit, per ſe ſatis ſenſibus manifeſtatur.

Quod ad prognoſim attinet: menſium ſuppreſſio periculoſiſſima eſt, ex eáque multi atq; graviſſimi morbi oriuntur, & quidem alii in ipſo utero, ut tumores, abſceſſus & ulcera: alii in toto corpore variiſque partibus, ut febres, obſtructiones, cachexiæ, cibi faſtidium, hydrops, cardialgia, tuſſis, difficilis reſpiratio, lipothymia, ophthalmia, mania, melancholia, capitis dolor, arthritis, & alii non pauci. Progreſſum noxarum quæ ex ſuppreſſione menſium oriuntur, eleganter propoſuit Hippoc. *lib. de morbis mulierum*, his verbis: *Tertio menſe poſt ſuppreſſa menſtrua incipiunt ſentire ſuffocationes & horrores, lumborum gravitatem, & quandóque febrim. Quod ſi ſuppreſſio diutius perſeverat, jam illis obdureſcit venter, urina copioſior mingitur, cibi faſtidium, & vigiliæ ingraveſcunt, ita ut inter dormiendum dentibus ſtrideat: & ſi adhuc retineantur, quinto menſe his omnibus, & maxime doloribus urgebitur gravius, ſed ſexto menſe inſanabilis morbus redditur, qui antea curari poterat. Et cum hoc anxia ſit, & animo linquitur, pituitam vomit, ſiti magna vexatur, dolebunt partes ventris & pectoris, febris accedit, ſupprimentúrque alvi excrementa, atque veſicæ, ſpina dorſi dolore vexabitur, eſtque & quaſi balbuties. Poſthàc autem intumeſcunt crura, pedes, venter, & urina mingitur rubra, ſanguineáque, & dolor totum occupat corpus, maxime collum, ſpinam, & inguina, atque ſic moriuntur ſcilicet ex hydrope.* Hæc Hippocrates. In hoc contextu dubium facit, quod dicit author ſexto menſe morbum eſſe inſanabilem: contrarium enim docetur, experientia & ipſe Hippoc. 4. *epid.* refert ancillam quandam, cui per ſeptennium ſuppreſſa fuerant menſtrua, illis tandem redeuntibus ſanitati fuiſſe reſtitutam. Conciliari poteſt Hippocrates cum ſeipſo, dicendo, ultra ſex menſes morbum eſſe inſanabilem, quando menſtrua in ipſo corpore, aut cavitate uteri retinentur, quia ibi putreſcunt, aut ſuppurantur, ut in retentis lochiis contingit: hoc tamen non de quacúmque ſuppreſſione eſſe intelligendum.

Minus periculoſa eſt illa ſuppreſſio, quæ à multitudine ſanguinis laudabilis exoritur, vel à pinguedinis copia, hæmorrhagia, & vacuationibus aliis: cauſæ enim illæ, ſi non multùm invaluerunt, tolli facilè poſſunt.

Difficiliùs verò curatur, quæ à ſuccorum gravitate, vaſorum obſtructione, vel anguſtia dependet: quia rebellis iſte humor in penitiores illos meatus inſinuatus, non niſi multis remediis, & diuturna opera, cujus mulierculæ ſunt impatientes, educi poteſt.

Suppreſſio menſium, quæ ex proprio uteri affectu proficiſcitur, omnium peſſima eſt: quia pars illa per idiopathiam læſa, difficilè curari poteſt, ob perpetuum excrementorum affluxum, quorum receptioni ea maxime diſpoſita eſt: ita ut corporis totius ſentina ac cloaca à nonnullis nomínetur.

Curatio hujus affectus pro cauſarum varietate variè inſtituenda eſt. Ac primum ſi à nimia copia ſanguinis ſuppreſſio oriatur, illius quantitas minuenda eſt phlebotomiâ in brachio largâ manu celebratâ. Si enim venæ inferiores priùs aperirentur, traheretur magis ſanguis verſus uterum: ubi majorem obſtructionem, & vaſorum diſtentionem efficeret, cum ruptionis eorundem aut etiam uteri inflammationis periculo.

Sublatâ plethorâ, & ſanguinis multitudine, ſanguis ad inferiora retrahendus eſt, apertis venis inferioribus circa illud tempus, quò anteà laborans purgari conſueverat: tum etiam frictionibus, ligaturis, cucurbitulis, tam ſiccis, quàm ſcarificatis.

Hiſce præmiſſis, partes uterinæ emolliendæ & relaxandæ ſunt fomentis, ſemicupiis & inunctionibus humectantibus & emollientibus. Quibus ſi affectus pertinacior fuerit, addere poteris purgationes hyſtericas, & particularia medicamenta menſes moventia, quæ in poſterum proponentur; eligendo ex iis, quæ mitiora & magis temperata fuerint.

Si propter ſanguinis penuriam menſtrua non procedant, ut poſt febres diuturnas, magnas evacuationes, & in quâvis corporis inſigni extenuatione; eorum provocatio molienda non eſt, priuſquam convenientibus alimentis, putà analepticis, corpus inſtauratum fuerit, & ſufficiens ſanguinis copia procreata, ac morbus omnis, qui extenuationis cauſa eſſe poteſt, debitè expugnatus. Quibus præſtitis ut plurimùm contingit menſtrua ſponte profluere. Quòd ſi non fiat, & natura ſui muneris oblita ad priſtinum officium non revertatur; apertis venis inferioribus erit incitanda, cum aliis remediis ſuprà deſcriptis; ita tamen ut quantitas ſanguinis qui educetur, valdè ſit moderata. metu virium jam dejectarum, & ne ægra in tabem præcipitetur. Hîc autem diligenter eſt advertendum, quamvis corporis extenuationem, penuriam ſanguinis non indicare; ſed eam tantùm quæ magnis evacuationibus, aliiſque cauſis conſumentibus ſuccedit. Fit enim interdum, ut menſes ſuppreſſi, & in venis retenti pravam accerſant qualitatem, ob quam alendis partibus minimè idoneus ſanguis efficiatur; unde corporis macies & extenuatio ſuccedit, licèt vero multo ſanguine, ſed pravo, refertæ maneant, & tum temporis venæ ſectio, etiam larga manu celebrata, plurimùm conferre ſolet. Quod quidem luculento Gal. experimento confirmatur, qui *comment. 3. in lib. 6. epid.* *Ego*, inquit, *cuidam muliercula, jam octo menſes purgationis menſtrua ſuppreſſione laboranti, extenuatiſſima cùm eſſet, haud exiguo detracto ſanguine, breviſſimo tempore proprium habitum reſtitui, ſicut & alias non paucas eodem modo ad ſanitatem reduxi. Sed quod illi mulieri accidit (neque enim erat ignobilis) fuit valdè celebre. Ipſi quidem reſciſſa vena eſt, medicis ex remedio futuram utilitatem firmiter polliceri verentibus, quin etiam nonnulli mihi adverſari audebant, non ſolùm propter mulieris maciem, ſed etiam propter inappetentiam, ex venæ ſectione ſequuturam eſſe noxam affirmantes. Profectò hæc melius eſt longiori ſermone perſequi, quàm veritus Prodici Hippocrates mentionem fecerit diligenter invenire conari. Verùm recentiores medici ad magis ſophiſticam doctrinæ ſpeciem deflexerunt, ægrotis evenientia diligenter obſervare, & ipſorum affectus cauſáſque, ex quibus curationis inventio acquiritur, indagare negligentes, quæ & ipſa per experientiam dijudicatur. In muliere ſanè quam memoravi, primo die ſanguinis ſeſquilibram detraxi, rurſùm poſtero die libram unam, tertio non multò plus ſemilibra, erant enim unciæ octo.* Hæc Galenus. Quibus patet, in mulieribus menſium ſuppreſſione laborantibus, etiam extenuatis, ſanguinem larga manu interdum eſſe detrahendum; quamvis hujus ſæculi mulieres tantam ſanguinis evacuationem, quæ Galeni temporibus educebatur, ferre minimè valeant.

A motu ſanguinis præpoſtero ſuppreſſio menſium contingit, quando is per narium hæmorrhagiam, vomitum, aut ſputum, aut hæmorrhoidas, aliàque loca non naturalia excernitur; ejúſque curatio perficitur, repellendo ſanguinem à partibus per quas fluit præter-naturaliter: eundémq; retrahendo ad uteri vias. Primum perficitur (dum ſanguis per ſuperiora loca irrumpit) lotione brachiorum, capitis & faciei ex aqua frigida, & privatione exercitii earundem partium, præcipuè cantus & vociferationis. Secundum verò abſolvitur venæ ſectione partium inferiorum, factâ biduo, aut triduo antequam, ſanguis erumpat; cucurbitulis femoribus & ſuris adhibitis, interdum ſiccis, ſæpe etiam cum ſcarificatione; provocatione hæmorrhoidum, frictionibus, ligaturis, deambulationibus, fomentis, ſemicupiis ex herbis aperientibus, junctionibus, peſſariis, clyſteribus uterinis, aliiſque infra deſcribendis. Præcipuè verò commendatur balnei naturalis uſus, ſulphurei ac bituminoſi, quod laborans pluries ingrediatur longè à paſtu, dummodò aqua hypochondriorem regionem non ſuperet: eodémque tempore ſuperiores partes flabello refrigerandæ ſunt, ne calido balnei aëre etiam incaleſcant.

Si per hæmorrhoides fluat ſanguis, & ab utero avertatur, difficillima erit curatio. Si enim trahentibus ad inferiora utaris, eadem ad ſedem trahent. Si verò adſtringentia ſedi adhibeas, ea etiam propter viciniam repellent quæ feruntur ad uterum. Hæc igitur una medendi ratio conferre poterit, ut poſtquam trahentibus ad inferiora uſus fueris, localia utero adhibeas, quæ humorem commotum magis ad uterum alliciant.

At verò omnium frequentiſſima eſt illa menſium ſuppreſſio, quæ fit ab obſtructionibus venarum uteri. Cujus curatio eadem propemodum eſt cum ea, quæ in pallidis virginum coloribus fuit propoſita, nonnullis tantùm additis, quæ uterum magis ſpecificè reſpiciunt.

Primò igitur ea omnia ſigillatim uſurpari poterunt, quæ ad chloroſis curationem fuere deſcripta. Et ut plurimum contingit, ut reſeratis viſcerum obſtructionibus menſes ſponte profluant. Quorum tamen eruptionem adjuvare poterunt, quæ motum humorum ad inferiora promovent; ut ſectio venarum inferiorum, circa conſuetam menſtruorum periodum celebrata: vel vicariæ ejus cucurbitulæ, coxis & ſuris admotæ, tum ſiccæ tum ſcarificatæ, frictiones earundem partium & ligaturæ dolorificæ.

Si rebellior affectus prædictis remediis non cedat, ad ea progrediendum eſt, quæ peculiari virtute & proprietate ſpecificâ menſes promovere valent, quæ ſub variis formulis uſurpari ſolent. Ac primum pulveres efficaciſſimi, & guſtui gratiores ita comparantur.

℞. Cinam. & ſuccini, an. ℈. j. croci ℈. ß. Miſce, fiat pulvis ſumendus aliquot matutinis. Vel

℞. Pulv. radic. rubiæ tinctorum, & ſacchari pulveriſati, an. ℥. j. Miſce, dividatur in tres partes, quarum una detur tempore menſium, cum vino calido ſummo manè in lecto, in quo maneat bene cooperta per horas quinque. Si non fluxerint menſes, rurſus in ſecunda periodo exhibeatur altera pars. Si adhuc non apparuerint, rurſùs in tertia. Vel

℞. Rad. ariſtol. rotundæ ℥. ß. fol. ſabinæ ſiccor. ℥. j. ß. dictam. cretici & trochiſcor. de myrrha, ſine aſſa fœtidâ ob fœtorem, an. ℥. j. cinam. elect. ℥. ij. ſacchari albiſſ. ℥. ij. Fiat omnium pulvis ſubtiliſſimus, de quo capiat ℥. ij. manè per aliquot dies, cum juſculo cicerum rubrorum, in quo cinam. ℥. ij. croci ℥. ß. bullierint. Pilulæ præſtantiſſimæ in hunc modum componuntur.

℞. Trochiſc. de myrrha drach j. caſtorei ℈. ß. Cum ſucco artemiſiæ, fiant pilulæ parvæ.

Inter familiaria remedia & cuporiſta habentur flores lavendulæ cum melle per multos dies comeſti, vel conſerva flor. lavendulæ ad drachm. ij. exhibita.

Maximas

Maximas autem habet vires ſanguis hirci ſylveſtris, tum etiam domeſtici, ad menſes ſuppreſſos educendos juxta præparationem & doſim in pleuritidis curatione propoſitam.

In calidioribus naturis cremor tartari per plures dies uſurpatus in juſculo, vel decocto aliquo melanagogo, menſes ſuppreſſos promovet.

At maximè laudantur pilulæ Montagnanæ, quæ ita ſe habent.

℞. Trochiſc. de myrrha ʒ.i. ß. ſem. petroſelini, caſtorei, cinam. ana ℈ j. moſchi gr.x. Cum ſucco apij formentur pilulæ xxij. deauratæ capiat duas manè, vel in ingreſſu lecti per aliquot dies. Vel

℞. Rad. rubiæ tinctorum & ariſtol. rotundæ, ana ʒ. ij. agar. & cinam. ana ʒ. j. croci ℈.j. Cum ſucco artemiſiæ fiat maſſa pilularum, cujus doſis eſt drach.j.

Fermentum vetus à multis commendatur, magnitudine caſtaneæ cum pari ſach. quantitate, per tres dies continuos exhibitum. Magis tamen proderit, ſi pulvis trochiſc. de myrrha, dictamni, aut ſimilis permiſceatur.

Decocta uſitatiſſima ſunt, eorúmque utiliſſima in hunc modum ſe habent.

℞. Rad. petroſel. & rubiæ majoris, an. ℥. ij. cicerum rubr. P.iij. Coquantur ad ℔. j. ß. In colatura diſſolve pulveris cinam. ℥.j. croci ʒ. ß. mellis q.ſ. Miſce, capiat ℥. vj. calidè, manè, bis in die, antequam menſes prorumpant; vel etiam iis fluere incipientibus, ſi lentè procedant. Vel

Rad. apij, aſparagi, fœniculi, an. Unc. j. fol. matricariæ, capill. veneris, nepetæ, pulegij, ana M. j. Coquantur ad ℔. ij. Colat. Unc. iv. adde ſyrupi de artemiſia ℥. j. Bibat calidum bis in die, ut ſupra. Vel

℞. Rad. cyperi, angelicæ, valerianæ & rub. tinct. ana ʒ. ß. fol. artem. pulegij, ſabinæ, an. M. ß. ſem. dauci, & ſeſeleos, ana drach. j. dictam. cretici drach. j. ß. cinam. electi ℈. iv. croci ℈. j. Fiat decoct. ad Unc. iv. In colat. diſſolve ſyrup. de artemiſ. & hyſſopo, ana Unc. ß. Fiat julep. pro doſi unica, quæ alternis diebus exhibeatur.

Quercetanus in Pharmacopœia duo decocta valde commendat: quorum primum ſe habet.

℞. Milij ſolis, aniſi, viſci quercini, ana drach. iij. dictamni cretici drac. j. croci ℈. j. Contundenda contundantur & macerentur per viginti quatuor horas in vino albo generoſo. Dein parùm bulliant. De hoc decocto exhibe Unc. iv.

Alterum decoctum ita deſcribitur.

℞. Splenem bovis integrum. Hunc in fruſta inciſum in phialam vitream capacem injice, ita ut ad medietatem uſq; impleatur; addendo cinam. craſſo modo contuſi ℥. j. cariophyll. ℥. ß. croci ʒ. ij vini albi optimi q.ſ. ad humectandam ſolùm materiam. Vas probè clauſum ponatur in B.M. ferventiſſimo, adeò ut ebulliat per viginti-quatuor horas donec ſplen in particulas minutiſſimas coctus & conſumptus fuerit, magnáque juris exquiſitiſſimè cocti & fragrantiſſimi copia reſtet, de quo ægra capiat manè Unc. iv. continuando per quatuor, aut quinque dies cum menſes fluere debent.

Aquæ ſtillatitiæ cæteris liquoribus præferendæ ſunt, utpotè guſtui gratiores, & quæ propter ſubſtantiæ tenuitatem faciliùs penetrant ad vaſa uteri obſtructa. Præ cæteris ſequens à Mercato, Roderico à Caſtro, & Sennerto commendatur.

℞. Panem ferè ad fermenti naturam redactum, mediocriter coctum & calidum, cui ablato cortice adde mellis ℥. xij. pulveris ſeminum urticæ, dauci, ameos, aniſi, & fœniculi, an. ʒ. j. trochiſc. galliæ moſch. myrrhæ rubeæ, an. ℈. j. cotulæ fœtidæ ʒ. ß. Infundantur omnia in ℔ iij. infra ſcriptæ decoctionis, quæ recipit phaſeolorum rub. cicerum rubr. an. P. ß. ſeminis juniperi Unc. j. rad. rubiæ, ruſci, raphani ſilveſtris, aſparagi, apij & petroſel. an. Unc. ſem. chamædr. recentis M. j. ameos, aniſi, fœniculi, an. Unc. ij. Coquantur omnia ſecundùm artem. Deinde in B.M. ſtillatitium liquorem extrahes, cujus Unc. ij. ſummo manè laboranti porriges. Addi etiam poteſt ſyrupus capill. ven. de duabus rad. de artemiſ. Doſis etiam ſequentibus diebus augeri poteſt, ſi ventriculus non offendatur.

Guajaci, aut ſaſſafras decoctum in pituitoſis corporibus utile eſt, etiam cum dictamno cretico; ſi per duodecim, aut quindecim dies fumatur ſine ſudoris provocatione. Illius experimentum refert Jacchinus in nonum Rhaſis, cap. 66. *Ego*, inquit, *lignum Indicum coxi, & adjunxi dictamnum. Unde mulieri, quæ jam per quinque annos nihil purgabatur, & ſterilis erat, & purgationem evocavi, & partum.*

Chymici commendant tartarum vitriolatum, ſpiritum tartari, mixturam ſpiritualem, ſales artemiſiæ, meliſſæ, radic. chelidoniæ, valerianæ.

Aqua theriacalis ſequens ad hunc uſum mirè eſt efficax.

℞. Theriacæ vet. Unc. v. myrrhæ rubræ Alexandrinæ Unc. ij. ß. cinam electi, croci orientalis, an. drach. ſem. camphoræ drach. ij. Affunde optimum vini ſpiritum, ad eminentiam trium digitorum, & in leni calore tincturam extrahe. Cui per inclinationem effuſæ adde ſpiritus tartari ſextam partem. Doſis cochlear. j. cum vino, aut aqua appropriata.

Dum prædicta remedia uſurpantur, clyſteres frequenter injecti maximè conveniunt, ob incumbentem recto inteſtino uterum; & ita componi poſſunt.

℞. Rad. lil. Unc. j. ireos, valerianæ, ana Unc. ß. mercurialis M. ij. artem. ſabinæ, an. M. j. flor. chamem. lavendulæ, an. P. j. ſem. carui, nigellæ, an. drach. j. Coquantur ad ℔. j. In colatura diſſolve hieræ ſimplicis & benedictæ laxativæ, an. Unc. ß. olei cheitini Unc. ij. elect. de baccis lauri, Unc. ſem. Miſce, fiat clyſter.

Imò verò purgationes per intervalla repetitæ erunt præſtantiſſimæ, quæ variis modis, inſtitui poſſunt.

Ac primùm laudantur maximè à Gal. pilulæ de hiera ſimplices & compoſitæ; quia præterquàm quòd educunt convenienter humores ſuperfluos, habent etiam facultatem vias aperiendi, & expurgandi uterum. Vel

℞. Aloës drach. iij. maſſæ pilul. coch. min. ʒ. j. Cum ſucco ſabinæ formentur pilulæ xx. de quibus exhibeantur num. iij. ante prandium, tertio quoque die. Vel

℞. Aloës drach. j. rhab. elect. ʒ. j. ß. diagryd. ℈. j. myrrhæ, rad. aſari, an. drach. ß. ſpicæ ℈. j. Cum ſyrupo de artemiſia fiat maſſa pilul. Doſis à ℈. ij. ad drach. j. Vel.

℞. Maſſæ pilular. cochlear. minor. drach. ſem. mercurij dulcis gr. xx. Cum ſyrup. roſ. ſolut. formentur pilulæ v. vel vj. capiat ſummo mane.

Exteriùs verò menſium ſuppreſſorum provocatio adjuvari ſolet topicis ſequentibus, ad vias dilatandas, humores attenuandos, & facultatem expultricem excitandam.

℞. Radicum bryoniæ, lilior. cyperi, valerianæ, angelicæ, aſari, ireos, & petroſelini, an. Unc. j. fol. artemiſ. lauri, rutæ, ſabinæ, thymi, roriſmar. pulegii, nepetæ, malvæ, mercurialis, an. M. j. flor. ſambuci, cheiri, chamomillæ, an. P. ij. gran. juniperi Unc. ij. Coquantur in

aqua & vino albo, Colatura foveantur venter & inguina cum ſpongia.

Eodem decocto, aucta doſi, poteſt parari ſemicupium, in quo ægra umbilico tenus ſedeat, & herbæ coctæ ſacculo incluſæ ventri applicentur. Caveat tamen à ſudore, qui menſes potiùs ſiſtit.

℞. Ol. lil. aneth. & rutacei, an. Unc. j. ſem. vini generoſi Unc. iij. junci odorati, rad. cyclam. angelicæ, ariſtol. utriúſq; , fol. ſabinæ, an. Unc. ſem. Bulliant ad vini conſumptionem. Coletur & exprimatur oleum, quo inungatur regio pubis, & pudendorum calidè poſt fotum, vel ſemicupium.

Suffitus humidi fiunt ex vapore decocti fotus & ſemicupij, quod modicè calens operiatur patella perforata, cui annecti debet fiſtula oblonga, quæ collum matricis attingat, excipiatque fumum manè & ſerò veſtibus contecta.

Siccus ſuffitus ita confici poteſt.

℞. Caryophyll. cinam. macis, an. Drach. ij. bacc. juniperi Unc. ſem. feminis nigellæ Drach. j. ſtyrac. calam. Drach. ij. Fiat pulvis craſſior qui carbonibus injicitur, fumúſque excipiatur ut ſuprà. Vel

℞. Styrac. calamit. ℥. ij. thuris ℥ j. benjoini, aliptæ moſch. ana ℥. ſem. caryoph. ligni aloës, cinam. an. ℈. ij. Cum mucilag. gummi tagacanth. extracta cum aqua cinam. fiant trochiſci pro ſuffumigio.

Peſſaria in hunc modum fieri poterunt.

℞. Fol. mercurial. contuſ. M. j. pulveris hieræ picræ, & benedictæ laxativæ, an. ℥. ij. pulv. ariſt. longæ ℥. j. mellis & ſucci mercurialis q. ſ. Fiat peſſarium. Vel.

℞. Agarici, myrrhæ, ana ℥. ij. galbani ℥. ſem. croci ℈. j. Cum melle deſpumato fiat peſſarium, quod linteo ro inducatur, & non diu in utero relinquatur metu inflammationis.

Pilulæ cochiæ minores in parvi peſſarij formam redactæ menſes egregiè movent.

Injectiones etiam in uterum fieri ſolent, quæ metrenchytæ, ſeu clyſteres uterini appellantur, abluunt enim ſordes uteri parietibus adhærentes, & orificia vaſorum interna reſerant. Parantur autem ex decocto fotus præſcripti, & demptis acrioribus; vel ficuum pinguium cum artemiſia, pulegio, merculiali; vel ex ſolo ſucco mercurialis depurato, in quo parùm benedictæ laxativæ ſit diſſolutum. Ad acriora enim aſcendere nefas eſt metu inflammationis. Imò poſt uſum iſtorum, quæ intus per horam tantùm unam morari debet, utile erit decoctum malvæ, hordei, & violarum injicere, vel parùm hydromel. ſero caprillo diluti.

In affectu inveterato cauteria tibiis admota plurimùm conferre poterunt. Quamvis enim illa à Sennerto reprobentur, ex eo quòd ab utero potiùs derivent, & humoribus, qui cum ſanguine ex utero fluere ſolent, aliam viam concilient, & inclinationem eorum ad uterum prohibeant. Attamen maximè prodeſſe Mercurialis, Varandæi & aliorum frequentibus experimentis comprobatum eſt. Per iſta enim ulcuſula ſuperflui humores perpetuò vacuantur, & humorum curſus ad inferiora dirigitur. Ac tantùm abeſt ut humorum ſuperfluorum derivatio ab utero fluxum menſium avertat; quin potiùs eum provocet, ſanguinem puriorem & naturæ regimini magis obedientem efficiendo, qui cum dictis humoribus ad cauteria non retrahitur. Adde quòd iſti humores, niſi per has vias reducantur, retenti in venis obſtructiones geminant, & ita ſuppreſſionem augent. Exiſtimamus tamen, reſtitutis menſtruis purgationibus ad naturalem ſtatum, cauteria eſſe occludenda, ut natura per uterum ſuperflua excludere aſſueſcat.

In prædictorum remediorum uſu quædam præcepta notatu digniſſima obſervanda ſunt.

Primum, Nunquam utendum eſſe remediis menſes moventibus, niſi præmiſſis vacuationibus univerſalibus; ne humores ad venas uteri copioſiùs promoti obſtructiones augeant, aut valdè attenuati ad partes alias irruant & gravia mala producant. Quemadmodum narrat Schenchius in obſervationibus, quemdam Medicum Venetum mulieri ſuppreſſione menſium laboranti, non evacuatâ priùs pituitâ venas obſtruente, apozema quoddam dediſſe, quo aſſumpto paulò pòſt illa in paralyſim incidit.

Secundum, In menſes moventium exhibitione à levioribus eſſe incipiendum, ad validiora ſenſim progrediendo.

Tertium, Medicamenta menſes moventia in majori copia eſſe exhibenda, quia eorum virtus retunditur in via à ventriculo ad uterum.

Quartum, Medicamenta prædicta eſſe exhibenda vel horis matutinis jejunio ventriculo, vel etiam aliquando in ingreſſu, aut egreſſu balnei: ita enim in calidum ac ſolutum corpus illabens medicina, vires ſuas potenter exerit; & multo adhuc efficaciùs, ſi ante venarum inferiorum apertionem illa exhibeantur.

Quintum, Peſſaria, & clyſteres uterinos nuptis, & viro utentibus duntaxat præſcribi debere; virginibus verò fomenta, inſeſſus, & ſuffumigia ſufficere.

Sextum, In biliofis, aut melancholicis temperamentis, calidiora omnia medicamenta eſſe devitanda, ac mitiora tantùm uſurpanda, iiſque aperientia temperata & humectantia atque emollientia eſſe permiſcenda.

CAPUT III.

De Fluxu menſium immodico.

Menſium fluxus moderatâ quantitate, ac debito tempore procedens, naturalis eſt; ſi verò quantitatis modum excedat, vel frequentiùs redeat, vel diutiùs perſeveret; immodicus ac præternaturalis cenſendus eſt.

Cauſæ menſium fluxus immodici eædem ſunt, quas in hæmoptyſis productione concurrere, ſuo loco, diximus: nempe anaſtomoſis, diapedeſis, diæreſis, & diabroſis, quæ fiunt à ſanguinis quantitate nimia, caliditate, tenuitate, vel acrimoniâ, ictu, caſu, aut vulnere, quæ in hæmoptyſis theoria fuſiùs expoſitæ ſunt, ut eadem hîc repetere non opus ſit. Ideò lectorem ad dictum caput perlegendum remittimus.

Diagnoſis ad ipſum affectum, illiúſque cauſam dirigenda eſt. Fluxum menſium immodicum & præternaturalem oſtendunt, difficilis tolerantia, virium lapſus, inappetentia, cruditas, & cachexia, calor cadaveroſus, pedum intumeſcentia, & alij affectus graviores, qui caloris nativi exſolutionem conſequuntur.

Cauſarum verò diagnoſis in hunc Modum inſtituenda eſt.

Per diapedeſim ſanguinem fluere oſtendunt, ratus corporis habitus, & carnium mollities, cibi & potus uſus ſerum multiplicare idonei: ac præſertim ipſe ſanguis dilutus ac ſeroſus, qui facilè in linteis dignoſcitur.

Per anaſtomoſim, vel rhixim ſanguinem fluere oſtendunt, vulnera, caſus, aut contuſiones prægreſſæ, ſaltus, clamores, & geſtatio ponderis inſoliti in corpore plethorico, & multo ſanguine referto, vel ingens æſtus,

frigus

frigus immodicum, coitus immoderatus, iracundia infignis, & fimilia. Idem contingit poft partus laboriofos, vel ab imperita obftetrice miniftratos, poft aborfus vel diuturnam menfium fuppreffionem, quæ collectum nimiâ copia fanguinem, confertim deinde effluere facit.

Diabrofim, feu ulcerationem in utero factam indicant, fanguis paulatim extillans cum fenfu doloris & acrimoniæ, humores falfi & acres in corpore redundantes. Sanguis verò effluens primò faniofus, ichorofus, nigricans, aut flavus profunditur; poftmodum verò fi ulceratio augeatur, fruftula quædam partis deraduntur à quibus deinde magna fequitur fanguinis effufio, quam fiftere difficile eft. Præcefferunt caufæ cacochymiam generantes, ut ufus ciborum acrium, falforum, putridorum & fimilium.

Prognofim quod attinet. Omnis hæmorrhagia copiofior, vel diuturnior periculofa eft, præcipuè ex utero, quæ non folùm individuo, fed etiam fpeciei noxia eft.

Diapedefis omnium minimè periculofa eft, quia minorem efficit caloris & fpirituum jacturam, diutiùs tamen perdurat, propter crudioris & ferofioris fanguinis proventum.

Rhixis & anaftomofis majus inferunt periculum, quia magnam fubitò profundunt fanguinis copiam, citiùs tamen curantur, quia in corporibus benè fanis & plethoricis utplurimùm contingunt.

Diabrofis verò omnium difficillima eft, quia in ulcere fit fubftantiæ deperditio, quæ novum iftarum partium coalitum impedit.

Si virium debilitas, & fymptomatum vehementia nullo modo minuatur, fed in dies augeatur, ægræ interitum portendit.

In fenefcente muliere menftruorum minus fluxus plerúmque incurabilis, & lethalis eft.

Curatio menfium fluxus immodici, eadem ferè effe debet, quæ ad immodicum hæmorrhoïdum fluxum fuit propofita.

Primò enim phlebotomia revulfionis gratia in brachio celebranda eft, partitis vicibus, & digito per vices foramini admoto. Magna copia fanguis detrahendus eft, quantum vires ferre poffunt. Teftatur enim Hollerius *comment. Aph. 50. fect. 5.* fe multas vidiffe mulieres, quæ detracto multò fanguine è vena convaluerunt, cùm nullis aliis remediis poffet reprimi fluxus fanguinis.

Frictiones, ligaturæ, & cucurbitulæ ad revulfionem etiam conveniunt, ut in dicta curatione, præcipuè verò mammis, juxta Aphor. Hippocrat. citatum, *Mulieri*, inquit, *fi placet menftrua fiftere, cucurbitulam quàm magnam ad mammas appone.* Si tamen admota cucurbitula difficultas fpirandi oriatur, fubitò auferenda eft.

Purgatio pariter eadem, ut in dicta curatione, convenire poteft: eáque femel, aut bis in hebdomada erit repetenda, donec impuritati vifcerum & venarum fit provifum. Sublatis enim biliofis & ferofis humoribus, qui fanguinem fluidum reddunt, ipfe fponte confiftit. Si ferum magis abundare videatur, radix mechoacan cum rhabarbaro conveniet.

Purgatio etiam per vomitum potenter revellit, & ab Hipp. laudatur 2. *de morb. mulierum*. Blanda autem debent effe vomitoria & frequenter iterata, aut etiam digito in os immiffo vomitus provocari poterit. Imò verò fufficiet, eritque utiliffimum, ante prandium vomitum ciere, attamen non vomere, fed folùm id tentare.

Poftmodùm julepi, pulveres, opiatæ, pilulæ, aliáque remedia incraffantia, & aftringentia in dicta curatione propofita, hîc etiam convenient, additis etiam narcoticis fi urgeat neceffitas. Quibus fequentia utiliter adhiberi poterunt, à doctiffimis viris experta.

℞. Cortices duorum ovorum recentium uftos, thuris, mafticheś, ana Unc. fem. margarit. præparat. coralli rubri præp. carabes, ana ℥. ij. lapid. hæmatit. fmaragdi præp. ana, ℈. fem. farinæ hordei fine furfure P. ij. albumina ovorum numero iv. & fi opus fuerit, adde parùm aquæ chalybeatæ, & fiant duæ placentæ, quæ in furno coquantur, ut poffint in pulverem redigi. Dofis à ℥. fem. ad ℥. j. cum jufculo pedum vervecis fummo mane. Hoc pulvere multas mulieres hoc affectu fatis antiquo curatas fuiffe teftatur Johannes Michaël Pafchalius. Laudatur quoque pulvis folus corticis ovi ad ℥. j. exhibitus in aurora per aliquot dies, & habetur pro fecreto.

Foreftus fequentem pulverem commendat, quem dicit effe unum ex arcanis præceptoris fui Helidæi. Accipit turturem moderatè pinguem, ab inteftinis repurgatum, & lotum vino rubro aftringente, & aquâ rofacea. Deinde maftiches Unc. j. in ventre ponit, & affuit ne elabi poffit: atque in veru ad ignem rotat, & inter affandum, loco butyri, aceto rofaceo afpergit, pinguedinémq; ex eo defluentem colligit, & ufui fervat. Poft perfectam affationem, turturem in ollam novam vitream conjicit, luto philofophico obturatam; & in furnum calidum demittit, ut turtur perfectè exficcari poffit; quem pofteà in pulverem redigit. Cujus cochlear unum exhibet omni mane, cum aqua plantaginis, aut decocto aftringente. Et pinguedine refervata regionem renum, pubis & inguinum inungit.

Noftrates mulieres vulgare habent remedium ex floribus chamæleontis, quibus lac condenfare folent. Exhibent cum jufculo, aut alio liquore. Aliæ utuntur coagulo hœdi, vel leporis ad ℈. fem. quod & fanguinem fluentem fiftit, & concretum in utero diffolvit.

Succus plantaginis inter aliqua remedia præftantiffimum cenfetur à Gal. fi recenter extractus ad Unc. iij. vel iv. exhibeatur.

Solenander dicto fucco colophoniam addit, & infallibile remedium afferit, his verbis. *Ad conftringendum menftruum rubeum antiquum; Accipe fucci plantaginis cyathum unum. Impone Drach. j. colophoniæ pulverifatæ & tribue ægræ. Id fiat quater, & erit curata infallenter, Deo dante.*

Succus millefolij huic ufui etiam convenientiffimus eft, fi ejus ℥. ij. vel iij. exhibeantur cum fyrupo corallorum, aut alio convenienti.

Succus urticæ prædictis non cedit, vel etiam efficacior eft: exhiberi poteft folus, vel cum aliis permixtus: vel ex iis fieri poteft fyrupus ad ufum frequentem.

Aqua ex tenerrimis & rubentibus quercus foliis extracta prædictum profluvium fiftit.

Sequens autem aqua valdè efficax à Mercato in hunc modum componitur.

℞. Panem ex amylo, farina hordei, & oryza confectum. Affunde aquæ chalybeatæ ℔. vij. Quibus adde rofar. rubr. ficc. P. iij. fucci plantag. ℔. j. rad. confolidæ major. virentis & conquaffatæ ℥. ij. caudæ equinæ M. j. carnis pyrorum agreftium & cydoniorum, ana ℥. ij. porculacæ M. ij. boli armen. Unc. j. balauft. & fantal. omnium, ana Unc. fem. Deftillentur omnia per alembicum, hujus aquæ capiat ℥. iij. cum fyrupi de portul. aut de rofis ficcis Unc. fem.

Pr

Pro fœmellis delicatioribus poterunt parari jufcula ex decocto pedum vituli, & fol. plantaginis, vel fanguinariæ. Vel ad incraffandum fanguinem, poterit fieri jufculum ex aqua rofarum pura, & vitellis ovorum reddentibus. Iifdem quoque confert conferva fructus cynorrhodi frequenter exhibita, præfertim fi calida hepatis intemperies adfuerit.

Ad omne fanguinis profluvium Practici utuntur oxycrato, largo hauftu per os exhibito. Verum in menfium fluxu pertimefcendum eft, quia utero (utpote parti membranofæ) eft inimicum.

Inter fpecifica recenfentur radix filipendulæ, & cortex radicis mori quorum pulveres exhibentur ad ℥. i. cum liquore idoneo.

Flores nucum, quando funt maturi & cadere incipiunt, collecti, & in pulverem redacti, exhibeantur ad ʒ. j. cum vino calido manè per plures dies. Ex hoc medicamine omnes habentes fluxum menftruorum fanantur, ut teftatur Solenander. Specificâ etiam vi fuffocationibus uteri medetur.

Spica nardi tenuiffimè pulverata, & fumpta ad ʒ. j. cum liquore idoneo, menftrua cohibet; tum etiam fi ex ea nafcale componatur.

Lac chalybeatum per plures dies epotum in affectu inveterato multùm prodeft: humorum enim acrimoniam contemperat, eofdemque incraffat, corpus reficit, & fluxui refiftit. Hoc commendat Avicenna, Rhafis aliique Arabes, & Augenius ad cœlum extollit, Cavendum tamen ab eo eft, ubi aliquid vitiofi humoris in corpore fupereffe fufpicio fuerit.

Aquæ minerales acidulæ, vitriolatæ, ferratæ, vel aluminofæ, in fluxu diuturno cohibendo, caufis ejufdem auferendis & vifceribus roborandis plurimùm conferunt.

Chymici tincturam corallorum valdè commendant tum etiam vitriolum Martis, & multa alia è fuis Authoribus repetenda.

Pro potu utatur ægra decocto mastiches, vel millefolii, vel lentifci ficci. In vino etiam lignum lentifcinum infundi poterit, eoque nigro, & auftero, quo maximè vifcera roborantur, & fluxiones cohibentur.

Diligenter obfervandum eft, in affectu inveterato multum aftringentia, & incraffantia non effe diu ufurpanda. Periculum enim eft, ne meatus offarciant, occludant, & conftringant; atque ita obftructiones generent; & vifceribus præcipuis (quæ infigne damnum in hoc affectu recipere folent) plurimum officiant. Sed multò præftabilius eft, in hepar roborantibus infiftere: quæ quidem aftringunt, attamen ita moderatè, ut aftrictione obeffe nequeant.

Ludovicus Septalius *lib. 7. Animadv. medic. art.* 144. decoctum corticum arantiorum, tanquam remedium certum, ita commendat, ut propria ejus verba tranfcribere non inutile fuerit. *Poft*, inquit, *hujufmodi remedia ex ratione facta, cum ea quæ aut incraffandi facultate aut aftringendi maximè conveniunt, unum in præfentia omittendum nullo modo effe cenfui, quo infinitas propemodum mulieres ab hoc morbo liberavi, inter fecreta aliquando refervatum, poft adolefcentibus qui fub noftra tutela ad praxim medicam addifcendam exercentur, etiam communicatum, nunc omnibus ad communẽ utilitatem, commune factum: quo ferè nunquam fruftra tus fum modo ab exulcerato aliquo vafe in utero fluxus is menftruorum aliquam non habeat occafionem. Eft autem omnino euporifton, & facillimè parabile. Rec. aurẽ aquæ* ℔. vij. *In qua incoquo corticis trium arantiorum acidorum, aliquanto adhuc fubviridium, aut illos in phillyras incido, & excoquo ad duarum partium confumptionem, & factâ colaturâ Unc. viii. vel ix. potandas mane do. Quod fi valentius medicamentum parare hoc ipfum volo, manipulum herbæ pilofellæ in fine excoquendum addo. Validius adhuc redditur, fi in aqua Villenfi decoctio fiat, aut fi in octo libris aquæ fiat, ubi duæ terræ partes per coctionem abfumptæ fuerint, & excolatum reliquum chalybe indito ignito fæpius, adhuc magis roboretur.*

Exterius verò topicis medicamentis fluxus menfiũ immodicus cohiberi folet.

Ac primum fomenta in hunc modum parari poterunt.

℞. Rad. biftortæ tormentillæ, & corticum granatorum, ana Unc. f. fol. plantaginis, centinodiæ, burfæ paftoris, equifeti, ana M. j. nucum cupreffi, balauftior, granatorum, myrti, fumach, an. Unc. j. Bulliant in aqua ferrata & vino auftero. Colatura foveatur regio pubis validè tepide.

Item fpongia marina in aceto forti bulliat, quæ fuprà pubem mulieris pofita menftrua potenter fiftit.

Semicupium ex priori decocto fotus paratum, aucta dofi, etiam convenit. Sed cavendum ne calidum adminiftretur, fed tantum fubfrigidum; alioqui calore fuo vafa uteri magis aperiet. Efficaciffimum eft balneum decoctionis aluminis; fed fterilitatem inducit.

Linimentum, vel unguentum poft fotum, vel femicupium, admovendum eft pubi, perinæo & lumborum regioni, in hunc modum compofitum.

℞. Ol. myrtini, de maftiche, & cydoniorum, anà ʒ. j. boli armenæ, fanguinis draconis, & karabes, anà ʒ. j. aceti cochlear. j. Fiat linimentum.

Vel admoveri poterit unguentum comitiffæ, aut unguentum de bolo recenter difpenfatum, vel ceratum fequens fummè efficax.

℞. Picis navalis Unc. fem. thuris mafculi Unc. j. maftich, Unc. fem. terebinthinæ Unc. j. fang. draconis, rofar. rubr. ana Drach. ij. Fiat ceratum renibus applicandum.

Emplaftra etiam umbilico & lumbis utiliter admoventur, ex maffa emplaftri contra rupturam, pro matrice, de maftiche folis, aut fimul mixtis: vel ex maffa emplaftri de Vigo pro fracturis, quod præftantiffimũ eft, & abfque calefactione operatur.

Cataplafmata fequentia multo efficacius operantur, & in largo fanguinis profluvio, unde vitæ periculum immineat, plurimum poffunt.

Parantur autem fi vel bolus armena cum fucco plantaginis & pauco aceto incorporentur, & admoveantur.

Vel pulveris gypfi ℔. j. cum gummi arabici torrefacti ℥. x. & quatuor albuminibus ovorum incorporetur, & cum placentulis goffipij emplaftrentur partes prædictæ. Dicit Solenander, hoc cataplafma omnem muliebrem fluxum fiftere uno die.

Benignius operatur, & fpecifica quadam vi potiùs, quàm aftrictione, cataplafma ex urtica cocta in fartagine, pubis regioni admotum.

Injectiones etiam fiunt in uterum per matrenchytum ex fucco plantaginis folo; qui valdè eft efficax, & à Practicis celebratus. Ex fucco polygoni idem præftari poterit. Tum iifdem fuccis addi interdũ folent mucilaginis gummi tragacanthæ ʒ. j. amyli ʒ. j. aquæ pe- culi rofarum Unc. iij. Et in uterum infunduntur. Vel

℞. Fol. Polygoni, plantag. millefolij, burfæ paft. caudæ equinæ, ana M. fem. Coquantur ad ℔. fem. In colat. diffolve acaciæ Drach. iij. fanguin. dracon, boli

armen. & lapid.hæmat.ana Unc. j. Miſceantur, fiat clyſter uterinus.

Suffitus ex aceto ſupra laminam candentem effuſo, & in ſella perforata receptus, utiliſſimus eſt. Vel in hunc modum componi poterit.

♃. Thuris, maſtiches, ana Drach.ii. myrtillorum, ladani, an. Drach.i. ſuccini, roſarum rubr. balauſtiorũ, an. Drach. ſem. Tum infuſione tragacanthæ in aqua roſarum fiant trochiſci pro ſuffumigio.

Suffitu ranarum combuſtarum teſtatur Joannes Michaël Paſchalius, ſe fœminam quandam curaſſe, quæ ſeptem ferè menſibus hoc fluxu laboraverat. Idem etiam ſuffitum ungulæ mulæ hunc fluxum mirificè ſiſtere expertum eſſe ſcribit.

Peſſaria adſtringentia hîc etiam uſurpantur. Quæ tamen parùm utilia ſunt, cum vix ad orificia venarum aperta poſſint pertingere. Si tamen venæ cervicis uteri apertæ ſint, locum habere poſſunt; & in hunc modum componi.

♃. Succi plantag. vel centinodiæ ℥ ij. pulv. trochiſc. de carabe, & acaciæ, ana drach. j. Miſceantur cum albumine ovi, & panno ſerico involvantur, Fiat peſſarium. Rel

♃. Pulv. hypociſtidis, acaciæ, boli armeni, ſang. draconis, rad. conſolidæ, arnogloſſæ, gallarum, an. drach. ſem, ſucci portulacæ, vel plantag. vel ſyrup. de roſis ſiccis, aut myrtillorum q. ſ. Excipiantur bombace.

Parantur etiam peſſaria ex foliis portulacæ, plantag. aut polygoni, vel alteri⁹ herbæ convenientis contuſæ, & in linteo involutæ; aut ex unguento comitiſſæ lana excepto, & utero indito.

Neque omitttenda eſt lotio tibiarum in aqua frigida, aut decocto aſtringente, à Practicis uſitata, quæ cohibendo menſium fluxui non parùm confert.

Circa topicorum adminiſtrationem hoc advertendum, ne ſcilicet aſtringentia medicamenta ſaltem fortiora admoveantur, priuſquàm revulſiones ſufficienter celebratæ fuerint, præſertim illa quæ venæ ſectione perficitur. Periculum enim eſt, ne tumores in utero, aut graviores alios affectus concitent. Ideò ſemper, quantùm morbus dare inducias poterit; tum revellentibus, tum incraſſantibus atque aſtringentibus internis curatio tentanda eſt, priuſquàm ad topica illa deveniatur.

Supra deſcripta curatio fluxui menſium aptari poterit, ſive ab anaſtomoſi, ſive à diapedeſi, ſive à rhixi, ſeu ruptione vaſorum dependeat, adhibito judicio. At ſi ab eroſione, ſeu exulceratione oriatur, illius curatio erit inſtituenda, prout in ulceris uteri curatione docebitur.

In toto morbi decurſu, dum prædicta remedia uſurpantur, viſcerum roborationi, & correctioni ſanguinis incumbendum erit, quemadmodum in fluxu hæmorrhoidum dictum eſt.

Ac denique ſedato ſymptomate, prophylaxis ibidem inſtituta, hîc etiam conferre poterit.

CAPUT IV.

De Fluore muliebri.

FLuor muliebris, uteri profluvium, ſeu menſtrua alba, dictus, fit quando humores excrementitii ex utero profluunt, vel continenter, vel ſaltem nullo ordine nullóque circuitu.

Illi autem humores excrementitii modò albi ſunt, & pituitoſi, ſero lactis, aut hordei cremori perſimiles: modò pallidi, aut flavi, aut virides ex bilis permixtione, modò aquoſi ex ſeroſis humoribus, modò ſubnigri, ex humore melancholico admixto; modò acres & erodentes, ut partes uterinas exulcerent; modò tetri & graveolentes, modò nullo odore moleſti.

Fœminas adultiores, & ætate maturas plerùmque malum hoc ſolet corripere; virgines tamen ab eo non ſemper ſunt immunes, quod perperam nonnulli aſſerere auſi ſunt, viarum anguſtiam accuſantes, & temerè pronuntiantes, corruptas eſſe virgines, quibus fluores albi promanant. Etenim ſi virgines ſatis amplas habeant uteri venas, ut per earum ductus menſes ordinarii fluere valeant, quidni etiam fluores albi per eaſdem vias ſtillare poterunt, cùm ſæpè materia illius fluoris ipſo ſanguine tenuior, & fluidior ſit, utpotè ſeroſa, vel bilioſa? Idipſum confirmat experientia à doctiſſimis Medicis prolata, & quotidiano uſu à nobis etiam confirmata; caſtiſſimas atque integerrimas virgines, de quibus nulla corruptionis ſuſpicio eſſe potuit, hunc affectum paſſas eſſe. Et teſtatur Fernelius ſe puellam vidiſſe octavo ætatis anno, hoc malo obſeſſam, ac diu poſteà graviter afflictam.

Generantur autem humores iſti excrementitii, vel toto corpore, vel in aliqua parte principali, vel in ipſo utero.

Si à toto corpore iſti profluant humores, vel ex pravo alimento, vel ex vitioſo, & habituali totius corporis temperamento generantur, & ad uterũ confluunt, tanquam totius corporis ſentinam, ac veluti cloacam, ad quam reliquæ partes ſeſe exonerant.

Partes verò peculiares, quarum conſenſu in hoc morbo uterus afficitur, potiſſimùm ſunt, cerebrum, ventriculus, hepar, lien, meſenterium, & veſica, quæ ſua excrementa ad partes debiliores, & receptioni magis diſpoſitas, mandant.

In utero generantur humores iſti excrementitii, quia proprium alimentum commutare nequit, ob debilitatem retentricis, aut concoctricis, ideò illud majori parte in excrementitium humorem faceſſit, cùm imperfectè conficiatur, vel potiùs corumpatur. Imperfectè conficitur in frigida uteri intemperie, corrumpitur in calidori. Et cum uterus ex decoctionis defectu nutritione ſuâ fruſtretur, novum alimentum continuò attrahit, quod in excrementum converſum, ab eo tanquam inutile expellitur, ac nova omninò fit attractio, unde continuus, & copioſus fit pravi illius humoris per uterum effluxus. Debilitatur uterus, & horum excrementorum receptioni magis idoneus redditur, à graviditate, partu, aborſu, contuſione, inflammatione, abſceſſu, aut exulceratione.

Diagnoſis ad ipſum affectum, partem affectam, & cauſam illum producentem dirigitur.

Affectus ipſe ex ægrotantis relatu facilè dignoſcitur, eúmq; non rarò varia ſymptomata conſequuntur nempè color faciei pallidus, appetentia dejecta, nauſea, ſpirandi difficultas, virium dejectio, oculorum tumor, & inflatio, mœror & triſtitia, urinæ craſſæ & turbidæ; aliaque non pauca, quæ pro humoris peccantis diverſitate varia eſſe ſolent, ut inferiùs diſtinctè magis explicabitur.

Partem affectam, & locum in quo humores excrementitii fluorem iſtum efficientes generantur, ſequẽtia indicabunt.

In toto corpore materiam iſtam generari indicant laſſitudo ſpontanea, & gravativa, à qua levatur ægra, copia

copiâ humoris excretâ, & rursus gravari incipit novâ collecta materia; venarum plenitudo, torpor pedum, manuum ac crurum, quæ signa plenitudinem præcipuè ostendunt. Cacochymiam verò in toto corpore redū-dare significant, pravus totius corporis habitus; manuum & pedum inflationes pruritus & mordacitas in toto corpore, si humor acrimoniæ sit particeps, & alia non pauca.

In aliqua verò parte peculiari materiam peccantem ostendunt symptomata, & excrementa cuique parti propria & particularia; v. g. jecoris dolor, calor, aut tumor, cum excrementis biliosis, jecur esse affectum significant: eadem verò symptomata in sinistro hypochondrio apparentia, cum excrementis humorem melancholicum referentibus, ex liene fluxum procedere ostendunt. Pituitosa excrementa, nausea, inappetentia, & aliquando ingens fames, frequens ciborum corruptio, & ructus acidi, vel nidorosi, certa sunt affecti ventriculi indicia.

Dolor capitis, spumosa excrementa, consueta per os, & nares evacuatio suppressa, à capite humores affluere testantur. Si nulla prædictarum partium læsarum signa appareant ab ipso utero fluxum procedere conjiciendum est. Præterea fœmina est boni coloris, materia fluens pauca est cùm solius uteri sit excrementum. Præcesserunt causæ uterum labefactantes, ut partus laboriosus, vel aborsus, casus supra ventrem aut dorsum, coitus immoderatus, præsertim si fœminâ nimis juvenis conjugio tradita sit; tumores, ulcera, aliique affectus uterum obsidentes, quorum signa in propriis capitibus proposita sunt.

Humorem verò fluxum istum efficientem testantur in primis colores humoris effluentis in linteis quibus ille excipitur, si, ut docet Hipp. 2. *de morbis mulierum*, lintea illa arefacta simplici aqua laventur, ac in umbra exsiccentur. Tunc enim manifestè colorem referunt humoris in excrementis dominantis: quibus addi possunt ex semejotica generali, signa humoris in toto corpore redundantis.

Signa denique proponenenda sunt, quæ istum affectum à consimilibus distinguere valent. Consimiles autem sunt, excretio materiæ purulentæ ex matricis ulcere, & gonorrhœa.

A materia purulenta distinguitur, ex ipsius ulceris signis proprio capite describendis, tum etiam quia pus ipsum longè est crassius, & albicans, & minoris quantitatis, si ritè concoctum sit; si verò saniosum & ichorosum fuerit, quodam cruore perfusum est, & interdum filamentis partium, & cum insigni doloris sensu exire solet: tum etiam mulieres ulcera patientes in utero, aut illius cervice, non admittunt coitum, nisi cum molestia, quæ affectum ipsum exasperat, quæ verò muliebre profluvium patiuntur, libere, & patienter venereos amplexus sustinent. In gonorrhœa vero materia effluit in minori copia, crassitie majore, albedine splendidiore, & longioribus intervallis, ac rarissime fœtet; tum si gonorrhœa sit virulenta ex impuro concubitu contracta, ex ardore urinæ, pudendi ulcusculis, aliisq; signis malignitatem indicantibus innotescet.

Prognosis hujus affectus ex una parte bona est, ex altera vero mala. Bona dici potest, quatenus utplurimum vitæ periculum non infert: mala verò quatenùs affectus est contumax, ac diuturnus, & curatu difficillimus: siquidem humorum superfluorum affluxus, qui semel hanc viam affectavit, difficillime avertitur, cum uterus, ut antea dictum est, sit sentina totius corporis, per quam etiam in statu naturali humores superflui singulis mensibus expurgantur.

Si gravior evadat affectus multa alia mala inducere potest, nempe sterilitatem, uteri procidentiam, exulcerationem, cachexiam, hydropem, tabem.

Fluxus lividus, cruentus, aut fœtidus deterior est albo, pallido, & minime fœtido.

Quo diutius duraverit hic affectus, eo curatu difficilior est.

Vetulas hoc malum plerumque ad mortem comitatur, ob pituitæ copiam, & facultatis concoctricis imbecillitatem.

Curatio hujus affectus incipienda est ab universali humoris peccantis evacuatione, quæ illius naturæ cōveniat. Et quia hujusmodi fluxus à pituitosis, & serosis humoribus plerumque fieri consuevit, illos humores purgantia medicamenta erunt præcipue usurpanda: iisque cholagoga aut melanagoga erunt admiscenda prout biliosi, aut melancholici humores illi admixti fuerint. Præscribi ergo poterit apozema conveniens, alterans simul & purgans, pro quatuor, aut quinque dosibus, pro solemni evacuatione, hoc continuo advertendo medicamentis purgantibus quædam astringentia, & roborantia esse permiscenda, ne humores commoti versus uterum magis præcipitentur.

De venæ sectione dubitatur, an scilicet in hoc affectu conveniat. Cùm enim hic fluor à cacochymia dependeat, & illa per phlebotomiam ad venas attracta, massam sanguinis inquinare possit, nullus videtur esse venæ sectioni locus. Adde quod in chronico hoc affectu vires valde dejiciantur, & corpus non raro ad tabem perducatur, venæ sectione ampliùs labefactandum, & alimento suo fraudandum non videtur. Ita tamen deciditur, quod si fluor iste non sit purus & solitarius, sed sanguini aliquo modo permixtus, & subruber appareat: tunc celebrari potest venæ sectio; tum etiam si insignior sit jecoris caliditas, & biliosi succi acrimonia huic fluxui conjuncta. In aliis vero casibus, præsertim quando hic affectus inveteravit, melius est à phlebotomia abstinere.

Ligaturæ in superioribus partibus, & cucurbitulæ scapulis & dorso ad revulsionem erunt utilissimæ, tum præcipue frictiones ex linteis primùm mollioribus, mox asperis, quibus quotidie Galen. utebatur in uxore Boëthi quam intra tredecim dies curavit, ut ipse refert, *lib. de præcognitione ad Posthumum. c. 8.*

Ac præter purgationem universalem supra propositam, usuales etiam purgationes administrandæ sunt, & frequenter repetendæ: ut magis illa excrementorum illuvies sensim educatur, & natura assuescat humores per alvum expurgare, qui ante ad uterum confluebant. In hunc finem syrupi magistrales, pilulæ, & opiatæ usuales componi poterunt: ægrotantis temperamento, & humoribus peccantibus congruæ. In affectu pituitoso laudat Mercatus syrupum ex decocto ligni guajaci, cum senna, turpetho, & agarico, tum etiam pilulas sequentes.

℞. Pilular. de hiera ℥. i. agarici trochiscat. ℥. j. ß. Cum melle rosaceo fiant pilulæ, quarum summo mane capiat laborans sex, aut septem, tertio quoque die postea verò earum tres tantum, quinto, aut sexto quoque die. Vel ad magis astringendum simul & purgandum, in quocumque temperamento, ita confici poterunt.

℞. Rhab. electi succo rosarum frequenter irrigati ℥. ii. myrobal. citrinorum, chebulorum, & indorum infusorum in succo rosar. ana ℥. i mastiches ℈. i. spicæ ℈. ß. Cum syrupo rosaceo fiat massa pilularum, cujus dosis erit Drach. j. bis in septimana.

In fluxu ferofo radix jalapæ eft præftantiffima, eáq; in hunc modum ufurpari poterit.

℞. Rad. jalapæ fubtiliffimè pulverifatæ ʒ. ß. cinam. pulverifati ℈. ß. Mifceantur, & cum jure pulli fiat potio, quam fumat in aurora.

Ptifana laxans per menfem quotidiè exhibita, contumax uteri profluvium curavit, quod aliis remediis non cefferat, ut in obfervationibus noftris videre eft.

Vomitus etiam in hoc affectu maximè commendatur, in iis præfertim quæ facilè vomunt; quia humores crudi, qui circa ventriculum cumulari folent, evacuantur, tum etiam ab utero potenter revelluntur. Inter idonea medicamenta ad concitandum vomitum, laudatur diafarum Fernelii, cujus Unc. fem. data cum aqua mulfa vel cum oxymelitis Unc. j. & jure pulli tepido, bis, aut ter in menfe, fine ullo labore vomitum ter, vel quater movet.

Poft fufficientes purgationes, ad difcutiendas humoris fuperflui reliquias, fudores excitari poterunt, quibus etiamnum fiet conveniens revulfio fluxionis ad uterum decumbentis. Huic rei conveniet decoctū guajaci & faffafras in pituitofis, vel chinæ & falfæparillæ in biliofis & melancholicis; additis etiam herbis refrigerantibus, vel temperatis, ne magis ifti fucci exafperentur, & acriores evadant. Vel provocabuntur fudores herbarum calidarum decocto, ut nepetæ, calamenti, fœniculi, hyffopi, enulæ, chamom. anethi & fimilium, cujus evaporatio in folio idoneo recipiatur. Ex quo etiam decocto balneum fieri poterit, à quo fudores excitentur. At in calidioribus naturis fufficiet balneum aquæ dulcis tepidæ, in quo modici tantùm fudores, blandi provocentur.

Thermæ etiam fulphureæ fudores potenter excitant, & hujus morbi reliquias abfumunt: harúmque ufu nonnullas mulieres curatas vidimus, quæ aliis remediis reftitui nequiverant.

De diureticis non levis eft difficultas, an fcilicet huic affectui conveniant. Illa enim non folùm urinas, fed etiam menftrua provocant, calefaciendo fcilicet, & attenuando humores in venis contentos. Attamen ab omnibus Authoribus approbantur, & à Gal. ipfo, qui iis ufus eft in uxore Boëthi. Et ratio eft, quia diuretica urinas primariò provocant, menfes verò fecundariò, & quafi ex accidenti. Deinde renes continuò ferofam materiam attrahunt, uterus verò excipit tantum. Unde credibile eft, maximam iftarum humiditatum partem ad vias urinæ profecturam.

Diureticum autem in dicta muliere à Galeno ufurpatum, fuit decoctum afari, & apii in aqua communi; attamen magis temperatum efficietur in aqua cichorii.

Magis compofitum decoctum in hunc modum parari poterit.

℞. Rad. afari. apij, ana Unc. j. fol. calamenthi, foldanellæ, ana M. j. fol. fambuci M. fem. polypod. & fem. carthami, ana Unc. fem. Coquantur ad ℔. j. Colaturæ detur Unc. v. mane. Et fi purgans efficere volueris, adde decocto aliquid agarici, vel turpethi in ligatura inclufi.

Dubitatur de caufticis tibiæ admovendis. Cùm enim humores alliciant ad inferiora, fluorem iftum uterinum augere poffunt. Attamen in diuturnis affectibus convenire experientia docuit, quòd per hæc emiffaria inutilis materiæ portio educatur.

Si humores biliofi & acres in vitio fuerint, non folùm exhibenda funt purgantia cholagoga, fed etiam alterantia, refrigerantia, incraffantia, & leviter aftringentia, quales funt julepi fequentes.

℞. Fol. cichorii cum rad. endiviæ, borrag. lactucæ, & portulacæ, an. M. fem. jujubarum, & febeften recentium ana num. vii. fem. quatuor frig. major. & papav. albi, an. Drach. ß. rofar. rubr. P. j. Coquantur ad ℔. j. In colat. diffolve fyrup. cydon. vel de rofis ficcis. Unc. iii. Fiat julep. pro iii. dofibus.

Si verò humores melancholici redundent, remediis etiam illos refpicientibus alterandi, & expurgandi funt.

Utrique autem caufæ maxime conferre poterit lactis chalybeati ufus per 40. dies exhibiti mane ad Unc. iv. vel v. Cui addi poterit circa finem tantillum boli armenæ, aut terræ figillatæ.

In toto curationis decurfu advertendum eft, an aliqua pars corporis vitio aliquo laboret, ut poffit effe pars mandans illius fluxionis; atque ita illi parti erit medendum.

Si enim à cerebro fluentes humores huic morbo originem dederint, remedia ad eam partem dirigenda funt, præcipue fluxionem revellentia & derivantia, ut cucurbitulæ fcapulis & dorfo admotæ frequentes, errhina, mafticatoria, veficantia, & cauftica occipiti, vel brachio inufta, quorum vicem, & multò efficacius fubeunt fetacea. Refertque Fabricius Hildanus, *curat. 41. cent.* j. fe mulierem quandam diuturno fluxu muliebri laborantem, & inde ortam fterilitatem, adhibito fetaceo curaffe.

Si à ventriculo, hepate, aut alia quadam parte humores defluant, illi remedia appropriata adhibenda funt.

Corpore præparato, & materiâ morbifica magnâ ex parte vacuata, vel derivatâ, ad roborantia & aftringentia veniendum eft. Quæ tamen nunquam funt adhibenda, donec antecedens materia probè evacuata & derivata fit. Alioqui humores illi retenti, ad partes nobiliores ruunt, & graviora fymptomata excitant. Quēadmodum fcribit Gal. *loco citato*, uxori Boethi contigiffe, cui ab ufu aftringentum præpoftero venter intumuerat, retentis ferofis humoribus, qui anteà evacuari folebant. Illud etiam advertendum, ut dum utimur aftringentibus, materia antecedens aliò divertatur, illiúfque generatio prohibeatur remediis prædictis. Inter præcipua roborantia theriaca recenfetur, in corporibus pituitofis ufurpanda, Cui conferva rofarum & abfinthii admifceri poterit. Vel opiata fequens erit componenda.

℞. Confervæ anthos Unc. j. confervæ rad. acori vulgaris Drach. ij. fpecier. diarrh. abbat. & aromat. rofat. an. Drach. j. coralli rubri præparati ʒ. ß. theriacæ ʒ. ii. Cum fyrupo condit. cortic. citri fiat opiata. Vel

℞. Conferve rofar. antiquæ rad. fymphyti, buglof. fi & cortic. citri, an. ʒ. j. coralli rubri ufti, rafuræ eboris, boli armenæ, terræ figillatæ, fang. drac. an Drach. j. Cum fyrupo de rofis ficcis fiat opiata.

Pulvis ex falvia, falfap. & balauft. fumptus mane fingulis diebus cum jufculo, eft remedium aulicarum mulierum.

Zecchius fequentem opiatam commendat, à fe cum fœlici fucceffu fæpe ufurpatam.

℞. Gummi arabici, tragacanthi. ana Drach. ii. coralli utriufque, cinerum putaminum ovorum, cornu cervi, feminis anethi, fuccini, ana ℈. iv. mellis rofat. q. f. Fiat opiata, cujus ʒ. ß. horis duabus ante cibum devoranda exhibeatur. Deinde ftatim fuperbibat ægra aquæ plantag. ʒ. iv. cum vini rubri Drach. ii.

Julepi fieri poffunt ex aqua rofar. centinodiæ, plantag. cum fyrupis myrtino, de rofis ficcis, & fimilibus, adjectis quibufdam pulveribus ex fupradictis.

Mer-

Mercurialis decoctum foliorum quercus cum coagulo leporis se in frequenti usu habere testatur, eóque se multas mulieres hoc affectu laborantes curasse, idque remedium ita parat.

♃. Decocti fol. quercus ℥. v. vel vj. coaguli leporis Drach. j. Capiat per viii. vel x. dies.

In affectu bilioso sequens syrupus roborans, astringens, & refrigerans parari poterit.

♃. Aquæ rosar. ℔. iv. spiritus vitrioli q. s. ut aqua reddatur acidula, ac vix talis sentiatur ad gustum, rosar. rubr. siccarum P. iij. Infundantur frigidè per biduum. Colaturæ adde sacchari rosacei q. s. ut fiat syrupus.

Ac deniqne astringentia medicamenta, in mensium fluxu immodico descripta, huc transferri potetunt.

Pro potu ordinario conveniet bochetum ex rad. chinæ vel ligno lentiscino, cum vino astringente.

Dum astringentia & roborantia uterum per os exhibentur, topica & externa admovenda sunt, videlicet fotus, semicupia, unguenta emplastra, injectiones, suffitus, & pessaria, qualia in fluxu mensium immodico præscripta sunt.

Antequam autem astringentia hæc topica in usum revocentur, uterus probè detergendus est. Alioqui impuritates illæ in eo retinerentur, quæ sursum remeantes graviorum morborum causa essent. In detergendo autem habenda est ratio humoris morbifici. Alia enim detergentia debentur humori *pituitoso*, alia humori *bilioso*.

Si humor sit biliosus, fiant injectiones ex aqua hordei, sero lactis, aqua saccharata. Si verò pituitosus sit, parentur ex hydromelite, vel decocto absinthij, matricariæ, & similium.

Pessarium detergens etiam fieri poterit ex theriaca, & terebinthina, vel ex foliis mercurialis contusis, & panna lineo raro involutis.

Hisce utetur ante astringentia, donec uterus probè detersus fuerit. Quod cognoscetur ex nullo, aut pauco humorum per eam partem transitu.

Ab usu detergentium suffitus primùm administrandi sunt, quia uterum exsiccant & roborant. Iique commodè parabuntur ex thure, ladano, mastiche, santalis, nuce moschata, rosis rubris. Postmodùm verò ad alia astringentia progrediendum erit.

CAPUT V.

De furore uterino.

Furor uterinus est species maniæ, ab intenso & effrænato coëundi appetitu orta, qui mentem de sede sua dejicit; ità ut laborantes obscœna & impudica verba passim effutiant abjectâ omni verecundiâ venerem furiosè expetant, & ad eam viros invitent.

Producitur immodicus iste coëundi appetitus à seminis copiâ acrimoniâ, & fervore naturæ leges excedente, quæ in vasis seminalibus immodicè turgens, genitalia vehementer excitat ad veneris appetitum, eaque veluti inflammat. Ex ea verò materia vapores ad cerebrum demittuntur, qui rationem perturbant, eamque è sede sua dejiciunt; quamvis ipse coëundi appetitus immodicus sine vaporum concursu per se rationē superare possit, & obruere; quemadmodum omnia pathemata vehementiora idem præstare possunt, præsertim amor immodicus, qui eroticus affectus nominatur.

Illas autem qualitates acquirit semen, quando nimis retinetur in corporibus salacibus, & multo calore præditis; atque adeò hic affectus virginibus, aut viduis junioribus proprius est; quamvis etiam nuptis contingere possit, quæ scilicet ignavos habent conjuges, aut non satis adamatos, ut vasa spermatica sufficienter deplere, aut appetitum venereum satiare nequeant.

Quidam volunt semen etiam putrescere, & malignam qualitatem inducere, quæ gravia ista symptomata producat. Verùm non facile iis est differentiam ostendere, quæ inter hunc affectum, & hystericam passionem intercedit, quæ à semine corrupto, & malignitatem adepto producitur. Licèt enim varii putredinis gradus, varios etiam malignitatis gradus efficiant, unde magna symptomatum varietas exurgit; sufficiunt tamen qualitates manifestæ, nempè seminis copia excedens, caliditas, acrimonia, & turgentia nimia, cum phlogosi partium genitalium, ad istum affectum generandum.

Causæ verò calidum istud semen, acre, & copiosum producentes sunt, ætas juvenilis, temperies sanguinea & biliosa, vel melancholiæ adustæ particeps; cibi euchymi & opipara mensa, idque magis si edulia aromatibus condiantur; odor ipse aromatum frequens, ut moschi, zibetæ, & similium; somni longiores, & in lecto plumis mollioribus referto, blanditiæ amasiorum, lectio librorum impudicorum, choreæ, & aliæ voluptates in adolescentium consortio susceptæ.

Diagnosis hujus affectus ex iis quæ dicta sunt facile elici potest. Sed quia sensim & per gradus apparere solet, illius progressus exponendus. In principio igitur dum adhuc mentis compotes sunt, mœstiores ac taciturniores evadunt, seu cum oculorum jactatione, ac lascivia, & faciei rubore; qui per intervalla intenditur, præcipuè verò rei venereæ facta commemoratione, ad quam respiratio, & pulsus immutantur per sympathiā cordis, unde Galenus, se ex pulsu cognovisse gloriatur furibundos mulierum amores; quod ejusmodi amantes varias subito mutationes in pulsu patiantur, dum objecta expetita illis offeruntur, vel in memoriam revocantur. Postmodùm verò dum malum exacerbatur, incipiunt rixari, & lacrymari, ac subinde in risum effundi, multa colloqui incōcinnè & imprudenter, ex quibus nihil certi colligas. Deinde resipiscunt, donec alter paroxysmus ex materiæ motu inordinato, & sine ulla certa periodo redierit. Hoc furore percitæ mulieres morbo ad statum progresso, viros ad coitum palàm & coram omnibus invitant, rem veneream proprio & vernaculo nomine passim inculcantes.

Quod ad prognosim attinet. Morbus iste curabilis est: si maturè medela adhibeatur. Si verò diutiùs perseveraverit, & firmas radices egerit, in veram maniam degenerat.

Magna salutis spes est, quando longiora incipiunt esse intervalla, aut quando corpus emaciatum instaurari incipit, & commemoratio rei venereæ coram illis facta eas non amplius ita afficit, & perturbat.

Curatio hujus affectus eò dirigenda est ut calida intemperies tum viscerum, tum uteri præsertim, tum sanguinis, & seminis corrigatur, & humores acres ac materia seminalis evacuentur. Quod quidem sequentibus remediis perfici poterit.

Ac primùm phlebotomia pluries repetita, quantum vires ferre possunt, celebranda est; ut tota humorum massa, & ipse uterus refrigerentur, & sanguis fervidus ab uteri venis revellatur.

Si verò mensium suppressio adfuerit, tundendæ postmodum erunt venæ inferiores, ut cursus ille naturalis humorum concitetur.

At si versus hæmorrhoidales venas sanguis perge-re videatur, quò ex tumore & rubore illarum digno-scitur; admotis hirudinibus,aperiendæ sunt.

Postmodū purgatio instituenda est, ex benigniori-bus composita, bilem, aut melancholiam educentibus prout alteruter humor redundaverit.

Purgationi succedent julepi præparantes humorem peccantem,refrigerantes scilicet,& leviter aperientes, per triduum usurpandi.

Mox purgans validius exhibendum erit, ad humo-res istos penitus infixos evellendos. Cui usui conferre poterunt illa medicamenta purgantia, quæ in maniæ curatione fuêre descripta, quæ per intervalla erunt re-petenda.

Iterata purgatione, ad uterum, & universum cor-pus refrigerandum, humorisque fervorem temperan-dum,sequens balneum erit utilissimum; idque pluries in morbi decursu erit repetendum.

℞. Fol. lactucæ, salicis, nymphææ, vitis, portulacæ, umbilici veneris, ana fasc, j. flor. violar. nymphææ, & rosar, an. M. ii. Coquantur omnia pro balneo, quod ingrediatur tepidè, sine sudore, bis in die longè à pastu.

Quia verò balneum integrum tam facile ad multos dies continuari nequit; saltem semicupium ex prædi-cti decocti portione; imò verò ex aqua simplici para-tum frequenter iterandum est;& valdè tepidè admini-strandum: summa etenim hujusce curationis in eo cō-sistit, ut uterus valdè refrigeretur. Quod confirmatur insigni experimento ab Haruæo proposito,in tractatu de partu nobilis fœminæ à furore, & melancholia ute-rina ultra decennium delirantis; cui postquam omnia frustrà tentata essent, contigit uteri prolapsus,qui non fuit repositus, donec à frigore externo illius intempe-ries deferbuisset. Successit res ex sententia, brevique plane convaluit, atque uterus demùm loco suo resti-tutus est.

Ad ulteriorem corporis refrigerationem, serum la-ctis per multos dies exhibitum convenire poterit.

Ac denique ea omnia, quæ ad maniam & affectio-nem hypochondriacam proposita sunt, in hoc affe-ctu etiam conferre poterunt, prout bilis, aut melan-cholia illi dederit originem.

Quibus omnibus addi possunt illa, quæ proprietate specificâ semen extinguere ac refrigerare valent, in quorum numero sequentia recenseri debent.

℞. Fol. nymphææ, salicis, viticis, ana M. iv. fol. la-ctucæ,portulacæ, umbilici veneris, ana M.i. sem. qua-tuor frigid.major. lactucæ & papav. albi,ana, ℥.ß, ane-thi ℥.ii.flor, nymphææ & violarum, ana M.i. Contun-dantur omnia recentia, & irrorentur succo limon. & destillentur in B. M. ac singulis aquæ libris adde cam-phoræ ℥, i. Capiat ℥. i. frequenter.

Vel ex prædictis simplicibus, vel eorum nonnullis potest fieri decoctio, & saccharo dulcorati ad plures doses,addendo camphoræ parùm.

Vel fiat emulsio ex sem. frig. major. lactucæ & pa-pav. albi, extracta cum aquis nymphææ,lactucæ,&sali-cis,cum syrupo violaceo,

Opiata in hunc modum præscribi poterit.

℞. Conservæ flor. nymphææ, violar. & viticis seu agni casti, ana ℥. ß. conservæ rosar. Unc. sem. caudicum lactucæ condit. Unc. j. coralli & smaragdi præparat. an. ℥. i. Cum syrupo violac. & nymphææ, fiat opiata.

In summa delirii vehementia somnum conciliantia utilissima sunt, tam interna, quàm externa, prout in phrenitidis & maniæ curatione descripta sunt.

In toto morbi decursu, clysteres refrigerantes & blandè purgantes usurpandi sunt, cavendo ab acriori-bus,&vehementer purgantibus,quæ materiam in ute-ro, aut in ejus vasis contentam exagitant, unde sym-ptomata exacerbari solent.

Injectiones etiam fieri possunt in uterum ex deco-ctis herbarum pro balneo aliisque remediis præscri-ptarum quibus utiliter sal Saturni addi poterit.

Clysteres frequentes ex oxycrato ad hoc quoque conferre poterunt.

Exterius etiam linimenta refrigerantia,lumbis,pu-bi, & perinæo admovenda sunt, ex ol. nymphææ, un-guento rosac. vel albo refrigerante, cum succis solani, hyoscyami,nymphææ dissolutis,addendo parùm cam-phoræ.

Tum lamina plumbea perforata supra renes conti-nuò gestanda.

Ratione causæ conjunctæ, quandoquidem seminis illius acrioris, & corrupti evacuatio morbum solvere potest; optimè consultum foret, in morbi principio, antequam deliria sint valdè conspicua, aut in eorum intervallo,si satis dilucidum extiterit,hujusmodi virgi-nes viro juveni ac valido jungere. Sic enim satiato ute-ro, & effusâ materiâ, quæ in vasis illius continetur,eas curari contingit.

Si verò non ita facilè nuptiæ celebrari valeant, aut vitæ conditio id minimè patiatur; consulunt nonnulli, ut à perita obstetrice fiant frictiones & contrectatio-nes partium genitalium à quibus excernere possunt magnam istius seminis copiam. Sed quia illud nefas est, sufficiet, dum ægra est in balneo, perfricare leniter longè à pudendis uteri partes, ut aquæ tepore ille at-temperetur & madore laxior fiat, discutiaturque suâ sponte seminale excrementum; ita ut manus nihil aliud præster, quàm levem aquæ subingressum ac pe-nitiores uteri partes; quò tantum aqua operetur, quā-tùm aliud auxilium ex iis, quæ adversus semē pugnant.

Ad eundem usum pessaria componi poterunt ex fo-liis mercurialis contusis, cum pauca myrrha, aut pul-vere aristolochiæ. Quæ supponi debent dum æ-gra est in balneo, ne nimium incalescat uterus; & post unius horæ spatium auferri. Moxque fiat injectio in vulvam ex sero lactis, vel decocto hordei cum pauco succo solani,sempervivi, aut cicutæ; quę in hoc affectu peculiariter commendatur.

Ad semen expurgandum sequens bolus erit utilissi-mus.

℞. Terebinth. Venet. Drach. iii. agarici trochiscat. Drach. sem. dauci, cannabis pulv. ligni aloës,an. gr. viii. Cum sacch. fiat bolus.

Si affectus perseveret, applicentur cauteria cruribus. Nihil enim præstantius est, quàm materiam ad infe-riora per istos fonticulos derivare.

Quòd si lienis tumores, & obstructiones superve-nerint, ut sæpe fit, illis diligenter erit providendum propriis remediis.

Quia denique in hoc affectu cerebrum & cor gravi-ter afficiuntur, ob vapores ab utero sursùm elatos, utrique providendum erit; cerebro quidem, frictioni-bus, ligaturis ad inferiora, cucurbitulis supra coxas & inguina frequenter admotis; cordi verò epithematis, tam liquidis quam solidis, in virium imbecillitate præ-scriptis.

CAPUT VI.

De hysterica passione.

DUm semen & sanguis menstruus præter naturam reti-

retinentur in mulieribus, putreſcunt ac corrumpuntur, necnon malignam & venenatam qualitatem acquirunt: unde vapores maligni elevantur, & ad varias corporis partes deferuntur, propter mirum conſenſum quem uterus habet cum omnibus propemodùm corporis partibus: & inde varia accidunt ſimptomata, ita diverſa, ut jure dixerit Democritus *in epiſtola ad Hippocratem*, ſexcentarum ærumnarum innumerarũque calamitatum autorem eſſe uterum; & ipſe Hippoc. ſcripſerit, *lib. de morbis virginum*, multis & incomprehenſibilibus ferè affectionibus premi miſerrimas mulieres. Nos illas omnes affectiones hoc capite explicare aggredimur, & unico hyſtericę paſſionis nomine comprehendimus, Galenum imitantes, qui *lib. 6. de loc. affect. cap. 5.* dicit hyſtericam paſſionem unum quidem nomen eſſe, varia tamen & innumera accidentia ſub ſe comprehendere. Quamvis neoterici ferè omnes ſuffocationem hyſtericam ſub titulo hyſtericæ paſſionis explicent, ſymptoma peculiare generis nomine donantes, propterea quòd omnium frequentiſſimum & moleſtiſſimum eſſe conſuevit. In hoc tamen maxime ſuperflui eſſe videntur Authores præcipui qui de morbis mulierum ſcripſerunt, quod diverſis capitibus varios ex utero affectus exponunt, nempe hyſtericã ſuffocationem, capitis dolores, convulſiones epilepticas, cordis palpitationes, arteriarum in hypochondriis & dorſo pulſationes, ventriculi, hepatis & lienis affectus ex utero oriundos, & varios in variis partibus dolores ab eodem concitatos, quòd omnes illi affectus ab iiſdem cauſis oriantur, & iiſdem remediis curari debeant, ita ut Authores prædicti in variis capitibus eadem ſæpius, non ſine lectorum tædio repetere cogantur.

Nos igitur, ut breviter & methodicè omnes iſtos affectus exponamus, operæ pretium ducimus cauſas eorum univerſales præmittere, ut deinceps ſigillatim oſtendamus quomodo illi affectus ab his cauſis oriantur.

Diximus itaque ab initio, duas cauſas præcipuas horum omnium affectuum eſſe, ſemen muliebre, & ſanguinem menſtruum, dum præter naturam retinentur, & corrumpuntur, malignamque ac venenatam qualitatem acquirunt, ex quibus maligni vapores elevantur, variaſque partes afficiunt. Cui doctrinæ generatim propoſitæ, duo alia maximi momenti adjungenda ſunt, quorum primum eſt, non ſolum ſemen & ſanguinem menſtruum hyſtericas affectiones producere, ſed etiam varios humores excrementitios in uterum confluentes, qui diuturnâ morâ putreſcunt & tetros vapores emittunt. Hujus rei fidem faciunt vetulæ non paucæ, quę ſanguine menſtruo & ſemine deſtitutæ, hyſtericis tamen affectibus ſunt plurimum obnoxiæ. Alterum eſt, quòd non ſolùm vapores ex prædictis ſubſtantiis elevati hyſtericos affectus producunt, ſed etiam ipſi humores, qui liberum exitum non invenientes per vias uteri (ad quem veluti ſentinam, natura humores ſuperfluos deponit) ob ſuppreſſionem menſiũ, vel fluoris uterini, ad partes ſuperiores regurgitant, eaſque inficiunt prava illa qualitate, quam in vaſis uteri, diuturniori morâ, aut per contagium ſeminis aut menſtrui corrupti contraxerunt.

His ita conſtitutis, videndum eſt quomodo hyſterici affectus à prædictis cauſis excitentur, à ſuffocatione incipiendo, quæ omnium præcipua, & magis frequens hujuſmodi mulierculárum affectio eſſe ſolet, multiſque aliis iiſque graviſſimis plerumq; ſtipatur ſymptomatis. Nam præter læſam reſpirationem, quæ interdum etiam aboletur totius corporis refrigeratio, vocis & pulſus interceptio, imò interdum motus & ſenſus abolitio contingit, ut ægræ quaſi mortuæ jaceant, & quædam pro mortuis habitæ, ſepulturæ deſtinatæ fuerint, cùm tamen poſtea revixerint.

Invadit autem hoc malum per paroxyſmos, qui nunc frequentius, nunc rarius, redeunt, nunc brevio-re, nunc longiore tempore durant, pro materiæ copia, quæ nunc citius, nunc tardius colligitur, nunc etiam citius, nunc tardiùs diſcutitur. Habent enim ejuſmodi cauſæ in corpore humano ſua digeſtionis, & exaltationis tempora, quæ ubi attigerunt, ſubitò & quaſi in momento ad agendum erumpunt. Imò verò collecti anteà in corpore hujuſmodi humores, in corpore aliquandiu latere poſſunt, donec à cauſa aliqua interna, vel externa commoti, venarum auram in alias partes effundant. Frequentiſſimæ autem & notiſſimæ cauſæ hujuſmodi commotionem, & agitationem efficientes ſunt res odoratæ naribus admotæ, vel alimenta dulcia aſſumpta, à quibus promptiſſimè mulieres affectibus hyſtericis obnoxiæ paroxyſmum incurrunt: quod etiam non rarò præſtant ita vehemens, terror, aliaque animi pathemata graviora.

Varii autem ſunt hujus affectionis gradus prò varia materiæ morbificæ copia, & malignitate. Aliquando enim ſuffocatio, & reſpirationis læſio levis eſt, & citò ſolvitur, aliquando gravis, ut omninò auferatur, & alias affectiones hyſtericas, ut vomitum, deliria, convulſiones, ſyncopem adjunctas habeat.

Communiter tamen ex ſemine corrupto graviora excitantur ſymptomata, quàm ex ſanguine menſtruo, aut aliis humoribus corruptis. Quantò enim ſemen propriam ſervans naturam, eſſentiæ ſuæ bonitate menſtruum ſuperat, tantò etiam ex ſuperveniente corruptione, in majorem & deteriorem venenoſitatem degenerat.

Aliæ etiam hujus ſuffocationis hyſtericæ differentiæ annotandæ ſunt, quòd nimirùm aliquando mulieres hyſtericæ magnam reſpirationis difficultatem patiantur, alias ſeſe ſtrangulari dicant, quaſi fauces illis fune conſtringantur, aliàs verò reſpiratio maximè imminuatur, aut aboleatur ſine ullâ moleſtiâ, aut ſuffocationis ſenſu. Cujus diverſitatis ratio inde petenda eſt, quod ſimplex ſuffocatio & reſpiratio difficilis pendeat à flatuum copia, qui interdum magnâ copiâ cumulantur in mulieribus hyſtericis, præſertim quando hyſterica paſſio hypochondriacæ juncta eſt; qui quidem flatus, diaphragma & pulmonem comprimunt, ut in aſthmate flatulento contingit; ſenſus verò ſtrangulationis in quo potiſſimùm fauces conſtringi videntur, à peculiari auræ venenatæ indole dependeat; quemadmodum alia venena reperiuntur in macrocoſmo, quæ hanc fauces conſtringendi & ſtrangulationem efficiendi vim obtinent, ut de quadam fungorum ſpecie notum eſt. Varias autem eſſe venenatas illas qualitates quæ in hyſtericis mulieribus generantur, ſatis innuit Galen. *6. de loc. aff. cap. 5.* dum hujus vaporis malignitatẽ torpedinis veneno, phalangii morſui, & ictui ſcorpionis comparat, quæ venena etſi mole ſint exigua, viribus tamen maxima, in corpus humanum recepta, exiguo temporis ſpatio, illud graviſſimè afficiunt, & vehementiſſima ſymptomata inducunt. Imminuta verò aut abolita reſpiratio fit ab iiſdem vaporibus narcoticâ quadam vi præditis, qui cordi maximè & ſpiritibus vitalibus adverſi, actionem eorum impediunt, unde ſequitur totius corporis refrigeratio ex defectu ſpiritus influentis, & reſpirationis ceſſatio deficienti uſu. Cũ enim reſpiratio ad cordis refrigerium neceſſaria ſit, dum ab aura iſta venenata cor impensè refrigeratur, nõ indiget illo re-

frigerio sibi per respirationem communicato; & ita cessat respiratio cessante usu. Dicere etiam possumus, auram illam venenatam & narcoticam cerebrum impetere & spirituum animalium influxum impedire, unde motus diaphragmatis & musculorum respirationi inservientium impeditur. Adde quòd destructo spiritu vitali, animalem etiam destrui necesse est, qui ex eo generatur.

Dubium solvit Galenus *loco citato*, ex eo deductum quod passim circumfertur, hominem vivere non posse sine respiratione, atque adeò mulieres hystericas respirationis abolitione pati nullo modo posse. Dicit enim ex summa cordis refrigeratione tolli respirationis necessitatem, quæ si vigente corde impediretur, promptus sequeretur interitus; sed exiguum calorem qui adhuc superest in corde, sola transpiratione foveri; quemadmodum animalia in latibulis per hyemem degentia solâ transpiratione vivût, quia frigidissima sunt & exiguum habent calorem, qui respiratione non indiget.

Præter causam suprà commemoratam hystericæ suffocationis nempè vaporem malignum & venenatum, quidam aliam addunt, scilicet uteri ascensum ad partes superiores, quo ventriculus ac diaphragma comprimitur, & inde non solùm suffocatio hysterica, sed etiam alia symptomata emergunt. Hunc uteri ascensum proposuit Hippocrates. *lib. de naturâ muliebri*, his verbis. *Conversi uteri impetunt hepar, & ad præcordia irruunt, sursum enim ad humiditatem feruntur, à labore nimium reficcati. Hepar autem gratiosi humoris fons est*. Fernelius verò *lib. 6. pathologiæ, cap. 16.* hunc uteri ascensum se frequenter tactu deprehendisse affirmat, eumque instar globi cujusdam in ventriculum elatum, ac graviter opprimentem, unde sæpè manu depressus est, manifesteque in propriam sedem propulsus. Idem testatur Eustachius Rudius *lib. 2. Practicæ c. 51.* se nimirùm propriis manibus uterum ipsum usque ad umbilicum & nonnunquam suprà ipsum elevatum; contrectavisse, & in propriam sedem paulatim propellendo deduxisse. Galenus verò *6. de loc. aff. c. 5.* hac sententiam oppugnat, docetque etsi uterus aliquò modo moveri possit, atque ascendere, id tamen perexiguum esse: neque fieri ullo modo posse, ut uterus usque ad ventriculum ascendat, tantum abest, ut illum prætereundo, ad septū transversum pertingere possit. Ratio firmissima ex Anatome petitur. Siquidem uterus quatuor validissimis ligamentis in sua sede ita firmatur, ut sursùm spatio attolli minimè valeat. Ad hanc tamen respondent hujus opinionis defensores, in procidentia uteri ligamenta illius ita laxari, ut extra pudenda prodire soleat; atque adeò quantum descendit ad inferiora: tantùm posse ascendere ad superiora ligamentis ita relaxatis. Respondemus, uteri procidentiam fieri paulatim & longissimo tempore per emollitionem & humectationem ligamentorum à diuturno humoris pituitosi de fluxu excitatam; uteri verò ascensum quem vocant, fieri in momento, & citissimè restitui, ac cessare; & omnino necessarium foret anteà relaxata fuisse illa ligamenta, atque adeò uteri prolapsu laborarent omnes mulieres quæ huic ascensui obnoxiæ essent, quandoquidem cessantibus causis, quæ illum ascensum promovere possunt; sponte & proprio pondere uterus ad inferiora proruerét, & continuà producentia laboraret.

Difficilius est respondere autopsiæ à Fernelio, Rudio, aliisque propositæ, qui se manu propria uterum percepisse ajunt globi instar ad umbilicum, & ulterius ascendentem, & compressione ad suum locum propulsum. Ad hoc respondet Sennertus, corpus illud, quod tactu deprehenditur: non ipsum uterum esse, sed testes, & vas illud cæcum, quod tuba Fallopianâ dicitur, à Fallopio inventore, qui tubæ extremo orificio id comparavit. Cùm enim testes uteri sint penduli, & corpus tubæ fistulosum, laxum, & vagum; dum semine corrupto, & humoribus vitiosis, ac flatibus replentur & turgescunt, per hypogastrium hinc inde moveri, & ad umbilicum usque ascendere possunt. Talem autem tumorem rotundum in testibus & tubâ uteri posse contingere; qualis interdum in fœminis deprehenditur, docere potest Riolani observatio in Anthropographia proposita, ubi refert se in hystericis virginibus testes deprehendisse pugno grandiores; seroso semine turgentes, quin etiam tubam uteri amplificatam & valde dilatatam. Vesalius verò simile quippiam observavit in nobili quadam puella uteri strangulatu laborante, in qua alter testis instar majusculæ pilæ protuberabat croceo humore; simulque gravissime olente; ac venosum quid & tetrum spirante, refertus, qui humor contermina s sedes tingebat, non secùs ac colon intestinum, quà sub jecore fertur; à cystide fellea luteum reddi cernimus.

Verum non valde recedit Sennertus à prædictorum sententiâ. Posito enim quod ille asserit, testes, & tubam uteri, dum semine corrupto, & humoribus vitiosis, ac flatibus replentur, & turgescunt, per hypogastrium hinc inde moveri, & ad umbilicum usque ascendere posse; cum partes illæ utero sint contiguæ: per hypogastrium, & ad ipsum uterum moveri nequeunt, quin uterus simul moveatur; atque adeo toti utero ex partibus suis integrantibus eique connexis, composito, motus iste facile tribui potest. Deinde si testes & tuba uteri dum vitiosis humoribus aut flatibus replentur, varie commoveri possunt, quidni etiam uterus iisdem humoribus aut flatibus refertus, iisdem motibus cieri potest; Convincit quidem ratio Sennerti à Galeno mutuâta, uterum quatuor ligamentis constrictum ad diaphragma non posse ascendere, imò ne quidem ad ventriculum; sed ad umbilicum usque proferri posse, ubi Authores prædicti globum illum perceperunt, negandum non est; tum quia ligamenta illa aliquantulùm extendi possunt à materia turgente; tum quia uterus dum inflatur, locum ampliorem occupat, & versùs umbilicum percipi potest. Sive igitur totus uterus, sive partes illi annexæ, nimirum testes, & tuba uteri sursum moveantur, semper ascensum uteri nominare possumus; doctrinæ Hipp. inhærere.

Dolor capitis ex utero variis modis contingit; interdum enim totum caput obsidet, alias sinciput, alias occiput invadit, alias circa oculos percipitur, ut è sede sua quasi erupturi videantur.

Fiunt autem isti dolores à prædictis vaporibus acribus & malignis ad caput elevatis, & partes illius membranosas vellicantibus: humores etiam pravi ab utero translati hunc dolorem excitare possunt. Sanguis enim vitiosus ex vasis uteri regurgitans; & præsertim tenuior ac serosior illius portio, ad caput usque ascendit, & in membranosas partes effusus, dolores illos procreat, qui dolor interdum pungens & ulcerosus est ex vaporum aut humorum acrimonia. Interdum tensivus à copia & multitudine tensionem efficiente, interdum verò pulsatorius quando vapores aut humores per arterias feruntur, vel quando arteriæ partis alicujus capitis peculiaris sanguine fervido replentur.

Epilepsia ex utero ab iisdem vaporibus acribus & ma-

malignis excitatur, qui dum inſignem acrimoniam atque magnitudinem adepti ſunt, partes nervoſas vehementiùs & acerbius feriunt, unde fit ut illæ contrahantur, & ad excluſionem rei noxiæ, motibus convulſivis agitentur.

Palpitatio cordis ab iiſdem vaporibus ſæpè contingit, ex utero ad cor elevatis, illiuſque facultatem expultricem irritantibus.

In arteriis etiam dorſi & hypochondriorum pulſatio contingit ex ſanguine fervido, ex utero in illas arterias translato, eáſque diſtendente, unde pulſatio major fit, quæ partes vicinas feriens, pulſationis ſenſum in iis inducit. Fiunt tamen interdum hujuſmodi pulſationes in melancholia hypochondriaca, quæ in horum affectuum diagnoſi erunt diſtinguendæ.

Varii etiam in ventriculo, hepate & liene affectus oriuntur ex utero. Ventriculi læſiones, dejectam appetentiam, vel eandem intenſiorem vel ad abſurda propenſam; vel ſingultus, vomitus, aut ructus aut cardialgiam excitant. Quæ omnia ſymptomata à prædictis vaporibus in ventriculum tranſmiſſis per arterias hypogaſtricas & cœliacas, vel alios cæcos ductus excitatur; varia autem illa ſymptomata vapores iſti inducunt pro diverſa eorum natura diversóque putredinis & malignitatis gradu. Prout enim calidi ſunt inappetentiam & ſitim excitant. Si verò frigidi fuerint, coctionē lædunt. Abſurdorum verò appetentia ex maligna humorum & vaporum qualitate dependet; ut in pica à nobis oſtenſum eſt: ac pro diverſa malignitatis ſpecie fit, ut appetitus magis ad hanc, quàm ad illam rem feratur, ut aliæ carbones, aliæ gypſum, ſalem, cinnamomū, aliáque abſurda appetant. Ex certa etiam malignitatis ſpecie dependet quorumdam eduliorum peculiaris averſatio, & quod mirabilius eſt, in quibuſdam apparuit potus omnimoda averſio; ſicut narrat Lud. Mercatus de Illuſtri quadam muliere potū omninò averſante, & de alia quæ licèt potum ſibi porrigi expeteret, eum tamen vomitu rejiciebat, ſimulque gravibus aliis ſymptomatis vexabatur. Ubi conjicere licet humores pravos in ea muliere malignitatem fuiſſe adeptos, illi conſimilem, quæ in hydrophobia generari ſolet. Negandum tamen non eſt, partium diverſitatem, ad quas humores illi & vapores maligni deferuntur, non parùm conferre ad ſymptomatum varietatem efficiendam, Si enim ad os ventriculi ferantur, appetentiam lædunt & cardialgiam inducunt. Si in ventriculi cavitatem effundantur, ructus & vomitus excitant, ſi ventriculi tunicis hæreant, nauſeam perpetuam inducunt; ſi acrimonia inſigni præditi ſint, ſingultum aut dolores efficiunt; qui etiam dolores à copia gravante ac diſtendente exoriri poſſunt.

Hepatis læſiones ex ſanguine menſtruo retento & per venas ad eam partem refluente, facilè generantur, hinc morbus virgineus à ſanguine pravo ab utero in hepar, & ab hepate in totum corpus effuſo, generatur. Hinc tumores, febres, aliique affectus quamplurimi in toto corpore, variiſque partibus oriuntur, cùm omnes ab hepate nutrimentum capiant.

Si verò ſanguis ille vitioſus ab utero in lienem refluat, tumores, obſtructiones, & affectiones melancholicæ atque hypochondriacæ excitari ſolent.

Ac denique mulieres varios in lumbis, cruribus aliiſque partibus dolores patiuntur ex vitioſis humoribus atque vaporibus ab utero ad eas translatis. Quæ omnia ſymptomata ex utero oriunda, ab aliis naturæ conſimilis aliunde provenientibus, & ab aliis cauſis productis, in ſequenti diagnoſi diſtinguentur.

Primò igitur diagnoſis hyſtericæ ſuffocationis ab iis quæ ſuprà relata ſunt, majori parte deſumi poteſt. Apparent enim in ea ſymptomata enumerata, non omnis quidem in omnibus ſed quædam in his, alia in illis varia cauſarum diſpoſitione. Illa autem ſymptomata ſunt. læſa reſpiratio, in qua nonnunquam ſtrangulari videntur; alias verò reſpiratio imminuitur, aut aboletur, ſine ulla moleſtia, aut ſuffocationis ſenſu; totius corporis refrigeratio, vocis & pulſus interceptio, interdùm etiam motus & ſenſus abolitio, interdùm deliria, convulſiones, ſyncope, vomitus & ſingultus prædictis ſociantur.

Verùm ad clariorem diagnoſim ſigna priùs proponenda ſunt, quæ affectum imminentem indicant, qualia ſunt, murmur abdominis cum ructu vel nauſea, laſſitudines, oſcitationes, & pandiculationes à materia flatulenta, quæ ab utero in varias partes elevari incipit; triſtis aſpectus & pallor faciei, à retractione caloris nativi verſus ſuos fontes, excitatus.

Ingraveſcente affectu ſenſus ſtrangulationis urgere incipit quaſi ex grandiori bolo devorato, quem in faucibus ſe habere putant. Poſtmodùm reſpiratio intercipitur, & ſuffocatio angetur. Ac tandem actiones omnes vitales & animales depravantur, imminuuntur, vel abolentur. Hinc deliria, convulſiones, aliáque ſymptomata gravia. In quibuſdam uterus ſenſibiliter agitatur, & quaſi conglobatur, & in variis abdominis partibus globi inſtar percipitur. Declinante verò affectu, ſeu paroxyſmo hyſterico, humor quidam è locis muliebribus effluit, inteſtina obmurmurant, oculi attolluntur, genæ rubore ſuffunduntur, actiones animales reſtituuntur, corpus incaleſcit, ſuſpiria profunda emittuntur, ſicque ægra ſenſim reſtituitur.

Ex ſignis propoſitis affectio hyſterica à cognatis, & conſimilibus affectibus, putà ſyncope, apoplexiâ, & epilepſia facilè diſtinguitur. Differentia tamen quæ inter illos affectus intercedit, peculiariter annotanda eſt.

Ac primum tribus ſignis generalibus conjicere poſſumus, ſymptomata quæ hyſtericæ paſſioni, & prædictis affectib⁹ ſunt communia, ab utero dependere potiùs, quàm à primario cordis, aut cerebri vitio. Quorum primum eſt, quod ſi ægra hyſtericis affectionibus ſit obnoxia, & prædicta ſymptomata pati non rarò conſueverit, dum illa de novo adveniunt, de alio affectu cogitandum non eſt. Secundum eſt, quod mulieres, dum ſymptomata illa pati incipiunt, de utero malè affecto conquerunt. Tertium eſt, quod hyſtericæ mulieres fœtidis naribus admotis, & ſuaveolentibus in pudenda immiſſis, magnum levamen percipiunt, quod in aliis affectibus non contingit.

Peculiariter verò à ſyncope diſtinguitur hyſterica affectio quod in illa reſpiratio & pulſus omninò amittitur; in hac verò aliquantulùm remanet, licèt valde imminutus, donec ad extremum periculum pervenerint. Secundo ſyncope proprius invadit, & quaſi derepente corripit ægrotantē. At in hyſterico affectu ſigna evidentia precedunt futuræ acceſſionis. Tertiò pallor faciei major eſt in ſyncope, minor autem in hyſterica ſuffocatione. Imò verò nonnullæ mulieres hyſtericæ in paroxyſmo faciem habent rubicundam, & tunc hoc ſolo ſigno affectus certiſſimè diſtinguitur. Quartò in ſyncope utplurimùm ſudores frigidi, & diaphoretici apparent, qui in ſuffocatione hyſterica non reperiuntur. Quintò ſyncope brevior eſt, & citò ad ſalutem, vel ad mortem terminatur; hyſterica verò ſuffocatio diuturnior eſt, & ad diem unum, vel plures interdum perſeverat. Hoc tamen advertendum eſt, ſyncopem cum hyſterico affectu aliquando complicari, quando nimi-

nimirum cor graviùs afficitur, vel vires admodùm debilitatæ ſunt ex diuturniori affectu; & tunc mixta eſſe poſſunt utriuſque affectus ſymptomata.

Ab apolexia diſtinguitur ſuffocatio uterina; primò quod in hac parte non ſint ita reſolutæ, neque ſenſus tractus omninò abolitus ſit, ut in apoplexia; ſed ſi pungantur, aut pili avellantur, manu ſufficienter indicant, ſe dolorem ſentire. Secundò in apoplecticis ſtertor perpetuò apparet; in hoc uteri affectu minimè. Tertiò hyſtericæ mulieres poſt acceſſionem meminerunt eorum quæ dicta, aut facta ſunt, quod in apoplexia non contingit.

Ab epilepſia diſtinguitur. Primò quod convulſivi motus non perpetuò conjuncti ſunt cum hiſterica ſuffocatione; nec, ubi adſunt, ita univerſales ſunt, ut in epilepſia, ſed unum vel alterum tantùm membrum concutiunt. Secundò pulſus in epilepticis major eſt etiam quàm in ſtatu naturali, in hyſtericis verò contrario modo ſe habet. Tertiò in epilepſia ſpuma circa os apparet, in hoc verò affectu minime. Quartò epileptici non meminerunt eorum quæ circa ipſos facta ſunt; quod in hyſtericis fieri dictum eſt. Quintò hyſtericæ mulieres in fine paroxyſmi ut dormientes excitantur, cum murmure ventris inferioris, quaſi utero quieſcente & in ſuam ſedem redeunte, & interdum magna humoris copia per uterum effluente, quæ in epilepticis non contingunt.

Oportet etiam inquirere, quomodo hyſtericæ mulieres à mortuis diſtinguantur, cum plurimis hiſtoriis proditum ſit, nonnullas pro mortuis habitas, & ſepulturæ deſtinatas, aut ſepultas fuiſſe. Id quidem Authores variis modis explorant. Vel enim lanam carptam aut plumas leviores ori admovendo, quæ ſi non moveantur, ægram pro mortua habent: vel ſpeculum terſum ori admovent, quod habitu emiſſo infici debet, ſi ægra vel tantillùm ſpiret, vel cyathum aqua plenum pectori imponunt: & ſi aqua nullo modo moveatur, ægram pro mortuâ habent. Hæc ſigna utplurimum locum habent, ſed perpetua non ſunt, nec omnimodam certitudinẽ præ ſe ferunt. cùm anteà dictum ſit, quaſdam mulieres hyſtericas ſolâ tranſpiratione vivere inſtar animalium in latibulis degentium hyemis tempore, & omninò abolitam in iis eſſe reſpirationem. Quod licet rariſſimè contingat, cautio tamen illa obſervatione digna eſt, ne mulieres affectu hyſterico defunctæ, ante tertium diem ſepeliantur, aut ſaltem donec fœtere incipiant.

Signa cauſarum etiam proponenda ſunt: quæ ternario numero fuere comprehenſæ: & illæ ſunt ſemen retentum, & corruptum: ſanguis menſtruus item retentus, & corruptus: & cacochymia in uteri vaſis aut cavitate contenta.

Si à ſemine retento vel corrupto hic affectus oriatur: aderunt, vel præceſſerunt omnes cauſæ, quæ illud augere, coacervare, & corrumpere in vaſis poterunt, ut florens ætas Veneri matura, aut illi priùs aſſueta, quam poſtmodùm intermiſerit, temperamentum ſanguineum, vita otioſa, & voluptatibus dedita: victus lautus, & opiparus, tum uſus ciborum facilè corruptibilium. In his ſi contingat hyſterica paſſio, menſtruis commodè fluentibus, concludendum erit à retento ſemine dependere.

Si à ſanguine menſtruo retento & corrupto affectio hyſterica dependeat, illius ſuppreſſio, aut imminutio aderit, atque ſufficiens expurgatio, muliere interim ſufficiente coitu utente. Et ſuppreſſionem illam quædam ſymptomata ſequentur, ut melancholia, iracundia, torpor, ſomnolentia, capitis dolor, mammarũ inflatio, gravitas lumborum, & crurum.

A cacochymia verò exoriri affectum uterinum oſtenditur, ſi menſtruis commodè fluentibus, cum ſufficienti Veneris exercitio, hic affectus contingat, & mulier ſenio vicina ſit, aut valde cacochyma, vel aliquo alio uteri affectu laboret.

Aliorum verò ſymptomatum ex utero provenientium & ſuprà deſcriptorum diagnoſis paucis proponenda eſt.

Dolor capitis ex utero proveniens cognoſcitur ex eo quod menſes nõ debitè procedunt, dolor præcipuè infeſtat vel augetur, inſtante vel apparente fluxu menſtruorum: & uterus non rectè ſe habet. Diſtinguere etiam poſſumus; an vapor vel humor hunc affectum excitet. Si enim dolor gravativus non ſit, & per intervalla recurrat, à vapore fieri certum erit. Si verò continuus ſit, cum gravitate conjunctus, humorem in parte contentum indicabit: qui ſi bilioſus fuerit, dolor erit mordax, pungens, & acutus: ſi pituitoſus, torporem inducet. ſi melancholicus, triſtitiam.

Cordis palpitationem, & arteriarum in hypochondriis & dorſo pulſationes: ventriculi, hepatis, & lienis affectus, tum etiam dolores varios, ex utero provenire conjiciendum erit, ſi alia uteri affecti ſigna & ſymptomata ſuprà enumerata ſimul adfuerint. Tum etiam ſi graveolentia naribus, & ſuaveolentia pudendis admovendo, quodammodo miteſcant.

Quoad prognoſim attinet. Raro hic affect⁹ interficit ægrotantes, ſed valde chronicus eſſe conſuevit. Aliquando tamen propter ſyncopem ſupervenientem, aut inſignem convulſionem, vitæ periculum ægrotantes incurrunt. Tum etiam ſi affectus ſæpius repetat, & difficilè ſolvatur, periculum eſt, ne reſpiratione toties læsâ, calor nativus ſuffocetur, & vita deficiat.

Illa paſſio hyſterica eſt deterior, in qua plures partes in conſenſum trahuntur; tum etiam illa quæ à ſemine corrupto exoritur, vel diuturnâ ſuppreſſione menſium.

In ſenioribus vix curatur hic affectus, propter inſignem cacochymiam quâ ſcatere ſolent. In juvenibus plerumque ceſſat quando parere incipiunt.

In prægnantibus & puerperis periculoſum eſt malum. In illis quidem propter metum aborſus. In his verò ob virium poſt partum imbecillitatem.

Sternutatio hyſtericæ mulieri ſuperveniens, bona. Robur enim ſignificat cerebri: & illo motu maligni vapores cerebrum obſidentes diſcutiuntur: tum humores vitioſi in utero contenti evacuantur.

Curatio hyſterici affectus duplex inſtituenda eſt, una in paroxyſmo, altera extra paroxyſmum. In paroxyſmo vapores illũ efficientes, diſcutiendi & revellendi: humores in utero contenti ũde vapores illi elevantur, evacuandi: & uterus ad propriam ſedem, quando ab ea dimovetur, ut ſæpè fit, juxta doctrinam Hippocratis, reducendus. Quæ omnia ſequentibus remediis impleri poſſunt.

Primò itaque ægra in lecto ita collocanda eſt, ut cervicem & ſcapulas acclives & elatas habeat, Inguina verò & femora declivia, ita enim uterus faciliùs reducitur.

Poſteà verò fieri debent ligaturæ dolorificæ partibus inferioribus, tum etiam frictiones celebrandæ earumdem partium: necnon cucurbitulæ coxis admovendæ. Cum etiã cucurbitula magna pectini admota multùm prodeſt. Cavendo tamen, ne ſupra umbilicum applicetur, quod multi imperitè faciunt, ſic etiã uterus ſursùm retrahitur. Ubi cõvulſiones adſunt, vel animi deliquia, frictiones aſperæ conveniunt in plantis pedum, etiam

cum

cum ſale & aceto; tum etiam avulſiones pilorum capitis & pudendorum, contorſiones digitorum, inclamationes altâ voce, & alia hujuſmodi.

Utile etiam in plantis pedum admovere cataplaſma epiſpaſticum in hunc modum compoſitum.

♃. Fol. artemiſ. matricar. rutæ, an. M. j. ſalviæ M. ſem. ſtercor. columb. pulver. ℥. iii. ſaponis nigri, Unc. j. ß. ſuccini, thuris, maſtiches pulverat. an. ℨ. j. ß. ſucci rutæ, & oxycrati q. ſ. Fiat cataplaſma.

Eodem tempore fœtida & graveolentia naribus admoventur, ut plumæ perdicum combuſtæ, vetera coria uſta, & ſulphur accenſum; oleum gagatinum, pomum ex aſſa fœtida, caſtoreo, galbano, ruta, malaxatis cum ſyrupo artemiſiæ, vel aceto; ſerta ex ruta, tanaceto, abſinthio. Ab iis tamen, quæ ex jam dictis fortiora ſunt, abſtinendum ſi fœmina epileptica fuerit; quia ab iis cerebrū offenſum agitatur, unde humores, in illius ventriculos præcipitantur, ac ſymptomata ingraveſcunt.

Fumus tabaci ori & naribus ægrotantis inſufflatus cam à paroxyſmo citiſſimè liberat.

Contrà verò ſuaveolentia utero admovenda, vi moſchi, aut zibetæ grana aliquot cotone involuta.

Naribus pulvis ſequens inſuffletur.

♃. Piperis albi, ſinapi, pyrethri, caſtorei, an. ℈. j. Fiat pulvis tenuiſſimus.

Si mulier valdè ſepulta videatur, proritetur ſternutamentum (juxta *Aph.* Hipp. *35. ſect. 5. Mulieri quæ hyſtericis moleſtatur, aut difficulter parit, ſuperveniens ſternutatio, bonum.*) Quod quidem etiam à prædicto pulvere non raro proritatur. Sin minus, tantillum hellebori albi, aut euphorbii adjiciatur.

Naribus quoque oleum ſuccini, vel etiam gagatinum illiniri poterit.

At verò clyſteres laxantes & carminantes præ cæteris remediis conferunt ad diſcutiendos vapores tetros paroxyſmum producentes, quorum formula talis eſſe poterit.

♃. Fol. mercurial. pariet. artemiſiæ, pulegii, rutæ, calamenti, an. M. j. ſem. carui, cumini, & baccarum lauri, an. ℥. ii. Coquantur ad ℔. j. ß. In colat. diſſolve hieræ picræ, & bened. laxat. an. Drach. vi. olei rutacei Unc. iii. camphoræ ℈. ß. Miſce, fiat clyſter.

Si primus clyſter non ſufficiat iterandus erit ex eodem, aut ſimili decocto, diſſolvendo diaphœnici ℥. x. terebinthinæ vitello ovi diſſolutæ ℥. j. cum oleo prædicto, camphoræ in oleo nenuph. ſolutæ ℈. ſem.

Ac denique perſeverante affectu, tertius merè hyſtericus & diſcutiens, non autem purgans injiciendus eſt, qui valdè efficax ita componi poterit.

♃. Olei rutac. ℥. iv. aquæ vitæ ℥. i. vini generoſi quartaria iij. galbani ℥. ii. Miſce, fiat clyſter, qui iniiciatur præmiſſo clyſtere laxante.

Clyſter ex oxycrato, hyſtericum paroxyſmum ſtatim cohibet, vapores illum efficientes comprimendo, & coagulando.

Idem præſtat oxycrati ejuſdem cyathus ore aſſumptus.

Conſulunt etiam Authores ventrem ſuprà umbilicum faſciâ fortiter alligare, ut reducatur uterus, & vaporum aſcenſus prohibeatur.

De venæ ſectione eſt magna dubitatio, utrùm ſcilicet in ipſo paroxyſmo conveniat. Cùm enim tum ingens adſit virium dejectio, & aliquando de vita dubitatio, & refrigeratio totius corporis à malignis vaporibus cor & cerebrum infeſtantibus, qui nullo modo per venæ ſectionem excludi poſſunt: non eſt dubium, quin ex uſu illius, acceſſionis tempore maximum immineat periculum. Huic ſententiæ aſtipulatur Varandæus & Sennertus. Contrà verò Mercatus & Rodericus à Caſtro ſtatuunt, in talo venam eſſe aperiendam, quando affectus producitur à ſanguinis menſtrui copia, atque retentione: & nullo alio remedio vires onere preſſas, vias nimia redundantia obcœcatas, & ſuffocationis periculum, levari poſſe. Siquidem in hoc caſu neque fœtida, neque odorata, neque cucurbitulæ ægram à paroxyſmo ſuſcitare ſolent. Philippus Hoëchſtetterus *obſervationum parte ſecundâ*, nonnullis hiſtoriis oſtendit, venæ ſectionem in pede plurimùm profuiſſe. Ita ut virgo quædam monialis, quæ aphona, & convulſa per biduum fuerat, poſt duas horas à venæ ſectione, fari cœperit, comedere ac bibere. Exiſtimamus nos venæ ſectionem poſſe celebrari, ſi pulſus fuerit validus & manifeſtæ plenitudinis notæ appareant. Si verò pulſus languidus appareat, eſſe abſtinendum, & intervallum eſſe expectandum, in quo tutiùs ſanguis detrahi poſſit.

Emplaſtra utiliter ſub umbilico admoveri ſolent, ex maſſâ emplaſtri ceronei compoſita, quod emollit & diſcutit, atque ita melius eſt emplaſtro pro matrice vulgari, quod aliquantulum aſtringit, & ſic vapores & humores malignos retinere poteſt. Fiunt etiam emplaſtra ex galbano & aſſa fœtida, vel ex gummi caragna, & tacamahaca, vel ſolis, vel admixtis quibuſdam aromatis. Exempli gratiâ.

♃. Gummi caragnæ ℥. ſem. pulv. nucis moſch. & caryophyl. an. ℨ. ß. olei ſuccini gutt. iv. terebinth. ℨ. ii. Fiat empl. Hujuſmodi emplaſtra ad formam ſcuti fieri debent, & in parte acuta, quæ ad vulvam vergere debet, apponenda grana aliquot moſchi, vel zibetæ, ut gratum odorem utero inſpirent, ipſúmque retrahant Moſchi gr. iii. excipiantur cotone, pauco oleo humectato; & intrudantur in foramen umbilici. Deinde admoveatur emplaſtrum parvum ex galbano liquato. Hoc quædam mulieres pro ſecreto utuntur.

Vel camphoræ gr. iv. diſſolvantur in ol. amygd. dulc. & umbilico indantur, admoto deſuper emplaſtro diapalma.

Si flatuum copia affectum fovere videatur, conveniunt fotus, & ſemicupia ex decocto fol. rutæ, artemiſiæ, thymi & calamenti, ſem. fœniculi, aniſi, cumini, baccarum lauri, flor. chamæm. anethi & ſimilium.

Sacculi etiam parari poterunt quibus includuntur cuminum, aniſum, ſemen dauci, fel, ruta, furfur, & benè calidi applicentur, ac ſæpè iterentur. Vel

♃. Olei rutacei ℥. iv. ſpiritus terebinth. ℥. ß. Miſce, immergatur panis recenter è furno extractus, & umbilico applicetur.

Inunctiones quoque ventris inferioris, & totius uteri regionis, pectinis & lumborum non erunt inutiles: eo quòd vias dilatent, vapores attenuent, & diſcutiant. Eæque parabuntur ex oleo nardino, de ſpica, anethino, ſeſamino, de croco, lilior. & amygdal. dulcium.

Maximè commendat Authores ſuffitum ex verrucis quæ tibiis equorum adnaſcuntur: quæ in calente furno exſiccentur, & in pulverem redigantur, ac naribus ſuffumigium fiat, tanquam præſentaneo remedio, & magnâ aſtantium admiratione, ſolent mulieres ferè in inſtanti à paroxyſmo liberari.

Si à ſemine retento affectus oriatur nihil coitu conducibilius eſt, cùm mulier fuerit excitata, ſi viro conjuncta ſit.

In coitus penuria multi conſulunt pudendorum confricationem, atque titillationem ab obſtetrice factam,

ctam, immiſſis digitis in uteri cervicem oleis aromaticis perunctis. Verùm cùm id ſine ſcelere fieri nequeat, à Medico Chriſtiano nunquam eſt præſcribendum.

Ad vapores iſtos malignos, paroxyſmum hyſtericum producentes, diſcutiendos, multa per os exhiberi ſolent è quorum numero eſt theriaca vetus ad Drach. j. exhibita cum aqua artemiſiæ, pulegii, meliſſæ; trochiſci de myrrha ad ℈. ii. vel ol. ſuccini ad gut. v. vel ſex cum iiſdem liquoribus.

Pilulæ in frequenti uſu eſſe conſueverunt, quarum præcipuæ ita componi poſſunt.

℞. Caſtorei, myrrhæ & aſſæ fœtidæ, ana ℈. j. fæculæ bryoniæ ℈. ß. ſem. rutæ, & croci, an. gr. vij. Cum ſyrupo de artemiſia fiant pilulæ xij. Capiat tres, vel quatuor, quas ſi ægra devorare nequeat, diſſolvantur in aqua artemiſiæ.

Ad vehementiſſimum paroxyſmum ſequentes utiliſimæ ſunt, eumque certò ſedare ſolent.

℞. Aſſæ fœtidę ℈. j. caſtorei gr. vi. laudani gr. iii. Fiant pilulæ tres, vel iv. Capiat ſtatim.

Pilulæ fœtidæ majores, licet purgantes ſint, tamen in paroxyſmo utiliter exhibentur ad ʒ. ß. Blandè enim evacuant, nec niſi ſedato priùs paroxyſmo purgare conſueverunt; ita ut ab operatione nullum ſit metuendum periculum.

Aquæ etiam multæ exhiberi ſolent in paroxyſmo, nimirùm aqua vitæ, cinamomi, vel theriacalis.

Vel aqua ſpecifica in hunc modum componi poterit.

℞. Rad. zedoar. ſem. dauci, rad. leviſtici, ana ℥. ij. myrrhæ rubræ, caſtorei, an. ℥. ß. rad. pœoniæ ℥. iv. viſci querc. decreſcente lunâ collecti ℥. iij. Præparatis affunde aquæ matricariæ ℔. iv. ſem. ſpiritus vini ℔. ſem. Digerantur per triduum, poſteà deſtillentur. Doſis cochl. j. per ſe, vel cum aqua convenienté.

Paratu facilior, & guſtui gratior; neque minùs efficax, ita componi poterit.

℞. Succor. meliſſæ, borrag. depuratōr. an. ℔. ij. croci opt. ʒ. j. Infundantur & deſtillentur in balneo. Doſis cochl. j. cum juſculo. Hæc potiuncula in communi uſu habetur.

℞. Aquæ cinam. ℥. ß. aquæ naphæ ℥. iv. caſtorei gr. iv. Miſce, fiat potio.

Oleum ſuccini, ad gutt. iij. vel. iv. exhibitum cum aqua flor. arantiorum, vel alia ſpecifica paroxyſmum hyſtericum citiſſimè diſcutit.

Potio ſequens plurimùm conferre ſolet, ut in obſervationibus noſtris videre eſt.

℞. Aquar. artem roſar. & flor. arant. an. ℥. j. aquæ cinam. ℥. iii. confect. de hiacyntho Drach. j. pulver. elect. diamarg. frig. ℈. ß. croci gr. iv. Fiat potio.

Aquæ naphæ ſola ad unc. iij. vel iv. utiliter exhibetur. Sed cum moſcho & ſang. draconis permixta, miranda præſtat; quod teſtatur Solenander his verbis. *Mulier quædam ſæviſſimis ſymptomatibus affligebatur, dolore capitis, ructu, contractione corporis, dolore inguinis, ſtridore dentium, aliquando in terram cadens ſine voce, ore clauſo ut aperire non poſſet; atque ex matricis vitio omnia, Remediis multis fruſtrà factis, ſuperveniens mulier quædam vetula dedit tredecim grana moſchi, & totidem ſanguinis draconis vulgaris ex ℥. iv. aquæ flor. arantiorum: ſanata eſt, nec unquam in poſterum iſtos dolores paſſa eſt. Idem medicamentum in ſimili caſu à me exhibitum ſemper profuit, exhibitum autem aliquoties.*

Ungula alces ad hunc affectum eſt etiam utiliſſima, juxta experimentum Apollonii Menabei. *tract. de alce cap. 10*, his verbis. *Contra matricis ſuffocationem, unguem alces præſentaneum eſſe remedium, & ab aliis audiviſſe, & periculo facto me cognoviſſe fateor. Nam accerſitus ut medicam manum adhiberem cuidam mulieri ſuffocatione oppreſſæ, datâ hujus unguis raſurâ cum dice zedoariæ, aliiſque auxiliis ex arte adhibitis, optatum finem cum honore ſum conſequutus. Cùm præterea intelligerem eandem ſæpenumerò eo ipſo morbo tentari, ut partem huj⁹ unguis collo appenſam jugiter portaret, injunxi. Quod cum ſedulò feciſſet, quandiu ego interfui, tribus nempe menſibus ea ſemper moleſtia caruit, unde mihi multoties gratias egit.*

Camphora accenſa & in aquam conjecta: ibique manens donec extinguatur, præſtans eſt remedium, ad ʒ. j. exhibita. ut & aqua ille pota.

Iuli, ſeu catuli nucis juglandis, in epiſtolis à Laurentio Scholtzio collectis, epiſtolâ à Thoma Mouſeto ad Petrum Monavium ſcriptâ, hoc elogio commendantur. *In uteri ſtrangulatu habeas ſingulare remedium. Iulos, ſive catulos juglandi in pulverem exſiccatos contunde. Dentur ad ℈. ij. cum guttulis duabus olei ſuccini. In eo affectu nihil unquam novi præſtantius.*

In forma pulveris duo parari poſſunt remedia efficaciſſima, & à nobis pluries experta.

Unum fit ex ſecundina primi partus in camino exſiccata, & in pulverem redacta. Cujus doſis eſt ʒ. j. in liquore idoneo; confeſtim liberat à paroxyſmo.

Alterum fit ex duabus partibus ſulphuris, & una nucis moſchatæ. Rediguntur in pulverem, & drach. i. pondere exhibentur.

Pulvis gagates ad Drach. ſem. vel Drach. j. exhibitus multum poteſt.

Pulvis granorum actes ſeu ſambuci Quercetani, cū vini cyatho ſumptus Drach. i. pondere, epilepſiam hyſtericam ſubmovet, illiuſque recurſum impedit ſecunda exhibitione.

In pulveris illius defectu, fuligo camini exhiberi poteſt eadem doſi, in ovo ſorbili.

Quia verò uterus non raró pravis & excrementitiis humoribus refertus eſt, unde tetri vapores elevantur: illius expurgationi incumbendum eſt, quod commodiſſimè fiet peſſario ſequenti.

℞. Diaphœnici drah. j. pulv. hieræ picræ drach. ß. terebinthinæ drach. iii. Excipiantur ſtupis, & fiat peſſarium.

Pro potu ordinario bibat ægra leve decoctum cinamomi, vel carui, vel aniſi.

De vino eſt controverſia, an in paroxyſmo hyſterico ſit exhibendum. Hipp. 1. *de naturâ mulierum*, commendare videtur. Illiuſque ſententiæ ratio maximè favet. Nam ſumma corporis refrigeratio, & virium languor non poteſt meliùs ſublevari, quàm exhibito vino generoſo. Avicenna tamē omninò prohibet. Et certè, quia hic affectus utplurimùm dependet à retento ſemine, vel ſanguine & vaporibus tetris, qui ab utero elevantur: vinum tenuitate ſuâ, & ſummâ penetrandi vi materiam morbificam magis exagitat. Unde communi experientia videmus, mulieres hyſtericas ex uſu vini in ipſo paroxyſmo male ſe habere. Ut hæc difficultas dirimatur, dicimus vinum ordinarie non eſſe exhibendum tempore paroxyſmi, ſed tantùm extraordinariè: quando ſcilicet ratione virium ſummè collapſarum, complicatæ ſyncopes, vel inſtantis mortis, cogimur ad præſentaneum illud auxilium recurrere, jam omnibus aliis fruſtra tentatis.

In hac curatione diligenter advertendum eſt, in prægnante muliere, hyſterico affectu laborante, prudenter remedia eſſe adminiſtranda; neque vehementiora illa

ac valde fœtida eſſe exhibenda, ne abortus concitetur; & externis remediis, magis quàm internis, rem eſſe abſolvendam.

In curationis decurſu, cordis & cerebri ratio habenda eſt, & ſi valdè opprimi videantur, propriis remediis illis ſubveniendum eſt. Cordi, admovendo epithema ex vino, & aqua florum arantiorum, & imperiali, aut ex theriaca in vino diſſoluta; aut animalia calentia eidem parti applicando. Capitis verò ratione uſurpanda ea remedia, quæ in ſoporoſis affectibus fuêre propoſita.

Extra paroxyſmum curatio in prophylaxi verſatur, ut acceſſionis reditus impediatur, aut ſaltem retardetur. Quæ quidem cauſarum ablatione, & uteri corroboratione perficitur.

Primò igitur, tempore convenienti, præcipuè vere, vel autumno, ſolennis evacuatio inſtituetur, incipiendo à potione purgante, vel alio medicamento ægrotantis naturæ congruo, additis perpetuò quibuſdam hyſtericis.

Deinde ſi ſanguis redundare videatur, mittendus erit primùm ex brachio, poſteà verò ex pede; eligendo quantùm fieri poteſt, tempus medium inter duas purgationes menſtruas.

Poſtmodùm verò, ut pravorum humorum illuvies ſufficienter præparetur & expurgetur, componendum eſt apozema, alterans aperiens, & purgans, ad quatuor, vel quinque doſes exhibendum.

Si natura ad ſanguinis evacuationem per hæmorrhoïdes inclinare videatur, aperiendæ ſunt admotis hirudinibus. Eâſque in hoc affectu plurimùm profuiſſe teſtatur Mercatus *conſilio 13. & 14.*

Poſt univerſam purgationem, ad materiæ morbificæ reliquias diſcutiendas, conveniet decoctum ſudorificum, per plures dies exhibitum ex ligno ſaſſafras, aut guajacino, cum ſemine fœniculi, rutæ, & viticis paratum.

In eundem uſum maximè convenient thermæ ſulphureæ, & bituminoſæ, quales ſunt noſtræ Balerucanæ, quarum uſu multas optimè habere quotidiana experientia patefacit.

In affectu diuturno, præter dicta remedia, conveniunt purgationes frequentes per pilulas uſuales, ſyrupos, aut potiones. Quorum remediorum formulæ ita componi poſſunt.

℞. Agarici trochiſcati ʒ. j. ß. hieræ diacolocynth. ʒ. j. ſem. dauci, viticis, an. ℈. j. myrrhæ, caſtorei, diagridii, an. ℈. ß. terebinth. q. ſ. Fiat maſſa pilul. de qua capiat ʒ. ſem. vel ℈. ij. bis, aut ter in menſe.

Syrupus ſequens à Mercato maximè laudatur, tanquam mirabilis, & omnibus hyſtericis mulieribus maximè proficuus, *conſ. 13.*

℞. Succi mercurialis, & lactis ſeminis carthami, an. ℥. vj. aquæ ſcorzoneræ ℥. vij. ſacch. q. ſ. ut fiat ſyrupus. Cui adde interim dum coquitur, in ligatura, confectionis de hyacintho, alkermes; & pulveris electar. de gemmis, ana Drach. ij. Doſis Unc. ij. vel iij.

℞. Rad. bryoniæ ʒ. iij. fol. ſennæ ʒ. ß. agarici ℈. ij. zinzib. ℈. j. cinam. ʒ. j. Infundantur per noctem in aqua fontis. In colat. diſſolve ſyrup. roſac. Unc. j. Fiat potio ſummenda bis, aut ter in menſe.

Pilulæ fœtidæ majores bis in menſe ad Drach. ſem. exhibitæ ſunt utiliſſimæ.

In iis, quæ facilè vomunt, utile eſt vomitum prorritare ſemel, aut bis in menſe, in hunc modum.

℞. Agarici trochiſcati ℈. j. ß. oxymel. ℥. j. aquæ meliſſæ, & artemiſiæ, ana ℥. iij. Fiat vomitorium.

Chymici ſal vitrioli in aqua appropriata exhibent à ℈. ß. ad ℈. j. & hyſtericis affectibus ſpecificum prædicant.

Poſt ſingulas evacuationes roborantia nonnulla exhibenda ſunt, qualis eſſe poterit opiata ſequens.

℞. Conſervæ, anthos, betonicæ, meliſſæ ana ℥. j. ß. pulv. electar. diamoſchi, & diacalaminth. an. ʒ. ß. Cum ſyrup. de artemiſ. fiat opiata.

Theriaca ſola huic uſui eſt aptiſſima, quæ in calidioribus naturis temperari poterit admixtis conſervis nymphææ, capil. ven. & ſimil.

Sed longè efficacior eſt pulvis ſequens, qui diuturnas & contumaces affectiones hyſtericas ſanat, ſi frequenter aſſumatur ʒ. j. pondere cum vino, aut pane hoſtiario, vel in boli formam redactus cum ſyrupo artemiſiæ.

℞. Rad. gentianæ, dictamni albi, tormentillæ, pyrethri, rhapont. biſtortæ, ariſtolochiæ rotundæ, carlinæ, baccarum lauri, angelicæ, imperatoriæ ſem. coriandri præp. ſem. aniſi, gran. juniperi, maſtiches, boli armenæ oriental. terræ ſigillatæ. an. ʒ. ij. ß. croci orient. ʒ. ij. ß. Fiat pulvis tenuiſſ. in vaſe benè clauſo reſervandus.

Neque omittenda ſunt illa medicamenta, quæ virtute ſpecifica hyſtericis affectibus mederi conſueverunt. Quæ quia majori parte odore, ac ſapore ingrata ſunt, in forma pilularum frequentiùs exhibentur, quarum exemplum tale eſſe poterit.

℞. Aſſæ fœtidæ ℈. ß. caſtorei, myrrhæ, galbani, ſagapeni, ana ℈. j. Cum melle mercuriali fiat maſſa, de qua capiat ℈. ß. vel ℈. j. frequenter.

Platerus etiam ex vehementer odoratis pilulas componit in hunc modum.

℞. Moſchi gr. vj. benz. ʒ. ß. ſacchari ʒ. j. Cum aqua cinam. fiant pilulæ ℈. ſem.

Aquæ hyſtericæ ſupra deſcriptæ, in paroxyſmo exhibendæ, extra paroxyſmum etiam utiliter uſurpari poterunt, ſumendo cochlear j. vel ij. manè per intervalla.

Matthiolus bryoniæ radicem valdè prædicat his verbis. *Bryonia mulieres vulvæ ſtrangulationi obnoxias mirum in modum juvat, adeò ut eas à ſtrangulatu liberet, & ſanet. Equidem novi mulierem quotidiè ferè per annos hoc morbo vexatam, quæ tandem à quodam vulgari herbario edocta, ut vinum album biberet, in quo vitis albæ, radicis ʒ. j. efferbuiſſet, dormitum itura, ſemel in hebdomada cum hac medicinâ per annum uſa fuiſſet, optimè ex illo morbo convaluit.*

Hepar lupi exſiccatum, & ʒ. j. pondere exhibitum epilepſiam hyſtericam præcavere poteſt, ſi ter, aut quater exhibeatur poſt uſualem purgationem.

Chymici ad hunc affectum vitriolum Martis commendant, ejúſque granum unum, vel duo, cum dulpa ſacchari portione exhibent per multos dies, cum vino, aut liquore idoneo.

Imò verò ad gr. xij. xv. & xx. exhiberi poteſt cum conſerva idonea; vel in pilulas efformari cum mucilagine gummi tragacanthi.

Cremor tartari frequenter exhibitus, huic etiam affectui curando utiliſſimus eſt.

Hæc duo remedia non ſolùm aperiendo, ſed etiam refrigerando conferunt. Sæpè enim calida intemperies in hoc affectu, utero infixa eſt, à ſanguine intra illius venas retento & excalefacto oriunda; quemadmodum dicit Galenus, in melancholia hypochondriaca eſſe phlogoſim in hypochondriis, à ſanguine in iis propter obſtructiones retento, & ſupercalefacto: ideò ea, quæ uterum refrigerare poſſunt, hic maximè conveniunt; qualia ſunt ſemicupia, oxycratum ore aſſumptum, & per clyſteres injectum, & ſimilia. Quibus

addere licet hiſtoriam ab Haruæo relatam in tractatu de partu mulieris, hyſtericis ſymptomatibus nulli remediorum generi cedentibus, diu laborantis, quæ tandem poſt multos annos ab uteri prolapſu ſanitatem recuperavit. Quia nimirum uterus aëri externo expoſitus, refrigeratus eſt; ſicque phlogoſis illius & calida intemperies repreſſa.

Ipſius etiam chalybis uſus à quibuſdam Practicis maximè commendatur, tanquam omnibus affectib9 uterinis opportuniſſimus. Cujus præparationes deſumentur ex curatione obſtuctionis hepatis.

Cauteria cruribus admota maximè etiam conferunt. Ab utero enim pravos humores derivant, ratione venarum, quæ utero & cruribus communes exiſtunt.

Neque negligenda amuleta de collo ſuſpenſa ſupra regionem umbilici, quemadmodum antea monuimus, ungulam alces hoc modo conferre. Alii laudant radicem peucedani geſtatam. Et noſtrates mulieres non infœliciter geſtare ſolent fruſtulum aſſæ fœtidæ linteo raro incluſum. Alias vidimus, quæ vulpis veretrum exſiccatum cum teſticulis, de collo ſuſpenſum ſupra umbilicum gerebant, & ſeſe hoc modo ab inſultibus hyſtericis præſervabant.

Aliæ geſtant fruſtulum carnis lupinæ exſiccatæ, vel hepatis lupi, non ſine fructu.

Quod ad remedia externa attinet, poſt ſingulas purgationes; aut ſaltem ſemel in menſe, octo, vel decem diebus ante purgationem menſtruam, convenient fotus, aut ſemicupia, ut colliquatus humor morbi cauſa per referatas vias faciliùs effluat. Et parari poterunt, ex rad. althææ, lilior, bryoniæ, ireos, rubiæ, valerianæ, angelicæ, fol. artemiſiæ, nepetæ, matricariæ, meliſſæ, baccis lauri & ſimilibus.

Ad materiæ morbificæ reliquias diſcutiendas, & uterum roborandum, poſt fotum, vel inſeſſum, emplaſtrum ſequens ſub umbilico admoveri poterit.

℞. Gummi tacamahaacæ & caragnæ, an. drach. ij. aliptæ moſchat. ℥. ß. ſem. agni caſti drach. j. ß. ſantal. omnium, ana drach. ß. terebinth. ladani, ceræ, an. q. ſ. Fiat emplaſtrum.

Si à ſemine retento hic affectus oriatur, uſurpantur illa remedia, quæ ad ſemen extinguendum, & diſcutiendum ſupra in furoris uterini curatione deſcripta ſunt.

CAPUT VII.

De uteri inflammatione.

Uteri inflammatio eſt tumor illius partis à ſanguine in illius ſubſtantiam effuſo.

Illa autem inflammatio, vel totum uterum occupat, vel aliquam illius partem. Et vel à puro ſanguine producitur, ac phlegmone ſimpliciter appellatur: vel bilem cum eo permixtam habet, & phlegmone dicitur eryſipelatodes: vel jungitur cum pituita, aut melancholia, & phlegmone œdematodes, aut ſcirrhodes nominatur.

Cauſæ ad hunc affectum producendum, aut promovendum idoneæ, variæ eſſe poſſunt, temperamentum ſcilicet ſanguineum, plethoricum aut bilioſum, naturalis uteri laxitas, & viarum amplitudo, aër impensè calidus humores inflammando, vel frigidus conſtringendo, & profluentia menſtrua, vel fluere parata, coërcendo; vehemens exercitatio, coitus immoderatus, ictus vel caſus ſupra regionem uteri; animi pathemata graviora, præſertim iracundia, alimenta acriora, & calidiora, & quæcunque alia aſſumpta acrimonia inſigni, atque erodendi facultate prædita, ut de cantharidibus Authores referunt, quas non ſolùm veſicæ, ſed etiam utero valdè infenſas afferunt; peſſaria acriora diutiùs uſurpata, medicamenta cathartica aut alterantia, qualia plerunque uſurpantur à ſterilibus mulieribus undecunque exquiſita; menſium retentio plethoram augendo, vel nimia profuſio vias relaxando & motum humorum à toto corpore in hanc partem promovendo cucurbitulæ etiam pubis regioni admotæ attrahere poſſunt violenter ad regionem uteri, in eáque cohibere ſanguinem, & alios humores. Idem præſtare poſſunt partus laborioſus, aborſus, contrectatio violenta partium gentalium ab obſtetrice imperita, & geſtatio fœtus moleſta.

Signa diagnoſtica ſunt, tumor, calor, & dolor in regione uteri cum febre continua. Sed quia rectum inteſtinum & veſica eandem regionem occupant, ideò aliis ſignis uteri inflammatio diſtinguenda eſt: qualia ſunt menſium ſuppreſſio, aut diminutio, eorúmque color pallidius, aut citrinus, ac dolorifica excretio; & in menſium abſentia, ichores quidam fœtidi, ac putridi refudant, & locos muliebres irrigant. Quorum etiam inveſtigatio claram affert diagnoſim. Oſculum enim interiùs tumidum, retractum & dolorificum apparebit: cervix uteri rubicunda, & inflammata erit, tumentibus venulis per diſperſis.

Si totus uterus laboret, omnia ſymptomata erunt vehementiora. Si magis uteri cervicem inflammatio teneat, calor & dolor maximè ad inguina, & pudendum extenduntur. Si anterior pars laboret, major erit veſicæ ſympathia; ſi poſterior, rectum inteſtinum magis laborabit, & dolor ad lumbos exporrigetur. Si pars dextra, aut ſiniſtra inflammetur; tumor & dolor circa alterutrum inguen apparebit; & crus ejuſdem lateris gravitate quadam afficietur.

Signa cauſarum ita inveſtiganda ſunt. Si à ſanguine puro inflammatio fiat, omnia ſymptomata ſunt mitiora; ſi verò bilem admixtam habeat, febris eſt ardentior, & omnia ſymptomata ſunt vehementiora. Si verò ſanguis pituitoſus ſit, aut melancholicus, febris erit minùs acùta, ſed morbus diuturnior, ac contumacior. Tum etiam ad iſtam diagnoſim referenda erunt ſigna humoris in toto corpore prædominantis.

Si inflammatio in ſuppuratum abeat; dolor, & febris augetur, & horrores ſæpe ſine ordine oriuntur, plerúmque tamen circa veſperam recurrunt. Omnia etiam reliqua ſymptomata intenduntur. Suppuratione factâ, omnia miteſcunt, & tumor magis attollitur; ex quo interdum alvus, aut urina ſupprimitur. Si verò inflammatio ſine ſuppuratione diſcutiatur, tumor imminuitur ſymptomatibus miteſcentibus.

Si denique in ſcirrhum degeneret, febris, dolor, & reliqua ſymptomata imminuuntur, tumore perſeverante, & duritiem majorem adipiſcente; tum etiam pondus, & gravitas permanet, non ſolùm in utero, ſed in partibus etiam circumjacentibus, ut ægra corpus difficilè movere queat.

Prognoſis hujus affectus bona inſtitui non poteſt, quia periculoſiſſimus eſt, & utplurimum lethalis. Majus tamen vel minus periculum portenditur pro magnitudine morbi, cauſæ & ſymptomatum, in hunc modum.

Si inflammatio totum uterum occupat, morbus eſt deploratus; ſi verò aliquam tantùm partem, ſalutis ſpes adeſt.

Si mulieri gravidæ in utero ſit eriſipelas, lethale, ex Hipp. *Aph. 43. ſect. 5.* fœtus enim propter inſignem inflam-

flammationem emoritur, unde sequitur abortus, qui in graviſſimo morbo accedens, matrem jugulat. Gal. *in comment. hujus Aphor.* dubitat num hæc ſententia de omni inflammatione pronuncianda ſit, & num utero inflammationem patiente, fœtus poſſit aliquando vivere.

Inflammatio uteri facilè in gangrænam degenerat; quia uterus veluti totius corporis cloaca, excrementorum illuviem recipit, à quibus calor nativus facilè ſuffocatur.

Uteri inflammationi delirium, convulſio, ſingultus, extremorum frigiditas, ſudor diaphoreticus ſuperveniens, mortem brevi adventuram portendunt.

Si inflammatio uteri ſuppuretur, ſolutio illius ſperanda eſt: ſed ulcus ſordidum ſequetur, à quo ægra lenta febre contabeſcit, vel in hydropem incidit.

Si inflammatio in ſcirrhum mutetur, malum diuturnum evadit, & ſæpè hydropem accerſit.

Ad curationem hujus affectus, ſanguinis ad uterum fluxus revellendus, repellendus, & derivandus eſt; qui fluxit & in parte continetur, reſolvendus. Et ſi tumor ad ſuppurationem vergat, ea adjuvanda eſt, ruptóque abſceſſu pus evacuandum. Quod fiet ſequentibus remediis.

Præmiſſo igitur clyſtere emolliente, & refrigerante, mittatur ſanguis è baſilica lateris magis affecti, vel ab utraque, ſi totum uterum tumor occupet; & phlebotomia reiteretur bis, ter, quater, pro ægræ viribus, & phlegmones magnitudine.

Poſt ſufficientem revulſionem, & tranſacto morbi augmento, ubi nulla ampliùs ſuſpicio eſt fluxionis adhuc fientis, venæ inferiores aperiendæ ſunt ad derivationem à parte affecta. Quo ſenſu audiendus eſt Gal. *lib. de ſang. miſſione, & 13. meth.* cùm docet, in uteri inflammationibus venas poplitis & malleoli eſſe aperiendas. Attamen quamdiu aliqua revellendi indicatio perſeverat, & ſatius eſt venas brachii aperire.

Ad revulſionem etiam conveniunt frictiones, & ligaturæ ſuperiorum partium, & cucurbitulæ ſcapulis, lumbis & dorſo admotæ.

Si vitioſi humores, præcipuè bilioſi in corpore abundent, qui reliquorum humorum in fluxu quaſi vehiculum ſint; ij lenibus medicamentis evacuandi, ut ſyrupo roſaceo, & violato ſolutivo, mannâ, rhab. catholicone, vel electuario lenitivo: fortiora enim humores nimiùm commovendo fluxionem excitarent.

Vomitoria autem, licèt præſcribantur ab Avicenna, minimè convenire videntur. Si enim blanda & mitiora ſint, nihil penè evacuant. Si fortiora, magnam corporis agitationem efficiunt, unde humores commoti magis in partem irruere poſſunt.

Propter inſignem febrem refrigerantia medicamenta uſurpanda ſunt, ut julepi & emulſiones; quibus, ſi immenſæ vigiliæ, dolor, & inquietudo ægrotantem vehementer afficiant, narcotica erunt permiſcenda; etiam ſeorſim exhiberi poterunt.

Poſt primas evacuationes, topica admoveantur imo ventri, inter umbilicum & pectinem, & circa renes, primò repellentia, & refrigerantia, in forma linimenti, epithematis, & cataplaſmatis.

Linimentum fit ex oleo roſaceo loto in aceto, vel unguento roſaceo, cerato ſantalino, refrigerante Gal. addito pauco aceto.

Epithema fiet ex aquis, vel decocto plantaginis, acetoſæ, ſolani, ſummitat. papav. albi & roſarum, addendo boli armenæ, ſang. drac. vel terræ ſigillatæ tantillum.

Cataplaſma parabitur ex mica panis albiſſimi cum lacte cocta, cui parum olei roſacei, ſucci hyoſcyami, vel ſolani, cum vitellis ovorum addatur. Vel ex farina hordei, ſemin. lini, fœnugr. cum oleo roſaceo, quibus etiam prædictæ plantæ contuſæ addi poterunt.

Injectiones in uterum fieri debent, in hunc modum compoſitæ.

♃. Fol. plantag. nymphææ ſolani, endiv. ana M. j. roſ. rubr. P. ij. Coquantur ad tertias, & adde myrtini Unc. j. aceti ℥. ß. Fiat injectio.

Ex iiſdem herbis contuſis cum oleo roſaceo, & acetofieri debent peſſaria, & in uterum immitti.

Neque verò diutiùs utendum eſt repellentibus & refrigerantibus, ne tumor indureſcat, & in ſcirrhum degeneret. Ideóque cum repellentibus emollientia & reſolventia permiſcenda; eâ cautione, ut quò longiùs phlegmone à principio diſtat, major ſit quantitas diſgentium. Sic prædictis remediis malva, althæa, artemiſia, fœnugræcum, chamomilla, melilotus (aucta, vel imminuta eorum doſi) admiſceri poterunt.

Interim ſi alvus eſt dura, emollienda eſt blandè purgantibus. Imò verò ad temperandam inflammationem clyſteres refrigerantes frequenter injecti plurimùm prodeſſe poterunt, cùm uterus recto inteſtino incumbat. Eorum autem minima ſit quantitas, ut diutiùs retineantur, & ne uterum comprimant; quorum tale ſit exemplum.

♃. Rad. althææ Unc. j. fol. malvæ, violar. lactucæ, ana M. j. ſolani M. ß. flor. violar. roſ. ana P. j. prunor. acidor. num. x. Coquantur in aqua hordei. In colat. ℥. vj. adde olei roſacei ℥. iij. Fiat clyſter.

Si dolor valdè urgeat, prædictis clyſteribus addi poterunt vitelli ovorum, axungia gallinæ, lac mulieбre, mucilago ſem. fœnugræci, lini, vel malvæ, imò & tantillum opii cum pauco croco.

Tum etiam fiant injectiones in uterum ex lacte caprillo, vel ovillo, cum opii & croci, ana gr. iij. vel iv. & pauca aqua roſarum.

Vel peſſariis addetur opii modicum cum pauco croco, vitellis ovorum & oleo roſaceo. Vel etiam fiant peſſi ex philonio Romano cum cotone, Vel fotus anodynus in hunc modum paretur.

♃. Althææ cum rad. malvæ violar. ana M. j. chamomillæ, meliloti, roſar. ana P. j. Coquantur pro fotu.

Inclinante affectu purgatio iteranda eſt blandioribus catharticis. At affectu ad reſolutionem vergente, (quod ex remiſſione ſymptomatum, & minori partis gravitate dignoſcetur,) diſcutientia majori copia prædictis remediis addantur. Vel fiat tale cataplaſma.

♃. Pulveris rad. althææ Unc. j. flor. chamomillæ, meliloti, ana Drach. ij. fol. artemiſiæ, pulver. farinæ hordei, & fabarum, ana Unc. ſem. Coque parum in vino auſtero; adde pinguedinis porcinæ recentis, olei chamæmel. & liliorum alborum, ana Unc. j. Fiat cataplaſma.

Fotus & inſeſſus reſolventes hîc etiam conferre poterunt.

Si tumor reſolvi nequeat, ſed ad ſuppurationem vergere videatur adjuvanda eſt ſequenti cataplaſmate.

♃. Pulveris radicis althææ, flor. chamom. meliloti, farinæ ſem. lini, fœnugræci, ana Unc. j. ficuum pinguium num. viij. Coquantur ad pultis conſiſtentiam. Deinde adde vitellos ovorum num. iv. croci Scrup. ß. olei lilior. & butyri recentis, ana ℥. j. Fiat cataplaſma.

Confecto pure, quod ex caloris & doloris remissione, ac quadam inundatione tangendo dignoscitur; abscessus disruptio procuranda est motu corporis, tussi, sternutatione, cucurbitulis admotis, injectionibus detergentibus, & attenuantibus, vel pessariis rumpendi vim habentibus. Exempli gratia.

℞. Adipis anserini Unc. sem. terebinth. ʒ.ij. pulveris sem. rutæ, nitri radicis iridis, ana ʒ.ß. Misce, & cum lana fiat pessarium.

Rupto abscessu, puris expurgationi, & ulceris detersioni ac consolidationi incumbendum est, prout in ulceris uteri curatione jam describenda docebitur.

CAPUT VIII.

De ulcere uteri.

Inflammationem uteri suppuratam sequitur ulcus, quod etiam ab aliis causis dependet, quæcunque scilicet in utero erosionem efficere consueverunt.

Causæ igitur illius sunt, abscessus disruptus, humores acres in uterum confluentes, acria & erodentia medicamenta in uterum immissa, vel etiam assumpta, ut de cantharidibus suprà relatum est.

Causæ antecedentes sunt illæ omnes, quas inflammationem efficere posse suprà docuimus, ut partus difficilis, violentus, & effrænis concubitus, fluor muliebris acrior, & diuturnus, vulnera, casus, & contusiones, & præcipuè gonorrhœa virulenta, ac lues venerea, cujus contagium utero, illiúsque cervici facilè communicatur.

Differentiæ petuntur à loco, magnitudine, figura, & complicatione cum aliis affectibus.

Ratione loci, nempe variarum uteri partium; modo ulcus cervicem uteri occupat, & internum illius orificium; modo in fundo residet, quòd rarius contingit. Aliquando & frequentiùs internam uteri superficiem obsidet; aliquando, sed rarius, externam invadit; unde fit nonnunquam; ut pus ab hujusmodi ulceribus emissum, per vesicam, vel intestina vacuetur; vel si in cavitate abdominis subsistat, abscessus circa inguina appareant, de quibus loquitur Hippoc. *Aphor. 47. sect. 5.*

Ratione magnitudinis, quædam magna, quædam parva, multum scilicet, vel parum spatii occupantia in utero dicuntur; quæ si sint parva, & superficiaria, parùm à scabie & pruritu differunt; si verò magna, & gravia, ac veluti depascentia, nomæ ab Hippocr. nominantur.

Ratione figuræ, ulcera dicuntur rotunda, oblonga, sinuosa aut fistulosa.

Ratione complicationis cum aliis affectibus, dicuntur phlegmonosa, cancrosa, scirrhosa, dolorifica, saniosa, virulenta & contagiosa.

Signa diagnostica ulceris in utero geniti sunt; dolor & mordicatio in utero, vel illius cervice; & purulentæ materiæ ex utero emissio. Quæ diagnosis ampliùs illustrabitur, si causæ ulcus producentes suprà relatæ præcesserint.

Si ulcus cervicem uteri occupet, ipso viso deprehenditur immisso speculo matricis: tum etiam contractu, manu obstetricis, vel in concubitu; in quo ægra dolorem percipit molestum. Si verò ulcus fuerit in uteri fundo, dolor percipitur versùs regionem pubis, excrementa profluunt copiosioria.

Si ulcus penetret ad extremam superficiem, urinæ, aut dejectiones purulentæ apparent, vel fluctuatio quædam in abdomine percipitur, vel tumor versùs inguina, in quibus abscessum minatur.

Si ulcus simplex fuerit, & benignum, pus effluit paucum, album, & minimè fœtidum. Si verò fuerit malignum, & depascens, sanies erit viridis, livida, & varii coloris, cum fœtore, & magno cruciatu effluens.

Si ex lue venerea duxerit originem, præcessit gonorrhœa, vel adhuc præsens est, & alia luis venereæ indicia apparebunt.

Prognosis desumitur ex Hipp. *lib. 1. de morb. mulier.* nullum scilicet ulcus uteri esse contemnendum, quia fit in parte exquisito sensu prædita, quæ sympathiam habet cum præcipuis corporis nostri partibus, & ab iis illuviem excrementorum recipere valdè disposita est.

Si uteri ulcera cancrosa, phagedænica, sinuosa; aut fistulosa evaserint, sunt utplurimùm insanabilia, & toto vitæ curriculo miseras ægrotantes crudeliter exercent.

Ulcera cervicem uteri occupantia, faciliùs curantur, quia remedia iis immediatè admoveri possunt.

In mulieribus quæ ab hoc morbo convalescunt, perfectæ valetudinis signum est, quando concipere incipiunt, & semen virile commodè recipere, aut menstrua convenienter, & sine dolore effundere.

Curatio ulceris uterini eò dirigenda, ut humorum acrium ulcus vel generantium, vel foventium defluxus prohibeatur, & ulceris detersio, ac conglutinatio procuretur. Ad quem finem sequentia in usum revocari potuerunt.

Ac primùm, si corpus fit plethoricum, vel ulcus conjunctam habeat phlogosim, venæ sectio ex brachio celebranda est, eáque toties repetenda, quoties novæ fluxionis periculum instare videbitur. Tum præcipuè instante purgatione menstrua maximè convenit, ut illa imminuatur, quæ ulceri materiam suppeditare solet, & aliorum humorum in uterum effluxum promovere.

Purgatio etiam maxime necessaria est, ut à cacochymia corpus liberetur. Eáque institui debet ex benignioribus catharticis, ut senna, rhabarbaro, tamarindis, myrobalanis, catholicone, & similibus; quæ frequenter iteranda est, ut vitiosi humores ab utero avertantur: eáque tanti est hac in re momenti, ut testetur Forestus *observ. 48. lib. 28.* Joannem Thiengium Medicum Amstelrodamensem, nobilem matronam ab ulcere uteri saluti restituisse, cui dabat de quarto in quartum diem Unc. v. decocti sennæ, epithymi, rosar. rubr. myrobalanorum Indorum sacchato dulcorati, & abstergentia decocta in uterum injiciebat.

Ad usum frequentem syrupus magistralis componi poterit in hunc modum.

℞. Rad. symphyti majoris, & polypod. quer. recentis, ana ℥. j. corticis citri sicci ʒ. vj. fol. plantag. vincæ pervincæ, saniculæ, acetosæ, capill. veneris, ana M. j. liquiritiæ rasæ, & passularum mundatarum, an. ℥. j. sennæ mundat. ℥. vj. sem. carthami contusi ℥. ij. agarici recenter trochiscati in ligatura positi ʒ. x. sem. melon. & anisi, ana ʒ. iij. flor. cordialium, anthos, & epithymi, an. P. j. Fiat omnium decoctio in aqua hordei. In cujus portione infunde rhabarbari electi ℥. ß. cinamomi ʒ. j. In colat. ℔. j. ß. dissolve syrupi rosat. solut. ℥. iij. sacchari q. s. Fiat syrupus perfecte coctus, de quo capiat ℥. ij. vel iij. bis, aut ter in mense, cum decocto agrimonii, & plantag. vel infuso rhab. in aqua endiviæ.

Si ægra facilè vomat, purgatio per vomitum erit præferenda: quia humores utero revellit.

In purgationum intervallis decoctum vulnerarium diu usurpandum est; quod in hunc modum componi poterit.

℞. Fol.

℞. Fol. agrimon. pimpinellæ, centinodiæ, plantaginis, ana M.ß. rad. chinæ ℨ.iij. ſem. coriandri ℨ.j. paſſul. min. ℨ.ß. ſantali rubri ℈.j. Coque in jure pulli gallinacei. Colat. capiat manè & ſerò. Vel

℞. Fol. artemiſ. plantag. millefolii, ana M.j. rhapont. ℨ.ß. ſem. viticis ℨ.j. Coque in menſura vini albi, & dulcorentur ſaccharo. Capiat ℥.ij. vel iij. manè.

Si febris urgeat, & magna ſaniei copia excernatur, ſerum lactis erit utiliſſimum, manè ad Unc. viij. vel plures exhibitum, addendo mellis roſacei, vel ſacchari parùm.

Si corpus tabeſcere incipiat, cum veſtigio febris hecticæ, lac præſertim aſininum cum ſaccharo roſaceo, per integrum menſem exhibeatur.

Sudorifica, abſente inflammatione, & calidiori intemperie, etiam conferre poterunt ad ulcus exſiccandum, revellendóſque humores ſeroſos versùs habitum corporis.

Terebinthina lota in aquâ utero convenienti, ut artemiſiæ, matricariæ, vel ulceri idoneâ, ut plantag. roſarum, cum ſaccharo roſaceo ſumpta per intervalla, ulcera detergit & conſolidat.

Pilulæ de bdellio ad Drach. j. pro una vice exhibitæ, vel ſingulis, aut alternis diebus ad ℈. j. valdè etiam conferunt, & ſi ſanguis fluat, eum compeſcunt.

Vel recentes eodem modo uſurpandæ, ſic parari poterunt.

℞. Bdellii ℨ.iij. myrrhæ thuris, an. ℨ.j. ſarcocollæ, ſtyracis, ſuccini, myrobalanorum chebulor. an. ℨ.ß. coralli rubri ℈.ij. Cum ſyrupo de papav. fiat maſſa pilularum, cui in dolore vehementi tantillum opii admiſceri poteſt.

Trochiſci alkekengi cum opio, dolore urgente, etiam ſoli pulverati propinantur.

Ad dolorem etiam leniendum uſurpari poſſunt eadem remedia, quæ in uteri inflammatione pro eodem ſymptomate fuerunt propoſita.

Pulvis ſequens ad ulcus exſiccandum erit non parùm efficax.

℞. Acaciæ, hypociſt. ana. ℨ. j. ſanguinis draconis, amyli, radicis plantag. ariſtolochiæ rotundæ, ana ℨ.ß. boli armen. ℨ. j. maſtiches ſarcocollæ, ana ℨ. ß. Fiat pulvis tenuiſſimus, cujus doſis erit Drach. j. cum aqua plantag. roſarum, vel chalybeata.

Zacutus Luſitanus *obſerv. 87. & 88. lib. 2.* opiatam & aquam proponit, quibus ſe deſperata uteri ulcera ad curationem perduxiſſe teſtatur. Earum deſcriptiones ex dictis locis repetere quis poterit.

Ad ulceris deterſionem, exſiccationem, & conglutinationem variæ parantur injectiones. Quæ tamen uſurpandæ non ſunt, quin priùs inflammatio auferatur, quæ non rarò hujuſmodi ulceribus ſolet eſſe conjuncta; ſimúlque dolor demulceatur, qui non ſolùm valdè moleſtus eſt, ſed etiam partem irritando fluxionem augere ſolet.

Ratione igitur inflammationis illius & acrimoniæ, injicientur priùs in uterum emulſiones ſeminum frigidorum, ſerum caprinum vel lac integrum, aut ſolùm, aut cum ſucco plantaginis, & burſæ paſtoris permixtum, vel ſi neceſſitas urgeat, decoctum capitum papaveris & ſummitatum malvæ. Quidam Practici ſolâ aquâ tepente plurimùm juvari exiſtimant hujuſmodi ægrotantes, ſi frequenter injiciatur. Nec immeritò. Sic enim fervor & inflammatio temperatur, dolor demulcetur, & ſordes ulceri adhærentes abluuntur. Valeſcus de Taranta etiam frigidam probat, his verbis. *Novi inquit, aliquas mulieres ſe ſentientes habere hujuſmodi ulcera. Lavabant ea cum aqua frigida, mundabant deinde, & cum pannis lineis exſiccabant, & in matricem mittebant frequenter. Atque iiſdem præſidiis ſæpè mutatis, hæc ipſa per ſe ſæpè ad integram curationem ſufficiebant.*

Ablatâ intemperie calidâ, & dolore ſedato, aut ſaltem magna ex parte imminuto, ad detergentia veniendum eſt, à mitioribus ad fortiora progrediendo.

Mitiora ſunt ſerum lactis cum ſaccharo; decoctum hordei cum ſaccharo, vel melle roſaceo, majoris deterſionis gratia; vel hydromel ſimplex.

Paulò validior erit decoctio ex hordeo, lentibus, fabis non excorticatis, & foliis apij, parietariæ, plantaginis parata, addito melle roſaceo.

Ubi valdè ſordidum eſt ulcus, decoctum vulnerarium aqua catapultarum vulgò dictum, principem locum obtinet; cujus compoſitio talis eſt.

℞. Rad. gentianæ, rhapontici, zedoariæ, & ariſtolochiæ rotundæ, ana Unc. j. vini albi ℔. vj. Bulliant ad tertiæ partis conſumptionem. In colat. diſſolve ſacchari albi ℔. ſem. Servetur ad uſum.

Vel ſequens decoctio parari poterit.

℞. Hordei integri, furfuris macri, & roſar. rubr. ana P. j. fol. agrimon. abſinthii, caprifolii, & apii, ana M. j. fabarum & lentium, ana Drach. iij. liquirit. raſ. radic. ireos Florent. & zedoariæ, ana Unc. ij. Fiat omnium decoctio addendo circa finem parùm vini albi.

Si ulcera admodum fœtida, & putrilagine infecta fuerint, decoctioni addi poterit parum unguenti Ægyptiaci, collyrii Lanfranci, vel pulveris Mercurii dulcificati.

Ubi ulcus probè deterſum, atque mundificatum fuerit, ad exſiccantia & ſolidantia veniendum eſt, quorum formula talis eſſe poterit.

℞. Rad. conſolidæ major. biſtortæ, ana Unc. fol. plantag. caudæ equinæ, burſæ paſtoris, ſaniculæ piloſellæ millefolii, ana M. j. roſar. rubr. M. ſem. Coque in menſura aquæ pro injectione.

Prædictæ, aut ſimili injectioni pulvis ſarcoticus ſequens admiſceri poterit.

℞. Rad. ireos, ariſtolochiæ, conſolidæ major. ana Unc. ſem. myrrhæ Unc. j. aloës Drach. iij. Fiat pulvis, cujus Unc. ſem. miſceatur in qualibet injectione.

Terebinthina lota cum aqua plantagin. ad ℨ. ij. & diſſoluta cum melle, & ovi vitello, injectioni mixta valdè prodeſt: idque magis, ſi pulvis ſarcoticus etiam addatur.

Unguenta pompholygos de ceruſa, de plumbo, ſimiliter cum injectionibus, an. Drach. vj. pro una doſi mixta uſurpantur. Sed reliquis præſtat oleum ex vitellis ovorum in mortario plumbeo agitatum.

Suffumigia ad ulcera profunda versùs uteri fundum inhærentia penetrant, eáque deſiccant; quæ ita parari poterunt.

℞. Thuris, myrrhæ, maſtiches, ſtyracis calamitæ, gummi juniperi, laudani, an. Unc. j. terebinth. q. ſ. Fiant trochiſci pro ſuffumigio.

In ulcere contumaciſſimo cinnabaris addita ſuffumigio omne feret punctum.

Thermæ quoq; ſiccantes, ſulphureæ & aluminoſæ, in ulceribus diuturnis uſurpantur: eóq; mulieres deſperatas, tanquàm ad extremum remedium, Medici, ablegare ſolent.

Emplaſtra etiam convenientia epigaſtrio applicare non inutile fuerit. Siquidem eorum vires ad interiora uſque, per inſenſibiles meatus deferuntur.

Si ulcus ſit in collo uteri, linimentis inungendum eſt detergentibus, & exſiccantibus. Detergentia in hunc modum componi poterunt.

℞. Succi apij Unc. ij. mellis rosac. Unc. j. sem. terebinthinæ Unc. sem. farinæ hordei, vel orobi q. s. Leviter bulliant, & fiat instar linimenti. Vel

℞. Aristolochiæ rotundæ ℥. ß. marrubii, centaur. min. agrim. an. M. sem. Coquantur in s. q. hydromel. Colaturæ adde pulv. rad. ireos Florent. Drach. ij. farinæ orobi, melli despumati, ana q. s. Fiat linimentum.

Admovetur etiam unguentum diapompholygos, addendo thus, mastichem, myrrham, aloën, prout ulceris ratio requirit.

Ulcere sufficienter mundato, exsiccans & cicatricem inducens unguentum admovendum est, cujus forma talis esse poterit.

℞. Tuthiæ lotæ Unc. ß. lythargyri, cerussæ sarcocollæ, ana Drach. ij. olei & ceræ q. s. Fiat unguentum.

Interdùm contingit ulcera uteri ad rectum intestinum penetrare, interdum verò ad vesicam; quod ostenditur pure per illas partes excreto.

Si per intestinum rectum pus effluat, clysteres lenientes, detergentes, exsiccantes usurpandi sunt; quales in dysenteriæ curatione fuêre propositi.

Si verò per vesicam pus effluat, convenient diuretica leviora, & refrigerantia, quæ vacuent istas sordes in vesicam transmissas; & ulceris curationem promoveant quales sunt emulsiones sem. frig. major. quibus succedet terebinthina, aliáque remedia pro ulcere vesicæ præscripta.

Si ulcus in fistulam degeneret, quod præcipuè contingit, dum exterius versùs coxam aperitur, quamvis etiam in ipso utero, ejusdémque cervice idem fieri possit, advertendum erit, utrum magis conducat ægrotanti, meatum jam assuetum relinquere in actum, per quem natura vacuationem excrementorum multiplicium molitur, vel ejusdem curationem suscipere. Illud si magis è commodo ægrotantis sit, cura, saltem palliativa dicta, instituenda per purgationes frequenter repetitas, & sudorifica bis singulis annis exhibenda, tum injectiones detergentes & roborantes, atque emplastra diapalma divinum, & similia super imposita. Si verò sanatio sperari possit, eadem remedia usurpanda sunt, quæ ad aliarum fistularum curationem adhiberi solent.

Si à lue venerea in pudendo, vel sinu uteri fiant ulcera, citra universam hujus luis curationem sanari minimè possunt. In qua perficienda per varios modos, ille qui per suffumigia cinnabaris fit, maximè confert: non solùm enim ea conducent ad luem illam è toto corpore auferendam, sed etiam peculiariter si uteri sinu excipiantur, ut hæc ulcera citius sanentur, efficient. Tum etiam in cura quæ per inunctionem hydrargyri, fit unguenta mercurialia in penitiora illa loca erunt demittenda.

In quibusvis uteri ulceribus, si pruritus molestus illius cervicem afficiat, ut non rarò solet contingere, ob humoris acris, & salsi in eam partem defluxum; ad eum demulcendum conveniet pessarium imbutum unguento enulato cum mercurio; aut Ægyptiaco dissoluto in aqua marina, aut aqua aluminosa, aut butyro recenti, in quo hydrargyrum extinctum sit, addito sulphure.

CAPUT IX.

De Scirrho uteri.

Scirrhi in utero geniti natura, differentiæ, & causæ eædem sunt, quæ in hepatis scirrho fuêre propositæ, ut eas frustrà hîc repetere non opus sit, sed indè erunt depromendæ.

Inter causas tamen antecedentes hæc uteri scirrho propria est, eáque satis frequens, dum scilicet mulieres fluxum menstruorum, aut lochiorum patientes, sese imprudenter aëri frigido exponunt, aut aquam frigidam potant, unde sequitur fluxus cohibitio, sanguisque retentus crassescit, & condensatur, ac tandem in parte tumorem scirrhosum producit.

Signa scirrhi in utero geniti sunt, durities & renitentia in uteri regione, illius circumscriptionem referens, gravitas in eadem parte, & ponderis sensus, præcipuè quando ægra stat quasi uterus prolapsurus sit in pudenda: sedentibus verò, aut decumbentibus, gravitate suâ rectum intestinum premit, febris carentia, & doloris, quibus distinguitur ab inflammatione, aut saltem dolor est exiguus in scirrho non exquisito, cùm in utero nullus sit. Si inflammationi succedat, cessat febris & dolor, manente duritie & renitentiâ. Si in ipso uteri corpore sit, regionem pubis contrectando facilè dignoscitur, si verò in cervice, digiti contactu explorari potest. A mola distinguitur ex causis præcedentibus: tum quòd in mola menses si fluant, inordinatè fluunt: in scirrho autem si fluant, ordinem servant, in mola etiam mammæ lacte turgent, in scirrho autem extenuantur.

Quod ad prognosim attinet, omnis scirrhus curatu difficillimus est, durities enim valida semel contracta vix emolliri potest, adde quod calor nativus in parte scirrho affecta admodùm debilis est, ut ægrè materiam crassam, & ferè lapideam discutere possit.

Magnus & contumax scirrhus hydropem tandem accersit.

Scirrhus uteri, sed calidioribus, & nimirum humectantibus remediis tractetur, in cancrum degenerat.

Curatio hujus scirrhi ad duo dirigenda est, scilicèt ad causam antecedentem & conjunctam.

Ratione causæ antecedentis phlebotomia instituenda est. Primùm è venis brachii, si affectus non fuerit admodum inveteratus. Posteà verò ex venis inferioribus, præcipuè quando suppressa sunt menstrua.

Hæmorrhoidum apertio hîc etiam utilissima est. Nam & sanguinem fæculentum evacuant, & ab utero derivant, propter venarum communionem, quam habent cum utero.

Purgatio etiam necessaria est, per intervalla repetita, ex medicamentis melancholiam educentibus, usurpando primùm mitiora, mox ad fortiora transeundo.

Purgantibus autem præmittenda erunt præparantia humorem melancholicum, & aperientia, in forma apozematum, juleporum, aut jusculorum, juxta dispositionem ægrotantis.

Ac præter aperientia vulgaria, etiam remedia ex chalybe usurpanda sunt, quibus validissimi isti infarctus rebellium & crassorum humorum, & in utero aliisque partibus dissolvuntur.

Ut verò humores superflui ab utero deriventur; utiliter admoveri poterunt cauteria cruribus, tandiu gestanda, donec purgationes menstruæ (quæ ut plurimùm in hoc affectu supprimuntur) ad consuetum ordinem, ratione temporis, quantitatis, & qualitatis, redierint.

Ratione causæ conjunctæ emollientia, & resolventia medicamenta exteriùs admovenda sunt, in hunc modum composita.

℞. Rad. althææ, & liliorum, an. Unc. ij. fol. malvæ, violariæ, althææ, branchæ ursinæ, ana M. j. fol. artemisiæ

misiæ, nepetæ, ana M.ß. sem. lini, & fœnug. ana ℥.j. flor. chamæm. & meliloti, ana P.j. Fiat decoctio, quâ fovea- tur regio pubis & inguinum, cum spongia in ea imbu- ta & expressa.

Ad magis emolliendum, potest fieri decoctio in aqua, & oleo dulci, vel in decocto intestinorum ver- vecis.

Possunt etiam addi decocto, ut potentiùs evadat, radices bryoniæ, & cucumeris agrestis. Nam à mi- tioribus incipiendum est, ad validiora progredien- do.

Ex eodem decocto, auctâ dosi simplicium potest pa- rari semicupium, quod huic rei est efficacissimum, & fotu potentiùs.

Clysteres etiam frequentes, tum injectiones in ute- rum ex eodem decocto erunt conficiendæ, quibus olea liliorum chamæmel. aut amygdalarum dulcium addi poterunt.

℞. Olei lilior. & amygd. dulc. ana ℥.iij. mucilag. sem. fœnugr. extractæ cum vino albo ℥.j. pingued. gallinæ, anseris, & anatis, ana ℥.j.ß. butyri recentis, & axungiæ porci; ana ℥.ij. ceræ & terebinth. q.s. Fiat unguen- tum.

Sequens verò in omni scirrho probatur, & à Rhasi describitur 7. *ad Almanzorem*.

℞. Bdellii, ammoniaci, galbani, ana partes æquales. Terantur in mortario cum oleo de been, & liliorum. Deinde adde mucilaginum sem. fœnugr. lini, & ficuum parem quantitatem. Fiat unguentum.

Ex eadem materia additâ cerâ, fit etiam emplastrum efficacissimum, admovendum regioni uteri ante & retrò. Vel admoveatur emplastrum diachylum irea- tum.

Cataplasma fiet ex residentia decocti fotus prædicti contusa, & per setaceum trajecta, addendo farinæ sem. lini, fœnugr. ana Unc.j. ficuum num. vj. pulveris rad. iri- dis ℥.ij. croci Drach.ß. pingued, gallinæ, olei amygd. dulc. ana q.s. Fiat cataplasma.

Lutum bituminosum thermarum sulphurearum, & bituminosarum, utiliter instar cataplasmatis admo- vetur.

Suffitus ex lapide pyrite candente in aceto extincto miris laudibus effertur à Galeno, ad omnes tumores scirrhosos dissolvendos, ita ut instar incantamenti operetur. In dicto aceto satureia & parietaria incoqui poterunt. Advertendum tamen est, ne lapis pyrites sit plumbarius, quia maximè nociturus esset.

Ac denique omnia remedia tam interna, quàm externa, quæ suprà in hepatis & lienis scirrhi cura- tionibus fuêre proposita, hîc etiam conferre pote- runt.

Hæc tamen medicamenta in toto curationis decur- su, summo judicio ac prudentiâ moderanda sunt: ne vel induretur scirrhus, vel, quod multò pejus est, in cancrum degeneret. Quod omnes Practici verentur, ex incauta, vel diuturniore auxiliorum administratio- ne, à qua melius est per intervalla desistere, ut eorum successus advertantur. Frustrà enim pugnatur, quan- do scirrhus omninò indolens, lapideam naturam ade- ptus est.

CAPUT X.

De Cancro uteri.

Cancer uteri est tumor durus, ac renitens in uteri corpore vel cervice dolorem acerbissimum, pun- ctorium, & lancinantem præ se ferens.

Fit ab humore atrabilario in ea parte collecto, vel à scirrho malè curato, qui facilè in cancrum degene- rat, in ea præcipuè parte, ob sanguinis copiosum afflu- xum; qui in venis scirrho vicinis retentus, nec suffi- cienter per menstruas purgationes evacuatus, aduri- tur, & malignam corruptionem acquirit.

Duplex vulgò statuitur, ulceratus, & non ulce- ratus.

Quamdiu materia morbifica minoris acrimoniæ, & malignitatis particeps est, cancrum efficit non ulcera- tum. Acrior verò facta per putredinem, vel adustio- nem, tumorem exulcerat, & cancrum ulceratum pro- ducit.

Diagnosis ex definitione proposita facilè elicitur. Si enim tumor durus ac renitens in uteri corpore, aut cervice percipiatur, qui dolorem punctorium ac lan- cinantem efficiat, cancrum esse pronuntiare possumus. Evidentiùs tamen distinguitur, si oculis percipi possit ut quando est in uteri cervice, speculo matricis adhibi- to: apparebit enim tumor inæqualis ac tuberosus, li- vescens, aut nigricans venarum propaginibus quasi ra- dicibus circumseptus. Si verò ulceratus sit, saniem quandam emittit fulvam, aut nigram, & graviter olen- tem, interdum etiam sanguinem ob erosionem vena- rum quæ in partem decurrunt; tantâ copiâ nonnun- quam aperto aliquo vase insigniore, ut ægra vitæ peri- culum incurrat. His accedit febricula, anxietas, nausea, pudendorum ardor, & similia.

De prognosi hoc tantùm pronuntiare licet, can- crum esse incurabilem, sive ulceratus, sive non ul- ceratus sit. Quod quidem ut de omni cancro, etiam partes externas obsidente verum est; sic potiori jure de eo qui uterum occupat sentiendum est; ob conti- nuam superfluitatum illuviem, quæ ad eam partem de- currit.

Cùm igitur curatio integra sperabilis non sit; ad al- teram quæ palliativa dicitur, confugiendum est. Eáque eò dirigenda, ut cancri non ulcerati ulceratio prohi- beatur, & ne ulceratus majus incrementum suscipiat: & in utroque doloris atrocitas temperetur. Quod fiet primùm universalibus corporis evacuationibus, & aliis remediis, quæ humorem melancholicum & atra- bilarium alterent, evacuent, ejúsque generationem im- pediant. E quorum numero sunt missio sanguinis ex brachio, malleolo, hæmorrhoidibus; potiones, apo- zemata, julepi, juscula, lac, serum lactis, æquæ minerales frigidæ, & alia hujusmodi, quæ ad cujuslibet cancri, in quacunque parte siti, curationem à Practicis vulgò præscribi solent. Et purgationes præsertim, frequen- ter iterandæ sunt, ut antecedens cancri materia subtra- hatur.

Tum etiam admovenda erunt topica, quæ modera- tè refrigerent & astringant, sine ulla mordicatione; li- nimentorum forma in primis usurpantur, quorum præcipua ita componi poterunt.

℞. Ol. myrtini, & rosar. ana ℥.ij. succi solani & sem- pervivi, an. ℥.j. Agitentur omnia in mortario plumbeo cum pistillo plumbeo, donec nigrescant. Deinde adde lithargyri, & ceruffæ in aqua scabiosæ lotor. ana ʒ.iij. tuthiæ præp. ʒ.ij. camphoræ ℈.ß. Fiat linimentum, quo illinatur ter, aut quater in die. Vel

℞. Olei ex vitellis ovorum, & rosac. ana ℥.j. sem. sac- chari Saturni ʒ.j. Agitentur in mortario plumbeo, do- nec colorem mutent.

Sequens cæteris præcellit, eóque tumores mam- marum; qui cancrosi putabantur, prorsùs curati sunt.

℞. Ol. ex vitellis ovorum ℥.ij. succi solani & vero- nicæ

nicæ vel ſempervivi,an. ℥.ſem.mercurii crudi ℥.ij. Agitentur in mortario plumbeo cum piſtillo plumbeo, donec craſſitiem linimenti acquirant.

Linimenta prædicta in uterum immittenda ſunt cum turundis oblongis, vel candelis cereis linteolo obvolutis. Injectiones tamen multò faciliùs immitti poterunt,in hunc modum compoſitæ.

℞. Aquæ hord.℔.ſem.aquæ ſolani,& plantag.an.℥.ij.aquæ veronicæ ℥.j.trochiſcorum alb.Rhaſ.Drach.ij. ſacchari Saturni Drach.j. Fiat injectio.

Si dolor atrociter urgeat, adde Unc. iv. injectionis, ſyrupi de papavere Unc.j.

Foveatur etiam pars affecta aquis plantaginis, & ſolani, vel eorum decoctis; quibus addi poterunt folia nymphææ, papaveris albi, roſæ rubræ, & camphora. Quod etiam decoctum injici frequenter poterit in uterum; fiétque multò efficaciùs,ſi in mortario plumbeo agitetur, vel ſaccharum Saturni eidem permiſceatur.

Inter ſpecifica commendantur ranæ lotæ & coctæ, & cataplaſmatis loco impoſitæ; vel earum decoctio per injectionem adhibita. Tum etiam decoctum,aut ſuccus cancrorum fluviatilium in uterum injectus.Sicut & herba Roberti ſumpta,vel admota.

Si cancer ulceratus ſit, linimentis prædictis mineralium doſis augeatur, iiſque cinis cancrorum fluviatilium utiliter addi poterit. Injectionibus verò trochiſci albi Rhaſis, & aqua hordei cum ſuperiori injectionis materia,permiſceri.

Si dolor valdè urgeat, fomenta ex malva, althæa, nymphæa, papavere, hyoſcyamo, coriandro viridi, anetho ſemine pſyllii, lacte, croco & ſimilibus per intervalla uſurpanda; vel cataplaſmata ex iis parata imponenda. Ex quibus etiam decoctis injectiones & ſemicupia parari poterunt.

Hæc tamen omnia aliquando non ſufficiunt ad imaniſſimum dolorem placandum, qui interdum nullum quieti & ſomno locum relinquit. Unde cogimur non rarò ad narcotica recurrere, quæ in hoc affectu, propter intenſum humorum fervorem; minùs nocent. Et vidimus nos mulierem cancro in mamma laborantem,quæ ſingulis noctibus,per quatuor menſes, laudani gr.ij.vel iij. innoxiè & cum maximo ſolatio ſumebat.

Si ex cancro ulcerato multus ſanguis prodeat,ut ſæpè fit, injiciatur in uterum ſuccus plantaginis cum tantillo thuris.

CAPUT XI.

De uteri gangræna, & ſphacelo.

Gangræna eſt corruptio, ſeu mortificatio partis incipiens; ubi autem omninò corrupta, & emortua fuerit,ſphacelus,ſeu ſyderatio nominatur.

In mulierum genitalibus facilè hic affectus generatur, propterea quòd iſtæ partes humidiores ſunt & molliores, totúſque corporis excrementa facilè recipiunt.

Inflammationi, abſceſſui, ulceri vel cancro malè curatis ſæpiſſimè ſuccedit, quando calor vitalis partis ſuffocatur,aut deſtruitur.Suffocatur in magnis inflammationibus, quando plus ſanguinis affluit, quàm inſitus calor partis digerere, aut in pus commutare valeat. Deſtruitur vel à frigida intemperie illum extinguente, vel à calida diſſipante,ac reſolvente.

Cognoſcitur gangræna incipiens, ex eo quòd calor inſolitus in parte percipitur; horror ac tremor invadit cùm pulſu languido ac frequenti, & animi deliquio. Et cùm ut plurimùm cervicem uteri magis hic affectus invadat,atque adeò pars affecta oculis explorari poſſit, ea mollis, livida, nigra, & cadaveroſa apparet, & ſine ſenſu pungi ac ſecrari valet, tum fœtidum ac cadaveroſum halitum expirat.

Quod ad prognoſim attinet. Malum hoc graviſſimum eſt, ac periculoſiſſimum, imò utplurimùm lethale. Obſervatum tamen à quamplurimis Authoribus, uterum putredine, & gangræna corruptum, vel ſponte cecidiſſe, vel ſectione ablatum fuiſſe, cum incolumitate mulierum: quas Authorum obſervationes magno numero colligit Schenkius *lib.4.obſervationum.*

Curatio perficitur iiſdem remediis, quæ ad aliarum partium gangrænas adhiberi ſolent, ſi gangræna ſit in cervice uteri, vel ad externas partes vergat; ut ſcarificationibus, & ablutionibus, decocto abſinthii, myrrhæ, & ſimilibus; unguento Ægyptiaco cataplaſmate de tribus farinis dicto,quod ſic habet.

℞. Farinæ hordei,fabar. orobi,ana Unc.ij. oxymel. ℔.j. Coquantur ad formam catapl. Cui ſi addatur farina lupinorum,myrrha,aloë,& abſinthium, efficacius erit.

Quod omninò corruptum,& emortuum eſt,amputandum ſectione; aut in uteri procidentia, ligaturâ in dies magis ac magis coarctatâ,& conſtrictâ. Quarum operationum exempla quamplurima habentur à Schenkio collecta *lib.4. obſervationum.*

Refert etiam Wierus in obſervationibus, à ſe curatam mulierem annorum 25. cui æſtuante canicula tuberculum quoddam in ſinu muliebri, ex violento forſan mariti concubitu, productum fuerat. Illi autem cùm imperitus chirurgus cataplaſmata minùs idonea admoviſſet,intra dies non multos,pars univerſa putreſcere, nigreſcere, & emori cœpit, & incredibili celeritate anum verſus malum progreſſum eſt. Ipſe autem ſequenti methodo ejus curationem inſtituit. Primò ſolani, & plantaginis ſuccum uberrimum, ſyringa in utrumque meatum ter vel quater in die injecit; deinde horis illis intermediis lini hapſum iis ſuccis, admixto aceto,imbutum applicuit: qui exſuccus eodem rursùs permaduit liquore. Ac in ejuſmodi repetita aliquoties applicatione perſeveratum eſt, donec reſtringueretur fervor, & deſineret putrefactio. Aſſumebat interim quoque potionem,ſingulis diebus ter,ex decocto acetoſæ, ſcabioſæ, pimpinellæ, prunor. damaſc, ſummit, borrag.bugloſſ, flor. calendulæ,cum aqua,ſaccharo,& aceto,ad ſyrupi acidi longi formam apparatam. Victus erat paucus,ſed refrigerans & acidus, putredinis occaſionem præſcindens. Tertio in die incendii furia ſævitiaque putredinis remiſit. Quare carnem nigram,mortuámque exiguo forcipe attrahi circumquaque à vivo, ſine doloris ſenſu, ſeparari reſecaríque juſſit. Inde reliquum ad vivum uſque Ægyptiaco unguento abſumpſit. Eodémque modo ad cicatricis inductionem,ut in aliis ulceribus,progreſſus eſt.

Toto curationis decurſu, cordis roborationi incumbendum eſt,tam aſſumptis,quàm admotis. Tum etiam enemata emollientia,abſtergentia,&refrigerantia frequenter infundenda,quæ propter viciniam parti affectæ plurimùm opitulantur.

CAPUT XII.

De uteri inflatione & hydrope.

Uteri inflatio, & hydrops ab omnibus propemodum Authoribus confunduntur; ita ut inflationem vocent illum hydropem, qui fit à flatibus; cùm hydrops ſimpliciter dictus ab humore aquoſo genere-

tur

tur. Diſtinguuntur tamen, & datur quædam uteri inflatio, quæ hydrops dici non debet, quando nimirum à flatu ſubitò irruente uterus inflatur ac diſtenditur, unde dolor intenſus excitatur, quemadmodum in colico dolore contingit; atque adeò ſi illa inflatio non diu perſeveret, ſed brevi diſcutiatur, hydropis nomen non meretur; talis ſæpè accidere ſolet in hyſtericis affectibus.

Duplex igitur hydrops uteri ſtatuendus eſt, unus à flatibus, qui tympaniti aſſimilatur; alter verò à ſeroſo humore, qui aſciti analogus eſt. Quidam tertium addunt à pituita, ut etiam leucophlegmatiæ ſimilem ſpeciem conſtituant, quæ in uſu practico rarò contingit. Nos tamen nobilem mulierem vidimus, quæ unâ die tantam pituitæ craſſæ copiam ex utero excreverat, ut ſex vel ſeptem librarum pondus æquare potuerit: quæ procul dubio pituita diutiùs retenta, hydropem uteri producere potuiſſet.

Flatus & ſeroſus humor uteri hydropem efficiens, vel in cavitate uteri, vel intra membranas illius, aut veſiculas continetur. De cavitate uteri eſt aliqua dubitatio, quomodo flatus, & humores in ea contineri valeant; cùm facilis pateat exitus per uteri oſculum & cervicem. Reſpondemus, orificium uteri internum pluribus modis occludi poſſe, vel à pituita craſſa illi parti impacta & indurata, vel à tumore ſcirrhoſo, vel aliqua alia cauſa. Mercatus cenſet pituitam mucoſam excerni per orificia venarum, quæ purgationi menſtruæ deſtinatæ ſunt, & ex illa pituita fieri quandam pelliculam; totam uteri ſuperficiem internam obducentem, in qua pellicula ſerum & flatus contineatur. Aëtius verò putat ex illa pituita per venas uteri tranſmiſſa quoſdam produci folliculos, in quibus ſeroſus humor contineatur. Fernelius verò putat, ſine oſculi vitio, & ex ſimplici illius conſtrictione aquam in utero contineri poſſe. Omnes iſti modi recipiendi ſunt, & variis exemplis confirmari poſſunt.

Ac primum flatuum in cavitate uteri contentorum exempla referuntur à Sennerto *pract. lib. 4. part. 1. ſect. 2. cap. 10.* quorum primum deſumitur à Valeſco de Taranta, cujuſdam Judææ Ulyſſiponenſis, quæ cum prægnantem ſe eſſe putaret, eo tempore quo partus adventurus putabatur, magnâ flatuum copiâ excluſâ; uterus detumuit. Secundum eſt ex Matthæo de Gradi, qui idem propriæ uxori contigiſſe refert. Alia etiam exempla ex Dodonæo, Thadæo Duno & aliis deſumpta, ſimiles caſus oſtendunt; & in uſu practico talia videre non rarò contingit. Quibus addere licet hiſtoriam à nobis infrà in curatione ex Solenandro relatam, mulieris quæ ex ſuffitu nucis moſchatæ, flatum emiſit ex utero, cum ſtrepitu inſtar ſclopeti, edito.

Aquæ verò ſeu materiæ ſeroſæ in uteri cavitate contentæ, exempla proponuntur ab eodem Sennerto, ex Rhaſi, qui vidit fœminam ex cujus utero viginti quinque cotylæ aquæ effluxerant: tum etiam ex Jacobo de Partibus, & Dodonæo, ſimile quippiam referentibus Veſaliùs verò fœminam diſſecuit, in cujus uteri cavitate ſeroſæ materiæ pluſquam ſexaginta menſuræ Auguſtanæ, quæ ſingulæ tres capiunt libras, repertæ ſunt, os verò uteri mirum in modum occallue rat.

Interdum verò aquam intra veſiculas contineri in utero plurimi teſtantur Authores, qui hujus rei exempla viderunt in quibuſdam mulieribus, quæ tales veſiculas aqua plenas per uterum excluſerant. Ex eorum numero ſunt, Aëtius, Valeriola, Chriſtophorus à Vega, Mercatus, Platerus & Fabricius Hildanus.

Aliquando etiam hydrops uteri cum graviditate complicatur, ut de propria uxore narrat Fabricius Hildanus, cujus venter in monſtroſam magnitudinem intumuerat, & tempore partus primùm aquæ libras octodecim excrevit, poſt ſemihoram verò iterum libras novem, & conſequenter puellum ſanum, & robuſtum peperit. Similis caſus habetur apud Schenckium, ſed eventu contrario, mulieris, quæ à partu fœtus vivi ventris tumorem retinuit, qui ſucceſſum temporis magis ac magis increſcens, ægram de medio ſuſtulit, & utero aperto, ingens aquæ copia in eo reperta eſt.

Denique ex ſola oſculi uteri conſtrictione, ſine peculiari illius vitio aquæ in utero retentæ exemplum habetur apud Fernelium *lib. 6. pathol. cap. 15.* cujuſdam mulieris hydrope uteri correptæ, quę, quoties appetebat menſtrua purgatio, omnem aquarum illuviem ex utero profundebat, pelveſque ſex vel octo complebat aqua citrina ferventiſſima, dum uterus totus ſubſideret, collecta proximo menſe par colluvies, ſtato tempore profluebat.

Cauſa mediata inflationis, & hydropis uteri eſt caloris nativi imbecillitas, quæ vel in hepate & liene reſidet, ex iis partibus flatus, pituita, aut ſeroſi humores in uterum tranſmittuntur, vel in ipſo utero, unde prædictæ materiæ in eadem parte per congeſtionem cumulantur.

Cauſæ autem quæ calorem nativum debilitare valent, vel per ſe, vel per accidens, quamplurimæ ſunt, ex rebus præſertim non naturalibus petitæ. Sic aër frigidior, præſertim poſt partum imprudenter in utero receptus, graviſſima eſt hujus affectus cauſa; quem etiam producere poteſt, ſi fluentibus menſtruis importunè occurrat, demerſio frequens in aqua frigida, præcipuè fluentibus menſibus, idem præſtat: tum etiam ciborum frigidorum, aut flatulentorum, ut fructuum, olerum, leguminum & aceti uſus diuturnus, aquę: frigidæ potus copioſus, & intempeſtivus: ſomnus longior, & profundior, partus vel abortus laborioſus, iſque frequenter recurrens menſium fluxus immodicus calorem nativum exhauriens, vel ſuppreſſio eundem ſuffocans. His adde peculiares uteri morbos, ut tumores, ulcera, & ſimilia, quæ calorem partis reſolvunt; vel etiam oſculum uteri occludunt; & ſanguinis menſtrui atque excrementitiorum humorum exitum impediunt.

In diagnoſi hujus affectus multa inquirenda ſunt. Primò quomodo iſte hydrops uteri particularis ab univerſali totius corporis diſtinguatur.

Secundò quomodo ſpecies illius diverſæ dignoſcantur, uterum à flatu, ſero, vel pituita producatur. Tertiò utrùm à primario ipſius uteri affectu, vel ex vitio aliarum partium oriatur. Quartò utrùm materia peccans in cavitate uteri, vel intra membranas illius, aut veſiculas contineatur. Quintò quomodo ab aliis uteri tumoribus. Sextò quomodo à graviditate. Septimo quomodo à mola diſtinguatur.

Quod ad primam quæſtionem attinet. Ab hydrope abdominis univerſali diſtinguitur ex eò quòd in hydrope uteri tumor fundum ventris magis occupat, hydrops verò univerſalis abdomen univerſum æqualiter diſtendit. Præterea in hydrope uteri non tam citò apparet pallor, & extenuatio totiꝰ corporis, quemadmodum in hydrope univerſali, in quo etiam plerumq; ſitis & linguæ ſiccitas conſpicua eſt, non autem in hydrope uteri, tum etiam in eo reliqua omnia ſymptomata ſunt longè mitiora. Durities etiam & reverentia quando fit à flatibus, aut fluctuatio quando áb aqua generatur, tantum ſpatium non occupat, quemadmodum in hydrope univerſali. Ac denique in eò aliquid flatus per intervalla ex uterò erumpit; aut tantillam aquæ affluit.

quæ

quæ manifeſtè oſtendunt flatum vel aquam in utero contineri.

Secundæ quæſtioni ſatisfaciendum eſt in hunc modum. Species hydropis uteri ita invicem diſtinguũtur. Si à flatibus excitetur, imus venter percuſſus, ſonitum edit, venter doloribus premitur pungitivis, qui interdum per ſeptum tranſverſum, ventriculum, lumbos, umbilicum, aliáſque partes excurrunt; nonnunquam flatus per uteri cervicem evidenter erumpũt. Sentiunt quoq; ſæpenumero mulieres uterum ad ventriculum, inſtar globi cujuſdam efferri. Reſpiratio interdum difficilis eſt; & ægra à ſomno excitata ſæpe cum anxietate ſpiritum ducere cogitur. A cibo, & potu quocumque malum exacerbatur. Frequenter eructant, & à ructu meliùs habent. Suffocationem uteri ſæpe incurrũt. Dolorem interdum in regione hypogaſtrica percipiunt, ut admotam manum ferre nequeant. Hæc ſigna inflationi uteri etiam conveniunt, cùm illa fiat quoque à flatibus: & in eo tantùm differunt inter ſe hi duo affectus, ut anteà diximus, quòd inflatio brevioris ſit durationis, hydrops verò à flatibus, multò longioris.

Si verò uteri hydrops ab humore ſeroſo fiat, regio illa mollis & flaccida apparet; cum flatus tenſionem efficiant: gravitas major adeſt in parte, & ſonus veluti fluctuantis aquæ: aliquid aquæ nonnunquam è pudendis extillat. Ac denique ſi à pituita oriatur, major erit mollities, & flacciditas partis, quæ in dies incrementum ſumit, & partes circumſtantes, nempè hypogaſtrii, pubis, perinæi, ac lumborum, tumore œdematoſo affectæ conſpicientur.

Ad tertium quæſitum ita reſpondemus. Si apparentia ſint totius corporis malè affecti indicia, ut per febres acutas diuturnas, hæmorrhagias immoderatas, fluxiones à capite graviores, ventriculi imbecillitates: lienis vel hepatis tumores, alióſque earum partium affectus contumaces, cum quibus uteri hydrops inceperit, & cum iis incrementum ſuſceperit; maxima erit conjectura, uterum ab illis partibus per viam rheumatiſmi materiam hydropis ſuſcipere. Si verò toto corpore ſatis benè valente, tumor iſte acciderit, & particularibus ipſius uteri affectibus ſucceſſerit, quales ſunt, partus laborioſi, ſuppreſſiones menſium, vel nimiæ eorum profuſiones, ulcera, tumores phlegmonoſi, vel ſcirrhoſi, conjiciendum erit hydropem uteri à peculiaribus iſtis diſpoſitionibus dependere, & materiam illum producentem, per congeſtionem ex depravata illius homioſi cumulati.

Quarto quæſito ſatisfiet, dicendo, materiam quæ in uteri cavitate continetur, multò ampliorem tumorem afficere quàm dum intra membranas continetur. Deinde quando fit ex ſeroſa materia, major fluctuatio percipitur, quàm ubi intra membranas coërcita eſt. Si verò quædam veſiculæ aquâ repletæ ex utero dejiciantur, ſignum erit certiſſimum ſeroſum humorem in veſiculis contineri.

Ad quintum queſitum reſpondendum eſt, hydropem uteri à tumoribus ejuſdem partis phlegmonoſis, vel eryſipelatoſis diſtingui, ex eo quòd in hiſce febris adeſt, & dolor ad leviſſimum contactum ſeſe exaſperans; tum inflammatio uſque ad partes genitales exporrigitur. A tumoribus verò ſcirrhoſis & cancroſis diſtinguitur, quòd in eo non ſit tanta durities, quæ digitis comprimentibus reſiſtat, ſed potiùs cedat ac veluti in foveam deprimatur.

Sexto quæſito ſatisfaciendum eſt in hunc modum. In graviditate tumor non eſt ita æqualis ac depreſſus; ſed acuminatus, & faſtigium, atq; eminentiam quandam circa umbilicum præ ſe ferens. Secundò, in graviditate poſt aliquot menſes, mulieres meliùs ſe habent utplurimùm, quia grandior fœtus majorem humorum partem abſumit, qui primis menſibus laborem faciebant; at hydrops quò ulteriùs progreditur, eò majores procreat moleſtias. Tertiò in graviditate fœtus commotio manifeſtè percipitur poſt tertium menſem, vel quartum; quòd in hydrope non contingit. Fit tamen aliquando, ut quando hydrops à flatibus exoritur, palpitatio quædam in utero ſentiatur, ſed illa à motu infantis facilè diſtinguitur, qui magis æqualis eſt, & plures ventris partes occupare ſolet. Quartò in graviditate mammæ intumeſcunt, in hydrope verò extenuantur, ac graciliores evadunt.

Ad ſeptimum quæſitum reſpondemus, in mola gravitatem quandam à mulieribus in ventre ſentiri, quæ in hydrope uteri non apparet; & quando ægre decumbunt in alterum latus, pondus percipere in illud lapidis inſtar devolvi. Deinde in mola fluxus menſium effrænes per intervalla, tertio ſcilicet aut quarto quoq; menſe contingunt, quod in hydrope uteri non fit. Ac denique in mola mammæ intumeſcunt, & aliquando lac in iis apparet; cujus rei contrarium accidit in hydrope.

Quod ad prognoſim attinet. Simplex uteri inflatio, quia diuturna non eſt, periculo vacat. Si tamen citò non curetur, in verum hydropem degenerare poteſt.

Hydrops uteri, ſi ab humore benigno, & minimè corrupto producatur, ſolet quidem malum eſſe diuturnum: ſucceſſu tamen temporis curationem recipere poteſt, imo interdum ex utero aqua ſponte effluit, & mulier convaleſcit.

Si verò humor pravus ſit; acer, aut putridus, quod ex ſymptomatibus gravibus innoteſcit, morbus periculoſus eſt, & plerumque lethalis. Si enim à proprio uteri vitio affectus dependeat, integram denotat functionum naturalium iſtius partis ruinam, undè univerſalis hydrops tandem accerſitur. Si verò uterus per conſenſum aliarum partium patiatur, hepatis nempè, lienis, aut ventriculi, eò major erit labes, & inde totius corporis ruina impendet. Huic rectè Aëtius, qualis eſt uterus in muliere, tale eſt ut plurimùm reliquum corpus.

Si flatus aut aqua in uteri cavitate contineatur, faciliùs curatur, quàm ſi intra membranas, aut veſiculas concludatur.

Hujus affectus curatio iiſdem ferè remediis perficitur, quæ ad hydropis & chloroſeos curationem fuêre propoſita. Quibus etiam peculiaria quædam, huic affectui magis appropriata ſubnectenda ſunt. Ac primùm, quod ad phlebotomiam ſpectat, in affectu recenti, à ſuppreſſione menſium producto, & plenitudine aliquâ adhuc apparente, illa convenire poterit. Alioqui noxia futura eſt, cùm calor nativus admodùm debilitatus, atque imminutus ſit; & contumaces obſtructiones, ab humore frigido productæ, hydropis univerſalis metum incutiant.

Purgatio verò omninò neceſſaria eſt, eáque frequenter repetita, quemadmodùm in prædictis affectibus præcepimus.

Poſt ſufficientem purgationem, aperientia, diuretica, & menſes moventia erunt uſurpanda, in prædictis etiam locis deſcripta, quibus addi poterunt ſequentia.

℞. Rad. apij & rubiæ tinctor. an. ℥. ß. fol. ſabinæ, matricariæ, pulegij, ana P. j. ſem. dauci ℨ. j. Coquantur in juſculo pulli columbini, colaturam capiat manè per plures dies.

Ante juſculi aſſumptionem una ex ſequentibus pilulis deglutiatur.

℞. Caſtorei

℞. Caftorei opt. myrrhæ, rubiæ tinct. an. drach. ß. croci ℈.j. Cum fucco limon. formentur pilulæ ix.

A quibus medicamentis valido exercitio utendum eft. Quo quidem non folùm excrementa in vifceribus & in corporis ambitu concepta, calore mediante diffipari poffunt; verùm & totum id, quòd in utero continetur, ruptis exercitii vehementiâ pelliculis, foràs evocari poteft.

Si mulier facilè vomat, bis in feptimana utiliter vomitus provocabitur. Quo non folùm humores ad uterum confluentes revocabuntur, & educentur, fed etiam dictæ pelliculæ utero inhærentes, & interdùm aquofum humorem continentes, motu & agitatione vehementi difrumpi forfan poterunt, undè humoris noxij fluxus confequetur.

Ad dictum humorem in utero contentum difcutiendum, bolus fequens erit efficaciffimus.

℞. Boracis mineralis drach. ß. croci ℈. ß. Cum fucco fabinæ fiat bolus, bis in feptime fumendus.

Sudorifica etiam in hoc affectu non parum proficua funt: iis enim humores ferofi & pituitofi, five in utero, five in toto corpore contenti, difcutiuntur & evacuantur.

Interim innatus ventriculi calor roborabitur, tam affumptis, quàm admotis; in affectuum illius partis curationibus defcriptis.

Exteriùs verò topica remedia admovenda funt, ad uterum roborandum, & humores in eo contentos difcutiendos idonea.

Ac primùm parari poterunt fomenta & femicupia, ex decocto radicum bryoniæ, cucumeris agreftis; foliorum ebuli, mercurialis, fambuci, origani, calamenti, abfinthij, rutæ, falviæ, majoranæ, thymi, lauri, pulegii, artemifiæ, feminum geniftæ, dauci, cumini, anifi, fœniculi, baccar. lauri & juniperi; florum chamomillæ, meliloti, rorifmarini. Ex quibus etiam fieri poterunt facculi decocti in vino albo. Vel decoqui poterunt prædicta, aut eorum nonnulla in lixivio cinerum farmentorum.

Ut autem meliùs operentur prædicta fomenta, applicanda funt ante & retrò: ægráque fudare debet, fi poffit, in lecto, vel ftupha commodè parata. Quod quidem femicupii beneficio præftari etiam poterit.

In hydrope flatuofo fotus ficci magis erunt profi-cui, ex facculis paratis ex milio, fale, cumino, furfure in fartagine torrefactis, & vino irroratis.

Poft fotum liniatur infimus venter oleo nardino, anethino, rutaceo, abfinthite, abrotoni. Quæ fi arte chymicâ fuerint elicita, multò efficaciora futura funt.

A litu admovebitur emplaftrum de baccis lauri; vel cataplafma ex ftercore vaccino, ovillo, feminibus apij, petrofelini, cumini, & melle cocto.

In eundem ufum commendatur pellis recens mactatæ ovis, vino meraciori calido irrorata, & ventri calidè admota.

Clyfteres frequenter injiciendi funt, ex decocto abfinthij, origani, pulegii, rutæ, centaurii, & fimilibus. Vel ex oleo rutæ, nucum, anethi & vino albo, aut Hippocratico, aut malvatico. In quibus diffolve benedictam laxativam, diaphœnicum, hieram diacolocynthidos, terebinthinam, confectionem è baccis lauri, mel anthofatum, & fimilia.

Injectiones in uterum, humoribus in eo contentis evacuandis, plurimùm conferre poterunt, in hunc modum compofitæ.

℞. Rad. afari ʒ.iij. fol. pulegii, calaminthæ, an. M. fem. fabinæ P. j. mechoacam Drach. j. fem. anifi, cumini, ana Drach. j. fem. Coquantur, & in colat. Unc. vj. diffolve olei irini & fambucini, ana Unc. j. Fiat injectio.

Ad eundem finem peffaria conficientur ita parata.

℞. Colocynth. & mechoac. ana ʒ. j. falis nitri ℈. ß. mellis cocti q. f. Fiat peffarium. Vel

℞. Rad. cyclam. efulæ, ana ʒ. j. fem. nigellæ romanæ ʒ. ß. mellis q. f. Fiat peffarium. Vel

℞. Elaterii ʒ. ß. caricarum contufar. q. f. Fiat peffarium.

Quando inflatio fit à flatibus, maximè conducit fuffitus ex nuce mofchata, à Solenandro commendatus, his verbis. *Mulier quædam puerpera fe intempeftivius ante tempus debitum ventis committens & aëri, incidit in intolerabiles dolores, neque potuit reftitui. Tandem fupervenit obftetrix vetula bene exercita. Juffit fibi afferri nuces tres myrifticas grofsè contufas. Tum fupponebat fictilem teftam cum carbonibus ignitis ægræ mulieri, & ftatim infperfo nucum myftericarum pulvere, teftam ita fuppofuit, ut infperfi pulveris fuffitum exciperet pudendis, per infundibulum inverfum. Per fuperiora eodem tempore eundem fuffitum excepit. Qui ubi penetraffet, mulier ftatim exclamat: Neceffario reddenda mihi alvus. Qua voce vix edita, auditus eft fibilus & ftrepitus, qualis eliditur, cùm pulvis tormentarius alicui pyxidi anguftâ inclufus, accenditur. Qui fpiritus ubi elifus prorupe-rat, in ipfo protinùs momento mulier fanitati reftituta eft. Iftâ experientiâ monitus in fimili cafu aliquoties poftea idem remedij genus admotum, utile & proficuum inveni fæpenumero.*

In eodem cafu utiliter admovetur cucurbitula umbilico, cum multa flamma, flatus enim egregiè difcutit.

In affectu verò humorali cauteria cruribus admovenda, ut per eos fonticulos uteri fentina fenfim exhauritur.

Sic etiam thermæ fulphuræ & nitrofæ à plerifque laudantur tam potu, quàm balneo. Dummodò infignis fervor jecoris, aut totius corporis non fit illi conjunctus.

Ad uteri dolorem, in hoc affectu fæpè infeftantem, commendat Amatus Lufitanus aquam vel decoctum florum chamæmeli, ad ℥. iv. vel v. exhibitum.

Ac denique fi à partu inflatio contingat, non opus eft aliâ purgatione, quàm eâ quæ per uterum fit. Quæ fi non fatis procedat, juvanda eft peffariis attrahentibus, & cucurbitulis femoribus affixis, cæterífque remediis in menfium fuppreffione defcriptis. Et fi flatus adfuerit, fuffitus ex nuce mofchata fuprà propofitus, erit opportuniffimus.

CAPUT XII.

De uteri procidentia.

Quando uterus fitum fuum naturalem amittit, & versùs pudenda prolabitur, uteri procidentia, feu prolapfus nominatur.

Variæ funt illius differentiæ, fecundùm magis & minùs tantum differentes. Interdum enim fola cervix interior provolvitur in vulvam: aliàs totum uteri corpus procidit, fed non prominet extra vulvam, & in illius margine apparet ofculum uteri interius, inftar glandis virilis, aut ovi anferis perforati. Aliàs fundo etiam inverfo prominet extra vulvam, inftar fcroti virilis, aut ovi ftruthiocameli, cum tamen rugofus fit, ac fuperficie inæquali præditus: ac denique aliquando ita relaxatur, ut ad fœmora ufque devolvatur.

Caufa proxima uteri procidentiæ eft ligamentorum, illius corpus, & cervicem in fuo loco naturali continentium, ruptio vel relaxatio.

Ruptio, ligamentorum fieri poteft ab omnibus cau-fis

fis violentis, ut ictu, cafu, faltu, oneris gravioris fublevatione, vel geftatione, compreffione abdominis violenta, tuffi vehementi, & diuturniori, fternutatione violenta, præcipuè in puerperio, alvi compreffione forti, partu difficili, avulfione violenta fœtus, aut fecundinæ, conatu vehementi uteri ad expellendum aliquid fibi moleftum, ut fœtum mortuum; molam, aut fecundinam: tunc enim contingit utero, docente Galeno *lib.3.de facult.nat.* quod duobus Athletis, cùm fefe mutuò dejicere conantur, uterque in terram prolabitur; his adde frequentem cucurbitularum admonitionem femoribus, & quamlibet corporis & animi agitationem vehementem.

Relaxatio ligamentorum excitatur etiam ex variis caufis, ut catarrho diuturniori, cruditatibus variis, quę in uterum velut fentinam totiụ corporis amandantur. Hinc mulieres quæ fluore albo diutiùs laborant, vix hoc malum evitare poffunt, præcipuè feniores, quæ illi maximè funt obnoxiæ. His accedunt caufæ externæ, ut balnei ufus frequentior, & præfertim in aqua frigida; aër auftrinus & humidior, præcipuè poft partum in utero fufceptus: alimenta humidiora, potus uberior; otium, fomnus prolixior, & omnes aliæ caufæ, quæ humoris pituitofi proventum, ejúfque in uterum confluxum promovere poffunt.

Signa diagnoftica fenfibus ipfis patent. Uterus enim in pudendo obvius fit inftar ovi gallinacei; vel anferini, aut glomeris fili, cum fenfu ponderis pudendo incumbentis, dum erecto corpore ftant. Dum verò fedent, aut alvum exonerant, dolor vehemens percipitur circa regionem pudendi & offis facri. Si multùm promineat, dolor & ardor major fentitur; urina paulatim egreditur & vulvam in trahfitu mordet.

Caufæ procidentiam excitantes ita diftingui poffunt. Si à laxitate ligamentorum fiat, fenfim generatur, minorem habet dolorem, & præcefferunt purgamenta alba, vel aliæ caufæ uterum humectantes, ejufque ligamenta relaxantes. Si verò fiat à ruptione ligamentorum, dolor eft vehementior, & fanguis interdum erumpit; ac præcefferunt caufæ, quæ violenter ligamenta rumpere potuerunt.

Quod ad prognofim attinet. Affectus per fe periculofus non eft; valde tamen turpis & moleftus, progreffionem ac deambulationem liberam, conceptionem, & convenientem menftruorum expurgationem impediens.

Interdum tamen mortem inferre poteft, fi dolor, febris, convulfio, aut alia quædam gravia fymptomata accedant.

Interdum etiam ab aëris intemperie, aut violentâ impulfione corrumpitur, & gangræna afficitur, quæ partem amputare cogit.

Recens affectus, in quo uterus non valde prominet, faciliùs curatur, quàm fi inveteratus fit, & magis egrediatur.

In junioribus faciliùs, quàm in adultioribus uterus in proprium locum reftituitur.

Quæ à ruptione ligamentorum orta eft procidentia, incurabilis eft.

Ad curationem; uterus in fuum locum naturalem retrudendus eft, ibidémque continendus; & ligamentorum vitium corrigendum. Si nempe difrupta fuerint, agglutinantibus, fi relaxata, exficcantibus, aftringentibus, & roborantibus. Quæ omnia fequentibus præfidiis perfici poterunt.

Primò itaque, quò uterus in fuum locum faciliùs reponatur, alvus & vefica exonerandæ funt, ne cervicem uteri comprimendo, illius reductionem impediant; fiquidem cervix uteri recto inteftino incumbit, fibique incumbentem habet veficam.

Poftmodum verò mulier in dorfum fupina recumbens, divaricatis cruribus, genibufq; furfum attractis, manibus uterum introrsùm premat; furfumq; in cervicem trudendo, ficque invertendo adigat, donec in finum ufque omnia remearint. Vel, fi ægrè fuccedat, obftetricis opera id peragat, ut bacillo craffiori obtufo linteis involuto hoc faciat, quo & in finum profundiùs, quàm folis manibus poteft repelli. Aut ut minùs lædatur, peffarium ex panno lineo fæpius convoluto, filóque ftrictè ligato paretur, & huic ufui accommodetur.

At fi prolapfus uterus intumuerit, ita ut finum denuò fubire non poffit, tumor ante omnia erit tollendus. Et fi inflammatio fit, quæ huic fanandæ competunt, erunt adhibenda. Si alia inflatio, quæ eam difcutiunt, ufurpanda; fotus nimirum, infeffus, & inunctiones emollientes & refolventes. Rodericus à Caftro tumentem uterum betæ decocto abluit, deinde aceto & fale fubinde infperfo, ac fic imminuto tumore reducit.

Idem Rodericus fcribit, ad uteri repofitionem plurimum conferre, fi Medicus, vel Chirurgus cauterium actuale, aut illud ferrum candens manu oftendet, & in uterum inferere velle fingat. Ita enim natura contrahitur, & cum ea uterus ipfe, tum etiam quæcumque alia pars extrà prominens. Refert enim quemdam exercitatiffimum Chirurgum inteftina per vulnus abdominis exeuntia, hac induftriâ repofuiffe, cum reliqua remedia non profuiffent. Candens etenim ferramentum magnum coram patiente manu geftaus, vulneri applicaturum fe finxit. Cujus rei fubito terrore inteftina è veftigio in fuum locum retracta fuêre.

Avenzoar. *2. Theizir, tract.5. cap. 4.* quippiam non abfimile proponit. *In principio*, inquit, *quando apparet hac ægritudo, Medicus eam leniter poterit curare. Et reducitur omnibus iftis modis, videlicet manu, fi vis, & fi non, fac eam fupinam jacere, & fac quod aliquis fedeat fuper pectus fuum, & alius fuper crura, & fac eam terrere, ponendo circa pedes ejus aliqua reptilia, ficut funt mures & lacertæ, aut ranæ, vel his fimilia; ex quibus multùm terrefiat, & velit fugere, trahendo pedes & crura ad fe; & inde omnia membra, & corpus totum fimul contrahantur. Et hac de caufa matrix intrò redibit ad fuum locum.*

Zacutus Lufitanus Avenzoarem fecutus, fequentem hiftoriam, *obferv.86.lib.2.* proponit. *Cum*, inquit, *accederem ad fœminam, quæ ab anno & dimidio uterum prolapfum habebat, cum duritie fumma: difficile videbatur, ob tenfionem poffe ad fuum locum reduci, maximè cùm dicat Avenzoar, in principio hoc opus celebrandum effe, cùm adhuc uterus non contraxit callum. Multa fum præfidia pro hoc morbo curando machinatus. Infeffiones adftringentes, peffaria, emplaftra, confectiones. Tandem laborioſè luctatus nihil profeci. Ad hoc præfidium accedo. Suppono mulieres cruribus mures filo alligatos. Quibus pofitis & per femora vagantibus, fœminæ metus ingens incutitur, & repentè, (mirabile vifu) uterus in propriam fedem reducitur. Hoc facto, emplaftro contra rupturam uteri regioni, & inguinibus appofito, à malo in pofterum tuta remanfit.*

Antequam uterus reponatur, priùs inungendus eft mucilagine rad. confolidæ, vel infufione gummi tragacanthi. Poftea afpergendi pulveres, qui afperitatem nullam habeant, ne uterum, aut illius cervicem lædant;

dant; sed glutinandi magis, quàm astringendi vi polleant. Qualis esse poterit in hunc modum præscriptus.

℞. Thuris, mastiches, & sarcocollæ lacte muliebri nutritæ, ana Drach. j. mumiæ, gummi arabici, acaciæ, hypocistidis, ana Drach. sem. Fiat pulvis tenuissimus, inspergendus, ut dictum est.

Idem pulvis ad formam unguenti admoveri poterit, si cum dictis mucilaginibus, aut oleo hypericonis, alióve consolidante permisceatur.

Postquam uterus convenienter fuerit repositus, omni arte in suo loco continendus est, muliere in lecto remanente aliquantulum inclinata, & cruribus extensis molliter, & ita coaptatis, ut unum alteri incumbat. Ac per aliquot dies in hoc statu maneat, immisso etiam lanæ, aut bombacis, vel etiam spongiæ frustulo in sinum vulvæ, quod irrigatum fuerit vino austero, aut aqua rosacea, in quibus acacia, aut hypocistis dissoluta fuerit.

Ad hujusmodi retentionem juvandam, cucurbitulæ sub mammis & umbilico cum multa flamma frequenter erunt admovendæ.

Tum etiam benè olentia naribus erunt admovenda, & fœtida genitalibus subjicienda, nisi mulier hysteriçæ suffocationi sit obnoxia.

Foveantur dictæ partes decocto astringentium, ex vino rubro, & aqua ferrata parato.

Semicupium etiam ex eodem decocto, à Practicis usurpatur. Quod tamen cautione indiget. Periculum enim est, ne ex illo situ uterus denuò provolvatur extra suam sedem, potissimum in principio, dum adhuc recens est affectus. Ubi autem diutiùs ægrotantem detinuerit, eáque convenienti subligaculo præmunita fuerit, non parum conferre poterit.

Post semicupium suffitus, etiam erit utilissimus, ex thure, mastiche, sandaracha, & rosis rubris paratus. Alij verò commendant, tanquam specificum, suffitum ex pelle anguillæ sale conditæ.

Injectiones in uterum multò efficaciùs operabuntur, in remediis quæ exteriùs admoventur: eæq; componentur ex decocto fotus, aut semicupij.

Linimenta & emplastra hîc etiam convenient, qualia in fluxu mensium immodico, & fluore albo fuêre descripta, & infra etiam ad abortum præcavendum proponentur.

Per os assumptis medicamentis astringentibus & roborantibus uteri retentio etiam adjuvari potest. Est inter illa pulvis sequens sæpè sumptus huic affectui peculiariter accommodatus.

℞. Rad. tapsi barbati Drach. ij. fol. myrti, sem. pastinac. domesticæ, an. Drach. j. rasuræ cornu cervi Drach. sem. cineris conchar. Drach. j. coralli rubri Drach. ij. Fiat pulvis. Dosis ʒ. j. cum vino austero.

De astringentibus hisce medicamentis tam internis, quàm externis, hoc observandum; cautè esse usurpanda, si menstruá statis periodis adhuc profluant, ne supprimantur, & graviora mala inde oriantur. Tempus autem hujusmodi remediis magis idoneum est, ubi fluxus menstruus præteriit.

Ista remedia per duodecim, aut quindecim dies erunt continuanda. Simúlque cura est habenda, ne alvus pigrior sit, aut laxior. Si enim fæces duræ sint, uterus in iis egerendis facilè præcipitatur; & fluida nimium alvus ligamenta uteri relaxat.

Dum prædicta remedia usurpantur, causæ antecedenti occurrendum est, iis quæ humores pituitosos, uteri ligamenta relaxantes, evacuare & discutere valent.

Ac primum purgationes convenientes instituere oportet. Quæ tamen non sint perturbantes violenter operantes, ne uterum de novo præcipitent, adductis in eas affatim partes humoribus.

Nonnulli vomitum probant, quòd humorum fiat revulsio ad superiora. Et eo nomine quidem esset proficuus, ni aliâ ratione esset metuendus. Quod nimirùm magno conatu perficiatur, & non minùs quàm sternutatio uterum propellat. Imò verò docuit experientia, nihil esse efficacius ad partum difficilem & fœtum citò excludendum, quàm vomitorium exhibitum.

Post sufficientem purgationem, decoctum guajaci per tres hebdomadas exhibendum est, ut singulis diebus manè sudor eliciatur. Vesperi autem fotus imo ventri adhibeatur ex salvia, origano, majorana, thymo, matricaria, tanaceto, absinthio, ruta, rosis rubris, radicibus cyperi, calamenti; nucibus cupressi, & similibus, decoctis in aqua fabrorum, & vino rubro. Post fotus suffitus & linimenta suprà descripta adhiberi poterunt.

Loco sudorifici, vel etiam post usum illius thermæ sulphureæ, quales sunt nostræ Balerucanæ, erunt præstantissimæ: earúmque usu multas convaluisse compertum est.

Ut autem à procidentia, quæ facilè iterum recurrit, fœmina secura sit: aut si nulla perfectæ curationis spes sit, subligaculum adhibendum, quod vulgò *Zona Hippocratis* nominatur. Hoc enim minutæ mulieres, sine prolapsus periculo ambulare, & munia quotidiana exercere possunt; tum uterus ab externo frigore defenditur. Paratur autem ad eum ferè modum, quo fasciæ ad herniam parari solent.

Pessaria quoque in deploratis uteri procidentiis utilissima sunt, quæ à nonnullis componuntur ex subere satis oblongo, & cera superinducta. Alii ex sola cera conficiunt, & ex iis nonnulli forma rotunda, alii ovali, quadrata, triangulari, aliáve forma; quæ in ipsam uteri cavitatem inducuntur, & nunquam eximuntur, atque uterum in suo loco renitent: ita tamen ut mulieres omnia munia consueta exerceant, cum viris sine incommodo coëant, concipiant, utero gerant, & pariant. Quod pluribus exemplis confirmatur à Francisco Rosseto de partu Cæsareo *sect. 6. cap. 5.* & Bauhino *in appendice ad Rossetum.* Quæ omnia ad verbum transcripta sunt à Schenkio & Sennerto, capitibus propriis ubi videri possunt.

CAPUT XIV.

De uteri clausura.

Virgines uteri clausura laborantes atrętæ, seu imperforatæ nominantur. Illa autem clausura in tribus locis fieri solet, scilicet in osculo uteri interno, in ejusdem cervice, & in osculo anteriori, quod vulva nominatur. Generatur verò aut à prima conformatione, quando membrana quædam uteri orificio, aut cervici obtenditur; vel à vulnere, aut ulcere præcedente, quibus coalescentibus, fit partium cervicis uteri, aut labiorum coalitus; vel à tumoribus meatum interiorem obturantibus. Vel denique à compressione, strictura, aut distorsione, quæ pudendi virilis, & feminis ingressum, tum etiam menstruam purgationem præpedire solent.

Diagnosis ex parte facilis est, ex parte verò difficilis. Si clausura sit in externo orificio pudendi, sensibus ipsis dignoscitur. Si verò sit in cervice, aut orificio uteri, non animadvertitur, nisi dum menstrua erumpere incipiunt, aut fœminæ generationis operi incum-

incumbunt. Adveniente nimirùm menſtruæ purgationis tempore, dolores, & tormina in regione uteri certis periodis ſentiuntur, cum ponderis ſenſu: nullus tamen ſequitur menſium effluxus. Conjecturam augebit, ſi virgo benè habita ſit, nullâque cachexiæ, aut obſtructionibus affecta. Perſeverante affectu intumeſcit uterus, ut virgines gravidæ videantur, & interdum totum corpus, quod etiam livore quodam, ex redundantia ſanguinis, infectum apparet. Si verò clauſura cervicem uteri occupet, in primis coitibus dignoſcitur, quando ſcilicet pudendum virile non admittit.

Si denique orificium uteri clauſum ſit, difficilè cognoſcitur; id tamen peritæ obſtetricis manu aliquo modo explorari poteſt, illiúſque conjecturam faciet, ſi ſemen virile poſt ejaculationem ſtatim egrediatur.

Quod ad prognoſim attinet. Si clauſura ſit in orificio pudendi, curatu facilis eſt, & levi ſectione reſolvitur. Si verò penitiores partes occupet, longè difficiliorem curationem admittit.

Quando à membranâ meatus clauditur, faciliùs curatur quando verò à materia carnoſa fit coalitus, ut poſt ulcera contingit, curatio eſt difficilior.

Clauſura interiùs uteri orificium occupans incurabilis eſt, chirurgica enim inſtrumenta illic aptari nequeunt.

Curatio uteri clauſuræ cùm à Chirurgia maxima ex parte petatur, ideò eam paucis expediemus.

Si à primo ortu clauſura uteri contracta fuerit, ſimplici ſectione aperienda eſt. Cujus modus amplâ narratione deſcribitur à Sennerto *cap. proprio*.

Si verò ex ulcere clauſura ortum duxerit, ut in lue venerea contingit; advertendum eſt, an ſit tantùm carnis excreſcentia, meatum non omninò claudens; an integer parietum cervicis, aut labiorum coalitus. Si enim caro tantùm excreverit, tentandum eſt, præmiſſis evacuationibus convenientibus, primùm carnis augmentum prohibere ſiccantibus & diſcutientibus medicamentis, poſtmodùm carnem eandem imminuere medicamentis ex thure, ariſtolochia, cortice thuris, roſis, balauſtiis, maſtiche, myrrha, aloë, & ſimilibus. Quæ ſi non ſufficiunt, ad carnem abſumentia minùs dolorifica tranſeundum eſt; ut alumen uſtum, unguentum Ægyptiacum, & ſimilia. Ac tandem, ſi ne hoc quidem modo conſumptio obtineri poſſit, caro in gyrum præcidenda inſtrumento illo, quo polypi tolluntur. Si verò cervix uteri omninò coaluerit, tentandum eſt ulcus novare, & medicamentis prædictis carnem ſuperfluam tollere. Sin minùs, ſectio inſtituenda eſt, eo prorſus modo, quo naturalis cervicis uteri coalitus curatur.

Si à tumore aliquo meatus uteri occludatur, propria remedia illi decernenda ſunt, qualia in uteri inflammatione, ſcirrho, & cancro fuêre propoſita.

Si fiat à compreſſione cervicis uteri, vel oſculi illius interioris, cauſa comprimens auferenda, quæ varia eſſe poteſt nimirum calculus veſicæ, tumor recti inteſtini, omentum pinguius, crura, aut femora diſtorta, ac divaricata, quorum curationes à ſuis locis repetendæ.

In ſtrictura, quæ potiſſimum fit à duritie, vel ſiccitate, agendum eſt humectantibus, emollientibus, & laxantibus, ſemicupiis, fotibus, linimentis & peſſariis: ſicque relaxatâ parte; immittatur cannula plumbea, vel ex cera alba optimè concinnata, & butyro, aut oleo emollienti irrigata, quam perpetuò geſtet, vel ſaltem noctu dum decumbit, & interdiu immittatur peſſus ex cotone convenienter conſtructus, & inunctus unguento de althæa, vel ſimili.

In diſtortione eadem ferè curandi methodus obſervanda eſt: & cannula ita ſit conformata, ut in contrariam partem diſtorſionis molliter deflectat: ſicque uteri cervix ad locum debitum paulatim reducetur.

CAPUT XV.

De Sterilitate.

Sterilitatis nomen non adeò ſtrictâ ſignificatione in hoc loco uſurpatur, ut tantùm omnimodum concipiendi defectum, & integram abolitionem ſignificet; ſed in ampla & lata, ut omnem concipiendi impotentiam, omnéq; impedimentum comprehendat. Quando nimirùm mulier ea ætate, quâ ad concipiendum habilis eſſe debet, & viri conſuetudine utens, non concipit. Et talis defectus ἀγονία, ſeu ἀτεκνία nominatur.

Hæc autem ſterilitas, ſeu concipiendi impotentia à pluribus cauſis excitatur, quas omnes, clarioris doctrinæ gratia, ad quatuor capita revocare poſſumus, juxta quatuor operationes naturales, quæ ad conceptionem perficiendam requiruntur. Quòrum prima eſt, ut mulier in congreſſu venereo virile ſemen convenienter in utero recipiat; ſecunda, ut ſemen receptum debito tempore retineat; tertia, ut illud in utero foveat, & conſervet, quarta, ut debitam materiam ſuppeditet ad embryonis conformationem & incrementum neceſſariam. Hinc quatuor conceptionis impedimenta oriuntur, ſi nempè mulier ſemen non recipiat, non retineat, non conſervet, & non nutriat.

Receptio ſeminis impeditur à pluribus cauſis, ex rebus naturalibus, nonnaturalibus, & præternaturalibus repetitis. Inter res naturales primùm recenſetur ætas juvencula, in qua ob exiguitatem, & ſtricturam partium genitalium, mulier virile pudendum admittere non poteſt, aut certè niſi cum ſummo dolore, qui eam concubitum averſari cogat. Eundem affectum præſtat ætas provectio, ſiquidem in virginibus ſenioribus partes genitales, defectu exercitii venerei, marcidæ, ac vietæ factæ ſunt, ac ſtrictiores redditæ, ut penem virilem facilè poſtmodùm admittere non poſſint. Quæcunque etiam natura claudæ, diſtortæ cruribus, vel depreſſa coccige exiſtunt, vix poſſunt commodam in concubitu figuram præſtare, quæ ad ſeminis debitam receptionem neceſſaria eſt. His adde pinguedinem nimiam, quæ vias uteri anguſtat, & aqualiculo prominentiore, juſtum & commodum viri cum fœmina congreſſum impedit. Ac denique temperies uteri frigidior torpidas mulieres reddit, ut nulla propemodùm voluptate in coitu fruantur, aut tardiùs ſaltem excitentur, ita ut internum uteri orificium tempeſtivè non aperiatur ad ſemen virile recipiendum.

Inter res nonnaturales animi pathemata principem locum obtinent, ac in primis odium inter conjuges, quo mulier ab hujuſmodi voluptate averſa, non ſuppeditat ſpiritus ſufficientes, quibus turgere debent genitalia tempore congreſſus, ut matrix quaſi geſtiens ſemini virili occurrat, idque benignè excipiat, attrahátque in cavitatem ſuam, ſimúlque proprio ſemine in ea voluptate effuſo perfundat, & irriget, atque ex amborum commixtione conceptio oriatur.

Res verò præternaturales, quæ ſeminis receptionem impedire poſſunt, in morboſis diſpoſitionibus verſantur, quæ partibus genitalibus, aut illis vicinis advenire ſolent: ut tumores, ulcera, obſtructiones, aſtrictiones, clauſuræ, diſtorſiones, calculus veſicæ, & aliæ hujuſmodi.

Secundum mulierum vitium conceptionem impediens, quando ſcilicet ſemen non retinetur, vel à nimia uteri

uteri humiditate dependens, quando ſcilicet uterus multis excrementitiis humoribus refertus eſt, à quibus laxior factus, non debitè conſtringitur ad ſemen receptum exactè retinendum, vel orificium illius laxius redditum, non poteſt ſeſe ſufficienter conſtringere ad ſemen retinendum; quod præcipuè contingit ex abortu, vel partu laborioſo, in quo fibræ uteri divelluntur, & nimiùm laxantur cum orificio interno. Illa autem humiditas immodica & à proprio temperamento, & à cauſis externis humidioribus, ut balneo, otio, victu humidiori, vel præcipuè à fluore albo excitari poteſt; qui quidem fluor albus, ſive fluor muliebris frequentiſſimè accidit, cùm uterus ſit veluti cloaca, ad quam omnes corporis partes ſuas ſuperfluitates deponunt, ita ut hæc omnium frequentiſſima, & magis ordinaria ſterilitatis cauſa eſſe ſoleat.

Tertia verò cauſa conceptionem impediens, quando nimirùm ſemen non nutritur ſufficienter in utero, ab iis dependet, quæ ſemen corrumpere apta ſunt, ut intemperies uteri quælibet; frigida nimirùm quæ ſemen extinguit, calida quæ ſpiritus diſſipat; humida quæ debitam ſeminis craſſitiem diluit; & ſicca quæ ſemen abſumit: atque ita ſemen ab hujuſmodi intemperiebus corruptum, à naturali ſua conſtitutione dejectum, conceptioni ineptum efficitur. His addunt Authores maleficia & incantationes, à quibus conceptionem impediri poſſe apud omnes in confeſſo eſt. Res etiam externæ, ſeu alimenta, & venena idem præſtare poſſunt, quæ ab Authoribus recenſentur, nempè inter alimenta, acetum, mentha, ſiſymbrium aquaticum, fabæ, & ſimilia. Inter venena verò, aut ſaltem deleteriam quandam qualitatem, ad ſterilitatem inducendam obtinentia, lapis gagates, vulva capræ, aut mulæ; nocticula, ſapphirus, ſmaragdus & ſimilia. Ac denique morbi maligni, & labe quadam venifica inquinati ſemen maximè corrumpere, ac generationi ineptum reddere valent, ut phthiſis, elephantiaſis, lues venerea, ulcera fœtida & cancroſa.

Quarta denique ſterilitatis cauſa, quando ſcilicet fœmina debitam materiam non ſuppeditat ad embryonis conformationem, & incrementum, ex ſeminis aut ſanguinis menſtrui defectu dependet; ſic nimis juvenculæ, & vetulæ non concipiunt, propter utriuſq; materiæ defectum. Ætas autem conceptioni idonea vulgò definitur à 14. anno ad 50. Imò verò licet materiæ illæ non deficiant, ſi diſpoſitiones pravas adeptæ ſint, generationis incapaces fiunt. Pravæ autem illæ diſpoſitiones à variis intemperiebus, aliiſque morbis induci poſſunt, tum etiam ex prava victus ratione illaudabilem ſanguinem producentis. Sic fœminæ multis fructibus crudis, & aquæ frigidæ potu ſeſe ingurgitantes, ſeroſum ſanguinem cumulant, generationi ineptum. Fateri autem oportet nonnullas mulieres concepiſſe, quibus nunquam menſes effluxerant; ut ex plurimorum Authorum obſervationibus colligitur. Verùm dicendum eſt, quòd ſi in illis mulieribus materia defuerit ad menſtruas purgationes efficiendas, non defuit tamen ad conceptionem; ſed tanta illius copia colligebatur, quanta ſupereſſe ſolet mulieribus, quæ purgantur, licet non ſuffecerit ad menſtruas purgationes.

Cauſis hactenùs propoſitis adjungi debet certa ſeminum, virilis, & fœminei improportio, qua ſit ut rectè invicem commiſceri, & in unam embryonis generationem conſpirare nequeant; licet in neutro conjugum aliquis defectus ſenſibilis non appareat. Et contingit interdùm, ut idem vir cum alia muliere, & eadem mulier cum alio viro prolem ſuſcipiat, cùm tamen ſimul juncti ſteriles permanſerint. Fit etiam ut mulier per decem aut plures annos viro cohabitet, & non concipiat: poſteà verò concipere, & parere incipiat: cujus eventus cauſa eſt mutatio temperaturæ, quæ progreſſu ætatis ſit, ob quam ſemen aliam temperiem recipit, quæ cum anteà ſeminis virilis temperaturæ improportionata eſſet, per ætatis mutationem proportionata evaſit. Illa autem improportio in eo præcipuè verſatur, quando viri valdè intemperati cum mulieribus eodem intemperaturæ exceſſu laborantibus conjunguntur, putà calidiores viri cum fœminis calidioribus, frigidiores cum frigidioribus iſta enim intemperamenta nullam mediocritatem conciliare poſſunt duobus ſeminibus, & aliis cauſis ad generationem neceſſariis. Quidam etiam ad qualitates occultas confugiunt, ob quas ſemina convenire, aut diſcrepare aſſerunt, etiamſi nullus primarum qualitatum exceſſus appareat.

His etiam addunt Authores occultam quandam diſpoſitionem, qua nonnullæ mulieres ſteriles redduntur, licèt nulla cauſa manifeſta appareat.

Signa diagnoſtica ſterilitatis, juxta quatuor propoſitas cauſarum claſſes percurrenda ſunt.

Ac primùm cauſæ ſeminis receptionem impedientes difficilem non habent diagnoſim, & ipſis ſenſibus conſpicuæ ſunt. Facilè enim dignoſcitur ætas tenerior, aut provectior, mala partium uteri vicinarum conformatio, ut quando mulieres claudæ ſunt, vel crura diſtorta, aut depreſſam coccygem habent, & pinguedo nimia. Frigiditas verò uteri in tertia cauſarum claſſe indagabitur. Odium inter conjuges, ex eorum, & adſtantium relatu innoteſcit. Morbi etiam particulares ſeminis receptionem impedientes, ut tumores, ulcera, obſtructiones, aſtrictiones, clauſuræ, diſtorſiones, partium genitalium exploratione ab obſtetrice, vel chirurgo innoteſcent.

Ex cauſis ſeminis retentionem impedientibus, quæ ſecundam claſſem conſtituunt, humiditas nimia in tertia claſſe exponetur, abortus verò, & partus laborioſus ex mulieris relatu dependet.

Tertiæ claſſis cauſæ, quæ ſcilicet ſemen corrumpere valent, accuratiorem requirunt diagnoſim, quam nos in hunc modum perſequimur.

Frigida uteri intemperies inde dignoſcitur, quod fœmina coitum non appetit, minorique in eo voluptate afficitur, facies illi mollis, albicans, & obſcura eſt, ſtupido ſenſu prædita eſt circa pectinem, lumbos, & crura, crudum ac tenue ſemen excernit, & cum exigua voluptate, menſes ſupprimuntur, vel parcè atque inordinatè procedunt, ſuntque pallidi, ac decolores. His accedit prægreſſa victus ratio refrigerans, in fructuum & olerum uſu diuturno, & largo frigidæ potu conſiſtens.

Humidiorem uteri intemperiem arguunt, laxus fœminæ habitus, & mollis, vita ſedentaria, fluores albi frequentes, ac fermè aſſidui, menſes copioſi, tenues, & aquoſi, coitus inappetentia, lumborum gravitas ad abortum proclivitas, urinæ copioſæ, & victus ratio humidior.

Calida intemperies cognoſcitur ex habitu virili ac robuſto, qualis in virginibus exiſtit, facie rubicunda, pilis ac ſuperciliis nigris, voce forti, ac virili: his adduntur iracundia frequens, ad omnes actiones promptitudo nimia, ſitis, inexpleta, urina flava, menſtruorum paucitas, color ruber obſcurus, calor, & acrimonia, ut ſæpè pudenda exulcerent, pruritus genitalium, magna ad venerem proclivitas, prompta & celer ſeminis excretio in coitu, pollutiones frequentes, ac libidinoſa inſomnia.

Siccam verò uteri intemperiem significant; menſium paucitas, oris uteri ſiccitas, pruritus & fiſſuræ quæ rhagades nominantur; pauca in coitu feminis excretio; ex nimio coitu moleſtia, corporis gracilitas.

Si ex maleficio ſeminis corruptela, & ſterilitas contingat, aberunt omnia alia ſigna, quæ cauſas manifeſtas indicare poſſunt; aderit autem aliquod divortium inter conjuges, cujus neuter rationem ſatis appoſitè reddere poteſt; imò & interdum ſeminis utriuſque ejaculatio, raró, difficulter & cum labore fit.

Alimenta aut venena ſemen extinguentia ſi aſſumpta fuerint, ex diligenti mulierum interrogatione, & aſtantium relatu perdiſcendam eſt.

Ac denique morbi maligni ſemen extinguere valentes, ut elephantiaſis, lues venerea, aliiſq; propriis ſignis innoteſcent.

Quarta ſterilitatis cauſa, quæ in menſtrui ſanguinis defectu, aut prava qualitate præcipuè conſiſtit, dignoſcitur primò ex nimia totius corporis pinguedine, ad cujus nutritionem ſanguis abſumitur, & fœtui alendo non ſuppeditatur. Idem oſtendit corporis gracilitas, & ſumma macies. Cùm enim ſanguis non ſufficiat ad corporis nutritionem, vix ſupereſſe poterit ad fœtus incrementum.

Ac denique ea omnia quæ ſanguinem abſumere, & multum imminuere poſſunt, ſi præceſſerint, vel affuerint, ejuſdem penuriam in corpore ſignificant; ut labores immenſi, vigiliæ immodicæ, jejunia auſtera, larga hæmorrhagia, febres acutæ, vel diuturnæ, ulcera fiſtuloſa, & cauteria multùm fluentia.

Nimia etiam ſanguinis quantitas interdum ſeminis, atque embryonis nutritionem impedit, obruitur enim ſemen à nimia illa copia, & vim ſuam plaſticam exercere non poteſt. Hoc contingere ſolet in mulieribus plethoricis, ac rubicundioribus, genio & crapulæ indulgentibus, quibus uterus perpetuo quaſi madore proluitur.

Prava verò ſanguinis qualitas, ſeu cacochymia ex pravo mulieris habitu, menſtruorum colore, aliiſque conditionibus alienis; & prava victus ratione prægreſſa, innoteſcet.

Seminum utriuſque conjugis improportio difficilè cognoſcitur. Si tamen ambo calidiori admodùm, aut frigidiori temperamento præditi ſint, ex illa intemperie improportionem provenire conjiciemus, ſi aliæ ſterilitatis cauſæ manifeſtæ non appareant.

Difficiliùs adhuc cognoſcitur ſterilitas, quæ ab occulta quadam diſpoſitione dependet, nullis illius cauſis manifeſtis apparentibus. Apud Authores tamen multa reperiuntur experimenta, quibus internoſci poſſit, an mulier à nativa conſtitutione ſterilis ſit. Quæ licèt omnimodam certitudinem non habeant, coguntur tamen interdùm Medici ea in uſum revocare, in gratiam principum, & magnatum, quibus licet ſterilitatis cauſa divortium facere.

Hippocrates *Aphoriſm. 59. ſect. 5. Si mulier*, inquit, *non conceperit, ſcire autem velis an conceptura ſit, pannis circumtectam infernè ſuffias. Et ſi odor videatur per corpus ire ad nares, & os, ſcito quod ipſa ex ſeipſa ſterilis non eſt.*

Idem Hippocrates fœminam fœcundam dignoſci putat, ſi caput alii deraſum & purgatum in uterum ſubdatur. Si poſtridiè odor ad os pervenerit, eam ad conceptionem aptam; ſin minus, ineptam eſſe.

Vel galbanum ad ignem emollitum, fericóq; incluſum, mulieris uteri orificio noctè indito, caputq; totum linteolo odorato obligato: manè ſi vertex mulieris galbanum redolet, mulier probè purgata, & fœcunda erit.

Idem experieris, ſi parùm balſami aquæ admixtum, & bombace exceptum in uterum immiſeris, & femori alligaveris; quod ſi tunc uterus träxerit, fœcunditatis eſt probatiſſimum ſignum.

Amarus Luſitanus, ſequens, ut probatiſſimum laudat. Capit coaguli leporis ℥. j. quam aqua calida diſſolutam, mulieri in aqua calida exiſtenti, jejuno ventriculo propinat. Si mulier tunc dolores ventris ſentit, fœcundam, ſin minùs, ſterilem illam pronuntiat.

Multi quoque ex urina ſterilitatem colligere volentes eam hordeo affundunt. Hoc intra decimum diem ſi germinet, pro fœcunditatis nota; ſi non germinet, pro ſterilitatis certo argumento agnoſcunt.

Alii denique ſiliquis, vel futuri urinam affundentes, ſterilitatis notam ex eo obſervant, ſi vermes in eo generari videant.

Pro hujus diagnoſis coronide advertendum eſt, ac diligenter inquirendum, num viri culpa aut defectu generatio impediatur. Fruſtrà enim mulier multorum remediorum uſu torqueretur. Sterilitas à viro procedens dignoſcetur ex morbis partes genitales illius obſidentibus, ut erectione læſa, ſeminis defectu, teſticulorum tumoribus, gonorrhœa, aliiſque. Hujus etiam rei conjecturam faciet, ſi vir timidus extiterit, & effœminatus, frigidus natura ſit, & barba careat, tarde ſemen excernat, idque frigidum habeat; quod tale ab uxore excretionis tempore in utero ſentiatur, nullam, aut exiguam habeat coitus appetentiam, & quàm minimam in eo percipiat voluptatem. Ac denique ſi cauſæ præceſſerint, quæ ſemen infœcundum reddere valeant.

Prognoſis juxta cauſarum ſuprà enumeratarum ſeriem inſtituenda eſt.

Ac primùm ætas tenerior conceptionem non impedit, niſi ad tempus, & illa ætate adultiore expectanda eſt. Ætas verò provectior omnimodam conceptionis deſperationem inducit. Si tamen adhuc menſtrua procedant ordinatis periodis, quędam ſupereſſe poteſt conceptionis ſpes, ſed admodùm exigua, in his mulieribus in primis quæ quadrageſimum ætatis annum exceſſerunt; quia licèt mulieres quæ juniores pepererunt, in ea etiam ætate concipere ſoleant; illæ tamen quæ nunquam gravidæ fuerunt, exiguam ſpem habere debent, in ea ætate concipiendi, quia uterus tamdiu otioſus, marcidus ac vietus factus eſt, & ad concipiendum inhabilis.

Quæ à prava membrorum conformatione ſterilitas inducitur, ut in iis quæ claudæ ſunt, aut crura diſtorta habent, vel coccygem depreſſam, incurabilis eſt.

Si verò à nimia pinguedine, aut aliqua uteri intemperie non admodum inveterata, ſterilitas procedat, curatio ſperabilis eſt, maciem inducendo, & intemperiem corrigendo.

Illa verò quæ ab aliis morbis inducitur, ut tumore, ulcere, obſtructione, fluore albo, menſium defectu, uteri prolaſu, phthiſi, elephantiaſi lue venerea, aliiſque, curatu facilior, aut difficilior eſt, prout dicti morbi facilem, aut difficilem curationem admittunt.

Ad curationem hujus affectus quæcumque ex cauſis prædictis eum producere valent; earum remotioni incumbendum eſt.

Ac primùm anguſtia partium genitalium ob ætatem juvenculam curatione non indiget; ſiquidem ætatis progreſſu ad convenientem amplitudinem reducitur.

tur. Interim tamen coitus abſtinentia eſt neceſſaria, ab illo enim præmaturo partes iſtæ à naturali conſtitutione dejiciuntur.

Quæ verò à parva ſtatura, aut ætate provectiore procedit, incurabilis eſt: tentari tamen poteſt emollientibus, & relaxantibus medicamentis adhibitis, ſi adhuc menſtruæ purgationes profluerint.

Nimia obeſitas extenuante victus ratione, & convenientibus evacuationibus erit corrigenda.

Si ex prava victus ratione ſterilitas dependere videatur, ut in guloſis, ebrioſis, aut hydropotis, ad exactam vivendi normam hujuſmodi mulieres reducendæ ſunt; omniſque exceſſus tum cibi, tum potus, penitus circumcidendus.

Viragines, & robuſtiores mulieres ad naturam virorum quodammodò accedentes, ut reddantur aptæ generationi, effœminandæ ſunt omni artificio, & ad mores ſexui congruos efformandæ, interdictis omnibus eduliis craſſioris ſucci, laboribus, & exercitationibus, ac procurato convenienti menſtruorum fluxu, ut illius immoderata copia enerventur ac mollescant. Tum ſi menſtruorum fluxus ad id non ſufficiat, frequenti purgatione, ac venæ ſectione imminuantur humores, & balneis ſæpiùs iteratis, aliiſque alterantibus totus habitus humidior & frigidior reddatur.

Si ab uteri clauſura, diſtorſione, obſtructionibus, tumoribus, aut ulceribus ſterilitas producta fuerit; illis providendum eſt remediis in eorum curationibus propoſitis.

Quæ ab occulta quadam diſpoſitione, eáque nativa dependet, incurabilis eſt, eáque ſedulò exploranda, ne fruſtrà remedia uſurpentur.

Si à maleficio, aut incantatione, aut occulta pharmacorum vi, ſterilitas inducta fuerit, perexiguus eſt medicinæ locus: ſed ad preces, atque orationes confugiendum eſt, quæ à viris pietate præſtantibus ardenti animo fuſæ, divinum auxilium eliciunt.

Adversùs tamen pharmaca; occulta vi ſterilitatem inducentia, nonnulla proponuntur ab Authoribus amuleta, quæ proprietate quâdam malignæ huic qualitati adverſantur. Unde voluit Cardanus, Priapum lupi geſtatum omnes illas faſcinationes diſſolvere. Alij valdè commendant adamantem & hyacinthum. Antiqui hypericum vocabant fugam dæmonum. Eadem vis etiam tribuitur ſcillæ, eryngio, rutæ, ſagapeno, ab utroque conjuge geſtatis. Deindè huic negotio plurimùm conducere certum eſt, ut hujuſmodi faſcinati confidenti animo iſta conentur maleficia & incantationes aſpernari. Tum (ſi auctor maleficii ignoretur) ut locorum mutatione, domos, cubilia, veſtes, & ſupellectilem relinquant, in quibus vis illa venefica & faſcinatoria ſæpè abſconditur.

Si calidior intemperies ſterilitatis cauſa fuerit eadem curatio adhibenda eſt, quæ in calida jecoris intemperie fuit propoſita. Quòd ſi major fuerit caliditatis exceſſus, ad ea erit recurrendum, quæ pro furore uterino fuêre deſcripta. In quibus tamen remediis caphura non admittenda eſt, quia fœcunditati plurimùm nocere creditur.

Siccitas immodica conceptionem impediens curabitur victu analeptico; & ſi major ſit conſumptio, ad curam hecticorum erit revocanda, videlicet lactis uſum, balneum frequens, & ſimilia.

At verò omnium frequentiſſima ſterilitatis cauſa eſt, frigida, & humida intemperies totius corporis & uteri, quam fluores albi ſæpiſſimè comitantur, eorúmque curatio ſpecialis ex proprio capite deſumenda,

Peculiariter verò dictis intemperiebus ſequentia adhibebuntur remedia, quæ à prudenti Medico variari poterunt; ita ut magis, vel calefaciant, ut exſiccent, prout vel frigiditas, vel humiditas magis in vitio fuerit.

Ac primùm humores pituitoſi in corpore reſtagnantes, evacuandi ſunt purgantibus medicamentis, diureticis & ſudorificis. Necnon revulſiones quædam inſtituendæ ſunt cauteriis, brachiis, cervici, aut cruribus adhibitis. Tum partes principes roborandæ theriaca, mithridatio, tabellis aromatici roſati, confectione alkermes & ſimilibus. Necnon purgationes per intervalla repetendæ, ſi cacochymia redundare videatur.

Poſtmodùm ad ea veniendum eſt, quæ proprietate ſpecifica uterum roborare, conceptionem adjuvare, & veneri ſtimulos addere nata ſunt; quorum innumeræ apud Authores deſcribuntur formulæ, Nos præcipuas hic ſeligemus.

Ac primùm opiata in hunc modum componi poterit.

♃. Radic. eryngii & ſatyrionis ſaccharo condit. ana ℥. j. zinziberis viridis conditi ℥. ß. avellanar. nucleor. pini, piſtacior. an. ℨ. vj. nucem moſchat. ſaccharo condit. num. j. ſem. erucæ, & naſturtii, an. ℨ. ij. cineris priapi tauri, renum ſcincor. & raſuræ eboris, an. ℨ. j. confect. alkermes ℨ. iij. diambræ, & diamoſchi dulc. ana ℨ. j. ß. ambr. ℨ. ß. Cum ſyrupo condituræ cortic. citri, fiat opiata, de qua capiat ad quantitatem unius caſtaneæ in introitu lecti, bis aut ter in ſeptimana, ſuperbibendo vini generoſi; vel Hippocratici parùm.

In forma pulveris ſequentia exhiberi poterunt.

♃. Sem. erucæ, ſileris montani, an. ℨ. ß. raſuræ eboris, cinam. nucis moſchat. an. ℨ. j. moſchi (in iis quæ ferre eum poſſunt) gr. iij. ſantali albi ℨ. iij. Miſce, fiat pulvis, detur ℨ. j. ex vino generoſo. Vel

♃. Sem. erucæ, paſtinacæ ſylveſtris, cinam. nucis moſchat, pulveris electuar. diambræ, & diamoſchi, an. ℨ. j. matricis leporis, teſticuli apri, priapi cervi, caryophyll. an. ℨ. ß. moſchi, amoræ, an. gr. vj. ſacchari ad pondus omnium. Miſce: fiat pulvis, doſis ℨ. ij. cum vino generoſo.

Summæ efficaciæ creditur ſecundina mulieris exſiccata, & in pulverem redacta, ad ℨ. j. exhibita.

Alii pro ſecreto habent pulverem ex hepate & teſticulis porcelli, quem ſolum ſcropha edidit: eúmque ſterilitatem arcere aſſerunt, tam in viris, quàm in mulieribus.

Matthiolus in Dioſcoridem ammi ſemen prædicat his verbis *Ammi legitimi ſemen, quod ex Alexandria affertur, mirificè præſtat ad mulierum ſterilitatem. Nam compertum eſt hujus tantùm ſeminis auxilio plures prolificas effectas. Siquidem ſi propinetur manè dragmæ pondere ex vino meraco, aut carnium jure in tenuem pulverem contritum, alternis diebus, tribus horis ante cibum, futuram pollicetur prolem. Sed oportet maritum cum uxore rem habere iis tantum diebus, in quibus illa ſemen non ebiberit.*

In quibus mulieribus viſcerum calefactio timetur, raſura eboris erit utiliſſima, ad ℨ. j. cum vino albo ſumpta, per quatuor, aut quinque dies poſt purgationem menſtruam.

Eſſentia ſatyrionis à Crollio deſcripta hîc maximè excellit, ſi ea ad ℈. j. vel ij. uſque ad ℨ. j. in vino malvatico exhibeatur.

Ejuſdem ſatyrionis ſal eſt etiam valdè efficax, ad ℈. ß. cum vino malvatico, poſt purgationes menſtruas exhibitum.

Decocta varia in eundem uſum componi ſolent. Efficaciſſima ſunt, quæ ſequuntur.

℞. Rad. eryngij ℥.j. artemiſiæ, nepetæ, an. M.j. Coque in vino albo. Detur cyathus unus manè & veſperi cum ʒ.j. trypheræ magnæ ſine opio, per dies novem.

Quercetanus ſequens maximè commendat.

℞. Teſticulorum arietis præparati in vino, & exſiccatorum, matricis leporis eodem modo præparatæ, & exſiccatæ, macis, cinam. caryophyllor. zinzib. albi, ſem. ammeos, an. ʒ. ij. croci ʒ. j. ß. medullæ nucum communium avellanarum, piſtaciorum, an. ʒ. iij. Contundenda contundantur; & tandem coquantur in ℔. ij. vini malvatici ad 3. partis conſumptionem. Hujus decocti capiat poſt menſium fluxum ℥. iij. vel iv. manè tribus horis ante cibum, idque tribus diebus conſequentibus; quartâ verò marito jungatur.

Aqua ſtillatitia ſequens valdè efficax.

℞. Cinam. caryophyll. nucis moſchat. macis, an. ℥.j. cubebarum, piperis longi, galangæ, zedoariæ, ſem. ammeos, ſeſeleos, an. ℥. ß. gran. juniperi ʒ. j. vini albi generoſi, aquæ roriſmar. majoranæ, melliſſæ an, q. ſ. Stent in digeſtione ſex diebus, & poſteà diſtillentur, ac manè & veſperi cochlear. ij. vel iij exhibeantur.

Pena & Lobellius majoranæ tenuioris, delicatioris, & minutæ vocatæ oleum ſtillatitium coagulo leporino remiſtum, & moſchi tantillo, tanquam arcanum proponunt conceptui facilitando, nulli referandum.

Si mulier ſalviæ hortenſis ſucci heminam cum modico ſale potaverit quartâ menſtruæ purgationis die, deinde poſt horæ quadrantem viro ſe commiſcuerit, infallibiliter eam concipere multi graves viri teſtantur. Quo remedio etiam poſt magnam peſtilentiam, Ægyptias fœminas ad multam ſobolem perveniſſe Aëtius teſtatur.

Prædictis remediis internis topica erunt adjungenda. In quorum uſu diligenter erit obſervandum, priuſquàm de exſiccatione, aſtrictione, & corroboratione, uteri cogitemus, ut attrahuntur priùs, & expurgentur ſordes in illius cavitate contentæ; ne vel in partes nobiles refluant, vel illius ſubſtantiæ magis affigantur. Priùs igitur uterum expurgantia immittenda ſunt, in hunc modum compoſita.

℞. Diaphœnic. & hieræ picræ, an. ℥. ß. terebinthinæ & mellis mercurialis, an. ℥. j. caſtorei ℥. j. Miſce, & ad convenientem conſiſtentiam artificiosè reducantur, & fiant peſſaria in uterum immittenda. Vel

℞. Hieræ picræ ℥. ß. agarici trochiſc. pulverat ireos Flor. an. ʒ. j. mithridatij veteris & diaphœnici, an. ʒ. ij. Cum ſucco mercurialis fiat peſſarium linteo obvolutum, quod immitti debet horâ ſomni & per duas aut tres horas detineri.

Si uterus magnâ excrementorum copia luxuriet, peſſarium validius immittendum erit, præmiſſa injectione ſequenti.

℞. Fol. abſinthii, artemiſ. mercurialis & rutæ, an. M. j. ß. pulpæ colocynth. ℈. j. agaric. trochiſc. ʒ. ß. zinzib. & myrrhæ, an. ℈. j. Fiat decoctio in aqua, & vino albo ad ℔. j. in qua diſſolve mellis roſat. ℥. ij. Injiciantur hujus decocti ℥. iij. in uterum, continuando per tres aut quatuor dies, manè, & dum ibit cubitum, poſt fluxum menſtruorum. Poſteà immittatur peſſarium ſequens.

℞. Hieræ picræ, & benedictæ laxat. an. ℥. j. pulpæ colocynth. agarici trochiſcat. an. ʒ. ß. ſpicæ nard. ſem. nigellæ rom. & fol. ſabinæ pulper. an. ʒ. j. Incorporentur cum melle anthoſato, & includantur panno ſerico. Fiant peſſaria, quorum unum immittatur in vulvam dum ibit cubitum, & ibi maneat per duas horas, deinde abluatur pars vino albo.

Ad uterum roborandum, aſtringendum, & exſiccandum ſequentia uſurpari poterunt.

℞. Rad. ariſtol. rotundæ ℥. ß. ligni aloës ʒ. iij. nucum cupreſſi, & rad. cyperi, an. ʒ. ij. calami aromat. ʒ. j. fol. dictamni cretici, ſatureiæ & fol. myrti, an. M. j. myrrhæ electæ, ſtyrac. calamit. & benjoini, an. ij. ß. flor. ſtœchad. anthos, & majoran. an. P. j. Coquantur in ſ. q. vini albi generoſi. In colat. ℔. j. ß. diſſolve trochiſc. de alipta moſchata ʒ. ij. ambræ griſeæ & moſchi, an. gr. vij. zibetæ gr. v. Fiat injectio manè & ſerò calidè per aliquot dies.

Ante, vel poſt injectionem ſuffumugium ſequens uſurpari poterit.

℞. Trochiſc. galliæ & aliptæ moſchat. an. ʒ. ij. ſtyrac. calamit. benjoini, & ladani puri, an. ℥. ß. ligni aloës & rhodij, an. Drach. j. ſem. nigellæ rom. cubebar. & caryophyll. an ℈. iv. ſuccini & gummi tacam. an. Drach. j. ß. macis Drach. ß. Fiat omnium pulvis, ex quo cum aqua flor. arantiorum, in qua eliquatum fuerit gummi tragac. formentur trochiſci: quorum unus, aut alter ſupra prunas injiciatur, & fumus excipiatur per infundibulum.

Pauperes ſuffumigentur cum æquis partibus myrrhæ, thuris, ligni aloës, ſtorac. benjoin. cinnam. & caryophyllor. Poſt injectionem & ſuffumigium, ſequens immittatur peſſarium.

℞. Thuris, maſtiches, an. Drach. ij. trochiſc. galliæ & aliptæ moſchat. an ℈. iv. radic. biſtortæ, nucum cupreſſi raſur. eboris & roſar. rubr. an. Drach. j. ſtyrac. benjoini & ladani, an. ℈. ij. calami aromat. & cyperi, an. Drach. ß. Malaxentur cum aqua flor. arantiorum, deinde cum panno lineo raro formentur peſſaria duo debitæ magnitudinis; quorum unum immittatur in introitu lecti, illito illius apice oleo nucis moſchatæ cum zibeta permixto.

Cæterùm de allio hortenſi refertur, ſi cum oleo de ſpica conteratur, & in linteum rarum, oblongi ſacculi modo conformatum, intrudatur, ac in vulvam profundè pellatur, ceſſantes menſes potenter moveri, & uterum mira voluptate affici, ac repurgari: ut hinc multis facta ſit via ad conceptionem, diu antè deſperatam.

Ante injectiones roborantes & ſuffumigia poteſt uſurpari ſemicupium per horam ante lecti introitum, idque in hunc modum compoſitum.

℞. Rad. bryoniæ, imperat. valerian. ireos, enulæ campan. an. ℥. iij. fol. majoran. artemiſ. nepetæ, pulegii, mercurialis, ſalviæ, lauri, an. M. iv. baccar. lauri & juniperi, ana ℥. j. Coquantur pro ſemicupio.

At verò pro balneo thermæ ſulphureæ & bituminoſæ præſtantiſſimæ ſunt, & ad eas quamplurimæ mulieres, tanquam aſylum, confugiunt.

Poſt balneum & ſuffitum, regiones pubis, & perinæi inungendæ ſunt ſequenti linimento.

℞. Olei nardini & moſchatellini, an. ℥. j. ß. ol. cheirini ℥. ß. pulv. electarii diambræ, & diamoſchi, ana Drach. j. ß. ſtyrac. liquidæ Drach. j. zibetæ ℈. ß. moſchi, ambræ griſ. an. gr. vj. ceræ albæ parùm. Miſce, fiat linimentum, quo inungantur dictæ partes, & interius inungatur zibeta, aut balſamo Indico naturali. Vel tempore coitus viri penis zibeta inungatur.

Tandem emplaſtra perinæi, & lumborum regionis applicentur, quæ geſtentur continuò, vel ſingulis noctibus, uſq; ad ultimam, qua menſes erumpere ſolent, ſeptimanam. Eáque in hunc modum parabuntur.

℞. Maſſæ emplaſtri pro matrice ℥. iv. maſſæ emplaſtri de maſtiche ℥. ij. gummi tacamaacha, & caragnæ, an. ℥. j. pulv. rad. tormentil. & biſtortæ, an. ℥. iij. pulve-

iij.pulveris myrtill.ʒ.ij.pulv.aromat.rosar.℈.iv. Malaxentur cum ol. cydonior. admixtâ ʒ.j. ol. nucis moschat. Extendatur super alutam, & formentur duo emplastra: quorum unum sit rotundum, pectini admovendum: alterum quadratum, lumbis applicandum.

CAPUT XVI.

De morbis acutis & chronicis prægnantium.

MOrbi acuti, & chronici prægnantium non aliam habent essentiam, aliámve diagnosim, ac dum non prægnantes, aut etiam viros obsident, ideoque hîc peculiarem eorum Theoriam proponere non opus est, sed illa ex propriis capitibus repetenda.

Prognosis verò illorum morborum eadem non est, quandoquidem in gravidis longè periculosiores sunt, & sæpissime lethales. Sic apud Hip. *Aph.31.sect.5. Gravidam mulierem morbo acuto corripi, periculosum.* Sive enim cum febre morbus sit, duplex impendet à morbo periculum, ut docuit Gal. *in comm. hujus Aph.* unum à febre ipsa fœtum perimente, alterum à victu tenui, qui ad morbi acuti curationem necessarius est, fœtui autem alendo non sufficit. Sive autem sine febre acutus, morbus fuerit, ut epilepsia, apoplexia, tetanus, morbi magnitudini, ac vehementiæ mulier & fœtus resistere nequeunt, neque vehementia remedia, quæ ad illorum morborum curationem requiruntur, ferre possunt. Sciendum tamen est; istam prognosim non esse perpetuæ veritatis. Multas enim mulieres morbis acutis laborantes evadere, tum Authorum testimoniis, & exemplis, tum quotidianâ experientiâ notum est.

Chronici verò morbi, ut febres intermittentes, catarrhi, tenesmi, aliique, abortus periculum minantur: & si eum non inferant, vix ante partum curari possunt, sed usque ad tempus illius perseverant.

Morbi acuti, & chronici in primis, & ultimis gestationis mensibus periculosiores sunt, quàm in mediis. In primis enim mensibus vincula quibus fœtus utero alligatur, sunt imbecilliora, ut faciliùs divellantur; & fœtus tenerior à causis illis præternaturalibus faciliùs opprimitur. In postremis verò mensibus, sexto nimirum, septimo, & octavo, fœtus grandior multo indiget alimento, quo in morbis prædictis destituitur. Adde quòd prædicta ligamenta non ita firmiter hærent, quemadmodum in tertio, quarto, & quinto mense, in quibus minus est periculum aborsus. Ideò Gal. fœtum in utero egregiè comparat fructibus ab arbore pendentibus; qui in ortus sui principio tenerrimos habent pediculos, ut facilè à vento aut quavis alia commotione violenta excuti possint: dum verò ad maturitatem accedunt, minùs firmiter hærent, quàm in mediis temporibus.

Curatio etiam prædictorum affectuum in prægnantibus satis insignem habet diversitatem circà diætam, & magna remedia, venæ sectionem scilicet & purgationem, quibus addi possunt medicamenta per alias vias evacuantia, nimirum menses moventia, diuretica, & sudorifica: quia metus est, ne ab hujusmodi evacuationibus aborsus concitetur. De his ergo tantùm hîc agere constituimus, reliqua ad peculiaria cujúsque morbi capita rejicientes.

Quod ad diætam spectat. Illa in morbis acutis non adeò tenuis imperanda est prægnantibus mulieribus, ne fœtus genio suo fraudetur; neque tamen adeò liberalis concedenda, ut ea febris promoveatur; sed mediâ quadam viâ incedendum est, eâ tamen cautione adhibitâ, ut in primis gestationis mensibus tenuior victus instituatur, in postremis verò paulo crassior, & copiosior, quia fœtus eo tempore majori indiget alimento. Si tamen in ea diæta aliquid peccandum sit, satius est ad paulo pleniorem victum accedere, quàm nimis exquisitum, ex matris enim & fœtus viribus præcipuè salus speranda est.

Circa venæ sectionem, statim opponitur Aphorismus Hipp. 21. sect. 5. *Mulier vero gerens sanguine ex vena misso abortit, & præcipuè si fœtus sit grandior.* Et ratio redditur à Galeno *in comment.* quia sanguine detracto fœtus suo fraudatur alimento unde abortus consequitur. Ex altera verò parte in pluribus prægnantium morbis, præcipuè verò acutis, ut pleuritide, peripneumonia, febre continua, & similibus, phlebotomiam esse necessariam, & posse administrari, non solùm primis, sed etiam mediis, imò & interdum postremis graviditatis mensibus, usu quotidiano ostenditur. Eáque omissâ, tum mater, tum fœtus in summum vitæ discrimen conjicitur. Et huic posteriori sententiæ seniores Medici suffragantur, neque ab Hippocratis & Galeni mente dissentiunt. Ea enim tantùm de causa mulierem gravidam sectâ venâ abortire voluerunt, qui extracto sanguine subtrahitur alimentum fœtui. Si igitur talis venæ sectio dari potest, qua fœtui alimentum non subtrahatur, nullum ex ea imminebit abortus periculum. Talis autem datur primùm in prioribus gestationis mensibus, dum fœtus est minor, & minori alimenti copia indiget; tunc enim ipsi alimentum non subtrahitur, præsertim si quædam plethoræ indicia apparuerint. Sique à primo mense usque ad quintum venæ sectio tutò administrari poterit. In mediis verò & postremis mensibus, majori circumspectione opus est, quia fœtus major, majorique egens alimento, non ita tutò phlebotomiam ferre potest. Attamen si mulier sanguine abundet, & copiosa admodum fiat venæ sectio, tutò potest mitti sanguis, quia hinc sedabitur morbus; nec tantum alimentum fœtui subtrahetur, ut hinc mulier abortum incurrat. Si autem aliter videtur sensisse Hippocrates, animadvertatur quòd modo longè diverso nos venam secamus, ac antiqui faciebant, qui ad libras, nos utero ad uncias mittimus. Imo vero ad præservandas mulieres ab aborsu, nullum est præstantius remedium, quando is contingit ex nimia sanguinis copia fœtum obruente & suffocante, in fœminis, quæ extra graviditatem menstruis temporibus copiosè cum per plures expurgant. Sic Petrus Salius Diversus *libr. de morbis particularibus cap.22.* *Testor ego,* inquit, *me plurimas ab abortu in quem frequenter inciderant, ex sola sanguinis missione primis mensibus facta, præservasse. Non ita tamen censendum est de hac sanguinis missione, vel moderata, vel parca in utero gerentibus administranda, ut unquam non veniat etiam in usum, si copiosè fiat. Interdum enim in ultimo mense copiosa sanguinis missio facta, non spernendum attulit juvamentum. Et ego aliquando hanc venæ sectionem copiosè factam in ultimo mense, instante partus tempore, dum utero gerentes ardenti conflictarentur febre, plurimóque abundarent sanguine, tentavi, & hinc remissionem febris, ac partus accelerationem sperans, utrumque ex sanguinis missione consequutus, summa cum utilitate administravi, fœtumque & matrem unà periclitantem ex hoc solo remedio salvavi. Quod remedium in aliquibus prætermissum, & a Medicis verba solùm Hippocratis, & non ipsam rem ponderantibus, neglectum, fuit in causa ut conceptus sæpè unà cum mare, à plenitudine & fervore sanguinis*

guinis ſuffocatus, miſerabiliter perierit. Hæc Salius, Amatus Luſitanus *curat.57.ſect.1.* mulieri annos octodecim natæ, ſemeſtrem uterum gerenti, & cauſone laboranti, quater venam aperuit cum fœlici ſucceſſu. Et Rod. à Caſtro *lib.3.de morbis mulierum, cap.21.* ſcribit, ſe mulieri Ulyſſiponenſi in octavo menſe pleuritide correptæ, & ab aliis Medicis pro deplorata relictæ, quater etiam ſanguinem miſiſſe, eamque convaluiſſe, ac filium ſanum peperiſſe. Ac denique, ſi nobis aliquid ex propriis experimentis depromere liceat, ſequentem hiſtoriam, quæ inſignis eſt & notatu digniſſima, hîc annotabimus. *Uxor Joannis Vieules civis Monſpelienſis, tres aborſus conſequentes paſſa fuerat variis temporibus geſtationis: dum quartò gravida eſſet, circa finem menſis ſecundi, correpta eſt iiſdem ventris, & lumborum doloribus, qui aliorum aborſuum prodromi eſſe conſueverunt. Vocatus ad eam, & advertens mulierem ſanguineo temperamento præditam, & plethoricam ſtatim ſanguinem mitti jubeo ad* Unc. IV. *& intra dimidiam horam prædicti dolores omnino quieverunt, & mulier ita bene habuit, ut reliqua remedia, ad præcautionem aborſus à me præſcripta admittere noluerit. Illa autem ſymptomata apparuerant eò prorsùs tempore, quo ipſa extra graviditatem menſtruas purgationes pati conſueverat. Tertio demùm graviditatis menſe eâdem periodo, ſimilia redeunt ſymptomata. Illa me ſtatim vocatum, rogat ut iterùm venæ ſectionem præſcriberem, cùm præterito menſe adeò præſentaneum levamen ab ea percepiſſet. Me igitur votis ipſius annuente, ſanguis denuò mittitur, pari prorsùs eventu. Quarto itidem menſe, quinto, ſexto, ſeptimo, & octavo, iiſdem ſymptomatis periodicè recurrentibus iterata fuit phlebotomia, & mulier ſtatim liberabatur. Ultima phlebotomia celebrata fuit octo diebus ante principium noni menſis, cum eodem fructu: & circa finem noni menſis dicta mulier peperit filium vitalem & bene habitum.*

Non eſt tamen quod hiſce exemplis perſuaſus junior Medicus, audacior fiat in ſanguine mittendo poſtremis geſtationis menſibus. Sed morborum & mulierum habitus diligenter oportet circumſpicere, ut illis remedia convenienter aptari valeant. Hoc perpetuò in memoriam revocans, peccata omiſſionis leviora eſſe peccatis commiſſionis, & ſatius eſſe in re dubia infrà ſubſiſtere, quàm ultra debitos limites progredi. Attamen ubi manifeſtas ſanguinis mittendi indicationes intuetur, præmonitis aſtantibus, multò majus ex morbi ſævitia, quàm ex venæ ſectione, tum abortus, tum vitæ matris ac fœtus imminere periculum; audacter ſanguinem detrahet; hoc nihilominùs advertendo, ut ſanguinis miſſio ſit parcior, non copioſa, quæ fœtui alimentum ſubtrahere poſſit. Et ſi multitudo ſanguinis largiorem ejus detractionem deſideret, partitis vicibus, non ſemel, id exequendum erit.

Prædictus igitur Hippocratis Aphoriſmus non abſolutè venæ ſectionem interdicit, ſed tantùm admonet, ut Medici cautiores ſint in ea celebranda. Quod à Cornelio Celſo eleganter proditum eſt *libro ſecundo, cap.10.* his verbis. *Antiqui primam, ultimámque ætatem ſuſtinere non poſſe hoc auxilij genus judicabant. Perſuaſerántque ſibi mulierem gravidam, quæ ita curata eſſet abortum eſſe facturam. Poſteà verò uſus oſtendit, nihil ex his eſſe perpetuum, aliáſq; potiores obſervationes adhibendas eſſe, ad quas dirigi curantis conſilium debeat. Intereſt enim, non quæ ætas ſit, nec quid in corpore intùs geratur, ſed quæ vires ſint. Ergo ſi juvenis imbecillis eſt, aut ſi mulier quæ gravida non eſt, parùm valet, malè ſanguis emittitur. Emoritur enim vis ſi qua ſupererat, & hoc modo erepta eſt. At firmus puer, & robuſtus ſenex, & gravida mulier valens, tutò curantur.* Hæc Celſus. Recentiores quidam auſi ſunt venas inferiores aperire in gravidis mulieribus, ad curationem epilepſiæ ex utero, bubonis venerei & peſtilentis, imò & abortus præcautionem; ut videre eſt apud Zacutum Luſitanum *in Praxi Med. mirab. obſerv.23. lib.1. & obſerv.130. & 151. lib.2.* Qui propriis & aliorum experimentis oſtendere nititur, eam phlebotomiam poſſe tutò celebrari. Quæ prudentibus Medicis penſitanda relinquo.

Diximus ab initio huius capitis, nullam eſſe diverſitatem in affectibus prægnantium curandis, niſi circa magna remedia, quæ in iis ita determinanda eſt, ut nimirum affectus, qui non gravidas occupant, ut vomitus, inappetentia, & ſimiles, in non gravidis magis indigeant purgatione, quàm venæ ſectione, quia fiunt à cacochymia in ventriculo, & toto corpore redundante: in prægnantibus verò magis egeant phlebotomia; quia fiunt ex ſanguine retento ab ipſo graviditatis initio. Et docuit experientia vomitum, qui prægnantes frequenter infeſtare ſolet primis geſtationis menſibus, à purgationibus exacerbari; à venæ ſectione verò plurimùm ſublevari; imò verò in totum auferri, ſi uſque ad ſolutionem ſymptomatis ſingulis menſibus iteretur.

Purgationis verò uſum in gravidis mulieribus definivit Hipp. *Aph.1.ſect.4.* *Utero gerentes,* inquit, *ſunt medicandæ, ſi materia turget, quarto menſe, & uſque ad ſeptimum. Sed hæ minùs; à juniori autem fœtu, & ſeniori cavere oportet.* Galen. *in comm.* dicit eandem eſſe proportionem fœtus, & fructuum arborum. Hi ſiquidem in prima generatione debilioribus pediculis continentur, & ideo facilè decidunt, quando vehementior ventus ipſos concuſſerit. Poſteà verò aucti difficilem habent à plantis diſſolutionem. Sicuti rursùs cùm perfecti ſunt, ſponte ſuâ ſine vi extrinſeca decidunt. Eodem modo mulieres primis & ultimis menſibus abortum patiuntur, quia in illis fœtus minùs firmiter utero alligatus eſt. Attamen noſtro hoc ſæculo purgationes quolibet ferè graviditatis menſe adminiſtrari ſolent, in morbis qui ab excrementorum dominatu & cacochymia producuntur, turgente; vel concoctâ materiâ; quotieſcumque majus impendet periculum ex parte illius cacochymiæ morbum committentis, quàm ex commotione à purganti medicamento excitata. Audaciores hac in parte Medicos fecerunt blanda & innoxia medicamenta, quibus hodie utimur, ut ſunt rhabarb. myrobalani, caſſia, manna, ſenna, agaricus, & ſimilia. Attamen habenda perpetuò ratio ſententiæ Hippocratis; tutiúſque mediis menſibus, cautiùs verò primis & ultimis purgantia medicamenta eſſe exhibenda. Prætereà pilularum uſus in gravidis perpetuò debet eſſe ſuſpectus; tum quia corpus magis conturbant, tùm etiam ratione aloës, quæ propter inſignem amarorem fœtui infenſa eſt, & ora venarum aperire creditur. Quòd ſi aliquando illius uſus neceſſarius videatur in gravioribus ventriculi affectibus, qui prægnantes non rarò primis geſtationis menſibus infeſtare ſolent, laventur diligenter cum aqua roſacea, ut ejus acrimonia tollatur, vel admiſceantur aſtringentibus, & roborantibus, ut rhabarbaro, maſtiche & ſimilibus.

Evacuatio autem quæ fit per clyſteres, non omninò tuta eſt, quia comprimendo uterum poteſt abortum excitare. Ubi igitur illius opus fuerit, & in mulieribus aſſuetis huic remediorum generi, in minori quantitate componi debent. & ex iis quæ molliendi & leniendi potius, quàm validè purgandi facultate prædita ſunt.

Denique de ſudorificis, diureticis, & menſes moventibus

ventibus ita pronuntiandum eſt; menſes moventia propriè dicta in gravidis nunquam eſſe uſurpanda. Diuretica verò, quia menſes quoque movere apta ſunt debent eſſe ſuſpecta; & ſi morbi neceſſitas aliquando eorum uſum poſtulet,leviora erunt eligenda. Ac deni- que ſudorifica tutius adminiſtrari poterunt, quia per habitum corporis humores educunt,unde nullum im- minet abortus periculum. Ita ut nonnullæ mulieres in media graviditate à lue venerea, illæſo fœtu, liberatæ fuerint.

CAPUT XVII.

De Abortu.

ABorſus eſt immaturi fœtus excluſio, atque adeò fœtus mortuus in utero, non dicitur abortus, do- nec excludatur. Sive ergo fœtus vivus, ſive mortuus excludatur, qui nondum maturus eſt, neque debitum accretionis, quam in utero recipere debet, terminum attigit, aborſus dicendus eſt.

Cauſæ abortus aliæ internæ ſunt, aliæ externæ.

Internæ ad quatuor capita referri poſſunt, nempè ad humores, ad fœtum, ad uterū, & ad morbos matris.

Humores abortum efficere poſſunt, dum quantita- te, vel qualitate peccant.

Quantitate peccant excedente vel deficiente.

Quantitas excedens reperitur in plethora; ſanguis enim copioſior, quàm ad fœtus nutritionem requiri- tur, ad uteri venas fluit, & inſtar purgationis menſtruæ excluditur, ſimulque fœtum elidit.

Quantitas deficiens humoris alibilis ex iis cauſis procedit, quæ fœtui alimentum ſubtrahere valent, ut inedia, ſive voluntaria ſit, ſive coacta, ut cum gravidæ omnem cibum averſantur, aut vomitu rejiciunt; te- nuis diæta in morbis acutis, immodica ſanguinis eva- cuatio per nares, hæmorrhoides, uterum, vel phlebo- tomiam immodicam, unde Hipp. *Aph. 34. ſect. 5. Mu- lierem in utero gerenti, ſi alvus multum fluat, periculum eſt ne abortiat.* Huc referenda eſt ſumma totius corpo- ris gracilitas, in qua tantum ſanguinis non ſuppetit, ut fœtui alendo ſufficiat. De quo Hippoc. *Aph. 44. ſect. 5. Quæ præter naturam tenues uterum gerunt, abortiunt, donec habitiores evaſerint.*

Ratione fœtus aborſus accidere poteſt, ſi ſit nimis grandis, ut propter molem in utero contineri non poſ- ſit; hinc ſæpè contingit parvas mulieres abortum pa- ti, præſertim ſi viris grandioribus jungantur, quorum ſoboles magnum incrementum capeſſit, & non habet ſatis amplum locum ad illud perficiendum, unde Hipp. *lib. de ſuperfœt. Mulier*, inquit, *ſi quæ concipiat quidem, & frequenter, ſed fœtus bimeſtres, trimeſtres, aut quadri- meſtres, & vetuſtiores ſtato tempore ſemper, & certo ex- eutit, illud eſt referendum ad uteri anguſtiam, quæ auge- ſcentem fœtum ampliùs continere non poteſt.* Numerus etiam excedens abortum efficere poteſt, ut ſi duo, tres, vel plures in utero contineantur, periculum eſt, ne ute- rus nimia ſarcina gravatus, illos præmaturè excludat, unde frequens fieri ſolet gemellorum aborſus. Mor- tuus etiam fœtus ad hanc claſſem referri poteſt, ad cu- jus excluſionem natura continuò inſurgit.

Ratione uteri abortus contingit, ſi non ſit ſatis am- plus, & capax, ut ſufficienter dilatari poſſit pro incre- mento fœtus, quemadmodum ſuprà relatum eſt ex Hip. de ſuperfœt. Tum etiamſi aliquid præter naturam in utero ſuccreverit, ut inflammatio, tumor ſcirrhoſus, abſceſſus, mola, & quamplurimi alii morbi. Ac denique ſi uterus ſit humidior, & laxior, ut fœtum ſatis com- mode continere nequeat.

Ratione morborum matris, duplici ratione abortus contingere poteſt. Primò cum morbi fœtui communi- cantur, à quibus extinguitur, vel ita debilitatur ut con- veniens nutrimentum, aut incrementum recipere ne- queat, quales ſunt febres continuæ, & intermittentes, lues venerea, & alii complures. Secundò cum à dictis morbis magnæ evacuationes, aut graves corporis commotiones excitantur, ut hæmorrhagiæ copioſæ, à quacumque corporis parte fiant; alvi profluvia, gravis ſyncope, epilepſia, vomitus, & teneſmus; qui ſupra omnes alios morbos abortum efficere conſuevit, quandoquidem à frequenti ac ferè continuo egerendi conatu qui teneſmum perpetuò comitatur, muſculi ab- dominis aſſiduè coutrahuntur, & uterum magis com- primunt, quàm inteſtinorum rectum cui ſuperjacet & ex continua illa compreſſione, fœtus excluſio tandem ſubſequitur.

Cauſæ externæ abortum promoventes, aliæ fœtum enecant, aliæ cibum illius ſubtrahunt, aliæ fœtus aceta- bula, quibus utero alligatur, diſſolvunt.

Fœtum enecant animi commotiones graves, ut ira, triſtitia, terror, &c. cibi ardenter expetiti, & denegati, medicamenta cathartica fortiora, menſes moventia, partum adjuvantia: quæ fœtum expellere nata ſunt, & quæ proprietate ſpecificâ fœtum enecare creduntur, odores tetri, & præcipuè fumus extinctæ lucernæ.

Cibum fœtui ſubtrahunt, inedia, & immoderata ſanguinis evacuatio, præcipuè dum fœtus eſt gran- dior, docente Hippocr. *Aph. 60. ſect. 5.*

Uteri acetabula diſſolvunt, exercitatio vehemens, ſaltatio, curſus, equitatio, aut vectio durior, qualis eſt carrucarum, gravioris oneris geſtatio, aut è terra ele- vatio, caſus violenter concutiens, ictus ventris fœtum contundens, abdominis motus vehemens, à tuſſi, vo- mitu, alvi fluxu, ſternutatione, convulſione, clamore, & immoderata venere, aut petulante. Ac denique motus brachiorum vehemens, aliquid violenter attrahendo, rotam agitando, aut aliquid ſimile agendo abortum maximè promovere poteſt.

Signa abortus præſentis per ſe manifeſta ſunt. Ab- ortum verò præcedentia & illum futurum demon- ſtrantia hæc ſunt: lumborum, coxarúmq; gravitas in- ſolita, & ad motum ſegnities, appetentia dejecta, rigor aut horror per vices recurrens, capitis dolor, præſer- tim circa oculorum radices; laterum, ventríſque ſupe- rioris conſtrictio; mammarum detumeſcentia, & ex- tenuatio, unde ex Hipp. *Aph. 37. ſect. 5. Si mulieri utero gerenti mammæ ſubito extenuentur, abortus ſequitur.* Si- gnificat enim mammarum illa extenuatio ſanguinis defectum in venis utero, & mammis communibus, ob quem fœtus periclitatur. Si verò à cauſa aliqua externa abortus concitetur, unde ſequatur violenta fœtus agi- tatio, & vaſorum diſruptio, cum dolore illarum par- tium, ſpiritus, & ſanguis ad partes genitales ruunt, qui- bus mammæ deſtitutæ, extenuantur. Præterea lac co- pioſum è mammis effluens partum imbecillem, & hinc metum abortus indicat, ex Hippocr. *Aphor. 52. ſect. 5.* Si verò dolores frequentes, & ferè continui renes & lumbos excrucient, qui versùs pubem, & os ſacrum exporrigantur; cum quodam ex utero egerendi cona- tu, certum imminentis abortus indicium eſt. Dolo- res enim illi membranas, & ligamenta, à quibus fœtus utero alligatur, tendi ac divelli ſignificant. Quòd ſi dolores illos, & conatus ſanguis purus, vel ſeroſus, vel aqua ex utero profluens ſubſequatur; abortum inſtare, & diſrupta vaſa ac membranas, atque os uteri apertum eſſe ſignificat. Eodem tempore ſitus fœtus mutatur, & qui anteà ſublimis, & faſtigatus, ventris medium

occu-

occupabat, jam conglobatus versùs pudenda provolvitur: tum etiam non rarò gravia symptomata consequuntur, ut rigores, tremores, cordis palpitationes, animi deliquia, hæmorrhagiæ copiosæ.

His addere licet quod docuit Hippocr. 2. *epid. text.* 71. quod si à causis externis violentioribus, putà ictu, vel casu, & similibus, vehemens dolor, & perturbatio in gravida excitetur; statim, vel saltem eadem die sequitur aborsus, si verò minor fuerit vis causæ externæ, ad tertium diem aborsum differri posse, quo elapso cessat aborsus periculum, quia vulnera hujusmodi tertio, ad summum quarto die recrudescere solent, vel admodùm mitigari, unde fœtus denuò in utero confirmatur & retinetur. Quod præceptum maximi est in praxi momenti, ut prægnantes mulieres post violentum causæ alicujus externæ insultum, in lecto per triduum, aut ampliùs quiescant, & remedia abortum prohibentia usurpent.

Prognosis aborsus varia institui potest in hunc modum.

Ex aborsu mulieres magis periclitantur, quàm ex vero partu, quia violentior est, ac tempore alieno fit. Ut enim in fructibus maturis pediculi ab arbore laxantur, & fructus sponte decidunt: ita in partu naturali vasa, & ligamenta quibus fœtus utero alligatur, sponte laxantur, & solvuntur, quæ in abortu abrumpi necesse est.

Quamplurimæ mulieres propter aborsum steriles evadunt, ob insignes lacerationes, quæ uteri dispositiones omninò evertunt.

Insignes hæmorrhagiæ, ad quas syncope, deliria, & convulsiones sequuntur, mortem inferre solent, & testatur Aretæus se nullas vidisse servatas ex iis, quibus in aborsu, aut post aborsum convulsiones supervenerunt.

Inflammatio uteri ex aborsu contracta ut plurimùm lethalis. Sanguis enim in uterum magnâ copiâ affluens, non expurgatur, sed in eo putrescit, & ad superiora regurgitat, unde febres æstuosæ, palpitationes cordis, cardialgiæ, aliaque symptomata suprà enumerata.

Aborsus in primipara periculosior, quia inassueta doloribus, & angustiores habens istas vias, diutiùs ac vehementiùs torquetur.

Mulieres admodùm graciles aut crassæ in aborsu magis periclitantur: illæ quidem propter infirmitatem, hæ verò propter constrictionem viarum per quas excluditur fœtus.

Aborsus periculosior est sexto, septimo, & octavo mense, quia tunc grandior fœtus majori cum molestia & difficultate excluditur.

Fœminæ quæ laxiorem & humidiorem uterum habent, sine noxa utplurimùm abortiunt, primis potissimum mensibus; quia partes istæ facilè cedunt, undè minor sequitur molestia.

Hippocrates 2. *epid.* asserit aborsum sexaginta dierum masculinum conferre in mensium suppressionibus. Per mensium suppressiones, intelligit tantùm imminutiones, quando scilicet mulieres sufficienter aut commodè non purgantur menstruis periodis; per hujusmodi enim aborsum aperiuntur viæ illæ obstructæ, & sanguis allicitur versùs uterum, qui parciùs anteà fluebat. Hujus Hippocratis sententiæ veritatem observasse videntur nostrates mulierculæ, quæ in aborsu paucorum mensium, vernaculo sermone, & velut adagiali pronuntiant: *Lafenne auortade es miege emprei-gnade*, id est, fœminam abortum passam semi imprægnatam esse.

Curatio abortus in præservatione posita est; qui enim jam factus est, restitui non potest. At quæcumq; eum consequuntur symptomata, cum symptomatis enixarum communia sunt. Illa autem abortus præcautio duo præcipua habet capita. Unum extra graviditatem; alterum in graviditate.

Extra graviditatem omnes pravæ corporis dispositiones, quæ aborsum concitare solent removendæ sunt: ut plethora, cacochymia, & peculiares uteri morbi, v.g. intemperies, tumores, ulcera, & similia.

Plethora, & nimia sanguinis copia, uteri venas referat, aut fœtum intùs suffocat. Huic, si pura & simplex fuerit plethora, sanguinis missio medetur, quæ illius redundantiæ satisfaciat.

Cacochymia verò, aut biliosa est & acrimoniæ particeps, ut venarum orificia aperiat; aut naturam stimulando, expultricem excitet, quâ etiam fœtus unà cum noxiis humoribus excludatur; aut propter excrementorum copiam in prima regione cumulatam, ventrem distendendo, fœtum suffocat: aut in toto corpore sanguinem vitiat, & fœtui alendo inutilem reddit: aut nimiâ humiditate fœtus retentionem impedit, vel uteri acetabula mucore plena reddit.

Huic cacochymiæ medebitur etiam phlebotomia, sed parciori manu celebrata, cùm præcipuum curationis caput sit, frequenti purgatione supervacanea corporis excrementa detrahere. Quibus interjicientur ea, quæ viscerum intemperies, humorum acrimoniam, si adfuerit, demulcent, vel tenuitatem incrassant. Aut si humores pituitosi luxurient, sudorificis, diureticis, aliisque remediis erunt discutiendi. Hic tamen sedulò observandum, in quacumque cacochymia cauteria mirum in modum prodesse ad præcavendum aborsum: quod speciatim annotat Zacutus Lusitanus his verbis. *Fœlicissimo experimento observavi, frequentem aborsum ex vitiosis humoribus ad uterum à toto demandatis, suâq; pravâ facultate, vel copiâ fœtum enecantibus, hoc solo præsentaneo auxilio impediri. Fœminæ plures hac ipsa de causa frequenter abortiebant, Ex iis quædam fœtum septimestrem, quadrimestrémve, lacerum tamen & omni putrilagine infectum sæpiùs enixa, non nisi hoc præsidio, tam in brachiis, quàm cruribus, semper tamen ad originem fluxionis celebrato, à tantis malis levari potuerunt, & debito ac constituto tempore fœtus sanos, & nullâ labe fœdatos in lucem edidere.*

Peculiaria uteri vitia, ut nimia humiditas, tumores ulcera & similia, erunt auferenda remediis in propriis cujusque affectus capitibus descriptis.

In graviditate, si eædem causæ adfuerint, major est difficultas, quia prægnantes non ita facilè quæcunque ferre possunt remedia. Ne tamen auxiliis destitutæ, in summo abortus & vitæ periculo versentur, quædam remedia usurpanda sunt.

Præsente igitur plethora, etiam in gravida muliere, sanguis detrahendus est, primis potissimùm mensibus: idque bis aut ter, si opus fuerit. Hoc perpetuò observando; ne magnâ copiâ unicâ vice detrahatur. De qua sanguinis missione fusiùs egimus præcedenti curatione.

Ubi verò insignis cacochymia redundaverit, purgatio blanda frequenter iteranda est, mediis præsertim mensibus gestationis. Et si intemperies humida, catarrhosa, mucosa, vel flatuosa infestaverit, ad diætam sudorificam in robustioribus, saltem leviorem, transcendere aliquando licet.

Interim toto gestationis decursu astringentia & roborantia, quæ abortum prohibere nata sunt, in usum revocanda sunt. Quorum non pauca in fluxu mensium immodica descripta sunt, hisque sequentia utiliter addi poterunt.

℞. Granor.

℞. Granor. tinctor. rad. tormentillæ ana ℥. iij. mastiches ℥. j. ß. Fiat pulvis, de quo per intervalla detur ʒ. ß. vel quantum in cuspide cultri contineri poterit. Vel.

℞. Coralli rubri Drach. ij. granor. Kermes, ossium dactyl. an. Drach. j. rasuræ eboris Drach. ß. margaritar. non perforat. ℈. j. Fiat pulvis.

Vel grana aliquot mastiches singulis diebus manè devorentur.

Nostrates mulierculæ in frequenti usu habent semen plantaginis, quod manè ad Drach. ß. circiter assumunt cum vino diluto, ovo, aut jusculo; vel per se singulis ferè diebus, toto gestationis tempore, non sine fructu.

In eundem usum opiatæ componuntur valdè efficaces, quarum exemplum sequens esse poterit.

℞. Conservæ rosf. ℥. ij. cortic. citri condit. ʒ. vj. myrobal. conditor. pulpæ dactyl. ana ℥. ß. coralli præp. marg. præp. & rasuræ eboris, ana ʒ. j. Cum syrupo cydon. fiat opiata, de qua capiat magnit. castaneæ frequenter.

Si forma liquida magis arrideat, decoctum tormentillæ cum conserva rosarum utiliter exhibeatur.

Tabellæ sequentes sunt utilissimæ. Siquidem roborant, & corpus ab excrementis sensim liberant, licèt aliquando sensibiliter non evacuent.

℞. Macis, trium santal. rhab. sennæ, corall. margaritar. an. ℈. j. sacchari in aqua rosar. dissoluti ℥. iv. Fiant tabellæ, pond. Drach. iij. Capiat unam bis in septim. per se, vel in pauco jusculo dissolutam.

Exteriùs verò admovenda erunt unguenta, & emplastra, in hunc modum composita.

℞. Picis navalis ℥. ß. thuris ℥. j. mastiches ℥. ß. sanguinis Drach. & rosf. rubr. ana Drach. ij. Fiat ceratum. Vel.

℞. Olei myrtini & mastich. ana ℥. j. santali rubri, citrini, hypocistidos, acaciæ, ana ʒ. ß. spodii, rosar. rubrar. an. Drach. ij. boli armen. terræ sigillat. rasuræ eboris, ana ℈. ij. terebinth. cum aqua plantag. lotæ ℥. j. ceræ q. s. Fiat ceratum, quod supertendatur linteo, & renibus applicetur.

Emplastra componuntur ex massa emplastri pro matrice, & contra rupturam, regioni pubis & lumborum applicanda; vel in sequentem modum.

℞. Massæ empl. pro matrice ℥. iij. rad. bistortæ, acaciæ, hypocist. cortic. malor. granat. ana ℥. ß. ladani Drach. vj. Malaxentur cum succo cydon. & fiat massa emplastri ad usum dictum.

Circà emplastra hoc animadvertendum, ea non diu esse gestanda, sed per intervalla removenda. Alioqui diutiùs lumbis affixa adeò renes calefaciunt, ut miseræ mulieres aliquando urinæ ardore afficiantur; vel calculos, arenulas, & interdùm sanguinem mingant.

Neque omittenda sunt ea, quæ ex proprietate fœtum retinere dicuntur, ut lapis malachites & aëtites de collo suspensus, magnes umbilico admotus, coralla, jaspides, smaragdi, ossa de corde cervi legitima, & similia sub axillis gestata, vel de collo suspensa.

Zacutus Lusitanus *obs. 152. lib. 2. Praxis adm.* inter cætera commendat zonam, ex corio equi marini confectam; & illius defectu corium lupi utiliter usurpari posse asserit.

Ut autem horum remediorum fœlix possit esse eventus, summa quies imperanda est, tum corporis, tum animi; tum etiam coitus abstinentia, qui uterum vehementer exagitat. Dum enim se uterus aperit ad comprehensionem seminis, quo maximè oblectatur, fœtum recentem, & nondùm firmiter adhærentem propellit.

Si verò non obstantibus remediis prædictis, propter causæ vehementiam, sive illa interna fuerit, sive externa, abortus immineat, sequentibus auxiliis illi erit succurrendum. Ac primùm dolores & tormina quamprimùm apparuerint in ventris fundo, versùs pubem, in lumbis & osse sacro, eorum sedationi incumbendum est, tam sumptis quàm admotis, pro varietate causarum adhibitis. Si enim ob cruditates & flatus excitetur abortus, (quod est frequentissimum, quando incipit à causa interna,) exhibendus erit pulvis ex aromatico rosato, & sem. coriandri compositus. Imò aqua imperialis exhiberi poterit, si major sit pituitæ, & flatuum congeries.

Eodem tempore applicentur abdomini carminantia, ut sacculi ex sem. anisi, fœniculi, fœnugræci; floribus chamom. sambuci, anthos, & stœchados compositi. Vel placenta rosacea frixa in sartag. cum vino generoso, & pulvere nucis mosch. & coriandri conspersa. Vel omentum vervecis recentèr mactati, aut pulmo ejusdem calidè admotus.

Si hisce dolores non cesserint, injiciatur clyster ex vino & oleo confectus, in quo philonii Rom. Drach. ij. dissolvi poterunt. Aut etiam narcotica per os, in minori dosi exhiberi, ad frænandum flatuum, & humorum impetum, ut in colico dolore fieri consuevit.

Si verò propter dolores contumaces, aut causæ externæ violentiam sanguis apparere incipiat, revellentia remedia administranda sunt. Ut frictiones superiorum partium, & ligaturæ dolorificæ, tum cucurbitulæ scapulis, sub mammis & utrique hypochondrio admotæ. Imò verò si mulier fuerit plethorica, non erit abs re sanguinem detrahere, tum apparente sanguine, tum præcipuè antequam appareat, & partitis vicibus, non affatim educere.

Quæ si non sufficiant, fluxu sanguinis perseverante, ad astringentia veniendum est & incrassantia, tum alimenta, tum medicamenta; atque ita pulveres & opiatæ supra descriptæ exhiberi poterunt. Tum etiam succus plantaginis recenter extractus, necnon syrupus de papav. ad Unc. j. cum pulvere boli armeni, aut sanguinis draconis.

Exteriùs verò admoveri poterunt fotus astringentes & roborantes, ex corticibus granator. nucibus cupressi, calycibus glandium, balaustiis, acinis uvarum, & similibus in aqua fabrorum & vino rubro decoctis.

Vel sacculus rosis & balaustiis impletus, coquatur in vino rubro, & ventri calidè applicetur.

His etiam accedere possunt cerata & emplastra prædicta. Vel ad magis astringendum, fiat cataplasma ex pulveribus astringentibus, cum terebinthina & albuminibus ovorum, quod extendatur super stupas, & unum applicetur umbilico, alterum renibus calidè. Stupæ applicandæ umbilico, madeant in vino; applicandæ renibus, in aceto.

Sequentia duo remedia pro secreto habentur, & fœtum certò retinere creduntur, si antequàm fœtus à cotyledonibus divulsus fuerit, usurpentur.

℞. Folia auri num. xij. spodii Drach. j germina trium ovorum non subventaneorum. Misceantur probè, donec aurum sit in minutissima divisum. Posteà dissolvantur in dimidio cyatho vini albi, & detur manè per triduum.

Eodem tempore sequens cataplasma admoveatur.

℞. Thuris masculi pulverati Unc. ij. albumina ovorum num. v. Agitentur simul super prunas, semper movendo ne concrescant. Addendo terebinthinam, ne

nimis

nimis adhæreant. Posteà stupis excipiantur, & quantum ferre poterit, calidissima umbilico applicentur bis in die, manè & serò, per triduum prædictum.

CAPUT XVIII.

De partu difficili.

PArtus difficilis appellatur, qui debitas, atque ordinarias naturæ leges non servat, in eóque longius tempus insumitur, & dolores subitò vehementiores, aliáque symptomata graviora eum comitantur.

Plures illius causæ assignari possunt, tum internæ, tum externæ. Internæ dependent vel à matre, vel ab utero, vel à fœtu.

Ex parte matris partum difficilem reddere potest, debilitas totius corporis, vel nativa, vel propter ætatem, ut in juvenculis, & vetulis; vel ob morbos quibus in graviditate mulier afflicta fuit, aut adhuc affligitur. Ad hoc etiam conferre potest macies, & siccitas nimia totius corporis, vel pinguedo, & crassities vias uteri comprimens, & angustiores efficiens; ossium uterum ambientium mala conformatio, ut in claudicantibus: flatus intestina distendens; calculus, aut tumor præter naturam vesicam occupans, utrúmque comprimens, & pulmonis, aliarúmque partium respirationi inservientium prava constitutio, quia spiritus cohibitio ad fœtus exclusionem valdè necessaria est.

Ex parte uteri, varii illius morbi partum difficilem reddere possunt, ut tumores, ulcera, obstructiones, astrictiones, obturationes à causis præternaturalibus oriundæ.

Ex parte fœtus contingit partus difficilis, quando vitium aliquod in eo reperitur ratione substantiæ, quantitatis, figuræ, & illi adjunctorum.

Ratione substantiæ vitium in fœtu est, quando mortuus est, aut putrefactus, aut labe aliqua infectus, aut aliquo morbo debilitatus, ut nihil virium conferre possit ad suam exclusionem.

Ratione quantitatis fœtus parùm non adjuvat, quæ vel continua est, vel discreta. Ratione quantitatis continuæ vitiosus est, si grandiori corpore aut capite præditus sit, unde laboriosa exclusio sequitur. Ratione quantitatis discretæ, ut quando plures sunt in utero; sic partus gemellorum laboriosior utplurimùm esse consuevit.

Ratione figuræ seu situs in utero, partus difficilis variis modis contingit; ut quando fœtus in pedes, aut manibus præviis exire conatur; vel unum tantùm pedem, aut manum alterutram exerit, vel duplicatus egredi conatur, nates aut ventrem ad uterum orificii offerens.

Ratione adjunctorum fœtus; contingit difficultas in partu, quando membranæ fœtum obvolventes tenuiores sunt, ut citiùs quàm par sit, disrumpantur; unde sequitur præcox aquarum effusio, sicque resiccatum manet uteri orificium tempore exclusionis fœtus; vel quando crassiores sunt & densiores, ut facilè à fœtu disrumpi nequeant.

Externæ causæ dependent ex rebus necessariis, & contingentibus. Res necessariæ sunt illæ quæ nonnaturales vulgò nominantur. Sic aër frigidus & siccus, & flatus Aquilonaris, parturientibus valdè infensus est, quia totum corpus constringit, sanguinem, & spiritus ad interiora repellit, & infanti à repentibus illis locis exeunti valdè noxius est. Aër etiam fervidior spiritus dissipat, & fœtus, ac fœtæ vires exhaurit; inflammationem febrilem facilè inducit in corpore jam cacochymo, & exagitato.

Alimenta cruda, aut concoctu difficilia, aut astringentia magnâ copiâ ante partum assumpta, difficilem eum reddere possunt; debilitato ventriculo, & constipatis viis communibus, quæ hìc maximè patere debent.

Somnolentia, & stupor, matris & fœtus impetum retardant, & naturam invalidam ostendunt.

Motus parturientis intempestivus partum maximè retardat, cum illa, ubi opus est, stare, ambulare, decumbere, vel in sella obstetricis sedere renuit; vel importunè agitatur; unde contingit fœtum, vel non posse exire secundùm debitam figuram, vel illam amittere ob matris motus præposteros.

Excretorum retentiones tempore partus, ut urinæ vesicam distendentis, fæcum induratarum in recto intestino; & hæmorrhoides valdè tumentes, uteri cervicem coarctant, & naturam à conatu parturiendi avertunt.

Ac denique animi pathemata vehementiora, ut timor, tristitia, iracundia, partus facilitatem plurimùm impedire possunt.

Ad res contingentes referuntur ictus, casus, vulnera, quæ partui plurimùm nocere possunt: tum etiam astantes, qui parturientem adjuvare debent, validę nimirùm mulieres & famulæ, quæ illam sublevent & fulciant, dum est in ipso enixu, & præsertim obstetrix perita, quæ universæ huic actioni præsidere debet. Si enim illa in officio suo erraverit, partus difficultatem inferre solet. Interdum enim obstetrices citiùs parturientes incitant ad conatus expulsionis, & spiritus cohibitionem, dum adhuc ligamenta fœtus utero firmiter adhærent; unde virium exsolutio subsequitur, quæ postmodum in ipsa partus hora non sufficiunt. Imò verò dum obstetrices parturientib9 præmature persuadent, tempus pariendi instare, fit ut illæ omnes vires ad excernendum fœtum intendant, & sæpenumero vasis violenter divulsis, in non leve discrimen præcipitentur.

Cognoscitur partus difficilis, tum ab ipsa parturiente, tum ab astantibus, & præuipuè ab obstetrice. Ac primùm si longiori tempore maneat fœmina in laboribus partus v. g. per duos, tres, quatuor, aut plures dies, cùm verè naturalis partus intra 24. horas perfici debeat. Deinde signum difficilis paratus est, si dolores partus sint languidi, & per longa intervalla recurrant, & dolores ad dorsum potius, quàm versus pudenda vergant. Causæ verò difficilis partus ex ipsarum parturientium relatu, & ipsa autopsia majori ex parte dignoscentur. Sed debilitas ægræ, macilentia, aut pinguedo nimia, ex habitu corporis deprehenditur. Morbi uteri propriis indiciis dignoscuntur. Fœtus debilitas ex debili, & tarda motione dignoscitur. Fœtus verò mortui signa capite sequenti innotescent. Magnitudo fœtus ex parentum statura colligi potest, præsertim cum vir magno corpore præditus, cum pusilla muliere conjunctus est. Quando verò hæc deficiunt, & matris conatus satis validus est, fœtúsque sese commovendo, sufficienter exitum affectat, partus tamen difficilis, ac laboriosus est: indicio est secundinam esse fortiorem, quæ non facile disrumpi valeat. Cujus rei conjecturam augebit, si aqua & humiditas in labore non profluit. Præpostera fœtus figura ab obstetrice deprehenditur, & reliqua, ut dictum est, ipsa autopsia innotescunt.

Prognosim quod attinet. Partus difficilis ex se periculosus est, & in eo interdum mater, interdum fœtus, & interdum uterque extinguitur.

Si

Si mulier quatuor diebus in partu laboret, vix fieri poteſt quin fœtus moriatur.

Affectus ſoporoſi & convulſiones in partu difficili ſupervenientes, ſunt utplurimum lethales.

Sternutatio in partu difficili ſuperveniens, bona, ex Hippocr. *in Aphoriſmis.*

Ad curationem partus difficilis, primò omnes cauſæ quæ illum retardare valent, quantum fieri poterit, auferendæ. Deindè partum adjuvantia remedia methodicè adminiſtranda.

Ac primùm vulgare eſt apud mulieres aquæ cinamomi cochl. j. aut alterum exhibere. Vel ipſe cinamomi pl'vis cum pauco croco, vel confect. alkerm. ʒ. ß. cum juſculo propinari poterit. Tum etiam crocus ſolus ad ℈. ß. in ſingulis juſculis, aut ſingulis horis, cum modico vino ſumptus utiliſſimus eſt. Vel

℞. Olei amygd. dulc. & vini albi, ana ℥. ii. croci & cinnamomi, ana gr. xij. confect. alkerm. Drach. ſem. ſyrupi capillor. ven. ℥. j. ß. Miſce, fiat potio.

Si hæc non ſufficiant, & validioribus agendum ſit, ſequens potio erit efficaciſſima, frequenti uſu à nobis comprobata.

℞. Dictamni cretici, ariſtoloch. utriuſque & trochiſcorum de myrrha, ana ℈. ß. croci & cinnam. ana gr. xij. confect. alkerm. Drach. ſem. aquæ cinnam. ʒ. ß. aquæ naphæ & artemiſiæ, ana Unc. j. ſem. Fiat potio.

Inter efficaciora recenſentur oleum ſuccini, cinnamomi, & extractum croci; quæ in exigua quantitate multùm operantur; ſcilicet extractum croci ad gr. v. vel vj. oleum cinnamomi ad gutt. iv. vel v. oleum ſuccini ad gutt. xii. vel xv. cum vino, juſculo aut alio liquore.

Sternutatio partum accelerat, ex Hipp. *Aph. 35. ſect. 5. Difficulter parienti ſuperveniens ſternutatio, bonum.* Illa provocabitur pulvere ſequenti.

℞. Hellebori albi Drach. ſem. piperis longi ℈. j. caſtorei gr. v. Fiat pulvis, qui inſuffletur in nares ad piſi magnitudinem.

Idem Hippocrates aliud præſcribit remedium *lib. 1. de morbis mulierum*, quod ab omnibus ferè Authoribus prætermiſſum. Illud autem eſt ſectio venæ inferioris his verbis propoſita. *Si verò* inquit, *prægnans multò tempore cohibeatur, & parere non poſſit, ſed diebus pluribus ex partus dolore laboret, ſit autem juvenis, & in vigore & multo ſanguine referta, ſecare oportet venas in malleolis, & ſanguinem detrahere; virium reſpectu habito.* Quamvis à Practicis noſtris nunquàm in uſum revocetur hujuſmodi remedium, & videatur maximè reformidandum, cùm in partu vires unicè neceſſariæ ſint, quæ à venæ ſectione infringi poſſunt. Tamen ſi à plethora difficultas pariendi oriatur, quod innuere voluit Hippocr. cum dixit. *ſi mulier ſit juvenis, & in vigore, & multo ſanguine referta*; non eſt dubium, quin maximè conferre poſſit, cum venæ plurimo ſanguine refertæ omnes vias interiores anguſtiores efficere ſoleant. Unde fit, ut in dolore nephritico ſimilis phlebotomia ſæpe miranda præſtet, & calculorum tum in renibus, tum in ureteribus contentorum, excluſionem facilitet.

Non ſolum autem internis remediis propoſitis, ſed etiam externis, partus difficilis adjuvari poterit.

Obſtetrix itaque uterum parturientis frequenter inungat oleo lilior. amygd. dulc. ſem. lini & ſimilibus.

Tum etiam foveatur venter inferior decocto emolliente, ex rad. alth. lilior. fol. malvæ, violar. artemiſ. ſem. lini, fœnugr. flor. chamom. meliloti.

Clyſteres acres injiciantur, quorum irritatione expultrix etiam uteri ſtimulabitur, & depleta inteſtina ampliorem locum utero relinquent.

Umbilicus inungatur oleo ſuccini. Quidam fel gallinæ nigræ laudant, eidem parti admotum.

In uſum etiam venire poſſunt ea, quę proprietate ſpecificâ parùm juvare creduntur; ut lapis aëtites, vel magnes, ſtyrax calamita, & reliqua coxis alligata.

Hartmannus oculos leporis, menſe Martio captos, laudat: Qui ſtudioſe eximendi, ne comprimantur nimis & cum pipere in orbe exſiccandi. Horum unus ventri cum pipere ita alligetur, ut venter à pupillà tangatur, & fœtum, ſive mortuum, ſive vivum educet. Quo facto, mox amoveatur, ne uterum plane propellat. In mola etiam valere aſſerit.

Cavendum etiam eſt, ne puerpera gemmas in annulis aut alio loco geſtet, ſed omnes deponat; nam multæ ex iis proprietate ſpecifica, fœtum retinere creduntur.

Si fœtus debilior videatur reficiendus eſt tum roborantibus matri exhibitis ut vino calente, confectione alkermes, aqua cinnamomi; tum externis, ut cruſtà panis, aut placentâ roſaceâ, pulvere nucis moſchat. cinnam. caryophyll. granor. kermes ſinapiſatâ, & aquâ imperiali, aut vino tepente irrigatâ. Vel fruſtulò carnis vervecinæ parum aſſo ſupra craticulam, & aquâ roſaceâ vel flor. arantior. irrigato, omento vervecis nuper mactati adhuc calente, & ſimilibus.

Si præpoſtero modo fœtus egredi incipiat, ut brachio uno aut pede primum emiſſo, vel altero quopiam modo, obſtetrix nullo modo talem partum excipiat, ſed in uterum retrudat, & ad legitimam formam convertat. Quod fiet puerperam in lecto ſupinam collocando, capite demiſſo & clunibus elatis. Poſteà ventrem ipſius, versùs præcordia blande comprimendo, & in uterum fœtum ipſum compellendo. Poſteà verò obſtetrix alia forma exeundi occaſionem infanti miniſtret, artificioſa manu procurans, ut faciem tergo matris obvertat, dein nares & crura versùs matris umbilicum elevet, & ad legitimum partum acceleret.

Sublata omni partus ſpe, aut etiam matre jam morti proxima, nonnulli Authores ad ſectionem Cæſaream accedunt, de qua Franciſcus Roſſetus elegantiſſimum edidit tractatum, ubi multis rationibus & exemplis conatur oſtendere, illam poſſe aliquando ſuccedere. Attamen quia hæc operatio eſt periculi & terroris plena, rarò aut nunquam tentanda eſt Medico prudenti, ſi nomini ſuo conſulere voluerit.

CAPUT XIX.

De fœtu mortuo.

IN partu difficili ob magnos & diuturnos labores ſæpe fœtus extinguitur, interdum etiam ante labores, partus ex cauſis præternaturalibus, quales ſunt eæ quæ aborſum provocare conſueverunt, eum mori contingit & ſi nondum determinatum pariendi tempus attigerit, abortum facit, ſi verò ad illud tempus pervenerit, facit partum difficilem, quia ad legitimum & naturalem partum fœtus cum matre cooperari debet, ut è carcere ſuo egrediatur.

Omnes igitur cauſæ partum difficilem efficere valentes, ſi majores & graviores ſint, fœtum extinguere poſſunt. Inprimis vero fœtus extingui ſolet, ſi adeò

præpoſterâ figurâ prodeat,ut nullo modo excludi poſſit neque ab obſtetrice, vel Chirurgo extrahi, aut in meliorem ſitum converti. Cum enim hoc modo in orificio hæreat, & omnem matris conatum eludat, ſic ut in illis conatibus, variiſque motibus & compreſſionibus, interdum mater & fœtus, interdum mater ſola, & interdum fœtus ſolus moriatur. Admiratione dignum eſt, quod refert Fabricius Hildanus de duabus mulieribus ex partu laborioſo extinctis, in quibus uterus diſruptus inventus eſt, & caput infantis in ventris capacitatem demiſſum. Undè colligere eſt quantus ſit validi fœtus impetus ad ſui excluſionem moliendum.

Cognoſcitur fœtus mortuus, quando motus illius ceſſat, quem priùs in utero aut mater ipſa ſentiebat, aut obſtetrix percipiebat admotâ manu, aut aliis rebus tepentibus,& roborantibus, quibus illius vis ſopita ſolet exſuſcitari: major ponderis ſenſus cum dolore abdomen infectat, quando fœmina de latere in latus ſeſe convertit, fœtum ex una parte in alteram inſtar lapidis dilabi percipit, ventris inferioris frigiditas tactu deprehenditur, extincto calore nativo, & diſſipatis ſpiritibus, quæ in fœtu continebantur: oculi redduntur concavi, & perturbati: facies, & labra pallent, partes extremæ frigidæ, ac lividæ apparent: mammæ flaccidæ evadunt, ac tandem putreſcente fœtu, ichores fœtidi & ſanioſi ex utero emanant: abdomen ob vapores elevatos inflatur, teter odor,& graveolens ſpiritus,non ſolum ex ore matris, ſed etiam à toto corpore exhalat. Si ante fœtum ſecundina excludatur, certiſſimum eſt fœtus in utero mortui indicium.

Quod ad prognoſim ſpectat, periculoſiſſimus eſt fœtus in utero mortuus, & niſi maturè excludatur, febres, lipothymias, ſapores, convulſiones, & mortem inferre ſolet.

Aliquando tamen fœtus in utero mortuus per longum tempus ſervari poteſt, ut plurimis hiſtoriis à variis Authoribus relatis conſtat, quas tanquàm raros caſus magno numero collegit Schenkius, & tranſcripſit Sennertus; multarum mulierum, quæ fœtus in utero mortui & corrupti officula, per uterum, alvum, veſicam & tumore in abdomine aperto excreverunt.

Nos unam vidimus, quæ omnia fœtus oſſa per umbilicum excrevit, & poſteà coaleſcente umbilico perfectè reſtituta eſt.

Curatio tota verſatur in fœtus excluſione,vel extractioneCum enim maximum vitæ periculum immineat ex longiori fœtus mortui in utero mora; quamprimū ex ſignis propoſitis certò concluditur fœtum eſſe demortuum, ad illius excluſionem properandum eſt. Illa autem iiſdem remediis promovetur,quæ ad juvandum partum fuerunt propoſita.Ex iis tamen fortiora & efficaciora eligenda ſunt, quibus nonnulla majoris adhuc efficaciæ àddi poterunt in hunc modum.

℞. Fol. ſabinæ ſiccor. rad. ariſtol. rot. trochiſc. de myrrha, caſtorei, an. ʒ. i. cinam.ʒ. ß. croci ℈.i. Miſce, fiat pulvis,de quo capiat ʒ. i. cum aqua ſabinæ. Vel

℞. Dictamni critici,ſabinæ,boracis,an.ʒ.i.myrrhæ. rad.aſari,cinam.croci,ana ʒ. ß. Miſce, fiat pulvis,doſis drach. i. cum dicto aut ſimili liquore.

Interim admoveantur pudendo, pubi & perinæo fotus emollientes prædicti,addendo rad.bryoniæ, cucumeris agreſtis,ireosF.oren. ariſtol. rot.&flores geniſtæ.

Poſt fotum inungantur eædem partes unguento de arthanita, vel ſequenti.

℞.Ariſtol.rot.colocynth.&agarici,ana drach.i.gummi ammoniaci in vino ſoluti, & fellis tauri, ana drach. ii. olei cherini q. ſ. Fiat unguentum,

Peſſarium etiam in vulvam immittatur.

℞. Rad.ariſtol.rot.ireos,hellebori nigri, colocynth. myrrhæ,an.drach.i. galbani,opopanacis,an. drach. ß. Cum felle bovis,fiat peſſarium. Vel

℞. Ammon. opopan. caſtor. ſerap.hellebori nigri, ſtaphis,ariſtol.rot. pulpæ colocinth. ſcam.an. ℈. j. euphorb,Drach. j. Cum ſucco rutæ,cyclam. cucum. agr. & felle taurino fiat peſſarium.

Zacut. Luſit. *obſerv.154. lib.2. Prax. adm.* fœtum novimeſtrem in utero mortuum,&graviſſima ſymptomata excitantem, excluſum fuiſſe teſtatur hujus peſſarii vi, & balnei oleaginei, cum decocto medicamentorum aperientium, & vias dilatantium commixti.

Suffitus ex galbano, vel ungula aſinæ per infundibulum recipiatur.

Si res cunctetur diutiùs,utile erit conſtantibus viribus,catharticum medicamentum exhibere; quo ſimul educuntur vitioſi humores, qui in hoc ſtatu facilè & citò colliguntur, & conſecutione quadam fœtus propellitur.

Angelus Sala in triumpho emeticorum, teſtatur ſe fœliciſſimo cum ſucceſſu pluries in hoc caſu exhibuiſſe mercurii vitæ gr. iv.vel v. idque remedium potentiſſime fœtum mortuum excludere & reliquis remediis prævalere. Quod tamen propter vehementem ſuam operationem, ſumma cautione & Medici prudentia indiget.

Si medicamentis diu tentata fœtus mortui eductio obtineri nequiverit,ad Chirurgicam operationem veniendum eſt. Eáque fit, vel inſtrumentis, quemadmodùm à Paulo Æginera deſcribitur; vel manus ſolius miniſterio,prout docetur à Carolo Stephano, Bauhino & aliis;quæ omnia à Schenkio & Sennerto diligenter tranſcripta ſunt.

CAPUT XX.

De ſecundina retenta.

IN partu naturali ſecundina utplurimùm ſtatim poſt fœtum excludi ſolet, aliquando tamen in utero retinetur, unde graviſſimum imminet vitæ periculum,

Cauſæ iſtius retentionis internæ ſunt, nimia tunicarum iſtarum denſitas & craſſities, propter quam uteri parietibus firmius adhærent,earundem intumeſcentia, ab humorum affluxu qui in partu laborioſo concitatur; virium exolutio ex partu laborioſo facta; ut non ſufficiant ad ſecundinarum excluſionem: & oris uteri occluſio poſt fœtum ejectum. Cauſæ verò externæ ſunt aëris frigiditas, cujus vi ſecundina repellitur, & uteri orificium occluditur, odoramenta quædam, quibus uterus ſursùm allici, vel exagitari poteſt: animi pathema grave,ut,timor, vel terror ſubitò adveniens, moroſitas parturientis, quæ in eo ſitu permanere non vult, vel eos conatus præſtare, qui ad hoc opus perficiendum requiruntur; infantis pondus nimium, quo ex improviſo umbilicus diſrumpitur,remanente intus ſecundinâ,& imperitæ obſtetricis error,quæ vaſa umbilicalia citiùs reſecuit, aut non tenuit ſiniſtrâ manu, ut debebat:ſi enim dimittantur, retrahuntur ad uterū, & in eo cum ſecundinis latent, quæ earum extractioni inſervire debebant,

Diagnoſis ſecundinæ in utero retentæ per ſe facilis eſt, aliquando tamen fruſtulum illius ſeparatur, & in utero remanet, cujus notitia non eſt adeo facilis: cognoſci tamen poteſt ex eo quòd uterus poſt partum

adhuc

adhuc in excernendo laborat, quamvis leviores sint illinc conatus; doloris & caloris sensus in utero percipitur, & post aliquot dies, teter ac cadaverosus habitus ab utero exhalat.

Periculosissima est secundinæ retentio, & si per aliquot dies in utero moretur, fœdam putredinem acquirit, unde febris acuta, nausea, lipothymia, dyspnœa, sudor diaphoreticus, extremorum frigiditas, hysterica suffocatio, epileptici insultus, & mors tandem subsequitur.

Hippocrates *2. epidem.* exemplo uxoris cujusdam coriarii, innuit bonum esse, si sanies copiosa brevi per pudendū effluat; spes enim est membranas illas putrefactas, vel marcore consumptas, sexto, vel septimo die effluxuras.

Secundina retenta iisdem remediis expellitur, quæ ad fœtum mortuum fuere proposita, quibus addere licet nonulla specifica ab Autoribus tradita.

Gesnerus & Augenius plurimùm laudant equi castrati testiculos, frustulatim incisos & furno siccatos. Illorumque pulveris datur, quantùm tribus digitis capi potest, cum jure pulli, idque si opus sit, bis aut ter repetatur.

Rulandus olei juniperi guttas xxx. fœliciter exhibuit.

Alii jubent puerperam dentibus cepam comprimere, succumque deglutire; idque ter, quaterve dentibus in cepam adactis succóq; semper elicito ac deglutito, repetere: postea vini calidi cyathū superbibere, unde citò liberatur.

Forestus refert de obstetrice quadam, quæ à Judæo Medico secretum sequens acceperat. Sumebat folia levistici viridia, contundebat, & succum exprimebat cum vino Rhenano optimo, ejusque cyathum propinabat.

AngelusSala mercurium vitæ commendat, ut in fœtus mortui eductione.

His addenda erunt sternutamenta, suffitus, fomenta, linimenta, aliaque tum externa, tum interna, suprà descripta in partu difficili.

Sequens decoctio à muliere quadam nostrate usurpata miranda præstitit.

℞. Aceti rosac. ℔. viii. vel x. folior, lauri & baccarū ejusdem, ana M. iii. placentem rosaceam ex aqua distillata relictam, in frusta dissectam, num. i. Bulliant in lebete, & eo decocto laventur diu coxę & tibiæ calidè ab inguinibus ad pedes usque; ex eo uterus spontè apertus est, ac secundina decidit. Huic decocto commodè addi poterit myrrhæ & aristol. utriusque, ana Unc. j.

Inter alia verò remedia multùm potest manus periti Chirurgi in uterum immissa, antequam inflammatio, vel inflatio augeatur. Sic enim apprehensis secundinis & molliter circunductis, poteris illas extrahere, mulieremque à tot symptomatis & remediorum molestiis liberare.

Si nullo modo secundina educi potuerit, sed firmiter utero hæreat, & in eo putrescat, suppurantia in uterum immitenda sunt, admixtis detergentibus, ut id quod putrefactum est sensim educatur. Ad id laudat Rondeletius unguentum basilicum, præsertim si dissolvatur in decocto sequenti.

℞. Fal. malvæ cum rad. M. iii. rad. aristol. utriusq;, ana Drach. vi. sem. lini & fœnugr. an. Unc. sem. violariæ M. i. florum chamom. & centaur. min. an. M. ß. Fiat decoctio in aqua admiscendo, si magna suppuratione opus est, aliquid olei; si verò majori detersione, unguenti Ægyptiaci parùm.

CAPUT XXI.

De fluxu lochiorum immodico.

Fluxus lochiorum immodicus non ex quantitate, aut tempore durationis æstimandus est; quia in diversis naturis, ætatibus, ac vitæ generibus, varius admodùm est, sed ex difficili tolerantia, & virium dejectione, quæ ex eo contingit.

Causæ illius sunt, vasorum apertio nimia, vel laceratio in partu difficili, vel secundinarum violenta extractio, vel sanguinis copia major, quæ per totum gestationis tempus in uteri venis collecta fuit, vel ejusdem tenuitas, & acrimonia, quæ vasorum, oscula nimium apetit, & naturam ad excretionem stimulat.

Cognoscitur fluxus lochiorum immodicus ex viribus, ut dictum est, quæ exhaustis spiritibus dejiciuntur, tum sanguis grumosus effluit: iisque accedit cibi fastidium, dolor in hypochondriis, cum ventris tensione, pulsus debilis & frequens: visus obtenebratio, aurium tinnitus, animi deliquium, & convulsio.

Cum omne sanguinis profluvium periculosum sit, ex eo quòd sanguis est vitæ nostræ thesaurus, sic fluxus lochiorum immodicus magis periculosus est propter labores partus prægressos, à quibus facta est virium resolutio. Majus autem, vel minus adest periculum pro majori vel minori sanguinis effluxu, & symptomatis levioribus aut gravioribus, quæ illi superveniunt, unde apud Hipp. *Aph. 35. sect. 5. si muliebri profluvio convulsio, aut animi deliquium superveniat, malum.*

Curatio sanguinis fluxus immodici in illius cohibitione tota versatur. Summa tamen cautio adhibenda est, ne quod per hujusmodi purgamenta excerni consuevit, intus retineatur, & gravissimorum affectuum causa evadat. Atque adeò si affectus non vehementer urgeat, à levioribus incipiendum erit, ad potentiora si opus fuerit, sensim progrediendo.

Ac primum sanguinis impetus cohibendus est alimentis incrassantibus, ut panatellis, gelatinis, oryza, amylo, cum jusculis pedum vituli, pyris, cydoniis coctis, carnibus assis succo granatorum aspersis.

Cibus paulò copiosior exhibeatur, non tamen unâ vice, sed potiùs frequenter, cum hoc modo, calor & spiritus, qui expulsionem in utero adjuvant, ab utero ad ventriculum avocentur, & vires instaurentur. Vitelli ovorum huic usui conveniunt: nam & facile coquuntur, & calorem ad ventriculum avocant.

Potus sit aqua ferrata, vel extinctionis auri, vel in qua parum masthiches bullierit. Deinde sanguinem ad partes superiores revellentia remedia usurpanda sunt, ut frictiones & ligaturæ partium superiorum, cucurbitulæ sub mammis, & utrique hypochondrio admotæ.

Utile etiam est manus fovere in vino calente, in quo confectio alkermes vel theriaca dissoluta fuerit.

Tum etiam venter fascia mediocriter constringatur: quia hoc modo comprimuntur vasa, & fluxus immodicus impeditur.

Lumbis admoventur lintea oxycrato madefacta, puibus sanguis in vena cava contentus temperatur, illiusque motus inhibetur.

Si fluxus valdè immodicus sit, viresque dejiciat, ut vitæ periculum immineat; ad fortiora remedia confugiendum est. Et inter alia sequens potio ut plurimum succedit.

℞. Aquar. plantag. naphæ, & rosar. ana Unc. j. syrupi corallor. vel illus defectu, de rosis siccis Unc.i. salis prunellæ Drach. i. sang. dracon. ℈. ß. Fiat potio.

Si diutius duret fluxio, pulvis, vel opiata ad plures doses præscribi potest in hunc modum.

℞. Lapidis hematitis ℈. iv. pulv. boli armeni, coralli rubri, margarit. præpar. an. Drach. i. sem. plantag. coriandri præpar. & granor. sumach. an. ℈. ii. Misce; fiat pulvis tenuissimus, de quo capiat ʒ. i. cum decocto centinodiæ & syrupo cydoniorum.

℞. Conservæ rosar. & rad. symphyti, an. Unc. i. boli armen. trochisc. de carabe & corall. an. Drach. i. Cum syrupo corallor. vel de rosis siccis fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem castaneæ, superbibendo parum aquæ potus ordinarii.

Exterius verò fotus & unguentum utiliter admovebuntur, quorum formula talis esse poterit.

℞. Summit. lentisci rubri, plantag, cupressi, olivæ, & polygoni, ana M. i. rosar. rubr. P. ii. granor. myrti ℥. i. ß. nucum cupressi num. vi. corticum granat. P. ii. Coquantur in aqua chalybeata & vino rubro astringente, & colaturâ foveantur partes muliebres valde tepide & fere subfrigidè.

℞. Unguenti comitissæ ℥. ii. succi plantag. Unc. i. Agitentur simul, & fiat linimentum, applicandum post fotum.

Injectio in uterum etiam potest fieri ex succo plantag. à Galeno laudato *5. methodi*, vel decocto fotus prædicti.

Reliquis remediis non conferentibus, venæ sectio in cubito præsentaneum est remedium, si paulatim & per quædam intervalla sanguis educatur; sic enim multas deploratas convaluisse experientia docuit.

Ac denique perseverante affectu omnia remedia, quæ pro fluxu mensium immodico sunt descripta, hic etiam convenire poterunt.

Inter remedia autem pro fluxu mensium immodico proposita habentur cataplasmata, regioni pubis & lumborum applicanda, quibus sequens addi poterit, fluxui præsertim lochiorum immodico maximè conveniens.

℞. Fuliginis camini purissimæ Unc. viii. Subigatur cum aceto fortissimo; & fiat cataplasma renibus applicandum.

De somno peculiariter hîc annotandum, dum sanguis copiosè effluit, eum esse penitus arcendum. Multæ enim ex eo de medio tolluntur, quia calor ad interiora retractus majorem fluxum efficit. Et si aliquando is concedendus sit, aliquis ex ministris semper adesse debet, qui ægrotantis pulsum & respirationem observet.

Denique si grumi sanguinis in utero subsistant, ibique dolorem & tensionem excitent; danda opera, ut maturè educantur, ne putredinem contrahentes, tetros vapores transmittant ad cerebrum & cor febremque concitent. Ideò puerpera, si vires ferant, levi deambulatione uti debet, vel erecta aliquandiu stare, aut in sella perforata sedere, quasi vellet dejicere. Quod si non sufficiat, decocto hordei tepido cum pauco oxymelite, vel melle rosaceo in uterum injecto dissolvendi sunt. Cautè tamen hîc agendum est, ne dum grumi educuntur sanguis de novo concitetur.

CAPUT XXII.

De suppressione lochiorum.

Bonus ac felix puerperii successus ex convenienti lochiorū effluxu præcipue dependet, quandoquidem impuritates, quæ per novem gestationis menses venis uteri, ac toto corpore colliguntur, per istas evacuationes expurgari solent. Si verò illæ supprimantur, aut imminuantur, infinita mala & pericula inde oriuntur, nempe febres acutæ, phrenitides, maniæ, melancholiæ, anginæ, pleuritides, peripneumoniæ, uteri inflammationes, & alij tumores utplurimum maligni.

Causæ istius suppressionis aut imminutionis sunt sanguinis crassities, vasorum angustia, vel obstructio, quæ liberum effluxum impediunt; aër frigidus incautè in utero susceptus, quia vasorum orificia constringit, refrigeratio pedum, & aquę frigidæ potus, metus, terror, tristitia, & alia animi pathemata, quæ sanguinem ab utero avertunt.

Diagnosis istius suppressionis per se manifesta est, Imminutio verò ex quantitate sanguinis effluentis demenda non est, quandoquidē mulieres aliæ plus, aliæ minus sanguinis superflui habent. Sed integra illius cognitio ex symptomatis supervenientibus elicitur, qualia sunt, ventris intumescentia, dolor imum ventrē, lumbos, & inguina occupans; faciei rubor, spirandi difficultas, oculorum perturbatio, rigores, febres, animi deliquia, & alia symptomata suprà enumerata.

Prognosis elicitur ex symptomatis propositis, quæ huic affectui supervenire diximus: cùm enim majori parte periculosa sint, causam etiam eorum valde periculosam arguunt.

A prædicto periculo liberantur puerperæ, si quædam alia evacuatio fiat, quæ lochiorum vicem aliqua saltem ex parte supplere valeat, ut hæmorrhagia narium, aut hæmorrhoidum: urinæ profusio cum fuliginoso sedimento, aut sudor copiosus. Aut si post aliquot dies ex utero livida, nigra, & graveolentia effluere incipiant. Metuendum tamen est, nec ex corrupto sanguine ulcera in utero excitentur.

Curatio suppressionis lochiorum, in eorum provocatione tota consistit, eaque molienda est remediis, quæ sanguinem ad inferiora provocant, & uteri vasa aperiunt.

Ac primum clysteres emollientes, laxantes, & aperientes injiciendi sunt in hunc modum compositi.

℞. Rad. althææ & lilior. an. unc. i. aristol. utriusque, an. Drach. iii. fol. malvæ, althææ, parietar. mercurial. an. M. i. sem. lini & fœnugr. an. unc. sem. flor. chamom. & sambuci, an. P. ii. Coquantur ad ℔. i. In colat. dissolve olei aneth. & lilior. an. ℥. i. hierę simpl. ℥. sem. unguenti de arthanita Drach. j. Misce, fiat clyster.

Frictiones fiant in cruribus, deorsum versus; ligaturæ dolorificæ digitorum pedis. Cucurbitulæ admoveantur inguinibus & coxis, nonnullæ scarificentur.

Si hæc non sufficiant, aperiantur venæ poplitis aut utriusque cruris; vel etiam hæmorrhoidum, si natura eò vergere videatur.

Si febris excitetur ex lochiorum suppressione, venæ sectio in brachio celebranda est, ut in morbis puerperarum dicetur.

Fotus sequens ventri inferiori & pudendo admoveatur.

℞. Rad. althææ, lilior. bryon. angelic. & aristol. utriusque, an. ℥. i. fol. mercurial. artemis. pulegii, sabinæ, calament. an. M. j. sem. lini & fœnugr. an. ℥. i. flor. chamom. melil. sambuci, tanaceti, ana P. i. Contundantur & incidantur ut artis est, & imponantur duobus sacculis, qui decoquantur in aqua fontis, & applicentur calide vicissim.

Post fotum inungantur dictæ partes oleo lilior. amygdal. dulc. & sesamino, addito croco.

His

His etiam addi possunt pessaria & suffumigia, in suppressione mensium proposita, à mitioribus incipiendo.

Per os exhibeatur decoctum rad. aperitivarum, cinnam, & cicerum rubrorum cum pauco croco. Vel

♃. Radic. aperitiv. an. Drach. ij. fol. betonic. endiv. capill. ven. M. j. schœnanth. P. j. sem. anisi & fœnic. ana ℈. i. cicerum rubr. cochl. i. Coquantur ad ℔. j. sem. Colaturæ adde aquæ cinnam. Drach. ii. syrup. de 5. rad ℥. iii. Dentur ℥. iv. bis in die.

Antequam febris augeatur, exhibere aliquando licet trochisc. de myrrha Drach. i. cum vino albo vel aqua fœniculi.

Forestus etiam præsente febre, sequenti utitur decocto.

♃. Hordei mund. M. i. glycyrrh. ras. ℥. sem. schœnanthi Drach. i. sem. Coquantur ad lib. i. pro iii. dosibus.

Debilioribus verò schœnanthi Drach. j. in jure pulli bullire jubet, & exhibet.

Purgatio etiam convenire potest, septem vel novẽ diebus à partu, ex infusione rhab. agaric. aut sennæ; vel cum jusculo laxante ex herbis, ac rad. aperientibus cum senna parato; vel cum mannæ Unc. j. sem. in jusculo dissolutæ.

CAPUT XXIII.

De Torminibus à partu.

TOrmina puerperis adeò frequenter contingunt, ut paucissimæ ab iis immunes sint. Attamen horũ dolorum ratione, Medicorum opem implorare non solent, quia intra biduum, aut triduũ cessant. Si quando tamen acerbiores sint, aut diutiùs perseverent, Medicos vocare coguntur, qui antequam remedia præscribant, eorum causas perlustrare valent.

Causæ igitur præcipuæ torminum, & dolorum, qui à partu contingere solent, sunt sanguinis copia, crassities, acrimonia, & vasorum angustia. Cum enim venæ uteri per novem menses ab ordinaria sanguinis excretione cessarint, & ille intereà magnâ copiâ congestus fuerit, necnon diuturniori morâ crassitiem, & acrimoniam adeptus; dum per angustas vias transit, dolores parit, qui per intervalla recurrunt, quoties uterus novam sanguinis excretionem molitur, eàque peractâ cessant, donec iterum alius sanguis egredi conetur.

Fiunt etiam interdum hujusmodi tormina à flatibus, aut frigore in uterum suscepto, sed minùs frequenter.

Distinguuntur hi dolores ab aliis qui ventrem infestare solent, ex continuitate, & intervallis, quæ excretiones sanguinis interpolatas sequuntur. Et ipsæ mulieres eos facile distingūunt.

Sanguis crassior in grumos facilè concrescit; tenuior verò ex tenuitate, & colore vivido, aut subflavo cognoscitur.

Si à flatu oriatur dolor, ille magis vagus est, & plures ventris partes occupat, neque sequitur excretionũ sanguinis intervalla. Si aër frigidus in uterum admissus fuerit, ex iis quæ circa ægram acta sunt deprehendi poterit.

Periculosi non sunt hujusmdi dolores, sed plerumque maxime molesti, Ideò quamprimùm tollendi aut demulcendi saltem,

Curatio hujusmodi torminum eò dirigenda est, ut vasa uteri laxentur, sanguinis crassities attenuetur, acrimonia temperetur. Quæ omnia sequentibus præsidiis obtineri poterunt.

Ac primum puerperæ venter fasciâ leniter constringatur, ut uterus subsideat, neque hûc illûc commoveri possit, ut à partu non rarò propter subitam evacuationem solet contingere.

Deinde olei amygdal. dulc. recenter extracti Unc. iii. cum syrupi violacei Unc. i. sem. vel vini hippocratici Unc. ii. exhibeantur.

Clysteres injiciantur ex lacte cum saccharo & vitellis ovorum.

Vel parari possunt ex decocto flor. chamæm. & artemisiæ cum jure pulli, addendo oleum liliorum & vitellos ovorum.

Inungatur venter oleis carminantibus & aperientibus, ut oleo anethino, rutaceo, jasmino, vel sequenti magnæ efficaciæ, quod ad hunc usum tempore idoneo componi debet, & in officinis asservari.

♃. Rad. aristol. tot. iridis pœoniæ, an. ℥. i. cyperi ℥. ß. folior. siccor. artemis. matricar. origani, calamenti, pulegij. dictamni cretici, absinth. sabinæ, rutæ, betonicæ, salviæ, an. M. j. flor. anthos, stœchados, lavendulæ, chamom. anethi, hyperici, sambuci, ana M. ß. granor. lauri & juniperi, an. Unc. ß. cumini, sem. rutæ, pœon. dauci & agni casti, an. ℥. iii. caryophyl. nuc. moschat. cinam. zinzib. an. ℥. ii. styrac. & mirrhæ, an. Unc. i. Omnia contusa & incisa misceantur, & macerentur in olei veteris ℔. vi. addendo vini albi parùm. Et ponantur in vase fictili benè clauso, spatio unius hebdomadę, & fiat ebullitio suprà cineres calidos, spatio quatuor, aut quinque horarum, & postea exprimatur oleum, ac recondatur ad usum. Si non habeatur paratum urgente necessitate, bulliant simplicia dicta in æquis partibus olei & vini albi ad vini consumptionem, postcà exprimatur oleum.

Fotus etiam fieri potest ex decocto artemisiæ matricariæ, melissæ fol. lauri calament. sem. dauci, cumini, carui, flor. cheiri & chamomillæ, in aqua & vino albo vel lacte parato. Vel sequens cataplasma admoveatur.

♃. Cepas in aqua benè coctas num. iii. vel iv. Contundantur in mortario, addendo sem. lini, & cumini contusor. an. M. i. flor. chamom. tantundem, farinæ hordei q. s. ut fiat cataplasma. Et si opus sit, adde parũ aquæ, in qua cepæ decoctæ fuerint. Extendatur super linteum, & umbilico calidè applicetur.

Utile etiam est pelle vervecinâ ventrem munire cum adhuc calet, & recens detracta est. Hujus enim calor nostro affinis, doloris causam concoquit & mitificat; tum etiam impedit, ne cutis abdominis contrahatur in rugas.

Per os verò sequentia exhiberi possunt.

Sem. dauci pulverat. Drach. i. vini albi Unc. iii. Misce, detur calidè bis in die.

♃. Nucis moschat. anisi, cinam. an. ℈. j. Misce, fiat pulvis, detur cum vino albo. Vel

♃. Nucleorum dactylorum & persicorum; ana ℥. sem. nucis moschat. ℈. iv. pulver. diamarg. calidi Drach. ii. anisi ℥. i. cinam. ℈. ii. croci ℈. ß. sacchari ad pondus omnium. Fiat pulvis tenuissimus, cujus dentur ℥. ii. cum vino albo, bis aut ter in die, si urgeant dolores.

Forestus decoctum flor. chamom. in cerevisia, vel coctum artemisiæ, & chamæm. in jure pulli propinavit fœlici successu.

Præstat mox à partu jus galli veteris tribus diebus summo manè jejuno stomacho, porrigere cum modico cinamomi & croci.

Sequens pulvis, ſtatim poſt partum ſumptus, à tormínibus mirè præſervat. Ita ut ſi primiparæ exhibeatur, in ſequentibus partibus nullo modo à dictis doloribus torqueri credatur.

℞. Rad. conſolidæ major. exſiccatæ drach. i. nucl. perſicor. nucis moſch. an. ℈. ii. ſuccini drach. ß. ambræ griſeæ ℈. ſem. Fiat pulvis, de quo capiat drach. i. cum vino albo; & ſi febris adfuerit, cum juſculo.

Pro potu ordinario utatur ægra decocto rad. petroſ. aut artemiſiæ & cinnamomi.

Si à bilioſis & acribus humoribus tormina generentur, eodem ferè modo curantur, quo dolor colicus à bile. E. g.

℞. Syrupi violac. borrag. an. ℥. i. mucil. de ſem. cydoniorum aquâ viol. extract. ℥. ſem. aquæ borrag. ſcorzoneræ, an. ℥. iii. Miſce, fiat julep. pro ii. doſibus. Vel

℞. Ol. amygdalar. dulc. ℥. iii. ſyrup. violac. ℥. i. aquæ borrag. ℥. ſem. Miſce, pro uno hauſtu.

Externa quoque medicamenta vias laxantia & emollientia adhibeantur, quæ eâdem operâ dolorem ſedant.

Enixas poſt partum ſæpè dolor exercet in inguine, ex utero in illo conglobato. Curatur admovendo umbilico emplaſtr. ex galbano & aſſa fœtida, in cujus medio grana aliquot moſchi ponantur.

CAPUT XXIV.

De morbis acutis puerperarum.

Quod ſuprà de morbis acutis prægnantium diximus, id nunc de morbis acutis puerperum poſſumus repetere, non aliam ſcilicet habere eſſentiam, aliamve diagnoſim, ac dum non puerperas, ac etiam eos obſident. Ut hic peculiarem eorum theoriam proponere non opus ſit, quæ ex propriis capitibus facilè deſumi poterit.

Illi autem morbi acuti utplurimùm ſunt, febres continuæ, tum eſſentiales, ut ſynochus putrida, tertiana continua, & reliquæ; tum ſymptomaticæ quæ inflammationes internas ut pleuritidem peripneumoniam, hepatitidem, phrenitidem, & alias comitantur.

Eſt tamen peculiaris febris ſpecies, quæ omnibus propemodùm puerperis contingit, *febris lactis* vulgò à mulieribus nominat, eaque circa tertium, aut quartū puerperii diem accidere ſolet, cum lac in mammis copioſius generari incipit; oriturque ex ſanguinis ab utero ad mammas refluxu, eiuſdemque motu & agitatione. Quæ quidem febris inter ephemeras plurium dierum recenſetur, neque ullis indiget remediis, quia intra triduum, vel quatriduūm, nempè circa nonum diē ſudore ſolvitur. Diſtinguitur à putridis, quod ferè circa quartum diem invadit, mammæ lacte repleri incipiunt & duritie, dolore, ac calore affici; cum dorſi & ſcapularum gravitate & calore, tum puerperia rectè fluunt quod in putridis rariſſimè contingit.

Febres autem putridæ puerperis ſupervenientes à tribus cauſis oriuntur; nempe lochiorum ſuppreſſione, aut imminutione, pravorum humorūm congerie geſtationis tempore cumulata, ac in partu agitata, aut diætę erroribus. Nonnulli addunt fluxum lochiorum immodicum, qui potiùs ſignum eſt latentis cacochymiæ febrem excitantis, illius verò cauſa propria eſſe non poteſt.

In ſuppreſſione lochiorum ſanguis & vitioſi humores qui per geſtationis decurſum cumulati ſunt, ad venas majores regurgitant, ibique putreſcunt, & interdū ad hepar, lienem, aliaſques partes feruntur, in iiſque inflammationes concitant. Aut ſi in venis uteri morētur, putredinem concipiunt, atque ita febrem pariunt, etiam in iis fœminis, quæ antea inculpata valetudine frui videbantur.

Si verò ritè fluentibus lochiis febris oriatur, illa vel ex bilioſo humorum apparatu, vel ex diætæ erroribus provenit. Pravi humores ex partus laboribus, ac doloribus agitati, colorem, & putredinem facilè concipiunt, febremque excitant. Diætæ errores variis modis contingere poſſunt. Ac primum in victu, in quo puerperæ plurimum peccare ſolent, pluribus & copioſis ferculis ſeſe ingurgitantes, quæ ſufficienter concoqui non poſſunt, & in corpore putredinem contrahunt. Alter error committitur, dum puerperæ frigido aëri ſeſe imprudenter exponunt, præcipue urgente febre ex lacte, quæ per ſudores, & diaphoreſim ſolvi conſuevit. A frigore autem ambientis incaute admiſſo, diaphoreſis impeditur, unde fit ut febris illa, quæ per ſe ſalutaris erat & paucis diebus ceſſatura, in putridam periculoſam mutetur.

Eſt & alia cauſa ſatis frequens febris puerperarum, cum videlicet ſecundinæ integræ non excluduntur, ſed quædam illius portio intus remanet. Id potiſſimùm contingit in hepate uterino, cujus portio interdum utero annexa relinquitur; eaque putreſcit, unde lochia vireſcentia, malè olentia, & cadaveroſa promanant; & niſi intra paucos dies ab utero ſeparetur & excludatur, in maximum vitæ diſcrimen ægrotantem præcipitat, cum ipſi utero ſphacelíſmum inducere valeat.

Si ſanguinis grumi, vel aliud quid præternaturale, poſt partum in uteri cavitate emanſerit, illud inde dignoſci poteſt, quod cervix uteri mollis, & aperta remanet, nec internum illius orificium clauditur, neque ſurſum uterus retrahitur: cum omnibus ritè ſe habentib⁹ poſt partum; uterus ſurſum trahatur, illiuſque cervix, atque orificium brevi tempore claudantur. Hujus rei experimentū proponitur ab Haruæo tractatu de partu, de muliere, quæ febre maligna, cum ſumma virium jactura laborans abortivit, & poſt excluſionem fœtus integri, atque incorrupti; proſtratis tamen viribus, cū pulſu vermiculante & ſudoribus frigidis, moribunda videbatur. Ipſe verò uterum explorans, ejus orificium laxum, molle, & patentiſſimum deprehendit una cum malè olentibus lochiis: & digitis immiſſis molam, ovi anſerini magnitudine, foraminibuſque aliquot (atram, viſcidam, & fœtentem putrilaginem in ſe habentibus) præditam extraxit, ſtatimque inde à prædictis ſymptomatis liberata eſt, & brevi convaluit.

Contingit etiam in nonnullis orificium uteri ſtatim à partu adeò conſtringi, ut detentus intra uterum ſanguis ſubitò grumeſcens, & putrefactus, ſæviſſima inducat ſymptomata, cúmque nullâ arte exitus ei parari poſſit, præſentaneam mortem inferat. Refert tamen Haruæus loco citato hiſtoriam mulieris à ſe curatę, cū tali affectu laboraret. Pudendi labra tumida erant, & fervida; orificiū uteri durum, & clauſum, Ipſe verò inſtrumento ferreo immiſſo per vim aliquantulum aperuit, ut injectionem per ſiphunculum admitteret: indeque grumeſcens, ater fœtidúſque ſanguis ad libras aliquot effluxit, cum præſenti ægræ levamine.

Prognoſis harum febrium in eo tantum differt à prognoſi ſimilium febrium, quæ nō puerperis contingunt quod ex laboribus partus vires ſunt magis defectæ, & ex ſuppreſſione lochiorum, major eſt in venis humorum redundantia, & utrinque majus impendet periculum.

Ad

Ad prognosim etiam facit, & crises imprimis prævidendas, celebris illa quæstio, an computatio dierum morbi debeat fieri à principio morbi, an à die partus. Cujus decisio paucis stabilienda est in hunc modum. Si partus fuerit naturalis, nullis symptomatis gravibus comitatus, & lochia optimè procedant, febris verò post aliquot dies accedat: computatio non debet fieri à die partus, sed à die febris, quæ ab aliqua alia causa, eâque præternaturali, fuit concitata: nempè humoribus pravis intùs latentibus, vel ab aliqua causa externa. Si verò partus fuerit difficilis, & præternaturalis febris verò post tres aut quatuor dies oriatur; computandum est à die partus; quia tunc cœpit totius corporis œconomia everti, humorúmque perturbatio fieri, quam deinceps febris consequitur. Sic in gravibus vulneribus, capitis præsertim, licèt febris non invadat, ni si post quartum, vel quintum diem; computatio tamen fieri solet à die accepti vulneris, quia tunc temporis humores commoveri cœperunt, & ad febrem disponi.

Curatio istarum febrium ab aliarum curationibus non differt, nisi circa magna remedia, venæ sectionem scilicet & purgationem, in quarum administratione non exigua est difficultas, quam tamen nos breviter diluere conabimur.

Quod ad venæ sectionem spectat, in acutis puerperarum affectib⁹ celebrandam, tanta est Authorum dissensio, propter pugnantes invicem indicationes, ut vix duo reperiantur, qui in eandem omninò sententiam coëant. Nos eam quæ ad sapientiorum mentem magis accedit, & in usu practico fœliciùs succedit, omissis ambagibus, sequentib⁹ theorematis hîc proponemus.

Morbus acutus puerperam aggreditur, vel in principio puerperii, vel in medio, vel in fine.

Si contingat in principio, & mulier copiosè purgetur, nulla alia tentanda est sanguinis evacuatio, quàm quæ à natura rectè & convenienter operante dirigitur. Si verò lochiorum expurgatio supprimatur, aut minuatur, secentur venæ inferiores, & copiosè sanguis mittatur, quoniam tunc temporis copiosa esse debet, ex præscripto naturæ lochiorum evacuatio.

Si medio tempore morbus acutus superveniat, duo consideranda sunt. Unum, an materia morbifica in uno loco particulari contineatur & conculcetur; aut sit per venas dispersa. Alterum, an mulier convenienti expurgetur mensurâ, vel non. Si morbus fiat à materia sparsa, ut in febribus; & mulier non perfectè purgetur, venæ inferiores aperiendæ sunt: quia & materia morbifica minuetur & naturalis fluxus provocabitur. Si verò mulier sufficienter expurgetur, morbúsque invalescat, nec evacuatio naturalis morbo satisfaciat: venæ inferiores etiam aperiendæ sunt, tantumq; detrahendum, ut ex duabus evacuationibus perficiatur, quod morbus exigit, ut docuit Galen. *7. meth. cap. 5.*

Si febris admodùm intensa, magnumque incendiū adfuerit, id fiat quod in morbosâ materia in loco particulari conculcata & putrescente agendum esse jam dicturi sumus.

In morbo acuto particulari, ut pleuritide, peripneumonia, angina, & similibus, advertendum est, an fluxio tâtùm fieri incipiat, ita ut morbus sit tantùm imminés, vel incipiens, & perexigua sanguinis quantitas in parte collecta sit. Tum enim venæ inferiores aperiendæ sunt, ut revulsione factâ ad oppositâ distantissima præposterus ille humorum motus inhibeatur. Si verò jam bona ex parte fluxio facta sit, & inflammatio genita, eâq; valdè urgeat, sive mulier expurgetur sufficienter, sive non; statim venæ superiores aperiendæ sunt è directo partis affectæ, quia talis evacuatio à parte affecta sanguinem educit. At si venæ inferiores aperiantur, quæ nec proximæ sunt parti affectæ, nec ab ea evacuare possunt; & virtus ab evacuatione labefactabitur, & materia in loco particulari conculcata non minuetur. Atque ita vel totum ferè sanguinem educes, ad revellendā materiam morbificam à parte affecta; vel priùs mulier à morbo perimetur, quàm facta fuerit revulsio sufficiens. Neque metuendum est, misso sanguine à venis superioribus, ne retrahatur sanguis ab utero, quia in illis casibus partes superiores sanguine abundant. Et quamvis multus extrahatur, non ita inaniuntur venæ, ut aliunde novum sanguinem attrahere cogantur. Ad majorem tamen cautelam, non erit inutile, antequam sanguis mittatur, frictiones celebrare in cruribus, & consequenter ligaturas dolorificas facere in medio ipsorum, quæ detineantur donec missus fuerit sanguis, & paulò post venæ sectionem solvantur; ac subinde cucurbitulas iisdem partibus applicare, vel saltē frictiones repetere. Hinc habere poterimus materiæ peccantis eductionem, & naturalis fluxus conservationem.

Idem faciendum est in febribus ardentibus & vehementibus. Quia licèt materia sit sparsa, attamen incendium tantum est circa cor & viscera, ut minoris & longinquæ venæ apertione non ita extingui possit, sicut proximæ & maioris, qualis est basilica.

Hæc curandi methodus, non solum in puerperis, sed etiam in reliquis mulieribus morbo acuto correptis, & menstruas purgationes patientibus observari potest.

Si in fine puerperii morbus acutus inciderit, idem agendum est ut in medio, iisdem conditionibus observatis; hoc animadverso, ut quo magis distat mulier à principio, eò tutiùs venæ superiores aperiti valeant; quò autem illa vicinior est, etiam medio tempore, id ipsum majori cum præmeditatione exequamur. Et si morbus non instet, neque urgeat illius acuties, ac naturalis expurgatio copiosa fuerit, prorsus abstineamus. Si verò purgatio fuerit imminuta, venas inferiores, ad supplementum debitæ quantitatis secabimus. Si tamen oppositum contigerit, servetur id, quod urgente acuto morbo agendum esse diximus.

Purgationis verò usus in puerperis morbo acuto correptis, sequentibus concludetur theorematis.

Dum lochia naturaliter profluunt, nunquam purgatio administranda est: periculum enim est, ne ab opere suo natura divertatur.

Si verò puerperia præter naturam se habeant, considerandum est, an quantitate peccent, vel qualitate.

Si quantitate peccaverint, eâq; imminutâ & mulier vel omnino nihil, vel insufficienter purgetur: postquàm omnia remedia promovendis hujusmodi purgamentis idonea, frustrà usurpata sunt, & materia morbifica concocta apparet, transactis octo, decem, vel duodecim diebus à partu, secundùm majorem vel minorem morbi urgentiam, leviori pharmaco purgatio institui poterit, à vehementioribus prorsùs abstinendo.

Si lochia qualitate peccent, ita ut fluxio albida, vel alterius coloris non naturalis prodierit, coctâ existente materiâ, ultimo puerperii tempore tutò purgatio administrabitur.

In genere autem hoc perpetuò observandum, quò longius puerpera distat à die partus, eò tutiùs medicamentum purgans posse administrari, & contrà. Nam experientia docuit, mulieres purgamentorū suppressione laborantes, si post septimum, aut nonum diem alvi fluxu corripiantur, ut plurimum liberari. Si verò primis diebus, videlicet secundo, tertio vel quarto diarrhœa acciderit, ut plurimùm interire.

Atque ita (Deo sit laus & honos) affectuum mulierium curationes absolutæ sunt.

PRAXEOS MEDICÆ,
Liber Decimusſextus.

DE AFFECTIONIBVS ARTICVLORVM.
& Rheumatiſmo.

PRÆFATIO.

LICET omnes Articulorum affectus ab iiſdem cauſis dependeant, & ratione tantum loci affecti interſe differant, iiſdemque remediis curari ſoleant; nonnulla tamen reperitur differentia inter iſchiadem, & aliorum articulorum dolores, ob partium iſchii articulorum componentium ſtructuram & amplitudinem; cujus ratione quandam in nonnullis remediis diverſitatem obtinet: ideò ſeorſim de dolore iſchiadico agere conſtituimus. Et quia Rheumatiſmus cum arthritide magnam habet affinitatem, illius ideò expoſitionem hoc in loco ſubnectere viſum eſt. Atque adeò Liber iſte tribus abſolvetur capitibus: quorum primum erit de arthritide: ſecundũ de dolore iſchiadico: tertium de Rheumatiſmo.

CAPUT PRIMUM.
De Arthritide.

ARthritis eſt dolor articulorum ex intervallis ferè invadens, ab humorum influxu excitatus.

Partes dolore affectæ ſunt membranæ, tendines, nervi, omneſque partes nervoſæ articulis vicinæ, quæ ab humore in eas influente diſtenduntur, vel ab ejuſdem acrimonia punguntur & vellicantur. Ligamenta verò ab oſſibus oriunda ſenſus expertia ſunt. Raro autem cavitates influunt, nec niſi in affectu diutiſſimè perſeverante, & ubi ampliores ſunt cavitates, ut in dolore iſchiadico diuturno, in quo nonnunquam os femoris excidit, laxatis ligamentis, aliiſque partibus articulum connectentibus; & tunc articuli cavitas mucosâ pituitâ repletur, ut eſt apud Hippoc. *aph. 50. ſect. 6.*

Quæritur hoc in loco, cur ab humoribus in partes nervoſas & membranoſas influentibus, eaſque diſtendentibus aut vellicantibus, nõ fiat convulſio. Reſpondemus, partes, quæ in arthritide magis afficiuntur, eſſe membranoſas, quæ cùm motui nullo modo inferviant, convulſionem efficere non poſſunt quantumvis diſtendantur, aut vellicentur. Licèt autem tendines & nervi motui dicati etiam dolore afficiantur, convulſionem tamen non pariunt; quia ut fiat convulſio, debent muſculi retrahi versùs ſuum principium, & illa retractio debet fieri per contractionem nervorum, qui in eos inſeruntur; quando verò à muſculis egreſſi ſunt, aut ad extremitatem eorum pervenerunt, licet diſtendantur, muſculos contrahere non poſſunt.

Quatuor arthritidis differentiæ ab Authoribus vulgò conſtituuntur, ex diverſis articulis affectis repetitæ: chiragra, cùm manuum dolor occupat; iſchias, cùm coxendicem invadit; gonagra, cùm genua: & podagra, cùm pedes hujuſmodi dolore afficiunt. Reliquorum verò articulorum dolores generico arthritidis nomine donantur: licet Paræus propria iis nomina impoſuerit, à partibus affectis deſumpta; dolorem in maxillæ articulis reſidentem, ſyagonagram appellans; in cervice, trachelagram; in ſpina dorſi, rachyſagram: in humero, homagram: in cubito, pechyagram. Sed iſtæ nomenclaturæ in uſum medicum relatæ non fuerunt. Ideò ſufficit aliarum partium dolores ad commune, & genericum arthritidis nomen referre.

Aliæ prætereà dantur arthritidis differentiæ, quòd alia ſit generalis, omnes aut ſaltem plurimos corporis articulos occupans: alia particularis, uni tantùm articulo inhærens: alia inſita & congenita, à parentibus hæreditario jure contracta: alia adventitia, à cauſis externis & erroribus in victu commiſſis inducta.

Humores autem arthritidem efficientes, non ſolùm in articulos, ſed etiam interdum in alias partes, ut caput, dentes, latera: imò & partes internas, ut jecur & lienem, influere poſſunt, in iiſque varios dolores excitare, qui tamen arthritici dicendi non ſunt, quamvis à materia arthritidem efficiente generentur.

Omnes autem dolores articulos occupantes arthritidis nomen non merentur: fiunt enim interdum tumores in articulis, præcipuè in genibus, à quibus etiã dolores excitantur, ab humoribus craſſis, pituitoſis & melancholicis profecti, & diutiſſimè perſeverantes, qui ad dolores arthriticos non referuntur, ſed diverſam omninò naturã ſortiuntur. Quæ diverſitas ex peculiaribus arthritidis characteribus in diagnoſi deſcribendis, clariùs innoteſcet.

Cauſa proxima & immediata arthritidis eſt humor ſeroſus, ſua vel quantitate partes ſenſiles articulos ambientes diſtendens, vel acrimonia vellicans. Seroſam eſſe illam materiam inde colligitur, quod humores craſſiores in articulos tam facilè confluere non poſſunt, & tumorem in articulis magis conſpicuum efficerent, qui perexiguus eſſe ſolet, imò verò in principio nullus apparet, licet dolor acerbiſſimus excitetur: adde quòd ille tumor nunquam ſuppuratur, quod aliis humoribus craſſioribus ſæpè contingit, ſi tantillum ſanguinis ſecum admixtum habeant. In arthritide autem ſanguis ad articulos attrahitur, qui ex inflammatione partis innoteſcit: nunquam tamen ſuppuratio contingit, propter ſeri prædominium, quod ſuppurationi reſiſtit.

Illud autem ſerum rarò purum atque ſyncerum eſt, ſed alios humores, aut ichores eorum ſecum admixtos habet: unde diverſitas inſignis exoritur, pro majori vel minori humorum permixtorum acrimonia, à quibus major vel minor dolor excitatur. Tumor aliquando eſt notabilis magnitudinis, aliquando vix apparet: co-

lor

lor aliis est rubicundus, aliis flavus, aliis albus: in quibusdam malum citò solvitur, in aliis longiùs protrahitur: interdum caliditas ingens & fervor partem affectam occupat, aliàs nulla aut perexigua apparet: quandoque calida admota prosunt, alias verò nocent, & frigida conferunt. Negandum tamen non est, serum per se majorem vel minorē acrimoniam habere, prout magis vel minùs salis secum admixtum habet: cum enim serum salia heterogenea, quæ ex alimentis in corpore cumulantur, dissolvere, & in sese recipere soleat, (hinc omne serum salsum est,) prout major, vel minor salis copia in eo recipitur, & prout salia illa majorem vel minorem acrimoniam obtinent, major vel minor dolor excitari consuevit.

Quia verò in arthritide, quemadmodùm in omni fluxione, quatuor considerantur, materia fluens, pars mandans, pars recipiens, & viæ per quas fit fluxio: postquam materiam fluentem exposuimus, de reliquis est agendum.

De parte mandante est aliqua dissensio. Fernelius omnem arthritidis materiam, quam pituitosam, & tenuē esse vult, à capite defluere existimat. Non quidem à cerebro ipso, cujus excrementa vel per nares excernuntur vel per palatum effluentia, ad os, fauces, asperam arteriam, aut ventriculum propelluntur; sed ab externis capitis partibus, & extra calvariam positis. Cùm enim venæ quamplurimæ ab externis jugularibus deductæ eò excurrant, excrementa sua tenuia ac serosa ibi deponere asserit, & cum capitis cutis crassa densáque sit, & humores per eam facilè non expirent, temporis progressu ibi cumulari, & per summa corporis sub cute ad articulos defluere existimat. Alii verò caput quidem fluxionis arthriticæ originem agnoscunt, sed à partibus illius interioribus cerebro nimirum effluere censent. Alii denique à visceribus intimo ventre contentis, putà hepate, & liene, utero, aliisque, tum etiam à toto corpore, humores illos noxios per venas & arterias in articulos defluere pronunciant. Quæ omnes sententiæ, meo quidem judicio, ex parte veræ sunt, ex parte verò falsæ. Venas esse censemus in eo, quod humores arthritidem committentes à capite internas & externas partes, & à visceribus, totóque corpore per venas & arterias defluere pronuntiant. Falsas verò asserimus in eo, quòd vel solas capitis partes externas, vel internas tantùm, vel sola viscera inferiora materiam arthritidis suppeditare voluerunt. Cū enim totum corpus confluxile sit, possunt omnes partes humores superfluos ad articulos transmittere, si illi eorum receptioni dispositi sint. Dispositio autem articulorum, humoribus illis recipiendis idonea, ut partis recipientis conditionem hîc datâ occasione explicemus; est eorundem imbecillitas, vel nativa à parentibus jure hereditario contracta, vel ascititia à causis præternaturalibus inferius exponendis, oriunda. Cùm igitur certissimo theoremate ab omnibus Medicis receptissimo sancitum sit, partes robustiores excrementa sua deponere in debiliores, asserendum est omnes partes prædictas superfluitates suas in articulos posse deponere, si illi imbecilliores facti sufficienter resistere nequeant. Et ut sigillatim opiniones prædictæ confutentur: Fernelius quidem satis perspicuè ostendere videtur humorem extra calvariam collectum per summa corporis, & sub cute in articulos defluere, cum interdum dolor in capite incipiat, inde ad cervicem, humeros, ac tandem in articulos excurrat. Sed nunquam ab aliis locis, aliisque partibus humores in articulos deferri, nullo modo probat, neque ullus post ipsum probare poterit. Sic etiam qui à solo cerebro fluxiones hujusmodi fieri dicunt, contra sensum pugnare videntur. Cum enim partes articulos ambientes, venas & arterias recipiant, per quas sanguis nutritionis causa ad eas transfertur; quidni etiam serosus humor in majoribus vasis collectus, ad easdem partes per easdem vias deferri poterit? Hoc docuit præcise Galen. *comment. aphor. sect. 3.* Ubi docet in tuberculis & doloribus articulorum profundum corporis expurgari, vitiosis humoribus à partibus principalibus ad ambitum corporis protrusis. Hoc etiam ostēdit febris, quæ in arthritidis principio sæpe excitari solet; fit enim illa à serosa illuvie in venis contenta. & commota, atque ebulliente, quando natura ad illius exclusionem sese accingit: & cùm foràs omninò eam transmittere nequeat, ad partes ignobiliores & debiliores deponit. Tertia verò sententia, quam Sennertus defendit, à ratione etiam aliena est, & in eo peccat, quòd nunquam à cerebro fluxiones podagricas fieri contendit. Cùm enim ad omnes alias partes, tum internas, tum externas, fluxiones à cerebro decumbant, quomodò articuli ab iis poterunt esse immunes? Et si humores catarrhum efficientes per venas & arterias defluunt non raró, unde febres catarrhales passim oriuntur; humores verò in venis, & arteriis contenti (ut ipse Sennertus asserit) ad articulos facilè confluunt: demonstrative concluditur, fluxionem fieri à cerebro in juncturas. Illum præterea humorum defluxum à cerebro per venas, ostendit copiosa urinarū profusio, quæ fit non raró, cerebro ab insolatu, aut nimio frigore commoto; tunc enim humores serosi in cerebro collecti agitantur à causis illis procatarcticis, & ad venas arteriasque propelluntur, per quas ad renes & vesicam confluunt, unde copiosa illa urina promanat.

Causa interna proxima & immediata arthritidis sufficienter hactenus exposita; jam ad causas externas & procatarcticas transeundum est: quas in tres classes, clarioris doctrinæ gratiâ, distribuere possumus. Prima est earum, quæ materiam generandæ arthritidi idoneam suppeditant. Secunda earum, quæ articulos debilitant & relaxant. Tertia denique earum, quæ humoris morbifici affluxum ad articulos promovent.

Ad primam classem referuntur, quæcunque crudorum ac serosorum humorum, omnisque cacochymiæ proventum adjuvare possunt, ut alimenta crassa, & cōctu difficilia, ac valde excrementitia; crapula, & ebrietas frequens; venus immoderata, unde arthritis Bacchi & Veneris filia dicitur; otium, & vita sedentaria, ac consuetarum exercitationum intermissio; somnus longior, & vigiliæ intempestivæ; evacuationum consuetarum sive naturalium, sive artificialium intermissio; metus, tristitia, & sollicitudo diuturna.

Ad secundam classem referuntur, labor & motus vehemens; veneris usus frequens, illius præsertim, quæ corpore erecto exercetur: articulorum refrigeratio & humectatio: balneatio frequens: articulorum contusio, luxatio, fractura.

Ad tertiam classem referuntur, aër frigidus humores exprimens, & calor eosdem fundens ac liquans & exagitans meatusque aperiens: cibi acres & salsi humores attenuantes, vinum tenue ac generosum, exercitiū immodicum, venus effrænata, ira vehemens, aliaque animi pathemata immoderata.

Signa diagnostica alia imminentem, alia præsentem arthritidem significant.

Imminentis signa sunt: sensus in articulis solito exquisitior, ut à levissima causa lædantur, putà novi calcei compressione, ambulatione longa, vel levi aliquo ictu, aut ad lapidem aliudve corpus duriusculum illi-

fione.

fione. Febris plerumque arthritidis invafionem ante-cedit, quæ fit à ferofis humoribus, aliifque in venis, & arteriis contentis, commotis & exagitatis, dum natura eos ad partes illas ignobiliores expellere nititur. Viciniorem verò arthritidis infultum; & quafi incipientem fignificant, torpor & fornicationis fenfus in articulis, & quidam in iis fervor præter confuetudinem invadens.

Præfentem arthritidem fignificat dolor jam actu articulum excrucians, quem plerumque tumor, & rubor comitatur: & fi ftatim à principio non appareat, paulò poft faltem excitatur. Pedis pollicem, & præcipue finiftrum dolor frequentiùs invadit, & ad alios articulos non rarò poftmodùm exporrigitur. Febris ante dolorem apparens interdum perfeverat; interdum non antecedit, fed cum dolore invadit.

Signa caufarum etiam advertenda funt. Licèt enim humor arthritidem efficiens à prædominio ferofus fit, aliorum tamen humorum cum fero permixtorum notitia neceffaria eft, ut iis remedia aptari valeant.

Ac primùm bilem cùm fero redundantem fignificant, dolor vehemens & lancinans, tumor exiguus, color fubrubens aut fubpallidus, calor magnus, & febris in ftatu perfeverans, febris intenfa, urina tenuis, flava, & fubruba, auxilium à frigidis, læfio à calidis.

Pituitæ cum fero redundantis figna funt, tumor partium affectarum fublaxus, qui impreffis digitis foveam relinquit; dolor minùs acerbus, urinæ craffæ, ac perturbatæ, læfio à frigidis, auxilium à calidis, calor ferè nullus, color albus è naturali parùm recedens.

Melancholiæ redundantis figna funt color partis obfcurus ad livorem tendens, dolor profundus urina tenuis, & aquofa, laffitudo totius corporis, ejufdemque temperamentum ad melancholicum accedens.

Quod ad prognofim attinet. Arthritis periculofa non eft, fed dolorum vehementiâ moleftiffimâ, & durationé contumaciffima, ut totâ vitâ plerùmque perfeveret, ægrofque ad fenectutem comitari foleat, imò verò longævitatem nonnullis conciliet, ex eo quòd natura humores vitiofos, ex quibus alii morbi periculofiores generari poterant, ad articulos per certa intervalla propellit; ficque partes nobiliores à pravis humoribus liberat.

Contingit tamen non rarò in corporibus debilioribus, vel jam fenio confectis, ut quando natura humores noxios intùs coacervatos expellere non valet, morbi inde lethales oriantur, ut febres acutiffimæ, vifcerum inflammationes, apoplexiæ, convulfiones, phrenitides, orthopnœæ, cordis palpitationes, aliique graviffimi affectus.

Licet diathefis arthritica vifceribus penitiffimè infixa, & nativa articulorum imbecillitas radicitus extirpari nequeant; poffunt tamen arthritidis infultus maximè retardari; ita ut nonnulli fola vini abftinentia, alii purgationibus ufualibus frequenter iteratis, per multos annos fefe ab arthriticis doloribus fervaverint.

Hippoc. 2. *Prorrhet.* multos arthriticos fanari poffe affirmat, eófque ab illis qui fanari non poffunt, diftinguit his verbis. *De podagra hoc dico: quicunque, aut fenes funt, aut circa articulos callos tophaceos habent, aut ærumnosè vivunt, ficcam alvum habentes: hi omnes fani fieri non poffunt humana arte, quantum ego novi. Sanat quidem hos optimè dyfenteria, fi fupervenerit; fed & aliæ eliquationes valde profunt, quæ ad infernos locos repunt. Qui verò juvenis eft, & circa articulos nondum callos habet concretos, & accurate vivit, & laboris amans eft, & alvum bonam habet ad obediendum pro ftudiorum ratione: hic fanè Medicum intelligentem nactus, fanari poterit.*

Infanabili etiam arthritidi meritò ea annumerari decet, quæ hæreditaria eft.

Si podagricis varices fupervenerint, folvitur podagra, ex Avicenna. Quia humores ad articulos fluere confueti, ad exteriores cruris partes derivantur.

Si arthritis fuas periodos fervare confueta non revertatur, graviffimos & fæpè lethales morbos portendit, nifi materia morbifica diligenti prophylaxi fublata fuerit. Si enim ob debilitatem naturæ materia intus cumulata nôn expellatur, maximos morbos & periculofiffimos producit.

Quibufcunque morbi podagrici fiunt, iis fedata in 40. diebus inflammatione, finiuntur. Hipp. *aphor. 49. l. 6.* In partibus enim exiguo calore præditis materia morbifica nonnifi longo tempore difcuti poteft. Certa tamen & perpetua non eft illa periodus ab Hipp. propofita; nonnulli enim citiùs, alii tardiùs fanantur; quod dependet ex materiæ morbificæ quantitate, craffitie, vel contumacia; partium affectarum robore aut imbecillitate, & ægrorum obfequio in victus, ac remediorum adminiftratione.

Omnis arthritidis curatio in eo confiftit, ut humoris ad articulos influxus inhibeatur qui jam influxit, & articulis inhæret, fubmoveatur; & dolor interim, fi acerbus fuerit, leniatur. Quæ omnia fequentibus remediis præftari poterunt.

Ac primum fanguinis detractio erit convenientiffima, fi illius penuria non adfit, & tumor pituitofus nô abundet; quia ab humoris in articulos fluentis motu fanguis exagitatur & quafi ebullit, & à dolore in partem affectam attrahitur: illius ideò revulfio neceffaria eft, quæ fit ex oppofito partis affectæ: atq; ideò fi brachium dextrum afficiatur, in finiftro vena fecanda; fi dexter pes laboret, vena dextri brachii aperienda, Idem quoque de brachio & pede finiftro dicendum. Eft autem fanguis detrahendus ftatim ab ipfo morbi initio, & quantum opus eft, fi vires ferant, unica vice detrahendum. Sin minus, iteratis vicibus, donec plenitudini fit fatisfactum.

Hoc præ oculis femper habendum eft, copiofam guinis detractionem, in iis qui illam facilè ferre poffunt, morbum maximè abbreviare, fi ftatim ab initio celebretur, aut partitis faltem vicibus.

Purgatio etiam quamprimum, & in ipfo paroxyfmi initio inftituenda eft: fic enim fluens & fluxurus humor ab articulorum viis avocatur, & ad inteftina attrahitur. In ifta autem purgatione duo notatu digna obfervanda funt à Solenandro, practico infigni, pluries annotata.

Primum eft, ut purgatio illa fiat non blandiori aliquo, & leniente medicamento, quo humores magis commoventur quàm evacuantur, & in articulos præcipitantur, unde dolor & tumor acerbior iis fæpè folet fuccedere; fed aliquo ex fortioribus, quod humorem commotum evacuet, & ab articulis avertat. Alterum eft, ut exhibito medicamento artus fupra genua, & cubitos obvolavntur aliquo defenfivo, quo humor fluens: fi quis affumpto medicamento commotus eft, intercipitur, ut minus, minoreque impetu in articulos decumbat.

In eum ufum ex bolo, malicorio, balauftiis, radici-

bus

bus biftortæ, vel tormentillæ, rofis, cum albumine ovi & aceto conficit unguentum, idque inductum tæniis feu fafciis palmum latis, & mediocriter longis, fupradictis locis obvólvit. Si nec ifta ad manus funt, fimplici pofcâ tinctas circumdat, atque quod minimum eft, diem totum relinquit. Ubi autem fluxio eft vehemens, fafciæ inducit linimentum ex bolo, fanguine draconis, albumine ovi, & oleo rofat.omphacino:vel prius fine oleo compofitum, cui ne ficcatum & induratum dolores excitet, parùm olei prædicti, aut unguenti comitiffæ addendum erit.

Ad hanc autem purgationem exequendam, præfcribetur à perito Medico medicamentum ægrotantis naturæ, & humoribus in toto corpore redundantibus accommodatum: vel aliquo ex fpecificis purgantibus, quæ in præfervatione proponentur.

Evacuatio quæ fit per vomitum hîc etiam utilis eft, in iis qui facilè vomunt; quia breviore viâ humores evacuat, atque adeò non ita metus eft ut ad parttem affectam ruant. Blanda autem vomitoria exhibenda funt, quæ tantùm partes ventriculo vicinas evacuant. Si enim vehementia fint, & à venis attrahant humores, eofdem ad articulos præcipitare poterunt. Tum poft vomitiones purgatio per inferiora etiam molienda eft; imò fi unica non fufficiat, erititeranda.

Poft fufficientem purgationem, fudorum provocatio maximè conferre poterit, fic enim ferofa materia per habitum corporis difcutietur. Verùm cum in arthritidis invafione fiat quafi quædam ebullitio, & plerúmque febris adfit, calida fudorifica non convenient; fed tantum temperata, ex quibus commendat Senertus cornu cervi vel crudum, vel fine uftione præparatum, aut folum, aut cum aqua cardui benedicti; tum etiam antimonium diaphoreticum, In affectu diuturno & abfente febre, decoctum chinæ, falfæ parillæ, aut faffafras poteft exhiberi, & herbis refrigerantibus; ut cichorio, endiviâ, acetofâ, borragine alterari. Vel folum modò poft deterfum fudorem, jufculum pulli prædictis alterarum affumatur.

Martinus Rulandus fequenti fudorifico ufus eft fœliciter.

℞. Summit. centaur. min. M. ii. rad. afari Unc. ii. Bulliant in aquæ ℔. x. ad medias, & colentur. Capiat Unc. viii. calidè manè per aliquot dies, & fudet.

Foreftus verò laudat decoctum radicis bardanæ feu lappæ majoris, quod incidat, difcutiat, fudores & urinas moveat. Refertque quemdam arthriticum in lecto decumbentem, ut nullum membrum movere poffet, bibiffe cerevifiam calidam, in qua radix lappæ majoris cocta erat, qua epota, cum nullis remediis à Medicis curari poffet, plurima minxit alba inftar lactis, & à doloribus liberatus fuit.

Hercules Saxonia panis recenter è furno extracti decem aut duodecim ordines, fecundum omnem corporis circumferentiam admovet, quibus fudor copiosè provocatur, & dolores auferuntur.

Convenit etiam non parum ftupha humida ex decocto ebuli, lauri, falviæ, rorifmarini, & fimilium cum vino albo parata, ut illius decocti fumum recipiat æger in doliolo, unde copiofus fudor excitatur.

Aquæ etiam thermales balneo fudores provocant, & materiam in articulis contentam prompte difcutiunt, Ideò cum ægri eas adire nequeant, aqua earum transferri folet, & in lebete caleferi pro balneo. Erastus *conf. 15.* hoc reliquis præfert ad mitigandos dolores, fed in qua tantum falis incoquit, ut guftus clarè falfedinem percipiat.

In principio fluxionis temporibus vacuationum intermediis, quæ eam fiftant exhibenda funt, qualia funt, quę in calidi catarrhi curatione propofita funt: præcipuè verò julepi ex aquis, vel decoctis & fyrupis refrigerantibus & incraffantibus.

Imò verò interdum neceffitate urgente narcotica exhibenda funt: nam & fluxionem fiftunt, & dolorem atrocem mitigant. Ex his theriaca recens erit opportuniffima, & fæpè iterari poterit fine periculo ad ʒ. ß. vel ʒ. j. Cui utiliter, ad fluxionem cohibendam, tantillum boli admifceri poterit. Hujus tamen loco laudanum opiatum, aliaque narcotica fubftituere non erit inconveniens.

Poft debitas evacuationes celebratas, aliaque interna exhibita, quæ caufam antecedentem refpiciunt; ad topica deveniendum eft, quæ dolorem demulcent & caufam conjunctam difcutiunt. Quæ ftatim ufurpanda non funt, antequàm univerfalia prædicta præmiffa fuerint, alloqui plus damni, quàm commodi afferre folent. Vel enim materia, quam natura ad articulos expellere conatur, ad interiora repellitur, unde gravia fymptomata excitantur, vel articulis impingitur, doloque exafperatur; vel pars effœminatur laxaturque, atque ita fluxus augetur.

Quæ cum vulgò non obferventur, & topica non fatis tempeftivè & cautè adhibeantur, plus plerumque damni, quàm utilitatis indè ægri percipiunt, vel caufam fimul doloris, humorem fcilicet qui affluxit, doloremque & tumorem excitat.

Dolorem lenientia hîc maximè neceffaria funt, quia fymptoma graviffimum vires dejicit, & humores ad partes affectas attrahit. Præterea ufu anodynorum partes relaxantur, & humor qui anteà ad profundiores circa articulum partes fluebat, ad exteriores & ambientes diffunditur. Unde arthritici dolores, antequā pars intumefcat, funt vehementiffimi: mitigantur verò ubi pars intumefcit. Anodyna autē medicamenta partibus arthritide laborantibus admovenda, plurima proponuntur ab Authoribus. Prȩcipua verò funt quæ fequuntur.

Lac tepens parti dolenti admotum, cum pannis lineis in eo intinctis, dolorem demulcet; tum etiam fi pars eo irroretur, præcipue cùm primùm ex mamma detrahitur, quod maxime commendat Amatus Lufitanus *curat. 41. cent. 6.* his verbis. *Qui podagra ingentes dolores patiebatur, capram intra cubiculum fuum adducere, & ex ea lac fupra membrum dolens, & male affectum emulgere curabat: quo dolores evidenter imminui fentiebat. Nec quidem injuriâ. Nam lac fic recens emulctum dolores demulcet, & mitigat ac remittit. Eft autem remedium Turcarum Principibus commune, & familiare fatis, à te qui lucrum & honores petis, in pretio habendum.*

Ex eodem lacte paratur cataplafma de mica panis, quæ in eo incoquitur, addendo vitellos ovorum, & tantillum croci.

Folia etiam hyofcyami, aut violariæ in lacte vel pofca decoquuntur, & parti utiliter admoventur.

Paratur etiam cataplafma ex pulpa rad. altææ, cum lacte permixta.

Ex pulpa caffiæ fit etiam cataplafma, vel fola, vel cū lacte permixta.

Ex pulpa caffiæ fit etiam cataplafma, vel fola, vel cum oleo rofaceo aut fequentibus permixta.

℞. Medullæ panis albi in lacte decoctæ ℔. ß. medullæ caffiæ ℥. iii. Fiat cataplafma. Vel

℞. Medullæ caffiæ ℥. iv. theriacæ recentis ℥. ß. farinæ hordei & avenæ, ana ℥. iii. micæ panis albi ℥. iv. lactis

lactis vaccini ℔. ii. vel iii. Coquantur omnia in formam cataplaſmatis, quod applicetur calidè partibus dolentibus. Si addideris vitrioli calcinati, & ſubtiliſſimè pulverati ℥. ß. vel ℥. i. multò præſtantius efficies.

In principio arthritidis, quæ pedis pollicem tantum adoritur, ſequens admovendum erit.

℞. Album. ovor. num. ij. ſalis triti parum, aceti roſ. gutt. aliquot. Excipiantur ſtupis, & applicentur.

Alia etiam fiunt cataplaſmata ſummæ efficaciæ, in hunc modum compoſita.

℞. Aquarum verbaſci albi & filicis totius, ana ℞. ß. vitrioli calcinati ſubtiliſſimè pulverati ℥. i. ß. farinæ ℥. iv. croci ℥. ii. Fiat cataplaſma.

℞. Malvæ cum radicibus quantum vis. Coque in fictili novo, cum æquis vini & aceti partibus, ad tertiæ partis conſumptionem: deinde adde furfuris ſecalis craſſioris q. ſ. ad conficiendum cataplaſma. Quod benè ſubactum, & panno lineo inductum applicetur partibus dolentibus calidum quantum ferri poteſt. Hoc maximè commendat Solenander.

Refert Foreſtus, miraculoſum eſſe cataplaſma compoſitum ex lenticula aquatica, & floribus chamæm. in lacte coctis, addendo farinæ hordei parum.

Montagnana in acerbiſſimis doloribus ſequens præſtantiſſimum eſſe affirmat.

℞. Vitell. ovor. num. x. Conquaſſentur in frixorio, cum ℔. ß. olei roſacei. Coquantur leviter ad inſpiſſationem; addendo croci ℥. ii. & calidum applicetur.

Admovetur à pleriſque in principio fluxionis cataplaſma ex ſale & fuligine, cum albuminibus ovorum ſubactis.

Vel ex flor. chamæm. ℥. ii. roſar. rubr. ℥. i. ß. flor. verbaſci ℥. ß. Pulveriſentur & coquantur in lacte dulci ad cataplaſmatis conſiſtentiam, addendo vitell. ovor. nu. iii. vel iv.

Vel ex farinæ hordei, & fabarum, ana M. i. flor. chamæm. & roſ. ana M. ß. aquæ verbaſci, fol. ſalicis, ana q. ſ. vel aquæ plantag. & vini, ana q. ſ. Incorporentur omnia ſimul in formam cataplaſmatis.

Fomenta etiam partibus dolentibus admovenda varia componi poſſunt in hunc modum.

℞. Fol. verbaſci ℔. vi. vini rubri ℔. ii. Trita macerentur per aliquot dies. Diſtillentur aqua, quâ foveantur partes dolentes tepidè, cùm linteis eâ imbutis. Vel

℞. Flor. verbaſci q. ſ. Iis ampulla vitrea impleatur, & orificio obturato ſoli exponatur: ſic enim in liquorem diffluunt, qui linteo parti affectæ impoſitus dolorem lenit.

Sal Saturni in ſpiritu vini tenuiſſimo diſſolutum mirè dolores ſedat.

Aqua ſpermatis ranarum menſe Majo deſtillata, partibus dolentibus impoſita, mirè dolores lenit, & partis inflammationem ac ruborem temperat. Cum illa etiam ſequentia utiliter admiſceri poterunt.

℞. Aquæ ſpermatis ranarum, tapſi barbati, & filicis, ana ℔. j. ß. In quibus infunde tutiæ, lithargyri, ana ℥. j. vitrioli calcinati, aluminis, an. ℥. j. Foveatur partes dolentes tepidè.

Acetum ex infuſione lithargyri paratum, & nonnihil evaporatum, ut omninò dulceſcat, admodum prodeſt arthritidi calidæ.

Oleum ex pedibus vituli extractum, ad dolores arteriticos ſedandos præſtantiſſimum eſt, & hoc modo elicitur.

Pedes vituli contundantur, & oſſa confringantur. Deinde coquantur ad putrilaginem. Oleum aquæ ſupernatans miſce cum aqua vitæ & ſale, iiſque partes dolore affectæ illinantur.

Olea & pinguedines à plurimis etiam uſurpantur: Sed cùm inflammatio, quæ in membris arthritide laborantibus contingit, ad eryſipelatis naturam ut plurimum accedat, pinguia illa plus nocere, quàm prodeſſe non rarò poſſunt, cum poros obſtruendo humorem noxium intus retineant, & ita dolorem augeant.

Quemadmodum refert Sennertus, virum quendam arthriticum, ſummo cum fructu uti ſolitum ad dolores ſedandos caſeo ovillo planè recenti impoſito; verùm ſæpè renovato. Quamprimum enim à calore partis calefactus pingueſceret, & quaſi butyrum fundere caſeus incipiebat, dolor intendebatur. In quibuſdam tamen corporibus oleum roſaceum, & ſimilia convenire poterunt, ſaltem cum aliis medicamentis permixta: quandoquidem pro variis hominum naturis varia conferre ſolent. Ideo ingens remediorum numerus habendus eſt, ut paſſim immutari valeant; quia vix ullum inveniri poteſt adeò efficax, ut omnibus æque profit. Exempli loco ſequentia habeantur.

℞. Medullæ panis albiſſ. ℔. ß. Coque in lacte recenti ad pultis conſiſtentiam. Deinde adde mucilaginis ſem. altheæ ℥. ii. farinæ ſeminis lini, fœnugr. ana drach. ii. pulv. flor. chamæm. meliloti, ana ℥. i. croci drach. i. ol. roſ. unc. i. Miſce, fiat cataplaſma.

Vel cataplaſmati de mica panis ſuprà deſcripto oleum roſac. admiſceri poterit.

Linimenta & unguenta etiam parari ſolent ad dolorem demulcendum.

℞. Vitell. ovor. num. ii. vel iii. Diſſolvantur cùm oleo roſac. vel violac. vel vino, & tepidè applicentur.

Balſamum Saturni cum ol. violato, vel roſ. paratum, dolorem ſedat efficaciſſimè.

℞. Ceruſſæ ℥ ii. Diſſolve in aqua endiviæ, & modico aceti. Fiat liquidum unguentum.

Ex eadem ceruſſa fit emplaſtrum magnæ efficaciæ, quod ab initio morbi admoveri poteſt, etiam tumore atque inflammatione præſente: ejuſque compoſitio talis eſt.

℞. Ol. commun. ℔. i. vini ℔. i. ß. Bulliant ad mediâ vini conſumptionem. Deinde adde ceruſſæ ſubtiliſſimè pulveratæ ℔. i. camphoræ ℥. ii. Coquantur ad emplaſtri conſiſtentiam. Ubi magna eſt inflammatio, loco vini acetum eſt reponendum. Extendatur emplaſtrum ſuper lintea, ut commodius partes obvolvantur.

Catellus vivus parti laboranti admotus dolorem valde demulcet.

Dolore admodum ſæviente ad narcotica licet confugere; quamvis ea diu in parte retinenda non ſunt, cùm calidò nativo & nervis ſint inimica.

℞. Fol. hyoſcyami M. ii. ſolani, ſempervivi, ana M. i. capitum papaveris hortenſis P. i. rad. mandragoræ ℥. i. florum chamæm. violar, ana P. i. Fiat decoctio in aqua vel lacte, quâ foveatur locus.

Reſidentia piſtetur, addendo farinæ ſem. lini ℥. i. ß. farinæ tritici ℥. ii. ol. chamæm. ℥. iii. Fiat cataplaſ. Vel

℞. Spiritus vini, per croci infuſionem flaveſcentis unc. iv. camphoræ ℈. i. Bulliant parùm. Deinde diſſolve opii drach. i. Eoque liquore pars dolens illinatur. Tutum & efficaciſſimum eſt remedium.

Folia nicotianæ recentia, contuſa & admota dolorem arthriticum ſedant, & vim quandam narcoticam obtinere dicuntur.

Cauſam

Caufam verò dolorem efficientẽ quod attinet, fluenti in partem debentur repellentia; fluxæ verò derivantia, & refolventia.

Attamen repellentia hic improbantur, faltem fola, & fine aliorum permixtione adhibita; Nam fi humorũ in partem influxum omninò impediant, metus eft ne illi ad partes internas retrocedentes periculofos affectus inducant; nifi ad aliquem alium articulum transferantur. Adde quòd humor jam influxus ad partẽ intimiùs impingitur, unde dolores acerbiores excitantur. Attamen fi maximus in principio fiat humorum, præcipuè calidorum, affluxus, ex quo doloris acerbitas metuenda fit, eum quadamtenùs reprimere conveniet, admotis repellentibus, non folis, fed cum anodynis permixtis, poft univerfales & fufficientes evacuationes. Tunc enim nimis laxantia humorum affluxum promovent. Itaque prædictis cataplafmatis, aliifque remediis, plantaginem, lactucam, portulacam, fempervivum & fimilia addere licebit, ut & aceti tantillum, Exempli gratia.

℞. Farinæ hordei ℥. iii. Coque in oxycrato, adde vitellos ovor. num. ii. croci ℈. j. Fiat cataplafma. Vel

℞. Rof. rubr. M. i. far. fabar. hord. & fœnugr. ana ℥. i. fantali rub. ℥. i, ß, flor. chamom. P. i. Coctis & contufis addantur vitell. ovorum num. ij. aceti ℥. iv, ol. rofacei q. f. Fiat cataplafma.

Inter derivantia remedia locum habent hirudines parti dolenti admotæ, poft fufficienter evacuatum corpus: tunc enim valdè profunt, præfertim cum venæ in parte affecta diftentæ, & fanguine turgidæ apparent.

Refolventia verò medicamenta fub variis formis ufurpari folent, aquæ nimirũ, olei, unguenti, balfami, fomenti, fuffitus, cataplafmatis, emplaftri, & fimilium, in fequentem modum compofita.

℞. Vitrioli albi, & viridis, ana ℥. j. camphoræ ℥. ii. aquæ vitæ & vini albi, an. ℔. i. Mifceantur, atque cum intinctis pannis applicentur. Vel

In urina calx viva extinguitur, & cum ea per refidentiam, aut colaturam depurata, locus dolens fovetur. Idem ex calce, & aceto factum probatur.

Martinus Rulandus in centuriis fuarum curationũ, aquam fuam antipodagricam mirè prædicat, cujus defcriptionem nunquam propofuit. Eam autem ita fe habere exiftimant Libavius, Petræus, aliique.

℞. Aquæ fontis ℔. i. aquę fortis ℥. ß fublimati ℥. i. Bulliant per horæ quadrantem. Hoc liquore panni li nei madefacti partibus dolentibus tepidè applicentur.

Quercetanus in Pharmacopœa fequentes proponit.

℞. Muriæ, falis, & urinæ pueri, ana partes æquales, Diftillentur, & aqua foveantur partes cum linteis, fæpè renovandis.

℞. Folior. & flor. fambuci viridium, an. ℔. i. Contundantur & macerentur in aqua vitæ, idque per duos dies vel tres. Diftillentur per vas vitreum vel cupreum ad ficcitatem.

℞. Spiritus vini rectificati ℔. ii. mellis puriffimi ℔. j. Diftillentur in balneo vaporofo. Sic duos diftillabis liquores. Primus eft aqueus. Secundus multò fortior, & fulphureus, quem feorfim referva. Magnati five remanentiæ adde croci orientalis integri ℥. j. fem. terebinthinæ Venetæ ℥. ii. caftorei ℥. vi. tartari ad albedinem calcinati ℔. fem. falis fufi Unc. j. phlegmatis vitrioli à fuo fpiritu non feparati ℥. iv, lixivii farmentorum ℔. ii. Macerentur per xxiv. horas. Deinde diftillentur ad ficcitatẽ. Liquor qui inde emanabit, fervetur etiam feorfim. Fæcibus remanentibus affunde priorẽ aquam refervatam. Macerentur & diftillentur. Tandem omnes liquores diftillatos mifce, & denuò balneũ vaporofum diftilla. Hanc dicit Quercetanus effe miræ facultatis, & fibi communicatam à quodam Germano celeberrimo, tanquam fingulare donum, affirmante hanc effe ipfam aquam Martini Rulandi. Seque eximios illius effectus vidiffe teftatur in fedandis arthriticis doloribus, fi linteola in eandem mediocriter calefacta & demerfa membro dolenti applicentur.

Idem Quercetanus *in confilio de arthritide*, gloriatur fe fibi refervare aquam fuam antipodagricam, tanquã veterano militi aliquid athletici artificii. Quam, dicit fieri ex aqua fontana fimplici, in qua iteratè & aliquoties extinguit quædam metalla, cui addit duas fubftantias metallicas, quę vel per os ritè præparatæ dari folent: quarum fpiritus impreffi in aqua prędicta, vim ei tribuunt penetrandi ad radices ufque morbi, atque verè refolvendi & attenuandi materias tartareas, gypfeas atque fales in juncturis concretos, à quibus tam intolerandi dolores excitantur.

Huic fortè non abfimilis, nec inferior eft quæ fequitur.

℞. Calcis vivæ ℔. iv. Extinguantur in aquæ fluvialis f. q. & relinquantur in cella vinaria trium dierum fpatio, ut meliùs fal extrahatur ex calce. Pofteà parùm bulliant, & colentur per manicam Hippocratis. In colat. ℔. xx. extingue fepties, aut novies, primò laminas chalybis ignitas; fecundò laminas cupri ardentes; tertiò vitriolum ad albedinem calcinatum ad ℥. x. quartò antimonium liquefactum in crucibulo ad ℔. ß. quintò lithargyri vel ceruffæ in crucibulo calefactæ ℔. ß. mercurii præcipitati albi unica lotione loti ℥. i, ß. æris ufti fubtiliter triti ℥. ß. Poft extinctionem horum mineralium, aqua fuperfedeat in cella vinaria decem dierum fpatio. Pofteà parùm bulliat, & colétur per manicam Hipp. Hac aqua calente lintea duplicata imbuãtur, & applicentur frequenter.

Inter fotus paratu faciles commendatur ille, qui fit ex fale ammoniaco fepties fublimato, & in vino aut aqua ritè diffoluto. Vel ex urina juvenis benè fani ufque ad medietatem cocta, & cum linteis admota.

Scribit Solenander *conf. 24. fect. 4.* quemdam fenem podagricum fibi hoc modo facere medicinam folitũ. Cùm tumor & dolor magnus, locúfque rubens erat, accipiebat falem, cinerem, urinam pueri, & acetum, In iis commixtis madefactum, & expreffum pannum laneum album, applicabat aliquoties, ficque dolor magna ex parte fedabatur.

Quemadmodum anteà diximus, olea anodyna in arthritide parùm convenire; idem de oleis refolventibus hîc dicendum eft, quia poros cutis occludunt, ficque liberam tranfpirationem impediunt, & calorem augent, neque propter vifcidam fuam fubftantiam ad intimas articulorum partes penetrare poffunt, ut humores falfos, acres & tartareos in iis latitantes tempe- rent ac refolvant. Attamen fi prædicta olea per retortam diftillentur, huic ufui maximè idonea, utpote valdè penetrantia, ac minimè vifcida efficientur. Ex illis præftantiffima funt oleum cheirinum, hyperici, & de vitellis ovorum, quæ fimul mixta, & per retortam deftillata, dolori fedando, eiufque caufæ difcutiendæ utiliffima funt.

Oleum etiam fcorpionum Matthioli, modo prædicto deftillatum, præftantiffimum eft.

Oleum ceræ ad idem etiam eft efficax.

At cæteris omnibus præfertur, & non folùm à Chymiatris, fed etiam à Doctorib⁹ dogmaticis, ut Cratone; Platero, aliifque laudatur oleum ex offibus humanis, eodem modo paratum, quo oleum de lateribus conficitur: nimirum offa humana non humata, confracta,

& ignita in oleum vetus injiciuntur. Poſteà verò oleo imbibita cotundantur, & in retortam conjiciuntur, ſicque vi ignis extrahitur oleum.

In oſſium humanorum defectu, aliorum animalium oſſa ſubrogari poterunt.

Sequens etiam erit valde utile.

℞. Maſtiches, thutis, myrrhæ, ammoniaci, opopanacis, bdelli, mumiæ, an. ℥. ii, vitriol. ℔. j. mellis ℔. ii. tartari Unc. i. ſem. ſpiritus vini ℔. iv. Diſtilletur oleum, ex quo penna illinatur pars dolens.

Ad dolorem ſedandum & materiam arthritidis reſolvendum laudatur etiam liquor limacum, in hunc modum compoſitus.

In manicam Hippocratis conjice limacum integrorum M. i. Tum ſuper illos injice ſalis communis M. i. ſuper ſale ſeminis ebuli ſubtiliſſimè triti M. i. & ſic viciſſim, limaces, ſalem, ſemen; donec omnium ſigillatim quatuor vel quinque ſtrata confeceris. Manica dependeat in cella vinaria humida. Et poſt paucos dies diſtillabit ex ea liquor lubricus, & pinguis, quem ſoli expoſito per quatriduum, & locum affectum eo illinito.

Unguentum reſolvens in hunc modum componi poterit.

℞. Chamæpit. abſinthii vulgaris & ſummit. roriſm. an. M. i. flor. chamom. meliloti, roſac. an. P. i. ol. & vini an. ℔. ſem. Bulliant ad vini conſumpt. Expreſſioni adde ceræ q. ſ. ad unguenti conſiſtentiam. Inungatur calidè pars affecta. Intra 24. horas pars intumeſcit, & dolor ceſſat.

Cataplaſmata etiam reſolventia, & dolorem ſedantia varia confici poſſunt. Præcipua verò ſunt hæc.

℞. Furfuris tritici ℔. i. ſalis ℥. i. ſapæ q. ſ. Decoquantur ad formam cataplaſmatis. Vel

℞. Farinæ fabr. ℔. ſem. Decoquantur in vini ſ. q. addendo aquę vitæ & butyri parùm. Fiat cataplama. Vel

Ebuli folia tenera aut ſambuci contuſa applicentur, vel cum butyro frixa in ſartagine, in formam placentæ.

Radix bryoniæ contuſa cum aqua vitæ eſt etiam valdè efficax.

A nonnullis etiam commendatur radix aronis, cum ſtercore vaccæ permixta.

Sequens verò à Solenandro laudatur, quod ſine inſigni calefactione reſolvit, dolorem ſedat, & articulos roborat. Poteſtque tutò poſt paroxyſmi principium, circa quintam morbi diem, applicari.

℞. Pulv. roſ. rubr. ℥. ii. maſtiches ℥. i. camphoræ ʒ. ß. farinæ hordei ℔. ß. Coquantur in vino albo, continuè agitando, donec inſpiſſetur, & calidum applicetur.

Emplaſtra demùm magno uſui eſſe ſolent. Præcipua verò ſunt hæc.

℞. Thuris, mumiæ, colophoniæ, an. Unc. i. maſtiches, myrrhæ, coralli albi, an. Unc. ß. axungiæ humanæ ʒ. vi. gummi ammon. & bdelli in aceto ſolut. ana ʒ. iii. terebinth. Unc. ß. olei vulpini & roſac. an. q. ſ. Fiat emplaſtrum.

℞. Rad. ireos Florent. & hermodactylorum pulverat. ana ʒ. vi. emplaſtri oxycrocei, & de mucilag. an. Unc. ii. reſinæ pini ℥. i. Malaxentur ſimul, addendo ol. lumbric. q. ſ. Fiat maſſa emplaſtri.

Emplaſtrum diapalma ſeu diachalciteos maximo in uſu eſt, vel ſolum, vel addita camphora, in hunc modū.

℞. Maſſæ emplaſtri diapalma ℔. ſem. camphoræ, ʒ. ii. Miſceantur ſimul, & applicentur partibus affectis. Vel in formam ſpara drap.

℞. Maſſæ emplaſtri diachalcit. ℔. ß. de ſulphure, ℥. i. ſtyrac. calamit. & benjoini, ana ʒ. ſem. gumm tacam, Unc. ii. olei hyperici & lumbric. ana Unc. i. ſtyracis liquid. Unc. i. ſem. ceræ novæ q. ſ. Liquefactis omnibus ſimul, immergatur tela bis aut ter, quæ polita & ſiccata ſervetur ad uſum.

At verò idem emplaſtrum cum ſequentibus permixtum, inter excellentiſſima remedia arthritica cenſeri debet.

℞. Emplaſtri diachalcit. vino rubro auſtero ſoluti, & ad vini conſumptionem cocti ℔. i. myrtill. roſ. rubr. maſtiches, tartari vini rubri pulverat. ana. ʒ. ii. chamæp. & chamæm. odorati veri pulverat. ʒii. Fiat emplaſtrum, applicandum ubi tumor valdè imminutfuerit.

Tandem in dolore diuturno & valdè contumaci, à materia preſertim frigida oriundo, confugiunt nonnulli ad veſicatoria, partibus affectis admota. Eorum mentionem facit Sennertus, ſed quæ anodynis permiſceantur. At emplaſtro veſicatorio, quod in noſtris officinis habetur, ſolo & impermixto, ſapientiſſimus Varannæus, præceptor meus, fœliciter uſus eſt: eoq; curavit magnum & contumacem tumorem genu occupantem, cum alii Medici multas purgationes, & diætam ſudorificam, necnon topica permulta fruſtrà uſurpaſſent.

In omnium autem prædictorum remediorum uſu hoc unicè annotandum eſt, ut à juvantibus & lædentibus ſumatur indicatio; quandoquidem variæ ſunt hominum naturæ, varia temperamenta, & varii generis excrementa in iis colliguntur, unde ſumma in morbis varietas ſolet exoriri. Ideò quod uni prodeſt, alteri ſæpè eſt inutile. Quod maximè uſu venit in arthritidis curatione. Eáque ratione unicuique practico medicamentorum ſylva habenda eſt, ut ſi unum fruſtrà tentetur, ad aliud atque aliud confugere poſſit: ea ſemper deligendo, quæ rationali methodo magis conſentanea videbuntur.

Quando arthritis tophacea, & nodoſa eſt, difficillimè curatur, præſertim ſi inveterata ſit. At nodi recentes emollientibus & reſolventibus fomentis, unguentis, & emplaſtris diſſolvi poſſunt. Specifica verò ſunt quæ ſequuntur.

Galen. valdè commendat emplaſtrum compoſitum ex caſeo veteri & acri, cum decocto pernæ ſuillæ ſalitæ ſubacto.

Alii pedes ſuillos ſalſos decoquunt, quouſque in mucilaginem convertantur. Poſteà admiſcent caſei antiqui partes duas, pulver. naſturt partem unam, ut fiat emplaſtrum. Vel

℞. Succi nicotianæ ℥. iii. ceræ citrinæ unc. ii. reſinæ pini ℥. i. ſem. terebinth. unc. j. olei chamom. q. ſ. Fiat ceratum molle. vel

℞. Baccarum orientalium (quas Galli vocant, *coques de Levant*) myrrhæ, ana ℔. ß. Pulverentur & ſimul miſceantur cum aceto forti in formam cataplaſmatis.

Gummi ammoniacum in aceto diſſolutum potenter emollit.

Rulandus tumores iſtos duros inungit manè, meridie, & veſperi oleo ſeu balſamo ſulphuris calente, & deſuper emplaſtrum diaſulphuris calens applicat.

At unicè confert emplaſtrum ſequens, quod præter doloris ſedationem, etiam ex articulis materiam tophaceam extrahit.

℞. Vitrioli rom. ℔. i. aluminis rupei ℔. ſem. ſalis ℥. iv. Hæc omnia conjunctim calcina in catino terreo, evaporando ſaltem, donec ſpiritus etiam exhalare cœperint. Quibus odore perceptis, ſtatim deſiſte à calcinatione, & refrigeſcant omnia, ac pulverentur.

℞. Hujus pulv. & farinæ hord. ana partes æquales. Miſce cum fæcibus vini ad formam pultis, quam ſupra laciniam extende, ad ſpiſſitudinem cultri, & applic

loco

loco affecto. Exficcatam maffam cum fæcibus vini iterùm diffolve, & applicare perge, donec primum, difcuffus dolor; poftea verò ex articulis ipfis contortis omnes tophi confumpti fuerint. Interim tamen fæpe fit, ut cutis aperiatur, quod formidandum non eft. Vel enim fponte fua poftea ulcera coëunt, vel cera faltem emplaftri loco impofita confolidantur, ipfis articulis denuò mobilibus & agilibus redditis.

Si denique nimis inveterata arthritis & prorsùs nodofa fuerit, præcedenti cura mitigatio quidem dolorum feperanda eft, fed tophi vix cedunt; ideò cauftico leviori cutis aperienda, deinde emplaftro attractivo ex gummatibus tophi eximendi.

Articularis doloris jam præfentis curatio prædictis perficitur. Sed quia hic affectus per intervalla præcipuè vere & autumno, redire folet; illius prophylaxis inftituenda eft. Quæ quidem eò refpicere debet, ut materiæ ad articulos ruituræ collectio impediatur: aut fi quæ collecta fit, auferatur. Ac denique ne articuli tam facilè humorem influentem recipiant, impedietur materiæ collectio, optima victus ratione, & remediis vifcerum intemperiem corrigentibus. Materia collecta auferetur remediis evacuantibus. Et articuli non tam facilè recipient, fi roborantib⁹ confirmentur.

Diætam quod attinet, licet ea in hoc cafu maximi, imò præcipui fit momenti, inftituti noftri ratio eam defcribere non patitur.

De potu tantùm dicemus, vinum arthriticis effe maximè noxium, multóſque ejus abftinentia penitus fuiffe liberatos. Si tamen æger propter alia valetudinis incommoda non pôffit ab eo omninò abftinere, bibat pauciferum feu aquofum & valdè dilutum. Hollerius loco vini commendat melicratum valdè dilutum, fcilicet ex aquæ partibus 40. vel 48. & mellis parte una, quod tamen non convenit picrocholis & fitibundis.

Bochetum fequens omnibus naturis convenit, & plurimis valdè profuit.

℞. Rad. falfæ paril. ℥. ij. liquirit. Unc. j cinnam. & fem. anifi ℥. ß. Fiat pulvis tenuiffimus. Cujus cochl. j. mifceatur cum ea aquæ quantitate, quæ pro uno paftu fufficit. Agitentur in duobus vafis ter, aut quater, poftea colentur pro potu ordinario, fingulis paftibus idem iterando.

Vacuationes verò quod attinet, phlebotomia primùm inftituenda eft, præfertim vere & autumno; in iis qui fanguine abundant, ejufque effervefcentiæ obnoxii funt.

Purgatio verò non folùm vere & autumno, fed etiam quater in anno, imò & fingulis menfibus in valdè cacochymis celebranda eft. In quem ufum multæ purgantium formulæ circumferuntur huic affectui fpecificæ. Præcipuæ verò quæ fequuntur, à prudenti Medico ita ufurpandæ, ut plerúmque immutari debeant, tum ratione materiæ, tum ratione dofis, juxta varia ægrorum temperamenta.

℞. Sennæ mundat. turbith, hermodactyl. & rafuræ cranii non humati, ana Drach. j. diagrydii Drach. ß. Fiat pulvis, de quo capiat drach. j. cum aqua juæ arthritica, vel jufculo. Vel

℞. Salfæ paril. Unc. j. fenne mundat Drach. vi. turbith, hermodactyl. jalapæ, mechoac. an. Unc. ß. agaric. trochifc. ℥. ii. diagrydii, cinamom. an. Drach. ß. Fiat pulvis. Cujus Drach. i, infundatur in vino albo per noctem. Capiat æger manè vinum & pulverem.

Electuarium caryocoftinum à Petro Bayro miris laudibus effertur, & ab omnibus Practicis approbatur, ejufque defcriptio habetur in Pharmacopœa Bauderonii. Datur ad Unc. ß. Sed in calidioribus naturis illius ufus poterit effe noxius.

Rhafis pilulas fuas laudat eo encomio, quòd *incedere non valentes faciant ire pedes*. Illæ autem ita fe habent.

℞. Aloës optimæ Unc. fem. rofar. rubr. ℈. ii. hermodactyl. alb. à cort. exterioribus mundatorum ℥. i. ß. diagrydii ℥. i. Cum aqua juæ arthriticæ & melle rofac. fiat maffa pilul. Cujus dofis erat ℥. j.

Utiles etiam funt quæ fequuntur.

℞. Aloës, hermodactyl. an. Unc. ℥. chamæpit. Drah, ii. chamædr. ftœchad. arabic. an. ℥. i. fem. hyperici ℥. ß. Cum terebinth. Veneta fiat maffa pilul. quæ quia minùs purgant, frequentiùs exhiberi poterunt.

Per vomitum etiam facta evacuatio in præfervatione magno fucceffu adhibetur, fi æger eum facilè ferat. Quod indicavit Alfaharavi 9 infignis Medicus his verbis. *Vomitus*, inquit, *utilior eft laxativo, ad eradicationem grafforum humorum, qui funt ab infra genu, & ufque ad pedem; ficut in dolore fciatico & dolore genuum, & fimilium.*

Provocari autem poterit vomitus fingulis menfibus per biduum fequens, quia fecundus dies prioris reliquias extrudit. Hunc autem melius fuccedere quidam obfervarunt, cùm Luna in figno aliquo ruminante, ut Tauro vel Capricorno, reperta fuerit. A cœna autem provocare utile eft, ingeftis priùs cibis variis, pinguibus, acribus aliifque in magnâ copiâ. Poftea ventriculum fricando, & digitos in fauces immittendo. Quod fi non fufficiat; vomitorium exhibendum eft, præfertim ex radic. afari & geniftæ decocto conflatum, quæ alioqui in arthritide curanda idonea effe folent.

Illa etiam quæ per fudores fit evacuatio, fanguinem à ferofis excrementis repurgat, & caufam arthritidis antecedentem educit, In hunc ufum inftitui poterit diæta fudorifica vere & autumno, ex decocto falfæ par. chinæ, faffafras aut etiam guajaco, prout ægri temperies fuadere videbitur.

At fine fudorum provocatione, per fimplicem diaphorefim, materiam morbificam educens decoctum, à recentioribus quibufdam Practicis in ufum revocatum eft cum eximio fructu, Illius compofitio, & utendi modus talis eft.

℞. Rad. falfæ paril. antimon. crudi, & putaminum nucum, an. Unc, vi, rad. chinę Unc. i. ligni Brafiliani parum, aquæ ℔. ix. Bulliant ad medias; antimonium, & putamina pulverifentur, & in nodulo includantur, qui in olla fufpendatur, ne fundum attingat. Colaturæ capiat bonum hauftum, manè tribus horis ante paftum; poft meridiem quatuor horis à prandio, & tribus horis poft cœnam, per xv. dies, præmifsâ venæ fectione & purgatione univerfali.

Ex refidentia, cum pari aquæ quantitate, fiat bochetum, ad quartæ partis confumpt. pro potu ordinario, addendo coriandri & liquirit. q. f. ad faporis gratiam.

Ad arthritidem præcavendum, ejufque radices in vifceribus latentes extirpandas, quidam Practici commendant ufum antipodagricorum, per annum integrum exhibitorum, quibus multos in integrum fuiffe liberatos pronuntiat. Ex multis eorum formulis fequens præcipua eft.

℞. Salfæ parillæ ℥. iv. fem. hyperici fol. chamæp. & chamædr. an. ℥. iii. ariftol. rotund. ℥. vi. angelicæ ℥. iii. cinnam. ℥. ii. caryophyll. ℈. iv. croci ℈. ii. Omnia in tenuiffimũ pulverem redacta incorporentur cum mellis Hifpani cocti q. f. Fiat opiata, quia utatur æger per annum integrũ, fumendo fingulis diebus veris, autumni, & hyemis ℥. i. ß. æftate tantum ℥. i. & abftineat omninò

diebus canicularibus. Vinum bibat valdè dilutum, & abſtineat à venere.

Horum antipodagricorũ inſtar forſan eſſe poterit decoctum chamædryos, quod propterea Carolo V. Imperatori à Genuenſibus Medicis valdè commendatum erat: & teſtatur Solenander, plurimos qui hoc medicamentum per ſexaginta dies bibiſſent, penitus fuiſſe liberatos. Hujus decocti compoſitio talis eſt.

℞. Chamædryos dùm floret, lectæ, & benè aſſervatæ M. j. vini mediocris maturi ℔. iii. Coque in duplici vaſe per hor. quinque. Colati vini capiat æger hauſtum, corpore ad ſudorem compoſito, præmiſsâ purgatione.

De calidis autem iſtis medicamentis hic notandum; ea non ſolùm calidis naturis non prodeſſe; ſed etiam immedicabiles reſolutiones, aut alia incommoda inducere, ideoque ſumma cum præmeditatione ea eſſe exhibenda.

Tutiùs & forſan utiliùs uſurpari poterit opiata ſequens, quæ minus calefaciendo, totum corpus ſenſim, & per epicraſim ab omni ſuperfluitatum illuvie repurgat.

℔. Sennæ mund. ℥. ß, turbith, hermodact. an. ℥. vi. ligni guajaci, ſaſſafras, & rad. ſalſæp. an ℥. ſem. rad. chinæ ℥. i. ſem. ligni nephritici ℥. ii. trium ſantal. an. Unc. j. ſem. aniſi ʒ. ii. mellis optimè deputati Unc. xiv. Fiat opiata. Doſis Drach. i. per integrum annum, exceptis diebus canicularibus.

Inter vulgares homines quidam pro magno remedio prophylactico habent, ut tres aliorum bulbi integri manè deglutiantur, continuando per menſem integrum. Etenim ventriculum calefaciunt, & roborant, citra hepatis, aliorumque viſcerum calefactionem: nam integri cum fæcibus excernuntur, ſed cocti, & pituitâ viſcidâ obvoluti, quam à ventriculo, & inteſtinis deturbant.

In arthritide bilioſa aquæ acidulæ, vitriolatæ & refrigerantes plurimùm conferunt. Ità ut earum uſu plures ab ea immunes per longum tempus evaſerint.

Ad eundem finem laudatur ab Hipp. *lib. de morbis*, uſus lactis aſinini, quod etiam pluribus arthriticis multùm contuliſſe experientia docuit.

Ac denique omnia remedia, quæ calidiori hepatis intemperiei corrigendæ, eique viſceri roborando idonea ſunt, hic etiam convenire poterunt, prout ſupra in ejuſdem intemperiei curatione deſcripta ſunt.

Si verò ſeroſus humor à cerebro defluens, ut plerùmque fit, huic affectui dederit originem, cerebri ratio habenda maximè eſt: ut nimirũ intemperies illius corrigatur, & humores in eo geniti deriventur & diſcutiantur. Quibus uſibus convenient cauteria veſicatoria, errhina, maſticatoria, pulveres, cucuphæ, ſuffitus, aliaque remedia, in affectuum cerebri curationibus propoſita.

Ultimum præcautionis caput eſt, ut articuli roborentur, ne tam facilè humorem influentem recipiant. Advertendum tamen, roborantia medicamenta, non ſolùm fruſtrà, ſed etiam noxiè uſurpari, niſi materia antecedens, & fluxivus humor remediis prædictis ſollicitè auferatur. Alioqui hæc roborantia vel humorum ad articulos influxum impedire nequeunt: vel ſi impediant ad partes nobiles refluunt humores iſti, & multò graviora mala concitant.

Inter præcipua roborantia vinacea numeranda ſunt, quæ materiæ morbificæ reliquias diſcutiunt calore actuali & aſtringendi vi partes maximè roborant. Duretus in Holerium eà ita commendat. *Sed mirificè prodeſt vinaceorum uſus tempore vindemiarum, ſi vinacea exportentur ex torculari in horreum, & ſtragulis opertà incaleſcant. In his æger contineat pedes, tibias, crura, aut brachia, vel etiam totum corpus.* Poſteà verò addit Gallico idiomate; *Ie l'ay pratiqué cent fois, il n' y à rien meilleur ſous la chappe du Ciel.*

Solenander verò *conſil. 21. ſect. 4.* hoc remedium ſequenti elogio prædicat. *Sed inter optima remedia, & tutiſſima, quæ parte, etiam affectas roborant, ac calorem innatum fovent, hoc ponendum, diligenter ſingulis annis, cùm amplius fieri nequeat uſurpandum. Videlicet ut tempore vindemiæ immergantur pedes atque manus affectæ vinaceis, poſt expreſſionem calentibus adhuc, vel muſto calefactis, manè per dies quindecim. Ac poſſem nominare virum præſtantem, cui hoc medicamentum communicavi, atque eo præclaro munere ſum donatus; qui plane incedere non poterat, & iſto remedio, beneficio Dei, reſtitutus eſt. Quò autem unæ maturiores ſunt, eò plus adiumenti vinaceorum uſus affert.*

Thermæ ſulphureæ, & nitroſæ, quales ſunt noſtræ Balerucanæ, non ſolùm ſudores evocando, ut anteà dictum eſt, materiam arthritidis diſcutiunt; ſed etiam roborando articulos, ad præcautionem non parùm conferre poſſunt; quemadmodum ſi per modum embrochæ, vel duciæ capiti admoveantur. Earumdem thermarum lutum partibus infirmis applicatum, eas etiam corroborat.

In thermarum defectu lotiones pedum, aut fotus aliarum partium parari poterunt, ex decocto herbarum nervalium, additis quibuſdam aſtringentibus, ut balauſtiis, myrtillis, nucibus cupreſſi, alumine, & ſale, cum aqua ferrata & vino rubro.

Commendantur etiam inunctiones frequenter uſurpatę in hunc modum compoſitæ.

Ol. myrtini vel roſacei Unc. ii. ſalis ʒ. i. Miſce, fiat linimentum. Vel

℞. Ol. omphacini Unc. ii. maſtichini Unc. i. ſalis torrefacti ʒ. ii. boli armen. ʒ. iii. ſang. dracon. hypociſt. thuris, maſtich. an. Drac. i. ſem. Terantur ſingula per ſe prius ſubtiliſſime, tum cum oleis miſceantur in formam unguenti.

Non parùm etiam utile eſt ad articulos roborandos emplaſtrum diachalciteos, ſeu diapalma impoſitum: eſtque utile in omni arthritide, à quocumque humore ducat originem. Scribitque Solenander *conſ. 25. ſect. 4.* ſe noviſſe quoſdam, qui aliàs frequenter podagræ paroxyſmis tentari conſueverant, uſu hujus emplaſtri continuo, & purgantibus per intervalla aſſumptis, quinquennium integrum ab iſtis doloribus liberatos fuiſſe. Atque emplaſtrum hoc non inquinat, non pruritum aut puſtulas excitat, neque odore, aut aliâ qualitate moleſtum eſt. Aptatur autem ad formam membri. In pedibus ex aluta tenui fiunt calcei, qui hoc emplaſtro obducti pedibus aptantur. Eadem aluta emplaſtro hoc oblita carpis, & aliis partibus applicari poteſt. At verò idem emplaſtrum diachalciteos, in vino decoctum, & cum pulvere myrtill. roſar. maſtiches, tartari, chamæpit. & chamomillæ permixtum, quale ſuprà in curatione deſcriptũ eſt, ad eoſdem uſus multò præſtantius eſt. Et nos vidimus arthriticos, qui hujuſmodi emplaſtrum in pedibus & carpis continuò geſtarent fœliciſſimo ſucceſſu.

CAPUT II.

De dolore iſchiadico.

DOlor iſchiadicus ab aliis arthritidis ſpecieb⁹ in eo præcipuè differt, quod in his dolor ſolos articu-

los

los occupat; in illo verò non in sola est coxendice, sed etiam summam natem, & lumbos & os sacrum occupat, & in femur, tibiámque & extremum pedem exporrigitur. Quod fit propter nervos à lumbis & osse sacro emergentes, qui ad coxendicem feruntur, & inde ad femur tibiam & pedes disseminantur.

Causa hujus doloris eadem est, quæ in aliis arthritidis speciebus fuit proposita.

Diagnosis ex loco affecto desumitur, unde etiam nomen habet: dolor enim præcipuè ischii regionem occupat. Hoc etiam habet peculiare, quod nullus tumor, nullaque inflammatio, aut coloris mutatio apparet, quemadmodum in aliis arthritidis speciebus fieri solet, quia humores affluentes, in partes profundiores, & ampliores, multaque carne contectas sese insinuant, & usque ad corporis superficiem, ipsámque cutemnon diffunduntur.

Prognosis doloris ischiadici hoc habet peculiare, quod diu perseverans coxæ luxationem infert: humor enim serosus & pituitosus in articuli cavitatem, quæ amplissima est, sese insinuat, & si diu in ea immoretur, pars illius tenuior discutitur, crassiori remanente, quæ mucosa redditur, & ligamenta articuli ossa connectentia emollit ac relaxat, ut os coxæ ex alveo suo exeat, unde luxatio contingit, ex qua etiam claudicatio sequitur, & cruris totius tabes, atque atrophia; quia os è sede sua elapsum musculos, venas, & arterias comprimit, unde motus impeditur, & sanguis, ac spiritus in partes inferiores commodè fluere non possunt. Prædictam doctrinam confirmant duo Hipp. Aphorismi, nempe Aph. 59. sect. 6. *Quibus diuturno coxendicum dolore infestatis coxa excidit, rursumque incidit, iis mucores superveniunt.* Et Aphor. 60. *ejusdem sectionis; Quibus diuturno coxendicum dolore infestatis coxa excidit, iis crus contabescit, & claudicant, nisi urantur.*

Curatio doloris ischiadici cum reliquarum arthritidis specierum curatione multa habet communia, in multis tamen differt, propter loci affecti structuram, & amplitudinem; ideò à prædictis distinguenda fuit, & seorsim in hoc capite describenda.

Ac primum præmisso clystere, aut levi pharmaco, vena brachii ejusdem lateris aperienda est, ad revellendum: posteà vero ad derivandum secari debet in poplite, aut juxta malleolum exteriorem illa vena, quæ ob insignem utilitatem, quam affert in hoc affectu, ischiadica nominatur; quę & sæpè sola secta hunc affectum sanat.

In cruce dolente secari solet, licèt & in sano aperta, tam admodùm profuisse, subitóque omnem dolorem sustulisse visum fuerit.

Gal. *lib. de venæ sect. cap. 18. Memini*, inquit, *me ischiadas uno die, factâ ex cruribus evacuatione, curasse, nempe ubi non ex frigore, sed impletis sanguine, quæ in coxa sunt, venis, provenissent; quare secta in poplite vena illis commodior est, quàm in malleolo.*

Ex hæmorrhoidibus etiam sanguis per hirudines eductus, mirum in modū ischiadicis opitulatur, quod sanguis in coxendicum venis contentus educatur: harum enim partium maximus est per venas consensus.

Purgationes fortiores hîc locum habent; nam leviores, humores magis ad partem affectam præcipitant. Ideo conveniunt maximè pulv. arthritici, caryocostinum, pilulæ de hermodactylis & similia. Chymici purgationes mercuriales, & antimoniales in robustis corporibus fœliciter aliquando usurpant.

Mercurius dulcis cum scammonio, vel aliis purgantibus exhibitus satis frequenter, humorem ischiadem efficientem potenter eradicat.

Vomitoria à multis præferuntur purgantibus per alvum, cum per locum à parte affecta remotiorem, humores vitiosos evacuent. Asarum reliquis præfertur à Rondeletio.

Post sufficientem purgationem, ad topica veniendum est. Et quidem repellentia quod attinet, illa minime conveniunt, quòd metuendum sit, ne humores ad partem affectam magis promoveantur; sed statim initio resolventia admovenda sunt: primo mitiora & minùs calida, ne magis humores ad partem attrahant; postea vehementiora, in hunc modum.

℞. Rad. bryoniæ ℔. ii. rad. ebuli ℔. i. baccarum juniperi ℔. ß. fol. ivæ arthriticæ, menthæ, major. salviæ, rorismarini, flor. chamom. meliloti, ana M. iv. Fiat decoctio pro semicupio, quod ingrediatur bis in die per biduum, aut triduum. In principio parari poterit decoctum ex aqua sola, posteà ex aqua & vino albo.

Ex eodem aut simili decocto potest foveri pars dolens calide frequenter.

Sacculi etiam parari poterunt ex sale, milio & furfure frixis in sartagine cum vino generoso, & calidè applicari.

Vel componi etiam poterunt sacculi efficaces, ex foliis granis juniperi contusis, & prædicto modo in sartagine calefactis.

Inunctiones etiam convenient ex ol. chamom. aneth lilior. irino, nardino, & rutac. quæ partes exteriores relaxando, motum humorum ad eos conciliabunt, ut sic internæ minus afficiantur.

Oleum scorpionum Matthioli inunctum, est etiam valdè efficax.

Ad potentiùs resolvendum aqua balsami Guidonis, inunctione admota erit præstantissima.

Unguentum de althæa partes exteriores laxat, & materiam morbificam blandè discutit: ideò circa initia eo inungi poterit totum crus, & tibia usque ad extremum pedem, juxta ignem luculentum.

In progressu verò sequens potentius & calidius admoveri poterit.

℞. Ol. lumbric. de lateribus, & de terebinth. ana ℥. ii. ol. vulpini ℥. i. gummi ammoniac. & sagapeni aquâ vitæ solutor. an. ℥. vi. castorei pinguis ℥. iii. euphorbii ℥. ii. ceræ q. s. Fiat unguentum.

Sapo durus cum spiritu vini dissolutus optimus, inunctione factâ ad ignem.

Oleum de lateribus solum, post sex cucurbitulas parti dolenti, & in ambitu ejus admotas, calidè impositum posteà tegendo linteis valdè calidis, contumacem dolorem ischiadicum unâ die curavit.

Lacuna (*comment. in Diosc.* unguentum sequens tam quam mirabile commendat.

℞. Succor. rad. & fol. ebuli, ana ℥. i. olei chamom. ℥. vi. Bulliant ad succor. consumptionem. Deinde adde ceræ q. s. aceti guttulas aliquot ad penetrationem. Fiat unguentum.

Cataplasma ex iberide multùm laudatur ab Authoribus, quòd hæc planta huic affectui curando sit valdè efficax. Id componi poterit in hunc modum.

℞. Iberidis M. iv. Decoquantur in vino & contundantur, addendo farinæ lupinor. orobi & fabar, ana ℥. iii. pulveris rutæ siccæ, flor. chamæm. & rad. costi, an. ℥. i. ol. terebinth. Unc. sem. ol. lumbric. q. s. Fiat cataplasma.

Platerus plurimum prodesse testatur, si salvia recens in tegulam cavam ignitam posita, sæpeque ne adura- tur agitata, & hoc modo semicocta, aceto perfundatur, teguláque linteis obvoluta sub ægri coxa ponatur, va-

porque indè excitatus excipiatur.

Non parum etiam conducit panis recenter è furno extractus valdè calens, per medium sectus, aqua vitæ irroratus & admotus.

Ad materiam morbificam foràs extrahendam convenit cucurbitula, in summa parte doloris, quæ ad os sacrum pertinet, quater repetita sine scarificatione.

Ad idem valde conferunt hirudines octo vel decem parti affixæ, quæ à Paulo & Aureliano probantur. Et Zacutus Lusitanus se decem horarum spatio dolorem ischiadicum sustulisse asserit, qui omnibus aliis remediis auferri non potuerat.

Emplastra verò in frequentissimo usu sunt,& hac in re plurimum prosunt. In eorum tamen usu hoc perpetuò observandum, quemadmodum de aliis in genere dictum est; ut primò mitiora admoveantur, quæ si parùm profuerint, ad vehementiora transcendere poterimus. Quem etiam ordinem nos in eorum formulis describendis observabimus.

℞. Picis navalis ℥. ij.sulphur. commun. subtilissimè triti ℥. iii. mastiches ℥. ii. terebinth. ℥. ß. Misce, fiat empl.

℞. Picis naturalis ℥. ii. gummi ammoniac. bdellii in aceto dissolut. ana ℥. i. sulphuris vivi, turbith. hermodact. an. Unc sem. castorei Drach. i. terebinth. parùm ceræ q. s. Fiat emplastrum.

℞. Gummi ammoniaci & sagapeni in aceto dissol. & denuò inspissat. an. ℥. ii. empl. diachylon. cum gummis ℥. i, ß. Liquefiant omnia simul. Deinde adde cinnabaris, & æris usti, an. Unc. i. auripigmenti & viridis æris, an. ʒ. ii. Fiat massa emplastri. Si vesicæ excitentur, ponatur linteum inter partem & emplastrum.

Si malum pertinaciter hæreat, ad vesicatorium transeundum est, quod parti admotum materiam morbificam evellit. Emplastrum igitur vesicatorium applicandum est, vel solum, vel, ut initiùs agatur, cum aliquo ex prædictis, æquis partibus permixtum: sic enim per longius tempus in parte poterit detineri. Vel sequens de novo dispensari poterit.

℞. Picis navalis, ceræ, picis albæ, ana Unc. i. sem. colophoniæ, thuris, mastiches, ana ʒ. ii. euphorbii, ladani. sulphuris vivi, opopan. ammoniac. bdellii, galbani, sagapeni, an. ʒ. ß. styrac. calamit. benjoin. ana ʒ. ii. cantharid. ʒ. iii. galangæ, caryophyll. an. ʒ. ii. styrac. liquid. q. s. Fiat emplastrum.

In diuturno affectu causticum tibiæ lateris dolentis materiam morbificam derivat, & morbum interdum tollit. Zechius admovendum esse vult parti tibiæ exteriori. Si verò suspicio fuerit catarrhi à cerebro defluentis, alterum etiam occipiti admovendum est. Id enim aliquando ischiadicum dolorem antiquum curavit, qui nullis aliis remediis vinci potuerat. Tum denique alia remedia cerebri intemperiem corrigentia non erunt omittenda.

Zacutus Lusitanus cauterium retrò aures inustum, quando fluxio à capite irruit, cum miro successu in usum se vocasse asserit, & peculiari historia confirmat *obs. 160. lib. 2.*

Toto curationis decursu clysteres frequentes injiciendi sunt, ut materiæ morbificæ portio ad intestina derivetur. Tum etiam ad doloris causam proximam discutiendam sequens aliquando profuit.

℞. Vini generosi ℔. sem. ol. nucum & rutac. an. ℥. iii. ol. terebinth. Unc. sem Misce, fiat clyster, injiciendus quoties dolor urget.

Clyster verò sequens humores à parte affecta potenter extrahit, propter viciniam quam habet cum intestinis.

℞. Pulpæ colocynth. Drach. i. furfuris macri M. i. vini albi ℔. i. sem. Coquantur ad. ℔. j. Ex colatura fiat clyster, qui servetur per horam.

Dolor ischiadicus interdum à bile, & humoribus calidis generatur, qui quidem dignoscitur cùm dolor est acerbissimus, & pungitivo similis, exacerbationes alternis diebus sæviores efficiuntur, habitus est gracilis, temperamentum biliosum, ætas, juvenilis regio & tempestas calida, dolor à calefacientibus exacerbatur, morbi præcesserunt biliosi, victus calefaciens, exercitatio vehemens: tunc enim ad bilem & calidam intemperiem remedia dirigi debent. Ideò convenient venæ sectio, purgationes cholagogæ, nunc lenientes, nunc etiam vehementer purgantes, additis diagrydiatis, ut materia morbifica educatur; julepi refrigerantes, clysteres mollientes, & refrigerantes, lac, bilem, aliaque remedia in calida hepatis intemperie proposita. Hoc perpetuò caventes, ut aperientia vitentur, incrassantia potiùs eligantur, qualia in catarrho calido, & tenui proposita fuerunt.

Dolore acerbiori existente narcotica exhiberi possunt, præsertim syrupus de papavere, quo dolor sedatur, & fluxio cohibetur humoris incrassatione.

At longè potentiùs operatur laudanum opiatum ad gr. iii. vel iv. exhibitum; quod etiam in clystere ex jusculo, vel lacte dissolutum præmisso alio laxante, dolorem sæpè in momento sedat.

Topica erunt mitiora, ut ol. lilior. violac, chamæmel. & amygd, dulcium; cataplasmata ex lactuca, solano, endivia, farina hordei, cum oleis prædictis; & circa declinationem fomenta, linimenta, emplastra mitiora, & minus calefacientia.

Materia dolorem ischiadicum efficiens aliquando suppuratur, & in abscessum convertitur, quod docuit Hipp. 3. *epid. in historia Eupolemi*, qui talem abscessum passus est, & ex eo tabidus interiit. Si abscessus aperiatur, ulcus remanet sordidum & cacoethes, quod etiam ad tabem perducit. Eam tamen cum ulcere curatam sæpè à se fuisse gloriatur Zacutus Lusitanus, *observ. 126. lib. 1.* decocto ligni sancti, & radicis salsæ parillæ. Quæ observatio legenda, & sedulò meditanda est.

CAPUT III.

De Rheumatismo.

Post arthriticos affectus propriè dictos, de Rheumatismo agere operæ pretium est, propter magnam analogiam, quæ inter hosce affectus intercedit: quæ sanè tanta est, ut vulgus medicorum qui Rheumatismi naturam ignorant, eum arthritidem universalem nominare soleant. In utroque enim affectu dolor articulorum reperitur; sed in hoc differunt, quòd in arthritide soli articuli dolent; in Rheumatismo verò non solum articuli, sed etiam totum corpus, media scilicet inter articulos spatia, musculi nimirum, eorumque membranæ, ac præsertim periostia, totusque corporis habitus: imo vero interdum corporis partes internæ, ut ventriculus, intestina, uterus, pulmo, rheumaticos affectus experiuntur.

Licet autem catarrhus rheumatis nomine donetur apud Græcos; differt tamen ab eo rheumatismus; quia in genere quidem fluxionis est, sed alterius naturæ ab ea fluxione, quæ vulgò catarrhus nominatur, qui quidem à cerebro tantum exoritur, & unam aut alteram solummodò partem infestat, cum rheumatismus ab internis visceribus, tum venis & arteriis procedat, & in corpus universum effundatur.

Hic affectus, morbus novus non est, attamen à veteribus

ribus non est sufficienter descriptus. Illius delineatio habetur apud Hippocr. *lib. de loc. in homine*, & apud Galen. 1. *de differ. febr. &* 1. *de composit. med. secundùm genera.* Sed omnium maximè insignis ac perspicuus locus hunc affectum explicans 1. *in lib. 1. de differ. febr. cap. 7.* continetur, his verbis. *Hujusmodi quapiam ratione provenire scito rheumaticos nominatos affectus; toto videlicet corpore infirmo, principib⁹ verò illius partibus, paululum licet insit sanguinis, gravari tamen solitis, eumque ad carneas cutis partes protrudentibus.* Unde legitimam rhuematicæ affectionis naturam in eo sitam esse constat, juxta Galeni doctrinam, quòd corpus universum ea in potentia sit affectum, ut ubi principem ejus partem aliquo sanguine gravari contigerit, licet non sit in copia plurimùm excedens, ad carnosas partes, & habitum transmittat.

Illud autem crudè & simpliciter admitti non potest, quod dicitur à Galeno, partes principes sanguine gravatas, eum ad carneas cutis partes prominere. Inde enim inflammationes & tumores in illis partibus exorirentur. At constat experientia in rheumatismo nullum tumorem, nullam inflammationem, nullamque coloris mutationem in partibus dolentibus ut plurimum apparere.

Causa igitur proxima & immediata hujus affectus est humor serosus, qui propter tenuitatem, partes in tumorem non elevat, & propter substantiam minimè suppurationi idoneam, nullum unquam abscessum producit, sed tantùm dispositionem quandam inflammatoriam ex seri fervore oriundam.

Origo autem primaria hujus affectus hepati adscribenda est, quod fervida intemperie affectum, atque debilius redditum alimentum nō satis nutritioni conveniens generat, & totum corpus pari imbecillitate afficit, ut ita superfluitatum receptioni reddatur maximè idoneum. Ex eadem verò hepatis intemperie ac imbecillitate, multus fit pravorum humorum proventus, qui in venis & arteriis diutius retenti, pravam quandam acquirunt corruptelam, ibique colliquantur, & in seri, atque ichorum naturam abeunt, & tanquam onus grave expelluntur à natura ad partes ignobiliores; cùm satis robusta non sit, ut eos extra corpus omninò eliminare valeat. Illi autem humores serosi & ichorosi summa acrimonia præditi, partes ad quas deducuntur, lancinant & pungunt, unde dolores & cruciatus oriuntur. Licet autem hepar primariam hujus affectus origmem præ se ferre à nobis censeatur; à cerebro tamcu humores istos interdum immediatè defluere ex eo patet, quòd sæpe dolores in cervice incipiunt, postmodum verò ad humeros & brachia descendunt. Verùm prima humorum acrium generatio fuit in hepate fervidiori, qui ad cerebrum translati, confluunt postmodum in subjectas partes.

Quamvis autem modo veluti critico humores isti à venis expellantur, motus tamen eorum non est ita subitus, sed lentè & paulatim efficitur: cum nempè humores illi pravi & corrupti in venis fervent & ebulliunt, ac postmodum à venis sensim expelluntur, ac veluti evomuntur, unde nautiosis venarum, satis appositè, motus iste appellari solet.

Humorem autem serosum esse causam præcipuam horum dolorum multiplici ratione convincitur. Primò quòd nullam coloris mutationem, nullumque tumorem utplurimùm partibus inducit; licet aliquando, cùm humor valdè copiosus est, in exiguum ac prærubrum tumorem partem elevet, qui tamen facilè discutitur. Secundò, quòd dolores isti admodum mobiles sint, & nunc hanc, nunc illam partem invadant, & ab uno loco in alium subitò mutentur, priori subitò immuni reddito, ac dolore omnino vacuo: quæ repentinæ mutationes non nisi ab humore mobili, summaque tenuitate prædito fieri possunt. Tertiò, quod sudoribus sæpe morbus iste terminetur. Quartò, quia pleonexiæ serosæ multa in hisce ægrotantibus apparent indicia; nempe urinæ tenues ac copiosæ, potus quantitatem excedentes, & magna seri copia in sanguine detracto apparens.

Licet autem serosus humor sit causa præcipua & frequentissima dolorum qui in Rheumatismo contingunt, non est tamen à ratione alienum, flatus aliquando concurrere ad eorum productionem. Cujus rei conjecturam facere potest subita doloris permutatio de loco in locum, & quòd non est pondus, aut gravitas in partibus dolentibus. Hæc est Avicennæ sententia, qui hunc affectum describere videtur, illiusque generationem flatibus tribuere, *fen. 1. lib. 3. tract. 2. cap. 7.* his verbis. *In dolore facto ex flatibus extensio augetur, & gravitas minuitur: & aliquando est cū punctione, quandoque etiam cum corrosione; & in flatuoso dolore quidem gravitas nulla est. Et quandoque etiam cum ipso fit permutatio doloris frequens de loco ad locum.* Hæc Avicenna: quibus sequentia subjungit, quæ ad rheumatismi descriptionem proprius accedere videntur. *Et flatus est quandoque in tunicis membrorum, & villis, sicut in colica flatuosa; aut in tunicis musculorum, & sub membranis, & super ossa; aut in circuitu musculorum, inter carnem mollem, & cutem; aut in ipso membro latitans, ut in musculis in pectore.*

Si quis verò objiciat, morbos à flatibus oriundos non tamdiu durare, cum flatus facilè discutiantur. Respondebimus, flatum in partibus dolentibus contentum facile discuti, unde frequens dolorum permutatio contingit; sed mineram adesse in venis, ex qua fieri potest continua flatuum elevatio, qui postmodùm ad partes prædictas deferuntur. Minera autem flatibus generandis idonea est humor crassus, viscidus, & pituitosus, quem in rheumatismo laborantibus sæpissime redundare ostendit sanguis ipsis detractus, qui non rarò crassus & glutinosus est, pituitam crudam & putridam referens.

Diagnosis hujus affectus, ex iis quæ dicta sunt, facile elici potest: paulò uberius tamen explicanda est. Primò igitur partes doloribus afflictę, nempe musculi, eorumque membranæ & periostia hunc affectum à reliquis omnibus distinguunt. Licet enim dolores venerei, artus & internodia occupent, & maxime periostia; differunt tamen in eo, quod non ita universaliter corpus totum infestant, neque ita continui sunt, noctu tantum, & parum interdiu excruciantes, neque utplurimum à consuetis officiis ægrotantes avertunt: cùm rheumatism⁹ ipsos lecto penitus affigat, ut sese vix cōmovere valeant, neque à ministris, nisi cum maxima molestia, & dolorum exacerbatione, moveantur. Ac deniq; alia luis venereæ signa adsunt, vel præcesserunt, ut gonorrhœa, bubo venere⁹, caries pudendi, & similia

Alia etiam symptomata hunc affectum concomitantia ad illius diagnosim plurimum conferre possunt. Admotâ enim manu partibus dolentibus, caloris & acrimoniæ sensus percipitur, febris utplurimum adest, est perexigua, interdum verò nulla. Sanguis qui detrahitur plane corruptus est, crassus & glutinosus, tum post multas phlebotomias sero copioso diffluit, ita tamen mutatus, ut sanguinis speciem amiserit. Postquā cessavit, vel intermisit dolor, nulla remanet imbecillitas in parte, ut in arthritide contingit. Purgantia medicamenta, & topica ab initio usurpnta nihil prosunt.

imò morbum & dolorem augent: in declinatione verò utraque sunt proficua.

Quod ad prognosim attinet; affectus iste rarò, aut nunquam vitæ periculum infert, sed longitudine suâ magnam parit molestiam: ad duos enim vel tres menses perseverat, si sit sine febre;imò verò interdum,præcipuè si non rectè curetur,ad annum, vel plures annos extenditur. Franciscus Portus, qui eleganti carmine decadem medicam scripsit, agens de rheumatismo,refert seipsum per biennium ferè hunc morbum expertum esse, quem tandem superavit adnitentibus sex Medicis Parisiensibus; illius temporis illustrioribus, Basino, Ellino, Belliquerco, Sanjacobæo, Seguino, Hollerio.

Si cum febre rheumatismus oriatur, brevior esse solet, sed diris cruciatibus, & acerbioribus ægrum exercet: & tunc intra 20. vel 40. dies solvitur, aut maximam saltem patitur imminutionem.

Rheumatismus aliis morbis superveniens, ut apoplexiæ, & convulsioni, periculum imminuit, translata materia morbifica à partibus internis ad habitum corporis.

Sudores in declinatione morbi advenientes, salutares.

Urinæ crassæ & multæ in declinatione prodeuntes, morbi solutionem afferunt.

Ad curationem hujus affectus, materia morbifica revellenda, mitiganda & evacuanda est, viscerum intemperies corrigenda, omniumq; partium, tam mandantiû, quam recipientium robur conservandum est.

Quæ omnia sequentibus remediis præstari poterunt.

℞.Fol.malvæ violar.betæ, lactuc.borrag. ana M. i. semin.anis.℥.ii. Coquantur ad quart.v. In colatura dissolve mellis violac. & butyri recent. ana ℥.ii. Fiat clyster injiciendus hora commoda, & iterandus singulis, vel ternis diebus per integrum morbi decursum.

Rejecto clystere vena aperienda est alterutrius brachii,& detrahendæ sanguinis ℥. viii. vel ix. Non refert ex quo brachio sanguis primùm detrahatur, quandoquidem pluries iteranda est phlebotomia, atque adeò utriusq; brachii venæ sæpiùs erunt pertundendæ. Singulis igitur diebus ab initio sanguis detrahendus est, donec morbus remiserit, & dolores imminuti fuerint. Nec refert si per 10. 12. aut etiam plures dies sanguis detrahatur, quandoquidem iste morbus hoc habet peculiare, ut ex frequenti venæ sectione vires nō dejiciantur,sicut in aliis morbis solet contingere. Ideóque mihi in usu est in hujusmodi affectionibus, dum venæ sectionem adeò frequentem præscribendo, ne ægrotantes, vel adstantes terreantur à toties repetita phlebotomia; hanc restrictionem addere, ut continuetur singulis diebus missio sanguinis, donec imminuti fuerint dolores, aut vires multum debilitatæ. Cùm autem hujus evacuationis usum continuando, virium dejectio inde non emergat, eam ægrotantes liberè patiuntur,ejusq; frequenti iterationi facilem assensum præbent. Facilem autem illam tollerantiam facit sanguinis conditio, qui in hoc morbo admodùm putridus semper educitur. Copiosæ hujus sanguinis evacuationis utilitatem ostendit experientia; siquidem ex ea sedulò continuata morbus qui longus esse consuevit, ut in prognosi dictum est, intra satis breve spatium non rarò evincitur. Et docet eadem experientia hæmorrhagiam largam huic morbo supervenientem eum omnino resolvere. Hoc subinnuere visus est Hip. *Ap. 74. sect. 4. Quibus speratur abscessus futurus ad articulos, eos liberat ab abscessu urina multa, crassa, & alba, qualis in laboriosis febribus quarto die quibusdam incipit fieri: si verò etiam ex naribus fluxerit sanguis, brevi admodum solutio fit.* Humorum enim decubitus, qui ad articulos fiunt, cum rheumatismo quandam habent analogiam. Tum etiam idem Hippocrates quandam rheumatismi adumbrationem proponere videtur 2. *Prorrhet.* illiusque generationem suppressæ hæmorrhagiæ consuetæ adscribit, his verbis. *Quibus circa articulos dolores fiunt, & tumores, & sedantur non podagrico modo: in iis competies viscera magna, & in urina subsidentiam albam,* & quæ sequuntur. Postea addit: *Fit autem hic morbus iis, quibus in pueritia & juventute sanguis ex naribus fluere solitus, defiit.*

Dum phlebotomiæ celebrantur clysteres, (ut antea dictum est,) singulis vel alternis diebus usurpandi, tum etiam julepi exhibendi, qui viscerū intemperiem corrigere, & humorum acrimoniam atque agitationem cohibere valent. Huic usui maximè conducit aqua papaveris rhœados, quæ cùm valdè proficua sit in hoc affectu, sola exhibenda est manè & serò ad Unc.vi.cum syrupo de limonib. vel granator. ad formam julepi; quamquam sine syrupo non minoris sit efficaciæ.

Pro potu ordinario ptisana ex hordeo, gramine, & liquiritia, vel ex decocto rad. acetosæ, vel tinctura rosarum usurpari poterit: à vino prorsùs abstinendo, quod omnium fluxionem vehiculum est maximum.

Purgatio in hujus affectus principio, augmento, & statu nullum affert auxilium; imò verò noxia est: fluxiones enim irritat, & dolores intendit, quemadmodum in omnibus inflammatoriis dispositionibus evenire solet. Ac in declinatione necessaria est, & multoties celebranda, idque blandis medicamentis, ut per epicrasim cacochymia in universo corpore restagnans educatur. Ad hunc finem potio sequens præscribi poterit.

℞. Sennæ mundat. & tamarind.an. ℥. ß. semin.anis. & cremor. tart.an. ʒ.i. fol, acetos. M.ß. Coquantur ad ℥.iii. In colatura dissolve mannæ & syrup. rosac. an. ℥.i. Fiat potio per intervalla iteranda pro arbitrio Medici curantis.

Si forma boli magis arrideat, ita componi poterit.

℞. Cassiæ recenter extractæ ℥. vi. cathol. duplic. ʒ. iii. rhabarb. pulver. & cremoris tart. an ʒ. i. Cum saccharo fiat bolus.

Si efficacius purgare desideres, adde bolo, vel potioni rad. jalap. ℈.i.

Si purgationes istæ non sufficiant ad affectum (sæpè admodum contumacem) prorsus eradicandum, ad vehementiora purgantia, ut electar. diaphœnic. diaprun. solut. & alia hujusmodi confugiendum erit, modò febris absit. Ego semper hunc affectum sustuli, postquā prædicta remedia rem absolvere nequiverant, mercurio dulci sexies sublimato, aliquoties exhibito ad gr. xx. cum scammonii vel resinæ jalapæ gr. x. Cujus curationis exemplum videre est in observationibus meis nempè *observ. 41. cent. 3.* & unicus clyster ex vino emetico paratus hunc affectum curavit in nobili muliere, ut habetur *observ. 42. ejusdem centuriæ.*

De sudorificis idem dicendum est, quod de purgantibus jam dictum; ea nimirum in principio, augmento, & statu non esse proficua, imò verò plurimum nocere; quod vulgares Medici experiuntur, qui veri catarrhi specie delusi, & morbi contumaciæ pertæsi, ad sudorifica confugiunt, unde morbus geminatur, & dolores intenduntur. Attamen in declinatione, post debitas purgationes, nullâ febre præsente, plurimum conferre possunt; eaque parari possunt ex decocto chinæ, vel salsæ parillæ: vel prolici possunt sudores in laconico,

nico, cum vapore ſpiritus vini, aut decocti alicujus appropriati.

Poſt ſufficientes evacuationes; imò dum illæ celebrantur, partium principum; & totius corporis roborationi incumbendum eſt; quam indicationem Galenus 1. *de diff. febr. cap.* 6. ubi rheumaticam affectionem exponit, reliquis præferendam aſſerit, his verbis. *Merito ergo in his curandis ſcopus eſt, non evacuatio, ſed totius corporis roboratio.* Quòd quidem ita intelligendũ eſt, nõ quòd nulla omnino competat evacuatio, [idem enim Galenus hujus affectus curationem orditur à miſſione ſanguinis; ac ſi excrementa pravam qualitatem habuerint, etiam adhibet purgationem,] ſed quòd magis & frequentiùs roborantibus; minùs verò, & parciùs purgantibus agendum ſit. Certum tamen eſt partes non poſſe roborari, niſi priùs excrementorum illuvies, quâ onerantur, expurgata fuerit.

Illa autem roborantia refrigerandi vi prædita eſſe debent, ſiquidem (ut anteà dictum eſt) fervida hepatis intemperies primam huic morbo originem præbere ſolet. Horum maxima ſuppellex apud Authores invenitur: Ex his nos quatuor proponemus, quæ efficaciora, & minus ingrata exiſtimavimus.

Primum ex tinctura corallorum, cujus ℥. ii. æger ſumere poterit, manè duabus horis ante paſtum ſingulis diebus vacuis ab aliorum remediorum uſu.

Quia verò tinctura corallorum diu ſervari nequit ad uſum longiorem in ſyrupum reducitur cum ſaccharo; cujus cochlearia duo manè ſumi poterunt; ſed multò minor eſt illius efficacia, quàm tincturæ ſimplicis.

Secundum eſt conſerva fructus cynorrhodi, quæ guſtui gratiſſima eſt, hepar refrigerat, & levi adſtrictione corroborat. Hanc ſumere poteſt æger ad nucis magnitudinem, manè & ſerò.

Tertium eſt electuarium triaſantali quadruplicato rheo, in tabellas redactum, cujus ʒ. ij. ſingulis diebus ſumi poterunt, ſuperbibendo parùm aquæ potus ordinarii.

Quartum eſt tinctura roſarum, cujus cyathum unũ æger haurire debet ſemel, bis, ter, in die, longè à paſtu. Illius præparartio talis eſt.

℞. Roſar rubrar. ſiccar. ʒ. i. aquæ tepidæ ℔. iii. ſpiritus ſulphur. aut vitriol. ʒ. i. ß. Infundantur per horas vi. Coralaturę adde ſacchar. albi ℔. ß. Servetur in vaſe vitreo ad uſum.

Prædicta remedia, vel eorum nonnulla alternatim uſurpabuntur, ne natura eidem aſſueſcat.

Curato affectu prophylaxis ad aliquod tempus eſt neceſſaria, ne novâ accumulatâ materâ recidiva contingat. Illa igitur præcipuè verſabitur in purgatione periodica, ſemel aut bis in menſe iteranda, quod commodè fiet ſyrupo Magiſtrali ſequenti; qui magis alterando, & roborando hepar, quàm purgando proderit.

℞. Succor. recenter expreſſor. & per reſidentiam purat. ex foliis endiv. cichor. agrimon. fumar, lupulor. & bugloſſ. ℔. iii. ſucci pomorum redolentium recenter expreſſ. & depurat. ℔. ii. ſennæ mund. ʒ. vi. epithym ʒ. ii. rhabarb. elect. & agaric. recenter trochiſc. ana ʒ. i. macis & caryophyll. ana ʒ. ß. Infundantur, & decoquantur, ut artis eſt, donec colaturæ ſuperſint quart. v. in quibus diſſolve ſacchar. albi quart. v. Fiat ſyrupus perfectè coctus, de quo capiat ℥. ii. ſemel aut bis in menſe, cum juſculo pulli, aut vituli, foliis borrag. pimpinell, ceterach. & agrimon. alterato.

Venæ ſectio etiam vere & autumno erit convenientiſſima.

Præterea ad hepatis fervorem temperandum utiliſſimum erit balneum aquæ tepidæ, quod per totam æſtatem frequenter erit iterandum: vel ut commodius uſurpari valeat, ſemicupium ſufficiet.

In eundem finem conſerva cynorrhodi, aut opiatà iiſdem facultatibus prędita, & tabellæ triaſantali, frequenter uſurpari poterunt.

His accedet optima victus ratio ex cibis boni ſucci, & concoctu facilibus, ut perdicibus, capis, pullis gallinaceis, & pipionibus; præcipuè verò juſculis & conſummatis, juribus carnium expreſſis, & ſimilibus, quæ omnia ſumenda ſunt in mediocri quantitate, ut faciliùs concoqui valeant.

PRAXEOS MEDICÆ,

Liber Decimusſeptimus.

DE FEBRIBUS

PRÆFATIO.

MAGNA à nonpaucis Authoribus circa febrium theoriam, & therapiam volumina conſcripta inveniuntur; in quibus controverſiæ innumeræ, & arduæ diſputationes agitantur. Quæ, ut in ſcholis utiliſſimæ ſunt, imò & neceſſariæ; pleriſque tamen Medicis extra Academias artem exercentibus, tædium pariunt. Illi ſiquidem brevem atque dilucidam morborum theoriam expetunt, quæ eorum naturæ, cauſis, & ſignis, tam diagnoſticis, quàm prognoſticis intelligendis, & curationi (cui toti incumbunt) ritè obeundæ; ſufficiat. Nos in toto hoc opere, votis eorum ſatisfacere conantes, omnes controverſias ablegavimus, earum tantùm quæ ad praxim maximè neceſſariæ viſæ ſunt, deciſiones breviter exponentes. Quod etiam in febrium expoſitione obſervavimus: & prætermiſſis omnibus controverſiarum ambagibus, quæ in ſcholis ad nauſeam continuò tractantur; ea tantùm, quæ ad praxim maximè faciunt, expoſuimus. Hunc verò Librum clarioris doctrinæ gratia in tres ſectiones diſtribuimus. generalem illam diviſionem ſequentes, quâ febres dividuntur in ſimplices, putridas, & peſtilentes. Atq adeò hujus Libri Sectio prima febrium ſimplicium. Secunda putridarum. Tertia verò peſtilentium explicationem continebit.

SE-

SECTIO PRIMA,
De Febribus simplicibus.
PRÆFATIO.

Febris quæ simplex nominatur, in tres species subdividitur, quarum alia dicitur ephemera; alia synochus simplex, seu imputris; alia verò hectica. Ideo hujus sectionis tria erunt capita. Primum febris ephemeræ. Secundum synochi simplicis. Tertium hecticæ naturam & curationem explicabit.

CAPUT PRIMUM.
De Febre ephemera.

Febris ephemera plerumque generatur à causis externis, & corporis animique motibus vehementibus, ut irâ, curis, labore, dolore, vigiliâ, & inediâ, quibus spiritus inflammantur. Item somno & mœrore, quibus humores & vapores calidi intùs coërcentur. Item calefactione à sole, igne, hypocausto, quibus fervidus aër inspiratione attractus, & per insensiles poros admissus spiritus inflammat. Item crapula, & præsertim cibo potuque calidiori magna copia sumpto, ut piperatis, & vino generoso, quibus vapores suscitantur plures, quàm exhalare queant. Item excrementorum calidorum retentione, non solùm fæcum & urinæ, sed præcipuè fuliginum, quæ per habitum excludi solent, si pori insensiles claudantur à frigore, balneo aluminoso, & similibus.

A causis etiam internis generatur febris ephemera, ut bubone, aliisque crurum, aut brachiorum tumoribus, præcipuè dum suppurantur; extremitatum erysipelate, quando materia calido loco conclusa, non sua putredine, sed tantùm qualitate cor afficit. Item vasorum obstructione levi, qua fuligines retentæ febrē accendunt; ut in destillationibus solet fieri, dum illæ in calidis naturis, aut densiori corporis habitu contingunt. Hanc febrem significant, tam ex enumeratis causa aliqua prægressa; tum pulsus celer, frequens, magnus; respiratio etiam magna, & frequens, capitis dolor; frigoris, & humoris absentia, necnon lassitudinis spontaneæ, aut inappetentiæ. Aliquando tamen rigor, aut horror adesse potest, in iis videlicet, quæ à Solis ardore, vel frigore initium habent. Calor etiam adest tangentibus suavis, ac blandus, urina concocta, naturali similis, nisi ab obstructione, vel cruditate immutetur. Intra 24. horas plerumque solet terminari, cum molli sudore, licèt aliquando ad tertium diem extendatur: quem si transgrediatur, in synochum simplicem, aut putridam, vel hecticam degenerat.

Ad illius curationem antiqui maximè utebantur balneo aquæ tepidæ, cujus etiam in statu sano usus erat frequentissimus. Sed cum nostris temporibus abierit in desuetudinem, in hujusmodi febre etiam obsolevit, & minimè tutus habetur, propter plethoram, cacochymiam, putredinem, aut fluxionem, quæ in talibus corporib⁹ possunt existere, aut timeri ne accidant.

Sed potius curetur hujusmodi febris victu refrigerante & humectante, ut cremore hordei, jusculis refrigerantibus, potu hydrosacchari, ptisanæ vulgaris, aut aquæ fontanæ, cum syrupo limon. aut capill. ven. permixto.

At verò pro causarum varietate curatio aliquantulùm varianda est. Sicque ephemeræ ab æstu, vel Solis ardore competit victus refrigerans: translatio ægri in locum frigidiorem; & oxyrrhodinum fronti, sincipiti, & temporibus admotum, si dolor adfuerit, qui ab insolatu utplurimum generari solet.

Si à frigore producatur, præsertim cùm æger ab exercitio æstuans in aërem frigidiorem repentè sese contulit, sudor provocandus est, maximè in fine accessionis.

Si à cutis densitate & pororum occlusione, eadem debetur curatio; & utrique huic causæ vinum oligophorum valdè dilutum concedendum est, quia meatus aperit, & sudoris provocationem adjuvat.

Si à labore duxerit originem, quies imperanda est, & victus uberior, ac concoctu facilis concedendus. Si à lassitudine, frictiones celebrādæ. Iræ, animi tranquillitas & hilaritas opponenda est, pilisque frænanda cibo & potu refrigerante. Tristitiæ eadem animi recreatio convenit, & vini tenuis usus. Si à vigiliis febris duxerit originem, somnus erit conciliandus. Si ab inedia; victus euchymus & refrigerans instituendus. Si à crapula vel cruditate, inedia & cibi abstinentia conferet, non omissis stomachum roborantibus, sumptis & admotis: necnon clystere molliente & laxante cruditatis portio erit auferenda. Si corruptio metuatur, vomitus proritandus est, vel purgatio instituenda. Si fiat ab obstructione, advertendum est, num plethora, vel cacochymia redundet; hisque phlebotomia, aut purgatio decernenda est. Et si obstructio facilè non resolvatur, in alis febres morbus degenerat, quarum curationes suis locis erunt describendæ.

CAPUT II.
De Synocho simplici.

Causæ ephemeram excitantes si incidant in corpus plethoricum, denso habitu præditum, febrē synochum inducunt. Solus tamen sanguis abundans, venas infarciens, pluresque vapores producens, quàm expirare valeant, hanc febrem producere potis est.

Hanc significant corporis habitus crassus, tumidus; color corporis, & faciei rubicundus; capitis dolor tensivus, somnolentia, pulsatio temporum, inquietudo, pectoris angustia, respiratio difficilis, & frequens; pulsus magnus, æqualis, frequens, plenus; venæ sanguine turgidæ, unde lassitudo tensiva oritur; urina crassa, colore à naturali parùm recedens, sed paulò rubicundior: calor ad tactum mitis, halituoso vapore perfusus: febris æqualiter procedit: nempè vel in eodem tenore persistit: vel decrescit paulatim, vel crescit æqualiter, non per intervalla remittit. Unde tres illius petuntur differentiæ. Quæ enim continuò augetur, epacmastica: quæ continuò decrescit, paracmastica: quæ eundem tenorem servat, homotonos seu acmastica nominatur. Ad quartum diem extenditur, & aliquando ad septimū; tum hemorrhagia, vel sudore terminatur, ac si ulteriùs protrahatur, in synochum putridam degenerat.

Illius curatio sanguinis evacuatione, refrigeratione, & meatuum apertione perficitur. Galenus *9. meth. c. 4.* duobus remediis eam absolvit, missione sanguinis ad animi deliquium, & aquæ frigidæ largo potu.

Venæ sectio in hoc affectu absolutè necessaria est, cùm à sanguinis copia generetur: eaque statim celebranda, quacumque horâ vocatus fuerit Medicus, nisi ventriculus cibis refertus fuerit, quorū concoctio expectanda est per aliquot horas. Et licet copiosè sanguis mittendus sit, dicatque Gal. *loco supra citato*, se plerosque hac febre laborantes subito curasse phlebotomiā

usque

usque ad animi deliquenti quam sequebatur alui fluxus vomitus biliosus,] & sudor copiosus. Attamen nostris hisce temporibus obsolevit largior illa sanguinis evacuatio, quæ non vacat periculo, cùm referat ipse Gal. *lib. de cur. rat. per venæ sect. c. 12.* tribus Medicis contigisse, talem phlebotomiam celebrantibus, ut pro animi deliquio mors advenerit. Satius igitur repetitis vicibus eam sanguinis quantitatem educere, quæ ad morbi curationem necessaria est.

Ante venæ sectionem, si alvus non sit libera, aut intestina cruditatibus scateant, clyster emolliens, & laxans injiciendus est.

Aquam frigidam quod attinet; eam Galenus tanta copia exhibendam esse præcipit, ut æger pallescat, tremat, & toto corpore refrigeretur; sicque asserit eam calorem igneum extinguere, solidas partes roborare, inutiles humores per alvum, per urinas, & per sudores excernere. Ad illius autem exhibitionem multas cautiones adhibēdas præcipit, nempè, ut in vigore febris, concoctionis signis apparentibus, exhibeatur; ut æger per sanitatem frigidæ assuetus sit, firma habeat viscera, & succi plena; corpus eusarcum, & quadratum; viribus polleat validis atque constantibus, non sit refertus crassis, viscidisque humoribus, neque tumorem aliquem habeat in visceribus, neque ventriculus, gula, aut nervosum genus debilia sint. Alioqui si conditiones istæ defuerint, periculum est, ne in spirandi difficultatem, hydropem, tremorem, convulsionem, lethargum, aut alium gravem affectum præcipitetur. Obsolevit etiam hoc remedii genus nostro hoc sæculo, cùm omnes istas conditiones observare difficile sit, & ex præpostero illius usu tanta immineant pericula. Satius enim est aliis remediis sanguinem, & totum corpus refrigerantibus, iisque tutioribus, uti; ut julepis, & aperientibus emulsionibus, epithematis, linimentis, & omnino victu refrigerante. Julepi parantur ex decocto hordei, aut acetosæ, & cichoraceorum; vel aquis cichorii, endiviæ, acetosæ, lactucæ, additis syrupis de cichorio simpl. limon. granat. oxysaccharo, &c. Quibus etiam ad majorem aperiendi & refrigerandi vim iis conciliandam, guttulæ aliquot spiritus vitrioli, aut sulphuris addi possunt. Si aquæ destillatæ crudiores videantur, leviter bulliant cum modico specierum triasantali, vel diamargariti frigidi.

Emulsiones in hunc modum parari poterunt.

℞. Amygd. dulc. excorticat. & macerat. in aqua rosf. Unc. j. quat. sem. frig. mai. & papav. albi, ana ℥. ii, Con. tundantur in mortario marm. sensim affundendo aquæ hordei ℔. i. ß. In colat. dissolve sacchari rosac. Unc. iii. Fiat emulsio pro tribus dosibus, bis in die sumendis. Quæ maximè conveniet, & julepis præferetur, si vigiliæ adfuerint.

Epithemata cordi & hepati admovenda, in hunc modum parabuntur.

℞. Aquæ rosar. buglossi, & lactucæ, an. ℥. iii, aceti rosac. Unc. i. pulv. elect. diamarg. frig. ℨ. i. sem. camphoræ gr. vi. Fiat epithema, admovendum regioni cordis.

℞. Aquar. endiv. cichor. acetosæ, an. ℥. iiii, aceti rosac. ℥. i. sem. trium santal. ℨ. ii, sem. Fiat epith. admovendum regioni hepatis.

Linimentum refrigerans hepati & lumbis admovendum ex oxyrrhodino, unguento rosaceo, refrigerante Galeni vel curato santalino oxycrato ablutis.

Si morbus protrahi videatur, à phlebotomia purgatio instituenda est, ne serosa & biliosa excrementa putrescant, indeque putrida febris oriatur. Remedia tamen usurpanda, quæ citra calorem, & agitationem id præstent, ut cassia, manna, syrupus rosac. tamarindi, catholicum, & similia.

Huc accedat conveniens victus ratio, nempe refrigerans & humectans, eaque tenuis, ex jusculis, cum herbis refrigerantibus paratis; prunis & pomis acidis coctis, cremore hordei, vel panatellis.

Potus sit decoctum hordei, aqua simplex cocta, vel in quam panis immersus sit, vel cum syrupo capill. ven. limonum, aut granat. permixta.

CAPUT III.

De febre hectica.

HEctica febris, seu habitualis occupat partes solidas, quæ corporis habitum constituunt, & vulgò dicuntur spermaticæ, vel carnosæ, tum etiam ratione illarum partium magis fixa est & radicata, quàm aliæ, quæ sunt in spiritibus aut humoribus. Eam quoque ob causam habitualis dicitur, quòd in habitu consistat, ac difficile à subjecto removeri possit.

Multiplices habentur hujus febris divisiones. Primò enim alia est hectica primaria; quæ à principio invadit: alia secundaria, quæ aliis febribus succedit. Secundo, febris hectica vel simplex est & solitaria, vel cū febre putrida complicata. Tertio, alia à corde incipit: alia ab aliqua parte, ut pulmone, hepate, liene, renibus, utero, aliisque partibus inflammatis, ulceratis, corruptis, aut aliquo alio gravi morbo obsessis. Et hæc febris quamvis ἕξιν habeat in corde, & toto corpore, symptomatica tamen vulgò dicitur, propter primam originem, quam ab aliis partibus sortita est.

Tres hecticæ gradus constituuntur à Galeno. Primus est ipsum febris hecticæ initium, in quo vix corpus extenuatur: rorida tamen corpori humiditas effervescit, absumitur, & exsiccatur. Secundus complectitur augmentum, in eoque est evidens corporis extenuatio, & carnosa, atque adiposa substantia poterit, Tertius statum morbi, & postremum illius tempus continet: nunquam enim vergit ad declinationem, cū in eo gradu sit incurabilis: tum namque substantia corporis fibrosa & membranosa consumitur, corpusque ita extenuatur, ut facies Hypocratica fit, & ossa pellibus, tantū circumtecta appareant. Postremus iste gradus marasmus nominatur, vel potius hectica marasmodes: cùm in verò marasmo frigiditas cum siccitate conjungatur.

Causæ febris hecticæ dividuntur in externas, & internas. Ad externas referuntur quæcunque reliquas etiam febres generare possunt, si continua & vehemens sit calefaciendi actio, vel corpus huic febri concipiendæ aptum occurrat. Tales sunt calor Solis, aut ignis, exercitium vehemens, cibi & potus calefacientes, excretiones immodicæ, ut in diarrhœa, & dysenteria; animi pathemate vehementiora, ac denique inedia in corpore bilioso, calido & sicco; cum dicat Galenus diatritarios, hujusmodi corpora in febres ardentes & hecticas, abstinentiā cibi triduanā, perduxisse.

Causæ internæ sunt febres ardentes, & pestilentes, quæ humidum cordis absumunt celeriter. Tum febris lenta diuturna. Tum etiam affectus peculiaris alicujus visceris, ut inflammatio, ulcus, vel putredo alicujus humoris in eo contenti: vel denique ipsius membri corruptio, quæ febrem lentam & hecticam facere solent.

Horum affectuum membra peculiaria obsidentium, & febrem hecticam producentium exempla habemus satis manifesta. Nam quod ad inflammationes attinet, Galenus ex inflammatione septi transversi se hecticam vidisse refert. Et ulcere verò hecticam complicatam in

in phthifi quotidie animadvertimus. Putredo humoris in viſcere contenti fit in obſtructionibus magnis, vel abſceſſibus frigidis. Membri deniq; corruptio in pulmone ſæpè contingit; aliquando in jecore in hominibus vinoſis, & qui calidis multis utuntur aromatibus: ſanies enim quædam in hepate gignitur, quâ illius ſubſtantia corrumpitur. Hanc febrem ſe aliquando vidiſſe Fernelius affirmat, & ſigna illius eſſe dicit, quòd vinum avidiſſimè cupiant, carnes verò maximò odio proſequantur.

Cognoſcitur febris hectica ſimplex, quod continua ſit, ſine ulla acceſſione, ſemper ſibi ſimilis, non creſcens, nec decreſcens, niſi quòd augetur una, duabus, aut tribus horis à cibo. Calor in hypochondriis primo tactu mitis, pòſt acer, mordax, aridus. Pulſus parvus, frequens, & celer; febrem non percipiunt ægri, pigri ſunt, & ad motum deſides, & cum difficultate moventur, eò quòd virtus languet. Arteriæ calidiores ſunt partibus circumſtantibus, quod tactu poſt lotionem ex aqua frigida dignoſcitur. Urina naturali ſimilis eſt, tum colore, tum ſedimento. In progreſſu oleoſa ſupernatant, & ſedimenta farinacea ſunt, quod eſt ſignum colliquationis.

Speciatim verò non ſolùm ſingulos gradus; ſed etiam imminentem febrem hecticam ita dignoſcere poſſumus.

Imminens febris hectica dignoſcitur, ſi cauſæ prædictæ præceſſerint: nempè ſi febris ardens in corpore calido ſicco, raræ contexturæ, in aëre æſtuante præceſſerit, periculum eſt ne æger in febrem hecticam incidat. Et remedia eam præcaventia uſurpanda ſunt.

Primus hecticæ gradus, ſi cum putrida fuerit conjuncta, difficillimè dignoſcitur: ſi ſola ſit, non facilè. In prima die omnia ſigna ephemeræ. In die ſequenti augetur ariditas, non calor. Tertiâ die non repetit, non aucta evidenter, non diminuta. Ac tandem unâ, aut duabus horis poſt cibum caliditas nonnihil aucta apparet.

In ſecundo gradu æger non percipit ſe febrire, quamvis per cipiat alterationes à cibo. Ariditas manifeſta eſt, pulſus minor & celerior, cum duritie quadam.

Tertii gradus ſigna ſunt manifeſtiſſima, oculi concavi, ſordes in iis ſiccæ, & ſqualor, oſſium prominentiæ conſpicuæ, vividus flos coloris extinctus univerſa arida, præcordia vehementer contracta, ut videantur carere inteſtinis. Pulſus ſentitur ſub ventriculo in omnibus extenuatis.

Quia verò febris putrida cùm hectica non rarò copulatur, utraque exactè diſtinguenda eſt, cùm maximi ſit in curatione momenti, quæ admodùm varia tunc temporis exiſtit. Hæc autem complicatio dignoſcetur; comparando ſigna hecticæ propoſita, cum ſignis febris putridæ, quæ infrà ſuo loco deſcribentur.

Primus gradus facilè curatur. Tertius, ut dictum eſt, incurabilis eſt. Secundus medio modo ſe habet, & quo magis accedit ad primum, vel tertium, ita facilius, aut difficiliùs curatur. Frequentiùs accedit febris hectica à decimo octavo anno ad trigeſimum quintum: eo enim tempore calor intenſior eſt, faciliuſque marcorem inducit. Qui verò ante hanc ætatem, vel paulò pòſt hecticâ corripiuntur, facilius evadunt, ac nonnunquam curantur; vel longo tempore palliatione vitam protrahunt præcipuè verò mulieres.

Ad curationem hujus febris primùm advertendum eſt, num hectica pendeat à partis alicujus morbo: tunc enim curatio ad eum morbum dirigenda eſt: tum etiâ num ſimplex ea ſit, an complicata cum febre putridâ: Et in hoc caſu, putrida primum tollenda eſt venæ ſectione, & purgatione, nec non remediis aperientibus, & putredinem inhibentibus febre interim hectica nō neglectâ. At verò ſi ſimplex & ſolitaria ſit febris hectica, ſolis refrigerantibus & humectantibus, necnon analepticis curatio abſolvitur: quorum materia ex diæta, & pharmacia erit deſumenda.

Diæta, ut in omnibus chronicis affectibus multùm poteſt, in hoc præſertim plus præſtat, quàm medicamenta. Illa idcircò exactè præcipienda eſt, ut ſcilicet ad totius corporis refrigerationem, & humectationem dirigatur. Aër itaque ſi natura ſua mediocriter fulgidus ſit: vel temperatus, tali utendum eſt: ſin minus, corrigendus, ita ut ad frigidum & humidum declinet: Ea ratione Galenus 10. *method. cap. 8.* æſtatis tempore aëre exiſtente calidiori, ægrum degere præcipit in loco ſubterraneo, qui frigidiſſimus ſit & maximè perflatus, & ad Septentrionem vergens. Quo ſolo remedio nos hecticum, extrema macie confectum, intra menſem reſtitutum vidimus. Deinde caliditas aëris in conclavi alteranda eſt aquâ frigidâ, de vaſe in vas transfusâ, cujus etiam ſtrepitu ſomnus conciliatur: tum etiam pavimento aquâ frigidâ ſubinde aſperſo, vel herbis refrigerantibus in illo frequenter ſparſis: turbâ quoque hominum ingredi prohibitâ: nam hoc quoq; cubiculum calefacit. Quando verò aër frigidiſſimus eſt, eum eſſe admittendum Galenus præcipit, quatenus reſpirando attrahitur, ut qui calorem cordis maximè refrigeret: quamvis minimè conferat, quaten⁹ extrinſecus ægrum contingit, quòd cutis poros condenſet, & tranſpirationem prohibeat. Attamen majus fore ex frigida inſpiratione commodum affirmat, quàm ex cute condenſata incommodum, præſertim cùm illud vitari poſſit, operimentis corpus probè muniendò. Adverte tamen ſi febris hectica fuerit ex ulcere pulmonis, aerem frigidum non convenire ratione ulceris, ſed temperatum in activis, ad calidum vergentem: in paſſivis ſiccum. Quâ ratione Galenus phthiſicos mittebat ad Tabias, montem Veſuvium dictum, ubi aër ſiccior erat.

Cibi eſſe debent refrigerantes & humectantes, citoque nutrientes, juſcula pulli, gallinæ, capi, vituli, hœdi, vervecis, vitelli ovorum, cum hordeo mundato, lactuca, portulaca, endivia, borrag. acetoſa, carnes vituli, hœdi, porcelli, phaſiani, perdicis, lepuſculi, & ſimilium: panatellæ, hordeata, avenata, oryzata, cum ſaccharo, & paucis amygdalis, vel potiùs cum ſem. frig. majoribus. Carnes elixæ præferuntur aſſis, quæ facilius inflammantur, & in bilem vertuntur: elixa magis humectant. Si tamen aſſis æger delectetur, ea minus coquenda ſunt, & temperanda ſucco limonum, citrii, arantiorum, vel omphacio inſulſo.

Piſces uſurpari poterunt, quia refrigerant & humectant. Sed eligendi ſaxatiles, & qui tenerâ carne ſunt præditi, in mari, aut aquis puris natantes.

Inter fructus poma laudantur, quia frigidum ſanguinem generant. Conveniunt quoque pyra, pruna damaſcena, & briniolenſia cocta cum ſaccharo, tum etiam paſſulæ mundatæ, quæ in ſequentem modum præparatæ alunt citra calefactionem.

℞. Paſſul. mundat. ℔. i. Temperentur in aqua endiviæ, buglosſi, & roſar. & abluantur diligentiſſimè, ut vis laxandi amoveatur. Poſtea in iiſdem aquis decoquantur leviter, addito pauco ſaccharo ad perfectionem, cum quo ſerventur uſui, iſque utatur manè, & poſt ſingulos paſtus.

Quia verò hectici infixum habent ſolidis partibus calo-

calorem, quo alimenta facile & prompte dissipantur, illis ideò præscribere solent Practici alimenta solida, & viscosa, extremitates animalium, carnes limacum, cancrorum, testudinum, ranarum. Cum enim illæ carnes viscosæ sint & humidæ, facile agglutinantur partibus, nec facile absumuntur à calore febrili: sicque partium solidarum siccitatem remorantur. Non desunt tamen qui hæc alimenta reiiciant, quia ægre concoquuntur, & magnum ventriculo negotium facessunt. Quod dissidium ita conciliatur. In hectica incipiente; dum adhuc robusta est facultas coctrix, conveniunt hæc alimenta crassa & viscosa. In confirmata verò non sunt exhibenda, quòd difficile concoquantur. Adde quòd ita præparata & elaborata exhibeantur, ut facile concoqui possint; nempe vel elixantur ad consumptionem, vel contusa ex illis parantur. Inter alia testudines terrestres maxime laudantur ad hecticas febres, non solum simplices, sed tabificas; & variis modis præparantur. Vel enim in aqua decoquuntur, donec dissolvantur. Mox corticibus abjectis, caro ab ossibus separata rursus coquitur, cum cichoria, acetosa, borragine, hordeo mundato, & prunis in hectica simplici. At in hectica pulmonis coquitur cum foliis rubi, portulacæ & plantaginis. Jus bibatur, & carnes edantur per dies viginti. Vel contusum ex iis paratur, vel conficiuntur pastilli ex carne testudinum, cocta in aqua hordei cum amygdal. dulcibus, pineis, sem. frigidis, & saccharo, Qui leviter concoquuntur in furno, & in prandio ac cœna exhibentur. Formula talis esse poterit.

℞. Carnis testudinis in aqua hord. elixatæ. Unc. iv. amygd. dulc. infus. in aqua ros. Unc. vi. pineor. eodem modo infus. Unc. ii. quat. sem. frig. maj. an. Unc. j. anisi non pulverati, sed in furno leviter cocti Drach. j. sem. cinnam. ʒ. ii. sacchari in aqua ros. dissoluti ad pondus omnium, fiant morsuli.

Loco testudinum usurpatur pulpa caponis, & perdicis, fitque confectio, quæ vulgo *pasta regalis* nominatur, ad hecticos instaurandos idonea, in hunc modum:

℞. Pulpæ caponis, & perdicis elixatæ, an. Unc. iii. amygd. dulc. in aqua rosac. macerat. ℥. iv. pinearũ ℥. j. ß sem. papav. albi ʒ. ii. gummi arabic. & tragacanthæ, an. ʒ. j. ß. manus Christi perlatæ ℥. ii. Cum pauca aqua rosarum fiat pasta regalis, auro obducta.

Iis qui infirmiorem habent ventriculum, gelatinæ, jura & destillata instaurantia exhibentur. Gelatina in hunc modum parari poterit:

℞. Caponem electum, poplitem vituli, vel femur vervecis, pedes vituli num. 2. aut vervecinos num. 6. Coquantur in aqua fontana ad sufficientem consumptionem. Jusculum coletur per expressionem, & pinguedo removeatur. In colat. dissolve sacchari albi ℔. j. albumina ovor. num. 6. croci, vel cinnam. parum. Agitentur simul, posteà bulliant leviter, ac transmittantur per manicam Hippocratis bis aut ter. Tandemque jusculum excipiatur in vasculis, ubi concrescet in gelatinam. Si croci aut cinnamomi sapor displiceat, vel magis refrigerantem gelatinam desideres, adde eorum loco succum limonis vel citri unius.

Jura instaurantia variis modis parari possunt. Hoc cæteris longè præstat.

℞. Caponem benè habitum, Deplumetur, exenteretur, ac in frusta dividatur, à quibus pinguedo & pellis detrahantur. Adde, si vis, carnem vituli aut vervecis etiam in frusta divisam, & ab omni pinguedine liberam, Ponantur in olla vitreata, in cujus medio sit craticula ex ligno; aut alia materia confecta; super quam frustula dicta ita concinnentur, ut ollæ fundum vacuum remaneat. Posteà olla optimè clausa suo operculo, probè lutato cum farina aqua subacta, ponatur in B. M. bulliente per quinque horas. Distillabit in fundum jus limpidum, cujus cochlearia duo vel iij. cũ jusculis, aut per se, ter aut quater in die exhiberi poterunt.

Hujusmodi carnium distillationes per descensum factæ hecticis instaurandis sunt valdè idoneæ. Quæ verò per ascensum fiunt, licet spiritus reficiant, minimùm tamen nutriunt, ac solidam substantiam non restaurant.

Potus sit aqua hordei, vel sola; vel cum syrupo acetoso, aut granatorum mixta, vel aqua panata cum pauco saccharo. Si tamen ventriculus admodum infirmus fuerit, vinum, aquosum & valdè dilutum concedendum est, quod coctionem; & distributionem juvat. Galenus 10. *meth. cap.* 5. & 6. aquam frigidam exhibet eàque se multos à marasmo præservasse gloriatur. Attamen in illius exhibitione maxima cautio adhibenda est. Dum enim corpus valde extenuatum est ne pusillus calor omninò extinguatur. Idcircò imminente hecticâ tantùm conferre potest; aut in ejus principio; & in assuetis, & corpore adhuc satis copioso sanguine referto.

Motus corporis non convenit, sed quies potius imperanda est, quamvis ante cibum, si vires ferant, idoneum esse possit leve aliquod exercitium; aut ejus locò molles frictiones, non multæ, institui possunt; præcipue statim à somno, incipiendo ab inferioribus partibus: nam internos humores ad exteriora evocant. Et fricandus tantùm æger: donec levis rubor apparere incipiat: nam si ulterius pergatur; corpus exsiccabitur. Coitus in primis fugiendus est; quo corpus maximè resolvitur.

Somnus nec longior, nec brevior sit, Nam longior viscerum calorem auget, recurrente ad interiora calore: brevior corpus magis exsiccat. Minus tamen incommodi ex paulò longiori, quàm ex justo breviori oritur; quia somnus valde humectat; quod in hac febre maxime expetendum est. Dormiant in molli strato; eoque laneo, non plumeo, commodamq; latitudinem habente. Lintea sæpe immutent, quæ aquâ rosarum antea irrorata fuerint.

Alvus si pigrior fuerit, proritetur glande aut clystere, ex jusculo pulli cum hordeo, malva, & violaria parato: addendo cassiam mel violac. butyrum, & vitellos ovorum.

Denique animus in tranquillitate & hilaritate servandus est, fugiendo vehementes animi perturbationes ut iram, tristitiam, metum.

Ex pharmacia desumuntur medicamenta hecticis idonea, tum interna, tum externa. Inter interna, primùm purgantia consideranda sunt: cum adjectio hîc magis necessaria sit, quàm detractio, vix ea convenire possunt, nisi hecticæ putrida adjuncta sit. Si tamen prima regio excrementis referta videatur, propter cruditates à debili ventriculo productas, tutò purgatio institui poterit ex cassia, manna, aut syrupo rosaceo. Imò verò aliquando, si vires non sint debiles; exhiberi poterit infusum rhei: cum decocto prunor. tamarind. myrobal. buglossi & violar.

Alterantia verò medicamenta in formam julepòrum; jusculorum & emulsionum redigi poterunt in hunc modum.

℞. Aquar. endiv. lactucæ, acetosæ, an. ℥. iv. syrupi violacei, nymphææ, pomor. ana ℥. j. Misce, Fiat julep.

pro tribus dosibus: bis in die sumendis, & per plures dies continuandis. Vel

℞. Hord. integ. P. j. fol. endiv. cichor. lactucæ, pimpinellæ, ana M. j. flor. borrag. buglossi, violar. & nymphææ, ana P. j. prunor. damasc, par. iii. Coquantur ad ℔. j. ß. In colat. dissolve syrupi de cichorio simplicis, & de nymphæa, ana ℥. ij. Fiat julep. pro iiij. dosibus.

Ex iisdem simplicibus cum pullo gallinaceo, vel gallina juniori decoctis, parari potest jusculum ad eundem usum. Vel

℞. Rad. chinæ ℥. j. ß. hordei integri P. ij. quat. sem. frig. maj. ℥. ß. Contundantur, iisque impleatur venter capi, aut pulli junioris. Fiat jusculum; cui adde sacchari rosac. ℥. ß. Capiat per longum tempus. Reficit, & impinguat.

℞. Amygdal. dulc. excortic. & in aqua frig. infusar. ℥. j. sem. quat. frig. maj. & papav. albi, ana ℥. j. Contundantur in mort. marmor. sensim affundendo aquæ hord. ℔. j. In colat. dissolve manus Christi perlatæ ℥. iv. Fiat emulsio pro tribus dosibus.

Si intensius refrigerare est animus, adde unicuique dosi julepi, vel emulsionis, salis prunel ℈. ii. vel ℨ. j.

In usu refrigerantium hoc observandum, ne potentiora statim, & frequenter usurpentur; calorem enim debilem possent extinguere. Utilius autem est sensim quàm subitò refrigerare. Humectantia verò semper tutiora sunt, quam refrigerantia, quia lente suas exercent operationes.

Dum prædicta remedia usurpantur, viscerum corroborationi incumbendum est opiatâ convenienti, quæ in hunc modum confici poterit.

℞. Conservæ flor. borrag. buglossi, & violar. ana ℥. j. conservæ flor. nymph. ℥. ß. pulv. electar. diamarg. frig. ℈. iv. rasuræ eboris, ossis de corde cervi, ana ℨ. ß. margarit. præp. & coralli præp. an. ℈. j. fol. auri num. iij. Cum syrupo de pomis, fiat opiata.

In summa extenuatione, clysteres nutrientes frequenter injiciendi sunt, ex jusculo pulli, vel capitis vervecis, cum saccharo & vitellis ovorum. Eorum autem quantitas exigua esse debet, alioqui compressis intestinis vim expultricem irritarent.

At inter cætera remedia hecticis maximè idonea, lac principem locum obtinet, cùm omnibus dotibus præditum sit, quæ in hoc morbo desiderari possunt, quippe quod refrigerandi & humectandi vi præditum est: multùm nutrit; & facilè distribuitur. In illius usu eædem cautiones adhibendæ sunt, quæ in phthiseos curatione fuerunt propositæ.

Inter remedia externa balneum aquæ dulcis primas obtinet; potenter enim refrigerat & humectat, partesque externas relaxat, ut promptiùs alimentum excipiant. Apud veteres balneorum usus erat frequentissimus, & quatuor partes habebant. In prima nonnihil calida exuebantur. In secunda erat solium aquæ calidæ. In tertia solium aquæ frigidæ. In quarta verò sudores, & madores abstergebantur. Galenus 10. *meth. cap. 19.* harum balnei partium usum ita moderatur, ut ægri in primam partem balnei deducantur, quæ vapore balnei incalescebat, ut pori aperiantur, deinde oleo dulci perfusi, in aqua calida immergantur ad corporis humectationem: post repentè in aquam frigidam injiciantur, subitòque educantur, exsiccentur, oleòque inungantur, ut poris condensatis humiditas inducta retineatur. At verò cùm jamdiu obsoleverit illa antiquorum in balneorum usu diligentia, à Practicis etiam nostris derelicta est illa hecticorum balneandorum methodus quæ nec satis tuta judicatur. Siquidem metuendum esset, ne frigidæ occursu repentino corpus læderetur, ægerque subitum contrariarum qualitatem occursum ægre ferret. Consultiùs enim, & compendiosiùs ab iis factum est, dum ægros in balneum aquæ moderatè calidæ conjiciunt, manè, depositis excrementis naturâ vel arte, duabus vel tribus horis post assumptum jusculum, vel lac, vel vitellos ovorum: in quo tamdiu æger immoderari debet, donec sponte tepescat, ac tandem refrigeretur. Cum enim Galenus balneum frigidum post calidum adeò necessarium censuerit, ut calidum sine frigido nihil prodesse existimet: frigidæ vices suppleantur, si tamdiu æger in balneo moretur, donec sponte tepescat, & refrigeretur. At si nimis tarde hæ mutationes fiant, ut æger tædio afficiatur; aquæ frigidæ affusione balneum ad libitum tepescere & refrigerari poterit. Hæc tamen cautio adhibenda est, ut cùm triplex qualitas in eodem balneo haberi possit, æger in calida parum immoretur, in tepida diutiùs, in frigida minimum.

Licet autem antiqui ex aqua simplici balnea parare consueverint, utiliùs tamen est ea magis humectantia efficere, decoctis in iis herbis emollientibus & humectantibus, ut malvâ, althæa, violariâ, &c. vel hordeo & amygdalis contusis, præcipue æstatis tempore, quia balneum ex decocto herbarum citiùs corrumpitur. A balneo æger linteis calidiusculis molliter detergendus est. Posteà verò inungendus oleo violaceo, amygdal. dulc. cum butyro infuso. Postmodùm, ubi parum requieverit, jusculum, vel alium ferculum ei exhibendum est.

Balneum ex hydrelæo à Zacuto Lusitano maxime laudatur *obser. 35. lib. 3. Praxis admirandæ*, eóque asserit juvenem quendam curatum fuisse, cui balneum ex aqua simplici, & lac caprinum nihil profuerant. Tantæ utilitatis rationem ex eo desumit, quod balneû ex aqua dulci paratum, cui olei copia adjuncta sit, tensas partes emollit; siccas, & arefactas humectat; & poros obstructos, ac præ siccitate conniventes aperiendo, ad extimas, maximéque distantes corporis partes, alimentum attrahit.

Quando æger non potest uti balneis, admoveantur epithemata cordi, & hepati, in hunc modum composita.

℞. Aquæ rosar. nymphææ, & portulac. ana Unc. iii. succi granatorum ℥. i. pulv. electar. diamarg. frig. ℨ. ii. ossis de corde cervi ℈. j. camphoræ gr. iv. Fiat epithema, cordi admovendum.

℞. Aquar. endiv. lactucæ, & cichorii, an. Unc. iii. aceti rosac. ℥. j. trium santal. an. ℈. ii. spodii ex ebore ℈. j. Fiat epithema, hepati admovendum.

Poterit etiam inungi regio hepatis unguento rosaceo, vel cerato santalino. Verùm oleis, & unguentis parcius utendum, quia febrem aliquando augere possunt.

Inter symptomata, quæ huic morbo supervenire solent, præcipuum est alvi fluxus, qui ægros ad interitum solet perducere. Qui quidem frænandus est decocto hordei excorticati, & tosti pro potu ordinario, syrupo cydoniorum, rosar. siccarum, lacte chalybeato, oryzâ coctâ in lacte, & similibus.

SECTIO II.

De Febribus putridis.

PRÆFATIO.

FEbres putridæ dividuntur in continuas, & intermittentes. Continuæ generantur, quando pu-

putridus vapor, ſeu calor præter naturam, qui è putreſcentibus humoribus oritur, continuò cor affligit, caloremque continuum in eo excitat, unde etiam febris calor in univerſum corpus continuò diffunditur. Intermittentes verò fiunt, quando iidem vapores per intervalla quædam ad cor deferuntur.

Continuæ rursùm dividuntur in eſſentiales, ſeu primarias, & ſymptomaticas. Primariæ, ſeu eſſentiales dicuntur, quando putredo in venis communibus, & extra partes privatas accenditur. Symptomaticæ verò, quando in parte peculiari inflammatâ putredo, aut ſuppuratio fit: è qua ob vaſorũ communionem vapor putridus cordi continuò communicari poteſt; quales apparere ſolent in pleuritide, peripneumonia, hepatide, aliarumque partium internarum inflammationibus. Continuę primariæ rurſum duplices ſunt, Aliæ enim ſine ulla exacerbatione, aut remiſſione, à principio ad finem porriguntur, & συνοχοὶ ſeu continentes appellantur. Aliæ verò manifeſtas habent exacerbationes & remiſſiones, & συνεχεῖς ſeu continuæ, generis nomine ſolent appellari. Et illæ rursùm ab exacerbationum, & remiſſionum diverſitate, in tres ſpecies dividuntur. Aliæ enim tertianæ continuæ dicuntur, quæ tertio quoque die exacerbantur. Aliæ quotidianæ, quæ ſingulis diebus. Aliæ verò quartanæ, quæ quarto quoque die reduplicantur. Intermittentes etiam in tertianas, quartanas, & quotidianas dividuntur; prout earum paroxyſmi tertio, vel quarto quoque die, vel ſingulis diebus regredi conſueverunt. Aliæ etiam dantur febrium differentiæ, quæ vel accidentales ſunt, vel ex prædictarum compoſitione ortæ, quas omnes ſigillatim & breviter explicabimus.

CAPUT. II.

De Febribus putridis continuis.

ET ſi variæ ſint febris putridæ continuæ ſpecies, earum tamen omnium curationem ſimul deſcribere ſtatuimus, eò quòd eadem ferè omnibus conveniant remedia, quorum nonnulla ſecundum magis, & minus tantùm varianda ſunt: quod ex Medici judicio, & artis uſu magis, quàm præceptis particularibus dependet. Nos tamen, quantum fieri poterit, in quo unaquæque differat, ſuis locis annotabimus.

Febres continuæ primariæ, ſeu eſſentiales generari ſolent ex putredine humorum, qui in venis, & arteriis majoribus continentur. Et pro varia humorum putreſcentium natura variæ ſpecies emergunt.

Synochus putrida nullis paroxyſmis, aut exacerbationibus diſtinguitur, ſed illius univerſum tempus una veluti acceſſione conſumitur, quæ à principio ad finem pertingit. Ejuſque, ſicuti & ſimplicis, tres conſtituuntur differentiæ. Quarum prima eſt, quæ à principio ad finem æqualis perdurat. Secunda, quæ paulatim augetur. Tertia, quæ paulatim decreſcit. Prima acmaſtica, ſeu homotonos nominatur, fitque cum toto morbi decurſu cum par eſt modus putredinis. Secunda epacmaſtica dicitur, cum plus putreſcit, quàm diſſipatur. Tertia paemaſtica appellatur, cum minus putreſcit, quam diſſipatur. Licèt autem hujuſmodi febres continuò creſcant, aut deſeteſcant, aut eundem tenorem ſervent; hoc tamen non impedit, quin illæ quatuor habeant tempora, ſi ad ſalutem terminentur; ſed alia longiora, alia breviora, ſi juxta ſymptomatum vehementiam conſiderentur. Sic enim homotonos breviſſimum habet principium & augmentum; longum verò ſtatum. Epacmaſticæ longum habent augmentum: paracmaſticæ longam declinationem, reliqua autem tempora citiſſimè tranſeunt. Sciendum autem eſt, febrium putridarum tempora dupliciter conſiderari; vel quoad ſymptomata, vel quoad coctionem, & cruditatem; quæ duo in aliis febribus plerumque coincidunt: in ſynochis verò non item. Earum enim tempora non tam ex ſymptomatum incremento & decremento, quàm ex ſignis concoctionis æſtimari debent, quæ in urinis præcipuè apparent.

Duæ autem ſynochi, ſeu continentis febris ſpecies à Galeno proponuntur. Una ex ſanguine putreſcente, de qua agit 2. *meth. cap. 1. & 9.* tum etiam 9. *meth. cap. 3. & 5.* Altera ex bile putreſcente in majoribus vaſis, de genere febrium ardentium, quam explicat 2. *de diff. febr. cap. 2. &* 2. *de criſ. cap. 6.* Prima dicitur ſynochus ſanguinea, altera verò ſynochus bilioſa. Licèt enim tota humorum maſſa in venis contenta ſanguinis nomen obtineat, quatuor tamen illius partes agnoſcuntur, quorum magis temperata ſanguis ſpeciatim nominatur, calidior, bilis: crudior & frigidior, pituita, craſſior autem & fæculentior, melancholia. Jam verò ſi pars illa magis temperata, quæ ſanguis propriè dicitur, reliquas copia ſuperet, & tota maſſa putredinem concipiat, ſynochus ſanguinea efficitur. Si verò tenuior ſanguinis pars, & calidior, quæ flavæ bilis naturam æmulatur, reliquas partes ſuperet, & putredinem concipiat, ſynochus bilioſa exoritur.

Ab iiſdem cauſis ſynochus putrida generatur, quæ ſynochum ſimplicem ſolent producere. Sicque non ſolùm conſtipatio, ſed vaſorum etiam obſtructio à multo ſanguine; & craſſis ac lentis humoribus impactis; hanc febrem efficere ſolet. Cum enim per hujuſmodi obſtructiones fuliginoſorum vaporum tranſpiratio impediatur, putredo generatur in ſanguine intra venas redundante.

Tertiana continua, quæ tertio quòque die magis affligit à ſanguine cacochymo bilioſo in vena cava putreſcente ducit originem. Illiúſque cauſæ ſunt ea omnia, quæ humorem hunc multiplicare poſſunt: ut hepatis calida & ſicca intemperies, alimenta calida & ſicca, ætas juvenilis: inedia, aut victus tenuis, & parcior, exercitatio vehemens, & frequens, calida & ſicca aëris conſtitutio, vigiliæ nimiæ, & ſimilia.

Quotidiana continua, (quæ barbaris *latica* nominatur, quòd latentem atque abſconditum quemdam calorem habeat) à pituitoſo ſanguine intra venas putreſcente producitur, & ideò ſingulis diebus ſuas habet exacerbationes. Corpora pituitoſa ſolet adoriri, ut infantium & puerorum, tum etiam ſenum, necnon eorum qui habitu ſunt corporis obeſo, otio, & crapulæ dediti, locáque humida inhabitant. Minus frequens eſſe ſolet hæc febris, quia pituita difficilius putreſcit.

Quartana continua, quæ quarto quòque die intenditur, fit à ſanguine melancholico in venæ cavæ ramis putreſcente. Eámque omnia efficere poſſunt, quæ humorem melancholicum generare, eique putredinem inducere valent. Rariſſima tamen eſſe conſuevit.

Differentiæ febrium accidentales à pravis ſymptomatis deſumuntur, quæ eſſentialibus complicari ſolent ab iiſque denominantur. Inter eas recenſeri ſolent, febris ardens, colliquans, horrifica, aſsôdes, elôdes, ſyncopalis, epiala.

Cauſus, ſeu febris ardens propriè ea dicitur, ex

Galeno 3. *Epid. com.3. text. 34.* quæ duobus hifce fymptomatis perpetuò comitata eft, calore fcilicet ardẽte, & fiti inextinguibili, quantumvis ægri bibant. Dividitur autem ab eodem Galen. *comm. 4. de vict. rat. in acut. l. 13.* in legitimam, & notham. Legitima, feu exquifita eft, quæ dicta duo fymptomata femper & evidenter conjuncta habet. Notha verò, in qua illa fymptomata funt minùs vehementia, fitifque eft minus intenfa, nec corpus ita uritur. Legitima, & propriè dicta fit ab humore biliofo, intra majora vafa cordi vicina putrefcente. Notha verò fit à bile cum pituita permixta, vel pituita falfa in iifdem vafis putrefcente. Hinc patet, febrem ardentem legitimam nihil aliud effe, quàm febrem tertianam continuam, cujus materia acrior & copiofior fit, & majoribus vafis cordi maximè vicinis contineatur; cùm materia tertianam continuam fimpliciter efficiens fit in vafis à corde remotioribus. Rursùm exquifitæ febris ardentis duæ funt fpecies. Una, quæ à principio ad finem unicam duntaxat acceffionem obtinet, quam fynochum biliofam fuprà nominavimus, & fynochus ardens etiam nominatur, quæ fit, cum bilis putrefcens vafa omnia cordi propinquiffima occupat. Altera, quæ plures in fe continet acceffiones, & ardens periodica dicitur, fit ab eadem bile contenta in vafis cordi vicinis, fed non omnibus, aut non ita propinquis, quemadmodum in fynocho ardente. Ita ut tertiana continua, fynochus ardens, & ardens periodica inter fe tantùm differant, prout bilis magis, aut minùs acris, copiofa cordi vicina eft.

Febris colliquans eft etiam de genere ardentium, quæ propter calorem ingentem, confeftim pinguedinem, carnem, partiúmque folidarum fubftantiam, vel aliquando humor in venis contentos colliquat, atque diffolvit per infenfilem tranfpirationem, fudores, urinas, aut dejectiones. Excitari folet à materiâ tenui, acri, & biliofâ, quæ vehemens concipit incendium. Eique non rarò adjunctam effe malignam & peftilentem qualitatem docet Gal. *comm. in 3. Epid. fect. 3. fent. 57.*

Horrifica febris, φρικώδης Græcis appellata, ea dicitur, in quâ horrores frequenter folent accidere. Fitque ex mixta materiâ, biliofa fcilicet, & pituitofa, aut ferofa, quæ cùm inæqualiter moveatur, horrores iftos excitare folet: nempè vel fuccenfa bile humores crudos putrefaciente & commovente; vel tenui, acri & ferofa materiæ portione partes fenfiles, & membranofas vellicante, vel denique natura crudum humorem fruftrà excutiente. Hinc retracto ad centrum calore, frigent extrema, mox eodem emicante, incalefcunt.

Affodes etiam febris ad ardentem referenda eft, in qua ægri jactantur, & frequentibus inquietudinibus anguntur, graviter morbum ferentes, cum naufea ut plurimum, & vomitu. Quia exoriri folet ex afflictione ventriculi ab acri & biliofo humore, ejus orificium, vel tunicas mordente.

Elôdes dicitur illa febris, in qua fudores perpetuò funduntur: fitque ab ingenti humorum putredine, aut malignitate, fubftantiam corporis diffolvente.

Syncopalis febris ea dicitur, in qua fyncope, aut animi deliquium frequenter ægrotantẽ corripit. Duæ illius fpecies ponuntur ab Avicenna. Una ex bile tenui, acri & venenata. Altera ex pituita multa, aut crudorum humorum copia. Prior fyncopalis minuta appellatur, quia fit ab humore pauco, fed tenui, & venenato. Pofterior ab eodem vocatur fyncopalis humorofa, five repletionalis, quia à multa crudorum humorum copia generatur. Idcircò ad pituitofas febres referri confuevit. Et ab aliis tantùm differt, quòd in hac major crudorum & pituitoforum humorum copia redundat. Et prætereà conjuncta eft oris ventriculi debilitas, ex qua in primis ægri frequenter in fyncopen incidunt.

Epiala febris dicitur à Galeno *2. de differ. febr. cap. 2 & lib. de inæquali intemper. cap. 8.* quando eodem tempore, per univerfi corporis minimas particulas, calor & frigus fentitur. Quamvis enim una & eadem pars contrariis alterationib⁹ affici nequeat: id tamen, quod de febre epiala dicitur, de minimis particulis quoad fenfum, non autem revera minimis intelligendum eft. Hanc febrem duobus modis fieri docet Galenus. Uno quidem, à pituita vitrea cum bile amata permixta, & in univerfum corpus diffufa. A bile enim caloris, à pituita frigoris fenfus infertur. Altero autem, à pituita vitrea fola, fed partim putrefacta, partim putredinis experte. Cum enim pituita vitrea frigidiffima fit, craffa & lenta, non promptè putrefcit, nec tota fimul, fed tantùm per partes; ita ut una ejus portio putrida fit, altera imputris remaneat. Iftius igitur pituitæ per fentientes partes delatæ portio quæ nondum putrefcit; utpote frigidiffima, frigoris fenfum inducit: ea verò quæ putredinem concepit, caloris fenfum infert. Atque ita corpus univerfum eodem tempore calorem & frigus percipit. Platerus etiam febris epialæ generandæ modum excogitavit, quando fcilicet febres intermittentes eodem die coincidunt, ut frigus pofterioris acceffionis incipiat, antequam calor prioris definat, vel etiam quando intermittentes cum continuis concurrunt, ut unus febris calor cum alterius frigore eodem tempore poffit coincidere.

Dantur etiam aliæ febrium continuarum accidentales differentiæ, quæ cum ad febres fymptomaticas referri foleant, in earum expofitione jam delineanda difcutientur.

Quamvis autem fymptomaticarum febrium curatio, è morborum particularium, ex quibus oriuntur, curatione dependeat: earum tamen ratio proponenda eft, ne cum effentialibus confundantur.

Illæ igitur febres fymptomaticæ nominantur, quæ ab humorum accenfione & putredine in aliquo vifcere contenta, oriuntur. Cujus generis effe folent febres illæ, quæ fequuntur pleuritidem, perineumoniam, phrenitidem, anginam, hepatitidem, aliafque partium internarum inflammationes, ulcera, vel abfceffus.

Advertendum autem eft diligenter (quod maximè eft in praxi momenti, & à paucis animadverfum) non omnes perpetuo febres, quæ cum partium inflammationibus conjunguntur, effe fymptomaticas, fed quafdam etiam effe effentiales, quibus inflammationes prædictæ fuccedere foleant. Fit enim plerumque, ut fanguis corruptus, aut pravis humoribus refertus, poftquam febrem excitavit, exagitetur à natura, & tanquam fibi noxius expellatur ad partes debiliores, aut humori recipiendo magis idoneas: unde in iis inflammatio producitur, quæ febrem iftam non efficit, fed illi potius fuccedanea eft. Sic nobis frequenter in ufu practico videre licet ægrotantes, ab initio febre continuâ laborantes per unam aut alteram diem, antequam dolor lateris & alia pleuritidis figna appareat. Sic multi tertia, vel quarto febris die in phrenitidem incidunt, fic arthritici fere omnes antequam dolore, tumore, & inflammatione articulorum afficiantur, febre continua per unam aut alteram diem laborare folent. Sic qui eryfipelate ten-

tentantur, febre aliquandiu afficiuntur, antequam erysipelas appareat. Idipsum ostendit urinarum dispositio, quæ in hujusmodi inflammationibus notas putredinis in venis contentæ manifestas produnt. In principio enim crudæ apparent, in progressu verò signa coctionis in dies increscentis ostendunt. Tum sanguis è vena admodum corruptus interdum educitur. Quæ non fierent, si febres ejusmodi essent tantùm symptomaticæ, aut ab illis inflammationibus simpliciter dependentes.

Istæ autem febres, sive symptomaticæ sint, sive primariæ, & comitatæ partium inflammationibus, suas habent differentias accidentales. Si enim inflammatio sanguinea sit, febris illa phlegmonôdes nominatur: si biliosa, erysipelatis naturam referens, typhôdes nominatur. Peculiariter verò erysipelas ventriculi & intestinorum, febrem lipyriam accersit; in qua exteriora rigent, & interiora uruntur, Incendium enim internū, sanguinem & spiritus ad locum inflammatum attrahit unde calor ita intenditur, ut interiora uri videantur, cum siti inextinguibili: exteriora verò frigore afficiantur, calore & spiritu destituta.

Lenta febris etiam ad symptomaticas referri consuevit, quæ oritur ex latente obstructione, ac putredine visceri adeò contumaciter adhærescente impactâq; ut substantia visceris plerumque labefactetur. Et cùm putredinis portio in venas effundatur, sanguinique permisceatur, febrem excitat lentam, & adeò mitem, ut nullo gravi symptomate ægro molesta sit; & æger vix se febrire sentiat. Putredinis tamen aliquæ notæ in pulsibus & urinis apparent. Interdum verò ex visceris alicujus putredine ac corruptione exoritur febris lenta quòd per venas visceri insertas, putridi, & calidi vapores ad cor expirent. Frequentissimè autem talis febris in phthisicis excitatur, quæ in hecticā degenerat. Fit etiam interdum, cùm hepatis, aut lienis substantia putredinem concepit; vel cùm circa mesenterium, omentum, aut pancreas, aliásque partes putredo incidit; vel etiam interdum cùm fœtus, aut secundina in utero putrescit. Hincque febres, non solùm lente, sed etiam aliquando acutæ; pro ratione putredinis diversa oriuntur. Ac denique ad hoc febrium lentarum genus referuntur illæ febres, quæ in cachecticis reperiri solent, & virginibus chlorôsi laborantibus; easque Fernelius ex serosæ pituitæ in corp⁹ effusæ levi putredine provenire statuit.

Præter hactenus enumeratas febrium continuarum differentias, quæ frequentissimæ sunt, & vulgò ab Authoribus proponuntur; dantur etiam nonnullæ à causis peculiaribus & extraordinariis oriundæ, quæ in usu practico interdum solent apparere. Exemplo esse poterit casus à Zechio relatus *consf.46.* de quodam infante, vix secundū ætatis annū agente, & febre continua laborante, cū gravissimis symptomatis, nempè inquietudine, motibus convulsoriis, & nauseā continuā; cui etiam malū morem esse conjunctum inde conjiciebatur, quòd tam gravia symptomata febri non respondere-rent. Omnes etenim partes externæ frigebant, licèt internæ urerentur, quo ex calore circa thoracem in hypochondria, necnon ex aridâ, nigrâque linguâ intelligi facilè poterat. Cujus causa erat sanguis putrescens in ventriculo contentus. Cum enim huic infanti loquela impedita fuisset ob innaturalem linguę cum partibus subjectis colligantiā, & præsertim cum eā membrana, quæ frænum dicitur; ideò nuper illi à Chirurgo lingua cultello à subjectis partibus separata fuerat. In quo opere aperta venā aliqua sanguinem in ventriculum effuderat, qui illic putrescens calidos, putridos, ac veluti venenatos vapores in cor & cerebrum expirando, omnium commemoratorum symptomatū causa fuit. Quomodo autem causa hæc animadversa, & sublata fuerit, operæ pretium est ex Zechii historia hic recensere. *Si quando*, inquit in appendice hujus consilii, *mecum ipse diligentius considero, quam difficile sit morbos internos, eorumque causas interiores assequi, in eam sententiam facilè descendo, Hippocratem.2. de morb, vulgaribus, sect. 4. non sine maxima præmeditatione scriptum reliquisse, in omnibus obscuris morbis tractandis oportere Medicum diligenter investigare primum morbi insultum, hoc est, primam occasionem unde quis ægrotare cœperit. Illinc enim & morbi, causæ cognitio utplurimum dependet. Ecce exemplum. Nobilissimi infantis morbus fanè acutissimus, unâ cum causa obscurus admodùm erat, nisi mihi de pueri, & nutricis vita & conditionibus diligenter percontanti ab ejus parentibus significatum fuisset, quòd duobus diebus ante primum morbi insultum à Chirurgo quodam secta illi fuit membrana, quâ lingua cùm partibus subjectis alligabatur. Rursus interroganti num ab hoc opere statim pronum collocaverint infantulum, atque num sanguis ab ore fluxerit, utrumque negarunt. Vnde statim conjeci ego, sanguinem à loco vulnerato in ventriculum præcipitatum, ibique putrefactum, morbi & symptomatū commemoratorum causam extitisse. Nec meā fefellit opinio, quandoquidem oleo amygdal, dulcium ad ciendum vomitum propinato, sanguinis concreti purulentique notabilem copiam evomit. Ad hæc unā rejecto clystere sanguinis corrupti grumos permultos exercuit. Atque statim (Deo immortali favente) remissa fuit febris, cessareque cœperunt symptomata omnia. Vnde valenter & avide mammis nutricis lac exsurgere cœpit, totaque sequenti nocte placidè dormivit, neque in posterum quicquam mali persensit.*

Signa febrium putridarum continuarum diagnostica alia continuitatem, alia putredinem, alia peculiares earum differentias ostendunt.

Continuitas facilè dignoscitur ex eo, quòd febris assidua sit, & ad apyrexiam non definens.

Putredinem verò significant calor acrior & mordacior, quàm reliquarum, ab acri & mordaci fuligine, ex putridis humoribus exhalante, productus. Pulsus non solùm magnus, & frequens, ac non rarò inæqualis; sed etiam hoc habet peculiare, ut systole velocior sit, quàm diastole; quia expulsio fuliginosorum excrementorum magis urget, quàm refrigeratio. Urinæ initio crudæ, aut parùm concoctæ. Exacerbationes certis temporibus factæ, quod tamen in synochis locum non habet, Rigor in prima sua sione apparens, His accedunt symptomata varia, febres putridas plerumque comitantia, ut nausea, vomitus, gravitas corporis, dolor capitis, delirium, vertigo, singultus, anxietas, morsus oris ventriculi, sitis, asperitas & nigrities linguæ, tensio hypochondriorum, aliáque. Hanc autem præcesserunt lassitudo spontanea, motus gravis, somnus turbulentus, vigiliæ, hypochondriorum tensio, difficilis spiratio capitis dolor & pulsatio, nausea, inappetentia, excrementa fœtida, & copiosa, crebra pandiculatio, & oscitatio, aut eorum nonnulla.

Peculiares vero febrium putridarum continuarum differentiæ sequentibus signis distinguuntur.

Synochus putrida eadem habet signa, quæ in simplici fuerunt proposita, sed vehementiora: calor enim acrior est, vigiliæ, dolor capitis, sitis, inquietudo, aliáque symptomata vehementiora. Tum pulsus inæqualis est, ut major systole, quam diastole appareat, urinæ crudæ, rubræ & crassæ.

Biliosam febrem indicant calor deurens, pulsus val-

valdè frequẽs,&velox,urina acris,flammea,initio ſemper cruda, ſine ſedimento,nauſea,vomitus bilioſi&dejectiones, magna anxietas, ſitis ingens, oris amaritudo, linguæ ariditas & nigrities, vigiliæ, delirium,laſſitudo ulceroſa præcedens, color faciei pallidus, aut citrinus, ætas juvenilis, temperamentum calidum,& ſiccum, tempus æſtivum, victus ratio calida & ſicca, vacuationes bilioſæ ſuppreſſæ. Tertiana verò continua à ſynocho bilioſa diſtinguitur, quòd illa tertianas habeat exacerbationes, hæc verò illis omninò careat, & eodem tenore procedat.

Quotidianam continuam indicant;calor initio magis vaporosus quã mordax, poſt nonnihil acer,ſed inæqualis, propter humoris craſſitiem quæ difficulter diſſolvitur;urinæ initio albæ,aquoſæ,& conturbatæ,pòſt nonnihil rubræ, & craſſæ; pulſus rarior, tardior,& minor, quàm in reliquis febribus; ſitis nulla, aut exigua, ſudor rarus, niſi adſit pituita ſalſa;facies ſubtumida,laxa, & ſublivida, ſomnolentia, inappetentia; excretiones pituitoſæ,temperamentum frigidum & humidum, ætas ſenilis, tempus hyemale, victus frigidus & humidus pituitæ evacuatio ſuppreſſa, quotidiana exacerbatio.

Quartanam continuam ſignificant calor minus acer, quàm à bile, ſed acrior quàm à pituita; ſimiliter quoq; ſitis major quàm in quotidiana,minor quàm in tertiana: pulſus initio tardus,rarus,languidus,poſt validior, crebrior, valdè inæqualis. Urina in principio tenuis, pòſt varia; corpus aridum & macilentum, color fuſcus aut obſcurus,temperamentum frigidum & ſiccum, ætas inclinans,tempus autumnale,aut magnas inæqualitates habens: vita multis curis & ſollicitudinibus implicata, hæmorrhoidum fluxus ſuppreſſus, tumor lienis, exacerbatio quartana.

Cauſi ſeu febris ardentis ſigna pathognomonica ſunt antea propoſita, nempe calor corporis deurens, & ſitis inexpugnabilis. Hoc tamen annotandum eſt, ſi tuſſis aliqua ſupervenerit, ſitim inde minui, ab humore ſcilicet qui ex vicinis locis attrahitur: quamvis nunquam,durante febre, illa auferatur. Signa verò aſſidentia ſunt ea omnia, quæ febrem bilioſam indicare ſuprà declaravimus. Ea tamen quæ notham ardentem ſignificant, prædictis multò remiſſiora ſunt.

Colliquantem febrem ſignificant, ſubita corporis conſumptio, atque emaciatio; oculi concavi, collapſa tempora, nares acutæ; dejectiones ruſæ;pingues,fœtidæ,viſcoſæ,corpulentæ,ſinceræ,bilioſę,& ſpumoſæ: urinæ pingues & oleoſæ.

Febres horrificæ & aſsôdes cognoſcuntur per ea, quæ in earum deſcriptionibus propoſita ſunt.

In febre elôde madet continuò lento humore cutis, & calor ad tactum non multum acer eſt. Diſtinguitur malignitas à copioſâ putredine,quòd in cauſa maligna urinæ ferè naturales, vel ab illis non admodum diverſę appareant; vel quædam urinis innatant inſtar telæ araneąrum, quando fit colliquatio pinguedinis; vel ſi cum urina corpuſcula erui vel hordei ſpeciem referentia prodeant, quæ carnis colliquationem denotant;vel denique urinæ multitudo per multos dies apparens, quando ſanguis & humores colliquantur. His omnibus accedit, maxima virium exolutio; pulſus parvus, contractus, neque valdè frequens eſt. In magnâ putredine urinæ craſſæ & confuſæ, pulſus magnus, mollis, frequens.

Syncopalem febrem ſignificant lipothymia,& animi defectus frequentes. Minuta verò ab humoroſa diſtinguitur, quòd in illa bilioſæ, in hac pituitoſæ febris ſigna ſuprà recenſita appareant.

Epiala febris ex eo ſolùm dignoſcitur, quòd eodem tempore calor & frigus in toto corpore perſentitur.

Febres denique ſymptomaticæ, tum etiam comitatæ cognoſcuntur ex iis, quæ in earum hiſtoriâ propoſita ſunt.

In ſingulis autem febrium putridarum continuarum ſpeciebus ſigna prognoſtica deſcribenda ſunt, quibus earum eventus præſagiri poſſit.

Ac primum, quod ad ſynochum putridam ſpectat, cùm illa de genere ſit febrium acutarum, periculo nõ vacat. Attamen ſi concoctionis ſigna evidentia appareant die quarto,&nullus committatur error,ſalutariter die ſeptimo terminabitur. Si verò tardius ſigna cõctionis appareant, ad undecimum vel decimũquartum extendi poterit. Si verò concoctionis ſigna nulla appareant,ægrique tornatilem faciem,ſeu inſtar ſphæræ turgidam habeant, morbi longitudinẽ ſignificant. Urina quantò rubicundior ab initio, cæteris partibus, tanto ſecurior, & citò morbum ſolutũ iri ſignificat, ſi in ea ſigna concoctionis appareant: at cum cruditatis ſignis, mortis periculum minatur, præcipuè ſi vires ſint debiles.Urina alba peſſima,mortemque utplurimũ portendit. Ex ſynochi differentiis paracmaſtica ſecurior, acmaſtica periculoſior, epacmaſtica periculoſiſſima. Prætereà ſynochus exquiſita benigna ritè curata,ſecura, non equiſita, & malignitatis particeps, cum ſævis ſymptomatis, & virium debilitate,periculoſa.

Bilioſæ verò febres quatenus acutæ,ſunt etiam periculoſæ; idque magis vel minus pro majori vel minori intemperie, ſymptomatum vehementia,& virium robore. Intemperies æſtimatur non ſolum abſolutè ex ipſo caloris gradu, ſed etiam comparatè ad ſtatum ægrotantis naturalem; ut quo major eſt ab eo receſſus, majus immineat periculum. Sic febris ardens in ſene, vel hyemis tempore adveniens, lethalis eſt utplurimũ. Symptomatum vehementia conſideratur in actionibus animalibus, vitalibus, & naturalibus, in excrementis,qualitatibus mutatis, & propriis accidentibus; quorum enumeratio integrum opus exigit, prout à nobis expoſita ſunt in ſectione tertia noſtræ ſemejoticæ,exHippocratisAphoriſmis,prognoſticis,prorrheticis, & Coacis prænotionib° deprompta,quæ in hunc locum facilè transferri poſſunt. Ac denique vires cum ſymptomatum vehementia comparandę ſunt. Si enim validæ ſint, & adverſus hoſtium ſævitiam ſufficere poſſe videantur, bene ſperandum eſt. ſin minùs, merito metuendum.

Quotidiana continua longa eſſe conſuevit, ob humoris craſſitiem, & contumaciam: ſi tamen plures evacuationes accidant in illius decurſu; brevior eſſe ſolet. Periculum illius metiri oportet, comparatione facta ſymptomatum vehementiæ cum virium robore. Ac præcipue metuendus eſt, ne in cachexiam, aut hydrôpem degeneret, propter hepatis & lienis obſtructiones, quæ in hiſce longis febribus contingunt.

Quartana continua primaria rariſſima eſt, interdum tamen intermittens in eam degenerat,tuncque ut plurimum lethalis eſt.

Febris colliquans,horrifica, aſsôdes,elôdes,& ſyncopalis,quia nomina ſua mutuantur ex pravis ſymptomatis quibus ſtipatæ ſunt, ideo ratione illorum periculoſiſſimæ ſunt, & lethales utplurimum.

Febrium denique ſymptomaticarum prognoſis ex partium affectarum præſtantia, ſymptomatum vehementia,& virium robore deſumenda eſt.

In omni autem febrium putridarum curratione indicationes deſumendæ ſunt à febre,ejus cauſa,&viribus,

Prio-

Priora duo sui ablationem indicant; tertium sui custodiam. Hæc fient trium communium instrumentorum therapeuticorum ministerio, diætâ nimirùm, chirurgiâ, & pharmaciâ.

Diæta in omnibus febribus bililosis debet esse refrigerans & humectans, in pituitosis & melancholicis magis calefaciens & attenuans. Aër igitur frigidus & humidus sit, qui inspiratione ad cor attractus, illius incendium maximè contemperat. Attamen ad illius occursum corpus denudare nefas est, cùm diaphoresis maximè necessaria impediatur, & fuligines, ac sudores intrò repellantur. Interim tamen stragulis levibus mollibusque æger operiendus, neque nimis integumentis onerandus; tum plumea strata auferêda, laneis tantum utendo, quibus etiam magno urgente æstu, coria insternere conveniet. Lectus sit spatiosus, ut in eo æger locum mutare possit. Ejusdem linteamina, & indusia frequenter mutanda, contra vulgi opinionem, modò non sint recenter lota, aut lotionem redoleant, & non instet criseos tempus, in quo nihil movendum, ne naturæ motus perturbetur. Radii solares à conclavi arcendi, hominumque frequentia vitanda. Aqua de vase in vas sæpius transfundenda. Pavimentum cubiculi aquâ cum aceto, aut aquâ rosacea conspergendum; vel herbis floribusque frigidis; ut foliis vitis, salicis, nenupharis, cannarum, floribus rosarum, violarū, nymphææ, quæ in loco frigido asserventur, & sæpius in die mutentur, hæc enim siccata calefaciunt. Si nimia frigiditas sit, ut in hyeme, igne sine fumo aliquantulùm contemperanda est. In febribus tamen pituitosis aër modicè calidus & siccus esse debet.

Alimenta quod attinet victus tenuis esse debet in acutis febribus. Et in eo ita severa fuit antiquorum diligentia, ut potissimam curationis partem in illo constituerent, ægrisque febre acutissima laborantibus victum tenuissimum imperarent, ac sola ptisana hordei ægros nutrirent, utpotè febricitantibus maximè conveniente cùm refrigeret & humectet, simulque extenuet & aperiat, nullamque evacuationem cohibeat. Duplex autem ptisana erat. Una simpliciter dicta, sive ptisana integra non colata, altera colata, quæ cremor hordei nominatur. Hordeum à corticibus mundatū, in aqua simplici coctum & in massam conglobatum, est ptisana integra: hæc posteà cum expressione colata, cremor, aut succus hordei dicitur.

At nostris temporibus, in hac saltem regione, mulierum contumaciâ, & Medicorum indulgentia factum est, ut in quibusvis febribus, quantumvis acutissimis, jusculа semper concedantur ex decocto carnium gallinæ, capi, vervecis, eàque utplurimùm tertia, aut ad summum quarta quaque hora exhibeantur. Æstate vero pulli gallinacei, aut carnes hœdinæ prædictis addi solent. Tum etiam per vices, ex pullo solo cum herbis refrigerantibus, ut lactuca, endivia, acetosa, portulaca, jusculа conficiuntur. Vel ordinariis etiam jusculis succus limonum, arantiorum, aut granatorum, vigente magno ardore febrili, aut tensa putredine, permiscetur.

Prætereà in febribus minus acutis panatellæ exhibentur, bis aut ter in die, ex pane loto cum jusculo cōfectæ. Hordeata etiam aliquando usurpantur, ex ptisana colata antiquorum cum jusculo carnium prædictarum, & saccharo parata; vel etiam sine jusculo, additis amygdalis dulcibus. Sed plerumque ea ventriculum gravant, ideoque jusculorum simplicium, & panatellarum usus commodior visus est. Cùm tamen utilissimum sit hordei mundati tantillum cum carnibus decoquere, & inde jusculа parare.

In longis febribus plenior victus ex carnibus pullorum, vituli, gallinæ, capi, perdicis, vervecis, aut earum contusis, & consummatis, similibusque convenit.

Circa tempus exhibendi cibos hoc in primis observandum, ut nunquam tempore exacerbationis, sed in remissione febris exhibeantur. Si verò exacerbatio longior fuerit, in declinatione ipsius æger cibandus erit.

Pro potu vulgò usurpatur in omnibus febribus continuis ptisana recentiorum, ex decocto hordei, & liquiritiæ parata. Cui, si febris ardentior sit, addi potest aliquid lactucæ, acetosæ, tamarindorum. Frequentius tamen addi solet rad. graminis, vel acetosæ, quæ aquam vini colore eleganter inficit. In longis verò febribus addi potest rad. fœniculi, petroselini, semen anisi, coriandri, aut cinamomum. Posteriora tamen tantum addenda sunt, quoties ventriculus debilis à potu offenditur.

℞. Ptisanæ vulgaris ex hord. & liquir. ℔. ij. spir. sulph. q.s. ad gratam acid, cornu cervi ad albed. calcin. ℥. j. Utatur pro potu ordinario, vas usus tempore agitando.

Usurpatur etiam aqua panata, vel sola, vel saccharo dulcorata; vel cum modico aceti permixta, vel aqua simplex decocta, ut cruditas ipsius auferatur, cui interdùm permiscetur saccharum: tum aliquando nonnihil succi vel syrupi limonum granatorum, berberis, aut cerasorum, vel spiritus vitrioli aut sulphuris quod sufficit ad gratam aciditatem; vel salis prunellæ tantillum, si potentius refrigerandum sit.

Laudatur aqua, in qua macerantur tamarindi, berberes, aut pruna.

Decoctum prunorum brinolensium gustui gratissimum est.

Vel coquitur hordeum cum tamarindis, & sub finem addito santalo citr. & cinnam. aromatisatur. Qui potus non solum sitim sedat, sed alvum laxat, hepar refrigerat, & corroborat.

℞. Sacchari ℥. viij. salis prunellæ ℥. j. Fiat pulvis, permiscendus ptisanæ pro potu ordinario. Cui etiam, siti admodum urgente, spiritus vitrioli admisceri poterit.

De spiritu vitrioli & sulphuris hoc diligenter advertendum, in febribus putridis magnum esse illius usum; quia insignem vim habet refrigerandi, aperiendi putredini resistendi, inflammabilitatem humorem prohibendi, & sitim sedandi. Attamen in pleuritide, peripneumonia, hæmoptoë, phthisi, cæterisque pulmonis affectibus, (nisi à crassa pituita vasa illius obstruente ortum habeant) ventriculi inflammatione, dysenteria, sanguinis mictu, renum & vesicæ ulceribus plurimum nocere & ab eo abstinendum esse.

In febribus à bile valdè tenui & calida, aut cum tenui, acrique distillatione conjunctis, acida non conveniunt; sed potiùs leviter incrassantia, ut syrupus violaceus, & de rosis siccis, cum aqua hordei, vel panata, vel cocta simpliciter permixtus.

Ubi humores crassi lentique abundant, syrupus acetosus loco prædictorum erit utilissimus.

Solent etiam interdum conservæ rosarum, violarum, buglossi cum aqua cocta, vel aqua hordei misceri, & per manicam Hippocratis trajici pro potu ordinario, cui aliquot guttæ spiritus vitrioli utiliter addi possunt. Vel paratur tinctura rosarum, colore, & sapore jucundissima in hunc modum.

℞. Rosar. rubr. siccarum. ℥. j. aquæ tepidæ ℔. iij. spiritus sulphuris, aut vitrioli ʒ. j. ß. Infundantur per iij aut. iv. ho-

iv. horas frigidè. Colaturæ adde facchari albi ℥.iv. aquæ rofar. ℔.ß. Fiat julep. clarus pro potu ordinario.

Julepus Alexandrinus non parùm etiam utilis & jucundiſſimus eſt; qui ita componitur.

℞. Aquæ fontis ℔. j. aquæ roſar. ſucci limon. & ſacchari albi; an. ℥. iv. Coquantur lento igne dum deſpumaverint.

Quod ad reliqua diætam ſpectantia attinet, ſomnus maximè utilis eſt, vigiliæ noxiæ. Nimius tamen ſomn⁹ calorem nativum obruit; & excrementorum evacuationem impedit. Quies neceſſaria eſt in febribus acutis; in longioribus verò levis exercitatio utilis. Danda etiam opera eſt, ne ea quæ ſecundum naturam expelli debent, retineantur; licet omnis immodica evacuatio quæ vires exhaurit, cohibenda, omnéſque vehementes perturbationes eliminandæ.

Inter chirurgica præſidia phlebotomia principem locum obtinet. Non ſolum enim plenitudinem evacuat; ſive ad vaſa ſit; ſive ad vires, ſive in toto ſive in aliqua parte: ſed etiam influxum humorum obſtruentium revellit, totum corpus refrigerat, & perſpirabile reddit; putredinem arcet; & putreſcentium humorum concoctionem adjuvat. Statim igitur & ab initio morbi ſanguis detrahendus eſt (niſi virium infirmitas prohibeat, ut in febre ſyncopali, aliiſque caſibus,) idque alvo prius laxata enemate, aut ſuppoſitorio. Quantitatem ſanguinis indicabit plethora, vires, ætas, anni tempus, conſuetudo, aliæque circunſtantiæ. Veteres in ſynocho putrida, & ardente febre ſanguinem mittebant ad animi deliquium. Sed multò tutius eſt, (ut in ſynochi ſimplicis curatione à nobis dictum eſt,) partitis vicibus quantitatem neceſſariam educere, quàm ægrum ſubitò in vitæ diſcrimen conjicere. Avicenna in febre ardente, & tertiana continua venæ ſectionem prohibet, niſi urina craſſa, rubráque fuerit. Metuit ſiquidem ne bilis magis effervescat, cujus frænum ſanguinem eſſe dicit. Verum à ſapientioribus exploditur hæc ſententia, cum hujuſmodi febres hæmorrhagiâ ſæpè à natura ipſa judicentur; tum phrenitidas interdum aliáſque inflammationes producant. Denique cum phlebotomia potenter refrigeret, ebullitionem potius cohibet, quam excitet, cum non ſolus ſanguis, ſed bilis etiam cum eo permixta, educatur; ita ut in ea maſſa, quæ ſupereſt in venis majoribus, eadem maneat ſanguinis ad bilem proportio, quæ prius inerat. Imò verò cùm vena ſecatur; ſi vegetæ ſint ægri vires, & ſanguis confertim erumpat, ſolus putris, & naturæ moleſtus excernitur, remanente in venis puriore; quòd à paucis Authoribus eſt annotatum, quamvis in uſu practico paſſim obſervetur. Si enim ſanguis è venâ guttatim effluat, puriſſimus eſt; quia motu proprio è venâ egreditur. At ſi cum impetu erumpat, impurus & putris apparet, naturâ deteriorem maſſæ ſanguinis partem expellente. Parcius tamen ſanguis mittendus eſt in naturis admodum bilioſis, æſtate media & ſub canicula, quàm in aliis naturis & temporibus. In pituitoſis verò, & melancholicis febribus minori copiâ ſanguis mittendus eſt, & perpetuò ſumma ratio habenda eſt coindicantium, & contraindicantium; cum febres quotidianæ utplurimum contingant in pueris aut ſenibus, regione frigidâ, aut tempeſtate hyberna; quæ ſanguinis quantitatem à morbo, vel cauſa morbifica indicatam imminuunt. Quando febris fit à nimio labore, parcius mittendus ſanguis. Si ex nimio veneris uſu febris contingat, phlebotomia pernicioſa.

Circa tempus venæ ſectionis advertendum eſt, non ſtatim ab aſſumpto alimento venam eſſe aperiendam; ſed peracta ventriculi concoctione, & alvo ab excrementis liberâ. Prætereà tempore remiſſionis febris, ſanguis eſt detrahendus; non autem in vigore illius: tunc enim natura vim impetúmque morbi, ac venæ ſectionem ferre nequit. Quod ad iterationem phlebotomiæ ſpectat; ſi ea ad evacuationem neceſſaria eſt, eodem die inſtituenda; ſi revulſionis causâ, diverſis diebus. Nam ubi evacuandum eſt, præcipuè in acutis, ſubitò corpus in alium ſtatum transferendum eſt; tum ſæpè accidit, ut morbus mox principium percurrat, ut poſteà venæ ſectione non ita commodè uti liceat. In revulſione verò reſpicimus ad motum humoris, quia rectius fit, ſi diverſis vicibus & intervallo interjecto natura contrario motui quaſi aſſueſcat. Intervallo enim temporis ſanguis in partes effuſus regurgitat in venas, & iterata venæ ſectione utiliter extrahitur. Iterandam eſſe venæ ſectionem intelligimus, ſi ſanguis primò detractus valdè putris fuerit, ejuſque in venis magna copia ſupereſſe videatur.

Imò verò licèt ſanguis ab initio purus, ac minimè corruptus appareat, non tamen deſiſtendum eſt ab illius detractione, quin pótiùs ea continuanda eſt, donec impurior & corruptior apareat. Et certè utiliſſime obſervari poteſt in febribus acutis præceptum ab Hippocrate trad. tum 4. *de victus rat. in morbis acutis*, in pleuritidis curatione; ut ſcilicet ſanguinis detractiones continuentur uſque ad coloris mutationem; ut ſi ab initio corruptus educatur, continuetur evacuatio, donec purior appareat: & contrà ſi ab initio laudabilis prodeat, eo uſque educatur, donec impurus & corruptus extrahatur.

Eſt tamen quædam diverſitas adhibenda in utroq; caſu. Si enim ab initio ſanguis laudabilis educatur, iteratio debet fieri ex eâdem venâ; ut ſanguis putridus in profundo corporis reſidens citiùs educatur. Si verò ab initio ſanguis putridus educatur, ex altero brachio ſanguis detrahendus, & conſequenter ex utroque brachio alternandæ ſunt phlebotomiæ.

Si verò ſymptomata demonſtrent putredinem ſubeſſe in interiore ramo venæ cavæ deſcendentis; ut æſtus & dolor lumborum, urinæ rubor, & craſſities; poſt duas aut tres phlebotomias in brachiis celebratas è ſaphena ſanguinem mittere conveniet, eámque evacuationem bis aut ter repetere.

Si in poſtremis ſanguinis miſſionibus portio quædam laudabilis appareat, ita ut non adeò putridus videatur ut anteà; ſignum eſt naturæ reſtaurantis & reſtituentis novum ſanguinem, & probum in putridi vacuati locum. Contrà verò, ſi quò magis educitur, eò deterior appareat, ſignum eſt morbum in pejus ruere, & putredinem augeri; undè partium interiorum narcoſis metuenda eſt.

Vena in cubito, vel baſilica, vel mediana utplurimum ſecanda eſt, ex brachio dextro frequentius, ex ſiniſtro verò interdum, cum videlicet major tenſio in ſiniſtro hypochondrio, quam in dextro percipitur. Aliquando tamen in pede vena utiliter aperitur, ſi revellendum ſit & vires ſint debiles, & materia caput petat, & capitis dolor ac vigiliæ infeſtent.

Frictiones in febribus putridis raró uſurpantur, niſi in ſyncopalibus; quorum curationem, in ſymptomatum curationibus, in fine hujus capitis trademus.

Cucurbitulæ verò frequentiùs uſurpantur, præcipuè cum ſcarificatione: & ſunt vicariæ venæ ſectionis, quando vires, aut ætas illius uſum non permittunt.

Pharmaceutica remedia duplici genere comprehenduntur, quorum alia evacuantia, alia alterantia nominantur. Sub evacuantibus comprehendimus purgantia,

tia, vomitoria, ſudorifica, & diuretica. Sub alterantibus verò refrigerantia, attenuantia, incidentia, aperientia, roborantia. Quorum omnium compoſitioné & uſus, juxta praxeos ordinariæ methodum, ſeriatim deſcribemus.

Atque ut à purgantibus incipiamus, maximè controvertitur apud Authores, an illa in principio febriū putridarum exhibenda ſint. Quod diſſidium, miſſis diſputationum ambagibus, ità reſolvendum eſt. Ratione materiæ febrem putridam continuam immediatè producentis, quæ in venis majoribus continetur, purgationem in principio non convenire, niſi ea turgeat, id eſt, ita exagitetur à natura, irritata ob pravam ejus qualitatem, eamque expellere conante, ut inde excretioni magis diſpoſita ſit, & ex illa turgentia metuendum ſit, ne in aliquam partem nobiliorem irruat; quod tamen quia rarò contingit, utplurimum illius concoctio expectanda eſt, antequàm per medicamenta purgantia ejuſdē evacuatio ſuſcipiatur. Ratione verò materiæ in primâ regione contentæ, ſi plurima illa ſit, quæ febrem augeat, naturam gravet, eamque à materiæ in venis cōtentæ concoctione avertat, purgantia altero à venæ ſectione die exhiberi poterunt, ſed leviora, quæ primam tantùm regionem evacuent. Humores autem vitioſos & excrementitios in primâ regione, hoc eſt ventriculo, inteſtinis, meſenterio, aut circa præcordia redundare cognoſcimus ex nauſea, oris amaritudine, ſiti, dolore ſtomachi, aut alterius partis in ventre inferiori contentæ; alvi fluxu, aliiſque ſymptomatis, quorum ratione aliquando purgatio ipſi venæ ſectioni præmittenda eſt. Erunt autem hujuſmodi medicamenta, caſſia, manna, tamarindi, catholicum, electuarium, lenitivum, diaprunum ſimplex, ſyrupus roſaceus, de cichorio compoſitus cum rheo; quæ variis modis concinnari poterunt, in hunc modum.

℞. Caſſiæ recenter extractæ ℥.j. pulpæ tamarind. ß. ʒ. Cum ſaccharo fiat bolus. Vel

℞. Catholici ʒ. vj. electuarii lenit. vel diaprun. ſimpl. ʒ. ß. cremoris tartari ʒ. j. Fiat bolus. Vel

℞. Fol. endiv. cichor. acetoſ. an. M. ß. tamarind. ʒ. ß. Coquantur ad ℥. iii. In colat. diſſolve catholici ʒ. ß. mannæ & ſyrupi roſac. an ℥. j. Miſce, fiat potio.

Si medicamentum paulò fortius deſideres, addere potes rhab. ʒ. j. vel ℈. iv. in aqua endiviæ, vel cichorii, infuſum cum ſantalo citrino. Imò verò & interdum, ſi febris non ſit intenſior, ſennæ ʒ. ii. vel iii. decocto addi poterunt.

Quidam rhabarbarum rejiciunt, quia calefacit; tum etiam mannam, & ſyrupum roſaceum, quia dulcia cùm ſint, facilè in bilem vertuntur. Verum cum aquis vel decoctis refrigerantibus rhabarbarum infuſum, vel manna aliaq; diſſoluta, nullum afferre poſſunt incommodum; præcipuè ſi in dictis decoctis addantur tamarindi, qui ad hunc uſum maximè commendantur, vel pulpa eorum ſimul exhibeatur.

Nonnulli utuntur in bilioſis febribus ſero lactis caprini, idque appoſitè; nam & ardorem febrilem temperat, & bilem evacuat, & viſcera corroborat. In cyatho uno ſeri lactis infundunt per noctem rhab. ʒ. i. vel ʒ. j. ʒ. Vel addunt ſyrupi roſac. ℥. ij. aut tres exhibens manè, & poſteà alias duas libras propinant, ne totum ſerum medicamenti ſapore inficiatur.

Purgationem quæ fit in principio febrium putridarum, vulgus Medicorum vocat minorativam: eam verò quæ fit concoctâ materiâ, eradicativam: quæ etiam in principio convenit (ut dictum eſt) ex ſententia Hippocratis, ſi materia turgeat. Illa autem turgentia, ſeu orgaſmus materiæ morbificæ cognoſcitur, ex eo quod æger percipit in variis partibus dolores leves ac fugaces, admodumque mobiles. Varias etiam patitur in facie, aliiſque partibus coloris mutationes, ut nunc rubeat, nunc palleat aliquâ faciei parte. Ac denique anxietatibus & inquietudinibus maximè torquetur.

Illud tamen Hippocratis præceptum de purgatione in turgentia materiæ, in praxi ordinaria non obſervatur: ſed potius apparente humorum orgaſmo ad phlebotomiam tutiùs confugimus, ſicque facilius præcavemus, ne humores commoti irruant in aliquam partem nobilem, qui à medicamento purgante magis exagitati, promptius in eam præcipitari poſſent.

Aliquandò etiam in principio harum febrium vomitus provocatus eſt, cùm videlicet ægrum nauſea aut vomitus valde urget: tunc enim natura per ſuperiora materiam morbificam evacuare nititur, & Medicus illius motum adjuvare debet. Sæpeque accidit, ut magna materiæ copia in ventriculo, & vicinis locis contineatur, quæ per vomitum quamprimùm educenda eſt; cū nulla tam copioſæ & excrementitiæ materię concoctio expectari queat; & quodcunque ingeritur, in humorem conſimilem immutetur, aut peccantem materiam augeat. Rectè enim annotavit Fernel, *lib. 3. meth. med. c. 3.* omnem illuviē in ventriculo liene, pancreate, meſenterio, & cavis hepatis contentam per vomitum commodè expurgari, quæ interdum medicamentis per inferiora purgantibus, etiam pluries exhibitis deturbari nequiverit. Et non rarò ſit, ut materia per vomitum rejecta, febris ab initio tollatur, quæ longa alioqui futura eſſet, materiâ illâ in penitiores corporis partes tranſmiſsâ & ſanguini permixtâ.

Ex vomitoriis autem medicamentis, cum triplex eorum gradus conſtituatur, mitiora eliganda ſunt; ut aqua hordei tepida cum oleo amygdalino, vel commu-ni, vel cum aceti albi exigua quantitate. Item ſyrupus acetoſus, aut oxymel ſimplex, cum jure pulli, vel decocto ſem. anethi, raphani, aut triplicis, quibus etiā oleū addi poteſt. Quæ omnia ad ℔. j. vel majorem quantitatem exhibenda ſunt, nam in minori quantitate aſſumpta retinentur in ventriculo. Cum autem debiliora hæc vomitoria non ſint valdè efficacia, ad mediocria aliquando confugere licet, quæ in tertianæ intermittentis curatione infrà proponentur.

Clyſteres verò non ſolum in principio morbi ante venæ ſectionem, ſed etiam toto illius decurſu injiciendi ſunt ſingulis, vel alternis diebus, ſi alvus liberè non fluat, compoſiti ex decocto emollientium & refrigerantium, ut hordei, prunor. malvæ, violariæ, mercurialis, brancæ urſinæ, atriplicis, lactucæ, endiviæ, ſempervivi, nymphea: diſſolvendo catholicum, caſſiam, diaprun. ſimpl. ſaccharum rubr. mel violaceum, mercuriale; ol. nymphea, violac. &c. In febre tamen intenſiori ſatius eſt olea non addere, quia facilè inflammantur.

Nota primò, ſempervivi majoris in decocto unius clyſteris, ſquamas tres, vel iv. tantùm eſſe præſcribendas, quia potentiſſimè refrigerat, & majori copiâ uſurpatum inteſtina labefactare poſſet.

Nota ſecundò, in omni febre bilioſa clyſteres non actu calidos, ſed levem tantùm teporem adeptos, eſſe injiciendos.

In pituitoſis febribus ſiunt decocta ex herbis emollientibus, cum ſem. aniſi fœniculi, carthami, flor. chamom. & melloti; diſſolvendo hieram, diaphœnic. mel roſaceum, mercuriale, oleum chamæmel, anethinum, vel commune.

Cum verò ut ſuprà annotatum eſt, integra & ab-

ſo-

ſoluta purgatio, quam eradicativam nominant, non niſi concoctâ materiâ inſtituenda ſit, Medicus ab ipſo morbi initio poſt primam venæ ſectionem, & primarum viarum evacuationem, ea medicamenta uſurpare debet quæ humores crudos præparant ad concoctionem, & evacuationem, ſimulque calorem febrilem contemperant, putredinem arcent, & obſtructiones reſerant; qualia ſunt julepi juſcula, emulſiones, aliaque infrà recenſenda.

Julepi componuntur in materia biliosa, ex ſyrupis de limonibus, granatorũ, de agreſta, acetoſa ſimplici, de ſucco acetoſæ, de cichorio ſimplici, oxyſaccharo, cum aquis endiviæ, acetoſæ, graminis, & cichorii.

Vel meliùs ex decoctis rad. acetoſæ, cichorii, fol. acetoſ. capill. ven. ſcariolæ, dentis leonis, ſeminum frigidorum, tamarindorum, cum ſyrupis prædictis.

Interdum verò ad intenſiùs refrigerandum, ſal prunellæ additur ʒ.j. pondere, pro unaquaque julepi doſi; vel ſpiritus vitrioli, aut ſulphuris q. ſ. ad moderatam aciditatem.

Acida in biliosis febribus nunquam omittenda; quia amara dulcificantur per acida: quæ ſi intenſa ſint in ſuo gradu, ut ſpiritus vitrioli, aut ſulphuris; ipſius aloës, & colocynthidis amaritudinem delent. Bilis autem flava ſuo amarore ſpoliata mortua eſt & innoxia.

Ex ſuccis etiam parari poſſunt julepi, ſummæ efficaciæ & guſtui graviſſimi, in hunc modum.

♃. Succi pomor. redolent. recenter extracti, & per reſidentiam depurati ℥.iv. ſucci limon. ℥.iii. aquæ roſar. ℥.ij. ſucci. granat. ℥.i. ſacchari albiſſ. ℔.ß. Fiat julep. clarificatus pro iii. doſib.

Si bilis valde acris, & tenuis ſit, quæ orgaſmum faciat, & vel diarrhœam, aut gravem aliquam aliam fluxionem pariat, incraſſantes julepi componendi ſunt ex aquis lactucæ, portulacæ, papav. rhœad. nymphææ, roſar. cum ſyrupis violaceo, jujubino, de roſis ſiccis, de ſucco portulacæ, papav. rhœad. papav. albi; vel ex decoctis lactucæ, portulacæ, plantag. flor. nymphææ, papav. rhœad. & violar. cum ſyrupis prædictis.

Notandum tamen ſyrupum violaceum, aliósque dulciores ſolos non eſſe exhibendos: tum quia laxant ſtomachum: tum etiam quia antequam in venas penetrent ventriculi calore in vaporem calidum convertũtur, qui poſteà ſitim intendit. Idcircò aliquid ſyrupi cujuſdam acetoſi ſemper admiſcendum, ut faciliùs penetrent venas, & magis calori febrili reſiſtant.

In progreſſu febris, apparente concoctione, decoctis prioribus adduntur rad. aſparagi, liquiritiæ, folia agrimonii, pimpinellæ, hepaticæ, capill. ven.

In febribus pituitoſis & chronicis magis incidentia, attenuantia, & aperientia præſcribuntur, à debilioribus tamen incipiendo, qualia ſunt ſyrupus acetoſus, capill. ven. byzantinus, cum decoctis agrimon. capill. ven. betonicæ, liquirit. paſſul. In progreſſu verò prædictis adduntur ſyrupi de duabus, & quinque radic. acetoſus compoſit. de hyſſopo, oxymel ſimplex & compoſit. Decocto verò adduntur rad. 5. aperitivæ, fol. hyſſopi, cardui bened. & (ſi materia ſit valde impacta, viſcida, & lenta) chamædryos, & centaurii minoris. Quibus ſi ſal tartari, & ſpiritus vitrioli addantur, fœlicius operantur.

In febribus melancholicis adduntur quæ vim aliquam humectandi obtinent, ut ſyrupus violac. bugloſſi, borrag. de pomis circa initia: Poſteà verò de fumaria, de epithymo, de 5. rad. oxymel ſcilliticum, cum decoctis primùm bugloſſi, borrag, ceterac. capill. ven. fumariæ, lupulorum; deinde cuſcutæ, ſcordii, centaurii min. corticum capparum, fraxini, & tamariſci.

Ac denique in nothis febribus, ex variorum humorum miſcella oriundis, prædicta remedia commiſcenda ſunt; ita tamen, ut eorum quæ prædominantem humorem reſpiciunt, major quantitas præſcribatur.

Pro delicatioribus juſcula medicata, juleporum loco, præſcribi ſolent: tum etiam ne ægri ejuſdem remedii diutiùs uſurpati tædio afficiantur; eáque componuntur ex prædictis rad. & herbis, guſtui gratiores eligenda, cum pullo gallinaceo, vel fruſtulo gallinæ, aut capi: iiſque interdum, quando magis refrigerandum eſt, ſalis prunellæ drach. j. ſpiritus vitrioli guttæ aliquot addi poſſunt.

In febribus tamen lentis & diuturnis, à contumacibus obſtructionibus productis chamædrys, licèt amara, cum cichoraceis in juſculis decoqui poteſt; & Montanus in conſiliis decoctionem cichorii, & chamædryos in juſculis velut admirandam prædicat, in iis, quibus febris longa cum obſtructionib⁹ conjungitur.

In febribus pituitoſis decoctum chamæm. præſtans, ex Zacut. *obſerv. 20. prax. admir. lib. 3.*

Emulſiones etiam hic locum habent, & julepis gratiores, ut plurimum eſſe ſolent. Tum maximè uſurpantur, ubi febris ſiccam viſcerum intemperiem habet comitem, vel catarrhum tenuem, vel pulmonis, & partium ſpiritualium phlogoſim; vel denique, ut remediorum formulæ immutentur, ne æger longioris juleporum uſus tædio afficiatur. Harum autem emulſionum compoſitio in præcedentibus curationibus deſcripta eſt.

Aqua frigida, magnâ copiâ exhibita, in febribus etiam putridis continuis, à veteribus uſurpari ſolebat & à recentioribus quamplurimis laudatur. Verũ quemadmodum in ſynocho ſimplici ſuſpectum illius uſum eſſe diximus; ſic jam prudenti Medico conſultius fore ducimus ab ea abſtinere, propter rationes dicto loco propoſitas.

Conferet tamen aliquando in magno æſtu febrili aquæ frigidæ bonum hauſtũ ad unc. x. vel xij. cum guttis aliquot ſpiritus vitrioli exhibere: ab ea enim iidem interdum effectus producuntur, quos Galenus aquæ frigidæ tribuit, ad ℔. iii. vel iv. exhibitæ. Cùm tamen inde ea pericula metuenda non ſint, quæ Galenus ipſe ex præpoſtera magnæ illius aquæ frigidæ copiæ exhibitione ſæpe contingere fatetur; Spiritus enim vitrioli facit quo minus aqua obſtructiones augeat; quin potius eas aperit, & citò penetrat, atque viſcera pervadit, nec moratur in hypochondriis, ut aqua frigida ſimplex, ſed aquis mineralibus & acidulis valdè affinis evadit: quæ licèt magnâ copiâ ſumantur, non gravant hypochondria, & citiſſimè rejiciuntur, nec-non obſtructionibus reſerandis opportuniſſimæ ſunt.

Ad vires reficiendas, quæ in omni febre vehementi plurimum dejiciuntur, conveniunt opiatæ, & condita roborantia, compoſita ex conſervis rad. bugloſſi, fol. acetoſæ, acetoſellæ, ſtipitum lactucæ, flor. bugloſſi, borrag. violar. cichorii, roſarum; pulpæ citri, quæ vulgò acidum citri nominatur. Quibus adduntur pulveres coralli, margarit. raſuræ eboris, cornu cervi, diamarg. frig. triaſantal. diarrhod, abbat. confect. alkermes, de hyacintho; quæ vulgò in ſequentes, aut ſimiles formulas redigi ſolent.

♃. Conſervæ flor. borrag. bugloſſ. & roſar. ana ℥.ii. confect. alkerm. ʒ.j.ß. pulv. electar. diamarg. fr. raſuræ eboris, coralli præp. & margarit. præp. ana. ℈.ß. ſacch. roſac. ad pondus omnium, folia auri num. iii. Fiat conditum, auro coopertum, quo utatur frequenter ex cochleari per ſe, ſuperbibendo parum aquæ potus ordinarii, vel cum eadem aqua pro potu admiſceatur, vel

cum

cum jusculis.

℞. Conservæ cichorii, acetosæ, lactucæ, & acidi citri, ana ℥. ß. pulv. santali citrini, & margarit. præp. ana ℈. j. spiritus vitrioli ℈. ß. Cum syrupo violaceo fiat opiata.

℞. Conservæ flor, bugloss. rosarum & violar. ana ℥. j. aquar. endiviæ, acetosæ, & borrag. ana ℥. iii. Misceantur simul. Calefiant super cineres, & per colum trajiciantur. Deinde adde confect. alkerm. ℥. ii. pulv. elect. diamarg. frig. ℥. ß. coralli præparat. margarit. præpar. & rasur. eboris, ana ℈. j. syrupi de limon. & granat. ana unc. iii. Misce. Detur singulis vicibus cochleare.

Pro delicatioribus, & in magna virium exsolutione julepus sequens gustui gratissimus componi poterit.

℞. Aquar. acetosæ naphæ, & rosar. ana ℥. j. ß. syrupi de limon. & granat, an ℥. i. ß. confect. alkerm. ℥. j. Misce. Utatur ex cochleari frequenter.

Usurpatis per aliquot dies remediis alterantibus, & humores noxios præparantibus, ac concoquentibus, eorum purgationi incumbendum est inclinante febre, & quando concoctionis signa apparent, vitando dies criticos. Idque paulò fortioribus medicamentis, quàm quę in principio usurpanda præcipimus: cujus generis sunt senna, rhabarbarum, agaricus, catholicum duplex, & similia; quorum materia & dosis peccantibus humoribus, & naturis ægrotantium, à perito Medico erunt accommodandæ. Nonnulli etiam ad diagrydiata audent transcendere, ut diaprun. solut. diaphœnicum, electarium de succo rosar. aut diacarthami. Quæ tamen in febribus continuis rarissimè usurpanda sunt, cum scammoniũ humores maximè inflammare soleat, & sitim vehementer excitare, idque præcipuè in febribus ardentibus, quibus plurimum noxia sunt diagrydiata medicamenta. Imò verò rhabarbarum, etsi benignum, ac præstantissimum medicamentum, in valdè biliosis febribus apud nonnullos suspectum est, propter calefaciendi, & exsiccandi vim, quâ insigniter præditum est. Quamvis illius noxa magna ex parte præcaveri valeat, ut anteà dictum est, ejus infusione factâ in aquis refrigerantibus, eamque permiscendo cum decocto tamarindorum, & herbarum refrigerantium, addendo cassiám, syrupum rosac. de cichor. compos. & similia.

Si febris protrahatur, purgatio erit identidem repetenda, interjectis præparantibus, & concoquentibus: donec tota illius minera sublata fuerit. Alioqui, si ante integram febris solutionem à purgatione cessetur, periculum erit recidivæ. Quod tamen præceptum restrictione quadam indiget. Si enim post repetitas pluries purgationes febris lenta perseveret, quæ ægrum sensim absumat, & in tabem præcipitare videatur: optimum erit purgationes intermittere, & febrem sola victus ratione, alterantibúsque remediis oppugnare. Contingit enim aliquando, ubi prava quædam est viscerum affectio, diuturnitatis febris causa, ut quamdiu medicamenta exhibentur, tamdiu morbus persistat. Fatigatur enim natura, quæ deinde vires resumens, morbi causam concoquit, & concoctam expellit.

Si tamen febris lenta ab obstructionibus oriatur, qualis in pueris sæpissimè contingit, frequens purgatio, eáque levissima, per epicrasim humores educens, morbum auferre solet: si præsertim ex rhab. componatur, quod & obstructiones aperit & viscera corroborat. Cujus elogium à Montano celebratum, *cons. 10. de febribus* hic transcribi meretur. Ille curam proponens pueri, febre lentâ ex obstructionibus laborantis: *Inter reliqua*, inquit, *quod semper certâ fide à me longo experimento probatum est, laudo ut singulis diebus sumat infusionem rhab. in aqua endiviæ. Nunquam enim vidi febrem ex obstructione, hoc remedio non esse sublatam, si modo pertinaciter quispiam in ejus usu perseveraverit. Quandoque enim crassissimos humores impactos & obstructiones, quæ ob caloris imbecillitatem facilè tolli non poterant, ex rhab. assumptione curatas vidi. Consuevi igitur accipere libram aquæ endiviæ in qua drachmã rhab. infundo, in panno lineo involutam. Deinde singulis dieb*⁹ unc. iv. *illius infusionis, factâ aliqua expressione, accipi jubeo circa auroram: & est ejusmodi dosis puerorumque desisto ab hac potione, priusquam videam omninò & febrem, & obstructiones fuisse sublatas. Auferuntur enim proculdubiò si reliqua rectè fiant, & curationi consentiant.* Hæc Montanus. Apud nos autẽ in communi usu est bochetum rhabarbari, quod hujusmodi pueris, febre lentâ cum obstructionibus laborantibus, fœliciter exhibemus pro potu ordinario. Et fit rhab. drach. semis, vel drach. j. (prout puer ægriùs, vel faciliùs est saporem ferre potest) crassiusculè tritam, & nodulo inclusam infundendo in aquæ fontis ℔. ij. vel iij. frigidè per diem integrum. Ejusque usus continuatur per mensem, aut diutius, si morbi contumacia id postulet. Eique interdum, si febris admodum remissa sit, & corpus pituitosum, aliquid vini additur ad ingratum rhab. saporem corrigendum.

Post purgationem materiæ morbificæ, natura plerumque in morbi declinatione per urinas excernere reliquias consuevit, quod ex iis copiosioribus, vel crassioribus colligere licet. Illius motus adjuvandus est diureticis medicamentis, iisque temperatis: qualia sunt emulsiones, & aperientia in julepis, & jusculis suprà descripta: quibus si febris admodum remissa sit, aliquid radic. fœnic. & petroselini, vel fol. absinthii, addi poterit, idque præsertim in febribus pituitosis, ut quotidiana continua.

Si verò natura ad habitum corporis materiæ morbificæ reliquias propellat, sudorifica usu rpanda sunt: non calida illa quidem, quæ magis propriè sudorifica sunt, sed alia temperata, quæ eadem ferè sunt cum diureticis: & prout attenuandi vi prædita sunt humores disponunt, ut faciliùs à natura per locum sibi magis convenientem expelli valeant. His tamen addi possunt aquæ cardui bened. scabiosę, spiritus vitrioli, aliaque in febribus malignis fusiùs describenda.

Præter interna remedia, extrinsecùs etiam varia adhibentur, ad calorem febrilem contemperandum, partium principum robur confirmandum, vel poros cutis relaxandos, & fuliginem, calorem que febrilem foràs attrahendum, Epithemata nimirùm, linimenta, aliaque cordi, hepati, aliisque partibus admovenda. Quę calori temperando destinata sunt, nonnisi in statu, aut declinatione admovenda, dum calor ad exteriora sese diffundit; non in principio, vel augmento, dum circum viscera adhuc residet, nec etiam instante crisi.

Cordi epithema admovendum, in hunc modum componi poterit.

℞. Aquar. buglossi, acetosæ, nymphææ, rosar. ana ℥. iij. aceti rosac. vel succi limon. unc. j. pulv. electar. diamarg. frig. & triasantal. an. drach. j. camphoræ, & croci, an. gr. v. Misce. Fiat epithema, applicandum tepide cum panno scarlatino.

Ad magis roborandum, & odoris gratiam epithemati conciliandam, adde aquę naphæ unc. iij. confect. alkerm. drach. j.

Ubi magis roborare est animus, epithemata solida cordi applicantur, in hunc aut similem modum composita.

℞. Con-

℞. Conservæ buglossi, & rosar. ana unc. j. confect. alkerm. drach. ii. pulv. electar. diam. frig. drac. j. sem. Cum succo limon. vel aqua rosar. fiat epithema solidum applic. post liquidum.

Vel formâ linimenti magis cardiacum ita paratur.

℞. Confect. alkermes & de hyacinth. ana drach. iii. pulv. elect. triasantali, & diamarg. frig. an. drac. ii. Cum aqua rosar. fiat instar linimenti, quo illinatur regio cordis.

Ad roborandum quoque & fuligines, caloremque febrilem foras evocandum, maximè conveniunt pulli columbini, per spinam secti, & regioni cordis applicati; qui etiam non raro sinapisari solent pulveribus cardiacis, ut diamarg. frig. & triasantali. Vel antequam applicentur, regio cordis confectione alkermes, & linimento; cardiaco illinitur.

Hepati quoque epithemata admoveri solent, in hunc ferè modum composita.

℞. Aquar. endiviæ, cichorii, acetosæ & rosar. ana ℥. iii. aquæ lactucæ unc. ii. aceti rosac. unc. sem. pulv. electar. triasant. drach. i. sem. spodii drach. sem. camphoræ scrup. sem. Fiat epithema.

Ad potentiùs refrigerandum, ex succis aliquando epithema confici poterit, in hunc modum.

℞. Succi cichorii, endiviæ, ana ℔. sem. succi lactucæ, & aceti rosac. ana unc. ii. pulv. trium santal. drach. ii. Misce. Fiat epithema.

Non solùm autem hepati, sed etiam universæ hypochondriorum regioni epithemata refrigerantia adhibere utilissimum est: illa enim non solum pepasmum promovent, sed etiam viscerum intemperiem emendant & impediunt ne partes principes in marasmum lethalem incidant.

Eadem hepatis regio jungenda erit sequenti linimento, quod etiam renibus atque lumbis applicari poterit.

℞. Unguenti ros. ℥. i. sem. cerati santalini ℥. j. succi endiviæ ℥. i. sem. ol. rosac. & ceræ, an. q. s. ut fiat liniment. Cui addatur aceti rosac. parum unctionis tempore.

Testibus etiam refrigerantia utiliter adhibentur, propter maximum consensum, qui ipsis cum partibus principib⁹ intercedit; illis ideò refrigeratis totius corporis incendium, magna ex parte restinguitur. Ad hunc usum tale epithema componi poterit.

℞. Aquar. nymphææ, plantag. rosar. & cichorii, ana ℥. iii. aceti rosac. unc. j. sem. vini unc. ii. Misceantur, hisque immergatur linteum, quo actu frigido testes involvantur.

Manuum & pedum refrigerationes maximum quoque juvamentum afferunt ob eundem consensum, quem habent cum toto corpore, propter arterias, venas, & nervos, quæ ad illas partes desinunt.

Neque timendum est, ne excrementorum difflationem impediant. Siquidem pauca sunt, quæ ex illis partibus effluunt; & ideò majus ex refrigeratione juvamentum, quam nocumentum emergit.

Manibus itaque contrectantur pilę marmoreæ, eburneæ; æneæ, aut plumbeæ. Vel macerantur manus in aqua frigida, cui veni & aceti tantillum mixtum sit. Plantis pedū admoventur folia lactucæ, nymphææ, aqua & aceto immersa. Vel ad utrarumq; partium lotionem decoctum sequens parari poterit.

℞. Fol. lactucæ, violar. sempervivi, portulac. fol. vitis salicis, ana M. j. cap. papav. num. xii, vel fol. ejusdem (si adsint vigiliæ) M. i. aceti ℥. i. vini albi ℥. ii. aquæ fontis q. s. Fiat decoctio. Cui adde, si lubet, lixivii parum ad corroborationem articulorum. Hoc laventur manus & brachia, pedes, & tibiæ, tepidè, bis in die, aut semel hora somni.

Advertendum porrò est, antiquos balneis aquæ dulcis frequenter usos esse in febrium putridarum curatione, ut videre est apud Galen. *lib. de marcore, cap. 7. 11. meth. c. 9. & 10. tom. 1 ad Glauc. cap. 9.* Eaque vel frigida administrabant in febre vehementissimâ, ut ardente exquisita; vel tepida in declinatione febrium, & concoctionis signis apparentibus. Verùm nostrâ ætate, non sine periculo hujusmodi balnea administrari possunt, & in uno tantum casu conveniunt; quando scilicet febris in diuturnitatem abit, & corpus calidum & siccum, ac squalidum occupans, in hecticam degenerare posse videtur.

Hoc etiam pro coronide addendum, solutâ per crisim febre, materiæ morbificæ reliquias purgatione esse auferendas; præcipuè si per sudorem, aut hæmorrhagiam facta fuerit crisis. Hisce enim evacuationibus tenuior tantùm materiæ portio educitur, crassior verò relicta nonum concipit incendium, & recidivam efficit. Sola itaque crisis, quæ fit per alvi fluxum, solet esse secura. Cui tamen non ita fidendum est, ut ab omni purgatione prorsùs abstineamus. Sordent enim adhuc præcordia, & affluens alimentum corrumpunt, unde aut recidiva oritur, aut alterius morbi causa. Itaque multò satius est (quod à recentioribus nonnullis fuit observatum) semel atque iterum repetito blando cathartico, ita reliquias omnes abstergere, ut omnis recidivæ metus; omnisque morbi alterius occasio tollatur.

CAPUT II.

De Symptomatis febres putridas comitantibus.

OMnes ferè Authores, qui de febribus scripserunt, symptomata febres comitantia: vel illis supervenientia, eorumq; curationes in fine operis descripserūt, ut omnibus febrium generibus optimè accommodari valeant. Quod eorum consilium tametsi minimè improbandum censeo, attamen commodiùs multò ad praxeos usum censuerim, si illa febribus putridis continuis immediatè subnectantur, cùm in iis potissimum, & vehementia esse soleant, & peculiares medelas expostulent.

Quamvis igitur plurima symptomata, multis ex supra enarratis remediis, causæ, morboq; accommodatis emendari soleant; non pauca tamen ipso morbo molestiora, peculiarem curam requirunt, quæ hic summatim describenda est.

Dolor capitis, vigiliæ & deliria, iisdem propemodum remediis curantur, revellentibus, repellentibus, derivantibus, resolventibus, & anodynis. Revellentia sunt clysteres emollientes, & laxantes, purgationes blandæ, phlebotomia, cucurbitulæ, lotiones pedum. Repellentia sunt frontalia, oxyrrhodina, unguenta, vel linimenta. Derivantia sunt sectio venæ frontis, vesicatoria. Ad resolventia referuntur olea nonnulla, & animalia capiti admota, quæ etiā sunt anodyna. Per usum autem prædictorum remediorum exhibentur julepi, & emulsiones, ad humores calidos & acres temperandos, ac demulcendos. Hisce omnibus accedant narcotica, non nisi maximâ urgente necessitate, & reliquis non conferentibus usurpanda. Quorum omnium medicamentorum materia in phrenitidis, & doloris capitis à causa calida curatione, descripta reperitur. In eorum tamen administratione hoc unicè observandum, ne instante crisi

in

in usum vocentur; motum enim naturæ perturbare, & crisim impedire valerent. Quod tum de cæteris tum de narcoticis præsertim est audiendum.

Ad vigilias & deliria plurimum confert cataplasma plantis pedum admotum, ex cucurbitis recentibus cõtusis, foliis sempervivi majoris, lactucæ, & similibus, etiam lotiones pedum, ex decocto herbarum refrigerantium. Sic enim frigiditas per nervos cerebro communicatur.

Convulsiones in febribus, præcipuè malignis: aliquando contingunt, à malignis vaporibus cerebri meninges vellicantibus. Quibus mederi oportet clysteribus revellentibus, ac cucurbitulis; tum exhibendo frequenter in julepis, aut jusculis pulverem epilepticum, *deguteta* vulgò dictum, aut alium consimilem, Ac denique inungendo spinam dorsi oleo chamæm. violac. amygdal. dulcium, & de nuce Indica.

Somno profundo febribus supervenienti eadem adhibentur remedia quæ in soporosorum affectuum curatione fuere descripta; hoc tantum observando, ut ea quæ intus assumpta nimis calefaciunt, minimè usurpentur.

Sitis febricitantium sedatur præcipuè potu refrigerante & humectante. Attamen si intensior sit, ut potus moderatus ei non sufficiat, (immoderatus enim plurima infert incommoda, & ægrum non rarò in vitæ discrimen præcipitat) aliis auxiliis fallenda atque demulcenda est.

Primò itaque frigidus aer inspiretur, æger in silentio maneat, ore clauso per nares expiret, & somno indulgeat.

Deinde abluatur os aquâ hordei tepidâ aut aquâ in qua decoctæ sint jujubæ, sebesten, pruna, lactuca, portulaca, & similia.

Teneat in ore æger frustum rad. liquirit. à cortice mundatæ, & in oxycrato maceratæ. Vel colluat os aquâ hordei, aut simplici, cum modico aceti, aut cum succo granatorum, limonum, vel tantillo spiritus vitrioli.

Vel teneat in ore acinos granatorum, aut laminam mali citrii, limonis, vel aurantii maceratam in aqua rosarum saccharo adjecto; vel stolones lactucæ, endiviæ aut portulacæ, folia acetosæ, taleolas anguriæ, cucurbitæ, cucumeris, in aqua frigida priùs maceratas. Vel cerasa acida, vel ribes, vel tamarindos, vel frustulum crystalli, vel prunorum acidorum nucleos, quibus nõnihil pulpæ adhæreat, & similia.

Utile est etiam ad sedandam sitim, saccharum aquâ rosarum madefactum cum spiritu vitrioli, atque iterũ exsiccatum.

Si levioribus hisce sitis tolli nequeat, permittendus est potus; non initiis exacerbationum, neque in augmento; nisi pauciſſimus; sed in vigore, & potiſſimùm ubi ad declinationem vergit: tunc enim largior potus calorem foràs diffundit, & sudorem aliquando movet, præcipuè in febrium intermittentium paroxysmis, in quorum declinatione ad satietatem non rarò potum haurire convenit. Varia potus materia in hujusmodi febribus conveniens superiori capite descripta est.

Si verò sitis ab humore bilioso in ventriculo contento ducit originem, is per vomitum, aut dejectionẽ expurgandus est. Vomitus provocabitur, si æger sit nauseabundus, syrupi acetosi simpl. ℥. j. ℔. cum aqua hord. aut decocti raphani ℥. v. Sin minus, purgetur bolo ex cassiæ ℥. i. & pulpæ tamarind. ℥. iij. vel mannæ ℥. ii. in decocto prunorum & tamarindorum dissolutis, vel potione sequenti.

℞. Cassiæ recenter extractæ ℥. vi. mucilag. sem. psylli ℥. ß. decocti hord. prunor. & tamarind. ℥. iv. syrupi rosar. ℥. i. Misce. Fiat potio.

Linguæ & faucium ardor, siccitas, & scabrities curatur variis remediis, dictis partibus admotis, in ore detentis, in hunc modum compositis.

℞. Mucilag. sem. cydonior. ℥. i. mucilag. sem. malvæ ℥. ß. specier. diatrag. frig. & sacchari candi, an. ℨ. j. sacchari albi q. s. Fiat eclegma. Vel

℞. Mucil. sem. psyllii, aut cydon. extract. cum aqua lactucæ, vel rosar. ℥. ß. syrupi viola. limon. aut granat. Unc. i. ß. Misce. Capiat parum per intervalla, & in ore detineat. Vel

℞. Sem. cucumeris ℥. ß. sem. cydon ℨ. ii. gummi tragacanth. ℨ. i. ß. Contundantur semina, & gummi dissolvatur in albumine ovi. Misceantur omnia, & fiant trochisci ore detinendi. Vel

℞. Sem. psyllii cydon. an. drach. i. ß. gummi tragacanth. drach. sem. sacchari candi drach. iii. Cum mucilag. gummi tragacanth. fiant trochisci. Vel linteo rarò includantur, ut fiant noduli, qui macerentur in aqua rosar. & ore teneantur.

Si profundiùs asperitas hæserit, fiat gargarisma ex decocto hordei, rad. althææ, fol. lactucæ portulac. flor. violac, addito melle rosac. syrup. violat. vel saccharo cando, vel oxymel. simpl. & simil.

Si sordes linguæ adhæreant, ut plerumque fit, sæpè detergenda est linteo asperiori intincto oxycrato. Cui etiam succus sempervivi, & sal prunellæ interdum addi poterit.

Si ardor sit intensior cum insigni linguę nigredine, magis refrigerantia cum humectantibus permisceantur, in hunc modum.

℞. Succorum lactucæ, sempervivi, limonum. an. ℨ. i, mucilag. sem. cydon. sacchari candi, an. ℥. ß. sacchari albi q. s. Fiat looch. Vel

℞. Sempervivi recentis M. i. aceti rosac. ℥. iii. aquæ hordei ℔. i. Coquantur ad terriæ partis consumpt. In colat. dissolve salis prunellæ drach. i. ß. alum. ℈. i. syrup. viol. & de moris, an. ℥. i. Fiat gargarismus. Vel sal prunellæ solum in aqua sempervivi dissolvitur, eóque utiliſſimè lingua, & fauces abluuntur; nec nõ ejus particula absorberi potest, ut ad œsophagum simili ardore affectum pervenire possit.

Exterius verò guttur & collum illinantur ol. violac. & butyro recenti in aqua rosarum lotis, quibus veluti ustum guttur humectari possit.

Ad refrigerandum admoveri possunt, unguentum rosaceum, refrigerans Gal. & similia. Sed multò efficacius admoventur folia lactucæ, portulacæ trita, ac duobus linteis inclusa. Vel millepedes contusi eodem modo admoveri possunt.

In magno pectoris ardore, qualis in febribus solet contingere totum pectus inungendum est oleo violaceo, nymphææ, & amygd. dulcium. Imò verò, æstu plurimùm urgente, fomenta eidem parti admoveri debent ex decocto hordei; lactucæ, nymphææ, borraginis, violarum & similium composita, quibus irrigationes ex oleis prædictis debent succedere. Quandoquidem, ex præscripto Galeni, & Avicennæ, in hujusmodi febribus, magna cura thoracis, utpote caloris fornacis, habenda est. Ea verò remedia, juxta Trallia-ni præceptum, rarò frigida, quia intrò calorem repellunt; nec tepida, quia laxant; sed actu calida, potentiâ verò frigida admoveri debent.

Dolor lumborum in febribus excitatur à sanguine fervido & copioso in vena cava ebulliente. Sedari autem debet clysteribus emollientibus & refrigerantibus emulsionibus ex seminibus frigidis paratis, adden-

do ſal prunellę; inunctionibus earum partium ex unguento refrigerante Galeni cum ſucco ſempervivi majoris,& camphora,vel unguento populeone,vel ol.roſac. nymphææ, & papaverino; vel epithemate ex aqua plantaginis, roſarum, aceto roſaceo, & camphora, vel oxyrrhodino ex aqua roſarum, oleo roſaceo, & aceto parato, quæ omnia actu frigida in æſtate, ſubtepida in aliis temporibus admovenda ſunt.

Inquietudines quæ in febre aſsôde & paroxyſmis tertianæ intermittentis ſolent contingere ,curantur præcipuè purgatione humoris bilioſi ventriculum, aliáſque partes ſenſibiles vellicantis , idque per vomitum, aut ſeceſſum, prout natura hanc vel illam viam magis affectare videtur; tum clyſteribus ad inferiora revellitur. Mox quies omni arte procuratur &potus frigidus exhibetur, necnon julepi refrigerantes, quibus interdum ſyrupus de papavere, vel laudani tantillum utiliſſimè permiſcentur. Etiam in vigore paroxiſmi ſyrupi de pap.℥.i.utiliter exhibetur.

Syncope in febribus ſyncopalibus vulgò dictis ſolet contingere; quarum duo genera conſtituuntur, ut ſuperiori capite dictum ; & una dicitur ſyncopalis minuta; altera verò humoroſa. Quarum curationes, utpotè ab aliarum febrium putridarum curationib⁹ longè diverſas, prædicti ſymptomatis ratione, huic loco reſervavimus.

Syncopalis minuta,quæ à bilioſis humoribus, acribus, & venenatis generatur, in hunc modum curanda eſt. Aër ſit frigidus,& humidus, parúmque aſtringens, ut exolutio prohibeatur. Victus tenuis, refrigerans,& inſtaurans ex juſculis pullorum cum acetoſâ, portulaca,&c.decoctorum, quib⁹ addi poteſt aqua roſar.ſuccus granat. & parùm ſacchari. Panis infuſus in ſucco granatorum, vel aurantiorum exhiberi poterit, ſi victus paulò plenior ſit concedendus, necnon cremor hordei aut panatellæ cum ſucco granatorũ, aut limonum. Tum jura reſtaurantia ex carnibus expreſſis cum dictis ſuccis. Robuſtioribus exhibentur vitelli ovorũ cum omphacio, teſtes gallorum,carnes pullorum,gallinæ,perdicis iiſdem ſuccis alteratæ.

Potus tempore paſtus, ſi non adſit inflamatio alicujus viſceris, ſit vinum aquoſum non vetuſtum, nec vaporoſum.Extra paſtus, aut ſi aliqua ſit inflammatio, aqua hordei, aut aqua panata, cum ſyrupo granat. limon. acidi citri, julepo roſac.

Somnus extra paroxyſmum convenit, in eodem nocet. Ac denique maximè fugienda, quæ iram, triſtitiã, & ſimiles affectus concitant.

In paroxyſmo flabellis refrigerantibus, & irrorationibus odoriferis,ſpirituum reſolutio ſupprimenda eſt. Facies aſpergenda aquâ frigidâ, vel roſar. cum aceto. Eâdem quoque teſtes in viris, & mammæ in mulieribus frigidè foveri poterunt.

Si calor cum ſpiritibus è corde ad exteriora non revocetur, revellendus eſt frictionibus extremorum, ac vellicationibus: tum nares ſæpè apprehendantur, pili vellantur,nomine proprio ſæpè æger inclametur. Detur mica panis in ſucco granat. infuſa,aut vinum tenue odoriferum,aquâ roſar.dilutum: Et urgente neceſſitate: aqua cinnam. cum aqua roſarum. Interim jura reſtaurantia non omittantur, quibus confectio alkermes,aliáque admiſceri poterunt. Potiones quoq; cordiales ſæpe ex cochleari exhibendæ, in hunc modum compoſitæ.

℞. Aquæ roſ.Unc.ii. aquæ naphæ Unc.j. aquæ cinnam. Unc. ß. confect. alkerm. ℥. i. margarit.præp. & coralli prep. an.℈.ſem.manus Chriſti perlatæ drach.vi. Miſce. Fiat potio.His accedere poſſunt opiatæ,&condita ſuperiori capite deſcripta.

Medulla panis adhuc calentis aquâ roſac. & aceto irroretur,& ori,naribuſque admoveatur.

Cordi epithemata refrigerantia, & roborantia applicentur.

Ad poros denſandos, & impediendam diſſolutionem, involvatur æger linteo conſperſo pulvere roſar. balauſtiorum & ſantalorum;vel irrorentur lintea aqua roſar. cum modico aceto.

Totum corpus præcipuè dorſum illinatur ſequenti linimento.

℞. Ol. roſar. omphac. Unc. i. ſem. myrtill. cydon. mucilag. ſem.pſylli.ana drach. vi.gummi arab. diſſoluti in aqua roſ. drach.ii.ceræ albæ q.ſ. Fiat linimentum.

Ventriculi ratio præcipuè habenda eſt, quod in eo præcipuè humor noxius cumuletur. Illinenda autem eſt illius regio oleo roſaceo, & cydon. tum imponatur panis toſtus maceratus in ſucco cydonior. & granat. acidorum. Vel magno urgente æſtu foveatur tepidè decocto portulacæ,& roſarum,vel etiam ſucco ſolani, portulacæ,uvæ acerbæ,adjecto ol. roſac.&cydoniorũ.

Sublata ſyncope,& refectis viribus,ad febrem,ejuſque cauſam tollendã convertendus eſt animus. Quod fiet alterantibus,& evacuantibus,quæ febribus ardentibus idonea ſuperiore capite deſcripſimus.

Syncopalis humoroſæ, quæ ab humorum pituitoſorum, & crudorum multitudine producitur, contraria fere eſt curatio ei quæ minutæ aſcripta eſt. Siquidem aër debet eſſe temperatus , ad calidum inclinans, lucidus, purus, & ſiccus. Cibi boni ſucci, & facilis concoctionis, præparati cum hyſſopo, fœniculo, aliiſque. Potus ſit vinum tenue,& oligophoron. Somnus & vigiliæ moderatæ.

At frictiones in primis maximè commendantur à Galen.*12.mèth. cap.*1,eæque ab initio morbi celebrandæ ſunt linteis aſperioribus ſupernè deorſum,primum in pedibus & cruribus; poſt in brachiis, humeris, & dorſo. Lintea prius ſuffiantur ſtyrace,ligno aloës,thure, caryophyllis, &c. Ubi à frictione artus abunde incaluerint,inungantur oleo anethino,chamæmel.irino, coſtino, aliiſque reſolventibus. Hujuſmodi frictiones plurimum laudantur, quia calorem cum ſpiritibus, ac materiã noxiam vires ſuffocantẽ ad exteriora evocant.

In paroxyſmo æger excitandus eſt narium apprehenſione, aurium fricatione, pilorum avulſione; inclamatione,&c. Prætereà ori & naribus odorata admoveantur, ut aqua cinnam. flor. aurantiorum, acetũ infuſionis caryophyll, mica panis intincta vino Hippocratico quæ etiam per os exhiberi poteſt; aut ipſum Hippocraticum ſolum,aut aqua cinnamomi,aut potio cardiaca ſequens.

℞. Aquar. meliſſæ, roriſm. & flor. aurant. ana ℥. j. aquæ cinnam. Unc.ſem.confect. alkerm.drach. i. ſyrupi conditura cort.citri & caryophylli noſtratis,an.℥.i. Miſce. Fiat potio, quæ detur ex cochleari frequenter. Opiata etiam in hunc modum componi poterit.

℞. Conſervæ flor. bugloſſi,anthos, & cort.citri condit.ana Unc.ſem.nucis moſchat.condit. drach.iii.confect. alkermes drach. ii. ſpecier diambræ, diamoſchi dulcis,an.℈.i. Cũ ſyrupo condit.cort.citri fiat opiata.

Cordi admoveri poſſunt epithemata, & pulli colũbini; ventriculo & teſtibus fomenta, aliáque adminiſtrari,quæ in virium imbecillitate fuere propoſita.

Dum hæc fiunt, ad frictiones identidem redeundũ eſt,quæ nunquam in hoc affectu ſunt omittendæ.

Refectis aliquantum viribus, materia morbifica educenda eſt per clyſteres, & purgationes (in quibus hiera cum agarico, ratione ventriculi, multũ prodeſt) quæ blandæ, & frequentes eſſe debent, interjectis tamen præparationibus idoneis.

Inap-

Inappetentia omnibus propemodum febribus communis eſt. Dum enim ventriculus calida intemperie afficitur, fames imminuitur, & ſitis augetur. Aliquando tamen ita dejicitur appetentia, ut ægri vix juſcula haurire poſſint. Fitque illud cibi faſtidium à vitioſis humoribus in ventriculo collectis, aut illius tunicis imbibitis, vel corruptis, malignisque vaporibus ventriculum obſidentibus. Curari debet evacuatione cauſæ morbificæ per vomitum, aut ſeceſſum, idque ab initio diluto rhab. & tamarindorum. In declinatione verò ſi febris non ſit valida, cum hiera picra in decocto hordei, cicerum, abſinthii, aliorumque detergentium diſſoluta. His ſuccedere debent clyſteres detergentes, qui conſecutione quadam à ventriculo revellunt. Prætereà exhibenda ſunt frequenter acida & refrigerantia, ut ſyrup. limon. granat. ceraſa acida &c per ſe, vel cum aqua frigida exhibita. In declinatione, aut ceſſante febre, ſyrup° de abſinthio pontico utiliter dari poterit, vel ſolus, vel cum ſyrupis, aut ſuccis acidis permixtus. Cibi offerantur ægro magis grati. Ut enim docet Hippocr. *Aph.38. ſect.2.* paulò deterior, ſed ſuavior cibus, & potus meliori, ſed inſuaviori præferendus. Per rara autem intervalla cibus non multus aſſumatur, frequẽtior enim & copioſior inappetentiam vel ſanis inducit. Condiantur verò cibi, modò tuſſis abſit, omphacio aceto roſac. ſucco limon. Si æger ita abhorreat ab omnibus cibis, ut nihil omninò aſſumat, injiciantur clyſteres nutrientes bis aut ter in die; eductis prius excrementis clyſtere detergente. Soluta omninò febre, ſi remaneat inappetentia, æger modicè ſe exerceat, utatur capparibus, ſaxifraga, olivis, locum mutet, & migret ad aërem frigidiorem. Ac tandem, ſi hæc nõ ſufficiant, utatur vino abſinthite, & pilulis de hiera, quę humores ventriculi tunicis impactos potenter abſtergunt.

Singultus & vomitus febribus ſuperveniens variis oppugnantur remediis, quorum materia ex ſingultus, & vomitus curationibus à nobis deſcriptis erit repetenda, & ſingulis febricitantibus, hiſce ſymptomatis correptis, cum delectu ac judicio accommodanda. Cavendum tamen maximè eſt, ne vomitus criticus ulla ratione cohibeatur. Singultus interdum ex immodico refrigerantium uſu procedit, ut teſtatur Lemnius referente Schenkio his verbis. *Singultus in febribus nonnunquam ſequitur intemperatum refrigerantium uſum juleporum. Quo modo affectos inconſulta temeritate Medicorum plures vidi, idque ſymptoma contra omnium opinionem vini potu ſuſtulimus.*

Fluxus alvi febribus putridis ſuperveniens, ſi criticus ſit, cohibendus non eſt; neque ſymptomaticus ſtatim initio, ſi vires admodùm non dejiciat, ne humor vitioſus ad partes principes recurrat. Quando cohibendus eſt, id fit purgatione blanda, & ſimul aſtringẽte, clyſteribus detergentibus, & roborantibus; aſſumptis, & admotis, incraſſantibus, roborantibus, & aſtringentib9. Quæ omnia ex diarrhœæ curatione erunt deſumenda, à levioribus incipiendo, & ad fortiora, ſi neceſſitas urgeat, paulatim progrediendo.

Sudores, ſi critici non ſint, ſed ſymptomatici, vireſque maximè dejiciant, cohibendi erunt aëris refrigeratione, conſpergendo aquam frigidam, folia ſalicis, & vitis ſuprà pavimentum; & ſi opus ſit, feneſtras aperiendo, corporis eventilatione paulatim facta ſub levibus integumentis, ac molli culcitrâ detractâ: Item facie oxycrato frequenter conſpersâ: ac denique uſu medicamentorum frigidorum aſtringentium: qualia ſunt epithemata refrigerantia cordi, hepati, ac toti ventri admovenda, & ſubinde immutanda. Unguenta ex ol. roſac. myrtino, mucilaginib. & pulver. aſtringentibus compoſita, toti corpori, & præſertim ſpinæ dorſi applicanda. Pulveres ex roſis balauſtiis, malicorio, myrtillis, maſtiche, terra Samia, &c. collo, thoraci, alis, & inguinibus inſpergendi: vel æger involvatur linteo irrorato oxycrato cum pulveribus prædictis, cavendo tamen, ne inflammatio aliqua, aut tumor aliquis præter naturam in hypochondriis lateat, tunc enim ab aſtringentibus, ſaltem validioribus, eſt abſtinendum. Sudor abſtergendus non eſt, ſed ſinendus, ut ad poros cutis concreſcens, alium affluere prohibeat.

Per os verò exhibenda incraſſantia, aſtringentia, & roborantia, ut hordeata ex decocto lactucæ, & ſem. frig. parata, juſcula inſtaurantia cum ſucco granatorum agreſtæ pulveribus corallor. margarit. raſur. eboris, ſantalorum aut balauſtiorum. Julepi ex aquis roſar. lactucæ, portulac. cum ſyrupo granat. de roſis ſiccis, aut cydonior. Opiatæ ex conſerva roſarum, corallis, margaritis, terra ſigillata, pulver. diamarg. frig. triaſantali, &c.

APPENDIX.

In febrium acutiſſimarum & pernicioſarum curatione hoc diligenter advertendum, rariſſimè eas fieri ſine interna & peculiari viſceris cujuſdam affectione; & plerumque inflammatione. Quare nunquam omittenda cura hypochondriorum, capitis, thoracis, uteri, renum & veſicæ: ut omni ratione inveſtigemus quæ harum partium inſigniter laboret, & ei, quoad fieri poteſt, ſubveniatur.

CAPUT III.

De febre tertiana intermittente.

Febris tertiana intermittens fit à bilioſo humore excrementitio, in prima corporis regione contento, ac putreſcente.

Illa autem vel legitima eſt; & exquiſita: vel illegitima, notha, ſeu ſpuria.

Legitima ſeu exquiſita horis 12. terminatur, & producitur à bile naturali putreſcente. Notha verò ſeu ſpuria paroxyſmos habet 12. horas excedentes. Quod ſi 24. horas excedat, tertiana extenſa nominatur. Fitque vel à bile præternaturali putreſcente, vel à naturali, aliis humoribus, præſertim pituitæ, permixta.

Item tertiana alia ſimplex eſt, alia duplex, alia triplex. Simplex dicitur, cujus paroxyſmi tertio quoque die, hoc eſt alternis diebus, recurrunt. Duplex verò, quando paroxyſmi ſingulis diebus invadunt. Et quamvis in hoc à quotidiana non differat, utroque tamen diſtinguitur per ſigna propria, bilem, aut pituitam redundantem indicantia, quæ ſuis locis exponentur. Aliquando tamen in tertiana duplici duo paroxyſmi eâdem die apparent, alterâ die remanente liberâ: idque recentiores nonnulli vocant duas tertianas, & à tertiana duplici diſtinguunt. Quæ tamen diſtinctio exigui momenti. Triplex tertiana fit, quando duorum dierum ſpatio tres apparent paroxyſmi. Rariſſima eſt hæc febris. Unum tamen illius exemplum proponitur à Galen. *2. de criſ. cap. 9.* Et nos aliud vidimus anno 1637. in quodam viro nobili, qui ſingulis 16. horis febris tertianæ paroxyſmum patiebatur. Et ſinguli paroxyſmi intra 10. aut 12. horas per ſudores judicabantur. Fiunt autem diverſi hi paroxyſmi à diverſa materia, in diverſis locis putreſcente, ita ut unaquæque peculiarem locum obtineat.

Humores autem febres tertianas producentes, in prima potiſſimùm regione cumulantur, hepate nimirum, cyſtide fellea, ventriculo, meſenterio, pancreate, aut venis illarum partium.

Earum cauſæ ſunt illæ omnes, quæ bilem excrementitiã generant; nempè calida & ſicca hepatis intẽperies, ætas juvenilis, aëris conſtitutio calidior, vigiliæ, curæ, iræ, jejunia, ciborum calidorum uſus, exercitatio nimia. His accedunt ad tertianæ nothæ productioné, cauſæ pituitam, & melancholiam generantes. Hinc illi, qui calidiori hepate præditi ſunt, & ex crapula, ac prava victus ratione multas cruditates generant, ex bilis cum crudis humoribus permixtione, tertianis nothis obnoxii ſunt. Hinc etiam æſtatis tempore crudi humores, ex caloris nativi imbecillitate, fructuum eſu, & nimio potu geniti, bili permixti, tertianas nothas pariunt.

Signa diagnoſtica tertianæ exquiſitæ ſunt, quod hæc febris ſtatim cum inſigni rigore incipit, quo à quotidiana diſtinguitur, in qua levis tantùm horror, aut frigefactio apparet. Deinde rigorem ſequitur calor intenſus, acer, & mordax, ſitis intolerabilis, reſpiratio magna, & frequens vigiliæ, capitis dolor, & interdum deliria. Rigorem etiam ſequitur interdum vomitus bilioſus, vel alvi fluxus. Urina aliquando flava eſt, rufa, vel rubra. Acceſſiones ultra 12. horas non extenduntur, & ſudoribus terminatur. Præterea præceſſerunt cauſſæ bilem generantes ſupra enumeratę.

In tertiana notha ſigna omnia prædicta ſunt remiſſiora, quàm in exquiſita, ſed intenſiora, quàm in quotidiana. Et prout major, vel minor pitutæ copia bili ădmixta fuerit: paroxyſmi ad tertianæ exquiſitæ, vel quotidianæ paroxyſmos magis vel minus accedunt, tum ratione intenſionis ſymptomatum, tum ratione durationis ipſius paroxyſmi. Ita ut tertianæ nothæ paroxyſmi ad ſexdecim, octodecim, & plures horas extendantur. Quamquam interdum poſſint eſſe breviores ob materiæ paucitatem, & intra octo, decem duodecim horas terminari.

Prognoſis deſumitur ab Hippocr. *Aph. 50. ſect.* 4. *Tertiana*, inquit, *exquiſita ſeptem circuitibus, ad ſummum judicantur.* Et *Aph. 43. ejuſdem ſectionis. Febres quocunque modo intermiſerint, periculum abeſſe ſignificant.* Quod tamen intelligendum eſt de tertianis febribus omnis malignitatis expertibus. Dantur enim tertianæ malignæ, & peſtilentes, quæ quamvis evidentes habeant intermiſſiones: ægrotantes tamen non rarò de medio tollunt. Præterea multa febri tertianæ poſſunt ſupervenire, quæ vitæ periculum inferre poſſunt, quamvis febris ex ſe periculoſa non ſit.

Scribit Haly, & vulgatiſſimâ docetur experientiâ, in tertianâ laborantibus ſi ulcera, aut puſtulæ in labiis & naribus erumpant, finem febris præſagire. Eſt enim quædam veluti criſis, quæ ad illas partes fit.

Alvi fluxus febri tertianæ ſuperveniens, materia jam concocta, eam ſolvit. Et hæc unica eſt via, qua hujuſmodi febres perfectè judicantur. Cum enim illarum focus in cyſtide fellea, vel hepate, vel meſenterio, aliiſque partibus primæ regionis contineatur; etiamſi quæ ſingulis acceſſionibus effertur exhalatio in habitũ corporis irrepens, vel ſudoribus, vel inſenſili tranſpiratu, vel papulis expurgetur; manet tamen craſſamentum quod niſi beneficio naturæ: vel medicamentorum per alvum expurgetur; aut febris diuturnæ, aut obſtructionum, aut recidivæ aut aliorum morborum contumacium cauſa eſſe ſolet.

Breves & ſecuræ eſſe ſolent febres intermittentes, ſi bonus ſit totius corporis habitus, ſi viſcera bene ſint affecta; ſi ver aut æſtas adſit; ſi æger non multo utatur alimento, & parcè bibat. Contrà verò longiores, & contumaciores eſſe ſolent, ſi prava adſit jecoris, aut lienis affectio, ſi æger abundet humoribus pituitoſis, aut melancholicis, ſi hyems, vel autumnus vigeat; ſi æger multo utatur alimento, aut potu multo calorem opprimat.

Curatio, ut in aliis febribus, ad febrem, ejus cauſam, & vires dirigenda. Febris indicat refrigerantia; cauſa, eadem refrigerantia, tum concoquentia, & evacuantia; vires, roborantia.

Ac victus ratio primum inſtituenda eſt refrigerans, & humectans, eadem prorſus in tertiana exquiſita, quę in febribus continuis fuit propoſita. At in tertiana notha, eáque ſimplici, paulo plenior victus imperandus eſt, præcipuè ſi illa in longitudinem abeat: tunc enim ſolida alimenta exhibenda ſunt die intermiſſionis, & quinque vel ſex horis ante acceſſionem. In tertiana verò duplici, quemadmodum in tertiana exquiſita, ſolis juſculis, aliiſque ſorbilibus alimentis æger nutriendus eſt.

Potus gratiſſimus in tertiana notha, ex Foreſto.

℞. Aquæ fontis ℔. ii. cinnam. ʒ. ſem. ſacchari Unc. iii. Hęc cruda per manicam Hippocratis trajiciantur.

In acceſſione autem alimentum exhibendum non eſt, juxta ſententiam Hippocr. *Aph. 11 ſect. 1.* Natura enim, ut docet Galen. *in comment.* cibi concoctione avocatur à concoctione humorum morbificorum, adde quod in acceſſione tetro vapore univerſum corpus perfunditur, qui cibum recenter ſumptum labefactat, & maxima parte corrumpit. Attamen ſi acceſſio adeò longa fuerit, vel corpus ægrotantis adeò calidum, & ſiccum, gracile, & raræ texturæ ut facilè diſſolvatur, & ad finem paroxoſmi ſufficere non valeat, etiam in acceſſione cibandus æger eſt, quod melius fiet in ſtatu quàm aliis temporibus. Quamvis etiam in principio, & augmento, urgente neceſſitate, cibus offerri poſſit. Sic enim Gal. 10. *meth. c.* 5. hac febre laborantes calido & ſicco temperamento præditos, quibus adverſiſſima eſt inedia, ne in ſyncopen inciderent, etiam in principio acceſſionum cibare coactus eſt. Ad ejuſque imitationem Amatus Luſitanus *cur. 68. cent.* 4. picrocholo, & meram bilem evomenti, unde ſyncope oriebatur, panem lotum agreſta aſperſum, paroxyſmi initio exhibuit, ſicque prædicta ſymptomata inhibuit.

Illud præterea tum in hac, tum in aliis febribus intermittentibus eſt obſervandum, ut æger ante paroxyſmum, neque potum, neque cibum aſſumat, neque ſomno indulgeat. Utiliter tamen alvum deponet, injecto clyſtere, ſi opus fuerit, modo ille ante initium paroxyſmi injiciatur.

Inſtitutâ igitur victus ratione idonea, ad materiæ morbificę evacuationem ſtatim progrediendum, eſt, quæ cum in primis viis hæreat, non ſolùm clyſteribus, ſed etiam medicamentis aſſumptis alvum laxantibus, tum vomitoriis educenda eſt.

Clyſteres in tertiana exquiſita fient ex decocto emolliente & refrigerante, cum caſſia, catholic. diapr. ſimpl. aut ſolutivo. In notha verò fiet decoctio ex emollientibus & incidentibus, diſſolvendo diaphœn. mel roſac. &c.

Alvum laxantia medicamenta in tertiana exquiſita erunt eadem, quæ in febribus continuis fuere propoſita. In notha verò addetur agaricus, ſenna, catholicum dia-

diaphœnicum, aliaque ex curantis Medici judicio, juxta varias ægrorum constitutiones, eligenda. In quacunq; verò specie cremor tartari utiliter medicamẽtis addi poterit, qui obstructiones aperit, potenter detergit, & nihilominus refrigerat. Medicamenta purgantia die intermissionis exhibenda sunt, idque matutinis horis, ut vulgò solet fieri, si intermissio in eas horas incidat. Alioqui tempus inter duas accessiones medium eligendum. Et quâvis horâ diei ac noctis exhiberi potest medicamentum, modò illa ab accessionibus plurimùm distet, ventriculus assumptum priùs alimentum concoxisse videatur.

In tertiana autem duplici difficile est horam exhibendi medicamenti eligere, cum nõ rarò tres aut quatuor tantùm horæ duob9 paroxysmis intercidant. Imò interdum adeò longi sunt paroxysmi, ut alter incipiat antequam prior desierit, unde febres subintrantes nominantur. Tunc enim occasio præceps exactam Medici diligentiam postulat. Commodior autem exhibendi medicamenti hora ita eligenda est, ut in tertiana duplici non subintrante, in fine paroxysmi exhibeatur, eâ ad sequentem paroxysmum distantia; ut antequam ille invadat, operatio medicamenti absoluta sit. In febre autem subintrante exhiberi debet medicamentum in declinationis principio, simulatque tantillum remittere incipit. Et in utroque tribus horis ab assumpto medicamento jusculum exhibendum est: ita tamen ut tres aliæ supersint horæ ab assumpto jusculo, antequam paroxysmus invadat. Atque adeò sex horis ad minimum exhibendum est medicamentum ante proximum paroxysmum.

Quod ad vomitoria spectat, ea quæ de iis in continuarum febrium curatione dicta sunt, hîc etiam commodius aptari possunt; cùm humorum illuvies in ventriculo, mesenterio, & cavis hepatis contenta, quæ hujusmodi febres solet producere, per vomitum aliquando educatur; quæ tamen interdum medicamentis per inferiora purgantibus etiam pluries exhibitis; deturbari nequiverit, ut rectè Fernelius annotavit. Atque ita, si in principio paroxysmi æger vomitibus torqueatur; eum naturæ motum rectè sequetur Medicus. Et cùm mitiora vomitoria plerumque non sufficiant ad mediocria veniendum est; quale in primis est asarum, cujus in pulverem redacti ʒ. ß. ℈. ii. vel ʒ. i. exhibetur cum jusculo, aut alio liquore convenienti. Alii decoctũ illius exhibent, quod paratur ex ʒ. iii. rad. asari decocti in jusculo pulli, vel aqua hordei & passularum. Chymici vitriolum album præparatum; & salem vitrioli usurpant, tum etiam aquam benedictam, quæ ex croco metallorum fit. Quæ quidem; ut & cætera medicamenta ex antimonio desumpta, sicuti materiam in primis viis stabulantem nonnunquam fœliciter evacuant, ita prudentem & peritum, qui ea exhibeat, Medicum desiderant. Alioqui sunt veluti culter acutus in manu infantis, aut gladius in manu furiosi.

Expurgatis primis viis uno saltem medicamento vena aperienda est die intermissionis, Imò verò corpus si sit plethoricum, & urinæ rubræ; ac crassæ appareant, curatio utiliter à phlebotomia inchoabitur, melius enim postmodùm purgatio procedet.

Si sanguis valdè calidus adustus aut putridus appareat, phlebotomia erit iteranda; quod tamen à Medici judicio pendere debet; juxta propriam ægrotantis constitutionem.

Post purgationem & phlebotomiam, præparationi humorum incumbendum est per julepos, in febribus continuis propositos, quorum materia varianda est, prout pituita, vel melancholia bili permixta est, ut etiam dicto loco annotatum est.

Interim verò cùm prædicta remedia fiunt, calor febrilis temperandus est epithematis refrigerantibus cordi & hepati admotis; qualia in febribus continuis fuere proposita. Hâc cautione adhibitâ, ut non nisi in summo febris vigore, aut potius in declinationis principio admoveantur.

Hepati etiam; & lumbis unguentum rosaceum aut refrigerans Galeni applicari poterit.

Clysteres etiam emollientes & refrigerantes in fine paroxysmi, ut ante illius invasionem erunt utilissimi.

Præparatâ materia per aliquot dies usu juleporum, purgatio iterum instituenda est, ex senna, rhab. catholicone, syrupo rosaceo; addendo agaricum, si redundet pituita. Et si æger sit robustus, addi potest diaprun. solut. electuar. de succo rosar. vel diaphœnicum.

Purgato iterum; post usum juleporum corpore; si accessiones redeant, & ad longius tempus continuari videantur, signum est humores crassos, & pertinaciter inhærentes, febrem fovere, & obstructiones producere: quorum ratione abstergentia, aperientia, & incidẽtia usurpanda sunt. Eorum autem præcipua sunt absinthiũ, quod valdè commendatur à Galeno 1. *ad Glauc. c. 9.* & centaurium minus, quod ratione virtutis eximię, quam habet in curandis febrib9 *febrifuga* nominatur. Quia tamen ea calida sunt; frigidorum commixtione temperari possunt in hunc modum.

℞. Rad. gram. cichorii, & asparagi, an. Unc. j. fol. agrimon. acetosæ, cichorii, endiviæ, ana M. i. absinthii vulgaris, & centaurii min. ana. M sem. Coquantur ad ℔. j. In colat. dissolve syrupi limon. ß. iii. Fiat julep. pro tribus dosibus matutinis.

Finitis julepis, purgans medicamentum iterum exhibendum est. Vel vomitorium; si natura per illam viam evacuationem affectet. Tunc enim; apparentibus scilicet concoctionis signis, hujusmodi febres fœliciter per vomitum non rarò curantur. Et Gal. 1. *ad Glauc. c. 10.* multos solò vomitu ab hac febre curatos esse scribit. Imò verò quotidiana docet experientia, aquam benedictam hujusmodi febres utplurimum eradicare, nisi contumaces viscerum obstructiones obsistant. Multa hujus rei experimenta proposita sunt à Martino Rulando in centuriis curationum. Sed vehemens est, ut antea dixi, medicamentum, nec nisi summa cautione exhibendum. Quidam hujus aquæ ℥. i. cum infusione Unc. sem. fol. sennæ exhibent; sicque magis per secessum, quàm per vomitum operatur.

Alii usurpant guttam gummi, alii mercurium dulcem cum scaminonio. Quæ remedia cum potenter evacuent, febres hujusmodi sæpissimè eradicant, sed robustioribus tantum corporibus exhibenda.

Hisce remediis utplurimum febres tertianæ, non solum legitimæ; sed etiam nothæ solent succumbere. Si tamen adhuc pertinaciter obsistant, (ut sæpè fit) solennis purgatio instituenda est, apozemate per triduũ propinato, ex materia juleporum; addendo sennam; rhabarbarum agaricum, syrup. ros. de cichor. comp. & similia. Imò verò, licèt ante hujus apozematis usum tertiana febris soluta sit; utilissimum est apozema exhibere, si spontaneum alvi profluvium non contigerit. Infida enim est illa solutio, & recidivam minatur; cum reliquæ evacuationes, quæ per sudorem, aut insensilem transpirationem fiunt, portionem tantum humorum tenuiorem evacuent; crassiori intus remanente; quæ non nisi per alvum educi potest.

Antequam apozema exhibeatur si tensio sit in hypochondriis admoveatur fotus emolliens, attenuans, & roborans, in hunc modum compositus.

℞. Rad. althææ, gram & asparagi, ana Unc. i, rad. enulæ camp. & cortic. median. tamarisci, an. Unc. sem. fol. malvæ, violar, agrimon. capill. ven. & absinthii, an. M. i. sem. lini & fœnugr. an. Unc. j. flor. chamom. melilot. rosar. an. P. i. Coquantur in tribus aquæ partibus, & una vini albi sub finem additi, cum aceti Unc. ii. Foveantur hypochondria calidè manè, & serò per biduum ante usum apozematis.

Post fotum illinantur eædem partes sequenti linimento.

℞. Ol. lilior. amygdal. dulc. & tamariscia, an Unc. i. ungenti de althææ. Unc ii. ceræ parùm. Fiat linimentū.

Si non obstantibus hisce remediis pertinax febris in longitudinem abeat, & facies tumida, ac subpallida appareat, tum pedes vesperi intumescant: Iis remediis ægri tractandi sunt, quæ ad hepatis obstructiones vulgò præscribi solent. Inter cætera verò maximè laudatur à Montano decoctum cichorii, & chamædryos in jusculo, quod dicit esse admirandum in febribus longis ab obstructione pendentibus.

Notandum tamen est, febris tertianę longitudinem à calida & sicca jecoris intemperie aliquando foveri, quæ humorem biliosum, novarum accessionum fomitem, continuò producit. Quod sæpe observatur in multis, qui sicco & squalido corporis habitu prædīti, & omnino biliosi, citra tensionem viscerum, & citra humoris copiam, per tres aut quatuor menses, calidiori præsertim anni tempore, tertianam passi sunt. His valida purgantia, valdè aperientia, & calefacientia nocent. Sed victu refrigerante & humectante, julepis, & jusculis simili facultate præditis, tractandi sunt. Et superflui humores clysteribus emollientibus & refrigerantibus, cassiâ, tamarindis, catholicone; & syrupo rosac. sensim expurgandi. Sed præsertim balnea aquæ tepidæ hîc miranda præstant, calidam & siccam intemperiem visceribus impressam extinguendo. Iis utatur æger die intermissionis citra sudoris profusionem.

Interdum etiam febris tertianæ longitudo à prava quadā diathesi visceris alicujus, jecoris præsertim, aut mesenterii dependet; quæ purgationibus quantumvis repetitis curari nequit, quia prava illa qualitas in viscere remanens, humorem novum quotidie accumulat, qui accessiones fovet. Quæ quidem prava qualitas diureticis, sudorificis, aliisque resolventibus aufertur.

Hisce facultatibus prædita sunt, absinthium, centaurium minus, carduus benedict. rad. dictamni, pimpinellæ, tormentillæ, aliáque; ex quibus fiunt decocta, pulveres, & similia, per plures dies exhibenda ante accessionem.

Vulgo exhibetur theriaca ad Drach. i. cum vino albo, ante accessionem, tribus vicibus repetendo.

Alii nucem juglandem cum saccharo, aut melle conditam eodem modo exhibent.

Ubi theriacæ caliditas timetur, sola primùm exhibetur, & desuper aquæ plantaginis cyathus propinatur. Hoc frequenter utebatur Varandæus præceptor meus tanquam specifico.

Idipsum prętare potest vini Hippocratici cyathus unus, ante accessionem exhibitus, eoque remedio gratissimo multi curati sunt.

Sedulo tamen advertendum est, ut hæc omnia remedia non nisi præmissâ diligenti purgatione exhibeantur.

Zechius in frequenti usu habebat pilulas sequentes, quæ ad aperiendas obstructiones, hepar roborandum, & viscerum dyscrasias tollendas, sunt efficacissimæ.

℞. Trochisc. de rhab. de eupatorio, & de absintio. an. Drach. sem. pulver. elect. diarrhod. ℈. j. Cum syrupo de absinthio, fiat massa pilular. de qua capiat Drach. j. manè per triduum, superbibendo jusculum, ex cichoraceis & capillaribus paratum.

Montanus vero exhibebat per multos dies trochiscorum de absinthio, vel de rhab. Scrup. j. cum jusculo, in quo hordeum, radix petrosel. cichorium. & borrag. bullierant.

Exterius illinatur hepatis ragio mane & vesperi ante cibum, linimento parato ex cerati santalini Unc. ii. succi cichorii Unc. sem. succi absinthii Drach. ii. & aceti rosac. momento.

Ventriculi pariter regio hoc illinatur linimento.

℞. Ol. nardini, de absinthio, & cydon. an. Unc. sem. galliæ mosch. ℈. i. ceræ albæ q. s. Fiat linimentum.

Præter remedia hactenus proposita, quæ regularem, & methodicam curationem respiciunt; multa alia dantur specifica, & empirica, tam interna, quàm externa; tum à practicis laudata, tum apud vulgus usitatissima; è quorum infinito propemodùm numero, nos hîc selectiora proponemus. In horum autem remediorum album referenda sunt ea, quæ suprà ad corrigendam pravam diathesim, jecori, aut mesenterio impressam, & febres longas efficientem, sunt proposita. Quibus sequentia cum fructu addi poterunt.

Ac primum spiritus sulphuris in tertiana legitima, vel ad legitimam plurimū accedente, post venæ sectionem, & purgationem, in vigore paroxysmi, cum aqua portulacæ exhibitus, ardorem febrilem potenter extinguit, & si humor sit tenuis, cum per sudores expellit, ut novis paroxysmis materia non suppetat, & ita interdum morbus radicitùs evellatur. Ejus datur à ℈. ß. ad ℈. i. cum aquæ portulac. Unc. iv.

Aliquando verò dictus spiritus cum sale absintii miscetur, qui magnæ etiam est efficaciæ, ad curandas febres intermittentes. Compositio talis est.

℞. Salis absinthii Drach. ß. spiritus sulphuris ℈. i. aquæ card. bened. Unc. iv. Misce. Capiat æger instante accessione & pòstmodùm pluribus vestibus tegatur.

Aliqui succum plantaginis depuratum, & epotum ad Unc. iv. per horam ante accessionem, tertianam febrem sanare asserunt. Alii cum aceto, & croco exhibentin hunc modum.

℞. Succi plantag. Unc. iv. aceti rosac. Un. sem. croci gr. iii. Misce, capiat duabus horis ante accessionem.

Manardus præ cæteris remediis commendat decoctum chamom. vel aquam ejus distillatam, ad Unc. iv. per horam ante accessionem exhibitam.

In vulgari usu habetur, & sæpe feliciter succedit potiuncula, confecta ex aquis rosarum, plantag. & aqua vitæ, singulis ad cochlearis mensuram, exhibenda ante accessionem.

Exterius verò sequentia usurpantur.

℞. Fol. hyssopi, & tanaceti minutim incisor. ana P. i. myrrhæ Drach. ii. macis, nucis mosch. caryophyll. & cinnam. ana Drach. sem. terebinth. Venetæ, & succi tanaceti, an. Unce. j. Misc. omnia, & extendantur suprà placentam rosaceam, frixam in sartagine cum vino generoso; quæ panno lineo involuta, applicentur calidè regioni ventriculi, per horam ante accessionem. Vel

℞. Absinthii, & menthæ viridis, ana ℔. i. crustæ panis assatæ, & in aceto rosac. infusæ ℔. ß. pulpæ cydon. vel cydoniti cum melle confecti Unc. ii, mastiches

Unc.

Unc. fem. macis. moschat. an. Drach. ii. Omnia pistentur fortissimè cum ol. cydonior. Fiat cataplasma, quod calidè applicetur ante paroxysmum, sudorem provocat; & ventriculi dolorem aufert. Vel

℞. Nucis moschatæ, caryophyll. & cinnam. an. ℥. iii. myrrhæ & zinziberis, an. Drach. ii. Fiat pulvis, qui excipiatur pice liquidâ & fiat emplastrum admovendum regioni stomachi.

Hepati quoque sequens cataplasma utiliter admoveri poterit.

℞. Santali albi, & rubr. an. Drach. i. farinæ hordei ℥. iii. aloes ℥. sem. flor. violar. & rosar. siccat. ana ℥. i. Cum succo absinthii & aceto, fiat cataplasma, applicandum regioni hepatis, horâ unâ ante accessionem.

Neque omnino rejicienda sunt ea remedia, quæ vulgò carpis applicari solent. Non solùm enim hisce vulgi opinio expletur, quod plerosque hisce remediis sanatos existimet, Sed etiam aliquid præstare possunt, vires suas cordi communicando per arterias insignes, quæ ad carpos decurrunt. Horum vero præcipua sunt quæ sequuntur.

℞. Fol. plantag. & chelidon. maj. ana. M. i. telæ aranearum, sem. urticæ, fuliginis camini, & salis communis, ana Drach. i. aceti fortiss. q. s. Fiat cataplasma, applicandum carpis paulo ante accessionem, & ter, aut quater iterandum.

Auricula muris contusa, cum sale, & aceto, carpis admota ante accessionem; maximæ à nonnullis creditur efficaciæ.

Ab aliis laudatur sempervivum minimum, seu mammilla muris eodem modo parata.

Alii folia bursæ pastoris cum sale & aceto trita commendant.

Platerus corticem interiorem ramorum nucis in aceto maceratum carpis applicat, & se fœliciter hoc remedio usum testatur.

Alii denique vesicas excitantia, ut allia, cepas, ranunculum & similia applicant, quæ minus tuta, & valdè incommoda sunt.

CAPUT IV.

De Febre quotidiana intermittente.

Quotidiana intermittens ita appellatur, quod illius paroxysmi singulis diebus repetant. In quo tamē cum duplici tertiana; & triplici quartana convenit, sed propriis signis ab iisdem distinguitur. Rarissima est hæc febris, atque ex sexcentis ægrotis febriles accessiones singulis diebus patientibus, vix unus quotidianâ laborat.

Generatur hæc febris à pituita putrescente in prima corporis regione. Ideoque ea omnia, quæ pituitam in corpore cumulare possunt, hujus febris causæ esse possunt. Qualia sunt viscerum temperies frigida & humida, ætas senilis, aut puerilis, vita otiosa, tempus hyemale, alimenta frigida & humida, somnus longus, & similia.

Signa diagnostica ea sunt, quæ pituitam in corpore redundantem significant; ut corporis moles ampla, mollis & obesa, color albus, aut pallidus, sensus hebetes, somnus profundus, insomnia aquarum. Tum hæc febris, ut plurimùm nocturnis horis solet invadere, idque sine rigore; sed cum frigore tantùm, aut levi horrore, quandoquidem materia benigna, & naturæ non adeo infensa, minus ipsam lacessit; ideoque calor non cum impetu, ut in tertiana, sed sensim ad interiora revocatur. Transacto frigoris tempore, calor segniter accenditur, & inæqualiter, ut modò frigus, modò calor sentiatur. Calor deinde mitis est, ac minimè deurens, sitis exigua. Urinæ in principio albæ, tenues & crudæ in progressu verò crassiores, & coloratiores apparent. Pulsus parvus, rarus & tardus. Præcordia intumescunt; & magna ex parte inflantur ac distenduntur. Paroxysmi ad 12. horas extenduntur, & non desinunt in integram ἀπυρεξίαν: quia hæc febris similis est igni in lignis viridibus accenso, qui & tarde accenditur, & multùm fumi relinquit. Aliquando paroxysmus ad 24. horas extenditur, & febris continua apparet.

Hęc autem signa plurimum evariant, & intensiora vel remissiora apparent, prout pituita, vel simplex est, vel aliis humoribus permixta; tum etiam pro varia specie pituitæ putrescentis. Unde ex Galeno *lib. de plenitudine, cap. 11*, à pituita salsa, siticulosi: ab acida famelici: à dulci somnolenti; ab insipida, inappetentes fiunt. Sic etiam quæ ab acida, aut vitrea pituita febres producuntur, cum rigore solent invadere.

Febris hæc perpetò longa esse consuevit, ob materiæ morbificæ crassitiem & contumaciam, & ad 40. dies, interdum ad 3. aut 4. menses extenditur. Nec periculo vacat, cùm in cachexiam, hydropem, lethargum, aliosque gravissimos affectus degeneret. Major vel minor longitudo, ex cruditatis & concoctionis signis indicabitur, tum etiam ex evacuationibus, quas plerumque natura per vomitum, alvum, aut sudores molitur. Illæ enim apparentes, breviorem morbum significant. Si verò natura nihil moliatur, longiorem.

Quotidiana diurna periculosior est nocturna, ut docuit Hipo. 3. *Epid. sect. 3. text. 64.* Diurnam appellat, quæ interdiu incipit, & noctu intermittit; nocturnam contrà. Cujus prognostici ratio est, quia diurnæ longiores habent accessiones. Cùm enim ad noctem usque extendantur, in qua densatur corporis habitus, fit ut vapores putridi intus retineantur, nec ita liberè trāspirent; unde longiores fiunt accessiones, & ut ipse asserit Hipp. ad tabem sæpissime perducunt. Addo quod, cum intermissio noctu contingat, noctu etiam cibare ægrum cogimur, quod intempestivum est, & ægrum vigilare cogit, quo tempore dormire deberet; unde plurimum læditur, debilitatur, totáque illius œconomia subvertitur.

Curatio eadem fere adhibenda est, quæ in tertiana notha & diuturna fuit proposita. Ita tamen, ut inter præparantia humores, & obstructiones aperientia, seligantur ea, quæ majorem attenuandi & incidendi vim obtinent. Tum etiam in hac febre peculiaris ventriculi ratio habenda est, qui plerumque graviter laborat; ideoque roborantibus tam internis, quàm externis reficiendus est. In primis autem maximè conducit cataplasma ex mentha & absinthio, in febris tertianæ curatione propositum.

Zacutus Lusitanus duo remedia proponit, quibus se febres pituitosas contumacissimas expugnasse gloriatur. Unum est decoctum chamæmeli, in hunc modum compositum.

℞. Flor. chamæm. P. iii. comar. absinthii pontici P. ii, Coque in ℔. iii. aquæ, ad mediæ partis consumptionem Colaturæ adde facchari albi ℥. iv. Capiat mane Unc. v. vel vi. singulis diebus.

Alterum est decoctum chinæ, & guajaci ad xxv. dies exhibitum; quod licet à Medicis timeatur in hujusmodi febribus, propter nimiam calefaciendi & exsiccandi vim; maximè tamen commendatur ab iis, qui de Indicis aromatibus peculiares libellos scripsere. Advertendum autem est, Zacutum Lusitanum in re-

gione frigida & humida Medicinam exercuiffe,ubi tu-tiùs hæc remedia ufurpari poffunt. Ideoque in aliis calidioribus, non nifi corporibus valde pituitofis & cachecticis exhibenda.

CAPUT V.

De Febre quartana intermittente.

QUartana febris illa eft; quæ paroxyfmos habet quarto quoque die recurrentes; fitque ab humore melancholico in prima regione putrefcente.

Humor autem melancholicus alius naturalis eft, ex craffiori & terreftriori alimenti portione genitus, frigido &ficco temperamento præditus. Alius præternaturalis, ex bilis aduftione oriundus,atque adeò calidus & ficcus. Hinc duæ quartanæ fpecies oriuntur. Quæ enim à melancholia naturali fit, legitima quartana nominatur; quæ verò à præternaturali, fpuria. Quamquã fpuria etiam generari poffit à melancholia naturali, cum bilis portione admixta.

Rursùm febris quartana alia fimplex eft, alia duplex, alia triplex. Simplex eft, cùm unus tantùm paroxyfmus quarto quôque die contingit. Duplex verò quando paroxyfmi duo per duos dies continuos accidunt, tertius autem dies paroxyfmo vacuus eft. Triplex denique eft, quando fingulis diebus paroyfmi contingunt,quemadmodum in quotidiana, & duplici tertiana. Hæ autem duplices, & triplices quartanæ fiunt ab humore melancholico in variis locis putrefcente.

Signa diagnoftica funt primùm ea, quæ humorem melancholicum in corpore redundantem fignificant. Quibus addendus eft quartanarius circuitus,tanquam fignum pathognomicum: Sed & forma paroxyfmi, ab aliarum febrium paroxyfmis diverfa,ejus diagnofim conftituit. Incipit enim cum ofcitatione,pandiculatione, & gravitate totius corporis; quam fequitur frigus,poftmodum horror,&rigor,quo offa confringi videntur: unde dolor qui à quartanariis percipitur, ὀςοκόπος nominatur. Calor etiam paulatim accenditur in materia frigida & craffa. Pulfus rarior & tardior, quàm in reliquis febribus. Urinæ in principio albæ,tenues,& aquofæ,in progreffu verò coloratiores & craffiores redduntur. Talia autem figna in quartana legitima apparent. In fpuria verò vehementia fymptomatum major,humorem tenuiorem,& calidiorem fignificat. Attamen non in eo folùm fpuria quartana à legitima diftinguitur, quòd in illa calor,fitis,vigiliæ,& alia fymptomata vehementiora funt; fed etiam quòd legitima primò & per fe affligere incipit, nulla alia febre præcrgreffa. Spuria verò aliis febribus tum continuis, tum intermittentibus fuccedit; ex humoris aduftione dictas febres committentis, qui per illam aduftionem in melancholiam præternaturalem degenerat.

Duplex quartana per acceffionum periodos facilè dignofcitur. Triplex verò à tertiana duplici, & quotidiana diftinguitur, non folum fignis humorem redundantem indicantibus; & paroxyfmorum forma;fed etiam quòd antequam fiat triplex, apparuit primũ fimplex, aut duplex quartana. Nunquam enim, aut perquàm rariffimè febris quartana à triplici incipit, fed fimplex,aut duplex in eam degenerat.

Quod ad prognofim attinet, febris hæc longiffima effe confuevit, & quæ autumno incipit, ut plurimùm tota hyeme perfeverat, nec nifi accedente vere finitur. Imò nonnullæ ad annum unum, vel plures extenduntur. Æftivæ tamen breviores funt. In omnibus autem perpetuo coctionis figna funt attendenda, quæ eam brevi folutum iri fignificant: & cum his urinæ etiam nigræ bonis ægri rebus apparent.

Quartana legitima longior eft fpuria, quia hæc fit ab humore tenuiori, illa à craffiori.

Tutiffima effe folet,præfertim legitima, nullo gravi alicuius vifceris affectu comitata. Spuria verò periculofior eft. Tum fi hepar, aliáve pars præcipua,grave aliquod damnum patiatur; in hydropem degenerat.

Senes qui fexagefimum ætatis annum fuperant, febre quartana affecti, ut plurimùm moriuntur: quandoquidem calor eorum debilis materiam adeo contumacem fuperare non poteft.

Febris quartana intermittens in continuam mutata utplurimum lethalis eft. Quia fit mutatio illius febris,quæ foràs movetur,in eam quæ intro. Quod hyeme maxime contingit, dum excurrentibus fuccis frigus fe opponit, eoíque in intima corporis penetralia repercutit. Id etiam contingit medicamentorum purgantium in acriorum, & vehementiorum intempeftivo ufu. Inde enim ex fimplicibus quartanis, duplices, triplices; & continuæ generantur.

Quartana epilepfiæ fuperveniens eam folvit, juxta Hipp. *Aph. 70. fect. 5. A quartana correpti non admodum convulfionibus capiuntur. Si verò prius capiantur, & quartana fupervenerit, liberantur.* Ratio autem hujus rei eft, quam proponit Gal. *in comment.* quia materia craffa epilepfiam efficiens, longo hujus febris calore attenuatur & concoquitur. Nec non concuffione totius corporis, quæ in rigore fit, faciliùs excutitur. Addere poffumus, pravos humores in cerebro, aliifq; partibus, aut etiam in venis latitantes, ad hypochondria, & ignobiliores partes, ubi eft quartanæ minera, transferri, & prædictas partes deferere.

Dyfenteria febri quartanæ fuperveniens falutaris, juxta fententiam Hipp. *Aph. 48. fect. 6. Lienofis difficultas inteftinorum fuperveniens, bonum.* At in quartana utplurimum lien malè afficitur; & melancholicus humor quartanæ,lieni affecto communis eft. Hoc tamen intelligendum eft de dyfenteria, quæ intra breve tempus finiatur: quæ enim longior eft, lethalis effe confuevit,ut habetur *Aph. 43. ejufdem fectioni. Qui lienofi difficultate inteftinorm corripiuntur, iis fupervenientem longam dyfenteriam aqua inter cutem,aut lævitas inteftinorum excipit, & moriuntur.*

Hæmorrhagia è naribus febris quartanæ fuperveniens, peffima eft. Quia humor quartanam efficiens nequit per nares evacuari,propter craffitiem & frigiditatem. Et cum talis evacuatio fymptomatica fit, & diu perfeverans hydropem accerfat, ftatim cohibenda eft, apertâ venâ bafilicâ, è qua fanguis putris emanat, cum è naribus purus excernatur.

Curatio quartanæ duplex inftituenda eft,ad duas illius fpecies referenda. Longè enim diverfa effe debent quæ fpuriæ, ab iis quæ legitimæ debentur remedia.

Atque ut à quartana legitima incipiamus ad illius caufam expugnandam ftatim animus convertendus eft fpretâ etiam ipsâ febre. Cum igitur illius caufa fit humor frigidus, & ficcus,craffus & terreftris,calefacientia, & humectantia & attenuantia ufurpanda funt. Tũ etiam opportunis temporibus materia peccans erit evacuanda,quod tamẽ non nifi longo tempore præftari poteft; propter fummam humoris contumaciam, & morbi longitudinem. Antequam verò ea remedia in ufum vocentur, victus ratio idonea præfcribenda eft. Utatur igitur æger cibis boni fucci, facilis coctionis, tenuis

tenuis ſubſtantiæ, & mediocriter calefacientibus atque humectantibus,ut carnibus juniorum animalium, & avium montanarum, ovis recentioribus & ſorbilibus, piſcibus ſaxatilibus. Conceduntur in ſtatu & declinatione piſces ſaliti, cappares & olivæ Galen. 1. *ad Glauc.* etiam piper,& ſinapi concedit. Ex herbis commendantur borrago, bugloſſum, pimpinella,ſpinacia, radix fœniculi, petroſelini, ac præ cæteris rapæ,quæ in aqua prius coquendæ, poſtmodum in juſculo pingui, quod quartanariis utiliſſimum eſt, Crato *in conſiliis à Scholtzio collectis*, ſe multos quartanarios curaſſe gloriatur ſecundo raparum decocto,cum ſaccharo,& butyro permixto. Ex fructibus poma, & pruna cocta, paſſulæ, ficus pingues, amygdalæ, dactyli,nuclei pinei. Ac denique ad condiendos cibos conveniunt; cinnamomum, nux moſchata,crocus.

Abſtineat ab iis alimentis,quæ craſſa&tenacia ſunt, ac tardiorem exitum habent, ut à carne porcina, bubula,cervina,leporina,& avium paluſtrium. A leguminibus, braſſica, pane furfuraceo, caſeo,nucibus,caſtaneis; & carnibus multo ſale conditis, aut furno indu-ratis. A fructibus,& oleribus crudis, aceto & omphacio, quia humorem melancholicum fermentare creduntur quemadmodum omnia acida.

Potus ſit vinum album optimè defæcatum, aut rubellum, tenue & oligophorum, cum aqua in qua corstices tamariſci, aut folia agrimonii maduerint; vel decocto ſalſæ parillæ, vel aqua hordei chalybeata.

Exigua ſit alimentorum quantitas, quæ vires tantùm conſervare valeat:nimia enim ciborum copia cruditates generat,quæ diuturnitate febri conciliant. Maximè verò parcè bibendum eſt, cùm nihil hanc febrem magis contumacem reddat, quàm nimia potus & humidorum copia: iis enim lien repletur, ac diſtenditur. Crato potum omninò interdicit in paroxyſmo, quod maximè conferre curationi aſſeverat. Dic paroxyſmi æger cibandus eſt ſex horis ante illius invaſionem. Poſteà verò nihil ſumat, donec finitus fuerit. Somnus prolixior utilis eſt, quia humectat; vitandus tamen eſt initio acceſſionis. Levis exercitatio ante cibum diebus intermiſſionis confert,aut ejus loco frictiones totius corporis, depoſitis prius alvi excrementis. Alvus ſi ſponte non fluat, glande, aut clyſtere excitetur. Hilaritas denique concilietur, mœſtitia arceatur.

Inſtituta in hunc modum victus ratione idoneâ, ab initio evacuatio levis inſtituenda eſt clyſtere injecto, & medicamento exhibito. Clyſter in hunc modum parari poterit

℞. Rad. bugloſſi unc. ii. herbarum quatuor emollientium,mercurialis, betæ,ana M.i. prunor. dulc.par. v. 4. ſem,frig.maj. & aniſi,an.drach.ii.epithymi drach. iii. Coquantur ad ℔.i. ſem. In colat. diſſolve cathol. unc. i. olei violac. & chamæm. ana unc.i. ſem.ſacchari rubri unc. i. Fiat clyſter. injiciendus pridie ſequentis potionis hora commodâ.

℞. Sennæ mundat. ℥. ß. ſem. aniſi ℥. i. fol. borrag. & fumar. ana M. i. liquirit. ℥. iii. Coquantur ad ℥. iii. In colat. diſſolve mannæ, & ſyrupi roſac. ana ℥. j. Fiat potio.

Gal. 1. *ad Glauc. c.* 11. præcipit, ut ab initio febris hæc blandis & benignioribus medicamentis tractetur; alioqui periculum eſt, ſi fortiora uſurpentur, ne ex quartana ſimplici, duplex, aut triplex, vel etiam continua efficiatur.

Poſt primam iſtam purgationem ſanguis detrahendus eſt è baſilica ſiniſtra. Si tamen hepar affectum ſit, è brachio dextro etiam detrahi poteſt, Ridendaque eſt eorum ſententia, qui expectandam eſſe volunt concoctionem, ut ſanguis mittatur, quod tunc temporis fluxilior & tenuior ſit: Meliùs enim concoquitur, & præparatur, ſi prius quantitas illius imminuta fuerit. Neque etiam audiendi ſunt illi, qui ſanguinis miſſionem non admittunt in quartana,niſi illius redundantia per venarum turgentiam,aliaq; ſigna apparuerint. Petuo enim ab initio eſt plethora ad vires, niſi quartana aliis febribus longis ſucceſſerit. At ſumma commendatione dignum eſt Galeni præceptum 1. *ad Glauc.* quo vult,ut ſi ſanguis primò detractus niger & impurus appareat,major illi9 copia educatur:ſi verò ruber & puro ſit,parcâ manu detrahatur,neq; amplius phlebotomia iteretur. Dies acceſſionibus vacui ſanguinis miſſioni, quemadmodum & purgationi, opportuni ſunt. Nonnulli tamen ipſo acceſſionis die ſanguinem detrahunt, quinque aut ſex horis ante invaſionem illius. Quod ſatis commodum eſt, cùm tunc temporis humores moveri incipientis, facilius educantur. Zacutus Luſitanus venæ ſectionem in plenilunio celebratam plurimum conferre aſſerit. Tunc enim ob lunæ vim, humor ille terreny ebullit,& fluxilior fit, promptiuſq; venâ ſectâ educitur. Hocque remedio eo tempore celebrato plures levatos,alios à morbo prorſ9 immunes evaſiſſe teſtatur, qui pluribus aliis auxiliis non ceſſerat. Botallus verò contra Galeni, omniumque Medicorum placita, phlebotomiam frequenter iteratam quartanam curare aſſerit etiam quæ hydropem minetur: ſuamque ſententiam rationibus & exemplis confirmare nititur. Quæ tamen veluti paradoxa rejicienda eſt,cum per refrigerationem quæ toti corpori,multo ſanguine detracto, inducitur, materia morbifica craſſior & contumacior evadat.

Hæmorrhoidum fluxus in febribus quartanis utiliſſimus eſt, & multi quartanarii hâc evacuatione liberantur. Cùm enim venæ hæmorrhoidales ſint rami venarum meſaraicarum, in quibus morbi hujus materia continetur,dum aperiuntur,cauſam morbi proximam evacuant. Si igitur fluxus hæmorrhoidum contingat in iis qui ei aſſueti ſunt, impediendus non eſt. Si verò parcior fuerit, adjuvandus. Tum etiam, ſi natura eò inclinare videatur (quod per ani pruritum,aut tumorem,aut guttas aliquot ſanguinis emanantes cognoſcimus) proritandus eſt affixis hirudinibus.

In quibus verò hæmorrhoides nunquam fluere conſueverunt, malleoli vena, poſt brachii phlebotomiam, utiliter aperitur; unde ſæpe febris mox ceſſat vel ut citiùs deſinat, unà cum aliis remediis uſurpata efficere poteſt. Idque in primis, mulieribus quibus mēſtruæ purgationes ſuppreſſæ ſunt,aut parci9 fluxere.

Apertio ſalvatellæ manus ſiniſtræ ab antiquis,& neotericis non paucis probatur,& quartanam curare dicitur. Ab aliis verò quamplurimis rejicitur, quod nulla ratione fulciatur,cùm ſit ramus à venis brachii productus. Attamen cùm pluribus experimentis à nonnullis celebretur, non omninò negligendam cenſemus. Alii autem in ipſo lunæ coitu aperiendum ſtatuunt. Alii verò inclinante lunâ, duabus horis ante acceſſionem, & per tres vices, tribus acceſſionibus conſequentibus; quod nonullis fœliciter ſucceſſit.

Poſt primas illas evacuationes, humorum concoctioni & præparationi incumbendum eſt julepis quibuſdam in hunc aut ſimilem modum compoſitis.

℞. Rad. aſparagi. bruſci, cichorii. bugloſſi macerat, in vino albo, ana ℥. i. cortic. tamariſci ℥. ß. fol. borrag. bugloſſi, ceterac. capil. ven. fumariæ, chamædr. chamæpit. an. M. i. liquirit. ℥. i. flor. iii. cordial. ana, P. j. Coquatur ad ℔. j. ß. In colat. diſſolve ſyrupi byzantini, & capill. ven. ana ℥. ii. Fiat julep. pro iv. doſibus matutinis, quæ etiam ulterius continuandæ ſunt ad mul-

tos

tos dies, materia enim contumax longâ indiget præparatione. Vel si æger sit delicatior, juscula componenda sunt ex portione simpliciũ prædictorum, gustui gratiora seligendo, iisque utiliter, tum etiam julepis, cremor tartari addi poterit.

Præparantibus hisce remediis purgantia interferenda sunt, ut tertio, vel quarto quoque die catharticum aliquod exhibeatur, hac cautione adhibitâ, ut quamdiu materia est valdè cruda, mitiora usurpentur, increscente verò coctione paulò validiora. Purgantium autem materia notissima est, ut peculiari illius enumeratione non opus sit.

Utile est aliquando apozema præparans simul & evacuans in quatuor, aut quinq; doses præscribere, ut bona materiæ morbificę portio educatur. Quod componi poterit ex materia juleporum prædictorum, additis purgantibus. Attamen si humorum crassities & contumacia, cum frigida viscerum intemperie morbi longitudinem & hydrôpem minari videantur; ad potenter incidentia confugiendum est, ex quibus apozema sequens componi poterit.

℞. Rad. 5. aperit. in vino albô maceratarum ana ℥. i. rad. enulæ camp. gentianæ, aristoloch. & asari, an. ℥. ß. fol. chamædr, agrim. lupulor. borrag. ceterac. absinthii, & centaurii min. ana M. i. liquirit. ras. & passul. mundat. an. ℥. i. sennæ mundat. ℥. i. ß. epithymi ℥. i. agarici recenter trochiscati ʒ. iii, zincib. & caryophyll. an. ʒ. i. Coquantur ad ℔. j. ß. In colat. dissolve syrupi de cichor. compositi cum rheo ℥. v. trochiscor. de capparibus, salis absinthii, & tamarisci, ana ʒ. i. Fiat apozema pro quinque dosibus matutinis.

In chronico hoc morbo obstinata perseverantia necessaria est, ut continua remediorum vicissitudo illius causam concoquat & expurget. Unica enim ferè hæc causa est, cur multi quartanarii incurati maneant. Siquidem post paucorum remediorum usum, tædio affecti reliqua prorsus abjiciunt & dedignantur.

Ad diuturniorem igitur usum purgantia quædam usualia habenda sunt, frequenter iteranda. Eáque in syrupi magistralis aut pilularum usualium, aut aliam quamvis formam concinnati possunt.

Syrupus magistralis ex materia apozematis, tripli-cata purgantium dosi, componi poterit.

Pilulæ usuales ita pręscribi poterunt.

℞. Aloes opt. succo absinthii diligenter nutritę ℥. ß. gummi ammoniaci in aceto soluti, & iterum inspissati drach. ii. myrrhæ electæ drah. i. ß. turbith. gummosi & agarici recenter trochiscati, an. drach. ii. diagrydii ʒ. i. salis absinthii & tamarisci, an. ℈. ii. croci ℈. ß. Cum oxymel simpl. fiat massa pilular. de qua capiat drach. sem. vel ℈. ii. bis in septimana.

Si æger calidiori temperamento præditus sit, sequentes pilulæ usurpari poterunt.

℞. Polypod. quer. ℥. sem. rad. asari, sem. genistæ, an. ʒ. i. passul. corinth ℥. crystalli tartari drach. i. sem. flor. buglossi & borrag. an. P. sem. Coquantur in aquæ fontis s. q. De colat. optimè clarif. cape ℔. sem. succi pomor. redolent. optimè depurati ℥. iv. In quibus infunde sennæ mundat. ℥. i. turbith. & agarici, an. drach. iii. macis, caryophyll. cinnam. & epithymi, ana drach. i. Digerantur per quatriduum in B. M. Postea colentur & exprimantur. Insuper adde extracti aloes cum aqua endiviæ & acetosæ parati ℥. i. myrrhæ in vino ad ignem dissolutæ & colatæ drach. ii. salis tartari drach. i. Evaporentur omnia, & inspissentur ad lentum ignem, addendo sub finem specierum diarrhod. abbat. & lætif. Gal. an. ℈. i. salis absinthii & tamarisci, an. drach. sem. extracti croci ℈. sem. Fiat massa pilular. ad usum dictum.

Purgans etiam medicamentum valdè familiare, & paratu facillimum, sed utilissimum, componi potest ex decocti absinthii ℥. iii. in quibus sennæ drach. ii. infusæ fuerint, sumendo per intervalla.

Purgantia hæc medicamenta exhiberi solent pridie paroxysmi, quia ægri tunc temporis robustiores sunt. Non pauci tamen ante paroxysmum ea exhibenda esse contendunt, quia per accessionem agitata materia, facilior ad expulsionem redditur. Hanc sententiam fulciunt autoritate Hippocratis, *lib. de affectionibus*, qui pharmacum deorsùm purgans exhibendum esse vult in ipsa apprehensione. Et quamvis ex Gal. sententia, liber ille Hippocratis non sit, sed generi illius Polybi; non tamen idcircò fidem ei derogandam essa volunt, cùm & Polybus ille vir doctissimus fuerit, & experientia frequens huic sententię subscribat; prout ab Arculano, Gentili, Amato Lusitano, aliisque proponitur, qui horis quatuor ante accessionem exhibendum esse medicamentum præceperunt. Quod tamen maxima cautione, & Medici prudentia op9 habet, cùm inchoatam evacuationem superveniens horror intercipiat, & in accessione fiat humorum motus, pharmaci motui contrarius; unde ingentes turbæ in ægrotantis corpore excitari possunt. Ideò non nisi in robustioribus corporibus hæc methodus tentanda est.

Major & communior est Medicorum consensus in vomitoriis medicamentis initio paroxysmi exhibendis quia natura eo tempore ad eam evacuationē magis prona est. Neque dubium est, vomitum in principio paroxysmi excitatum, & pluries, cùm paroxysmi incipiunt, repetitum, mitiorem, brevioremque morbum efficere. Vomitoriorum materia in febris tertianæ curatione exposita est. In febre tamen quartana asarum reliquis præferendum est, ad drach. i. in pulver. redactum, & cum vino albo exhibitum, ac ter aut quater repetitum.

Temporibus purgationum intermediis clysteres frequentes injiciendi sunt, qui naturam ad intestina humores noxios expellere assuefaciunt, & aliquid de materia morbifica in venis mesaraicis contenta sensim educunt.

Perseverante morbo, cum plerumque diuturnus sit & pertinax, interdum quiescere oportet, & à remediis per mensem, aut circiter abstinere; ut intereà natura diuturno remediorum usu fatigata, sese recolligat, & humoris morbifici concoctioni incumbat. Posteà verò ad præparantia & purgantia redeundum erit.

At verò in morbo diuturno iisdem perpetuò remediorum formulis insistendum non est, ne iis natura assuescat, ægri verò nimio eorum tædio afficiantur. Tum quia à mitioribus ad validiora tum purgantia, tum aperientia transeundum est. Variæ purgantium formulæ supra propositæ sunt. Aperienta verò, præter julepos & apozemata prædicta, sequentia in progressu morbi usurpari poterunt, concoctionis signis apparere incipientibus.

℞. Vini albi ℔. iii. rad. enulæ camp. Unc. ii. cortic. rad. cappat. ℥. ß. summitat. absinthii vulgaris sicci ℥. i. Infundantur per triduum in B. M. Serventur omnia simul, & hujus vini capiat æger ℥. ii. vel tres singulis diebus, manè horis duabus ante pastum. Sequentes verò pilulæ, vel seorsim, vel simul cum vino prædicto usurpari poterunt.

℞. Rad. gentianæ ʒ. ii, aristoloch. rotund. ʒ. i. sem. artemisiæ ʒ. i. bryoniæ siccæ ʒ. iii. myrrhæ, & croci, an. ʒ. i. rad. asari drach. ii. aloes ℥. i. Cum oxymel scillit. fiat massa pillular. de qua capiat ʒ. i. singulis diebus per se, vel paulò ante assumptionem vini prædicti.

Hisce

Hisce pilulis chalybs præparatus utiliter addetur, si æger post earum assumptionem deambulare valeat, Chalybis enim usus in omnibus febribus chronicis utilissimus est, obstructiones contumaces, quæ illas fovere solent, potenter dissolvendo.

Vel ad apetiendum simul & roborandum opiata sequens utiliter præscribi poterit.

℞. Conservæ rad. enulæ camp. conservæ fol, absinthii, & capill. ven. ana ℥.i. cortic. citri condit. ℥. ß. confect. alkerm. ʒ. iii. myrobalanos condit. num. ii. pulv. elect. diarrhod. abbatis ʒ.ii. salis absinthii, & tamarisci, ana drach. i. croci ℈. ii. Cum syrupo condit. citri, fiat opiata, de qua capiat ad magnit. castaneæ, singulis diebus manè, duabus horis ante prandium, Vel si manè æger sumat alia remedia, poterit capere opiatam duabus horis ante cœnam.

At idem commendatur, tanquam remedium præstantissimum, extractum chamædryos, cum sale tamarisci permixtum, in formam pilularum.

His accedunt discutientia & diaphoretica, quæ in declinatione morbi, ad illius reliquias discutiendas, apparentibus concoctionis signis, utilissima sunt. Nō solùm enim dictas morbi reliquias discutiunt; sed etiam intemperiem longo morbo contractam corrigunt, habitum corporis malum emendant, ac ventriculum, hepar, aliáque viscera, diuturnitate morbi debilitata, corroborant. Ex his primum locum obtinet theriaca, ab antiquis & neotericis ad hunc usū commēdata. Exhibetur horâ una ante paroxysmum ʒ. i. pondere, cum vino aut decocto chamædryos. Vel si nimia caliditas timeatur cum decocto agrimonii, succo vel aqua plantaginis. Reiterandum est medicamentum per plures paroxysmos. Potest etiam exhiberi manè extra paroxysmum per aliquot dies: Sed paulò ante paroxysmum fœliciùs operatur; quia augmentū frigoris prohibet, humoremque febris causam, jam effervescere incipientem, commodius discutit, & hoc modo paroxysmum vel imminuit, vel si materia paucior sit, prorsùs tollit. Hîc tamen summa cautio adhibenda est, ne theriaca, vel similia medicamenta calidiora, cruditatis temporibus exhibeantur; fundunt enim humores putridos, unde confusio & febris incrementum; ita ut quartana simplex in duplicem, & triplicem, imò verò continuam aliquando degeneret. Quēadmodum contigit Eudemo Peripatetico, ut refert Galen *lib. de præcogn. ad Posth. c. 2. & 3.* In quo quartana simplex, exhibitâ à Romanis Medicis intempestivè theriacâ, in triplicem versa est. Postmodum tamen apparentibus concoctionis signis, exhibitâ eadē theriacâ, à Galeno curatus est.

Ex aliis diaphoreticis commendantur à nonnullis radices chinæ, salsæ parillæ, quarum decoctum primarium, & secundarium per 20. dies exhibitum, contumaces quartanas interdum curat. Efficaciùs autem operatur, si decocto primario purgantia misceantur.

Alia etiam remedia ante paroxysmum exhibentur, quæ huic febri creduntur specifica, & versus declinationem usurpata sæpissimè paroxysmos inhibent, & quartanam curant. Horum autem præcipua hæc sunt.

℞. Fol. plantag. recentium M. j. acetosæ recentis M. ß. aceti & theriacæ, ana quart. i. Distillentur, & hujus aquæ capiat æger ℥. iii. dimidiâ hora ante paroxysmum. Vel

℞. Sacchari candi ℥. iii. zinzib. ʒ. ii. camphoræ ʒ. i. Fiat pulvis. Detur drach. i. cum aqua calida.

Crocus in pulverem redactus ad ℈. ß. cum vino albo exhibitus ante accessionem, eam valde imminuit.

Semen rutæ sylvestris ante paroxysmum exhibitum cum vino albo curat.

Heurnius asserit, sequentibus trochiscis unicâ exhibitione, etiam hyemis tempore, multos fuisse liberatos à febre quartanâ.

℞. Seminis rutæ, petroselini, myrrhæ & theriacæ recentis, an. drac. i. opii ℈ ß. Fiant trochisci parvi. Dabis unum cum aqua ante paroxysmū. Narcotica equidem eximiam vim habent ad cohibendum paroxysmū. Sed nisi major humoris morbifici portio anteà evacuata sit, & obstructiones plurimū imminutæ, noxam inferre possunt; cum humores vitiosos in corpore retineant, & obstructiones, aliosque morbos graviores generent, Attamen in exiguâ quantitate exhibita, & aperientibus, incidentibusque permixta, ut in hisce trochiscis, minus nocere possunt.

Ad cohibendum etiam paroxysmum, horâ una ante illius invasionem, purgantia leviora utiliter exhibentur, quæ sollicitando naturam potius, quàm purgando, humores revellunt; eo nomine talia præscribi possunt.

℞. Sennæ mundat. polypod. querc. thymi, epithymi, ana drach. i. flor. borrag. P. i. Fiat decoctio ad ℥. iii. Capiat horâ una ante paroxysmum. Vel

℞. Sennæ mundat. ʒ. iii. turbith. drach. i. cinam. drach. ß. croci & zinzib. ana ℈. ß. sacchari ad pondus omnium, Fiat pulvis, dividendus in tres partes. Capiat unam ante paroxysmum cum vino albo.

Quercetanus in Pharmacopœa maximè laudat pilulas de sagapeno Camilli, quorum unam tantum exhibet initio paroxysmi, continuando ad aliquot dies; & paulò post inungendo spinam dorsi linimento composito ex theriaca, aqua vitæ, & oleo laurino, vel de spica. Tum duabus aut tribus horis post pilularum devorationem, exhibendo jusculum, cum rad. aperientibus, borragine, buglosso, thymo, & pomo curtipendulo paratum.

Dictæ autem spinæ inunctiones, ad rigorem leniendum utilissimæ sunt, & frequenter usurpandæ, etiamsi prædictæ pilulæ non exhibeantur. Sunt enim in frequenti usu, quando rigor & vehemens & importunus est. Fiuntque hujusmodi inunctiones non solum ex prædictis, sed etiam aliis quāplurimis medicamentis; ut oleo anethino, chamæmel, irino, costino, rutaceo, de piperibus, aliisque calidioribus, cum aqua vitæ, theriaca, caryophyllis, castoreo, sinapi, pipere, aliisque permixtis. Efficaciùs autem operantur hæc linimenta, si horâ unâ ante paroxysmum spina ad ignem inungatur; deinde æger in lectum calidum deferatur; & laterēs calentes vino perfusi odorifero, ac linteis involuti, plantis pedum, volisque manuum admoveantur.

Dum prædicta remedia usurpantur, lienis curâ specialis habenda est, quoniam ea pars in hoc morbo perpetuò afficitur. Ideoque diu continuari poterunt fomenta, linimenta, & emplastra, quæ ad lienis obstructiones vulgò præscribi solent.

Imò verò interdum balneum aquæ tepidæ post plures evacuationes apprimè conducit, non solum ad lienem emolliendum; sed etiam ad totum corpus humectandum, & concoctionem materiæ morbificę adjuvandam. Dicbus intermissionis usurpari poterit, cavendo tamen diligenter, ut tepidum saltem adminiſtretur. Si enim calidius fuerit, periculum est, ne fusi humores in varias partes præcipitentur, & periculosissimos abscessus producant.

Denique non omninò negligenda sunt, quæ in carpis admoveri solent, cum etiam non infimæ notę Authores illis aliquid tribuant, Rondeletius enim frequenti remedio magno cum successu se usum esse asserit.

℞ Fo-

℞. Folior. fambuci, falviæ, pedis columbini, rutæ, an. M. ß. calthæ tertiam partem falis m i. & vini parum: Omnia fimul trita carpis admoveantur ante acceffionem. Crato radices urticæ contufas, & cum aceto maceratas brachiorum, & pedum arteriis applicat. Et refert Sennertus, civem quendam, cùm toto autumno, & hyeme quartana laboraffet, tandemque acutiffimos in finiftra fcapula dolores perfentiret, mulieris cujufdam perfuafu, ranunculum carpo applicaffe, & puftula excitata, à febre & dolore liberatum fuiffe.

Spuria quartana iifdem ferè remediis curari debet, quæ pro tertianæ curatione fuêre propofita; addendo in decoctis julepôrum & apozematum, ea quæ humorem atrabilarium peculiariter refpiciunt. His etiam accedere poterunt omnia remedia magis temperata, & minus calfacientia, quæ pro quartana legitima hactenus fuêre propofita.

Conveniunt itaque in principio borrago, buglosfum, fumaria, lupuli, acetofa, cichorium, ceterac. fcolopendria, agrim. poma redolentia. Quorum decocta, aquæ ftillatitiæ, & interdum fucci depurati in julepi, apozematis, aut fyrupi magiftralis forma præfcribi poterunt.

In progreffu verò prædictis addere licebit cortices radicum capparum median. tamarifci, enulam campanam, polypod. abfintium.

Dum utitur æger hifcè præparantibus, purgantia frequenter interjicienda funt, eaque ufurpanda pridie acceffionis, & bis in feptimana iteranda. Ad hunc ufum variæ formulæ componi poterunt. Sed pro delicatioribus ptifana laxans, fyrupus de pomis Sapor. feu compof. aut jufculum pulli, borragine, bugloffo, & pimpinella alteratum, cum fennæ ℥. iii. vel unc. ß. utiliter ufurpari poterunt.

Venæ fectio non omittatur in principio & fanguinis copia detrahatur, quæ fanguinis quantitati, & qualitati, & ægrotantis ætati ac temperiei convenire videbitur.

Si morbus in longitudinem abeat, ubi fanguinis fervor fe remiferit, vomitoria utiliter ufurpari poterunt; in iis præcipuè qui naufeam & vomitum in acceffionum initiis patiuntur. Inter vomitoria febri quartanæ proficua afarum [ut fupra dictum eft] principem locum obtinet, in vino albo ad drach. i. exhibitũ, & pluribus vicibus repetitum, fi unâ, aut alterâ exhibitione morbus difcuffus non fuerit.

His accedent fotus & linimenta hypochondriis adhibita, ad pravam vifcerum diathefim corrigendam, (quæ novam continuò acceffionibus materiam fuppeditat) humoremque valdè impactum emolliendum & attenuandum; quæ in hunc modum præfcribi poterunt.

℞. Rad. altheæ, lilior. enulæ camp. cortic rad. cappar. & median. tamarifci, an. ℥. i. fol. malvæ, altheæ, parietariæ borrag. bugloffi, pimpinellæ, abfinthii, ana M. i. fem. lini, & petrofel. an. ℥. ß. flor. chamom. meliloti, anethi, anà P. i. Fiat decoctio in tribus partibus aquę, & una vini albi finem additi, quâ foveantur hypochondria, bis in die longè à paftu.

℞. Unguenti de althæa ℥. i. ß. olei lilior. chamæm, rofacei & abfinthii, ana ℥. fem. Fiat linimentum applicandum poft fotum.

Vel olea folâ utiliter apponentur cum lana fuccida.

Ac denique balneum aquæ tepidæ, vel folius, vel in qua emollientia & temperantia bullierint, vel ex hordeo & amygdalis, ut vulgò folet fieri, ad hunc affectum expugnandum erit convenientiffimum. Siquidem vifcerum intemperiem corripit, atræ bilis ficcitatem, ac fervorem emendat, dura emollit, vias referat & laxat, & crudos humores coquit. Quapropter frequens illius ufus erit convenientiffimus, adhibitis cautionibus, quæ fuprà enumeratæ funt.

Illius autem operatio maximè juvabitur, fi ingresfu balnei præparantia medicamenta, & obftructiones referantia exhibeantur. Inter quæ primas obtinet decoctum abfinthii, & enulę campanæ, quod omnibus humoribus contumaciffimis præparandis accommodatiffimum eft, modo nimius vifcerum fervor non contraindicet. Quo in cafu aliorum fuprà enumeratorum admixtione temperari poterit.

Dum verò hæc fiunt, leves purgationes frequenter iterandæ funt, ut fuprà monuimus. Et in vera declinatione, concoctionis fignis apparentibus, etiam fpecifica in quartana legitima defcripta, in ufum vocari poterunt.

In toto autem morbi decurfu thoraci profpiciendum eft, ne æger in tabem præcipitetur, humor enim peccans vim erodendi habet.

CAPUT VI.

De Febribus compofitis, feu complicatis, & fpeciatim de hemitritæo.

GAL. *lib. 2. de crifib. c. 7. & 9. lib. 2. de diff. febr. cap. 7.* & Avic. *fen. 1. lib. 4. tract. 4. cap. 16.* multas proponunt febrium compofitiones. Quatenus fcilicet vel complicantur putridæ cum non putridis, ut dum hecticæ putrida complicatur; vel putridę cum putridis, idque pluribus modis. Nempè vel continuæ cum continuis, vel intermittentes cum intermittentibus, vel intermittentes cum continuis.

Continuarum duarum compofitio apud Authores controvertitur, & in praxeos ufu vix animadvertitur.

Intermittens complicatur cum altera intermittente, vel ejufdem generis, vel diverfi. Ejufdē generis intermittentes compofitæ funt tertiana duplex, aut triplex, item quartana duplex, aut triplex, quæ fuis locis fuerunt expofitæ. Diverfi generis funt, quando tertiana cum quotidiana, aut quartana complicatur; quod etiam rariffimè in ufu practico obfervare licet.

Intermittentes cum continuis duobus modis complicantur, nempe tertiana intermittens cum quotidiana continua; vel quotidiana intermittens cum tertiana continua. Et utraque hemitritæus nominatur, quæ in duas fpecies prædictas dividitur.

Illa tamen verè & propriè hæmitritæus eft, quę fit ex tertiana intermittente & quotidiana continua: atque adeò fit ex flava bile extra, & pituita intra vafa putrefcente. Ab Hipp. & Galen. *in 1. epid.* horrificâ nominatur, quia non folùm horrorem facit initio acceffionis, fed etiam toto morbi decurfu, & præcipuè in principio & augmento, coëuntibus in unum duabus acceffionibus, febris tertianæ fcilicet & quotidianæ, cum multis reduplicationibus; quæ nihil aliud funt, quàm motus horrifici inæquales, in eadem acceffione certis intervallis recurrentes, ob mutuam pugnam duarum febrium: in qua fi pituita fuperaverit, fequentur horrores, extremorúmq; perfrigerationes. Deinde verò vincente bile, corpus calefit, & febris ad vigorem tendere videtur; cùm rursùs redeunte ad pituitam victoria, denuò refrigerentur, horreántque: & pugnâ hæc durare confuevit, donec febris ad vigorem pervenerit. Hinc fit, ut alternis diebus tantum ifti rigores appareant,

dum

dum ſcilicet paroxyſmus tertianæ urget,& cum quotidiana conjungitur.

Dum verò quotidiana ſola urget, nullus ſolet fieri horror. Notandum tamen eſt,quaſdam reperiri febres malignas, quæ ſine commixtione tertianæ & quotidianæ, ſine ullo concurſu bilis & pituitæ horridæ ſunt, in iiſque horrores contingunt ex vaporibus acribus,& malignis, qui ex materia corrupta febrium malignarum elevantur, & partes ſenſiles feriunt, ac vellicant.

Hæc autem ſemitertiana propriè dicta, vel exquiſita eſt, in qua æqualis bilis & pituitæ putreſcentis copia redundat, qualis jam deſcripta eſt; vel notha, quæ rurſum duplex eſt. Vel enim bilem habet exuperantem, vel pituitam. In illa majora ſunt tertianæ ſymptomata, in hac quotidianæ. Atque ita ſi bilis exuperat, horridior fit tota febris, & aliquando rigorem ſibi aſſociat, tum fervidior fit hujuſmodi febris, & aliquid bilis per vomitum, alvum, aut ſudores excernitur. Pituita verò prævalente, frigus vehementius extremas occupat partes, & pauci adſunt horrores, ac pulſus magis, & diutius comprimitur, tardiùſque acceſſio invaleſcit, ac longum poſt tempus conſiſtit, non tamen aut ſitim, aut magnum affert incendium.

Dignoſcitur iſta febris ex iis quæ dicta ſunt, quod continua & horrida ſit, cum multis reduplicationibus, maximiſque ſymptomatis, quòd acceſſio diebus imparibus invadat cum horrore: paribus verò cum aliquo tantum frigore extremorum. Pulſus in ea frequens,& inæqualis. Urinæ crudæ, tenues & decolores, interdum turbidæ ſunt, cum nullo, aut malo ſedimento. Differentiæ verò dignoſcuntur ex iis, quæ propoſita ſunt, æqualem vel inæqualem bilis & pituitæ quantitatem indicantibus.

Quod ad prognoſim attinet, periculoſa eſt iſta febris, & in ea ventriculus, partéſque nervoſæ plurimùm afficiuntur. Et conſectariam habet linguæ ſiccitatem, ſitim, animi defectionem, vigiliam, & interdum delirium ac ſoporem. Inter acutos morbos, ratione bilis, & inter chronicos, ratione pituitæ, ab Hippocr. numeratur *in 1. Epid.* Et dicit Avic. ad menſem uſque ſeptimum interdum prorogari, necnon in morbos chronicos ac febrem hecticam interdum deſinere.

Curatio hujus febris ex iis deſumenda eſt, quæ ad tertianam & quotidianam expugnandam neceſſaria ſunt. Et cùm continua ſit, ea methodo erit tractanda, quàm ad omnes continuas putridas, *cap. 1. hujus ſectionis*, propoſuimus. Ita ut bile magis dominante,ea quæ bilem reſpiciunt, magis uſurpantur. Pituità verò prævalente, eam præparantia, & purgantia magis præſcribantur. Ac denique utroque humore æqualiter redundante, utraque remedia pari proportione miſceantur.

SECTIO III.

De Febribus peſtilentibus.

PRÆFATIO.

AUTHORES ferè omnes qui de febribus ſcripſerunt, febrem peſtilentem à maligna diſtinguunt,ac de ſingulis ſeorſim diverſis tractant capitibus; ita ut febris peſtilentis nomine veram peſtem intelligant: malignam verò eam,quæ vulgò purpurata nominatur, aut quæ licet epidemica ſit, & contagioſa, minùs periculoſa eſt, ex eáque plures ſervantur, quàm intereant: cùm veræ peſtis eſſentia in eo conſiſtat, ut ex ea plures intereant, quàm ſerventur. Attamen cùm hujuſmodi febres inter ſe differant tantùm ſecundùm magis & minùs, ſeu majorem & minorem malignitatis gradum,& eâdem methodo curativa,eadémque materia medica oppugnari debeant: conducibilius nobis viſum eſt, omnes illas febres in eodem capite includere,& generali febris peſtilentis nomine donare. Atque ita ſectio hæc poſtrema duobus abſolvetur capitibus, quorum primum erit de febre peſtilenti; alterum verò de variolis & morbillis. Cùm enim iis febris maligna perpetuò adjuncta ſit, meritò in hac parte ab omnibus Authoribus tractari ſolent.

CAPUT I.

De Febre peſtilenti.

FEbris peſtilens ea dicitur, quæ non intemperie ſola aut putrido tanto calore, ſed etiam maligna, & venenata qualitate infeſta eſt. Hæc,utplurimùm, popularis & epidemica eſſe conſuevit, ut eodem tempore quamplurimos homines ea correptos videre liceat. Aliquando tamen ſporadica eſt, ex pravis humoribus & venenatam qualitatem adeptis,oriunda.

Contagioſa etiam eſt, ita ut non ſolum ex cauſa communi, aëris nempe, alimentorum vitio, ſed etiam ægrotantium conſortio,contrahi valeat.

Febris maligna etiam vulgò nominatur, cum plurimi tamen morbi maligni & cacoëthes nominentur,ob prava & ſæva ſymptomata, in quibus venenata qualitas nulla reperitur, in qua ſola peſtilentis morbi eſſentia conſiſtit.

In quacunque igitur febre venenata illa qualitas reperiatur, ſeu diaria ſit, ſive hectica, ſive putrida, peſtilens jure merito dicenda eſt. Quamvis diaria, & hectica valdè controvertantur, de quo videantur Authores.

Illa autem venenata qualitas ex humorum corruptione oritur, quæ non in ſimplici temperamenti immutatione,aut vulgari putredine conſiſtit,qualis in febribus putridis reperitur; ſed in totius naturæ,inſitæque ſubſtantiæ deſtructione. Quemadmodum vinum dum in acetum convertitur, omnimodam corruptionem patitur; dum verò in vappam commutatur, ſimpliciter putreſcere cenſetur.

Differt autem febris peſtilens à peſte, tanquam ſpecies à genere; quia peſtis dari poteſt ſine febre, ut docuit Hipp. 3. *Epidem. multis in locis*, tum etiam Gal. *in expoſitione ejuſdem libri, & lib. 9. de med. facultatibus, c. de terra Samia.* Quapropter ratio ſuffragatur, cùm venenata qualitas non habeat neceſſario ſibi adjunctam putredinem, à qua febris exoritur. Poteſt enim venenata illa qualitas produci in humoribus per integram ſubſtantiæ eorum corruptionem, & novæ formæ introductionem,à qua dependet illa maligna qualitas. At certum eſt, quoties nova forma introducitur priorem corrumpi ad eaſque mutationes eſſe neceſſarias alterationes prævias,non autem putredinem: ideòque humores talem corruptionem pati poſſe citra putredinem. Quia tamen humores corporis noſtri putredini maximè obnoxii ſunt, rarò tantam corruptionem pati poſſunt,quin putredo etiam interveniat. Quapropter ratiores ſunt illæ peſtes,quæ febrem non habent comitem. Imò verò per intenſam,profundam,ac ſordidam

(ut vocant) putredinem, talis corruptio plerumq; suscitari solet. Ita multæ febres, quæ à principio non sunt pestilentes; si Medici ignorantiâ aut negligentiâ, vel ægrotantium inobedientiâ, vel curarum externarum sævitiâ malè tractentur, intensiori facta putredine, in malignas & pestilentes desinunt. Quòd verò sæpè corruptio putredinem præcedat, colligitur ex iis qui per contagium peste afficiuntur: in quibus maligna & venenata qualitas priùs communicatur, eaque corrumpuntur humores, háncque postmodum corruptionem putredo subsequitur. Unde fit, ut peste affecti primis interdum diebus febre careant, quæ deinde apparere incipit, cùm putredo accenditur. Simile quippiam apparet in parte gangræna affecta, quæ priùs corrumpitur, posteà verò putrescit.

Fit igitur febris pestilens, quando humores corrupti & venenatam qualitatem adepti ad putredinem deveniunt. Et sic illa duplici modo cor afficit, nempe calore putrido, & maligna qualitate.

Hæc autem humorum corruptio non semper est uniformis, sed aliquando magis, aliquando minùs intensa est; & pro variis illius gradibus, venenata qualitas ex ea producta magis vel minùs perniciosa est. Unde febrium malignitas major vel minor exoriri solet. Hincque exorta est vulgaris distinctio febrium pestilentium apud Medicos, in pestilentem simpliciter vel propriè dictam, & malignam; pestilentem vocantes propriè dictam in qua vera pestis est, quæve peculiarem hunc habet characterem, ut ex ea plures intereant, quàm serventur; malignam verò simpliciter appellantes eam, quæ minùs perniciosa cùm sit, ex ea plures servantur; quàm intereant.

Febris pestilentis differentiæ desumuntur, vel à materia, in qua venenata illa qualitas producitur; vel à loco, in quo eadem materia continetur. Et ita sequuntur febrium putridarum differentias, quæ ratione materiæ putrescentis dividuntur in synochos, tertianas, quartanas, & quotidianas; prout materia putrescens est sanguis, bilis, melancholia, vel pituita. Ratione verò loci, in quo humores putrescentes continentur, in continuas & intermittentes dividuntur; prout dicti humores in venis, vel extra venas stabulantur. Ita febres pestilentes aliæ dicuntur synochi, aliæ tertianæ, quartanæ, vel quotidianæ; aliæ continuæ, vel intermittentes. Quamvis dixerit Hipp. *Aph.43. sect.4.* febres intermittentes periculo carere, quomodocumque intermiserint: quod tantùm intelligendum est de iis, quæ nullius sunt malignitatis participes. Videmus enim singulis ferè annis, in hac saltem regione, febres tertianas intermittentes, quæ summæ malignitatis sunt participes, tertia, vel quarta accessione ægros de medio tollere: alias quæ eos in gravissimum vitæ discrimen conjiciunt maxima symotomatum sævitia.

Aliæ sumuntur febris pestilentis differentiæ ab intenso & remisso; prout scilicet aliæ sunt majores, aliæ minores, aliæ majoris, vel minoris malignitatis participes. Majores, vel minores simpliciter dicuntur, prout major, vel minor est putredo, tum calor præter naturam ex ea emergens, intensior aut remissior est. Maligniores verò aut benigniores, pro majore, aut minore qualitatis venenatæ intensione. Hinc fit ut aliquando febris pestilens habeat summam putredinem, & malignam qualitatem in summo positam: túmque sævissima esse consuevit, in eáque ratione malignæ qualitatis, facultas vitalis maximè affligitur: ratione verò summæ putredinis cæteræ quoque læduntur facultates, sæváq; subsequuntur symptomata. Aliquando verò in hac febre putredo est summa, & maligna qualitas remissa; túmq; febris molesta est ratione putredinis, vitalis autem facultas minùs affligitur. Contra aliquandò putredo remissa est, prava vero qualitas intensa: tumque febris ratione putredinis non ita prava profert symptomata, & remissior apparet; vires tamen magis labefactantur. Quandoq; enim ita remissa putredo, ut ferè nulla sit; maligna verò qualitas admodum intensa: túmq; fit febris, quæ nec ægro, nec astantibus videtur molesta; sed mitis omninò primo aspectu videtur; cùm tamen exitialis admodum sit. Adaucta enim maligna qualitate vires dejiciũtur eóq; omninò obruitur. Hæcque non solùm ægris & astantib9, sed etiam ipsis interdum Medicis imponit; cum nullo nec cruditatis, nec pravitatis humorũ signo præsente, pulsu etiam in statu ferè naturali constituto, & corporis calore ad tactum, prima fronte, miti ac blando apparente, ad interitum ducat. Simile quippiam in prima etiam differentia solet contingere, cùm scilicet summæ malignitati conjuncta est. Evicta enim opportunis remediis putredine, ac signis futuræ salutis apparentib9: mors tamen interdum à nõ contrecta, maligna qualitate subsequitur.

Ac deniq; differentiæ febris pestilentis desumuntur ab adjunctis: eæque plurimæ sunt & evidentissimæ. Nullum enim est pravum symptoma, nec ullum morborum exitialium genus, quod cum hac febre interdum non conjungatur. Symptomata sunt, dolores capitis, vigiliæ, deliria, sopores, sitis, nausea & vomitus, appetitus, dejectio, syncope, virium languor, singult9, inquietudines, alvi fluxus, sudores, & similia, quæ aliis etiam febrium generibus sunt communia.

At unicum datur symptoma, febri pestilenti proprium & peculiare, quod in reliquis febribus non contingit; maculæ nimirùm purpureæ in toto corpore, ac præcipuè lumbis, pectore, & dorso apparentes, morsibus pulicum plerúmque similes, quæ peticulæ, seu petechiæ ab Italis vulgò nominantur; & febres hoc comitatæ symptomate, purpuratæ, seu petechiales appellantur. Neque enim in omnibus febribus pestilentibus apparent hujusmodi maculæ purpureæ, sed quando apparet, febris pestilentis indicium præbent certissimum. Purpureas autem maculas nominavimus, quia utplurimùm colore purpureo infectæ sunt. Non raro tamen violaceæ, virides, lividæ aut nigræ apparent, & tunc longè deteriores sunt, majorémq; malignitatem significant. Licet autem utplurimùm hujusmodi maculæ pulicum morsibus similes sint: majores tamen aliquando sese produnt, ut referant vibices, seu livores flagellis inductos, túmque deteriores sunt. Aliquando verò amplissimæ sunt, & partes integras, magnámque corporis partem; brachia nimirùm, crura vel dorsum occupant: túmque partes rubore infectæ apparent; qui intra paucas horas sæpè evanescit, atque iterùm revertitur, quasi per paroxysmos, dum febris suas patitur exacerbationes, in quibus sanguis ebulliens, ad superficiem corporis exhalationes tenuiores emittit à quibus nulla fit cutis elevatio, sed ea tantum rubro colore inficitur. Non raro tamen ex hujusmodi ebullitionibus cutis in variis partibus elevatur cum rubore quodam: & tumores quosdam in cute efficit molles & latos, qui intra paucas horas evanescunt, & vulgò ebullitiones sanguinis nominantur. In his atque prædictis est semper aliqua malignitas, sed ita levis, ut nullum minetur periculum, nisi morbi progressu intensior evadat. Differunt autem maculæ prædictæ, pulicum morsibus simillimæ, ab exanthematis, quæ etiam in hujusmodi febribus interdum apparere solent, eáque annotavit Hipp. *in Epidemiis*; habéntq; eminentiam, & sunt de genere tumorum, qui ad suppurationem, vel

exul-

exulcerationem quandoque deveniunt. Maculæ autem purpureæ nullam (ut dictum eſt) habent eminentiam, & antiquis incognitæ, poſterioribus tantùm ſæculis à recentioribus deſcriptæ ſunt.

Quod ad morbos attinet, qui cum febre peſtilenti conjunguntur, idem quod de ſymptomatibus dictum eſt, affirmare licet; plurimos nempe morbos exitiales cum his febribus conjungi, nempe phrenitides, anginas, pleuritides, peripneumonias, hepatis inflammationes, dyſenterias, alióſque quamplurimos. Sed præcipui morbi, qui in febre peſtilenti reperiuntur, duo ſunt, nempe bubo peſtilens, & carbunculus, qui intenſiſſimam eſſe indicant venenatam qualitatem, & non niſi in vera peſte reperiuntur, eámque utplurimùm comitari ſolent, ita ut ipſius peſtis nomine apud vulgus indigitari ſoleant.

Cauſæ febrium peſtilentium aliæ ſunt internæ, aliæ externæ. Internæ aliæ immediatæ, aliæ mediatæ.

Immediata hujus morbi cauſa (ut antea monuimus) eſt corruptio humorum cum putredine conjuncta. Ex corruptione pravam & venenatam acquirunt qualitatem ex putredine verò febris generatur.

Cauſæ verò mediatæ ſunt plethora, cacochymia, & obſtructiones. Plethoram autem non ad vaſa, ſed ad vires intelligimus, quæ cùm non ita à natura regatur, facilè corruptionem & putredinem concipit. Cacochymia verò ſeu pravorum humorum copia, facilè corrumpitur atque putreſcit. Obſtructiones denique omnia febrium genera producere aptæ ſunt: quatenus humores in loco calido & humido concluſi, ſi non liberè tranſpirent, facilè putreſcunt. Cauſæ internæ mediatæ ab Authoribus vulgò morboſus apparatus nominari ſolent; & tanta eſt illius efficacia, ut ſolus interdum febrem peſtilentem remiſſiorem, quæ maligna ſimpliciter, aut purpurata vulgò nominatur, producere valeat, abſque cauſæ externæ & communis interventu. Videmus enim ſæpè in conſtitutione minimè epidemica, & nullo morbo populariter graſſante, quoſdam ex prava humorum conditione febribus hiſce correptos, quæ multis malignarum febrium ſymptomatis etiam maculis purpureis, ſtipatæ ſunt.

Circa obſtructionem hoc advertendum, eam quidem neceſſariò concurrere, tanquam cauſam præcipuam in febribus malignis, quæ fiunt à cauſis internis, & ſporadicæ ſunt. Epidemicas verò, quæ fiunt à cauſa communi, peſtilenti ſcilicet aëris ſtatu, vel per contagium generantur, non neceſſariò talem habere cauſam. Ex ſola enim aëris corrupti inſpiratione, vel ex ſolo contagio concipitur venenata qualitas, qua humores corporis & propria natura deflectentes, ſponte in putredinem dilabuntur. Quemadmodum enim fructus horarii, aliæque res facilè putreſcibiles, licet maximè perſlentur, à putredine tamen vindicari non poſſunt: ſic etiam humores, cùm qualitatem illam pernicioſam conceperint proclives in putredinem redduntur: ita ut, etiamſi nulla ſit præſens obſtructio, in putredinem, ac febrem neceſſariò incidant. Attamen inductâ hoc modo in humores putredine, cùm illi à natura ampliùs non regantur, obſtructiones plerùmque generare ſolent quibus febris intenditur: ſicque in his febribus obſtructio concurrit, quæ licèt ab initio cauſa febris non fuerit ſubſequitur tamen, & à cauſis labe peſtilenti infectis fovetur.

Cauſæ externæ febrium peſtilentium ſunt ſex res non naturales, quæ ut neceſſariæ ſunt, ita neceſſariò corpus noſtrum alterant: & quando à ſtatu naturali valdè recedunt, malignas & venenatas qualitates in nobis generant. Ex his principem locum obtinet aër ambiens: qui prout cauſa communiſſima eſt, ita morbi communes ab illius vitio utplurimùm exoriri ſolent.

Vitioſus autem fit, hominibúſque noxius triplici potiſſimùm ratione. Prima, ſi ſalubribus ventis non diffletur. Secunda, ſi putrium ac fœtidarum exhalationum inquinamento polluatur. Tertia, ſi primarum qualitatum excedente, vel præpoſtera conditione ita homines afficiat, ut inde pravæ & malignæ humorum putredines generentur.

Prima ſatis evidens eſt. Si enim aër non diffletur, & ventis agitetur, facilè corrumpitur. Unde Hipp. 3. *Epid.* peſtilentem conſtitutionem graviſſimam deſcribens; *ſine aura*, inquit, *uſque annus hic fuit.*

Secunda verò efficaciſſima eſt, & frequentiſſima, quando ſcilicet putridi, tetri & maligni vapores aëri commiſcentur, eúmque inficiunt, qui à variis rebus excitari ſolent, ſtagnis videlicet, lacubus, paludibus, piſcinis, aliiſque locis quietis, aut cœnoſo humore refertis, vel in quibus linum, aut cannabis maduerit. Vel ex cloacarum, ſterquiliniorum, & angiportuum fœtore. Vel à ſtrage cadaverum inſepultorum; vel ex antris, & ſpecubus, in quibus aër diutiſſimè concluſus fœdam acquiſivit putredinem; terræ motu, aut alio caſu apertis.

Tertia verò ratio, quæ in primarum qualitatum exceſſu, inæqualitate, vel præpoſtera conditione conſiſtit, variis modis poteſt contingere, ac præcipuè quando in caliditate & humiditate plurimùm excedit. Illæ enim qualitates quando extraneæ ſunt, & adventitiæ, ac ſupra ſtatum naturalem auctæ, ſunt principia putredinis. Hinc conſtitutio auſtrina, per anni tempeſtates diu perſeverans, apud Hippocratem *in Epidemiis*, fuit cauſa præcipua omnium febrium peſtilentium, quæ ibi deſcribuntur.

Sicca verò aëris conſtitutio, licet ex ſententia Hipp. ſit humidiori ſalubrior, quia tamen omnis qualitatum exceſſus naturæ noſtræ inimicus eſt, certum eſt ſicciorem conſtitutionem valdè excedentem & extraordinariam, febres peſtilentes producere, præſertim ſi cum caloris exceſſu juncta ſit. Hujus exemplum habetur luculentum apud Livium *lib. 1. dec. 4.* ob nimium ſcilicet ſqualorem Romæ peſtem fuiſſe factam, quòd ſiccitate eo anno plurimùm laboratum fuerit, neque cœleſtes modo aquæ parcè deſcenderint: ſed terra quoque ingenito humore egens, vix ad perennes aquas ſuffecerit. Hęc autem ſicca conſtitutio eatenus febres peſtilentes inducit, quòd humores ſuprà modum exuſti in anthracum, carbunculorum, atque adeò peſtilens febris materiam degenerant, & admodum inſpiſſati graves obſtructiones producunt, ex quibus maligna putredo in materia alioqui diſpoſita facilè generatur. Adde quòd immodica hęc aëris ſiccitas fruges corrumpit, debitam iis denegans maturitatem; cùm videlicet eas è terra citiùs evocat, nutrimentum deinde uberiùs, pòſt parcius largitur, unde inæqualiter concoquuntur, cum extrinſecus ſint aduſtæ, intrinſecus verò adhuc plane crudæ, inſtar carnium nimia ignis violentia aduſtarum: ſic indigeſtionis, variarúmque cruditatum cauſa exiſtunt.

Frigiditatem etiam immodicam peſtilentes febres producere probatur ex Hipp. 1. *Epid. ſect. 5. tempeſt. 2.* quo loco inquit. *In Thaſo paulo ante Arcturum, & ſub Arcturo multæ & magnæ ſpirante Aquilone pluviæ.* Ubi ex nimia frigiditate, illius tempeſtatis venenoſitatem & malitiam venatur. Tum apud Liv. *lib. 5. dec. 1.* peſtilentem conſtitutionem à vehementi frigore exortam legere eſt, his verbis. *Inſignis annus hyeme gelidâ, ac nivosâ fuit, adeo ut viæ clauſæ, Tiberis innavigabilis fuerit. Triſtem hyemem, ſive ex intemperie cæli raptim*

mutatione in contrarium factâ, sive alia de causa, gravis pestilénsque omnibus animalibus æstus excepit. Et hujus eventus ratio in promptu est, quòd nimirum prohibito naturali effluxu, ex cutis densitate ob ambientis aëris frigus facta, majorem fieri putrefactionem contingit, & gravius venenum; hincque periculosiores febres; quàm æstivis temporibus, in quibus ipsa aëris conditio, licet quodammodo præstet mali principium, meatus tamen reddit parentiores, per quos facilè quod putrescit, exhalat, & naturales ac prænaturales effluxus promptè expirant.

Inæqualitates temporum harum febrium causæ esse consueverunt; quando scilicet modò calor, modò frigus, modò siccitas, modo humiditas sibi invicem succedunt, vel frequenter recurrunt, vel diutiùs durant. Ut quando post diuturnos æstus, frigus glaciale irruit: vel post longas pluvias extrema siccitas suboritur, aut contrà. Vel cum præpostero ordine in hyeme calet, aut friget in æstate. Hæ autem temporum inæqualitates ad febrium pestilentium generationem conferre possunt; quia in iis maxima fit humorum conturbatio, ex qua pravam acquirunt conditionem, & à naturali statu valdè alienam, morbisque malignis producendis idoneam in illis præcipuè corporibus, quæ per illorum temporum decursum, ex prava victus ratione plethoram, cacochymiam, vel insignes obstructiones contraxerunt.

Ad hoc etiam causarum genus, aëris nimirum vitium, referuntur maligni syderum influxus, qui aërem immutando variis modis corpora viventium afficere consueverunt. Hujusmodi esse ajunt coitum planetarum superiorum, Saturni, Jovis, & Martis in signis humanis, qualia sunt. Virgo & Gemini, ac tum potissimum cùm Mars dominatur. Ab iis autem morbi inferuntur non alia ratione, quàm per aëris mutationem, quæ tanta esse debet, ut illius naturam ac substantiam corrumpat. Illa verò immutatio duobus modis fit; uno per qualitates manifestas, quando scilicet à syderum influxu aër ad caliditatem & humiditatem, alióque primarum qualitatum excessus tantoperè & tam diu immutatur, ut inde tandem in propria substantia vitiosus evadat: Altero per qualitates occultas, quando scilicet ab occulta syderum vi, absque insigni primarum qualitatum excessu, aëris substantia ita immutatur, ut certum quendam corruptionis gradum acquirat vitæ nostræ inimicum. De primo nullus dubitat, cùm ex communi Philosophorum consensu satis constet, hæc inferiora gubernari à superioribus constellationibus. Et quemadmodum aëris alterationes, quæ in quatuor anni temporibus contingunt, ab annuo solis motu oriuntur: sic maxima annorum diversitas, qua unus valdè humidus, alter valdè siccus existit, cùm sol eundem singulis annis in Zodiaco cursum teneat; non potest nisi à variis syderum aspectibus dependere. Alter verò modus, quia occultus est, non æquè facile ab omnibus conceditur. Attamen communi Astrologorum sententiâ sancitum est, astra triplici ratione agere in hæc inferiora, motu, lumine, & influentia. Motus & lumen hæc inferiora alterant secundùm primas qualitates & præcipuè calorem. Influentiæ verò, tum primas illas qualitates (frigiditas enim v. g. quæ inducitur à Saturno non potest à motu & lumine dependere) tum etiam latentes & occultas qualitates inducunt. Cùm enim morbi pestilentes sæpè eveniant, nulla factâ in aëre, quoad primas qualitates, insigni mutatione; sed iis grassantibus aër purus admodùm appareat, & purior interdùm, quàm in aliis constitutionibus non pestilentibus neque præcesserint tempora admodum calida & humida, ex quibus insignes putredines solent exoriri; conjiciendum est à maligno quodam syderum influxu morbos istos pestilentes originem traxisse. Adde quòd pestes in media hyeme sævire soleant; quas nulla in primis qualitatibus insignis alteratio præcessit. Tunc enim occultis syderum viribus hujusmodi morbi assignandi sunt, cùm illa, ex Astrologorum sententia, vim habeant corrumpendi aërem, non factâ in eo insigni aliquamutatione secundum primas qualitates. Et illud est divinum in morbis, quod agnovit Hippocrates, & Galeno interprete, in aëre quidem est, sed à cœlo & minus manifestis causis producitur. Tum etiam ab eodem Hipp. innuitur *2. Epid. sect. 1.* quando dicit, *morbum & tempus sibi invicem correspondere, nisi quid in superiori natura innovetur.*

Neque obstat, quod ex Platonis sententia *in Epinomide* adducitur, nempe cœlum & syderum concursus semper bonum in hæc inferiora influere, ab iisque non nisi conservationem ac beneficium inferri. Et Arist. *9. Metaph. c. 10.* dicit, in his quæ sempiterna atque ætherea sunt, neque malum, neque errorem, aut corruptionem inveniri. Averrhoës verò *1. Cœli, c. 24.* *Corpora*, inquit, *cœlestia continent elementa, conservant ipsa, & universaliter sunt eis quasi forma.* Unde colligitur, non posse eadem veneno & maligna qualitate afficere. Adde quòd, si ex astrorum influxu morbi pestilentes excitarentur, illi eodem tempore mundum penè universum afficerent, cùm illi influxus causæ universales sint, & cœlorum circumactione, omnes mundi plagas afficiant. At hujusmodi morbi aliquam tantùm regionem peculiariter invadunt. Ac denique si astra dicerentur malefica, Deus qui ea creavit, autor maleficii dici posset, quod est impietate plenissimum.

Hæc, inquam, propositæ veritati nihil officiunt, iisque in hunc modum satisfieri potest. Omnes substantiæ creatæ duobus modis considerantur: vel quatenus entia sunt, & ad complementum universi, & perfectionem concurrentia, & tunc omnia bona sunt: ens enim & bonum reciprocantur, nihilque à Deo opt. max. omnium bonorum autore creatum est, quod malum simpliciter dici debeat. Vel considerantur ratione operationum, & tunc possunt dici malæ, quatenus alteri creaturæ damnum inferunt, ex insita antipathia, & inimicitia. Quamvis autem hujusmodi antipathiæ penè innumeræ in mundo reperiantur, non definunt tamen omnes dici bonæ, ratione sui autoris, nimirum Dei; & ratione universi, cujus perfectio in varietate potissimùm consistit. Præterea rerum creatarum operationes duobus modis malæ dici possunt: absolutè & simpliciter, vel secundùm quid. Absolutè malæ dicuntur, quando omni tempore, in omni loco, & occasione perpetuò malum efficiunt. Et nulla potest reperiri creatura, quæ in hoc sensu mala sit. Secundùm quid malæ dicuntur, quando uni nocent & alteri prosunt. Et sic nihil adeò noxium reperitur in rerum natura, quin ex alia parte suos etiam habeat usus; quorum gratiâ creatum est. Sic omnia venena, quamvis homini, aut aliis animalibus noxiosissima, tamen convenienter usurpata, multa bona & commoda iisdem afferre solent. Et in re medica nullum ferè reperitur adeò lethale venenum, quin ex eo artis peritiâ, salutare medicamentum eliciatur.

Ac deniq; astrorum actiones in hæc inferiora duobus modis considerantur, vel respectu totius mundi sublunaris, elementa omniáque mixta continentis: & tunc cœlorum ac syderum actio simpliciter benefica est, generans, conservans, vivificans, omniáque alia be-

neficia

neficia præſtans, quæ ad conſervationem univerſi neceſſaria ſunt. Et in hoc ſenſu veriſſimum eſt, hæc inferiora à cœli ſyderúmque influxu foveri ac conſervari. Vel conſiderantur reſpectu peculiaris naturæ, ac conditionis hujus, vel illius elementi, hujus, vel illius viventis. Et tunc nullum eſt inconveniens dicere, dari quoſdam influxus alicui elemento, vel viventi, hoc vel illo modo, ſecundùm aliquam ſui partem affectis, noxios atque perniciosos: quod quidem ex ipſorum aſtrorum vitio minimè dependet (ſunt enim perfectiſſimæ cujuſdam naturæ) ſed potiùs ex rerum his ſubjectarum imperfectione, quæ inſignem mutationem ſine propriæ ſubſtantiæ corruptione pati minimè poſſunt. Variæ autem illæ aſtrorum naturæ, & variæ qualitates ex vario eorum concurſu in hiſce inferioribus productæ, à ſummo rerum opifice conſtitutæ ſunt ad conſervationem univerſi, quod tam variis, & tam invicem repugnantibus naturis conflatum, tanta etiam in aſtrorum influxibus diverſitate indiguit, ut omnia in quodam velut æquilibrio conſervaret. Ex qua tamen influxuum diverſitate vix fieri poteſt, quin aliqua rerum adeò inter ſe diſſitarum pericula interdum patiatur, non in tota aliqua ſpecie (quod tenderet ad deſtructionem univerſi) ſed tantùm in aliquibus individuis, minori reſiſtentia præditis, & ut plurimùm malè affectis, & in aliqua tantùm aëris parte maligni influxus receptioni magis depoſita. Unde concludendum eſt, ea vitia præcipuè dependere ex defectu rerum inferiorum. Siquidem multa loca videre eſt adeò perfecta aëris conditione, & æquabili hominum temperie donata, ut quantumvis maligni aſtrorum concurſus influant, nunquam tamen peſtifera lue tententur.

Ad idem cauſarum genus referri ſolent luminarium defectus, & eclipſes, inſolita meteora, & præſertim cometæ, qui nunquam apparere ſolent, quin morbi epidemici ac peſtilentes, variæque in mundo mutationes ſubſequantur, prout multarum hiſtoriarum experimentis confirmatum eſt. Unde ille pervulgatus Claudiani veſiculus,

In cœlo nunquam ſpectatum impunè cometam.

Cujus rei teſtis luculentiſſimus fuit cometa ille crinitus, qui anno 1618. verſus Orientem apparuit die 27. menſis Novemb. & deinceps toto ferè menſe Decemb. conſpectus eſt mobilis, & fulgidus. Illius pars denſior, & ſolidior ſoli obverſa ortum intuebatur, & tum claro ſplendore, tum magnitudine in arctum compacta & conglobata. Venerem longè ſuperabat. Reliqua ejus pars tenuior, minùs à ſole illuſtrata propter tenuitatem ſuam, in barbæ protenſæ modum diffuſa procedebat, & verſus occaſum porrigebatur. Primùm apparuit hic cometa ſub Libra circa Æquatorem; ſed primario & peculiari motu inde ferebatur ad Septentrionem per pedes Virginis, per medium Bootem, & caudam Urſæ majoris. Ac tandem paulatim decreſcente lumine, diſſipata materia diſparuit inter Urſam majorem, & Draconem. Motu communi ſyderum ferebatur ab ortu ad occaſum, ſed paulò velociùs ſtellis moveri videbatur. Nam primis apparitions ſuæ diebus oriri ſolebat paulò ante horam quintam, matutinam, poſteà verò hora quarta & ante quartam oriebatur, atque ita deinceps donec mediam noctem & concubitum ortu ſuo anteverteret. Hunc verò cometam morborum malignorum, & peſtilentium, necnon etiam bellorum, quibus univerſa penè Europa hactenus devaſtata eſt, præſagum ac prænuntium fuiſſe, credere non alienum eſt.

Quamvis autem aër inter cauſas mediatas febrium peſtilentium & malignarum principem locum teneat certum tamen eſt alias res non naturales ad earumdem generationem concurrere, prout jam breviter & ſigillatim exponere aggredior.

Secundum poſt aërem locum obtinent alimenta, quandoquidem ex prava victus ratione contrahitur morboſus apparatus, qui eſt cauſa ſine qua non, & efficiens interna febrium malignarum, & peſtilentium. Unde à Gal. *lib. de cibis boni & mali ſucci, & 1. de diff. febr. cap.* 3. ex pravis aut corruptis alimentis morbos peſtiferos exoriri demonſtratum eſt. Illa autem alimenta prava dici conſueverunt, & horum morborum cauſæ multis nominibus.

Primò quidem, quando fructus terræ, & arborum, ex prava anni conſtitutione; putà humidiori, vel ſicciori vel nebulis corruptis, à cœnoſis putridiſque locis emiſſis; vel aliqua tempeſtate, aut maligno denique ſyderum influxu corrupti pravos ſuccos ingeſti producunt.

Secundò, quando magna adeſt annonæ caritas & penuria; unde vulgare illud, ὁ λοιμὸς μετὰ λομὸν *peſtis poſt famem*. Tunc enim inops plebecula vilioribus, praviſque alimentis ſeſe implere cogitur, unde prava exoritur cacochymia. Et quod multò deteriùs eſt, quando penuriæ copia illico ſuccedit, ſeſe enim tunc multis cibis ſubitò ingurgitant, qui à languente partium calore rectè concoqui nequeunt, & inde malignam contrahunt putredinem.

Tertio, quando alimenta quæ natura ſua bona ſunt aliqua ratione putredinem quandam, aut pravam qualitatem acquirunt. Talia ſunt triticum, hordeum, legumina, & aliæ fruges, quæ vel diutiùs aſſervatæ, vel malè expoſitæ in loco humidiori, aut aliter malè affectæ, rubiginem, aut qualitatem quandam putredinoſam acquiſierunt. Tales ſunt carnes diutiùs aſſervatæ, aut malè olentes, vel quæ non manu hominis, ſed vi morbi extinctæ ſunt: quemadmodum narrat Julius Obſequens, in Inſula quæ Lipara appellatur, cùm mare ab Ætnæ montis ignibus ex terræ motu magna vi evomitis, incaluiſſet, piſcéſque concoxiſſet, iiſque ad littus rejectis cùm incolæ avidiùs veſcerentur, gravem peſtilentiam fuiſſe ſubſequutam.

Neque minor eſt in potu efficacia, quando vina putrida & corrupta ſumuntur, vel aqua bibitur ex putridis & cœnoſis lacubus, aut alio quovis modo infectis. Quemadmodum hiſtoriarum fide proditum eſt numeroſos exercitus, ex hujuſmodi aquarum uſu, popularibus morbis fuiſſe devaſtatos.

Duæ res nonnaturales hactenus expoſitæ, nempè aër & alimenta, præcipuam vim obtinent ad febrium malignarum generationem. Reliquæ verò quatuor, nimirum excreta & retenta, motus & quies, ſomnus & vigilia, animi pathemata, minoris ſunt efficaciæ, & concurrunt tantùm ut cauſæ adjuvantes, vel corpus diſponentes ad malignam putredinem concipiendam; ut ex earum expoſitione ſtatim apparebit.

Retentiones menſium in mulieribus, aut alterius vacuationis conſuetæ in viris, ut hæmorrhoidum, & hæmorrhagiæ, & alvi fluxus, qui in nonnullis per intervalla ſolet contingere; ſi in conſtitutione epidemica accidant, morbum malignum ſolent producere. Illa enim, quæ tanquam ſuperflua, & naturam onere gravantia excernuntur, ſi intra corpus retineantur, facilè concipiunt putredinem. Si nimiæ evacuationes aut ſanguis, aut aliorum humorum corpus maximè debilitant, efficiúntque ut calor nativus imbecillior factus, aëris vitioſi, aut peſtilentis inquinamenta facilè recipiat.

Quod ad motum, & quietem ſpectat, certum eſt nimium otium efficere, ut calor nativus liberam eventi-

lationem minimè recipiat, atq; adeò humores putredinem concipiat. Sic nimia exercitatio poros valdè aperit, & calorem diſſolvit, unde fit ut corpus debiliùs redditū, & magis penetrabile, contagii ſeminaria facilè recipiat.

Nimius etiam ſomnus multum facit excrementorum proventum, & corpus replet humiditatibus, quæ facillimè putreſcunt. Nimiæ verò vigiliæ cruditates generant, & illæ facilè putreſcunt, quia è calore nativo ſatis commodè non reguntur: tum quia ex iis multæ fiunt obſtructiones, à quibus prohibita tranſpiratio, & tandem putredo generatur.

Denique animi pathemata corpus vehementer exagitare ſolent, humoreſque conturbare: atque adeò ad hanc lucem capeſſendam maxime diſponunt, atque in primis timor & triſtitia, quæ ſpiritus vitales introrſum revocatos quaſi ſuffocant, unde cordis vires ita franguntur, ut minùs veneno reſiſtere, primiſque morbi inſultibus obſiſtere valeant. Imò verò humores commoti in venis, & vehementer conturbati, à naturali conſtitutione dejiciuntur, malignámque putredinem concipiunt. Adeò ut nonnulli exiſtimaverint, in obſidionibus & caſtris, morbos peſtilentes non tam ex pravâ victus ratione, & cadaverum fœtore, quàm terrore, metu, anxietate, & mortis formidine provenire, quæ humores exagitet, eóſque tumultuari ac fluctuare faciat.

Signa febris peſtilentis, alia futurum morbum indicant, alia præſentem demonſtrant, alia præteritum commemorant. Quæ omnia proponenda ſunt, quia à primis præſervatio deſumitur; à ſecundis curatio ab ultimis præcautio quædam in iis, qui nondùm febre peſtilente correpti ſunt.

Quæ futuram febrem peſtilentem prænuntiant, à tribus deſumuntur; nempe à corporis diſpoſitione, à præſentia cauſarum, & à quibuſdam mediis diſpoſitionibus.

Corpora ad febrem peſtilentem diſpoſita ſunt, quæ pravos congeſsêre ſuccos ex prava victus ratione, & præpoſtero ſex rerum nonnaturalium uſu anteà enarrato. Vel quæ plethorâ onerata plurimùm ſe ingurgitant, aut intempeſtive, ac inordinate ſe replent. Præterea quidam cacochymiæ & plethoræ expertes, ad hunc morbum concipiendum ſua diſponunt corpora, dùm moleſtiſſimis pathematis animum excruciant, vel immodicæ veneri indulgent, ab hiſce enim duabus cauſis frequentiùs multò febris peſtilens produci conſuevit; quandoquidem ab iis, etiam in bonos humores corruptela facilè inducitur. Animi enim accidentia ſpiritus à propriis diſtrahunt operationibus. Venus nimia omnes virtutes labefactat. At diſtractis ſpiritibus, virtutibúſq; labefactatis, humores in alienam tranſeunt naturam, corruptelam quandam conſequuti.

Demùm quibus membra principalia imbecilla, aut labe quadam affecta fuerint, ſive ab ortu, ſive à pravo victu, aut alia quapiam cauſa externa; qui calido & humido temperamento præditi ſunt, qui rariori, aut denſiori habitu corporis donati omnes febri peſtilenti concipiendæ diſpoſiti ſunt. Siquidem corpora calida & humida putredini obnoxia, rara, omnibus injuriis patent, denſa non liberè tranſpirant.

Præſentia cauſarum, quæ febrem peſtilentem producere poſſunt, eam futuram portendunt: atque adeò præpoſtera tempeſtatum conditio, annonæ caritas, bella, & aliæ cauſæ ſuprà enarratæ, quando apparent, hunc morbum imminere ſignificant.

Mediæ diſpoſitiones ſunt, quando præſente corporis diſpoſitione, & cauſis ſupradictis, videmus in homine mœſtitiam inſolitam, timorem inexplicabilem, colorem faciei immutatum; ad oblata non benè ſe habere, inſomniis pravis perturbari, laſſitudine ſpontanea, ſiti, vigiliis, nauſea infeſtari; facile erit conjicere, febrem peſtilentem imminere: hæc enim omnia indicant humores alienam naturam adipiſci, & corruptelam concipere, à qua febris peſtilens oriatur.

Præſentem febrem peſtilentem declarantia ſigna exactè proponenda ſunt. Ideò omnes fontes percurrendi, ex quibus morborum diagnoſis elici poteſt. Qui quidem fontes à triplici genere ſymptomatum deſumuntur, quia ſymptomata ſunt effectus morborum, & cauſæ non niſi per ſuos effectus commodè ſignificari poſſunt. Atque adeò alia ſigna ab actionibus læſis, alia ab excretis, alia verò à qualitatibus mutatis erunt deſumenda. Quibus fontibus quartus erit adjungendus, ab affectibus ſupervenientibus deſumptus. Ad quorum rectam intelligentiam ſequentia præmittenda ſunt.

Primò ſciendum eſt, eadem fere ſymptomata febrem tum peſtilentem proprie dictam, tum malignam ſimpliciter ſignificare, & utriuſque ſigna per majus tantum & minus inter ſe differre; ita ut in peſtilenti ſit major ſymptomatum ſævities, in maligna verò minor. Eſſe tamen nonnulla accidentia, quæ magis propria ſunt uni, quàm alteri, ſuis locis indicabimus.

Secundò notandum eſt, nullum dari ſignum harum febrium verè pathognomonicum, quo ſcilicet poſito febris peſtilens neceſſariò ponatur, & ſublato auferatur; nedum bubonem, aut carbunculum in verè peſtilenti; cùm in multis etiam verâ peſte laborantibus non appareant, & dentur bubones ac carbunculi malignitatis expertes: Neque maculas purpureas in febre maligna, quamvis illa à pluribus Medicis purpurata nominetur; cùm in multis eâ laborantibus nuſquam compareant, & interdum erumpere ſoleant in mulieribus menſium ſuppreſſionem patientibus, & in nonnullis pueris ob levem quadam ſanguinis ebullitionem, nullâ tamen apparente febre, quod nobis in utriſque non rarò videre licuit. Attamen ex omnium ſignorum ſyndrome & collectione, certa harum febrium diagnoſis facilè ſtabiliri poteſt.

Tertiò advertendum eſt, omnia ſigna à vobis proponenda in omnibus ægrotantibus non reperiri; ſed partem tantùm eorum, quæ tamen ſufficiat ad morbi ſpeciem ad amuſſim conſtituendam. Pro varia enim corporum diſpoſitione & morbi intentione, aut remiſſione, nunc hæc ſymptomata, nunc illa magis elucere ſolent.

Denique ſciendum eſt, febris peſtilentis & malignæ ſigna (quamvis in aliis etiam febribus reperiantur) fieri tamen quodammodo pathognomonica in hac febre, duplici ratione. Primò, quia in hiſce febribus peculiarem quandam conditionem præ ſe ferunt, quæ in aliis febribus non reperitur. Nam capitis dolor, nauſea, vomitus, caloris modus, & cætera ſigna, dum peſtilentibus febribus accidunt, peculiarem conditionem & malignam acquirunt, quâ differunt à ſeipſis, dum in aliis febribus apparent; quod vel mediocriter exercitatis in operibus artis innoteſcit. Secundò, quia ſymptomata inter ſe non ſervant eam proportionem in his febribus, quæ in vulgaribus reperitur: ita ut calor ad tactum mitis, pulſus non valdè immutatus, exiguam febrem oſtendant: cum iis tamen dolor capitis ingens, vigiliæ, & interdum deliria, aliáque ſymptomata febrem ardentem conſequi ſolita, plerumque conjungantur. His poſitis ſignorum ſeriem deſcribamus; ab actionibus læſis incipientes.

Quia

Quia igitur cor in hoc affectu potiſſimùm afficitur à maligna & venenata qualitate, ideò illius actio, nimirùm pulſus, variis modis immutatur, pro temporum varietate, ac diverſâ morbi conditione. Interdum enim in principio eſt ferè connaturalis, & ſanorum pulſui ſimillimus; ut docet Gal. 3. *de præſag.cap.4.* In progreſſu tamen & morbi augmento frequens, parvus, debilis & inæqualis apparet. Frequentia tamen perpetuò major erit, quam pro ratione caloris adaucti: quia cor laceſſitum à maligna qualitate ſeſe magis exagitat, quàm eventilandi caloris neceſſitas requirat.

Hanc etiam febrem ſignificare valent cardialgia, ſeu oris ventriculi dolor, quem tanquam malignum damnaverat Hipp.*1.progn.* his verbis. *Oris ventriculi dolor cum præcordio diſtento, & capitis dolor, malignum.*

Sitis aliquando magna, quæ ſuperat caloris febrilis copiam ac modum; aliquando verò ejuſdem carentia, cum intenſa febre, & linguæ ſiccitate, utrumque enim malignitatis eſt indicium.

Ingens ciborum inappetentia, quâ multi omnia alimentorum genera, non ſecus ac ingratiſſima medicamenta, horrent. Hæc autem ſolet exoriri à malignis vaporibus ventriculum afficientibus.

Nauſea, vomitus ab eadem cauſa, in principio præcipuè morbi eveniens, iſque ita diverſus, ut nonnulli aſſumptum alimentum ſtatim evomant; alii ſtatim quidem ab aſſumpto juſculo, at non juſculum ipſum, ſed varios humores rejiciant; alii quævis alimenta probè retinentes, aquam, julepos, emulſiones, omnem denique potulentam materiam aſſumptam ſtatim emittant, ſuperſtite interim ſiti ingente, cum linguæ ſiccitate, & nigredine.

Horror frequens, & inordinatus, ſæpiùs in die contingens, ab halitibus acribus, mordacibus & à natura noſtra alienis ad partes ſenſiles delatis, excitatus; qui in aliis febribus putridis rarò contingit, quoniam in ipſis halitus eandem non obtinent malignitatem. In febribus tertianis intermittentibus malignitate præditis, ex horore & frigore malignitatis ſignum interdum deſumi poteſt. Contingit enim aliquando, ut in principio paroxyſmi, accidente levi frigore, aut horrore, tanta caloris retroceſſio accederet, ut caro prægelida eſſet, faciéſque moribundi ſimillima appareret, pulſúſque adeò exiguus, ut omninò nullus videretur. Subſequebatur poſtea calor, qui tamen in augmento, nec in ſtatu ad tactum validus, nec acer percipiebatur; imò raro vel tepido calore prædita, vel ſubfrigida uſque ad declinationem perſeverabat. Pulſus accenſo calore magis apparebat, ſed parvus, inæqualis, frequens & admodum debilis erat: multáque alia febrium peſtilentium ſymptomata comitabantur; quæ ſatis confirmare poterant, non ſolùm continuas, ſed etiam intermittentes dari febres peſtilentes, ut anteà monuimus.

Totius corporis laſſitudo, gravitas & veluti membrorum confractio in principio morbi apparent, ob prædictos vapores in totum corpus delatos.

Capitis dolores, vigiliæ, & deliria, quæ omnia fiunt ab eadem cauſa, vaporibus ſcilicet acribus & venenatis; qui prout cerebri membranas impetunt, dolorem capitis efficiunt: prout verò ipſam cerebri ſubſtantiam calefaciunt & exſiccant, ſi levis ſit alteratio, vigilias tantùm efficiunt; ſi verò intenſior, etiam deliria producunt. Ad hæc verò ſymptomata multùm confert, præter calorem & ſiccitatem, venenata qualitas, quandoquidem in febribus vulgaribus talia ſymptomata non fiunt, niſi multò major ſit intemperies. Dolor verò in hac febre hoc ſibi peculiariter vendicat, ut varius admodum ſit, nec ſemper eundem locum affligens. Interdum enim ſinciput tantùm, aliàs occiput, frontem, aut ſupercilium lancinans dolor occupat. Interdum & alias partes, ut ſcapulas, latus, dorſum, aliámve corporis partem. Interdum eidem parti continuò affixus, aliàs locum mutans, & nunc hanc, nunc illam diſcrucians.

In nonnullis ſopores & comatoſi affectus contingunt, in iis ſcilicet, qui habent cerebrum pituitoſis excrementis refertum: quæ quidem pituitoſa excrementa à vaporibus calidis ex partibus inferioribus elevatis, liquantur, & functiones cerebri impediunt.

Urina aliquando urinæ ſanorum ſimilis, quando ſcilicet humores plus peccant malignâ qualitate, quàm putredine; & primis interdum diebus talis perſeverat, poſteà fit craſſa & perturbata. Interdum in ſtatu cocta apparet, licet ad interitum ruant ægrotantes. Interdum tenuis eſt, & cruda, nullum continens ſedimentum, aut illud excrementi potiùs naturam referens, quàm veri ſedimenti. Frequentiùs tamen craſſa & turbida apparet, ac intenſioris coloris; & craſſum, rubrum, ac conturbatum, diffuſúmque habens ſedimentum. Ac denique omnes pravæ urinarum diſpoſitiones in hoc morbo poſſunt contingere, pro variis humorum putreſcentium ac corruptorum alterationibus.

Alvi fluxus bilioſi, qui vel ex ſe oriuntur, vel à leni cauſa irritantur, vel levi clyſtere, aut pharmaco; & poſteà contumaciter perſeverant, multóſque ad interitum perducunt. Sic refert Hipp.3. *Epid.* in peſtilenti conſtitutione ibi deſcripta, plurimos alvi fluxu, & dyſenteria fuiſſe ſublatos. A maligna enim qualitate humores ferociores redditi naturam impensè ſtimulant & irritant, ita ut eos per vias ſibi obvias ejicere conetur. In illis autem alvi excrementis ingens fœtor ineſſe ſolet, ex ingenti putrilagine humores occupante.

Lumbricorum copia, in principio potiſſimùm hujus morbi, excerni conſuevit: inſignis enim putredo humores maximè diſponit, ut ex iis lumbrici generantur.

Sudores frequentes, parvi, minuti, & inutiles principio morbi producentes.

Calor ad tactum mitis ac blandus, ut vix febrire videantur; unde Gal.9. *ſimpl.cap.de bolo Armena,* & Avic. *fen.4.lib.1.cap. de febre peſtilenti,* docent febres peſtiferas calorem mitem & placidum frequenter habere. Et ratio eſt, quia febres hujuſmodi magis fiunt à maligna, & venenata qualitate, quàm à vulgari intemperie, vel putredine.

Oculorum rubor in hoc affectu frequentiſſimè apparet, quia à vaporibus acribus ſurſum elevatis cerebri meninges quandam veluti inflammationem concipiunt, eámque tunicæ adnatæ, quæ ab iis ducit originem, facilè communicant.

Deniq; maculæ purpureæ publicum morſibus ſimiles, peticulæ, vel petechiæ à recentioribus appellatæ, propriè & peculiariter febrem malignam ſignificant. In nullo enim alio febris genere reperiuntur; utpote quæ ex prava & venenata ſanguinis, vel aliorum humorum qualitate putredini conjunctâ oriuntur. Apparent tamen aliquando in aliis affectibus, citra febrem peſtilentem, maculæ quædam prædictis conſimiles, ſed à diverſiſſima cauſa prodeuntes; nempè à ſanguinis tenuitate nimia, qui à calore, aut facultate expultrice agitatus, extra capillares venas in cute èffloreſcit. Illæ potiſſimùm ſolent contingere in iis, qui ſanguinis fluxum patiuntur, ex eo quòd ille factus fuerit tenuior, & aquoſior: tum etiam in lienoſis, ictericis, & diuturnas viſcerum obſtructiones patientibus, iiſque omnibus

(ut fummatim dicam) qui propter vifcerum debilitatem, fanguinem generant aquofum, & in cachexiam proclives funt. In his enim fanguis tenuior factus, modò per nares, modò per aliam partem effluit, modò etiam à capillaribus exiens venis, in partes cutaneas tranfmittitur; ubi retentus proprium amittit colorem, & vel lividus, vel niger, vel puniceus efficitur, variáfque macularum differentias profert; quæ tamen à maculis febrium peftilentium diverfiffimæ funt, & nihil aliud quàm fanguinis tenuitatem aquofam, atque imbecillitatem jecoris præ fe ferunt. Hæ autem maculæ febribus peftilentibus fupervenientes, ab humoribus putrefcentibus & pravâ qualitate infectis, oriuntur. Prætereà hujufmodi maculæ aliquando criticè, aliquando fymptomaticè erumpunt. Criticè quidem, cùm vel ex parte, vel totaliter fuperatâ putredine, pravâque correctâ qualitate, natura corruptum humorem ab internis ad externa tranfmittit, túmque femper fequitur imminutio morbi. Symptomaticè verò, cum natura materiæ morbificæ quantitate, vel qualitate prava ftimulata, ante illius concoctionem, & pravæ qualitatis correctionem, ad partes cutaneas materiæ portionem tranfmittit. Et hinc nullum fubfequitur ægrotanti levamen, fed potiùs facto inutili naturæ cum morbo certamine, devictæ magis, quàm vincentis naturæ indicium eft.

Colores harum macularum diverfi funt, & diverfitatem humorum oftendunt à quibus generantur. Rubræ fiquidem à fanguine puriori: virides, puniceæ, lividæ, & nigræ à fanguine biliofo, & magis, vel minùs adufto. Quod ad quantitatem fpectat, aliàs plures, aliàs pauciores hujufmodi maculæ apparent, quandóque majores, quandóq; verò minores. Apparere incipiunt aliquando quartâ, quintâ, feptimâ, vel nonâ, vel alia indicatoria die fi ad bonum fuerit excretio; aliquando etiam aliis diebus, cum minùs fida, & utilis fuerit. In omnibus interdum corporis partibus, frequentiffimè tamen in lumbis, pectore, & cervice apparere folent.

Affectus verò febribus peftilentibus fupervenientes præcipui funt, exanthemata, puftulæ oris, & ulcera carbunculi, bubones, & parotides.

Exanthemata à maculis purpureis differunt; ex eo quòd maculæ ad qualitates mutatas ipfius cutis, cùm nullo modo emineant; exanthemata verò ad tumorum genera referantur. Sunt enim varorum inftar aliquando, aliàs verò minora, granis milii fimillima. Aliquando rubra funt, à fanguine genita; aliquando alba à pituita, vel fero; flava à bile; punicea, à bile exufta; livida vel nigra, à maxima exuftione, vel mortificatione. Quædam fymptomaticè, quædam criticè, quædam medio erumpunt. Alia exficcantur fimpliciter, alia fuppurantur, alia ulcerantur.

Ad hæc referri poffunt puftulæ in ore apparentes, quæ omnes prædictas exanthematum differentias nanfcuntur, & aliquando adeò malignæ funt, ut cibum & potum ægrotantes vix tolerent. In tenera ætate fæpe mortem afferunt, cùm fibi ipfis vim ad ingerendum cibum non inferant. Hæ puftulæ plerúmque in ulcera degenerant, quæ maximam ægrotantibus pariunt moleftiam, motum linguæ, & præcipue deglutionem impedientia.

Aliquando tamen immediate & nullis puftulis præcedentibus, generantur ulcera in ore, aphthæ Græcis appellata: quorum plures funt differentiæ. Alia enim funt fuperficiaria, alia profunda: alia munda, alia fordida; alia benigna: alia maligna: alia cum crufta, alia fine ea. Et crufta aliquando eft alba, aliquando flava, livida, aut nigra. Quæ funt profunda, fordida & maligna, & cum cruftâ nigrâ, deteriora.

Carbunculi, & bubones in variis corporis partibus, fed præcipue circa corpora glandofa folent accidere; quia expultrix facultas à maligna qualitate irritata, à partibus interioribus, præcipue nobilibus, ad exteriores perniciofam materiam expellit: unde à cerebro ad glandulas poft aures, à corde ad axillas, à jecore ad inguina, materia hæc tranfmittitur, unde parotides, & bubones generantur. Quæ tumorum genera in febre vere peftilente potiffimum apparent, præfertim bubones, qui apud vulgus peftis nomine donantur. At carbunculi, & parotides, etiam in febribus malignis erumpunt, fed quæ fummum malignitatis gradum adeptæ funt, & ad vere peftilentium naturam proxime accedunt.

Signa commemorativa potiffimùm ufu veniunt, quando vocantur Medici ad ufitanda defunctorum cadavera in illis temporibus, in quibus vagantur morbi peftilentes, aut quædam eorum eft fufpicio, ut judicetur an ex iis morbis interitus acciderit.

Et primùm in dictis cadaveribus apparent aliquando maculæ, de quibus fuprà mentio facta eft, interdum verò vibices, ac fi flagellis percuffa fuiffent: hæc enim funt venenati morbi indicia; quandoquidem in iis, qui ex affumpto veneno perempti funt, eadem figna folent apparere. Illæ autem maculæ peftilentem morbum magis fignificant, fi livido, aut nigro colore infectæ funt. Idem etiam teftantur exanthemata fuprà enumerata, præfertim fi pravo colore infecta fint; tum etiam multò magis bubones, parotides, & carbunculi. Quibus addi poffunt figna, quæ in decurfu morbi apparuerunt: Eorum enim commemoratio certam demonftrationem efficiet.

Prognofis febrium peftilentium adeò incerta eft, ut nihil de earum eventu poffit certò conftitui, donec manifefta victoriæ alterutrius partis, naturæ fcilicet, vel morbi, indicia appareant; quod non folet contingere, nifi circa finem ftatus, aut principium declinationis. Ideò prudens Medicus differre ac fufpendere judicium fuum debet de morbi eventu, in principio & augmento.

Proponenda tamen funt indicia præcipua, ex quibus magnam elicere poterimus conjecturam, an morbus lethaliter, an falutariter finiturus fit, quorum adminiculo quid fperandum, aut metuendum fit, poterimus prævidere, fine certa tamen fiducia: nam experientia nos docuit, plurimos cum perniciofiffimis fignis evafiffe; alios verò cum falutaribus è medio fublatos Omnia autem figna prognoftica prætermittimus, quæ omnibus morbis acutis communia funt, de quibus fusè egit Hipp. in Prognofticis, Coacis, Prorrheticis, & Epidemiis, tum etiam in Aphorifmis, quæ hîc etiam fuum habere poffunt. Sed illa tantùm proponemus, quæ febribus peftilentibus magis peculiaria funt, ab iifque certior prognofis elici poteft.

Illa autem ex iifdem fontibus, defumentur, ex quibus diagnoftica defumpta funt.

Primò igitur in hifce febribus, pulfus æqualitatem, ac tenorem fervans, licet febris maxima appareat, fpei femper aliquid præftat. Contrà verò inordinatus, inæqualis, & contractus, periculofus, præfertim fi à principio debilis appareat. Iftæ autem pulfuum differentiæ non ita perniciofæ funt in febribus malignis, quemadmodum in febribus vulgaribus. Quamvis enim pulfus intermittens in juvene ita fit lethalis, ut teftatur Galenus, fe plurimos fenes & pueros cum pulfu intermittente liberatos vidiffe, juvenem verò neminem: In febribus tamen malignis nos juvenes nõ paucos, pulfum intermittentem per multos dies habentes, evafiffe vidimus.

dimus. Pulſus ſanorum pulſibus ſimiles admodum periculoſi: ſignificant enim naturam præ imbecillitate à coctione abſtinere. Ubi enim pravâ & perniciosâ qualitate vires admodùm debilitantur, natura debilis facta concoctionem materiæ non aggreditur, humorémque qui morbum excitavit,non attingit: unde non tentatâ coctione,nec labor ſequitur, febriſque vel nulla,vel minima eſt. Hujus rei exemplum habemus in tumoribus externis, in quibus quandiu pars ferè obruta eſt à copia, vel prava qualitate materiæ, nec dolores, nec febres fiunt: cùm verò natura adverſus materiam illam pugnare aggreditur, eámque in pus convertere tentat,febris tunc temporis plurimùm intenditur. Sic in febribus malignis ægri interdùm à febre immunes videntur, cùm tamen in pejus,& ad interitum ruant,ut videre eſt apud Hipp.3. *Epid.ſect.1. ægr. 2.* ubi Hermocrates à 20. die ad 24. febris expers viſus eſt, cùm tamen 26. obierit.

Delirium in hac febre frequentiſſimum eſt, neque metuendum cùm à ſomno compeſcitur, tum præcipuè ſi cum copioſo ſudore evaneſcat : Signum enim eſt materiam à cerebro ad corporis habitum revocari. At perſeverans delirium pernicioſum eſt : in veram enim phrenitidem degenerare ſignificat.

Contractiones, & ſubſultus membrorum in hac febre frequenter contingere ſoliti, convulſivi motus ſunt,& admodum periculoſi, idque magis,ſi cum delirio conjungantur, maximam enim cerebri læſionem ſignificant.

Motus tremuli manuum & linguæ funeſti eſſe ſolent,& plurimùm damnantur ab Hipp.1. *progn.* Maximam enim arguunt virium imbecillitatem, & naturam oſtendunt à morbo devictam.

Surditas licet in principiis morborum acutorum, periculoſiſſima ſit, juxta doctrinam Hippocratis: tamen in ſtatu morbi apparens, ſalutem portendit, præcipuè in febribus malignis. Et nos millies obſervavimus hiſce febribus laborantes, quibus ſurditas in ſtatu ſupervenerat,aliis ſymptomatis quantumvis periculoſis exiſtentibus, omnes evaſiſſe ; indicium enim eſt cerebrum ſatis validum noxios humores ab internis partibus ad exteriores detrudere.

Sternutamenta, ex Hipp. *in prognoſticis*, in morbis etiam exitialibus (modò non ſint affecti pulmones) ſpem ſolutionis adferunt. At in febribus malignis, quantumvis ſæva ſymptomata periculum portendant, ſecuritatem pollicentur.

Cardialgiæ frequentes,aut ſingultus,periculum minantur, & ventriculum graviter à venenata qualitate affici ſignificant.

Maxima ciborum averſio,periculoſiſſima eſt.Significat enim ventriculum à maligna qualitate ſuperatum, ejúſque temperiem omninò everſa, ut laudabile alimentum, ſibi in ſtatu naturali familiariſſimum, reſpuat & averſetur.

Suppreſſio omnium evacuationum in principio, & augmento morbi, in bonis habetur. Significat enim materiæ morbificæ tantam non eſſe malitiam, ut naturam irritet ante debitum tempus; ſed naturam adhuc vincere, & ſuo tempore excreturam, modò non adſit nota aliqua decubitus humorum ad caput, ventrem, aut aliquam ex præcipuis partibus. At in ſtatu morbi nihil excerni, ſed ſigna in aliquo principalium membrorum deteriora apparere,malum eſt. Indicio enim eſt,aut morbum diutiùs duraturum,aut dubiam admodum præſtiturum ſalutis ſpem. Materia ſiquidem quæ pluribus diebus evinci non potuit, aliquod gravius damnum in eodem membro adfert, ut phrenitidem, lethargum,aliáque poſt undecimum,vel 14. diem orientia, quæ difficillimè quibuſvis adhibitis auxiliis expugnari valent.

Sanguis per venæ ſectionem eductus, ſi nullum præ ſe ferat vitium, ſed purus, & ſecundùm naturam ſe habere videatur,periculoſus. Evidens enim ſignum eſt plus adeſſe venenoſæ qualitatis, quàm putredinis; aut putredinem in venis cordi proximis latitare, quæ venæ ſectione educi non poſſit.

Ex urinis in febre peſtilenti nulla ferè prognoſis elicitur,aut admodum incerta. Non ſolùm enim confuſa, perturbata,tenuior, aut craſſior urina, ut in aliis febribus mala eſt: ſed etiam illa, quæ urinis ſanorum ſimilis eſt. Imò verò multi,coctionis ſignis manifeſtè in urinis apparentibus, iiſque denuò recrudeſcentibus, è medio ſublati ſunt. Attamen urinæ concoctæ,& laudabile enæorema habentes,idque multis diebus,perſeverans, & de die in diem magis ſeſe uniens, ac in matulæ fundum ſenſim deſcendens, certam ſalutem perpetuò pollicetur,etiam in febribus malignis ac peſtilentibus. Fieri enim non poteſt, ut facultas naturalis valida & robuſta, quæ in hiſce urinis eluſceſcit, adverſus malignam qualitatem non inſurgat, eámque tandem ſuperet. Ideò ſæpe in febre maligna laborantibus,graviſſimiſq; ſymptomatibus afflictis, & in maxima aſtantium trepidatione, fœlicem eventum ex coctionis ſignis in urinis perſeverantibus,ſummâ fiduciâ prædiximus.

Urina pinguis & oleaginea,nigra,aut liveſcens,cum hypoſtaſi nigra, aut liveſcente certum exitium prænunciat.

Copioſa admodum urina, quam febris imminutio non ſequitur, periculoſa eſt, quia colliquationem ſignificat.

Sudores in hac febre, etiamſi cum requiſitis accidant conditionibus, nedum in die decretorio, raro ſolent eam ex toto judicare. Imò interdum primo die ex ſudore febris remittitur ; deinceps verò ſymptomata ingraveſcunt alia,poſt multos ſudores ſuccumbit æger. Sudores enim copioſi morbum non imminuentes, ex colliquatione totius corporis oriuntur. Neque ob id credendum eſt,in hac febre nuſquam prodeſſe criticos ſudores. Nam quò minùs venenoſitatis febris obtinuerit,eò magis prodeſſe poterunt, ut in aliis febribus vulgaribus.Obſervatione etiam compertum eſt,longè utilius eſſe ſi frequentibus ſudoribus æger à principio morbi corripiatur (dummodò ex ſudore non ſe deteriùs habeat:) Signum enim eſt naturam paulatim materiam attenuare,& per ſudorem excernere.

Alvi fluxus incertum omnino eſt præſagium. Nam in principio morbi ſæpe ſalubriter fluit, quod etiam aliquando eſſe lethale ſignum experientia docuit.Rurſum præmiſſa aliqua coctione viſum eſt ab alvi fluxu laborantem interimi nonnunquam verò liberari. Ita tamen diſtinguendum eſt. Cùm venenoſa qualitas, præpollet, quo magis à principio per alvi fluxum prolabitur materia,eò ſecurior eſt. At cùm ex humorum putredine majori parte moribus oritur, deteriùs ſe habent hi,quibus alvus à principio ſolvitur.

Maculæ purpureæ cùm plures ſunt, majores, & caloris benignioris, & criticè erumpunt, naturæ victoriam prænuntiant. Si verò pauciores,minores,& pravi coloris, & ſymptomaticè excernantur, naturam ſuccumbere ſignificant. Præterea ſi retrocedant, poſtquam apparuerint, peſſimum ſignum eſt ; indicant enim materiam morbificam ad interiora refluere.

Exanthemata in variis partibus apparentia majoris malignitatis ſoboles ſunt, quàm maculæ purpureæ, atque adeò majus periculum portendunt.

Carbun-

Carbunculi & bubones maximam teſtantur malignitatem, & maximum periculum minantur, cùm eas febres comitari ſoleant, quarum peculiaris character in eo conſtitutus eſt, ut ex iis plures intereant, quàm ſerventur. Anthraces, & bubones, quo longiùs à corde conſiſtunt, citiùs increſcunt, & ad maturitatem perveniunt; eò minùs periculoſi ſunt. Attamen ſi derepentè, & cum pravis ſymptomatis tumores augeantur, malum eſt. Carbunculi valdè magni, fœdi caloris, cùm ulcere depaſcente, aut qui in gangrænam mutantur, lethales ſunt. Quemadmodum etiam ij, qui cordi vicini ſunt, aut guttur occupant. Experientia obſervatum eſt, carbunculos plures paucis eſſe periculoſiores, & contrà bubones plures paucioribus eſſe ſecuriores. Parotides in febribus malignis & purpuratis in augmento & ſtatu, lethales. Si verò vel tantillùm inclinante morbo apparere incipiant, & ad ſuppurationem veniant, ſalutares.

Curatio febris peſtilentis in duas partes dividitur. Quarum una continet præſervationem illorum, qui ea nondum correpti ſunt; altera curationem actu ægrotantium.

Præſervatio præcipuè conſiſtit in ablatione cauſarum, quæ corpora febri peſtilenti recipiendæ idonea efficiunt, eamque in iis generare poſſunt. Illæ autem ſunt internæ, vel externæ. Internæ ſunt corporis diſpoſitio, plethora, cacochymia, & obſtructiones. Externæ præcipuæ ſunt aër vitiatus, & contagium vagans. Corpora huic morbo diſpoſita ſunt quæ à natura, vel accidenti ſunt præter modum humida, debilia, laxa & rara, denſa & compacta. Humidiora corpora exſiccanda: quæ autem ſicciora ſunt, in eodem ſtatu conſervanda. Humidiora igitur vitare debent victum pleniorem, largiorémque potum, & omnia alimenta humidiora; quales ſunt in primis fructus horæi, olera, piſces, lacticinia; aërem auſtrinum, paluſtrem, & præcipuè nocturnum, otium, ſomnum longiorem, præſertim meridianum, balnea, & alia omnia quæ corpus humectare poſſunt.

Corpora debilia victu analeptico, & roborantibus medicamentis inſtaurentur. Rara & laxa eâdem, quâ humida, præcautione indigent. Denſa verò & compacta, quia febri peſtilenti recipiendæ omnium maximè diſpoſita ſunt, à plethora, cacochymia, & obſtructionibus magis ſedulò liberanda ſunt. Quæ cauſæ cùm in omnibus corporibus hanc febrem producere valeant, tanquam cauſæ internæ, ut anteà dictum eſt, earum remotioni perpetuò incumbendum.

Plethoræ debetur venæ ſectio, modò nihil contraindicet, ut tempus anni calidius aut frigidius, & peſtilens aëris ſtatus, in quo non eſt mittendus ſanguis, niſi plethora ad vaſa manifeſtè urgeat; vel conſueta aliqua ſanguis evacuatio per menſes, hæmorrhoïdas; aut hæmorrhagiam narium ſuppreſſa fuerit. Exhauſto enim ſanguine faciliùs inſpiratus aër peſtilentem imprimet actionem, difficiliúſque, ſi morbus ſuperveniet ab eodem patiens ob vires, aliquantulùm imminutas, evadet. Quemadmodum his, qui poſt ſectam venam venenum hauſerunt, faciliùs hoc penetrat, & illi difficiliùs liberantur. Tum etiam in metu veneni aſſumpti à venæ ſectione abſtinemus. Sic etiam Galenus *lib. 1. de diff. febr. cap. 4.* ubi præſervationem à febre peſtilenti proponit, purgationem quidem, & obſtructionum apertionem præſcribit; nullam verò phlebotomiæ facit mentionem.

Cacochymiæ debetur purgatio, eáque humoribus peccantibus appropriata, præmiſſa præparatione idoneâ ſi ea neceſſaria videatur; hac cautione adhibita, ut benigna tantùm uſurpentur medicamenta, ab iis abſtinendo, quæ malignam & deleteriam habent qualitatem. Quibus etiam utile erit admiſcere nonnulla bezoardica, & vim alexipharmacam habentia.

Obſtructiones fiunt ab humorum multitudine, craſſitie, & lentore. Multitudo evacuantibus, craſſities attenuantibus, & lentor abſtergentibus medicamentis aufertur.

Ratione cauſarum externarum præcautio inſtituenda eſt; primum aëris exceſſus corrigendo: calidiorem ſcilicet refrigerando, ut in febribus continuis docuimus, humidiorem exſiccando, accenſis ignibus, tum in viis publicis, tum in privatis domiciliis, idque ex lignis odoratis, quantùm fieri poterit, junipero, lauro, roremarino; & ſimilibus. Secundò omnes cauſas removendo, quæ aërem inquinare poſſunt, & ſuprà recenſitæ fuêre. Tertiò inquinamenta in ipſo aëre ſuſcepta conſumendo ac diſſipãdo. Quod fiet accenſis ignibus, ut in humiditate corrigenda dictum eſt, & ſuffitibus ex odoratis atque alexipharmacis. Tum etiam agitatione aëris vehementi, ad quam tormenta bellica frequenter exploſa erunt efficaciſſima.

Quod ſi aër valdè pernicioſam qualitatem induerit, ut indè febris verè peſtilens exurgat, omnium præſervationum præſtantiſſima eſt cœli mutatio. Illi tamen qui manere coguntur, vel inter ipſa inquinamenta, & cum ægrotantibus verſari, multis aliis cautionibus indigent, & antidotis frequenter uti debent. Quæ omnia ab Autoribus qui de peſte ex profeſſo ſcripſerunt, fusè explicantur, inde repetenda: cum noſtrum inſtitutum ſit ea leviori pede percurrere, quæ in veræ peſtis curatione maximè propria ſunt. Quandoquidem pauci melioris notæ Medici tam periculoſo exercitio ſeſe exponere audent. Contrà verò cum per totos viginti annos & in Gallia, & in Europa univerſa, plerique omnes Medici in febribus malignis, & purpuratis curandis occupari fuerint: operæ pretium duximus, hanc noſtram curationem ad eam febris peſtilentis ſpeciem, quæ maligna ſimpliciter, & purpurata vulgò dicitur, dirigere. Ita tamen ut veræ peſtilentis curationi etiam inſervire valeat, cum, ut ab initio diximus, eadem materia medica, iiſdemque indicationibus utráque oppugnari valeat.

Curatio igitur actu ægrotantium dirigenda eſt ad febrem, putredinem & malignam qualitatem. Febris oppugnanda eſt refrigerantibus & humectantibus, Putredo evacuantibus & alterantibus. Maligna qualitas alexipharmacis. Quæ omnes intentiones triplici inſtrumento medico adimplendæ ſunt, in ſequentem modum.

Victus ratio in hac febre eadem inſtituenda eſt, quæ in febribus continuis fuit propoſita. Hoc ſaltem obſervando, ut acida in potu & juſculis præſcripta frequentiùs uſurpentur, utpotè putredini & malignæ qualitati oppugnandæ maximè idonea. Deinde circa potum hoc etiam annotandum, vini uſum in hac febre aliquando eſſe proficuum: utpotè inſigne cardiacum, & malignæ qualitati maximè adverſum. Sæpè tamen valdè nocere, febrilémque calorem plurimùm intendere. Ideò Medici prudentia hîc apprimè neceſſaria eſt, ut morbi naturam, & ægrotantis temperiem contempletur: ex his enim vini exhibendi indicatio deſumenda eſt. Si namque febris ſit admodùm exigua, venenata verò qualitas plurimùm intenſa, & corpus ægrotantis pituitoſum; tutò & feliciter vinum in potu exhibetur, ſed valdè lymphatum. Contra verò in febre intenſa, & bilioſo corpore vinum exhibere pernicioſum eſt. Hæc à nobis obſervata ſunt infinitis experimentis, ac præ-

ſertim

fertim in febre purpurata, quæ Monſpelii graſſata eſt anno 1613. poſt urbis obſidionem; quæ tantæ maligni-tatis particeps fuit, ut tertia ad minus ægrotantium pars de medio ſublata fuerit, & à vera peſte ſolo bubo-ne diſtincta fuerit: cùm non ſolùm ecthymata, & ex-anthemata rubra, livida & nigra, ſed etiam carbunculi & parotides frequenter apparerent. Iis enim ægrotan-tibus, quibus pulſus erat parum frequens, & pulſui ſa-norum ferè ſimilis, lingua humida, & nulla ſitis, vinum exhibuimus felici ſucceſſu, illiúſque continuationem indicabat levamen inde emergens, & quòd ex illius uſu febris nullatenus intenſior evadebat, neque ſitis, aut linguæ ſiccitas excitabatur. Iis verò, quibus febris erat intenſior cum ſiti, linguæ ſiccitate, ſcabritie, aut nigre-dine, vinum prorſus interdicebamus, eóſque in refri-gerantium, acidulorúmque potuum uſu perpetuo de-tinebamus. Advertendum tamen eſt, primis morbi diebus vinum nunquam eſſe exhibendum, ne materiæ crudæ nimium exagitentur; ſed tantum circa ſtatum, cum malignitatis ſigna ſeſe magis exerere incipiunt. Attamen Zacutus Luſitanus *obſerv. 93. lib. 1. praxis ad-mirandæ*, refert ſe in febre maligna, præſente ſiti inten-ſâ cum linguæ ſiccitate & nigredine, ægro jam deſpe-rato exhibuiſſe feliciſſimo ſucceſſu, ut hoc ſolo reme-dio reſtitutus fuerit. Verum hic Celſi ſententiam ad-ducere non alienum eſt; *Sæpè quos ratio non reſtituit, temeritas adjuvat.*

Inſtituta victus ratione, à phlebotomia inchoanda curatio eſt, præmiſſo clyſtere: ea enim maximè conve-nit ratione magnitudinis morbi, calidæ intemperiei, & putredinis. Verum in quantitate ſanguinis metienda, ſumma prudentia neceſſaria eſt, cùm ratione malignæ & venenatæ qualitatis non conferat, imò potius no-ceat: ab ea enim facultas vitalis maximè labefactatur; & qui veneno aſſumpto ſanguinis miſſionem patiun-tur, in exitium præcipitari ſolent. Ideò ſi maligna, & venenata qualitas putredini prævaleat, quod ex pro-priis ſignis ſuprà propoſitis facilè internoſci poterit, minori copia ſanguis mittendus eſt. Si verò putredo magis infeſta ſit, quàm venenata qualitas, majori copiâ detrahendus. Atque ita, ſi ex morboſo apparatu potiſ-ſimum, & putridis humoribus intra venas coërcitis, fe-bris maligna oriatur; iterari tutò poteſt phlebotomia, ſemel, bis, aut ter, donec ſarcina humoris vitioſi in ve-nis contenti exonerata ſit. Idque in primis, ſi viſceris cujuſdam inflammatio adeſſe, aut imminere videatur, quod non raro in febribus malignis ſolet contingere. Mature autem & à morbi initio inſtituenda eſt phle-botomia. Si enim progreſſum malum fuerit, & in to-tam maſſam ſanguineam malignitas diffuſa, non ſo-lum non confert, ſed etiam naturam maxime debili-tat, ita ut Authores quamplurimi, tranſacta die quarta ſanguinem mittendum non eſſe cenſeant. Imò verò cum febres malignæ in variis temporibus diverſam admodum habeant naturam, ex diverſo malignitatis gradu oriundam, quando illæ graſſari incipiunt, ſeduló obſervandum eſt, quoniam ægri ex venæ ſectione emolumentum capiant. Nonnullæ enim de ſynocho-rum genere, & in quibus intenſior eſt putredo, mali-gnitas verò remiſſior, venę ſectione valde imminuntur. Aliæ verò, quarum natura in una propemodum mali-gnitate conſiſtit, ſectâ venâ magis pernicioſæ fiunt. Hoc apparet in vera peſte, in qua multorum & proba-tiſſimorum Authorum experientia omnes ægri, quib9 ſecta vena fuit, è medio ſublati ſunt: Ita ut etiam in pleuritide peſtilenti, ſanguinis miſſionem inſignem noxam attuliſſe, & morbi ſævitiam intendiſſe affirmēt. Imò verò in aliis morbis epidemicis, minori maligni-tate præditis, in quibus tamen ſola ferè malignitas erat in vitio, idem eventus animadverſus eſt. Sic refert Wie-rus in catarrho epidemico, qui anno 1580. per totam Europam vagatus eſt, & ex quo omnes ferè evadebant, ita ut vix milleſimus quique moreretur; tamen ferè omnes quibus ſecta vena fuerat, interiiſſe. Obſervan-dum autem eſt diligenter, quod docuit Gal. 44. *meth. cap. 10.* in carbunculorum curatione venæ ſectionem ad lypothymiam convenire, ut ſanguis ebulliens à quo ſit carbunculus, magnâ copiâ educatur. Cùm tamen idem Galb. *lib. de curat. per venæ ſect. cap. 14.* in phleg-monoſis tumoribus ſanguinem detrahendum eſſe præcipiat uſque ad caloris mutationem, niſi vires ſint debiles, aut phlegmone maligna fuerit. Quibus innui-tur, Galenum copioſam ſanguinis miſſionem admitte-re in carbunculo ſimplici, & malignitatis experte; in maligno verò & peſtilenti minimè; quòd ſuperiori præcepto à nobis propoſito ad amuſſim convenit.

Circa tempus, & intervalla in venæ ſectionis itera-tione adhibenda hoc advertendum; ut ſi morbus lentè procedat ſanguinis detractionis accelerandæ non ſint: franguntur enim vires ante tempus; ita ut toti morbo exaltando ſufficere nequeant. Prout igitur morbus movetur; ſic Medicus celeriùs, aut tardiùs venæ ſe-ctionem celebrare debet.

An verò exanthematis, ſeu maculis purpureis appa-rentib9 ſit ſecanda vena, maximè controvertitur. Non-nulli enim exiſtimant piaculum eſſe exanthematis ap-parentibus ſanguinem ſectâ venâ detrahere, quòd tunc temporis humores ferantur à centro ad circumferen-tiam, qui motus omninò adjuvandus eſt; & per venæ ſectionem contrarius omninò motus humorib9 con-cilietur, ſanguíſque trahatur à circumferentia ad cen-trum, cùm factâ partium interiorum inanitione, neceſ-ſarium ſit ſanguinem in exterioribus partibus conten-tum, ad interiores recurrere; quod diſertè docuit Gal. 6. *de ſanit. tuenda cap. 10.* ſanguinem nimirùm ſectâ ve-na à corporis mole univerſa ad internas partes remi-grare. Et idem Galen. *comp. in 6. Epid.* Simoni illi, de quo Hipp. Sermonem habuit, latas puſtulas habenti, vomitum ea de cauſa non profuiſſe, conjectat, quòd ſucci ad cutem vergentes per eam ſint evacuandi.

Attamen ſanioribus doctorum ſententiis ſancitum eſt, maculis purpureis apparentibus in morbi princi-pio, & iis diebus, quibus venæ ſectio celebrari conſue-vit; ſi anteà ſanguis ſufficienter detractus non fuerit, etiam tunc temporis quantitate moderata eſſe detra-hendum; neque ullum inde imminere periculum, cùm illa exanthematum eruptio, quæ ſit in principio mor-bi, critica non ſit, ſed tantùm ſymptomatica, ex inſigni ſanguinis ebullitione, & humorum malignorum ac putreſcentium fervore oriunda; atque adeò non poſſit impediri naturæ motus, qui nullus eſt tunc temporis. Si enim corpore exiſtente plethorico, cum lotio craſ-ſo ac rubro, exanthematum apparentium ratione ha-bita ſanguinem non detraxeris; vix natura tantam hu-morum copiam ſuperare poterit, & periculum erit, ne illi in partem aliquam interiorem irruant, in eáque pernicioſam inflammationem generent. Sanguis ta-men eo tempore cautiùs, & minori copia detrahendus eſt, non ut venæ admodum inaniantur, unde retractio humorum ab exterioribus ad interiora poſſit ſuccede-re; ſed tantùm ut nimia earum plenitudo tollatur, quâ demptâ venæ novum ſanguinem non attrahunt, ſed in ſe concidunt, ac nonnihil laxantur, & coarctantur, ut meliùs ſanguinem in iis relictum continere ac regere valeant. Sicque juvatur motus & expulſio naturæ ad ſuperficiem corporis. Levatâ enim parte oneris quo preme-

premebatur, illud quod reliquum eſt, faciliùs excutit & expellit. Quod nobis in Medicina facienda paſſim innoteſcit, dum ſæpè eadem die qua ſecatur vena in acutis febribus,imò paucis interdùm poſt venæ ſectionem horis,copioſos ſudores,eóſque criticos ac ſalutares erumpentes conſpicimus. Imò verò,quamvis ſatis valida eſſet natura, ut totum illum ſanguinem redundantem regere ſufficienter valeret; cùm in corporibus plethoricis ſanguis plerúmque craſſior eſſe ſoleat, & per hujuſmodi ecthymata, tenuiſſima tantùm ſanguinis portio exhalet, craſſior in venis remanens magis ac magis computreſceret & longè periculoſiorem morbum efficeret. Conſultiſſimum tamen exiſtimo, paulò poſt venæ ſectionem plures cucurbitulas admovere, ut motus humorum ad exteriora magis adjuvetur: de quarum cucurbitularum adminiſtratione paulò inferiùs agetur. Notandum tamen diligenter quod ſuprà à nobis dictum eſt tempus eſſe obſervandum, quo exanthemata apparere incipiunt. Si nempe in principio morbi, & ante quartum diem id fiat, quo tempore eorum eruptio critica eſſe non poteſt, & nullum ægro levamen ex ea emergit, ſed potius ſymptomata ingraveſcunt, unde venæ ſectio nullo modo pertimeſcenda eſt. At ſi poſt quartum diem erumpunt,idque magna copia, ut inde æger melius habeat, ac ſymptomata remittantur: ſatius multò eſt à venæ ſectione abſtinere,& plures cucurbitulas cum ſcarificatione affigere, ut motus ille humorum ad exteriora multùm promoveatur.

Quæ de venæ ſectione hactenus à nobis dicta ſunt, intelligenda veniunt de ea quæ fit in brachio,quæ conſeſtim multitudinem ſanguinis imminuit. Aliquando tamen ſectio venarum inferiorum utiliſſima eſt, ſi nempe vires debiliores fuerint, & prædictam venæ ſectionem anteà uſurpatam ulterius ferre nequeant. Tum præcipue confert hæc phlebotomia in mulieribus,eſt enim, ut inquit Oribaſius *lib. 7. cap. 10.* mulieribus propria,multúmque efficax, quippe quæ naturalis excretionis modum imitetur. Imò verò citra menſium evacuationem mulieribus utilis eſt iſta vacuatio, quia ex lege naturæ in venis utero vicinis plurimo ſanguine abundant. Confert etiam iis, in quibus metuenda eſt tranſlatio humorum ad cerebrum, quæ frequenter in hiſce febribus ſolet contingere, & phrenitidem generare. Quod facilè indicabunt (ut ſuprà in prognoſtico dictum eſt) urinæ tenues, albæ, dolores: iiſque ita ſe habentibus, ſectio venarum inferiorum erit utiliſſima. Refert etiam Oribaſius *loco citato*, ſe febre peſtilenti correptum, detractis per venas inferiores ſanguinis ℔. ij. convaluiſſe: & omnes qui eodem remedio uſi eſſent,fuiſſe liberatos.

Eaſdem vires obtinet apertio hæmorrhoïdum,quæ hirudinum applicatione perficitur. Cum enim hoc modo ſanguis paulatim educatur,minima conſequitur virium exſolutio. Ab intimis tamen viſceribus,in quibus ſolet incendium adeſſe, & mali fomes, ſanguis revellitur. Melancholicis præcipue plurimum convenit, quia in iis natura plerunque per has vias limoſum ſanguinem educere conſuevit.

Poſt ſufficientem venæ ſectionem, revulſiones celebrandæ ſunt per cucurbitulas, tum ſiccas tum ſcarificatas. Siccas quidem, quando ſimplex revulſio molienda eſt: ſcarificatas verò, quando ſanguinis redundantis copia penitus ablata non eſt per venæ ſectionem, quam vires ulterius ferre nequiverunt. Siquidem multò minori virium jacturâ ſanguis per cucurbitulas educitur: & prætereà venati ſpiritus intus latitantes ad exteriora retrahuntur.

Sed de locis, in quibus applicandæ ſunt cucurbitulæ,inter Authores non convenit. Alii enim,& imprimis Itali ferè omnes, cenſet partibus inferioribus, cruribus ſcilicet,& naribus tantùm eſſe applicandas, ut materia venenata à corde ad diſtantiſſimas partes revellatur. In ſcapulis verò ac dorſo non convenire,quia humores noxios attrahunt ab aliis partibus verſus cor. Alii contrà ſcapulis & dorſo admotas cucurbitulas maximè convenire exiſtimant, ut humores & vapores venenati trahantur à centro ad circumferentiam, qui motus naturæ motui in hoc morbo maximè conſentaneus eſt. Nos autem in omnibus locis prædictis cucurbitulas admovendas eſſe cenſemus: opportunúmq; eſſe à partibus inferioribus incipere, ut portio quædam malignitatis ad remotiores partes retrahatur. Sed quia in partibus illis inferioribus admotæ cucurbitulæ venenatos humores,ac vapores à corde & partibus illi vicinis ſufficienter retrahere nequeunt: conducibile eſt partibus cordi vicinis, ſcapulis ſcilicet ac dorſo admovere. Hoc enim modo naturæ motus maximè juvatur, cùm experientia doceat, macularum eruptionem ad illas præcipuè partes fieri,quę frequenti cucurbitularum admotione plurimùm adjuvatur. Quod præ cæteris Mercatus eleganter tradidit,his verbis. *Interim tamen dum corpus aliis remediis tractatur, cucurbitas parvas, ſeu plures aut pluries adhibere oportet. Quòd ſi maxima fuerit imbecillitas,& veneno ſitas, citra ſcarificationem, aut cum leviſſima. Sin autem & ſanguinis vitioſi aliquid ſupereſſe cognoverimus,cum ſcarificatione. In quo ſanè uſu & indicatione conſultiſſimum eſt eas ſcarificare, quæ in dorſo è regione cordis affinguntur. Quod ſanè inventum tanti ſæpè eſſe momenti uſus demonſtravit, ut anxietates, & pulſus inæqualitatem, ac alia ſæviſſima accidentia ab eis protinùs ſubſidere viſum ſit. Quamobrem donec veneni accidentia quodammodo miteſcere,ac ſuper ſedere viſum ſit, ab eis deſiſtendū nō eſt.*

Ratio verò,cui prioris ſententiæ aſſertores innituntur, parvi eſt momenti, quia metuunt ne humores noxii ab aliis partibus ad cor retrahantur. Hoc enim forſan aliquem poſſet habere locum, ſi in principio morbi, præſente totiꝰ corporis plenitudine,adhiberentur. At poſt univerſalem evacuationem phlebotomiâ ſufficienter celebratam,admotæ,nullum tale poſſunt inferre periculum. Quod luculentiſſimo pleuritidis exemplo fit manifeſtiſſimum, in cujus principio ſi cucurbitula lateri dolenti admoveatur, attrahet ſine dubio fluxionem magis ac magis ad partem affectam. Sed cùm poſt multas ſanguinis miſſiones admoveri ſoleat, non ſolùm nihil ab aliis partibus ad affectam attrahit, ſed illud quod parti infixum & incunæatum eſt,ad exteriora potentiſſimè trahit, ut indè integra ſæpè morbi ſolutio ſubſequatur. Quamvis in hoc affectu tractio ad partem affectam magis metuenda ſit, quia externa ferè & cucurbitulæ vicina eſt.

Zacutus Luſitanus *obſ. 3. lib. 5. prax. admirandæ.* plurimùm commendat cucurbitulas ſcarificatas, prope inguina,& axillas admotas: his enim vitioſus ſuccus ad partes ignobiles,& communia emunctoria attrahitur, ad quæ natura ſolet eum utiliter deponere.

Inter revulſoria remedia meritò etiam referuntur frictiones partium extremarum, cum linteo aſperiori, frequenter repetitæ. Sed præcipuè commendatur illa, quæ fit in toto corpore cum linimento Aëtii, quod in hunc modum componitur.

℞. Ol. amygdal. dulc. & aquæ fontis,ana ℥. iij. ſalis nitri ℥. ij. Bulliant ad aquæ conſumptionem,& manibus hoc oleo inunctis perfricetur calidè totum corpus manè & ſerò. Aëtius oleum ſabinum præſcribit. Sed quia

quia calidus eſt, meritò à Baptiſta Montano oleum amygdalarum dulcium ſubſtituitur. Hoc linimentum cutis poros aperit, ut natura commodiùs vapores venenatos ad eam tranſmittere valeat.

Potenter etiam pravos ac venenatos ichores attrahunt & revellunt veſicatoria variis partibus admota. Vulgò adhibentur poſteriori parti cervicis: hinc enim & materiam veneficam eliciunt, & à capite deriuant, comatoſiſque affectibus, qui non ratò in hiſce febrib° ſolent contingere, percurandis inſerviunt. Attamen ubi maxima eſt malignitas totum corpus occupans, & ſæviſſima ſymptomata urgent, unicum veſicatorium non ſufficit, ſed plura admovenda ſunt. Soleo ego in magna morbi ſævitia quinque locis admovere, cervici nimirùm, utrique brachio, parte interiori inter cubitum & humerum; & utrique femori, parte etiam interiori inter inguina, & genua, cum felici ſucceſſu.

Summum hujus remedii uſum ex Galeno elicere poſſumus, qui *lib. 5. meth. cap. 12.* refert ex febre peſtilenti omnes evaſiſſe quibus exulcerationes in variis corporis partibus contigerant, evacuata nimirum per ea ulcera materia morbifica. Cum tamen ex hujuſmodi veſicatoriis ſtranguria ſæpiſſime contingat (cantharides enim virtute ſpecifica impetunt veſicam) opportunum erit eo tempore emulſiones exhibere, quibus urinæ acrimonia temperabitur. Hoc etiam ſymptoma præcaveri poteſt, ſi emplaſtro veſicatoria ſemina ameos pulverata permiſceatur; quæ hac facultate donata ſunt, ut prohibeant, ne cantharides nocumentum veſicæ inferant.

Inter revulſoria remedia referri etiam poteſt cataplaſma ex raphanis à Cratone laudatum: Raphanus, inquit, quia magnam vim habet attrahendi malignitatem materiæ, utile eſt ſcobem ejus pedibus, ſale & aceto prius mundatis, alligare. Sequens verò cataplaſma ad eundem uſum utilius eſſe poterit.

℞. Raſuræ raphani, & bryoniæ utriuſque, ana Unc. ii. ſem. naſturtii hortenſis Unc. i. granorum paradiſi ℥. ß. ſalis marini ℥. iii. Mixta irrorentur aceto fortiſſimo, & excipiantur ſ. q. ſaponis liquidi. Fiat veluti cataplaſma, applicandum plantis pedum è ſtupis pexis, calidè, horâ ſomni.

Huic cataplaſmati utiliter addi poterunt folia rutæ, urticæ, ſalviæ, ſcordii, ſtercus columbinum, ſuccus rutę, & acetum.

Cataplaſma ex cochleis contuſis ſimilem habet efficaciam; potenter attrahit ad inferiora humores, & vapores noxios; quemadmodum Galenus illud maximè commendat ad aquas hydropicorum potenter attrahendas & diſcutiendas.

Hæc revulſoria remedia locum habere ſolent toto morbi decurſu, poſt univerſales evacuationes, phlebotomiam ſcilicet, & purgationem, de cujus uſu nunc agendum eſt, ut à remediis chirurgicis ad pharmaceuticam progrediamur.

Plurimùm autem inter practicos controvertitur, utrùm in febrium malignarum initio purgatio debeat inſtitui. Multi hanc omninò rejiciunt, non ſolùm propter vulgatum Hippocratis præceptum, *concocta eſſe medicanda, non cruda:* ſed etiam quia in hoc morbo humores maligni à purgantibus medicamentis nimiùm exagitantur, & malignam qualitatem latius diffundunt, naturámque acriter ſtimulantes perniciofos alui fluxus inducunt. Cùm alioqui in hiſce febribus fluxus colliquantes ſæpiſſimè contingere, ægroſque de medio tollere ſoliti ſæpiſſimè contingere, ægroſque de medio tollere ſoliti ſint. Alii verò contendunt, tantam eſſe interdum pravorum ac venenatorum humorum copiam in primis viis ſtabulantem ut niſi purgante medicamento in principio tollatur, aut valdè imminuatur, reliquam humorum maſſam inficiat, ut à natura, quantumvis alexipharmacis, roborantibuſq; medicamentis adiuta, ſuperari nequeat.

Nos hoc diſſidium ita componendum eſſe exiſtimamus; nimirum in hujus morbi principio, quantum fieri poteſt, à purgantibus medicamentis abſtinendum eſſe, ob rationes in priori ſententia allatis; & putridorum humorum illuviem in primis viis ſtagnantem (quæ maximò equidem curationi impedimento eſſe conſuevit) clyſteribus frequentibus potius, quàm purgante medicamento, eſſe educendam. Si tamen tanta ſit in prima regione cacochymia, ut clyſteribus ſufficienter educi non poſſe videatur, quod præcipuè contingit, quando humores pravi in ventriculo redundant, tumque adeſt ſumma inappetentia, oris amaritudo, nauſea & vomitus; vel quando adeſt lumbricorum copia: utiliſſimum eſt tunc temporis purgante medicamento eam educere, ut materia morbifica in venis contenta poſtmodum commodius edomari valeat. Quæ quidem materia ante concoctionem educi non poteſt, & in illa tantum locum habet ſententia Hippocratis, *concocta eſſe medicanda.* Sed materia in prima regione contenta, & excrementorum illuvies, nullâ præmiſsâ præparatione, aut concoctione educi poteſt, & ſolis clyſteribus, ut anteà dictum eſt, plerumque expurgatur. Illa autem medicamenta, primam tantùm regionem evacuantia, ex benignioribus eligenda ſunt, vitando vehementia, imò etiam mediocria. Atque adeò uſurpari tutò poterunt caſſia, manna, tamarindi, ſyrupus roſaceus, & de cichorio compoſitus. Vixque licet ad ſennam & rhabarbarum tranſcendere, aut ſaltem non niſi in exigua quantitate, magnâ urgente cacochymia, cæteris permiſcere. Horum medicamentorum formulæ in febrium putridarum continuarum curatione, & purgatione in principio earum inſtituenda, propoſitæ ſunt.

Enemata verò non ſolum in morbi principio, ad primam regionem ab excrementis liberandam; ſed etiam toto morbi decurſu uſurpanda ſunt, ſi alvus ſponte non fluat, idque ſingulis, vel alternis diebus. His enim quotidiana excrementa educuntur, & quædam materiæ morbificæ portio ſenſim detrahitur. Tum etiam humores ad ſuperiores partes vergentes ad contraria loca, eaque naturæ conſentanea, retrahuntur. Hæc autem enemata ex decocto emolliente ac refrigerante componenda ſunt, additis laxantibus benignioribus: acria enim & diagrydiata nimium irritant naturam ad excretionem & ſæpè alui fluxus perniciofos inducunt.

Imò verò ſatius eſt nulla purgantia in vigore morbi enematis admiſcere, ne alvi fluxus excitetur, qui huic affectui frequentiſſimus eſt. Ita ut potius fomenti interioris rationem obtineant, quàm remedii laxantis.

Quod ſi alvus in morbi decurſu liquida appareat, non idcircò ab enematis abſtinendum, ſed modicè detergentibus & refrigerantibus utendum. Et in julepis diſſolvendus eſt ſyrupus granatorum cum pulvere coralli præparati.

Dum prædicta remedia in uſum vocantur febrilis caloris, putredinis, & malignæ qualitatis correctioni incumbendum remediis ſequentibus.

Ac primum julepi alterantes in febrium putridarum continuarum curatione propoſiti erunt conve-

nientiffimi, ex decoctis præcipuè rad. acetofæ, ci-chorii, graminis, bugloff. lapathi acuti, fol. endiviæ, cichorii, acetofæ, pimpinellæ, capil. ven. tamarindo-rum. Quibus addenda erunt, quæ proprietate fpe-cifica venenatam qualitatem oppugnant, alexiphar-maca vulgo dicta: ut radices pentaphylli, tormen-tillæ, carlinæ, fol. fcordii, card. benedict. fcabiofæ, fcorzoneræ, ulmariæ, flores calendulæ, & veronicæ rubræ; frufta limonia, aut citri, & femina eorundem; cortices pomorum redolentium; rafura cornu cervi, &c. cum fyrupis de limonibus, granatorum, acetofo fimplici, de fucco acetofæ, & oxyfaccharo. In iifque frequentius acida medicamenta, ut fuccus mali citrii, vel limonis, fpiritus fulphuris, aut vitrioli admifcen-da funt: putredini enim & venenatæ qualitati maximè refiftunt.

De malo citrio refert Athenæus, in Ægypto quon-dam homines morte damnatos, feris expofitos, ab afpidibus quidem demorfos fuiffe, & nihil inde dam-ni perpeffos; eò quòd cùm ad fupplicium ducerentur, quædam muliercula commiferatione ducta, citria po-ma ad refectionem, & fitim compefcendam, illis eden-da obtuliffet, quibus affumptis nihil à lethali virulen-tarum beftiarum ictu noxæ perfenferint. Omnes au-tem mali citrii partes vim quandam alexipharmacam obtinent; ideò utilitèr in taleolas diffectum, cum rad. & herbis prædictis ad julepos conficiendos decoqui-tur, & prætereà utiliter aquæ potus ordinarii infun-ditur, eique fragrantiam à cortice, & aciditatem à fuc-co conciliat: quamvis folus fuccus refrigerandi facul-tate præditus fit.

Spiritus acidi fulphuris & vitrioli à Chymiatris præcipuè fummis efferuntur laudibus. Et præftantes eorum dotes diutina experientia comprobatæ effece-runt, ut apud Galenicos jam diu recepti fint, ac communiter ufurpati. Ut verò pateat, quanto in pre-tio apud priores habeantur, fufficit nobis unius Mundereri verba hìc in medium afferre, quæ haben-tur *cap. 15. lib. de peftilentia*, ubi de fpiritu vitrioli, & fulphuris, aliifque ex fulphure paratis medicamentis agens: *Nulla* inquit, *eft putredo, cujus vires non fran-gant: nulla infectio, quam non fuperent: nulla humorum depravatio, quæ per ifta non fuperent: Sane (ut liberrime loquar) fi mihi vitriolatorum medicamentorum ufus vel inhiberetur, ego ad peftis curationem nunquam, vel fal-tem inermis accederem.*

Iifdem julepis interdum addi poteft fal prunellæ, quod potenter refrigerat, & febrilem ardorem extin-guit; habetq; prætereà vim quandam diaphoreticam, cujus ratione febribus malignis utiliffimè accomo-datur.

Juleporum loco pro delicatioribus interdum fub-ftitui poterunt jufcula medicata, ex foliis bor-raginis, acetofæ, pimpinellæ; aliifque herbis gu-ftui gratioribus, corticibus pomor. redolent. pulpa & acido citri, cum pullo gallinaceo, iifque fal prunellæ ad magis refrigerandum interdum addi poteft.

Emulfiones etiam parari poterunt ex amygda-lis dulcibus, femin. frig. maj. cum decocto julepo-rum. Et ad majorem qualitatis venenofæ oppu-gnationem, feminibus prædictis addi poterunt fe-mina citri, napi, aquilegiæ & card. benedicti. Ad faporis verò gratiam, fyrupi prædicti admifceri po-terunt.

Toto autem morbi decurfu alexipharmaca ufur-panda funt, non folum julepis, jufculis, & emulfio-nibus permixta, ut anteà dictum eft, & jam ulte-rius dicitur, fed etiam in alias formas concinnata. Quia verò non omnia indifcriminatim ufurpanda funt, nec quolibet morbi tempore, ut eorum ufus legitim° probè diftinguatur, in quatuor claffes diftin-guenda funt. Prima continebit ea, quæ præter fpeci-ficam qualitatem, qua venenis refiftunt, frigida & fic-ca funt, ac modicè aftringunt, ficque putredinem cohibent, cor firmant & roborant, venenum coër-cent, ne tam facilè in totum corpus diffundantur, par-tiumq; diffolutioni compreffione quadam obfiftunt, ut bolus armena, terra figillata, corallus, radix pen-taphylli, tormentillæ. Secunda complectetur ea, quæ frigiditate fua, & fubftantiæ tenuitate putre-dini refiftunt, & malignitatem coërcent, ut fuc-cus limon. fpiritus fulphuris & vitrioli, tum acida omnia, & ipfum acetum. Tertia comprehendet calida, & diaphoretica, quæ venenatos humores & vapores à corde expellunt, eófque à centro ad circumferentiam educant, ut angelica, zedoaria, dictamnum, ulmaria, fcordium, carduus benedi-ctus, fcabiofa, theriaca, mithridatium, aqua theria-calis. Quarta denique continebit ea, quæ fpecifi-ca vi, fine ullo primarum qualitatum exceffu, vene-tam qualitatem oppugnant, ut lapis bezoardicus, cornu cervi & monocerotis, trochifci viperini, & fi-milia.

Primæ, fecundæ & quartæ claffis remedia in principio, & augmento magis conveniunt. Ter-tiæ verò in ftatu, & declinatione. Maximè autem varianda funt hæc medicamenta, & mifcenda, pro vario malignitatis, aut putredinis gradu, pro varia febris intenfione, vel remiffione, & vario æ-grotantium temperamento, fexu, ætate, aliifque circunftantiis, quarum decifio ex Medici judicio atque prudentia tota dependet, neque certis re-gulis determinari poteft. Hoc tantum admonebi-mus, quod eft notiffimum, quando fcilicet vehe-mens febris exardet, & refrigerantibus frigidis præ-cipuè inhærendum, calida verò & diaphoretica cali-da non effe exhibenda, quæ tamē maximè convenient, ubi febris remiffior eft, & maligna qualitas præci-puum faceffit negotium. Ex his igitur varia componi poffunt medicamenta pro arbitrio Medici curantis. Ne tamen tyrones eorum formulis omninò deftituan-tur, nonnullæ hìc fubnectendæ funt, ad quarum imi-tationem infinitas alias in rem præfentem concinnare poterunt.

℞. Rad. acetofæ, bugloff. tormentillæ, an. Unc. j. fol. endiviæ, cicorii, acetofæ, pimpinellæ an. M. i. ta-marindor. Unc. i. Coquantur ad ℔. i. In colat. dif-folve fyrup. de limon. & granat. an. Unc. i. fem. Fiat julep. pro iii. dofibus, bis in die fumendis: adendo unicuique dofi confect. de hyacinth. drach. i. lapid. bezoard. gr. vi.

Hæc julepi forma in febris initio convenire pote-rit. Ea tamen intenfa admodum exiftente, & tempe-ratura corporis biliofa, addi poterit unicuique dofi falis prunellæ drach. j. vel fpirit. fulphuris, aut vitrioli q. f. ad moderatam aciditatem, vel utrumque fimul. In febre verò non admodum intenfa, addi poterunt de-cocto radices carlinæ, & pentaphylli, folia fcordii, & fcabiofæ.

℞. Amygdal. dulc. excortic. ℥. i. fem. melonum, cucurbitæ napi, aquilegiæ, citri, & card. bened. an. drach. ii. Contundantur in mortario marmoreo, fen-

in mortario marmoreo, ſenſim affundendo decocti julepi prædicti ℔.j.ß. ſyrupi de limonibus ℥.iii. ſalis prunellæ drach. iii. Fiat emulſio pro iii. doſibus, bis, aut ter in die ſummendis.

Toto morbi decurſu utatur æger in juſculis, confectione de hyacintho: vel pulvere ſequenti guſtui non ingrato.

℞. Coralli præparati, margaritarum præparat. raſuræ eboris, cornu cervi, & lapid. bexoard. ana ℈.i. Miſce, Fiat pulvis, de quo detur ℈. ſem, cum ſingulis juſculis.

Novatores hodierni, gemmas, magaritas, corrallium, & omnia cardiaca in univerſum ab uſu medico proſcribere conantes; & febres omnes etiamnum malignas, ſola venæ ſectione, & apozematis ſimpliciter refrigerantibus curantes; hoc ſaltem experimento circa corallium, & margaritas, convincantur: quod illa in pulverem redacta, ſi in aceto, ſucco limonum, aut ſpiritu vitrioli, aut aqua forti infundantur, omnem horum liquorum acrimoniam tollant. Unde videre eſt eadem medicamenta intus aſſumpta, humorum acrimoniam, & malignam qualitatem demulcere, & ad moderatam reducere. Qui ſolutiones perlarum aut corallorum in ſucco limonum, aut aceto deſtillato factas deguſtarunt; hoc probè norunt.

Ubi maligna & venenata qualitas plurimum viget, alexipharmaca in julepis, juſculis, aqua potus ordinarii, & omnibus quæ aſſumuntur exhibenda ſunt: ut aſſiduo & indeſinenti conflictu infenſus hoſtis oppugnetur.

Lapis bezoardicus ſolus ad gr. v. vel vi. exhibetum cum aqua ulmariæ, ſcorzoneræ, cardui bened. aut alia conſimili, non ſolum ad malignam qualitatem oppugnandam, ſed etiam ad diaphoreſim adjuvandam; virtute ſiquidem ſudorifica pollere hic lapis vulgò creditur. Quam tamen probati Authores non pauci in dubium revocant, quòd nullum ſenſibilem effectum ex lapidis illius exhibitione videre potuerint. Et certè (ut ingenuè fatear) non poteſt magna fiducia huic lapidi adhiberi, quandoquidem etſi vero ac genuino lapidi bezoardico eæ facultates concedantur, quæ illi aſcribuntur; quia tamen magnum illius pretium efficit, ut quamplurimi propolæ in eo adulterando ſtrenuam operam navaverint, vix alios quàm adulterinos hodiè habere poſſumus. Cujus rei teſtimonium luculentum indè elici poteſt, quòd rerum Indicarum ſcriptores teſtentur, lapidem bezoardicum apud ipſos Indos rarum, magni pretij eſſe; cum apud nos tamen magna copia, & ſatis utili pretio reperiatur.

Major fides haberi debet radici illi, quæ noſtro ſæculo ab Hiſpanis ex India allata eſt, quam *contrayervam* nominant; quod vocabulum herbam alexipharmacam ſignificat, quoniam illius pulvis adverſus venena præſentiſſimum eſt remedium, eaque per ſudores, aut inſenſilem tranſpirationem evacuat. Illamque plantam exiſtimant commune eſſe alimentum, quo animalia lapidem bezoardicum generantia veſci conſueverunt, ex eaque præcipuè vim alexipharmacam tribui lapidi bezoardico. Radicis hujus pulveratæ ℈. i. vel drach. ß. exhiberi poteſt, cum aqua cardui bened. aut aliis medicamentis permiſceri.

Mindererus pulverem ſequentem prædicat.

℞. Sacchari candi ℨ. iii. zinzib. albi ℨ. ii. camphoræ ℨ. i. Fiat pulvis, cujus doſis ℨ. j. cum liquore idoneo. Monet verò idem Author, in magnis capitis & ventriculi doloribus caute eſſe utendum camphora, quam tamen maximè commendat in morbis peſtilentibus; & tempeſtivè datam plus prodeſſe aſſerit, quàm vel pretioſa quævis medicamenta bezoardica. Hunc pulverem calidiorem cenſeo ratione zinziberis, & ad illius imitationem ſequentem compoſui, quo uſus ſum fœlici ſucceſſu.

℞. Bezoardici miner. drach. iii. ſalis prunellæ drach. ii. camphoræ drach. i. Miſce. Doſis drach. i. cum aqua card. bened. aut alio liquore idoneo.

Ex fragmentis pretioſis etiam pulveres concinnari poſſunt, quorum tamen vires multi irrident, alii eas ſuſcipiunt; unde ab Arabum temporibus uſque ad noſtram ætatem, variæ compoſitiones officinales ex iis paratę inveniuntur, ut electuarium de gemmis, & confectio de hyacintho. Verum in morbis venenatis ſmaragdum inſignem vim habere prædicarunt nonnulli, inter quos numerandi ſunt Avenzoar, Mindererus, & Zacutus Luſitanus: Avenzoar 2. *teiſir. tractat. 1. capitulo. 5.* refert ſeipſum ex veneno laborantem, hoc ſolo remedio fuiſſe curatum, Mindererus *lib. de peſtilentia capitul. 15.* narrat ſe mulieri febre peſtilenti correptæ, quæ omnia remedia averſabatur, pulverem ſequentem exhibuiſſe, quem ſine odore, vel ſapore tranſglutire poterat; eôque aſſumpto, abactis ſævorum ſymptomatum ſeditionibus, & in ſalutem protinus converſo morbo, evaſiſſe.

℞. Smaragdi præpar. lapid. bezoard. orient. ana gr. vi. hyacinthi præp. gr. iii. Miſce. Fiat pulvis pro una doſi.

Zacutus verò Luſitanus *obſerv. 87. libro 3. paraxis admirandæ*, refert nobilem quendam Luſitanum, diuturno alvi fluxu ex veneno aſſumpto laborantem, & in tabem deductum, à quo affectu nullo abſtergentium, & alexipharmacorum uſu liberari potuerat; ſolo ſmaragdi uſu curatum fuiſſe, cujus pulverem ſumebat in conſerva cydoniorum alternis diebus ad gr. xii. & cùm quinquies ſumpſiſſet, à fluxu immunem evaſiſſe.

Medici Monſpelienſes utuntur in hac febre, tanquam alexipharmaco utiliſſimo, nulla calefaciendi vi prædito, trochiſcis viperinis, qui ad confectionem theriacæ vulgò concinnari ſolent, eóſque exhibent à ℈. j. ad ℨ. ſem. cum aquis cordialibus, vel julepis.

Melior tamen foret caro viperina exſiccata, nulla venenoſa qualitate prædita (ut vulgo creditur) ſed potius virtute alexipharmaca potenti, quę in decoctione multùm imminuitur; ad trochiſcos enim parandos in aqua decoquitur. Ideò præſtantiores effectus obſervamus ex corde, & hepate viperarum, ſola exſiccatione præparatis.

Tertiæ claſſis alexipharmaca, quæ nimirum diaphoretica & ſudorifica ſunt, non niſi in ſtatu morbi, aut declinatione (ut anteà dictum eſt) exhiberi debent. Quod quidem intelligendum eſt, dum in febre maligna ſimpliciter, & purpurata uſurpantur: nam in vera peſte ab ipſo morbi initio uſurpanda ſunt, ut venenata qualitas brevi hominem jugulatura, citò & potenter oppugnetur, malignique vapores diſcutiantur. Imò verò in maligna ſimpliciter, ſi venenata qualitas putredini prævalere videatur, etiam à principio exhibenda ſunt in minori doſi; ea eligendo quæ minori calefaciendi vi prædita ſunt, &

permifcendo julepis, aliifque medicamentis refrigerantibus fuprà propofitis.

Horum autem medicamentorum diaphoreticorum varii funt gradus. Alia enim calidiora, ut angelica, zedoaria, dictamnum, theriaca, mithridatium, aliqua theriacalis. Quæ quidem nunquam exhiberi debent quando febrilis ardor maximè viget, fed tantum eo plurimum remiffo, & malignitatis fignis valde prævalentibus. Alia verò minori caliditate prædita funt, ut fcabiofa, carduus benedictus, ulmaria, fcordium; quæ tutius etiam vigente febre administrari poffunt. Et hæc in ufu practico maximè diftinguenda funt. Quod ad formulas fpectat, unufquifque eas variare poteft, pro vario caloris febrilis, & malignitatis gradu. Nos tamen eas, quas majoris efficaciæ effe exiftimamus, hìc defcribemus.

♃. Aquar. ulmariæ, & card. bened. ana Unc. ii. fucci limon. Unc. i. theriac. ver. ʒ. fem. ℈. ii. vel ʒ. i. prout major, vel minor calefaciendi metus eft. Mifce, Fiat potio; fumenda tepidè, corpus tegendo paulò plus folito. Si magna fit vehementia fymptomatum, recens theriaca magis conveniet, propter vires opii adhuc in ea vigentes, quarum ratione vehementia fymptomatum temperabitur, & humorum effervefcentia coërcebitur: imò verò interdum, quando ufus theriacæ non videbitur idoneus, præcipuè morbi principio, vel augmento, laudanum opiatum ad gr. ii. exhibitum; & alexipharmacis permixtum, multum prodeft. Illius enim virtute narcoticâ & congelante, fervéntes fpiritus cordi infeftiffimi, figuntur quafi, & materia morbifica, (quæ dum eft in fluxu, perniciofiffima eft) fiftitur ac penè immota manet. Unde contingit, ut natura à malignis humoribus, & fpiritibus non laceffita, recollectis viribus, alexipharmacorum virtutem faciliùs fibi applicet.

Aqua theriacalis ipfi theriacæ præferenda videtur. Cùm enim tenuiffima & valdè fpirituofa fit, facilius citiufque penetrat, totumque corpus pervadit, ac fudores prolicit. Quia verò plures habentur illius defcriptiones, varia earum dofis effe debet, prout ex magis vel minus calidis medicamentis compofita eft. Nos præcipuas hìc proponemus.

Ac primum aqua theriacalis Bauderonii præftantiffima eft, utpote valde temperata. Non enim alium recipit liquorem, quam acetum, & fuccum limonum, à quibus calida ingredientia valdè temperantur. Ideoque ab Unc. fem. ad Unc. i. exhiberi poteft in aquis vel decoctis fudorificis. Quamvis tamen præ cæteris, quæ à variis Authoribus proponuntur, hæc minus calefaciens exiftat; nos tamen aliam excogitavimus paratu facillimam, quæ majori refrigerandi vi prædita, non minus febrem, quàm malignam qualitatem oppugner, ficque toto morbi decurfu, & in quocunque illius tempore ufurpari valeat. Ejufque compofitio talis eft.

♃. Limones recentes & fucculentos num. xii. Cortices & femina eximantur, fuccus exprimatur, eique adde cortices prædictos, & femina fucci fcordii ℔. iii. fucci acetofæ, rutæ caprariæ, fcabiofæ, & card. bened, ana ℔. i. rafuræ cornu cervi Unc. iv. theriacæ veteris Unc. vi. Cortices limonum in tenues laminas dividantur, femina contundantur, & herbæ, quæ minus habent fucci, inter contundendum fucco limonum irrorentur, omniaque deftillent in B. M. Hujus aquæ detur Unc. i. per fe, vel cum aliis liquoribus permixta.

Aquæ theriacales calidiores fiunt cum vino albo, aut fpiritu vini; eæque cautius & in minori dofi exhibendæ; magis tamen penetrant, & fudores movent, ac præcipuè in vera pefte locum habent. In certis tamen cafibus à medico prudenti in ufum vocari potuerunt, Ex variis earum defcriptionibus nos duas infigniores hic proponemus.

♃. Rad. angelicæ, & carlinæ, gentianæ, tormentillæ, zedoariæ, cornu cervi, ana ʒ. i. trium fantalor. ana ʒ. ß. theriacæ ʒ. iii. camphoræ ℈. i. Contundantur omnia, & infundantur in vini albi generofi ℔. ii. in loco calido per triduum. Deinde deftillentur in B. M. & aqua fervetur ad ufum. Dofis erit à ʒ. ii. ad ʒ. ß. in julepis refrigerantibus, addendo fpirit. vitrioli, ad inflammabilitatem illius corrigendam.

♃. Spiritus vini opt. rectificati ℔. i. ß. theriacæ vet. Unc. viii. myrrhæ electæ Unc. iv. croci Orientalis Unc. i. camphoræ Unc. fem. Infundantur per 24. hor. in B. M. Poftea deftillentur in eodem balneo, & elicitur aqua fummè efficax.

Chymici bezoardica fua mineralia valdè prædicant, quod fudorifica, aut faltem diaphoretica fint, nullam tamen calefaciendi vim habeant: idque probare contendunt ex infipido eorum fapore, ratione cujus etiam delicatioribus quibufvis ægrotantibus, & integrata medicamenta refpuentibus facilè poffunt exhiberi. Laudant prætereà illam quam vocant mixturâ fimplicem, vel mixturam fpiritalem, ex aqua theriacali camphorata, fpiritu tartari, & vitrioli compofitam; ejufque Drachm. i. julepis, aut potionibus alexipharmacis admifcent.

Medicus febrium malignarum curationi incumbens, varia in prompt. habere debet alexipharmaca, eaque per vices immutare, ne natura uni & eidem affiduè ufurpato, nimium affuefcat, illiufque vires contemnat. Adde quòd non una & eadem femper eft veneni natura, fed pro varietate corporum admodum diverfa: ita ut quod uni profuerit, alteri non conferat. Ideò poftquàm per aliquod tempus uno ufus fuerit alexipharmaco, ad aliud & aliud tranfire erit utiliffimum.

Dum prædicta diaphoretica ufurpantur, fi quando eorum operationem augere eft animus, ut potentius venenum ad fuperficiem corporis educant, externa quædam remedia poffunt admoveri: nempè cucurbitulæ, tum fcarificatæ & pluries admotæ; & veficatoria, de quibus anteà dictum eft, quæ in ftatu morbi præfertim maximè conveniunt, & quo tempore fudorifica medicamenta exhibentur, ac etiam ol. fcorpion Matthioli, quod ab omnibus practicis multum commendatur; virus enim in profundo corporis refidens ad exteriora evocat, Ideò corporis emunctoria, ut inguina, & axillæ; tum etiam pulfus temporum, manuum & pedum, hoc oleo calente frequenter inungi debent; nempe ter, aut quater in die, vel etiam tertiâ quâque hora. In hujus olei penuria parari poteft linimentum ex theriaca fucco limonum diffoluta, addendo croci & camphoræ tantillum.

Si quando natura veneni malignitate oppreffa, & quafi devicta nihil prorsùs agere, fed vinctis quodammodò manibus collum fubmittere videatur, fortiffima quæque diaphoretica, etiam majori dofi, exhibenda funt, ut conftèrnati cordis vires, quafi ftimulis quibufdam concitentur. Tumque aquæ theriacales, aut bezoardica potentiora & majori penetrandi vi præd-

prædita (quæ etiam addita camphora plurimum in-tendi poterit) uſurpanda ſunt. Exterius verò tunc tem-poris fotus ſequens aſſumptorum vim mirificè juva-bit, malignorumque vaporum diaphoreſim promo-vebit. Hac enim methodo non pauci ab Orci confinio liberati ſunt.

℞. Rad. angelicæ, & gentianę, ana ℥. ii. fol. me-liſſæ, origani, ſcordi, ana M. ſem. card. bened. Unc. i. flor. chamom. verbaſci, meliloti, hyperici, centaurii minor. ſtœchad. anthos, & calendulæ, ana P. ii. Fiat decoctio, addendo ſub finem parùm vini albi, quà foveantur pedes, inguina, axillæ, & latera calidè cum ſpongiis.

Si linguæ ſiccitas, ſitis & alia febrem æquè præva-lere, ac malignam qualitatem oſtendant; hoc fotu ab-ſtinendum eſt, & illius loco gallina per ſpinam diviſa, vel pulmo & omentum vervecis recenter mactati, ven-tri admoveantur.

In toto curationis decurſu virium ratio maximè habenda eſt, quæ venenata qualitate valdè dejiciun-tur. Eæque fulcientur primò juſculis convenientibus ex decocto caponum paratis, quibus, urgente neceſ-ſitate, jura carnium ſtillatitia addi poterunt, ac præci-puè aqua caponis per deſcenſum in B. M. parata, ut hodiè vulgò fit. Confectio de hyacintho in juſculis vires recreat, & malignam qualitatem oppugnat. In iiſdem juſculis gelatina cornu cervi utrumque etiam indicationem implet. Labentibus omnibus ad confe-ctionem alkermes licet confugere, modo febrilis ca-lor non vehemens urgeat. Ac denique vinum om-nium cardiacorum potentiſſimum eſt, de cujus uſu in hoc morbo, ſuprà in victus ratione actum eſt. Solus vini odor vires admodum recreat, & multò magis fru-ſtum panis aſſatum, in vino odoro, & aqua roſarum maceratum, ac naribus oblatum.

Tum etiam confectio alkermes, & de hyacintho potionibus alexipharmacis admiſceri ſolent. Vel in maxima virium imbecillitate potiones merè cardiacæ concinnari poſſunt in hunc modum.

℞. Aquæ naphæ & roſar. an. Unc. j. ſem. confect. alkerm. ℈. j. ſyrupi de pomis Unc. j. ſucci limon. ℥. iii. Fiat potio. Si febris non ſit intenſa, aqua cinnam. ad Drach. i. vel iii. addi poterit, & interdum ambra griſea ad gr. v. vel vin.

Neque tamen in maxima virium ruina, calida illa roborantia tantoperè metuenda ſunt, ut febris au-gmentum formidantes ægrum ab imminenti mortis diſcrimine liberare nolimus; quandoquidem urgen-tioris perpetuo major ratio habenda eſt, & refectis aliquantulum viribus, quod roborantia calida plus æ-quo inflammarunt, refrigerantibus validis, ut ſale prunellæ, & ſpiritu vitrioli, in julepis, & potu ordina-rio permixtis poſtmodùm contemperari poteſt. Hæc methodus à prudenti Medico obſervata, non ſolum in roborantium, ſed etiam alexipharmacorum & ſu-dorificorum calidiorum exhibitione fœliciter ſuc-cedit.

His accedent epithematum, & animalium applica-tio regioni cordis, fotus genitalium ex confectione alkermes in vino diſſoluta, ſacculi ventriculo admo-vendi, aliaque tum interna, tum externa remedia in affectibus cordis, *cap. de virium imbecillitate*, paulò fuſius à nobis deſcripta.

Quòd ad epithemata ſpectat, in iis cautio adhiben-da eſt. Siquidem Authores quamplurimi uſum eorum rejiciunt, quod ex refrigerantibus, & repellentibus componi ſoleant, aquis nimirum herbarum frigida-rum & aceto, à quibus venenata qualitas ad cor re-percutitur, illiuſque diaphoreſis, quæ perpetuò ad-juvanda eſt, impeditur. Verum ratio hæc uſum epi-thematum nequit impedire, cum ea ex aquis cordia-libus & diaphoreticis, nullàque aſtringendi, aut re-pellendi vi præditis, & ſine aceto (quod tamen multi admittunt) componere poſſimus, additis cardiacis, iiſque ſimul junctis fient epithemata, non ſolum cor-dis robur ſuſtinentia, ſed etiam poros cutis ape-rientia, ut per eos maligni vapores faciliùs tranſpi-rent. Hujuſmodi epithematum exemplum tale eſſe poterit.

℞. Aquar. ſcabioſ. & card. ben. ana Unc. iv. aquæ naphæ Unc. ii. confect. alkerm. Drach. ii. pulv. elect. diamarg. frig. Drach. j. croci, & camphoræ, an. gr. vi. Fiat epithema, applic. regioni cordis tepidè frequen-ter.

℞. Confect. alkermes Unc. ſem. pulv. elect. tria-ſant. & diamarg. frig. ana Drach. j. ſem. aquæ naphæ parum. Fiat linimentum applicandum eidem parti poſt uſum epithematis prædicti.

Epithemata etiam hypochondriis admovenda, hic etiam omittenda non ſunt, propter rationes in febrium putridarum curatione circa eorum uſum propoſitas, quorum etiam materia indè deſumi pote-rit.

Devicta tandem remediis prædictis maligna, & venenata qualitate, remiſſaque febre, ac morbo ad de-clinationem vergente, coctioniſque ſignis manifeſtè apparentibus; purgatio inſtituenda eſt, quæ ægrotan-tis viribus & conſtitutioni, à Medico exercitato apta-ri poterit. Nos in tyronum gratiam unicum exem-plum hìc proponemus.

℞. Sennæ mundat. Unc. ß. ſem. aniſi Drach. j. fol. ſcabioſ. & ſcordii, an. M. ſem. liquirit. Drach. iii. Co-quantur ad Unc. iii. In colat. diſſolve rhab. in aquà bugloſſi cum ſantalo citrino infuſi ℈. iv. mannę & ſy-rupi roſac. ana ℥. i. Miſce. Fiat potio.

Neque verò utplurimum in morbi declinatione & ſtatu convaleſcentiæ, unica purgatio ſufficit, ſed ea non rarò bis, terve per intervalla repetenda, ut pravi humo-res funditus eradicentur. Alioqui periculum eſt reci-divæ, aut ſaltem ægroti longè tardius convaleſcunt. Quia natura, etſi ſatis potens ſit illas materiæ morbifi-cæ reliquias contercere; id tamen non niſi multo tem-pore præſtare poteſt, & interim corpus priſtinum ro-bur tardiùs recuperat.

Ad integrum hujus curationis complementum, ſupereſt tantùm, ut de correctione ſymptomatum, quæ huic morbo ſupervenire ſolent, aliquid dicamus. eorum autem curatio eadem propemodum eſt, quæ *ſect. 2. hujus tract. capitul. 2.* fuit propoſita, ubi ſym-ptomatum febres putridas comitantium curationes tradidimus. Et illa ſymptomata cum iis quæ febri-bus malignis accidunt, eadem ferè ſunt, per magis tantum & minus differentia; ideo eadem remedia in utroque morbo iis aptari poterunt. Nos tamen in hoc loco, quæ frequentiùs à nobis in febrium maligna-rum ſymptomatis edomandis uſurpata ſunt, quæve magis profuere, paucis annotabimus. Simulque mor-borum hiſce febribus ſupervenientium curationes proponemus.

Ac primum in dolore capitis; vigiliis & delirio conveniunt in principio revellentia omnis generis, ut apertio venarum inferiorum, & hæmorrhoidum, clyſteres emollientes, frictiones partium inferiorum, cucurbitulæ primò ſuris poſteà dorſo, & ſcapulis admotæ, tum, ſiccæ tum ſcarificatæ; & veſicatoria,

 quæ

quæ in delirio ſimplici à materia billioſa excitato, brachiis & femoribus erunt admovenda. Si verò cum delirio ſtupor & ſomnolentia adfuerit, etiam cervici, deinde repellentia fronti admovenda, & oxyrrhodina; de quibus hoc notandum, eâ minus convenire in febribus malignis, quàm in putridis ſimpliciter; quia venenatorum vaporum diſſlatio omni arte procuranda eſt, non autem intus retinenda. Ideo leviora prius repellentia admovenda ſunt, & ſi vehementia dictorum ſymptomatum ad fortiora confugere nos cogat, diù non ſunt uſurpanda.

Inter repellentia leviora recenſetur frontale commune ex flor. nymphææ, violar. & roſar. ſem. frig. maj. & granis kermes, vapore aceti irroratum. Quod ſi non ſufficiat, ſequens admovebitur.

℞. Ungenti populei Unc. i. conſervæ roſar. & violar, ana Unc. ſem.ol. roſacei Unc. vi. aceti roſac. Drach. ii. Miſceantur omnia, & excipiantur ſtupis pexis, & duobus linteis incluſa fronti applicentur.

Intereà emulſiones quatuor ſem. frigid. maj. uſurpari poterunt, à quibus vapores frigidi, & benigni ad cerebrum transferri, & dicta ſymptomata demulceri ſolent. Quæ ſi non ſufficiant, narcotica addentur, acrium & malignorum vaporum aſcenſum ad cerebrum mirum in modum prohibent, & ſomnum conciliant. Ea tamen parva doſi uſurpanda, ut ſyrup. de papav. ʒ. ß. Vel urgente neceſſitate laudani opiati gr. ii. cum conſerva roſarum utiliter exhibebuntur; vel in julepo aliquo diſſolventur, vel illius loco theriaca recens ad drach. ß. Hæc tamen narcotica raro & in parva doſi uſurpanda, quia venenum concentrant, quamvis ſudorifica à nonnullis habeantur.

Poſt repellentia per unum, aut alterum diem uſurpata, ad derivantia veniendum eſt, inter quæ recenſetur veſicatorium cervici admotum, de quo ſuprà, cui addenda eſt ſectio venæ frontis: ex eaque detrahendus eſt ſanguis ad ʒ. v. vel vi. & fœliciter ſuccedit, dummodò ſufficienter anteà per venas brachii ſanguis detractus fuerit. Affigantur etiam hirudines pone aures. Quod remedium utile quidem eſt, ſed priori minus efficax, quia per hirudines tenuiſſima tantum ſanguinis pars educitur, cùm per venam frontis aliquando in phrenitide ſanguis impurior, & magis corruptus educatur, quàm ex vena brachii. Tandem in ſtatu phrenitidis, aut declinationis principio, reſolventia admovenda ſunt, præcipuè verò animalia, aut eorum partes, ut pulmo vervecinus, qui pullis columbinis, & catellis commodior eſt, eo quòd totum ferè caput molliter amplectitur. Hæc autem animalia humores noxios in cerebro contentos partim reſolvunt, concoquunt atque maturant, ut natura poſtmodùm eos facilius expellat. Malè à nonnullis in principio phrenitidis admoventur, quia calorem augendo, fluxionem ad cerebrum magis promovent & delirium intendunt.

In linguæ inflammatione, ſiccitate, & nigredine conveniunt remedia dicto loco propoſita, præſertim ea quæ ex aqua, vel ſucco ſempervivi & ſale prunellæ compoſita ſunt. Quibus ſequens ex Minderero addi poterit, quippè quod maximè conferre experientia docuit.

℞. Butyri recentis in aqua roſac. loti ʒ. ii. ſalis prunellæ ʒ. ß. Miſce. & ſervetur in aqua frigida. Detur ipſi, vel fabæ magnitudine ſæpius in die, & diu in ore detineatur. Curationis probè ſuccedentis ſignum eſt, ſi fuligo atra decedat, ac lingua rimis dehiſcens humeſcere incipiat: ſicque cutis ramenta tanquam excoriationes, decidant, itaut faucium exuvias ægri ſcreatu rejiciant. At tum palatum dolitat, & tenuiſſima cuticula qua conveſtitur, ob teneritudinem vix quicquam ferre poteſt, ſed levi acore, & vix perceptibili acrimonia offenditur, quod cùm prægreſſæ inflammationis ſtigmata adhuc ferat, nova pelle veſtiendum, ac ſic penitus & refrigerandum, & perſanandum occurrit. Huic uſui convenientiſſima erit ſequens gelatina.

℞. Sem. pſyllii, & cidon. ana ʒ. i. ß. gummi tragacant. ʒ. j. Cum aquæ roſar. ſ. q. extrahatur mucilago ſatis liquida, cui adde ſyrupi violacei parem quantitatem. Fiat inſtar gelatinæ, utatur frequenter ex cochleari, diuque ore contineat.

Lac calens gargarizatum dolorem lenit, inflammationem temperat, linguam & fauces humectat, & venenum attrahit.

Pilulæ ſequentes commodè uſurpari poterunt.

℞. Sem. cucumer. mundat. & contuſ. Unc. i. gummi tragacant, ſubtiliſſime pulverat. Unc. ſem. albuminis ovi q. ſ. Formentur pilulæ, quas teneat in ore frequenter. Vel

℞. Sem. cucurbitæ, & melon. mundat. & papav. albi, ana drach. i. liquirit. & tragacanth. ana ʒ. i, ſem. Contundantur & pulverentur, cum mucilag. ſem. cydonior. extracta cum aqua roſar. fiant pilulæ in ore detinendæ.

Quia verò hæc linguæ inflammatio, ſiccitas, & nigredo ex interno incendio procedit, ad illius extinctionem convenient julepi valdè refrigerantes, quibus addetur ſal prunellæ, & ſpiritus vitrioli. Tum etiam in aqua potus ordinarii eadem permiſceri poterunt.

Sitis intenſiſſimæ curatio dicto loco ſufficienter fuit propoſita. Sed in febre maligna fœliciter extinguetur duobus remediis proximè laudatis, nempe ſale prunellæ, & ſpiritu vitrioli in julepis aqua potus ordinarii.

Inappetentiæ, nauſeæ, vomitus, & ſingultus curationes ex dicto loco deſumendæ ſunt. De vomitu tamen hoc addimus, eum interdum febre maligna correptos ita divexare, ut omnia injecta ſtatim rejiciant, & quamvis ſitis, & linguæ ſiccitas, & nigredo adſint, nullum tamen potulentæ materiæ genus ferre poſſint: ſed omnes julepos, emulſiones, ptiſanas, aquam etiam ſimplicem ſtatim poſt aſſumptionem evomant. Huic ſymptomati graviſſimo ſtatim medetur, quaſi miraculo, ſal abſinthii ad ʒ. i. in ſucci limonum recentis cochleari exhibitum, ut experientia didici.

Alvi fluxus in hoc morbo frequentiſſimus eſt, in eoque Medici prudentia valdè neceſſaria eſt. Si enim cohibeatur præpoſterè, materia venenata intus retinetur. Si verò non cohibeatur, vires dejicit, ægrumque non raro ad interitum ducit. In illius curatione ita procedendum. Si ita moderatus ſit, ut vires non dejiciat, cohibendus non eſt, ſed clyſteribus roborantibus tantum moderandus. Si vero immodicus ſit, & vires admodum dejiciat, colliquativus eſſe conſuevit, & audacter cohibendus, quod ſumma efficacia præſtabit theriaca recens, ad ʒ. ſem. vel laudanum opiatum ad gr. ii. vel iii. Sæpè tamen obſervavi, alvi fluxum pernicioſum, ex quo æger ad interitum rue- re vide-

re videbatur, potioribus diaphoreticis magna dosi exhibitis, quasi momento cohibitum fuisse, fugato scilicet veneno, quod intestina, aliaque viscera vellicando, fluxum illum syntecticum efficebat.

Lumbrici hoc morbo laborantes sæpissimè infestant, & ex summa humorum putredine copiosi generantur. His è corpore educendis conveniunt clysteres dulces, & potiones contra vermes, præcipuè quæ ex decocto scordii parantur. Siquidem scordium adversus malignitatem & lumbricos æqualiter confert. Ut autem illius caliditas temperetur, cum portulaca, acetosa, & cornu cervi decoqui poterit. Tum etiam cornu cervi ustum utiliter decoquetur. Siquidem Forestus *obs. 4. lib. 6.* testatur nullum remedium æquè profuisse febre maligna aborantibus, in quibus lumbricorum copia & alvi fluxus aderant, ac cornu cervi ustum, cum julepis idoneis ad Drach. i. exhibitum.

Quando maligna & venenata qualitas in hisce febribus valdè prædominatur, ut ad pestilentium propriè dictarum naturam accedant, in iis plerumque fiunt parotides & carbunculi. Eorum ideò curatio hic subnectenda est.

In parotidis principio, quamprimum illa apparere incipit, pars recipiens laxanda, & si tumor segniter increscat, attrahentibus admotis, & alexipharmacis, ac diaphoreticis exhibitis naturæ ad eas partes materiam morbificam expellentis motus adjuvandus est. Ad partem laxandam fiet injectio ex unguento de althæa, admotâ postmodùm lanâ succida. Attractio fiet admotis catulis, aut pullis columbinis, quibus etiam dolor temperabitur. Validius attrahunt emplastra ex fermento, caricis, cepis, columbino stercore, addendo butyrum, pinguedinem gallinæ, axungiam suillam recentem, & ol. lilior. vel amygdal. dulcium. Si attrahentibus hisce pars nimium incalescat, & dolor nimis intendatur, fiat eorum intermissio per intervalla, admovendo interim cataplasma de mica panis, aut olea prædicta, lanâ succida excepta, vel unguentum de althæa, ut supra. Et quia pars non est capax materiam morbificam sufficienter recipiendi; ad portionem illius derivandam admovendum est veficatorium posteriori parti cervicis, simulque diaphoretica suprà enumerata frequenter usurpanda. Evocata materia ad partes exteriores, tentetur suppuratio, admoto cataplasmata ex rad. althææ, lilior. caricis, farina lini, axungiis, & oleis prædictis compositio. Suppuratione facta tumor aperiatur, reliquum materiæ concoquatur, continuato cataplasmate, vel admoto emplastro diachylone. Ulcus mundificetur digestivo communi ex terebinthina, vitellis ovorum, & oleo rosaceo. Tum etiam ulcus teneatur diu apertum admota turunda, ut totum virus per illud sufficienter expurgetur, & tandem ad cicatricem perducatur. Hoc tamen observandum, tumorem ita crescentem, ut periculum suffocationis immineat, ante perfectam maturationem esse aperiendum: sic enim aliqua materiæ portione educta, tumor aliquantulum subsidebit, & suffocationis periculum evitabitur. Pari modo si intensissima sit malignitas, ut æger morbo succumbere videatur, antequam tumor ad maturitatem perductus sit; aperiendus etiam est ante tempus, ut veneni vis expiret, unde salus ægri subsequi non rarò consuevit. Hacque ratione in vera peste bubones ante suppurationem aperiri solent.

Denique silentio præterire nefas est insigne experimentum, quod mihi contigit in febre illa epidemica, quæ Monspelii sævissimè grassata est anno 1623. ita ut media fere pars ægrotantium interierit, peculiariter verò quibuscumque parotides superveniebant (quod solebat contingere circa nonum, vel undecimum morbi diem) omnes intra biduum interibant; præcedente, aut eodem tempore accedente delirio, stupore, motibus convulsivis, & pulsu inæquali, frequenti, minutulo, & quasi formicante. Cùm autem plures hujusmodi vidissem, qui neque alexipharmacis frequenter adhibitis, neque attrahentibus parotidi admotis juvari poterant; animo revolvens si quâ viâ liberari possent à tam certo exitio: Tandem cogitare cœpi, ideò parotides febribus hisce supervenientes sinistri esse judicii, quod locus in quo fiunt, non est capax totam materiam morbificam excipiendi, quæ intus retenta opprimit ægrotantem, ac proinde opus naturę inchoatum solum modo, evacuationibus suppleri posse, venæ sectione scilicet & purgatione; cum etiam Gal. 3. *de comp. medic. secundum loca, cap. de parot.* in earum curatione phlebotomiam præscribat. Verùm huic indicationi maxime obstabat summa virium imbecillitas, quæ tanta erat, ut jam versari ægrotantes viderentur in agone mortis, quæ etiam brevi succedebat. Gal. verò *loco citato*, dum præscribit venæ sectionem in parotidum curatione, duas proponit conditiones; nempe si adsit sanguinis redundantia, & vires ferant. Quæ conditiones hîc omnino deerant: prius enim sufficienter sanguis detractus fuerat, tum per phlebotomias iteratas, tum per cucurbitulas scarificatas: tum etiam maxima aderat virium ruina. Hisce omnibus perpensis, auream hanc Corn. Celsi sententiam, si alias unquam, hîc maximè locum habere censui, *multa scilicet in præcipiti periculo rectè fieri, quæ alias essent omittenda: & satius esse anceps remedium in uno, aut altero experiri, quam tot ægros certo exitio relinquere.* Hoc etiam animos addebat, quod summa illa virium dejectio ab oppressione magis, quam ab exolutione proficisci videbatur. Ideò enim subito vires corruebant, quòd natura non posset grave onus excutere, ejusque imminutione sublevatum iri sperandum fuerat. Adde quòd phlebotomia ita poterat institui, ut nullum inde periculum esset metuendum, si mirùm Unc. ii. vel tres sanguinis primâ vice tantum educerentur, tentandi gratiâ, & si ritè succederet, major deinceps quantitas detraheretur. Hâc igitur viâ rem exequi placuit. Et cùm mercator Monspeliensis nomine *Bernardier*, primus occurreret, eique parotis pone autem sinistram die morbi undecima erumperet, cum pulsu, aliisque symptomatis supra enumeratis; phlebotomiam præscribo ad Unc.iii. quam tamen Chirurgus senex & peritus celebrare renuebat, metuens ne æger ad extrema redactus, in ipsa operatione expiraret; meâ postmodum præsentia, & authoritate confirmatus; sanguinem misit ad Unc. iii. Tribus, aut quatuor horis elapsis ægrum iterum inviso, & pulsum paulo validiorem invenio, minusque inæqualem iteratur phlebotomia ad Unc. vi. Pulsus inde multò melior & robustior. Sanguis detractus admodum corruptus apparuit. Sequenti die propinatur medicamentum ex senna rhab. & syrupo rosaceo. Sicque æger à morte liberatus est. Omnibus deinceps ægrotantibus, quibus succrescebant parotides, venæ sectio primum idque partitis vicibus, sequenti die purgatio à me præscripta est: sicque omnes (Deo sit laus & honos) quotquot hoc modo tractati sunt, feliciter evaserunt neque ullus amplius toto illo anno ex parotidibus interiit.

Adver-

Advertendum tamen est [quod in prognosi notavimus] parotides sæpe criticè, & utiliter apparere, & ex iis ægros à morbo liberari; quandò scilicet in declinatione contingunt. Idque facilè apparet ex remissione symptomatum, quæ illarum eruptionem solet præcedere, & tales accidere solent in febribus minori malignitate præditis. At verò in prædicta temporis constitutione tanta erat febris epidemicæ malignitas, ut parotides sæpè in statu morbi; & symptomaticè, ac lethaliter erumperet, donec prædictis remediis earum pernicies sublata est.

In carbunculo febri ardenti superveniente, si ante illius apparitionem sanguis sufficienter missus non fuerit; aut si æger ulteriorem venæ sectionem ferre non possit, aperiatur vena carbunculo vicinior, ut major fiat attractio materiæ virulentæ ad partem affectam. Postmodum tumor undiq; in circuitu scarificetur, idque satis profundis vulneribus; & aqua salsa calidâ foveatur aliquantisper, ut sanguinis concretio impediatur, ejusque effluxus adjuvetur. Mox caustici granum in pustulæ medio applicetur. Toti autem tumori sequens cataplasma admoveatur.

℞. Fol. rutæ, & scabiosę, contus. ana M. j. ficuum siccar. contusar. par. iii. fermenti acris Unc. j. piperis pulverati Drach. j. vitell. ovor. num. II. Misce. Fiat cataplasma, quod per biduum applicetur.

Deinde verò sequens admoveatur.

℞. Succorum symphyti maj. scabiosæ, calendulæ, an. Drach. j. theriacæ vet. ℈. iv. salis Drach. j. vitell. ovor. num. ii. Misce, Aplicetur tumori.

Potest etiam ab initio tumori applicari cataplasma de arnoglosso in Pharmacopœa Bauderon. descriptum.

Ipsi verò escharæ post caustici applicationem admoveatur unguentum basilicum, cui addatur theriaca, ol. scorpionum, & vitellus ovi.

Postquam tumor incrementum susceperit, ne materia maligna refluat ad interiora, illius ambitus illinatur unguento de bolo, bis aut ter in die. Supra escharam verò, ut illius casus procuretur; applicetur unguentum basilicum, cum butyro, aut axungia suilla permixtum. Post escharæ casum ulcus detergetur unguento sequenti.

℞. Succorum calendulæ, absinthii, scabiosæ, & apii, ana Unc. j. myrrhæ electæ, rad. ireos Florent. aloës, sarcocollæ, ana Drach. i. mellis rosati Unc. ii. Fiat unguentum, continuandum usque ad integram curationem.

CAPUT. II.

De Variolis & Morbillis.

AD febres malignas & pestilentes meritò referenda est illa, quæ variolas & morbillos comitari solet; cùm epidemica & contagiosa sit, plurimosque pueros, quibus præcipuè solet accidere, de medio tollat.

Quænam sit inter variolas & morbillos differentia, apud Autores omninò non convenit. Usus verò obtinuit, ut variolæ nominentur pustulæ majores, varis persimiles; unde nomen sortitæ sunt; quæ ad suppurationem pervenire solent: morbilli verò sint pustulæ perexiguæ, & veluti cutis asperitates cum intensa rubedine, instar erysipelatum: quæ intra quinque vel septem dies, sine suppuratione discutiuntur. & ratione rubedinis intensæ, apud Gallos *la rougeolë* vocari consueverunt: variolæ verò, *la petite verole*, & in Occitania, *la picote*. Est & tertium pustularum genus pueris familiare, & variolis simile, quoad magnitudinem & figuram: sed in eo ab iis distinguitur, quod variolæ cum rubore & inflammatione appareant: hæ verò albæ sint, & veluti vesiculæ, seroso humore repletæ, quæ intra triduum disrumpuntur & exsiccantur, nullumque afferre solent periculum, & plerumque sine febre erumpunt. Id pustularum genus à nostratibus fœminis, *la veirolette*, nominari solet; ab Italis, *ravaglione*. Ejusque descriptio reperitur apud Vidum Vidium, his verbis: *Sunt qui præter duas species cryllallos adjiciant. Sic enim appellant quasdam veluti vesiculas plenas aqua, instar cryllalli splendentes, quibus cutis variis locis distinguitur: has nunc vulgò nominant* ravaglione. *In quas non ita incurrunt omnes homines, sicut in variolas & morbillos: neque sub ipsis ita graviter affliguntur. Quamobrem non videntur, tanquam tertia species, morbillis & variolis hæ pustulæ adjiciendæ.*

De variolis & morbillis Autores multa disputant, ac præsertim, utrum hi affectus sint morbi novi, ac veteribus incogniti; & à qua causa proximè atque immediatè producantur. Cùm autem nos summam brevitatem in prælectionibus nostris obnixe affectemus, omnes controversias prætermittere consuevimus, nudas, & simplices earum decisiones proponentes; ideoque sic, quid de prædictis quæstionibus censendum sit, paucis explicabimus.

Ac primum variolas & morbillos minime novos affectus esse censemus, cùm ab antiquissima causa, nempe sanguinis materni impuritatibus oriantur; quam cùm Arabes agnoverint, minime novum morbum esse censuerunt. Si autem eorum temporibus primum grassari cœpissent, illud speciatim ab iis fuisset annotatum. Ac quanquam ab iis primum exacta eorum descriptio tradita sit. Hippoc. verò & Galenus, aliique antiquiores vix de iis mentionem fecerint: arbitrari oportet, ideò peculiarem de iis tractationem à veteribus hisce non esse institutam, quòd sint tantum accidentia febribus synochis & malignis supervenientia, & eruptiones criticæ, proprium & peculiare morbi genus minime constituentes. Vel quòd in Græcia, propter aëris clementiam, ita levis fuerit affectus; ut Medicorum curam non meruerit. Quemadmodum apud Indos Occidentales, propter summam aëris clementiam ita levis esse consueverat, ut vix animadversus fuerit ante accessum Hispanorum in eas regiones. Postquam verò Æthiops quidam eò delatus variolis pestilentibus corruptus est, communicata per contagium maligna & venenata qualitate, tam immaniter grassari cœpit affectus; ut magna Indorum pars de medio sublata fuerit. Cùm enim anteà impuritates illæ ex materno sanguine relictæ, ob clementiam aëris à natura facile discuti consuevissent; accedente postmodum venenata qualitate graves morbos effecere.

Sanguinem verò maternum esse veram causam variolarum & morbillorum inde præcipuè colligitur; quòd ex hominum millibus vix unum reperire liceat, qui semel saltem in vitâ hos effectus non patiatur. At morbus omnibus hominibus communis à causa aliqua communi necessariò dependet: qualia sunt generationis principia; semen nimirum & sanguis maternus. At semen non potest esse causa variolarum & morbillorum, cum ab eo morbi hæreditarii & totâ vitâ perdurantes oriantur. Superest igitur, à sanguine materno, quo nutritur fœtus in utero, hos affectus provenire. In illo enim quantumvis purissimo quædam impuritates continentur, quæ partibus fœ-

tus

tus labem suam communicat; & illa labes partibus impressa massam sanguinis inficit; eique à causa procatarctica excitatæ, ebullitionem conciliat, cujus beneficio fit fermentatio & depuratio tum sanguinis, tum ipsarum partium. Hoc docent Arabes luculento vini exemplo, quod dum adhuc recens & musti naturam retinens in dolium mucidum, aut prava aliâ qualitate infectum infunditur, à dolio quidem malam illam qualitatem recipit. Dum vero per ebullitionem depuratur, non modò seipsum, sed etiam dolium purificat. Ista autem ebullitio, seu fermentatio ut plurimum puerulis contingit, aliquando tamen grandioribus, & virilem ætatem adeptis; quia semper à causa aliqua externa commoveri solet, qualis est in primis certa aëris dispositio huic morbo analoga. Unde fit ut nunc variolæ, nunc morbilli grassari soleant, quod illa aëris dispositio, nunc his, nunc illis sit magis analoga.

Neque impuritates illæ sanguinis materni ipsam matrem inficere possunt, in eaque similes affectus generare; quavis dictum fuerit ab Hippoc. *leg. de natura pueri*, tres esse partes in sanguine, unam purissimam, quâ nutritur fœtus: alteram impuriorem, quâ nutritur mater: & tertiam impurissimam, quæ in venis uteri asservatur toto gestationis tempore, & post partum per lochia expurgatur. Primo enim cùm mater habeat partes duriores & solidiores, eæ non tam facile recipiunt impressionem, quemadmodum fœtus corpus tenellum atque mollissimum deinde portio illa sanguinis impurissima, quæ asservatur in venis uteri & secundarium toto gestationis tempore inficit in transitu sanguinem, qui defertur per ea loca ad fœtus nutritionem, unde fœtus contrahit malam qualitatem, quæ suo tempore causa est ebullitionis in sanguine fœtus. At verò portio illa impurissima in dictis locis remanens non inficit corpus matris.

Præterea mirandum non est tandiu differri aliquando, eruptionem variolarum & morbillorum, ut in virili ætate nonnullos corripiant. Non enim substantialiter in corpore remanent impuritates illæ, ut multi existimant: corrumperentur enim mora longissimâ & putredinem deterrimam acquirerent. Sed ab iis tantû prava quædã qualitas partibus fœtus imprimitur, quæ tandem humorum partem aliquam inficiens, naturæ molestior redditur, quæ tunc temporis insurgent, infectas illas humorum portiones ad cutem propellit.

Cum autem in sanguinis massa duplex excrementum reperiatur, unum crassum, alterum verò tenue, ex crasso variolæ generantur, ex tenui vero morbilli. Et licet una eademque fit prava, & maligna qualitas, utrumque excrementum inficiens: attamen quia diversa est utriusque excrementi natura, diversa etiam est causæ externę ad utrumque analogia. Unde fit, ut aliquando variolæ, aliquando morbilli populariter grassentur.

Quamvis autem variolæ in toto corpore erumpere soleant, majori tamen copiâ in facie, pedibus & manibus apparere consueverunt, cùm aliter evenire soleat in maculis purpureis quæ in febre purpurata contingunt: illæ enim in pectore & dorso præcipuè apparent. Cujus differentiæ ratio inde desumenda est, quòd cùm variolæ oriantur ab ebullitione sanguinis, cujus beneficio fit excretio ad cutem excrementi in eo latitantis, & prava qualitate affecti; hepar autem sit sanguinis fons & origo, ab eo præsertim talis expulsio dependet, ac hepatis emunctoria sunt facies, manus, & pedes: unde fit, ut calidiori hepate præditi, faciei rubedine & pustulis laborare caloremque intensum in volis manuum ac pedû percipere soleant; eaque ratione major fit expulsio ad eas partes. Contrà vero maculæ purpureæ in febre maligna apparentes, à corde præcipuè affecto oriuntur, ideoque circa partes cordi vicinas erumpunt; & præcipuè circa lumbos, quia in iis vena cava ascendens, & arteria aorta cordi anexæ decurrunt.

Alia præterea differentia inter variolas & maculas purpureas annotanda est, quod nimirum variolæ & morbilli apparentes tertio vel quarto die à febris invasione, criticæ esse soleant, & ut plurimum salutares: maculæ verò purpureæ, etiam septimo die apparentes, plerumque symptomaticæ sint, & morbum reddunt deteriorem, cum aliter debere fieri videretur; morbus enim crudior est quarto die, quam septimo. Hujus tamen eventus ratio inde depromenda est, quod in variolis & morbillis plerumque febris incipit à summo vigore, ideò non solum tertio, aut quarto, sed etiam primo & secundo die excretiones in ea verè criticæ possunt contingere. At febres malignæ segnius progrediuntur, & principium earum ad septimum plerumque extenditur: unde eo tempore excretiones contingentes non possunt esse verè criticæ. Quòd verò variolæ & morbilli tam citò ad statum perveniant, non autem febres malignæ; inde fit, quia febris variolarum & morbillorum à putredine levissima, & sanguinis ebullitione potius quam ab intensa materiæ putredine proficiscitur, eam ideò cessare facit natura mediante coctione ante diem septimum, eò quòd levissima fit, & à facillimis causis orta. At in malignis febribus adeo est ingens, ac sordida putredo, ut nec decima quarta die, & interdum vigesima corrigi possit. Et ob id, maculis rumpentibus ante id tempus exacerbatur, quia citra coctionem, & symptomaticè coacta fuit natura eas expellere.

Fit igitur expulsio variolarum & morbillorum per sanguinis ebullitionem; Quæ quidem ebullitio, juxta doctrinam Avicennæ, duplex est, una perfectiva, altera verò corruptiva. Perfectiva, seu depurativa ea est, in qua partes tantum impuriores & excrementitiæ sanguinis putrescunt & à natura expurgantur, ut tota massa pura postmodùm relinquatur; & tunc variolæ fiunt salutares, quæ sine ulso medico auxilio curantur. Corruptiva verò est, in qua non solùm partes sanguinis excrementitiæ, sed etiam sanguis ipse sincerus computrescit unde periculosæ & lethales variolæ oriuntur, & pro majori vel minori putredine, majoris vel minoris malignitatis participes, plures vel pauciores sanguinis partes occupantis, majus vel minus periculum emergit. Talis ebullitio corruptiva, præcipuè contingit, dum epidemicè grassantur isti morbi, & à malignâ aëris constitutione excitantur, à qua humorum effervescentia, & maligna putredo ducitur, unde variolæ multę & periculosæ generari solent, quæ aliquando pestis prodomi & nuntii, juxta Rhasis sententiam, esse consueverunt.

Inter morbos acutos recenseri solent variolæ, & morbilli, ut plurimum enim intra quatuordecim dies terminantur. Duplex autem temporum series à nonnullis ingeniosè statuitur tempus nimirû ebullitionis, & tempus eruptionis variolarum. Tempus ebullitionis quatuor, ut plurimum diebus perficitur: ita ut primus dies principium statuatur, secundus augmentum, tertius status & quartus declinatio: tunc enim febris & alia symptomata remittere solent. At principium exitus

exitus variolarum eſt ipſemet quartus dies augmentum ad ſeptimum protrahitur; ſtatus ad undecimum; declinatio verò ad decimumquartum; quo tempore variolæ exſiccantur. Non raro tamen ad vigeſimum uſque protrahitur variolarum exſiccatio.

Differentiæ variolarum & morbillorum deſumuntur, vel à ſubſtantia, ratione cujus aliæ ſunt magis, vel minus pituitoſæ; ſanguineæ, bilioſæ, aut melancholicæ, vel à quantitate ratione cujus dicuntur majores aut minores; plures aut pauciores; profundæ aut ſuperficiariæ; vel à qualitate, ratione cujus aliæ rubicundæ, aliæ albæ, ſubflavæ, violaceæ, lividæ, nigræ pro diverſitate humorum, ex quibus componuntur; vel à tempore, ratione cujus aliæ citò; aliæ tardè erumpunt; aliæ citius, aliæ tardiùs ſuppurantur, aut diſſolvuntur vel à loco; ratione cujus aliæ cutem tantum occupant, aliæ etiam partes internas invadunt, ut fauces, pulmones, inteſtina, jecur, lienem; reliquaque viſcera.

Diagnoſis dirigenda eſt, vel ad effectum jam præſentem, vel ad eundem imminentem. Variolæ & morbilli jam præſentes, cum ſenſibus pateant, non aliis ſignis indigent. Imminentes verò ſequentia ſigna indicant.

Dolor capitis cum pulſationis ſenſu in fronte & temporibus: Somnolentia gravis: Terrores in ſomno; Deliria interdum tremores & convulſiones: Sternutatio: Pandiculatio frequens: Raucedo; Tuſſis; Spirandi difficultas. Calor, rubor & punctionis ſenſus in toto corpore. Dolor dorſi, qui aliquando ſolus, aut cum paucis aliis ſymptomatis in febre ſynocho apparens, variolas imminentes ſignificat. Cum enim per dorſum ferantur vena & arteria magna; in quibus ſanguis ebulliens malignus acres vapores ad nervos, & membranas vicinas emittit; neceſſe eſt dolores in iis partibus præcipuè percipi. Magna anxietas, & inquietudo. Lachrymæ involuntariæ; Oculorum ſplendor & pruritus: Tumor faciei cum aliquo rubore. Vehementia ſymptomatum ab initio; ut morbus ſtatim vigorem attigiſſe videatur.

Quæ omnia fiunt vel à vaporibus multis & craſſis, per ſanguinis ebullitionem in caput, diaphragma, aliaſque partes tranſmiſſis; vel ab ipſa variolarum materia, tam ipſas partes invadere incipiente; vel à fluxione caloris vi excitata humores in cerebro colliquantis.

Maximi eſt momenti imminentes variolas prævidere; ſed multò majoris, earum eventum prædicere; quam ſequentia ſigna prognoſtica indicabunt.

Ac primum ſalutares eſſe ſolent variolæ, quæ citò, & facilè exeunt, ac brevi ad maturitatem perducuntur.

In quibus febris levis eſt, ſine magnis ſymptomatis, quæ poſt exitum variolarum ceſſat, aut admodum imminuitur. In quibus vox libera eſt, & reſpiratio facilis. Variolæ primum rubræ, & albæ, molles, diſtinctæ, paucæ, rotundæ, faſtigiatæ, ſolam cutem, non autem partes internas afficientes; ſalutares eſſe conſueverunt.

Omnia prædicta ſigna, materiæ morbificæ paucitatem, obſequium, benignitatem, & naturæ robur, validè eam expellentis, ſignificant.

Contra verò periculoſas, aut lethales variolas oſtendunt, febris ingens & non imminuta poſt eruptionem variolarum; ſignificat humores malignos & venenatos non fuiſſe ſufficienter ad cutem expulſos; ſed maximam eorum partem adhuc in venis reſtitiſſe. Anxietas & inquietudo magna; ab iiſdem humoribus in venis ebullientibus. Difficultas ſpirandi; quæ ſignificat puſtulas, aut apoſtema in pulmonibus, aut anginam, aut virium lapſum. Sitis ingens, quæ internum Incendium indicat: & ſi cum ea anguſtia reſpirationis augeatur, mors in propinquo eſt. Alvi fluxus, aut dyſenteria, quæ ſignificat humores malignos ad interiora recurrere, motu omnino contrario naturæ motui, atque adeo lethali. Ideò ex iis, qui hujuſmodi alvi fluxu poſt eruptionem variolarum corripiuntur; pauciſſimi evadunt.

Urina ſanguinea lethaliſſimum eſt ſignum: tum etiam ſi per alvum ſanguis purus & ſincerus rejiciatur. Interdum etiam per nares, gingivas, aliaſque corporis partes fiunt excretiones ſanguineæ, quæ lethales ſæpe eſſe conſueverunt. Significant enim ſummam ſanguinis acrimoniam atque malignitatem: quæ naturam vehementer irritat, & ad præpoſteram illius excretionem compellit.

Peſſimæ etiam ſunt variolæ tardè apparentes, quæ materiæ contumaciam, aut naturæ imbecillitatem ſignificant. Multæ, magnæ, duplices & continuatæ; ejuſdem materiæ quantitatem nimiam oſtendentes. Duræ, ejuſdem materiæ craſſitiem, & incoctibilitatem indicantes. Depreſſæ, expultricis imbecillitatem ſignificantes: eæque deteriores ſunt, ſi in earum medio macula nigra appareat, quæ malignitatem inſigni atteſtatur. Virides, lividæ, & nigræ, quæ ex bile porracea, vel atra generantur.

Omnium peſſimæ, quæ ubi egreſſæ ſunt, confeſtim evaneſcunt; & tumor partium remittitur; ſignificant enim humorum retroceſſum ad interiora; & eorum, quibus iſta retroceſſio contingit, nullus evadit, ſed ut plurimùm intra viginti quatuor horas pereunt.

Periculoſæ etiam ſunt, quando maculæ febri purpuratæ familiares, illis permiſcentur: præcipuè ſi maculæ illæ lividæ, vel nigræ fuerint. Significant enim ſolum levem illam putredinem, quæ ex ebullitione ſanguinis in variolis ſolet contingere: ſed etiam intenſam illam & profundam (ut vocant) putredinem adeſſe, ex qua majus multò ægrotanti impendet periculum.

Fæces, aut urinæ in variolis lividæ, aut nigræ, magnum in hoc morbo portendunt periculum: ſignificant enim humorem atrabilarium in venis redundare, & totam maſſam humorum inficere.

Curatio variolarum & morbillorum quatuor indicationibus perficitur. Quarum prima verſatur in humorum quantitate peccantium evacuatione. Secunda in motu naturæ; ſeu variolarum expulſione adjuvanda. Tertia in malignæ & venenatæ qualitatis oppugnatione. Quarta denique in ſymptomatum correctione. Quæ omnia ut commode perficiantur, primû idonea victus ratio inſtituenda eſt; quæ eadem eſſe debet, quæ in febrium putridarum curatione fuit propoſita: nonnulla tamen peculiariter advertenda ſunt.

Primò ut æger in loco calidiuſculo detineatur, quò cutis pori aperiantur, & variolarum eruptio adjuvetur. Ideo detinendus eſt in cubiculo benè clauſo, quod aër frigidus nullo modo ingrediatur. Multi enim pueri, benignis alioqui variolis laborantes, frigidioris aëris appulſu de medio ſublati ſunt; repercuſſa nimirû materia morbifica ad interiores partes. Eademque ratione veſtibus moderatè contegendi ſunt; ita tamen ut aëris caliditas, aut integumentorum pondus febrilem ardo-

rem

rem non intendant. Dicta tegumenta ex pannis rubris plerumque concinnari solent, quia analogiâ quadam sanguinem ebullientem ad exteriora movere credun-tur. Solent etiam multi ovem, aut vervecem in cubiculo, vel etiam cubili detinere, quod illa animalia venenatam labem facilè recipiant, & in se attrahant; unde ægris levamen aliquod emergere potest.

In potu decoctum hordei, vel radicis acetosæ, vel decoctum rasuræ eboris, aut cornu cervi utiliter usurpari solet, præcipuè in principio, & dum febris est vehemens. Si verò non ita incandescat, decoctum hordei & caricarum erit utilissimum, utpotè humores ad cutem efficaciter expellens; eoque utebantur paffim A-matus & Forestus cum fœlici successu.

Præterea somnus cum toto morbi decursu moderatus esse debeat, in augmento tamen cùm pustulæ erumpunt, diuturnior noxius est, & satius est plus soli-to vigilare.

Ut igitur indicationes prædictę impleantur, à venæ sectione inchoanda curatio est, (si sanguis aliquatenus redundet, ætasque ægrotantis ferre posse videatur) eaque quamprimum celebranda. Si tamen Medicus primo morbi die non fuerit vocatus, utiliter nihilominus sanguinem detrahet ante eruptionem variolarum, vel dum adhuc paucæ apparent; quod tempus vulgo usque ad quartam diem extendi consuevit, à febris invasione. In quo tamen cautio diligens necessaria est. Si enim pustulis erumpere incipientibus, febris imminutio, & symptomatum remissio subsequatur; satius est totum negotium naturę benè operanti relinquere, quæ totam materiam morbificam ad cutè sufficienter expulsura est. Tum venæ sectio necessaria non est, cùm experientia doceat, infinitos pueros benignioribus variolis laborantes, neque plethorâ oneratos, sine sanguinis detractione fœliciter curari. Quin potiùs aliquando in dicto casu phlebotomia noxam inferre poterit, cum variolarum expulsio fieri soleat per ebullitionem sanguinis: quæ si levis sit, à sanguinis detractione multum imminuetur, sicque insufficiens evadet ad sanguinis massam ab impuritatibus perfectè depurandam. Contrà verò si erumpentibus variolis febris intensior, anxietas, difficultas spirandi, lotium crassum & rubrum, aliaque symptomata majora appareant; signum est naturam nimio humorum onere premi, eosque non posse convenienter regere; ideo phlebotomiam esse necessariam, ut detractâ portione oneris, reliquum à natura facilius expellatur. Uno verbo, in ebullitione merè perfectiva, seu depurativa, sanguis detrahendus non est, in corruptiva verò venæ sectio maximè necessaria est, etiam in ea quæ minoris malignitatis est particeps, cujus gradus suprà fuerunt expositi. Ita autem necessaria phlebotomia in periculosis variolis, in quibus ebullitio corruptiva fieri consuevit, ut tenellula puerorum ætas illam non impediat. Usus enim invaluit, ut in quarto, & non rarò tertio ætatis anno missio sanguins usurpetur. Parisienses Medici in tenera[?] ætate, & lac sugentibus pueris à venæ sectione non abstinent. Quod tamen ægerrimè admittit tenellula natura, levissimum lactis alimentum & copiosus per cutem effluxus. Neque ullus è sapientibus scriptoribus patrocinio defendi potest nova hæc mittendi sanguinis licentia.

In paulò grandioribus pueris unica phlebotomia interdum non sufficit; sed illa erit iteranda, si febris intensa perseveret; vel deliriū, aliudve grave symptoma urgeat, sanguis denuò mittendus est, & ægri tractandi, ut febre continua putrida laborantes.

Si suspecta sit venæ sectio, propter ætatem tenellā, vel quod tempus idoneum jam transactum fuerit, sanguinis redundantia auferri poterit cucurbitulis scarificatis, dorso, scapulis, & femoribus admotis, quæ etiā in statu morbi conferre poterunt, cum motus naturæ à centro ad circumferentiam per eas adjuvetur. Cavendum autem in puerulis, ne profundiores, fiant scarificationes: Contingit enim aliquando, ut penitius adacto scalpello ab imprudenti chirurgo, sanguis fervidus & ebulliens, venulis divisis, eo impetu per vulnuscula effluat, ut difficili negotio cohiberi possit.

Purgatio in hoc affectu suspecta est. Fit enim motus motui naturæ contrarius, nempe à circumferentia ad centrum, & quibuscumque variolis laborantibus alvi fluxus contingit, retrocessio variolarū repentina, & mors utplurimùm consequitur, ut in prognosi notavi. Advertetamen, utilissimè non rarò purgationem institui ante eruptionem variolarum, & antequam febris incandescat, quando scilicet pueri sunt veluti in neutro decidentiæ. Tunc enim si abundet cacochymia utiliter ea purgatione imminuitur, ut natura postmodum alacrius expulsionem moliatur. At variolis apparere incipientibus, purgatio futura est perniciosa. Tum etiam, si maxima vigeat malignitas, ut in constitutione epidemica, quando plurimi pueri ex morbo intereunt, satius est omnino à purgatione abstinere, quia in morbis valdè malignis & pestilentibus, purgatio in principio morbi instituta valdè noxia est. Ex blandis autem medicamentis componenda sunt purgantia, rhabarb. scilicet cassia, manna, tamarindis, & syrupo rosaceo.

In morbi decursu alvus astricta sit, solliciari blandissimè, non autem irritari poterit; idque suppositorio ex solo melle sine sale confecto; vel enemate ex jusculo, aut lacte, aut decocto hordei, passularum, & liquiritiæ cum saccharo & vitellis ovorum.

Post venæ sectionem, aliasque evacuationes (si necessariæ fuerint) variolarum expulsio adjuvanda est, non solùm remediis specificis humores ad cutem propellentibus, sed etiam diaphoreticis, & alexipharmacis, præsertim si variolæ epidemicæ, & summæ malignitatis prriculum portendant.

Vulgatissimum est, & à Rhasi, Avicenna, totáque Arabum familia commendatum ad cutem propellens medicamentum; quod etiam à potissima recentiorum parte usurpatur, juxta Avicennæ descriptionem quod sic habet.

℞. Ficuum pinguium Unc. vii. lentium excortic. Drach, ii. laccæ ℥. ii. ß. gummi tragacanthi & feminis fœniculi, ana Drach. ii. Coquantur in ℔.i.ß. aquæ fontis, donec redeant ad tertiam partem. Detur in potu de ea. Rhasis addit prędictis simplicibus croci gr. xv. passular. ℥. v. quia crocus aperit & corroborat, passulæ hepar firmant. Tragacanthum verò licet incrasset & astringat, ideò reliquis miscetur, ut nimiam sanguinis ebullitionem prohibeat.

Lentes à quibusdam neotericis rejiciuntur, quòd astringendi facultate præditæ sint atque adeo variolarum eruptionem impediant. Sed non temerè rejicienda est tot, tantorumq; Medicinæ procerum autoritas; quin potius statuendum est summa cum ratione, lentes excorticatas, vel levem ebullitionem passas huic compositioni addi; ut nimirùm suâ astringendi & incrassandi vi fervorem nimium humorum coërceant, eorumque impetum in aliquam partem nobilem prohibeant. In quem finem etiam tragacanthum additum est, ut antea monui. Hoc desumitur à Galeno, qui 1. *de aliment, facult. c. 18.* lentes bis coctas partes natura-

les

les roborare,& aſtrictione qua pollent, ventris fluxum cohibere docuit. Illæ igitur præſcribi, vel omitti à Medico curante poterunt; prout major, vel minor attenuandi, & humores ad cutem propellendi neceſſitas urgere videbitur. Si enim materia ſubtilis fuerit,& magna ebullitio fiat, utiliter lentes præſcribi poterunt,ad intentiones prædictas. Si verò materia craſſa videatur, quam natura ſegniter ad cutem propellat; tunc illæ erunt omittendæ, imò & tragacanthum, & reliqua attenuantia ac diaphoretica ſolùm permiſcenda. Unde patet, remediorum formulis ab Auctoribus propoſitis non eſſe arctè inſiſtendum; ſed in variis caſibus variè eſſe immutandas. Pro exemplo ſit formula ſequens, partim ex ſimplicibus prædictis, partim ex aliis diaphoreticis & malignitatem oppugnantibus compoſita: quæ ægrotantibus plerumq; variolas patientibus in expulſionis conatu multum conferre poterit.

℞. Rad. fœnic. & acetoſ.an. ℥.i. raſuræ cornu cervi ℥.ß. fol. ſcabioſæ, ſcordii & hyperici, an. M. j. ficuum pinguium par. iii. gummi laccæ ʒ. iii. ſem. napi & card. bened. an. ʒ. ii. lentium excort. ʒ. ß. gummi tragacanthi ʒ. i. ß. Coquantur ad ℔. j. ß. De colatura cape ℥. iii. ſyrupi de limon. ℥. i. Miſce Fiat julep. Detur bis, aut ter in die.

Si malignitas maximè urgeat, ut vulgò in variolis epidemicis fieri ſolet, alexipharmacis præcipuè inſiſtendum eſt. Sicque ea omnia, quæ in febribus malignis à nobis propoſita ſunt, hic convenire poterunt, habità virium, ætatiſque ratione. Et inter alia frequenter uſurpari poterunt, confectio de hyacinth. lapis bezoardicus: pulvis ex corallis, margaritis, raſura cornu cervi, lapide bezoardico: oleum ſcorpionum Matthioli, aliaque, quorum utendi modus è capite præcedenti deſumi poterit.

Neque omittenda ſunt vires inſtaurantia, tam interna, quàm externa, à præcedenti etiam capite repetenda, & à prudenti Medico opportunis temporibus uſurpanda.

Advertendum autem eſt diligenter, ea medicamenta, quæ variolarum expulſionem adiuvant, in omnibus ægrotantibus non eſſe uſurpanda. Interdum enim tanto impetu erumpunt, ut earum motus aliquantiſper cohibendus ſit: maxima enim ebullitio & fervor ſanguinis immodicus niſi temperentur, ad exitum ægrotantes perducere conſueverunt: ideo frenantib⁹ & modicè refrigerantibus tunc temporis uti convenit. Pro exemplo julepus in hunc modum componi poterit.

℞. Hordei integri P. i. rad. pentaphylli & tormentillæ, an. ℥. i. fol. acetoſ. endiu. & oxytriphylli, an. M. i. lentium excort. ℥. ß. gummi tragacanth ʒ. i. Coquantur ad ℔. i. In colatura diſſolve ſyrupi limon. aut granator. ℥. iv. Fiant. julepi pro iv. doſibus, bis in die ſumendi.

Amatus Luſitanus *curat. 18. cent. 3.* exemplum proponit hujuſmodi variolarum, à fervidioribus humoribus productarum, & ſolis refrigerantibus atque incraſſantibus curatarum. Quod hic ad verbum ſubnectere libuit ut tyronibus appareat, quibus in caſibus curatio maximè varianda ſit. *Puer*, inquit, *Altaraſii, variolis corripi cœpit, ex quibus nonnullæ ita percurrebant, ut miſerum corpuſculum intra duos dies ferè totum excoriatum reliquerint: quæ aliis quoque evenisse puerulis obſervavi. Contra quæ ſic orſus ſum. Primò cum materia hæc plus juſto eam obtundere conati ſumus: nec tantùm eam, verùm etiam jecinoris & membrorum internorum malam qualitatem infringendo, ne de nova altera gigneretur. Sed id refrigerantibus complebamus medicamentis, ut ſyrupo roſato, de cichorea ſimplici, de endivia, de violis, adjectis ſimilibus aquis. Exterius verò jecur ex ſantalino unguento illinebatur. Sed victus adid multum faciebat, qui ad frigidum cum humiditate declinabat. Quibus omnibus materia craſſior eſt reddita, & variolæ craſſa & amplæ apparere cœperunt.*

In potu verò ordinario præſcribatur decoctum hordei & radicum acetoſæ. Eáque remedia continuanda erunt, donec fervor ſeſe aliquantulùm remiſerit: poſteà verò ea quæ expulſionem promovent; erunt uſurpanda, ſi natura eorum auxilio indigere videantur.

Hæc ad directam variolarum curationem poſſent ſufficere. Sed quia illæ plurimis partibus tam internis, quàm externis gravem noxam inferre poſſunt, earum præcautioni & curationi incumbendum eſt.

Internæ partes præſervari maximè poſſunt decocto lentium, laccæ & tragacanthi ſuprà deſcripto. Siquidem lacca jecur & lienem tuetur, lentes inteſtina, tragacanthum pectus.

Peculiariter verò pulmonem defendunt conſervæ roſar, violar. ſyrupus jujubinus, violaceus, myrtinus, de roſis ſiccis, de papavere, tum etiam eclegmata ſequentia.

℞. Conſer, roſar. ℥. i. ß. ſucci expreſſi ex lentibus tertiò elixis ʒ. vi. ſemin. papav. alb. drach. ß. gummi tragac. ℈. i. Cum ſyrupo roſis ſiccis fiat looch.

Vel iſtud Avicennæ, quod à Guainerio & Foreſto laudatur.

℞. Lentium excorticatar. & ſubtiliſſimè tritarum drach. iii. ſemin. papav. albi ℥. i. conſer. roſar. ℥. ii. julepi roſac. q. ſ. Fiat looch.

Vel ex ſolis ſyrupis tale lambitivum componi poterit.

℞. Syrupi violac. jujubin. & de roſ. ſic. an. ℥. i. ſyrupi de papav. ℥. ß. Miſce. Utatur frequenter ex cochleari, ſenſim lambendo.

Si verò jam præſens fluxio in pulmonem irruat, & raucedinem ac ſuffocationem inducat: non ſolùm remediis prædictis cohibenda erit, ſed etiam revellenda per cucurbitulas: tum ſiccas, tum ſcarificatas: & venæ ſectionem, ſi cætera conſentiant. Prætereà in potu exhibebitur decoctum hordei, jujubarum & liquiritiæ, looch ſequens in uſum vocabitur.

℞. Sem alth. melon. cucumer. & papav. alb. an. drach. ii. paſſular. mund. & jujubar. an. par. iii. Coquantur ad ℔. i. In qua diſſolve conſer. roſar. & violar. an. drach. ß. pulver. elect. diatragac. frigidi drach. iii. ſacchari candi & roſac. an. q. ſ. Fiat looch.

Fauces & guttur defendi poterunt, antequam variolæ erumpant, ſequenti gargariſmate.

℞. Hordei mundi. P. i. folior. plantag. M. ii. roſar. rub. P. i. balauſt. ſem. ſumac. ana drach. ii. Bulliant in aquæ ℔. ii. ad tertię partis conſumptionem. In colatura diſſolve ſyrupi de moris & granat. an. ℥. i. Miſce. Fiat gargariſma.

Si tenella puerorum ætas gargariſmatis uſum non permittat, fiet lambitivum ex ſyrupo mororum, granat. de roſ. ſic. vel ſolis, vel cum aqua plantaginis & roſarum permiſtis, quod frequenter exhiberi nequeat, ob nimiam illius copiam, unde ſuffocationis periculum immineat: ea quæ vias laxant & excretionem juvant, uſurpanda erunt, in hunc modum.

℞. Mucilag. ſem. pſyllii, & olei amygd. dulc. recentis

ana

ana. Unc. j. fem. facchari albiff. Unc. ii. Mifce Fiat lambitivum, fingulis horis exhibendum.

Si ex fluxionis acrimonia, aut copia variolarum, ulcus in faucibus genitum fuerit; aquâ hordei cum melle rofaceo, vel aquâ aluminosâ detergendum eft. Etfi in corruptionem vergat, Ægyptiaci tantillum prædictis erit admifcendum.

Inteftina præfervabuntur iifdem remediis, quę ad pulmones præfervandos fuere propofita. At fi jam præfens alvi fluxus, vel dyfenteria urgeat; primum detergentia & lenientia remedia, poftmodum verò aftringentia, ufurpanda funt. Sicque parabuntur clyfteres ex lacte chalybeato, faccharo & vitellis ovorum: mox ex decocto hordei & rofar. rubr. cum ovi vitello, ac tandem ex decocto plantag. centinodiæ, & prunellæ, aliifque ex curatione dyfenteriæ defumendis. Advertendum autem, alvi fluxum non rarò in pueris variolis laborantibus, à lumbricis excitari, cùmque toto ferè morbi decurfu perdurare, unde vitæ periculum imminet; quia expulfio variolarum impeditur, aut imminuitur. Idque facilè dignofcitur ex dejectionum craffitie ac vifcofitate & colore grifeo, vel albicante: tunc enim lumbricos enecantia exhibenda funt, & clyfteres dulces injiciendi.

Renes etiam interdum afficiuntur & exulcerationem patiuntur, unde fanguinis mictus exoritur. His confert emulfio fem. frig. maj. cum trochifcis alkekengi, de carabe; aliaque in mictus fanguinis curatione propofita.

Inter partes externas oculi maximè à variolis præfervandi funt. Cum enim molli & humidâ fubftantiâ præditi fint, variolarum materia facilè ad eos propellitur; unde graviffima mala incurrunt, & interdum vifus prorfus deftruitur.

Antequàm igitur variolæ erumpant, aut dum erumpere incipiunt, illinendi funt oculi omni horâ, aqua plantag. rofar. in qua tantillum croci diffolutum fit; vel collyrio fequenti, quòd efficacius præfervat.

℞. Aquæ rofar. & plantag. an. Unc. i. fem. pulver. fem. fumac. Drach. ii. Infundantur parum. & calide. Colentur cum multa expreffione. Colaturæ adde camphoræ ℈. fem. croci gr. i. Fiat collyrium.

Adhuc efficacius erit, fi loco aquarum, fucci centinodiæ & burfæ paftoris depurati, cum reliquis permifceantur.

Si verò intra oculum ipfum puftulæ fuboriri videantur, fanguis columbinus frequenter inftillandus eft, ut earum refolutio citò promoveatur. Tum etiam collyrium fequens ufurpandum.

℞. Aquæ rofar. Unc. ii. aquæ euphraf. Unc. fem. trochif. alb. Rhaf. Drach. i. tutiæ pręparatæ ℈. i. camphoræ gr. v. croci gr. ii. Fiat collyrium, quo cum tenui linteo oculi fæpe illinantur.

Oculi verò ità intumefcentes, ut aperiri nullo modo poffint, frequenter abluendi funt decocto fem. lini, fœnugr. cydonior. malvæ; ficque tumor fubfidebit, & oculi aperientur. At fi oculis apertis nebulæ in iis appareant, faccharo cando in tenuiffimum pollinem redacto abftergendi funt.

Ac tandem fi oculi exulcerentur, collyrio fequenti curabuntur.

℞. Ceruffæ lotæ ʒ. iii. farcocollæ ʒ. i. gummi tragacanth. ℈. i. opii gr. ii. Cum mucilagine tragacanth. extracta cum aqua plantag. fiant trochifci, qui diffolvantur in lacte muliebri, vel aqua rofac. ad ufum; & in cæteris procedendum, ut in curatione ulcerum oculorũ fufius à practicis docetur.

Ad nares præfervandas acetum fæpe olfaciendum eft. At efficacius operabitur collyrium ex fucco polygoni & burfæ paftoris, femin. fumach, & camphora fupra laudatum quo intincta turunda, fæpe in nares erit immittenda. Si nihilominus variolæ intra nares adnafcantur, illæ citò in cruftas abeunt quæ oleo amygd. dulc. frequenter erunt illinendæ, ut brevi decidant. At denique fi exulceratio contingat, linimento ex oleo in vitellis ovorum, & fuccu plantag. in mortario plumbeo fubactis, tractanda erit.

Ad faciei cuftodiam, nonnulli eam aqua rofaceâ aliifque aftringentibus abluunt. Quod mihi probari non poteft: fiquidem maxima impuritatum portio ad faciem propellitur. Illius enim cutis, laxa & mollis excrementis recipiendis maxime idonea eft. Quamobrem fi impuritates illæ, quæ à natura ad faciem amandantur, ab ea repellantur, intus retentæ gravem noxam inferre poterunt; atque ita naturæ motus neutiquam impediendus eft. Sed huic tantum muneri incumbere debet Medicus, ut impediat, ne in facie germinantes variolæ, foveas & cicatrices relinquant, à quibus facies deturpari non raro confuevit. Id verò utiliter præftabit, fi cum variolæ jam maturuerunt, & in medio albicantes eminent, (quod circa nonum morbi diem folet contingere) oleo amygd. dulc. recenter five igne expreffo, cum penna illinantur bis in die, ufque ad cruftarum cafum. Hoc enim remedio temperatur bilis acrimonia, maturatio acceleratur, & cruftularum cafus promovetur; quæ alioqui adhærentes cutem profundius exulcerant, ob pus fubtùs delitefcens. Oleum nucum recenter & fine igne extractum, cum aquæ rofac. pari quantitate fubactum ad formam linimenti, ad eundem ufum pręftantiffimum eft.

Si ob neglecta prædict. remedia, vel infignem variolarum malitiam veftigia & cicatrices remanent illarum reparationi fedulò incumbendum eft. Quod tamen integrè obtinere difficillimum eft; quamvis plurimi in eo multum defudarant, in gratiam virginum & mulierum, quæ pulchritudinis confervandæ ftudiofiffimæ funt. Ex infinitis autem remediis, quæ ad hanc rem ab Auctoribus defcripta reperiuntur, non felectiora tantum proponemus.

Ac primum oleum ex vitellis ovorum cutem nutrit atque generat, ideò cicatricibus implendis maxime idoneum eft.

Sevum vervecinum recens liquatum & pennâ inunctum ad idem eft efficax.

Maxime verò reparantur fœda variolarum veftigia, fi aqua mille florum, feu è ftercore vaccino menfe Majo deftillatâ abluantur, & pofteà axungia humana inungantur.

Foreftus unguentum fequens valde prædicat.

℞. Olei amygd. dulc. liliorum albor. an. Unc. i. pinguedinis capi Drach. iii. pulver. radic. pæonię, ireos Florent. & lithargyri auri, ana Scrup. fem. facchari candi Scrup. i. His omnibus in calido mortario bene miftis, & per linteum expreffis, inunge dicta loca mane & ferò. Pofteà verò aqua è pedibus vitulinis deftillata bene abluantur, in cujus defectu aqua mille flor. ufurpari poterit.

Neque prætermittendum eft, quod à multis practicis docetur, ut nimirum variolæ ad maturitatem perductæ acu perforentur aurea, vel argentea, ne pus diutius moram trahens in parte cicatrices relinquat. Quod tamen fere jam obfoletum eft, cum experientia docuerit, variolas perforatas tardius curari, &

cruftas diutius retinere, ob caloris nativi imbecillitatem, quæ à perforatione parti inducta eft, unde cicatrices fædiores relinquuntur. Itaque fatius eft ab hac perforatione abftinere, & puris evacuationem foli naturæ relinquere.

Pro hujus curationis coronide, affectuum variolis fupervenientium, pruritus nempè & exulcerationis, therapia fubnectenda eft.

Ac primum in eruptione variolarum, aut dum maturefcere incipiunt, ingens dolor, vel pruritus interdū ægrotantes affligit; præfertim verò in plantis manuū & pedum, eò quod denfior in iis partibus cutis eruptionem prohibeat.

Cui fymptomati medeberis, fi partes illas in aqua calida detineas, vel decocto emolliente diutius foveas. In facie verò cùm ingens adeſt pruritus, quo ægri eam fcalpere coguntur, unde fœda illius deturpatio, & infignes cicatrices emergunt; fequenti remedio utere.

℞. Fol. parietar. M. j. flor. chamæmel. & melilot. ana P. fem. Decoquantur in aquæ fcabiofæ ℔. j. Colaturæ adde aquæ caprifol. Unc. iii. Colatura calida madefiant fæpè variolæ prurientes cum bombace, aut linteo tenui.

Ulcera verò, quę ex malignis & exedentibus variolis oriuntur curanda funt unguento albo Rhafis camphorato, vel ungento de plumbo, in hunc modum compofita.

℔. Plumbi ufti ℥. ii. lithargyri ℥ j. ceruffæ lotæ, aceti, ana ℥. ß. olei rofat. ℥. iii. mellis rofac. ℥. i. vitellos ovor. num. iii. myrrhæ unc. fem. cerę q. f. Fiat unguentum.

FINIS TOMI II.

INDEX.

LIBRORUM ET CAPITUM

Praxeos Medicæ Tomo 2. Content.

LIBER PRIMUS

De affectibus capitis.

LIBER II.

De affectibus oculorum.

LIBER III.

De affectibus aurium.

LIBER

LIBER IV.

De affectibus narium.

LIBER V.

De affectibus linguæ.

LIBER VI.

De affectibus dentium gingivarum, faucium, uvulæ, & laryngis.

LIBER VII.

De morbis thoracis.

LIBER VIII.

De affectibus cordis.

LIBER IX.

De affectibus Ventriculi.

LIBER X.

De affectibus intestinorum.

LIBER XI.

De affectibus hepatis.

LIBER XII.

De affectibus lienis.

LIBER XIII.

De affectibus mesenterii, pancreatis, & omenti.

LIBER XIV.

De affectibus renum, & vesicæ.

LIBER

LIBER XV.
De morbis mulierum.

LIBER XVI.
De affectibus articulorum & Rheumatismo.

LIBER XVII.
De febribus.

SECTIO I.
De febribus simplicibus.

SECTIO II.
De febribus putridis.

SECTIO III.
De febribus pestilentibus.

FINIS.

OPER. MEDICORUM LAZARI RIVERIJ

Tomus III.

Exhibens

Obſervationes & Curationes ſingulares.

LAZARI RIVERIJ

OBSERVATIONUM MEDICARUM ET CURATIONUM INSIGNIUM

CENTURIA PRIMA.

OBSERVATIO I.

Urinæ ſuppreſſio.

NObilis vir D. Antonius Meſtre ſexagenarius, ſanguineo temperamento, & habitu athletico præditus, cum diebus æſtivis calidiſſimis Lutetia Monſpelium veniſſet magnis itineribus, multo potu ſeſe ingurgitaverat, ad ſitim extinguendam ab æſtu contractam. Tribus verò aut quatuor diebus à reditu ſuo, incidit in omnimodam urinæ ſuppreſſionem, ad cujus curationem vocavit Medicum ſeniorem, qui variis remediis per triduum contumacem affectum oppugnavit: clyſteribus, fotibus, ſemicupiis, linimentis, & diureticis aſſumptis. Ac tandem tertio die, reliquis non conferentibus, catheter in veſicam immiſſus eſt, & nihil urinæ profluxit, unde perterritus Medicus, & de ægri ſalute deſperans, alterum ſibi adjungi voluit. Vocatus ego in fine tertii à ſuppreſſione diei, & prædictorum relationem audiens; Quæro num dolorem aliquem in lumbis aut pube æger perciperet, aut aliàs nephriticis affectibus obnoxius fuiſſet? Ille ſe nullo dictarum partium dolore affici, neque unquam dolores nephriticos paſſum eſſe, aut calculos, arenuláſve excreviſſe, conſtanter affirmavit. Quibus omnibus diligenter perpenſis, cenſui hanc urinæ ſuppreſſionem à nullo renum aut veſicæ vitio dependere; ſed potiùs ab obſtructione venarum emulgentium, quam humorum multitudo pepererat, ſiquidem Galenus lib. 10. meth. c. 2. duplicem obſtructionis cauſam ſtatuit, humorum ſcilicet multitudinem, eorúmque craſſitiem. Ratione multitudinis vaſa nimiùm repleta & diſtenta, non poſſunt ſeſe contrahere ad expulſionem. Quod manifeſtè apparet in veſica, quæ à diuturniori urinæ retentione præter modum diſtenta, difficillimè interdum urinam excernit, propter contractionis defectum. Huic ſententiæ inhærens phlebotomiam propoſui larga manu celebrandam ad ſolvendam venarum plenitudinem cui cum acquieviſſet Medicus ordinarius, extracta fuit ſanguinis ℔.j. At vix hora elapſa à venæ ſectione, ſenſit æger profluentem urinam à renibus ad veſicam per ureteres, & ſe brevi eam redditurum profeſſus eſt; At paulò poſt matulam petiit, quæ cum unica mictione repleretur, alia vaſa fuerunt afferenda, ita ut intra horæ ſpatium plures urinæ libras excreverit. Sicque omninò liberatus eſt, neque ſumere voluit purgans medicamentum, quod in craſtinum ipſi fuerat præſcriptum.

OBSERVATIO II.

Menſium ſuppreſſio.

MUlier qædam extera ſanguineo temperamento donata varios effectus patiebatur à menſium præcipue ſuppreſſione oriundos, quibus cum præſentes Medici multa adhibuiſſent remedia, & illi contumaces apparerent; petitum eſt conſilium à Medicis Monſpelienſibus per litteras. In relatione autem hoc imprimis notaverant Medici ordinarii de quo impenſe mirabantur, & ſibi rationem reddi poſtulabant; quod nimirum quoties ſecabatur vena malleoli, menſtrua cohiberentur, dum verò ex vena brachii ſanguis mittebatur, ea largiùs profluerent; Qui eventus rationi & vulgaribus Medicorum placitis adverſari videbantur, quibus ſancitum eſt venarum inferiorum apertione menſium fluxum provocari, è venis autem ſuperioribus apertis, eundem cohiberi. Huic dubitationi reſponſum fuit à Medicis Monſpelienſibus, hoc eventus cum ratione & Galeni doctrina maxime congruere. Cum enim illa mulier plethorica eſſet, ac ſuppreſſionem menſium pateretur à nimia ſanguinis copia, uteri vaſa ita diſtendente, ut comprimi ſufficienter non valerent; attracto ſanguine, ad ea vaſa per venarum inferiorum apertionem, augebatur obſtructio. Quando verò miſſo ſanguine à venis ſuperioribus retractio fiebat à vaſis uteri, eórumque plenitudo & diſtenſio minuebatur, tunc illa faciliùs ſeſe contrahebant ad expulſionem naturalem & ordinariam, quæ per uterum ſolet fieri. Quæ ratio fulciebatur Galeni ſententiæ ſuperiori obſervatione citatæ ex lib. 10. meth. cap. 2. ubi docet obſtructionem fieri non ſolum à craſſitie humorum, ſed etiam à multitudine. Ideò monebantur Medici præſentes, vel larga phlebotomia in brachio celebrata plethoram imminuerent: Poſteà verò apertis venis inferioribus ſanguinem ad inferiora retraherent, præcipue circa illud tempus, quo priùs laborans purgari conſueverat. Quibus addebantur alia remedia menſes cohibitos provocantia.

OBSERVATIO III.

Colica Biliosa.

UXor Joannis Daumont Latomi Monſpelienſis 30. annos nata, colica bilioſa afflicta fuit per octo menſes, quorum ſpatio multis remediis uſa eſt à duobus Medicis ſeriatim præſcriptis, quæ nihil profuerunt. Tandem à me conſilium capiens, tribus remediis ſequentibus intra quinque dies curata eſt.

℞. Decocti commun. clyſter. ℔. j. caſſiæ recenter extract. ℥. j. hieræ picræ ℥. ß. mellis violacei ℥. j. ß. butyri recent. ℥. ij. ſalis ʒ. ß. miſce fiat clyſter injiciendus hora commoda.

℞. Polipod. querc. recent. Et ſem. carthami ana ℥. j. ß. Epithymi ſummittat. thymi ſiccar. ana p. j. ſem. aniſi, fœniculi, carui, & cardui bened. ana ʒ. ij. ſennæ mundatæ ℥. j. ß. turbith. gummoſi ℥. ß. cinamomi ʒ. j. ß. criſtallor. tartari ℥. ij. ſalis gemmei ℥. ß. contundantur omnia, iiſque impleatur venter galli veteris eviſcerati, deinde coquantur in tribus aquæ partibus, & una vini albi, quouſque galli caro ab oſſibus ſeparetur, de hoc juſculo capiat ℥. vj. vel vij. quotidie mane, continuando per ſeptem, vel octo dies ſi opus fuerit.

℞. Conſervæ fol. abſint. & capill. veneris ana ℥. ß. corticis citri ſaccharo conditi ʒ. vj. myrobolan. conditam numero 1. confect. alckerm. ʒ. iv. croci martis aperitivi ℥. ij. pulv. diarrhodon. abbat. drach. j. ß. ſpicæ nardi ʒ. j. cum ſyrupo condituræ corticis citri fiat opiata, de qua capiat ʒ. j. ß. ſingulis diebus horis duabus ante cœnam, ſuperbibendo parùm vini aquâ cichorii multum diluti.

℞. Radicis Aronis præparatæ, ut docetur in pharmacopæa Quercetani ℥. ß. radicis Acori vulgaris, & pimpinellæ ana ʒ. ij. cinamomi ℈. ij. ſalis abſint. ʒ. ß. ſacchari roſacei ad pondus omnium, fiat pulvis de quo capiat ℥. ij. ſingulis diebus, tribus horis poſt cœnam, ſuperbibendo parùm vini, aqua cichorii, ut ſupra diluti.

Cum per quatriduum hiſce remediis uſa eſſet, & colico dolore eodem modo affligeretur, qui ſingulis diebus ſemel aut bis recurrere ſolebat, cum acerbis cruciatibus per duas aut tres horas perſeverantibus, quinta die circa meridiem, dum juſculum purgans operationem ſuam exereret, tanto ventris cruciatu correpta eſt, ut intolerabilis prorsùs videretur, & illa ſe nunquam ſimilem paſſam eſſe referret, qui tamen intra horæ unius ſpatium omninò ceſſavit, & nunquam ampliùs rediit. Atque ita ægra à ſævo iſto morbo prorsùs liberata eſt. Credibile eſt materiam acrem & bilioſam tunicis inteſtinorum, aut peritonæi impactam, diutina mora incraſſatam à medicamentis attenuatam, & vias reſeratas fuiſſe, per quas materia illa evacuata eſt.

OBSERVATIO IV.

Dolor Iſchidiacus.

JOannes Ranquier bajulus Monſpelienſis magno vigente frigore tibias in aquam per multas horas demerſerat, unde ingens dolor obortus eſt in Iſchio ad femora & tibiam ſeſe exporrigens: ita ut nullo modo incedere valeret.

Injecto clyſtere, miſſus fuit ſanguis ex brachio ejuſdem lateris. Sequenti die purgatus fuit vehementi catharctico: triduo ſequenti accepit manè ſingulis diebus ſpiritus theriacalis guttas octo cum aqua cardui bened. Et copioſiſſime ſudavit, atq; ita omnis dolor ſublatus eſt Spiritus theriacalis ſudorifici præparatio in ſequentibus centuriis docebitur.

OBSERVATIO V.

Chloroſis cum colico dolore.

ANcilla D. Petri Desfours patroni Monſpelienſis maximis laborabat hepatis & lienis obſtructionibus, ob quas non poterat ſcalas aſcendere, gravi oppreſſa laſſitudine & anhelitus difficultate. Aderat præterea ſitis ingens, menſium ſuppreſſio, tenſio hypochondriorum, & color fœdus totius corporis. Imprimis verò immaniter cruciabatur doloribus colicis bis aut ter in die recurrentibus. Ad quorum affectuum ſublationem ſequentia uſurpata ſunt remedia.

Primùm quia conditio illius longum remediorum uſum ferre non poterat, unicam tantum potionem phlegmagogam præſcribo, præmiſſa pridie venæ ſectione; eamque poſt triduum iterari jubeo.

Poſtea ſumpſit quotidie manè ſpiritus tartari ℥. ß. cum decocto abſynt. vulgaris. A ſecunda exhibitione, colici dolores prorsùs evanuere: Et continuando per decem dies hujus remedii uſum integræ ſanitati reſtituta eſt.

Pro potu utebatur vino albo ex infuſione chalybis parato, quod per aliquod tempus continuandum juſſi.

OBSERVATIO VI.

Icterus.

FIlius D. Trouſſellerii juris utriuſque Doctoris in oppido Aymargues dicto degentis, annos natus quatuordecim ictero tenebatur fœdiſſimo, quo univerſa cutis aureo colore tincta apparebat. Hinc ſequentia remedia cum D. Pachequo Medico Ludico Lunellenſi celeberrimo præſcripſimus.

℞. Fol. ſennæ mundat. ℥. ß. ſem. aniſi ʒ. j. ſummitat. abſynt. pontici & fol. agrimonii ana m. ß. liguritiæ raſæ drach. ij. flor. geniſtæ & cichorii ana p. ß. coquantur ad iij. in colat. diſſolve rhab. in aqua abſynthii cum cinamomo infuſi, & expreſſi ℈. iv. Electarii de ſucco roſarum drach. ij. ſyrupi roſati ſolut. ℥. j. fiat potio, capiat cum tegimine.

℞. Rad. rubi. tinctorum ℥. ß. fol. chelidoniæ maris m. j. ſummitat. centaurei minor. p. j. cinam. drach. ß. croci ℈. ß. infundantur per noctem cum vini albi ℥. viij. colaturæ adde ſacchari albi ℥. ß. capiat manè per quinque dies; Poſt prædictam potionem. Et poſt uſum hujus remedii reiteretur potio laxans præſcripta. His ſolis remediis perfectè convaluit.

OBSERVATIO VII.

Oculorum rubor pertinax.

ELegans & venuſta puella Antoneta De Lovis octodecim annos nata à tribus aut quatuor annis fluxionem patiebatur in oculum ſiniſtrum procumbentem, quâ totus oculus, palpebræ, & partes etiam circumjacentes tumore ac rubore afficiebantur. Unde pulchra illius facies defœdabatur. Autumno præcipue ingraveſcebat affectus, & tota hyeme perſeverabat

neque

neque venæ sectione aut purgatione ex potionibus & apozematis, aut vesicatoriis, aliisque remediis, quam plurimis quæ frequenter & frustrà usurpata fuerant, sedari potuerat.

Tandem ineunte autumno, quo morbus pari tum ferocia rediit, potentioribus remediis uti visum est, ad fluxionis contumacis radicem extirpandam. Itaque loco apozematis quo antea usa erat, præscribo pilulas aperientes & diaphoreticas ex salibus tamarisci, absynt, Magisterio tartari, & pulvere diaphoretico, de quibus capiebat duas manè tribus horis ante prandium, & totidem ante cœnam per quatuor dies. Quinto die sumpsit pilularum catholicarum ʒ. ß. quibus optimè purgata est, unde rubor & inflammatio valdè imminui cœperunt. Sumpsit iterum pilulas aperientes per quatuor dies, & quinto pilulis catholicis purgata est feliciter; Ac paucis postea diebus oculi rubor omninò evanuit, neq; ampliùs reversus est. Pilularum catholicarum basis proposita est in praxi medica nostra cap. 7. lib. 1. de Epilepsia.

In hac curatione missus non fuit sanguis, quamvis ægra prædita esset sanguineo temperamento, quia paucis antea diebus detractus fuerat, tum ex brachio, tum ex malleolo. Sed peracta curatione decoctum menses promovens præscriptum fuit, quia illos imminutè patiebatur. Illud autem decoctum tale fuit.

℞. Rad. altheæ & valerianæ ana ℥. j. rad. fœniculi, asparagi, & apii ana ʒ vj. folior. betonicæ, pimpinellæ, ceterac artemisiæ, sabinæ ana m. j. bulliant omnia in decocto cicerum rubeorum ad 4. in v. In colatura dissolve sacchari albi ℥. iij. fiat apozema clarificatum & aromatizatum drach. ij. cinamomi & ℈. j. croci quatuor dosibus matutinis, quas capiat quatuor diebus antequam menses prodeant.

OBSERVATIO VIII.

Dolores venerei.

Clarissimus Juvenis D. N. 25. annos natus, togatæ & armatæ militiæ peritus, dolores venereos patiebatur, eosque continuos diu noctuque affligentes à quatuor annis, præcipuè in tibia sinistra, secundùm longitudinem illius. Per annum integrum, emplastrum de vigo cum mercurio gestavit in ea parte ex consilio chirurgorum, quibus solis se committebat. Tandem plurium Medicorum consilio quorum ego unus eram, diætam sudorificam usurpavit per 20. dies topica multa tibiæ admovit, fomenta nimirùm, suffumigia, unctiones & emplastra: Quæ omnia nihil profuerunt. Me solum passim interpellat, ut aliquid ulteriùs præstem, quod illum ab hoc malo inveteratissimo liberare valeat. Ipsi ut obtemperem antivenereum exhibeo per mensem integrum in pilulas redactum; de quibus capiebat duas, horis matutinis, & totidem pomeridianis, horis tribus ante pastum. Quinto quoque die cum pilulis catholicis purgabatur, & ita sensim dolor evanuit.

OBSERVATIO IX.

Lues venerea.

Clarissimus vir. D. N. 50. annos natus venerea lue ab anno integro infectus, quæ ordinariis remediis non cesserat, duobus prædictis, nempe antivenereo & pilulis catholicis usurpatis per 20. dies probè convaluit.

OBSERVATIO X.

Catharrus cum aliis symptomatis.

Nobilis vir Guillelmus Hebrardus D. de Miravaulx 32. annos natus, pituitoso, & melancholico temperamento præditus, contumaci affectu laborabat multis symptomatis stipato: graviditate totius corporis, interdum ita immani ut se commovere non posset, cum tanta virium imbecillitate, ut fere animo deficeret. Horis verò pomeridianis, tum etiam vespertinis fluxio tenuis & aëris in pulmonem decumbebat, quæ ipsi tussiculam inanem & molestissimam excitabat, unde phthisim imminentem admodùm verebatur, quod cum mœrore conficiebat, quandoquidem duæ illius sorores ex eo affectu perierant, & ipse aliàs sanguinem ore excreverat. Quod omnium pessimum erat, nolebat medicos consulere, quia omnia medicamentorum genera ita horrebat, ut statim ea vomitu rejiceret. Malo tamen in dies ingravescente, clarissima illius uxor me accersendum curat. Audita morbi historia, multa propono remedia in vulgari usu recepta, quibus ipse nolens acquiescere, polliceor ipsi remedia gustui gratissima, quæ pristinam ei valetudinem restituere valerent. Imperato sub hac conditione obsequio, primùm sequentia jusculа præscribo.

℞. Rad. buglossi & asparagi ana ℥. j. fol. agrimon. pimpinellæ, scabiosæ & capilli ven. ana M. j. cremoris tartari drach. j. coquantur cum quarta parte galli veteris, & fiat jusculum, quo utatur per sex dierum spatium. His alvus bis aut ter in die subducebatur, & æger aliquod inde levamen se percipere asseruit. Deinde sequentem pulverem præscribo.

℞. Salis tamarisci, Magisterii tartari, & lactis sulphuris ana drach. j. Misce fiat pulvis de quo capiat drach. ß. manè singulis diebus cum jusculo prædicto. Hoc remedio per sex dies usurpato, septimo purgatus fuit pulvere sequenti.

℞. Sennæ mundatæ & cremoris tartari ana ℈. j. diagridii gr. viij. cinamomi gr. iv. pulveris cephalici specifici gr. v. misce, fiat pulvis, quem capiat cum jusculo. Hoc remedio incredibilem humorum pituitosorum copiam excrevit, non solùm per alvum, sed etiam per os, sine ullâ tamen molestiâ, ut quasi sponte ferrentur è ventriculo instar albuminum ovorum. E cerebro etiam ad os tanta copia ferebantur, ut vix æger eorum excretioni screando sufficeret. Urinas etiam multò copiosiores emisit. Eadem die ita sublevatus atque exhilaratus est; ut se curatum profiteretur. Quia tamen totum corpus ingenti humorum copiâ refertum erat; jussi ut per sex dies iterum prædictum pulverem assumeret, & septimo iterum purgaretur, quod ille sedulò præstitit; & eodem modo quo antea successit: multò tamen minorem humorum copiam excrevit; quia præcedente purgatione imminuta fuerat. Post secundam purgationem balneum ingreditur ex hordeo, amygdalis, & seminibus frigidis confectum, idque tepidè per biduum manè & serò, ad humectanda viscera calidiora. Post balneum utitur per triduum pulvere prædicto & ultimò purgatus est ut supra, sicque pristinæ sanitati omninò restitutus est.

OBSERVATIO XI.

Cephalæa cum aliis affectibus.

Lectissima virgo Margareta de Varanda doctissimi olim viri D. Davidis Varandæi Jureconsulti cele-

berri-

berrimi,& inMonſpelienſi univerſitate juris utriuſque Profeſſoris filia, 20, annos nata capitis dolore acerrimo laboravit,cum dextri hypochondrii tenſione, ventris doloribus & aliis ſymptomatis. Multa quotannis uſurpabat remedia, potiones, apozemata, pilulas, balnea,veſicatoria,& alia quamplurima; quæ parùm proficiebant. Uſu chalybis etiam parum adjuta eſt,quamvis hæc omnia ab obſtructionibus dependerent, & pravis humoribus in hypochondriis ſtabulantibus; iiſque aduſtis,vapores acerrimos ad caput demittentibus. Tandem vere ineunte anni 1625. ſequentia remedia illi præſcripſi.

℞. Conſervæ fol. abſynth.& capill.ven.ana ℥.j.conſervæ rad. enulæ camp. ℥. ß. ſalis tamariſci. magiſterii tartari, & pulveris aperientis ſpecifici ana ʒ. ß. cum ſyrupo capill. ven. fiat opiata, de qua capiat ʒ. ij. ſingulis diebus mane duabus horis ante paſtum.

Quinto quoque die purgabatur pilulis catholicis ad ℈.ij. & intra quindecim dies perfectè curata eſt.

OBSERVATIO XII.

Colicus dolor.

SYrupa dictæ puellæ frater Stephanus Varandæus 18. annos natus colico dolore acerbiſſimo torquebatur ab aliquot diebus. Ipſum inviſens, ſtatim præſcribo ad immanem dolorem coërcendum, quem vix ſuſtinere poterat, laudani opiatici gr. vj. quibus intra duas horas dolor omninò ſedatus eſt, lautè cœnavit & tota nocte dormivit, qui plures antea inſomnes tranſegerat.

Poſtridie manè ſurrexit, & ad conſueta munia ſe contulit neque ulla purgatione uti voluit, quam ipſi ad ſublationem cauſæ præſcripſeram, dolor tamen non rediit.

OBSERVATIO XIII.

Colicus Dolor.

CLariſſimus vir D. Stephanus Dumoys in curia præſidiali Monſpelienſi Conſiliarius regius, colico dolore cruciatus aliis remediis per biduum fruſtra tentatis aſſumpta ʒ.ß.pilularum catholicarum,optimè purgatus eſt, & eadem die à colico dolore integrè liberatus.

OBSERVATIO XIV.

Cephalæa.

UXor clariſſima D. Guillelmi Dortomanni Patronicelebrrimi quam primis nuptii duxerat, temperamento melancholico donata; cephalæâ graviſſima multis annis tenebatur,quæ illam continuò fere affligebat ad illius curationem infinita pene remedia à variis Medicis præſcripta fuerant; quibus cum mor bus pertinaciter obſiſteret, à me etiam remedia poſtulat,quæ ipſi in hunc modum præſcripſi.

℞. Conſervæ fol. abſint. capill. ven. & rad. enulæ camp, ana ℥. j. ſalis abſint. & tamariſci ana ʒ.j. cum ſyrupo napill. ven. fiat opiata, de qua capiat ʒ. ij. ſingulis diebus mane duabus horis ante paſtum.

Quinto quoque die, capiat pilulas catholicas ad ℈. ij. his remediis per decem dies uſurpatis dolor ille acerbus & chronicus evanuit.

OBSERVATIO XV.

Vomitus in febre Maligna.

EGregius vir Laurentius Boſchius Pharmacopæus Monſpelienſis celeberrimus, febre illa epidemica, quam purpuratam vocant, graviter laborabat,in menſe Decembri anni 1622. poſt Monſpelii obſidionem; & inter alia ſymptomata, hoc inprimis moleſtiſſime urgebatur; vomitu nimirum omnis materiæ potulentæ ſimul atque ebibita fuerat; aquam. vinum, julepos, emulſiones, omnia rejiciebat, ſola juſcula retinebat. Per quatriduum febris ſævierat, cum ardore & ſiti ingenti,quæ potu non poterat ſedari. Interiora adeò exſiccabantur,& adurebantur; ut lingua ſummam nigredinem & ariditatem præ ſe ferret. Tum grave ſymptoma hoc leviſſimo remedio, meo conſilio ſublatum eſt.

℞. Salis abſint. ℈.j. ſucci Limonum recentis cochl. 1. mixta fuerunt in ipſo cochleari & exhibita, ſtatim vomitu ſedatus eſt, & ab eo tempore bibit quantum voluit,neque aliquid deinceps vomitu rejecit.

OBSERVATIO XVI.

Febris verminoſa.

FIlia Joannis Nivelle in pibertitorum judicum exedra procuratoris, annos nata 12. febre continuâ laborabat,cum alvi fluxu moleſtiſſimo,quo materias excernebat colore cinericio infectas, quales apparere ſolent plerumque in verminoſis affectibus.

Præſcripti initiò fuerunt clyſteres detergentes, ex rebus dulcibus parati; tum potus vulgares contra lumbricos, & rhabarbarum pulveratum etiam bis iteratum, ex quibus omnibus nullum levamen obtinuit: imò febris & alvi fluxus in deteriùs urgebant; ut jam de ſalute puellæ dubitaretur: quandoquidem delicatula, & à longo tempore malè affecta erat, ac pallidis coloribus defœdata. Tandem ſequentem julepum ipſi præſcripſi.

℞.Rad.acetoſæ,graminis,& cichorii ana ℥ j.fol.endiviæ, cichorii, acetoſæ,portulacæ,& hyperici ana M. j.ſcordii & abſint. pontici ana M.ß. flor. ʒ. cordialium p. j. coquantur in aqua hordei, ad 4. ja. V. in colaturâ diſſolve ſyrupi limonum ℥. iv. ſpiritus vitrioli guttas aliquot, ad levem aciditatem; fiat julep. pro quatuor doſibus manè & ſerò ſumendis.

Intra illud biduum quo Julepo uſa eſt, febris & alvi fluxus omninò quieverunt; & perfectâ curata eſt.Si quis miretur tam levi remedio ſublatum eſſ: hunc affectum, ſciat hypericum & ſcordium mirabili efficacia putredini reſiſtere, & lumbricorum generationem prohibere: nedum jam genitos enecare. Ut etiam iſtæ herbæ veſtibus complicatæ,vermiculorum generationem impediant, veſtes laneas præſertim erodentium, qui tineæ & blattæ nominantur: & verè teſtari poſſum, me hujuſmodi julepis in infinitis pene puerulis lumbricis laborantibus, cum fæliciſſimo ſucceſſu uſum eſſe.

OBSERVATIO XVII.

Icterus.

CHirurgiæ ſtudioſus Laroſe nominatus apud D. Thierry Haguenot Chirurgum celeberrimum tunc

tunc temporis habitans, qui jam à longo tempore chirurgiæ magisterium exercet, Ictero laborabat. Et præscripsi potionem cholagogam, mox infusum icterícum observatione sexta descriptum per quinque dies, & in fine iterum potionem cholagogam, unde citò convaluit.

OBSERVATIO XVIII.

Icterus.

Filius primogenitus D. Demanse Galliæ Quæstoris generalis, natus erat ex matre febre tertiana laborante, & ipse in lucem editus quatuor accessiones ejusdem febris passus erat; deinde factus est ictericus, ita ut totum corpus flavissimo colore infectum esset, quod magnum parentibus terrorem incutiebat: erat autem tantùm bimestris, Cum ad illum curandum vocatus sum, dubitavi admodum quid fieri posset in tam tenero corpusculo. Tandem hunc syrupum præscripsi.

♃. Rad. rubiæ tinctorum & chelidoniæ majoris ana ℥. ij. fol. chelidoniæ majoris, centaurei minoris, & absint. Ponticina a m. ij. cinamomi ℥.ij. croci ℥.ß. coquantur in aqua fontis ad ℔. j. in colatura dissolve sacchari albi ℔. j. fiat syrupus, de quo capiebat exiguum cochlear mane per 20. dies, & perfectè restitutus est, & nunc etiam bene valet, defuncti parentis sedem honorifice occupans.

OBSERVATIO XIX.

Pleuritis & synochus febris cum putredine.

Die decima mensis Junii anni 1630. Gratianopoli D. De Boissuzel ex nobili stirpe oriundus adolescens xx. annos natus, temperamento sanguineo præditus, circa vesperam cœpit tentari dolore lateris sinistri sine febre. Eadem die injectus fuit clyster carminans, & admotus sacculus discutiens parti dolenti. Postridie manè cœpit febricitare, perseverante dolore, qui magis urgebat, cum decumberet in latus oppositum, iteratus fuit clyster & sanguis missus ex brachio sinistro; Julepus exhibitus ex aqua papav. rhead. syrupo violac. & sale prunellæ. Fotus emolliens, & carminans lateri admotus: Et posteà unguentum de althæa cum oleis calafticis. Sanguis apparuit valdè impurus, pomeridianis horis febris intensior; repetita sanguinis missio, julepus & topica remedia etiam iterata, Die tertia manè iterata sanguinis missio in duabus patinis; quarum una satis erat corrupta, altera verò purior; Julepus & topica continuata. Pro potu ab initio ptisanam sumebat ex hordeo & liquiritia, solisque jusculis vescebatur, iisque interdùm alteratis herbis refrigerantibus. Eadem die post meridiem febris exacerbata est, sanguis detractus ex eodem vulnere ad ℥. vj. qui satis laudabilis apparuit. Matutinâ phlebotomiâ dolor lateris omninò desiit, qui nunquam admodum vehemens fuerat, neque tussim, difficultatem spirandi aut sputum cruentum sibi junctum habebat; quod indicabat eum vel ex fluxione leviori, vel ex vaporibus acrioribus, traxisse originem; cum etiam ante febrem apparuisset. Ideò febris primaria fuit ex synochorum genere, à pleuritide minimè dependens. Post ultimam venæ sectionem eum vehementi siti & æstu vexaretur, ipsi propino aquæ frigidæ circiter ℔. j. cùm spiritus sulphuris guttis xx. Statim frigus percepit in toto abdomine, aliquibus stragulis contectus est, & parùm sudavit post horæ spatium. Deinde hausit jusculum, & post horam alteram injectus fuit clyster; eoque rejecto novus sudor exortus est ita copiosus, ut undique difflueret; deterso sudore, iterùm sudavit, sed minùs copiosè, & tota nocte satis placidè quievit. Die quarta manè iterum sudavit, & febris magna ex parte sublata est. Ita ut die septima febris expers omninò fuerit, & octava purgatus, nullis aliis remediis opus habuerit. In hac curatione hoc observandum à spiritu sulphuris cum aqua exhibito sudores copiosos fuisse provocatos, quod multis experimentis nobis innotescit, qui plures tertianas febres curatas vidimus eodem remedio, in summo accessionis æstu & urgente siti exhibito, unde copiosi sudores provocabantur, à quibus non solum paroxismus sed etiam totus morbus integre solvebatur. In minori aquæ quantitate, spiritus quantitas minuenda est ne nimium acescat.

OBSERVATIO XX.

Febris tertiana.

Magister Berardus Pharmacopæus Gratianopolitanus celeberrimus, quinquagenarius, in mense Julio anni 1630. laborabat febre tertiana intermittente, ac postquam bis purgatus esset, bisque phlebotomia celebrata fuisset, neque melius haberet, sumpsit pilulas catholicas nostras die intermissionis, & sequenti die accessio rediit multò remissior. Posteà ante sequentem paroxismum, sequens potiuncula ei exhibita est.

♃. Aquæ cichorii ℥. iij. salis absinthii. ℥. ß. spiritus sulphuris guttas xij. misce.

Ab hac potione accessio non rediit, sed per urinas plurimùm fuit evacuatus,

Eodem tempore D. de Manissieu in Senatu Gratianopolitano Consiliarius regius, annos natus 24. post duas accessiones, unica venæ sectione curatus est absque ullo remedio, erat autem sanguis valde calidus ac biliosus.

OBSERVATIO XXI.

Febris purpurata.

Die 18. mensis Junii anni 1630. Gratianopoli vocatus sum ad D. de Chapoullay apud Quæstores generales Advocatum regium, febre continuâ laborantem ab octo diebus, in quorum spatio ter ipsi vena secta fuerat, & purgans Medicamentum semel exhibitum ex præscripto Medici ordinarii. Quam primùm illum invisi, invenio pulsum valdè frequentem & inæqualem, unde suspicor febrem esse malignam, simulque eum detegi jubeo, & totum corpus invenio exanthematis purpureis refertum. Urinæ erant satis laudabiles, & concoctionis rudimenta quædam ostentantes.

Præscripsimus cucurbitulas multas secundum spinæ longitudinem applicandas, tum siccas, tum humidas, epithemata, inunctiones ex oleo scorpionum Matthioli, confectionem de hyacintho in jusculis, & Julepos refrigerantes cum cordiacis. Pro potu utebatur ptisana vulgari, in quam nodulus cornu cervi mergebatur.

Hæc remedia continuavit usque ad undecimum morbi diem, cum tamen omnia indies ruerent in pejus, ægerque delirio, & convulsionibus correptus fuerit. Dicta die undecima leviter sudavit sine fructu.

Delirium cum ſtupore quodam conjunctum erat, ideò veſicatorium cervici admotum eſt, & cucurbitulæ continuatæ partibus inferioribus. Loco priorum Juleporum, qui ex radicibus & herbis refrigerantibus & aperientibus erant compoſiti ſequentes præſcripti ſunt.

♃. Hordei integri p. j. rad. bugloſſi ℥. ij. fol. borrag. pimpinellæ, ſcordii ana m. j. ſem. citri & acetoſæ ana ʒ. ß. tamarindorum ℥. ij. flor. borrag. bugloſſi & roſar. rubr. ana p. j. dictamni cretici p. ß. fiat decoctio in aquæ ℔. vij. ad tertiæ partis conſumptionem, in colatura diſſolve ſacchari albi ℔. j. fiat Julep. de quo capiat ℥. viij. manè & ſerò, addendo unicuique doſi ſalis prunellæ ʒ. j. ſpiritus vitrioli ℈. ß.

Pro potu præſcripta fuit tinctura roſarum. In juſculis, pulvis ex margaritis, corallio, raſura eboris, cornu cervi & lapide bezoardico. At poſtremis diebus, inſtante decimo quarto die, cum omnia in pejus ruerent, loco illius pulveris; ſubſtitui bezoardicum minerale purum, cujus ℈. j. ſumebat in ſingulis juſculis.

Cum verò circa veſperam, febris, delirium & convulſio plurimùm intendi conſueviſſent, duabus horis ante exacerbationem, hunc pulverem exhibuimus.

♃. Salis prunellæ ʒ. ß. bezoardici mineralis ℈. j. camphoræ gr. vj. miſce, capiat cum aquâ cardui benedicti: decimo tertio die exhibitus eſt hic pulvis, eâdemque die bezoardicum prædictum ſumere incœperat in juſculis, & non rediit ea die exacerbatio, ſed melius habuit tota nocte, poſt mediam noctem idem pulvis iteratus eſt. Decima quarta die paulò meliùs habuit, attamen ſine ulla excretione. Decimâ quintâ eodem modo. Decima ſexta cum appareret concoctio in urinis, & toto morbi decurſu apparuiſſet, ac ſenſim progreſſa eſſet, medicamentum catharticum exhibitum eſt ex ſennæ ʒ. ij. rhab. ʒ. j. ß. in decocto refrigerante infuſis, addendo colaturæ mannæ & ſyrupi roſacei ana ℥. j. quo blande purgatus eſt. Eadem die puſtulæ quam plurimæ animadverſæ ſunt inſtar variolarum ad ſuppurationem tendentes, magno quidem numero circa veſicatorium, tum ſparſæ per dorſum, lumbos & nares. Decimâ ſeptimâ prædictæ puſtulæ majori ex parte ruptæ apparuerunt, & ad exſiccationem tendentes.

Verum in parte anteriori circa hypochondria & pectus puſtulæ perexiguæ, pellucidæ & diaphanæ, humore ſeroſo refertæ, infinito propemodum numero prodiere: febris valde remiſſa, & delirium valde imminutum. Decima octava ſomnus multus fuit & ferè continuus diu noctúque, uſque ad diem vigeſimum. Purgatus eſt iterum die vigeſima ſecunda, & poſtea febris omninò deſiit, ac paucis poſtmodum diebus perfectè convaluit. Ante duos annos Dominus de Raſtenclieres curatus eſt à febre purpurata periculoſiſſima, hoc præcipuè remedio, quod ſcilicet in unoquoque hauſtu potus ordinarii ex ptiſana vulgari confecti miſcebam ſalis prunellæ ʒ. j. ſpiritus vitrioli guttas x. ſic enim ſummæ linguæ nigrities & ſiccitas cum ingenti ſiti conjuncta, paucis diebus diſcuſſa eſt.

OBSERVATIO XXII.

Febris tertiana.

De Chaune ſexagenarius, Quæſtor Galliæ generalis die 18. Junii anni 1630. Gratianopoli laborare cœpit tertianâ febre, & intra 12. dies ſemel purgatus eſt, terq; ipſi ſecta fuit vena, nec non julepi exhibiti multoties, intraque illud tempus à febre liberatus eſt. Hoc verò animadverſione dignum fuit in hoc ægrotante, quod nullum unquam contentum apparuit in urinis; liquor tamen ipſarum in declinatione, colore & ſubſtantia laudabilis apparebat. Cujus eventus ratio inde fuit deſumpta quod æger nephriticis affectibus diu obnoxius fuerit, quorum ratione urinæ tranſcolari conſueverant.

OBSERVATIO XXIII.

Hæmorrhagia.

Idem D. de Chaune cum per multos dies à prædicta febre immunis permanſiſſet, Hæmorrhagiâ correptus eſt, adeò immodica, ut vires dejiceret. Ad eam autem cohibendam cum multa uſurparentur remedia, hoc unicum profuit nempè oxicratum per nares frequenter attractum, quo ſtatim cohibitus eſt ſanguinis fluxus. Eoque poſt biduum denuò prorumpente oxicratum denuò ſimili modo uſurpatum confeſtim cohibuit.

OBSERVATIO XXIV.

Febris maligna.

Die 19. menſis Julii anni 1630. Gratianopoli, vocatus ſum ad filium Stephani Mercier ſcribendi artem docentis, ſedecim annos natum, febre maligna laborantem, erat autem in quinta die morbi, maculis violaceis conſperſus cum dilirio, alvi fluxu, aliiſque gravibus ſymptomatis. Semel ipſi ſecta fuerat vena, & nulla alia remedia adminiſtrata. Exhibeo ipſi pulveris ſudorifici ℈. ij. cum camphoræ gr. xij. in aquæ cardui benedicti ℥. iv. probè tectus copiosè ſudavit, & optimè habuit, delirium ceſſavit, alvi fluxus imminutus eſt. Poſterâ die febris ſatis magna vigebat ſine ullo gravi ſymptomate; ſanguis detractus eſt, & eadem die febris expers omninò fuit.

OBSERVATIO XXV.

Gonorrhæa antiqua.

D. Chevalier civis Gratianopolitanus 30. annos natus & temperamento ſanguineo præditus, Gonorrhæa laborans admodùm inveterata, à me conſilium petit die undecima menſis Julii anni 1630. Ipſi præſcribo primùm purgationem ex mercurii dulcis ℈. j. cum pilularum cochiarum minorum eadem quantitate, poſtera die venæ ſectionem: Ac deinde bolum ex rhab. pulverat. ʒ. j. cum therebinthinæ ʒ. iij. quem continuavit per quinque dies eoque purgabatur ter aut quater in die. Iterum ſumpſit pilulas mercuriales. Et bolum prædictum per alios quinque dies. Ac tandem aquam ſequentem per octo dies.

♃. Menthæ ſiccæ ℥. iij. ſem. lactucæ, rutæ, agni caſti ana ʒ. ij. ß. dictamni cretici ʒ. x. ſacchari albi ℔. ij. omnia pulverentur, addendo terebinthinæ venetæ ℥. v. Vini albi generoſi ℥. xxx. fiat diſtillatio in balneo mar. capiat æger cochlearia duo mane duabus horis ante cibum.

Et his remediis à contumaci illo affectu liberatus eſt.

OBSERVATIO XXVI.

Febris tertiana.

Die

Die 25. Junii anni 1630. Gratianopoli, vocatus sum ad D. De Poulemies 30. annos natum ordinis Divi Joannis equitem, febre tertianâ laborantem. Erat autem tunc temporis in tertia accessione. Priùs tamen quàm tres illæ accessiones ordinem cœpissent, per aliquot dies sine typo febricitaverat. Præscripsi ad diem sequentem qui erat intermissionis dies, calomelanos Turqueti ℈. j. diagridii gr. v. in forma pilularum, quibus valdè purgatus est, & circa vesperam appetentiam ciborum percipere cœpit, qua priùs destitutus fuerat. Die verò accessionis sumpsit ante paroxismum julepum sequentem.

℞. Aquæ cichorii ℥. iij. salis absinth. ʒ. ß. spiritus sulphuris ℈. j. fiat julep. quem hausit duabus horis ante paroxysmum, & corpore probè contecto sudavit copiosissimè, sicque à febre liber evasit.

OBSERVATIO XXVII.

Febris tertiana.

Die 30. mensis Junii anni 1630. vocatus sum Gratianopoli ad Domini de Semeiane Quæstoris generalis uxorem febre tertiana laborantem. Passa erat anteanovem paroxismos, & à quodam Medico Regio quinquies ei secta fuerat vena, necnon Medicamentum exhibitum ex sennæ, & cassiæ infusione paratum: paroxismi tamen ingravescebant, in iisque unum præcipuè symptoma eam graviter urgebat, nempè capitis dolor acerbissimus, pungens & lancinans dimidiam tantùm capitis partem hemicraniæ instar occupans. Statim judicavi hunc dolorem procedere à vaporibus acribus ex materia quadam biliosa in ventriculo aut partibus vicinis stagnante, elevatis: ideóque præscripsi purgans medicamentum ex aquæ benedictæ ℥. j. cum infusione ʒ. ß. foliorum sennæ paratum; quo per inferiora quater purgata est, & bis per superiora, vomitúque rejecit prima vice circiter ℔. j. bilis porraceæ; secunda verò parem quantitatem bilis æruginosæ, & sequenti accessione à dolore capitis omninò fuit libera, tum post julepos aperientes temperatos & purgationem iteratam ex senna, rhab. & catholicone omnino convaluit.

OBSERVATIO XXVIII.

Lumbrici.

Filiolus Magistri Imberti mercatoris Gratianopolitani tres circiter annos natus, per multos dies vexatus est alvi fluxu, & nauseâ ferè perpetuâ, cum febre acutissima, quæ à lumbricis in ventriculo & intestinis contentis, exoriri videbantur; varia remedia frustra tentata fuerant; & cum jam omnia essent desperata, ægérque in summo vitæ periculo versaretur, ipsi exhibui calomelanos Turqueti gr. xij. statim cessavit nausea, & totâ ferè die dormivit: at noctu vomitus & alvi fluxus multò graviores excitati sunt. In excrementis inveniebantur frustula vermium putrefacta in maxima copia, mane dormivit, & tota die sequenti, neque amplius vomuit, & intra 24. horas febris expers apparuit, atque ita curatus, ut aliis remediis non indiguerit.

OBSERVATIO XXIX.

Febris maligna.

D. de Beauboys Juvenis Aulicus in principio mensis Julii anni 1630. laborabat Gratianopoli febre maligna cum exanthematis. Vocatus sum ad eum die morbi nona: octies ei sanguis missus fuerat, & reliqua remedia abnuebat, gravis urgebat diarrhæa, & interdum delirabat. Die decima, febris & alvi fluxus interior, pulsus intermittens, in lecto excrementa deponebat. Undecima, omnia eadem. Duodecima, in pejus ruit. Decimatertia, moribundus videbatur & in agone versari. Admoveri jubeo vesicatorium cervici, & propino manè pulveris diaphoretici ℈. ij. camphoræ gr. xij. cum aqua cardui bened. & tectus mansit per duas horas; non sudavit. Vesperi eadem potio iterata est, & probè tectus copiosè sudavit, multò melius habuit, per totum illius diei decursum sumpsit in singulis jusculis bezoardici mineralis ℈. j. Paucis post ea diebus omninò convaluit. Cessante febre parotis oborta est valdè dolorifica, quæ per resolutionem discussa est.

OBSERVATIO XXX.

Dolor Nephriticus.

Die tertia mensis Julii anni 1630. Petrus Bernardus Pharmacopæus Gratianopolitanus celeberrimus quinquagenarius, correptus est dolore nephritico vehementissimo, statímque sibi injici curavit duos clysteres consequenter valdè laxantes, ex confectione hamec & diapruno solutivo cum terebinthina, iisque nihil conferentibus me vocari jussit; tertium clysterem præscribo, emollientem, & carminantem cum diaphænici & diapruni solutivi, singulorum ℥. ß. & aquæ benedictæ ℥. iv. hoc Enemate multum evacuatus est, dolórque omninò sublatus. Sentiebat enim æger materias ex lumbis totóque abdomine sibi avelli, sine ulla tamen molestia. Eodem tempore fomenta ex priori decocto admovebantur.

OBSERVATIO XXXI.

Dolores arthritici.

Die octava mensis Julii anni 1630. vocatus sum à magistro Perdreau, eminentissimi Cardinalis Richelii, Pharmacopæo, Gratianopoli decumbente ex doloribus articulorum, qui pedes & brachia, aliásque partes affligebant, cum tumore, inflammatione, & febricula. A viginti diebus hoc affectu laborabat: eique novies proprio nutu secta fuerat vena, sanguísque multo sero abundans detractus: aliquoties etiam purgatus fuerat. Meo autem jussu illi exhibetur pulvis in jusculo ex calomelanos ℈. j. diagridii gr. viij. garyophillo. num. 1. blandè & copiosè purgatus est, ac multò melius habuit. Deinde sumpsit manè & serò julepum refrigerantem, in cujus dosi matutina infundebantur sennæ ʒ. iij. cum seminis coriandri ʒ. ß. frigidè per biduum; postea sumpsit eundem pulverem, pari successu & integrè curatus est.

OBSERVATIO XXXII.

Hystericus affectus.

In mense Octobri anni 1631, uxor D. Dalmeras in suprema subsidiorum curia Consiliarii regii, hysterico affectu laborabat cum vomitu & alvi fluxu, summáque virium dejectione, ut moribunda videretur. Post multa

multa remedia usurpata, nempè fomenta roborantia ventriculo admota, pullus cordi applicitos, & Epithemata eidem parti apposita, cucurbitulas femoribus & pubi affixas, clysterem ex jusculo & theriaca injectum; tum aquam cinamomi exhibitam, sumpsit tandem sequentem potionem quæ mirum in modum ipsi profuit.

℞. Aquarum artemisiæ, rosar. & florum arantiorum ana ℥.j. aquæ cinamomi ʒ.iij. confectionis de hyacintho ʒ.j. pulveris electarii diamargariti frigidi ℈.ß. croci gr.iv. fiat potio.

Assumpta hac potione non ampliùs vomuit, & optimè habuit per duos dies, posteà iterum affectus rediit, & per intervalla repetiit. At quoties dicta potio usurpabatur, omnia symptomata cessabant.

OBSERVATIO XXXIII.

Diarrhæa.

VIr quidam robustus & bilioso temperamento prædictus, æstate media, correptus est diarrhæa biliosa valdè urgente, cum siti intensissima: vocatus ad eum, præscripsi sal prunellæ in potu ordinario, tum etiam in julepis ex aqua lactucæ & portulacæ paratis ter in die sumendis, & intra 24. horas convaluit.

OBSERVATIO XXXIV.

Obstructio hepatis & lienis.

QUidam studiosus Polonus ex intempestivis lucubrationibus incidit in gravissimas obstructiones Hepatis & Lienis, quæ eum ad extremam maciem perduxerunt, cùm anteà esset εὔσαρκος & bono habitu præditus: postquam autem potionibus purgantibus, apozematis aperientibus, aliisque remediis usus esset, quæ parùm contulerant, pilulæ sequentes à me præscriptæ sunt, quarum usu intra mensem restitutus est.

℞. Aloës optimæ, & gummi ammoniaci in aceto soluti & per setaceum trajecti, atque iterum inspissati ana ʒ.iij. sennæ mundatæ & mirrhæ electæ ana ʒ.j.ß. croci ℈.ß. cum oximelite scillitico fiat massa pilularum de qua capiat ℈.ij. alternis diebus, duabus horis ante prandium.

OBSERVATIO XXXV.

Phtisis incipiens.

CLarissima & pulcherrima mulier vidua D. de Ribes Sommedriensis 25. annos nata, fluxione tenui & acri in pectus delabente graviter afficiebatur, cum tussi sicca, ferè perpetua, macie, febre lenta, & genarum rubore, quæ vitia per contagium contraxerat ex marito suo, qui ante duos menses phtisicus perierat, ita ut illa ad eundem morbum ruere videretur.

Die decima quinta mensis Maij anni 1629. ei præscripsi potionem purgantem ex senna, rhab. manna & syrupo rosaceo, cum decocto pectorali. Postera die venæ sectionem: deinde juscula pectoralia & refrigerantia per 12. dies, & in quarto quolibet jusculo senna coquebatur ad ʒ.ß. Post jusculum, balneum ex decocto hordei & amygdalarum dulcium. Interim noctu sumebat cochlear unum syrupi fluxionem & tussim cohibentis ex syrupo violaceo, jujubino, de rosis siccis & de papavere, partibus æqualibus, compositi.

Hisce remediis perfectè convaluit, neque opus fuit caustico, & lacte asinino, quæ ipsi præscripta fuerant. Nihilominus suasi ut bis in anno purgationem renovaret.

OBSERVATIO XLVI.

Gonorrhæa antiqua.

D.Q. Juris utriusque Doctor ab octo mensibus gonorrhæa laborans à me consilium petiit. Illi primùm sequentem bolum præscripsi.

℞. Terebinthinæ venet. drach.iij. rhab. pulv. drach. j. fiat bolus quem capiat per quinque dies, ab hoc remedio benè habuit, sed post aliquot dies fluxus reversus est. Posteà usus est aquâ ad gonorrhæam, Quercetani in illius pharmacopæa descripta, prima exhibitione omninò sedatus est fluxus, & adeò per tres aut quatuor dies tantùm illius usum continuavit, neque amplius rediit affectus.

OBSERVATIO XXXVII.

Dolor capitis lethalis.

DIe sexta mensis Aprilis anni 1629. cum essem Lodovæ, invisi filiam Francisci Fezon mercatoris, septem annos natam, quæ à duobus mensibus affligebatur gravissimo capitis dolore circa frontem, & supercilia, qui singulis propemodum horis recurrebat, ita acutus, ut illa sibi cultro caput aperiri frequenter postularet. Jam verò à duabus diebus inciderat ter aut quater in paroxysmos epilepticos cum spuma in ore. A Medico ordinario præscripta fuerant multa remedia, præsertim purgationes per apozemata; cucurbitulæ & vesicatorium cervici, sed omnia frustra. Cum essemus de hoc casu consilium inituri, relatum nobis fuit eam novo paroxysmo fuisse è vivis ereptam, & post mortem putris aliquid per nares affluxisse. Inde conjiciendum fuit in cerebro abscessium latitare, sed eo aperto nihil inventum fuit, præter serosum humorem in cerebri substantiam & ventriculo effusum.

Hic casus mihi in memoriam revocavit historiam cujusdam virginis, quæ cum simili dolore per multos menses cruciata fuisset, & multa remedia frustra tentasset, à quodam Chirurgo totum caput deraso capillitio, vesicatorio contectum est, instar cucuphæ, & vesiculis excitatis magna serosi humoris copia effluxit, & ita liberata est, quod remedium huic etiam prodesse potuisset.

OBSERVATIO XXXVIII.

Uteri scirrhus.

DIe 26. mensis Decembris anni 1630. uxor D. Dugast Biterrensis 20. annos nata Monspelium venit, ut affectus, quo premebatur, curationi incumberet. Erat autem tumor scirrhosus corpus uteri occupans, & à quinque mensibus exortus, cum filium primogenitum peperisset, & aëri frigido incautè sese exposuisset; unde lochiorum reliquiæ suppressæ sunt, & in uteri corpore retentæ, ubi tumorem effecerunt, qui tractu temporis scirrhosam duritiem contraxit. Dolores interdum pungitivos in parte sentiebat, unde suspicio erat ne tumor ille ad cancri naturam quodammodo accederet. Sequentia remedia illi à me præscripta sunt.

℞. Catholic. duplic. ʒ.ß. hieræ picræ & diaphœnici

ana

ana ℥. j. ß. rhab. pulverat. ʒ. j. cum ſaccharo fiat bolus quem capiat manè cum regimine, ſequenti die aperiatur vena baſilica cubiti dextri, mittantur ſanguinis ℥. vij.

℞. Radic. aſparagi, bruſci, petroſelini & bryoniæ ana ℥. j. cortic. rad. capparum & mediani tamariſci ana ℥. ß. fol. agrimon. ceterach, capill. ven. artemiſiæ, matricariæ ana m. j. ſennæ mundatæ & polypod. querc. ana ℥. j. epithymi ℥. ß. agarici recenter trochiſcati ʒ. ij. zinzib. & garyophillor. ana ℈. ij. coquantur ad ℔. j. in colatura diſſolve ſyrupi de cichorio compoſiti cum rheo ℥. iij. fiat apozema pro tribus doſibus matutinis.

℞. Rad. alth. & liliorum ana ℥. ij. rad. bryoniæ & cucumeris agreſtis ana ℥. j. fol. malv. & violar. ana m. ij. fol. artemiſiæ, nephetæ ana m. j. ficuum pinguium par. xij. ſem. lini & fœnugr. ana ℥. j. flor. chamomil. & meliloti ana p. ij. fiat omnium decoctio in tribus partibus aquæ, & una vini albi ſub finem additi, qua foveatur pars affecta manè & ſerò.

℞. Butyri recentis & axungiæ porci ana ℥. j. ß. pinguedinis gallinæ, anſeris, & anatis ana ℥. j. olei amygdalarum dulc. & liliorum ana ℥. ij. mucilaginis ſem. fœnugr. extractæ cum vino albo ʒ. vj. gummi ammoniaci in aceto ſoluti ʒ. iij. croci ʒ. ß. ceræ q. ſ. fiat unguentum applicandum poſt fotum.

℞. Maſſæ emplaſtri de meliloto & de mucilaginibus ana ℥. j. gummi ammoniaci in aceto ſoluti & trajecti, & iterum inſpiſſati ℥. ß. cum oleo liliorum fiat emplaſtrum ſuper alutam debitæ magnitudinis & figuræ, applicandum eidem parti poſt inunctionem, & quinto quoque die renovandum.

℞. Aloës optimæ ℥. ß. gummi ammoniaci in aceto ſoluti, & iterum inſpiſſati ʒ. ij. bdellii & myrrhæ ana ʒ. j. ſennæ mundatæ & agarici recenter trochiſcati ana ʒ. ij. fæculæ bryoniæ ʒ. j. cum oxymelite ſcillitico fiat maſſa pilularum, de qua capiat ʒ. ß. ſingulis diebus manè duabus horis ante paſtum, continuando per xv. dies.

Cum horum remediorum uſum aggreſſa eſſet frigus intenſiſſimum adveniens eorum continuationem impedivit, & illa in patriam rediit; eique deſcendenti præſcripſimus, ut verno tempore prædictorum remediorum uſum repeteret, eáque, diu continuaret, quibus addimus ſemicupium frequens, cataplaſma emolliens, & bochetum rad. chinæ pro potu ordinario. Quibus per tres menſes continuatis, præcipuè fomentis, unguentis & emplaſtris, cum bocheto prædicto, perfectè convaluit. Et menſtrua purgatio, quæ per octo menſes ſuppreſſa fuerat, iterùm apparuit, naturalem ordinem ſervavit, ab eóque tempore alios liberos peperit.

OBSERVATIO XXXIX.

Febris quartana.

Elegans puella filia D. Deſplans in ſuprema ſubſidiorum curia Conſiliarii regii quatuordecim annos nata, in menſe Novembri, anni 1630. laborabat quartana duplici à duobus menſibus. Ipſi præſcribo infuſionem ʒ. j. ſennæ factam in aqua mea febrifuga ſingulis diebus ſumendam, & quarta exhibitione, febris omninò ſublata eſt, & deinceps optimè habuit.

OBSERVATIO XL.

Altera quartana.

Durandæus Canonicus annos natus 30. febre quartana laborans in menſe Decembr. anni 1630, prædicto remedio uſus eſt quotidie; & ſeptima exhibitione curatus eſt.

OBSERVATIO XLI.

Mammarum inflammatio.

Circa initium menſis Januarii anni 1631. ampliſſimi viri D. de Rochemore in curia computorum & ſubſidiorum Protopræſidis uxor puerpera, laborare cœpit inflammatione mammæ dextræ ob ictum in illam partem inflictum. In ea autem continebatur lac, quod non poterat exſugi. Facta fuit embrocatio prima die ex duabus partibus olei roſati completi & una omphacini. Secunda die & ſequentibus continuata illa embrocatio parti tantùm dolenti, & toti mammæ admotum eſt bis in die unguentum de althæa, & ſine alio remedio intra paucas dies curata eſt. Affixæ fuerunt cucurbitulæ ſcapulis, neque ſecta fuit vena, cum ſtatim viderim affectum reſolutione diſcuti.

OBSERVATIO XLII.

Febris maligna.

In menſe Aprili anni 1631. juvenis mulier vidua Montaudi civis Monſpelienſis febre maligna laborabat cum exanthematis, eique vulgaria remedia adminiſtrata fuerant uſque ad octavam morbi diem, in qua vocatus fui, & ægrotantem inveni in ſumma virium imbecillitate verſantem cum ſiti ingenti, linguæ ſiccitate ac nigritie, tum lentoribus nigris, dentibus adhærentibus. Præter cardiaca varia, præſcripſi julepos valdè refrigerantes cum ſale prunellæ & ſpiritu vitrioli. Et in ptiſana ſumebat pro potu ordinario ſal prunellæ & ſpiritum vitrioli. Admovebantur fotus refrigerantes & humectantes pectori & hypochondriis; & intra biduum ſitis & ardor evanuit. Ac poſt modum purgatione aliiſque levioribus remediis intra paucos dies convaluit.

OBSERVATIO XLIII.

Febris maligna cum parotidibus.

Anno 1625. poſt Monſpelii obſidionem graſſata eſt per plures menſes febris admodùm maligna, ex qua media ferè pars ægrotantium interiebat. Peculiariter verò quibuſcúnque parotides ſuperveniebant (quod circà nonum, vel undecimum morbi diem ſolebat contingere) omnes interiebant. Cum autem plures hujuſmodi vidiſſem, neque ullis alexipharmacis liberare potuiſſem, cogitare cœpi ideò cenſeri lethales parotides, quod pars illa non ſit capax recipere totam materiam morbificam, quæ intùs manens interimit, & ſupplendum eſſe naturæ opus. Ac quanquam ægrotantes pulſum haberent parvum & frequentiſſimum, ac penè formicantem, ut in agone mortis verſari viderentur, quæ etiam brevi ſuccedere ſolebat: attamen hanc Cornelii Celſi ſententiam animo revolvens, multa ſcilicet in præcipiti periculo rectè fieri, quæ alias eſſent omittenda, & ſatiùs eſſe anceps remedium in uno aut altero experiri, quam tot ægros certo exitio relinquere; ſanguinis miſſionem præſcripſi partitis vicibus propter virium imbecillitatem bis aut ter eadem die, & ſequenti die purgationem. Quæ

via omnes quibus hæc remedia adminiſtrata ſunt, feliciter evaſerunt, neque ullus deinceps interiit. Primi ægroti hac methodo curari hiſtoria fusè deſcripta reperitur capite primo ſect. 3. methodi noſtræ curandarum febrium.

OBSERVATIO XLIV.

Colica ventriculi.

IN menſe Aprili anni 1631. uxor D. Guillelmi Dortommanni Patroni Monſpelienſis celeberrimi, ſubitò correcta eſt doloribus vehementiſſimis, ventriculi & lienis regionem occupantibus, qui neque fomentis, neque purgatione ſedari potuerunt: ſed phlebotomia celebrata, ſatis larga manu è brachio ſiniſtro ſtatim evanuerunt.

OBSERVATIO XLV.

Vomitus ſanguinis.

PAulus Hilarius mercator Nemauſenſis vomitu ſanguinis, eóque copioſo afflictus fuerat quatuor aut quinquies intra ſex ſeptimanas, ad cujus cohibitionem multa præſtita fuerant à Medicis ordinariis. Tandem ſymptomate redeunte & diutiùs perſeverante, ut æger in maximo vitæ diſcrimine verſari videretur, ad eum vocatus ſum die 28. menſis Maij anni 1631. homo erat quinquagenarius, temperamento bilioſus, & in actionibus promptiſſimus, quive anno præterito conſolatum exercens, maximis laboribus, tum animi, tum corporis ſeſe exagitaverat, unde bilis proventus major, quæ exuſtione ad atræ bilis naturam accedebat, & magnam ſanguini commotionem præbens, ejuſdem foras eductionem produxerat, cui rei maximè conferre videbatur ejuſdem humoris acrimonia venis reſerandis aptiſſima; tum maxima ſanguinis tenuitas à ſeri multa copia eidem permixta. Cenſui hunc ſanguinem per anaſtomoſim effluere, quandoquidem eum maxima copia evomuerat in trombos concretum; attamen per dilucida intervalla nihil emittebat, ita ut per menſem integrum à primo inſultu nihil ſanguinis excreverit, adde quòd non ſolùm per vomitum, ſed etiam per ſeceſſum ſanguinem fundebat: imò verò primus paroxiſmus ab excretione ſanguinis per alvum inchoatus eſt, quod oſtendit venas mezaraicas ad inteſtina deſinentes per anaſtomoſim fuiſſe apertas.

Die prædicta qua eum inviſi, ſanguinis eruptio à 24. horis cohibita fuerat, ea tamen denuò imminere videbatur, ut facilè apparebat ex inquietudine, ſiti, cardialgia, æſtu præcordiorum, capitis pulſatione & febre, ideò cum jam adveſperaſceret, julepus tantùm exhibitus eſt ex aquis plantaginis & portulacæ cum ſale prunellæ, tota noctе non dormivit valdè anxius & inquietus.

Die 29. menſis Maij horis matutinis miſſus fuit ſanguis ex brachio ſiniſtro ad ℥. iv. tantùm, quia æger cardialgiâ ita afficiebatur, cum tantâ virium dejectione, ut ſe brevi expiraturum putaret. Sanguis fuit valdè rubicundus, & totus pene in ſerum converſus, à phlebotomia robuſtior factus eſt, & melius habuit, tum urinæ, quæ antea prorſus aqueę fuerant, coloratiores evaſerunt. Injecto poſt meridiem clyſtere detergente, ſanguis denuò miſſus eſt ad ℥. vij. priori perſimilis, unde æger melius habuit. Julepi prædicti fuerunt iterati, pro potu utebatur aqua ferratâ cum ſyrupo cydoniorum, & ſpiritu vitrioli. In juſculis, hordeatis & panatellis pulvis aſtringens immiſcebatur, tum etiam præſcripta eſt opiata roborans & aſtringens ſumenda ſemel in die circa veſperam, Hypochondriis fotus admovebatur ex decocto portulacæ, & plantaginis, aliorúmque in oxycrato coctorum, unguentum etiam refrigerans & aſtringens iiſdem partibus. Juſcula cum aqua ferrata parabantur. Nocte inſequente ſatis dormivit, ſed cum inſomniis turbulentis.

Die 30. ejuſdem menſis, urinæ colorationes habentes eneorema tenue, pulſus meliores, ſupererat tantùm ſitis & pulſatio in capite. Mane exhibitum ex rhab. pulv, ʒ. j. & tripheræ perſicæ ʒ. ij. quo quater aut quinquies dejecit bilioſa ſeroſa multa, unde melius habuit, & urinæ meliores, tota nocte dormivit.

Die ultima ejuſdem menſis manè bene habebat, ſed urinæ eneorematis expertes, ſitis permanebat, & pulſatio in capite, propinatus eſt julepus refrigerans & aſtringens ex decocto paratus. Urinæ ſenſim pallidiores evadebant, eneorematis expertes, ſitis augebatur, non obſtante potu acido. Circa veſperam, febris aucta eſt, æger valdè inquietus, & ſitibundus, tum ſe æſtum maximum in ventriculo percipere querebatur. Inde metus ingens mihi incuſſus eſt redeuntis denuò ſanguineæ vomitionis, cujus cauſa videbatur eſſe tranſlatio bilis ad illas partes, unde urinæ pallidiores. Cauſam procatharticam hujus recurſus eſſe cenſui, vel juſculorum nimis coctorum crebriorem exhibitionem, vel fotuum ab imperito pharmacopæi famulo nimia calidè admotionem, cum frigidè admoveri debuiſſent. Hujus rei indicio fuit, quod æger retulerit ſe à prima fotuum admotione caliditatem in hypochondriis percepiſſe. Ut igitur ſymptoma imminens præcaverem, miſſionem ſanguinis præſcripſi è cubito ſiniſtro ad ℥. viij, qui cum impetu effluxit. Eodem tempore epithemata ex oxycrato hypochondriis ſubfrigidè admota, frictiones, & ligaturæ celebratæ, clyſter injectus & julepus exhibitus ex aqua portulacæ, & papaveris rhœados, cum ſyrupo ejuſdem papaveris rheados, & ſale prunellæ. Quibus remediis intra duas horas liberatus eſt ab illo æſtu, & ſiti. Noctis reliquum cum ſomno permodico peregit, manente perpetua capitis pulſatione.

Die prima Junii, urinæ benè coloratæ cum eneoremate apparuerunt, exhibita eſt potio ex decocto foliorum cichorii, acetoſæ, & portulacæ, cum tamarindorum ℥. ß. addendo ſyrupi granatorum ℥. j. rhabarbari pulverati ℈. j. bis purgatus eſt horis matutinis, & ſeroſi humoris copiam excrevit, poſt ſecundam ſedem vomitu correptus eſt cum valido conatu, ac juſculum paulò ante aſſumptum rejecit cum pituita, nihil verò ſanguinis, pomeridianis horis bis aut ter dejecit bilioſa & ſpumoſa, noctu mediocriter dormivit.

Die ſecunda Junii manè parùm turbatus apparebat, in diſcurſu, ut verba rectè pronuntiare non poſſet, nec ſenſa commode exprimere, quod tamen ipſe percipiebat, dicebátque ſe non habere mentem liberam. Pulſatio in capite continuò perſeverabat, ſumpſit prædictum medicamentum ex tamarindorum ℥. ß. & rhabarbari ℈. j. Cum autem dicta mentis conturbatio perſeveraret, cucurbitulæ duæ admotæ ſunt ſcapulis, cum ſcarificatione, quibus ſanguis valde ſeroſus eductus eſt, & frontale commune admotum. Intra unam horam leve illud delirium omninò ceſſavit, in diei decurſu quater aut quinquies alvus ſoluta eſt cum euphoria, nocte placide dormivit, & inde multò melius habuit.

Die 3. Junii ſe optime habere profeſſus eſt, & capitis pulſationem eſſe valde imminutam. Sumpſit iterum

rùm prædictum medicamentum, quo purgatus eſt vt ſupra. Admovebantur quotidie epithemata cordi, fomenta hypochondriis ex oxycrato, tū ſumebat veſperi opiatam prædictam.

Die 4. Iunij æger in eodem ſtatu conſiſtebat, ſumpſit manè opiatam prædictam, atque iterùm veſperi, & poſt meridiem ſyrupum corallorum: ſed quia in liene inſignis durities apparebat, admotus eſt fotus emolliens, & aperiens, tum etiam unguentum iiſdem viribus præditum.

Die 5. ſumpſit manè decoctum galli veteris cum herbis temperatis aperientibus radice chinæ, &cremo re tartari, admotum eſt cauſticum tibiæ ſiniſtræ, fotus & inunctio lienis continuata. Iam remedia ſanguinem conhibentia ſenſim omittebantur,& ad ea tranſibamus,quæ lienis obſtructioni, & humori melancholico magis erant idonea, tum cœpit uti ſolidis alimentis cum tantillo vini craſſioris,cùm à febre immunis eſſet, alvi excrementa, & vrinæ melius concoctæ, ſomnus ferè aſſiduus, tumor in liene ſatis inſignis apparebat: ideò præſcriptum eſt decoctum galli prædictum ad 12. dies, addendo tertio quoque die ſennæ ℨ. ij, & continuatio fotus & linimenti emollientis & aperientis per idem ſpatium & poſt 12. illos dies balneum, deinde aquas Meynenſes cum iteratione balnei ſemel in ſeptimana. Ac demum ſyrupum magiſtralem ex ſuccis,cum opiata de obſtruente.

Die 6. Iunij ſumpſit juſculum cum ſennæ ℨ.ij.eoque ritè purgatus eſt.

Die 7. diſceſſi,& uſu prædictorum remediorum,præcipuè ſyrupi magiſtralis longo tempore continuati, probè convaluit.

OBSERVATIO XLVI.

Fluor uterinus.

Illuſtris quædam religioſa propter hepatis & renum calidam intemperiem initio menſis Auguſti anni. 1630. correpta eſt fluore albo admodum copioſo & moleſto, à quo præpoſterè curata à Chirurgo, qui vehementia purgantia ei exhibuerat, affectus ad ſequentem hyemem productus aſt, nec tunc temporis ceſſavit, ſed tantùm imminutus eſt, & ægra pallida & decolor permanſit. Vere autem inſequente affectus paulatim in deterius vergebat, vſque ad æſtatis initium, quo tempore inappetentia & febricula laborabat, quibus interdum tuſſis accedebat, ut metus eſſet ne in tabem incideret.

Ei primùm præſcripſi leve catharticum ex ſenna & rhab. poſtea phlebotomiam, Ac conſequenter ptiſanam laxantem per quatuor dies.Poſtea balneum tepidum ad hepatis & renum ardorem temperandum, per biduum ſequens,

A balneo correpta eſt alvi fluxu, à quo bene habere videbatur primis diebus, poſteà tàmen ab eo vires infirmiores evadebant,febris interdum aderat, & ventriculus inappetentiâ laborabat. Iuſſi ut per quinque vel ſex dies ſumeret mane rhab. pulv. ℈. j. cum ſirupo de abſint.pontico ad boli formam redactum, hora una ante prandium.Prima die alvus multum & frequenter dejecit, Secunda alvi fluxus omninò cohibitus & reliquis ventriculus valde confirmatus, febricula diſparuit, meliùs colorata in dies apparebat, ſed inappetentia perſeverabat. Iuſſi ut rhabarbari uſum continuaret adhuc per 12. dies, ſed non amplius cum ſyrupo, ſed cum terebinthinæ ℨ.j.in bolum redactum, ad fluorem uteri melius compeſcendum. Et ſic ab omnibus prædictis affectibus liberata eſt.

OBSERVATIO XLVII.

Febris continua & maligna.

Die ultimâ menſis Ianuarij anni 1629. Reverendiſſimus Epiſcopus Nemauſenſis, annum agens quinquageſimum laborare cœpit febre maligna, quæ ſingulis diebus exacerbationes habebat ab hora undecima matutina,ad ſextam pomeridianam, nauſeam & ſingultum per interualla patiebatur, vrinæ rubræ, & turbidæ,excrementa alvi liquida, bilioſa, & pauca, vigiliæ perpetuæ uſque ad ſeptimam diem. Cum in villula quadam prope caſtra regia ægrotare cæpiſſet, ſtatim ſe ſe contulit Bellilocam,vbi ſecunda die morbi à duobus Medicis ſanguinis miſſio fuit celebrata, eductuſque ſanguis valde corruptus, idque præmiſſo clyſtere.

Tertia die fuit iterata venæ ſectio, & ſanguis priori ſimilis eductus, Interim julepi refrigerantes & venenatam qualitatem oppugnantes fuerunt uſurpati. Eadem die ſudor apparuit levis ſine præcedente rigore, aut horrore,ſed nauſea ante ſudorem vehementiùs urgebat, Quarta, quinta & ſexta ſimilis ſudor, rediit ſine ulla febris remiſſione.

Circa finem quintæ,ſtillæ ſanguinis ex naribus prodierunt. Ego verò ad illum vocatus ſum die ſexta in qua febris vehemens apparuit, cum pulſu magno & frequenti,ſiti, jactione & aliis ſymptomatibus.Eadem die ſanguinis miſſio iterata eſt ad ℥.viij.

Circa initium ſeptimi, rigore correptus eſt per horam integram, hunc ſequuta eſt nauſea ſatis gravis per horam alteram,tandem ſudor copioſè erupit, tota ſe-re die perſeverans, vt ſepties lintea mutanda fuerint. A ſudore febris omninò ſedata, & urinæ quæ antea rubræ & craſſæ fuerant, luteæ & laudabiles evaſerunt.

Die octava & nona alvi fluxu moderato excreta fuit materia bilioſa & pituitoſa, quo priſtinæ ſanitati reſtitutus eſſe videbatur.

Die decima tranſlatus fuit Nemauſum propter Bellilocæ inſalubritatem, & peſtem incipientem.

Duodecima purgatus eſt medicamento ex ſenna, rheo, manna, & ſirupo roſaceo.

Decima tertia ſolidioribus alimentis uti cœpit in parva quantitate,& decima quinta, vino valde diluto. Eadem die à lecto egreſſus eſt: & in menſa prandium aſſumpſit, ut perfectæ valetudini reſtitutus videretur.

Nihilominus recidivam paſſus eadem 15. die, circa mediam noctem cum nauſea frequenti, quâ pituitoſa & pauca rejiciebat.

Circa initium decimæ ſextæ diei, in jecto clyſtere ſecta fuit vena, & ſanguis eductus valde corruptus. Iulepi ex refrigerantibus, aperientibus & alexipharmacis parati, epithemata, inunctiones ex oleo ſcorpionum Matthioli, & confectio de hyacintho in juſculis præſcripta.

Decima ſeptima,Iteratus Clyſter,& iterata phlebotomia, ſanguis priori ſimilis. Lapis bezoardicus in julepis & bezoardicum minerale interdum in juſculis uſurpatum, Ad nauſeam compeſcendam ſal abſinthii bis fuit exhibit ~ ,non ſine fructu,fomenta roborantia in ventriculo admota. Inunctio ex oleo nucis moſchatæ, & cydoniorum eidem parti. In julepo ſemel atque iterum aqua theriacalis fuit commixta, cum magna ſuſpicio eſſet luis peſtiferæ huic morbo admixtæ; propter nauſeas, & lipothymias frequentes; ſpiritus vitrioli in potu ordinario.

Decima octava, rigore correptus eſt, quē excepit ſudor per quatuor aut quinque horas perſeverans, ſed exigua quantitate effluens cum dyſphoria & inquietudine, tum etiam nauſea, & vomitu frequenti.

Poſteà ad nauſeam perſeverantem exhibita eſt ſalis abſinthij ℨ.j. in vino diſſoluta, quæ feliciter operata eſt & rariſſimo poſteà vomitu afflictus eſt. Paucis pòſt horis rigore iterùm correptus deinde bis alvum depoſuit ſatis copiosè, ac tandem ſudor emanavit, quem diù ferre non poterat, propter inquietudines, iſque lente ferebatur, ſed per multas horas perſeveravit. Ad motum illum adjuvandum ſemel exhibitus fuit lapis bezoardicus cum juſculo, & cum altero juſculo poſt aliquot horas bezoar ſolare, quo ſudor copioſiſſimus effuſus eſt cum facili tolerantia, & inde febris maxime imminuta eſt.

Decima nona, febris multò remiſſior, injecto clyſtere laxante, cum aquæ benedictæ ℥.iij. alvum quinquies depoſuit totius diei curriculo, & multam bilem excrevit cum pituita mixtam; nocte placide dormivit, urinæ bene coloratæ; cum hypoſtaſi tenui, Medicamentis roborantibus vires reficiebantur.

Vigeſima & vigeſima prima, omnia eadem : ſemel aut bis in die alvo dejiciebat materiam ſatis craſſam.

Vigeſima ſecunda purgatus eſt medicamento ſuperiori ſimili ; & pluries dejecit bilioſa atque pituitoſa, nec non per vomitum excrevit pituitam craſſam cum exigua bile ; poſtea placide dormivit tota nocte , tum etiam die ſequenti, quæ erat 23. tumque febris omninò expers fuit ; & urinæ meliùs coctæ apparuerunt.

Ad reliquias humorum deturbandas 24. die ſumpſit juſculum aperiens, in eoque die 26. incoxi nus ſennæ ℥.ß. cum correctivis, quo quater purgatus eſt, indeque auctus ciborum appetitus cum ſiti nulla, ac continuatis juſculis aperientibus per aliquot dies priſtinæ ſanitati reſtitutus eſt.

OBSERVATIO XLVIII.

Inflammatio & abſceſſus renum, Hæmorrhagia, febris magna, cum gravibus ſymptomatibus.

Die 27. menſis Martii, anni 1629. vocatus ſum ad Reverendiſſimū Epiſcopum Lodovenſem quinquagenarium , qui antea febre maligna laboraverat, ejuſque duas paſſus erat recidivas, ab iiſque liberatus multis criſibus, præcipuè per hæmorrhagias copioſiſſimas, & remediis quam plurimis à duobus Medicis Lodovenſibus mecum præſcriptis. Cum à multis diebus omninò convaluiſſe videretur; die 17. Martij circa horam duodecimam ægrotare cæpit, à ſequenti ſubitò correptus eſt dolore acuto & fixo circa renem dextrum, quē ſequuta ſunt hæc ſymptomata, vomitus frequens, & ſingultus, urinæ turbidæ, rubræ aliquando, & aquoſæ, interdum cum arenulis partim rubris, partim verò albis, interdum etiam conqueſtus eſt de cruris dextri ſtupore. Die 22. febris ſupervenit, quam exceperūnt diebus ſequentibus horrores bis aut ter in die invadentes; eoſque ſequebatur febris exacerbatio per duas vel tres horas.

Cum igitur acceſſiſſem die 27. morbi una cum prædictis Medicis ſuſpicati fuimus in communi conſilio calculum latitare in rene dextro, & à dolore excitatam eſſe inflammationem in eadem parte. Quia verò dolor tunc ferè nullus apparebat, exiſtimavimus inflammationem jam ad ſuppurationem fuiſſe progreſſam. Decretum fuit mittendum eſſe ſanguinem primùm ex brachio dextro , poſtea ex malleolo ejuſdem regionis , clyſteres mollientes & refrigerantes frequenter injiciendos , julepos , & emulſiones lenientes imperandas , Epithemata , fomenta , linimenta, & cataplaſmata præſcribenda. Incœpimus à venæ ſectione, quæ celebrata fuit die prædicta 27. horaſecunda veſpertina ad ℥. viij. Circa veſperam oborta eſt hæmorrhagia , quæ per quatuor perſeverans , ſanguinis ferè ℔.ij. æquavit , adhuc affatim fluebat & vires concidebant. Igitur cogitandum fuit de cohibenda hæmorrhagia , & præſcripta fuit venæ ſectio revellens in brachio dextro , ſal prunellæ in aqua frigida diſſolutum , frontale adſtringens , acetum in aurem inſtillandum, ſuccus urticæ ſumendus, cucurbitula regioni hepatis admovenda , linteum in aceto madefactum , quo cervix erat volvenda , & ligaturæ extremorum, quibus nihil proficientibus æger ſe alvum deponere velle dixit , nec potuit cogi , ut in lecto dejiceret. Præmonuimus, ſi lecto è ſurgeret cum tanta exolutione virium , fore ut in ſyncopem rueret, attamen eam ſyncopem cohibendo ſanguini fore perutilem. Ita fere ſucceſſit, nam poſtquam ſurrexiſſet , animi deliquium paſſus eſt , à quo ſtatim excitatus eſt vino exhibito , & aqua frigida in faciem projecta , poſtea copiose dejecit , & poſtquam in lectum delatus fuiſſet, ſanguis multò minore impetu fluebat , poſtquam verò paululùm quieviſſet , exhibitum eſt ſal prunellæ ad ℨ. j. ß. in aqua frigida diſſolutum ; quo aſſumpto ſtatim ſanguinis fluxus omnino fuit cohibitus, nec alijs remediis opus fuit.

Die ſequenti, quæ erat 28. Martij ſiti ingenti premebatur, & puſtulæ quædam dolentes ex ſanguinea ductu genitæ circa frontem, genas, labia, linguam, & in volis manuum obortæ ſunt, dolor verò renum nullus apparebat , ſedingens alimentorum averſio , ut juſculum omninò renueret, multò magis julepos & emulſiones. Attamen tota fere die dormivit per intervalla, & per alvum bis dejecit bilioſa & valde fœtida urina erat decolor, tenuis & ſine ſedimento , cum arenulis in fundo matulæ : In potu mane exhibuimus ſalis perlarum ℨ. ß. cum aqua cocta, & ſitis plurimùm contemperata eſt, Poſt meridiem, atque iterum veſperi ſpiritus vitrioli gutt. 12. cum ℥. j. ſyrupi capillorum ven. & aqua cocta propinatæ ſunt, à quibus etiam ſitis & febris plurimùm ſedata eſt, Inunctio frequenter fuit celebrata in regione lumborum , ex unguento populeo & refrigerante Galeni cum oleo roſaceo. Lac amygdalarum dulcium cum juſculis miſcebatur ad cochlearia tria vel quatuor. Nocte ſequenti ſatis quiete etiam dormivit, ſeſe per vices expergefaciens cum planctu luctuoſo , ut ſolebat diebus præcedentibus.

Die 29. conqueſtus eſt mane de dolore renis dextri, ſed parum vehementi , non poterat tamen ſupra latus dextrum decumbere. Urinæ tenues, & pallidæ cum arenulis partim rubris, partim albis : puſtulæ oris inunctæ ſunt pomata recenti , tantillo ſalis prunellę admixto , præſcriptum fuit fomentum & cataplaſma emolliens & anodynum renibus admovendum; tum etiam julepus ex decocto herbarum refrigerantium cum ſemine lactucę & papaveris albi, ſummit. malv. flor. viol. & bugloſſi.

Circa horam quartam pomeridianam , levi horrore correptus eſt, quem excepit febris intenſior, ad aliquot horas perſeverans. Hora decima propinatus eſt julepus ad ℥. viij. tota nocte parum dormivit.

Die 30. hora tertia matutina , rigore vehementi afflictus eſt per horam dimidiam , poſtea febris adaucta oris & faucium ulcera graviora, & magis dolen-

tia,

tia, quibus demulcendis diamorum vsurpatum est, sitis ingens, alvi excrementa liquida, & valdè fœtida. Post duas horas sumpto jusculo sudor erupit copiosus in capite & cervice, cum madore tantùm in reliquis partibus, in cujus medio alvus iterum soluta est, & usque ad horam octavam quinquies dejecit, urinæ magis coctæ, coloratiores apparuerunt, exiguam hypostasim habentes, febris etiam imminuta, sed vires admodum fractæ ex alvi fluxu. Circa horam quartam sumpsit julepum cum spiritus sulphuris guttis viginti, quantitas autem julepi perpetuò fuit ℥.viii. iterum dormivit usque ad horam sextam, & experrectus dixit se à julepo plurimùm fuisse apjutum, & refrigerationem percepisse in toto corpore, febris equidem remissior apparebat: assumpto jusculo refrigerante conquestus est de dolore in palato, quod inspicientes; ulceratum invenimus ex ardore febris progressæ: ad hoc malum demulcendum usus est decocto mororum conditorum: postea sequens gargarisma præscripsimus.

℞. Aquar. plantag. & matrisylv. ana ℥.iv. aq. rosar. ℥. ij. aluminis crudi ʒ. ij. post levem ebullitioné dissolve diamor. & mellis rosac. ana ℥. j. fiat gargarismus; præcepimus etiam ut palatum melle rosaceo frequenter inungeretur ex penicillo; colluebat etiam os frequenter ptisanâ potus ordinarij, quæ ex hordeo & liquiritia confecta erat.

Ab eo etiam tempore satis placidè quievit usque ad mediam noctem, in qua rigore iterum correptus est: eoque ad duas horas perducto, postea febris aucta, quæ sequenti die quæ erat ultima mensis Martij, circa horam octavam valdè remissior apparuit, urinæ semper tenues & valdè crudæ. Pomeridianis horis febris multò remissior, & in universum melius habere visus est, quàm diebus præteritis, alvus tota die ter dejecit liquida & biliosa, julepi bis in die iterabantur, epithemata frequenter admovebantur.

Insequente verò nocte, circa illud tempus, quo rigor accidere consueverat, anxietate gravi, & inquietudine molestissima vexantus est, cum alvi fluxu partim bilioso, partim pituitoso, frequenti, sed pauco, tota nocte vigilavit, neque in lecto consistere poterat. Ut igitur motum illum naturæ, qui difficilè ac laboriosè fiebat juvaremus, ipsi exhibuimus medicamentum purgans primo die Aprilis, hora tertia matutina. Interim ulcera palati, & oris erant molestissima, & fœtorem cadaverum referebant; urinæ continuò tenues & decolores nos valdè terrebant: inquietudines circa horam nonam remissæ sunt, & purgatus fuit quinquies tota die. Circa vesperam multò melius habuit, sed urinæ perpetuò albæ & crudæ ulcera oris perpetuò molesta, pustulæ labia & mentum occupantes, imò & partem genæ dextræ, in fœdam crustam degeneraverant, ut fit in variolis multis simul junctis. In mediis etiam cruribus, parti interiori obortæ sunt pustulæ variolis consimiles, inter se distinctæ, & in unaquaque tibia, manus magnitudienm æquantes, maximæ malignitatis & adustionis testes.

Die 2. Aprilis, hora prima post mediam noctem accessio iterùm rediit, cum horrore levissimo, quem sequutus est calor auctus, cum inquietudine præcedéti multò minore. Circa finem accessionis iterum exhibitum fuit medicamentum purgans, dejecitque bilem subviridem, cum pituita copiosa. Post meridiem cessavit purgatio, & febris omninò expers fuit, seque appetentiam ad solidiores cibos percipere ajebat. Crustæ ulcerosæ menti, genarum fœtorem quendam exhalabant.

Die 3. Aprilis, post mediam noctem paroxismus febris tertianæ duplicis iterum reversus, est eadem hora, priori consimilis. Urinæ coloratiores apparuerunt, fœtor satis insignis in ulceribus menti, & genarum. Decretum fuit reliquias materiæ morbificæ præparare ad ulteriorem purgationem remediis internis & externis. Interna fuerunt julepi aperientes, & refrigerantes, externa verò fomentum emolliens, aperiens & humectans super hypochondria, præcipuè regionem hepatis, in qua tensio quędam apparebat, tùm etiam linimentum iisdem viribus prædictum. Ante meridiem febris imminuta est, sed non prorsus intermisit, urinę laudabiles cum hypostasi parva apparuerunt. A meridie ad sextam horam vespertinam bis dejecit liquida & subflava: ulceribus menti & genarum admotum est unguentum ex therebinthina, vitellis ovorum & melle rosaceo. Hora septima vespertina rediit accessio cum rigore, qui ad dimidiam horam extensus est, postea calor auctus ad mediam noctem perseveravit, & duplici sudore, eoque copioso solutus est. Postea ἀπύρετος evasit, fœtor maxillarum usu unguenti prædicti intra duodecim horas sublatus est, & ulcera pus album & crassum emittere cœperunt. In accessione exhibitus fuit pro potu sirupus violaceus cum ptisana & spiritu sulphuris.

Die 4. Aprilis, cum esset febris expers matutinis horis prędicta remedia iterata sunt; & toto die febris expers apparuit. Hora sexta vespertina iterum rediit accessio cum rigore, & præcedente multò longior fuit.

Die 5. Aprilis præmisso clystere sanguis detractus est ad humorem fervorem, & putredinem inhibendam, quæ duo paroxismi incrementum peperisse videbantur, circa horam quintam vespertinam exhibitum est febrile Crollij ex sale absinthij, spiritu sulphuris, & aqua cichorij, cùm jam æger frigus extremorum perciperet postea plus solito contectus est, linteis calidis membra munita, sicque dilatum est principium accessionis ad horam septimam, rigorque per horam perseveravit, postea vi medicamenti prædicti evomuit pituitam & bilem satis magna copia; deinde calor erat mitis, & sine inquietudine, saltem insigni.

Die 6. Aprilis ab exitu paroxismi conquerebatur æger de calore igneo in ventriculo, qui per intervalla sæviebat: conquerebatur etiã de dolore in sinistro hypochondrio, quem cũ explorare voluissem, non potuit ferre manus cõtactum, & tensio manifesta apparebat; urinæ à triduo integro nullæ colligebantur, Sed quia æger dejicere solebat ter aut quater in die, censuimus cum dejectionibus urinas etiam profundi; quia tamen præter dejectiones prædictas continua ferè aderat desidendi cupiditas magna nobis suspicio aderat, ne gravis quædã affectio in renibus latitaret, præsertim cum singultus frequenter ægrotantem urgeret. Tandẽ circa horam secundam, emisit in matulam verum pus, album, leve & æquale, minimè fœtidum ad ℥.iij. cum urina paucissima, hinc certissimè apparuit factum esse abscessum in renibus, qui intus retentus symptomata graviora afferebat. Imò verò ęger tota die dormivit, & usque ad mediã noctem febris remissima fuit. Ignea caliditas per intervalla ventriculum affligebat, & singultus per vices urgebat. Nocte concubia dolor & tumor hypochondrij sinistri valde imminuti sunt, ut se contrectari pateretur, aliquid puris iterum per urinã excrevit, sed tantã ad ℥ ß. bis aut ter per alvum excrevit materiam biliosam, cui existimavimus materiam purulentam esse permixtam, quamvis illud certo non appaerret, post med ã noctem redijt accessio, quę non vere accessio dicenda est, sed potius exacerbatio, non

contigit enim cum horrore aut rigore, neque cum febre intenfiffima, fed potius cùm inquietudine, & languore.

Die 7. Aprilis mane ante lucem urinam reddidit, quę vix ℥.j. quantitatem exæquabat, in cujus fundo tantillum puris fubfidebat. Circa horam feptimam alvus foluta eft parva quantitate, & dejectionis medietas purulenta erat: hinc conjicere licuit abfceffum in capacitatem abdominis fuiffe apertum, & per inteftina expurgari, fed propter admixtionem aliorum excrementorum, quando copiofa eft dejectio, non apparere; conjecimus etiam urinam cum pure & fęcibus effundi in inteftina, aut non attrahi à renibus, quia nihil aut perexiguum mingebat, nullumque in vefica ejufque meatibus vitium apparebat, adde quod dejectiones erant copiofiffimæ, quæ nifi clyftere frequenti prolicerentur, æger multò deteriùs habebat, & hac die cum inquietus ad defpetationem propemodum fuiffet, ufque ad meridiem poft ejectum clyfterem, quo bis purgatus eft placidè habuit, calor intenfus in regione ventriculi perfeverat, & quod mirum eft nulla urgetur fiti, julepi ufurpantur refrigarantes & lenientes, tum etiam emulfiones. Interdum in jufculis lac amygdalarum dulcium permifcetur. Pro potu utitur decocto hordei & liquiritię cum firupo violaceo, inter ea vires in dies languent, & pulfus evadit infirmior. Circa horá quintam vefpertinam fatis copiofam urinam reddidit fine moleftia, in cujus fundo tantillum puris refidebat, optimè quievit, & horá octavâ iterum minxit cum minori puris quantitate, & pulfus multò melior apparuit. Tota nocte placidè quievit, ter copiosè minxit cum pure perpetuò in fundo matulæ refidente: & febris exacerbatio perexigua ac breviffima fuit.

Die 8. Aprilis fummo manè julepus fuit exhibitus, & poft horam clyfter injectus, quo bis copiosè dejecit. In jufculo diffolvebatur pulvis ex feminibus frigidis cum faccharo, nunc lac amygdalarum dulcium, nunc decoquebantur herbę refrigerantes, & parùm detergêtes, lumborum regio unguento refrigerante inungebatur. Pro potu decocto hordei, graminis & liquiritię utebatur, quæ omnia detergendo ulceri in renibus jam contracto, & reliquiis inflammationis earumdem partium temperandis deftinata fuerant. Tota die multò meliùs habuit, ac febris propemodum expers fuit. Horâ fextâ vefpertina acceffio rediit cum horrore levi totâ fere nocte perfeverans fed non admodum vehemens urinæ purulentæ, dolor hæmorrhoidum.

Die 9. purgatus eft blando medicamento ex fenna, rheo, manna, fatis bene habuit, fed magna jufculorum averfio, & difficultas deglutiendi, febris perexigua, fed vires infirmæ pondus veluti quoddam circa vefperam fentiebat in fundo ftomachi, fingultus frequens, qualis toto morbi decurfu, nocte nullam habuit acceffionem aut exacerbationem, fed tantùm ardorem in ore, qui eum vigilare, & os frequenter abluere coëgit; in labiis ficcitas, & aduftio apparebat, tamen nulla fitis.

Die 10. aderat oris ficcitas, alvi fluxus, febris exigua, pulfus languidus, excrementa alvi male olentia, & quoties dejiciebat, quendam tetrum odorem in ore percipiebat; urinæ crudæ cum pauciffimo pure, nocte melius habuit, non rediit acceffio, fed levis tantùm exacerbatio, quater dejecit biliofa, urinæ copiofæ, crudæ cum exiguo pure.

Die 11. mane meliùs habebat, nihil moleftum erat, præter ingentem laffitudinem, alvi fluxus perfeverat, urinæ eędem. Poft meridiem adhuc melius, & fine laffitudine, ciborum appetentia, & omninò convaluiffe videbatur, fi urinæ meliores extitiffent; nocte inquietudo levis, vigiliæ, & febris paulò intenfior, alvum femel tantùm depofuit.

Die 12. febricula perfeverat cùm exigua laffitudine, circa vefperam febris expers ufque ad decimam horam, in qua febris exacerbatio rediit, fed levior, & minùs moleita, alvum non depofuit, urinæ ut fupra.

Die 13. exigua febris perfeverat, meliùs tamen habuit.

Die 14. purgatus eft prædicto medicamento, fed moleſta oris ficcitate afflictus, frequenter os colluere coactus eft, febris lenta perfeverat.

Die 15. cibos folidos comedere cœpit cum appetentia, urinæ coloratiores, fed purulentam continuò fubfidentiam habentes, febris lenta perfeverat.

Die 16. manè bene habuit, hęmorrhagia rediit, venæ fectione parca fedata eft, ter dejecit tota die injecto clyftere, urinæ eædem, febris eadem.

Die 17. cibos fumpfit cum appetentia, febris minor, femel tantùm dejecit excrementa folidiora urinæ eædem, noctu quievit, parùm fine exacerbatione febrili.

Die 18. meliùs habuit, cibos fumpfit cum majori appetentia, hyrudo admota eft hæmorrhoidi adhuc tumenti, ad revellendam hæmorrhagiam narium, quæ inftare videbatur, multum fanguinis effluxit cum humore ferofo, & nocte fequenti melius dormivit.

Die 19. ciborum appetentia, febris exigua pomeridianis horis, urinæ ballidæ & tenues, nullam fubfidentiam habentes, & puris expertes.

Die 20. omnia fimilia diei precedenti.

Die 21. difceffi, poftea fenfim convaluit, & intra paucos dies integræ fanitati reftitutus eft, ufu potiffimum feri lactis.

Rheumatica affectio.

Virnobilis quinquagenarius, biliofo temperamento præditus, cum per longum tempus multos in victu errores commififfet, præfertim in comeffationibus, & exercitiis immodicis, ac intempeftivis; jam à duobus annis cruciari cœpit variis doloribus, nunc brachia & manus, nunc pedes, & tibias, aliáfque partes affligentibus, ii que errantibus, nec diu in una & eadem parte confiftentibus, ita ut hodie manus dextra, cras finiftra afficiatur, poſteà verò dolor manus deferit, & ad pedes devolvitur. Ceffante autem dolore in partibus fumma infiis imbecillitas relinquitur, ut æger per plures dies decumbere cogatur. Nec articulos tantùm hujufmodi dolores affligunt, fed etiam alias partes, interdum enim caput dolore afficitur, aliàs dentes & maxillæ dolitant, aliàs humerus, aliàs etiam hypochondria; ita ut nulla fere corporis pars doloribus immunis videatur. In principio morbi longiora erant dolorum intervalla, ita ut poftquam per 15. aut 20. dies afflictus fuiffet, per menfem unum aut alterum à doloribus immunis effet; nunc verò breviora multò funt dolorum intervalla; & vix per octiduum integra fruitur valetudine, Febricula interdum laborat, præcipue doloribus accedentibus; & ad fummam maciem, totiufque corporis debilitatem perductus eft. Multa remedia à præfentibus Medicis ufurpata funt, ad contumacem iftum affectum oppugnandum, pręcipue vacuantia per intervalla ufurpata, phlebotomia fcilicet, & purgatio, fed omnia incaffum, ideò Medicos Monfpelienfes confulere voluit, à quibus fequentia præfcripta funt.

Ex hiftoria fymptomatum, quibus Nobiliffimus ægro-

ægrotans jamdiu conflictatus est conjicere licet eum illo morbo laborare, quiRheumatica affectio nominatur, quod equidem nomen nō juxta vulgarem & cōmunem significationem usurpatum volumus, qua omnes ii affectus enunciari solent, in quibus à capite in aliquam partem aliquid transmittitur, ut de catharris vulgariter fertur. Sed propriè & peculiariter juxta doctrinam Hippocratis lib. de locis in homine, & Galeni 1. de febrium diff. & 1. de compos. med. secundū genera rheumaticum affectum nominamus illum, qui ex totius corporis habituali intemperie ducit originem. Ille autem graphicè depingitur à Gal 1. febrium cap. 7. his verbis, hujusmodi quapiam ratione provenire scito rheumaticos nominatos affectus, toto videlicet corpore infirmo, principibus verò illius partibus paululum licet infit sanguinis, gravari tamen solitis, eumquead carneis cutis partes protrudentibus, hæc Galenus. Vnde legitimam rheumaticæ affectionis rationem in eo sitam esse constat, quod corpus universum ea impotentia adeò habitualiter sit affectum, ut ubi principem ejus partem aliquo sanguine gravari contigerit, licet non sit in copia plurimùm excedens, ad carnosas partes sub cute, & in ipsam protinùs transmittant, & hincin articulos facilè delabitur. Illam verò principem partem quę in hoc affectu maxime læditur, jecur esse statuimus; quod alimentum, non satis nutritioni conveniens, propter ascititiam quandam imbecillitatem generans, totum corpus pari imbecillitate, & maxima molestia solet afficere. Hujusmodi autem imbecillitas ex intemperie quadam facta ducit originem, quę ut accuratius investigari queat, in memoriam revocandum est quatuor modis innatum partium temperamentum alterari posse. Primò defectu innati caloris, & humidi primigenii. Secundo per intensionem alicujus qualitatis ex quatuor, in quibus consistere fertur temperamentum. Tertio ex vitiosa & maligna, aut venenata qualitate in partem introducta. Quarto cum spiritus vitalis obtunditur, dissipatur, distrahitur, aut pravè corrumpitur. In nostra autem laborante, secunda in primis causa accusanda est, aucta nimirum calidi- tas hepatis, & præternaturalis facta, unde concoctio ipsius partis depravatur, sanguisve serosus, fervidus, & nutritioni ineptus redditur, eáq; ratione ad varias partes distrahitur; eásq; partim acrimonia sua vellicat, variosque dolores efficit, partim in flatus cōvertitur, aliáque symptomata producit, donec tandem portio illius serosa, & flatuosa per insensibilem transpirationem aut sudorem, aut urinam excluditur.

Hujus affectus curationem nondum assequi potuerunt præstantissimi Medici, duplici de causa. Primò quia (ut antea dictum est) intemperies rheumaticam illam affectionem, proprdiectam, illegitimam generans habitualis est, & facta; atque adeò difficillime mutabilis. Secundò quia non videntur præceptum illud observasse, à Galeno propositum in hujus morbi curatione. 1. febrium c. 6. quod sic habet. Merito ergo his curādis scopus est, non evacuatio, sed totius corporis roboratio, quæ quidem ita intelligenda sunt, non quòd nulla omninò competat evacuatio, (idem enim Galenus ante hujus affectus curationem orditur à missione sanguinis, ac si excrementa pravam etiam qualitatem habuerint, unam adhibet purgationem) sed quod magis & frequentiùs roborantibus, minùs verò & parciùs evacuantibus agendum sit.

Cum igitur intemperies calidior ex infignibus maximisque vitę erroribus, in hepate potissimum contracta, illius, totiusque corporis imbecillitatem pariat: adversus eam omni arte col'uctandum est, iis remediis, quæ dictam intempetiem oppugnent, simúlque speci- fica proprietate hepar roborent, ac reficiant. Et quia temperies illa habitualis est, longissimo indiget remediorum usu.

Primò igitur inter omnia remedia, hactenùs ars invenire potuit ad hepar præcalidum refrigerandum, atque roborandum, primas obtinet tinctura corallorum, cujus cochlearia duo eger sumere poterit singulis diebus manè duabus horis ante pastum. Illius præparatio talis est.

♃. Coralli rubri crassiusculè triti ℥. vj. reponantur in vase vitreo rotundo (quod matracium vulgò nominant) iisque affundatur succus limonum, ut supra materiam quatuor digitis emineat (in penuria succi limonum substitui poterit succus berberis) vase benè clauso, ponantur in balneo Mariæ per quatuor aut quinque dies continuos, & tincturam separa à fæce, & in alio vase serva ad usum dictum.

Gustui gratior fiet tinctura, si cum sacchari candi pari quantitate reducatur in sirupum; sed multò inefficacior evadet; at melius addetur saccharum cuilibet dosi exhibitionis tempore.

Ad hunc eundem usum valdè commendatur conserva ex fructu chinorrhodij. seu rosæ caninæ confecta, scilicet fructus illos maturos mundando à seminibus, deinde coquendo in aqua, ac trajiciendo per setaceum, tandemque recoquendo cum saccharo ad opiatæ consistentiam; modus autem faciendi consimilis est ei quo cidoniatum parari consuevit.

Hujus autem conservæ sumere poterit singulis diebus ad nucis magnitudinem manè aut vesperi & in introitu lecti. Vti etiam poterit electario sequenti.

♃. Electarii triasantali quadruplicato rheo in tabellas redacti ℥. iv. capiat tabellam unam ponderis ʒ. ii superbibendo parùm aquæ potus ordinarii.

Tinctura etiam rosarum ad usum prædictum erit utilissima, quæ in sequentem modum componitur.

♃. Rosar. rubr. siccarum ℥. j. aquæ tepidæ ℔. iij. spiritus sulphuris aut vitrioli ʒ. ß. infundantur per horas sex colaturę adde sacchari albi ℔. ß. capiat cyathum unum hora commoda.

Hæc quatuor remedia in usu continuo ita habenda sunt, ut mane alterutrum sumatur, horis duabus ante pastum, vesperi vero alterum, in introitu lecti, postridie vero alia duo iisdem horis, ita frequenter remedia immutando, ne natura nimium iisdem assuescat, Quando vero omnia simul habere non poterit, duobus aut tribus ordine prædicto utetur, imo vero circa initium ter in die, si lubet, dicta remedia usurpare poterit, scilicet mane, vesperi, & horis duabus ante cœnam.

Tinctura rosarum omni etiam horâ usupari poterit, tempore sitis, extra pastus, tum etiam statim post aliorum remediorum usum.

Inter roborantia remedia convenientissima est ambara cineritia, quæ spiritus & calorem nativum mire reficit, neque tantopere calefacit ut vulgò creditur, estque veluti balsamum humidi radicalis, ejus igitur gr. viij. vel x. sumere poterit per vices cum tinctura corallorum, vel jusculo communi aut in ovo sorbili.

Quia vero partium præcipuarum intemperies & imbecillitas excrementorum proventum solet efficere, ideo blandis purgationibus, ut antea dictum est, per vices expurganda sunt, quod fiet sirupo magistrali ex succis composito, qui magis alterando, & roborando hepar, quam purgando pręstabit.

♃. Succorum recenter expressorum; & per resi- den-

dentiam depuratorum ex foliis endiviæ, cichorij, acetoſæ fumariæ luporum agrim. & bugloſſi ℔.iij. ſucci pomorum redolente. recenter expreſſi ℔.j ß. ſennæ mundatæ ℥.vj. epithymi ℥.ij. agarici recenter trochiſcati ℥.j macis, & garyophillor. an. ʒ.j. infundantur & decoquantur ut artis eſt, donec colaturæ ſuperſint quart. v. in quibus diſſolve, hab. electiin prædictis ſuccis ſeorſim infuſi cum ſantalo citrino ℥. ß. ſacchari albi quart. v. fiat ſirupus perfectè coctus & clarificatus, qui fervetur in vaſe vitreo, de quo capiat ℥.j.ß. vel ℥.ij. bis autter in menſe cum juſculo pulli folius endiviæ, cichorij & acetoſæ alterato.

Intermediis verò temporibus; quando alvus non erit libera, quæ perpetuò mollis ſervanda eſt, ſumere poterit ejuſdem ſirupi ℥. j. cum juſculo communi, hora una ante prandium.

Vel diſſolvere poterit eundem ſirupum in decocto prunorum.

Vel in eodem decocto, loco ſirupi diſſolvi poterit manna ab ℥. ß. ad ℥. j. ſumenda itidem horâ una ante prandium.

Vel in dicto decocto prunorum decoqui interdum poterunt ſennæ mundatæ ʒ. ij.

Prædicta remedia frequentari poterunt bis in ſeptimana, ſi alvus non ſit libera.

Præterea ad hepatis fervorem de mulcendum, nihil præſtantiùs eſt balneo aquæ tepidæ, quod per totam æſtatem uſurpandum erit frequentiſſimè ſingulis ferè diebus per horam ante cœnam, in formam ſemicupij.

His addere licet optimam victus rationem ex cibis concoctu facilibus, & optimi ſucci, v.g. perdicibus, caponibus, pullis gallinaceis & pipionibus, præcipuè verò juſculis, & conſum matis, juribus carnium expreſſis, aliiſque, quæ omnia ſumenda ſuntin mediocri quantitate, ut facilius concoqui poſſint.

Pro potu utatur diluto rhabarbari per longum tempus in hunc modum compoſito.

♃. Rhab. pulverat. craſſiuſculè ʒ.ß. aquæ fontis ℔. iij. bulliant parùm & colentur, ac colatura utatur pro potu ordinario cum tantillo vini rubelli.

Interdum etiam loco illius diluti, uti poterit decocto radicum cichorij cum vino, ut dictum eſt.

Vitabit maximè motus vehementes, tam animi quam corporis, venerem, & alia quæ ſibi maximè obfuiſſe non dubitat.

Si quando dolor firmetur in articulis, ſequentibus remediis mulceri, & diſſolvi poterit.

♃. Pulpæ radicis altheæ ℥. iv. lactis recentis ℥. ij. fiat inſtar linimenti, quod inducatur parti d ſenti, vel.

♃. Maſſæ emplaſtri diapalma q. ſ. extendatur ſuper alutam, fiat emplaſtrum debita magnitudinis applicandum parti dolenti.

OBSERVATIO L.

Tumor lienis.

SOror Dn. Nicolai Canonici Monſpelienſis 20. annos nata, poſt febrem tertianam malè curatam incidit in tumorem lienis inſignem, qui totum ferè abdomen continebat, cum febre lenta, inappetentia, vigiliis aliique ſymptomatis.

Præſcribo primum venæ ſectionem brachii ſiniſtri præmiſſo clyſtere. Deindeapozema aperiens cum cremore tartari ad duodecim dies, tertio quoque die infundebantur ſennæ ʒ. ij. addebatùr que ſirupi de cichoro compoſiti ℥. j. Eodem tempore admovebatur lieni-fotus emolliens & aperiens manè & ſerò, & linimentum poſt fotum, Sumebat etiam veſpertinis horis, ſcilicet hora una ante cœnam opiatam ſequentem.

♃. Conſervæ florum tamariſci & radicis enulæ campanæ an. ℥. j. conſervæ capillorū ven. ℥. ij. conſervę abſynthij vulgaris & corticis citri conditi ℥. ß. confectionis Alcherm ʒ. iij. ſalis abſynthij, & tamariſci an. ʒ. ij. pulveris electarii diarrhodon. abbat. ʒ. j. cum ſirupo capil. ven. fiat opiata de qua capiat magnitudinem caſtaneę ſingulis diebus manè duabus horis aute paſtum, ſuperhauſto vini diluti momento.

Hiſce remediis convaluit intra 15. dies.

OBSERVATIO LI.

Sanguis coagulatus in ventriculo.

FRater Dn. Dumoys in curia præſidiali Monſpelienſi Conſiliarij Regij quinquagenarius poſt exercitia vehementia in venatione aſſidua, parum ſanguinis evomuit, & nonnihil etiam eundem per alvum excrevit. Sequentibus diebus ventriculi gravitate premebatur cum cardialgia, ut alimentum frequēter expeteret illiuſq; abſtinentiâ per intervallum aliquod ſe deficere diceret. Vinum etiam frequenter ſorbillabat. Quãdo tractabatur regio ventriculi, dolorem ſentiebat, manus ſubfrigidas habebat; parum ſitiebat. Medicus ordinarius cum febre lypiria ex inflammatione ventriculi laborare dicebat. At cum mihi febris nulla pulſum tangenti appareret, ille virium imbecillitatem obſtare inquiebat, quo minus febricitare videretur. Illam autem inflammationem colligebat ex ſanguine antea excreto, quiejuſdem effuſionem in ſubſtantiam ventriculi argueret; ex dolore ipſius partis, manuum frigiditate, & cardialgia, indeque audacter pronunciabat eum certò & brevi moriturum. Ego verò omnia illa ſymptomata ex ſanguine in ventriculo concreto & corrupto provenire cenſebam; qui quidem ſanguis corruptus, ut docet Galenus, veneni naturam induit, & inde lypothimiæ, aut cardialgiæ, extremorum perfrigerationes, aliaque ſymptomata emergunt. Neque enim fieri poſſe putabam, ut ventriculi inflammatio febrem intenſam, ac ſitim non accenderet. Deinde admotione tegulæ calefactæ, & pannorum calidorum ſupra ventriculum æger delectabatur, nec non meri aſſumptione frequenti, & juſculis valdè calidis, quæ omnia non tuliſſet ventriculus inflammatus. Injecto clyſtere trumbulos quoſdam ſanguinis cum eo excrevit, ſāguis detractus fuit valde pituitoſus. Ab emulſione veſpere exhibita ex præſcripto Medici ordinarij, graviter affectus eſt tota nocte. Remediis autem ſanguinem coagulatum diſſolventibus, & expurgantibus noluit acquieſcere dictus Medicus, ideo ego, qui per occaſionem ægrum ſemel tantùm videram, integram illi curam reliqui. Sed poſtera die nullo alio remedio uſurpato per alvum depoſuit materiam fœtidiſſimã & nigricantem ſicque liberatus eſt ab omnibus prædictis ſymptomatibus; quòd manifeſtè indicavit affectus hujus cauſam non aliam extitiſſe quàm ſanguinem concretum in ventriculo, ut nos exiſtimanimus.

OBSERVATIO LII.

Partis atrophia & ſenſus imminutio.

ORnatiſſimi viri D. paſchalij Conſiliarij Regij, & in computorū camera Gratianopolitana Magiſtri uxor

Uxor dilectiſſima, annos nata 22. temperamento prædita calido & ſicco (prout ex actionum promptitudine, ingenii acrimonia, iracundia, venarum latitudine, habitu maciléto, aliiſque ſignis facilè videre eſt) à ſeptē annis laborāte cœpit imminutione ſēſus tactus in manu ſiniſta, cū partis ejuſdē macie & extenuatione quę primū inpollice apparuit, cujus muſculi veneris montem conſtituentes primùm abſumpti ſunt, moxque ejuſdem particulæ ſenſus imminutus & conſequenter alii digiti eodem affectu tentati; donec tandem integra ferè ſenſus abolitio conſequuta fuerit, nunc etenim acum in pollicem immiſſam vix dolorificè percipit. Ad hæc veſiculæ interdum in extremitatibus digitorum exoriuntur uſtionibus ſimillimæ, aliaque nonnulla habitu apparent, quæ ſuo loco proponentur.

Caſus iſte difficillimus eſt, rariſſimus, & intricatiſſimus, licet de eo præſtantiſſimi Medici qui illius curam ſuſceperunt, parum dubitaverunt, illam ſenſus tactus læſionem, ad incipientem paralyſim referentes, quæ quidem ſententia licet rationibus non levibus confirmari valeat, Aliud tamen de hujus morbi natura judicium proferre, & validiſſimis rationum momentis ſuſtinere facile eſt, eſſe nimiriùm nudam partis atrophiā, quam ratione ſiccitatis ſenſus tactus læſio conſequuta ſit, citra ullam nervorum obſtructionem. Nos utriuſque partis rationes proferemus, ut ſaniorem eligere, cujuſvis arbitrio ſit. At tandem demonſtrabimus (quod erit egregium & ſingulare) eadem curandi methodo, iiſdemque remedijs hunc affectum, ſive ab hac, ſive ab illa cauſa dependeat, eſſe profligandum.

Primò igitur hanc ſenſus tactus læſionem, ſpeciem eſſe paralyſis, inde conſtare videtur, quod ab alia cauſa non poteſt in aliqua parte ſenſus ille imminui vel aboleri, quàm ab obſtructione nervorum, ſpiritus animales, ſimulque facultatem ſenſificam, & motricem ad partes deferentium. Deinde quod nobilis hæc mulier tumorem aliàs paſſa eſt in parte dextra cervicis, & interdùm auris dextræ tinnitum, necnon dolorem quendam circa cervicem percipit, quę indicia ſunt fluxionis à capite irruentis.

Contra verò hunc affectum non ad paralyſim, ſed ad quandam potiùs atrophiæ ſpeciem referendum eſſe ſequentes rationes poſſunt evincere.

Primò, in paralyſi non ſolùm ſenſus, ſed etiam motus læditur, præſertim quando antiqua eſt & confirmata, quemadmodum iſta, quæ per ſeptennium affligit, licet enim interdum lędi poſſit motus illęſo ſenſus; & contra interdum ſenſus lędatur illæſo metu; hæc tamē adhibenda eſt differentia, quę diſertè docetur à Gal. 1. de loc. affect. c. 6. quod nimirum in parte motus capaci non poteſt lędi ſenſus illæſo motu, cum tamen motus lædi poſſit illæſo ſenſu, ſenſus enim in patiendo magis, motus verò in agendo conſiſtit, & cum idem ſpiritus animalis per eundem nervū deferat ſenſum & motum ſi minori copia affluat quàm quę motui poſſit ſufficere; illa tamen ſenſui ſufficiet; ut ſi tanta nervi fuerit obſtructio, ut ſenſus lædatur, multo major lęſio motui continget. Quomodo igitur fieri poterit, ut interdum ſenſus lædatur, illęſo motu? hęc tantum ratione (docente Galen. loco cit.) quod nimirum ſi ſoli nervi qui ad cutem feruntur, afficiantur, illæſis iis qui ad muſculos deſinunt, ſenſus tantum peribit, illeſo motu, quemadmodum contigit Pauſanię Syrio ſophiſtę, cujus hiſtoriam refert Gal. 3. de loc. c. 12. tum etiam loco ſuprà citato, qui Romam proficiſcens, è vehicuol decidit, & ictu accepto circa ſeptimam vertebram unde nervulus ad cutem duorum minimorum digitorum defertur, in iis duobus digitis ſenſus periit illæſo motu, quia nervi qui ad muſculos earum partium ferebatur, non erant affecti. Iam verò in caſu propoſito res non poteſt ita ſe habere; quandoquidem ſi affectus oritur ab obſtructione nervorum, concedendum eſt nervos qui feruntur ad muſculos, eſſe graviter affectos, ſi quidem nunquàm contingit macies & conſumptio in parte paralytica, quin prius illa ſpiritus animalis influxu prorſus deſtituta ſit, ſiquidē facultas naturalis, Feriante facultate animali, in conſenſum trahitur, & malè nutriens partem, atrophiam inducit, ſed cum ex integritate motus nervorum integritas pateat, conjiciendum eſt illam atrophiam non ſequi paralyſim; ſed potiùs ſenſus illam læſionem, ab atrophia, & exſiccatione partium dependere. Neque enim verum eſt, ut nuper aſſerebatur, omnem ſenſus imminutionem & abolitionem, eſſe ſpeciem paralyſis, ſiquidem in elephantiaſi ſenſus imminuitur, & aboletur à ſiccitate in partes introducta ab humore atrabilaria.

Secundò ex dictis etiam aliud argumentum colligere fas eſt, ſiquidem macies & atrophia non contingit partibus paralyticis, niſi paralyſis confirmata ſit. At iſta à ſuis authoribus dicitur tantùm incipiens, cum ſenſus tantùm lædatur illæſo motu. Vnde ſequitur neceſſario atrophiam iſtam à paralyſi minimè dependere.

Tertiò, cum dicatur paralyſis incipiens, mirum eſt principium morbi per ſeptennium duraſſe, neque ulteriùs progreſſum; & profluxionem, quæ nervum tantùm unum, aut alterum ad digitorum cutem excurrentem obſeſſit, nervos tandem majores prædictis contiguos, & motum efficientes, non invaſiſſe. Ita ut inde motus & ſenſus læſio contigerit, & integra, abſolutáque paralyſis prodierit.

Quartò, ante ſenſus imminutionem, primùm apparere cœpit macies & conſumptio muſculorum pollicis, quam deinde ſubſequuta eſt ſenſus imminutio. Ergo atrophia partis ab alia cauſa dependet, quàm à paralyſi, & ſenſus inminuti cauſa eſſe videtur.

Quintò, veſiculæ uſtionibus ſimillimæ, digitorum extrema non rarò affligentes, humorem arguunt in partes affectas delabi longè diverſum ab eo qui ſolet efficere paralyſim. Quiquidem humor non ſolum digitis ab hepate ſuggeritur, ſed etiam univerſæ meditati corporis ſibi viciniori, nam & digiti pedis dextri ijſdem veſiculis afficiuntur, & tibia dextra herpetibus, & brachium dextrum rivulis quibuſdam inſignitur, à venis ordinariis diſtinctis, ſub cute recto tramite decurrentibus, & colorem rubrum, ſaturatum, ac fere liveſcentem referentibus, ùt facile appareat ſanguinem atrabilarium ad partes affectas defluere, qui nutritionem vitians maciem, & ſiccitatem induxerit; à qua ſiccitate ſenſus tactus imminutus eſt, ſiquidem à ſapientibus artis medicę proceribus, litteris proditum eſt, motum juvari à ſiccitate, ſenſum vero ab humiditate. Atque adeò dum pars redditur humidior, ineptam fieri ad motum, dum verò ſiccior evadit, ineptam fieri ad ſenſum. Similes etiam rivuli in tibia dextra ægrotantis apparent, varicum inſtar, qui hepatis virium evidentiùs comprobanr.

Denique hujuſce affectus naturam magis, ac magis indicant juvantia & lædentia, ſicut enim nunquam hactenùs remediis convenientibus uſa eſt, ſic uſu thermerum, aliarumque rerum calidarum, tum medicamentorum potenter reſolventium, parti admotorum, multo pejus habuit.

Quamvis autem hæc poſterior ſententia veritati propior eſſe videatur, ſi quis tamen priori favere voluerit, ultima ratione perſuaſus, in illius gratiam ad-

ductæ;quæ certe minime contemnenda eſt,ſaltem hoc æſtimare poſſit, quendam forte humoris defluxum, ſpinalis medullæ particulam aliquam afficere, unde ſenſus imminutio oriatur; at verò maciem & atrophiam partis, huic cauſæ acceptam referre,impoſſibile eſt quemadmodum id rationes allatæ evidenter convincunt, & ſaltem juxta illam ſententiam aſſerendum eſſet, maciem & ſenſus imminutionem eſſe complicatos affectus, adverſis cauſis oriundos. Quibus ita ſuppoſitis, in quamcunque partem animum convertere lubeat, eadem perpetuò erit curandi ratio, quemadmodum ab initio fuimus polliciti,

Illam igitur curationem ex legitimis indicationibus deducentes, omni opera elaborandum eſt, ut calidior & ſiccior hepatis intemperies, omnium malorum ſoboles emendetur; partis conſumptio & atrophia reparetur, & renutriatur, à qua ſi læſio ſenſus prodeat, ſimul illa curabitur ſublata cauſa, nimirùm ſiccitate. Si verò hæc ſenſus læſio à nervorum læſione oriri exiſtimetur, & à fluxione à cerebro in ſpinam ruente: non tamen idcircò calefacientia remedia exhibenda ſunt, quæ cauſam fluxionis primariam, ſcilicet hepatis intemperiem augerent. Neque refrigerantibus calida permiſcenda, mixtis indicationibus, ſiquidem illis intemperies hepatis nunquam corrigetur, præſertim cùm in formulis remediorum, juxta hanc indicationem antea præſcriptis, calida medicamenta frigidis longè prævaleant. Neque externa remedia reſolventia parti affectæ admovenda ſunt, quia illam magis ac magis abſument & exſiccabunt, & affectus curationi nullo modo inſervient, obſtructio enim nervorum ſi quæ eſt, non in manibus eſt, ſed juxta vertebras in nervorum origine, ſic Galenus imitandus veniet, qui in Pauſania Syro antea nominato, remedia ab aliis Medicis admota duobus digitis ſenſu carentibus, ibique nihil conferentibus, vertebris colli applicuit felici ſucceſſu.

Imò verò paralyſes quæ in corporibus calidioribus, ſiccioribúſque contingunt, ſolis refrigerantibus, & humectantibus remedijs curari poſſunt, quemadmodum docet Trallianus lib. 1. cap. 16. his verbis. Cauſam reſolutionis effectricem magna ex parte internoſcere licet ex craſſo, viſcoſo, & frigidò humore conſtitui. Sciendum etiam eſt vitium hoc ex qualitate calida, aut ſicca proficiſci, ubi calida intemperies ſanguinem, & humores nimium torrefecerit. Et paulò poſt, ſi námque qualitas ſola fuerit calida & ſicca, tunc extenuantia, calefacientiáque(omnia enim hujuſmodi nativum humorem conſumunt,) magis adhuc aſſant materiam craſſioremque reddunt. Ac tandem curationem ſubnectit ex victu & remedijs purè refrigerantibus & humectantibus; quam quidem ab experientia deſumptam eſſe aſſeverat, inquiens, Novi ſanè ego quendam, reſolutionem ex mœrore, multa ſollicitudine, & inedia expertum? deinde ſumpta hiera, adeò læſu, ut totus ipſe immobilis fieret, & propemodum interiret, niſi in contrarium mutatus fuiſſet, & humectantibus omnibus, tum potionibus tum cibis, & alijs quæ temperatum ipſum reddidiſſent, uſus fuiſſet, maximè verò balneis compluribus, unctionibus ex hydrælæo, mutatione aëris temperatis & omni hilaritate. Huic non valde abſimilem hiſtoriam videre eſt apud Foreſtum obſ. 97. lib. 10 cujuſdam adoleſcentis, qui à cruribus ad pedes ſenſu & motu deſtitutus erat, cum earundem partium extenuatione, & atrophia. Cumque calefacientium & exſiccantium medicamentorum uſu ab alijs Medicis præſcriptorum, in pejus continuò rueret, tandem ſolis humectantibus aſſumptis, & admotis, à Foreſto reſtitutus eſt.

Primò igitur victus ratio inſtituenda eſt refrigerans & humectans. Cibi ſint boni ſucci & concoctu faciles, & ex junioribus præſertim animalibus. In juſculis utatur herbis refrigerantibus, borragine, acetoſa, endivia, lactuca, & portulaca. Vitentur omnia frixa ſalſa, & piperata, legumina, caſeus antiquus, aliáque cibi craſſiores & calidiores, vinum bibat valdè dilutum & oligophorum.

Vitentur in primis animi pathemata, præſertim triſtitia & iracundia, ſomnus ſit longiſſimus, quia nihil magis humectat, quam ſomnus. Alvus ſit ſemper libera, natura, vel arte.

Quàm primùm erit à graviditate libera, tranſacto uno à partu menſe, ſequentium remediorum uſum aggrediatur.

℞. Rad. bugloſſi, graminis, & aſparagi ana ℥. ß. fol. endiviæ, cichorij, acetoſ. bugloſ. ana M. ß. coquantur cum pullo gallinaceo, & fiat juſculum, quod capiat manè per duodecim dies,

In tertia quoque juſculo infunde per noctem ſennæ mundat. ℥. ß. ſem. aniſi ʒ. j.

Poſt primum juſculum purgans, aperiatur vena baſilica cubiti dextri mittantur ſanguinis ℥. vij.

Finitis juſculis ingrediatur balneum ſequens.

℞. Amigdalar. dulc. contuſar, & farinæ hordei ana ℔. j ß. deco quantur pro balneo, in ſacculo incluſa, quod ingrediatur tepide manè, & longè à paſtu, ſingulis diebus decoctum renovando.

℞. Vnguenti roſacei & cerati ſantalini ana ℥. j. ſucci cichorij & olei roſæ. ana ℥. ß. trochiſcor. de caphura ℈. j. ceræ albæ parum, fiat unguentum quo inungatur regio hepatis ab exitu balnei, poſt deterſum madorem, & continuando, ſingulis diebus in introitu lecti per longum tempus.

℞. Seri lactis caprilli per lactis ebullitionem extracti, & probè clarificati ℥. vj. ſucci cichorij & pomorum redolentium ana ℥ j. capiat manè duabus horis ante prandium per 15. dies.

Si tempus fuerit frigidius, quò minùs ſero lactis uti poſſit, illius loco decoctum chinæ ſubſtitui poterit in ſequentem modum.

℞. Rad. chinæ in talleolas inciſæ ℥ j. aquæ fontis ℔. vj. ſucci limonum ℥. iij. macerentur per 24. horas, deinde coquantur in vaſe terreo vitreato bene clauſo, ad tertiæ partis conſumptionem, colentur per manicam Hipp. capiat ℥. vj. vel viij. ſingulis diebus manè.

℞. Succorum recenter expreſſorum, & per reſidentiam depuratorum ex folijs borrag. bugloſſ. fumariæ, cichor. & acetoſ. ℔ iij. ſucci pomorum redolent, recenter expreſſi & depurati ℔. ij. ß. in quibus infunde ſennæ mundat. ℥. viij. polypod. querc. recentis, & epithymi ana ℥ ij. agarici recenter trochiſcati ℥. j. macis & garyophill. ana ʒ j. Poſtea coquantur ad ℔. j. ß. in colatura diſſolve rhab. electi in prædictorum ſuccorum portione ſeorſim infuſi ℥ j. ſacchari albi ℔. j. ß. coquantur in ſirupum, de quo capiat ℥. ij. cum juſculo pulli, folijs borrag. bugloſ. fumariæ, & acetoſ. alterato.

Diebus intermedijs capiat ſingulis diebus manè, duabus horis ante paſtum ℥. j. opiatæ confectæ ex fructu cinorrhodij, ſeu roſæ caninæ probè maturo & convenienter cocto, & per ſetaceum trajecto, ac deinde recocto cum ſacchari ſ. q. quemadmodum cydoniatum parari conſuevit.

Vtatur etiam interdum tabellis triaſantali duplicato rheo; cujus capiat ℥. ij. manè loco opiatæ prædictæ, ſuperbibendo aquæ cichorij parùm.

Si

Si propter temporis injurias hoc autumno omnia prædicta remedia ad amussim exequi non valeat. Vere proximo illa erunt de integro repetenda, tum etiam balneum frequenter iterandum, & serum lactis diu usurpandum, in hisce enim remediis præcipua curandi ratio versatur.

Denique ad hunc affectum expugnandum utilissime, ac longè præstantissimæ aquæ Meynenses, quas adire poterit circa initium mensis Iulij, iisque utetur per mensem integrum.

Intereà ab ipso curationis initio topica remedia usurpanda sunt, brachio & manui affectæ frequenter admovenda.

℞. Olei amygdal. dulc. recenter extracti sine igne ℥. ij. olei chamœm. ℥. j. misce, inungatur pars calidè manè & serò, mox linteis calidiusculis eandem obvolvendo.

Postquàm admotum fuerit oleum prædictum per 15. dies, usurpetur sequens per idem tempus.

℞. Olei catellorum, & lumbricorum ana ℥. ij. olei amygdal. dulc. ℥. iij. misceatur ut dictum est. Posteà per totidem dies utatur sequenti linimento.

℞. Olei violar. & olivar. ana ℥. i. ß picis navalis ℥. ij. amygdal. dulc. ℥. j. fiat linimentum.

Tandem si affectus prædictis remedijs pertinaciter obsistat, ad sequentis decocti usum erit transeundum.

℞. Rad. bryoniæ, liliorum & altheæ ana ℥. iij. coquantur in jusculo capitis, pedum, & intestinorum vituli, aut vervecis, & in hoc decocto demergatur manus, & portio brachij calidè manè & serò per duas horas, idque post usum balnei per 15. dies.

Vt etiam suspicioni provideatur materiæ nervorum principio impactæ, usurpari poterunt ungenta & linimenta potenter resolventia, à præstantissimis Medicis præscripta, iis inungendo calidè spinam dorsi per aliquot dierum spatium. Actum Monspelij die 14. mensis Augusti anni 163.

OBSERVATIO LIII.

Aborsus præcautio.

Quædam mulier, uxor Ioannis Vieules civis Monspeliensis, tres aborsus consequentes passa erat variis gestationis temporibus. Iam verò à duobus mensibus gravida patiebatur dolores circa umbilicum & lumbos, qui aborsum minabantur. Alter Medicus duo emplastra præscripserat lumbis & umbilico admovenda ex massa empl. pro fracturis & dissoc. unde melius habuit ad aliquot dies, posteà verò iidem dolores reversi. Vocatus ego advertens mulierem juvenem, & sanguineam, venam secari jubeo, unde intra paucas horas à doloribus, & metu aborsus omninò liberata est. Sanguis erat valdè serosus. Tamen ad præcautionem præscribo rhab. pulv. ℥. j. cum jusculo iterandam semel in septimana per mensem, unguentum astringens lumbis & ventri admovendum pridie purgationis, & opiatam astringentem postridie rhabarbari, quibus tamen non usa est. Symptomata illa accessérant eo prorsus tempore quo menstruas purgationes pati consueverat extra graviditatem. Tertio deinde graviditatis mense eadē symptomata redierunt, & venæ sectione statim liberata est. Quarto itidem, quinto, sexto, septimo, & octavo iisdem symptomatibus periodicè recurrentibus, iterata est venæ sectio, statim liberabatur, ultima venæ sectio celebrata fuit octo diebus ante principium noni mensis, cum eodem fructu, die scilicet 15. Ianuarij anni 1612. & in fine noni mensis peperit filium bene habitum, atque vitalem, sed pallidiusculum.

OBSERVATIO LIV.

Febris hamitritaus, capitis dolor.

Die 12. mensis Octobris anni 1631. vocatus sum ad Dominam de Lesignan Picenis decumbentem ex febre continua, cum intermittente copulata, cui junctus erat occipitis dolor gravans, cum tendinum cervicis dolore, & fluxione in dextrum oculum decumbente; unde conjeci dolorem capitis esse Idiopathicum cùmque acceperat ab aëris nocturni injuria, cui se exposuerat; febris erat satis lenta, & pituitosa sine siti, inveni eam in 14. morbi die; antea verò ipsi semel vena fuerat aperta, & bis purgans medicamentum exhibitum, sudot copiosus apparuerat dicto die decimo quarto, omnia sine fructu; febris eadem, quæ circa vesperam exacerbabatur, cum extremorum perfrigeratione, unde paroxysmi notabantur. Decimoquinto, & decimosexto iterata est phlebotomia; posteà medicamentum fuit exhibitum; & post aliquot dies iteratum ex infusione sennæ, cum sale tartari, jusculi aperientia exhibita, quoniam julepos, & alia remedia interna renuebat; fotus & inunctiones factæ in hypochondriis, quæ tensa apparebant. Ratione doloris capitis admotum est vesicatorium & emplastrum commissuræ; hæc continuata sunt usque ad vigesimum sextum morbi diem, perseverante febre, urinæ aliquando coctæ cum eneoremate laudabili; sæpius crudæ, cum eneoremare valdè divulso, & non rarò ex tribus urinis quæ noctu servabantur, prima & tertia crudæ erent, media laudabilis, quæ morbi longitudinem minabantur. Post tempus prædictum, cum alia remedia respueret, exhibeo per triduum salis tartari ℥. ß. spiritus vitrioli guttas xv. in decocto absinthij, unde optimè habuit, febrisque superata est, urinæ tamen tenues permanebant, cum eneoremate divulso. Iterùm purgata est, & omninò convaluit.

OBSERVATIO LV.

Tussis & catarrhus infantis.

Filius Dn de Boitarques in camera computorum Monspeliensi correctoris, undecimestris, tentabatur catharro, cum tussi assiduâ, & febre, pituitam frequenter evomebat, multum lac sugebat, & parùm mingebat. Post multa remedia cum perexiguo fructu usurpata, jussi ut inungeretur regio renum, oleo scorpionum Matthioli, ter in die, unde urinæ copiosiores redditæ, & catarrhus imminutus. Dicit enim Mercatus lib. de morbis puerorum cap. 8. in pueris contingere catarrhum aliquando ex vitio & imbecillitate renum non trahentium serosum humorem unde fit ut ille sursum translatus, fiat materia catarrhi. Si symptoma illud perseverasset, usurpata essent remedia ad eodem Mercato proposita cap. 13. de suppressa urina in pueris, ut clysteres, jusculaaperientia, &c.

OBSERVATIO LVI.

Pleuritis.

Qui-

QVidam futor juvenis & biliofus, pleuritide laborans, poft multas phlebotomias, aliáque remedia ordinaria. Die quinta perfeverante febre intenfa, & lateris dolore, fumpfit pomum coctum cum thuris ℈j. fuperbibendo aquæ cardui bened. ℥.iv. & posteà tectus eft, fudavit parùm fine febris imminutione, fequenti die multùm fudavit bis autem, & inde convaluit.

OBSERVATIO LVII.

Febris continua in puellula.

ANno 1632. in menfe Ianuario filia Dn. Darenes Caufidici, annos feptem nata laborabat febre continua, non admodum vehementi, fed quæ per intervalla, fcilicet circa verfperam exacerbatur. Incœpit febris cum vomitu pituitofo, quem deinde fequutus eft alvi fluxus etiam pituitofus per unum tantùm diem perfeverans, fcilicet fecundo die morbi, urina erat pallida & turbata, anhelitus acidus, & graveolens. Præfcribo potionem ex infulo ℥.j. rhei, fyrupi rofacei ℥.j. Antequam exhiberetur medicamentum, alter Medicus fupervenient volebat illud omittere, & phlebotomiam potiorem effe contendebat, tamen exhibitum eft medicamentum, quod paulò poft evomuit dum pituita craffa, & valdè putrida, deinde præfcribo clyfterem ex catholic. dupl. ℥.ß. circà vefperam injiciendum, quo & reliquiis medicamenti fimul operantibus quinquies dejecit totâ nocte materiam pituitofam, biliofam, & valde fœtentem, manè febris perexigna, & meridie febris expers ac fanitati reftituta eft.

Ex hac obfervatione colligere eft, quantùm aberrent illi Medici, qui in omni febre continuâ indifcriminatim à venæ fectione inchoandam effe curationem exiftimant. Cum fæpè in pueris dictæ febres à putridis humoribus in prima regione ftagnantibus, oriantur; qui purgatione facilè educuntur. In hac autem puellula vomitus pituitofus & alvi fluxus talem humorum redundantiam indicabant.

OBSERVATIO LVIII.

Colibus dolor.

VXor Dn. Audifreti civis Monfpelienfis laborabat colico dolore graviffimo die 22. Ianuarij anni 1632. Injectus fuerat clyfter carminans & purgans fruftra, vocatus ego præfcribo alium clyfterem ex decocto emollientium, & carminantium, facto in æquis partibus aquæ & vini albi diffolvendo cathol. dupl. ℥. j. mellis rofacei ℥.ij. aquæ benedictæ turbidæ ℥. iv. ftatim injecto clyftere dolor quievit, per tres horas dormivit, poftea mediocriter purgata eft, & dolor non rediit.

OBSERVATIO LIX.

Colicus dolor.

DIe octava menfis Martij anni 1632. Domina de Varanda fexagenaria graviffimis doloribus vexabatur circa regionem lumborum, hepatis, ventriculi, & inteftinorum; duo injecti fuerant clyfteres, quibus valdè purgata fuerat, & cucurbitula magna admota, ante & retrò. Dolores perpetuò intenfi. Vocatus ego exhibeo pulveris inteftini lupi ℥. j. cum vini ℥. iij. ftatim ceffavit dolor. Et poftea exhibitum eft purgans medicamentum, ad reliquias materiæ morbificæ expellendas.

OBSERVATIO LX.

Afthma peripneumonia, cordis palpitatio.

DIe 8. Aprilis anni 1632. vidua Dn. de Seiclory civis Monfpelienfis, cum paucis induta veftibus è lecto in feneftram tranfiliffet circa mediam noctem, illicò correpta eft magna refpirandi difficultate, afthmatis paroxyfmum æmulante, cum tuffi, fputo cruento, febre, & faciei rubedine, Vocatus ego venam cubiti dextri aperiri jubeo, & detractis fanguinis ℥. viij. ftatim fpirandi difficultas quievit. Posteà clyfter laxans injectus eft, & julepus exhibitus ex aqua papav. rhead. fyrup. viol. fale prunell. & confect. de hyacintho.

Die 9. horâ decimâ ante meridiem, eam iterùm invifo, & invenio febrientem, tuffi laborantem, & fanguinea fputa excernentem; tum pondus grave fentiebat in medio pectoris cum ardore interno, & punctu ris in variis thoracis locis. Impero phlebotomiam ex brachio finiftro, clyfteris ac julepi iterationem, inunctionem pectoris ex oleo violaceo, fyrupi violacei ufum frequentem. A venæ fectione ftatim levata, & fenfus ille ponderis, & ardoris in thorace, valdè imminutus. Horâ quinta vefpertinâ ejufdem diei cum exiftimarem à partibus inferioribus, vapores, & humores in thoracem transferri, quod Orthopnæa illa fatis indicabat, præfcribo miffionem fanguinis ex faphæna, ex qua etiam meliùs habuit. Nocte fequenti iteratus eft julepus prædictus parùm dormivit.

Die 10. manè melius habuit, febris, & reliqua fymptomata valde remiffa. Circa horam tertiam vefpertinam, levem refrigerationem extremorum paffa eft, cum fudore leviffimo in pedibus, & volis manuum, indefebris aucta, pulfus valde oppreffus, & gravitatis fenfus in thorace plurimùm auctus. Vocatus eft in confilium Dn. Ranchinus, Cancellarius, qui cenfuit hunc affectum effe pleuritidem anteriorem ex inflammatione mediaftini. Et ex communi confenfu miffus eft fanguis ad ℥. vij. ex brachio dextro, unde etiam meliùs habuit, reliqua remedia continuata, tum etiam frictiones ligaturæ, & cucurbitulæ in partibus inferioribus frequenter celebrabantur.

Die 11. quæ erat tertia morbi, commotus ijs quæ obfervaveram in alio morbo ejufdem ægrotantis, in quo fluxu alvi, tenefmode, & catharro in pectus viciffim affligebatur, ita ut quoties alvus reftitabat, catharrus graviter affligeret, & fluxu alvi redeunte, ftatim catharrus ceffaret, facta palindrome ad inteftina, humoris in pectus defluentis, cenfui purgationem ipfi fore utiliffimam, quam in hunc modum, compono.

℞. Fol. bugloffi & lactucæ ana M. j. tamarind. ℥. ß. liquiritiæ ℥. iij. flor. violar. p. j. coquantur ad ℥. iv. in colatum diffolverhab. in aqua bugloffi cum fantalo citrin. infufi ℥. j. mannæ & firupi rofacei ana ℥. j. fiat potio, quam fumpfit manè, & multa pituitofa, ferofa, acria, fœtidáque excrevit. Nihilominùs exacerbatio circa vefperam rediit, ut die præcedenti, attamen pulfus non erat oppreffus, ut anteà, & gravitas pectoris minor. Sed dolorem percipiebat circa claviculam dextram, qui etiam tactu exafperabatur, nox ferè infomnis, emulfionibus frequenter utebatur.

Die

Die 4. morbi, & menſis 12. cum manè febris & dolor ad claviculam perſeverarent, iterùm vocatus eſt in conſilium Dn. Ranchinus, & præter dicta ſymptomata, maximam palpitationem cordis patiebatur, quæ etiam palpitatio apparuerat in hypochondrio dextro, tum etiam in latere dextro, ſed exiguo tempore. Atin regione cordis permanebat, & inſtar mallei violenter percutiebat. Iterum aperta eſt vena brachii dextri, præſcripta inunctio partis dolentis, & remedia ad inferiora revellentia. Circa veſperam rediit exacerbatio, cum palpitatione perſeverante. Poſt aliquot horas parùm ſudavit toto corpore, unde aliquantulum levata eſt. At palpitatio & febris eadem. Cum ſuſpicio eſſet vapores ferri ab utero, præſcriptus eſt clyſter hyſtericus, frictiones, ligaturæ; & cucurbitulæ partibus inferioribus. Emplaſtrum hyſtericum umbilico, & julepus ad ſudorem juvandum, ex aquis ſcabioſæ, & cardui bened. cum lapid. bezoar. & aquæ naphæ ℥. ß. ratione uteri. Nocte alvus ter copioſè dejecit fœtida & corrupta. Poſt mediam noctem placide dormivit uſque ad matutinum.

Die 5. morbi mane eam invenio cum exigua febre, ſine ulla pectoris oppreſſione aut dolore, & cum exigua cordis palpitatione. Circa veſperam parùm ſudavit, & paulò melius habuit. Poſt rejectum clyſterem, cordis palpitatio aucta eſt, febriſque intenſior evaſit. Nocte mediocriter habuit.

Die 6. omnia eadem, veſperi admotæ cucurbitulæ ſcarificatæ cum fructu.

Die 7. menſtrua copioſe fluere cœperunt, unde omnia ſymptomata fuere valdè remiſſa.

Die 8. meliùs habuit.

Die 9. levis alvi fluxus teneſmodes, quo pituitoſa, pauca ejiciebat & ante illum fluxum, per vomitum rejecit amara multa.

Præparabantur humores aperientibus temperatis.

Die 10. quæ erat 18. menſis, alvi fluxus minor, veſpere omnino ſubſtitit, febris nulla, Inde omnino convaluit.

Die 29. ejuſdem menſis Aprilis, cum optime ſe haberevideretur, & negotia domeſtica ageret, ſedens in ſellula, ſubito in terram concidit exanimis, & vere mortua.

Aperto cadavere, inventum eſt mediaſtinum pleno ſero ſanguineo quod forte rupta membrana verſus partem ſuperiorem pulmonis eumque atque aſperam arteriam comprimens, ſubito ſuffocaverat. Prætereà inventa eſt pulmonis univerſa ſubſtantia referta materia purulenta, & gravitate inſigni prædita: tum etiam teſticulus ſiniſter exigui ovi magnitudinem æquabat, colore nigricante, eoque aperto, ſubſtantia illius ſpongioſa, nigra & veluti gangrænaaffecta viſa eſt. Imò verò ſtatim ab apertione, excidit à teſticuli medio materia quædam nuclei inſtar, & grumo ſanguinis putrefacto ſimillima. Inde oriri conjecimus affectus hyſtericos quibus erat valde obnoxia; Imo verò forſan cordis palpitatio inde oriebatur, à tetris nempe vaporibus ab ea parte elevatis.

OBSERVATIO LXI.

Ex aborſu ſymptomata.

Clariſſima uxor Dn. Deſgardies die 28. menſis Martij anni 1632. aborſum paſſa eſt, quo ſecundinas primùm cum multo ſanguine excrevit, unde ſumma vitium imbecillitas ad extremum periculum eam deduxit. Sedato ſanguinis profluvio, die ſequenti fœtum excluſit, erat autem quatuor menſium, poſteà convaleſcere viſa eſt, & mediocriter purgabatur. Attamē fœtor inſignis & cadaveroſus apparebat in iis quæ purgabantur. Die ſeptima febre intenſa correpta eſt, & placentam illam carneam, quæ jecur uterinum nominatur, excrevit, admodum fœtentem, ſanguine atro plenam; unde poſteà ſenſim convaluit.

Idem contigit dominæ De. Laroche quæ die 15. Aprilis ejuſdem anni cum gravida eſſet à quatuo rmenſibus, abortum paſſa eſt, & fœtum cum membranis excluſit, unde omnino liberata eredebatur. Attamen febre intenſâ poſtmodum laborabat, cum horrore frequenti, & animi defectibus. Tum purgamenta fœtidiſſima cum trombis & caruncculis exeernebat. Die ſeptima placantam illam integram excrevit, eamque fœtidiſſimam, unde meliùs habere cœpit, ac ſenſim convaluit.

Hæ quæ hiſtoriæ docent purgamenta uteri, fœtorē cadaveroſum referentia, vt plurimùm ſignificare aliquam ſecundinarum portionem in utero reſtitiſſe.

OBSERVATIO LXIII.

Scabies.

Quidam adoleſcens famulus Dn. Graſſeti Iudicis regii, fœda ſcabie torquebatur, cum furunculis frequenter emergentibus, à quibus affectibus liberari nequiverat venæ ſectionibus & purgationibus multis intrà ſex menſes per intervalla uſurpatis. Tandem ei exhibetur Mercurii dulcis. ℈. j. cum diagrid. ℈. ß. quibus optimè purgatus eſt, & à fœda illa ſcabie intra paucos dies liberatus.

OBSERVATIO LXII.

Ventris dolor.

Vxor Dn. de la Fauerie poſtquam icterum aliquandiu paſſa eſſet, à quo imperfectè curata fuerat, incidit in febrem tertianam diuturnam, eâqua ſoluta, febris lenta permanebat cum exacerbationibus tertianis, & hepatis duritie. His ſucceſſit dolor atrociſſimus primo inſultu regionem hepatis infeſtans, poſteà verò totum ventrem occupans, præcipue verò uteri regionem, cum purgationes menſtruas valdè imminutas pateretur. Injecti fuerunt clyſteres, fomenta, & linimenta admota, quibus dolor valdè imminuebatur, ac præcipuè exhibito pulvere ex ſulphuris ℥. ß. cum nucis moſchatæ ℥. j. confecto, ab altero Medico ſeniori, me abſente præſcripto, quem ſecreti inſtar celabat: At neque ſublatus omninò dolor, & breviiterùm rediit, non minori vehementia, ut jam in vitæ periculo conſtituta ægrotans videretur. Prædictis remediis fruſtrà iteratis, ſequentes pilulæ à me præſcriptæ die 26. Iulii anni 1632.

℞. Aloës ſoccot drac. ii. Laudani opiat. gran. iiii. diagrid. gran. vi. formentur pilulæ vj. quas poſtquàm deglutivit ægra noctis initio, per horam dormivit, & experrecta, ſe à dolore omnino liberam profeſſa eſt, nocte mediocriter dormivit, multùm ſudavit, manè optimè habuit, doloris & febris expers; nullo modo purgata eſt, ſed matutinis horis clyſter injectus, à quo multa dejecit excrementa, eoque ſingulis diebus per triduum iterato, dolor non ampliùs rediit.

OBSERVATIO LXIV.

Fluxus hepaticus, Dyſenteria.

Quidam piſtor dyſenteriâ paſſus per duos menſes incidit tandem in fluxum hepaticum, quo mul-tùm ſanguinis diluti emittebat, ſine aliis humoribus, cum febre, & virium dejectione ſummâ, vnde brevi moriturum æſtimantes proximi, Theologum, & Tabellionem vocant. Vocatus etiam ego Laudani gr. iv. exhibeo circa veſperam, & intrà horam fluxus cohibitus eſt, nec nocte dejecit, vſque ad meridiem ſequentem, in quo fluxus rediit, ſed minimè ſanguineus, erat enim tantum bilioſus, veſperi tamen aliquid ſanguinis permiſcebant. Eadē die manè detractus fuit ſanguis ad ℥. vj. in duobus vaſculis, quorum poſterius habebat ſanguinem fervidum & ſpumantem. Præſcripti ſunt julepi refrigerantes, & aſtringentes, epithema, unguentum hepati refrig. tincturarosarum pro potu ordinario. Hæc agebantur die 14. Auguſti, anni 1623. Nox ſequens fuit ſatis moleſta, & inſomnis, cum pluribus dejectionibus bilioſis, & interdū ſanguineis. Die verò 15. ſumpſit potionem ex rhab. tamarind. & mirobolan. in decocto refrigerante & aſtringente, quamultum purgatus eſt tota die, & admodum debilitatus. Veſperi reiteratur laud anum, & ſtatim alvi fluxus cohibitus eſt, nocte tamen nihil dormivit. Manè præſcript. eſt fotus aſtringens ex rad. & herbis, aliiſque in ſacculis inclufis, & in vino rubro, & aceto decoctis, toti ventri admovendus. Item julepus ex ſucco portulacæ, plantag. & ſorborum; tum pulvis roborans & aſtringens in juſculis & panatellis vſurpandus, & 24. horarum ſpatio omninò ſanatus eſt.

OBSERVATIO LXV.

Hyſterica paſſio.

Vxor Dn. Moureti in curia præſidiali procuratoris, correpta eſt die 15. Auguſti anni 1623. nauſea frequenti, qua parùm pituitæ magno conatu rejiciebat, cordis dolore, & febre quadam, quæ pluries in die redibat, & occultabatur. Tum mēſtrua apparuerunt ante tempus conſumtum. Cenſeo eam laborare ab vtero, & præſcribo clyſterem hyſtericum, emplaſtrum de galbano, & potiunculam ex aquæ naphæ ℥. ij. cum gr. iv. caſtorei. His nihilo meliùs habuit, imò verò fluxus mē ſiū cohibitus eſt. Die ſecunda, cū nauſea urgeret, exhibeo potionem ex ſale vitrioli, qua ingentem pituitę viſcidę copiam evomuit cum maximo labore. Tertiā, jubeo aperiri venā malleoli, undè multū leuata eſt. Sed quarta die animi defectibus, languoribus afficiebatur, & ut ſe vapores ad cor aſcendentes percipere aſſereret. Aperta eſt vena alterius malleoli ſine fructu. Quintā die exhibita eſt potio ſequens, hyſtericis convenientiſſima.

℞. Moſchi, & ſang. draconis ana gr. xiij. aquæ naphæ ℥. iv. fiat potio.

Hoc remedio maximè levata eſt, & totā die meliùs habuit. At ſextā die redeunt ſymptomata, quibus etiā ſeptimā die plurimùm vexata eſt. Octavā ſumpſit pilularum fœtidarum ʒ. j. quibus optimè purgata eſt, & ita bene habuit, ut nullis alijs remediis opus fuerit.

OBSERVATIO LXVI.

Dyſenteria.

Filiolus Dn. Dorthes bimulus dyſenteriâ contumaci laborabat, poſt multa alia remedia fruſtrà uſurpata, exhibui extracti corallorum ℈. ß. cum aqua plantag. & eadem die fluxus cohibitus eſt.

OBSERVATIO LXVII.

Colicus dolor.

Quidam Aulicus, dum Rex Monſpelii eſſet die 2. Octobris anni 1632. incidit in colicum dolorem graviſſimum, ad cujus ſublationem, primo injectus eſt clyſter emolliens & purgans, poſtea carminans & evacuans cum terebinthina, à quo levatus eſt, ſed brevi dolor rediit. Tandem in decocto carminante diſſolvi julebo aquæ benedictæ ℥. vi. diaphenici ℥. j. à quo quater deiecit pituitoſa multa, & omnino liberatus eſt.

Eodem clyſtere Dn. Verchand civis Monſpelienſis prope divum Firminum ante duos menſes, à ſimili dolore liberatus fuerat.

OBSERVATIO LXVIII.

Hepatis durities cum cachexia.

Domina de la Fauerie poſt morbum ſupra deſcriptum obſ. 63. laborabat cachexia cum duritie hepatis palpabili, ſequentibus pilulis uſa per 20. dies perfectè reſtituta eſt.

℞. Chalybis præp. cum ſulph. ℥. ß. aloës optimæ, ſennæ mundat. agaric. troch. & rhab. elect. ana ʒ. j. pulv. diarrhod. abbat. ʒ. ß. croci ℈. ß. cum ſyrupo roſat. ſolut. fiat maſſa pilular. de qua capiat ʒ j. ſingulis diebus manè leviter deambulando, & poſt tres horas capiat juſculum in quo folia & rad. petroſell, bullierint.

Quia hæ pilulæ non purgabant, bis aut ter addita ſunt uni doſi diagrid. gr. iv.

OBSERVATIO LXIX.

Affectio hyſterica amula.

Vxor Dn. Salgues mercatoris Monſpelienſis per multos dies conflictata eſt dolore circa regionem hepatis graviter infeſtante, cum levi lypothymia & faucium conſtrictione quadam, atque vomitibus pituitoſis: per intervalla recurrebat dolor & interdùm ad alias abdominis partes exporrigebatur. Tanta interdùm animi defectio eam corripiebat, vt brevi moritura videretur. Cum affectio hyſterica putaretur, remedia ipſi congrua uſurpabantur, à quibus aliquando levabatur, ſed omnia ſymptomata poſtmodùm recurrebant. Tandem balneis, fotibus, & clyſteribus uſa, per alvum excrevit materiam quandam pituitoſam, compactam, & latam, faſciæ inſtar, palmi magnitudine, poſteà verò per aliquot ſedes materiam mucoſam, ac poſtmodùm omninò ſanata eſt.

OBSERVATIO LXX.

Hydrops.

Iuvenis quidam 25. annos natus, coquus Dn. Marchionis de Varenes, poſt febrem continuam, & intermittentem incidit in hydropem tympanitem; cum non exigua aquarum copia coniunctum; poſt multa

multa remedia & purgationes frequentes, quarum beneficio multum ſeri & flatuum copiam emittebat, & venter imminuebatur, atque iterum ſpatio 24. horarum in priſtinam amplitudinem redibat, tandem ſequentibus duobus remediis per 15. dies uſurpatis, convaluit.

℞. Rad. eryngii, rubiæ tinctorum, apii, & petroſel. cortic. rad. caparum mediani fraxini, & tamariſci ana ℥. i. rad. azari ℥. ß. fol. agrim. ceterac. capill. ven. chamædr. hyperic. abſinth. & centaur. min. ana m. i. ſem. dauci & petroſel. maced. ana ℥. ß. coquantur ad quart. v. in duabus partibus aquæ, & una vini albi ſub finem additi, in colatura diſſolve ſyrupi de cichorio compoſ. ℥. iiij. fiat apozema pro iiij. doſibus matutinis, addendo unicuique doſi ſpiritus diuretici ℥. ß. ſpiritus vitrioi ℈. i.

Poſt tertiam vel quartam doſim apozematis, purgabatur cum mercurii vitæ gr. vi. ſcammonii gr. x. quibus vomitus non provocabatur.

Alterum remedium erat cataplaſma ex rad. cucum. agreſt. cum pulvere cumini patutum, cujus deſcriptio habetur in praxi medica noſtra cap. de hydrope.

OBSERVATIO LXXI.

Variola cum dyſenteria.

Puer quinque annorum, filius Magiſtri Limouſini piſtoris, variolis prehenſus tertio die alvi fluxu cruento corripitur, cum frequenti egerendi conatu; pituitoſa, & mucoſa excernebat, cum magnâ ſanguinis copia. Exanthemata erant parva, alba, & depreſſa. Ad eum vocatus, ſequentia præſcribo.

℞. Roſar. rubr. p. i. ſantali rubr. ℥. ß. liquiritiæ raſæ & paſſularum integr. ana ℥. i. coquantur in juſculo capitis vervecis, in colaturæ quart. tribus diſſolve confect. de hyacinth. ʒ. iii. conſervæ roſar. per ſetaceum trajectæ ℥. ß. vitell. ovi nu. j. fiat clyſter frequenter injiciendus.

℞. Aquar. ſcabioſ. & card. bened. ana ℥. i. ß. ſyrupi de roſis ſiccis ℥. i. corali. præp. & margaritar. præp. ana ℈. ß. lapid. bezoard. gr. iii. confect. de hyacinth. ʒ. ß. fiat julep. qui detur bis in die.

℞. Olei ſcorpionum Matthioli ℥ ß. illinantur inguina, & axillæ calidè frequenter.

Bis injecto clyſtere, & bis ſumpto julepo ceſſavit prorſus alvi fluxus, & exanthemata validius erumpere cœperunt, ac poſtmodum morbo placidè defunctus eſt ad perfectam ſanationem, ut noſtro amplius auxilio non indiguerit.

Quamvis vulgaria ſint remedia propoſita; hic tamen caſus obſervationem meruit, propter eventum non vulgarem; ex omnibus enim pueris variolis laborantibus, quos mihi tota vita videre contigit, hic unicus fuit, qui ex alvi fluxu ſanguineo evaſerit; ſed in cæteris certum mortis præſagium fuit, magna præſertim ſanguinis copia effluente.

OBSERVATIO LXXII.

Pleuritis maligna.

Uxor D. Argelies Frontinianſis circa finem menſis Martii anni 1633. laborabat pleuritide dextrâ eaque graviſſima. Die ſeptima circa finem & initium octavæ, ſubitò correpta eſt palpitatione cordis adeò gravi, ut medicus illius ordinarius extremos eſſe naturæ conatus arbitraretur, eamque brevi morituram palam pronunciaverit. Nos verò à putrida aliqua materia evaporante, in ventre inferiori contenta hujuſmodi palpitationem procedere cenſuimus. Eventus rem indicavit, nam poſt duas horas, ægra bis alvo ejecit valdè fœtida, & ab hujuſmodi palpitatione liberata eſt. Periculi ſuſpicionem afferebat, quod affectus intra ſeptem dies nullis remediis, nedum frequenti venæ ſectione imminutus fuerat. Licet autem ſymptomata imminuta apparerent, die undecima parotis apparuit, quæ poſtero die delituit, & 13. mortua eſt. Unde apparuit pleuritidem fuiſſe malignam, vel potius febrem malignam, pleuritide comitatam.

OBSERVATIO LXXIII.

Pleuritis ſpuria.

Circa idem tempus ancilla D. Germain civis Monſpelienſis laboravit dolore lateris pungitivo cum tuſſi, & ſputis albis, quæ tamen bis aut ter cruenta apparuerunt, melius decumbebat in latus dolens, quod erat dextrum. Erat autem febris expers, quod ſignificabat, non eſſe veram pleuritidem, cum inflammatio talis non poſſit eſſe ſine febre acuta. Septimo die morbi, cum dolor nunquam intermiſiſſet, ſanguinis ſputum apparuit copioſum per aliquot horas, cui ſucceſſit fluxus menſium; cui integra morbi ſolutio ſucceſſit. Cauſam hujus affectus cenſui ſeroſum quendam humorem acrem in latus per venas translatum, qui dolorem efficiebat ſine inflammatione. Qui ſeroſus humor exagitatus die ſeptimo aperuit quaſdam venulas, unde contigit ſanguinis ſputum. At vincente natura, & ſeroſam illam materiam amandante ad venas uteri, facta fuit morbi ſolutio.

OBSERVATIO LXXIV.

Paralyſis & convulſio affectio hypochondriaca.

D. N. Fouquetus Medicus Frotinianenſis paſſus eſt autumno prægreſſo febrem tertianam duplicem valdè diuturnam, quæ ad hyemis initium perduravit anni 1633. Is erat temperamento melancholico donatus, annum agens quadrageſimum, uſus eſt tempore Quadrageſimæ pravis eduliis, præterea animi pathematis admodum gravibus affectus eſt. Poſt feſtum Paſchatis laborare cœpit catarrho in omoplatam ſiniſtram decumbente, ubi dolor excitabatur; poſt aliquot dies incidit in motus & ſenſus imminutionem dolorificam ferè omnium partium, præcipuè verò in tibiis atque femoribus; præterea tenſiones dolorificæ per intervalla continebant in iiſdem partibus ut digiti pedum contraherentur, & muſculi juxta inguina cordarum inſtar tenſa apparerent. In partibus ſuperioribus, brachiis præſertim motus erat liberior. At in omnibus partibus ſenſus obtuſus, ut in naſo, & facie ſe parum ſentire affirmaret. Per os excernebat humorem tenuem, quem ipſe æger dicebat ſaporem acrem & acerbum præ ſe ferre, inſtar vitrioli, ſingulis diebus febris exacerbabatur, & in exacerbatione tenſiones muſculorum, fluxio & alia ſymptomata intendebantur, nec non pectus admodum coarctabatur, ut ſuffocari videretur. In morbi principio bis phlebotomia uſurpata, & toties purgato corpore ad therma Baleruanas ſe contulit; ubi quater merſus eſt in balneum per quatriduum, caput lavit ſine ullo fructu. Reverſus à thermis uſus eſt noſtro conſilio. Judicavimus autem hunc affectum procedere ab humore ſeroſo à cerebro inſpinam medullarem, & totum genus nervoſum confluente: illius autem ſeroſi humoris col-

lectionem fieri prius in hypochondriis, præsertim venis meseraicis in quibus continetur homoris melancholici copia, ex causis prægressis. Ita ut hunc affectum ad hypochondriacam affectionem referendum esse censuerimus, cujus symptomata essent illa paralysis, & convulsio imperfecta, à seroso humore in dictas partes effuso progenita. Quod indicabat, tum ægrotantis constitutio melancholica, tum copiosus ejusdé humoris effluxus per os, tum febris, quâ propemodum assiduè tenebatur, & ingravescente febre, omnia symptomata intendebantur; cum tamen paralysis à pituitâ oriundæ febris soleat esse remedium. Talia autem symptomata ex humore melancholico contingere refert Sennertus agens de affectu hypochondriaco, & de scorbuto. Non est hæc paralysis propriè dicta, quæ fit affecto nervorum principio, sed abusive sic appellata, quæ non totalis est sensus, motusque privatio, ob denegatum animalis spiritus per nervos influxum; sed potius functionis sensitivæ & motivæ depravatio, quia dolorificus sensus adest.

Præscripsimus ipsi apozema ad plures dies, ex aperientibus temperatis, alternis diebus purgans, & alternis tantum alterans; fotum hypochondriis emollientem, & aperientem; linimentum ejusdem facultatis, tum venæ sectionem post primam dosim apozematis, præmisso clystere, & purgante medicamento. Pro potu utebatur infuso corticis tamarisci, agrimonii, & pimpinellæ. At cum sanguis detractus valde cacochymus videretur, iterum detractus est. Ex reliquis remediis nullum percepit solatium, sed morbus in pejus ibat.

Die 24. mensis Aprilis, eum iterum invisi, eumque inveni fractis admodum viribus, cum febre assiduâ lenta, quæ tamen tertianæ paroxysmos habebat. In quibus hypochondria per intervalla ex flatibus intumescebant, præcipuè verò lien. Aliquando etiam ab iisdem flatibus ita comprimebatur diaphragma, ut se suffocari clamitaret; Et epoto aquæ cyatho, ructus duos, aut tres edebat, ac confestim ab illa suffocatione liberabatur. Urinis innatabat aliquid pingue, instar telæ aranearum, & sedimenta earum erant farinacea; quæ quidem urinæ lethales sunt ex Hipp. 2. progn. Die intermissionis laborabat ptyalismo frequenti, & humorem intra cranium & cutem, aut musculos faciei deferri sentiebat.

Die 29. Aprilis, eum iterum invisi ad extrema redactum, pulsus erat minutulus, ptyalismus cohibitus, respiratio oppressa. At mente constabat. Die sequenti manè obiit.

OBSERVATIO LXXV.

Dolor pleuriticus ex lumbricis.

Circa finem mensis Aprilis, anni 1633. filia Raymundi Michaëlis Frontinianensis, annos octo nata laborare cœpit tussi & febre, quibus successit lateris dolor, ita ut pleuritica censeretur. Attamen quinta die morbi tres, aut quatuor lumbricos excrevit per clysterem, ac diebus sequentibus quamplures, tum exhibitis medicamentis lumbricos expellentibus, tum purgante medicamento: & ita curata est. Unde patet vapores ex materia putrida (à qua lumbrici generantur) elevatos, dolores lateris, & tussim, aliaque symptomata procedere, quæ pleuritidem mentiuntur.

OBSERVATIO LXXVI.

Tumor strumosus.

Die sexta Junij anni 1633. D. de Gajan ad nos adduxit filiam suam 13. annos natam, temperamento sanguineo præditam, quod ex colore subrubro faciei apparebat, & ab undecimo ætatis anno menstruas purgationes patiebatur. Cum ab octo mensibus fluxio quædam in partem faciei dextram decubuisset, paucis postea diebus decidit in cervicem, ita ut glandula illius loci paululum tumefacta apparuerit. Ab eo tempore tumor sensim increvit, ita ut jam ovi anseri ni magnitudinem superaret. A præsentibus Medico & Chirurgo per duos menses, multa præstita fuerunt remedia, purgationes, decocta sudorifica, causticum imo inustum tum parti admota remedia, primù resolventia, & emollientia postea suppurantia & attrahentia validissima, quibus nihil profectum est, imò contra tumor antea exiguus incrementum suscepit. Nos verò consilio inito cum Dn. Delort Universitatis Decano, & Magistro Thierri Haguenot, Chirurgo seniori, primum eam misimus ad thermas Balerucanas ut iis uteretur in potu, balneo, & capitis embrochatione. Postea verò sequentia præscripta sunt.

Pulvis Arthriticus addito zinzibere, sumendus singulis hebdomadis. Venæ sectio post primam dosim pulveris.

Fotus ex spongia in aqua calcis expressa, & arctè alligata per decem dies: Suffumigium ex lapide pyrite extincto in aceto fortissimo bis in die exceptum per infundibulum, cujus tubulũ totum tumorem contineat.

Post suffumigium, emplastrum de vigo, quadruplicato mercurio, cujus singulis unciis addatur vitriol. romani ℥. j.

Bochetũ salsæparillæ per longum tempus sine vino.

Infusio ad bronchocelem, in pharmacopæa Quercetani descripta, tempore plenilunii, usurpanda.

Aquæ Meynenses per mensem pro potu, & fotu partis, bis in die, posteà emplastrum prædictum, ex eadem aqua paretur bochetum.

Victus continuò exsiccans.

Post reditum ab aquis Meynensibus, si tumor non fuerit dicussus aperiendus erit caustico.

Omnibus remediis usa est, exceptis aquis Meynensibus, quia cum reliqua nihil profecissent, imò tumor incrementum suscepisset, non fuit speranda salus ab hujusmodi aquis, sed ad apertionem statim veniendum censuimus, quæ fuit celebrata die 19. Septembris 1633. cumque admoto caustico, supra escharam facta fuisset incisio scapelli ministerio, illicò erupit aqua tenuis, & limpidissima, instar aquæ fontanæ, ac tumor statim subsedit, ad planitiem parti oppositæ propemodum æqualem, quod nobis admirationem peperit, & observatione dignum censuimus. Similes enim tumores ab aqua productos, præter hydroceles, & hydrocephalos à nemine Authorum descriptos existimo. Decem aut duodecim horis ab apertione, correpta est febre acuta, & magna fluxio facta in partem, cum inflammatione, tertio die cessavit febris, post venæ sectionem bis factam, & purgationem, cataplasma de mica panis tumori admotum, qui paululùm subsedit, & pus quoddam pituitosum effluebat, decima tertia die ab apertione decisa antea eschara exivit per ulcus, cystis integra instar sacci verè membranosa, & paucis posteà diebus curata est.

OBSERVATIO LXXVII.

Lues venerea.

Juvenis quidam biliosо, ac melancholico temperamento præditus, luè venera infectus mense Junio anni 1633. aggressus est diætam sudorificam, eaque peracta frictiones ex unguento mercuriali celebratæ fuerunt. Post secundam frictionem, cum ptyalismus ritè

ritè procederet, fubitò corrept⁹ eft contractione brachiorum, & tibiarũ, cum tenfione ingenti abdominis, & fuffocatione, fubitoque ptyalifmus ceffavit. Frictiones vehementes celebratæ funt in partibus contractis aqua imperialis, & cinnamomi exhibitæ, quæ nihil præftiterunt. Poftea aquam noftram theriacalem ex fpiritu vini cõnflatam exhibuimus, à quâ plurimum levatus eft, & injecto clyftere acri paroxifmus defiit. Poft biduum, cum parùm fpueret, admota fuerunt emplaftra mercurialia tibiis, femoribus, & brachiis quæ intra 24. horas fputum fatis copiosè promoverunt. At æger in prædictum paroxifmum incidit, cum verò frictiones celebratæ fuiffent, & prædicta aqua exhibita, tum clyfter injectus qui nõ poterat ejici, fuppofitoriis nullomodo levabatur, fed omninò fuffocari videbatur. Nos alium clyfterem acriorem ex diaphænici & hieræ ana ℥. ii, injici curavimus, quem fecuta copiofa eft evacuatio, & æger à paroxyfmo liberatus eft. Sequenti die, præcedente ptyalifmo, iterum in eundem paroxyfmum incidit, cæteris multò graviorem, nam nec aqua theriacali, nec clyfteribus iteratis, quibus etiam multùm dejecerat, potuit fedari. Tandem cum ab initio cenfuiffem hæc fymptomata ex eo provenire, quod excrementorum colluvies fuperiora petens, in ventriculo colligeretur, & non poffet per os expurgari ob fui craffitiem, vel facultatis expultricis imbecillitatem, & magna copia cumulata, ac malignitate prædita, ventriculi orificium vellicaret, unde ortæ convulfiones per confenfum generis nervofi. Tum etiam ex prædicta materia à colore exagitata multi vapores elevarentur, qui ventriculum diftendentes, diaphragma comprimerent, unde fuffocatio, & tenfio abdominis fequebatur. Ventriculum effe vacuandum judicavimus prompto, & potenti remedio. Atque in hunc finem exhibuimus falis vitrioli ℥. i. in aqua diffolutam, qua intra horæ quadrantem humoris pituitofi, vifcidi, & craffi, cum melancholico permixti circiter ℔. ii. rejecit, & ftatim à proxyfmo liberatus eft; Poftea continuavit ptyalifmus per multos dies fine alio fymptomate, ficque integrè liberatus eft.

OBSERVATIO LXXVIII.

Lues venerea.

A Me curata eft in pluribus decocto ex fudorificis, & purgantibus per xx. dies ufurpato. Si hæc non fufficerent, ad frictiones ex ungento mercuriali veniebam. Multi in media hyeme, hoc folo decocto curati funt quibus diæta fudorifica adminiftrari non poterat, propter aëris inclementiam.

OBSERVATIO LXXIX.

Pleuritis in Epyema degenerans.

Filius Dn. de Calvieres apud Nemaufenfes litium capitalium Judicis, 20. annos natus incidit Monfpelii circa medium menfis Maij, anni 1633. in pleuritidem finiftram, quà ita detinebatur, ut in neutrum latus poffet decumbere, fed tantùm fupinus jaceret. Huic multa remedia fuere præfcripta in confilio trium Medicorum, & decies, aut ultra, phebotomia celebrata: attamen affectus diù perfeveravit, quamvis dolor lateris aliquando ceffare videretur, & æger in utrũque latus fefe converteret. At febris permanebat, & dolor lateris redibat. Producta fuit febris ufque ad diem trigefimam quintam, quâ latus aliquantulùm intumefcere vifum eft, & ad tactum dolebat, nonnullo rubore fuffufum. Judicatũ fuit pleuritidem in empyema converti & admota fuere cataplafmata fuppurantia, quibus latus paulò magis intumuit fextò aut feptimo abhinc die, cum apertio lateris nimirum procraftinata fuiffet, quæ apparente lateris tumore, ftatim fieri debuerat, ruptus fuit abfceffus ad interiora. Attamen æger pus facilè excrenit tuffiendo quod laudabile apparuit, & minimè fœtidum magna copia fingulis diebus excernebatur, primò purum, poftea multa pituita permixtum. Poft ruptum abfceffum, in utrumque latus facilè convertebatur, febre perfeverante, cum antea non poffet converti in latus fanum, quia pondus infigne fentiebat in latere dolente, quod fignum notatur ab Hipp. in prognofticis. Octiduo elapfo à ruptionis die purulenta excretio defiit, & folam pituitam rejiciebat. Tum pondus in eodem latere iterum fentire cœpit, ut ad latus fanum converti non poffet, nec non elevatio in parte lateris externa iterum apparuit. Novam collectionem in latere factam effe cenfui, & prompta apertione indigere, iterum profufa materia in thoracem pulmoni laborem novum efficeret, unde phtifeos periculum immineret. Cum tamen alii Medici duo, cum duobus Chirurgis fententiæ meæ affentiri noluiffent, & mater illius difceffum urgeret, Nemaufum translatus eft, ubi tandem empyema apertum eft, cauftico lateri admoto, & pus diutiffimè ab ulcere manavit, ac tandem æger integrè curatus eft.

OBSERVATIO LXXX.

Lochia fuppreffa

Mulier quædam plebeja gravida octimeftris correpta eft febre continua, die 5. Julii, anni 1633. Tertia die febris aborfum paffa eft, & à partu lochia omninò fuppreffa funt, maculæ purpureæ in toto corpore apparebant, præcipuè circa cervicem; febris erat intenfa. Prefcribo fectionem venæ malleoli, & julepos ex aperientibus frigidis compofitos, frictiones partium inferiorum, fotus & linimentum relaxans pubi, & perinæo: Ex his nullus fructus apparuit, imò fub finem fecundi ab aborfu diei, febris admodũ exacerbata eft, ut delirium pareret, & facies valdè immutata effet, unde in fummo vitæ difcrimine ægram verfari nemo non videbat. Tunc venam brachii aperiri jubeo, & fanguinem mitti ad Unc. x. qui fuit valdè corruptus, erat circiter hora quinta vefpertina; jubeoq; ut venæ fectio iteraretur poft horas quatuor, fcilicet circa horam nonam; præfcribo julepos valdè refrigerantes & decocto lactucæ, portulacæ, acetofæ, cum fale prunellæ, clyfterem pariter refrigerantem, & mollientem, quibus remediis ita adjuta fuit, ut fequenti die febris valde exigua apparuerit, lochia fluere incœperint, & paucis diebus fine aliis remediis omninò convaluerit.

OBSERVATIO LXXXI.

Urinæ fuppreffio à caruncula virgæ.

Lictor quidam Senatus Divionenfis, cum effet Monfpelii negotiorum causâ, die feptima Julii, anni 1633. incidit in urinæ fuppreffionem ex caruncula virgæ tumefacta à coitu immodico, Chirurgus quem primùm vocavit, catetherem immittens, magnam fanguinis profufionem excitavit, vulnerata parte, & nihil urinæ excrevit, Æger graviffimis doloribus, & mingendi conatibus premebatur. Vocatus ego præfcribo phlebotomiam ad ℥. xii. quia erat fanguineo temperamento præditus, clyfterem emollientem, refrigerantem, femicupium fubtepidum, injectionem refri-

gerantem, & inunctionem renum, pubis, & perinæi etiam refrigerantem, erat hora nona veſpertina, tum jubeo, ut circa mediam noctem iteretur venæ ſectio, quæ omnia præſtita fuerunt. Manè erat in eodem ſtatu ſummos mejendi conatus patiebatur, & nihil emittebat, niſi guttulas iii. vel iv. urinæ in ſingulis conatibus. Iterùm vocatus præſcribo vomitorium ex ſalis vitrioli ℥. j. cujus ope bis evomuit pituitoſâ multa; At in ſecundo vomitu, urinæ ℥. j. vel ii. emiſit, & ſublevatū ſe dixit, quod hactenus non contigerat; inde per intervalla urinam paulò copioſiorem excernebat, ita ut intra quatuor, vel quinque horas veſica omninò depleta fuerit. Supererat partis affectæ inflammatio quædam, quæ emulſionibus cum ſale prunellæ, injectionibus, clyſteribus, ſemicupio & inunctionibus curata eſt.

OBSERVATIO LXXXII.

Difficultas ſpirandi.

Fllius D. Hugonis mercatoris Monſpelienſis, quinque annos natus, cum malè educatus fuiſſet à nutricibus, inter varia ſymptomata hoc præcipuè pati ſolebat, ut cum curreret, aut vehementius moveretur, ſpirandi difficultate laboraret. Tandem die tertia Julii, cum ab exercitio multùm incaluiſſet, incidit in tuſſim cum difficultate ſpirandi, & febricula, cum alvi fluxu mediocri, in quo flava, pituitoſa, & aliquando ſubviridia apparebant. Hæc tamen ſymptomata adeo levia erant, ut de vocando Medico parentes non cogitaverint; ſed à pharmacopæo admotum fuerat veſicans poſteriori cervici. Die quintâ morbi vocatus ego eadem invenio ſymptomata, ex quibus fluxionem conjiciens in pulmonem, cum metu peripneumoniæ, phlebotomiam præſcribo, quæ non fuit celebrata, ex eo quod chirurgus venam attingere nequiverit; ſed cucurbitulæ ſcarificatæ ſtatim fuerunt admotæ, & julepus pectoralis refrigerans fuit exhibitus. Hæc circa meridiē fiebant. At hora tertia veſpertina ſubitò æger correptus eſt lypothimia, à qua brevi excitatus eſt; poſtmodum verò pulſus apparuit parvus, languidus, frequens, & pulſibus morientium ſimilis, venter admodum tenſus & dolens, reſpirandi aderat ſumma difficultas, & ſitis inexplebilis. Multa in hoc præcipiti caſu uſurpata fuere remedia, vocato conſilio, quæ nihil profuerunt; ſed æger continuò in pejus ruens media nocte interiit. Aperto cadavere, partes naturales benè conſtitutæ apparuerunt, niſi quod cyſtis fellea grandior, & humore nigricante referta erat. Sed pulmonis pars ſiniſtra diaphragmati hærebat ita firmiter, ut ſeparari non potuerit, unde difficultatem ſpirandi ex parte provenire cenſuimus. Siniſtra verò cordis auricula ſolitò amplior, refertà erat materia craſſa & compacta, omninò alba, laridum coctum referente, quàm ſubitaneæ mortis cauſam fuiſſe cenſuimus, cordis ventriculum ſiniſtrum ſuffocando, & illius ventilationem impediendo.

OBSERVATIO LXXXIII.

Hemoptoe.

DIe decima tertia Auguſti anni 1633. Dn. Duprat in curia præſidiali Monſpelienſi conſiliarius, circa noctem incidit in ſputum ſanguinis ſpumoſi, cum tuſſi, & magnam illius quantitatem excrevit tota nocte.

Die 14. manè vocatus, venæ ſectionem præſcribo ad ℥. viii. deinde julepum ex aqua plantag. ſyrup. de roſ. ſiccis & ſale prunellæ, poſtea injectus fuit clyſter, cucurbitula admota regioni hepatis, looch incraſſans, & aſtringens uſurpatum. Horâ decima, iterata fuit venæ ſectio ad ℥. vj. ſyrupus ex ſucco portulacæ etiam præſcriptus. Poſt meridiem ſanguinis ſputum magna copia, ſcilet ad ℔. i. iteratus fuit julepus, oxycratum admotum teſtibus, epithema refrigerans hepati, linimentum refrigerans eidem parti, & lumborum regioni, cucurbitula hypochondriis frequenter iterata; & circa veſperam ſanguis denuò miſſus ex altero brachio ad Unc. vii. præſcripti julepi ex infuſione millefollij. rad. tormentillæ, & conſervæ roſar. in praxi medica noſtra deſcripti cap. de hæmoptoë, qui magnæ fuit efficaciæ. Pro potu utebatur conſerva roſarum, cum decocto hordei & liquiritiæ, ad noctem præſcriptus eſt ſyrupus ſequens.

℞. Syrupi de roſ. ſiccis, de ſucco portulacæ, & papaveris albi ana ℥. i. miſce capiat cochlear unum ſingulis duabus horis, ita ut intra noctem tres illæ unciæ abſumantur mirum in modum profuit hic ſyrupus, & ſequenti die, quæ erat 15. fuit iteratus, ut per longiora intervalla ſumeret cochlear unum; eadem die manè aperta fuit vena poplitis, & ſatis bona quantitas ſanguinis educta eſt, tum reliqua remedia fuere continuata; aliaque addita; ut opiata aſtringens, & conglutinans, & clyſter denuò injectus. Toto illo tempore ſanguinem non excrevit affatim, & ſputa quæ per longiſſima intervalla extuſſiebat, erant ſanguinea. Attamen difficultate ſpirandi laborabt, cū vocis raucedine. Sequentibus verò diebus nihil ampliùs ſanguinis excrevit, & omninò convaluit.

OBSERVATIO LXXXIV.

Gangræna.

VIr quidam è plebe, febre continua laborans, ab imperito chirurgo vena aperta incidit in tumorem illius brachij, cum inflammatione, quæ tandem in grangrænam deſiit, ita ut totum brachium livêſcens appareret. At in duobus locis color magis immutatus erat, in iiſque ſcarificationes non ſentiebat. Igitur poſt multas ſcarificationes admovebantur remedia ordinaria, quæ parùm proficiebant imò brachium in deterius vergebat. Ego tandē vocatus, locos ſcarificatos humectari jubeo ſpiritu ſulphuris, quo caro mortificata, exuſta eſt, ac veluti cauteriſata. Poſteà foveri jubeo totum brachium calide ſpiritu vini, in quo pulveres aloës & myrrhæ infundebantur, poſteà inſpergebantur toti brachio pulveres prædicti ex aloë & myrrha, magna quantitate, ac deinde ſupra pulveres admovebantur lintea ſpiritu vini madefacta; quo remedio per aliquot horas uſurpato, brachium miraculi inſtar narium colorē recepit, tumore imminutô; & gangræna fuit cohibita, ita ut ſequenti die loca mortificata & exuſta, à viva carne ſeparari cœperint; quibus admotum fuit digeſtivum ex vitellis ovorum, & therebinthina, & melle, ac poſt integram ſeparationem, epuloticis curatio abſoluta eſt.

OBSERVATIO LXXXV.

Dolor Nephriticus.

DIe decima menſis Octobris anni 1633. Coquus Dn. de Miron Regii Præfecti in Occitanica provincia, laborans à multis diebus dolore nephritico, qui vulgaribus remediis non ceſſerat, ſumpſit bolū ex diaprun. ſolut. ℥. ß. panaceæ ℈. i. quo quater blandè dejecit, eodemq; tempore craſſas urinas minxit, & à dolore liberatus eſt. Dum medicamentum operatur, ſentiebat materias ſibi à renibus avelli, & ſine dolore.

OBSER-

OBSERVATIO LXXXVI.

Colicus Dolor.

IN principio mensis Novembris anni 1633. Domina de Varanda doloribus colicis acerbissimis conflictabatur, & post duos clysteres frustra injectos sumpsit intestini lupi pulverati ʒ. j. cum vino; quod ipsi mense prægresso exhibitum fuerat pro eodem dolore, ut ex obs. 59. hujus centuriæ constat, & statim dolor evanuit. Post decem aut duodecim dies licet per apozemata purgata fuisset dolor rediit acerbior quam antea; ac licet in clystere philonii ʒ. ii. dissolutæ fuissent, dolor non quievit; prædictus pulvis iterum fuit exhibitus, & dolor imminutus est; ac post trium horarum spatium omnino ferè sublatus. Sed postridie rediit acerbior quam anteà. Exhibita fuerunt laudani gr. v. & dolor omnino sublatus est, nec amplius rediit.

OBSERVATIO LXXXVII.

Ulcus in corde.

DIe 23. Januarii, Anni 1634. vocatus sum ad filiam Dn. N. annos 14. natam, quæ antea per multos dies laboraverat vomitu pituitoso semel aut bis in die invadente horis præcipue matutinis; cum cardialgia per intervalla affligente. Itẽ patiebatur dolorem in summa scapula sinistra, & summitate brachii, qua humero committitur. Nocte insequente, quæ erat quinta à prima invasione, correpta est alvi fluxu, & febre, quæ tota die eam detinuerunt. Sexta sumpsit rhab. pulverat. ʒ. j. cum jusculo, & pluries dejecit; febris perseverat nocte bis tantum dejecit, per duas horas dormivit. Septima, alvi fluxus perseverat, sed minus frequens, ut locum dederit venæ sectioni, qua missus fuit sanguis ad ℥. iv. Hæc duo peculiariter à febris invasione, notavimus, quod pulsus ferè semper erat intermittens; & cum dolor prædictus in eadem parte fixus permaneret, neque ad thoracem ullomodo pertineret, ægra tamen non poterat in illud latus, quod erat sinistrum, decumbere, quin statim cardialgia, & tussi corriperetur, ita ut perpetuò super latus dextrum decumbere cogeretur. Tussis sicca eam infestabat per intervalla, flatus emittebat interdùm supernè, & infernè. 8. eadem symptomata perseverant, præcipuè cardialgia per intervalla recurrens, & pulsus intermittens inæqualiter, somnus paucus, continuabantur remedia cardiaca, sumpta, & admota, tum vermes enecantia, ac ventriculum roborantia. Urgente admodùm cardialgia exhibitus est salis absinthii ℈. j. cum succi limonum cochleari uno, unde optimè habuit per horas aliquot, sed symptomata redierunt, noctu urinæ erant crassæ. & satis pallidæ. 9. admotum fuit vesicans cervici, quo tussis cessavit; antea dolor humeri imminutus fuerat, & supra latus sinistrum melius decumbebat. Eadem die sumpsit medicamentum ex infusione ʒ. j. rei cũ hieræ picræ ʒ. j. & syrup. de cichor. compos. ℥i. quo valdè purgata est cũ fructu, & alvi fluxus perseveravit per aliquot dies unde prorsus convalescere visa est, cùm tamen pulsus continuò intermitteret in 3. 4. vel 5. pulsatione. Postquam è lecto surrexit intermissio pulsus desiit, manente tamen frequentia, & ægra tussi premebatur, noctu præcipuè cum difficultate spirandi. Quæ symptomata per longũ tempus perseverarunt, ac præter difficultatem spirandi aderat per intervalla dolor lateris pungens, qui magis urgebat, cum ægra in latus sanum decumberet, & contra gravior erat difficultas spirandi quando supra latus dolens decumbebat, febris perpetuò erat intensa, quæ omnia magnam suspicionem faciebant abscessus in sinistra pulmonis parte latitantis. Tandem die 34. morbi, subitò correpta est sanguinis sputo, quem per tussim excrevit ad ℥. viii. circa meridiem, is autem sanguis erat satis crassus & non spumosus, quem ægra ipsa dicebat à capite descendisse, seque ante illius exclusionem, in faucibus percepisse titillationem, tum aliquid sanguinis mungendo per nares eductum fuerat. Attamen vespertinis horis, sanguinis sputo redeunte, satis apparuit eum è pulmone ferri, erat enim totus spumosus, ejusque quantitas fuit ad ℔. j. tum missus fuit sanguis de basilica sinistra, exhibitus julepus ex aqua plantag. & papav. rhead. cum sale prunellæ, & sirupo de rosis siccis. Utebatur tota nocte sirupis violaceo, de ros. siccis, & de papavere, simul mixtis, quibus tussis sedabatur, excretionis reditus impediebatur, & per intervalla dormiebat. Postridie mane iterata fuit phlebothomia ex brachio dextro, iteratus julepus, & multa alia remedia in hæmoptisi usitata præscripta fuere in communi consilio habito cum D. D. Ranchino Cancellario, & Delort Decano. Sputum sanguinis rediit ad ℥. viii. circa horam undecimam ante meridiem, continuabantur remedia, & venæ sectio malleoli usurpata. Horâ quartâ vespertina redeunte sanguinis sputo copioso, subitò extincta est. Dissecto cadavere inventus est pulmo colore albicante, costis utrinque, & diaphragmati undique adhærens; tum etiam pericardio undique adhærebat ut unum corpus continuum efficeret. Cor verò albicans visum est, & media ferè sui parte, quæ diaphragma respicit, exesum, atque exulceratum, ut fibræ carniosæ semiputridæ, summis digitis evellerentur. Et animadversum fuerat frustula quædam carnea hujusmodi fibris simillima, cum sanguine per sputum rejecta fuisse. Ita ut verissimum sit istam ægrotantem, cordis substantiam per sputum rejecisse quod est valdè mirum. Cum autem in capula cordis nullus humor repertus fuerit, existimandum est materiam hujusmodi abscessum, seu ulcus efficientem cum sanguine permixtam fuisse, & per tussim excretam. Similes quædam historiæ reperiuntur apud Schenckium in observationibus libri 2. titulo de tumoribus, & apostematibus cordis.

OBSERVATIO LXXXVIII.

Hydrops pectoris.

VXor clarissima Nobilissimi viri Dn. de Thomas in suprema Computorum, Subsidiorum, & fisci curia Monspeliensi Consiliarii Regii à quinque mensibus laborat fluxione humoris tenuis in pulmonem decumbente, cum tussi sicca, difficultate spirandi, febre assidua & lenta quæ singulis noctibus exacerbabatur, cum levi horrore, eamque consequuntur sudores nocturni copiosissimi, ut singulis noctibus ter, quaterve indusia mutare cogatur. Ab aliquot diebus exacerbationes bis in die redeunt; post meridiem & vesperi, in diurna non sudat, sed semper in somno. Tum ab ipso morbi initio dolor adfuit lateris sinistri in ipsa pectoris regione, cum difficili decubitu in eandem partem; ita ut cum primùm in dictum latus decumbit, tussi molestissima, cum difficultate majori corripiatur. Imò verò interdùm, comprimendo latus summis digitis, maxima pulmonis oppressio & spirandi difficultas orta fuit. His accedit Lienis inflatio, cum aliqua tensione conjuncta, quæ reliquis affectibus originem dedisse censetur.

Habito consilio cum Dn. Ranchino Cancellario,

 statu-

ſtatutum fuit præcipuum affectum in ſiniſtro illo latere reſidere, cumq; eſſe collectionem quandam pectoris partem ſiniſtram opprimentem. Cujus autem materiæ ſit illa collectio non omninò certò poſſe pronũciari. Hoc nihilominus aſſeritur, materiam illam eſſe aquoſam, vel purulentam, utriuſque enim ſigna concurrunt, & conſimilia ab Hipp. recenſentur, dum ſecundo de morbis dicit, hydrope pulmones affectos, velut ſuppuratos affici, verum remiſſius ac diutius. Ad collectionem aquoſam magis inclinant ſententiæ, quod neque pleuritis, aut peripneumonia, aut hæmoptoë præceſſerint, neq; quicquam ſputi purulenti unquam rejecerit. Phtiſica interiit, & apertionem cadaveris ante obitum prohibuit.

OBSERVATIO LXXXIX.

Vrinæ ſuppreſſio.

DN. Raymundus Ratte ſexagenarius, vir plethoricus & calculoſus qui multos calculos innoxie per intervalla cum urinis excernere ſolebat: circa finem Januarii 1635. poſt plures calculos excretos ab immodico exercitio, incidit in omnimodam urinæ ſuppreſſionem, quæ quidem ſuppreſſio (ut ex ſignis luculenter apparebat) erat in renibus, non in veſicâ. Jam per triduum integrum nihil lotii emittebat, cum vocatus ſum in conſilium, cum duobus Medicis ſenioribus, quorum unus erat ordinarius, qui per illud triduum varia præſcripſerat diuretica, tũ externa, tum interna, clyſteres, ſemicupia, potiones, & ſimilia. Et antequam ipſe vocaretur, purgat? fuerat æger blando cathartico. Ego prior ſententiam ferens, dixi hujus affectus cauſam præcipuam, aut ſaltem jam hoc ſymptoma foventem, eſſe venarum ſuprà renes inſignem plenitudinem, quæ propter diſtenſionem à copiâ ſeri per triduum retinet, non poſſunt ſeſe contrahere ad expulſionem, quemadmodum videmus veſicam urina nimia diſtentam, non poſſe, ſeſe facilè contrahere, unde non rarò mejendi difficultas ſolet exoriri. Maximam autem ſeri copiam adeſſe oſtendit, tum corporis plenitudo, tum quod æger multum potare ſoleat, & urinæ ℔. iii. aut iiij. ſingulis noctibus in ſtatu ſano reddere ſolitus ſit. Ideò cenſui diuretica eſſe omittenda, quæ humores ad vias urinæ deducendas, diſtenſionem in iis augent. Sed potius inſignes revulſiones eſſe molliendas per phlebotomiam, & purgationem, & quamprimùm ſanguinem eſſe mittendum magna copia; tum poſt quinque, vel ſex horas potens medicamentum phlegmagogum, & hydragogum eſſe exhibendum. Ejuſdem fuere ſententiæ reliqui Collegæ, & miſſus fuit ſanguis ad ℔. i. ante meridiem, veſperi exhibita fuit drach. j. pulv. diacarthami detractis ſeminibus, pluries fuit purgata, & poſt quatuor aut quinque ſedes cœpit mingere, urinamque reddit ſubnigram prima vice ad ℥. iiij. paulò poſt valdè rufam majori copiâ poſtmodùm limpidam. Intra unum diem, magnam excrevit urinæ copiam, & liberatus fuit. Similis ferè caſus propoſitus eſt obſ. 1. hujus centuriæ.

OBSERVATIO XC.

Ventriculi dolor.

DIe 25. Januarij, anni 35. vocatus fuit ad aurifabrum Monſpelienſem qui à tribus menſibus laborabat dolore circa ventriculum acerbiſſimo, & indeſinente, ità ut præ dolore & vigiliis ad ſummam maciem perductus fuerit. Per dictum tempus à Medico ordinario præſcripta fuerit duodecim aut quindecim medicamenta purgantia, eaque blanda, aliaque non pauca remedia tam interna, quàm externa, non omiſſis fomentis, linimentis & ſimilibus. Tandem advocatis in conſilium tribus Medicis, præſcribitur vomitorium ex decocto ſem. raphani, atriplicis &c. quæ vulgò ad vomitoria præſcribi ſolent, poſt vomitorium aſſumtum nihil vomuit, eoq; iterato ventriculus exoneratus eſt, & ſatis copioſè vomuit, ſine ullo doloris levamine. Poſteà iteratur purgans medicamentum, & diæta ſudorifica præſcribitur. Biduò poſt purgationem ante uſum decocti ſudorifici, à quodam monitus æger me accerſit circa veſperam, & morbi ſui hiſtoriam exponit. Ego verò ut oſtenderem, ſaltem ad tempus dolorem ſedari poſſe, præſcribo pro ea nocte laudani gr. v. quibus dolor protinus ceſſavit; & tota nocte dormivit, cum tribus illis menſibus longior ſomnus non fuiſſet unius horæ. Manè ſe curatum prædicabat. Rediit tamen dolor, qui nullis remediis ſedari potuit, niſi laudano aliquoties exhibito, idque ad breve tempus, donec æger maraſmo confectus interiit. Aperto cadavere inventus eſt ingens ſcyrrhus, totum pancreas, & meſenterii partem occupans; tum etiam pylorum, ac Ieiuni inteſtini principium ambiens: ita ut ductum illum qui eſt à ventriculo ad inteſtina adeò anguſtaverit, ut ferè occluſus eſſet, & ventriculus materia eſculenta, ac potulenta plenus inventus fuerit. Cum igitur alimentum non poſſet diſtribui, marcore conſumptus eſt. Scyrrhus ille non apparebat tactui, qui ſub ventriculo, & inteſtinis latitabat. Dolorem intenſum efficiebat, quia pylorum, & extremam ventriculi partem pyloro continuam, attingebat.

OBSERVATIO XCI.

Lumbrici.

FIlius Dn. Gerardi QuæſtorisFranciæ generalis, annos quatuor natus laborare cœpit 25. Januarii, anni 1635. febre verminoſa cum vomitu bilis porraceæ, & nauſea continua. Præſcripſi potionem contra vermes vulgarem, cui addita ſunt propter malignitatem (quæ ex humore excreto, & tumefactione quadam totius corporis apparebat) lapidis bozoardici gr. iv. & clyſterem dulcem, Potione aſſumpta evomuit duos lumbricos, unum cum clyſtere per alvum egeſſit, noctu iterata eſt potio, & ſequenti die benè habuit, ut aſtantes nulla alia remedia expetiverint. Poſt biduum incidit in eundem affectum, & multò graviùs torquebatur cum inquietudine, planctu continuo, etiam per ſomnum. Statim præſcripſi potionem purgantem ex infuſo rhei, & ſyrupo roſaceo in aqua portulacæ, ex qua ter dejecit materiã nigerrimam, & poſt purgationem omnia ſymptomata permanebant, tum etiam vomitus auctus, ita ut omnia juſcula, & potulentia rejiceret; unde factum eſt, ut potio contra vermes prædicta, quæ tantoperè profuerat ab initio, jam nullius effectus fuerit cum perpetuò revomeretur. Advertens itaque, eum non evomuiſſe confectionem de hyacintho cum juſculo exhibitam, eam bis iterandam juſſi, additia lapidis bezoardici gr. iv. non ampliùs vomuit, & nocte dormivit, ac multò meliùs habuit. Unde colligo, & obſervatione dignum cenſeo lapidem bezoardicum in affectibus verminoſis, ſummæ eſſe efficaciæ. Potionem purgantem prædictam iterum aſſumpſit, & alvi fluxus criticus eam ſequutus eſt, quo morbus ad modum imminutus eſt, ac tandem julepis ſpecificis ex decocto ſcordii, & Hypericonis, cum refrigerantibus paratis, omninò ſublatus, iterata poſt julepos purgatione, ex ſenna, rhab. & ſyrupo roſaceo.

OBSERVATIO XCII.

Abscessus Abdominis.

DIe 16. Februarii, anni 1635. vocatus ſum ad filiam viduæ Joannis Peire Mercatoris Monſpelienſis, annos 14. natam, quam ante duos annos curaveram ab hydrope incipiente, à quo tempore valetudinariam vitam agebat. Nunc verò à tribus ſeptimanis decumbebat, nullo vocato Medico. Invenio eam laborantem febre aſſidua, cum alvi fluxu moderato, quo pituitoſa, & cruda rejiciebat. Refert præterea ſibi ventrē iterum intumuiſſe, in eoque per vices dolorem quendam punctorium percipere, tum etiam tibiæ per vices œdematoſæ apparent. De redeunte hydrope ſtatim cogitabam, quod ut exactius explorarem, manum ventri admoveo, quem dum aliquantulùm comprimere intenderem illa ſtatim obſtitit, de dolore conquerens, qui comprimendo ipſi inferebatur. Ego verò ratus in hydrope dolorès hujuſmodi non apparere, ventrem denudari jubeo, admota lucerna, ut rem attentius indagarem ventrem igitur inſpicio colore naturali præditum, ſed elevatum, & tumentem, dum utraque manu blandè contrecto, invenio tumoris circumferentiam in ambitu umbilici, quinque digitorum latitudine, extra quam circumferentiam ægra contactum indolenter ferebat; in tumore verò etiam leviter compreſſa, plurimùm dolebat, præcipuè in ſiniſtro latere duobus digitis ab umbilico, ubi à principio morbi dolorem punctorium per vices percipiebat. Præterea in ipſo tumore fluctuationem quandam animadvertebam; ex quibus pronuntio abſceſſum latere inter peritonæum, & muſculos abdominis, & jam factam eſſe ſuppuratio- nem; ac ſtatim Chirurgum advocari jubeo, qui ejuſdē protinùs fuit ſententiæ. Itaque quamprimum aperiendum eſſe abſceſſum ſtatuimus, ne ſi in cavitatem abdominis rumperetur, mortem præcipitem afferret. Admovetur ergo cauſticum ei parti, in qua dolorem pungitivum ab initio percipiebat, & tribus horis elapſis factâ eſcharâ immittitur ferrum ad latitudinem duorū digitorum, nullum tamen pus effluxit. At non auſus eſt Chirurgus ulterius phlebotomum immittere, ne fortè peritonæum confoderetur, ſicque materia ad cavitatem abdominis efflueret; immiſit ergo turundam in foramen, & poſt quinque horas extracta turunda tantillum puris effluxit, poſtridie manè extracta iterum turundâ, magna puris copia emiſſa eſt, pus autem erat pravi coloris & odoris. Nihilominus ægra in pejus ruebat, ita ut quinto ab apertione die interierit. Aperto cadavere inventi ſunt muſculi abdominis in loco tumoris, putredine affecti, circa partem ſiniſtram umbilicalem, in parte verò dextra hypogaſtrica, inteſtina peritonæo adhærebant, & partes hujus loci etiam putrefactæ erant, hepar colore flaviſſimo præditum adhærebat peritonæo undique, & diaphragmati, & mole ſuâ mediam thoracis partem replebat, ut ipſi cordi eſſet omnino vicinum, purè & putrilagine omnia erant referta, ac teterrimum odorem ſpirabant; ſumma prætereà macies aderat in toto corpore, quod maraſmo confectum videbatur, idque ob defectum hepatis ſanguinem non generantis.

Non ſolum autem abſceſſus abdominis ex chronico morbo in corpore malè affecto lethales ſunt, ſed etiam ut plurimum ij qui febribus ſive continuis, ſive intermittentibus ſuccedunt; quos damnavit Hippoc. in coacis. Et vidit, Dn. PachecusMedicus Lunellenſis, amicus meus, juvenem tertiana laborantem, cui ceſſarunt paroxyſmi poſt ſeptimam acceſſionem; factus tamen abſceſſus circa inguem, & apertus emiſit pus laudabile in principio, ſequentibus verò dieb9 prava ſucceſſerunt ſymptomata, pus deterius apparuit, & æger interiit vigeſimo die. Quem tamen abſceſſum ab initio lethalem judicare potuit, quod eo apparente, ſæva ſymptomata etiam apparuerunt. At ſalutares abſceſſus allevationem ſymptomatum afferre debent. Si contrarium fiat, decubitum materiæ in illam partem ſignificat, non criticam expulſionem.

OBSERVATIO XCIII.

Partus Difficilis.

UXor Dn. Baronis Daumelas Quæſtoris Franciæ generalis in partu per triduum laboravit, ita ut tandem vires eſſent admodum dejectæ, vocatus præſcribo ſequentem potionem.

℞. Dictamni cretici, ariſtolochiæ utriuſque & trochiſc. de myrrha ana ℈ß. croci & cinam, ana gr. xii, confect. achermes ʒß. aquæ naphæ & artemiſiæ ana ℥ iß. miſce fiat potio, qua aſſumpta ſtatim conatus parturitionis excitati ſunt, & paulò poſt gemellos peperit. Idem contigit uxori D. Sartrei primiparæ, quæ eſt filia D. Boſchii Pharmacopæi Monſpelienſis.

OBSERVATIO XCIV.

Fluxus menſium immodicus cum hyſtericâ ſuffocatione.

ANcilla Dn. Baronis de Caſtries, menſium fluxum ita copioſum patiebatur, ut intra duas horas ſanguinis ℔. iv. aut v. excreverit, undè ſequuta eſt affectio hyſterica ita gravis, ut illa aphona, & quaſi mortua jaceret; cum tamen apertos haberet oculos, & manu ſe ſtrangulari indicaret. Vocatus ad eam potionem ſequentem præſcribo, tum cohibendo fluxui, tum hyſtericæ affectioni coercendæ idoneam.

℞. Aquæ naphæ roſat. & plantag. ana ℥. i. ſanguinis draconis gr. xii. ſalis prunellæ ʒ. i. miſce fiat potio, quæ poſt tres horas interjecto juſculo reiterabatur. Poſt primam exhibitionem omnia ſymptomata remiſſa ſunt, in ſecunda verò omnino ceſſarunt.

OBSERVATIO XCV.

Lues venerea in puero.

FIlius Dn. N. duos annos natus à nutrice infectus fuerat lue venerea, quæ ſe ſe prodidit primùm puſtulis latis & rubris in perinæo acervatis, iiſque ſucceſſerunt ulcera in natibus juxta podicem, mox puſtulæ in facie, ac tandem ulcera in faucibus & labiis. Quibus accedebat corporis conſumptio in dies progrediens. Vocatus ad eum, ſequentia præſcripſi.

℞. Sennæ mundat. i. ß. rhab. elect. & agarici recenter trochiſcati ana ℈. ii. cinam. ℈. ß. infundantur in aqua cardui bened. in expreſſione diſſolve ſyrupi roſac. ℥. i. fiat potio, detur manè, & reiteretur ſemel in ſeptimana.

Diebus intermediis utebatur ſequenti decocto.

℞. Ligni guajaci ℥. i. cortici ejuſdem ℥. ß. aquæ fontis ℔. iii. infundantur, & decoquantur, ut artis eſt ad tertias colaturæ capiat ℥. iiii. manè ſine ſudore, propter aëris inclementiam, hyems enim vigebat, tum etiam metuebam nimiam exſiccationem propter corpus tenellum, eaque ratione victum etiam analepticum

concedebam. Eodem decocto pro potu utebatur, ſed diluto æquali aquæ portione.

Cum hæc remedia continuaſſet per 20. dies, omnia ſymptomata diſparuerunt, ægerque in ipſo remediorum uſu refectus, & denuò impinguatus fuit. Eramus autem in media hyeme; curatus omninò videbatur.

Attamen intra unum menſem dicta ſymptomata redierunt, ægerque denuò extenuatus eſt.

Nos iterare juſſimus eadem remedia, decoctum tamen paulò efficacius efficiendo, coctione facta ad medias, eumque ſtragulis operiebamus, ut ſaltem leviter ſudaret. Hac cura iterum reſtitutus fuit intra quindecim dies, quam tamen diutius continuaſſemus, metu recidivæ, niſi rigidiſſima hyems, quæ tunc etiam vigebat, obſtitiſſet. Intermiſſo itaque remediorum uſu per viginti dies, aut circiter, ulcera renovata ſunt. Et cum tunc cœlum eſſet ſatis temperatum in menſe Februario ob Auſtrinam conſtitutionem, curam iterum inſtauramus, ſed efficaciorem.

Exhibemus itaque primum mercurii dulcis gr. viii. cum diagrid. gr. iiij. in muſculo, quo valdè purgatus eſt per vomitum & ſeceſſum, & quarto quoque die, hoc medicamentum exhibebatur: intermediis verò diebus ſumebat decoctum hoc modo paratum. Supradicta guajaci & corticis ejuſdem quantitatis ponebatur per diem naturalem; ac poſteà deſtillabatur ad medias, juncturis alembici, & recipientis probè munitis. Liquor ſuperſtes in alembico colatus miſcebatur cum aqua deſtillata, quæ erat acidula, hujus mixtionis dabantur ℥. iij. manè calidè; corpus tegendo, & ſudores copioſiores effluebant. Per viginti dies continuata fuit hæc poſtrema curatio, ex qua morbus fuit omninò ſublatus.

Ulceribus natium admovebatur unguentum ex melle roſaceo, vitellis ovorum, therebitina. Faucium verò ulcera brevi curabantur melle roſaceo, cum ſpiritu vitrioli acido reddito.

OBSERVATIO XCVI.

Lochiorum fluxus immodicus.

QUædam mulier poſt aborſum à ſanguinis fluxu immodico ſummam virium dejectionem patiebatur. Illi præſcribo frictiones & ligaturas partium ſuperiorum, cucurbitulas ſub mammis, epithemata, & pullos columbinos, fotus manuum cum vino calente, in quo confectio alchermes diſſoluta ſit & ſequentem potionem.

℞. Aquarum plantag. naphæ; & roſar. ana ℥. j. ſyrupi corallor. ℥. i. ſalis prunellæ ʒ. i. ſanguinis draconis ℈. ß. miſce, fiat potio. Quæ ſtatim fuit exhibita antequam reliqua remedia fierent, & intra horæ quadrantem dolores ventris, & lumborum quieverunt, & fluxus imminutus eſt, ut aliis remediis non indiguerit.

OBSERVATIO XCVII.

Cancer.

DN. Chapus Toloſas è nobili ſtirpe oriundus, Monſpelii degens anno 1635. circa finem hiemis correptus fuit exiguo tuberculo labrum ſuperius obſidente, quod in dies incrementum capiens, in tumorē degeneravit, totum ferè labrum occupantem, eumque durum ac lividum, cum dolore pungitivo & caloris ſenſu. Statim ab initio, alterius medici præſcripto uſus eſt phlebotomia frequenti cum levibus purgationibus ex ſenna & caſſia paratis: præmiſſis julepis refrigerantibus. Cum autem hæc remedia per aliquod tempus continuaſſet, & affectus nihilominus in deterius vergeret, priorem medicum deſerens, curæ meæ ſeſe commiſit, die ſecunda Aprilis anni ſupradicti. Ego verò prædicta ſigna conſiderans, tum etiam quod omnia topica remedia, quæcunque admoverentur, malum exaſperabant, & dolorem pungentem, ac exurentem, intenſiorem efficiebant; Tumorem cancroſum eſſe exiſtimavi, licet autem iſte morbus incurabilis cenſeatur, illius tamen curationem ſuſcepi, edoctus à Galeno, cancrum in principio & dum adhuc recens eſt, ſanari poſſe, ut habetur 2. ad Glauconem cap. 10. ubi de cancro agens ſic loquitur. Hunc morbum per ſui initia ſæpe ſanavimus, ſed ubi in molem inſignem ſatis evectus eſt, nemo ſine manus opere potuit curare; & paulò poſt. Hunc igitur morbum ut diximus, in principio ſanavimus, & hinc præſertim, cum melancholicus humor non admodum craſſus videbatur exiſtere: nam hic purgantibus medicamentis, ex quibus ſanitas ſequitur, promptè ſuccumbit; neque obſcurum eſt hujuſmodi medicamenta debere eſſe evacuandæ atræ bili accommodata. Quod tandiu faciendum eſt, donec ſanitas priſtina parti ſubſequatur, quemadmodum ratio victus, optimos generans humores interim adhibeatur. Et ex ejuſdem Galeni præcepto, quod habetur. Et ex ejuſdem Galeni præcepto, quod habetur lib. de atra bile cap. 9. & comment. aph. 47. ſect. 6. hoc morbo affectos fortioribus medicamentis eſſe expurgandos. Ad potentiora remedia confugiendum eſſe cenſui, ex quibus principem locum obtinet radix hellebori nigri, quæ ad humorē melancholicū expurgandum efficaciſſima eſt. Sic igitur curationem aggreſſus ſum.

℞. Rab. bugloſſi & cichor, ana ℥. j. fol. agrim. borrag. ceterac, & veronicæ ana m. ß. coquantur cum pullo gallinaceo, in colatura diſſolve cremoris tartari ʒ. i. fiat Juſculum quod capiat manè per 12. dies.

In quarto quoque juſculo diſſolve Unc. ii. ſyrupi ſequentis.

℞. Succorum recenter expreſſorum & per reſidentiam depuratorum borraginis, bugloſſi, fumariæ, cichorii ℔. iii. ſucci veronicæ & pomor. redolent. ana ℔. j. ſennæ mundat. ℥. vi. epithimi ℥. ii. rhab. electi & agarici recenter trochiſcati ana ℥. j. zinzib. & garyophill. ana ʒ. i. infundantur & decoquantur ut artis eſt, donec colaturæ ſuperſint quart. v. in quibus diſſolve ſacchari albi quart. v. fiat ſyrupus perfectè coctus ad uſum dictum.

Poſtremæ doſi juſculorum adde extracti hellebori nigri gr. iiii. capiat cum regimine.

Hoc medicamentum ſumma cum vehementia ægrotantem expurgavit, non ſolùm per alvum, ſed etiã per vomitum, verum eadem die tumor valdè imminutus apparuit, ac doloris expers.

Poſt uſum juſculorum, uſus eſt balneo tepido per triduum, hyrudines hæmorrhoidibus admotæ, cauſticum utrique tibiæ inuſtum, ſerum lactis cum epithymo per menſem uſurpatum & balneum iteratum ſingulis ſeptimanis.

Poſt quindecim dies ab aſſumpto extracto hellebori, idem remedium iteratum eſt, eadem doſi, cum diapruni ſolutivi ʒ. iii. cujus operatio fuit priori ſimilis, & eadem die tumor imminutus apparebat.

Topica omnia tumorem exaſperabant, & dolorem intenſiorem efficiebant excepto unguento ex ranis viridibus, quod maximè laudatur ab Aquapendente,

Chal-

Chalmeræo, & aliis, & in hoc affectu plurimùm præstitit. Ita ut illius curationem duobus præfertim remediis tribuendam esse existimem, extracto scilicet hellebori nigri, & unguento de ranis viridibus, Non parum tamen contulit syrupus magistralis, quo bis in septimana utebatur.

Intra mensem à curationis principio, tumoris portio suppurata est, & sponte aperta cum pure satis laudabili. Ulceri & tumori universo admovebatur continuò unguentum prædictum. & sensim tumor imminutus ac tandem sensim resolutus est, & ulcus ad cicatricem perductum.

Unguenti de ranis viridibus compositio talis est.

℞. Ranas virides in arboribus, vel aquis puris degentes, in vas fictile vitro illitum, multisque exiguis in fundo foraminibus pertusum conjicito: earumque ora butyro impleto: vas ne quid exhalet luto diligenter oblinito, & cooperito, cui alterum effossa terra conclusum supponito, ignem in ambitu ad distillandum accendito, oleum seu liquorem illum stillatitium colligito; & cum pulvere ranarum misceto, ut fiat Linimentum.

OBSERVATIO XCVIII.

Peripneumonia Pituitosa.

DN. Gaultier fisci regii quæstor generalis, ætatis 60. annorum, laborabat peripneumonia pituitosa, quæ innotescebat, ex tussi, difficultate spirandi, febre, dolore sub humero sinistro, & maxillarum rubedine. Cum autem multa pituita refertus videretur, ejusque satis bonam quantitatem evomuisset, tum clystere injecto ter aut quater alvus soluta esset, postridie venæ sectionis semel tantum celebratæ purgans medicamentum fuit exhibitum ex infuso rhei, cum manna & syrupo rosaceo, quo optimè purgatus est quarta die morbi, quæ erat 29. Maij, anni 1635. & postridie à febre, aliisque symptomatis liberatus apparuit. Unde patet purgationem in peripneumonia interdùm convenire, quamvis ut plurimùm ante septimum diem usurpata, perniciosa sit.

OBSERVATIO XCIX.

Phtisis incipiens.

IN mense Majo anni 1635, uxor Dn. Thomas curiæ computorum, subsidiorum, & fisci consiliarii, phtisicâ interiit, & post unum aut alterum mensem illius ancilla, quæ diu noctuque illi ministrabat, in similem affectum incidere videbatur. Laborabat enim febre lenta, cum tussi sicca, diu noctuque perseverante, macie totius corporis, inappetentia & vigiliis. Vocatus ad eam præscribo venæ sectionem, & purgationem universalem ex apozemate; & balnea tepida, cum victus ratione incrassante, & refrigerante, quæ nihil contulerunt. Tandem mecum reputans affectum procedere ex maligna qualitate, impressa pulmonibus & cordi per contagium præscribo decoctum guajaci ad 15. dies cum victu analeptico, sine sudore, quo remedio perfectè curata est. Et febris, tussis, aliaque symptomata omninò desierunt.

OBSERVATIO C.

Variola.

FIlius D. Boudon receptoris stipendiorum curiarum præsidialium Occitaniæ, annos natus novem, febre laborans, quæ videbatur variolas portendere, meæ curæ committitur in Mense Junio anni 1635.

Prima die venam secari jussi, & sanguinem extrahi ad Unc. vi. & vesperi eadem quantitate iterari; julepi præscribuntur, inunctio ex oleo scorpionum, & reliqua ordinaria; secunda & tertia die parum delirabat. Variolæ apparent, minutæ, densæ, & depressæ. Paulatim increscebant, sed admodum segniter, ita ut sexta die facies nullomodo inflata videretur. Variolæ in facie & toto corpore depressæ, & in medio concavæ, imò verò nonnullæ in medio erant nigræ. Magis timebant parentes ex eo quod tres alios liberos amiserant, ex eodē morbo, & variolis omnino consimilibus. Ego igitur ad efficaciora remedia confugiedum, ratus sequentem julepum præscripsi.

℞. Aquæ card. bened. ℥. iij. aquæ theriacal. ℥. iii. trochisc. viperin. ℈. i. lapid bezoard. gr. vi. capiat horis vespertinis.

Cordi applicabantur pulli columbini, ac deinde linimentum ex theriaca, confect. Alcherm. & ol. scorp. Matthioli.

In omnibus jusculis dissolvebatur bezoard. mineral. ℈. ß. sequenti die quæ erat septima morbi, ter excrevit per alvum materiam satis crassam, sed omninò lividam. Eodem tempore copiosissimas excrevit urinas, & variolarum eruptio ita promota est, ut intra unum diem, facies multum inflata fuerit, & variolæ ab eo tempore sufficienter increverint. Continuatum fuit bezoard. mineral. per alterum diem, & postea confectio de hyacintho, quæ ab initio usurpata fuerat. Donec tandem æger à sævo illo morbo, protinus liberatus fuerit.

LAZARI RIVERII

OBSERVATIONVM MEDICARVM & curationum insignium.

CENTVRIA SECVNDA.

OBSERVATIO I.

Colicus dolor.

DIE prima Julii, anni 1635. Sarretus, Salinarum Visitator generalis, quadragenarius, correptus est gravissimo dolore colico, qui neque clysteribus laxantibus, & carminantibus, etiam cum aquâ benedictâ neque fomentis ac semicupiis intra 24. horas usurpatis, sedari potuit. Eoque continuò sæviente sequentes pilulas præscripsi.

℞. Aloes optimæ ℥. j. diagrid. gr. viii. laudani opiat. gr. v. fiant pilulæ sex deauratæ.

Has pilulas sumpsit media nocte, manè hora quarta dolor

dolor protinus quievit, & per diei decurſum purgatus eſt quinquies, ſicque omninò liberatus.

OBSERVATIO II.

Variolæ cum alvi fluxu.

Filius Dn. Graſſeti in curiâ Computorum, &c. Conſiliarii, annos quinque natus variolis laborabat cũ alvi fluxu per totum morbi decurſum perſeverante. Septimâ die morbi, quæ erat 15. Auguſti anni 1635. multò gravior fuit alvi fluxus, febris intenſa, ſitis ingens, variolæ depreſſæ, quarum elevatio ab alvi fluxu impediebatur. Reliquis remediis uſque ad id tempus parum conferentibus, ſequentem præſcribo julepum, alvi fluxum, & malignitatem reſpicientem.

℞. Rad. pentaphylli & tormentillæ ana ℥. i. fol. ſcabioſæ pimpinellæ ana m. i. ſcordii p. I. ſantali citrini ℥. ii. coquantur ad 4. iii. pro tribus doſibus bis in die ſumendis. Addendo unicuique doſi confect. de hyacintho ℥. ß. trochiſcor. viper. in. ℈. ſem. lapid. bezoard. gr. iiii.

Poſt primam exhibitionem alvi fluxus imminutus fuit variolæ tumefactæ, & ſitis imminuta.

In aliis pueris quamplurimis eadem potio mirè profuit ad ſedandum alvi fluxum, & variolas depreſſas tumefaciendas. Cui addebam aquæ roſarum, & naphæ ana ℥. ß. Etiam citra alvi fluxum, in depreſſis variolis mirum in modum contulit; & plerumque ſic componebam.

℞. Rad. pentaphylli, & tormentillæ ana Unc. i. fol. pimpinellæ, & ſcordii ana m. j. ſantali citrini & raſuræ eboris ana ℥. ii. coquantur ad 4. iii. in colaturæ ℥. iii. diſſolve aquæ naphæ & roſar. ana ℥. ß. trochiſcor. viperin. ℈. i. lapid. bezoard. gr. iiij. fiat potio, quæ grandioribus detur uno hauſtu bis in die, lac verò ſugentibus; ex cochleari frequenter.

OBSERVATIO III.

Secundina retenta.

Clariſſima uxor. Dn. de Graſſet in curiâ Computorum ſubſidiorũ & fiſci, Conſiliarii, in principio menſis Octobris, anni 1635. cum abortum paſſa eſſet ex geſtatione trimeſtri, fœtum optimè efformatum excluſit, retentâ ſecundinâ. Hinc fluxu albo diu laboravit, & quendam oris fœtorem percipiebat, qui poſt aliquot dies deſiit. Fruſtula quædam membranea excluſit, ſed pauca & exigua. Ita ut aſſerentibus mulieribus, illam ſecundinas fruſtulatim ejeciſſe, ego contrarium perpetuò cenſuerim. Paulatim ad priſtinam valetudinem rediit, fluxu tamen albo perſeverante. Attamen poſt duos menſes cum dimidio, inmodico menſium fluxu correpta eſt, cum quo ſecundina exſiccata per fruſtula excreta eſt. Quod notatu digniſſimum, ſecundinam tamdiu in utero, ſine gravi noxa retineri poſſe.

OBSERVATIO IV.

Hernia aquoſa in infante.

Filius Dn. D. Aumelas Franciæ Quæſtoris generalis, undecim menſes natus, laborabat hernia aquoſa, dextrum teſtem occupante, cum materiâ contenta in membrana teſtis propria, dartos appellata, ut teſtis ovi exigui magnitudinem æquare videretur; & hic tumor à nativitate ferè eum occupabat, quem diu cotone, ſuffitu thuris imbuto, diſcutere tentaverant. Tandem vocatus ſequens præſcribo cataplaſmã, in principio menſis Novembris anni 1635.

℞. Farinæ fabarum ℔. ß. decoquatur cum vino generoſo ad pultis conſiſtentiam, deinde adde oxymel. ſimpl. ℥. iii. fiat cataplaſma admovendum manè & ſerò.

Intra octo dies, hoc ſolo remedio tumor omninò diſcuſſus eſt.

OBSERVATIO V.

Lumbrici.

Die 25. Novembris, anni 1635. Puer quatuor annos natus, ex lumbricis ità laborabat, ut gravi dolore ventris torqueretur, cum ſummâ virium dejectione, ita ut pulſus in carpo non perciperetur, & oculi concavi eſſent, ac ſpiritibus orbati, quales in moribundis apparere ſolent. A tribus diebus laborabat, quatuor lumbricos mortuos per os excreverat cum vomitu humoris nigri. Pharmacopæus potiones contra vermes exhibuerat, & potionem purgantem ex electuario diacarthami, & rhabarbaro, ſed nullo modo ex ea purgatus fuerat. Præſcribo ipſi potentia ad lumbricos remedia ordinaria, tum interna, tum externa, quæ nihil profuerunt. Poſterâ die in eodem ſtatu perſiſtebat. Jubeo ut exhibeantur calomelanos Turqueti gr. viii. cum gr. vi. ſcammonii, quo medicamento alvus ſoluta eſt, excrevitq; materiam viſcidam, glutinoſam, putridam, cum duobus lumbricis, ter alvum depoſuit, & maximè levatus eſt, ac poſteà intra paucos dies omninò convaluit.

OBSERVATIO VI.

Hæmorrhoidum dolor.

Die 21. Decembris anni 1635. D. Joannes Charanton civis Monſpelienſis, cum ad villam duobus milliaribus ab urbe diſtantem pedes iviſſet, multis veſtimentis indutus, vehementer incaluit, unde facta eſt magna humorum commotio, eorumque decubitus ad anum, unde hæmorrhoides valdè intumuerunt, cum inflammatione, & dolore acerbiſſimo. Tota die ſequenti valdè excruciatus eſt noctemque inſomnem tranſegit, poſtridiè ad urbem rediit ſuper equum, ſed pedibus ſubnixꝰ ſuprà ſtapedes, cum magno labore, ità ut tumor inde irritatus fuerit. Vocatus ego poſt meridiem; ſanguinem detrahi jubeo ad ℥. vii. mane alvum dejecerat bis. Circa veſperam iteratur phlebotomia propter doloris urgentiam, veſperi accepit julepum cum ſyrupo de papavere, & uſus eſt quater in noctis decurſu ſuffumigio ex ſempervivo majori cocto in vino albo; dormivit per intervalla dolor & tumor imminutus eſt, hæmorrhoideſque relaxatæ, & ſuffumigii, ac linimentorum anodynorum continuatione brevi ſanatus eſt.

OBSERVATIO VII.

Fœtus in partu morientes.

Uxor tinctoris Nemoſenſis à conjugii initio ter peperit maturum partum, in nono geſtationis menſe; labores patiebatur conſuetos ante partum quemadmodum aliæ fœminæ, ſine majori moleſtiâ, ità ut neque partus admodum difficilis, aut laborioſus eſſet; neque mulier malè habita, aut aliquo affectu præternaturali laboraret, in ipſis partus doloribus,

fœtus

fœtus in utero movebatur ſufficienter, attamen ſtatim poſt excluſionem mortuus inveniebatur; idq; terhactenus contigit, Medici poſt ſecundum partum purgationes præſcripſerunt,& diætam ſudorificam, mutata etiam fuit obſtetrix. Tertius tamen eodem modo interiit. Quæritur cauſa,& medela. Cum nulla cauſa in hiſtoria referatur, difficillimum eſt eam conjectura aſſequi. Ut tamen ſententiam noſtram proferamus, dicimus hos caſus accidere, vel ob fœtus debilitatem, vel ob conſtrictionem uteri, aut cervicis ejuſdem, tempore partus. Debilitas fœtus ex latente quodam ſeminis, aut ſanguinis materni vitio contracta, poteſt efficere, ut cum fœtus in partu,[& maximo conatu exitum quærat, in eo exolvatur, moriatur, quemadmodum partus octimeſtris neceſſariò interire ſolet, propterea quod conatum ediderit ſeptimo menſe, quem ſi repetat octavo, exolvitur & interit. Si igitur quilibet fœtus ex duplici conatu neceſſariò interit; qui debilis eſt, unico conatu poteſt interire. Alia etiam ratione debilitas illa, mortis cauſa eſſe poteſt, quod ille fœtus excluſus ob dictam debilitatem, aërem, & lucem ferre nequeat, ab iiſque perimatur. Ac denique à conſtrictione uteri, vel cervicis, id pendere poteſt, uterus in partu ſeſe colligit, & conſtringit ad excluſionem fœtus, & ſi nimia fuerit illa conſtrictio, ac fœtus corpus tenellum vehementer comprimat, eum ſuffocare poteſt. Idem poteſt contingere ab uteri cervice, ſi dum fœtus ad eam pervenit, ſeſe conſtringat, eâ enim conſtrictione poteſt fœtum opprimere. His ita propoſitis, remedia ad duo erunt dirigenda, imbecillitatem ſcilicet fœtus corrigendam, & uteri conſtrictionem nimiam impediendam.

Ratione prioris, conjuges ante conceptionem debent uti victu euchymo & laudabili; ut ſemen purum, & omni labe vacuum generetur. Tum mater toto graviditatis tempore, eodem victu uti debet, ut ſanguinē laudabilem fœtui ſuppeditet. Et præterea bis in ſeptimanâ pulvere ſequenti utetur.

℞. Granorum chermes, raſuræ eboris, corall. præparat. & margaritar. ana ℨ. j. maſtiches ℨ. ß. manus chriſti perlat. ℨ. ii. fiat pulvis, doſis ℨ. j. in ovo ſorbili, aut juſculo.

Alternis vicibus, loco pulveris, utatur opiatâ ſequenti.

℞. Conſervæ roſar. ℥. ii. cortic. citri condit. ℥. i. myrabol. condit. & nucis moſchat. condit. ana ℥. ſ. coralli præparati & margaritar. præparat. ana ℨ. i. raſuræ eboris ℨ. ſ. fiat opiata cum ſyrupo condit. citri, de quâ capiat magnitudinem caſtaneæ, ſemel aut bis in ſeptimana loco pulveris prædicti.

Si utrumque tandem faſtidiat, utatur tabellis ſequentibus, guſtui gratiſſimis.

℞. Confect. Alcherm. ℨ. iij. ambræ griſ. ℈. i. ſaccha-ri in aqua naphæ & roſar. diſſoluti ℥. iiii. fiant tabellæ, quibus etiam omnì horâ uti poterit, per ſuprà dictorum uſum.

Dum ingredietur nonum menſem, ſequentia applicentur ventri, manè per dimidiæ horæ ſpatium.

℞. Vini generoſi ℔. iii. calefiat, & in eo diſſolve olei nucis moſch ℥. ſ. pulv. garyophill. & granor. chermes ana drach. iii. miſce, & ſpongia hoc liquore imbuta umbilico applicetur calidè bis in ſeptimana.

℞. Nucis moſchat. macis, garyophyll. & cinam. ana partes æquales, excipiantur melle calido ad formam linimenti, & extendantur ſuper cruſtam panis aſſatam & umbilico applicentur manè ſingulis diebus vacuis ab uſu fomenti.

℞. Aquæ naphæ & roſar. ana ℥. iii. aquæ cinam. ℥. i. miſce capiat cochlear i. ſingulis diebus manè per totum noni menſis decurſum.

Tempore partus exhibeatur cum ſingulis juſculis drach. ß. confect. Alchermes, ſecundum deſcriptionem Meſuæi paratæ, ratione doſis ambari, & hora una poſt juſculum quodvis, exhibeatur aquæ cinam. cochlear unum.

Umbilico applicetur frequenter fruſtum ſemiaſſæ carnis calidum, & pulv. cinam. nucis moſch. & garyophyll. conſperſum.

Ratione conſtrictionis uteri, aut cervicis illius, ſi mulier non ſit gravida extra hyemem, utatur frequenter ſemicupio, ex decocto emollientium parato. In graviditate, à principio noni menſis, ad diem partus, illinatur cervix uteri, & perinæum oleo ſeminis lini ſine igne extracto. Actum Monſpelii, die 24. Decembris anni 1635.

OBSERVATIO VIII.

Dolores vagi circa thoracem.

D. Raymundus Arnaldus Melgorienſis, quinquagenarius, ſanguineo temperamento præditus, è bello Italico rediens conqueritur de ſæviſſimis doloribus, cum ſingulis noctibus affligentibus poſt primum ſomnum; incipiuntque iſti dolores in latere ſiniſtro, ſimulque ad anteriorem thoracis partem, & poſteriorem; tum ad latus ſiniſtrum & ſcapulas extendūntur, tanta vehementia, ut ſubitò expergiſcatur, & in nullâ decubitus forma conſiſtere poſſit; ſed aſſurgere cogatur. Perſeverant iſti dolores uſque ad matutinum, & tunc temporis quieſcunt. Nec tota die ullatenus apparent. Jam à duobus menſibus iis vexari cœpit, neque ulla adhuc remedia adhibuit. Alter Medicus, qui pro eo antea ſcripſit exiſtimat hoſce dolores provenire à catharro tenui in eas partes decumbente horis nocturnis, quo tempore pituitoſus humor commoveri ſolet. Ego verò cenſeo hujuſmodi dolores provenire à flatibus, qui illis horis tantum excitantur à calore intenſiori facto ex concentratione ipſius per ſomnum. Materia ex qua elevantur flatus hujuſmodi, eſt illuvies pravorum humorum atque crudorum in ventriculo, meſenterio, & præſertim regione hepatis congeſtorum. Hæc autem congeſtio facta eſt in caſtris ob pravam victus rationem. Hinc etiam ventriculi coctio debilitata eſt, unde fit ut ciborum portio crudior à pravis humoribus etiam infecta, vertatur in flatus, qui quoquoverſum tranſmittuntur. Peracta verò concoctione, non amplius flatus hujuſmodi tranſmittuntur, & ita dolores ceſſant circa matutinum.

Ad curationem hujus affectus præſcripſi primum evacuationem univerſalem per apozemata, & phlebotomiam, quibus abſolutis præſcripſi decoctum chinæ, ad 15. dies, quorum uſu affectus ſenſim imminutus eſt & ſine ullo alio remedio, intra menſem omnino ſublatus.

OBSERVATIO IX.

Icterus in gravida.

Clariſſimâ uxor Dn. Daumelas, Franciæ Quæſtoris generalis, circa finem ſeptimi graviditatis mēſis occaſione quadam domeſticâ in iram vehementiſſimam concitata eſt; à qua vomitum manè patiebatur cum dolore ſtomachi, & icterica facta eſt. Hic autem icterus duo habebat peculiaria; unum, quod in lecto

color

color faciei, & totius corporis remiſſiſſimam flavitiem referebat: cùm verò ſurgeret, & ſeſe aliquantulum commoveret, intenſius multò, & quaſi derepentè flaveſcebat. Alterum eſt, quod alvus non erat aſtricta, ut vulgò fit in ictericis, ſed potius liquida & biliofa dejiciebat. Urina erat rubra, ſed lintea non tingebat. Ego Medicus ordinarius Dn, Ranchinum in conſilium advoco, ut de phlebotomiâ decerneretur, ex unâ enim parte cauſa procathartica ſuadere videbatur, omnibus enim morbis ab irâ, venæ ſectio eximiè convenit propter maximam ſanguinis commotionem, quæ ab eâ excitatur. Prætereà evaporationes illæ bilioſæ ſubito ex levi motu invadentes ſanguinem valde exagitatum teſtabantur. Neque ab obſtructione meatus cholidochi oriebatur hic affectus (in quo Galenus venæ ſectionem vetat lib. de ſang. miſſ.) quia alvus fuiſſet obſtructa, & alba dejeciſſet, ſed potius ab hepate accenſo, & prçcalefacto; ex altera verò parte graviditas jam provectâ phlebotomiam dehortari videbatur, & cùm ægra ex morbo in aborſus periculo verſaretur; ſi poſt venæ ſectionem ille contingeret, culpa in eam rejici potuiſſet. His poſtremis de cauſis noluit Ranchinus phlebotomiæ aſſentiri, ſed decretum fuit rhab. in ſubſtantiâ exhibere ad ℥. j. ut bilis illa per alvum ſenſim educeretur, quod factum fuit. Parum præſtitit rhabarbarum, ægraque poſt quinque vel ſex dies aborſum paſſa eſt. Fortè venæ ſectione liberari potuiſſet. Sed noſtratium mulierum nequitia, omnes infauſtos eventus remediis aſcribentium, efficit, ut etiam prudentiores Medici metu calumniæ ab utiliſſimis interdum abſtineant.

OBSERVATIO X.

Angina.

Die 18. Februarii 1636. juvenis quidam foſſor angina laborabat ita vehementi, ut nec loqui, nec deglutire poſſet, reſpiratio tamen integra manebat. Cum ad eum vocatus ſum, injectus fuerat clyſter, ſtatim verò ſanguinem mitti jubeo ad Unc. x. poſteà admovetur veſicatorium poſteriori cervici, cucurbitulæ ſcapulis admoventur cum ſcarificatione, & quatuor horis à venæ ſectione exhibentur aquæ benedictæ ℥. ii. quibus purgatus eſt per vomitum, & per alvum, & inde loqui, ac deglutire cœpit, ac paulo poſt integrè curatus eſt.

OBSERVATIO XI.

Symptomata hyſterica, & hypochondriaca.

Die 15. Martii 1626. Clariſſima uxor Dn. de Clauſe, Conſiliarii Regii in Curia Computorum, Subſidiorum, & fiſci Regii, annos nata 55. temperamento pituitoſo, & melancholico prædita, adverſa à multis annis fruens valetudine, incidit ex mœrore diuturno in varia ſymptomata, quæ eam frequenter, & præſertim nocte infeſtabant. Ea autem erant, dolores totius lateris ſiniſtri, à coſtis ad ilia pertingentes, ut nôn poſſet ſuprà illud latus decumbere; vomitus pituitoſi, & acidi, capitis dolores; cardialgiæ, & lypothymiæ ita urgentes, ut ſeſe moribundam putaret; horrores, & tremores totius corporis, quos ſudores excipiebant: pulſus valde parvi, languidi, & debiles; eructationes frequentes à copia flatuum per os erumpentium. Cum primum ad eam vocatus ſum, præſcribo clyſterem carminantem, & laxantem, potionem ex aquis naphæ, roſarum, & cinam. ſacculos ſtomachicos, & oleum nucis moſchatæ regioni ſtomachi admovendum, quibus valdè ſublevata eſt, & à prædictis ſymptomatis liberata. Sed cùm ea frequenter redirent, purgatio uſurpata eſt bis intra quatuor dies. Redeuntibus autem ſymptomatis exhibui laudani opiatici gr. ii. cum conſerva roſarum in forma boli, hora ſomni, quo intrà horam omnia ſymptomata omninò ſublata ſunt; & placidè dormivit, neque poſteà eadem ſymptomata redierunt ita vehementia, ſed multò leviora. Poſteà purgata eſt bis in hebdomada pilulis ſpecificis, quibus ad melius in dies vergebat. Et ſic tandem integræ ſanitati reſtituta eſt.

OBSERVATIO XII.

Colicus dolor.

Vigeſima ſecunda Martii 1636. Vidua Dn. Dortes ſumma duritie, & tenſione totius abdominis à multis annis laborans, unde per intervalla dolores atrociſſimos, colicorum inſtar patiebatur, eodem dolore corripitur multò atrociori quàm antea circa noctem. Vocatus Pharmacopæus duos clyſteres injicit ſine ullo fructu, quamvis eorum vi multùm purgata fuiſſet. Vocatus ego manè præſcribo pilulam ex laudani gran. v. conflatam & intra horam dolor penitus quievit, nec ampliùs rediit.

Eodem tempore Domina de Varanda, prædictç mater, dolore colico verò, cui obnoxia eſt corripitur, injicitur clyſter à Pharmacopço, eoque nihil operante advocor, invenio eam ex doloris gravitate clamantem, & vociferantem; præſcribo clyſterē ex decocti emollientis ℔. i. diaphœnici ℥. j. aquæ benedictæ ℥. iii. quo dolore omninò quievit: & ægra multa pituitoſa, cum multis flatibus excrevit.

Ego ipſe ante unum menſem ſimili dolore vexatus, neque clyſtere emolliente, carminante, & laxante admodum levatus, ſimili clyſtere curatus ſum, ita ut ſtatim eo injecto dolor omninò quieverit; quamvis clyſter non niſi poſt duas horas rejectus fuerit.

OBSERVATIO XIII.

Sanguinis mictio.

Clariſſimus Dn. de Serres Conſiliarius Regius, in Curia Computorum, Subſidiorum, & fiſci Corrector, quinquagenarius, temperamento bilioſo, & melancholico præditus, cum per multos dies gravia quædam animi pathemata, & mœrores paſſus eſſet, indeque noctem aliquam inſomnem tranſegiſſet, urinas ſanguinolentas reddit, quæ poſt equitationem immediatè apparuerunt; eodemque tempore urinæ acrimoniam, ſeu ardorem paſſus eſt. Hinc quoties equitando itineri ſe commiſit, urinas pariter ſanguinolentas reddidit, & ardorem prædictum inducentes. Imò verò prædictus ardor urinæ ſæpè ſolet recurrere, etiamſi urinæ ſanguine infectæ non appareant. Præterea cum urina, arenulas quaſdam matulæ parietibus adhærentes excernit, quas ipſe à multis annis excernere ſolitus eſt. Quæritur jam à quâ causâ proximâ & immediatâ hæc ſanguinis mictio dependeat. Cum autem ſanguinis mictus in genere à pluribus cauſis ſoleat exoriri; in præſenti tamen caſu, duæ tantum in controverſiam revocari poſſunt; Calculus nimirum in renibus contentus, & aſperitate ſua venulas collidens, ex iiſque ſanguinem eliciens, vel humores acres, ſalſi, aut

bilioſi,

biliosi, prædictarum venarum osculaaperientes. Priorem causam duo potissimum videntur indicare, nempe arenulæ illæ quas æger à multis annis cum urina solet profundere; quasi latentis calculi sobolem esse posse, conjicere quis valeat. Et periodica illa excretio sanguinis, eo solùm tempore contingens, quo æger immodico exercitio utitur, equitandóq; renes vehementer concutit, unde allisio, lapidis ad renis substantiam, illiúsque venulas colligenda videtur. Verùm hæc duo signa minimè sufficiunt; ut calculum in renibus latitantem demonstrare valeant. Præcipua enim signa & perpetuò vel assidentia, vel præcedentia omninò desiciunt. Quorum præcipuum est dolor lumborum, qui præsente calculo abesse minime potest, sed necessario affligit, & per intervalla recurrit, ísque vel, gravans si calculus renum substantiæ hæreat; vel pungens ac lancinans; si in renis cavitate membranea contineatur. Adde quod clarissimus æger nunquam tota vita nephriticis doloribus conflictatus fuerit, neque ullum unquam calculum excreverit; cum tamen fieri vix possit, ut calculosa dispositio; quæ ut plurimùm nativa, & hæreditaria est, ad quinquagesimum annum otiari possit, & ea primùm ætate in actum produci, quin prægressis temporibus, quædam sui indicia prodiderit, cum præcipua conjectura mictus sanguinis à calculo prodeuntis, ab Authoribus vulgò desumi soleat ex eo quod antea laborantes, calculos excreverint. Adde etiam nullam in ægrotantis parentibus hujusmodi dispositionem calculosam fuisse observatam; quod non parvi est hac in re momenti. Omnia denique alia signa calculum in rene contentum indicantia, hic protinùs desiderantur, ut stupor cruris è directo positi, testiculi retractio, nausea & vomitus, alimenta crassa diù antea usurpata, & similia.

Duo verò signa pro calculo stabiliendo proposita, ita confutantur. Arenulæ calculum intus latentem verè judicantes, in fundo matulæ subsident, etsi digitis comprimantur, non facilè comminuuntur. Si verò matulæ parietibus hæreant; & digitis compressæ, facilè comminuantur (quales sunt illæ, quæ à nostro ægrotante excernuntur) calculi indicia nunquam esse possunt. Neque enim illæ in renibus aut vesica generantur, sed in venis, ac hepate, ex humorum adustione, quorum particulæ crassiores & tartareæ, arenularum formam æmulantur, & cum sero in venis contento separantur, ac in renes & vesicam detruduntur. Quod cum à paucis fuerit animadversum, fit ut multi calculosi pronuncientur, qui adeo malo prorsus immunes sunt. Et quotidiana docet experientia multos à pueritia hujusmodi arenulas excernere tota vita, qui tamen nunquam calculo laborarunt, quibusve calculus non facile timendus.

Periodica verò sanguinis excretio, eo solùm tempore contingens, quo æger equitando sese vehementiùs exercet, licet ex allisione lapidis asperioris in substantiam renis, possit contingere: Minimè tamen dubium est, quin ille etiam ex calore à motu immodico in renibus, & tota sanguinis massa excitato, citra calculi præsentiam, generari possit. Humores enim biliosi & acres, vel pituitæ salsæ naturam redolentes, à motu & calore exagitati, ad renes amandantur una cum sero sanguini permixto, & renum venulas aperientes, sanguinis effluvium excitant. Et ita rem se habere in præsenti ægrotante prorsus assevero, cum ille bilioso temperamento præditus sit, & ab animi pathematis, vigiliísque supra recensitis, sanguinis massa majorem adustionem adepta fuerit. Tum eorum humorum, qui per renes efferuntur acrimonia, ex urinæ ardore, quæ illum sæpissimè afficit, etiam citrà sanguinis effluxum, facilè innotescit.

Hanc nostram sententiam doctissimorum virorum placitis esse consentaneam, infinitis exemplis facilè esset ostendere. Nonnulla tantum annotare sufficiet, Hollerius, vir in artis operibus, si quis alius, exercitatissimus, cap. 52. lib. de morbis internis. Quibusdam (inquit) naturis eodem modo sanguis per vias urinarias excernitur, quo aliis per nares, venas sedis, aut vomitum. At experientia constat, hujusmodi sanguinis excretiones indispositis sæpè recurrere, quando vehementiori exercitio eorum corpora incalescunt. Potest igitur sanguinis mictio, illiúsque recursus, à sanguinis, & humorum calefactione suscitari. Multò apertiùs rem explicat idem Author comment. aph. 78. sect. 4. Sunt (inquit) nonnulli, qui si duriùs equitent, aut sese exerceant immoderatiùs, excalefactis renibus, sanguinem meiant. Doctissimus Montanus conf. 283. casum proponit cujusdam Episcopi Ungari, huic nostro ita similem, ut ad verbum hic describendus videatur. Ejus igitur verba hæc sunt. Arbitramur (inquit) sanguinolentam urinam, & turbidam reddi ab hoc Reverendissimo Episcopo propter dilatationem factam tum in cavitatibus renum, tum in vasis urinariis, propter intensam caliditatem, à motu violento primò generatam, dum curru, salebroso itinere concuteretur; præcipuè circa dorsi regionem, deinde succedente ingenti calore, dum cum veste pellicea sub sole ardente montem ascenderet. Ex his igitur omnibus tantus calor circa partes renum fuit excitatus, ut ob nimiam dilatationem urina sanguinolenta excreta fuerit. Et inde est quod nunc quoque quotiescumq; defatigatur, & corpus exercet, in idem symptoma incidat, turbidæ scilicet, & sanguinolentæ urinæ. Excitatur enim dilatatio ob motum, quæ in quiete delitescit. Ardor autem in excretione urinæ, simúlq; dolor circa anum, ab eadem causa provenit; videlicet ab illa urina fœculenta, habente in se partes acres, & rodentes, vel bilis, vel humoris adusti, vel pituitæ salsæ, vel omnium simul. Dolor verò qui circa ani regionem percipitur, est in ipsis musculis colli vesicæ, quod quidem collum illis partibus adjacet, & in ea potissimum parte non sine ratione dolor percipitur. Hæc Montanus. Ex quibus etiam apparet unam esse calculi vesicæ suspicionem, quam æger noster, sibi affingere voluit, ex ardore urinæ, & ani irritatione desumptam; cum ea symptomata ab iisdem causis proveniant, quas mictum sanguinis provocare ostendimus. Horstius obs. 37. lib. 4. Puer (inquit) annorum octo, magnifici Cancellarii Joannis Struppii filius, macilentæ constitutionis corporis, dejectum patitur appetitum, siti premitur, & urinam omninò sanguineam emittit, absque omni dolore lumborum, nec etiam in ipsa excretione quicquam sentit. Et si cruenta mictio frequenter accidat quod in calculo renum, in eorum, vicinarúmque partium exulceratione, similibúsque morbis manifestum est, rarus tamen hic affectus est, respectu præsentis casus, ubi talis mictio sanguinis omninò sine dolore accidit, quo colligitur nec à calculo continuum solvente, nec etiam ab exulceratione quadam, cruentam hanc excretionem fieri. Restat igitur in acrimonia biliosi sanguinis, & imbecillitate renum hujus affectus causam esse quærendam. Hæc Horstius. Quæ exempla hic paulò exactiùs adscribere volui, ut clarissimi laborantis animus à calculi in renibus, aut vesica geniti metu, quo diutiùs ex alterius Medici sententia, inquietatus est, prorsus liberetur.

Quod ad curationem attinet, ea ad duas intentio-

nes revocanda eſt, humorum ſcilicet acrimoniam temperandam, & renes corroborandos, ne humores acres, aliunde confluentes tam facilè recipiant. Ad hanc rem faciet primùm victus refrigerans & incraſſans, quo fere æger ab aliquo tempore uti cœpit, & in quo diu perſeverare debet utendo præſertim lactuca, plantagine, & portulaca in juſculis, tum etiam hordeatis, avenatis, orizatis, & ſimilibus, tum etiam in potu aqua ferrata cum vino rubro aliquantulum auſtero. Abſtinendo ſemper à vehementioribus corporis, & animi motibus.

Licet autem clariſſimus æger haud multo abundet ſanguine, utile tamen cenſuerim ſanguinem brachio detrahere ad ℥. vj. vel vij. ut totius maſſæ humorum calidior intemperies meliùs corrigi valeat. Imò verò ſi affectus diutiùs conſiſteret, derivatio quædam per inferiora, aperta vena malleoli, aut provocatis hæmorrhoidibus, videretur conſentanea.

Poſtmodùm verò purgatio blanda maxime conveniet, eaque per intervalla erit repetenda, ut humores ad renes confluentes, per alvum educantur, cujus compoſitio talis eſſe poterit.

℞. Fol. lactucæ, portulac. plantag. & ſummit. malvæ, ana m. ß. tamarind. ℥. ſ. mirobal. citrin. ʒ. j. coquantur ad ℥. vj. in colatura infunde caſſiæ recenter extractæ ℥. j. colentur iterum, & poſteà diſſolve rhab. in aqua lactucæ cum ſantalo citrino infuſi drach. j. ß. mannæ, & ſyrupi roſac. ana ℥. j. miſce fiat potio.

Poſt primam purgationem, julepi, apozemata, juſcula, vel emulſiones, prædictas indicationes reſpicientes ad ægrotantis tolerantiam accommodari poterunt. Iiſque ad aliquod tempus uſurpatis lac ovillum, vel caprillum erit convenientiſſimum. Et maximè commendatur ab Hipp. Avicenna, & recentioribus, inter quos Gartinaria, & Foreſtus ſe hoc ſolo remedio ſanguinis mictum ſæpè curaſſe gloriantur, unicuique autem doſi boli armeni veri drach. j. permiſcent, quod quidem ut graviori ſanguinis mictui convenit, Ita in hoc leviori raro faciendum conſuerim.

Quia verò æger ſicco, atque macilento habitu præditus eſt, eoque calido & ſicco, ante & poſt lactis uſum, balneum aquæ tepidæ illi convenientiſſimum eſſe cenſuerim, & toto æſtatis tempore frequenter uſurpatum in formam ſemicupii.

Poſt uſum lactis, utatur aquis Meynenſibus.

Intermediis temporibus, ſi ardor urinæ aliquando urgeat, aqua florum althææ cum aqua roſarum, vel conſerva florum malvæ, vel althææ, aut denique emulſiones, aliaque prædicta uſurpari poterunt.

Ac denique pro curationis ſigillo, opiata roborans, mediocriter aſtringens, & refrigerans in uſum revocari poterit. Neque inutile futurum eſſet, perſeverante affectu, cauſticum tibiæ inurere, ad humores acres, in renes & urinas defluentes, ſenſim derivandos.

Toto curationis decurſu topica renibus admota erunt maximè proficua, eaque refrigerantia, & aſtringentia.

℞. Unguenti comitiſſæ, & refrig. Gal. ana ℥. ij. abluantur oxycrato, diligenter, & inungantur lumbi frequenter.

Lamina etiam plumbea, multis foraminibus perforata, ſupra renes diu geſtari poterit.

OBSERVATIO XIV.

Caruncula virgæ.

Sequentia remedia tranſcripta ſunt in camera Computorum Monſpelienſi, quibus Geofroy Giannatus curavit Carolum nonum Galliarum Regem, anno 1584. Et donatus fuit duobus millibus aureorum.

Primò, ℞. caſſiæ recenter extractæ ℥. ſ. ſucci liquirit. ʒ. j. elect. de ſucco roſar. ʒ. ij. aquæ lupuli ℥. iiij. fiat potio exhibenda manè, poſteà per decem dies bibat ſequentis decocti ℥. viij. tepidas.

℞. Rad. liquirit. raſ. althææ, ſebeſten, paſſular. ana m. j. ſem. althææ, malvæ, apii, petroſel. ana drach. ſ. aquæ fontis ℔. ij. bulliant ad medias, de qua ſumat ℥. viij. per decem dies, præcedente potione, vel bolo ex caſſia.

Modus primum unguentum conficiendi.

℞. Olei roſac. ℔. j. ceruſæ venetæ Unc. iiij. camphuræ ℥. ſ. tuthiæ aqua roſar. præp. ℥. ſ. lithargyri auri præp. Unc. iij. antimonii optimè pulverati ℥. j. ſ. opii, thuris maſculi, ſeu olibani, maſtiches, aloës hepatic. ana ℈. ij. miſceantur omnia, & in pixide plumbea ſerventur.

Modus ſecundum unguentum parandi ad conſolidandum.

℞. Unguenti roſati Gal. recenter parati, & loti aqua roſar. unguenti albi Raſis camphorati ana Unc. j. pomatæ ſine ſpeciebus paratæ ℥. ſ. miſceantur ſimul, & in pixidem plumbeam reponantur ad uſum.

In applicatione unguenti ſic te gere.

℞. Candelam tenuiſſ. ex cera alba, tela vetuſtiſſima, & tenuiſſima involutam. Ut autem appareat locus carnoſitatis. ℞. candelam prædicta craſſiorem, oleo amygdal. dulc. illitam, & in virgæ canalem intromittatur. Quod ſi obſtaculum appareat, impediens ne candela poſſit ulteriùs progredi; nota locum in candela, & menſura longitudinem candelæ intrantis, deindè involve candelam linteolo eamque illinc in extremitate unguento, & tunc immitte candelam in Virgam, quouſque carnoſitatem attingat. Quod ſi duplex carnoſitas appareat; tunc ita primum unguentum aptandum, ut utramque attingat, continuando per 15. 18. aut 20. dies, juxta mali magnitudinem, & prout carnoſitas videbitur aperiri ac in pus diſſolvi. Cùm autem videbis urinam liberè & facilè reddi, & pauco pure turbatam, tunc oportebit primum unguentum griſeum à candela tollere, ſed illines candelam totam ſecundo unguento, continuando octo, aut decem dies, quouſque pus non amplius effluat cum candela, nec ullus dolor inter meiendum percipiatur, quo tempore abſtinendum erit à remediis.

OBSERVATIO XV.

Dolor Nephriticus.

Decima octava April. 1636. Vidua D. Dortes dolore Nephritico vehementiſſimo vexabatur, qui à rene ſiniſtro ad pubem uſque ſecundùm longitudinem ureteris exporrigebatur, cum urinæ acrimoniâ, & frequenti micturitione: huic neque clyſteres cum aqua benedicta; neque cum terebinthina; neque cum laudano; neque vomitus ingens, qui ſponte veniebat; neq; ſemicupium; neque laudanum aſſumptum quicquam profuere, dolore clamoſo per biduum perſeverante. Tandem aperta fuit vena malleoli, & ſtatim ſanguine miſſo dolore ingens quievit, ſuperſtite tamen dolore obtuſiori.

OBSERVATIO XVI.

Lumbricis.

Die octava Junii 1636. Puella trium annorum filia piſtoris nomine Roberti laborabat febre acutiſſima,

fima, cum anxietate magnâ, & virium proftratione. Vocatus ad eam circa vefperam, judico eam ex lumbricis laborare, & præfcribo potiunculam ex hieræ ℥. ß. firupi rofacei ℥. ß. cum aqua portulacæ, quæ nocte eam purgavit & indè plurimùm levata eft poftridiè præfcribo julepos fequentes.

℞. Fol. acetofæ, portulacæ, & endiviæ ana m. j. fummit. hyperici & fcordii ana p. j. coquantur ad ℔. j. in colatura diffolve firupi limon. ℥. iij. fiat julep. capiat ℥. iij. manè, meridie & vefperi. Intrà biduum omninò curata eft.

Triduò poft filia D. Beuf, Mercatoris, annos fex nata, fimili morbo laborabat, idque graviffimè. Præfcribo eadem remedia cum eodem fucceffu, fed hiera erat ad ʒ. j. firup. rofac. ℥. j. in potione.

OBSERVATIO XVII.

Dolor tenfivus abdominis.

Die 15. Junii 1636. Petrus Blanc civis Monfpelienfis diuturno alvi fluxu laboraverat, undè valdè debilis, & macilentus evaferat. Tandem 15. Junii 1636. murmur ingens percepit in abdomine, ex quo vomitus confequutus eft, ac deindè tenfio dolorifica cum febre eum maximè affluxit; nihil per vomitum aut feceffum omnino rejiciebat, & clyfteres puros fine ullo excremento reddebat. Juffu imperiti chirurgi fumpfit medicamentum purgans, ex quo nihil dejecit, fed tenfio & dolor indè maxima fumpfere incrementa. Vocatus ego quinto die morbi invenio hominem valdè debilem, facie hyppocratica, & extremorum frigiditate, mortem imminentem indicantibus. Valdè anxius fuit in hujus morbi diagnofi, & nihil aliud potui excogitare, quàm ingentem inflammationem, quæ tumore infigni inteftina comprimeret, & excrementorum tranfitum impediret. Aperto cadavere, inventa funt inteftina craffa livida, & femicorrupta, unumque ex iis perforatum; in abdomine verò multi humores fœtidiffimi, ex quibus apparuit humores excrementitios, qui ad inteftina confluere jamdiù folebant, & alvi fluxum efficere, tandem diutiùs moratos ob facultatem expultricem debilitatum, inteftina corrupiffe, ac tandem pondere fuo eam partem, in qua humores dicti morabantur, magis putrefactam aperùiffe, & impetu in abdomen irrupiffe. Ac confequenter alimenta, & clyfterum partem per illud foramen ad capacitatem abdominis fuiffe tranflata.

OBSERVATIO XVIII.

Febris maligna.

Die 4. Julii 1636. Petrus Stelle Conful oppidi, Perolz nominati, quadragenarius incidit in cholera morbum, qui intra 24. horas ope remediorum cohibitus eft. Hinc fequuta eft tertio die morbi hæmorrhagia copiofiffima, ex qua valdè debilitatus eft; fiti tamen ingenti à morbi principio tenebatur, & inquietudinibus, cum æftu præcordiorum. Vocatus ad eum, invenio pulfum parvum & frequentiffimum, cum facie hyppocratica, mox habitum corporis perluftrans, eum invenio maculis latis & lividis confperfum: undè fumma morbi malignitas colligitur, quæ tantorum fymptomatum caufa fuerat. Præter remedia ordinaria, & julepos cardiacos cum fale prunellæ, ter in die exhibendos, hunc pulverem præfcribo.

℞. Salis prunellæ ʒ. ſ. fcamphoræ ʒ. ß. mifce fiat pulvis qui dividatur in quatuor partes, quarum unam capiat tertia quaque hora. Noctu hunc pulverem fumpfit, & manè multò meliùs habuit. Jubeo iterari pulverem cum aliis remediis, & eadem die à præfentaneo vitæ periculo liberatùs eft, ac paucis poftmodùm diebus omninò convaluit.

OBSERVATIO XIX.

Cholera morbus ex fuperpurgatione.

Gladiorum faber, qui pro infigni habet florem lilii, purgatus à tonfore, pulvere quodam valido, vigente æftu, & ipfe admodùm biliofus, nocte infequenti paffus eft fuperpurgationem violentam, quâ identidem biliofa, & aquofa per alvum & vomitum rejiciebat cum dolore ventriculi, fiti intenfa, & virium dejectione maxima. Poftridie manè vocatus exhibeo ftatim laudani gr. vj. & intra horæ quadrantem omnia fymptomata quieverunt. Nihilominus admoti fuerunt facculi roborantes ventriculo, in vino rubro macerati, & eadem die omninò fanus fuit.

OBSERVATIO XX.

Alvi fluxus contumax.

Die 8. Septemb. 1636. D. Petrus Hucherus, Joannis Hucheri olim univerfitatis noftræ Cancellarii celeberrimi filius, poft febrem tertianam diuturnam, alvi fluxu corripitur ita vehementi, ut intra triduum vires omninò proftratæ fuerint, & ille de vita periclitaretur. Vocatus ego præfcribo primùm rhab. pulv. ʒ. j. qua multò pejus habuit: fequenti die hora fomni bolum ex maftiches & terræ figill. an. ʒ. ß. laudani gr. iij. alvus cohibita eft, tamen non dormivit; fequentibus diebùs alvum deponebat tantùm bis aut ter, & intrà paucos dies omninò convaluit. Eodem tempore Dn. Graffetus in curiâ Computorum Præfes poft longam febrem continuam cum acceffionibus junctam, correptus eft alvi fluxu moleftiffimo, quo vires admodum refolvebantur, invifebam eum cum altero Medico feniori, & unà tentavimus primùm roborantia varia, poftmodum aftringentia, omnia incaffum, fenior Medicus exhibitioni laudani noluit unquam acquiefcere, & fluxus ad viginti dies perduraverat, femper eodem impetu procedens, propofueram etiam fæpè tincturam corallorum, quæ roborando hepar, fluxus cohibet, tum potenter refrigerat, quod maximè optandum erat in hoc ægrotante biliofo temperamento prædito, ea verò per multos dies neglecta fuerat. Tandem me quotidie urgente illius præparationem & exhibitionem, in ufum revocata eft, ægerque de ea fumpfit ʒ. ij. bis in die per triduum, quo remedio alvi fluxus manifeftè imminuebatur in dies, & excrementa concocta apparebant, ita ut paucis diebus integra fanitas inde revocata fuerit.

Nota illi antea fuiffe exhibitum cum jufculo rhab. bis infufum in aqua cichorii, ac deinde exficcatum, ex quo pejùs habuerat.

OBSERVATIO XXI.

Dolor capitis ab infolatu.

Die 8. Octob. 1636. Dn. Guillelmus Dortomannus, Patronus celeberrimus, cum effet in villa, circa meridiem fefe foli expofuit, eundo pedibus in aliam villam fatis à fua diftantem, hinc correptus eft paroxyfmis febris tertianæ duplicis fatis levibus, & circa vefperam recurrentibus; hoc tamen fymptoma in paroxyfmo urgebat, nempe capitis dolor intenfus, qui tribus primis diebus cum febre ceffabat, matuti-

nis horis. Interim ſecta fuit vena bis,& purgans medicamentum ſemel exhibitum. Quibus non obſtantibus dolor capitis & æſtus plurimum increvit, & continuus factus eſt poſt quartam acceſſionem; horis enim matutinis, non minus quàm reliquis, ſæviſſimè eum infeſtabat; neque febris omninò aberat, cum igitur ab inſolatu dolorem iſtum concitatum fuiſſe appareret,metuendum erat, ne inflatio fieret in cerebro, frontalia enim repellentia, fruſtrà admota fuerant. Ut autem grave hoc ſymptoma tolleretur, venam frontis aperiendam conſului,ex eaq; ſanguinis ℥. vij. eductæ ſunt, à qua venæ ſectione dolor capitis ſtatim valdè remiſſus eſt,& ſequens paroxyſmus multo levior rediit, cum exiguo capitis dolore. At poſtera die mane doloris omninò expers fuit.

OBSERVATIO XXII.

Febris hectica cum putridâ complicata.

Decima tertia Octobr.1636. Filia Dn. de Serres,in Curiâ Computorum Correctoris, annos nata 14. circa finem Æſtatis correpta eſt febre tertiana intermittente,quæ poſt quatuor paroxyſmos ſponte deſiit, & poſt aliquod tempus iterum rediit, ac ceſſantibus iterùm paroxyſmis febricula quædam eam occupavit cum obſtructionibus ventris inferioris, quibus menſtrua ſuppreſſa ſunt; in hoc ſtatu permanſit per tres menſes ſine ullis remediis,cum ruri eſſet. In principio Octobris ad eam vocatus, invenio febre lentâ affectâ, cum ſummâ macie, & calore ad tactum valdè acri, qui nocte ingraveſcebat; illa tamen ſe febrire non percipiebat, ac licet calor igneus noctu appareret,ſiti tamen non afficiebatur, unde febrem illam in hecticam verti conjecimus, cum & incaleſcentia poſt ſingulos paſtus appareret,& circa longitudinem arteriæ brachii, calor intenſior multò perciperetur, quod ipſi aſtantes advertebant; & in urinis oleoſum quippiam innataret. Cum igitur appareret complicatio febris putridæ cum hecticâ incipiente, ad putridæ ſublationem primò animum convertimus, ac ſtatim ſanguinem detrahi juſſimus è baſilicâ dextrâ ad ℥. vij. Poſtera die purgata eſt blando medicamento. Tertia,julepum hauſit refrigerantem & aperientem. Quarta iterùm vena ſecta,(ſanguis enim valdè aduſtus,& corruptus apparebat. Continuati julepi, fotus emolliens & apariens regioni lienis admotus, tum etiam linimentum ejuſdem facultatis. Quinta, clyſter emolliens & purgans injectus eſt, quo multum purgata eſt,ac febris valdè exacerbata eſt; pulſus erat parvus & frequens, calor acer & mordax; quæ omnia totâ nocte, & mediâ parte diei ſequentis perſeverarunt. Duobus diebus ſubſequentibus multò meliùs habuit, febris erat remiſſa, exacerbationes nocturnæ etiam valdè remiſſæ ſunt; tumor lienis,& renitentia minor; tum dolor, qui tangendo, & aliquantulum comprimendo lienem percipiebatur ab ægra, ferè ſublatus eſt. Interim fotus, linimenta, & juſcula aperientia continuabantur. Poſt illud biduum purgata eſt blando medicamento, quo multa pituitoſa vomitu rejecit; & bis tantùm dejecit. Eadem die febris adhuc remiſſior apparuit. Poſteà continuata ſunt juſcula aperientia, fotus & linimenta; tum in tertio quoque juſculo,ſennæ Unc. ſem. infuſa fuit. Sic paulatim ad priſtinam valetudinem revocata eſt.

OBSERVATIO XXIII.

Pinguia corpuſcula per alvum excreta.

Filiola Dn. de Rochemore in Curia Computorum & Subſidiorum Principis, nomine Lucretia, ætatis annorum trium laborabat febre continua verminoſa. Excrementa dejiciebat valdè cruda,& veluti gypſea,in quibus inveniebantur interdum globuli virides inſtar piſorum majorum, qui ſuprà orbem poſiti, dum orbis igni admovebatur,& tantillum incaleſcebat,ſtatim butyri inſtar liquabantur. Cum nunquam antea talem materiam vidiſſem, neque ullum Authorem de ea ſcribentem legiſſem, valdè dubius fui, undè iſta materia ſuam duceret originem. Pharmacopæus ſenex & expertus retulit ſe in propria filia ſimiles excretiones obſervaſſe,Tandem cum à pinguedine,aut humido oleoſo ipſius corporis non videretur hæc materia procedere; hæctica enim febre, aut colliquante ægra non laborabat.Et excrementa admodum indigeſta apparerent; conjeci hanc materiam procedere ex pinguedine aſſumptâ cum carnibus, nimia copiâ offerebantur; vel cum juſculis à pinguedine malè repurgatis, quæ pinguedo relaxando ventriculum coctionem læderet, malè in ipſo concoqueretur; præſertim cum alia etiam alimenta nimia copia ingeſta, malè cocta remanerent, Illa igitur pinguedo diù in ventriculo,aut inteſtinis retenta, à calore craſſitiem, & colorem illum viridem obtinebat.

Duodecimâ Octobr. 1636. hanc meam conjecturam confirmavit alius caſus viri cujuſdam hypochondriacâ melancholiâ laborantis, qui ſibi frequenter venenum porrigi putabat, ut quod oppugnaret, magnam olei copiam frequenter ingerebat. Rejiciebat autem ſimiles globulos, quos ipſe liquabat, & in phialis reſervabat. Hæc autem materia in phialis contenta amurcam referebat,nullius prorſus odoris. Unde conjeci oleum magnâ copiâ ingeſtum, non poſſe totum à naturâ ſuperari, ſed craſſiores partes calore diuturno magis incraſſari, & in hujuſmodi globulos effingi, qui liquati amurcam referebant.

OBSERVATIO XXIV.

Angina.

Decima quarta Octobr. 1636. quidam ſartor quadragenarius, vocatus Vendemiam, Angina laborabat, qua deglutitio impediebatur, eique ſecta fuerat vena, clyſteres injecti, & admotum veſicatorium à pharmacopæo: his non proficientibus me vocant: & advertens eum vix tantillum juſculi ex cochleari, magno conatu deglutire, ac per conſequens medicamentum purgans haurire non poſſe: præſcribo aquæ benedictæ ℥.ij. quibus purgatus eſt pluries per vomitum,& ſeceſſum,eademque die ab Angina liberatus.

OBSERVATIO XXV.

Dolor Iſchiadicus.

Octava Januar. 1637. Dn. Greffueille, in ſuprema Computorum Curiâ Conſiliarius, coxendico dolore vexabatur, rigida hyeme: injectis clyſteribus ſumpto medicamento purgante, & admoto emplaſtro parti affectæ,dolor nihilo ſeciùs perſeverabat: tandem aperta eſt vena malleoli è directo partis affectæ, & intrà paucas horas dolor remiſſus eſt, ac poſtmodum omninò deſiit, ut ſecundo à venæ ſectione die ad conſueta munia tranſire, & per urbem pedibus ire potuerit.

OBSER-

OBSERVATIO XXVI.

Affectus soporosus, hypnotico curatus.

Die vigesima secunda Octobr. 1636. Virgo quædam Melgoriensis 20. annos nata, nomine Liquiere, tentata fuerat febre tertiana duplici circa initium Autumni per 12. dies, ab eaque post quorundam remediorum usum liberata. Iterùm recidit in similes paroxysmos, qui ab initio more consueto invadebant, sed postmodùm nova quædam symptomata cum paroxysmo accesserunt, nempè dolor insignis, faciei rubor, oculorum prominentia, dolor lateris sinistri pungitivus; & deglutiendi summa difficultas, perveniens tamen cibus & potus usque ad extremum œsophagi, & juxta orificium ventriculi, subitò rejiciebatur, si quid verò intromittebatur, id magno cum labore fiebat. Suspicatus sum hystericam affectionem cum paroxysmo febrili complicari; & hysterica remedia præscripsi, quibus non obstantibus malum perseveravit. Post aliquot dies hujusmodi symptomata sine febre redibant; quod meam opinionem maximè confirmavit; tum quod dolor lateris sinistri, ad dextrum interdum transilicbat; interdum verò dolores pungitivi in variis abdominis partibus apparebant, ventriculum dolor & nausea infestabant; tum ægra suffocatione interdum premebatur. Tria in hoc affectu peculiaria observavi. Primum erat deglutiendi difficultas, quæ non est frequens in hysterico affectu, ea tamen non erat perpetua, sed interpolata, impediebat enim cibi potúsque assumptionem per multas horas, deinde prorsus evanescebat, ut etiam pilulas sine ulla molestia, me præsente deglutierit. Secundum erat quod isti paroxysmi hysterici periodicè recurrebant singulis diebus, nempe vespertinis horis quemadmodum accessiones febriles. Tertium, quod urgente dolore stomachi cùm aliis symptomatis, sacculi roborantes, & calefacientes, aliáq; remedia calida augebant affectum, & suffocationem inducebant. Quod cum mihi relatum esset, & principio unius paroxysmi adessem, conquerente ægrâ de maximo ventriculi dolore; jussi ut crusta panis assata, & in vino calente madefacta, ac pulvere garyophyllorum, & nucis moschatæ conspersa, ventriculo apponeretur; quo remedio aucta plurimùm fuit suffocatio; ita ut illud abjicere necessarium fuerit. Tum tentandi gratia jussi, ut linteum quadruplicatum in oxycrato maceratum ventriculo frigidè admoveretur, eoque admoto, cessavit illicò suffocatio, ac dolor ventriculi. Huic rei fuit aqua frigida eodem tempore assumpta, cujus guttulas aliquot magna vi deglutivit, earúmque frigiditatem in ventriculo percepit, & statim levata est. Postea jussi ut iterùm crusta panis calida admoveretur; quam tunc temporis patienter tulit, cujus rei rationem esse puto, quod vapores commoti & ventriculum afficientes à calorificis magis commovebantur: At postquam frigidis remediis compressi fuerant, ventriculus ab iis vaporibus immunis calida remedia facilè tolerare pôterat. Puto à febre præcedente corruptum fuisse semen retentum, quod talia symptomata producebat. Fortè etiam reliquiæ sanguinis menstrui putrefactæ ad eosdem affectus producendos concurrere poterant. At materia illa putrefacta motus habebat periodicos, quemadmodum videmus sæpè materiam absceffuum internorum moveri etiam periodice, & paroxysmos tertianæ febris æmulari.

Antequam autem paroxismo corriperetur, cùm tunc temporis optime deglutiret, sumpsit meo jussu quatuor exiguas pilulas compositas ex laudani gr. iiij. & paulò post accessit paroxysmus suprà enarratus; sed post duas horas, laudano operari incipiente, omnia remissa fuerunt, & tota nocte bene habuit, cum prægressis noctibus maxime torqueretur. Postridie mane sumpsit apozema hystericum, & purgans, idque triduo continuavit quibus absoluta est curatio. Multum dubitavi in exhibitione laudani, quod in paroxysmo, ægra sopore gravi afficeretur, qui usu laudani gravior effici poterat. At tandem hoc apud me constitui, soporem illum à vaporibus ex utero ad cerebrum affatim translatis exoriri, quorum ascensum prohibendo, sopor impediri poterat. Et eventus huic ratiocinio respondit. Unde vera elicitur conclusio, quæ prima fronte videtur valde paradoxa, nempe soporosum affectum usu laudani prohiberi posse.

OBSERVATIO XXVII.

Tormina Puerorum.

Duodecima Decembri 1636. Filiolus meus Carolus in ætate quatuor mensium correptus fuit colico dolore sævissimo, qui clamores, & ejulatus continuos ab eo extorquebat. Exhibui pulveris elect. diamoschi dulcis ℈.ß. cum lacte, quo dolor quievit per horæ quadrantem, & iterum rediit cum pari sævitia, injectus fuit clyster ex decocto anisi, & chamomillæ cum vitello ovi & saccharo, eóque dolor omninò sublatus est. Post octiduum eodem dolore affectus est, ita acerbo, ut priori deterior appareret, prout ejulatus indicare videbantur; sumpsit pulverem prædictum, sed frustrà, injectus fuit clyster prædictus etiam frustrà. Tandem admoneo fotum toti ventri ex decocto anisi, & chamomillæ in aqua vitę, prima applicatione dolor omninò desiit. Sequenti iterùm rediit dolor, eóque aliquantulum mitigato remediis prædictis, postera die manè exhibita fuit syrupi rosac. ℥. j. quem assumendo vomuit pituitam instar albuminis ovi, sed nihil fere dejecit, tormina recurrebant. Iteratus syrupus cum ℥. j. infusionis sennæ, etiam hoc medicamentum parùm præstitit. Tandem exhibui pulverem comitis ad ℈. ß. cum lacte, eóque blande ac copiose purgatus est, & ab hoc affectu omninò liberatus.

OBSERVATIO XXVIII.

Fluxio in pulmonem in Infante.

Decima nona Januarii 1637. Idem filiolus meus Carolus incidit post mensem à priori morbo in catharrum sævissimum in pectus delabentem, quo frequenter tussiebat, & inter respirandum stertebat. Purgationem exhibui ex syrupo rosaceo cum infus. sennæ, qua pituitam evomuit, sed parum dejecit. Syrupi pectorales exhibebantur, inunctiones pectori admovebantur. Perseverante affectu, eadem purgatio iterata est cum exiguo fructu. Tandem exhibeo pulveris comitis ℈. ß. cum lacte, quo blandè & copiosè purgatus est, eadémque die convaluit.

OBSERVATIO XXIX.

Urinæ suppressio.

Vigesima septima Januarii 1637. Dn. de Labaié, in Curiâ Computorum Auditor, urinæ suppressione omnimodâ laborabat à biduo, cum dolore renis sinistri, & ureteris ejusdem lateris. Injecti fuerant clysteres ex præscripto alterius Medici, & fotus admoti pubis regioni. Vocatus sum in consilium cum dicto Medico, præscripta fuit apertio hæmorrhoidum (quæ in-

tumuerant admotis hyrudinib9, iteratus clyſter emolliens, cum dimidia oleorum portione, fotus admotus reni & ureteri, mox inunctio ex oleo ſcorpion. & amygdal. dulc. tum etiam catapl. ex fæce decocti emollientis, cum cepis coctis ſub cineribus, eodémque tempore exhibitus julepus ſequens.

℞. Succor. parietariæ, & fœniculi marini ana ℥.j. ß. ſucci limon. & ol. amygdal. dulc. recent. ana ℥. j. miſce fiat julep. Intrà horam ab aſſumpto julepo copiosè minxit & liberatus eſt, horis ſeptem ab initio conſilio, in quibus prædicta remedia adminiſtrata ſunt. Ad ſigillum curationis, ſumpſit poſtridie manè bolum ex caſſia, rhab. & cremore tartari.

OBSERVATIO XXX.

Gonorrhœa contumax.

SExta Februar. 1637. Dn. N. triginta annos natus bilioſo & ſanguineo temperamento præditus, cum gonorrhœam pateretur à duobus menſibus, & à Chirurgis multa incaſſum tentata fuiſſent remedia, meæ curæ ſeſe commiſit. Huic primùm præſcribo phlebotomiam malleoli, poſtridiè mercurii dulcis ℈. j. cum diagrid. ℈. ß. in juſculo, poſtmodùm bolum ex terebinth. ℥. iij. & rhab. ℥. j. per ſex dies integros, quæ nihil profuerunt. Iteratur pulvis purgans, & poſteà ſequenti aqua uſus eſt per 12. dies, quæ ſtatim profuit, iſque omninò curatus eſt, detergebat ulcus internum ita potenter, ut urina in pavimentum effuſa, illud infiſceret colore albo, inſtar calcis diſſolutæ.

℞. Menthæ ſiccæ ℥. iij. ſem. lactucæ, ruthæ, agnicaſti ana ℥. ij. ß. rheos florent. ℥. ij. dictamni cretici drach. x. ſacchari ℔. ij. omnia pulveriſentur, addendo terebinth. claræ ℥. v. vini albi generoſi ℥. xxx. miſce deſtillentur in B. M. capiat æger cochlearia duo manè duabus horis ante cibum, & veſperi quatuor, à cœna.

OBSERVATIO XXXI.

Hyſterica Epilepſia.

DEcima ſeptima Februar. 1637. Uxor Dn. Palemarchi de Sumenes, permultos annos variis affectibus hyſtericis vexata eſt, qui epilepticos inſultus referebant, multa tentavit remedia à multis Medicis præſcripta, ſed omninò incaſſum. Tandem cujuſdam mulieris conſilio ſumpſit carnem lupi in pulverem redactam; & fruſtulum ejuſdem carnis ſalitæ ſemper geſtavit, à quo tempore immunis omninò fuit à prædictis affectibus.

OBSERVATIO XXXII.

Menſium fluxus immodicus.

DIe ſexta Martii 1637. inter alia remedia uxori Dn. de Vitrac præſcripta, quæ ad extrema redacta fuerat ex immodico fluxu menſium, poſt abortum concitato, ſequens julepus mirum in modum profuit.

℞. Flor. chamæleontis, ſpicæ nardi, & ſang. draconis ſubtiliſſimè pulverat. ana drach. j. aquæ plantag. & roſar. ana ℥. j. ß. fiat julep. hujus cochlearia duo dabantur bis in hora.

Extractum coralli cum aqua plantag. profuit etiam non parùm.

OBSERVATIO XXXIII.

Colica bilioſa.

DIe decima octava Maij 1637. Mulier quædam patiebatur dolores colicos atroces & pungitivos, totum ferè abdomen afficientes. Ab alio Medico ſeniore curata fuit remediis ordinariis calefacientibus, carminantibus, & phlegmagogis, à quibus nullum levamen percepit. Tandem vocatus ego, ex ſpecie doloris, ſitu ejuſdem, temperamento mulieris præcalido, & urinis valdè rubris, conjicio colicam eſſe bilioſam; & præſcribo ſtatim venæ ſectionem, clyſterem refrigerantem, ac lenientem, & julepum refrigerantem, quibus dolor valdè imminutus eſt, & cum ſanguis valdè bilioſus, ac corruptus apparet, iterata eſt poſtridiè phlebotomia, qua dolor prorsùs evanuit. Ac tandem potione cholagoga, curatio abſoluta eſt. Præſcripſeram ab initio ſemicupium, quo non uſa eſt propter maximam doloris imminutionem.

OBSERVATIO XXXIV.

Febris maligna.

DIe ſeptima menſis Junii, anni 1637. Dn. Patris in Curia Præſidiali Conſiliarius, annos natus 55. correptus eſt levi frigore, & tota nocte febricitavit, eodémque modo perſeveravit, poſtridie manè febris expers & veſperi iterùm febricitavit, eodémque modo perſeveravit febris intermittens uſque ad ſeptimam diem, quæ facta eſt continua. Attamen frequentes patiebatur pedum & genuum ac interdum manuum perfrigerationes, urinæ, ſanorum urinis ſimiles: tamen omnia in dies in deterius vergebant, ut facilè appareret febrem eſſe malignam, quam tandem indicarunt exanthemata nono die apparentia, tum deliria, & motus manuum convulſivi, cum ſopore quodam, & alvi fluxu. Cura ordinaria fuit adminiſtrata. Sed hoc peculiariter notandum, quod ſanguis fuit miſſus tertiâ die, & laudabilis apparuit. Quinta, fuit medicamentum purgans exhibitum, cum adhuc febris eſſet intermittens. Septima, alvi fluxus copioſus, & perſeverans uſque ad undecimam, ulteriorem phlebotomiam impediunt. Cum autem duodecima alvi fluxus ſedatus videretur, dubitavi num venæ ſectio eſſet celebranda, cum alia evacuatio nihil contuliſſet, vires admodùm fractæ, & ſummum periculum, in quo æger conſtitutus videbatur, ut tanquam brevi moriturum affines lugerent, dehortari viderentur. Adde quod per duos dies præcedentes plures cucurbitulæ fuerant admotæ cum ſcarificatione, ut ſupplerent defectum phlebotomiæ. Eandem viſum eſt veluti tentativam phlebotomiam uſurpare, ſcilicet ad ℥. iiij. vel v. eo animo, ut ſi æger commodè ferret, iterari poſſet. Miſſus eſt ſanguis niger & corruptus, cum euphoria ægrotantis; poſt quinque horas eadem quantitas detracta eſt, conſtantibus perpetuò viribus in eodem ſtatu. Julepis refrigerantibus miſcebatur ſcordium, & hypericum. In diſſolutione ſal prunellæ, & ſpiritus vitrioli, in ſingulis juſculis bezoard. mineral. ad drac. j. Nocte ejuſdem diei duodecimæ, alvus copiosè fluxit æger tamen meliùs habere viſus eſt. Vinum exhibitum in potu valdè lymphatum. Multa in morbi decurſu edidit ſternutamenta, unde ſalutem ſperabam, etiamſi multa alia ſigna periculum portenderent. Decima tertia, & decima quarta, alvi fluxus perſeverabat, cum virium debilitate ſumma. Injecti fuere clyſteres ex lacte, quibus alvi fluxus temperatus eſt. Exhibitus julepus ex aqua naphæ; roſarum, cum confect. alchermes, & guttis aliquot aquæ cinamomi, cujus cochlear unum ſumebat interdum ad vires reficiendas. Imminuto alvi fluxu, ſopor imminutus eſt die decima quinta, & delirium ceſſavit. Urinæ tamen nihil aut exiguum admodùm deponebat, decima

ſexta,

fexta, paulò melius habuit lingua antea ficca humida apparebat, Posteà verò fenfim convaluit.

OBSERVATIO XXXV.

Alvi fluxus.

Die decima quinta Julii 1637. Domina de Graffet octogenaria, fed robuftiffima corpore prædita, correpta eft alvi fluxu tenefmode, quo pluries fingulis horis dejiciebat cum graviffimis torminibus. Variæ erant dejectiones, nunc flavæ, nunc porraceæ, & aliquando nigræ, morbi minera ablata eft quotuor purgationibus per intervalla repetitis ex rhab. partim infufo, partim in fubftantia, cum firupo rofaceo: Intervallis clyfteres detergentes, anodyni, & roborantes injiciebantur, julepi refrigerantes, & incraffantes, necnon emulfiones exhibebantur.

OBSERVATIO XXXVI.

Dyfenteriæ Prognofis.

In menfe Julio 1637. Filia Dn. Guilliminet Occitaniæ Comitiorum Scribæ, quinq; annos nata, dyfenteria laborans, varia excrementa rejiciebat, flava, viridia, & nigra aliquando. Circa finem morbi quædam exanthemata pulicum morfibus fimilia in facie, aliifque partibus apparuerunt, & manus altera tumore œdematofo affecta eft: quæ certa fuere mortis præfagia.

Eodem tempore R. Pater Guardane, Cœnobii Francifcorum, qui minores vocantur, præfectus: alvi fluxu dyfenterico afflictus, crebris fingultibus tentabatur, qui fuere mortis prænuntii.

OBSERVATIO XXXVII.

Dyfenteria.

In menfe Augufto 1637. Filius Dn. de Mauffac in Curia Computorum, Subfidiorum & fifci Præfidis, octo annos natus, dyfenteria tenebatur cum multo fanguine, dejectionibus viridibus & porraceis admixto, & febre continua. Tertia morbi die fumpfit infufum rhei ad ℥. j. in aqua plantag. parato cum fantalo citrino, diffolvendo rhab. pulv. ℈. j. firupi rofac. ℥. j. optimè purgatus eft, multa excrementa rejecit fine fanguine, & febris ferè expers fuit tota illa die. Poftridie fanguinem purum rejiciebat, cui permixtæ erant veluti guttæ materiæ porraceæ, frequens erat dejectio cum dolore ventris, & febre, quæ perfeveravit ufque ad diem octavam, licet omnia remedia ordinata, interna & externa adhiberentur, tum etiam clyfteres varii. Septima die extractum corallorum ter exhibitum fuerat ad ℈. j. cum aqua plantag. rofar. & fyrupo cydonior. fed fruftrà. In principio octavi diei cum & febris, & fluxus ingravefcerent, ac merus fanguis excerneretur, fecta fuit vena, & fanguis detractus ad Unc. v. circa meridiem. Nocte omnia eadem. Poftridie manè exhibui laudani gr. ij. cum extracto corallor. aquâ plantag. rofar. & fyrupo cydonior: alvus omninò fuppreffa eft per horas quatuor placidè dormivit; ac per intervalla expergifcebatur. Poft quatuor horas iterùm alvum depofuit ter in duabus horis, merum fanguinem ut fuprà excernebat, & jufculum evomuit; hinc major metus impendentis periculi, cum reliqua remedia nihil profuiffent, neque ipfum laudanum, quod perpetuò conferti in hoc affectu, Semel fternuit. Quarta dejectio ab affumpto laudano fæces habuit fatis multas, fine ullo fanguine. Non ampliùs vomuit. Circa vefperam dejectiones frequentiores, minùs tamen quam ante affumptiorem laudani, neq; erant adeò cruentæ, fed ex parte ftercorofæ. Nocte infequente dormivit per intervalla fatis infignia, & dejectiones rariores fuere. Manè fumpfit medicamentum ex rhab. ℥. j. mirobal. citrin. ℈. j. fantal. rubr. ℈. ß. infuf. in decocto plantag. portulac. & tamarindor. diffolvendo in colaturæ rhab. pulv. ℈. j. fyrupi rofac. ℥. ß. à quo materiam dejecit ftercorofam, & humoralem copiofam, cum pauciffimo fanguine, exiguífque torminibus, febris imminuta eft, & nocte infequente rarius dejecit, meliúfque dormivit, Sequentibus diebus alvi fluxus perfeveravit per dilucida intervalla, fine ullo fanguine, fine torminibus, fine febre. Pofteà tamen alvi fluxu diuturno cum febre lenta vexatus eft per menfem integrum, cum appetitu ingenti, nocte in lecto dejiciebat, & frequenter in die, ut ad febrem hecticam vergere videretur, Tandem exhibito bolo armena orientali ad ℈. ij. cum jufculo per biduum, alvi fluxu omninò curatus eft.

OBSERVATIO XXXVIII.

Colicus dolor.

Die vigefima quinta Septembris 1637. Uxor Dn. de Sarret, Confiliarii Regii in fuprema Computorum, & Subfidiorum Curia, gravida nonimeftris corripitur colico dolore graviffimo, quo omnia removebat in principio, & nihil inferiùs deponebat. Multis fructibus fefe ingurgitaverat, dolor erat fixus circa hypochondrium dextrum, ut de inflammatione hepatis metueretur, quia febris & fitis aderat fatis intenfa. Poft multos clyfteres fotus, & femicupia, excrementa alvi dejecit liquida & cruda. Dolor tamen perfeverabat. Tandem exhibitum eft purgans medicamentum ex catholic. ℥. ß. infuf. in decocto cichoraceorum, & capillarium cum rhab. ℥. j. etiam infufi, mannæ & fyrupi rofac. ana ℥. j. fepties dejecit copiosè, cum magna doloris imminutione. Poftridiè perfeverabat dolor, fed remiffior, injectus fuit clyfter, quo quinquies dejecit, & pofteà multas excrevit urinas, unde integra curatio fubfequuta eft.

OBSERVATIO XXXIX.

Teftium inflammatio.

Die vigefima Septembr. 1637. D. Texier Nemaufenfis, Juris utriufq; Doctor, exequitatione violenta incidit in tefticuli dextri inflammationem cum tumore infigni. Secta fuit vena brachii bis, femel in malleolo, purgans medicamentum exhibitum. Pars fovebatur aqua rofarum, & imponebatur cataplafma ex farina fabarum cocta in oxycrato, ita ut quarta pars aceti cum tribus aquę partibus mifceretur, quod cataplafma nunquam me fefellit in hoc affectu. In hoc tamen ægro, adeò tenera erat cutis fcroti, ut excoriata fuerit ab aceto acriori, & cataplafma ferre ampliùs nequiverit. Ego iterandum curavi cataplafma, fed ad tollendam acrimoniam aceti, illud decoquendum curavi cum lithargyro; & fic cataplafma optimè operatum eft, ægérque intrà triduum à tumore liberatus.

OBSERVATIO XL.

Fluxus hepaticus.

Die undecima Octobr. 1637. Uxor Petri Banete Artocopi, poft aliquot acceffiones febris tertianæ

næ in fluxum hepaticum incidit,quo dejectiones erant omninò ſanguineæ. Vocatus ego præſcribo ſtatim laudani gr. ij. cum conſervæ roſar. ℥. ß. & intrà horam fluxus deſiit, poſteà verò rediens, humores tantùm, non ſanguinem rejiciebat,aliiſque remediis vulgaribus curata eſt.

OBSERVATIO XLI.

Eriſypelas.

DN. de Gout nobilis Monſpelienſis 25. annum agens, ſæpè afficiebatur eriſypelate in tibiis, cœpit vinum bibere multò meracius ſolito, & pauciſſimæ aquæ permixtum, ab eo tempore nunquam eriſypelate affectus eſt; & benè valet; licet quatuor aut quinque anni effluxerint. Cauſam eſſe exiſtimo quod à vino roborata facultate expultrice, materia eriſypelatis expellitur per alvum,urinas,vel inſenſibilem tranſpirationem.

OBSERVATIO XLII.

Febris tertiana cum vomitu, & alvi fluxu in paroxyſmo.

DIe decima octava Auguſti 1638. D. Durant quinquagenarius,Procurator inCuria PræſidialiMonſpelienſis, quinque paroxyſmos febris tertianæ paſſus erat,ab iiſque liberatus ſola venæ ſectione.Per quindecim dies benè habuit, & fructus horæos comedebat. Recidit in eandem febrem, & in ſecundo paroxyſmo, graviſſimo vomitu, & alvi fluxu vexatus eſt, in quo multa bilioſa,ſupra infraque rejiciebat, cum inquietudine ſumma, & virium exſolutione, ita ut jam de vita periclitaretur.Sequentem præſcribo julepum,quo ſtatim omnia ſymptomata cohibita ſunt, per duas horas dormivit, copioſo ſudore paroxiſmus ſolutus eſt. Et intra paucos dies à morbo prorsùs liber evaſit.

℞. Aquar. lactucæ,roſar. & plantag.an.℥.j.ſirupi cydonior. ℥.j. confect. de hyacinth. ℥.j. laudani opiatici gr. miſce,fiat julep. qui detur ſtatim.

OBSERVATIO XLIII.

Aphtæ puerorum graviſſimæ.

DIe quartâ Septemb. 1636. Filius meus Stephanus annos quatuor natus paſſus eſt fluxionem acerrimam in linguam & fauces, ut infinitis ulceribus ſcaterent,iiſque albicantibus, & admodùm dolorificis cum magnâ inflammatione.Non poterat cibum aut capere, neque lac ſugere. Et diebus ac noctibus ejulabat inſomnis, macilentus, ac ferè conſumptus. Ex remediis non profuit mel roſaceum cum ſpiritu vitrioli, quod aliàs mirificè conduxerat. Aderat alvi fluxus copioſus, quo bilem porraceam ejiciebat. Veſicatorium valdè profuit. Sed dolores & clamores perſeverabant, & continuò æger per os humorem ſeroſum, & acrem emittebat, dolore & inflammatione magis ac magis attrahente.

Tandem exhibui laudani gr. j. cum juſculo, eoque dolor ſopitus eſt, ſomnus leviſſimus conciliatus, qui poſtmodùm perſeveravit moderatus, & ſuis horis adveniens. Hinc cœpit convaleſcere,& fluxio illa humoris per os emanantis,omninò cohibita eſt. Sequenti tamen die purgans medicamentum exhibitum eſt, quod multùm etiam profuit.

OBSERVATIO XLIV.

Dyſenteria.

JOanna de Parauiſol octodecim annos nata, laboravit graviſſima dyſenteria cum febre acutâ. Per ſeptem dies fuit in manibus alterius Medici ſenioris, qui nihil aliud præſcripſerat, quàm clyſteres detergentes, & rhabarbarum, quo febris aucta, & dyſenteria deterior evaſerat. Eo abſente vocatus ego, exhibeo primùm laudanum ad gran. iij. quo fluxus valdè imminutus eſt eâ nocte; & per tres aut quatuor horas dormivit. Manè ſecatur vena, & ſanguis educitur fervidiſſimus. Dein exhibetur extractum corallor, ad drach. j. cum aqua plantag. bis eadem die, ſed ſine fructu, noctem enim habuit acerbiſſimam tum ratione febris, tum ratione fluxus, ejuſque ſanguinei, qui ad aliquod tempus fuerat cohibitus uſu laudani. Sequenti die manè exhibeo iterùm laudanum, & fluxus cohibitus eſt; Veſperi vena iterum tunditur. Minor erat ſanguinis excretio,ſed bilem porraceam ejiciebat valdè erodentem,febre & ſiti plurimum urgentibus. Ad ſitim præſcribo julepos ex decocto portulacæ, & plantag. cum ſale prunellæ,qui multùm profuere:affectu tamen perſeverante. Tandem exhibita eſt manè aqua roſac.cum ol.communi, meridie decoctũ inteſtinorum vervecis valde conſumptum,cum pulvere granorum actes,Magnum levamen inde conſequuta eſt ægra. Et poſtera die repetitis ſemel illis tribus remediis, ad ſtatum convaleſcentiæ perducta eſt.

OBSERVATIO XLV.

Morbilli.

DIe vigeſima octava Septembri 1638. Nutrix filii mei Stephani, nomine Claudia correpta eſt morbillis, quibus totum corpus contectum erat, cum febre intenſa. His acceſſit ſymptoma graviſſimum, nimirum fluxio tenuis in pulmonem deſcendens, quæ tuſſim frequenter excitabat, & ſuffocationis metum incutiebat cum raucedine ingenti. Admotum eſt veſicatorium cervici, & exhibita ſunt laudani gran. ij. cum conſerva roſarum. Fluxio cohibita eſt tota nocte.Poſtridie rediit,& iterùm exhibitum eſt laudanum cum ſimili effectu, unde ad convaleſcentiam paucis diebus perducta eſt, manente raucedine ad longum tempus.

OBSERVATIO XLVI.

Febris Tertiana.

ANno 1638. Febres tertianæ longiſſimæ vigebant in Autumno, à quibus multi liberati ſunt, ſumendo in declinatione poſt phlebotomias & purgationes frequenter iteratas,theriacæ drach.i. cum aqua plantaginis manè per triduum. In quibus caliditas magis timebatur, à cœna exhibebam. Unus autem ſumpſit theriacam, ſine conſilio Medici morbo adhuc crudo exiſtente, cum urinis rubris, & febris aucta eſt: his confirmatur Galeni experimentum, quod habetur lib. de præcogn. ad Poſthum. cap. 2. & 3. de Eudemo peripatetico, cui morbo adhuc crudo exiſtente, theriaca exhibita eſt à Romanis Medicis, & quartana ſimplex in tripliceem verſa eſt. Eadem verò theriaca à Galeno exhibita, apparentibus coctionis ſignis,feliciter curatus eſt.

OBSER-

OBSERVATIO XLVII.

Diarrhœa inveterata.

Die decimâ quintâ Octobr. 1638. Quidam nobilis vir trigintâ annos natus Monspelium venit consilium petiturus pro alvi fluxu ab octo annis infestante, quo quinquies aut sexies in die ac nocte dejiciebat, partim biliosa, partim pituitosa. In hoc malum inciderat ex prava victus ratione, cui insistere coactus fuerat per multos annos dum castra sequeretur, non erat valdè ex eo debilitatus, quinimò faciem habebat rubram, saltem circà genas. Missus est à nobis ad thermas Balerucanas, quarum aquam potavit per sex dies, & alvi fluxus omninò fuit cohibitus, ità ut per octiduum, à quo aquas sumere desierat, nunquam noctu surrexit, cum anteà bis aut ter surgere consuevisset. Multa alia remedia usualia illi præscripta sunt ad partes naturales roborandas, quib9 se usurû in patria asseruit.

OBSERVATIO XLVIII.

Vomitus contumacissimus.

Die decimâ quintâ Octobr. 1638. Dn. Enguarran, Ecclesiæ Monspeliensis Cathedralis Canonicus temperamento melancholico, & adusto præditus incidit in vomitum contumacissimum sine causa manifesta, quo multa pituitosa, viscida, & mucilaginosa excernebat, cum maximo conatu, flatus etiam multos eructabat ab assumpto jusculo. Ab aliis Medicis multa in cassum usurpata fuêre remedia per duos menses, in principio sumpsit pilulas de hiera per multos dies; posteà purgatus est cum decocto sennæ, & infusione rhei, deinde per apozemata, in quorum usu perseverare non potuit. Postmodum lac fuit exhibitum, quia suspicio erat ulceris ventriculi. Theriaca etiam frequenter, propter veneni assumpti metum; fomenta & unguenta plurima admota. Ego vocatus invenio hypochondria valdè tensa, præcipuè sinistrum, pulsum satis firmum, licet æger admodum esset debilis quoad vires animales. Conjeci humores fluere ab hypochondriis, & vomitum illum esse speciem affectionis hypochondriacæ. Vesperi exhibentur ipsi laudani gr. ij. & tota nocte non vomuit, sed placidè quievit. Sequenti die phlebotomia celebrata, quæ ab aliis Medicis omissa fuerat, & mittuntur sanguinis ℥. vj. qui valdè fuit adustus, vomuit bis aut ter eâ die, clyster injectus fuit circa vesperam. Præscriptus etiam fotus emolliens, & aperiens hypochondriis admovendus, & linimentum iisdem viribus præditum. Tertia die sumpsit hunc pulverem.

℞. Rhab. pulv. ℨ. j. mirobal. citrin. ℈. j. spodii, & mastiches ana gr. vj. fiat pulvis, detur mane cum jusculo. Revomuit medicamentum, & nullis aliis voluit uti remediis; Post mensem interiit, & aperto cadavere inventum est epiploon crassum, rubrum, scirrhosum, & contractum, ut hepar primâ fronte referret, ejúsque crassitiem æquaret; ventriculus lividus in fundo, tenuis parte verò superiori scirrhosus; intestina livida, lien benè habebat. Humores melancholici in omento acervabantur, & inde ventriculum resluebant.

OBSERVATIO XLIX.

Alvi fluxus diuturnus cum ulcere recti intestini.

Die secundâ Novembr. 1638. D. Ludovicus Massanes febre tertianâ duplici afflictus est per duos menses, cum alvi fluxu partim stercoroso, partim humorali, partim hæmorrhoidali, quo octies, aut decies singulis diebus dejiciebat. Tandem ab accessionibus liberatus est, manente alvi fluxu, quo dolor in recto intestino excitatus est, paulò suprà anum, perpetuò affligens, etiam dum non dejiciebat. Interdum fæces laudabiles excernebat, interdum verò materiam subrubram, colorem hepatis referentem, & interdum; quasi purulentam; conjecimus ex diuturno fluxu factum fuisse ulcus circà hæmorrhoidas internas. Remedia ferè omnia aversabatur. Ideò consului usum aquarum thermalium ad triduum. Prima die statim appetentia jamdiù dejecta, restituta est, consequenter dolor ani prorsus evanuit, manente alvi fluxu mediocri, eoque bis noctu, & totidem interdiù procedente, quo excrementa molliora, sed bene concocta excernebat. Hinc singulis diebus in melius procedebat, ut iterato post 15. dies aquarum usu, omninò convaluerit. Recepit tamen suffumigium ex decocto tapsi barbati, in cathedra perforata, quo fluxus maxime cohibitus est, licet bis tantùm eo usus fuerit. Sensibilis fuit effectus suffumigii.

OBSERVATIO L.

Dolores Arthritici.

Die duodecimâ Novemb. 1638. Dn. Mouretus Monspeliensis tentabatur doloribus arthriticis, varias partes affligentibus, & per universos articulos vagantibus. Per mensem unum & integrum, hunc affectum passus erat, & pluries purgatus fuerat, non omissa venæ sectione. Tam usus est bocheto sequenti.

℞. Rad. Salsæ parill. Unc. j. rasuræ ligni guajaci ℨ. ij. aquæ q. s. bulliant ad quartæ partis consumpt. colentur addendo cinam. parum, fiat bochetum.

Postquam per octiduum usus esset hoc bocheto, cœpit excernere cum urinis materiam pituitosam, quæ fundo matulæ adhærebat. Eodemque tempore magnum à doloribus levamen sensit, donec prorsus curatus fuerit, excreta per multos dies materia illa pituitosa.

OBSERVATIO LI.

Dolores vagi.

Die decimâ tertiâ Novembr. 1638. D. Gaillard cognomine Balbus, subito correptus est doloribus vagis atrocissimis, nunc crura, nunc genua, tibias, aut pedes, nunc lumbos discruciantibus. Vocatus alter Medicus, sanguinem mittit ad quinque vascula intra horam, & dolore non remittente posteà exhibet pilulam ex laudano, qua dolores consopiti fuere, tum noctu, tum sequenti die usque ad meridiem. Pomeridianis horis dolores recurrunt pari acerbitate. Vocatus ego absente altero Medico, præscribo bolum ex diaprun. solut. ℨ. ß. jalapæ ℈. j. etiam noctu sumendum, quam insomnem alioqui, & cum atrocibus doloribus traducturus erat. Purgatus est decies utiliter, nam dolores illi admodùm imminuti sunt, consequenter brevi temporis spatio omninò discussi. Erat vir quinquagenarius, atrabilario temperamento præditus, multis anteà animi pathematis agitatus ex consulatu quem gerebat eo anno. Ideò conjeci hosce dolores provenire à serosa materia tenuissima, & acerrima quæ huc & illuc velut orgasmo ferebatur. Eamque cito purganti medicamento esse educendam.

OBSER-

OBSERVATIO LII.

Hæmoptoë.

DIe decimâ Decembris 1638. Uxor Dn. Caponi in Curia Computorum Auditoris, quinquagenaria, poſt mediam noctem correpta eſt ſanguinis ſputo copioſo, quod per tuſſim ejiciebat, & præſalſum perſentiebat. Uſque ad matutinum perſeveravit, per intervalla recurrens; quo tempore vocatus ego, ſtatim venæ ſectionem impero ex brachio dextro ad ℥. vij. poſt duas horas iterandam. Poſt ſingulas phlebotomias ſumpſit julepum ex aquis plantag. & lactucæ, cum ſyrup. violac. drach. vj. & de papavere drach. ij. frictiones & ligaturas in tibiis, cucurbitulas hypochondriis frequenter iterandas, looch incraſſans & aſtringens. Noctu ſumpſit ſyrupum compoſitum ex æquis partibus ſyrupi violacei, de roſis ſiccis, & de papavere, ſcilicet cochlear unum hora ſomni, alterum poſt mediam noctem. Et ſanguinis ſputum non ampliùs rediit.

OBSERVATIO LIII.

Tumor cancroſus in hepate cum dolore Iſchiadico.

DIe decima ſeptima Decembris 1638. Vidua Petri Auberti Mercatoris Monſpelienſis, per multos menſes decubuit aſſidua febre affecta, patiebatur dolores atrociſſimos in iſchio ſiniſtro, qui ſe ad extremum pedem exporrigebant. Præterea percipiebatur tumor in abdomine, verſus umbilicum, ad dextram partem inclinans, iſque durus, ita ut ſcirrhoſus putaretur, & in muſculis epigaſtrii ſitus, quia ſub cute ſtatim tangebatur, non erat dolorificus, niſi cum premeretur. Aliquando dolores acres humerum dextrum occupabant, & latus ipſum, ut pleuritidem mentirentur. Exiſtimabamus dolores iſtos provenire à materia ſeroſa acerrima, quæ in hepate fervidiſſimo generaretur. Sanguis qui detrahebatur erat ferventiſſimus, & lividus; Nullum levamen percepit unquam niſi à laudano, cujus ope dolores leniebantur. Cum dolor in coxa gravior evaſiſſet, & tumor in parte appareret, concolor tamen, tum etiam pars compreſſa multùm doleret; Nec non ægra dolores lancinátes in eadem perciperet per vices; vocati fuere Chirurgi, qui abſceſſum profundum latitare firmiter aſſeruerunt; ſicque conſilio habito pars aperta eſt cauſtico, & ſcalpello, nullum pus effluxit. Poſt 15. dies ab apertione, venter anteà tumidus, magis intumuit, & hydropica facta eſt, ac tandem ſuffocata interiit. Aperto cadavere inventum eſt hepar tumoribus ſcirrhoſis, & magna ex parte ſuppuratis refertum, in cujus extremo adnati erant duo tumores cancroſi, uſque ad umbilicum prominentes, & pugni magnitudinem æquantes, qui cum eſſent ferè contigui, tumorem illum abdominis jam dictum repræſentabant; neque in hepate eſſe putabantur, quia non erant in loco hepatis naturali, imò hepar ſeorſim ab illis tumoribus tangebatur, ſed durum, & dolorificum: quia dicti tumores erant magis prominentes, quàm reliqua hepatis ſubſtantia. Totum illud hepar pendebat viginti libras, & amplius. Secta fuit coxa uſque ad os in loco apertionis, & inventæ ſunt parvæ quædam glandulæ ſuppuratæ, quæ pus concretum continebant, ita ut non potuerit effluere.

OBSERVATIO LIV.

Tumores ſtrumoſi.

DIe octava Januar. 1639. Puella quædam Nemauſenſis 18. annos nata patiebatur tumores ſtrumoſos in collo, qui multis remediis per longum tempus adhibitis ſuppurati fuerant, & poſteà conſolidati. Attamen portio tumorum remanebat duriſſima, quæ nec emplaſtro de Vigo, quadruplicato mercurio ulla ex parte diſſolvi potuit. Tandem præſcripſi emplaſtrum ex æquis partibus dictis emplaſtri de Vigo, vitrioli romani, & gummi ammoniaci in aceto ſoluti & inſpiſſati cum terebinthinæ ſ. q. quo emplaſtro intrà menſem tumores illi integrè ſoluti. Adhibito interim idoneo victus regimine, & convenientibus evacuationibus interdùm uſurpatis.

OBSERVATIO LV.

Fluxus menſium inordinatus cum fluore albo.

DIe decima quinta Januarii 1639. Uxor Dn. de Rignac, in Curia Computorum Subſidiorum, & Fiſci Regii Procuratoris, generalis pingui, obeſo, & pituitoſo corpore prædita, poſt abortum patiebatur fluxum menſium inordinatum cum fluore albo. Feliciter curata eſt phlebotomia, purgatione, bocheto ex ſalſaparilla, & ſuffumigio ex thure, maſtiche, ſandaraca, ſuccino, ſtyrace, benjoino, garyophyllis, nuce moſchata, & roſis rubris, per infundibulum excepto, mane & ſero per longum tempus.

OBSERVATIO LVI.

Dolor capitis immanis & diuturnus.

DIe vigeſima nona Martii 1639. Mulier Fotinianenſis quadragenaria, atrabiliario temperamento donata, poſt abortum non amplius paſſa eſt purgationes menſtruas, indè graviſſimus capitis dolor per quatuor menſes eam afflixit, nihil conferentibus venæ ſectionibus, hyrudinibus, fronti & temporibus admotis, aliiſque remediis. Vocatus ego præſcribo apertionem arteriæ temporalis, quæ optimè celebrata fuit, neque ſanguis ſaltu egrediebatur ob exilitatem arteriæ, & ſanguinis craſſitiem, ſed guttatim: extractus fuit ad ℥. v. ruber & floridus, tum interna, tum externa ſuperficie. Vulnus occluſum fuit emplaſtro ex ſola maſtiche, cum ligatura, ſimplici, poſtquàm alia ligatura, quæ in vulneribus capitis ſolet fieri, per quinque horas adhæſiſſet. Liberata eſt à dolore capitis ſine recidiva.

OBSERVATIO LVII.

Febris tertiana.

DIe decima quarta Julii 1639. Dn. Deuandiere, Medicinæ ſtudioſus, poſt quinque acceſſiones febris tertianæ, ſecta vena bis, & ſemel purgato corpore, ſumpſit initio paroxyſmi aquæ benedictæ ℥. viij. acceſſio fuit cohibita tum etiam operatio medicamenti per duas horas, poſteà vomuit quinquies, aut ſexies ſine moleſtia, quia in ſingulis vomitibus ſumebat juſculi communis cum piſis parati ℥. iiij. aut v. Acceſſio brevior ſolito fuit, & in fine illius, purgatus per alvum pluribus vicibus, & omninò curatus eſt.

OBSERVATIO LVIII.

Dolor Nephriticus.

DIe vigeſima ſecunda menſis Julii, anni 1639. paſſus ſum colicum dolorem qui in imo ventre acriter urgebat, & renem dextrum obſidebat. Duobus enematis injectis dolor ventris ceſſavit. Supererat dolor

dolor renis, qui per ureteris continuitatem exporrigebatur, cum finiftri teftis retractione, ita ut verè nephriticus effet. Balneo calente diffolutus eft, cum tepidum augeret dolorem. Iterùm rediit dolor, cucurbitulis parti admotis difcuffus eft. Poftridie rediit, & denuò cucurbitulis ceffit; mox fumpfi bolum ex caffia, catholicone, rhabarbaro, & cryftallo tartari, non amplius dolor rediit. Conjeci hunc dolorem nephriticum factum fuiffe à flatibus, cum difcutientibus remediis, puta balneo calido, & cucurbitulis folveretur, & nulla materia obftruens, fcilicet calculus; arenulæ, aut pituita per urinas à me rejecta fit poft folutionem morbi, neque in ipfo morbo, neque unquam anteà. Neque impoffibile eft eofdem flatus qui fefe intra tunicas inteftinorum infinuant, in renes & ureteres poffe transferri, ibidemque graves diftenfiones efficere: cum in omnes corporis partes flatꝰ interdum deferri foleant, in iifque dolores, aut palpitationes efficere. Imò verò non pauci exiftimant dolores dentium acerbiffimos à flatibus exoriri, in vafculis ad radices dentium, perreptantibus, inclufis. Conjecturam meam auxit, quod operante medicamento cathartico, flatus à lumbis ad alvum fenfibiliter ferebantur, cum fonitu blando, qui ab aftantibꝰ facilè audiebatur.

OBSERVATIO LIX.

Diarrhœa.

PAucis diebus ab affectu prædicto correptus fum diarrhœa biliofa, tanta acrimonia prædita, ut anum eroderet, ardoremque urinæ concitaret, tranflata materiæ portione ad urinas. Dyfenteria erat in procinctu. Ingreffus femicupium tepidum, illicò liberatus fum.

OBSERVATIO LX.

Epilepfia Puerilis.

QUidam puer trimulus patiebatur infultum epilepticum, à quo liberatus fuit fumo tabaci, quem minifter tubulo attrahebat, & infufflabat in os pueri apertum; vomitus puero concitatus eft, & paroxyfmus folutus.

OBSERVATIO LXI.

Phthifis incipiens.

DIe decima quinta Octobr. 1639. Filius Dn. Le Sage, Monfpelienfis 20. annos natus à duobus menfibus laborabat fluxione in pulmonem decumbente cum tuffi, frequenti fpiratione, & febre lenta, ita ut in phthifim jam prolapfus videretur. Præfcribo phlebotomiam, purgationem ex manna, jufcula medicata, & alia remedia ordinaria. Sed præcipuum fuit caufticum utrique axillæ, quod fluxiones ad pectus delabentes, & humores in eo contentos potentiffimè derivat, hocq; intrà menfem reftitutus eft.

OBSERVATIO LXII.

Febris maligna.

DIe decima octava Octobr. 1639. Joannes Vezian, Aromatarius Monfpelienfis annos natus 24. laborabat febre maligna, ex qua tandem circa undecimã morbi diem incidit in delirium, & paucis poftmodùm diebus in motus tremulos, & convulfivos nervorum, qui phrenitidi lethali fupervenire folent; per menfem ferè integrum delirium perfeveravit, convulfiones verò per dies duodecim, tandem evafit poft multorum remediorum ufum. Ea quæ magis profuere, funt fectio venæ frontis, & julepi compofiti, ex aquæ cardui bened, ℥.iv. aquæ theriacalis drach.iij. bezoardici mineral.℈.ij. camphoræ gr.xij. qui quinquies fuere exhibiti.

DIe 8. Decembr. 1639. Petrus Randon Lapicida 30. annos natus, fimili morbo correptus eft, qui mitis admodùm videbatur ufque ad feptimum diem, in quo delirus factus eft. Die undecima aperta eft vena frontis; poftridiè fumpfit julepos prædictos bis, & fequenti die femel, iifque omnis malignitas difcuffa eft.

OBSERVATIO LXIII.

Pleuritis.

DIe decima quinta Decemb. 1639. Uxor Dn. Claudii, in Curia Computorum Subfidiorum, & Fifci Regii, Confiliarii, annos 20. nata incidit in pleuritidem finiftram eadem die, qua menftruæ purgationes apparere incœperant, quæ tamen fuppreffæ propemodum fuere; Quandoquidem perexigua humoris fubrufi quantitas excernebatur, nihil verò colorem fanguinis referens, apparebat. Vocatus ego manè antè lucem; hæfitavi aliquantulùm, an vena malleoli effet aperienda ad juvandum naturæ motum. Attamen quia dolor lateris admodum urgebat, & nihil effatu dignum per uterum excernebatur, cenfui fatius effe venam brachii aperire ejufdem lateris, quòd benè fucceffit; dolor enim lateris admodùm imminutus eft. Statim à phlebotomia celebratæ funt frictiones crurum, admotæ ligaturæ tibiis, & cucurbitulæ femoribus ad juvandam purgationem menftruam. Poft meridiem fecta fuit vena malleoli, admota lateri fomenta, & linimenta, injectus clyfter inter duas venæ fectiones. Præfcripti Julepi cum fale prunellæ; fecundo & tertio die menfes aliquantulùm perfeverabant, fed in perexigua quantitate. Quia tamen malum non urgebat, naturæ negotium reliquimus, cum præcipuè anacatharfis effet libera, & liberalis, per quam excernebatur multa pituita, levi rubore fuffufa. Quarto die, cum menftrua prorfus defiiffent, & affectus non imminueretur, miffus iterùm fanguis fuit mane, ad Unc. ix. & poft meridiem iterum ad ℥.vj. Quinto iterum miffus fanguis mane ad ℥. viij. qui fimilis præcedentibus fuit, nempe valde pituitofus, cum mulier tamen macilenta, & biliofo temperamento prædita effet; in fundo vafculi aduftus apparebat. Eadem die poft meridiem iterata phlebotomia ad ℥. vj. & fanguis rubicundus apparuit in fuperficie, qui anteà albus apparuerat. Hinc conjecimus fufficienter fuiffe venam fectam, cum fanguis detractus fuiffet ufque ad coloris mutationem, juxtà præceptum Hippocratis; & ægra meliufcule habuit, nocte dormivit per tres aut quatuor horas, cùm omnes anteà infomnes traduxiffet. In emulfione tamen fyrupi papaverini ℥.ij. admixtæ fuerant, continuatæ emulfiones cum fale prunellæ, & admotum lateri cataplafma ex materia fotus, cum farina fem. lini, oleo lilior. amygdal, dulc. butyro recenti, & croco. Sexto die fumpfit pomum coctum, in quod immiffa fuerat thuris pulver. drach. j. fuperhauftis aquæ card. bened, ℥.iiij. & corpus tegendo plus folito, ad fudores eliciendos, mane hora nona fuit adminiftratum hoc medicaméntum, non fudavit, fed fputa per tres aut quatuor horas majori fanguinis

copia

copia tincta apparebant & faciliùs expectorabantur. Circa ſecundam horam pomeridianam, non amplius rubra ſputa apparuerunt, ſed omninò alba, Febris remiſſior erat,& dolor lateris omnino ſedatus,ut ægra in utrumque latus indolenter decumberet. Continuatæ emulſiones ad fervorem ſanguinis temperandum. Septimo purgationes menſtruæ eruperunt copioſè, & per quatuor dies perſeverarunt,undè febris admodum imminuta eſt,& dolor lateris omninò ſublatus. Duodecimo, purgata eſt medicamento ex ſennæ ℥. ß. rhab. ʒ.j. mannæ & ſyrupi roſac. ana ℥.j. benè ſucceſſit purgatio,& ægra omninò curata eſt.

Eodem tempore villica quædam eodem morbo laboravit, poſt ſeptimam phlebotomiam imminutus fuit morbus; die duodecimâ purgata eſt ſimili medicamento undè maximè levata eſt, & morbus ad declinationem paucis poſteà diebus pervenit.

OBSERVATIO LXIV.

Febris maligna.

Die 11. Januar.1640.Mulier quinquagenaria,nomine Martina, olei proxenæta, febre maligna tenebatur cum maculis latis & violaceis circa humores & cervicem,ſed parva copia. Vocatus fui ſexta morbi die, pulſus erat humilis, & languidus, magna ad ſummum propenſio, & affectus comatoſus. Bis illi ſecta fuerat vena; Præſcribo enema molliens, & laxans, veſicatorium cervici, Julepos refrigerantes, cum alexipharmacis. Septima die omnia exacerbata. Octava iterum vocatus præſcribo potionem diaphoreticam ex bezoardici min.℈.ij.camphoræ Gr.xij. cum aqua card bened. quæ per tres vices fuit iterata, poſt primam exhibitionem additus eſt fotus diaphoreticus toti ventri & pectori cum ſpongiis admovendus poſt aſſumptam potionem, & pulſus validior factus eſt, ac magis ordinatus. Poſt biduum iterùm vocatus invenio ſigna malignitatis adhuc vigentis, undè ægra in ſummo verſabatur periculo; Præſcribo Julepos ex decocto rad. pentaphylli, carlinæ, bugloſſi, foliis ſcordii acetoſæ, &c. manè & ſerò ſumendos, & quatuor veſicatoria, brachiis & cruribus admovenda. Die undecima, parotis apparuit,quæ topicis medicamentis in ſuppurationem venit,& tandem ægra priſtinæ ſanitati reſtituta.

OBSERVATIO LXV.

Hydrops.

Die octava Novembris 1640. Ancilla uxoris Dn. Ducros Patroni celeberrimi poſt febrem tertianam incidit in hydropem, quia ſeſe in acceſſionibus aqua ingurgitaverat. Præſcribo infuſum ſennæ cum ſale tartari per 12. dies,undè meliuſculè habuit. Poſtea apozema ſequens illi exhibitum eſt.

♃.Rad. enulæ camp. gentianæ,valerianæ,Iridis noſtratis & ariſtoloch. longæ ana ℥.j. corticum radicum capparum,median.fraxini & tamariſc.ana ℥.ß.fol.agrimon.abſynth.utriuſque, chamædr.& centaur.min.ana M.j. liquirit.raſ. & paſſul.mundat. ana ℥.j. ſennæ mundat.℥.j. turbith. & agarici ana ℥.ß.ſem. ebuli ʒ. iij. zinzib. & garyoph. ana ʒ. j. coquantur ad 4. x. in colatura diſſolve ſyrupi de cichor. compoſ. cum rheo ℥. iiij. fiat apozema pro iij. doſibus matutinis.

Hoc apozemate univerſam humorum illuviem per alvum,& urinas depoſuit,& omninò ſanata eſt.

Non parùm contulit ad curationem, quod illa dum uteretur aliquo ſuffumigio ad tibiarum tumorem diſcutiendum, uſtionem in utraque tibia paſſa eſt, unde exulcerationes ſubſequentiæ ſunt à quibus aqua multa effluxit per uſum apozematum.

OBSERVATIO LXVI.

Febris quartana.

Die decima quinta Octobr. 1640. Filius Magiſtri Roche annos 12. natus febre quartana liberatus eſt uſu infuſionis ſenæ cum ſale tartari per ſeptem dies.

Decima quartaNovembr.Dn.Pelliſſerius 30.annos natus febre quartana detinebatur per tres menſes in principio Novembris, poſt uſum apozematis aperientis, quod paulò ante ſumpſerat per quatuor dies, admixtis etiam purgantibus; tandem præſcribo infuſum ſennæ cum ſale tartari per 15. dies. At duodecima exhibitione ceſſavit febrilis acceſſio, neque ampliùs rediit. Eſt autem præditus temperamento melancholico, & difficillimè purgatur, vir robuſtus, & proceræ ſtaturæ. In principio infundebatur ʒ.ß. ſennæ ʒ.j. ſalis tartari in ℥. x. aquæ, ſemel tantùm in die purgabatur: poſt aliquot dies ſalis tartari ℈. iiij. admiſcebantur, & bis in die purgatus eſt.

Poſt uſum hujus remedii, quamvis ab acceſſionibus liber eſſet, præſcripſi opiatam roborantem & aperientem ad 12. dies, à qua priſtinum faciei nitorem recuperavit.

OBSERVATIO LXVII.

Hydrops.

Die vigeſima Febr. 1641. Vidua Pauli Ducros civis Monſpelienſis, ſexagenaria, hydrope cum aſthmate correpta eſt, ita ut totus venter, femora, & tibiæ valdè intumuerint. Habitus fuerat tota vita pinguis admodùm,& pituitoſus. Præſcripſi poſt quædam alia remedia decoctum guajaci,cum ſenna, agarico,turpeto, & hermodactylis, per 15. dies continuos uſurpandum.

Poſteà ſequentibus duobus remediis per menſem continuatis integre reſtituta eſt.

♃.Rad.enulæ camp.apii,fœniculi,& Iridis ſiccarum ana ℥.j. ß. rad. valerianæ gentianæ, aſari, ſcyllæ ana ℥.j. corticis mediani ſambuci, & ligni ſaſſafras ana ʒ.vj.fol. abſint. agrim. chamædr.capill. Ven. ſiccorum ana ʒ.ij. ſummit. centaur. min. & flor. geniſtæ ana ʒ.j. ſem. petroſel.ameos,anethi,ana ʒ.j.ß.cinam.ʒ.ij. conquaſſentur omnia & infundantur in vini albi ℔. iiij. per aliquot dies; deinde hujus vini capiat ℥.ij. vel iij. ſingulis diebus manè duabus horis antè paſtum.

Quarto vel quinto quoque die capiat doſim pulveris ſequentis.♃.ſennæ mundat.turbith.gummoſi,hermodactylor. ſem. ebuli, rad. Jalapæ, & mechoacham an. drach. j. cremoris tartari drach. ij. guttæ gummi ʒ. ß. pulver. diambræ, diarrhodon abbatis, & ſem. fœniculi ana ℈. j. ſacchari candi drach. iij. fiat omnium pulvis,cujus ʒ.ij. infundantur per noctem in vini prædicti ℥.iiij. capiat manè vinum & pulverem.

OBSERVATIO LXVIII.

Ulcus gingivarum.

Die vigeſima tertia Februarii 1641. Filia Dn. de Raſtenclieres annos 18. nata, cùm à duobus annis gingivarum eroſiones contumaces paſſa eſſet in maxilla inferiori, ad radices trium dentium anteriorum, qui Inciſorii nominantur, ita ut dentes vacillarent, & uſque ad alveolum carne denudati eſſent; ab eo affectu nonniſi malo labore, & multis remediis liberata eſt: proptereà quòd à lienis intemperie calida & ſicca

atque

atquè adeò atrabilaria conftitutione dependebat. Cum per annum integrum curata remanfiffet, oborta eft puftula in eodem loco, fed paulò inferiùs,fcilicet juxtà ipfam maxillam, & in ea parte, in qua labrum inferius à maxilla feparari incipit. Poft quatuor, aut quinque menfes, cùm nulla remedia adhibuiffet puftula difrupta eft, & remanfit ulcus cum denudatione offis mandibulæ, quod intuentibus patebat omninò nudum,ad magnitudinem dimidiæ partis unguis.

Poft phlebotomiam & purgationem fequenti balfamo intrà 15. dies ulcus omninò confolidatum eft.

℞. Myrrhæ electæ, & facchari candi ana partes æquales,pulverentur, iisque impleatur album ovi coctum, & per medium fectum, filo probe alligetur, & fufpendatur in cella Vinaria, fupponendo vas vitreum inftillabit liquor, feu balfamus, quo pars fæpiùs in die illinatur.

OBSERVATIO LXIX.

Inflatio totius corporis in Puero.

Die tertia Junii 1641. Filius Rohe civis Monfpelienfis, ætatis 18. menfium toto corpore inflatus eft fubito cum febre; & alter filius ejusdem familiæ ex eodem affectu interierat. Varia per 10, aut 12. dies à me præfcripta funt remedia, purgatio nempe, clyfteres, Julepi aperientes; veficatorium, munctiones. Tandem præfcribo fyrupum ex decocto agrimonii, abfynthii utriusque, & centaurii minoris fumendum fex cochlearibus in die; Et intrà triduum convaluit, fuccedente alvi fluxu, & urinæ profluvio.

OBSERVATIO LXX.

Hydrops.

Die decima quinta Junii 1641. Nobilis quidam extraneus 30. annos natus, ante biennium paffus erat luem veneream, ex qua malè curata relictus eft dolor in brachio finiftro totum fere radium & cubitum continens qui noctu exacerbabatur, & circà periostium fentiebatur. Præfcribo purgationem univerfalem, & phlebotomiam iteratam. Poftea diætam fudorificam per 12. dies, mane fumebat decoctum, & vefperi fuffiebatur brachium decocto guajaci & herbarum cephalicarum,cum aqua vino albo, parato,quo irrorabantur filices candentes, ficque multus fudor in brachio excitabatur. Poft fudorem, admovebatur emplaftrum de vigo, quadruplicato mercurio. Finita diæta continuatum fuffumigium per quinque dies, & ferò & pofteà imponebatur emplaftrum in Ifchiade, præfcriptum ex auri pigmento viridi æris, &c. compofitum, quod puftulas excitavit, & ulcufcula in iis locis in quibus dolor maxime urgere folebat, ficque omninò curatus.

OBSERVATIO LXXI.

Colica biliofa.

Religiofus quidam obnoxius erat colicæ biliofæ diuturnæ & contumaci, quæ fæpe recurrebat. Cujusdam confilio fumpfit mane fruftum butyri recentis, fuperbibendo parum Vini. Hoc remedio per longum tempus continuato, affectu liber, & immunis evafit.

OBSERVATIO LXXII.

Dolor Ifchiadicus.

Filius Dn. Pacheq. Medici Lunellenfis, arctiffimo amicitiæ vinculo mihi conjunctiffimi, correptus eft dolore Ifchiadico, cui fucceffit ftupor quidam brachiorum & actio digitorum quodam modo læfa cum aliqua refpirandi difficultate. Hæc omnia fymptomata ab eodem affectu proveniebant, ratione quarti mufculi thoracis, qui oritur ab offe facro, & ab interno offe ilium, & fcandens per lumborum vertebras, decem primis coftis adhæret, ac inferitur feptimæ cervicis vertebræ; ut non fit mirum,fi dum in exordio afficitur hic mufculus, tumore, vel dolore, vel laffitudine aliqua,quæ fit tenfiva, vel ulcerofa vel phlegmonodes, lædantur partes quibus annectitur. Cùm igitur infervit refpirationi, ea læditur, hoc mufculo affecto in fua origine: Et cum inferatur vertebris cervicis, à quibus nervi brachiis infervientes, oriuntur, par eft brachiorum & digitorum actiones lædi. Hæc fufiùs explicantur à Sanctorio lib. 2. cap. 20. de vitandis erroribus.

OBSERVATIO LXXIII.

Febris Maligna.

Die vigefima fexta Octob. 1641. Filia D. Conte Mercatoris Monfpelienfis, 20. annos nata, correpta eft febre maligna quæ eò usque proceffit, non obftantibus remediis ordinariis, ut circa undecimum morbi diem, in delirium per intervalla recurrens, & nervorum,& contractiones, in carpis præcipuè apparentes, inciderit; quibus accedebant interdum lipopfychiæ, & lentores nigerrimi dentibus adhærebant. Lingua erat fcabra,nigra, & exufta. In gravi illo periculo præter epithemata, & pullos columbinos, aliáque roborantia, tùm interna, tùm externa,fequentia remedia præfcripfi, quæ in hifce affectibus maximæ folent effe efficaciæ. Nempe veficatoria quinque cervici, brachiis, & femoribus admovenda. Iulepos ex aquæ carduibenedict. ℥. iij. aquæ theriacalis Bauderonii ℥. iij. bezoard. mineral. ℈. ij. & camphoræ gr. vj. qui Iulepi per biduum ufurpati fuere mane & fero. Tùm etiam dictum bezoard. mineral. exhibebatur in fingulis jufculis ad ℈. j. Hifce remediis intra paucos dies à gravi illo morbo liberata eft.

OBSERVATIO LXXIV.

Gonorrhæa.

Vir quadragenarius ex impuro concubitu gonorrhœam contraxit, cui ab initio præfcripfi bolum ex caffiæ ℥. j. rhab. pulver. & cryftalli tartari, fingulorum ʒ. j. fequenti die volebam fanguinem mittere ex pede, quod ipfe æger renuit. Emulfiones præfcriptæ funt ad tres, aut quatuor dies, quibus urinæ acrimonia temperata eft fluxu eodem modo perfeverante. Poftmodùm ptifanâ laxante ufus eft per feptem dies continuos in hunc modum præfcripta.

℞. Tamarindor. ℥. ij. aquæ fontis ℔. iiij. coquantur ad ℔. iij. in colaturâ infunde frigide per noctem fennæ mund. fem. coriandri, liquirit, & rofar, rubr. ana ʒ. ij. capiat cyathum unum mane, una hora ante paftum. Hoc remedio fluxus valde imminutus eft, ad quem omninò delendum, bolum fequentem præfcripfi.

℞. Terebinthinæ Venetæ ℥. iij. rhab. pulver. ℥. j. fiat bolus, quem capiat manè per quinque dies.

Deinde aqua ſequenti uſus eſt per ſeptem dies.

℞. Menthæ ſiccæ ℥. iij. ſem. lactucæ, ruthæ, agnicaſti ana ℥. ij. ß. ireos florent. ℥. ij. fol. dictamni. ℥. x. ſacchari optimi ℔. ij. omnia pulveriſentur addendo therebint. Venet. ℥. v. vini albi generoſi ℥. xxx. Miſce, fiat deſtillatio in balneo capiat æger cochlearia duo mane duabus horis ante cibum. Hoc modò gonorrhœa curata. Quia tamen exigua quædam humiditas in extremitate glandis frequenter apparebat, ut in fine gonorrhϾ plerumque fieri conſuevit; Ad eam prorsùs cohibendam, & exſiccandam ſequentes pilulæ præſcriptæ ſunt.

℞. Gummi arabici, tragacant. carabe, mumiæ, boli armen. ana ʒ j. pulveriſentur, & cum ſyrupo de roſ. ſicc. fiat maſſa pilularum, de quâ capiat ℈. j. ſingulis diebus manè, duabus horis ante paſtum, per 8. vel 9. dies. Et ita fluxus omninò cohibitus eſt.

OBSERVATIO LXXV.

Empyema.

Filius Dn. de Plantade in Curiâ Computorum, Subſidiorum & Fiſci Regij, Conſiliarij, quintum ætatis annum agens, febre continuâ laborabat per duos ferè menſes perſeverante, cum tuſſi frequenti, ac moleſtâ, ita ut ad tabem vergere crederetur. Tandem vocatis in conſilium Medicis relatum fuit illum conqueri de dolore lateris ſiniſtri, præcipuè cum circa illam regionem manu contrectaretur. Tum etiam relatum fuit in febris principio illum perſenſiſſe aliquem dolorem in illo latere, qui tamen intra paucos dies delituerat; Idcircò pleuriticus non fuit judicatus à Medico ordinario. Suſpicio fuit Empyema aliquod ibi latere, atque ut res clarior evaderet, decretum fuit, admovendum eſſe per aliquot dies cataplaſma emolliens, & attrahens, quo per triduum admoto, apparuit elevatio quædam in parte, & in ea fluctuatio ſubobſcura percipiebatur. Convocato iterum conſilio de empyemate nemo ampliùs dubitavit: Et apertione ſecta pus copioſum effluxit, ejuſque vacuatio per duos menſes continuata eſt, donec tota materia evacuata, æger tandem priſtinæ ſanitati reſtitutus fuerit.

OBSERVATIO LXXVI.

Ulcus cum oſſis carie.

Puer 15. annorum ulcus habebat vetuſtum in metapedio, quod à petito Chirurgo per annum integrum curari non potuit. Alter Chirurgus Iunior, cui poſtmodùm æger commiſſus fuit dilatato ulcere cariem percipit, pulverem catagmaticum imponit ad tollendam cariem, & fruſtrà; Poſteà oleum ſulphuris admovet & fruſtrà; Poſtmodùm me conſuluit, jubeo imponi pulverem euphorbij, prima applicatione cum plumaceolo ex linteo detrito facta, multæ educuntur exiguæ oſſium ſquillæ ſecunda die plumaceolum nudum admovet, tertia die eundem pulverem denuò applicat, & plures iterùm ſquillæ egreſſæ ſunt, ut deindè os mundum, & à carie repurgatum appareret, atque ulcus poſtmodùm intrà breve tempus curatum fuerit.

OBSERVATIO LXXVII.

Difficultas ſpirandi cum pulſu valdè inæquali.

Clariſſima Domina de la Roquette ſexagenaria, pinguis admodum & obæſa, vitam agens ſedentariam, admodum religioſa, & diuturnis orationibus dedita, à quindecim annis difficultate ſpirandi laborare cœpit, quæ paulatim incrementum ſuſceperat; ita ut jam ſcalas aſcendens, in tertio vel quarto quoque gradu conquieſcere cogeretur. Circa principium menſis Januarij anni 1642. cum iter faceret in aëre Auſtrino, & pluvioſo, ſubitò correpta eſt catarrho, partim in pulmonem, partim in mandibulas delabente. Inde aucta eſt difficultas ſpirandi, & tumor apparuit in genâ dextrâ, tùm mandibulæ ità erant coarctatæ, ut nullum cibum capere poſſet, ſed juſculum tantum ſorbillaret. Corripi ſolebat per intervalla, jam à multis annis Eriſypelate tibiæ ſiniſtræ quod ſæpè exulcerari conſueverat; & antè hujus catarrhi invaſionem, etiam apparuerat cum ulceratione inſigni. Vocatus ego ad eam, octava die morbi invenio pulſum admodum inæqualem, tertia vel quarta quavis pulſatione intermittentem, cum difficillima reſpiratione: Unde conjeci grave eſſe malum, non ſolum in pulmone, ſed etiam in corde, aut vaſis cordi proximis, & ægram morituram prædixi: Quod prognoſticum certius reddebatur ex eo quod ulcus Eriſypelatis ſubitò ac derepente exſiccatum fuerat, juxtà ſententiam Hippoc. aphor. 25. ſect. 6. Eriſypelas foris intrò converti, malum. Præterea reſoluto paucis diebus genæ tumore, mandibulæ, nihilominùs clauſæ permanſerunt, túmque apparuit illam conſtrictionem mandibularum, à muſculorum eas moventium convulſione dependere. Decimo quinto morbi die, matutinis horis dexter, oculus clauſus apparuit, altero aperto exiſtente, quod contigit ex palpebræ paralyſi, quæ graviorem affectum minabatur, qui eodem die poſt meridiem contigit, ſcilicet apoplexia levis, à qua intrà duas horas aliquantulùm reſurrexit, ſed media corporis pars, ſiniſtra nimirum, reddita eſt paralytica. Et triduò poſt ſenſim fatiſcentibus viribus extincta eſt.

Toto morbi decurſu nulla tuſſis difficultatem ſpirandi comitata eſt, neque ſtertor, niſi per unum diem ante interitum. Aperto cadavere lien repertus eſt putredine affectus, ita ut levi compreſſione in fruſta diſcederet. Pulmonis ſubſtantia livida, & humore aqueo perfuſa, unuſque illius lobus, ad ſiniſtram partem ſitus, pituita putrida, & purulenta refertus. Cordis ventriculus dexter, parte interiori membrana denudatus, putridus, & exulceratus apparuit; Ut illius fibræ carnoſæ, ſummis digitis contrectando, in fruſtula ſecederent. Auricula dextra ſolito major apparuit, & omninò referta ſubſtantia quadam carnoſa, partim rubrâ, partim nigricante, ſanguini concreto ſimili, quæ tamen manibus dividi non poterat. Hos duos affectus, auriculæ nimirùm, & ventriculi dextri, puto cauſam fuiſſe tantæ pulſus inæqualitatis, & intermiſſionis; dum cor rem ſibi moleſtam excutere tentans, variis motibus quateretur; Unde pulſus naturalis interruptio, atque interceptio oriebatur, ſpirandi vero difficultatem à pulmonis infarctu ortam eſſe ſatis manifeſtum eſt.

Similem pulſus inæqualitatem mihi videre contigit in duobus aliis ægrotantibus, quorum unus erat filius D. Hugonis, Mercatoris Monſpelienſis, quinque annos natus, qui tali pulſus inæqualitate diù vexatus tandem interiit. In aperto cadavere nihil præter naturam apparuit, præter auriculam cordis dextram, quæ multo major ſolito apparebat, & omnino referta erat ſubſtantia quadam pituitoſa, dura, & concreta inſtar nucis majuſculæ, quæ quidem liberum cordis motum impediebat, & dictam pulſus inæqualitatem pariebat. Similes pulſus apparueruntin filia Dn. C. 20. an-

nos

nosnata, in cujus cadavere aperto inventum est ulcus in ipso corde, quo media fere illius substantia absumpta fuerat. Horum casuum historiæ superioribus observationibus descriptæ sunt.

OBSERVATIO LXXVIII.

Phthisis.

Filia Dn. Salomonis civis Monspeliensis annos circiter 25. nata, biliofo admodum temperamento prædita, gravi fluxione in pulmonem decumbente ab aliquot mensibus detinebatur, cum tussi molesta dies noctesque affligente vigiliis perpetuis, dolore pectoris, febre lenta, alvi constrictione, & macie totius corporis; ita ut phthisica omnino videretur, & à multis diebus lecto affixa, ad interitum rueret. Vocatus ego calidissimam viscerum intemperiem advertens, & perpetuam alvi constrictionem maximè importunam, præmisso clystere molliente jubeo sanguinem detrahi ad ℥.vij. mox duo caustica addiberi interscapulio, juxta spinam dorsi. Prisanam laxantem præscribo per quinque dies continuos usurpandam, cujus descriptio talis est.

℞. Tamarindor. ℥.ß. aquæ fontis ℔.iij. coquantur ad lib. ij. in colatura infundè frigide per noctem sennæ mundat. coriandri, & liquirit.contusor.ana ℨ.ij.rosar. rubr. ℨ.j. colaturæ capiat cyathum unum mane hora una ante pastum.

Paucis hisce remediis ita restituta est, ut post quindecim dies è lecto surrexerit & ad consueta munia sese conferre cœperit. Manebat tamen alvi constrictio, & somni vacuitas quibus affectibus eliminandis præscribo primùm bolum ex conservæ rosar. ℨ.j. & laudani Gr.j. compositum, quo per quatuor aut quinque horas dormivit, ac deinceps singulis noctibus ferè integris sine ullius remedii auxilio. Deinde jubeo, ut ptisanam laxantem reiteret per aliquot dies. Vere insequente, lacte asinino per mensem usurpato, omninò restituta est.

OBSERVATIO LXXIX.

Pleuritis.

Die quarta April. 1642 Filius D. Roche civis Monspeliensis annos duodecim natus, laborabat pleuritide lateris dextri, quinquies secta fuit vena, & alia remedia ordinaria administrata usque ad septimam diem. Febris erat intensa, cum inquietudine magna dolor valdè urgebat. Exhibita fuit die septima, fuliginis calamini pulver.ℨ. ß. cum aqua cardui benedicti, intrà duas horas ab assumptione, omnia symptomata valde remiserunt, ægerque multò meliùs habuit, & postmodum sensim convaluit.

OBSERVATIO LXXX.

Raucedo.

Filia Dn. Viventii Lunellensis, nata annos 20. cum sese aëri frigido exposuisset, incidit in raucedinem ita gravem, ut nullam fere vocem edere posset; sine tussi sine difficultate spirandi, & sine catharro apparente. Perseveravit affectus per sex menses, multa remedia fuere usurpata, sed frustrà. Tandem inter dormiendum aquosæ materiæ quantitas mediocris per aurem effluxit, libere loqui cœpit, ac vocem claram edere. Inde conjicere licet dicti humoris collectionem in cerebro factam, eum occupasse nervi ramum, qui à quintâ conjugatione fertur ad musculos laryngis à quibus vox efformatur, unde illi musculi veluti paralytici evaserant.

Post quatuor menses altera virgo Lunellensis Rudaude nominata eodem affectu laborans ab octo mensibus meum consilium exposcit; Exemplo superiori edoctus censui omnem intensionem curativam ad materiam serosam, aut pituitosam in cerebro collectam, evacuandam, vel discutiendam, dirigi debere. Et præmissa venæ sectione, ac purgatione, præscripsi decoctú guajaci & salsæ parillæ, cum senna agarico, turbith. & hermodact. per 20. dies sumendum, cum bocheto ex salsa parilla, & victu exsiccante, postea misi eam ad thermas Balerucanas, ubi sudavit per triduum, & affectus integre curatus est.

OBSERVATIO LXXXI.

Lues venerea inveterata cum calido & sicco temperamento, ac ferè atrabilario.

Nobilis quidam annos natus 35. dicto temperamento præditus, à duobus annis lue venerea laborans, ulcera fœda in palato, labro superiori & circa nasi radicem patiebatur. Primò tractatus fuerat per sudores, & hydrargyrosin, quibus curatus videbatur; sed paucis postea diebus ulcera recrudescunt, & æger ad priorem statum redit. Iterùm curatio instituitur per sudorifica, & frictiones mercuriales à quibus pejus habuit. Tertiò instituitur curatio priori contraria per refrigerantia & humectantia, omissis prorsus luem oppugnantibus; sed nullo profectu. Tandem Monspelium se conferens, & consilium trium Medicorum implorans, tale præscriptum retulit. Ut scilicet tum à calida & sicca viscerum intemperie, tum à luë ipsa indicationes sumerentur, quod sequentibus remediis præstitum fuit.

Primùm clyster molliens injectus.

Secundò potio refrigerans, & purgans præscripta.

Tertiò venæ sectio ad ℥. viiij.

Quartò apozema refrigerans & purgans.

Quintò balneum tepidum per biduum.

Ab exitu ultimi balnei provocatio hæmorrhoidum.

Posteà diæta liberali, & temperata præscripta ex salsa parilla & ligno guajaco, addendo sub finem decoctionis cichorium, endiviam, acetosam, & tamarindos, utatur per quinque dies, sudores lenissimè provocando.

Interim utatur bocheto ex salsa parilla, cum victu liberali, & non exsiccante.

Post usum decocti sudorifici per quinque dies, reiteretur potio laxans prædicta.

Per biduum sequens reiteretur balneum.

Posteà utatur iterum decocto sudorifico per quinque dies ex solis sudorificis prædictis parato sine additione herbarum & tamarindor. Et provocabuntur sudores cum vapore spiritus vini, tinctura guajaci impregnati.

Post sudores iteratos per quinque dies, iterùm purgetur potione prædicta, quam sequatur balneum per biduum.

Et iterum repetantur sudores per quinque dies cum decocto guajaci solius, elapsisque quinque diebus, capiet iterum potionem purgantem, & postea utatur balneo tepido per biduum.

Hanc methodum continuabit donec ulcera conſolidata fuerint. Atqueut eorum curatio magis promoveatur, topicis utetur ſequentibus.

Primò fiet gargariſma ex decocto raſuræ guajaci, additis radicibus ſymphiti majoris, & ariſtolochiæ rotundæ, foliis agrimon. vincæ pervincæ; prunell. piloſellæ, betonicæ ana M. j. ſummit. hyperici, roſis rubris, diſſolvendo poſteà mel roſaceum.

Ulcera externa curentur primò infuſione lithargyrii & aceto parata. Et ſi cruſtis ablatis valdè ſordida appareant, ſequens unguentum uſurpabitur.

♃. Olei roſac. omphacini ℥. ß. ſucci plantag. & ſolanian. ℥. j. bulliant ad ſuccorum conſumpt. poſtea adde plumbi uſti & loti ℥. vj. ceræ albæ q. ſ. fiat unguentum.

Si gargariſma nimis ingratum videatur, poterit fieri ſine ariſtolochia, & augeri quantitas mellis; aut loco illius poni ſaccharum roſaceum.

Curatis ulceribus, utatur adhuc per menſem unum aut alterum bocheto prædicto.

In fine diætæ reiteretur purgatio & balneum; & capiat Juſcula refrigerantia per decem dies, in quibus diſſolvetur ſalis prunellæ ℥. j. criſtalli tartari ℨ. ß. ſacchari albi ℨ. iij. Cùm incipiet uti juſculis applicetur cauterium utrique tibiæ.

Denique ad firmandam curationem utatur per aliquod tempus opiatâ ex ſudorificis & purgantibus compoſita, cujus deſcriptionem in Renodæi pharmacopæa videre eſt.

OBSERVATIO LXXXII.

Vrinæ ſuppreſſio.

Quidam ſeptuagenarius cum ſucceſſorem equum conſcendiſſet per aliquot milliara, incidit in urinæ ſuppreſſionem, quâ ægrè, & guttatim urinam excernebat. Ab alio Medico primùm injectus fuit clyſter, ſanguis detractus, & ſemicupium adminiſtratum; tum potiones quædam diureticæ exhibitæ. Cum non melius inde haberet, vocatus ego adverto tenſionem & duritiem in regione veſicæ, cum dolore, qui comprimendo tantum percipiebatur. Præterea æger patiebatur dolores in dorſo, ſcapulis, & pectore, ut ægrè ſeſe commovere poſſet. Tempeſtas erat Auſtrina & pluvioſa. Conjicio hæc omnia fieri à catharro è capite delabente, & influxum humorem, veſicæ corpus invaſiſſe, ibique tumorem quendam excitaſſe, à quo ſphincter veſicæ comprimebatur, ejusdemque veſicæ meatus anguſtior evaſerat. Ideò ad fluentis humoris diverſionem, & vacuationem, præſcripſi apozema purgans & temperatum per triduum, veſicatorium poſteriori parti cervicis, & fotum emollientem, ac parum reſolventem regioni veſicæ admovendum, aclinimentum iiſdem viribus præditum. Per apozematis uſum, urinæ in dies meliùs procedebant, ita ut triduo elapſo, multò commodiùs & liberaliùs eas reddiderit. Poſtmodum præſcripſi bolum ex terebinthina & pulvere linquiritiæ per triduum, fotum & clyſterem ex decocto emolliente, & magis reſolvente paratum, & cataplaſma ex reſidentia decocti, cum farina fabarum & fænugr. oleo anethino & chamomelino. His ad priſtinam ſanitatem reſtitutus eſt.

OBSERVATIO LXXXIII.

Febres Puerorum.

Filius Dn. Pauli civis Monſpelienſis, tres annos natus laborare cœpit febre acutiſſima, quæ ſtatim ab initio ad vigorem pervenit: aderat ſitis perpetua, & inextinguibilis, quæ ab initio ad finem perſeveravit, & intra quinque dies extinctus eſt. Extremorum frigiditas ſæpe apparuit, & poſtremis diebus perſeveravit, ita ut febrem lypiriam referret. Aperto cadavere nulla inflammatio apparuit in ventriculo, inteſtinis, aliave parte, cujus magna erat ſuſpicio ex ſymptomatis propoſitis. Et cùm nulla cauſa appareret tantorum ſymptomatum, omnia vicera benè conſtituta eſſent; exiſtimavi gravia illa ſymptomata à malignâ, & venenata qualitate prodiiſſe, ex variolis nimirum, quæ tunc temporis graſſabantur, quas puer ille non potuit excludere, propter nativam quandam imbecillitatem, qua præditus erat, & veneni vehementiam. Hæc contigerunt circa initium menſis Julii, anni 1642.

Eodem tempore duæ puellulæ octo menſes natæ ægrotare cœperunt ex alvi fluxu frequenti, quo bilis porracea & æruginoſa excernebatur, cum febre intenſiſſima. Utrique præſcripſi clyſteres ex juſculo, vitello ovi, & confect. de Hyacintho, linimentum ventri ex unguento roſaceo, comitiſſæ, & oleo cydoniorum. Epithemata cordi refrigerantia & roborantia, & Juleposex aqua plantaginis, portulacæ, ſirupo cydoniorum, confectione de hyacintho, & ſale prunellæ, quibus utebantur ex cochleari frequenter, & intra biduum febris valdè remiſſa eſt, ac propemodum extincta, alvique fluxus admodum imminutus. Nutrici victus refrigerans imperatus fuit.

OBSERVATIO LXXXIV.

Dyſenteria.

Die tertia Auguſti 1642. Uxor mea incidit in gravem dyſenteriam pomeridianis horis ab aſſumpto pridiè pharmaco leviori, qui morbus tunc temporis populariter graſſabatur. Circa horam ſomni exhibeo laudani Gr. ij. cum conſerva roſarum; poſtridie hora ſecunda pomeridiana, cum perſeveraret affectus, exhibeo ejusdem Laudani Gr. ij. continuavit alvi fluxus ſine ſanguinea ejectione, qui per quinque vel ſex dies perſeveravit non admodum moleſtus. Ac tandem medicamento ex infuſione rhab. & mirob. cum rhab. pulver. & ſirup. roſac. omninò ſublatus eſt.

OBSERVATIO LXXXV.

Hydrops.

Joannes Haguenotus Chirurgus annos natus circiter 27. laboravit rheumatico affectu, cum doloribus univerſalibus ex calida hepatis intemperie oriundis, qui affectus per quatuor, aut quinque menſes perſeverans, eum ad extremam maciem perduxit, cum febre lenta perpetua. Tandem non obſtantibus variis remediis, quæ ad tanta mala expugnanda fuere adhibita, incidit in hydropem partim aſcitem, partim tympanitem ex quo venter in magnam molem intumuit. Poſt multa præſidia fruſtra tentata, & varias conſultationes irritas, cùm deſperatus omninò videretur, mihi ſoli committitur. Aderat extrema macies, ut muſculi omninò conſumpti eſſent, ſicut in febre hectica tertii gradus: Exiſtimabam ipſam hepatis ſubſtantiam eſſe valdè labefactatam, ut eum reſtituere eſſet impoſſibile. Ideò præmiſſo tali prognoſtico, tentandi gratiâ curationem aggredior, die 4. Menſis Auguſti, anni 1642. Ac primùm exhibeo pilulas panchymagogas cum calomelanos Turqueti ℈. j. Purgatus fuit ſe-

xies cum Euphoria, dejecit ferosa multa, & pituitosa.

Sequenti die aggressus est usum apozematum sequentium.

℞. Rad. asparagi, brusci & enulæ campanæ ana ℥. j. cortic. mediani fraxini & tamarisci ana ℥. ß. rad. valerianæ, aristolochiæ rot. & asari ana ℥. ij. fol. cichor. agrim. ceterac. & capil. ven. ana M. j. absynthij utriusque; chamædr. & centaur. min. ana M. ß. coquantur ad ℔. j. in colatura dissolve syrupi capill. ven. ℥. iij. fiat apozema pro iij. dosibus matutinis, addendo cuilibet dosi salis diuretici ℨ. j. spiritus diuretici Gutt. xxx. Continuavit per sex dies; dejiciebat bis aut ter singulis diebus pituitosa & serosa. Septimo die sumpsit iterum pilulas prædictas cum eodem effectu. Postea continuavit apozemata per quindecim dies, & totus venter detumuit, quotidie enim dejiciebat quater, aut quinquies serosa & pituitosa, & copiosas urinas profundebat. Manebat extrema macies cum inappetentia. Præscribo pulverem ex vitrioli martis ℨ. j. & rasuræ eboris ℨ. ij. sumebat primum ℈. j. manè cum panatella; eodemque tempore exhibebantur manè & sero, tincturæ rosarum cochl. ij. Hæc per biduum tantum continuata fuere. Sed quia venter adhuc subtumidus erat, & materia pituitosa, ac valde cruda per alvum ejiciebatur, rediit ad Julepos aperientes, qui ex decocto rad. & herbar. aperient. temperat. compositi erant adjecto sale & spiritu prædictis, quia ex longo prioris decocti usu nimia siccitas timebatur. Sumebat eundem julepum vespeti sine sale & spiritu, sed cum syrupo limonum ad sitim temperandam. Dejiciebat ut supra, pituitosa, & aquosa. Vespertino Julepo addebatur interdum ℨ. j. tincturæ corallorum ad hepatis robur, & refrigerium. His per 12. dies continuatis venter omninò detumuit, & interim cutis totius corporis mollior ad tactum apparebat, musculi impleri, & totus habitus reficii incipiebant, appetitus vigebat, & coctio in ventriculo ritè conficiebatur. Tandem ad viscera roboranda, & facultatem expultricem, quæ segnis remanebat leviter irritandam, singulis diebus exhibebatur rhab. ℨ. ß. cum sirupo de absinthio pontico in boli formam redacto. Hic bolus per quinque dies continuatus fuit. Postea ab omni remedio abstinuit per totidem dies. Postmodum ad maciem reparandam balneo usus est, ex hordeo & amygdalis confecto, qui semel in septimana iterabatur. Cum autem per mensem integrum à purgatione abstinuisset, doloribus quibusdam in artubus cruciari cœpit, non tamen admodum vehementibus, qui cum per plures dies continuassent, me iterum vocavit: Ego autem purgatione tollendam esse fluxionem asserui. Ille contra dicebat dolores prægressos, qui in principio morbi apparuerant, à purgatione non parum fuisse irritatos. Quod causæ fuit, ut purgantia vulgaria adhibere noluerim, sed exhibitis pilulis prædictis blandè purgatus est, & dolores prorsus sublati sunt. Curatus ab hydrope omnino fuit, sed cum incauta admodum victus ratione uteretur, & cibos absurdos identidem ingereret, in febrem tertianam incidit, à qua liberatus quibusdam remediis, post 15. dies iterum in eam recidebat; & sic per quatuor aut quinque menses vixit, tertianæ paroxysmis identidem redeuntibus, ex novis in victu erroribus, donec tandem è vivis discessit; cum tamen per sex menses ante obitum, ab hydrope liber continuo deguerit.

OBSERVATIO LXXXVI.

Gangræna ex Vesicatorio.

IN mense Augusto 1642. Filia Dn. Bonin Computorum, Vectigalium, & Fisci Regii, tunc Consiliarii, nunc verò Protopræsidis, annos duos cum dimidio nata, laborans febre maligna variis remediis curata est, & cum inter cætera vesicatorium præscriptum esset. Pharmacopæus ex emplastro vesicatorio officinarum composuit, & ad vim illius augendam, multo pulvere cantaridum sinapisavit, unde cutis exusta est, & sequenti die tota illa pars, quæ à vesicatorio continebatur, gangræna affecta apparuit. Ad cujus curationem celebratis scarificationibus, fotus admotus est ex aqua vitæ, deinde linimentum ex unguento ægyptiaco in aqua vitæ dissoluto. Intra triduum eschara separata est, & ulcus residuum curatum sequenti unguento.

℞. Pinguedinis renum bovis ℥. j. lithargyri præpar. & minii ana ℈. j. olei rosac. q. s. fiat unguentum.

OBSERVATIO LXXXVII.

Febris maligna.

IOannes Richardus civis Monspeliensis, cum laboraſset febre maligna per sex septimanas, tanta virium dejectione detinebatur, ut brevi moriturus videretur. Ego tunc temporis eum videre incipiens, & audiens parum expurgatum fuisse toto morbi decursu, ab humorum sarcina vires opprimi censui, eas tamen adeo dejectas, vix purgationem sustinere posse. Ideo per epicrasin purgationem institui, & potionem præscripsi ex infusione ℈. j. sennæ in aqua cichorii, cum salis tartari ℈. ß. addendo syrupi rof. ℥. j. continuata fuit potio per triduum, ex ea bis dejiciebat singulis diebus, vires paululum recreatæ, quarto die sumpsit syrupi de absinthio pontico ℥. j. quinto exhibita infusio ℨ. j. sennæ & per biduum continuata blandè purgatus est cum fructu. Unde melius habere cœpit, sensim convaluit repetitis per intervalla purgationibus. Post aliquod tempus recidivam passus est, & Medicum non vocavit, donec ad extrema redactus fuerit atque ita ultimum diem clausit; hoc tantum in hac observatione notatu dignum est, medicamentum purgans exhiberi posse in summa virium dejectione, modo perexigua dosis præscribatur.

OBSERVATIO LXXXVIII.

Alvi fluxus in Puero.

FIlius Dn. Audessan in Curia Computorum, &c. Consiliarii, annos quatuor natus, diuturno alvi fluxu laborabat, cum inappetentia, & dejectione virium. Origo illius alvi fluxus erat ex prava victus ratione, eum enim pluribus cibis ingurgitabant, & metum aliquando ei exhibebant; inde calor nativus ita attritus est, ut alimenta in cruda, & pituitosa excrementa converterentur; nihil enim ferè, nisi meram pituitam dejiciebat, quo tempore eum videre cœpi; cum tamen antea flava, viridia, æruginosa, & sanguinolenta rejecisset, ut mihi relatum est. Instituta victus ratione præscribo medicamentum ex syrupi de cichorio composito ℥. j. cum rhab. ℨ. ß. per triduum exhibendum, deindetincturam corallorum manè & serò sumendam ad cochlearia duo; intra quinque dies melius habuit, & continuatis remediis, paucis diebus restitutus est.

OBSERVATIO LXXXIX.

Alvi fluxus diuturnus & dolor capitis contumax.

Die ſeptima menſis Octobris, anni 1642. Vocatus ſum Lodovam ad Dominum Fleury, Fiſci Regii Quæſtorem Octogenarium, laborantem alvi fluxu diuturno, à duobus menſibus eum infeſtante, quo multa ſeroſa & cruda excernebat; præcipue verò nocturnis horis alvi fluxus exacerbabatur; ex quo & aliis ſignis conjicere licuità cerebro potiſſimum influxum dependere. Præterea laborabat dolore capitis atroci, partem ſiniſtram à ſummo vertice ad aurem & tempus ejusdem lateris occupante, qui dolor, cum ſupra partem affectam decumberet pulſans manifeſtè apparebat. Illius curationem aggrediens, primum ratione alvi fluxus ſequentem potionem præſcribo.

℞. Rhab. Electi ʒ. j. mirobolan. citrin. ʒ. ß. ſantali citrini ℈. ß. infundantur in aqua plantag. expreſſione facta diſſolve rhab. pulver. ʒ. ß. ſyrupi roſac. ℥. ß. fiat potio: à cujus aſſumptione ter alvum depoſuit interdiu. & nocte conſequente bis tantum dejecit, cum prægreſſis noctibus quinquies, aut ſexies dejiceret.

Sequenti die eadem potio laxans exhibita eſt, addita in infuſione fol. ſennæ ʒ. j. Quinquies aut ſexies dejecit per diei decurſum, noctè verò nihil, & ita alvi fluxus omninò curatus eſt.

Tertia die ad dolorem capitis pulſantem, & diuturnum auferendum, cum multa alia remedia fruſtra tentata fuiſſent, ad arteriæ temporis apertionem venio, qua ſanguinis ℥. iij. detractæ ſunt, & deſuper admotum eſt emplaſtrum ex thure, maſtiche, bolo armena, pilis leporinis, & albumine ovi cum bona ligatura: Et eadem die dolor omnino ſublatus eſt.

OBSERVATIO XC.

Catarrhus in pulmonem defluens.

Circa finem menſis Octobris anni 1642. incidi in gravem catarrhum ab inſolatu, qui in pulmonem defluens difficultatem ſpirandi efficiebat cum ſtertore. Venæ ſectio celebrata eſt, deinde purgatio per biduum, ex ptiſana laxante, cum vini abſtinentia, & magna cibi parcimonia: His ſtertor deſiit, & difficultas ſpirandi valde imminuta eſt. Sed eorum loco tuſſis ſucceſſit valde moleſta, quæ cum per biduum perſeveraſſet, manè tabaci fruſtulum ori admovi, leviter prius dentibus contritum, quod cum per mediam horam ſupra linguam detinuiſſem, quædam capitis conturbatio oborta eſt, mox nauſea levis, quam ſequutus eſt vomitus ſatis exiguus ſeroſæ materiæ, quæ in fine amarorem referebat. Conturbatio capitis per duas horas perſeveravit, & tuſſis ſedata eſt, uſque ad veſperam, in qua leviter denuo infeſtare cœpit, per intervalla repetens. Circa horam cœnæ, capitis dolor obortus eſt, cum calore quodam, præſertim in parte ſiniſtra. Poſt cœnam (quæ fuit ſatis liberalis) dolor capitis multo gravior efficitur, eumque comitabatur nauſea moleſta, quæ cum per horam perſeveraſſent, & dolor capitis magis ac magis ingraveſceret, immiſſo penitiſſime in os digito vomitum excitavi, quo omnia alimenta in cœna aſſumpta ejecta ſunt cum pituita multa, inde dolor capitis imminutus, mox in lecto me componο ubi ſomno correptus noctem placide tranſegi, & ſequenti die à tuſſi & catarrho prorſus immunis fui.

OBSERVATIO XCI.

Cephalæa ex Lue venerea male curata.

Vir quidam lue venerea infectus, curatus fuit per diætam ſudorificam, & litum ex hydrargyro, unde per aliquod tempus à morbo immunis viſus eſt. Poſtea vero idem affectus recurrit, & iterum curatus eſt decocto ſudorifico per aliquot dies aſſumpto, ac deinde ſuffitu cinnabaris, iterum perfecte curatus viſus eſt. Poſtea tamen tentari cœpit gravi cephalæa, ſiniſtram capitis partem obſidente, quæ in mutationibus tempeſtatum, ac præcipue ineunte autumno, graviter eum excruciabat, & in eodem loco clavi inſtar ſemper infixe permanebat. Et cum multa remedia evacuantia, revellentia, derivantia, & anodyna fruſtra tentaſſet, ad nos venit. Nos verò ſtatuimus gravem illam cephalæam ex reliquiis luis venereæ, non perfecte curatæ, procedere. Cauſam tamen illius proximam, & immediatam, aut ſaltem foventem, & augentem illum dolorem, præter virulentiam veneram, eſſe vel humorem acrem, ac mordentem, ad eam capitis partem confluentem, vel mercurium ipſum in parte congeſtum, vel cariem in oſſe capitis contractam. Quæ duæ cauſæ poſteriores, licet infrequentes ſint, aliquando tamen contingunt, ut multis hiſtoriis ab Authoribus relatis, conſtat.

Ut igitur harum omnium cauſarum habeatur ratio, primò præſcripſimus evacuationem univerſalem per ſanguinis miſſionem, & purgationem per apozemata ad quatuor dies.

Deinde diætam ſudorificam ex decocto ligni guajaci & ſalſæ parillæ ad 30. vel 40. dies, habita ratione temperamenti, quod ſi calidius fuerit, (neque enim hominem coram videre licebat, ſed ex ſcripta relatione conſilium petebatur non expoſito ægri temperamento) balneis & juſculis refrigerantibus corrigatur, Sæpe enim lues venerea, quæ hydrargyro curari non potuit, longo uſu decocti ſanatur. Et ſi cephalæa ab humoribus tantum virulentis, membranas vellicantibus oriatur, ſola diæta longiori, curari poterit.

Si vero dolor ille capitis, decocto diu uſurpato non ceſſerit, videndum erit num mercurius in parte collectus ſit, quod interno ſci poterit, ſi globulus ex foliis auri confectus in narem ſiniſtram profunde immittatur, & poſt aliquam moram in parte, albicans extrahatur, ſignum enim erit adeſſe mercurium. Idem tentari poterit contegendo emplaſtrum cephalicum foliis auri, & parti dolenti imponendo, ſi enim albeſcat aurum, ſignum erit adeſſe mercurium, qui paulatim extrahetur, ſi lamina aurea tenuis ſupra partem dolentem continuò geſtetur, & globulus aureus ſolidior, frequenter in narem immittatur.

Si neque hoc præſidio ceſſet dolor, aperienda erit pars, & terebello perforanda, Sæpe enim ab acribus humoribus & virulentis corroditur cranium, eique caries inducitur, cute integra, remanente. Et licet caries non appareat, trepanum tamen ſæpe confert, educendo materiam virulentam ſupra meninges cerebri collectam.

OBSERVATIO XCII.

Pleuritis.

Filia D. Divoul civis Monſpelienſis, ſanguineo temperamento prædita, 20. annos nata, ſæva pleuritide affecta eſt lateris ſiniſtri, in principio menſis Martii,

Martii,anni 1643. Secunda die morbi secta fuit vena ejusdem lateris, & sanguinis detractus ad ℥. viij. sequenti die, cum Chirurgus vellet iterare phlebotomiam, non potuit venam attingere, quia virgo illa erat admodum obæsa, & vena in profundo brachii sepulta, ita ut cum in brachio dextro vena magis pateret, eam aperire coactus fuerit, ex eaque detraxit sanguinis ℥. viiij. quæ tamen phlebotomia nihil profuit. Cum igitur pleuritis admodum urgeret, me in auxilium vocarunt, & cum maximam iterandæ phlebotomiæ necessitatem viderem, ex eo quod ægra fere suffocabatur, ac febre intensissima laborabat, jussi alios vocari Chirurgos, ut aliquis eorum, venam aperiret; cum igitur unum ex peritioribus vocavissent, eum monui, ut si venam aperire posset, amplo foramine id efficeret, & magnam sanguinis copiam una vice detraheret, cum venæ sectionem iterare esset tantopere difficile. Ille rem præstitit, ut monueram, & sanguinis circiter ℥. xiv. detraxit, qua evacuatione, ægra maxime sublevata fuit sine ulla virium jactura. Post quatuor, aut quinque horas missus fuit iterum sanguis ad ℥. x. quam etiam vacuationem ægra facile tulit, & sequenti die à pleuritide, & febre omnino liberata est.

OBSERVATIO XCIII.

Epilepsia.

Filius D. Roche civis Monspelienfis, annos natus 12. ab aliquot mensibus, epilepticis accessionibus affligebatur, quæ primum semel in septimana, postmodum vero singulis diebus invadebant. Purgatus fuerat semel aut bis sanguisque detractus, & à multis annis cauterium habebat in brachio. Vocatus ad eum, præscribo apozema ex cephalicis & Epilepsiæ specificis, cum purgantibus ad quatuor doses. Deinde inuritur caußticum suturæ, coronali, & his duobus remediis à morbo liberatus est.

Erat puer iste calido & bilioso temperamento præditus, & in actionibus promptissimus quod conjecturam faciebat, hunc affectum à vaporibus tetris exoriri, qui per istud emissarium difflari poterant.

OBSERVATIO XCIV.

Hydrops.

Filia Dn. Patrisin Curia Præsidiali Consiliarii, annos sex nata, & hydrope detenta, sequentibus, remediis curata est in mense Martio, anni 1643.

Primò injectus fuit clyster sic paratus.

℞. Pulpæ colochyntid. ℥. j. furfuris macri M. j. coquantur in Vino albo ad quart. iij. fiat clyster, qui pituitosa, & serosa eduxit sine molestia, & fuit continuatus per triduum. Eodem tempore admotum fuit toti ventri cataplasma ex rad. cucum. agrestis, cumino & melle paratum, cujus descriptio habetur in praxi nostra fol. 296. cum autem venter detumescere inciperet, & ægra remedia interna sumere nollet, iteratus est clyster alternis diebus ter aut quater, & continuatum cataplasma. Ex quibus major ventris imminutio sequuta est. Tandem præscriptus fuit pulvis purgans ex senna, turbith., aliisque paratus, cujus descriptio habetur in praxi fol. 286. cujus dosis erat ℥. j. ex eoque parum purgata est cum medicamentum vomitu rejiceret; & venter adhuc tumidus apparebat Postmodum præscribo Julepos ex rad. & herbis valde aperientibus cum sale, & spiritu diuretico, ad quatuor doses, quorum usu majorem urinæ copiam reddidit, sed venter adhuc tumidus permanebat. Postmodum præscripsi pulverem ex rad. jalap. gr. xv. scammon. gr. viij. calomelanos Turqueti gr. xij. quem sumpsit cum jusculo, & septies purgata est, multumque seri ac pituitæ rejecit per alvum, & semel vomuit pituitosa multa, unde tumor ventris, dimidia sui parte imminutus est intra horas 24. Iteratus est julepus prædictus per triduum; quarto vero die iterum sumpsit pulverem prædictum, cum eodem successu & cum venter admodum imminutus esset, ac ægra è lecto surgere inciperet, cibosque lautè appeteret, à remediorum usu ulteriori abstinuit, sicque sensim convaluit.

OBSERVATIO XCV.

Lues venerea in Puerulo.

Puer 30. menses natus Luë venerea laborans, & fœda scabie totum corpus occupante, quam à nutrice acceperat, sequentibus remediis curatus est.

℞. Rasuræ ligni guajaci ℥. ij. aquæ fontis ℔. ij. infundantur per 24. horas, deinde bulliant ad tertiæ partis consumptionem, colaturæ capiat ℥. iij. singulis diebus manè, duabus horis ante pastum, corpus tegendo paulo plus solito, & continuando per 20. dies.

℞. Scammon. pulver. gr. vj. calomelanos gr. v. fiat pulvis tenuissimus, qui detur cum cochleari uno vel altero panatellæ saccharatæ & superbibendo parum jusculi, continuetur hoc remedium quinto quoque die, augendo dosim utriusque medicamenti, juxta operationem.

℞. Residentiam prædicti decocti, aquæ fontis ℔. iij. fiat bochetum pro potu ordinario, addendo sacchari, & liquiritiæ q. s. ad saporis gratiam. His remediis per mensem continuatis probe convaluit.

OBSERVATIO XCVI.

Abscessus juxta spinam dorsi.

Intra illud tempus quo medicinam facio; quinque abscessus mihi videre contigit, dorsum occupantes, juxta ejus spinam, qui materia frigida sensim collecta geniti fuerant sine dolore, aut inflammatione, & partis colore nullo modo mutato. Molles erant tumores, œdemati similes, pugni magnitudinem fere adæquantes. Ex iis tamen apertis plus laudabile effluebat. Tres priores de medio ægros sustulere, intra trium, aut quatuor mensium decursum, cum ulcus ex abceßu aperto relictum, sinuosum admodum evaserit, ex eoque continuo magno puris copia effluxerit; unde corpus universum exhaustum, & in atrophiam conversum est, licet multis remediis ulcerum curatio tentata fuerit. Quartus curatus fuit incisionibus magnis in dorso factis, quibus omnes sinus detecti sunt; mox fotibus ex aqua catapultarum aliisque topicis ulcera sanata sunt, interim tamen causæ antecedenti providebatur frequenti evacuatione, usu decocti sudorifici. Quintus denique curatus est sine incisione, sed magna apertione facta per cauterium potentiale, mox deterfione ulceris per injectiones ex decocto catapultarum, & fotu ex eodem, ac denique valida compreßione partis, cum fasciis & spleniis; & valde astringentium emplastrorum continuâ admotione in ambitu ulceris. Interim verò causæ antecedenti providebatur remediis prædictis.

OBSERVATIO XCVII.

Hydrops in puero septem annorum.

 Filius

FIlius D. Saget civis Monſpelienſis graves obſtructiones patiebatur, unde venter intumuit magnam in molem, ut jam hydropicus factus eſſet. Vocatus ad eum die 28. menſis Aprilis, anni 1643. ſequentia præſcripſi.

℞. Sennæ mundat. ℥. ij. ſem. aniſi & cremoris tartari ana ʒ. j. abſinth. pontic. p. j. coquantur ad ℥. ij. in colatura diſſolve electuarii diacarthami ʒ. j. ß. ſyrupi roſac. ℥. ß. fiat potio, detur mane cum regimine.

℞. Rad. apii, petroſel. & aſparagi ana ℥. ß. fol. agrim. capill. Ven. ceterac. & hyſſopi ana M. ß. polypod. querc. & ſem. carthami ana ʒ. ij. ſem. apii, & petroſel. ana ʒ. j. cremoris tartari ℈. ij. coquantur cum quarta parte galli veteris, in colatura diſſolve ſalis abſinthii & tamariſci ana ℈. j. fiat juſculum quod capiat manè per 12. dies.

In tertio quoque juſculo infunde per noctem ſennæ mund. ʒ. ij. capiat cum regimine.

℞. Olei de capparibus & tamariſci ana ℥. ij. ſucci, ebuli, & cucumeris agreſtis ana ℥. j. ß. bulliant ad ſuccorum conſumpt. in colatura diſſolve ſem. agni caſti & petroſel. macedonici ſubtiliſſimè pulverat. ana ʒ. ß. olei nucis moſchat. ℥. ß. ceræ q. ſ. fiat linimentum quo illinatur totus venter calide in introitu lecti.

Utatur pro potu ordinario infuſione chalybis, & rhab. in formam bocheti.

Hiſce remediis ventris tumor imminutus eſt, ſed non omninò ſublatus ita ut ad ſequentia remedia tranſeundum fuerit, quæ intra tres ſeptimanas morbum integrè diſcuſſerunt.

℞. Conſervæ flor. tamariſci & capill. ven. ana ℥. j. ß. conſervæ rad. enulæ campanæ ℥. ß. confect. alcherm. ʒ. iij. ſalis abſynthii tamariſci ana ʒ. j. raſuræ eboris, & pulv. electuar. diarrhod. abbat. ana ℈. ij. cum ſyrupo capillor. ven. fiat opiata, de qua capiat magnitudinem caſtaneæ ſingulis diebus manè, duabus horis ante paſtum ſuper hauſto vini diluti momento.

℞. Calomelanos gr. viij. diagrid. gr. vij. fol. auri nu. j. fiat pulvis, qui detur ſemel in ſeptimana cum duobus cochlearibus panatellæ ſaccharatæ, ſuperbibendo parum juſculi.

OBSERVATIO XCVIII.

Paralyſis ſpuria.

HOneſta mulier Aquiſextiana quinquaginta circiter annos nata, cum abortſum paſſa eſſet, & adhuc ex eo decumberet, affecta eſt primum ſenſu obtuſo in regione abdominis, quem, (manu ventrem contrectando) facile percipiebat; Hunc abortſum poſt aliquot menſes ſequuta eſt graviditas, per cujus decurſum illa ſenſus obtuſio crura etiam, & tibias invaſit; cuique longe deterius ſymptoma acceſſit, nempe motus impotentia. Poſt partum multa remedia purgantia, ſudorifica, & alia quamplurima calefacientia, & exſiccantia fuere uſurpata, ſine ullo fructu. Ita ut jam à duobus annis gravi hoc affectu detineatur. Non eſt in dictis partibus omnimoda ſenſus privatio, ſed tantum imminutio; motus vero omnino abolitus eſt. Hoc tamen peculiare, & animadverſione digniſſimum occurrit; quod dum tibiæ à miniſtris extenduntur, aut alio quovis modo commoventur, ſtatim rigidæ evadunt, & convelluntur, ita ut tetanus efficiatur. Huic accedit motus quidam convulſivus, epilepticorum motui conſimilis, qui etiam ſponte non raro accidere conſuevit per quædam intervalla. Dum autem iis ſymptomatis ægra corripitur, quendam motum percipit in hypochondriis, præterea doloribus vagis frequenter affligitur, varias partes præcipuè verò thoracem occupantibus, ita ut nunc anterior, nunc poſterior, nunc dextra, nunc ſiniſtra thoracis pars illis doloribus fugacibus afficiatur. Hæc eſt morbi hiſtoria, ab ipſa ægrotante relata, quæ à thermis rediens fruſtrà uſurpatis, à nobis conſilium petiit die 4. Julii, anni 1643.

Optarem equidem ut illius enarratio à peritis Medicis, qui illius curationi præfuerunt, exactius fuiſſet exarata quo affectus intricatiſſimi, atque difficillimi natura, & curatio ex omnium circumſtantiarum attenta meditatione, ſolidius ſtabiliri poſſet. Non deſinam tamen ægrotantis voto ſatisfacturus, ſententiam meam proferre, & peritiſſimorum Medicorum (qui omnia morbi momenta captare potuerunt, remque penitius introſpicere) judicio ſubjicere.

Cenſeo itaque hunc affectum non eſſe veram paralyſim, ab humore pituitoſo nervos laxante, ac reſolvente oriundam: ſed potius mixtum quendam affectum; ſpuriæ paralyſeos, & convulſionis participem. Spuriæ autem hujuſmodi paralyſes diſtenſionibus nervorum, ac convulſionibus complicatæ, in partibus illis inferioribus ſæpe produci ſolent ab humoribus climatibus bilioſis, melancholicis, aut ſeroſis, in hypochondriis, aliiſque partibus in ventre inferiori contentis, & in ſpinam dorſi transfuſis; à qua cum nervi oriantur, motum & ſenſum partibus inferioribus, tum etiam muſculis, & cuti abdominis tribuentes; non eſt mirum earum partium actiones animales plurimum oblædi. Hæc longiori diſcurſu authorum placitis, & rerum uſu confirmari poſſent, ſed peritis viris ſufficiet paucula quædam indicare, quæ hujus rei conjecturam ſatis probabilem efficere poterunt.

Primo itaque hoc tanquam fixum, ratumque ſtatuendum eſt; non omnem ſenſus motuſque privationem ab humore pituitoſo originem ducere, ſed eam aliquando à calida ſiccaque intemperie, humoribuſque talem temperiem conſequentibus proficiſci. Hoc vel unius Tralliani ſententia confirmari poteſt qui c. 16. lib. 1. talem cauſam aſtruit, eamque luculento exemplo confirmat his verbis. Novi ego ſane quendam, reſolutionem ex mærore, multa ſollicitatione, & inedia expertū, deinde ſumpta hiera adeo læſum, ut totus ipſe immobilis fieret, & propemodum interiret, niſi in contrarium mutatus fuiſſet, & humectantibus omnibus, tum potionibus, tum cibis, & aliis quæ temperatum ipſum reddidiſſent, uſus fuiſſet. Maxime verò balneis compluribus, unctionibus ex hydræleo, mutatione aëris temperati, & omni hilaritate. Huic non valde abſimilem hiſtoriam videre eſt apud Foreſtum obſ. 97. lib. 10. cujuſdam adoleſcentis qui à cruribus ad pedes ſenſu & motu deſtitutus cum earundem partium extenuatione, & atrophia, cumque calefacientium, & exſiccantium medicamentorum uſu ab aliis Medicis præſcriptorum in pejus continuo rueret; tandem ſolis humectantibus aſſumptis & admotis, ab eo reſtitutus eſt.

Præterea jamdiu apud practicos pervulgata eſt colica bilioſa quæ in paralyſin frequenter degenerat, & hanc paralyſin à bile produci, nemini dubium eſt.

Ac denique ab humore melancholico & ſeroſo ſymptomata produci paralyſeos, & convulſionis æmula, ab iis Auctoribus qui de ſcorbuto, & affectione hypochondriaca ſcripſerunt, paſſim relatum eſt, ut apud Sennertum videre eſt dictorum morborum ſymptomata explicantem in lib. de ſcorbuto & de affectione hypochondriaca.

Jam vero ſenſus & motus læſiones, quæ honeſtam

hanc

hanc mulierem affligunt, à calidis, & exuftis humoribus produci, conjicere primò licet à juvantibus & lædentibus, cum enim à calefacientibus,atque exficcantibus remediis minimè adjuta fit, fed ab iis perpetuò pejus habuerit, confequens eft illa morbo minimè contraria fuiffe. Et hæc fuit unica via, quæ Trallianum, & Foreftum deduxit in hiftoriis fuprà memoratis ad dignotionem paralyfis à calidâ, & ficcâ intemperie oriundæ.

Secundò ficcam intemperiem in hac ægrotante inde colligere licet, quod cauteria variis partibus admota exiguum humorem reddiderint, & brevi exficcata fuerint.

Tertiò, paralyfes à pituita oriundæ, ex cerebro tanquam humoris illius fonte ducunt originem, & partes capiti viciniores primam ut plurimùm, atque majorem læfionem fentiunt. At hic nulla humoris à capite fluentis indicia apparent, neque ulla partibus fuperioribus læfio contingit,ita ut brachia, manus, & aliæ partes fuperiores integrè functiones exerceant.

Quartò, prima morbi invafio, in ventre, & mufculis abdominis fenfum obtufum præbuit, quod often-dit nervos à fpinâ dorfi per vertebras lumborum oriundos, primùm fuiffe læfos, ac poftmodùm affectum fuiffe propagatum ad nervos, qui ab offe facro oriuntur, & ad crura, tibiasque perreptant. Quo innuitur à partibus in ventre inferiori contentis, humorem noxium ad eos nervos fuiffe translatum, non fecus ac in paralyfi, colico dolori fuccedente, hujufmodi translatio fieri confuevit.

Quintò, dolores varias partes, præcipuè circa pectus infeftantes, iique fugaces, vapores arguunt acres atque mordaces ab hypochondriis ad illas partes translatos, quemadmodum dolores confimiles in melancholiâ hypochondriacâ detentis, fæpiffimè contingunt.

Sextò, quoties pedes & tibiæ huic ægrotanti commoventur, tenfio, & motus tremulus ftatim oboritur, quod innuit materiam nervis impactam, tenuem effe, & mobilem, atque adeò vel levi motu agitatam commoveri, ficque tenfiones & vibrationes nervorum efficere.

Septimò, convulfiones mulierem aggrediuntur, præcedit motus quidam in vifceribus, qui ab ea manifeftè percipitur, & ille motus fit à dicta materia fefe commoveri incipiente, vel à vaporibus ab eadem materia per commotionem illam elevatis, quemadmodum in epilepfia fympathica à partibus inferioribus oriunda, tales in ventre commotiones apparent invadente paroxyfmo.

Denique hic affectus poft aborfum apparere cœpit, & confectariæ graviditatis tempore incrementum habuit, quod fignificat humores pravos in uteri venis collectos,& per menftruas purgationes non fatis commode evacuatos, ad partes illas nervofas decubuiffe, & hujufmodi fenfus & motus oblæfiones tandem produxiffe.

His pofitis ad curationem veniendum eft, quæ ad iftas indicationes erit dirigenda, ut calida, & ficca vifcerum intemperies corrigatur, humores melancholici, & exufti (quos præcipuam horum fymptomatum caufam effe exiftimo) præparentur, & evacuentur, viæ obftructæ referentur, & vifcera præcipua tales humores producentia roborentur. Materiam hifce indicationibus adimplendis idoneam, eamque felectiorem fummatim proponemus, hoc præmiffo prognoftico, affectus ab humore melancholico oriundos, effe curatu difficillimos, quod fi nervofum genus invadant, multo difficiliores; Affectus verò nervorum confirmatos: Unde fequitur propofitum cafum vix remediis effe fuperabilem, exiguamque fpem curationis fuperesse. Tentandam tamen hanc curationem fuaferim, quandoquidem multa præter fpem quotidie eveniunt, & multi affectus curationem recipiunt, qui pro deploratis habiti fuerant.

Primò igitur victus ratio inftituenda eft ex cibis boni fucci, & facilis coctionis, aliquantulum refrigerantibus, & valde humectantibus. In horum cenfu carnes juniorum animalium & ova forbilia recentia principem locum obtinent. Cæteræ victus minutiæ Medicis ordinariis præfcribendæ relinquuntur.

Reliqua curatio à clyftere laxante inchoanda eft, quem fequetur pofterà die miffio fanguinis ex brachio finiftro ad ℥. viij. & fi fanguis corruptus, aut prava aliqua qualitate infectus videatur, repetenda erit phlebotomia poftridie ex altero brachio pari quantitate poft venæ fectionem fequentium jufculorum ufum aggredietur.

℞. Rad. bugloffi & afparagi ana. ℥. j. fol. agrim. ceterac. capillor. Ven. & cichor. ana. M. j. coquantur cum pullo gallinaceo, & fiat jufculum, in quo diffolve criftalli tartari ʒ. j. capiat manè per 12. dies.

In quarto quoque jufculo infunde per noctem fenmæ mund. ʒ. iij. fem. anifi ʒ. j. in colaturâ diffolve mannæ electæ ℥. ß. capiat cum regimine.

Finitis jufculis utatur femicupio tepido ex decocto hordei, & amygdal. dulc. per triduum bis in die, longè à paftu.

Poftridie ultimi femicupii aperiatur vena malleoli finiftri, emittantur fanguinis ℥. vj.

Utatur deinde fero lactis caprilli per xv. aut. xx dies, fumendo primis diebus cyathum unum, deinde duos, vel tres, prout ventriculus ferre poterit, quò enim major quantitas affumetur, eò utilius ufurpabitur. Debet autem ferum lactis parare immediatè antequàm affumatur, & ex lacte educi recenter ab ubere extracto, coquendo dictum lac unâ ebullitione, & quamprimùm bullire incipit, irrorando pauca quantitate fucci limonum vel aceti, & fubindè ab igne removendo; fiet enim ftatim feri feparatio à cafeofa fubftantia, quod colatura, & clarificatione cum albumine ovi limpidiffimum evadit, & magna copia fumi poteft fine ventriculi offenfa, ità ut non rarò inftar aquarum mineralium à nonnullis cum maximo fructu affumatur.

Quarto vel quinto quoque die, in primo feri cyatho mannæ ℥. ij. diffolventur.

Per reliquum æftatis decurfum, femicupium iterandum eft femel aut bis in feptimana, ut hypochondria humectentur, & noxii humoris acrimonia tempere-tur.

Si alvus fponte non fluat, clyfteribus alternis diebus follicitabitur.

℞. Conferva fructus cynorrhodii ℥. iv. confervæ flor. borrag. violar. & tamarifci ana ℥. ij. confervæ rad. enulæ campan. & cortic. citri condit. ana ℥. ß. rafuræ eboris ʒ. ij. falis abfinthii & tamarifci ana ʒ. j. ß. mirobolan. condit. num. ij. confect. alkerm. ℥. ß. cum fyrupo capill. ven. fiat opiata, de qua capiat magnitudinem caftaneæ fingulis diebus manè duabus horis ante paftum fuperhaufto vini diluti momento.

Quia verò morbus eft valdè contumax, & non nifi remediis diutiffimè continuatis expurgari poteft; Ineunte Autumno curatio de integro inftituenda eft, incipiendo à clyftere injecto, quem fequetur venæ fectio in brachio, ac poftmodum apozema fequens ad xij. dies ufupabatur.

℞. Rad.

℞. Rad. aſparagi, bruſci, & bugloſſi ana ℥.j. rad. enulæ campan. cortic. rad. capparum, mediani fraxini, & tamariſci ana ℥.ß. fol. agrim. borrag. pimpinellæ, cichor. ceterac. & capill. ven. ana, M. j. poma redolentia bene, & in talleolas ſecta nu. ij. flor. borrag. violar. & tamariſci ana. P. j. coquantur ad ℔. j. pro iij. doſibus, addendo unicuique doſi criſtalli tartari ʒ.j. ſalis abſinthii, & tamariſci ana ℈.j. ſirupi capill. ven. ℥. j. capiat per dictum tempus manè tribus horis ante paſtum, tertio quoque die decoctum renovando.

In quarta quaque doſi infunde per noctem ſennæ mund. ʒ. iij. ſem. aniſi ʒ.j. in colatura diſſolve mannæ electæ ℥. ij. capiat cum regimine.

Poſt uſum apozematum reiteretur ſemicupium per triduum, ut ſupra præſcriptum eſt.

Poſtridie ultimi ſemicupii, anus confricetur panno aſperiori, & affigantur duæ hirudines partibus eminentioribus, extrahanturque ſanguinis ℥. v. vel vj.

Sequenti die affigatur cauſticum utrique tibiæ parti interiori & ulcera, deciſa eſchara, teneantur diu aperta.

℞. Succorum recenter expreſſorum, & levi igne depuratorum borrag. bugloſſi, fumariæ, cichor. endiviæ ℔. iij. ſucci pomorum redolent. recenter expreſſi & depurati ℔. ij. ſennæ mundat. ℥. vj. epithymi ℥. iij. agarici recenter trochiſcati & rhab. electi ana ℥. j. ß. macis & gariophyllorum ana ℥. j. infundantur, & decoquantur ut artis eſt donec colaturæ ſuperſint quart. v. in quibus diſſolve ſacchari albi quart. v. fiat ſyrupus perfectè coctus, de quo capiat ℥. ij. bis aut ter in menſe cum juſculo pulli, foliis borrag. bugloſſi, agrim. & pimpinell. alterato.

Continuet uſum opiatæ prædictæ ſingulis diebus vacuis ab aliorum remediorum uſu.

OBSERVATIO XCIX.

Vomitus in febre maligna.

FAmula Dominæ de Rozel, nomine Laprune, febre maligna laborans, die decima morbi, vomitu detinebatur ita importuno, ut omnia juſcula, & potum rejiceret, cumque per triduum perſeveraſſet affectus; Medicus qui ejus curationi præerat, meo conſilio exhibuit ſalis abſynthii ℈. j. cum ſucci limonum cochleari uno, & vomitus ſubito cohibitus eſt, ac poſtmodum omnia aſſumpta retinuit. Triduo poſt idem vomitus rediit, & eodem remedio ſtatim ſedatus eſt.

Poſt aliquot dies, idem remedium ab eodem Medico exhibitum eſt duobus pueris, decem, aut duodecim annos natis, eodem ſymptomate laborantibus, cum eodem ſucceſſu.

OBSERVATIO C.

Falſa graviditas.

MUlier Giniacenſis annos nata circiter 45. Monſpelium venit ex affectu ſuo conſilium petitura, retulit nobis ſe cum nunquam viro nupſiſſet, & rem habuiſſet cum adoleſcente, in utero concepiſſe, unde ſequuta eſt inappetentia, macies, & pallor totius corporis, quorundam eduliorum deſiderium, cum aliis graviditatis ſignis.

Poſt quadrageſimum à conceptione diem percepit palpitationem quandam verſus hypochondrium dexterum, ab eoque tempore melius habuit, & appetitus reſtitutus eſt. Venter in dies augebatur, mammæ intumeſcebant, in quibus tandem lac colligi cœpit, nempe quarto menſe in mamma ſiniſtra, idque ſubruffum, poſtea album in dextra.

Quarto menſe, fluxus menſtruorum apparuit copioſus, triduò perſeverans, inde ventris tumor imminutus eſt. Poſteà tamen ſenſim denuò augebatur. Menſtruæ purgationes ſingulis menſibus prodibant, quemadmodum ante graviditatem; Motus in ventre ſentiebatur illi conſimilis, quem fœtus in utero concluſus ſolet exercere.

Nono menſe dolores parturientiũ paſſa eſt, utita vocata obſtetrice omnes aſtantes partum exſpectarent. Illi tamen dolores poſt 24. horas quieverunt, & nihil excluſum eſt.

Ab eo tempore menſtruorum fluxus adhuc ordinatus fuit, usque ad decimumtertium menſem, in quo iterum parturientium dolores paſſa eſt ſine effectu. Poſtea vero nunquam amplius menſtrua prodierunt, ventris tumor permanſit, cum motu interpolato inſtar fœtus incluſi. Jamque elapſi ſunt triginta duo menſes à principio graviditatis, neque tumor ventris eſt admodum inſignis, vix enim æmulatur ſemeſtrem geſtationem. Duo tumores apparent ſenſibiliter diſtincti, ut quoddam interſtitium medium appareat: Illi tumores ad hypochondria vergunt decumbente muliere. At eadem erecta, veram graviditatem referunt, medium ventrem occupantes: compreſſi recedunt, & iterum accedunt. Moventur ſæpè motu proprio inſtar fœtus in utero incluſi.

Mammarum tumor jamdiu evanuit, & illæ admodum molles ac flaccidæ evaſerunt, à quibus exprimuntur lactis viridis guttulæ perexiguæ.

Toto graviditatis tempore, mœrore, & jejuniis ſe ſe confecit, domi incluſa remanens quod graviditas illa ſine conjugio legitimo contracta fuiſſet.

Caſus iſte rariſſimus eſt, & intricatiſſimis difficultatum labyrinthis involutus, à quibus tamen rationis & conjecturæ filo nos expedire conabimur.

Primò quidem eſſe veram imprægnationem arguere poſſent appetitus depravati, lac in mammis collectum, & motus ipſius fœtus, cui nihil deeſſe videtur; quam tempus partus conſuetum, quod quidem tempus ex eo retardatum fuiſſe quis dicere poſſit, quod longa jejunia, & fluxus menſium fœtum debito alimento fraudaverint, unde illius perfectio ad longius intervallum producta; hincque mora in utero diuturnior conſequuta fuerit. Attamen convenit inter Medicos, Philoſophos, & Juriſperitos, à quibus ſæpe hæc controverſia diſputata eſt, ultimum humani partus terminum ultra undecimum menſem extendi non poſſe. Neque eſt quod dicere quis valeat, præter naturalem, & ordinarium pariendi terminum, raros quosdam, extraordinarios caſus poſſe contingere, quemadmodum apud nos recens adhuc eſt hiſtoria dominæ de Cardet, quæ ſe primum ad decimumquintum menſem, poſtea verò ad annum, duos, & tres, fœtum in utero geſtaſſe aſſerebat, quâ de re duo exſtant conſilia invicem pugnantia doctiſſimorum virorum Hucheri cum Varandæo ex una parte; & Saportæ cum Pradilæo ex altera. Tum etiam apud Schenckium quædam hiſtoriæ proponuntur infantium per biennium in utero geſtorum, qui ſtatim ac in lucem editi eſſent, & loqui & incedere cœperunt. Haſce enim hiſtorias, non hiſtorias, ſed fabulas eſſe aſſerimus; idque ex earum lectione confirmare facile eſt; nam quod ad Dn. de Cardet ſpectat, rationibus in conſilio Saportæ & Pradillæi propoſitis abunde convincitur illam fuiſſe melancholiam, &

imagi-

imaginationis errore laboraffe; quod non folùm ructus frequentes, cordis palpitationes, anathymiafes ad caput & faciem delatæ, aliáque teftabantur; fed in primis quod ipfa fe puerum in utero clamantem audiviffe teftaretur; quod effe impoffibile, vel tantillum initiatis in Arte medica notum eft. Et ea quæ ab eo tempore fubfequuta funt, errorem illum mentis fufficienter oftendunt. Illa enim Domina, cum adhuc in vivis fit, fe etiamnum hodie à viginti duobus annis gravidam pronunciat, quæ affertio reliquarum omnium ab ea prolatarum fidem facilè abrogat. Hiftoriæ verò à Schenchio collectæ ex eo falfitatis arguuntur, quod afferant, in lucem editos ftatim loqui cœpiffe; At nemo nefcit loquelam effe ex difciplina. Ejufdem farinæ eft quod Avicenna refert fe à fideli quodam accepiffe mulierem poft decimumquartum menfem peperiffe. Auritum enim teftem fe, non oculatum profitetur. Cum igitur nullâ vera hiftoria tales cafus aliquando accidiffe conftet, ac demùm in noftro cafu conceptus circa diem quadragefimum moveri cœperit cùm verus fœtus tertio, vel quarto tantùm menfe moveatur, fatiùs eft afferere noftram hanc mulierem, verum fœtum non habere in utero. Tantum enim abeft ut inedia, & purgationes menftruæ, fœtum retardare potuerint, quin potiùs eundem accelerare potuiffent, quemadmodum docet Hipp. gravidam mulierem ex fanguinis miffione in abortum incidere. Dicendum ergo eft in hujus fœminæ utero effe præternaturale quippiam, quod ad unum ex quatuor generibus referendum fit, aquam, flatum, molam, vel monftrum. Aquam effe nemo aufit afferere. De flatu major effet conjectura, fi quidem non rarò contingit, ut flatus in utero conclufus, motus edat fœtuum motibus fimillimos, qui veram graviditatem diu mentiantur. Attamen flatum non effe duo convincere videntur; unum quidem quod ille in utero tamdiu contineri nequiviffet, fed tandem exclufus, aut diffipatus fuiffet; Alterum, quod lac in mammis apparens, aliquid flatu majus conteftari videatur. Molam autem effe, tutius eft afferere; tum quod illius generatio fatis frequens, rei novitatem imminuit; tùm quod propofita indicia illi fatis videntur refpondere, nimirum motus palpitans ad quadragefimum diem, lac in mammis crudum, menfium fluxus graviditatis tempore, idem lac poft nonum menfem evanefcens, & mammarum detumefcentia, quibus addere eft tumoris ventris duritiem, qui premendo locum mutat, & iterùm regreditur. Quamvis autem Hippocr. 1. de morbis mulierum afferat ex mola lac in mammis non colligi, id de utero & perfecto lacte audiendum eft, non autem de Ichorofo, quod in hujusmodi cafibus reperiri folet. Cùm autem duo tumores diftincti tactui fubjiciantur verifimile eft duas adeffe molas.

His equidem acquiefcere poffet animus, nifi quedam obfifterent, ex quibus fumma difficultas ab initio propofita exoritur. Primò enim ex doctrina Hippoc. mola nullum habet proprium motum, fed tantùm movetur ad motum uteri, & fi quis motus tangentibus appareat, ille palpitans tantùm eft. In hac verò muliere major motus percipitur, & veri fœtus motibus confimilis, qui ab aftantibus facilè confpicitur. Secundò mola convertitur in utrumque latus, lapida inftar cum ponderis, & gravitatis fenfu; In hac muliere nihil tale apparet. Tertiò in mola venter dilatatur in omnem dimenfionem æqualiter, cum in vero fœtu acuminetur versùs umbilicum coarctatis utrinque lateribus, cujusmodi fe habet venter hujus mulierculæ. Quartò mola ad pubem & inguina propendet; In hac muliere tumor eft ad hypochondria. Denique mola continuò augetur, & in fpatio trium ferè annorum ad ingentem molem perveniffet. At in hoc cafu tumor ventris perexiguus eft, graviditatem quinque tantùm vel fex menfium referens, neque à longo tempore ulteriùs augetur. In harum difficultatum concurfu, licet fatiùs duxerimus molæ generationi, tanquam frequentiori infiftere. Attamen omnibus phænomenis meliùs fatiffieret, fi liceret afferere monftrum quoddam in hujus fœminæ utero latitare, quod ad præfinitam quandam magnitudinem auctum, nullum ampliùs incrementum fufcipiat, fed tantùm modò viventis humani fœtus inftar nutriatur, indéque fiat, ut neque uterus ampliùs extendatur, neque fœtus alimento privatus intereat. Ita enim nonnullas mulieres, ferpentes, talpas, ranas, mures, aves, aliáque animalia enixas fuiffe, inter hiftorias relatum eft. Imò vero in Apulia & Lombardia frequentem effe talium animalium generationem multi Authores referunt, ídque genus animalium ideò vocari fratrem Lombardorum; à Gordonio, Tornamira, aliífque barbaris Medicis Arpa feu Arpia nominatur, quod hujufmodi Monftrum multos plerúnque habeat pedes, quos etiam fermone illo barbarico arpas nominant. Hoc inquam fuppofito omnibus phænomenis poteft fatisfieri. Nam in talis graviditatis initio, omnia veræ graviditatis figna apparere potuerunt, fcilicet lac in mammis, motus veri fœtus motui confimilis, qui quadragefimo die potuit apparere ex eo quod tale animal citiùs conformatum fuerit, quàm verus fœtus: Deinde abfoluto animali venter non amplius crefcit, illud tamen non irritat naturam ad fui exclufionem, quia folâ tranfpiratione vivit, & uteri tepore fovetur. Duplex autem effe animal conjiciendum eft, quando duo corpora diftincta in utero percipiantur. Per hujufmodi conjecturas incertus divagari poteft animus, donec rei latentis exclufio rem totam oculis fubjiciat. Quam equidem exclufionem (ut hoc tantum de curatione dicam) nollem arte promovere, ne mulier in aliquod vitæ difcrimen conjiciatur; fed tantifper expectare, donec vel natura fponte onus excutiat, vel ad tumorem ampliorem venter aliquando perveniat, quod tamen non eventurum ex propofitis fundamentis afferere teneor. Poft aliquot annos relatum mihi fuit hanc mulierculam fuiffe liberatam; fed quo eventu, expifcari non potui, quia illa rem ftudiosè celavit.

Ad hujus hiftoriæ illuftrationem non parùm conducit alius cafus à vetula obftetrice mihi relatus, de quadam muliere Monfpelienfi, cui primùm menftruæ purgationes defecerunt, mox inappetentia, & quorundam peculiarium alimentorum appetitus eam invafit; præcipuè verò pifcium oftraceorum appetentiâ eximiâ premebatur, ut iis continuò vefci cogeretur. Poft fecundum graviditatis menfem, motum fœtus in utero perfenfit, qui deinde fequentibus diebus, & menfibus perfeveravit: quod tamen ipfi, aliifque mulieribus mirum videbatur, cum ante tertium menfem fœtus in utero moveri non confueverit. Poft feptimum menfem lac in mammis apparuit, fed pravo colore ad viridem vergente, infectum. Partus ad finem ufque ad decimi menfis protractus eft. Quo tempore mulier doloribus parturitionis afflicta, obftetricem vocavit, & in iis doloribus per triduum integrum perfeveravit. In eo autem prædicti dolores à vulgaribus parturientium doloribus erant diffimiles, quod ægra fe in ventre pungi ac lancinari fentiebat, & uterum fibi laniari dicebar. Tanta autem erat doloris illius pungitivi atrocitas, ut magnis ejulatibus vociferari cogeretur. Tandem

dem post plures enixus animal quoddam, seu monstrum peperit buffoni non absimile, sed plus quàm viginti pedibus in toto corporis sui ambitu munitum. A mulieris utero in obstetricis sinum exceptum, inde in terram prosiliit, & supra pavimentum satis celeriter cursitavit, ac tandem infrà lectum se recepit; unde extractum subitò enecatum est, & in cella vinaria sepultum, ut mulieris opprobrium celaretur. In pedum extremitatibus unguiculi erant satis acuti, à quibus sine dubio dolores pungitivi & lancinantes oriebantur, quas mulier parturiens percipiebat. Disruptis enim membranis quæ tempore gestationis animal continebant; illud exitum quæritans, uteri membranam interiorem unguiculis discerpebat, & dolores illos atroces concitabat. Quamvis hujusmodi monstra varias formas, & figuras obtineant, quia casu, & fortuitò, ac naturæ errore generantur: Attamen ea quæ frequenter in Apulia generantur, & fratres Lombardorum nominantur, ad jam descriptam figuram frequentiùs accedunt, ut ex Authorum, qui hâc de re scripserunt, relationibus videre est.

LAZARI RIVERII
OBSERVATIONUM MEDICARUM
& curationum insignium,
CENTVRIA TERTIA.

OBSERVATIO I.
Testis sinistri inflammatio.

DOMINUS B. Mercator Monspeliensis, cum gonorrhœam ex impuro concubitu contraxisset, Chirurgum consuluit, qui venam pedis aperuit, bolum ex cassia exhibuit, & sequenti die bolum ex terebinthina, aliáque remedia consequenter, quibus gonorrhœa suppressa est; unde facta metastasi materiæ fluentis, testiculi tumor cum inflammatione obortus est; ita ut intrà duos dies ad pugni magnitudinem excreverit. Tandem ad me venit die octavâ mensis Julii anni 1643. jubeo iterari venæ sectionem ex pede, emulsiones præscribo, & cataplasma ex farina fabarum cocta in oxycrato. Per biduum usurpata hæc remedia nihil profuere, tumore & dolore testiculi perseverante non sine febre. Peto mihi ostendi cataplasma, quod à Chirurgo confectum fuerat nimis durum, & cum oxycrato valdè diluto, ideò inflammationem non sedabat defectu aceti, & partem calefaciebat nimia soliditate. Præscribo venæ sectionem ex brachio, fotum testiculi cum aquâ rosaceâ, & idem cataplasma iterandum cum æquis partibus aquæ & aceti, atque iterùm emulsiones cum decocto refrigerante paratas; quæ omnia apud Pharmacopæum ex arte præparata fuere. Sequenti die melius habuit, febris & inflammatio imminuta, tumore in eodem statu perseverante. Purgationem præscribo ex senna, rhab. mannâ, & syrupo rosaceo; bene purgatus est, febris omninò sublata, inflammatio valdè imminuta est, sed testis adhuc tumidus permanebat. Iteratur venæ sectio in brachio, cataplasma componitur ex farina fabarum cocta in aceto puro; tumor valdè imminuebatur, sed aceti acrimonia scrotum vellicabat, ad cujus sublationem jubeo, ut acetum cum lithargyro prius decoquatur; sic enim prorsus aceti acrimonia tollitur, ex quo paratum est denuò cataplasma cum farina fabarum; optimè successit, & intrà quatuor, aut quinque dies tumor ita imminutus est, ut testis affectus vix magnitudine sanum superaret.

OBSERVATIO II.
Dysenteria.

DOmina Luquissa, Soror Baronis de la Roquette, correpta est dysenteria gravi decimaquartâ die mensis Julii anni 1643. æstu maximè sæviente. Ad eam vocatus sum tertia die morbi, præscribo clysterem detergentem & venæ sectionem. Quartâ purgata est medicamento ex rhab. ℥. j. ß. myrobol. ℥. ß. infus. in aqua plantag. dissolvendo rhab. pulv. ℈. j. syrupi rosac. ℥. j. his dejecit humores excrementitios, sed in reliquis dejectionibus quæ erant frequentes, mucosum quid sanguine perfusum. Vesperi exhibito laudani grana duo, quibus tormina parùm remiserunt, & dejectiones paulò rariores fuerunt, tùm per brevia intervalla aliquantulum dormivit, cum prægressis noctibus pervigil omnino fuisset. Quinta tormina eadem, dejectio frequens, eaque sanguinea, clysteres ex lacte, & vitellis ovorum frequenter injiciebantur. Vesperi sumpsit iterùm laudanum ad grana tria cum conserva rosarum, & illicò dolores sedati sunt, ac semel tantùm in hora dejiciebat, dormivit per intervalla. Sextâ die manè dejectiones iterùm frequentiores, cum doloribus intensis iterum secatur vena, & post tres horas sumpsit decoctum intestinorum vervecis, cum pulveris granatorum actes ℥. j. dolores omninò sublati sunt, & dejectionum intervalla multò longiora reddita, sed statim à venæ sectione totus venter inungebatur oxyrrhodino ex oleo rosf. aceto & aqua rosf. parato, quod singulis horis admovebatur, ad sedandam intestinorum inflammationem, quæ ex febre dignoscebatur, & ex eo quod levis ventris contractus dolorem inferebat, & hoc remedio multùm levabatur. Vesperi injectus fuit clyster ex lacte cum ℥. ij. succi plantaginis ad eandem inflammationem intestinorum demulcendam; nam mihi maximi momenti visum est, in tempestate calidissima & æstuosissima ad inflammationem illarum partium præcipuam curationem dirigere, quia ex ea præcipuum solet impendere periculum: ut plurimùm enim qui ex dysenteria intereunt, præcipuam mortis causam, intestinorum gangrænam agnoscunt,

quæ

quæ ex affidua pravorum humorum illuvie in partes inflammatas,& ulceratas confluente, facile inducitur. Noctu etiam exhibitus fuit julepus ex aqua plantaginis cum ℥. i. pulv. granorum actes compofitus. Totâ nocte non dormivit, & frequenter admodum dejecit, fed fine dolore. Septima die dejectionum frequentia continuavit, fed fine dolore, clyfteres continuati. Octavâ fumpfit rhab. pulv. ℥. i. cum jufculo, undo majora dejectionum intervalla. Poftmodum verò per triduum fumpfit manè decoctum myrobolanorum, quo integrè curata eft. Illud autem decoctum ita compofitum fuit.

℞. Cortic. mirobol. cepulor. ℥. i. citrinor. ℥. ß. paffular. corinthiac. ℥. ii. coquantur in aquæ ℔. ii. ad tertiæ partis confumpt. colat. diffolve facchari ℥. i. clarificentur & aromatizentur cinam. ℥. ii. capiat in quatuor dofes manè & ferò.

OBSERVATIO III.

Lumbrici.

DOminus de Saint Andre vir nobilis, fexagenarius laboravit dyfenteria per multos dies, poftmodum febre teriana. Ac tandem cum convalefcerere videretur, pulfus apparuit intermittens per tres aut quatuor dies, cum animi angore, virium proftratione. Caufa hujus pulfus intermittentis neque à Medico ordinario, neque à me in confilium vocato internofci potuit. Sed illa fe ipfam prodidit, quæ erat lumbricus craffitie digitum æquans, & longitudine brachii dimidium, eo excreto pulfus ad priftinum ftatum rediit, & æger qui peregrinus erat, ad fuos reverfus eft.

OBSERVATIO IV.

Dyfenteria.

DIe 2. Augufti 1643. Filius meus Carolus feptennis correptus fuit dyfenteria à frigore repentino producta, quod illis diebus contigit. Excernebat frequenter pituitofa multa cum fanguine permixta, fed fine dolore & febre. Secunda die eadem. Tertiâ die febris eum corripuit, dejectiones pauciores, fed frequentiores, porraceæ, & cum torminibus: clyfteres ex lacte injecti, & fanguis miffus ad ℥. vi. vefperi cum fluxus urgeret exhibeo laudani granum femis, fluxus aliquantulum retardatus eft, ut rariores effent dejectiones, & minus dolorificæ. Quartâ exhibeo potionem ex rhab. ℥. i. infufa in aqua plantag. cum ejufdem pulv. ℈. j. & fyrupi ros. ℥. i. cum febris admodùm remiffa effet, multam pituitam & bilem excrevit per plures vices cum levamine, fed nocte infequente gravifsimis tormibus vexabatur, iifque ferè affiduis, cum perpetuâ, & inani defidendi cupiditate. Exhibeo circa mediam noctem laudani granum unum, quo dolores illi fedati funt, & fluxus imminus, ut non nifi femel in hora dejiceret. Pro potu fumpfit perpetuò decoctum rafuræ eboris cum conferva rofarum agitatum, cui interdum mifcebant falis prunellæ ℈. j. hæc erant juleporum loco, quos pertinaciter renuebat. Quintâ die dejectionum intervalla rariora, ita ut aliquando per duas aut tres horas non dejiceret, & humores pituitofi ac biliofi excernebantur fine fanguine & febre. Sextâ & feptima eadem. Octava fumpfit rhab. ℥. i. cum jufculo; multa dejecit per dilucida intervalla. Nonâ rariores dejectiones & craffiores, appetentiâ cibi premebatur, & fequentibus diebus fine aliis remediis, Deo fit laus & gloria, ad integram fanitatem perductus.

OBSERVATIO V.

Purgatio in Canicula.

ANno 1643. ardente fyrio circa initium Augufti tres pueruli duorum aut trium annorum, à Medicis quorum curæ commiffi fuerant, purgati blandis medicamentis, eadem die convulfi perierunt. Horum duo laborabant catarrho in pectus delabente, tertius verò dyfenteria. Alii etiam pueruli ex catarrho in convulfiones inciderunt eodem tempore, & eadem die è vivis fublati funt. Fiunt autem hujufmodi convulfiones Epilepticæ, colliquatis humoribus ab aëre calidiori. Hinc patet fumma cautione utendum effe in ægrotum purgatione, diebus canicularibus, juxta præceptum Hippocratis.

OBSERVATIO VI.

Alvus Aftricta.

QUidam Religiofus ordinis fancti Dominici, temperamento melancholicus alvum habebat valdè aftrictam, ita ut interdum per fex aut feptem dies non dejiceret. Cui incommodo medebatur fumendo duabus horis ante cœnam pruna cocta cum eorum decocto, quibus addebat vini valdè lymphati cyathum femis, cujus mediam partem fumebat ante pruna, alteram verò medietatem iifdem affumptis; & fic alvus commodè laxabatur, ac multò efficaciùs quàm ex folis prunis fieri confuevit. Idem præftabat interdùm fumendo butyrum recens ad nucis majufculæ magnitudinem & defuper hauriendo vinum lymphatum.

OBSERVATIO VII.

Hæmorrhoidum Dolor.

IDem Religiofus quintâ die Augufti 1643. correptus eft dolore hæmorrhoidum acerbiffimo cum tumore infigni, atque inflammatione. Vocatus ad eum venæ fectionem præfcribo ex brachio finiftro, præmiffo clyftere, poftea fotum anodynum cum cataplafmate de mica panis, quod ferre non poterat propter exquifitiffimum partis fenfum. Secunda die iteratur phebotomia ex brachio dextro, fumpfit julepos emollientes, & aliquantulum laxantes, ut alvus liquida fervaretur, fiquidem fæces induratæ dolorem admodum exacerbare folent. Julepi autem erant hujufmodi.

℞. Fol. lactucæ, bugloffi, & fummitat. malvæ ana M. i. liquirit. rafæ & paffular. mundat. ana ℥. ß. flor. bugloffi, borrag. & violar. ana P. i. coquantur ad ℥. viii. in colatura infunde caffiæ recenter extractæ ℥. j. colentur iterùm & clarificentur addendo fyrupi violacei ℥. i. capiat bis in die.

Parti verò fequens ungentum admotum eft.

℞. Olei rof. & violac. an. ℥. i. unguenti popul. ℥. ß. fiat linimentum.

Cum autem tumor & dolor perfeverarent, admotæ funt duæ hyrudines hæmorhoidibus, extractufque fanguinis ad Unc. iv. & tenfio atque inflammatio aliquantulùm remiffa eft. Poftea verò fuffumigium fequens præfcriptum eft.

℞. Sempervivi major, M. i. vini albi ℔. ii. bulliant.

 & hu-

& hujus decocti fumum recipiat in cathedra perforatâ. Deinde ſequens unguentum parti admoveatur.

℞. Unguenti roſ. ℥. i. mercurii crudi ℨ. ii. miſce fiat ungentum.

Quamvis autem mercurius eximiam vim habeat emolliendi, & tumorem diſcutiendi, durities tamen in parte permanebat. Ideò ad molliendum, ac diſcutiendum tumorem duo remedia præſcripta ſunt. Primum fuit ſuffumigium aceti in quo ſilices igniti extinguebantur, quo ſcirrhoſos tumores emolliri Galenus docuit; Alterum fuit ſequens linimentum poſt ſuffitũ admovendum.

℞. Ol. amygdal. amar. ℥. ii. bdellii & ſtyracis liquidæ an. ℨ. ii. fiat linimentum.

His dolor & tumor ſingulis diebus multùm imminuebatur. Cui rei etiam multùm contulit decoctum millefolii, quod per biduum ſumpſit pro potu ordinario cum pauco vino.

Quia verò alvus continuò aſtricta erat, ad eam laxandam & ſimul cauſam antecedentem per epicraſim auferendam, pilulæ ſequentes præſcriptæ ſunt.

℞. Maſſæ pilul. de bdellio ℨ. ii. ſennæ mundat. rhab. electi, & agarici recenter trochiſcati an. ℨ. j. cum ſyrupo roſ. ſolut. fiat maſſa pilular. de qua capiat ℨ. i. ſingulis diebus manè, donec maſſa abſumpta fuerit. Et hiſce per aliquot dies continuatis omninò convaluit. Suffitus ex aceto ad tumorem diſcutiendum mirè profuit.

OBSERVATIO VIII.

Aſthma & hydrops.

Vir pauperculus & ſenex aſthmate à multis annis laborans, hydropicus factus eſt; cumque non poſſet multis remediis tractari, clyſter ei præſcibitur ex furfuris M. j & colocynthid. ℨ. j. coctis in vino albo, quod multa ſeroſa & pituitoſa excrevit. Idem remedium tertio quoque die iteravit, & ſemel in ſeptimana electaur. diacarth. ℨ. ß. ſumpſit cum juſculo, & intra menſem hydrops ſublatus eſt. Aſthma verò cum curari non poſſet ob vetuſtatem, & æger tantùm aliquod remedium peteret, quo in paroxyſmo uteretur, eoque ab imminente ſuffocatione liberaretur, aut aliquod graviſſimæ ſpirandi difficultati ſolatium afferret, ſequens ei præſcriptum eſt.

℞. Aquæ cinam. ℥. ii. oxymel. ſcyllit. ℥. i. miſce utatur ex cochleari in paroxyſmo.

Hoc remedio multam pituitam craſſam & viſcidam expectorabat, & brevi à paroxyſmo liberabatur, qui ſuffocationem integram minabatur.

OBSERVATIO IX.

Dyſenteria.

Adoleſcens 20. annos natus circa finem Auguſti 1643. laboravit dyſenteria per duodecim dies, quam nullo remedio oppugnare conatus eſt, donec ad xenodochium deductus ſumpſit ex præſcripto Medici xenodochii ſalis vitrioli ℨ. i. in aqua diſſolutam, multa evomuit bilioſa & pituitoſa, ſicque facta eſt revulſio humoris ad inteſtina defluentis, & hoc ſolo remedio curatus eſt.

OBSERVATIO X.

Tertiana Duplex.

Quidam adoleſcens Jacobus Durand nominatus, ætatis 17. annorum in menſe Septembri anni 1643. laborabat duplici tertiana, ejuſque octo acceſſiones paſſus erat antequam ullo remedio uteretur; ſecta fuit vena, injecto prius clyſtere; poſtridie verò ſumpſit guttæ gummi cum ſpiritus vini & ſulphuris præparati grana decem, non purgatus fuit; ſed tantùm leviſſima quadam nauſeâ, eaque inani affectus eſt: Acceſſio ea die anticipavit, brevior tamen fuit, & nullam aliam deinceps paſſus eſt, atque à morbo immunis fuit.

OBSERVATIO XI.

Alia Tertiana Duplex.

Petrus Alegre 20. annos natus patiebatur duplicem tertianam à ſex ſeptimanis, in quarum decurſu aliquoties vena ſecta fuerat, & purgantia medicamenta exhibita. Tandem ſumpſit bolum ex mercurii præcipitati rubri ſine corroſivis parati granis decem, ſcammonii pari quantitate, & conſerva roſarum compoſitum. Laborabat alvi fluxu ſatis moderato ab octo vel decem diebus ante aſſumptionem medicamenti, quod tamen Medico curanti non retulerat. Attamen operatio medicamenti ita ſucceſſit, ut ab eo æger non purgatus fuerit, & alvi fluxus cohibitus ſit, febrileſque acceſſiones defierint.

Eodem tempore alter eadem febre laborans, idem medicamentum ſumpſit, & ab eo decies purgatus nauſeaque interdum affectus eſt, & ab acceſſionibus liber evaſit.

OBSERVATIO XII.

Hæmoptoe.

Vir militaris nomine Beaulaguet Anianenſis triginta annos natus, temperamento ſanguineo, & bilioſo præditus, ab octo menſibus incidit in ſanguinis excretionem per os, quem vomitu rejecit prima vice ad libras octo, à quo affectu frequenti phlebotomia liberatus eſt. Idem tamen vomitus ſanguinis poſt aliquod tempus ſemel atque iterum recurrit ſed minori copia, & jam per intervalla ſputa cruenta, & ſincerum ſanguinem per ſputum rejicit. Huic ſequentia præſcripta fuere remedia in principio menſis Auguſti anno 1643.

Injecto clyſtere laxante aperiatur vena baſilica cubiti dextri, mittantur ſanguinis ℥. vj. vel vii.

Poſtridiè venæ ſectionis brachij, aperiatur vena malleoli ſiniſtri mittantur ſanguinis unciæ totidem.

℞. Fol. plantag. m. j. tamarindor. ℥. ß. coquantur ad ℥vi. in colatura infunde rhab. electi ℨ. i. myrabolanor. citrin. ℨ. ß. ſanatali citr. ℈. ß. in expreſſione diſſolve, mannæ & ſyrupi roſac. an. ℥. j. rhab. pulv. ℈. i. fiat potio quæ detur poſtridie ultimæ venæ ſectionis cum regimine.

Poſtridie purgationis applicentur duo cauſtica poſteriori parti cervicis inter tertiam & quartam vertebram.

℞. Radic. biſtortæ, tormentillæ, & ſymphiti majoris an. ℥. i. fol. plantag, pimpinellæ, piloſellæ & vincæ pervincæ an. m. j. ſantali rubr. drach. ii. coquantur ad ℔. j. ß. in colat. diſſolve ſyrupi de roſ. ſiccis ℥. iv. fiat julep. pro quatuor doſibus matutinis, addendo unicuique doſi ſalis prunellæ ℈. j.

Finitis julepis reiteretur potio purgans prædicta, addendo pulv. jalapæ ℈. j. totum rhab. infundendo.

℞. Radic. conſolidę major. ℥. j. fol. plantag. pimpinellæ, bugulæ, prunellæ & piloſellæ ana m. ß. coquantur

tur cum juſculo colli vervecini & colaturam capiat, manè tribus horis ante prandium, continuando per xii. dies.

Poſt quartam quodlibet juſculum capiat potionem purgantem prædictam.

Finitis juſculis utatur opiatâ ſequenti.

℞. Conſervæ roſar.& radic.ſymphiti an.℥.j.trochiſcor.de carabe & de terrâ ſigillatâ ana ʒ. ß. coralli præparati,margaritar. præp. & lapid.hæmatit.an. drach.j. gummi arabici & tragacanth. ana℈.j. cum ſyrupo de roſis ſiccis fiat opiata de qua capiat magnitudinem avellanæ duabus horis ante paſtum, ſuperbibendo parum aquæ potus ordinarii, quæ erit ptiſana confecta ex decocto hordei & liquiritiæ, vel aqua ferrata in quâ pimpinella vel piloſella infundatur.

In principio autumni utatur per xv. dies lacte caprillo, vel ovillo leviter chalybeato.

Quam primùm aggreſſus eſt homo remediorum uſum, ſanguinis ſputum ceſſavit, neque unquam amplius in toto eodem decurſu comparuit, neque deinceps.

OBSERVATIO XIII.

Ex tumore in genu aperto, loco puris ventus egreditur.

Mulier 30. annos nata, ab octo menſibus tumorem patiebatur,partem femoris inferiorem occupantem,&ipſum genu, nullus rubor aderat, ſed dolor eam infeſtat,ut claudicare cogeretur. Multis remediis reſolventibus adhibitis tumor in eodem ſtatu permanebat. Tandem in duobus locis, parte ſcilicet internâ & externâ, elevatio ſatis inſignis apparuit, eaque circumſcripta cum mollitie & fluctuatione; ita ut purulentam materiam adeſſe omnes exiſtimarent, admotum eſt cauſticum potentiale parti magis tumenti, quæ erat exterior, poſt modū ſcalpello inciſa eſchara, & apertò tumore,flatus quidam emanavit,& nihil aliud.Simile exemplum habetur apud Zacut.Luſit. l.2. prax.admir. obſer. 163. ubi ex Gal. & Avic. docet hujuſmodi tumores in genu ſæpe à Medicis aperiri, pus ſ...tùs latere exiſtimantibus,& nihil aliud tamen, quàm flatuoſum ſpiritum egredi.

OBSERVATIO XIV.

Punctura apum.

Mercator Monſpelienſis nomine Claparede quinquagenarius, cum ſummo mane ex urbe egreſſus eſſet, peregrè diſceſſurus, & mille paſſuum iter ab urbe perfeciſſet, examen apum in aere volitans eum ſubitò invaſit,& totam faciem,ac cervicem infinitis aculeis compunxit. Unde graviſſimi dolores ſtatim exorti ſunt, qui eum domum repetere confeſtim coegerunt. Ad illum ſtatim vocatus, hominem invenio maximâ dolotis impatientia oppreſſum, ut vix in lecto ſe continere poſſet, facies intumeſcebat, & rubore undique infecta erat. Jubeo ſtatim partes compunctas illiniri theriacâ, quæ cum doloris atrocitatem non compeſceret, fotum præſcribo ex eadem theriaca in aqua vitæ diſſoluta, quâ dolores aliquantulum mitigati ſunt, & tumor faciei imminutus. Poſtmodum locis magis dolentibus admotæ fuerunt cepæ contuſæ in modum cataplaſmatis. Lac ſiculneum etiam quibuſdam particulis admotum, ac deinde inunctiones factæ ex oleo ſcorpionum Matthioli. Doloris acerbitas remedia ſæpè mutari cogebat, quæ per duas horas continuata, & exhibita potione cardiaca, & alexipharmaca, dolore in omnibus ferè partibus ceſſarunt. Adhuc tamen in feſtabat dolor acutiſſimus in auris ſiniſtræ cartilagine, qui prædictis remediis ſedari non poterat. Animo revolvens non ſolùm apes parti admotas venenum attrahere, & dolorem ſedare, ſed etiam alia muſcarum genera, exiſtimavi cantharides duplici nomine conferre poſſe: tum quod inter muſcarum ſpecies numerentur; tum etiam quod attrahendi vi potentiſſima præditæ ſint. Et cum emplaſtrum veſicatorium quod in officinis habetur, magnam cantharidum copiam in ſua compoſitione recipiat; ex eo paratum emplaſtrum auri admoveo quod intrà horæ quadrantem,dolorem omninò ſubmovit, veſicis non excitatis propter moram exiguam.

OBSERVATIO XV.

Catharrus cum raucedine.

Circa finem menſis Octobris anni 1643. cum primùm Auſtri flare inciperent; catarrho affectus ſum in pectus delabente, ſummam vocis raucedinem, ac penè aphoniam efficiente; cui ſtatim medelam faciens, purgationem inſtituo ex ptiſana laxante,quam ſumo bis in die per biduum. Hoc remedio ceſſavit raucedo, & interdiu à catarrho immunis videbar, ſed noctu fluxio ingraveſcebat circa mediam noctem, tuſſimque continuam efficiebat, mêque è lecto egredi cogebat. Huic mederi cupiens ſanguinem detraho ad ℥.x.ſequenti tamen nocte,eadem tuſſis rediit,quæ non aliâ viâ quàm ſurrectione è lecto ſedari poterat. Poſtridiè venæ ſectionis, liberatus à catharrho videbar, ſed nocte mediâ iterùm tuſſis rediit, ad quam potentiùs cohibendam, ſumò eadem hora laudani grana tria, & lectum repetens poſt mediam horam, noctis reliquum ſine tuſſi & fluxione, cum ſomno ſuaviſſimo tranſegi, ac noctibus inſequentibus nec tuſſis, nec catarrhus amplius comparuit. Urgente affectu à vino abſtinebam, utens pro potu ptiſana ex coriandro & liquiritiâ confecta.

OBSERVATIO XVI.

Febris tertiana duplex cum hydrope.

Antonius Sany Monſpelienſis annos circiter 40. natus,homo humilis ſortis,& paperculus,in menſe Septembri anni 1643. correptus eſt febre tertiana duplici, eaque vehementiſſima, quam per menſem integrum ſuſtinuit ſine remediis, & pravis veſcens eduliis, undè primum lien intumuit, & ſcirrhoſam duritiē contraxit ac tandem hydrops conſequutus eſt. Dum eſſet in eo ſtatu, Medicum xenodochii vocavit, qui primū potionem purgantem præſcripſit, poſteà venæ ſectionē, deinde apozema pro tribus dolibus refrigerans,aperiens & purgans, ſimulque fotum emollientē & aperientem regioni lienis per biduum, & iteratam venæ ſectionem poſt uſum apozematum. Cum hæc nihil profuiſſent, exhibuit meo conſilio bolum ex mercurii vitæ correcti & per inferiora tantum purgantis granis xii. cum conſerva roſarumm, bis dejecit ſine nauſea & vomitu, & poſtera die paroxyſmus mitior ac brevior fuit,qui anteà vehementiſſimus eſſe cōſueverat. Duobus interjectis diebus iterum exhibitum eſt idem medicamentum, quo per alvum rejecit atra, porracea, & fœtida quamplurima, ac bis tantum purgatus eſt, & paroxyſmus adhuc valdè imminutus.

Duobus iterum interjectis diebus tertia medicamenti doſis exhibita eſt, & nulla evacuatio ſubſequuta, ſed paroxyſmi non amplius redierunt, ab eoque tempore æger à febre illa tertiana prorsùs liberatus eſt. Manebat tamen hydrops cum tumore lienis,&dolore intenſo ejuſdem partis, ad quorum affectuum curationem exhibitus fuit bolus ex calomelanos Turqueti gr. xx. & diagridii gr. x, cum conſerva roſarum, idque remedium per ſex dies continuos uſurpatum fuit ab eoque movebatur alvus bis aut ter ſingulis diebus ſine moleſtia, Et poſt quartam exhibitionem, ventris tumor reſolutus apparuit, durities & tenſio lienis diſcuſſa, ut æger omninò curatus videretur. Ad majorem tamen cautellam, per biduum adhuc continuatum fuit remedium, ac poſtmodum relictus fuit æger alimentis tantummodò reſtituendus, cum nullus effectus præter naturam in eo appareret. Tam ſubita verò reſolutio tumoris abdominis,tenſionis& doloris lienis, conjecturam facit flatuum copiam in ægri abdomine contentam fuiſſe, quæ brevi diſcuſſa fuerit, reſeratis viis & meatibus partium naturalium.

OBSERVATIO XVII.

Hydrops in Puero.

Filius D. Chaugerii in Computorum Curia Procuratoris, ſex annos natus: in principio æſtatis, anni 1643. affligi cœpit dolore ſatis moleſto in regione lienis, qui ad umbilicum ſeſe exporrigebat.Hunc ſequutus eſt tumor abdominis ſenſim increſcens, cum maciе totius corporis. Quæ tamen cum non valdè urgerent,neglecta fuit curatio à parentibus uſque ad finem menſis Octobris,quo tempore me conſulunt.Præſcribo primùm potionem purgantem,poſt modum juſculа aperientia per duodecim dies, addendo tertio cuiq; juſculo ſennæ ℨ.ii. & ſyrupi cichor. compoſ. ℨ. i. Eodem tempore illinebatur totus venter unguento deobſtruente, ſumebat pro potu ordinario bochetum rhabarbari cum aqua infuſionis chalybis paratum. Hæc diligenter uſurpata nihil contulerunt. Ideò ad potentiora confugiens, præſcribo opiatam aperientem & roborantem ſingulis diebus uſurpandam, cum purgationem ex jalapæ & ſcammonii,ſingulorum grana decem, calomelanos Turqueti gr. xii. quæ in formam boli reducebantur cum conſerva roſarum.In prima exhibitione fuerunt tantùm grana ſex ſcammonii & jalapæ, ſed cum medicamentum duas tantùm ſedes moviſſet, grana decem utriuſque in ſecundâ doſi uſurpata ſunt,à quibus æger quater dejecit ſine moleſtia,& poſtera die manè ſemel alvum depoſuit,& in dejectionibus inventa eſt veſicula ydatides nucis juglandis magnitudinem æquans, cui adhærebat ſatis magna copia pituitæ craſſæ & viſcidæ. Tertio quoque die purgationes iſtæ uſurpatæ ſunt, & quinquies iteratæ,unde ventris tumor valdè imminutus eſt, ægerque multò alacrior factus, ſed cum glacialis aëris frigiditas urgeret, purgationes iſtæ ad aliquod tempus intermiſſæ ſunt. Poſt duos menſes umbilicus ſponte apertus eſt, & magna putis copia excreta, undè æger interiit. Dolores in principio morbi apparentes abſceſſum indicare potuiſſent, ſi à Medico attentè animadverſi fuiſſent, ſed cum tunc temporis vocatus non eſſet,& mater doloris illius in primâ morbi relatione mentionem non fecifſet, ac tumor univerſum abdomen occuparet, vulgaris hydropis conjectura facta eſt.

OBSERVATIO XVIII.

Vlcus cancroſum.

Mater Petri Renaldi Chirurgi Monſpelienſis, ſexagenaria ulcus patiebatur in tibiâ ſiniſtrâ, magnitudinis volæ manus lividum & cacoëthe, carnem habens prædurам,& ſenſu prorſus orbatam,ita ut ſine dolore ſecaretur, quod ab humore atrabilario partis ſubſtantiam adurente procedebat.Erat autem in menſe Octobri anni 1643,vigente frigore,ita ut ſemicupia, quæ alioqui viſcerum intemperiei corrigendæ admodum neceſſaria fuiſſet, uſurpari non potuerint. Ideò juſſi tantùm ut inſtitutâ victus ratione refrigerante & humectante uteretur per multos dies juſculis refrigerantibus & humectantibus,& ſemel in ſeptimanâ purgaretur ptiſana laxante. Parti verò admovit mercuriũ præcipitatum rubrum ad carnem illam emortuam abſumendam, & facta eſchara ſatis profunda, admotum eſt ulceri emplaſtrum ſtipticum Crollii, cujus beneficio intrà unum menſem ulcus carne repletum & ad cicatricem perductum eſt.

OBSERVATIO XIX.

Vulnus contuſum.

Sacerdos ſeptuagenarius conſtanti virium robore præditus, vulnus contuſum accepit in ſuperiore humeri parte,à fuſte inflictum, undè dolor acerbus eum cruciabat, & pars livida admodum apparebat. Illi ſtatim ſecta fuit vena, & amotum emplaſtrum de cumino, poſtridiè exhibitum blandum catharticũ, perſeverabat dolor, qua de cauſa oleo ceræ pars affecta inuncta eſt calidè frequenter, deſuper admoto prædicto emplaſtro,ſicque intra 24. horas dolor omnino ſublatus eſt,& priſtinus color parti reſtitutus.

OBSERVATIO XX.

Febris tertiana ſimplex.

Juvenis 25. annos natus tertiana ſimplici laborans, circa finem menſis Septemb. anni 1643.ſequentibus remediis curatus eſt. Primum catharticum medicamentum exhibitum eſt.Secunda die celebrata phlebotomia. Tertia die exhibitus mercurius præcipitatus ruber ſine corroſivis paratus cum ſcammonio ad grana decem utriuſque. Excrevit bilioſa multa & porracea bis per vomitum, & bis per ſeceſſum.Perſeverante morbo, eadem doſis utriuſque exhibita eſt, eodem modo purgatus eſt & febris non amplius rediit.

OBSERVATIO XXI.

Aſthma.

Senex ſeptuagenarius à multis annis aſthmaticus,ad eam redactus erat anguſtiam,ut vix ſpiritum ducere poſſet, etiam erecta cervice ; & hianti ore continuo ſterteret, neque ullo modo quieſcere poſſet, quin ſtatim ſuffocari videretur. Sequentium remediorum uſu ſtertor deſiit; facilior reſpiratio fuit, & æger multum levatus eſt.

℞. Aquæ cinam ℥. ii. oxymel ſcilit.℥.j.miſce utatur ex cochleari frequenter.

℞. Radic. enulæ campanæ ſaccharo conditæ ℥. iii. ſacchari candi ℥. ß. ſyrupi de hyſſopo ℥.ii gummi amoniaci aqua vitæ diſſoluti ʒß.miſce,fiat looch de quo capiat cochlear unum manè & ſero,ſenſim lambendo.

OBSER-

OBSERVATIO XXII.

Hysterica passio.

Die 19. mensis Decembris, anni 1643. clarissima Matrona uxor Dn. de laRoche in SupremaComputorum, Subsidiorum & Fisci Regii Curia Monspell. Consiliar. correpta est dolore colico acerbissimo, quo tota lumborum&hypogastrii regio vehementissimè premabatur. Laboraverat autem per duos menses rheumatismo, qui omnes ferè corporis partes seriatim, & vicissim pervaserat, in iisque partibus dolores excitaverat, neque adhuc à dictis doloribus liberata erat. Ad quorum expugnationem sanguis fuerat detractus frequenter ex venis tum superioribus, tum inferioribus, enemata frequenter injecta sed purgationes paucæ & leves usurpatæ, quia ægra mollis & delicatula aliter eas ferre non poterat. Ad dolorem hunc immanem auferendum, Præscribo clysterem, ex decocto emollientium & carminantium confectum, in quo dissolvuntur catholic. dupli. ℥. j. diaphenic. ℥. ß. aquæ benedictæ ℥. iiii. intra dimidiam horam ab assumpto clystere, vomitu rejecit pituitæ crassæ & viscosæ patinam dimidiam, & post alteram dimidiam horam, eandē pituitæ quantitatem vomitu rejecit; & iterum post horam, eandem pituitam evomuit, sed paulò minori copiâ & bile flava suffusam. Per alvum bis purgata est, & intra trium horarum spatium ab injecto clystere, à dolore omnino liberata fuit. Nocte insequenti optimè dormivit, & dolores prægressi à rheumatismo oriundi prorsùs quieverunt.

OBSERVATIO XXIII.

Hydrops.

Iacobus Mignot pistor Monspeliensis, annum agens 35. cum in mense Augusto anni 1643. febre tertiana duplici intermittente per aliquod tempus afflictus esset, ex incauta victus ratione incidit in febrem continuam, quæ ad 20. dies extensa, in tertianam duplicem iterum commigravit, eaq; per mensem integrum perseveravit, & cùm æger nullis aut paucis remediis, uteretur, ac multò potu se ingurgitaret, tandem in hydropem Ascitem incidit, quo à duobus mensibus detinebatur, cum ad eum vocatus sum. Tunc temporis tumore insigni abdominis conflictabatur, crura etiā, tibiæ & scrotum valdè intumuerant, ac totum corpus ita debilitatum erat, ut in lecto perpetuò decumbere cogeretur. Illius curationem ita aggressus sum.

Prima die quæ erat 27. mensis Novembris, purgans medicamentum ei exhibitum est ex senna, agarico, manna & syrupo rosf. quo mediocriter purgatus est. 28 sanguis detractus est à brachio dextro ad ℥. viij. multò sero refertus. Vigesima nona sumpsit bolum ex calomelanos gr. 24. jalapæ ℈. j. cum conserva rosarum, quo quinquies dejecit excrementa crassa & nigricantia. Trigesima die ejusdem mensis sumpsit calomelanos gran. 24. jalapæ ʒ. ß. septies purgatus, & primùm crassa & nigra excrementa postmodùm serosi humoris copiam excrevit, crura & tibiæ valdè detumuerunt, scrotum media parte imminutum. Prima die Decembris, idem remedium iteratum est cum eadem operatione. Secunda Decembris idem remedium iteratum, & eadem fuit operatio, sed paulò minor: crura, tibiæ & scrotum omninò detumuere, sed venter in eodem statu permanebat. Die tertia ejusdem mensis clyster injectus est ex pulpæ colochyntid. ʒ. i. ß. furfuris m. i. in vino albo decoctis. Non diu retinuit, bis tamen dejecit satis copiose. Quarta die ejusdem mensis idem clyster iteratus ex ʒ. i. colochyntid. cui addita est olei cōmunis ℥. j. ut minus irritaret facultatem expultricem, diutùs retinuit, sed bis tantum dejecit. Die quinta Decembris sumpsit pulverem hydropicum & copiosè purgatus est nigra multa dejecit, qualia etiam per clysteres evacuata fuerant, pulvis autem talis est.

℞. Sennæ mundat. turbith gummosi, hermodactylor sem. ebuli, jalapæ, mechoac. an. j. cremor tartari ʒ. ii. guttæ gummi ʒ. ß. pulv. diambræ, diarrhod. abbat. & sem. fœniculi ana ℈. sacchari candi ʒ. iii. fiat omnium pulvis, cujus drach. ii, infundantur per noctem in vini albi ℥. iv. capiat mane vinum & pulverem.

Die sexta ejusdem mensis sumpsit julepum sequentem.

℞. Radic. appii, petrosel, enulæ camp. ana ℥. i. cortic. mediam fraxini & tamarisci ana ℥. ß. radic. azari drach. iii. fol. agrim. ceterac. capilor ven. cichor chamædr. centaurii min. & absint. utriusque ana m. i. sem. anasi & petros. ana drach. iii. flor. genistæ & sambuci ana P. i. coquantur ad quartaria quinque in colatura dissolve syrupi de limonibus ℥. iv. fiat julep. pro iv. dosibus matutinis, addendo unicuique dosi salis diuretici drach. i. spiritus diuretici drach. ß. in prima exhibitione julepi nullus effectus sensibilis apparuit, sed in secunda urinæ copiosiores.

Post secundam dosim julepi, scilicet octava die Decembris, pulvis hydropicus iterùm exhibitus est, quo multùm purgatus est. Die nona & decima ejusdem mensis julepus iteratus est, venter mollior & imminutus apparuit. Die undecima pulvis hydropicus iterat9, multas aquas ejecit, venter magis imminutus: totâ ferè die levibus deambulationibus in cubiculo exercebatur. Die 12. 13. 14. & 15. julepus aperiens iteratus, & urinæ copiosiores apparuere, & venter in dies magis imminuebatur, ita ut jam convalescere omninò videretur, & potentioribus remediis non indigere. Ideò præcepi ut tantùm exactam victus rationem servaret, & pro potu ordinario uteretur vino albo ex infusione chalybis parato, cum ptisana consueta, quæ à principio curationis continuò utebatur, ex decocto agrim. ceterac. capillor. ven. & corticibus medianis tamarisci composita. Hoc præscripto per quinque vel sex dies non eum invisi, quibus elapsis retulit mihi se adhuc siti importuna detineri, qua etiam toto morbi decursu vexatus fuerat. Consulo ad sitim extinguendam ut in ptisanæ ordinariæ ℔. iij. dissolveret salis petræ optimè purificati ʒ. ß. eaque uteretur pro potu ordinario, cum vino chalybeato prædicto. Quibus per quinque vel sex dies continuatis, sitis omnino disparuit, & urinę hujus remedii usu multo copiosiores excernebantur: ita ut eo continuato per decem aut duodecim dies, tumoris ventris reliquiæ omnino discussæ fuerint, & æger, Deo sit laus & honor, pristinam valetudinem recuperaverit. Consului tamen ut vino chalybeato adhuc per longum tempus uteretur in potu, ejusque ℥. ij. sumeret singulis matutinis. Ante duos annos hæc contigere, & ab eo tempore ille pancraticè vixit, & nunc inculpata fruitur valetudine.

OBSERVATIO XXIV.

Sanguinis fluxus immodicus in gravida, cum fœtu mortuo.

Uxor Joannis, Chauuet Curiæ Computorum, Subsidiorum, & Fisci Regii Lictoris primarii, 30. an-

30.annos nata, in principio noni menfis graviditatis fuæ,quod erat circa medium menfis Decembris anni 1643. ictum accepit in ventre fatis levem, fed die fequenti, validâ brachiorum contentione lectum adornaverat, undè exortus eft exiguus fanguinis fluxus ab utero qui per duos aut tres dies perfeveravit, posteà cohibitus eft per totidem dies, atque iterum rediit,& ceffavit per intervalla ufque ad vigefimum octavum diem ejufdem menfis, in quo tanta copiâ fanguis effluxit, ut intra tres aut quatuor horas vires admodum dejectæ fuerint; eoque perfeverante medicos in auxilium vocare coacta fuerit,qui primum phlebotomiam ex brachio præfcribunt, & julepos aftringentes, quæ remedia, cum nihil conferrent, & fluxus immodicus perfeveraret,fine ullo parturitionis indicio,relatumq; effet ab ægrâ fe à multis diebus nullum fœtus motum percepiffe, qui etiam manum ventri admovendo, glomeratus & immobilis fentiebatur, eum interiiffe cenfuimus, & uterum onus inutile excutere conantem, fefe affiduò contrahere, fanguinemque per proprias venas expellere,neque poffe fufficienter edere motum illum, qui ad partum neceffarius eft, ideo opus effe omni arte partû provocare, ut immodica illa fanguinis profufio cohibeatur, quæ alioqui ægram ad interitum perductura erat. Ad hunc finem primum clyfter injectus eft ex catholic & diaphenic. an. ʒ. vi. olei lilior ℥. iii.falis ʒ. i. cum decocto emollieute, quo belle purgata eft, & ftatim poft illius rejectionem, fanguinis fluxus valdè imminutus, quod mirum videri poteft, cum hujufmodi clyfteres fanguinis profluvium augere potius videantur, fed illud eâ ratione factum exiftimo, quod uterus ab excrementis in recto inteftino contétis premebatur, ab illa oppreffione liberatus fefe colligere cœpit, & motum illum præpofterum cohibere, ut ad magis genitum ac naturalé fefe accingeret. Cum autem poft ejectum clyfterem uterus nihil moliretur, fed aliquis fanguinis effluxus, femper continuaretur, & de fœtu mortuo continuaretur, & de fœtu mortuo conftaret, ad illius exclufionem exhibita eft falis vitrioli ʒ. i. in aquæ bugloffi ℥.iiii. diffoluta. Quod fanè duplici nomine conferre videbatur; primò quod vomitum ciendo,uterum etiam irritaturus effet ad exclufionem; quandoquidem in vomitu omnes partes in imo ventre contentæ fefe vehementer contrahunt; fecundò quod fal vitrioli maximâ aftringendi vi præditum eft, qua fanguinis fluxui cohibendo conferre poteft. Exhibito medicamento, bis vomuit fatis vehementer, ac multa pituitofa, ferofa,ac biliofa excrevit, & paulò poft dolores parturitionis apparere cœperunt: qui cum per quatuor, aut quinque horas perfeveraffent, neque frequentiores aut intenfiores evaderent, ad partum ulterius adjuvandum fequens potio exhibita eft.

℞. Dictamni cretici,ariftolochiæ utriufque & trochifcor. de myrrha ana ℈ ß. croci & cinam. ana grana xii. confect. alcherm. ʒ.ß. aquæ cinam. ℥.ß.aquæ naphæ & arthemifiæ ana ℥ i.ß. fiat potio qua affumpta intra horæ quadrantem validis conatibus, iifque geminatis ter aut quater fœtum exclufit, cujus cutis putrefcere incipiens variis in locis lacerata vifebatur. Paulò poft etiam fecundinas femiputres exclufit, & ab eo tempore lochia valde mediocria effluxere.

OBSERVATIO XXV.

Ophtalmia.

QUidam Rufticus quinquagenarius, ophtalmia inveterata laborans ex Medici præfcripto, victu refrigerante & aquæ potu, longo tempore ufus fuerat,fine ullo levamine. Tandem ab alio ruftico perfuafus fuit ut victum illum refrigerantem defereret,& meri potui indulgeret. Poft affumptum primum meri cyathum, fe oculis meliùs habere fenfui, & intra paucos dies eodem potu continuato, ab ophtalmia prorfus liberatus eft. Idem aliis duobus contigiffe mihi relatum eft,quod confirmat aphorifmum Hippocratis, dolores oculorum interdum meri potione curari; quando fcilicet ophtalmia fitâ fanguine craffo & pituitofo oculorum tunicis impacto,qui meri ufu liquatur,attenuatur,atque refolvitur.

OBSERVATIO XXVI.

Iliaca Paffio.

DIe 29. menfis Januarii 1644. Dn. Guillelmus Patris in Curia Præfidiali Monfp. Confiliarius laborare cœpit colico dolore vehementi ex intenfo frigore concepto, quod tunc temporis vigebat. Vocatus Pharmacopæus injecit ftatim clyfterem emollientem, carminantem, & laxantem quo fæces multas excrevit. Dolore perfeverante iteratus fuit idem clyfter, adjectis oleis carminantibus, quem non rejecit. Dolore adhuc fæviente,tertius poftmodum injectus eft,quam etiam retinuit. Pluribus immiffis fuppofitoriis clyfterum portionem excrevit fine ulla materia fæculenta. Die fecunda morbi vocatus ego præfcribo fotum emollientem & anodynum toti ventri admovendum,& clyfterem ex fotus decocto paratum, quem etiam diu retinuit, & exiguam illius portionem rejecit,fine ulla materia, nullus dolor aderat, neque ulla febris; vomitus autem per intervalla infeftabat. Hinc conijcere licuit ægrum iliaca affectione laborare, fed à qua caufa fieret, valdè dubitatum eft in confultationibus pro tanto fieret, valdè dubitatum eft in confultationibus pro tanto affectu convocatis. Inflammationem enim teftari videbatur febris,quæ tertio die fupervenit, fitis & linguæ ariditas. Sed quomodo inflammatio inteftinorum adeffe poffet citra dolorem,concipere non poteram: videbatur potius fieri à fæcibus induratis, vel contorfione alicujus inteftini. Multa remedia ufurpata fuere, venæ fectio ter repetita, bis in brachio,& femel in pede; julepi refrigerantes exhibiti, clyfteres ex decocto inteftinorum vervecis injecti omni hora;fotus emolliens continuò admotus toti ventri.Ufque ad feptimum diem vomitus perfeveravit; quo jufcula & potulenta excernebat, cum materia biliofa, pituitofa, & ftercorofa. Nihil verò per alvum effluebat. Circa finem feptimi diei alvus fluere cœpit & fœces multas excrevit per intervalla, ceffante prorsùs vomitu. Alvi fluxus continuavit per quinque dies, manente tamen febre, & virium imbecillitate; liquida in fine dejiciebat,qualia ante vomere confueverat. Die decima tertia morbi gravibus inquietudinibus affectus eft, cum virium languore,quibus fenfim deficientibus,è medio fublatus eft.Aperto cadavere inventum eft inteftinum ileon tribus complicationibus convolutum, & quafi compactum in unam maffam circa finem illius, tota autem illa inteftini portio complicata, gangræna affecta erat, cum portione mefenterii fibi adjuncta. Inteftina reliqua ampliffima apparebant,ut brachii magnitudinem æquarent. Prætereà inteftinum grangræna affectum,perforatum erat fupra complicationem,exiftimo à pondere materiæ contentæ in fuperioribus inteftinis fuiffe difruptum, poftquam fphacelò affectum eft. Per illud foramen tota excrementorum illuvies in abdomen effluxerat, & mora fua partem ani inferiorē

cor-

corruperat, in qua etiam foramen aliud apparuit, per quod excrementa effluebant per alvum, & obstructionis intestinorum apertionem mentiebantur, Unde patet alvi fluxum ileo supervenientem posse interdum Medicis imponere.

OBSERVATIO XXVII.

Sitis inextinguibilis.

Die 17. mensis Februarii anni 1644. Vocatus sum Lodovam pro illustrissimo Episcopo Lodovensi, annos sexaginta quatuor nato, sanguineo temperamento prædito. Is cum per aliquot dies arthriticis doloribus conflictatus esset, subitò dolores valde imminuti sunt, eodemque tempore febris eum corripuit, cum siti inextinguibili, ita ut postquam duos cyathos aquæ bibisset, sitis nullo modo imminuta appareret. Existimavi hos affectus provenire ex retentione humorum, qui ad articulos anteà ferebantur, illi enim intus coërciti febrem ac sitim efficiebant; unde maximum impendebat vitæ periculum, arthritici enim plerumque interire solent in senectute, quando facultas expultrix debilitata non potest sufficienter humores superfluos deponere ad articulos, sed iji in visceribus retenti gravia damna inferunt, & plerumque lethalia. Ad horum affectuum curationē præscripsi clysterem laxantem, & refrigerantem bis in die iterandum, tum etiam plebotomiam bis in die per biduum, & in singulis haustibus potus ordinarii, qui erat ex decocto hordei & graminis, dissolvebam salis prunellæ ℥. i. spiritus vitrioli guttas xij. Hisce remediis intra biduum sitis illa ingens extincta est, & febris admodum remissa. Ac paucis postea diebus, blandis purgationibus, cum jusculis refrigerantibus, per intervalla usurpatis integrè restitutus est.

OBSERVATIO XXVIII.

Catharrus in pulmones defluens.

In fine mensis Februarii anni 1644. afflictus sum catharro gravissimo in pulmonem decumbente, unde tussis vehemens diu noctuque perseverans cum difficultate spirandi, ita ut in lecto non possem decumbere. Aderat præterea febris exigua, quæ peripneumoniam minabatur. Adversus istum affectum pugnavi quatuor venæ sectionibus, & totidem purgationibus intrà quindecim dies usurpatis, his accedebant cucurbitulæ, vesicatorium, incrassantia bechica permulta. Licet bis aut ter in anno hujusmodi catharris affligi soleam, nunquam tamen anteà tam diuturnus & contumax fuerat, ita ut valdè metuerem, ne in phtisim tandem degeneraret; cū irrita essent omnia remedia, quæ alias statim prodesse consueverant. Itaque ad efficax quoddam remedium confugiendum esse ratus, quo fluxionis radices evellerentur, sumpsi calomelanos grana xx. cū jalapæ gr. x. quo remedio pēr alvū excreta sunt pituitosā ac biliosa multa, qualia in aliis purgationibus non apparuerunt, per os autem multam pituitam excrevi & screatu, quā evacuatione per biduum perseverante cessavit posteà catharrus, & tussis omninò disparuit, sicque à gravi illo morbo Dei beneficio liberatus sum.

OBSERVATIO XXIX.

Contusiones.

Quidam adolescens ex alto ceciderat, & omnia membra admodum contusa fuerant, ut brevi moriturus videretur. Pater ipsius accepit favos cum melle, & coxit in vino ad consistentiam unguenti, quod extendit super corium vervecis recenter mactati; eoque ægrum involvit. Reiterata per triduum operatione æger omninò curatus est.

OBSERVATIO XXX.

Febris lenta cum doloribus lumborum & crurum.

Filius Jacobi de Ladeuese civis Monspeliensis, septem annos natus, ab aliquot mensibus febre lenta detinebatur, qua corpus valdè emaciatum fuerat, eámque comitabantur dolores lumborum regionem & crura affligentes. Multa remedia in usum revocaverat, sed frustrà. Vocatus ad eum die 19. mensis Aprilis anni 1644. præscripsi bolum ex calomelanos gr. x. diagrid. gr. v. cum conserva rosarum, quem sumpsit die vigesima, bis purgatus est blandè, & inde melius habuit. Die vigesimā primā ejusdem mensis consumpsit calomelanos gr. xii. diagrid. gr. vi. bis etiam blandè purgatus est, & multò melius habuit. Die vigesimā secundā, eandem dosim sumpsit cum eadem opperatione, & integræ sanitati restitutus est.

OBSERVATIO XXXI.

Tussis & difficultas spirandi cum doloribus humerorum & brachiorum.

Uxor Petri Florens agricolæ, Viuatesse nominata, ab octo mensibus laborabat humerorum & brachiorum doloribus, cum pectoris angustia, tussi, & difficultate spirandi, multam extussiendo materiæ pituitosæ & aquosæ copiam excernebat. Pluribus potionibus & apozematis, aliisque remediis usa fuerat ab alio. Medico præscriptis, malo in eodem statu perseverante. Tandem meam opem implorat die decima-octava mensis Aprilis anni 1644. eique exhibeo bolum ex calomelanos gr. xx. diagrid. gr. x. cum conserva rosarum. Horis duabus ab assumptione remedii, bis copiosè sudavit, posteà per tres vices alvum copiosissimè deposuit, & posterâ die dixit se perfectè curatam esse. Tamen triduò pòst jubeo ut idem remedium repeteret, à quo puater purgata est, & ab eo tempore à prædictis affectibus omninò liberata est.

OBSERVATIO XXXII.

Febris Chronica intermittens, sine typo, cum affectione hypochondriaca.

Die decimā mensis Junij, anni 1644. dum essem Gratianopoli, Nobilis vir Dn. de sancto Martino de Vercors, triginta annos natus, ad me venit, contumacissimi affectus curationem postulans. Laborabat à triennio paroxismis febrilibus, bis aut ter in mense invadentibus sine typo, ita ut nunc post decem, alias post duodecim, aut quindecim dies accessio invaderet. Incipiebat cum levi horrore, quem ingens calor sequebatur, cum atrocibus crurum doloribus. Ad quindecim, viginti, & vigintiquatuor horas extendebatur, & nonnisi copiosā sudoris & urinæ profusione sedabatur. Diebus intermediis omnes corporis functiones ritè exercebat, nisi quod alvum astrictam habebat, & ex-

excrementa rejiciebat cum magno labore, vifcida, & ceram æmulantia. Ortum duxerat hic affectus ex febre continua quam ante triennium in caftris Italicis paffus erat, neque in fine illius ritè purgatus fuerat. Ita ut morbi reliquiæ in mefenterio præfertim latitantes craffitiem adeptæ fuerint, & contumaces obftructiones pepererint. A quibus impeditus humorum commeatus, affectionem hypochondriacæ fimilem efficiebat, & in calido ægri temperamento febres hujufmodi concitabat. Quæ quidē febres à ferosa illuvie ebulliente & putrefcente oriebantur, eaque per fudores & urinas excreta, ceffabant. Dolores verò crurum à craffis vaporibus concitabantur, ab hypochondriis ad eas partes translatis. Multis remediis ufus fuerat per illud triennium à peritis Medicis præfcriptis. Ego in hunc modum curationem aggredior.

℞. Sennæ mundat. ℥. ii. aquæ fontis ℥. viii. falis tartari ℥. i. fpiritus fulphuris gutt. xxx. infundantur frigidè per noctem, colaturam capiat manè cum regimine.

Sequenti die aperiatur vena bafilica cubiti finiftri, mittantur fanguinis ℥. ix.

Poft venæ fectionem, reiteretur infufum fennæ per triduum.

Per ufum horum remediorum foveatur venter decocto emolliente & aperiente manè per horam ante fumptionem infufi, & vefperi per horam ante cœnam.

Poft fotum illinantur eædem partes unguento emolliente, & aperiente.

Deinde utatur pilulis ex chalybe per quindecim dies.

Eodem tempore ftatim ab affumptis pilulis capiat infufionem ℥. i. fennæ, cum fale tartari, & fpiritu fulphuris paratam.

Per ufum pilularum continuetur fotus & litus manè & fero.

In medio & fine pilularum, utatur balneo tepido per biduum.

His perfectè curatus vifus eft, neque enim redibant acceffiones febriles, neque alvi excrementa ceream illam confiftentiam amplius obtinebant. Ad perfectiorem tamen curationem, ad aquas acidulas eum dimifi per quindecim dies fumendas. Præfcripfi per æftatis decurfum fyrupum magiftralem bis in menfe fumendum, & opiatam roborantem & aperientem frequenter ufurpandam. Autumno verò ut præmiffa purgatione & venæ fectione pilulas ex chalybe repeteret per duodecim dies, cum fotu & linimento. Deinde pilulas ufuales aperientes & purgantes bis aut ter in menfe per totam hyemem fumendas, ac denique opiatæ continuationem, diebus intermediis. Pofteriora remedia, nempe fyrupum, pilulas & opiatam non ufurpavit, quia priorum effectus contumaci morbo liberatus eft.

OBSERVATIO XXXIII.

Menfium fluxus immodicus, cum principio hydropis.

Ampliffimi viri Dn. de Burcin in SenatuGratianopolitano Præfidis uxor clariffima, à feptem menfibus fluxum menftruorum patiebatur ferè continuū à quo in cachexiam & principium hydropis inciderat cum maxima virium imbecillitate. Vocatus fum ad eam die duodecimâ menfis Maij anni 1644. dicebat fe à remediis magis lædi, quia purgationes menfium fluxum augebant, tum etiam ea omnia quæ ad obftructiones referandas præfcribebantur. Ego verò præfcripfi purgationem ex decocto plantaginis & myrobal. in quo rhab. pulv. ℥. ß. diffolvebatur, blandè purgata eft hoc remedio per triduum ufurpato, & fimul menfium fluxus ferè cohibitus, tum fitis quâ perpetuò premebatur, valdè imminuta. Ad obftructiones autem referandas & univerfam humorum illuviem educendam pilulæ fequentes præfcriptæ funt.

℞. Chalybis præparat. cum fulphure ℥. i. fennæ mundat. rhab. elect. & agarici recenter trochifc. ana ℥i. pulv. elect. diarrhod. abbat. ℥. ß. cum oximel. fimpl. fiat, maffa pilular. de quâ capiat drach. i. tribus horis ante paftum, poftea deambulando.

Hifce pilulis per quindecim dies continuatis, à fluxu menfium immodico, & à cachexia liberata eft. Ad robur autem hepati conciliandum, conferva abfinthii pontici per multos dies ufa eft. Et per quatuor aut quinque dies ante adventum purgationis menftruæ, ne immodicè proflueret, unde maxima virium dejectio fequebatur, fumebat manè fpicæ nardi grana octo, cum croci martis aftringentis granis quindecim in pilulas redacta, cum conferva abfynthii pontici, ficque fluxus menfium immodicus cohibitus eft.

OBSERVATIO XXXIV.

Dolor dentium cum tumore fuprà mandibulam fuperiorem.

Die decimaquinta Augufti anni 1644. correptus fum dolore dentium, quem fequutus eft tumor fupra mandibulam fuperiorem finiftram, cum inflammatione, & dolore infigni. Poft venæ fectionem ex eodem latere, parti admoveo per totam diem cataplafma de mica panis quod renovabam tertia quaque horâ & ante applicationem, partem fovebam per dimidiam horam aqua rofacea, in qua fal faturni diffolvebatur. Nocte confequente, cum dolor perfeveraret, fumo laudani grana tria, unde fomnus placidus, cujus vanitas nocte prægreffa adfuerat, & dolor fedatus eft, ac fluxio cohibita, tumor verò multum imminutus poftridie manè apparuit, & in diei decurfu; majori ex parte difcuffus eft.

OBSERVATIO XXXV.

Aphtæ contumaciffimæ.

Quædam mulier laborabat aphtis contumaciffimis, quæ neque venæ fectionibus, neque purgationibus multis, neque julepis refrigerantibus, neque illitu ex fpiritu fulphuris curari potuerant. Noctes infomnes traducebat, & vix cibū devorare poterat, quia omnes oris partes hujufmodi ulcufculis fcatebant. Sumpfit noctu laudani grana tria, idque remedium continuavit per triduum, & fic fluxio acris in oris partes defluens cohibita eft, ac confequenter oris ulcera paucis diebus percurata funt.

OBSERVATIO XXXVI.

Febris maligna.

Die decimaquarta menfis Augufti, Ancilla uxoris meæ febr. maligna laborare cœpit, quæ eam ad deliria & convulfiones deduxit. Et quia paupercula erat, & parcebat fumptibus, paucis remediis curata eft in fequentem modum.

Quater fecta fuit vena, cucurbitulæ pluries admotæ, humidæ & ficcæ, pro potu utebatur decocto radicis

acetofæ,

acetosæ, in quo dissolvebam bis in die salis prunellæ ℥. i. spiritus sulphuris guttas xv. in jusculis sumebat frequenter bezoard. min. ℈. i. Die undecima morbi exhibui spiritus fuliginis drach. ii. in aqua cardui benedicti, & parũ sudavit; die duodecima exhibui ejusdem spiritus drach. iii. cum eadem aqua, & copiosè sudavit, eademque die febris remissa est, deliria & motus cõnvulsivi desierunt, & intra paucos dies postmodum convaluit.

OBSERVATIO XXXVII.

Hemicrania.

Filia nobilis viri Dn. de Larcare Picenensis, annos nata duodecim, laborabat hemicrania ab aliquot annis infestante, quæ nullis remediis cesserat, sed corpus emaciatum permanebat nullum sumens incremẽtum. Missa est meo consilio ad thermas Balerucanas, & aquis earum usa est in potu, & lotione capitis, sicque perfectè curata est.

OBSERVATIO XXXVIII.

Vulnus in brachio curatu difficile.

DN. de Rochemore annos natus circiter 25. vulnus acceperat in brachio, paulò supra carpum, & versus cubitum ascendens. In curatione fluxiones novæ frequenter obortæ sunt, quibus totum brachium, & manus intumescebat, iisque suppurationes succedebant, quæ aliis in locis tum brachii, tum manus apertæ sunt, licet debita curatio adhiberetur, brachium, & manus tumore œdematoso affiaiebantur, & ex ulceribus pus serosum effluebat. Post multa remedia causam antecedentem, & conjunctam respicientia, curatio peracta fuit per splenia locis tumentibus admota, cum bona ligatura, quibus humorum in partem affluxus impediebatur, & sinuosorum ulcerum unio procurabatur. Sicque æger intra quindecim dies curatus est, qui anteà per duos menses laboraverat.

OBSERVATIO XXXIX.

Pleuritis.

IN principio mensis Septembris, anni 1644. filius Dn. Audifret civis Monspeliensis, quinque annos natus, correptus est pleuritide lateris sinistri, cum febre acutissima. Post remedia ordinaria per quinque dies usurpata, & quatuor phlebotomias, jussi ut cucurbitulæ duæ lateri dolenti applicarentur cum profundis scarificationibus; contigit autem ut ex scarificationibus illius cucurbitulæ, quæ dolentem locum propiùs attingebat, sanies multa effluxerit per totum diem simulque dolor, ac febris desierit. Jussi ut admoverentur folia betæ supra loca scarificata & per duos dies saniei fluxus continuatus est, ac denique in fine verum pus è vulneribus emanavit. Atque ita æger omninò curatus est. Credo scarificationes ad locum pleuritidis pervenisse, & materiam morbificam per ea vulnera emanasse.

OBSERVATIO XL.

Dolor capitis in hæmitritæo.

ILlustrissimus Princeps Janethinus Doria, classis Hispanicæ Præfectus, cum in arce Monspeliensi, bello captus detineretur, afflictus est in principio mensis Septembris febre hæmirtitæo, qui inter cætera symptomata, capitis dolorem gravissimum inferebat, eumque continuum, & extra accessionem æquè molestum, qui tamen post quatuor phlebotomias in brachiis celebratas, eodem vigore perseverans, intra horam sublatus est sanguinis missione ex malleolo dextro in fine diei sextæ usurpata. Tam promptus effectus observatione dignus fuit, ut tyrones videant, quam bona fiat revulsio à capite per saphenarum apertionem.

OBSERVATIO XLI.

Rheumatismus.

DOminus de Barri filius natu major Domini de Rochemore in Suprema computorum & Subsidiorum Curia apud Monspelienses Protopræsidis, in principio mensis Augusti, anni 1644. laborare cœpit rheumatismo universali, omnes propemodùm corporis articulos infestante, cum febre assidua, & summa urinarum cruditate. Contigerat præcipuè hic affectus ex natatione intempestiva, cum enim ad flumen longè ab urbe dissitum, æstu vigente proficisceretur, corpus calefactum in aquam demergebat, unde catarrhus iste universalis prodiit. Per sex septimanas frustra usurpata fuisse remedia videbantur, cum nihil proficerent, & dolores in varias partes vagarentur, ac sæpè recurrerent. Præcipua autem remedia fuere venæ sectio decies usurpata, & julepi refrigerantes, & incrassantes, quibus bis aut ter accesserunt leves purgationes. Tandem malo perseverante exhibitus est bolus ex conserva rosarum cum calom. gr. xx. extracti jalapæ gr. vj. tertio quoque die; multa serosa & poracea dejiciebat, quo remedio quater usurpato dolores omninò sublati sunt, postmodum tumores œdematosi, qui in nonnullis articulationibus, præsertim pedum remanebant, emplastris resolventibus, & roborantibus discussi sunt.

OBSERVATIO XLII.

Singultus.

PUella tredecim annos nata, ab anno integro laborabat singultu admodum molesto, quater aut quinquies in die infestante, nunc per horæ quadrantem, nunc per dimidiam horam, nunc per horam integram. Per totam hyemem prægressam, symptoma hoc eam infestaverat, æstate verò ab eo fere immunis fuerat, ut per dilucida admodum intervalla rediret. Adventante Autumno, rediit cum pristina sævita. Parens illius à me consilium petiit die secunda mensis Octobris, anni 1644. Sequenti die exhiberi jubeo calomelanos gr. xvi. diagrid. gr. viii. quo solo remedio affectus in totum sublatus est eadem die.

OBSERVATIO XLIII.

Aneurisma.

FIlius Petri Vesian mercatoris Monspeliensis, quinque annos natus, febre laborans in mense Julio anni 1644. ex venæ sectione incidit in aneurisma propter apertam arteriam, quod integrè curatum est admotis cataplasmatis astringentibus ex bolo, terra sigillata, aliisque compositis, aceto & albumine ovi

suba-

ſubactis, & tertiò quoque diei mmutatis, quibus faſcia arctiſſima ſuperinducebatur, & trium menſium ſpatio, curatio peracta eſt.

OBSERVATIO XLIV.

Catarrhus in pulmonem decumbens.

DIe decimaquartâ menſis Octobris, anni 1644. cum Auſtri per menſem integrum viguiſſent, ſubitò tempeſtas calida & humida in frigidam & ſiccam, nempe Aquiloniam mutata eſt, ex quâ, licet per biduum immediatè præcedens, ptiſana laxante, & mannâ purgatus fuiſſem, fluxio in pulmonem mihi concitata eſt, tuſſim, & ſpirandi difficultatem pariens, cum levi ſtertore. Levis fuit affectus per biduum, ut nihilominus per urbem ambulare non deſinerem. Tertio die, ingraveſcente affectu, ſumpſi mannæ ℥.j. cum reſinæ jalapæ gr. iv. quibus parum purgatus ſum; ideò ſumpſi eadem nocte circa horam undecimam, ptiſanam laxantem cum manna, & copiosè purgatus ſum per noctis decurſum. Quarta die leviter prandi, & quinque horis à parandio ſumpſi eandem ptiſanam laxantem, quâ mediocriter purgatus ſum per noctis decurſum. Quinta die hora ſomni, cum catarrhus perſeveraret, licet admodum imminutus, ſumpſi laudani gr. iii. ceſſavit illicò catarrhus, & tota nocte placidè dormivi. Cum tamen ſexta die mane ſtertor levis in pectore audiretur, cum levi ſpirandi difficultate, decrevi jejunio reliquias illas abſumere. Ideò manens in lecto tota illa die, ſumpſi tantum juſculum unam hora prandii, & hordeatum hora cœnæ; placidè dormivi tota nocte inſequente, & catarrhus omninò diſcuſſus eſt. Dolor tamen in mandibula dextra ſatis levis exortus eſt, qui fluxu ſanguinis ex gingiva, ubi dens corroſus eſt, protinus ſublatus fuit, fluxit autem ſanguis ferè guttatim cum pituitâ permixtus ad ℥. iii.

OBSERVATIO XLV.

Oculi Macula.

FIliæ Dn. de Merviel octo annos natæ, ex diuturna ophtalmia, relicta eſt macula denſiſſima in oculo, mediam iridis partem occupans. Quæ abſumpta fuit aqua roſarum, in qua diſſolvebatur ſal anmoniacum, eâ quantitate, ut linguam leviter feriret, eaque detinebatur per biduum, aut triduum in vaſe ex auricalcho confecto, donec cæruleum colorem acquireret.

OBSERVATIO XLVI.

Catarrhus cum raucedine.

DIe decimaſeptia menſis Novembris anni 1644. flante Auſtro, correptus ſum catarrho cum raucedine. Secunda morbi die manſi in lecto, & nihil ſumpſi tota die, præter hordeata duo, horis prandii & cœnæ. Tertia ſumpſi ptiſanam laxantem, cum mannæ ℥. j. Quartâ die quievi & raucedo valdè imminuta erat. Quintâ tuſſis ſicca aderat, cujus ratione venam aperui. Sextâ tuſſis perſeverabat. Ideò ſumpſi calomelanos gr. xx. cum reſinæ jalapæ gr. viii. Medicamentum tota die nihil præſtitit, ſed tantum circa veſperam duas ſedes movit perexiguas. Tuſſis tamen omninò diſcuſſa eſt.

OBSERVATIO XLVII.

Difficultas ſpirandi cum tuſſi & raucedine.

UXor D. Dortomanni Patroni celeberrimi laborabat tuſſi, raucedine, & difficultate ſpirandi à viginti diebus, in quorum decurſu ter purgata fuerat cum infuſo ſennæ & mannæ ℥. j. Vocatus ad eam in principio menſis Decembris anni 1644. præſcripſi venæ ſectionem ad ℥. ix. ſanguis fuit valdè corruptus, deinde uſa eſt per ſeptem dies juſculis pectoralibus, in quorum primo & ultimo, ſenna infundebatur, & manna diſſolvebatur. Nihilominus tuſſis & difficultas ſpirandi quamvis remiſſiores, perſeverabat; quia illa pulmonem habet debilem, & cerebrum valdè humidum. Qua ratione proponitur ab aſtantibus uſus decocti ſudorifici quem me non improbare dixi, ſed prius tentandum eſſe unicum remedium, ad contumaces fluxiones eradicandas efficaciſſimum. Quare præſcribo calomelanos gr. xx. cum reſinæ jalapæ gr. x. à quo remedio ſepties purgata eſt, & à fluxione omninò liberata ita ut aliis remediis opus non fuerit.

OBSERVATIO XLVIII.

Dolor colicus antiquus cum alvi fluxu.

HOneſta virgo Antonia de Parauiſol. 25. annos nata, laborabat ab octo menſibus dolore ventris, colico non abſimili, quem comitabatur alvi fluxus, quo pituitoſam, atque bilioſam materiam, nec non purulentam excernebat. Pauciſſima remedia uſurpaverat, donec ad extrema redacta, & ſe morti proximam exiſtimans, auxilium meum implorat. Præſcribo primum ad demulcendum dolorem, qui atrox, & continuus erat, Laudani gr. iii. cum conſervæ roſar. drach. i. quo dolor ſaltem ad tempus ſedatus eſt, & alvi fluxus imminutus. Deinde ad eundem dolorem leniendum, obſtructiones reſerandas, & tenſionem, quæ in ventre tactui ſubjiciebatur, tum etiam alvi fluxum cohibendum, ſequentia à me præſcripta ſunt.

♃. Rad. altheæ Unc. ii. folior. malvæ, pariet violar. ana m. ii. ſem. lini & fœnugr. ana Unc. j. flor. chamom & meliloti ana P. ii. fiat omnium decoctio qua foveatur pars dolens manè, & ſerò.

♃. Unguenti de althea Unc. ii. olei chamom. & lilior. ana Unc. i. fiat linimentum, quo illinatur eadem pars poſt fotum.

♃. Rad. gram. aſparag. bruſci ana Unc. ii. fol. agrim. pimpinellæ, piloſellæ & plantag. ana m. i. tamarindor. Unc. i. tartari crudi Unc. ß. mirobal citrin. drach. ii. coquantur ad ♃. i. fiat apozema pro tribus doſibus matutinis, addendo unicuique doſi rhab. pulv. drach. ß. ſyrupi de roſis ſiccis Unc. i.

His remediis ita imminutus eſt dolor, & alvi fluxus, ut ægera ipſa ſe integræ ſanitati proximam putaret, ſed elapſis quindecim diebus ſymptomata rediere, cū eadem vehementiâ. Vocatus iterum ſequentia præſcribo.

♃. Rhab. pulv. drach. i. conſervæ roſar. drach. iii. fiat bolus qui detur manè cum regimine.

♃. Terebinthinæ aqua plantag. lotæ drach. iii. rhab. pulv. drach. ß. miſce fiat bolus, qui detur per triduum, poſt uſum prioris.

Hiſce duobus remediis, quanquam levioribus, omnino liberata eſt.

OBSER.

OBSERVATIO XLIX.

Febris tertiana diuturna.

PUella decem annos nata, febre tertiana laborans à tribus menfibus in Nofocomio, poft multa remedia fruftrà tentata, fumpfit die octava Januarii, anni 1645. febrifugi mei gr. xii, quæ erat dies intermiffionis, quinquies purgata eft per alvum, acceffio venit eadem die præter morem, fequenti die non apparuit, neque deinceps. De hoc febrifugo plura dicemus in fine hujus centuriæ.

OBSERVATIO L.

Febris quartana.

MUlier quadragenaria in Nofocomio decumbens, laborabat febre quartana à quatuor menfibus. Die decima Januarii, anni 1645. fumpfit febrifugi mei gr. xx. pridie acceffionis, fexies purgata eft per alvum fequenti die loco acceffionis, paffa eft quofdam labores, & inquietudines, fine rigore aut frigore præcedente, & fine calore fenfibili. Die fequentis acceffionis, eædem inquietudines rediere, fine acceffione, Poftridie purgata eft medicamento ex fennæ ℥. ß. diaphœnic. drach. iii. fyrupi rof. ℥. i. fepties dejecit, & inde nullam amplius aut acceffionem, aut inquietudinem paffa eft.

OBSERVATIO L I.

Febris quartana.

UXor Ludovici Lauterii futoris annos 23. nata, propè portam Latenfem habitans, & duplici quartana laborans à quinque menfibus, ad me venit die 27. Januarii anni 1645. cui exhibeo die 28. febrifugi mei gr. xx. horis matutinis, cum circà vefperam prima acceffio expectaretur, purgata eft fexies, & femel vomuit circa meridiem, tribus horis ab affumpto jufculo, & cùm prandere inciperet. Vefperi acceffio rediit fine frigore, fed calor folitò longior fuit. Secunda acceffio poftridie non rediit, neque ulla alia deinceps.

OBSERVATIO LII.

Hydrops.

MEndicus quidam, nomine Rafeau hydropem patiebatur à tribus menfibus, ex quo venter in ampliffimum tumorem increverat, & cùm propter inopiam, Medicis auxiliis uti non poffet, ex rufticæ mulieris confilio ufus eft per menfem integrum decocto radicis brufci, purgatus eft bis aut ter fimplici fennæ infufo, & his folis præfidiis perfectè curatus eft.

OBSERVATIO LIII.

Febris hectica cum fufpicione phtifeos.

FIlius Domini Pafchalii quatuor annos natus, per fex menfes integros febrem hecticam patiebatur cum tuffi & fputis fubputridis, unde phtificus putabatur, & tandem pro deplorato relictus eft à Medico ordinario, hecticam effe in tertio gradu, palam profitente. Mater in hac defperatione victum tenuem inftituit, cum anteà folidiotibus alimentis vefceretur, jufcula enim tantum hauriebat per diei decurfum, vefperi verò hordeatum fumebat. Bis verò in feptimana infufum drach. ii. fennæ capiebat in decocto cichorii, & bugloffæ paratum cum anifo, in quod decoctum calens fenna injiciebatur, & in eo pernoctabat fine alio calore. Hac fimplici cura intrà menfem reftitutus eft.

OBSERVATIO LIV.

Febris quartana.

DOmini Athanafii Salinarum Conductoris Socrus annos nata 52. febre quartana laborans à fex menfium fpatio. Die quinta menfis Februarii, anni 1645. fumpfit febrifugi mei gr. xx. bis purgata eft per alvum, & femel vomuit amara poft affumptum jufculum, erat pridiè acceffionis, quæ poftridiè rediit hora confueta eadem forma & duratione. Die verò fequenti acceffionis nihil apparuit, neque deinceps.

OBSERVATIO LV.

Febris quartana.

LUdovica Bevonfe annos 45. nata propè fanum fanctæ Crucis habitans, & febre quartanâ laborans à quatuor menfibus, fumpfit die octava Februarii anni 1645. Febrifugi mei gr. xx. pride acceffionis, à quo primum purgata eft per vomitum, rejecitque bilem multam, eamque amariffimam tribus horis ab affumpto medicamento, & poft vomitum fumpfit jufculum, quod paulò poft vomitu rejecit cum bile minùs amara; poft mediam horam dejecit per alvum copiofos humores, & femel tantùm per hanc viam purgata eft. Sequenti die rediit acceffio prioribus confimilis, & ab eo tempore nullam amplius acceffionem paffa eft.

OBSERVATIO LVI.

Febris quartana.

FIlia Dn. de Boitargues in Curia Computorum, Subfidiorum, & Fifci Regii Correctoris, quindecim annos nata, à tribus menfibus quartanâ laborans, poft multa remedia fruftra ufurpata, fumpfit die nona Februarii, anni 1645. febrifugi mei gr. xx. pridie acceffionis, fexies purgata eft per alvum; fequenti die acceffio rediit, fed tribus horis retardata eft; & multò brevior fuit. Secunda acceffio non rediit, fed loco illius quafdam paffa eft inquietudines. Tertia acceffio iterum rediit, fed perexigua. Quarta major fuit. Sumpfit iterum remedium pridie quintæ acceffionis quæ rediit paulò minor, & ab eo tempore nulla amplius apparuit.

OBSERVATIO LVII.

Febris quartana.

MUlier quadragenaria nomine Jeane Guillarde, à fex menfibus quartanâ laborans, die decimaquintâ Februarii fumpfit febrifugi mei gr. xx. pridie acceffionis. Sexies purgata eft per alvum, & nihil per vomitum rejecit. Poftridie acceffio rediit dimidio brevior, & non amplius deinceps comparuit.

OBSER-

OBSERVATIO LVIII.

Febris quartana.

MUlier quinquagenaria, nomine Motona, propè puteum templi habitans, febre quartanâ laborabat à ſeptem menſibus, eaque vehementiſſima. Sumpſit die decimaſeptimâ Februarii anni 1645 febrifugi mei gr. xxiv. ter purgata eſt per alvum, & ſemel vomuit bilem amariſſimam; acceſſiones perſeverabant, ſed multò remiſſiores. Poſt tertiam acceſſionem ab aſſumpto medicamento, ſumpſit ejuſdem febrifugi gr. xxx. & purgata eſt per alvum duodecies, bis verò per vomitum excevit bilem porraceam cum pituita mixtam, & ab acceſſionibus omninò liberata eſt.

OBSERVATIO LIX.

Febris quartana.

PUella tredecim annos nata nomine Andrea Delona, filia Jacobi Delon, fratrum minorum hortulani, à quatuor menſibus quartanâ laborans, ſumpſit die decimaſeptimâ Februarii, anni 1645. febrifugi gr. xx. per vomitum bis purgata eſt, & nihil per ſeceſſum excrevit. Acceſſiones eædem perſeverebant. Poſt tertiam acceſſionem, die ſcilicet vigeſimatertiâ ejuſdem menſis ſumpſit febrifugi gr. xxiv. purgata eſt quinquies per alvum, & nullo modo per vomitum, ſicque morbus omninò ſublatus eſt, nulla acceſſione deinceps redeunte.

OBSERVATIO LX.

Febris quartana.

MAria Delona, prædictæ ſoror annos undecim nata, eandem febrem patiebatur ab eodem tempore, ſumpſit die decimaſeptima Februarii anni 1645. febrifugi gr. xvi. ter dejecit per alvum, ea die, poſtridie bis, & à mordo protinus curata eſt.

OBSERVATIO LXI.

Febris quartana.

DIe ſecunda menſis Martii, anni 1645. Antonius Bayle quinquagenarius propè fanum divæ Annæ habitans, & quartana laborans à quinque menſibus ſumpſit febrifugi mei gr. xx. ter purgatus eſt per alvum ſine nauſea vel vomitu, & ſine ulla moleſtia. Poſtridie rediit acceſſio, ſed dimidio minor, & ab eo tempore non ampliùs apparuit.

OBSERVATIO LXII.

Febris quartana.

CLariſſimus vir Dn. de Leſpine in Suprema Computorum, Subſidiorum & Fiſci Curia Conſiliarius, à ſeptem menſibus febre quartana laborans, poſt multa remedia fruſtrà tentata, & cachecticum habitum adeptus, unde hydrops metuebatur, quod ille in acceſſionibus multo potu ſeſe ingurgitaret, & aquæ ℔. vi. aut vii. hauriret; ſumpſit die octava Martii, anni 1645. febrifugi mei gr. xx. purgatus eſt per 24. horas, ad minimum duodecies, vomit verò ter aut quater, quæ omnia ſine moleſtia paſſus eſt. Die nona ejuſdem menſis, acceſſio quæ hora meridiana recurrere ſolebat, rediit tantum hora ſeptima veſpertina, ſine frigore, & cum calore minori quidem intenſivè, ſed majori extenſivè. Die decimâ quæ acceſſionem ſequuta eſt, bene habuit. Die undecimâ manè dolore inſigni correptus eſt, colico perſimili, ſiniſtrum hypochondrium occupante, cum hæmorrhagia narium, quâ ſanguinis circiter ℥. iv. excrevit. Dolor nunc intenſior, nunc remiſſior tota die perſeveravit, cum aſſidua deſidendi cupiditate: Per dilucida tamen intervalla pravos quoſdam humores excernebat. Circa veſperam, moleſtam micturitionem paſſus eſt cum ardoris ſenſu in fine mictionis. Die duodecima bene habuit tota die, & acceſſio quæ tunc temporis expectabatur, non rediit. Die decimatertiâ multoties urinas reddidit nigerrimas atramenti inſtar, cum ſedimento craſſo & nigerrimo. Die decimaquartâ, dolor ſiniſtri hypochondrii iterum apparuit, per intervalla rediens, & intenſior factus eſt die decimaquinta; tumque dolorem eſſe in liene certò conſtitit ex tenſione illius partis, & inflatione, quæ anteà non apparuerat. Admota fuere fomenta parti affectæ, & clyſteres injecti, unde levis alvi fluxus ſequutus eſt, laxatis viis, & attenuata materia, quæ intùs retenta dolorem efficiebat. Die decimaſexta ſumpſit infuſionem ℥. ii. ſennæ cum ſalis tartari ℈. i. ter purgatus eſt, ſequenti verò die, iterato medicamento quinquies dejecit, unde meliùs habuit. Attamen diebus ſubſequentibus quoſdam horrores paſſus eſt, illis ſcilicet, quibus acceſſiones redire conſueverant, donec tertia invaſione acceſſio integra apparuit, ſed prioribus levior. Sumpſit iterum ſennæ infuſum per biduum, quo purgatus mediocriter, acceſſio tamen rediit priori ſimilis. Die prima menſis Aprilis, ſumpſit iterum febrifugum eadem doſi, ter purgatus eſt copiosè per alvum, nullus vomitus concitatus eſt. Die ſecunda rediit acceſſio prioribus ſimilis. Die quinta ejuſdem menſis, acceſſio quæ expectabatur, non rediit. Die undecima, acceſſio rediit priori intenſior, ita ut febris ad priorem ſtatum recurrere videretur. Ideò die decimatertia idem remedium iteratum eſt, duplicata doſi, unde copiosè purgatus eſt per biduum, & ab eo tempore acceſſio non ampliùs rediit.

OBSERVATIO LXIII.

Pleuritis ſpuria.

DIe octava menſis Martii, anni 1645. cum tempeſtas Auſtrina in Aquiloniam, & frigidiſſimam ſubitò converſa eſſet, laborare cœpi horis matutinis dolore graviſſimo latus ſiniſtrum & ſternum occupante, à quo ſumma reſpirandi difficultas oriebatur. Quem ſtatim diſcutere tentavi fomentis calidis, quamvis febris appetere inciperet, quæ tamen erat ſatis exigua. A fomentis dolor factus eſt intenſior, unde vocato chirurgo ſanguinem mihi à brachio ejuſdem lateris ad ℥. x. qui fervidus admodum apparuit. Duabus horis à venæ ſectione, aſſumpto ante horam juſculo, clyſter injectus eſt. Poſt ſecundum juſculum iterata eſt venæ ſectio ad ℥. xii. Licet enim à flatibus præcipuè dolor ille exoriri videretur. Verebar tamen ne doloris atrocitas fluxionem ad partem attraheret, quæ duobus annis præteritis pleuritide vera bis affecta fuerat. His dolor aliquantulùm fuit imminutus. Eo tamen ſequenti die perſeverante, alium clyſterem injiciendùm præcipio ex decocto emolliente paratum, in quo

in quo diaphænici ℥.j. diſſoluta eſt, cum aquæ benedictæ ℥.iv. à quo alvus copioſe ſoluta eſt, & vomitus ſemel concitatus; tùm inter vomendum flatus in partibus thoracicis contentus ſubitò exploſus eſt, ita ut poſt vomitum à dolore lateris & ſterni me prorſus liberatum ſenſerim, nulliſque aliis remediis opus habuerim.

OBSERVATIO LXIV.

Febris quartana.

Die duodecimâ menſis Martii anni 1645. Joannes Rey laternarum faber, quadragenarius, in via Lapeyre dictâ, habitans & febre quartana laborans à ſex menſium ſpatio, ſumpſit febrifugi mei gr. xx. ter purgatus eſt per alvum, pluries vomuit ſeroſa & bilioſa. Sequenti die quæ erat decimâ tertiâ ejuſdem menſis, acceſſio rediit horâ ſolitâ, ſed minor. Die decimâ ſextâ loco acceſſionis levem calorem paſſus eſt ſine frigore. Die decimâ nonâ, qua acceſſio expectabatur, nihil apparuit, & ab eo tempore liber omninò fuit.

OBSERVATIO LXV.

Febris quartana.

Die decimâ ſeptimâ menſis Martii, anni 1645. mulier quadragenaria, nomine Marie Courbiague, ante ædes Domini d'Argencour habitans, paupercula & peſſima victus ratione utens, ac vino frequenter ſeſe ingurgitans, à duobus annis quartana laborabat; ſumpſit febrifugi mei gr. xx. nulla præmiſſa præparatione, quam omninò rejecit, una exceptâ venæ ſectione, quæ paucis anteà diebus celebrata fuerat. Purgata eſt vigeſies quia corpus erat impuriſſimum; bis aut ter vomuit, poſtridie levem acceſſionem paſſa eſt, & nullam deinceps.

OBSERVATIO LXVI.

Febris quartana.

Eadem die, ſcilicet decimâ ſeptimâ Menſis Martii, mulier quadragenaria, nomine Toinette Boyſſiere, vidua Joannis Alquier ſartoris, juxta domum prædictæ Mariæ habitans, & à ſeptem menſibus quartana laborans, ſumpſit febrifugi mei gran. xx. ſepties purgata eſt per alvum, quater vomuit, & poſtridiè manè iterùm ter dejecit per alvum copiosè. Eadem die acceſſio quæ reditura erat horâ tertia veſpertinâ, poſt mediam noctem apparuit, ſed cum levi frigore, & levi calore, per tres aut quatuor horas, cum anteà acceſſio vehementiſſima per quatuordecim horas durare conſueviſſet. Et inde nullam ampliùs acceſſionem paſſa eſt.

OBSERVATIO LXVII.

Febris tertiana duplex.

Petrus Palat quindecim annos natus, in hoſpitio habitans cui ſignum eſt Aquila argentea, febre tertianâ duplici laborans à quadraginta diebus, poſt venæ ſectionem & purgationem aliquoties repetitam, & julepos pluries exhibitos, ex alterius Medici præſcripto, ſumpſit die decimâ octavâ menſis Martii anni 1645. febrifugi mei gran. xiv. ſexies purgatus eſt per alvum. Sumpſerat medicamentum hora quarta matutina, quamvis acceſſio hora octavâ redire ſolita eſſet, quæ etiam hora dicta apparuit; & morbo conſueto, ſed nullam ampliùs ab eo tempore acceſſionem paſſus eſt.

OBSERVATIO LXVIII.

Febris quartana.

Sereniſſimus Princeps Janethinus Doria Genuenſis, Claſſium Hiſpanicarum Præfectus, cùm illius triremis à procelloſis ventorum tempeſtatibus ad oras Cataloniæ propulſa fuiſſet, à noſtris militibus captus, & in acrem Monſpelienſem deductus eſt, ubi per biennium moratus, æſtate prægreſſa incidit in febrem tertianam, quæ per quatuor menſes perſeveravit, nunc ſimplicis, nunc duplicis typum referentem, non obſtantibus omnibus remediis quæ à Medico ordinario præſcripta fuerant, aliiſq; in conſilium vocatis, è quorum numero unus interdùm fueram. Tandem ineunte hyeme febris tertiana in quartanam migravit, quæ trium menſium ſpatio multis etiam remediis oppugnata fuit à duob. Medicis ſereniſſimo Principi ſeriatim opem ferentibus. Tandem perſeverante affectu meam opem implorat, eique morem gerens exhibui. Die vigeſimâ ſeptimâ menſis Martii 1645. febrifugi mei gr. xx. Tribus horis ab aſſumpto medicamento bis vomuit feroſos humores, & nihil dejecit tota die. Circa mediam noctem ſemel dejecit cupiosè. Poſtridie manè bis. Eadem die expectabatur acceſſio hora ſextâ veſpertina quæ non apparuit, neque deinceps, & inde ad perfectam valetudinem perductus eſt.

OBSERVATIO LXIX.

Catarrhus cum tuſſi.

Die quartâ menſis Aprilis anni 1645. cùm ex catarrho ſatis diuturno, moleſta tuſſi laborantem, quæ noctu potiſſimùm ingraveſcebat, & aliquot purgationibus non ceſſerat, ſumpſi laudani opiatici gr. iij. quibus tuſſis ſedata eſt. Illa tamen rediit poſt biduum, ex injuria aëris, qui una die valdè calidus fuit, altera valdè frigidus flante Aquilone. Die Octava ejuſdem menſis, ſumpſi ejuſdem laudani grana duo, & tuſſis omninò ſedata eſt.

OBSERVATIO LXX.

Ferbris quartana.

Dominus Pichoty in Curiâ Computorum, Subſidiorum & Fiſci Regii Conſiliarius, à febre quartana liberatus eſt caſu rariſſimo. Cùm ſecta illi fuiſſet vena, paulò poſt occluſum vulnus, & ligatum brachium, fluere cœperunt ex vulnere guttulæ quædam aquæ limpidiſſimæ, quæ faſciam penetrabant, & induſia ſæpè mutare cogebant. Perſeveravit ille fluxus per multos dies, donec febris quartana ceſſaverit. Notandùm eſt illum poſt multos annos ex hydrope interiiſſe.

OBSERVATIO LXXI.

Oeſophagi obſtructio.

Quidam ruſticus famelicus pedem ſuillum elixum comedendo, ejus fruſtulum ſatis magnum devoravit, in cujus medio oſſiculum carne contectum latitabat. Illud autem propter magnitudinem, & glutinoſitatem œſophago adhæſit, eique agglutinatum eſt, ut neque vomitu, neque ſorbitione ulla excuti potuerit. Per biduum in eo ſtatu fuit, cum tanta anguſtia, ut brevi moriturus videretur. Poſt multa tentata, Chirurgus filum ferreum oblongum in apice duplicavit ad formam hami, quo piſces capiuntur, & filum illud penitiſ-

ſimè demiſit in œſophagum, cujus unco fruſtum illud pedis porcini arreptum eſt, & magna vi ab œſophago avulſum, foraſque extractum.

OBSERVATIO LXXII.

Angina.

Quidam Angina vera correptus, ita arctè occluſum habebat ab inflammatione ſuperius œſophagi oſculum, ut nihil omninò deglutire poſſet. Dum verò remedia uſurpabantur, ad vires reficiendas, ut copioſas ſanguinis miſſiones aliaque remedia ferre poſſet, immiſſus fuit cathæter in œſophagum & ſyringa cathæteri aptata, per quam juſcula in ventriculum demittebantur, tum etiam alia remedia, quorum ope à morbo liberatus eſt.

OBSERVATIO LXXIII.

Icterus.

Pater Jeſuita laborabat ictero, ventriculi imbecillitate ex bile in eum refluente, unde vomitus frequens oriebatur. Pharmacopæus Collegii exhibuit ei ſuccum fumariæ ad ℥.iij. Prima exhibitione cohibitus eſt vomitus, & per aliquot dies continuato remedio icterus omninò ſublatus eſt. Factus fuerat ille icterus ex calida hepatis intemperie, cum obſtructione pori cholidochi conjuncta. Ad utrumque autem affectum fumaria plurimùm valet, cujus vires in ſucco longè potentiores ſunt quam in decocto.

OBSERVATIO LXXIV.

Catarrhus ferinus cum variis febrium complicationibus.

Die prima menſis Maij, anni 1645. vocatus ſum ad Dominam de Beau-Fort apud matrem Dominam du Pelous decumbentem, in Caſtello Bayart nominato, apud Viuarienſes, non lege à Rhodano, erat autem nata annos 35. ſanguineo temperamento prædita. Per menſem integrum ægrotaverat ex catarrho ferino, cum febre continua, cui jungebantur acceſſiones febris intermittentis, bis in die recurrentes, nempè hora 10. matutina & hora 6. veſpertina; Cum his tuſſis moleſtiſſima dies noctesque eam infeſtabat, ex qua pituitam crudam ingenti copia rejiciebat, ut nullus ſomno relinqueretur locus. Per menſis decurſum quinquies celebrata fuerat venæ ſectio à D. Chaumel Medico ordinario peritiſſimo, & ter purgatio adminiſtrata, aliaq; multa remedia uſurpata, ex quibus unum maximè profuerat, nempè bolus ex laudani gr. iij. cum conſerva roſarum; à quo per 12. horas tuſſis & catarrhus omninò ſedabantur, & ægra ſe curatam prædicabat, ob ſummum levamen quod ex eo remedio percipiebat. Quamprimùm eam inviſi; in conſilio habito cum duobus aliis Medicis, cenſui quoad typum febrium prædictarum ſpectat, eſſe febrem continuam, & duas tertianas duplices ſimul complicatas. Quoad remedia verò, eſſe mittendum ſanguinem ex brachio ſiniſtro, cum dolor pungitivus adeſſet in latere ſiniſtro, cum febre intenſiſſima, & linguæ nigredine, quam tuſſis ferè indeſinens comitabatur. Die igitur primâ menſis Maij, circa veſperam miſſus eſt ſanguis ad Unc. ix. & exhibitus eſt julepus refrigerans & incraſſans. Noctem tranſegit cum paulò minori moleſtia, poſtridie manè quæ erat ſecunda menſis Maij, cum febris intenſa adhuc vigeret, iterata eſt phlebotomia ad Unc. viij. ex qua febris remiſſior facta eſt, & dolor lateris evanuit. Circa veſperam ejuſdem diei, ægra conqueſta eſt de dolore lateris dextri, qui ſenſim increſcens, gravis admodum factus eſt hora nona veſpertina, ut venam ejuſdem lateris aperire coacti fuerimus eadem hora, unde lateris dolor imminutus eſt, & intra noctis decurſum prorſus evanuit: non tamen inſomnis fuit & moleſta, cum tuſſi ferè aſſidua. Acceſſiones febriles omninò deſierant. Una ex medicamento purgante, pridie mei adventus. Altera ex priori venæ ſectione, ſed febris continua perſeverabat cum eodem tenore. Die tertiâ ejuſdem menſis, cum tuſſis & febris vehementer urgerent, exhibita eſt ante meridiem boli prædicti ex laudani grana iij. compoſiti, qui paratus habebatur, media tantùm pars, quæ intra horam tuſſim omninò ſedavit, & ægra bene habuit uſque ad mediam noctem; tuſſis tamen per intervalla recurrebat, qua pituitam craſſam, viſcidam, & valdè putridam excernebat; ita ut multa ſputa eſſent flava & viridia, febre intenſa continuò perſeverante. Cum autem veſperi tuſſis admodùm urgeret, & ægra inquietudinibus plurimùm affligeretur, exhibita eſt boli prædicti altera pars dimidia, ex qua noctem placidè tranſegit, cum pauciſſimo tamen ſomno. Die quartâ manè tuſſis rediit, ſed cum libera admodum, & liberali anacatharſi, qua ſputa valde putrida excernebantur, & nonnulla eorum ſanguine tantillùm conſperſa erant. Poſt duas horas ceſſavit tuſſis uſque ad meridiem quo tempore iterùm rediit ſatis moleſta, & cum diutiùs perſeveraret, ægramque graviter affligeret, ac ſputa crudiora apparerent, ita ut ex fluxionis renovatione procedere videretur; exhibita eſt alterius boli ex gran. iij. laudani, compoſiti dimidia pars, qua tuſſis iterum ſedata eſt. Alvus mane ſoluta fuerat, & bis ægra dejecerat bilioſa multa, & ſubviridia, cum anteà perpetuò alvus aſtricta fuiſſet, & clyſteribus parùm ſolveretur. Circa veſperam injectus eſt clyſter ex decocto ℥.ß. ſennæ cum Catholic. & diaphænic. an. ℥. j. à quo quater purgata eſt, & in ultima excretione multam pituitam rejecit, viridi colore perfuſam, eique ſimilem quæ per anacatharſim excernebatur. Poſt ejectum clyſterem dormivit placide per horas tres, & ſe adeò ſuavem ſomnum toto morbi decurſu non percepiſſe aſſeruit. Hora decima noctis, cum tuſſis aliquantulùm rediiſſet; ſumpſit alterius partis dimidiæ boli prædicti partem quartam, quæ laudani granum dimidium non continebat, eâ tamen tuſſis ſedata eſt, & noctu ægra placide quievit. Die quintâ matutina ſumpſit mane purgans medicamentum ex ſennæ ℥. ß. in juſculo pectorali, quo bis in die utebatur, infuſa, in quo poſt colaturam mannæ Unc. ij. diſſolutæ ſunt. Eademque die diſceſſi; ordine agendorum in poſterum cum Medico ordinario ſedulò deliberato; & ſcriptis mandato. Quibus intra viginti dies à meo diſceſſu; priſtinæ ſanitati reſtituta eſt. Horum præcipua fuere juſcula pectoralia continuata, venæ ſectio & purgatio iterata. Sed præ cæteris palmam retulit bolus ex laudano per plures conſequentes parva doſi uſurpatus, quo omnia ſymptomata tandem ſedata ſunt.

OBSERVATIO LXXV.

Tumor pedis dextri diuturni.

Nobilis Matrona uxor Nobiliſſimi viri Dn. de Langon quinquagenaria, tumorem œdematoſum cum dolore inſigni in dextro pede patiebatur; cujus

jus origo talis fuerat. Cum aliquando iter faceret, equus cui insidebat, in terram cecidit, & super dextrum dictæ Matronæ pedem, quo ictu gravissimo calcaneum depressum est, & à parte pedis interiori ad exteriorem detrusum; unde dolores acerbissimi cum movendi impotentia exorti sunt. A multis, tum Chirurgis, tum Empyricis pluries vexata est, nec os luxatum in pristinam sedem protinus reponi potuit, unde dolores, & ambulandi impotentia, cum pedis tumore œdematoso, eam continuo affligebant. Jam à quatuor mensibus in his angustiis erat, cum eam invisi, quod contigit die 20. mensis Maij, anni 1645. Explorans autem diligenter partem affectam, video luxationem satis levem remanere, eamque callum contraxisse, atque adeò esse protinus immedicabilem. Dolorem autem præcipuum esse in vola pedis; non in parte luxata, quod nervi partem illam occupante, multo imbuti essent. Ideò ad curationem oportere humoris ad partem debilem affluxum impedire; & eum qui parti impacto erat, discutere, partemque ipsam roborare. Quæ omnia octo dierum spatio sequentibus remediis præstita sunt.

♃. Radic. salsaparill. ℥. iv. aquæ fontis ℔. iv. infundantur per viginti quatuor horas, deinde bulliant ad mediæ partis consumptionem, addendo sub finem sennæ mundat. ℥. j. turbith. hermodactylor. ana ʒ. ij. colaturæ capiat ℔. ß. manè per octo dies.

♃. Olei ceræ ℥ j. illinatur pars affecta manè & serò, deinde sequens emplastrum admoveatur.

♃. Massæ emplastri diapalma vino rubro austero soluti, & ad vini consumptionem cocti ℔. ß. rosar. rubr. myrtillor. mastich. & tartari vini rubri pulverato-rum ana ʒ. j. chamœpyt. & chamœm. pulveratorum an. ℈. ij. fiat massa, de qua formentur emplastra, quibus pes universus post inunctionem contegatur. His tumor & dolor ablatus est, manente tamen claudicatione, propter ossis luxationem.

OBSERVATIO LXXVI.

Morbilli.

Eadem Matrona Domina de Langon febre continua correpta est, cum tussi & raucedine; die vigesima sexta Junii 1645. Per triduum symptomata non valdè urgebant; ideò tempus illud sine remediis transegit. Quarta die cum febris intensione evasisset, sanguis detrahitur, & julepus refrigerans exhibetur. Eadem die totum corpus morbillis conspersum apparuit. Vocatus ego die quinta præscribo circa vesperam julepum ex æquis partibus aquæ ulmariæ & cardui benedicti, cum bezoardici mineralis gr. xx. Duabus horis ab assumpto julepo, copiosè sudavit, febris valdè imminuta, & portio morbillorum discussa est; post sudores alvus soluta est magna excretione. Postridie manè idem julepus iteratus est, ac copiosiùs sudavit post duas horas, ac febris omninò ablata est, omniaque propemodùm exanthemata discussa sunt.

OBSERVATIO LXXVII.

Nephritis.

Quidam vir quinquagenarius nephriticis dolori-bus valdè obnoxius, sumpsit per duodecim dies decoctum radicis cardui asinini, & liquiritiæ, quo multos lapillos, & arenulas excrevit, & postmodùm per plures annos ab affectu liber permansit. Erat autem radicis ℥. ß. cum liquiritiæ drach. ij. in singulis duobus.

OBSERVATIO LXXVIII.

Cholera morbus in febre tertiana maligna.

Juvenis quidam bilioso temperamento præditus incidit æstate media in febrem tertianam, quæ duabus primis accessionibus satis mitis apparuit, sed in tertia accessione, tanta fuit humoris biliosi malignitas, & ferocia; ut concitato vomitu atque alvi fluxu frequenti, cum maxima virium jactura, summum ægro periculum impenderet. Vocatus ad eum præscribo clysterem ex jusculo cum confect. Alchermes drah. iij. theriacæ recentis drach. j. quo statim vomitus & alvi fluxus sedatus est. Quia verò in hujusmodi febribus malignis sæva illa symptomata in singulis paroxysmis redire solent, & ægrum secunda, vel tertia invasione de medio tollere; ad præcautionem præscripsi victum incrassantem, & laudani gr. iv. duabus horis ante paroxysmum sumenda; sicque symptomata prædicta non rediere, levis accessio fuit, & julepis refrigerantibus, incrassantibus atque alexipharmacis curatio absoluta est.

OBSERVATIO LXXIX.

Lochiorum suppressio.

Elegans quædam mulier triduò à partu, nimiam partium genitalium dilatationem emendare cupiens; vulvæ astringentia applicuit, quibus lochia suppressa fuere, & tantâ copiâ sanguis cumulatus est in utero, ut rectum intestinum, & vesicæ cervicem comprimendo, omnes evacuationes cohibuerit, & venter in utris modum intumuerit. Vocatus ad eam primùm immitti jubeo cathæterem in vesicam, & magna urinæ copia excreta est. Posteà pessarium acre præscribo in uteri cervicem immittendum quo lochia affatim fluxere; ac tandem clyster laxans injectus est, quo fæces plurimas dejecit; & ita omnes viæ apertæ sunt.

OBSERVATIO LXXX.

Sudores nocturni.

Vir quadragenarius melancholico temperamento præditus, sudores nocturnos patiebatur à longo tempore, qui per quatuor, aut quinque dies perseverabant, & posteà cessabant. Recurrebant verò bis aut ter in mense. Satis apparebat hos sudores procedere à colluvie serosa, quæ per intervalla colligebatur & à natura postmodùm per sudores expellebatur. Ideò cum satis pauper esset, & multorum remediorum sumptus ferre non posset, consului, ut bis in mense sumeret pulveris jalapæ drach. ß. cum cremoris tartari pari quantitate. Quibus per trium mensium spatium continuatis, à tædioso affectu liberatus est.

OBSERVATIO LXXXI.

Fluor muliebris.

Mulier quadragenaria diuturno fluore albo laborans, post multa remedia frustrà tentata, ptisanâ laxante per mensum integrum, singulis diebus usurpata, protinùs liberata est. Hujus autem ptisanæ compositio talis fuit.

♃. Sennæ mundat. drach. j. sem. coriandri præpar. liquirit. rasæ ana drach. j. ß. aquæ fontis, in qua tamarindor. drach. iij. & ligni lentiscini drach. j. bullierint, cyathum unum, infundantur frigidè per noctem, & colaturam capiat manè duabus horis ante pastum.

OBSERVATIO LXXXII.

Enterocele.

VIr quinquagenarius enterocelem graviſſimam paſſus erat per quatuor dies continuos, à qua nullis auxiliis revocari potuerat. Vocatus ad eum, pulſum valdè languidum invenio, cum extremarum partium frigiditate. Tum pars affecta valdè frigida ad tactum ſentiebatur, ut de illius narcoſi metueretur; inter alia remedia præſcribo fotum ex aqua vitæ calente, inguini admovendum, quo per duas horas continuato, inteſtinum repoſitum eſt blanda impulſione, & æger ab imminente exitio liberatus.

OBSERVATIO LXXXIII.

Hyſterica paſſio.

MUlier 20. annos nata, bilioſo temperamento prædita, cum hyſtericâ ſuffocatione premeretur, & faciem haberet rubicundam, injecto clyſtere ex oxycrato parato, confeſtim liberata eſt, ita ut aliis remediis, quæ ipſi præſcripta fuerant, non indiguerit.

OBSERVATIO LXXXIV.

Dyſenteria.

QUidam dyſentericus omnia remedia reſpuens, ſolo uſus eſt pimpinellæ decocto cum aqua & butyro confecto, cujus ſcutellam ſumebat manè & ſerò, & intrà triduum curatus eſt. Plurimùm valet pimpinella ad depùrandum ſanguinem & levem habet aſtringendi vim; ideò non eſt mirùm ſi dyſentericis conferat.

OBSERVATIO LXXXV.

Tumor Pancreatis ſcirrhoſus, cum affectione hypochondriaca.

ILluſtriſſimus vir Dominus Audcyer in Senatu Gratianopolitano Præſes Ampliſſimus, annos natus 57. graviſſimis & contumaciſſimis torquebatur affectibus, quorum idea ut exactiùs introſpici valeat, ſeries affectuum, quibus à viginti annis conflictatus eſt paucis exponenda.

Ac primùm ſciendum eſt eum temperamento bilioſo, ac melancholico eſſe præditum, gracili habitu & macilento. Prima autem malorum origo in doloribus arthriticis conſtituenda eſt, qui ab anno 1622. eum per intervalla infeſtare cœperunt. Et illis poſtmodùm ſucceſſere leves quidam inſultus epileptici, quia circà annum. 1626. primùm invadentes, & per dilucida intervalla redeuntes, poſt exactum biennium prorſus deſiere; eodemque tempore dolores arthritici iterum reverſi ſunt, qui per totum illud tempus, quo inſultus epileptici ſævierant, omninò delituerant.

Illi autem arthritici dolores, bis aut ter ſingulis annis eum exercuere, ut interdùm per duos aut tres menſes lecto affixus fuerit, cum perexiguo ex variis remediis uſurpatis, auxilio: hoc imprimis obſervans, ſe ex frequenti phlebotomia parùm adjutum fuiſſe: imò verò ex ea dolores arthriticos intenſiores ſemper redditos fuiſſe.

Poſtquàm verò per octo annorum ſpatium, nempè ab anno 1631. uſquè ad annum 1639. doloribus hiſce per intervalla prædicta conflictatus eſt; in graviora mala poſtmodùm delapſus eſt, à mœrore acerbiſſimo, ex mulieris aulicæ, & magnatis, affinitate, & amicitiâ ſibi conjunctiſſimæ, ſuiſque rebus maximè neceſſariæ, interitu. Undè primùm correptus eſt motu quodam palpebrarum involuntario ad hanc uſque diem perſeverante, quo oculi per intervalla clauduntur, & aperiuntur; ut ſit veluti tremor quidam illarum partium, quo etiamnùm manus & pedes frequenter (leviſſimè tamen) corripiuntur.

Eodem tempore doloribus arthriticis vexatus eſt trium menſium ſpatio, quos ambulandi impotentia ſubſequuta eſt, per ſex menſes perſeverans. Cùm autem Pariſiis tunc temporis degeret, aquis Villocomitecſibus, ex D. Delormei Medici clariſſimi præſcripto uſus eſt, à quibus magnam ſtomachi refrigerationem paſſus eſt; ac deinceps ſcabies pruriginoſa admodùm moleſta totum corpus invaſit quæ confeſtim curata eſt unguento quodam (ni fallor mercuriali) carpis manuum, & plantis pedum admoto, ex conſilio D. de La-broſſe Medici Pariſienſis; Quam inunctionem ſequuta eſt ingens diarrhæa per 20. dies perſeverans, cum graviſſimis ventris torminibus: ita ut interdùm alvi fluxus dyſentericus apparuerit. Interim pedum & tibiarum incommoda perſeverantia; ambulandi facultatem per annum integrum ſuſtulere. Eo verò tempore, tùm maximis animi contentionibus in libris, aliiſq; chartis, evolvendis; cum graviſſimis animi pathematis, & mœrore ingenti, ob infelicem negotiorum ſucceſſum agitatus eſt. Quæ reliquis affectibus infrà deſcribendis originem dediſſe meritò exiſtimantur.

Anno 1640. in gravem incidit ſpirandi difficultatem, & pectoris anguſtiam, cum dolore quodam ventriculi regionem obſidente, quæ quidem ſymptomata per 15. dies acerbiùs afflixere, ac deinde non levem remiſſionem paſſa ſunt, ſed poſt aliquod temporis intervallum, iterùm atque iterùm vires novas reſumere viſa ſunt, ita ut ad hanc uſque diem nunc remiſſiùs, nunc intenſiùs ab iis obſeſſus fuerit æger illuſtriſſimus.

Pro contumaci affectu expugnando varia à variis Medicis remedia per quatuor annorum decurſum præſcripta ſunt; purgationes variæ per apozemata, potiones, ſyrupos magiſtrales, ptiſanas laxantes, & ſimilia. His acceſſerunt phlebotomiæ frequentes, cauteria veſicatoria, apertiones hæmorrhoïdum, ſemicupia, juſcula medicata, ſerum lactis chalybeatum, lac integrum, aquæ minerales ſulphureæ, ut Borbonienſes, & Dinienſes, tum etiam vitriolatæ, ut Aurelianæ, opiatæ roborantes & aperientes, ſyrupi pectorales, & alia quamplurima, quæ variis temporibus per quadriennium uſurpata, maximum aliquando, aliàs verò minimum ægrotanti ſolatium attulere. Verùm habitualis affectus ſemper in orbem rediit, & perilluſtris æger iiſdem hactenus affectibus vexatus eſt.

Cùm autem nos ad eum inviſendum accerſiti fuerimus circà principium menſis Maij anni 1644. curationem univerſam ad inſignia duo ſymptomata ſuperiùs recenſita dirigendam eſſe cenſuimus, pectoris nimirùm anguſtiam & ſpirandi difficultatem, quorum cauſæ primò introſpiciendæ ſunt, in quo maxima difficultas, obſcuritas reſidere videtur. Illa enim ſpirandi difficultas nullam veri aſthmatis, aut fluxionis à capite in pulmonem irruentis ſpeciem præ ſe ferre videtur, licet pro aſthmatico à præſtantiſſimis quibuſdam Medicis tractatus fuerit, nulla enim tuſſis, nullus ſtertor, & nulla humoris pituitoſi per anacatharſim excretio apparet. Secundò illa difficultas ſpirandi à

caufis procatharticis in momento ferè concitatur & definit; ita ut fi paulò vehementiùs corpus commoveat, aut in leviffimam iracundiam feratur, ftatim anhelitu difficili corripiatur, & paulò poft fpirandi libertatem iterùm recuperet. Tertiò, quamquam vefpertinis horis hoc fymptomate magis premitur, ita ut erecta cervice,& fedens in lecto ufque ad mediam noctem manere cogatur; attamen fimulatque fomno corripi incipit, protinùs evanefcit fpirandi difficultas & capite in pulvinar demiffo æger decumbit; ficque noctis reliquum tam placidè pervadit, & cum tanta fpirandi facilitate, ut nullum in pulmone affectum latitare, facilè appareat.

Illius igitur anhelitus difficilis caufa immediata alibi quærenda eft, nempè in infimo ventre cujus partes moleftiffimis affectibus obfeffæ; omnium malorum mineram in fe continent.

Hoc primùm demonftrat doloris & anguftiæ fenfus, de quo nobilis æger perpetuò conqueritur, ejufq; fedem fub diaphragmate, & circa ventriculi regionem oftendit: & quoties difficultate fpirandi premitur: dolor ille & anguftia, atque oppreffio (ut ipfe nominat) toties augetur, & vice verfa: ita ut unum ab alio dependere manifeftum fit. Nos autem doloris illius & anguftiæ, feu oppreffionis caufam diligenter inquirentes & ventriculi regionem contrectantes, eam quidem fatis tractabilem invenimus, quoties manum fufpenfam aliquantulum adhiberemus; fed poftquam eam penitus adegimus, fatis vehementi compreffione facta duritiem quandam, & renitentiam profundiùs, & fub ventriculo fitam percepimus; eamque in pancreate refidere cenfuimus, quod tumore duro,& fcirrhofo affectum arbitramur, & cum pancreas fub diaphragmate fedeat non eft mirum, illud tumore affectum, partem eam refpirationi maximè infervientem comprimere ejufque motum liberum impedire. Verùm enim verò illa caufa per contactum explorata, non planè fatisfacit, fi enim anhelitus difficultas ab ea folummodò dependeret, effet perpetua, non interpolata, neque à caufis externis, corporis nimirùm, aut animi commotione, tam facilè induceretur. Equidem ita convincit hæc ratio, ut alia caufa huic adjungenda fit, nempe materia quædam tenuis, quæ levi momenti commoveatur, ac deindè facilè ejufdem agitatio fedetur. Quænam autem fit illa materia, & quam præcisè fedem occupet, ad amuffim definire facillimum non eft. Licebit tamen cum præftantiffimis Medicis, qui nobilis ægri curationem fufceperunt, ad communem, & magis probabilem rationem confugere, vapores, & flatus à liene, ventriculo aliifque partibus tanflatos, accufantem. Hæc autem flatuum, & vaporum in ventriculo commotio, indè facilè dignofcitur quod nobilis æger poft fingulos paftus, à prædictis fymptomatis gravius torquetur. Siquidem ex coctione difficili, & laboriofa, in ventriculo debili, multi flatus generantur, qui ventriculum diftendentes, puncreas, diaphragma comprimunt, undè major anguftia, & difficultas fpirandi per aliquot horas à paftu, exoriri confuevit. Prætereà in maximis aëris mutationibus, quando Aquilonia tempeftas in Auftrinam convertitur, maximè ingravefcunt fymptomata prædicta, ex eo quod ab illis aëris mutatione excitantur rheumatifmi, qui aliàs dolores arthriticos parere confueverant, & jam in partes interiores diuturnis intemperiebus, & obftructionib9 debilitatas, confluunt, pravofque humores in iis contentos exagitant: vel quod ab humidiori aëre inflantur humores, ac veluti fermentantur, undè anathymiafis elevatur, quæ diaphragma, & pulmonem impetens, pectoris anguftiam, & fpirandi difficultatem parit.

Si hæc fymptomata ad aliquod morbi genus referenda fint, nos ea protinus ad melancholiæ fpeciem, quæ hypochondriaca nominatur, reducenda cenfem9; cum ex mœrore gravi, & diuturno primam duxerit originem, in corpore calido, & ficco, undè magna humoris melancholici congeries, quæ obftructiones contumaces in hypochondriis peperit. Imò verò quamvis fcorbutus in Septentrionalibus plagis frequentiffimus, hifce regionibus noftris infrequens omninò fit. Hic tamen affectus ad fcorbuti naturam accedere videtur, cum prædicta duo fymptomata, nimirum pectoris anguftia, & difficultas fpirandi frequentiffima fint hujus morbi fymptomata, ut quam plurimis obfervationib9 annotavit Severinus Eugalenus, in cujus patria morb9 ifte frequentiffimus eft, & ad illius imitationem Daniel Sennertus lib. de fcorbuto cap. 4. ubi illius morbi figna proponit, & articulo 9. illius capitis, hæc duo fymptomata ita defcribit, ut illuftriffimi ægrotantis noftri ftatum graphicè depingere videatur.

Quamvis autem (ut jam dictum eft) morbus ille, fcorbutus appellatus, hifce noftris regionib9 infolens, ac penè invifus fit; Nos tamen ne in tanti affectus curatione aliquid neglexiffe videremur, fpecifica hujus morbi remedia ftatim ufurpavimus, cum aliis permixta, quæ obftructiones referare, humorem melancholicum obtundere, & foras excludere valerent. Atque ita primùm nafturtii aquatici, becabungæ, & fumariæ fuccos per multos dies exhibuimus, iis admifcendo falem tartari, & fpiritum vitrioli, in quibus etiam fennæ tantillum paffim infundebamus; ficque humores craffi, glutinofi, tartarei fenfim educebantur. Interdum verò fuccos prædictos cum decoctis rad. enulæ camp. cortic. tamarifci, fol. agrimon. abfinth. pimpinellæ, permifcebamus. A quibus remediis à 7. menfis Maij, ad 28. continuatis, plurimùm adjutus æger nofter videbatur. Cum verò ea die tempus ficcum, & ferenum in Auftrinum, & pluviofum fuerit converfum, prædicta fymptomata, de integro renovata funt, quæ ad diem tertium menfis Junii perfeverantia, duplici phlebotomia parca manu celebrata, plurimùm imminuta funt. Ab eo tempore, fale feu vitriolo martis per menfem integrum ufus eft, quod quidem ad obftructiones referandas, vifcera roboranda, eorumque calidam intemperiem corrigendam, vires habet eximias. Interdùm tamen, tertio videlicet, aut quarto die, purgatiunculas ex fenna in prædictis decoctis infufa, interjiciebamus, interdùm etiam pilulas ex chalybe exhibeamus, aquam ex infufione chalybis paratam in potu ordinario, cum vino tenui & olygophoro propinabamus. Quibus per menfem (ut dictum eft) continuatis, nobilis æger ad multò meliorem ftatum perductus eft, ita ut qui anteà neque in equo, neque in carruca, fine magna moleftia iter facere poterat; jam & carrucæ motum velociorem, & equi celerem ambulationem, facilè toleret. Præterea totius corporis vigor, & ipfius faciei color plurimùm reftitutus eft. Hoc in primis annotatione dignif fimum eft, quod nobilis æger à femicupiis, & fotibus regioni ventriculi admotis, maximè lædebatur, & in infignem anhelitus difficultatem conjiciebatur: ita ut eorum ufum, quamvis huic curationi maximè neceffarium, prorfus abjicere, coacti fuerimus.

Hæc ufque ad diem quartam Julii à nobis acta funt, quo tempore impetrata ab illuftriffimo Præfide dicendi venia, Monfpelium rediimus, relicto ipfi præfcripto eorum, quæ in pofterum agenda videbantur.

Ggg 3 A difcef-

A diſceſſu meo per totum autumni & hyemis ſequentis decurſum prædicta remedia alternatim, & per debita intervalla ex clariſſimi viri D. Joannis Matthæi, Medici illius ordinarii præſcripto, uſurpavit, nempè ſalem Martis, pilulas ex chalybe, & infuſion em ſennæ in prædicto decocto cum ſale tartari, & ſpiritu vitrioli paratam; quibus addebatur opiata roborans, & aperiens, à nobis ante diſceſſum præſcripta. Cum verò poſt aliquot menſes maxima ſymptomatum imminutio appareret, conſului per litteras, ut fotum, & ſemicupium tentaret, ſiquidem ſperandum fore, ut cauſis morbificis valdè imminutis, minor fiat humorum commotio, quæ dictorum remediorum uſum impediebat. Res ex voto ſucceſſit, & fotus ſine moleſtia æger ferre potuit, à quibus maximum fructum percepit. Vere autem ſequenti non ſolùm fotus, ſed etiam ſemicupia uſurpavit, & prædicta remedia ſedulò continuavit, aliis nonnullis additis; à quibus tandem, Deo ſit laus & gloria, ad optimam valetudinem perduct⁹ eſt.

OBSERVATIO LXXXV.

Hydrops tympanites.

Clariſſima Matrona, uxor D. de Gevre Coſtenſis, Juris utriuſque Doctoris 30. annos nata, bilioſo temperamento prædita, laboravit per 10. menſes tumore ventris ſatis inſigni, cui tenſio maxima adjuncta erat, ut hydropis tympanitis naturam omninò referret. Prima affectus origo huic præſertim cauſæ aſcribebatur, quod ægra fluorem album à longo tempore patiens; in balneum actu frigidum ſeſe demerſerit: à quo fluor ille ſuppreſſus eſt. Cui etiam cauſæ varii errores in victu acceſſerunt. Multis remediis uſa eſt per dictum tempus à peritiſſimis Medicis præſcriptis. Potionibus nempè, apozematis, & julepis aperientibus ac diureticis, opiatis hepar roborantibus, aliiſque quamplurimis ſine ullo fructu, tandem circa finem menſis Maij anni 1645. curæ meæ ſe commiſit, quam ſequentibus remediis aggreſſus ſum.

℞. Rad. aſparagi, bruſci, & cichorii an. ℥. ß. rad. enulæ camp. & petroſel. an. ℥. ij. fol. agrimon. ceterac. capil. ven. ana M. ß. abſinthii utriuſque ana P. ß. coquantur ad ℥. vj. in colatura infunde frigidè per noctem ſennæ mund. ℥. j. ſalis diuretici ℥. j. ſpiritus diuretici gutt. xxx. cap. mane cum regimine per ſex dies continuos. Purgabatur quater aut quinquies ſingulis diebus, & materiam viſcidam cineritii coloris excernebat. Poſt ſecundam doſim ſanguis detractus fuit ad ℥. viij. In fine apozematum ſumpſit pilulas ex calomelanos gr. xx. diagr. gr. x. quibus ſepties purgata eſt: & ſequenti die ventris tumor reſolutus apparuit; qui tamen circa veſperam iterum inflari cœpit. Tumore ſubſidente dum hypochondria contrectarem percepi tenſionem inſignem, & dolorificam circa ventriculi regionem; cujus ratione præſcripſi (cum juleporum continuatione) fotum emollientem, & aperientem, univerſæ regioni hypochondriacæ ſingulis diebus admovendum, ſiquidem tenſio etiam non levis in dextro hypochondrio apparebat. Quibus per 4. dies uſurpatis menſtruæ purgationes prodiere, quæ per aliquot menſes latuerant. Cum tamen illæ ſegniter admodum procederent, triduo elapſo iterùm uſurpati ſunt, tum fotus, tum apozemata ſine ſenna parata. A quibus moderata menſium copia provocata eſt, & ab eo tempore tumor ventris omninò diſcuſſus apparuit. Ad firmandam tamen curationem præſcripſi pilulas uſuales aperientes & laxantes, bis aut ter in menſe deglutiendas, tum etiam opiatam roborantem, & aperientem ſingulis diebus per menſem integrum uſurpandam.

OBSERVATIO LXXXVI.

Febris quartana.

Johannes Goſſel Lotharingus, bonarum literarum candidatus, in Delphinatu prope oppidum Reue nominatum apud nobilem virum, cujus filios erudiebat, tunc temporis habitans; ad me venit die 15. menſis Junii anni 1645. ut ei febre quartana ab anno integro laboranti opem ferrem. Ejus autem hypochondria explorans, maximam tenſionem & duritiem in regione hepatis, & lienis invenio, quam tantæ morbi contumaciæ, atq; longitudinis cauſam eſſe exiſtimans: eam priùs demoliendam cenſui apozemate aperiente, & laxante (præmiſſa venæ ſectione,) tum etiam fotibus mollientibus, & aperientibus: ac pilulis ex chalybe paratis. Quæ omnia ipſi præſcripſi ad xx. dies uſurpanda. Tum febrifugi mei doſim ei tradidi, poſt dicta remedia ſumendam, cum autem ille non poſſet commodè Pharmacopœis uti, qui à loco, ubi degebat, ſatis longè diſtabant: & ſumptus remediorum vix ferre poſſet, omiſſis iis omnibus quæ præſcripta fuerant, febrifugum ſtatim ſ mp it: à quo multum purgatus eſt. Prima acceſſio a ſumpto remedio dimidio minor fuit; ſecunda priori adhuc minor. Et ita minuentibus ſenſibiliter acceſſionibus, poſt quintum paroxyſmum à febre quartana omninò liber fuit: de quo me per litteras monuit, addens ſe tuſſicula infeſtari à febre ſibi relicta. Cui reſcripſi ut remedia à me antea præſcripta uſurparet pro hypochondrii utriuſque obſtructionibus reſerandis, quas adhuc perſiſtere, & tuſſim illam ſiccam producere non dubitabam.

OBSERVATIO LXXXVII.

Vomitus antiquus.

Uxor D. Antonii de Maniſſy Medici Romanenſis & Univerſitatis Valentinæ Doctoris aggregati meritiſſimi, annos nata 24. laboravit per triennium vomitu moleſto, cum dolore lumborum ad regionem lienis ſeſe exporrigente, vomebat autem poſt ſingulos paſtus omnem propemodum cibum & potum cum pituita viſcida permixtum; unde ad ſummam maciem perducta eſt. Præterea quaſdam velut acceſſiones febriles patiebatur bis aut ter in menſe, per 12. aut 15. horas perſeverantes. Multi Medici ex iis qui pro ea conſilium inierant, hæc ſymptomata à calculo renum parenchymati infixo, provenire exiſtimabant. Alii verò obſtructiones, & hyſtericos affectus accuſabant. Quorum omnium ratione varia remedia uſurpata fuerant ſine ullo fructu. Donec tandem ægra ad tantam maciem perducta fuerit, cum febre lenta conjunctam, ut febre hectica confecta putaretur. Ego autem rogatus à marito, ut quædam remedia ipſi præſcriberem; cenſui præcipuam mali originem in liene reſidere, eumque tum obſtructionibus, tum intemperie calida, ſicca laborare. Quorum ratione præmiſſa parca venæ ſectione, ſequentia præſcripſi remedia.

℞. Rad. cichor. aſparagi, bruſci, & bugloſſi ana ℥. ß. fol. agrimon. ceterac. capill. ven. & pimpinellæ ana ℈. j. ß. coquantur cum pullo gallinaceo, in colat. diſſolve cremor. tart. ℥. j. fiat juſculum, quod capiat manè per ſexdecim dies.

In quarto quoque juſculo infundo per noctem ſennæ mund. ℥. iij. ſem. aniſi ℥. j. capiat cum regimine.

℞. Hord. integri & amygd. dulc. ana lib. j. contundantur, & decoquantur pro ſemicupio, quod ingrediatur tepidè, bis in die per triduum, poſt uſum juſculorum.

℞. Chalyb. præp. cum ſulph. ℥. j. aloës opt. ſennæ mund.

mund. rhab. elect. & agarici recent. trochisc. ana ℥. ij. pul. diarrh. abb. drach. ß. croci ℈. ß. cum oxymel. simpl. fiat massa pilular. de qua capiat drach. j. singulis dieb. mane tribus hor. ante pastum, postea deambulando, & continuando per xv. dies.

Finito usu pilularum, reiteretur semicupium per quatriduum.

Hisce remediis ordine usurpatis, à prædictis affectibus liberata est, & in integram sanitatem restituta.

OBSERVATIO LXXXVIII.

Ferbris tertiana.

ANcilla Domini de Sautereau in Senatu Gratianopolitano Consiliarii Regii, triginta annos nata, febre tertiana intermittente detinebatur, ejusque accessiones 15. passa erat, in quarum decursu bis ei sanguis detractus fuerat: & medicamentum catharticum bis etiam exhibitum: pluresque julepi refrigerantes, & aperientes præscripti à Medico ordinario; qui post decimum quintum paroxysmum febrifugi mei gr. xx. illi exhibuit die intermissionis, quæ erat 25. Julii anni 1645. Quinquies purgata est per alvum, blande & sine molestia. Postridie accessio rediit multò intensior. Et ab eo tempore nullam ampliùs accessionem passa est.

OBSERVATIO LXXXIX.

Febris tertiana.

DOminus de Pourroy in Senatu Gratianopolitano Præses amplissimus, quinquagenarius: Febris tertianæ intermittentis accessiones viginti passus erat, quando ad eum vocatus sum. Bis ei sanguis detractus fuerat: julepi refrigerantes multi exhibiti: & aqua benedicta Rulandi bis propinata, unde magnam bilis, & pituitæ copiam excreverat per vomitum, & secessum. Vocatus ego in accessione vigesima prima, eam valdè intensam invenio, quatuordecim horarum spatio, ægrum valdè affligentem, cum siti ingenti, & gravi inquietudine, quæ tandem sudoribus in fine paroxysmi prodeuntibus, discussa est. Urinæ erant rubræ, & quasi flammeæ, nullum concoctionis indicium exhibentes. Ideo sanguinem detrahi jubeo satis magna copia: julepos valde refrigerantes præscribo: succum limonum in ptisana potus ordinarii: & spiritum vitrioli in eadem ptisana tempore accessionis. Quibus intra biduum color urinæ ruber valde remissus est, & leve enæorema in ea apparuit. Nihilomninus accessio vigesima secunda ejusdem fuit durationis, sed cum minori inquietudine, quæ epithematis liquidis regioni cordis admotis valde temperata est. Sequenti die exhibui febrifugi mei gr. xxv. cujus nulla fuit operatio per totam diem, nisi quod circa horam tertiam vespertinam semel alvum deposuit, & submediocrem materiæ biliosæ copiam excrevit. Postridie verò hora octava matutina iterum dejecit, sed multò copiosius, excreta autem biliosa, & serosa erant. Hora nona rediit accessio, quæ multò remissior, & brevior fuit ad horas octo tantum perseverans. Post accessionem ter alvus soluta est. Contigit ista accessio die ultima mensis Julii anni 1645. Die prima Augusti nulla accessio fuit, quia erat dies intermissionis. Die verò secunda in qua accessio expectabatur, nulla etiam apparuit; ita ut æger curatus videretur. Attamen die tertia, quæ erat dies intermissionis, nova accessio prodiit. Sequenti die, quæ erat quarta ejusdem mensis, secta fuit vena, cum urinæ adhuc rubræ apparerent, post meridiem verò alia accessio contigit: ita ut febris tertiana simplex in duplicem versa videretur. Die quinta ejusdem mensis rediit accessio priori similis. Hic amplum critici, insultandi campum invenire, quod febrifugo meo tertianam simplicem in duplicem, convertissem. At die sexta iterum exhibui febrifugum ad gr. xxxvi. quo sexies purgatus est multaq; dejecit serosa, biliosa, ac pituitosa. Accessio rediit eadem hora, sed priori aliquantulum remissior. Post accessionem ter aut quater iterùm alvum deposuit. Postridiè manè iterum ter aut quater. Et accessio non rediit, neque diebus consequentibus; & intra paucos dies ad consueta munia rediit. In eoq; statu permansit per 24. dies, in quorum decursu varios errores commisit in victu; qui eum in recidivam conjecere. Itaque die trigesima ejusdem mensis, nova accessione correptus est hora secunda post meridiem, quæ decem horarum spatium peragravit. Die ultima mensis, alia accessio rediit hora quarta vespertina, sed multò levior. Die prima Septembris rediit accessio hora decima matutina priori consimilis, censui illas accessiones ex nova cacochymia ab incauta victus ratione cumulata exoriri, quæ levem quandam putredinem nacta sit & nondum esse partibus firmiter infixam, neque tenaciter fermentatam, atque adeò eam levioribus remediis evacuari posse, neque ad febrifugum esse confugiendum. Præscripsi itaque purgans medicamentum ex infus. drach. iij. sennæ in decocto tamarindor. cichorii, & agrim. cum sem. anisi & cristal. mineral. an. drach. j. addendo colaturæ mannæ & syrup. ros. ana ℥. j. pulv. jalapæ drach. j. Optimè purgatus est, & accessio sequens minor fuit. Tum per biduum sequens sumpsit jusculа aperientia & laxantia, sicque ab accessionibus omninò liberatus est, & debito victus regimine cautius observato ad perfectam valetudinem perductus est; qua ad hanc usque diem feliciter fruitur.

OBSERVATIO XC.

Febris quartana.

FRater Theotimus juvenis Religiosus Ordinis recollectorum Cœnobii Gratianopolitani, incidit in febrem quartanam versus finem mensis Julii anni 1645. Quinque accessiones passus erat, cum ad eum vocatus sum. Sanguis ei detractus fuerat sine ullo alio remedio. Sumpsit die septima Augusti febrifugi mei gran. xxx. pridie accessionis. Multum purgatus est per inferiora, & aliquoties per superiora. Accessio postridie rediit multo minor, quam nulla alia subsequuta est.

OBSERVATIO XCI.

Febris quartana.

FRater Paschalius ejusdem Cœnobii Religiosus, decem accessiones febris quartanæ passus erat cum eum invisi: eique exhibui febrifugi mei gran. xxiij. die 25. mensis Octobr. anni prædicti, octies purgatus est per alvum, & bis per vomitum eaque evacuatione morbus omninò sublatus est.

OBSERVATIO XCII.

Febris quartana.

UXor clarissimi viri D. de Chappoulay, apud Quæstores Franciæ Gratianopolitanos Advocati regii, quinquagenaria, à quinque septimanis febre quartanâ laborabat, adeò graviter ut in lecto perpetuò decumberet, & solis jusculis vesceretur nunquam enim aderat integra, ἀπυρεξία. Die primâ mensis Septembris sumpsit febrifugi mei gr. xvi. sexies purgata est per alvum, idque blandissimè, sequenti die bis iterum pur-

gata eſt, & acceſſio, quæ reditura erat poſt meridiem, uſque ad horam ſeptimam retardata eſt multoque remiſſior fuit. Sequentibus verò diebus non amplius comparuit. Cum autem ſeſe reficere inciperet, & ſolidis alimentis uteretur, uvas immaturas in ſingulis paſtibus comedebat, undè in febrem quartanam recidit, quæ conſequenter duplex, & triplex facta eſt, cum ego tunc temporis Gratianopoli deſceſſiſſem, & Monſpelium rediiſſem. Contigit autem ut menſe Decembri ejuſdem anni Gratianopolim iterùm vocatus fuerim, eam verò tunc temporis inviſens, triplici quartana graviter oppreſſam inveni. Quamobrem ei exhibui febrifugi mei gr. xx. die decima nona dicti menſis, quibus ſepties purgata eſt per alvum, & bis per vomitum. Febris ea die non rediit, neque per biduum ſequens. At verò die 23. cùm lautè prandiſſet, longa acceſſione correpta eſt. Qua de cauſa ſumpſit ſequenti die febrifugi parem quantitatem, & quinquies dejecit per alvum, nihil verò per vomitum, & conſequenter à febre immunis fuit.

OBSERVATIO XCIII.

Febris Quartana.

MUlier quinquagenaria in Noſocomio Gratianopolitano, per annum integrum febre quartana conflictata fuerat, Die 5. menſis Septembris anni 1645. ſumpſit febrifugi mei gr. xx, & copiosè purgata eſt per alvum, ſemel verò per vomitum; idque ſeptem horis ab aſſumpto medicamento. Die ſexta acceſſio rediit paulò minor, & retardata eſt per horas quatuor. Ab eoque tempore nullam amplius acceſſionem paſſa eſt.

OBSERVATIO XCIV.

Ferbris quartana.

ANcilla Uxoris Domini de Seruiem in Camera Computorum Gratianopolitana Præſidis, febre quartana laborabat à quinque ſeptimanis ſumpſit die 6. Septembr. anni 1645. febrifugi mei gran. xvi. pridie acceſſionis, quo multum purgata eſt, per inferiora tantum. Secunda die rediit acceſſio ſine frigore, ſed prioribus longior & retardata eſt per horas ſex, ſequentibus verò diebus non ampliùs rediit, & in eo ſtatu permanſit per menſem integrum. Incautam verò victus rationem ſervans ancillarum more; in febrem quartanam recidit, quæ primùm in duplicem, mox in triplicem migravit, idque poſt meum diſceſſum. Cum autem Gratianopolim rediiſſem in menſe Decembri, ipſi exhibui febrifugi mei gr. xx. die 23. ejuſdem menſis, rigida hyeme, atque glaciali exiſtente. Matutinis horis materiam viſcoſam & glutinoſam, eamque copioſam vomitu rejecit, veſpertinis verò plurimum per alvum expurgata eſt, & ſic omninò liberata fuit à triplici quartana.

OBSERVATIO CXV.

Febris tertiana duplex.

PEtrus Faiole in ſenatu Gratianopolitano Procurator, unus ex Conſulibus illius anni, annos natus 40. febre tertiana duplici laborabat à 25. diebus, per quos vulgaribus remediis ex alterius Medici præſcripto abundè uſus fuerat. Vocatus ego die 25. Auguſti anni 1645. cum lecto affixum invenio & ſolis juſculis utentem, gravibuſque paroxyſmis quotidie afflictum. Illi autem exhibui febrifugi mei gr. xvi. quibus ſepties purgatus eſt per alvum, idque blandiſſimè, & à paroxyſmis febrilibus omninò liberatus.

OBSERVATIO CXVI.

Febris quartana.

GAbriel Pyot famulus Domini Marcha civis monſpelienſis annos natus 24. febre quartana duplici laborans à tribus menſibus, & nullis uſus remediis per illud tempus ſumpſit febrifugi mei gran. xxiv. die 10. Novembris anni 1645. quæ erat dies intermiſſionis. Purgatus eſt ſepties ea die per alvum ſine ullo vomitu, aut nauſea, & ſine ulla moleſtia: ſequenti die bis alvum depoſuit. Acceſſio quæ hora quinta veſpertina expectabatur, retardata eſt uſque ad 3. matutinam ſequentis diei: ſecunda acceſſio quæ veſpertinis horis redire conſueverat, nullo modo comparuit, & ab eo tempore æger nullam ampliùs acceſſionem paſſus eſt.

OBSERVATIO XCVII.

Febris quartana.

UXor Joannis Alles Chirurgi Montfrinenſis, triginta annos nata, febre quartana laborabat à quatuor menſibus, & cum per illud oppidum tranſirem circa finem menſis Octobris anni 1645. rogatus ſum à marito, ut quædam remedia illius curationi idonea præſcriberem. Video mulierem admodùm pallidam, & macilentam, cui menſes non fluxerant à principio morbi & contrectans hypochondria, lienem invenio duriſſimum, ac ferè ſcirrhoſum. Ideo cenſui febrem quartanam curari non poſſe, quin obſtructiones illæ graves priùs auferrentur. Præſcripſi itaque primum potionem purgantem & poſtridie venæ ſectionem. Poſtmodum pilulas ex chalybe, aloë, ammoniaco, aliiſque per xv. dies uſurpandas & fotum emollientem, atque aperientem per uſum pilularum ſingulis diebus hypochondriis admovendum. Quibus diligenter uſurpatis, tenſio hypochondrii ſiniſtri admodum remiſſa eſt, ſed acceſſiones febriles in eodem tenore conſiſtebant: ſumpſit itaque febrifugi mei gr. xx. à quo ſexies purgata eſt per alvum & ab eo tempore nullam amplius acceſſionem paſſa eſt.

OBSERVATIO XCVIII.

Febris quartana.

INgenuus adoleſcens Michaël Pineau Romorantinianus Medicinæ ſtudioſus, cum febre tertiana per quatuor menſes afflictus fuiſſet, tandem in quartanam incidit eaque laborabat à ſex ſeptimanis, cum ad me venit remedium expoſcens. Dedi itaque febrifugi mei gran. xx. die 29. menſis Novembris anni 1645. ea die bis tantum purgatus eſt per inferiora; idque circa veſperam. Sequenti die, quæ erat dies acceſſionis, decies purgatus eſt per alvum, & bis vomitum, nempe horis prandii, & cœnæ, & cum aſſumptis alimentis, biliofos humores excrevit, & acceſſio non apparuit ea die neque deinceps.

OBSERVATIO XCIX.

Febris quartana.

PUella ſancti Ægidii nomine Johanna Brunetta decem annos nata, febre quartana laborans à quatuor

tuor menſibus, ſumpſit febrifugi mei gran. xvi. die 29. menſis Novembris anni 1645. Quinquies purgata eſt per alvum ſine ulla moleſtia: ſequenti die rediit acceſſio more conſueto, & ab eo tempore non amplius comparuit atque ita ægra à morbo libera omninò evaſit.

OBSERVATIO C.

Febris quartana.

*Q*Via omnes febris quartanæ curationes ſub diverſis titulis propoſitæ centuriæ limites excederent. Ideò ſequentes ſub eodem titulo comprehendimus, ut ad hanc uſque diem, quâ hæc prælo ſubjiciuntur, curationum noſtrarum ſeries extendatur. Tum ut ea quæ de febrifugo noſtro inferiùs dicturi ſumus, illuſtriora evadant.

Cum Gratianopoli Monſpelium peterem in menſe Octobri anni 1645. Valentiâ tranſeunti occurrit mihi caupo quidam, qui Claudius Boudon nominatur, febre quartana laborans à tribus menſibus; ad cujus oppugnationem nullum remedium uſurpaverat, præter unicam venæ ſectionem. Præſcribo primùm potionem purgantem ad cacochymiam in primis viis reſtagnantem, evacuandam; quæ febrifugi operationi obſiſtere potuiſſet, ex ſennæ ℥. ß. diaphœn. ʒ. iij. ſirupi roſac.℥.j. ſumendam poſtridie acceſſionis, quâ ſatis copiosè purgatus eſt. Sequenti die ſumpſit febrifugi mei gran. xx. ter purgatus eſt per alvum ſine moleſtia, idque tantùm circa veſperam. Poſtridiè rediit acceſſio ſolito multò longior, & poſtmodùm nulla alia ſubſequuta eſt.

In eodem itinere tranſiens per oppidum, quod le Bourg Sainct Andiol nominatur apud Viuarienſes, rogavit me D. Henricus Chays Chirurgus peritiſſimus, ut febrifugi mei doſim ipſi concederem pro muliercula quadam à longo tempore febre quartana laboranti: cujus voto ſtatim ſatisfeci; & ille poſt aliquod tempus mihi retulit, illam mulierem à febre quartana hujus remedii vi, ſtatim fuiſſe liberatam.

Joannes Rideletus in Senatu Gratianopolitano Procurator annos natus 54. febre quartana laborabat à tribus menſibus, eaque duplici & ſæviſſima; ita ut lecto affixus decumberet, & ſolis juſculis veſceretur. Summa macie confectus erat, tum faciem, pedes, ac tibias tumore œdematoſo affectas habebat; ut in hydropem ruere videretur. Poſt multa remedia fruſtra tentata, meam opem implorat die 23. Decembris anni 1645. rigida hyeme exiſtente. Ergo verò in peſſimo illo ſtatu eum conſtitutum videns, negábam me ſpecificum meum exhibiturum, ne infamaretur remedium. Attamen uxoris & fratris precibus tandem cedere coactus, remedium exhibeo ad gran. xx. die 24. ejuſdem menſis. Septies purgatus eſt per alvum ſine moleſtia. Primo bilioſa, mox pituitoſa multa excrevit. Die 25. teriterum dejecit eandem materiam. Acceſſiones perſeverabant. Die 27. ſumpſit febrifugi gr. xxiv. ſexies purgatus eſt per alvum ſine moleſtia. Sequenti die levem acceſſionem paſſus eſt. Et ab eo tempore febris quartanæ acceſſiones non rediere; ſaltem per ſeptem dies quibus ego poſt ultimam acceſſionem Gratianopoli moratus ſum; neque quid poſt meum diſceſſum acciderit reſcire hactenus potui; imminens enim hydrops maximum vitæ periculum minabatur.

Claudius Mouſſeau artocopus Gratianopolitanus, cui ſignum eſt enſis regius, annos natus 40. febre quartana, duplici laborans à quatuor menſibus, ſumpſit febrifugi mei gr. xx. die 25. Decembris anni 1645. hyeme rigida & glaciali exiſtente. Quater purgatus eſt per alvum blandiſſimè. Die 24. & 25. acceſſiones iterum paſſus eſt. Die 26. ſumpſit febrifugi gr. xxxij. Bis tantùm purgatus eſt, ſed copiosè, & ab eo tempore nullam ampliùs acceſſionem paſſus eſt.

Michaël Gounſelin faber ferrarius Gratianopolitanus, à quatuor menſibus quartana laborans ſumpſit febrifugi mei gr. xxxij. die 26. Decemb. anni 1645. frigore intenſiſſimo ſæviente, ſepties purgatus eſt per alvum, bis verò per vomitum. Sequenti die rediit acceſſio prioribus intenſior. Die 29. ejuſdem menſis ſumſit idem remedium, & ſexies purgatus eſt per alvum ſine vomitu ullo acceſſio nulla poſtmodum apparuit.

Martinus Lebreton Pariſienſis, Eccleſiæ divi Ludovici patrum Jeſuitarum Muſicus, 20. annos natus, febre quartana laborans à quatuor menſibus per quos nulla remedia ex arte uſurpaverat, ſumpſit die tertia Februarii anni 1646. febrifugi mei gr. xx. quibus pluries purgatus eſt per inferiora tantùm. Poſtridie acceſſio rediit leviſſima, & nulla alia deinceps.

Ancilla uxoris nobiliſſimi viri Domini Mareſchalli de L'hoſpital, nominè Barbe Lepeſe, febre quartana duplici laborans ab octo menſibus, ſumpſit febrifugi mei gran. xx. die 25. Februarii anni 1646. quæ erat dies intermiſſionis: ſexies purgata eſt per alvum. Die ſequenti eodem modo purgata eſt, & pari quantitate. Acceſſio quæ expectabatur hora quinta veſpertina, rediit hora nona matutina prioribus ſimilis. Et ab eo tempore nulla amplius acceſſio comparuit. Sicq; ægra à duplici illa quartana contumaci prorſus liberata eſt.

Pediſſequus D. Comitis de Larocheguion octodecim annos natus febre quartana laborans à quatuor menſibus, petiit à me auxilium die 27. Februarii anni 1646. Quia vero jamdiu nulla remedia uſurpaverat, & cibis quadrageſimalibus tunc temporis utebatur: cenſui præparandum eſſe corpus venæ ſectione moderata, & purgatione ex infuſione ʒ. iij. ſennæ cum ʒ. ß. ſalis tartari, qua blandè purgatus eſt. Die 2. Martii ſumpſit febrifugi gran. xx. quæ erat dies acceſſionis, ſed tantum hora ſexta veſpertina redituræ, octies purgatus eſt per inferiora tantum. Acceſſio anticipavit, & rediit hora ſecunda prioribus intenſior. Die quinta ejuſdem menſis rediit acceſſio itidem hora ſecunda & prædictæ ſimilis. Die ſeptima ſumpſit febrifugi eandem doſim, cujus operatio priori fuit ſimilis: rediit tamen acceſſio more conſueto, & conſequenter tres alias acceſſiones paſſus eſt nullo utens remedio. Attamen corpus reficiebatur, & faciei color vividior in dies evadebat, necnon ciborum appetentia melior. Poſt tres illas acceſſiones, & pridie quartæ ſumpſit febrifugi gran. xxii. quibus ſexies purgatus eſt per alvum: acceſſio rediit poſtridie paulo remiſſior, & ab eo tempore æger nullam amplius acceſſionem paſſus eſt prorſúſque à febre quartana liberatus fuit.

DE FEBRIFUGO, NOSTRO, APPENDIX.

HACTENUS febris quartana pro incurabili habita eſt in principio, augmento, & ſtatu, quod materia morbifica illis temporibus nondum ſufficienter concocta, & præparata ſit, ut medicamentis purgantibus educi valeat, & quicunq; vehementioribus remediis eam educere nituntur, ex quartana ſimplici non rarò, duplicem, ac triplicem faciant, atque inter-

interdum continuam, qua ægrotantes in maximum vitæ periculum conjiciuntur. Hinc factum eſt, ut prudentiores Medici quartanariis longam patientiam conſulant, eoſque ad vernum tempus demittant, cujus temperies humoris peccantis concoctioni, & evacuationi maximè idonea eſt: hyemis verò frigus tantopere adverſum, ut eo vigente febris quartana prorſus incurabilis cenſeatur. Propterea quod humores tartarei, & melancholici magis condenſantur, ac veluti congelantur; necnon meatus corporis tum ſenſiles, tum inſenſiles conſtringuntur, ut evacuationis, aut diaphoreſis ſpes omnis ablata videatur. Quinimò tanta eſt non rarò materiæ morbificæ contumacia, ut multæ quartanæ à doctiſſimis etiam Medicis recta methodo & maximo vulgarium remediorum apparatu, tempore idoneo (id eſt vere, & æſtate) oppugnatæ, eorum vim eludant, & ad annum integrum imò interdum ad biennium, & triennium protrahantur.

Verùm enim verò longus uſus, & exercitatio diuturna magna artibus incrementa afferre conſuevit, & nova recentiorum inventa antiquorum medicinam ad longè ſublimius dignitatis faſtigium extulere. Quorum ego veſtigiis inſiſtens, cum in penitioribus naturæ arcanis perſcrutandis per triginta ſeptem annos, à quibus medicinam facio, ſedulam operam navaverim, licet publicis, ac ferè continuis (præter ægrorum viſitationes) lectionum, diſputationum, aliarumque Academicarum exercitationum, occupationibus diſtrictus, attenta cogitatione diu multumque meditatus ſum; ſi qua via contumax, & diuturnus iſte morbus, exiguo tempore, vinci edomarique valeret. Ac licet conatus ille perarduus videretur, & propemodum impoſſibilis, ſucceſſum tamen optatum (divino numine aſpirante cui ſit laus, & gloria) obtinere licuit. Tandemque diu meditando, elaborando, experiendo, conjungendo, ſeparando, addendo, detrahendo, augendo, minuendo varieque varia præparando, verum atque ſpecificum febris quartanæ ῥιζότομον inveni. Nolo infallibile remedium pronuntiare, ne agyrtarum vocibus uti videar. Sed quod rei eſt, bona fide pronuntiare poſſum, me ad hanc uſque diem nunquam remedium exhibuiſſe, quin acceſſiones febriles tertia ſaltem exhibitione ceſſaverint. In nonnullis tamen vel ob errores in victu, vel ob quoſdam materiæ morbificæ reliquias intus reſtitantes recidiva contigit, quæ levi aliqua purgatione, ex vulgaribus medicamentis parata, ut plurimum diſcuſſa eſt.

A quatuordecim tantùm menſibus hoc remedio uti cœpi, quod per multos annos in mente agitaveram. Plurimorum verò à quibus hactenus uſurpatum eſt nomina, & hiſtorias ſcriptis mandavi. In quibus febres quartanæ in principio, augmento, ſtatu; tum, etiam in media hyeme, eaque gelu rigida, curatæ inveniuntur.

Hujus remedii vires ejuſmodi ſunt, ut humorem melancholicum virtute ſpecifica oppugnet, illius fermentationem, quæ paroxyſmi cauſa eſt, inhibeat, pravas ejuſdem qualitates extingunt, totamque ejus naturam immutet, Sicque omnes turbæ, quas ferus iſte humor in corpore humano excitare ſolet, illico ſedantur, eo ſcilicet imbelli, atque invalido, aquæ communis inſtar, affecto. Quemadmodum enim acetum ſale tartari, aut ſaturni admixto, omnem aciditatem, omneſque vires ſubitò amittit & aquæ ſimillimum efficiunt, ita humor melancholicus ad ſpecifici ſui occurſum, extinguitur quodammodo, omnemque agendi, ac reſiſtendi potentiam amittit. Ita ut plerumque una illius exhibitione febris quartana profligetur, & rarò ad ſecundam, rariſſimè ad tertiam confugiendum ſit. Cum alioqui materia rebellis; & non priùs edomita, centum medicamentis ne minimum quidem commoveri valeat. Undè Medici non rarò illius contumaciam pertæſi, curationem dimittere coguntur. Licet autem hoc remedium febri quartanæ oppugnandæ peculiariter deſtinatum ſit, febres etiamnum tertianas, propter analogiam, quæ illis cum quartanis intercedit (ſiquidem febres tertianæ longiores in quartanas plerumque degenerant) una die profligat: ut in multis febris tertianæ curationibus ſupra videre eſt, unde generico febrifugi nomine à nobis donatum eſt.

Exactam ac dilucidam hujus remedii deſcriptionem nondum proponendam cenſui, donec pluribus aliquot annorum obſervationibus ejus virtus perſpecta fuerit. Ut tamen interim curioſis naturæ indagatoribus inquirendi occaſio præbeatur, ſubobſcuram, & tenui velo obvolutam, fidelem tamen, & omni fraude vacuam deſcriptionem propono: quam filii artis ſedulo adhibito labore, non admodum difficilè evolvere poterunt. Componitur ergo pretioſum hoc medicamentum ex triplici Hercule, Sole, Antimonio & Mercurio, duodecim (deſtillationibus) laboribus ad ſummam nobilitatem evecto, quibus tandem quartus athleta Spiritus Vini additur, operis complementum efficiens. Dari poteſt pueris ad gran. x. xij. & xv. Adultioribus verò à gr. xx. ad xxx. & xxxx. Blandè operatur juſtâ doſi exhibitum, nec magis conturbat, quam medicamenta vulgaria ex ſenna, & rhabarbaro compoſita. Aliquando tamen per vomitum evacuat, ſi materiæ morbificæ portio circa ventriculum hæreat, Hoc enim habet peculiare, ut materiam morbificam ubicumque latentem rectâ viâ adeat, efficaciter aggrediatur, & fortiter oppugnet, donec tandem devicerit. Hiſtoriæ ſupra deſcriptæ idipſum aperte indicant. In quibuſdam enim vias apertas, & materiam non admodum copioſam inveniens, ſine ulla moleſtia, & cum exigua evacuatione opus ſuum abſolvit; ut in principe Doria, aliiſque contingit. In aliis verò qui nullis, toti morbi decurſu, remediis uſi fuerant, & pravis eduliis corpus ſuum impleverant, noxiorum humorum multitudinem, & contumaces viarum obſtructiones, ſummamque cruditatem inveniens; non ſine conturbatione, & labore ægrotantis, morbum vincere potuit, ut in pauperibus, & plebeis quibuſdam contigit, in quibus prima hujus remedii experimenta facta ſunt. Hæc igitur de febrifugo noſtro dicta ſufficiant. Specificum hoc Febrifugum Germanorum Chimicorum Decano *Hartmanno* debetur, qui id ita deſcribit ♃. Auri puri & optime purgati ℥ß. redige in cruſculos tenues, & more ſolito in aqua Regia ex ſale commuhi, non verò ammoniaco, quia illud Mercurium volatilem reddit. Vitri antimonii ℥ß. & Mercurii probè mundati ℥iij. in aqua fortí ſolve, ſingula nempe ſeorſim ac in ſeparatis vitris, ita tamen ut ſolutiones omnes probè ſint clarè & transparentes, Omnes iſtas aquas confunde, & aquam abſtrahe per alembicum, & novam aquam Regiam affunde, ſæpius & identidem evoca, idque fac tantiſper, donec præcipitatus in ignita ferrea lamina penitus nullum fumum de ſe emittat. Quo ſigno præſente totum præcipitatum diligenter ſub tegula calcina, ſic nimirum ſpiritus aquæ Regis omnes explodun-tur & diſſipantur. Tandem ab eodem ſpiritum vini ſexies deſtilla, donec quodammodo figitur Mercurius. Denuo ſub tegula igniendus & lente calcinandus.

LAZARI

LAZARI RIVERII

OBSERVATIONUM MEDICARUM & curationum insignium.

CENTURIA QUARTA.

OBSERVATIO I.

Febris hectica.

Filia Domini d'Aumelas Franciæ Quæstoris generalis, annos tredecim nata, laborabat ab octo mensibus febre lenta, quæ hectica censebatur, propterea quòd omnibus remediis quæ ad Chlorosim & viscerum obstructiones referendas vulgò præscribi solent, à duobus peritissimis Medicis illius curæ successivè incumbentibus per dictum tempus auferri non potuerat; quin potius morbus ad extremam maciem & summam totius corporis debilitatem ægrotantem perduxerat,ut ab omnibus pro deplorata haberetur. Cui judicio maximè favebat vomitus assiduus, qui eam statim à somno matutinis horis infestabat, & usq; ad horam prandii perseverabat, ita ut omnia Medicamenta tum alterantia, tum vacuantia quæ ipsi matutinis horis exhibebantur, vomitu rejiceret. Et sic nullus videbatur esse remedio locus. Cùm tandem curæ meæ commissa fuisset, præmisso Prognostico, quòd exigua salutis spes superesse videretur; ad duo animum converti; primò ut remedia antea usurpatis efficaciora adhiberentur; secundò ut semel assumpta vomitu non rejicerentur. Remedia efficaciora è Spagyricorum officinis erant depromenda. Ut verò faciliùs retinerentur, gustui non ingrata esse debebant, & illis horis exhiberi, in quibus vomitus non urgebat. Ideò cum mihi relatum esset illam à meridie usque ad horam somni vomitu non tentari, censui remedia vespertinis horis esse exhibenda. Primùm itaque præscribo tabellas compositas ex Stomachici Poterii ℥. ij. & sacchari in aqua rosarum dissoluti ℥.vj.quarum sumebat ʒ.ij.singulis diebus,horis duabus ante cœnam. Continuatis hisce tabellis per octo dies, sumpsit auri diaphoretici gran. iv. ac deinde per alias octo dies tabellas Stomachicas continuavit; quibus elapsis aurum diaphoreticum iteratum est, post cujus exhibitionem, febris illa lenta, quæ hectica putabatur, omninò disparuit: tum etiam vomitus cessavit. Quamobrem ab eo tempore etiam matutinis horis remedia exhibita sunt. Sumpsit igitur singulis diebus mane per mensem integrum Balsami Peruviani guttas iij.cum saccharo subactas ad Pilulæ formam,cui superbibebat tantillum vini generosi. Hoc remedium ad ventriculum roborandum, & obstructiones referendas eximias vires obtinet. Et per dictum mensem sumpsit etiam quotidie vespertinis horis tabellas stomachicas, & semel in Septimana aurum diaphoreticum, sicque ad integram valetudinem restituta est.

OBSERVATIO II.

Tertiana duplex.

Dominus Gerardus in Curia Computorum, Subsidiorum & Fisci regii Consiliarius, annum agens 63.febre tertiana duplici laborabat à quinque septimanis, in quarum decursu multa remedia administrata fuerant ab alio Medico; quater secta fuerat vena,pluries purgatus fuerat, & multi julepi, aliáque remedia exhibita.Morbus tamen in pejus ruebat,&accessiones graviores evadebant, ut ea die, qua ego vocatus sum, ipsum attonitum, & comatoso quodam stupore affectum invenerim, & adstantes de ipsius salute maximè dubitarent. Tanta autem erat virium prostratio, ut nulli evacuationi locum esse censuerim. Prima igitur die, qua ipsius curationi incumbere cœpi, julepum sequentem exhibui hora una ante accessionem.

℞. Aquæ cichor. ℥. iij. salis absinth.ʒ.ß.spiritus sulphur.℈.j. misce,F. julepus.

Secunda die idem remedium iteratum est,etiam hora una ante accessionem, qua transacta urinæ meliores fuerunt, concoctionis non levia rudimenta ostentantes,quæ anteà crudissimæ apparuerant. Tertia die idem julepus iteratus est eadem hora, & accessio perexigua fuit. Quarta die mane sumpsit potionem sequentem.

℞. Sem.mund.ʒ.ij.salis tartari ʒ.ß. spirit. vitriol.℈.ß.aquæ cichor.℥.vj.infundantur frigidè per noctem,& colaturam capiat manè cum regimine.

Pluries purgatus est cum Euphoria, & ea die accessio non apparuit, neque deinceps, & ita perfectè curatus est.

OBSERVATIO III.

Hydrops Thoracis.

Die vigesima mensis Junii, anni 1646. vocatus sum à D.Daniele Verchando Cive Monspeliensi quinquagenario maxima spirandi difficultate à tribus mensibus laborante, ad quam amoliendam multis remediis tum à Medico ordinario, tum in variis consultationibus præscriptis usus fuerat, sed frustrà, eum enim inveni anhelantem & extremos penè spiritus exhalantem præ suffocatione,qua urgebatur. Censui eum pectoris hydrope laborare, cùm neque tussis,neque stertor adesset, neque ulla sputa viscida & crassa excernerentur,ut in vero asthmate solet fieri. Præterea tibiæ œdematoso tumore affectæ erant, & venter intumescere incipiebat,ut jam ascitic9 fieri videretur. Insuper in lecto à duobus mensibus non decubuerat, sed diu-

noctu-

noctúque in Cathedra corpore erecto ſedere cogebatur. Ego verò de illius ſalute deſperans, nolebam ipſi remedia præſcribere, verùm ipſe inſtanter urgebat, ut ſummam illam reſpirandi difficultatem minuerem. Quamobrem illius precibus victus aliquod ſaltem ſolatium ipſi afferre contendens, exhibui die ſequenti bolum ex Calomelanos ℈. j. cum diagryd. ℈. ß. in conſerva roſarum. Septies purgatus eſt per alvum, & magnam ſeri copiam excrevit, unde maximum levamen eadem die recepit, ita ut liberiùs multò quàm anteà reſpiraret. Poſt biduum iteratum eſt remedium cum pari ſucceſſu, & ſequente nocte in lecto decubuit, ſine ulla pectoris oppreſſione. Ventris tumore imminuto hypochondria contrectare licuit, & lienem magnum atque ſcirrhoſum inveni: ideò præſcripſi apozemata aperientia cum ſale Tartari & ſpiritu ſulphuris, tum etiam fotus & linimenta hypochondriis admovenda, cum iterata tertio quoque die purgatione prædicta. Quibus per 15. dies continuatis ad longè meliorem ſtatum revocatus eſt, ut ſe curatum omninò putaret, attamen elapſo uno menſe omnia ſymptomata rediere, venter magis intumuit, & poſt duos alios menſes è vivis exceſſit. In hac Obſervatione notanda eſt ſumma Calomelanos efficacia, quòd in morbo lethali tantùm adjumenti afferre potuit.

OBSERVATIO IV.

Paralyſis.

JOannes Alberger quinquagenarius à quatuor menſibus hemiplegia laborabat, partem corporis dextram occupante, ita ut vix loqui, & verba pronunciare valeret. Ab anno integro hoc morbo affligebatur, & per illius decurſum multa uſurpaverat remedia cum exiguo fructu. Ego verò illius curationem aggreſſus die 26. menſis Junii anni 1646. bolum præſcripſi ex Bezoardici mineralis granis xij. cum conſerva roſarum, bis in die ſumendum, & quinto quoque die pilularum cocciarum minorum ℈. j. cum Mercurii calcinati per ſe ſine corroſivis, gr. viii. Quibus per 20. dies continuatis priſtinæ ſanitati reſtitutus eſt.

OBSERVATIO V.

Hæmorrhagia.

VIr robuſtus 30. annos natus, bilioſo temperamento præditus, contumaci hæmorrhagia ad extrema redactus fuerat. Poſt multa remedia fruſtrà tentata, tandem cujuſdam Medici conſilio è lecto in pavimentum delatus eſt ſuprà mattam laneam, & totum corpus contectum linteis oxycrato madidis, per longum tempus donec rigore correptus eſt, tunc enim ad lectum deportatus, & rigorem febris ſubſequuta eſt, quam ſudor excepit, à quo curatus eſt. Collum etiam iiſdem linteis obducebatur.

OBSERVATIO VI.

Hyſterica paſſio.

DIe 17. Julii anni 1646. ancilla uxoris meæ nomine Ludovica Coſta ſubitò correpta eſt dolore atrociſſimo, latus dextrum & lumbos tam immaniter infeſtante, ut illa continuò ejulare cogeretur. Cùm nulla febris adeſſet, exiſtimavi affectum eſſe hyſtericum. Ideò ſtatim oxycrati cyathum exhibui, quem poſt horæ quadrantem vomitu rejecit, cum multa pituita. Sedato vomitu alterum oxycrati cyathum hauſit, & ſtatim dolor protinus evanuit, eáque prorſus liberata eſt.

OBSERVATIO VII.

Dolor Nephriticus.

DIe 20. menſis Julii anni 1646. D. Jacobus Lemadre Medicinæ ſtudioſus; filii mei præceptor, correptus eſt dolore nephritico valde urgente. Urinæ erant rubræ, & ſanguinolentæ. Primùm injectus eſt clyſter ex decocto emolliente; cum diaphœn. ℥. j. aquæ benedict. ℥. iiij. qui parum præſtitit. Sequenti die miſſus eſt ſanguis ad ℥. x. quia erat Plethoricus. Dolor tamen perſeverabat. Tertia die iteratus eſt clyſter prædictus, qui cum tota die purgavit blandè, & per dilucida intervalla; eadémque die à dolore prorſus liberatus eſt, excretis duobus calculis perexiguis. Clyſter prædictus ad dolores Colicos & Nephriticos præſtantiſſimus eſt, ut in aliis Centuriis videre eſt. In hac autem curatione hoc peculiariter annotandum, quòd ſi prima vice injectus clyſter votis non reſpondeat; ſemel atque iterum repetendus ſit.

OBSERVATIO VIII.

Cholera morbus.

UXor Petri Portalon civis Monſpelienſis correpta eſt Cholera morbo die 23. Julii, anni 1646. circa meridiem, & ad veſperam uſque vigeſies alvum depoſuit, cum graviſſimis doloribus, non ſolùm inteſtina, ſed etiam ventriculum infeſtantibus, ita ut ſequenti etiam vomitu premeretur, multóſque humores acres, & bilioſos excerneret. Maritus à me conſilium petiit veſpertinis horis: dum alia remedia pararentur, conſulo ut ægra oxycrati cyathum aſſumeret, cujus adeò efficax fuit operatio, ut vomitus & alvi fluxus ſtatim cohibitus fuerit, & alia remedia uſurpata non fuerint; dictitante ægra ſe à morbo liberatam & priſtinæ valetudini reſtitutam.

OBSERVATIO IX.

Carbunculus.

FIlius Petri Boujac Mercatoris Monſpelienſis, quartum ætatis annum agens Carbunculo afflictus à triduo integro, per quod nullum remedium uſurpatum fuerat, à me inviſus eſt die 22. menſis Julii, anni 1646. Erat autem Carbunculus in media fronte, cum tumore rubicundo, in medio nigerrimo, & tota facies valde inflata erat. Jubeo primùm ad fixandum Carbunculum, cauſticum inuri parti nigricanti, & imponi eſcharæ unguentum Baſilicum cum Theriaca, ol. Scorpion. Matthiol. & Vitello ovi: toti verò tumori cataplaſma de Arnogloſſo. Eodem tempore clyſter injectus eſt, eoq; rejecto venæ ſectio iterata, quæ horis matutinis, tum etiam pridie celebrata fuerat. Veſicatorium cervici admotum, & potio Cardiaca præſcripta; tum etiam confectio de hyacintho in ſingulis juſculis exhibenda. Sequenti die febrem valde imminutam, tumoris inflammationem remiſſam, & omnia mitigata invenio; unde proximam ſalutem ſperandam cenſui. In hoc caſu notandus eſt præcipuè veſicatorii uſus, quod magnam humoris virulenti portionem derivans, præci-

puam curationis partem feciffe credibile eft. Ideò in omni carbunculo ufurpandum cenfeo, & partij vici- niori admovendum. Defenfivum ex unguento de Bo- lo, quod vulgò in his affectibus ufurpatur, adhiben- dum non exiftimavi, quia repellentia faciei admota, in illius inflammationibus, admodum noxia funt.

OBSERVATIO X.

Epilepfia.

ANcilla Epileptica ufu oxycrati liberata eft, cujus cyathum fumebat manè fingulis diebus, & ante tempus invafionis acetum purum, curato morbo do- loribus artuum correpta eft, qui ufu Thermarum cura- ta funt.

OBSERVATIO XI.

Hæmoptoë.

JOannes Figuiere Civis Monfpelienfis hæmoptoë la- boraverat per triennium, quâ fanguinem rejiciebat per intervalla fatis magna copia. Tandem poft multa remedia per menfem integrum manè fumpfit amylum in aqua decoctum (& fine calce paratum) inftar Pana- tellæ, & ab eo tempore fanguinis fputo nunquam cor- reptus eft.

OBSERVATIO XII.

Ferbris tertiana.

IN menfe Augufto anni 1646. Gulielmus Dorto- mannus Patronus celeberrimus fexagenarius, bilio- fo temperamento præditus laboravit febre tertiana vehementi, eique quater fecta fuit vena, & femel pur- gans medicamentum exhibitum intrà dies 14. Præter- eà julepi refrigerantes, & aperientes fuere ufurpati, tum ante fextam & feptimam acceffionem fpecificum exhibitum eft ex falis abfinth. ʒ. ß. fpiritus fulphuris ℈.j. cum aquæ cichor. ℥. iij. quibus acceffiones immi- nutæ funt. Eodem tempore in primo potu fumebat vi- gente febre fpiritus fulphuris guttulas 15. in aqua fon- tis. Tandem hora una ante octavam acceffionem fecta fuit vena, præmiffo decocto. Chamom. & Cremoris Tartari, & Emplaftrum Strobelbergeri carpis admo- tum eft, quibus remediis imminens acceffio fugata eft, ut nulla ejus veftigia apparuerint.

OBSERVATIO XIII.

Febris quartana.

FIliæ Domini Ducabé Pouffanenfis, 15. annos nata febrem quartanam patiebatur à 14. menfib9, Mon- fpelium adducta eft, ut mihi curanda traderetur: Illi ex- hibui febrifugi mei grana 16. die 22. menfis Augufti, & decies purgata eft per alvum, bis etiam per vomitum, quo humor primùm acidos, mox amaros excrevit, uni- cam acceffionem paffa eft ab affumpto medicamento, & nullam aliam deinceps.

OBSERVATIO XIV.

Calculus veficæ.

ILluftriffimus vir. Dom. de Burcin, in Senatu Gratia- nopolitano Præfes, in menfe Augufto anni 1645. cor- reptus eft dolore Nephritico, à quo poft aliquot dies liberatus eft derepentè, etiamfi nullum Calculum ex- creverit, cum tamen aliàs fimili dolore tentatus, per la- pillorum excretionem liberari confueviffet; unde co- nieci Calculum à renibus per ureteres excuffum fuiffe retentum in vefica, nec falfa fuit conjectura, fiquidem ab eo tempore titillationes frequenter patiebatur cir- ca veficæ fphincterem, urinæ acrimoniam, & dolores ad Balani extremitatem fefe porrigentes. Multa ufur- pavit remedia toto anno per intervalla, ac tandem menfe Augufto anni 1646. Calculum excrevit nucis avellanæ magnitudinem æquantem, fed figuræ oblon- gæ olivam referentis: At verò tanta difficultate fere- batur per virgæ canalem, ut intra 25. tantùm horas à veficæ orificio ad balani radicem pervenerit; ubi meatum anguftiorem inveniens nullo modo eum per- vadere potuit, atque adeò neceffum fuerit balani inci- fione illum extrahere, quæ in parte inferiori propè frænum celebrata eft. Remedia quæ ultimò ufurpata funt, & quibus præcipuè calculi exclufio adfcribitur, talia fuere.

Poft evacuationes univerfales ufus eft per menfem integrum pilulis ex falibus Baccarum hederæ & Na- fturtii aquatici, Chryftallo Tartari & minerali part. æqualibus, cùm Therebinthinâ in maffam Pilularum redactis, de qua fumebat drach.j. manè fingulis diebus, poftea verò per novem dies fumpfit aquæ cœparum albarum in vino albo deftillatum ℥. iij. cui aquæ adde- batur fal ex capite mortuo elicitum, & nona die prædi- cti calculi excretio contingit.

OBSERVATIO XV.

Febris tertiana.

DOm. de Ctoufet in curia Præfidiali Præfes & Ju- dex major, correptus eft febre tertiana duplici in menfe Augufto anni 1646. Febrem effe malignitatis participem oftendebat pulfus non admodùm frequens in paroxyfmo, & fumma perfrigeratio extremorum, quæ toto acceffionis decurfu non recalefcebant. Bis illi fecta fuit vena, & bis Ptifana laxans ac refrigerans exhibita; tum etiam fpiritus Sulphuris in quibufdam acceffionib9 ad guttas 15. cum aquæ Cyatho permixtus propinatus eft. Julepus ex aqua Cichor. fpiritu fulph. & fale abfinth. bis ufurpatus eft paulò ante paroxyif- mum, & emplaftrum Strobelbergeri carpis admotum. Ac denique aqua theriacalis refrigerans, à nobis de- fcripta capite de febre peftilenti, ad ℥. iij. exhibita eft ante duos poftremos paroxyfmos. Quibus remediis intrà 15. dies à morbo illo periculofo liberatus eft.

OBSERVATIO XVI.

Febris tertiana.

DOm. Maffauue Quæftor Franciæ Generalis in menfe Augufto anni 1646. duplicem tertianam patiebatur, in qua duo paroxyfmi apparebant in una die, altera exiftente vacua. In alterius Medici mani- bus fuit per 12. dies, morbo quotidie in pejus abeunte. Meam poftmodùm opem imploravit, eo denique die febrem paffus eft ex duplici paroxyfmo conftantem, per 30. horas. Initio fequentis acceffionis fumpfit ex meo præfcripto decoctum Chamœmeli & cryftalli Tartari, eodémque tempore fecta fuit vena, & empla- ftrum Strobelbergeri admotum. Unicam tantùm ac- ceffionem paffus eft eámque leviorem, ac triduò poft omninò liberatus eft fumens in duobus paroxyfmis fpiritus fulphuris guttas 15. & julepos refrigerantes

Hhh cum

cum eodem ſpiritu bis in die. Ante penultimam acceſſionem ſumpſit Ptiſanam laxantem & refrigerantem; & ante ultimam hauſit aquæ Theriacalis refrigerantis noſtræ ℥.iij. Tum etiam admotum ventriculo cataplaſma ex Tanaceto, pulveribus Aromaticis & Terebinthina in Placenta roſacea, qua ultima acceſſio fere nulla fuit.

OBSERVATIO XVII.

Variolæ.

Filiolus N. Benoiſt Mercatoris Monſpelienſis, natus menſes 23. variolis correptus, ſecunda morbi die in Coma & convulſiones incidit, cum tanta virium proſtratione, ut intra paucas horas moriturus videretur. Vocatus ad eum die 12. menſis Novembris, anni 1645. quæ erat ſecunda morbi dies, venæ ſectionem ſtatim præſcribo, & ſanguis detractus eſt ad ℥.iv. deinde exhibetur ex cochleari frequenter julepus compoſitus ex aquæ Cardui Benedicti, & Scabioſæ an. ℥.iij. Trochiſc. juniperinorum, & Bezoardici mineralis an. ℈.j. Eodem tempore exhibebatur tertiâ quâque horâ Bezoardici mineralis ℈.ß. cum pauco juſculo; quibus per biduum continuatis totum corpus variolis conſperſum fuit, quæ poſtmodùm ad decentem magnitudinem increverunt, & æger reliquis morbi temporibus feliciter defunctus eſt.

OBSERVATIO XVIII.

Pleuritis ſpuria.

Uxor Dom. du Cros in Curia Computorum Auditoris Eryſipelas paſſa eſt in Tibia per ſeptem vel octo dies, cum febre continua, ab utroque affectu liberata cura & diligentia Medici ordinarii, aeri frigido ſeſe præmaturè expoſuit, unde in lateris dolorem incidit, cum febre, tuſſi & difficultate ſpirandi; tum etiam ſputa nonnulla ſanguine infecta apparuerant. Secta fuit vena bis aut ter, & reliqua remedia Pleuritidi conferentia adminiſtrata. Vocatus ego in Conſilium die 19. menſis Novembris, quæ erat quinta dies morbi, cenſui purgans medicamentum eſſe exhibendum die ſequenti, quod tamen contra leges artis, & vulgarem methodum eſſe videbatur; quibus ſancitum eſt ante ſeptimum morbi diem purgans medicamentum Pleuriticis non eſſe exhibendum. Verùm ſequentes rationes purgationem illam ſuadere videbantur: primò quòd Pleuritis illa vera & exquiſita non apparebat à Syſtrophica inflammatione genita, ſed potius ſpuria à fluxione quadam tenui & ſeroſa, vel etiam vaporibus acribus ex cacochymia in ventre inferiori contenta elevatis, & membranam coſtas ſuccingentem vellicantibus. Id ex eo colligebatur, quòd ſanguis in uno vel altero tantum ſputo apparuerit, iſque pauciſſimus inſtar filamenti, qui à Pleura inflammata tam exigua copia prodire non potuerat, ſed potius à venula quadam aperta tuſſis vehementia, vel à cerebro deſcendere potuit, cum ægra circa idem tempus levem hæmorrhagiam paſſa fuerit. Secundò quòd dolor ille continuus non fuerit, ſed per intervalla deſinens, ac rediens, & ipſo conſultationis tempore nullus ferè apparebat, tum etiam febris erat admodum remiſſa. Tertiò quòd per totum poſterioris invaſionis tempus aſſiduæ vigiliæ adfuerant; licet lateris dolor etiam nocturnis horis valde interdum remitteretur, unde colligere licuit, intenſas illas vigilias ab humorum putredine potius, & à febre eſſentiali, quàm à Pleuritide dependere. Quartò, quòd ægra toto illo tempore, quo eryſipelate laborâvit, purgans medicamentum à Medico ordinario præſcriptum ſumere noluerat, atque adeò tota pravorum humorum congeries intus concluſa remanebat. Sumpſit igitur purgans medicamentum die ſexta poſterioris hujus morbi, ex Senna, Rhabarbaro, Manna & ſyrupo roſaceo compoſitum, à quo blandè purgata eſt cum felici ſucceſſu: Nunquam enim amplius lateris dolorem ſenſit, neque vigiliis afflicta eſt, ſed tantum febricula quadam veſpertinis horis apparente. Poſtmodum lenibus aliquot remediis uſurpatis, integram valetudinem adepta eſt.

OBSERVATIO XIX.

Panaris.

Uxor Domini Sartræi in Curia Computorum & Subſidiorum Conſiliarii, Panaritio laborans à quatuor diebus, immiſit digitum in aurem felis, & intra horæ quadrantem curata eſt. Sentiebat per intervalla calorem humores & brachium invadentem, ac ſenſim deſcendentem, cum graviſſimo extremi digiti dolore, qui calor poſtmodum evaneſcebat, & paulò poſt denuò invadebat, cum ſimili dolore. Felis verò ex dolore auris ſeſe violenter commovebat, ut à duobus hominibus ægrè contineretur. Hinc colligere licet in capite felis eſſe vim quandam magneticam Panaritii qualitatibus familiarem, cujus beneficio venenum in tumore illo latens ad ſe trahat.

OBSERVATIO XX.

Febris tertiana.

Die 27. Octobris anni 1646. vocatus ad oppidum Aimargues dictum, ut inviſerem uxorem Dom. Columbi in Computorum Auditoris, annos 22. natam, quæ laborabat duplici Tertiana à ſeptem diebus, ſecta fuerat vena ſemel, & nihil aliud præſtitum. Octava die iterata venæ ſectio ex brachio ſiniſtro, quia lien tenſus & tumidus apparebat. Nonâ ſumpſit infuſum Sennæ cum ℥.ß. ſalis Tartari, eadem die febrile Crollii ante acceſſionem. Decima febrile iteratum, & acceſſio non rediit.

OBSERVATIO XXI.

Cordis palpitatio & pulſus inæqualitas.

Dominus de Becheran in Curia Computorum, Subſidiorum & Fiſci Regii Conſiliarius in principio menſis Novemb. anni 1646. ad me venit, & de palpitatione cordis aliquot diebus ipſum infeſtante conqueſtus eſt. Pulſum illius contrectans, illum inæqualem initio omni genere inæqualitatis, ita ut ſtatim mihi in memoriam revocaverit hiſtoriam illam Antipatri Medici apud Galenum, quem ipſe cenſuit habere obſtructiones in levibus arteriis, vel crudum tuberculum. Nulla erat tunc temporis reſpirandi difficultas, & æger munia conſueta obibat, quotidie ad Curiam ſe conferens, neque ulla remedia niſi diebus feſtis uſurpare volebat, præſcripſi ſtatim venæ ſectionem iteratam, ac poſtmodum purgationem, à quibus meliuſculè habuit. Poſt 10. vel 12. dies iterum conqueſtus eſt de eodem affectu, varia præſcripſi remedia attenuantia & incidentia citra calefactionem, quibus tamen non uſus eſt, variis diſtrictus negotiis. Tandem in principio menſis Decembris decubuit cum difficultate ſpirandi laborare inciperet, & tibiæ inflatæ apparerent; tum tempo-

ris

ris remedia prædicta usurpavit; cum iterata Phlebotomia, quæ cum per 12. dies continuata nihil operis attulissent, sed malum perpetuò in pejus rueret, convocatum est consilium aliorum Medicorum quorum sententia fuit esse affectum similem illi, qui recensetur à Gal. quarto de loc. affect. cap. 8. de Antipatro Medico; & ita incidentibus atque attenuantibus remediis esse oppugnandum. Variæ remediorum formulæ in hunc finem præscriptæ, quas recensere foret superfluum, quia nihil profuere, sed æger perpetuò in pejus ruebat, summa spirandi difficultate laborat, & pulsus nullus apparebat in Carpo, admota tamen manu suprà regionem cordis, palpitatio sentiebatur frequentissima, debilissima, & inæqualissima: aucta etiam erat tibiarum inflatio, ut jam etiam crura invaderet. Remedia præscripta fuere prioribus similia, quibus addita sunt cardiaca interna & externa. Biduo post æger ad extrema redactus videbatur: suffocatio ingens aderat, & pulsus in brachio nullo modo, in corde vix percipiebatur: eadem die moriturus putabatur cucurbitulam apponi jubeo regioni cordis cum scarificatione, cujus beneficio Zacutus Lusitanus observ. 133. lib. 1. praxis admirandæ, se quendam ægrotum à desperata cordis palpitatione liberasse testatur meliusculè habuit, & nocte insequente cœpit excernere per sputum sanguinem nigerrimum, crassum & glomeratum, cum tussi molesta, unde levior respiratio fieri cœpit, ad expectorationem juvandam utebatur frequenter syrupo de Tussilagine cum quarta parte oxymelytis simplicis, & jusculum galli veteris cum pectoralibus semel aut bis in die exhibebatur. Hisce remediis per quatriduum continuatis æger in eodem statu permanebat, sanguinem continuò nigrum, & crassum excernens. Quinta die à sanguinis sputo, quæ erat quarta Januarii, anni 1647. exhibui Elixir proprietatis ad guttas xij. cum tantillo vini generosi, à quo levamen percepit æger, & tota nocte facilior fuit anacatharsis. Die sexta iteratum est Elixir, tum etiam jusculum galli veteris verùm inde non meliùs habuit; sed aucta in dies spirandi difficultate, & sanguinis sputo etiam plurimùm aucto, die octava, vespertinis horis interiit. Aperto cadavere inventus fuit cordis ventriculus uterque sanguine concreto repletus, ac distentus, tum etiam totus pulmo sanguine multo refertus visus est; unde coloris nativi suffocatio in utraque parte contigit. Paucis ante obitum diebus causa hujus morbi procatarctica relata est, quam æger nunquam retulerat; terror scilicet insignis, quo ille graviter affectus fuerat, dum Arelate Monspelium petens, suprà Rhodanum cum familia sua in naufragii periculo versatus est. Hinc conjicere licuit à terrore sanguinem retractum fuisse magna copia ad cor, ut ab eo regi non potuerit; sed in ejus ventriculis concreverit: ac deinde cor onus grave excutere continuò tentans motus illos palpitantes, tremulos, & inæquales ediderit. Tum sanguis per venam cavam jugiter ascendens, liberum aditum ad cor non inveniens, ad pulmonem refluxit, eúmque implevit. Præterea in sinistro cordis ventriculo inventæ sunt carunculæ rotundæ, substantiam pulmonis æmulantes, quarum major ad avellanæ molem accedebat, & arteriæ aortæ ostium præcludebat, unde pulsationis defectum in arteriis contigisse existimo. Illas autem carunculas genitas fuisse puto à sanguine redundante, quem calor insignis ventriculi sinistri excoxerat, & in hujusmodi substantiam commutaverat. Caruncula similis, & multò major ante octiduum inventa fuit in dextro cordis ventriculo cujusdam militis, qui in Theatro Anatomico disectus fuit, postquam ab alio milite occisus fuisset. Ille tamen antea bona fruebatur valetudine, quia caro illa parietibus ventriculi ex parte adhærebat, Ideò venarum orificia non occludebat. Ex prædictis patet sanguinem aliquando in cavitatem aliquam effusum, in hujusmodi carunculas converti à calore concoquente: quod multis aliis exemplis confirmare possumus. Hoc saltem erit instar omnium, tanquam notissimum, quod plurimæ mulieres, præcipuè steriles, dum patiuntur purgationes menstruas, carunculas exiguas cum sanguine menstruo frequenter excernere consueverunt. Quod quidem in calidiori temperamento præditis magis contingit, quia à calore uteri excedente exiguæ sanguinis portiunculæ excoquuntur, & in ejusmodi carunculas commutantur.

OBSERVATIO XXII.

Lues venerea inveterata.

QUidam aulicus Monspelium venit pro Curatione luis venereæ, qua à xvj. annis laborabat, cum exostosibus in utraque tibia, à quibus dolores insignes patiebatur, ut noctes insomnes transigeret. A me curatus est perfectè intra mensem instituta venæ sectione utriusque brachii, purgatione per apozemata, & diæta sudorifica ex decocto Guajaci & Antimonii per 20. dies continuata bis in die. Sudores autem eliciebantur cum vapore spiritus vini. Quinto quoque die exhibebam antivenerei dosim: exostoses verò sublatæ sunt amoris vesicatoriis, iisque bis aut ter iteratis, cum fluere desinebant, & exsiccata erant.

OBSERVATIO XXIII.

Rara Hemitritæi species.

JOannes Gerardus Civis Sommedriensis febre continua pituitosa laborabat in mense Februario anni 1647. Cui hoc notatu dignum contigit. Die 28. morbi, febri continuæ accesserunt Paroxysmi febris Tertianæ, à rigore insigni incipientes, qui bis in die recurrebant, & febre intensa ad multas horas perseverante, levi sudore terminabantur, manente perpetuò febre continua, ita ut hæc febris dicenda videatur species hemitritæi ex Quotidiana continua & Tertiana intermittente quadruplici. Si enim duplex Tertiana dicitur, quæ semel recurrit singulis diebus, rationi consentaneum est eam quæ bis in die invadit, quadruplicem nominare. Triplicem aliàs notavi Tertianam, quæ intrà duos dies ter recurrit, nempe post singulas sexdecim horas.

OBSERVATIO XXIV.

Tonsillarum, faucium, & linguæ inflammatio.

IN fine mensis Februarii anni 1647. uxor Domini d'Aumelas Quæstoris Franciæ Generalis, correpta est prædicto affectu, quo deglutiendi & loquendi facultas adempta est. Post quatuor Phlebotomias perseverante malo, & lingua multis ulcusculis infecta, cùm judicarem hunc morbum à fluxione serosæ materiæ acerrimæ exoriri, & purgationem esse necessariam, ægra autem medicamentum sumere non posset, cùm vix juscula paulatim sorbillaret, exhibui Resinæ jalapæ gr. vj. in ovo sorbili, cujus remedii opera blandè & copiosè purgata est, & postridie libere loqui & comedere cœpit.

OBSERVATIO XXV.

Febris tertiana duplex.

IN menſe Julio anni 1647. Dominus de Roüanel in Eccleſia Cathedrali Archidiaconus major 30. annos natus, laboravit febre tertiana duplici, cujus acceſſiones erant graviſſimæ & longiſſimæ, magnis inquietudinibus comitatæ, cum inſigni capitis dolore etiam extrà acceſſiones perſeverante, urinæ erant rubicundiſſimæ. Poſt celebratam bis Phlebotomiam, & leve medicamentum purgans exhibitum, ſumpſit hora una ante acceſſionem potionem ex ſalis abſynth. ʒ. ß. ſpiritus ſulph. ℈. j. aquæ cichor. ℥. iij. eodem tempore admotum eſt carpis emplaſtrum Strobelbergeri, & acceſſio non apparuit, neque deinceps, quamvis urinæ rubræ, & alia ſymptomata oſtenderent morbum adhuc eſſe in vigore. Diebus conſequentibus per levem alvi fluxum materia morbifica expurgata eſt: ad capitis dolorem maximè profuit cucurbita recens, contuſa plantis pedum admota, inſtar cataplaſmatis & frequenter iterata.

OBSERVATIO XXVI.

Vomitus ſanguinis ab hauſta in potu hirudine.

QUidam ruſticus vomitu ſanguinis laborabat, qui nullis remediis per multos dies uſurpatis ſedari potuerat. Medicus cupiens ſanguinem in ventriculo collectum educere per vomitum, qui graviter ægrotantem infeſtabat, & oppreſſionem inſignem in ea parte efficiebat, præſcripſit olei amygd. dulc. ℥. ij. quibus vomitus excitatus eſt, vomuitque ſanguinem concretum ſimulque hirudinem unam ſeſe in terra commoventem. Hæc erat cauſa ignota & rara, ſanguinis vomitus: Retulit poſteà æger ſe in rivulo aquam bibiſſe, cum qua ſimul hirudinem hauſerat.

OBSERVATIO XXVII.

Alvi fluxus diuturnus, cum febre lenta.

FIlia Domini de la Coſte Piſcenenſis octavum ætatis annum agens laborabat à tribus menſibus alvi fluxu bilioſo, cum febre continua & lenta, ita ut in magno vitæ periculo verſari videretur, propterea quòd illius frater in eadem ætate à ſimili morbo extinctus fuerat, ad eam vocatus ſequentia præſcripſi remedia.

℞. Fol. plantag. m. ß. tamarind. ʒ. iij. coquantur ad ℥. iv. in colatura infunde rhabarb. elect. ʒ. j. ſantali citrin. ℈. j. colentur iterùm, & adde ſyrupi de abſinth. Pontico ℥. ß. rhabarb. pulverati ℈. j. fiat potio, quam capiat manè cum regimine.

℞. Tincturæ corallor. cum ſucco limonum recenter paratæ ℔. j. capiat ℥. j. ß. manè cum pauco ſaccharo roſaceo per octo dies.

Poſt uſum tincturæ corallor. reiteretur potio laxans prædicta.

℞. Rad. gramin. Aſparag. bruſc. & cortic. mediani tamariſci an. ℥ ß. fol. agrimon. pimpinel. ceterach, capillor. ven. an. m. ß, raſuræ eboris, & ſantali citrini an. ʒ. j. coquantur ad ℥. j. colaturæ adde ſyrupi capillor. ven. ℥. j. ß. fiat julep. pro tribus doſibus matutinis, addendo unicuique doſi ſalis abſinthii & tamariſci an. ℈. ß. hiſque finitis reiterentur pro totidem doſibus, utatur pro potu ordinario aqua infuſionis chalybis & rhabarb. in nodulo.

℞. Olei de capparib. & tamariſci an. ℥. ij. illinatur totus venter calidè, manè & ſerò.

℞. Olei nucis moſchatæ ℥. ß. balſami peruviani ʒ. ij. miſce, illinatur regio ſtomachi, calidè, dictis temporibus.

℞. Raſuræ eboris & margarit. præparat. an. ℥. ij. ſalis abſinth. & tamariſc. an. ʒ. j. fiat pulvis; de quo capiat ℈. ß. cum ſingulis juſculis & panatellis.

Hiſce remediis intrà menſem convaluit. Et quum poſt annum in eundem affectum incidiſſet, iteratis iiſdem remediis liberata eſt, & ab eo tempore optimâ fruitur valetudine.

OBSERVATIO XXVIII.

Coma, ſeu ſubeth puerorum.

DIe 18. menſis Septembris anni 1647. filius Domini Ducros in Curia Computorum auditoris, quinque annos natus, craſſus & obeſus, incidit ſubitò in comatoſum affectum, cui convulſiones interdùm ſuperveniebant; vocatus ſtatim præſcribo clyſterem & hiæra, diaphœnicone, & aqua benedicta, quo multùm purgatus eſt. Rejecto clyſtere exhibeo ſalis vitrioli ʒ. ß. & provocato cum penna vomitu, multam pituitam excrevit, ac paucis poſt horis liberatus eſt.

OBSERVATIO XXIX.

Lues venerea antiqua.

VIr quadragenarius ex ſuperiori Occitania ad nos venit pro curatione luis venereæ, qua à 12. annis laborabat, tres inſignes exoſtoſes habebat in capite à multis annis, & tumorem ſcirrhoſum in teſte, ſiniſtro pugni magnitudinem æquantem: Pluries tractatus fuerat per diætas ſudorificas & hydrargyroſim, ſine ſucceſſu. In principio menſis Octobris anni 1647. uſus eſt per 20. dies decocto chynæ & ſalſæparillæ cum primario, tum ſecundario ſine ſudore, & quinto quoque die pilulas antivenereas ſumebat. Poſtmodùm per 15. dies ſumpſit decoctum ad luem inveteratam, ex chyna, ſalſaparilla, putaminibus nucum & antimonio compoſitum: intrà illud ſpatium exoſtoſes diſcuſſæ ſunt emplaſtro veſicante: tumor verò teſticuli ſuſſitu aceti, & emplaſtro de ſulphure.

OBSERVATIO XXX.

Febris quartana.

UXor Domini le Thaneur artis ſcribendi Magiſtri, 30. annos nata, febre quartana duplici laborans à tribus menſibus, ſumpſit die intermiſſionis, quæ erat 15. Decembris anni 1647. febrifugi grana xx. ter blandè purgata eſt; & acceſſiones conſequentes prioribus ſimiles rediere. Altera die intermiſſionis ſumpſit febrifugi gr. xxv. & nullus effectus ſenſibilis apparuit, nullaque evacuatio ſubſequuta eſt, & acceſſiones ſubſequenter perexiguæ, ac ferè nullæ apparuerunt, & brevi poſtmodùm omninò convaluit.

OBSERVATIO XXXI.

Dolor dentium.

DIe 30. Decembris anni 1647. graviſſimo dentium dolore afflictus ſum, qui cùm circa mediam noctem intolerablis evaſiſſet, fruſtulum tabaci ore aſſumpſi, & diu leviter maſticavi, donec vomitus excita-

tus

tus eſt, quod omnia alimenta in cœna aſſumpta rejecta ſunt, & cum iis multa Pituita, dolor verò intrà duas horas evanuit.

OBSERVATIO XXXII.

Hydrops.

ILluſtriſſimus Archiepiſcopus Abredunenſis, annos natus 58. hydrope aſcite laborans me vocavit circa medium menſis Aprilis,anni 1648. Præter tumorem ventris inſignem & tibias valdè inflatas, duobus gravibus ſymptomatis affligebatur nempe ſiti inextinguibili, & difficultate ſpirandi, quam inquietudines nocturnæ comitabantur. Purgatus fuit pluries Mercurio vitæ correcto cum ſpiritu Salis, quo ſeroſi humores evacuati ſunt,& ablata ſpirandi difficultas; Sitis ſpiritu ſalis ſublata eſt, cujus guttas xx. ſumebat manè cum juſculo,& veſperi cum aqua potabili. Omnia ſymptomata ceſſarunt; & venter detumuit; quia verò propter ætatem, & viſcerum imbecillitatem novus aquarum proventus ſenſim cumulabatur, ad impediendam recidivam purgatus fuit bis in menſe, prædicto remedio, & ſumpſit quotidie tabellas ex confectione alkermes cum bezoardico minerali. Hoc modo vixit per triennium cum minori incommodo,&ſine hydropis recurſu; donec tandem viribus deficientibus,ferè ſine morbo conſpicuo extinctus eſt.

OBSERVATIO XXXIII.

Febris tertiana duplex.

DIe 15. Septembris annis anni 1648. vocatus ſum ad Illuſtriſſimum Epiſcopum Agathenſem febre tertianâ laborantem: Illa autem primò ſimplex fuerat per octo acceſſiones, mox in duplicem converſa eſt, illiuſque acceſſiones quatuor paſſus erat antè meum adventum: bis ei vena ſecta fuerat, & medicamentum purgans bis exhibitum: ſudoribus multis diffluebat,etiam extra acceſſiones, ita ut vix per horam dimidiam dormire poſſet, quin mutanda eſſent induſia; urinæ rubræ & crudæ apparebant, ita ut metus eſſet longitudinis morbi die 16. per horam ante acceſſionem, exhibeo decoctum camomillæ & cryſtalli tartari, ſimúlque ſanguinem detrahi jubeo ad ℥. viij. ea die acceſſio non rediit.Die 18.exhibeo Mercurii vitæ correcti gr.iij.blandè purgatus eſt: nihilominus acceſſio tertianæ ſimplicis, quæ decima ſeptima etiam prodierat, 19. rediit. Die 20. iterata eſt Phlebotomia, cum adhûc urinæ rubræ apparerent,Die 21.ante acceſſionem exhibitum eſt febrile Crollii, quæ tamen acceſſio præcedentibus ſimilis fuit. Die 22. quæ erat vacua ab acceſſione,exhibitus eſt bolus ex caſſiæ ℥. ß. Pulveris jalapæ ʒ. ß. & febrifugi granis x. copiosè purgatus eſt per alvum, & ſumel per vomitum. Acceſſio ſequenti die non rediit. Die 24. exhibitum eſt infuſum Sennæ cum ſale tartari, ac ſpiritu ſulphuris, quo multa bilioſa & pituitoſa purgata ſunt. Sequenti die etiam acceſſio non rediit,ita ut poſtridie diſceſſerim: monui tamen periculum eſſe recidivæ,quia urinæ parùm videbantur coctæ; ideò præcepi, ut infuſum ſennæ iteraretur per triduum vel conſequens,vel alternum,ut omnes morbi reliquiæ exturbarentur. Eadem die,quâ ego diſceſſi acceſſio rediit,& triduo perſeveravit.Poſtmodum verò juſculis aperientibus uſurpatis,quæ ego ante diſceſſum præſcripſeram, omninò convaluit.

OBSERVATIO XXXIV.

Aneuriſma.

DOm.Pelet,Civis Monſpelienſis quinquagenarius, atrabilario temperamento præditus, cùm graviſſimis curis afflictus eſſet, poſt multa ſymptomata melancholiam hypochondriacam atteſtantia, paſſus eſt tumorem ſub clavicula dextra eminentem, & ovi dimidii magnitudinem æquantem, mollem & reliquæ cuti concolorem, in quo pulſatio inſignis apparebat. Judicatum fuit eſſe aneuriſma inſanabile: eo defuncto inventa eſt arteria magna aſcendens à corde ad claviculam ita declarata, ut brachii ferè magnitudinem æquaret,& ovum gallinaceum in cavitatem ſuam facilè admittere poſſet; Præterea tunica illius admodum denſa & cartilaginea evaſerat; quod admirabilem naturæ providentiam notat,quæ tunicæ maximè dilatatæ ruptionem evitare contendens, eam denſiorem ac duriorem effecerat. Sic vide aliquando renem viginti duobus calculis refertum, in magnitudinem altero rene quadruplo majorem excreviſſe, quaſi natura enim amplificare voluiſſet, ut calculos illos cum minori incommodo continere poſſet.

OBSERVATIO XXXV.

Febris quartana.

JOannes Verchandus Aromatarius febre quartana ſatis diuturna laborans, quæ multis adhibitis remediis non ceſſerat, miſcuit cum Ptiſanæ potus ordinarii cyathis tribus mixtionem ex Ambara & moſcho,quam pro conficiendis muſcardinis paraverat ſaccharo addito, in qua erant utriuſque grana viij. & in calore acceſſionis ptiſanam ſumpſit in tres doſes, ſingulis viribus agitando, ne pulvis in fundo remaneret, unde copioſiſſimi ſudores oborti ſunt, qui moſchum redolebant; & ille perfectè curatus eſt.

OBSERVATIO XXXVI.

Febris Tertiana maligna.

NObilis matrona uxor Domini de Sumenes, febre tertiana duplici laborans, in paroxyſmis graves lipothymias patiebatur, ut vererentur adſtantes, ne ipſa omninò deficeret,quæ intenſam morbi malignitatem teſtabantur. Vocatus ad eam exhibui bis in die julepo cardiaco Bezoardici jovialis gr.viij. & Bezoardici mineralis ℈.j. in ſingulis juſculis. Intra biduum ceſſarunt omninò lipothymiæ,& paroxyſmi ſine gravi aliquo ſymptomate tranſacti ſunt, paucíſque diebus remediis ordinariis ægra à morbo liberata eſt.

OBSERVATIO XXXVII.

Hydrops in puero.

FIlius Guilielmi Delboſc. Civis Monſpelienſis, biennis, hydrope aſcite laborabat à quatuor menſibus; cui ſequentia remedia præſcripſi.

℞. Rhabarb.pulverat.ʒ.j. capiat manè cum juſculo ſemel in ſeptimana.

℞. Rad. aſparag. bruſ. & enulæ campan. an. ℥.j.fol. agrimon. cichor.ceterach,capillor.ven.chamædr.centaur.min.& abſinth.utriuſque an.m.j.coquantur ad ℔. j.in colatura diſſolve ſacchar.albi ℔.j.ß.ſyrupus perfe-

ctè coctus, de quo capiat ℥. j. alternis diebus manè per horam ante poſt lactationem.

℞. Tabellar. triaſantal quadruplicato Rheo ℥. ij. Capiat ℥. j. manè alternis diebus vacuis ab uſu ſyrupi.

℞. Rhabarb. pulverat. in nodulo incluſi ℈. j. aquæ font. ℔. j. ß. infundantur frigidè ſimul, & aqua utatur pro potu ordinario.

℞. Paſſular. mundatar. ℔. iij. bulliant in vino albo ad putrilaginem, deinde per ſetaceum trajiciantur, ac poſtmodum recoquantur ad opiatæ conſiſtentiam; utatur omni hora per ſe, vel cum pane, ad libitum.

Hiſce remediis per duos menſes continuatis, ad integram valetudinem perductus eſt.

OBSERVATIO XXXVIII.

Epilepſia.

PUella 12. annorum epilepſia frequenter corripiebatur, ad cujus curationem multa remedia fruſtrà tentata fuerant. Cùm autem pleuritide correpta fuiſſet, pluries ei ſecta fuit vena, & ab eo tempore epilepſia nunquam correpta eſt. Inde colligere licet venæ ſectionem ad epilepſiæ curationem plurimùm conferre.

OBSERVATIO XXXIX.

Febris maligna.

ILluſtriſſimus Epiſcopus Uzerienſis, febre maligniſſima laborans, quæ ex continua & intermittente complicata erat, ad hemitritæi naturam accedens. Die undecima morbi adeò gravem paroxyſmum paſſus eſt, ut de vita ipſius maximè dubitaremus. Symptomatibus ingraveſcentibus duabus aut tribus horis à principio invaſionis ipſi exhibui aquæ theriacalis noſtræ, ex ſuccis limonum, aliiſque paratæ, in tractatu noſtro de febribus deſcriptæ, capite de febribus malignis. ℥. j. ß. cum aqua cardui benedicti ℥. iij. & intra horæ quadrantem omnia ſymptomata ceſſarũt, æger ſomno correptus eſt, ab eóque poſt tres horas expergefactus, febris immunis fuit, quæ non ampliùs deinceps rediit.

OBSERVATIO XL.

Febris tertiana.

FIlius Domini de Boirargues natu major duplici tertiana laborans à 20. diebus, ſumpſit per horam ante tempus acceſſionis aquæ noſtræ theriacalis ℥. j. cum aqua cardui benedicti ℥. ij. & acceſſio non apparuit ampliùs.

OBSERVATIO XLI.

Febris quartana, ſcabies, & maraſmus.

RAymundus Michael Civis Frontinianenſis, annos natus 66. febre quartana laborans, poſt multa remedia tandem curatus eſt in media hyeme, ſumpto per 16. dies Mercurio diaphoretico ad gr. vj. à quo nullam ſentiebat operationem ſenſibilem, ſed acceſſiones in dies minuebantur, ut ferè omninò evanuerint: integra tamen ſolutio febrifugo ſemel exhibito in parva doſi comparata eſt. Superfuit verò ſumma macies, quæ illum ad Maraſmum fere perduxerat, cum ſcabie ſicca valdè prurigînoſa, totum corpus occupante. Præſcripſi uſum lactis aſinini per 40. dies, & balneum integrum per triduum, & ſemicupium per 20. dies, & inunctionem ab uſu ſemicupii cum unguento ſcabiei appropriato, & ſic integrè curatus eſt.

OBSERVATIO XLII.

Rheumatiſmus.

LUdovicus Michael Frontinianenſis, annos natus 25. menſe Septemb. anni 1649. incidit in Rheumatiſmum, à quo omnes totius ferè corporis articuli gravibus doloribus afficiebantur, iiſque vagis, ita ut nunc unam, nunc aliam partem invaderent. Licet autem Chronicus ut plurimùm eſſe ſoleat hic affectus, & ad plures menſes perſeverans: attamen intrà 15. dies ſublatus fuit, ſeptem venæ ſectionibus in principio celebratis, & aqua papaveris Rhœados manè & ſerò exhibita. Remittente verò dolore, purgatus fuit ter pulvere arthritico alternis diebus.

OBSERVATIO XLIII.

Phthiſis.

PUella Phthiſica, & ad extremam maciem perducta ex conſilio Medici ſolis paſſulis victitavit cum pane comeſtis, & pro potu utebatur decocto hordei & liquiritiæ, ſicque intra octo menſes reſtituta eſt, & optimè ac probè impinguata.

OBSERVATIO XLIV.

Hydrops.

PUella octo annos nata, hydrope laborans uſa eſt conſerva ex paſſulis in omni paſtu intra duos menſes liberata eſt. Illa autem conſerva fiebat ex paſſulis in vino albo decoctis ad putrilaginem, & per ſetaceum trajectis, iterúmq; recoctis ad opiatæ conſiſtentiam.

OBSERVATIO XLV.

Urinæ ſuppreſſio.

VIr quidam urinæ ſuppreſſionem paſſus per 11. dies, hac methodo curatus eſt. Sumebat quotidie ptiſanam laxantem factam in decocto parietariæ, qua humores ſeroſi attrahebantur, ut in veſicam non fluerent. Semicupium etiam frequenter uſurpabatur; poſt quatuor purgationes ſumebat circa veſperam olei Scorpionum Matthioli ℥. j. vel ij. cum eodem decocto. Hoc etiam obſervatione dignum quod poſt abſolutam curationem tota facies cruſta obducta eſt, quæ intra dies 15. exſiccata decidit. Unde conjicere licuit virulentam quandam materiam in corpore latentem, olei Scorpionum vi fuiſſe ad faciem propulſam. Et fortè illud oleum Elephanticis plurimùm conferret.

OBESRVATIO XLVI.

Vomitus ad choleram morbum accedens.

MUlier quædam vomitu ingenti choleram morbum referente laborans, curata fuit in momento hauſto aquæ cyatho, ſpiritu vitrioli ſatis inſignem aciditatem adepto.

OBSERVATIO XLVII.

Lipothimia, & alia ſymptomata ex utero.

Alia

ALia mulier gravia ſymptomata ex utero patiens, eodem ſpiritu aquæ mixto ſanata eſt.

OBSERVATIO XLVIII.

Hydrops ſpurius.

VIr quidam abdomen impensè tumidum habebat, ut hydropicus ab omnibus putaretur, tandem, poſt exhibitum medicamentum excrevit veſicas numero ſeptem, oblongas inſtar farciminum (quæ vulgò Boudins nominantur) ejuſdemque craſſitiei, & unius palmi longitudinem æquantes, quæ humore fœtido repletæ erant, iiſque excretis omninò liberatus eſt.

OBSERVATIO XLIX.

Colica biliosa.

PHarmacopæus Claromontanus, qui Michael nominatur, annos circiter 40. natus, retulit mihi ſe per multos annos colico dolore vexatum nullum aliud remedium inveniſſe, præter hydropoſiam, & quamdiu in ea perſeverabat, prorsùs incolumen permanere, quoties verò ad vini uſum redire voluerit, intra biduum eodem affectu correptum eſſe. Cùm autem à me hujus eventus cauſam poſtularet, reſpondi non à bile ſimpliciter colicum dolorem in eo excitari, ſed majori parte ab humore melancholico, humori bilioſo permixto, cùm ille temperamento Melancholico à prædominio præditus ſit: cùm autem melancholia jugiter à liene in ventriculum effundatur, aciditate ſua vinum aſſumptum inficit, & ita vinum confeſtim in ventriculo aceſcit, ac morbi cauſam auget. Si verò bilioſus humor morbi cauſa exiſteret, ab aquæ potu quidem corrigeretur, ſed vini uſus tam citò affectum non ſuſcitaret, quia vinum bilis qualitates tam promptè non induit, ſicut melancholiæ, quatenus facilè aceſcit, non autem amareſcit. Conjecturam meam auget, quod dictus Pharmacopæus, cum paroxyſmo colicæ corripitur, acida per vomitum rejicit, non autem amara.

OBSERVATIO L.

Gangræna.

MUlier quædam pauperrima, ex fractura tibiæ inſigni cum gravi ulcere, incidit in gangrænam, quæ totum vulnus ambiebat, & in horas increſcebat, parteſque vicinas invadebat. Chirurgus meo conſilio partem fovit continuò per biduum aceto in quo ſcoria ferri (vulgò Macheſer) bullierat, & cohibita eſt gangræna, tum è vulnere exire cœpit pus ſatis laudabile, illudque poſtea ordinaria methodo curatum eſt.

OBSERVATIO LI.

Dolor in genu ex contuſione.

JOannes Caualier famulus meus circa meridiem accepit ictum in genu ex globo ligneo, quo luditur malleo, ambulavit citra dolorem uſq; ad horam quartam veſpertinam, quo tempore dolor totum genu occupans adeò gravis invaſit, ut nullo modo ambulare potuerit. Statim partim obliniri jubeo olei ceræ & ſpiritus vini partibus æqualibus, admotis linteis calidis: hora ſomni repetitur inunctio & iterum poſtridie mane, intráque 24. horas liberatus.

OBSERVATIO LII.

Tumor in genu contumax, & diuturnus.

DOminus Monts Tabellio Regius per triummenſium ſpatium paſſus eſt tumorem in genu ita contumacem, ut omnium remediorum vim deluſerit: Mollis erat, ſæpè, ut ad ſuppurationem veniſſe crederetur, & Chirurgi aperuiſſent, niſi ego obſtitiſſem. Poſt multa remedia ſequens Emplaſtrum profuit plurimum.

℞. Maſſæ emplaſtr. diapalma ℥.j. Mercur. crudi cum ſulphure extincti, & vitrioli Romani an. ʒ.ij. terebinthinæ parum, f. emplaſtrum.

Manebat tamen adhuc tumor, quamvis valdè imminutus, denique ſequens emplaſtrum curationem abſolvit.

℞. Gummi Ammoniac. & Sagapen. in aceto diſſolut. & denuò inſpiſſat. ana. ℥. ij. emplaſtri diachylon cum gummi ℥.j. ß. liquefiant omnia ſimul, deinde adde cinnabaris & æris uſti an. ℥. j. auripigmenti & viridis æris an. ʒ.ij, f. maſſa.

OBSERVATIO LIII.

Cholera morbus.

PEtrus Manuel Mercator Monſpelienſis ſeptuagenarius gravi cholera morbo correptus, quatuor præcipuè remediis intra ſeptem dies liberatus eſt, clyſtere ex lacte, confectione de hyacintho, conſerva roſarum, & vitellis ovorum; fotu ventriculi adſtringente, & roborante, cum ſacculis in vino rubro maceratis; julepo ex decocto plantaginis & portulacæ, cum ſyrupo cydoniorum & confectione de hyacintho mane & ſero exhibito; & laudano, cujus granum j. ſingulis noctibus in julepo diſſolvebatur. Pro miraculo habita eſt hæc curatio in tam provecta ætate.

OBSERVATIO LIV.

Febris maligna.

DIe 9. menſis Auguſti anni 1650. vocatus ſum Balneolas pro Dn. Guerino mercatore Lugdunenſi, qui ibi morbo correptus fuerat. Dies erat morbi 15. delirio continuo tenebatur, & convulſionibus perpetuis, ſeu nervorum contractionibus & membrorum ſubſultibus, præterea omnia reſpuebat tum juſcula, tum reliqua potulenta, & in os ex cochleari injecta epuebat omnia. Ego primùm juſcula deglutire cogo nares obturando, & cochlear diu in ore continendo: Poſtmodum exhibeo Bezoardicum joviale ad gr. xx. bis in una die, & in ſingulis juſculis Bezoardici mineralis ℈.j. per biduum, cum julepis: alexipharmacis, Epithematis, & aliis remediis vulgaribus. Præterea admota ſunt veſicatoria cervici & utrique brachio, & intra triduum à febre, omnibúſque ſymptomatis liberatus eſt.

OBSERVATIO LV.

Febris maligna.

DIe 14. Auguſti, anni 1650. Dn. d'Almeras navis bellicæ Præfectus, à ſeptem diebus laborabat febre continua maligna, cum tanta virium dejectione, ut ſeſe in lecto nullo modo commovere poſſet, neque

in alterutrum latus convertere. Omnia remedia ordinaria in uſum revocabantur, ſine ullo profectu, imò neque lapis Bezoardicus, quem ſe à nobili Hiſpano habuiſſe dicebat ex India delatum. Tandem die 12. morbi cùm omnia in pejus ruerent, & ægrum mihi commendatiſſimum in ſummo vitæ diſcrimine conſtitutum viderem: Exhibeo ipſi hora 9. veſpertina, aquæ theriacalis noſtræ cum ſucco limonum paratæ ℥. iv. hora undecima cum juſculo exhibui Bezoardici jovialis gr.xij. & manè hora 4. idem Bezoardicum fuit iteratum. Horum remediorum fructus talis fuit, ut lipothymiæ, quæ pridie eum afflixerant, non ampliùs apparuerint: imò cùm antea alvi fluxu laborans, quoties dejiceret, maximum virium languorem perciperet, ea tamen nocte alvum copioſiſſimè depoſuit, & inde vires firmiores evaſerunt. Præterea poſt tres horas ab aſſumpta aqua & pulvere ſeſe ſponte in latus convertit, & in eo decubuit, cùm antea per multos dies ſupinus, & immobilis jacuiſſet. Manè urinæ meliùs concoctæ apparuerunt, & ab eo tempore æger quotidie melius habuit, ac brevi à febre integrè liberatus eſt.

OBSERVATIO LXVI.

Febris maligna.

Die tertia Septembris anni 1650. vocatus ſum ad oppidum, quod, Aigue-mortes, nominatur, ut inviſerem clariſſimam matronam Dominam de Guy ſexagenariam, quæ febre maligna laborabat; ad Hemitritæi naturam accedente, erant enim acceſſiones ſingulis diebus recurrentes, quæ ad ἀπυρεξίαν non deſinebant, & cum iis accedebat totius corporis refrigeratio per 12. aut 15. horas perſeverans, cum maximo virium languore. Præterea aderat ſumma virium dejectio ex continuo & copioſo alvi fluxu, quo humores crudiſſimi griſeo colore infecti excernebantur; & accedebat iſte fluxus ad lienteriam, quoties enim juſculum aut potum ſumebat, ſtatim per alvum excernebat, ſed copia quadruplo majori illis quæ aſſumebantur. Acceſſi nona morbi die, & remedia ordinaria ſedulo ac continuò per biduum uſurpavi, quæ pro febre maligna, alvi fluxu, & corroboratione virium vulgò præſcribi ſolent. Cùmque illa nihil profuiſſent, & ægra in pejus rueret, ut die undecima mortui proxima, ac veluti in agone conſtituta videretur, ad Bezoardicum joviale tanquam alexipharmacum eximium, & potens diaphoreticum confugiendum eſſe cenſui, illiuſque grana 12. exhibui. Ab eo tempore non ampliùs dejecit, perfrigerationes non redierunt, & intra biduum febris expers fuit, ac poſtmodum brevi convaluit.

OBSERVATIO LXVII.

Fovea in mamma.

Rarus eſt iſte caſus. Nobilis matrona annum agens 51. temperamento bilioſo & melancholico prædita, ante decennium ſubito terrore correpta eſt, ex repentina infantis ſui morte à nutrice incauta interfecti. Hinc menſium fluxus omninò ſuppreſſus eſt, nec unquam amplius ab eo tempore apparuit. Poſt duos annos exortus eſt in parte ſuperiori mammæ ſiniſtræ tumor ſubdurus, & oblongus digiti craſſitiem æquans. Paulò poſt apparuit in parte inferiori ejuſdem mammæ tumor alius exiguus & rotundus, qui intra paucos dies foveam effecit in eadem parte exiguam, & ſine dolore, quæ fovea ſenſim incrementum ſumpſit, ut intra biennium dimidiam fere mammæ totius partem ad interiora retraxerit, & in fundo illius cutis coſtis adhærere videretur. In ambitu verò illius fundi quædam percipitur durities, quæ compreſſa digitis doloris ſenſum inducit. Aliquando ægra in tota illa parte dolorem pungitivum percipit, ſed exiguum & rarò evenientem. Præterea calore intenſo afficitur in regione hepatis, & dextra thoracis parte.

Habito conſilio ſancitum fuit hunc affectum ad cancri occulti naturam accedere. Cum enim maxima ſit in humoris melancholici & atrabilarii natura, varietas; ſit ut ab illis humoribus variæ formæ ejuſdem ſpeciei morbi contingant. Vulgò humor melancholicus aduſtus cancrum efficiens, craſſus eſt, & tumorem durum producit, qui tandem putredinem & acrimoniam acquirens, partem exulcerat, & ulcus inſanabile producit. In hoc autem caſu humor ille tenuis eſt, ideò tumorem perexiguum efficit, ſed præterea humor ille malignam quandam ac diſſolventem qualitatem habet, qua partis ſubſtantiam colliquat, & abſumit, quemadmodum videmus quædam ſalia erodendi & exulcerandi vi prædita, qualia ſunt ea ex quibus cauteria potentialia componuntur, quædam verò diſſolvendi duriſſima corpora, ex quibus fiunt aquæ fortes, lapides & metalla diſſolventes, imò acetum lapides diſſolvit, cutem tamen non erodit. Sic in microcoſmo generantur ſalia ſimilibus facultatibus prædita, quæ humoribus permixta admirandos effectus producunt. Ita in hoc caſu humor quià natura in mammam, ſeu partem mollem & ſpongioſam expellitur, ſubſtantiam illius ſenſim diſſolvit & abſumit, ita ut fovea illa majus in dies recipiat incrementum. Judicatus fuit iſte affectus incurabilis, eique tantùm curam palliativam eſſe adhibendam, metuendúmque ne tandem pars ulceretur, introducta majori acrimonia. Remedia præſcripta fuerunt alterantia, vacuantia, revellentia, roborantia. Putà purgationes, & phlebotomiæ periodicæ juſcula alterantia, ſerum lactis, aquæ minerales, Cauteria, opiata ſpecifica & ſimilia. Topica verò lenientia humoris ferociam & humectantia, ut linimentum ex oleo roſac. ſucco plantag. & ſolani cum mercurio crudo, unguentum de ranis viridibus à Chalmetheo deſcriptum, capite de cancro: linimentum è butyro, & oleo violac. cum ſale ſaturni, fotus ex aqua roſarum cum ſale Saturni.

OBSERVATIO LVIII.

Hæmorrhoidum dolor.

Vir ſexagenarius, melancholico & atrabilario temperamento præditus, dolore hæmorrhoidum moleſto conflictabatur, cum tumore & inflammatione partis, qui multis remediis non ceſſerat. Præſcripſi fotum ex aqua roſarum, in cujus ℥.vj. ſalis Saturni ℥.j. diſſolvebatur, qui fotus pluries in die iterabatur. Poſtmodum verò cataplaſma admotum eſt, ex cæpa alba, ſub cineribus cocta, & cum butyro ſubacta partibus æqualibus. Intra biduum inflammatio ſedata eſt, & tumor magna ex parte reſolutus.

OBESRVATIO LIX.

Convulſiones in puero.

Die 27. Octobris anni 1650. dum eſſem Nemauſi, pro alio ægro, filius Domini de Marguerite in Cu-

in curia Præſidiali Nemauſenſi Conſiliarii, 10. annos natus, correptus eſt convulſionibus Epilepticis ſævisſimis, ut omnes corporis partes atrociter convellerentur, & paroxyſmi identidem recurrerent, nulláque propemodum adeſſet intermiſſio. In tanto periculo, & tam præcipiti affectu exhibeo ſalis vitrioli ℥.ß. in aqua betonicæ diſſolutam, qua vomitus illicò concitatus eſt, ægérque multam rejecit pituitam, ſtatímque convulſiones cohibitæ ſunt. Attamen poſt aliquot horas redierunt, ſed longè breviores ac leviores, ideò purgatio inſtituta eſt ex diachartami ℥. ß. ſyrup. roſac. ℥.j. cum aqua betonicæ, eáque exhibita eſt ſub veſperam, cùm manè affectus eum corripuiſſet; per noctem bene purgatus eſt. Poſtea ei exhibitæ ſunt olei ſuccini & ſpiritus vitrioli ana guttæ v. in aqua betonicæ. Remiſſiores fuere paroxyſmi, ſed nocte inſequente aliquantulum frequentiores rediere. Poſtridie manè exhibetur potio ex aquæ cardui benedict. & ſcord. ana ℥. j. aquæ theriacalis Bauderonii ℥.j. ſalis Card.benedict. ℈.j. confectionis alkermes ℨ.j. cujus beneficio convulſiones omnino ſublatæ ſunt: ne tamen iterùm ſuccreſcerent, bezoardicum joviale bis exhibitum eſt octo horarum ſpatio, ad grana 12. & ſic omnino liberatus eſt. Potio alexipharmaca & bezoardicum joviale exhibita ſunt, quia magna erat malignitatis ſuſpicio in hoc morbo; propterea quod puer iſte ante 15. dies angina laboraverat, quæ tunc temporis Nemauſi erat epidemica, pueros præſertim affligens ex qua etiam nonnulli moriebantur. Unde conjicere licuit, malignitatem, ex eo morbo relictam, quæ in pueri corpuſculo per tempus prædictum latuerat, ſubitò ſuſcitatam fuiſſe; & convulſiones illas excitaſſe.

OBSERVATIO LX.

Angina.

Die 27. Octobris anni 1650. D. Cheilon, Patronus Nemauſenſis, 30. annos natus, gravi angina laborabat à quinque diebus, quæ illi deglutionis libertatem omninò abſtulerat, ita ut ne guttulam juſculi haurire poſſet, & à 24. horis nihil aſſumpſerat, præter aquam, quæ facilius permeabat. Statim ipſi exhibere jubeo aquæ benedictæ ℥.ij. in cujus operatione abſceſſus in faucibus latens, qui totum œſophagi orificium obturabat, diſruptus eſt, & æger multum puris rejecit cum pituita, ac tantillo ſanguinis. Poſtmodum verò juſculum aſſumpſit ſine magna moleſtia, & paucis aliis adhibitis remediis omnino convaluit.

OBSERVATIO LXI.

Tertiana duplex.

Die 29. menſis Novembris anni 1650. dum eſſem Nemauſi, vocatus ſum ad Nobilem virum D. de Mirabel apud Dominum Barnier Conſiliarium Regium habitantem, qui febre tertiana duplici laborabat à 15. diebus; in cujus temporis decurſu bis ſanguis detractus fuerat, & totidem purgationes celebratæ, multíque julepi exhibiti refrigerantes & aperientes. Nihilominùs febris perſeverabat, acceſſiones anticipabant, urinæ erant crudæ & ſubrubræ, tum æger ſudores nocturnos patiebatur: quæ omnia morbi longitudinem minabantur, ut metus eſſet in quartanam degeneret. Ego igitur curationem aggrediens, ad Phlogoſim internam auferendam, quæ ex urinarum rubedine, & magno acceſſionis æſtu innoteſcebat, iterùm ſanguinem detraho, qui cùm valdè exuſtus & corruptus appareret, poſtridie iterandum cenſui. Poſtmodùm ad ſanguinem depurandum, & contemperandum, præſcripſi julepos ex radic. aperientibus temperatis, cum cichoraceis & capillaribus ad triduum continuandos, quos ſequebatur potio ex ſenna, tamarindis, manna, & ſyrupo roſaceo, qua ſufficienter purgatus eſt. Attamen acceſſiones æquè validæ perſeverabant. Exhibeo igitur febrifugi grana 20. quibus ſepties purgatus eſt tantùm per inferiora, & adeò blandè, ut paſſim profiteretur, ſe nunquam benignius ſumpſiſſe medicamentum: Sumpſit autem hora tertia matutina, cùm acceſſio hora prima pomeridiana expectaretur, quæ ad quartam veſpertinam retardata eſt, & multò levior fuit. Sequenti die rediit acceſſio eadem hora, & priori conſimilis. Exhibeo iterùm febrifugum eadem doſi, & eodem modo purgatus eſt, neque acceſſio ampliùs reverſa eſt. Poſtridie medicamenti hæmorrhagiam narium paſſus eſt, qua ſanguinis ℔. j. excrevit, ſine ulla virium jactura. Et hoc interdum obſervavi in febrifugo noſtro, ut cùm omnia, quæ naturam gravant, expellere conetur, ſanguinem etiam ſuperfluum per hæmorrhagiam foras propellat: quod in hoc nobili viro contigit, qui juvenis erat & ſanguineus, ita ut adhuc, non obſtantibus quatuor venæ ſectionibus ſanguis ſuperfluus in ipſo redundaret. Sic perfectè curatus eſt, & ad priſtinam valetudinem perductus.

OBSERVATIO LXII.

Febris quartana.

Reverendus Pater Dominicanus, nomine Auguſtinus, ab anno integro febre quartana laborabat, cui ſucceſſit icterus niger. Multis remediis hunc morbum oppugnare tentaverat, ex variorum medicorum præſcripto; ſed fruſtrà, erat enim temperamento valde melancholico & aduſto præditus: Præterea hypochondrium ſiniſtrum durum ac renitens habebat. Præſcribo ipſi venæ ſectionem, apozemata aperientia & melanagogo ad quatuor dies, cum foribus hypochondriorum aperientibus & emollientibus. Poſtmodùm exhibui febrifugi grana xx, Febris inconcuſſa permanet. Poſt duas acceſſiones exhibui ejuſdem remedii grana xxv. & acceſſiones imminutæ ſunt. Poſt alias duas acceſſiones exhibui grana xxx. & febris illa contumax omninò fugata eſt.

OBSERVATIO LXIII.

Paronychia.

In principio menſis Martii, anni 1651. filia natu major Domini Baronis d'Aumelaz Quæſtoris Franciæ Generalis, Paronychiam patiebatur in indice manus ſiniſtræ, quæ ipſam vehementer afflixerat per 4. dies, ita ut noctes inſomnes tranſigeret, cum dolore inſigni. Juſſi ut digitum immitteret in aurem felis, & intra duas horas doloris expers fuit. Sentiebat per intervalla attractionem digiti in cavitatem auris, ac ſubinde dolor totum brachium invadebat, uſque ad humerum, eo denique tempore felis vociferabatur, ut credibile ſit eum dolore affici à veneno attracto, Paronychia enim eſt tumor venenoſus: tota manus intumuit, ac poſtmodum detumuit excepto digito, qui tumefactus remanſit, & doloris expers. Sublato dolore digitus extractus eſt, & ſuppuratus apparuit, ac deinceps ſolo emplaſtro diapalma curatus.

OBSER-

OBSERVATIO LXIV.

Hæmorrhoïdum fluxus immodicus.

IN menſe Aprili anni 1651. nobilis matrona, uxor Domini de Riuiac, in Curiâ Computorum, ſubſidiorum, & fiſci regii procuratoris generalis, quadragenaria patiebatur hæmorrhoïdum fluxum immodicum, à quo nullis remediis à duobus medicis conſequenter per octo menſes præſcriptis, liberari potuerat, & ad ſummam cachexiam, hydropem minitantem perducta erat, cum maxima virium imbecillitate, ut vix progredi poſſet, & icterico faciei, ac totius corporis colore: remedia ferre amplius non poterat, & à purgantibus medicamentis quantumvis levibus ex dictorum medicorum præſcripto uſurpatis, fluxus irritabatur. In hac deſperatione ad me confugit, meam opem implorans. Ego verò ſtatim illi præſcribo ſequentem potionem per quatuor dies continuos uſurpandam.

℞. Tamarindor. ℥. ß. fol. plantag. m.j. myrobolan. citrin. ʒ. j. coquantur ad ℥. vj. in colat. infunde rhab. electi ʒ. j. ſpicæ nardi ℈. ß. expreſſione factâ diſſolve ſyrupi roſac. ℥. j. rhab. pulv. ℈. j. fiat potio.

In prima exhibitione, ſanguinis fluxus cohibitus eſt, licet quinquies dejecerit; & in cæteris doſibus idem eventus.

Deinde præſcripſi julepos ex decocto radic. pentaphyli & tormentill. fol. plantag. pimpinel. & melle fol. paratos, cum ſale prunellæ & ſyrupo granator. per xij. dies, iterando purgationem quinto quoque die; & toto illo tempore fluxus hæmorrhoïdum nunquam comparuit.

Quia verò affectus erat contumax, & valdè diuturnus, qui ſemel cohibitus, poſt aliquod tempus, iterum revertebatur: poſt dicta remedia præſcripſi ſalem martis ad multos dies exhibendum à gran. vj. ad gran. viij. & potionis prædictæ exhibitionem quinto quoque die.

Per horum remediorum uſum, fluxus hæmorrhoïdum non comparuit per quinque ſeptimanas, quibus elapſis rediit fluxus ſatis moleſtus, copiam enim ſanguinis puriſſimi excernebat, quoties alvum deponeret. Sequenti die vocatus præſcripſi iterum potionem purgantem, à qua ter aut quater dejecit ſine ulla excretione ſanguinis.

Poſtridie potionis præſcribo balneum ex hordeo plantag. polygono, ſummitat. rubi & roſis rubris paratum, per biduum uſurpandum.

Poſtmodum iterata ſunt eadem remedia per menſem integrum; & in dies vires reficiebantur, & color faciei vividus reddebatur: donec tandem integram valetudinem acquiſierit: Attamen circa finem prædicti menſis calorem ſentiebat in hypochondriis, & inquietudines horâ ſomni; facile erat conjicere hæc à ſanguine retento provenire, qui anteà per hæmorrhoïdes effluebat, & quem natura probè regere non poterat, prædictis evacuationibus aſſueta; præſertim cum purgationes menſtruæ ab aliquot annis defeciſſent: ideò ſanguinis miſſionem ex brachio præſcribo, cujus beneficio ſymptomata illa ſublata ſunt.

OBSERVATIO LXV.

Contuſio, inflammatio, & excoriatio clavium ex decubitu diuturno ſupra partem.

UXor Domini de Briſſac febre continua laborans cum catharro moleſtiſſimo in pulmonem decumbente, unde tuſſis ferè perpetua, quæ vehementius affligebat, quoties decumbere tentaret; ita ut diu noctúque in lecto ſedere cogeretur. Cum autem valdè macilenta eſſet, clunium extrema, quæ ad podicem accedunt, ex compreſſione diuturna contuſionem, & excoriationem paſſa ſunt, quem ſequuta eſt inflammatio rubedine obſcura prædita ad lividitatem declinante. Poſt quædam unguenta & emplaſtra per aliquot dies à Chirurgo fruſtra tentata, & malo ingraveſcente, res mihi exponitur; jubeo foveri partem aqua roſar. in qua ſol ſaturni diſſolutum fuerit, & intra 24. horas malum curatum eſt.

OBSERVATIO LXVI.

Febris maligna.

IN menſe Julio anni 1651. D. Delere ſalinarum procurator incidit in febrem malignam, quæ ipſum ad convulſiones, & delirium perduxit, cum ſumma pulſus inæqualitate, unde brevi moriturus videbatur. Ex variis quæ illi exhibita fuerunt, maximè profuit aqua theriacalis noſtra in febris peſtilentis curatione deſcripta ad ℥v. exhibita, cum bezoardici jovialis gr. xij. à quibus ſudor copioſus excitatus eſt, & æger veluti miraculo liberatus.

OBSERVATIO LXVII.

Situs ventriculi monſtroſus.

FIlius D. Rat Civis Monſpelienſis 24. annos natus temperamento melancholicus, febre tertiana diuturna, nunc ſimplici, nunc duplici per totam ferè æſtatem laboraverat. In menſe verò Septembri, licet à paroxyſmis febrilibus liberatus eſſet; non ſatis tamen proſpera valetudine frueretur, ab Empyrico quodam antimonium ſumpſit, fortè male præparatum, à quo vehementiſſimi vomendi conatus excitati ſunt, abſque ullo affectu; ita ut conatus ille irritus continuò affligens, eum intra ſeptem vel octo horas extrema redegerit, & circa veſperam de medio ſuſtulerit. Aperto cadavere inventus eſt ventriculus in parte thoracis dextra variis humoribus repletis; qui quidem ſitus præternaturalis effecit proculdubio ut ſeſe ſufficienter dilatare ac ſubvertere nequiverit ad vomitum efficiendum, coſtarum ambitu oppreſſus. Hunc autem ſitum ab ortu contractum fuiſſe teſtatur pulmonis carentia in illa thoracis parte, cum unicus illius lobus in ſiniſtra appareret. Mirum eſt hunc juvenem in toto vitæ decurſu ſpirandi difficultate non fuiſſe valde oppreſſum & omnes corporis functiones, ante morbum prædictum, commodè exercuiſſe; militiam enim exercuerat, & febres prædictas in bello contraxerat.

OBSERVATIO LXVIII.

Hydrops.

PUer bimulus hydrope laborans, ſequentibus remediis intra duos menſes perfectè curatus eſt.

℞. Rhab. pulv. ʒ. j. capiat manè cum juſculo.

℞. Radic. aſparag. bruſci, & enulæ camp. an. ʒ. j. fol. agrim. cichor. ceterac. capillor. ven. chamædr. centaur. min. & abſinth. utriuſque an. m. j. coquantur ad ℔. j. fiat ſyrupus perfectè coctus de quo capiat ℥. j. alternis diebus per horam longè à lactatione.

℞. Tabellarum triaſantali quadruplicato rheo ℥. iv. capiat ʒ. j. alternis diebus vacuis ab uſu ſyrupi.

℞. Rhab. electi in nodulo inclusi ℈. j. aquæ font ℔. j. ß. infundantur frigidè simul, & hac aqua utatur pro potu ordinario.

OBSERVATIO LXIX.

Alvi fluxus cruentus.

D Rousier Medicinæ Doctor, & Medicus Uticensis quadragenarius à quatuor mensibus patiebatur alvi fluxum biliosum, pituitosum & sanguineum, quo plus sanguinis, quàm reliquorum humorum excernebat, ita ut ad summam maciem ac veluti marcorem perductus est. Cum multa remedia per totum illud tempus frustra tentasset; me tandem in consilium vocat; cui exhibui auri horizontalis gr. xij. quibus blandè purgatus est, & copiam bilis porraceæ ac æruginosæ excrevit sine ullo sanguine, idem remedium bis iterandum, præcipio tertio quoque die, & eandem sequuta est operatio. Postmodum verò ab alvi fluxu prorsus immunis fuit & euchymis utens alimentis ad pristinam valetudinem perductus est.

OBSERVATIO LXX.

Veneris impotentia.

N Obilis vir triginta annos natus, cùm à prima adolescentia veneri admodùm indulsisset, & diuturnam gonorrhœam passus esset, qua vigente, frequenti nihilominus utebatur concubitu, etiam cum impuris scortis, debilitatis admodùm à causis prædictis, partibus genitalibus, incidit tandem in veneris impotentiam, quæ non in defectu erectionis consistit, quam asserit esse sufficientem, sed ejaculationis, quæ rarissimè contingit, illam autem dependere censeo ex feminis defectu, quod perexigua copiâ generatur, propter testium imbecillitatem, quorum calor nativus exhaustus, atque exsolutus est frequentiori coitu, fortè etiam parastatæ in vitio sunt, & exiguam seminis copiam recipiunt à testibus propter cicatrices in iis relictas ab ulceribus quæ diuturnas illas gonorrhæas comitari solent. Tum etiam propter frigidam intemperiem in illas partes debilitatas introductam, per insiti spiritus exsolutionem: Pro curatione hujus affectus, sequentia præscripsi prima die mensis Aprilis 1652.

℞. Decoct. emollient. ℔. j. ß. catholic. duplic. & diaphænic. an. ℥. vj. mellis rof. & olei lilior. an. ℥. ij. fiat clyster injiciendus hora quarta post meridiem.

Sequenti die aperiatur vena basilica cubiti dextri, mittantur sanguinis ℥. viij.

℞. Sennæ mundat. ℥. ß. sem. anisi ℨ. j. absint. pontici P. ß. coquantur ad ℥. iij. in colatura dissolve diaphænic. ℨ. iij. syrupi ros. ℥. j. potio quæ detur postridie venæ sectionis cum regimine.

℞. Rasuræ ligni guajaci ℥. iv. aquæ font. ℔. iv. infundantur per 14. horas, deinde bulliant ad mediæ partis consumpt. addendo sub finem sennæ mundat. ℥. j. turbith. hermodactil. ac. ℨ. iij. colaturæ capiat ℔. ℨ. manè tribus horis ante pastum per 20. dies.

℞. Radic. salsæ parill. ℥. j. aquæ fontis ℔. viij. infundantur per horas 12. deinde bulliant ad quartæ partis consumpt. colaturâ utatur pro potu ordinaria, cum vino generoso per usum prædicti decocti utendo interea pane biscocto & anisato, carnibus assis, & non elixis, elixis, nucleis pineis, amygdalis torrefactis aliisque cibis ficcioribus.

Finito usu prædicti decocti, capiat per triduum manè terebinthinæ aqua agrimonii diligenter lotæ ℥. j.

Post horum remediorum usum adeat thermas balerucanas, quarum aquam sumat per triduum, more solito.

Postmodùm verò utatur semicupio ejusdem aquæ per quatuor dies manè & vesperi, sudando matutinis horis, vesperi verò testes tantum & perinæum, cum regione pubis balneando.

Ab exitu cujuslibet balnei post detersum sudorem vel madorem, inungatur scrotum; perinæum, & regio lumborum unguento sequenti.

℞. Olei lilior. ℥. ij. olei nucis moschat. ℥. ß. olei garyophill. ℨ. j. piperis albi, nigri, & longi an. drach. ß. sem. erucæ, urticæ, nigellæ an. ℈. ß. pytethri ℨ. j. ceræ q. s. fiat unguentum.

℞. Olei nucis moschat. ℥. ij. olei garyoph. ℨ. j. ambræ gryseæ ℨ. ß. moschi & zibetæ an. ℈. j. fiat linimentum.

Post usum thermarum, foveantur partes prædictæ per 15. aut 20. dies per horam ante introitum lecti, decocto sequenti.

℞. Radic. galangæ, calami aromat. & ireos florent. an. ℥. j. fol. salviæ, majoranæ, & rorisin. an. m. j. sem. erucæ, nasturtii, urticæ, cardamomi & cubebar. an. ℨ. iij. nucis moschat. garyophill. & cinam. an. ℨ. ß. ros. rubr. p. j. coquantur in vino rubro ad quartæ partis consumpt. colatura utatur pro fotu prædicto.

Post fotum illinantur eædem partes calidè linimento prædicto.

Per usum prædictorum remediorum sumat quotidie manè conservæ satyrionis vel eryngii ℥. ß. vel nucem juglandem saccharo conditam, vel myrobalanum conditam, vel tabellarum sequentium drach. ij.

℞. Confect. alcherm. ℨ. ij. ambræ gryseæ ℈. j. moschi optimi gr. vj. sacchari in aqua flor. arantior. & rosar. dissoluti ℥. vj. fiant tabellæ.

Prædictis uti poterit alternatim, ne unius tædio afficiatur.

Interim victu utatur analeptico & in primis comedat frequenter perdices, & pullos columbinos, lepusculos, & oryzam cum lacte.

In bellariis verò utatur pistaciis, tuberibus scolimis, amygdalis, avellanis, dactylis, & nucleis pineis; tùm etiam confectione ex iis parata, quam vulgo pineolatum vocant.

Abstineat à fructibus & oleribus crudis, piscibus, aliisque frigidioribus & humidioribus alimentis, nec non à coitu per usum remediorum.

OBSERVATIO LXXI.

Hydrops pectoris.

J Oannes Maneny civis Monspeliensis annos natus 65. corpore crasso & obæso præditus, à tribus mensibus patiebatur magnam spirandi difficultatem, ita ut vix posset in lecto decumbere, nocturno tempore in primis, quo magis vexabatur, nulla erat tussis, aut salivam rarissima, neque quicquam effatu dignum per anacatharsim excernebat. Facies erat subtumida, & venter intumescere incipiebat, ita ut in ascitem inclinare videretur, cum tibiæ etiam & pedes intumescerent. Ad illius curationem præscripta fuit in principio mensis Maij 1652. purgatio universalis ad quatuor dies per apozema phlegmagogum & hydragogum fuit institutа, mox diæta sudorifica ex decocto guajaci & salsæparill. ad xx. dies, copiosè sudando in laconico cum vapore spiritus vini parato. Et post quartam quamlibet dosim sumebat pulverem hydropicum ex senna, turbith,

bith, hermodactil. jalapa, ſcammonio, & cremore tartari paratum, quibus remediis omninò liberatus eſt.

OBSERVATIO LXXVII.

Febris tertiana duplex in gravida ſeptimeſtri.

UXor D. Bruieys in graviditate ſeptimeſtri correpta eſt febre tertiana duplici in menſe Majo anni 1652. quæ per menſem eam afflixit, nulla apparente remiſſione, quod periculum non exiguum portendebat. Docet enim experientia quotidiana, mulieres gravidas, hujuſmodi febribus laborantes, difficillimè curari, & non paucas abortu interveniente, de medio tolli. Ter ipſi ſecta fuerat vena, purgans medicamentum bis exhibitum, & multi julepi aperientes ac refrigerantes propinati, tandem venæ ſectione per horam ante paroxiſmum celebrata, & exhibito immediatè ante venæ ſectionem, Julepo ex decocto chamæm. & cremor. tartari parato, febris omninò ſublata eſt. Acceſſio enim quæ poſt venæ ſectionem expectabatur, non comparuit neque deinceps.

OBSERVATIO LXXIII.

Hydrops.

UXor ſartoris vicini triginta annos nata, cum cachectica fuiſſet toto tempore partus, & malè ſe geſſiſſet in puerperio, febre acuta correpta eſt, in cujus fine incidit in hydropem, in quo venter, crura & tibiæ inſignem tumorem ſubierant: cum autem inops eſſet, hunc tantum pulverem ei præſcripſi.

℞. Sennæ mundat. criſtall. tart. & radic. Jalapæ an. ℥. ß. fiat pulvis de quo capiat. ℨ. j. cum juſculo ſingulis diebus. Hoc remedio per 20. dies uſurpato integrè liberata eſt.

OBSERVATIO LXIV.

Mammæ inflammatio.

JUvenis mulier circa nonum graviditatis menſem correpta eſt tumore mammæ ſiniſtræ cum tenſione, rubore & pulſatione. Vocatus Chirurgus cataplaſma de mica panis ſtatim admovet, unde tumor admodum increvit. Vocatus ego cataplaſma præſcribo ex farina fabarum cocta in oxycrato, ſæpè immutandum, quia intra paucas horas exſiccatur. Intra 12. horas inflammatio ablata eſt, tumorque admodum imminutus, & intra paucos dies omninò evanuit.

OBSERVATIO LXXV.

Colica bilioſa.

DN. de Chalanges Salinarum coctor correptus fuit colica bilioſa circa finem menſis Januarii anni 1653. dolor erat vehementer excrucians, cum vigiliis aſſiduis, febre continua, & ſingultu frequenti, ut Medicus ordinarius inflammationem alicujus partis imi ventris ſuſpicaretur. Ego verò in conſilium vocatus exiſtimavi hæc omnia dependere ex cacochymia bilioſa, hac præcipuè ratione ductus, quod dolor eſſet vagus, & interdum partem ventris inferiorem & hypogaſtricam occuparet; interdum ſuperiorem & epigaſtricam: hanc ſententiam eventus comprobavit. Nam poſt quatuor phlebotomias, enemata multa emollientia, purgantia, & anodyna, fotus & ſemicupia, quatuor purgationibus curatus eſt, diebus conſequentibus uſurpatis ex decocto cichoraceorum & capillarium cum ſummit. malv. & ℨ. ij. ſeriuæ in quo infundebatur caſſiæ ℥. j. & in colatura diſſolvebatur ſyrupi roſac. ℥. j. quotidie excernebat multam bilem porraceam, quæ dicta ſymptomata pariebat.

OBSERVATIO LXXVI.

Tonſillarum inflammatio.

DIe 21. menſis Maij anni 1653. uxor Dn. Engarran in curia Computorum Conſiliarii afflicta eſt tonſillarum inflammatione graviſſima, quam brevi ſequuta eſt exulceratio, cum dolore intenſo celebrata venæ ſectione & gargariſmatis ex oxycrato per biduum fruſtrà uſurpatis, ſequenti curata eſt intra unum diem.

℞. Sem. ſinapis ℨ. j. aceti roſac. & ſaccchari albi an. ℥. j. aquæ ℥. iij. fiat gargariſma.

OBSERVATIO LXXVII.

Hydrops in puero.

FIlius D. Joannis Guy mercatoris quinque annos natus à quatuor menſibus hydropicus, cum alia remedia non profuiſſent, ſyrupo ſequenti per 15. dies uſurpato perfectè curatus eſt.

℞. Radic. enulæ camp. ℥. j. fol. agrimon. chamedr. centaur. minor. & abſinthii utriuſque an. M. j. coquantur ad ℔. j. in colatura diſſolve ſacchari albi ℔. j. fiat ſyrupus, de quo capiat ℥. j. ſingulis diebus manè horis ante paſtum.

OBSERVATIO LXXVIII.

Singultus.

DN. Seguin febre maligna laborans, graviſſimo ſingultu, & ferè aſſiduo torquebatur. Poſt multa remedia febrem, & malignitatem oppugnantia, quatuor ſectiones, & unam purgationem, multoſque clyſteres & multa remedia ſingultui præſertim appropriata. Die 12. morbi iterum purgatus eſt, ſingultus erat frequentior circa veſperam, licèt ſatis copiosè purgatus fuiſſet. Vocatus in conſilium laudani gr. ij. præſcribo, cum emulſione 4. ſem. frigid. major. in qua ſalis prunellæ ℨ. j. diſſoluta fuit; intra horam ceſſavit ſingultus, nec amplius rediit.

OBSERVATIO LXXIX.

Ad veneris impotentiam.

REcipe olei de liquidambar. ℥. j. ſem. eruc. ℨ. j. reliqua vide apud Zacut. in praxi admiranda fol. 23. 3.

Si pilulæ iſtæ non poſſint tam citò præparari, ſequentes uſurpari poterunt, cum magno fructu.

℞. Ambræ gryſeæ, moſchi optimi & agalloch. electiſſimi an. ℨ. j. ß. raſuræ ebor. diamoſchi dulc. galliæ moſch. an. ℨ. ß. rad. angelic. pœon. & carpobalſ. an. ℨ. j. Zibetæ q. ſ. fiat maſſa pilular. de qua capiat ℈. j. vel ℨ. ß. ſingulis noctibus.

Ad varianda remedia aqua ſequens interdum uſurpari poterit.

℞. Cinam. garyophill. nuc. moſch. macis ana ℥. j. cubebar. piperis longi, galang. zedoar. ſem. ammi, ſeſe-

leos,

leos, ana ℥. ß. granot. juniper. ℥. j. vini albi generosi, aquæ rorism. & majoran. ana ℔. j. stent in digestione per dies vj. & postea distillentur B. M. capiat cochl. ij. mane & sero.

Denique cæteris non proficientibus opiata sequens usurpari poterit.

℞. Radic. satyrii recent. ℥. iij. rad pastinac. recent. ℥. iij. reliqua vide apud Zacut. in praxi admiranda fol. 232. Exterius fotus & linimenta usurpari poterunt supra observ. 69. præscripta, quibus etiam emplastrum sequens addi poterit.

℞. Massæ empl. de baccis lauri, & masticheana ℥. j. gummi tachamac. & caragn. ana ℥. ß. rad. bistort. & tormentill. nucis mosch. garyophill. zinziber. & pulv. aromat. rosat. ana ℥. j. ol. nuc. mosch. ℥. ß. balsam. peruvian. q. s. fiat emplastrum quadratum applicandum regioni lumborum, & perpetuo gestandum, ac singulis septimanis renovandum.

OBSERVATIO LXXX.

Febris tertiana diuturna.

VXor Dn. de Brissac 20. annos nata, per mensem Julium & Augustum tentata est febre tertiana duplici, eaque valde contumaci, quia corpus erat valde debilitatum à graviditate semestri, & abortu subsequente, multa remedia in cassum per illud tempus usurpata fuerant à Medico ordinario, venæ sectiones & purgationes plurimæ, julepi, juscula medicata, &c. vocatus ego exhibeo per horam ante accessionem bezoard. jovialis gr. xij. cum aquæ cardui bened. ℥. iv. accessio retardata & per horas duas, & multo minor fuit, tum in fine illius alvum bis aut ter deposuit, quæ antea non nisi clysteribus solvebatur, & fœtidissima rejecit excrementa. Sequenti die idem remedium fuit usurpatum, & accessio similiter retardata & imminuta fuit, tum etiam in fine illius fœtidissima excrevit, ac postmodum accessiones quasdam passa est vix perceptibiles, deinde sensim integre liberata est.

OBSERVATIO LXXXI.

Fluxus hæmorrhoidum.

DN. Engarran. in suprema Computorum, subsidiorum & Fisci regii curia Consiliarius immodico hæmorrhoidum fluxu laborabat à quinque vel sex diebus, quo sanguinis ℥. viij. vel. x. singulis diebus profundebat. Post venæ sectionem, julepos refrigerantes & incrassantes, aliaque remedia interna & externa frustra exhibita, cum res urgeret, & æger admodum debilitaretur, præscripsi succum urticæ levi ebullitione depuratum ad ℥. ij. cum pauco sacchato, & hoc solo remedio fluxus omnino cohibitus est.

CAndide Lector. Quia numerus observationum deficiebat in scriptis Riverianis, ad implendam hanc centuriam, sequentes subjunximus, plures ejusdem speciei morbos sub eodem titulo, clarioris doctrinæ gratia, aliquando comprehendentes, 82. igitur erit prima nostrarum huic centuriæ perficiendæ addita-rum.

OBSERVATIO LXXXII.

Hydrops.

ANno 1645. quidam nomine Felizat Costensis hydropicus factus, sine remediorum ope curatus est, umbilico sponte & confertim aperto, dum per urbem incederet ita ut reversus domum, multa stragula & lectum continuo irroraverit per aliquot dies, unde sanus hilaris per totum annum vixit; eo tamen elapso iterum venter super eum magnificatus est (ut Arabum verbis utar) & ita intumuit, ut cum insigni respirandi difficultate per urbem incederet; cumque tumor adeo increvisset, ut suffocationis periculum immineret, & adesset satis insignis exomphalos seu umbilici prominentia, constantibus etiam viribus, de ejus apertione, nos iterum atque iterum rogavit, alioqui sibi violentas manus illaturus; quod cum tandem Chirurgus ritè & sine dolore præstitisset; aquam statim fluere permisimus ferè ad ℔. j. & sub noctem eadem quantitate: verum eadem nocte sensim subsidentibus partibus, vires etiam subsidebant. Ita ut sequentem diem ultimum obierit. Unde patet naturæ opera non semper esse imitanda, ut videre est in hoc ægrotante annorum circiter 25. Attamen licet constare viderentur vires, quod per urbem incederet, & ritè comederet, morbum tamen fuisse confirmatum, & viscera jam labem, præsertim ex priore morbo contraxisse, conjiciendum est.

Multis aliis hanc operationem, & cum præmeditatione fuisse administratam, se neminem servatum, à multis Practicis audivi.

Hydrops universalis à me pluries curatus est brevi & facile per diuretica & hydragoga; qui hydrops seu tumoris universalis genus, non erat tertia hydropis species, leucophlegmatia passim dicta, quæ non nisi ægrè curatur sanguinis enim pituitosi crudique & male compacti, nec poris partium bene agglutinati & assimilati, ideoque in toto redundantis & superflui, soboles existit ex defectu tertiæ coctionis quæ in singulis partibus fieri debet. Adde quod in hac color cutis subalbidus atque lacteus, aut livore suffusus, cum anorexia & siti importuna assiduaque conspicitur: ea vero symptomata non apparebant in prædicto tumore universali, qui ideo continentem habebat causam diversam, scilicet seorsum humorem, cutem inter & cæteras membranas universales stagnantem, unde aqua intercus Celso dicitur, cui color idem fere atque ante; quod etiam confirmat tactus, nam cutis digito compressa resilit, ex se statim refluente aqua, sponte illuc unde à premente manu dejecta; in leucophlemátia autem impressum relinquitur digiti vestigium, sanguine crasso non facile, refluente illuc unde expressum fuit. Præterea cita curatio quæ consequuta est, illud satis evidenter arguit, quod ulterius patet in sequentibus observationibus, quas ideo annectere placuit.

Deinde modus solutionis differentiam etiam statuit inter leucophlegmatiam & prædictum tumorem universalem, quandoquidem longe facilius pleonexia serosa seu illuvies in toto redundans corrigitur, quam intemperies frigida siccaque viscerum, crudioris sanguinis parens, emendatur: Prædicta autem curatio per hydragoga à me celebrata, sententiæ Hippoc. in coacis respondere mihi videbatur, cum ait, *Incipienti hydropi alvi profluvium aquosum sine cruditate, morbum solvit, & purgatione per renes.* Idem etiam dixit. *Si aqua ad vesicam aut ventrem fluat, solutio.* Cum tamen experientia doceat evacuationem quæ fit per urinas, melius succedere ea, quæ fit per alvum.

Rusticus quinquagenarius ex perpessa per aliquot menses febre tertiana notha, incidit in hydropem universalem, à quo eum liberavimus succo ireos nostratis

ad ℥. iij. cum mannæ ℥. j. ß. eoque intra ſeptem dies ter exhibito, venter omnino detumuit, maxima ſeroſæ illuviei copia per alvum & urinas excreta.

Alter annorum circiter 26. ex febre quartana diuturna incidit in tumorem univerſalem totius corporis, in quo cutis digito compreſſa reſiliebat, cum duritie è regione lienis; huic Chirurgus quidam ſine ullo præſcripto, ut ferè ſemper apud ruſticos præſtare ſolent, multa remedia per longum tempus ſed ſine fructu exhibuerat, donec ad extrema fere redactus, meam opem imploraverit, quippe quem ab acuto morbo aliquando liberaveram. Huic ergo cum quædam remedia ex arte præſcripſiſſem, præcipue vinum juniperinum hoc ſolo uti voluit, jamdudum omnium fermè mediorum pertæſus, ſumebatque illius ℥. vj. ſingulis matutinis, unde urina copioſius & frequentius fluere, venterque parum detumeſcere cœpit: quod cum reſciviſſem, & eum reliqua remedia præſcripta amandaſſe, ſuaſi ut ſaltem ʒ. j. pulveris ex ſenna, cremore tartari, & radice jalapæ cum juſculo ſumeret per 12. dies alternos & interim diebus vacuis, perſeveraret in uſu vini juniperini; quo peracto integram ſanitatem recuperavit, & brevi ad ſolitos labores reverſus eſt.

OBSERVATIO LXXXIII.

Febres tertianæ.

FRater Eloyſius juvenis Religioſus Ordinis Fratrum Minorum apud Coſtam, febre tertiana duplici laborans à 4. menſibus, fruſtra uſurpatis multis remediis ab alio Medico præſcriptis, à me curatus eſt, rigida exiſtente hyeme, exhibitis febrifugi Riveriani gr. 12. quibus blande purgatus per inferiora tantum, gravioꝛem ea die [ut ſæpe fieri ſolet in hujus remedii uſu] paſſus eſt acceſſionem, ſed nullam deinceps; attamen poſt 15. dies ob incautam victus rationem, & fructuum uſum nimium, leves rediere acceſſiones, quæ levi cathartico exhibito iterum diſparuerunt. Quod in hujusmodi febribus, & quartanis, ita ſæpe uſurpavimus, quoties recidiva contigit.

Febrem tertianam duplicem in ſartore Coſtenſi 30. annorum, melancholici & pituitoſi temperamenti curavimus, præmiſſis duabus purgationibus cum præparantibus idoneis, & duplici venæ ſectione, uſu febrilis Crollii ex ℥. iij. aquæ cichor. ſalis abſinth. ʒ. ß. & ſpiritus ſulphur. gutt. xv. ex cujus prima doſi febriles acceſſiones imminutæ ſunt, ac tertia penitus ſublatæ, quæ prædictis remediis per 20. dies non ceſſerant hocque remedium à 12. annis centies uſurpatum in variis febribus, & præcipue tertianis ſemper profuiſſe animadvertimus. In defectu autem ſalis abſinthii, ſal tartari ſæpe ſubſtituimus exemplo præceptoris noſtri Dn. Riverii, & aliquando etiam cum decocto abſinthii, ut videre eſt in ipſius obſervationibus.

Dn. de la Rivoire laborans in principio Auguſti 1648. febre tertiana duplici, cujus alterni acceſſus eum graviſſime affligebant inquietudinibus, ſiti dolore capitis & reſpirandi difficultate, à me curatus eſt præmiſſo clyſtere & venæ ſectione, exhibendo in vigore paroxiſmi, ad extinguendos ſpiritus febriles ſitibundos, aquæ fontis magnum hauſtum cum ſpiritus ſulphuris per campanam eliciti q. ſ. ad ſenſibilem aciditatem, & ſyrupo de limonibus; quo potu febricitantibus ſiticuloſis gratiſſimo, ter aut quater exhibito per biduum, omnia febris prædictæ ſymptomata longe mitiora evaſerunt, & paroxiſmi multo breviores, ita ut hac præviа præparatione materiæ morbificæ & imminutione ſymptomatum, curatio abſoluta fuerit uſu pulveris comitis & febrilis Crolliani per biduum ſequens exhibiti; notandum autem eſt prædictum ægrotantem 35. annos natum, obſtructionibus utriusque hypochondrii præcipue vero lienis eſſe affectum, & ſingulis fere annis, gravibus morbis diuturnis eſſe obnoxium, ob incautam, & igneam vivendi rationem.

Prædictus Dn. febre tertiana laborans in menſe Julio anni ſequentis, curatus eſt unica doſi febrilis Crolliani, cujus quia duæ doſes miſſæ fuerant, alteram exhibuit puellæ 10. aut 12. annorum eodem morbo laboranti & ſic febris in utroque diſparuit.

Pater Chriſtophorus ex Ordine fratrum Minorum hujus urbis, ætatis 40. annorum, macilento & melancholico corporis habitu præditus, in principio Septembris anni 1649. incidit in febrem tertianam quam curavi præmiſſo clyſtere & venæ ſectione, unica doſi pulveris Cornachini.

Eodem tempore frater Norbertus annorum circiter 35. firmiori corporis habitu & euſarco donatus laborabat eadem febre quam ex caloris ingentis gradu, inappetentia, dolore capitis, inquietudinibus, cacochymia & paroxiſmorum longitudine, diuturnam fore immeritò ſuſpicabat; adde quod anno elapſo eodem morbo graviter laboraverat per menſem integrum cum inſigni virium diſpendio: poſt injectum clyſterem, & phlebotomiam celebratam, ſumpſit calomelanos Turqueti gr. 20. Scammonii gr. 10. in forma pilulari, unde copioſe & blande purgatus eſt eadem die, ſequentibus vero duabus ter aut quater, ſicque prædicta omnia ſymptomata brevi diſparuerunt, unamque tantum & levem acceſſionem poſt aſſumptum remedium paſſus eſt. Calomelas Turqueti eſt mercurius dulcis ſexies aut ſepties ſublimatus, ut videbis infra.

Domina de Doiſſin Monialis in menſe Martio anni 1651. à febre tertiana liberata eſt poſt 4. acceſſiones ſumendo in vigore paroxiſmi ſpiritus ſulphuris per campanam eliciti guttas 20. cum ptiſana vulgari & ſyrupo de ceraſis acidis, vel aqua ſola ſaccharata bis aut ter urgente ſiti, inſtar julepi; ſequenti die ſumpſit mercurii prædicti dulcis gr. 20. & reſinæ ſcammonii gr. 10. in pilulam redacta & pellicula ceraſi ſaccharo conditi incluſam, quâ optimè & blandè evacuata eſt.

Illuſtriſſimam Comitiſſam Dominam de Ferrieres, eodem modo eademque ratione à ſimili affectu liberavimus in principio menſis Februarii, ejusdem anni, rigidiſſima exiſtente hyemali tempeſtate.

Innumeros quibus multa remedia fruſtra exhibita fuerant per longum tempus à tertiana ſimplici & duplici curatos vidimus aſſumpta ſemel aut bis aqua benedicta Rulandi: alios ſale vitrioli ad ʒ. j. plurimos quibus hæc & reliqua non profuerant, uſu ſyrupi de aſaro ficto Lozelli ad cochlear unum ſumpti: & certe vomitoriorum virtutem atque utilitatem præ cæteris remediis & iis fruſtra tentatis multoties expertus ſum in variis caſibus, cum cætera conſentirent.

Præterea phlebotomiam in plenilunio celebratam pro febribus intermittentibus plurimum prodeſſe vidimus, quia tunc ob lunæ vim, humores ebulliunt, & fluxilior fit ſanguis, ac promptius vena ſecta educitur. Quo remedio eo tempore celebrato plures curatos, alios levatos eſſe teſtatur Zacutus Luſitanus, & ipſe noviſſimè in viro religioſo ac inſtante paroxiſmo duplicis tertianæ, curationem ſubſequutam vidi.

Mulier Coſtenſis ſexagenaria, nomine Ludovica Soyſon à quinque ſeptimanis febre tertiana duplici laborabat, cujus alterni paroxyſmi ad 15. & 20. horas extendebantur, & matutinis horis cum levi horrore ſed diu durante invadebant, alii verò circa meridiem & aliquando

liquando tardius cum rigore satis insigni, nec ultra 12. vel 14. horas protrahebantur, unde diversorum humorum in diversis locis putrescentium, non levis conjectura fuit ideoque morbum etiam fore diuturnum, aut in quartanam abiturum prædixeram, propterea quod etiam ægra de hypochondrii sinistri dolore semper conquesta esset: huic primo purgans medicamentum bis aut ter exhibitum, phlebotomia semel celebrata, cum clysteribus identidem injectis per 12. diesà senio-ri Pharmacopæo. Tandem vocatus præscripsi quatuor doses apozematis ex radic. & herbis aperient. refrigerant. & specificis, addendo cuilibet dosi sennæ mundat. ℥. iij. syrupi rosac. ℥. j. & salis tartari ℥. ß. unde laudabilis evacuatio sequebatur, attamen febris parum imminuta. Sed propter ætatem & virium imbecillitatem intermissa remedia pro inducijs naturæ concedendis & restauratione virium ut deinde felicius per Epicrasin, naturæ obstetricaret; sicque post aliquot dies iterum duæ doses prædicti apozematis alternatim præscriptæ & exhibitæ sunt, unde febris post tres vel quatuor dies disparuit per unum aut alterum diem, quo elapso, cum pari vigore iterum invasit, ita ut etiam aliquando ab ea omnino expers non videretur; sicque lecto affixa languebat circa dies caniculares anni 1655. huic igitur tandem exhibui febrifugi Riveriani gr. 20. cum confectione de hyacinth. in formam boli, in majori febris intervallo, unde quinquies alvum deposuit cum tolerantia, in paroxysmo vero bis per vomitū rejecit magnam copiam materiæ porraceæ, æruginosæ, & viscosæ, cum aliquot ventris torminibus, quæ duas vel tres sedes per inferiora præcesserunt; paroxysmus brevior fuit, neque deinceps apparuit. Hoc autem notatu dignum erat, quod in operatione ægrotans sibi aliquid ex hypochondrio sinistro, ubi dolor antea fuerat, evelli sentiebat, quod causam febris & doloris ibi latitantem à remedii virtute specifica in suo foco oppugnari evidenter demonstrabat.

Juvenis annorum 20. febri tertiana duplici laborans in exercitu Pedemontano sumpsit cyathum unum vini albi calide in quo dissolvit sulphuris pulverati ad magnitudinem unius ovi, post dimidiam horam copiosissime sudavit, nec amplius febris apparuit, quod remedium in duobus aliis hac in urbe usurpavit cum eodem successu.

OBSERVATIO LXXXIV.

Febris quartana.

JUvenis Sabaudus annorum 22. habitu eusarco & pituitoso à duobus mensibus laborabat febre quartana duplici, qui cum remedia universalia per apozemata & venæ sectionem respueret, huic ferbifugi dicti gr. 20. exhibuimus, unde febris ex quartana duplici, simplex facta est, iterumque bis exhibita eadem dosi, omnino curatus est.

Sacerdos quinquagenarius multum melancholicus, febrē quartanam passus erat per quatuor menses, hanc ego curavi media hyeme exhibendo febrifugi Riveriani prædicti gr. 24. verum post 15. dies reversa est & iterum curata eodem remedio.

Prædicta Domina de Doissin, annorum 30. laudabilis temperamenti & elegantis formæ ac ingenii singularis, post varios effectus ex mœrore oriundos, incidit in febrem quartanam, à qua post quatuor menses curata est mense Decembri anni 1650. post multa remedia frustra tentata, unica dosi prædicti febrifugi.

Nepos meus Franciscus Jacoz annorum duodecim, febre quartana post tertianam diuturnam laboravit per sex menses, quorum spatio multa sumpsit remedia, etiam febrifugum prædictum, at frustra, partim propter ingluviem, partim etiam ob pravam viscerum dispositionem. Tandem uno cochleari syrupi prædicti de azaro, in ptisana communi, curatus est, excitato scilicet ter aut quater copioso vomitu variorum humorum parietibus ventriculi, & vicinis partibus ita adhærentium; ut catharticis pluries exhibitis deturbari non potuissent, qui appetitum valde dejiciebant, jamque colorem atque habitum corporis valde immutaverant, quem tamen recepit post breve tempus, cujus decursu ita febris imminuebatur, ut vix eam persentiret, donec omnino disparuit, redeunte appetitu laudabili, & vivido faciei colore.

Nepos meus Bernhardus annorum 30. febre quartana laboravit, in mense Octobri 1650. per tres septimanas cum anorexia, languore, & pallido ac macilento totius corporis habitu, sumpsit paulo ante paroxismum cochlear unum syrupi de azaro dicti in jusculo, multoties & copiose vomuit amarissima cum labore per duas circiter horas. Ita ut sequentibus quatuor diebus os ipsi fœtidum & amarum instar fuliginis esse videretur, ac febris perseveraret; sed levior facta post septem dies omnino sublata est assumptis mercurii dulcis ut supra sublimati gr. 32. & resinæ scammonii, gr. 20. [difficile enim purgatur] statimque vividum faciei colorem & appetitum simul recuperavit, cum viribus in horas redeuntibus.

Frater Otho Recollectus hujus urbis, squalidi & sicci temperamenti febre quartana laborans à tribus mensibus, cum tensione & dolore lienis ac sudoribus nocturnis, curatus est in mense Novembri, anni 1651. sumendo primum infusionem ℥. ß. salis tartari cum guttis aliquot spiritus salis & ℥. j. fol. sennæ factam in ℥. vj. aquæ fontis per noctem, mane quatuor dierum spatio, unde bis aut ter singulis diebus purgabatur, appetitum & robur sensim redire asserens, febris levior, quæ tandem disparuit post septem dies, iterumque reversa curata est per gr. 5. resinæ scammonii & ℥. ß. mercurii sublimati dulcis prædicti, quibus optime & blande purgatus; iterum sumpsit per triduum prædictam ptisanam tartarizatam laxantem; verum quia sudoribus affluebat singulis noctibus, & dolor circa lienem non omnino sublatus erat, ac lassitudinem in tibiis gravem persentiebat, iterum sumpsit calomelanos similem dosin ut supra in forma pilulari ad recidivæ occasionem evitandam.

Febris, duplex quartana gravissimè affligens à duobus mensibus honestum virum Dominum Rigoudin temperamento valde melancholicum meo consilio curata est in principio Novembris anni 1651. tribus dosibus infusionis sennæ in aqua febrifuga Riverii factæ, & phlebotomia semel celebrata, quia ejus indicationes aderant. Est autem aqua hæc febrifuga sola aqua fontis cum sale tartari, cujus certe miros effectus quotidie experimur in omnibus diuturnis febribus, & morbis ab obstructionibus productis, ut clarius patebit infra. Eodem tempore frater meus quinquagenarius postquam bis recidivam ex tertiana duplici passus esset quia multis negotiis & domesticis rebus implicitus, nec satis purgatus, incidit in quartanam triplicem molestissimam, sed post quatuor vel quinque ejus paroxysmos sumptâ bis infusione prædicta, purgatus evasit à longiori febris molestia.

Dn. Gruisard. mercator Costensis 30. annorum laborans quartana duplici à duobus mensibus, sumpsit febrifugi gr. 24. in pilularē formam redacta, & in quar-

tanam ſimplicem, eamque leviſſimam verſa eſt febris, quæ tamen poſt aliquot dies ob errores in cibo & potu commiſſos gravior facta eſt, & aliquando, duplex, aliàs verò triplex; iterum ſumpto febrifugo levior facta ſenſim evanuit, imperato vitæ regimine parciori; ſed quia arti ſuæ, equitatione intempeſtivæ, & genio nimium deditus, iterum paſſus eſt recidivam, iterumque ſumpſit febrifugi gr. xxxij. ſicque ſenſim convaluit.

Pater Andreas à Coſta, frater meus natu major è Franciſcanorum familia, poſt febrem acutam multorum dierum, multosque labores perpeſſos, incidit anno 1654. in febrem quartanam, quam multis remediis oppugnare conatus eſt ſed fruſtra; tandem miſſis ad eum duabus doſibus febrifugi Riveriani ſub finem hyemis anni 1655. à prædicta febre liber omninò evaſit.

Eodem tempore ruſticus quadragenarius, Villicus Magiſtri Dumas Chirurgi Coſtenſis, eodem morbo laborans à duobus menſibus, unica doſi prædicti remedii feliciter & integre curatus eſt.

Mulier Tullinenſis, 24. annorum, à quindecim menſibus laborans febre quartana, quæ aliquando duplex: imo ſemel continua facta eam ad extrema coëgerat, cum icterico faciei colore, appetitu dejecto, macie corporis & tumore inſigni utriusque hypochondrii, maxime verò lienis, de valetudine recuperanda parum ſperans ad me venit, auxilium ſi quod ſupereſſet tot malis enixe poſtulans: huic igitur primò præſcripſi ptiſanam tartarizatam laxantem prædictam in decocto hepatico & ſplenetico per octo dierum ſpatium, cum fotu & linimento iisdem viribus prædito & utrique hypochondrio admovendo; Tum deinde pilulas tartareas Bontii ex aloe, gummi ammoniaco, & tartaro vitriolato, per duodecim dies quibus elapſis iterum ſumpſit per triduum prædictam ptiſanam, tumor & dolor è regione lienis multum imminutus apparuit, faciei color citrinus, evanuit, appetitus redire cœpit, febris tamen eadem, quæ tandem omnino diſparuit ter exhibito pridie acceſſionis febrifugo Riveriano, ſicque poſt aliquot dies ſine ullo recidivæ metu ſana & hilaris in patriam reverſa eſt.

Tædioſum foret omnes recenſere quibus prædictum febrifugum exhibitum, vel febrem ſuſtulit vel multum imminuit, necunquam nocumento fuit.

Sutor Coſtenſis nomine Gelas febre quartana laboravit per ſex menſes, & ab ea liberatus eſt, ſumendo dimidium cyathum vini albi in quo decoquebat mala aurantia in partes diſſecta, idque ſingulis matutinis per aliquot dies.

Multi ruſtici in his oris curant febrem quartanam pulvere hamædr. exſiccat tum juſculo per aliquot dies ſumpto, quod certe ſine ratione fieri non exiſtimo, præcipue ſi quædam purgantia præceſſerint, cum ſplenetica ac hepatica ſit & inſigni virtute polleat viſcera ab infarctu liberandi.

OBSERVATIO LXXXV.

Colicus dolor in purgatione menſtrua & hyſterici affectus.

Lectiſſima virgo Monialis Domina de S. Paul, annorum 27. laudabilis temperamenti, (ſicut & ingenii) ad pituitoſum tamen nonnihil vergentis, circa tempus menſtruæ purgationis, imo in ipſo fluxu ſolita eſt pati dolorem colicum ſpurium, eumque atrociſſimum per duos vel tres dies, unde aliquando menſtrua purgatio ſupprimitur: utrique affectui ſubvenimus aliquando clyſtere carminante & laxante; alias vero cum olei, aniſi guttis aliquot in vino vel juſculo ſumptis; ita ut colicus ille dolor qui multum durare ſolebat, in momento ſæpe ſublatus fuerit.

Eadem Domina ſæpiſſimè corripitur ſuffocationibus hyſtericis, cum dolore capitis & ventriculi, à quibus affectibus eam multoties liberavimus exhibito ſale vitrioli ad ℨ. & ʒ. j. in aqua fontis diſſoluti, blande ſiquidem provocat vomitum, & hyſtericis affectibus ſpecificum prædicant omnes chymici: aliquando etiam granis aliquot laudani ex deſcriptione Crollii, cujus certe miros affectus ſe percepiſſe ſemper fatebatur, etiam ex ſolo ipſius laudani olfactu, cujus ſæpe majorem pilulam manibus volutabat identidem odorando.

Mulier vidua Coſtenſis, quadragenaria hyſtericis affectibus diu noctuque ita vexata, cum febre & vigiliis, ut moritura videretur, poſt unum aut alterum clyſterem injectum, ſumpſit laudani gr. 4. brevique poſt tempore quievit & ſymptomata omnia cum febre evanuerunt.

OBSERVATIO LXXXVI.

Menſium fluxus immodicus.

Nobiliſſima Domina de la Jaſſodiere annorum 40. optimi habitus & temperamenti à duobus fere annis laborabat fluore muliebri feroſo, qui per intervalla adeo copioſus erat, ut ægrotantem in vitæ periculum conjiceret: Ad eam aliquando vocatus cum longe ab urbe diſtaret, & remedia in promptu non haberentur, ea vero propter immodicum deficeret, exhiberi jubeo ʒ. j. pulveris ex putaminibus ovorum combuſtis in juſculo, unde tanta feroſi ſanguinis jactura multum imminuta eſt intra paucas horas, ac ſequenti die, iterato remedio, omnino ſuppreſſa eſt, ægraque victu reficiente & analeptico ſenſim reſtituta, ac poſt aliquod tempus cauſæ morbificæ per debita præſidia proviſum eſt.

Uxor pulcherrima Claudii Vivier Coſtenſis annorum circiter 27. poſt excretionem molæ bimeſtris incidit in fluxum ſanguinis immodicum, qui per tres ſeptimanas perſeverans eam in vitæ diſcrimen adduxit, & tantam ſpirituum cum ſanguine jacturam, ut vires & animus continuo deficerent: vocatus ſuaſi ut ſucci urticæ depurati ℥. iv. mane & ſero ſumeret per biduum; ſed bis aſſumpto remedio, ſanguinis fluxus valde imminutus eſt & ante 24. horas omninò cohibitus. Eodem tempore admovebat regioni uteri fotum ex ſpongia in aceto & vino rubro auſtero madefacta: hoc remedium alias in ſimili caſu cum pari ſucceſſu à me uſurpatum eſt, illudque valde prædicat Amatus Luſitanus in centuriis.

OBSERVATIO LXXXVII.

Dyſenteria.

Ruſticus 60. annorum in principio Auguſti anni 1648. laborabat à multis diebus graviſſima dyſenteria, cui cum remedia ex arte præſcripta non tam citò ab urbe aſportari potuiſſent, cataplaſma ex abſinthio & roſis rubris in lacte decocti toti abdomini applicari jubeo, exhibitis interim laudani gr. 4. Inde poſt aliquot horas rariora fuerunt dejectionum intervalla, dolor iminutus, necnon tranquillior, ita ut præſcriptis remediis opus non habuerit.

Illud idem fere contigit in alio Ruſtico 20. annorum qui per multos dies & noctes dyſenterico fluxu ad extrema

trema

trema fere redactus propter dolores immanes & vigilias perpetuas; sumptis laudani gr. 3. sub noctem, quam fere integram placide transegit, cum levamine & fluxu tantum bilioso, cui postmodum per debita remedia provisum est.

Vir militaris fide & laude dignissimus multos curavit in excercitu à dysenteria & alvi fluxu per ʒ. j. sube-ris pulverati in vino vel jusculo, quod remedium vide in observationibus Riverii.

OBSERVATIO LXXXVIII.

Pleuritis.

Multos & præcipue mulieres quibus appropriata remedia defuerant, ex pleuritide ad extrema fere redactos & restitutos vidimus usu pomi Quercetani semel aut bis sumpti intra 24. horas, unde præter spem vel copiosus sudor vel anacatharsis libera sequebatur. Plurimos certe nominare possem quibus fere desperatis hoc remedii genus præscripsi, nec unquam alium quam felicem eventum ex eo animadverti; multisque, qui hoc apud ægros observaverunt, ita successisse multoties audivi.

OBSERVATIO LXXXIX.

Tumor mammarum.

Mulier nobilis hujus urbis puerpera laborans tumore mammæ sinistræ perduro ex concretione lactis, irritis omnibus remediis ex arte per mensem integrum usurpatis, curata est, sumendo ʒ. j. pulveris millepedum præparat. in jusculo per triduum, hujus autem pulveris eximias dotes sæpe vidimus & audivimus ab expertis in hujusmodi tumoribus ex lacte concreto, nec non etiam in cancro mammarum ac reliquarum partium, ut contigit cuidam viro religioso, qui patiebatur ulcera multa etiam profunda in multis partibus corporis præcipue vero in tibiis, à quibus brevi tempore curatus est sumendo ʒ. j. prædicti pulveris per 7. vel 8. dies alternos, præmissis tamen præmittendis; prætereà pulvis hic cum sit tenuium partium, insigne præbet aperitivum & diureticum.

OBSERVATIO XC.

Dolor dentium.

Uxor D. Dumas Chirurgi Costensis gravida septimestris, & biliosi temperamenti ab acuto morbo resurgens tanto dolore dentium correpta est, ut frustra tentatis omnib⁹ remediis per multos dies insomnis & clamitans cum lachrymis & vigiliis continuis; quælibet remedia, imò ferrum & ignem experta, ad desperationē fermè adducta fuerit. Ita ut coactus fuerim ipsi exhibere nocturnis horis [quia tunc præcipue intolerabilis ipsi dolor erat] Laudani opiatici rite præparati gr. 4. quibus cum pauca quantitate confectionis de hyacintho assumptis, post horæ quadrantem placide per aliquot horas dormivit, ac sine dolore expergefacta reliquū graviditatis tempus jucunde transegit, quæ propter cariem & nigredinem dentium, eorumque dolore fere continuo laborare solebat.

OBSERVATIO XCI.

Lues venerea.

D. Gr. mercator Costensis lue venerea laborans ab aliquot mensibus, à me curatus est sine ullo alio remediorum, apparatu, per opiatam Neapolitanam Renodæi, cui addebat singulis diebus mercurii præcipitati albi cum spiritu sulphuris præpar. ℈. ß. & per intervalla exhibebam dosin calomelanos Turqueti seu mercurii dulcis sexies sublimati gr. 20. cum resinæ scammonii gr. 12. in forma pilulari, cum usu bocheti ex decocto guajaci & salsæparillæ per 20. dies.

Alter juvenis ejusdem amicus eodem morbo laborans, eodem etiam tempore & modo curatus est circa vernum tempus anni 1648. & ab eo tempore multos etiam curavimus usu solius opiatæ prædictæ cum mercurio prædicto & decocto salsæparillæ per longum tempus quibus autem alvus multum movebatur, illi tantum alternis diebus sumebant prædictæ opiatæ ℥. ß.

Puellam 15. mensium Domini B. consobrini mei à lue venerea per contagium à nutrice accepta curavimus exhibito mercurio præcipitato albo, ut supra præparato ad gr. 3. & 4. per aliquot dies cum panatella saccharata vel lacte.

OBSERVATIO XCII.

Phthisis.

Phthisim per contagium communicatam curavimus præter omnium spem in principio Julii anni 1649. sequentibus remediis, ac primo potione ex manna & syrupo rosac. in decocto pectorali, sequenti die applicita sunt duo caustica posteriori parti cervicis; postmodum jusculaper 15. dies cum radic. chinæ, foliis bugloss. tussilag. pulmonar. & passulis corinthiacis, quæ per intervalla, purgantia reddita sunt, utebatur etiam continuo conserva rosʃ. rubr. & sæpe sub noctem syrupo fluxionem cohibente ac tussim sedante ex æquis partibus syrupi violac. de ros. siccis, & de papavere. Erat autem puella 15. annorum nondum menstruata, quæ febre lenta laborabat à tribus septimanis, cum tussi continua laboriosa, anorexia, difficultate spirandi, & macie totius corporis, ac vigiliis fere continuis, quem affectum contraxerat à sorore sua quæ lac præbuerat per aliquot dies illustrissimo Domino Abbati de S. Paul qui phthisicus perierat ante duos menses: prædicta autem mulier 22. annorum, bene habita; brevi deinde tempore, eodem affectu etiam periit.

Illustrissimus Baro N. à morbo Castrensi & dysenteria diuturna incidit in febrem hecticam fere marasmodem, ita ut Lugdunum deportatus, à medicis tandem deploratus, & suo prognostico derelictus, sed à Rustico qui eodem morbo laborasse & evasisse ferebatur, sequenti remedio restitutus est, scilicet jusculo per aliquot dies exhibito, in quo decoquebat limaces rubros agrestes exenteratos & totos in aqua rosʃ. vel alio liquore, jusculum colatum sic propinabat, quod certe non mirum neque respuendum; siquidem testudines præscribere solemus ad reparandos hecticos, & alia hujusmodi alimenta quæ solidam, glutinosam & minus dissipabilem substantiam obtinent.

OBSERVATIO XCIII.

Pica & Chlorosis.

Tacere non possum mirabiles effectus ex pulvere cachectico Quercetani, cujus beneficio innumeras tum virgines, tum mulieres & viduas chlorosi & pica, tum etiam sæpe cachexia laborantes curavimus, præmissis tamen universalibus remediis.

Certe miratus ſum quod etiam feles pica laborent, ut vide in fele mea domeſtica carbones & cineres comedente, cum jam à multis diebus vix quicquam comedere vellet; ea autem, ideo ut exiſtimo nunquam catulos peperit.

OBSERVATIO XCIV.

Febris putrida continua.

CIrca medium Maii anni 1652. cum tempus valde calidum fuiſſet per aliquot dies; mox boreale & ita frigidum ut teneriora fructuum & arborum germina adureret; atque iterum calidius factum, corpora tali inæqualitate & ſubita mutatione male diſpoſuit. Quod ego certe meo incommodo expertus ſum, tunc temporis enim fere ſemper ad ægros rure profectus, die vigeſima ejusdem menſis incidi in graviſſimum capitis dolorem cum febre continua, inquietudinibus, ſiti ac vigiliis importunis, calore acri & mordaci ad tactum: Quæ cum jam 24. horas afflixiſſent ſtatim injecto clyſtere, ſanguinis aduſti & parum corrupti ℥. x. è brachio dextro exire juſſi, unde cum parum levaminis perciperem, iterum poſt novem horas ejusdem diei ℥. ix. detraxi, qui magis corruptus apparuit, & poſt horam unam vel alteram capitis dolor & febris remittere cœperunt, ac ſequentem noctem quietior tranſegi cum placido ſomno aliquot horarum: tertia die febris omnino diſparuit, quæ certe duratura videbatur ulterius. Usque adeo verum eſt illud Hippocratis, in principiis morborum ſi quid movendum videtur move; & quoad iterationem phlebotomiæ, quando ea neceſſaria videtur ad evacuationem, eodem die fieri debet; ſi revulſionis gratia, diverſis diebus. Nam ubi vacuandum eſt, præcipue in acutis, ſubito corpus in alium ſtatum transferendum eſt, quia ſæpe accidit ut morbus mox principium percurrat, ita ut poſtea venæ ſectione non ita commode uti liceat.

OBSERVATIO XCV.

Tumor hepatis ſpurius & decipiens.

ALiquando tumor ſchirroſus occupat muſculos epigaſtricos, quod certe decipere poteſt juniores, incautos aut umbratiles Medicos, ut vidimus contigiſſe ſeniori & celeberrimo Medico, cujus laudi nihil propterea detrahendum, qui talem tumorem ſumpſit pro ſchirro hepatis in nobili viro, & remedia ad talem affectum oppugnandum ordinaria, ſed fruſtra præſcripſit, cum ſolis externis opus eſſet, iisque curatio abſoluta fuerit: Nobilis autem ille vir, licet ſexagenarius optima valetudine fruebatur à duobus annis, ac vivido faciei colore quod tandiu non tuliſſet, ſi verus hepatis ſchirrus adfuiſſet, adde quod tumor ille locum mutabat quoties nobilis ille ad latus ſiniſtrum vertebatur; & hujus rei teſtis Dominus Riverius.

OBSERVATIO XCVI.

Ictus ſerpentum.

RUſticus à ſerpente ictus in ingentē totius corporis tumorem incidit, attamen evaſit, multas hirudines ſingulis diebus morſui applicando per aliquot dies.

Qui in his oris viperas capiunt prope ſylvam ſancti Hilarii, quando ab eis punguntur, nihil applicant morſui, præter allium contuſum, cujus eſus etiam utiliſſimus.

Venator quidam amicus meus, morſum in canibus ſuis fricat, cum ſaliva ſua, & poſt reditum, aquam frigidam propinat, ſicque omnes liberat: Idem retulit mihi cor viperæ ſtatim exhibitum, præſentiſſimum eſſe remedium, illud etiam præſtat pulvis ejusdem cordis, vel totius animalis in juſculo aut alio liquore appropriato.

Cum aliquando canis mea venatica ictum viperæ accepiſſet, ſubito, in terram concidit, nec erecta progredi poterat, quin ſtatim recideret; huic vulnus cultello ſcarificavi & in proximam domum deportatæ offam exhibui cum theriaca & allio, ſicque liberata eſt, collo tamen ubi demorſa fuerat, per aliquot dies tumido remanente.

OBSERVATIO XCVII.

Morbi Chronici & diuturni.

IN morbis omnibus Chronicis & contumacibus curandi experientia & lectione ubique didici vel hydrotica & ſudorifica, vel præcipue aperientia valida præſtantiſſima eſſe; qualia ſunt ſal tartari, ſpiritus ſulphuris per campanam elicitus, & mercurius dulcis ſexies ſublimatus, & hic ſimilia ad longos dies uſurpata, ut centies obſervavi & præſcripſi exemplo præceptoris mei, qui ſæpe ita ſal tartari, & ſpiritum ſulphuris infundebat cum ℥. j. vel ℥. ij. ſennæ (aliquando radic. jalapæ ℥. ß.) in aqua fontis ſola; aut decocto appropriato, ut videre eſt in ejus obſervationibus; ſicque febres intermittentes diuturnas, & ipſam quartanam, chloroſin, cachexiam, melancholicos affectus & contumaces viſcerum obſtructiones, irritis aliis ſæpiſſime curavimus.

Aquam autem ſale tartari imprægnatam, febrifugam jure meritoque vocavit D. Riverius in obſervationibus, ubi calomelanos nomine donavit Mercurium dulcem ut ſupra ſublimatum, qui certe laudabile, nec unquam noxium efficit catharticum ad ℈. j. cum ℈. ß. reſinæ jalapæ vel ſcammonii, quorum doſis minui vel augeri poteſt: Et ſane nunquam alium niſi optatum ex remedio aſſumpto vidimus effectum in caſibus innumeris, & in omni ætate. Illius autem dotes apud Authores chymicos nunquam ſatis laudari poterunt.

OBSERVATIO XCVIII.

Animadverſiones practicæ circa febres malignas.

ANnis 1649. & 1650. hoc obſervatione dignum exiſtimavi in omnibus febribus malignis quæ adeo graſſabantur, ut omnis generis remedia eluderent. Scilicet quod quicunque ab initio de corde, ut vulgo dici ſolet, conquerebantur, ſeu levi ſyncope aut cardialgia corripiebantur, omnes fermè interierunt: cauſam hujus rei in malignam qualitatem jam in majora vaſa & intimas corporis partes irrepentem refe-rendam cenſeo, & ventriculum graviter à venenata illa qualitate ejus affici, quam remedia illam oppugnantia exhiberi poſſent.

Quibus etiam dolor capitis longe ante febrem oriebatur, & quicunque vermes in ſtatu morbi per ſuperiora rejecerunt, etiā interierunt, præcipue vere & æſtate, non ita vero autumnali tempeſtate: Omnes autem quot-

quotquot evasisse vidi, multum sudavere quinto, & sexto die, quod mihi mirum visum est, eo quod infrequens & præter rationem ac leges dierum criticorum; atque ideo ni fallor, omnibus fere recidiva contigit, idque ter & quater, & iterum per sudores judicati sunt, præter eos quibus levia cathartica exhibita sunt; & quicumque ab initio correpti sunt febre continua cum vigore symptomatum, vel alio modo purgati sunt: missus iis sanguis, omnes ferme perierunt; Quibus autem circa autumnum pauca remedia administrata sunt ij citius evaserunt.

Hoc unum afferam de remediis, scilicet me vidisse miranda experimenta aquæ theriacalis Bauderonii, & alterius etiam minus compositæ, etiam in deploratis & quibus maculæ purpureæ, aut variolæ tunc etiam grassantes retrocesserant.

Alvi fluxus in principio fere semper funestus fuit, cum urina suspensum & aliquando sedimentum perseveransac colorem laudabilem habente: ij etiam citius evaserunt quibus parce missus fuit sanguis, & nulla purgatio exhibita, quæ alioqui periculosa fuit, & multis perniciosa.

Toto anno sequenti 1651. & præcipue autumnali tempestate, hoc ego verissimum esse expertus sum, si unquam alias, quod dicit Fernelius corporibus cacochymis, quibus purgatio necessaria est, eamque respuendo, alimentis potius quam remediis sese reficere conantur, non se (inquit) sed suam ipsi intemperiem alunt. sic enim natura cum sit paucis contenta, ita suas functiones melius perficit nec putres aut crudi humores in ventriculo collecti, aut aliunde illapsi, actiones illius destruunt, sicque vita in longiores & leviores annos prorogatur solius temperantiæ beneficio quæ una est vitæ salubris moderatrix, ut ait Hippocrates, & ante illum Ecclesiasticus verbis prorsus divinis: Propter crapulam (inquit) multi obierunt, qui abstinens est adjiciet vitam. Omnes autem quotquot à popularibus hisce febribus evaserunt: temperantes erant, & quicumque recidivam passi sunt (omnes autem fere patiebantur) hoc contingebat propter cibum largius quam par erat sumptum, licet etiam in minori copia & alimenta facilis coctionis ac laudabilis succi sumere viderentur; quod certe omnes fere ægri fatebantur invito appetitu.

OBSERVATIO XCIX.

Pestis.

Quidam cui demandata fuerat cura tertiæ partis alicujus urbis peste afflictæ, omnes fere curavit vomitorio composito ex ℥. ij. cujuslibet vitrioli, mellis ℥. ij. & aquæ communis ℥. vj. simul mixtis, quod exhibebat statim atque apparebant aliqua signa morbi imminentis vel præsentis; ita ut vix decem aut duodecim obierint in suis partibus, cum in reliquis pauci evaderent. Quod semper & ulterius denotat vires & necessitatem vomitus in tali casu, sicut etiam probant tot Authorum observationes, & illæ quas annotavimus ex pestilentia Costensi in priori editione observationum Riverianarum.

OBSERVATIO C.

Suffusio & Cataracta.

Mulier 30. annorum ex confirmata suffusione quæ cataracta vulgo nominatur, per annum integrum obcæcata, visendi facultatem recuperavit, præmissis universalibus, beneficio aquę ophthalmicæ Quercetani per longum tempus usurpatæ, & purgationibus interpositis: huic autem loco aquæ chelidoniæ majoris ab authore præscriptæ substituimus vinum album imitatione prædicti præceptoris nostri, à quo prædictam aquam cum felici successu multoties præscriptam vidimus & audivimus.

Puella 20. annorum, dolore intenso; & rubore insigni oculorum cum lacrymis fere continuis laborans per multos menses; tandem eo redacta, ut per annum integrum vix oculos attollere, & sine alterius ope progredi posset: huic varia remedia omnis generis administrata sunt, sed frustra; soloque setaceo auriculari, à me tandem præscripto curata est scilicet in extrema parte utriusque auriculæ facto cum stylo triangulari ferro candenti, foramine, immissisque radicis thymelææ frustulis, postea emplastro diachylone gummato obvolutis, & ad instar setacei vulgaris bis aut ter quotidie, si opus sit renovatis, per longum tempus.

Certe mirum est & incredibile dictu quantam serosæ illuvici copiam per hujusmodi foramina depluere sæpe vidimus: ita ut vix decem dierum spatio ea copia per setaceum, quæ aliquando intra viginti quatuor horas per hæc emissaria fluere possit: Nec tantum in ejusmodi fluxionibus ad oculos, sed etiam partes omnes inferiores [præcipue vero externas] ut pectus, dentes, articulos, &c. hoc remedii genus multum valere sæpe vidimus, multosque ab imminente phthisi ex tenui acrique destillatione, alios ab inveteratis capitis doloribus curatos experti sumus, dignumque remedium quod omnes practici in fluxionibus tum vacuandis tum avertendis pro variis affectibus in usum revocare non dedignenter.

OBSERVATIONES AB ALIIS COMMUNICATAE

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Omnibus *sedulo, & accurate artem Medicam exercentibus multa frequenter occurrunt observatione dignissima, quæ tamen ut plurimum neglecta, infeliciter pereunt, & oblivioni devoventur. Ea vero quæ à quibusdam in commentarios privatos referuntur, illorum quidem usui reservantur, sed utilitati publicæ nequicquam conferunt. Ideo se-*

dulos quosque artis Profeſſores rogatos velim, ut ſi publice prodeſſe cupiant, & præclaras obſervationes hactenus collegerint, quæ juſtum volumen implere valeant, publici juris faciant. Si vero impar volumini conſtruendo numerus earum fuerit; mihi liberaliter communicare dignentur, eas cum quarta centuria (quam, ſi Deus vitam conceſſerit, brevi editurus ſum) ſub eorum nominibus in lucem prolaturo. Quemadmodum in ſequentibus obſervationibus ab aliis communicatis, à me factū videre eſt: quas hinc inde ab amicis collegi, & ſub propriis ſingulorum nominibus edidi. In quibus multa meis præſtantiora legentur; ut inde pateat unicuique licere artis Medicæ dignitatem, hoc ſcribendi genere ulterius promovere & aliquod in de nomen ſibi comparare.

Præterea benevolum Lectorem etiam monendum volui, me haſce obſervationes ſecundum ordinem quo mihi communicatæ ſunt, deſcribendas curaſſe. Ne quis de dignitatis ordine parum obſervato conqueri valeat.

OBSERVATIONES COMMUNICATÆ

A. D. PETRO PASCHEQUO,

Medico Lunellenſi Celeberrimo Amico meo, Antiquiſſimo,

OBSERVATIO I.

Inappetentia.

MILES chronica febre male mulctatus, incipiens jam aliquantiſper reſpirare ab acceſſionibus; quæ multum priſtinæ ſævitiæ depoſuerant, ſupplex à me petiit, ut appetentiam in ſe plane dejectam revocarem, alioquin intra quatriduum indubie periturum. Ego præſcripſi potionem ex ℥. ß. diaphœnici, cum abſinthii vulgaris, & agrimonii, decocto; poſtea ſequentibus, veluti cote, appetentiam acui.

℞. Folior. agrim. abſinth. vulgaris centaur. min. ana m. ß. fiat omnium decoctio, decolatura cape ℔. ß. cum pauco ſaccharo. Juſſeram ut novem dies huic decocto indulgeret febricitans noſter: ſed poſt dies quinque exactos rediit ad me, enixe rogans, ut caninam appetentiam uſu medicamenti noſtri excitatam obtunderem, quod præſtitimus abſtinendo à potione noſtra amara illique conſulendo, ut butyro, pinguedine, & vino generoſo ureretur. Plures in talem affectum incidiſſe eodem remedio teſtis ſum.

OBSERVATIO II.

Colicus dolor.

DN. Præſes de Rupemora ſenior, graviſſimo colico dolore excarnificatus triduum integrum, cum nullis anodynis levaretur ſumpta ℥. j. pulveris inteſtini lupi cum pauco vino generoſo, incantamenti inſtar in priſtinam valetudinem erectus fuit. Item presbyter huic malo valde obnoxius. Item vidua, quæ Monſpelii degens 27. dies crudeles cruciatus toleraverat. Denique mille alii, quos brevitatis gratia prætereo, nullo injecto clyſtere, aut medicamento purgante ſumpto; quod admirationem fovet.

OBSERVATIO III.

Colica Nephritica.

VIdua quædam colico dolore, eoque nephritico divexata, petiit à me agente in Belilucanis thermis, ut malis ſuis obviam irem, quod in momento feci. Juſſi enim ut in thermas nulla interpoſita mora deſcenderet & ſtatim dolor perfecte quievit, & mirati ſumus, quod nullo prægreſſo clyſtere, aut cathartico, tam ſubito levamen acceſſerit.

OBSERVATIO IV.

Alvi fluxus cholericus febribus intermittentibus ſuperveniens.

QUi febribus intermittentibus bilioſis, & malignis laborant, præcipue duplici tertiana, propter multitudinem materiæ bilioſæ furentis in choleram morbum incidunt, recurrente paroxyſmo, cujus impetum ſi non frænaveris medicamentis infra ſtatim à me ſcribendis, morietur æger intra duos, aut tres paroxyſmos. Dn. Labrunæus vir literis apprime tinct⁹ ejuſmodi febre laborans, vix potuit à paroxyſmo ſervari, cui ſupervenerat cholera morbus; frigus marmoreum, pulſus minutulus & ferme deficiens, oculi concavi aliaque horrenda ſymptomata. Tandem poſt innumera adhibita remedia, quibus multi ægri noluerant uti, qui vale dixerant mundo, à faucibus Orci rediit. Ego ut craſtinam tempeſtatem averterem, juſſi ægrotum panatellis craſſiuſculis & gelatinis recreari, ut frænum injiceretur humoribus ſequenti die ſævituris, Epithemata, & opiatas præſcripſi ex conſerva roſarum, bugloſſ. borrag. myrobal. ſaccharo conditis, margaritis, tribus vero horis ante paroxyſmum, clyſterem hunc mirabilem injiciendum curavi, ſine quo actum erat, ni fallor de meo amico.

℞. Roſar. rubr. M. j. coquatur in juſculo capitis, & pedum vervecis, in colaturæ ℔. j diſſolve theriacæ recentis ʒ. ij. vitellum nu. j. fiat clyſter, quem retinuit ad reditum usque paroxyſmi, qui alvi fluxum reduxit, ſed minorem multo. Huic methodo inhærens multos deploratos ſervavi.

OBSERVATIO V.

Hæmorrhoidum dolor.

MUlti in hoc cœli tractu æſtuoſo, cæcis internisque hæmorrhoidibus laborant, quibus ſummus dolor creatur. Ab excrementis etiam induratis, & ſuppreſſis propter tumorem illarum, inteſtinum clauden. tem ſæviſſimus excitatur cruciatus, vulgus Medicorum caſſia ventrem emollit, ut liberius alvus deponat ſua excrementa, ſed male profecto. Cum enim venæ inflen-

tur

tur in ſede potiſſimum, propter inſitam mollitiem, quia paratæ ſunt ſanguinem recipere; Accidit ut uſu caſſiæ ita molliantur, ut in poſterum, luxuriantem ſanguinem facile recipiant, effectumque hoc modo magis augeant. Ego verò à muliercula ſtipem emendicante didici infundere millefolium in aqua fervente, & bibere infuſionem illam per menſem integrum aut diutius, & omnes tali affectu laborantes ſanati ſunt. Domina Dumaſia, male habita à tumentibus venis ſedis, Uxor Greancerii Chirurgi, fuerunt hac arte curatæ. Tandem hoc ipſum remedium reperimus apud Arnaldum de Villanova, cap. de hæmorrhoidum doloribus. Idipſum remedium ad fluxum illarum immoderatum valde confert, ſi prædicto Arnaldo credere eſt, & ratio etiam ſuadet.

OBSERVATIO VI.

Ictus veſpæ.

Cum veſpa manui aculeum meæ fixiſſet, dolor adeo ſævus exortus eſt, ut impar eſſem ad ferendum malum. Admota theriaca in momento cruciatus ceſſavit: ſed cum poſt tres horas theriacam illam admotam abjeciſſem, rediit dolor crudeliſſimus ut antea, qui ſopitus eſt eodem remedio parti per diem integrum admoto.

OBSERVATIO VII.

Epinyctides.

Cum nullis remediis epinyctides potuiſſem curare in atrabilario venatore, muliercula conſilio, illitæ fuerunt oleo juniperino, & vir iſte placide dormivit, cum antea inſomnes noctes duceret, & ſanatus fuit.

OBSERVATIO VIII.

Convulſio.

Juvenis toto corpore convulſus erat, ita ut ſpina dorſi non poſſet inflecti. Sequenti remedio ſtatim expedite ambulavit.

♃. Butyri rancidi, & laridi veteris ana quart. j. bdellii, ammoniaci ana ℥. j. myrrhæ, caſtorei ana ℥. iij. flor. ſtæchad. anthos ana p. j. nucis moſchat. & garyophyll. ana. ℨ. j. catum parvum exentereatum, excoriatum, & in fruſtra conciſum. His inferciatur anſer, & conſuatur, & torreatur in veru, primus qui defluet ſuccus, abjiciatur, ſecundus qui defluet colligatur in vaſe aceto ſemipleno, pro litu ſpinæ convulſæ. Remedium eſt divinum.

OBSERVATIO IX.

Faciei tubercula retrocedentia.

Carmelita quidam comis certe, & optimis moribus præditus, ſed tuberculis eminentioribus, rubris, aceraſſis, per totam faciem ſparſis de honeſtatus me inviſit; quem prima fronte non cognoſcebam, quod prædictæ puſtulæ nullo artis præſidio, ſed ſponte delituerant, complanatæque fuerant. Huic prædixi in graviſſimum morbum brevi caſurum, nec fefellit conjectura, nam intra 15. dies, in continuam febrem incidit à qua de medio ſublatus eſt.

OBSERVATIO X.

Paſſio hyſterica.

Puella quædam viro matura, motibus quibusdam convulſivis vagis tamen affligebatur, ex quibus conjeci (ut etiam ex doloribus uteri) illam ſuffocatione laborare, miſſis ex antro pudoris vaporibus. Sequenti remedio in momento liberavi.

♃. Aſſæ fœtidæ ℨ. ij. caſtorei, fæculæ bryoniæ an. ℨ. j. ſem. rutæ ℈. j. croci ℈. ß. laudani Paracelſi gr. viij. (quæ certe addidi, tum conſilio Hippocratis, qui ſuccum papaveris ſomniferi præſcribit in ſuffocatione uterina lib. 2. de morbis mulierum ſect. 5. pag. 237. circa finem in Hippocrate Fœſii) tum ut cætera remedia admixta laudano contemperarem, cum ſyrupo de arthem. fiat maſſa pilul. de qua capiat. ℨ. j.

OBSERVATIO XI.

Dolores à Partu.

Mulier temulenta ſæviſſimis à partu exercebatur doloribus, qui poſt alia remedia huic præſidio ceſſerunt.

♃. Galbani, aſſæ fœtidæ ana ℥. j. paretur emplaſtrum rotundum cum quatuor granis moſchi in medio, admoveatur paulo infra umbilicum. Uterus conglobatus in inguine lares ſuos repetiit, & dolor evanuit.

OBSERVATIO XII.

Ad dolores veſicatorii.

DN. Amalricus comate laborans, & ab eo emerſus conquerebatur mirum in modum de dolore à veſicatorio excitato, ſed cum nullo anodyno potuiſſem illum ſedare, Domina Ranchina uxoris meæ ſoror ſolo hydræleo leniit. Ego mulierculam veſicatorii excarnificatam beavi ſic, & omnes alias, quæ in tale tædium inciderunt.

♃. Corticis ſecundi, & viridis rami ſambuci cultello deraſi M. j. coquantur in oleo dulci cum pauca aqua ad conſumptionem aquæ, colaturæ adde ceræ parum, fiat unguentum, quo dolores omnes à veſicatorio excitatos demulcebat. Divinum mehercule eſt.

OBSERVATIO XIII.

Tumor cruris.

Uxori Dn. Juſtamondi crus intumuerat, quod gangrænam minabatur, calore nativo ab humorum pondere ſuffocato jam & obruto. Secta vena, ſyrupi de rhamno ℥. j. exhibui cum pauco decocto cicerum rubrorum, & craſtina die detumuit bene membrum affectum. Hoc etiam obſervavi in pluribus aliis mulierculis, quas notavi crurum tumoribus magis obnoxias, quam viros, quod ſit uterus corporis ſentina, in quam confluit, cumulaturque humorum colluvies, & in coxas vicinas excrementa ſua deponit.

OBSERVATIO XIV.

Mammillarum fiſſura.

Uxor mea male mulctabatur mammillarum fiſſuris, quas nullo remedio potueram ſanare; Mulier pannoſa, & annoſa brevi curavit, illito de nucleis oleo recens expreſſo, ſinapiſato ſaccharo deſuper, tenuiſſimè pulverato. Balſamum ſacchari idem præſtat, quod centies obſervavi.

OB-

OBSERVATIO XV.

Hydrops.

SAbardatus Preſbyter poſt vomitum ſanguinis librarum octodecim, in hydropem aſcitem incidit, à quo eum liberaveram infuſo rhabarbaro in aqua communi pro potu ordinario: ſed cum genio indulgeret, nec memor eſſet præteritorum malorum, rediit hydrops, quo de medio ſublatus eſt.

OBSERVATIO XVI.

Hæmorrhagia.

RUſticus ex hæmorrhagia liberali jam vicinus morti me accerſivit: ſed cum nulla remedia contuliſſent; inſtillavi in aurem è directo naris ſanguinem fundentis guttas aliquot aceti roſati, & ſanguinis fluxus ſtatim ſubſtitit. Didiceram à Dn. Pontando, qui viderat hoc remedium à Belga Medico factitatum, legi Scribonium Largum cap. de hæmorrhagia.

OBSERVATIO XVII.

Singultus.

DUmaſius Centurio febre tertiana laborans ſumpto ſyrupo de papavere in medio paroxyſmi; tam importuno ſingultu premebatur, ut pene moreretur, ſed cum nec aloe ſæpius ſumpta nec alia medicamenta potuiſſent affectum illum ſanare, tandem conſilio ægri noſtri miſimus ad thermas Balerucanas quæſitum aquam, qua copioſe epota, ut in thermis fieri ſolet, brevi curatus eſt, fuſis & deterſis humoribus à ſyrupo tunicis ventriculi infixis.

OBSERVATIO XVIII.

Fluxus ſanguinis ex auribus.

VIdi Brouſolum Giniacenſem, qui cecidit ex equo in lapides, & ſupra aurem dextram, è qua ℔. iij. ſanguinis effluxerunt. Vidi etiam plurimos, qui ſanguinem copioſum ex caſu, auribus reddiderunt; nec obierunt. Quotquot autem vidi ex caſu per aures ſaniosſam materiam reddere, omnes de medio ſublati fuerunt.

OBSERVATIO XIX.

Venus languida.

MUlier prolis cupidiſſima, ſed appetentia veneris nullo modo laceſſita, à me petiit, ut ſtimulos veneris in ſe emortuos (ut dicebat) accenderem: quod feci ſequenti opiata.

℞. conſervæ rad. eringii, & ſatyrionis maris ana ℥. j. corticis aurantiorum melle conditorum ʒ. vj. nucem juglandem conditam nu. 1. confect. alcherm. ℥. ß. ambræ griſeæ, formicarum volantium ana ℈. j. moſchi gr. vj. cum ſyrupo conſervationis corticis citrii fiat opiata, de qua capiat ante levem cœnam, ad molem parvæ caſtaneæ ſuperbibendo parum vini Hippocratici. Illa confeſſa eſt ſe miram percepiſſe voluptatem poſt uſum opiatæ noſtræ. Nihil autem efficacius invenitur, quam litus regionis uteri ex oleo de formicis volantibus, quod ſic fit.

℞. Formicarum volantium ℥. ij. infundantur diebus canicularibus in oleo ad ſolem fervidum per 40. dies

OBSERVATIO XX.

Dolor pleuriticus.

PUella atrabilaria ſæviſſimo pleuritidis dolore excarnificata, jam undam lethæam bibebat; è qua eam retraximus ſic.

℞. Olei amygd. dulc. ℥. ij. laudani Paracelſi gr. iij paulo poſt quievit dolor, & melius habuit.

OBSERVATIO XXI.

Hyperſarcoſis.

LAborabam ulcere ſub ungue pollicis pedis deliteſcente, huic ut obviam irem, juſſi Chirurgo, à directo ulceris unguem ſuperpoſitum incidere, & foramen efficere, ut remedia ulceri admoveri poſſent; ſed caro fungoſa ſupercrevit: quam cum ſæpius deleviſſem, iterum creſcebat. Quare poſt longum uſum aluminis uſti, decrevi remedium novum experiri. Præcipitato igitur rubro bene loto, & nullo modo dolorifico uſus ſum ad carnem ſuperfluam abolendam, quod brevi factum, nec amplius pullulavit.

OBSERVATIO XXII.

Vulnerum prognoſis

IN obſidione Monſpelienſi, multi milites in manibus præcipuè ſauciati, convulſione muſculorum temporalium intra aliquot dies corripiebantur, & omnes moriebantur, ut vidimus nos. Dux quidam in pugna illa cruenta facta Calviſſoni à Mareſchallo Dutrec, & Duce Rohanno, ſauciatus fuit in femore, vulnusque ad perioſtium usque penetravit, convulſio ſucceſſit partibus femori vicinis, & ſenſim ad crotaphitas muſculos usque aſcendit, mortemque invexit. Qui tali convulſione corripiuntur, non poſſunt aperire os, loquuntur initio convulſionis expedite; nec ſentiunt res ſuas malo eſſe loco.

OBSERVATIO XXIII.

Hypercatharſis.

BAro Calviſſonis poſt ſumptum pulverem diacarthami, me repugnante centies evacuatus eſt, hunc ſalvum fecimus ſic.

Primò ex juſculo in quo roſæ coxerant, & flores chamomillæ, cum pauco ſacharo, & vitello ovi, clyſterem paravimus, poſtea ſequentem injecimus.

℞. Juſculi capi ℔. j. ſachari ℥. j. laudani Paracelſi gr. v. vitellum ovi nu. 1. ſuperpurgationem ſtatim compeſcuit. loco laudani addatur theriacæ recentis ʒ. j. ß.

OBSERVATIO XXIV.

Sitis intenſa.

DN. Viventius febre continua laborans, tam intenſa ſiti vexabatur, ut crederet ſe eſſe unum ex bajulis illis Pariſienſibus, qui aquam per urbem circunferunt, clamabatque diu, ac noctu ſic, (de l'eau) ſed cum ſitis ejus nullis potuiſſet extingui remediis ceſſavit ſumpta ʒ. j. ß. ſalis prunellæ cum aqua communi. Item Simeon meus ſumpto ſyrupo de rhamno, tam immenſa ſiti premebatur, ut ferme moreretur, ſumpſit ʒ. j. ſalis prunellæ, & ſitis ſtatim deſiit.

OB-

OBSERVATIO XXV.

Variola.

VIdi filium Dn. Martineti variolis laborantem cum ſignis laudabilibus, febris enim poſt exortum puſtularum remiſerat, reſpiratio libera erat, nullus alvi fluxus, tubercula eminentia ſatis, ſomnus mediocris bene ſe habebat ad ea quæ offerebantur, ſubitò tamen, & ſine manifeſta cauſa puſtulæ ſeſe occultaverunt morsque ſequuta eſt illarum occaſum. Idipſum vidi in pluribus aliis eodem morbo afflictis, quibus omnibus mortem certiſſimam portendi.

OBSERVATIO XXVI.

Prognoſis lethalis.

DN. Engarranus filius febre afflictus, non poterat deglutire ſed potum naribus rejiciebat, muſculis œſophagi (ni fallor) reſolutis, obiit. Item cum non eſſet vultu matri ſimilis, illius tamen vultus materno erat ſimilis ita ante obitum, ut aſtantes omnes mirarentur. Item neptis mea nullo modo matri ſimilis, paulo ante mortem matris imaginem præ ſe ferebat. Omnes autem ægroti, potum naribus rejicientes, aut repræſentantes atavos, avos, aut parentes, perierunt, quod mirabile eſt.

OBSERVATIO XXVII.

Sudores nocturni.

VXor Dn. De Ladeveſe, ſingulis noctibus poſt expurgatam febrem ſudabat. Huic præſcripſi julepum refrigerantem ex aquis cichorii, & bugloſſi cum ſyrupo de pomis, nec impoſterum ſudavit, unde conjicio ſudores in ſomno erumpentes, non eſſe ſemper ſignum humorum luxuriantium, ſed aliquando caliditatis, nam ſani calido temperamento donati noctu ſæpe ſudant. Adde quod prædicta domina ſine ulla evacuatione naturali, aut artificioſa curata eſt.

OBSERVATIO XXVIII.

Hæmorrhagia ex dente avulſo.

DOmina Viventia cum ſibi dentem avulſiſſet, tam copioſa hæmorrhagia ſucceſſit, ut ferme moreretur, irritis omnibus remediis. Vocatus juſſi ut emplaſtrum contra rupturam ſatis magnum tempori, dentiavulſo reſpondenti admoveretur. Item ut alveolo, è quo dens extractus erat, parum colcotharis pulveriſati adhiberetur cum cotone, & digito contineretur. His factis intra horulam ſubſtitit ſanguis.

OBSERVATIO XXIX.

Pleuritis.

OMnes pleuritici quo vomunt ſtatim in principio morbi, evadunt, ut in infinitis obſervavi, levata pleura ab humorum ſarcina vomitus beneficio.

OBSERVATIO XXX.

Sanguis menſtruus.

SAnguis menſtruus mulierculárum præcipue benevalentium, odorem florum calendulæ ſpirat. Hinc conjicio ſimilitudine quadam ſubſtantia calendulam movere menſes.

OBSERVATIO XXXI.

Arthritis.

DOmina de Cottereau arthritide univerſali laborans, nulla enim corporis pars vacabat à dolore, liberata fuit beneficio croci metallorum, quidquid dicat Hippocrates de 40. diebus.

OBSERVATIO XXXII.

Vteri dolores.

MUltas mulierculas vidimus, uteri doloribus excarnificatas, quæ parum levaminis à laudano noſtro ſentiunt. Exhibita vero ℥. j. antidoti aſyncriti, ſtatim dolore vacant. Quod ego valde miratus ſum, nec contemnas.

OBSERVATIO XXXIII.

Balnei calidioris.

HOneſtiſſima mulier in exitu balnei calidioris, in tantam totius corporis phlogoſin inciderat, ut nullo temporis puncto à doloribus & anxietatibus quieſceret. Cumque omnia refrigerantia; tam interna, quam externa, in uſum revocata fuiſſent in caſſum, balneum ex ſola aqua tepida, eam ab omnibus doloribus liberavit; quod animum meum valde auxilium levavit.

OBSERVATIO XXXIV.

Ventriculi dolor.

Bilioſi, macri, ruffi, raræ texturæ, ineunte æſtate, dolore ventriculi exercentur, quia cum orificium illorum præditum ſit acerrimo ſenſu, à bilioſis humoribus (antea à veris, & hyemis temperie, aliquo modo frenatis) vellicatur, medela eſt purgatio ex rhabarbaro, tum dare bis, aut ter mane laudani Paracelſi gr. iij. aut iv. certe obtuſo ventriculi ſenſu multo melius degunt.

OBSERVATIO XXXV.

Scabies tibiarum.

AD magnam illam ſcabiem, quæ in tibias excutitur poſt morbos longos, & præcipue febrem quartanam doloribus ſæviſſimis junctam nihil inveni in tota Medicina efficacius quam ſequens unguentum.

℞. Unguenti Baſilic. ℥. iv. terebinth. ℥. ij. olei roſati ℥. iv. vitellos ovor. nu. iij. ceræ tantillum, fiat unguentum, quo inungantur partes ſcabie laborantes.

OBSERVATIO XXXVI.

Oris inflammatio ex hydrargyroſi.

VNguento mercuriali inunctis inflammatio, & ulceratio oris ex ſalivatione accidit, quibus aliquando difficillime occurritur. Ego cum quendam inungi curaſſem, tanta in ore excitata eſt inflammatio, ut pene in deſperationem venerit, quæ irritis aliis omnibus remediis, ſolo juſculo ex pullo comparato ſine ullis herbis

herbis, omnimodum levamen accepit, retuſa virulentia, ut puto, mercurii à benigniori pulli ſubſtantia.

OBSERVATIO XXXVII.

Hæmicrania.

POſt hæmicraniam quindecim annorum, accidit mihi apertio venæ in ſuperiori labio, è qua ſingulis menſibus ℔.iv. aut v. ſanguinis ferventiſſimi, & falſi profundebantur: tædium hoc amolitus ſum ſecta vena brachii è directo labii affecti bis ſingulis menſibus, & educto liberaliter ſanguine hæmicrania ceſſavit.

OBSERVATIO XXXVIII.

Capitis contuſiones.

PUella annos nata 20. lapide percutitur paulo ſupra frontem, non deſerit conſueta munia. Illa tamen poſt tres dies de dolore capitis obtuſo conqueritur, ſomnolenta fit, febris exigua admodum eſt; decimo ſeptimo die motus quidam convulſivi apparent; vigeſimo rupto abceſſu, & excreto è naribus vireſcente pure moritur. Dn. Viventius in poſteriora cecidit, manſit dies aliquot negotiis ſuis intentus, poſtea vero cœpit delirare, ignem petere, dicens ſe frigere, ſomnolentus erat, nox erat laborioſa, manum ſubinde capiti admovebat; undecima die, rupto abſceſſu ore excrevit materiam purulentam, & ſtatim mortuus eſt. Nepos meus cum contuſionem capitis accepiſſet, triſtis factus eſt, de dolore capitis leviter conquerebatur. Tandem poſt menſem incidit in febrem continuam, cum ſomnolentia, capitis dolore, ſurgebat ſubinde, & clamabat, ſeptimo die morbi, excreto pure per nares, vitam ſtatim cum morte commutavit.

OBSERVATIO XXXIX.

Impetigo & pruritus totius corporis.

MUlier quædam piſcatrix ferinâ totius corporis impetigine laborabat, cum tanto pruritu, ut perpetuo ſeſe ſcalperet, nec poſſet punctum temporis quieſcere. Mane ex perpetuo ſcalptu ſquammarum M.iij. aut iv. in lecto colligebantur, piſcium ſquammis ſimilium. Ego imperato victu ex pullis gallinaceis, carne hædina, & hordeatis, primo præſcripſi bolum ex caſſia, poſtea venam brachii utriusque baſilicam aperiendam curavi, tum frontis, & utriusque malleoli, ut vitioſum ex toto corpore ſanguinem exhaurirem. His peractis ſequentem ſyrupum magiſtralem per 30. dies imperavi.

℞. Folior. ſennæ mundator. polypod. querc. recentis ana ℥. iv. epithymi ℥. j. ß. rhab. electi ℥. j. ſem. aniſi ℨ. iij. ſantal. citr. ℨ. j. ß. infundantur per noctem in ſucco pomorum per reſidentiam depurato poſtea coquantur ut artis eſt, addendo ſacchari q. ſ. recoquantur in ſyrupum perfecte coctum, cujus capiat prima ſecunda vice ℥. ij. aut ℥. ij ß. cum ſero lactis, aliis diebus hujus ſyrupi capiebat cohlearia duo mane, ſic enim alvus libera ſervabatur, & materia illa ſenſim, & pedetentim vacuabatur. Tabellas diarrhodon. abbat. aliquando ſumebat mane poſt aſſumptum ſyrupum. Juſculis pullorum indulſit per plures dies, quibus maxime infracta eſt vis atrabilarii humoris. Tandem ad aquas Meynenſes ægram noſtram relegavimus, quarum frigiditate, temperato hepatis incendio, in perfectiſſimam valetudinem reſtituta fuit, nec ab annis quindecim poſtea opem meam imploravit. Illius maritus leprâ perierat.

OBSERVATIO XL.

Lumbrici per urinas excreti.

JUvenis quidam renum dolore excarnificatus excrevit cum urinis vermes plurimos nigros, & magnitudine & longitudine acus communis, cornutos, friabiles, quorum duos miſimus ad te, ſi bene memineris.

OBSERVATIO XLI.

Stultitia.

DN. N. poſt uſum longum aquæ papaveris rheados infatuatus eſt, & tandem obiit. Aperto cranio, cerebri ventriculi inventi ſunt à me pleni humore nigro, atramenti æmulo, ſummo fœtido.

OBSERVATIO XLII.

Ferina deſtillatio.

PLurimos vidi ferina deſtillatione laborantes, tanto ſudore diffluentes, ut in ſummam virium dejectionem venirent, quem cohibuimus hoc modo.

℞. Thuris, maſtich. ſantalli rubri, granor. chermes, roſar. rubr. ana, ℥. j. fiat pulvis quo ſuffiantur capitis operimenta.

OBSERVATIO XLIII.

Oculorum macula.

AQua mellis oculorum maculas certiſſime delet, ſi penicillo illas tangamus, ſed oculorum dolor, ſi quis ſit, primò mulcendus: eſt enim dolorifica, quod notandum.

OBSERVATIO XLIV.

Teſtium magnitudo præternaturalis.

DN. N. teſticulos magnos admodum habebat à natura, ut multo intervallo ſuperarent magnitudinem teſticulorum equi; ille nunquam prolem ſuſcepit; illius, ut credo, inſtrumentis parum aptis ad veneris ſacra. Intumuit ſcrotum poſt caſum ab equo, inſtar ſphæræ qua trunculis luditur, tumor ad ſuppurationem verſus eſt, ex quo puris inſignis copia effluxit. Ulcere deterſo perfecte, deciderunt teſticulorum fruſtula omnino lapidea, ſiliceam enim duritiem æmulabantur, & malleolo in multas partes diſſiliebant, ut cæteri lapides. Corporis, & anni functiones parum erant immutatæ. Tandem poſt aliquot dies ſupervenit febricula cum anxietate, & ſiti, quæ paulo poſt accepit incrementum, pulſus è directo teſticuli affecti valde imminutus erat, priusquam in alio latere mutaretur, ſucceſſit ſaturatus rubor in facie, nec non exanthemata rubra in corpore univerſo, quæ brevi mortem adduxerunt; certe hæc hiſtoria notatu digniſſima eſt.

OBSERVATIO XLV.

Gemelli in utero.

VXorem meam & multas alias mulierculas geminam prolem parituras prædixi, quarum matres gemel-

gemellos ediderant, graviditas illis moleſta præter morem, uterus maxime turgeret, & brevi tibiæ, & pedes inflarentur, parumque moveretur fœtus ultimis menſibus concluſus in anguſto loco propter ſocium dimidium loci occupantem; raro in prædictione aberravimus.

OBSERVATIO XLVI.

Sanguis eductus actu frigidus.

VIdi mulierem natura admodum iracundam, febre continua laborantem, cui ſecta eſt vena me præſente, ſed cum ſanguis inflicto ſcapelli vulnere ad me perveniſſet, percepi illum actu frigidiſſimum, nivis enim, vel glaciei frigiditatem æmulabatur: intra dies quinque à ſecta vena obiit.

OBSERVATIO XLVII.

Salvatellæ apertio in quartana.

SAlvatellæ ſectio maximè prodeſt in febre quartana. Domina Troſſella quartanaria, ſecta hora una ante paroxyſmum ſalvatella, confeſſa eſt paroxyſmum multum imminutum fuiſſe: ſecunda vice fermè extinctum eſſe, poſt tertiam ſalvatellæ apertionem omninò deſiiſſe acceſſiones.

OBSERVATIO XLVIII.

Impetigines.

DOmina de Caſtelan laborabat fœda, feraque impetigine utriuſque manus, propter quam tædio maximo afficiebatur. Venæ ſectionem, cathartica, & omnia alia remedia reſpuebat. Hanc paucis diebus ſic curavi.

℞. Unguenti roſati ℥. iii. præcipitati albi ʒ. iii. miſce pro litu partium.

Hoc remedio prædicta domina, in atronam quandam magni nominis in Provincia, ut retulit mihi, eodem morbo afflictam curavit.

OBSERVATIO XLIX.

Scirrhus lienis.

VEtula ſcirrho lienis laborans, ſuprans, ſuprà modum anxia, petiit à me ut malà ſuà lenirem, cognoſcebat enim nullis poſſe præſidiis libitinam evitare. Dedi pilulam ex gr. iiii. laudani confectam; qua gravia omnia ſymptomata quieverunt, præcipuè ſumma ſpirandi difficultas, qua premebatur; quod miratus ſum.

OBSERVATIO L.

Epilepſia puerilis.

PUeri fermè omnes qui alvum adſtrictam habent, obnoxii ſunt convulſionibus, ut ex Hippocrate didici, & experientia. Filius Caroli mei adſtrictione alvi perpetuò laborans, convulſus periit.

OBSERVATIO LI.

Animi deliquium ex venæ ſectione.

MUlti venæ ſectionem, & ſanguinis effuſionem benè tolerant, ſed dum ſolvitur ligatura, & vulnus occluditur, in animi deliquium incidunt. His ſubvenies juſculo optimo ante venæ diviſionem exhibito, quod non ſemel obſervari.

OBSERVATIO LII.

Dolor Iſchiadicus.

MUlti ſunt, qui acutiſſimis doloribus exercentur iſchiadicis bilioſi & æſtatis tempore, quos non excrucio medicamentis calidioribus, ſed ſecta vena poſt clyſterem purgantem, injicio ſecundum clyſterem cum juſculo, & laudano. Sic Lunelli ſanavi tuum Jacobum ſalibus & dicteriis ditiſſimum.

OBSERVATIO LIII.

Impetigines.

PUer annos decem natus, impetigine affligebatur, quæ ichoroſam materiam ſudabat. Succedente Boreali conſtitutione, ſuppreſſa eſt fœda illa materia, & in pulmonem converſa, quæ horrendum excitavit aſthma: quod deſiit recurrente ſtatim conſtitutione Auſtrali.

OBSERVATIO LIV.

Ad puris attractionem ex abſceſſu pectoris, & aliis.

MIles ſauciatus in pectore, nullum ſanguinem reddidit per dies ſeptem. Conſilio Chirurgi, emplaſtrum vulneri appoſuimus, quod magnam puris quantitatem eduxit. Sigillorius etiam tumore ad ſuppurationem verſo exercebatur: ſed cum non fuiſſet apertus ut decebat, & in tempore, æger videbatur in alea vitæ, concentrato, & occultato pure, quod atraximus beneficio ſequentis emplaſtri.

℞. Reſinæ pini recentis, claræ, & odoratæ ℔. j. olei laurini, & terebinthinæ an. ℥. ii. gummi elemi ℥. iiii. Primò oportet reſinam, & gummi, in pelvi manere, donec miſceantur, poſteà addes terebinthinam & oleum, omniàque ſimul bulliant iterum, tùm demum per linteum craſſius tranſcolentur. Extendatur pars hujus materiæ ſupra alutam, fiat emplaſtrū quod vulneri apponatur. Mutetur autem hyemis tempore ſemel in die tantum, æſtate verò bis in die, & mirabilia videbis, neque puto in omnibus noſtris obſervationibus aliquid certius reperiri, ut diſcere poteris ex Paræo lib. 30. de vulneribus pectoris, & thoracis cap. 30. Prædictum autem emplaſtrum debet in medio perforari inciſuris duabus, aut tribus longis, ut pus attractum facilè effluat.

OBSERVATIO LV.

Anodynum ad dolores impetiginum.

MUlier animoſa, fera impetigine laborans cum ſummo dolore irritis omnibus remediis, ſequenti cataplaſmate mirum in modum fuit levata.

℞. Putria poma nu. vi. per ſetaceum tranſmittantur, quibus adde olei roſacei ℥. ii. lactis muliebris parum fiat cataplaſma, quod admoveatur parti dolenti. Longa autem experientia didici, putria poma dolorē magis lenire, quam cocta, quod ſemper aliquod empyreuma præ ſe ferant.

OBSERVATIO LVI.

Febres æſtivæ puerorum.

MEnſe Julio, Auguſto, & Septembri, magnus infantium numerus moritur lactentium, quos noſtrates mulierculæ vermibus laborare aſſerunt. Ego verò aſſevero mortem provenire ab acriuſculo nutrícum lacte, quo inflammatur ventriculus, nam frigus extremorum adeſt, ſitis inexplebilis, anxietas ingens, nauſea, vomitus, diarrhæa, ut teſtis ſum. Quare vena ſecanda eſt. Poſteà verò regione ventriculi admovendum ſequens cataplaſma.

℞. Farinæ hordei ℔. i. micæ panis ℥. iiii. coquantur leviter in lacte caprillo, addendo poſtea ſucci ſolani ℥. j. olei roſati q. ſ. miſce fiat cataplaſma ad dolorem inflammatorũ leniendum. Debemus etiam nutricem mutare, & mucilaginem ſem. pſyllii cum ſaccharo pauco roſato exhibere ægro ex cochleari. Juſcula pullorum, portulaca, & acetoſa, aut lactuca alteranda. Item animalium per dorſum diviſorum admotione calorem furentem foras allicere.

OBSERVATIO LVII.

Lumbrici.

NOſtrates mulierculæ putant omnes pueros vermibus laborare; ſed cùm nullus rejicitur vermis eos ducunt in humores putridos fuiſſe converſos, nec malè nam ut vermes in phiala concluſi, & fimo calente obruti, brevi convertuntur in paſtam, cur in corpore noſtro, cujus calori reſpondet, non idem fiet, vermibus enecatis ab amaris medicamentis. Certè hoc videtur mihi ratione conſentaneum.

OBSERVATIO LVIII.

Hyſterica ſymptomata.

MElancholica mulier, ſuffocationi uterinæ obnoxia, maximam urinæ quantitatem profundebat, crudam nulloque colore tinctam ſemel in die: qua excreta, ſymptómatum ilias ſtatim emergebat, velut ex equo Trojano, quorum cauſam difficilimam eſſe puto: Nam modò capitis dolor eam exercebat, modò cordis palpitatio, modò lipothymia, modò nauſea, modò ſudatiuncula in collo, & fronte apparebat, modò cordis palpitatio, modò lipothymia, modò nauſea, modò ſudatiuncula in collo, & fronte apparebat, modò horrore totum illius corpus quatiebatur. Sed undenam ejuſmodi ſymptomata. Puto certe debere referri ad uterum, corporis muliebris ſentinam, Cum enim prædicta ſymptomata, non niſi excreta urina ſe proderent, in ea ſum ſententia, veſicam urina diſtentâ, utero ſuperpoſitam, mole ſua uterum cohibere. Hinc fit ut impuritates, & vapores in antro uteri coërciti, non poſſint liberè ſævire in alias corporis partes, evacuata verò urina, putridi illi humores ſui juris fiunt, & varia illa accidentia pariunt.

OBSERVATIO LIX.

Vomitus horrendus.

PUella annos nata 25. conquerebatur de lienis dolore, altè ſepulto, cui ſucceſſit ſcirrhus. Vomebat ſingulis diebus, ſed tamen per intervalla 20. aut 22. ℔. materiæ vireſcentis. In ditum hydropem incidit menſe Novembri, & 16. die Januar. obiit. Vide ruſticum, pui materiæ illius vireſcentis ℔. 20, 25. aut 30. vomebat fermè ſingulis diebus, ſed tamen per intervalla, ut prædicta noſtra puella, quem uſus chalybis ſervavit, ſanatus enim fuit, & hodie perfecta ſanitate fruitur, quod certè notandum eſt.

OBSERVATIO LX.

Catarrhus.

NIhil magis ſiſtit catarrhum immoderatiſſimum, quàm ſequens Rulandi cataplaſma.

℞. Fermenti acrioris ℥. ii. carabes pulveratæ ℥. ii. fiat cataplaſma quod vertici, reſo capillitio, admoveatur.

OBSERVATIO LXI.

Febris ex pluvia.

PLurimi madidi pluvia, in morbum incidunt, & in febrem continuam ſæpiſſimè, prohibita cutis tranſpiratione, quæ febribus excitandis valdè eſt idonea. Poſt venæ ſectionem nihil inveni utilius, quam decocto ſudorifico corpus relaxare.

℞. Rad. ſalſæparill. ℥. i. ſem. cardui bened. ℥. ß. fol. ſcabioſæ, calendulæ ana m. ß. fiat omnium decoctio, quæ calide, hauriatur, addito pauco vino albo, aut aquæ theriacalis guttis aliquot. Vidi multos Medicos, qui nullo modo de ſudorificis cogitaverant, videntes autem potionis noſtræ effectum, laudarunt illam.

OBSERVATIO LXII.

Variolarum prognoſis.

QUotquot variolis aut morbillis laborantes vidi, qui tenſione, meteoriſmo ventris, cum anxietate huc atque illuc agitabantur, tot intra paucos dies obire vidi, præcipue ſi dolor junctus fuerit.

OBSERVATIO LXIII.

Prognoſis ex anni conſtitutione.

ANno 1640. undecimo menſis Octobris die 12, 13. 14, 15. tam aſperum frigus ſævit, ut amnes, & rivuli noſtri omnes glacie frænarentur. Februario menſe ſequenti lateris dolores ſupervenerunt, qui plurimos de medio ſuſtulerunt.

OBSERVATIO LXIV.

Prognoſis in febre continua.

INfinitos vidimus in febre continua nullo modo dormientes, manentes tamen quietos, ſine ulla querela, nullo modo loquentes, niſi interrogarentur. Quibus ſi pulſus contrectaretur, retrahebant manus tremulas, quaſi, vitæ ſuæ timerent. Eos omnes valde dixiſſe terræ vidimus.

OBSERVATIO LXV.

Dentium caries.

INfinitos in hoc cœli tractu videmus dentium doloribus excarnificatos, propter dentes corroſos, & cavos. Ego cavitatem dentium therebinthina impleo, & cauterio actuali dentem inuro feliciſſimo cum ſucceſſu.

OBSER-

OBSERVATIO COMMUNICATA
A D. Dabadie Medico Tholoſate celeberrimo.

Scabies pruriginoſa in ſene octuagenario.

Illustrissimus Senator & Decanus D. de Mauſſac octuageſimum quartum annum attingens, à primordiis mixta craſi præditus præpollente ſanguine bilioſo, unde emerſit habitus inter carnoſum & excarnem medius, cum liberali proceritate, & decora ſtructura totius compaginis. Præterea verſatili ingenio & eximia in diſceptandis litibus ſolertia, in tam provecta ætate inſignis. Olim eleganti valetudine fruebatur, abſque ullo diſcrimine tempeſtatis frigidæ, vel æſtuantis, de cujus tamen integritate ter fuit dejectus intra quinquennium ex ἀπεψίᾳ, ſive organi, ventriculi ſcilicet ætatis decurſu fatiſcentis damno, ſine vitio objecti, quamvis enim nunquam expleatur epulis, nec genio indulgeat; edax tamen eſt acetariorum fructuumque horæorum,qui etſi, familiares naturæ noſtræ, concoctuque faciles videantur, vix tamen in probum ſanguinem, mutationem ſuſcipere[poſſunt, unde pravi ſucci generantur & ſuccreſcunt, qui aliunde ad putrendum exiguam occaſionem nacti, non rarò febres mali moris accedunt, hoc monente Gal. 2. de alim. facult. Quod venerando ſeni contigiſſe obſervavimus, influente Majo in primis, ſequenti anno poſt ὀπώρου, poſtremò circà occaſum pleiadum & graviùs; cùm ita ut in febrem acutam inciderit cum exacerbatione alternis diebus graviore, poſt cujus inſultum perturbata fuit alvus ductaque ἄνω καὶ κάτω pituitoſo humore excrementitio, bile tandem concitata perfuſo,cum δυσφορίᾳ & cardialgia gravi, quæ ſunt morbi choleræ, ſaltem ſpuriæ argumenta, è quo diſcrimine emerſus ſeptimo, natura ad commune emiſſarium morbificæ cauſæ reliquias propulſante. Unde totius habitus fœda prurigo partim in tibias, potiſſimùm ſiniſtram, in qua eryſipelas exortum eſt, cujus materia ferè diſcuſſa, ſuperſtes fuit eryſipelatoſa quædam διάθεσις ſive ſuffuſio inſtar herpetis miliaris, cum moleſto pruritu, crebrò ſtimulante ad ſcalpendū, ab ichore multiplici ſalſo, acri, putrique per utramque tibiam offuſo, qui cacochymiæ diſſimilaris eſt ſoboles & cachexiæ, quæ ſenibus familiaris, eò gravior erat, quo pedes & tibiæ ſubtumeſcerent, cujuſmodi affectus non exiguâ viſcerum labem denunciabant, maximè jecoris, cujus vitiatam diatheſim à prægreſſo ardore febrili, cum ætatis multùm provectæ beneficio, vix priſtinæ ſanitati reſtitutum iri ſuſdicandum erat.

Curatio primis inſultibus inaugurata fuit à coëffuſione humoris excrementitii in ventriculo fluitantis, concitato magis vomitu, cùm jam vomiturirct,quo ſedato, alvinæ regiones ſubſidens impuritas clementiori cathartico fuit expurgatus. At cum huic curationis ornamento non cederet nimis cruda feraque affectio; de venæ ſectione deliberatur, circà quam celebrandam diffident ſententiæ, illam reclamante ætate provectiore, & inchoata cachexia, quæ abundè elucebat ex pruritu ſtimulante, ex pedum, tibiarumque inflatione. Verumtamen febre ingraveſcente ſanguis mittitur, nec immeritò; cùm periclitari melius ſit quàm omninò perire: conſpurcatus effluxit cum ὕφο ία, ſeptimoque judicatus eſt, depoſitis materiæ morbificæ reliquiis ad corporis habitum & tibias. Poſt aliquot dies repullulantem cacochymiam iterum repurgandam cenſuimus, ut ad uſum balnei ſuavis liceret tutius confugere,tum ad[procurandam ἐνδιαφόρησιν, contemperandum fervorem, & acrimoniam humorum, vaporumque, tum ad illos laxata cute evocandos. Balneo per pluſculos dies adminiſtrato, prurigo moleſtior evaſit, evocata à centro ad peripheriā cacochymia, nondum ſatis exhauſta, quare cum illuſtris Senator iteratam purgationem reſpueret, ἐπίκρασιν moliri apud me decrevi, explorando uſum lactis aſinini, quod interdum loco lenientis & purgantis medicamenti eligitur ab Hippocrate potiſſimū quarto de diæta acutorum, nec defuit optatus eventus, propinato enim per menſem integrum lacte, ſoluta eſt alvus ſicciſſima, ichorum, humorumque redundantium vacuatio, proborumque humorum repoſitio acceſſit, & diluta craſſiorum humorum fæce, evaſit hæmorrhoicus cujus vacuationis beneficio priſtinæ ſanitati, firmiorique fuit reſtitutus. Nihil de roborantibus recenſeo, nec de topicis pruriginem ſedantibus, & remiſſo fervore eryſipelatis, materiam illius ſuperſtitem diſcutientibus, quæ bonis ægri rebus in uſum revocata fuerunt, Deo Optimo Maximo, ſanitatis, & bonorum omnium largitore noſtris votis favente.

OBSERVATIO COMMUNICATA
A D. Antonio Iodon Medico Autiſſiodorenſi celeberrimo.

Hydrops ventriculi.

Anno Domini 1620. mulier ſtatura grandiori, quadrageſimum octavum agens annum, Joanna Delier civis Autiſſiodorenſis uxor, in utero ſe habere credidit,increſcente ſenſim abdominis tumore. At cum tempus geſtationis cognoſceret elapſum, Medicum ordinarium conſuluit, qui eam illicò hydropyſim contraxiſſe pronunciavit. Remediis fruſtrà tentatis, tumor triennio perſeverans in tantam molem excrevit, licet interim ægra conſuetamunia obiret, ut tanto ferendo oneri vix ſufficeret. Tandem in febrem continuam incidit, cum majori difficultate ſpirandi, ſiti implacabili, inquietudinum turma. Intra ſeptimum diem, animam efflavit. Cujus cadaver,cum feretro includi non poſſet, propter inſignem totius ventris undequaq; diſtenſionem, à parentibus defunctæ rogati, ventrem ſecuimus, & tam ingens ſeroſæ humiditatis factum eſt effluvium, ut nonaginta librarum pondus, excederet. Ultimo manante ſero obſcuro, & parum turbido, utpotè ſua hypoſtaſi vel fæce non deſtituto. His peractis, & penicillis intrà vulnera per quæ aqua educta fuerat, relictis, ad apertionem totius abdominis debita methodo devenimus, & cum peritonæum quæreremus diſſecandum, mirum dictu, ſed magis viſu mirandum, hæc membrana partes naturales inveſtiens, ventriculo antica parte tam firmiter adhærebat,ut niſi vi diſcerpta, atque diſſecta avelli potuerit; imò verò invenimus noſtrum penicillum in vulnere relictum,in cavitatem ventriculi fuiſſe demerſum, ante cujus anatomem, ejuſdem inſolitam magnitudinem pauliſper ſumus contemplati, duoque ejuſdem orificia, ſtomachum ſcilicet & pylorum, eundem

ſitum prope obtinentia, ſe ſeque invicem tangentia,e-piploo regionem ſuperiorem occupante, hepate ſatis ſano, quod tamen ventriculus tumidus efferebat deſuper; cor mediante diaphragmate eidem graviter incumbens, turbinatam ſuam figuram parti gibbæ ejuſdem, inſtar ceræ impreſſerat (nec mirum ſi ægrotans tam valida ſpirandi difficultate, per biennium ſaltem premeretur, reliquis viſceribus,liene,renibus,inteſtinis,meſenterio,cyſtide fellea,veſica,& utero, integris, & parùm calore febrili alteratis. His notatis prægrandem illum ventriculum cum œſophago, duodenoque extraximus, qui per medium diſſectus, ulnam Pariſienſem ſuperabat, in cujus decliviori parte illuvies ſeroſa notabatur, hypoſtaſeos prædicti ſeri reſiduum, fibris omnibus, quæ interiorē membranam, contexebant, à ſe invicem latè diſſitis, orificio utroq; nulla vitii nota impedito, niſi quod in medio pylori ipſiuſq; limine cyſtis pendebat, longitudinis medii digiti, pollice paulò craſſior aqua pellucida plena, civitatemque duodeni ſubintrans. Cæterum membranam illam interiorem ventriculi, multis ydatidibus, partim integris, partim exeſis conſperſam vidimus. Et hæc poſt homines natos (ni mea me fallat opinio) nondum fuere notata,ſaltem à nobis perlecta vel audita. Cauſam verò tam rari affectus ventriculi ſcilicet hydropiſeos, cum apud nos ſolidiori minerva inveſtigaremus, ventriculi totius intemperiem frigidam,humidam,hecticamque arguimus, qui cum ſanguinem à trunco venæ portæ per gaſtricum ramum,alioſque pro alimento attraheret, propter illam dyſcraſiam in ſeroſum excrementum ad inſtar hydropis hepatis convertebat. Illa autem frigida humidaque intemperies ex largo frigidæ potu, fructuum crudorum eſu, aliiſque cauſis originem duxerat. Cum verò ex maxima fibrarum ventriculi laxitate & perverſa partis figura, orificium inferius, eundem cum ſuperiori ſitum obtineret, facilis alimentorum ab uno ad aliud tranſitus fiebat, ut in vaſtum illum ſeroſitatum gurgitem non mergerentur, ſed in duodeno inteſtino qualemcumque chylificationem obtinerent,ſiquidem inteſtina chylificandi vi non eſſe deſtituta apud omnes in confeſſo eſt, quam quidem vim natura, neceſſitate coacta potentiorem reddiderit. Aquas autem illa ventriculus per ductus illos patentes non rejiciebat, ex eo quod fibræ illius reſolutæ erant à copioſa humiditate.

OBSERVATIONES communicatæ à D. Franciſco Chomel Medico Annonæenſi celeberrimo.

OBSERVATIO I.

Ileos ſeu miſerere mei.

VIR quidam Ileo laborans à quinque diebus, ut fæces per os rejiceret, multis remediis fruſtrà tentatis, ſumpſit mercurii cum ſulphure extincti, & in formam pulveris redacti ℥. i. globulo ceræ incluſam. Statim poſt exhibitionem fotus continuò adhibiti, & clyſteres frequenter injecti. Poſt aliquot horas fruſtula quædã ceræ in rejecto clyſtere apparuere, quod indicio fuit apertam fuiſſe viam, & medicamento purgante exhibito æger à morbo prorſus liberatus eſt.

OBSERVATIO II.

Cauterii efficacia.

QUidam æger dolore lumborum diutiſſimè afflictus, nullis remediis conferentibus,tandem diem ſuum obiit. Inter alia remedia paulò ante interitum, cauterium femori, quatuor digitis ſuprà genu affixum fuerat, à quo deciſa eſchara fluxit ſanies quædam circiter ad ℥. ß. poſtmodum verò ſingulis diebus fluebat ex cauterio pus verum & laudabile ad ℥. j. vel ampliùs. Mirabatur Chirurgus neque unquam potuit conjicere undenam pus illud emanaret. Defuncto ægrotante, apertoque illius cadavere, inventus eſt pulmo purulentus, quæ præcipua mortis cauſa fuit. In lumbis verò magnus abſceſſus inventus eſt, à quo dolor ille diuturnus & contumax oriebatur. Ab abſceſſu autem ad cauterium uſque inventus eſt canaliculus per quem puris portio quædam effluebat. Unde colligere eſt, quanta ſolertia natura uti ſoleat ad cauſas morbificas foras eliminandas, quæ canaliculum illum efformaverit ad abſceſſum lumborum, per cauterium expurgandum, quod tamen perficere non potuit, à morbi magnitudine ſuperata.

OBSERVATIO III.

Febris tertiana.

REtulit mihi dictus D. Chomel ſe omnes propemodum tertianas curare ſolitum, exhibendo per horam ante acceſſionem, bonũ hauſtum decocti chamom. & cremor. tartari, & ſtatim ab aſſumpto remedio, ſanguinem detrahendo. Si non ſit ad manus decoctum, aquæ frigidæ cyathum exhibet, & idem ferè ſuccedit effectus. Putat aquam illam aſſumptam, per phlebotomiam ad venas rapi, & materiam ebullitioni proximam diluere, unde acceſſio impeditur.

OBSERVATIO IV.

Colicus dolor.

PUella quædam annos nata quatuordecim, laborabat colico dolore atrociſſimo, cum ventris inflatione, qui neque clyſteribus, neque potionibus purgantibus, vel lumbricos enecantibus ſedari poterat; ſed tantum balneo tepido ſopiebatur, ſed egreſſæ à balneo recurrebat, donec intra viginti dies,ægram de medio ſuſtulerit. Per biduum ante mortem, magnam ſanguinis nigerrimi copiam per alvum excrevit. Diſſecto cadavere inventa eſt multa pituita vitrea externæ inteſtinorum tunicæ adhærens, & per totam eorum longitudinem fruſtillatim diſperſa,magnitudine varia, ut quædam fruſtula fabæ, alia avellanæ magnitudinem æquarent. In venis autèm, & cordis ventriculis nullus ſanguis inventus eſt, quia natura extremo conatu totum ad inteſtina detruſerat, qui in iis nigreſcens, ut omni ſanguini extravaſato contingit, ante obitum excluſus fuerat. Ubi notanda eſt ſedes materiæ colicum dolorem efficientis, & authoribus non expreſſa, nempè externa inteſtinorum ſuperficies.

OBSER-

OBSERVATIONES communicatæ à D. Joanne Marfino, Medico Apamienſi Peritiſſimo.

OBSERVATIO I.

Aſcites.

ANNO 1642. menſe Octobri, vocatus fui ad puerum quatuordecim annos natũ, aſcite poſt variolas à menſe laborantem: nulla aderat febris: licet æger proſtratis omninò viribus cogeretur decumbere. Præſcripſi quamprimùm apozema aperiens & hydragogum, quod habetur praxi D. Riverii cap. de hydrope, & poſt uſum apozematis, juſſi ut ſuffumigio inſtar ſtuphæ ex aperientibus & diſcutientibus compoſito uteretur per triduum, ſemel in die, quibus uſurpatis plane convaluit.

OBSERVATIO II.

Inflammatio teſtium cum urinæ ſuppreſſione.

EOdem anno, menſe Decembri, inviſi hominem quendam quinquagenarium, inflammatione teſtis dextri, & urinæ ſuppreſſione laborantem. Præſcribo clyſterem partim emollientem & laxantem, partim carminantem, eoque rejecto baſilicam dextram aperiri jubeo ad ℥. viii. Renes oleo ſcorpionum Matthioli inungi, & poſt inunctionem placentam ex cepis minutim inciſis, ovis quibuſdam agitatis, & axungia porci confectam, eidem parti applicari, & in craſtinum, bolum ex caſſia, diaphœnic. & rheo pulv. exhiberi. His fluxit urina copioſe. Ad inflammatum verò teſtem, confectum eſt cataplaſma ex farina fabarum cocta in oxycrato ad pulticulæ conſiſtentiam, quo remedio per triduum applicato parti affectæ, priſtinæ ſanitati reſtitutus eſt.

OBSERVATIO III.

Iſchuria.

EOdem anno & menſe incidi in mulierem quadragenariam, euſarcam, & obœſam, iſchuria laborantem: febris aderat, ſed non intenſa; urina autem quæ in exigua admodum quantitate excernebatur, erat valde rubra, dolor circa renes aderat iſque inſignis: Demùm vomitus frequenter recurrebat. Varii infecti fuerant clyſteres emollientes, laxantes, & carminantes, ſed fruſtra: celebrata venæ ſectio bis, in brachio ſcilicet & pede; fotus inſuper & linimenta, ut in ſimili caſu fieri ſolet, uſurpata fuerãt; bolus ex caſſia, diaphœnic. & rheo compoſitus, exhibitus, ſed omnia incaſſũ; Tandem adhibui placentam ſuperiori obſervatione laudatam circa renes. Poſtremò hocce remedio, placide quievit, copioſe minxit, & bene omninò habuit. Simile quid mihi contigit in altero ægrotante, qui cum febre acuta laboraret, abſque tamen dolore ullo nephritico, & non poſſet mingere, applicita eadem placenta, minxit in poſterum, & fugata febre, ſanus factus eſt.

OBSERVATIO IV.

Ulcus fiſtuloſum.

MEnſe Januario anno 1643. Dominus Ferries Varilienſis, annos natus 55. temperamento bilioſo admodum, quique ſeſe variis curis, laboribuſque fatigaverat, ſe mihi ſanandum obtulit. Laborabat à quatuor jam annis, variis in pectore doloribus, productis ab humoribus à capite verſus partes thoracis exteriores de labentibus: Aderat circa claviculam tumor ovi gallinacei magnitudine: ſed quod pejus erat ſupra os pubis dextrum, viſcebatur tumor unius & alterius ovi anſerini magnitudinem æquans, ex quo à quibuſdam menſibus aperto effluebat pus laudabile: Ulcus erat profundum, fere ad ſemipedis altitudinem; Ad quod ſanandum varia, ſed fruſtra tentata fuerant remedia, ita ut de futura fiſtula omnes timerent. Curationem hoc pacto aggreſſus ſum.

Præſcripſi primum potionem purgantem, partim phlegmagogam, partim cholagogam, deinde phlebotomiam. Poſt hæc apozemata ex aperientibus temperamentis, vulnerariis, & purgantibus, Finito apozemate decoctum ſequens ſumpſit bis in die per 12. dies.

℞. Hordei integri P. j. folior. ſcabioſæ, ſaniculæ, piloſellæ, vincæ per vinc. agrim. & pimpinel, ana M. i. ſem, hyperici & cardui bened. ana ʒ. ii. flor. trium cordial. ana P. i. coquantur in hydromel, tenui ad ℔. i. ß. colaturæ capiat ℥. vi. mane, ſerò.

Interim ex eodem decocto fiebant injectiones ſingulis diebus in ulcus. Verum cum hæc non ſufficerent, ſed omnes prædicti affectus perſeverarent, ad diætam ſudorificam devenimus per viginti quinque dies continuandam, ex decocto radic. ſalſæparil. & raſuræ ligni guajaci ad partes æquales. Ex reſidentia parabatur bochetum, pro potu ordinario; ſexto quolibet diætæ die ſumebat medicamentum purgans. Verſus finem diætæ, cum ulcus in eodem ferme ſtatu permanere videretur, juſſit ut Chirurgus inducto in ulcus baculo, ſuperpoſitam cutem, & carnem, quæ unius digiti latitudinem ferre adæquabat, novacula ſcinderet, ut cavo illo detecto, faciliori negotio debita remedia adhiberentur. Succeſſit votis eventus, conſumpta ſiquidem fungoſa illa, & minime laudabili carne, ulcus ad cicatricem brevi deductũ eſt, ægerq; non tantum à doloribus, ſed etiam à metu fiſtulæ liber evaſit. Ad ſigillum curationis, præſcripſi cauſticum brachio ſiniſtro inurendum, diuque geſtandum.

OBSERVATIO V.

Secundinarum retentio.

EOdem tempore Domina de Ruffia, annos nata 35. temperamento ſanguineo, poſt editum multo dolore & labore fœtum, incidit in ſecundinarum retentionem: Pulſus nullus apparebat, facies mortuo ſimillima, ita ut conclamata omnia viderentur. Cum acceſſi, præſcripſerat quidam Chirurgus, ut ex capillis ipſius nonnihil abſcinderetur combureturque, & vino diſſolutum propinaretur; Quod cum præſtitiſſet ægra, ſecundinas feliciter expulit. Verũ emiſſis ſecundinis lochia ſuppreſſa ſunt, unde febri exorta eſt; Poſtridie præſcripſi ſanguinis miſſionem ex malleolo dextro ad ℥. viii. (pulſus enim erat validus, & plenus) & in craſtinum, quia alvus erat aſtricta, clyſterem in hunc modum.

℞. Fol malvæ, violar pariet, mercurial. ana m. j. flor. chamom. & meliloti ana P. j. ſem. aniſi & fœniculi an. ʒ. ß. coquantur in juſculo capitis vituli ad ℔. j. in qua diſſolve ſyrupi violacei & ſacchari rab. an. ℥. i. fiat clyſter.

Rejecto clyſtere aperta eſt vena malleoli ſiniſtri ad ℥ vii. His febris remiſit, ſomnus, quo antea planè caruerat, rediit: & paulatim abſque aliis remediis convaluit.

OBSERVATIO VI.

Catarrhus falsus cum propensione ad phthisim.

MEnse Octobri anno 1643. vocatus fui ad ægrum quadraginta annos natum, temperamento biliosо, habitu gracili & macilento: Laborabat catarrho falso & acri, à capite in pulmonem delabente, à quatuor annis; tussis aderat sicca, obstructio utrumque occupabat hypochondrium, cum febre continua & lenta. His adde phlogosim quandam, dolore circa sternum, dorsi vertebras manifestam. Præscripsi primum potionem purgantem ex rheo, tamarindis, senna, manna & syrupo rosaceo confectam, sed in exigua quantitate. Deinde venæ sectionem ex brachio dextro ad ℥. vii. His præstitis, jusculis medicatis ex aperientibus temperatis usus sum per duodecim dies, infundendo per noctem in tertio quoque jusculo, sennæ ℥. ß. & dissolvendo mannæ ℥. i. Finitis jusculis ingressus est semicupium tepidum ex decocto hordei, amygdal. dulc. paratum, per triduum, bis in die. Ab initio curationis applicui duo caustica inter duas scapulas, spina dorsi intermedia latitudine duorum digitorum: jussique ut semel in hebdomada, cucurbitula superponeretur: quod remedium, tantum in hoc laborante præstitit, ob serositates, quæ in magna copia singulis vicibus educebantur, ut integram curationem illi ferè adscripserim.

OBSERVATIO VII.

Ophthalmia.

QUidam annos natus 30. temperamento sanguineo, sed cerebro admodum catarrhoso donatus, laborabat à longo tempore inflammatione, quæ tum adnatam, tum utramque palpebram occupabat, affectus non erat continuus, sed recurrens; varia usurpata fuerant antea remedia, sed frustra. Tandem præscripsi duo cauteria inter duas scapulas gestanda, necnon cucurbitulam utramque amplectentem, applicandam, urgente nimirum fluxione: Quod cùm præstitisset, sani omninò illius oculi evasere. Non parum ad illius curationem contulit unguentum sequens, quo in ipso curationis initio usus fuit, purgato prius corpore, sectaque vena.

℞. Viridis æris gran. xii. camphoræ, & lapidis calamin. ana ℥. ß. tutiæ præparat. ℥. ß. butyri recentis, aqua rosac. loti. ii. misce fiat unguentum.

OBSERVATIO VIII.

Febris maligna.

MEnse Majo anno 1644. mulier 30. annos nata sese mihi curandam obtulit. Laborabat febre maligna à duobus diebus, cum dolore capitis, inquietudinibus ferme continuis, siti que intensa, maculis quibusdam lividis circa pectus & dorsum apparentibus. Ter intra biduũ sanguinem eduxi ad ℥. viii. singulis vicibus, cumque interna omnia remedia aversaretur, ad externa animum contuli. Quinto itaque morbi die, cataplasma ex cochleis cum suis testis contusis, stupisque superpositis, utrique pedi circa plantas applicandum curavi. Admotum est hocce remedium circa horam tertiam pomeridianam, inclinante autem die cœpit ægra sentire dolorem quendam molestum, & gravem utroque femore & tibia, qui ad mediam usque noctem duravit; ea sævitia, ut ægra de removendo cataplasmate perpetuò quereretur. Media autem nocte sudor totum corpus invasit, tanto fœtore, & graveolentia, ut illum ægra sustinere vix posset. Mutato indusio, amota sunt à pedibus cataplasmata, tetrum adeò odorem exhalantia, ut astantes ferme inficerent. Manè ægram alacrem invenio, febre aliisque symptomatis valdè imminutis. Cumque omnia in tuto posita mihi viderentur, nihil amplius agendum duxi, sola contentus purgatione, quam tamen laborans, ob summam inobedientiam sumere noluit: nihilominus brevi post benè omnino habuit.

OBSERVATIO IX.

Arthritis.

NObilis quidam mense Februario anno 1645. temperamento sanguineo, habitu eusarco & obeso, gonagra è tribus diebus laborabat. Quam primum eũ invisi, sanguinem ad ℔. i. mitti jubeo, qui cum valde impurus apparuisset, postridie iterũ sanguinis missionem ad parem quantitatem præscribo, qua se multùm recreari sensit laborans, sanguine educto, priori simili. Tertiò, demùm sanguinem detraho ad ℥. x. postridie verò medicamentum ex senna & rhab. in decocto convenienti, cum diaphœn. & syrupo rosac. propino, quo benè omninò habuit. Simile quid mihi contigit in aliis duobus ægrotantibus, eodem temperamento, & habitu donatis, in quibus venæ sectio ter, aut quater repetita in ipso initio, affectum penitùs sustulit, oxycrato fovendo partem affectam, & posteà illinendo oleo rosaceo.

OBSERVATIONES communicatæ à D. Des Grands-Prez Medico Gratianopolitano Peritissimo.

OBSERVATIO I.

Linguæ tumor.

QUIDAM luè venereâ infectus, per frictiones mercuriales curabatur, quæ cum supra Medici præscriptum, Pharmacopæi jussu frequentius & diutius celebratæ fuissent: maximus fluxionis impetus tantum linguæ tumorem excitavit, ut quatuor digitorum transversorum mensura extra os, prominеret. Cui Medicus nihil præscribere voluit, ægrè ferens, quod ordo à se præscriptus, contemptus, & superatus esset. Undè ægrotans in misero hoc statu quatuor mensium spatio permansit, & lingua ab aëre continuò alterata triũ digitorum transversorum crassitudinem acquisierat. Vocatus ego, post phlebotomiam, purgationem, pulverẽ ex pipere, zinzibere, synapi & sale decrepitato, linguæ admovendum præscribo. Cujus usu primò statim die lingua mollescere, & per se moveri cœpit. Tertio die eam ablui jubeo pluries in die aqua vitæ probè rectificata, ut quarta longè mollior apparuerit, & in os protrudi potuerit, cum tamen illico rursus egrederetur, Postmodum verò in parte inferiori linguæ juxta ranulas, ulcera animadvertens, quæ ex collisione dentium, quibus illa innitebatur, oriunda erant; Aqua alba ex præcipitato albo parata, ea ulcera abluenda curavit, & profundas scarificationes circa ranulas fieri jussi. Quibus intrà paucos dies tumor discussus est, & lingua in propriis oris cancellis coërcita.

OBSER-

OBSERVATIO II.

Mutus caſu curatus.

QUidam Mendicus Ponſenacium propè Muram noctu appellens, à magnæ illius domus conductore hoſpitaliter exceptus eſt. Ubi per aliquot dies commoratus propter puerum mutum & ſurdum ſecum adductum, qui febre continua eadem nocte correptus fuerat. Tandem impatientia percitus, & de illius ſalute deſperans, clam diſceſſit, ægrumque ibi deſeruit, quem ad priſtinam valetudinem revocatum, conductor primùm agnorum, poſtmodùm ovium, & vervecum cuſtodiæ præfecit, quo munere fungebatur egregiè. Contigit autem poſt aliquot annos ut alea ludens craſſiori baculo percuſſus fuerit, quo ictu graviſſimo os occipitale in multas particulas confractum eſt. A quo tamen vulnere valdè periculoſo, periti Chirurgi induſtria curatus eſt. Dum autem convaleſceret, ſenſus auditus illi ſuccreſcebat, & verbula quædam balbutire incipiebat, donec tandem integram audiendi & loquendi facultatem adeptus eſt, & in eo ſtatu vixit ad annum ætatis ſuæ 45. D. Pajano Procuratori Gratianopolitano pro vinitore inſerviens; vixque duo anni ab illius interitu elapſi ſunt.

OBSERVATIO III.

Cranii depreſſio.

IN multis cranii depreſſio curata eſt, admota poſt unam vel alteram phlebotomiam, ſupra depreſſionem cucurbitula cum multa flamma. Addita interdum inciſione, & multis interdum ſcarificationibus, & interdum ſine iilis. Sed inter cæteros unum notatu digniſſimum referam, qui Artaudus nominatur, Procurator Gratianopolitanus. Is in profundo itinere, inimico obviam factus lapide percuſſus eſt ſupra os parietale ſiniſtrum, quo ictu ex equo in terram dejectus eſt, & pro mortuo derelictus. Inde in villam vicinam delatus, à duobus Chirurgis curari cœpit, qui tantum venæ ſectione & cucurbitulis uſi ſunt ſine ulla vulneris providentia, quòd nullam ſolutionem continui manifeſtam perciperent. Vocatus ego hominem invenio ſanguine perfuſum, qui ex ore & naribus excernebatur, cum nauſea & vomitu ferè continuo, vix aſtantes agnoſcentem, ægerrimeque loquentem, & nequidem oculos aperientem. Perluſtrato capite univerſo, dum locum cranii depreſſum ſummis digitis tantillùm comprimebam, nauſeâ ſtatim excitabatur. Quo animadverſo, Chirurgo præſcripſi ut partem illam raderet, & cucurbitulam ſatis magnam illi applicaret, cum multa flamma, quæ licet partibus ſanis, & ſolidis inniteretur, tantum dolorem ægro inferebat, ut loquendi facultate carens, in lectum ſeſe muſſitando demitteret. Poſtquàm verò cucurbitula avulſa eſt, & inciſione facta ſupra partem affectam, atque iterum admota cucurbitula, tantùm abeſt ut dolorem perciperet, quin potius maximum indè ſolatium conſequutus eſt: unde nobiſcum loqui cœpit, omneſque aſtantes agnovit. Ac quanquam per cucurbitulam ſanguinis ℥. vii. vel viii. extractæ fuiſſent, præcepi tamen ut ſequenti die phlebotomia iterum celebraretur, ſicque æger paucis poſtmodum diebus omninò convaluit.

OBSERVATIO IV.

Phthiſis.

FIlius natu tertius Ampliſſimi viri Domini de Periſſol in Senatu Gratianopolitano Præſidis, annos natus 14. Geneva Gratianopolim advectus eſt octavo morbi ſui menſe, macie & phthiſi conſumptus cum alvi fluxu inſigni, ita ut eum brevi moriturum patri prædixerim, propter ulcus pulmonis, quem fruſtulatim extuſſiebat & fruſtula illa ſupra carbones injecta graviſſimum fœtorem exhalabant: Tum fœtor anhelitus cadaveroſus, non ſolum ægrotantis cubiculum, ſed etiam vicina uſque ad ſcalas inficiebat. Quibus animadverſis me nullum alıud remedium præſcribere poſſe pronunciavi, quam lac muliebre ab optimæ nutricis uberibus ſugendam. Quod poſtera die in uſum revocatum, poſt quatuor dies ægrum in paulò meliorem ſtatum reduxit, & intra duos menſes integræ ſanitati reſtituit. Ortus erat hic affectus ex pleuritide malè curata, quæ in empyema migraverat, & empyema in phthiſim. Hoc idem remedium in pluribus aliis expertus ſum, tum etiam in me ipſo & filio meo, & duobus nobilibus viris, qui ſanguinem per os magna copia rejiciebant.

OBSERVATIO V.

Punctura nervi.

QUidam mercator Gratianopolitanus manu inverſa menſam percutiens, acum in eam infixit, quæ globulo fili inſerta erat. Per biduum nihil inde mali percepit; ſed tertio die tantus in parte dolor obortus eſt, in dies ſequentes perſeverans, ut neque venæ ſectionibus, neque fotibus, neque cataplaſmatibus anodynis ſedari potuerit. Hujus doloris contumaciam advertens, peto à Chirurgo num cum alias morbo aliquo venereo affectum viderit; reſpondit eum quidem ante triennium gonorrhæa & carie pudendi affectum fuiſſe, ſed perfectè curatum. Præſcripſi ſtatim ſuffumigium ex cinnabari, ſtorace benjouino, thure, & ſemine hyoſcyami terebinthinâ exceptis; quo manus tantum ſuffiebatur, ſtatim melius habuit, paucíſque diebus continuato remedio, perfectè curatus eſt.

OBSERVATIO VI.

Febris Quartana.

MUltos curavi quartanarios, quorum felix ſucceſſus poſt univerſalia remedia, oleo magnetico præſertim à me tribuitur, quod nullum effectum ſenſibilem producit. Ejus autem guttas duas vel tres in vini cochleari exhibeo in principio acceſſionis. Ex eoque pilulas febrifugas compono.

OBSERVATIO VII.

Epilepſia.

NOn rarò expertus ſum, & plures habeo hujus rei teſtes, pœoniâ ſub propria conſtellatione collectam, nempè inclinante luna in Ariete exiſtente, epilepſiam ſolvere ſola applicatione. Radicem autem mediam & præcipuam atque majorem per longitudinem diviſam collo & brachiis circumdedi in quadam noſocomii virgine 18. annos nata, quæ à pueritia hoc morbo affligebatur, & ſingulis diebus paroxyſmos patiebatur. Attamen ab eo tempore protinus curata viſa eſt. Hinc patet quantopere utilis ſit in Medicina facienda ſyderum obſervatio.

OBSERVATIONES COMMUNICATÆ

A D. HENRICO RUFO

Apud Sammarcelinenses Medico practico, & inter Gratianopolitano conscripto.

DOMINO D. LAZARO RIVERIO, CONSILIARIO, & Medico Regio, & in Monspeliensi Universitate, Medicinæ Professori dignissimo.

HENRICVS RVFVS S. P. D.

CVM novum sydus huic provinciæ affulseris, (Professor Meritissime,) non mirum si omnium in te convertuntur oculi, cumque tuo lumine magna lætitiæ nos afficias par est ut magna laude afficiaris, quia per te beatiores sumus: quicumque enim virtutes tuas & vitæ summum decus non novit, audivit saltem & propius novisse desiderat. Mitto animi dotes & colloquiorum cum doctrina suavitatem. Tot ægrotantes quos & Gratianopoli & ubique locorum Delphinatus ab Orci faucibus redemisti, laudes tuas reticere non possunt nec debent, in uno afflicti, & infelices, quòd Gallia Narbonensis totumque Monspelium te nobis invideat: nusquam tamen totus aberit (Doctor & Professor Clarissime) præter commemorata, opus pacticum, quod omni puncto absolutissimum publici juris fecisti, tui desiderium nobiscum sublevabit, atque Reipublicæ Medicæ hoc conferet emolumentum, ut & absentem te consulere liceat, neque hic labori finem dedisti: nam inter tot gravia exercitia, quibus in schola Monspeliensi incumbis, & tot ægrotantium pro sua salute interpellationes: alterum prætereà observationum tuarum librum moliris, nec sanitati parcis, aut à lucubrationibus cessas, ut Medicinæ splendorem apprime; tamen quorundam amicorum παρατήρησεις subtexere voluisti: neque à me (etsi quodam discipulus artis Iatricæ rudimenta de tuo dictamine hausisse glorior (observatiunculas expetere dedignatus es, Concessi. te jubente, non inscius me aquas in mare deportare; has si legeris, & in iis quædam minus aptè exarata videantur (DC.) à te castigari non ægrè feram, qui obsequium perpetuum tibi devovi, teque in æternum colendum suscepi, vale & mihi totique Apollineæ familiæ vive diù: è nostro Museolo: dibus Iulii anni 1645.

OBSERVATIO I.

De portenso & insolenti singultu.

ANNO 1634. mense Decembri Sammarcellini, sutor quinquagenarius, ab inedia, frigore & itinere, incidit in ephemeram, quæ intra 24. horas per copiosum sudorem discussa est: ita ut postera die, omni febre & dolore capitis vacuus remanserit usque ad octavam, ciborum tam inappetentiâ superstite, & cum quâ & somnolentia & torpente lassitudine tenebatur. Verùm octava die mane iterum febricula absque rigore obsessus est, mox sub vesperam gravissimo singultu augebatur, cujus sonus sive strepitus ultrà quartam domum vicinam suæ, è subjecta autem via facile audiebatur, nulla remissione, nullis datis induciis. Inter quæ haud multum siticulosus, mente constans; sed tam ferocis symptomatis maximè impatiens: undecima aliquid cruentum carni semiputri non absimile per vomitum, concurrente tussicula, ejecit, quod quidem ab adstantibus caro cythoniorum sacchar o condita, quam non pridem comederat æger, putabatur. At die sequenti, frustum ejusdem magnitudinis & coloris, rubrum scilicet, & avellanæ molem æquans per nauseam excreavit; quod primùm in aqua lavari, deinde prunis apponi jussimus, atque exempto colore sanguinis, quo aqua perfusa est, & nidore fœtido, qui ab ustione exhalavit, quod ante ex narratione fueramus suspicati, dilucidè apparuit, illud nempè explosum, fuisse molem carneam cum membranis ab ulcere in œsophago vel propè superius ventriculi os latitante abrasam. An verò ulcus istud derepentè ortum sit, & à prima illa die, qua Ephemera correptus est homo, inustum: an pótius à longo tempore fuerit contractum, non bene constat. Est tamen verisimile, iam brevem non habuisse originem, primo quia Phlegmone vel alius tumor non præcesserat, quem plerumque sublequi solet ulcus; deinde quòd à pluribus annis levi tussicula & inani itidem premeretur: sine ulla è pulmonibus manifesta excretione; idcirco malum, quod

sub

Prima œſophagi vel ſtomachi tunica jampridem radices egerat, à cauſis externis ſupra allatis concitatum, ſeſe confeſtim exeruit, ſymptoma verò fuit continuum ab ulcere, à quo mors 14. cum delirio fuit inducta: cum ſingultus neque phlebotomia iterata, neque cucurbitulis, neque medicamentis detergentibus, digerentibus, & purgantibus (inter quæ hiera valdè commendatur) quicquam de crudelitate, uſque ad exitum remiſerit.

OBSERVATIO II.

De Phlegmone cerebri partem poſticam obſidente, & ſymptomatibus inde conſequentibus.

NObiliſſimus & illuſtris juvenis D. de Larthaudiere annos natus 37. ſub cane in graviſſimum & acutiſſimum dolorem capitis incidit, qui ad poſteriora & latus ſiniſtrum magis porrigebatur; aderat obſcura & leviſſima febris, ſenſuum vigor, guſtus præcipuè, cum his nihilominus ſitis ingens & vigiliæ perpetuæ: frons nihil incaluit, caput parum, ex tactu licet duro, non dolebat, appoſitis ad frontem manuum una, ad ſinciput altera, cerebrum intus concutit, ac convelli ſentiebatur, at caput univerſum involuntariè ſubſiliebat, urinæ in principio craſſæ & albæ: quibus animadverſis phlegmonem in cerebro vel eryſipelas metuentes, ex cæphalica primùm, deinde ex mediana mittit ſtatim ſanguinem ad ℔. ii. juſſimus diebus ſequentibus, quòd dolor inſtaret crudeliter, iterum partitis vicibus phlebotomiam celebravimus ad ℔. ii. adverſo brachio: quinta ventrem ſubduximus: ſexta per cucurbitulas humeris affixas ſanguinis ℔. ß. detraximus; inter hæc caput deraſum oxyrrhodino illitum fuit, nec quicquam eorum omiſimus, quæ à cerebro cujuſvis generis humores, revellere, derivare vel repellere valent. Quarta morbi die, in linguæ latere dextro erupit tuberculum, quod durum & cavum & ſine ſenſu ulceroſum deprehenſum eſt, carcinoma ſcilicet, ſeptima ſub veſperam paululum deliravit, mox ſudor in facie primum, deinde pèr totum corpus corpioſus obortus eſt, ita ut veram & perfectã criſim adfore ſperaremus: mador detergitur, permutantur lintea, ſudor itidem abundè prorumpit. At æger jam de operimentis conqueri cœpit, ac ſe ſuffocari exclamat, quæ dum amoventur & ſudor ut anteà abſtergitur, illum fermè reſolutum invenimus, & continuò delirantem, vires quæ ante ſudorem fuerant prævalidæ, omninò fractæ percipiuntur, atque in eo ſtatu nocte tota uſque ad horam octavæ diei nonam matutinam perſtitit, garrulus ſupra modum, & inſipiens, & immemor omnium quæ ſibi morbo contigerant, vel facta fuerant. Circa decimam reſipiſcere viſus eſt, quorumdam reminiſci, & ſic ſpes animis addita fuiſſet, ni pulſus convulſivus artuumque tremor cerebrum peſſimè affici indicaſſent: in procinctu urinæ excretio copioſiſſima, quæ rubra & ignea ſplendore coruſcabat; ſimili hora qua pridie ſub veſperam rurſus ægrotantem, invaſit delirium, in eo pejus, quod cum vires rurſus conſtarent, factus phreneticus, adſtantes ſummo terrore profligebat. Nona matutina iterum reſipuit, uſque ad veſperam, ſub quam tumor exortus eſt in cervice, pomi mediocris magnitudine, non doloroſus neque à cute diverſi coloris, nec minus delirium juvenem occupavit cum manuum motu convulſivo: die decima omnia ſimiliter ſe habuerunt. Sub finem undecimæ convulſus moritur. Porrò cum morte ante ſeptimam nec ſpectata, nec prænunciata ſublatus fuiſſet vir, ut illuſtriſſimæ familiæ, ſic & magni momenti apud omnes ſui generis conſultum fuit cadaver diſſecare, ut cauſa latens, apud populares detegeretur. Cæteræ corporis partes & parenchymata laudata conditione ſeu diatheſi inventa ſunt præter cerebrum: aperta quippe calvaria, magna copia ſanguinis nigerrimi etſi diluti illicò effluxit, intactis adhuc menyngibus, imò oſſibus vix deductis ad ſerræ capedinem, qui quidem ſanguis inter calvam & membranas effuſus ponderis ℔. ii. vel pluris æſtimabatur. Ubi detectæ ſunt cerebri tunicæ, mox univerſim venulis nigro torridoque ſanguine turgentibus conſperſæ apparuerunt. Pars autem poſterior duorum digitorum latitudine, longitudine quatuor, ubi torcularis ſedes definitur, non ſolùm nigricans, ſed præterea membranæ puniceo colore, & gangræna corruptæ viſæ ſunt: in qua parte dum ſcalpellum adigi juſſimus, protinùs inde materia purulenta ad ℥. v. vel ℥. vi. cum fœtore emanavit. Exinde novacula altiùs penetrantes Chirurgi, tota fere baſis cerebri, imprimis cerebellum & ea pars ſpinalis medullæ, quæ primis vertebris excipitur & ſuper qua tumor apparuerat, ſphacelo ſimiliter corruptæ ſunt inventæ; menynges vero partis ſiniſtræ, ulcuſculis exeſæ, per quæ ſanguinem ſub calvam effluxiſſe veriſimile eſt. Ex quorum narratione facile inferre licet, cauſam doloris illius acutiſſimi, vigiliarum, delirii & convulſionis fuiſſe ſolutionem continui in cerebri parte poſtica, cerebello vulgò nominata: ſolvere verò unitatem cauſæ duæ, ulcus & phlegmon eryſipelatodes: ulcus quidem ut cauſa primaria, ab aliquot menſibus contractum ex cauſis mihi relatis, ſed reticendis, ut ſobolem habuit ulcuſculum illud in lingua enatum: ſic & partem debilem reddidit & inflammationi locum dedit. Phlegmonem autem eryſipelatodem promoverunt, ætas juvenilis, temperamentum ſanguineo bilioſum, temporis conſtitutio ardens: ſed præ cæteris cauſæ externæ, natatio ſcilicet in frigida ſub dio, poſt inſolationem præcedentem & excandeſcentiam; cauſæ verò cur febris tam obſcura cum tot terrificis ſymptomatibus deprehenderetur, hæ ſunt: prima, quòd cæteris partibus benè valentibus unum cerebrum laborabat; ſecunda quod cerebrum obſcuro ſenſu ſit præditum ex ſe, & prætereà frigidum & humidum: tertia & magis notatu digna, quòd cerebrum longè ſit diſſitum à corde, ideoque ſpiritus caput perrepantes, ſemel in plexus binos illos labyrinteos illapſi, difficilè ad cor recurrunt & contagium partis affectæ; cordi minimè communicant.

OBSERVATIO III.

De morbo lento à ſyderatis pulmonibus orto, quo virgo nihil mali ſentiens interiit menſe Febr. 1643.

INgenua virgo annum agens ſupra 14. brevi morbo (ut multis videbatur) ſublata eſt: ante biennium tamen altum ducebat ſpiritum, ſolitudinem affectabat, & facies totuſque habitus pallore albeſcebat. Ante duos menſes dum ejuſdè fratrem lento quoque morbo confectum inviſeremus; à matre fuimus rogati, ut iſtius pulſum exploraremus, num febricitaret: pulſum obſervavimus, languidũ & inæqualem, ſed ſine calore febrili; ideoque ubi vultum palleſcentem paululum ſumus contemplati, & de ætate ſciſcitati, venit in mentem menſtrua forſan inſtare, quæ dum ob venarum & viarum anguſtias, naturæ ἀκλαμψις impedita, reſerare laboraret, ſanguis ab iis inficiebatur & levia

illa

illa ſymptomata ſuſcitabat, uti ſolet contingere non rarò in virginibus hujus ætatis, quodque mater & conſanguineæ opinabantur: quare his obiter dictis & factis diſceſſimus, altius rem indagaturi, ſi malum protraheretur, aut ſymptomata ingraveſcerent. Sed iis utrinque vel neglectis vel oblivioni datis, poſt duos menſes ſeriò vocati, morbum multò graviorem reperimus, ut quem ἀποσιτία & febris continua comitarentur, & ſub noctem intenderetur, ſine calore mordaci, & ſenſibili ἐπισημασία vires præterea dejiciebantur, narium pinnæ inter expirandum expandebantur, nec tamen inſignis diſpnœa aderat, nulla ſitis, non rubor in genis, non vigiliæ; decumbens non nihil tuſſiebat ſine ſputo. Cor verò crebro & valido motu, continuò ſub noctem recrudeſcente, tangenti palpitabat ægra non ſentiente; urinæ craſſæ, albæ, adipoſæ, cum eneoremate vel hypoſtaſi ejuſdem conditionis divulſa: nunquam deliravit, nullam noctem duxit inſomnem ne quidem ultimam in qua placidè & ſine agone hanc vitam cum meliore commutavit. Ergo propter iſtius mortem inopinatam, apud parentes, & quod etiam tredecim alii ejuſdem genituræ, ante vel circa pubertatem defuncti eſſent, conſilium fuit apud amicos corpus mortuum aperire; & primùm nudato cadavere, latus utrũque ab alis ad coſtarum notharum ultimam, maculis latis è rubro liventibus, & ſugillationem referentibus erat conſperſum, viſcera in abdomine contenta viſa ſunt, ſolo jecore, nonnihil plus ſolito nigricante, & ventriculo perexiguo, bile porracea intincto. Ubi in thoracem deventum eſt, ab utraque ejus cavitate inciſa, confertim aquæ viroſæ magna effluxit copia, ad ℔. iiij. mirum quòd orthopnœam vel ſaltem dyſpnœam viventi non invexerit, aut fluctuationem non prodiderit: pulmones ſyderati inventi ſunt, præterea in eorum ambitu puncta paſſim albeſcentia cernebantur, quæ leviſſimo tactu diſrupta pus & tabum eructabant, imò labes vaſa omnia, & cavitates puniceo colore affecerat; pleura muſculique intercoſtales vitore erant perfuſi, non diaphragma: ſed pericardium lege vicinitatis erat exſuccum, putrefactum & humore ſuo privatum; cor & cerebrum ſana. Ex his deliberatum & decretum fuit hanc labẽ à primo ortu duxiſſe originem, ſive à ſemine, ſive à ſanguine; exempla fratrum rẽ maximè cõprobant, & ſi ab externis cauſis affect9 iſte in virgine derivaſſet, portio duntaxat pulmonũ, non univerſi fuiſſent labefactati: nam non peccaverat illa in victu neque in aliis rebus non naturalibus, deinde mors placida, corruptionem in ſubſtantia, & temperamento ſenſim & per progreſſus factam fuiſſe, non à cauſa violenta, atque etiam cum nunquam tuſſierit, ex eo patet neque fluxionem, neque congeriem humorum vitiaſſe pulmones. Secundò tales affectus, ut à parentibus deduci nemo dubitat; ita & facilè poſſe communicari eſt concedendum, & vulgo comperimus in familiis ejuſmodi labe infectis, plures ſimul vel ſucceſſivè pari morbo corripi, imò, & aliquando ad quintam ſextamve generationem protrahi, & in extraneos, qui iſtorum conſuetudine utuntur propere.

OBSERVATIO IV.

De calculis per anum perpetuò excretis.

Virum nobilem; cujus caſtellum non longè è Sammarcellino diſtat, novimus, qui quoties alvum exonerat, calculos inæquales, faſtigiatos, cineritios, cum excrementis dejicit, jam à pluribus annis, non diſſimiles in colore, & ſubſtantia illis, qui per ureterem à renibus decidunt; iſti & mole & ſcabritie, podicem tranſeuntes infeſtant, ita ut de re, neque de generatione perpetua non ſit dubitandum.

OBSERVATIO V.

De calculis in omnibus corporis partibus procreatis.

Virum alium probum novimus degentem in domo D. de Leyſſins in Suprema curia Delphinatus Conſiliarii Regii, & ejuſdem Scribam & rerum forenſium Præfectum, qui calculos & lapides majuſculos in quavis ſui corporis parte oſtendit; vidimus ſæpè & tales tetigimus ſuper carnes, muſculos, membranas, nervos, oſſa indifferenter: ita ut aures, naſus, mammæ, cilia illis non carent, protuberant quippe manifeſtè & tangentibus mobiles apparent, & ſi quando reſolvantur in parte aliqua, in alia pullulant & in dies numero & magnitudine multiplicantur. Eſt & idem nephriticus, quem dum aliquando inviſimus nobis ſuper rotulam genu dextri tumorem inſignem oſtendit, ejuſmodi lapidibus variis & diſtinctis refertum, ac ſi in pera fuiſſent concluſi ſtrepitum edebant, ſi commoverentur. Poſt aliquot menſes in eundem rurſus incidimus, qui tumorem illum mollem & æqualem evaſiſſe nobis declarat. Genu utrumque detegimus, tumores palpavimus, & re vera humorem ſubeſſe comperimus, infigitur ſcalpellum & ſub inde tres vel quatuor unciæ materiæ coctæ albiſſimæ & craſſioris erumpunt, qualia à ſteatomate prodire ſæpè viſum eſt, in genu ſiniſtro, quoniam calculi partim adhuc ſolidi tangebantur cum ſpatiis licet mollioribus; apertionem non ſumus aggreſſi, reſolutionum perfectionem expectantes.

OBSERVATIO VI.

De calculis in liene genitis & inde per vomitum rejectis.

Sæviſſima nephritide per quadriennium laboravi, ſine ſenſibili renum vel hepatis intemperie calida, a qua ſenſim (Deo favente) ſum liberatus uſu aquarum vitriolatarum Aurelii apud Dajenſes; At vix calculos arenaſque emingere ceſſaveram, cum in cruciatus crudeliſſimos incidi lateris ſiniſtri ſub coſtis circa lienem dolor brevi ſpatio circunſcriptus, ad ventrem & umbilicum non porrigebatur, ren tantum ſiniſter alternatim compatiebatur, ventriculus maximè ſiniſtrorſum, præcipue cum vomitus inſtaret. Solvitur primo non ante decimam diem affectus iſte: his obſervatis, quod neque alvus erat ſudpreſſa, ut in colico dolore, neque urina repreſſa, ut in nephritide: contrà urinæ copioſæ mingebantur, craſſæ, turbidæ, in quibus laterculos pulveriſculos diſſolutos fuiſſe dixiſſes, quod breviter matulæ fundum petebant: at nihilominus craſſa iſta hypoſtaſis non erat aſpera, neque ullo modo calculoſa, ſed calcis inſtar in urinam levi agitatione rurſum diffundebatur. Tali paroxyſmo prima hyeme ter quaterve fui cruciatus, celebrando ad tanti doloris expulſionẽ remedia, quæ in colico vulgò uſurpari ſolent, uno omiſſo balneo à quo peſſimè habueram in principio. Verùm cum vomitus frequens, & laborioſus inter cætera ſymptomata maximè infe-

ſtaret

ſtaret, quem angor & gravis cardialgia præcedebat, venit in animum explorare accuratius cujus conditionis eſſet materia illa, quæ tam abundè etiam jejuno ventriculo rejectabatur. Erat certè quoad colorem, è rubro nigricans, pultis conſiſtentia, craſſa tenaxque, in qua dum bacillo agitatur, multi calculi cineritii & ſubflavi, quales per urinas primò excreveram, inventi ſunt, non ſemel tantum, ſed quoties vomerem, magno conatu & labore, vel quoties talis dolor repeteret. Anno hoc poſtremo 1645. dolores mitiores ſenſim facti fuere, ren parum doluit, ſed magis lien & ventriculus, ſeu pars ſiniſtra de more ſolito, at longiori intervallo. Ex quibus agnovi mineram calculorum, primò & ultimo in liene & ejus vaſis delituiſſe, & per vas breve (quod ex uſu aquarum acidularum, deinde & per vomitum patentius factum eſt) in ventriculum cum humoris atrabilarii magna copia ſui portionem amandaſſe, quæ primò ad renes tantum modo propellabatur.

OBSERVATIONES COMMUNICATÆ

A D. SIMEONE JACOB MEDICO COSTENSI PERITISSIMO.

CLARISSIMO VIRO DOMINO D. LAZARO RIVERIO Regis Conſiliario, & Medico, necnon in celeberrima Monſpelienſium Medicorum Academia Profeſſori regio digniſſimo.

QVOD à me nuper deſideraſti, ſeu potius quod imperaſti (PROFESSOR REGIE CLARISSIME) id nunc haud invitus exſequor, & offero naſcentes Medicinæ meæ practicæ primitias, ſeu potius eruditionis tuæ fructum, quem nemo juſtius ſibi vendicet quam is qui tanta cum cura excoluit. Redeunt igitur ad te tanquam ad originem ſuam obſervatiunculæ noſtræ, quas tuis & aliorum præſtantiſſimorum artis noſtræ Heroum obſervationibus, & experimentis conjunctas eſſe voluiſti: tuæ ſunt quia tuus ſum, tibi debentur, quia primus earum es author, quo duce Pæoniam conſcendi navibus æquor: quo monſtrante viã ſtadium Apollinare feliciter emenſus ſum, & feliciis tandem quievi per biennium in portu tuo domeſtico, in quo ut prima Medicinæ practicæ, tum publicè, tum privatim in me ſparſiſti ſemina, & foviſti, ita ea jam in lucem edenda, ab eo in quo verſantur calumniæ periculo defenderé gloriæ eſt tuæ; cum primos ut plurimum conatus tot comitentur difficultates, tantaque ſubſequantur pericula, ut vix ac ne vix quidem hoſce naſcentis Hygeæ meæ fructus unquam proferre auſus fuiſſem: niſi ſub felicibus tui nominis auſpiciis in publicum prodiiſſent, tuque ipſe mihi fuiſſes publicæ duxque comeſque viæ. Quem quia morborum cura celebrem, uſus peritum, & experientia felicem in arte fecit, & fortunatum, quem morbi timent ut hoſtem, homines amant ut ſalutis vindicem, & mors odit ut victorem. Ideò non pigebit in medium prodire ſub tanto duce, qui mihi prætereà in rebus tum publicis, tum privatis ſemper propitius fuiſti, & inter innumeros difficultatum, adverſorúmque fortunæ fluctuum impetus animum meum domeſtica conſuetudine erexiſti, meæque eruditionis maximè ſollicitus, ingenium meum omni tempore, fœcundo tuæ doctrinæ flumine irrogaſti, & aperuiſti viam ad majora, quæ forſan maturior ætas, & occaſio amplior aliquando ſuppeditabũt.

Si modo fata ſinant, Phœbique in vata vocati.
Numina, ſint ſtudiis non inimica meis.

Vale interim, & quam diutiſſimè inclytæ Vniverſitati, ſicut & toti Galliæ, novi Apollinis inſtar affulgeas; vitamque protrahas in longos, & Alcyonaos, dies quos tibi votis omnibus deprecatur, tibi omnibus, etiam vitæ titulis addictiſſimus SIMEON IACOB Medicinæ Monſpelienſis Doctor. Datum Coſtæ ſancti Andreæ 6. Idus Octobr. anni 1645.

OBSERVATIO I.

Linguæ frigiditas.

ADOLESCENS Monſpelienſis 20. annos natus, nomine Ludovic. Decámp. diuturno alvi profluvio laboravit in menſe Junio an. 1643. & tandem adductus eſt in xenodochium Monſpelienſe, cujus cura mihi à Conſulibus delata fuerat. Poſt aliquot remedia pro ſua ſorte per 15. dies fruſtra tentata morbus in eodem ſtatu perſeveravit, cum inſigni virium dejectione, perſeverante tamen appetitu ſatis laudabili & ſiti non multum intenſa, in eoque ſtatu vixit adhuc per ſex aut ſeptem dies, quibus elapſis lingua ſatis humida, & colore naturali prædita mihi inſpicienti apparuit; ſed tangenti actu frigida ſentiebatur, ſine

fine extremorum perfrigeratione;ita ut nihil ipſum affligere videretur præter alvi fluxũ, à quo multum dejectæ fuerant vires brevi; tamen moriturum exiſtimabam, ſed vixit, adhuc per quatuor dies, cum actuali linguæ frigiditate.

Alter ejuſdem ætatis in eodem noſocomio patiebatur ulcera multa in utraq; tibia ac fiſtuloſum in inguine ſiniſtro, brevique emaciatus ad interitum ruebat. Poſtquam tamen in eo ſtatu per duos menſes aut amplius, cum ulteriori extenuatione permanſiſſet: lingua ei apparuit actu frigida, ſicut prædicto, cujus exemplo eductus, brevi moriturum prædixi; ſicut accidit poſt 24. horas.

Alius nomine Joannes Aventurier 15. annos natus in eodem noſocomio laboravit dyſenteria; & intra ſex dierum ſpatium macie conſumptus apparuit, lingua actu frigida exiſtente, ſine perfrigeratione extremorum, ac die ſequenti obiit. Ex quibus colligere licet linguæ frigiditatem inter ſigna lethalia eſſe referendam.

OBSERVATIO II.

Epilepſia cum paralyſi.

PUella quædam, nomine Catherine Bognole decem annos nata, pituitoſo temperamento, & quadrato corpore prædita, à quinque aut ſex menſibus laborabat epilepſia, cujus inſultus ſingulis ferè diebus, imò aliquando bis & ter in die ſolebant invadere; iiſque ſupervenerat motus & ſenſuſus privatio in brachio dextro. Huic in noſocomium noſtrum adductæ in menſe Decembri 1643. primò præſcripſimus potionem phlegmagogam cum decocto cephalico, quæ iterata fuit poſt aliquot dies, quorum ſpatio præparantibus & ſpecificis uſa eſt, ſed ſine fructu. Tandem opiatæ Montagnanæ circiter ℥. ii. ſumpſit per 4. aut 5. dies quibus elapſis cœpit movere digitos, mox totum brachium, & rarius tentari paroxyſmis epilepticis; ita ut intra 20. dies, (continuato ſcilicet ſingulis matutinis uſu prædictæ opiatæ) ab utroque affectu omnino liberata fuerit, deſcriptio autem talis eſt.

℞. Radic. pœoniæ maris, ſtœchad. coſti an. ℨ. x. agarici ℥. v. pyrethri, carui, ſem. anethi, aſſæ fœtidæ, & ariſtolochiæ rotund. ana ℨ. ii. ß. ſucci ſcyllæ, & mellis electi ana ℔. j. & ℥. ii. coquantur ſimul ſcylla & mel lento igne, uſque ad bonam conſiſtentiam deinde ſuperadditis diebus fiat electuarium; de quo capiat ℨ. ii. ſingulis diebus manè, tribus horis ante paſtum.

OBSERVATIO III.

Hyſterica Paſſio.

MUlier Monſpelienſis, ſexagenaria patiebatur hyſtericam ſuffocationem à 24. horis, cum dolore capitis, & ventris inferioris, præcipuè è regione lienis. Aderat ingens inquietudo, & vigiliæ, ac ſitis: cum neque cucurbitulas, neque clyſteres admittere vellet, ſolo emplaſtro ex galbano, umbilico admoto contenta; ſuaſi ut quoties ſitiret, cyathum oxycrati ſumeret, quo fecit ter aut quater, & intra paucas horas iminunis evaſit. Aliam fœminam liberavi ab hyſterica ſuffocatione, ſolo clyſtere ex oxycrato, quem per duas horas retinuit.

OBSERVATIO IV.

Dolores Arthritici & venerei.

ADoleſcens 25. annos natus, nomine Matthæus Farlet, à duobus menſibus laborabat doloribus articulorum atrociſſimis præcipuè in genu cum tumore qui tamen concolor erat parti, nec ad tactum dolebat, ſed profundi doloris ſenſum efficiebat; tum etiam in ſcapulis, cubito, metacarpio, & digitis, qui noctu ſolebat exacerbari, & ægrotantem lecto affixum maximè cruciabat: Poſt totius providentiam per apozemata, & phlebotomiam ſæpius iteratam, ſenſit aliquod levamen & præcipuè ex pulvere radicis jalapæ, ita ut jam incedere poſſet; remanſit tamen dolor, licet minus atrox in genu, cubito & ſcapulis, noctu ſemper recurrens: unde ego venereum eſſe conjeci; tum etiam ex eo quòd ante duos annos gonorrhœam paſſus fuerat; à qua citius quam par fuiſſet liberatus, ſe nullum incommodum ab eo tempore perſenſiſſe affirmavit. Huic igitur in xenodochium tandem adducto, quia extraneus erat, exhibui per ſeptem dies continuos mercurii dulcis ſexies ſublimati per ſe cum ſola conſerva roſarum, primò ſcilicet die ℈. j. ſecundo, tertio, & quarto ℨ. ß. reliquis uſque ad ſeptimum, ℈. ij. levem ſalivationem excitabat hora una aut altera poſt aſſumptionem, quæ perſeverabat uſque ad horam prandij, alvum bis movebat ſingulis diebus ſine ulla moleſtia, vel nauſea. Octavo die ſumpſit pulverem ex ſenna, cremore tartari, & radice jalapæ, à quo optimè purgatus, nullum deinceps dolorem perſenſit.

OBSERVATIO V.

Tumor & dolor ingens.

ALter Adoleſcens 22. annorum in eodem noſocomio Monſpelienſi patiebatur tumorem in genu ſiniſtro, cum dolore identidem recurrente, qui rheumatiſmo ſucceſſerat, ægrumque afflixerat per 4. aut 5. menſes. Poſt univerſales evacutiones ſumpſit eodem tempore mercurium dulcem methodo ſupradicta, per ſeptem dies, cum levi ſalivatione ſingulis matutinis ab aſſumpto pulvere. At ſeptimo die ingens ptyaliſmus exortus eſt, cum exulceratione faucium & palati, dentibus tremulis, & quaſi prolabentibus, pituitæ continuo fluxu, ac tanto oris fœtore ut eum æger ferre non poſſet, noctu diuque inſomnis. Poſt quatuor dierum ſpatium de cohibendo ptyaliſmo cogitandum fuit. Ideò præſcripſi ptiſanam laxantem bis in die ſumendam per biduum, ſicque humores ἀνάῤῥοπαι facti ſunt κατάῤῥοποι, tumor diſparuit, dolor ceſſavit, ægerque ſine adminiculis incedere cœpit, nulliſque adhibitis remediis prophylacticis, poſt quindecim dies ſanus & incolumis in ſuam patriam reverſus eſt.

OBSERVATIO VI.

Hydrops.

RUſticus 30. annorum, à tribus menſibus hydrope laborans in xenodochium adductus eſt circa finem menſis Januarij anni 1644. Ac poſt aliquot dies vitam cum morte commutavit. Diſſecto cadavere ingens aquarum copia fluxit; jecur optimè conſtitutum, & naturali temperie præditum invenimus, lienem verò corruptum, & totam ferè ipſius ſubſtantiam pici liquatæ ſimilem. Unde patet non omnem hydropis ſpeciem ex ſumma hepatis imbecillitate aut intemperie perpetuò generari.

OBSER-

OBSERVATIO VII.

Menſium fluxus immodicus.

MVlier quędam ruſtica trigeſimū̃ ętatis annum agens laborabat in menſe Innio anni 1644. menſium fluxu immodico, & maximam virium cum ſanguine jacturam patiebatur ſingulis horis ab aliquot diebus, ita ut de ipſius ſalute jam actum eſſe videretur. Ego fortè fortunâ rura perambulans venationis gratia, cum remedia non ſuppeterent nec ægrotantis fortuna eorum ſumptus ferre poſſet: exhibui ſtatim, idque circa horam ſextam veſpertinam, ſucci urticæ ℥.v. aut vj. & juſſi admoveri parti hypogaſtricæ prædictum ſuccum cum farina tritici ſubactum inſtar cataplaſma-tis; circa mediam noctem utrumque reiterari jubeo, quod cum factum fuiſſet, ægra matutinis horis meliùs habuit, & ſanguinis fluxus immodicus omninò cohibitus eſt, ac ſenſim convaluit abſque alterius remedii ope.

OBSERVATIO VIII.

Fluor muliebris.

MVlier Coſtenſis quadragenaria laborabat à ſeptem menſibus fluxu muliebri ſeroſo, quem curavimus intra quinque ſeptimanas, exhibendo ſingulis octo diebus gr. viij. reſinæ jalapæ; ed ictâ ſcilicet ſeroſâ illuvie, à qua pendebat affectus. Deinde recidivæ occaſio ſublata eſt uſu ſequentis opiatæ.

♃. conſervæ roſar. antiquæ ℥.ij. conſervæ abſinthij pontici ℥.j. pulveris electuar. triaſantali & aromatici roſati ana ℥.j. coralli rubri præparati ℥.ß. theriacæ veteris ℥.ij. cum ſyrupo de roſis ſiccis fiat opiata, de qua ſumebat ad magnitudinem avellanæ ſingulis diebus hora ſomni per longum tempus.

OBSERVATIO XI.

Lupia.

PVella Coſtenſis ætatis 20. annorum, laborabat tumore ſcirrhoſo nucis juglandis magnitudine, ſuperiorum partem metacarpij occupante, qui diſcuſſus eſt meo conſilio, admotâ ſuper partem affectam laminâ plumbeâ hydrargyro illitâ, eâque per octo dies geſtatâ tumor diſparuit, nec ampliùs reverſus eſt.

OBSERVATIO X.

Hydrops incipiens.

MVlier 25. annorum, nomine Damiana Gulon neptis mea laborabat à duobus annis menſium ſuppreſſione, ob incautam vivendi rationem, & errores à partu commiſſos (citius enim externo aëri ſeſe expoſuerat) cum vigiliis, inappetentia, pigritie ad motum, difficultate ſpirandi, tumore & duritie lienis, ac extenuatione totius corporis; ita ut ad phthiſim aut hydropem brevi ruitura videretur. Varia per annũ fere integrum uſurpavit remedia à peritiſſimis Medicis ex arte præſcripta; Verùm, procedente morbo, & irritis omnibus auxilijs exortus eſt tibiarum tumor œdematoſus, & totius abdominis inflatio, quæ tamen multorum flatuum particeps erat. Ingraveſcebant indies omnia ſymptomata, ac tandem regio ventriculi in tumorem pellucidum elata eſt. His afflicta, & proſtrata ad me acceſſit, ac ſequentium remediorum uſu convaluit in menſe Septembri, anni 1644.

Primò ſumpſit per quatuor dies ptiſanam laxantem ex infuſione ℥.ij. ſennæ cum ℥.ß. ſalis prunellæ & guttis xv. ſpiritus ſulphuris per campanam eliciti. Deinde ſequentium juſculorum uſum aggreſſa eſt.

♃. Radic. aſparagi, graminis & cichorij ana ℥.ß. radic, chinæ in taleolas ſectę ℥.j. foljor. agrim, ceterac, bugloſſi & cichor. an. m. ß. criſtalli tartari ℈.ij. coquantur cum quarta parte galli veteris, in colatura diſſolve ſalis abſinthij & tamariſci an. ℈ j ſacchari roſacei ℥.ij. fiat juſculum quod capiat manè per 12. dies, tribus horis ante prandium.

Finitis juſculis iterum ſumpſit ptiſanam laxantem prædictam per triduum. Ac deinde opiatam ſequentem, cujus miros effectus ſæpe vidimus.

♃. Conſervæ flor. tamariſci & capillor, ven. an. ℥.j.ß. conſervæ radic. enulæ campanę ℥ vj. chalybis præparati cum ſulphure ℥.j. ſalis tamariſci ℥.j. ſpiritus ſulphuris per campanam eliciti ℈. j. cum ſyrupo conditure citri fiat opiata de qua capiat ℥.ij. aut. iij. ſingulis diebus manè poſteà deambulando, & continuando per 15. aut 20. dies.

Vtebatur aqua ex infuſione chalybis parata, cum mediocri vini rubelli quantitate.

Affixum fuerat ab initio utrique tibiæ cauſticum, ac continuò geſtatum uſque ad integram curationem, quæ ſenſim ſequuta eſt prædictorum remediorum uſum, paulatim enim venter, appetitum recuperavit, ac vividum faciei colorem, cum naturali ſomno, & hypochondrii ſiniſtri mollitie, ac recuperato menſtruę purgationis beneficio.

OBSERVATIO XI.

Lumbrici.

PVellus quatuor annorum lumbricis valde obnoxius, in menſe Septembri añi 1644. laborabat inappetentia, nauſea, pruritu narium, ſiti, inflatione ventris cum ejuſdem torminibus & febre, quam cùm verminoſam ex prædictis & præcedentibus ſignis eſſe manifeſtum eſſet; exhibui mercurii dulcis ſexies ſublimati gr. xij. cum diagrid. gr. v. Poſt duas horas ab aſſumpto remedio viginti circiter lumbricos ſimul glomeratos per alvum rejecit, & prædicta omnia ſymptomata ſimul evanuerunt, ægerque convaluit.

OBSERVATIO XII.

Dolor capitis intolerabilis.

VIr quidam quinquagenarius, gracilis & raræ texturæ, ad iram maximè proclivis, laborabat à duobus circiter annis dolore capitis acutiſſimo, partem dextram à ſummo vertice ad tempus ejuſdem lateris occupante qui quoties recurrebat, (recurrebat autem ter aut quater in anno) ęgrum lecto affixum adeò cruciabat, ut in deſperationem fermè adduceret, ſine febre tamen ac ſine ſiti aut phlogoſi ulla, ſed cum pulſatione inſigni arteriæ ejuſdem temporis. Ad eum vocatus in menſe Septembri anni 1644. phlebotomiam imperavi, præmiſſo clyſtere ad eluendas primæ regionis impuritates, deinde medicamentum cholagogum exhibitum & iteratum eſt poſt aliquot dies, uſurpatis interim julepis refrigerantibus & humorem bilioſum præparantibus, Poſteà admota capiti repellentia, & oxyrrhodina, au revulſiones per cucurbitulas tam ſiccas, quàm ſcarificatas, & frictiones extremorum celebratæ; Iterata phlebotomia, quibus tamen non ceſſit

dolor, qui cùm reverſus eſſet adventante venere anni 1645. clyſtere emolliente & refrigerante præmiſſo, cum medicamento bilem alterante & evacuante, ad arteriæ temporis apertionem venio, eaque celebrata fuit urgente dolore, & ſanguis cum impetu ac ſaltu profiliens extractus eſt ad ℥.v. deinde admoto vulneri ſplenio ex linteo complicato, & aqua frigida madefacto, ac faſcia ſuper inducta, ut in vulgata phlebotomia fieri ſolet, dolor intra dimidiam horam ſublatus eſt, qui antea per multos dies affligere ſolebat, nec ab eo tempore reverſus eſt.

Admoveri poterat ad majorem cautionem emplaſtrum Galeni ex thure, maſtiche, bolo armena & pilis leporinis cum albumine ovi & bona ligatura, ſicut paratum habebatur, hoc tamen opus non fuit.

OBSERVATIO XIII.

Dolor capitis contumax.

MVlier Conſtenſis quinquagenaria, nimis nota, & nimis famoſa laborabat in menſe Octobri anni 1644 difficultate reſpirandi, cum dolore capitis atrociſſimo, qui tamen vagus erat, & noctu præcipuè ingraveſcebat, cumque remediis ordinariis tum vacuantibus, tum roborantibus per menſem integrum uſurpatis non cederet; venereum eſſe ſuſpicatus ſum. Augebant autem hanc ſuſpicionem ſpontaneæ corporis laſſitudines, deſidia, torporque ad motum, interdum gravis auditus, cum tinnitu auriū, imminuta ventriculi, & jecoris concoctio, dolor & cruciatus inſignis in priori parte utriuſque tibiæ, noctu potiſſimùm recurrens, tum quòd præter anteactæ vitæ rationem, anno ſuperiori diætam ſudorificam, & frictiones ex unguentis mercurialibus ac pilulas mercuriales multoties uſurpaverat. Itaque cùm anni tempeſtas frigidiſſima, & ægrotantis ſtatus antivenereorum uſum non pateretur, de dolore capitis ſublevando cogitandum fuit, qui cum vagus eſſet, à mercurij cerebrum impetentis, & obſidentis maligna qualitate produci exiſtimavimus, nec fefellit opinio; inditus enim utrique nari nummus aureus circumvolutus & per aliquot horas ibi detentus, ac tandem extractus, albicans uterque ex parte, ac Mercurio tinctus apparuit, qui deinde carbonibus appoſitus priſtinum colorem recepit. Alter etiam nummus in ore detentus per quatuor aut quinque horas, eodem modo albicans extractus eſt, eoque carbonibus impoſito mercurius evanuit, hocque remedio aliquoties iterato dolor capitis acutiſſimus omninò ſublatus eſt, cū tamen gravitas quædam ſupereſſet; & ægra melius habere viſa eſt per multos dies; ita ut è lecto ſurgeret, cibū ritè appeteret, ſeq; curatam profiteretur; remanente tamen difficultate ſpirandi, & tibiarum dolore noctu ſemper recurrente. Verùm poſt quindecim dies oborta febre continua è vivis deceſſit.

OBSERVATIO XIV.

Febris tertiana notha.

VIr quidam Coſtenſis, annorum 27. optimi habitus & temperaturæ, circa initium menſis Septembris 1644. febre tertiana notha correptus eſt, quæ cum per menſem integrum perſeveraſſet, fruſtra tentatis ex arte remediis ab alio medico præſcriptis, ſumpſit meo conſilio vomitorium ex ℥. j. ſalis vitrioli in aqua diſſoluti, à quo ter aut quater excitatus fuit vomitus nec febris amplius apparuit.

OBSERVATIO XV.

Dolor dentium.

IN principio menſis Februarij anni 1645. correptus ſum frequenti & moleſta ſalivatione, cum dolore dentium acerbiſſimo, qui tandem febrem accerſivit, eaq; poſt injectum clyſterem & celebratam phlebotomiam evanuit, remanente tamen dolore dentium, & continuo ptyaliſmo materię tenuis & ſeroſæ, cujus excretione perſeverante, aborti ſunt in diverſis corporis partibus dolores vagi, modo unam, modo alteram partem occupantes, quos cum à ſero melancholico provenire judicarem, ſumpſi reſinæ jalapæ gr. vij. quibus optimè & blandè purgatus, ſeroſam illuviem in corpore redundantem, ſeptem dejectionibus excrevi in maxima copia, & ſequenti die à prædictis doloribus & moleſtiſſimo ptyaliſmo immunem me ſenſi. Attamen in menſe Aprili reverſus eſt dolor dentium, & ptyaliſmus qui ſumpto eodem medicamento, intra 24. horas prorsùs evanuerunt.

OBSERVATIO XVI.

Lues venerea.

IN menſe Majo anni 1645. Puellæ duæ quarum major vix attigerat quintum, minor verò tertium ætatis annum, laborabant lue venereâ, quam per contagium ſuſceperant à quinque menſium ſpatio, cum ulceribus multis in ore & pudendis, necnon puſtulis, & fœda ſcabie per totum corpus erumpentibus. Fruſtra exhibitum fuerat decoctum guajacinum per menſem integrum à perito chirurgo. Vocatus ego intra quindecim dierum ſpatium curavi prędictas puellas mercurio præcipitato albo, exhibendo ſcilicet ſingulis diebus majori puellæ gr. vj. minori verò gr. iv. augendo tamen aliquando utriuſque doſim juxta operationem quæ talis fuit, utraque ſingulis diebus bis aut ter alvum deponeret; nec vomitus ullus, aut ptyaliſmus unquam ſubſequutus eſt. perſeverabant tamen per dictum tempus in uſu bocheti ex raſura ligni guajacini.

OBSERVATIO XVII.

Verrucæ manuum.

QVidam patiebatur verrucas multas in digitis manuum, quas curavit meo conſilio, illitu lactis ficulnei quater aut quinquies adhibiti. Idem præſtitit, idque multo efficaciùs ſpiritus ſulphuris per campanam elicitus, & per aliquot dies admotus inſtar fomenti, in quodam ruſtico.

OBSERVATIO XVIII.

Vulnus contuſum.

DVx quidam milites conducens in hac urbe pro D. de Ville, in principio menſis Maij. 1645. è ſummis ſcalis cecidit in ſubjectum dolium, vulnuſque contuſum accepit in dextro latere ad coſtas nothas; ita ut multo ſanguine circa illas partes effuſo perpetuus dolor, iſque ſæviſſimus cruciaret ægrotantem, qui vix ac ne vix quidem ſe ſe movere, nec loqui, nec ſpirare, nec tuſſire poſſet, quin ſtatim ingentes clamores ederet. Vocatus ego venam ſubitò aperiri jubeo ex eodem latere; & emplaſtrum de cumino apponi partibus dolentibus; quo per duodecim horas geſtato & ſemel reno-

renovato, dolor valdè imminutus eſt, lividus partis color diſparuit, melius ſpiravit, ac ſequenti die à lecto ſurgere cœpit, ſicque poſt alterum diem diſceſſit.

OBSERVATIO XIX.

Peſtis.

TEmpore peſtilentiæ quæ per totam ferè Galliam graſſata eſt annis 1628. & 1629. Homo quidam Coſtenſis, cum ſe peſte correptum exiſtimaret propter ſubitam capitis gravitatem & dolorem, nec non vomitum variegatum, ſtatim cantharides cum fermento & aceto applicuit pone aures & aliis emunctoriis, ac in lecto decubuit. Poſt 24. horas erupit parotis ex qua continuò fluxit humor quidam acer & ſeroſus, ſicut & per alia emunctoria; undè morbus minùs gravis & ſalutaris extitit; Indéque poſt aliquot dies æger evaſit, nec amplius laboravit: licet aſſiduò cum peſtiferis ageret; eiſque inſerviret. Ejuſdem uxor poſt aliquod tempus cum ſe malè habere perſentiret, eodem modo liberà evaſit, quod remedium ab aliis didicerant, qui ita benè & bonis ſuis rebus egerant.

Eodem anno uxor N. Micha, Coſtenſis, cum filiam ſuam primogenitam, annorum circiter 12. peſte correptam exiſtimaret, ut conjecit mulier ingenioſa, ex aſpectu horrido, febre, calore, dolore capitis, & nauſea: ſtatim acceptâ puellâ, pennâ oleo illitam in ejus fauces immiſit: & excitato vomitu ſeroſam primò materiam, deinde flavam, ac tandem porraceam & viridem velu-ti herbam ſemicoctam in magna copia eduxit: poſteà filiam ſuam in lectum repoſuit, juſculum propinavit, ac quieti commiſit. Poſt aliquot horas puella ſurrexit hilaris, nec ampliùs ullo ſymptomate peſtifero correpta fuit, licet cum peſtiferis ſæpè verſaretur. Interjectis octo diebus, fratres ejuſdem duo natu minores, & ſororuncula iiſdem, imò gravioribus ſymptomatibus correpti ſunt, quos mater eadem ratione, excitato vomitu & ſimili humorum ſarcinâ depoſiſâ, à mortis confinio liberavit.

OBSERVATIO XX.

Strumæ.

PUella vicini noſtri Jacobi Gorroz, quatuor annos nata laborabat ſcrophuloſis tumoribꝰ circa collum & aures valde eminentibus Conſuluit aliquis parentibus ipſius, ut eam pediculis corripi ſinerent, qui tandem ulcera toti capiti inferre poſſent, per quæ materia morbifica, humor ſcilicet pituitoſus in magna copia ritè evacuatus eſt per aliquot menſes, & ægra tandem liberata fuit abſque alio remedio.

OBSERVATIO XXI.

Hydrops.

MUlier 30. annorum hydrope anaſarca laborans, conſilio alterius mulieris, & Pharmacopæi ſenioris, abſtinuit ab omni potulenta materia per annum fere integrum, & ſic tandem convaluit abſque alio remedio. Cujus exemplo ruſticus ipſius vicinus eodem morbo laborans, eodem etiam modo curatus eſt intra quatuor menſes. Alter hydropicus multis veſicatoriis admotis in multis partibus, à Pharmacopœo curatus eſt.

OBSERVATIO XXII.

Hyſterica paſſio.

ILluſtrima Domina de Popiam in Occitania, affectibus hyſtericis multùm obnoxia, variis remediis uſa eſt per multos annos, ſed fruſtra, quia continuò recurrebant prædicti affectus. Tandem uſu ſequentis pulveris libera evaſit per quindecim annos, ſumebat autem illius circiter ʒ. j. cum vino vel pane hoſtiario bis aut ter in ſeptimana, & ſæpiùs etiam, ſi affectus urgeret. Utitur prætereà hoc pulvere adverſus omnia venena, peſtem, febres intermittentes, & inappetentiam, cum feliciſſimo ſucceſſu, ut nos ſæpè vidimus. Deſcripto autem pulveris talis eſt.

℞. Radic. gentianæ, dictam. albi, tormentillæ, pyrethri, rhapontici, biſtortæ, ariſtolochiæ rotund. carlinæ, baccarum lauri, angelicæ, imperatoriæ; ſem. coriandr. præparat. ſem. aniſi, granorum juniperi maſtich. boli armen. orientalis, terræ ſigillatæ an. ℥. iij. ß. croci orientalis ℥. ij. ß. miſce fiat pulvis tenuiſſimus ad uſum reſervanda.

OBSERVATIONES COMMUNICATÆ,

A D. SAMUELE FORMIO CHIRURGIÆ

Magiſtro Monſpelienſi exercitatiſſimo, & à 50. annis artem exercente.

OBSERVATIO I.

Inappetentia.

ANno 1593. cùm miles quidam vulnus accepiſſet in brachio, quo radius & cubitus tranſverſim ſecabantur, tanta ſequuta eſt hæmorrhagia, ut poſt varia aſtringentia admota, tum etiam cauſtica & eſcharotica, fluxus tamen ſanguinis per intervalla recurreret, ita ut Medici & Chirurgi de brachio penitùs amputando cogitarent. Ego verò cui æger commiſſus fuerat linteum complicavi, in formam cylindri longitudinis trium digitorum tranſverſorum; craſſitiei pollicis, quod perpendiculariter in vulnus demiſi: Deinde plumaceolis reliquum vulneris ſpatium implevi, & quia cylindri extremum extra brachii ſuperficiem, pollicis craſſitie eminebat, ſplenia quatuor admovi, quæ cylindrum æquabant, firmabantque: ipſi verò cylindro quintum ſplenium, idque quadratum, appoſui, ac denique faſcia arctè ligavi: Et ab eo tempore ſanguis amplius non effluxit, vulnus autem non detexi per quatuor aut quinque dies donec caro intus enata venæ orificium impleverit.

OBSERVATIO II.

Hæmorrhagia ex arteria vulnerata, ligatura cohibita.

ADoleſcens Monſpelienſis, nomine N. Peyre, in ſingulari certamine vulnus acceperat in parte anteriore brachii, propè axillam, quo vena & arteria axillaris præciſa fuerat, unde tanta hæmorrhagia ſequuta eſt, ut cum nullis aſtringentibus cohiberi poſſe judicarem, ſtatim ad ligaturam venerim, quam hoc modo feliciter perfeci. Acum incurvam in partem ſanam ſupra vulnus adegi, ita ut ad os uſque penetraret, & dictam venam, atque arteriam ambiret, à parte inferiori incipiendo ubi muſculus extenſor longus transfigebatur, & acu in exitu muſculum bicipitem perforavi, in extremo acus filum erat quadruplex, quo vena & arteria intus cingebatur; deinde admoto cylindro ex linteis confecto ſupra cutem inter duo fili extrema, filum arctè ſuprà cylindrum alligavi, ne ſcilicet cutis & vaſa à filo rumperentur, & hoc modo ligata fuere vaſa, ut nulla ampliùs hæmorrhagia apparuerit. Poſt decem aut undecim dies cum vulnus conglutinatum videretur filum abſcidi, & æger curatus eſt. Interim poſt dictam ligaturam ad compeſcendum dolorem, qui ex ea oriebatur, & arcendam inflammationem, quæ dolorem ſequebatur, phlebotomiæ frequentes celebratæ ſunt, & oxyrrhodina parti admota, aliáque remedia dolorem ſedantia, & inflammationem cohibentia.

OBSERVATIO III.

Dolor oſſis ſacri intolerandus.

HOmuncio quidam veterum calceorum inſtaurator annos natus circiter 40. dolorem atrociſſimum paſſus erat per duos menſes in parte inferiori oſſis ſacri; qui adeò vehemens fuerat, ut ex eo æger in maniam inciderit. Fruſtra uſurpata fuerant varia remedia, univerſalia, & particularia. Tandem vocatus ad eum cucurbitulas duas applicui, unam parti dolenti, alteram verò paulò inferius, nempè ſupra natem, cum profundis ſcarificationibus, ex quibus multus ſanguis emanavit, coque deterſo iterum cucurbitulas admovi ſupra loca ſcarificata, & ſanguis iterum profluxit, ſatis bona quantitate. Æger à dolore liberatus videbatur; nihilominus ſequenti die magnum cauſticum inuſſi loco dolenti, ſupra ipſas ſcarificationes, idque ibi detinui per 24. horas, ita ut eſchara capitonis latitudinem æquaret, & ad os uſque penetraret. Deciſa eſchara ulcus ad cicatricem perductum eſt, & æger à tanto malo liberatus.

OBSERVATIO IV.

Hydrops.

IDem calceorum inſtaurator, poſt biennium à prædictâ curatione incidit, in hydropem aſcitem, quo cùm à ſex menſibus detineretur & umbilicus promineret ad magnitudinem ovi gallinacei, parachenteſis facta in medio exomphalos, & aqua per partes educta, admota canula ex aurichalco confecta, in cujus extremo lamina erat lata, ne in ventrem mergeretur, foraminibus utrinque pervia ut alligari poſſet. Deinde dicta lamina vecte ſeu ſtriato clavo claudebatur, & ita curatus fuit.

In hac operatione advertendum, ne hydropici aperiantur, niſi exomphalos appareat, quaſi naturâ viam illam ad excluſionem aquarum affectante. Alioqui omnes qui aperiuntur, non prominente umbilico, intereunt. Hæc autem umbilici prominentia arte procurari poteſt admotis frequenter umbilico cucurbitulis ſiccis, cum multa flamma, tum etiam fomentis emollientibus, & attrahentibus, quæ intra octiduum plus minus uſurpata prominentiam faciunt in aqua apertio adminiſtrari poteſt.

OBSERVATIO V.

Alius hydrops.

MUlier quædam 25. annos nata paupercula, hydrope laborabat; vetula quædam ei conſuluit, ut oſſa cujuſlibet animalis ſub dio exſiccata ſumeret, & in pulverem reduceret, ejuſque ʒ. j. ſumeret per menſem integrum cum vino albo, ſucco petroſelini permixto. Ille autem ſuccus ita extrahebatur, ſumebat fol. petroſelini m. j. quem linteo involutum decoquebat ſub cineribus calidis, & deinde contundebat in mortario marmoreo, ſenſim affundendo vini albi q. ſ. exprimebat ſuccum, & vinum ad cyathi quantitatem, & in eo oſſa pulverata diſſolvebat, & quotidie manè ſumebat per dictum tempus, quo elapſo integrè curata remanſit.

OBSERVATIO VI.

Hydrocephalos.

INfans recenter in lucem editus hydrocephalo laborabat, totum caput occupante, cum magna ſuturarum dilatatione. Ego ſine ullo medicamento, aut alio remedio hunc affectum curavi ſola faſcia Guidonis in formam cucuphæ concinnata, qua totum caput obvolvebatur duabus extremitatibus in globulo obvolutis, quæ gallicè (capeline de Guidon) nominatur, quotidie dicta faſcia renovabatur, & intra quindecim aut viginti dies tumor prorsùs evanuit.

OBSERVATIO VII.

Hydrops.

ACcepi à teſtibus fide dignis, duas mulieres hydropicas ſanatas fuiſſe, unguibus pedum ita arctè præciſis, ut carnis vel cutis portiuncula raderetur, & aliquid ſanguinis emanaret, quem ſequebatur ſeroſi humoris ſtillatio per multos dies, & ſic paulatim totus humor in abdomine contentus educebatur.

OBSERVATIO VIII.

Vulnus capitis cum contuſione.

QUædam mulier ex lapſu trabis in verticem, grave vulnus accepit cum contuſione, unde paucis diebus ſaccus apparuit in parte inferiore ſupra os parietale, magnitudinis quatuor digitorum tranſverſorum, volui ipſe ſaccum ſeu abſceſſum aperire in parte declivi, quod ægra pertinaciter renuit. Prædicta igitur faſcia, (capelinaire dicta) & ſplenio denſo emplaſtrato, ut firmiùs hæreret, ſupra abſceſſum admoto, facta fuit expreſſio materiæ ad vulnus, quod ſuperiorem partem occupabat, ac deinde glutinatio, unde curatio integra feliciter ſubſequuta eſt.

OBSER-

OBSERVATIO IX.

Abſceſſus in ſterno.

QUidam Medicinæ ſtudioſus phlegmonem paſſus eſt in ſterno inſignis magnitudinis, quæ volæ manus magnitudinem æquabat,ea ſuppurata,abſceſſus apertus fuit imperitia alterius Chirurgi in parte ſuperiori. Vocatus ego abſceſſum iterùm aperire volui in parte declivi; quod æger ferre noluit: admoto igitur ſplenio denſo emplaſtrato, eoque faſcia firmiter alligato, totum pus ad locum apertum expulſum eſt, & vulnus hoc modo conſolidatum.

OBSERVATIO X.

Ulcus ſinuoſum.

ADoleſcens 18.annos natus,à quatuor menſibus ulcus ſinuoſum habebat in crure dextro, inter inguen & iſchium; orificium erat ſuperius, ſinus verò deorſum ferebatur uſque ad medium femur. Noluit etiam dictus æger apertionem ſuſtinere in parte inferiori, quæ neceſſaria videbatur. Ego neceſſitate coactus, poſt injectiones detergentes, ſæpè repetitas, ſplenium admovi valdè ſpiſſum, & emplaſtratum, ut firmiter hæreret; & inducta faſcia ſpirali, quæ à parte inferiori ad ſuperiorem tendebat uſque ad orificium ulceris, quod apertum ſervabatur; ulcus illud ſinuoſum intra menſem conglutinatum eſt.

OBSERVATIO XI.

Subeth puerorum.

FIlia D. Ludovici civis Monſpelienſis, octo annos nata comate, ſeu Subeth Avicennæ, detinebatur, cum convulſionibus frequentibus, cui Medici multa remedia adhibuerant: clyſteres nempe,frictiones,cucurbitulas,veſicatoria,ſternutatoria,& ſimilia. Ego vitrioli albi ℥.j. cum juſculo exhibui,& vomitu excitato, illicò liberata eſt.

Filius cujuſdam hortulani quinque vel ſex annos natus eodem affectu cum convulſionibus detinebatur, cui exhibui aquæ benedictæ Rulandi ℥. ß. unde ſupra & infra purgatus eſt,& ab affectu liberatus.

Filia magiſtri de la Croix mercatoris, annicula, eodem affectu laborans,ſine convulſionibus,ſumpſit ſucci ceparum & olei communis ana cochlear unum, ſimul mixta, quibus vomitus fuit excitatus, & ægra ab affectu liberata.

Filia magiſtri Morand aurifabri, quatuor annos nata, eodem remedio ab eodem affectu liberata eſt.

OBSERVATIO XII.

Febris tertiana & lumbrici.

QUidam civis Monſpelienſis,30. annos natus,febre tertiana laborans, ſumpſit aquæ benedictæ ℥.j. & à febre curatus eſt, & operatione hujus medicamenti latum lumbricum excrevit ſeptem pedum longitudinem æquantem.

OBSERVATIO XIII.

Globulus plumbeus vulnere ſclopeti calcaneo infixus.

QUidam miles vulnus acceperat in tibia quod inferiùs deſcendebat uſque ad calcaneum, in cujus ſubſtantiam globulus infixus fuerat, ibique hærebat. Non curatum fuit ulcus, ſed fiſtuloſum evaſit, & in eo ſtatu per ſeptennium permanſit. Tandem ſe mihi curandum commiſit. Ego verò ſpecillum in ulcus demittens, in ipſius oſſis cavitate, contactu globulum inveni. Tum locum metiens cum ſpecillo, quod ſex digitorum tranſverſorum latitudine ulcus ingrediebatur,è directo loci, in quo erat globulus, magnum cauſticum admovi quod cum ad os uſque non perveniſſet,eſchara ablata, aliud cauſticum denuò appoſui, cujus operatio ad calcaneum uſque pervenit, eoque denudato, trepano calcaneum aperui, & in eo latentem globulum inveni,& extraxi,ac brevi poſtmodum tempore ulcus ſanatum eſt.

OBSERVATIO XIV.

Granii depreſſio ex vulnere.

MAgiſtri Strinc civis Monſpelienſis filia 18. menſes nata, per ſcalas cecidit, & capite illiſo in lapidem, facta fuit cranii depreſſio in ſuturam ſagittalem, & coronalem, magnitudinis dimidiæ nucis. Ad quam vocatus, raſo capillitio parti cucurbitulam admovi ſine ſcarificatione, & conſequenter iterum admovi cum ſcarificatione: Poſteà applicui cataplaſma ex furfure, pane cum roſis & vino compoſitum, idque iteravi bis in die per quinque vel ſex dies, iterando cucurbitulæ applicationem ſine ſcarificatione ante ſingulas admotiones cataplaſmatis, deinde per quatuor aut quinque dies, ſolum cataplaſma admovendo. Tumor à cucurbitula excitatus, diſcuſſus eſt, & depreſſio ſublata apparuit, atque os ad ſuum naturalem locum, & conſuetam convexitatem reſtitutum.

OBSERVATIO XV.

Enterocele.

MUltos curavi tum viros, tum fœminas enterocele laborantes, quorum nonnullis à tribus aut quatuor diebus inteſtinum extra peritonæum exierat: ita ut etiam ad iliacam paſſionem, quam miſerere mei vulgò vocant, pervenerint: idque ſequenti methodo. Menſam vel aſſerem ſatis latum juxta lectum ita diſpono, ut una illius extremitas pavimentum attingat, altera verò lecto innitatur. Deinde ægrum ſupra aſſerem ſubjectis pulvinaribus tali ſitu colloco, ut caput ad pavimentum, crura verò ad lectum vergant. Mox linteis quadruplicatis in aqua frigida maceratis, diu partem foveo, eam interim digitis leniter contrectando, & fotu per mediam horam continuato, linteum multiplex ad triangularem figuram efformatum, & aqua frigida imbutum applico, ſuperinducta ligatura contentiva; & ſic intra paucas horas, ut plurimùm, inteſtinum ſponte reponitur: Quod ſi poſt primum fotum & ſequentem lintei applicationem, inteſtinum non reponatur, eandem operationem repeto bis in die,& ſecunda aut tertia iteratione affectus curatur.

In quibuſdam autem ſeriùs vocatus,cùm inteſtinum eſſet inflammatum,ut præ tumore anguſtum ruptionis peritonæi foramen denuò ingredi non poſſet, dilato illo foramine per inciſiônem, tres ægrotos à propinqua morte liberavi. Hanc autem operationem hac methodo perfeci. Primò ægrum colloco,ut pro repoſitione dictum eſt, & prætereà artus probe alligantur, ne in operatione ſeſe commovere poſſit. Poſtmodum lineam tranſverſalem duco cum atramento, ſupra lineam ſtrangulationis inteſtini, ubi eſt ruptura peritonæi. Deinde alteram lineam duco perpendiculariter ſupradictam ſecantem juxta ipſum locum ſtrangulationis, & in medio ipſius: Poſtmodùm cutem duobus digitis utrinque adduco ſecundùm lineam tranſverſalem, eamque novacula incido ſecundùm perpendicularem,ita ut inciſio ſua longitudine duorum digitorum tranſverſorum latitudinem æquet. Poſtmodùm muſculi rupturam tegentes hamulis ſenſim elevantur, & ſcalpello ſeparantur, donec productio peritonæi detegatur. Eaque detecta hamulo elevatur,eodemque ſcalpello inciditur, & hoc modo inteſtinum reponitur. Quod ſi inteſtinum ab inflammatione, aut flatibus ita intumuerit, ut in abdomen protrudi nequeat, apertio jam facta amplificari poterit, immiſſo in vulnus cathetere cannulato,ſupra quod lythotomia ſolet fieri,&ſupra ipſum, abdomine forficib. inciſo in parte ſuperiori,aut inferiori,pro ut à Chirurgo,meliùs viſum fuerit.

In hac operatione hoc notatu digniſſimum in muliere quadam obſervavi, quam prædicta operatione curavi, quòd nimirùm aperto abdomine inteſtinum quòd tredecim annis extra peritonæum exierat, & in inguine perpetuum tumorem efficiebat; carnea veluti faſcia contectum apparuit, quæ dictum inteſtinum ambiebat,& à parte inferiori juxta rupturam continuò accreſcens, tandem inteſtinum in ea parte adeò coarctaverat, ut excrementa præterlabi non poſſet, unde mulier in iliacam paſſionem inciderat, quæ operationi locum dedit.

OBSERVATIO XVI.

Ganglion in facie ſupra zigoma.

JUvenis quædam mulier ganglion habebat in facie, ceraſi magnitudinem æquans, infra oculum, ſupra zigoma, quod intra menſem diſcuſſum eſt, admotâ lamina plumbea hydrargiro illita, & emplaſtrô infra, ut melius hæreret; eaque ſupra ganglion admotâ, unà cum emplaſtro ſplenium ſatis ſolidum ſuperimponebam,deindè faſcia alligabam, quæ ſemiphalera à Galeno nominatur.

OBSERVATIO XVII.

Anchylops.

MUlier quadragenaria tumorem habebat in majori oculi cantho,qui Anchylops nominatur: hunc ſuſtuli admoto cauſtici granulo,& decisâ eſcharâ ulcus curavi tantillo mercurii præcipitati rubri, cum aluminе uſto, ea proportione, ut dupla ſit quantitas mercurii,& ſimplex aluminis: pulvis iſte exceptus unguento aureo,ulceri admovebatur,donec nova inductâ eſchara ad lentis magnitudinem, eaque deciſa os detectum fuerit, quod cùm illæſum appareret, ulcus confeſtim carne implendum procuravi, admotis linteis detritis, & bis in die immutatis, ſicque affectus integrè curatus eſt.

OBSERVATIO XVIII.

Alvi conſtrictio lethalis.

QUidam ſutor per menſem aut ultra, fæces alvi non excreverat, & multis clyſteribus, ac potionibus purgantibus fruſtrà uſurpatis, tandem interiit. Aperto cadavere,omnia inteſtina inventa ſunt fæcib9, aut alimentis vel potulentis omnino repleta,inſtar ſanguiculorum, vulgò (boudins) quod indicatum fuit à facultate inteſtinorum expultrice abolita proveniſſe.

OBSERVATIO XIX.

Fractura cranii in tempore ſiniſtro.

MUlier quædam vulnus accepit in tempore ſiniſtro ex ictu lapidis,quæ cum ſtatim ab accepto vulnere in juvenis Chirurgi manus veniſſet: ille gravitate vulneris perterritus me vocavit: Ego verò cognita fractura,& admotionem trepani neceſſariam eſſe judicans, non dubitavi inciſionem crucialem efficere ſupra crotaphitam, qua os fractum detectum eſt,& effractio reperta, in qua fruſtulum cranii, nuclei amygdalani magnitudinem æquans omnino ſeparatum, ad duram matrem depreſſum, & ſub cranio latitans viſebatur. At trepano ritè adminiſtrato portio illa cranii extracta eſt,& vulnus feliciter curatum neque ullum grave ſymptoma ex inciſione crotaphitæ exortum eſt.

OBSERVATIO XX.

Cancer.

QUædam mulier quinquagenaria laborabat cancro in mamma ſiniſtra, ulcerari incipiente: juvenis Chirurgus extraneus,ſequens remedium admovit.

℞. Aquæ fortis ℥.j.ſublimati crudi ℥.iv. ſalis ammoniaci ℥.ij. arſenici ℥.j. ponantur omnia in alembico & diſtillentur ad ſiccitatem, addendo aceti diſtillati par pulveri pondus, diſtillетur iterum acetum, donec materia ad paſtæ conſiſtentiam redeat.

Primò cancrum diligenter abluebat vino calente, cum linteis eo imbutis, & fortiter fricabat,ut pars irritaretur,deinde extendebat paſtam ſupra plumaceolum ſextuplò minorem ipſo tumore,quod remedium ſupra partem relinquebat per 24. horas, & fiebat eſchara plumaceolo ſextuplò major, ita ut cancrum omninò abſumeret, & deciſa eſchara ulcus carne implebatur,& ad cicatricem perducebatur. Quod ſi dicta eſchara tumorem univerſum non abſtuliſſet, ſed quædam illius radices ſubſiſterent, illas abſumebat pulvere præcipitati rubri,cum alumine uſto permixti.

Ad ulcus verò carne implendum, linteis tantùm detritis utebatur.

Hoc autem notatu digniſſimum eſt, quod admoto parti medicamento, febris accendebatur, vomitus & alvi fluxus excitabatur, & urinæ fluxus provocabatur, quæ ſymptomata per biduum, aut triduum perſeverabant, natura irritata à venenati medicamenti deleteria qualitate.

Eodem remedio cancer in naſi extremitate obortus, qui naſi apicem excederat, in quodam milite curatus fuit.

OBSERVATIO XXI.

Alia cancri curatio.

Vetula,

Vetula quædam mulier cancrum habebat in mamma ſiniſtra, quem per tredecim annos geſtaverat, in quo exigui tumores cancroſi adnaſcebantur, qui multò acerbiores dolores excitabant, propterea quod exulcerati fuerant, quàm tota cancri ipſius moles, qui tamen exigui tumores ſublati ſunt frequenti applicatione aquarum papav.rhead.plantag.& roſar.cum melle roſ. permixtarum ab initio, deinde ſolis aquis admotis. In altera etiam muliere ulcus cancroſum patiente in mamma, idem remedium ulcus protinùs ſuſtulit, & ad cicatricem perduxit.

OBSERVATIO XXII.

Gangræna in vulva.

Mulier 30. annos nata, ex partu laborioſo, & laceratione labiorum vulvæ, ingentem tumorem contraxerat in labio dextro, ex affluxu ſanguinis in eam partem, quod malum cùm neglexiſſet per tres aut quatuor dies, tandem gangræna in parte introducta eſt. Vocatus tunc temporis, profundas & magnas inciſiones feci in parte interiori vulvæ, deinde in ipſas inciſiones manum immittebam, eáque trumbos ſanguinis quamplurimos extrahebam ad ℔. j. ß. quantitatem. Poſtmodum vino, ſale, melle, & aceto ſimul mixtis partem abluebam calidiſſimè, & linteis fovebam, deinde novas inciſiones efficiebam, & denuò abluebam, atque fovebam. Poſtmodum portiones tunicæ interioris correptas reſecabam, atque iterùm refovebam, & indeſinenter perſeveravi in ejuſmodi inciſionibus & fotibus, donec nullus fœtor in parte apparuerit, & omnes particulæ corruptæ ablatæ fuerint. Ac deinceps fotus prædicti diu noctuque continuati ſunt per duos aut tres dies, quibus elapſis ægyptiacum cum aureo mixtum parti admotum fuit, & tandem aqua vulneraria ulcus ad cicatricem perductum eſt.

Eadem methodo civis quidam Monſpelienſis à teſticuli gangræna liberatus eſt.

OBESRVATIO XXIII.

Alia gangræna in pede.

Nobilis mulier ex morbo diuturno gangrænam contraxit in pede, quæ cùm eſſet adhuc incipiens, protinus ſublata eſt fotu diuturno cum decocto vulnerario ex ariſtoloch. rotund. rhapontico, zedoaria, myrrha, aloe, & vino albo parato, cui addebatur poſt decoctionem & colaturam aqua vitæ, in qua camphora diſſoluta fuerat.

OBSERVAT XXIV.

Alia gangræna in tibia.

Vir quidam nobilis gangrænam patiebatur in tibia, quæ eò proceſſerat, ut Medici & Chirurgi partem amputare decreverint, quod ad ſequentem diem diſtuliſſent, poſt eorum diſceſſum, adductus fuit empyricus, qui gangrænæ curationem pollicitus eſt, & cum æger ſe illi commiſiſſet, per totam noctem, partem affectam fovit aqua, in qua calx & creta alba decoctæ fuerant, & matutinis horis gangræna apparuit protinùs ablata.

OBSERVATIO XXV.

Lupia.

Filius Magiſtri Malafoſſe Mercatoris Monſpelienſis lupiam magnam habebat pugni majoris magnitudinem æquantem juxta ſpinam dorſi ſub homoplatâ, quæ hâc methodo curata fuit. Inſtrumentum comparavi ex fraxino vel quercu, aut alio ligno denſiori ad exiguæ molæ figuram efformato, quali pictores colores in marmore conterere ſoliti ſunt, eoque lupiam confricabam & conterebam bis in die per dimidiæ horæ ſpatium: deinde cataplaſma emolliens ſuppurans valdè calidum admovebam idque continuando per quatuor aut quinque dies, lupia in ſuppuratum abiit, eaque aperta pus effluxit, liquidum, ac deinceps tota materia in lupia contenta, in pus converſa, evacuata eſt, & ulcus ad cicatricem perductum, attritione prædicta inſtrumento ligneo facta, cyſtis lupiæ rumpitur, & materia contenta attenuatur, atque in particulas dividitur, ut faciliùs concoqui valeat. Loco cataplaſmatis panis calens è furno per medium ſectus; utiliter adhiberi poteſt.

Hoc idem remedium in pluribus aliis eundem effectum protulit.

OBSERVATIO XXVI.

Lues venerea in puello nuper in lucem edito.

Mulier lue venerea infecta puellum peperit puſtulis, & ulceribus in variis partibus affectum, qui curatus fuit præpitato albo ad grana duo vel tria exhibito, cum ſaccharo & lacte, ſingulis vel alternis diebus continuando per menſem integrum, & incepta eſt remedii exhibitio, decimo quinto nativitatis die.

OBSERVATIO XXVII.

Renes purulenti.

Puella 18. annos nata purulentas urinas reddiderat per longum tempus, & febre diuturna, lenta, hecticaque detinebatur, ac tandem interiit. Aperto cadavere, renes inventi ſunt in pus omninò converſi, ita ut eorum tunica pure omninò referta fuerit nullis apparentibus parenchymatis reliquis.

OBSERVATIO XXVIII.

Macula in cornea.

Quædam mulier infimæ fortis maculam habebat in oculo, cui conſilium dedi, ut bis in die ſucci ruthæ guttam unicam in oculum inſtillaret, quod cum ſatis diu continuaſſet, macula protinùs abſumpta eſt.

OBSERVATIO XXIX.

Gutta ſerena.

Juvenis mulier in guttam ſerenam inciderat, quâ ita afflicta fuit, ut cibi abſtinentiâ ſibi mortem inferre decreverit, cum tamen maritus, & aſtantes aliquid juſculi aut vini ſorbere per vim cogerent, & illa perexiguum ſumeret, omnia quantum poterat, reſpuēdo. In eo ſtatu per annum integrum perſeveravit, & ad extremam maciem perducta eſt, calore nativo, defectu pabuli, humidum ſubſtantificum depopulante: cum eo verò omnis ſimul corporis humiditas tum ipſa materia guttam ſerenam efficiens, abſumpta eſt; & ſic

ægra viſum recuperavit, ac poſtmodum ſenſim victu analeptico refecta eſt.

OBSERVATIO XXX.

Crura vara.

SÆpe pueri in ætate duorum annorum, cum progredi incipiunt, vari eſſe conſueverunt, de quo matres ſollicitæ auxilium quærunt à Chirurgis, qui plerumq; variis machinis, tibias & crura exigere conantur, ſed fruſtrà, quia ſponte naturæ ut plurimum circa ætatem trium aut quatuor annorum, tibiæ & muſculi firmantur & partes ad naturalem ſtatum redeunt.

OBSERVATIO XXXI.

Cephalæa & hemicrania.

IN dolore hemicranico à cauſa calida oriundo, & in dolore illo qui à Gordonio clavus nominatur, qui eſt dolor fixus in temporibus, acrimonia mirificè prodeſt, quam tutò celebravi in plurimis, vulnus alligando ſimplici ſplenio ex linteo complicato confecto, & aqua frigidâ madefacto, ut in vulgari phlebotomia, faſcia ſuperinducta, quæ à Galeno lepus ſine auribus nominatur, neque ulla unquam ſequuta eſt hæmorrhagia. Item vidi cephalæam diuturnam curatam fuiſſe in Noſocomio, admoto cauſtico potentiali ſuper arteriam temporalem; Deciſa enim eſchara cauterii potentialis ſupra venas & arterias admoti, nullus ſanguinis fluxus emergit, quia provida natura, dum eſcharæ ſeparationem molitur, ſimul novam carnem generat; qua venarum oſcula teguntur. Ad id verò quod objiciebatur magnas hæmorrhagias, quæ in vulneribus cauterio actuali, vel cathæreticis medicamentis cohibentur, ſæpe iterum renovari, cum eſchara decidit. Reſpondeo eſcharas illas tenuiores eſſe, & citius excidere, ideò non intercedere ſufficiens temporis ſpatium ad novam carnem regignendam, eſcharas verò à potentiali cauterio inductas, craſſiores, ac ſolidiores eſſe, & non niſi longiori tempore excidere, ſicque in eo ſpatio carnem ſufficientem generari ad occluſionem venarum.

OBSERVATIO XXXII.

Mania.

QUidam adoleſcens maniacus, : ad cujus curationem potentiſſima remedia uſurpata fuerant, ita ut ventum fuerit ad uſum Antimonii, trepanum, & arteriotomiam temporum. Cum hæc omnia nihil conferrent, caſtrationem conſului, qua uſurpata, remiſſa fuere omnia ſymptomata, & furor omninò ceſſavit, manente tamen delirio melancholico, ita ut mania in melancholiam verſa fuerit.

OBSERVATIO XXXIII.

Iſchuria.

EFficax remedium ad iſchuriam expertus ſum in tribus ægrotantibus, ex cerebro picæ exſiccato, & cum vino albo propinato, intra horam fluxus urinæ promovetur.

OBSERVATIO XXXIV.

Verrucæ.

INtra ſeptem vel octo dies curantur portulaca contuſa, eaque pars confricatur, deinde inſtar cataplaſmatis admovetur, iterando bis in die.

OBSERVATIO XXXV.

Clavi pedum.

ABſcindantur clavi deſcreſcente luna, pedibus aliquandiu primùm aquâ calida lotis deindè admoveantur folia hederæ contuſa, & ſingulis diebus iterentur remedium manè & ſerò; intra quindecim dies clavus extrahitur. Undè colligere eſt attractivam vim hederæ ineſſe potentiſſimam.

OBSERVATIO XXXVI.

Ambuſta.

EAdem hedera ambuſtis medetur, ſi folia illius in aqua decocta applicentur.

OBSERVATIO XXXVII.

Peſtis.

CUm peſtis ſæviſſima graſſaretur Monſpelii, anno 1630. duo ægrotantes, cum peſte correpti eſſent, ad me miſerunt, ut quid acturi eſſent, præciperem. Ego in memoriam revocans me legiſſe apud Pareum, muriam encracicholorum piſcium qui vulgò (Anchoës) nominantur, nonnullos peſte affectos liberaſſe; Conſilium dedi ut eandem ſumerent, unus muriæ ſcutellam ſumpſit ſolam, alter cum urina permixtam, & uterque liberatus eſt, & oborta vacuatione vehementi, per vomitum, & ſeceſſum.

OBSERVATIO XXXVIII.

Alia peſtis curatio.

IN eadem peſte tres ejuſdem familiæ, Maritus nempè, uxor & ſoror illius, peſte correpti ſunt, ſtercus proprium, cum propria urina diſſolutum, & linteo colatum hauſerunt, unde graviſſimus vomitus, & alvi fluxus obortus eſt, & omnes à peſte immunes evaſerunt, ſimilis quodammodo hiſtoria habetur apud Zacutum Luſit. obſ.89.lib.3. ubi narrat in provincia Occidentali animal quoddam eſſe parvum, inſtar lacertæ, in agris frequentiſſimum, Garit nominatum, cujus morſus omnino lethalis eſt, niſi ægri ſtercus humanum aſſumant, quod unicum eſt illius alexipharmacum. Aliis tamen vomitoriis multos à peſte liberari conſtat.

OBSERVATIO XXXIX.

Dolor Arthriticus

CItiſſimè ſedatur, fovendo partem aqua foliorum fraxini deſtillata in alembico plumbeo, quo vulgus roſas diſtillare ſolet.

OBSERVATIO XL.

Dentium dolor.

Infinitos

INfinitos à dolore dentium liberavi, denti corroſo admovendo tantillum goſſypii oleo buxi imbuti. Illud autem oleum extrahitur per retortam igne reverberii, ſcobem illius priùs infundendo per 24. horas in vino albo, & omnia ſimul deſtillando, primum egreditur aqua acida, quæ etiam ad eundem affectum confert, ſimplici ablutione dentis, mox egreditur oleum uſui diligenter obſervandum.

Hoc etiam remedio feliciter uſus ſum.

℞. Sem. plantag. ʒ.ij. tormentillæ ʒ.iij. rad. hyoſciami albi ℈. iv. omnia exſiccata redigantur in pulverem ſubtiliſſimum addendo opii granum unum, includantur in nodulis, qui macerentur in decocto ſequenti.

℞. Flor. ſambuci m.j. roſar. rubr. P. ij. bulliant in aceto ad uſum dictum.

Hi noduli in dicto decocto macerati, intra dentes leviter comprimuntur, & detinentur, & intra exiguum temporis ſpatium multus humor effluit per os & dolor aufertur.

OBSERVATIO XLI.

Lues venerea.

HEnricus tertius Gallorum Rex lue venerea laborans, à Medicis ordinariis curari non potuerat. Monitus fui Penam tunc temporis Lutetiæ Medicinam facientem, multos ab hoc morbo liberare remedio peculiari, quod à quodam Turca didicerat, illum vocari juſſit, ab eóque curatus eſt. Hoc autem remedium tale erat.

℞. Radic. bardanæ in talleolas ſectæ ʒ.viij. vini albi & aquæ font. ana ℔.ij. bulliant ad mediæ partis conſumptionem addendo ſub finem, ſennæ mundat. ʒ.j. vel ʒ.j.ß. pro diſpoſitione ægrotantis, colaturæ capiat mane ℔. ß. ſudores provocando cum ſilicibus majoribus calidis linteis obvolutis, quorum unus admoveatur plantis pedum, duo tibiis juxta peronem, duo cruribus juxta medium parti exteriori, & duo juxta humeros, probè tegendo ægrum, ſudores copioſi excitantur per horam unam cum dimidia, & circa veſperam alvus ſolvitur bis aut ter.

Hoc remedium uſurpabatur præmiſſis univerſalibus, per ſpatium 15. aut 20. dierum, & interim pro potu ordinario utebatur decocto chinæ vel ſalſæparillæ, cum victu in diætis conſueto.

Poſt horum remediorum uſum, capiebat mane ſingulis diebus decoctum bardanæ ſine ſenna & ſine ullo alio regimine, per menſem integrum, aut etiam per quadraginta dies.

OBSERVATIO XLII.

Iſchuria.

PHarmacopæus, Pariſienſis, nomine Lafoxilliere iſchuria laborans, poſt multa remedia per quatuor dies fruſtra uſurpata, ſequens ſibi ipſi compoſuit, à quo urina provocata eſt & liberatus fuit.

℞. Vini albi canarini ʒ. iv. ſucci limonum ʒ.j. ſpiritus terebinthinæ ʒ. ij. pro uno hauſtu.

OBSERVATIO XLIII.

Hæmorrhoides internæ.

DIctus Lafoxilliere hæmorrhoides internas feliciſſimo cum ſucceſſu curabat, injiciendo primum cum ſyringa decoctum ſequens.

℞. Cortic. mediani ulmi ʒ.ij. radic. tapſi barbati ʒ. ß. aquæ fluminis ℔. iv. coquantur ad medias, & colentur ad uſum.

Poſt injectionem, immittatur in anum pilula ex antimonio crudo & lythargiro auri, ſubtiliſſimè pulveratis, & unguento roſaceo exceptis.

Immiſsâ pilulâ in anum, illius ambitus unguento ſequenti illinatur.

℞. Succorum ſempervivi majoris, plantag. tapſi barbati, ſolani ana ʒ. iv. axungiæ porci ℔. j. coquantur ad ſuccorum conſumpt. in linteo exprimantur, & refrigeratis adde pulveris cancrorum fluviatilium in furno exſiccatorum ʒ. ß. tapſi barbati pulverati, & pulv. concharum mytulorum ana ʒ. ij. fiat unguentum: continuentur hæc remedia manè & ſerò per octiduum.

OBSERVATIO XLIV.

Dolores univerſales.

QUidam vir quadragenarius doloribus univerſalibus torquebatur, qui multis remediis à Medicis præſcriptis non ceſſerant; tandem mulierculæ conſilio foliis alni in duobus ſaccis majoribus concluſis, & in furno calefactis, poſt extractionem panis, totum corpus in lecto contectum eſt, & undique obvolutum, unde ſudores copioſi excitati, & remedio ter iterato, à doloribus omnino liberatus fuit.

OBESRVATIO XLV.

Parulis cancroſa.

ANcilla quædam 25. annos nata, tumorem durum in gingiva ſuperiori, ſupra caninum dentem patiebatur, magnitudinis dimidiæ nucis, quæ bis amputata fuerat novacula, & deinde candente ferro cauterizata, ſemper rediit affectus, & poſt ſecundam operationem, manente ulcere, & tumore, integrè à me curata fuit admotione mercurii præcipitati rubri cum alumine uſto permixti, quo plumaceolum ſalivâ madefactum inſpergebam, vel unguento apoſtolorum permiſcebam & iteratâ ſingulis diebus applicatione, intra ſex ſeptimanas probè curata eſt, abſumptóque penitus tumore per cathæreticum remedium carnis regeneratio procurata eſt linteis detritis, admovendo oſſi denudato pulverem catagmaticum Guidonis; & ſic ulcus ad cicatricem perductum eſt.

OBSERVATIO XLVI.

Excreſcentia carnea in faucibus.

QUidam ſartor Monſpelienſis, cum piſces comedendo, ſpina ſatis inſignis faucibus infixa eſſet, eam extrahendo, ſibi fauces laniavit, unde temporis progreſſu exorta eſt paulatim excreſcentia carnea in faucibus juxta uvulam, nucis magnitudinem ſuperans, ad cujus curationem Empyricum vocavit, qui cauterio actuali frequenter admoto, tumorem abſumpſit: ſed cum ulcus ad cicatricem non perduxiſſet, tumor iterùm rediit, alterum Empyricum vocavit, qui oleo vitrioli frequenter admoto, tumorem iterùm abſumpſit, & ad perfectam cicatricem perduxit.

OBSERVATIO XLVII.

Gonorrhæa.

COnſervâ fructus bruſci à ʒ. ij. ad ʒ. ß. per aliquot dies exhibita gonorrhœas multas curavi.

Idem præſtat aqua ejuſdem fructus deſtillata.

OBSER-

OBSERVATIO XLVIII.

Enſis portio inſignis, in vulnere diu latens, extracta.

DN. de Suellies in ſingulari certamine vulnus ac-ceperat in humero ſupra homoplatam, quod à parte ſuperiori ad inferiorem deſcendebat, & enſis portio in eo remanſerat ad pedis longitudinem; quod cum ignoraret Chirurgus, vulnus ad cicatricem duxit, manente enſis cuſpide, quæ inter homoplatam & muſculos eam contegentes, latitabat: in eo ſtatu permanſit, per ſeptennium integrum dolores in ea parte frequenter patiens. Tandem natura ferrum propellente verſus partem ſuperiorem, juxta cicatricem vulneris, elevatio quædam apparuit, cum dolore, cui admotum fuit cauſticum, & inciſa eſchara, ferri extremitas apparuit, quæ roſtro gruino apprehenſa, facile extracta eſt, rubigine contecta.

OBSERVATIO XLIX.

Tumores ſtrumoſi in digitis.

FIlia Magiſtri Duſeigneur Aurifabri, decem annos nata, patiebatur tumores duos & ſtrumoſos in tribus digitis, qui curati fuerunt ſuffitu aceti ſupra ſilices candentes conjecti manè & ſerò per menſem integrum continuato, quod remedium à Galeno miris laudibus effertur ad tumores ſcirrhoſos diſcutiendos.

OBSERVATIO L.

Viſus imminutio in ſene.

SEnex quidam à fluxione in oculos decumbente, incidit in tantam viſus imminutionem, ut ſolus in via incedere non poſſet, à quo affectu liberatus eſt: viſúmque recuperavit, immittendo in occultos ſingulis noctibus in introitu lecti, ſeminis hormini majoris grana quinque vel ſex, à quibus humores pituitoſi ab oculis extrahebantur, & cornea tunica abſtergebatur.

OBSERVATIO LI.

Lues venerea in puero quinque annorum.

CUrata à me fuit præcipitato albo ad grana quatuor exhibito ſingulis diebus per viginti dies cum panatella. Per inferiora tantùm purgabat, neque ullus unquam ſequutus eſt ptyaliſmus.

OBSERVATIONES communicatæ A D. Petro Eſtanoue Chirurgo Monſpelienſi peritiſſimo.

OBSERVATIO I.

Vulnus in pectore.

QUIDAM miles haſtâ confoſſus eſt in parte thoracis anteriori, vulnere ad illius capacitatem penetrante. Intra duas horas ab accepto vulnere, univerſus corporis tunicus una cum ſcruto utris inſtar inflatus eſt, quæ tamen inflatio fur-fure torrefacto, & calente variis ſacculis incluſo, facilè diſcuſſa eſt.

OBSERVATIO II.

Abſceſſus in Abdomine.

PUer quidam tumore ventris laborans, hydropicus cenſebatur, & cùm umbilicus valdè promineret, apertio tandem facta eſt, ex qua puris laudabilis octo vel decem libræ profluêre, ſicque omnino æger curatus eſt: advertant tyrones in pueris frequenter tales, abdominis abſceſſus generari, qui hydropem mentiuntur, & ſi maturè à perito artifice aperiantur, ægros à certo interitu plerumque liberari.

OBSERVATIO III.

Alter abſceſſus in Abdomine.

PUella quædam ventris tumorem patiebatur ab octo menſium ſpatio, cum doloribus aſſiduis, quibus ad extremam maciem perducta fuerat: hydropica ab omnibus cenſebatur. Ego verò ad eam vocatus, & ventrem diligentèr explorans, abſceſſum latentem invenio intra muſculos hypogaſtrii, cúmque cauſtico potentiali aperio, unde quindecim, aut viginti libræ puris laudabilis effluxere intra plures dies, ſicque ægra perfectè curata eſt.

OBSERVATIO IV.

Tumor ſcroti.

FAmulus Domini Richardi in Suprema Computorum curia Conſiliarii, cum ab equo calcitrone percuſſus eſſet in regione ventris inferioris, quatuor horarum ſpatio, tumor in ſcroto obortus eſt, capitis infantis magnitudinem æquans, & lividitate infectus, qui præmiſſa venæ ſectione diſcuſſus eſt intra decem dies, cataplaſmate ex farinis hordei & fabarum, ſemine cumini, floribus chamomill. melilot. & roſar. pulveratis, & cum oxymelite decoctis.

Vir quidam enſe confoſſus in regione lumborum, ſimilem tumorem paſſus eſt, qui eodem cataplaſmate, intra idem tempus diſcuſſus eſt.

OBSERVATIO V.

Lapis ſub lingua.

VIr quidam quadragenarius, graves & frequentes in fauces, & tonſillas fluxiones patiebatur. Tandem animadverſum eſt lapillum ſub linguâ concretum fuiſſe, qui facilè extractus eſt, ægérque ab eo tempore fluxionibus prædictis vexatus non fuit.

OBSERVATIO VI.

Cornu in facie enatum.

CUidam vetulæ ſupra zigoma corpus durum & calloſum enatum eſt, duorum digitorum tranſverſorum longitudinem æquans materiâ & figurâ cornu omnino referens, latum in baſi, & acutum in cuſpide, quod ſucceſſu temporis ſponte cecidit, & illius loco cancer obortus eſt.

OBSER-

OBSERVATIONES Communicatæ A D. Dionyſio, Pomaret Chirurgo Monſpelienſi peritiſſimo.

OBSERVATIO I.

Tumor ſuppuratus reſolutione curatus.

Maria Pomareta filia mea octo annos nata tumorem phlegmonoſum, & œdematoſum ſatis exiguum paſſa eſt in parte externa mandibulæ inferioris dextræ, quæ ad ſuppurationem venit. Ego verò metuens à cicatrice facies fœderetur, antequam ad abſceſſus apertionem venirem, reſolutionem priùs tentare decrevi, Guidonis authoritati innixus, qui in ſermone generali de apoſtematis, dicit aliquando apoſtemata ſuppurata, reſolutione finiri: quod etiam ſolemni Paræi experimento confirmatur, qui ſe apoſtema ſuppuratum mercurio crudo, cum emplaſtro diapalma ſubacto, per viam reſolutionis curaſſe teſtatur. Ad cujus imitationem dicti mercurii ʒ.j. cum emplaſtri diapalma ℥.j. admiſcui, & tumori ſuppurato admovi, qui intra quatuor dies omninò reſolutus eſt.

Ad materiam ſuppuratam reſolutione diſcutiendam, ſequentes conditiones neceſſariæ ſunt, 1. ut materia ſit quantitate exigua, 2. ut ſit tenuis & ſeroſa, 3. ut cutem & corporis ſuperficiem occupet, non cutem partes profundas, 4. ut ſit in corpore robuſto, juvenili, & molles carnes habente, 5. ut tempus ſit æſtivum.

OBSERVATIO II.

Tumor œdematoſus.

Eadem filia mea paſſa eſt tumorem œdematoſum crudum, & minimè ſuppuratum ſupra regionem lumborum, magnitudinis volæ manus, qui eodem remedio intra paucos dies abſceſſus eſt.

OBSERVATIO III.

Lupia.

Frater quidam Capucinus cœnobii Monſpelienſis, annos natus 25. lupiam habebat in genu, quam longo tempore geſtaverat, ita ut ad ſummam mollitiem tandem perducta fuerit, cujus ratione apertionem ſuadebam, cum materia contenta ritè concocta videretur. Ille verò renuit, inquiens ſe lupias huic conſimiles reſolutione curatas vidiſſe, foliis acetoſæ charta madida involutis, & ſub cineribus coctis, quæ poſtmodum cum cineribus per cribrum trajectis incorporabantur in formam cataplaſmatis, quod ille per plures dies calidè applicuit, & tumor prorsùs evanuit, quod ego valdè miratus ſum, & ab eo tempore duas alias lupias in eadem parte eodem remedio curavi, quarum unâ detinebatur Ioannes Guerinus ſexagenarius, altera verò, uxor Timothei Coula fabri lignarii Monſpelienſis.

OBSERVATIO IV.

Ecchymoſis.

Uxor Petri Laiardi mercatoris Monſpelienſis, quinquagenaria cum è ſcalis cecidiſſet, vulnus contuſum accepit in capite, ita ut tumor ex ſanguine extravaſato, ecchymoſis dictus ovi gallinacei magnitudinem æquans, obortus fuerit. Poſt primam applicationem ex albumine ovi & oleo roſaceo compoſitam, & venæ ſectionem celebratam, de tumoris apertione per novaculam, aut ſuppuratione cogitavi, juxta aph. Hipp. 20. ſect. 5. ſi ſanguis in ventrem præter naturam effunditur, neceſſe eſt ſuppurari. Ad hoc concurrebant materiæ copia, ægrotantis ætas, cutis capitis durities, & tempus hyemale. Cum autem ægra inciſionem renuiſſet, ego verò ſuppurationis dolores, aliáſque moleſtias evitare cuperem, reſolutionem tentare per aliquot dies decrevi, licèt perexigua illius ſpes affulgeret. Hac autem methodo uſus ſum. Primò partem affectam aquâ calente per mediam horam bis in die fovebam. Poſt fotum partem novacula radebam adverſis pilis, ut pori magis aperirentur, & omnes ſordes parti hærentes probè abſtergerentur, ac tandem oleum liliaceum cum chamomælino partibus æqualibus applicabam, ſuperpoſito cotone, ſuffitu aromatum imbuto, & calente, ſicque tumor omninò reſolutus eſt.

OBSERVATIO V.

Carbunculus.

Circa carbunculos, duo obſervavi notatu digna, unum, quod licet carbunculi febrem perpetuò ſoleant habere comitem, propter inflammationem ingentem, quæ in ijs reperitur, ut docuit Galen. 2. ad Glauconem his verbis. Cum verò ſanguis admodum calidus, & craſſus in quamcunque partem confeſtim fluxerit, hanc exurit, ulcúsque cum cruſta efficit; quidquid verò circumſtat, in inflammationem attollit ferventem, ac gravi dolore confligantem. Attamen ab eo tempore, quo Chirurgiæ incumbo, tresmihi videre contigit, qui ſine ulla febre, ſua percurrere tempora, & ſine ullo alio graviſymptomate, ita ut ægri à conſuetis muneribus nunquam deſtiterint, unus erat in gena ſiniſtra, alter in cervice, tertius ſub palpebra inferiori oculi ſiniſtri. Qui omnes curati fuere ijſdem remedijs, quibus cauteria potentialia curari conſueverunt, videlicet eſcharæ caſum procurantibus.

Altera circa carbunculos obſervatio mea eſt. Quod in ſæviſſimâ illâ peſte, quæ Monſpelij graſſata eſt anno 1629. & 1630. carbunculi apparebant, ſignis ſtipati ab ijs omninò diverſis, quæ à Galeno, Guidone, & Neotericis deſcribuntur. Quod cauſæ fuit, ut complures Medici & Chirurgi etiam peritiſſimi in illorum diagnoſi in principio erraverint, ſigna autem diverſa in illis carbunculis apparentia hæc erant. Virium dejectio, pulſus parvus, pars carbunculo affecta tumoris expers, exigua inflammatio puſtulam ambiens, eſcharæ mollities ingens quæ putredinis potiùs, quàm uſtionis ſoboles erat, motus libertas in parte affecta, & gravitatis ſenſus carentia, qui in vulgaribus carbunculis tantus eſt, ut pars vinculis conſtringi videatur.

OBSERVATIO VI.

Sarcoma.

Ivvenis quidam, nomine Claparede, excreſcentiam carneam patiebatur, ſarcoma Græcis dictam, in parte interna inferiori tibiæ dextræ, quatuor digitis ſupra malleolum, figuræ cylindricæ, longitudinis trium digitorum tranſverſorum, & craſſitudinis brachii infantis nuper nati. Hic tumor ab arteria nutriebatur ad baſim

baſim ſuam protenſa, quæ cum admodùm lata eſſet, ligari non poterat. Si quando æger altero pede tumorem percuteret, tanta fiebat ſanguinis effuſio, ut in vitæ periculum incideret. Vocato mecum in conſilium D. Samuele Formio Chirurgo ſeniore peritiſſimo, decretum fuit inter nos extirpandum eſſe tumorem, & ad ſanguinis effuſionem impediendam, quæſita fuit arteria poplitea, eáque tactu inventa in parte ſuperiori, & interiori tibiæ; compoſitum fuit ſplenium durum & compactum ex linteis arctè complicatis in formam cylindri & ſucco urticæ imbutum, quod ſuperinducto aſtringente communi, arteriæ admotum eſt ſecundum illius longitudinem, ſuperinducta faſcia, multis circumvolutionibus illud arctè conſtringente. Tum alia ſplenia toti tibiæ, & cruris extremitati, aſtringente dicto illita, admota ſunt cum faſciis arctiſſimis. Nec non cauteria actualia parata habebantur ad cohibendum ſanguinis profluvium, ſiquidem illud nonobſtantibus prædictis ligaturis affatim erumperet. Tali præmiſſo apparatu, tumorem manu ſiniſtra apprehendi, & ex torſum attraxi, eùmque manu dextra, novacula munita, radicitùs præcidi ſine ulla ſanguinis arterialis profuſione. Mox aſtringens cataplaſma vulneri admovi, quod per 24. horas in parte relictum eſt; poſt cujus extractionem nulla hæmorrhagia apparuit, neque deinceps. Et quia caro quædam ſuperflua, & parùm laudabilis relicta fuerat, ea blandis cathæreticis abſumpta eſt; ulcus pus laudabile reddidit, ac tandem detergentibus, epuloticis, & cicatricem inducentibus ad integram cur. tionem perductum eſt.

OBSERVATIO VII.

Calculus in gutture.

SAcerdos ſexagenarius ſanguineo temperamento præditus, gutturis inflammatione frequenter corripiebatur, præcipue quoties canendo acriùs contenderet, quæ quidem inflammatio venæ ſectione ſedabatur, & gargariſmate ex oxycrato. In poſtrema invaſione, cum partem affectam attentiùs introſpicerem, corpus quoddam extraneum gutturi infixum conſpicio, juxta finem mandibulæ dextræ inferioris, globulum ſclopeti referens, quod à me facili negotio extractum eſt, & diligenter ablutum, nihil aliud fuit quam lapis durus, & compactus, ad pyri ſylveſtris formam compoſitus, qui cauda ſua muſculis maſſeteribus infixus erat. Vlcus rotundum, & purulentum ſuperfuit, quod œnomelite deterſum, & conſolidatum fuit.

OBSERVATIO VIII.

Vulnus ſclopeti.

DOminus de Roques junior, Eques cognominatus, Salſæ obſidione vulnus ex ſclopeto accepit in parte ſuperiori & media ſterni, quod obliquè ad dorſum ferebatur, & ſex digitis tranſverſis à ſpina dorſi exitum habebat. Statim ab inflicto vulnere dolores punctorios, acutiſſimos in œſophago percepit, ac ſi ſpinæ illi partes infixas haberet, & quia à ſanguine ſuffocabatur, maximis conatibus illum nitebatur excernere; ac tandem poſt longos frequenteſque conatus, multam ſanguinis excretionem, quia plurimas pelves impleverat, dolor œſophagi punctorius omninò deſijt. Poſt multos dies æger alvum deponendo, eoſdem in ano dolores punctorios percepit quos in œſophago paſſus erat, & digito explorans quid rei eſſet, corpus ſolidum, & pungens invenit, quod ſenſim ex ano extraxit, altero ſtatim excreto, priori conſimili. Hæc autem corpora erant duo oſſis fragmenta tenuia, lata, & depreſſa inſtar foliorum arboris, ex una parte lævia, ex altera verò aſpera; in extremitatibus verò acuta & incidentia, inſtar aciei gladiorum. Iudicatum fuit glandem ſclopeti hæc oſſis fragmenta è ſterno abraſiſſe, & in œſophagum violenter impuliſſe, unde dolor punctorius in œſophago ſentiebatur, quandiu ea infixa parti adhærebant. Iis verò tandem poſt multos conatus avulſis, & in ventriculum protruſis, doloris punctorii ceſſatio fuit, ſed poſt aliquot dies, fragmentis illis ad inteſtina devolutis, idem dolor in ano excitatus eſt. Fragmenta illa unguis digiti auricularis latitudinem æquabant, longitudinem verò ſuperabant.

OBSERVATIO IX.

Tumores ſtrumoſi.

RVſtica quædam mulier tumoribus ſtrumoſis quãplurimis ſcatens in collo, & ipſo capite, ad me veniens oſtẽdit duo ulcera ſupra os petroſum, & duos tumores molles etiam in capite, unum ſcilicet ſupra os ſyncipitis dextrum, alterum verò ſupra os occipitis, tribus digitis tranſverſis invicem diſtantes. Vlcus inciſione à me apertum eſt, inventúmque os petroſum carie affectum. Cum autem ſuſpicarer ſub dictis tumoribus ſimile quippiã latitare, eos aperiendos cenſui cauſtico potentiali admoto, & deciſis eſcharis (dictu mirum) ſub utroque tumore cranii utraque tabula per forata apparuit, ac ſi trepano aperta fuiſſet, foramina autem aſſis magnitudinem æquabant, quorum beneficio, motus cerebri facilè conſpiciebatur in meningibus ipſius, ſupra quas aliquid puris innatabat; neque ullam, quantumvis exiguam oſſis particulam invenire licuit. Poſt aliquot dies miſella ægrotans tot mala pertæſa, ſeſe in puteum præcipitavit.

Notanda hic eſt mira humoris ſtrumas efficientis malignitas, & acrimonia, quæ oſſa liquare, ac diſſolvere valeat.

OBSERVATIO X.

Phrenitis.

QVidam Agricola nomine Poulet, ex febre ardente factus eſt phreniticus, & in delirio ac vigiliis perpetuis, ſe damnatum eſſe, & mori velle clamabat. Hoc autem artificio à me curatus eſt. Votis illius annuens, dixi me eum occidere velle, & cum hyrudines plures fronti admotæ eſſent, ex quarum vulneribus cruor emanabat; novaculam ei oſtendendo, qua ipſi jugulum me inciſurum eſſe dicebam; ac ſubinde manubrio ejuſdem novaculæ jugulum violenter corrado, idque pluribus vicibus repeto. Interim novacula ſanguine inficitur, qui à frontis vulnuſculis emanabat; eique poſtmodum eam cruentam oſtendens, jam occiſum eſſe prædico; ac ſubinde faciem linteis contego, & feneſtras occludo, ut nullus ſplendor in cubiculo appareret. Ille ſe mortuum eſſe putans, immotus permanet, & paulò poſt ſomno profundo corripitur, ſicque à phrenitide liberatur.

OBSERVATIO XI.

Vteri prolapſus.

QVędam fœmina uteri prolapſum patiens, globũ cereum magnitudinis pilæ palmariæ, in uterum magna vi introduxit, eúmque per decennium geſtavit,

geſtavit, à morbo prorſus libera. Quod mihi comper-tum fuit poſt illius obitum ex diſſectione cadaveris, cum ex febre continua interiiſſet, inventoque in utero globulo prædicto, ſoror ipſius aſſeruit eum ante decennium fuiſſe in uterum introductum, & continuo geſtatum.

OBSERVATIO XII.

Aneuriſma.

HOneſta virgo, nomine Margareta Varſeline Villanovenſis, cum ſanguis ei mitteretur ab imperito Chirurgo, Aneuriſma eſt, ob arteriam ſimul cum vena apertam, quod ab initio reſolventibus medicamentis applicitis, in magnam molem exerevit. Habito conſilio decretum fuit aperiendum eſſe tumorem, ligata prius arteria in parte ſuperiori, cui ſententia ægra ſubſcribere noluit. Sed relicto priori Chirurgo ad me venit, rogans ut topicis remediis curationem tentarem, Ego ipſi morem gerens, ſplenia parti admoveo, aſtringente imbuta, ſuperinducta faſcia comprimente. Quibus per 10. aut 12. dies continuatis, tumor admodum imminutus eſt, poſtmodum ægra Villanovam rediit, ubi nullis remediis utens, & brachium in variis operibus exagitans, tumorem iterum ſuſcitavit in molem ingentem, cum dolore inſigni, vigiliis, inquietudinibus, febre, dolore capitis, ſiti aliiſque ſymptomatis. Qua de cauſa me vocavit cum D. Formio Chirurgo ſeniori. Cenſuimus tumorem eſſe aperiendum, conſtricta prius arteria ſpleniis fortioribus ut ſuprà in Claparedi operatione factum fuerat, ſed ægra prorſus renuit. Poſt 12. dies tumor ſponte apertus eſt in eo loco, qui venæ ſectione apertus fuerat, & per foramen ſatis exiguum ſanguis niger, liquidus ac minimè fœtidus egreſſus eſt, ſequentibus diebus pus laudabile, ſed pauca quantitate egreſſum eſt, ac tandem ulcus ad cicatricem perductum; ſicque ægra omninò curata, hoc tantum incommodo relicto, quod brachium omninò extendere non valet, ſemiflexum perpetuò remanens.

OBSERVATIO XIII.

Colicus dolor.

UXor Domini Sartrei in Curia Computorum, Subſidiorum & Fiſci Regii Conſiliarii, graviſſimum ventris dolorem paſſa erat per menſem integrũ, quamplurimis remediis fruſtrà adhibitis. Ego tandem cucurbitulam magnam umbicilico admovi, qua humoris ſeroſi ℥. vi. vel ſeptem elicitæ ſunt, & ægra à doloribus liberata eſt.

OBSERVATIO XIV.

Pleuritidis

PEdiſſequus D. Demanſe Quæſtoris Franciæ generalis, ex curſu exæſtuans, ac ſudore perfuſus, aquã frigidam copioſam hauſit; & paulò poſt dolore lateris atroci correptus fuit, cum tanta difficultate reſpirandi ut ſuffocari videretur. Ego confeſtim vocatus magnã ſanguinis quantitatem detraho, & dum ſanguis, reſpirandi difficultas, & lateris dolor ſenſim remittebatur, abſolutaque evacuatione, utrumque ſymptoma prorſus deſiit ægerque omninò curatus eſt.

OBSERVATIO XV.

Dens avulſus in alveolum intruſus.

CUm virgo quædam oppidi vicini dolore dentium torqueretur, quem à dente inciſorio, carie affecto provenire putabat, Chirurgum vocat, ut dentem avelleret. Ille proximum dentem benè ſanum avulſit, ac ſubinde cognito errore, carioſum abſtulit; mox alveolum prioris vino abluens, dentem ſanum in eum intromiſit, & gargariſma aſtringens præſcripſit ex roſis rubris, balauſtiis, cortice granatorum, ligno lentiſcino, & alumine in aqua, & vino auſtero decoctis, quo ægra frequenter utebatur, Tum eam per aliquot dies alimentis liquidis uti juſſit, à maſticatione prorſus abſtinendo. Et ita dens avulſus in alveolo coglutinatus eſt.

OBSERVATIO XVI.

Lues venerea.

CHirurgos interdum errare contingit in luis venereæ curatione, quando poſt ordinaria remedia convenienter uſurpata, ægros perfectè curatos non eſſe exiſtimant, quod adhuc quædam ſymptomata luẽ veneream comitantia, apparere non deſinant, unde ægros interdum in nova tormenta conjiciunt, & in atrophiam, aut tabem præcipitant. Cum tamen illa ſymptomata ut plurimum poſt aliquod tempus ſponte diſpareant, aut lenibus quibuſdam topicis remediis diſcutiantur.

Dum eſſem Lutetiæ apud D. Helotum Chirurgum peritiſſimum nobilis quidam Pariſienſis temperamento melancholicus ſe illi curandum tradidit, qui præter dolores nocturnos, aliaque luis venereæ ſymptomata, tumorem in cervice patiebatur, ex pituita & melancholia genitum. Poſt inunctionem ex unguento mercuriali, copioſus fuit ptyaliſmus, & omnia luis venereę ſymptomata prorſus abolita ſunt, uno excepto tumore, cujus duæ tertiæ partes diſcuſſæ fuerant. Exiſtimabat æger ſe non eſſe curatum propter tumorem ſuperſtitem. Ab alio tamen Chirurgo ſeniori ad hanc rem vocato confirmatus fuit, & admoto emplaſtro de vigo quadruplicato mercurio tumor diſcuſſus eſt in menſis unius ſpatio.

Alter vir nobilis curæ meæ commiſſus, abſoluto ptyaliſmo, ſe non curatum eſſe putabat, quod ulcus in cervice, & regione œſophagi remaneret. Hoc tamen ulcus remediis vulgaribus intra menſem curatum eſt, ſine ullo remedio luem veneream reſpiciente.

Tertium habui præ manibus, qui inter alia ſymptomata dolorem inſignem patiebatur ſupra os tibiæ. Têperamento bilioſo præditus erat, & frictiones mercuriales quater paſſus erat; Quibus ad ſummam maciem perductus fuerat. Diæta humectante per menſem uſus eſt. Poſtea frictio ex hydrargyro univerſaliter uſurpata, & hac unica frictione dolor ſedatus eſt, ptyaliſmus provocatus, per quem humores flavos, tenues, & fœtidiſſimos menſis unius ſpatio rejecit, mox per 15. dies pituitam craſſam excrevit; qua evacuatione nimium perſeverante, coactus ſum aëri illum exponere, ut citius cohiberetur. Tandem ſupra locum antea dolentem inciſio facta eſt & caries in oſſe reperta quæ cauterio actuali, & pulvere catagmatico ablata eſt, & æger omninò curatus.

Ultimum exemplum erit Equitis cujuſdam, qui à luẽ venerea, methodo ordinaria curatus fuerat. Super-

erant tamen dolores inſignes, omnes articulos occupantes, ut membra ſine clamore commovere non poſſet. Dominus Joannes Delort Profeſſor Regius Monſpelienſis, & in praxi medica exercitatiſſimus, horum dolorum cauſam diligenter inquirens, cenſuit eos non à lue venerea procedere, ſed potiùs ab intemperie ſicca, ligamenta articulos connectentia, & partes nervoſas annexas occupante. Ab eaque intemperie indicationem ſumens, victum humectantem, & balnea præſcripſit, quibus diu continuatis, omninò curatus eſt.

OBSERVATIONES Communicatæ A. D. Ozia Aimar Chirurgo Gratianopolitano celeberrimo.

OBSERVATIO I.

Vulnus contuſum in oculo.

ILLUSTRISSIMUS vir Dominus de Servien, qui nunc Munſteri pacis ineundæ tia plenipotentiam legationem exercet, ante multos annos in ſphæriſterio quodã Pariſienſi vulnus accepit in oculo ſiniſtro ex ictu pilæ palmariæ, ex quo graviſſimi dolores exorti ſunt. Chyrurgi Pariſienſes docti & experti omnia remedia, quæ ad hujus affectus curationem neceſſaria videbantur, ex arte adhibuerunt; & inter cætera, cum ecchymoſim conjunctivam occupantem advertiſſent, levibus ſcarificationibus ſanguinem extravaſatum educere conati ſunt. Nihilominus dolores in eodẽ ſtatu conſtiterunt. Ille igitur, cum malum in pejus rueret, Gratianopolim venire decrevit, ut ſeſe curæ meæ cõmitteret. Ego verò pluribus venæ ſectionibus, cucurbitulis, variiſque topicis parti admotis, malum delinire conatus ſum. Verum iis omnibus nihil conferentibus, ei tandem perſuaſi, ut oculũ introſpici pateretur, quod anteà nunquam obtinere potueram, propter acerbiſſimos dolores, quos ille ad luminis occurſum patiebatur. Aperto igitur oculo, vidi album quidpiam totam pupillam contegens, quod hyppopyon eſſe judicavi, idque aperiendum cenſui, ad evacuandam materiam in eo contentam quæ dolores continuos efficiebat. Factà itaque levi inciſione, exiguus ſanguinis trumbus egreſſus eſt, qui exteriori ſuperficie albicans erat interiori verò ruber. Educto illo trumbulo ſtatim dolores omnes quieverunt, & intra paucos dies æger lucem ſuſtinere cœpit, ac brevi integram ſanitatem adeptus eſt.

OBSERVATIO II.

Vlcus carioſum in ſterno.

DOminus Speaute quæſtor Franciæ generalis, tumorem ſcirrhoſum patiebatur in ſterno, qui poſt annum elapſum ſponte apertus eſt. Ego verò ulcus explorans ſubjecta oſſa carie affecta inveni, quibus multa cauteria actualia admovi, ac deinde detergentibus & epuloticis ulcus ad cicatricem perduxi, non omiſſis remediis univerſalibus cauſam antecedentem reſpicientibus.

OBSERVATIO III.

Coſtæ carie corruptæ.

QUædam Matrona quadragenaria vehementi lateris ſiniſtri dolore vexata, cum febre lenta & extenuatione totius corporis. Poſtquam per annum integrum multis remediis uſa eſſet, ſine fructu in pago ubi degit Gratianopoli duodecim miliaribus diſtante; tandem Gratianopolim ſe contulit, & ſeſe curæ meæ commiſit. Ego ſtatim latus dolens explorans, tumorem ſuppuratum in eo inveni & magna inciſione cruciatim facta, puris valde inæqualis & fœtidiſſimi, vaſcula duo extraxi. Evacuato pure tres coſtas reperi in extremitatibus ſuis carie valdè infectas, quartam videlicet, quintam & ſextam, ab inferioribus ad ſuperiores computando. Neceſſum fuit, coſtas illas amputare trium digitorum tranſverſorum longitudine, admoto poſtmodum earum extremitatibus cauterio actuali. Hic naturæ providentiam admirari licuit, quæ pleuram ſub coſtis carie infeſtis multa carne munierat, ad eam roborandam & coſtarum defectum ſupplendum. Hæc matrona poſtmodum victu analeptico & uſu lactis ad integram valetudinem perducta eſt.

Dominus de Beſſin Centurio, tumorem ſcirrhoſum patiebatur à longo tempore in latere ſiniſtro ſupra coſtas veras, quintam nimirum, ſextam, & ſeptimam. Quidam Chirurgus cauterio actuali tumorẽ aperuit, ex quo pus perexiguum emanavit, & dolores in parte graviſſimi permanſerunt; quod eum coëgit rurſ degentem, Gratianopolim venire, & meam operam implorare. Ulcus animadverti volæ manus magnitudinẽ æquans, & coſtas ſubjectas carie infectas, pluſquam dimidium earum penetrante. Præmiſſis igitur remediis univerſalibus coſtarum extremitates amputavi quatuor digitorum tranſverſorum longitudine, admoto poſtmodum cauterio actuali earum extremitatibus. Tandem pulveribus catagmaticis partium exuſtarum exfoliationem procuravi, remediiſque detergentibus & incarnantibus ulcus ad cicatricem perduxi.

OBSERVATIO IV.

Fractura oſſis temporalis.

VIr quadragenarius vulnus accepit in tempore dextro, quo os ſubjectum inſigni fractura affectum eſt. Vocatus ad eum & trepani neceſſitatem advertens, ſupra muſculos crotaphitas crucialem inciſionem feci, ſine ullo ſuperveniente ſymptomate, quamvis Auctores eorum muſculorum vulnera tanquam maximè periculoſa, plurimum reformident. Trepanum admovi, oſſa depreſſa repoſui & omnibus convenienter adminiſtratis, æger ad priſtinam valetudinem feliciter perductus eſt.

OBSERVATIO V.

Vulnus aſperæ arteriæ ex ſclopeto.

ANcilla Domini de Viviers in Senatu Gratianopolitano Secretarii Regii, ictu parvi ſclopeti, quod vulgò piſtolet nominatur, vulnerata eſt in gutture ſub larynge tribus globulis in dicto ſclopeto incluſis, quos ægra per os rejecit. Ex tribus aſperæ arteriæ foraminibus, ventus, cum murmure & ſibilo egrediebatur. Licet autem pars illa cartilaginea difficillimè coaleſcat, attamen diligenti cura adhibita, vulnera illa perfectè conſolidata ſunt.

OBSER-

OBSERVATIO VI.

Empyema ex vulnere epigaſtrii.

NObilis quidam Occitanus Gratianopoli pugionis ictu vulnus accepit in epigaſtrio ad capacitatem illius penetrans, ſine inteſtinorum aut ventriculi læſione. Brevi vulnus hoc ad cicatricem perductum eſt. Attamen poſt duos menſes ad me venit, magna ſpirandi difficultate oppreſſus, cui jungebatur ſenſus ponderis in pectore, & fœtor os continuò inficiens. Hæc ſymptomata, puris in thorace collecti maximam ſuſpicionem fecerunt, ſed vulneris cicatricem explorans, eamque in parte epigaſtrica inveniens, miratus ſum, quomodo vulnus ventri inferiori inflictum, puris collectionem in thorace producere potuerit. Tandem inquirens, & quo ſitu eſſet æger cùm vulnus accepiſſet, reſpondit ſe in domus cujuſdam ſcalis tunc temporis fuiſſe: & vulnerantem in gradu inferiore ſitum, pugionem ſibi in ventrem adegiſſe. Ex quibus conjeci vuln⁹ à parte inferiori ad ſuperiorem vergens, diaphragma penetraſſe, & ad thoracis capacitatem perveniſſe, unde puris collectio, ex ſanguine diaphragmatis vulnerati extravaſato, facilè fieri potuit Latus aperui in veris coſtis inter quartam & quintam, ab inferioribus ad ſuperiores computando, quatuor digitis tranſverſis à vertebris dorſi. Apertione facta pus effluxit album & fœtidiſſimum: ejus prima vice tria vaſcula eduxi, poſtridie verò eandem quantitatem; & conſequenter paulatim educto pure, æger intra duos menſes optimè convaluit.

OBSERVATIO VII.

Gangræna perinæi ani, & ſcroti.

DOminus Pourroy in CameraComputorumGratianopolitana Magiſter ſexagenarius, tumorem patiebatur in perinæo, qui à ſolo Pharmacopæo curabatur, gangræna partes illas invaſit, ad cujus curationē vocatus invenio eam prinęum, ſcrotum, & anum occupaſſe. Statim multis ſcarificationibus iiſque profundis celebratis partes aceto, ſale, aquę vitæ, unguento ægyptiaco, & mercurio ſublimato ſimul mixtis frequēter abluo. Quæ tamen gangrænæ progreſſum non impediebant; ita ut ad cauteria actualia confugere coactus ſim, quorum beneficio gangræna cohibita eſt. Tantus fœtor ex partibus illis exhalabat, ut aſtantes inficeret. Magna excidit carnis putridæ copia. Uretra prorſus detecta erat, & duobus foraminibus pertuſa per quæ urina egrediebatur. Nihilominus omnes illæ partes unitæ, incarnatæ, & cicatrices feliciter obductæ ſunt.

OBSERVATIO VIII.

Enterocele deſperata ſectione curata.

QUidam Procurator Gratianopolitanus nomine Baro ex prolapſu inteſtini in ſcrotum, in iliacam paſſionem incidit, quia inteſtinum fæcibus repletum fuit, quæ admodùm induratæ, inteſtini repoſitionem impediebant. Poſt multa remedia per novem dies fruſtra tentata, in conſilium vocor cum Dominis de Villeneuue & Dauins Medicis celeberrimis. Sententiam ferens dixi aperiendam eſſe partem uſque ad productionem peritonæi, quæ inteſtinum ſtrangulabat, quamvis metuendum eſſet, ne inteſtinum, propter morbi diuturnitatem gangræna affectum eſſe, nihilominus ſequendam eſſe Celſi ſententiam dicentis, ſatius eſſe anceps remedium experiri; quam certo exitio ægrum exponere. Clariſſimi Medici ejuſdem fuere ſententiæ. Itaque ægro in ſitu convenienti collocato, in inguine inciſionem feci uſque ad peritonæum diligenter cavendo, ne inteſtinum læderetur. Poſtmodùm cannulam argenteam ex una parte rotundam, ex altera verò cavam in proceſſum peritonæi immiſi, & ſuper cannulæ cavitatem dictum proceſſum aperui, ea longitudine, quæ ad reponendum inteſtinum neceſſaria videbatur: deinde inteſtinum blandè in ventrem, immiſi ſutura proceſſum univi, & reliquarum partium vulnus gaſtroraphia, remediiſque conglutinantibus ad perfectam ſanitatem perduxi.

OBSERVATIO IX.

Abſceſſum lumborum ad renes penetrans.

VIr nobilis Gratianopolitanus tumorem in regione renis dextri paſſus eſt, qui in ſuppuratum abiit, eoque aperto magna ſeroſæ materiæ quantitas effluxit. Poſt aliquot dies ex ulcere egreſſi ſunt duo calculi amygdalæ magnitudinem æquantes, quod mihi admirationem peperit, Sed ulceris profunditatem advertens, quæ quatuor digitorum tranſverſorum latitudinem æquabat: cùm etiam conſequenter alii calculi fabæ magnitudinem æquantes ex ulcere prodierint; credere coactus ſum eos calculos à rene etiam ulcerato procedere. Hujus rei fidem etiam faciebat, quod ex ulcere magna ſeroſæ materiæ copia continuò effluebat, & lintea ſubjecta intra paucas horas madore inficiebat, quaſi in aquam demerſa fuiſſent. Præterea pus interdum cum urina per penem effluebat. Jam à decennio caſus iſte contigit; & ulcus in fiſtulam abiit, quæ ſæpè occluditur per tres aut quatuor menſes; & cùm denuò aperitur, ſanguineam quandam materiam emittit, poſtea iterum ſponte occluditur. Æger in eo ſtatu ſatis comodè vivit, & omnes actiones ordinarias liberè exercet.

OBSERVATIO X.

Rara convulſionis ſpecies.

DOminus de Bollon vir militaris ex ictu tormenti bellici vulnus accepit in brachio dextro, quo totum brachium abſciſſum eſt, ſuperſtite tantum parte, quæ humero vicina eſt ad quatuor digitorum tranſverſorum longitudinem. Curato brachio vulnere omninò conſolidato, quadam convulſionis ſpecie correptus eſt, qua retrahebatur caput verſus partem dextram, & mandibulas frequenter agitabat; ita ut lintea continuò intra dentes habere cogeretur, quæ identidem mordebat, ac dentibus conterebat. MultasMedicorum & Chirurgorum conſultationes convocavit, qui omnes uno ore cenſuerunt, in extremitate oſſis à tormento bellico præciſi, aliquam eminentiam acutā adeſſe, quæ nervum aliquem feriendo talem convulſionem produceret, & ideò reſcindendam iterum eſſe oſſis extremitatem, ac diligenter adæquandam. Hæc operatio ſedulo celebrata nihil tamen profuit, & æger eodem incommodo continuò affligebatur, quod ei omnem ſanationis ſpem ademit. Fortè fortuna cum ei occurriſſem, & ille incommoda ſua mihi enarraret in mentem venit aliquod virus venereum intus latens hunc affectum forſan poſſe producere. Et illicò ab eo

quæſivi,num dum vulnus accepiſſet,morbum aliquem venereum pateretur,vel anteà paſſus eſſet: reſpondit ſe per aliquot tempus antequam vulneratus eſſet gravem paſſum eſſe gonorrhœam, quæ tamen curata prorſus fuerat. Hoc meam conjecturam auxit, ita ut ægro conſuluerim remedia luis venereæ experiri, quibus ille hujus morbi curandi cupidiſſimus, ſe libenter ſubmiſit. Præmiſſis igitur purgatione univerſali & diæta ſudorifica, frictiones ex unguento mercuriali celebravi, à quibus ptyaliſmus provocatus eſt; & poſt tertiam diem ptyaliſmi contractiones illæ & convulſiones deſierunt, neque ab eo malo amplius ullo modo æger conflictatus eſt.

OBSERVATIONES hinc inde decerptæ.

OBSERVATIO I.

Ulcus renum

RElatum mihi fuit quendam Empyricum curaſſe ulcus renum inveteratum ſola inunctione unguẽti mercurialis.

OBSERVATIO II.

Gibboſitas.

DOminus Franciſcus Ranchinus Cancellarius facultatis Medicinæ Monſpelienſis, narravit mihi modum quo curavit luxationem ſpinæ dorſi Illuſtriſſimæ Dominæ de Montmoranci, quæ contigit, ex catharro è cerebro in ſpinam decumbente, quo duæ vertebræ in medio ſpinæ luxatæ fuerant. Ille igitur poſt remedia univerſalia, ad reductionem vertebrarum uſus eſt primum torculari Chirurgorum, quo comprimunt lintea complicata, capillorum tonſuræ deſtinata, quod ſatis proficiebat, dum unum tabulatum dorſo, alterum pectori apponebatur, & ita ſenſim comprimebatur, interjectis inter ligna & corpus pulvinaribus lineis: ſed incommodum fuit hoc remedium; ſiquidem pectus comprimendo, reſpirationem offendebat. Tandem uſus eſt alio inſtrumento, quod habetur in carrucis, ad eas attollendas, dum viæ concavæ infiguntur, & Gallicè vocatur (cric) cujus extremo circulari admovebat lignum aptandum vertebræ luxatæ, intermedio pulvinari lineo. Alterum extremum hujus inſtrumenti parieti admovebatur, mox ægra firmiter circa ſcapulas continebatur, poſteà inſtrumentum blandè impellebatur, donec ægra amplius dolorem ferre non poſſet, quo tempore ab opere deſiſtebatur, idque bis in die iterabatur, atque ita ſenſim luxatio illa perfectè curata eſt.

OBSERVATIO III.

Oculorum inflammatio cum ſordibus.

INfans recens natus oculorum rubore afficiebatur, cum multis ſordibus puris inſtar inde effluentibus, per tres menſes affectus continuavit, & multa collyria admota nihil contulerunt. Tandem ex præſcripto cujuſdam Medici, goſſypium ſingulis noctibus admotum eſt utrique oculo, quod prius ad prunas diligenter exſiccabatur, digitis prius diſcerptũ, & bene carminatum, poſtmodum uterque oculus contegebatur paucâ cotonis quantitate inſtar plumaceoli, faſcia ſuperinducta. Mane goſſypium auferebatur, dictis ſordibus valdè imbutum. Continuando remedium per plures noctes, infans optimè curatus eſt.

OBSERVATIO IV.

Hyſterica epilepſia.

UXor Domini Polemarchi de Sumenes per multos annos variis affectibus hyſtericis vexata eſt, qui epilepticos inſultus referebant, multa tentavit remedia à multis Medicis præſcripta, ſed omninò incaſſum. Tandem cujuſdam mulieris conſilio ſumpſit carnem lupi in pulverem redactam, fruſtulum ejuſdem carnis ſalitæ ſemper geſtavit, à quo tempore immunis omninò fuit à prædictis affectibus.

OBSERVATIO V.

Febris tertiana.

QUidam Empyricus multos curavit tertianarios purgando ſemel levi medicamento, poſtea venam aperiendo in ipſo acceſſionis initio. Cohibebatur acceſſio, & valde exigua apparebat, poſtea verò non redibat.

OBSERVATIO VI.

Vulnus thoracis curatu difficile.

D. Henricus Bachaman Medicus Avenionenſis exercitatiſſimus retulit mihi Filium D. Dorſan 20. annos natum vulnus accepiſſe in thorace, ad capacitatem illius penetrans, quod multis variiſque remediis adhibitis curari non potuit, & ad tres aut quatuor menſes perſeveravit, unde æger valde emaciatus, & ad tabẽ perductus eſt. Tandem illius conſilio, lacte muliebri uſus eſt, quod ex mammilla ſugebat, ex eoque injectiones fiebant in vulnus, atque hoc ſolo remedio intra menſem curatus eſt à vulnere, & ad bonum habitum perductus.

OBSERVATIO VII.

Colicus dolor.

QUidam civis Narbonenſis retulit mihi ſe colico dolori obnoxium fuiſſe per multos annos, quo frequenter affligi ſolebat, ab eoque affectu liberatum ſequenti remedio, una tantùm vice aſſumpto, ita ut nũquam deinceps in eum reciderit, & plurimos alios quibus idem remedium communicavit; fuiſſe etiam liberatos. Hoc remedium eſt dolii obturamentum ex ſubere confectum, quod per plures annos huic uſui inſervierit, atque adeo vino probè imbutum ſit, illud autem ſuber igne comburendum eſt, ejuſque cinis exhibendus cum vino albo ʒ.j. pondere, urgente dolore.

OBSERVATIO VIII.

Hydrops.

VIr quidam fide dignus retulit mihi ſe multos aſcite laborantes curatos vidiſſe ſequenti remedio.

Si-

Silices colligebantur albiſſimi, qui circa flumina reperiuntur, & fracti aliquantulum pellucent, cryſtalli inſtar, illi autē ſupēr prunas incaleſcebant, & candentes in vino albo extinguebantur; hujus vini cyathum unum ægri ſumebant mane uſque ad perfectam curationem, quæ intra menſem perficiebatur.

Hujuſmodi ſilicum calcinatorum ſal in vino albo exhibitus, felicius ni fallor operaretur.

Sal mille pedum à celebri Medico feliciter uſurpatur in hac curatione, quem julepis aliiſque remediis aperientibus admiſcet, præmiſſa purgatione cum ſucco ireos noſtratis, quem ſi æger vomitu rejiciat, pro deplorato habendum eſſe exiſtimat.

OBSERVATIO IX.

Alius hydrops.

Quidam hydropicus curatus eſt ſolo uſu ſalis prunellæ in potu ordinario, per menſem integrum, cujus ſpatio aqua univerſa in abdomine contenta evacuata eſt.

Hanc curationem contigiſſe exiſtimo non ſolum propter viritutem diureticam qua ſal prunellæ præditum eſt, ſed etiā ex eo quod hydrops ille forſan à fervida hepatis intemperie productus fuerat, quæ à ſale prunellæ potentiſſima refrigerandi vi prædito, extincta eſt.

Alius hydropicus curatus fuit decocto ſummitatum quercus, cujus cyathum unum ſumpſit manè per 15. dies.

OBSERVATIO X.

Strumæ.

Armoricus quidam Danielis nomine 30. annum agens; vir ruſticanus habitu Euſarco & robuſto, à pluribus annis ſtrumis laborabat, tum circa collum, tum etiam ſub utraque axilla, qui cum amicis, & notis omnibus inviſus eſſet, propter contagioſum iſtum affectum, ad Noſocomium Charitatis Lutetianum, velut ad verum Æſculapii templum ſeſe contulit, ratus ſe illic certam mali medelam reperturum, nec caſſa ſpes fruſtratum reliquit ægrotantem, primo enim decubitus die ab Illuſtriſſimo D. Gabriele Harduino de ſainct Jacques Noſocomii Medico ordinario inviſus eſt, qui præmiſſis univerſalibus, cataplaſma ex foliis cucumeris aſinini leviuſculè contuſis, partibus tumentibus admovit, preſcriptaque diæta tenui, necnon modicè exſiccante, altera die opiata ſequens præſcripta eſt.

℞. Turbith. hermodact. ana ℥. ii. radic. utriuſque ſcrophulariæ ℥. j. rad. angelicæ major. ℥. ii. fol. oriental. ℥. ß. ſcammon. crudi ℈. iiii. fiat omnium pulvis, & excipiatur cum ſyrupo roſar. pallid. doſis ad ℥. ii. addendo cuilibet, mercurii ſublimati dulcis gr. xx. qua alternis diebus per 15. dies repetita, necnon renovato cataplaſmate, diſparuerunt tumores omnes ſcrophuloſi abſq; ſectione, aut eradicatione ulla, ipſumque Armoricum ſanum & incolumen dimiſit anno ſalutis 1641. communicata à D. Leſeq Medicinæ Doctore Monſpelienſi, & dicti D. de ſainct Jacques olim diſcipulo.

OBSERVATIO XI.

Dolor dentium.

D. Leſeq Medicinæ Doctor ſuprà nominatus, ſe ratum vidiſſe retulit dolorem dentium ſale fraxini, quo impletur digitale mulierum, aut quid ſimile, & applicatur arteriæ temporum, ubi ſentitur pulſatio, intra breve tempus nodum facit in arteria, quo fluxus intercipitur.

OBSERVATIO XII.

Arthritis nodoſa.

D. Chomel Medicus Annonæenſis ſcripſit ad me, ſe nuper Arthriticū vidiſſe variis articulorum ulceribus ſcatentem, è quibus calculi tophacei pluſquā ducenti exierant, piſorum magnitudinem ſuperantes, & ita duri, ut malleo reſiſterent. Et quod mirum dictu eſt, pus, ſanies, & ſeroſa materia ad ulcera confluens, exiguā in patte mora, concreſcebat illicò, & tophaceam duritiem acquirebat. Hoc etiam rarum in illo ægrotante obſervavit, quod topica uni parti conducentia, alteram lædebant, & vice verſa.

OBSERVATIO XIII.

Hemicrania.

D. Genton Romanenſis, natu minor, retulit mihi ſe hemicrania laboraſſe per multos annos, & poſt multa remedia fruſtrà tentata, curatum fuiſſe ſuffitu ex carabe per mepiam horam tempore paroxyſmi, ore & naribus excepto.

OBSERVATIO XIV.

Hernia.

Idem retulit ſe Hernia inteſtinali per multos annos laboraſſe, & curatum fuiſſe tribus emplaſtris à quodam empyrico ſibi traditis, quorum ſingula guſtare juſſit per novem dies cum ſubligaculo; erant autem ex eadem materia confecta, & valde fœtida; tum quando auferebantur, materia eorum tota conſumpta apparebat, niſi quod in aluta pulvis quidam remanebat vitro pulverato ſimilis. Per uſum primi emplaſtri nullus effectus apparuit, poſt admotionem ſecundi, urinæ copioſæ prodierunt, & varii coloris nunc virides, nunc nigræ, & aliquando cum dyſuria. Poſt diem 27. abſumptis tribus emplaſtris, pars ſtrigoſa & macilenta apparuit, ut omnis caro & pinguedo ſubjecta protinus abſumpta videretur. Conjicimus ex fœtore hoc emplaſtrum ex galbano fuiſſe compoſitum, quod ſumma attenuandi vi præditum, humores ad partem affectam affluentes, & fortè circa eam concretos, fundere, & liquare potuit, ut natura deinde eos partim per urinas excuſſerit, partim inſenſibiliter diſcuſſerit.

OBSERVATIO XV.

Hydrops.

Ruſticus quidam hydropicus factus, abſceſſum paſſus eſt in dextra parte abdominis, eoque aperto, infinitus propemodum veſicularum aqua repletarum numerus egreſſus eſt, ut ducentarum numerum excideret, idque per plurium dierum ſpatium, & ſic omninò curatus eſt. Hac obſervatione confirmatur hiſtoria à Schenckio propoſita, cujuſdam hydropici, cujus abdomen poſt obitum apertum, veſiculis aqua repletis, peritonæo, aliiſque partibus adhærentibus, refertum apparuit.

OBSERVATIONES

Quædam infrequentium curatuve difficilium Morborum cum curationibus eorundem, in veteri quadam bibliotheca ſine Authoris nomine repertæ.

PRÆFATIO.

OCCASIO quamobrem de raris curationibus morborum quorundam ſcribere, qui mea ætate ingruerunt, ſuſceperim, hujuſmodi eſt: nam cum quotidie morbi quidã novi, aut ſaltem cum in auditis nonnullis ſymptomatibus ſuboriantur, de quibus paucos admodum aut forte nullos mentionem feciſſe conſtat, præterea multos quotidie veluti poſtliminio reverſos repullulare, atque redire percipiamus, ad quorum veram & germanam curationem inveniendam multæ horæ bonæ fruſtra conſumuntur, quandoquidẽ ſexcenti codices ante revolvendi ſunt, quam morbus de quo agitur aut innoteſcat aut expulſionis ratio teneatur, proinde tum ex optimis quibuſque Authoribus, tum ex iis quæ ipſi longo uſu atque experientia comprobavimus, quoſdam veluti exoticos flores excerpſimus, quibus quiſque pro arbitrio utatur. Inſuper habeat unde curationes morborum ſymptomatumque raro contingentium depromere queat.

OBSERVATIO I.

Singultus.

QUidam Germanus annum agens circiter quadrageſimum correptus fuit ſingultu, quem mira poſtea ſubſequuta ſunt ſymptomata & creditu difficilia. Ille igitur è Germania Nemauſum uſque profectus radicum buxi emendarum gratia, quarum maximum eſt commercium in Gallia Narbonenſi ardoreque Solis intenſo exæſtuans (tum enim Syrius ardebat) ut erat ſitis impatientiſſimus, ſimul atque in hoſpitium divertit, arrepta puteali ſitulæ frigida recenti oppleta, adeo ſeſe ingurgitavit, ut ob aquæ tum copiam, tum frigus immodicum, in ſpaſmum ventriculi inciderit, uſque adeo ingentem ut nullis auxiliorum formulis, aut victus ratione per bimeſtre ſpatium ceſſerit, imo vero quantò magis eum ſuperare nitebamur, tantò magis conatus noſtros eludere videbatur.

Sed & hoc in primis admirandum, ut cum primum quis vel veſtis vel pallii fimbriam digitulo attingeret ſingultu antea ſedato, ille tanta cum totius corporis concuſſione ſuſcitabatur, ut vel cubiculi tabulata tremeſcerent, & cũ forte fortuna D. Rondeletius viſendorum ægrorum gratia, Nemauſum accederet, eo in conſilium adhibito cum D. Ferrando & aliis qui tum ibi aderant Medicis atque Chirurgis, ac tandem peroratis ſingulorum ſententiis quid rei an cauſæ ſubeſſet, cur in ſanitatem priſtinam tam difficulter rediret, prætereà qua induſtria remediis uti liceret omnes uno ore maximam ventriculi intemperiẽ cauſam eſſe aſſerebant, cur hæc ſymptomata perſeveraverint tamdiu, quantum verò attinebat ad remedia, in fotibus, cataplaſmatis, embrochis, cucurbitulis, non neglecta & purgatione, & ſyruporum, & opiatarum, pulverumque aſſumptione perſiſtendum appoſitè ad hanc rem citato aphoriſmo Hippocratis. Omnia ſecundum rationem facienti non eſſe tranſeundum, &c. Ego vero tentatis fruſtra omnibus remediis, de quibus inter nos conveneramus cœpi mecum cogitare balneum calidum poſſe tantam intemperiem mutare & in temperamentum naturale reducere, partim quia longa in balneo mora promptius corporis habitui vis balnei ſeſe inſinuaret, unde fieret cum affecto membro communicatio, partim quoniam exiſtimatam majorem vim penetrandi, accedere medicamentis, ſi balneo cõmiſcerentur; ob cutis quam calida balnea efficiunt laxiorem raritatẽ majorem, nec mea me fefellit opinio, quandoquidem parato balneo, ex lauro, origano, mẽtha, abſinthio, in aqua coctis, tantam ex mora in eo utilitatem percepit, ut intra quatuor aut quinque dies ſanus evaſerit, præterea interim ſacculum contextum in quem inſertæ herbæ prædictæ erant, regioni ventriculi quamdiu in balneo permanſit accommodavimus Neque verò ommittendum bimeſtri ſpatio ſingultum adeò Germanum illum exercuiſſe ut jam cruditate in ventriculo & inteſtinis radices agente, deplorata ejus videretur ſalus; ſed Dei beneficio qui mentem hominum quando vult illuſtrat, & ad invenienda remedia nos quaſi manu ducit, priſtinæ ſanitati fuit reſtitutus, non ſine doctorum Monſpclienſium, Nemauſenſiũque qui ægrotantem inviſerant admiratione.

OBSERVATIO II.

Phthiſis.

QUidam Catalaunus natus annos circiter 44. humoribus ſanguine, & atra bile, in eo dominantibus. Cum autem annis duobus antea quadam (ut referebat) levi pleuritide laboraſſet & incuria ſua vel Medici præſidia quæ ad morbi curationem requirebantur neglecta fuiſſent phthiſicus factus eſt: nam per triennium excreato ſanguine ſimul cum pure tantus eum marcor obſeſſit, ut oſſa (ut vulgo dicitur) cutem tranſmiſerint. Interim tuſſis ipſum adeo inquietabat ut vel modicum ſomnum carpere haud potis eſſet præ copia purulentæ materiæ per tracheã arteriã à natura expulſæ, alioqui in gutture ferventis, & liberam reſpirationẽ impedientis. Itaque cum mecum vocaret inſigniores Medicos Avenionenſes, nihilq; omiſſum fuiſſet, quod ad ejus ſalutem recuperandam videretur, præſcriptis abunde iis quæ artis erant, nec quicquam proficientibus, conſului ut à D. Schironio & Rondeletio docentibus Monſpeſſuli, tanquam ex tripode Apollinis oracula peteret, eos remedia nonnulla edocturos, ut erant ingenio non tantum perſpicaci, ſed etiam experientia longa in morbis fugandis exercitati) quò tandem ſi nõ in totum ſanaretur ſaltem meliuſcule haberet, ne tam

miſeram

miſeram vitam, non quieſcendo, non quidquam cibi appetendo, degeret malle enim ſe vitam cum morte commutare quam diutius vitam, quæ potius mors erat prorogare dictitabat. Medici ergo illi Monſpelienſes viſis omnibus quæ à nobis præſcripta fuerant, nil amplius addiderunt, quam ut frequenter cancris fluviatilibus veſceretur in aqua hordei præcoctis, ſimiliter & teſtudinibus nemoralibus, annexiſque nonnullis formulis remediorum, quas Pandaliones vocant, ægrum ad Tabias miſerunt, id eſt ad oppida temperamenti ſimilitudine Tabias referentia, nempe aperto cœlo, loco alto, ſiccoque expoſita, cum verò jam ſuæ vitæ tæderet, utpote qui plus quatuor annis talem affectum non ſine ſumma moleſtia anguſtiaque toleraverit, arrepta dextra manu mea, per deos inquit te oro, ut à fœtido morbo iſto me liberes, vel tentatis extremis remediis me de medio tollas; omnem præſtabo culpam & te ab ea exſolvam. Quando ita vis[inquam] experiar in te unum quod ſupereſt remedium à Galeno ſummo Medico proditum, ſcribit enim ſuffitum quendam ad veteres tuſſes nempe trochiſcos ex auripigmento quorum vaporem neceſſe eſt per os recipere, hoc unum relictū eſt remedium, ex quo deplorati ferè reſtituti ſunt multi, proinde te hortor, ut illud experiaris poſtquam alia remedia tibi fuere fruſtra adhibita, fateor quidem id genus remedii eſſe tuis viribus impar, ſed tā parva doſi in principio uti convenit, ut poſſit illas conjectura noſtra quodammodo exæquare. Tandem igitur illorum trochiſcorum fumum, prunis ſuppoſitis, cœpit per infundibulum veſperi per os haurire. Ille verò ſe nolle in poſterum iis uti, mane cum eum reviſerem proteſtatus mihi eſt, quia videlicet ſe reſpiratione privatum iri ſibi perſuaſerat, ſi iterum id auxilii genus tentaret. Ego autem inſtare non deſtiti, donec iterum trohiſcos ut paulo ante experiretur: quid multa? nocte ſequenti intempeſta, poſt hauſtum vaporem trohiſcorum, tantus eū rigor invaſit ut non ſolum lectus in quo decumbebat ſed etiam tabulatum cubiculi, quodā veluti terræ motu concuti viderentur; ipſe verò cùm morti proximum ſe arbitraretur, miſit puerum qui me accerſeret; nolui ei in re tam urgente deeſſe, cumque me introeuntem intueretur, quia nolui (inquit) non tibi vale dicto, fato meo fungi, propterea te non vocaturus in poſterum, volui vocare, ſimul ut videres miſerum meum ſtatum. Ego vero tentata carpi quatuor digitis arteria, depreheñſo undoſo pulſu cum vitalium virium robore, prædixi brevi futurum ut copioſo ſudore diffluerer, qui tantus quidem paulo poſt emanavit, ut culcitra, & lintea tota permaduerint, proinde ac ſi (ut vulgo dicitur) in fluvium demerſa fuiſſent, exinde ſomnus & quies optata, nulla tuſſis, nullus excreatus: in ſumma, ſanitate integra frui illi licuit plus quindecim abhinc annis, cæterum hic mirari licet unde à corpore tam exangui & exſucco tantus ſudor exire potuerit, hoc certè contigit in ſulæ, quo tempore tyrocinia Medicinæ faciebam, Narravi per litteras D. Rondeletio rem prout geſta fuerat, miratus eſt talem morbi curationem, exitum & ſubitam ſolutionem, atque in commentaria ſe relaturum hunc morbi decurſum mihi pollicitus eſt.

OBSERVATIO III.

Febris maligna.

NUlla unquam ſymptomata ſæviora cuiquam acciderunt quam quæ adoleſcente Nemauſino nomine Graſſet ſupervenere, degenti Belliquadri an. 1574. is natus anno circiter 20. aut 22. incidit in febrē καῦσον in qua ſiti inexhauſta cruciabatur; lingua nigreſcens; vigiliæ perpetuæ à 4 uſque ad nonum hominem exercebant, parum & inæqualiter ſudabat, tunc deliria inceperunt cū urina tenui pulſuque raro, unde cimo ſtridores dentium, convulſiones, rigores die & nocte cum clamoribus & ejulatibus terrorum incutientibus; pulſus inordinatus, & perturbat⁹ apparuit. Decimo quarto urinæ copioſæ, & egeſtiones non ſine delirio, animi deliquio, convulſionibus, decimo ſeptimo axanthemata & papulæ multæ per univerſum corpus ſparſæ, ſingulæ magnitudinis fabæ, colore lividæ, quæ cum cutē extimam exederent, carnem ſubjectam depaſcendo, ulcera cana reddebant, proinde ac ſi ferrum candens illa inuſſiſſe, erant autem profunda ad pollicis latitudinem, vigeſimo parotides ſub utraq; aure magnæ duræ eruperunt, hinc febris ſenſim remitti deprehenſa eſt, quibus omnibus longo temporis intervallo curatis, viribuſq; refocillatis, æger incolumis Avenionem profectus eſt, totumque morbi decurſumD. Philippo Guilielmo narravit quod ad curationem attinet, non deſcivi à communi Medicorum uſu, (vel ut dici ſoret) ad latum unguem quandoquidem inſpecto lotio, injectóque clyſtere, cum alvus dura eſſet, idonea ſanguinis miſſio facta fuit, ſanguis valdè corruptus apparuit. Deinde julapiis, ardorem febrilem extinguentibus, putredinemque arcentibus. Octavo die ſumpſit dilutū Rhabarb. cum diaprun. ſolut. vigiliis occurri ſyrupo papaverino, tibiarum lotionibus, unguento popul. tēporibus, volis manuum & pedum plantis accommodato, ſed vix credibile eſt quam lac mulieris puellam lactantis mixtum ſucco lactucæ & roſato delirium ſedaverit. Deliquiis animi ſuccurrimus epithemati, regioni cordis admotis & mixturis ad cor recreandum dicatis, dentium ſtridoribus, oleis camomelino atque amygdalino dulci, cervici & temporibus calide applicatis, lana ſuccida ſuperdata, ulceribus & papulis relictis, unguento albo camphorato, parotidibus oleo camomelino & de lilio, deinde enim ad ſuppurationem ea tendere cognovimus (nam materiæ craſſities diſcuſſionem detrectabat) ad cataplaſmata atque emplaſtra ex mucilaginibus, herbis remollientibus, diachylo magno, & aliis ejuſdem farinæ, tranſire coacti fuimus, cū autem Avenionem profectus eſſet apertione facta, reliqua induſtriæ D. Philippi Guillelmi commiſimus.

OBSERVATIO IV.

Febris maligna cum ſopore.

DIgna eſt quæ ſcriptis mandetur ægritudo uxoris D. Fornerii Nemauſenſis Cauſidici, quæ poſt curatum maritum, febri ardente maligna omnia ſæva ſymptomata ſecum vehente nimirum paraphrenitidem, dentium ſtridorem jactationem inquietantem ſitim inexpletā, in continuam febrem propter vigilastas tot noctes, conjugis cauſa, inediam, curam liberorum, reique domeſticæ, incidit: quæ ſexaginta dies uno eodemque fervore citra aliquam intermiſſionem veluti ſtupida conniventibus occulis permanſit, nec interī per totum morbi curſum ulla criſis ſe prodidit, uſque ad diem ſexageſimum, in quo tantum, ſputum album & ſpumoſum ſine ulla tuſſi rejecit (ut pelvim duodecim libras capacem liquoris impleverit, quo abunde per os emiſſo à febre libera ad ſeſe rediit, aſſerens ſe nihil doloris, nihilque propter morbum incommodi percepiſſe, quin ſe graviter & cum ſummo ſuæ vitæ diſcrimne ægrotaſſe, vix in ejus animum inducere potuimus. Interim ſcire licet nihil omiſſum fuiſſe quod ad veram morbi profligationem pertinere poſtumus conjicere, utpote à ſanguinis miſſione auſpicati

[nam

[nam hæc mulier adhuc adoleſcens erat plethorica] deinde ad purgationem devenimus, clyſmata cucurbitulam ſomniumque prohibentia præſcipſimus.

OBSERVATIO V.

Vulnus veſicæ ex ſclopeto.

REm inauditam, & omnem fidem ſuperantem, attamen veram, vereor ne ſi narrare coner, vanitatis inſimuler: cæterum viri fide digni tam in arte medica apprimè verſari, tum in Chirurgia admodum exercitati, ut interim ſileam nobiles inſigneſque viros qui curationi interfuerunt me ab omni calumnia vindicabunt. Quo die igitur Nemauſenſes ſubuculatos id eſt ſubuculis albis indutos, trajecto Rhodano Taraſcone clam venientes inſidiiſque quibuſdam Bellicadiũ oppidum ingreſſos fugarunt atque fuderunt: quidam eorum qui terga vertebant, glande Sclopeti per penis meatum ſeu fiſtulam intruſa, veſicam & dextrum latus oſſis ſacri penetrante, ita ut per vulnus poſticum, lotiũ redderetur, læſo tantum meatu urinario, ceu excoriatione integræ ſanitati fuit reſtitutus, à Chirurgis Taraſconenſibus, me aſſiſtente, Antonio Fortunato, & Joanne Bonneto & quod mirum eſt nullis aliis medicamentis quàm trivialibus & quæ ad manum erant, tria igitur hic ſunt quæ omnes Medicinæ peritos in admirationem trahere debent. Primum quo modo in meatum urinarium glans illa pene illæſo, niſi modica excoriatione meatus ingreſſa fuerit, ſecundum qua ratione aut naturæ proprietate veſica vulnerata alioqui remedia omnia reſpuente ſanatus ſit. Tertium qui, non conquiſitis ſecretis remediis, ſed iis tantum quæ ad manum erant præſcriptis [cum ſæpenumero in aliis vulneribus non uſq; adeo lethalibus, & exoticis, & pretioſis uti cogamur, cum ægri tamen pernicie] nam initio defenſivo vocato vulneri circumdato uſi ſunt Chirurgi, tum Baſilico cum vitello ovi turunda oblita, poſtea unguento de reſina, denique carnem regenerantibus, & cicatricem inducentibus, unde adeò proſperè ad priſtinam ſanitatem rediit ut adhuc ſit ſuperſtes Arelate, dictus cognomine Boriau, hoc tam admirandum vulnus viderunt ferè omnes præcipui Taraſconenſium, ſimul cum doctoribus D. Philippo Guilelmo Bertrando Vanio, qui mecum explorato vulnere radiolo Chirurgico ad id deſtinato, rem ita habere curioſa inveſtigatione conſpexerunt.

OBSERVATIO VI.

Tumor in crure.

RArum morbi genus ſilentio non eſt prætermittendum, id eſt tumor interiori parte cruris dextri nobiliſſimæ & bonis morbis ornatiſſimæ, quæ tum vidua erat D. Deledignam. Hæc igitur in ea parte tumore oborto phlegmones ſpeciem præbente tantis cruciatibus noctu & interdiu inquietata fuit, quamque variis anodynorum formulis D. Rondeletius, qui una mecum ad ei opem ferndam vocatus fuerat, utebatur, ut nihil ſpei de ejus ſalute relictum videretur: nam quanto magis tumoris illius duritiem mollientibus vincere nitebamur, tanto magis noſtris conatibus reluctari percipiebatur, nec tamen interea dolor ullas dabat inducias itaque coacti fuimus tumorem cauſtico medicamento aperire, quo humor contentus licet crudus (ut nobis videbatur) dolorem committens apertione facta exitum haberet, poſtquam igitur ſuſpicati ſumus cauſticum ſuas vires exeruiſſe, diſſolutis faſciis quibus illud ſuppoſitum fuerat, nullum humorẽ intus deliteſcentem, nullum ſerum inde exiſſe vidimus. Imò vero (quod caput eſt) hiante vulnere ſubjectam carnem nihil imminutam aut alteratam conſpeximus; nec aliam extitiſſe tanti tumoris doloriſque occaſionem quam flatum indicavimus, ſed nec ſimilem tumorem Medici quos convenire nobis contigit ſe vidiſſe aut alicubi legiſſe, tum quia flatus tantos dolores excitabat ut animi deliquia & vigilias perpetuas inducere et, tum quia nihil intra vulnus delituiſſe alienum à naturali conſtitutione repertum fuerit, nobis aſſeruerint, ab apertione tumoris flatu diſſipato omnia evanuerunt ſymptomata, in poſterumque adeo bene valuit ac ſi nunquam ægrotaſſet.

OBSERVATIO VII.

Paralyſis linguæ.

SUbit admirari ſæpenumero opera naturæ, diſſectis enim corporibus admiranda inveniuntur quæ citra ἀνδοχίαν ita eſſe ut ſunt vix perſuaderemur, cujuſmodi dum Nemauſi agerem Roberto Barriere contigerunt, nam fere quandiu vixit deſtillatio perpetua ad nervos motui linguæ deſtinatos adeo ei loquelam impedierat, ut balbutiem moleſtam invexerit, quæ nulliis auxiliis potuit unquam emendari unde tandem fluxione aucta ſuffocatione repentina eſt extinctus. Parentes igitur qui tum ultimæ ejus diei intererant, me rogarunt, ut defuncti recens cadaver juberem diſſecari, quo cauſa & origo tanti hujuſce mali cognita poſt hac ſimili deſtillationi tutius occurreretur. Quare juſtæ eorum petitioni morem geſſi, apertoque primum cranio ac utrobique ſeparata ſenſim portione extima cerebri in conſpectum noſtrum ſe dedit cyſtis, id eſt ſacculus robuſta membrana compactaque contextus undiq; ſeroſum humorem continens, qui in fundo exiguum foramen habens ſemper novam materiam nervis linguæ ſuggerebat, quamobrem cum nullis remediorum formulis hic ſeroſus humor nec ulla induſtria abſumi diſcutive poſſet cum propter ejus copiam, tum propter membranæ denſitatem, quæ nimirum obſtabat quo minus vis medicamentorum eo perveniret, uno ore diximus talem affectionem, curationem nunquam admiſſuram fuiſſe, ſed quis obſecro unquam judicaſſet veſiculam quandam intra cerebri ſubſtantiam generatam, ſeroſo humore tumentem tam pernicioſæ deſtillationis cauſam fuiſſe.

OBSERVATIO VIII.

Syncope à liene.

VIr Nobilis & ſtrenuus D. Eginius Taraſconenſis: quodam morbi genere laborabat, quod (ut arbitror) tanquam inauditum, & infrequens à paucis viſum erat vir igitur ille mihi retulit tunc, ſe in ſyncopem ſtatim incidere, ſimulatque in latus ſiniſtrum decumberet, ita ut difficulter ab ea revocaretur, adeò omnes vires collapſæ erant, ſecus ſe nihil doloris aut incommodi percipere nec propterea minus cibi aſſumere, imo omnia ſe munia obire quæ integra ſanitate præditus, mihi aſſeveravit. Mecum itaque meditatè perquirens, ac animo revolvens, quid cauſæ eſſet quamobrem tam ſævum ſymptoma ſine manifeſta cauſa apprehenderet, & veluti exanimem relinqueret hominem, cœpi cogitare humorem melancholicum malæ alicujus qualitatis participem, ex liene vaporem quendam venenoſum ad cor mittere, eumque occaſionem præſtare tam maligni ſymptomatis, nec mea me fefellit opinio, ſiquidem ratione victus commodè inſtituta, purgatoque univerſaliter corpore ab humore melancholico, & privatim exhibito medicamine lienem ab obſtructionibus liberante, atque demum roborato corde, tam epythe-

epythematis, quàm mixturis cardiacis, liber omnino à tam lethali ſymptomat evaſit.

OBSERVATIO IX.

Morbus epidemicus Coqueluche *vulgò dictus.*

ANno 1557. Menſe Iulio paulo ante cataclyſmum Nemauſinos agros vaſtantem, totam ferè civitatem occupantem, ſæviit epidemicus morbus nemini parcens (Coqueluche) vocitatus adeò immanis & truculentus, ut quamplurimos de medio tolleret, quoſdā quarto die, alios ſeptimo ad ſummum 14. eos tuſſis cum faucium aſperitate inflammatione ferventi & febre cōtinua corripiebat, dolor capitis vehemens ægros affligebat, nec præ tuſſi uſque ad ravim inquietante cuiquā ſomnum carpere fas erat, adhuc accedebat renum & lumborū dolor aſſiduus & eximius, qui paucos admodum progredi ſinebat, ad hæc coryza perpetua vix aërem inſpirare per nares permittebat. Cæterùm qui tantam (ut ita loquar) peſtem evadebant facta ſanguinis miſſione & medicamentis expectoralibus exhibitis ſudore fœtido ſuperveniente conſtantibuſque viribus è toto corpore manante, liberabantur, qui verò febre & inediâ conſumpti, (cum vix durare poſſent) invalidi reddebantur, omnes ad interitum pergebant. Quare in eo cardo curationis verſabatur, ut adhibitis ſine mora univerſalibus remediis (quanquā leni tantum purgatione egerent) appetentia revocaretur, & fauces cibis fierent perviæ: ad purgationem ſufficiebant manna, caſſia fiſtula, rhabar. cum decocto bechij & aliorum pectoralium, vehementiora tanquam acuti ſcopuli vitanda erant.

OBSERVATIO X.

Febris epidemica.

EPidemicus morbus prędicto nō abſimilis graſſatus eſt anno 1580. per æſtatis maximam partem, poſt infectorum innumerabilem congeriem menſibus Aprili & Majo è terra exortam, quæ quidem tam ingens erumpebat, ut itinera quæque occuparet, nec effugere quiſque potis erat, quin infinitos veller, nollet, pedibus conculcaret, unde non multo poſt Arelate, Avenione, Bellicadri & aliis in locis non procul ab his diſſitis, tanta peſtilentia graſſata eſt ut perpauci eam evadere potuerint. Sed ut ad rem redeam prædictus morbus multos quidem jugulabat, ſed ſi primis diebus, & quam citiſſimè fieri poterat, auxilia adminiſtrabantur ferè omnes erant ſuperſtites. Is igitur ſimul cum febre & tuſſi invadebat quam dolor capitis & lumborum ſubſequebatur, interim febris aliquot diebus intermittebat poſtea veluti vires recolligere gravius ægros affligebat. Interim quoſdam nulla quiete frui ſinebat, ſed magis ac magis urgente fervore ad interitum eos præcipitabat. Phrenitide quidam furentes, quidam Phthiſi langueſcentes interibant, cæterum ſi maturè ut dictum eſt curabantur, omnes fere intra paucos dies convaleſcebant. Nec curatio alia à præſcripta paulo ante adhibebatur, ſiquidem pectoralibus medicamentis & lenibus purgationibus [non neglecta imprimis ſanguinis miſſione] clyſteribus refrigerantibus injectis, admotis cucurbitulis & cardiacis opiatis ac epithematibus frequentibus, maximum levamen percipiebant; denique ratione victus optimè inſtituta tandem ad integram ſanitatem perducebantur.

OBSERVATIO XI.

Deglutitio impedita.

DOminus Bonius Cauſidicus Nemauſenſis clariſſimus graviſſimo ventriculi dolore, ſimul cum deglutiendi difficultate ſumma laborabat, cum febre continua comitante, & cum ante meum adventum præſcripta eſſent medicamenta purgantia, nec ili quidquam profuiſſent, utpotè quæ ad fundum ventriculi deſcendere haud potuerant, ubi primum ad eum acceſſi, tractatiſque à me diligenter cum ventriculi regione hypochondriis, deprehendi renitentem tenſionem undiquaque has partes occupantem, ſimulque rugitum internum frequentibus ructibus per os emiſſis exitum habentem, quæ cauſa erat, quamobrem nec juſculum nec cibus ullus ad ventriculi fundum delabi poſſet, nimirum ſublato & ſuſpenſo à flatuum copia cibo. Proinde cum periculum immineret, ne corpus edendi penuriâ abſumeretur, cum jam quatuor aut quinque dies à cibo abſtinuiſſet, in id totum curationis ſcopum dirigere volui, ut tantam flatuum abundantiam diſcuterem, quocirca admoveri juſſi ventriculi, & hipochondriorum regioni (injecto prius clyſtere partim diſcutiente partim vacuante; fotus calidos ex decocto abſinthij menthæ, floribus chamemeli, meliloti, ſeminibus cymini, fæniculi, & ſimilibus quibuſdam peractis oleo nardino & chamemelino his partibus calide irrigatis; meliuſcule habuit, cœpitque deglutire ſpemque bonum recuperandæ ſanitatis habere; cum antea ac ſi res deplorata eſſet, de hac vita migrare cogitaret. Tum demum præcepi admovendam ventriculo; cum multa flamma cucurbitulam, à qua flatus adeò potenter digeſti fuere, ut poſtea & juſcula & quævis edulia tranſglutire valeret, ac exinde febris cum dolore quievit, febrem tamen potiſſimùm extinxit multa urinæ excretio. Cæterum ne affectus recrudeſceret evacuationem iterandam ſuaſi.

OBSERVATIO XII.

Febris maligna cum Exanthematis.

IVdex Ordinarius Nemauſenſis Blanus nomine, Febre tertiana duplici acceſſiones acerbiſſimas ſecum vehente conflictabatur; eum curabat D. Vectatius ætate provectior, ille igitur eum in quodam paroxyſmo ſymptomatibus tam vehementibus atque malignis urgeretur, ut in lipothymiam laberetur, ob nimirùm exorta repente, per totum corpus exanthemata ſublivida, nolens quidquam quod ſaluti conferret prætermittere, me ut ſibi cum D. Vegratio adeſſem vocari juſſit, qui ſimul atque in ejus conſpectum veni, conqueſtus eſt de intolerabili ardore ab exanthematis excitato, ſimul cum virium proſtratione, obſecravit que ut ſibi in maximo diſcrimine vitæ conſtituto opem ſubitam ferrem. Ego verò benè inſpectis & meditatè conſideratis exanthematis, quæ adhuc pullulare videbantur, pulſuque carpi cognito, juſſi bonam ſpem de ſua ſalute conciperet, arreptaque dextra D. Vegratii ſeceſſimus in cubiculum remotum, ut quid facto opus eſſet inter nos deliberaremus. Ipſe enarratis omnibus quæ præſcripſerat, petiit à me quid agendum cenſerem, ego ſermonem ejus excipiens fui in ea ſententia, ut quoad ejus fieri poſſet citiſſimè fieret venæ ſectio, ſecus futurum ut in grave ſuæ vitæ periculum incideret: Ille vero repugnare, nam (inquit) verendum eſt ne humor malignus per cutem (commune totius corporis expurgaculum) diſperſus, intro remeet, & partem aliquam principem adoriatur, ego iterum inſtare factum, nam Authoribus Montano, Avicenna, Aëtio, Rondeletio, aliiſque multis nixus, poſſe fieri contendebam in eruptionis eorum principio, dum natura materiam exitioſam expellebat, alioqui ſi per ali-

quot dies in cute firmata eſſet, non revocanda intra corpus. Quare tandem is in meam deſcendit ſententiã, & hilari animo nunciavi ægro ante diſceſſum noſtrum ſanitati reſtitutum iri, ſi ſanguinis miſſionẽ tolerate vellet; ipſe autem ſe quidvis ſubiturum dummodo à tantis malis eximeretur, cum igitur ſaphena non eſſet conſpicua, venam dextri brachij communem ſecari juſſimus, qua ſecta id evenit quod futurum prædixeram ſiquidẽ antequam diſcederemus ardor ſedatus fuit, pacatũ etiã fuit ſævũ quod timorẽ incutiebat ſymptoma. Vnde pro tantis beneficiis dici non poteſt quam artẽ Medicã & nos extulerit. Hinc nos ad febris reliquias profligãdas properavimus quas brevi Deo aditore expulimus.

OBSERVATIO XIII.

Lumbrici.

DVas Virgines filias Notarij Fezanderij Nemauſenſis, vidimus, quarum altera annum ſeptimum, altera nonum non excedebat, quæ intra ſemeſtre ſpatium dolore acerbiſſimo ventris totius obiere, qui nullis remediorum generibus miteſcere poterat, nempe injectis clyſteribus, potionibus pituitam vacuantibus flatus diſcutientibus, denique vermes necantibus. Itaque provectiore defuncta cum cadaveris fieret diſſectio, ut nobis abdita cauſa, mortem accerſens innoteſceret; sũt inventi inferiori ventre lumbrici, qui inteſtina & præſertim colon perforaverant. Exactis abhinc ſex menſibus, cum ſimilibus doloribus altera interfecta fuiſſet, diſſectione facta non ſolum inteſtina exeſa & vermibus transfixa vidimus, ſed etiam cor & hepar ab iis corroſum & altè excavatum, quæ res non parvum ſtuporem adſtantibus omnibus incuſſit, quærentibus qui ab inteſtinis quaque via ad hepar, & cor pervenerint, cum in illis locis vix alimentum ſibi familiare neque materiam vermium generationi idoneam, quanquã ex putredine quadam ibi nata, quiſpiam eos genitos exiſtimaverit; adde nec viam paratam; ſed tot anfractibus ac circumvolutionibus impeditam habuerint. Quare nihil aliud quam naturæ opera mirari, cauſam ſcire non valentes potuimus, ſed hinc diſcedentes præſcriptis tum pulveribus ex ſcordio & dictamno albo; & unguentis vermes fugantibus necantibuſque reliquis, quæ adhuc ſuperſtites erant puellis, horum generationem in poſterum prohibuimus.

OBSERVATIO XIV.

Tumor œſophagi.

NOnnunquam Tumor in œſophago ſuccreſcit, qui cibos deglutiri non permittit, ægerque inedia debilitatus, vires amittere ſolet; ejus curatio ut interim cognitionem ſileam, non parùm etiam oculatiſſimis faceſſit negotij: qam ſic felici ſucceſſu præſcribere conſuevi, primum victus ratione præfinita, adhibitiſque univerſalibus remediis, id eſt ſanguinis miſſione, [præſertim quando febris aut inflammationis ſuſpicio ſubeſt] item purgatione, revulſione per cucurbitulas: linctus ſequens ex uſu eſt.

℞. Conſervæ roſar. ſymphiti majoris ana ℥. ß. conſer. violar. ʒ. ij. Boli armeni orientalis ʒ. j. ß. mucilag. ſem. cydonior. extractæ ex aquæ roſar. ʒ. ß. cũ ſyr. cydonior. fiat linctus quo ſæpe utatur æger: exterius verò ſupra collum hujuſmodi unguentum admovendum eſt.

℞. Oeſippi medullæ cruris bovis, axungiæ gallinæ anſeris & anatis ana ℥. ß. mucilag. ſem. althææ & lini ana ʒ. vj. olei nymphea ʒ. ij. croci ℈. ß. ceræ albæ quant. ſuffic: fiat unguentum lotum ex aqua hordei nymphææ, hoc ter aut quater die ac nocte collum liniatur lana ſuccida ſuperaddita.

OBSERVATIO XV.

Scabies fœda.

NVnc me convertam ad labiorum fœdam quandam ſcabiem cum oris ulceribus conjunctam, quæ multum mihi ut eam diſcuterem exhibuit negotij, ſed tantum his remediis ceſſit ſcabies ulceraque ſanata nunquam repullularunt. Nam adeò cacoëthe erant, ut conatum omnem reſpuere viderentur. Itaque poſt univerſalia remedia his topicis uſus ſum.

℞. Clavicularum vitium, fol. plantaque carprifol. tribuli terreſtris ana m. j. roſar rubr. hordei, lentium ana p. j. fiat decoctum ad ℔. j In colatur. diſſolve ſucci granator. Et dimori ana ℥. ij. hoc decocto frequenter os colluere oportere dixi, labiis verò juſſi ſequens medicamentum adlini.

℞. Pul. cetalli utriuſque uſti loti, & cornu cervi itidem uſti & lotian. ℥. ij. corticis burgiæ ʒ. j. ß. cũ pomata & ſyr. de roſis ſiccis, fiat linimentum, ſoleo etiam penuria pomatæ pulveres diſſolvere in cera alba liquefacta, & axungia hirci recenti.

OBSERVATIO XVI.

Hernia.

PRæter multorum expectationem ramicem inteſtini & omenti auxiliis infra dicendis curavi, ſine Chirurgi manu, maxime verò eum qui quendam germanum, ludimagiſtrum Avenioni anno 1543. torquebat, qui herniam inteſtinalem decem annis paſſus fuerat, non ſine doloribus graviſſimis auſtrali conſtitutione ingruere ſolitis. Huic igitur imperavi, ut in lecto ſe contineret menſem unum ſimul quantum fieri poſſet adductis cruribus non divaricatis, victu exſicante uteretur, niſi fortè primis elixis ex ſaccharo & aqua ad alvum ſubducendam, nullis crudis, flatuoſis & coctu difficilibus, præter ſuum, hœdorum aut agnorum pedes veſceretur, his autem medicamentis uſus eſt.

℞. Terræ ſigillatæ, rad. conſolidæ major. boli armeni ana ʒ. ij. cornu cervi uſti ʒ. j. capiat per 14. aut 15. dies ʒ. j. ß. aut ʒ. ij. manè ex juſculo capi. Deinde.

℞. Sanguinis draconis, mumię, maſtiches, thuris, rad. conſol. major. boli arm. limacum rubratum erinacei terreſtris pulveriſati ana ℥. j. incorporentur omnia therebinthina, & fiat emplaſtrum. Quod admoveatur inguinibus. Verum ſcire licet univerſalia auxilia pro ratione morbi præcedere debere.

OBSERVATIO XVII.

Fœtus mortuus.

VOcatus fui à nobili quadam muliere, quæ febre continua graviter laborabat, cui ſemeſtri graviditate per febris vehementiam fœtus in utero ſuffocatus fuit, qui cum multis & variis remediis foras extrudi non poſſet, tandem myrrha cum chryſocolla & vino Hippocratie propinatis admotoque vêtri cataplaſmate ex colocynthide, utroque pulegio, ſabina, arthemiſia, matricaria, herba cati, magno puerperę conatu prodiit, non ſine ſumma medicinæ laude, cum illa in ſummo vitæ periculo conſtituta tandem excluſo fœtu à febre ardentiſſima immunis fuerit, quanquã ab hinc ſex aut 7. menſes morbo acutiſſimo decumbens extincta fuit.

OBSERVATIO XVIII.

Struma.

Morbus

Morbus eſt & frequens & curatu difficilis ſtrumæ à Medicis dictus: eo filia D. Præſidis Nemauſini Claverii affecta fuerat dum in vivis eſſet. Itaq; cum à multis Medicis vario uſu medicamentorum vexata, nihilo meliùs ſe haberet, ſed magis atque magis ſæviente morbo, collum ipſius putris vitioſuſque humor depaſceretur; tandem ego vocatus poſt præſcripta ut decet medicamenta purgantia, ei emplaſtrum chæradicum ab Aëtio deſcriptum diligenter ſanie expreſſa exterſaque ſuperponi juſſi, deinde tertio quoque die eodem medicamine renovato prius ut (dictum eſt) ulceribus exterſis,eóque quater aut quinquies repetito; ſana in totum effecta eſt. Quod ſi chærades non ſint ulceratæ ſoleo earum duritiem pulvere pyritis lapidis ſimul cum diachilo ireato malaxato remollire atque tandem aperta cute ferro candente, aut cauſtico medicamento ſordem intus contentam digitis exprimere; poſtremò emplaſtrum chæradicum ſuperligare nec ante triduum ſolvere, quod ſemper eſt obſervandum, idque tamdiu iterare, donec completa videatur curatio.

OBSERVATIO XIX.

Tertiana duplex.

PRæfectus præſidii Bellicadrenſis D. de Rancoine quotannis ſolebat in Gallia apud ſuos tertiana duplici affligari, bimeſtri aut trimeſtri ſpatio: is cum in Narbonenſem provinciam profect9 fuiſſet, ſimul cum Protomacho noſtro, non multo poſt eodem morbi genere correptus, me ad ſe viſendum vocavit, qui triſtis admodum cum putaret (ut ſolebat) diu hac febre vexatum iri, rogavit me ut quod remedium haberem, quo tutò tertianam duplicem expellerem ſua cauſa explicarem. Reſpondi me (Deo duce) votis ſuis ſatisfacturum,ſi modo mihi morem gereret. Itaque injecto eodem die clyſtere, poſtridie verò, cum urinæ in principio ſubcrudæ apparerent, conſilium Avicennæ ſequutus non ante ſecundam aut tertiam acceſſionem,in quibus urinæ coloratiores conſpiciuntur, baſilicam dextri brachii ſecare juſſi, & ſanguinis uncias ſex aut 7. evacuari, interim præparantibus julapiis mane utebatur, quibus vix dum finitis, miratus fuit decumbens, febris acceſſionem ſequentem fere nullam fuiſſe peractaque purgatione, poſthac ne veſtigium quidem ullum febris ſubrepſiſſe, quamobrem ſupra quam dici poteſt lætus, quod tam brevi temporis curriculo curatus eſſet, aliis ſuis commilitonibus (æſtas tum ardebat) ſimile febre ægrotantibus ſuaſit, ut ſeſe curandos mihi committerent, qui omnes ſimili ratione ſanitati fuere reſtituti.

OBSERVATIO XX.

Dolor Iſchiadicus.

INgenuus & bonis moribus imbutus Antonius Clemens Bellicadrenſis, Iſchiadico dolore tam vehementi vexatus fuit, ut opem à Medicis Monſpelienſibus quærere coactus fuerit, præcipuè verò à D. de Fegnes DoctoreMedico,qui tunc temporis maximam ſibi famam,ob ratam in curandis morbis dexteritatem, comparaverat. Is nec Iſchiadicæ venæ apertione, nec purgantibus catapotiis, diæta vulgo dicta nec denique fotibus,cataplaſmatis, hypocauſtis, emplaſtris, cucurbitulis,dolorem tam acerbum pacare poterat,quinimo eo in dies magis ac magis urgente, æger ſe ulterius vitam prorogare poſſe diffidebat, fortè verò cum Nemauſo Bellicadran confugerem, quod tempore per cancellos ferreos aquam fontanam excipientes,viri religioſæ factionis,antea circumlimatos, ſunt ſubingreſſi: & me ad ſe inviſendum vocaret auditis iis quæ D.de Fegnes præſcripſerat, admoveri Cantharides ex fermento veteri,loco dolenti jubeo,unde poſt veſicas excitatas atque acu perforatas tanta humoris ſeroſi copia vacuata fuit, ut optata quies ſubſequuta fuerit, nec in poſterum dolor hominem afflixerit,veruntamen ulceribus quæ à Cantharidibus inflicta erant ſanatis, juſſi ut per aliquod temporis ſpatium locus dolens emplaſtro ex diachilo &diamelilóto compacto tegeretur adjecto ſulphuris ignem non experti momento, & ſeminis iberidis atque Naſturtii pari pondere.

OBSERVATIO XXI.

Ulcus ſordidum.

NOn diu eſt quando D. Comes de Tantem, vir & generis nobilitate & animi corporiſque præſtantia clariſſimus, noviſſime pulmonis ulceribus extinctus,ulcere cacoëthe, in tibia ſiniſtra omnem conſolidationem reſpuente effectus erat, is cum eſſet rerum antiquarum ſtudioſiſſimus & me juſſiſſet accerſi, ut quandam in veteri numiſmate inſcriptionem interpretaret: poſtquam de variis hinc inde rebus verba fecimus, me rogat ut ſi quid haberem quod ulcus tibiæ ad cicatricem perduceret, id ſibi impertirem, nam alia atque alia nihil conferentia expertus, nunquam ſanati poſſe ſibi perſuaſerat. Ego verò non potui tanto viro operam ſtudiumque meum denegare, proinde ſi velis (dixi) meis dictis auſcultare,brevi futurum eſt,ut ſanitati priſtinæ reſtituaris.Atque adeò cœpi poſt remedia univerſalia, præfinitamque rationem victus idoneam, hoc linimentum ſequens præſcribere, quo intra 12. aut 15. dies plane curatum fuit ulcus interim tamen volui, ut hoc ſyrupo ne ulcus recrudeſceret 15. diebus uteretur per intervalla.

℞.Ramentor. ligni guajaci ℔.ß. infundantur in ℔. 12. aquæ Rhodani poſtea fiat decoctio ad medias in fine ejus adde polypondii quercini ℥. 4. carthami ℥. ij. turbith.℥.j. agarici ℥.ß. Rad.pentaphylli ℥.4. colaturæ adde mellis roſati & ſacchari tub. ana ℔. j. clarificetur & aromatizetur ℥. ß. ſantali rub. fiat ſyr. ſemicoctus de quo ſumebat ℥. v. vel vj. tertio vel 4. quoque die addebam ſennam quando alvus non bene reſpondebat, ulcus abluebatur frequenter aqua alum. forma linimenti erat hujuſmodi.

℞. Axungiæ porci ℥.iij. axungiæ hirci ℥.ij. fol. hyoſciami coctorum ſub cineribus & diligenter contuſorum cum axungiis m.j. litharg. & ceruſæ diligenter lotæ an. ℥.j. plumbi uſti & loti,antim. minii an. ℥. ij, agitentur in mortario plumbeo fiat linim. addito tantillo opii cum dolor intendebatur, poſtea cum ægrè adhuc cicatrix duceretur, juſſi laminulam plumbeam in aceto macerari triduo, deinde ſiccatam & pulverem ſubtiliſſime ulceri aſpergi alteramque integram ſuperimponi & ſic voti ſui compos unde laudem eximiam (ut præmium ſilcam) reportavi.

OBSERVATIO XXII.

Virgæ caruncula.

QUidam Monachus familiæ Divi Auguſtini Ambroſius nomine, caruncula in collo veſicæ oborta inter mejendum vehementer torquebatur,& ad eam abſumendam multorum opem imploraverat, nam jam à quinquennio morbus ſuas radices egerat, cum verò in dies acerbiores dolores experiretur, licet pulver. ſabinæ per cereám candelam intruſo, aliiſque hinc indegetatis uteretur, fortè occurrit mihi obviam præ dolore veluti mentis impos. Non poſſum (inquit) diu

loco conſiſtere nec mihi temperare quin è ſublimi me præcipitem dem, tanto acri dolore crucior. Ego mi-ſeratione commotus verbis lenibus animum effrænam quam potui placidè mulcere volui meque de ſua ſalute benè ſperaturum nunciavi, dummodò rectâ vivendi normâ ſervatâ meis juſſis obtemperaret, quod certe aliquandiu ſedato dolore ſe præſtiturum mihi pollici-tus eſt. Conſului igitur ut perpetuo virgulam plum-beam in urinario meatu teneret, ſic agendo ut quam fieri poſſet ſenſim & placide per collum veſicæ licet an-guſtum in veſicam intromittererur, periculo primum factò à gracili &tenui virgula, deinde gradatim ad craſ-ſiorem veniendo donec liber eſſet ejus in veſicam in-greſſus, atque hoc in auxilio diu perſiſteret, is itaque cum noctè diéque plumbeum radiolum, ut juſſeram in urinaria fiſtula teneret, mihi tantam utilitatem intra 15. dies ſe percepiſſe retulit, ut liberè jam & indolenter lotium redderet; iterque urinæ adeò fuiſſe pervivum, ut nullis amplius ad mejendum medicamentis egerent.

OBSERVATIO XXIII.

Hemitritæus.

Convocati fuimus ad curationem hemitritæi D. Quæſtoris Nemauſenſis de Rage vocati, D. Fer-randus, Caſtellanus & ego. Cumq; in conſultationem veniſſemus D. Caſtellanus, ecquid ſentirem de morbo. Quæſtoris à me primo (cum primus eum inviſerim) ſuſcitatus eſt; Reſpondi ingenue, illum vera hemitri-tæo laborare, atque ea de cauſa agere optimis & prom-ptis remediis, nam tertio quoque die tertiana cum ri-gore hominem affligebat, nec poſt ſudorem declina-tioni tertianæ ſupervenientem, erat unquam ἀπύρεξις, meæ opinioni acriter repugnabat D. Ferrandus ut erat ingenio ad contradicendum proclivi, dicens infebri-citationem inter duos paroxyſmos percipi, proptérea tantum eſſe tertianam notham, majoris famæ aſſere-bat. Contra ego audacter affirmabam delitescere quo-tidianam continuam, addebam febrem, ſi fuiſſet notha non tantas vigilias, non lipothymias excitaturam, præ-terea hæmitritæum, autumno ſæpius quam alio tem-pore accidere, in quo æger noſter correptus erat, deni-que guloſos homines & catillones (qualis ipſe erat) potiſſimùm infeſtare, vocatis in teſtes non ſolum opti-mis quibuſque Medicis ſed etiam Martiale.

Uri Tongilius male dicitur hemitritæo,
Novi hominis vires, eſurit atque ſitit.

Deinde in fine Epigrammatis

Omne-Tongilium Medici juſſére lavari
O ſtulti febrem creditis eſſe, gula eſt.

D. tamen Caſtellanus perrogatis auditiſque noſtrum ſententiis, ſubſcripſit D. Ferrando, atque os in me convertens ſubjecit hæc verba, non mirum videri de-bet (inquit) ſi quædam febricula ſubſequi tertianam videtur, nam cum febris hæc notha ſit, plurimam habet craſſam pituitam permixtam, qua de cauſa fu-mi elevati ad ea diutius perdurant, appoſitè citato exemplo Gal. lib. de diff. febr. de lignis viridibus, quæ quidem difficulter flammam concipiunt, ea vero ex-tincta longo temporis intervallo fumus craſſus ex eis attollitur, quod non contingit lignis aridis, itaque in-quit, cum ratio curationis non valde diverſa ſit inter hemitritæum & tertianam notham, hoc inter nos ſit ſtatutum ſanguinem promptiſſimè mittendum; por-ro licet omnia hæc & epithemata ad cordis roboratio-nem multaque alia ex arte adminiſtrarentur, æger ab hinc tribus aut 4. diebus vitam cum morte commuta-vit, cumque fama de ejus obitu ad aures Caſtellani perveniſſet, mutavit ſententiam, dixitque hemitri-tæum verum ægrotum jugulaſſe; tamen D. Ferrandus noluit ad latum unguem de ſua perſuaſione diſcedere.

OBSERVATIO XXIV.

Polypus.

Uxor Antigraphi Urgenenſis polypo deformis erat, dolebat autem illi quod Chirurgi citra exciſionem vix poſſe ſanari contendebant cum Medicis; accedens igitur ad me poſt congruentem traditam victus ratio-nem, præſcriptamque purgationem juſſi ut capitellum Vigonis origini nervorum admoveretur deinde hoc unguento polypus ungeretur, quod eſt.

℞. Corticis malor. granator. gallarum viridium ana ʒ.j.ß. ſummitatum ſabinæ exſiccatarum & pulver. ʒ.ij. chalcitidis uſtæ ʒ.j.ß. uſti aluminis & hermodact. an. ℈. iv. cum unguento ægyptiaco polypo applicabatur, in-terim dum hoc utebatur, circumlinebantur loca pro-pinqua refrænantibus unguento de bolo vel de lythar-giro cum ſucci deinde.

Plumbi uſti & loti ʒ. j. ß. corticis cucurbitæ longæ uſtæ ʒ.j. antimonii lapidis calaminaris diligenter loto-rum an. ℈. iv. teſtarum cancrorum fluviatilium vel ma-rinorum ʒ.j. ß. tutiæ præp. ʒ.ij. ſucci plantaginis & ſo-lani depurati an. ℥. ß. olei roſ. omph. ℥. iv. diducantur diu in mortario & piſtillo plumbeis, addendo ſucci granat. ʒ.j. ß. per vices abluebatur locus aqua aluminoſa & ci-tra Chirurgi manum brevi extirpatus fuit polypus.

OBSERVATIO XXV.

Puſtulæ faciei.

Quidam occurrunt affectus qui licet ut parvi mo-menti negligantur, & raro Medici eorum cura-tioni præſint, tamen quod moleſti ſint, & pertinaciter hæreant, non ſunt contemnendi. Ita rem habere ſæpe uſuvenit, vel non ita diu in quadam muliere, quæ nullis remediis faciei intenſum ruborem cum multis variis puſtuliſque illam indecorè dehoneſtantem, quales bi-baces homines propinas ſectantes habere ſolent, ab-olere poterat; quamvis famoſos Medicos ad id agen-dum adhibuiſſet. Illi conſului regimine vitæ hume-ctante & refrigerante præſcripto, & tuſa jecoraria vena itemque ſumpta per tres opiata, ſenſim doſim ejus au-gendo humores aduſtos evacuante, hac aqua deſtillata faciem ablueret.

℞. Summit. myrti, & mali gran. oleaſtri, ceterac. plantag. morel. quæ ſpecies ſolani eſt, clavicularum vi-tis an. m. iv. uvarum acerbarum cum pediculis vel lam-bruſcarum ℔.ij. incidantur & irrorentur aceto, & aqua deſtillata reſervetur uſui.

℞. Aquæ præſcriptæ ℥.iv. aluminis uſti ʒ.ij. albumi-nis ovorum fortiter agitatorum ℥. j. admoveantur fa-ciei eundo cubitum & abluatur frequenter facies præ-dicta aqua. Poſtea.

℞. Tutiæ præpar. ceruſæ uſtæ an. ℥. ij. lithargiri ℥.j. ſucci plantag. aquæ ſuperiori deſtillatæ an. q. ſ. olei myrtil. ℥. ij. olei de vitellis ovorum ℥. j. incorporentur ſimul & reducantur ad formam nutriti, adde calcitidis ʒ.iij. aluminis ʒ.ij. ſulphuris ʒ.j. ſucci citri ℥.j. ß. appli-centur noctu, mane vero abluatur facies aqua deſtilla-ta, ſi iſtis medicamentis non ceſſiſſet addiſſem, argenti vivi ℥. j. aut eo plus, ſed cum rubor & vari evanuiſſent, nihil opus fuit quidpiam adjicere.

OBSERVATIO XXVI.

Cholera morbus.

Anno ſi bene memini (1564.) antequam peſtis Ne-mauſum adoriretur, graſſatus eſt morbus chole-ra vocitatus, multos intra 4. dies interficiens; attamen illi

illi qui in primis morbi insultibus auxilium petebant, ferè omnes hac curandi methodo evadebant. In primis cum satis evomuisse ægrotantes conjiciebam, ne vires collaberentur mivam cydoniorum aromaticam, febre non admodum intensa, quod si intensa erat, mivam simplicem mane & vesperi duabus horis ante cibum propinabam ex cochleari argenteo, omni circumscripta potione aut saltem parcissima concessa, licet ægri inextinguibili siti cruciarentur, quandoquidē potio & vomitum & alvi fluxum adauget, unde mors inevitabilis sequitur, torpori & convulsionibus tibiarum oleo chamem. calente succurrebam, vomitui verò & alvi fluori embrochis ex oleo nardino, mastichino, cydoniorum totius ventris regionem irrigabam superaspersis pulveribus coriandri præpar. ros. mastiche, menthæ siccæ, corticis citri sicci, ligni aloës, laudani, nucis moschatæ, coralli utriusq; & similium. Opiatam etiam sumebant ex conserva rosar. mirabol. conditis pulv. margar. & corall. rubri & eboris cum syr. cydon. & de ribes formatam, interdum si vires validæ erant in morbi principio rhabarb. cum substantia exhibebam non posthabitis epithematis cardiacis iisdem remediorum formulis in pueris tali fluxu, aut colliquativo nominato emaciatis, æstate præsertim pro ratione ætatis injectis interdum clysteribus etiam partim roborantibus partim reficientibus, uti suadebam, & fere omnes salutem (Dei benignitate) adipiscebantur.

OBSERVATIO XXVII.

Hæmorrhoidum dolor & ani procidentia.

Quidam Insulanus comitatus Venaissini vehementi hæmorrhoidum dolore torquebatur, qui nullis anodinis præscribi solitis cedebat, nimirum fotibus ex malva, herba hæmorrhoidali, floribus tapsi barbati, chamemeli, neque unguentis ex butyro, adipe recenti, anseris gallinæ, oleo de semine lini, atque hujusce farinæ aliis sexcentis, quapropter dejecta appetentia, vigiliæ, vires prostratæ subsequutæ fuerant, sed neque mucro fistulæ per quam clysteres injiciuntur in anum intromitti poterat, adeo venæ illæ hæmorrhoidales propinqua loca tumefecerant, quæ causa fuit cur alvus nullas fæces spatio octo dierum excrevit, quamvis cassiam recentem æger bis devorasset, tandem verò à quodam docto Germano illac transeunte monitus, multis fotibus ex remollientibus repetitis, unguentum de succo nummulariæ cum butyro recenti non rancido parari jussi, quo turunda illita & sensim intromissa dolorem compescui, unde somnus optatus sensim surrepsit, appetentia revocata fuit. Eidem ægro paulo post intestinum rectum prociduum fuit, quod hoc remedio curatum nunquam postea foras exiit.

℞. Olei mastich. q.s. in eo bulliant scarabei N.8. deinde oleo ungatur intestinum supra asperso pulvere putaminum ovorum, ex quibus pulli fuere exclusi, idem Germanus mihi asserebat succum blatrariæ itidem mirè dolores omnes hæmorrhoidum mitigare.

OBSERVATIO XXVIII.

Febris Elodes.

Dominus Richerius Consiliarius Regius Nemausinus subito dolore & gravissimo in inferiori parte metaphreni, cum in horto qui propè ædes suas erat quippiam moliretur, correptus est; cum autem præ dolore stare non valeret, sed coactus fuerit in lecto decumbere, cœpit febricitare, nulla tamen siti premebatur, quod febris non admodum acris eum urgeret; præterea nihil illi caput dolebat, satis ex sententia dormiebat. Postero die sudore totum corpus maduit, nullis medicamentis provocato at sponte foras prodeunte, ex quo dolor metaphreni sedatus fuit; cæterum ab eo multo copiosior sudoris facta fuit emissio, scilicet tanquam ex rivulis undiquáq; diffluentibus emanasse quivis potuisset conjicere. Et hoc quidem usq; ad nonum diem, nullis etenim diaplasmatis, ad sudores immodicos cohibendos comparatis potuit supprimi, imò nec frequenti ventilatione, nec stragularum rejectione, nec fenestrarum apertione quo pervius ventis in cubiculum introitus fieret; sed viribus sensim deficientibus, loquendo & ut dicitur domi suæ disponendo repentina morte præventus fuit nullis aliis symptomatibus cum sudore coëuntibus. Jam verò licet & clysmatis & medicamentis per alvum evacuantibus uteremur, ut naturæ impetum à centro ad superficiem, tandem à superficie ad centrum revocaremus. Veruntamen auxilia omnia nostra irrita fuerunt, nec unquam à tanto sudoris effluvio ægrotantem vindicare potuimꝰ. Omitto rationem victus ex solidis & viscidis alimentis præscriptam fuisse, ne ex subtilibus humidis, velociterque nutrientibus, eorum quoque velox, ut ait Hip. per cutem fieret excretio. Itáque omnes Medici uno ore extitisse febrem eam quæ Elodes aut Typhodes à Gal. nuncupatur, affirmarunt. Nam (inquit) in ea febre parum aut nihil ex sudore juvantur ægrotantes, qua de causa plerunque lethalis censetur. Interim notandum sudorem usque ad extremum diem manasse calidum, quo quidem die frigidissimus extitit.

OBSERVATIO XXIX.

Paralysis.

Non possum oblivioni tradere paralysim completam ita à practicis dictam matris clarissimi Jurisconsulti & benevolentiæ vinculo mihi conjunctissimi D. Faverii Nemausensis, quæ tum nata erat annos circiter 64. ea igitur paulo ante vigiliarum occasum sub vesperam repente in paralysim dextri lateris incidit, ita ut nec valeret distinctè loqui, nec corpore notæ sufficiebant vires (ut inquit ille) id est artus dextræ partis motu & sensu destituti fuerant, huc accedebat summa capitis gravitas, non sine magna ad somnum propensione, & cum ei alvus non liberè flueret, statim injecto clystere partim ex remollientibus, partim ex herbis capitalibus, in colatura dissolvitur hiera Nicolai cum diaphænico, oleo chamemel. & melle anthos. eóque hinc ad horam ejecto cum fæcibus plurima excrementa pituitosa educta fuerunt, in noctis autem conticinio jussi deglutiret 7. catapotia ex fœtidis cochiis cum iij. granis trochisc. achandal. composita excepta verò syr. de stæchade quæ circa auroram tantam pituitæ crassæ & viscidæ cum portione quadam biliosi humoris tenuis eduxere, ut jam capitis gravitas & sopor magna ex parte diminutus videretur. Tertio die sumpsit apozema confectum ex rad. galan. crassæ, calami aromatici, herbis beton. melis. hyrca arthritica, salvia, hyssopo, & cæteris hujusce ordinis cum oxymel, scillitico, de quo quatuor doses diebus sequentib. mane hausit, post quas iteratis catapotiis paulo ante dictis meliusculè cœpit habere. Nihil dum tamen vel minimum dimovere digitum ex effecta manu potis erat, his peractis errhynis & apophlegmatismis excrementa quædam cerebri mucosa per nares & os ejecta fuere, ab hinc verò tres dies, mane & vesperi diæta de guajaco, cujus colatura aromatizata erat pulv. nucis moschatæ (cujus alioqui portiunculam lingua assiduè in ore continebat) interdum etiam diamoscho dulci usa est, hácque epota cum secundo decocto spatio 25. dierum membra paralysi affecta sensum quen-

dam recuperaſſe, motúmque obſcurum obiiſſe deprehenſa ſunt. Sed poſtquam hypocauſtis ubi abundè lapides candentes decocto fol. lauri lavend. pſeudoſpice, flor. utriuſque ſtœchados chamemel. callytrici, fuerunt extincti; ſudor provocatus fuit, & unctionibus calidis ex marciato oppoponace oleo de caſtorio de piperibus vulpino & cæteris hujuſmodi per totam dorſi ſpinam & membra affecta, calidè uncta fuit in totum ſanitatem adepta eſt. Præterea victus rationem per totum morbi curriculum ſiccantem injunctam fuiſſe. Hac methodo à me non pauci ſanati ſunt, queis artuum & linguæ motus erat denegatus.

OBSERVATIO XXX.

Melancholia hypochondriaca.

AFfectus exiſtit non admodum frequens, attamen curatu difficilis, cùjus malitia vix in facie detegitur, unde à vulgo ferè deridentur eo detenti, male ſe ægrotare dictitantes, cum bene ſe habeant ad ea quæ offeruntur, & negotia ſua interdiu ſanorum more plerumque obire valeant; nihilominus tamen variè exagitantur, tum quia inſomnes noctes traducunt; tum quia vaporibus à ventriculo atque hypochondriis ſurſum elatis, aurium tinnitibus obtunduntur; multi timorem ſibi incutiunt, alii tremores cordis patiuntur, quidam tanquam mente alienati abſurda ſecum ſubmurmurant, & vitæ tædio multa de morte oppetenda animo verſant, quoſdam rugitus & murmurilla ex hypochondriis exeuntia cum multo & frequenti ſputo exercent, nonnulli incendium quoddam in illis partibus perinde ac ſi phlegmone obſiderentur, ſentiunt. In ſumma tantis malorum ſymptomatum concurſibus divexantur, ut vel exercitatiſſimis, in operibus artis, medicis multùm negotii præbeant, antequam illorum ingentem pertinaciam funditus expugnare queant. Hic autem affectus melancholia hypochondriaca à clariſſimis Medicis vocantur, qua diu quidam Franciſcanorum, vir Doctus, Pibris nomine, alioqui bene habiti corporis, & ætatis vigentis, inquietatus fuit. Atque adeo hujus occaſione ſuggeſtum in quo concionabatur, ſubitò cordis tremore, cum ſcotomia correptus vacuum relinquere ſæpe coactus fuit. Jam verò is ab omnibus ferè prædictis ſymptomatibus à tribus aut quatuor annis (ut aſſerebat) afflictabatur, nec quicquam levaminis ex tota Tholoſatium Monſpelienſiúmque Medicorum præſcriptis ſe percepiſſe referebat. Itáque me ſummè obſervavit ut calculum meum reliquis adjicerem, etiamſi ab aliorum ſententia deſciſcere vellem. Reſpondi me totis viribus (viſis atque diſcuſſis quibuſq; ſchædis) quas præ manibus habebat, in eorum conſenſum deſcendere; attamen non gravate me traditurum ea quę longo uſu non tantum in aliis, ſed in me ipſo dum adoleſcentię fines non præteribam, felici ſucceſſu periculum fecerim fortè enim futurum (inquam) ut inter tot & tanta remedia, noviſſimè tentata, ſint profutura, ſpémque aliquam ſibi relictam debere, cum præſertim egomet tali affectione laborans Dei beneficio ſalvus jamdudum evaſerim. Quare verbis meis aures adhibens, animum bonum habuit, ut à tantis malis mea ope liberatum iri, ſibi tandem perſuaderet. Nec certè ſuipſius perſuaſio vana fuit, nam remediorum uſu à me præſcriptorum, intra bimeſtre ſpatium optata ſanitate potitus eſt. Illi igitur poſt traditam victus rationem, parum ad frigidum & humidum temperamentum declinantem, qualia ſunt juſcula ex carnibus caponum, vervecis, hædi bene habiti, cum borragine, & modica lactuca parata, item perdices, turdi, pingues, cothurnices, atq; hujuſce generis aliæ aves aſſæ modice; pro potu uno conceſſo oligophoro, aqua larga, limpida & qualitatis experte diluto, atque rubello. At prohibitis caſeoſis omnibus & ſanguinem craſſum atque melancholiam generantibus, procúlque ſemotis animi affectibus, triſtitiam timoremq; inducentibus, juſſi ut hac clyſmatum formula bis in hebdomada uteretur, etiam haud alvo difficulter ſe exonerante.

℞. Juris inteſtinorum vervecis q. ſ. in eo decoquantur, mal. acanth. borrag. ana m. j. flor. trium cordial. chamem. ana p. j. paſſul. à gigartis purgat. p. 20. in colatura ℔. j. ß. diſſolve caſſiæ cum ſacch. & cathol. ana ʒ. vj. olei viol. ℥. iij. ſacch. rubri ℥. j. miſce fiat clyſma. præterea portionem ſequentis opiatæ laxantis octavo quoque die ſumeret.

℞. Pulpæ paſſularum, & ſebeſten ana ℥. j. caſſiæ recent. è theca ſua exemptæ, & cathol. ana ℥. j. ß. cum ſyr. violato fiat compoſitio ad inſtar opiatæ de qua ſume ʒ. x. vel ad ſummum ℥. j. ß. mane horâ quintâ, ex colatura decocti bugloſſæ, cicerum rub. paſſul. glicyr. & flor. cordial. interdum etiam ſimplicem caſſiam ſaccharo involutam ad ℥. j. devoraret, nec permiſi uſum vehementiorum catharticorum, ne exagitata morbum committente materia, tanquam crabro (ut eſt proverbio) irritatur magis atque magis ſæviret, quandoquidem æquo medicamentis acrioribus laceſſita, violentiùs furit, ac ſurſum vapore ejus irruente, & vigiliæ & aurium tinnitus cum cordis palpitatione majores moleſtioréſque redderentur; ut hinc non facile ſymptomatum ferocitas mulceri queat. Tribus aut quatuor diebus poſt ſumptam opiatam præcepi apozema ex Endivia utraque borrag. capillaribus, uvis paſſis mundatis, glicyrrh. ſeriatim ebiberet, poſtridie verò iterùm opiata purgaretur, qua iterata magnam percepit utilitatem, nimirùm ſenſim vacuata bona parte humoris aduſti, atque melancholici. Jam verò paucis poſt diebus, juſſi ingrederetur balneum dulcis aquæ tepidum manè jejuno ventriculo, alvóque exonerata, ibíque moraretur ſequi horam, nullo ſudore elicito, in illo incoctæ erant, mal. violæ, aliquot folia lact. (inſtabat enim æſtatis principium) borrag. fuit autem continuatum balneum 5. aut 6. dies. Alvo ſuo officio non fungente, injiciebatur præſcriptus clyſter, atque his peractis, longè ſe habuit meliùs, nempe ſomno revocato, ſedatóque cordis tremore, poſtremò alienis imaginationibus mentem perturbantibus extinctis & quum adhuc aurium quidam tinnitus relicti eſſent, in aures oleo cucumeris aſinini cum tantilla caſtorii portione, inſtillato, diſcuſſi flatus fuerunt. Ad reliquias autem ſymptomatum, hac opiata ſequenti cardiaca quam alternis diebus ad ℥. ß. uſurpabat, in totum à tantis periculis perfunctus fuit.

℞. Conſervæ violarum & bugl. utriuſque ceterach, ana ℥. j. ß. paſſul. dulcium recent. à vinaceis purgat ʒ. j. cort. citri ſaccharo conditi ʒ. iij. confect. alchermes ʒ. ij. pul. margarit. electarum ʒ. j. cum ſyrupo de pomis redolentibus ſimplici. Fiat cardiaca opiata. Denique ut jucundas hominum conſervationes frequenter ſuaſi, omittebam hypochondrium ſiniſtrum poſt purgationem fotum fuiſſe ex decocto mal. flor. tamaris chamemel. chemed. rad. cappar. ceterach. agni, linguæ cervinæ, adjectâ aquâ fabrorum nam lien tumere videbatur.

OBSERVATIO XXXI.

Hyſterica paſſio.

MUlieres ex utero ſuffocatio frequenter infeſtat, in vitæque diſcrimen trahit; maximè quibus vel menſtrua, aliqua occaſione fuerunt ſuppreſſa, vel à viri ſo-

ri ſo-

ri ſocietate pudicitiæ aut honoris ergo alienati svidui-tas ſolitariave vita cordi eſt. A qua tamen difficulter ſuſcitantur quædam, quædam nulla ope quamvis prō-pta arte præſtita, in priorem ſtatum referuntur. Quapropter non gravabor aliqua omnium quæ novimus præſtantiſſima adverſus præpoſteram iſtam atque periculoſam affectionem ſcribere quibus illas veluti exanimes in naturalem conſtitutionem reddimus .... mū itaque poſt injectos clyſteres eccoproticos fl...iſque diſcutientes cum iis (quæ ut loquuntur practici) uterum reſpiciunt, qualia ſunt origanum Archemiſia, Matricaria, herba Cati, ſtæchas, chamemelum ſem. aniſi, cymini, fœniculi, baccæ lauri, diſſoluta autem Hiera Nicolaj, Catholico, oleo rutaceo & aliis hujuſmodi; non neglectis poſtea cucurbitulis imo ventri admovendis, frictionibus inferiores partes calefacientibus, fœtidis naribus objiciendis, bene olentibus autem ut gallia moſchata, benzoino, ſtyrace ſuffitu aut illitu ſubjiciendis, poſtero die catapotia ex hiera Nicolaj, vel Ruffi (ſi vires ſuadeant) devorandas præcipio. Cæterum ſi tam ut gens ſit ſymptoma ut actionem catapotiorum expectare non patiatur, emplaſtrum ex Aſphalto umbilico accommodandū erit, aut oleum ex lapide gagate parva copia liniendum; deinde propinanda potio ex decocto artem. in quo camphora ſelecta identidem igne accenſa, extincta ſit. Quod ſi neque ob hæc excitentur, os aperire cogendæ ſunt, ſi maxillæ (ut ſæpe fiat) adeo cohæreant ut potui non pateat aditus, compage quadam lignea, vel ferro ad id deſtinato, tum demum pulvere fol. anagyris ℥.j. ex aqua deſtillatitia artem. ingurgitandæ (ut ita loquar) veniunt; multas ſiquidem ſemimortuas hoc remedio reſtituimus. Denique ſemel liberatæ ſi mentes ſuppreſſi ſuffocationis occaſionem præſtiterint, miſſione ſanguinis ex ſaphena & pharmacis menſtrua cientibus quo tempore conſueverint ſunt provocandi, non deſunt quæ amuleti vice hydrargirum intra nucis ponticæ corticem incluſum collo geſtent ut ſe à tanto malo tutas reddant.

OBSERVATIO XXXII.

Vlcus verminoſum.

Quidam Vrgenſis claris Parentibus ortus, ulcere cacoēthe, in tibia ſiniſtra infeſtatus neſcio an in curia detentus, an præpoſtero regimine uſus, eo putredinis illud ſinit deduci, ut vermiculorum innumerabili proventu refertum fuerit, adeò excuſſu difficili, ut nulli medicamentis ad eos interimendos aut fugandos cō-paratis mirū (quæ comminiſci potuimus) ceſſerint, ſed in dies magis ac magis multiplicati ſubjecta carne exeſa dolores inferebāt intolerabiles. Omitto ſuccum minoris Centaurij, abſynthii, perſicariæ fol. perſici, quinimò calcem & æruginem, & alia (excenta ulceri vermi-noſo fuiſſe admota, at nulla prorſus utilitate, proinde chironis manu potius quam noſtra egere videbatur tum ad vermiculos carni mordicus adhærentes evellendos, tum ad tam prodigoſum ulcus extirpandum & ad cicatricem ducendū. Quare meditanti mihi aliquandiu quid tandem adverſus odioſa illa animalia parva agendum eſſet, ſubito venit in mētem opilionis cujuſdam canis, qui à lupo in crure demorſus ſimilibus vermiculis torquebatur, ſola autem Eupatorii herba in collo geſtatione innūeri quibus ulcus ſcatebat gregatim decidere. Vndè cū ejus herbę periculum p roſpere factum viderim, itidem hoc præſtare poſſe in hoc viro quemadmodum in Canea analogiſmo utēs mihi perſuaſi, licet hominis temperiem ab animalis hujus natura diverſam eſſe non fuerim neſcius, Itaque ad priſcorum medicorum imitationem, volui remedium ad hominē transferre; nec me experimētum meum fruſtratum eſt, ſiquide partim ſucco illius herbæ ulceri infuſom partim ejuſdem in collo geſtatione totam vermium involutā congeriem aufugere vidimus, non ſine ſumma Chirurgorum qui ibi adſtabant & amicorum quorundam admiratione, utpote cum non qualitatibus manifeſtis, ſed arcana neſcio qua proprietate (nullis antea amaris aut acribus aut acidis proficientibus) prædita, tantam luēm abegerit. Itaque diligenter mundato [ur decebat] ulcere, carne ſarcoticis medicamentis reſtituta & cute cicatricem ducentibus obdurata, vir ille brevi convaluit qui in aliis poſtea, & potiſſimùm in uteri-nis animalibus ſimili morbo affectis hoc experimentum ex ſententia ſucceſſiſſe mihi affirmavit.

OBSERVATIO XXXIII.

Hydrops à calida intemperie.

Illuſtri loco nata mulier Nemauſina, aſcite graviter laborans, quamvis laudata victus ratione uteretur, à potuque niſi parciſſime abſtineret, attamen ejus venter crura quoque in tantam molem excreverunt, ut reſpirandi progrediendique uſum ademerit. Cū vero paucis ante diebus, apozemata, opiatas & decocta quædam à D. Schironio præſcripta ſumpſiſſet, à quibus detumuerant quidem aliquantiſqer crura & venter. Cæterum errore bibendi repetito major & tumoris moles & reſpirationis facta fuit læſio, quapropter poſtquā narrata omnia mihi fuerunt ordine quæcumque fuerant illi adminiſtrata, inſpecto primum lotio, eoque admodum rubro, Iudicavi non tantum hepar intemperie calida laborare, ſed etiam rudiméta nonnulla inflammationis ſignificari, quæ tam duri tumoris, in hypochondrio dextro occaſionem præſtaret. Quare ſumptis & admotis iis quæ intemperiem calidam jecoris corrigerent, cataplaſma regioni hepatis admoveri curavimus, ſed in primis potu cujuſcunque liquoris interdicto, qui ad ſitim ſedandam paratus eſſet, puandoquidem ſtultum eſt ei potum propinare à quo major irritatur ſitis, ut adeò non temerè ab Ovidio dictum ſit. *Quo plus ſunt potæ plus ſitiuntur aquæ.* Cataplaſma fuit hujuſmodi.

℞. Micæ panis ſyncomiſti ℔. j. dactyl. à pelliculis & oſſibus mundator. p. xij ſicuum, paſſularum cum ſuis gigartis ana p. x. coquantur in aqua & acero donec molleſcant. Deinde per ſetaceum colentur, colaturæ adde ſchænanti, myrrhæ, ſpicæ celticæ, ſantali albi & rubri, roſarum rubrarum ana ℥. ij. olei amygdalarum amararum, nardini & de abſinthio ana ℥. iij. fiat cataplaſma quod tepidum applicetur regioni hepatis mane tribus horis ante prandium. Hoc de cataplaſmate, ſeu mavis emplaſtro, ſpatio 6. aut 7. dierum admoto & tumor ſenſim decreſcere, & omnia ſymptomata ſedāri cœpere, quibus peractis ad ſeroſum humorem diſcutiendum me conuerti; in quem finem uſus uſum cataplaſmate facto ex ramentis coriorum recenter ex calce paratorum aqua ſola coctis, ad putrilaginem uſque, hæc enim præſtantiſſimam vim tum flatus dirigendi, tùm humorem aquoſum evocandi fortita ſunt, quemadmodum in hac muliere experti ſumus, ſiquidem poſt tertiam aut quartam inunctionem, [hepate tamen defenſo ex unguento roſato & cerato ſantalino] in totum venter ſubſedit, atque adeò frequenti uſu opiatæ quæ recipit conſervæ flor. tamariſci, cichorij, ceterach, capilli veneris ana ℥. j. corticis citri ſaccharo conditi conſervæ rad. apij ana ℥. ß. pulveris electi triaſantal. ℥ ij. trochiſc. diatrod h. de Eupatorio ana ℥. j. optatam recuperavit ſanitatem.

OBSERVATIO XXXIV.

Eriſipelas, herpes & lichenes.

DOmina de Colias uxor D. Albenaſii judicis Legati rerum privatarum curiæ Nemauſenſis, ſæpenumero dum ætatem conſiſtentiæ ageret, vero Eriſypelate faciem occupante detinebatur; ingraveſcēte autem ætate tandem herpete miliari, quo tempore Eriſypelas ſuas ſedes figebat, tota fuit facies notata. Porro hic herpes plurimum Medicis exhibuit negotii, nam nec purgatione, neque remediis extrinſecùs admotis ulcerationem prohibere potuimus, curatu pertinacem. Cæterum poſt alia atque alia uſurpata unguenta, hoc demum inculpatam ſanitatem reſtituit.

♃. Unguenti de lytargyro ℥. j. argenti vivi ſucco limonum extincti ℥. ß. tutiæ præpar. ʒ. iij. ceruſæ & lapidis calaminaris ana ʒ. ij. aquæ roſarum & aceti roſati ana ℥. j. ß. agitentur omnia in mortario & piſtillo plumbeis. Poſt exactam herpetis curationem, conqueſta eſt mecum de quibuſdam lichenibus per circuitum quotannis redeuntibus adeo ſuas radices altè agentibus, ut ſedes ſuas niſi poſt ſemeſtre ſpatiū nō relinqueret. Hoc igitur linimentum intra tres aut 4. dies exterebat lichenes.

♃. Styracis liquidæ, olei roſati completi ana ℥. ß. agitentur ſimul in mortario donec optime mixta fuerint, iiſque mane ac veſperi fricabantur lichenes, contra eos etiam efficax eſt aqua heliotropii.

OBSERVATIO XXXV.

Mammillarum fiſſura & hircus alarum.

NObilis quædam matrona Nemauſina ſemper partu edito dolore acerbiſſimo in papillis propter ulcuſcula quædam excitato ſolebat tentari, quæ nec unguentis nec lotionibus ſiccari poterant, multo verò minus dolor mitigari me igitur conſulens quid agendum judicarem adverſus tam importuna mala, injunxi ut poſthac dum generet uterum menſe uno ante partum aqua deſtillatitia Rhois papillas ſæpè ablueret, quod cū feciſſet, proximo puello gravida nullis in poſterū ulcuſculis fuit inquietata, hoc remedio deinceps uſæ ſunt mulieres non paucæ quæ ſimilibus ulceribus obnoxiæ erant, fœtu edito, maximo adjumento. Iam vero cum forte oſtenſis mammis ex alis ipſius, (quia hircum olebant) gravis & odioſus odor expirabat, me obnixè rogavit, ut ſi quid eſſet, quod hunc tetrum odorem (cum is inviſas hominibus reddat mulieres) abolerer, id ipſi impertirem, unguento ex pulvere lythargiri auri compoſito cum aceto roſato, quo mane & veſperi axillas illineret, fædus ille odor in totum evanuit.

OBSERVATIO XXXVI.

Catarrhus ferinus & aphtæ cum Phthiſeos periculo.

MVlier quædam Vrgenenſis per totam hyemem tenui & acri ad pectus defluente deſtillatione, ita nocte & interdiu vexabatur, ut inquieta tuſſiendo & excreando uſque ſedere coacta eſſet, nec interim evacuationibus, revulſionibus, diverſiōibuſque per cucurbitulas frictiones, diſtillatio cedebat, hinc dejecta appetentia, inſomnia, cruditas vētriculi, mulierem tam macilentam reddiderunt, ut Phthiſeos grave periculū immineret; Proinde ſequenti opiata ſomno captato, emplaſtroque ex ammoniaco, thure, maſtiche, nuce moſchata, nigella torrefacta, futuræ coronali capitis accommodato, tuſſi ſedata appetentiaque ſenſim reſtituta in priſtinam habitudinem rediit, erat autem opiata hujuſmodi.

♃. Conſervæ roſar. antiquæ ʒ. ß. diacodij cum ſapa ʒ. ij. pulver. diatragach. ℈. j. miſce, fiat opiata ſub lingua vel inter craſſiores dentes & muſculos internos maſſeteres tenenda, hora qua ſomnus noctu captandus venit, & quia acris illa deſtillatio aphthas excitaverat, ad eas exterendas hoc remedio à me præſcripto uſa eſt.

♃. Tribuli terreſtris & caprifolij. ana m. j. hordei integri p. j. fiat decoctio ad ℥. viij. In colatura diſſolve ſucci malorum punicorum dulcacidorum ℥. ij. miſce, hoc decocto colluebat ſæpè os & brevi temporis ſpatio ulcera quibus illud ſcatebat curata fuerunt, ſed paucis poſt diebus recrudeſcente morbo coactus fuit cruſtas ulcerum, oleo ex Mercurio leviter illinere, quò cito deciderunt nec in poſterum ullum veſtigium eorum relictum fuit.

OBSERVATIO XXXVII.

Ructus acidus.

D. Conſiliarius Regius cognomine Chef de bien filius adoptatus D. Chef de bien, Queſtoris Regij longo temporis intervallo Monſpeſſuli laboraverat oxyregmia, & cum ibi variis medicamentis tum aſſumptis tum admotis uſus nihil aut parum proficeret, imò in dies ſe emaciari perciperet, nimirùm ſubſtracto (nihil appetendo) corpori alimento, tandem cogitavit aëris mutandi gratia ſolum vertere, atque adeò Vrgenum properare, quo cum veniſſet, atque forte fortuna mihi obviam occurriſſet, occaſione mihi ſui adventus explicata ſuaſi bonam ſpem de ſanitate priſtina recuperāda haberet (ille etenim vix ſe in integrum poſſe reſtitui ſibi perſuaſerat) quin affectum non adeò eſſe curatu difficilem, ut non vel unius aliis pretio evinci poſſit, cumque primum meis monitis parùm fidei adhiberet, attamen evici tandem ut grana 5. aut 6. piperis integra mane quinque horis ante prandium jejunus deglutiret, quod quum peregiſſet ſpatio trium aut quatuor dierum, nullum in poſterum percepit oxiregmiæ veſtigium, cumque antea maxime illi fuiſſet dejecta appetentia, inde adeò vires ventriculi fuere collectæ, ut poſtea avidè cibum caperet, atque concoqueret, ex quo & totum corpus refocillari, & ejus ſubſtantia abſumpta reparari viſa eſt.

FILIO
JOH. OTTONI
In Academia Giessensi studiis operam locanti

JOH. DANIEL HORSTIUS
S. P.

CUm non ita pridem Tibi commendarem *Riverium*, & hujus rei gratia illum partim interpolarem, atque aliquot novis notatu dignis, variisq; Pharmacis, *Riverio* olim usualibus, augerem, opportunè accidit, ut Bibliopola *Zubrodius* novam editionem *Riverii* meditaretur, atque à me peteret exemplar *Lugdunense*, in tuum usum, ut dixi, horis succisivis pro tenuitate mea, meorumque laborum ratione, ex parte politum. Nolui autem deesse illius precibus, quod hoc pacto non tantum tuis, sed & aliorum studiis aliqualem opellam ferre valerem. Commisi itaque *Zubrodio* huic *Riverium* in tuum commodum adornatum, eundemque jam typis exscriptum & recusum, tibi etiam atque etiam commendo, ut diligenter illum volvas & evolvas. Ipse enim *Riverius* Autor doctus est, expertus, candidus & perspicuus, quem feliciter sequi possis & cum tempore imitari, modo quo ad dosin *purgantium* maxime *Scammoneatarum*, his in oris, *Riverio* in Prax. & Obs. aliquandò largiori, parcior sis, nec ultra pondus in ipsius *Riverii* Institutionibus designatum, ascendas. Evolve itaque hoc volumen penitius, non perfunctoriè, *Avique* Tui & *Ioelis* scripta, laboresque *Veslingii*, & *Bartolini*, p. t. huic adjunge, ut legas aliquando majorum tuorum vestigia. *Frater* Tuus, Tuusque Patruus *Gregorius* invitant Te ad Anatomica. Avus Tuus *Gregorius* ad Praxin. Hujus Patruus *Jacobus* cum Filio *Henrico Adolpho*, senexque *Gisbertus* lucernam præbent pedibus tuis, modo ores & labores. Labores inquam, & digenter studiis lites, *Deo* confisus cujus protectioni Te commendo. *Francofurti* Kal. Aug. 1668.

Medicamenta quædam Riveriana.

A*Rcanum Nephriticum* ℞. ocul. 69. cum ſpir. ſalis imprægnat. ʒij. ſpec. lithontript. offic. ʒjß. ſem. ſaxifrag. milii ſolis ana ʒj. Cinam. ℈ij. ſalis apii, petroſel. onon. ana ℈j. Sachari cand. ad pondus omnium M. f. pulvis, qui ſumatur in ſequenti aq. ℞. aq. heder. tereſtr. ℥iij. petroſ. onon. parietar. ceraſ. nucl. 6. ℥jß. Spir. juniperi ℥jß. ſalis ʒß. m.

Pulvis diaphoreticus ℞. Antim. diaphor. ʒß. bezoartici miner. ℈j. bezoar. or. ℈ß. Lap. prunell. gr. xv. Camphora gr. v. m. doſis ℈j.

Pulvis cephalicus ſpecificus eſt pulvis Riverii de Guttetta mixtus cum ſeq. ℞. Cinn. antim. Magiſt. Corall. perlar. cranii humani, ungul. alcis ana.

Pulvis aperiens ℞. Antimon. diaphoret. ſal. tamariſci abſynth. crem. Tart. æqual. part. addito pauxillo ſpir. ſulphuris & ſantal. rubri.

Pilulæ Catholicæ componuntur ex Panch. Crollii ℈j. & Mercur. dulc. ℈ß.

Antivenereum in pilulas redactum fit ex Mercurio dulci cum extr. hellebori nigri, aloes & diagryd.

Pilulæ ad morbos deploratos ℞. maſſ. pilul. Ruffi ℥j. Antimon. diaphoretici gummi Guajaci 6. ℥ß Cum balſ. Peruv. f. pilul. doſis ℈j. per 30. dies, ſi alvus ſolvenda, add. Scammon. ſulph. gran. iij.

Spiritus diureticus eſt Spir. Tartari ter rectific.

Sal. diureticum eſt ſal. Tartari.

FINIS.

INDEX

RERUM ET VERBORUM QUÆ IN

Hoc opere passim continentur in prioribus editionibus tripartitus, sed in hac postrema ab faciliorem Lectoris indaginem & inventionem in unum congestus. Numerus 1. denotat paginas, & 2. columnas.

Angino-

C

discutientes

D.

Deliquium

in

F.

Hæ-

I.

In-

Molli-

O

In

Pipe-

Quarta-

Singultus

T.

V

F I N I S.

na